

COMMEN-
TARIORVM

VRBANORVM

RAPHAELIS VO-

LATERRANI

OCTO ET TRI-

GINTA LI-

BRI.

*Cum duplici eorundem Indice secundum
tomos collecto.*

ITEM

OECONOMICVS XENO-

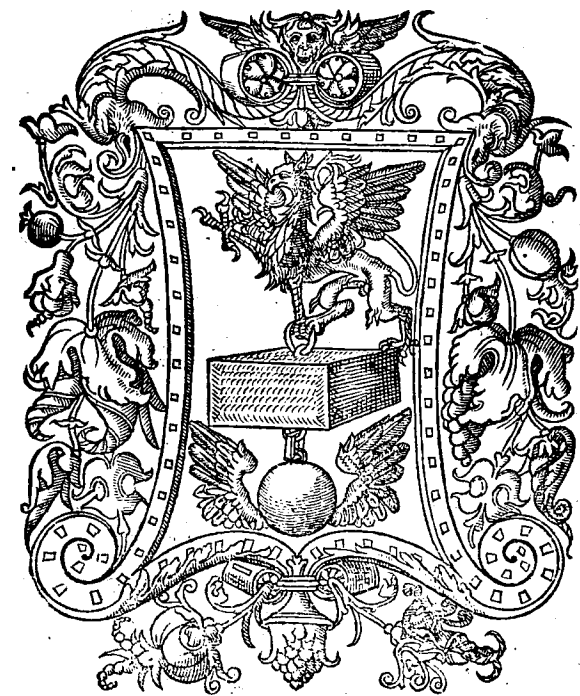
PHONTIS, AB EODEM

LATIO DONATVS.

*Del comento de D. S. de ...
Mansette*

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29

VIRTUTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

LVDVNI APVD SEBASTIA-
NVM GRYPHIVM,

M. D. LII.

COMMEN
TARIORVM
VRBANORVM
RAPHAELIS VO-
LATERRANI
OCTO ET TRI-

Comento de D. S. de ...
Cum duplici eorundem Indice secundum
tomos collecto.
ITEM
OECONOMICVS XENO-
PHONTIS, AB EODEM
LATIO DONATVS.

VIRTUTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

LVDVNI APVD SEBASTIA-
NVM GRYPHIVM,
M. D. LII.

OPERIS DICATIO ET TOMI
AD IULIUM II. VRBIS
ROMAE EPISCOPVM SANCTISS.
SVMVMQ. PONTIFICEM
RAPHAELIS VOLATER-
RANI PROOE-
MIUM.

RES ORBIS Platonium ferè illud, sed informe Pandocheum, ex mille penè vtriusq; linguae uoluminibus quocunq; modo constipatas Beatissime Papa Iuli, quando his Dei prouidentia praesides in humani generis fastigio constitutus: ac eas in vrbe tua conscripsi, iure tibi cognoscendas misi: cui trita iam scriptorum orbita protinus loco praefationis encomium facere per tuam naturam non licuit, quae nihil habet sanctius, quam hoc totum genus respuere: nihil verò magnificentius, quam libertatem omnibus concedere, quam proximis annis exulantem, nunc tandem reducem fuisse Roma simul cum partibus ac populo gauisa est: ac vestem quam ob filiorum tot caedes orbatam mutauerat, pristinam quoq; recuperauit hilaritatem. Ex quo etiam contigit, ut meus hic labor solutus omni metu tuis nunc prodeat auspicijs: qui si quam est hominibus adlaturus utilitatem, id auctori omnium Deo optimo maximo, qui nos idoneos facit, tum multorum ingenijs, qui hanc corniculam decorauerunt, referendum: si uerò quicquam desiderabitur, mea tenuitati. Nam cum in altum imprudenter ingressus maria undique & undiq; caelum circumspicerem, audaciam meam incusauit, qui repugnante Minerva oram soluissem: durandum tamen quando coeperam par animo potius quam viribus censui. Quippe cum mecum ipse cogitarem, quantum ex uniuersali historia, rerumq; variarum cognitione sacrosancta ecclesia, ac mens illustretur humana, satius his, quam lyricis, aut inutilibus lectio- nibus animum (quo nihil diuinius in terris posidemus) adplicare sum arbitratus. Enim- uerò non solum bonorum, sed improborum exempla mentem admonent sapientum, ut ex illorum ruina ac sine infausto cautiore se praebeant ad euitandum quod minime legentes probauerint. Felix profectò disciplina quae alienis ediscitur periculis. Adde, quòd in re- bus publicis ac priuatis, & ad consulendum & deliberandum, tempestiuus contingit. Caeca sine dubio mortalium vita sine rerum praeteritarum memoria: quas qui probe tenuerit, priorum quoque vitam se vixisse poterit existimare. Id autem iure meo adfirmauerim, in hac tam varia cum principum virorum censura, tum rerum componendarum dissidentia, ubi praeterire quicquam indiligentis, omnia conseruari difficilimum, iudicare periculosum est visum: ita sum conatus, ut ingenio fidem, prudentiae libertatem admiscerem, ac nemo meum nisi ambitiosus exostulet officium. Enimvero singula numerosius alibi, hic aceruatim omnia videre commodius licebit. Quali acunq; igitur haec candidis ante omnes ad bene beateq; vi- uendum edidi parata documenta, curiosis ingenij pabulum: Aristarchis autem interpo- landi curam ac diligentiam, ut quae opica lingua meo more exasciaui, ipsi Romana quan- doque dolent. Nam & Antigenides musicus dulcius ad populum canere suos discipulos pu- tabat, si mali prius audirentur. Sic malis aequè ac bonis debent scriptoribus litera, si per ma- los boni excitati gratiores fuerint.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORUM VRBANORUM LIBER PRIMVS,

LIBRI XXXVIII. tribus conscripti sunt tomis. Primus Geographiam ueterem continet ad insequentium temporum indicatorem interpolatam, ac diuisam in commentarios xxi. cum breuiario antiquae recentisque historiae uniuersi orbis prouinciatim descriptae.

Lib. i. Segmentorum caelestium breuis explicatio. Ratio gnomonis & umbrarum ex Plinio & Ptolemaeo. Abacus ad deprehendam nobilium locorum longitudinem & latitudinem. Prouinciarum principia, media & fines. De Perioecis, Antaeis, Antichthonibus, Periscis, Amphiscis, Heteroscis, Antiscis. Quantum orbis habitetur, & eius generatim dimensio. Hispaniae omnis enarratio cum locis & gestis in ea Gothorum, Saracenorum, Hispanorumque regum.

Lib. ii. De Gallia uniuersa. Deinde Britannia cum locis, regibus ac gestis earum.

Lib. iii. De Italia eiusque populis Liguribus, Subalpinis, Transpadanis, Venetiis, Istriis, Venetorumque rebus. De Gallia togata urbibusque & familijs omnium.

Lib. v. De Etruria populisque & gestis in ea.

Lib. vi. De Latinis, Equis, Volscis, Hernicis, quomodo antiquitus diuisi, quomodo mutati. Praeterea Latij, urbisque Romae origo, ueteraque aedificia. De Picentibus, Samnitibus, Ausonij, Arunci, Sidicinis, Hirpinis, Ferentanis, Praetutinis, Amiternis. De Campania, Picentinis, Lucanis, Brutij, Iapygia, Messapia, Peucetia, Dauniae, Salentinis. De insulis Tyrrheni maris. De Sicilia omniisque eius uetustate ac regum successione cum rebus gestis.

Lib. vii. De Germania omni. De Longobardis eorumque regibus & gestis. De Marcomannis, Cattis, Boemis & Polonis, deque regibus & gestis eorum. De Sarmatia Europea. De Roxolanis. De Taurica Chersoneso. De Tartaris, Vandalis, eorumque gestis ac regibus. De Sarmatia Asiatica. De Hunnorum Turcarumque gestis ac regibus.

Lib. viii. Illyrici totius descriptio. De Pannonia regibusque ipsius, Hunnorumque ac Tartarorum in ea gestis. De Dacia. De Iazygibus. De Moesia utraque, Dardania. De Thracia, de Macedonia, Paeonia, Pelagonia, Pieria, Edonia.

Lib. ix. De Thessalia. De Epiro, Acarnania, Aetolia, Locrensis, Phocensis, Boeotia, Attica, Peloponnesi regionibus. Corinthia, Sycionia, Achaia, Elide, Messania, Laconica, Argo, Arcadia. De insulis, Ionij Aegaeique maris, inter quas continentur Cyclades, Sporades, Hellepontus Propontis, Bosphorus, Euxinus, Euboea, Creta, Rhodus, Cyprus, cum singularum locis, equoribus, regibus & gestis.

Lib. x. Aesae, Taurique montis descriptio. De Chersoneso magna, in qua Asia minor, Pontus, Galatia, Cappadocia, Armenia minor, Bithyniae duae, Mysiae duae, Phrygiae duae, Epictetus, Acolia, Ionia, Lydia, Caria, Pamphylia Ciliciaeque locis, regibus, & historijs ipsorum.

Lib. xi. Syriae latissima regio, in qua Phoenicia, Coelofyria, Palaestina, Idumaea, Iudaea, in qua Hierosolyma, eiusque urbis profana & sacra ab initio repetita cum omni Iudaeorum historia. De sectis Syriae. De Mesopotamia. De Babylonia, Assyria, Adiabena.

Lib. xii. De Persia, Parthia, Media, Armenia maiore, Col-

chide, Iberia, Albania, Hircania, Margiana, Bactriana, Sogdiana. De Scythia ultra & citra Imaum. De Seribus. De Arabia triplici, Petraea, deserta, & felici. De Saracenis & Mahumetis uita & secta. De Africa & eius prouincijs. Mauritania duplici, Numidia, Cyrenaica, Marmarica, Libya, Nafamonibus, Psyllis. De Aegypti locis ac regibus uniuersis. De Aethiopicis multiplicibus, Sub Aegypto occidentalibus Nigritis, Macrobijs, Troglodytis. Postremo de insulis nuper repertis ab Hispaniarum regibus, usque xxi. inclusiue.

Secundus tomus Anthropologiam habet hominum clarorum omnium temporum, linguarum, gentium libris x. E quibus octo ueteres comprehendunt. In uno autem hoc est xxi. Neoterici scribuntur, qui proximis seculis claruerunt, ac ante omnis ordinum & religionum institutores primi. Deinde eorum professores ac successores qui doctrina sanctitateque praecellunt. Deque operibus eorum. Post hos de reliquis qui ceteris in artibus proxime emicuerunt, ac primum in oratoria & poetica. Demum qui in mathefi & iuris scientia profecerunt, scripturarumque. Reliquis autem duobus libris Pontifices. Deinde Imperatores Romani.

Tertius tomus Philologiam continet, id est, uariarum artium rudimenta libris xv. qui sequuntur.

Lib. xxi. De animalibus, ac primum de homine singularisque eius membris & morbis. De partitione totius medicinae, & his quae pertinent ad ualitudinem. De Pharmacorum generibus. De alimentis, excrementis, somno, uitaque tempore.

Lib. xxv. De reliquis animalibus in uniuersum. Deinde sigillatim de omnibus quadrupedibus, uolucris, piscibus, insectis, auarijs, piscinis, uiuarijs.

Lib. xxvi. De ratione & causis plantarum ex Aristotele. De ipsarum diuisione ex Theophrasto. De arboribus, fructibusque. Herbis hortensibus, coronamentis, unguentis. De simplicium natura in uniuersum. Prognostica tempestatum.

Lib. xxvii. De metallicis. De pigmentis. De lapidibus. De gemmis ac statujs. De aedificijs ueterum & nouorum. Architecturae breuis diuisio. De partibus aedificiorum. De architectis & operibus nobilibus. De Serico, purpura, cocco, bysso, bombycinis, setabo, cotone. De uestibus generis & sexus. De uarietate stragularum & pallium.

Lib. xxviii. De honesto & eius partibus, ac primum de Prudentia. Apophthegmata sapientum Graecae Latinaeque scripta. De noscendo seipsum. De imprudentia locutionis. De Parasitis. Dicta contra parasitos, & aduentatores. De ueritate. De Ironia, & iactantia officiosa. De loquendi libertate. De taciturnitate. De stultitia.

Lib. xxx. De iustitia. Quod animaduersio necessaria. Difficultas in seruanda iustitia. Quomodo seruabitur. De reuerentia gratia. De legislatoribus ac legibus. De legibus Platonis. Quod ante omnia preces ad Deum necessariae. Quomodo aut quid orandum. De celebratibus antiquorum sacrorum, conuiuiorum, ludorum. De ludo diuerso. De magistratibus Graecorum ac Romanorum.

Lib. xxx. De principe praecipua nobilium autorum. De tyrannide ex Xenophonte. De his qui contra tyrannos conuerant. De re militari, ac primum de officio ducis ex Xenophote. Dicta ducum. Parallela stratagemata. Mos antiquae militiae. De disciplina ac poenis militaribus. De celeritate in bellis, de ordinibus

LIBRI ET IN EIS CONTENTA

nibus & militum exercitatione. De signis tropaeis & triumphis. De castris metandis. De magicis expeditionibus, de machinis bellicis. De nummis & mensuris ueterum. De nominibus. De fortuna complura. De Pronoea. de diuinatione. de coniugio, & in eo ueterum ritus. Contra coniugium: pro coniugio. de moribus mulierum. An ducere praestet. Ex liberis bona malaque. De parentibus erga liberos. De seruis comoda et incomoda. Quomodo tractandi. De patriae charitate. De felicitate opiniones. De uera felicitate.

Lib. xxxi. De laudibus laboris. De otio. Quid ab eo retrahit, quid ue inducit. De solitudine. De tempore & occasione. De ira eiusque remedijs. Exempla mansuetudinis & patientiae. De ira officiosa. De inuidia eiusque remedio. De dolore. De doloris necessitate & remedio. De morte, quod bonis minime expauescenda. De uitae fragilitate: & defunctorum memoria ueneranda. De modo funerandi. de cura sepulcri & laudandis defunctis.

Lib. xxxii. De modestia Graecorum dicta. Exempla modestiae. De uerecundia. De his qui bene ceperunt & male finierunt: ac contra. De amore impudico & pudico. Contra diuitias Graecorum dicta. Quomodo utendae diuitiae. De paupertate. Comparatio utriusque ex Xenophonte. Contra auaritiam Graecorum dicta. De mensis ac cibis: deque his quae ad ea pertinent: & quis praeferat cibis. de conuiujs: de tempore & adpositis mensae. de mensarii sumptu & polyphagia: de sumptibus alijs. Dicta contra prodigos & sumptuosos. De uino ac repertoribus eius: de uini parsimonia apud ueteres: de abstemijs: de uiris claris qui

uino dediti fuerunt: de uini immodici damnis: de moderati utilitate. Vina laudata ac factitia. De frugalitate & abstinentia dicta nobilium autorum. De risu & fletu.

Lib. xxxiii. De scientijs cyclidis: & primum de grammatica, & de literis: de syllabis & pedibus: de dictione & accentibus: de oratione & orthographia: de modo scribendi apud ueteres: de poetica: de poematis: de comediae ratione: de fabulis poeticis ex Hesiodi Theogonia, Homeroque, ac alijs sigillatim enarratis.

Lib. xxxiiii. De oratoriae initio, sine ac uiribus. De ipsius multiplici diductione ex Aristotele, Hermogene, Cicero, Quinto. De elocutione & loquendi generibus. De partibus elocutionis. De memoria. Adagia Graecorum Graecae Latinaeque scripta. Adagia Latinorum & loci quidam.

Lib. xxxv. De scientijs mathematicis: ac primum Arithmetica. De Harmoniacis. Adcommodatio Harmoniae, humane naturae ac caeli rationibus. De instrumentis musicis: de saltationibus: De partibus Geometriae: de proportione.

De optice & Catoptice: de Astrologiae partibus, & circulis caelestibus: de Sole, de Luna: de reliquis planetis, sphaeris, & phenomenis.

Lib. xxxvi. Reliqui tres libri Aristotelicis dicuntur operibus: ubi singula eius uolumina delibantur. Postremo Paralipomena, id est, addita quaedam prioribus literis retractata.

CAPITA TOTIVS OPERIS.

A Litera incepta illustra	Arbores maliferae	808	Boemia	213	Coniugium	937
nomina columna, 372	Architectura	847	Bosphorus, Euxinus	286	Coniunia	895-977
Abaci locorum nobilium 5, & 5	Architecti & opera nobilia		Boues	770	Eorum celebritates	895
Abscessus	750	855	Brigidae duae ac earum ordinis	635	Coronamenta	822
Abstinentiae laudes	987	Aristotelis philosophia in commentarijs redacta	1080.	Britannia & eius reges ac populi	68	D, litera incepta illustra no
Accipitres	787	Arithmetica	1052	Brutij	183	Dacia
Adagia Graecorum	1041	Arragoniae regnum	36	C, litera incepta illustra no		Dardaniae
Adagia Latinorum	1045	Ars equestris	763	mina	422	Daunia
Aeadidarum genus	1025	Arte aliqua excellentes uiri	638	Britanniae & eius reges ac populi	68	Dentes, lingua &c.
Aegyptus	355	Arunci	178	Brutij	183	Dialectica
Aethiopia	362	Asia	294	Brutij	183	Dictione, oratio &c.
Aedificatio	847	Asini	772	Brutij	183	Diuinitio
Aeolia	308	Affyrij	332	Brutij	183	Diuitiae detestantur
Aeolidarum genus	1027	Astrologia	1071	Brutij	183	Doctos semper fuisse in pretio
Aetates mundi	370	Atticae, Ionicae, aeolicae insulae	284	Brutij	183	Dolor
Albania	340.	Aues nocturnae inauspicatae	787	Brutij	183	Domimicus & ordo ac fratres eius clari
Alces	774	Auaritiae mala	976	Brutij	183	Domus & eius partes
Alimenta & excrementa animalium	755	Aues paruae & canorae	788	Brutij	183	Ducum dicta
Alpes	39	Aues ouiparae	780	Brutij	183	E, litera incepta illustra no
Amores impudici casti	968.	Aues Aquatiles	785	Brutij	183	mina
Anatomiae quae primo usus	756	Aues Indiae & aliarum regionum	786	Brutij	183	Chirurgicae quis primo usus
Anachorite	618	Augustini fratres praecelari	621. 622	Brutij	183	Elenchi
Analytica	1108	Ausonij	178. 179	Brutij	183	Empirici medici
Animalium membra	731	Aures	738	Brutij	183	Epaphi genus
Animalia bruta	760	B, litera incepta illustra no		Brutij	183	Empirici medici
Animalia in mari uiuentia	797	mina	417	Brutij	183	Epirus
Anima & quae super ea scripta Aristot.	1150	Bactriana	341	Brutij	183	Equi
Anthropologia	369. & 457	Basilij ordo	621	Brutij	183	Eremitarum S. Augustini ordo & eius illustres
Apollonius	398	Benedicti ordines & monachi illustres	623	Brutij	183	Eremitarum S. Augustini ordo & eius illustres
Apophthegmata sapientum	865	Bernardus & eius ordo	627	Brutij	183	Eremitarum S. Augustini ordo & eius illustres
Apulia	186			Brutij	183	Eremitarum S. Augustini ordo & eius illustres
Aphrica	349			Brutij	183	Eremitarum S. Augustini ordo & eius illustres
Arabia triplex	345			Brutij	183	Eremitarum S. Augustini ordo & eius illustres

LOCA AC POPVLI

Anfidonia	123	Aramei	343	Africa	263	Aulon	248. 274
Antilibanus	324	Aracofia	349	Asia	206	Aulerci	44
Antandrus	305	Araris	43	Asia	294. 309	Ausa	18
Antaradus	320	Ararius, Arausio	42. 43	Asius campus	309	Austicula	183
Antron	259	Arausum	313	Asis mons	169. 1181	Aufci	46
Antiphellus	313	Aracynthus	259. 266	Asifium	169	Auximum	175
Antipolis	41	Arachthus	259	Affyria	332	Auferis	124. 129
Antipatris	323	Arbis flu.	349	Asine	273. 277	Aufonij	178. 179. 180
Anticragus	313	Arbies	349	Asphaltites	324	Austrasia	53
Anticyra	260	Arba	228	Asopus	261. 270	Austrana	213
Antibaris	227	Arbela	194	Asplendon	260. 263	Austria	ibidem
Antigoneæ	250	Arcadia	278. 290	Aspendus	314	Automolæ	363
Anthemios	205	Arca	321	Aspis promon.	352	Aurelianum	43
Antedon	263	Archelais	299	Astæ due	84	Auctoriatæ	257
Antennates	167	Arctax	286	Astacus	302	Auus flu.	17
Antiocheæ	316. 342	Ardea	165	Astaceni	348	Axius flu.	251
Antissa	282. 285	Argentum	192	Astarte	363	Axiaces	221
Antium	164	Argissa	252	Asterion	252	Azania	278. 306
Antonia	245	Argentoratum	205	Asteria	280. 309	Azorius	250
Anxarum	177	Argos	252. 276	Asterusia	252. 291	Azotus	322
Anxur	164	Arganthonius mons	15. 302	Astipalea	283	Azorium	252
Aonia	263	Argenium	41	Astyra	303. 309		B
Aorus	291	Argeus mons	299	Astigis	15	Babylones due	157. 331
Apameæ	302. 307. 317. 340	Argippa	188	Astures	16. 26	Bacuntius flu.	229
Apefum	305	Argyre	349	Astragie	284	Bactriani	229. 342
Aperantes	252	Argyrini	257	Asturica	17	Bactra	ibidem
Apia	278	Arretium	130	Asturia	164	Badacum	204
Apidanus flu.	252	Aretini ueteres	130	Asturicense templum	27	Bagradas	352
Apidones	278	Arelate	41	Affus	303. 313	Baie	180
Apila	321	Arethuse quatuor	249	Astagus flu.	43	Balcares insu.	36. 125
Aphete	253	Arena	272	Atarna	303	Balanea	320
Aphite	246	Aria	349	Ataceni	345	Balteum mare	213
Aphneon	307	Arriani	179	Atalia	305. 313	Banderate	85
Aphne	306	Aritia	166	Aternus flu.	177	Barbaricum promon.	16
Apolloniæ	246. 305	Ariuba	304	Atefis flu.	90	Barcemis flua	212
Aponus uicus	103	Arimaspi	220	Atelle due	182. 188	Barcane syl.	141
Aphrodifia	245	Ariminum	171	Athene	267. 1187	Barce	354
Aphrodifias	315	Arimpei	220	Atheneum Romanum	356	Bargilia	311
Aphrodifion promontorium	19. 43	Armorica	44	Attica	266. 284	Barcino	18
Aprazopolis	189	Armenia due	299	Atintani	1184	Barium	187
Aphrica	349	Armeniaci	46	Athina	168	Basilea	205
Apsyrthides insu.	229	Arna	263	Athyra	246	Basilij Canobium	281
Apsorus	229. 279	Arnate	169	Atlas mons	351. 1008	Basseti	18
Aptera	264. 291	Aroma	363	Atlantes populi	351	Bastuli	15
Apulia	187	Aroa	271	Atlanticum mare	351	Basterna	218
Apuani	122	Aropus	340	Atrium	168	Batala	179
Aquila	177	Arpinum	167	Atriani	ibidem	Bataui	205
Aquilonia	179	Arpos	188	Athos mons	249	Bauli	180
Aquileia	105. 231	Arquata	103	Atrax	252	Bebricij	300
Aquinum	168	Arfacia	340	Atracia	ibid.	Bœbe	253
Aque calide, Quintiæ & cæ-		Arfia	227. 1183	Atrebates	48	Belleuiones	213
tere	19	Arsinoe	354	Atucta	15	Belo	15
Aque mortue	41	Artace	306	Aturus flu.	46. 47	Belunum	104
Aque Sextiæ	41	Artabicia	286	Auaricum	46	Bellouaci	48
Aque statyelle	84	Artaxata	300	Auenio	42	Bellocafsij	48
Aque augustæ	47	Arufia	285	Auella	179. 182	Bemi	213
Aquisgranum	48	Arucni	47	Auellinum	179	Benacus	89
Aquitania	46	Arunci	178. 180	Auernus	180	Beneuentum	178
Aquila	139	Asac	270	Aufidus	164. 188	Bœotiorum hi.	261. 263
Araxes flu.	300	Assacani	348	Augustæ sex.	17. 48. 84.	Berga	250
Arabia triplex	345	Asbeste	355	78. 85. 132. 204. 205		Bergomum	88
Arabes Traconitæ	322	Asbotus	252	Aufidena	177	Berythus	320
Arabes	1187	Afcania	284. 306	Augustodunum	45	Berithis	206
Aradus	320	Afcalon	322	Augustonemetum	47	Berecynthus	eodem
		Afculum	173. 188	Aulis	263	Berenice	354. 357

LOCA AC POPVLI

Berna	205	Brixillum	120	Calidonia	259	Carinthia	232
Beroed	250	Brutij	184	Calidne	283	Carmona	15
Bersana	322	Brundisium	187	Caluarius mons	329	Carrafo	42
Betulus	19	Bubastis	357	Camarina	193. 194	Carnutes	44
Besbucum	286	Bubo	313	Camelei	251	Carcinas	185
Betulo	19	Bucephalia	348. 382	Camerinum	175	Carni	225. 228
Bethania	329	Britannia urbs	43	Cameracum	48	Carfuli	169. 171
Betis	14	Bragmanes	367. 401	Cambaria	365	Carfeoli	178
Betleem	323	Budea	253	Cambulteria uide Combulte-		Carmelus	324
Bettere	42	Buda	231	ria	183	Castulon	15
Biblus	320	Budini	220	Cambifese flu.	340	Casiterides	16
Bibliotheca Alex.	356	Bulgari	243	Cambifene	299	Cascontum	18
Biblis	1010	Bunema	258	Cambra	71	Castellani	19. 28
Bibracte	45	Bura	271	Campi macri	120	Casnum	168
Bigerria flu.	18	Burdegala	46	Campus phlegrus	181	Casilinum	182
Bigorra	46	Burgundiones	43. 44. 61. 218	Campus roseæ	170	Castellum græci.	181
Bigerones	46	Buprasum	272	Campus Stellates	183	Castella noua	26
Byprasus	311	Burianum	104	Campus Spartarius	18	Castrenses	47
Biblis	18	Busiris	357	Campania	180	Castrum Piceni	1181
Bifaltæ	250	Butonodorum	205	Canastrum	250	Castrum nouum	124. 173
Bitunia	300. 302	Butua	227	Canopus	356	Casandrea	250
Bituriges	46	Brutum	185. 258	Canarij	351	Casuentini	169
Bituntum	188	Buxentum	184	Canaria insu.	351. 367	Castabala	315
Byzalas regio	352			Cananorum	366	Casferij	171
Byzantium	245			Candauia	251	Casie tres	283
Byzantes	352	CABIRA	297	Candianum flu.	175	Casiotis reg.	317
Blera	124	Cabiri	264. 290	Candia	290	Casius mons	120. 334. 345
Blemmyes	355. 363	Cabilo	45	Cantabri	17	Casos	283
Boagrius flu.	260	Cabalienses	313	Camæ	188	Casale	86
Bobium	120	Cabalechia	343	Canephora	314	Casium mare.	341
Bodincomagus	90	Cadusij	340	Canusium	188	Cataium	343. 1189
Boemorum historia	212. 213	Cadmus mons	310	Cantium	70. 71	Cathalani	21. 46
Bolaria	204	Cayster	310	Chaonia	258	Cathea reg.	348
Boi	49. 115. 117. 204	Caieta	165	Caparnaum	324	Catalauntum	46
Bole	167. 168	Calagurium	17	Caphira	278	Cataraclus flu.	313
Bononia	117	Calatia	179. 245	Capiffene	349	Catti	1185
Bonni montes	259	Calathi	258. 298	Capiffa	349	Catina	192
Borbonnia	43	Calaris	189	Capinates	141	Caudine furcæ	179
Borfippe	332	Calleci	16. 27	Caput aquense	184	Caudini	179
Borysthenes	221	Callicutum	365	Caput uiride	364	Cauca	17
Bosphorus Tra.	286	Callirhous fons	296	Capena	165	Caucasus	341
Bosphorus cim.	221. 287	Cales	179	Cappadocia	298. 299	Caucones	295
Bostrenus flu.	259. 1181	Chalcis	288	Capitolium	156	Caulonia	285
Bosna	244	Chalybes	297	Capraria	189	Caunus	185
Boscum	85	Chaldei	331	Capreæ	189	Cauni	258
Botrys	320. 256	Callium	175	Caprus flu.	333	Caurium	16
Bouianum	178	Callitore	250	Capha	82	Cea	283
Bouille	179	Callipolis	247	Caphareus	269	Cecina flu.	123
Brabantia	48	Calor flu.	179. 180	Caphyra	278	Cecinus flu.	467. 185
Brachobij	363	Chalcedonia	300	Charax mons	221	Cecubus mons	165
Brachara	16	Chalcidica reg.	249	Cares	310	Cælosyria	321
Branchiadæ	310	Chalcis	288. 1186	Carteia	15. 32	Celenna	189
Branchidæ	342	Caletani	167	Carbantorate	42	Celene	307
Bractia	229	Calci	48	Cardia	247	Celiberi	18. 10
Bralius mons	87	Calabria insu.	282	Cardamyle	275	Celtici	16
Brechari	16	Calidium	179	Carianda	311	Celtæ	38. 49
Brigantium	16. 88	Calpe	15	Carmania	349	Chelidoniæ insu.	313
Brigetium	17	Calagurifim.	17	Carræ	331	Chelidonij	227
Briges	250	Calateria	179	Carthago	351. 371	Cheloneus finus	227
Brysinium	258	Calathi	258	Carthago hisp.	18	Cemni montes	43
Brysie	272	Caledonia insu.	70	Carambis	287	Centumcellæ	124
Britannorum historia	68	Caledonium mare	ibid.	Characni	345	Cenchrea	270. 305
Britones	43. 70	Caledonij	583	Carpathus	283	Cenchrius flu.	281
Brixia	88	Callichorus	296	Charibdis	192	Cenchreæ	305
Brixillum	69	Callicutum	365	Carystus	289	Cenomani	44. 49

LOCA AC POPVLI

Gonocessa	271	Hybla	190.193	Idæi dactyli	290	Iulium carnicum	105
Gonnus	254	Hydaspes	349	Idothea mons	356	Iulibriga	17
Gordiea	334	Hydruntum	187	Idruntum, uel hyd.	187	Iulia regia	15
Gordynia	250	Hyelles	227	Idumei	322	Iunonia insula	353
Gorgona	189	Hierapitna	291	Igilium	189	Iura mons	43
Gothi.	51.699	Hierapolis	309	Ilerda	18	Iustinopolis	114
Gothorum hist.	20.222	Hiericus	323	Ilercaones	18	Iuuantius flu.	177
Graufice	124	Hierosolima	324.327	Ilergetum	18		
Granate regnum.	15	Hyettus	266	Ilestium	264	LABATVM	114.128
Græa	264	Hyle	266	Illiberis	42.43	Labicum	167
Græci	1186	Hylas	299	Ilipa	15	Labyrinthus Aegyptius	359
Grinium	285.305	Hylea regio	220	Illiricum	226.228.1184	Labro	123
Grescouia	246	Hymatopodes	355	Ilissus flu.	266	Lacedæmonia	1187.274
Gulphar	365	Himera	194	Ilum	304	Lacinium promon.	185
		Hypanis	221.349	Ilurgis	16	Lacus regillus	166
HABIS	20	Hypata	257	Ilua	189	Lacus uadimonis	140
Hadrianopolis	255.246.321	Hyperborei	221	Imaus mons	342	Laconica	273
Haliacmon	251	Hyperca	257	Imbrus	286	Lacus ciminius	140
Haliartus	264	Hippocrene	266	Imellum	171	Ladon	279
Halicarnassus	311	Hippo seu Hipponum	184	Inarime	189.309	Laius flu.	184
Halys	296	Hippones due	352	Inachus flu.	278	Lamber flu.	88.90
Halizones	303	Hipponiates	184	India	347.400.1188	Lamia	254
Haloneffus	286	Hippurus	282	Indus flu.	349	Lampfacum	304
Halone	286	Hippus	321.324.340	Indoscythe	348	Laodiceæ	307.334.310.317
Harma	264	Hypsfa	194	Insula Diomedea & Tyrre	188	Langobardorum res	207
Harpagia	286	Hypsus	279	nae	81	Lapithæ	254.256.1025
Hebrus	246	Hyrkania	341	Intemelium	188	Larinum	188
Hebron	323	Hyrium	188	Interannæ tres	168.171.177	Larissa	254
Hecatonefia	285.311	Hyria	266	Inginum	170	Larius	88
Hecatompylus	337	Hirpini	178.179	Iolcos	253.254	Latini	156.1182
Helona	254	Hispania	14.20	Iones	308	Latobrigi	40
Heluctij	205	Hispalis	15	Ionie insula	284	Laurentum	165
Helice	271	Hipasij	348	Ioppe	321	Lanuuium	165
Helena	283.286	Hispellum	180	Iordanis flu.	324	Laus Pompeia	88
Helena regio	258	Holmus	315	Iotapata	323	Lausanenses	40
Helicon	266	Homcritæ	363	Ipsellum	170	Las	275
Heliopolis	357	Homolium	251.256	Iria flauia	16	Leboriæ	183
Hellas	254	Horma	251	Iris flu.	297	Lecheum	270
Hellepontus	286	Hormentum	253	Iros	254	Leletani	19
Helorus	194	Hunni uide Vnni	221	Issa	229	Lelex	273
Helos	275	Hydruntum	187	Isar uel Isara	43	Legio Germanica	17
Hemicynes	344			Isaurus flu.	173	Lemouici	47
Heniochea regio	344	IACCA	17	Isauria	313	Lemnos	285
Heptacometæ	297	Iadera	227	Ischya	189	Leontini	192
Heptapolis	355	Iabysus	292	Isicus sinus	315	Leontopolis	357
Heracleopolis	357	Ialmon	220	Ismenus	261	Leon	291
Heracleæ.	104.186.194.250.	Iapigia	186	Ismarus	246	Leodium	45
		Iapidia	227.228	Istiaea	288	Lepreum	272
Heracium	357	Iardanus flu.	310	Isteuones	206	Lerus	283
Herbipolis	206	Iaxartes flu.	342	Istriopolis	243	Lesbos	285
Herculis portus	123.184	Iate	227	Isthmi	221.246.269.287	Leptis	352
Herculis promon.	181.	Iaziges	242	Istria	114.1184	Lethe	17.250
templum	353	Ibernia	70	Isus	286	Leucas	259
Herdonia	179	Iberus flu.	16	Italica	15	Leucothoe	189
Hersfordia	206	Iberia	340	Italia	79.186	Leucoethiopes	363
Hermione	277	Icaria	283	Ithaca	280	Leuce	291
Hermopolis	357	Icium promon.	48	Itemelium	81	Leucosyri	300
Hermus	310	Ichthys promon.	272	Ityca	352	Leuctra	275
Hernici	156.167	Ichthiophagi	345.349	Ithome	254.273	Leuca promon.	187
Herodium	326	Iconium	312	Ituria regio	322	Leuonij	211
Heropolis	357	Ichne	250	Iturum	169	Leuci montes	49.291
Hesperis	354	Ichnusa	188	Iubedæ montes	19	Lexouij	44.48
Hesperidum orti	eod.	Idea	306	Iudæa	323.1187	Libanus	324
Hetruria	121.1181	Idæa	312	Iulia	324.350	Liburnus	123
Hyampolis	161	Idomene	250	Iuliacum	48	Liburni	227

Libeth

LOCA AC POPVLI

Libethrus fons	266	M	Mauri	350	Metapontus	186
Libya	354	MACAE	Maurisij	350	Metaurus flu.	173.184.194
Licothene	310	Macarium	Mauritania	350	Metapa	258
Licus fluius	204. 297.	Macedonia	Mazaca	299	Methymna	285
	299. 333		Meabus flu.	17	Methone	225.255
Lycæonia	311	Maclonienses	Meander flu.	310	iterum	273
Lycij	305.312	Maconciacum	Mecha	367	Meuania	169
Lycij troadis	305	Macris	Media	339	Mybæ	363
Lycopolis	357.770	Macra flu.	Mediolanum galliæ	44.46	Mycon	281
Lyclus	290	Macrones	Mediolanum Italiae	90	Mycalæffus	264
Lycastus	ibid.	Maciana	Medoacus	90	Mycalæ	311
Lydia	308	Macinum	Medæcia	87	Mycenæ	275
Lygdamum	305	Madera insu.	Medeon	261.264.307	Midia	264.277
Liger flu.	47	Magadasi	Medimnus	259	Mylaces	258
Ligos	245	Magnesia Thef.	Medimnatrices	49	Miletus	310
Liguria	81	Magnesia Lydie	Medua	184	Mimotenses	47
Lileæ	261	Malea	Medus flu.	339	Mylle oppidum	193
Limagus flu.	212	Malfitanum	Megalopolis	278.197	Mineræ promon.	183
Limæna	277	Mallapur	Megara	192	Myndus	311
Lindij	193	Malliachus sinus	Megara Siciliae	192	Minius flu.	17.265
Lindus	292	Malli	Megarîs	189	Minæa	194
Lingones	45	Mallus	Melas flu.	106.298.345	Minyia	255
Linonchleni	349	Malchina	Melanchleni	220	Minio	124.130
Lipara insu.	195	Malienses	Melampea	310	Mintius flu.	89.90
Liris flu.	165	Malua flu.	Melanes	345	Minturnæ	165
Lyrnessus	304	Manertum	Meldæ	46	Mirandula	120
Liffa	229	Mamertini	Melena	285	Myrina	286.305
Liffus	228.247	Manduria	Melfita	188	Myritina	357
Lyte	255	Manteum	Melfitenfes	179	Myrmidones	255
Liternum	180	Mantina	Melitene	299	Myrsinum	272
Lituanî	211	Mantua	Melite	353.229	Myria duplex	243.302
Lix & Lixus	350	Marrani	Melium	299	Misenum	180
Locrenses	259	Mariana	Melibœa	255	Mitylene	285
Locrenses Italiae	185	Mardi	Melibecus	212	Mobenî	345
Locri	185	Mardomedi	Melimna	277	Modrusa	228
Lombardia	87	Marcomanni	Melos	282	Molosî	257
Londinum	70.71	Mareotis	Melita	1196	Melena	285
Lombardi	206	Margiana	Melitteæ	255	Mona	70
Longones	45	Marrucini	Melpha	168	Mondauiæ	242
Longous	286	Marruuium	Melphis oppid. et flu.	196.1181	Mons sacer	167
Longula	140.167	Margus flu.	Melphis	357	Monæchi portus	81
Loringia	48	Marathon	Menapij	48	Monferratenfes	85
Lopadusa	353	Marathus	Menaria	189	Mons falcus	169
Lotophagi	352	Maryandini	Methymna	286	Mons lune	16
Luca	128	Mardones	Melinda	365	Mons regius	194
Lucani	184	Marsias flu.	Mecha	367	Mopsum	315
Lucenses	16	Marmaridæ	Meninx insula	353	Morgus flu.	85.90
Lucerna	205	Maronea	Mendes	357	Morgentia	194
Lucrinus	180	Marfi	Menus flu.	212	Morini	44
Luceoli	175	Masburgi	Mæonia	308	Mofa flu.	49
Lucus Augusti	16	Mafes	Mæotis	221.288	Mofchi	340
Lucus Ferentinae	454	Mafilia	Mæris	357	Mofella	212
Lucus Feroniæ	122.165	D. Mauritij uicus & cœnobii	Mæfij	922	Mofcouij	219
Lugdunensis Gallia	139		Merula flu.	81	Mofqua	ibidem
& 43			Meroe	363	Mofinoeci	297
Lugdunum	45.47	Mafyli	Mercurij promon.	352	Munda	15
Luna	122	Maficus mons	Mefembria	246	Munichia	266
Lunenfis regio	81	Mastaura	Mefoa	275	Murgi	14
Lunæ mons	16	Mafagetæ	Mefogis	310	Murgantia	179
Lunarium promon.	16	Mateola	Mefopotamia	331	Museum Aegypti.	356
Luppia	48	Matiana	Mefana	191	Museum Macedoniae	250
Lupie	187	Mathyrea	Meffenia	273	Muficani	348
Lufitani	21	Matifco	Mæfia utraq;	243	Mutina	119
Lutetia	44	Matrinus flu.	Mæfapeæ	275	Mutillum	117
		Matrona flu.	Mæfapia	186	Mutifcæ	171

6

NABIS

LOCA AC POPVLI

Saronicus sinus	277	Sepinum	177	Siris flu.	186	Surrentium	183
Sarpedon	312.315	Sepie	253	Syraceni	345	Surianum	145
Sarus	314	Septensis ciuitas	350	Syracusæ	192	Susa	334
Sasina	187	Septemcomites	30	Syria	316	Sutrium	141
Satrium	167	Semiramidis aræ	343	Syrus	282		
Satrianum	188	Sequana flu.	43.47	Sirenes	259	TABOR	329
Satura	165	Seres	344	Sireussæ insule	195	Tabuda	49
Satyri	355	Seriphus	282	Syrna	311	Tagasta	352
Saturnia	156.139	Seruia	244	Syrmiun	229	Tagus flu.	16
Sauus flu.	229	Sesanium	295	Sisapone duæ	16	Taygeta	275
Sauari	218	Sesites flu.	85.90	Sisubates	46	Tanesis flu.	70
Sauenz	119	Sessuiij	44	Sitace	334	Tamara flu.	17
Sauona	81	Setabis	18	Slesia	212	Tannetum	117.120
Saxones	72.209.1189	Sesius	247	Smintha	285.	Tanagra	265
Saxoferratum	174	Setia	168		305	Tanais	82.221
Scandauia insu.	213	Seuerinum	183	Smyrna	308	Tanarus	84.90
Scardona	227	Sexi	75	Sodoma	323	Tania	298
Scarpha	260	Siassus	307	Sogdiana	342	Tantali fons	399
Scatonos	123	Sybaris flu.	186	Soli	314	Taprobane	349.367
Scamandrus	306	Sybaritæ	ibid.	Solimi	313	Tapyri	342
Scenetæ Arabes	345	Sicambri	206	Solis mensa	363	Taphiæ insulæ	280
Scepis	305	Sicani	189	Soloe	314	Tapsus	190.352.194
Scheria	279	Sicaminum	320	Soletum	187	Tarraco	18
Scifcia	229	Sicar	324	Sonciates	49	Tarchyla	194
Scythia	342	Sicarij	326	Sora	168	Taricheæ urbs	357
Scythopolis	321	Sicum	227	Soracte	142	Tarsus	314
Scythopolus	342	Sicilia	189	Sofandra	282	Tarsius	304
Sciletium	185	Siculi	156.190	Spalatum	227	Tarantasienses	40
Scirus insu.	282	Sicyon	270	Sparta	274	Tarbelli	46
Scyathus	286	Sycionia	ibidem	Sperchius flu.	256	Tarbasus	313
Scironides	284	Sida	314	Spei promon.	364	Tarquinij	124
Sclaueni	226	Sidicini	178.179.180	Spina	90	Tarcessus	14
Scodra	228.247	Sidina	297	Spira	205	Tarentum	186
Schoenus	265.279	Sidon	320	Sporades insu.	281	Tarus flu.	90.120
Scolus	265	Syene	358	Spoletum	169	Tartari	219.1189
Scombraria promon.	18	Sigeum	306	Staberis flu.	18	Tartarus	90.1189
Scotia	69	Sigrum promon.	285	Stabiæ	182	Tarusatij	46
Scotitia	275	Sigius mons	43	Stellates	183	Thasus insula	283
Scotusa	251.256	Signia	167	Stellendena regio	321	Taurus mons	294
Scotina	227	Sylua Arstia	141	Stocades insule	43	Taurisci	104.204
Scultenna flu.	90.119	Sylua mesia	141	Styra	289	Taurini	53
Sebastopolis	340	Sylua ercimia	212	Stiria	228.232	Taurica chers.	220
Secontia	17	Sylua arduenna	47	Stymphalus	251.	Taurominium	192
Secouia	18	Sylua bacenis	212		279	Taururum	229
Segobriga	18	Sylua cimina	141	Stratonicea	249	Taulantij	247
Sedetani	18	Sylarus flu.	184	Strimon	251	Taumentia	256
Sebentica	357	Silon	309	Strobis	ibid.	Taxilla ciuitas	348
Sebasta	299.315.324	Silus flu.	104	Strophades	281	Theanum Appulum	188
Scordisci	1186	Simethus flu.	192.194	Strongile	281.195	Theanum sidicinum	179
Seduni	40	Simois	306	Stura flu.	90.189	Theata	177
Segestica	229	Symphlegades	287	Suangela	311	Thebais	355
Segesta	194.1185	Sina	329.245	Subalpina regio	84	Thebasa	312
Selymuntus	193.194	Sinarum regio	349	Subertani	123	Thebe	357.358.1186
Selga	313	Sinada	307	Sublaqueum	171	Thebe Boeotie	265
Seleucis reg.	316	Sinope	296	Sucro flu.	18	Tectosagæ	42
Seleucea	315.333	Sinuessa	165.180	Suda	313	Tegea	279
Selleentes	258	Sintia regio	251	Suduna	332	Tegyra	265
Sela flu.	273	Singus	249	Suessa	168	Telamon	123
Selium	16	Sindi	222	Sura	313	Telchines	290.291
Senogallia	173	Sinda	313	Suetia	210	Telmessus	313
Sena	134.1181	Singiticus sinus	251	Sueni	51.206	Telphusa	279
Senones	227	Sion	329	Sulca	189	Tempe	252
Sentica	44.50	Sipylius	307	Sulgas	43	Temenos	290
Sentimates	174	Sipontum	188	Sulmo	177	Templarij	330
		Syphnus	282	Sunium promon.	266	Tempa	184

Tenus

LOCA AC POPVLI

Tenus	282	Titanium	256	Tusci	121	Vindelici	204
Tenarus	275	Tius	296	Tuscanenses	139	Vindili	218
Tencaterij	206	Thoas flu.	259	Tusculum	166	Vidrus	212
Tenedos	285.1186	Toletum	17	Tutelenfes	47	Viromandui	46
Tentyra	357	Tolentinum	175			Verbanus lacus	90
Theogonium	256	Tolosa	40.42	VABRENSES	47	Vifontium	45
Theos	309	Tomis	243.245	Vaccei	17.21	Vifontium Hispanie	17
Theodosia	82.221.299	Tongri	48	Vagedrusa	194	Vistula F.	212
Theranne	275	Topazon	363	Vallachia	242	Visurgis flu.	206.212
Thera	282	Toparchia	323	Vada Sabatia	81	Viterbium	140
Teræa	306	Topinius	1181	Vada Volaterrana	123	Viuariensis ciuitas	40
Terracina	164	Trachin	256	Valdanus flu.	229	Vlyxipona	15
Therastia	283	Traconitis	322	Valeria Hispanie	18	Vlma	206
Theredon	345	Tragurium	228	Valeria Pannonie	229	Vmbri	168
Thermaicus sinus	250	Trallis	310	Valeria Marforum	178	Vmbro flu.	123.139
Thermae	194.250	Thracia	244	Valentia Hispanie	18.29.36	Vnelli	44
Themesa	184	Transpadani	87	Valentia Gallie	42	Vnni	222.231
Therina	184	Transsylvania	242	Valentia Italie	84.184	Volcæ	42.139
Thermiscira	297	Trapezus	279.297	Valesij	43	Volsci	156.168.1183
Thermodon flu.	297	Traianopolis	306	Vandalia	21	Volaterræ	135
Tergerste	114	Traiectum	205	Vandali	21	Volones	1184
Thessalonica	250	Trasimenes	132	Vangiones	205	Volsini	139
Thessalia	251.252	Trebula	171.179.183	Varini	210.218	Voltunnæ fanum	1181
Thespiæ	265	Trebia	84.121.167	Vardei	1184	Vomanus	177
Tetricus mons	171	Thyessus	310	Varus flu.	41.81	Vratislauia	212.214
Teutrota	275	Tremyli	312	Varianus flu.	104	Vrbs Salua	174
Theumessus	266.313	Triballi	243.1186	Vasarij	46	Vrbinum	175
Teutones	209.1188	Tribullum	228	Vascones	17.46.51	Vrbs Roma	159
Teutoburgium	229	Treueri	48	Vasio	49	Vrgefa	18
Teutrania	303	Tricorij	44	Vatrenus flu.	90.117.119	Vrci	14.18
Thyamis	259	Tricaricum	179	Vbij	205.1188	Vrium	15
Tyana	299	Triche	289	Veca	17	Vrpanus flu.	229
Tyberis	1181	Tricasini	40	Vegerra	48	Vsipedes	206
Tyberias	324	Tricorinthum	266	Vcij	141	Vtica	351
Tybur	167	Tridentum	102	Veientes	141	Vtina	105
Tybarni	297	Trifernum	179	Velaunodunum	44	Vualia	69
Tibiscus	233.242	Trimontium	246	Yelitræ	167.168	Vuestualia	70
Ticinum	87	Trinacria	191	Velia	184	Vuestangli	70
Ticinus	90	Trinium	177.188	Vellica	17	Vulturinus	180
Tyde	17	Triochala	193	Vellinus lacus	170	Vxentum	187
Tieldones	17	Tryon	272	Venafrum	168	Vxij	334
Tyessus	310	Tripoles	320.352	Venusia	188		
Tifata	183	Tripolites	258	Veneti	101.105	XANTHVS	312
Tifernum	169	Triphylia	272	Veneti Gallie	44	Xerxene	299
Tige	38	Tritones paludes	353	Venedicus sinus	213		
Tigle	353	Troadis urbes	303	Veragri	40	ZAGRIVS mons	129
Tignum	175	Troezena	277	Verona	101	Zariastis	342
Tigris	333	Troglodytæ	345.363	Vercellæ	85	Zacynthus	280
Tigulia	122	Troie tres	179.186.248	Verulum	167	Zana	352
Thyle	70	Thronium	260	Vesennus mons	181	Zagrius mons	340
Tiliauentum	104	Tropæa Augusti.	81	Vesones	46	Zancle	191
Tymphei	258	Tropæa Drusi	212	Vestini	177	Zani 287	Zapirus 315
Timbra	285	Tropæa Pompeij	19	Vetelia	167	Zaphala	365
Timauus fluuius	103.104	Truentum	173	Vetulonia	139	Zelæa	304
Tyndaris	194	Tullum	49	Vfens flu.	164	Zela	297
Tinge	350	Tuder	169	Via Aemylia	84	Zelotæ	32
Tinna flu.	171.1181	Tugurinum	205	Vicus Aurelij	142	Zelia	38.350
Thyneum	279	Tunis	352	Vicus Bluij	141	Zephyrium prom.	291.315
Thinia promontorium	246.287	Turcæ	339	Vicus aquarius	18	Zerbis	331
Tyrea	275	Turingi	206	Vicus cominarius	19	Zibalthar	31
Tyrus	319.86	Turia flu.	18	Vicus sparcorum	18	Zygi	222
Tyrrheni maris insule	188	Turduli	15.21	Vicentia	103	Zugma seu Zeugma	332
Thibe	265	Turditani	15	Vienna	42.205	Zugaterra insu.	365
Thifna	279	Turoentium	41	Vigilia	229	Finis Tabulæ primi toni, de locis & populis insignibus.	
Titani	1007	Turones	44	Vinctonium	71		

HOMINES CLARI

HOMINES

CLARI.

ABAGARVS

Abas 276.1025

Abelus 369

Abrahamus 371

Ablabij 372

Abfurgenses com. 730

Acastus 1031

Achatij 372.481

Achæus 372

Achelous 259.1032

Achemenides 1024

Acrisius 1025

Aceste 1031

Acteon 1019

Actifana 359

Actij plures 372

Accilijs 373

Acilinus miles 373

Acylas philof. 373

Achille duo 373

Achyldas 373

Achilles 1026

Acrones 374.572

Acusilaus 374

Adon puer 1025

Ademarus 81

Adonis 796

Admetus 374

Adrastus 262.1025.374

Adriani 374

Aeacus 1023

Aedest 376

Aeta rex 1010

Agis 436

Aegeus rex 267.1014

Aegemon 376

Aegeon 726

Aegistus 766

Aegina 1032

Aegyptus rex 358.1025

Aelij 374.534

Aelianus 375

Aeliodori 375

Aemilij 50.375.964

Aemylia Tertia 376

Aeneas ibid.

Aeneas 378.1029

Aeolus 1027

Aefon 1027

Aeschynes 376

Aesculapius 1019

Aesopus philo. 377

Aepi 377.1190

Aeschylus 377.984

Aeschron poeta 377

Aetius 51.377

Aetius patritius 708

Aethalis 1018

Aetolus 1021

Afranij 378

Agathonas 378.655

Aganemnon 1030

Agathias	378
Agatha	378
Agathocles	378
Agapius	379
Agapitus	379
Agave	1025
Agefilaus dux	379
Agefidamus	379
Agefiæ duo	379
Agenor	1025.276
Agis	928
Aglaophron	379
Agoracritus	379
Agrippæ	326.379
Agrippinæ	379.416
Agricolæ	380
Aiax Oileus	1026
Aitonus	1189
Alaricus	22.24.25.52
Aglarex	25
Albini	44.71.379
Albutij	85.381
Albigenses hæretici	627
Alcibiades	381
Alcyone	1027
Alcinous	380. Iurifconsulius
Alcilaus	614.1016
Alcidas	380
Alciphron	380
Alcestæ	374
Alceus Lyricus	380
Alcmanes	380
Alcman Lyricus	380.545
Alcmeones	380.1028
Alfonsi	27.37
Alphenus	381.614
Alefus	1030
Alexij	108.381
Alexis	381
Alexandri	325.326.
Almaricus	328
Almericus hæreticus	664
Alcmedon	284
Alstanfor	28
Alocus	1011
Altea	1020
Alvarus	33
Amalafunta regina	23
Amantij	385
Amandus	386
Amasix rex	359
Ambrosij	386
Amelius philoso.	386
Americus	664
Amipfias	386
Amnianus Marcellinus	513
Ammonij	386
Amometus	344
Amœbeas	387
Amilchares	387
Amilco	414
Amyclas	273.1022
Amicus	301.1015
Amingus	52

Amythaon	1028
Amphiarus	262.263
Amterum	1028
Amphion	387
Amphitryo	1024
Amphictyones	260
Amphilocus	276
Amphitheon	267
Anacreon	390
Anastafius	390.395.710
Anastasia	444
Anatolius	390
Anaxarchus	390
Anaxandrides	390
Anagallis	828
Anaxilas	390
Anaxenor	390
Anacharsis	390
Anaximander	390
Anaximenes duo	390
Anaxagoræ	390.391
Anaxippus	390
Ancus Martius rex	572
Anceus	390.1023
Androcides	391.983
Andriscus	1186
Amalfunta	23
Androcleus	391.770
Androdamus	391
Andronici	391.407.583.
Androgeus	1023
Andromachus	391.873
Andromache	391
Andromode	391.1024
Anna Didonis	1025
Anne tres 387. alie	43.27.67
Anereftis rex	50
Annibales	388
Annibales Ro.	664
Anniceris	395
Annonas	388
Anfanus	134
Anselmu	76.395
Anteus	1189
Antenor	393
Anticlea	1030
Antidotus pictor	395
Antimachi	391
Antiphanes	391
Antiphias	1028
Antiphon	ibid.
Antinous	391
Antigenides	391
Antigonus	383.384
Antisthenes	391
Antiochi reges	318.392
Antiochi alij	ibid.
Antiochus magnus	984
Antiope	1015
Antipatri	325.383.392
Antilochns	393.1015
Antichristus	394
Antiphon	392
Antiphilus	395

Antigoni	325.384
Antiope	393
Antonij	393.394
Apelles	395.396
Apelicon Teius	407
Apitius	396
Apis	358
Appius pulcher	1184
Appius Clausus	435
Appianus	128.396
Apton	396
Apollo	289.583.1018
Apollinares	396.397
Apollodori	397
Apollonij	397.398.402
Aplyrti	402
Aprieus	359
Apfines sophista	402
Aphthonius	402
Aphrodifius	402
Apuleij	402
Aquila	557.597
Aquilij	404.420.522
Arati	404.270
Arator poeta	404
Archelai	325.404
Archefilaus	405
Archefilaus fculptor	405
Archimedes Syracufanus	405
Archimedes gramm.	405
Archidamus Laced.	405.
Archie	405
Archibius	406
Archedicus com.	411
Archippus com.	411
Architæ	406
Archilochus	406
Areta	325.408
Argantonijs	15
Ararathes	298
Argus	1189
Argulus	1022
Ariadne	1024
Aries	1030
Aripertus	53.54
Arideus	383
Ariobarzanes	408
Aristides quinq;	406
Aristo	268
Aristonicus	415
Aristoteles multi	407.408
Aristippus	408
Aristarchi	408
Aristigones duo	408
Aristogiton orator	408
Aristogiton tyrant.	408
Aristeas	408
Aristeus	1019
Aristocles duo	409
Aristophanes duo	409
Aristodemus gram.	409
Aristomenes	273.409
Aristonici	409.413
Aristoxeni	409

Aristonymus	409
Aristonus cytha.	409
Aristolous pictor	410
Aristoboli	410.325
Arrij	410
Arriani	411
Arion cythar.	411
Areta mulier docta	408
Arnuphus	44.411
Archadius gram.	411
Arnobius	704
Arfaces	337
Arficoras	414
Arfenius	411
Artemidori duo	411
Artemusia	411
Artemius prefectus	411
Arabazes	412
Artabanus rex	338
Artaxerxes reges	335.336
Argia	1023
Arturus	44.73
Aryilus	42
Afclepiades tres	412
Afclepiodorus	412
Afcanij	68
Afconijs ped.	412
Afcrubales	413.414
Afcellani	184
Afcellius	413
Afcimij	413
Afcipia	413
Afcipij	ibidem
Afcsterius	412.515
Afcster puer	412.549
Afcstres	1008.1011
Afcstrea	ibidem
Afcfifini	330
Afcfyages rex Perfurum	334
Afcopus	1032
Afcfydamas Trag.	414
Afcfydamas iunior	414
Afcfyampficus	ibidem
Afcfyanax	ibidem
Afcstylus	ibid.
Athamas	1029
Athanasius	385.415
Athanas	464
Athanasicus	22
Athaulphus	23
Athalaricus	23
Athanasgildus	25
Athensæ	415.416
Athensodorus	ibidem
Attali reges	414.415
Atteius capito	416
Atteius philof.	ibidem
Attilij	372
Atreus	1030
Atlas	351.1010
Atratinus	416
Atlantæ I I	1020.1022
Atys rex	371
Aufidius Bassus	418
Aurelius p. flor	411

HOMINES CLARI

Aurelius rex	26.72
Aurelia gens	416
Augustinus	124.621
Augustarum nomina	416
Augeæ	259
Augeas comicus	416
Auidius Cafsius	426.690
Aufonij duo	416
Autolyti tres	416.1030
Autonoe	125
Aurea uirgo	416
Auxentius	386

Byblis	1010
M. Bibulus	419
Bibiana uirgo	420
Bibaculi duo	419
Bion	420.469
Bituitus rex	455
Blanchæ	31
Blafius	652
Bocattus	659
Boetius	420
Bolus	ibid.
Bochus rex Numidæ	350
Bocchorus	359
Bomulchar	387
Bonifacius	420.707.714
Bonicius	420
Bonus	30.420
Bonauenturæ duo	631
Brasidas dux	420
Branchus	1019
Bragmanes	348.367
Brennus	49.71
Briareus	1007
Brigidæ due	671. Alia 635
Britius	420
Bruti	71.420.421
D. Brutus	782
Brunchildis	53.54
Buftyris	338.422
Buccellus dux	52.525
Buthes	1015

C

CACVS	1020
Cadmus Milofius	422
Cadmus agenoris	1025
Caij	422
Caus Iurifconf.	614
Caia Cecilia	422
Calanus	348.382.429
Candidi	422
Can	1189
Candidæ due	422.540
Candace	362
Calocerus	539
Calpurnius Sura	423.546
Calui	422
Calliæ	422
Callimachi	422.423
Callinicus	318.423
Callisthenes	383.423
Calippus	423
Callicrates fculptor	423.
Calliftus	423
Califto	1012
Calistratus Iurifconf.	614
Cambifes	334
Camillus	423.1183
Can Guifcan	1189
Camilla Volfea	423
Canace	1027
Canulcius	423
Caninius conful	ibid.
Caninius eques Ro.	ibid.
Canibus	424

Candace regina	562
Candidus	423
Candida	540
Capelle	423
Capito Lycius	429
Caranus	372
Carbones	424
Carneades duo	ibidem
Charito	416
Charinus	424
Charontes tres	ibidem
Charifius orator	425
Carbilij duo	425
Carnanus Iurifconf.	614
Crapophorus	15
Carpocrates	429
Charillus	425
Carondes	425
Caffius Iurifconf.	614
Caffij	337.425.426
Caroli	41.45.56.59.64
Caffiani	426
C. Caffitij	129.426
Caffiodorus	426
Caffander	268.383
Cafflor & Pollux	1022
Catonas	426.427
Cataldi	40.70
Catuli	428
Catalofa	1189
Catullus	428
Catilina	428
Cantarus poeta	ibid.
Capton	ibidem
Cannus & Byblis	1010
Cebes philofophus	429
Cebriones	ibidem
Cerbones	ibidem
Cecrops	371
Cecine	429.430
Ceculus	1020
Celius Bassus	418
Celij	429
Cecilij	430
Celfi tres	ibid.
Celfus albinouanus	400
Celfus Iurifconf.	614
Cenens	1022
Centauri	1021
Cephalus orator	430
Cephalus	1028
Cerintus hæreticus	164.430
Cherephon	431.1036
Cheremon	431
Chemis	359
Cheris	431
Chærilus	ibidem
Q. A. Ceretanus	ibid.
Cepionas	581
Ceres	1012
Cerealis	1188
Cæfars	431
Cæfar Vopifcus	ibid.
Cæfarij tres	431
Cethegi	431.432

HOMINES CLARI

Cephus	359	Cloelia	1183	Chryseis	1026	Dexippi duo	449
Ceus	1010	Clorides duæ	1011. 1015	Chrysoar	1007	Dexter	449
Cinnæ	432	Cluilius	1184	Cripsi	443	Diagoræ duo	ibidem
Cynigerus	373	Cluentius	438	Cripsinus	ibidem	Dias sophista	ibidem
Cinara	1025	Codrus	267. 438	Cripsinianus	ibidem	Diana	1010
Cicero	607	Columella	438	Chrysanthus	ibidem	Diadumenus	449. 693
Cecropis	372	Columbanus	54. 87	Chryfogoni duo	ibidem	Dicæarchus ora.	ibidem
Cephistodorus	430	Columnensium familia	673	Chrystostomus	487	Dicæogenes poeta	ibidem
Cydias	434	Columba uirgo	44	Christophorus	444	Dibutades figulus	450
Cincij	432. 661	Columbanus præsul.	87	Chromatij duo	ibidem	Didymus	449
Cynefias	433	Conones	24. 438	Chromius	1015	Dido	1025
Cyprianus	24. 433	Coniabus	53	Ctesias	439	Dinocrates dux	450
Cyparissus	1018	Congolitanus rex	50	Ctesiphontes I I I	333. 444	Dimophilus plastes	449
C. Cor. Cinna	432	Concordius martyr	480	Curtij quatuor	444	Diocles medicus	453
Cimon	433	Consus Deus	1013	Curius	444	Diodori	452
Cyneas	ibidem	Constantij tres	332. 439	Curiones	445. 1186	Diogenes plures	451
Cyllarus	1022	Constantiæ tres	705			Diogeneti tres	ibidem
Cygnus	1016	Constatiana	416	DAEDALVS	293. 1024	Diones plures	450. 451
Cyane	1032	Corax Siculus	439	Dagobertus	54. 55	Diophantus	494
Cyrene	1031	Corax & Tybur	ibidem	Damascenus	488	Dioxippi tres	452
Cyriaci	434	Corinnæ duæ	ibidem	Damascius histor.	445	Dioscorius	ibidem
Cyrinus	ibidem	Corinnus poeta	ibidem	Damianus	ibidem	Diomedes	452. 1021
Cyrus	334. 433	Cordilio Stoicus	438	Damoxenus com.	ipidem	Diogenianus	452
Cyrus poeta	433	Cornutus philosof.	439	Damostratus phi.	ibidem	Diocles Comicus	ibid.
Cyrelli	216. 433. 434	Coracbi tres	ibidem	Damophilus sop.	ibid.	Diocles medicus	453
Childevicus	52. 53. 55	L. Conificius poeta	ibidem	Damophila	ibidem	Dioscorides	ibidem
Childebertus	53. 54	Cornificia soror	ibidem	Damon & Pythias	ibidem	Dionysij	45. 54. 372. 453. 454
Chilpericus	53	Iul. Cordus	ibidem	Danaus	358. 1024	Dictys Cretensis	454
Chilo	438. 866	Cordus Cremutius	ibidem	Danae	446. 1025	Diopenus & Scybis	453
Chiron	1013	Val. Cordus	ibidem	Daniel	55. 446. 619	Dirce	1010
Circe	1031	Cornelij plures	439. 440	Dantes	144. 638	Dius cognomen Rom.	454
Ciuilius	1188	Cornelius Cor. Gaditani ne-		Daphnes tres	446. 1018	Dolobelle	455
Claræ	632	pos	354. 440	Dardanus	1029	Domitij	51. 455. 1186
Claudij	45. 434. 435	Cornelia	440. 610	Dares Phrygius	446	Domitia	456
Claudianus	434	Coruncani duo	440	Darij reges	335	Domitiani	456
Claudius præsul	45	Cosroes rex	327. 441	Darius nothus	336	Domicille tres	ibidem
Claudie uctales	434. 436	Cosij duo	439	Daria	443	Domini tres	ibidem
Claudia gens	434	Cotys rex	440	Damus	1023	Dominicus eiusq; ordo	627
Cleomenes duo	436	Cotus	1007	Deianira	1020. 1021	Domunica Valentis	22
Cleones	437	Cotte	441	Decij	446	Donati tres	456
Cleophas	583	Cotiso rex	498. 1185	Deiphile	1021. 1025	Dorotheus præsul.	456. 619
Clearchi tres	437	Craffi	441. 442	Deiphobus	448	Dorothea uirgines	ibid.
Cleantes	1003	Crates tres	442	Decibalus	1185	Draco	588
Clemens historicus	437 11-	Cratinus poeta	442. 1004	Dedalus	1019. 1024	Draccus	525
riscos.	614	Crantor	442	Deiotarus rex	298. 448	Dryas	1023
Clemens episcopus Alexandri-		Craterus	ibidem	Deiotarus gram.	ibid.	Drusilla	316
nus	437	Craffius	ibidem	Demades orator	446. 873	Gn. Duilius cos.	756
Clemens	136	Cratippus	ibidem	Demetrius poliorcetes	383.	Dulcinus	85
Cleomachus pugil	437	Creophilus	ibid.		446		
Cleopatra	361	Creon rex	443. 1028	Demetrius Pharensis	1184	E B I O N hæresiarcha	457
Cleophon	437	Creon rex Theb.	443	Demetriij	319. 383. 447	Ecebolius sophista	ibid.
Cleodamas	ibidem	Creysa.	1027	Democles	384	Egemon characenus	458
Cleobulus	98. 437. 865	Cretheus	ibidem	Democrates tres	448	Eduardi	63. 74
Cleobulina uirgo	437	Crescentius	583. 659	Democriti	446. 448. 855	Egerius	572
Clifthenes	437	Cresus	443	Democrates philosophus	448	Egeria nympa	572
Clinias	ibidem	Cressi	ibidem	Demonax phi.	448	Egeffistratus	458
Clitomachus philosophus	ibid.	Critones	443	Demarathi duo	448	Egeffias orator	ibidem
Clitarchus	ibidem	Critolai duo	ibid.	Demosthenes duo	457	Egeffippi	ibidem
Clitæmnestra	1022	Crotolau dux	524. 1186	Demarchus	449	Egica	25
Clodij	52. 438. 692	Chrystippus	443	Democides	ibidem	Egidij	43. 625. 670
Clodoueus	52. 55	Christianus	25	Demolchus	ibidem	Electræ I I I	458. 1030
Clotildis	52. 53	Christiane	31	Demochares orator	ibid.	Electores imperij	659. 722
Clodomirus	52	Christodorus	443	Demophon	1014	Electrio	1024
Clotarius	53. 54. 55	Christobulus	ibidem	Defiderius	42. 481	Eligius præsul.	416
Cleomedes	436. 437	Critias	433	Deucalion	1024	Elcazarus prædo.	326

Eleuth

HOMINES CLARI

Eleutherius	455	Emanuel	38. 366	Franciscus petrarcha	638	Gotifredus	328. 723
Elizabetha regina Hisp.	55	Euphrosyna	456. 469	Franciscus Gonzaga	66	Gotfridus	57
Elyssa	351	Euthymus pugil.	467	Fraticellorum secta	669	Guarinus	622
Eluidij	458	Eutyches hereticus	ibidem	Frederici	36. 68. 194	Guido Lusignanus	328
Elpcnor	1031	Eutyches poeta.	ibidem	Friola	26	Gulielmi	60. 75. 85
Endymion	271	Eutichiani	ibidem	Froila	28	Gulscardi	60
Enecus rex	36	Eutidemus	468	Frontones	475	Guntianus	53
Ennij duo	458. 459	Euphemia	416	Fuluij	ibidem	Gundebaldus	52
Engeranus	62	Eupompus pictor	467	Fulua	475	Gundamidus	25
Epaphrus	1024	Euodanus	ibidem	Fulgenti	ibidem	Gundifaluu	28. 35
Epimetheus	1011	Eutropij	467. 468	Farij	50. 89		H
Epaminondas	459	Eupolis Comicus	ibid.	Fulco	328	HABIS	20
Epheus	271	Eupolis Niciæ	ibidem			Hannones	388
Ephestios 459. 460. 494. 557		Euphorbus	467	GABINII	476	Hanno Cartha.	769
Ephippius cameus	460	Euripides	468	Gabini	476. 1182	Harpalus	457
Epicrates tres	ibidem	Eustathij	ibidem	Galla	ibidem	Harpalice	1011
Epictetus philosophus	ibidem	Euristheus	1024	Galli	ibidem	Harpyle	1016
	668	Eurydice	1032	Gallio	535	Harpocrates	877
Epicurus	460	Eurymedon	1013	Galbarum familia	476	Hecate	1008
Epicarmus	ibidem	Eusebia	416	Galatea nympa	1016	Hecateus histo.	457
Epimenides	ibidem	Eusebij	469	Galenus	476	Hector	438
Epiphany tres	87. 461	Eustochius sophista	ibidem	Gargilius mar.	515	Hecuba	1029
Epitherfes tres	461	Eustephius	469	Garsias	28. 32. 36	Hellanicus	458
Ephori duo	ibidem	Euphemia uirgo	ibid.	Ganymedes	476	Helle	1029
Ephren Syrus	ibidem	Euphrosyna uirgo	ibidem	Gaudenti	ibid.	Helena	72. 104. 158. 458.
Ephren Græcus	ibidem	Exuperantius	469. 576	Geganij	1184		1022
Eratothenes	ibidem			Gellij	477	Helerna	458
Erastriatus	462. 756	FABIORVM familia.		Gello	60	Helchefaitæ	ibidem
Ergoteles	461. 193		470. 471	Gemini	ibidem	Helie duo	64. 630
Eriphus	ibidem	C. Fabritius	471	Geminiani	477	Henrici	24. 31. 59. 61. 76
Erichtonius rex Troiæ	1019	Familia oculis medens	758	Gennadij	ibid.	Heraclides tres	461. 462
Erichtonius siue Erichtheus		Faulla	26	Genesij marty.	477	Heracliti	462
rex Athenien.	267. 1019	Faucula Cluua	419	Genouefa	44	Heraclion	ibidem
Erythrus	1024	Fausta	416	Gentius rex	1184	Heraclæus	ibid.
Erigone	1022	Fausti	471	Georgius 248. 455. 477. 651		Heraclæus	711
Eryx	1015	Faustus Sylle F.	1187	Georgiani	331. 341	Herdoneus	1182
Ero	499	Faustini	418. 472	Gerardi quatuor	49. 128. 477	Heringius	25
Eros	463	Faustine	416. 472	Germani tres	23. 53. 477	Hermagoræ	462
Erostratus	ibidem	Faunus	1013	Geruasius	614	Hermanes	348
Ersilia Romuli	ibidem	Fauorinus	472	Getulius martyr	582	Hermaphroditus	1018
Esdras	465	Fenestella	472	Giges rex Lydiæ	477. 508	Hercules tres	333. 1017
Esione	1029	Festus Rufus	574	Giges ex Titaris	1007	Hermogenes	462
Etheocles	1026	Felices	326. 472	Gildo	707	Hermogildus	54
Euan.	1017	Felicianus	472	Giraldus	477	Hermetes	463
Euangelus	465	Felicitates	472. 582	Gillardus	ibidem	Hermocrates duo	462
Euander	1012. 1018	Ferdinandi	29. 31. 33	Glauco plures	478	Hermæus dux	463
Euadne	1021	Firmini duo	48	Glaucon	ibid.	Hermione	1021
Euagrius	466	Fl. Fimbria	472	Glauco	1024. 1028	Hermippus	463
Eubulus Comicus	465	Flaminij	472. 473	Glycerium meretrix	478	Hermodori	463
Euagoras	292	Flacci	473	Glofnida	53	Herodotus	ibidem
Eudemus	465	Flauia gens	50. 473. 474	Gneus	478	Hermolai	464
Eudorus	1018	Flauiani mar.	474	Gncfactus	358	Hermogemianus Iurisc.	614
Eudoxi	466	Floræ duæ mar.	ibid.	Godericus	49	Herodiani	464
Eudocia	416	Flora meretrix ibi.	1011.	Gordianus	478	Herodes Atticus	ibid.
Eumolpus	466	Florus martyr.	474	Gorgias	480. 1036	Herodum profapia	326
Eumenes reges	414	Floridus	474	Gorgophon	1024	Hersilia Romuli	465
Eucmerus	467	Florentij	ibidem	Gomardus	478	Herophila sybilla	464
Eugenij	466. 583	Floronia	532	Gracchoru familia ibi. et	479	Henricus	24. 31. 33. 34.
Eugenia	466. 481	Florentinus Iurisc.	614	T. Ghracchus	1184		76. 718
Eulidia	466	Fontcius	474	Gratianus	663	Heron orator	464
Eustorgius	466	Fonteia	ibidem	Gregorij	73. 479. 480	Hesiodus	465
Eutyches abbas	467	Fortunati	462. 474	Grimoaldus	54	Hesione	1029
Eunomij	466	Fortunati	ibidem	Gorgones	1007	Hesychius	465
Euphronius poeta	467	Franciscus eiusq; ordo	630.	Gorgonius	456	Hesperides	1011
Euphranor pictor	ibidem	alij	44. 66. 670	Gorgoris	20	Hesperidum horti	354

Hesperus

HOMINES CLARI

Palamedes	336. 1014	Periclimenes	uide	Nestor	Polyenus	551	Propertius	360
Palamedes gram.	336	1015			Polyeuctus	ibidem	Proteus	356. 359. 360
Palaphatus	336	Perintus	1186		Polyzelus	ibidem	Progne	1019
Pallas	1012	Perithous	1021		Polydamas Pancratiastes	ibi.	Protasius S.	614
Palladius Sophista	395	Pero	1015		Polydamas Troianus	552	Prudentius poeta	360. 1003
Palladius	339	N. Perotus	651		Polydorus	ibidem	Ptolemæi reges	292. 350.
Pamphila	ibidem	Petrus Chrysologus	544		Polymestor	ibidem	360. 360	
Pamphili plures	537	Petri	33. 38. 628. 640. 661.		Polythenes	1030	Ptolemæi reliqui	360
Pamprepius poeta	536	663. 673. 725			Polyxenus	272	Pharnaces	295. 522
Panctij duo	536	Petrei	543		Polyxena	1027	Phalaris	561
Pancratius	536	Petronij	543		Polygnostus	552	Phaon	568
Pancrates duo gram.	ibid.	Petronilla	544		Pollux	552. 1022	Pharo	46
Pandora	1008	Petronia	416		Polus Sophista	552	Phædra	1024
Pandolphus capite ferreus	1187	Petus	1911		Pollio	ibidem	Phaeton	1010
Paneus pictor	538	Pætelij	544		Pompeij	ibid. & seq.	Pharamundus	51
Panolbus poeta	536	Philippi	62. 63		Pomponij	554. 555	Phædrus Elien.	560
Pantaleon	537	Philippus Archidux	35		Pomponius Iurisc.	714	Phedimus poeta	561
Pantherus	536	Phlegias	1021		Pompeia	416	Phæmonoe uirgo	ibid.
Panthaura lapis	399	Picus	1013		Polemones tres	554	Pherecydes tres	ibid.
Pandion rex	267. 1019	Pittacii duo	547. 867		Polemon rex	523	Pherecrates	ibidem
Paphnutius	410	Pygmalion	351. 1025		Pompilij	554	Philetas	563
Papyriorum familia	337	Pigres	545		Numa Pompilius	555. 614	Philetærus eunuch.	414
Papie	338	Pilumnus	1023		ibid.	ibid.	Philiberti	41
Papinius	ibidem	Pinarij	435		Posidonij	555	Philochorus	562
Papinianus	538. 614	Pindarus poeta	545		Posidippus	ibidem	Philones quatuor	561. 562
Pappus philo.	538	Pindarus tyran.	ibidem		Pontanus	1191	Philo academicus	562
Parrasius pictor	ibid.	Pinytus gram.	ibidem		Posthumij	555. 454	Philo architectus	ibidem &
Parthæon	1020	Pipinus	55. 56		Posthumia uestalis	555	855	
Paris Troianus	538	Pisandri tres	545		Porphyrus philosophus	556	Philolaus Corinth.	562
Parmenides	ibidem	Pisæus	ibidem		Porus rex	348. 382. 1188	Philostrati tres	ibidem
Parmenio	ibidem	Pisonum genus	ibidem		Porfena	1183	Phidamus poeta	ibidem
Parthenij tres	539	Pyrrho philof.	546		Pontij	556	Phileterus com.	ibid.
Partenopeius	1020	Pyrrhus Achillis	ibidem &		Potitij	435	Philemon poeta	ibidem
Pasiphae	1010. 1024	1027			Potamon rhetor	556	Philocles Tragicus	563
Patroclus	44. 1026	Pyrrhus rex	547		Præsto Ioannes	363	Philoxeni tres	ibidem
Patritius	70. 537	Pystrati tres	547. 1015		Præxæus heresiur.	556	Philomena	1019
Patroclus præsul	44	Pyreicus pictor	547		Praxiteles statua.	ibid.	Phidias	563
Paulus iurisc. conf.	614	Pyrgoteles	548		Praxedis	568	Philopœmenes	ibidem
Pauli & Paulini	539. 540	Pythagoras	ibidem		Praxila mulier po.	557	Philistij tres	564
Paulæ	540	Pythæas orator	ibidem		Priamus rex	1029	Philistion	564
Paulinæ	540	Pythis pictor	ibidem		Primitiuus	583	Phillis	1023
Pausania tres	ibidem	Pythodorus	548		Prisci tres	557	Philippi plures	35. 45. 62.
Pausias pictor	541	Placidia	22. 416. 707		Prisca uirgo	ibidem	564. 565. 566. 567. 1185	
Pauson	ibidem	Plato philosoph.	548		Priscilla & Aquila	ibidem	Phileus Episcopus	567
Pegasus	1015	Plato poeta	549		Priscianus	ibid.	Phileas	567
Pelagius	26	Plautus	ibidem		Pro.eresius sopheri.	ibid.	Philisthenes	1025
Peleus	1026	C. Plotius	ibidem		Pro.eresius	557	Philippides	567
Pelyas	1015. 1027	Plancus	ibidem		Probus	557	Phineus	1011
Pelops	285. 1029	Plocius	550. 611		Prætus rex	560	Phyrne meretrix	567
Pelopidas	544. 1029	C. Plautius	538		Procli quatuor	558	Phyrnis citharædus	568
Penelope	544. 1022	M. Plautius	550		Proculstes	1014	Phynici plures	568
Pentheus	767	T. Plautius Syllanus	550		Proculus	481. 700	Phlegias	1021
Perpetua	472	Plinij duo	550		Prometheus	1008	Phocylides	567
Perpenna	541	Plotius	550		Prodicus Com.	558. 1036	Phormus	567
Peregrinus	ibidem	Plotinus	ibidem		Procopius sopheri.	558	Phormiones tres	ibid.
Perseus Iouis Filius	308.	Plotina	416		Procopius tyran.	706	Phorcinodes	ibidem
395. 541. 1024		Pluto	1013		Proclius gram.	559	Photini	ibidem
Persei tres	541. 1024	Plutarchi	462. 551		Procris	1028	Phoroneus	276. 1031
Perdica	383. 542	Polybius	551		Proculus	700	Phorcus	1015
Perfij duo	541	Polycarpus	551		Protogenes pictor	559	Phorbas	276
Pericles	267. 542. 1033	Polycrates duo	551		Prosper aquitanus	ibidem	Phraates	337
Perillus	544	Polycletus stat.	ibidem		Proserpina	1013	Phraotes rex	567
Perilla	ibidem	Polynices	1026		Phoenix	1025	Phryxus & Helle	1029
Periander	543. 867	Polystratus	551		Protagoras	559	Priamus	1029
		Polyphemus	1015		Protagoræ alij	560	Phrigundis	53

Procris

HOMINES CLARI

Procris	ibidem	Saluius	46	Syluerius præsul.	45	Sulpitius Iurisc.	614
Pfamnicus	359. 357	Sampson	576	Sylofon tyran.	284. 588	Sulpitia	593
Pudentiana	568	Saniones	ibid.	Silius Italicus	586	Sufanna	476
Publius & Laberius	568	Sanctius	26. 28. 32. 38	Symphorosa	582	T	
Pudens	568	Sapores	338	Simones	587	TABERIVS Eros	594
C. Publius Pudens	568	Sappho Lyrica	545	Simonides quatuor	587	Tacitus	595
		Sappho meretrix	576	Symmachus	420	Tagés auruspex	595
		Saraceni facinus	32	Symmachi tres	588	Taxiles rex	382
QVADRAGINTA		Sardanapalus	594	Simmas philosophus	ibid.	Thais Atheniensis	383
martyres	568	Sarpedones	312. 594	Synesius philosophus	Christia	Thais meretrix	599
Quadratus	568	Satrius Rufus	219	nus	588	Thales Milesius	594. 867
L. Quietus	687	Saturnus	1007. 1008. 1012	Syphax	353	Thales poeta	ibidem
Quintiorum profap.	568	Sarturnini	593. 594. 700	Sirenes	1031	Talus	ibid.
Quintius poeta	569	Sauini	576	Sirianus	588	Thamyras poeta	595
Quintiliani duo	ibid.	Scauri	576. 577	L. Sifenna	ibid.	Tamberlanes	339. 1189
Quintilij	89. 570. 699	Scaurus	577	Sifenandus	25	Talao	125
Quirini	570	Scauola Iurisc.	614	Sisebathus	25	Talbotus	44. 77
Quintij	568. 569	Scipiones	577. 1191	Simandus	358	Talassius	571
		R		Syphilus	1028	Tanaquil	572
RABANVS	570	Scylax mathematic.	579	Sitalces rex	246	Tantalus	1029
Rabirius	ibid.	Scillis urinator	580	Smaragdus	434	Taxillo	57
Radagasus rex	22	Scilla duæ	580. 1015. 1023	Socrates tres	590	Tarpeia uirgo	571
Rhadamanthus	1023. 1024	M. Scæua Centurio	580	Socion	591	Tarquin. Collatinus	573
Rainaldi tres	570. alij. 725	Scopelianus sopheri.	580	Sol	1010	Tarquinus præsul	572
Raimundi	38	Scyron	1014	Solymanus Turca	327	Tarquin. superbus	573
Ramirus	27. 28. 36. 38	Scribonius	ibidem	Solon	588. 866	Taurus philof.	595
Rainerij	85	Scrophæ Tremelius	ibidem	Sophocles	589	Taurea Iubellius	ibid.
Recaredus	25	Sebastianus	652	Sopater	ibid.	Theagenes IIII	595
Recensuendus	25	Segericus	23	Sopater	590	Theano	596. 1032
Reguli	50. 571	Seleuci reges	317. 318	Sophia	589	Theano pythagorea	596
Remigij duo	571	Semiramis	580	Sophilus	ibid.	Theano uates	ibidem
Reparata uirgo	571	Semele	1032	Sophron	590	Tecla	ibid.
Rhca	1006. 1008	C. Septimuleius	580	Sophronius	590	Thearco rex	ibidem
Richardi	346. 622. 625 &	Secundi	ibid.	Sophronia	590	Teias rex	24
668. 672		Sempronij	581	Sophia martyr.	ibid.	Telephi	596. 1017. 1018
Roberti	60. 61	Senecæ duo	584	Sophonyssa	353	Teladeus	598
S. Rochus	41	Septem fratres	582	Soranus	588	Telamon	1026
Rhoderici	23. 26	Septem dormientes	ibidem	Sosibius gram.	588	Tellen	596
Rodolphi	60	Septuaginta duo discipuli	ibid.	Sosithæus poeta	ibid.	Tellus	588
Rhodope scortum	319	dem	ibid.	Sosipatra	ibidem	Telephanes rex	596
Rodo	571	Septuaginta duo interpretes	584	Sozomeni	591	Teles	1019
Rollo	60	Sergius monachus	346	Sofrati quatuor	589. 590	Tenda	25
Romuli	135. 571	Serulliorum profapia	58	Sotades	437. 590	Thais	383
Romani	573	Seruius Tullus	572	Sotericus	590	Themistius	599
Roscij	ibidem	Seruilus Vacca	611	Soteridas musicus	ibidem	Themistogenes	ibidem
Rotaris rex	81	Sp. Seruilus Cos.	1077	Spartacus	591	Themistocles	ibidem
Rhoxane	383	Q. Sertorius	582	Speusippus	ibidem	Themison	599
Ruffi	573. 574	Serenus	582	Spintharus architectus	591.	Themis	599. 1007
Ruffini quatuor	574	Serapiones plu.	582	855		Themachus	1031
Ruffina & Secunda	ibid.	Sesoftris rex	358	Stacteus	583	Telegonus	ibidem
Ruffinus Iurisc.	614	Scuera	416	Stafæas Neapolitanus philoso-		Theognetus comicus	596
Rullus	574	Seueri	285	phus	591	Theogenes duo	ibidem
Rusticus	454	Seuerini	285	Stephani	661. 675	Theodectes duo	596
Rutilij	575	Sextus philof.	ibidem	Stefichorus	545. 591	Theodosius poeta	ibid.
Rulli	574	L. Sextius	286	Stefimbrotus	459. 591	Theoduli	ibidem
C. Rufcius	588	M. Sextilius	ibidem	Steneleus	1024	Theodoricus	23. 24. 52. 55. 54
		S		Stilico	707	Theocriti	596
SABINI plures	575	Sextilia	ibidem	Stilpon philo.	586. 591	Theophanes hist.	599
Sabaudia duces	40. 41	Sibyllæ	464	Stratonos	591	Theophili	597
Sabina	576	Sidonius Gallus	586	Suilla	592	Theones	597
Sabas	576. 707	Sigismundus	52	Suidas	592	Theotimus	ibidem
Sabellus hereticus	ibid.	Sigisbertus	53. 54	Suitilla	25	Theodotion & aquila	597
Sabellorum genus	668	Silani	586	Sulla qui & Sylla	592	Theopompi	ibidem
Saleius bassus	418	Silenus	1017	Suetonij tres	350. 593	Theophrastus	597. 874
Salustius Crispus	576	Sileus	1187	Sulpitij	592. 593	Theodoti	598
Salmoncus	1028	Syllani	586. 704			c Theod	

HOMINES CLARI

Theodogofilus 25	Trachalus orator 604	Vefores rex 343. 1189	Zoilus homerom. 618
Theodeberthus 25. 54	Traianus hijtori. 604	Veflij tres 612	Xonaras historic. 617
Theodobaldus 52	Trapezontius 641	Veturij 538. 612	Zopyri 617
Theodori 23. 598	Trajimachus fopbi. 604	Veturia 612	Zoroaftes rex ibidem
Theodorus Gaza 642	Thrafibulus 604. 1188	Vgones 61. 614. 622	Zorobabel 618
Theodora 599	Trebatius Iurife. 614	Vgo praefectus 722	Zoximas 620
Thethys 1007	C.Trebatius 605	Vgutius tyrannus 132	Zoximi 617
Thetis 1026	C.Trebonius ibid.	Vibius Vitrius 612	
Terpandrus lyricus 599	Tryphonius Iurife. 614	Victor E. Cartei.e ibidem	DOCTRINA ET
Theramenes 600	Tryphones I I I I 605	Victor apher et martyr ibi.	eruditione clari uiri recentiores
Terentius Iurif. 614	Triphonia ibidem	Victorini tyranni ibid.	aliquor, quorum nulla fit mentio
Terentij 600. 601	Tryphiodorus 527. 605	Victoria augufta 613	in fuperiore catalogo.
Terentia 601. 607	Tritanus 605	Videfandus rex 25	GRAMMATICI
Terentianus 473	Trebellius ibidem	Vigilantius ibidem	Andreas Flocus 640
Theffandrus 1026	Trows 1029	Vigilij I I martyr. 613	Adromicus Theffalonicenfis 642
Tertullianus 600	Traecius 608	Vicentij 613	Angelus Politianus 643
Theseus 267. 1014	Thucydides I I 605. 606	Vinutius declamator 613	Argyropolus 642
Theffetion gymno. 401	A.Tullius 605	Vindicus feruus ibidem	Baptifta Veronenfis 640
Teuca regina 226. 1184	Tullius hoftilius 535. 572	Virbius 1014	Carolus Aretinus 640
Theffpis Tragicus 601	Tulliorum genus 606	Virgilius 613	Chriftophorus Landinus 644
Theffpis Theffpiadarum pater ibidem	M. Tullij Cicronis familia 607	Virgini 613	Chalcidius 643
Tetrici pater & fil. ibid.	Tullia 573	Virrius dux 21. 614	Domitius Calderinus ibid.
Teucri tres 292. 600. 1026	Tulliola 608	Vitiza 25	Emanuel Chryfoloras 639
Tibullus poeta 601	Turianus ptaftes 608	Vitelij 420	Gafparinus Bergomas 640
Tyberius ibidem	Turifmundus 23. 24	Vitus 651	Gregorius Tifernas ibidem
Ticinius pictor 606	Turnus rex 1023	Vitalis 380. 614	Ioan. Rauennas 639
Thyeftes 1030	Turpilius comicus ibidem	Vitellicus Patriarcha 674	Ioannes Aretinus 640
Timagenes duo 601	Turcius Apronianus 608	Vipianus 614	Ioannes Maneftus ibi.
Timaei duo 602	M. Turbo 687	Vlyffis genus 1030	Ioannes Venetus 642
Timagoras legatus 603	Turpinus 57	Volcatij tres 614	Ioannes Andreas 643
Timanthes pictor 602	Tubalis Arameus 20	Vologefus 338	Laurentius Valla 641
Timomachus 603	Tulgax rex 25	Voltacilius 615	Marius Philelphus ibidem
Timon Athen. 602	VACIA V 611	Volumnij 615	Nicolaus Perottus 642
Timon apoloniatas 602	Vacchores 358	Vrjcinus martyr. 615	Pomponius Letus 643
Timolcon dux Corinthiorum 602	Vaticus montanus 523	Vrbanus 583	Sophianus 642
Timolaus philof. 603	Valerierum profapia 609	Vrffus miles 708	Varinus Veronenfis 639
Timocles Comic. 603	610. 1191	Vrjinorum familia 666	Victorinus Fertinus ibidem
Timofthenes 284. 601	Valerius fla. poeta ibidem	Vulcanus 1019	
Thydeus 1021	Valeriae marty. 610. 614		POETAE
Timothci quatuor 603	Valeria obfes 1183	XANTHVS historic. 615	Barlaam Calaber 639
Tinca orator 45	Valerianus 610	Xantippus ibidem	Colutius Pierius ibid.
Tyndarus 273. 1022	Valdenfes ibidem	Xanthus poeta ibid.	Dantes Alegherius 638
Tyrannion 407. 604	Vallias 23	Xenophontes 615	Francif. Petrarcha ibi.
Tyrefias 29. 1031	Vandius 1188	Xenophanes duo ibi.	Francifcus Philel. 641
Tiridates 338	Vannius ibidem	Xenocrates I I 615. 616	Ioan. Bocatius 639
Tullius 608. Tyro 1028	Vargunteus 611	Xenophilus muficus 616	Ioan. Vngaretus 639
Titi 604	Varrones 610	Xenarchi duo ibidem	Maphcus Veggius 640
Tyri ibidem	Varij & Vari. 611	Xerxes reges 335	Porcellius 643
Tirteus 604	Varinus 611	Xerxes pictor 616	ORATORES
Titius orator 603	Vatinius ibidem	Xuthus 308	Anto. Panormita. 640
Titianus orator ibid.	Vefliges 23	ZALEVCVS 616	Donatus Acciaiol. 644
Titianus hereticus 604	Vegetius Renatus 611	Zamolffis thrax 242. 616	Francifcus Barbarus 640
Tityus 1012	Velius longus 612	Zathalias Babyl. 616	Hermolaus Barbarus 643
Titani 1010	Venus 1018	Zenones quatuor ibidem	Leonardus Aretinus 639
Titonus 1029	Venerij duo 610	Zeliorbus rex 338	Leonardi Iuftiniani duo 240
Titonus fortis 604	Venuleius Iurife. 614	Zenobus 756	Lilius Tifernas 640
Titus 401	Veremundi 27. 28. 29	Zenodoti quatuor 616. 617	Patritius Senenfis ibidem
Tlipolemus 604	Verina 416	Zenobij 132. 617	Poggius ibidem
Theodora 456	Verres 612	Zenobia regina ibidem	Petrus Candidus ibid.
Thoas 1017. 1028	Vergilius 613	Zetus & Calais 1011	Ioannes Auriffa ibid.
Thome rex 634	Verrij tres 612	Zeuftis pictor 617	Ioan. Campanus 643
Totila 605. 628	Aelius Verinus 534	Zoe martyr 528	PHILOSOPHI
Torquatus 444	Verus 691		Beffario Cardinalis 641
			Georgius Gemifto ibidem
			Georg 642

PONTIFICES ROMANI

Georgius Trapezontius ibi.	Tomas Dini 646	Agatho 655	Donus 655
Ioannes Picus 644	Tufianus ibid.	Agapitus 653	Donus II. 659
Marfilius Ficinus ibidem	Vgo Senenfis ibidem	Agapitus I I. 658	E 658
Io. Baptifta Volaterranus 640	Zaur fapicns ibid.	Alexander 649	Eleutherius 650
Theodorus Gaza 642		Alexand. I I. 661	Euariftus 649
	IVRISPERITI	Alexand. I I I. 663	Eugenius 655
	Accurfus 646	Alexand. I I I I. 665	Eugenius I I. 657
	Angelus Perufinus ibidem	Alexand. v. 631	Eugenius I I I. 663
	Antonius de Butrio ibid.	Alexander v I. 679	Eugenius I I I I. 674
	Antonius Rofellus ibidem	Anaclethus 649	Eufebius 651
	Albertus ibidem	Anaftafius 652	Eutychanus 651
	Georgius Merula 649	Anaftafius II. 653	F 653
	Ioan. Simoneta 641	Anaftafius I I I. 658	Fabianus 650 Felix 651
	Leonardus Aretinus 639	Anaftafius I I I I. 663	Felix I I. 752
	Math. Palmerius 644	Anicetus 650	Felix I I I. 653
	Petrus Paulus Vergerius 640	Antherus ibidem	Felix I I I I. 655
	Riccobaldus 548		Felix v. 675
		BENEDICTVS 554	Formofus 658
	MATHEMATICI	Benedictus I I. 656	G 656
	Andalus Genuenfis 644	Benedictus I I I. 658	Gelaftus 653
	Gerardus Cremonenfis ibi.	Benedictus I I I I. ibidem	Gelaftus I I. 562
	Georgius Burbachius ibid.	Benedictus v. ibid.	Gregorius 654
	Guido Bonatus ibidem	Benedictus v I. 659	Gregorius I I. 656
	Io. de Sacrobufto ibid.	Benedictus v I I. ibid.	Gregorius I I I. ibid.
	Io. de Monteregeo ibi.	Benedictus v I I I. 660	Gregorius I I I I. 657
	Laurentius Minaten. ibid.	Benedictus I X. ibidem	Gregorius v. 659
	Petrus de Haliaco ibid.	Benedictus X. 661	Gregorius v I. 660
	Guido Aretinus ibid.	Benedictus X I. 669	Gregorius v I I. 661
	Ioan. Campanus ibid.	Benedictus X I I. 670	Gregorius v I I I. 664
	Paulus Florentin. ibid.	Benedictus X I I I. 672	Gregorius I X. ibid.
		Bonifacius 652	Gregorius X. 666
	PICTORES, SCVLP-PTORES	Bonifacius I I. 653	Gregorius X I. 671
	Antonius Pallaius 645	Bonifacius I I I. 655	Greg. X I I. 672
	Andreas Cremonenfis ibid.	Bonifacius I I I I. ibid.	H 655
	Andreas Mantenga ibidem	Bonifacius v 655	Hadrianus I. 657
	Archangelus Florentinus ibi.	Bonifacius v I. 658	Hadrianus I I. 658
	Chriftoforus Mantuanus ibi.	Bonifacius v I I. 659	Hadrianus I I I. ibid.
	Donatellus Floren. ibidem	Bonifacius v I I I. 669	Hadria. I I I I. 663
	Gobus Mediolanenfis ibid.	Bonifacius I X. 671	Hadrian. v. 666
	Hercules Ferrarien. ibid.		Hyginus 650
	Iacobus Bononienfis ibid.	Califtus I. 650	Hilarius 653
	Ioannes Bcllinus ibid.	Califtus I I. 662	Honorius 655
	Leonardus Vincius ibid.	Califtus I I I. 675	Honorius I I. 662
	Lysippus Iunior ibid.	Caius 651	Honorius I I I. 664
	Melattus Foroluienfis ibi.	Laurentius Calcaneus 648	Honorius I I I I. 668
		Marianus Sozinus ibid.	I 662
	MEDICI	Martinus Cremo. ibid.	Innocentius 652
	Albatenus 646	Odofredus Beneuentanus & alius 647	Innocentius I I. 662
	Almanfar ibidem	Oldradus e Laudepopeia 648	Innocentius I I I. 664
	Auincenna ibidem	Placentinus 646	Innocen. I I I I. 665
	Auerrois ibid.	Petrus Anchoran. 647	Innocentius v. 666
	Apollinaris Cremonenfis ibi.	Petrus de monte ibid.	Innocen. v I. 670
	Antonius Guarnerius ibid.	Paulus de Caftro 648	Innocen. v I I. 672
	Benedictus Nurfinus ibid.	Raphaël Fulgofus 648	Innocen. v I I I. 679
	Dinus 646	Raphaël Cuman. ibid.	Ioannes I. 653
	Gentilis Fulginas ibid.	Recupertus 647	Ioannes I I. 654
	Gerardus Subloneta ibidem	Ricardus Malumbra ibid.	Ioannes I I I. 654
	Gabriel Veranenfis ibid.		Ioannes I I I I. 655
	Iacobus Forluienfis ibidem		Ioan. v. 656 I O. v I. ibid.
	Ioan. Mcfuen. ibidem		Ioan. v I I. 657
	Nicolaus Florentinus ibid.		Ioan. v I I I. 658
	Petrus Apomius 645	PONTIFICES ROMANI	Ioan. I X. 658
	Marfilius Paduanus 646	A	Ioannes X. 658
	Sanctus Pifaurienfis ibid.	ADRIANVS 656	Ioannes X I. ibidem
	Tadeus Florentinus ibid.	Adeodatus 659	Ioan. X I I. 658
			Ioan. 658

PRINCIPES ROMANI

Ioannes XIII.	659	Symmachus	653	Didius Iulianus	ibidem	Leo	ibidem
Ioan. XIII.	ibidem	Syluester	652	L. Sep. Seuerus pertinax	ibid.	Leo II.	ibidem
Ioan. XV.	ibid.	Syluester II.	660	M. Antoninus Caracalla	693	Zeno	ibidem
Ioan. XVI.	ibid.	Syluester III.	ibid.	Macrinus & Diadumenus ty-		Anastafius	ibidem
Ioannes XVII.	660	Simplicius	653	ranni	693	Iustinus	710
Ioannes XVIII.	660	Siricius	652	Antoninus Heliogabalus	694	Iustinianus	ibidem
Ioan. XIX.	ibid.	Sifinius	656	Alexander	ibidem	Iustinus minor	ibidem
Ioan. XX.	ibidem	Soter	650	Maximini, pater & filius	695	Tyberius I.	ibid.
Ioan. XXI.	666	Sozimus	652	Maximus & Balbi	ibidem	Mauricius	711
Ioan. XXII.	669	Stephanus	651	Gordiani tres, pater, filius, &		Phocas	ibidem
Ioan. XXIII.	672	Stephanus II.	656	nepos	696	Heraclius	ibidem
Iulius	652	Steph. III.	ibidem	Philippi pater & filius	697	Constan. iunior	ibidem
		Steph. IIII.	657	Decij pater & filius	ibid.	Martina cum Heraclona	ibid.
LANDO	658	Stephanus V.	658	Gallus hostilianus	698	Constans	ibidem
Leo	653	Stephanus VI.	ibid.	Valerianus	ibidem	Constantinus pogonatus	712
Leo II.	655	Steph. VII.	658	Valerianus	ibidem	Iustinus IIII.	ibid.
Leo III.	657	Stephanus VIII.	ibid.	Tyranni XX.	ibidem	Leontius	ibidem
Leo IIII.	ibidem	Stephanus IX.	661	Claudius I.	699	Apsimarus	ibidem
Leo V.	658			Aurelianus	ibidem	Philippicus	ibidem
Leo VI.	658	TELESPHORVS	649	Tacitus	700	Anastafius II.	ibidem
Leo VII.	ibidem	Theodorus	655	Metius Falconius	ibid.	Theodosius III.	ibid.
Leo VIII.	659	Theodorus II.	658	Florianus	ibidem	Leo IIII.	ibidem
Leo IX.	660			Probus	ibidem	Constantinus V.	713
Liberius	652	VALENTINVS	657	Carus	701	Irene mater	ibid.
Linus	549	Victor	650	Numerianus	ibidem	Nicephorus	ibidem
Lucius	651	Victor II.	661	Carinus	ibidem	Stauracius	ibid.
Lucius II.	662	Victor III.	ibidem	Diocletianus	ibidem	Michael Curopalates	ibid.
Lucius III.	663	Vigilius	654	Maximianus	ibidem	Leo Armeniacus	714
		Vitellianus	655	Galerius Cæsar	ibid.	Michael traulus	ibid.
MARCVS	652	Vrbanus	750	Maximian. Cæsar	ibid.	Theophilus	ibidem
Marcellus	651	Vrbanus II.	661	Constantinus	ibidem	Michael & Theod.	ibid.
Marcellinus	651	Vrbanus III.	664	Maximinus	702	Basilus macedo	ibid.
Martinus	655	Vrbanus IIII.	666	Constantinus magnus	ibid.	Leo V. & Alexander	ibid.
Martinus II.	658	Vrbanus V.	671	Arbogastes tyran.	707	Constantin. V II.	715
Martinus III.	658	Vrbanus VI.	ibidem	Eugenius	ibid.	Roman. Lacapenus	ibidem
Martinus IIII.	668			Maxentius	702	Romanus iunior	ibid.
Martinus V.	673	X Y S T V S	649	Licinius Cæsar	ibid.	Nicephorus Phocas	ibidem
Milciades	652	Xystus II.	651	Constantius	ibidem	Ioannes Zimisces	716
		Xystus III.	652	Constantius II.	704	Basilus	ibid.
N, & O	658	Xystus IIII.	677	Constans Cæsar	ibid.	Constant. V III.	ibid.
NICOLAVS	661	Zacharias	656	Dalmatius Cæsar	ibidem	Roma. Argyropo.	ibidem
Nicolaus II.	666	Zepherinus	650	Iulianus	705	Michael paphlagon	ibidem
Nicolaus III.	668			Iouianus	705	Zoe	ibidem
Nicolaus V.	675			Valentinianus	706	Constantinus monomachus	716
Ormisda	653			Valens	ibid.	Theodora	716
P, & R				Gratianus	ibidem	Michael	717
PASCHALIS	657	IULIVS Cæsar	685	Theodosius	ibidem	Ifacius Comnenus	ibid.
Paschalis II.	661	Augustus	ibidem	Arcadius & Honorius	707	Constant. Ducas, Eudochia Au	
Paulus	656	Tyberius	686	Theodosius iunior	708	gusta	ibid.
Paulus II.	676	Caius	ibidem	Valentinianus iunior	ibid.	Roman. Diogenis	ibid.
Pelagius I.	654	Claudius	ibidem	Maximus tyran.	ibidem	Michael parapinac.	ibid.
Pelagius II.	ibid.	Nero	ibidem	Maximus tyran.	ibidem	Nicephorus Botoniatas	ibi.
Petrus 649 Pius	650	Galba	ibidem	Auitus	ibid.	Alexius Comnenus	ibid.
Pius II.	677	Otho	ibidem	Maianus	ibidem	Caloianes Comnenus	718
Pius III.	684	Vitellius	ibidem	Seuerianus	709	Manuel	ibid.
Pontianus	650	Vespasianus	ibidem	Anthemius	709	Andronicus	ibidem
Romanus	658	Titus	ibid.	Ricimerus	ibidem	Ifacius Angelus	ibidem
		Domitianus	ibidem	Glycerius	ibidem	Alexius Angelus	ibid.
		Nerva	ibidem	Orestes	ibidem	Alexius puer	ibidem
SABINIANVS	655	Traianus	ibidem	Odoacer	ibidem	Murzyphlus	ibidem
Sergius	656	Hadrianus	688	Olibius	ibid.	Balduinus	719
Sergius II.	657	T. Antoninus Pius	ibidem	Nepos	ibidem	Henricus	ibidem
Sergius III.	658	M. Antoninus pius philo.	690	Augustulus ultimus occidenta-		Petrus Antifiodorensis	ibid.
Sergius IIII.	660	L. Anton. ucrus	691	lium	ibid.	Robertus Antifiodorensis	ibi.
Seuerinus	655	L. Anto. commodus	ibidem			Balduinus I.	ibidem
Siluerius	654	Aelius pertinax	692	Martianus	709	Ioannes	

ANIMALIA

Ioannes Lascaris	ibidem	Aefalus	787	Butco	787	Cnopoligus	789
Michal Paleolog.	ibid.	Aegithus	789			Cochlea	801
Andronicus senior	720	Aegithalus	ibidem	CHALCIS	787. 796	Colymbris	786
Michael	ibidem	Aethneus	796	Calidris	786	Colius	789
Andronicus iunior	ibidem	Aifcopes	788	Callionymus	798	Coluber	780
Io. Catacuzzenus	720	Alces	774	Cammari	800	Columba	781
Caloianes	ibid.	Alectoris	782	Chamae	801	Collurio	789
Manuel	ibidem	Alcyones	685	Chanelleon	777	Congrus	796
Ioannes	ibid.	Aleces	795	Camela	786	Cordyla	794
Constantinus ultimus orienta-	ibidem	Alauda	788	Camelus	771	Coracinus	798
lium	ibidem	Alofa	793	Camelopardalis	ibid.	Cornix	781
		Aluco	788	Campe	805	Coruus	781. 798
OCCIDENTALES		Amicitia animalium quorum-		Cancer	800	Coruus marinus	798
Carolus magnus	721	dam nutua	761	Canis	767	Coruulus	798
Ludouicus pius	ibid.	Amphisbena	778	Canicula	797	Coturnix	783
Lotharius	ibidem	Anates	784	Canum fidelitas & docilitas		Crabrones	803
Ludouicus II.	ibidem	Anguilla	793			Cranbe	805
Carolus caluus	ibidem	Anser	784	Channa	795	Crocota	773
Ludouicus balbus	ibidem	Anthus	786	Cantharus	796	Chronus	796
Carolus Crassus	ibidem	Anthias	893. 799	Cantarides	779. 805	Crex	789
Arnulphus	ibidem	Aper post fus	772	Caos	770	Chryfometris	789
Ludouicus transalpes	ibid.	Apes	803	Caprea	768	Crocodilus	799
		Aphyæ	795	Capra	273	Cuculus	787. 795
REGES ITALIAE		Apodes	785	Caprimulgus	788	Culex	804
pro Imperatoribus		Aquila	780. 798	Caradrius	776	Cucumis	796
Berengarij duo	721	Aranci	804	Carace	799	Cuniculus	774
Rodulph. Burgun.	ibidem	Ardea	789	Carduelis	788	Curuca	787
Vgo Arelatenfis	ibidem	Argatylis	789	Castor	776		
Lotharius	ibidem	Aries	798	Castoris	797	DACTYLOS	802
Berengarius III.	ibidem	Arma Animalium	762	Catobleptus	364. 776	Dama	768
Adalbertus	ibid.	Afelache	790	Catacracta	786	Delphinus	792
Otho Imperator	722	Afellus	797	Chelones	794	Dipsas	778
Otho II.	ibidem	Afinus	772	Centipeda	805	Diuinatio animalium	761
Otho III.	ibidem	Afiones	788	Chamae	801. 805	Dorcus	768
Henricus I.	ibidem	Afpalacus	776	Chenalopeces	784	Draco	779. 797
Conradus	723	Afpis	778	Cephalus	793	Draco marinus	797
Henricus II.	ibidem	Asterias	787	Cepi	773		
Henricus III.	ibidem	Aftacus	796	Cercopitheci	ibidem	ECHENEIS	799
Henricus IIII.	ibidem	Aftorgius	787	Cerulea	789	Echinus	798
Lotharius	724	Afylus	804	Certhia	ibid.	Elephas	398. 773
Conradus II.	ibidem	Attagen	783	Ceruus	268	Erydrus	780
Fredericus I.	ibidem	Attilus	1192	Cerastes	778	Encraules	795
Henricus V.	ibidem	Aues	785	Ceryces	802	Elminthes	804
Philippus	ibidem	Aues externæ	783	Cestra	795	Ephemera	805
Otho IIII.	ibid.	Auiaria	780	Cybia	794	Equus	352. 763
Fredericus II.	725	Auis incendiaria	788	Cicada	804	Equi castitas	ibid.
Rodulphus	726	Aulopa	799	Cis	805	Erinaceus	777
Ataulphus	ibid.	Aurata	796	Cicidela	805	Erythacus	789
Albertus	ibid.			Ciconia	788	Erythrinus	785
Henricus VI.	ibi.			Cygnus	785	Erodus	795
Ludouic. Bauarus	ibid.			Cimex	804	Eruca	805
Carolus IIII.	ibidem	BALAEANA	791	Cinclus	785	Exocetos	796
Venceslaus	727	Barbus	793	Cinamologus	786	Externæ aues	783
Robertus	728	Basiliscus	780	Cinædus	795		
Sigismudus	728	Batis	789	Cinnamomus	786	FALCO	787
Albertus	ibid.	Bifon	774	Cynocephali	773	Feles	776
Fredericus III.	ibid.	Boe	779	Cynoprofopi	ibidem	Fiber ponticus	776
Maximilianus	729	Bolita	395	Cyprinus	795	Ficedula	789
		Bombix	803	Cytharocodus	799	Formica	803. 348
ANIMALIA		Bonafus	774	Clerus	805	Fringilla	786. 789
ACANTHIS	788	Bofa	786	Clidia	794	Fulica	781
Accipitres	787	Bos	770	Chryfalis	805		
Acipenser	793	Branchiæ	790	Chloris	788	GALEVS	793
Acontia	778	Bubalus	774	Chlorio	ibid.	Gallus	782
Acus marina	796	Bubo	787. 788	Cocyx	787	Gallinarum genera	782
Adonis	ibidem	Bubrastes	805				
Aegoceros	778						
Aemorrhois	ibidem						

A N I M A L I A

Galgulus	789	Lucerna	796	Orchis	797	Pompilus	802
Garum	795	Lumbrici	804	Orcynus	796	Porcus marinus	798
Gavia	785	Luscinia	788	Orca	792	Porcus Troianus	772
Glanus	794	Lutrix	780	Orosphizes	789	Porphyryrus	779
Glaucus	796			Oryx	677	Porphyrio	787
Glauciscus	ibidem	MALACIA	790	Onocentaurus	776	Polypus	309 & 792
Glives	778	Malacostraca	790	Orphus	795	Phocena	792
Glottis siue lingulaca	folio	Malacoderma	800	Ortus	775	Præster	778
789. 795		Malacocrancus	789	Ortygometra	783	Pfellon	805
Gobio	795	Mantichoa	773	Osfifraga	781	Pfitachus	786
Graculi	784	Margari	798	Ostrearum uiuaria	802	Purpura	801
Gryphes	786	Martes	776	Ostracoderma	790. 801	Pulmones	802
Grillus	805	Matrices	803	Ostrca	802	Pulex	804
Grues	784. 797	Melanuri	797	Otus	788	Pullorum exclusio	783
Grues marini	797	Melandria	795	Otia	802	Phuca	796
		Meles	776	Otides	783		
HARPTIAE	1016	Meleagrudes	782	Ouis	771	Querquedula	786
Helops	793	Melelanthe	805	Oxyringus	799		
Helecatenes	796	Mergus	786			RAIA	800
Hemerobia	805	Merula	789. 797	PAGVRI	800	Rana	ibidem
Hepar	796	Meryx	796	Phalacrocoraces	786	Rana piscatrix	ibidem
Hepiolus	805	Meropes	787	Phataga	775	Rodius	805 Regulus 789
Herodij	785	Memnoniae aues	ibidem	Phalangij	804	Ricinus	805
Higrophœnix	799	Mene	795	Phalerides	786	Rhinoceros	778
Hydrus	778	Mygale	777	Phagrus	796	Rubeta	804
Hyena	775	Mergus	786	Palumbus	782	Rustice gal.	782. 1194
Hippocampi	796	Mctys	803	Panthera	775	Rumbus	795
Hippolaphus	768	Milvus	781. 798	Para	788		
Hippopotamus	763	Midas	805	Pardus	775	SAGITTARIUS	799
Horeus	795	Myrus piscis & serpens	794	Pardalus	789. 799	Salamandra	777
Hippuris	795	Myficus	798	Parias	778	Salmo	795
Hircus	774. 798	Monedula	784	Parnops	786	Salpa	796
Histrix	775	Monops	775	Pastinaca	793. 802	Salpynga	804
		Monoceros	778	Passer	789. 795	Sargus	794
IBIS	780	Motacilla	790	Patelle	802	Satyri	773
Ibrida	773	Mugil	792	Pauo	783. 796	Scarabei	805
Ichneumon.	775. 778	Murena	792	Pectines	802	Scarus	793
Iynx	789	Muria	795	Pediculus	797	Sciurus	776
Imantopodes	785	Murex	801	Pelargi	788	Scolopendra	798. 802
Incendiaria auis	788	Mulus	772. 792	Pelamides	795	Scombr	795
Inimicitiae animalium quorundam	761	Mus	776. 809	Pelicanus	785	Scopes	788
		Mus araneus	776. 797	Penelopes	784	Selache	790
Ips	805	Musimones	768	Poephagus	775	Selucidides	783
Irundo	784. 798	Mus muscus	777	Phyrna	776	Sepia	793
Iulides	795	Mus ponticus	776	Phoenix	786	Seps	779
Iulus	ibidem	Mures	776. 777	Phœnicurus	789	Scorpius	798. 804
		Mures marini	798. 802	Phœnicopterus	783	Scorpius marinus	798
LACERTA	777	Mustela	776. 797	Pholis	796	Scorpena	798
Lacertus	795	Musca	804	Perne	803	Serpentum genera	138. 779
Lagopus	783	Musculus	798	Perca	795	Ser	805
Lagopodes	786			Perdices	783	Silurus	794
Lagnis	796	NARICA	795	Philomena	788	Simiarum genera	773. 799
Lampirides	805	Natrix	780	Physalus	799	Sipedon	779
Leuciscus	794	Nautilus	802	Picus martius	789	Syoperdix	786
Lepus	774. 797. 802	Neades	776	Pica	784	Sis	805
Lepades	801	Nycticorax	787	Pinna	802	Sitta	739
Leo	769. 797	Noctua	788	Pinnothores	ibidem	Smerides	795
Leena	769			Pissoceros	803	Solea	796
Lynx	770	OCVLATA	794	Pyrrocotes	786	Solenes seu dactyli.	802
Lingulaca	789	Olothyræ	802	Pyraffa	805	Sphyrena	795
Locustæ	800. 801	Oenanthe	790	Pyrales	ibidem	Sphinges	773
Loligo	793	Ocnas	784	Pitca	ibidem	Sphixites	789
Lolius	793	Onocrotalus	785	Phoicus	789	Sphondylus	795
Lupus	769. 793	Onagri	772	Plataea	785	Spongiarum genera	802
Lupus marinus	793	Ophthalmia	794	Platalea	ibidem	Squilla	800

Stella

P L A N T A E.

Stella marina	796. 802	Abfynthium	ibid.	Aurea mala	808	Cerebra palmarum	ibidem
Stellio	777	Acacia	829	Auricula muris	828	Cyanus	823
Striges	788	Acer	810		B	Cicuta	833
Strombi	802	Aconitum	828	Baccharis	813	Cichorium	818. 1194
Strutiones	780	Acte	1192	Baccæ	809	Cicer	818
Sturni	789	Acrimonia	828	Balanus	813. 1193	Cicercula	818
Sudis	795	Adiantis	824	Bacchar	813	Cicercita	819
Sues	772	Adoreum	817	Baccharium uacinium	824	Cydrilla	826
		Adrachne	820	Brassica	821. 983	Ciclaminius	823
		Agaricum	813	Ballota	830	Cyminum	821
Tabanus	804	Agcraton	828	Balaustium	808	Cynara	821
Talpa	777	Agnius	812	Balsamum	816	Cinnamonum	815
Tarandus	775	Agriophyllon	830	Batrachium	832	Cynops	825
Taurus	771	Alica	817	Bdellion	814	Cynia	832
Telline	801	Alypium	825	Beftonica	825	Cynoglossum	826
Testudo	799. 800	Allium	818	Beta	821	Cynofbatos	814
Testudo marina	ibidem	Alnus	812	Blitum	821	Cyprus	813
Teredo	803. 805	Aloe	815	Botrys	829	Cyperus	ibidem
Tetraones	783	Amaranthus	824	Borrago	826	Cyperis	ibidem
Tigris	775	Amaracus	820	Bromus	832	Cyphi	813
Thymallus	798	Ambrosia	829	Bulbi	818	Circea	834
Thois	769	Amylum	817	Buglossa	826	Circefion	ibidem
Tincha	794	Amygdalus	809	Bunion	832	Cistus	815
Thynnus	794	Amomum	814	Bulapathum	819	Cytinus	808
Thynnium	795	Anmonium	813	Buphtbalmon	831	Citrus	351. 811. 813
Tyrannus	789	Anmonicum	828	Buxus	1192	Citrea mense	ibidem
Torpedo	802	Anagallis	831	Butonium	816	Cytifus	823
Torfo	792	Anageris	834		C	Clematis	829
Tragelaphus	768	Anagyros	821	Calla	834	Clinopodium	829
Trynga	786	Anethum	824	Chalbana	815	Cnecum	832
Thriffa	794	Anemona	834	Calcifraga	834	Colytea	832
Tritones	796	Androfoces	820	Calca	824	Coccum	826
Trichie	795	Andrachne	826	Chanemelon	826	Coflana	811
Tryxalis	805	Anchufa	ibidem	Chanemelle	1192	Colacia	832
Trips	805	Antillum	832	Chanepitis	826. 831	Colocafium	832
Trigon	793	Antirrhinum	829	Chanedrys	829	Combretum	813
Trochus	793	Apathe	829	Chamedaphne	809	Korbiæ	825
Trofta	794	Aphace	820	Chameciffus	ibidem	Conferua	827
Trochilus	789. 799	Apif genera	744	Chameleuca	826	Conuoluolus	824
Turdus	788	Aqualiculus	810	Chameleon	821	Cornus	809
Turtures	782	Arbores glandiferæ	808	Chamelea	833	Coronæ	822
		Arbores maliferæ	812	Chamefyce	809	Coronopus	829
		Arbores infelices	809	Capnton	1194	Coftus	814
Velia	789	Arbutus	831	Canaria	828	Cofti radix	ibidem
Vertibulum	802	Arrhenogonon	834	Capparis	821	Cotylidon	828
Vermes	804	Arction	828	Cappillus Veneris	824	Cotonea	808
Vefpæ	803	Argemona	817	Caprificus	811	Crategus	832
Vipera	778	Arinca	828	Carduus	821. 827	Crategonon	831
Vitulus marinus	792	Aristolochia	818	Caricæ	811	Critharmum	829
Vierra	776	Armoracia	826	Caryophyllon	824	Cryfanthemom	823. 828
Vlula	788	Arnogloffum	833	Carota	826. 1192	Chryfogonon	828
Vmbra, uel umbria	794	Aron	829. 1192	Caftanea	810	Chryfitis	824
Vngues	802	Artemifia	132. 816	Cafia	815	Chryfocoma	824
Vphis	770	Arundo	818	Caucalis	830	Chryfomela	808
Vpupa	784	Afcalonium	802	Caucamon	813	Crocum	814. 823
Vraon	795	Afclepias	814	Centaurea	830	Cucumis	818. 1193
Vrtica	802	Afcphaltus	827	Cenchrus	810	Cucurbita	819
Vri	774	Afcparagus	822	Cerimthe	824	Cunila genera	819. 825
Vrfti	771	Afcphodelus	825	Ceftron	825	Cunilago	819. 825
Vulpes	768. 798	Afcfer	834	Chelidonea	828	Cupreffus	810
Vultures	781	Afcfericum	830	Cedrus	810		D
Zoophyta	801	Afcdraculus	821	Cedria, Cedrides	ibidem	Daucon	819. 826
Zebetum	864	Afcdraculus	827	Cepa	818	Decumana	812
		Afcdraculus	810	Cepæ	831	Delphinion	830
		Afcdraculus	824. 826	Cerafus	811	Dendrolibanum	816
							C 4
							Dicta

PLANTAE

Distamum	827	Hyacinthus	824	Maiorana	820	Paliurus	827
Dipsacos	834	Hidrolapathum	819	Malobathron	814	Pancratium	830
Dracontia	833	Hydropeperi	815	Manna	814, 1192	Panacea	814
Dracunculus	826	Hiofiris	834	Mandragoras	825	Panax	814, 819
Δρῦς	810	Hypericum	831	Manthrurum	822	Panicum	817
Dryophonon	832	Hippice	827, 828	Marrubium	822	Papauerum genera	819
Dryopteris	832	Hipocistus	815	Mastiche	813	Papyrus & charta	816
Dulciradix	830	Hipochoeris	829	Melissophyllum	823	Parietaria	825
E		Hippomarathon	822	Melilotos	823	Parthcnium	825
Ebenus	1192	Hippofelinum seu Equappium		Melampodium	827	Pastinaca	819, 1192
Ebulus	ibid.	820		Menisphlora	816	Pedegallinaceum	830
Elaphoboscon	830	Hippuris	828	Menta	821	Phelandrion	833
Empetron	834	Hypopum	822	Melones	1194	Phoenix palma	811
Epetioaulis	821	Holosteon	834	Mespulus	810	Pelecynus	825
Epimedium	828	Hordeum	817	Mctopium	815	Pentapleuron	826
Epithymum	833	Holcus	834	Myagros	833	Pepones	818, 1194
Equappium	820	Holusastrum	820	Microcomum	833	Peplis	825
Eryca	821, 826	Hormum	817	Milium	817	Peplon	ibid.
Erysimum	830	Hortensia	817	Millefolium	827	Peplus	833
Erythrodanum	828	I		Myricæ	812, 814	Peplion	ibid.
Eruum	818	Id	824	Myrobalanum	813	Perfica	809, 1193
Eruale	818	Ibiscum	826, 1192	Myrrha	816	Perfeum	820
Eupatorium	828	Idca	834	Moly	825	Perdicium	625
Euphorbia	351	Intibum	818, 832, 1194	Morus	811	Peristerion	828
F		Ipnum	816	Muria	795	Periclimenos	833
Faba	817	Iryon	814	Murifauricula	828	Pes gallinaceus	830
Farrum	817	Isofpyron	832, 834	Muscus	827	Petrofelinum	820
Feniculum	822	Isatis	820, 826, 1194	N		Peucedanum	830
Ferula	822	Iuglandes	809, 1193	Napum	1192	Pezices	827
Ficus	811	Iuncus	814, 816	Narcissus	823	Picea	810
Flos Iouis	823	Iuniperus	811	Nardus	813	Phyllon	833
Fraga	822	L		Nardum rusticum	ibid.	Pinus	810
Fragum genera	817	Labrusca	824	Nasturtium	333, 821	Pineacarduus	821
Fruentum	817	Lactaria	825	Nautea	1192	Piperitis	819
Frutices aquatici	816	Lactuca	820	Nepeta	821	Pira seruanda	1193
Frutices odorati	813	Ladon	815	Nerium	832	Pyrus	811
Fungi	827	Ladanum	814, 815	Nymphæa	831	Pisum	818
Furfur	817	Lagenis	832	Nucum genera	809, 438	Pistacia	810
G		Lapathi genera	819	O		Pytium	1193
Galion	834	Lappa	827	Ocymum	819	Platanus	812
Galaton	834	Laserpitium	813	Oenanthe	284, 814	Plantago	826
Garum	795	Lathyrus	833	Oenothera	832	Phleum	816
Glandes	810	Laurus	809	Olea	809	Phlomon	825
Garyophyllon	824	Lauer	825	Oleaster	809, 812	Phoenix	811
Geranium	827	Legumina	817	Oliuarum genera	ibid.	Polenta	817
Getium	818	Lens	818	Oleagnus	816	Polygonaton	829
Gladiolus	816	Lentiscus	810	Olostium	828	Polygonon	829
Glaucion	815	Leontopetalon	830	Olyra	817	Polygalum	832
Glaucum	826	Leontopodion	832	Opobalsamum	813, 816	Polyrizon	829
Gramen	825	Leucanthemon	824	Opium	819	Polycnemom	834
Guadum	ibid.	Leucas	829	Origani genera	820	Polymonium	829
H		Leucoia	824	Orchys	832	Polium	829
Halum	826	Lychnis	823	Oryza	817	Populus	812
Hedera	809	Ligustrum	824, 834	Ornithogalon	830	Portulaca	820
Helenium	824	Lilium	823	Oxygarum	795	Posca	1192
Helichryfos	823	Limonium	826	Oxybaphum	828	Porrum	818
Heliofelinum	820	Linozostis	832	Oxylapathum	828	Proserpinaca	833
Heliotropium	819	Lirium	823	P		Prototomi	821
Helxine	825	Litoperma	831	Peonia	831	Pruna	809
Helleborum	827	Lotus	1192	Palladium	832	Psyllion	834
Hemionitis	831	Lupinus	818	Palma	811	Parmice	830
Hemerocallis	823	Lutca	824, 835	Phafelion	834	Pteris	832
Heptapleuron	826	M		Phafeolus	818	Ptifana	817
Heracleotica	1193	Malorum plura genera	808	Phalaris	831, 833	Pulegium	821
		Malua	820	Phalangium	829, 830	Pultes	817

Quing

PLANTAE

Quinquofolium	825	Staphilinus	820, 1192
Rha ponticum	814	Stacte	814
Rha barbarum	ibid.	Stratiotes	828
Rhacoma	813	Styrax	814
Rhamnus	827	Strychnon	828, 1194
Radicula	1194	Struthion	826
Radix Assyria	ibid.	Suffrutices	817
Raphanus	818, 1193	T	
Robium	827	Tamarix	812, 814
Rhododaphne	832	Thalietrum	833
Rosmarinus	819	Thapsia	832
Rosa	823	Taxus	810
Rosaceum	ibid.	Teda	810
Rhizace	825	Theligonon	831
Rhus	815	Thelipteris	832
Rumex	827	Thelephion	833
Ruscus	827	Therebinthus	816
Rustica	1194	Teucrium	829
Ruta	821	Tilia	810
S		Tilium	823
Salix	812	Thymbra	823
Saluica	823	Tybbe	829
Salua	819	Tithymalum	826
Sambucus	1192	Tragacantha	814
Sanguinaria	829	Anhelitus difficultas	741
Sarcocola	815	Tragopogon	736
Satureia	823	Tragoriganum	820
Satyrium	833	Thryallis	820
Saxifragia	825	Tribuli	827
Scamonia	827	Trichomanes	833
Scilla	832	Trionum	818
Scolymus	827	Tripolium	829
Scoparegia	832	Triticum	817
Scolopendrium	831	Thus	816
Scolopurius	819	V	
Sedum	825	Vacinium	834
Semperuiuum	825	Verbasum	825
Seris	818	Verbena	1192
Serpillum	821	Vinca peruinca	825
Sesamum	817	Vinaciola	812
Seselis	825	Viola	824
Sycis	832	Viola alba	ibid.
Sycomorus	811	Vites	812
Sida	816	Vitex	ibid.
Syderites	825	Vitis agrestis	824
Silago	825	Vitas alba	824
Siligo	817	Vlmus	756
Siler	812	Vmbilicus Veneris	828
Similago	817	Vnedo	809
Symphyton	826	Vnguenta	822, 823
Sinapi	821	Vrtica	827
Sion	825	Vua	812
Sifer	1192	Vua seruanda ibidem & folio	757, 854
Sifymbrium	823	X	
Smilax	809	Xylobalsamum	816
Solatrium	1194	Xylocinnamomum	815
Soncus	819	Xyphion	825
Sorba	811	Xilinum	364
Spartum	816	Z	
Spica	815	Cachexia	750
Spinarum genera	814	Chalazia	736
Splenion	831	Caluities	755
Spondylion	830	Calculus	742
		Canities	755
		Z	
		Zea	817
		Zinziberis	815
		Zizifus	811

MORBI AC MEDICINAE

MORBI AC ME-	820, 1192	MORBI AC ME-	820, 1192
DICINAE.	814	Capitis morbi	734
A	828	Capilli fluxus	ibidem
	814	Cardiacus	742
Abfcessus	753	Caros	748
Achores	734	Carbunculus	752
Apoca	758	Carotides	740
Acrocordona	752	Carcinoma	737, 752
Acuta febris	ibidem	Castoreum	776
Aemorrhois	1192	Cartarus	735
Aegilops	736	Catoche	748
Agrippæ	747	Catelepis	ibid.
Albugo	751	Chemosis	736
Alimenta & excrementa	755	Certon	752
Alopecia	734, 735	Cerucum morbi	741
Alphi	751	Cerebrum	734
Ammaurosis	737	Cephalea	735
Amblyopia	737	Cynanche	740
Anastomosis	753	Cion	ibid.
Ancyloglossi	737	Cynantropia	748
Anchilops	737	Chironeum ulcus	752
Aneurysma	740	Cirson	752
Angina	740	Cirfocele	746
Antidota uide Apoca	199, 286	Clysteria	758
Anhelitus difficultas	741	Clides	741
Antheromata	736	Cnesmus	751
Animi defectio	750	Cocclites	737
Anorexia	743	Cor	742
Apoplexia	749	Coeliaci	742, 744
Aphtha	739	Cœloma	737
Apoftosis	736	Chlamys	737
Apostemata	753	Cholera	744
Aphemerina	753	Coles	746
Aqualiculus	744	Comitialis morb.	749
Aqua intercus	749	Conuulsa	752
Aquilini	738	Cophosis	738
Arquatus	749	Coriza	735
Arpe	751	Cordis accidentia	742
Area	734	Costæ octone	ibid.
Argemon	737	Cremasteres	745
Ascites	749	Crethe	736
Asthma	740	Critici dies	752
Atheromata	735, 753	D	
Atlas	741	Decefsio	755
Attoniti	749	Deiectio alui	757
Atocia	747	Dentati & dentes ac dentium morbi	739
Atonia	743	Diabrosis	736
Atra bilis	756	Diabetes	742
Atrophia	750	Diaphragma	738, 742
Aurium morbi	738	Diaptofsis	752
Axis	741	Diaplasma	759
B		Didymi	745
Balani	758	Dies critici	755
Balnea	757, 854	Distillationes	735
Batrachus	739	Dyspnoia	740
Bilis	756	Distochiasis	736
Bothrium	737	Dystocia	747, 748
Broncocele	741	Dysfenteria	744
Bubocele	746	Dyscoia	739
Bulimus	743	Dolor capitis	735
C		Dracontium	741
Cachexia	750	Driniasis	737
Chalazia	736	Ductio alui	757
Caluities	755	E	
Calculus	742	Ecpiesmus	737
Canities	755	Edicia	737

MORBI AC MEDICINAE

Effica febris	754	Ileus	744	P	Scirrum	752	
EStropia	736	Ilia	745	Phalacris	735	Scirromi	646
Elephantiasis	750	Incubi	748	Pharmacica	738	Sclerophthalmia	736
Emplastrum	758	Inflammationes	753	Panthera lapis	399	Scotoma	748
Emphysma	736.744	Infantia genera	747	Pabule	751	Scrotum	745
Empiema	742	Intercus aqua	ibid.	Paralysis	749	Scrophule	740
Empyrototon	741	Intertrigo	750	Parasynanche	740	Sficulus	752
Encanthis	737	Insomnia	759	Paronychia	1192	Sycosis	734.736
Enterocle	745	Intestinorum nomina	744	Paroxysmus	755	Sinones	738
Ephelides	740	Ishuria	745	Parotides	739	Syntexis	744
Ephialtes	748	L		Paristhmia	740	Synchisis	736
Ephemera febris	753	Labeons	739	Parulis	739	Synanche	740
Epialus	754	Lagophthalmia	736	Pasilli	758	Symphysis	736
Epicauma	737	Lenticule	740.751	Pericarpion	755	Syriasis	735
Epilectici	743	Leontiasis	750	Perigaleon	748	Signa mortis	754
Epiplocele	745	Lepra	751	Perniones	750	Sopores	748
Epatici	742	Lethargus	748	Pessi	758	Syringæ	753
Epistrophe	741	Leucoma	737	Pesilentia	753	Sphaguides	740
Epinyctis	751	Lichenes	751	Pyriacrium	758	Spasmus	741.749
Empneumatosis	744	Lienosi	743	Pityriasis	736	Spina	741
Epulis	739	Lienteria	743	Pili	755	Splen	743
Erotes	748	Lycantropia	748	Pyria	758	Spondyli	741
Excrementa alui	755	Lincurium	770	Pituita	735	Staphyloma	737
Exomphalos	745	Lingua	739	Phymata	746.752	Stomatia	735.736.753
F		Lingula	739	Phymosis	746	Stigmata	740
Facies morbi	739	Lithiasis	736.742	Phygeton	752	Stomachia	743
Febres uarie	753	Lingue morbi	739	Pleuretis	742	Strabones	737
Fel	743	Lygmus	743	Phlictena	737	Stranguria	745
Fistule	745.753	Loci	746	Polipus	738	Strangulatio	746
Furunculus	752	Lunatici	749	Pneumonia	742	Struma	740.752
Furor	747	M		Phrenesis	747	Sudatorium	758
Friccio	757	Malagmata	758	Porrigo	734	Suspiriosi	1192
Fluxus uentris	744	Melicerides	735.736.753	Posca	1192	Sugillata	737
Fluxus muliebres	746	Menses mulierum	746	Priapismus	746	T	
G		Melancholia	748	Proptosis	737	Tabis genera	750
Gangrena	752	Mentagra	751	Psyracium	751	Tenonies	741.252
Genitura	746	Myocephalon	737	Psorophthalmia	736	Tertiana febris	754
Glauci eodem		Myopes	737	Pfora	751	Therionia	752
Glaucoma	737	Myrmecia	740.751	Pterygium	736	Termintha	752
Gonorrhoea	746	Mochiberea	735	Ptilosis	736	Tetanus	741
Gramie	736	Mogilali	739	Phthiriasis	734.736	Thymus	287.752
Grauedo	735	Monstra	747	Phthifis	737.750	Tuillatio	742
H		Morbus comitalis	749	Pulmo	742	Thlasis	739
Hemorrhagia	746	Morbus regius	749	Pustule	751	Tympanites	749
Hemicranea	735	N		Quarta febris	754	Tonsille	741
Hemutritus	754	Narium morbi	738	Quotidiana febris	753	Tormina	744
Hepar	742	Narce	1192	R		Thoracis dolor	742
Hepatici	ibid.	Narcodes	ibid.	Rabiosi medicina	401	Trachoma	736
Herisypilis, Herpes	751	Nafones	738	Reduuium	1192	Trichiasis	736
Hermaphroditii	746	Nausca	743	Regius morbus	750	Tussis	735
Hernia	ibid.	Nephelion	737	Rhegmocasmus	753	V	
Hydrocele	ibid.	Nyctilopes	737	Remissio	755	Vari	739
Hydropicorum genera	749	Nigra	751	Reiectio sanguinis	752	Venas in aluo	745
Hypercatharsis	746	Nomæ	751	Renum uitia	742	Verruina	744
Hypocaustum	758	Nuscitiosi	737	Rhydes	737	Verruce	740.751
Hypochyma	737	O		Rupta	752	Vesica dolor	745
Hypopios	737	Oculorum morbi	736	Rubrica	751	Veternus	748
Hypophalma	736	Olei usus	822	S		Viscera	742
Hypophatimus	736	Opistoton	747	Sanguis	732	Vlcera hiberna	752
Hypthasimus	743	Ophiasis	735	Sarcocele	746	Vnguentorum luxur.	822
Humores	252.753	Ophis	734	Sca'ies	751	Vua 740	746
I		Ophthalmia	736	Sacellum	734	X	
Ictericus	749	Orthopnoia	740	Sarcites	749	Xerophthalmia	736
Ignis sacer	752	Otalgia	738	Satyrifis	750	Finis Tabularu' secundi Tomi.	
Ileon	744	Ozæna	ibid.				

TRACTATUS ET CAPITA TERTII TOMI.

TRACTATUS		G		Optice seu prospectiua	1069	Pigmenta	841.1194
TERTII TOMI.		Gemma	844	Orandum quid	890	Philosophia	1079
A		Geometria	1062	Ordines religiosorum	618	Physica	1137
Abstemiij	983	Generatio & corruptio	1158	Ordo anachoritarum	ibid.	Plantæ	807
Abstinentia	987	Genera dicendi	1035	Ordo canonicorum	622	Poetica	1003
Adagia	1041	Grammatica	991	Ordo sancti benedicti multi-	623	Polyphagia	979
Aedificatio	847	Gratie	881	plex	623	Polytica	1093
Aetates animalium	954	H		Ordo Basilij	621	Preces	889
Agricultura	805.806	Harmoniaca	1055	Ordo Cluniacen.	625	Principatus & præcepta de	
Amor	968	Hermenia siue enunciatio	1105	Ordo Carthusien.	ibid.	principe	909
Analytica	1109	Honesti partes	861	Ordo Cisterciens.	ibid.	Prodigi	982
Anima	1150	I		Ordo Camaldulen.	626	Pronœa siue providentia	
Apophtegmata	865	Iactantia	874	Ordo Albigen.	627	933	
Architectura	847	Inuidia	958	Ordo Franciscano.	630	Prospectiua siue optice	1069
Architecti	855	Instrumenta musica	1039	Ordo prædicator.	627	Proportio	1067
Arithmetica	1052	Ira	955	Ordo minorum	630	Prudentia	861
Astrologia	1071	Ironia	876	Ordo eremitarum sancti Au-		R	
Auaritia	976	Iustitia	879	gustini	633	Rhetorica	1032
B		Iurifconf. ueteres	883	Ordo carmelitarum	634	Rifus	990
Bellica	923.924	L		Ordo seruorum	635	Romani magistratus	901
Bellorum celeritas	919	Labor	948	Ordo Iesuatorum	ibid.	S	
Bella gerendi ratio	ibid.	Lapides	842	Ordo Celestinorum	ibid.	Sacra	891
C		Legislatores	882	Ordo regularium canonicoru,		Sal	1196
Ciborum genera	977	Leges	885	& sancti Georgij	ibid.	Saltatio	1061
Cœlum	1160	Liberi	942	Ordo canonicorum montis		Scommata	1051
Cœli et terræ progenies	1010	Libri subdititij	1192	Oliueti	ibidem	Scribendi modus apud ueteres	
Coniugium	937	Lini genera	855.856.857	Ordo eremitarum Sancti Hic-		1002	
Coniuita	895.977	Loquendi libertas	875.872	ronymi	635	Sepulcrorum cura	964
Coronæ & coronarum usus	822	Ludi	900	Ordo eremitarum Honophri		Serui	944
D		Luna	1076	636		Sericum	855
Defunctorum memoria	962	M		Ordo humiliorum	627	Solitudo	952
Defuncti laudandi	464	Magistratus	901	Ordo militum Sancti Ioannis		Sol	1072
Dialectica	1103	Machina fabriles	854	636		Stratagemata	917
Diuitia	971	Machina bellicæ	924	Ordo præmonstratensium		Stultitia	878
Diuinatio	935	Memoria	1041	626		Sumptus	979.981
Doctrina	861	Mensura	925	Ordo templariorum	ibid.	Sumptuosi	982
Dolor	959	Metallica	837	Ordo Teutonicorum sanctæ		T	
Domus & eius partes	848	Meteora	1166	Mariæ	637	Taciturnitas	876
Ducum dicta	916	Metaphysica	1174	Ordo militum S.Iacobi	ibid.	Tempus	953
E		Militia	914	Ordo militum Iesu Christi		Theologi Neoterici uideantur	
Elenchi	1119	Mors	961	ibidem		in suis ordinibus	
Elocutio	1035	Modestia	965	Ordo militum alcanta	ibid.	Topica	1125
Enunciatio	1105	Morbi	751	Ordo uallis umbrosæ	626	Tyrannus	911
Ethica	1081	Musica	1055. & seq.	Oratores neoterici	638	V	
F		N		Orthoepia	999	Vestes	857.1194
Felicitas	947	Nomina	928	Orthographia	996	Veritas	874
Figuræ orationis	1038	Nosse seipsum	870	Parasiti	872	Venatio	766
Fletus	990	Nummi	925	Paralipomena	1181	Verecundia	967
Fluminum filij	1031	Nuptiæ	939	Parfimonia	983	Vinum	982
Fortuna	391	Numeri	1055	Patria	946	Vnguentorum luxuria ac no-	
Frugalitas	987	O		Patientia	957	mina	822
Funerandi mos	963	Otium	950	Paupertas	976	Finis omnium Tabu-	
		Oeconomica	1099	Pauimenta	851	larum.	
		Occasio	953	Peri hermenias	1105		

R. VOLATERRANI COM- MENTARIORVM VRBA- NORVM LIBER SE- CVNDVS.

SEGMENTORVM COE- LESTIVM BREVIS EX- PLANATIO.

IN TELLVRE metienda qua-
le ac quantum considerari solet pri-
mum chorographi est: aut cuiusuis
grammatici seu periti regionum si-
mul & picturæ: singula enim secta-
tur, maria, montes, flumina, portus,
oppida, quæq; citra proportionis cu-
ram describendo. Secundum uerò cosmographi tantum, aut
mathematici: ubi orbis magnitudinem ad cœli rationem ac-
commodare: præterea dierum nocturnq; uarietatem, ac in-
colarum situsq; differentiam & naturam inspicere oportebit.
De hoc igitur paucis ex Ptolemæi, tum aliorum libris auto-
rum ante omnia differendum: ut planè hoc deuorato tædio li-
berum sit loca ipsa quod ad reliquam pertinet historiam enar-
rare. Quartam spheræ partem specie chlamydis ponit habi-
tam, longitudine ab insulis fortunatis usq; ad Sinarum regio-
nem in partes quas Græci *μῶλια*, nostri uerò mathematici
gradus uocant, *CLXXX*. spatio segmentorum meridianor-
um *XXV*. quinq; gradus quolibet obtinente, tertiâq; horæ
parte distante. Gradus item *XV*. horæ qualibet habente dissi-
miles, alioqui nec eodem omnes spatio, ob segmentorum an-
gustiam, quanto magis polo propinquant. Horum igitur gra-
dum differentiam per remotionem ab insulis ipsis fortuna-
tis, temporis uerò à ciuitate Alexandria siue ad ortum siue ad
occasum accipit: horarum æquinoctialium *XII*. spatio, Marini
Tyrii mensuram interpolando, qui *XV*. scripserat, nimium
orientem transgressus. Totam itaq; nostri orbis longitudinem
super æquinoctiali *XC*. mil. stad. metitur, quæ miliaribus con-
stant: *XI*. millibus ac *CC*. Super segmento autem maxime se-
ptentrionali, qui per Thylen scribitur, stad. *XL*. mil. *DCCC-
XLVIII*. Super Syenes *LXXXII*. Super Rhodi segmento
qui mediam ferè latitudinem tenet *LXV*. latitudinem uerò à
Thyle ad æquinoctialem gradibus *LXIII*. terminauit, &
ultra quicquid ad oppositum Meroes segmentum protrahi-
tur: Marini similiter descriptione interpolata, qui usq; ad ca-
pricornum processerat. Climatis insuper *VII*. segmentis uerò
(Sic enim Plin. lineas uocat parallelas) *XXI*. distinxit incur-
uis ob spheræ obliquitatem: ac horis *VIII*. differentibus.
Gradus autem non sicut in longitudine sunt inæquales, sed eo-
dem omnes cum æquinoctiali obtinent portionem, tantum nu-
mero discreti. Nam polo uiciniora climatum segmenta pau-
cioribus distant gradibus, ex quo minus habent telluris, plus
uerò temporis diurni. In primis sub æquinoctiali dies sem-
per *XII*. horarum esse uoluit. Longitudinis uerò sub eo gra-
dus unus *LXII*. ac semis miliaria continet, id est, stadia quin-
genta. Transit autem per Aethiopum regionem, Tãprobanen,
& Chersonnesum auream. Primum segmentum horis *XII*.
XV. gradibus ab æquatore *III*. *XV*. Secundum segmentum
horis *XII*. *XX*. grad. *IX*. *XV*. Tertium segmentum prin-
cipium primi climatis horis *XII*. *XLV*. grad. *XII*. *XX*.
Gradus unus in eo longitudinis continet mil. *LX*. Quartum
segmentum medium primi climatis Dia Meroes horis *XIII*.

Ex horæ quar-
ta parte diffi-
rentia

Dia Meroes

grad. *XVI*. *XXX*. Transit per Meroen & extremos Ara-
bia fines ac initium gangetici sinus & magni. Quintum seg-
mentum principium secundi climatis, & finis primi horis
XIII. *XV*. grad. *XXIII*. Sextum segmentum, medium
secundi climatis Dia Syenes horis *XIII*. *XX*. grad. *XXV*.
li. Unus in eo longitudinis gradus miliaria ferè *LVII*. conti-
net. Transit per Getuliam & mediam Indiam extra Gan-
gem. Septimum segmentum principium tertij climatis, & fi-
nis secundi horis *XIII*. *XLV*. grad. *XXVII*. *XXI*. Tran-
sit per Libyan interiorem. Octauum segmentum medium
tertij climatis Dia Alexandreas horis *XIII*. grad. *XX*.
XII. Unus in eo longitudinis gradus mil. ferè *LIII*. conti-
net. Transit per Mauritaniam Tingitanam, African mino-
rem, Syrtim magnam, Arabiæ petrææ medium, Ostia tygri-
dis, sinum Persicum, Carmaniam, Drangianam, Aracosiam.
Nonum segmentum principium quarti climatis horis *XIII*.
XV. grad. *XXIII*. *XVIII*. Transit per montes Atlan-
ticos, Africæ littoralia, sinum Numidicum, medium Babylo-
niæ & Persidis, ac extremam Asiæ partem. Decimum seg-
mentum medium quarti climatis Dia Rhodu horis *XIII*.
XX. grad. *XX*. Unus in eo longitudinis gradus continet
miliaria *L*. Transit per fretum Herculeum, Sardinia finem,
Libyæum, Strophades, mediam Peloponnesum, mare Adria-
ticum, Myrtoum, Rhodum, Halicarnassum, Patra, sinum Is-
ficum, Mesopotamiam, Assyriam, Parthiam, Paropanisades.
Undecimū segmentū principii quinti climatis, horis *XIII*.
XLV. grad. *XXVII*. *XXVI*. Unus in eo longitudi-
nis gradus continet mil. *XLIX*. Transit per Beticam, pela-
gus balearicum, Pelorum, Sicilia insulas, Veliam Calabriae
promont. Epirum, Thebas, Clazomenas, Tripolim, Iconium,
Duodecimum Seg. Dia Romes siue Hellepontu mediū quinti
climatis, horis *XV*. grad. *XLII*. *VII*. Unus in eo longitudinis
gradus continet mil. *XLVII*. Transit per Lunæ montem, qui
sinum recipit Vlyssiponensem, Toletum, Segobricam, Barci-
nonem, Corsicæ partem septentrionalem, Romam, Misenum,
Neapolim, Garganum montem, Dyrrbachium, Candauia mon-
tes, Lemnum, Hellepontum, Troadis regionem, Antitaurum,
Armeniam minorem, Caspios, Hyrcanos, Scythiam extra
Imaum, Sericam. Decimum tertium Seg. principium sexti cli-
matis per Byzantios horis *XV*. *XV*. grad. *XLIII*. *XV*.
Unus in eo longitudinis gradus miliaria *XLV*. continet.
Transit per Brearos, Vaceos, Masburgos, Calagurium,
medium Iberum, Tolosam, Arelate, Massiliam, Alpes Italiae:
Genuam, & eius littora: Lucam, Perusiam, Firmum, insulas
diomedæas, Tragurium, extremam Moxiam superiorem, By-
zantium, Paphlagoniam, Cappadociam, Ponti oram, Trape-
zuntem. Decimum quartum Seg. Dia Pontu medium sexti cli-
matis, horis *XV*. *XX*. grad. *XLV*. *II*. Unus in eo longitu-
dinis gradus continet miliaria *XLIII*. Transit per Callicos,
Astures, Cantabros, Aquitanos, Aruernos, Auscios, Allobro-
gas, Alpes, Venetias, Benacum, Tergestum, Illyricum, Panno-
niæ inferioris extrema, Daclæ partem, Danubium, Pontum:
Mare Caspium, Sacarum regionem, Deinceps ex semihora
differentia. Decimum quintum Seg. septimi climatis Dia Bo-
rystheneos, horis *XVI*. grad. *XLVIII*. Unus in eo longitu-
dinis gradus continet miliaria ferè *XLII*. Transit per ostia
Ligeris,

Dia Syenes

Dia Alexan-
dreas

Dia Rhoda

Dia Romes

Dia pontu

Ex semihora
differentia
Dia Borysthe-
neos

RATIO GNOMONIS ET UMBRARUM EX PLINIO & PTOLEMAEO.

PLINIVS vero umbris & Gnomone, quem umbelicum uocat, haec interualla distulxit, ut quarta pars Sphaerae x c. gradibus...

Ex hora differentia

Per Thylem

Ligeris, Galliam Lugdunensem, Parrhisios, Remos, Aggenioratam, Eremunt-Ebuetorum, Marcomannos, Borysthenis ostia, Tauro Scythas, Tourican Chersonnesum, Scythiam extra Imaum...

Table with columns: Lineae paraelele, Longitudo horarum, Latitudo linearum, and various geographical locations like Taprobane, Meroe, Napata, Syene, etc.

ABACVS ALIVS EX EODEM AVTORE AD DEPREHENDENDAM NOBILIVM LOCORVM LONGITVDINEM AC LATITVDINEM.

Table with columns: Loca, Longitudo, Latitudo, and geographical locations like Sacrum promontorium, Ane flu. ostia, Betis flu. ostia, etc.

ABACVS LOCORVM NOBILIVM

Loca.	Longitudo. G.M.	Latitudo. G.M.	Loca.	Longitudo. G.M.	Latitudo. G.M.
Amasi fontes	34	56	Phæstus	47	18 39 20
Vifurgis ostia	35	51	Antigonea	46	40 41 20
Vifurgis fontes	34	52	Strimonis ostia	50	15 41 20
Vistule ostia	45	55	Penei ostia	50	30 39 20
EX PANNONIIS.			Olympus	50	0 39 20
Flexum	40	42	Offa	50	40 29 40
Theutoburgium	44	15 25 20	Othrys mons	50	0 40 30
Taururum	45	0 45 0	Pelion	51	10 39 20
Cibalis	43	45 30	Lariffa	51	20 38 30
Sirmium	44	30 45	Athos	51	0 38 40
Araufci ubi Buda	43	48	Lemnos insula	53	20 40 30
EX ILLYRICO.			Scyros insula	54	0 39 0
Sicum	43	43	EX EPIRO.		
Salona	43	20 43 30	Acrocerauni montes	44	20 39 10
Lyffus ultimum	45	41	Butrotum	45	30 38 20
Arba	40	20 43 20	Acheron flu.	47	10 38 20
Corcyra Nigra	44	41	Ambracia	48	0 38 10
Scorda	45	20 41	Actium	48	15 37 30
EX ITALIA.			Leucas promont.	48	20 37 40
Genoa	30	42 30	Acheloi insula	48	30 37 30
Mediolanum	30	30 44 20	Ithaca insula	48	0 37 30
Ticinum	30	30 44 0	EX ACHAIA.		
Parma	32	10 43 30	Calidon	48	0 37 40
Bononia	33	20 43 30	Eueni ostia	48	0 37 30
Florentia	33	30 43 0	Cyrrha mons	50	0 37 30
Pisa	33	20 42 30	Delphi	50	0 37 40
Arretium	34	20 43 30	Parnassus	51	0 37 30
Sena	34	20 42 20	Thefpie	51	20 37 40
Faentia	34	10 43 30	Orchomenus	51	20 37 40
Ariminum	33	10 43 30	Cytheron	52	30 37 40
Roma	36	30 41 30	Eleufis Athene	52	20 37 10
Priuernum	37	50 41 30	Aulis	53	30 37 30
Cumæ	36	10 41 30	Chalcis	53	30 38 0
Capua	36	30 41 20	Chersonnefus	54	30 38 10
Parthenope	40	0 41 0	Caphareus promon.	55	0 37 20
Petilia	40	30 38 30	Delus insula	55	20 37 20
Tarentum	41	30 39 30	Olearus	55	20 37 30
Hydruntum	43	39	Seriphus insula	55	0 36 30
Iapigii fve Salentini promontoriū	41	20 38 30	EX PELOPONNESO.		
Brundisium	42	30 39 20	Strophades insula	47	20 36 10
EX SICILIA.			Alpei ostia	49	20 35 35
Pelorus promon.	31	40 38 30	Pilum	48	40 36 0
Drepanum	36	30 36 20	Elis	49	10 35 30
Lilibæum promon.	37	0 36 0	Troæzen	49	10 35 20
Panormus	37	0 37 0	Lacedæmon	50	10 35 30
Hibla mons	38	20 37 0	Eurota ostia	50	30 33 10
Aetna	39	0 38 0	Epidaurus	51	1 37 30
Agrigentum	38	30 36 20	Inachi ostia	51	30 35 30
Syracuse	39	30 37	Corinthus	51	15 36 30
Pachinus promont.	36	0 36 20	Isthmus & Nemea	51	1 36 20
EX SARMAȚIA.			Argos	51	20 36 10
Borysthenis mediam	53	0 30 40	Mycena	51	30 36 10
Borysthenis ostia	57	30 48 30	Aegina	52	20 36 30
Riphei montes	63	0 57 30	EX AFRICA.		
Tanais ostium orientale	67	0 54 30	Tingis Cafarea	6	30 35 20
Occidentale	66	20 45 10	Atlas minor	6	0 33 20
EX THRACIA.			Vtica	23	0
Nefsi ostia	51	30 41 30	Carthago	34	30 32 40
Abdera	52	10 41 30	Syrtes parvæ	38	30 32 0
Rhodope mons	53	30 41 30	Triton palus	38	40 29 40
Byzantium	56	30 43 0	Syrtes magnæ	43	10 31 0
EX MACEDONIA.			Cyrene	50	0 31 20
Pindus	47	40			

LIBER II.

Loca.	Longitudo. G.M.	Latitudo. G.M.	Loca.	Longitudo. G.M.	Latitudo. G.M.
EX AEGYPTO.			Phasidis ostia	72	0 45 0
Alexandria	60	30 31 20	Colchis.	75	30 39 0
Canopus	60	30 31 0	EX SYRIA.		
Nili primum ostium	60	30 31 1	Carmelus	66	20 22 20
Yltimum	63	15 31 10	Ptolemais	66	30 33 0
Thebe	63	30 25 30	Iordanis	67	40 32 30
Memphis	62	0 29 20	Tyrus	67	0 33 20
Heliopolis	62	30 28 30	Sidon	67	0 33 30
Syene	62	0 29 20	Libanus	68	30 34 10
EX ASIA MINORE.			Cafius mons	68	30 35 20
Abydus	55	20	Damascus	69	0 33 0
Ilium	55	30 41 0	EX IVDÆA.		
Tenedos	55	0 30 30	Iotapa	65	40 32 30
Lesbos	55	0 40 0	Azotus	65	15 31 30
Mytilene	55	40 39 40	Afcalon	65	0 31 40
Gnidus	56	15 36 0	Sebasta	65	40 32 30
Smyrna	57	20 38 20	Hierofolyma	66	15 30 10
Colophon	57	40 38 20	EX ASSYRIA.		
Ephesus	57	40 37 40	Ninus	78	0 36 40
Meandri ostia	57	40 37 20	Babylon	79	0 30 0
Perganum	57	20 39 30	Ctesiphon	80	0 35 0
Sanus	57	0 37 20	Cambifis flu.ostia	81	10 42 30
Cous	57	0 36 20	EX INDIA.		
Rhodus	57	20 35 20	Bactra	116	0 41 0
Miletus	58	0 37 0	Oxiana	117	10 44 40
Laodicea	59	30 38 40	Bragma	128	0 19 0
Antiochea	59	30 38	Ganges	129	0 17 20
Tarfos	67	40 36 30	Gangis primum ostium	144	30 18 10
Thermodontis ostia	67	0 43 15	Quartum	307	14 18 30
Tanais	67	30 54 30			

PROVINCIA RV M PRINCIP IA, MEDIA,
& fines, in longitudinis & latitudinis
gradibus.

Loca.	Longitudo			Latitudo.			Loca.	Longitudo.			Latitudo.		
	G	G	G	G	G	G		G	G	G	G	G	G
	P	M	F	P	M	F		P	M	F	P	M	F
EX EVROPA.							Moesia superior	45	47	49	44	43	42
Hibernia	7	13	18	82	58	57	Moesia inferior	47	52	57	48	45	43
Albion insula	14	22	30	62	56	51	Thracia	51	53	56	44	42	41
Hispania Betica	4	8	12	40	38	36	Chersonnefus	54	0	55	41	0	41
Lusitania	2	6	12	41	36	37	Macedonia	44	49	54	48	43	38
Tarraconenfis	4	12	20	45	39	34	Epirus	44	46	49	39	37	36
Aquitania	17	16	21	55	51	43	Achaia	48	50	53	38	37	36
Lugdunenfis	16	20	24	51	45	39	Euboea	52	53	55	38	37	36
Belgica	22	25	29	55	43	49	Peloponnefus	46	49	51	35	2	34
Narbonenfis	21	25	29	45	43	42	Creta	52	53	55	55	44	34
Germania magna	27	36	46	59	52	48	EX AFRICA.						
Rhetia	29	30	31	47	46	45	Mauritania Tingitana	6	12	18	35	30	26
Vindelicia	32	33	34	47	46	45	Mauritania Cafarien.	11	18	26	36	31	20
Noricum	34	35	36	49	47	45	Africa minor	26	36	46	14	30	20
Pannonia superior	37	42	48	47	46	45	Numidia	20	33	46	38	32	26
Pannonia inferior	41	43	45	47	44	42	Setia	156	166	177	51	44	47
Illiricum	36	42	49	45	39	34	Cyrene	47	49	51	31	26	22
Delmatia	37	41	46	44	42	41	Marmarica	51	58	65	39	31	23
Italia	28	36	44	45	41	38	Aegyp. mediterranea	52	58	65	39	31	23
Corfica	30	34	39	41	40	39	Lybia interior	1	24	41	33	19	5
Sardinia	29	31	33	39	37	35	Aethiopia sub ægypto	59	70	82	22	11	1
Sicilia	36	38	40	39	36	43	Meroe	61	73	85	12	14	16
Sarmatia	47	59	72	68	54	41	Aethiopia interior	10	45	80	12	14	16
Taurica	60	62	64	48	47	46	EX ASIA.						
Iazyges	43	44	45	48	47	46	Pontus & Bithinia	56	59	62	43	41	40
Dacia	43	51	59	48	45	43	Asia minor	55	58	62	48	41	35

Table with columns: Loca, Longitudo (G, G, G), Latitudo (G, G, G). Lists various regions like Bycia, Galatia, Pamphilia, Cappadocia, Armenia minor, Cilicia, Sarmatia Asiatica, Colchis, Iberia, Albania, Armenia maior, Cyprus, Syria, Palestina & Iudaea, Arabia Petrea, Mesopotamia, Arabia deserta, Babylonia, Assyria, Media, Susiana, Persia, Parthia, Hircania, Arabia felix, Carmania, Margiana, Bactriana, Sogdiana, Scythia intra Imaum, India intra Gangem, Aria, Paropanisus, Dryngiana, Aracofia, Gedrosia, India extra Gangem, Aurea Chersonnesus, Sinarum regio, Taprobane.

metro uestigia sed Antecis nostris obuertunt. Cum Pericæcis communiâ habemus. Primo quidem eandem incolimus temperatam. Deinde eodem tempore hyemem atque æstatem, alia que anni tempora habemus, incrementa item diminutiones que dierum ac noctium. Differentiam uero tantum in diebus ac noctibus quod luce apud nos existente, apud illos noctem esse oportebit, & contra. Non tamen exacta ratione sol illis oritur, quum nobis occidit. Nam hoc pacto apud nos longa dies, apud illos longa foret nox, & quatuor anni tempora apud nos uariarent auctu & diminutione noctium. Sed quum terram sphericam sol circumagat, eos ex ordine paulatim illustrat, quibus terræ timoribus suppositus radios primum iniecit in itinere. Quare adhuc supra terram nobis cernitur, quum alius alijs exoritur. Cum Antecis uero communiâ simul nobis, quod unum quidem illis & nobis est hemisphærium & dies, uerum apud nos maximus est dies, apud illos minimus, & contra. Variatur autem inter nos anni temporibus & auctu diminutioneque dierum & noctium. Cuiusmodi nihil omnino commune habemus, sed omnia contraria. Post hæc è quinque zonis tris habitationes ex umbra Solis nominat idem Cleomedes. Pericæcis primam uocat eos qui sub uerticibus constituti sunt, si modo sunt illi, quibus annus in unum diem, unamque noctem diuiditur, sexque signa perpetuo eadem sunt supra terram, & totidem subter. Umbra igitur illis molarum more circumuoluntur. Alteram habitationem sub æquinoctiali Amphiscios uocat, quos Sol trinis umbris uerberat: una per caethum, alteris utrinque discedens. Tertianam uero habitationem, que terras temperatioris comprehendit, nostram uidelicet & antecorum, qui alteram tantum umbram habemus, nos ex uno polo, illi ex altero, appellatque Heteroscios. Sunt & Solis Antiscij, quando in anno in similem Sol incidit parallelum, uerbi gratia x i x. pars Leonis est Antiscium primæ partis Tauri, & prima Geminarum est Antiscium x x i x. Cancræ. Sed hæc nihil ad habitatores, nisi quod secundum Mathematicos magna in Genesi & rebus humanis portendunt momenta. Præter hæc autem umbræ maiores & minores, dextræ ac sinistræ dicuntur. Minores quum Sol est in meridie, maiores uero quum est in oriente aut occidente, ut Virgilius.

Tres habitationes Pericæcis

Amphiscii

Heteroscii Antiscii

Umbrae maiores & minores & dextræ, ac sinistræ

Maioresque cadunt altis de montibus umbræ. Dextræ quoque nos habemus, qui polum arcticum habitamus. Sinistras qui meridiem. Nam oriens unde initium est Solis & astrorum, septentrionem dextrorsus habet, Sinistrorsus uero meridiem. Luca. Ignotumque Arabes & uos uenistis in orbem, Umbra mirati nemorum non tre sinistras. Ex quo auspicia septentrionem uersus felicitiora putabantur, ut Vergil. Intonuit leuum. Leuum enim ex parte nostri orientem respicientium, ex parte ipsius orientis dextrum est.

QUANTVM ORBIS HABITETUR, eiusque generatim dimensio.

VNC habitatæ finis spectandus, quam Ptolemæus ex parte arcti & austri ac orientis terra terminat incognita, non tam conscientia rei quam mathematica putauerim ratione persusus, ut ex quartæ partis descriptione omnia perfectius monstraret. Nā uniuersam terram cognitam, oceano uelut insulam, circumfusam esse, in confesso non solum apud Homerum, sed & Orphicum ita canentem, Κύκλον ἀκαμάτης καλλιφόρου ὠκεανοῖο, ὃς γαίην δαίρισι πῶριφι ἀμφιελίξας. Et Dionysium poetam, Πάντη δ' ἀκαμάτης φέρει δῶθε ὠκεανοῖο, Εἰς μέν' ἐὼν, πολλοῖσι δ' ἐπαυμύνησιν ἀρηρός. Quod quidem experimentis cognitum Diui Augusti septentrio

DE PERIOECIS, ANTOECIS, Antichthonibus, Pericæcis, Amphiscijs, Heteroscijs, Antiscijs.

ED locus exposcit ut de terra deque habitatoribus eius pauca in uniuersum referam. Terram ipsam stabilem rotundamque ob naturalem grauitatem in medio conuiescere par est: que res in primis est argumento, sphericam esse, quum sit necesse undique ab extremis æque abesse, ut in libris scribitur Meteororum. Ex quinque autem zonis, quum duæ sint omnium confessione temperatioris, ex ijs Cleomedes de orbibus coelestibus quatuor facit habitationes. Primam dimidiam apparentem uersus arctum, quam nos homines cogniti colimus. Alteram dimidiam in eodem climate terræ nobis circumuersæ, quam incolere ij quos uocat Pericæcos, id est, circumcolas putantur. Tertiam habitationem qui alteram temperatam uersus austrum colunt, uocatque Antecis, id est, anticolos & antomos, quod humeros nobis obuertant. Anteci Quartam qui Antecis aduersum sub terra colunt regionem, Antichthones sive antipodas nominat, quod nobis è diametro uestigia uerant. Nostrum uero Pericæci non nobis è dia-

Terræ forma

Zonæ

Pericæci

Anteci Antichthones Antipodes

Gleffaria insulae Noruegia

ptentrio totus ad Scythicum pelagus remigatus, ac teste Plinio contermina Cymbrico Chersonneso Gleffaria sunt insule, à Græcis Electrides ab electri copia uocate, quas Noruegiam ac Suetiam hodie putamus esse. Altera uero parte ex Indico pelago ad mare Hircanum Macedonum armis Seleuco atque Antiocho regnantibus nauigatum. Circa Caspium quoque multa oceanæ littora explorata. Ex parte autem occidentis magna pars meridiani sinus illustrata Alexandri Magni uisitorijs. Hanno quoque Carthaginensis uir potens à Gadibus ad Arabum finem circumuectus, nauigationem eam scripto prodidit. Sed iam ueterum testimonio non egemus, Dei prouidentia ac felicitate nominis Christiani longe lateque nobis orbe patefacto, quum insulas Britannicas & ultimam Thylem olim inadaccessas, priscam exutas immanitatem adiri atque frequentari quotidie, tum diuinis personare laudibus, uideamus. Ad Zephyrum prorogatus item terminus, regis Hispaniæ uirtute, ultra fortunatas multis partibus, ad nostros Pericæcos nauibus transgressis ac insulis repperitis. Ad austrum uero regis Lusitanie nauis ultra Capricornum præteruecti Antecos contigerunt. Iidem quoque median Zonam, hoc est, totam sub zodiaco partem habitam esse monstrantes, poetarum & Aristotelis ipsius falsam de hac opinione patefecerunt. Continens tamen nullum ultra zodiacum uersus meridiem ab eis repperitum, præter insulam quandam, neque sanè aliud credere par est quam hoc apparet, quod aquæ locus non esset si decuplo terram ex ipsius philosophi sententia superet. Qui autem sub æquinoctij catheto sunt, coloratioris (ut ait Ptolemæus) existunt, minus autem pro portione recedentes. Verum quid cause sit quod sub eodem parallelo alijs magis alij sint atri, ut Mauritanii magis quam Indi, Strabo fecerit, aquarumque penurie adscribit, que in oriente magis scatent. Ipse igitur Oceanus à littoribus suis cognominatur, Atlanticus, Libycus, Indicus, Sarmaticus, Germanicus, Britannicus, Gallicus. Eodem modo & sinus quos efficit, ut Persicus, Arabicus, Gangeticus, Magnus. Reliqua uero maria aut à prouincijs dicuntur, ut Asiaticum, Phœnicium, aut ab insulis, ut Carpathium, Cyprium, Sardoum, aut à gentibus, ut Ausonium, Delmaticum, Ligusticum, Tiscum, aut ab oppidis, ut Adriaticum, Corinthiacum, Tyrium: aut à casibus, ut Myrionum, Hellepontiacum, Ionium: aut à moribus accolarum, ut Euxinum. Ex ijs uero que à terra cinguntur maius Indicum pelagus est. Secundum uero nostrum mare, quod mediterraneum uocant. Tertium Hircanum. Præterea sinuum insignium, primus Gangeticus, secundus Persicus, tertius is qui Magnus dicitur, quartus Arabicus, quintus Actiopicus, sextus Ponticus, septimus Aegæi pelagi, octauus paludis Meotidis, nonus Adriaticus, decimus sinus Propontidis. Insularum uero seu peninsularum prima Taprobane. Deinde Albion insula Britannorum. Deinde Aurea Chersonnesus. Quarta Iuerna siue Ibernia, quinta Peloponnesus, sexta Sicilia, septima Sardinia, octaua Corsica, nona Creta, postremo Cyprus. Atque hæc quidem, ex Ptolemæo. Longitudo autem uniuersæ terræ habitabilis Straboni l x x. milium stad. Plinius autem l x v. l x v i i i. mil. pas. Latitudo l i i i l x v. Hoc est, quinquages quater centena sexaginta nullia. Cum igitur hoc spatium tribus partibus constet, Asia coniungitur Africa per dorsum

De æquoribus

Insulae

Terræ magnitudo

Arabie supra Nilum, Europæ uero per dorsum supra Meotidem iungitur. Africa ab Europa disiungitur Herculeo solum freto, per se ipsam Europæ nulla parte contigua. Igitur ab occidente exordiri par est, tanquam à sinistra in dextram, nisi forte Dionysij poetæ more ordinem peruertere uelimus, cum ille ab Africa, ceu à patria sua cæperit. Quatuor itaque magni sinus Europæ Plinio ponuntur. Primus à Gadibus ad Lacinium usque promontorium Italiae. Secundus à Lacinio ad Acrocerania, inde ad Hellepontiacum. Quartus ab Helleponto ad Meotidis ostia. Ex occidente igitur Hispania primum sese offert, ab hac initium sumam.

Quatuor magni sinus Europæ

HISPANIA

HISPANIAM (quam Græci Iberiam uocant) corio bubulo similem Straboni, & à Gallia montibus discretam Pyrenæis, ueteres plerique in tris diuidunt partes, Beticam, Lusitaniam, Tarraconensem. Rufus uero in prouincias sex, Tarraconensem, Carthaginensem, Lusitaniam, Callectiam, Beticam, Transfretanam. Nam insula Africae Hispaniarum est, que Tingitana cognominatur. Ex his Beticæ & Lusitanie consularis, ceteræ præsidales sunt. Nonnulli recentiores in quinque: Carpetaniam, Beticam, Lusitaniam, Callectiam, Tarraconensem. Plinius in citeriorem & ulteriorem. In ulteriore igitur Beticæ omnis cum parte Lusitanie tantum continetur. Hanc Anas fluuius à Lusitania diducit, Betis uero median abluit. Ex orientis parte Murgi & Vrci oppida usque terminant. Capella ab Vrcitano inquit sine citeriorem intrat. Eius longitudinis Plinius à Castulone facit mil. pas. c c l. Latitudinem à Carteia c c x x v i. In hac conuentus ponit i i i i. Gaditanum, Cordubensem, Astigitanum, Hispalensem: oppida uero c l x x i. In his colonias v i i i. municipia x v i i i. Latio antiquitus donata x x i x. libertate v i. foedere i i i. stipendiaria c x x i. Strabo Beticæ inquit, populo attribuitur. Ad quam prætor mittitur: qui legatum habet & quæstorem. Reliqua Hispania Cæsaris est, qui duos mittit legatos, prætorium & consularem. Prætorius legatum habet, qui Lusitanis uicinis ius dicit. Columen totius eam esse Hispaniæ apud omnes in confesso est. Plinius in ultimo libro secundum Italiam extollit. Nam salubritate aeris & pulchritudine regionis, magnitudine fructuum, & ingeniorum fecunditate facile cæteris antecellere uidemus. Nam & in uicino hesperio mari fortunatorum insule iacent. Subest & quarto climati, quod optimam ad omnia temperiem præstat. De diuinijs eius regionis Anacreon insuper testis Ὀδ' ἄμ' ἔτ' ἀμαλθίης βασιλεύου κέρας, ἔτε τὰ πρυτάνοντα καὶ ἑκατόν ταρτάρου βασιλεύου. Tartessus enim olim Betis appellatus est. De quo Mar. Betis oliuifera crumen redimite corona Aurea qui nitidis uellera tingis aquis, Quem Bromius quem Pallas amat. Rufando enim uellera aptissimum dicunt. In ora igitur prius insula parum à continente remota Gades, à Græcis Gadera appellata penul. prod. cuius situs etymo conuenit: collo quod Δείραυ illi uocant similis, angustaque & oblonga uittæ modo, Dionysio poetæ Cotynusa uocata, quod oleastro abundet. Scribit Aclianus de uaria hist. apud Gaderam aras esse duas: alteram Anno, alteram Mensi, ut longiori & breuiori tempore dicatam. Præterea templum senectuti, quod maxime ætatem utpote magistræ rerum uenerentur. Alterum item mortis, ut communi quieti & portui miseriarum post exantillatos labores

Betica Anas Murgi Vrci

Tartessus

Gades Gadera

Sed

Sed et paupertati et fortunæ sacra etiam constitucere, ut per hæc altera placetur: altera fortuna remedium paupertati obueniat. Hæc ille. Templum insuper Hercules in ea notissimum cui et Annibal antequam Alpes transcenderet profectionem uouit, et Lucullus decimas rerum suarum dedit. In hoc Strabo fontem esse dicit contraria maris natura: cum enim illud augetur hic decrescit, et contra: eodemque autore Gaditani originem suam à Tyrijs repetunt, iam inde à Philisthene conditore qui Phoenicis filius fuit, frater Beli patris Didonis ac Pygmalionis: feruntque in eo templo auream Pygmalionis oliuam esse, præterea Græcorum multa esse monumenta: qui ea loca adierunt, præsertim Atheniensium, quamobrem Menesteo regi Atheniensium sacra faciunt, ut testatur Philostratus in uita Apollonij. Huic proxima Erythrea insula quam eandem esse cum Gadibus Pherecydi placet. Strabo tantæ eam fecunditatis dicit, ut pecudes pabuli copia sit necesse excretionem sanguinis purgari: cuius rei gratia ea funguntur, quæ de Gerionis armentis dicuntur. Hanc insulam Aristoteles, ut tradit Aelianus, negat esse, neque inde boues Herculem abegisse, sed ex Hypate, ut ex antiquo epigrammate in columna ibi reperta demonstratur: ubi Erythrum eum locum cognominatum dicit. A gadibus ad fretum stadia DCCCL. ubi Hercules colunt, Briarei olim dictæ, ut Aristoteles apud eundem testatur autorem. Duo sunt hæc promontoria, Calpe et Abyla. Silius, At laudibus olim terminus Herculeis Calpe: hunc postea Zibaltar locum munitissimum Saraceni cognominauerunt. Iuxta est Carteia, dicta ab eisdem Tarriffa. Hic etiam regnauit Arganthonius, qui ut Plinius refert c. x. uixit annos, ut Silius trecentos, qui eius meminuit in tertio libro.

Erythrea

Calpe & Abyla

Carteia Arganthonius

Arganthoniacos armat Carteia nepotes. Rex proauus fuit humani ditissimus æui, Terdenos decies emensus belliger annos.

Ilipa Belo

Ilipa cognomine magna Plinio. Ilipula mons. Belo fluuius et oppidum ab acuitate dictum eidem. Malaca item prope et Melaria oppidum, Ptolemæo Meralia flagitiose scribitur, à mellis copia. Nunc Begerra de Melana uocatur. In hoc tractu Turduli sunt inter quos Granatæ regnum continebatur, cuius Metropolis Eliberi, quam quidam nostri temporis eruditi Granatam existimant, à croco postea quod in ea regione abundet cognominatam. Prope Turdulos Bastuli, quorum Sexi, Abdera, Ilurgis, Obulco qui et ab Hispanis Vbida. Sexi enim et Hexi Græce dici potest. Salamantis nobile apud Strabonem: apud etiam Plinium Sexitanij pisces commemorantur, libro x. x. Interius uero Hispanis colonia. Hic Carpophorus presbyter et Abundius sub Maximiano martyres fuere. Corduba item colonia patricia Plinio. Straboni autem à Marcello deducta. Astygis, Carmona nomina adhuc retinent. Atuetam uero nunc Hispani Atuagiam. Castulon. Italica Siliij patria. Munda ubi Pompeij liberi à Cesare debellati, quæ sit hodie non satis constat. Nonnulli Xeritium oppidum esse contendunt. Iulia regia nunc Baena esse deprehenditur, ex antiqua inscriptione in eo loco reperta. Vrium ab Vrio ante Beticæ Straboni Oriæ uocato, hodie ciuitas Auriensis. Asta nomen retinet. In hoc etiam tractu Turditani inuenta sunt præsepibus utens argenteis, uti Strabo commemorat. LVSITANIA à Iusu Liberi patris Plinio à Septentrione et meridie duobus fluminibus Ana et Doria, ab occidente autem oceano clauditur. In ora ciuitas regia Vlyxipo Plinio uocata, Antonino in Odæporico Vlyxipona: Straboni uero Vlyxea, qui unâ cum Mineræ templo Vlyssis indicabat errores, et

Turduli Eliberi Granatæ regnum

Bastuli Sexi Abdera Obulco

Hispalis Carpophorus Abundius Corduba Astygis Carmona Atueta Castulon Italica Munda Iulia regia Vrium

Turditani

Vlyxipona

exercitum huc delatum, ut idem testatur autor: tandem eieci, quod ad piraticam se conuertissent. Hæc urbs non diu Metropolis facta cum prius Compostellano subesset præsulii. Pax Iulia parum à mari remota, Pacensis nunc ciuitas. Ossonoba nunc Siluensis, quantum conijcere licet, non longe à Sacro promontorio, quod nunc sanctum Vincentium uocant. Colimbrica Plinio memorata nomen retinet. Caurium item et Emerita Augusta: Merida ab Hispanis uocata, et Augusti uictoria nobilitata. Eborâ item Plinio et Antonino, Elborensis nunc urbs. Egitaniam quoque ac Sifapones due, noua et uetus, altera iuxta flumen Duriam sita Zamorensis putatur ciuitas. Cicero in Antonium. Qui Sifapona tanquam Misenum tenebas. Selium, Senticam, Salmantica nunc Salamanca. Sunt item plurima quæ in brica terminantur, quod antiqua Hispanorum lingua oppidum significabat. Hinc Laccobriga, Mirobriga, Arcobriga, Arabriga, Talabriga, sicuti et Burgi apud Germanos et Bria Thracas, ut autor est Steph. Celtici in Lusitania ad oceanum sui sunt, quæ gens antiquitus Gallica qui ex Celtiberis eo fluxere, ut ait Plinius Montes Lusitania non habet, ut Strabo. Tantum in maritimis mons Lunæ qui recipit sinum Vlyxiponensem. Lunarium uero promontorium est in Lalanis. Barbaricum promontorium è regione montis lunæ. Cuneus Græce σπῆν ab acuitate dictus, sacro promontorio uicinus. Flumina quoque Munda. Vacus. Tacus ramentis aureis celebris. Chalybs iuxta Aradum et Pacem Iuliam fluens. Durium Ptolemæo Doria dictus è Tarraconensi oritur, et per fines Celtiberorum labens ad Lusitanos in Oceanum definit. Silius, Hic certant Paetole tibi Duriumque Tagusque. Hæc est Lusitania quondam breuior, nunc regum auspicijs amplior, ultra Lethen etiam prorogata, quæ pars citeriorem attingit de qua iam dicam. TARRACONENSIS siue Citerior Hispania utrunque complectitur litus Aquitanici uidelicet et Balearici maris, omnium amplissima, longitudine Plinio à Pyreneis ad Castellonem mil. pass. DCVII. latitudine à Tarracone ad alterum litus CCCIII. è radicibus Pyreni ubi curuatur angustijs, inter duo maria: paulatim sese pandens, qua contingit ulteriorem. Diuiditur autem in conuentus VII. Carthaginensem, Tarraconensem, Cæsaraugustanum, Cluniensem, Asturum, Lucensem, et Bracharensem. Continet oppida CCCXII. in quibus colonia XXII. Oppida ciuium Ro. XIII. Latinorum ueterum XVIII. Fœderatorum unum. Stipendiaria CCCXII. Nunc uero ad unum regnum omnia redacta, paulò ante in plura diuisa. Nauarræ, quod inter Cantabros continetur. Castellæ, quod inter Callicos et Astures. Aragoniæ, quod inter Celtiberos ac Tarraconenses. Igitur primum Callici Lucenses et Brechari cognominati inferiora tenent littora usque ad Nerium promontorium. Horum est Flauium Brigantium Ptolemæo: Antonio autem Brigantium tantum, nunc Compostella, prope quam S. Iacobi oraculum. Huc aditur ex omnibus populis eo præsertim anno more Iobilei, quo ipsius festum die dominico celebratur. Lucus Augusti frequens urbs nunc Lucensis dicta. Lucus Asturum oceano propinquior. Brachara Augusta Ptolemæo et Antonino: cuius Præsul metropolitico simul et primas appellatur regni Lusitanie. Iuxta est Iria Flauia. è regione Nerij promontorij, qui nunc sancta Maria finis terræ dicitur, insule sunt Cassiterides Ptolemæo numero x. à stanni copia quæ iam desijt, et in proxima Britannia nunc cernitur. Astures Callæcis proximè auri fodinis, et equis quondam nobilitati: ab Astyre, Memnonis auriga, extincto domino eo adplicante originem habere. Silius his carminibus omnia notat,

Venit

Pax Iulia Ossonoba Sacrum pro. Colimbrica Emerita Eborâ Egitaniam Sifapones due Selium Senticam Salmantica

Celtici Mons Lunæ Lunarij promontorium Barbaricum

Callæci Lucenses Brechari Brigantium

Lucus Augusti Brachara Iria flauia Nerium promontorium Cassiterides Astures

Venit et auroræ lacrymis persusus in orbem Diuersum patrias fugiens cum deuius oras, Armiger eoi non felix Memnonis Astyr. His paruus sonipes nec Marti natus, et idem Aut in concusso glomerat uestigia dorso, Aut molli placata celer trahit effeda collo. Plinius item de his. In eadem Hispania gens Asturia est, equini generis, quos Tieldones uocant, minori forma appellatos Asturcones gignunt, quibus non uulgaris in cursu gradus, sed mollis alterno crurum explicatu glomeratio. Martialis.

Tieldones Asturcones equi

Hic breuis ad numerum rapidos qui colligit ungues, Venit ab auriferis gentibus Astur equus. Asturconis item Tranquillus in Nerone meminit. Eos nunc proxima Britannia mittit, sic tempore soli natura uariante. De auro idem Silius sic ait, Sed scelerum causas aperit Deus, improbus Astur. Visceribus lacerae telluris mergitur imis, Et redit infelix effosso concolor auro. Montibus hi muniuntur arduis: quibus se quondam à Saracenis ceterisque barbaris tutati sunt, semperque inuicti fuere. Horum urbes Augusta Asturica: nunc Asturicensis. Legio Germanica nunc legionensis. Brigetium, Veca, nunc Ouetensis ciuitas, ubi Saracenorū temporibus multa Christianorum templorumque ornamenta adseruata sunt. Ex horum finibus plura nascuntur flumina, Auus, Nibis, Tamara, Meabus, Narius, Minius, Lethæ. Minius enim in mare oceanum è montibus Asturum delabitur, eius ferè coloris, per quem nomen habet, ut Isidorus testatur. Lethen uero ceteri, Ptolemæus Limum appellat. Silius, Inferni populis referens obliuia Lethes.

Augusta Asturica Legio Germanica Brigetium Veca, quæ Ouetensis Auus, Nibis Tamara Meabus Narius Minius Lethæ

Strabo nominis causam dicit, quod cum Galli atque Turduli focijs ad id flumen armis peruenissent, eo traiecto seditione orta dissidentes, eorumque duce extincto: obliuio quod in Hispanos mouerant belli, iuxta flumen resedere. Hunc etiam D. Brutus contra Gallicos profectus primus in exercitu religionem fluminis expauescente transiit. Cantabri in eodem littore orientales Asturibus sunt, tuti et ipsi sui locorum, ultimi sanè Hispanorum ab Augusto subiugati. Horat. Iuliobriga Cantaber fera domitus cathena. Horum Iuliobriga item in montibus et Vellica. Propius autem Pyreneo Vascones sequuntur gens fortissima, qui in proximam Galliam migrauerunt. Sine galea pugnant. Silius libro III. Aut Vasco insuetus galeæ ferre arma. Horum est Pompelon Pompelon, quasi Pompeij ciuitas, ut ait Strabo, nunc Calagurium Pampilonæ regni Nauarræ caput: præterea Calagurium Quintiliani patria. Interius autem Secontia Seguntina urbs. Iacca. Masburgi gens Ptolemæo positi ubi nunc Burgensis ciuitas. Vaccei, quorum Tyde à Diomede post bellum Troianum de nomine patris Tydei regis Actolie edificata. Silius, Et quos nunc Grauios mutato nomine Grauium Oeneæ misere manus, Actolæque Tyde. Dicitur et Tyde sicut hodie, regibus Hispaniæ subiecta. Pallantia nunc Pallentia: flumen eius nominis haud longe à Valentia est, quod equidem miror tam procul ab oppido disiectum: præterea Cauca, Visontium nunc Viseum. Toletum clarum Ildesonso Præsule et monacho ac Leocadia uirgine et martyre sub Diocletiano. Huc conuenitur ad concilium, et episcopus secundum regem primus habetur. Due quoque procul etiam ab his ciuitates nouis appellatæ nominibus, Placentina et Ciuitateis, quæ olim fuerint non satis ausum iudicare. Alterum Tarraconensis litus Ca-

Calagurium Secontia Masburgi Vaccei Tyde Pompelon Calagurium Secontia Seguntina urbs. Iacca. Masburgi gens Ptolemæo positi ubi nunc Burgensis ciuitas. Vaccei, quorum Tyde à Diomede post bellum Troianum de nomine patris Tydei regis Actolie edificata. Silius, Et quos nunc Grauios mutato nomine Grauium Oeneæ misere manus, Actolæque Tyde. Dicitur et Tyde sicut hodie, regibus Hispaniæ subiecta. Pallantia nunc Pallentia: flumen eius nominis haud longe à Valentia est, quod equidem miror tam procul ab oppido disiectum: præterea Cauca, Visontium nunc Viseum. Toletum clarum Ildesonso Præsule et monacho ac Leocadia uirgine et martyre sub Diocletiano. Huc conuenitur ad concilium, et episcopus secundum regem primus habetur. Due quoque procul etiam ab his ciuitates nouis appellatæ nominibus, Placentina et Ciuitateis, quæ olim fuerint non satis ausum iudicare. Alterum Tarraconensis litus Ca-

talani nunc appellati totum unâ cum Celtiberis possident. In his igitur occidentales sunt Bassætanæ: quorum Vrbs Accij, Carthago noua Hasdrubalis ædificium Straboni: uetus autem Teucro Telamonis. Silius: Dat Carthago uiros Teucro fundata uetusto. Scombraria promontorium à scombris capiendis. Orospeda mons, Staberis item et Alona fluuiorum ostia: intus Bigerra, Albula nomina retinent. Setabis lino tenuissimo nobilitata: unde sudaria Setaba à Catullo commemorata. Hanc abluuit Sucro è montibus oriens Orospedanis. Silius inter Sedetanos, quos Ptolemæus Ede-tanos uocat, eum constituit:

Bassætanæ Vrbs, Accij Carthago noua & uetus Scombraria promont. Orospeda Staberis flu. Alona flu. Bigerra Albula Setabis Sucro flu. Sedetani

Sedetana cohors, quam Sucro ridentibus undis, Atque altrix celsa mittebat Setabis urbe. Inter Sedetanos item Saguntum à mari recedens in colle, clarum fide in Romanos et Annibalis expugnatione, nunc oppidi parua monstrantur uestigia. E regione Valentia est in ora, quam Turia interluit, Ptolemæo Turulus appellatus. Claudianus, Floribus et roseis formosus Turia ripis. Cicero in ultima contra Verrem actione, Valentinarum inquit hominum honestissimorum testimonio. Meminit et Dianij, ut urbis claræ, et Valentia uicina. Sallustius in quarto historiarum libro, Castra hostium apud Sucronem capta, et prælium apud Turiam: et dux hostium C. Herennius cum urbe Valentia et exercitu deletus. Campus Spartarius, ut Plinius à littore Carthaginis nouæ minus x x. milliaria in longitudinem porrigitur, magno accolarum quæstu. Iuncus est sponte nascens, unde carbasa funesque conficiunt. Post hos Cosetani, quorum Tarraco Scipionis ædificium, indicio marmoris ibi adhuc extantis huiusmodi inscriptione. Vrbs Cosetanorum. Plinius item hanc regionem Cosetaniam uocat.

Saguntum Valentia Campus Spart. Cosetani Tarraco

Barcino et eidem cognominata Faentia, cuius Præsul ac ciuis Pacianus Hieronymo inter sanctos scriptores commemoratur, obiit sub Theodosio seniore. Intus uero Ilercaones, quorum Ilergetum, Ilerda Petrei et Afranij clade nobilitata, Sicori abluuitur anne è Pyreneis fluente. Lucanus, Colle tumet modico, leniq; excrecit in altum Pingue solum tumulo, super hoc fundata uetusto Surgit Ilerda mari, placidis perlabitur undis, Hesperios inter Sicoris non ultimus annes, Saxeus ingenti quem pons amplectitur arcu, Hibernas passurus aquas. Celtiberorum quoque gens maxima est in hoc tractu. Eorum urbes c. c. à T. Graccho subuersas scribit Polybius. origo ex Gallia uenit, Gallas enim Græci Celtas uocant, qui cum Iberis commixti Celtiberi appellati sunt. Lucanus libro IIII. Profugijs à gente uetusta Gallorum Celtæ miscentes nomen Iberis. Silius libro IIII.

Barcino Pacianus Ilergetum Ilerda Celtiberi

Venere et Celtæ sociati nomen Iberis. Hanc partem nunc Viscaiam nominant. Horum sunt Numantia quæ iam interijt: clade à L. Mumio accepta insignis. Valeria Ptolemæo posita nunc Concha. Bilbilis patria Martialis cum Salone fluuiio siri temperatissima insigni. Flauonia. Cæsaraugusta Aragonensium regni caput. Segobriga Vrgesa Ptolemæo posita, Nunc Vrgelensis quantum conijci licet. Secouia. Calcontum, Dertosa Antonino posita, Osea, Aucouia. Calcontum, Dertosa Antonino posita, Osea, Aucouia, Tyroson apud Plinium. Vicus aquarius: nunc Vicensis urbs, apud Antoninum quoque et uicus Spacorum et uicus Comin

Numantia Valeria Bilbilis Salone flu. Flauonia Cæsaraug. Vrgesa Segobriga Secouia Calcontum Dertosa Aucouia Vicus aquar. Comin

GESTA IN HISPANIA VSQVE AD GOTHOS.

19 Vicus comin. Aque cali. Aque quint. Terebellica Castellani Leletani Betulo Gerunda Rubricata Ceretani Emporiz Sambroca flu. Clodianus fluius Rhoda Aphrodisium Cinga flu. Tubeda mons

Cominariis, Aque calide apud eundem, & aque Quintiane, Querne, Celene, originis Bilbilitanorum Terebellica. His proximi Castellani & Leletani, ubi unum testimonio Martialis illaudatum. Quorum in ora Betulon Ptolemæo: iuxta quem fluius Betulus, intus Gerunda Rubricata. Ceretani quorum Emporia oppidum Phocensium. Silius, Phocaice dant Emporia. Strabo tamen Massiliensium dicit, cum & ipsi eandem habuerint originem: nominis & loci uestigia adhuc restant, abluuntur flumine Sambroca ab Hispanis Sambuca appellato: cui miscetur alter fluius Clodianus Ptolemæo uocatus, à nonnullis Alba, orientalis quàm Sambroca, è Pyreneis in mare Belearicum fluens. Rhoda Rhodiorum colonia Plinio, & item Hieronymo in epistolam ad Galatas. Straboni autem Rhodope uocata. Templum Veneris apud Pyreneos Ptolemæo: Straboni Aphrodisium appellatum, terminus est Hispanie citerioris, quam Iberus annis mediam abluit: oritur inter Cantabros in agro Iulio-bricensi, ac in iunere Sicori Cinga que fluminibus augetur. Lucanus. Cinga rapax fertur fluctus & littora cursu Oceani pepulisse suo, nam gurgite uasto, Qui præstat terris aufert tibi nomen Iberus. Iubede montes perpetui è littore Tarraconensi ad interiora penetrant. Pyrenæi Hispaniam à Gallia determinant à Pyrene Bebrycia uirgine, ab Hercule in eo loco uitiata, ut Silius in III. Pyrene celsa nimboſi uerticis arce Diuisos tellus late spectabat Iberos, Atque à terra tumet magna diuortia terris. Nomen Bebrycia duxere à uirgine colles, Hospitis Alcide crimen, qui sorte laborum Geryonis præteret cum longa tricorporis arua, Possessus Baccho seuæ Bracya in aula Lugendam famæ sine uirginitate reliquit Pyrenen. Vel à τὸν ἴστωπος, quod ut ait Diodorus, imposito ibi à pastoribus igne uaria metallorum genera eruperunt. In Pyrenæo trophæa Pompeij Straboni ponuntur, insule ad eam Tarraconensi Baleares, etiam Gymnæ, quod estate nudi in eis degant, Lilio uocate; altera maior appellatur, ubi Palentia & Palma: minor altera, ubi Mago & Ianna. Has uicit Metellus cognomine Balearicus. In eodem prope pelago altera due Pitiusæ appellatæ à copia pinuum. Ophiusa, & Ebusus. Ficus apostolicus ciuitates in tota Hispania metropoles sex in sacro codice descripsit. Tarraconensem cui subijciuntur Barcinonensis, Gerundensis, Vicensis, Ilerdensis, Urgellensis, Maioricensis, Dertocensis, Valentinus. Casar-Augustanam: cui subiectæ Oscensis, Tyrosensis, Pompeloniensis, Calaguritana, Segobricensis, Toletanam cui Secontina, Oxouienſis, Secouienſis, Burgenſis, Palentina, Cöchenſis. Compostellanam; cui subiectæ, Abulensis, Placentina, Salmantica, Cauriensis, Legionensis, Cordubensis, Malachitana, Carthaginensis, Gadicensis, Eluensis, Bracharensem, cui subiectæ Colimbriensis, Lemacensis, Vifensis, Auriensis, Tudensis, Lucensis, Astoricensis, Mindouienſis. Vlyxiponenſis quoque haud diu facta metropolis. In Granate olim regno urbes IIII. Granatensis, Rondensis, Malachitana, Almerienſis.

PERCVRSIS Hispanie locis reliqua nunc historia breuiter subiicienda, in qua pleraque ex his que supradicta sunt, clarius uidebuntur. Nam cum tres uiri Præsules Hispaniam scribant historiam, Lucas Tudensis, & Rhoderici duo, Toletanus & Palentinus, ego que potiora mihi uidebuntur, ac pluribus probatiora, tum uerò similia, ex omnibus conabor adducere. Gentis originem ab orientalibus Iberis prouenisse Plinio placet, quibusdam uerò à Phœnicibus, qui primo Gades incoluerunt. At Beroſo aliter, si modo ueris est eius qui fertur libellus, quem mihi uerisimile non uidetur Plinium qui eius alibi meminit quo ad hunc locum latuisse. Tubalcm quendam ex Arameis qui Persæ sunt, profectum in Hispaniam dicit: deinde Iberum successisse, postea Iubendam, Brigum, Tagum, Bethum, Gerionem, Hispanum, Herculem, Testam, Romanum, Palatinum, Cacam, Erythium. Postremo Gorgorim: qui & Habis dictus. Sed de hoc apud Trogam mentio in huiusmodi sententiam. Gorgorim, inquit, apud Hispanos mellis inuentorem fuisse: cui cum nepos è raptâ filia natus esset, ac necari iussus nullo pacto potuisset, inter greges ferarum & ceruorum haud illis uelocitate inferior relictus est. Tandem uti fera laqueo forte in uenatione captus ac cognitus aulæ regie restitutus est: Habis que deinde appellatus, quod regnum habuisset, adeptus que fuisse, Hispanos postea demeritus, & boues aratro domando, & fruges serere docendo. Post aliquot deinde successores Hispaniam primi Carthaginenses occupauerunt, qui missis contra eos auxilijs pro Gaditanis consanguineis suis maiorem Hispanie partem subegere. Demum per Amilcarem & eius generum Asdrubalem: postremo Annibalem, penè uniuersam in potestatem redegere. Post hæc Carthaginensibus bello Romanorum occupatis Romani missis eò Scipionibus primo Pænos prouincia expulerunt, postea cum ipsis Hispanis grauius bella gesserunt, nec nisi ab Augusto penitus sub iugum missi. Florus omnem breuiter Hispanie statum Romanorum tempore percurrit, dicens in ea ccc. annos dimicatum à primis Scipionibus usque ad Augustum: quanquam non continuo, sed ut cause lacerauerant, nec initio cum Hispanis, sed cum Pænis in Hispania. Primi Scipiones per Pyreneum iugum Hannonem Asdrubalemque fratrem Annibalis cecidere, capti que eo impetu fuisset, nisi illi occubissent. Africanus successit: qui statim capta Carthagine Hispaniam stipendiariam Romanis fecit, omnemque ultra citraque Iberum annem imperio subiecit, primusque Romanorum uictor ad Gades & Oceani ora peruenit. Celtiberos primus aliquot prælijs fregit M. Cato Censorinus. Deinde Graccus pater Graccorum eos urbium euerſione multauit. Denique sepe deficientibus Numantia ciuitas eorum bellum annos xiiii. sustinuit, uictoque per Megaram fortissimum duces Romanorum exercitu Pompeium aggressi sedus maluerunt cum debellare potuissent. Hostilium deinde Mancinum fregere, cum hoc quoque foedus maluerunt, contenti armorum manubijs, cum ad internitionem seuire potuissent, sed foederis ignominia deditus Hostilius fuit. Postremo Scipio minor urbem euerit, cum sese sua que omnia igni traderent. Beticam Fabius Max. Cos. oppresserat, sed à successore Popilio uiolata uictoria est: qui conciliandæ rei cupidus fratrum duces per fraudem & insidias & dome

Gorgoris

Habis

Celtiberi

Numantia

21 Tarduli domesticos percussores aggressus est. Turdulos Metellus Vaccei Macedonicus uicit. Vacceos Lucullus, de quibus Scipio ille posterior cum rex fuisset singulari certamine pro Lusitani uocatus opima retulit spolia. Lusitanos uerò & omnis Callæcie populos D. Brutus Latius domuit, simul formidatum militibus fluium obliuionis transmisit usque ad ultimum occidentem. Eos autem Viriatus erexit, qui annos xiiii. cum Populo Romano uaria uictoria pugnavit. Cuius ea uirtus & abſtinentia fuit, ut consularis exercitus quum sepe uicisset, tantis rebus gestis non armorum, non uestis cultum non denique uictum mutauerit, sed in eo habitu quo primum bellum coeperat perseverauerit, ut quibus gregarius miles ipso imperatore opulentior uideretur: Tumultuantes etiam Hispanos M. Iunius Syllanus pacauit. Denique omnes occasione belli Sertoriani per L. Metellum & Pompeium Magnum in deditionem accepti sunt. Postea prorogato in quinquennium imperio Pompeio attriti sunt. Ab Augusto tandem Cantaber omnium ultimus subiugatus est, una cum reliqua Hispania in prouincie formam redacta, eoque modo per Prætores administrata: deinde per Comites usque ad Honorium principem. Quo tempore primum Vandali, & Alani, mox Gothi: postremo Saraceni locum eum diuersis cladibus diripuerunt. Vandali quidem Beticæ partem occupauerunt: que adhuc apud eos Vandalia, corruptoque uocabulo Vandalsia dicitur apud Hispaniam, paucis que immorati annis, & à Gothis expulsi in Africam penetrauerunt, de quibus cum de Sarmatis scribam mentionem faciam, originem gesta que ipsorum breuiter repetendo. Alani loca tenuerunt, que hodie Cathalani appellati, unde nomen eis inditum quasi Gothalani: quod utriusque in ea parte confederint.

Viriatus dux

Vandalia

Cathalani

GOTHORVM GENVS & gesta.

VNC uerò de Gothis, qui usque in hanc diem per successiones regum Hispaniam tenuerunt, dicam, initio à gentis origine sumpto. Horum uaria traduntur genera. Tacitus autem omnis in historia Germanica Gothinos inter Germanos ponit. Huic consentire uidetur Ablauius Gothus, qui genus suum ex insula maris Germanici prodire narrat. Extat & Gothlandie nomen insule. Spartianus autem in uita Caesarum, Getas eos esse dicit, quorum ccc. millia Claudius II. princeps apud Martinopolim in Mæſia prælio deleuit. Procopius uerò Græcus autor, qui sub Iustiniano scripsit historiam: dicit Gothos & Visigothos & Vandalos & Alanos uno Sarmatarum nomine appellari: eandem que esse nationem, tantum ducibus quorum nomina accepere discretos: ceterum albos esse, coma flaua, magnis oculis, eisdem que penitus legibus, secta Ariana, & lingua Gothica appellata. Idem libro v. dicit: Famam esse primum Gothos ex Cimmericis, qui ad Tanaim habitant, uenisse iuuenes quosdam, ac ceruum insectando fluium traieciſſe: reuertentes deinde suis agrum optimum se uidisse renuntiauerunt. Illi armis freti cum exercitu ad Istrum usque uincendo peruenierunt. Atque hi sunt qui postea cum Romano Imperatore foedus inierunt, demum in Italiam, postremo in Hispaniam penetrauerunt. In hanc ille sententiam. Ego uerò hos esse Cimbro putauerim, qui olim à Mario uicti fuerunt: ex Germanico mari uti supra memorauimus procedentes: Visigothos que di-

Cimbr

ctos, id est occidentales. Ostrogothos autem, id est orientales, eos esse, quos Florus dicit ex reliquijs Marianæ uictoriæ ad Mæotidem concessisse, ex quo nomen & gens Gothorum inter Tartaros in eadem hodie parte conspicitur. hi sunt qui duce Theoderico postremo uenerunt. Recte autem utriusque Sarmatæ appellati, Græcis autem Sauromatæ: quod ita barbaras eas omnes Germanis uicinas nationes uocet antiquitas: inter quos Cimmericos Homerus ponit, à nobis Cimbro appellatos. His itaque de causis Gothos Getas esse qui longe in ponto habitant, uerisimile non fuerit. Sed quid hi gesserunt in Italia, ex ipsius Procopij, tum aliorum qui huiusmodi scripsere, historia breuiter ante omnia narrabo. Igitur hi tempore Valentis principis ad Danubij ripam iuxta Mæſiam ea conditione confedere, ut non ultra procederent: & unâ Christiani fierent. Itaque Valens missis ad eos Arianis, quorum sectæ se addixerat, cunctam gentem eo dogmate pollutam reddidit. Post aliquot uerò annos, quod gens barbara non posset à maleficio contineri, coactus Valens aduersus eos proficisci, superatus atque interfectus est. Qua uictoria illi elati Constantino-polim cum exercitu confestim petiere: & cum Dominica, que Valentis fuerat coniunx, muliere sapientissima pecunia tranſegerunt, ac domum pacati se receperunt. Hos igitur ausus Gratianus qui orientis imperio successerat reprimere cupiens, nec bello satis aptus, Theodosium ex Hispania accersuit, qui pluribus postea prælijs cum eis inuis, postremo pacem fecit. Qua fretus Atanaricus rex eorum Constantinopolim urbis uisendæ studio profectus, honorifice que à Theodosio exceptus, ibidem paucis post diebus morbo extinctus est. Gothi igitur rege carentes Theodosio tunc militare coeperunt. Sed fraude Stiliconis, ut dicitur, eos Italiam inuadere cupientis, exautorati rege Alarico creato è Baltonum nobili familia Pannonias & Illicum occupantes incommodis omnibus adſecerunt. Anno salutis ccccvi. coniuñti cum Radagaso altero Gothorum rege de inuadenda Italia cogitarunt. Radagasus itaque primum ingressus ad Apenninum circa Fesulas concedit: ubi angustijs locorum ac montium fame que oppressus à Stilicone cum toto exercitu superatur & capitur. Alaricus rex alter subsecutus in agro Rauennate occurrentem cum copijs Stiliconem habuit, qui cum triennio bellum cum eis duceret potius quam gereret, iussu Honorij pacem fecit hac conditione: ut in Gallie parte confidere possent. Post aliquot deinde annos Stilico contra sedus Gothos in Gallia per Saulem Hebreum in die pasche incautos & ex religione resistere non audentes adoritur. Postero uerò die Alaricus Saulem cum toto exercitu infectatus sustulit. Deinde Stiliconi ab Honorio auxilium petenti missus est successor: qui eum ob temeritatem quam gesserat obrumcauit. Alaricus rebus feliciter successis, in Italiam hostiliter ingressus omnia ferro ignisque uastat: Urbem que nemini deſertam facile occupat. Anno ccccxi. Urbis autem condi. m. c. iiii. iussit que primum ad templa confuzientes saluos esse, inde magna ciuium facta strage post diem tertium discessit: ac per Campaniam iter faciens populabundus apud Consentiam ciuitatem correptus morbo interiit. Ataulphus successit: qui & ipse Urbem ingressus siquid erat reliqui diripuit, raptâ insuper Placidia Honorij sorore: cuius nuptias discedens apud Forum Cornelij celebrauit. Dicitur & Barbari pectus eius consortio delinitum, ut non ea patret, que seueriter in Romanos cogitauerat. In animum enim

unitas

157

158

Dominica Valentis uxor

Atanaricus

Alaricus rex & B. Itroum familia

Radagasus

Alaricus

Ataulphus

Placidia uxor

enim induxerat Romam Gothiam uocare. Itaque relicta Italia in Galliam se recepit: quem postea Theodosius junior bello petens compulsiu relicta Narbone et omni Gallia in Hispaniam confugere, ubi breui deinde tempore a suis interfectus est: quod urbi Romae peperisset.

Segericus Vallias Cui Segericus succedens, et ipse quoque quod pacem cum Imperatore fecisset a suis necatur. Vallias post hunc regnum suscipiens foedus cum eodem inuit, ut sedes ei apud Tolosam in Gallia darentur, Placidiamque uiduam remisit. Aduersus insuper alios barbaros, qui Hispaniam occupauerant opes et auxilium pollicitus. His igitur fretus Honorius Constantinum duce aduersus Alanos et Vandalos misit, qui totam Hispaniam praeter Cantabros uastauerant, et quamquam fusi fugati que apud Emeritam fuissent, paulo post uires redintegrabant. Itaque uno tempore Gothi, Alani, Vandali, Hispaniam possidebant.

Rodericus Valliae extincto Rodericus successit, qui inito cum Aetio foedere Valentiniani principis duce in campis Catalaunicis in Gallia contra Attilam Hunnorum regem in Pannonia Italiam petentem in praelio occubuit. Cui Turismundus filius successit, qui ab Aetio in Hispaniam in regnum paternum remissus, paulo post a Theodorico fratre interficitur. Re postremo Romana ad Augustulum deducta, Gothi rursus excitati quum tertiam agri partem in Italia peterent: Orestes Augustuli pater minime consentiens eis ad Ticinum occurrens in praelio occubuit. Odoacer autem eius miles uir Italicus Gothorum simul et Eruolorum auxilijs, ut ait Procopius, fugato Augustulo et omni nobilitate Romam inuadit, tenuitque annos xiiii. Donec Theodericus rex a Gothis appellatus, amicitia Zenonis principis fretus, a quo etiam statua honoratus fuerat, petijt urbis Romae imperium, si Odoacrum expelli ab eo contingeret. Quo impetrato in Italiam cum maxima manu ingressus eundem ad Aquileiam occurrentem praelio superauit. Ille Romam reuertens, ac clausas offendens portas, Rauennam petijt, quam breui tempore per Theodorici obfidionem relinquere coactus est. Specie deinde concordiae inuitatus ab eodem ad coenam, contra iurandum interficitur. Theodericus post haec tota potitus Italia Romam pacificus adiit, templis que ac rebus alijs cum omnium gratia restitutis Rauennam reuertitur, quam regiam sibi delegerat. Ea que animi magnitudine simul et mansuetudine fuit, ut nemini barbarus uideretur: quippe qui Germanum Praesulem Ticinensem uirum sanctissimum in Burgundiam cum pecunia ad redimendos captiuos miserat, alia que pietatis opera obiuerat. Quo uita sancto eius filia Amalafunta cum paruo filio Atalarico regnum administrauit, adhibito Theodoro propinquo, cuius opera mox interfecta est. Ipse que solus regno potitur. Missus interim Bellisarius a Iustiniano in Italiam cum exercitu ad ulciscendam Amalafuntam cum filio ac Romam tyrannide Gothorum liberandam, Theodorum interfectum offendens urbem capit. Gothi itaque tanto priuati imperio qui ad eam diem annos xlvi. regnauerant in Italia: xxxviii. sub Theodorico v. sub Amalafunta et filio ac duos sub Theodoro: Vestigem regem suffecerunt, non regio sane genere, sed probata militia, qui Amalafunta filiam Theodorici neptem in matrimonium duxit. Hic ad urbis obfidionem cum c. mil. proficiscitur, ac primum molis Adriane ambitum cingit, mox Portuense castrum, unde comneatus prohibebat. Aque ductus xiiii. rupit. Quare Bellisarius intus pristina in Tyberi constituit, qui mos adhuc durat. Liberium Pont. quod Gothis fau-

re uideretur in exilium misit, suffecto Vigilio. Cum que diu resisteret, ac multis Vestigem praelys peteret, profligatum ad extremum cum toto exercitu cepit, ac Constantinopolim in triumphum duxit. Creatis post cum Ildebaldo, deinde Alarico regibus, ad postremum Totila regnum accepit, cuius pater Tauriscis regnabat, qui cum Bellisario uarijs praelys congregiens, uictor tandem urbem cepit, ac euestigio Pelagium Pontificem ad Iustinianum Constantinopolim oratorem de pace mittit, qui rediens retulit imperatorem nihil aliud respondisse, quam se Italiae res semel Bellisario delegasse, cum eo transigeret. Totila furatus tertiam murorum partem urbis disiecit. Capitolium incendit, ac omnia diripit, ex quo Dei flagellum cognominatus est. Hunc Totillam Procopius magnis extollit laudibus, ut liberalitate ac alijs animi uirtutibus praeditum: cum alij crudelem ac singulari arrogancia uirum taxent. Duces plures sub se habuit, inter quos Barbatia princeps nominatur. Postquam ab urbe discessit: Bellisarius eam recepit, moenibus adificijs que refecit, portas restituit, earum clauibus imperatori misit. Totillam urbem repetentem, ac ui magna obfidentem repulit. Verum cum apud portum postea in ualeitudinem incideret, res que paulatim iterum amitterentur, omni studio per Antoninam uxorem reditum a Iustiniano impetrauit, atque ita post annos v. quam uenerat, reuersus Diogenem cum tribus millibus Romae in praesidio dimisit, qui Totillae furorem non expectans Centumcellas aufugit. Ille rursus urbem ingressus mitius se gessit, multa que ab se prius uastata restituit, quod fama est diui Benedicti contigisse beneficio, qui cognitum Totillam iuxta Coenobium eius praetereuntem placauerit. Iuuit etiam Pelagij pontificis occurrentis cum sago et lacrymis adspesibus uenerabilis. Ea tempestate plures Iustiniani duces per Italiam diuisi magnis uiribus resistebant, ut scribit Procopius. Ioannes circa urbem tutandam. Iustinus Florentiam, Constantinus Rauennam, Cyprianus Perusiam, Bessas Spoletum. Mundus Illiricum tuebatur, ubi post Salonas receptas multas que de Gothijs uictorias ad extremum perijt. Germanus postremo Iustiniani patruelis in Italiam missus, et ipse breui tempore interficitur. Deinde Conon qui Anconae praesit. Item Vitalianus Bellisarij fratris filius. Post annos i. x. quam Totila urbem secundo ingressus est, cum Narsete ac iuuantibus Longobardis apud Brixellum praelio congressus interficitur. Narses interea qui Bellisario successerat iterum urbem recuperat. Deinde Teiam post Totillam regnantem in Apuliam consecutus praelio interfecit. Atque ita demum post annos xviii. bello Gothorum finis impositus, qui ab initio regni Theodorici Italiam annos lxxxi. tenuerant. Anno salutis dclxxii. Pax deinde Gothis data, ac uolentes permisi circa Padum remanere. Qui tamen non contenti saepe Francorum auxilia quesuere, ut Agathius qui post Procopium scripsit, testatur, ac omnem eorum postquam regno Italiae sunt ciecti, prosequitur historiam. Ego uero cum tantum quid in Hispania gesserint ab initio scribere proposuerim, necesse habui haec altius explicare, ut eorum in ea res geste melius appareant. Nam Theodericus (quem supra diximus in praelio Hunnorum cecidisse) tres reliquit liberos. Turismundum, Theodericum, et Henricum. Turismundus ulciscendi patris Hunnosq; bello persequendi cupidus, Aetio prohibente destitit, ac in Hispaniam ad regnum paternum redijt, qui post annos tres a Theodorico fratre interficitur. Henricus uero alius frater regno Hispaniae succedens

Ildebaldu Alaricus Totila

Ioannes Iustinus Constantinus Cyprianus Bessas Mundus

Cono, Narses

Teia rex

Finis belli Gothorum

De Gothijs in Hispania

Theodericus Turismundus Henricus

cedens ad annos xviii. tenuit. Leges primus scriptas Gothijs tradidit, Sedente Simplicio, imperante Leone primo, filium que haeredem reliquit Alaricum i. qui ex concessione et haereditate patris Theoderici Tolosa in Gallia regnum obtinuit, ubi et sedem constituit. Inde postea expulsus a Clodoueo Francorum rege praelio ingenti amissis omnibus que in Gallia possidebat intra Hispaniam se recepit, ubi regnauit annos xv. Interfectus demum a Childeberto Francorum rege, quod Clotildem coniugem eius sororem Arianae sectae repugnantem male tractaret. Post hunc Tenda annos xvii. quo a suis trucidato Theodegofilius annos xii. qui ob libidinem in matronas item interfecit. Agla annos ix. Hic aduersus Cordubam bellum sumpsit, in quo eius filius interficitur. Nec multo post ipsemet a suis apud Emeritam. Atanagildus annos xxi. et ipse apud Toletum interfecit. Lenogildus cum Luiba fratre, et postea solus annos xlv. Regni fines dilatauit, Cantabria deuicta, et Andecam regem Sueuorum a Callaicia expulit, cuius maiores annos clxxxvii. in ea parte regnauerant. Filium Hermogildum, quod a secta parentum abhorreret, ac Childeberti Francorum regis orthodoxi filiam duxisset in matrimonium, bello persecutus, et in potestatem redactum supplicio adfecit, quem pro martyre colunt, anno salutis dclxxii. circiter fere tempora Gregorij primi. Recaredus alter filius patri dissimilis uir Christianissimus concilium Toleti celebrauit, ubi Arianam sectam improbauit a Leandro et Fulgentio Praesulibus rite ab incunabulis in fide institutum. Cum Francis bellum gessit, ex eis que xlv. millia in campis Catalaunicis interfecit. Post hunc Luiba successore Veterico interficitur. Gundamidus deinde regnauit annos xviii. Vascones domuit, Romanorum exercitum fugauit. Deceffit Toleti. Sisebathus orthodoxus dicitur fuisse, praeterea Iudaeos omnis expulisse: aduersus Romanos et Africam feliciter dimicasse. Quo fauore permotus Isidorus Praesul Hispanensis concilium habuit contra Acephalorum sectam. Recaredus ii. huic successit. Deinde Suitilla in bello exercitatus, quo duce usus est olim Sisebathus rex in propulsando Ro. exercitu. Prinus que ut ait Lucas Tudensis, Hispaniae Monarchiam est affectus. Deinde Sisenandus, Suitilla secundus, Tulgas, Videseuindus, Receseuindus rex optimus, annos xlii. cuius tempora diuus Ildefonsus monachus ac Praesul Toletanus illustrauit. Bamba rex bonitate praeditus ab Henrigio successore propinatus memoriam amisit, regni que deinde administratione prohibitus se Coenobio addixit, in quo uixit an. vii. cum prius regnasset viii. Dum tamen sensus uiguit res praclaras ac indignas tali calamitate gessit: primum Vascones, deinde Nemaufenses rebelles, praeterea Narbonenses perdomuit. Ducem quoque Biterrensem in Gallia res Gothorum infestantem superauit. Saracenorum nauas cclxxx. ad Hispaniae litus primum applicantes magna ui animi classe ingenti obtinuit missa, partim coepit, partim depreffit. Postremo Toleti concilium xviii. celebrauit. Heringius anno xlii. Egicam generum, successorem reliquit, qui annos xlii. regnauit. Faslam ducem Tudensem ut eius uxore potiretur interfecit. Vitizam filium ei ciuitati praefecit, qui postea regno successit, uir admodum facinorosus. Nam Theodebertum Receseuindi regis filium paruum olim relictum cui regnum debebatur oculis priuauit. At ille diuina benignitate ac prudentia ducta nihilominus uxore Rodericum genuit, qui postea regno successit, auxilio que Pelagij patris Vitizam una cum filijs cap-

Alaricus i.

Tenda Theodegofilius Agla

Atanagildus Lenogildus

Recaredus Christianus

Luiba Gundamidus

Sisebathus

Isidorus praes.

Recaredus ii. Suitilla

Sisenandus Suitilla ii. Tulgas Videseuindus Receseuindus S. Ildefonsus Bamba Heringius

Egica

Vitiza Theodebertus

Rodericus Pelagius

SARACENORVM INI-tium Belli.

Sigitur Rodericus tres annos regnauit, cuius sceda libido finem attulit Gothorum non tam generi quam pacifico imperio, Saracenis superuenientibus. Nam cum filiam cuiusdam Iuliani praefecti, qui Tingitanam aduunistrabat prouinciam, uitaasset, dolor domesticus patrem ad ultionem sollicitauit, loci fretum commoditate. Quare Iulianus clam ex Africa Saracenos euocat. Qui anno salutis dcccxiiii. duce Muza misso a Miramolino eorum tunc rege, per angustias Herculei freti ingresso, biennij spatio omnem fere Hispaniam occupant, praeter Astures natura loci munitos. In quo temporis spatio dicuntur ad dccc. hominum milia in eo bello utrinque absumpta. Rex ipse qui filium Sanctium cum parte copiarum obuiam praemiserat, atque is occubuerat, ad Xeritium oppidum occurrens cum reliquo extinctus est exercitu. Saraceni tanto potiti Imperio cum late ferro igni que omnia uastassent, regna inter se plura, ac sedes constituere. Primum Cordubae quod Abenalibeti regnum uocauerunt, Alterum apud Hispalim, Tertium apud Charthaginem nouam usque ad quorundam principum tempora quos uocat Almorades. Ea que potestate usque ad Ferdinandum tertium regem perseuerauerunt. Hic demum anno m. cccxvii. Toletum Corduba multis que alijs recuperatis locis, Saracenos regnis ex magna parte deiectos compulsi Granatam ac Malacam, quae prius sub Cordubae regno fuerant, sese recipere, ac usque ad aetatem nostram retinere. Vnde tandem dei benignitate ac Ferdinandi regis uirtute nuper expulsi sunt. Haec compendio dicta paulatim per regum gesta et successiones explicanda. Pelagius igitur Roderico Fratris filio successit. Is ab initio ubi Theodebertum patrem oculis multari uidit, furorem Vitizae fugiens in Cantabria latitauit, ubi magno sorte fuit adiumento rebus collapsis. Nam post a Saracenis cladem illatam cum ijs qui supererant ex exercitu profligato, partim etiam operis et colonis, Asturiam se recepit. Astures enim et Gallae montibus et natura loci muniti tantum incolumes permansere. Legione que in primis capta annos ibi x. quib. regnauit bellum gerendo, multa etiam recuperando paulatim effecit, ut afflictata gens, aliquantulum resipiscere uideretur. Hanc sedem posteri Castellam nouam uocauere, ueteris differentia que circa Cordubam et Hispalim fuerat. Sic enim Hispani regiam et munitum circa locum appellant. Dicitur que post hunc non Gothorum sed Hispaniae siue Castellae reges qui magna uirtute res patrias quotidie recuperauerunt. Fasilla Pelagio patri succedens paucis post annis extinctus est, dum uenaretur ab urfa petitus, imperante Leone i. quo tempore alij Saraceni qui in oriente imperabant Constantinopolim obsedere. Hic cum uirili prole careret, Alfonso generum asciuit cognomento Catholicum, quod relicta Ariana secta, qua Gothi omnes infecti erant, ccelebrato concilio fidem orthodoxam sequeretur. Is enim Petro Cantabriae duce natus, e genere Recaredi Gothorum regis, multum amissi regni recepit, multa que oppida ac templa restituit, tum donis ornauit. Regnauit annos xli. Friola Alfonso filius Saracenos qui Callicos infestabant, praelio ad l. milia cecidit, Vascones rebellantes in officio continuit: interfectus deinde a fratre Aurelio post annos regni xli. Constantino v. cum Irene matre imperante. Aurelius per parricidium regnum consecutus, sex tantum annos postea uixit. Cuius tempore serui in Hispania contra dominos arma corripuerunt, quem tumultum ipsemet sedauit. Silo gener Alfonso Catholici

Sanctius Roderici filius

Saraceni Hispaniam inter se diuidunt

Pelagius

Astures

Castella noua

Fasilla

Alfon. Cath.

Friola

Aurelius

Seru contra dominos, Silo

Muregacius tholici regnavit annos VII. Pacem cum Saracenis ignominiosam quidem fecit, sed fœdus rumpentibus bello restitit. Callæcos rebellantes perdomuit. Muregacius Alfonso Catholici filius notus anno v. auxilio Saraceno- rum regnum affecutus paternum. Quapropter illis ex fœdere uirgines certas quotannis pro tributo mittebat, impar omnino patrijs uirtutibus. Veremundus Alfonso regnum Catholici ex Bilimaro filio nepos cum esset Diaconus iniit, facti que postea pœnitens, sese sponte abrogato monachum egit, eiusque consobrino surrogato, qui apud Cantabros agebat: regnavit annos II. Ramiro & Garfia puerili ætate relicti. Alfonso III. Cognomento castus Alfonso Catholici ex Friola filio nepos, cognomi- nis causam affecutus, quod uir religiosissimus fuerit, & uxorem quam habuit nunquam attigerit, insuper uictorijs gloriosissimus Ouetensis ac Asturicensis ciuitatum Basilicas construxit, simul & donis locupletauit. Cum auxilla Caroli magni per legatos peteret, procerum indignationem exciuit, passim distansium præstare Hispanos mori, quam Gallis subijci, aut per eos esse incolumes. Itaque coactus est frustra per eosdem legatos rem detrectare, cum ille cum Rolando cæteris que ducibus Pyreneum iam superasset: ex quo magnas in Hispania strages hostium magna que facinora fecit, ut in Gallorum historia & Caroli uita continetur. Toletanus autem negat hæc uera omnino, sed tantum partem cum Vasconibus territoriali, deinde ab Hispanis obuiam factis recipere se confestim in Galliam coactum. Regnavit annos LII. In Ouetensi templo prodigium in aurea cruce quam donauit fama est uiuentem ostendisse, quod sine artifice factam cuestigio comperit. Ramirus Veremundi regis filius fratrem Garfiam, quanquam ætate paruum regni consortem uoluit. Normandorum ingentem classem Callæco littori adpressam nauibus LX. succensis reppulit. Saracenos apud Calagurium uicit, oppido ipso in potestatem redacto, in quo prælio dicitur in equo albo apparuisse sanctum Iacobum auxiliarem. Regnavit annos V. Imperatore Ludouico Pio. Ordonius Ramiri filius Vascones iterum rebellantes compescuit, à quo bello reuertens Arabes, quos late populantes offendit, commissa prælio cum Muza eorum duce confregit. Sed & Muza filium apud Toletum in dedicationem cum oppido recepit. Decepsit anno regni decimo, quinque superstitibus liberis, Alfonso, Veremundo, Nuno, Ordonio, Friola, ex quibus Alfonso III. cognomento magnus rem suscepit paternam anno DCCCLXXXIII. De Saracenis sæpe triumphauit, ciuitates Lusitaniæ Colimbricam & Visicum recuperauit. Vascones Nauarros que tunc à Saracenis dominabantur sæpe depopulatus. Hæc tamen opera egregia domestica crudelitate fœdauit, quatuor eius fratribus qui in eum conspirauerant euulsis oculis. Sub eo Bernardus quidam à Carpia militasse commemoratur, Regnavit annos XL. Suscepit Garfiam, Ordonium, Froilam. Hunc etiam Alfonso scribit Toletanus templum sancti Iacobi primum exciuisse, tum alterum Ouetense Metropolitanum constituisse. Ad eum insuper Ioan. VIII. scripsisse Ioan. seruus seruorum Dei Alfonso regi Christianissimo, ex cuius autoritate scripti, Hispaniæ regem in primis Orthodoxum existimant. Præterea cum Carolo Caluo in ualle rosada prælio fuisse congressum. Garfias natu maior rem paternam affecutus, Arabum regem, Aiolum in bello cepit, cuius spolia Ouetensis templi tholo suspendit, ubi sepultus est, cum regnasset annos tres, imperante

Carolo Caluo. Ordonius II. Garfias fratri successit. Legionense templum adificijs ac donis ornauit, aduersus Saracenos infeliciter dimicauit, captis in bello nonnullis præsulibus, inter quos Asturicensis etiam martyrio affectus iussu Abderæ regis eorum. Post hæc Ordonius quatuor Castellæ comites qui bellum id detrectauerant, iussos ad se uenire, & incolumes fore pollicitus, necari mandauit. Ob quam perfidiam Castellani, qui tunc Legionensi suberant regi, rebellauerunt, factis que inter se magistratibus ac iudicibus, rem ipsi administrabant. E quibus postea reges descenderunt. Regnavit annos VII. Froila II. alter Ordonij frater, Alfonso magni filius ultimus, crudelis admodum habebatur, ut qui multos è nobilitate interfecerit. Quare lepra correptus, morte ærumnosa interemptus est, superstitibus quatuor liberis Alfonso, Ramiro, qui patri successere: item Ordonio, & Froila. Regnavit annum Alfonso quartus, sese regno sponte abdicato, monachum egit surrogato fratre Ramiro, deinde per instantiam ad regnum redire conatus, à Ramiro capitur, atque illata cæcitate mulctatur, quam ille postea crudelitatem cuius pœnitebat, pietate constructi ab se templi pensauit, ubi cum tumulauit. Contra Areffam Saraceno- rum regem, cum quo Ferdinandus Hyuaricensis & Didacus Nunijs comites conspirauerant, dimicauit, quo expugnato, comites cepit, eos que amicis rogantibus condonauit. Sanctius cognomento Crassus, frater Ramiri & Ordonij, portentosa dicitur obstrata fuisse, ac ualitudini contraria. Quamobrem pace facta cum Abderamo Saraceno- rum rege medicina perito, ut ab eo curaretur: Cordubam profectus est. Interea domi per eius absentiam, Ordonius cognomento Malus, filius Alfonso illius, cui lumina diximus adempta, auxilio procerum regnum inuadit. SANCIVS uero Saraceni auxilio, amissum recuperat. Præterea Ferdinandum Castellæ comitem, eius que successores, à iurisdictione regis Legionensis in perpetuum immunes esse uoluit. Decepsit anno salutis circiter nongentesimo uigesimo octauo, regni undecimo. Ramirus puerili ætate post eum annos rexit uiginti quinque. Quo tempore Normandi ad litus Callæcum cum classe ualida applicuere, quibus comes Gundissaluis Sanctij restitit. Arabes quoque rupta pace quam olim cum ramiro puero fecerunt, omnia depopulabantur. Quapropter Calæci contempta regis ætate, Veremundum regis Ordonij filium, apud Compostellam regem declarant. Contra quem Ramirus bellum mouit, prælio commisso, utrinque sine uictoria discessum. Almanzor item Saraceno- rum rex cum ingenti exercitu aduersus Hispanos pugnans, à Ferdinando Gundissalui comite magna uirtute repulsus est, imperante in Italia Berengario tertio. Veremundus secundus, Ordonij filius iuuante Garfia Ferdinandi Castellæ comite aduersus Almanzorem mouet: prælio que primo uictor decepsit. Mox Saracenus redintegratis uiribus, Veremundum fugere ad Asturum montes cum sanctiorum reliquijs coegit. Inde Legionem per obsidionem expugnat, ac diruit. Mox Lusitaniæ ingressus Compostellanam euerit Basilicam. Diui tamen Iacobi sacellum attingere non est ausus territus (ut aiunt) quodam diuinitus fulgore. Cui bello dysenterie morbo correptus finem fecit. Post hæc Veremundus & Garfias iunctis castris apud oppidum de Canatannazor magnam Almanzori cladem intulere. Ex quo ille animi dolore prostratus post paulo decepsit. Veremundus hæc uictoria elatus, cum domum reuerteretur, superbe nimis ac

Ordonius II.
Templum Legionense
Præsul Astur.
Martyr
Castelani à Legionensi rebellant
Froila II.
Alfonso III.
Ramir. frater
Sanctius Crassus
Ferdinandus Castellæ comes immunis
Ramirus rex Normandi Gundissaluis Sanctij dux
Veremundus II.
Almanzor
Templum compostellanum

crudeliter omnis habuit. Tum Compostellanum & Ouetensem Præsules in carcerem coniecit. Ouetensem paulo post uiso portento quodam, admonitus liberauit, facinus que suum detestatus, alijs compenlauit officijs, pia diui Iacobi loca à Saraceno diruta instruendo. Regnavit annos septem. Alfonso quintus, Veremundi filius adolescens regnum iniit, tenuit que annos triginta septem. Sororem Tyresiam Abdaale Saraceno Toleti regi locauit. ut ei contra Cordubæ regem auxilio foret. At uirgo sancta, infidelis utri consortium ac congressum detrectauit, quamuis sæpe precibus, sæpe minis uexata. Mox eo extincto, liberata sese deo in cœnobio perpetuo dicitur. Alfonso interea domo Visicum, quod tunc Saraceno- rum erat, obsidet, sagitta uulneratus interiit. Veremundus tertius Alfonso filius, sine liberis, anno regni quarto decepsit, quod ad Ferdinandum sororium eius deductum est. Is Sanctij maioris Castellæ comitis, filius fuit, ac Sanctiam filiam Alfonso Legionis, sororem Veremundi supradicti duxerat, ex quo Legionis regnum iure uxoris hereditario affecutus, primus omnium utrunque tenuit regnum anno millesimo decimo septimo. Nam ad hunc usque diem Castellæ regi post ingressos Saracenos apud Legionem esset. His etiam Nauarræ regnum adiecit, quod interfecto Garfia fratre arripuit. Tanta que itaque potentia fretus Columbricam, partem que Lusitaniæ recuperauit. Decepsit anno regni quadragesimo. Hæc tempore Rodericus Cidus dux exercitus inuictissimus in Hispania claruit: Cuius res gestæ maxime celebrantur. Hunc genus à Comitibus Castellæ ducentem, Ferdinandus quinque terris præfecit, quas à totidem Saraceno- rum ducibus fortissime dimicando defendit. Martinum Gometij ducem qui regis Aragonum nomine Calagurium recuperauerat, cum toto exercitu subiecit. Regem Hispanensem qui Alfonso Legionis regis uectigalis erat, obsessum à rege Granatæ liberauit. Castrum de Alcozer fugatis ducibus regibus Saracenis qui Alfonso obsessederant, recepit. Postremo Valentiam nobilem ciuitatem recuperauit, anno millesimo trigesimo, quam Vnes rex Saracenus potenti ex Africa classe delatus, recipere conatus, repulsus, amissa magna nauium parte dimum reuertit, ubi dolore animi paulo post moriens, fratri Buchari mandauit uti bellum instauraret. Ille itaque redintegrata classe potentissima (nam eius nauigia Gilbertus qui historiam scripsit Africanam, ad trecenta fuisse tradit) non meliorem & ipse tulit exitum quam frater antea tulerat, susus fugatus que cum triginta milibus partim cæsis, partim mari depressis fuisse memoratur. His itaque gestis RODERICVS reuertens, ALFONSVM sextum FERDINANDI huius filium apud Legionem obuium habuit, propè que dexteram collocatus, in perpetuo maximo que apud eum honore perseuerauit. Ab hoc dicunt domum de Mendoza clara stirpe descendisse. Ferdinandus igitur cum XL. annis regnasset excessit, Sanctio & Alfonso filijs superstitibus. Sanctius Alfonso fratrem fugauit, ille Toletum ad regem Saracenum se recepit, donec eo mortuo à populis reuocatus ad regni successionem, non prius à Saraceno dimissus est, quam iureiurando affirmauerit se perpetuo in eius amicitia permansurum, quod minime seruauit. Sed inito regno, statim Toletum, expulso Saraceno, recepit, Mesquita (sic enim eorum templa uocant) ei tantum concessa, quam postea Bernardus Præsul, & regina aduen- tes, ea loca ingressi, Saracenis expulsis, diuæ Genitrici

consecrarunt. At Saraceni oratores questum iniurias ad Alfonso mittunt. Qui confestim iratus, iurauit se sine ulla uenia in suos animaduersurum, neque precibus ullius facile assensurum. At illi presentientes, astu pœnam uitauere, missa regis filia obuiam, quæ multam eis precaretur. Quapropter rex iuramento solutus, illis se conciliauit. Hoc tempore Saraceni è Charthagine in Hispaniam excurrentes, omnia uastabant, quibus obuiam irfians cum septem comitibus missus, interfecti ad unum omnes fuere apud Alcazar de Consurgra, locus que adhuc Septem comites appellatus. Quare rex hoc animis mollitia nimia corruptis adscribens: Toleti balnea illecebras que alias uoluptatum, à Saracenis apud ea loca quondam instituta omnia sustulit, ac ad pristinam populos seueritatem reducere conatus est. Post hæc Toletanam Burgensem que basilicam donis plurimis locupletauit atque auxit. Viracam filiam Ramundo comiti Barcinonis locauit. Ex qua ille Alfonso V. genuit, qui postea regno successit. Mortuo uiro, illa iterum Alfonso Aragonum regi nupsit, qui cum uir sacrilegus esset ac iniustus, in ærumnis ac sine liberis periisse dicitur. Alfonso autem de quo nunc dicimus, cum regnasset annos XLIII. sine uirili prole decepsit. Alfonso VI. Alfonso VI. è filia nepos, iterum regna diuisit: Castellam Sanctio: Legionem Ferdinando filijs tribuens. Beatricem filiam Ludouico V. Francorum regi locauit, qui diui Iacobi templum salutatum ueniens, à socero magnificentijs apud Burgensem ciuitatem exceptus fuit, Toleti que eius gratia conuentus habitus ubi legitimum genus Beatricis uxoris, quæ notha prius putabatur, declaratum est. Hic Alfonso potentissimus omnium qui ante se fuere est habitus. Quare imperator Hispaniarum appellabatur. Cordubam, Almariam, Baionam recepit, quæ loca cum adiret in itinere sub arbore quadam repentino excessit, Frederico primo imperante. Sanctius III. Alfonso filius cognomento Desideratus, quod intempesta & immatura morte decepsit, ob eius egregios mores iustitiam que in omnes, desideratus à populo fuerit: fratrem Ferdinandum Legionis regem ab eo disidentem cepit, ac rursus in regnum restituit. Blancham Garfias regis Nauarræ filiam duxit uxorem, ex qua Alfonso VII. genuit. Ferdinandus secundus apud Legionem regnauit, Sanctij frater, cuius filium pupillum Alfonso eius iuri ac regno subijcere sacramento fidei adactum conatus est. Quod animaduertens Nunijs unus è tutoribus, puerum in arce ac præstidio collocatū ab iniustitia patris aueruit. Regnavit Ferdinandus an. X. Alfonso igitur octauus, cognomētō Bonus, ex Helionora Ricardi regis Angliæ filia, plures suscepit liberos, inter quos Henricum, qui postea regnauit: Blancham, quæ nupsit regi Gallorum, ex qua diuus postea Ludouicus genitus est: Berengariam, quæ Alfonso regi Legionensi, ex qua Ferdinandus tertius: Hieracam, quæ Lusitaniæ, & Helionoram, quæ Aragoniæ reginæ fuere. Igitur Alfonso, quem semel aduerso Marte pugnet contra Saracenos, temeritate & arrogancia ducis Didaci de Haro principis de Viscaia, apud locum de Halarcos instaurato prælio iterum congressus, insigni eos clade afflixit, cæsis ferè ducentis millibus, ubi crux ei è cælo ueluti magno Constantino quondam apparuisse dicitur. Eadem ferè tempestate Romam misit Rodericum præsulem Toletanum ad impetrandas in expeditionem Saraceno- rum collationes. Excessit anno millesimo centesimo sexagesimo, regni autè quinquagesimo, quarto. Post quem regnum tenuit Alfonso IX, Ferdinandi regis Legionis

Septem comites
Alfonso VI.
Beatricis filia Ludouic. nup.
Sanctius III.
Desideratus
Blancha uxor Ferdinandi
Alfonso VIII.
Bonus
Blancha mater Diui Ludouici.
Crucis prodigium.
Alfonso IX.

Henricus 1. gionis filius, annos uigintiocto. Cui successit Henricus Alfonsi octauis regis Castellae filius, puer admodum impulsore que Aluaro comite tutore, consobrinam eius Lusitanie regis filiam, inconsulto Pontifice in matrimonium cepit. Quod postea ab Innocentio tertio diremptum fuit. Perijt una cum pueris ludendo & gule casu, apud Palantiam urbem, anno secundo quam regnare coeperat. Ferdinandus tertius, Alfonsi octauis filius, patris ac patrum sine liberis decedentis regna obtinuit, omnium Hispanie regum felicissimus, simul & potentissimus. Nam post illam Saracenorū irruptionem, primus Hispaniam ferē omnem restituit. Hispali, Corduba, Vandalia, Betica que magna parte recuperatis. Saracenosque in angulum quasi quendam Beticæ, quem Granatæ regnum appellabant, conclusit. Tanta alioquin iustitia & religione, ut statui ei à principibus oblatam, moriens nullo pacto statui mandauerit. Eius gesta persequitur Rodericus Præsul Toletanus, qui ad hæc usque tempora peruenit: ex Beatrice filia ducis Brabantie suscepit Alfonsum decimum qui post eum regnauit, & secundo matrimonio plures alios. Huius quoque auxilio hoc tempore rex Tarraconensis Iacobus cepit insulas Balcares, uti refert Cusentinus, anno millesimo ducentesimo quinquagesimo secundo.

Alfonsus x. Alfonsus decimus Ferdinandi filius, Violantam Iacobi Aragonensis filiam duxit, qua ob sterilitatem abdicata, Christianam Dacie regis filiam, conspicua forma, in matrimonium accersuit. Quæ dum in itinere esset, præter spem, repente grauida apparuit, ex quo ab Alfonso ante nuptias abdicata est, quam postea regis frater Philippus abbas Vallisoleti, & de Cauis rubeis, simul & præsul Hispalensis, spreta religione ac sacerdotum duxit in matrimonium, grauius ferente fratre. Alfonsus igitur plures suscepit postea liberos, Ferdinandum qui Blancham diui Ludouici filiam duxit, cuius pater superstes fuit, Sanctium qui postea regnauit, Ioannem, Iacobum, Petrum, Berengarium, & Helionoram. Ex concubina uerò Beatricem, quæ locata Alfonso Lusitanie regi Dionysium peperit. Ex his igitur Ioannes multa aduersus Saracenos bella fortissime gessit, uxorem duxit Margaritam Marchionis Montis ferrati filiam. Ad Alfonsum redeo, cuius domi, & in otio, multa præclare gesta memorantur. Leges à maioribus in Hispania conditas, immensum opus, in septem digessit uolumina, quæ partitas appellant. Edidit, aliorum tamen ingenio, historiam orbis, quam generalem Hispani uocant. Canones item in astrologia, quas tabulas nominant Alfonsinas, unde astrologi cognomen est adeptus. Prædicatur præter hæc liberalitas publica que eius munificentia: quippe qui in Ferdinandi & Blanche nuptiis congiarium populo dedit, pauperes omnes uestibus uirium donauit, Imperatorem Constantinopolitanum à Soldano captum ære ingenti collato redemit. At idem foris non æqua felicitate res gessit. Nam Saracenus Granatæ rex, rupto cum eo foedere, Murtie quædam loca, tum Xeritium oppidum, post longam obsidionem consecutus est: quo bello pulcherrimum facinus Garfise Gometij Carillo, qui arci præerat, memoratur. Hic extremam expectans ruinam, ac solus interfecit cæteris restitans, in hostes ruit, stragemque circa se fecit, aliquandiu irruptionem impetumque moratus: tandem uirum captus, & fortitudinem uenia donatus, & ad Alfonsum in-

columis remissus est. Sed & regni proceres passim rebellantes, ac cum Granatæ rege conspirantes habuit. Causa discordiæ diminuta regni iurisdicatio, quod Dionysium ex filia nepotem Lusitanie regem qui antea regi Castellæ suberat, à tributo & uectigali immunem fecerat, illis in concilio reclamantibus. Dum de Frederici secundi abrogatione ageretur, delectus ipse imperator à bona electorum parte in Germaniam profectus est: uerum spe frustratus, paulò post redijt, nihilo meliora domi offensus, morte filij Ferdinandi de la Cerda comperta, reges quoque Granatæ & Belamarini, per ipsius absentie occasionem magna Beticæ Vandalie que incommoda intulere, cecidere que Sanctium Aragonie infantem Præsulem Toletanum, ac Nunium de Larca. Sanctius item eius filius secundo loco genitus, regno occupato, patrem uenientem exclusit, qui Hispali subsistens ex animi dolore decessit, sedente Alexandro quarto. Sanctius quartus Alfonsi filius, annos undecim regnauit. Cum Saracenis feliciter dimicauit, quibus Tarifam, quondam Carteam uocatam, ademit regem de Phex Machometum appellatum, ac Benyrizaph ex Africa contra Hispaniam maxima classe soluentes, per benedictum Zacharie Admiratum, bello nauali superauit. Patrem redeuntem è Germania, regno occupato, non admisit. Seuus natura fuisse traditur in disciplina præsertim militari minima de causa milites plectendo. Apud Pacem iuliam, quatuor hominum milia trucidari iussit, quod in tumultu quodam exorto, Alfonsum fratris filium, regem appellauissent. Ferdinandus quartus Sanctij filius, ex Maria coniuge, Alfonsi de la Molina fratris Ferdinandi tertij filia, Anno millesimo ducentesimo nonagesimo quinto extincto patre, puer in genetricis tutela remansit, cuius prudentia multa euasit pericula. Nam cum Alfonsus de la Cerda, qui se Castellæ regem dictabat, ac regibus Nauarræ, Lusitanie, & Aragonum grauius bella per legatos gessit. Sed & huius mulieris non minor religio narratur, diuendita lautiore suppellectile, ut egenibus subueniret, ipsa fictilibus frugi que uictu & abstinentia singulari est usa. Cœnobita septem egregia construxit. Ferdinandus igitur dum per ætatem licuit, ex Constantia regis Lusitanie filia, Alfonsum undecimum genuit, qui Castellæ regno successit, & Helionoram quam Alfonsus Aragonum regi locauit. Zeliæ oppidum ex Saracenis recepit. Delatoribus dicitur aures præbuisse, quare duos nobiles uiros è familia Carutial necari sola suspicione iussit. Regnauit annos quindecim. Alfonsus eius filius anno millesimo trecentesimo decimo aduersus Saracenos Almo hazen Machometem & Hynzeph reges Belamarini & Granatæ feliciter dimicauit, subiugatis oppidis Alcalá de Bencay, quam nunc Regalem appellant. Gundisaluum Martini Magistrum de Calatraue uirum maximum, & de Hispanis bene meritum, leuibus de causis necari mandauit. Ipse uerò dum oppida Sarant, & Zibatar obsidere coepisset, pestilentia castra passim occupante excessit, superstitie filio Petro. In ea obsidione res mira, & Scæuolæ Romani exempli æmula narratur. Saracenus quidam patriam cæde regis liberaturus, ex oppido egressus, gladio clam sub ueste abdito per castra inimicorum ad Hispanie regem contendit. Captus, ubi res detecta, & gladius manifestatur, rex hominis uirtutem & audaciam admiratus, incolumem remisit: qui ut domum per

Beatrix Brabantina

Iacobus Tarraconum rex

Alfonsus x.

Christiana Dacia

Alfonsus x.

Alfonsus x.

Alfonsus x.

Alfonsus x.

Alfonsus x.

Alfonsus x.

Alfonsus x.

Sanctius iiii.

Carteia recepta

Maria religio

Alfonsus xi.

Scæuole Saraceni gestum par

Petrus

Henricus 11.

Ioannes 1. Henricus 111. Fer. Aragon. rex

Anglorum motus

Io. 11. Maria Catherina

Henricus 1111. Helisabeta toror

Aluarius de la Luna

Pax inter Henricum Alfons. ac Ioannem

peruenit, regis sui uitare iram non potuit: quod clam eorum fuerit aggressus, statim necatur. Regnauit Alfonsus annos quadraginta: Petrus autem filius duodeuiginti: qui omnes Hispanie reges crudelitate, paritidij, ac scelere superauit, cunctam nobilitatem, tum proximos quoque alios alia de causa matre frustra uociferante necando: Inter quos Petrum Stephani magistrum de Calatraue, Rodericum Gundisalu de Casanda: Alfonsum Tellem Alfonsum, & Martinum. Postremo aduersus fratrem Henricum seuire coepit, ille ad Aragonie regem confugiens, eius auxilio Hispaniam repetit, Toletum obsidet, Petrum ad oppidum Montiel confuzientem, in arcem persequitur, ibi que obsessum tandem interfecit regno que potitur, tenuit que annos octo mille trecentos sexaginta nouem. Ante omnia proceres humanitate ac liberalitate deuinxit, ex Ioanna coniuge suscepit Ioannam & Helionoram, quæ Nauarræ fuit postea regina. Sepultus apud sanctum Dominicum de la Calzada Calaguritanæ dioceseos. Ioannes filius qui ei successit, ex Helionora Petri Aragonie filia suscepit Henricum tertium regni successorem, & Ferdinandum qui postea Aragonie rex fuit. Duo grauisima bella gessit. Primum cum Lusitanis, quod defuncto Ferdinando socero, ei ratione uxoris succederet. Illi uerò suffecto quodam Ioanne notho ordinis equestris ex stirpe regia Ioanni restiterunt, à quo etiam uicto, & in morbo iam constituto, per oratores pacem impetrare non potuerit, ea arrogancia dicitur fuisse. Interea dux Alencastrie ac Clocestrie regis Angliæ filius Castellæ ac Legionis regnum ad se pertinere dictabat iure uxoris Constantiæ Petri Aragonie filie. Igitur Galliam ingressus Anglis, iuuantibus Lusitanis, Ioannes cum exercitu occurrit, pugnatum que diu est: post aliquantulum tempus bellum id sedatum, & animi conciliati ob matrimonium Catharine ipsius ducis filie, & Henrici Ioannis huius filij. Perijt autem Ioannes lapsu equi, cui Henricus ipse ex ordine tertius successit, regnauit que annos sexdecim mille trecentos nonaginta. Ex Anglicano matrimonio quod supra commemorauit, Ioannem secundum præter omnium spem edidit, cum longo prius intervallo Mariam & Catherinam suscepisset, quarum primam locauit Alfonsi fratris Ferdinandi filio, mulierem longe sapientissimam, quæ annos quinque & uiginti Aragonie regnum uiro absente, res in Italia gerente, administrauit. Excessit autem ipse Toleti, Ioanne secundo filio successore in cuius relicto, ac Catharina matre, & Ferdinando patruo, Alfonsi patre, illius qui postea rex Siciliæ fuit, tutoribus adhibitis. Is cum primum per ætatem licuit, ex Maria ipsius Ferdinandi patrum filie matrimonio Henricum quartum. Ex Helisabeta uerò Ioannis regis filia Alfonsum & Helisabeta suscepit. Cum Saracenis bella gessit: Aluarum de la Luna præcipuum inter amicos habuit, cuius gratia multa passus bella à propinquis regibus quibus ille insensus fuerat: qui pulsus tandem, deinde reuertens, ad extremum ob nimiam arrogantiam regi ipsi inuisus, capite plectitur. Bellum maximum sustinuit, Alfonsi & Ioannis Aragonensium eius cognatorum, ad quod componendum legatus cardinalis de Fuxo missus à Martino quinto adhibitis utrinque pacificatoribus atque arbitris rem composuit: inter quos Præsul tunc Valentinus Alfonsus

Iudæi expulsi

Marrani

Henricus 1111.

Zibathar recepta

Nauarræ regnum

Ferdinandus rex & eius præconia

Helisabeta regina

senfu, lauream inter principes Christianos meritis et auctoritate maiorum hodie refert. Non minor Helisabeta uirtute animo que uirili matrona uisa est, anno superiore extincta, que mater castrorum honoris gratia, non modo dici poterat, sed et religionis, et Hispanice quietis, cum uiri sapientissimi consilijs omnibus in rebus preesto fuerit. Hos igitur ad beatas quandoque sedes deducitur deus omnipotens, in hac uita exercuit, ac orbitate multauit, unico filio adolescente amisso regni principe, spe que nominis tanti. Verum diuina prouidentia non minoris indolis generum regnis adoptauit Philippum archiducem Maximilianum Cesaris filium, cui pater habens post secula tradat. Ferdinandus post hac cum Frederico regi Siciliae, propinquo suo, expulso subuenire pararet contra Gallorum regem, in eam concordiam uterque rex uenit, ut Apuliam atque Calabriam sibi retineret omni ditione, reliqua Gallus. Verum exorta postmodum inter eos de finibus contentio est, magnoque se ambo iudice tuentes, ad arma deueniunt. Gundisaluus Ferdinandus Hispanorum dux, qui ut alter Viriatus uirtute armis que nuper effulsit, primum laesit, ac Baroli obsessus, ea fuit animi constantia, ut paulatim emergens, parua ad modum et collecta manu maiores Gallorum copias fuderit, ac eorum ducem Viceregem appellatum interfecit. Fama deinde uictoriae peruagata diuersis in locis, uarijs que praelijs superior semper apparuit, donec oppidatum in cuncta subegit, ac Neapoli demum recepta, munitissimam illam et inexpugnabilem arcem breui post tempore in potestatem redegit, muro poro que Hispanorum solertia superatis, ac custodibus partim caesis, partim captis. Summa deinde belli ad Caictam redacta, quo se Gallorum reliquiae ad octo milia ex fuga receperant, clausis que obsidione, supplementum post annum armatorum fere decem milia superuenere, magnis machinis, bellicis que operibus instructa, quibuscum Italici principes nonnulli aderant. At Gundisaluus quamquam uenientibus occurrere animus non deesset, maluit tamen Fabianis artibus bellum ducere, atque hoc modo lenta obsidione sine caede potiri: quam fortunam periclitando, ac militum sanguine abutendo, repetita hostem clade superare. quod proculdubio euenit. Nam ad ultimam redacti famem Galli, et a suis ob metum appropinquare nolentibus frustra auxilium praestolantes: primum hi, qui montem Caictae uicinum tenebant, deditionem fecerunt: post hos uero ciuitas tota anno millesimo quingentesimo quarto. Gundisaluus igitur uix toto triennio elapso, Siciliae totius regno potitus, Neapolim se recepit: ubi rebus in pace constitutis, pro rege praesidet, iura que populis dicit. In quo factum periculum nunquam Hispanum ducem feliciorum quam Romano milite fuisse. Nam Profer ac Fabricius Columenses, maximum uictoriae pondus accessere: nec contra hoc tempore Romanus unquam fortior quam Hispano duce: ut ex Italicis tredecim conspeximus, qui in eo bello cum totidem Gallis congregiantes, toto spectante exercitu superiores fuere. Ferdinandus itaque rex his rebus per hunc gestis tributum Pontifici misit album equum, ad quem Alexander sextus Ferdinandum reliquo remisso, taxauerat. Quumque satis animi, uiriumque ad reliquas Italiae ora inuadendas habere posset: cupiens tamen prima Sicilia, que coactus suscepit, in fructus inimicos

Philippus Archidux

Fredericus cum Gallo forma Gundisaluus

Romiles

conuertere, triennales cum hoste inducias pepigit, hoc animo, ut in Africanam expeditionem se accingat: cuius iam initia dedit. Quod utinam eo diutius superstite absolui contingat, ut res Christiana tot principum ambitione atque discordijs tandiu laesita, unius saltem religiosissimi prouidentia, uirtuteque resipiscat.

DE REGNIS NAVARRAE, Aragoniae, & Lusitaniae.

Quid autem Hispaniae desideretur historiae, caeterorum regnorum in ea natione quae fuerint initia, par fuerit paucis explicare. Ac primum Navarrae regnum: quod inter Vascones partim etiam Cantabros continetur: cepit circiter annum noningentesimum sexagesimum primum a quodam Eneco comite Bigorrae. Hic e montibus Pyreneis in uicinam Navarrae planitiem cum exercitu descendens, omnem eam regionem a Saracenis liberauit: pro quibus meritis, rex in eo loco primus appellatus, successorem habuit filium Garciam: postea Sanctium cognominatum Abarcam, qui contra Saracenos res: gessit magnas, Aragonense que regnum magna ex parte adauxit. Garcia et ipse filium successorem dimisit, cognomento Tremulentum: hic deinde Sanctium filium cognomento Maiorem, quintum Navarrae regem, qui duxit in matrimonium Eluiriā comitis Castellae filiam pariter et heredem: ex qua Sanctius Castellae rex postea uocatus fuit, sicut supra in Castellae regibus commemorauimus. Tris hic liberos suscepit, Ferdinandum cui Castellae, Garciam cui Navarrae, ac Ramirum ex concubina, cui Aragonense regnum dimisit anno millesimo sexto, a quo Aragonenses postea reges. Ipse uero Ramirus in debellandis Saracenis maiorum suorum uirtutem magnopere referebat. Non minor etiam gloria filij ac successoris Sanctij: qui in Osca obsidione, sagitta uulneratus interiit: relictis Petro Alfonso, et Ramiro filijs: e quibus Petrus successit, qui Osca, et nonnulla oppida Aragonensi adiecit imperio. Hic a Roderico Cido qui Valentiam cepit, dum Saracenis auxilio ueniret, in bello captus, deinde dimissus ex liberalitate fuit: anno millesimo sexagesimo octauo ut in Alfonso sexto supra diximus: cui ille militabat. Igitur primis duobus fratribus sine heredibus defunctis, regnum ad Petrum quendam priuatum, bonum alioqui uirum existimatum, de ferunt: sed breui tempore cum minime satisfaceret, eo abrogato, tertium fratrem Ramirum monachum in caenobio agentem, regem constituunt, qui unicam filiam in regno susceptam Viracam nomine Rainundo Barcinonis comiti locauit. Hic postea soceri loco Aragoniae regno successit, cui Barcinon patrio iure accessit. Deinde ex successione Iacobus circiter annum M. C. C. L. annis x. l. id regnum tenuit, qui Alfonso x. Castellae regis socer fuit: ac, ut refert Cusentinus, maiorem et minorem insulas Baleares recepit. Valentiam quoque olim, ut diximus, a Roderico Cido recuperatam, deinde deperditam, rursus regno Aragonensi restituit: quo tempore Ferdinandus Castellae rex etiam recuperauit Hispaniam, praeter Granatam. Petrus huic filius deinde successit, ille cui Nicolaus i. Pontifex concessit regnum Neapolitanum: qui que nauali praelio cum Gallis decertauit, et ex uulnere occubuit, relictis Iacobo cognomento Dongiano, et Frederico filijs: de quibus etiam in rebus Siciliae dicam, Fredericum Clemens quintus Sardiniae regem

Nauarrae reges

Enecus rex

Garcias Abarca

Garcias Tremulentus

Sanctius

Ramirus rex Arag.

Sanctius Petrus

Petrus alius rex

Ramirus monachus rex fideus

Raimundus

Iacobus

Baleares insulae & Valentia receptae

Petrus

Iacobus Dorigianus Fredericus

Martinus Iacobus filius

regem fecit, hac conditione, ut Saracenos inde depelleret, cum diu Genueses ac Pisani de ipsius imperio decertassent: anno M. CCC. XIII. Res deinde Aragonensis ad Martinum Iacobum filium deducta, qui superstite tantum una filia regi Castellae nupta moriens in disceptatione populos dimisit, cum alij ad comitem Vrgellensem, alij ad Ioannem i. Castellae regem, nonnulli autem ad ipsius Ioannis patruum Ferdinandum rem deferrent. Vicit itaque Ferdinandus, ac omnium consensu rex Aragon. declaratur: anno M. CCC. CVII. arbitris postea iudicantibus, Petro Luna, qui postea Benedictus x. i. Pont. et Vincentio ordinis praedicatorum. Hic igitur Ferdinandus Ioannis primi filius fuit, frater Henrici i. i. patruus Ioannis Castellae regum, ac pater Alfonso illius, qui postea Siciliae rex fuit, uir magis admodum bello ac pace, tutor quoque Ioannis fidiissimus. Schisma eius temporis exortum, ut tolleretur omni studio conatus est, Constantiense concilium procurando: Petrumque Lunam, quamquam amicissimum, et ciuem suum, ut se pontificatu abdicaret, quando precibus compellere non potuit, ab se expulsi. Saracenos in Granata regnum penetrando, magnam edidit stragem, Antequedra oppido per uim recepto. Sed hoc fortitudinis: illud etiam modestiae fuit, quod Ioanni fratris filio Castellae regi uictoriam adscripsit. Adsecutus Aragonense regnum, eo concessit cum uxore et filio natu maiore Alfonso: reliquis Ioanne ac Petro apud Castellam relictis, quibus patrimonium suum diuisit, regi; Ioanni fratris filio commendauit. Alfonso deinde patri successit: quo uiuente, Mariam Henrici i. i. patris filiam in matrimonium duxit, quae uiro in Italia res gerente, annos x. v. summa prudentia Aragonense regnum administrauit, sterilis atque: quapropter Alfonso e stupro mulieris nobilis Valentinae Ferdinandum genuit, quem postea Siciliae, Ioannem uero fratrem Aragoniae successores dimisit: qui pater Ferdinandi nunc regnantis fuit: ac Blanchae uxoris, quae Mariani regis coniunx extitit, iure hereditario Navarrae regnum adsecutus, Carolum ex ea susceptum ei praefecit: litesque inter patrem et filium de re postea fuere, quas ipsius Caroli mors immatura diremit. Is Io. natura bonus: alioquin infortunatus, ac bellis et laboribus exercitus plurimis, orbatus in super luminibus in senectute: annis hinc x. x. decepsit. Cuius uices perpetua filij nunc Hispaniae regis felicitas compensat. Nauarrenses cum uacui regni diuersis competitoribus aliquandiu armis restitissent, in potestatem tandem Henrici i. i. Castellae regis, cuius supra mentionem feci, uenerunt: ac sub eius hodie successore feliciter degunt. Deinceps pauca de regno Lusitaniae, quod circiter annum M. C. X. cepit hoc modo: Henricus Lotaringiae comes e Gallia ueniens, magnas aduersus Saracenos res gessit, pro quibus meritis Alfonso v. i. Castellae rex permotus filiam notham nomine Tyresiam ei locauit: Callaeciae partem quae in regione Lusitaniae continetur, pro dote assignando. Ex eo postea matrimonio natus Alfonso, qui primus Lusitaniae rex appellatus est. Primus item qui Vlixiponam a Saracenis recepit, quorum quingue simul regibus uno praelio superatis, quingue scutorum in signe facti monumentum posteris reliquit. Verum hoc decus in matrem crudelitate foedauit, quam, quod post uiri mortem nupti, in uincula coniecit, nec ut eam dimitteret, tunc per legatum a Pont. missum; compelli ulla ratione aut interdicto potuit. Quapropter materna in eum ira atque imprecatio causa fuit, ut ab hostibus caperetur. Huius continenter ex ordine successores usque ad etatem nostram x. i. i. i.

Alfonso

De regno Lusitaniae Henricus

Alfonso v. i. Tyresia

Alfonso primus rex

numerantur. Post Alfonso Sanctius, Alfonso i. i. Sanctius i. i. Cognomento Capella, Alfonso i. i. Dionysius, qui fuit e filia nepos Alfonso, x. regis Castellae, ab eo que impetrauit perpetuam ab omni uectigali immunitatem, cum prius reges Lusitaniae Castellae regibus subicerentur. Alfonso i. i. i. Petrus Ferdinandus, Ioannes nothus ex ordine ac religione militari uocatus ad regnum, animo ingenti, ciuitatem Septensem e Saracenis bello recepit, felix septena liberorum prole, inter quos Eduardus, Ferdinandus, Ioannes, Petrus, Henricus, et Eduardus fuere. Ferdinandum uita abstinentia pariter et religione inter beatos referunt. Is enim bello Saracenos captus ea patientia in custodia apud eos uixit, ut molae (ea enim uiuere cogebatur) cum famulo quamquam per se sufficiente suas partes obiret. Ioanni filiae tantum duae fuerunt, quarum altera Alfonso, altera Ferdinando ex fratre Eduardo filijs locata. Petrus Petrum alterum Aragonum regem genuit, qui sine successore decepsit, et Ioannem regem item Cypri: tertium uero Iacobum, qui in patrum postea collegium cooptatus, sanctis moribus ac fama conspicua sub Pio i. Florentiae excessit, ac tumulatus est. Henricus infans in Aethiopia postea latius dicam. Eduardus autem rex natu maior Ferdinandum genuit, et Alfonso. v. i. qui post parentem regnauit. Hic Zeliā, Tigem, et Alcazar Africae ciuitates praelio expugnatas regno Lusitaniae adiecit. Ex sororibus alteram Ioan. Castellae regi, alteram Helionoram Friderico i. i. Imperatori locauit, ex qua Maximilianus nunc Caesar est genitus: uir sane foris domique praecellus, et ingenijs maxime fuit. Cuius rei gratia praecipuos inter aulicos habuit Georgium summum theologum, qui nunc agit Romae eius opera Cardinalem Vlixiponensem. Ioannes Alfonso patri successit, qui etate florente lapsus ex equo, sine liberis decepsit. Post quem Emanuel eius frater rem hodie tenet.

Sanctius Alfonso i. i. Sanctius Capella Alfonso i. i. i. Dionysius

Ferdinandus Io. nothus

Petrus Eduardus

Alfonso v. Zelia, Tigem Alcazar receptae

Ioannes Emanuel

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER III.

GALLIA,

ALLOS omnes et Germanos uno uocabulo ueteres Graeci Celtas, Romani Gallos appellabant. Nam et Germaniam Comatam Galliam dicebant. Postquam uero Rhenum transiere, inque Gallorum finibus constiteret, ab inita quodam modo adfinitate, Latini Germanos uocauerunt. Gallos deinde Graeci Galatas, ab Herculis filio. Hercules enim, ut scribit Diodorus libro. ij. deuictio Geryone, in Galliam ueniens Alexiam condidit ciuitatem, ac e uirginis cuiusdam eius loci indigenae complexu Galatem genuit, qui regnum obtinens incolis nomen dedit. Isidorus quoque a πὸ γάλακτος dicit appellari, quod Gallorum corpora ob immensa frigora modo lactis albescant. Quod sane non discrepat a uersu Vergiliano. Virgatis lucet sagulis tum lactea colla. Romani triplicem fecere Togam, eadem et Cisalpinam in Italia, a Toga cum

Celtae Galii

Germani Galatae

Diuisio Gal- Latio communi. Comatam, quo nomine, ut ait Plinius, omnem transalpinam Galliam uocabant, ab intonsis crinibus, ut Lucani etiam carmen testatur. Crinibus effusis toti perlate comate. **Brachae** Brachatae olim quae nunc Narbonensis, teste item Plinio dicta est à Brachis, id est, femoralibus prolixis, quibus utebantur, ut est auctor Strabo, qui etiam praeter haec sagis et uestibus breuibus, quibus uix nates tegerent, eos utentes dicit, quod et nostra uidimus etate. Femoralia uero adhuc durant, quantum sunt qui et brachas aliud genus uestis dicant, nulla tamen autoritate. Rufus Gallias cum Britannijs in prouincias x v i i i. diuidit. In Alpes maritimas Massiliensem, quae et Prouincia dicitur, Ambianensem, Viennensem, Narbonensem, Nouem populanam, Aquitanias duas, Alpes Graias, Maximam Sequanorum, Germanicas duas, Lugdunenses duas, Belgicas duas. In Britannia maxima Caesariensi, Britanniam primam, et Britanniam secundam. Caesar in Celtas, Aquitanos, et Belgas eos diuisit. Augustus in quatuor, Aquitaniam, Lugdunensem, Belgicam, et Narbonensem. Haec quidem quae antiquitus de Galliae diuisione traduntur, Nunc si gillatim loca repetenda.

DE ALPIBUS.

ALPES primum quas contra barbaros Italiae deus obduxit, patent longitudine à Varo ad Arsiam Istriae fluiuium pass. mil. ccccl. altitudine uero infra famam, ex quo trajicere Annibali non tam difficile fuit quam auctores commemorant, ut Polybius testatur. Alpinos praedones omnes esse constat, ac à Iulio Caesare quondam per legatum Serg. Galbam perdomitos, dein à Tyber. Caesare uiuente Augusto, ut ex arcus inscriptione in eo loco apparebat. Imperat. Caesari Tyber. Diui filij August. Pont. Maxim. Imper. x x i i i. Trib. pot. S. P. Q. R. Quod eius ductu auspicijsq; gentes Alpinae omnes quae à mari supero ad inferum pertinebant, sub imperium populi Roma, sunt redactae. Ad eos igitur quatuor aditur uis, una per Ligures mari proxima, altera per Taurinos, qua Annibal et Hercules transiisere, quorum gratia Poeninae et Graiae appellatae, eadem et Cotiae, in quibus x i. fuisse ciuitates Plinius testatur, regnum quondam Cotij regis, qui perdomitis Gallis eas construxit militibus uiatoribus accommodas. Is Marcellino teste Caesaris Augusti amicissimus fuit, Cotus autem Thraeciae rex alius, qui, ut legiur in Caesaris commentarijs, Pompeianas partes fouit. Alpius hodie mons Cinefius nomen est, tenduntq; in Prouinciam et Hispaniam citeriorem, Tertia pia per Salasios, quas Caesar summus appellat, ac latronibus purgauit, nunc S. Bernardi, non quidem illius abbatis celebratis, sed cuiusdam Augustensis archidiaconi, qui in eo monte inter nemora per sanctae degisse dicitur. Haec igitur in Lugdunensem Galliam ducunt. Quarta uia per Alpes Rhetias, quae et Rhetiae dicuntur Alpes, et agro Tridentino ac Veronensi adiacent, nunc S. Gothardi appellatae, quae ad circumrhenanos Danubianosq; populos ducunt, quas Iulias nonnulli esse dicunt. Alij Iulias post Rhetias, ubi mons incipit Adrius, qui Illyriam à Pannonijs diuidit, quarum meminit Hiero. inter Alpes, inquit, Iulias et Constantinopolim. Gentes Alpinas has Strabo commemorat, Sallies, Alpienses, Taurinos, Centrones, Caturiges, Veragraps, Venones, Lepuntios, Nantuatas, Tridentinos, Rhetios, Vindelicos, qui omnes partim in-

teriere, partim nomina mutauere, moxq; à me in Narbonensi dicuntur. Vindelicos autem et Rhetios dicam in Germania.

DE NARBONENSI.

POST ALPES prima pars Galliae Narbonensis occurrit, quae terminatur ab oriente Adula monte et Alpibus, usq; ad Vari fontes: Ab Austro mari Gallico, ab occidente Pyreneo, à septentrione Iura monte. Qui proprie Celtae Straboni appellantur. Patet Agrippae longitudine passuum m. cccclxxx. latitudine cclxxxiii. Regiones uero his hodie continet nominibus appellatas. Sabaudiam, Prouinciam, Delphinatum, et Prouinciam Tholosanam. Sabaudios enim ex Sabatijs uadis ac populis, Ptolemaeo et aeterisq; inter Alpes positus, putauerim nomen accepisse. Hi nunc agros tenent, qui quondam Vocontiorum, Veragrorum, Caturigum, Centronum, Lepontiorumq; fuerant ad Alpes pertinentes. Eorum urbes Tarantasiensis olim Nantuates existimati, deinde Lauanenses olim Latobrigi, praesuli subiecti. Gebenna urbs Genua Caesari appellata, apud lacum Lemantum, ubi Cathaldum eius urbis praesulem ac professorem adorant. Forum Neronis Tricastini nomen adhuc seruat. Dina nunc Dignensis urbs. Vocontijs ac monti Cinefio proximum est oppidum Ciuario, quod initio belli Caesar quoq; legiones traduxit, cuius etiam meminit Plinius nepos in quadam epistola, hodie quoq; Viuariensis ciuitas nominantur. Veragri in montibus S. Bernardi, caput gentis uicis ubi caenobium S. Maurij Sedunensis dioeceseos: per hos Caesar in Galliam penetravit. Seduni adhuc nomen retinent. Sabaudiae duces è Saxonum ducibus ac stirpe Quogusta originem ducunt, annos prope cccc. Inter quos Amedeus Almonis comitis filius ab imperatore Frederico i i i. dux primus fuit appellatus. Qui defuncta uxore, relictaq; regni cura Ludouico filio, cum paucis suorum secessit in agrum Gebennensem studio rerum diuinarum, prope lacum Lemantum caenobio construo. Deinde ob abstinentiae, clariq; nominis famam, inuitus, in concilio Basiliensi pontifex factus, mox concordiae gratia sese sponte abrogans Nicolao quinto sedente, cardinalis ac legatus remansit simul cum his quos ipse cardinales prius creauerat. Huius filia Maria Philippo Mariae uiccomiti nupta quod è uonica circa femina laboraret, uiro nunquam congressa est, quapropter eo extincto, caenobio uirginum, quod ipsa construxerat, sese dicauit, patris animum imitata. Ludouicus alter filius ex Anna Iani Cypri regis filia septem mares praeter foeminas nonnullas genuit. Quorum maior natus Amedeus cui nomen ac uirtutem referens, sanctitate maxime claruit, morbum comitalem quo laborabat usq; ad extremum patientissime tulit, tempus quoq; suae mortis praedixit. Rogatus quondam à quibusdam oratoribus, qui tunc aderat, si quos haberet canes uenaticos ostenderet, annuit ut postera die redirent. Cum uero adessent Amedeus pergula ingentem ab latere caedum mendicorum multitudinem eis ostendit, una discumbentium. Atq; hi sunt, inquit, Canes mei, quos alo quotidie, quibus ue coelestem gloriam me spero uenaturu. Ludouicus eius frater Ludouici filius rex Cypri fuit, Carolus Ioannis regis unica filia simul cum regno in matrimonium sumpta, de quibus postea clarius in historia Cypri. Amedeus igitur uxorem duxit Violantam Caroli v i i. Gallorum regis filiam, ex qua quanquam abstinentissime cum

Sabaudia Prouincia Delphinatus Tolosa Prouincia

Tarantasiensis Lauanensis Gebenna Genua Cathaldus Foru Neronis Tricastini Dina Ciuario Viuariensis Nantuates Latobrigi Veragri Vicus & caenobium San. Mauricij Seduni Sabaudiae duces Amedeus dux

Canes Amedei

Carolus cum ea uiuebat, quatuor suscepit mares, aliquot etiam foeminas. inter quos Philibertus patri succedens breui tempore sine coniugio et prole Lugduni decessit. Carolus deinde frater rem tenuit, qui ex Blanca Guilelmi Motisferatensis filia, Ioannem Carolu Amedeum appellatum genuit. Hic autem sextus ex ordine Dux, in puerili aetate decessit. Philippo patruo rem dimisit. Ipse postremo Philiberto filio ex filia Ducis Borbonis suscepto, qui à Maximiliano Caesare nuper gener adscitus, Margarita eius filia in matrimonium accepta, anno superioris decessit. Domum igitur nobilitate ac meritis florentem noluit silentio praeterire. In ora uero Gallici maris Prouincia urbes ex parte magna sitae sunt. Post Varum fluiuium Antipolis et Forumiulij Octauianorum colonia Plinio nomen seruant. Post haec Argenij ostia, Olbia, Citharista promontorium, Turoentium antiqua sane nomina. Deinde Massilia Sallyum Metropolis. Sallyes enim à Sextio Duce Romanorum perdomiti teste Liuii fuere. Massilia uero ipsa Phocensium colonia, ubi auctore Strabone, portus templaque Ephesiae Dianae et Delphici Apollinis, studium quoq; Graecarum literarum nobile secundum Athenas fuerat. De hac Hieronymus in epistola ad Galatas. Massiliam Phocenses condiderunt, quos ait Varro trilingues esse, quod Graecè loquantur, Latine et Gallicè. Haec ciuitas Pompeij partes secuta, à Caesare per uim expugnata fuit. Libertate antiqua utebatur, nec praetoribus prouinciae parebat, ut ait Plinius Etymum urbis tradit Eustat. ἀπὸ τῆς μάαρεψ, quod lingua Acolica ligare dicitur, ἡλιεύς, id est, piscatore, quod gubernator Phocensis eo applicans, uiso piscatore statim ex onine ligare rudentē iussit: poniturq; ab eo inter Ligures transalpinos. Decoratur insuper diua Martha eo aduecta, cuius uirtute Lucus dracone liberatus ostenditur. Vinum Massiliense Martialis uituperat. Arelate urbs etiā inter Sallyes, Plinio colonia Sextanorum dicta, quod è sexta Leg. milites coloni eo deducti sint. Harum coloniarum auctor Caesar, qui Tyberij patrem è i i i. uiris praefecit, qui colonias deducebant, eosq; agros uiritim diuidebant. Arelate praesules habuit sanctos Honoratum et Hilarium. Sequuntur ostia Rhodani, et Fosse Mariane, quas aquas mortuas nostri nautae appellant, opere C. Marij c. pass. à Rhodani ostijs deductae Plinio. Deinde Agathopolis cum parua è regione insula Agatha, quam Stephanus ἀραθῶλιον, id est, bonam fortunam appellat. Agathopolim nonnulli Montem Pessulanum, siue ex eius uestigijs esse contendunt, quod oppidum ornatur Rocho eius loci principe. Hic defunctis parentibus anno uigesimo, relictis omnibus ignotus Christi causa peregrinatus uenit in Italiam, ubi plura prodigia in curanda pestilentia monstrauit. Demum post annos multos in patriam reuertens, cum omnia bellis turbata inuenisset, pro exploratore captus, carceriq; inclusus, ibi tandem decessit. Anno m. ccc. x i i i. Cui ante hos annos Romae templum ex aere collecto, dicatum in uia flaminia prope mausoleum Augusti conspiciuntur. Postremo Narbo, quae ob claritatem nomen regioni dedit. Hanc Plinius coloniam Decumanorum uocat, quod decimae legionis milites in eam deducti sint. Reperitur et Narbo fluiuius supra Meotim. Intus autem aquae Sextiae, nunc Aquis ciuitas, quam Sextius dux (ut ait Liuius) redactis in potestatem Sallyibus edificauit, ubi erant aquae calidae. Arausio colonia secundanorum, ubi secundae Legionis milites traducti, nunc Arausensis Ciuitas, Glanum nunc Glan-

Varus flu. Antipolis Forumiulij Argenium Olbia citharista Turoentium Massilia Sallyes.

Arelate

Honoratus Hilarius Fosse mariane Aquae mortuae Agathopolis

S. Rochus.

Narbo

Aquae Sextiae

Arausio

Glanum

dantensis. Alba Eluorum Plinio, nunc Eluensis. Beterrae Plinio et Antonino, nunc Biterrensis. Caullio Ptolemaeo, nunc Cauallicensis. Allobroges iuxta sunt inter Isarum et Rhodanum flui, quos domuit Cn. Domitius. Horum legati Romae cum Catilina conspirauerant, nunc Delphinatus appellatur potius quam Sabaudiensis, cui praesidet pro tempore regis filius natus maior. Caput gentis Viennae, ubi Antonij uenerabile templum, et Mamerus ac Maurus eius urbis praesules sanctissimi coluntur, una cum Adiuto et Desyderio martyre praesule Lugdunensi ibidem sepulto. Auenio Col. quam Ioanna Siciliae regina Clementi Pont. uendidit. In ea ius dicit Vicegerens. Is fuit etate nostra Nicolaus Liscius Volaterranus unicum iustitiae ac seueritatis exemplum. Valentia item Col. Plinio. Vasio antiquum retinet nomen. Carbantorate Plinio, quod Carpentoratum uocant. Tolosana prouincia pars fuit olim Hispaniae citerioris, teste Hieronymo, quam Massilienses occuparunt, postremo Gothi. Inter hos Tectosage gens triplex Pyrenaeis propinqua montibus ex aquilonis latere, tanta multitudine habitantes, ut necessarium eis fuerit in colonias exire, et occupare finitimam Cappadociae et Paphlagoniae Phrygiam. Horum, ut ait Plinius, Rhodanus est Rhodiorum Colonia, unde dictus Rhodanus fluius, ut Hieronymo placet. Volcarum item in hac parte gens, quorum Illiberis oppidum et fluius. Ruscino etiam Plinio, Straboni, Ptolemaeo, quem Galli Ruscinonem et Perpinianum uocant, de quo inter Galliae Hispaniaeq; reges longa quandoque contentio. Carcaso, Cessaro, Nemausum, Tolosa, prisca nunc quoq; retinent nomina. Tolosa namq; ipsa urbs quondam florentissima, ubi nobile templum gazae refertum antiqua fuerat, quam si quis attingisset exitu infelici plectebatur: compertum id in Cepione, alijsq; ducibus Romanis, ex quo prouerbium in his quae causa sunt aduersitatis, Aurum Tolosanum: auctores Gellius et Plinius. Haec Gothorum sedes diu fuit, deinde à regibus Gallorum pulsata, intra Hispaniam se continere. Facta est autem Metropolis à Ioanne x x i. Haec igitur quae de tota comperi antiquitate. Nunc quae de Narbonensi in fisci codice adnotantur hodie subiiciam. Primum Metropoles sex, Narbonensis, Tolosana, Ebreundenis, Aquensis, Arelatensis, Viennensis. Narbonensi rursus subest Biterrensis, Agathensis, Magalonsensis, Elecensis, Vicensis, S. Pontij, Eluensis, Venacensis, Antipolitana. Arelatensis subest Massiliensis, Auenionensis, Tolonensis, Cauallicensis, Vapiensis, Tricastinus, Carpentoratensis, Viennensi subest Valentiana, Dignensis, Viuariensis, Gratianopolitana Mauranensis, Gebennensis. Tolosanae subest Apamianensis, Montisalbani, sancti Pauli, Riuenis, Lombriensis, Mirapincensis. Vaurensis. FLUMINA uero in Narbonensi haec praecipua, Rhodanus omnium maximus ac rapidissimus ex Alpibus per fines Allobrogum orientem uersus fluit, usq; Lugdunum, inde conuersus tribus ostijs in mare Gallicum desinit. Eius Etymum Plinius et item Hieronymus noster à Rhodiorum colonia urbe citerioris Hispaniae uenire uolunt. Dicitur à nonnullis alter Eridanus. Nam una commiscetur ex Alpibus fluentes, scissus alia uia in Oceanum, alia in Adriaticum sinum descendit, quod Apollonius in i i i. Argonauticorum pulchre describit. Οὐρανὸν ἀναγκάσας ὑδάτων ἀμείψοντο, ἔνθ' ἰτὸς ἐρ ποδάροιο βραδύην πόον ἀσπείρουσιν, ὅς ἐστιν ἠεὶ δάκτυλον μεταπέδου ἀμείψα δ' ἰδὼν. et quae sequuntur. Araris, itemque Dubis, ex eodem quo Rhodanus monte

Alba Eluorū Beterrae Allobroges
Vienna Maurus Desyderius Auenio
Valentia Carbantorate Tolosa
Tectosage
Rhodanus Volca Illiberis op. Sc. flu. Ruscino
Carcaso Cessero Nemausum Tolosa
Metropo. Narbonensis
Flumina Narbonensis Rhodanus
Araris Dubis

Quatuor Alpinum uis

Poeninae & Graiae & Cotiae idem. Cotius rex

Cotus

Alpes summae S. Bernardus

Alpes Rhetiae

Alpes Iuliae Alpinae gentes

Araris Dubis Ifara Druentius Orobius Araurius Sulgas Ruscino & Illiberis Rusciniensis lacus Orobius montes Sigius Aphroditium Iura Cemenus Insule Stoecha des I. De Lugdunensi Ducatus Britonum Burgundiae, Borbonensis, Aurelianensis, Valesii. Comitatus Niuernensis, Antiod. Britannia urbs Aegidius Arturus

Araris Dubis Ifara Druentius Orobius Araurius Sulgas Ruscino & Illiberis Rusciniensis lacus Orobius montes Sigius Aphroditium Iura Cemenus Insule Stoecha des I. De Lugdunensi Ducatus Britonum Burgundiae, Borbonensis, Aurelianensis, Valesii. Comitatus Niuernensis, Antiod. Britannia urbs Aegidius Arturus

bello repressit, Cumque non toto biennio regnasset heredem Franciscum ex Ricardo fratre nepotem reliquit, de cuius geatibus postea referam. Hic Anna filia tantum superstita decessit, quae deinde Caroli octavi Gallorum regis simul cum paterno imperio in matrimonium uenit. Viro defuncto rursus Ludouico successori nupsit. Eorum populi olim Cenomanni, quorum urbs Mediolanum: hi in Italia colonias plures fecere, postea praesulem habuere Iulianum ab ipsis Apostolis constitutum, cuius festum pridie Nonas Martij colunt. Redones, Nannetes, Curiosolite nunc Consopitenses, Veneti, Tricorij, Sessuij, Ossifini, Vnelli, Auleri, Diablinites, Ambliates. Quos ferè omnis Caesar nauali praelio cum Venetis gesto in potestatem redegit. In Mediterranea quoque nomina recentiora, Maclouenses, Dolenses, quibus praesuit Samson episcopus et professor sub Iustino iunior. Leonenses. Armoricae autem Lexouij et Turones nomen adhuc retinent. Horum praesul Arnulfus a sancto Remigio baptismate ablatus inter professores relatus est. Andes quoque nunc Andegauenses, quibus praesuit Albinus patria Venetus primus Abbas. Hos simul et Turones diuus Ludouicus rex Galliae Britanniae principatu exemit, et alteris Metropolim constituit, alteris Andegauensibus fratrem ducem praesecit, qui postea a Nicolao tertio in Italiam ad Siciliae regnum accersitus fuit. Hi optimo abundant uino, quod in totam maritimam et Normandorum et Britonum eo carentem exportatur. Senonum dein regio sequitur, sedes et ipsa Metropolitica, ubi Columba uirgo et martyr sub Aureliano principe passa est, et sepulta: prius enim ex lupanari, quo per contumeliam adducta fuerat, diuinitus euasit. Hic et Patroclus martyr sub Valeriano etiam fuit. Et Lampertus, ac Valfranus uiri sancti Dagoberti regis tempore praesue. Eorum oppida Agedicum, Velaunodunum. Carnutes quoque, quorum oppidum Gennabum. Parisij, quorum Lutetia ad Sequanam posita, ubi nunc regia Gallorum, concilium quod Parlamentum appellant, et studium literarium Caroli magni opus. Sanctorum insuper complura corpora, Germani, Eligij, Peregrini, Aureae, Genouefa: haec enim uirgo Parisien. tempore sancti Germani praesulis cenobio dicata, ob uitae abstinentiam pluribus annis ex lepra laborauit, sepulta apud sanctum Dionysium. Sunt et in hac parte Burgundiones inter Sequanos, intra Ararim et Iuram montem siti, quorum originem e Germania Orofius ultimo libro his uerbis repetit. Valentinianus Burgundionum nouum nomen oppresit, qui plus quam septuaginta milia (ut fertur) armatorum ripae Rheni insederant. Hos quondam subacta Germania a Druso et Tyberio per castra dispositos in magnam coaluisse gentem, atque etiam nomen ex opere praesumpsisse, quia crebra per limitem habitacula constituta Burgos uulgo uocant: hodieque praesualida manus in Gallia, quamuis prouidentia dei Christiani omnes modo facti mansuete uiuant, non quasi cum subiectis Gallis, sed cum fratribus Christianis. His ille. Burgundiones Plinius, itemque Ptolemæus ultra Vistulam Germanis proximis ponunt. Ea gens praesens adhuc robur et animum spirat. Duces habuit e Gallorum regibus prognatos, quibus postea saepe aduersa fuit, deique imperio paribus auspicijs contedit. Ex hac diuus Sigismundus fuit a Gallis interfectus. Proximis uero temporibus, anno MCCCXXI, Philippus eorum Dux de-

Talbotus Franciscus Anna Cenomanni Mediolanum Redones Nannetes Curiosolite Veneti Tricorii Sessuij Ossifini Vnelli Auleri Diablinites Ambliates Maclouenses Dolenses Armoricae Lexouij Turones Arnulphus Andes Albinus Columba Senones Patroclus Velaunodunum Carnutes Genabum Parisij Lutetia Genouefa Burgundi Longones Adunantium Lugdunum Nicetius Meldæ Pharo Ildenricus Philippidax

cedens filium Ioannem reliquit patrem alterius Philippi. qui aetate nostra una cum Carolo filio Lodouico Gallorum regi maxime fuit aduersus: quod Carolo eius fratri profugo Philippus faueret, bellum ingens exortum, cuius postea inter reges mentionem faciam. Post hoc Alodium Carolus obsedit, quod suae ditionis dicebat esse, cum oppidanis deinde pecunia transfegit, ac se in Dinantios ex eadem causa conuertit, quo pater Philippus iam senex et inualidus se transferri uoluit, urbem cepit ac diripuit: interim extincto Philippo, Carolus Alodienses, quod Dinantijs auxilium tulissent, iterum obsedit, iuuante quoque Ludouico rege, quem sibi conciliauerat. Urbem expugnauit, ac diripuit, nulli que nec ordini nec aetati pepercit. Terror fuit suo tempore Galliae, saepeque Regi, quanquam non aequo imperio formidolosus. Extinctus tandem in bello, quod aduersus Renatum Renati nepotem Lothoringiae Ducem mouerat, ac ibidem ab hoste honorifice sepultus est superstita tantum filia Maria ex Margaritha Caesari nupta, paternum pro dote imperium attulit. Ex his genitus Philippus Archidux appellatus, qui nuper Hispaniae regi gener, ac successor adscitus, dum illac iter in Hispaniam haberet, aui materni corpus supplex repetijt. Renatus uero supra dictus cum tanto hosti nihil denegare posset, maluit honoratissimi hostis trophaeis, ac perpetuo facti monumento priuari, quam excellentissimae charitati deesse. Ut esset omnibus mortalibus documento maiorum se indolem animo retinuisse, nec minora domi per pietatem gessisse, quam antea in bello per fortitudinem gesserat. Ciuitates uero Burgundionum, Vifontium nunc Bifontium Metropolis, ubi plura ueterum aedificiorum uestigia cernuntur, et Claudij praesulis ac professoris sedes, qui anno sexcentesimo uigesimo sexto cura ecclesiae alij delegata in Cenobium sancti Agendi ad duriores uitam secessit, tantum oleribus contentus, ubi et sepultus. Id hodie sanctus Claudius uocatur. In eodem agro Bisuntino locus Salinensis uocatus, ubi duo sunt fontes, alter aquae dulcis, alter unde sal igne densatum conficiunt candore praestans, ac maximum eius nationis uestigial. Matisco, cuius meminit Antoninus in itinere. Eduenses Romanorum amicitia clari horum urbs opulentissima Augustodunum in Cemenis sita montibus. In finibus quoque ipsorum erat Alexia expugnatione Caesaris memorabilis, nunc ad uicum redacta, putaturque ea quam uocant Alsetum. Est et Noniodunum: Caballo Antonino Straboni. Hodie uero Cabilo, quem honestat Syluerius eius loci praesul et professor. Gergobina, ubi Caesar Heluetiorum bello impedimenta collocauerat, Heduis confidens. Bibracte prope ciuitatem Heduensium ad exiguum nunc uicum redactum, olim celebre oppidum, in quo Caesar concilium Galliae totius coegit. Longones, nunc Lingones, unius literae tantum mutatione, quorum erat Adamantinum. Bellio Plinio nunc Bellicensis urbs. Lugdunum ipsum ad Cemeni radices, ubi Arar Rhodano congregitur. Colonia haec est a Planco deducta. Flagrauit Senecae temporibus, ut ipse in quadam epistola refert, Templum habebat Augusto dicatum, aramque uenerabilem, ubi inscripta gentium nomina numero Sexaginta, earumque singularum statua una. Hanc urbem Imperatores Romani nobile Emporium statuerunt, ubi etiam monetam cudebant. Haec Strabo. Haec deinde urbs ornata sanctis praesulibus fuit Nicetio et Eucherio, qui sub Valentiniano secundo emicuit. Supra uero inter montes Meldæ Ptolemæo ponuntur, Meldensis adhuc urbis nomen seruantes. Hic Pharo et Ildenricus ex successione pra-

sules sancti praesue. Vessones et Augusta Vessonum. Vessones Viromandos quoque Ptolemæo in hac parte positos Viromandenses putauerim esse. Hos prope Campania nunc appellata, ubi Catalancensis est urbs noua nomine, clarissima clade Attilae Hunnorum regis ab Actio superati. Fisci codex has habet hodie Metropoles descriptas in hac parte. Lugdunensem, cui subest Parisiensis, Carnutensis, Aurelianensis, Antifodorensis, Trecentis, Meldensis. Turonensem, cui subest, Cenomancensis, Redonensis, Andegauensis, Nannetensis, Baiocensis, Trecorensis, Leonensis, Dolensis, Maclouiensis. In Burgundia, Tarantasiensem, cui subest Sedunensis, Bugustensis, Bellicensis, Bisuntinam: cui subest, Basiliensis, Lausanensis. Aquitania tertia pars Galliae ab occidente Oceanum, a septentrione Ligerim fluiuum. Caesari uero Garumnam. Ab oriente Lugdunensem et partem Narbonensis. A meridie Pyreneum et Narbonensis partem. Aquitani enim a ceteris Gallis corporibus et lingua differunt magis Hispanis similes, quibus finitimi sunt. Eos subiugauit Crassus Caesaris legatus, ut narratur in commentarijs. In sequentibus temporibus duces habuerunt: qui cum Carolo Martello et Magno internecium ac diuturnum bellum gessere, contraque eos ex Hispania Saracenos quandoque uocauerunt, tandem succubuerunt, ac una cum cetera Gallia regibus Francorum nunc parent. Comitatus inter eos hodie Armenia, de Bigorra, de Fuffo, ac Pictauesis. Ciuitates eorum plures in commentarijs nominantur: Pictones, nunc Pictaueses. Tarusatijs, nunc Turse. Tarbelli, nunc Taricenses ad Atturi ostia prope Pyreneos. Bigerons, nunc Bigeronses, ubi castrum Bigorram dicunt in Vasconia. Praetiani. Garietes, qui nunc Lectorienses esse putantur. Garumni, Cocofates, Sibusates, Ausci, nunc Auxitani: unde regio cognominata. Horum sunt Vassarij Ptolemæo, nunc Vassatenfes. Armeniaci comes sub Calisto tertio, propriam germanam duxit sororem, reclamanti autem regi uir sceleratus literas apostolicas falsas ostendit: itaque ipse sacris interdictus, de his uero qui eas procurauerant ac scripserant sub Pio postea sumpta est poena. Fluffates, quibus de Flusso comites nunc appellati diu praesident, ex qua domo duo Cardinales nostra memoria fuere, iunior tamen longe fama uirtuteque inferior decessit Innocentij tempore. Sanctones nomen etiam seruauit, quorum urbem Mediolanum Strabo et Ptolemæus ponunt. Sonciates, Bituriges: hi uno die uiginti urbes incenderunt, ut Caesarem commedat et pabulatione prohiberent. Horum oppidum Auaricum, cuius Caesar in commentarijs meminit. Praeterea Nouiodunum: alterum est huius nominis, proximum Parisijs, in prouincia Remensi: tertium Heduorum. Petrocorij, quibus ciuis et praesul Fronto uir sanctus a Petro baptismate ablatus. Burdegaleses inter Garumnam et Auscios: e Burdegale fuit Ausonius poeta. Vascones gens Hispana uetustissima, Pyreneis et Aquitaniae uicina in hac Galliae loca traiecerunt. Quo magis miror a Pio et Blondo scriptum Vasconiam quasi occidentalem Gothiam eorum lingua appellatam, quod in his locis consentientia Honorio Vallia rex Gothorum confederit. His igitur Librettenfis imperat princeps tantum dominus appellatur. Itaque unum aiunt esse in Gallia dominum Librettensem. Vnum Armeniaci comitem. Vnum denique Britonum ducem, qui potentia post regem antecellant. Sunt et in ea urbes Auenensis olim Aquae Augustae Ptolemæo Plinioque. Conseranensis, Olorensis, Papincensis, Lascurrensis, Rigonensis, Adurenensis, Bigorrensis, Maleacensis, Sarlatensis, Agenensis, sic etiam Antonino uocata. Ptolemæo Agenna. Conu

47

Conueni Aturia flu. Lugdunum alterum. Ruteni Lemouici Arserni

Conuenarum urbs olim Conueni ad fluium Aturiam inter montes siti Pyrenos: apud hos Lugdunum altera colonia Ptolemæo ponitur. Præterea Ruteni nunc Rutenses. Lemouici & Aruerni nomen seruant, inter Aquitanos & ipsi ac trans Ligerim à Geographis positi. Ex Lemouicibus quatuor ex ordine pontifices olim fuere. Aruernorum autem ut gentis fortissimæ plurima apud autores mentio. Hi, ut scribit Strabo, cum milibus ducentis olim cum Acemiliano Maximo ad Isaris & Rhodani confluenta, postea cum Domitio Aenobarbo, ubi Sulgas cum Rhodano cõiungitur, prælijs congressi sunt. Eorum oppida Augustonemetum & Gergouia in monte sita, ubi pugnatu est à Cæsare. Deinde apud Alexiam propinquum oppidum, ab eodem; post longam obsidionem expugnatum superato Verigentorige Gallorum duc. Nunc uerò Aruerni sub duce Borbonio agitant, ac Caroli septimi quondam temporibus adscitis sibi Lemouicibus ac Pictaui grauem seditionem excitarunt. Ducem sibi quendam Buuorium deligentes. Itaq; passim grassando nobilem quemque uirum impune obruncabant, quem tumultum Biturigum dux cum exercitu regio compressit. Aruernorum præsul & martyr sub Constantino Iunior, ut ait Sigisbertus, fuit Proiectus. Sed & in reliqua Aquitania nomina quedam etiam recentia. Claromontensis, Sanctiflori, Tutelensis, Mimotensis, Albienensis, Castrensis, Anicienensis, Vabrensis. Metropoles omnino tres, Bituricensis, Burdegalensis, Auxitana. Flumina in ea Liger potissimus, qui prouinciam eam à cætera Gallia diducit, Cluentellus, Garumna, Egitanus, Aturus: omnia à Cemenis montibus in mare Aquitanicum procurrentia. BELGICA sequitur, in qua prouinciæ sunt, huiusmodi nominibus hodie uocate, Picardia, Flandria, Lotoringia, Normandia. Est autem à cætera Gallia Matriona & Sequana diuisa, magna ex parte Germanorum moribus & catalecto, eo præsertim tractu, qui Oceano ac Rhebo proximus est, cum ab illis hæc loca sint occupata. Populos enim Transrhenanos M. Agrippa citra flumenteste Plinio traduxit. Syluam Arduennam in hac parte prius commemorabo totius Gallie maximam. Hæc à Rhebo incipit, per fines Treuerorum, Eburonum, & Menapiorum d. pass. mil. in longitudinem per mediam Belgiam in Oceanum tendit. Populi autem ex Oceani parte post Britones, Picardia cui comes imperat. Hanc etate nostra Ludouicus undecimus rex Philippo Burgundo pignori dederat, quæ deinde recuperata causa belli maximi inter utrunque fuit. In hac parte Ambiani Ptolemæo ponuntur. Nunc etiam Ambianenses sanctis ornatu præsulibus duobus Firmianis martyre & professore, ac Honorato & Saluio. Is ultimus Chilperico regi Francorum Ariana secta infecto, resistit. Attrebates quoq; quos Vedastus eius urbis præsul sanctissimus maxime exornat. Dein Cameracenses ueteres sane populi. Nam & Cameracum apud Antoninum tantum reperio. Postea Morini, in quorum littore Icium promontorium Ptolemæo Cæsariq; Gessoriacum quoq; portus Plinio Tranquilloq; in Claudio, unde in Britanniam facili transmissu Claudius penetravit. Is nunc à Britannie regibus tenetur, Caesum appellatus, quanquam & Caleti populi, Straboni in hac parte ponuntur. Sequuntur Bellocasij Ptolemæo, ubi nunc Flandria. Huic olim à regibus Francorum præfectus mittebatur, quem Forestarium appellabant, qua administratione cum Balduinus quidam fungeretur, contigit ut Iuditham Caroli Calui filiam pactam Adolpho Anglie regi, illac transiit periret: quæ post longam discordiam, patre consentiente, in iusto matrimonio apud eum remansit, proq; dote Flandria recepta, de Forestario comes factus est.

Augustonemetum. Gergouia

Claromont. Sanctiflori Tutelensis Minotensis Albienensis Castrensis Anicienensis Vabrensis Metropoles 111. Liger Cluentellus Garumna Eginanus Aturus

Sylua Arduenna

Picardia

Ambiani Firmiani

Honoratus Saluius Attrebates

Cameracum

Iciu promontorium Gessoriacum

Caleti populi Bellocasij

Flandria

Nunc eis successit Maximilianus Cæsaris filius Philippus Archidux, cuius supra mentionem feci. Tongri ubi nunc Brabantia cui dux imperat. Menapij nunc Iuliacenses putati. Eburones uerò iuxta, nunc Alodienses Syluæ Arduenæ uicini inter Mosam & Rhenum. Hi sunt qui Cottam & Titureium Cæsaris legatos cum toto exercitu per colloquium circumuentos absente Cæsare trucidarunt: apud hos oppidum Vegerra, nunc Aquisgranum, Caroli Magni sepulcro nobilitatum. Prope uicinus est etiam Luppia. Neruij ubi nunc Tornacenses Belgarum fortissimi Cæsaris exercitum in maximum discrimen adduxerunt, ita ut uni militum detracto scuto, ipsemet in acie primus inter pedites procedens, labantes suorum animos confirmauerit. In mediterranea quoq; penitior Normandi ad mare ex Mediterranea pertinent, usq; ad promontorium Cobeum Ptolemæo nuncupatum, nunc autem Tubalena: iuxta castrum est Mons sancti Michaelis, cum arce regio præsidio munita, quod sit eius oræ uniuersæ tutela. Normandos enim aduenas, ut nonnulli recentiores tradunt minime constat esse: neq; enim apud ullos receptos autores Normandorum nomen aut in Germania, aut in Scythia usquam nominari contingit. Itaq; indigenas loci esse uerisimilius est, eos uidelicet quos Ptolemæus parua literarum mutatione Romandus uocat. Hi seculis insequentibus, Rollone duce, Carolo tertio Imperatori bellum mouerunt, postremoq; cum eo sædus & affinitatem inierunt. Præterea in Italiam cum Tancredo duce migrasse, & Sicilie regnum primi constituisse dicuntur: quandoq; etiam Angliam sub rege Guilelmo tenuerunt. Nunc uerò regibus Gallorum sine controuersia parent. Horum historiam in Carolo tertio, partim etiam in Sicilia repetam. Eorum urbes Rotomagum uetusta ciuitas, hanc ornat Lanfrancus homo Papiensis, qui sub Honorio tertio Pontifice hic ludimagister fuit: incidens in latrones, cuncta bona amisit, ex quo postea in Cudonensi Cœnobio monachum agicans claruit sanctitate. Augusta Romanduorum, quam postea Constantius Cæsar de suo nomine Constantiam appellauit. Est alia item inter Sueuos & Heluetios. Sunt noua item nomina, Lexouicensis, Briocensis, Ebricensis, Abrincensis, Sagiensis. Bellouaci autem nunc Beluacenses. hi nostra etate obsidionem Caroli Burgundi plurimos dies passi sunt, in quo bello cuiusdam puellæ uirtus prædicatur, quæ in mœnibus consistens, à milite Burgundo murum ascendente, uexillum extorsit, tandiu luctando, donec auxilium adesset. Triberi Ptolemæo, quorum urbs Augusta Tribierorum, nunc Treuerensis, quæ Ildebertum habuit præsulem, prius Cenomanensem, uirum sanctissimum. Maximum item. Is enim Athanasium, Constantium eo fugientem, hospitio excepit. Rheini erga populum Romanum fidelitate conspicui Cæsari in commentarijs Apud Rhemenes ex ampulla sancti Remigij rex oblini, deinde diademate iam inde à Clodoueo primo Christiano redimiri solet. Eorum fuit oppidum Samarobrina, ubi Cæsar Gallorum concilium indixit, impedimentaq; reliquit. Postremo Lotoringia inter Belgas sita est, à Lotario Lotarij Imperatoris Caroli Magni nepotis filio cognominata, quod in fratrum diuisione hæc in portionem cederet. In hac parte dominati sunt Gottifredus & Balduinus Baliones, felices illi fratres qui Hierosolymam primi ex Saracenis receperunt sumptu mutuo pecunia & oppigneratis terris. Proximis autem seculis successit Fredericus comes Vademontis, qui ex Violanta Renati Sicilie quondam regis filia Renatum Iuniorum genuit uirum fortissimum, qui nunc uiuit, ac Carolum Burgundum aduersus uenientem cum toto exercitu sustulit, uti supra commemorauimus. In hac continentur Mediomatrici

Tongri Brabantia Menapii Iuliacenses Eburones

Vegerra Aquisgranum Luppia Neruij Tornacenses

Normandi Cobeum promontorium

Romandus

Rotomagum Lanfrancus

Augusta Romanduorum

Lexouicensis Bellouaci

Samarobrina

Lotoringia

49

Mediomatrici. Godericus Leuci Tullum Gerardus Mosa Tabuda Phrudis

Samotus

Galli quinque Alpes traicere Celtæ

Mediolani cõditio Cenomanni Boii

Brennus

Gallo græci Galatæ

Gallorum in Italia clades

ces nunc Metenses. His Theodorici Othonis primi propinquus, & ante eum Godericus circa Gregorij primi temporis sancti præfules præfuerunt. Leuci quorum oppidum Tullum Ptolemæo nunc quoque Tullense appellatum. Liberi omnes populi ac tantum Imperatoribus subiecti. Tullensium ciuis & præsul Gerardus fuit Hærici iij. tempore, relatusq; à Leone ob uitæ merita in professorum numerum, ut Vincentius scribit. Flumina in Belgica, Mosa, Tabuda, Phrudis, omnia in oceanum exentia, Ptolemæoq; posita haud sane magna.

GALLORVM REGES ac gesta.

De locis hætenus. Nunc historia subiungenda, ac prisicos quidem Gallie reges ab ipso qui fertur Berosi libello, ne nescius tantum præterire uidear, mutuabor. Ille Samotiu tempore Beli primum in Gallia dominatum fuisse tradit. Deinde filium eius Magum, postea Sarron Dryum Galatem Bardum Longonem Lugdum Allobrogæ Romum Lemannum Galatem Iuniorum Nannetem Francum. De quibus nulla sanè cognitio præter nomina & nonnullorum etymologiam populorum, deprehenditur. Tantum hæc diligentioribus perscrutanda relinquo, & ad ea quæ pluribus notiora sunt autoribus ueniam. Ante aduentum Annibalis in Italiam Gallos quinque Alpes traicisse comperit. Primum, ut ait Liuius, dulcedine uini adlecti Celtæ duce Bellouaso excitis Biturigibus, Heduis, Ambianis, Carnutibus, Aulercis, regnante Prisco Tarquinio mutandi melioris soli gratia in agro Insubrium, augurio pagi Heduorum sic cognominati, Mediolanum edificarunt. Cenomanni deinde Celitonio duce uestigia priorum secuti eodem fauente Bellouaso cum transcendissent Alpes, ubi nunc Brixia & Verona loca tenuere. Postea Boij Liguresq; transgressi cum intra Padum & Alpes omnia tenerentur, Pado ratibus traiccto non Hetruscis modo, sed Vmbros inde pellentes intra Appenninum sese tenuere. Postremo, ut ait Polybius, Senones omnium potentissimi ad mare Adriaticum Senam urbem incoluere, ac ab Vrsente fluuio ad Athesum fines habuere. Hi sunt qui Brenno duce Clusium obsedere, ac inde cum essent legatorum temeritate lacesiti, Romam properantes inciderunt, fuso apud Alliam exercitu, quos discedentes Camillus opprimens signa & aurum ablatum retulit. Rursus cum paucis post annis legatos Romanorum interfecissent, ut ait Liuius libro duodecimo, L. Cæcilium prætorem contra eos missum cum toto exercitu tradiderunt. Idem in Græciam traiccentes, ac Delphos spoliare conati, imbre grandineq; Phæbo quodammodo ultore (uti putabatur) extincti sunt. Et, ut Strabo ait, qui reliqui fuere in Asia confidentes Gallogræci siue Galatæ dicti sunt. Polybius uerò, cuius auctoritatem secutus, reliquam eorum percurram historiam, scribit, quod Galli postquam Delphos euasere, nequaquam in Asiam trāsire, sed loci opportunitate adlecti circa Byzantium consistere, ubi deuictis Thracibus, & Thyle rege constituto, Byzantijs bellum intulere, qui tributo annuo lxxx. talentorum se redemerunt usque ad Clyari tempora, quando Gallorum genus defecit à Thracibus funditus eradicati. At hi qui in Italia remansere, post alienensem cladem annos xlij. Albam cum exercitu se recipientes Romanos occurrētes habuere, eosq; terga uertere perterritos coegerunt. Deinde pace facta, annos xlij. quieuerunt. Postea Hetruscis coniuncti aduersus Romanos profecti cum ingenti præda incolumes domum rediere. Quarto exinde anno

cum Samnitibus denuo Romanos inuadit, plurimos eorum cædunt. Paucis post diebus iterato aggressi iuxta Sentinatum regionem prælium ineunt, plurimos obruncant. Post annos decem comparato exercitu in Hetruriam profecti Aretium obsident. Romani auxilium ferentes procul à mœnibus dimicarunt, ubi superati amisso etiam Lucio Cos. Manium Curium suffecere. Is statim legatos in Galliam ad redimendos captiuos misit, quibus contra ius gentium interfectis Romani indignati, nouo delectu habitato in Galliam penetrant: ubi parum processum, obuios Senones prælio commisso obruncant, reliquos sedibus suis eiciunt. Nouam ipsi coloniam inducunt, eamq; ueteri nomine quo primum à Gallis habitata appellat. Boij uerò exemplo Senonum sibi timentes Hetruscis in auxilium uocatis bellum aduersus Romanos mouent, in quo Hetruscorum magna pars, Boiorum pauci effugere. Nec ita tamen animis cecidere, quin redintegratis uiribus proximo anno prælium rursus inirent, in quo ita profligati fuere, ut penè ad internitionem delerentur. Qua clade perterriti, foedus cum Romanis per legatos percutiunt. Hic erat annus tertius quo Pyrrhus in Italiam uenerat, & quintus post eam cladem quam Galli apud Delphos passi sunt. Ex illo Galli tot cladibus uexati, à bellis deinde xlv. annos quieuerunt. Quum postea ex lege C. Flamini promulgata, ager ubi Senones fuere militibus dederetur, indignati Boij uicini Gallos transalpinos exciuerunt, Congolitanum & Anerestem reges circa Rhodanum habitantes ac præcipue gestas cum peditibus l. millibus, equitibus & curribus duobus mil. præter auxilia Cisalpinorum Gallorum & Insubrium & Gallorum qui circa Padum habitant. Nam ex Venetis Cenomanni tantum cum Romanis consenserunt. Romani igitur tantæ multitudini & terrori occurrere parantes, ex omni Italia septies centena peditum milia, equitum uerò lxxx. milia sine transpadanis coegerunt. Ea uis tunc erat Italiae, aduersus quos Annibal paulò post uix cum xxx. millibus ausus est Alpes transcendere. Hoc itaque militum numero partito, ut de aduentu ipsorum acceperunt L. Aemilius Cos. Ariminum miserunt. At illi per Hetruriam iter facientes ad Clusium obuios Romanos habuere, quos fugere stratagemate simulantes insectati, ad sex milia ex eis cæsa sunt. Reliqui in proximum tumultum sese recepere. Aemilius Cos. cognito eorum itinere ex Arimino Romam uersus contra eos proficiscitur. Galli consulis aduentu formidantes tumuli obsidionem, per littus Hetruscis maris remeare statuunt, relictijs impedimentis quo tutius pugnarent. Aemilius descendentes persequitur, nec tamen congressi audent. C. Attilius regulus alter Cos. qui nuper à Sardinia Pisas uenerat, miratus subitum eorum discessum, ut forte interclusum eorum uidit exercitum prælium commisit, atque ita utrinque à Coss. ad unum omnes cæsi fuere. Utebantur gladijs oblongis cuspide obtusa, & paruis clypeis. At Romani contra paruis & acutis gladijs & oblongis secutis, ut cominus magis ualerent. Terrori tamen fuere nuda Gallorum corpora & pulchritudo torquium aurea, & uirgata sagula, quibus toto corpore coruscabant. Post hanc uictoriam Aemilius Paulus per Ligures in Boiorum agrum tendens omnia uastabat, paucis post diebus triumphans urbem ingressus est, ærariumq; ex gazâ ditauit. Post hæc P. Furius & C. Flauius Coss. creati contra Insubres profecti, ac uicti sese in Cenomannorum agrum receperunt. Rursus redintegratis copijs cum longe superioribus numero prælium ad Adduam fluium instaurant, ubi Romani Cenomannos, quibus non satis fidebant præmiserunt, ac eis ponte rescisso necessitate pugnandi fecere. Quam obrem uictores Coss. cæsis ex eis l. millibus discessere. In

Noua Colonia Senonum Boii

Cogolitanus Anerestem Galli inuasere Italia cum peditibus l. millibus.

Ex Italia dcc. m. peditum equitum lxxx. m. sine Transpadanis

L. Aemilius

C. Attilius Regulus Coss.

Gallorum cædes

P. Furius C. Flauius Coss.

M. Claudius C. Cornelius Coss.

subres tanto accepto incommodo pacem anno proximo petiere, omnia pollicentes, quae Coss. M. Claudius & C. Cornelius minime concessere. Quare illi conductis triginta milibus gestatis ultimam periclitantur fortunam. Coss. Aceris urbe inter Padum & Alpes post obsidiones potiuntur. Deinde apud Clastidium collatis signis hostes fugant, fugientes Mediolanum persequuntur, atque in potestatem postremo redigunt. Quo bello Galli ex Italia penitus sublatis sunt. In hanc Polybius it sententiam, qui monet non timendos esse Gallos aut barbaros, si uiribus suis aut prudentia Italia experiatur. Transalpinos posthac diuersis atritos tempestatibus & bellis, Q. Fabius primum Allobrogas, deinde Cn. Domitius Aruernos perdomuit, ducto in triumphum Batuto eorum rege; ad ultimum Iul. Caesar decennali bello sub iugum omnes misit.

FRANCORVM ORIGO ac successiones.

ALLOS dein paulatim occidente Imperio, circa Honorij tempora barbari diuersarum nationum, ut etiam caeteras inuasere prouincias: e Scythia Gothi, Alani: ex Hispania Vascones: e Germania Sueui, Burgundiones, Franci. De his igitur ultimis dicendum, qui rerum potitii caeteros expulerunt. Horum originem annales Gallorum iam inde a Franco quodam Hectoris filio repetunt, qui post Troiae occasum in Germaniam primum applicuerit: gentemque ex eo paulatim propagatam in Galliam migrasse, de quo sane apud nullum legi ueterem autorem. Posteriorum quidem primus qui Francorum mentione faciat, Agathias Graecus autor, qui circa Iustiniani tempora scripsit historiam his uerbis: Francorum natio est Italiae proxima, & terminis iuncta. Veteres tamen hos Germanos dixerunt. Nam circa Rhenum habitant, Galliarumque magnam partem occupant, qui quaque ut reliqui Germani sunt barbari, Romana tamen politia & alijs institutis utuntur. Sunt etiam Christiani & rectissime opinionis, Et paulo inferius. Eorum reges longos post terga crines gerunt non more Turcarum atque Alanorum incomptos atque inordinatos, sed pulchre discriminatos unguentoque delibutos. Reliqua uero turba circutonsa crinibus. Haec Agathias. Ex quo satis constat ex ea natione migrasse quae trans Rhenum, nunc quoque Franconia dicta est. Francorum enim uetus nomen Cincero quoque in epistolis ad Atticum meminit. Hi posteris temporibus anno salutis circiter ccccxx. Theodosio iunior imperante exagitati a uicinis, simul & mutandi melioris soli gratia in proximam Galliam Belgicam cum eorum rege Clodio traiecere, locaque Metesum primo ac Tullensium tenuerunt, ubi Aetio duce Imperatoris, deinde Gothis et Aquitanis, postremo Normandis ac Longobardis uaria successione, ac magna uirtute superatis, tota paulatim Gallia potiti sunt, & ad hunc usque diem inclytum inter Christianos regnum constituere, ac barbaris nationibus magnopere pro Christi religione restiterunt. Reges uero, ut ex eorum, tum etiam aliorum historia accipi, ordine ac compedio referat. Primus igitur genealogias eorum in tris diuidunt progenies. Prima a Pharamundo usque ad Childericum II. quae durauit annos cccxx. usque ad annum salutis dccc. Secunda a Pipino usque ad Ludouicum VI. Lotharij filium, quae durauit annos cccxxviii. usque ad annum dcccclxxxviii. Tertia uero ab Vgone Capeto comite Parisiensi usque ad etatem nostram. Itaque duces primum uti tradunt in Germania coepere post Francum, quem supra dixi Hectoris filium ab eis dictum. Huius deinde natum Marcomirum patrem Pharamundi, qui primus ab eis rex dicitur constitutus anno cccxx. Regni uero x. interijt. Nutrire comas instituit ut a Gallis discernentur, quam consuetudinem, ut ex Agathia supra memorauimus, Reges tantum usurpauerunt usque ad Petri Lombardi praesulis Parisiensis tempora, quo reclamante postea desiere. Clodius cognomento Capillatus ob promissam longe caesariem, Pharamundi filius atque successor, Anno regni xx. extinctus est, imperante Theodosio iunior, primusque traiecto Rheno cum copijs in proximam Belgicam uenit, Tornacensem, Camaracensem, Tullensem, Metensemque ciuitates occupauit, Merouicumque filium regni successorē reliquit. Hic annos xi. rexit. Attila in Galliam uenientē fugit in ciuitatem Aurelianensem. unde iunctis cum Aetio duce Romanorum castris ac Attila pulso paulo post in regiam remigravit. Post eum Childericus natus annos xxxiii. Leone primo imperante. Hic ob libidinem in matronas regno expulsus, deinde restitutus fuisse traditur. Clodoueus rex v. Childerici filius, anno cccclxxxiii. Clotildem Gundebaldi Burgundi regis filiam mulierem sanctam duxit in matrimonium. Quam cum ad Christi religionem exhortantem audire nollet, tandem cum Alemanis praelio concurrens uotum uouit, si compos fuisset, se uxori obtemperaturum. Igitur re feliciter gesta accersito Remigio praesule Rhemensis primus regum Francorum una cum tribus milibus e populo sacro fonte abluuitur anno regni xi. Quo tempore diuino miraculo missa caelitus ampulla per columbam dicitur, ubi Christum quo est oblitus inerat. Seruataque deinde in caenobio S. Remigij ad idem in posterum officium regibus exhibendum. Regnante in Italia Theodorico rege, feruntur & alia huius uiri prodigia. Proficiscens aduersus Alaricum Gothorum regem, qui Tolosae regnabat, Ligerim fluum qui inundatione creuerat eius precibus nocte ita decreuisse, ut uado transmitteretur, & apud Pictaunos castrametretur, Gothosque una cum rege cecidisse, ac Galliae penitus regno & antiqua possessione expulisse. In basilica S. Martini diadema ab Anastasio principe accepit. Moritur anno xlv. Regni xxx. Superstitibus liberis Theoderico, Clodomiro, Clotario, Childberto, qui omnes ex successione regnauerunt. Sepultus Parisijs in Aede S. Petri a se constructa, quem Galli perpetuo colunt, ac pro sancto uenerantur. Theodericus maior natus regnauit annos xxxiii. apud Metensem ciuitatem, partitis alijs cum fratribus locis. Huius maxima gesta commemorantur. Turingiam cum rege sibi subiugauit, in Italiam cum armatis lxxx. milibus traiecit, Bellisarij copias repetino impetu fregit, Transpadanam omnem regionem subiugando, mox inopia pabuli coactus est dimisso in Italia Bucello & Amingo ducibus, qui & ipsi superati a Narsete apud Cannetum in Campania fuerunt. Decem Burgundionum milia auxilio Gothis misit, quorum rex Theodericus sororem eius olim in matrimonium duxerat. Demum per seditionem interfectus dum de imperio cum patris certat, anno regni xiii. superstitē Theodebaldo filio, qui post eum regnauit annos x. Deinde ad Clodomirum Clodouei filium Theoderici fratrem res peruenit. Qui apud Aurelianensem ciuitatem regnauit, prouinciamque ac Burgundiam bello ciuili acquisiuit, hoc modo Gundebaldus Burgundiae rex Chilpericum fratrem maternum Clodomiri auum interfecerat, quamobrem eum ulcisci statuens bello aduersus Gundebaldum moto e duobus eius filijs alterum Sigismundum in praelio cepit, alterum Gothimarum interfecit, regnoque eorum potitur. Sigismundi praecleara est fama sanctitatis, quem captum atque in puteum unam cum uxore & filijs demissum, & post aliquot dies extinctum, ac sepultum in caenobio Aganensi apud ciuitatem Sedunensem,

Q. Fabius Cn. Domitius Iul. Caesar

Gothi Vascones Sueui

Francus

Gallorum mores

Aetius dux

Francorum genealogiae tres Pharamundus rex primus

ramundi, qui primus ab eis rex dicitur constitutus anno cccxx. Regni uero x. interijt. Nutrire comas instituit ut a Gallis discernentur, quam consuetudinem, ut ex Agathia supra memorauimus, Reges tantum usurpauerunt usque ad Petri Lombardi praesulis Parisiensis tempora, quo reclamante postea desiere. Clodius cognomento Capillatus ob promissam longe caesariem, Pharamundi filius atque successor, Anno regni xx. extinctus est, imperante Theodosio iunior, primusque traiecto Rheno cum copijs in proximam Belgicam uenit, Tornacensem, Camaracensem, Tullensem, Metensemque ciuitates occupauit, Merouicumque filium regni successorē reliquit. Hic annos xi. rexit. Attila in Galliam uenientē fugit in ciuitatem Aurelianensem. unde iunctis cum Aetio duce Romanorum castris ac Attila pulso paulo post in regiam remigravit. Post eum Childericus natus annos xxxiii. Leone primo imperante. Hic ob libidinem in matronas regno expulsus, deinde restitutus fuisse traditur. Clodoueus rex v. Childerici filius, anno cccclxxxiii. Clotildem Gundebaldi Burgundi regis filiam mulierem sanctam duxit in matrimonium. Quam cum ad Christi religionem exhortantem audire nollet, tandem cum Alemanis praelio concurrens uotum uouit, si compos fuisset, se uxori obtemperaturum. Igitur re feliciter gesta accersito Remigio praesule Rhemensis primus regum Francorum una cum tribus milibus e populo sacro fonte abluuitur anno regni xi. Quo tempore diuino miraculo missa caelitus ampulla per columbam dicitur, ubi Christum quo est oblitus inerat. Seruataque deinde in caenobio S. Remigij ad idem in posterum officium regibus exhibendum. Regnante in Italia Theodorico rege, feruntur & alia huius uiri prodigia. Proficiscens aduersus Alaricum Gothorum regem, qui Tolosae regnabat, Ligerim fluum qui inundatione creuerat eius precibus nocte ita decreuisse, ut uado transmitteretur, & apud Pictaunos castrametretur, Gothosque una cum rege cecidisse, ac Galliae penitus regno & antiqua possessione expulisse. In basilica S. Martini diadema ab Anastasio principe accepit. Moritur anno xlv. Regni xxx. Superstitibus liberis Theoderico, Clodomiro, Clotario, Childberto, qui omnes ex successione regnauerunt. Sepultus Parisijs in Aede S. Petri a se constructa, quem Galli perpetuo colunt, ac pro sancto uenerantur. Theodericus maior natus regnauit annos xxxiii. apud Metensem ciuitatem, partitis alijs cum fratribus locis. Huius maxima gesta commemorantur. Turingiam cum rege sibi subiugauit, in Italiam cum armatis lxxx. milibus traiecit, Bellisarij copias repetino impetu fregit, Transpadanam omnem regionem subiugando, mox inopia pabuli coactus est dimisso in Italia Bucello & Amingo ducibus, qui & ipsi superati a Narsete apud Cannetum in Campania fuerunt. Decem Burgundionum milia auxilio Gothis misit, quorum rex Theodericus sororem eius olim in matrimonium duxerat. Demum per seditionem interfectus dum de imperio cum patris certat, anno regni xiii. superstitē Theodebaldo filio, qui post eum regnauit annos x. Deinde ad Clodomirum Clodouei filium Theoderici fratrem res peruenit. Qui apud Aurelianensem ciuitatem regnauit, prouinciamque ac Burgundiam bello ciuili acquisiuit, hoc modo Gundebaldus Burgundiae rex Chilpericum fratrem maternum Clodomiri auum interfecerat, quamobrem eum ulcisci statuens bello aduersus Gundebaldum moto e duobus eius filijs alterum Sigismundum in praelio cepit, alterum Gothimarum interfecit, regnoque eorum potitur. Sigismundi praecleara est fama sanctitatis, quem captum atque in puteum unam cum uxore & filijs demissum, & post aliquot dies extinctum, ac sepultum in caenobio Aganensi apud ciuitatem Sedunensem,

Clodius Capillatus

Meroueus

Childericus

Clodoueus primus Christ. Clotildis uxor

Ampulla facta

Contra Alaricum

Theodericus rex transgressus in Italiam

Bucellus & Amingus duces separati a Narsete

Theodebaldus Clodomirus

Gundebaldus Burgundus S. Sigismundus

Childebertus. Regia apud Parisium

Clotildis Amalrici Gothi uxor

Parricidium Childeberti

Templum S. Germani

Clotarius Conabrus dux Britonum

Cenobium S. Medardi

Aripertus rex apud Parisios

S. Germanus B. Guntianus

Sigisbertus

Austrasia Brunchildis

Chilpericus

Phrigundis

S. Glosinda

dunensem, quod ipse construxerat, febricitantes inuocant. Childebertus tertius, Clodouei filius fratri successit. diuiso cum alijs regno, apud Parisios regiam ipse constituit, Cenomannos, Pictaunos, ac Normandos sibi adiudicauit. Clotildem sororem Amalrici Gothorum regi locauit, quae cum a uiro minime Christiano tum iurgijs tum uerberibus ob Christi fidem incessetur, quae apud fratrem eum ad ultionem compulsi. Quamobrem profectus in Hispaniam cum exercitu, Almaricum in praelio apud Tolctum commisso, ad templum quoddam fugere contendente obruncat, urbemque diripit, ac sororem reducit, quae in itinere morbo correpta interijt. Post honestissimum facinus animum ad parricidium conuertit, duos fratris defuncti filios pupillos, quos mater eius Clotildis apud Parisios alebat, ad se aliud simulando uenire iussos necauit. Quorum cadauera relata Parisium ab auia moestissima ac sanctissima muliere multis cum lacrymis contumulata fuere. Childebertus unam cum fratre Clotario puerorum inter se regna partitus, expeditionem postea in Hispaniam sumpsit, ac magna ui Valentiam obsidenti urbis Praesul extra moenia egressus cum dalmatica S. Vincentij occurrit, quam ei dono dedit. Quo facile munere delinitus, domum reuertit. Quo postea dono templum S. Germani praesulis Parisiensis, qui eo sorte tempore decesserat, ac miraculis florebat, ornauit, ubi postremo & ipse decedens sine prole sepultus est Anno salutis dxxv. Clotarius igitur frater superstes omnium suorum Monarchia Galliarum potitur. Cum Conabro Britonum duce bellum gessit, eumque interfecit. Crominum eius filium nothum suppetias ei ferentem, captum in praelio cum uxore ac liberis igne cremauit. Cenobium sancti Medardi Suesionense edificauit, in quo & sepultus est, Anno regni quinquagesimo primo. Quatuor superstitibus liberis, partito inter se regno Chilperico Suesiones, Ariperto Parisijs, Guntiano Aurelianenses, Sigisberto Metenses obuenerunt. Aripertus igitur ex omnibus fratribus patrio successit regno, apud Parisios regia constituta. De quo nihil aliud memoratur, quam quod ob amorē in ancillas coniugem abdicauit. Quamobrem frustra saepe admonitus a sancto Germano Praesule tunc urbis sacris tandem interdictus, ac sine liberis extinctus est. Guntianus frater regnum iniijt, qui Aurelianis imperabat. Hic festus quondam uenando obdormisse dicitur in campis, & ex somno thesaurus ei antiquae gazae manifestatus, quem cum esset nactus cum reliquis facultatibus egentibus distribuit, ad regnum immortale adspirando. Decessit sine liberis Sigisberto fratre cum eius filio Childeperto successore dimisso, Anno regni uigesimo quinto, salutis dclxiii. Apud Francos inter sanctos relatus. Sigisbertus Clotarij filius, & Guntiani frater apud Metensem ciuitatem regnauit, quae ei ex patris hereditate sorte obuenerit, regnum Austrasiae appellatum. Brunchildem Atanagildi regis Hispaniae filiam duxit, quam Arriana secta inquinatam ad ueram religionem reduxit. Bellum cum fratre Chilperico gessit, in quo filius illius Theobertus post multa ab eo crudelitatis exempla secede perpetrata occubuit. At Chilpericus pater fratrem cum sectaretur ab eo fugatus, se Tornacum recepit, ubi obsessus, uxoris Phrigundis opera, quae clam satellites aliud simulando ad Sigisbertum obsidentem interficiendum miserat liberatus est. Mox Parisium ueniens, Brunchildem Sigisberti extincti uxorem cum filiabus Rotomagum relegauit, bonis eorum direptis. Tunc denique confirmato statu, uxorem duxit Glosindam Brunchildis sororem Atanagildi Gothorum regis filiam, quae ex Arriana secta in fidem orthodoxam uersa persanctae uixit. Dolis tandem agitata pellicis Phrigundis, relictis bonis ac

coniugio, saepe in patriam redire frustra tentauit, tandem illius insidijs noctu a uiro iugulata miraculis dicitur clare. Sed & eiusdem Phrigundis opera Andouera prima Chilperiti coniunx abdicata est, quae tris peperit liberos, quorum natus maior Maroueus eiusdem concubinae infectione bonis dimissis, & abdicata coniuge Brunchilde, quondam patris sui uxore monachum egit. Postremo tot illa malis perpetratis, necem addidit uiri, cui ad ultimum se suspectam cognoscebat. Redeuntem itaque e uenatione, eius opera duo satellites eum incautum aggressi trucidarunt, Anno regni trigesimo tertio, relicto paruo filio Clotario, quem ex ipsa Phrigundi primum concubina, deinde uxore suscepit. Interim Childebertus secundus Sigisberti filius, post patris ac patris mortem regnauit in Austrasia una cum Brunchilde matre annos uiginti, quae mulier, quod crudeliter & acerbe administrabat, populo fuit infensa. Viri etiam sui fratris filium in matrimonium quondam accepit, quae tamen omnia religione compensabat, Caenobia, templa, sacras aedis edificando, muneribusque immodicis ornando. Huius Childeberti soror Inguldus Hermogildo Gothorum regis locata fuerat, quae uirum ad religionem orthodoxam deduxerat. Quamobrem a patre Lemogildo post carcerem & uincula securi percussus martyr occubuit. Theodebertus Chilperici filius ex concubina successit, contra quem eius ex matrimonio frater Theodericus ab auia Brunchildi compulsi bellum mouit, fugauitque Coloniā Ciuitatem: ubi obsessus, ac ciuium prodicione interfectus est. Theodericus secundus uictoria potitus, ac fratris filijs interfectis, pacificus cum omnium gratia reuertit. Nec multo post aduersus Clotarium patrum de regno eadem Brunchilde adhortante dimicauit, tandem in regno confirmatus, fratris ab se interfecti filiam in matrimonium duxit, multoque reclamantem Brunchildē consanguinitatis iura esse uiolata, contumelia ac minis repressit, tot scelerum eius adhortationes exprobrando. Quamobrem illa indignata eum ueneno necari, deinde sex liberos eius trucidari mandauit, quae omnia sanctus Columbanus abbas, dum eum a libidine cuperet auertere praedixerat. Ob quam causam a Brunchilde ex Galliae finibus expulsus in Italiam aufugit, ubi supra Ticinum caenobium instituit. Hunc Theodericum eiusque fratrem sanctus Gregorius per literas monuit, ne simoniae crimen in regno permitterent, cum iporum indulgentia par crimini patrantium haberetur. Iam enim huius contagio uitij serpere coeperat apud eos. Clotarius eorum patruus rex Francorum octauus, ex his qui recta stirpe successere, regnauit annos quadraginta quatuor. De quo quod dicam nihil reperio, quam quae supra dicta sunt. Tum quod ex Bertunde uxore genuit Hiltidem filiam, ex qua & Amberto coniuge Herchenoaldus est genitus: unde Pipini, & Carolorum genus descendit. Dagobertus filius heres regni, nonus recta genealogia, uiuente patre regnauit annos sedecim. De Saxonibus triumphauit. Consortem regni fratrem Aripertum fecit concessa ei Aquitania, ac regno Tolosae, cum quo tamen quandoque in discordiam uenit. Quapropter cum fugientem ad Dionysij templum inde nulla ui auellere potuit. Ex illo locum ueneratus insuper caenobio magnifico decorauit, ubi tandem sepultus est, qui ob beneficentiam & religionem dicitur post mortem ex uiso cuiusdam uiri sancti liberatus a caelesti iudicio, in quo multis accusatus criminibus spiritus eius comparuit. Ex filijs superstitibus duobus Sigisberto & Clodoueo Sigisbertus secundus rem suscepit. Is cum prolem minime speraret, septem caenobia magnifice extruxit. Post haec Dagobertum filium suscepit, quem moriens Grimoaldo Pipini filio

Childebertus i. cum Brunchilde matre

Inguldus Hermogillus

Theodebertus rex

Theodericus i.

S. Columbanus aufugit in Italiam.

S. Gregorii monitio.

Clotarius rex

Dagobertus

Aripertus

S. Dionysii caenobium factum.

Sigisbertus i.

Dagobertus Grimoaldus

Maiordomus praefecto praetorij, siue, ut Galli appellant. Maiordomus commendauit. Grimoaldus per prodicionem interfecto pupillo filium suum Austrasiae regno praefecit, quam iniuriam est ultus Sigiberti frater Clodoueus secundus, Grimoaldum interficiendo, 15 enim rebus Francorum succedens, anno sexcentesimo quadragesimo sexto, regnavit annos sedecim. Vxorera duxit Batildem mulierem sanctissimam e genere Saxonum, quae quondam ante matrimonium in peregrinatione transmarina capta fuit, ac salua uirginitate redempta ab Herchenoaldo Maiordomus regiae. Peperit uiro tris liberos, post eius mortem cenobio se perpetuo dicauit Paricisi, quondam a sancta Clotilde extructo primi Clodouei uxore claruit postea miraculis, cuius festum celebratur quarto Calendae Februarij. Extruxit et ipsa quoque cenobia duo: alterum solo, alterum uero reconcinnauit, domusq; ornauit. Caeterum his temporibus creatus nouus magistratus Maiordomus, auctoritate maxima, quippe cum per regum luxuriam atq; ignauiam eo res deducta esset, ut nulla regni cura aut populorum, nisi propriae libidinis esset, necesse fuit huic magistratui res cunctas obire, bella gerere, domi forisq; providere, omnia praeterca regis munera citra regni titulu gerere. Clodoueus igitur cum aliquando sancti Dionysij corpus minus atq; deceret reuerteret retexerit, atq; attraxerit, brachiumq; propterea ipsius aliquantulum frengisset, dicitur in insaniam incidisse: biennioq; post excessisse superstitibus Clotario Theoderico et Childerico filiis, qui omnes ex successione regnauerunt: ac primo Clotarius 111. annos treis. Deinde Theodericus frater succedens breui tempore ob morum insolentiam regno deicitur, quem secutus est Childericus tertius frater, qui crudelitate insigni praeditus, Leodegarium praefulem Augustodunensem apud Lexouium relegauit. Bodolonem maximum inter Francos uirum ligari ad stipitem ac caedi iussit, a quo mox ipse rex una cum uxore reuertens a uenatione trucidatus est. Post quem Theodericus rursus supradictus rex undecimus ex his qui recta stirpe successerant, quem diximus semel a regno pulsum, iteru succedere permixtus nihilo mitior fuit fratre Childerico. Ab initio quidem Leodegarium ab exilio reuocauit, eiusq; consilio multa gessit. Deinde potentiam ueritus cuiusdam Ebroini qui sese stirpe natum regia iactabat, in concordiam cum eo ueniens Praefules nonnullos inter quos Leodegarium ipsius adhortatione necauit. Regnavit annos octodecim, sepultus in aede sancti Modesti Atrebatensis, quam ipse construxerat. Hoc siquidem tempore Pipinus senior Maiordomus fuisse traditur. Clodoueus tertius, Theoderici filius regnavit annos quatuor. Decepsit anno primo imperij Anastasij secundi. Dagobertus secundus Childerici filius, anno quinto decepsit, secundo imperij Leonis, filiumq; paruum Theodericu fidei tutelaeq; Caroli Martelli Maioridomus commisit. Chilpericus cognominatus Daniel, regnum inuasit, contraq; Carolum insurrexit Eudonis Aquitaniae regis auxilijs nixus. Tandem ab ipso uictus, regnoq; pulsus, ac Theodericus imperio restitutus est. Sunt qui dicant quod fugato Chilperico Carolus Clodoucum S. Batildis filium e stirpe regia regno praefecerit, Theodericus quartus Dagoberti filius, post quem Clotarius, postremo Chilpericus, breui inter se spatio succedere. Hic ultimus cum esset natura segnis, populisq; male per eum confuleretur: abdicatus regno, in cenobio monachum egit, et Pipinus nunc Maiordomus hortante ac probante Zacharia summo pontifice rex surrogatus primus ex ea familia postquam Merouengorum prosapia defecit: quae regnavit annos cccxvi.

PIPINI ET CAROLORVM
genus ac gesta.

PIPINVS itaque rex anno D C C L I. secundam inter Fracos incepit progeniem. De qua pauca dicendum, initio a maioribus sumpto. Genus siquidem a regibus Francoru iactant. Ambertus enim uir magnus, ex Hiltide Clotarij octauis regis filia Herchenoaldū genuit, patrem Pipini, qui Grimoaldum suscepit, patrem alterius Herchenoaldi. Ex quo natus alter Pipinus cognomento breuis a staturae breuitate. Hic igitur Maiordomus sub Theoderico 111. fuit: rebus in Germania feliciter gestis, belli gloria floruit: excedens Carolum Martellum, et Carolomanū filios haeredes dimisit. Martellus officio paterno succedens in aula regia res gessit item praclaras. Leone secundo siquidem Imperat. anno D C C X V I I I. Sequana transmissio aduersus Aurelianos mouens uno impetu hostes fudit: Rhenum deinde traiciens Saxones, Alemanos, Sueuos, Bauaros, regno Francorum adiecit: Saracenos ab Eudone duce in Aquitaniam uocatos apud Turonum memorabili clade adflixit. C C C L X X V. millibus partim caesis, partim fugatis. Post item aliquantulum temporis Amorream alterum eorum regem ex Hispania suppetias Athimo apud Narbonem obfesso ferentem cum toto exercitu trucidauit. Hinc Gothos, qui Hispaniam citeriorem et Galliae partem trecentos iam annos turbabant, deleuit praeter paucos: qui ad Barcinonensium opera et loca confugere. Expulsis igitur exteris nationibus, Galliam omnem Francorum regno subiecit: et paulo post mortuo Theodorico rege, ut Childericus eius germanus ei succederet, curauit. Decepsit ex morbo in Gallia, Carolomano et Pipino liberis superstitibus: quorum alter ut in Bauaria, Alemania, et Metensi: Pipinus autem ut in Burgundia, Francia et Aquitania dominarentur, mandauit. Carolomanus Romam petijt, et Zacharia pontifice salutato in cenobio Casinensi in Italia monachum egit. Pipinum uero alterum filium, de quo nunc agimus, Franci adhortante eodem pontifice, deiecto ob ignauiam Chilperio, regem crearunt. Anno salutis D C C L I. Hic igitur Stephano 11. pontifici ab Aistulpho Longobardorum rege oppresso, et in Galliam fugienti suppetias tulit, bisq; traiectis Alpibus in Italiam cum exercitu properans, Aistulphum coegit, rebus primum a pontifice repetitis: deinde exarchatu Rauennate, et quicquid ferè in Italia ceperat Petri Cathedra cedere frustra tunc reclamante Imperatoris Protospatario. Inde postquam in Galliam reuertit, Taxillum Bauariae ducem sibi subiecit. Cum Aquitanis 111. annos decertauit, Manfredo primo praelio in fidem accepto: quem postea rebellantem Carolus filius domuit. Moriens duos omnino filios reliquit, Carolomanum et Carolum, cui postea magno cognomentum fuit. Huius igitur prima militia post obitum patris contra Aquitanorum regem Himuldum fuit, quem in dedicationem accepit. Adersitus in Italiam ab Hadriano pontifice contra Longobardos, Desyderio eorum rege per obsidionem Papiæ in potestate recepto, eos ex Italia annos ferè C C I I I I. possessa eiecit. Inde domum reuersus, bellum Saxonum quod annos ferè X X X I I I. cum Francis durauerat, quamuis interpellatum prosequitur: quibus tandem sub iugum missis eam omnem gentem ad Christi cultum redegit. Post haec aduersus Aigoladum Saracenum, Hispanosq; male de Christo ob Arrianam sectam sentientes, expeditionem sumens, breui tempore subiugatos, Pampilone, Caesaraugusta, et quibusdam alijs oppidis expugnatis recte sentire coegit. Redemptem in Galliam Vascones, qui in insidijs erant, adorti clade adfecerunt, Rolando cum parte militum caeso. Eam expeditionem

Turpinus praeful Rhenensis Catalogus procerum in Hispania

Taxillo Bauarus

Gottifredus Normandus

Bernardus Italiae rex

Ludouicus Pius

tionem sicut et reliqua gesta Caroli Turpinus praeful Rhenensis, qui rebus interfuit, scripto tradidit: ubi Catalogum procerum qui eum sunt comitati, hunc ferè enumerat. Rolandus comes Cenomannensis ex Millone et Berta Caroli sorore genitus, cum quatuor millibus bellatorum. Olucrius comes Gebennensis filius Rainerij cum tribus millibus. Araastagnus dux Britonum cum septem millibus. Euleus dux Aquitaniae, Gauserus dux Burdegalensis, Gundebaldus Phrisiae, Gellius comes Nanetensis, Renaldus de Bellauda, Naaman dux Bauariae, Ogirius dux Daciae, Lambertus princeps Bituricensis, Samsion dux Burgundorum, Garinus dux Lotoringiae. Constantinus praefectus Romanus. Testatur quoque Turpinus ingentem fuisse exercitum, magnumq; telluris spatium duorum ferè iter dierum amplexum. De his multa posteris fabulosa sunt tradita: ueritas tamen, ut et uiribus, et corporum proceritate ceteris mortalibus praestiterint. Italiam postea Carolus rursus repetens, Bencucanorum, qui duce Araiso in Romanum pontificem bellum parabant, tumultus compressit. Taxillonem Bauariae ducem impellente uxore, quae filia Desiderij fuerat, res nouas molientem sola legatione sedauit: acceptis etiam obsidibus, Hunnos qui Pannoniam diu occupauerant, plurimis utrinque acceptis incommodis, tandem clade maxima adfecit: amplissimisq; deinde spolijs onustus in Galliam reuertens, Gottifredum Normandorum ducem, Francorum socios uexantem, in potestatem redegit. Leonem tertium pontificem a Romanis expulsum, ac eius auxilium implorantem, per legatos confestim, deinde per se, tertio ueniens in Italiam, compressa seditione, ac repulsis inimicis restituit. Pro quibus meritis ab ipso Imperator primum consalutatus: et nomen quod annos ferè C C C X X X. cessauerat, occidenti restituit. Domum postremo repetens non minore dignitate otium gessit, artes liberales magnopere colendo. Quorum studium Parisij primus instituit. Tum sacra loca exaedificando. inter quae X X I I I. cenobia in antiqua Chronica nominata comperio. Tum nobile illud templum sancti Martini Aquisgranum: ubi etiam ex pleuresti decepsit anno etatis L X X I I. Imperij decimoquarto, salutis D C C C X V. Liberos 11. genuit, Cotrudem, Bertam, Gillam foeminas. Mares uero Ludouicum, Carolum, ac ex concubina Pipinum. quem Hadrianus pontifex Romae de sacro fonte leuauit. E quibus tantum superstes Ludouicus, ac imperij successor fuit. Bernardum uero ex Pipino filio nepotem Italiae regem creauit. Traditur Carolus omnia quae pater Pipinus pontifici dederat probasse. Est et autor Iacobus de Voragine, cum auxilio Genuensium instructa contra Saracenos classe profectum Hierosolymam recuperasse: cui minime ceteri adstipulantur: quod etiam Florentiam aedificijs restituerit, nullus est idoneus autor. Illud sane inter omnes constat, cum Imp. Constantinopolitano de imperij diuisione conuenisse. Venetosq; legibus proprijs uti permisisset. Traditur et in uictu delicatior fuisse. Venationis etiam quadantem studiosus. Corpore procero uiribusq; uastis praeter humanam consuetudinem, omnes cum fatentur fuisse. Praeterea ob ingenia erga religionem merita liberalitatemq; ac misericordiam in pauperes, apud Aquisgranum, itemq; Parisium, pro sancto, quamuis in catalogum non relatum, uenerantur. L V D O U I C V S cognomento Pius, accepto de patris morte nuntio extemplo uenit Aquisgranum: ubi Leonis Imperatoris Graeci legatione audita foedus cum eo renouauit. Bernardum Italiae regem primo quidem probauit: mox ubi comperit imperium adfectare, capti securi percussit: eius fautoribus, inter quos praefules multi fuerunt, diuersis in locis exilio multatis.

Quatuor suscepit omnino liberos, quorum natu maximum Lotharium in Bernardi locum successit: Pipinum Aquitaniae, Ludouicum Bauariae: Carolum uero cognomento Caluum, ex alia uxore susceptum, Francia Burgundiaeq; reges constituit, a quibus multa deinde incommoda passus, et in carcerem coniectus est. Denique post annum ab eisdem in dignitatem pristinam restitutus. Quae omnia ciuilitate tulisse, et cum illis clementer egisse postea fertur. Stephanum 1111. Pont. Galliam petentem magna populorum celebritate spectatum properantium, magnifice excepit: a quo mox diadema apud ciuitatem Aurelianensem accepit. Conuersus deinde ad bella Viomarcum tyrannum Britanniae regnum occupantem in praelio obruncauit. Bulgaros Pannoniam inuadentes repulit, ac petentibus pacem dedit. Michaelis imperatoris Graeci Legatos de imaginibus referentes ad Romanum Pont. reiecit. Ab eisdem legatis liberos Dionysij Ariopagite in Latinum sermonem conuersos ei adlatos, ut autores sunt Landulphus de Columna, et qui ante eum de rebus Francorum scripsit Eginardus, templo illius dicauit. De pietate ipsius in Ro. Pont. multa Bibliothecarius refert. Ciuitates quas ei dono dedit, enumerat. Ego quoque ex antigrafo uetusti libri, quod in bibliotheca Vaticana hodie continetur, ubi eius enarratur donatio, apographum excepsit. IN NOMINE domini Dei omnipotentis patris et filij et spir. S. Ego Ludouicus imperator concedo tibi beato Petro principi apostolorum, et per te uicario tuo Donno Paschali summo pont. successibusq; eius in perpetuū ciuitatem Romanam, cum sua iurisdictione omnibusq; circa terris, ciuitatibus, portibus, ac Maritimis locis Hetruriae. In ea denique mediterranea Urbem ueterem, Balneoregium, Viterbium, Soanam, Populoniam, Rosellas, Perusium, Maturanum, Sutrium, Nepe. Versus Campaniam, Ananiam, Signiam, Ferentinum, Alatrum, Patricum, Frusinonem, cum omnibus circa oppidis et uicis, Necnon exarchatum Raucennae integrum, sicuti pie recordationis Carolus pater et item Pipinus auus noster beato Petro dudum concessere: uidelicet Rauennam, Bonuium, Aemyliam, Forum populi, Forum Iulij, Fauentiam, Imolam, Bononiam, Ferrariam, Comaclum, Adriam, Ceruicum. In marchia Pisaurum, Fanum, Senogalliam, Anconam, Auximum, Numanā, Esium, Forum Sempronij, Feretrum, Urbium, territorij Valnense, Callium, Luceolos, Eugubium. In Campania Soram, Aquinum, Arpinum, Theanum, Capuam. Patrimonia quoq; ad nostram pertinentia ditionem, Beneuentanum, Salernitanum, Calabriae inferioris et superioris, ac Neapolitanū: Ducatum insuper Spoletinū, Tuder, Otriculum, Narniam: reliquaq; eius ditionis, insulas quoq; inferi maris Corsicam, Sardiniam, Siciliam. Quae omnia pie memoriae Pipinus auus, deinde Carolus Imper. genitor noster per Atherium et Mainardū Abbates ad hoc sponte missos beato Petro eiusq; successoribus scripto concesserunt: nos item probamus atq; concedimus. Praeterea summi pontificis deligendi Romano concilio potestatem esse uolumus, modo sine discordia fiat: ac post consecrationē legati ad nos successoresq; nostros reges Francorum conciliandae charitatis et amicitiae causa nutantur, sicut temporibus Domni Caroli atau, et Pipini au, et postremo Caroli genitoris nostri mos fuit. Hanc igitur nostram uoluntatem scripto ac iururando firmamus: et per Legatum S. R. E. Theodorum Donno paschali misimus; manuq; propria me subscripsi. Ego Ludouicus. Subscribere quoq; tres eius filij, episcopi x. abbates 111. comites x. Bibliothecarius, Mansionarius, Hostiariusq; unus. Insequente deinde tempore Otho Imperator apud eundem librum sub Io. x. 11. in haec se subscripsit, Ego Otho Imp. pro anime nostrae filijq; ac parentū nostro-

Ludouici donatio

Othonis concessio

Hemici concilio

Lotharius

Ludouicus II

Carolus I Caluus

Contra Saracenos

Inscriptio

rum salute hæc omnia supradicta, tibi beate Petre successo-
ribusq; tuis libenter concedo: subscribereq; episc. x. Abba-
tes duo, Comites v. Optimates octo anno Sal. DCCCCLXII.
Indicti. v. Sub Henrico autē subscribere episc. x. I. I. I. I. Ab-
bates I. I. I. I. Duces I. I. I. Comites v. I. I. I. Optimates v. I. I. I.
Hæc igitur quæ de Ludouici donatione comperi in uetusto
codice iam à consensu patrum admissa, quo nullum hodie po-
tius testimonium habemus. Ludouicus reliquam sibi præter
ea quæ dedit referuauit Hetruriam. Deceffit anno imperij
x. xv. eodem ferme mense, quo et Michael Græcus Imper.
sub Gregorio quarto LOTHARIUS post mortem paren-
tis cum fratribus de imperio dimicans in hanc cum eis ope-
ra Sergij pontificis pacificatoris concordiam uenit, ut Ca-
rolus Galliam, Ludouicus Germaniam teneret, reliqua sibi
imperiali nomine atque autoritate cederent. Tres suscepit
liberos: Ludouicum, Carolum et Lotarium. Huic ultimo
ea pars obtigit quæ inter Austrasiam et Prouinciam sita
de suo postea nomine Lotharinga dicta est. Post hæc cum
orbi annos xv. præfuisset relicta Ludouico rerum cura,
quem quinquennio antea Imperij consortem elegerat: sese
imperio abdicauit: et in cœnobio monachum egit. LVD O-
VICVS II. uiuente patre anno DCCCCLVI. Romam
profectus à Sergio Pont. diadema sumpsit: filios habuit Ca-
rolum et Ludouicum, qui Francis Germanisq; præfuerunt.
Amantissimus ante alios Nicolai primi: cuius creationi Ro-
mæ interfuit: deq; communi consilio ambo cuncta gerebat.
Imperauit annis xx. Deceffit Mediolani: ubi etiam tumu-
latus. CAROLVS II. cognomento Caluus Ludouici Pij
filius. Huic ab initio Gallia in portionem cecit: in qua re-
gnauit ann. xxx. I. I. I. I. Filios Pipini fratris in Aquitania
regnantis duos Carolos res nouas querentes relegauit, mo-
nachosq; coegit esse. Sed et ex totidē proprijs filijs eiusdem
nominis alterum regnum perturbantē eodem modo tracta-
uit: alterum in singulari certamine, cum quodā milite exer-
citationis gratia percuntem amisit. Vocatus Romā à Leo-
ne I. I. I. I. in auxilium contra Saracenos, qui iam moenia te-
nebant urbis, præsto adfuit. Consecuta deinde uictoria in
Galliam reuersus, post aliquot annos audita Ludouici Impe-
ratoris morte Romam statim reuertit: et à Ioanne VII. Pontific.
successor imperij factus diadema suscepit anno
DCCCCLXX. nixitq; annis postea tantum v. I. Nam Lu-
douicus frater qui in Germania regnabat, ægre ferens se in
imperio posthabitu, bellum ab initio parabat: Sed statim
extinctus liberis superstibus Carolo Crasso et Ludouico
Balbonatu maiore, qui postea imperarunt. Hi aduersus pa-
truum ingenti exercitu uenientes obuium cum apud Veronam
armatum habuerunt: qui profligatus Mantuam se recep-
cit, ubi in ualitudinem incidens, ueneno à quodam Sede-
chia medico Hebræo dato dicitur absumptus, cuius adhuc
ibidem sepulcrum extat. Vir fuit inani iactantia ambitio-
neq; infinita, plura sibi quam fas est adscribendo, ut ait Si-
gibertus. Nam oppidum in Gallia Carolopolim appellauit.
Eius aduētus in Italiam testem habeo Marmoris inscriptio-
nem, quæ adhuc legitur in templo sancti Michaelis Romæ
apud Vaticanum, et huiusmodi uictoriam indicans, quam
ponere mihi uisum est. Tempore Leonis I. I. I. I. imperante
Carolo Magno eo tempore, quo beata Basilica à Saracenis
capta fuerat: tunc denique pro totius mundi capite turba-
to, Gallia omnis cum rege Carolo ad tuendam Italiam ue-
nerat, ubi contra inimicos domani certando quidam mor-
tui sunt: et in crypta iuxta Neronis palatium sepulti: e-
odem tempore à Leone Papa. et rege Carolo ad honorem
Michaelis archangeli supra illos facta ecclesia. His itaque
peractis rex in Apuliam abiit, eamq; beato Petro et Ro-
mæ subiugauit. In quo in primis notari licet, cur Imperatore

Carolo Magno dicat, cum multis ante annis cum deceffit
se constat: putandum igitur ex auspicijs primi conditoris
omnes ex ea familia Carolos appellare uoluisse. Prosequi-
tur deinde inscriptio mōstrans, quemadmodū in reditu Ca-
roli in Galliam ex Apulia nobiles quidam et Phrisia Germa-
ni corpus S. Magni Fundis repertum, secum ferentes apud
Sutrium admoniti sunt in somnis ut in Urbem Romam id
referrent. Itaque iuxta idem Michaelis templum id colloca-
uerunt constructo in eodem loco Xenodocheo annuoq; ue-
ctigali adsignato, quo eius nationis pauperes refugium ha-
berent. Omnia nunc auaritia nostrorum pessum iere. Ve-
rum deinde edificatum S. Spiritus alterum in Saxia, ea de
causa dictum, quod Phrisij Saxones ut supradixi in eam se
partem reciperent. Sed ad reliquos reges reuertar. Ludou-
icum igitur Balbum cognomento qui Galliam regebat, pa-
truo successorem Ioannes x. I. I. I. Pont. elegerat, nisi multa
ui à Romanis Carolum Crassum fratrem, qui tunc Ger-
maniæ præerat ei præponere coactus fuisset. Biennio tamē
una cum Carolo imperauit, mox ueneno sublatus Caroli co-
gnomento Simplicē Fraciæ regē et Carolomanū patrē Ar-
nulphi, qui postea Cæsar fuit, liberos reliquit. Carolus
Crassus interim imperiū continuauit annos x. Hoc tēpore
Normandi qui annos xl. bellis aduersus Francos uexaue-
rant, apud Carnutes prælio memorabili uicti sunt à Ri-
cardo Burgundiæ duce et Roberto comite Parisiensī pa-
tre Odonis eius, qui postea regnum Francorum admini-
strauit. Normandorum enim eo tempore duo fuerant duc-
ces, Rollo et Gello: quorum Rollo idem et Gottifredus
appellatus, inita cum Francis concordia Caroli huius fi-
liam in matrimonium duxit, et per Robertum comitem
sacro fonte ablatus Roberti nomen accepit. Is igitur primus
dux Normandorum Christianus genuit Gulielmum patrem
Ricardi I. I. I. et Roberti Guiscardi, qui Robertus Apuliā
et Siciliā in Italia acquisiuit, ac Alexium imperatorē bello
uicit. Hic deinde Gulielmum ex cōcubina genuit, qui Arol-
dum Anglorū regem interfecit. Gelloni autem alteri Nor-
mandorum duci tradidit Carolus rex montem Blesensem,
in quo ille castrum munitissimū edificauit, genuitq; Theo-
baldum patrem Odonis Campaniensis, ex filia Conradi im-
peratoris. Odo uerō alterum genuit Odonem patrē Theo-
baldi iunioris. Hæc igitur genealogia comitum Blesensium.
Carolus autem Imperator post hæc gesta cum paulatim
mente laboretur, ei uiuo surrogatur Arnolphus Carolo-
mani filius Ludouici Balbi nepos, qui annos x. I. I. impera-
uit: Normandos iterum tumultuantes ingenti prælio pa-
catos reddidit, ultimusq; è Gallis Cæsar fuit cū annos pro-
pe centum imperassent: translatum deinceps ad Germanos
imperium, ut in alia imperatorum narrauimus historia.
Quamquam Ludouicus filius à Gallis patri surrogatus nec
à Pontifice probatus v. I. annos imperauit, à Berēgario de-
inde imperatore superatus atque interfectus. Regno dein-
de Francorum Carolus Simplex Ludouici Balbi filius puer
post patris obitum natus successit: cui tutorem adhibue-
runt Odonem filium Roberti Parisiensis illius qui con-
tra Normandos strenue pugnauerat, de genere Saxonum.
Hic postquam annos ix. regis nomine summa fideiitate
administraffet regnum pupillo restituit, pro quibus me-
ritis ab eo parte imperij donatus est. Carolus igitur sumpta
regni cura Edinam Eduardi regis Angliæ filiam in matri-
monium duxit: cumq; annos xx. v. I. I. regnasset à Roberto
Odonis tutoris iam defuncti fratre bello petiit, eo quod
fratris ei ditionem abstulisset: hoste tandem in prælio in-
terfecto apud urbem Suesionem ea potitur. Verum paulo
post ab Eriberto sororio amice exceptus apud castrum Pe-
toream dolo captus est, ac in custodia demum extinctus.
Edina

Corpus S. Ma gni

Ludo. I. I. Balbus

Carolus I. I. Crassus

Normandorū bellum

Rollo Gottifredus Gello

Robertus Gulielmus

Robertus Guiscardus

Gellonis ge- nus

Comites Blesenses

Ludouicus nō probatus

Carolus Sim- plex

Odo Robertus

Odonis frater à Carolo in- terficiuntur

Edina

Rodolphus Ludouici I. I. I. Caroli Simplicis filius

Lotharius Vgo magnus Parisien. dux Francorum

Ludouicus v

Vgo Capet

Robertus

Henricus

Burgundorū defectio

Edina uerō uxor cum paruo filio Ludouico ad patrem
Eduardum in Angliam confugit. Rodolphum post hæc Ri-
cardi ducis Burgundiæ filium regem delegerunt, quem
olim Barolus Simplex sacro fonte abluerat. Hic ut ait Si-
gibertus, ab Italis contra Berengarium uocatus uictoriam
adeptus est, regnauitq; annos I. I. I. Ludouicus puer inter-
rim ex Anglia cum matre reuocatus regnauit annos I. x.
E Giberia primi Othonis sorore Carolomanum, Lotha-
rium, et Carolum genuit: Insenfos ac rebelles habuit re-
gni proceres. Post quæ Lotharius eius filius annos xxx. I.
qui in ordine regum trigessimus fuit: sub quo Vgo Ma-
gnus comes Parisiensis factus est dux Francorum. Hic enim
fortiter aduersus Normandos dimicauit, à quibus captus
demum fuit, et Rotomagi in custodiam traditus: deinde
auxilijs Othonis imperatoris cuius sororem duxerat li-
beratus, nunc demum Francorum regebat exercitum. Li-
berosq; suscepit Othonem, Henricum et Vgonem. Lota-
rius interim deceffit ex ueneno uti putatur ab uxore adul-
tera dato. Cui Ludouicus filius successit biennio, et ipse e-
odem fato sublatus Blanchæ coniugis opera, postremus sanē
in Caroli familia.

TERTIVM FRANCORVM genus.

GO interea cognomento Capet quod ca-
pitia sic Gallice appellata per iocum alijs
auferre soleret, filius Vgonis Magni comi-
tis Parisiensis, cum Francorum duceret
exercitum, contra Carolum Ludouici pa-
truum rebellans bellum gessit annos I. I. I. quem tandem in
custodiam apud ciuitatem Aurelianensem misit, mortuoq;
demum successit, ac regnauit annos I. I. I. Hunc siue hu-
ius patrem Dantes cur lanium fuisse dicat non satis scio,
cum manifesto sit falsum, nisi forte Galli sic per iocum ap-
pellant eum qui pecuniariam aut macelli annonam nimium
curet. Robertus Vgoni patri successit annos xx. I. I. I. I.
qui sacerdotio prius erat addictus, quapropter non mino-
re in regno quoq; religionis quam militiæ studio teneba-
tur, Horas canonicas quotidie obibat, ferturq; ex eo prodi-
gium in cuiusdam oppidi obsidione, irruptione hostiū nun-
ciata nō prius occurrisse quam coeptas horas absoluisset, ex
quo et hostes nihilominus fugauit et oppido corruentib.
muris potitus est. Solebat et in ipsis horis plerunq; choro
S. Dionysij interesse, amicumq; monachorum serico uti. Loca
plura religiosa excitauit: apud Aurelianum cœnobium sancti
Aniani. in sylua Aquilina sancti Medardi, et sancti Leode-
garij in Viteraco castro, sancti Regalis in ciuitate Syluane-
stensi: apud Augustodunum, sancti Casi cœnobium. Solebat
et hymnos ipse cōponere. Quōdam profectus Romam aræ
basiliæ Petri chirographum obtulit, ubi responsorium erat
cum musicæ ratione ab eo compositum, putantibus omni-
bus magnum aliquid dedisse, antequam res appareret: libe-
ralis alioquin in pauperes: uerum clam uxore, quod recla-
mantem uideret. Ex Henrici ducis sine liberis morientis tes-
tamento Burgundiam adsecutus eam postea Landerico ad
se pertinere dictanti restituit. Hærichus filius regnum de-
inde adsequitur, quamquam aduersante matre Cōstantia ad
opes et auxilium Roberti regis Normandorum cōfugiendo.
Cum eius postea successore bellum gessit: Aedem Parisij san-
cto Martino construxit: in qua ciuitate pauloante multa
edificia flagrauerant. Hoc tempore Burgudi ad Conradum
Imperatorē defecere cum annos c. xx. x. Gallis paruissent.
Henricus cum regnasset annos triginta, moritur superstiti-

bus liberis Philippo et Vgone, qui Magnus cognominatus
est. Philippus primus huius nominis regnauit annos Qua-
draginta octo. ciuitatem Bituricensem à comite Arpino emit
uiro strenuo pariter et religioso: qui ad expeditionem Hie-
rosolymitanam una cum Petro eremita proficiscens pecunia
maxime indigebat: nonnulli emtram ab Henrico patre di-
cunt. Vgonis Magni Philippi fratris inclytum nomen est in
armis, inter duces et ipse sacræ expeditionis. Ludouicus
Philippi filius et hæres, cognomento Crassus ob uasti cor-
poris molem, construxit sancti Victoris cœnobium prope
moenia Parisia. Cum ad extremum morbo premeretur ea
fuit religione, ut exurgere ac obuiam sacerdotibus eucha-
ristiam ferentibus proficisci contenderit. Excessit anno re-
gni uigesimo secundo, sex liberis relictis: Philippo qui equo
lapsus interijt. Ludouico qui postea regno successit. Henri-
co Beluacensi præfule: Petro et Philippo Archidiacono
Parisienfi. Ludouicus igitur post Ludouicū patrem regna-
uit annos Quadrageinta octo. Hic ex uoto probante Euge-
nio Pont. qui tunc in Gallijs agebat, ad expeditionem Hie-
rosolymitanam una cum Conrado Imperatore et ingen-
ti multitudine profectus parū feliciter rem gessit: per Syriā
siquidē iter faciens fame oppressus unā cū alijs eodem anno
domum reuertit re infecta. Cum iam sexagenarius libe-
ris careret iussit omnes subditos uota pro sobole facere:
quo factum est ut anno sequenti filium susciperet Philip-
pum: qui postea Augustus cognominatus est, quod rem
Gallicam auxerit: annos xliiii. regnauit, Patris imi-
tatus exemplum expeditionem eandem et ipse cum Ricar-
do Angliæ rege multisq; alijs principibus sumpsit. Itaque
soluens à Brundisio et cum Saladino primum concurren-
do feliciter aggressus exitum habuit infelicem: cum in dis-
cordiam cum Anglo uenisset, domum et ipse re infecta
reuertit, Angliæq; bellum mouit. Decimas imperauit, Inno-
centio I. I. I. una cum clero Galliarum reclamante: at ille iri-
tatus magis etiam instabat. Itaque et Ricardum primo, de-
inde ipsius filium Ioannem in bello superauit. Sed et de
Othone Imperatore uictoriam apud Belgas adsecutus, Vi-
ctoriæ nomine cœnobium apud Syluaneum excitauit: ci-
uitatem Andegauensem dirutam restituit: Iudeos omnes
expulsi moriens anno Millesimo ducentesimo uigesimoterc-
tio, multa religiose legauit. Ludouicus Philippi filius nul-
la re alia clarus, quam quod sancti Ludouici pater, qui
post eum regnauit, extitit: quamquam et ipse uita continen-
tissimus fuisse traditur: Auemionem expugnauit, quod eum
transitu à Biturigibus uenienti prohibuissent. LVD OVI-
CVS puer in tutela matris Blanchæ relictus est non sine
procerum indignatione, quod mulieri tantum regnum
committeretur. Quapropter in eos coniuratum: re dete-
cta Ludouicus coniuratis ueniam petentibus benigne con-
cessit. Iuuenis adhuc non procul ab Isaræ fluuio cœno-
bium Montisregalis extruxit collocatis in eo monachis Ci-
stertientibus. Quotidie Centum uiginti pauperes alebat:
mendicos ulcerososq; manibus adtrectando ad osculum us-
que dignabatur: uenientem ad se Henricum Angliæ re-
gem summa comitate excepit: dimissa insuper et Aquita-
nia, ea lege ut Normandia, Andegauia, et Cenomano
ipse quoque cederet: ob quas terras ingens olim inter
Francos et Anglos contentio intercesserat. Engeranum
maximum in eo regno uirum qui res administrabat, quod
quosdam nobiles adolescentes leui de causa cruci ad-
fixisset, exulare iussit in Syria, ubi opem ille aduersus Chri-
stianos quaesuit. Probante quoque Innocentio I. I. I. qui
tunc in Gallijs aderat: ad expeditionem Hierosolymita-
nam cum Roberto et Carolo fratribus ac coniuge
haud felicibus quam prior Ludouicus profectus est: ac pri-
mo Sy

Philippus I Vgo Magnus

Ludouicus Crassus

Ludouicus Ludouici v

Philippus Au gustus

Ludouici. v. I. I. S. Ludo. I. x

Engeranus

63
Damia in Saracenos Syria.

In Saracenos Africa

Philip. 1111.

Philippus Pulcher iud Boni facti 1111

Flamingorū defectio Ludouicus Glutinus x. Philippus Longus Engerannus cruci adfixus

Philippus Valesius Bellum cum Eduardo

mo Syriam ingressus Pelusium nunc Damiatam in Aegypto cepit, uarijsq; exinde praelijs cum Saracenis habitis tandem superatus capitur: pro cuius redemptione Damiatam reddi neesse fuit. Domum deinde reuersus, omnes feneratorum iudeos, aleatores, ac impia in deum uerba dicentes, discedere iussit. Petrum Britonum comitem, a quo bello laessebatur, simul cum eius auxiliari Henrico Angliæ rege superauit. Alteram postremo in Carthaginem contra Saracenos expeditionem tantauit: duobus secum filijs adolescentibus & Theobaldo Campaniæ comite ductis: ubi prospere primum dimicauit. Deinde pestilentia passim castra occupante ipse una cum Ioanne filio interijt octauo Calendas Septembris m. c. l. x. cum regnasset annos quadraginta tres. Carolus interim frater subsidiariam classem in Africam ducens: ubi rem iam senescere ac omnia turbata uidit: pacem hosti certis conditionibus dedit. De Ludouico insuper traditur & illud pietatis exemplum: cum ccc. milites a Saraceno captos e suis ipse redimeret, ac per hostis perfidiam luminibus postea priuatos animaduertent, totidem cellas Parisij extruendas curauit, ubi ex uectigali eis assignato perpetuo alerentur. Quod adhuc Xenodocheum durat. Ex Margarita Renati comitis Prouinciæ suscepit mares quatuor, Ludouicum qui iunior decessit, Philippum qui post eum regnauit, Petrum de Alanone, Ioannem Niuernensem, Robertum Claromontensem comites: foeminas totidem, Isabellam Theobaldo regi Nauarræ: Blancham Ferdinando Castellæ regis filio, Agnetem duci Burgundiæ, & Margaritam duci Brabantiae nuptas. Relatus est in catalogum sanctorum a Bonifacio octauo. cuius festum die colunt qua ex hac uita migravit. Philippus cum patre profectus in expeditionem Africanam, statim post eius mortem ad rem suscipiendam domum reuertit: ac Viterbio iter faciens Cardinales qui conuenerant Alexandro quarto Pontifice defuncto consalutauit: cum Petro Aragonensi pro regno Siciliae nauali praelio cõfluxit, in quo superior etiam recepta Gerunda discessit: interq; Genueses & Venetos post longum & maximum bellum pacis auctor fuit: regnauit annos quindecim. Philippus cognomento Pulcher, & noninis & regni successor annos uigintiocto. Iudeos expulit: graues cum Bonifacio inimicitias exercuit: sacris ab eo interdictus, quod eius nuncium ad expeditionem in Saracenos, regem alioquin lentum, acerbius exhortantem, in carcerem coniecerit. Quamobrem Sarram Columnam tunc forte Bonifacii inimicum ac profugum in litore Masiliensi cognitum ac redemptum a piratis cum ualida triremi contra pontificem mittit: quem ille Anagnina in domo paterna captum Romanisq; deductum in carcere necauit. Hoc tempore Flandrenses a rege Gallie defecerunt, & Templariorum ordo sublatus, Philippi filij tres omnes ex successione regnauerunt: Ludouicus primum cognomento Glutinus, annos duos. Deinde Philippus cognomento Longus annos quinque: postremo Carolus v. Ex quibus nihil aliud dignum memoria legitur, nisi quod Ludouicus Engerannus, quem supra nominauit, cruci adfixit. Iudeos quoque quos pater expulerat reduxit. Philippus Valesius filius Caroli comitis de Valesio, qui Carolus Philippi Pulchri regis germanus fuit: deficiente reliqua sobole uti proximus cognatus regno successit. Reclamante Eduardo Angliæ rege, ac Gallie regnum exposulante iure Isabelle filie Philippi Pulchri, quæ Eduardo eius patri nupta fuerat: Philippo quoque Pharamundi primi Francorum regis lege se tuente, quæ iubebat ut uirilis tantum succederet proles. Itaque uentum ad arma: Anglus adscitis Flandrensibus praelio ubi supra triginta milia cecidere, Philippum su-

perat: eiq; Gessoriacum portum nunc Calestium abstulit. Philippus Viennensium principatum dicitur emisse. Huic successit filius Ioannes, qui cum ante omnia bellum cum Anglico instaurasset, ipse una cum Philippo filio capitur: dimissusq; certis conditionibus tributi quibus minime stetit. Quare ab Eduardo postea terra mariq; magnus adscitur incommodis. Sed cum neq; æs alienum quod cum Parisiensibus pro sua redemptione contraxerat exoluere curaret: illi rebellauerunt duce rege Nauarræ, quem tunc captum Parisij e custodia liberauerunt exoluto tandem ære res composita. Tempore quo captus in Anglia tenebatur, Carolus filius regnum administrabat: ubi primum dimissus statim Burgundiam ob Philippi tunc mortem adsequitur: ante uerò bellum Anglicum cum rege Nauarræ pugnauit: quem deinde per insidias cepit. Caroli post hunc tres ex ordine successere. Primus Ioannis supradicti filius Burgundiam quæ patri obuenerat, fratri Philippo regendam dedit. Imperatore Carolum ad se uenientem magno sumptu excepit. Moriens Carolum & Ludouicum pueros comiti Andegauensi tutori commisit, e quibus Carolus sextus succedens, contra Flandrenses, qui descuerant, bellum gessit. Ad hunc in Galliam confugit Leo rex Armeniæ a Turcis expulsus, qui omnibus uis conatus est inter eum & Angliæ regem, inter quos bellum erat, pacem componere, ut de communi consilio in Turcas iretur. Cæterum Aruernos cum multis Aquitanie populis tumultuantes compressit. Iudeos expulit. Nouum in Gallia uectigal tentauit, cæteris consentientibus, Parisijs cum nonnullis alijs tantum reclamantibus ac penè tumultuantibus, neesse fuit ab incepto desistere, loco tamen uectigalis ei Francorum centum milia ex omni Gallia subsidio belli sponte tributa sunt. Dicitur & in mentis ualetudinem incidisse, cuius rei signa quedam ostēdit. Nam cõtra Britones sine ulla belli causa de improviso eũ exercitu profectus admiratibus illis inde in Normandos iter faciens perterrefactus strepitu armorum militum suorum obuio omnis hostes putando necabat. Quapropter cura regni necessarijs tradita ipse tantum cerebrum purgare melancholiamq; iocis rebusq; alijs curare nitebatur. Pannonijs itemq; Constantinopolitano imperatori contra Turcas auxilia petentibus prestavit. Caterinam filiam Henrico Angliæ regi locauit, unoq; tempore socer & gener (erat tum Philippus Burgundiæ dux) extincti sunt anno Millesimo quadringentesimo uigesimo secundo. Carolus septimus superioris filius bellum Henrici regis Angliæ Henrici filij diu sustinuit: cum ille Galliam iure suo exposularet, tandem conciliatus insuper ei suppetias contra hostes tulit. Normandos bello oppressit: Rotomagum cepit, Burdegalenses rebelles diruit: Magdalenam filiam Ladislao Pannoniæ Boemiæq; regi locauit: Ludouicum filium Delphinum appellatum bis rebellem sensit, quod paterno ciuiliq; animo tulit. In Gallie concilio pragmaticam instituit sanctionem, rem quidem impiam ac pontificum potestati aduersam: per quam ipsemet Præsulatus ceteraq; officia sacerdotalia ius conferendi sibi uindicabat. Quondam dum in rerum statusq; esset turbatione, uenit ad eum uirgo nomine Ioanna, annorum uiginti, inter Gallos rusticos orta, dictitans se a deo missam eius causa tutandam status. Itaque more Amazonis terras obibat, exercitum ductabat: tandem a Burgundionibus ac Ioanne Lucemburgo capta, & Anglis diuendita ab eis cremata est, non tam hostili odio quam quod magicam artem foemina uirili habitu & audacia præ se ferre uideretur. Ludouicus undecimus, Caroli septimi filius immitti uariisq; & incõstati ingenio semper fuit, bis patri rebellis, et postremo Delphinatu fortunisq; omnibus priuatus ad Burgundiæ ducē Philip-

Ioannes rex ab Anglica captur

Carolus v

Burgundia Philippo Caroli fratri concessa

Carolus vi Leo Armenie rex

Carolus vii

Pragmatica sanctio Ioanæ puellæ fortitudo

Ludouic. xi

Balu Card.

Carolus viii

Eius gesta

Philippum confugit, apud quem decennio moratus frustra sepe reconciliatione per oratores tentata. Dum ille sibi conscius ad patrem quanquam indulgentem uenire partim metueret, partim etiam dissuaderetur ab ijs qui regis æmuli fuerant, disidiumq; opabant: patre interim defuncto regnũ iniijt, multis ab initio bellis agitatus. Carolo fratri apud Burgundum agenti, & eius auxilio res nouas molienti, magna ui militum restitit. Ioannem Cardinalem Andegauensem Baluam cognominatum, quem ex humili loco ad eam fortunam euexerat: quod clam Burgundi partibus studere literis interceptis deprehenderet, capi iussit, ac annos ferè duodecim in custodia seruari frustra per oratores a Paulo Pontifice repetitus, Sixti IIII. demum precibus condonatus cum Iuliano Cardinale S. P. ad uincula legato Romam uenit. Cum eodem Burgundo patre Philippo primum, deinde filio Carolo diuturnum bellum gessit, frustra Niceno Græco Cardinale atque Legato rem componere studente. Cum Francisco Britannia Gallie ducem habuit de finibus contentionem: unde periculosissimum omnium bellum ortum. Nam cum rex apud Turonem proceres regni in concilium uocaret huius rei gratia, illi non pro rege, sed contra clam in eo coniuuant, absentesq; alios ad id inducunt. Fuere autē hi capita. Carolus Biturigum dux regis frater, Carolus Philippi filius Burgundus. Franciscus ipse Britannus, Ioannes Borbonensis, Ioannes Alaconensis, Ioannes Andegauensis Renati filius, Carolus Nemorsinorum, duces omnes. Præterea comites Carolus Andegauensis Renati frater Cenomanorum, Ludouicus Montipenserij, Ioannes Armeniacus, Ioannes Albretenensis, Ioannes Dunesinorum. Britannus igitur his sultus auxilijs, ne coniuant ante tempus detegeretur, dum se pararent pacem cum rege facturum simulat: dum agitur de conditionibus dux Borbonensis agrum uastare cepit: ex altera parte Burgundus ingenti exercitu ad Parisium obsidendum pergit. Rex eo se uelociter recepit: ciuitusq; ex omni parte ab hostibus, ducis Francisci Sfortiæ auxilium petijt, ceteroq; Galeatio eius filio cum magna manu adueniente ita respiscere cepit, ut iam hostes de inuenda concordia cogitarent. Itaque Burgundus primum ceteros conciliauit, instituitq; ut inuicem omnes in conuiuio iurarent se post illa regi fideles futuros. Atque hoc pacto post biennium res composita anno millesimo quadringentesimo sexagesimo sexto. Fuit Ludouicus ingenio uario ac inconstanti, sepe Romanis Pontificibus contumax, idem cum aliquid aduersi pateretur obsequiosissimus. Cum diu sine liberis fuisset, tandem ex Carlotta Ludouici Sabaudicis filia Carolum octauum genuit, qui post eum regnauit, cuiq; uiuente patre, Margarita Maximiliani regis filia paterata fuerat, qua postea abdicata, & Maximiliano post discordiam conciliato, Animam duxit, Francisci Britannia ducis filiam, ac patrij regni hæredem, repugnante ex Britonibus procerum parte, bellum usque sustinentem: Ex quo Carolus potitus omni Gallia, patre iam defuncto ad antiquum regni Neapolitani ius ante omnia repetendum animum adiecit, ad quod etiam sollicitabatur a Ludouico Mediolani duce ob inuisum sibi Ferdinandum regem. Igitur cum in tota Gallia, tum Britannia insula delectu habito, anno millesimo quadringentesimo nonagesimo quarto, mense octobri, cum equitum uigintiquinque, peditum quindecim millibus, istrumentorum quoque bellicorum curribus centum, regni uerò principibus Philippo Sabaudia ducem eius auunculo, & alijs nonnullis iter ingressus per Alpes, ubi primum in Subalpina regione cum tanta multitudinis apparuit, timor omnibus incussus, quod sciebant ferocissimam gentem non posse a maleficio contineri: præsertim cum in domibus diuini habitarent, passimq;

cum familijs miscerentur, nemo non fuit qui non tam de re, quam de libertate, de pudicitia, denique de uita sollicitus fuerit. Ex Asta itaque urbe per fines Gallie Cisalpinæ Parmam uenit, inde in Ligures Apuanos ac regionem Lunensem, ubi quæ ditionis erant Florentinorum tradita sunt ei a Petro Medice oratore obuam procedente. Inde Pisas petijt, quas in libertatem excitauit, ut in ipsa ciuitate narraui, postremo Florentiam, ubi aliquot immoratus dies, tantum impetrata pecunia, saluis rebus, discessit. Inde Romam ubi appropinquauit, Alexander sibi ac urbi timens, transitum primo prohibuit, deinde Romanis nolentibus bellum sustinere, admisit, pridie Calendas Ianuarij, edesq; diui Marci ad habitandum concessit, ubi se rex dies aliquot continuit, donec inter eos concordia iniretur. Petebat autem tria, molem Hadriani, obsidem filium Cæsarem cardinalem, & Turcarum regis fratrem captiuum. Ex his ultima duo tantum concessa: Re hoc modo transacta, e uestigio Pontificem salutatum in Vaticanum uenit, apud quem in eodem palatio dies reliquos substitit, deq; fide ac officio seruando, more principum Christianorum præter omnium opinionem satisfecit. Nam eo animo dicebatur uenisse, ut statum etiam sacerdotum moribus corruptum componeret in melius, conspirantibus præsertim ex patrum ordine nonnullis. Facti tunc demum regis causa cardinales duo. Gulielmus præsul Maclouensis, qui inter regis comites fidelissimus omnium uenerat, & Philippus Cenomanensis, ambo Britoncs. His obitis post dies uigintiseptem quam uenerat, rex per urbem mediam ordinibus militum comitantibus discessit, tanto uestium discriminarum, armorumq; lucentium sumptu, ut Polybij commemoratio de aduentu Gallorum in Italian sumptuoso, tum uersus Vergilianus de Senonibus fidem habuerit. Virgatis lucent sagulis tum lactea colla Auro innectuntur. Cæsar cardinalis obses e medio itinere aufugit. Ille usque Neapolim nullum habuit aduersarium, cum Ferdinandus iunior (ut in rebus Siciliae dixi) metu aufugisset. Antonello principi Salerritano, qui Ferdinando seniori rebellis in Galliam secesserat, possessionem restituit. Columnensibus qui cum ab initio secuti fuerunt, Fundos cum multis circa oppidis dono dedit, limitesq; ditionis eorum ampliauit. At Vrsinorum factio quæ cum Neapolitano conspirauerat, magno in metu uersabatur, sed paulo post facta mutatio, ut hi ingratiam redirent, illi uerò ademptis ijs quæ acceperant, ab amicitia discesserint. Verum a Ferdinando postea reuertente in regnum restituti, illi rursus depressi, quorum princeps Virginius etiam in carcerem coniectus ac extinctus est. Hoc in statu cum Carolus Neapoli menses ferè quatuor moratus esset, deficiente paulatim exercitu, ac partim morbis, partim cædib. debilitato, iam sibi timere coeperat, eo magis quod Ludouicus dux, quem cepti iam pœnitebat, ac Veneti non æquo animo Gallos Italian inuassisse patiebantur, omnibusq; uiribus ad eum expellendum conspirauerant. Rex itaque cum redire in Galliam statuisset, Romam calendis Iunijs repetijt, pontifice uacua, qui de industria in Urbem ueterem secesserat. Deinde Pisis iter faciens, prope Parmam ad Tarum fluuium, Ludouici Venetorumq; occurrentes acies habuit. Horum Franciscus Gonzaga, Mediolanensium uerò Io. Franciscus Scuerinas duces: legatus Venetorum Melchior Triuisanus, succere. Equitum quoque ac peditum numero ferè quinquaginta milia, maiorq; diu in Italia non uisus exercitus. Galli numero inferiores, sed uiribus ac instrumentis bellicis superiores extiterunt. Itaq; pugna commissa, pro eis uictoria non omnino incruenta stetit, ex quibus ferè mille, ex nostris uerò duo milia cecidere. Inter quos hi principes surre, Rodol-

Franciscus Gonzaga Galli uictores

Venorum gratitudo

Rodolphus Gonzaga, Francisci patris, Rinucius Farnesius. Io. Picininus Galeacius Regias, Robertus Strotius, Vincentius Corsus, Bernardinus Fortebrachius, quorum postea liberos Veneti memores officij, parentum loco succedere uoluerunt. Vxoribus uiduis etiam salaria constituere. Defunctorum quisque suos per unius diei inducias honorifice tumulauit. Regij uero exercitus duces, duo potissimum Italici fuerunt, Ioannes Iacobus Triulcius unus exul Mediolanensis, alter Nicolaus Ursinus Petilianus comes, qui ab initio belli captus, deinde dimissus, regisque militie fuit autoratus. Verum ad Venetos in praelio transfugiens, causa fuit eorum aciem collabentem restituendi. Dum igitur integris adhuc rebus hostium prohiberi posset, permittentibus tandem illis, rex incolomis in Galliam penetravit, ubi biennio post, morbo extinctus est, etatis anno uiginti quarto, regni quintodecimo. salutis millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo. Corpore fuit breui, ore inuenusto, natura haud sane liberalis. Etenim nec Romae basilicis, nec in toto itinere quicquam praeterquam ea quae supra dixi, Columniensibus donauit. Ingenio praeterquam magis bardo quam adroganti: nam cardinalibus neque aduenientibus de more adsurgebat, neque discedentes adspiciebat. Procul alioqui a ceteris uitij, quibus plerique principes tenentur, religiosusque; maxime hominibus deditus. Huic igitur sine liberis decedenti, Ludouicus duodecimus, dux Aurelianensis, ex stirpe regia, sine controuersia successit. Cui Carolus in Italiam proficiscens, regni totius curam delegauit, Astaeque in praesidio dimisit. Hanc ille iure dotis auis ceperat, Nouariam insuper inuaserat, quam hostes post regis reditum multis mensibus obsederunt. Tandem fame coactis Gallis, cupidisque se ad suos recipiendi, ciuitatem certis conditionibus receperunt. Huic auus item Ludouicus Aurelianensis fuit, qui cum gratia et auctoritate in regno magnopere polleret, a Io. Burgundiae duce ob inuidiam interfectus fuerat. Quumque eius uxor Valentina Io. Galeacij Vicecomitis filia uirago, multis lacrymis ac querelis in concilio proceres ad ultionem excitasset, bellum inter utrosque populos pestiferum est ortum, quod in Gallia diu postea durauit. Huius Carolus filius olim in bello Anglorum captus, centum se milibus scutorum redemit. Mediolani deinde principatum post Philippi ducis mortem, iure matris hereditario petebat. Verum cum nec illi nec postea filio Ludouico, quem ex matrimonio Cluensium ducum familiae suscepit, satis uirium ad id sibi uendicandum fuisset, res aliquandiu conticuit. Ludouicus enim paternis ipse simul et auitis laboribus ac periculis successit, primum regi Carolo suspectus, quod ad se hereditas nominis tanti post eum pertineret. In Britonum bello contra eum uenit, simulque cum toto exercitu profligatus, uulneratusque; interiacentes uix cognitus fuit, in custodiam quoque ductus, post quadriennium uix amicis supplicibus liberatus est. Rex deinde factus, Annam a Carolo relictam illico duxit, dimissa ipsius Caroli sorore, quae olim puero pacta fuerat, Alexandro Pont. permittente. Nihilque prius aut antiquius habuit, quam ut animum ad res repetendas intenderet. Itaque anno regni secundo, salutis uero M. CCCCXCIX. delectu habito, exercitum equitum peditumque; fere XII. milium misit, qui Asta primum capta, Alexandriae prope uenit, ubi munitiones, roburque; omne militum ducis Ludouici fuerant: qua celerius omnium opinione in potestatem redacta nihil cunctatus Ludouicus, cum thesauro quem antea praemiserat, in Germaniam ad Maximilianum Caesarem eius necessarium confugit, cedereque; ad tempus maluit furori hostili, quam licet posset, fortunam periclitari. Galli Mediolanum ingressi, quanquam a caedibus et rapinis temperauerunt, nauis tamen (uti solent) ac fastidium ob

Anna uxor

morum discrepantiam generantes, sexto quam uenerant mense expulsi fuere, ac Ludouicus reuocatus. Rex igitur maioribus rem uiribus aggressus, contra rursus exercitum mittit, qui non minori potentia munitum repperit hostem apud Alexandriam ei occurrentem. Pugna commissa Ludouicus ab Heluetiorum peditatu, quibus maxime fidebat, proditus ac captus, una cum toto regno in manus hostis uenit. Ascenius item Cardinalis eius frater, qui cum C. C. equis suorum, partim ciuium Mediolanensium aufugerat, a Carolo Ursino in itinere comprehensus, iussu Venetorum, regi quorum illi confederati erant traditus est. Rex itaque; ambos custodiam adseruari iussos, breui deinde tempore ex humanitate atque misericordia latius uagari ac mitius tractari ex eorum dignitate permisit. Ascenium etiam post Alexandri mortem ad noui creationem Pontificis Romae una cum Rothomagensi remisit, qui post hanc calamitatem nouos adhuc in Italia tumultus si per eius mortem licuisset (nam biennio post ex pestilentia decessit) excitauerat, adeo multis indocilis est quies. His gestis Ludouicus post biennium Neapolitanum insuper regnum Francorum diu familiae debitum reposcere statuit. Verum cum Hispaniae regem propinqui sui causam tueri paratum animaduertet, cum eo transiit, ut regnum ipsum inter se diuiderent. Igitur exercitus armatorum X. milibus ab eo missus, nullum usque; Capuam habuit resistantem. Ea demum uiribus atque operibus post dies aliquot expugnata atque direpta est, armatis tantum in ea caesis omnibus. Inde Neapolim procedens, sine contentione illico rege Frederico fugiente obtinuit, antiquis illius legibus, et ciuium iuribus seruatis: proceribus etiam regni in antiqua possessione permisis. Hispanus uero Apuliae ac Calabriae partes uno tempore eadem facilitate accepit. Verum non diu res inter eos quieta fuit, de finibusque; statim certatum, ubi Gallus succubuit, ut in Hispania latius narratum, non tam uirtutis inopia, quam duci negligentia: quum omnes gentes nouerint eam gentem uetere belli gloria florere, et in sequentibus temporibus maximo Christianis praesidio fuisse, nec ullum hodie magis nomen Turcarum nationis potestissima metuat. Hoc igitur in statu res Gallicae in Italia uersantur, in Gallia uero pacatissime ipsius Ludouici uirtute ac prouidentia: cuius ea est animi moderatio, ut cum ablati signa referre, et aduersus hostes se facili uindicare posset, quieti tamen uniuersorum (quod ita res exposceret) suam ad tempus post habuerit ambitionem. Fredericus autem primo in Aenaria, deinde in Gallia ad regis misericordiam confugit, ubi pro regis dignitate susceptus, quadriennio post excessit.

Alcanus Ma

Fredericus rex

BRITANNIA.

BRITANNIA quae Albion a ueteribus etiam appellatur, Diodoro ac Straboni, forma triangulari, lateribus inaequalibus, ac trib. erecta promontorijs est, Cantio, Heleno, et Orcha. Sita etiam e regione Galliae, circuitu XCI. milibus stadijs Straboni, duobus millibus passuum Caesari, duob. mil. ac sexcentis Bedae. Longitudine uero DCCC. Latitudine, CCC. milibus Plin. Tellus frugifera, pecore abundans, auro, argento, ferro, plumbo, pellibus, mancipijs, canibus etiam uenaticis praestantibus Straboni, Diodoro etiam stanni uena, quam iuxta Helenum promontorium effodiunt, quod nunc Cornubiam uocant adhuc ea durante. Caesar uero sic describit. Insula natura triquetra, cuius latus inum est contra Galliam: huius lateris alter angulus, qui est ad Cantium ad orientem solem, inferior ad meridiem spectat. Huius latus tenet circiter milia passuum quingenta. Alterum uergit ad Hispaniam atque occidentem solem, quae ex parte est Ibernia dimidio

De situ & moribus Britanniae

Britannicus ager sico ad dictus omnis

Diuisio in tria regna

Scotiae regnum Caledonia

Vuallia

minor, ut existimatur, quam Britannia, sed pari spatio transmissus, atque ex Gallia est in Britanniam. In hoc medio cursu est insula quae appellatur Mona. Complures praeterea minores obiectae insulae existimantur, de quibus nonnulli scripserunt, dies continuos x x. sub bruma esse noctes. Nos nihil de eo pernoctationibus reperiebamus, nisi certis ex aqua mensuris breuiores esse quam in continenti noctes uidebamus. Haec Caesar. Solinus scribit in ea nasci paruas ac decolores margaritas, ex quibus Iulius Caesar thoraca fecit, quem Veneri genitrici dicauit. Tacitus in uita Agricola, Britanniam aurum et argentum ac alia metalla gignere scribit, et oceanum margaritas, sed subfuscas et liuentes. Cicero tantum ab his uidetur dissentire in epistola ad Trebatium, ubi eius insulae sterilitatem commemorat: ut ne scrupulum quidem argenti in ea reperiri dicat. Praeterea nec muscam absolutam conspicimus, eamque; a paucis antiquitus aditam, nunc mercatoribus nostris ita frequentatam, ut XII. die nuncijs, tabellariisque; ex ea frequentes adferantur. Oleo uinoque; carent, pro quo ceruisia utuntur, quam ab Hispanis Plinius repertam dicit: pecore maxime abundant, lanisque; mollissimis, quoquo uersus exportatis magno insulae compedio: quod signum, simul et cornua bouum ingentia, caeli temperatioris, uerum humidioris est. Nam insulae fere omnes humidiores, tepidioresque; continente sunt, Ea demum causa, quod Germania uel Galliae quaedam loca minus septentrionalia sunt frigidiora. Viuarum animalium ad tria milia in tota insula cernuntur, damus et cuniculis ex parte magna referta, tum pro mœnibus palis circumscripta ligneis, luuentus uenationis, tum sagittandi studio tenetur, quo sese quotidie exercent. Cygnos ad Tamesis ripam, non minus quatuor millibus continuo nutriunt. Rex ad mille fere homines domi alit, sumptus eius annuus ad marcas Britannicas x. milia, uectigal x CVII. milia, DCLXVII. quod partim ex portorij, partim ex procerum censu, tertio ex agrorij locationibus constat. Gulielmus enim rex, de quo postea dicam, deuicta Britannia, omnem agrum sisco addixit, tantum exceptus is que ipse tum eius successores sacerdotibus, religionisque; adsignarunt. Ceterum educit in bellum armatorum x. milia, mensum ei totum sine stipendijs militantium. Defuncto rege, qui armis potentior fuerit potitur. Insulam totam sicuti olim in tria promontoria seu tres angulos, in totidem deinde regna diuiserunt, ubi Cantium et Londinum Angliam appellant, quae loca maritima uersus Galliam et humaniora continent, ex Anglis Saxonibus appellata, quia eam partem occupauerunt. Deinde ad latus occidentale Scotiae regnum, ubi insula ingens Caledonia, et mare Caledonium illi uicinum, Ptolemaeo ceterisque; geographis ponitur. Quae pars ab Angli terra montibus est ardua diuisa, simul et duobus maris eu ripis L x. passuum milibus inter se distantibus, qui uado transiri possunt, insuper et muro a Seneca principe constituto. Scotiam Angli Albani uocabant. Ptolemaeus Britanniam minorem, nam reliquam maiorem appellat. Rufus uero Britanniam secundam nominat. Reges Scotorum se liberos semper fuisse iactant. Anglici contra, eos aliquando tributarios extitisse ferunt. Gens bello ferrox, et arcu ualida, alioquin hospitibus, ac bifaria distincta: in proceres primum, quod ruri et in uillis habitent, Scoti syluestres appellantur. Regem ad bella comitantur, munerisque; regni tutela subeunt. Reliqui mercatores et opifices sunt, qui urbes frequentant. Reges eorum Iacobi appellati iam nunc usque; sextam generationem, arces habitant munitas. Metropolim unam sancti Andream habent. Tertia pars Britanniae uersus Iberniam Vuallia dicitur, ubi Brigantes quondam populi fuerant, simul et Helenum promontorium, quod nunc Cornubiam diximus uocari

ubi stannum effoditur. Vuestuallia uero parte Vualliae occidentalem dicunt, quod Vuest occidentem appellant. Unde et Vuestofaxones, et Vuestoangli etiam uocantur. Distincta haec pars ab Anglia ex orientis parte uallo ingenti, quod Offa rex fecit, a septentrione haec, a meridie uaga fluminibus a Britannis uocatis. Regnum igitur Vualliae usque; ad Eduardum III. M. x x. incolume fuit. Is demum sublato rege, locum omnem Angliae regno subiecit, Cui regis filius natu maior (quem principem uocat) praeficitur. Diuisa est rursus insula in tribus x x x. quas Scheras uocat, cum totidem praefectis. Ciuitates praecipuae atque antiquae, Cantium cui comes praeficitur, Eboracum cui dux, Londinum ubi regia ad Tamesim fluium, reliquae nouis ac Barbaris nominibus. Hodie uero in codice fisci, metropoles in toto regno duae describuntur. Prima Cantuariensis subditas habet Londinensem, Rossensem, Cicerensem, Vinclonensem, Oxoniensem, Vellensem, Batoniensem, Lincolnensem, Serafbiensem, Vigornensem, Erfordensem, Conuentrensem, Licofeldensem, Noruicensem, Helensem, Manerensem, Asfariensem, Asloricensem, Laudanensem, Bangorensem. Eboracensis altera metropolis: habet Dunelmensem, Carolensem, Candida caesae. Ac des uero praecae ad x x. milia feruntur. Has omnes simul cum praesulibus concessum regi iam ex ueterata licentia, tum quod longe sepositus, sine iussu Pontificis dispensare. Insulae autem Britanniae minores, primum inter Angliam et Iberniam, Mona nunc Mas a Britanis uocata regi Scotiae subiecta, altera Anglesia nunc dicta regi Angliae. Ibernia uero ipsa Ptolemaeo uocatur, Plinio autem Iuerna, dimidio minor quam Britannia Caesari. Hodie Irlandia barbaris appellata. Pars quae Angliae propinquat, humanior reliqua serino cultu, ligneis ac stramineis utens edificijs, bona etiam pars simul cum pecore in capis ac cauernis degunt, discalciati fere omnes ac latrocinij dediti. Metropolitianum tantum Armachanum praesulem habent, quae primatē appellant. Tellus nihil omnino fert, praeter frumentum et equos uectiores praestantissimos, quos ubinos uocant, celeriores Anglicis, quorum qui molliores ingressu, caudioresque; sunt, Asturcones antiquitus uocabatur, quod ex Asturibus Hispaniae ueniret: nunc uero ex proxima eis Britannia, soli natura mutata. Ibernia suis et ipsa laetatur sanctis, praesertim praesulibus Malachia, Cataldo, et Patricio, qui Christianos eos fecit, deinde Scotiae praesul: Gulielmo Ochae praedicatione illo dialectico ordinis M. sub Io. x x. insuper Cardinale Armachano, qui anno MCCCIII. multa doctrina scriptisque; uoluminibus claruit. Hinc orientem et septentrionem uersus Orcades in orbem constituta numero x x x. Plinio, Regi Scotorum subiecta, ultima uero Thyle orbis habitati.

Vuestuallia Vuestofaxones Vuestoangli

Tribus xxxij. Cantium Eboracum Londinum Tamesis flu. Metropoles duae Cantuariensis

Eboracensis

Mona insula Ibernia

Armachanus metropoles Equi

Cataldus Patricius

Orcades xxx.

Thyle

DE POPVLIS AC REGIBVS Britanniae uarijs.

RELIOVA M deinceps Albionis insulae historiam usque; in hodiernum diem ex annalibus eorum exceptam prosequar. Primum Beda Britanniam appellatam simul et habitatam esse dicit a Britonibus colonis ex proximo Aquitaniae littore, quae gens Armoricarum est: nam et Plinius Armorica appellatam fuisse Aquitaniam dicit. Post haec Pictos in Ibernia (quae tunc a Scotis tenebatur) tepestate appulso. Ibique; postquam aliquandiu coesidissent, una cum Scotorum auxilijs parte Britanniae septentrionalē occupasse, atque eo pacto tres in ea insula populos, antequam a Romanis dignoscerentur, fuisse. Pictos enim Angli nominant populos et Sarmatia Europea prope oceanum profectos. Danos uero ex Dacia proxima, quae illi Dani uocant, olim Cimbrica Chersonesum. Sed prima initia penes fabulosa, dicunt enim Albi-

Britones primi

Picti & Dani.

Cimbrica Albina

nam

nam quandam Syriæ regis filiam unâ cum x x x i i . sororibus, interfectis ab se uiris, à patre expulsum, in hæc loca apulisse, nomen insule de suo Albioni dedisse. Coniugia deinde sibi ac sororibus expetisse, ex quibus nati sunt homines quidam proceri atq; immanes. Hos deinde pulsos à Bruto fuisse, qui ex britanniam ab se cognominavit. Hunc igitur Brutum Aſcanij Aeneæ filij ex Sylvio nepotem ferunt fuisse, liberorq; genuisse tres, qui totidem sibi regna constituerunt. Locrum, à quo Locria. Cambrum, à quo Cambra. nunc Cambrius Albanactus, à quo Albania, quæ Scotia postea dicta est. Locrus igitur fratribus superstes, solus Britannia potitur, post quem Maddan annos quadraginta, deinde post Memprius filius Malyn fratre interfecto: huius deinde natus Ebraticus annos sexaginta: cōdidit duas urbes, Caerbrâke ultra Vmbram, alteram uersus Albaniam Montifagned. quæ nunc dicitur Castrum puellarum. Brutus deinde filius annos duodecim. Leil, qui condidit Caerleil. Rudibibras, annos uigintiuem, condidit Cantium, Vinctonium, & oppidum montis Paladur, quod Cosconium dicitur Bladud condidit Caerbladud, quæ nunc Bladum dicitur. Leyr annos sexaginta, condidit Lencostrum. Post quem Cuncdagius fratre Morgano interfecto, regnavit annos trigintatres, quo tē pore Roma dicitur condita. Kinellus deinde filius, post quem magna regni discordia inter fratres nepotesq; multos annos tumultuantes, quousque Dunuallus ex regia Britonum stirpe, collecto exercitu, seditionem diremit, interfectisq; regibus ipse successit annos quadraginta. Hic instituit, ut ad templa confugientes salui essent, sepultus in æde Concordiæ quam erexerat. Belinus ac Brennus eius filij fuere, quibus inter se dimicantibus Brennus superatus, ac mox Allobrogum auxilijs redintegratus, rursus prælio congregitur: pacificati tandem matris interuentu, Brennus quidem fratri Britanniam cessit, ipse in Italiam cum exercitu uenit: eumq; dicit Gallorum dux Senonum Romam cepit. Suruinthartheruk Belini filius regem Dacorum, qui apud Cimbricam Chersonesum sunt, tributum consuetum dare negantem, interfecit, cui filius Scutelinus, deinde Sifelinus, huic quoque Biuarus filius, cui Dauus frater, deinde Moruidus, Gorbanianus, Artgallus, Elidurus, Gorbauas, Morganus, Cumanus, Iduas, Kiuo, Gerontius, Etellus, Coillus, Porrex, Cherin, Fulgerius, Eldanus, Androgeus, Vrianus, Beldulo, Coap, Cenus, Sifilius, Bladebred, Archinal, Eldel, Keddiddion, Kederthius, Samuel, Peninsil, Pir, Capnir, Digneilus, Heli. Hic tres suscepit liberos, Casibellianum, Lud, & Kenidnum, quorum maior natu Lud Londinum ædificauit, Casibellianum tempore Iul. Cæsaris in Britanniam traiecit, eamq; tributariam fecit. Themiātius, Kendelnus cuius tempore natum, dicunt dominum nostrum. Ginderius, Armingus, qui tributum olim à Cæsare imperatum, Romanis negauit, ex quo Claudij principis eo cum classe aduenientis bellum sustinuit. Aluiragus, Melrius, quo tempore rex Piccorum Albaniam deuastrauit. Coillus cui successit filius Lucius primus Christianus, anno salutis c l v i . missis in Britanniam ab Eleutherio Pontifice, Fagato & Damiano religiosi atq; doctis, qui regem cum omni familia apud Trinouantiam urbem baptisate abluerunt, quæ secuta deinde maxima pars regni est. Templum conditæ cepit, & sacri ritus celebrari. Extincto demum rege sine herede, uarie fluctuatum est inter proceres donec Seuerus imperator eo cum exercitu profectus, primo quidem uicit, sed mox repulsus magna suorum strage fuit. Murum constituit inter Deieram & Albaniam, hoc est, Scotiam, qui Romanos fines à Britannicis tueretur, cuius adhuc dicunt uideri uestigia. Carentius post uarios tumultus Lucio successit, haud magno inter Britannos loco natus, qui ex ur-

be Roma imperante Antonino Basiano profectus, paulatim loca maritima inuadere cœperat, quo sublato mox à Romanis legionibus, Britanni maturauere successorē creare Asclepiodotum Cornubiæ ducem, qui Alexium ducem Romanorum cum tribus legionibus sustulit. Huius tempore Maximianus Hercules missus à Diocletiano principe, in Britannia uniuersaq; Gallia Christianos uarijs supplicijs adflixit. Asclepiadotus interim ab eius nepote interficitur. Cui Coel successit, qui Coelestriam oppidum condidit. Constantinus Cæsar ab urbe mittitur, cui ea loca cum Gallia obtulerant, Britanniam Romanis pacauit, regnumq; id solus administravit, ducta in matrimonium Helena Coel regis, qui ante eum regnauerat, filia. Ambrosius tamen hanc stabularij, id est, cauponis filiam fuisse dicit. Cui successit Constantinus magnus, cuius gratia Anglici postea reges imperiali diademate sunt usi. Hoc igitur Romæ imperium inuente, Octauus dux Suetiorum regnum occupauit, interfecto Trahero Helena e auunculo, quem Constantinus regem in Britannia fecerat. Hic usque ad Gratiani Valentiniq; tempora feliciter regnavit. Post quem Maximianus eius gener, Constantini magni auunculus, rem Britannicam inuasit, cum quo Codanus Octauij regis filius, ut iustus heres, bello congressus, tandemq; pacificatus paribus auspicijs rem administravit, amboq; expeditione sumpta iu Galliam, Romanum imperium infestauerunt multis subiugatis populis: imperatorq; iam in Gallijs Maximianus habitus, demum per proditionem à fautoribus Gratiani principis interficitur. Codani interea iussu, Diuotus dux Cornubiæ, quem Maximianus discedens regno præferat, x i . milia uirginum in Galliam ad militum matrimonia misit, quæ ab exercitu quæ Gratianus in Galliam contra Maximianum miserat, ad unâ omnes interfectæ fuerunt. Interea is qui à Maximiano in Britanniam ad resistendum Gratiani militib. missus fuerat, regnum occupante, paulo post interficitur. Grauius uerò ac Melgo duces Britannici regnum & ipsi inuadentes, contra Scotos, qui Britanniam uastabant, à Romanis frustra auxilia petierunt. Quare indignati murum quem à Seuero principe factum diximus, deiecerunt, Romanosq; finibus expulerunt. Inter hæc Constantius quidam tumultus Britannia sedat, regnumq; adsequitur. Huic ex Romana coniuge tres fuere liberi: Constans, Aurelius & Ambrosius. Constans se primum deo Cœnobioq; dicans, mox regnum repetens à Vortigerno Gerscorum rege, qui regnum adripuit, de medio tollitur. Hoc tempore Engisto duce, Saxones nouas quærentes sedes in Britanniam applicuere, qui quanquam minime Christiani, à Vortigerno in regni partem excepti sunt, auxilioq; ei contra Piccos, & Scotos fuere. Didonis insuper dicuntur usi astutia, ut agrum mercati quantum pellis bubula operiret, hac in tenues postea diuisa partes, urbem cinxerint in gyrum, quæ sua lingua à pellis nomine Tangrastel nominauerunt. Mox Engisti filio cum alia classe superueniente omnia compleuere. regem Vortigernum paulatim commercijs ac conuiujs delinierunt, ut in matrimonium Engisti filiam duceret, reclamante Lupo tunc præfule sanctissimo. Britanni itaque fessi, ad filium Vortigerni confugiunt. Is præstantior quam pater indole, Engistum per colloquium circumuētum capit, locaq; omnia occupata dimittere cogit. Quorum omnium euentus longe antea Vortigerno, à quodam uate Merlino prædictus fuerat. Is enim more philosophi, nationes eas Britannicas ac Gallicas peragrabat, absinentia singulari, multaq; uera prædicebat. Aurelius inter hæc regis olim Constantij filius regnū adsequitur, qui ante omnia patris fratrisq; Constantis cædem ulturus, Vortigernū bello persequitur, superatumq; postremo interficit. Deinde ad fugandos Saxones conuersus, Othonem Engisti filium ab Eboracum

Antoninus Basianus
Maximianus Imperator
Coel Constantinus
Helena Coel regis filia
Cur Angliæ imperiale diadema Octauus dux
Maximianus
Gratianus, rannus Diuotus rex
Maurum à Seuero hinc dirunt Constantinus rex
Vortigernus
Saxones Engisto duce
Lupus præfule
Merlinus
Aurelius rex
Otho Engisti filius

racum obfessum, supplicem ad se uenire cœgit, cui nō solum ueniam, sed regni partem quam Cathenesiam uocant, concessit. Interea egrotantem Aurelium, Saxo quidam à Pascentio Vortigerni regis filio inductus, ueneno inter medicinas de medio sustulit. Cui successit Vther, qui Occam Engisti filium interfecit. Huic deinde Arturus qui bello magna gessit, reliquias Saxonum confregit, Noruegiam, Daciam, Gallia partem, Piccos, Iberniam, Scotiam, omnem denique Britanniam cum adiacentibus insulis ac pelagijs perdomuit. Lucium ducem Romanorum in Britannia uenientem, cum toto exercitu deleuit. Domi quoq; luculentus mensa inter proceres utebatur rotunda, ne quod his discrimen ex ambitione foret. Ipse tandem in bello contra Madredum occubuit. Hoc tempore anno salutis d x l i i . uarij generis ac factionis in Britannia principes per annos l x . fuere. Arturo enim Constantius successit. Deinde Aurelius Vortiporius, Malgizo, Carentius, Comanus, Hely, Caduanus, Caduallo, Badiuallodrus, Etebertus, qui regnavit apud Catum, quo tempore Sanctus Gregorius Pont. Augustinum uirum sanctitate præditum, in Britanniam Euangelij causa misit. Deinde Caduanus, post hunc Atelstanus primus e gente Anglorum his temporibus in Britannia parte, quam occupauit, regnare cœpit. Echeualdus autem in reliqua insula Eteberto successit. Syeobertus eius filius regni heres natus & ipse Egbertum successorem dimisit, qui fratris filios, quos patre extincto educabat, pueros necauit. Egberti Lotarius frater ac successor, in bello contra Saxones occubuit, quos fratris filius contra eum duxerat. Post eum Edricus Egberti filius. Deinde Vadredus anno d c c x . Deinde Egbertus alter, Etebertus, Egfridus, Cudredus, Vadredus. Saxonum aliam manu hoc tempore uenit Cerditio dux, qui superato Vadredo, regnum tenuere in parte insule occidentali, ex quo Vuestofaxones appellati: & hoc pacto Cantia regnū quod annos c c c l x v . steterat, ad eos translatum. Huic Cericus, Ceualinus, Colricus, Coluphus, Kinegulphus, qui primus dicitur Christianus fuisse. Chineualcus qui templū Vinctoniense construxit, Sexburga, Estuarius, Cadualdus, qui post annum tertium regno deserto, Romam Christi causa profectus à Cuniperto Longobardorum rege comiter susceptus moxq; à Sergio Pontifice factus baptisate Christianus, Petri nomen adsumpsit, ac ibi decessit, in Petri Basilica sepultus. Iuo singulos denarios quot annis pendere iussit. Cœnobium Glaston construxit. Demum inuitatus Cadualdum suadente Eteberga uxore, concessit Romam relicto regno, ubi cultu plebeio priuatus ac pauper Christi causa consenuit, anno salutis d c c x x v i i . Deinde Atelardus, Curredus, Sigebertus, Simulphus, Butricus, Egbrutus. Ad reges Saxonū reuertor, qui in eadem insula regnabant. Post mortem siquidem Engisti primi eorum regis, anno salutis d c x l v i i . successere Daale, Etelria, Etefridus, Eduinus, Conuusus, Osualdus, Osnoy, Esuinus, Egfridus, Alfridus, Ofridus, Kiuaredus, Ofricus, Eolimphus, qui monachus egit, Ebertus, Ostulphus, Aduualdus, Alredus, Abalredus, Alnoldus, Ofredus, Aidulphus, Ostrutus, Olle. Præterea Cribat, Viba, Cerilus, & Peandes, Penda qui & Christianus, Volferus, Etefredus, qui monachus egit, Kenredus qui Romam Christi causa profectus est, Ceokedus, Adeluoldus, Beourcdus, qui ab Offa rege fugatus est. Offa rex memorabilis, qui Vuestofaxones in Britannia subiugauit. Templum Batoniense fundauit, ubi & diademate redimitus est. Sancti Albani cœnobium construxit, ipsius eò corpore translato. Post eum Egfridus filius, Kenulphus, qui cœnobium de Vinchetorabe ædificauit, Kenuelmus, Eolmephus, Bernulphus. Dani postea huius partem regni, quæ confinis est Scotia, ubi Eboracum, occupauere

multos annos, de quibus populis supra narraui. Rursus ad Saxones per Edredum regem reuersum. Anglorum autem reges Cadualdus rex Christianus, deinde fidei desertor. Corualdus, Sigisbertus, qui etiam Christianus. Anna quatuor filiabus sanctis memorabilis, Sexburga, Eteburga, Eteledreda, Virburga. Post hunc Stelterus, Eteualdus, Adulphus, Alnoldus, Beorra, Eteledidus, Etebertus, martyrio clarus coniugis iussu tolerato, Edimundus martyrium & ipse sub Danis passus, pro sancto colitur. Nunc ad Butricum redeo Vuestofaxonum regem, quem supra nominauit. Hic enim eiusq; successores in Viloshire, Barakshire & Dorfen quibus olim præfuit præsul Ghibornensis, nunc autem Sarenhis regnauerunt. Butrico igitur Egbrutus filius successit, qui expulsus à patre, ad Offam regem cōfugit, inde in Galliam: defuncto patre ad regnum restitutus, anno d c c c . imperante Carolo magno, inter principes laudatos inuentus est, ut qui bello regnum Vuestofaxonum ampliauerit, insulamq; uniuersam in potestatem redegerit. Regib. alioqui regnare permisis ad extremum cum Danis infeliciter pugnauit. Cuius successor Edeluulphus regna omnia quæ pater subiugauerat restituit, tantum sibi occidentaliū Saxonum regno retento, decimas omnium fructuum deo beatæq; Mariæ offerri iussit. Romam deinde profectus ad Leonem i i i i . minorem filium Alfredum secum duxit, & tributum duorum denariorum à singulis exactum domibus, quod hodie quæstoribus apostolicis eò missis pensant, primus beato Petro obtulit. In reditu iudit Caroli Calui filiam duxit, pauloq; post diem apud Vinctonium obiit, ubi & sepultus est. Cui tres ex ordine filij successere, e quib. ultimus Alfredus, is qui cum patre Romæ fuit, studium literarium Oxoniae instituit. Cœnobium plura construxit, apud Adelingem, apud Vinctonium, apud Caphthoniam uirginum cœnobium. Tempus dicitur trifariam dispartisse, ut octo horas legendo, orando, meditando animo tantum traderet. totidem regni negotijs, reliquas corpori. Audivimus insuper lectitandi, studiorumq; quanquam idiota, librosq; propterea plurimos in suam linguam conuerti fecerat. Eduardus Segnior cognomento, anno d c c c . patre quidem Alfredo literis inferior, potentia tamen & dignitate maior. Danos qui multos annos Angliam ferè omnem opprimebant, bello expulit, plures suscepit liberos, Atelstanum nothum, & Edimundum: Edredum, & Edimundum ex matrimonio, filiam uerò Carolo Crasso Imperatori locauit. eius mater Etefrida post primū partum semper abstinuit à uiro, inq; beatarum numero conscribitur. Atelstanus Edimundum adolescentem in nauigio sine remige fluctibus perdendum uno tantum comite permisit. Ille præ dolore sese in medios fluctus præcipitem dedit, à comite cadauer exportatum, ac in urbem reductum. Atelstanus uerò facti pœnitens v i i . annis facinus expiuit. Constantinum regem Scotorum & Vallenium sub regibus Angliæ misit, aliquot cœnobium construxit. Edimundus frater regni heres reliquias Danorum expulit, exceptis heredibus, quos ut indomitos Melcolmo Scotia regi, cum eo tractu quem occupauerant, concessit. Interfectus demum à latrone quodam tumulatur à S. Dunstano abbate apud Glaston, cuius templum dotauerat. Regno frater alter Edredus successit: felix duorum commercio sanctorum, à quorum altero Odone præfule Cantuariensi sumpto diademate, initium regni auspiciatus est, ab altero Dunstano abbate apud Vinctonium contumulatus. Eius filius Eduinus ab eodem sancto, regni item diadema accepit: Dunstanum uerò impellente Algina concubina, ob cuius consuetudinem ab illo oburgabatur, in exilium misit: ob quam rem regno & ipse pulsus à suis est, surrogato Egdro, siue Edgato fratre, qui rempublicam, ad otium quietem reducere conatus est, d fures

Anglorum reges
Anna felix
iii. filibus
Etebertus & Edimundus martyres
Egbrutus
Edeluulphus sub Leone i i i i . Pont.
Alfredus Tributū duorum denariorum
Oxonienis schola Cœnobium plura
Eduardus
S. Etefrida Atelstanus Edimundus
S. Odo præfule S. Dunstanus abbas Eduinus
Edgarus

Luporum ue-
natus
S. Eduar. 11.

Ecclredus

Regia apud
Londinum

Eduardum
latus

Cunio

Aroldus rex

Andebundus

S. Eduar. 111.

Gulielmus
Normandia

fures & grassatores maxime infectatus, usq; etiam animalia noxia. Nam Caduallie regi tributum quotannis luporum imperauit, classis insuper ad tutandam oram maximam comparauit. Filium postremo Eduardum in regnum instituit inuisa. Alfrida nouerca, que cum filium Ecclredum adhuc septennem regnare cuperet, Eduardum uenatione fessum, poculum propinando excepit, alium uero incautum confodit. Hunc igitur apud Gerson sepultum pro martyre colunt. Ecclredus itaq; per parricidium regnum iniens, iam inde a puero indolem ignaui principis diuo Durstano dare uisus est, quod quondam dum sacro fonte ablueretur cacauerat. A Danis multa passus est. Regnauit Londini, ubi apud adem S. Pauli tumultus est. Filios e prima coniuge suscepit, Edium Ferreum latus, sic enim appellabatur & Ecclstanum: e secunda filia ducis Normandiæ, Alfredum & Eduardum regem, qui in Normandia exulauit. Edius ferrum latus successit parte procerum Cuntorem Dacie regem præferente, qui olim regnum inuadens, ab Ecclredo expulsus fuerat. Itaq; singulari certamine cum Edio concurrens, cum se inferiorem conspiceret, cessit hosti, quem cum postea Edricus interficeret, ac Cuntoni caput facturus rem gratam referret, ab eodem facinus detestante, obruncatur, haud absimili exemplo Dauidicæ mansuetudinis, animaduerso Saulis capite. Edius igitur Eduardum genuit, qui exul in Pannonia decessit. Et Margaritam Scotiæ reginam, unde Matildis nata, regis Henrici primi uxor Augusta. Cunto interfecto Edio, regnauit Londini annos x. uniuersam Angliam, Scotiam, Daciam, Noruergiam obtinuit. Cœnobium quatuor construxit. Tria ordinis sancti Benedicti, quartum diui Eduardi regis. Suanū filium Noruergie, alterum Dacie regem constituit. Anno m. Romam cum Christi causa petisset, ingentia dona Petri Basilicæ obtulit. Domum deinde reuertens, pridie idus Nouembr. extinctus est, ac Vinctonij sepultus. Aroldus eius filius nothus successit, contra quem Alfredus Etefredi filius natu maior, qui exulabat, cum classe ueniens, humaniter primo exceptus, mox à Cuntij duce captus atq; oculis priuatus est, eius uero comites ad unum necati. Andebundus Cuntionis filius legitimus, fratrem Aroldum refoffum in mare proijci iussit. In conuiuio quondam tantum uini exhauserat, ut repentino extinctus ceciderit. Quater in die dicitur epulas regias apparasse, tantum gula imperante, Eduardus 111. Etefredi filius, quem dixi apud Normandos exulare: ad regnum accersitus, sanctitate ac miraculis claruit: uxorem cum duxisset, nunquam attigit. Matrem Euinam ob pudicitiam suspectam, ex Vinctonienfis Præfulis consuetudine, ablatis omnibus bonis in cœnobium relegauit, quam illa infamiam postea miraculo soluit, nudis supra ignitos uomeres plantis ambulando. Quare Eduardus facti poenitens, eam restituit: regnauit annos xxi. Sepultus in æde Vucnonon quam ipse construxerat. Decedens sine liberis, Gulielmum Normandiæ auunculum suum regni dimisit heredem. Aroldus dux Vuestofaxonum id annum usurpauit. Gulielmus cum exercitu Angliam ingressus, Aroldum in prælio interfecit, quod causa mortis fuerit Alfredi cognati sui Etefredi filij, quodq; heres ipse in testamento fuisset. Dicitur nocte que pugnam præcessit, Normandos uigilijs precibusq; uacasse, ac contra inimicos uino & cantibus. Traditur insuper eum procerum statura, uastisq; uiribus fuisse, tum uenatorem maximum, adeo ut x. circa uillis, templisq; dirutis, syluas coalescere ubi ferè alerentur permisisset, pœna capitis eas attingentibus indicta. Omnem præterea agrum confiscauit, ut ex illo sint frere omnes in ea insula regi uectigales. Vrijs quoq; morit: u. fuit. Templorū modo euerfor modo conditor. Nam cœnobium plura extruxit in Com

Sutaxon, ubi pugnatum fuerat, alterū de Berdinsonjay prope Londinum. Tertium apud Seiry haud longè ab Eboraco. Excessit anno salutis m. lxxxv. regni uero xxxi. conditus in cœnobio Cadani, quod ipse excitauerat, reclamante quodam milite, quod eum locum ab eo per uim abstulisset. Ex quo necesse fuit Henrico filio, qui tunc aderat, centum libris militi traditis, uexationem & infamiam redimere. Eius liberi plures, partim in Anglia, partim in Normandia successere. Fuit hoc tempore Sancti Osmundus præful Sarenfis, regis cancellarius. Gulielmus iunior patri successit in Anglia: cum Roberto natu maiore, cui Normandiæ principatus obtigerat, quiq; contra eum exercitum iam ducebat, transiit pacatione tributi. Auaritiæ maxima laborauit infamia, ut qui uectigalia Præfulum templorum que plurimorum usurparet. Ex quo decedentis spiritus ab Eucelino uiro sanctissimo dicitur uisus coram sancto Albano Angliæ protomartyre pœnas scelerum dare. Henricus primus cognomento Clericus, fratri successit, Matildem Scotiæ regis filiam duxit, diuo Anselmo tunc Præful Cantuariensi nuptias conciliante, ex qua Gulielmum & Matildem genuit. Robertum fratrem hostem habuit, quem in bello captum, oculis auulsis, in custodia pedore mori coegit. Hic ille Robertus, quem supra memorauit, quiq; decora multa in Hierosolymitana expeditione dicitur gessisse. Henricus præterea Scotorum ac Vuallie reges sibi subegit, Hely præfulatu decorauit, cœnobium apud Redyung crexit. Nouum item præfulatum apud Celeul constituit. Excessit in Normandia cum regnasset annos trigintaquinq;. Stephanus eius nepos ex filia Matilde imperatrice, Henrici Imperatoris filius regni heres fuit, sepultusq; in cœnobio Stenersyrum, quod ipse construxerat. Henricus 11. ex Augusta genitus uir maximus regno successit, ut qui Scotiam, Iberniam, insulas Orcadas, Normandiam, Aquitaniam, Cœnomānos, Pictauos, Vasconiamq; suo adiecerit imperio, quam gloriam scelerata deinde cæde diui Thomæ Præfulis Cantuariensis obscurauit, quod facinus coram duobus legatis ab Alexandro 111. misis, quibus obuiam ex bello, quod gerebat in Ibernia profectus est, excusauit tanquam minime ab se iussum. Addita nihilominus expiatio, ut ducentos tunc armatos in Hierosolymitanam expeditionem mitteret, ipse uero primò quoque tempore ad eandem proficisceretur, quod minime præstitit. Sed & Heraclio patriarchæ Hierosolymitano, pro auxilio tunc amisse urbis ad eum profecto, pecuniam est pollicitus, dictitans se salutis regni sui rebus discedere non posse. At ille ducem, ait, querimus, non pecuniam, probrisq; in eum multis iactatis iratus discessit. Ricardus eius filius ad expeditionem Hierosolymitanam profectus, Anno m. c. lxxxxi. cum Philippo Gallie rege, alijsq; principibus classis coniunxit. Pulsus tempestate in Cyprum, cum portu prohiberetur, iratus insulam eam sibi subegit. Post hæc aliquot expugnatis oppidis in discordiam cum Philippo ueniens, soluto bello, rebusq; infectis in Angliam reuersus est. Cum Guidano Lusignano rege quondam Hierosolymitano atq; expulso conuenit, ut sibi Cyprum haberet, ac ei iura regni Hierosolymitani traderet. In reditu captus ab Austriæ duce, Henrico Imperatori custodiæ traditur: qui dum pluribus rebus insimularetur, omnia diluit crimina, ex quo liberatus est. In obsidione demum castri de Chalionelo percussus interiit, cum regnasset annos x. Ioannes eius filius comes Meretonij cum graui bello à Ludouico Gallorum rege premeretur, de quo in Gallie historia dixi, ex uoto Angliam Iberniamq; Roma. Pont. uectigales fecit, ut auri marchas lxx. quotannis penderent, anno salutis m. ccvii. Henricus 11. eius filius puer octo annorum succedens, rempub. ann. lvi. feliciter

S. Osmundus
præful regis
cellarius
Gulielmus iunior

Eucelinus
Henricus clericus
S. Anselmus
Matildis

Stephanus
Henricus 11.

San. Thomæ
martyr

Ricardus

Ioannes rex
lxx. marchas
Roma. Pont.
quotannis

Hericus 11.

Translatio S.
Thomæ

Iudei factum

Eduard' 111.

Prædicatores
in Angliam

Eduardus v.

Eduardus v.

Ioannes Hau-
cutus
Ricardus 11.

Hericus 1111.

Henricus v.
contra Nor-
mandos

Talbotus

citer administrauit, præterquam quod cum regni proceribus semel in discordiam inde ad certamen uenit. Ipse cum fratre Ricardo rege Alemannie, & filio Eduardo capti fue-
re, donec res composita. Huius anno tertio facta translatio Thomæ martyris, per Stephum Præfulum Cantuariensem. Quinq; dierum festo celebrato, omnibus accedentibus, toto itinere commeatu subministrati, ac uini riuu, siphonesq; dispositi. Hoc etiam tempore quidam Iudeus cum apud Teuksburi in cloacam sabbato cecidisset, ob diei obseruatione extrahi noluit. At comes eius loci nec insequente die permisit, ob dominicæ diei reuerentiam, ex quo extinctus est. Eduardus 1111. Henrici supradicti filius anno m. c. c. lxxxii. Scotos subegit, ac rebellantes deinde memorabili pugna ad officium reduxit, ubi dicuntur cecidisse hostium ad lxx. milia. Anglorum uero tantum septem milia. Quapropter imperandæ pecuniæ gratia, consilium, quod parlamentum uocant, Londini celebratum. Hoc tempore ordinis Prædicatorum professores tunc primum in Angliam uenientes, castra Baynarbi mercati sunt, & Iudei omnes expulsi. Vixit ann. xxxiiii. sepultus apud Vuestmon, cui filius Eduardus v. cognomine Kaeruaruam apud Vuestmon accepto diademate successit. Corpore decorus, animo nequaquam, quippe qui magis uoluptarios homines, quam regni proceres audiuerit. Isabellam Gallie regis filiam duxit, cuius postea filium hostem habuit, proq; discordia componenda, uxor ad fratrem profecta est. Eduardus à Vallensibus, ad quos confugerat captus, in concilio procerum regni deicitur, qui breui post tempore, dum ex eo loco ad alium transfertur, pluribus in eius liberationem conspirantibus, uerū ignito à tergo transfixus interiit, cum regnasset annos xx. Eduardus v. eius filius adolescens, patre uiuente, ac iam deiecto, ad regnum delectus, annos l. quibus regnauit, longè alius à patre, maximum decus uniuersæ Britannie peperit. Philippum Gallorum regem apud Flandriæ portum bello nauali superauit, desideratis ex eius exercitu triginta milibus anno m. cccviii. Benedicto xi. frustra sepe damnante, ac utriusque paci studente. Alteram uero cladem post annos xliiii. ei apud Calesium intulit, quod oppidum longa obsidione unà cum Philippo & filio cepit, quos certis conditionibus dimisit, quibus illos deinde minime stantes Parisiū usq; obsedit. Alij dicunt Philippum captum, & in custodia in Anglia extinctum, deinde ad sepulturam remissum. Ex illo igitur, Gallis imperatum usq; ad certum tempus, certæq; summe tributum quotannis Angliæ regi pendendum, quod minime obseruauit. Hoc tempore fuit Ioannes Haucutus Anglicus, qui domi & in Italia res plurimas bello gessit. Ricardus 11. Eduardi filius admodum puer, quod malè rem administraret, à regni proceribus fame necatus est. Henricus 11111. cognomento Bollyntybroke dux Erfordensis, regnauit annos xlii. Imperatorem Constantinopolitanū in Angliam uenientem, magnificè excepit. Henricus v. eius filius expeditionem in Normandos suscipiens, primum castrum de Harfleur cepit, reuertens per Picardiam, ac ab ingenti Gallorum exercitu interceptus, ferro uiam aperuit, ex eis undecim milibus interfecit. Rursus postea altera expeditione eos aggressus, Rothomagum, adiuuante Carolo Gallorum rege, cuius filiam Catharinam in matrimonium duxerat, cepit atq; diripuit, Anno m. cccxxxiiii. Proceres uero qui cum eo in prima expeditione exierunt, fuere duces Clarentiæ, Glonæ, Oxonij, comites Marchiæ, Himling, Veruik, Caron, Domini Leroods, Pherum, Vyllughby, Fitzbug, Talpot, Haringdon, Burdeueny, Rodolphus, Leuel, & alij complures. Inter hos autem Talboti magna uirtus, & in armis gloria commemoratur, qui cum Arturo Gallorum duce congressus, magnam hostium stragem edidit, postremo

in obsidione Burdegala unà cum filio interfectus. Decessit Henricus apud Parisium anno regni xi. Henricus v. eius filius infans nouem mensium successit, accepto ex Cardinale Vinctonienfi apud Vuestmon diademate. Calesium armis Philippi Burgundi petiit ui suorum tutatus est. Normandiam quam pater acquisiuerat, amisit. Margaritam Renati regis Andegauenfis filiam duxit, ex qua Eduardum suscepit. Hic igitur Henricus qui graue bellum suorum sustinuit, & ad ultimum expulsus est, cuius rem gestam paucis enarrabo. Dux eiusdem regie familie factiones fuerant, altera signo rosæ albæ utebatur, altera rubræ, que fuerat Henrici: qui dum regnabat, ducis Eboracensis alterius factionis armis petitus, primum quidem in prælio uictor fuit, occumbente ipso duce cum bona procerū manu. Ab Eduardo autem Marchiæ comite ipsius ducis filio paternum exercitum redintegrante capitur, custodiæq; Londini traditur. Interim Ricardus comes Veruik, qui patri prius Eduardi studebat, accepta postea in matrimonium Henrici filia, de eius liberatione cogitabat, ac cum rege Gallie Henrici ad fine, ac eius uxore Margarita, & filio Eduardo, qui apud regem exulabant, clandestino inuito consilio de improviso Londinum cum maximo uenit exercitu, Henricum liberat, Eduardus fugatur: qui nec multo post mutata iterum fortuna, rursus comparato exercitu, conciliatoq; sibi fratre Ricardo, qui alteri studebat parti, Anno millesimo quadringentesimo sexagesimo secundo, die Iouis sancti, rege absente Londinum armatus ingreditur, ac Henrico qui delectus habendi gratia discesserat, cū comite Veruick, multisq; procerum armis aduersus uenientem, cum exercitu occurrit, & apud sanctum Albanum prælio asperrimo commisso, fit superior. Henricus capitur, ac iterum custodiæ traditur. In prælio ex Eduardi partibus tria tantum milia desiderata, hostium multo plura. Londinenses fortunam secuti, eum pro quo uictoria steterat, magna gratulatione exceperunt. Interea uxor Margarita & Eduardus filius reliquias exercitus repositas, bellum rursus mouet, in quo Eduardus cum omnibus ferè copijs occubuit. Margarita cum nonnullis proceribus capitur, ceteri ferè omnes uenia donati, ac missi. De Ricardo comite, & eius fratre supplicium sumptum. Reginam benigne tractauit, optima oblata conditione, si manere uellet, At illa ad suos in Galliam redire maluit. Henricus interim in carcere, audita suorum rursus strage, ob animi dolorem dicitur periisse. Vir mitissimus, & equi seruantissimus, ac omnia passus que peior fortuna potest. Quapropter pro sancto colitur à plerisq; à nonnullis uero ut imperita simplicitate animi præditus, taxatur: ut est hominum consuetudo, pleriq; sepe non boni consulere. Eduardus autem superatis hostibus, sancti Pauli templum salutatum de more nouorum regum solenni pompa processit, ceteraq; pacata præter Calesium habuit, quod tandem auxilijs Caroli Burgundi, cui sororem Margaritam locauerat, adsecutus est: pro quibus meritis ei postea contra Ludouicum regem suppeticas tulit: præterea tributum pendere solitum condonauit. Vir fuit alioqui ingenio manuq; promptus in bello sepe militis partes obibat, paruæq; manu ingentes hostium copias sudit. Erga uictos clementia fuerat Casariana: præterea liberalitate magnitudineq; animi reliqua, tum in administrando prouidentia par summis ac laudatis principibus. Reliquo tempore xxxv. annorum, quibus regnauit, pacificus uixit. Decedens duos in tutela Ricardi fratris liberos dimisit, quibus ille necatis regnum inuasit. Cuius parricidij gratia insensus populis Anglorum animos ad defectionem sollicitauit. Henrico v. prælo, tunc exule ex Henrici supradicti factione, à quo bello petitus, ubi spes nulla fuerat, sumptor apud diademate (tunc fuit illi usque ad extremum d. ambitio).

Henricus v.

Dux factio-
nes regie fa-
milie, Rosæ
albæ & rubræ

Margarita u-
xor

Henricus v.

ambitio) in praelio dimicando interfectus est anno regni III. Henricus VII. qui nunc regnat, rem suscepit, Anno M. CCCCLXXIII. cuius felicitatem cum humanitate coniunctam laudant. Fortunam belli præter primum paucis ante annis magno Britannia fauore periclitatus est, reiecto Petro, qui Eduardi ultimi se filium finxerat, similem Pseudophilippi apud Macedonas, & Alexandri apud Iudeos commentus historiam. Procerum enim nonnullorum, tum Maximiliani Cæsaris apud quem agebat auxilijs coniunctis, in Angliam ingressus est, ac in praelio captus: maxima deinde principis clementia dimissus, inter aulicos uersabatur. Sed cum iam rursus res novas moliretur, iterum captus est, & in carcere necatus. Post hæc Henricus Scotia regem generum sibi adsciuit, Ferdinandi quoque regis Hispania filiam quæ nato ducta fuerat, eo extincto alteri filio Henrico locauit. Rationem sumptuum à Ludouico rege exposulauit, quos ipse ac eius antecessores in auxilia Gallorum fecissent, resque non procul ab armis aberat: cum inter eos transfactum, ut ea quotannis pensionibus certis exolueretur. Primus præterea regum hoc tempore qui oratores de præstando officio Iulio nouo Pont. miserit, maxima in Apostolicam sedem obseruantia significatione. Inter oratores uero eius, & Hispania regis, inter sacra de sedendo orta est cõtentio, quæ etiam sub Alexandro cõperat. Iulius quamquam rem minime cognouit, locum honoratissimum Angli pro tempore adiudicauit.

R. VOLATERRANI
COMMENTARIORVM
VERBANORVM LIBER

QUARTVS.

ITALIA.

ITALIA inter horam sextam & primam Brumalem incedit, ut Plinius ait, id est inter meridiem & hibernum solis exortum protenditur. Nam apud eos sexta semper meridies erat, Querno folio ab eodem comparata: ac tribus ucluti peninsula circumfusa maribus, supero, infero, & Ionio. A Salafis, qui locus nunc Salutarum, & Montis ferrati est, ubi Alpes initium capiunt, Rhegium usque per Capuam passuum mil. mille xx. Latitudine uero maxima à Varo ad Arsiam amnem in Foro iulienfi regione CCCCL. Quinq; appellata nominibus. Saturnia à Saturno primo habitatore, Trogo. Italia à rege, Plinio. Ausonia à parte Italiae, quæ apud Cales oppidum Campaniæ fuerat Lino. Ocnotria item à rege Arcadiæ, Dionysio. Hesperia magna Virgilio ad Hispaniæ differentiam, quæ item Hesperia dicta est: uti Seruio placet. Quæ ab autoribus utriusque lingue de origine ipsius traduntur, satis in iudgus edita. Colonos habuisse prius Italiam, partim Barbaros, partim Græcos, Ocnotrios, Morgetas, Siculos, Ausonios, Aborigines, Pelasgos, Auruncos, & Dionysius & Plin. itemque; Antiochus Syracusanus qui de antiquitate Italiae scripsit, autores sunt. Ianum quoque eum primum tenuisse collem apud Vaticanum, qui Ianiculus appellatus est: Saturnumque; dea aduictum excepisse. Huic Picum, Faunum, Latium successisse, quo tempore Euander, pauloque post Ambracum uenerunt. Quæ omnia in Latij, tum aliarum regionum descriptione clarius explicabo. Ad recentiora ueniens cum

subiugata à Romanis sociorum nomine dignata est, in municipia & colonias tota fere diuisa. Coloniarum autem Latinarum, ut Pedianus tradit, duplex genus, quando uidelicet noui coloni ex Latio deducebantur: alterum quando ueteribus colonis ius Latij dabatur, ut possent habere, ius, quod ceteræ coloniae, id est, petendi magistratus, ut ciuitatem Romanam adipiscerentur: sicuti Pompeius Strabo Transpadanis fecit. Italia igitur consulu tempore: pro prætoribus & præfectis committebatur. Imperatorum uero procuratoribus, postea comitibus iam inde usque; à Theodosij temporibus. Deinde uariarum gentium barbari, Eruli, Hunni, Gothi, Auari, Longobardi, Saraceni, Pannonij irruere: de quibus in alijs supra prouincijs dixi, partim in reliquis dicam. Expulsis Gothis Exarchus regebat Italiam, postremo Longobardi rerum potiti in quatuor ducatus eam diuisere: Foro iulij, Hetruriae, Beneuenti, Spoleti, Ticini, ubi etiam regia constituta, usque; ad Carolum Magnum, quo primum tempore res cepit respiscere. Bernardo eius nepote Italiae rege declarato. Varia deinde introducta reipublice forma, alijs atque; alijs hinc inde dominatibus, partim ui, partim iusto imperio Cæsarium concessione, ut postea narrabo. De laudibus eius Principis in ultimo libro nonnulla ponit, tum Virgilius in Georgicis. E Græcis uero Aristides in Encomio urbis: & Plutarchus De fortuna Romanorum. Aelianus quoque; De uaria historia sic ait, Italiam multi incolere, nec ulla magis terra frequentata, quod ob terræ fecunditatem, aquarum adfluuiam, maris commoditatem, portuum dispositionem, præterea hominum mansuetudinem, ciuismque; humanitatem, ceteris regionibus antecellat. Fuereque; antiquitus in ea ciuitates mille ceterum sexaginta sex: hæc ille. Hyginus autem eas septingentas tantum fuisse scribit. Plinius adeo frequentem, ut nunciato Gallico tumultu, sola sine exteris aut transpadanis octuaginta equitum, peditem uero septingenta millia armauerit. Idem fere Polybius, uti supra in Gallia narraui. Nostra uero tempestate hæc regio à desidia solitudineque; maxime occupata, prædâ barbarorum omnium facta est. Quotquot uero duces abhinc annis trecentis fuere, nullam ei utilitatem attulere: nec tam per eos custodia, quam disidijs crebris atque; discordijs inter se, bellis quasi ciuilibus agitata. Quod autem nunc superest, quadruplici regitur politiae forma: Monarchia ut regnum Neapolitanum, & Mediolani, ceterorumque; principatus. Aristocratia, ut Venetorum, ubi optimates cum principe regunt. Democratia, ut Florentinorum, Senensium, Lucensium, ubi ad magistratus & consilium populus sine discrimine admittitur. Tyrannide, ut est ex parte sacrosancta Pontificis iurisdictione à diuersis occupata dominatoribus. Strabo in octo partes eam diuisit, Venetiam, Liguriam, Picenum, Lucaniam, Tusciam, Romam, Campaniam, Apuliam, Antoninus in itinere, in prouincias sedecim. Campaniam, Tusciam cum Umbria in qua est Roma. Nursiam in qua est Reate. Flaminiam in qua est Rauenna. Picenum in quo est Asculum, Liguriam in qua est Mediolanum. Venetiam cum Istria in qua est Aquileia, Alpes Cortias & Apenninum, in quibus est Genua. Samnium in quo est Beneuentum, Apuliam cum Calabria in qua est Tarentum. Brutium cum Lucania, in quo est Regium. Retiam primam. Retiam secundam. Siciliam, Sardiniam, Corsicam. Fiscus autem apostolicus hæc prouincias in sacro codice descripsit. Marchiam Tarusinam siue Venetiam. Istriam in qua Foro iulienfes. Lombardiam siue Transpadanam, Liguriam, Romandiolam siue Galliam Cisalpinam. Ducatum spoletanum, siue Umbriam, Aprutium siue Samnium. Campaniam siue Latium, Terram laboris siue Campaniam, aut Leborias, Calabrian siue Lucaniam, Apuliam, terram hydruntis siue Salentinis.

Colonie

Quatuor ducatus

Laudes Italiae

Quadruplex politia

Diuisio ipsius

LIGVRIA.

Ligures

LIGVRES plures ab autoribus scribuntur. Alpini, Transalpini, Ingauni, Apuani, Salturi, Deciates, Exubij, Buriates, Transalpinorum meminere Trogus & Eustathius, qui scribunt Mastiliam inter Ligures esse, Alpino uero Cicero de lege Agraria. Ligures, inquit, montanos duos atque; agrestes docuit natura ipsa loci, nihil serendo, nisi multo labore questum. Apuanos, Deciates & ceteros populos iam extinctos, teste Lino libro septimo de bello Ma. M. Aemilius Lepidus, & Cn. Flaminius Coss. domuerunt. De uniuerso autem genere Florus sic ait, Peracto punico bello, sequitur Ligusticum. Ligures imis Alpium iugis adherentes inter Varum Macramque; impliciti dumis syluestribus uictitabant, quos penè maius fuit inuenire, quam uincere: tuti occasione locorum, latrocinia magis quam bella factitabant. Itaque; quum diu multumque; eluderent, Salturi, Deciates, Exubij, Buriates, Ingauni, tandem Fuluius latebras eorum igne sepsit, Bebuis uero in planum deduxit, Posthumius ita exarmanuit, ut uix relinqueret ferrum quo terra coleretur. Linius item in IXX. Nulla prouincia magis militem exercuit. Post Varum fluuium Nicea Mastilienfium colonia, Straboni Tropea Augusti, nunc Torpia. Monæci portus, quod solus ibi Hercules coleretur: idem hodie, Monachus. Intemelium, nunc Vintimilium. Albiganum abluatur flumine Merula Plinio, à Ptolemæo memorato, obsidionem Bernardini Baldini, qui Philippo duci Mediolanensi militabat, passum tandem oppidanorum uirtute post menses quatuor liberatum. Sauona cuius meminit tantum Linius libro VIIII. secundo bello aduentu Magonis in Italian referens. Sauona, inquit, oppido Alpino, prædam deposuit. Ceteri ut Plinius, Strabo, Mela, in eo fere loco uada Sabatia ponunt. Ultra est oppidum Altilia à Tranquillo commemoratum, hodie quoque Alteoia uulgo appellata, deinde Genua, de qua paulo post. Portus Delphini Plinio nunc etiam portus Finus dicitur. Deinde uici nouorum nominum, Sisfrum, Lauania, Rapala. Portus post hæc Venetis nomen adhuc seruat. Spedia item Ptolemæo, quamuis corrupto uocabulo Speciem uocent. Castrum S. Romuli prope Rumbam fluuium, palmis nobilitatum. Sequitur Lunensis regio, partim citra partim ultra Macram consistens: magna ex parte à familia Malaspinarum possessa, nobili ac uetusta: de qua regione in Hetruria dicam, Genuam nunc ipsam Metropolim repetam, quæ unde originem habuerit incertum. Nonnulli Transalpinæ Genuæ quam in Gallia commemorauit, coloniam esse putant. Eius meminit Linius libro XXI. ubi Publium Scipionem dicit cum admodum exiguis copijs Genuam petisse: libro item XXXI. Lucretio prorogatum imperium, ut Genuam oppidum à Magone Pæno destructum edificaret. Fuit igitur sub imperio Romanorum usque; ad annu salutis sexcentisimū sexagesimū, quo tempore Rotaris rex Longobardorum per uim eam cepit ac diripuit. Imperio deinde restituta, unâ cum cetera Italia à Carolo, ac annos centu per comites administrata. E quibus Ademarum ab eodem propinquo suo missus Corsicam Saracenis oppressam liberauit: quo demum ab illis interfecto, Genuenses nihilominus uictores remansere, nauibus Saracenorum tredecim, partim captis, partim pressis, ac illam in hunc usque; diem tenuerunt. Sed & aliæ insequentibus temporibus res ab eis maxime terra marique; gestæ commemorantur, quas literis madauit Iacobus de Voragine præsul eorum, qui usque; ad duces scripsit historiam. Nam anno millesimo centesimo sexagesimo ad expeditionem Hierosolymitanâ cum ingenti classe profecti, Tripolim ac Cæsaream deperditas ac hostibus ademptas, Bal-

Nicea Torpea Augusti Monæci portus Intemelium Albiganum Merula flu.

Sauona

Vada Sabatia Altilia

Portus Delphini

Portus Venetis

Lunensis regio

Genua

Rotaris rex

Ademarum

Genuensium gesta Bellum contra Saracenos

duino regi tradiderunt, ex qua præda Catinum preciosum smaragdinum, ac cineres Ioannis Baptistæ retulerunt. Rursusque; horante Eugenio, cum CLXIII. nauigijs Armeniam contra Saracenos, qui Christianos infestabant, profecti: ad extremum X. milibus hostium captis aut interfectis, domum redierunt. Cum Pisanis antiquum ac perpetuum odium exercuerunt. Anno M. CCXVIII. Plumbinum eorum oppidum, ac plures naues ceperunt. Anno deinde insequente Pisanis annali obsidione cinxerunt. Paratis tandem hostibus omnem recipere conditionem, iusserunt uti tecta usque; ad primam cõtignationem deicerent. Anno M. CCLXXV. prouocati classe CXX. trirremium instructa, apud Melorâ insulam, cladem eis maximam intulere, captis eorum XLVIII. trirremibus. Anno M. CCXCII. rursus bello nauali congressi, Liburnum oppidum cum arce munitissima in star Phari paulo distante à portu diruerunt, quam postea Pisani pace facta restituere. Cum Venetis non minore gessere discordiam. Anno M. CCLVIII. in oriente capta occasione Tyri & Ptolemæidis, quas cum annos LXIII. unâ cum Pisanis & Venetis tenuissent, negociandi causa tandem ad euicandam quandamque; litem inter se diuisere. Cœnobium S. Sabæ Ptolemæidis Genuensibus ad iudicauit eius populi beneuolentia. Indignati Veneti ad Tyrum unâ secedentes, adscitis sibi Pisanis, & Manfredi Siciliae duce Genuensium classem in portu Ptolemæidis incenderunt, eosque; ulciscendi gratia aduersus ueniens, rursus in iustaurata classe apud Tyrum superauerunt. Genuenses tanto accepto incommodo, ad Michaelem Palæologum imperatorem confugiunt, cuius auxilio Gazæ, aliaque; Venetorum loca diripiunt, & portum incendunt, Raimundumque; ducem aduersus cum classe ueniens capiant. Versus etiam septentrionem imperio prorogato, ad Tanaim loca, & in Taurica Chersoneso Capham, quæ olim Theodosia dicta est, du inter immensissimas Tartarorum gentes posederunt, à Turcis deinde annis hinc fere XXX. occupata. Anno autem M. CCCXXVII. domi nouum creant magistratum, perpetuum duces more Venetorum: primusque; factus Dominicus Fregosus, qui classe in Cyprum missa cum Petro profectus eius fratre, uniuersam insulam in potestatem rediit. Petrum Lusignanum regem captiuum cum regina prægnante secum Genuam abduxit, quos paucis post mensibus sub tributis conditione missos fecere: Famaugusta tantum adempta, quam historiam latius in Cypro prosequar. Post hanc uictoriam bellum cum Venetis repetit instructissimū, ubi Petrus à Nicolao Pisano præfecto Venetorum, bello nauali superatus est. Genuenses incommodum acceptum ignauie principum adscribentes utrumque; fratrem magistratu abrogato in carcerem coniecerunt, ac Lucianum Auriam classi præfecerunt, qui ut cladem Dominici leniret, classe XXXI. trirremium instructa, extemplo iaderem Venetorum urbem contendit, prædeque; deinde abacta, in portum se recepit Polentinum, ubi congressus cum Nicolao Pisano fit superior, captis ex hostibus duobus milibus: in quo praelio Lucianus ipse occubuit. In cuius locum Petrus Auriam surrogauerunt, qui audactio nauium numero ex portu Genuensi Ioluenis iaderem applicuit: inde Venetias rursus tendens, Gradum, Comaclum, circaque; oppida diripit. Vltimus uero tendere in portum catenis prohibitus, Clodiam fossam petiit ac diripit, sex mil. hominum interfectis: pudicitiam tantum muliebri seruata. inde aliquot etiam oppidis captis, ad urbem rursus contendere conatus, angustijs Euriporum prohibitus, simul & à bellicis instrumentis repulsus, Clodiam reuertit: quâ dum munire studet, interclusus à Carolo Zeno Venetæ classis præfecto, pugna commissa occubuit. Cuius morte cõsternati animo Genuenses, pace facta domum reuerterunt. Post aliquot deinde annos, Nicolauum Guasculum duces delegerunt, Nico. Guascul

Bellum cum Pisanis

Bellum cum Venetis

Tanais Cypria, quæ & Theodosia

Dominicus Fregosus primus dux

Lucianus Auria dux

Nicolaus Pisanus

Petrus Auria

Carolus Zenus

Nico. Guascul

Primi habitatores Italiae

F. Catalufius Coloiannem reduxit

Antonioctus Adarnus dux

Genueses sub Francorū imperio

Bulcialdus praefectus

Deficiere à Philippoduce

Isardus Guar rus Thomas Fregofus

Raphael Adarnus dux

Barbana

Ioā. Anronius Fliscus Ludouicus & Nic. Freg.

Ioan. Renati Prosper Adarnus

qui classem auxilio Caloioanni Imper. Constantinop. misit, cui Franciscum Camulsum praefecit, qui rebus feliciter pro imperatore gestis, donatus ab eo insula Mytilene fuit, quam ipse posteriq; eius tenuere, usq; ad an. M. CCCC. LIII. quo tempore post amissam Constantinopolim, capta est. Ni colao post annos 1 x. Antonioctus Adarnus successit, anno M. CCCC. LXXI. uir longe prudentissimus. Pacem inter Ioanuem Galeatiū & Florentinos, quae multos annos durauerat, summo studio componendam curauit. Cui defuncto Genueses neminem postea subrogauerunt: ob Gibellinorū Guelforumq; factiones magistratu ferè corrupto. Quapropter ad tutelam Caroli VII. regis Francorum, Anno M. CCCC. LIII. confugerunt, qui annos plurimos per praesidium regium remp. administravit nomine Bulcialdum. Hic statur a roboreq; ingenti, singulariq; certamine à Galeatio Gonzaga prouocatus ac uictus est. Deinde Dertonem tenuit, postremo Mediolanum, unde à Fazzino cane turpiter reiectus est, reuertentiq; portas Genueses ei clausere, perosi Gallorum superbiam: ac sese Ioanni Mariae duci Mediolanensi dedidit, in eoq; statu usq; ad annū M. CCCC. LXXV. durauerunt. Quo tempore à duce Philippo deficiere. Causa fuit quod cum eodē anno auxilio profecti Caietanis obfessis Alfonso Aragonem duce aduersus uenientem cum classe ui cepissent, duciq; captiuum misissent: is statim donis insuper cumulatam dimiserit. Quare indignati octo capitaneos libertatis, autore Francisco Spinula, creauerunt: quib. paulo post abrogatis, Isardum Guarrum duce constituerunt, uirū septuagenarium, quo paucis post diebus remoto, quod inutilis uideretur, Thomam Fregofum Petri qui Cyprū subegerat filium, duce delegerūt. Hic fratrem habuit Baptistam, à quo primum pulsus: deinde uictor, in pristinum redijt magistratum. Horum item frater Io. pater fuit Pauli Cardinalis & praesulis & ducis Genuesis qui ante hos annos Romae decessit. Thomas igitur adscito consilio Francisci uiri prudentis, Guidonem Torrellum duce copiarum Philippi, per agrum uagantem iuuantibus Florentinis repulit. Chium in Graecia à Venetis: & in Italia Albiganū à Nicolao Picnino pressum defendit. Tandem ipse coniuratione Ioannis Antonij Elisci deiectus magistratu. Raphael Adarnus M. CCCC. LIII. successit nepos Antoniocti, qui ante eum dux fuerat, breui & ipse tempore ob seditionem sese magistratu abdicauit, ac Barbana eius patruelis successit, quem uix mensē totum regnauit Ianus Fregofus iuuante Ioanne Antonio Flisco supradictō de imperio deturbauit. Cui post biennium frater eius Ludouicus successit, qui nec ipse diu post à Perimo Fregoso eius patruale expulsus est, uiro singulari audacia, qui Nicolau fratrem doctrina moribusq; insignem ob suspicionem adfectati principatus, aduersum in curiam interfici iussit. Fuit nobilitati maxime inuisus, quā primum ex urbe fugauit. Deinde pulsus & ipse cum Gallorum auxilijs urbem repeteret, ab eadē nobilitate statim interficitur. Paulus uerò urbis praesul supradictus, eius frater, locum ducis inuadēs, Gallos ex urbe pellit. Carolus interim Galliae rex audita defectione, eō Ioannem Renati Neapoli tunc expulsū filium, cum classe septemq; armatorum milibus mittit. Huic Paulus obuiam cum exercitu sit: pugnaq; commissa superior discessit. Prosperum Adarnum, quae familiae concordēs erant, patriae duce, consentiente populo creat. Amborumq; uiribus Castelletum, quod in regis erat praesidio, expugnatur, adscito in auxilium Francisco Sfortia duce, qui Ferdinadi regis gratia, quem regnare malebat quā Gallos, è uestigio suppetias mille militum misit, consentiente etiam Ludouico ipsius Caroli filio, qui tunc patri maxime aduersus fuerat. Anno deinde M. CCCC. LXXVIII. defuncto Galeatio factione Fliscorum impellente rebella-

runt. Sed Adurnorum Spinularumq; contraria rursus in potestatem Mediolanensium rediguntur: pauloq; post iterum Prospero Adurno autore tumultuantes, rursus Ioannes pupillus cum matre Bona, misso exercitu XII. milium armatorum adorti sunt: quibus Genuesis duce Roberto Seuerinate occurrentes, magnam ex eis fecere stragem. Post eam uictoriam è uestigio domum redeuntes, arcem, quam Castelletum uocant, deiecit Mediolanensium praesidij receperunt. Verum quum Prosper urbem occupare coniretur, à Francisco Fregoso ceterisq; eius partium ex urbe pellitur, ac Baptistinus Fregofus Perini olim ducis filius dux creatur, uir in primis mansuetus ac bonus, quem cum Obiectus Fliscus sepe de magistratu deijcere frustra tentasset, tandem à Paulo Baptistini patruo Cardinale, quem supra commemorauit, repulsus etiam urbem relinquere coactus est. Hoc sanè tempore unā cum reliquis cisalpinis rursus in potestatem uenere Gallorum. Praeter uerò familias iam supradictas, Grimaldi quoq; inter eos nobilissimi. Nam Antonius Grimaldus clasjs contra Venetos, & Ioan. Grimaldus alterius clasjs praefecti, auxilio Philippi ducis ad defendendam Brixiam missi fuere, Grimaldi uerò Venetijs clari, praesertim nunc Domonico S. R. E. cardinale eruditissimo uiro. Eandem tamen prosapiam esse dicunt, & è Constantinopoli ex illustribus uiris olim profectam, ac in hos duos postea populos deductam.

REGIO SVBALPINA.

ROST Liguriam regio Subalpina uersus mediterraneam occurrit, quam Padus Straboni mediam diuidit, à cuius posteriore ripa Ticino, à citeriore uerò Trebia, duobus quasi brachijs ab latere septentrionis includitur. A meridie & occidente montibus. Igitur inde Transpadani, hinc Cispadani dicuntur Alpibus & Liguriae uicini. Quorum post Trebiam Derto est ciuitas, deinde Tanarus fluuius in Padū influens Plinio. In hoc auri ramenta Antonius Trotius eques Alexandrinus legit, unde torquem factum ostendat. Ab eodem abluitur noua urbs Alexandria, cuius origo sic se habet. Post dirutum à Frederico Aenobarbo Mediolanum, pauloq; post restitutum, Statyelli Ligures qui uicatem cis Apenninum incolebant, relictijs proprijs sedibus, ad uicem cui Robereto nomen, commigrantes, urbem condidere, quā primo Caesarem uocauerunt, ut apparet in annalibus Alexandrinorum, in quibus Xistius in dedicatione faciendā Caesaricenses eos uocat: deinde expugnato Frederico, Venetorum & Mediolanensium auxilijs, Alexander III. pont. eius inimicus, quod populus arma pro eo sumpserit, ob memoriam officij eam urbem Alexandriam appellauit. Secundū flumen, aquae Satyellae sunt Plinio Straboniq; quamquam in eo loco menda est. Ultra Tanarum ad Padi ripam Augusta Bacinorum Ptolemæo Plinioq; nunc Bassinianum oppidum. In eadem ripa paulo remotius Forumfuluij, quod Valentiam Plinius dicit appellari, sicuti & nostra aetate, nobilitatum Geraldī ordinis minorum natalibus ac sanctitate. Inferius uerò Asta colonia, Alba Pompeij à Tanaro abluta nomen adhuc seruans. Hinc uersus Sabbatios iter facienti Ceuā Pli. uetus oppidū, ac castra familiae Rarctensis, ueteris ac nobilis, quae ab urbe Genua originem ducunt. Aemylia uia à Dertone, itemq; Pisis usq; ad Sabbatios erat, quam Scaturus strauit, autor Strabo. Alia Aemylia quae Flaminiā intercipit, de qua postea. Trans Padum uerò Subalpinorū haec loca sunt. Ad ripā ferè ex orientis Padi Iria Ptolemæo, quae fuerit mihi uestigati incōperitū. Augusta Taurinorū nunc Taurinum, quod Plinius ex anti-

Baptistinus Freg. dux Obiectus Fliscus

Grimaldi

Grimani

Trebiam

Derto Tanarus à Alexandri

Aquae Statyellae

Augusta

Valentia Forumfuluij Asta Col. Alba Pōpēia Ceba Caltra Carrētensium

Aemylia uia

Iria Augusta Taurinorum

Morgus flu.

Eporedia

Doria flu. Alpes

Vercellae Libycorum

Sesites flu. Nouaria

Albutius Silus Dulcinus & Margarita Gazari

Pollentia

Banderate Sallasi Sabaudienfes

Augusta praetoria Monferraten. origo

Aledranus

Gulielmus Salutiæ Boschum Ponsonum Bonifacius Guliel. II.

Rainerius

Gulielmus

Longaspatha Balduinus

Rainerius

Theffa. rex Bonifacius

qua Ligurum stirpe ducit, Stephanus grammaticus Massiliensium coloniam ait esse à Tauro appellatam, quo signo adnauigantes eo Massilienses in nauī utebātur. Morgus fluuius Plinio ex Alpibus in Padū profluens, hodie quoque Orchas appellatur. Eporedia plurali numero, apud Ciceronem epistola quaedam data Eporedijs scribitur. Plinius sic ait: Oppidum Eporedia à populo Romano conditum iussu, Eporeticos enim Galli bonos equorum domitores uocant. In sacro nunc fisci codice Hyporigiensis ciuitas nominatur. Annis Doria Ptolemæo, Doria Plinio nomen adhuc retinet, ex Alpibus in Padum defluens. Hic idem dicit autor duas esse Alpium fauces, Graias & Pœninas, hinc Pœnos, illinc Herculem transisse, de Alpibus supra satis dixi. Vercellae Libycorum à Sallibus Galliae uicinis populis ortae Plinio, aurifodinis quondam clarae Straboni, ornatae quoq; praesule Eusebio in sacro eloquio doctissimo, regia nunc Sabaudienfium ducum. Prope urbem Sesites fuit Plinio, nunc item Sesia ab accolis uocatus. Nouaria ex Vertacomoris Vocontiorum originem habet Plinio, patria Albutij Sili oratoris & Dulcini ac Margaritae Gazarorum sectae autorū, an. M. CCCC. VIII. Inter se more pecudum promiscue coibant, alia quae nefanda perpetrabant. Cum que diu latuissent inter praerupta montium, tandem deprehensi, meritis supplicio dederunt pœnas. Pollentia uersus Alpes XVI. pass. milibus à Nouaria distans uetus oppidum Plinio, nunc Pallantiam uocant, ubi Cn. Plancus à M. Antonio superatus interfectus que fuit. Banderate Plinio nomen retinet. Sallasi populi post Taurinos olim ferocissimi, & Aurifodinis insignes, domiti autem ab Augusto ut ait Strabo, & sub corona partim uenditi, partim in Augustam praetoriam ciuitatem ab eodem in eo traditū edificatam translati. Hos nunc esse Sabaudienfes nonnulli dicunt, unde nomen auspiciunt. Alij potius Monferratenfes qui ad Alpes usq; pertinent, quorum originem principum simul & successionem uacat paucis explicare, ne nobilissima Italiae familia silentio praetereatur. Anno siquidem DCCCCLXXVI. Aledranus è gente ducum Saxoniae ex Alasia Othonis primi propinqua seu filia, quatuor suscepit liberos, Othonem, Gulielmum, Thetem, & Bonifacium, pro quo dote marchio primus huius regionis ab eodem factus imperatore, moriens Gulielmum successorem reliquit, ceteris fratribus reliquas distribuit terras, Ceuam, Sallutias, Boschum, Ponzonū, quae oppida deinde per manus succedentibus tradita marchionibus fuere. Gulielmus itaque ex filia ducis Cloestri Anglici Bonifacium genuit, qui coenobium S. Mariae de Locedio excitauit. Is deinde Gulielmum II. qui religione sanctis que moribus praeditus, iuuenis extinctus est, dimisso Rainerio patre Gulielmi Senis. Hic Gulielmus primum militia clarus cum Conrado imp. sororio suo ad Hierosolymitanam expeditionem profectus est. Ex Iuditha S. Leopoldi Austriae marchionis, quatuor mares suscepit, Bonifacium, Gulielmum Longaspatham, Rainerium, & Fredericum: foeminas, Iordanam, & Agnetem. decessit an. M. CLXXVII. Longaspatha apud Hierosolymam in demortui patris locum atque gloriam uenit, Baduini que leprosi regis Hierosolymitani Sibyllam sororem duxit, cuius adfinitate simul & uirtute propria primum in ea expeditione locum sibi uendicauit. Morienti filius superstes Balduinus fuit, qui in Balduini regis & aui tutela relictus, mox ei, quod liberis careret, in regni iure successit. Verum paulo post in aetate puerili decedente, Rainerius patruus Gulielmi frater, regni titulum haereditario sibi iure uendicans, Chyri Mariam Manuelis imp. Constant. filiam in matrimonium duxit, Theffaliae regno pro dote accepto. Quo sine liberis moriente, Bonifacius minor frater haeres institutus, statim Hierosolymam proficiscitur, ubi & suos mortuos, &

Conradus Gulielmus

Conradus Tyrum capiti Isabella uxor

Bonif. pro regno Theffal. dimicat

Gulielmus Bonifac. rex

Gulielmus Magnus Vercellae cepit

Io. finem attulit patriae prosapiae

Theodoris Andronici filius & Argentina uxor

Ioannes

Ortho II. Ioannes Theodoris

Ioannesa. oibus

Ioannes Gulielmus

Casale

Bonifacius & Maria Gulielmus Sangeorgius Theodoris cardinalis.

dorus autem a Paulo I. in patrum collegium cooptatus, proximo annis ex uulnere a ministro dum cenaret obsonium concidente dextera porrecta casu illato, in ualitudinem incidit, ex qua deum post annum extinctus est. Illius et mansuetudinem et humanitatem curiae populoque Romano perspectam omnes collaudant.

REGIO TRANSPADANA.

RANSPADANAM regionem Strabo in tris diuidit partes, Subalpinam, et Venetiam, in qua est Mediolanum, usque Aquileiam: deinde Istriam. Plinius autem Subalpinam partem cum Liguria coniungit, secutus diu Augusti diuisionem. Deinde Transpadanam, in qua Mediolanum est, quam nonam regionem constituit: postea Venetiam, quam decimam. Postremo Istriam undecimam. Ego uero itidem. De Subalpina igitur quae utranque ripam attingit, diximus. Nunc eam partem quae post Ticinum usque ad Atesim continetur, exequar. Ticinum ex Alpibus in Padum fluens, oppidum sui nominis habet, nunc Papiam, quod Plinius ait conditum a Leuijs et Maricis Gallica gente. Dirutum deinde ab Attila Hunnorum rege, atque iterum restitutum ab incolis, Odoacer rex rursus diripuit, cum in ea Orestem Augustuli imperatoris patrem obsessum captumque interfecit. Post haec annos fere centum, Balduinus post longam obsidionem uictor ingressus, ac delere statuit, equo in primo limine collabente, admoneri quodam modo uisus, impij sententiam animi mutauit, sedemque eam sibi ac successoribus constituit, qui diuersis aedificijs ac muneribus exornauerunt. Ex quo Lombardia, quod etiam deicetis illis durauit, ornatiorem tamen eam urbem reddidit Epiphanius eius praesul Aquileia oriundus, qui ad redimenda sex milia captiuorum Mediolanensem, regem Gallorum impulit. Hinc et Io. Pont. xviii. fuit. Ticinum tertio uastauerunt Pannonij igni, ferroque grassantes, quum in Italiam irruerunt, tempore quo Rodolphus Burgundus Italiae regnum occupauit. Arcem in eo excitauit Ioannes Galeatius dux primus, cui forte Ticinum obuenerit. Cenobium quoque Carthusiense extra muros ingenti addito paradiso, nemora salujsque claudendo, ubi feras spectaculo uenationis, priuatae deliciae uiderent. Post eius mortem Papienses studio partium Gibillinarum excitati, cuius factionis Beccharia familia princeps habebatur, Faxinum Canem cum exercitu in urbem introduxerunt, pacis fortunam Guelphorum: ille uero nemini pepercit: querentibusque Gibillinis respondit eos saluos satis esse, eorum uero bona quod Guelpha sint, militibus se in praedam concessurum, lepide cauillatus hoc modo in utriusque factionis insaniam. Supra uero Ticinum S. Columbanus oppidum, ubi ille cenobium extruxit. Ab latere occidentis oppidum alterum etiam noui nominis Medecia, in quo Caesares diademate primum ferreo redimiri consueuerunt, iam a cccc. consuetudine amori, muneribus ornata. Theodorici regis, tu Theodilindae reginae Longobardorum, quae Ioannis Baptistae templum in ea magnifico excitauit opere, thesauroque immodico locupletauit. Vegeuum nouum et amoenum oppidum secessus ducum Mediolanensium, ab eis et aedificijs, et aquis introductis nobilitatus. Nec minus Petro Candido Nicolai v. Pon. ab epistolis ministro, qui Appianum conuertit. Sequitur Mediolanum de quo postea. Regio uero, quae ultra Mediolanum Alpes contingit, tota fere ignobilis, ubi post Adulam montem, qui pars Alpium Rhetiarum est, uocatur quae hodie Mons Braluis, Telina uallis appellata iacet longitudine mil. pass. l. x. ditionis Mediolanensium. Huic et aliae ual-

les coniunctae, Aguedina, Canonica. In his oppida complura seu uici potius, inter quae Burmium. Larius primo a septentrione, in ortum hibernum excurrit, inde in duo brachia diffunditur: altero Comum inter meridiem et occasum petit: altero ad orientem Leucum, ubi Aduam amnem emittit. Circa Larium oppida, Glarea, Stricum, Domasium, Grauedona, Muscha, Musium lapidicinis insigne, Arona. Menasium: ex aduersa Larij parte, post Aduae ostia Collicum. S. Nicolai fanum, Corenum, Delphus, Bellanum, Varena, Vallis saxina: praeterea Mandellum, Leucum quae oppida munitissima, ducis Philippi Mariae insignem olim obsidionem passa. Contra Leucon, Malgratia, Orium, Cienna, Vessena, Bellasium. Vici, Nexum, Torium lanificio clarum. Pars autem Larij quae ab Menasio Comum pergit, uici sunt, Griantum uino laudatum, Yremetium, Letium, Sala, Colona, Arzena, Briona. Castra, Lugarium, Alium, Caratum, Moluasium, Ceruobium: praeterea qui uicus appellatur, ubi fanum humiliorum, quo in loco olim Rufi uilla in cpi-stolis Plinij celebrata fuisse constat. Aesis uicus et uallis Ašina ad montem Brigantium uocatum pertinet, ubi Aesium, Cantium, Casilium, Scarena. Lamber annis Incini plebem appellatam illabitur, a montibus Lario imminentibus cadit cum Eupilo excipitur. Eum lacum uulgo recentiores accolae, a Lusiano uico, qui propinquus est, cognominauerunt. Inde emissus Medocetia iuxta, longeque duobus pass. mil. a Mediolano perfluit in Padum. Inter Lambrum et montem Brigantium sunt Lugarum, Inucrgum, Mongutium, et supernum ad montes Peucianum, Pusianum, Boxisium, Cornelum. Cis Lambrum Canturium uersus Fabrica, Brutianum, Casianum, Albesium, Carcanum, Herba, Orzanicum. Noua sane cunctorum nomina. Comum uero prope Larium Oroborum aedificium, ut auctor est Cato apud Plin. quorum originem ab eo ignoratam, Cor. Alexander ortam et Graecia dicit, et nominis etymum a montibus traxisse in quibus degunt. Trogus tamen una cum ceteris ciuitatibus trans Padum a Gallis id oppidum conditum dicit. Strabo autem sic: Comum deuastratum a Rhetijs, Pompeius Strabo Magni pater colonis eo deductis restituit: deinde Scipio tribus hominum milibus: postremo Caesar quingentis militibus auxit, quos ciuitate donatos Nouocomenses uocauit, et oppidum Nouumcomum. Hinc Aduae plura circueit loca Brugganum, Trilinium, Rioltam. Vetus insuper oppidum Laudem Pompeiam, quam Boij teste Plinio aedificauerunt: qua deum extincta alteram ad tertium lapidem Fredericus Aenobarbus, ut Mediolano damna inferret, extruxit. Supra Bergomum est inter duos paruos annes, Oroborum et ipsum aedificium sicuti Comum Plinio, de quibus supra dixi. Nunc harum ciuitatum factiones paucis repetam. Extincto siquidem Ioanne Galeatio, qui eas inuaserat, praepotentes olim qui extorres fuerunt in antiquam dominationem redierunt, Rusconi Comum, Vignatae Laudem Pompeiam, Soardi Bergomum. Hanc enim ciuitatem prius Ioannes Picininus uicecomes ex sorte tenebat, qui Cosiones antiquam familiam ex ea expulerat. Pulsus et ipse tandem a Ioanne Soardo uiro audacissimo fuit: qui cum commodè rempub. contra hostes uicecomites tutare se posse minime uideret, eam Pandulpho Malatestae uendidit, ac ad hospitium Ioannis Francisci Gonzagae ueteris amici se recepit, ibique usque ad extremum uixit. Postremo ab ipsis uicecomitibus per Ioannem Galeatium recepta, ciuem habuit nostra aetate Bartholomaeum Coleonem, qui rebus multis in Italia praesertim Transpadana gestis decessit anno m. cccc. lxxv. ac Bergomi sepultus. Brixiam urbem Cenomani aedificauerunt, qui post Insubres in Italiam uenerunt Liuius Polybiusque testibus. Hanc expulso Pandulpho Malatesta uicecomites ceperunt. Deinde

Aguedina
Canonica
Burmium
Larius lacus
Oppida Lari

Rufi uilla
Lamber flu.

Oppida inter
Lambrum &
montem Bri-
gantium
Oppida cis
Lambrum

Comum

Nouumco-
mum
Aduae flu.
Laudem pom-
peia

Bergomum

Brixia

Obsidio
Brixiae

Ludronium
Romanum

Ollium flu.

Cremona

Caualcabos
Donarienses
Ponzoni

Crabrinus
Fundulus

M. Furius Bi-
ba culus
Quintilius
Varus

Mincius
Benacus
Mantua
Brixellum

Comites Per-
ficeti

Tartari palu-
des

de Veneti contra Philippum ducem septimo obsidionis mese receperunt anno m. cccc. xvi. prodete portam Petro Aduocato ex familia Mantuana olim extorret. Deinde Philippi ipsius longam passa obsidionem, a Francisco Barbaro eius loci praefecto magna uirtute defensa est. In eius agro Ludronium et Romanum castra sunt. Vnde Ludronum familia Brixiae. In qua Paris Venetis contra Philippum militauit. Est item in eodem Caruagium, ubi nobilem illam cladem Franciscus Sfortia Venetis intulit. Praeterea Mercaria, Cadum, Lamacum, Clarum, Soncinum, Martenengum, Casale maius. Ollium flumen ex Sebino lacu in plana descendens, primo Brixianum agrum a Bergomatibus, deinde Matuanum a Cremonensibus diuidit, donec padum illabitur, crebris hinc inde castellis et agris feracissimis munitum, inter quae Platina est. Inter Ollium, et Padum, Cremona, Ro. col. Linio lib. xxi. frequentibus adfluita ruinis. Prius Antonianis temporibus quando ab Augusto rerum potito ager est militibus datus. Deinde Vitellianis apud Bebriacum peracta pugna: Gothorum quoque, deinde Logobardorum sub Gedulpho rege an. d. c. x. x. euerfa: Frederici etiam Aenobarbi uim peritit usque: moenibus deiectis: postremo Francisci Sfortiae, quod ei iure dotis Blanchae uxoris Philippo duce socero concessa fuerit, deinde rebellauerat. Factiones in ea tres, Caualcabos, Donarienses, et Ponzoni. An. m. cccc. xii. Gulielmus Caualcabos pulsus Donariensibus, qui Gibillinarum erant partium, dominationem patriae Henrico imp. consentiente corripuit, pluresque tenuit annos. Cumque reliquos eiusdem factionis, qui ad oppidum Soncinum confugerant praelio tetasset, superatus captusque atque curru adligatus miserè disceptus est. Quo deinde exemplo usi sunt in reliquos Guelphos qui tunc aderant. Inter quos Venturinus Fundulus fugiens a Vicario una cum tribus filiis capitur, ac curribus prius tractus securi percussus. Anno deinde circiter m. cccc. vi. Vgolinus Caualcabos adscitis Ponzonibus extincto Ioanne Galeatio, primum patriae tyrannidem inuasit: qui postea reiectis Ponzonibus aduersis, Crabrinum Fundulum ex oppido Sonzino uirum impigrum exercitum praefecit. Is igitur in spem dominationis erectus ipsum Vgolinum a Laude Pompea cum Carolo ceterisque eius fratribus redeuntem aggressus trucidat. Cessit dein Philippo Mariae duci, multa pecunia oppidoque Castilione donatus. Verum cum mox res nouas moliretur, prodete Oldrado Lampugnano eius necessario captus Mediolanum adducitur, in medioque foro securi percussus. Ornatus insuper haec urbs ingenijs M. Furio Bibaculo poeta. Quintilio Varo Vergilij familiaris. Gerardo Sub Ioneta medicinae, astrologiaeque, tum Chaldaearum Arabicarumque literarum peritissimo, qui Auicennam Rasinque siue Almansorem coeuerit. Sequitur Mincius amnis, qui lacum Benacum efficit. Inter quem et Ollium Mantua sita est, de qua postea. Inter Matuanum et Cremonam Brixellum, sunt et noua oppida: Caruagium Venetorum clade insigne, ubi xli. milia equitum, peditem lxxx. a Francisco Sfortia prostrata. Riua a sanguinis corruantis profusione dictam uolunt, quod in eodem loco Grimoaldus Logobardorum rex Francos Tridentem in Italiam ingressos magna caede repulerit. Sublucem ex qua comites Perficeti prodire. Praeterea Calcinatum, Carpinctum, Capriana, Godium, Vallegium, alto in colle situm Mincio anni incubas: hinc murus interiectis turribus per aliquot passuum milia usque ad Tartari paludes se extendit: hoc tractu Villafranca media planticie sedet, locus opere magis quam natura munitus. Vrgatium Scalana, Sanguinetum. Secundum Padum uersus mare quaedam etiam noua castra locaque cenobium S. Benedicti opulenti-ssimum Matildis aedificium, in quo hospites cum quantis caputium urba triduo explebant. Ostia et Nugarola

Veronensium aedificia, unde Nugarola familia Verone, ex qua Leonardum protonotarium summum theologum olim Ferrariae magna facundia differrentem uidit Francolinum, quod Esteses ad tuados eorum fines posuerunt. Ferraria mari propinquat inter ostia fere ac brachia Padi, de quo postea. Padius ipse apud Plin. in hanc fere sententiam enarratur. Ety-mum tradit a picea frequenti apud eius fontem, quae Gallica lingua pades dicitur. A Graecis Eridanus uocatur. A Liguribus Bondingus, quod significat fundo carere. Cui rei est indicio quod ibi iuxta Bondicomagum uetusto nomine oppidum est, ubi annis praecipua exiit altitudo. Hic Phaethontis fabula et electrum sudantium populorum, quas lacrymas eius fororum dicit. x. x. generos amnes in Adriaticum trahit. Quorum praecipui ex Apennino Tanarus, Trebia Placentinus, Tarum, Nitia, Gabellium, Scultemna, Renuis. Ex Alpibus, Stura, Morgus, Duria, Sefites, Ticinum, Lamber, Aduae, Ollium, Mincius, Athesis. Atque hi lacus in clytos x. i. procreant, e quibus praecipuos Benacum Mincius longum stadijs d. latum x. x. Verbanum Ticinus longum stadijs cccc. latum minus quam Benacus. Larium Aduae, longum stadijs cccc. latum x. x. Sebinus Ollium. Ostia eius quod largius uomant septem maria dicuntur facere. Primum ostium Padus uocatur ubi angusta fossa trahitur Raucenam. Proximam Vatreum, quod Vatreus amnis ex agro Forocornelensi auget, quo Claudius Caesar a Britannia triumphans praegradi illa nauis Adriam intravit. Hoc ostium spinetum ab alijs dictum est ab urbe Spina. Proximam deinde ostium Caprasium: deinde Sagis: deinde Volane, inter haec fossa Philistina, quae alij Tartarum uocant. Accedit his Athesis et montibus Tridentinis et Tongisonus ex Patauinorum agro. Pars eorum proximam portum facit Brundulum, sicut Adronum Medoacus et Fossa Clodia. In hanc fere sententiam Plin. Hodie nostri nautae sed ostia notauerunt, a dextra primarium olim Vatreum a flumine appellatum. Ab Leua Volanen. inter hoc et primarium Comaclina stagna ostium habet, imò portum potius quem Magnum uocant. Sed aestuaria illa maris sunt, quod ex salis concretionem dignoscitur. Ex ea item parte ubi Adriam abluit duobus ostijs elabatur in mare. Id quod Volanae propinquum est, albatum dicitur, reliquum uero Gorium. Maioris autem huius ostium quod Adriae sinistram attingit Fornaces accolae uocant. et haec quidem de Pado. Comaclum, fossa Clodia, ubi praedium obsidio quae Genucensium, de quo in eorum historia narraui. Adria Tuscorum aedificium quae et mari nomen dedit, ut Plin. refert. Hanc Pisani cum classe ad sacra expeditionem parata ceperunt, Spinam autem in hoc littore idem auctor a Diomede dicit aedificatam: Strabo uero a Theffalis: Dionysius a Pelasgis, qui iidem fere sunt. Ambe sane iam diu interiere, quanquam Adriae quaedam apparent uestigia: Spinae penitus nulla. Ex harum ruina Aquileia creuit. Est et altera Piceni Adria.

Ferraria
Padus flu.

Bodincus
Bodincomagum

Tanarus
Tarum
Nicia

Gabellium
Scultemna
Renuis

Lamber
Aduae
Ollium

Mincius
Athesis

Montibus
Tridentinis

Tongisonus

Volane
Fossa Philistina

Gorium
Athesis

Comaclum
Fossa Clodia

Adria

Spina

Mediolanum

RES MEDIOLANENSIVM.

Mediolani nunc reuerto Ferrariae quae ac Mantuae reliquam historiam, quam ideo distuli, ut principum successiones sine interpellatione uideremus. Mediolanum igitur sicuti de eo de quae plerisque trans Padum inter res Gallicas latius scripsi, in subres Galli aedificauerunt ex nomine relicti ab eis Mediolani, quod Ptolemus inter Cenomanos ponit. De his Liuius li. x. ait, Gallos Insubres circiter annu. urbis cccc. x. subiugatos fuisse a Romanis. Rursus li. xxx. xli. Furium praetorem Gallos Insubres rebellantes et Amilium Penum in ea parte militem

Mediolanum

Ticinum flu.
& oppidum

Balduini au-
spicia

Lombardia
unde dicatur
Epiphanius
praesul

Pannonij

S. Columba-
nus
Oppidum
Medecia

Ultra medio-
lanum regio
Adula mons
Bralius
Telina uallis

acie iacisse. Amilcare que occiso milia hominum x x x v i. fuisse interfecta. Et li. x x x i i. L. Furium Purpureonem & Claudium Marcellum Boios & insubres Gallos subegisse, Marcellum que triumphasse. Post quem triumphum annos fere d. Mediolanum pacatissimum fuit, ac principum Romanorum secessus, & quoddam quasi diuersorium amoenum a Traiano usque ad Valentinianum. Quam felicitate & quietem Arriani primum interpellauere per Ambrosij tempora. Post hanc Attila in Italiam ingressus cum omnem depopulatus esset Venetiam, Mediolanum euerit: quod paulo post restitutum parumper quieuit. Agitatum rursus bello Gothorum & ducum Iustiniani, tandem dedicationem facere coacti sunt. A Longobardis etiam incommoda pertulit, quibus ex Italia pulsus annos c c c l x. sub imperatoribus quasi liberum floruit, donec Fredericus Aenobarbus an. m. c l x v. penitus dirutum colonis per uicina loca dispersis reddidit. Exinde anno fere v i. Frederico in bello occupato quod cum rege Gallorum gerebat, Mediolanenses quasi respicientes inita cum finitimis urbibus societate solum antiquum repetunt, urbem tricennio reficiunt, annos que hoc pacto c l. continuo creuere usque ad annum m. c c x x v i i. quo tempore uicecomites pulsus Turrianis urbe sunt potiti. Post mortem uero Philippi Mariae populus in libertatem se exerit, sed bello fame que obsesi a F. Sfortia dedicationem fecere. Fuere ex hac urbe uiri preclari tres pon. Alexander i i. Vrbanus i i i. Celestinus i i i i. Mediolanensis presul Stephanus v i i i. sedente, & Herico i i i i. imp. Romano se pontifici subiecit, cum antea contendisset. Hic preterea factiones potentissimae Vicecomitum & Turrianorum. Huius ultimae Martinus princeps nomine, ac potentia clarus, Ecclinum quondam Italiae terrorem ad necem usque compulit. Deinde Philippus, Neapulo, Guido successores. Sed preter hos in ea nobiles familiae Lampugnani, Gotte, Petrasancta, Tusciani, Porri, Caimi, Marliani, Bossi, Triulci. Nunc uero Vicecomitum insequentium que principum profapiam res que gestas breuiter uideamus. Autores generis Vbertus & Berna anno circiter m. c c l. quatuor susceperunt liberos Othonem Mediolanensem, Vbertum Vintimiliensem presules, iacobum & Gasparem. Iacobo tantum Theobaldus filius fuit, qui Mattheum Magnum & Vbertum genuit, Ex Vberto Ioannes, Vercellinus, Otho fuere. In Mattheo res se primum extollere cepit, qui & Mastus est appellatus, & a rerum ac animi mensura magni nomen adeptus, uelut alter C. Marius fortunae uices periclitatus. Anno siquidem m. c c c x i i. a Turrianis aduersa facione, cuius Guido caput erat, expulsus diu latuit inter paludes lacunas que Benaci piscationibus uacans. Per Henricum deinde v i i. Lucemburgensem imp. qui tunc Mediolanum uenerat, eius que parti fauerat, spiritus adsumpsit, inimicos que se ulciscendo extorres reddidit. Huius filij ex Bonacosa uxore Galeatius, Ioannes, Luchinus, Stephanus. Galeatio nomen inditum auspicio Gallorum, qui nocte qua natus fuerat maiori solito garrulitate cecineret. Is cum eodem imp. Romam profectus magister equitum est. Accium & Marcum filios suscepit, imp. Ludouico Bauaro pecunias imperanti acerrime restitit: quapropter ab eo captus & custodiae traditus, filius que eius domo pulsus est. Castrutij deinde Lucensis precib, Galeatius condonatus paulo post excessit. Accius uero reditum pecunia impetrauit, patrie que tyrannidi succedens Bauarum iterum Mediolanum obita Italia redeuntem minime recepit. Res gestis, & admodum belli gloria floruit. Missus quondam a patre auxilio Castrutio contra Florentinos, coniunctis castris prope Fucetium cum duobus congressi superiores fuere: qui uictoria elati Florentinus magna castrametum multos dies otiose

Autores Vicecomitum

Mattheus Magnus

Turrianorum factio

Bonacosa

Acti res gestae

confederunt nemine ex oppidanis egrediente. Prima haec expeditio Vicecomitum in Florentinos imperante Bauaro. His gestis Altumpassum in eodem agro deinde Bononia eodem Castrutio iuuante debellauit. In qua expeditioe memoratur, dum in castris meridiaret, in galeam uacuam quam prope posuerat uiperam ingressam quicquid: mox cum surgeret, galeamq; capiti aptaret, uiperam inde innociam per ora dilabasse. Ex quo postea signa sumpta. Alij uero dicunt quod ex eorum familia quida contra Saracenos res gerens, anguem ex hostis deuicti galea ademerit. Accio igitur sine liberis decedente, Ioannes presul Mediolanensis & Luchinus patrum heredes fuere, quibus primum ut uicarijs Mediolanum a Benedicto x i i. concessum, quod uacante imperio per Bauari tyrannidem eius iura ad Ro. pot. pertineret. His igitur domi imperantibus, tres e fratre Stephano nepotes, Mattheus, Barnabas, & Galeatius nouem annos exularunt. Ioannes presul animo fuit indomito, armorum potius quam sacrorum studiosus, ut qui continenter Italiam bello uexauerit, Parmam, Laudem Pompeiam, Cremona, Bergomum, Genuam, Saouanam, alia que loca tras Padum subegerit, que omnia in elogio sepulcri in aede maiore continetur. Mortuo fratre Luchino fratris filios ab exilio reuocauit an. m. c c c l. in partem que regni adhibuit. Post cuius mortem Barnabas una cum fratribus rempub. suscepit, opes que inter se diuisere, Bellum Bononiense diu cum diuersis pontificibus gessit, quam ciuitate pro iure suo sibi uindicabat. Cessit tandem pacatione pecuniae. Regium a Feltrino Gonzaga l x. milibus nummis aureis mercatus est. Sarzinam Carrariam & reliqua in Lunensi parauit, aduersus Genuenses qui rebellauerant iuuante Galeatio fratre dimicauit, pax data pollicentibus d. c. aureorum milia. Vxorem duxit adhortate patruo Ioane presule Majluni Scaligeri filiam, que quoniam fastosa & imperiosa esset, Regina est cognominata, ex qua x v. suscepit liberos, mares i i i i. Ludouicu Cremonae, Carolum Parmae, Rodolphum Bergomi, Mastinum Laudis Pompeiae principes constituit: reliquas foeminas, quarum Viridis nupta Leopoldo Austriae duci auo Frederici i i i. imp. Tadea duci Bauariae. Valentina Petro regi Cypri. Catharina Ioanni Galeatio uicecomiti. Antonia Frederico regi Siciliae. Magdalena duci Bauariae, Agnes Francisco Gonzage. Helisabeta Ernesto duci Monachi in Bauaria, Anglesia Frederico iuniori. Lucia Ludouico duci Andegauiae primo filio regis Gallorum: deinde Balassari marchioni Minsensi: postremo Admundo comiti Cantiae Henrici Angliae regis filio. Singulis uero cetum aureorum milia dotes assignate. Nothos habuit, primum foeminas i i i i. Bernardam, Ricciardam, Helisabetam, Margaritam. mares v. Ambrosiu, Nestorem, Lancilotu, Galeottum, Sacramoru: huius ultimi progenies adhuc durat: na ex eius filio Leonardo Sacramorus alter natus, qui tris & ipse genuit, Petrum Franciscum, & Leonardum S. Celsi abbatem. Nunc ad Galeatium Barnabae fratrem, ex quo reliqua fluxit progenies, que ad hunc usq; diem regnauit. Is postquam cum Barnaba in patriam restitutus est ex Blanca Aimonis Sabaudiensis filia Ioannem Galeatium, & Violantam genuit, que Leonello duci Clarentiae regis Angliae filio cum dote quingentorum milium aureorum nupsit. Auentu uiri nuptiae celebratae tanta conuiuij pompa, tantoq; sumptu feruntur, ut nulle similes postea. Ad singulos intermissus munera ingentia fuerat data, ubi adfuit & Petrus, Verum cu huiusmodi gaudia semper dolor aliquis comitetur, ille quinto qua uenerat mense extinctus est. Ioannes Galeatius uero Papiam liberam tunc ciuitatem per obsidionem cepit, ubi & missit arce in ea que nunc extat excitata, uiuario que haud longe a manibus & cenobio Carthusiensium, tum in ciuitate templo maiore constru

Vnde anguis insignia

Ioannis presulis res gestae

Barnabas

Barnabae proles

Sacramorus

Galeatii proles

Ioannes Galeatius Comes

Virtutum primus dux

Bellum cum Florentinis

Ioan. Maria.

Philippus Maria Angleria castellum unde uicecomites

Philippi res gestae Bellum cum Venetis

Italianus Forolientis Ciarpelio

constructis. Is comes Virtutum & dux Mediolani primus appellatus omnium suorum memoriam rebus gestis superauit, quoniam a parricidio fuerit auspicatus. Nam Barnabam socrum simul & patrum, ad quem simulatione salutandi Mediolanum ueniebat, obitum prodeuntem in itinere adortus per prodicionem cepit, in carceremq; coniectu mori coegit Mediolani imperio, cuius medietatem prius tenebat, occupato, filijs que partim necatis, partim eiecitis. Cuius facinoris causam Catharinam uxorem dicunt, paternas in eum prius insidias manifestantem. Longe late que imperij fines armis propagauit, omni penes Italia subacta. Bononiam que auctore Ioanne Haucut rebellauerat ui recepit, ubi Actius Vbaldinus & Iantodeschus alij que duces profligati fuere. Veronam Francisco Carrariensi ademut. Senam, Grossetum, Clusium, Perusiam, Pisas, Lucam, Vercellas, denique ciuitates x x i. in Italia possidisse dicitur, Florentinorum perpetuus hostis cum quib. annos x i i. bellum gessit: in quo bello proceres Italiae primique duces memorantur, Paulus Vrsinus, Lucas Canalis, Brachius Montonius, & Sfortia extinctus est an. m. c c c c i i. Non diu antequam decederet dux primus a Venceslao imp. factus: cui pecuniam multam per Cretensem presulem miserat, qui postea Alexander v. pont. fuit. Duos omnino mares ex Catharina reliquit, Ioannem Mariam, & Philippum Mariam: foeminam uero unam, quam Lud. Aurelianensem duci una cum Asta ciuitate dotis nomine in matrimonium locauit. Horum primus regnauit fera truculentior, cuius quotidie uarijs supplicijs necando: matrem quoque facta acerbius obiurgantem in arce Modociae mori coegit, diditans in magna prospacia homines omnis generis esse oportere. Ipse tandem dum sacrificaretur a suis interfectus est. Cuius ignauia contigit, ut pleraque ciuitates rebellarent. Cremonam tunc Vgolinus Caualcabos & Ponzoni occuparunt. Otho Bonus Parmam pulsus Roscijs. Bergomum Soardi. Comum Rusconi. Laudem Pompeiam Vignatenfes. Vercellas Alexandriam que Facinus Canis. Filij Barnabae patriae restituntur. Omnis denique Italia res nouas spectabat. Philippus Maria fratri succedit, Anglus cognominatus. Angleria enim, uti supra dixi, castellum prope Mediolanum est, unde se originem uicecomites habuisse dicunt. Is Papiam prius regerat: ante que omnia Beatricem Facini Canis inchyti belli ducis defuncti uxorem in matrimonium duxit, & quamquam imparem nobilitate, ut terras plurimas trans Padum ei hereditarias adsequeretur. Quapropter auctus uiribus Barnabae filios reuersos, e Mediolano iterum expulit, e quibus Nestorem in expugnatione Modociae interfecit. Denique rem paternam solus obtinuit. Cremonam antiquam familiae possessionem Crabrino tyranno interfecto recepit. Bononiam, Forumliuij, Forumcornelij pontifici restituit. Genuam subegit, deinde amisit. Brixiam expulso Pandulfo Malatesta est adsecutus, que mox a Venetis recepta, longi fuit inter utrosq; materia belli, nec longa obsidione superata: ubi duces fuere Venetorum, F. Carmignola, Ioanes Malauolta, Gacta Melata, Ioanes Franciscus Gonzaga, & Nanes Strotius eques Flo. a duce Ferrariensi missus. Philippi uero Praefiscus Sfortia, Angelus Pergulefis, Nicolai duo Guerrierius, & Picininus, Florauantus Perusinus. Alfonso regis Neapolitani quem captum olim dimiserat amicitia perpetuo simul & auxilio est usus, prouocatus etiam ipsius beneuolentia qui in mortis periculo eum heredem quondam instituerat. Martinum v. item amicissimum ad concilio Constantiensi redeuntem magnificentissime excepit. Duces copiarum habuit imprimis Nicolaum Picininum, Italianum Forolientensem, quem postremo, quod in bello contra Florentinos cum inimicis consentire clam comperisset, securi percussit. Ciarpel-

lionem quoque, qui sub Francisco Sfortia merebat, transfugam sibi conciliauit. Deinde ad antiquum officium redactem inita inter duces ipsos concordia per Franciscum apud Firmum cepit, ac capite mulctauit. Ipso denique Francisco multis in bellis usus est, cui & filiam Blancham quam solam ex concubina susceperat, locauit, quum ex secunda coniuge Maria Amedei Sabaudiensis filia nihil liberoru tulisset. Deceffit tandem ex animi dolore caecus penes factus, anno m. c c c c x l v i i. Nam ad extremum fortunam commutatam uidit, Genuam amissam, N. Picininum spem eius unicam defunctum, exercitum suum ad Casale maius iuxta Padu duce Micheleto Carmignola ab hostibus fufum. Postremo Venetos Addua fluu. transmissio in agro Mediolanensi castrametantes. Quodq; his omnibus deterius, nullum his malis subuenientem. Nam post acceptam Casalensem cladem Carolo Francorum regi per oratorem Thomam Thebaldum Asta urbem promiserat, que ad Carolum Aurelianensem ducem tunc dotali matris iure pertinebat, si suppetias ferret, sicuti postea antequam moreretur biduo tradidit. Alfonso rex unicus & fidelissimus inuictus qui se ad iter cum exercitu accinxerat, quapropter haeres ab eo institutus est. Verum Carolum quem supra memorauimus quod ex matre uicecomite natus esset, legitimum se haeredem appellabat. Fredericus item imperator imperij rem sibi uindicabat. Instabat & Franciscus iure uxoris. Denique Mediolanenses lacerato testamento sese in libertatem uindicauerunt, x i i. ex plebe uiris reip. constitutendae gratia creatis, simul & Carolo Gonzaga exercitus duce clam accersito transfuga e Praefisci castris. Hi magistratus magnam nobilium caedem fecerunt qui rebus Praefisci studere uidebantur. Is enim Sfortiam Attendulum patrem habuit, qui apud Cotignolam flaminiae uicu natus ex humili loco, lixa quodam in exercitu, ob praefstantes corporis uires, & quod ceteris aequalibus in praeda uim adferret, id cognomen est adsecutus: paulatim que uirtute effecit, ut e lixa gregarius miles, deinde equo adscriptus, postremo exercitum duceret, ea laude ac felicitate ut ea tempestate tantu Brachio Montonio summo duci par haberetur: cu Alberici Cunij conuictis ambo disciplina enutriti essent. Extinctum ferunt in anne Aterno, quem Pescaram nominant, dum puero e ministris eius uni periclitanti cupit succurrere. Franciscus deinde patris, quem in cunctis expeditionib. fuerat secutus, quamquam adolefcens relictus, disciplinam ac gloriam longe superauit, no solum nostrorum sed superiorum temporum ducibus coparandus. Res gessit cum aliorum tum Venetorum potentiae sepe formidatus. Cosma Medicis, qui tunc in patria florebat familiaritate est usus, cuius opibus etiam creuit. Venetorum exercitum cum esset Mediolanensium copiarum dux, apud Carauagium memorabili clade superauit, captis eorum uexillis. Post id Praelium Veneti pacatis reb. ac simib. statutis, eum semper in honore habuere, ac sibi omnibus uis conciliare stipendia dando. Elatus dein animo Franciscus, & in spem principatus erectus, in Mediolanenses, quib. semper militauerat, tandem uires conuertit: quos cum dura obsidione diu premeret, illi urgente fame auxilio que Venetorum diem de die trahentium desperato, legatum eorum Leonardum Venerium spe uana populum eludentem ad postremum in medio foro interfecerunt, Franciscum que in urbem & ducem receperunt. Qui confirmatis in rebus Mediolanensibus cum Venetis & Alfonso bellum suscepit, Renatum sibi regem auxilio asciscendo. Pax tandem opera cuiusdam monachi facta inuito Alfonso. Ducibus copiarum est usus Tyberto Brandolino, Nicolao Guerrierio Parmensi Othonis i i i. filio, Florauanto Perusino, Dulcio, Anguillario e gente Vrsina, Michaele Attendulo, Carolo Campobasso, & Roberto Scuerinate. Postremo

F. Sfortia rex

Sfortia dū gōnus

Franciscus Sfortia

Jac. Picininus

stremo Iacobo Picinino, quem sibi generum adsciuit Drusiana filia notha pacta, quae antea Iano Fregoso duci Genuesi locata fuerat. Moxq; missum ad Ferdinandum Siciliae regem captum insidij utriusque dicunt perijisse. Nam patri eius Nic. Picinino semper amulus fuerat, paternas imitatus simulates, quod Brachius cuius ille alumnus fuerat, semper Sportia fuerit aduersus. Itaque cum Eugenio in rebus concilij Basilienfis occupato, Franciscus eius perpetuus hostis Picenum inuasisset, Alfonso regis bellum uictor sustinuit a Pont. missi. Erat cum Alfonso Nicolaus Picininus, quem Franciscus per tubicinem coram rege singulari certamine prouocauit, iussit' que appellari unum omnium ignauissimum hominem simul & proditorem. Ille commotus statim ante oppidum quod cinxerant comparuit, at Franciscus egredi nusquam est uisus. Capti in eo bello Iacobus & Franciscus Nicolai filij, qui spoliati bonis Philippi ducis precib. condonati sunt. Nicolaus igitur ubi suos captos uidit, re infecta domum abiit, animi' que moerore paulo post decessit. Franciscus autem excessit anno M. CCCCLXIII. corpus eius triduo luctus gratia ab uxore adseruatum, superstitibus que una liberis Galeatio, Ludouico, Ascanio, Philippo, Octauiano, & Hippolyta Maria, quae nupsit Alfonso duci Calabriae Ferdinandi Siciliae regis filio, Galeatius primus inter fratres in Gallia militas regi Ludouico, accepto de patris morte nuntio statim reuersus, dux creatur: qui quo uixit tempore quanquam peritus rei militaris & impiger uideretur, nihil omnino gessit, ut qui partem in summa quiete ditionem accepisset, luxuria ac libidine omnis generis alioquin tanta, ut omnis anteiret, suis' que propterea & odio & contemptui esset, a quibus tandem interfectus est, Ioanne Andrea Lampugnano Mediolanensi aulicorum uno coniuurationis capite simul & percussore, ac Georgij Lampugnani nepote, qui post Philippi mortem inter autores populj libertatis & ipse interfectus fuerat. adeo haec eis indoles uti Brutis insita uidebatur. Is igitur eu aggressus in aede ac festo diui Stephani in medio spiculatorum tribus uulneribus confodit. Statim trucidatus est, haud ab similibus seruo illi qui in Hispania Asdrubalem simili quoque praesidio stipatum interfecit. Post eius mortem Ioannes filius puer admodum successit anno M. CCCCLXXVIII. in tutela Bonae matris Sabaudiae ducis filiae & Cicchi relictus. Is Calaber ex humili loco ob solertiam & rerum prudentiam apud Franciscum auum pueri creuerat, rem' que Mediolanensem diu administrauerat. Defuncto Galeatio apud quem etiam in honore fuerat, eius fratres in exilium misit. Imperium puero conseruauit, sed reuocato a populo Ludouico confestim capite plectitur: Bona expellitur: puer interea adeo letus fuit ut annos XXI. quibus regnauit cuncta autore patruo Ludouico sint acta. Cuius auspicijs ac prudentia Mediolanensium dignitas ac opes conseruatae fuere. Decedente adhuc adolescente Ioanne a populo dux declaratus tutelam Francisci pueri suscepit, quem Ioannes ex Isabella Alfonso regis Neapolitani suscepit. Blancham fratris Galeatij filiam Maximiliano Caesari locauit. Ipse uero ex Beatrice Ferrariensis ducis filia prolem etiam procreauit. Vir ore probo, moribus humanis, ingeniorum amantissimus, aequi seruantissimus. Nam & saepe ius dicebat, lites longas & intricabiles breuiter cognoscendo. Postremo fortunam, quae centum doctorum hominum consilia uincit, aduersam habuit, in bello Gallorum proditus ac captus, uti supra inter res Gallicas memorauit.

RES MANTVANORVM.

Mantua uersu & genere Virgiliano notissima a Mantua fatidica Tiresiae filia Tyberis coniuge, quae in hac regionem uenit, a Tuscis item originem habuit, quorum

haec una ex colonijs trans Padum missis. Hic quoque ut auctores tradunt XXI. Lucumones qui magistratus Hetruriae fuerant, annuis que imperijs Hetruriam regebant, habitauerunt. Sed clarior hic locus ante omnia sanguinis prodigio, qui ex corpore dominico fluxit, & a Longino martyre ex humo collectus, ac in sacellum Andreae apostoli conditus. Locus deinde Gonzagarum munere aedificijs auctus. Quae tuncres Caroli Magni temporibus Leonem pontificem ab urbe Roma uisendi studio prouocauit. Ipsius uero Longini diu corpus ignoratum, ab Adelberto uiro sanctissimo, diuino admonito spiritu egesta humo repperit dicitur. Hic concilium Nicolai de deligendo a cardinalibus tantum pontifice celebratum. In quo Matildis eius urbis domina dicitur interfuisse. Postremo de expeditione communi aduersus Turcas a Pio conuentus Christianorum habitus. Hac urbe principes familiae que diuersae potitae sunt. Prius imperatorum concessione Matildem dicunt eam possedisse, coenobium que uicinum S. Benedicti D. Anselmo instante extruxisse, ubi uterque conditus. Anno deinde M. CCCX. Sordellus Mantuae princeps habebatur, uastitate corporis ac uirium nulli sua aetate secundus. Saepa cum fortissimis congressus ex prouocatione uictor fuit. Aduersus a rege Gallorum cum primum coram adesset, negaret que rex per iocum eum esse Sordellum, euestigio discessit, reuocatus que ac interrogatus cur abiret, ut, inquit, Mantua testes abducam qui de me probent. Ecelini Veronae principis sororem duxit, ab ea magno studio per amorem expetitus, cum clam incognita Mantuam usque ueniret, Ecelinus huius occasione adfinitatis Sordellum postea sepe de Mantuae proditione frustra tentauit: tanta illi uiro dominandi cupiditas fuit. Hic enim ex patre monacho appellato Theutonico, qui sub Othone bello Italico meruit, natus una cum fratre Albrico tantos spiritus adsumpsit, ut Italiae regnum adfectauerit. Crudelissimi alioqui ambo, quibus mater Adelaita saepe malum uaticinata est exitum. Itaque cum apud Romanum uicum transpadanum nati essent, Paduam primo, deinde Taruisium, Vicentiam, Veronam, Brixiam sibi subiugauerunt. Ecelinus itaque relicto domi Albrico, ad obsidionem Mantuae proficiscitur, eam triennio grauissimo bello praesit. Tandem cum rebus infectis discederet, ac Mediolanum postea contra Martinum Turrianum eius urbis principem tentaret, in praelio uulneratur, deductus que permittente Martino Sontium, ibi moritur. Paulo que post etiam Albricus frater de medio tollitur. Mantuani igitur post Ecelini obsidionem, id agri, quod medium est inter Mantuam & Padum, claudere fossa ac uallo statuerunt, quod accolae Seralium uocant, triangulari forma, circuitu XXX. miliarium, ne per obsidionem hostium commatu probiberentur, cum sit pars ea telluris feracissima. Post haec inter Mantuanos & Cremonenses ortum bellum de Olij possessione. Familia Mantuae illustres, Poltroni primum qui Cabrosos eiecerunt. Mox, Arlotti, Cassalodi, Grossolani, Agnelli, ac omnium potentissimi Bonacolsi. Quorum princeps Pinnamontes, qui praedictarum omnium simul familiarum passus olim coniuurationem, omnes facile superauit. Hic enim ab initio Mantuae Magistratum trimestrem obtinebat, qui uita necis que habebat potestatem una cum collega Othonello magno sane uiro, quo per dolum de medio sublato solus patriae tyrandem exercuit annis XVII. summa tamen omnium beneuolentia. Cui successit Bardelarius publicum odium. Dein Botessella ciuibus dilectus. Huic demum frater Passarinus. Cui filius erat Franciscus, qui Philippino Aloisij Gonzage filio familiaritate maxima coniunctus fuerat, postremo insensus quod in suspicionem adamat uxoris uenisset. Quapropter comiter eum saluantij olim

Lucumones

Matildis

Sordellus

Ecelinigen & bellum tra Minu.

Bellum Mantuanorum Cremonensium Familiae illustres Mantuae Pinnamontes Bonacolsi

Passarinus

Philippinus Gonzaga

Gonzagarum progenies & res gestae

Tres eodem tempore nuptiae patris, filii & nepotis

Initium belli cum Vicecomitibus ex adulterio Isabellae & Vgolini Gonzage

Guidonis progenies

Vgolinus a fratribus interficitur

Barnabae obfidio

Ludouicus

olim Philippino iratus respondit, se quandoq; talione rediturum, uxoremq; eius in medio foro constupraturum. Quae res egregio iuueni ac insonti uisa indigna, apud Guidonem fratrem reliquosq; suos primum questus est, illi de communi consilio tollere de medio familiam statuunt. Itaq; re dissimulata Canis Scaligeri clam auxilio conuocato die quodam de improviso coniuurati tumultum in foro faciunt. Passarinum apud curiam obuium & ad aedes suas clausis foribus frustra intrare properantem interficiunt: ea demum causa, quod postea Gonzage in tumultibus praesertim fores continuo iubent esse apertas. Passarino interfecto reliqua sane turba diffugit. Gonzage imperio potiuntur, illi pulsi, cum imperasent annos LI. In uictio pater Gonzagarum Aloisius uti clementia iussit, nec persequi ulterius, Franciscus sceleris autorem capite tantum multauerunt. Nunc Gonzagarum genealogiam simul & res gestas breuiter narrare cotendam. Ea siquidem sicut & pleriq; Italiae nobiles ex Germanis huc olim profectus originem sumpsit. Quorum princeps Aloisius anno M. CCCXXVIII. filios habuit, Guidonem, Philippinum, & Feltrinum. Ex secundo matrimonio totidem, Conradum, Albertum, & Fredericum. Postremo ex tertio quod fuit ex familia Malepiniarum totidem, Aetium, Iacobum, & Ioannem. Eodem igitur tempore tres nuptiae celebratae patris Aloisij, filij Conradi, & Vgolini nepotis ex Guidone, quorum alter Mastini Scaligeri sororem, alter Papiensem uirginem e gente Becaria duxit, ubi omnis ferè regio Transpadana ad celebritatem concurrat, ac dona ingentia adlata. Aloisius item & ipse ex x. equos donauit. Philippinus post haec sub Ludouico Pannoniae rege meruit, in Italiam contra regem Neapolitanum ueniente. Domi interim ortum bellum a uicecomitibus ex adulterio Isabellae uxoris Luchini uicecomitis, & Vgolini Gonzage Guidonis filij. Haec simulata apud uirum religionis causa Venetias ad Ascensionem eundi iter ingressa Mantuam uenit, ubi in domum Gonzagarum hospitium & amicorum uiri diuertit. Ibi post coenam clam noctu Vgolinum in cubiculum uocat, amorem aperit, eius se causa eo profectam dicit, secum cubare unaq; iter facere secum uelit obsecrat. Quod facinus post iter confectum ubi comperit, Luchinus Transpadanos suosq; omnes in ultionem excitat, rem indignam, uiolatum hospitium queritur, euestigio Mantuam obsidione cingunt. Guido pater insons dolore penè exanimatus paulominus, quin ipsemet meritas a filio poenas morte expeteret: res tandem composita ac sedata interuenientibus pacificatoribus, utriusq; partis amicis. Interim Aloisius moritur annorum XCIII. felix prole liberorum ac nepotum. Guido natu maior rem paternam administrabat: liberisq; tribus susceptis: Vgolino, quem supra nominaui, Francisco, & Ludouico, hi duo ultimi indignati, quod pater tantum primo habenas tradidit, contra Vgolinum coniuurant. Itaq; Franciscus eum ad coenam inuitat, interim Ludouicus de improviso adest, Vgolinumq; in mensa confodit, conantiq; resistere, alter Franciscus qui prope adest uulnus iterat. Tulit pater infelix acerbo rem animo, simul & tota ciuitas. Quem luctu liberalitate ac ludis sedare quaesuerunt in nouis nuptijs Francisci habitis: qui filia Guidonis Polenta Raucennans principis ea tempestate duxit. Barnabas interim uicecomes aegre ferens parricidium fratrum, uindicare bello statuit, eo quod uxor trucidati Vgolini sua neptis fuerat, qua subito domum reduxit. Itaq; obsidione Mantuam cingit. Illi ad Caroli imperatoris hospitium auiti praesidium confugiunt, qui tunc in Italia res gerebat, ac ab Aloisio quondam honorifice exceptus fuerat, cum ad diadematis solennia proficisceretur. Res tandem per sequestros transacta. Paucis post annis Franciscus moritur, post eum Guido pater, quem uti parentem ciuitas luxit. Ludouicus itaq;

rem tenens, aedes in quibus nunc habitant successores extruxit. Franciscum filium ex Alda uxore suscepit, cui adhuc impuberi Agnetè Barnabae filiam locauit, ipse in adulterio deprehensus capite a Matuanis plectitur. Franciscus anno aetatis XIII. saluus uero M. CCCCLXXII. rei paternae succedens, quod dicitur Ioannis Galeatij societas ac societatem belli negasset cupiens in pace uiuere, in eius contumaciam uenit, ex quo animum tunc e signis Gonzagarum deleuit, quem ex obseruantia uicecomitum acceperant. Hinc itur ad arma. Annum Galeatii obsidionem magno periculo sustinuit, ubi multum militum, ac hominum fortium consumptum est. Fuere duces partium Gonzagarum Guido Torellus & Bertolinus Gonzaga uir fortissimus. Hostis uero Vgolofus Blancardus. Tandem auxilio Venetorum qui Ioannem Barbaram cum classe miserant, & sequestro pacis Carolo Malatesta uiro omnium ea tempestate iustissimo res composita. Dicitur in eo bello Galeatium Gonzagam uirtutem maxime ostentasse. Hic uelut alter Hercules uastis uiribus ac corpore, plures ex prouocatione uicit: inter quos Bucciardum ingentem Gallum tunc Genuae praefectum. Franciscus post haec eidem duci contra Bononienses & Ioannem Bentiuolum militauit, ubi cepit Iacobum Carrariensem, proq; eo captiuo spondit libere Mantuae uagari permisso. Ille humanitate principis abusus aufugit: unde querela magna exorta. Extinctio duce contra Carrarios Venetis militauit, eosq; de statu rerum omnium penitus deiecit. Moritur anno M. CCCCVII. relicto Ioanne Francisco ex Margarita Malatesta filio puero XIII. annorum. Is initio principatus coenobium Cartusianse absoluit. Paulam Malatestae Ariminensis filiam, laudatam ac religiosissimam mulierem duxit, ex qua Ludouicum suscepit cum reliquis fratribus. Cui Barbaram marchionis Brandeburgensis filiam locauit. Haec ad finem erat Sigismundi imperatoris, quem hospitio excepit, simul & ab eo marchio primus factus. Decessit anno M. CCCCLXIII. principatu quadrifariam diuiso. Ludouico maiori Mantiam, Marturiam, Godium, & quicquid ad Veronenses uergit, Carolo Regiolium, Gonzagam, Luzariam, & quicquid de Cremonensibus possidebat. Ioanni Lucido qui gibbosus erat, Capriannam, Volam, Redengum, Ceresariam. Alexandro religioso Cannelum, & quicquid ex Brixianis tenebat, reliquit. Ludouicus igitur patri successor ac diu cotumax fuit. Nam in bello Brixianensi cum Venetis militaret ad Philippum hostem transfugit, ubi sub Nicolao Picinino militiae rudimenta accepit: quod pater ita aegre tulit, ut eius & congressum & adfectum & mentionem penitus interdixit, uixq; tandem biennio antequam decederet reconciliatum admisit. Adsecutus hereditatem cum Carolo fratre bellum de imperio gessit. Is enim Carolus uasto uir corpore simul & robore, satis etiam eloquentiae, animo tamen malo prauoq;. In bello quondam inter Franciscum Sportiam & Mediolanenses bis utrinque transfuga, ac Francisco tandem conciliatus spondente Ludouico fratre fuerat. Cumq; promissis minime stando res nouas moliretur, Ludouicus indignatus castra omnia quae ex patrimonio possidebat ei eripuit. Ille Venetorum quibus militabat, auxilijs armatus contra fratrem uenit. Res aliquandiu timori Mantuanis nec procul a periculo fuit. Tandem Ludouicus superior captus caesisq; plurimis apparuit. Ille fugiens senex postea in paupertate decessit. Rebus deinde constitutis Ludouicus imperatorem Fredericum III. primum Romam petentem hospitio excepit, eiusq; ad finem Margaritam Bauariae ducis filiam accepit, ex qua genuit Fredericum, qui ditioni successit, Ioannem Franciscum, Rodolphum & Franciscum cardinalem a Pio Pont. factum, qui nostra aetate apud aedis

Aedes principales Franciscus

Io. Galeatii obfidio.

Vgolofus Blancardus

Galeatii Gonzage fortitudo

Iacobus Carrariensis captiuus aufugit.

Ioannes Franciscus

Barbara Brandeburgensis

Ludouicus

Fredericus impera. hospitio exceptus

Ludouici proles

Laurentianas habitabat. Vir iocis & otio natus, luxu regio ac prater facultates, alioquin uerax, & inter patres consilio haud inutilis. Decepsit admodum iuuenis ex intemperantia. Frederico autem natus Franciscus cum fratribus patrum nunc imperium continuat.

RES FERRARIENSIVM.

FERRARIA à Smaragdo patricio ex-archo Italiae dicitur moenibus circumdata, uocataq; à ferro praesulis Rauennatibus quibus subdita erat, sicuti Argenta & Aureolum uicina oppida ab eius generis metallis: eam occupatam ab Henrico III. imperatore, pontificis hoste, Matildis comitissa Venetorum Rauennatumq; auxilijs uindicauit. Estensium deinde familia, quae ex Estensi oppido trans Padum uenerat, ciuitate potita est, cuius princeps Aetius rempublicam administrabat, Frederici I. imperatoris tempore. Is dicitur in quadam historia Matildem post uiri mortem cepisse in matrimonium, quod non sanè conuenit, cum illa anno MCCXVI. decepsisse appareat, Henrici I. ex Beatrice forore neptis. Vocatus deinde ad Veronae imperium à factione comitum S. Bonifacii, mox ab Ecelino tyranno pulsus, armis Mantuanorum restitutus est. Praelio deinde apud Veronam instaurato & Aetio interfecto Ecelinus potitur, anno MCCXV. Huic Aldobrandinus filius, qui iuuenis admodum extinctus successore fratre habuit Aetium I. qui domo pulsus à Frederico I. Ferrariam occupante, inducto tyranno Salinguerra Ferrariensi ad Gregorium Montelongum Italiae legatum tunc agentem Bononiae fugiit. Legatus euestigio comparatis auxilijs Venetorum ac Mantuanorum, tum etiam Ecelini, qui Aetii sororem duxerat, Salinguerram expulit, urbemq; Aetio loco Romani pontificis regendam tradidit, Gregorio I. x. probante. Is deinde Caroli I. regis Neapolitani filiam Beatricem secundo matrimonio duxit, cum è primo Friscum suscepisset, qui patri iratus ob inductam nouercam, simulq; dominandi cupidus, eum in carcerem coniectum mori coegit, auxilioq; Venetorum urbe potitur. Ferrarienses ob facinus indignati Palagurram tunc legatum in ultionem tanti facinoris sollicitauerunt. Legatus Friscum Venetosq; sacris interdicit, quos desistere nolentes armis expugnare decreuit. Diegumq; Catalanum impigrum ducem cum exercitu mittit, qui tumultus autores quos habere potuit, capite multauit. Friscus truculentior factus statim aduersarum partium homines cunctos trucidat, urbemq; ex parte magna incendit. Quare populus concitatus illum ad portam leonis insecutus iugulauit, probante Dalmatio Guascone Clementis III. in ea urbe uicario. Nec Venetos tamen prohibere potuit quin dimidiatam ferè urbis partem tenerent. Frisco igitur sublato Rainaldus frater alter Aetii filius qui succedebat, in carcere etiam extinctus, Obizonem paterna rei successorem reliquit, qui primus extra nidum patrum lacertos mouit, Regium Lepidi, ac Mutinam bello sibi subiugauit, Huic Accius III, filius successit, qui in bellis & ipse frequenter fuit, Parmam, Bononiamq; tentauit: cumq; liberis careret, duobus imperium ex fratre Albobrandino nepotibus dimisit, Rainaldo qui prior regnauit, & Nicolao. Rainaldus igitur ampliandorum finium cupidus, Argentam Rauennatis praesulis oppidum Passarino Bona colso auxiliante occupauit. Deinde cum Scaligeris iunctis copijs castrum S. Felicis in agro Mutinensi obsedit, quod oppidum Manfredus rex cum alijs xxx. castellis Carolo Boemiae regis filio commendauerat. Quamobrem Carolus ipse ac Manfredus cum Beltrando copiarum pontificis duce obsi-

dentis castrum adoriuntur, partimq; fugant, partim capiunt. Inter quos fuit Nicolaus Rainaldi frater. Legatus igitur pontificis successu rerum auctus animo ac uiribus, his rebus superuenit, Ferrariam uersus tendens eam obsidere coepit. Rainaldus princeps Nicolai frater qui urbis custodiae remanserat, egressus moenibus hostes praelio superat, ac duces ferè omnes cepit. Galeottum Ariminensem, Franciscum Ordolphum, Ricardum Manfredum Fauentinum, Hostasium Polentanum, quem cum Nicolao fratre commutauit, quos omnes iuratos ne amplius contrauenirent liberos dimisit. Post haec Ferrariensium precibus comotus, qui sacris interdicti fuerant, Argentam pontifici sponte reddidit. Deccdens ad extremum Obizonem I. ex Nicolao fratre nepotem reliquit successorem. Hic à Benedicto pontifice per legatum Ferrariae, Mutinae, ac Argenta S. R. E. uicarius tributis conditione x. milium aureorum primus eorum constituitur, Parmam Mastrini Scaligeri urbem ab Accio Coregiate qui eam tueri non poterat, sponte traditam recepit, quam & ipse paulo post cum contra Philippum Gonzagam, cuius perpetuus hostis ob Regium Lepidi fuit, tueri minime ualeret, Luchino uicecomiti tradidit. Ad extremum decepsit Nicolaus & Alberto filijs superstitibus. Nicolaus I. pontificum perpetuus fuit amicus atque adfertor, cum Barnaba uicecomite saepe bello congressus plures retulit uictorias, inter quas illa memoratur, quam apud montem Morlanum in agro Brixienfi adsequutus est. Fauentiam urbem à Ioanne Haucut duce Anglico xxx. milibus nummum aureorum, deinde Bagnacauallum emit, quam ciuitatem haud multo post Astorgius Manfredus per prodicionem adeptus est. Ferrariam diuersis muneribus ornauit. Postremo cum sine liberis esset, Alberto fratri imperium patrium annis xxxv. ab se restitutum reliquit, qui & ipse cum legitima careret prole, Nicolao III. spurio filio rem dimisit, anno MCCXCIII. Is puer admodum in cura tutorum relictus, ab Accio è familia Estensium ut nothus impugnatus, à Venetis, Florentinis, & Bononiensibus defensus est. Qui Accium non solum urbe submouerunt, sed etiam captum in Cretam relegauerunt. Igitur Nicolaus dum per etatem licuit Othonem III. tyrannum Parmensem inimicum habuit. Quapropter operam dedit, ut specie colloquij circumuentus à Sfortia obruncaretur, Regiumq; Lepidi ac Parmam quibus ille dominabatur, in suam redegit potestatem: inde ad publicam domum munerum applicans, in uico Stellata munitissimam arcem, alteramq; item è regione Ficarolum extruxit, ubi & catenam ex utraque trahi uoluit, quae Padi ripas communiret. Belreguardum item amoenum Estensium secessum adificijs ornauit, uxorem duxit Zilolam filiam Francisci iunioris Carrariensis, cui & contra Venetos auxilium tulit, quamobrem & durissimum postea eorum sustulit bellum. Concilium Ferrariae sub hoc tempore ab Eugenio celebrari coeptum est. Liberos è diuersis pellicibus Leonellum & Borsum ex successione dimisit heredes. Suscepit item duos alteros ex secunda uxore è marchionibus Salutarum orta Herculem & Sigismundum, Decepsit Mediolani postquam regnasset annos XLVII. uir admodum inter Estenses praeterquam quod literis caruit felix. Leonellus è Stella pellice ortus annos I. x. rexit eleganti uir ingenio. Ferrariam ex parte Padi nouis auxit moenibus, uicos urbis renouauit, uias muniit. Moriens Nicolaum filium puerum, quem ex uxore Ioannis Francisci Gonzage filia suscepit, Borsum commendauit, ut hereditatem illi quam ab eo acciperet, dimitteret. Borsus itaque ex pellice Semensi Ptolemaeorum familiae genitus, inito principatu ne qua inter fratres nasceretur inuidia, Herculem & Sigismundum

Matildis

Aldobrandinus Aetius I

Gregori⁹ Montelongus

Salinguerra tyrannus

Friscus

Palagurra legatus

Diegus Catalanus

Obizo

Accius III

Aldobradinus

Rainaldus & Nicolaus fratres

Obizonem

Nicolaus I

Albertus

Nicolaus II

Leonellus

Borsus

dum quos Neapolim Leonellus relegauerat, aduersum, simulq; cum Nicolao aluit, moenibus urbem restituit, Cartusienfium nobile coenobium extruxit, ubi & se contumulari post fatum mandauit. Ingenijs magnopere fauit, quae undiq; excita domi alebat, inter quae Titum Strotium poetam Florentinum, Ioannem Aurissam, Vgonem Medicum, Petrum Bonum Hyristen egregium. Dux Mutinae factus à Frederico III. dum illac iter ille haberet. Postremo apostolorum basilicas ac pontificem magna comitum pompa nobis spectantibus salutatum uenit, à Pauloq; magnifice exceptus paucis post diebus abiit. Excessitq; anno sequenti, quo tempore & Paulus ipse, anno MCCCLXXI. Hercules deinde rem suscepit auxilio Venetorum, cum Nicolaus Leonelli filius qui ex pacto quo pater cum Borso conuerat, successurus uidebatur, urbem aliquandiu tenuisset, sed pulsus tandem ad Ludouicum auum maternum Mantuam confugit, ibiq; post annos tris reditum tentans oberatos circiter octingentos armauit, captiq; occasione per absentiam Herculis nocte Ferrariam ingressus de improviso forum inuadit, magno fragore uela clamitando, quod eius tessera fuerat. Cumq; nullus per aliquot horas amicorum insurgeret, Sigismundus Hercules frater collecta rusticorum & oppidanorum turba eos eiecit, persecutusq; extra urbem Nicolaum in quadam palude delitescere cepit cum xxx. comitibus, ac ad Helionora Hercules uxore duxit. Illa statim uirum è Belreguardo euocat: qui post diem tertium Nicolaum securi percussit: maneq; post funeris pompa atratus honorauit, sepulcroq; maiorum intulit. Post hoc à Florētinis, qui à Sixto Pont. & Ferdinando rege Neapolitano oppugnabantur, dux exercitus delectus. Anno deinde tertio in diffensione cum Venetis uenit, quod non seruari uetus cum illis foedus diceretur. Quapropter bello ab eis petitus, usque adeo fame ac armis diu premabatur: ut nisi Sixti ac ducum praedictorum ingēs ac pertinax fuisset auxiliū, proculdubio succubisset, ut alibi narraui. Ex Helionora Ferdinandi regis filia prole habuit, in qua primus Alfonsus rebus paternis successurus, Alexandri Pont. qui toti Aemyliae suis tributarijs bellū indixerat, uexationi occurrit, ducta nuper eius in matrimonium filia Lucretia.

Hercules

VENETIA REGIO.

EQUIVTR secūda Traſpadana pars quam Venetia appellant: hodie uerò Marchiam Taurisiana. Longobardi enim Italia potiti eam partim Ducibus, partim Marchionibus commiserunt: qui lingua eorum perpetuum magistratum & hereditarium significant, cum duces non ex successione fuissent. à Carolo autem magno Dalmatia supra mare haec pars appellata. Termini eius Athesis usq; ad Timauum qui supra Aquileiam fluit. In quo tractu Foro iulieses sunt. Venetorum autem originis Straboni duplex fama: aut à Venetis Galliae Belgicae, aut ab Eneis Paphlagoniae populis, qui post bellum Troianū unā cum Antenorē haec loca petierunt. Plin. uerò auctoritate Catonis Troiana stirpe ortos esse dicit. Igitur ad ipsum Athesim urbs Maxima VERONA à Cenomanis una cum Brixia uti supra dixi, edificata. Clara Catullo, Plinio, Aemylio Macro, ex recentioribus uerò Zenone urbis Praesule sanctissimo: praeterea Luchino Verme qui Cretam Venetis rebellem sua uirtute recepit: deinde in Turcas profectus Christi causa certando perijt. Iacobus Vermes eius filius collabentē saepe Ioannis Galeatii exercitū restituit. Armoricarū Comitum & Ioannis Haucut aduersus Mediolanū eo tempore uenientes praelio apud Alexandriam conferto profugauit, Comitumq; cepit. In eadē urbe duae sunt omnino factiones, Monticulenses, & Comites S. Bonifacii, hi Monticulenses creato Accio

Venetorum origo

Verona

Luchinus Vermes

Iacobus Vermes

Monticulenses & Comites S. Bonifacii

Estensi urbis Tyranno deiecerunt: qui ab Ecelino post ea pulsus, inde restitutus: tandem commisso bello, & Accio interfecto Ecelinus potitur an. MCCXV. immanissimus Tyrannus: ut qui ccc. Veronenses in carcere cremauerit. Cumq; audisset de Paduae defectione, xli. millia Paduanorum, quos militiae praetextu obsides secum duxerat, diris adfectos cruciatibus Veronae necauit. Quo extincto apud Soncinū oppidum, Veronenses S. Bonifacii comitibus reuocatis in libertate erecti aliquot annos quieuerunt. DEINDE Scaligeri ciues Veronenses patriae Tyrannidē occupauerunt: quorum autor Canis gradis Alberti filius Mastrini Capitaneorū nepos, primus ex ea familia qui lacertos ditionis extenderit. Tribunus populi quem Capitaneū uocant, creatus annos ferè xx. dominatus est. Ciuitatesq; Cremonā, Parmā, Regiū, Vicentiā, Paduam, Fertinum, Taurisū, in potestate redegit: Gonzagis auxilio fuit, ut eiecto Passarino Mantua potiretur. Decepsit sine liberis relicta fratris Alboini filijs tyrāide Alberto & Mastrino: quorum Mastrinus defuncto breui tempore fratre praefuit annos xvli. non minori atq; patris animi magnitudine: ut qui Bauaro imperatori formidini fuerit: imperioq; maiorum Bergomum & Brixiam uicecomitibus, & Parmam Roscijs ademptas adiecerit. Dein Lucam, Vicentiam, Paduam eius principe Vbertino expugnato recepit. Quare iam uicinis inuidiosus bello petitur à Venetis primo: deinde à Luchino uicecomite: qui pacem poscenti hac conditione dederunt, ut & uicecomites & Vbertinus suas possessiones reciperent, ipse Veronam, Vicentiā, Parmam, Lucamq; teneret. Sed cum eas tueri non posse animaduertiret an. MCCCLIII. Lucam Florētinis uendidit. Parmam uerò Carrarienses absulerunt. Filios suscepit Canem grandem Canignorum & Alboinum. Filiam uerò Viridem Beatricem quam Barnabae uicecomiti locauit. Ex pellicibus uerò plures alios. Canis igitur iunior Tyrannidem annos xlii. tenuit. Quo aliquando absente Friganus eius ex concubina frater capta occasione Veronā inuadit: quem reuertens Canis cum exercitu obsedit: deniq; potitus de fratre deq; seditiosus supplicium sumpsit: uerum insequente anno à Canignoro Alboinoq; fratribus ciuibsq; unā conspirantibus Verona expellitur. Canignorus uerò postquā dominatus aliquot annos fuisset, circa annum MCCCLXXVII. extinctus est, relictis Antonio & Barptolomeo filijs: qui aequo iure annos v. regnauerunt. Antonius uerò prodicionem & scelus fratre à se interfecto paulo post à Fracisco seniore Carrariensi bello petitur. Cumq; expugnari non posset, Ioannem Galeatii uicecomitem ducem contra se aduersum non sustinuit. Itaq; ipsius Ioannis Galeatii fidei Verona tradita Antonius exulauit. Cuius filius Gulielmus mortuo Ioanne Galeatio, ac rebus trans Padum turbatis ad regnū paternum recuperandum animum adplicuit, fretus auxilio Florentinorum quibus militauerat, ac unā cum filijs Veronam nocte quadā ingreditur, eademq; ab ipsis Carrariensibus captus est, ac ueneno sublatus. Brunorus uerò & Antonius eius filij cum annum in pace Veronam possedissent, ab Iacobino Carrariensi in uetus Castellū uocati per dolum conficta causa necati sunt. In quibus Scaligerorum familia defecit, quae annos ferè Lxx. regnauit. In eadem urbe in exteriori porta Bursariorum haec hodie inscriptio cernitur. Colonia Aug. Verona noua Gallieniana. Val. I. Non. Aprilium dedicari Pr. Non. Decembr. iubente sanctissimo Gallieno August. Insistente Aurelio Marcellino. V. P. Duc. Curante Iulio Marcellino. Nunc ad reliqua transeamus. Secundum flumen Athesim, uersus eius ortum, Tridentum est oppidum, à Rhetis unā cum Fertino & Berna edificatum Plinio. Inferius uerò Benacus uarijs ornatur castellis: Pefcara, Lunato, Lagisio, Bardolino, Garda: unde lacui no-

Ecelinus Tyrannus

Scaligerorum progenies & gesta Canis grandis Mastrinus I

Mastrinus II

Canignorus Alboinus Canis grandis II Friganus nothus

Canignorus

Antonius & Barptolomeus

Antonius expulsi Gulielmus

Brunorus & Antonius

Inscriptio Veronae

Tridentum

Saloda men, Turri, Malfenno. Ex alia parte, Sirmio Catulli patria, Rivoltella, Minorbio, Feliciano, Parlufio. Postremo Salodi totius regionis capite: ex his Pescara & Lunatum antiquae Mantianorum possessiones arbitro F. Sportia in eundem concordiae gratia Venetis cesserunt, Ludouico Gonzaga egregie ferente. Inter lacum quoque mare optima terra in insula modum panditur, oppidis etiam nouis referta: de qua paucis ab hinc annis ingens inter Ferrarienses & Venetos orta concertatio, tandemq; Veneto cessit. In hac Rouigo, Estum unde Estensium familia. Propius autem mari Polenta, unde totus hic tractus cognominatur. Hinc etiam familia de Polenta quae Rauennae quandoque dominata est, ut in eo loco diuiri sumus. Ultra duae nobiles urbes Vincentia & Padua, prima Gallorum est aedificium, media duorum fluminum Tesinae & Babilonis Plinio. Haec sese ante alias sponte Venetis dedit. Hinc & Palamon nobilis grammaticus fuit Tranquillo & Eusebio testibus. P. A. D. V. A. & Patavium antiquitatis dicta Antenoris aedificium, cuius sepulchrum adhuc ostentant, triplici circumdata muro. Medoaco ante ab accolis Breia uocato, non ut quidam putant Timauo. Huc nauigatur e portu Medoaco nomine eodem quo flumen, ut ait Strabo. Euganei prope colles & populi, qui uaticinium habere credebantur: eos Plinius a generis nobilitate Graecam etymologiam traxisse dicit. Prope & Aponus uicus Liuji patria, ubi & aquae calidae morbis uarijs aptae, Claudiani elegiaco carmine laudatae, & a Theoderico Gothorum rege mœnibus cinctae, teste Cassiodoro. Hic & Arquata item uicus, secessu Petrarcae notissimus. Vrbs autem inter alios Prodocimum habuit eius urbis praesulem natione Graecam, Petri apostoli discipulum, qui annos x c i i. uixit, ibique sepultus est: recentiores quoque Lunaetum & Musactum iurisperitos. Tum Marsilium & Ioannem Horologium medicos. Pileum de prata & F. Zabarciam Cardinales. Macrobius de Sa. ubi de fide seruorum tractat, dicit imperante Asinio Pollione tributum Paduae, quum omnes latitarent, nullum seruum fuisse inuentum, qui libertate propostia dominum proderet. Pedanis ait Patavinus bene de repub. meritis, datum fuisse ius coloniarum & Latij in magistratibus & suffragijs. Cicero in Philippicis Patavinos Romanorum amicissimos fuisse testatur, quod rempub. difficillimis temporibus & armis & pecunia iuuerint. Hanc urbem Attila rex Hunnorum anno c c c c x x. ferro igniq; absumpsit: à Narsete deinde & Rauennatibus instauratam Longobardi iterum uastarunt, quo tempore Patavini Riualtum Venetijs aedificarunt. Quieuit multis postea seculis ea urbs usq; ad Fredericum i. tunc ab Ecclino tyranno dominata est: cui extincto Carrarienses succedere, qui tribunatus titulo, quem capite natum uocant, patriae tyrannidem annos fere centum exercuerunt, mœnibus caeterisq; aedificijs urbem quassam re. oncinnauerunt. Ex eis primus Marsilius urbem ac domum illustrè reddidit, pater patriae dum uixit, appellatus. Canis grandis potentiam quandoque ueritus sponte dominationem reliquit. Post eius mortem temp. repetes magna cum gratia gessit, moriens sine liberis Vbertinum cognatum haereditate instituit, qui Paduam in pace tenuit annos sex. Deinde à Masino Scaligero pulsus, paulò post Venetorum ope restitutus est, pace inter eos facta. Demum excedens temp. Marsilio iuniori reliquit, qui eodè anno ab Iacobino cognato interficitur. Is quoque quum post parricidium annos quatuor administrasset, tandem à Guiljelmo filio notho & ipse obruncatur, nullà aliam ob causam, ut aiunt, nisi ob dolorem & uerecundiam natalium patris causa influctam. Habuit item alterum ex matrimonio Franciscum seniore, qui annos x i. magna cum beneuolentia rexit, Paduam uarijs ornauit muneribus. Demum cum Bar-

nabam socerum suum ab Ioanne Galeatio captum defendere ac liberare statuisset, regnum & uitam amisit. Nam ab eo in praelio uictus ac captus Medoeciae in carcere extinctus est, an. m c c c l x x x i i i. Corpus filio Francisco iuniori petenti concessum ac magnifice tumulatum. Qui post aliquot annos paternum inimicum metuens ad Bauarum Imperatorem confugit, auxiliantibus postea Florëtinis ac Venetis ignotus Padua clam ingressus omnia praeter arcem fauentibus etiam ciuibus obtinuit, qua paulò post Ioannis Haucut ducis Florentinorum auxilio obtenta regnauit an. x v. Mortuo Ioanne Galeatio magno ueluti terrore sublato audacius egit. Gulielmumq; Scaligerum exulem unà cum filijs Brunoro & Antonio Veronam introduxit, callido consilio, ut urbem tumultuatem sibi subiceret, quod euenit. Nam eis postea per insidias de medio sublatis, Veronam diu optatam suo adiecit imperio, Iacobinoq; filio regendam tradidit. Post haec Brixiam tentauit, sed ab Iacobo de cruce & Octobono i i i. ducis Mediolani commilitonibus repulsus est. Vincentia quae Venetorum est laesiuit. Quum obrem illi Franciscum Gonzagam cum exercitu misere, qui breui tempore Veronam expugnauit capto Iacobo filio. Paduam deinde tradentibus ciuibus cepit, ac cum Francisco egit, ut ipse unà cum filio Iacobo supplex Venetijs ueniam peteret praetertorū. Qui cum obtinuerat, à Venetis cum iurgio excepti & custodiae traditi ambo, necatiq; sunt an. m c c c c v i. Cal. Decemb. superstites filij duo Marsilius & Vbertinus capti cernentes patriam ad Hetruscos confugerunt. Atq; hic finis nobilis familiae Carrariensium, haud multò post fatum Scaligerorū secuta. Hinc reliquas Venetiae terras exequar: iuxta litus Adria quam supra narraui, Agedum, Platium, Belunum, Opitergium, Altinum, Concordia colonia, Fertum. Antiqua sanè omnia. Opiterginorū meminit Caesar in commentarijs, deprehensos in nauì a sese nutuis uulneribus petitos occubuisse, ne in manus Pompeianorum ueniret. Opitergio à Roari Longobardorū rege deleta, eius urbis Praesul Magnus post an. x i i i. ad stagnum confugiens Scuerino Pontifice ac Heraclio Imp. probantibus ciuitatē Heracliam condidit. Altinum item corrui, cuius Praesul Paulus eodem fere tempore unà cum populo qui super fuerat ex eiusdem Pont. autoritate sex oppida aedificauit, Torcellum, Maiorbun, Burianum, Amorianum, Aimanum & Constantiacum iuxta Torcellum, à Constante Heraclij filio Imper. cognominatum cum ille in Italiam uenisset. Erat & prope oppidum Mōtisilicis uocatum, quo illorum etiam temporum iniuriam passo Montisilicenses inter stagna construxere Albiolam & Metamaucum, ubi quondam Medoacus portus fuit, & Palestinam ubi Philistinam fossam Plin. appellat, & Fossas Clodias antiquum oppidum renouarunt, quod Festus ait à Clodio duce Albanorum olim aedificatum. Concordia colonia item Plinio, qua unà cum alijs sublata, oppidani inter stagnantes aquas Caprulas oppidum excitauerunt. Fertum & incolae Fertini Plinio, hodie Feltrum Rhetiorū oppidum. Inferius uerò secundum flumen Silum Taurisici oppidum nunc Taruisium, ubi pater Totile regnauit, ex Taurisicis qui Norici sunt, ut ait Strabo: prope uerò in ora ipse Venetiae, de quibus postea. Flumina praecipua Silus, Tiliauentum, ex Rheticis montibus Liguentia, ex Opiterginis Alsa, omnia prisca nunc retinentia nomina. Item Varianus, Natifo è Carnorum iugis: prope quem Aquileia x i i. mil. pass. à mari distans: de qua mox pluribus. Postremo Timauus Venetiae finis. A Tiliauento enim hucusque Carnorum regionem Plin. Straboq; uocant. Nos hodie Forouiliensem & Patriam dicimus. Quae iuncta Iapidae est regioni Dalmatiae, quam nunc Carinthiam uocant. Vnde Timauus fuit nouem oribus, & uno magnoq; ostio in mare

Franciscus iunior

Marsilius & Vbertinus

Adria Agedum Platium Belunum Opitergium Altinum Concordia colonia Fertum Magna Praesul Heraclia

Torcellum Maiorbun Borianum Amorianum Aimanum Constantiacum

Albiola Metamauci, quod & Medoacus Palaestina Fossa Clodia Concordia Caprula Fertum Taurisici Flumina Silus Tiliauentum Alsa

Varianus Natifo

Timauus

Forouiliensis seu Patria

Iulii Carnici Iulienfes Carnorum Golutia Gitalphus

Vtina Aquileia

Inscriptio

Gradum oppidum

Venetiae

VENETIAS ipsas Laurentius monachus scribit ceptas aedificari anno salutis c c c c x x i i. vii. Cal. April. nonnulli c c c c l v i. quo tempore Attila Aquileiam caeterasq; urbes diruit, quas paulò supra commemorauit: quarum ue ruina resurrexere. Quae autem forma reip. quibus ue inijs creuerint breuiter ex eorū commentarijs repetam. Primus in ea magistratus Tribuni fuisse, annos fere c c x x x i i. Postea duces creati. Quorum primus Paulutius Heraclianus apud Heracliam à Senatu populorū lectus praesuit annos x x. Post eum Marcellus Heraclianus annos i x. Vrsus item ex Heraclia annos x i. Deinde per seditionē interfectus. Ab hoc Exarchus, qui

Paulutius Heraclianus

in mare labitur, ut Strabo, Mela, Vergilius, unde per ora no uem: & rursum, & Iapidis arua Timau. Forouilijs uerò antiqua ciuitas, cuius incolae Plin. Forouilijses uocat. Est aliud Iulium Carnicum supra ad mōtana pertinens, cuius colonos Iulienfes Carnorum appellat, quod nunc putauerim Golutia esse, cui comes praesidet duci Austriae subiectus. Forouilij duces Longobardorum praeficiebantur. Ex his Gitalphus dux tempore quo Agilulphus regnabat & Phoca imperabat à Cacano Auarū duce captus atq; interfectus est. Romalinda dein uxor oppidum quod diu obseffum tuebatur, Cacano ob amorem matrimonij pacatione prodit. Ille & oppido & mulieris amplexu per coniugiū potitus: iam fide liberatus eam mox prostituit atq; necauit, haud absimili exēplo Tarpeiae Romanae, quae armillarum gratia simul & amoris Sabinis Capitolij prodidit, unde & ipsa praecipitata. Filiae uerò matre castiores crudis pullis sub mammis religatis, stuprum inferre uolentes foetore absterruerunt. In hac item regione nouum oppidum Vtina, à ducibus (ut ferunt) Austriae circiter annum m c c. aedificatum. Aquileia, inquit Strabo, à Romanis condita incumbētibus opposita Barbaris, Emporium Illyricarum getium. Plin. item & Liuius de bello Macedonico. Aquileia Colonia Latina eodè anno in agro Gallorū deducta. Haec enim urbs non prius caput extulit quam subactis Pannonijs: ex quibus tanquam claustris ad Danubium patefactis, tutum id coepit esse iter: quod teste Tranquillo Augustus saepe frequentauit. Deficientibus enim caeteris Adriatici maris ciuitatibus, eò multitudo ob mercaturā conueniebat. Cui postremo deficienti Venetiae succedere. Aquileiensium fides Romanis probata Maximianorum patris & filij bello, ut scribit Capitolinus, cum deficientibus neruis ad sagittas emittendas capillis mulierum uterentur. Quod ante Romae factum in bello Senonum: unde in matronarum honorem Veneri Caluae templum dicatū. Item Annibal's tempore, matrone aurum gemmisq; in medium contulere. Apud Aquileia haec inscriptio legitur. Cef. August. Aquileiensium restitutor & conditor uiam quoq; geminam à portu usq; ad pontem per Tyrones iuuentutis nouae Italiae sui delectus posterius longi temporis labe corruptam restituit. Vrbs tam uetustam & nobilem Attila rex Hunnorum diruit: neq; unquā ei postea respiscere fuit. Coloni migrantes Gradum tunc oppidū in insula Gradensi uocitata exstruxerunt. Ex quo patriarchatus eius diuisus an. d c x. Agilulphus dux Forouiliensis elegit Ioannem abbatē Patriarcham ueteris Aquileiae, Candiano superstite Patriarcha nouae Aquileiae, quae apud Gradum iam erat à Rom. pont. constituta. Conuenitq; inter eos, ut qui esset Aquileiae patriarcha, omni continentis regioni praesset pariter & imperaret. Qui autem apud Gradum, omni Venetiarum ducatus regioni praesset. Ex illo, Praesulis ditioni Aquileia subest.

RES VENETORVM.

ad eum Venetias confugerat hortatu Gregorij potificis, restitutus in Rauennae sedem: unde à Limprando fuerat per obfidionem expulsus. In praelio captus Ildebrandus eius nepos & dux Vicentinus auxiliarius. Deinde antiquatum ducatus nomen, ac magister militum annuus creatus cum ducatus potestate: fuereq; hi uiri quinque ex successione: Dominicus Leo, Felix Cornicula, Theodotus Vrsi filius ab exilio reuocatus: Iulianus Hipatus, Ioannes Fabritianus. Hic magistratu deiectus ac oculis multatus. Post haec orto inter Insulanos & Heraclenses bello, relictis ob cladem his sedibus simul cum Equitio Medoacum migratum est: ubi anno d c c x l i i. res ad ducem redijt: ac Adeodatus Vrsi quondam ducis filius dux creatur: qui in suspitione ueniens tyrannidis magistratu deijcitur, ac oculis erutis multatur. Cuius successores Gablaus siue Gabla & Dominicus Monegarius uiri ambo facinorosi, breui tempore eundem penitus sortiti sunt exitum. Mauritius Heraclianus anno d c c x l v i i. Ioannem filium principatus consortem malo quidem exemplo primus adsumpsit. Ioannem Patriarchā Gradensem consentiente Senatu expugnatum de alta turri praecipitauit, surrogato Fortunato Patriarcha: tandē uterq; magistratu deijcitur. Obelerius Tribunus Medoacensis dux delectus ac per seditionem pulsus Taurisium aufugit: ubi ab exulibus Venetis iterum dux creatur. Post eum Beatus & Valentinus ex successione fratres simul annis v. Quo tempore Pipinus Caroli filius Italiae rex Venetos oppugnabat: ac Medoacum susulit. Ex quo Veneti in Riualtum commigrarunt. Angelus Particiacus Heraclianus dux primus in Riualto factus palatium ducale nunc extans aedificauit: ac urbs ipsa Riualtum appellari coepta. Deinde Heracliam breuiore ambitu reficiens appellauit Nouam ciuitatem. Caenobium item S. Zachariae exstruxit: ubi & eius corpus condidit. Duos administrationi filios adhibuit: quos ambos in Riualto successores habuit. Prius Iustinianū an. d c c c x. Quo tempore corpus diui Marci à mercatoribus ex Alexandria delatum est. Ioannes Particiacus, dein frater eius an. x x i i i. reipublice praesuit. Templum diuo Marco à Iustiniano fratre inchoatum absoluit. Medoacum ciuitatem destruxit, dum Obelerium nouum ibi ducem creatum bello persequitur. In Galliam aduersus à Ludouico Gallorum rege, profectus, indeq; bona cum gratia reuersus est. Mox Carosio potente ciue simul cum coniuuatis qui in eum absentem coniuuauerant necato, cum Mastalitia familiae nobili aduersaretur, captus apud Gradum relegatur, ubi in Caenobio reliquum uitae tempus persanctè monachum egit. Petrus Tradonicus ex Pola ciuitate, ann. d c c c x x v i. dux factus Ioannem filium consortem administrationis habuit. Templum S. Pauli extruxit: à Michaelē Imper. Constant. rogatus naues l x. contra Saracenos, qui ex Africa in oram Hetruriae applicuerant Saba duce misit, quae ab illis partim captae, partim depresso fuerunt. Is orto tumultu apud sanctum Zachariam uesperis trucidatur, ibiq; sepultus, postquam administrasset an. x x i x. Vrsus Particiacus an. d c c c l x v. Ioannem filium secum adhibuit. Saracenos qui Anconam occupauerant expulsi. Quare ei à Basilio Imper. Constant. gratia acta, ac Proto-spatharius factus. Vrsus uerò muneris loco x i i. tintinnabula aerea magni ponderis ei remisit, quae prima fuerunt apud Graecos. Ioannes Particiacus Vrsi filius rexit an. v i. Comaclum oppidum Rauennatibus ademūt. Vir tamen togae magis quam armis natus ac mira facundia praeditus: cum in ualeitudinem incidisset longam, inutilisq; reipublice uideretur, sponte se magistratu abdicauit. Petrus Candianus annum durauit, aduersus Illyricos bellum gessit, alteroq; apud Muranū superatus atq; interfectus, & in templo Gra-

Riualtum Angelus Particiacus

Noua ciuitas ubi Heraclia

Corpus diui Marci Ioan. Parti. Templum S. Marci

Carosii coniuuato

Petrus Tradonicus

Vrsus Partic.

Ioan. Partic.

Petrus Candianus

densi contumelatus est. Ioannes Particiacus licet mutus fu-
 etus magistratum repetijt, donec ob cladem ab Illyricis il-
 latam populum leniret tumultumq; sedaret: post menses sex
 iterum cessit. Petrus cognomento Tribunus, ann. DCCC-
 LXXIII. Pannonios, seu potius Hunnos ad consanguineos
 suos in Pannoniam secundo uenientes, ac oram Venetorum
 populates, terra marisq; cōpresit. Nam fossam Clodiam
 Heracleamq; nouam ciuitatem deuastrauerat. Præterea
 urbis partē à Riualto ad sanctam Mariam in Iubanico muro
 cinxit, ad euripum maiorem grate ferrea clausit. Vrsus
 Badoarius siue Particiacus, an. salutis DCCCXV. magis-
 tratus uero xix. ab Imper. Conrado nummi signandi ius
 obtinuit, compositisq; patriæ rebus magistratu se abdicans
 in cœnobio diui Felicis Amiani usque ad extremum tempus
 persancte uiuit, multisq; claruit miraculis. Petrus Candia-
 nus rem annos quatuor administrauit. Hic filius illius Petri
 qui in Bello Dalmatico occubuit, filium habuit eiusdem
 nominis. Protospatharium Albertum & Berengarium
 Imper. filium qui tunc Rauenna dominabatur, & auxilio
 Comacensium & Iustinopolitanorum mercatores Venetos
 infestabat, bello superauit. Comaculum oppidum expugna-
 uit, atque incendit. Item eos qui uirgines quasdam Venetorum
 die nuptiarum raperant, apud Capulas insigni præ-
 lio uictos subiugauit, recuperatis uirginibus, ac centum ui-
 ni cadorum censu pollicito. Post hunc duo Petri ex succes-
 sione creati, alter Vrsi Badoarij, alter Petri Candiani fi-
 lius, quorum nihil extat memorabile. Hic Candianus à pa-
 tre olim in collegam assumptus ob insolens ingenium deie-
 ctus imperio & in exilium adus, auxilio Alberti Berengarij
 Imper. filij classem contra patriam armauit, uerum paulo
 post patri ob animi dolorem defuncto successit. Vxorē
 optimam foeminam, ex qua filium Vitalem suscepit, ob
 ætatem iam grauem abdicauit, uaderta Alberti supradicti
 filia ducta. Denique cum esset omnibus intolerabilis ob libi-
 dinem ac improbos mores, populum in se concitauit. In
 prætorioq; inclusus unā cum filio infante necatur ac cor-
 pus in carnificinam delatum membratimq; concisum: in quo
 tumultu templum diui Marci & domus supra trecentas di-
 cuntur flagrasse. Petrus Vrscolus, DCCCCLXXIII. dux
 xxiij. uir optimus à populo iudicatus tum religio-
 sissimus, ut qui sæpe clanculum cubicula pauperum ægro-
 tantium adire soleret ac rogare siquid opus. Gradum ciui-
 tatem muro cinxit, templum diui Marci incendio absum-
 ptum restituit, propiusq; Xenodocheum nobile extruxit.
 Denique compositis patriæ rebus magistratu se abdicans,
 cum uxore, quam post susceptum filium ex uoto utriusque
 nunquam attigit, ex urbe in Aquitaniam se contulit, ubi cœ-
 nobio perpetuo datus miraculis claruit. Cuius exemplo
 Ioannes Maurocenus monachus promotus, & ipse sancti
 Georgij cœnobium maxima impēsa ampliavit. Vitalis Can-
 dianus Petri Candiani ducis frater statim inito magistratu
 in ualetudinem incidit. Quamobrem officio se abdicans mo-
 nachum & ipse egit, ac quarto post die morbo inualecente
 decessit. Quo tempore ipsius interfecti filius Præsul Graden-
 sis quem pater abdicauerat, & ad Othonem I. confugerat,
 ad iudicandā patris sui hospitis & necessarij cædem incen-
 sum mitigauit, Venetisq; amicum reddidit. Tribunus Mem-
 mus quum orta esset inter duas nobiles familias Caloprinus
 & Maurocenos discordia magistratu se abdicare coactus,
 in cœnobio monachum egit: ubi paucis post diebus ex animi
 (ut creditur) dolore excessit. Petrus Vrscolus magnopere
 remp. auxit: à Basilio & Cōstantino Imp. impetravit, ut im-
 munes essent à portorij Veneti. Omnem ferē Illyriam cum
 insulis in potestatem redegit: Othonem I. Venetias ex uoto
 elam uenientem noctu excepit: ab eoq; multa Venetis impe-

travit. Petrum filium ab eo chrismate perunctum, Othonem
 deinde nominauit, quem postea cum alio fratre Constantino-
 polim misit: ubi à Cōstantino & Basilio Imp. decora & ho-
 nores retulere. Cum Ioanne Præfule Beluensi qui res Ve-
 netas infestabat foedus iniuit. Cum Narentanis Dalmatiæ po-
 pulis perpetuis hostibus, uastatis eorum finibus, pacem fecit.
 Gradū instaurauit: Corpora Fortunati, Hermagore, Her-
 mogenij, Dionysij nouo condidit sacrario. Hoc tempore Fa-
 lerij qui Venetis nobilitate pollebant, cœnobium S. Benedi-
 cti extruxerunt simul & locupletarunt. Vrscolus autē post-
 quam annos duodeuiginti præfuisse moriens mandauit se
 tantum in atrio tēpli S. Zachariæ citra funeris pompā con-
 tumulari. Otho Vrscolus eius filius Adrianus, quod eorum
 classem in Hierosolymitanam expeditionem impediuisent,
 maxima clade adfecit. Gradum ciuitatem à Pepo Aquileien-
 sū Patriarcha dolo captam & dirutam ex S. C. instaurauit.
 Postremo quibusdam de causis magistratu deiectus, Cōstan-
 tinopolim in exilium ab ingrato populo mittitur cum annos
 v. solus administrasset. Quem penitus exitum successor eius
 Petrus Centranicus consecutus est. Vrsus Patriarcha Gra-
 densis frater Othonis Vrscoli autoritate senatus præfuit tan-
 tiſper dum Otho ab exilio reuocaretur. Quumq; ille interea
 perisset, Vrsus ortam in patria seditionem composuit: mox
 anno elapso adstāte populo magistratu se abdicauit, ut pro-
 prie salutis conscientieq; consuleret: cui pariter & reipub.
 nequaquam uacare posset. Dominicus Vrscolus per tumultum
 & seditionem adeptus principatum tertia die coactus
 est ob populi metum Rauennam confugere: ubi in ærumnis
 decessit. Dominicus Flabianicus iam decrepitus ob sapientiā
 dux factus: cuius opera & consilio Otho Vrscolus pulsus
 fuit. Statuit consentiente senatu ne quis in futurum dux suc-
 cessorem sibi deligeret, cum eò res uenisset ut essent omnia
 uenalia. Item quod nobilis Vrscolorum familia tanquam tu-
 multuosa & patriæ seditiosa expelleretur, quæ nunquam
 postea reuixit. Dominicus Cōtarenus dux xxx. extruxit
 cœnobium Sancti Nicolai de Lido. Iaderenses ad Salomonē
 Pannoniæ regem deficientes, bello compressit. Cum Roberto
 Guiscardo Normando bella gessit: extinctus est post an.
 xxxvi. in patrum ac plebis gratia. Dominicus Syluius
 MLXVIII. cunctos ante se duces autoritate superauit.
 Quapropter sororem Nicephori Constantinopolitani Im-
 peratoris duxit: eiusq; gratia contra Robertum Guiscardum
 à Michaele expulso contra Nicephorum euocatum ac
 Dyrrhachium obsidētē classem armauit. Vnde magno ac-
 cepto incommodo rediens magistratu deiectus est. Eius
 uxoris delicias ac ingentem mollitiem Petrus Damianus &
 Vincentius Gallus commemorant: Rore collecto lauabatur,
 unguentis iugiter oblita: ex quo diuina prouidentia uices
 & ipsa experta in ualetudinem incidit: ex qua tabido cor-
 pore in ærumnis decessit. Vitalis Faledrus classem instaura-
 tam, iterum auxilio Imperatoris Alexij, qui expulso Nice-
 phoro imperio successerat, contra Robertum mittit: quæ
 rursus uicta, ac profligata est. Ab Alexio ipso obtinuit ut
 Dalmatiæ Curuatieq; imperium, quas Piratis ademissent,
 Venetis perpetuo concederet. Ea ferē tempestate corpus di-
 ui Marci antea ignoratum, sese in eadem æde manifestauit,
 brachio exerto extra humum. Ex illo igitur loco postea au-
 gustiore recōditum est, solis duci & procuratoribus mani-
 festo. Vitalis Michael subsidiariā classem nauū centū, quam
 in expeditionem Hierosolymitanam miserat, cum Michaele
 filio præfeco amisit. Contra Pisanos aduersus Venetos
 apud Rhodū non satis apparente de causa uenientes feliciter
 dimicauit, superata eorum classe nauū xxxv. Ordclaphus
 Phaledrus uir animo ingenti & industria exercitatus bella
 plurima gessit: inter quæ contra Dalmatiā nauali pugna: ubi
 multus

Nūmi signandi facultas

Vitalis Candianus monachum egit

Basilio & constantino impetratoribus Otho Imper.

Faleriorum familia

Vrscolorum familia seditione expulsa

Dominicus Contarens

Dominicus Syluius dux maximus Nicephori Imperatoris fororibus Roberti Guiscardi

Corpus Marci prodigio inuentum

Vitalis Michael

Ordclaphus Phaledrus

Incedium Venetiis

Gradonicorum familia

Emanuel qui Caloioanni successit

Corpus S. Theodori

Corpus S. Donati

Bonifilius Michael

Petrus Gatilufius. Rogerius per petuas Venetorum hostis

Dominicus Maurocenus

Vitalis Michael

Alexander III. Venetiis receptus

multis oppidis in potestatem redactis, ad ultimum inter-
 fectus fuit. Ea tempestate Venetis templa nonnulla simul cum
 ædibus flagrare, terræmotusq; ingens urbē totam concus-
 sit. Ciuitas etiam Medoacensis maris inundatione pariter &
 incendio deuastata est. Concessumq; Clodienis, ut ex eius
 ruinis ædificia publica construerent, Quo tempore etiam
 Gradonicorum familia Cypriani templum ac cœnobium
 Mariani edificauerunt, ut eò se transferrent uirgines, quæ
 in æde eiusdem diui apud Medoacum fuerant. Badoarij quo-
 que ei proximum Crucis delabrum cum cœnobio excitauit.
 Croatiam quoq; cum plurimis Dalmatiæ locis rebellibus
 perdomuit, expugnatis insuper Iadere moribus usque de-
 iectis, quæ ante ad regem Pannoniæ Colomanum desererat.
 In Syriam aliam classem ad eas terras reliquas religioni pa-
 randas misit. Patavinis bello ui etiam superauit, cum eisq;
 foedus sequestro Henrico Imperatori iniuit. Quumq; in-
 terea Pannonius exercitum instaurasset, Ordclaphus in
 prælio uictus occubuit, domumq; relatus in æde Marci
 sepelitur, pax Venetis per oratores impetrata. Præfuit
 annos xix. Dominicus Michael rogante Calisto pont.
 quum Balduinus rex Hierosolymitanus esset captus, cum
 classe cœnauim proiectus à Turcarum obsidione libera-
 uit, Tyrumq; recepit. Iussus tandem ab Emanuele impera-
 tore qui Caloioanni successerat, ac tantæ uictoriæ inuide-
 rat reuerti, ob iram in itinere multas ipsius insulas diripuit,
 sed & Spalatum & Tragurium Pannonijs ademit. Cor-
 pus sancti Theodori martyris Venetias ex Chio insula
 quam expugnauit adlatum, ac in æde Marci sacello quod
 partim Narfes ex manubijs consecrauit collocatum. Ex Pe-
 tra quoque corpus sancti Donati in templo Venetis à quo-
 dam Marco Iuliani constituto positum. Aedes etiam Cha-
 ritatis hoc tēpore excitata: præfuit annis xi. Petrus Pala-
 nus Iustinopolim imperio Venetorum adiecit: in qua ex-
 peditione interfectus est domumq; relatus, ac in cœnobio
 sancti Cypriani sepultus. Ea tempestate Seruatoris ædes di-
 cata, cui uicarius præerat Bonifilius Michael. Præterea Pe-
 trus Gatilufius Clementis templum excitauit. Xenodocheum
 apud Maiorbum impensa Vrsi Badoarij magna ex parte
 extructum. Contra Rogerium Guiscardi perpetuum
 Venetorum hostem auxilio Imperatoris Emanuelis, cui
 Cercyram plurimasq; insulas ademit, uictor pugnauit, eiq;
 imperium semiamissum restituit, ubi etiam interfectus est,
 cum regnasset annos xi. Dominicus Maurocenus stu-
 dijs pacis deditus, urbem magis ornauit ædificijs quam
 auxerit imperio. Inter cetera opera turrim tintinabulo-
 rum diui Marci excitauit: præfuit annos ix. Vitalis Mi-
 chael III. contra Emanuelem Imperatorem cum classe pro-
 fectus Chium cepit, moramq; nestendo peste prohibitus
 non ultra sequi, quæ aquis infectis opera hostis adscribitur:
 ubi Iustiniani omnes ad unum periere qui in ea expeditione
 fuerant, relicto uno tantum iuene Nicolao monacho:
 qui pontificis consensu uxorem duxit Annam filiam ipsius
 ducis, unde reliqua soboles orta. Vitalis igitur infecta re-
 domum reuertens populum quoque peste infecti. Cumq;
 pro concione se excusare uellet, à quodam uulneratus in-
 terijt. Cædem eius successor Sebastianus Zianus est ul-
 tus, creatis decemuiris qui quæstionem de hoc ceterisq;
 similibus exemplis agerent. Is pro Alexandro III. bello
 nauali pugnando Fredericum Acnobarbum profligauit,
 Othonemq; filium eius captum Venetias duxit, ex quo pax
 secuta. Alexander donis plurimis ducem ac Venetias mun-
 cerat, ut plumbatis literis uti possint, ut medius Pon-
 tiffex inter Imperatorem & Ducem sederet. Ornatum
 quo nunc duces utuntur tribuit. Veniam quoque delictor-
 um in Ascensionis festo concessit. Sebastianus post hæc

cum in ualetudinem incidisset, in cœnobium sancti Geor-
 gij se transferre iussit, ubi post aliquot menses obiit, reli-
 ctis cœnobio plurimis fundis: quo tempore Norandinus
 quoque in oriente extinctus est, quum præfuisse annis
 xvi. Aureus Mastropetrus successit, qui paulo ante
 magistratum eundem recusauerat, Sebastianosq; supradic-
 to cesserat ob modestiam. Dux xl. Annos xlii. obito
 feliciter magistratu se sponte abdicans, in cœnobio S. Cru-
 cis reliquum uitæ tempus persancte monachus exegit. Hen-
 ricus Dandalus classem subsidiariam expeditioni Hiero-
 solymitanæ misit cum Præfule Rauennate præfeco. Iade-
 rem ciuitatem quarto rebellantem subiugauit. Orator quon-
 dam profectus ad Emanuelem Imperatorem questum ab
 eo uiolatum esse ius gentium, tandiu coactus est æra can-
 dentia aspiciere donec luminibus orbaretur. Quamobrem
 ex illo Veneti inimici Græcis fuere & Gallis auxiliares
 ut Constantinopolim caperent, ubi postea & ipsi ex con-
 uentione ius etiam dicebant, Prætorumq; unum creabant:
 quorum primus fuit Martinus Zenus. Cretam à Boni-
 facio Monferratensi permagno cmit: decessit Constanti-
 nopoli, sepultus in atrio S. Sophiæ. Petrus Zianus Sebastia-
 ni ducis filius Cercyram, Methonem, Coronam quæ loca
 piratarum fuerant, cepit: sed & priuatis ciuibus diripi-
 endas occupandasq; insulas Græcorum odio dedit. Cre-
 tam rebellantem in officio continuit. Constantiam filiam
 Gulielmi regis Siciliæ duxit uxorem. Cum præfuisse an-
 nis xxi. se magistratu sponte abdicans secessit in ædem
 S. Georgij. In Cretam hoc tempore noua Colonia Can-
 dax ducta est: ex quo postea tota insula cognominata. Ia-
 cobus Tepulus autor fuit, ut xxv. triremes auxilio Mi-
 chaeli Palæologo contra Theodorum Lafcarim mitteren-
 tur: ex quo superata captiq; hostili classe obsidione Con-
 stantinopolis liberata est. Quo tempore Imperator cum
 pecunia magnopere indigeret à Venetis eam mutuatus est:
 locoq; pignoris lanceam ac spongiam Crucis dominicæ mo-
 numenta misit. Iacobus præterea Pontificis partes secutus
 incommoda multa passus est: præfuit annis xx. Marinus
 Maurocenus autor, ut Innocentius diui Marci Primicerio
 indulgeret, ut is Pontificalibus insignib. uti possit. Quāob-
 rem primus meruit in porticu diui Marci ducali ornatu
 contumulari. Rainerius Zenus an. mccc. pontē in Riual-
 to construxit, plateam strauit, bella cum Genuensibus ad-
 scitis in societatem Pisani gessit. Laurentius Tepulus Ia-
 cobi ducis filius an. mccc. uirtute simul & humani-
 tate effectus, ut Ceruenses sese Venetis sponte dederent.
 Inducias quinque annorum cum Genuensibus pepigit, quum
 diu pugnatum esset, pacificatore Clemente III. qui utrius-
 que partis legatos Viterbium adsciuit: præfuit annis sex. Ia-
 cobus Contarenus contra Bononienses qui toti penē Flami-
 niæ dominabantur, bellum inuitus suscepit: cum esset pacis
 in primis studiosus, tum natura quietus. Triennioq; uaria
 decertauit fortuna: demum utriq; fessi pacem hac condi-
 tione fecere, ut Bononienses castellum quod in ostio Padi
 construxerant diruerent, eius ostij cura simul & imperio
 Venetis relicto. Nonnulli hoc bellum Genuense sub hoc Lau-
 rentio Tepulo gessum dicunt. Sub Contareno autem bellum
 Anconitanum portoriorum item causa: qui senio iam conse-
 ctus, quum se non satis utilem reipublice uideret, magistra-
 tu se abdicauit, priuatus uiuere statuens, paucisq; post dieb.
 extinctus est. Ioannes Dandalus bellū contra Genuenses re-
 nouauit, deinde contra Anconitanos se conuertit, qui merce-
 monia cōtra foedus in Dalmatiā exportarent. Tandē Vene-
 ti post multa incōmoda uirgines accepta, Nicolao III. iubete,
 pacē æquis cōditionib. fecere. Mox cum Imperatore, ut au-
 reū nummū, quem ducatu appellat, signare liceret, obtinuit.

Aureus Mastropetrus

Hericus Dandalus priuatus luminibus

Creta emittur

Creta rebellis

Candax Colonia

Rainerius Zenus

Ceruieses spē se Venetis dederunt

Bellum cum Bononiensibus

Bellum Anconitanum

Aurei nummi signandi potestas

quæ adhuc ibi legitur, apparet hoc modo. D. N. Cæs. Iustinus P. Sal. Pius Felix uictor triumphator semper Aug. Pont. Max. Fran. Max. Goth. Max. Vadalic. Max. Cos. iij. Trib. vij. imp. v. Conspicuum hæc Aegidis insulam, intimam Adriatici maris commodiss. interiectam, uenerandæ Palladis sacrarium quoddam & Colchidum Argonautarum persecutorum quietem, ob gloriam propagandam Imp. s. c. o. in urbem sui nominis excellentiss. nuncupandam: honestiss. P. P. P. designauit, fundauit. c. r. P. O. & gente honestiss. refertam. Ex hac urbe Petrus Paulus Vergerius patrum memoria nominatur iuris scientiæ peritissimus philosophus & orator, qui nonnulla & ipse monumenta reliquit. Arrianum de Gestis Alexandri conuertit. Decessit in Pannonia contubernalis Sigismundi Imperatoris.

Petrus Paulus Vergerius

GALLIA TOGATA.

GALLIAM togatã Ptolemæus Pliniusq; eam tantum uocant, quæ intra Padum Rubiconem & Apenninum est, quod Boij Galli dudum hanc tractum occupauerint, cul- turg; Romano ac toga uerentur. Boij enim (ut in Gallia principio dixi partim etiam in Hetruria dicam) uenientes in Italiam: hic primum pulsus Hetruscis confedere. Cic. in Philippicis florem Italiæ ac robur Galliam uocat. Dicta est Aemilia, & Flaminia, quod ut ait Strabo li. v. M. Lepidus, & C. Flaminius Coss. & uictores Ligurum strauerunt: Hic quidem Flaminiam è Roma per Tusciam & Umbriam usq; ad Ariminum: Alter reliquam usq; Bononiam quæ Flaminiam interciperat, & à Bononia usq; Aquileiam. Lilius uerò aliter: cui magis standũ. n hanc enim sententiam lib. x. de bello Ma. scribit: M. Aemilius Lepidus, & Cn. Flaminius Coss. deuictis Liguribus Apuanis, pace uicinis data, ne in otio militem haberent, alter à Bononia ad Arretium uiam Flaminiam, alter à Placentia ut Flaminie committeret, usq; Ariminum Aemiliam perduxit. Videtur & Tranquillus huic assentiri, qui ait Augustum non autem Flaminium à Roma ad Ariminum uiam strauisse. Romandiola quoq; à recentioribus postea dicta. Cuius nominis causam paulo post dicam. Primum Rauenna est in ora, de qua Strabo: Rauenna à Thessalis condita perhibetur, qui quum Tuscorum iniurias ferre nequirit, Umbros quosdam ultro adsumpserunt, qui & hoc tempore urbem inhabitant. Illi uerò domum rediere. Plin. autem Sabinorum coloniam dicit ante urbem conditam. Hanc Augustus ad tuendam Illyrici oram classe munuit, ut legitur apud Tranquillum. Postea Tyberius muris reuocincauit, ut ex inscriptione antiqua supra portam apparet. Quos postea Valentinianus iunior Imper. restituit, qui multos ibi moratus est annos. Postremo Theodoricus rex an. x. x. iij. quibus eam incoluit, edificijs basilicisq; luculentis ornauit. Visitur adhuc eius monumentum ab Amalafanta positum. Hinc & magister eius Cassiodorus fuit. Hæc & sedes quondam Exarchatus, qui magistratus cepit an. d. c. x. à Iustino primum excogitatus, ut Imp. quodam modo uicarius in Italia foret, eaq; fuit autoritate, ut Pontifex Romæ creatus, ab eo probaretur. Durauitq; an. c. l. x. iij. Quo tempore Aistulphus Rauennam cepit. Primum Longinus à Iustino missus qui Romam nec adiuu unquam, nec curauit, nisi per duem qui consulis dignitatem referret. Deinde Smaragdus & Romanus. Deinde alij. Eius ditionis fuere Rauenna, Cefena, Ceruia, Forumliuij, Forumtruentinorum, Forumcornelij, Bononia: Mutina, quæ omnia Pipinus Aistulpho superato, qui eas occupauerat, Romano Pont. tribuit, quod & Carolus, & ei postea filius Ludouicus comprobauerunt: uolueretq; hanc partem Ro-

Boij

Rauenna

Exarchatus

Longinus exarchus

Smaragdus Romanus

mandiolam dici ex urbis Romæ nomine, cui fidissima semper coniunctaq; fuit. Præsul Rauennas primus qui pallio decoratus ab imperatore fuerit, unde cæteris exemplum, sepeq; quum Romano Pont. subesse refugeret, tandem succubuit Bernardinus & Hostasius de Polenta fratres Rauennæ dominatione occupauerunt, tenuerq; annos uiginti tres, coniecto in carcerem patre Guidone, quod delirare cepisset. Post aliquot deinde annos Hostasius defuncto fratre, solus potiebatur, qui cum desidiã atq; ignauiam paternã præ se ferret, à Rauennatibus urbe Venetis tradita, eiectus in Creta exulauit. Aer Rauennæ, quanquam inter paludes, innoxius Straboni, quod latus exhalationes campestris, & maritimas habeat. Sapis fluius inter Rauennam & Cefenam Plinio, Sapis Straboni, ab accolis hodie Sapiens appellatus. Ad cuius ostia portus, ubi Augustus teste Tranquillo classem ad tuendam oram Illyricam tenebat. Cefena urbs uetusta, Malatestæ nouelli possessio, mox ad Romanum reuersa Pont. Postremo Cæsari Alexandri filio, unã cum cæteris uti uicario cessit. Tempore Britonum, qui ad tuendas Pontificis partes in Italiam uocati fuerant, magnum passa incommodum: ibi quum se Cefenam cum legato recepissent, à ciuibus eorum quotidie iniurias ferre nequeuntibus, mille trecenti ex eis una die trucidati fuere. Legatus re dissimulata aliquantulum, deinde adiunctis Anglicis, eos aggressus, tria milia oppidanorum nullo ordinis aut ætatis discrimine habito interfecit. Ceruia nouum urbis nomen (quanquam Pontifici iuris) à Venetis occupatur. Forumliuij unã è quatuor Aemiliæ foris, cuius ciues Martini i. Pontificis tempore, defecere, cõtra quos missus à Pontifice Guido de Appia uir Gallicus, qui cum toto exercitu suis fugatusq; est: Guidone Bonafio ciue Foroliuensi mathematico, horã pugna, ut dicitur: suis ex horoscopo constituyente: quanquam huiusmodi prediçiones uane plerumque sunt: quam cladem postea Guido Feretransus est ultus missus item à Martino, qui uictis bello Foroliuensibus, urbis moenia disiecit. Floruere in ea ciuitate uiri literati, Guido quem supra dixi. Iacobus de turre medicus. Rainerius Arsendus Bartoli præceptor, & ætate mea Blondus historicus. Miliares uero Brandolinus Tibertus Branduli Mostarda, præter omnes autem Ordelaphi quorum familia à patricijs Venetis orta, multos est annos dominata. Inter quos Franciscus & Sinibaldus Ordelaphi: hi enim an. m. cccc. x. iij. cum Imp. contra Pontificem conspirauerant, & post Clementis v. obitum, urbis tyrannidem occupauerant: postea ad Pontificis fidem redeunt, à Benedicto uicarij creati sunt. Iidem in quodam prelio à Rainaldo Estensi capti, ac postea dimissi fuere. Scarpetta Ordelaphus dux Albo: um electorum Florentia, qui Foroliuium se receperant. Cicco Ordelaphus item uicarius, an. m. cccc. iij. dum in lecto ægrotaret, à populo unã cum filio paruo ob eius intolerabilem tyrannidem interfectus est. Pinus Ordelaphus nostra ætate, uti solus regnaret, Franciscum fratrem trucidauit, eius filijs in exilium pulsus. Decessit an. m. cccc. l. x. i. infante filio notho tantum relicto in tutela uxoris Constantiæ, è Mirandulæ comitibus. Quumq; Galeoctus Manfredus Fauentiæ princeps Francisci ex sorore sua filios exules reducere conaretur, Constantiam obsedit, quæ sese in arcem una cum priuigno & Antonio fratre recepit. Interea Fredericus Urbini dux à Sixto Pontifice cum exercitu missus, blanda effecit oratione, ut Constantia ciuesq; urbem Hieronymo de Riario Sauonensi Imolæ comiti, ipsius Sixti alumno sponte traderent, uti uicario regendam. Puer interim non sine suspitione ueneni mortem obiit. Hieronymus itaque accepta ciuitate, paucis post annis à ciuibus coniuratis, intra suas aedes trucidatur, superstitibus liberis, unã cõ matre Catharina

Romandiola

Bernardinus & Hostasius Polentarij

Sapis.

Cefena

Ceruia Forumliuij

Viri clarissimi Foroliuensis

Ordelaphorum familia

rina

Manfredorij familia.

Forumcornelij Vatreij ostia

Mutillum

Comites Guidi

Forum populi à Grimaldo dirutum

Forumtruentinorum

Bononia Colonia

rina Galeatij ducis ex pellice filia uirili animo muliere: quæ per dolum arcem ingressa ac urbe uicecomitum auxilio potita, de coniuratis supplicium sumpsit. Verum non multo post tempore, ab Alexandro cum auxilio Gallorum bello petita, postquam obsidionem aliquandiu acriter pugnando sustinisset, tandem in arce capitur, Romamq; ducta diu in custodia fuit. Cæsar uerò Alexandri filius ei ac Foro cornelij uicarius surrogatur, quo deinde deiecto Iulio pont. ciuitates receptæ. Padusa fluius non longe ab his finibus, de quo supra in regione Venetiæ dixi. Fauentia & Fidentiola, quarum meminit Lilius lib. lxxxvij. Sulla Carbonem cum exercitu ad Fouentiam Fidentiolaq; Italia expulit. Spartianus quoq; dicit Ceionium Commodum, qui & Aelius Verus est dictus, natum maioribus Fauentinis. Capitolinus matrem tantum Fauentina, patre Hetrusco. Hanc urbem Gothi sustulerunt, atq; restituta Fredericus Aenobarbus rursus deleuit. Anno uerò inde c. c. Britones in Italia militantes tertio diripuerunt. In hac Manfredi diu dominati sunt. Quorum Ricardus Manfredus primus ex Capizaneo à Benedicto Pontifice, sicuti & reliqui, Fauentiæ Imolæq; uicarius, m. cccc. x. iij. factus est. Guidacius & Astorgius muris urbem restituerunt. Astorgius deinde pro Nicolao Estensi contra eius necessarium Accium, de Ferrariæ regno decertantem, fortiter dimicauit. Ea de causa ab Alberico Cunij comite Fauentio expulsus à legato deinde Pontificis restitutus fuit. Postremo deprehensus, quod legati consilia Foroliuensibus proderet, & ad defectionem eos sollicitaret, captus in foro securi percutitur, relictis magni nominis filijs, Carolo & Galeocto. Hic pulsus à Carolo natu maiore, Venetis militauit: quorum potentia, Anno m. cccc. l. x. x. Carolo eiecto, ciuibus admodum infesto, restituitur. Duxit uxorem Ioannis Bentiuoli filiam, quæ quum ab eo sperneretur, simulata ualetudine, inter medicos sicarios admisit, qui eum in cubiculo ad ægrotantem uenientem adorti confoderunt. Huius filius Astorgius, egregia indole adolescens, quum longam obsidionem Cæsaris ab Alexandro Pont. patre missi sustinisset, tandem expugnatus, ductusq; nuper Romam, & in Tyberim nocte quadam præcipitatus est. Nunc uerò ciuitas hæc unã cum Arimino, à Venetis etiam inuito Pontifice occupatur. Thadeus è Manfredis, singulari, ut aiunt, desidia uir, Forocornelij, quod ei ex hereditate obtigerat, à Galeatio duce eiecit, ac Hieronymo de Riario genero pro dote conceditur. Ea urbs à militibus Narsetis diruta, deinde à Clephi crudelissimo Longobardorum rege Imolæ nomine restituta est, ut Rauennatibus in fide pop. Ro. perseuerantibus opponeretur. Flumen habet Vatreium iuxta labens in Padi ostia defluens Plinio. Hinc fuit Ioannes decimus. Mutillum oppidum, hodie Mutiliana appellatum. Lilius x. i. Per Umbriam quam Tribum Sabinianam uocant Boios inuadere iussit. Deinde ad castrum Mutillum. Hæc comitum Guidorum familia possessio, qui annos iam sexcentos in Flaminia & Hetruria flourerunt. Forum populi Grimaldus Longobardorum rex, iratus oppidanis quod cum in transitu impediissent, sabbato sancto mane, populo in re diuina & consecrando chrismate occupato diripuit, ac solo æquauit. Instauratumq; postea à Foroliuensibus, Aegidius Cardinalis legatus iterum deleuit, an. m. cccc. l. x. Forumtruentinorum Plinio appellatum, inter quatuor Aemiliæ fora, nunc Bretonorum, interq; Pontificis ciuitates quas Fredericus Aenobarbus accepit, in pacis foedere Alexandro tertio redditum fuit. Huc Præsul Foropopulensis post ruinam eius loci se recepit, unusq; nunc utriq; præst. Bononiam coloniam Hetruscorum. Plin. scribit solam relictam fuisse ex his duodecim, quas illi trans Appenninum duxere, Felsinam tunc uocantam. De-

inde à Boijs qui eam Hetruscis ademerant, Boioniam, & per paragrammatismum Bononiam. De his multi autores, ut in Gallia Comata diximus. Lilius li. xxij. Q. Mutius inde in agrum legiones duxit, Boiorum exercitus haud multo ante traiecerat Padum, iunxeratq; se insubribus & Cenomanis. Et inferius: Boij in agrum suum Tannetum profecti. Tannetum enim ultra Regium est, quod nunc Cannetum uocant, unde Cannetolorum familia Bononiæ: ex quo patet Regienses & Mutinenses ea circa omnia loca occupasse. Idẽ autor li. x. x. i. Boij sollicitati ab Insubribus, nec tam ob ueteres in pon. Ro. iras, quã quod nuper circa Padum, Placentiam, Cremonamq; colonias in agrum Gallicũ deductas ægre patiebatur. Tres uiri ad deducendas colonias missi, Placentiæ moenibus diffusi Mutinam confugerunt. Legati ad Boios missi uiolati sunt, Mutina obfessa. Item lib. xxxvij. P. Cornelius Scipio Nasica Cos. Boios Gallos uictos in deditionem accepit, de quibus triumphauit. Lib. xxxvij. dicit Coloniam à Romanis deductam, agrumq; cum fuisse captum. Hanc ciuitatem Ludouicus Lotarij imperatoris filius sub Sergio Pont. cum exercitu peteret, magna clade adflixit, moeniaq; disiecit: quod in transitu à ciuibus incommodum ei fuerat illatum. Deinde breui tempore restituta adeo creuit, quod an. m. c. c. l. x. x. aduersus Venetos, à quibus maris Adriatici libertate impediiebantur, tribus annis bello cõtenderunt ad ostia Padi cum armatis quadraginta millibus. Pax tandem his conditionibus facta, ut ostiorum Padi Venetis imperio relicto, Bononiensibus tantum sal ac frumenta per ea sine portorio deferri liceret. Sequenti anno orto in ea tumultu, pars quæ imperatori studebat, eiecit Lambertacios, Asinellos, de Andolo comites, Patricos, Carbonenses, Storletos, de Albesio. Dela Fracta, Dela mola, De Rusticanis familias qui quum se Foroliuium recepissent, obfessi à Bononiensibus aduersarijs, tandem uictores fuere, septem millib. interfectis. Obfessa uerò Bononia deinde sepe à Vicecomitibus fuit, Accio primum, deinde Ioanne præsule, qui demum eam ex Iacobo Pepulo Thadei filio, urbis tunc domino, libris ducentis millibus Bononiensibus mercatus est, rexistq; per uicarium suum Ioannem Olegium, qui filius eius putabatur. Missusq; olim ad populandum agrum Florentinum fuerat, à quo illi multa incommoda passi sunt. Hic tandem defuncto Præsule, quum in discordiam cum suis uicecomitibus uenisset, ciuitatem legato tunc Pont. tradidit, Firmumq; in Piceno commutatione recepit. Quum iterum postea à Barnaba uicecomite adscitis sibi Florentinis urbs obsideretur, Gregorius xi. absens Britonum x. nullia ad resistendum cum Bernardino duce ex Gallia misit. Res denique composita inter eos. Ioannes Galeatius postremo, omnibus uehementius eam præsit, aduersantibus tamen Florentinis: potius nihilominus se dedentibus Bononiensibus, per Ioan. Gentiacum exercitus ducem Ioannem Bentiuolum qui unus omnino resistebat comprehensum iugulauit. Is enim patriæ dominationem occupauerat, ex gente patreq; admodum paupere genitus: iuuante Nanne Gozedino potente tunc ciue, solertia simul & audacia breui tempore effecit, ut imperium, quod illi parare sperabatur, sibi retineret. Verum pulsus à Iambecchariorum factione fuit, cum iam patriæ dominus omnium concessione uocaretur. Breui deinde post tempore, Carolo eius factionis principe extincto redijt. Post mortem Ioannis Galeatij, quum Philippus dux Bononiam, cæteraq; ablata Pontifici redderet, Antonius ipsius Ioannis filius ad consequendam patriam dominationem tumultus excitauit. Ex quo ab Eugenio Pontifice per Nicolaum Picinum comprehensus, ac securi percussus est, urbisq; custodia Franciscus Picininus N. filius adhibitus. Is enim cum Annibalem Antonij filium noui autoritate pollentem in

Boij

Tannetum

Thadeus & Iaco. Pepuli Io. Olegius

Io. Galeatij obsidio

Io. Bentiuolus

Iambeccharij

Anto. Bentiuolus

Annibal Bentiuolus

tem in patria uideret, simulata uenatione atq; conuiuio, cum primoribus in arcem S. Io. ducit. Sed post epulas, ceteris dimissis, cum Gaspare & Achille Maluitijs, retinuit, ac in arcem Varanensem adduxit. Vnde clam Galatij Marefcochi, & Viranij Maluitij opera Annibal effugiens, Bononiam redijt, ac libertate cōclamata, statim Picininum comprehendit; simulq; arcem Bononiensem, quæ à præsidio Picinini tenebatur, auxilij Florentinorum Venetorumq; qui Simonetum de Castropetro miserant, expugnat. Exercitum insuper à Philippo missum unâ cum Ludouico Vermio duce proffigat. F. demum pro Maluitijs captis commutat, ac iam beccarijs expulsis, Cannelulos exules reuocat, Baptistam & Galeoctum fratres, cum quibus simul & Maluitijs communi auspicio remp. rexit cum Venetis ac Florentinis societate inita. Verum inuidia atq; instigatione Philippi ducis Baptistam impulsus, dum Annibal Francisci Gisleij Cannelulorum clientis simulq; coniuati filium de sacro fonte leuat, ac dexteram Francisco inite necessitudinis gratia porrigit, incautus à Galeocto Baptistæ fratre trucidatur. Cuius parricidij paulò post & ipse pœnas dedit, à populo interfectus, in forisq; unco tractus. Quumq; Annibalis paruus filius superstes Ioannes nondum aptus regno uideretur, Sanctus Bentiuolus sufficitur. Hic natus ex concubina Hercule patre, Ioannis filio, Antonij fratre, qui in Hetruria res gessit, & Eugenij in usu sublatus est: Florentiæ tunc filius pauper agebat fulloniam faciitans. Igitur à Bononiens. ad remp. aduersus, ex opifice princeps subitò factus, sese minime degenerè ostendit. Exules qui moenia iam tenebant ex templo ad præter armis, præter spem omnium repulit. Is Herculem & Constantiam liberos reliquit, quorum alter uiuit, altera Antonio ex comitib. Mirandule nupta, proximis annis Romæ decessit, matrona pulchritudine incomparabili: tum ingenio indoleq; profapiam referens. Ioannes nunc potitur Annibalis filius, eiectis Maluitijs, cum quib. summam habebat necessitudinem, solusq; in tota Aemylia, Alexandri Pont. uiribus restitit. Vrbs item ea tot passa uarietates ab hinc annis circiter x. c. à Pōtificis Præfectis mœnibus restituta fuit. Censetur & claris ingenijs L. Pomponio Atellanarum scriptore, ut ait Eusebius, Rusticello oratore, ac L. 11. pontifice. Inter recentiores uerò Ioanne Andreæ, & Calderino iurisperitis. Inter Bononiam & Forumcornelij Claterna antiquum oppidum, Plinio Straboniq; cuius nūc parua uidentur uestigia. Amnes quoq; Renuus & Sauena, nunc Quadena uocata. Inter Forumcornelij & Fauentiam, Senius & Vatrenus Straboni, nunc Santernus. Iuxta Fauentiam uerò Anemo Plinio: nunc Lamonem uocant. Mutina colonia Ro. deducta unâ cum Pisauo & Parma, ut Liuius testatur lib. x. x. i. in hanc nihil reperitur scuitum Gothis aut Longobardis, nec eius etiam mētio omnino. Quam hodie cernimus, aliam esse à uetere constat, edificatam circiter annum m. c. De hoc oppido supra multa adtulimus: nullus enim equè à ueteribus memoratur locus. Hic Bruti & Cesaris bellum ciuile, nunc uerò ditionis Estensium. Prope Scultenna fluius ex Alpibus in Padum labitur: ubi autem extenditur in sinem ab accolis Panara uocatur. Illustratur illa ciuitas Geminiano præfule sanctissimo, sub Iouiniano principe, Regium Lepidi ab ipso Lepido Triumuiratus tempore conditum, cuius meminit Frontinus, itemq; Plinius, qui Reginenses eos uocat: Reginos uero apud Bruttios. Reginates etiam in hac parte commemorat, fortè nunc Coregiates: unde nobilis eiusdem nominis etiam familia, quæ res multas in Italia gessit, de qua paulò post dicam. Ornatur hæc ciuitas Maximo urbis ciue, ac Præfule uiro sanctissimo, qui Venetias deinde translatus fuit. Sunt alia nouis nominibus oppida partim ex ueteribus corruptis.

Inter quæ Carpi: quod id putauerim quod Straboni in ea parte ponitur, Campi Macri, ubi dicit quotannis mercatum fieri solitum. Huic Piorum familia iam dudum dominatur. Item Mirandula quæ proprios habet oppidi nomine principes. Parma colonia deducta unâ cum Mutina & Pisauo, ut Liuius in x. c. Eius agri castella, factionesq; urbis à quatuor paulò ante tenebantur familijs, Roscijs, Coregiatibus, Palaucinjs, & Vitalensibus. Qui uni quondam parebant duci Mediolanensi disidentes inter se. Hanc olim urbem adsecutus est Guido Coregias, Philippini Gonzage auxilio, pulsus deinde ab Accio Coregiate fratre, Estensium uiribus fredo. Accius uerò quum eam tueri non ualeret, Obizoni Estensi tradidit, Obizo rursus Luchino uicecomiti. Post hæc Otho tertius tyrannus, eam eiecit Roscijs inuadit, quem ad extremum Nicolaus Estensis per Sfortiam in colloquio circumuentum, ut supra dixi, de medio sustulit. Postremo urbs hæc uicecomitibus cecidit, nunc uerò cum reliquo statu Gallorum regi, Abluitur ab eius nominis flumine. Ad familias redeo. Inter Coregiates, præter supradictos fuit Gisbertus Coregias qui dux Senensium exercitus, uenit in suspicionem, ne Picinino tunc hosti studeret: quapropter à Senensibus in urbem aduersus e curie fenestris præceps deicitur. Inter Roscios uerò Petrus Marsilius, & Rolandus. ex his Petrus Venetis olim contra Mastinum Scaligerum militauit: in quo bello occubuit, singularis modestie uir, simul & prudentie, quippe qui suos in seuera disciplina retineret, ac diceret, ut à stupris ac furtis, præter omnia, abstinerent. Huius nepos Petrus Maria Roscius Venetis item in bello Ferrariensi militans contra Herculem Estensem Parmam uexabat, ut ducem Mediolani ab eo diuerteret bello. At ille Nucetum & Candidam arcem, eius oppida, ei eripuit. Quo extincto, Veneti memores officij, eius fratrem Iacobum stipendio xxx. millium aurcorum sustentarunt. Tannetum, de quo supra mentio. Hic Narfes, conductis decem millibus Longobardorum Totilam prælio superatum interfecit. Brixillum apud Mutinam Plinio ponitur. Id oppidum quum subisset Rauennatibus, Rotaris rex captum diruit, eodemq; bello ab ipsis Longobardis materia, turribus, ac pluteis munitum, Raenantes iniecto igne penitus desolauerunt. Tarus fluius ultra Parmam Plinio nomen adhuc retinet, ex Apennino in Padum fluens. Deinde Fidentiola à dextera uetus oppidum ab Lena nouo nomine oppidum Bobium ad Apennini iuga situm, ubi nobile cœnobium à Theodolinda regina Longobardorum extructum. Hic an. Milleesimo ccccxciiii. huiusmodi libri reperti sunt. Rutilius Naumatianus. Heroicum Sulpitij carmè. L. x. epigrammata. Terentianus Maurus de literis, syllabis, & metris omnis generis. Casius Bassus: Velius Longus de orthographia. Adamantius Martyrius de b. litera & muta, u uocali. Probi catholica: Cornelij Frontonis elegantie Latine. Sergius Grammaticus de litera liber persimilis Iulio Polluci de uocabulis rerum, sed hoc amplius. Latina Græcis uocabulis respondent. Casius Sacerdos de octo partibus orationis. Paraphrasis super sex Virgilij libris. Trium ælogarum Virgilij enarrationes. Dracontij uarium opus. Prudentij hymni. Computus, sic est inscriptus, Græcorum & Latinorum. Alter liber, computus digitorum inscribitur. Agenius Urbicus de controuersijs agrorum. Higinius de limitibus agrorum, & metatione castrorum. Balbus de nominibus mensurarum. Vitruuius de Hexagonis, Heptagonis, & id genus. Frontinus de qualitate agrorū. Cesarum leges Agrarie, & colonarij iura: quorū bona pars his annis proximis à meo munice Thoma Phedro bonarij artium professore, est aduecta in urbē. Placētia colonia deducta à quatuor

Campi Macri Piorum familia Mirandula Parma

Roscij Coregiates Palaucini Vitalensibus

Othoij.

Tannetum

Brixillum

Tarus fl. Fidentiola

Bobium Cœnobium ubi briteperu

Xanthus Lydius

Tuscis sermo barbarus

Placētia colonia

quatuor uiris, Cornelio Scipione, & Tito Sempronio Longo Coss. deductis eò sex milib. colonorum, ut opponeretur Gallis qui eam partem tenebant, ut autor Pedianus. Liuius lib. x. x. i. Agro Gallorum capto, colonie deductæ sunt Placentia & Cremona. Placentinos Cic. de se benemeritos in orationibus uocat, quod pro reditu suo cum tota Italia certauerint. Hinc fuit T. Tinea orator, ut Cic. in Bruto. Gregorius etiam Decimus, uir sanctus, qui Lugdunense concilium celebravit. Hæc an. m. c. c. x. i. x. à Palaucinjs tunc primum tyrannus post Longobardos, cum antea libera fuisset, occupata fuit: uarijs deinde agitata casibus post Ioannis Galeatij mortem sepe direpta est. Franciscus Sfortia dux Mediolanensium exercitus extincto Philippo, eam ad Venetos deficientem post longam obsidionem, etiam nauali prælio, cum Padus excreuisset, captam diripuit. Proceres in eo bello fuerant Iacobus Picininus, Guidaccius Mansfredus, Ludouicus Vermes, Carolus Gonzaga, omnes autem sub duce Francisco. Apud Placentiam Trebia flu. uetus retinens nomen, clade quoque Romanorum insignis, ex Apennino in Padum fluit. Clastidium Straboni, haud longe à Dertone.

T. Tinea

Trebia

Clastidium

VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER V. HETRURIA.

ETRUSCOS dicturus, nihil habeo potius præfari, quam quæ Liuius libro v. Tuscorum ante Romanorum Imperium late terra mari que opes patuere. Mari supero infero que, quibus Italia insule modo cingitur, quantum potuerint, nomina sunt argumento: quod alterum Tuscum, communi uocabulo generis, alterum Adriaticum mare ab Adria Tuscorum colonia uocauerunt. Italie gentem Græci eandem Tyrrhenam & Adriaticam uocant. Hi in utrunque mare uergentes incoluere urbis duodenis terras: prius cis Apenninum ad inferum mare, postea trans Apenninum totidem quot capita originis erant colonijs dimissis, quæ trans Padum omnia loca excepto Venetorum angulo, qui sinum circum colunt: maris, usque ad Alpes tenuere. Alpinis quoque gentibus eadem haud dubio origo est, maxime Rhetis: qui loca ipsa efficiunt, nequid ex antiquo præter linguæ sonum, nec eum incorruptum retineant. Dionysius uerò Halicarnassicus ait, Hetruscorum originem, alij indigenas, alij aduenas putant. Qui indigenas uolunt, à minutis ædificijs ac paruis, quæ lingua eorum sicut & Græcorum Thyrses dicuntur. Qui uerò aduenas dicunt, Tyrrhenum Atys regis Lydorum filium huc cum classe aduectum uolunt. Xanthus Lydius qui Lydorum scripsit historiam, neque Tyrrheni alicuius, neque Hetruscorum mentionem facit. Sed Lydum & Torebum Atys filios dicit, totidem populos inter se diuisos ab se cognominasse. Hellanicus Lesbios scribit Pelasgos tantum in hanc partem uenisse, ac eos postea Tyrrhenos cognominatos, dictos que postea Tuscos à sacrificio ritu, quos Thyrsos Græci uocant. Placet tamen Dionysio esse populos licet confusos, postea uno Tyrrhenorum nomine uocatos. Multa enim dicit oppida à Pelasgis ædificata, que postea à Tyrrhenis occupata, Tyrrhenorum dicta sunt, ut Agilina, Pifa, Falerium, Fescemum. Indicum uel maxime barbaros hic quandoque habitasse, sermo peregrinus. Nam autor Liuius, cum ad sylvam Cimnam à Fabio consule uicti essent Hetrusci, quidam eos per sylvam inscitus, qui linguam Hetrus-

Dionysius

Xanthus Lydius

Tuscis sermo barbarus

scam prope nouerat. Idem quoque in nono scribit, Romanos pueros antiquitus Hetruscis literis sicuti postea Græcis erudiri solitos. Plin. Hicem uetustam dicit fuisse Romæ æreis literis Hetruscis inscriptam. Volaterris quoque nuper reperta saxea imago longæ uetustatis cum literis circa (uti putamus) Hetruscis, quæ nulli hodie dignoscuntur. Augustus item apud Tranquillum Meccenatem suum uerbis Hetruscis exagitat, Esar eum id est deum Hetruriæ uocans. Hinc Romanis ornamenta triumphalia, & deorum cerimonie: & primus aruspex Tages, & Piseus tubæ repertor: & Ludio aduersus in Theatra. Hinc Mezentius rex diuim contemptor, qui uini mercede Rutilius auxilium tulit, deinde Porfena: nec alia gens magis Romanos ab initio exercuit. Tandem duobus ultimis prælijs uicti succubere. Primo ad sylvam Cimnam à Fabio consule, uti supra dixi. Deinde ad lacum Vadimonis à Papyrio dictatore: ubi ccc. milibus prælio deletis, Hetruscorum uires penitus interiere. Bis postea defecere, primum in bello punico ad Magonem. Liuius x. vii. Cor. cos. in Hetruria iudicij agitauit eos qui ad Magonem respiciebant. Deinde bello sociali, quorum principes Arretini, quo tempore Romani Arretium & Clusium uastauerunt. Post hæc in officio usque ad Honorij principis tempora durauerunt. Ex illo multa à Gothis, plura à Longobardis incommoda passi sunt: quorum imperio sub ducibus agebant, quibus demum pulsus ab imperatoribus, per Castaldium magistratum nouum cœpta Hetruria regi. Eius ciuitates Ludouicus Pius cum Paschali pontifice diuisit: ut Arretium, Volaterræ, Pise, Clusium, Pistorium, Luca, Luna imperio adiudicarentur, reliquæ Pontifici. Postquam uerò imperium ad Berengarium Germanos que uenit, pressa Hetruria unâ cum reliqua Italia uarijs calamitatibus fuit: inter que ceteras anno m. ccc. x. l. ab irruentibus Pannonijs direpta est: à Vandalis item circa Populoniam Leone imperatore: postremo à Saracenis, qui Sardiniam tenebant. Ipsius termini Macra, Tyberis, & Appenninus. in ora igitur post Macram, Luna prima offertur cum portu quondam nobili, iam usque Lucani tempore deserta, Vates placuit adiri, quorum qui maximus æuo Aruns incoluit deserte mœnia Lunæ. Ex huius ruinis nouum oppidum ac uicinum Sarazana excitatum, præest que utriusque præful uicini, Nicolai v. qui inde fuit oriundus prouidentia. Hæc cum oppido unico Petrasancta à Florentinis adempta Lucensibus tenebatur: per aduentum uerò Caroli regis an. m. cccc. x. c. v. l. ad antiquos dominos ambæ redierunt. Petrasancta enim Lucensium est ædificium. Quo tempore de finibus illi cum Genuensibus litigabant: appellarunt que ex cognomine uiri Mediolanensis, qui ab imperatore arbiter eò missus locum illum Lucensibus adiudicauit. Ex ruinis illius oppidi excitatum putatur, quod Lucus Feroneæ uocatum Ptolemæo ponitur. Nonnulli Fanum Herculis putant. Hinc Macra fluminis accolæ cum tota Lunensi regione antiquitus Apuani uocabantur Ligures ab Apua oppido, quod satis putauerim esse Pontremulum ex cōiectura uerborum Liuij lib. x. Sempronius è Pisis in Apuanos Ligures uastando aperuit saltus usque ad Meram fluium & Lunæ portum. Meram enim apud eum flagitiose scriptum puto pro Macra. Nam meræ annis hic nullus alius mentionem facit: Auferis Lucensium est non Mera, ex multa coniectura, ut alibi narrabo. In hac parte plurima castra nouo nomine, magna ex parte Malefpinarum familie subiecta. Tantum Carrea Plinio nominatum. Nunc fortè Carrara: unde marmor nobile Romanorum ædificijs expetitur. Iuuenalis: Procubuit ueluti qui saxa Ligustica portat. Fossas Papyrianas Ptolemæus etiam ponit: ex cuius ruinis Fossonouum à mari aliquantulum recedens ædificatum existimauimus. Similiter & Tiguliam ab eodem

Esar deus

Hetrusci subiugati ad sylvam Cimnam, ad lacum Vadimonis Defectio Hetruscorum

Castaldius magistratus Hetruscorum

Macra fl. Luna

Sarazana

Petrasancta

Lucus Feroneæ

Apuani

Apua Pontremulum

Malefpinarum familia Carrea

Fossæ Papyrianæ

Tigulia eodem

Nucetam eodem hic locatam, quae nunc Lagulam uocant. Castro autem Nuceto, iuglandes in eius agro frequentes nomen dederunt. Fiuiz. num cum paruis uicis tantum hic hodie Florentinis possessum. Post Lunensium regionem Liburnus est portus Ptolem. eo uocatus, Ciceroni autem Labro. scribit enim ad Q. fratrem in epistolis ad Atticum: hominem conueni, et ab eo petiui, ut quamprimum rediret: statim dixit: erat enim iturus, ut aiebat, ad 11. idus, ut aut Labrone, aut Pisis conscenderet. Antonino in itinere Salebro dicitur. Vada hinc Volaterrana Straboni Plinioque. Ostia fluminis Cecinae, qui per agrum Volaterranum fuit initium, que à Monterio prope Massam habet. Populonia nouissima uetustate hinc Nicetas patricius Constantinopolitanus classis imperialis praefectus, regnante in Italia Bernardo Caroli nepote, igni ferroque deleuit. Huc quoque Vandali mari excurrentes, à Basilisco Leonis 111. praefecto repulsi sunt: quem postea locum Plumbini princeps Corsis referat, qui totam Hetruriam depraedabantur. Portum habuit, qui iam dudum deservit ab accolis, nunc Baractus uocatur, prae donu recessus. Contra hunc ex alia dorsi parte portus Traianus Ptolem. eo: ubi nunc Populinum est, quasi parua Populonia, ex eiusque ruinis excitatum possessum, que ad hunc usque diem Appianorum familiae. Cuius princeps Iacobus Appianus scriba Pisanorum, qui Petrum Gambacurtam ciuitatis principem dominum, que suum per prodicionem interfecit, Imperium, que sibi adripuit. Huius filius Gerardus, minime aptus rem paternam ueri, Pisas Ioanni Galeatio uendit Plumbino sibi retento. Ex hoc et Paula Martini pontificis sorore ortus Iacobus 111. uir admodum mitis: qui cum sobole careret, concubinam ex Aethiopia eius tympaniste grauidam ex se putans, uicinarum urbium legationes ad puerperium baptisma, que inuitauit: illa uero interim puerum toto corpore atrum pariens, patrem referentem, risum inuitatis, pudorem, que Iacobus excitaui. Hoc demum extincto Rainaldus Ursinus eius generi successit, qui grauem Alfonso regis obsidionem passus quod Florentiae inimicos eius fouisset, magno se animo defensit, regem, que tandem re infecta discedere coegit. In quo bello Galeatii Baldasini Siculi, militis Alfonso, memorandum traditur facinus: ter hic muros ascendere conatus, ter summo deiectus est, quater cum hoste ex prouocatione uictor. Armatus sinistra ephippium equi, dextra tenens hastam, in equum insiliebat: defuncto Rainaldo Catharina eius uxor metuens regem, missis ad eum oratoribus, aureum poculum, v. 1. pondo quotannis dare promisit. Post hanc populis quendam Mannetum Appianum solum ex ea familia superstitem, qui apud Troiam Apuliae cum uxore iam senex et inglorius agebat, ad imperium accersuerunt, qui bona cum gratia multos praesuit annos, censum Alfonso pendendo. Moriens duos ex concubina filios reliquit, quorum minor Iacobus 111. maiori à populo praelatus patri successit, uir seuius ac libidinosus dum uixit. Et ipse decedens superstitem filium reliquit simul et successorem Iacobum 1111. quo nuper ab Alexandro pulso, Caesar eius filius oppido potiebatur: eo que mox deiecto, ille rursus patrie restitutus est. In horum agro ac ditone duo parua oppida paulum à mari remota, Searlinum et Subcretum, que fortasse fuerint ex colonis his quos Scatonnes et Subertanos in ora Hetruriae Plin. uocat. In littore Senensium sunt Vmbronis ostia nauigiorum capacis, ut idem est autor. Labitur ex montibus qui sunt inter Arretium et Senam recto tramite. Telamon portus à Telamonio Teucro huc adplicate post bellum Troianum, ac extincto fratre diuersa exilia querente. Huc et Marius etiam ex Africano exilio reuertens peruenit. Denique apud hunc nobilis illa Romanorum contra Gallos uictoria, Aemilio Lepido, et

Attilio Regulo Coss. teste Polybio. Prope hunc etiam portus Herculis, quod nomen non mutauit, et Anfidonia cum portu que dicitur Foenilia iam extincto. Marsilianum: montes quoque Acutus, Ianuius et Argentarius, Senensium et pontificis Romani terminus. De Anfidonia prodigium fertur, quum à Carolo Magno contra Longobardos difficiliter ceteris expugnaretur, adducta S. Anastasij caluaria, castris que praelata, statim in potestatem uenisse. Quapropter haec cum nonnullis etiam supradictis littoralibus dono eius coenobio Romae ab eo concessa, cuius rei monumentum in eodem templo marmorea tabula inscriptum legitur. Post haec Grauisca à Geographis ponuntur, que iam interiere. Deinde Castrum nouum, quod Cornetum esse diligentiores putant. Nam et pars hodie ciuitatis eo nomine appellatur. Vocabatur et castrum Inui, uti Seruius in uersu Virgiliano lib. v. 11. testatur. Pometios castrum que Inui, Bolam que Choram que Inuus enim Pan seu Faunus dicitur, ab inuendo, ob eius libidinem. Is uero corniger quum sit, non mirum Cornetum postea locum fuisse appellatum. Annis hic labitur Minio, è montibus uicinis, recta in mare profluens semita. Virgilius. Minionis in aruis. Paulum uero à mari remota Tarquiniorum uestigia uisuntur, nomen priscum adhuc retinentia. Tarcontis aedificium, illius qui duodecim Hetruriae ciuitates condidit: uti Strabo. Huc applicans Demaratus Corinthius Lucumonem genuit qui Tarquinius Priscus uocatus. Blera Plinio Ptolem. eoq; uestigia et oppidi et nominis retinet: Pyrgi uero à ciuitate uetus putatur. Virgilius, Et Pyrgi ueteres. Centumcellae, quarum meminit Plin. in quadam epistola: Hadrianus inquit, princeps centum iudicibus totidem cellas aedificauit ad audiendas praesente se scribens, prodigium pueri, co cleari pelagus euacuare conantis uidit. Postremo portus Rom. à Claudio extructus, deiecta nauis maxima, que olim magnu obeliscum adduxerat, ut ait Tranquillus. Absoluta iam ora, ad interiora reuertar, initio à Pisis sumpto.

RES PISANORVM.

PISAS Dionysius à Pelasgis condita dicit. Plin. Virgilium secutus, à Piseis Peloponensi, fias que inter Arnum et Ausirim scribit. Strabo autem sic: Pise ab his condita sunt Pisanis, qui è Peloponneso cum Nestore aduersus Ilium militauerunt: remeantes errore disiecti, hi quidem Metapontum, alij Pisanum tenuerunt agrum. Duos autem inter amnes sitae sunt in eorum congreffione, Arni et Esaris, quorum alter ex Arretio multus delabitur: non tamen integer, sed trifariam diuisus, alter ab Appennino. Confluentibus autem illis unum in alueum, adeo tolluntur nutuo alterius impetu, ut qui in Amorum ripis extant, se inuicem adspicere nequeant: haec Strabo. Qui autem hi amnes simul confluentes sint, sanè alios non uideamus, quam Eram et Elsam nunc uocatos in Arnum confluentes. Eram que uiciniorum Pisis ab eo Esarem uocari necesse est. Plin. uero inter Ausirim et Arnum dicit. Est autem Ausiris flu. prope Lucam, cuius olim pars riuus ille qui iuxta Pisas nunc labitur fuit. Hunc etiam forte Strabo intelligit, ac pro Auseri Esarem ponit, nam Era, nec ex Arretio, cum quandoque in Arnum alio cursu influxisse. Pisanorum terra mari que res diu floruerit. Anno siquidem DCCCCLXII. Otho prius quum primum Pisas ueniret, septem Germanorum familias in eo loco reliquit habitare uolentium. Quas et facultatibus et honoribus ornauit. Quas sunt huiusmodi, Casamacta, Orlandi, Ripafracta, Gatani, Guscarij, uicecomites, Dodi. Non multis post annis, quum à

Herculis portus Foenilia

Anfidonia

Grauisca Castrum nouum Cornetum

Minio Tarquinii

Blera Pyrgi Centumcellae

Aug. prodigium Portus Rom.

Auferis

pontifice edictum esset, ut cuique Christianorum liceret Sardiniam possidere, modo à Saracenis eam liberasset, Pisanis eam expeditionem aduersus Musactum eorum regem fecere. Interea Lucenses, qui superiore anno ob quosdam incurfiones in discordiam uenerant, adiunctis Transpadanis in agru Pisanum inuadunt, Valdeserchium ceperunt, quos Pisanis statim remeantes usque ad Ripamfractam fugauerunt, nec multo post cum classe Regium obsederunt. Musactus è Sardinia Pisas inuadit atque incendit, multitudine ad uicinos se montes et loca proxima transferente. At Pisanis cum uictoria remigrates, ac incensam urbem ingressi die sancti Sixti, an. M. v. restituere in Primis aedificia curarunt. Post annum deinde sextum Cardinale Ostiensis à pontifice misso, tum Lamberto praesule Pisanum Populum impellentes, Christi causa Sardiniam rursus repetentes, uictoria potiuntur: insula capta atque incensa, fugato que Musacto. Verum post triennium ab eodem irruptione facta, una cum ceteris Christianis pulsi eam amiserunt, eodem que anno cum Genuensibus societate facta recuperauerunt, ex conuentis praeda illis, Pisanis uero insula cessit. Quae ab eis in quatuor diuisa est partes, Arborea Calarim, et alias duas, quibus singulis magistratus praefecerunt, quos iudices appellabant. Carthaginem dein an. M. xxx. classe ceperunt, regem captum ad pontificem duxere, quem Christianum factum, ac diademate redimitum, tandem remisere. Post an. x. Musactus antiquam Sardiniae possessionem recepit, multis castellis et aedificijs ornauit. At Pisanis rursus impulsore Pontifice eandem expeditionem tentantes, ac in Corsicam tempestate delati, eam deinde Sardiniam ceperunt, quam Musactus ante fugam prius cum bonis his que exportare non poterat incendit. Anno post haec Panormum in Sicilia Saracenis ademerunt, ex cuius uictoriae manibus, Praesulis aedis ac basilicae aedificare coeperunt, ubi prius aedes diuæ Reparatae fuerat: uestigiali adsignato partim quod Beatrice Hetruriae comitissa Pisis sepulta, ac eius filia Matildis ei adsignauerat: partim quod Henrici 111. concessio, à quo per legatos impetratum, ut Papiniani et Reguli in ualle Serchii redditus ei dicarentur. An. M. L. xx. bellu Genuensiu occasione ablata eis Corsicae sustinuerunt, nec multo post x. 11. ipsorum triremes Arni ostia ingressas, die item S. Sixti superauerunt, ex quibus v. 11. mercibus onustas Graecia petentes ceperunt. Ex quo Pisanis inter factos eum diem retulerunt, bis iam consecuta uictoria, templumq; ei extruxerunt. An. M. x. c. in expeditionem Hierosolymitanam una cum Gallicis proceribus et ipsi cum ingenti classe profecti, Caloianem Imp. qui in itinere commeatum ac transitum impedierat, multis adfectorum incommodis, insulis insuper nonnullis ademptis: cum quo pacem hac conditione fecerunt, ut ceptum iam Pisis templum, cum sacris aedibus, sua absolueret impensa. An. M. CVIII. in maiorem et minorem insulas Baleares adhortante Paschale 11. Pot. expeditione suscepere, ubi menses à profectioe xxv. labores famemq; ac naufragia experti: semestri tandem obsidione eas cepere, ac Pisanos in eo bello mortuos tumulo cum elogio rei gestae Massiliae in aede uictoris honorauerunt, quod adhuc extat his uersibus:

Verbi incarnati de uirgine mille peractis.
Annis bis centum, bis septem connumeratis.
Vincere maiores Christi famulis inimicis.
Tenant Pisanis Maumeti regna prophani.
Mane neci dantur: multi tamen his sociantur,
Angelicæ turbae coeli que locantur in urbe.
Terra destructa classis redit aequore ducta,
Primum ope diuina simul et uictorice carina.
O pia uictorum bonitas, defuncta suorum
Corpora classe gerunt, Pisas que reducere querunt.
Sed simul adductus ne turbet gaudia luctus,

Bellum contra Saracenos

Musactus rex

Sardinia capta

Carthago cum rege capta

Baleares insulae captae

Casi pro Christo tumulo clauduntur in isto.
Ex ea igitur praeda portas ligneas retulere, quae nunc in templo Pisano cernuntur, paruaque columnam supra portam maiorem stantem, duas insuper columnas porphyreticas, quas postea Florentinis ob merita seruat. et ab eis, Pisanis absentibus, urbis contra Lucenses, dono dedere. Quae pro foribus templi diui Ioannis hodie cernuntur. Sed et rege Saraceno Maioris interfecto, reginam captam cum paruo filio Pisas in triumphum duxere: ubi ad urbis Praesule Christianus simul et canonicus factus, ad postremum rex Maioris in patrum regnu dimittitur. An. M. CLXVIII. Americo regi Hierosolymitano contra Saracenos qui Alexandriam occupauerunt, x. l. triremes miserunt, consecutaq; uictoria, gratiae eis actae per legatum. Humanis que et hospitales in Roma. pont. fuere. nam his serè temporibus Gelasii 111. Henri. 111. Imp. iram fugientem, dein Calistum 111. Burgundiam Romam illac iter habentem, qui et Sardiniam Pisanis concessit, exceperunt. Innocentium 11. item eiectum Pisas duxerunt, ac eius causa una cum Imp. Siciliae regnum Rogerio auferre contederunt. Quo tempore Neapolim annis v. 11. simul cum oppidis circa multis praesidio tenuerunt, inde iuris ciuilibus Pandectis, quae nunc apud Florentinos sunt, Pisas traductis: Salleritanam que denique ciuitatem obsederunt, pro quibus meritis ille pacem inter ipsos et Genuenses primum constituit. Deinde Pisanum praesulem Metropolitanum fecit. Postremis uero temporibus Gregorium x. 1. ex Gallia Romam redeuntem, quanquam interdicti sacris ab eo ob Florentinorum societatem fuissent, gemina triremi iuuerunt. An. M. CLV. foedus cum Gulielmo Rogerij filio inierunt, à quo plurimis donati muneribus fuere. Aede diuio Barptolem. eo dicauerunt, ac pars urbis quae Chinsica uocatur flagrauit. An. autem M. CLIX. cum Frederici Aenobarbi partibus studeret, Palarius consul, qui postea Palario castro nomè dedit, cum Gerardo comite ac nobilibus Pisanis auxilio ipsi Imperatori, qui Mediolanum obsidebat profectus est. Rursus eidem ad expugnationem urbis ueteris cum exercitu adfuerit. Paucis deinde post annis Concho consule multa aedificari publica coepta aedificia, et Rainerius homo Pisanus ac rusticus, qui terram arabat, omnis ueneris expers, ac iustissimus sanctitate florebat. An. M. CLX. cum classe Albiganum ceperunt, ex quo Genuen. bellum in se concitarunt, qui cum l. 11. triremibus in ostio Rhodani conflixerunt, ac demum uicti et rebus spoliati, liberi precibus ducis condonati fuere. Deinde Gregorio v. 111. sequestro, qui ea tempestate Pisas uenerat, pax inter utrumq; populum facta: mox ad Hierosolymitanam expeditionem, cum eodem Frederico classem l. triremiu una cum Valdo Lanfranco urbis praesule miserunt, qui Imperatore in flumine casu demerso, statim domum reuertit. Sub eodem praesule Campum sanctum dicauere, ex terra quam Hierosolymis adduxerant iniecta nuncupatum. Idem quoq; Praesul in Gorgonam insulam Othonis Imp. furorē aufugit, quod eum ut Pontifici rebellem Innocentij 111. iussu Pisis publice sacris interdixerit. Post haec Pisanis Frederico 1. pontificis hosti magnopere fauerunt, cuius causa Cardinales quosdam à Gregorio v. 111. ad cocilium contra eum ex Galis aduersos apud Maloram depresso. Malora enim saxea moles seu scopulus instar insulae aquis abditus v. pass. mil. in mari procedens recessu cauo ac brachijs portum efficit Pisanum. Huius igitur sceleris haud multo post diuina ultione poenas dedere, superati in eodem serè loco, memorabili clade à Genuensium classe, dum de Corsicae imperio decertarent, ubi triremes x. l. x. hominu uero x. 11. milia desiderauerunt. Sed ab eisdem iterum paucis post annis alia sustinere incommoda, portu ac turri apud Liburnum captis atq; incensis. Ab eodem item Gregorio Sardiniae titulo priuati

Regina maioris insulae cum filio Pisas ducitur

Pisani hospites in Roma. pontifices

Pandectae iuris

Palarius consul Gerardus comes

Conchus consul Rainerius Albiganum captum

Hierosolymitanae expeditionis Vbaldus Lanfranchus praesul Campus sanctus

Cardinales deprimuntur.

Malora portus

Superati Genuenses

uati non destitit quin omnibus uiribus perseuerarent, tra-
derent; et ipsi suis proceribus facultatem, insula eam quo-
quo modo consequendi, quam ad postremum Bonifacius VIII.
Aragonum regi tributum pollicenti, reliquis exclusis concessit,
cui quoque etiam postea bello contenderunt, multisque demum
acceptis incommodis, pacem certis conditionibus fecerunt.
Manfredi etiam Siciliae regis Frederici filij partes contra pon-
tificem inuenerunt, Quo postea crimine a Clemete IIII. ex-
piati fuere. Paulo uero ante, anno uidelicet M. CCLVIII.
cum Venetis contra Genuesis societatem inuenerunt an. X.
duraturam. Quae etiam tempestate apud Aconem in Syria
contra eodem pugna nauali commissa superiores fuere, praefec-
to classem ac duce Sigerio Saxe et consule simul et Hen-
rico Gataneo capitaneo Pisano. Statum uero reipub. uariis
magistratus administravit. Primo unus consul, deinde An-
tiani cum potestate, ac capitaneo, postremo dux: uerum ex
his nonnulli tyrannidem occupabant, populo non diu tolera-
ti. Anno siquidem M. CCLXXXII. Voglinus comes eo-
rum ciuis, qui oppida quaedam in agro Pisano retinebat, mul-
tos annos in patria dominatus cum partium putaretur Gi-
bellinarum, Gualandis tamen et Florentinis faueret, ab Vbal-
dis, Gualandis, Lanfrancis, Orlandis simul coniuratis ex-
pulsus, ad Florentinos confugit, quorum auxilio multa patri-
ae damna intulit. Demum post aliquot annos reuocatus ac
autore Rogerio praefule ciuitatis et familia Vbaldorum per
prodicionem captus, una cum filiis fame absumptus: cuius
adhuc familiae cernuntur reliquiae, in agro Pisano Gerarde-
scam possidentium, ab eo Gerardo uocitatum, quem supra au-
xilium missum a Pisano dixi. Sed et eadem tempestate alij
quoque ex urbe pulsati a factione uicecomitum ad Florentinos
item se receperunt. Inter quos Nerius Gallura, eorumque simul
et Lucensium auxilijs multas in patria excursions fecere.
Demum Pisas portu pontibusque occupatis obsederunt. Pisan-
ni tot praesi angustijs Guidonem Ferretanum accersuerunt,
cuius uirtute, simulque Dei benignitate respu. restituta, ac po-
tentera multa; alia amissa recuperata fuere. Guidoni Frede-
ricus item Ferretanus in exercitu successit, cuius tunc opera
Balnea ad aquas aedificijs habitationibusque ornata fuere.
Post haec Pisani mandata quaedam impe. Rodulphi, qui Mi-
niate morabatur, spernentes, plane ad defectionem tendere
uidebantur. Quare uicarius eius bellum inferens, Pisas adeo
diripuit, ut uix postea respiscere fuerit. Vgutius deinde Fa-
giolanus et Flaminia oriundus uir fortissimus, capitanei no-
mine ad regendam remp. accersitus, Lucam dominationem in-
uasi. Florentinos plurimis adfecit incommodis, praefertim
ann. M. CCCXI. apud montem Catinum uallis Neolae,
Pistoriensibus ac Volaterranis sibi adscitis. Sed quum ex pa-
rente Tyrannus factus esset, primum Lucenses filium eius
Nerium ex urbe pellunt, quod Castritium nobilem adole-
scentem et Castracanam familia in carcerem duci iussisset.
Vgutio igitur in eos prodeunt, ac inde paulo post re infecta
redeunt, eodem die Pisani portas clauerunt, ille ad Malespi-
nas una cum filio confugit, ubi tentato sepius nec quicquam
reditu ad solum patrum reuertit. Pisani deinde Gerar-
dum et comitibus Donorciatici reb. praeficiunt: post uero
hunc Fatium comitem: hic ciues ad concordiam induxit, uir
unus omnino iustissimus putatus: decessit post annos III. ex
pestilentia, maximo omnium desiderio de se relicto. Anno
M. CCCXXIX. Pisis studium literarum institutum,
probante Pontifice. Deinde renouantibus bellum Florenti-
nis, Ioannem Haucutum ex Anglia uocauerunt, cuius ductu
Florentinos adeo presserunt, ut omnibus circa oppidis ca-
ptis, ad portas urbis sint castrametati, uerum duce, ut dici-
tur corrupto, illius periculum uitauere, paucisque post annis
compuncta fortuna duce Galeo Malatesta, Pisanos insti-

gni clade adfecerunt, ex eisque ad mille captos in triumphum
duxere. Pax deinde subsecuta Innocentij Pont. legato paci-
ficatore, Pisani id Gambacurtarum, qui tunc urbis potie-
bantur, auaritia referentes, eos ex urbe pepulerunt: ac Ioan-
nem Agnellum nobilem uirum Pisnam ducem primum
nouo tunc magistratu constituerunt. Anno M. CCCXLV.
Cuius item non longa felicitas. Post annos si quidem IIII.
dum Lucam quo salutatum Carolum Imper. ier. at, ludos spe-
tat, ruina podij, crus perfregit: ex quo magistratu se co-
actus est abdicare, Filijque Gualterius ac Franciscus in eius
locum in templo ab uniuerso populo surrogati. Verum illis
inuidiosum recusantibus magistratum, Antiani ad palatij
confessum, antiquamque redire potestatem. Carolus interea
Pisanis septem aureorum milia singulis mensibus donec
esset in Italia imperauit, Anno M. CCCLXI. Petrus
Gambacurta cum Guidone fratre ac filijs XII. aureorum
milib. Carolo datus, reditum in patriam impetrauit, ubi tan-
to exceptus cum honore, quanto nemo unquam. Hic igitur
Florentinorum fuerat amicus: quumque aliquandiu rem te-
nuisset ab Iacobo Appiano uiro Pisano scriba reipu. rerum
omnium conscio per scelus interficitur. Iacobus rerum po-
tens post annos IIII. remp. filio Gerardo dimisit. Hic ui-
dens urbem minime tueri posse, anno dominationis IIII.
Ioanni Galeatio uicecomiti uendit, plumbino oppido sibi
reseruato, Galeatius uero decedens, hanc in portionem Ga-
brieli filio suo notho testamento reliquit, qui et ipse diffusus
uiribus, eam rursus Florentinis uenundedit, illi statim ur-
bem capiunt. Pisani indignati, Ioan. Gambacurtam exulem
reuocant, eoque duce facta irruptione, Florentinos urbe dei-
ciunt, bona deripiunt, sese in libertatem omnino uendican-
tes, atque ut id tutius agant, Agnellorum factionem urbi etiam
restituunt: ac cum Gambacurtis conciliant, ante aram Eu-
charistia inter utrumque, familiae principem diuisa. Mox ru-
po scedere, Gambacurta Io. Agnellum per prodicionem ca-
dit, ac postremo Florentinis aliquot menses Pisas obsiden-
tibus uendit, illi an. M. CCCCV. in urbem recepti, Gino
Caponio primo praetore. Huius postea Ioannis filius Gerar-
dus Gambacurta, dum Ferdinandus Siciliae regi aduersus Flo-
rentinos uenienti, castella quatuor in Apennino sita, quae pa-
ter a Florentinis merito prodicionis acceperat, tradere cupit,
per suorum prodicionem decipitur, castellis Florentinis
traditis, ex quo ille regem pauper diu ac miser secutus est.
Captus igitur Pisas, Florentini usque ad annum millesimum
quadringentesimum nonagesimum quintum tenuere. Ad-
uentu tunc demum et hortatu Caroli regis Gallorum, illac
iter contra regem Neapolitanum facientis sese iterum in li-
bertatem uendicantes, non solum magistratus, sed eorum an-
tiquas in urbe familias expulerunt, bonaque diripuerunt. Se-
quoque tuendi gratia in fidem Venetorum dedidere. Quo-
rum auxilio excursions in hostili crebras ausi facere, ab eis
tandem Turcarum bello imminente deserti, suis nunc auspi-
cijs uiuunt nequicquam sepe ab hostibus bello lacesiti, ma-
gna uir animi potius, quam uiribus annis iam prope XXI. res-
sistunt. Luca Romanorum colonia. Liius XXI. Annibal in
Ligures, Sempronius Lucam concessit. Frontonius lib. IIII.
C. Domitius Caluinus cum obsideret Lucam oppidum Li-
gurum, non situ tantum et operibus sed etiam propugnato-
rum praesentia tutum, circuire muros iubet. M. Varro di-
cit eam a lucentibus clypeis dictam, quibus eorum turres
erant munitae. Nulla ciuitas tam breui tempore plures ex-
perta dominos. Nam a Gothis possessam ante omnia, Nar-
ses VI. obsidionis mense in potestatem redegit: deinde
a Bonifacio eius urbis ciue dominata, qui ex Beatrice Hen-
rici Imper. filia Matildem genuit, coniugem Gotifredi ma-
gnae dittonis heredem, deique Christiana religione optime
merit

meritam. Deinde Vgutius Fagiolanus quem supra in histo-
ria Pisana pulsum una cum Nerio filio dixi. Dein Castritius
a Castracanam familia, ex captiuo patriae dominus fa-
ctus. Res multas in Italia gessit, Galeatio uicecomiti, et Ac-
cio eius filio familiarissimus. Florentinorum acerrimus ac
perpetuus hostis. Post eius mortem filij a Ludouico Bauaro
Imper. eiecisti fuere, quum ille patrem suis hostibus fauen-
tem reperisset. Post Bauari discessum Teutonici, qui in praesidio
Lucae erant, cum Marco uicecomite, quem missum a
Bauaro obsidem tenebant, ciuitatem Florentinis precio
LXXX. milium aureorum obtulerunt: illis autem renuen-
tibus iterum discedente Marco, minore satis precio Gerar-
dino Spinulae Genuesis dedere, qui uix accepta possessione,
a Florentinis obsidione premitur. Tandem una cum ciui-
bus rebus desperatis, Ioannem Boemiae regem, qui tunc forte
in Italiam a Brixienibus aduersus uenerat, ad tutan-
dam rempub. euocat: ille dominatione accepta, Lucam ab
obsidione quinq; mensium liberat. Post haec discedens, Petro
Roscio Lucam et Parmam commisit, ille ex conuentione
quadam Mastino Scadigero tradidit: Mastinus uero Flo-
rentinis uendit, qui nouem tantum menses eam possede-
runt. Pisani reminiscens Lucam eorum potius esse iuris,
uti rebellem Imper. ab Henrico sibi concessam, urbem ob-
sidione durissima cingunt, agrum simul undique cum castris
occupant, frustra Roberto tunc rege, eos tanquam a posses-
sione sua discedere mandante: tandem post aliquot menses
pax certis conditionibus facta. Nec diu postea Carolus Im-
per. Ioan. regis supradicti filius in Italiam ab Urbano pont.
aduersus, Lucam diuertendo accepit, ubi aliquandiu mo-
ratus est: discedens Cardinale quendam Gallicum in eo
loco reliquit. Qui urbem Lucensibus XXI. aureorum mil.
uendit a Florentinis mutuo acceptis, a quibus et ciues
nonnulli solertes ad reconcinendam rempub. eorum, missi
fuere. Arx item quam Castritius olim excitauerat, eues-
tigio diruta. in eoque statu usque ad Paulum Guinifium fuere:
hic cum multis possideret opes, ac patriae tyrannidem oc-
cupasset, infelicem habuit exitum, ut mox dicam. Florentini
postremo Lucenses obsident per Nicolaum Fortebrachium,
agre ferentes quod Ladislaus Pauli filius Philippo duci,
eorum hosti militasset. Illi ad opes Philippi confugientes,
Francisco Sfortia, et Nicolao Picinino ducib. ab eo missis
non solum pestem a domo pepulerunt sed ultrò ausi Floren-
tinos inuadere, quibus Guidantonius Vbaldinus dux fue-
rat, praelio commisso superiores fuere, ubi hostium equitum
quatuor, peditum tria milia desiderata fuere. In eo bello,
quum Paulus rebus Florentinorum clam studere deprehen-
deretur, a populo captus, ac Francisco traditus ab eodem
Mediolanum ad Philippum ductus, atque in custodia extin-
ctus est. Filius uero Ladislaus qui eodem tempore sub Fran-
cisco patriae militabat, ubi patrem esse captum accepit, ilico
ausugit. Aliquot deinde post annis, clam noctu Lucam in-
gressus, sese magistratibus ostendit, flens atque obtestans,
ut iam infontis laborum miserentur: quod si per eos mi-
nus in patria uiuere: saltem mori liceret, sese paratum eo-
rum iussu supplicium ferre. Illi misericordia commoti, hu-
maniter castigant, hortanturque, uti sortem equo animo per-
ferat: ne ciuitatis amplius hoc pacto statum perturbet, dat-
isque comitibus et pecunia, abire iusserunt. Hinc fuere Pon-
tifices duo, Lucius III. et Alexander III. hic et Phri-
dianus Praeful ante omnis colitur, cuius meminit Gregorius:
cum in alijs de Lucensibus benemeritis tum quod Ausirim
annem agros inundatione uastantem diuinitus compefcuit,
ex quo pars ea quae Ausiris nunc dicitur ab eo diducta ad-
spicitur. Haec et Agnelli mei patria uiri moribus, ac litera-
tura ornatisimi. Prope Lucam sanum Herculis, cuius oppi-

di parua nunc extant uestigia. Deinde Feroniae lucus Ptole-
maeo, qui nunc Bientina cum lacu forte fuerit, nonnullis ue-
ro Petrasancta, uti supra monstrauit: alter enim Feroniae
lucus apud Soracten. Fucetium oppidum cum altero lacu:
sunt qui hos Focenses appellare uelint, ex Desiderij regis
marmore, Viterbij reperto. Dein Pifcia, Pratum, noua no-
mina, de quibus alijsque in Florentinorum epitome mentio-
nem faciam. Pistorium propius Appennino, cuius meminit
Sallustius in Catilinario. Nullum aequè oppidum Florentinis
negotium fecit, acriusque restitit, cum saepe uictum fortius
resurgeret, societate auxilioque maxime Castritij Lucensis
freti, cuius etiam adhortatione ac uiribus Philippum Tidi-
cem Pistorien. tyrannum patriae constituerunt: Florentinis
magnopere aduersum, ipsius Castritij generum: tandem an-
no M. CCCLI. penitus succubuit, ut in Florentinorum re-
feram historia. Haec ciuitas mater seditionum totius Hetru-
riae, ab ipsa namque Alborum et Nigrorum factiones Flo-
rentiam defluerunt. Deinde Cancellarij et Pantiatici cre-
bris tumultibus urbem implicuerunt. U quum diu quiescissent,
proximis annis ita sunt excitati, ut omnia cruore, caede, in-
cendioque reserferint, nec finis adhuc esse uideatur. Cancel-
larij nunc potentibus. Hic Nicolaus Forteguerra cardin-
alis Theanensis Athenaeum nobile ac religiosum consti-
tuit pauperibus doctrinae operam dare cupientibus refu-
gium. Fesulas ex una Pleiadum ferunt esse dictam, inter
XII. Hetruriae, cuius adhuc uestigia uisuntur, cum nobili
caenobio a Cosmo Medice aedificato, subiugata a Florenti-
nis anno M. CXIII. locus memorabilis clade Redagagis
Gothorij regis a Stilicone superata. Hinc Minio fluo annis
ad moenia usque Florentina. Supra in Apennini iugo castra
Florentinorum notissima. Insuper et terra Pafumenna,
quam Strabo dicit ab Arretio esse ceteris remotiorem, qua
Annibal iter ad Trasimenum fecit, licet alia uia facilius
ascensu Arimino deinde per Umbriam foret, a praesidijs
Romanorum tamen magis tenebatur. Quibus uerbis Cafen-
tinum describere uidetur. Sequitur pars quam Liius in de-
scriptione itineris Annibalis, omnium fructuum feracissi-
mam esse dicit inter Fesulas et Arretium, quam uallem
Arni superiorem appellant: tunc paludibus occupabatur,
obicibus saxorum cursum Arno remorantibus: quae in se-
quentibus temporibus incisa oppido in ea parte aedificato
nomen dederunt. Arretium inter XII. item ponitur, bis re-
bellauit. Liius CXVI. C. Terentius Varro obsides ab
Arretinis senatorum filios cepit. CX. Item bello sociali
autores fuere Hetruriae defectionis simul cum Marfis et
Picentibus, Quapropter Sylla in eos acrius seuijt proscri-
ptis ciuib. antiquis, nouam deducendo Coloniam: indicio
est marmoris inscriptio, quae adhuc in ea urbe cernitur.
Arretini ueteres duplici r. Plin. Arretini ueteres, Arre-
tini fidentiores: processu deinde temporis uaria cum Flo-
rentinis bella gessere, quamquam Guelphi et ipsi fuerunt
earundem partium usque ad Fredericum II. Verum post
ea Tarlati Vbertinique; Gibellini extorres, reducti Man-
fredi Siciliae regis tempore aduersari coeperunt, primusque
Gulielmus Vbertinorum princeps, patriaeque praeful simul
et Tyrannus, ac duci propior quam sacerdoti, Florentinis
sepe bellum intulit. postremo Guidone Feretrano simul et
exulibus Florentinis auxiliantibus, cum eisdem Carolum
II. Siciliae regem socium habentibus, congressus in praelio
apud Bibennam occubuit, ubi Arretinorum tria milia caesa:
capta autem duo milia fuere, Guido deinde Petramala Tar-
laturum caput, sacerdotio ac Tyrannidi succedens anno
M. CCXVIII. a Florentinis et Roberto rege bello su-
peratus, cum eis conuenit, ut urbis imperio penes Rob-
ertum relicto, ipse urbis administrande, creandorumque ma-

Bellum cum Aragonum rege ob Sardiniam
Sigerius Saxea consul
Vgolinus co.
Roger. praeful
Nerius Gallura
Guido Ferretanus
Fred. Feret.
Balnea ad aquas Rodulphus
Vgutius Fagiolanus
Luca capta
Mōs Catinus
Gerardus comes
Fatus comes
Pifis studium literarum
Ioannes Haucutus

Antiani reuati
Petrus Gambacurta
Ia. Appianus
Galeatius uicecomes
Gabriel filius
Gerardus bacurta
Pisani aduersu Caroli bellant
Luca

Castritius
Ioan. Boemiar rex
Pe. Roscius Mastinus Scadiger
Carolus Imp.
Lucenses pecunia se a vicario Caroli redimunt.
Paulus Guinifius
Florentinorum obsidio.
Guidantonius Vbaldinus
Phridianus
Ausiris
Fanum Herc.

Feroniae Lucus.
Focenses Pifcia Pratum
Pistorium
Philippus Tidices
Athenaeum pistorientis
Fesulae
Redagages Minio flu.
Terra Pafumenna.
Cafentinum
Arretini ueteres
Tarlati
Vbertini Gulielmus praeful
Guido Petramala

Cortona 1. **praeful**
 gistratum ius haberet. Deinde gliscente imperij cupiditate, cum Tifernum Pontifici abstulisset, à Ioanne xxi. praesulatu deiecitur ex Aretina insuper dioecesi Cortona deducitur, primo praesule in ea ex Vbertinorum familia constituto. Quam ob rem Guido iratus, Vbertinorum castrum castrum. Postremo praeter pontificis auctoritatem Ludovicum Bauarum eius hostem diademate ferreo Mediolani de more redimuit, Dumq; reuertit, febre correptus, in itinere apud Nigrum montem decepsit, uir armis natus magis quam religioni. Aretium, Burgum, Tifernum, Castilionem, Terrannouam in suam potestatem redegerat: Aretium moenibus restituit, Viam quae ab Anglari ad Burgum ducit, latiore reddidit, ubi quondam Nicolaus Picininus à Florentinorum & Pontificis exercitu superatus est. Hoc extincto, res ad Petrum cognomento Sacconem eius fratrem peruenit: hic quoque in dissensionem cum Vbertinis, quamquam eiusdem factionis uenit, causaq; fuit, ut Vgutij Fagiolani liberi castra quidem amitterent: at illi reddito talione, ut Sacco Tifernum, & Burgum, quibus deperditis, necesse fuit cedere Florentinis. Itaque eis Aretium uendit, castris sibi quibusdam referuatis. Mox in suspitionem ueniens, captus ab eisdem & in carcerem coniectus, direptis eius bonis. Qui adibus incensis liberatus postea à Gualterio Florentinorum tyranno, in dominationem rursus redijt. Bellum Florentinis Perusinisq; intulit. Castra Vallisarni, Ficinum atque alia incendit, & in Montemuarcum se recipit. Iterum ab Arretinis eiectus, ad Carolum Imperatorem frustra confugit. Demum apud Bibicennam oppidum suum excessit octogenarius, eo robore, ut etiam par iuuentuti arma indueret, omniaq; militis munera obiret. Liberos nonnullos reliquit, quibus paulo post Bibicennam caeteraq; oppida ademerunt, impulsoribus pariter & adiutoribus, Farinata, & Ario, Vbertinis, qui in gratiam nuper cum Florentinis redierant, ob egregiam eorum in bello Theutonico nauatam operam, in quo & Biorus ex eorum familia cecidit. Interea Arretini post Gualterij Florentinam tyrannidem, in libertatem se iterum uendicauerunt, ac x. ciues creati, rempub. aliquandiu feliciter administrauerunt. Verum inter successores postea discordia nata, pars altera Carolo Pannoniae regi, qui aduersus Ioannem Siciliae reginam tunc in Italiam uenerat, urbem tradidit: quo paulo post discedente, Sacconis filij simul cum Vbertinis reliquisq; Gibellinis rursus in urbem aduersarijs expulsis reuocati, ob metum & ipsi mox contrariam iterum reuocant factionem, qui simul una postea urbem diripuerunt. Aretium post haec Engeranius Ludouici Andegauensis dux xxi. milium ex Gallia supplementum adferens in itinere, auxiliantibus Sacconis filijs ex torribus diripit, arcem uero cum oppugnare cepisset, adlato de morte Ludouici. nuncio, desistens, urbem Florentinis, Anno m. cccc. lxxxv. L. milibus aureis uendit. Paucis dein post annis Ioannes urbis praesul à Gregorio xxi. instigatus, bellum eisdem mouit, uictus tandem ac fugatus est, aedes crematae, propinqui interfecti. Res deinde Aretinis pacata, usque ad annum m. di. l. fuit. Quo tempore, illi impulsore Vitellotio Tiferate à Pontifice cum exercitu missio, rebellauerunt: captaq; arce & magistratu, res cito deseruit, auctoritateq; Ludouici regis Gallorum Florentinis amici, sedata est: ac urbs propterea ciuibus ob metum diffugientibus, penitus uiduata, in misera nunc cernitur conditione: sed de his pluribus cum ad res uenero Florentinas. Aretina testa apud ueteres in precio, cuius meminit Martialis, ea nunc terra praesantior apud Dirutam uicinum castrum reperitur, ubi & Figlina sunt: ita & soli natura sepe tempore mutatur, & Saguntina quodam apud maiorem in-

fulam nunc exercentur. Censent Arretium Leonardo, Carolo, & Ioanne Tortello bonarum artium peritissimis, ac Franciscio iuriconsultissimo, necnon Guidone etiam musico supra haec tempora, qui totam melodiam sex nouis in manus articulis inuenit. Sed praeter omnis Donato martyre urbis praesule sub Valentini imperante: ut apparet in tabulis antiquis apud ecclesiam Aretinam existantibus: Zenobium tribunum Landerici filium senatorem Romanum dititem ac potentem Christianum fecit, qui Aretinam postea dotauit basilicam, ubi multa oppida nominantur ab eo constructa, quae nunc Senesium sunt. Hinc suere Meccenas teste Macrobio, & Laurentinus ac Pergentinus duo fratres martyres sub Diocletiano, in eademq; iacet urbe. Cortona prius Corithum. Silius Arreti muros, Corithi nunc dicitur arcem. Dionysius Cortonem prius dictam ait: deinde factam Romanam coloniam, Cortonam coepisse uocari. Hanc conditam prius à Pelasgis Tyrrheni occupauere, hinc Dardanus fuit Troianae gentis conditor. Virgil Hinc illum Corithi Tyrrhena à sede profectum. Eam insequentibus seculis Arretini expugnauerunt, à quibus diu possessa fuit, ablatam deinde Pontifex ab eis deiecto Guidone, praesulatus honore (uti supra dixi) decorauit. Deinde Vgutius tyrannus eam possedit, qui à Florentinis descendo Ioan. Galeatio adhaeserat: tandem ob libidinem in saecinas, est à ciuibus interfectus, supersitibus liberis, qui exularunt, ac religiosis patriae locis annuis pensionibus relictis, quae adhuc durat. Postremo illac Ladislaus Siciliae regi transeunti, sponte ciues se dedentes ille admiratus, per cauilum interrogauit, an apud eos esset copia ueruecinae: denique non multo post, eandem Florentinis uendit. In hoc agro Petramala, unde Arretij familia, à Florentinis diruta: & Ciuitella Guidonis praesulis aedificium, quod Minutius quidam per bellum Ioan. Galeatij tenebat. Procedendo Trasimenes reperitur notissimus, ac clade Romanorum nobilitatus. Perugia in Appennini parte, ciuitas Hetruriae ab Achaeis edificata, ut Trogius scribit, ut Appianus de bellis ciuilibus, ex xxi. Hetruriae. Haec in Augusti uenit potestatem, compulso ad ultimam famem L. Antonio triumuiro fratre, moenibus insuper ab eo restituta Augusta est appellata. Septem deinde annis obsidionem crudelissimam Totila passa, ad ultimum direpta est, interfecto eius praesule sanctissimo Herculano, natione Germano. Insequentibus deinde temporibus, sub Bonifacio v. i. i. sicut & multae aliae Italiae ciuitates, quum Ioanni Galeatio Vicecomiti se dedisset, per Vgolinum Trincium tyrannum Fulginatem ab eodem Pontifice cum exercitu missum, ad officium reducta est. Secuta postmodum Raspantum qui Gibellini erant & Gentilominum factiones. Hi postremi nobiles, annis uiginti quatuor exules fuere: plebis partes Biorus Michleus tunc tuebatur, uir auctoritate uirtuteque armorum inter suos potens: qui cum iam frenandus ob morum insolentiam non uideretur, à Guidoloctorum coniuratione qui & ipsi gratia pollebant incautus trucidatur cum omni ferè familia praeter Cicolinum eius fratrem. Hic equo conscenso urbem percurrit, clientes excitat, iuuuim adhuc fratrem non interfectum esse simulat. Hicq; adeo effecit, ut Guidoloctos omnis armata multitudo petitis eorum domibus de medio tollerent. Verum paulo post eiectus & ipse à Brachio Montono, ac demum resistens captus in praelio atque interfectus fuit. Is enim Brachius ob singularem uirtutem electus à populo Princeps, nobilitatem plebi conciliauit: è Montono uico Perusiae finitimo fuit militia clarus, cuius gestis Campanus librum dicauit. Alberici primum Cunij Comitum disciplina se tradidit. Deinde Alfonsi regis antoritatem secutus, eius iussu Aquilam Martini Pontificis oppid-

- S. Donatus
- Zenobius
- Odo filius
- Carolus Montonus
- Nicolai Forte brachius & Picininus.
- Dardanus
- Vgutius
- Iacob. Picininus
- Franciscus Picininus Oddi & Baliones
- Petramala Ciuitella Minutius Trasimenes
- Perusia
- Augusta Toulz obid.
- Herculanus praesul
- Vgolinus Trincius Raspantes
- Brachius Montonus

oppidum, quem Alfonsus in adipiscendo regno aduersum senferat, obsedit, in qua obsidione à Iacobo Cadola Martini duce superatus occubuit. cuius postea cadaver effossum Pontifex in urbem perducit, ac extra portam sancti Laurentij in loco profano, quod sacris esset interdictus, tumulari iussit. Dum uixit aduersa semper factione cum Sfortia fuit, cum ambo ex eiusdem ducis disciplina prodijissent. Filium Odonem reliquit, qui breui post tempore à Guidone Torello apud Aretium interfectus est. Alterum item filium Carolum diu superstitem uidimus, qui quanquam patriam indolem referebat, infortunatus usq; ad extremum fuit, anteq; hos annos Venetis militans contra Turcas apud Forum iulium in praelio cecidit. Ex eius item ludo Nicolai duo prodire, alter Fortebrachius appellatus siue Stella, quod è Stella eius sorore sit genitus, alter Picininus ex eadem urbe ob corporis breuitatem dictus. Hic multis saepe in praelijs uictor, ad extremum missus à Philippo duce aduersus Florentinos eorum agrum late uastauit: idemq; Comite Puppi sibi adscito per Apenninum Perusiam peruenit. Perusini uerentes ne tyrannidem occuparet datis et aureis nummis L. milibus uexationem redemerunt. Mox Tifernum, postremo Anglare Florentinorum oppidum peruenit. Ibiq; cum eorum copijs quibus Eugenius Pontifex per Ludouicum Patriarcham Aquileiensem legatum auxilio fuerat, infeliciter confligit. filium habuit Iacobum cognomine paterno, non minore fama ac indole, qui tanto fuit Italicis principibus terrori, ut non prius conuiescerent quam cum per insidias de medio tollerent, ut in rebus Siciliae regum narraui. Franciscus alter filius Bononiae captus mihi inter Bononienses iam dictus. Deinde secuta duae aliae factiones, Oddorum & Balionum. Hi diu praualuerunt, pulsati ad extremum Oddis. Quorum princeps Fabricius protonotarius Simonis filius nothus, cum reditum tentasset mediam percurrere urbem armatus, nullo ciuium consequente trucidatur, reliqui uero admodum multi qui cum eo erant, laqueo suspensi. Baliones uero iam inde à Gotifredo Baliono primo rege Gallico, qui Hierosolymas recuperauit, genus suum iactant, & usq; à Frederici Aenobarbi Caesaris temporibus moenia Perusina summa auctoritate tenuisse, multaq; in Italia tum pro patria res gessisse. Inter quos Odo claruit, qui Nellum genuit, & Malatestam. Nellus dum uixit ueritate nomineq; cunctos gentiles antecessit. E Malatesta uero & Iacoba Brachij Montoni nepte quinq; superstites filij: Brachius, Carolus, Sfortia, Guido, Rodolphus. Ex his Brachius senioris Brachij nomen potius quam uirtutem referebat: Nam trucidatis uno die in medio foro per insidias Rodolpho patruale Nelli filio: ac eius nato Francisco creuerat. Quo facinore non diu gauisus & ipse unicum filium Gryphonem, in quo summa spes fuerat, interfectum uidit. Proximis dein annis Rodolphi filius Ioannes Paulus Carolum, Odone Caroli filio natum per discordiam domo pepulit. Cumq; nuper contra Caesarem Alexandri filium Acnyliae ducem una cum Vrsinis conspirasset, ab eodem fuit patria eiectus Carolo restituito, quo paucis post mensibus defuncto Alexandro Pontifice, rursus expulso alter reuertit. Fuit hinc inter caeteros V. C. quos alibi attingimus Constantius martyr sanctissimus. Sequitur inferius Vrbs uetus: huius origo non satis constat quum nouum sit uocabulum, urbs autem uetusta appareat, ob quam rem minime assentior Blondo, siue Aretino, qui eam à Florentinis originem habuisse dicit: Sed potius his qui Herbanum esse putant, quod Ortano uicinum Plinio, nominis etiam propinquitate quadam corruptioris. In hac quoque factiones duae, Merulinorum, & Musatorum, multam quandoque seditionem exciuerunt. Templum etiam nobile cum aedibus in ea uisitur,

Vrbani V. aedificium. Clusium prope Glanem in monte Clusium situm, regia quondam Porfense, qui in ea Labyrinthum pro monumento extruxit, ut Plin. ait, qui & Clusinos ueteres & novos ponit. Meminit huius urbis Plutarchus in uita Syllae his uerbis. Sylla deleto Carbonis exercitu apud Clusium, Faentiam, & Fidentiam, ipso Carbone Italia pulso proposita tabula omnem Italiam caedibus inuoluit, ac Volaterras in deditionem accepit. Item Clusium Sylla petijt, & prope Glanem praelium iniit, dein prope Saturniam reliquias hostium profugauit. Carbo habuit apud Clusium ad xx. hominum milia, & duas Damassippi legiones, & nonnullas alias cum Carino & Martio. Postremo illi qui Clusij relictis fuerant xx. milia numero à Pompeio praelio superantur. Haec ille interpellatim. Nunc quoque in ualle Arbiae multa ferramenta reperiuntur à fossoribus. Senam, urbem antiquam esse autores multi demonstrant. Polybius ait, Senones pullos à Romanis, aliam coloniam eius nomine Senae, quam apud Adriaticum reliquerunt, condidisse. Ptolemæus Senam etiam in Hetruria ponit, quod nonnulli non putantes in exemplari Graeco scriptum maxime errant, quum nos in antiquissimo Bibliothecae Vaticanae uolumine id legerimus. Plinius Saniensem coloniam uocat. In lib. quoque Colontiarum nuper inuenio Saniensis colonia nominatur. Festus ait, populi qui supra & infra Roman habitabant, quod rebellasset, moxq; ad officium redijissent, Sanates appellati sunt. Apianus libro primo bell. ci. Pompeius autem Martium circa Senas debellauit, urbemq; diripuit hostiliter. Cic. quoque pro Caelio balneas Senias commemorat. Blondus testatur se in Caenobio S. Georgij Venetij in quodam libro legisse Ioannem xviii. ex senis dioecesibus uicinis illi partes addidisse, ex quo Senas cognominasse urbem. Quod quantum sit uerisimile ex supradictis autoribus deprehendi potest. Nam Ioannes ipse Senam praesule dioecesiq; decorare potuit, nomen uero antiquius multo apparet, uti supra ostendi. Extant hodie tabulae apud Aretium donationis Zenobij Tribuni Landerici filij Senatoris Romani potentis ac diuitis, ecclesiae Aretinae factae temporibus Damasi Pontificis. In quibus commemoratur ecclesia S. Mariae apud Castrum Senense ab eodem Zenobio aedificata, ac ecclesiae Aretinae simul cum alijs concessa. Hic autem locus est hodie Senae ad portam S. Marci, in parte quae dicitur Castellum uetus, ubi adhuc extant aliqui parietes semidiruti, cryptaeq; & cuniculi. in eisdem tabulis dicitur Castrum ipsum Senense ab Romanis aedificatum. Quod sanè intelligendum, dum colonia accepit. Praeterea multa commemorantur templa ab eodem Zenobio constructa, simul & oppida quae hodie Senensium sunt. Inter quae templum cum castro S. Quiritij in Osenna, Corsilianum, Corsiliani, Corsi filij aedificium, Fuuiianum quem Venatorum appellat Landerici patris Zenobij, Politianum, Lucinianum, Secianum à uiris omnia Romanis cognominata. Praeterea Balnea Arapulana quae non procul à Corsiliano, quod Pientia est deinde à Pio Pontifice illic oriundo cognominata. Multa quoque ad Vmbronem & Vrciam quae iuxta S. Quiritium, & ad Axum, qui iuxta Turrannorum fluuuium appellata. In commentario quoque Benedictidei Florentini scribuntur haec oppida Senensium à Florentinis occupata fuisse, uidelicet, Politianum, Fuuiianum, quod Foianum nunc uocant. Ciuitellam, Reddam, Roncinum, Bonicum, Castellinam, Brolium, Caccianum, Collem, & sanctum Geminianum. Senenses Christiani primum ab Aniano qui fuit Tranquillini ciuis Romani filius, facti sunt. Is xxi. annorum aetate clam patre à Protasio presbytero sacrosancto fonte ablutus, atque à Maxima uirgine è Tonagrino pago ex eodem

- Carbo & Martius superata
- Senae
- Saniensis Colonia
- Balnea Senae
- Castrum Senense
- S. Quiritius in Osenna Corsilianum Landericus Lucinianum Politianum Secianum Balnea Arapulana
- Fuuiianum Castellina
- S. Anianus
- Maxima

fonte ablatus fuit, amboq; postea iussu Maximiani principis martyres. Maxima quidem sustibus caesa, Anfanus uero e carcere fugiens uenit Balneoregium. Inde Senam, ubi dum Christum praedicaret a Lyfia proconsule in ignem proiectus incolumis euasit: ductus tamen ad flumen Arbiam securiq; percussus ibiq; sepultus est calend. Decembris. Haec autem ex ipsius historia traduntur. Senenses Florentinorum perpetui sunt hostes, iuncti quondam eorum exulibus Gibellinis, nobili apud Arbiam uictoria potiti sunt. Nostra memoria Iacobum Picininum hostem habuere multa eis incommoda inferentem, quod petenti mutuo per oratorem iure paterna amicitiae xx. mil. aureorum negassent: ille Castilionum Pescariae, quod est oppidum agri Senensis uersus mare: continuo inuadit, unde tandem Calixti Pontificis auxilio pulsus est. Gihbertum Corregiatem eorum ducem suspectum, ac Picinini partibus clam studentem, accersitum in curiam e fenestris praecipitem dederunt. Quo tempore ciues multos partim capite, partim exilio multauerunt, inter quos Patricius fuit uir ca tempestate literatus. Nostra uero etate, anno m. cccc. lxxxi. ingentem rursus seditionem excitauerunt, tribubus quas montes uocant inter se dissidentibus. Antonius Belantes, qui princeps eius fuerat Senatus, una cum quibusdam nobilibus apud arcem Alcinoi securi percussus: utraque pars breui tempore uarietatem experta fortunae nunc demum ob exulum tenuitatem, et horum qui potiuntur potentiam, quiescit: quorum princeps Pandulfus Petrus. Is hodie patriam omnium fere consensu ob eius sapientiam et animi magnitudinem optimis regit institutis. Borghisium socerum, facta imprudenter corripentem, de medio sustulit, cumq; nuper contra Caesarem Aemylie ducem una cum Vrsinis conspirasset, bellum ab eo periculosum passus est, quum iam agri partem captam maioraq; in dies hostem minantem animaduerteret, seruandae patriae causa sponte cessit. Re sedata paucis post mensibus ingenti ciuium letitia reuocatus est. Fuere hinc pontifices Alexander III. et duo Pij. Volaterras primam Hetruiae ciuitatem priusq; edificatam inter xij. fuisse, plura sunt argumenta: ante omnia nomen ipsum, quasi Volatyrrenoru hoc est Hetruscorum urbem appellatam. Nam Tuscos ueteres uola oppidum aut arcem uocasse indicant multa apud eos, Volsinij, Volca, Vola, Voltumna Hetru. dea. Tyrrhenos quoque graeci Hetruscos uocant a Tyrrheno Lydorum duce huc applicante, ac xij. ciuitates constituente annis ante bellum Troianum fere centum, ante uero urbem conditam quingentis. Deinde locus natura munitus. Nam teste Thucydide tunc ob piratas frequentes et toto orbe latrocinia, altiora loca ac munitissima occupabant. Deinde autoritas Plinij, qui Volaterranos appellatos esse dicit Hetruscos. Post haec in antiquis ipsorum diarijs quae ad manus meas uenerunt, comperio, Hetruuriam oppidum nobile ad oram eos diu possedisse, Rebellantemq; quandoque Tuscinatum cognominasse, ac ob inundationem in mare abiisse, uadaq; iuxta edificata: hodieq; ferunt accolae uestigia sub aqua per maris tranquillitatem clarissime conspici. Praeterea multa hic nuper resissa ueterum monumenta simul et statuae cum literis Hetruscis, quae Liuio Plinioq; testibus in precio apud Romanos fuere nec usquam alibi locorum conspiciuntur. Denique Petrus apostolus hanc ut in Hetruuria primam ante omnis ad fidem uocauit, misso Romulo sanctissimo uiro, qui per Herculis portam ingressus sicuti scribitur, ubi eos Christianos fecit Fesulas abiit, ac urbis utriusque Praesul est constitutus. Hanc hodie portam ad Arcum esse putauerim ex nominis corruptione tum antiquitatis uestigio,

Gibertus

Volaterrae

Romulus

Quae uero post illos priscos ab autoribus traduntur adducam. Volaterrani teste Liuio Scipionis classem in Africam proficiscentis frumento iuuerunt, quod eorum ager latissimus, ut ait Strabo, usque ad mare procederet, qui nunc est magna ex parte Pisanorum. Idem ait stad. xvi. ad oppidum conscendi. Hic etiam Marianos proscriptos constituisse, tandem triennio a Sylla obsessos locum reliquisse. Sylla uero postea rerum potitus agrum cum publicauit, quem Caesar deinde primo suo consulatu in perpetuum liberauit, ut est autor Cicero. in epistola quam pro municipibus Volaterranis commendatitiam Qu. Valerio propraetori scribit, quum ille antiquam Sylla legem renouare uellet. In oratione item pro domo sua, Volaterranos non solum ciues, sed optimos ciues urbe Roma frui dicit. Et in epistola ad Atticum se gloriatur in consulatu Volaterranos et Aretinos quorum agros Sylla publica uerat nec tamen diuiserat, in antiqua possessione retinuisse. Tempore uero triumuiratus ex municipio colonia facta est. Sic enim in libro scribitur Coloniarum. Volaterrae lege triumuirali in centurijs singulis iugera c. c. Decumanis et Cardinibus est assignata, quam omnem ueterani in portionibus diuisam pro parte habent, in quos limites cepit interualla pedum cccc. de quibus centurijs unusquisque miles accipit iugera xxv. et lxxv. et lx. Irruentibus deinde diuersam gentium in Italiam barbaris nullam eam iniuriam passam simul cum Florentia reperio usque ad Pannonios, quos postea dicam: praeterquam breuitem admodum Vandalorum excursionem, quum ad Populonium Leone III. imperante applicuere, quo tempore Iustus presbyter ex Africa ubi erat ortus in Vandalica illa insectatione pulsus una cum Clemente fratre Octauianoq; item presbyteris ac Regulo Praesule socijs eadem naue aduectis in proximum Hetruuriae litus applicuit, ac Volaterris consedit, eumq; populum secta, ut multa Italiae tunc loca, insectum Arriana, sua doctrina restituit. Insuper ciuitatem obsidione Vandalorum liberauit iactis de moenibus panibus medicatis, qui et hostes adfecerunt, et opinione copiae a spe potiundi terruerunt, pro quibus meritis Praesul est a populo electus: ac mox extinctus prope moenia cum fratre contumelatur, ubi uallibus prius nemorosa fuerat, locumq; poenitentiae sibi delegerat. Procedente tempore Alcus uir potens in ea ciuitate in eodem loco gemina templa constituit. Maurus uero Praesul Senensis alterum Iusto dicauit: alterum uero Clementi, in quo postea Camaldulensium coenobium patrimonio cuiusdam sancti monachi qui in eodem loco situs est excitatum conspicitur. Octauianus uero socius procul omni cura in eremo uixit urbi uicina, ubi eius nunc cernitur templum eodem fere tempore constructum. Postea uero Longobardorum duces in Hetruuria hanc sibi sedem uti tutiorem delegisse ex cognomine nobilium familiarum comperimus, quae Longobardi honoris gratia, ueluti reliquiae priscae gentis appellabantur. Ex his Amerigus, qui siue ui, siue Imperatorum permissu, in hac etiam regione dominabatur, Hetruuriae comes appellatus. Hic igitur ut Berengario primo Italiae regi qui eum expellere nitebatur resisteret, Pannonios, qui tunc primum ex Hunnis uenerant nondum Christiani, in Italiam uocat. Illi uero ante omnia praeter foedus Hetruuriam eius domum inuadunt, omnemq; flamma atque ferro euertunt, bona diripiunt. Quo sane tempore reperio Volaterras desolatam, atque ab eisdem incensas: paucisq; deinde post annis ab Othone primo qui Pannonios expulit, in eum qui nunc cernitur murorum ambitum breuiorem restitutas fuisse, misit ed Germanis simul

Volaterra

Iustus

Clemens Octauianus Regulus

Alcus

simul cum antiquis eius loci familijs ad incolendum: ac ex eius nomine Othoniam appellatam, quam posteri corrupto uocabulo Anthoniam uocauerunt annis hinc prope sexcentis. Vicinioribus uero seculis Imperitante Frederico II. duo Consules una cum eius uicario rempubl. regebant, Morbo et ipsi partium adfecti Gibellinarum Pisanis adhaerant: Capitaneumq; ex eis accerhebant atra scuta cum alba cruce depicta praeferentes. Post mortem uero Frederici, quum Florentini sub iugum omnis pene uicinos misissent, illac quoque cum exercitu transcentes praelio tumultuario ac de improviso superatos, liberos tamen dimiserunt. Guelfi tantum, tradentibus portam Acceptantibus, reduci: Familiamq; admodum nobiles Gibellinorum eiecitae, Bomparentes, Alegretti, Topi, Ciacci, Aliofli, Ardingelli, Magalochi, Ciafarones, Moricones: Guelforum uero nomina, Belfortes, Tignoselli, Bonaguidi, Acceptantes, Baldinochi, Marchesi, Manecti: praeterea Gabretani, Libiani, Quercetani, ex castris quae tenebant appellati. Hi omnes unanimes rempubl. administrabant, curiamq; quod nunc una cum praetore conueniunt edificauerunt uexillo Grypsis assumpto. Post autem an. xx. pace sequestro Rainerio Belforte praesule ciuitatis inter utrosque facta exules reducti sunt: sed quum per eorum impotentiam ex aequo uiuere non esset, autore Magistro Fideiue uno sanctissimo populus aduersus nobilitatem caput extulit. Magistratus duos creauit, xii. populi defensores, et xv. bonos uiros curandi erarij, ac crucis rubrae in albo clypeo signa sibi assumpsit, sexcentorum consilio constituto quos in rubro codice conscripserunt. Nobiles autem ad familias xliii. in albo: atque ita coegerunt ut dupla praeter alios poena tenerentur, si quem e populo uiolassent. Verum haec non diu per eosdem potentes licere, paulatim in pristinam resurgentes tyrannidem, inter quos duo tunc utriusque factionis capita pollebant: Alegretti, et Belfortes. Huius item Belfortes, alterius Baro iudex principes fuere. Quumq; Baronis filius Rinucius in praesulatu Rainerio successisset, essentq; Gibellini gratia inferiores, per tumultum a Belfortibus cum suis ac clientum familijs pellitur, domusq; incenduntur. Illi uero in Castrum Berignonem se recipiunt, unde postea bello sunt eieci. Belfortes igitur qui e Germanis originem habuere, soli potentes uno tempore undeuiginti milites, ac iidem uirtute duces fuere. Ex his Octauianus eques Belfortis filius ac Rainerij praesulis supradicti frater, primus inter suos factione paucorum populi Capitaneus eligitur: ea uir gratia apud omnes, ut quum filium Belfortem equitem domi faceret, omnes Hetruuriae legationes gratulatum cum donis uenerint, diebus xv. epulum populo partim in foro, partim in Basilica proxima dederit. Ludouicum Pannoniae regem illac e Neapoli redeuntem hospitio pro dignitate suscepit, eiq; Philippum filium ducendum ad pont. dedit, qui mox in praesulatu ciuitatis Rinucij successor fuit. Intermissa haec dominatio parumper per Gualterij regnum Florentiae. Rursus eo extincto, nec illius uicario qui urbi praerat resistere ualente, statim reuixit, tumultu caedeq; tota urbe facta. Quumq; in dies magis in ciues populumq; partim suspicione, partim auaritia seuirent, Ioannes Ingerannus praecipua in xii. magistratu autoritate collegas ad se uindicandos animat, qui tradita sibi a populo de tota republ. constituenda potestate, ann. m. ccc. lxxi. libertatem conclamant, Belfortes capiunt, eorumq; principem Bochinum equitem in foro postera die securi percipiunt. Reliqui se ad Florentinos recipiunt. Nam hi quum una conspirassent, per oratores urbis patrocinium sumunt, pacem inter utrosque constituunt, nonnullos primorum auro corruptos ad ea quae uoluerat pacta traditis portarum clauibus foederatorum tamen nomine deducunt.

Alegretti Belfortes

In quibus nondum perseuerauerunt nouo grauantes tributo. Iacobo demum Ingeranno Ioannis supradicti nepote uociferante iura prodi ac uiolari, caq; de causa in Stinchas Florentinas coniecto, res procul a defectione non erat, quapropter ab incepto destitit. An. deinde m. cccc. xxx. occasione rursus imperatae pecuniae Iustus Antonini concitata plebe Praetorem inuadit, urbem ad defensionem sollicitat: quod quum esse ex republ. non uideretur, accersitus in consilium, e fenestris deicitur. Rainaldus Albizus qui iam cum exercitu aderat compressum tumultum inueniens agrum tantum castellaq; ademit, quae anno insequente redita sunt. Frustra deinde saepius tentati primum ab Imp. Sigismundo iuxta praetereunte, deinde ab Alfonso Arragone qui agri partem tunc ceperat: an. demum m. cccc. lxxxi. Iacessiti a Laurentio Medice, quod alumini tunc inuenti partem sibi uendicare uellet, desciuerunt, non tam Florentinorum foedus quam illius tyrannidem detrectantes. Ex quo primum in ciues qui una cum eo conspirabant caede animaduertunt, cincti demum obsidione a Frederico Feretrano post dies xx. certis conditionibus deditioem fecerunt. Florentini praeter pacta urbem euestigio diripere, profana sacraq; omnia miscentes, ac sacrosanctum Praesulis tribunal cum aedibus euertentes eodem in loco arce constituta, agrum denique ademerunt. Haec uero antiqui foederis restitutionem, ut est non solum regium, sed aequum, omnibus officijs nititur mereri. Nam et ceteris hoc tempore deficientibus et summa deditioem commoditate sola fidem seruauit, sponteq; auxilium quaecumque misit. Praesules hic olim utranque exercuere potestatem, ex quibus unum forte tumultuosius agentem, ad basilicae portam ciues interfecerunt, quo piaculo annis xxvii. pastore caruerunt. Ornauit autem eam cathedram post Iustum Vgo Praesul sanctissimus. Hic ex Agnani uicini castru nobili Saladinarum familia, quum Volaterranus simul et Paduanus esset Canonicus, ob uitae modestiam ac iuris pontificij scientiam promotus, uarios labores et arumnas ab infestis ciuibus ob ecclesiae libertatem et res seruandas esse passus, quae omnia patientia superando ad senectutem sine querela peruenit. Decessit anno m. cccc. lxxxiii. inhumatus diebus x. a populoq; adoratus ob uisa ex eo prodigia, deinde conditus in eius urbis basilica fuit. Censetur eadem et claris uiris, Cecinnarum profapia Roma illustri. A. Persio, et Lino Pontifice quos alibi commemorauit. Ager metallorum feracissimus, eris, melantheriae, alumini, sulphuris, salis qui ex aquis puteanis in plumbicis lebetibus igne paulatim condensatur miro candore toti fere Hetruuriae suppeditans. Aquarum insuper calidarum quae morbis plurimum medentur. Inter eius castra ripa Maranci edificium in altitudine Comitum S. Florae e quibus Marancius fuit, moenibus deinde a Volaterranis cinctum, quod mea etate Alfonso Arago diripuit: ab eisdem quoque Comitibus simul et Senensibus montem Feltranum ademptum Petrus Belfortes eques per uim recepit, deinde inuitis Volaterranis, Florentinis uendit, quod paulo post muris deiectis redditum nunc Minutiorum familia possidet. Silanum quod Bomparentes ex urbe pulsi tenuerunt, deinde eorum affines Petronij ciues Senenses per proditionem acquirentes arce in ea excitata demum Florentinis et ipsi uendiderunt. Lusignanum, quod a tyrannis Castilionensibus direptum Rolandus Africanus a Volaterranis missis moenibus cinxit, iuxtaq; frater ipsius Rainerius eodem mandato Volaterranum Castellum condidit ob uicinorum discordiam. In antiqua Desiderij Longobardorum regis inscriptione quae adhuc Viterbij cernitur literis Longobardis, leguntur ab eo constructa Geminianum, et Miniatum: Foscesesq; in eadem nomin

Iustus

Vgo praesul

Geminianum Miniatum Fosceses

nomin

Radacomalū nominantur, quos nonnulli Fucetium oppidum esse contendunt. Aliqui uerò lucum prope Geminianum ex flumine regionem eam perlabente dictum. cum his etiam Radacomalū in agro Volaterrano ab eodem edificatum, notissimum nunc oppidum. In agro autem Senensi Rufellæ colonia Pli. uocata inter x i i. urbes, cuius adhuc uestigia prope Alcinoi montem cernuntur. Suana urbs & Suanen. Pli. nunc ditionis Senensium. Lucinianum item, quod arbitris Bononiensib. sibi adiudicatu Florentinis initio belli cum Io. Galeatio, paulopost ad Senenses antiquos dominos defecit. **Politianum** Politianum uerò oppidum quum olim sponte ad Florentinos uenisset, proximis annis in aduentu Caroli regis simul cum Pisis rebellauit fugato prætoze, arceq; dissecta. Longa dein obsidione ac bello fortissime resistens in pace nunc ac foedere Senensium degunt. **Vetulonia** Vetulonia ubi nunc Massa quidam uerò iuxta Viterbium esse contendunt, quod sanè ex Ptolomæi abaco & descriptione esse non potest. Hic haud diu aluminis uena reperta, Cerbonem præfulem celebrant. **Volcæ** Prope locantur Volcæ Ptolomæo Plinioq; ubi nunc Crassetum, Cosæ item quarum uestigia uidentur ubi nunc Orbitellum. Verg. Quisq; urbem liquere Cosas. Perierunt ob murium multitudinem teste Plin. quod fatum & Smintæ insule in æge accidit. Deinde Saturnia colonia Ptolomæo Saturniana appellata uestigia ueteris & nominis & edificij retinet ad breuem murorum ambitum redacta. **Quiritium** in Ofenna aliud oppidum in antiquis tabulis uti supra memorauimus uocatur. In agro item Senensi flumina Vmbro, de quo supra, præterea Alma apud Antoninum in itinere, nunc Arbia appellata. Prilla apud Plinium, nunc Palia. Nominum uerò recentiorum Vrcia, Formio, Albengia prope saturniam labens. Sequitur, quod patrimonium Petri appellat à Matilde cuius supra mentionem feci relictum. In quo, quam uocant Aquampendentem Ptolomæus Aquulam, unde Aquulenses Plinius & Aquasenses uocant ex manifesta loci coniectura. Deinde Volsinij de quibus Liuius x. Cos. Posthumius Hetruriam exercitum primum uastauerat Volsinensium agros, deinde cum egressis ad tuendos fines haud procul mœnibus pugnauit. duo mil. ccc. Hetruscorum caesa. Item apud eundem & Ceciliam Volsinenses auxilium contra seruos, qui ab eis temere manumissi contra dominos insurrexerant, à Ro. petierunt. Missus itaq; Decius Murena. Hic Christinam uirginem & martyrem adorant. **Lacus iuxta est**, quem apud Columellam tantum lacum Volsinensem nominatum reperio. Insula hic amœnissima est, quam Farnesiorum nobilis familia, cum nonnullis circa uicis notissimis uini generositate, possidet. Balneoregium Desiderius item rex Rodam appellare uidetur. Plin. Straboq; in hac parte decem pagos ponunt. hoc oppidum natalibus Bonauenturæ nobilitatur, cui proximis annis Gabriel Cardi. Agriensis ordinis minorum templum excitauit. **Tuscanenses** Plin. nunc Tuscanella oppidum. Falisci gens & populus & oppidum Straboni in hoc tractu longe sequuntur, & Faliscum Plinio gentis caput quod proculdubio Mons flascionis ex certis argumentis apparet. Nam in colle est, quod nullum aliud inter Faliscos uidemus. Ouidius ubi de festo Iunonis ibi celebrato scribit, ac Alefo conditore auriga Agamemnonis. Difficilis aditus huc uia præbet iter. Iamq; pererratis profugus terraq; mariq; Mœnia felici condidit alta loco. Ille suos docuit Iunonia sacra faliscos. Præterea ex copia fructuum & loci amœnitate, in eodem carmine pomiferos faliscos idem uocat. Deniq; nominis uestigium cum uetere conuenit, Ouidius item in fastis. Venerat Atridis fati agitatus Alesus: A quo se dictam terra falisca putat. Plin. cum Hetruriae lucum dicit appellari, ob syluam forte Volsinensem eo usq; pertinentem, siue ob sacra prædi-

ta. Aequos autem faliscos Seruius ait dici, quod Rom. ab eis quasdam acceperint leges supplemento x i i. tab. Hos Camillus expugnauit, cuius iustitia populos eos sollicitauit, ut deditionem facerent, quum ille magistrum ludi filios principum ciuitatis prodentem uinctum remisisset, autor Liuius v i. Lino etiam, sicuti & nunc, semper abundauerunt. Silius. Induti sua lina falisci. In hoc item oppido Flauianus præfectus eiusdem sub Hadriano martyrenarratur, cuius hodie caluariam ostendunt. Viterbium uerò ipsum inter faliscos etiam palam est fuisse Longulam appellatum. Liuius enim ait libro i x. Dictatorem Papyrium traducta sylua Cimonia ad terrorem cum exercitū Longulam peruenisse. Et deinde paulo inferius, cum Hetruscis ad lacum Vadimonis dimicasse dicit: quod sanè præter nomen urbis etiam de lacu indicat, eum esse qui in campis Viterbij uenientibus Romam dextrorsus relinquitur. Non autem ut Blondus apud Rosolum. Nam uerisimile non est, ut semel Hetrusci à sylua Cimonia per Fabium fugati ulterius cum exercitu progredierentur. Apud Viterbium Vetuloniam etiam fuisse quidam nuper scriptor tradidit, quod sanè ex Ptolomæi positione, ut alibi dixi, esse non potest: neque etiam uerisimile duas ciuitates adeo contiguas fuisse. Hic & Desiderij regis marmoream tabulam repertam habent literis Longobardis, quæ beneficia in Viterbienses & nonnulla Hetruriae loca commemorat. Ego tamen ad propinquiora ueniam. Quum eius tyrannidem Vicorum familia, quæ uico Eluij proximo dominabatur, annis ferè c c. exercuit, quorum ultimus Franciscus uicus urbis Præfe. sub Eugenio sublatus unà cum reliquis sacrosanctæ ditionis prædonibus à patriarcha Vitellico, dominationis habuit successorem Captorum familiam, cuius caput Ioannes senior olim, ac deinde filius eius Princiuales, dum sub Nicolao V. Viterbium reuertit in itinere ab inimicis trucidati fuere. Nec diu post Gulielmum Captus Calisto sedente noctu domi fuit interfectus, ciuitasq; propterea cædibus partim ac tumultibus tota exarsit: quæ tandem sedata quum diu quieuisset, sub Alexandro, anno m c c c c x c v i. nouas excitauit seditiones interfecto Ioanne Capto Iunioris potentia successore ipsius opera Pontificis simul & aduersarum partium. Quem paulò post ulti Columnenses cædes plurimas domorumq; direptiones fecere. Triennio deinde post, his rursus ab Vrfinis pulsus, & aduersa factione restituta, noua crudelitatis exempla, ciuiumq; calamitates uisæ fuere. Necdum finis. Est & altera apud Samnites Longula. Agillina quæ postea Cere appellata est à Pelasgis condita. Tyrrenis enim eam oppugnantibus quum unus ad mœnia accedens quod nomen urbi rogasset, responsum est à Thessalo nescio linguæ Hetruscæ χάρη, id est, salue, quod Tyrreni postea dempta aspiratione uocauerunt, auctor Strabo. Acron uerò in uersu Horatiano, Dignus Cerite cæra, dicit: Cerites populi erant Hetruscorum, quibus deuictis Ro. omnibus iuribus & utendi & condendi leges priuauerunt. Huius oppidi quoq; habitati Vrfinorum ditionis cernitur uestigium, natura loci munitum, quod his temporibus obsessum diu Alexandri Pontificis copijs resistit. Sunt qui Cerueterum dicant proximum illi oppidum ex argumento nominis, tum loci indicio antiquum Cere fuisse. Forum Claudij Straboni, Plinio, ubi nunc Tolsa est & alumen Pij i i. temporibus inuentum, Ioannis Castrensis hominis transpadani opera atq; ingenio. In hac parte & Præfecturæ claudia, & Via claudia. Lacus Ciminius cum monte & sylua antiquitus inaccessa, ubi Fabius tot milia Hetruscorum fugauit. Liuius i x. Sylua erat Cimina, magis tunc inuida atque horrenda quam erant nuper Germani saltus: nullus ad eam diem ne mercatorum quidem abditia ea intrare præter

Acqui falisci
Flauianus
Viterbium Longula
Lacus Vadimonis
Captorum: Cio
Agilla Cere
Fori Claudij
Præfecturæ claudia.
Via claudia
Lacus Ciminius

præter duces ipsum audebat. Capta aut caesa eo die Hetruscorum x l. milia. Virgilius, Et Cimini cum monte lacus. Nā lacus uici est, & sylua succisa longè minor, permeabilisq; nā prius uia Cassia Vetralla uersus iter faciebant. Vicus hic castrū Præfe. urbis possessio, qui uicus Eluij dicitur Antonino. Sutriū & Nepet olim in Hetruria potètia floruerunt, quapropter cum his Rom. societatem inuere. Sutrium Liuius claustra Hetruriae uocat, ob locum bellis opportunum contra Hetruscos. Sutrinorum Camillus audita defectione, teste Liuius, ob celeritatem iussit milites commeatum trium dierum secum exportare, ne ea res causa moræ esset. Itaque in prouerbium uenit Plautinum, Quasi eant Sutrium: de his qui ad plures dies cibaria sibi exportant. Pro redactis autem ad officium contra reliquos Hetruscos eos laceffentes feliciter pugnatum à Fabio apud Ciminiam syluam, uti supra monstrauimus: Nepefinos quoq; qui cōtra eosdem auxilium implorauerant, ac sese postea excusantes hostibus dediderant. Nepet ex marmoribus Sutrij repertis, quauquam & apud auctores & Nepe & Nepete corrupte inuenitur. Surianum castrum Vrfinis Nicolaus tertius Pontifex tradidit, ubi arcem excitauit, ac demum defunctus est. Hoc Britones qui uenerant in Italiam diu tenuerunt, iter obsidentes, quousq; Martinus v. id in potestatem redactum Pontifici subesse uoluit. Alexander uerò ab initio Pontificatus ex eo Vrfinis reddito primus incommodum sensit, quum bellum aduersus eos suscepit. Vetralla Forum casij putatur. cuius meminit Antoninus in itinere, ex argumento præter alia, quod ædes diuæ genitricis mœnibus proxima sancta Maria in Cassia dicitur. hac quondam iter in Hetruriam Cicero in Phil. Via, inquit, Cassia quæ Hetruriam discriminat. Ortanum oppidum & Ortani incolæ Plinio. Virgi. Ortane classes, sicut Byzantium & Bizantij. Ferentia Ptolomæo, Ferentium Plinio Straboniq;. Quauquam apud quosdam Ferentinum malè legitur. Ferentini autem incolæ. Oppidum Faliscorum fuit cuius adhuc uidetur uestigia, unde Otho Imperator fuit: Ferentinum uerò inter Hemicos, cuius dicuntur Ferentines. Falerij & Falerium oppidum Faliscorum, cuius adhuc stant parua mœnia simul cum prisco nomine. Fescennia Plinio, & Fescennium Straboni his propinquum ponitur, siue potius inter eos. Id quæ putauerim esse nunc Ciuitatem Castellanam. Vnde olim carmen nuptiale. Veientum populi intra x x. ab urbe lapidem sunt apud Liuium v. apud Plin. x v i. e regione Crustumiorum medio Tyberi. Qui antiquiorum iudicio apparent esse castra: quæ partim procerum Rom. partim Cœnobij sancti Pauli sunt. Videlicet Fianum, Naccianum, Laprignanum, Turrita, Ciuitella, Arignanum, Castrum nouum. Veij autem ipsi inter hos omnino putantur ubi nobilia ueteris oppidi uestigia sub Vrfinorum ditione apparent, quæ adhuc Veiana appellantur. Faliscos Veis uicinos Liuius ponit libro v. Capinatium, inquit, & Faliscorum aduentu Veijs adactum bellum. Hi enim populi, quia proximi regione erant, deuictis eis, se proximos esse periculo credebant. Capinates hodie Campanam castrum existimant. Syluam quoq; Mesiam dicit Veientibus ademptam fuisse: & rursus Arsiam syluam apud eos memorat, quæ forte Bacchane fuerat: nam eo usq; imperium prorogabant. Hi Rom. bellum æstates x. sustinere, deinde à Camillo subiugati, de quibus alio in loco narrabitur diligentius. Bacchana apud Antoninum in itinere legitur. Stagna Sabatia unde aqua Sabatina Romæ, lacus Anguillaræ circaq; fons, argumento loci in medio lacus, quia adhuc Sabatinæ uocatur. Alsiuum unde Alsetina Romæ aqua & lacus, quem Brachiani quidam esse putant: & oppidum prope Vicarellum, cuius aquæ Veneris ex inscriptione reperta uocatur forinarumq; uestigia uisuntur. Plinius tamen

Vicus Eluij Sutrium Nepet
Flauianum
Feroniæ lucus
Cremera
Vetralla Forum Casij
Ortanum Ferentia
Ferentinum
Falerij
Veientes
Capenates
Syluæ Arsia Mesia
Stagna Sabatia
Alsiuum Alsetinus lacus
Fons Veneris

& Ptolomæus in littore ponunt ubi nunc S. Seueræ, esse que nonnulli arbitrantur ipsum ex coniecturis cum alijs tum propinquitatis. Nam Strabo x i i i. miliario distare dicit. Fregenæ uerò non aliud putauerim, ut eruditus etiam quibusdam placet, quam Brachianam, ut quasi Fregianum corruptius dicatur. Ex argumento etiam carminis Siliij. Alsiuum, & obfessæ campo squalente Fregenæ. Obfessas uocat & campum squalentem siue ob aquarum salientium penuriam, que in eo est agro, siue ob lacum subiectum olim nemoribus cinctum. Vicus Aurelij nunc Vicarellum: omnia sanè uicina sunt inter se loca. Soracte uicinus urbi mons, Syluestri Pontificis secessus, ubi olim Apollo colebatur, cuius sacerdos Virgilio & Strabone testibus ex Irpinorum familia nudis plantis ardentis prunas perambulabat. In hac parte duo item oppida sita Straboni sunt, Flauianum & Feroniæ lucus. Virg. Flauina quicq; arua colunt: horum nulla uestigia, nisi tantum hodie sancti Syluestri oppidum apparet. Cremera flu. ille existimatur qui nunc uicinus primæ portæ v. ab urbe miliario, hic enim Fabij cum Veientibus prælio congressi periere.

Vicus Aurelij Soracte
Flauianum Feroniæ lucus
Cremera

RES FLORENTINORVM.

FLORENTIAM ob eius historiam ultimo loco referuauimus. Hanc Aretinus à Syllanis conditam dicit: quod omnino esse falsum liber coloniarum nuper inuentus manifeste demonstrat. Nam Colonia Florentia à i i i. uiris niam quidem Romanorum esse, uerum à i i i. uiris deductam ostendit. Sic enim scribitur: C. Caesaris & M. Antonij & M. Lepidi Colonia Florentina deducta à i i i. uiris, assignata lege Iulia. Centuriæ Cæsarianæ in iugera per Cardines & Decumanos: termini rotundi pedales, & distant à se pedes m m. c c c c. Sic igitur existimandum quando de hoc certa principia haberi non possunt, quod etiam Vallæ in quadam epistola placuisse uideo, ut Fesulani & ex uicinis montibus homines ad loca miora descendentes iuxta Arnum habitationes inceptauerunt, diuicq; ab initio teste Plinio Fluentini, quod præfluenti Arno fuerint appositi. In receptione uerò colonie quam supra commemorauimus, quod plerumque nomina mutarent, Florentini appellati. Nam Florentia Ptolomæo, Procopio, pluribusq; ueterum nominatur. Ad hanc postea magnitudinem paulatim peruenit, ter diuersis temporibus mœnibus prorogatis, ut incolis facile dignosci potest. Furorem Totile ut auctor est Procopius quauquam sæpius tentata, dei benignitate incolumis euasit. Eorum res gestas, quod his omnia referata sint, quauquam superfluum est narrare, breuiario tamen percurram, his tantum præteritis quæ in ceteris Hetruriae ciuitatibus commemorauimus, initioq; à Frederico i i. Imperatore sumpto quum omnia ferè ex illo ceperint. Nam quum perpetuum eum ac acerbissimum hostem continuo metuerent, satis habebant intra mœnia se incolumes tantum continere. Hoc extincto x i i. uiros Anno m. c c x x. creauerunt, quos Antianos uocauerunt, nihilque potius eis fuit quam Guefos quos expulerat Fredericus in cunctas Hetruriae ciuitates reducere. Quorum gratia Pistoriensibus primum bellum indicunt, breui admodum prælio laceffentes dum suspectos in exilium pellunt. Et in Apennino Castianum exulum timore manerunt. Montariam item castrum, uti suspexit solo equauerunt. Mox Arctinos, Pisanos, Miniatenses, Volaterranos cum exercitu magis terrentes quam debellantes coegerunt partibus eisdem sudere: Volaterras tamen improuisa pugna transuendo ceperunt liberas dimittentes. Interea Gibellini omnes Florentini qui expulsi fuerant,

Colonia Florentia à i i i. uiris

Antiani creati

rant, quorum princeps Farinata Vbertinus fuerat, Senam se recipiunt, indeq; ad Manfredi Federici filium Sicilia regem, qui tunc autoritate ac potentia in Italia maxime pollebat, oratores mittunt subsidia postulatu, dicentes se huiusmodi incommoda eius causa patrie ue partium sustinere. Ille quum responderet cunctaretur, tandem cohortem tantum unam Germanorum cum suo vexillo misit auxilio, qui cum in praelio ante omnes caderent, vexillo direpto, ac probris omnibus ab hostibus tracto, Manfredum incenderunt, ut Iordanem ducem cum m. d. equitibus supplemento mitteret, qui una cum exulibus Florentinis, Senensibusq; ac Pisanis apud Arbiam flumen praelio commisso memorabilem illam cladem hostibus intulere, ubi dicuntur ex cis ad xxx. milia partim caesa, partim capta: quem exitum fertur Terzianus Aldimarus eques Florentinus satis prauidisse, et sepe frustra in senatu reclamando prohibere uoluisse. Post hac uictoriam illi in patriam redeunt, ac Guelfos expellunt, qui Bononiam se receperunt: Mutinensibusq; ac Regiensibus auxilio fuere partes fugiendi aduersas. Inter hos tumultus Foresius Aldimarus qui caput eorum fuerat, fortissime pugnando cecidit. Duce dein ex eis Guidone Guerra constituto Clementis v. Pontificis amicitiam sibi conciliant, signaq; domestica eius sibi assumunt, aquilam uidelicet rubram sub pedibus luteum tenentem serpentem, seq; dein Carolo tunc primum aduersus Manfredum uenienti auxilio fore pollicentur. Interea Gibellini antequam Iordanes ad Manfredum rediret, consilium apud Emporium oppidi uicinum habent, ubi Senenses, Pisaniq; consulunt omnino delendam esse Florentiam si se saluos esse uellent, nec aliter unquam aduersarijs licere conuiescere. Tunc Farinata patriae incensus amore Meliora deus, inquit, no ego unquam patiar pulcherrimam urbem, quam ipse non condidi, destruere. Inde discedentes Florentini xxxv. uiros constituunt, qui cum Guidone Nouello remp. curent. Hi cum multos ex plebe administrationi promouissent, indignata nobilitas una cum Guidone secessionem facit: primum Alberti tumultum excitant, ac una omnes pro eade diui Ioannis in armis consistunt, Plebs item apud Timothei templum cogitur, quam Guido frustra conatus inuadere eadem die Pratum secessit, postea reuertens clausas reperit portas. Interim intus formidates Guelforum potentiam ac nouam Caroli amicitiam, eos in concordia reuocant, adfinitatesq; inter se iungunt nullo plebis nobilitatis ue discrimine. Quae res quanquam equa, turbas nihilominus paulo post excitauit. Bodelmontes nobilis eques quum ob plebeam sponfam a suis obiurgaretur, eamq; propterea abdicasset, in ponte dum equitaret interficitur. Rursusq; res turbate, ac partes excitatae. Demum Guelfi Gibellinos iterum expellunt, rebelles uindicant, bonisq; omnibus priuant, usq; in hunc diem odio persequentes, magno quide piaculo illius reipub. tum probro Christianae religionis: quodq; peius tolerante Ro. Pontifice, iurant noui magistratus ante omnia se studia partium seruatuos, ac contra fraternam charitatem facturos. Insuper et memoriam nefandi principis horum scelus auctoris ac illius reipubli. perpetui hostis, quam omnibus modis delere debuerant, hoc pessimo dissensionis instituto quotidie renouant. Igitur his expulsis statim partis Guelfae capitaneum externum ac nobilem creant, primusq; fuit Lucius Sabellus. Sed paulatim ad ciues ac plures idem magistratus postea redacti. Dein Gregorius x. illac Lugdanum Concilij gratia proficiscentis, ac ciues ad reducendum exules, utq; communi concordia cum alijs ad Hierosolymitanam expeditionem cogentur exhortantis, iussa contemnentis triennio sacris interdici fuere, a quo nec etiam in reditu prope moenia transiunt, sed tantum a successore soluti fuere, sub Nicolao III. recreati aliquan-

tulum: is Latinum Cardinalem Vrsinum misit, qui reducta exulum parte rem ad otium deduxit, xlii. uiris qui reipubli. inuigilarent creatis. quibus diu bene uiuere non licuit per mortem Nicolai, ex quo alia reipubli. forma mutata. Priores enim artium tres primum creati: deinde sex, singuli e singulis tribubus, quae sex tunc erant: postea xlii. postremo vlii. qui adhuc durant. Inter haec a Gibellinis Bonitium oppidum occupatu Flo. expugnant, soloq; equant, ad habitandum incolis tantum sub monte planities concessa ubi nunc cernitur. Eodemq; tempore Vicarius Rodulphi Caesaris Miniata morabatur, cui minime parebant. Anno quo interijt Carolus rex quem supra nominauit, urbis moenia ampliata, uieq; ornata ultra Arnum. Hoc tempore Nerius Gallura cum reliquis exulibus Pisanis a patria expulsus ad Florentinos se recepit, quorum auxilio damna plurima Pisanis, ut in eorum historia commemorauit, clades etiam illa memoranda apud Bibienam Aretinis illata: de qua, deq; rebus Aretinoru cum ad eum locum ueniam dicam. Quumq; plebs tunc a mobilitate premeretur, necessarium duxere Vexilliferi iustitiae creare: quo etiam tempore Ianus Dobbella tanquam tribunus Plebis insurrexit, uir admodum bonus ac uenerabilis, per motusq; patriae charitate magistratu ac populo consentientibus legem rogauit, qua familiae nobilium xxxvi. seditioforum notabantur, hoc est ab administratione reip. penitus eieciantur. Mox facta quadam caede per eos populus tumultum excitat. Aedesq; potestatis huius cause mali incendit. Ianus confestim ut auctor seditionis insimulatus in exilium mittitur, ubi demum extinctus est. Nobilitas itaq; erecta magistratum rogat legem iniquam contra eos latam antiquari, plebs contra rogat, uentum ad arma, in quibus aliquot dies belli specie citra pugnam consistere. Et haec quidem omnia spatio amorum. Anno uero m. ccc. xcviii. condita a Florentinis apud Arniripam oppida duo, S. Ioannis, et Ficinum, et curia ubi nunc habitant priores ex aedificata, in quo loco prius Vbertinorum domus diruta fuerat. Anno deinde post altero quo fuit Iobileum, Pistorij Cancellarij in duas diuisi partes Albos et Nigros: Florentinam etiam urbem contaminarunt, quum studio componendae pacis ex eis quidam eo uenissent. Hi quum utriusq; factionis essent, domos in quas diuerterant in suam quilibet sectam deduxerunt. Albi apud Verium Cuchiu, Nigri apud Corsum Donatum, hic primu cum sua factione depellitur. Carolus ualestus regis Galliae frater ad res componendas a Bonifacio viii. accersitus, quod legatus eo missus nihil profecisset. Dum florentiae potestas ei facta esset, ecce Corsus irruptione facta per portam Fesulanam qua refrigerat cum auxilio urbem ingreditur, Magistratibus deiectis alios creat, omniaq; commutat, atq; miscet. Carolus post quinque menses quam uenerat abiit aliqua ex parte renormata reipubli. Corsus igitur aliquadiu toleratus, cum demum omnia per uim agere simul et Vgutionis Fagiolani gener nuper factus ad Tyrannidem plane tendere uideretur, iussus est a Magistratibus in curiam uenire, quo negante aedes obsidentur, atq; expugnantur, demum fugiens populo consequente interficitur. Hic exitus uiri. Sed ab initio post eius reditum statim Albi expelluntur, inter quos Dates Alengerius poeta fuit, qui eo tempore legatione apud Bonifaciumungebatur. Nicolaus Pratenfis Cardinalis summa tunc uir autoritate mittitur legatus, is in partes xx. Populum diuisit: plebi fauebat, exules Albos Gebelliosq; una reducere querebat, demum rebus minime impetratis interdicta sacris ciuitate discessit, egitq; cum Bonifacio ut xlii. uiros principes Nigrae factionis accerseret, quibus obtemperantibus alij exules qui erant apud Arretium, certiores facti clam per Nicolaum, numero vlii. milia cum auxilijs Florentiam usq;

Latinus Card
Priores arti
creati.
Bonitium ex
pugnatum
Vicarius Ro
dulphi Caesaris
Vexillifer i
sticiae crea
Ianus Dobb
Familia xlii
v. i. notata
S. Ioan. & F
cinum oppida
aedificata Ca
ria item
Alborum &
Nigros origo
Verius. Cor
sius Donatus
Carolus ual
stus
Dantes expul
Nicolaus pri
Legatus

usque portas irruentes repulsi sunt. Bonifacio tandem utriusque factionis principes uocanti Verius Alborum partium minime paruit, dictans sese nullam habere inimicitiam. Itaque malum hoc ei inde adscriptum. Post haec Florentini facta cum proximis ciuitatibus societate, Lucensibus, Volaterranis, Senensibus, Pisanis, de communi consilio Robertum Caroli regis filium adolescentem ducem exercituum euocant, cum quo Pistorium obsident. Et iam quintus erat mensis quum duo legati opera Nicolai supradicti a Pontifice mittuntur ut ab obsidione discedant: illi quamuis Roberto obtemperante ac in Galliam discedente bellum nihilominus prosequentes xli. obsidionis mense anno mcccvi. Pistorium saluis ciuibus in ditionem accipiunt. Moenia statim diruunt, urbemq; inter se et Licenses diuidunt. Verum postea Lucensibus ex ueteri odio rogantibus ut portae funditusq; omnia diruerentur, non solum non sunt assensi, sed Pistorienses ut se defenderent ultro sunt hortati, eoque liberos dimiserunt. Deinde in Arcianum castrum Vbaldinorum quo se receperant exules conuertunt, idq; uastantes Scarpariam postea in eo loco castrum aedificauere. Interea legatus Neapulis Vrsinus a Clemente mittitur ex Gallia, qui rebus et ipse infectis reuertitur. Deinde Arretinos, qui tunc opera Vgutij Fagiolani Tarlatos Vbertinosq; ac reliquos Gebellinos reuocauerant, bello lacecessunt. Quo fere tempore certos armatos cohibendi causa in agrum misere Volaterranorum, qui de finibus cum Geminianensibus contendebant, iamque ad arma uenerant. An. deinde mcccxi. Henricus vi. imp. petijt per legatos a Florentinis, primum quod ei in Italiam maxima cum gente Florentia iter facturo comiteat, caeteraq; necessaria prepararent: deinde ut ab Arretinorum qui sui essent, bello absterent. Quibus responderunt, primo se non putare posse, cum Romanorum sit imperator, Italiam quam conseruare debuerat, tanta multitudine eum uelle opprimere. Deinde sese eum pro dignitate proq; facultate (modo ueniat amicus) suscipere paratos. Arretium uero non dominandi, sed pacis concordiaeq; inter eos componendae gratia debellare. Interea Robertum regem certis conditionibus quinquennio domum ciuitatis accersunt. Henricus igitur cum Mediolani diu substitisset: inde Romam, postea Florentiam uenit: apudq; S. Saluum castra locat cum ingenti exercitu et exulibus Florentinis; inter quos Dantes erat. Quumq; uicine iam terra rebellarent, intusq; maxima trepidatio esset, non desuit eis deus ac foederatorum fides: qui fuerant, Lucenses, Volaterrani, Senenses, Bononienses: quorum auxilijs tanto periculo resisterunt. Demum ille post dies xl. incensis tentorijs media nocte discessit: Ignis autem cum nondum intellectus terreret ciuitatem, mane re cognita exhilarauit. Inde apud Cascianum proximum castrum, ac in Hetruria mensibus aliquot consumptis, postea domum reuertit. Post cuius discessum facile omnia recuperarunt, ac Pisanis bellum intulere, quibus dux erat Vgutius Fagiolanus: a quo cladem maximam apud montem Catinum sustinuerunt, ubi Roberti regis frater ac nepos cecidere. Roberto tempus imperij triennio prorogatum. Pace facta cum Pisanis Castritijs, qui Luca Vgutio expulso successerat, Florentinos adsiduo bello uexabat, ausus cum Accio uicecomite ad Paretolam altero a Florentia lapide castra ponere. Post triduum inde discedens Montemurium cepit: prius Signiam ceperat. Pistorienses sibi adsciuit: inter eosq; Philippum Tidicem ciuem eorum tyrannum Florentinis aduersum constituit. At illi misso exercitu eum de reipub. deiecerunt oppido capto, quod Castritijs deinde per obsidionem iterum recepit. Post haec Florentini Carolum Roberti filiu, eisdem conditionibus

quibus ante patrem ad regendam remp. per Donatum Acciaiolum equitem oratorem adcerunt. Is enim Donatus auctoritate ac prudentia princeps tunc patriae fuerat: quumq; ob ciuium charitatem de exulibus reducendis ageret, in exilium missus Baroli extinctus est. Huius germanus Nicolaus Cardin. ac uicecancellarius magna item existimatione Pisan. an. mcccvi. decessit. Eodem fere tempore alter Angelus eiusdem familiae, ord. praed. patriae praeful florebat, et Nicolaus etiam eques Neapoli apud Ioannam Viceregem potentissimus: qui et Francum gentilem suum ad regendas Athenas, quae iuris reginae fuerant, misit. Is postea dux eius loci factus annis fere xxx. successoribus eum reliquerat: desitum tandem, Turcarum aduentu. Postremo siquid ornatus deerat, Donatus iunior familiae cumulauit. Sed ad publica rursus reuerto. Florentini ius super Pistoriensibus fuere auxilio, ut Guelfos extorres reducerent. Hi demum per ciuilem discordiam sese Florentinis dedidere his conditionibus, quibus nunc utuntur. Post Castritij mortem Lucam diu obsedere: cuius exitum belli deq; Lucensium cum Florentinis rebus gestis in Luca narraui. Baldi quoque et Friscobaldi nobiles quod uim externam magistratu attulissent, a populo expelluntur. Ioannem Olegium Ioannis Praef. uicecomitis ducem, auxiliante Saccone Aretino Scarperiam obsidentem, per Albertatium Recasolanum reppulerunt: quae uictoria Ioannis et Syluestri equitum ex Medicum familia subsidio uenientium uirtuti est adscripta. Ipsi autem Recasolani exules hosti adherentes, una cum eorum oppido Vertine sublati sunt. Sacconem bello compresserunt, filiosq; ipsius patria ditione ciecerunt. Paulo post et Albertos: quorum domus et Cardinale uno et Eaptista est honestata, uiro antiquario tum doctrinis omnibus ornatissimo. An. mcccxi. moenia postremo prorogata fuere, portaeq; ubi nunc existunt. Primum nanque trans Arnum circa ueterem potem tantum suburbana aedificia et uille hortus permixtae sine moenibus fuere. Deinde producta urbs a templo, olim Martis, nunc S. Ioannis Baptistae ad Thermas publicas et theatrum uetus. Secundo productum pomerium, ex una parte ad ripas fluminis: ex altera usque ad S. Laurentij aedem. Gualterius Gallicus dux Athenarum appellatus: qui sub rege Carolo Remp. Florentinam administrante meruerat, in urbem eodem quo Carolus imperio adcerfuit: qui quum tyrannum magis quam rectorem ageret in curia residendo, magistratu eiecto, omnibusq; minima de causa minitendo intolerabilis factus, a populo domi obsidetur: tandem sequestro Angelo Acciaiole Praefule post x. menses imperio se abdicare coactus, tantum incolumis relicus omnibus in Galliam se recepit. Deinde Pandulfo Malatesta duce aliquandiu usi memorabilem illam obsidionem Ioan. Haucuti ducis Pisanorum passi sunt, qui ad S. Saluum castrametatus est. Paucis post annis ignominiam duce Galeocto item Malatesta inchoata uictoria compensauerunt, captis ex eis mille in triumphum ductis. Ipse uero Ioan. Haucuti qui post Pisanos Gregorio x. contra Bononienses una cum Britonibus militabat, opera Barnabae ad Florentinos transfugit: quum paulo ante Rodulfus Varanus qui in Florentinorum exercitu Pandulfo supradicto ut pigro duci exauctorato successerat, ad Gregorium transfugisset: a quo sacris interdici fuere quod auxilia una cum Barnaba Bononiensibus tulissent: per Urbanum i. postea recociliati: quo tempore Carolus Pannoniae rex qui pro Sicilia regno contra Ioannam uenerat, a Florentinis diu pollicitem repetebat: quem et illi a suis ceruicibus x. mil. aureis depulerunt. Mox Arretiu ab Ingeranio Ludouici Andegauensis duce l. mil. emerit. Sed et alia quoq; loca omnia tunc forte consecuti sunt, quae post Gualterij tyrannidem

Robertus dux
Florentinoru
Pistorium ob
fidetur
Arcianu ubi
Scarparia
Neapulis Le
gatus
Volaterrani
cum Gemina
nensibus de fi
nibus conten
dunt
S. Ioan. & F
cinum oppida
aedificata Ca
ria item
Alborum &
Nigros origo
Verius. Cor
sius Donatus
Carolus ual
stus
Dantes expul
Nicolaus pri
Legatus
Contra Pifa
nos
Castritij Luc
fis obsidio
Carolus Ro
berti

Donatus Acciaiolus
Pistorium
Baldi
Friscobaldi
Ioan. Olegius
Recasolanoru familia
Ioanes & Syluester Medices
Gualterius dominus
Pandulfus Malatesta
Galeoctus
Rodulfus Varanus
Arretium

Volaterrae Miniateses nidem in libertatem se reducerant. Volaterranos sponte in fidem deditos ob discordiam ciuilem habuere. Miniateses item paulo ante Caroli aduentum, uerum paulo post uenientibus eò Teutonicis rebellauere. Demum in potestatem redactis per Bernardonem ducem, haud multo post Benedictus Mangiadorus patrie princeps, è Miniato tunc exul, in oppidum irruptione cum paucis facta magistratum Florentinum interfecit, libertatem conclamando, nemineq; prosequente eadem subito uia incolumis regressus est. **Geminianum & Collem** paulo post, sponte item ob diffensionem sese deditibus oppidanis, habuere. Pratum ex regina Ioanna & Ludouico Andegauensi mercati sunt, conciliante rem Nicolao Acciaiole equite supradicto. Cortonem à Ladislao Siciliae rege l. x. millium etiam commutatione acceperunt. Vallem Arni superiorem eiecit Vbertinis Paçtijs simul & Comitibus Guidis qui ea loca tenebant. **Comites Guidi** enim Guidi annis fere cccc. initium habuere hoc modo. Otho Imper. quum quondam in templo die S. Ioan. Baptistae in solennibus adesset, spectaretq; quandam puellam nomine Baldracam admodum forma praestantem, alioqui de plebe & pauperem, parente tentata in spem ea potiundi uenit: illa acerbissime reuult, malleq; se pauperem esse dictitans quam impudicam. Quamobrem Imp. nobile responsum admiratus decreuit eam pro uirtute munere, Guidoniq; uni ex suis nobilibus adolescenti eadem hora locauit: iussitq; domum magna procerum frequentia comitari, pro dote castris plurimis & apud Vallem Arni & apud Casentinum concessis. Hinc comites Guidi appellati: ex quibus Guidum Guelforum ducem supra memorauimus: quumq; per tyrannidem cuncta agerent, sublata una cum castellis eorum sunt: ac ex his partim Terranoua in Aretino edificata. Vltimus sane ex eis Franciscus Roberti filius: qui quum Puppium castrum in Apennino teneret, spe potiundi Casentini se Nicolao Picinino tunc hosti dedit: ex quo à Florentinis deinde expugnatus saluis rebus ac liberis ex cõditione discessit. An. mccc. lxx. orta seditio ob legem monitoriam latam: qua multae familiae monebantur, hoc est, ab administratione reip. & magistratibus obtinendis reiciebantur: quam quum Syluester Medices Vexillifer antiquasset, plebs in autorum legis domos impetum faciunt: post hac Syluestro successorem ipsimet creant de plebe Michaëlem Landi: sed plane repugnante nobilitate, ac infimos homines ad magistratus admittere nolente, plebs ad S. Mariam nouellam secedit, suosq; ibi dies aliquot creauit magistratus, in forum deinde armata prodijt, cui Michaël equum conscendens sequentibus bonis partim ui, partim propriae dignitatis aspectu occurrendo, rem ad otium & concordiam deduxit. Post hac externa nascitur turbatio per tempora Caroli IIII. Imper. Morialis genere Gallus miles S. Ioannis, praedonis modo in Casentinum cum equitum octo milibus irrupit: quo facile repulso, non diu post alter item praedo insequitur, Conradus Lindus homo Germanus: qui quum ab Apenninocolis circum obsideretur, oratores tunc Florentinos ad eum missos retinuit, stratagemate usus donec paulatim illis fauentibus se in tutum recepisset. Deinceps bellum insecutum Mediolanense, quod Florentini xli. annis aduersus Ioannem Galeatium magna perseuerantia ac animi magnitudine gesserunt ex sententia Ioannis Riccij equitis, qui longa oratione populo persuasit, hostis tyrannidi ac cupiditati dominandi, omnibus uijs ac uiribus occurrendum, iniurijs eius plurimis commemoratis: ne & ipsi sicuti reliqua frere Italia in miseram eius inciderent seruitutem. Nam Vicecomitum aliorum prius arma potuisse superari monstrauit, quum Praefuli Ioanni & eius duci Ioanni Ol-

gio sepe restitissent. Igitur Galeatius ex omnibus eius terris Florentinos discedere iussit. Duces utrinque plures. Ioannes Haucutus Florētinus in medio fere belli tempore extinctus: statua in templo equestri Florentiae honoratus contumelatur: cui Bernardonem Guasconem suffecerunt, qui olim dux Britonū in Italia à Gregorio xli. missus ad tuendam eius ditionem, se in patrimonio adreptis quibusdam Pontificis castris continebat. Deinde Orlandus Malauolta nobili inter Senenses genere Florentinis adhaesit, quare à suis ciuibus qui partes Vicecomitis sectabantur exilio cum tota familia multatus est. Huius successor Ioannes Malauolta duci postea Philippo in bello Brixienfi militauit. Vicecomiti uerò Ioantedesco nepos Saccoris Aretini se autorauit. Cui initio belli extincto Ioannis Accij filius Vbalinus successit, Albericus item de Barbiano, Octobonus Parmensis. Adcersita etiam Florentinis externa auxilia, Robertus Imp. cui uenienti Venetias missus Ioan. Medicis Cosmi pater ad exoluenda c. mil. Iacobus Comes Armoricarum & Stephanus Bauariae dux per Ioan. Riccium & Rainardum Bonfiliacium equites legatos, ambo exitu infelici. Nam alter dum auxilio Florentinorum Franciscū Carrariensem Paduae à Galeatio ablata restituere conaretur, spe pacti stipendij frustratus redijt domum. Alter Iacobus dum Alexandriam nititur inuadere, à Iacobo Verme duce se in castra post pugnam recipiens de improviso à tergo petitur, ubi magnam suorum caedem passus etiam ex uulnere paucis post diebus extinctus est. Cum de pace Genuae conuenirent apud Antonium Adurnum ducem, roganti oratori Ioanni Galeatii quis pro hac sponderet: Guido Delpalagio Thomae equitis filius, uir moribus integerrimis unus ex legatis, Hic ensis ait, qui utriusque uires expertus est. Verum paulo post rupto utrinque foedere bellum repetitū, nec diu post intermissum, anno uidelicet mccc. ob pestilentiam Florentiae maximam insecutam, qua ad xxx. hominum millia periere: quando & Rinucium Farnesij qui eis militabat extinctum magno honore sepelierunt. Bellum igitur post hac maioribus uiribus infelicitate instauratum apud Casalecium Bononiensium uicium, ubi copia Florentinorum omnes periere Bernardone etiam duce capto, & Bononia quae ad eam diem in societate populi Florentini fuerat sub iugo Mediolanensium missa. Iam prope moenibus ipsis Florentinis timebatur, nisi interim morte Galeatii ex morbo contracta reipub. diuina prouidentia subuenisset. Consumpta traduntur in eo bello ad decies centena & ducenta aureorum millia. Post eius obitum Philippi filij factionibus etiam aduersi fuere, cum quo primum apud Senogalliam male re gesta duces ille suos in Apennino uaria Florentinorum oppida direptum misit: at Florentini inuis cum Venetis societate causa fuere ut ab illis Brixia occuparetur: contraq; item Picininum ad eam urbem obsidendam ab eo missum, Nannem & ipsi Strotium cum ccc. equitibus miserunt: ille rursus pro Lucensibus aduersus eos Picininum, Franciscum Sfortiam. Post Mediolanense Pisanum renouatur. In principio belli Bertoldo Vrsino & Comite Cauri ducibus sunt usi, quibus quod apud Vicum Pisanum menssem iam consumpsissent, bellum ducere uisus, successor miserunt Ludouicum Melioratum Innocentij vii. fratris filium, qui Angelum Pergulensem Pisanorum ducem cum m. d. equitibus apud Volaterras profligauit, alterum dein ducem Gasparē Vbalinum fregit. Quoniam uerò reliquam hanc historiam in Pisanorum descriptione commemorauimus, tantum haec ultima repetam. Cum Ginus Caponius missus à Florentinis Sarazanam ex Gabriele Vicecomite c. c. aureorum millibus Pisas mercatus est, ex illo ciuitatem capientes mox inde irruptione facta reiecti, conclamataq; à populo

Mors Io. Ham cuti

Malauolta Senensis

Ioantedesco Ioan. Accij Vbalinus

Pestilentia Florentiae Rinucium Farnesius

Nannem Strotium

Comes Cauri

Ludouic⁹ Melioratus Angelus Pergula Gaspar Vbalinus

à populo libertate obfessio rursus renouatur: interim Burgundiae ducis orator ad Ginum qui una cum Maso Albizo equite, bello praefectus erat, in castra uenit nunciatum, ut ab expugnatione suorum dediticiorum abstineat: quumq; neganti audacius minitaretur, Ginus euestigio iratus eum in Arnum comprehensum deiecit iussit. Post itaque menses xlii. urbem Ioanne Gambacurta prodente consequitur, in eaq; primus Praetor ius dixit, ac concionem habuit ad populum ad bene sperandum adhortans, qua cunctorum animos demulsi. Cui Bartholomaeus Ciampolinus uir facundia auctoritateq; praeditus dicitur respondisse. Florentinorum deinde rempub. Nicolaus Vzano administrauit, uir opibus potens in bello, qui auxilium Bononiensibus contra Ioannem Galeatium ferens captus, & Papiæ in carcerem coniectus est. Cui Pallas Strotius eques successit, qui orator Fauentiam ad componendam cum Philippo & Venetis ac Florentinis pacem profectus est, quò partes conuenerant. Huius prosapia maxime praepolluit cum diuitijs tum equitibus, Nanne quem supra diximus, Thoma, Philippo & altero Pallante. Ferraria quoque, quò se pridem recipere per exilium, propagauerunt, ubi Titus etiam Strotius elegiarum scriptor, sed & aedes inuidiosae Philippi Strotij nuper exstructae, priuatorum aedificia cunctorum in Italia antecellunt. Igitur Pallantis potentia, Cosmum Medicem expulit, qui post annum quo Paduae exulauit à ciuibus reuocatus, talionem & ipse aduersarijs reddidit. Huius pater Ioannes Riccius mercator in patria diues memoratur: maiores item equites illustres mihi supra nominati, quos omnis aliosq; simul aetate sua Cosmus rebus gestis antecelluit, neque unquam priuato talis potentia, neque ineredito sapientia par, neque denique mercatori tot contigerunt diuitijs, neque illis, quod magis mirandum, quifquam & magnificentijs & religiosius est usus, egentibus opitulando, templa plurima per orbem construendo, ac reip. subueniēdo. Quumq; unus omnia posset, non omnia uoluit, quantoq; ei plura licuere, tanto magis in se suam fortunam uisitando sibi dene gavit. Eoq; prudentiae fama peruenit ut eius dicta factaq; pariter celebrentur. Francisci Sfortiae maxime amicus, tum Baldassaris Cosse olim Ioannis xxxlii. cuius Thesaurarius fuit. Eius tempore concilium Florentiae ab Eugenio celebratum: & basilica Reparata ab eodem Pont. dedicata: cuius rei gratia pons ligneus mira celeritate exstructus ab aede praedicatorum ubi ille habitabat, usque ad basilicam sorte pertingebat, auleis ab lateribus supraq; opertus: quod opus non magnificū solum, sed necessarium uisum ob mortalium multitudinem uias replentium, qui ad eam celebritatem conuenerant. Cuius etiam Pontificis Cosmus postea auxilio nobilem illam uictoriam apud Anglarem oppidum contra Nicolaum Picininum à Philippo duce missum adsecutus est, quibus meritis pater patriae fuit à ciuibus appellatus: decessit anno aetatis lxxx. salutis mcccclxxlii. Petro potentiae successore relicto, quem simul & Ioannem ex Contestiae matrimonio ex Auerniorum familia susceperat. Is igitur moderato quietoq; fuit ingenio, missusq; quondam uiuente patre legatus una cum Dietisaluo Nerone, Angelo Acciaiole, & Nerio Gimi ad Franciscum Sfortiam nouum Mediolani ducem de gratulatione. Idem postea uiri praeter Nerium in eum anno mcccclxxlii. coniurauerunt autore Luca Pycto. Is in repub. & popularitate celebris & aetate iam grauis indignum ducebat iuueni cedere, ac tyrannidem eo modo in libera ciuitate ex successione continuare. Angelum dolor repulsa matrimonij sollicitabat, quum ille filium eius generum nobilitate primarium praedio recusasset. Dietisaluum uerò uetus in eam familiam odium. Igitur hi Nicolaum Sode-

Nicolaus Vzano

Pallas Strotius

Cosmus

Conciliū Florentiae

Coniuratio Pyctana

rinum eiusdem factionis uirum nacti, summum tunc Magistratum obtinentem, Decemuiratum abrogauerunt: cui dandorum adimendorum magistratum erat potestas. Planeq; hoc modo effecerant, ut partes Pyctanae praevalerent, ac quae sitam ab initio libertatem in suam libidinem atque potentiam conuerterent. Petrus uerò à suis etiam exciatus cum Nicodemo tunc ducis Mediolanensis Florentiae legato agit, ut eius opera ducis, familiae Medicum iustis de causis amicissimi, auxilia propece sibi mittantur. Illi contra ex Borso Estensi Ferrariae duce suppetias conquirunt. In hoc tumultu quum utraque copia prope urbem in armis consistentes imperata expectarent: Soderinus iam magistratu functus, ac consilio & audacia promptus, ut rem ad manus quandoque deduceret, cum trecentis Germanis armatis, è diuersis tabernis conquisitis, ad domum Lucae se confert, eo animo ut reliqui coniuuati cum suis quifque uiribus eò conuenirent, indeq; in Petri domum uno impetu irrumperent. Verum Luca prohibente, qui iam antea clam placatus rem animo detrectare coeperat, non ulterius processum, paulatimq; magistratu publico & amicis utriusque interuenientibus in concordiam uentum. Petrus ut inuidia cederet populari, se in uillam suam Caregium transferri iussit, morbo articulari impeditus, quo toto fere tempore dum fuit in potentia laborauit. Aduersarij interea minime quiescentes, ut qui temporis necessitate concordiam magis simulauerint quam ex animo inuenerint, Borsianos milites qui in loca uicina se receperant conuocare, ciuesq; rursus ad studia libertatis animare coeperunt. Petrus certior factus in urbem reuertitur. Sfortianos & ipse quos iam domum remiserat propece reuocat, clientelasq; subditorum undique conquirat. Quumq; iam & auxilijs & ciuium studijs superior appareret, inimici paulum retardati, tum res ad otium rursus deduci uidebatur. Petro interim & Luca sollicitantibus populus in forum in concionem quam parlamentum uocant cogitur, ubi Decemuiratus restitutus, ac de nouo xlii. uiri creati, qui exilij necisq; ciuium potestatem haberent, Luca uerò ut ciuitatis liberatori publice priuatiq; actae gratiae: Quod factum aduersarij cum manifesto in sua capia redundare animaduertent, sumptis quae poterant bonis celeriter ex urbe profugium: Angelus Neapolim, Soderinus Ferrariam, Dietisaluius Bergomum, ad ueterem amicum atq; hospitem Bartholomaeum Colium, qui tunc patriae princeps armorum gloria ac militiae disciplina in Italia florebat, cumq; ad reducendos exules animat, monstratq; ex re ac gloria eius, tum Venetorum quibus esset autoratus, fore, eorum partes Florentiae praeualere. Ille senatu Veneto consulto suis exulumq; auspicijs negotium suscipit, ac quantum maximum potest equitum pedumq; numerum scribit, dissimulans se nunc regem Neapolitanum, nunc Mediolanensem ducem petiturum. Hi enim ambo in amicitiam atque auxilium Florentinorum conueniant, ac Fredericum Urbini ducem cum exercitu miserant, qui per uallem Ancononis, quae est agri terminus Florentini Aemylia uersus, itinere facto in Fauentium populabundus irrupit, quod Astorgius Manfredus princeps eius urbis Florentinorum militiae autoratus ad Venetum defecisset: quumq; Colium, qui plane uiribus ac numero superior erat, aduersus uenientem conspiceret, progressus ulterius loco munitissimo castra posuit: eo quidem animo, ut copias sociales quae iter dicebantur ingressae, minori periculo expectaret: nec tamen propositum tenuit, quum haec diutius tardarent quam credebatur, & munitionibus castroru aduersus potentem exercitum fidendum non iudicaret. Itaq; hunc quoq; locum dimittens inter oppida cui Bononiense cognomen est, & forum Cornelij confedit: quorum alterum Bononiensium

Decemuiri abrogati

Decemuiri instaurati

Bellum Colianum

Astorgius Manfredus transfuga

nienſium dioceſeos erat, altera ciuitas Thadei Manfre-
 di, quos ambos pro ſocialibus ſentire tunc erat opinio. Bel-
 lum hoc modo aliquot annis protrahit laeſantibus utrin-
 que potius quam dimicantibus inter ſe hoſtibus, cum nulli-
 bi conatus ſuccederent, ac uirtus militum propere eſſet:
 nam omnes ſere Italiae duces utrinque conuenerant. Poſt
 haec Dictifaluuſius ſe Ferrariam recepit, ubi aliquandiu mo-
 ratuſ demum Romam uenit: ibiq; breui poſt tempore apud
 filium Zenobium exceſſit annorum ſere LXXX. ſituſq; in
 aede Mineruae ingredientibus dextrorſum, uir animo in-
 quietuſ, ingenio ſagax, alieni appetentiſſimuſ, ſui parciſſi-
 muſ: nam ad XXX. millia numum aurcorum digrediens
 ſecum extulit. Quatuor item eius fratres, inter quos praef-
 ſul fuit Florentinuſ, in exilio pariter extincti ſunt. Petruſ
 autem Mediceſ ſoluto bello Coliano paucis poſt annis exceſ-
 ſit, articuloſum doloribus conſumptuſ: cuiuſ gratia do-
 mi ſe diu continerat. Laurentiuſ eius filiuſ adoleſcens, una
 cum Iuliano fratre ex coniugio Lucretiae Tornabonae geni-
 tuſ, rei priuatae ac publicae hereditatem adiuuit, auro ſimi-
 lior quam patri, autoritateq; iam in ea etate conſtantiq;
 ſenili, quae una cum annis creuit: nec ſolum familiae, ſed pa-
 triae lumen attulit, ut illa inter orbis terras non ſolum pul-
 cherrima ſed feliciffima ac potentiſſima haberetur. Eiuſ
 item adiecit imperio Sarazanam ac Petramſanctam in re-
 gione Lunenſi, propagatis etiam in parte Aemyliae finibus.
 Paſſuſ et ipſe coniuurationes uarias, ſed Paſtianam inter
 alias periculoſiſſimam, quae hoc modo ſe habuit. Romae
 duo Franciſci Paſtiuſ et Saluatiuſ Praefuluſ Piſanuſ autores
 fuere: Hic quod in honoribus ac adipiſcenda praefulatuſ
 poſſeſſione Laurentium aduerſum haberat, alter quod
 quum ſe nobilitate, ingenio ac prope diuitijs, parem eſſe
 conſpiceret, non aequae potentia, dolebat. Igitur hi cum
 Hieronymo Riario Sixti IIII. neceſſario rem communi-
 cant, quod ei pariter inuiſum illum ſciebant. Nam quum
 theſauri Pontificij cuſtoſ ab initio fuiſſet, in Tiſerni obſi-
 dione Nicolao Vitellio Tiſernati auxilium ſerre clandeſti-
 num contra Pontificem deprehenſuſ fuerat. Conſcio igitur
 et aduente Pontifice Piſaſ primum, deinde in uillam Pa-
 ſtianam proſecti dies aliquot in ea ſubſtiterunt dum reli-
 quos coniuſatos adhiberent, remq; omnem ordinarent. In-
 de uero X. Calendis Maij die dominico an. MCCCCLXXXV. IIII. coniuſrati ſpecie rei diuinae Florentia ueniunt
 ſimul cum Raphaelo legato Hieronymi propinquo, qui una
 ſeu forte ſeu conſilio aderat, eſt ſchola Piſana nuper factuſ
 cardinaliſ. In aedem omnes Reparatae mane ad ſacrificium
 conueniunt. Saluatiuſ interim cum ſuis clam armatiſ tem-
 plo diſcedens, in curiam ut Caſarem Vexilliferum alloqua-
 tur alio ſimulato negotio proficiſcitur, eo tamen conſilio,
 ut orta caede in templo ipſe praefo eſſet, qui curiam ſimul
 cum magiſtratibus inuaderet. Igitur dato ſigno cum Eu-
 chariſtia attolleretur: Bernarduſ Bandinuſ primuſ, Iu-
 lianum Laurentij fratrem conſpedit: Antoniuſ Volaterra-
 nuſ, qui primas ſibi partes depopofcerat odio ductuſ ueteriſ
 in Volaterranoſ iniuriuſ, Laurentium ex alia parte
 aggreditur poſt tergum, paululuſq; intra uigulum ferit,
 quum ille ſtatim ad clamorem conuerſuſ iclum uiaſſet, ac
 iterare uulnuſ uolentem propere ſubterfugit in aedis ſacra-
 rium proximam, ubi a ſuorum multitudine exceptuſ ac ſer-
 uatuſ eſt. Fama interim cum eſſe uiuum peruagante, ani-
 muſ Laurentianuſ additur. Coniuſrati alij alio diſſugiunt
 praeter Iacobum Paſtiuſ equitem, qui equo urbem per-
 currens ad libertatem populum excitabat, quumq; nemi-
 nem proſequentem uideret, protinuſ egreſſuſ porta Fauentia
 fugam adripuit. Regatuſ eſt templo a ciuibuſ in curiam
 ductuſ ac cuſtodie tradituſ, tum pro uiri dignitate tracta-

tus eſt. Interea Saluatiuſ qui cum Vexillifero de induſtria
 ſermonem protraherat ut ſinem expectaret, ſtatim compre-
 henſuſ et ipſe eodem die cum omnibuſ ſuiſ ſontibuſ et in-
 ſontibuſ, ſimul et Franciſco Paſtio, Iacobo Saluatiuſ, ac
 Iacobo Poggij filio, qui et ipſi inter coniuſratos erant, ad
 Curiae ſeneſtras ſuſpenſuſ fuit. Poſtridie uero eius diei Re-
 natus Paſtiuſ (nam iſ tantum conſciuſ fuit, in uillamq;
 abiit ne rei quam minime probaret intereſſet, tantum ei
 nocuit ingenij opinio quo caeteriſ gentilibuſ praefabat, et
 quo potentiſſimum formidatuſ erat) ſequenti uero die Iaco-
 buſ Paſtiuſ ſimul cum Ioanne Baptiſta Montefecio e fuga
 retractuſ eundem exitum habuere. Iſ enim Ioanneſ Bapti-
 ſta miles erat Hieronymi, cui datum ab initio negotium
 Laurentium inuadendi: Verum, qua mente aut conſilio
 neſcitur, rem eodem die detractauit, eiufq; officio dele-
 gatuſ Antoniuſ quem ſupra nominauit: nec tamen propterea
 ſupplicium euafit. Antoniuſ uero octauo die in caenobio
 prope Poſteſtatiſ aedeſ repertuſ ſimul cum Stephano idem
 ſubiit fatum: erat autem Stephanuſ Iacobi Paſtij ſcriba,
 qui Antonium ſequi remq; iuuare ſe receperat, ac mini-
 me praefiterat. Adfuit eodem die e coniuſratiſ Ioanneſ
 Franciſcuſ Tollentinuſ ex agro Forocornelienuſ cum pedi-
 tibus mille, totidemq; Laurentiuſ Tiſernas ex alia par-
 te, qui ubi rem infectam uiderunt, magno ſe periculo do-
 mum receperunt. Hoc nuncio Pontifex accepto Laurenti-
 um ſacriſ interdicit, quod dei ſacerdotuſ legatuſq; atti-
 giſſet. Ille uero ut eiuf placaret animum, legatuſ remiſ-
 ſit. At Pontifex nihilominuſ bellum Florentinuſ ob eum
 aperte decreuit, ſociumq; ad id regem Siciliae Ferdinandum
 adſciuit, qui ſimul Alſonſum regis F. Calabriae, et
 Fredericum Urbini, duceſ cum exercitibuſ miſerunt, ut
 agrum eorum Senis uicinuſ popularentur. Laurentiuſ uero
 in republica confirmatuſ, ac a populo poteſtate accep-
 tiſ, Herculeſ Eſtneſem cum copijs in occurſum mittit,
 qui apud montem, qui dicitur Imperialiſ, conſtitit. Hic
 enim mons tanquam compedeſ ex ea parte iacet, natu-
 rae munimine ulteriuſ procedere uolenteſ facile prohibe-
 nſ. hoſteſ itaque iam Caſtellana, Brolio, Cacciano,
 nonnulliſq; circa Caſtellis expugnatiſ, hunc montem pe-
 tentes poſt dies aliquot ſuperauerunt. Inde ad oppidum Col-
 lem caſtrametauerunt, quod etiam paucis diebuſ quanquam
 munitiſſimum in poteſtatem receperunt, praeter partem
 ſuperioreſ, quae reliquiſ aediſicijſ arcib; modo ſuperemi-
 net: quam ſi expugnaffent, nihil erat reliquum quam ad
 moenia Florentina procedere. Laurentiuſ uero quum iam
 periculum imminere conſpiceret, ultro decreuit ad regis
 hoſtiſ miſericordiam conſugere. Itaque ad ſuoſ oratione
 habita, ac proſeſſuſ ſe reipublicae cauſa periculo obiectu-
 rum, itinere per mare Tyrrhenum factuſ Neapolim cele-
 riter adplicuit, ubi humaniter exceptuſ ſuppliciuſ ueniam
 petijt, ac cum rege annui cenſuſ pactione tranſegit, pau-
 ciſq; poſt diebuſ incolumiſ ad ſuoſ regreſſuſ eſt ac bellum
 diſſolutum. Quod factum pontifex quanquam grauiter tulit,
 quod ſe neglectum praeterituſq; uiderit, auxilijs ta-
 men deſtitutuſ pacem coactuſ eſt facere. Quamobrem ora-
 toreſ XII. ad eum miſi qui ueniam praeteritorum pete-
 rent, ac populum Florentinorum communi cauſa expia-
 rent. Fuere autem hi, Franciſcuſ Soderinuſ, praefuluſ Vola-
 terranuſ, Antoniuſ Rodulſuſ, Ioanneſ Ianſiliatiuſ, Pe-
 truſ Mimerbertuſ, equeſtriſ ordinis omneſ, Guidantoniuſ
 Veſputiuſ iureconſultuſ. Maſuſ Albizuſ. Giniuſ Caponiſ.
 Iacobuſ Lanſfredinuſ. Dominicuſ Pandolphinuſ. Ioanneſ
 Tornabonuſ, et Antoniuſ Mediceſ. Ex hiſ Praefuluſ
 caput legationiſ orationem in ſenatu habuit, ueniamq;
 petijt praeteritorum. Die deinde dominico primo aduen-
 tuſ,

Dietefaluuſiſ finis

Laurentiuſ Mediceſ

Coniuſratiſ Paſtiana

Bernardus Bandinuſ Antoniuſ Volaterranuſ

Ioanneſ Franſ Tollentinuſ

Laurentiuſ Tiſernas

Oratoreſ XII. Florentini

tus, anno MCCCCLXXX. omneſ mane in porticum ba-
 ſilicae Petri conueniunt, Pontificem atque patreſ praefo-
 lanteſ. Ibi Pontifex pro ſoribuſ templi procumbenteſ ad
 genua, uiritim de more uirga conuerberatoſ terga expia-
 uit, ingreſſi deinde baſilicam ſacrificio interſuere, quo per-
 acto domum reducti ſunt omnium patrum familiaſ comi-
 tantibuſ, Nam priuſ Urbem nemine de more obuiam pro-
 cedente ingreſſi fuerant. Poſt haec Laurentiuſ deſunctuſ
 periculo reſipiſcere paulatim, maioreq; poſtmodum apud
 ſuoſ ciueſ eſſe autoritate, ac Tyranno propiuſ agitare, cum
 ſicarijs incedere, excubijs ac nuncijs diligentiuſ inuigila-
 re, Denique amiſſaſ in bello facultateſ undecunq; recu-
 perare cepit, Vir aſpectu triſti, ore truculento, ſermo-
 ne ingratuſ, animo factioſuſ, in curiſ agitans continuo praef-
 ter unum muſicae ſolatiuſ, natura tamen non uti monſtra-
 bat inclemeneſ aut inciuiliſ: Nam cum Saluatiſ poſt eam
 coniuſrationem adſinitatem inuiſ. Mihi quoque quem An-
 tonij ſupradictiſ fratris mei grauiſ cauſa ſuſpectum redde-
 re debuerat, epiſtolam humanitateſ ac officij pleniffimam
 ſcripſit, adeoq; elegantem ut eam a Politiano ſcriptam
 omnino putauerim, niſi ille poſtea iuraſſet Laurentij in-
 genio dictatuſ, qui pauciſ, ſi quando a curiſ eſſet uacuuſ,
 in hoc genere cederet. Ingeniorum alioqui cenſor fuit at-
 que amator: nam Piſiſ ſcholaſ liberaliuſ artiuſ inſtituit,
 Florentiae quoque Graecae diſcipline, Demetrio uiro do-
 tiſſimo adceſſit. Ex matrimonio Clariciſ Urfinae Petruſ,
 Ioanneſ, et Iulianuſ, ſeminaſq; triſ ſuſcepit, quarum una
 Magdalena Franciſco Innocentiſ VII. Pontificiſ filio lo-
 cata, cauſa fuit ut Ioanneſ frater Cardinaliſ fieret. Exceſ-
 ſit ex morbo annorum ſere XLV. in uilla ſua Carigiſana
 IIII. Iduſ aprilis MCCCCLXXXII. Paulo ante
 prodigiũ uiſum, taetum de caelo templi culmen diuſ Repa-
 ratae: inde ſaluo caetero aediſicio marmor quadratuſ, in-
 genti uafſtaq; mole, ad imum deiectum, ita politiſ lateribuſ
 ſicuti antea poſituſ fuit, lataq; in uertice ſeneſtra appa-
 ruit, quod praefagiuſ plerique poſtea duxerunt partiſ imperij
 Florentinorum per Laurentij mortem ruiturae. Pe-
 truſ rem deinde ſuſcepit ſeuuſ natura, quam ab initio diſſi-
 mulare conatuſ, poſtea manifeſto oſtendit, in proximouſ
 ac propinquouſ primum erumpendo, partemq; eorum nul-
 liſ ac leuib; de cauſiſ in exilium mittendo, partem etiam
 grauioriſ ſupplicij poena territandouſ, aliaq; praeter mode-
 rationem ſuorum maiorum tentandouſ, quae liberi populi ſta-
 tuſ iam ſerre non poterat. Itaque quum Caroluſ Galliae
 rex eo tempore contra regem Neapolitanum proficiſcens
 tranſitum peteret, ipſe factionem Urfinorum ſuorum ſe-
 ctatuſ qui Neapolitano adhaerant, manifeſto negauit aegre
 populo ſerente. Imminente deinde periculo, et hoſte ap-
 propinquante, ſibi metuens una cum Paulo Urfino (qui
 tunc Florentinuſ militabat) ſenatu aut populo minime con-
 ſulto, regi obuiam proſectuſ Sarazane circaq; oppido-
 rum arceſ munitioneſq; tradidit. Florentini uero ſe ſug-
 gillatoſ ac neglectoſ aſpicienteſ grauiter tulerunt, pri-
 muſq; Franciſcuſ Valoruſ uir annis ingenioq; grauiſ uoci-
 ferari cepit, rem indignam iuuenem pati reipublicam ad-
 miniſtrare, cui nec metuſ ulluſ, nec ciuium reſpectuſ, aut
 ſanuſ ſit conſiliuſ: quem etiam ſecutuſ Tanauſ Nerliuſ
 homo diueſ ac animo libero, populum animauerunt, ut no-
 uam poſt eum legationem ad regem mitterent, cuiuſ caput
 Hieronymuſ Ferrarienſiſ ordinis praedicatorum, de
 quo plura poſtea dicemus. Hic ſeſe regi excuſat, culpamq;
 praeteritae contumaciae in Petrum reijcit, populum per ſe
 eiuf maietaſ deuotiſſimum ſemper extiſſe. Petruſ igitur
 reuertenteſ quum iam mituſ omnia tentanda ac huma-
 niuſ fore conſpiceret, ultro in Curiam uenit magiſtratibuſ

Prodigiũ

Petrus medicus

Caroli regis aduentuſ

Legatio Florentinoruſ ad Carolum

rationem rerum a ſe geſtarum reddituruſ, quouſ quum pran-
 denteſ offendiſſet, poſt prandiuſ reuertit turba ſuorum
 comitatuſ: quem procul uenienteſ quum Iacobuſ Nerliuſ
 unuſ ex magiſtratibuſ adſpiceret, ad foreſ cum liſtoribuſ
 proruit, cumq; ſe admiſſurum dixit, ſi ſoluſ ingredia-
 tur, Petro uero iſtanti foreſ clauſit. Ille ubi ſe uidit ex-
 cluſum, propere domum redijt, metuq; maioris mali quan-
 ta potuit celeritate equo conſenſo diſceſſit. Poſt haec Gal-
 li Florentiam ingreſſi quam maximam omnibuſ incuſſerunt
 timorem, quod praefertim in ciuium domibuſ habitarent.
 nihil tamen eorum quae expectabantur euenit, ſaluſq; re-
 buſ ac pudicitia mulierum poſt diem octauum diſceſſere.
 Reſpublica deinde ad popularẽ redacta ſtatim aequae ſe ha-
 buit aliquandiu, exuleſ omneſ reducti, a caedeq; tempera-
 tum, quae in rerum huiuſmodi mutationibuſ fieri ſolet: con-
 ſilij locus ampliatuſ, auctuſq; numeruſ uſque ad ciueſ mil-
 le et quingentouſ. Quumq; tempore procedente ex inſima
 plebe homineſ adminiſtrationi adhiberentur, nobilitateſ au-
 tem ſuſpecta eſſet, paulatim ciuitaſ diuiſa clandeſtineq;
 diſcordiae ceperunt, ex quo reipublicae autoritateſ dimi-
 nuta. oppida etiam quaedam rebellare ceperunt. Poli-
 tianum quod ſepiuſ tentatuſ nunquam receptuſ, Saraza-
 naq; ac Petraſancta ad antiquouſ dominoſ redierunt. Piſa-
 ni item de quibuſ paulo poſt dicam, rebellauerunt. Petruſ
 autem quum poſt annum redituſ in patriam per uim fru-
 ſtra tentaſſet auxiliante Virginio Urfino, iterum poſt an-
 noſ aliquot idem expertuſ maioribuſ copijs ad moenia pro-
 pe adceſſit nulliſ reſiſtentibuſ, praeterquam quod clauſaſ
 offendiſ portat. Conſpirauerant enim quinque ciueſ de eo
 reduceudo, qui comprehenſi ac ſecuri percuſſi ſunt, quorum
 nomina Bernarduſ Niger, Nicolauſ Rodolphuſ, Ioanneſ
 Cambiuſ, Iannociuſ Pucciſ, et Laurentiuſ Tornabonuſ.
 Quieſcentibuſ tandem aliquandiu ab exteriſ bellis non de-
 fuerunt inteſtinae diſcordiae exortae ob Hieronymuſ Fer-
 rarienſem quendam ordinis praedicatorum. Iſ enim aſtutia
 ſingulari, mediocri doctriſna, ſermone ſacundo, ambitione
 immenſa, prophetam ſe eſſe ſimulabat: palamq; in templo
 concionando ſemper aliquid quod populo nouiſ tunc cala-
 mitatibuſ adſiſcto ac ſuſpenſo placeret, praedican-
 do paulatim effecerat, ut opinionem de ſe maximam apud omneſ
 generaret: eoq; reſ proceſſerant, ut non ſolum in rebus diuiniſ,
 ſed in adminiſtranda rep. a ciuib; paſſim conſuleretur, ni-
 hil omnino publici aut priuati niſi eo autore fieret. Pars uero
 ciuium ſaniore conſilio, eum uti ſubdolum ac ueteratoreſ
 reijciebat: nec tamen manifeſte, multitudinib; periculo. Itaq;
 non ſolum ciuitaſ, ſed priuatae domuſ omneſ diſcordes inter
 ſe fuerant. Iamq; ipſe metu aduerſae partiſ non religioſiſ,
 ſed militum gladijs atque liſtoribuſ ſtipatuſ ad templum di-
 uinumq; uerbum praedican-
 dum accedebat, magiſtratibuſ
 praeterca ſui ordinis Pontificij; maximo contumax. Nam
 Alexandro minime obtemperandum dicebat, ſacriſ ipſe ab
 eodem interdicituſ nihilominuſ ſacrificabat. Urbem Ro-
 maſ, quam omneſ Chriſtiani uenerantur ac religioniſ cau-
 ſa petunt, fugiendam eſſe minimeq; adcurandam ſuadebat. Hiſ
 igitur perſuaſionibuſ atque exempliſ non procul aberat a
 conſtituenda noua hereſeſ ſecta, niſi diuina prouidentia
 ſubueniſſet. Eo enim inſaniae uenerat ut prodigia ſe factu-
 rum iactaret, ac per medioſ igneſ incolumem tranſituruſ.
 Quod ſane quum reſ magna uideretur, decretum publice
 eſt ut de ea re periculum fieret. Itaque ſtatuta die igne in
 medio foro ſucceſſo iuſſuſ uenit cum Euchariftia, ſeq; hoc
 modo ignem petiturum dixit: Cognita uero aſtutia mini-
 me conſeſſum. Ille ubi ſe deprehenſum animaduertit, ſibi
 timeneſ cum ſuiſ fautoribuſ ad aedeſ S. Marci ubi habitabat
 propere reuertit. At magiſtratuſ certoſ ad eum expu-
 gnandum

Politiani deſe-
ctio

V. Ciueſ ſecu-
ri percuſi

Hieronymi
ordiniſ praedi-
catorum ſecta

gnandum mittit: ille munitus se instrumentis omnibus bellicis defenstat, tandem expugnatus ac captus in custodiam ducitur. Post dies aliquot ex autoritate Pontificis cum duobus alijs eiusdem ordinis qui cum eo consenserant in medio foro crematur, reliqui uero sectatores eius populi furorem uix euertunt. Francisco autem Valorio penes quem inuidia ferè totius facti fuerat, domus bonaq; direpta, uxor etiam interfecta, ipse quoque iussus in curiam uenire in media uia trucidatur. Post hæc Alexander Pontifex cupidus filio Cæsari late imperium propagandi, oppida Florentinorum in Hetruria tentat, ac Vitellocium Tifernatem eorum hostem ob interfectum fratrem, simul cum Petro Medice Arretium cum copijs mittit, qui breui tempore à ciuium magna parte coniurata intra moenia recepti: Gulielmum Pastium eius loci præfectum capiunt: Cosmumq; filium eius urbis præfulem in arcem fugientem paucis post diebus arce recepta similiter comprehendunt, aliquotq; infantes ciues Florentinorum amicos cum paruis liberis miserando spectaculo trucidant, proximamq; castris Bañifolis arcem expugnant, interfectis ad unum omnibus colonis qui pertinacius resisterant. Mox etiam Cortona Cardinali Medici eodem modo se tradidit. Idemq; ferè omnia circa oppida usque Ficinum fecere. Deinde Vitellocium ac Petrus Puppium Apeninini oppidum obsedere, quumq; pertinacius instarent ecce regis Gallorum mandata superueniunt, quæ iubent eos ab amicorū et in fidem receptorum iniuria ac bello abstinere. Itaq; regis procuratori iussu pontificis omnia tradita. Ille uero post dies aliquot Florentinis assignauit. At Medices Arretimq; spe fraudati, bi quidē ob metū familiæ ferè x i. fugientes coloniā mutauerūt. Illi autem rebus infectis in urbē Rom. remigrarūt. Florentini igitur hoc tanto casu admoniti ad creandum nouum ac perpetuum magistratum, qui eandem ferè quam Dux Venetiarum, habeat potestatem, animam induxerunt: quod quanquam libero populo res noua ac dura uideretur, tamen considerantes quod longe melius per unum res administraretur qui continuo rebus inuigilaret, ac de his quæ emergunt ad senatum referret, in tanta præsertim Italiæ perturbatione, omnes publicam salutem priuatis commodis ac ambitionibus prætulerunt. Itaque anno M D I I. centuriatis comitijs ac omnium ferè tribuum suffragijs Petrum Thomæ equitis filium Soderinum, absentem, ac Arretij præfectum uirum sine prole, ac magnopere sapientia, nobilitate, diuitijs, in ciuitate polentem, perpetuum uexilliferum elegerunt, Cuius uirtute simul et felicitate, adhibito præsertim consilij Francisco fratre præfule Volaterrano longe prudentissimo, bene reipub. totiꝫ Hetruria, tum de rebus Pisanorum optatum breuitate finem se consecuturos sperarent. Hi enim ut in eorum loco narraui, quod se proditos Florentinis ab initio dicerent atque iniusta seruitute grauatos, sub ipsum Gallorum aduentum rebellauerunt, magnosq; hostium impetus in hunc usque diem ope magis diuina quam humana tolerauerunt. Duces uero contra eos missi plures. Inter quos Paulus Vitellius quum ducere bellum deprehenderetur, captus ac Florentiæ securi percussus est. Petrus igitur quum ante omnia nihil deliberatiuè habuerit quam ceptum bellum totis uiribus prosequi, rem nouam atque arduam commentus, ut amnis commoditate hostem prohiberet, Arni aluicem aliò traducere aggressus erat, si per impetum fluminis ruptis obijcibus licuisset. Frequentes tamen hostium excursiones repressit. Bartholemæum Aluianum nuper ab eis aduersum, ac uicinorum populorum præsertim Senensium auxilijs non contemnenda manu instructum, apud S. Vincentium non longe à uadis Volaterranis transitu prohibuit, toto ipse profugato exercitu, captisq; ex eis ferè mille

Arretinorum defectio

Petrus Soderinus Vexillifer perpetuus

cum impedimentis, ubi Herculis Bentiuoli ducis et Marci Antonij Columnæ magnopere uirtus enicuit. Hi nullū perterritis dare tempus oportere existimantes, euestigio cum exercitu x. millium ad oppugnanda moenia Pisana profecti sunt, quæ corona simul ac operibus uno tēpore aggressiam disiecta murorum parte, nulla ui tamen obstinatum pro libertate hostem superare uoluerunt: quin ocyus telis ac machinis repulsi tum pedites qui obiter urbem per Arnium ingressi fuere partim cæsi sunt, partim ob metum terga dedere. Itaq; nullo iam succedente conatu, iuuantibus præsertim Hispanis quorum autoritati se Pisani tradiderant, exercitus relicta obsidione nondum exacto autumno ad hyberna se recepit Anno belli undecimo.

R. VOLATERRANI

COMMENTARIORVM

VRBANORVM

LIBER VI.

LATINI, VOLSCI, HERNICI, EQVI.

ATIVM antiquum à Tyberi usq; Circeos erat, deinde usque ad Lirim protrahū Plinio. Horum caput Romam (teste Dionysio) Siculi gens indigena prius tenere, ante hos nulla memoria. Deinde Aborigines Siculis pulsus lōgo bello, qui in mōtib; prius habitauere sine muris uicatim. Venere postea Pelagi et alij Græci, qui auxilio Aboriginibus fuere, et subiugadis finitimis et ædificadis urbibus à Tyberi usq; ad Lirim, uocatiq; Aborigines usq; ad bellū Troianū: sub Latino autē rege Latini, postremo à Romulo Romani. Aborigines enim ipsos alij indigenas fuisse, ac noīs causam ex mōtiū habitatione traxisse: nonnulli uerò genē uagā, et sine laribus: Cato et Sēpronius Græcos eos dicunt ex Achaia ortos ciuitate (uerior sermo habet ex Arcadia aduectos) duce Oenotrio Lycaonis filio, multos ante bellū Troianū annos cum Peucetio socio. Hæc ex Dionysio. Trogus autē libro x l v i i. sic ait: Cultores Italiæ primi Aborigines fuere, quorū rex Saturnus iustitia præditus fuit, ut nihil sub illo quisquā priuatæ rei haberit. Ob cuius exempli memoriā cautū est, ut in Saturnalibus ex æquali omniū iure, passim in cōiuijs serui cum dominis recubant. Itaq; Italia regis nomine Saturnia appellata, et mons ubi habitauit Saturnus, in quo nunc ueluti à Ioue pulso sedibus suis Saturno, Capitolū est. Post hunc regnasse Faunū ferunt, sub quo Euader ab Arcadiæ urbe Pallæto in Italiā uenit, cui Faunus montem, quem ille Pallanteū postea de nomine patriæ uocauit, concessit. In huius radicibus templū Lyceo, quē Græci Pana, Romani Lupercal uocant, constituit. Hæc Trogus. Liuius item Hercule dicit paucis post annis deuictō Geryone, cum bobus huc cōcessisse, exceptūq; ab Euandro, et aram ei maximā sub radicibus Auentini positam. Virgilius quoq; in v i i. pulcherrime hanc originem repetit. Hæc nemora indigenæ Fauni nymphæq; tenebāt, cū his quæ sequuntur. De nomine autē ipsius Urbis Pestus hæc scribit. Cephalus Gergitius qui de aduētū Aeneæ in Italiam scripsit, ait Romā à comite quodā Aeneæ in mōte Palatino ædificatam simul et nominatam. Apollodorus à Romo filio Aeneæ et Lauiniæ. Atteius qui scripsit res Cumanas, à Sicyone huc ob inopiā domiciliorū delatos quosdā multo errore Aborigines uocatos, mōtemq; Palatinū, in quo cōsederunt, à robore suorum et uiribus Valentia appellasse: quod nomē postea ab Euandro adueniente, Græce appellatū *πόλυς*. Agatho Mycenarū historiæ scriptor, Aeneam ex uaticinio

Siculi

Aborigines

Latini Romani

Saturnia

Capitolium olim Saturnius mons

De nomine Urbis

Heleni

Natalis urbis

Nomina Tribuum xxxv

Regio Capena i.

Mons cœlius ii

Isis et Serapis i i i

Templum pacis i i i i

Exquilina v

Alta semita vi

Heleni in Italiam cum Roma ex Afcanio nepte adpulsum, in Palatino urbem de illius nomine condidisse. Gellius post obitum Aeneæ imperium Italiæ peruenisse ad Latinum Telemachi Circesq; filium, et ex Roma filios suscepisse Romum et Remum, urbemq; in Palatino conditam ex Romi nomine uocasse Liuius et pleriq; alij, hos duos ex illa uestali et Marte natos, à Numitore auo expositos, et ab Acca Laurentia Faustuli uxore nutritos, lupæ nomine, quod metretrix esset: alterum Romulum ex auspicio uiso x i i. uulturum, urbi nomen dedisse. Hæc de Romæ origine apud ueteres comperta. Ipsius natalem quo palilia Romulum celebrauit, Ouidius x i i. Calend. Maij tradere uidetur, nonnulli x i. dicunt. Quo horoscopo sanè incertum, quum alios alij ponant. Ante salutem annos ferè d c c. post illum captum c c c x x i i i. Olympiade v i i. ut ait Dionysius. Tribus in ea x x x v. Pedianus fuisse scribit, à tributo (ut inquit) dando, uel quod tres tantum à principio fuerint. Tatiensis à Tatio, Ramnes à Romulo, Luceres à Lucumone, aut luco quem Asylum Romulus appellauit. Tribuum autem nomina ex uarijs autoribus collecta, huiusmodi sunt: Romulia, Tatiensis, Saburrana. Palatina, Exquilina, Collina, Claudia, Lemonia, Pontia, Crustumena, Scaptia, Stellatina, Sabatina, Tomenina, Armensis, Papyria, Pupina, Pupilla, Pollia, Galeria, Falera, Veturia, Acmylia, Cornelia, Ventina, Mentina, Pontina, Publicia, Anthesis, Velina, Anicnsis, Terentina, Volcinea, Metia, Fauscia. Quas Plutarchus nomina Sabinarum nuptiarum dicit fuisse, apud alios tamen autores diuersas ob causas. Urbis autem regiones x i i i i. fuisse ex inscriptione quæ pro ædibus hodie Capitolij cernitur palam est, quam mihi ponere uisum est. Imperatori Cæsari diui Traiani Parthici filio diui Neruæ nepoti Traiano Hadriano Aug. pont. max. Trib. pot. x x. Imp. i i. conf. i i i. p. p. Magistrum uicorum Urbis regionum quatuordecim. Has igitur in quodam uetusto libello reperitas, cui nuper quidam P. Victorem seu Fabium inscripsit, compendio percurram. Prima Capena continet arcas, Virtutis, Honoris, Spei, Carluæ, Panaria, ædes camenarum, Apollinis, Martis, Mineruæ, Tempestatis. Lacum Promethei et Vipsani. Balnea Volani et Mamertini, Thermas Seuerianas et Commodianas, Vicum Vitrariorum, Arcus tris, Drusi, Veri Parthici, et Traiani Principum: mutatorum Cæsaris, Almonem fluuium. Regio secunda. Mons cœlius continet Templum Claudij, Macellum magnum: lupanaria, Antrum Cyclopium, Cohortes uigilum, Castra peregrina, caput Africæ. Arborem sanctam. Domus Philippi, Victilianam. Ludum matutinum et Gallicum. Micam auream. Regiam Tulli Hostilij. Regio tertia, Isis et Serapis continet, Nonetam, Amphitheatrum, quod capit loca c c c x x x v i i. Mil. Ludum magnum et Dacium: Domum Bruti, Suburræ: lacum pastorum, Scholas quæstorum et Capulatorum, Thermas Titi et Traiani. Porticum Liuiæ, castra Misenatium: Regio quarta. Templum pacis continet Vulcani aream, Buccinum, Apollinem Sandalarium, templum Remi, Veneris, Faustine, Horcum Carthacum, Tigillum sororium, Colossum altum ped. c c i i. Metam sudantem, Viam sacram, Basilicam Pauli, forum transitorium, Carinas, Domum Pompeij, balneum Daphnidis. Regio quinta, Exquilina cum turri, Nympeum diui Alexandri, Hortos Mæcenatianos et Plancianos, Herculem Sullanum, Amphitheatrum Castrense, Campum Viminalem sub aggere, Mineruam medicam, Isidem patriciam, templum Iunonis Lucinæ, macellum Liuiani, Cohortes septem. Regio sexta, Alta semita continet templa Salutaris, Separis, Floræ, Quirini, capitolium uetus, statuam Mamuri, thermas Diocletianas et Constantianas, decem ta-

bernas, Gallinas albas, aream Callidi, Cohortes tris uigilum, Hortos Sallustianos, gentem Flauiam. Regio septima, Via lata continet lacum Ganymedis, Arcum nouum. Nympeum Iouis, Aediculam Caprariam, porticum Constantini, templum Solis, Spei, Fortunæ, equos Tiridatis regis, forum suarium, hortos Largianos, Mansuetas, Lapidem pertusum. Regio octaua, forum Romanum continet, Rostra, comitium, columnam cum statua M. Ludij, Senaculum aureum, equum Constantini, atrium Mineruæ, fora Cæsaris et Augusti, et Traiani, cum templo et columna Colchide alta ped. c x x v i i i. habente intus gradus. c l x x x v. fenestras x l v. Basilicam argentariam, umbilicum Romæ Græcostasim, Porticum Iuliam, templum Iani, Mineruæ, Vestæ, Cocidæ, Saturni, Iouis tonantis, Castoris, Concordiæ, et Romuli, Ludum Acmylium: equum æneum Domitiani. Oratia pilula, Lacum Curtium, Aedem Herculis rotundam, sacellum pudicitie patriciæ, Aedem Matutæ, Capitolium, Asylum, Horrea Germanica. Aquam cernentem quatuor Scauros sub æde, Antrum Caci, Vicum Iuguriam, Porticum margaritariam, Vicum unguentarium, Elephantum herbarium. Regio nona. Circus Flaminius continet stabula quatuor, factionum octo. Porticum Philippi. Mimitas duas, ucterē et frumentariam, Cryptā Balbi, theatra tria in primis quod capit loca x i. Mil. d x. Pompeij quod capit l x x x. Mil. Marcelli quod capit triginta milia, Campum Martis trigarium, Ciconias nixas, Pantheon, ædes Bellonæ, ante quam columna est, unde ad bellum ituri duces hastam iaciunt, Basilicas Neptuni, Macidij, et Martiani, Templum diui Antonini, columnam Cochlidem altam pedibus c l x x v i. habentem gradus c c v i, Fenestras l v i. Thermas Alexandrinæ et Agrippinæ, Porticum Argonatarū: Iseum et Serapæum, Mineruā Calchidicam, Mineruam, insulam Pheidis, carcerem Claudij decemuirii. Regio decima Palatium continet, Casam Romuli, Aedem matris deum, Aedem Apollinis, Curiam ueterem, Pentapylum, domum Augustanam, Tyberianam, Ciceronis, Auguratorium, Arcam palatinam, ædem Iouis uictoris, Fortunam respicientem Septizonium, uictoriam Germanicanam. Regio undecima. Circus maximus qui capit loca c c c l x x x v i. mil. continet, templum Solis et Lunæ, ædem matris deum, Iouis arbitratoris x i i. portas, Templum Mercurij, Cererem, Ditem patrem, portam Trigeminam, Apollinem cœlum respicientem. Herculem Oliuarium, Velabrum, Fortinuum, arcum Constantini, forum olitorium in quo erat columna lactaria, ad quam infantes lacte alendos deferunt. Regio duodecima, Piscina publica continet aream Radicariam, uiam nouam, Fortunam mammosam, Isidem Atenodoriam, Aedem Bonæ deæ, subfaxanæ, Thermas Antoninianas, Septem domos Parthorum, Campum lanatarium, Domum Chilonis Cornificij, Priuata Hadriani, Cohortes quatuor uigilum. Regio decima tertia Auentinus continet Armilustrum, Templum Diane ac Mineruæ commune, Templum libertatis, Scalas Gemonias, Nympe tria, Thermas Syriacas, et Varianas, et Decianas. Priuata Traiani, Dolacrum, Mappam auream, Horrea Platonis, Galbæ, et Anicetiana. Porticum Fabariam, Scholam Cassij, Forum Pistorium. Regio decima quarta Trans Tyberim hortos Neronis, Ianiculum, Manias, Balneum Ampelidis, Priscidianæ, statuam Valerianam, Caput Gorgonis, fortis Fortunæ, Coriariam, Herculem cubantem, Campum Brutianum, Arcam Septimianam, Thermas Septimianas, Ianum Septimianum. Hæcenus uetera, quibus ego monstratiunculas nonnullas ex antiquorum opinione subiiciam, non tam ut multas, præsertim eruditis incognitas, quam ut omnibus uel peregrinis cognoscendas, ne princeps terrarum ciuitas, per

Via lata v i i

Forum Romanum v i i i

Circus Flaminius i x

Palatium x

Circus maximus x i

Piscina publica x i i

Auentinus x i i i

Trans Tyberim x i i i i

indigentiam minime degustetur. Plin. libro tertio spatium urbis à miliario ad singulas portas, quæ tunc erant, mil. dicit esse per directum ferè x x x. Ad extrema uerò tectorum cum castris prætorij ab eodem miliario per uicos omnium uiarum paulo amplius septuaginta. Compita item larium (nam singularum male apud eum scribitur) regionum omnium c c l x v. existere: quin et ausus ipse tectorum altitudinem in spatio computare. Erat enim milliariū signum in fori Romani capite, unde principum itineris ad omnes portas omneq; iter capiebatur. Urbis circuitus sub Valeriano qui moenia restituit, fuit teste Spartiano milliaria quinquaginta, quod sanè uerisimile non uidetur, nisi ex iuriconsulti sententia iudicabimus, qui Romam aliam ab urbe facit, Urbem tantum intra moenia esse, Romam uerò sacrum etiam pomerium suburbanaq; comprehendere. Nam ab Otricoli ponte usq; ad moenia uia plena edificijs erat. Itaq; peregrini se tunc Urbem ingredi putabant, ut accidit Constantio principi teste Marcellino, quum primum Romam cum Ormisda uenit, et ubi medium esset urbis percontanti. Romulus ab initio Palatium tribus tantum cinxerat portis, Mugonia ab animalium mugitu inde exeuntiu, Carmentalis ab Eudri matre, quæ postea Scelerata ob egresfos c c c v i. Fabios uocata, et Pandana seu libera, quæ in Asylum tendebant, quod augèdæ urbis gatia, criminorum refugiu institerat. Liuius inscribit triginta septem fuisse, puto ueteres connumerando, quæ intra auctam restiterant urbem. Quæ uerò nunc apparent, Flumentana Populi porta, ex antiqua Flumentana quæ ignoratur. Nam ipsius Liuij tempore, qui illius meminit, Populi porta non erat, quum moenia Collinam non excederent. Hic igitur nefandi. Neronis sepulcrum templo diuæ genitricis cæsit, et Via Flaminia inter quam et ripa Tyberis, nunc quoq; uestigia Augusti sepulcri conspicimus, quem Hadrianus æmulatus è regione simile in Vaticano excitauit. Porta Collatina, quæ Collatiâ Sabinorū oppidum ducebat, dicta etiam Procopio Pinciana à Pincio senatore, unde Gothorum olim irruptio. Mons Pincius collis dicebatur, hortulorū, quod pars inferior humida accommoda hortis existeret. Deinde Salaria, à sale in Sabinos exportando; seu Quirinalis à Quirini sacello: eadem et Collina, à Colle Quirinali, qui et tricepsis, et quinquæcepis Varrani ex capitum collium numero dicitur. Festo autè et Agonius, quasi sine angulis esset. Ex quo uerisimile Circum deinde Flaminii, Agonium posteros appellasse, quod modo Circi maximi angulis ex omni parte careret: quantum apud Varronè Agonius scribitur, nisi forte sit mendum. Vsq; ad hanc portâ Collinam moenia fuerat, quæ illi usque ad pontè Miluium prorogare cogitarūt, Verū aruspices prohibere, quod intra urbè nec habere comitia, nec legere milites pro exercitu liceret. Deinde Viminalis, seu sanctæ Agnetis à uimiu multitudine. Neuia, seu porta maior. Exquilina, seu Tyburtina, seu sancti Laurētij, Coelio montana nunc clausa prope sanctū Stephanū rotundum. Asinaria, seu sancti Ioānis. Latina antiquitus non nominata, sed tantū uia Capena, seu sancti Sebastiani, ubi Appia uia. Trigemina sancti Pauli existimatur, quomodo tamen haud satis scio, quum Liuius teste Horatij qui cū Curiatij pugnauerunt, portâ Trigeminam sint ingressi quo tempore non erat hæc pars Auentini, nisi forte ex uetere porta huic inditum nomen. Aurelia, seu sancti Pancratij, Portuensis et Vaticana satis notæ. Septimiana etiâ trans Tyberim, ubi Septimij Seueri inscriptio antequam ab Alexandro resciceretur, legebatur. Triumphalis cum ponte è regione sancti spiritus interijt, quâquam de hac diuersè sententiæ. Pontes uerò primum insule Fabritius et Cestius, quorū alterum Valentiani et Gratiani, alterum Lepidi et Marci Canij nomine restituti, inscriptio

adhuc indicat. Sublicius ab Anco Marcio, postea lapideus ab Aemylio factus Aemylius est dictus: atq; is est, cuius exstant fundamenta ad eam pertinentia ripam, ubi nunc Nauilia sunt. Aurelius, qui et Xistus postea ab autore restitue di dictus. Aelius ab Hadriano apud eius molem. Vaticanus seu Ianuensis prope sanctum spiritum, iam desijt. Sunt qui diuersos esse dicunt. Moluius ab omnib. cognitus. Palatinus seu sanctæ Mariæ, qui in palatium ducit extra urbem uerò Mammeus à matre Alexandri imp. instauratus, quem Antoninus pius fecerat. Nomentanus quò itur Nomentum, à Narsete factus, ut eius carmine indicatur. Aquæ ex Iul. Frontino dicendæ, qui aquarum curæ à Nerua delegatus fuit. Igitur nouem ab eo ponuntur. Appia post inuictū Samnitici belli inducta ab Appio Claudio censore, qui et uiam Appiam à porta Capena Capuam usq; strauit, concipitur in agro Lucullano, qui nunc Tusculanus putatur in uia Prænestina. Anienem ueterem M. Curtius censor, cū. L. Papinio annis quadraginta post Appiam perducendam de manubijs è Pyrrho captis curauit. Concipitur supra Tybur x x mil. Extra portam Ro. Martia à L. Martio rege in capitolium perducta, concipitur uia Valeria ad mil. x x x. prope Sublacum, quam ait suo tempore Frontinus in Auentinum à Traiano perductâ, Traianam fuisse dictâ, ut etiâ effossum nuper marmor, quod nos uidimus, indicat. Tepula, quam ex agro Lucullano Seruilius Cepio, et P. Cassius Longinus censores in capitolium perducendam curauerunt. Iuliam M. Agrippa ab inuente uocatam, introduxit ex Tepula uia subterranea, supra terrâ uerò fictili structione, opere arcuato. Idem Virgine itè ex Lucullano perduxit, sic appellatâ, quod quærentibus aquâ puella uirgo uenas ignotas monstrauit. Concipitur uia Latina mil. v i i i. in locis palustribus. Claudia, quâ Caius princeps introduxit ex fontibus Curtio et Ceruleo, mil. x l v i. uia sublacensi, Claudius absoluit opere arcuato. Titus deinde restituit, ut ex inscriptione adhuc portæ maioris apparet. Huius uestigia maxime comparant, transeunt per Cælium formæ nunc et olim appellatæ. Anio nouus, hic ex fonte purior quàm uetus deductus. Ambo uerò, simul et Claudia, in urbè confundebantur. Duæ regioni seruiebant trāstyberinæ, quorū unâ Alsietina uia Claudia mil. x i i i. è lacu Alsietino concepta, ob frigiditatem minus salubris, quæ ab Augusto fuit introducta. Altera Sabbatina è stagnis Sabbatijs post Fotinum memorata: de utriq; quid sentirem, supra narraui. Harum quoq; hodie uisuntur uestigia formæ unius extra portam Brāchatij, quam Sabbatinam putauerim alterius apud sanctū spiritum. Almo is existimatur, qui apud portam Capenam urbem usq; ad Circum Max. nunc profuit. Ex quo Iuuenalis, Madidamq; capenam. Lucanus. Et lotam paruo reuocant Almone Cybelem. Viæ extra urbem, Appia, Latina, Prænestina, Tyburtina, Salaria, Nomentana, Ostiensis, Laurentina, Labicana, Adreatina, Flaminia, Cassia, Cimina, Valeria, Claudia, Auleria. Omnes sanè notæ, et alibi mihi descriptæ. Viæ uerò in urbe, Suburra notissima à foro Traiani ad Martini et Agathæ templa. Via sacra, ubi sanctæ mariæ noue templum. Via noua, quæ à circo Max. ad portâ usq; Capenam. Alta semita, et regio uia à thermis Constantini usq; ad portam Viminalem. Via lata regio et uia, satis monstratur ex æde nunc S. M. in uia lata. Via triumphalis citra Celsi templum, è cuius regione pons erat, restâ per Floræ nunc campum, usq; ad Velabrū. Carinæ apud Petri uincula, unde et auguria captabatur. Piscina, publica regio et uia circa Xisti templum, et thermas Antonianas. Vaticanus, ut ait Varro, à uatum ibi responsis, seu quod deus Vaticanus, quos puerorū uagibus præerat, ibi colebatur. Fora Romana, in primis ab arcu nunc Seueri ad tris nunc extantes colinas pertinet, contra Cosmū et Damianū apud aquas

Sublicius p
Mammeus
Aquæ Ro.
Campus Martius
Pantheon
Columnæ
Therma
Templa Romæ
Almo
Viæ multa
Vaticanum
Fora Ro.

equæstris Domitiani statua, Statiana fuerat. Hoc forum Cæsar, deinde Augustus, teste Tranquillo, ampliarunt: ex quo Martialis ait, Atq; erit in triplici par mihi nemo foro. Nerua idem et transitorium, quod ad Traiani inde ad alia fora transibant, quod ne spatio fraudaretur, pars Quirinalis est excisa: huius adhuc extant uestigia. Boarium apud sanctum Georgium ex arcus uicini inscriptione, quod ibi bonis esset statua. Ouid. Area quæ posito de boue nomen habet. Erat et piscarium haud longe à Boario, ut ait Varro, rusticorum et cupedinis, et holitorum, et pistorum iuxta eadem uestæ. Campus Martius, qui Tarquinij fuit ager, quod extra urbem esset in confisso apud omnes, quam obrem et Pantheon, et circus flæ extra fuerant. Columnæ cocleæ duæ, altera Traiani, ubi depictum bellum Dacicum, cui apud Parthos res gerenti dedicata fuit à senatu. Altera Antonini Pij in reg. columnæ, cuius egestio fundamenti uti quorundam est opinio, uicinum, fecit montem, qui acceptorius dicitur. Quidam antiquiorem faciunt, Ciatorumq; prius dictum, quò citatæ ad comitia tribus se recipiebant. Therma Diocletianæ notæ, Constantinianæ apud equos Tirdatis Alexandrinæ, quæ antea Neronianæ fuerant, apud S. Eustathium. Agrippinæ apud Pantheon: Titi post S. Martinum, dicunturq; hodie, Capocæ, quasi capaces aquarum. Apud has hoc anno m d v i. Felix Romanus ciuis, dum arcum diu obstructum in uinea sua recluderet Laocoontem Virgilianum cum duobus filijs inuenit a Plinio lib. x x v i. capite v. his uerbis memoratum Laocoön in Titi imperatoris domo, opus omnibus et picturæ et statuariæ artis præpenendum: ex uno lapide cum et liberos draconumq; mirabiles nexus de consilij sententia fecere summi artifices Agesander et Polydorus et Athenodorus Rhodij. Visum igitur nostris par opus famæ, quapropter pontificis iussu in ædes Vaticanas traductum, quando hæc cura adhuc animos contaminat. Therma Domitianæ apud Syluestri, Nouatianæ apud Pudencianæ, Gordianæ, Eusebij, Olympiades apud Panispernæ templa. Variarum autem et Syriarum et Decianæ in Auentino. Templa etiam quedam deprehendimus. Aesculapij inter insule pontes quod S. Ioanni, ex altera parte Iouis quod S. Bartholemeo, nunc dicata uidimus, nec alia uestigia apparent. Ouidius, Iunctaq; sunt magno templa nepotis auo. Ipsam uerò insulam teste Liuius aggeres frugesq; in eum locum constipatæ fecerunt, quæ ex agro Tarquinij in Tyberim deiecto conuenerunt. Hercules apud scholam Græcam sub Auentino, ubi ærea statua mea ætate reperta, quæ in ædibus Conseruatorum uisitur. Aedem Herculis rotundi ad forum boarium Liuius, quæ nunc S. Stephani rotundi iuxta Tyberim satis habetur arguementi esse, propeq; ædiculam Pudicitie patriciæ inter scorta et uinopolia nunc S. Mariæ Aegyptiacæ dicatam. Veneris Erycinæ extra portam Collinam ex uersu Ouidiano. Templa frequentari Collinæ proxima portæ. Nunc inter ues pres monumenta quedam apparent. Hic teste Liuius ludi quandoq; facti Tyberis circum fluminium inundante. Aliud item Veneris apud Circum maximum. Solis ab Aureliano conditi, quidam existimant eas esse ruinas, quæ supra Columnensium ædes apparent. Apollinis et Martis, ubi ferbris sacellum in Vaticano. Martis item extra portam Capenam ad tertium lapidem bello Gallico à Camillo uotum, iuxta quod lapis Manalis uocatus consistebat, quo per ficitates in urbem relato pluuia statim manabat. Hodie S. Mariæ prunetæ imago siquando Florentiam transfertur, idem sed cultu officit uerore. Martis ultoris supra memorauit. Neptuni in ripa Tyberis id esse opinabantur, unde his annis proximis prope S. Blasium ingentes lapides sunt effossi. Dianæ ubi Prisca in Auentino Iouis ultoris, quod et Pan

theon notissimum. Capitolini supra narratur. Floræ in Quirinali post sanctam Susannam ex Marialis carmine. Quæ uidet antiquum proxima Flora Ionem. Nam capitolium uetus prope Susannam cernitur ubi descenderis, è regione uerò horri Sallustiani. Templum Castoris et Pollucis, nunc Cosmi et Damiani ex Ouidij carmine. Fratibus illa die fratres de gente deorum, Circa Iuturnæ constituere lacus. Hic lacus prope sanctum Gregorium in specis conspicitur. Hi fratres Tyberius et Drusus fuerunt, qui templum quod Posthumius bello latino uouit, et filius dicauit, illi restituerunt. Concordiæ quod Manlius prætor in Gallia uouit in arce dicatum: alterum Flauius scriba in area Vulcani. Tertium Liuius construxit ob uiri cum ea concordiam. Idq; putatur quod in hortis S. Mariæ nouæ conspicitur. Templum pacis iam notissimum. Aram pacis prius fecerat Augustus, quam auxit Agrippina. Iani apud S. Georgium quadrata nunc ruina. Ouidius. Quum tot sint Iani, cur stas sacratus in uno? Hic ubi iuncta foris templa duobus habes. Templum Bonæ deæ à Claudia uestali in Auentino deinde à Liuius restitutum. Saturni in foro, ut describitur à Macrobio, ubi ararium erat: id existimamus ex coniecturis, quod sub Capitolio Hadriano martyri postea dicatum cernimus. Iunonis Monetæ, ubi ædes Scruatoris, et olim domus Manlij. Vbi autem locus damnatorum Iupiter: ubi Ara coeli arx fuerat ex coniectura altioris loci et subterranei quem nos uidimus. Post arcem Busta Gallorum, qui Liuius teste in obstione Capitolij peste absumpti ibidem cremabantur. Iuxta uisitur Iupiter Panarius siue Pistorius ingenti statua, nunc cubitanus memoria iactorum panum à Manlio, opinionem copiæ facientium. In Capitolio ciuium nullus post Manlium damnatum habitabat: Ter autem flagrauit, ad id gradibus sicuti nunc ascendebatur. Carcer Tullianum uocatus apud sanctum Nicolaum: Eru-ditionibus tamen hic carcer Claudij triumuii seu latomiæ sunt: Tullianum uerò ubi sanctus Petrus sub Capitolio, ex indicio quod teste Varrone Tullus Hostilius hunc foro Romano imminentem condidit. Templum Vestæ rotundum instar pilæ quod Vesta terram significet, Ouidio teste, Numa inter Palatium et Capitolium dedicauit, quod et Cicero indicat. Lucus inquit Vestæ ad radices Palatij deucxus in uiam nouam: nunc sanctæ Mariæ liberatricis, ubi plurima uestalium sepulcra uidimus eruta. Nam in ea parte uia noua multis uia sacra coniungitur. Templum Faustinae et Antonini apparet ex inscriptione prope Cosmum et Damianum. Libertatis in Auentino ex multæ statua pœna à Tito Sempromio Gracchorum auo. Matutæ à Seruio Tullio in foro, deinde à Camillo refectum. Fortunæ uirilil, ubi nude uirgines inspiciebantur. Ouidius. Ut tegat hoc celetq; uiros, fortuna uirilil, præstat. Amphitheatra duo primum Titi notissimum fontes habebat duos ad recreandum æstu laborantem turbam: alterius sanè fontis nunc in uia inter amphitheatrum et arcum Constantini supersunt uestigia. Vidiq; ego iam uetus numisma habes à tergo amphitheatrum cum his fontibus. Alterum Tauri Statilij ex hortis cocnobij sanctæ crucis ostenditur. Theatra tria: Pompeij apud ædes Vrsinorum in Floræ campo, ubi stabula sunt equorum, aperte nunc cernitur, quapropter non temere fortasse posteritas hunc locum de ipsius amicæ Floræ nomine appellauit. Marcelli à Cæs. ceptum, ubi Sabellorum ædes. Balbi ignoratur. Bibliothecæ x x i i i i. sed præcipue Palatina et Vlpia. Obelisci sex potissimi, in circo maximo duo, quorum unus adhuc monstratur obrutus. In cæpo Martio unus, qui horas ostendebat. In Vaticano adhuc incolumis Augusto et Tyberio dicatus, ut ex inscriptione apparet. Hic omnino teste Plinio in sui mo: itio

Amphitheatra
Theatra
Bibliothecæ
Obelisci

molitione effractus est, navis quæ eum ex Agypto iussu Augusti adduxerat in portus constructione submersa est, & arbor quatuor cõplectentium unius crassitudine fuit. In Mausoleo item Augusti duo alti singuli ped. x l i i i. Arcus etiam plures, ex quibus tantum apparent Titi, Constantini, Severi, Galieni ad S. Vitum, & Domitiani, qua itur per Flaminiam ad Populi ædem. Circi quatuor ostenduntur, Flaminius, & Maximus, & apud tabernas obscuras appellatas, ubi funes torquentur: quartus apud sanctum Sebastianum, ob prætorianorum exercitationem conditus, uti putatur. Naumachia quinq; ex quibus una Domitiani monstratur, e regione arcus eius inter vinearum caua dextrorsus euntibus ad ædem Populi Curie siue cenacula quatuor traditur. Pompeij prope theatrum ipsius. Alia in capitolio esse conijcitur, ubi adhuc columnarum inscriptio visitur: s. p. q. r. incendio consumptum restituit. Hostilia cum regia Tulli, ubi sancti Iohannis & Pauli ædes. Vetus apud Petri vincula. Nam & Curie, sicuti pleraq; opera publica dedicantur, non tamen omnia dedicata sacra. Exquilie, ubi Sancta M. maior, prius ad præsepe dicta, ab excubijs Serui Tullij qui habitavit. Armiulstrum id putaverim spatij quod in Testatia nunc est, nam in regione Auentini ponitur, nec sanctior locus recensendis armis ac militibus ostenditur. Fucrare & in eodem fornaces Argiletum & fuscum ruminalis, prope ambo sub palatij parte, ab latere Sancti Georgij. apud etiam templum Velabrum fuerat. Lupercal ex alia parte supradicti montis, quæ Septizonium spectat Severi Imperatoris, opus sepulcri gratia conditum. Tyburis locus adhuc durat, ubi Martialis domus ex eius indicio carminis. Insuper & cloacis aqua subterlabente, urbs penè tota pensilis erat, ut ex libro tertio epistoliarum Casiodori cõijcimus: inter quas cloaca maxima teste Liviõ à Tarquinio Prisco facta, quæ adhuc hodie monstratur è taberna quadam in ludæorum platea, & in ripa Tyberis. Id autem ædificij, quod apud Angelum templum cernitur, ædes apparet restitua à Seucro & Antonino filio, ut ex inscriptione cernitur. Nomullorum etiam priuata deprehenduntur. Domus Neroniana, teste Tacito incipiebat inter Cælium & Palatinum circa ferè arcum Constantini, tendebatq; in exquilias. Domus Cæsariana, ubi Livia porticus, postea templum Pacis. Ouidius. Disce tamen ueniens etas ubi Livia nunc est Porticus, ingentis tecta fuisse domus. Tranquillus uerò ait, Templum Pacis, ubi Liviæ quondam porticus. Domus Ciceronis in palatio iuxta forum. In eadem parte Vellia est, à uellendis olim pecoribus, attondendisq; gregibus in eo loco, ut ait Varro, ubi & ædes Publicolæ dirute. Turris Meconatiana cum hortis, unde Nero spectauit incendium, inter thermas Diocletianas, & basilicam sanctæ Mariæ Maioris loco eminentiore. Priuata Traiani, id est, ædes cum thermis in Auentino, teste P. Vistore: ea nunc apparent, quæ in uinea nostra comprehenduntur: nam eo usq; aqua item Traiana deducebatur, ut ex marmoreis literis repertis conspeximus. Hic enim Martius frater uetustatis curiosissimus, alta effossa tellure, cameras, lithostrota, solia balnearum, latissimasq; reperit habitationes. Prata Mutia, & Quintia trans Tyberim, quorum altera prata uidemus appellari, altera Quintia, quæ Q. Cincinnatus arabat, contra ubi tunc Naualia erant Liviõ dicit esse. Naualia autem ipsa nunc Ripam uocamus. In Cælio præter aquarum formas, ædes Lateranorum, propeq; æream statuam pacificatoris M. Antonini uidemus, ut alibi narraui. Nymphaea in urbe undecim. erant enim loca principum uirorum, amœna aquis inducis. Mutatoria item magnorum priuata domus ad secessum & delicias. Basilicæ etiam plures, quò se reciperet diuersi litigantes. Reliqua sic traduntur. In urbe tota ædi-

culæ cccxxxix. Domus Mil. cccxcvi. Insule xlv. Millia dccii. uici cxx. uicomagistri dccxiii. curatores uiarum xxxix. Officinæ pistoriæ ccliiii. Cohortes prætorie x. urbanae iiii. uigilum vi. Mensæ Olcarie Duo milia, ccc. castra equitum singulariorum, Peregrinorum, Misenarum, Raennatium, Tabellariorum, Lecticariorum, Victimariorum, Silicariorum, Prætoriana, ubi nunc caput bouis in uia Appia à Tyberio ibi in præsidio dicata, primusq; tyrannicum morè exercuit. Domus hic etiam maioris ædificij, ac magnorum uirorum noantur. Reliquæ insule. Templum siue ædem quum erat incolumis. quum uerò semidiruta aut obsoleta, aream dicebant. Cœmeteria sacra, Priscillæ in uia Salaria apud sanctum Syluestrum, Prætextati in uia Appia apud sanctum Ianuarium: Catecumbæ apud sanctum Sixtum. Domicille in uia Ardeatina apud sanctam Petronillam. Ad duas laurus in uia Labicana Balbinæ: item in uia Ardeatina Calopodij, in uia Aurelia apud sanctum Calistum. Ad uisum pileatum, apud sanctam Bibianam. Commodille in uia Ostiensis. Thrasonis in uia Salaria. Apud sanctum Saturninum. In clium cucumeris apud S. Iohannem Basile in uia Salaria. Ad insalatas in uia portuensi. Apud sanctum Felicem Basilie in uia item Ardeatina. De cæteris uerò religiosis locis, quæ in primis commemorare fas erat, inter pontifices mihi dicitur. Reliqua item profana, curiosorū scholæ diligentius perscrutanda relinquo, cum prisca urbis facies nulli satis dignosatur, tot passæ barbarorum iniurias. Igitur his generatim prospectis, ad reliquam Latij descriptionem ueniam, quod quatuor in primis constat gentibus, Latinis, Equis, Volscis, Hernicis, omnibus inter se confusis, ut uix dignosci sit. Prisci Latini appellari teste Festo, qui ante urbem conditam fuerant, ac ferè omnes interiere. De horum itaq; aliorumq; bellis Romanis alibi simul confertim dicemus. Nunc oram ex ordine describam: primumq; Ostiam quæ ab Anco Martio extructa, teste Liviõ, militiæ omniumq; munerum uacationem habuit præter dies xx. in aduentu Annibalæ, quo Reipub. subueniretur. Eursam quondam à Saracenis Leo Quartus restituit Corsis colonis inducis. Martinus Quintus deinde turrin in ea excitauit, quam Iulianus Saouensis cardinalis eius loci præsul magno sumptu nostra ætate refecit, occupatamq; à Gallis hostibus, Alexander iterum per uim receptam, fidetiore munimine restituit. Antium Romana colonia, ut Liviõ in octauo: horum naues deuctæ excisis rostris, suspensiq; foro nomen dedere. Hic & fortunæ templum nobile, & portus à Nerone extructus, qui Antiatiens militiæ uacationem dedit captus loci amœnitate, Tranquillus autor. Hoc oppidum expugnatum olim à Mario & Cinna Liviõ lxx. testatur, qui inter Volscos id connumerat: ex eius ruina ædificatum postea Neptunum in littore, Columnensium castellum. Nympei fluminis ostia, clōstra Romana, Asturia cæde Ciceronis insignis. Hic etiã Coradinus Imperator Henrici filius captus à Carolo primo Siciliæ rege, ac securi percussus est. Mons Circæius, ubi Circe translata homines mutabat in feras, teste Vergilio. Terracina quæ sacrosanctam uacationem habuit, in aduentu item Annibalæ suspensam, ut Liviõ xxxvi. Eius portum refecit Antoninus Pius, ut Spartianus ait. Hæc antea Trachina teste Strabone ab asperitate appellata, ob saxa & iminentem collem. Palus huic Pontina propinqua, quam duo efficiunt amnes, Aufidus, & Vfsens: primi Strabo, alterius etiam Virgilius meminit. Et in mare non luitur Vfsens, dicta autem Pontina à Pometia urbe uicina, quæ interiit. Hæc palus xxxiiii. urbium loca occupabat, ut ait Plinius ex autoritate Mutiani, exsiccata tandem à Cor. Cethego Cos. cui ea prouincia obuenerat, agerq; ex

Aed. culz
Domus
Insule
Vici
Castra
Cœmeteria
sacra Ro.
Ostia
Antium col.
Rostra
Fort. inæ
templum
Nympheus
flu.
Clōstra Ro.
Asturia
Mons circæius
Terracina.
quæ & Trachina
Palus Pōtina
Aufidus
Vfsens

165
Anxur
Capenates
Satura
Feroniæ lucus
Amyclæ
Oscorum terra
Formiæ
Minturnæ
Eris flu. qui & Clanis
Caieta
Cecubus mōs Fundi
Liris flu.
Sinuessæ
Laurentum
Lanuuij
Nunicius Ardea
Alba

ea factus, ut Liviõ libro xlvii. Insequentibus deinde seculis iterum exsiccata à Theoderico rege Gothorum, ut ex eius inscriptione in eo loco cernitur: dicta etiam lingua Volscorum Anxur teste Plinio, causam refert Seruius grammaticus, quod Iupiter puer, Anxurus cognominatus, in ea coleretur, quasi æros fupis, id est, sine nouacula, & imberbis. Hoc in loco mari adiungitur Appia uia, strata à Roma usq; Brundisium, ut Strabo. Hodie uerò ob paludes deserta est: ab Leuâq; petitur euntibus Neapolim, præterea Capenates populi & oppidū Satura, iam extincta omnia, cõspiciebatur: & Feroniæ deæ fons atq; lucus à ferendis fructibus dictus, ob agri fertilitatem, quò Annibalem diuertisse Liviõ dicit. In hac ora Amyclæ fuere à serpentibus deletæ Plinio originem à Laconicis Amyclis habuere. quare tacite sint appellata, Seruius causam reddit, quod irruentibus hostibus, ne urbs tereretur, conticere: uel quod à serpentibus sine hostium tumultu sint deletæ. In hac item Oscorum terra, tot antea seculis extincta, felicitatem iamcn eam adsecuta, quod in theatris atque poematis Romanis eius linguae uestigia remanserunt. Formiæ quas Lacones condidere, prius Hormiæ à portus commoditate appellata Straboni, Villa quondam Ciceroniana insignis: id oppidum nunc Mola uocatur. inter hanc & Sinuessam Strabo Minturnas ponit, Marij quondam latebras, nunc Traicelus castellum esse dicunt. Eas unâ cum Fregellis interluit Eris amnis postea Clanis dictus, qui ex agro Vestino Apenninisq; montibus defluit: Ptolemæus aliquantulum à mari recedentes Minturnas ponit: Romanorum colonia fuit, unâ cum Vestino deducta, Sacrosanctamq; uacationem habuit ob cœli grauitatem. Liviõ x. Caieta cum portu nobili, Lestrigonum patria. Silius. Et regnata Lamo quondam Caieta. Etymum ab Aeneæ nutrice trahit Virgilio Straboniq; Sinui Caietano continuis Cecubus mons & ager, uitibus laudatus, cui adiacent Fundi uia Appia. Quæ oppida sanè omnia Fredericus rex Columnensibus parlo ante dono dederat, deinde à Ludouico Gallorum rege ablata. Liris amnis ex Apennino fluit nunc Garilianus, ab accolis uocatur: haud longe ab eius ostijs Sinuessæ, aliud à Sueffa, celeberris quondam urbs, nunc uicus paruus, in sinu locata, unde nomen accepit: atq; hæc quidem in ora latinorum loca præcipua. Nunc à littore remotiora attingam, Post Romam proxime ager Laurens, oppidumq; Laurentum. Latini regia, à lauru in eo loco inuenta Seruiõ: iuxta Lauinium à Latini fratre. Lauinia uerò ab Aeneæ coniugis nomine, eodem teste autore. Dionysius autem treis diuersos ac propinquos populos ponit. Laurentinos, Lauinienfes, & Lanuuiatas. Antoninus in itinere ab Ostia Laurentum x v i. mil. pass. unde Lauinium totidem. Lauinium, nunc Castellū Columnensium ciuitas diuina existimatur, testimonio reperti quondam marmoris à Prospere ex ea familia cardinale. Municipales erant, quibus ciuitas ob antiquitatem data, sacraq; addita, insuper & bello Latino pepercerunt, ut Liviõ in viii. Lanuuij & Lanuuium ciuitas, ubi eodem teste autore templum erat Iunonis sopitæ, cui omnes Cos. ex omnibus ciuitatibus sacrificabant. Nunicius amnis Aeneæ morte insignis: quem undis immersum, pro Ioue indigete colunt. Ardea, Turni & Rutulorum regia, à Danaë Persi matre ædificata, quæ adhuc exstat. Alba Afcanij ædificium ante urbem conditam annos ccc. ubi reges longo ordine usq; ad Numitorem & Amulium successere: hinc mons & lacus, & templum latialis Iouis Tarquinio Prisco impulsore ædificatum, quò ad ferias Latinas quotannis conueniebant, uisceratioq; fiebat, id est, carnis distributio singulis petentibus, iuuenisq; sacrorum princeps ex eadem gente constituebatur. Cicero pro Milone: Vos Albani tumuli. Nam hodie quoq; ab Appia porta

usq; ad Albanum sepulcra tota ferè uia uisuntur: unde paucos ante annos effossam ac delatam ad ædis conseruatorum magno miraculo uidimus mulierem integro corpore oblitam crasso unguento, supra annos mccc. quantum ex erutis uicinis marmoribus conijcere poteramus extinctam. Albani uicini à Tullo Hostilio fuere, ac in Cælio monte permisi habitare: oppidum à Romanis dirutum, atque iterum restitutum Henricus tertius imperator rursus deleuit. Nunc autem Sabellorum ditionis. Prope etiam Sabelli castri uestigia uidentur, unde gens ea originem duxit, ubi cœnobium antiquum refecit ætate nostra Ludouicus Patriarcha Aquileiensis. Aritia urbs quondam nunc Riccia uocata in breue redacta castellum à Syluio Sabello possessum. Huic proximum Dianæ Tauricæ templum fuerat quod Artemisium uocabant c l x. stad. ab urbe distans, hodie Cinthianum putatur ex Dianæ nomine adhuc uocatum Columnensium castrum. Hic plurima licia ac uittæ superstitionum pendebat: hic uallis inter utrunq; oppidum ubi Aegeriæ Numæq; collocutio dicitur fuisse. Hic Hippolytus Virbij nomine postquam reuixit translatus, Ærestes quoque & Iphigenia ex Taurica regione cum deæ simulacro aduectæ, templum id constituerunt: ubi rex Aricinus sacerdos nefario ritu præficiunt, qui regem ante se & hostiam humanam prius mactauerit. Itaq; fugitiuus est aliquis semper necem & ipse continuo ac insidias cauens: autores Strabo, & Silius. Cinthiano item proximus est lacus in alta ualle nemoribus cinctus, in quo demersam antiquitus nauim Prosper Card. Columnæ sis patrum memoria extrahi iussit, quam Baptista Albertus uir planè antiquarius ac doctus, existimabat de industria collocatam, ut inde fons oppido subministraretur. Nemus item aliud oppidum uicinum sub eadem familia. In Nemorosi Cæsar uillam inceperat loci amœnitate captus, ut Traquillus. Tusculum clarum uilla Ciceroniana & Catonum genere, ædificium Telegoni Vlyssis & Circes filij. Silius Mœnia Laertis quondam regnata nepote. Videmus nunc eius uestigia supra castrum Frascati, fontemq; ex eo usq; Romam manantem. Tusculani Frederici Aenobarbi Imperatoris quondam coniuncti copijs, Romanos insigni clade adfecere, ut postea respiscere non esset. Romani itaque memores iniuriæ post aliquot annos tanta in eos ira perciti sunt, ut uix urbis fundamenta relinquerent. Algidum in alto monte situm ex aëris algore propterea dictum, nunc Rocca papæ ex ueteris situ descriptionis existimatur, sylvâq; proxima adhuc Allij sylvæ cognominatur. Collatia prope Romam uia Tyburina, ubi stuprum Lucretiæ, nunc nulla uestigia. Gabij uia Prænestina distant centum stadijs ab urbe æque ac Præneste, ut ait Strabo. Id Zagarolum quidam existimant, quod mihi non probatur, cum propinquo- res urbi ex supradicta autoritate deprehendantur, potius autem interiere. Lacus Regillus nunc S. Seueræ. Columna in conspectu urbis orientem uersus autorem habet Ceculum Vulcani filium apud Virgilium. Strabo Polystephanum, Plinius Stephanen appellat. dicitq; Præneste ob lentisci copiam postea uocatum, quod Græci πῖρος dicunt. Festus, autem, quod montibus præstet, ubi situm est. Hic Sulla x i i. hostium milia unâ cum ipso Mario iunior interfecit. Templumq; fortunæ condidit, unde sortes petebantur. In eiq; lithostrota primum cœpere, ut autor Plinius. Hoc oppidum insequentibus temporibus etiam dirutum, primum à Bonifacio v i i i. deinde Eugenio i i i i. Versus autem meridiem Labici oppidum, quod nunc Vallimontoni comitum ditionis, quidam eruditi putant. Ser. dicit hos à Glauco Minois filio etymum trahere: Nam cum is in hæc loca ueniret, uidissetq; discinctos, zonam tri-

Aricia
Cinthianum
Vallis aegeriæ
Iphigenia
Aricinus
Rex
Lacus
Nemus oppidum
Tusculum
Algidum
Rocca
Collatia
Gabij
Lacus regillus
Columna
Præneste
Labici

nam tribuit, qua sese clypeosq; accingerent, quasi à πὸ τῆς λαβῆς. Virgilius oppidi scuta Labici, Lilius in 1111. Q. Sulpitius Priscus oppidum Labicos corona aggressus scalis captum diripuit. Censuitq; senatus frequentem coloniam deducendam, coloni ab urbe c. l. missi iugera acceperunt.

Tybur Tybur x v. ab urbe mil. Argeo positum colono. Corax alterius autor oppidi distantis x x. passuum millia. Tybur-tini & Tyburtes dicuntur, apud hos multa vetustatis monumenta, Hadriani & Marij Vopisci uillarum, Tybur-tinus lapis, Anio flumen cum Albunea, qui apud eos cata-ractis impellitur magno impetu è sublimi in præceps. Di-citur apud ueteres, tum Martiale, ebur ac dentes can-didos reddere: apud Pausaniam uerò frigidum primo in-gredientibus, deinde calefcere: oritur tacito è montibus Sympruinis, coniungitur Tyberis, tertio ab urbe lapide. Ti-bur dirutum quondam à Frederico Aenobarbo imp. post aliquot annos restitutum est. Via tiburtina ultra Anie-nem 111. mil. conspicitur mōs sacer quod Ioui sacratus esset. ut ait Festus. Huc plebs Romana olim secessit. Velitræ, in-colæ Veliterni & Velitranæ Augusti genere insignes, ho-die ditissima ciuitas. Deinde Nymphæus fluuius. Hinc Vol-sci incipiunt. Inter orientem uerò & Septentrionem Fide-natæ inter Anienem & Tyberim ac Eretum fuisse depre-hendimus, quod Plinio teste Tyberis eos à Vaticano sicuti Crustuminius à Veientibus diuidebat. Distitisse præterea x l. stadijs tantum ab urbe Dionysius dicit. Coloni enim Ve-ientum fuerant. Contra quos post Sabinos primum bel-lum gessit Romulus. Lilius 1111. scribit eos Veientum consanguinorum suorum bello irritatos, Romanos le-gatos interfecisse, quorum statua in rostris ob honorem po-sita fuerunt, mox Fidenis expugnatis necatisq; fontibus, no-ui coloni induciti, quibus Fidenates interfecit rursus re-bellare. Iterum ab Aemilio Dictatore captæ desolatæq; sunt Fidenis, ut ait Tranquillus, ruina theatri hominum x x l. millia periere. Crustumini paulo supra Fidenas. Ager Crustumini & Caletanus dicitur Plinio oppi-dorum nomina tenere, Crustumini oppidum Colonia Al-banorum Dionysio esse dicitur. Lilius quoque scribit hos populos simul & Ceninenses & Antennates, indignatos ex raptu Sabinarum, contra Romanos profectos fuisse Acrone duce, ex quo uicinos fuisse apparet. Ideo Plinius inter Sabinos ponit. Strabo autem inter Latinos. Inter Cru-stuminiq; Eretum oppidum, nunc mons Eretundus. Vir-gilius, Erci manus omnis, iuxta hoc Nomen um ponunt castrum hodie notissimum, uiam habet ab eo cognomi-natam: omnia sanè ditionis Vrsinorum. Plinius connumerat populos 1111. in antiquo latio, iam usque suo tempore interijisse, inter quos Fidenates, Collatiam, Gabios, Crustu-mium, Antennam, Ceninam, Bolas, Coriolium, quo se Mar-tius Coriolanus exul receperat: oppidaq; huiusmodi tes-sè Lilius Romanis ademut, Satrium, Longulam, Corio-los, Nouellam, Polustram, Corbionem, Veteliam, Trebiam, Labicos, Pedum. De hoc Lilius. Ad urbem à Pado ducta, & ad fossas Claudias & Bouillas ab urbe passus mille po-pulatur. Padi autem quod hic commemoratur Horatius meminit. Quid dicam te nunc facere in regione Pedana. Hernicorum nunc populos Campaniam uocant, sunt au-tem Allatrium, Anagnia, Frusino, prope quem Cosas labi-tur fluuius Straboni. Verulum, Signia, uini austeritate no-tissima. Ferentinum. Hernia enim saxa ipsorum lingua uo-cant, quibus horrescit tota regio, de his Lilius in 1111. Martius Tremulus Longus omnem gentem Hernicam in-deditionem adcepit. Et paulo ulterius. Anagninis, qui ar-ma Romanis intulerunt ciuitas quæ sine suffragij latrone data fuerat adempta, & magistratibus præterquam sacro-

rum curatione interdictum. Volsci septentrionem uersus cum Marsis terminant, quorum Sueffa caput: quam ultra Lirim sitam Tarquinius Priscus adscitis Hernicis expu-gnauit, una cum Pometia, è cuius manubijs templum Ioui latiali apud Albanum excitauit. Pometia uerò urbs & agri Pometij in hac parte frequens apud autores mentio, quæ iam & ipsa interijt. Huius enim coloni Sueffam migrarunt, ex quo Sueffa Pometia dicta, deinde Vestinorum. Supra uerò Casinum præclara ciuitas latinorum nouissima, in-quit Strabo, nunc oppidum cum Cœnobio S. Germani diui Benedicti commoratione nobilitato. Silius. Nymphisq; ha-bitata Casini Rura euasstantur. Sora colonia quæ tempore Annibalis defecit ad Samnites interfecit Romanis: uicta deinde à M. Pœtilio & Gn. Sulpitio Cos. ac Samni-tibus securi percussis deducta noua colonia, ut Lilius Po-stremo à Frederico Aenobarbo, sedente Gregorio 1111. diruta est. Nostra ætate Ducem habuit urbis præfectum Sixti pont. fratris filium. Sub Sora inter Liris fluena, ue-luti insula Interamna continetur Plin. In hac parte est illa insula amœna, de qua loquitur Cicero de legibus. Hic etiam Fregellæ olim urbs florentissima cum à Romanis defecisset diruta, & ad uicium iam usq; à Strabonis tempore red-cta. Ea nunc siue ex eius ruinis Ponscoruus oppidum existima-tur. Silius: Et quæ fumantem texere giganta Fregellæ. A qui num iuxta est, quod Melpha fluuius abluit Straboni: Et Ar-pinum. Quorum alterum diui Thomæ, alterum Ciceronis & C. Marij natalibus gloriatur: ex quo Arpinates hodie ob ho-norem tanti municipis tris literas M. T. C. pro signo publi-co conscribunt. Lilius in 1111. eo anno Sora & Arpi-num recepta à Samnitibus: & libro x. Arpinatibus & Tre-bulanis ciuitas data. Atina inter Liris & ipsa confluenta. De qua sic in libro Coloniarum scribitur. Atina muro deducta Colonia. Deduxit Nero Claudius. Iter populo non debetur. Ager eius pro parte in lacinijs & strigis est adsignatus. Vir-gilio quoq; Atina potens in catalogo dicitur. Scaptum iam interijt. Frabateria quæ nomen adhuc retinet. Meminere Si-lius & Iuuenalis. Venasfrum bacca nobile. Setia. Priuernum Camille patria. Virgilius: Priuerno antiqua Metabus cum excederet urbe. Proxima huic Sermoneta nouo nomine op-pidum. Cui Caietanorum familia paulò antè dominabatur: qua sublata ab Alexandro ea terra cum uicina circum re-gione Lucretiæ filia concessa. Atrium in eo est itinere, nunc Itrium. Atriani inter priscos Latinos à Dionysio com-memorantur qui rebellauerunt. Hos autè populos confuse ab au-toribus positos, est difficile sanè iudicare inter quos fuerint, sicuti supra narraui. Nam & Antium urbi uicinum, & Ve-litras Lilius inter Volscos ponit. Volscis enim, inquit, uictis Veliternis ager ademptus: & Velitras coloni ab urbe missi. Et alibi Sp. Cassius Cos. Antiates Volscos fundit, fugatq; compulsos in oppidum Longulam persecutus, mœnibus po-titur. Equi etiam qui fuerint populi non facile distinguun-tur, commixti atq; qui Latinis & Volscis. Verba tantum Li-lius ponam ex libro 1. ut per ea sit cuiq; perspicere. Camil-lus, inquit, uictor ex Volscis in Equos transit, & ipsos bel-lum molientes cum exercitu eorum ad Bolas oppressit, ac urbem aggressus, primo impetu cepit: & item libro x. So-ram atq; Albam Coloniam deductæ. Albam in Equos v. i. mi-lia Colonorum scripta.

V M B R I, S A B I N I.

VM B R O S Plinius uetustissimos Italorum po-nit, quasi οὐβελῆς, quod inundatione terra-rum imbribus superfuissent. Prius Siculos ait, Liburnosq; expulere, qui agrum Præcutia-num Adrianumq; inuascerant. Demum & ipsi à Tuscis ex-pulsi sunt

Volsci
Sueffa
Pometia
Otriculum
Ameria urbs
Casinum
Sora cola.
Interamna
Fregellæ
Aquinum
Melpha
Arpinum
Frabateria
Venasfrum
Setia
Priuernum
Sermoneta
Atrium
Atriatum
Velitræ
Equi
Lilius
Bolzæ
Alba inter
Equos
Vmbri
In Vmbriate
animalia præ-
riunt

pulsi sunt c c c. eorum urbibus expugnatis. Tusci uerò de-inde à Gallis. Stephanus grammaticus ex autoritate Aristot-elis scribit in Vmbria ter in anno animalia parere, arbores biferas fructus ferre: Mulieres plerunque geminos parere. Termini eorū hinc Tusci, inde Sabini. Ex aquilonis autè la-tere longo tractu usque ad mare Adriaticum Straboni pro-tendantur. Nunc uerò Apenninum non transeunt. Primum igitur post latium oppidum Otriculū in monte situm. Quod quidam inter Sabinos ponunt, ut Strabo, Plinius inter Vm-bros. Ameria urbs antiquissima condita Annis D C C C L X I I I. ante Persicum bellum, ut Plinius ex autoritate Catonis. Ager Amerinus, ut scribitur in libro Coloniarum, lege Augusti est designatus, & ueteranis est quidē ad iudica-tus, & pro extimo libertatis legem sunt secuti, ubi termini ambiguum nunquā circa ipsum oppidum, sed extra tertium milliariū Lex Cæsariana operata est, in absoluto termini siti sunt, id est, s. p. s. De D C C C. P. s. x i i. Tuder, Silius: Et gradiuicolum excelso in colle Tudertem, Martem enim colebant. Nunc quoq; natum ad arma populum uidemus, & continuis seditionibus ad nihilum pene redactum. Iturū Stra-bo hic commemorat. Plinius uerò Arnates, Casuentinos, Car-sulos, quam nunc Casinam uocat. Sunt et nouis nominibus Cærtum, Mons falcus, Pontem, clarum Ludouico iurisper-rito: Meuania clara Propertio & Clitumno amne dealban-dis iumentis memorabili. Eam quoque Tines paruum fluuius præterlabitur, ut Strabo & Silius. Spoletum Colonia Roma-na teste Plinio in libro Coloniarum scribitur. Ager Spo-letinus in iugeribus & limitibus intercisus est adsignatus ubi cultura est. Cæterum insolutus est montibus, uel subsi-tius, quæ reipub. alij Cessa Censita sunt. Nam & multa loca hæreditaria accepit eius populus. Hic Theodericus rex no-bile prætorium extruxit, cuius successores Gothi oppidum id euerterunt, restitutum deinde à Narsete. Hic etiam du-cem Longobardi constituere, unde hæc regio tota apud posteros cognomen accepit. Asifium & Asifinates incolæ, Plinio, Ptolemæo, clarum Diuo Francisco eiusq; templo nul-la materia constructo. Huic mons imminet Asis, qui oppi-do nomen dedit, quin & fluuius simul putatur ex uersu Propertiano, subiectumq; montibus Asinis esse, quem Chiagium nunc uocant. Tiferinum prope Tyberim nunc ciuitas castelli, ut ex Plinio conijcimus, qui ait Tyberim per Vmbros non longe à Perusia Tiferno ac Otriculo ferri: Tiferatesq; inter Vmbros collocat. De hoc scribitur in li-bro Coloniarum. Ager Tiferinus in Centurijs fuit adsigna-tus, postea iussu imperatoris Tyberij Cæsaris quis prout occupabat miles. Deficientibus his alijs paucioribus est adsi-gnatus, termini plerique qui ratione obseruationis tantum ascendunt quantum rectora limitum. Hodie in ea ciuitate Vitelliorum factio præpollat. Nicolaus eius familie prin-ceps à Sixto pontifice pulsus: deinde populi fauore restitutus arce disiecta, tandem multa quondam in patria cæde fa-cta facili morbo decessit. Filij pariter extincti. Camillus in prælio. Paulus quod bellum aduersus Pisanos ceptum duce-re putarctur, captus à Florentinis quibus militabat, ac secu-ri percussus. Vitellotius deniq; natu minor idem secutus fa-tum sub duce Valentino Alexandri Pontificis filio, cuius exercitum ductabat: quum aliquando transfugisset, recon-ciliationis deinde simulatione Senogallie, una cum cæteris captus & trucidatus est. Qui uix tyrocinijs posito iam pene toti Italiae tum Gallorum regi formidolosus cœperat esse, Cuius cæde accepta fratri notho patriæ præfili in oppidum rediit, Tiferates portas clausere, ac sese antiquo eccle-siæ iuri Alexandroq; pontifici permisere. Oppidum Burgi sexto hinc milliario. Quod mœnibus auxit. Guido Petra-mala Arretinus præsul, ditionis ecclesiæ ab Eugenio 1111.

Florentinis ob duodecim milia aureorum mutua pignori datum. Fulginia urbs Silio appellatur. Plinius Fulgina-tes nominat, & Foroflaminienfes: Strabo tantum forum-flaminij. Historia recentior habet, quòd à Longobardis id oppidum dirutum fuerit, ubi Forum flaminij, aliudq; pro-pe instauratum quod nunc cernitur. Huius loci tyrannus Vgolinus Trincius sub Bonifacio 1 x. fuit, eiq; Perusiam quandoque rebellem subdidit. Eius successor Conradus cum Brachianas partes sequeretur Martino v. pontifici aduersas, per Franciscum Sfortiam ei bellum mouentem ad ipsius Pontificis ecclesiæq; autoritatem se conuertere, ex datæ pacis conditione compulsus est. Ispellum in codice situm Straboni Plinioq; antiqua Brachianorum possessio Nuceria in Apennino sita. Quatuor eius nominis in Italia, alia in Campania, tertia item in Apennino prope Mutinam: Quarta in Apulia, Nuceria Apulorum Ptolemæo uoca-ta; alijs Luceria. Gualdum nouum oppidum Pontificis, sequitur factiones Perusinorum. Inginum. Plinius inter Vm-bros Ingininos ponit & Arnates. De his urbibus Silius sic ait: His urbes, Arna, & lætis Meuania pratis. Ispellum, & duro monti per saxa recumbens Narnia, & infectum nebulis humentibus olim Inginum, patuloq; iacens sine mœ-nibus aruo Fulginia. Inginum quidam Eugubium falso pu-tant, quum de lino Eugubino Plinius mentionem faciat, quapropter antiquum & ipsum, quod decorauit Vbaldu-s eius urbis & ciuis & præsul sub Alexandro 111. uir sanctis-simus. Hanc ex pontificum ditione primus occupauit Antonius Fretetranus. In hac prouincia ponunt & Saxo-ferratum, de quo plura mox in Piceno. S A B I N I iuxta Vmbros ponuntur, dicti Plinio quasi Seuini à deorum cul-tu. Strabo antiquos esse Sabinos, & indigenas dicit, ab eisq; & Samnites, quos etiam Sabellos uocant, & Pice-tes descendisse: ac uiam salariam strauisse, quæ à porta Collina incipit, & in quam Nomentana incidit apud Ere-tum Sabinorum oppidum, supra Tyberim iacens. Caput à Sa-bino Sangi filio ortos. Dionysius commixtos Laconibus di-cit, qui fugientes duritiam legum Lycurgi in Italiam circa Terracinam Feroniæ Templum constituere, ex eisq; pars ad habitandum cum Sabinis profecta, puritatem uiuendi, moresq; laconicos docuere. Silius à Sabo & Sancto uide-tur originem repeterè. Ibant & genti pars Sanctum uoce canebant Autorem generis, pars laudes ore ferebant Sabe-tuas, qui de patrio cognomine primus dixisti populos ma-gna ditione Sabinos. Sanctus hic, ut ait Ouidius, tribus ap-pellabatur nominibus: Sanctus, Fidius, Semipater. Que-rebam Nonas Sancto Fidio ne referrem, An tibi Semipa-ter: cum mihi Sanctus ait? Cuicumque ex istis dederis, ego munus habebō. Nomina terna fero, sic uoluerè Cures. Cu-res enim Sabinorum quondam metropolis interiere, Tatiij Numæq; patria, unde & quirites dicti Straboni. Sabini igitur Nare & Aniense fluminibus interluuntur. Nar enim, ut Plinius ait, è monte Fiselii defluens iuxta Vacunæ ne-mora & Reate: ex alia parte Anio ex monte Trebanor-um Plinio ortus, lacus tris amœnos ambo faciūt, qui Sub-laqueo quod & Sublacum dicitur, nomen dedere. Tacitus è Sympruinis montibus ait Anienem oriri. Farfarus amnis ubi Cœnobium celebre ac notissimum. Virgilius: Et amœ-næ Farfarus undæ, proximus est. & Allia itè paruum amnis clade Rom. insignis, nunc Curresius ab accolis dicitur. Cæteros Sabinorum populos Plinius latiores facit quàm Strabo. Nam ab Anieni propinquus incipit, in quibus sunt Fidenates, Crustumij, Eretum, Nomentum, & huius ge-neris, de quibus inter Latinos dixi Strabonem secutus. Reate Sabinorum urbs Italiae medium Plinio. Hic prope campus Rosæ, & lacus Velinus, qui ab oppido nunc Pe-

Fulgina
Foroflaminienfes
Trinciorum familia
Ispellum
Nuceria
Gualdum
Inginum
Eugubium
Sabini
Sabus
Sanctus
Cures metrop-
opolis
Nar flu.
Sublaqueum & Sublacum
Farfarus
Allia flu.
Reate Italiae
medium.
Velinus lacus
Campus rosæ
deluco

deluco nomen accipit. Virgil. Et Rosca rura Velini. Plinius scribit, cum Vopiscus causam apud Prætores ageret, campos Roscæ dixisse Italia sumen esse, in quibus perticas pridie defectum gramen operiret. E Reate orti Sacrani sunt appellati, ut inquit Festus, qui è Septimontio Ligures Siculosq; eiecerunt. Nam vere sacro erant orti. Festus Arcades esse dicit, qui cum pestilentia laborarent sacrum uouerunt uer. Virgilius: Sacranæq; acies. Reatinos mulos Strabo magnopere commendat. Præterea Narniam, Trebulam, Interannam, Nursiam, circaq; loca, Plinius inter Sabinos ponit, Strabo inter Umbros. Narniam, Narnam interluit. Nequinum antea dictum, ob loci iniquitatem ac asperitatem. Plinio. Hinc fuit Capramelata. Dux inuidiosissimus, & qui plures Venetis uictorias peperit, quam obrem ab illis equestri statua est honoratus. Adiacet & Narnia Tetricus mons asperissimus, unde Tetrici homines seueri dicuntur Festo. Virgilius: Qui Tetricæ horrentis rupes amnemq; seuerum, Casperiosq; colunt, Forulos, & nomen imelli. Qui populi iam interiere simul cum Amiterno, cuius Plinius, & Alsatentia, cuius etiam Liuius meminere. Interamna prata adeo irrigua habet, ut quater in anno secetur Plinio. Post hanc Interamnæ duæ eidem ponuntur auctori, inter Præcutinos, ut alibi dixi, quæ Liuius Interamnis dicitur libro 1. ac inter Latinos. Trebula hodie Treuium, Plinius ait hanc Mutiscas, & Suffenates prius uocatas. Virgilius: Oliuiferæq; Mutiscæ. Fluius autem prope oppidum Tinna Plinio memoratus existimatur, silio Timia uocatus, Timiaq; inglorius amnis. quidam hanc chiazium potius. Nursia cunctis borealior: hic Sanctulum præbyterum ac confessorem colunt, qui tempore Gregorij primi fuit. Nursinos Augustus grauius multauit, quod in tumultu suorum, qui apud Mutinam ceciderunt, pro libertate extinctos inscripserunt. Huic uicinum oppidum Carsuli Plinio, unde Carsulani, quod Cascinam nunc uocant.

PICENTES.

Sacran
Muli Reatini
Marnia quæ
& Nequinum

Tetricus mons

Casperii
Foruli
Imellum
Amiternum
Alsatentia
Interamna

Trebula quæ
& Mutiscæ

Tinna

Sanctulus

Nursia

Carsuli

PICENTES numerosi quondam populi: C C C L X. eorum oppida in potestatem populi Romani uenisse, ortos præterea à Sabinis uoto uere sacro autor est Plin. Straboq; eisdem dicit. usos Pici ductoris auspicijs, unde Picentes dictos & regionem Picenum. cur autem nunc Marchia dicatur superius in regione Venetiæ dixi. A populo Romano & hi unâ cum Marfis defecere, in quos demum uictor Pompeius Strabo Magni pater acriter animaduertit. Siti sunt trans Apenninû ad mare usq; Adriaticum longe magis quàm late Porrecti, ut ait Strabo: à Rubicone usque ad Homatrium fluium ac Adriam oppidum. Rubicon ipse nunc Pifitella, paruus quidem amnis, sed memorabilis quod terminus Gallorum ac Rom. prouinciæ fuerit, nec legionibus ultra transire liceret, ut ex inscriptione eius loci huiusmodi: P. R. Imp. miles tiro, commilito, quisquis ea manipulariæ ue, ceterio ue, turmæ ue, legionariæ ue, sistito uexillum, nec ultra hunc annem Rubiconem signa ue ductû cõmeatum ue traducito. Si quis huius iustionis ergo aduersus ierit, fecerit ue, adiudicatus esto hostis pop. Rom. ac si contra patriam arma tulerit, penatesq; è sacris penetralibus asportauerit s. p. q. r. Sanctio plebisciti. s. v. c. Ariminum Liuius x i i i i. coloniam dicit in Picenum cum Beneueto deductam. Rursus libro x i i i i. Sépronio prætor Ariminum prouinciæ obuicit. Strabo Umbrorum dicit Coloniam. Hæc prius à Cesare occupata, initium belli ciuilibus dedit. Hucusque uia flamina munita fuerat, ut in

Gallia dixi. Hic & concilium celebratum, quod Hieronymus improbatum dicit. Ornatur hæc urbs præfule simul & martyre Gaudentio sub Constantio principe, ob Arrianos ei aduersos. Patria fuit Ephesus sepultusq; in eadem regione, ubi templum simul cum Cœnobio dicatum ei postea fuit. In porta urbis hæc legitur inscriptio: Imper. Cesar diui Iul. Fi. Augustus Pont. Max. Cos. x x i i i. Trib. Pot. x x i i. P. P. murum dedit curante L. Turno Secundo Aproniani Præfct. urbis Fi. Acteio. v. c. Correctore Flam. & Piceni. Insequentibus temporibus à Vitige Gothorum rege obsessum, Ioannes Vitaliani Dux Iustiniani Cesaris defendit. Quumq; exarchatui subesset unâ cum uicinis oppidis Romano celsit Pontifici: postremo in Malatestarum ditionem uenit. Que familia à Malatesta initium sumpsit temporibus Othonis i i i. cuius amicitia atque auctoritate plura ille obtinuit loca. Ex hoc nati Mastinus, Pandolphus & Galeoctus. Hic ultimus cognomento Vngarus appellatus, dux belli clarissimus fuit anno m c c c x x x i i i i. Clementi v i. Contra Nicolaum Estensem militauit: Quamobrem Arimini Vicarius est factus. Tris & hic liberos suscepit, Carolum, Pandulfum Galeatum. Carolus res in Italia magnas gessit, sæpe Florentinis, sæpe Venetis militando, moribusq; ac grauitate frèrè Catoniana. Galeatus Pifaurum & Forum Sempronij tenuit. Quorum alterum Francisco Sfortiæ, alterum uerò Forum Sempronij, Urbini Comiti uendit. Pandolphus & ipse militia clarus apud Mediolani ducem Ioannem Galeatum multa strenue gessit. Brixiam, & Bergomum in suam potestatem redegit, diuq; tenuit, tandem omnia pulsus à Venetis amisit. Tris item hic genuit liberos: Robertum, Sigismundum, & Malatestam: quorum primus natu maximus Ariminum possedit, uir sanctitate ac miraculis clarus, uxorem quam duxit nunquam attigit, nihilq; ei potius fuit, quam egentibus opes distribuere, ac pudicitiam perpetuo cum iustitia & uite abstinentia colere. Quondam à pontifice quedam loca ad eum pertinentia reddere iussus, confestim obtemperauit. Cum coorta in eum seditione quod minus rem curare uideretur strictis gladijs peteretur, ante omnia effusis ante deum precibus, foras mox egressus sese illis inermem tunicatumq; tradidit. Ad cuius adspæctum omnium animi delinuit ac furor compressus. Malatesta Nouellus appellatus Cesenam Ceruiam Britonorum possedit. Sigismundus quum prior esset ætate Roberto extincto Arimino successit, quum ante Fanum Senogalliamq; teneret, uir facinoribus cooperatus & maioribus dissimilis, cuius atrocita facta satis in oratione Pij pontificis cum cõdemnatus fuit, manifesta sunt. Dux alioqui belli haud obscurus. Hic tamen (quis crederet) leui morbo ac facili periit, præteritorumq; poenitere monstrauit, relicto filio Roberto Magnifico cognomento. Qui ex duorum bellorum uictoriorij ostendit iuuenis quantum ceteris præstitisset nostri seculi ducibus si per immaturam mortem licuisset. Altero cum Neapuleonem Vrsinum à Paulo i i. missum cum ingenti exercitu sociali ad Ariminum expugnandum, cum longe paucioribus ipse superauit. Altero uerò Alfonso Calabria ducem contra Sixtum pontificem summa ui proficiscentem, collatis signis in prælio fugam turpissimam adripere compulit, captis omnibus frèrè eius exercitus principibus uiris. Roberti deinde filium nothum Pandulfum, postquam is aliquot annos sine controuersa patriam tenuisset ditionem, nuper Alexander pontifex expulit, Cesare filio surrogato: quo deiecto ille statim reuersus quum ciuibus non satis fideret, urbem Venetis tradidit, qui eam ad hunc usque diem quanquam reclamante pontifice retinent. Fuit & ex eadem familia Baptista Malatesta, cui & Leonard

Concilium Ariminentæ Gaudentius

Pifaurum colonia Ilaurus flu.

Malatestam familia

Fanum fortunæ

Metaurus fluius Senogallia

Esis fluius Ancona

Portus Anconitanus

Numana

Cupra

Castrum nouum

Palmæsis ager Truentus flu.

Matrinus flu. Omatrinus Vomanus Adria Picentium

Asculum Colonia

Baptista Malatesta Leonard

Leonardus Arretinus, & plurimi eo tempore eruditi, ut scemine doctissimæ scripta plurima dicabant. Post Ariminum sequitur in ora castrum Durantis à Gulielmo Duranti decano Carnotensi edificatum, illo qui speculum iuris composuit, cum illuc thesaurarius à Martino i i i i. missus esset. Pifaurum ciuitas à Isauro fluuiio proximo, nunc Folia appellata, Romana colonia simul cum Mutina & Parma deducta, ut Liuius x x x i x. Inter colonos autem qui traducti fuerant, Accius Tragœdiarum scriptor ab Eusebio memoratur, & iuxta fundus Accianus ab eo cognominatus. Totile & hæc ruinam passa. Deinde à Belisario restituta, posteris temporibus à Malatestis, ut dixi, dominata, à quibus diuendita Sfortiæ & Alexandro fratri concessa est. Huius postremo filius Constantius Ioannem filium nothum successorem habuit. Is ab Alexandro pont. gener adscitus, spreto mox matrimonio ac dirempto ab eiusdem exercitu nuper expulsus, ac filius surrogatus est, quo rebus excidente io. statim reuocatur. Prope Isaurum Crustumium torrens est. Lucanus. Crustumiumq; rapax, hodie Conchiam uocant. Focaria item promontorium cum i i i i. paruus oppidulis. Fanum fortunæ similem passum ruinam, & ab eodem restitutum, Cardinale nunc suo Iulij beneficio decoratur Gabriele Iurisperitissimo. Metaurus annis cæde Asdrubalis memorabilis. Senogallia à Senonibus condita. Silius, Et Senonum de nomine Sena. Hanc Sixtus præfcto urbis fratris filio regendam concessit. Esis fluius qui & oppido Eseo nomen dedit Plinio, nunc Flumesinus dicitur. Ancona è situ quod quasi cubitum in Adriaticum promineat, Syracusanis qui Græci Dorici erant Dionysij tyrannidem fugientibus, edificata Stra. Lucanus, Quam Dorica sustinet Ancon. Eius humilior pars à Gothis quondam obsidentibus disiecta, Conone Iustiniani duce male defendente: ab altero deinde duce Narsete, & obsidione liberata, & edificijs restituta, profligatis ab eo l x v i i. Gothorum nauibus. Postea à Saracenis Lotarij Imper. Sergij Pont. temporibus post Venetorum naues in Tergestino sinu incensas, oram omnem depopulatibus Ancona capta atq; incensa est. Portu in ea exciuit Traianus princeps ex marmoris eo loco inscriptione: Imper. Cesari Diui Neruæ F. Neruæ Traiano optimo Aug. Germanico Dacico. Pont. Max. Trib. Pl. x i x. Imper. x i. Conf. v i. P. P. Prouidentijs. princip. s. p. q. r. Quod adcessum Italia hoc etiam addito impensa sua portu, tutiorem nauigantibus reddidit. In libro autem Coloniarum sic scribitur: Ager Anconitanus limitibus Græcicis in centurijs est assignatus. Post Anconam Numana sita est, quidam Humanam dicunt in marmore legisse, ueteris uestigia nominis tenens, à Siculis item condita. Plinius meminit, etiam Silius. Cupra uetusta urbs Tuscorum edificium, ubi templum Iunonis erat quod Cupram Iunonem appellabant, ut Strabo: Silius quoque: Quis littoreæ fumant altaria Cupræ. Castrum nouum, uetus etiam oppidum, hodie Flavianum. De his scribitur in lib. Coloniarum. Ager Cuprensis, Truentinus, Castranus, Aternensis lege Augusti. Sunt assignati. Ager Palmensis. in hoc tractu Plinio memoratur: nunc quoque turris palmæ. sequitur fluius Truentus cum oppido eiusdem nominis, quod solum Liburnorum in Italia reliquum est, ut ait Plinius. Deinde Matrinus fluius Ptolemeo, Omatrinus Straboni, Vomanus Plinio, apud quem Adria est Picentium sita, v i i. millibus passuum à mari distans, Romanorum Colonia. Liuius libro x i. Sena & Adria Colonie deductæ. Aliam in Venetia dixi. Silius, Atque humectata Vomanæ Adria. Intus autem Asculum, Piceni nobilis Colonia inter Truenti brachia: ultima frèrè Picentium in ea parte ac Capua, ut Antoninus

in itinere. Captum in bello Marsico, maiorem alij sustinuit animaduersionem, incensa urbe quod legatos Asculani interfecissent. Censetur claris uiris Beturio Borro oratore, Venidio Basso, qui de Parthis triumphauit. Recentioribus uerò Nicolao i i i i. pont. & Ciccho mathematico. Iosias autem nobilis adolescens sub Calisto i i i i. tumultus in ea exciuit, Ioannem F. Sfortiæ fratrem qui Asculanos defenditauerat interficiendo. Quare passus exilium, tandem cum nec quiesceret, captus à Roderico legato pontificis propinquo, ac Romam ductus est. Firmum antiquum oppidum, cui præfuere diu præfules è Capranicensium familia, donec Ioannes Baptista Pantagathus ultimus in matrona deprehensus atque cecidit: cum aliquandiu exularet, tandem in explorato redire ausus interfecit domi à populo fuit. Nuper uerò id oppidum Liberoctus Firmanus inuasit. Is haud sane ex loco magno miles Cesaris Alexandri filij fuerat, eiusq; fauore, tum etiam Vitellotij Tistrinatis auxilio, cum quo ad finitatem iunxerat, Firmum ducetis frèrè comitantibus armatis profectus, necessarios ac propinquos quos putabat dominationi posse obsistere, ad eum salutatum uenientes de improviso septem numero trucidauit: urbisq; iam Tyrannus arcem quam olim Franciscus Sfortia id ea inceperat (nam & id oppidum una cum reliquis in Piceno aliquandiu F. tenuit) absoluerit conabatur: uerum ultore deo sequenti anno, eodemq; die S. Syluestri quo facinus ipse perpetrauerat, à Cesare contra quem conspirauerat, una cum Vitellotio ceterisq; per proditorem captus atque interfecit fuit. Vrbs Saluia Antonino, Plinioq; ubi nunc modica sane uestigia Urbisaltæ castr. Potentia flumen & oppidum, olim Traiana potentia quæ Plinio & Ptolemæo in littore ponitur, nunc uerò sub Recinensibus. De qua in lib. Coloniarum: Ager Potentinus, & Recinensis, & Pausulensis, eidem sunt assignati. Ricinensium Plin. item meminit: eorum urbs Helia Ricina ad Helio Seuero principe edificata: deinde à Gothis diruta. Coloni prope edificauerunt Racanetum & Maceretum. Nam & Macereti hodie inscriptio legitur huiusmodi. Imper. Cesari i. Veri Augusti filio, Diui Pij nepoti, Diui Hadriani pronepoti, Diui Traiani abnep. Diui Neruæ atnep. L. Septimio Seuero Pertinaci Augusto Parthico Max. Arabico Adiabenco ab pont. max. tribus pot. x i i i. Imp. x i. Conf. i i i. P. P. Colonia Helia Ricina cõditori suo. Sentinum Straboni: unde Sentinates Plinio, in quorum agro, ut Liuius x. scribit, Decius patris exemplum secutus, pugnano aduersus Hetruscos, Umbros, & Gallos se deuouit. Hoc oppidum Longobardorum quoque uim pertulit: è cuius ruinis duo uicina oppida Fabrianum, & Saxoferatum constructa sunt prope quod ad mille passus iuxta fluium Sentinum adhuc uocatum, cernuntur ueteris uestigia ciuitatis: multaq; sæpe reperta nomismata, lithostrota, pauimenta, nobilia. Fluius hic hodie terminus Piceni & Umbriæ, ex hoc oppidum inter Umbros ponunt. Fabrianum uerò ultra sex milibus passuum inter Picenos, antiqua Clauellorum possessio fuit. Horum familia nobilis ad Baptistam postremo Thomæ filium redacta. Is cum auare crudeliterq; imperaret, odium publici ceperat esse: cumq; primores in eum coniuissent, hora statuta in templo signo dato, inter sacra illa symboli uerba, Et incarnatus est de s. s. pariter insurgentes eum trucidauerunt, è uestigioq; ad ædis properantes, uniuersam familiam, nulli neque sexui neque ætati parcendo sustulerunt: nec desuit per intemperantem libidinem, qui cum una ex illis uirginibus etiã interfecit rem haberet. Quapropter tanto scelere perpetrato, cum magnam sibi populus inuidiam contraxisset, ac libertatem quam conclamauerat, non satis ei tutam ani

Beturius Borrus Veneticus Bassus Cicchus mathematicus.

Firmum

Præful Firmanus Liberoctus Firmanus

Vrbs Saluia

Potentia Traiana

Ager Potentinus

Maceretum Inscripctio

Sentinates

Fabrianum Saxoferatum

Clauellorum familia

Auximum

Cingulum
T. Labienus

Camerinum
Varranorum
familia

Iulius Varranus

Tignum

Farsina

Matelica
Tollentium
Pollentia
Eftum
Feretrum
Forum Sempronii
Candianum
Luccoli

Callium
Vrbium

maducreret, sese in Francisci Sfortie fidem tradidit: nunc pontificum regitur auspicijs, chartarum officinis ex magna parte uectigal querens. Auximum in bello civili, in potestatem Caesaris uenit. Deinde a Gothis captum, a Belisario demum post longam obsidionem receptum est. Cingulum Straboni mons, Plinio uero oppidum a T. Labieno qui e partibus Pompeianis fuit edificatum. Camerinum situ loci munitissimum, in Apennini iugo Varranorum genti diu possessum, in qua maxime Gentilis commemoratur, pluribus in Italia rebus gestis: cui Rodolphus filius succedens, quatuor et ipse ditionis successores liberos dimisit, Gentilem Pandulphum et Berardum ex primo: ex secundo uero matrimonio Petrum Gentilem, et Ioannem. Primi duo in seculos conspirauerunt, corrupto Patriarcha Vitellio uiro factioso, qui tunc legatus Picenum administrabat. Hic cum eos adcereret, alter tantum Petrus Gentilis comparuit: quem statim monet adulterinae accusatum capite plecti iussit. Alter uero Ioannes, qui domum remanserat ob suspicionem, a fratribus interim trucidatur, clam in cubiculum quasi collocutus conuocatus. Tantum igitur scelus Camertes auersati non tulerunt, breuique post tempore una impetu in eos facto. Gentilem Pandulphum et Berardi filios obruncant. Nam Berardus pater Tollentini quod oppidum in portionem eius cesserat, paulo ante interfectus fuerat. Protinusque libertate conclamata, sese Francisco Sfortie, qui tunc Picenum occupauerat, tradiderunt. Sed diuina postea prouidentia factum, ut extinctorum insontium filij patriam possiderent. Ex quibus Iulius Ioannis filius, cum in summa felicitate in ea iam consensisset, ad postremum Priami exitum habuit. A Cesare nanque Alexandri pont. filio una cum oppido, et tribus filiis, Venantio, Anibale et Petro captus, atque in arce Pergulensi, quod duobus omnem suere interemptus, uno tantum superstite Ioanne Maria natu minore, quem pater initio belli cum gazza Venetias ueluti Priamus Polydorum in Thraciam, meliore tamen fato miserat, qui rebus Cesarianis attritis Pio 111. succedente in patriam ditionem pacificus redijt. Tignum urbs antiqua, de qua Cesar in Com. Interea certior factus, Termum pr. cohortibus v. tenere Tignum. Nunc S. Maria in Georgio. Farsina, sic enim repertum in antiquis marmoribus in eo loco, non Sarsina, ut iam consuetudo, clara Plauto alumno, et copia lactis, ut Silius testatur, olim inter Umbros ponebatur: Matelica, Tollentium, Pollentia, Eftum, Feretrum, Vrbium, Forum Sempronij, oppida antiqua sane omnia, unde Matelicates, Tollentimates, Efnates, Pollentini, Feretrani, Vrbinales, Forosempronenses appellati Plinio. Luccoli apud Callium oppidum a Longobardis dirutum: cuius ruina Candianum alterum oppidum excitatum de nomine Candiani uicini fluminis. Luceolis enim Narfes audita Totila morte castra posuit: hic et Eleutherius Exarchus quod ad imperium aspiraret ab exercitu Rauennate interfectus, iuxta Candiani ripam uia Flamie pars cernitur, saxumque c. c. pas. lon. et VII. altit. perforatum ac periculum curribus, Forulum ex ea causa appellatum cum T. Vespasiani conditoris inscriptione. In hac parte multa sunt oppida a Feretrans Vbaldinisque possessa. Inter que Pergula, S. Angelus, ubi mercatus, Carda, Massa, Trabatia, qui locus prope Apenninum ex abiegna materia, ac trabibus edificijs aptis, nomen auspiciatur. Cesaris quoque flu. cum Mondano castro post Meturum. Callium nouum nomen. Vrbium cuius meminit Tacitus in bello Vitelliano. Plinius ait Vrbinales cognomine Meturenses. Dum teneretur a Gothis Belisarius post longam ob-

sidionem tandem in ditionem accepit: quod fons intus per astatem auerat. Postremo in comitum Feretranorum potestatem uenit. princeps eius familia Guido, Bonifacij VIII. temporibus res multas in Italia gessit, partes imperatoris Conradini secutus contra Manfredum. Progenitores eius iam inde usque a tempore Frederici Aenobarbi coeperunt a quodam Oddantonio, cuius successores Galeatus, Guidantonius, Fredericus, Nolfus, Fredericus: deinde Guido supra dictus, cuius ex fratre Feltrano nepotes Ludouico Bauaro militantes ab eodem Rom. pont. aduersario, et in omnibus eius terris uicarios constituente alter Callio, alter Calassus Vrbino praeficiuntur: cui deinde successere Monfeltranus Boncontes, Monfeltranus alter Antonius, qui post Guidone caput extra nidum exeruit: Eugubium rei patrie adiecit. Franciscum Cantiani principem suum aduersarium, a legato Florentinorum pacis causa ex constituto coram deductum uulnerauit: quapropter a Florentinis ob iniuriam bello petitus, ac ad aequum conuenire coactus est. Odone habuit successorem. Is quum matronas per libidinem sectaretur, populari tumultu inueniens interficitur: uncoque in forum tractus, ac secta genalia mordicus tenens. Guido filius, primus Vrbini dux, parente meliori, deo rebusque sacris propesior, quam armis, ad postremum amictu ordinis minorum effertur uoluit: Ante coniugium prolis cupidus, Fredericum Bernardini Vbaldini filium infantem loco filij educauit. Deinde ex Columnensi matrimonio filio suscepto: Fredericum in bellis militaque foris ablegauit: hunc domi nutrebat: quo puero extincto Fredericus in urbem reuocatus, ac princeps factus est, qui postea fautoribus et alumis non fuit poenitendus: ea in eo uirtutum semina, ut nulli ducum suo tempore cesserit: alter Philippus Maccedo, si parua licet componere magnis, non solum alterius oculi amissione, quo priuati ambo a commilitonibus suis fuere: sed humanitate sermonisque facundia hostes demerendo ac superando militie simulque morum monstrator egregius: quibus caterua nobilium puerorum ex tota Italia tanquam in officina uirtutis apud eum erudiebatur. Non minus domi liberalibus artibus intentus, aedis magnificas ab se constructas bibliotheca ornauit. A Sixto 1111. dux e comite factus ei tributo si quod debebat remisso. In castris demum Venetis militando ex morbo decessit. relicto filio Guidone, qui nunc uiuit, potentiae non felicitatis successore. qui his proximis annis dum Alexandro Pont. contra Vrsinos militaret, ab hostibus captus profligato exercitu xxx. milibus aureorum se redemit. Deinde a Cesare Alexan. F. per prodicionem pulsus, ut in Alexandri gestis narraui: demum illo rebus excidente a ciuibus reuocatus incolumis nunc agit: uir alioqui ingenti humanitate, ac literatura mediocri. Et quoniam Feretranorum mentionem fecimus de Vbaldinis, unde genus ipse Fredericus traxit, pauca dicam. Hi ab initio ciues Florentini fuere, ac in agro Mugellano castra plurima possedere: secuti que Imperatoris Frederici Aenobarbi partes agrum Florentinorum quotidie populabantur: quo extincto, gens ab ipsis sublata, cum oppidis Montaria, Acciano, Colereto et quibusdam alijs, ac Scarperia nunc appellata oppidum munitissimum excitatum. Clara in primis milita domus, Ducibus Guidanto, Accio, Ioanne, Gaspare, Bernardino Frederici patre, Octauiano etiam cardinalale, qui missus legatus ab Innocentio 1111. Neapolim ut Manfredi regi resisteret reuocatus in secula domum reuertit.

Comites Pertrani

Guido Fredericus

Antonius Eugubii primus dominus

Guido primus dux

Fredericus

Guido 111 dux

Vbaldini

P R A E C

P R A E C U T I N I, M A R R U C I N I, V E S T I N I, M A R S I, F E R E N T A N I, P E L I G N I, S A M N I T E S.

TRA Picenum, ut inquit Strabo, Vestini sunt, et Marrucini, et Marsi, et Ferentani, et Peligni, et Samnites populi omnem regionem montana incolentes. Nunc uno nomine Aprutium uocant, quasi Praecutium, et Praecutini populi in ea parte Ptolemaeo positi: Plinio uero Praecutiani appellati. Hi terminos habent Apenninum et mare: ab occidente uero Picentes: ab oriente populos usque ad amnem Fiternum, ubi quasi cubitus in mare prominet. Neque enim ulla aequa regio populis frequens ob aeris salubritatem. Igitur post Vomanum Marrucini: quorum Theata Plinio, cuius praesul Theatinus in sacro codice descriptus durat. Straboni male scribitur Tegeate. Fluuij autem plures, Albula, quem Libratam uocant. Salinus, uuantius Plinio, nunc Tordinus, in quem Viciola et Flumicellus appellati torrentes influunt, qui Interamnia dant nomen, omnes sane ex Apennino uenientes. Deinde Aternus nunc Pescara, qui Marrucini a Vestinis diuidit Straboni. Vestini enim usque ad Lirim, et Sueffam durant, quorum Amiternum: de quo Liuius x. scribit, P. Cornelium alterum Cos. Amiternum oppugnatum de Samnitibus cepisse. In eodem colle 1111. mil. distat oppidum Furconium etiam celebre: utriusque sane apparent fundamenta: alterum iam pridem interijt: Furconium uero Longobardi eruerunt, ex quorum ruinis Aquila v. mil. Amiterno uicina est edificata, situ auis illius instar praedominante. Penna Plinio, unde Pennenses, adhuc durans. Angulus Ptolemaeo. Angula Plinio, nunc S. Angelus uestigium nominis seruat. Beretra Ptolemaeo. post Aternum Peligni sunt, qui a Ferentans Sagro Straboni, Saro Ptolem. hodie Sanguine fluuio appellato diuisi sunt, cuius uestigia nominis nunc Pelenum pro Peligno retinent. iuxta est mons niger. Pelignorum Metropolis olim Corfinium. Hoc oppidum in bello Marsico Italicum appellauerunt, tanquam commune uniuersis Italis receptaculum et propugnaculum contra Pop. Rom. ut scribit Strabo: loci adhuc exstant uestigia: captus hic primus a Cesare locus cum Donatio. Sulmo Ouidij patria, qui eius in Fastis scribitur originem. Huius erat Solymus Phrygia comes unus ab Ida, a quo Sulmonis moenia nomen habent. Aufidena Ptolem. Liuiusque 11. x. qui ait, Bouianum inde aggressus, nec multo post Aufidenam ibi cepit. Sunt et circa flumina, Auentinus, Viridis, Trinium etiam Plinio portuosum uocatum: sunt qui oppidum dicant, unde forte Tranium uicinum in apulia: praeterea Lentus, Forum item amnes, Macla mons. Caramaricum, Cantalupum, Montorium oppida. Propeque Aternum oppidum, ubi saxum, sub quo fons olei Petronici uocati manat, multis quaesitum. Deinde Populium natura loci munitum, ac frequens. In ora uero Pelignorum Orton Pto. Ortonium Straboni, qui inter Ferentanos id ponens edificium, et domicilium esse dicit ex naufragijs eo se recipientium nauarum. Huc adplicatur e Dalmatia in Italiam mercatus gratia, qui apud Anxanum Ptolemaeo uocatum proximum oppidum hodie fit. Plinius Anxium uocat et Anxinos populos, nunc Lancianum. Vectigal Ortone portus Carolus Siciliae rex Basilicae principis Apostolorum urbis Romae condonauit. Ferentanam etiam urbem Ptolemaeo in hoc loco Villafranca corruptius appellata nunc refert. Post haec Fiternum amnis: horum populorum terminus et Apulie initium. Marsorum uero gentes et Samnitum omnes in iugis Apennini sunt sitae. Marsi originem a Marso habuere Circes et Vlyssis filio Plinio. Silio autem a Marsya, qui uictus ab Apolline huc

Praecutini

Vomanus Marrucini Theata

Albula Salinus

Interamnia Iuanarius Aternus

Vestini

Amiternum

Furconium Aquila

Peligni Corfinium

Sulmo Aufidena

Trinium

Oleum Petronicum Populium Ortona

Anxanum

Ferentanum

Fiternum

Marsi

concessit et regnauit. Sed populis nomen posuit metuentior hostis, cum fugeret Phrygias trans aequora Marsya Crenas, Mygdoniam Phoebi superatus pestilente Loton. Gens haud magna, alioqui ferox. Initium defectionis Italiae a Marsis coepit, qui non impetrata libertate, et communiione ciuitatis ceteros excludere: ex quo sociale bellum Marsicum appellatum exarsit. Victi demum a P. Sulla fucere, sub quo tunc Cicero militauit. Caput eorum Marruuium prope Fucinum lacum a Marro conditore uocatum, ut Silius, et Virgilius. Quin et Marruuiua uenit de gente sacerdos: quod sane interijt. Alba, unde Albanenses: altera in Latio, unde Albani, ut Plinius ait: est alia in regione Subalpina. Haec Marforum siue Equorum, ut Liuius placet, simul cum Eferentia Coloniae Romanorum sunt, C. Genutio, et Sergio Cornelio Coss. deductae, ut Liuius in 11. Prope est Fucinus lacus, nunc Marca, cum oppido Celano, cuius emissarium Claudius fecit. Per hunc aqua Martia Romam uenit. In hoc lacu piscem Plinius ponit, qui octonis natat pinnis: cum ceteri tantum quaternis. Hinc nemus Angitia, id est, Medea ab angendis serpentibus, ut Seruius. Medeam enim hic quandoque habitasse, et uim soporiferam serpentum Marsos edocuisse dicunt. Valeria Regio hic Straboni ponitur, quae a Tiburtinis initium capies, ad Marsos et Corfinium ducit: in ea urbs Valeria patria Bonifacij 1111. iam extincta. Carscoli. Quod oppidum Plin. et Ptolemaeus inter Equiculos ponunt: quae gens ad Marsos pertinebat: simul cum Clastidio, qui sane omnes interiere: ex horumque ruinis excitata sunt noua oppida uicina Taliacotium, Vicouarum, Celanum.

Bellu sociale Sulla Marruuium

Alba colo

Fucinus

Valeria

Carscoli inter Equiculos Clastidium

SAMNIVM IN QVO AVSONII, Arunci, Sidicini, Hirpini.

AMNIVM populi longe sequuntur in Apennino, qui et Sabelli dicti diminuti uocabulo, quod a Sabinis orti sunt Plinio Straboni que: qui ait, Duce Tauro in haec loca uenerunt Opicis electis. De ijs Florus libro primo sic ait. Samnitum populos ualentes, at tamen sedifragos, ut qui saepius a Romanis rebellauerunt, cladibus ipsis animosiores, l. annos per Fabios et Papyrios patres, eorumque liberos urbs Romana subegit: postremo primos ad Annibalcm deficientes iterum perdomuit. Igitur a septentrione cum Appulis: a Meridie cum Campanis et Lucanis terminant. Caput eorum Boianum Ptolemaeo, Bouianum Plinio. Quod adhuc extat. Liuius in 11. 11. Inde uictor exercitus Boianum ductus. Caput hoc erat. In libro Coloniarum sic scribitur. Bobianum oppidum lege Iulia milites deduxerunt: sit iter Colonis: populo iter amplius non debetur quam ped. x. Ager eius per Centurias et scamna est adsignatus. Beneuentum Beneuentum praepollet, olim Maleuentum Plinio. Liuius x. 11. cam coloniam una cum Arimino deductam dicit. In libro Coloniarum dicitur: Beneuentum muro ducta Colonia Concordia: deduxit Nero Claudius Cesar: iter populo non debetur. Ager qui lege Triumuirali Veteranis est adsignatus. Seruius id a Diomede conditum dicit: multas deinde passum cum uarietates, tum calamitates constat. Nam euersum quondam a Totila rege, deinde restitutum a Longobardis ducibus, Annosque c. c. possessum, Saraceni demum Garganum montem tunc tenentes, excursibus huc delati solo aequauerunt. Constantinus item Imperator, quando in Italiam uenit e Constantinopoli, Longobardorum ciuitates inuasit: Nuceriam Appulorum diruit. Beneuentum obsedit: cui praerat Romualdus dux. filius statim euocato patre, qui aberat, obsidione soluit. Hoc praeterea Gulielmus Nor-

Bellu sociale Sulla Marruuium

Alba colo

Fucinus

Valeria

Carscoli inter Equiculos Clastidium

Bouianum

Samnii caput

Beneuentum

mandus occupavit: brevique tempore eo pontifici cessit: ob quam rem Sicilia rex ab Hadriano IIII. appellatus est. Postremo ab Othone II. direptum, dum civis eos plestit, qui cum in bello Apuliae contra Imper. Constantinopolitanum deseruerant. Sabatus fluvius iuxta labitur ex Apennino, in quem Calor influit. Efernia Colonia adhuc durat, quae una cum Alba deducta est, ut Livius libro VII. in lib. Coloniarum: Efernia Colonia deducta, lege Julia iter populo debetur ped. x. limitibus Augusteis est assignatus. Sepinum adhuc integro et nomine et oppido, unde Sepinates Plinio, inferius vero contra Apenninum Alifa, quae adhuc durat, olim clarum oppidum, unde Alfani. Theanum Sidicinum: hoc tantum est Sidicinis restat Plinio, Alterum est Appulum. Haec colonia deducta a Caesare Augusto, iter populo debetur ped. lxx. Ager eius limitibus Augusteis militibus est assignatus. Trebula municipium: altera est Sabinis Plinio Straboniq. Cales municipium muro ductum: iter populo non debetur, ager eius limitibus Graecanicis antea fuerat assignatus, postea iussu Caesaris Augusti limitibus nominis sui est reformatus. Hoc oppidum prius ab Ausonibus habitatum fuit, ut Livius et Festus referunt, vicinumq. Theano urbi. Originem vero habuit a Calai Boreae filio, post reditum Argonautarum in ea loca applicante. Silius. Quem genere Cales, non parvus conditor urbi, ut fama est, Calais. Calenum enim unum praedicatum. Nolam Livius inter Samnites ponit libro XCI. Sulla Nolam in Samnio recepit. et agros eius militibus diuisit: de hac tamen in Campania dicam. Calidium, et Calateriam Stra. in hac parte dicit esse, in itinere euntibus ab urbe Capua, Beneventum et Brundisium: Calidium enim nunc Calitrum uocatur, paruum oppidum. Est et Atrium. Sunt alia praesca a Livio commemorata Batata, Rusfræ, Bonille, Murgantia, Romulea, Calaria, Caudini, Tifernum, Volana, Palumbinum, Herculancum, Thelesia, Marmorea, Melæ, Fursule, Orbitanium, Cessina, Herdonia, Milonia, Aquilonia, Duronia. Quorum nulla sunt hodie vestigia. Caudinae Furca, ut Livius dicit, duo fuerant saltus alti et angusti et sylvestri, ubi exercitus Romanorum magnam ignominiam passus T. Caluino, et Sp. Veturio Coss. quæ abolevit L. Papyrius cursor Samnitibus cum duce Pontio Herennio sub iugum missis. locus hic Caudium nunc uocatur, prope Beneventum VI. mil. Sunt et alia recentia nomina, de quibus nihil ausim affirmare, ut Casertani, Ariani, Matalonenses, quibus Carfaru nobilis familia dominatur: praeterea Melfitanes, Treccaricenses, Rapolani, Monspilosi, Troiani. Troia enim haec edificata a Bubagano quondam fertur Henrici I. tempore: Anno MVI. Graecis colonis inductis, in locum qui castra Annibalis Pli. uocatur. Arianum nonnulli Aram Iani dicunt prius dictam, nullo tamen antiquitatis vestigio: hic Othonem quendam Romanum Eremitam huc sedentem adorant. HIRPINI quoque et Ausones, et Arunci, et Sidicini parte Samnitum commixti censebantur. Hirpini ex lupo dicti, qui eis in ducenda Colonia dux oblati est: Samnites enim Hirpium lupum appellant. Confines autem eorum et in mediterraneis habitant. Haec Strabo. Plin. inter haec ponit Beneventum, Aquiloniam, Complam, Auellinates. Caudinos, et eius tractus loca. Comple nomen et moenia habitata restant, de qua Livius libro II. de III. bello. Annibal aditus in Hirpinos a Statio se pollicente Complam traditurum. Auella quoque, alia ab ea quae in Campania est: unde Auellinates a Plinio dicti. In codice vero Fisci hodie Auellinensis, in altera vero Auellinum praesul conscribitur. Ausoniam, ut ait Festus, appellavit Auson Vllysis et Calypsus filius eam partem Italiae, ubi

urbes Beneventum, et Cales: deinde paulatim tota Italia, quae Apennino finitur, dicta est Ausonia ab eodem duce, a quo etiam urbem Aruncam conditam ferunt. haec ille. Livius vero lib. VII. Ausoni gens magis nouo quam magno bello fuit insignis. Cales enim urbem incolebant. Sidicinis finitimus arma coniunxerant: unoq. praelio haud memorabili duorum populorum exercitus fusus. L. Papyrio Crasso et Caesone Duilio Coss. De Sidicinis autem et Aruncis idem in eodem lib. sic scribit. Inter Sidicinos et Aruncos bellum ortum, T. Manlio Cos. in deditioem accepit. Sed priusquam a Roma auxilium mitteretur, fama adfertur Aruncos oppidum deseruisse, profugosq. cum coniugibus ac liberis Suesfam conuenisse, quae nunc Arunca appellata. Moenia antiqua, eorumq. urbem a Sidicinis deletam Sulpitio Longo et T. Aelio Peto Coss.

CAMPANIA.

CAMPANIAE tractus tribus constat finibus, ad Sinuessam, ad Misenum, ad Neapolim, quem Cratera ex forma dicitur. Termini eius usque ad Sarnum fluvium, antiquitus uero usque ad Silarum protraheretur. Straboni ex occidente Lirim, et septentrione Samnites habet. In quo spatio Leboriae et ager Leborinus situs est, hodie terra laboris uocatus, omnium feracissimus. Cicero de lege Agraria contra Rullum. Campani semper superbi bonitate agrorum, et magnitudine fructuum: salubritate aeris, et pulchritudine regionis. Ex hac copia nata illa arrogatia, quae a maioribus nostris alterum consulem postulauit. Igitur in ora prius ad Liris ostia Sinuessa muro ducta. Iter populo non debetur. Ager eius in iugeribus limitibus intercisus: limitibus est assignatus. Livius lib. XL. Volumnio et Appio Claudio Coss. duae coloniae circa Vestinum et Falernum deductae: una ad ostium Liris, quae Minturnae appellata: altera in saltu Vestino, Falernum contingente agrum, ubi Sinope dicitur Graeca urbs fuisse, Sinuessa deinde a Romanis colonis appellata. Falernus enim ager non oppidum erat, ubi uinum nigrum praedicatum nunc sane desijt. Vulturum fluvium cum oppido eiusdem nominis, nunc castellum Vulturum uocatum. In hunc autem Cufanus, Calor, ceteriq. circa amnes omnes influunt. Sabatus etiam in se receptos euomit: euncti autem ex Apennino. Pontia insula ex aduerso unde paludem Pontinam falso quidam dictam putant. Bauli oppidum. Mafsicus mons uitibus laudatus: nunc Arx Mondraconis dictus. Paulum uero ultra Gaurus mons alter et oppidum, Bacchi fama non inferior, qui praesulum adhuc retinet nomen: dicitur et ἀπλοία ab optimo portu. Papinius. Et placidum limen nimiumq. Euploea carinis. Silius itidem. Illic Nuceria et Gaurus naualibus apta. Omnia uero non procul a Vulturum. Litemum Scipionis uilla notissima. Cuma a Cumaeis Euboicis orti, quae una cum Chalcidensibus uenere, ut Livius in VIII. siue ἀπὸ τῶν κωματόρων. Deinde Misenum ab Aeneae locio promontorium, ubi receptus erat Ro. clasium amplissimo sinu. Post hoc Baiarum portus, a Baio Vllysis socio illic sepulto. Silius. Ore giganteo sedes Ithacensia Baij. ubi et lacus erat et aquae calidae, amoenissimus Romanorum secessus. Hic et Acherusia palus, et Auernus, et Lucrinus, et fossa locaq. subterranea, cum antro Sibylle a Cimmericis appellato habitata. Ad quae loca dicit Strabo ex Ephori auctoritate, per sacrificia prius intrabatur placatis numinibus, quod sulphurea sint et cauernosa. Aderant sacerdotes ductores intrantium. Fons ibi quem ex aquarum foetore Phlegthontem putabant. Hi hospites ad oraculum excipiebant: uictumq. ex metallorum effusione, tum uaticiniorum mercede querientes: propterea Homerus dicit solem eos nullo tempore adspicere. Homines ipsi deinde a quodam rege delicti quod illis nequaquam successerit oraculi fides. Nunc aedes ipsa alio translata permanet. His annis cum Auerni lacum succideret Agrippa, concisq. usq. ad Cumas subterranea fossa omnia fabulae apparuerunt. Haec ille. Cicero in Academicis. Et Cimmerici, quibus aspectu solis, siue deus aliquis, siue natura ademit, siue eius loci quem incolunt, situs, ignes tamen adorant. Apud Baias amoenitas illa praedicata et secessus Romanorum: apud Lucrinum uilla Caesaris, ubi Euripus exciso monte magna impensa admissus, teste Virgilio. Puteoli prius Dicarchea a iusto imperio dicta, quod Cumaeorum fuerat Emporium. Annibalis tempore nomen mutauit, a puteorum quidam dicunt putore, qui in toto illo tractu exiit. Haec Strabo. In libro Colon. sic reperio. Puteoli colonia Augusta iter populo Romano debet ped. lxx. Ager eius in iugeribus Veteranis et tribus legionarijs est assignatus. Campus Phlegraeus apud Cumas Straboni ponitur, ubi Hercules Gigantes superauit, nullam ob aliam causam nisi quod terra ipsa suapte natura bellorum concitatrix est, ut ipse ait. Pausilypum promontorium prope Neapolim locus amoenissimus, hic longa est caeuerna quam Seneca Cryptam Neapolitanam uocat: hic uilla Virgilij et Luculli, qui montem maiore impensa excidit quam nullam extruxerat, ut ait Plinius: ex quo peruius teste Strabone factus erat curribus. Nonnulli hanc uillam Castellum cui esse uolunt, eius opera a continenti diuisum. Sequitur Neapolis in sinu locata, quem ex similitudine Cratera Strabo uocat, originem et ipsa a Cumaeis et Chalcidensibus habet, prius Parthenope dicta a Sirenis sepulcro. Quinquennale hic gymnicum et musicum certamen, iubente oraculo celebratum. Hic secessus frequens Romanorum, praesertim studiosorum aut uita molliore degentium. Haec Strabo. Solinus uocatum esse Neapolim ab Augusto, sed hoc falsum, cum Cicero Neapolitanorum et alij ante eum mentionem faciant. Neapolitani semper fideles Po. Rom. fuere. Nam bello Punico XL. pateras auri magni ponderis eo attulere, ut Livius refert, frustra ab Annibale sepe tentati. Insequentibus temporibus multa sunt passio. Genferico Vandalorum regi, qui ex Africa uenit Romanam Capuamq. euertit, magna ui restitere. Paucis post annis a Belisario duce diu obfessa per lapidem aqueductus cauum intromisso milite in eius uenit potestatem. Deinde cum Saraceni omnem oram a Caieta usque Rhegium obtinissent, Neapoli quoque sunt potiti annos lxx. quousque Ioan. x. iuuante praelio ad Minturnas commisso eos expulerunt. Nulla aequa ciuitas tot sanctis praesulibus claret. Aspreno ante omnis a Petro constituto, deinde Seuero, Athanasio, Ioanne, Gaudio, confessoribus omnibus. Praeterea Ianuarij praef. Beneuen. et Agnelli abbatis insuper, et restituta uirginis et martyris cui dicata Basilica, Candidae uiduae Neapolitanae Petri discipulae corporibus decorata. Sub Nicolao v. Pon. tremuit, multaq. milia perire. De reliquo eius statu et regibus in Sicilia dicam. Palaeopolis urbis uestigia adhuc uidentur prope Neapolim mille passus. de Hoc Livius libro VIII. sic ait. Palaeopolis fuit, haud procul ubi Neapolis nunc est, duabus urbibus idem populus habitabat, Cumis erant oriundi. Et inferius. Palaeopolim P. Plancio capram fuisse, Neapolim uero auxilio Nolanorum Ro. dedidit. Ultra Neapolim promontorium Herculis, deinde Pompeij urbs quam Sarnus abluit, ut Strabo dicit. Nunc id putatur quod castellum Graeci appellant. Iuxta Vesuuius seu Veseuus est mons qui

gethontem putabant. Hi hospites ad oraculum excipiebant: uictumq. ex metallorum effusione, tum uaticiniorum mercede querientes: propterea Homerus dicit solem eos nullo tempore adspicere. Homines ipsi deinde a quodam rege delicti quod illis nequaquam successerit oraculi fides. Nunc aedes ipsa alio translata permanet. His annis cum Auerni lacum succideret Agrippa, concisq. usq. ad Cumas subterranea fossa omnia fabulae apparuerunt. Haec ille. Cicero in Academicis. Et Cimmerici, quibus aspectu solis, siue deus aliquis, siue natura ademit, siue eius loci quem incolunt, situs, ignes tamen adorant. Apud Baias amoenitas illa praedicata et secessus Romanorum: apud Lucrinum uilla Caesaris, ubi Euripus exciso monte magna impensa admissus, teste Virgilio. Puteoli prius Dicarchea a iusto imperio dicta, quod Cumaeorum fuerat Emporium. Annibalis tempore nomen mutauit, a puteorum quidam dicunt putore, qui in toto illo tractu exiit. Haec Strabo. In libro Colon. sic reperio. Puteoli colonia Augusta iter populo Romano debet ped. lxx. Ager eius in iugeribus Veteranis et tribus legionarijs est assignatus. Campus Phlegraeus apud Cumas Straboni ponitur, ubi Hercules Gigantes superauit, nullam ob aliam causam nisi quod terra ipsa suapte natura bellorum concitatrix est, ut ipse ait. Pausilypum promontorium prope Neapolim locus amoenissimus, hic longa est caeuerna quam Seneca Cryptam Neapolitanam uocat: hic uilla Virgilij et Luculli, qui montem maiore impensa excidit quam nullam extruxerat, ut ait Plinius: ex quo peruius teste Strabone factus erat curribus. Nonnulli hanc uillam Castellum cui esse uolunt, eius opera a continenti diuisum. Sequitur Neapolis in sinu locata, quem ex similitudine Cratera Strabo uocat, originem et ipsa a Cumaeis et Chalcidensibus habet, prius Parthenope dicta a Sirenis sepulcro. Quinquennale hic gymnicum et musicum certamen, iubente oraculo celebratum. Hic secessus frequens Romanorum, praesertim studiosorum aut uita molliore degentium. Haec Strabo. Solinus uocatum esse Neapolim ab Augusto, sed hoc falsum, cum Cicero Neapolitanorum et alij ante eum mentionem faciant. Neapolitani semper fideles Po. Rom. fuere. Nam bello Punico XL. pateras auri magni ponderis eo attulere, ut Livius refert, frustra ab Annibale sepe tentati. Insequentibus temporibus multa sunt passio. Genferico Vandalorum regi, qui ex Africa uenit Romanam Capuamq. euertit, magna ui restitere. Paucis post annis a Belisario duce diu obfessa per lapidem aqueductus cauum intromisso milite in eius uenit potestatem. Deinde cum Saraceni omnem oram a Caieta usque Rhegium obtinissent, Neapoli quoque sunt potiti annos lxx. quousque Ioan. x. iuuante praelio ad Minturnas commisso eos expulerunt. Nulla aequa ciuitas tot sanctis praesulibus claret. Aspreno ante omnis a Petro constituto, deinde Seuero, Athanasio, Ioanne, Gaudio, confessoribus omnibus. Praeterea Ianuarij praef. Beneuen. et Agnelli abbatis insuper, et restituta uirginis et martyris cui dicata Basilica, Candidae uiduae Neapolitanae Petri discipulae corporibus decorata. Sub Nicolao v. Pon. tremuit, multaq. milia perire. De reliquo eius statu et regibus in Sicilia dicam. Palaeopolis urbis uestigia adhuc uidentur prope Neapolim mille passus. de Hoc Livius libro VIII. sic ait. Palaeopolis fuit, haud procul ubi Neapolis nunc est, duabus urbibus idem populus habitabat, Cumis erant oriundi. Et inferius. Palaeopolim P. Plancio capram fuisse, Neapolim uero auxilio Nolanorum Ro. dedidit. Ultra Neapolim promontorium Herculis, deinde Pompeij urbs quam Sarnus abluit, ut Strabo dicit. Nunc id putatur quod castellum Graeci appellant. Iuxta Vesuuius seu Veseuus est mons qui

arsit tempore Titi, ubi Saletus Bassus et Plin. perire, auctor est in epistola eius nepos. Nunc Summa uocatur. Inde Graecum unum Romam exportatur, quod Plinius Pompeianum appellat, quod iuxta Pompeios oppidum sit. Postremo Stabiae nunc Castellum maris. Nam praesul hodie Stabienfis in codice Fisci adnotatur. De qua urbe Plinius sic refert. In Campano agro Stabiae oppidum fuit usque ad Gn. Pompeium Cos. pridie Cal. Maij, quo die Sulla legatus bello sociali id deleuit, quod nunc in uillas abiit. Sarnus uero fluvius una cum oppido praesulum retinet nomen. Deinceps mediterranea Campania quae ante omnes Ofci tenebant, quorum tantum lingua Theatris ac poematis Romanis remansit. Opici quoq. quorum lingua rudis et inculta erat, quare opicus pro rustico et indocto ponitur apud Gellium XI. et Iuuenalis. Opicae mandat amicae. Casilinum clarum olim oppidum apud fluenta Vulturum, nunc Castellucium uocatum. Vicus sane paruus, quidam Arnonem putant. Sustinuit annum obsidionem Annibalis post uictoriam Cannensem, defendente cohorte Perusina, ubi uires eius fractae, modius tritici uenditus c. c. et qui uendit fame periit. Hic error illius qui Annibalem Casilinum pro Casino duxit, ex quo supplicio poenas erroris dedit. Livius lib. XLII. Fabius Gallicanum montem, et Casilinum occupat, quae urbs Vulturum flumine dirempta salernum a Campano agro diuidit. De Capua uero gentis capite uariae sententiae. Livius in IIII. Eo anno Vulturum Hetruscorum urbs, quae nunc Capua est, a Samnitibus capta. Capuaq. a duce eorum, uel quod propius est uero, a campestri agro est appellata. Tranquillus sic, Cum in Colontiam Capuam deducti lege Julia Coloni ad extruendas uillas sepulcra uetustissima reuellerent, ta bellam encam in monumento inuenerunt, in quo scriptum erat: Capys conditor Capuae. Seruius dicit Hetrusco comperto falcone accipitre, qui lingua eorum uocabatur Capys, coloniam in eum locum deduxisse. In libro col. sic. Capua muro Colonia Julia felix iussu imperat. Caesaris a x. uiris est deducta: iter populo debet in ped. c. Ager lege Sullana fuerat assignatus. Postea Caesar in iugeribus militibus pro merito diuidi iussit. Legimus enim quod haec a Iulio deducta refragante Cicerone. Haec primum post Cannensem pugnam ad Annibalem defecit, eiusq. ferocem animum mollit. Alterum Cos. per T. Annium a Romanis petijt grauius increpante atque resistente Torquato. Victi paulo post a Flauio Cos. Senatus omnis necatus est, praeter nonnullos, qui antea rebus desperatis, celebrato inter se conuiuio, inter ebrietatem uenenum sumpserunt. Posterioris deinde temporibus Capua a Genferico rege igni ferroq. absorpta est. Gothis postea eiectis cum refici habitariq. coepisset, post annos circiter c. a Langobardis sub xxx. Ducibus detegentibus iterum deleta est. Instaurata postremo ab eo loco procul duobus millibus pass. Nec satis constat a quibus aut quomodo. Abella supra Neapolim uersus Septentrionem, dicitur et Auella. nam inter B. et V. adfinitas, ut ait Lucianus, unde Auellanae nubes Macrobio. Virgilio. Et qui maliferæ despectant moenia Abellae, putauerim potius legendum quam bellae, quamquam ex apocope euphoniae causa stare possit. Mirorq. Seruium dixisse, Virgilium uoluisse Nolam dicere, nec eam nominare quod non receptus olim in eam fuerit, idq. argumento esse: Nolam malis abundare. Nam abella malis etiam abundat. Atella non longe ab Auella: unde Atellani, hi enim Ofcis prognati dicuntur, clari in Rom. Theatris et poematis lasciuo fabularum modo. Atellarum scietor T. Pomponius Bononiensis, qui fuit tempore Ciceronis: de his Livius, Valerius, Iuuenalis, Urbicus, ex odio risum

- Sabatus Calor Efernia colo.
- Sepinum Sepnates Alifa Theanum Sidicinum
- Trebula Cales
- Aufones
- Col nini Nola Calidiu
- Calateria
- Batala Rusfræ Bonille Murgantia Romulea Calaria Caudini Tifernum Volana Palumbinum Herdonia Milonia Aquilonia Duronia Caudinae Casertani Ariani Melfitanes Treccaricenses Rapolani Monspilosi Troiani
- Hirpini
- Compla Auellinates
- Auella Auellini

- Aufoni
- Sidicini Arunci
- Campania
- Cic. de Campania
- Sinuessa
- Falernus Vulturum & oppidum
- Cufanus Sabatus Calor
- Bauli oppidum Mafsicus Gaurus
- Litemum Cumae
- Misenum
- Baiae
- Acherusia palus Auernus Lucrinus
- Promontorium Herculis Pompeij urbs Castellum Graeci

- Antrum sibyllae Cimmerici
- Villa Caesaris
- Puteoli Dicarchea
- Phlegraeus campus Pausilypum
- Villa Luculli
- Neapolis
- Aspreno
- Palaeopolis

- Stabiae castellum maris
- Sarnus flu. & op.
- Ofci Opici
- Casilinum
- Abella
- Virgilij uerius
- Auella

Adueria mouet Atellano. Altera est, noua tamen, apud Venusiam: quam Carolus rex Gallie nuper debellauit. Ex huius autem ruinis Adueria ciuitas existimatur à Roberto Guiscardo edificata, dum aduersus Neapolim & Capuam pugnaret, castris ibi positus aliquot annos: primusq; omnium Neapoli potitus regnum Neapolitanum cum Sicilia coniunxit.

Acerra Acerrani Plinio. Hodie quoque Acerrarum praesul in Codice Fiscali descriptus est, his Glanius non equus à Virgilio dicitur: est enim aqua haud magna stagnans, & fere palustris quae quandoque inundatione officit regioni. Lilius libro VIII. Acerrani Romani facti: lege à Papyrio praetore lata, qua ciuitas sine suffragio data est. Nola his proxima quam Lilius in Samnio ponit. Trogus ab Iapygis conditam dicit, cepit uero C. Iunius Cos. ut Lilius xxxiij. & xciiii. Sulla Nola in Samnio recepit, & agros eius militibus diuisit. In libro coloniarum: Nola muro cincta Colonia Augusta, Vespasianus deduxit. Iter populo debetur ped. c. x. Ager eius limitibus Sullanis militibus fuerat assignatus. Apud Nola Marcellus docuit primus Romanorum Annibalem posse uinci. Nuceria Campaniae, altera in Vmbris. Haec Saracenorum dicta est, quod ab illorum ex Italia pulsorum reliquijs diu sit possessa. Sunt praeter haec oppida plura, ab autoribus nominata, quae iam interiere, inter quae Celenna. Virgilius. Tifata Lilio plurali numero. Sic enim li. x. v. Samnites cum imminentes Capuae colles firmo praesidio tenuissent, descendunt inde quadrato agmine in planiciem, quae Capuam Tifataq; interiacet. Festus quoque ait Tifata locum esse iuxta Capuam. Sed de alijs item Lilius libro xxiij. Combuleria, & Trebula, & Ausculam, urbes circa Capuam quae ad Poenum defecere, Fabius ui cepit. Postremo agri tres in Campania celebrati, Leborinus, Falernus, & Stellates. Hic ultimus Ager & Campus dicitur ultra Capuam, circiter mille passus, duo uersus oram, quem hodie Maxonem accolae uocant. Lilius in i. x. Eodem anno in Campum Stellatam agri Campani excursionem facta: eius apud Ciceronem de lege agraria mentio, apud me item alibi.

PICENTINI, LVCANI, Brutij.

PICENTINORVM Lucanorumq; tractus longe protrahitur. Ex his Picentini à Sarno usque ad Silarum procedunt, quod uetus olim Campania protendebatur prognati ab his qui Adriam in piceno colunt. Quos Romani colonos huc traduxere pulsus Lucanis, qui ipsi antea Sybaritas indigenas eiecerant, ut autor Strabo, qui etiam Metropolim eorum Picentiam fuisse dicit. Igitur post Sarni fluij ostia Surrentum est de quo in libro Col. Surrenti ager ex occupatione tenebatur à Graecis ob consecrationem Neruae, sed & montes Sirenaicos limitibus pro parte Augustianis est assignatus. Ceterum insoluta re mansit, iter populo debetur. Vbi Siren est. Sequitur deinde Mineruae promontorium, Vlyssis edificium adhuc nomen retinens. Intus uero Salernum, quod Romani nauerunt in Picentes & Lucanos ob inuicem cum Annibale societatem. Supra uero S. Seuerinum, nouo nomine oppidum nigri uini praestantia celebre, quod Romam mari exportatur, olim Amineum. Virgilius: Sunt & Amineae uitis firmissima uina: coniectura ex Macrobio est, qui ait Amineum quondam oppidum, ubi nunc Salernum fuisse. Hinc Seuerinum familia nobilis prodijt, ex qua Robertus cum filijs nostra aetate res multas in Ita-

Picentia Surrentum

Mineruae promont. Salernum

Seuerinum familia

lia gessit, fortis in bello, magis quam felix. Cecidit in praelio dux exercitus Venetorum aduersus Eluetios, qui ob necessitudinem Sportianorum magnopere autoritate ac opibus creuerat. Initium gentis à Gallis fuit, iam inde sub Carolo primo, quo Beneuentum obsidente, ac iam cum exercitu terga dante: procerum unus ex hoste forte interempto sublata sanguinolenta interula pro uexillo aciem firmavit. Vnde postea rubrae lineae signa posterius absumpserunt. Silarus fluius è Samnitum defluens montibus, proprietatem hanc habet, ut ait Strabo, quod uirgulta in eum dimissa lapidescant. LVCANI post Silarum habitant, usque ad Laium fluium, à Samnitibus orti, qui duce Lucio, ut ait Plinius superatis bello Posidoniatis, eorum potiti sunt urbibus. Hi cum alio tempore populari statu regerentur, ingruentibus bellis regem magistratusq; ipsi delegebant. Nunc gens tota Romana est. Post Silarum lunonis Argiuae templum ab Iasone constitutum, deinde ad stad. quingenta Posidonia Sybaritarum edificium, quae deinde Pestum dicta est, & Sinus Pestanus, & Posidoniates iidem ut Strabo & Plinius: hodie parua uidentur uestigia, celebris indicium loci, è cuius interitu uicina urbs Polycastrium excitata est in medio sinu. Paulo autem supra uersus mediterraneam nouum oppidum, Caputaquense: Malfitanum quoque oppidum, de cuius nomine regionem hodie cognominant, Pij Pontificis propinqui tenent mercedem quondam lati Ferdinando regi auxilij. Ego Malfitanos eos esse putauerim, quos Plinius Afrilanos in hac parte uocat. Elea urbs, unde Eleates. Elienses uero ab Elide Pisca. Hinc Zeno stoicus, & Parmenides fuere. Hanc Plinius Phocenium edificium esse dicit, uocatamq; suo tempore Veliam. E regione duae sunt insulae Oenotriae. Deinde promontoria Palinurus, & Pixantes, qui etiam & portus & amnis est. Ex altera parte à Scyllaceo usque Metapontum Buxentum ciuitas, & Florentum nobile quondam, paruum nunc oppidum, nomen retinet, cuius Lilius meminit. Potentiam & Acherusiam nonnulli inter Lucanos, Plinius inter Brutios ponit: fluium Laium cum oppido eiusdem nominis hic constituunt. BRUTII tractum, quem nunc Calabriam uocant, occupabant post Laium fluium incipientes, & in fretum Siculum modo peninsulae excurrentes. Lucanorum hi pastores & transfugae fuere, lingua enim Lucanorum Brutij rebelles, fugitiuosq; significant. Annibalis deinde Romanorum, armis attriti traduntur. In ora primum Tempa quam Ausonij condiderunt, ut Strabo & Plinius, quorum aetate dicunt dictam esse Themesiam. In Cypro autem alia Temesa. Vtraque arisfidinis praedia. De hac Lilius Tempa, & Croto coloniae deducit. Ager Tempanus de Brutijs captus erat. Deinde Terina, quam quum Annibal defendere posse desperaret, solo aequauit. Pandosia regia quondam Oenotriorum, ubi Alexander Molossorum rex trucidatus est, Dodoneo deceptus oraculo, Acherontem & Pandosiam caueret, quum simili appellatione loca in Thesprotis sint Straboni. Nam & hic Acherusia aqua & ciuitas, cuius praesul Acherontinus in sacro codice describitur. Deinde in ora Hipponio Plinio Hipponium Straboni, Locrorum Colonia, quam uterq; autor dicit à Romanis Vibonè, deinde Valentiam appellatam: urbs adhuc extat sinumq; efficit Hipponiatem. Portus Herculis metaurus amnis, alter est Piceno. Medua item fluius Plinio: Straboni autem Medama oppidum. Dein Rhegium Chalcedensium colonia à casu etymum trahens, quum Sicilia à continenti Italia discinderetur. à πὸ τῆς ῥηγίου, ut ait Strabo. E regione in orientem nauigantibus, promontorium Leucopetra inuenitur à colore

Sylarus

Lucani

Posidonia

Pestum

Polycastrium

Caputaquense

Malfitani

Atellani

Elea urbs

Velia

Oenotriae insulae

Palinurus

Pixantes

Pixantes

Buxentum

Florentum

Potentia

Acherusia

Laius flus

Brutii

Themesiaque

& templa

Terina

Pandosia

Acherusia

Hippo Colo.

quae & Vibonè

& Valentia

Portus Herculis

Metaurus flus

Medua

Regium

Locri

Alex flus

Carcinas

Cecinus

Eunomius

citharcedus

Statua

Butrotum flus

Sagra flus

Caulonia

Sciletium

Scileticus finus

Petelia

Altamura

Consentia

Vffugium

Vnargo

Besidia

Etriculum

Sipheum

Argentanum

Dampetia

Croto

Iubo Lacinia

Lacinium

Aefarus flus

Sybaris

Crathis flus

lore appellata. Finis hic Apennini. Cic. Quum me uenti ad Leucopetram quod est promontorium agri Rhegini detulissent. Locri postea sequuntur, promontoriumq; Locrorum Zephyrium uocatu. Locrensiu Graecorum hi coloni sunt, uiuebantq; iustis ac sanctis legibus, quas Zalcucus conscripsit, ut ait Ephorus. Secessit apud eos Dionysius cietus tyrannide: Vnde tandem ob libidinem & crudelitatem expulsus est, filius eius à populo prostitutus, deinde trucidatus: ob quas diuturnam eius obsidionem pertulerunt. Alex fluius Rheginum agrum à Locrensi determinat, nomen adhuc retinens, ubi Cicadae cantare dicitur in ripa Locrensiu ob ficiore regionem, in altera uero ripa minime, ut ait Strabo: apud quae & Dionysium scribitur Alex alecis, ὡς ἢ ποταμὸς ἐπὶ ἀλκῆς. apud Theocritum uero, Ales alecis, ἔς τὸν ἀλκῆς ἐπὶ ποταμῶν. Idem Plinio Carcinas appellatur. Pausanias uero, ac Aeliano Cecinus Eustathius inquit Locrenses Italici serui erant Locrensiu Ozolarum, qui apud Crissem finem inter Graecos sui sunt, ac dominis in bello commorantibus matronis concubuerunt. Timentes deinde iram dominoru aufugerunt in Italiam Euanthe duce, paulo post conditam Crotonè, uocatiq; Epizephyrij, quod uenientibus ab occasu portum habent accommodum. Apud eos statua Eunomij citharcedi cum cicada facti memoria testans, quod illa abrupta casu chorda succederet. haec ex Eustathio. Lilius li. v. Locros in Brutijs Crispinus oppugnare cepit, et rursum: Annibal à Brutoto amne haud procul ab urbe Locris. Post Locros Sagra fluius. Deinde Caulonia, prius Aulonia quasi Vallonia à uicina conuale dicta, ab Achaeis edificata Straboni, qui suo tempore uacuum fuisse dicit. Caulonis oppidi, Plinius etiam meminit. Itemq; Virgilius: Caulonis ad arces. Lilius etiam: In Brutijs Caulone oppugnatione sub aduentum Annibalis. Nunc uero uestigia remanent apud Locros. Post hanc Sciletium oppidum Atheniensium Colonia qui Mneskei comites fuere. Hoc etiam tempore, & urbis, & nominis extant uestigia. Hinc Scileticus finus cognominatus, qui ad Hipponiatem sinu Isthmum facit, quem Dionysius quandoq; mœnibus munire cogitauit. Peteliam quam supra nominauit, Strabo Lucanorum Metropolim dicit à Philoctete & Meliboeo profugis edificatam. Plinius uero inter Brutios, itemq; Lilius in i. i. de i. bello. Petelia in Brutijs quae una ex Brutijs mæserat in amicitia Romanoru, aliquot post menses quam capta est oppugnari, ab Himilcone expugnata est: deinde recepta Petelia ad Consentiam ascendit. Ex huius occasu putatur uicinum oppidum Altamura edificatum. Consentia Brutiorum metropolis. Lilius li. v. In Brutijs ex x. i. populis qui ad Poenum defecerant, Consentini & Turij in fidem populi Romani redierunt. Et rursus: Ad Gn. Seruiliu Cos. qui in Brutijs erat Consentia, Vffugium, Vnargo, Besidia, Etriculū, Argentanū: Dampetia: multiq; alij & nobiles populi defecere. Itaq; loca haec hodie cernimus, iam mutata seu potius interempta. Ex eorum ruinis noua excitata, Catacense, Bisinianense, Rosanense. interius uero Cariacense, Strangulense, Vmbriaticense, S. Seuerina, multiq; alia in sacro codice descripta. In hac ora urbs uetustissima Croto est Acheorum colonia, ex oraculo Miscello duce, quo tempore Archias Syracusas edificauit, ut in Sicilia dicam. Censetur Pythagoricis multis, & Milone ac alijs athleticis, quos septem unā Olympicas uidit. Extra mœnia ad tertium lapidem templum habuit nobile lunonis Laciniae: prope & promontorium, Lacinium. Iuxta Crotonem Aefarus labitur fluius Dionysio ἡδὲ τὰρ ὡς ἀσάροιο ποταμῶν. Post Crotonè Sybaris urbs ab Achaeis & ipsa condita inter duos sita fluius Crathidem & Sybarim: ingens quondam opibus x. v. ciuiumq; sub-

iectis. Sybaritae ut nimium molles ac delicati taxantur, quum eo processerint, ut uel equos ad symphoniam cantum saltantes haberet. Quae res causa fuit Crotoniatum contra eos uictoriae, dum equi coram ad tubae sonitum saltare ceperunt. A Crotoniatibus demum direpti, dein etiam ab Atheniensibus funditus deleti, aliam prope edificauerunt ciuitatem quam Turios uocauerunt à fontis uicini nomine. Turij quoque ipsi postea in Lucanorum uenere potestatem: postremo cum à Tarentinis decerentur auxilia, Romanis petentibus misere colonos, nomineq; urbis mutato Copias uocauerunt. Haec Strabo. Crathim uero ipsum à pastore eius nominis dictum, qui capellam adamauit, & utriusque post fatum conditum sepulcrum, ut ait Aelianus. Strabo ait proprietatem dealbandi capillum habere. Post haec Plin. itemque Strabo duos ponunt amnes nauigabiles, Acirim & Sirim, inter quos Troia quondam ciuitas fuit, quae tempore procedente inductis colonis Tarentinis Heraclea dicta est. Postremo Metapontus in sinu Tarentino, reperitur à Polyjs edificata, qui post bellum Troianum cum Nestore nauigauerunt, deletum à Samnitibus, ut ait Strabo. Ephorus uero Daulium Crise Delphis finitimae tyrannum, eam condidisse dicit. Antiochus, Metapontum post Locros, à filio Sisyphi eiusdem nominis, quem Barbari Metabum cognominabant, appellatum quandoque Siritim: praeterea à Polyjs esse edificatum, & in agricultura felices Metapontinos auream aetatem Apollini dedicasse. Haec Eustathius in Dionysium & Strabo. Hodie nanque in eo loco paruum cernitur edificatum castellum. Idem Mamertum oppidum cum sylua Brutiae picis feracissima ponit.

Aciris

Siris flus

Troia

Heraclea

Metapontus

Siritis

Mamertum

Pix Brutia

IAPYGiA, MESSAPiA, PEUCETiA Daunia, Salentini, Apulia.

SEQUITVR tractus à Tarento usque ad Hydruntem, & ab eo per littus usque ad montem Garganum, qui regiones senis appellatas nominibus. inter se ad fines continet, Iapygiam, Dauniam, Messapiam, Peucetiam, Salentinos, Apuliam, quae nostro tempore uno Apuliae nomine censentur. Et ultra Apenninum sitae omnes, subiugatae uero à C. Sulpitio, & Q. Aemilio Cos. ut Lilius in v. i. & item in i. x. per Q. Iunium Bubulcum Brutum. Contigua primum Metapontinis Iapygia est usque ad Brundisium, isthmo inclusa x. x. mil. pass. à Iapyge Dædali filio. Qui dux Cretensis in haec loca adplicuit, ut Strabo. Eadem & Messapia dicta à Messapo duce, ut idem. Quam & ipse & Ptolemaeus diuersam à Peucetia faciunt, eam magis septentrionalem ponendo. Pli. uero, Messapiam dicit, quae antea Peucetia dicta est à Peucetio fratre Oenotrij. Oenotrius enim Lycaonis filius, ut scribit Dionysius Halicarnassens, ex Archadia unā cum Peucetio socio, cum multis annos ante bellum Troianum in Italiam adplicuisset, Brutios & Lucanos usque ad sinum Posidoniatem tenuit, quam Oenotriam cognominauit eieclis Ausonijs. Peucecius uero Apuliae partem quam tenuit, Peuceciam dixit. Deinde pars utraq; tantum usq; ad Posidoniem, sinumq; eius latissimum, ex Italo rege Italia dicta est. Postremo tota & Italia, & Oenotria appellata. Igitur in hac parte duae tantum nobiles urbes, Tarentum, & Budusium: altera colonia Laconum est sinum Tarentinum efficiens, maxime importuosum, à Tarento heroe, Straboni, qui originem eius hoc modo repetit. Lacedemonij quum aduersus Messenios rebelles bellum gererent, nec redire nisi bello

Aciris

Siritis

Mamertum

Pix Brutia

Iapygia

Messapus

Dionysius

Oenotria

Italia

Tarentum

confe

confecto statuisent, misere domum iuvenes lectos, qui uirginibus commixti proli & ciuitati consulerent: hi qui deinde nati Parthenie uocati eiecti sunt, tanquam nothi, ab ijs qui post annos xviii. cum uictoria redierunt. Illi uero duce Phalantho egressi huc adplicuerunt, eiectis Cretenfibus qui loca ea occupauerant. Tarentini quondam potentia ac rebus gestis, terra, mariq; floruerunt, exteris duces plures adferuere. Contra Messapios & Lucanos, Alexandrum Epirotarum regem, & ante eum Archidamum Agesilai filium, postea Cleonymum & Agathoclem, postremo Pyrrhum aduersus populum Romanum. Nam teste Liuius xii. quum à Tarentinis classis Rom. direpta esset, eius occiso prefecto, legati à senatu ad eos questum de iniurijs missi, pulsati fuere. Ex quo bellum eis indictum. Pyrrhus semel uictus, rursus ex Sicilia in Italiam reuertens, per Curium superatur. In Annibalis deinde uenere potestatem, à Fabio postremo recepti. Sale abundant candidissimo, atque fossili. Plin. Brundisium lingua Messapiorum cerui caput significat, cuius similitudinem refert, portu & fama Appie uie hucusque strate nobilis. Hinc Romanorum classis orientem petitura soluere solebat. Hodie sub ditone Venetorum est, à rege Fernando pecunia mutua commutatum. Finis hic Adriatici sinus, prope autem uersus orientem breui tractu & angusto Calabri sunt, Ptol. uocati, in quibus Rudie Ennio poeta nobiles. Silius: quem Rudie genuere uetustæ. Strabo, Rhodiam uocat. Nihil hodie uetustiorum apparet. Lupia, deinde Aletium, oppida Ptolemæo posita. Est tamen Aletium nunc paulum ab antiquo remotum. Sequuntur Salentini in peninsula siti. Hi, ut ait Festus à salo, id est, mari dicti sunt: populi ab initio Cretenfes & Illyrici, qui unà cum Locrenfibus in hanc oram Italiae adplicuere. Metropolis eorum Hydrutes, unde cognominata est hodie tota regio, sita è regione Apolloniae, spatio l. pass. mil. quod interuallum coniungere pontibus Pyrrhus prius excogitauit, post eum M. Varro cum bello Piratico sub Pompeio prefectus esset, utrumque alie impediuere curæ. Plinius, Traiecit huc etate nostra Maumethis Turcæ classis, oppidani omnes necati, matres familiaris constuprate. Quare res tanto terrori nobis fuit, ut nisi post annum tertium ob Maumethis mortem discedere coacti essent, nulla mora quin totam Italiam inuasissent. In hoc medio cursu parua insula Sasina est Ptolemæo Plinioq; nomen adhuc retinens. Neritum Salentinorum urbs Ptolemæo, adhuc durat. Est & aliud prope Corinthum. Leuca promontorium antiquum in quo nunc castellum S. Mariæ de Leuca. Gallipolis Græca urbs Pomp. Melæ. Plinius autem Senonum dicit, quod ipsa nominis indicatio monstrat, & apud utrumque per G. scribitur: uidentur tamen pugnantia, quod eadem & Græca sit, & Gallica. Vxentum oppidum Plin. in sacro codice præsul Ogentinus scribitur. Soletum desertum Plinio, cuius adhuc uestigia uisuntur. Manduria urbs. Liuius in vii. Q. Fabius Cos. oppidum in Salentinis Manduriam uicinit. Nunc quoque Mandurinum uocatur. Appuli autem uersus occidentalem extenduntur plagam usque ad Garganum & amnem Fiternum, ijdem Dauni appellati à Iocero, ut ait Plinius, Diomedis, cuius in hoc tractu plura sunt ædificia. Festus autem hunc Daunum clarum uirum ex Illyrica gente, propter patriæ seditionem huc concessisse dicit, regionemq; hanc cum Diomede diuisisse. Igitur in ora primum Egnatia, Plin. Ptole. & Horatio, ex cuius occasu nouum iuxta oppidum excitatum Monopolis. Barium Plin. quod dicit antea Iapygè uocatum à Dædali filio Iapyge. Ex Bari nunc nomine tota pars ea terræq; cognominatur. Salapia Annibalidis cretretricio amore notissima, ut autor idem, & item

Liuius. De hac Vitruuius sic scribit: In oppidum Salapia uetus, quod Diomedes condidit, sive ut quidam dicunt, Elephas Rhodius. Incolæ, quotannis ualitudine laborantes à s. p. o. r. per M. Hostilium impetrauerunt, ut inde quatuor pass. mil. moenia transferentes, secundum mare salubrius habitarent. Erat in eodem littore paulò recedens Salpa, quæ iam interijt. Deinde recentia nomina Melita, Traninum, quod Trinum Plin. positum fuisse existimauerim. Circa uerò locum ubi nunc Barolum, Cannæ fuerunt Romana clade insignes. Hodie quoque præsul Cannensis in sacro codice reperitur: qui ueteris uestigium nominis usurpauit. Deinde Aufidus amnis è montibus Hyrpinis defluens iuxta Canusium, quò se recepit Terentius Varro cum reliquijs exercitus Cannensis à Busa muliere exceptus. Interius uerò Venusia, unde Calor fluit. iuxta Ampsanti colles Virgilio descripti ex sententia Donati. Atella alia à uetere quæ est prope Neapolim. Asculum, Satrianum, ubi equi præstantissimi. Horatius: Me Satrianæo uetari rure caballo. Bituntum unde Bituntini Plin. adhuc durat. Matcola unde Mateolani Plin. nunc Matera urbs & præsul Materanus. In Apennino autem Theanum Appulum, ut dignoscatur à Sidicino. Liuius in viii. sic ait: Ex Apulia Theanenses Canusiniq; populationibus fessi, obsidibus L. Plaucio datis in dditionem uenere. Theanates quoque Appuli ad nouos Cos. sedus petium concesserunt. Nam Florento nobili oppido Iunius potitus erat. hæc ille. Hoc enim Florentum de quo inter Sammites mentionem feci, adhuc cernitur. Luceria Daunorum oppidum Straboniq; Ptolemæo autem Nuceria Appulorum. Hæc diruta à Constantio imperatore, quando è Constantinopoli in Italiam uenit. Post Aufidum Garganus mons, qui ueluti dorsum Adriatico prominet. super eo ipsum oppidum S. Angeli, ubi uisum prodigium quod in sacra legitur historia. Hunc etiam Saracenos occupantes Grimoaldus rex Longobardoru singulari in Christianos beneficio expulit. Inde post annos centum, iterum tenentes Carolus Magnus fugauit. Intus uerò Hyrium. Arpos, postea Argypa à Diomede condita Straboni, cuius tempore deleta erat: Nunc Manfredonia in eodem prope loco à Manfredi Siciliae rege cernitur excitata. iuxta & Sipontum, olim Sipus Straboni Plinioq; à sepijs capiendis. Hanc partem tenuit Diomedes olim, ubi monumenta reliquit: E regione nanque insule sunt Diomedæ, numero v. ubi socij ipsius dicuntur in aues conuersi, quæ teste Aeliano de auib; Græcis adplaudere, alios insectari quodammodo uidentur. Nunc uerò in eisdem locis Cænobium nobile canonicoru reg. S. Augustini. Larinum municipiū parū à mari distans, à Theano autem mil. xviii. ut ait Cl. pro Flacco, adhuc durat regiturq; ab Vrsinorum familia.

INSVLAE TYRRHENI MARIS.

TYRRHENI siue inferi maris insulae secundum Siciliam de qua postea dicam, Sardinia & Corsica sunt. De origine Sardiniae Aristoteles πρι τῶν βασιλευσῶν ἀνομαστῶν. In Sardinia, inquit, insula Græcorum antiquorum uestigia apparent, multa quoq; decora, & templorū testudines adfabre elaboratæ. Hæc ab Iolo Iphiclis filio factas esse constat, qui una cum Tespiadis ad hæc loca adnauigauit. Vocabatur autē prius ex forma Ichnusa, humano similis uestigio. Feracitate fructuum felicissima. Hic Aristæum illum agri studiosissimum dicunt dominatum fuisse, Nunc autē nihil tale fit, quod in manus Carthaginensium uenerit, qui indigenas quicquam agriculturæ attingere prohibuerunt, ipsi sedulo ei rei studentes. Hæc ille. Diodor

Salpa
Melita
Trinum
Cannæ

Aufidus flu.
Canusium

Venusia
Ampsanti colles
Atella
Asculum
Satrianum
Bituntum
Mateola
Mateolani
Theanum
Appulum

Florentum

Nuceria
Appulorum
Garganus mons

Irium App.

Manfredonia
Sipontum

Insule Diomedæ

Larium

Thespiade
Ichnusa
Aristeus

Diodorus item Iolam plures in ea ciuitates condidisse dicit. Pausanias, Eustathius, & Capella à Sardo Herculis filio dictam uolunt, habitam prius ab Hispanis, deinde ab Heraclidis & Thespiadis, postea ab Carthaginensibus, quibus Romani successere. De ijsq; uarij sunt annales. In alijs L. Cæcilius Metellum uicisse Sardos & Corfos legimus, teste Festo Ruso in alijs. L. Cornelium Scipionem diruta Calari Sardinie urbe & Hannone superato de Sardis & Corfis triumphasse, ut autor est Liuius. Sardi item à T. Graccho perdomiti totiq; captiuorum ab eo ducti, ut prouerbium fuerit, Sardi uenales. Insequentijs temporibus Saraceni subditam tenere: sepe à Pisanis recuperata, sepe deperdita, ad postremum in Hispanorum uenit potestatem, per Iacobum Aragonem prius recepta. Tres in ea metropoles, Turritana, & Arborensis sub qua S. Iusta, & Ciuitatensis. Tertia Calaris, sub qua Sulcitana, Dolienfis, Snelensis: recentia sane nomina præter Calarim ac Sulcam, & in codice Eisci adnotata. Insula tota cœli grauitate infamatur. Pausa dicit eam serpentes herbasq; habere innocuas, præter herbam quandam similem lappæ, quam edentes ridendo pereunt, ex quo prouerbium insanitate desperata, & ἀπὸ λῶν & γῶλος, Sardonijs risus. Item insulam totâ consistare longitudine m c x x. stad. Latitudine c c c c l. Hæc ille. Corsica uerò Cyrenolim, ut ait Dionysius, quod montibus tanquam capitum uerticibus abundet: Corfas enim tempora Græci appellant. Melle illa uadato referta est. Tantum uina commendata, quæ Romam exportantur. hominum, sicuti canum & equorum feroc genus, ac tantum latrocinij natum. Hoc ferme tempore, quod iter Hetruriae omnemq; oram maritimam infestabant, expulsi ex urbe Roma subiectisq; terris ab Alexandro fuere. Ciuitates Plinio Mariana à C. Mario, Aleria à Sulla Dictatore deductæ Coloniae: quarum nomina cum moenibus durant. Tota insula longitudine à Septentrione in meridiem porrectam mil. pass. c. l. latitudine l. Circuiter c c c x x x i. ut idem testatur autor, qui ait, x x x i. olim in ea urbes fuisse. Corsica prope sunt Iua Chalibum generosa metallis, Aethala à Græcis dicta ob ferri officinam in eo loco flagrantis: Plinio item & Stephano. Præterea Oglasa, Capraria, quam Græci Argilion uocant: Igilium uerò contra Telamonem, unde nobile uinum rubrum. Gorgona. Planasia quod fallax nauigantibus sit æqualis freto uisa. Plinio in Antiano Stura Palmaria. In puteolano Pandasaria, Prochita: Aenaria eidem à statione nauium Aenæ, ab Homero Inarime dicta, à Græcis Pithecusa, non à simiarum multitudine, ut aliqui putant, sed à figlinis doliorum. Hodiè uerò Ischiam uocant, puto ex robore munimento loci. In Surrentino Megaris, Capræ quam Apraxopolim Augustus uocare solebat, ob amœnitatis recessum inertem, Leucothoa, Parthenis, ex Sirene. In Formiano Pontia. In Companso Dianium, quam Arthemisiam uocant. In Viponensi Menaria, Colubraria, Veneria. Inter Sardiniam & Corsicam insule parua Cunicularia uocatæ Plinio.

SICILIA.

In Sicilia Thucydides in hanc ferè sententiam. Primi dicuntur eam incoluisse Cyclopes & Lestrigones, quorum origo nusquam reperitur. Post hos Sicani genere Hispani, à flumine Hispaniæ Sicori à Liguribus eiecti: & adhuc Sicani parte insule ad occasum spectantem incolunt. Deinde plerique Troianorum captio ilio in finibus Sicaniarum confedere, qui dicti sunt Ely

mi. Vrbes eorum Eryx & Egesta: his accolæ adcesserunt quidam Phocenses. Post hos Siculi ex Italia fugientes Opicos, uictis bello Sicani Siciliam appellauerunt: ante uidelicet Græcorum aduentum annis c c c. Deinde Phocenes partem quæ ad Aquilonem uergit negociandi causa tenere, ac Motyam Soluntem & Panormum, finitima Elymis oppida inhabitauerunt: unde breui traiectu Carthagini forent uicini. Tot igitur barbari Siciliam incolere. Græcorum primi Chalcedenses ex Eubœa transfuerunt cum Theocle illius deductore Coloniae Naxos incolere. Insequenti anno Archias ab Hercule prognatus è Corintho profectus: Syracusas tenuit pulsus prius ex Italia Siculis: uidem Chalcedenses Theocle duce post annos v i i. habitas Syracusas, Leontinos Siculis eiectis: deinde Catinam incolere, cum ipsi Catinenses Euarcum fecissent Coloniae autorem. Lampis ea tempestate è Megaris in Siciliam uenit, & supra flumen Pantacium loco quodam (cui nomen Trogilo) incolas collocauit. Illinc digressus positus in Tapso incolis: post eius mortem duce Hyblone è Tapso migrantes, qui regionem prodiderant, Megaras incoluerunt. Qui Hyblæi sunt dicti, quiq; post c c l. annos à Gelone rege Siculo expulsi sunt. Philistus scribit l x x x. annis ante bellum Troianum Siculum Itali filium ex Liguribus in Siciliam adpulsam insule nomen dedisse. Trogus libr. i i i. plura de Sicilia scribit, quod Italiae pars quondam fuit terræ motibus diuisa Rhegio proximo promotorio, quod Græce abruptum dicitur, cauernosa tota sulphurca subterraneisq; meatibus uentis penetrabilis: ex quo miracula ardentis Actæ & Vesuij montis Scyllaq; & Charybdis, cæteraq; monstra: quæ ob eam causam finguntur, quod nauigantes ad pelagus propter angustias eius undarum exurgentium sonitus quasi latratus, & uoraginem expauescunt. Diodorus item Sicaniam prius dictam fuisse dicit ex autoritate Timei à Sicanijs antiquis indigenis, quibus ob frequentes ignes deuantantes, insulam deserentibus Siculi ex Italia profecti occuparunt, pauloq; post colonijs Græcorum eò deductis, & linguam Græcam & cultū elegantiorē didicere. Ab ijs deinde fabularū commenta de Cerere & Proserpina, & commonstratis ab ea frugibus & arandi modo, quod secundissima sit tellus, & horreum pop. Rom. à Cicrone appellata, quæ sepe maximos corum pauerit exercitus: Frumentarijs uerò & negotiatoribus Rom. magno fuerit compendio. De qua idem Cic. in Verrem multa commemorat. Nostra uerò tempestate proximis his annis urbem ingenti fame leuauit, cum aureis iam x x x. modius uenisset. Circuitus insule totius Plinio mil. pas. d c x v i i i. Nunc qui eam ab initio tenere breuiter attingam. Trogus in eodem lib. itemq; Thucydides (uti supra cōmemorauimus) eam Cycloperum atq; Lestrigonum patriam ante omnes fuisse adfirmant, quorum originis nullus habetur autor. His extinctis Aeolus regnum occupauit, qui, ut ait Diodorus, quod uelis uti nauas instituerit, & tempestates uetosq; prænoscere docuerit, Ventorum deus est habitus. Post quem singulae ciuitates in Tyrannorum imperiū cōcessere, cum Carthaginensibus sepe uarijs prælijs dimicauerunt. Deinde Atheniensis specie ferendi auxilij Catanensibus contra Syracusanos, Nicia Alcibiade & Lamacho Ducibus profecti necessitatem inimicis fecere adcersendi auxilia Gilippi Lacædæmoniorum ducis, cuius uirtute Syracusani obsidione liberati fuere: rursumq; petiti adiu ti sunt à Peloponensibus, tunc Atheniensium inimicis, ut in Thucydidis historia uidere licet. Per aliquot deinde annos à Carthag. expugnata atq; dominata est, superato Agathocle, rursus à Dionysio recepta: quo sublato Hiero captio extulit, qui Dux Syrac. pulso Artemodoro alterius fictionis

Phocenes
Siculi ex
Italia
Phocenes

Græcorum
Chalcedenses

Archias

Lampis

Hybla
Tapfus

Gelo tyrann.
Siculi Itali
filius

Trogus de
Sicilia

Diodorus

Cereres fig-
menta unde
Horreum

Brundisium

Rudie

Lupia
Aletium
Salentini

Hydrutes

Turcarum ir-
ruptio

Sasina insula
Neritum

Luca promō,
Gallipolis

Vxentum
Soletum
Manduria

Apulia

Dauni

Egnatia

Monopolis
Barium
Salapia

Calaris
Salca

Mariana
Aleria
Iua
Aethala
Oglasa
Capraria
Argilion
egilium
Gorgona
Planasia
Stura
Palmaria
Pandataria
Prochita
Anaria quæ
Inarime &
Pithecusa
& Ischia
Megaris
Capræ
Apraxopolis
Leucothoe
Pontia
Dianium
Arthemisiam
Menaria
Colubraria
Veneria
Cuniculariæ

Cyclopes
Lestrigones

Sicani

Elymi
Troiani

Syracusani rebellant
Marcellus

LOCA SICILIAE.

Trinacria

TRINACRIA enim quum ex tribus promontorijs dicta sit, Peloro Italiam, Lilybæo Græciam, & Pachyno Africam respicientibus: Messana primum in ora est post pelorum, instar Phari Alexandrini turrim habens. Zancle prius uacata. De qua Chucides in hanc sententiam Zancle originem habet à latronibus Cumæis ex urbe Chalcidica profectis Periemene & Cratemene ducibus, sic appellata quod falcis speciem præferat Siculo uocabulo. Iidem postea à Samijs erecti sunt. Nec multo post Anaxilus Rheginorum tyrannus exterminatis Samijs urbem indiscretis hominibus frequentè reddidit, & à sua quondam patria Messenam appellauit. Hæc Thucydides. Polybius autem hos Mamertinos postea uocatos fuisse dicit. Qui destituti legionibus Romanis, quæ Regij morando Siciliæ urbes tuebantur à Syracusanis postea nunc Carthaginensium partibus studentibus, duce Hierone bellum passi sunt. Romani Appio Claudio Cos. Mamertinos primum, quanquam noxios et sceleris conscios sponte in deditiõne acceperunt. Dein Syracusas cepervit, ex quo primi belli punici exarsit origo. Messanæ item hodie monumentum ueteris inscriptionis huiusmodi cernitur. Senatus, populûsque, Ro. Claudio. Q. Fabio Cos. altero Messanam Siciliæ civitatem classe profecto referante percipit. Hieronè Syracusanorum regè, Pænorumque copias Hieroni cõiunctas tam celeriter superavit, ut Appium Claudium Cos. ad hanc rem gerendam potius civitas suæ uirtutis admiratorè quàm belli susciperet adiutorem. Nam rex Pœniq; urbis non tam multitudine ac animosa nobilitate propulsi uictos quã sese didicere congressos, qui ante consulis aduentum ultra Leontinum profugi pacem exposcentes, Romanorum gloria, Messanensium nobilitate, propria multa centum talenta erario soluenda supplices impetrauerunt: ob quod statuit urbè ipsam titulis nobilitatis extolli alijsque prouincie civitatis eiusque ciues Romanorum honore Siciliæ caput illic fungi potestate Romana, lapides eius à Leotino usque Phædas extendi. Nam id spatium ceteris deficientibus Romanæ ditioni seruauit. Chirographum hoc fastis Romanis adiunctum laudè civitatis ostentans adscribi, Romanamque gratitudinem merito respondere. Adprobatum est præfens decretum patrum à Cn. Calatino Tri. Pl. post urbem condi. an. 500. x. remp. primo bello Punico turbate. Ibidem altera inscriptio: s. p. q. r. Seruio Fulvio Flacco p. Calpurnio Pisone Cos. urbem Messanam à prouincia colonie tribuitis cuiuslibet uectigalis fixi mobilisque pondere per omnia secula liberauit: quia dum Siciliæ graue formidabileque bellum, feruile multitudine conspirantium instructa copiarum potentieque magnitudine subiugasse, quod prius Ro. disperserat, consulesque terruerat, seruos Messana sagaciter habitos pace mature frenatos, quin uno P. Calpurnio Cos. designando luem Siculis: Ro. Po. stimulos, & à se profuturum compar absulit nocumentum, atque se uili seruitute eripuit, preciosa libertate gauderet. Ex hoc enim præfens Chirographum fastis Romanis adiunctum laudem ci-

Inscriptio Messanæ

Altera inscriptio

uitas extentam decreuit adscribi, ut gratiam meritis Romana circumscripção coequaret. Adprobatum est hoc patrum decretum ab Octauio Pl. Tribuno post urbem conditam an. DC. CX. remp. bello seruili turbante. Festus aliam quoque Mamertinorum causam reperit hoc modo. Quum pestilentia laborarent Samnites, uer sacrum ex oraculo: id est quæcumque uere proximo nata essent, immolaturus uouerunt. Quo factò pestilentia minime cessante, consultus iterum Apollo respondit nonnullos animo uiolatos expelli oportere. Hi itaque in Siciliam uenientes atque ibi confidentes cum auxilio in bello Messanensibus essent, ab eis ob meritum in partem urbis atque agri accepti sunt, uocatiq; Mamertini, quod collectis in sortem duodecim decorum nominibus Mamers sorte exierit, quo lingua Oscurum Mars significatur. Huius historie autor est Alsius in lib. primo belli Carthaginensis. Messanenses postremo cum rebellassent Valerio Messalæ à quo subiugati fuere cognomen dederunt. Nuper extinctus est Constantinus Lascaris in ea urbe, qui in Græca disciplina profitebatur. Aetna his proxima, Inesia prius dicta, mons cum oppido, ubi miraculum flammæ. Alia enim Enna uocata est, ubi Proserpine raptus, de qua paulo postea. Adranum urbs cum fluuio eiusdem nominis & Argentum, unde Adrani & Argentani Plinio: Taurominium in eodem littore Naxum uocatur. Thucydides ait: Chalcidenses duce Theocle incoluisse Naxum & extra urbem posuisse aram appellatam Archigenæ, cui nauigaturi sacrificarent. Strabo dicit: Zancleus ex Hybla condidisse Taurominium: deinde Romanorum coloniam fuisse. Idem ait Charybdim ante Taurominium & Messanam apparere profundum immensum ubi freti inundatione & uorticibus nauigia periclitantur. Centuripe, Aetnæ & Symetho proxime, urbs quam Augustus edificij restituit. Catina edificium Naxiorum sub radicibus Aetnæ, eam Hiero renouatis colonis Aetnam uocauit, post eius mortem pristinum recuperauerit nomen. Silius. Tum Catine nimium ardenti uicina Typhæo: Et glomerasse pios quodam celeberrima fratres. Hi fuere, ut ait Strabo, Amphimon, & Anapias: cum clades patriæ inferretur, parentes humeris sustulerunt. Nunc multo celebrior Agathæ uirginis natalibus. Apud hanc Symethus labitur fluuius. Paulum uerò ab ora recedentes, sunt Megara & Leontina duæ clarissimæ quondam urbes. Deinde Syracusæ. Quas Archias à Corintho aduectus condidit: qui una cum Miscello ex oraculo eis propositis diuitijs, & salubritate, ut alterum eligerent, Archias cum diuitijs prætulisset Syracusas omnium rerum fertiles habuit. Alter uero Miscellus prælatæ salubritate Crotonem edificauit. Syracusani itaque adeo creuerunt opibus, ut in prouerbio sit cum ad diuites loquimur, uobis ne decima quidem Syracusanorum adest. Hæc urbs Archimede Mathematico censetur, qui Marcelli expugnationem suis instrumentis triennio distulit. Nunc autem Lucia uirgine gloriatur. Agrigentum quod Græci Acragatem uocant, Geloj incoluere anno CVIII. post conditam Gelam ducibus Aristono & Pysitilo ab Agrigento uicino fluuio cognominatam, ut autor Thucydides. Quem fluuium in forma speciosi pueri pinxit antiquitas, ut Aelianus autor scribit: item Duris, quod pleræque ciuitates Siciliæ à fluminibus nomen habent, ut Gela, Syracusæ, Himera, Selinuntis, Phoimantides, Erycum, Camyrum, Alycum, Therinum, Camerinum. Polybius & flumen & urbem Acragantem à regione Acrage uocari uult, aliæ τὸ ὕψος. Sunt & aliæ in Thracia, in Eubœa, in Cypro, in Aetolia. In hæc equos optimos nasci Vergilius etiam testatur. Acragas generator equorum. Agrigentinum præterea est sumptuose & edificare & epulari. Quapropter Plato, ut refert Aelianus de uaria historia, in eos cauillabatur, Agrigentinus edifi-

Festus

Mamertini Mars uocatur

Aetna

Adranum Argentum Naxum Taurominium

Canarybdi

Centuripa Canna

Amphimon & Anapias tres

Agatha Symethus Syracusæ Megara Leontina Archias Miscellus

Archimedes

Lucia uirgo Agrigentum Geloj

Equi Agrigenti In Agrigenti nori luxuria scomma Platonis

Phalaris tyrannus
Alcámenes Alcandrus Panormus

Himera Ergoteles Olympionica

Nebrius mons Eryx urbs Venus Erycina

Entella Myle

Hybla

Selynus Gela

Lindus

Camarina

Gelo tyrannus

Palice urbs

Palici quot

Cratera

Triochala ubi bellum feruile

edificare, ut semper uicturos, epulari ut semper morituros. Hic Phalaris imperauit crudelissimus tyrannus, tauro à Perrillo inueto ciues cruciabat. Quapropter à populo una cum coniuge & filijs crematus est: post quem Alcámenes, huic uerò Alcandrus uir mitis successit. Ex latere occidentis Panormus urbs, & stagnum de quo Polybius. Aulus Aquilius & C. Cor. Coss. cum classe CCXX. nauium intra spatium trium mensium edificata in Sicilia primo bello punico Panormum quod tunc à Carthaginensibus tenebatur, debellauerunt, & duobus lateribus aggressi primam urbis partem primo captam Neapolim, deinde urbem ueterem aliam partem: altera est in Creta Panormus, & item alibi. Sic enim Græci nominant locum nauibus applicandis accommodum. Himera urbs & fluuius deducta ab Euclide Suno & Saronio. In hanc diuertit Hercules cum Geryonis armentis, ubi aquas calidas prouenisse Palladis iussu serunt, in quibus Hercules membra labore sordida abluerit, mollioraque reddidit, ex quo Himera appellata. autor Stephanus. Hinc Ergoteles Olympionica fuit, cuius uiri simul & urbis Pindarus in Pythicis meminit. Himera autem flu. à Nebride monte fluit, qui ut ait Solinus à Nebribus, id est hinc dicitur est quibus abundat. Eryx mons & urbs, à filio Veneris ab Hercule uicto, ubi Veneris Erycinæ templum: loci adhuc uestigia uidentur. Entella urbs ab Entello qui apud Vergilium cum Darete hortante Aceste pugnauit. Entella Hæloreo dilectum nomen Aceste. Myle in ora. Ouidius in Fastis: Sacrarumque Myle pascua letæ hœum. Hybla mons & oppidum, ubi mel conficitur hyblæum. Selynis urbs prope Lilybæum. Vergil. Et syluis palmisque onusta Selynis. Dicitur & Selinus. Gela quam Antiphemus è Rhodo, Eutymus è Creta suam uterque coloniam ducentes, pariter condidit, an. XLV. post habitas Syracusas: ex Gela fluuio uicino appellata, cum Lindij uocarentur. autor Thucydides. Stephanus dicit Gelam fluuium appellari, quod glacie concreuat, quam Opica & Sicula lingua Gelam uocant. Camarina condita à Syracusanis, autoribus Dascone & Menele, ut refert Thucydides, cunctosque aliquanto post ob defectionem à Syracusanis dominantibus Gelo tyrannus accepit pro redemptione Syracusanorum, quos habebat captiuos: Tum ipse colonie deductor factus eos in terra Camarina collocauit. Et cum rursus sedibus eiecti fuissent, tertio sunt ab eodem collocati. Est & palus Stephano quæ præter naturam aliarum immota melior est quàm mota. Vnde prouerbium μη λειψα κρημνῶν. Vergil. Et fatis nunquam concessa moueri, Apparet Camarina procul. Palicæ Ducetius Siculorum dux C. Nautio Rutilo, & Lucio Minutio Caruttano Coss. condidit. Theophilus autem in descriptione Siciliæ fontem dicit. Prope autem templum Palicensium erant v. demones quidam, quos Aeschylus in Ethnis dicit Iouis & Thaliæ filios fuisse. uocabatur Palici, quod mortui semel iterum reuixerunt. Ratio quod ibi fons sit senis altus cubitis aquam eructans, quem Crateras appellant, ut uideatur campus ei subiectus aquis immergi rursusque postea apparere. Locus præterea sacer iurcurando. Nam quod iurant in tabella describunt, eamque fluuio projiciunt: Si factum & iniuratum, aquis supernat: si falsum & iniustum, deprimitur. Silius. Et qui præsentem damnat pertura Palici, poscunt supplicia. De quibus in Macrobio plura. Triochala ubi cruile bellum concitatum est. Silius. Et mox seruili uastata Triochala bello. Cic. in Verrè lib. VII. In Triochalino quem locum fugitiui ante tenere. De seruili bello hæc Florus. Fugitiui duce Syro fractis ergastulis ad LX. mil. coniuuerunt. Prætorum castra experata, Mamilij, Pisonis, Lentuli, Hyfci. M. Perpenna uicit, & obfessos Aetnæ cõsumpsit. Hinc

ouans urbem ingressus. Post paulo idem incendium excitauit Themiso Cilix pastor, interfecto domino ergastula aperuit. Prætoriana castra Seruiliij & Luculli succubere. M. Aquilianus exemplo Perpennæ, & ferro, & fame maceratos cepisset, nisi metus supplicij fuisset. Itaque magna ex parte mortem sibi consciuere. Dux aufugit. Drepane falcis figura, quod è falx Saturni genitalibus abscisis eiecta sit, ut ait Strabo. Egesta ubi aquæ multæ Philoni, ab Egesto Troiano: Segesta deinde uocata. unde Segestanus Plinio, hodie quoque uestigia apparent. Enna urbs in monte umbilicus Sicilia dicta quod in medio sit. Strabo dicit Syracusas & Erycem duas maris arces in medio Ennam retinere. Hic fabula Proserpine raptæ à Plutone, specusque adhuc uisitur, unde dicitur ad inferos contendisse. Lilius de bello Macedonico, Regionem eam amœnam, ac perpetuo flore uernantem appellat: hodie quoque castrum Ennæ dicitur, ubi concilium totius insule cum opus cogitur à Præside. Deinceps ex ordine literarum Aceste, ab Aceste Troiano, Arbela, Abacc, Abola, Abatana, Agium, Agryna, Acre, Puccina, Bremia, Biclus, Crastus urbs, unde Epicharmus poeta, & Laïs meretrix, ut Anthus testatur, de uiris illustribus. Cephalodum Plin. hodie quoque Præsul Cephalodensis appellatur. Camirus urbs, ubi Cocalus regnauit, Oebali filius. Eugea sita in monte huic proxima, Cocali regia, ubi Minos perijt, & cuius militibus. Minæa condita Plinio. Hanc Hæraclæam Lilius dicit uocari. Epipole locus præceptus & altus, uicinus Syracusis. Helorus in Chronicis dicit esse pisces mansuetos, qui è manu pascuntur, labitur è Pachyno. Est altera in Macedonia urbs. Metaurus Locrensiu edificium. Motya, Macarium: unde Macarense Pli. nunc item nomen retinent antiquum. Morgentia, unde Morgentini apud eundem autorem. Omphace. Thermæ oppidum ubi primum reperta comœdia. Silius. Litora Thermarum prisca dotata Camœna. Solinus quoque hic primum, ait, inuenta est comœdia: hic & cauillatio mimica in scena stetit. Oratoria etiam in Sicilia inuenta. Tapfus clade Romanorum insignis. Et undantem Rutulorum sanguine Tapsum. Altera in Africa, huius colonia. Tyndaris, Tarchila, Philisto, & Tarchialis regio. Altera in Macedonia. Tiche prope Syracusas Ephoro. Tychum uerò mons in medio Prætiæ & Eretriæ. Thisse condita à Siculis à qua Thissinenses Plinio, Silio. Hicaram, Philisto. Hicara uerò Apollodoro in Chronicis dicta. meminit & Thucydides. Selynis prope Lilybæum. Vergil. Et syluis palmisque onusta Selynis. Dicuntur & Selynuntij & Seluntij incolæ, quoniam Græcis σελυνῶν dicitur: hanc urbem hodie Mazaram appellant. Sunt & noua oppidorum nomina: Mons regalis & Augusta, quorum primum Gulielmus rex Siciliæ cognomento Bonus construxit, patris Gulielmi, qui Malus cognominatur, infamiam ac latrocinia compensando. Hic instituit, ut pauperibus esset refugium. Templum ubi cathedrale cum amplissimo uectigali constitutum, apud quod canonici regulares nullius unquam horæ intermissione alternantes deum collaudant. Augustam uerò Fredericus II. Imper. exciuit, ut inscriptio portæ Tetraestichi clare indicat. Flumina præcipua, Plemmirius, Symethus Himera Gela, Helorus Alabys Hypsa, Vagedrusa, Pantagia, Achates, ubi lapis teste Plinio eius nominis reperitur. Hipparis prope Camarinam nauium capax ex monte oriens materia abundante, quam Camarinæ excidentes in subiectum anem projiciunt, deuehendæ fluctibus in urbem sine nauigio: meminit Pindarus in Pythicis. Καὶ σεμνὸς ὄχτος ἰσθαγῆς οἰσὶν ἄρδαι κολλὰ τε γὰρ δῶν θαλάσσιον λάχτας. Insule autem Siciliæ primum Aeoliæ.

M. Aquilianus

Drepane

Egesta quæ & Segesta.

Enna umbilicus Sicilia.

Acesta Arbela Abacc. Abola

Amatana Agium, Agryna

Acre, Bucina Bremia Biclus

Crastus Cephalodum

Camireni Eugæa

Minæa Hæraclæa

Epipole Helorus

Metaurus Motya

Macarium Macarense

Morgentia Omphace

Thermæ

Tapfus

Tyndaris Tarchila

Thisse Hycarum

Selynis Selynuntii

Mons regalis

Gulielmus

Fredericus II

Flumina Plemmirius

Symethus Himera

Gela, Helorus Alabys

Hypsa Vagedrusa

Pantagia Camarina

Insule Aeoliæ

Lipara
Thermiffa

Aeolia, que (ut ait Plin.) & Liparæ & Vulcaniæ à Latinis, Ephefiades à Græcis appellatæ sunt numero VII. Lipara, Thermiffa, Strongile, Didyma, Ericufa, Phœnicufa, Euonyma. Plin. Acolia dicit appellatæ quod ibi Aeolus Iliacis regnauerit temporibus. Acolides uerò aliæ sunt in Aegæo ex Aeolica lingua cognominatæ. Aliæ item Cenys iuxta Pelorum Stephano. Cofyra in medio spatio Lilybei, & Clupeæ, & Carthaginensis oppidi Straboni. Melite. Ouid. Melite sterili uicina Cofyræ. Cucina cuius meminere Stephanus & Dionysius poëta: clara morte Pontiani Pontificis sub Alexandro Cæsare. Acyfa tantum cæteris: Ptolemeo due sunt: Aethusa & Acyfa. Sirenuſſe tres insule Sirembus dicatæ ad finem Poſſidionem seu Peſtanum Straboni, nonnullis ad Pelorum Siciliæ. Ptolemeus eas Sirenum insulas appellat. Acradina insula ciuitates habet prope Syracuſas, quas expugnauit Claudius Marcellus. Est & pars Syracuſarum. Charax autem regionem eam uocat & insulam. Ex his igitur omnibus ciuitatibus & locis cum pleraque interempta, plurima etiam mutata ſint, ut ſuperius oſtendi. Codex hſci hodie XII. tantum præſules deſcriptos habet. Cephaludenſem, Panormitanum, Agrigentinum, Cazanienſem, Mazarienſem, Melitenſem, Meſſanenſem, Maleitanum seu Maleenſem, Montis regalæ, ſancti Marci, Paſtenſem.

SICILIAE RELIQUA AC POSTERIOR HISTORIA.

NARRATIS igitur Siciliæ cum initijs tum locis ea nunc dicenda reſtant, quæ poſt captas à Marcello Syracuſas ſunt ſecuta, quando Sicilia in prouinciæ formam reducta per prætorè à Romanis adminiſtrabatur. Deinde ſub imperatoribus uſque ad Caroli tempora. Tunc igitur partito inter utrunque imperium orbe, Sicilia omnis cum Calabria & Apulia Conſtantinopolitano ceſſit. Cui ſine controuerſia paruit uſque ad Nicephorum Imperatorem cognomento Thomam, quo tempore Saraceni Apuliam, Garganum montem, Luceriamq; & nonnulla circa loca occupauerunt, ann. DCCCXIII. Vnde ſæpe poſtea factis excuſſionibus Calabriam, Neapolim, Lirimq; aduſque flumen, & loca urbi uicina penetrauerunt. Quibus Ioannes X. Pont. una cum Alberico Hetruriæ comite occurrendo uel maxima reſtitit, illi ad Garganum ſe receperunt. Deinde poſt annos ſerè C, quàm Italiani tenuiſſent, penitus expulſi ſunt. Quomodo autem, aut à quibus expulſi ſint duplex eſt fama. Otho Præſul Phryſingenſis de geſtis Frederici primi, dicit Robertum cognomento Guiſcardum quod erroneum eorum lingua ſignificat, quoniam telluris multum uictor obierit, inter Normandos natus, in Italiam ad querendas nouas ſedes tunc primum ueniſſe: ubi Apuliam coloniſ pauca atque ignauis habitataſpiceret. ſuos domo aſciuiſſe cum exercitu: breuiq; tempore omnem eam regionem ac Siciliam expulſis Græcis ſimul & Saracenis, in ſuam poteſtatem redegiſſe. Altera eſt fama, crebrior quidem inter autores. Tancredus Normandus armorum gloria inſignis cum numeroſa prole ſimilibus ſuis egreſſus in Italiam, in Aemylie regione conſedit, & iam principem Salernitanum bello laceſſiuerat, cum filius eius Guilielmus cognomento Ferrabas cum Moſocho præfecto Michælis Catalici Imper. Conſtantinopolitani, qui Calabria Siciliæq; præſidebat, ac principibus Capuano & Salernitano tranſegit, ut ſi Apuliam à Saracenis recuperat, eam in parte poſideret. Qua demum armorum uel potius, ac ſpe conditionis deceptus paulò poſt

In Ficti codice præſules

Tancredus Normandus

Guilielmus Ferrabas

una cum XL milibus Normandorum, qui ad expeditionem Hieroſolymitanam eo tempore ſe accinxerant, Siciliam, Apuliam, Calabriam cepit: ac Melphim edito in colle, quo impedimenta cogereret, ædificauit. Atque ita imperium moriens reliquis ex ſucceſſione fratribus dimiſit, qui comites Siciliæ dicti XLIII. annorum ſpatio, magna cum felicitate creuerunt. Inter quos Drogo fratri ſucceſſit, an. VII. qui primo reiectus ab exercitu Michælis Etheriæi Imp. mox apud Auſidum annem uictor diſceſſit. Poſt quem Hunfridus, mox quartus Gottifridus, inde Robertus Guiſcardus ſucceſſere. Is igitur ultimus res bello magnas geſit: Apuliam per ſe Siciliam per Rogerium fratrem rexit. A Nicolao II. Pontif. dux atque Feudatarius conſtituitur: Normandorum auxilijs ei conceſſis, quibus rebelles proceres in officio contineret, ac Beneuento reſtituto, quod frater eius Guilielmus occupauerat, de quibus omnibus apud Aquilam in concilio conuenerunt. Gregorium VII. Romæ obſeſſum per portam Flaminiam irruptione facta, ab Imperatoris Henrici III. iniuria aſſeruit. Quare ab eodem Apulia rursus hac conditione conceſſa, ut Anconam, Picenumq; quod gens eius occupauerat, redderet. Neapolim primus poſſedit longa obſidione uel expugnata. Poſtremo contra Alexium Imperatorem, qui Chriſtiani aduerſabatur, proſectus in Græciam plurimis locis captis apud Caſiopen inſulam interiit, an. MLXXXVI. ætatis uerò LXXI. uir alioqui laudatus. Tantum ab Antonino Florentino Præſule, ut dominationis nimium cupidus taxatur. Inter liberos eius Rogerium & Boemundum exinde bellum exortum, cum prælatum in regno Rogerium alter quereretur. Itaq; hanc longe à Beneuento prælio comiſſo Boemundus uictus principatum tantum Tarëtinum interuenientibus paternis amicis pacificatoribus tenere permiſſum. Paulò poſt deo militans ad expeditionem Hieroſolymitanam ubi res magnas geſit proficiſcitur. In itinere cum Alexand. Imperatore paterno quondam hoſte, ſœdus & amicitiam iniit, donatus ab eo muneribus ac liberaliter exceptus: diſcedens uerò ſidem irritam habendo eius oppida multa inuaſit. Quare in reditu pertimeſcens, cum eius imperij tranſitum uitare non poſſet, ſe mortuum ſinxit, atque in eam clauſum deſeruit. ubi domum peruenit, eueſtigio Dyrhachium claſſe aggreditur, locaq; imperij nonnulla: tandem pax inter eos facta. Rogerio interim poſt annos regni XXXVI. uita ſuncto. Guilielmus filius ſucceſſit: qui ſtatim inito principatu, Alexij Imper. iam deſuncti filie nuptias expectans, Conſtantinopolim contendit, ſtatu prius rerum ſuarum Calisto II. Pont. commendato. Rogerius inter hæc Rogerij fratris filius, capta abſentis occasione ſpretoq; Pontifice regnum inuadit. Guilielmus ſpe nuptiarum fruſtratus, regnoq; ſimul eiectus ſeſe ad principem Salernitanum recepit. Ibiq; priuatus ex animi moerſtitia diem ſine liberis obiit. Rogerio itaque ſecundo per uim principatum occupanti, Calisto bellum indicens, dum eius rei gratia ſe Beneuentum conſert, paulò poſt morbo correptus interiit. Innocentius II. deinde cauſam proſecutus, cum eo apud S. Germanum uictor conſlixerat, niſi paulò poſt duce Calabriae Rogerij filio cum ſupplemento ueniens captus fuiſſet: à quo & patrem captum dimittere ac omnia quæ circa regnum optauerat, præterquam regis nomen concedere compulſus eſt. Poſt hæc Anacleti Pſeudopontificis partibus fauens, ab eo utriusque Siciliæ rex declaratur, aduerſus quem Innocentius iuuante Lothario Imper. cum exercitu proſectus, cum regno deiecit, quod ille ſtatim Pontifice deſuncto recuperauit. Belli gloria clarus eſt habitus, ac inter cæteras expeditiones Africanam Chriſti cauſa ſumpſit, in qua Tunim tributariam fecit: cum Imper. Conſtantinopolitano dimicauit.

Melphus

Drogo

Hunfridus Robertus Guiſcardus

Rogerus & Boemundus contra Alexm Imperatorem

Guilielmus

Rogerus II

Contra Saracenos Afr. Guilielmus I rex primus

Guilielmus III

Tancredus nothus

Constantia Rogeri filia Henricus Frederici filius

Fredericus II Imperator Manfredus Carolus Andegauenſis

Conradinus Imperator

Carolus contra Saracenos

Constantia Manfr. filia Petrus Ara.

Galli in Sicilia interfecti

Carolus II

micauit. Demum è Sicilia reuertens, amiſſis opera Venetorum quibus hoſtis erat XXX. triremibus fuga euafit, ac Panormi extinctus eſt ſuperſtite filio ſucceſſore Guilielmo III. qui regnauit annos duodecim. Is igitur rex primus ab Innocentio quarto creatus eſt: Magnuſq; ob eam cauſam appellatus. Sed mox immemor beneficij terras Pontificis apud Beneuentum occupat, ille iratus cum regno abdicat: Emanuel Imper. contra eum excitat, ipſe interea aduerſus eum exercitu ire pergit. Quem cum omnia ſuperantem & proceres eius à quibus ad hoc excitatus fuerat cum eo conſentientes animaduertent, inuitis patribus, qui bellum malebant, de pacis conditionibus egit. Guilielmum ſupplicem ac humi proiectum ueniam petentem in regnum rursus reſtituit. Is ad extremum decedens filium Guilielmum tertium reliquit heredem. Qui rex an. XXXV. partibus Alexand. III. Pont. maximè fauit, pecunia fugientem iuuat. Hieroſolymitanæ denique expeditioni opibus contra Saladinum præſto fuit. Siciliæ tantum profuit, quantum pater ante nocuit: Montem regalem urbem extruendo, pauperes fouendo, quibus meritis Boni cognomentum accepit patris comparatione qui malus eſt appellatus. Hoc demum ſine liberis extincto Tancredus quidam è genere Guiſcardi nothus eligitur: Clemente & eius ſucceſſore Celeftino III. acriter obſtentibus, ac res repetentibus. Ille interea cædibus & rapinis omnia complebat. Celeftinus ut aliò rem transferret, Conſtantiam Rogerij regis filiam deo dicatam è Cœnobio Panormitano Henrico Frederici Imper. filio ſimul cum regni iuribus matrimonio tradit. Henricus igitur Tancredum bello perſequens Neapoli demum obſeſſum interſecit, regnoq; una & imperio ſucceſſit, ac utrunque mox Frederico II. filio reliquit. De quibus in alio lib. inter Imperatores dicam. Res ad Manfredum Frederici II. filium nothum deducta, uirum facinoribus cooperatum. Qui eueſtigio loca Pont. inuaſit: Innoc. III. Alexand. III. & Urbano III. maximè inſenſus, ac regno abdicatus, euocato contra eum Carolo, diui Ludouici Francorum regis fratre, Andegauenſium duce, cui regnum conceſſum. Quod probatum deinde à Clemente III. hac lege fuit, ut XL. mil. nummum aureorum quotannis Pontifici penderet. Igitur an. MCLXIII. Carolus traiectis Alpibus quum diu uarijs prælijs cum Manfredò cõcurreret, cum tandem apud Beneuentum ſuperatum interſecit. Deinde Conradinum Imper. Manfredi fratris filium auxilio ueniens, poſt multa prælia, poſtremo apud lacum Fucinum, cum Henrico patruo rege Sardinie & toto exercitu ſuſtulit. Carolus itaq; ſuperatis hoſtibus, uindictaq; ſibi citra ultraq; Pharus Siciliæ regno Romam uenit, ubi ſenator factus rem urbanam aliquandiu ſuo arbitratu diſpoſuit, Vrſinis maximè inuiſus. Pace itaque in Italia conſtituta in Africam proficiſcitur, ſupplicem fratri Ludouico ferens, qui Chriſti cauſa res ibi gerebat, quo paulò poſt extincto cum Saracenis reddita Tunum quam ceperat, tributum conditione pacem fecit: mox in Italiam reuerſus omnia turbata offendiſſe. Nicolaus III. gentis Vrſinæ ob ueterem familie ſimilitudinem ſenatorum munere deiecerat, ſimulq; Petrum Aragonem ſollicitauerat, ut iure hæreditario Conſtantie uxoris quæ Manfredi regis filia fuerat, regnum Siciliæ inuaderet. Petrus itaque hac ſpe erectus, cum claſſe quaſi aliud ſimulàs Sardinie propinquat: Siculos ſtatim Gallis inſeſtos clam ad defectionem ſollicitat. Qui ad unum omnes, ueſperi dato ſigno, ex ea natione utriusque ſexus interficiunt. Quo perpetrato Petrus ſtatim Siciliam occupat, ann. MCLXXXIII. Carolus itaq; in hoc tumultu aduerſus ire parans, extinctus eſt Neapoli ſuperſtite Carolo II. filio. Hic paternam expeditionem proſecutus, pugna nauali apud Si-

ciam congregiens ſuperatur atq; capitur. Martinus quartus Pont. interea Gallis fauens Petrum ſacris interdicit, regnoq; paterno abdicat, bona diripientibus concedit. Quæ omnia eius ſucceſſori Honorio III. poſtea probata fuerunt. Quapropter Philippus Caroli patruus Gallie rex inito prælio cum Petro Gerundam propè abſtulerat, niſi peſtilentia exceſſiſſet: quem & ipſe Petrus ſecutus paulò poſt ex uulnere interiit, relictis Iacobo & Frederico filijs: quorum Fredericus ex Hiſpania cum claſſe delatus in Siciliam à Roberto Caroli filio uexatam, non ſolum Siciliam totam, ſed & Calabriae partem aſſecutus eſt. Iacobus uerò domum reuertens regnum paternum iniit, Sicilia dimiſſa ſeſe apud Bonifacium de fratris iniuria excuſando. Quare ab eodem rex Sardinie creatur, modo eam à Piſanis liberaret. Carolus autem quem ſuprà captum in prælio dixi, ſtatu eius interim Neapoli à legato apoſtolico incolumi ſeruiato, quadriennio poſt à Frederico dimittitur, pacificator Carolus Valeſio Philippi regis fratris, ea de cauſa cum exercitu in Italiam proſectus. Conditiones fuere ut Siciliam Fredericus, dum uiueret, ſibi haberet, dimiſſis Carolo quæ in Italia ceperat, daretq; operam ut ſua impenſa Pontificis conſenſum his rebus impetraret. Dumq; hæc peragerentur, duos interim filios obſides tribueret. His actis Carolus paucis poſt annis de uita deceſſit, relictis ex Maria filia regis Panoniæ maribus XIII. è quibus notiores VII. fuere. Carolus Martellus, qui rex poſtea Panoniæ fuit, & pater Andrea, qui ſucceſſit in regno Apulie Roberto fratri & interſectus à Ioanna fuit. Diuus Ludouicus qui Præſul Tolofanus ordinisq; minorum, & inter ſanctos relatus fuit. Robertus dux Calabriae qui regno ſucceſſit. Philippus Princeps Tarentinus pater Ludouici Ioannæ reginæ coniugis. Raimundus. Ioannes princeps Peloponneſi. Petrus Comes. Duas uerò filias alteram Blancam Iacobo Aragoni, Leonoram autem Frederico Iacobi fratri locauerat. Regnauit an. XXXIII. Vir quidem domi felicior quàm foris, liberalis in primis habitus regieq; nature, unico tantum libidinis uitio ſenectutem ſœdante. Robertus poſt mortem patris Clemente V. probante regnum iniit, ann. MCCCVIII. tenuitq; XXXIII. uir domi forisq; admirabilis. In primis liberales artes coluit, doctisq; præſertim Petrarchæ magnopere fuit, unicus Florentinorum & omnium Guelforum amicus. Henricum VII. Imper. Italiam turbantem bello perſecutus eſt, Fredericum Aragonem finitis inducijs cum tota Sicilia afflixit, filium ſuum Carolum Florentinis à Caſtrutio Lucenſi bello præſis, ac ſine contentione dominum petentibus miſit: qui paulò poſt ætate florente deceſſit ſuperſtite filia Ioanna, quæ poſtea regnauit. Non præteribo rem miram quæ hoc tempore contigit. Nicolaus quidam Calapiſcis cognominatus, ex Apulia oriundus à puero in mari aſſuetus agebat, interq; marinas beluas illeſus plures dies cõtinuos uerſabatur profunda pelagi penetrado. Nautis ſæpe uiſus tanquam marinum monſtrum apparebat, futuraſ tempeſtates prædicabat. Extincto Roberto Andreas Caroli Panoniæ regis filius reſuſcepit an. MCCCXII. qui Ioannam in matrimonium duxit, cuiusdemq; dolis quòd ignauus uideretur interſectus, poſt annum tertium quàm regnare ceperat, ſuperſtite filio Carolo cognomento Paruo: illa uerò alteri nupſit conſobriuo, Ludo. filio Philippi Tarentini principis, fratris Roberti. Quod ſcelus Ludouicus Panoniæ rex, Andrea frater, ulturus, in Italiam cum exercitu uenit, illisq; fugientibus in Prouinciam Neapoli potius eſt menſes aliquot. Inde peſtilentia compulſus deceſſit relictis Panoniorum in ea præſidijs. Ioanna interea redijt ex Gallijs, & à Clemente Pontif. Neapoli

Iacobus & Fredericus

Iacobus rex

Sardinie fit

Car. Valeſius pacificator

Caroli III proles Car. rex Pan. S. Ludouicus

Robertus dux rex poſtea Philippus Raimundus Ioannes Petrus Blanca Iaco. Leonora Fre.

Car. Rob. fil.

Ioanna regina Ni. Calapiſcis

Andreas

Caro. Paruus Ludo. Phil. principis fil. Ludouicus Panoniæ rex

Auenio diuena una cum uiro Ludouico regni sceptrum diademq; accepit, ac feudi debiti loco Auenionem Pontifici ex patrimonio tradidit. Insequente deinde tempore prospera semper est usa fortuna. Decedente Ludo. Ludouicum alterum ducem Andegauensem regis Gallie fratrem in regnum adoptauit. Quapropter a Carolo nepote Ludouici Pannonij, qui contra Ioannam paulo ante uenerat Urbano Pont. impulsore, praelio superata est, ac puluillo ori iniecto necata. Contra hunc Carolum paulo post Ludouicus ipse Andegauensis cum l. v. mil. Gallorum traiectis Alpibus uenit, ac per Hetruriam iter faciens biennioq; cum Carolo frustra dimicans in Apulia morbo periit. Andegauenses reliqui eius exercitus Arretio quod Ingeranio duce cum supplemento uenientes arceperant, Florentinis l. x. mil. aureis uendito, ad summam redacti egstatem palantes domum sese receperunt. Carolus igitur tertius potitus interfecta regina, et superato Ludouico quatuor rexit annos. Deinde ad Pannonie regnum a proceribus accersitus paulo post regine uiduae dolis sublatus est, superstitibus Ladislao et Ioanna liberis. Ladislauus principatum inijt, an. mccc. l. x. x. v. l. tenuitq; an. x. x. i. Cuius initio reliquie exercitus Ludouici Andegauensis, quiq; ei parti studebant, mortuo Carolo statim tumultum excitantes, pulsus inimicis Neapolim tenuerunt. At Urbanus v. i. uerum regni successorem Ladislauum adolefcentem declarauit, iussitq; Caietae quae sola in officio permanferat sumi diadema, simulq; Albericum Cuij comitem magnum regni Constabilem creatum cum exercitu Neapolim misit, qui breui pulsus Andegauensibus Ladislauum in regnum restituit. Hunc deinde regem Rom. fugato Innoc. vii. ad componendum tumultum in urbem conuocauerunt. Qui breui post tempore pacatis rebus discessit. Iterumq; reuertens absente Pont. dum Pisis concilium celebratur urbem occupat, profligatis ducibus Ioan. x. x. i. i. usque ad regni fines. Pont. Postremo Florentiae morante, tertio urbem inuadit. an. mccc. x. i. i. i. pro quibus iniurijs ab Alexand. v. primum regno abdicatus est, et Ludouicus Ludouici Andegauensis filius posthumus surrogatus, qui haeres postea a Ioanna regina institutus fuit: Ladislauus uero usque ad extremum sese defendendo incolumis durauit. Florentinorum praeterea maximus hostis, a quorum duce Malatesta Pisaurensi uictus est. Deceffit admodum iuuenis ex uulua amicae medicata, opera Florent. qui si per uitam licuisset tota Italia breui tempore potiturus uidebatur. Nam praeter regnum, urbem Romam, Perusiam, Assisium, Cortonam quam postea uendidit Florentinis, in potestatem redegerat. Huic soror Ioanna sine liberis extincto successit mccc. x. v. regnauit an. x. x. i. tempore schismatis ac Constan. concilij, Hadriani molem in urbe tenuit: ad quam oppugnandam cum Brachius Montonus ueniret, paulo post superuenientibus ipsius reginae copijs duce Sfortia repulsus est: Rom. tantum neutram sequentibus partem. Varie saemina fortuna, tum etiam inconstantiae fuit: ut quae prius Iacobum quendam Marchiae comitem a Gallia stirpe regia oriundum in matrimonium uocauerat, quem paucis post annis omnia suo arbitrato administrare uolentem eiecit, ac Alfonso Aragonem adoptauit. Qui post aliquot annos ingenium animaduertens in arce Neapolitana eam obsedit: illa implorata Sfortiae auxilio ad Alfonso fugit: tandem potita Ludouicum Ludouici Andegauensis filium, quem supra memorauimus, haeredem instituit: quam quidem institutionem prius Alexand. v. et deinde Ioanni x. x. i. i. probatam, Martinus rursus ratam habuit, reclamante Alfonso. Interim moritur Ludou. cui Renatus frater a Ioanna surrogatur, cum qua regnauit

an. v. i. Tandem ab Alfonso pulsus in arcem nouam primum se recepit: quumq; Genuenses amici cum aliquot nauibus frustra auxilium tulissent: Florentiam, deinde Pisas, inde Narbonem peruenit, ubi consensens non longe ante hoc tempus deceffit, uir in omni fortuna festiuus, uacuuusq; a curis, et qui quondam late dominabatur. Nam praeter regnum Neapolitanum, Andegauensibus, Lotaringie ac prouinciae ferè toti imperabat, ad extremum amisso filio Ioanne sine liberis moriens, titulum iusq; regni Neapolitani Carolo ultimo eius nominis Gallorum regi, eius necessario, reliquit. Quod aegre ferens postea Renatus iunior dux Lotaringie, eius ex filia Violanta et patre Frederico comite Vadamontensi nepos, se exhaeredatum, in Gallie regno tumultum frustra excitare conatus est. Hic etiam postea magna adolefcentis uirtute Carolum Burgundum Gallie terrorem ac Ludo. regi formidolosum, aduersus uenientem manu sua interfecit, opimaq; ex hoste spolia retulit. Alfonso igitur inter nostri seculi proceres maxime emicuit, non solum armis, sed etiam sapientia summis uiris comparandus, cuius dictis factisue priuatim uolumen dicauit Antonius Panormita. Hic Ferdinando patre Aragonie rege defuncto, cum aliquandiu regnum prudenter administrasset, adoptatus in filium a Ioanna Neapolitanoru regina dissuadentibus amicis expeditionem in Italiam sumpsit. Regine operem tulit. Ludo. Andegauensem ducem, qui regnum sibi hereditario iure debitum adfirmabat, pluribus praelijs afflicto expulit. Reginam adoptionis poenitentem minimeq; promissis stantem armis coercuit. Renatum regni emulum bello superatum cedere compulit. Ioannem Vitellescu Alexandriae Patriarcham magnis copijs contrauenientem regno fugauit. Caietam bis cepit, semel acri pugna deuictam, et iterum ab altera ciuium factione cum defecisset. Neapolim a Renato defensam tandem expugnauit, ingressus urbem per tubos occultos, a fabro quodam cementario monstratos: sicuti et olim Belisario contigit. In ea expugnatione Petrum fratrem amisit. Alterum uero Ioannem fratrem Nauarrae in Hispania laborantem periculum exemit. Masiliam urbem noctu inuadens cepit ac diripuit. Ac insulam Gerbini quam ueteres Lothophagiten appellauerunt, a continenti Africae quatuor miliaribus distantem, obsidione cinxit. Bophorium prouinciae regem cum copijs aduentantem in proximo littore uictum ex minoribus castris ad maiora compulit, nec diu post ab eisdem Barbaris tributa suscepit. Eugenio Pont. qui sibi de regno aduersarius fuerat, quas uoluit pacis dedit condiciones. Franciscum Sfortiam ex agro Piceno armis expulit. In Albania quoque per legatos Turcarum potentiae restitit. Praelio nauali una cum Io. Fratre multisq; proceribus captus a Genuensibus et ad Philippum ducem adductus, ab eoq; liberaliter dimissus, regno tandem potitus est. Cui gratias adeo fuit, ut cum testamento haeredem scripserit in periculo quodam mortis. Florentinos bis bello petijt, primo cum auxilio Philippi Mediolanum contra Venetos proficisceretur, interimq; ille decederet, copias omnis in Hetruria conuertit, quum illi Venetis auxiliares fuissent. Ripam Aranciamq; ac nonnulla parua castra in Volaterrano cepit: rursusq; post aliquot annos foedus cum Fran. Sfortia Alfonso hoste inuentus per filium suum Ferdinandum uexauit, qui Fuiuanum Castillonumq; ac alia quaedam tunc ex eorum ditioe cepit, post eius autem discessum statim recuperata. Fuit corpore staturaq; breui, natura hilari, humanitate liberalitateq; omnis sui seculi principes excesit. Accumbenti omnes sine discrimine assistebant, loquendiq; libertas tunc omnibus similiter data. Deceffit iam senex anno regni Italici x. x. i. Salutis mccc. l. vii. Ferdinand. eius filius

succedens ab Alfonso postur
Renatus iunior
Alfonso gestae
Pugna Sarnensis.

lius nothus, quem supra a patre missum cum exercitu dixi, regno iam ab Eugenio institutus successit, diadematis insignibus a Latino Ursino legato susceptis. Felix proculdubio princeps, quod ter in summum periculum adductus euaserit. Nam statim in ipso exordio Ioannem Renati Andegauensis filium cum classe aduersus uidit uenientem adscitis Genuensibus: deinde Marino duce Sueffano, Ioanne Antonio principe Tarentino, Antonio Iacobi filio Cadolla, qui inter Praecutinos dominabatur: Duce Sorano, Nicolao Campobasso, Ioanne Vitimilio genere Siculo, Crotonis Marchione. Sed hic ab initio captus a rege fuit, et Iacobo Picinino simul cum Aquilanis. Hos itaque omnes una contra conspirantes habuit. Auxiliarios uero Pium in primis Pontificem spe nuptiarum spuriae filiae, quam Antonio sororis suae filio simul cum Genlano et Amalfitano principatu recepit. Is enim Simonetum: deinde Robertum Ursinum impigros duces eo misit. Franc. etiam Sfortia per Alexandrum fratrem ac Robertum Scuerinatam cum exercitibus subuenit. Igitur prima apud Sarnum pugna feliciter gesta, multi ex regis exercitu cecidere una cum ipso duce Simoneto. Inde ad Troiam instaurato praelio Picininus cum suis est fusus. Rex postea cum Barolum se recepisset, quod oppidum simul cum Trinio fidissimum in toto regno habebat, praesto ei adfuit Georgius Scanderbechus Castriota, regulus e proxima Macedonia a Pio uocatus. Hic quod adiutus quondam in bello Turcarum a patre Alfonso fuerat, omnibus uiribus regem in eo loco obfessum iam ab hostibus liberauit. Quumq; paulatim ille superior fieret: Andegauensis iam belli fortuna diffidens, simul quod Gallos Genuae pulsos uiderat, rebus infectis sexto anno quam in Italiam uenerat in Galliam reuertit. Reliquos uero aduersarios Ferdinandus sequestro simul et sponfore Alexandro Sfortia cum sibi conciliaffet, regni totius potitus est, uerum conciliatus fidem punicam praestitit. Sueffanus ante omnes eum salutatum in castra profectus, statim comprehensus est, custodiaeq; traditus. Deinde per Praecutinos, Erentanosq; iter faciens Cadolarum in eo loco dominantem familiam sustulit. Postremo uero Picininum. Is nanque e Sulmone quem tenebat, eo tempore Mediolanum nuptiarum Drusianae Francisci filiae spuriae causa uenerat, eoq; deinde adhortante Neapolim regem salutatum una cum Francisci legato tutela gratia profectus est. Quumq; in itinere Sulmone quasi cunctabundus subsistisset, Bocardus Comes uir Cremonensis superuenit e Neapoli, quem Picininus unum ex omnibus fidissimum eo cuncta exploratum promiserat, rex quoque de industria donis honoribusq; auxerat. Hoc itaque moras castigante, securaq; ac leta omnia pollicente, ille iter ingressus obuiam etiam regem honoris gratia procedentem habuit. Post dies aliquot in rosa ludisq; consumptos in arcem nouam ad prandium inuitatus, post epulas ultimamq; a rege digressum, captus euestigio fuit, dieq; tertia, ut est omnium ferè opinio in carcere necatus. Ferdinandus interea literas excusationis Francisco statim misit, Picininum ingratiudinis accusando, qui nec rebus praeteritis ac insectationibus contentus adhuc noua moliretur: quare non solum propriae, sed Italiae totius salutis causa eum cepisse dicebat. Franciscus igitur aegre rem ferre uisus, Hippolytam filiam, quae ad nuptias regis nurus proficisceretur, iussit aliquandiu in itinere subsistere: Tristatumq; filium ad repetendum properare. Rex defunctum iam ei ac refossum ostendit, causamq; mortis retulit, quod Ioan. Andegauensem ex Aenaria, quam Ischyam uocant, insula tumultu ac clamore exorto Picininus in carcere uidendi cupidus ad altam per subellia conscendit fenestram:

unde cadens crure perfracto paucis post diebus obiit. Res tandem conciliata nuptiaq; nurus concelebrata. Bracchiani omnes iam tunc ab initio capto Picinino iussu regis spoliati ac direpti fuere. Drusiana uero uxor, quae interim Sulmonem uenerat, tantum incolumis cum suis remissa. Post haec Ferdinandus tris fecit expeditiones, unam in Florentinos simul cum Sixto Pontifice, ut Laurentium Medicem inde pellerent, in qua uictor illum compulit Neapolim supplicem uenire, cum eoq; clam annui tributi conditione transiegit, ut in historia Florentinorum latius narraui. Deinde in Sixtum i. i. Pontificem adscitis sibi Columenensibus: ubi pugna commissa in campo mortuo inter Velitras et Coram, Alfonso filius cum omnibus copijs a Roberto Malatesta profligatus, turpiter fugere solus coactus est: proceres eius uniuersi capti, ac Romam ducti, paulo post conciliatis rebus gratis dimisi fuere. Tertiam expeditionem in Turcas habuit, qui Hydruntem inuaserant, ubi militum flore consumpto regni uires adeo exhausti, ut praeter auxilia sacros templorum thesauros attingeret. Facileq; tunc animaduersum non ei pecuniam, aut potentiam esse, quae in opinione prius hominum fuerat, quam opinionem auxerat eius avaritia. Tanto igitur periculo Turcarum principis interitus finem imposuit: praesidium quod erat Hydrunti, in regis se fidem saluis rebus conditione dederunt, quam Ferdinandus minime seruauit. Post haec proceres regni rursus in eum conspirauerunt: auctore Antonello principe Salernitano: Innocentiumq; Pont. ann. i. pontificatus eius ad hoc adscuerunt: qui auctoritate Roberto Scuerinate cum a militibus ac suis deciperetur, pacem ea conditione fecit, ut rebelles uenia concessa conseruaret, ac tributum Pontifici debitum penderet, quod neutrum rex seruauit. Itaque procerum pars aufugit, ut princeps Salernitanus: pars capta, ut Anellus qui orator Romae diu ipsius fuerat, Antonellus Auerfa eius scriba, nonnulliq; alij quos omnis de medio sustulit. Reliquis autem in moribus, mente fuit subdola, nemini fidus, minimeque aperte irascens. In uenationibus frequens. Nam ccc. solebat accipitres cum totidem magistris alere, ubi obiter et legationes audiebat, et negotia plura obibat. Ex Isabella ducis Sueffani filia liberos suscepit, Alfonso Calabrie ducem, Fredericum, Ioan. Card. et Franciscum. Foeminas uero Helionoram, quam Herculi Estensi, et Beatricem, quam Matthiae Pannoniae regi, tertiam uero spuriam Antonio Pij pontificis propinquo locauit. Henricum item spurium ex quo genitus Aloysius, qui neptem Innocentij pontificis pactam matrimonium prius habuit: mox Pontifice defuncto abdicata, Cardinalis Tarraconensis est a successore creatus. E regijs filijs Franciscus et Ioannes Cardinalis, ac Henricus iuuenes admodum defuncti patre superstiti, qui demum et ipse ex morbo ferè sexagenarius deceffit, an. mccc. x. i. i. i. regni autem x. x. i. x. Alfonso rem paternam suscepit ex Card. Montis regalis legato Alexand. Pontific. propinquo, diademate suscepto, magno quidem apparatu Letitiaq; quam paulo post in luctum commutauit, ob Carolum Gallorum regem aduersus uenientem: Quapropter timore percussus, simulq; quod insensum se populis esse conspexerat, uix toto uertente anno ubi se regno abdicarat, eoq; filio Ferdinando permissio, cum bonis quibus potuit in Siciliam aufugit, ubi in caenobio Montis regalis, inter monachos agens abstinento, ueteris uitae poenitentia libidines ac scelera praeterita, quibus maxime fuerat obnoxius, magna ex parte uidetur expiisse. Biennioq; tantum postea uixit. Dux fuit alioqui in bello magis infortunatus quam imperitus, exactorq; ac uindex disciplinae militaris seuerus, non

Alphonfus iunior
i 3 nullis

Ferdinandus iunior

nullis uerò potius crudelis. Ferdinandus igitur iunior ita ut dixi à patre institutus, etate annorum x. in ipsam Gallici tumultus flammam incidit, quam proculdubio non expectauit, sed sponte cedere statuens cum gratia atque indole suos omnis antecederet, regni proceres ad se uocatos in hanc sententiam est allocutus. Quando deus ita iuberet se furori Gallorum cessurum, ne quod uiribus impar esset illis potius quam sibi incommodum pariat. Nam secum agi longe felicius putare, regem in bello per fortitudinem mori, quam priuatum per ignominiam uiuere. Quod si amor illius Arragonensium apud eorum corda remaneret, eum quandoq; si forte superstes fuerit post eam calamitatem, in patriam reuocarent, sperarentq; non regem sed regni laborisq; socium habituros. His dictis omnes amplexus ac lacrymas discessit. Carolo uerò post menses viii. in Galliam reuertente in regnum rursus reuocatus, post biennium decessit sine liberis, Frederico patruo successore relicto. Pulsus et ipse post annum sextum à Ludouici Gallorum regis exercitu in Aenariam proximam insulam cum tota familia confugit: inde in Galliam concessit, seq; ipsius regis misericordie permisit: cuius humanitate seruatus incolumis nunc uiuit, ac apud eum pro regia maiestate tractatur. Hic Aragonensium finis, qui præter ipsum cum filio omnes periere. Regnum deinde ipsum, inter Gallie Hispanieq; reges diuisum, minime seruat limitibus, eosdem in hodiernum diem diuersis agituit discordijs atque prelijs, quæ omnia in historia cum Gallorum tum aliorum latius aliquantulum narraui.

Fredericus

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM

VRBANORVM LIBER VII.

GERMANIA.

GERMANORVM quam latissima et libera natio: exteros siquidè nunquam admiserit, quin potius alienas ipsi prouincias occupauerit. Nam Franci, Cimbri, Longobardi, Vandali, Burgundiones, Germani omnes, ut postea narrabimus, magna in terris peregrinis regna exciuaere. Primi Rom. Drusus Nero et Germanicus in suis eos sedibus lacefluere, magis quam subiugare, ut ait Tacitus. Carbonem, Castium, Scaurum, Aurelium, Seruiliu Cepionem, M. Manlium quoq; suis quinque simul consularibus exercitibus Po. Rom. attriuerunt. Quintiliu Varum tresq; cum eo legiones etiam Augusto abstulerunt, nec unquam postea sub iugum missi. Ciuitates eorum alijs aliæ reguntur politijs, seu duces, seu comites, seu leges habentes proprias, partim etiam imp. Rom. de quibus alio loco dicitur. Gens fidelitate conspicua. Nam Phrygiarum legatio, ut Tacitus scribit, tempore Neronis Romæ ueniens, cum in spectaculis quosdam legatos in orchestra sedentes conspiceret, audirentq; ob fidem in Rom. hunc eis honorem adiuuari, subratos respondisse fertur, nullos esse mortales Germanis fideles. Quare et ipsi ex eo loco promoti in orchestra, confederunt. ul. etiam Cæsar eos castitate commendat, ac mares ante an. x. x. fœminæ usum ignorare, præterea casei lactisq; audiissimos dicit. Sed et quod nostra cer nimus tempestate circa æris ferriq; officinas miro ac callido ingenio uersantur. Nam instrumenta bellica, machinas, præterea ferreos literarum characteres, eorum nuper inuictum omnes facile norunt. Loca eorum quam difficile perscribere, quod ex magna parte sicut et cetera nomina edi-

Demoribus Germanorū

ficiq; mutauerint, tum quod Ro. non sepe accessa, quæ tamen inueni ac deprehendere ex autoribus partim etiam ex locorum indigenis potui, in medium adferam.

DE DIVISIONE ET POPVLIS Citra Rhenum.

GITVR Germanie longitudo cū Rhetia, et Norico Plinio ex autoritate Agrippæ Pass. M D C L X X X V I. latitudo C C X L V I I I. Ptolemæo autē latitudo ab Alpibus usque in Oceanum, longitudo intrā Rhenum et Viſtulam fluuios. Straboni usq; ad Albim tantum. Plinius ultra Viſtulam Sarmatiae partem prope Boryſthenem intra limites eius contineri dicitur. Nam uniuersam in quinque diuidit genera. In Iſteuones proximos Rheni, quorum sunt Cimbri mediterranei. Hermiones quorū sunt Sueui, Hermandui, Catti, Cheruſci. Ingeuones pars Cimbri Teutones ac Cauorum gētes. Vindelicos, quorum sunt Burgundiones, Varini, Guthones, Peucini, Baſterne Dacis contermini. Ptolemæus in tres eos diuidit partes, in Germaniam superiorem, inferiorem, et magnam: ut qui ad Rheni fontes habitant Italiae uicini usque ad Vangiones nunc Vuormacienses superiorem: qui uerò uiciniores Oceano septentrioniq; sunt inferiorem teneant: magnam trans Rhenum penitiores uocat populos usque ad Albim. Igitur in Germania superiore gentes hæc finitimæ inter se sunt, Rhetij, Vindelici, Norici, Boij, Heluetij, et qui Pannoniam superiorem nunc Austriam colunt: Quæ omnes prope Alpes Rheniq; fontes ac citra Danubium regiones tenent. Rhetij, ut Trogus scribit, à Rhetio duce Hetruscorum, qui expulsi à Gallis in proximis Alpibus cōsedere. Rhetios et Vindelicos hodie inter Sueuos ponunt, antiquitus autem Sueui loca inferiora et latiora occupabant. De quibus postea dicam. Horum ciuitas Augusta Vindelicorum nomē adhuc retinens priscum: Vlderico Præsule sanctissimo decorata, eiusq; nomini basilica dicata. Constantia à Constantio principe dicta, Pto. Gaunodurum, celebris concilio ubi Martinus v. tribus abrogatis Pont. creatus est. Sequuntur Norici, et Boij. Quorum regionem Bauariam nostra ætas uocat, quasi Boiaria. Nam in eo loco ponuntur Pto. Boij, et Bononia urbs. Strabo est autor quod Boij relicta Italia regionē Noricorū incoluere. De his itaque atque alijs in hanc sententiam scribit. Rhetij, et Heluetij Vindelia et discreta Boiorum regio ad Istri fontes prope syluam Ercyniā sunt usq; ad Pannonios, et quibus Heluetij, et Vindelici in montibus campos habitant. Rhetij uerò et Norici usque ad Alpium summa tenent, et Italiā uersus inclināt, hinc Insubribus, inde Carnis et Aquileie tractui. Idem lib. v. Priscis temporibus plurimæ Gallorum gentes Padum incolebant, et quibus amplissimi fuerunt Boij, Insubres, et qui olim cum gestatis Senones Roma per uim potiti sunt. Hos Romani posterioribus annis perdidērunt. Boios uerò et finibus eiecerunt, inde migrantes circum adiacentia Istri loca cum Tauriscis habitauerunt. Hæc Strabo. Tauriscos enim Noricos uocat. Plinius item. Aenus enim fluuius Baiarios à Vindeliciis, et hos à Rhetijs Lycus diducit. Neq; est (ut ait Strabo) nunc deserta regio, sed populis frequens. Nam sunt Bauaris siue Noricis nunc ciuitates Badacū, hodie Salczaburgensis, à fluuio quam Salczan uocant, qui ab Aeno profluit. item Ratisbona metropolis eius, Etelburgiū, ubi schola literarum cui comes Palatinus dominatur, elector Imperij ex Bauariae ducibus. Is nunc cum Maximiliano bellū gerit: amissiq; nuper auxilia in prælio Boemorū sex milia. Hos sequitur Pannonia superior, nunc Austria, cuius longitudo sex dierū iter extenditur, latitudo duplo

Rhetia Vindelicia

Augusta Vindelicorum

Constantia que Gaunodurum Taurisca

Boia

Boiaria Taurica Norici Aenus flu. Lycus flu.

Badacū nunc Salczaburgē. Ratisbona Etelburgium Palatinus

Vienna flexū Noua ciui.

Heluetij

Lucerna Naufium Berna Forū Tyberij Septia Tugurinum nunc Turegisi Curientes Raurici Augusta Rauricorum Basilea nunc

Argentoratū Spira Vangiones seu Vuormacienses Macontiacum

Colonia Agrippina

Ducatus Cliuentis Batonodorū Vetera castra Roma.

Bataui Holandia

Traiectenses Naualia

Selandia

Mitelburgen. Vbii Marchia Baudensis

plu minus. Tellus aquis irrigua, uitibus confita, unde uinum in Boemiam, Morauiam, Slesiam exportant: Danubio uicina, ducibus subiecta, quos omnes repetij dum inter imperatores de Maximiliano mentionem facio. Eius oppida Vienna olim Flexum quantum ex Ptolemæi colloca-tione cognoscere possumus. Item Noua ciuitas, ubi Austriales Fredericum ab Italia redeuntem obsederunt, Ladislaum puerum regem postulantes. Heluetij quos nunc Suizeros uocant, circa Rheni fontes habitant. agros etiam in Italia possident, citra montem qui S. Gothardi appellatur Mediolanensis dioceseos, prodiga gens animæ, ac bellacissima: breui utuntur armatura, pectore, tantum uerticeq; ac parte interiore lacertorum contexti. Hos ad c. c. mil. olim transire conantes in Galliam, Cæsar in Heluetiorum bello compressit, amotis equis et ponte uno die supra Ararim constituto. His annis multa eorum milia cum Carolo Francorum rege in Italiam uenientia uidi-mus, qui seditionem Romæ magnam exciuaerunt. Nuper etiam Germanorum inclutum fidei nomen infamauerunt, prodito Ludouico Sfortia Mediolani duce, quem ci militantes captum in acie hosti Gallo repetenti tradiderunt. Oppida eorum Lucerna, olim Nasium: Berna nomen adhuc retinens antiquum: incolæ Bernenses, quorum meminit Plin. Forum Tyberij Surtia. Turegium olim Tugurinum. Curia et Curientes antiqui populi, et alij complures pagi, liberi alioquin et indomiti, et dum hæc proderem imp. Maximiliano aduersi. Proximi Heluetijs citra Rhenum Raurici Plinio Ptolemæoq; appellati. Quorum ciuitas Augusta Rauricorum, nunc Basilea uocata imperatoria urbs, ubi perniciosum illud concilium Germanis sollicitantibus uix tandem magno negotio Eugenij III. periculoq; sublatum est. Hos iuxta in eadem ripa Argentoratū nunc ciuitas Argetinensis. Deinde Spirensis, et Vangiones nunc Vuormacienses. Macontiacum nunc Maguntia, Præsuli subiectum. Hic Martinum colunt, in cuius etiam festo mercatum celebrant. Præterea Confluentia, ubi conflunt amnes, et Luccburgen. noua urbium nomina. Proxima Colonia est Agrippina M. Agrippæ monumentum, qui hos populos à se uictos ac uolentes in citeriorem ripam traduxit. Hic corpora trium Magorum et Mediolano Frederici concessione translata, maxima eius populi religione adorantur. Deinde Cliuentis ducatus olim Butonodorum, et Vetera castra Ro. Ptol. Trans Rhenum uerò non longe omnes hi ferè populi sunt, Vbij, Bataui, Phrysijs, Sicambri, Tencaterij, Vspetes, Cheruſci, Catti, Hermandui, Caurini, Longobardi, Sueui. Quos nunc Hollandia, Selandia, Gelria, Aſtia, Marchia Badensis, Istualia, Francones, et Sueui usq; ad Albim fluuium occupant. Hos omnis Drusus et Germanicus bellis olim lacefluere. Bataui enim, ubi nunc Holandia, propinqui Oceano inter duo quasi Rheni brachia insule modò ciuitatem habent Traiectensem, ubi Pto. Naualia ponit: cui Præsul dominatur tantum Imper. subiectus, alioquin potentissimus, ut qui x. l. armatorum milia ad bellum educit. Hic etiam Martinum præcipue colunt, cui et basilica dicata ob coerciti Rheni in eius festo prodigium, qui agrum maximo periculo Traiectensem inuaduerat. Præsule huic urbi tres Præsules, unus martyr Gregoras an. c. l. x. x. i. alter Lambertus regnante Pipino, III. Seruatius Hebræus Hieronymi tempore: ambo confessores. Prope est Selandia ferè ultima Germanie tellus inter septentriones et occidentem Rheni ostijs obiecta. hæc Philip. archiduci una cum Flandria et Brabantia parit, urbs eius Mitelbur. negotiatorum locus. Vbij trans Rhenum Straboni, ubi nunc Mar-

chia Badensis sub duce Cliuenti. Tres enim in Germania Marchie sunt. hæc de qua loqui mur, altera uetus inter Saxones, tertia noua prope Pomeraniā, de quibus postea. Istualia et Istuali populi quos Pli. Iſteuones uocat proximos Rheni regione Coloniae utranq; tenent ripam. Visurgi amne quem hodie Veſeram uocant ab oriente terminant, à meridie uerò montibus Anobis Aſtiæ coniuncti. Cum Istualis Carolus Magnus pro fide dimicauit, donec eos Christi religionem subire coegit: Sæpe uerò rebellantes et ad pristinam seditionem redire conantes coercuit, quosdam inter eos clandestinos iudices constituendo, quos Scabinos uocabat, quibus potestas plectendi foret. Aſtia inter Iſteuones et Francones montana regio, quæ à Rheni in septentrionem porrecta Thuringæ iungitur uersus Anobis montes. Thuringi enim his proximi sunt, eosq; putauerim esse quos Plin. Cimbro mediterraneos uocat. Sicambri quoque Gelrenses hodie putati, quos Cæsar traiecto Rheni se fugasse dicit in commentarijs. Hi ut ait Strabo, duce Melone cum Ro. dimicantes ac uicti, datis obsidibus pacem fecerunt, quamuis illis proditis rebellauerint. Vspetes et Tencaterij, ut scribit Cæsar, à proximis Sueuis exagitati traiecto Rheni Menapiorum loca in Gallia occupauerunt. Sueui antiquum retinent nomen. Non una gens est, ait Tacitus, sed maiorem Germanie partem obtinent proprijs nationibus et nominibus discreti. Insigne gentis obliquare crinem: hi partim ultra, partim citra syluam habitant, quorum uetustissimi, Senones, Longobardi, numero quidem minores, sed armis superiores. Inter Sueuos etiam Rhetios hodie ponunt, sicuti supra commemorauim. In quibus Constantia urbs supradicta, Vlma quoque continetur quæ Alcimenis uidetur Ptolemæo uocari supra Vindelicos sita. Deinceps de Franconibus, postea de Longobardis dicam: nomina utraque antiqua. Franconum meminit Cic. in epistolis ad Atticum. à meridie Sueuos et Bauaros habent, ab occasu Rhenum, ab ortu Boemos, Al-luitur regio flumine Megano, Ptolemæo Menio uocato, in Rhenum defluente. Plures eorum ciuitates ac clare. Inter quas Herbipolensis, cui dominatur Præsul idem et dux Franconie. Quare dum sacrificat strictum enssem in ara collocat. Hic emporium nobile quo ex utraque Germania conuenitur. Hic etiam mos est Imperatorem deligere. Herfordensis urbs nobilis Maguntino Præsuli subiecta, literarumq; studio celebris. Bambergensis ad Regantem nouo fluuium nomine sita, quam Henricus I. Imper. quem ciues pro sancto colunt extruxit. In ea situs est et Berengarius Cæsar qui Italiae regnum occupauit. Habet et arcem munitissimam, in quam narratur olim Albertus Franconie dux se recepisse contra obsidionem Ludouici regis, deceptusq; ab Othone præfule Maguntino cum aliter expugnari non posset, in eius fidem ac insturandum ad Ludouicum ineundi fœderis gratia discessisse: quumq; aliquantulum spatij processissent, hortante ipso præfule ambos ad prandium redisse, quod ieiunos proficisci ob moram forte longam futuram non oporteret. Pransi igitur iterum egressi quum ad Ludouicum uenissent, Albertus euestigio trucidatur frustra præfulis fidem implorans: at ille sese uti promisit semel eum incolumem reduxisse aiebat. Nureburgen. quoque in Franconia potentissimi. Nonnulli item præfules, oppida complura, ciuitates quas imperiales appellant Imper. tantum subiectas retinent, dux tamen Bambergensis Franconie primus habetur. Ex hac igitur natione Franci prouenerunt qui nunc rerum in Gallia potiuntur, quorum supra in eorum historia meminit.

Iſteuones Istuali Viſurgis

Montes Anobis Aſtia

Thuringi qui Cimbrimediterranei Sicambri qui Gelrenses

Vſpetes Tencaterij Sueui

Constantia Vlma Alcimenis Francones

Herbipo.

Herfordia Bamberga Regantus

Nuremburg.

RES LONGOBARDORUM.

Longobardi

VNCad Longobardos ueniam quos Ptolemæus in hac parte haud longe à Rheno ponit: Tacitus item in descriptione Germaniæ inter eius populos commemorat. Paulus autè Foroiulienfis qui genus ab eis ducebat e Scandia Germanici maris insula profectos dicit. Horum historiam scripsere Isidorus secundus Tridentinus & Paulus supradictus, quam compendio opere præcui fuerit explicare. Hi siquidem, Anno salutis D x x. finibus egressi Panonias primo occupauerunt, ac an. x l i i, tenuerunt ducce Andoino, qui cum Turismundo Gepidarum rege bellum gessit, eiusq; filium interfecit: Alboinum ex Rodelinda genuit. Hic postea succedens Narseti contra Totilam in Italiam auxilia misit. Tandem ab eodem ob indignationem in Iustinum clam sollicitatus Italiam inuasit, an. D L x v i i i. ac primum Foroiulium capto ducem Sisulphum in eoloco præsidio reliquit: Venetiam omnem breui subegit: Papiam post triennalem obsidionem recepit, ibiq; regiam constituit. Guimundi Gepidarum regis filiam Rodisuidâ in matrimonium duxit, quumq; socerum cum tota gente deleuisset uxori caluaria patris propinauit: quamobrem illa indignata operam dedit, ut à satellite quodam uir necaretur: ex quo pulsa à Longobardis unâ cum filia Alfunda ad Longinum tunc Exarchum Rauennatem se recepit, ubi paulò post sese ambo ueneno necauerunt. Alboino igitur qui regnauit annos x x v i. x v in Pannonia, & x i. in Italia, Cleph filius successit, qui regnauit menses v i i i. Quo demum à suis interfecto, inter regnum inter eos decennio durauit. Quo tempore Burgundiones Galliam ingressi depopulati sunt. Auftaris deinde filius rex declaratur, Flauius cognominatus, quod postea cognomen posteri usurparunt, hic Brixellum in ostio Padî solo æquauit, Childebertum Francorum regem cum ingenti exercitu contra eum uenientem superauit. Quo extincto Agiulphus dux Taurinensis regnauit annos x x v. Theodelindam Bauari ducis filiam uxorem duxit, cum Smaragdo Exarcho misso à Mauricio imper. bellum gessit, eiusq; filiam cepit, ob quam rem multa Romanis Italiæq; intulit incommoda. regnauit annos x x v. Theodelindæ uxoris ingenium sapientiæq; in primis commendatur. Huic Gregorius pont. lib. Dialogorum dicauit, quibus uirum eius mitiorem erga religionem reddidit. Hæc post uiri mortem annos x. cum filio Adoaldo summa pudicitia ac sapientia rexit imperium. Cœnobium Bobiense edificauit. Medæciæ templum nobile S. Iohannis Baptistæ, prætoriam quoq; extruxit in quibus Paulus Foroiulienfis dicit depictos fuisse ornatos Longobardorum, crinibus tantum anteriore parte ad ora propensis, ac utrinque discriminatis, occipitio uero raso ceruicem nudabant: uestibus laxis maxime lineis quales Saxones Angli habere consueuerunt: quæ ornate institi ac fimbrijs latioribus fuerant uario colore contextis, calcæis usq; ad summum pollicem penè apertis, & alterius lorîs ac nodis obligatis. Huius tempore Cacanum Auarum rex Foroiulium cepit Gislulpho duce interfecto. Igitur post Theodelindam & Adoaldum filium Arualdus x i i. deinde Rotaris x v i. annos regnauerunt anno D C x x x v i. Hic Rotaris Arriana inquina: us secula totam deinde gentem commaculauit, Arrianis ubiq; præsulibus constitutis. Quæ de causa Theodorum Exarchum bellum ei mouentem apud Scultemnam Mutinæ annem superauit, maioresq; exinde ad sumens spiritus Ligures debellauit, Genuamq; urbem & apud Venetias Opitergium miseris modis diripuit. Rodoaldus autem eius filius, v i i. annis quibus regno præfuit nihil in memorabile gessit. In libidine deprehensus cū matrona inter-

Andoinus Turismundus Gepidarum rex Alboinus in Italiam uenit

Guimundus rex Gepidarum Rodisuida

Alfunda

Cleph rex

Auftaris Fla.

Agiulphus

Theodelinda sapientia

Quis ornatus Longobardorum

Adoaldus Artoaldus Rotaris

Rodoaldus

fectus fuit. Huius hæresi Aripertus annos i x. regnauit, de religione benemeritis. Nam Cottias Alpes in quibus Genua, & quicquid citra Alpes usque in Gallias continetur, quæ omnia Rotaris abstulerat, diuo Petro restituit impulsore Ioanne i i i. pont. Huic Gundipertus filius successit, qui cum fratre Pertari de regno dimicauit, post annum uerò à Grimoldo duce Beneuentano auxilij simulatione interficitur, cuius postea sororem ipse Grimoldus in matrimonium unâ cum regno accepit: in quo confirmatus ante omnia ad Cacanum Auarum regem mittit, ut nisi hostis esse malit Pertarim Gundiperti fratrem qui ad eum profugerat minime foueret. Pertaris igitur supplex ad eum accedens ueniam impetrauit. Deinde in suspicionem iterum ueniens, ad Clodoueam Gallie regem confugit. Clodoueus itaque auxilio cum ingenti exercitu properans pulchro stratagemate apud Astam ciuitatem uincitur, ut ait Paulus. Nam Grimoldus simulata fuga illos insolentes ac securos redidit, ac demum uino otioq; indulgentes de improviso adortus magnam stragem ex eis fecit, ut collis ille postea Tumulus Gallorum uocaretur. Forumpopuli quod cum in transitu leserat dum rediret sabbato sancto occupatis mane circa sacra oppidinis diruit. Opitergium funditus deleuit. Fines Foroiulienfis, Taurisanis & Ceruianis constituit. Alzeum Bulgarorum regem suis stipendijs in Italiam uocauit, locaq; assignauit circa Beneuentum, Bobianum, Esferniam. Pro ducibus Guastaldos mutato nomine terris præfecit, ut scribit Paulus qui adhæc usque tempora peruenit. Defuncto Grimoldo Pertaris profugus in regem restitutus annos v i i. regnauit solus, ac tres cum filio Cuniperto. Ducem Tridentinum rebellantem magno longoq; bello apud Adduam fluuium superatum interfecit. Cunipertus Cadualdum Anglorum regem uenientem in Italiam magnifice excepit. Huic filius Limpertus successit admodum puer cum eius tutore Arisprando, quem Regimpertus apud Ticinum prælio superauerit, regnauitq; annum. Huius quoque natus Aripertus i i. annos i x. Cum quo Arisprandi filius Sigiprandus de regno dimicauit, captusq; demum oculos eruit, simul & uxorem eius naso auribusq; truncis debonestauit. Limpertum quoque fratrem in custodiam misit, qui statim post Ariperti mortem regnauit annos x x i i. religiosissimus quidem princeps, ut qui corpus diui Augustini è Sardinia, quod uideret eam insulam à Saracenis diripi, papiam perducere iussit. Romæ apostolorum limina salutatum uenit imperante Leone i i i. & sedente Gregorio i i. qui obuiam regi processit. Bauariæ magnam partem subiugauit. Rauennam per obsequium cepit. Urbem Romam ab obsidione qua cinxerat, hortatu Caroli Martelli & Zachariæ pont. liberauit. Huic Rachis successit uir mitissimus, à quo Zacharias ipse omnia quæ optauerat impetrauit. Deinde post annos v i. regno se sponte abdicans monachum egit Aistulpho fratri relicto imperio. Hic contra inimicis & Ro. pont. hostis dum uixit extitit. Rauennam cum toto Exarchatu per uim cepit. Quumq; subiugata omni penè Italia urbem Romam dura obsidione premeret, Gregorius i i i. coactus est Pipini Francorum regis auxilium implorare: cuius successor Stephanus i i. ea de causa in Galliam profugit. Aistulphus adueniente Pipino cum exercitu perterritus, terras se recipit ablatas potestati restituere: quod minime præstitit: cuius perfidia exciuit Pipinum Alpes traicere cum exercitu, eumq; ui cogere patris stare. Desiderius eius successor eodem pene furore Romam obsidens, Carolum Magnum ad succurrendum pontifici prouocauit, à quo superatus est: Papiam recepta bello genitq; Longobardorum finis impositus, anno D C C C. sedente Hadriano. Illi se in subalpinam Italiam receperunt. Aldegisus

Aripertus

Gundipertus Pertaris

Grimoldus

Clodoueus

Forumpopuli deletum

Opitergium

Guastaldi ducibus

Pertaris Cunipertus

Limpertus Regimpertus

Aripertus Sigiprandus

Limpertus

Rachis rex monachum egit

Aistulphus

Desiderius

Longobardorum finis

Phrisii

S. Albertus præsul Maguntinus

degisus uerò Desiderij filius ad imp. Constantinopolitanum confugiens, eiusq; potentia fretus aduersus Carolum bellum mouit, à quo demum captus ac in custodia mori coactus est. Et hæc quidem de Longobardis, nunc alios prosequar. Post Batavos iuxta Oceanum Phrisij sunt antiquum retinentes nomen, ab oriente Saxones, ab occidente Traiectenses habent: quos inter Phrisios etiam ponit Otho præsul Phrisingensis, qui res Germanicas scripsit: gens alioquin ferox ac libera, quanquam Philippus Burgundus eos sibi subiectos esse dicitaret, pecoris abundantes omnis generis. Fimum inopia ligni comburunt. Albertum quondam præsulcm Maguntinum, qui Fuldense cœnobium extruxit, apud eos de Christi fide concionantem martyrio adfecere.

SAXONES, CIMBRI, POPULI; usque ad Vistulam.

LTRA Albim ad oceanum item Saxonum gens maxima. Habent ab occidente Visurgin, ab aquilone Cimbricam Chersonnesum, à meridie Francos Bocmosq; ab oriente Slesitas & Prutenos: in quo situ comprehenduntur Thuringi, Lusatij, Pomerani, orientalia Saxonum colunt. Ducem habent unum ex electoribus. Oppida uerò Vismariam, Sundim, Griswaldam, Stetinum, & Rostochium, ubi studium literarium simul & negotiatorum locus. Caminum amplissima urbs cui præsul dominatur, non minor Maguntiaci, ac tantum Romano potestati subiectus. Teutones Plinio, Teutonari Ptolemæo, alijs uerò Teutonici. Hi sunt qui in Italiam contra Romanos irruerunt, & à C. Mario uicti. In Saxonia salina uberrima sunt. Præterea argētifodina apud Goslardam ab Othone primo inuenta. Hi deniq; sunt qui cū Carolo Magno ac Francis annos frè x x. bellum gesserunt, tandem sub iugū missi Christi fidem susceperunt. Ab his etiam Britannia occupata nomen Angliæ sumpsit. Creuerit etiam magis & gente & autoritate postquam imperium ad Germanos peruenit. Inter hos Marchia uetus & noua. Prima inter Oderam & Albim fluuios consistit, ubi ab Albis ripam sunt Stendulum, Gadelolum, Soltuedleum, & Ostroburgium noua oppida, præterea Misna amplissima ciuitas ac regia: ubi & alia sunt Merseburgium olim Martinopolis. Lipzæ, nobile Thuringorum emporium. Numburgium duci Saxonie parens. Nouam Marchiam influunt Oderam, Sprede, & Ortellum flumina: huius metropolis Brandebungen. ciuitas, cui marchio præest unus ex electoribus. Apud Oderam ripam Francfordia est, diues emporium. Sprede Berlinum, Ortello Auelpurgium nobilissq; plaga Prigetuteza uocata adiacent. Inter Saxones quoque Madeburgenses, Bremenses, Alberstadenfes, Ildemenses, Verdenses, Brunswicenses, Amburgenses, Lunenburgenses, Lubicenses. Madeburgenses enim ex Caroli Magni instituto ius ciuile Ro. lingua Saxonum compendio reductum habent, quo ceteris eius regionis populis ius dicunt. Alberstadij templum idem Carolus extruxit cum amplissimis & prouentibus & officijs, ubi quotannis institutum conspicitur inauditum. Die nanq; cinerum peracto sacrificio facinorosum quempiam sordidatum & operto capite templo eiciunt. Is die noctuq; discalceatus urbem sacra templaq; salutando perambulat: tantum post mediam noctem in plateis aliquantulum quiescit. Deinde inuitatus (omnes enim cum inuitant) quicquid apponitur taciturnus uescitur: demum in die cœnæ dominicæ in templum aduersus absolutur, pecuniæq; collata cumulat, ac cum Hadamum nominant. Brunswica celebris urbs ædificijs, insi-

Pomerani

Vismaria Sundis Griswald. Stetinum Rostochium Caminum Teutones

Marchia Vetus & noua

Odera Ortellum Brandebur. Francfor.

Alberstadii nouus mos

Hadamus Brunswica

gnis præsertim sobole Othonum imperatorum. Eremenses Daciae uicinam gentem olim Cimbricam se quondam ad fidem Christi deduxisse gloriantur. Lubicum Saxonie ciuitas imperialis ab Umbodo Vitigo Cimbrorum duce ædificata, in eo loco quem Venedes adhuc Saxonie partem tenentes Luconiam dixerunt. Hanc quum Fredericus Aemobarus obsedisset, Henricus eius urbis præsul pace impetrata constructione basilicæ ornauit, eiq; ab eodem imperatore multa decora, præterea immunitates obtinuit. Quapropter adeo creuit ut Lubicensium auxilium sæpe Daciae reges ad suos in officio continendos implorauerint. x i i. uiri reip. præsumt, quos cōsules appellant, quorum perpetua potestas est. Plebs siquid graue patiatur ad Casarem prouocat. Extra huius mœnia nobile cœnobium S. Brigidæ conspicitur. Sunt quoq; inter Saxones multi principes & ciuitates quæ uocantur imperiales, pleriq; uerò urbibus dominantes præfules. Misna autem, cum Thuringiæ, Lusatia, ac Franconie magna pars, ducibus Saxonie parent. Cimbri autem uicini Saxonibus ad oceanum sunt, & Cimbrica Chersonnesus gēs notissima Romanis cladibus. Qui ut scribit Florus, ab extremis profugi, cum terram eorum oceanus inundasset, in Italiam traicentes, ad senatum miserunt ut sedes eis darentur: qui exclusi, primo Silanum, deinde Manilium tertio Cepionem expulerunt, postremo & ipsi à C. Mario uicti sunt. Inde redeuntes qui superfuere ad Mæotidem conscendere paludem. Hos Græci teste Strab. Cimmericos uocant, quorum Homerus meminit in Odyf. ponitq; inter Sauromatas. Nunc sane Cimbricam Chersonnesum Daciæ uocant, cui rex præest qui Suetiam & Noruegiam peninsulas in eodem mari obtinet, Ptolemæo & antiquis minime positas, quod ignote atque incompetæ tunc essent: nobis autem ob Christi fidem, quæ ad hæc loca penetrauit omnia patefacta: lateq; septentrio pulsa barbarorum superstitione diuinis nunc laudibus frequentatur. In Suetia regnauit patrum memoria Valdimarus: in Noruegia Aquinus eius gener, quibus extinctis Margarita uxor utriusque regno successit usque ad senectam. Postremo Henricum puerum Pomeraniæ ducem sibi adoptauit, eiq; filiam locauit. Is quum an. l v. sine prole regnasset tandem Frederici i i i. imp. tempore regno deiectus est à populis, & Christophorus Bauariæ dux successit, eius sororis filius, qui auunculum Henricum in insula proxima quam Gothiam uocant, regnare permisit. Christophoro defuncto populus quendam Carolum sibi præficiunt, uirum in primis sacrilegum ac scelestum. Quare & ipse non diu toleratus regno pellitur, & Christiernus surrogatus qui hæc tria regna simul possedit. Hunc ego Sixti i i i i. tempore ad urbem uoti reum uenientem uidi, honorificq; exceptum. Noruegiæ Innocentij v i i i. pont. concessione permissum sine uino calicem sacrificare, quod ob immensa frigora uinum in ea regione importatum accescat. Cuius rei gratia legatio missa. Deinceps ultra Vistulam regiones ad Sarmatiam pertinent, uerum nonnullæ ex his Germanorum sunt, Plinio Tacitoq;. Inter quas Gythones, Phenni, Ombrones, Varini ad mare uenedicum. In quibus hodie locis sunt Pruteni, Massagetae, Lituani, Varini, Leuonij, Poloni Moscouij. Igitur Prusiæ regnum, & Pruteni populi ripam utranque Vistulæ accolunt barbara omnino gens, idolorumq; cultores usque ad Frederici i i. tempora fuerant, tunc Christiani amissa Ptolemaide Syria ciuitate, Teutonici fratres S. Mariæ quibus eam ciuitatem colere permissum fuit, expulsi in Germaniam rediere. Quumq; armis potentes & præfenti animo essent, ipsius Frederici concessione hæc loca omnia pulsus insidibus receperunt, deinde templa ac loca religiosa constituere: & trans Vistulam, Pomeran-

Bremenses

Lubicum

Vnecodes

Luconia

Ciuitates imperiales

Cimbri

Dacia Suetia Noruegia

Christiernus

Vltra Vistulæ populi

Gythones Phenni Ombrones Varini Prusia

Pomeranenses, Culmenenses, Sambienenses, et Varnenses, sedes cum praesulibus ordinaverunt. Marienburgum oppidum in loco eminenti extruxerunt, regiam magni magistri qui caeteris praesidet. Duo item alij inferiores magistri apud eos, quorum alter Leuoniam, alter Alemaniae conuentum regit. Horum officium, fidem armis tueri: nec ullus adsciscitur nisi Teutonicus ac nobilis. Barbam nutriunt, exceptis his qui sacrificio praesunt: literas minime discunt, orationem dominicam pro canonicis iterant horis, originem uero eorum exactius in Hierosolymorum descriptione dicam. Hi patrum nostrorum memoria cum Vladislao Poloniae rege graue et internecinum bellum gessere, excitis utringue uicinarum auxilijs: subiugum tandem cum tota gente missi oppidis item omnibus, praeter Burgum S. Mariae deperditis, a Sigismundo postea imperatore in pristinum regnum restituti fuerunt. Frederico deinde III. imperate seditione orta inter milites eius ordinis et plebem, a legato tunc Nicolai V. pont. plebs sacris interdicta, ac propterea indignata, l. oppida euerit, seseque Cazimiro Poloniae regi Vladislai filio dedidit, qui ob memoriam paterna possessionis rem aggressus aduersus magistrum uenit. Hi uero se auxilijs Slesiae ducis aduersus defendere. Varia pugna et anceps diu fortuna belli. Tandem Cazimirus desideratis suorum sex millibus profligatus discessit. Narratur et de eisdem per bellum quoddam exemplum. Quondam defunctio magistro quum de successore deligendo ageretur, quidam rogatus sententiam dicere seipsum delegit, ac omnibus praetulit, dictitans aliorum se mentes ignorare, suam probe nosse, utilem se futurum omnino si praesit. Quare omnes adfensere, resque uti promiserat fideliter, ac prospere omnibus cessit. Lituania his proxima regio ad mare Balticum sita, palustris fere omnis. Huic dominabatur Victoldus Vladislai frater eius, qui ad Poloniae regnum uocatus fuit, tanta uir crudelitate ut dicto non odietis insutus in pelle ursina ursus ad hoc nutritis obijceret. Is deinde ex duce rex et Sigismundo imperatore factus, ante decessit quam diadema indueret. Eius successor Sindrigal ursam dicitur aluisse, quae cibum e manu caperet, e sylua mane ostium cubiculi ipsius adire solitam, ac pedibus pulsantem admittere consueuisse: quae res occasionem postea dedit quibusdam contra eum conspirandi, qui ursae simulatione mane ingressi eum interfecerunt: quo extincto res Litwana ad Cazimirum Poloniae regem peruenit. Eorum regio tantum mercatoribus aditur, qui pelles emunt Zibillinos ab Italis appellatas: his loco pecuniae qua carent omnia commutant. Viuunt lacte, carne, ac melle, quo abundant ex apibus syluestribus. Venantur ursos, et bonafos, qui bobus syluestribus fere similes sunt periculo, quod ut uident hunc seruant modum: locum in quo uersantur sepiunt, uno tantum relicto aditu, qui in uallem imam deducat. Ferae per eum de industria perunctum ac lubricum in uallem ruunt. Ibiq; aliquot dies fame debilitatos ac mansuetos facile capiunt. Idola non multos ante annos adorabant. postquam uero Vladislauus ex eis regnum Poloniae una cum fide suscepit, ipsi quoque ex magna parte a superstitione discesserunt. Testatur Pius pontifex se a quodam Hieronymo monacho Pragensi, uiro literato ac plane sancto, qui eas partes adeundo ad regionem deducere conabatur, audisse, quae monstra uiderat a Lituanis culta: a quibusdam serpentes, ab alijs ignis, a nonnullis sol, et malleum ferreum, quo quidam gigas turrim perfregisset, in quo sol diu per nubilum absconditus a rege quodam per uim inclusus fuisset. Alij uero syluas quas quum Hieronymus succidere iuberet, foeminae totius tractus ad regem questum uenere, sacra re-

ligionemq; eis auferre. Quamobrem re infecta de regno decedere iussus est. Sermonem utuntur semidalmatico, ut fere Sarmatia omnis Europaea. Ciuitates in ea, Vilnensis gentis caput, Chioniensis, Medicensis, Luccoriensis, quibus nunc praesidet Alexander Poloniae rex, Ioannis Moscouiae ducis gener, simul et hostis dum haec proderem, cum quo de finibus tantum concertatio. Cum Tartaris autem uicinis internecinum bellum gerit, de quibus post paulo dicam. Varini sequuntur in eodem tractu, quos Plinius commemorat, quamuis hodie Varnos dicant. Horum praesul fuit Pius, paucos ante menses quam pontifex crearetur. Is quum ditionis sit Prutenorum solus illorum praesulum eorum habitum non gestat. Sunt et Masagetae in hac parte alij ab ijs qui in Sarmatia ponuntur, parua admodum terra, unius iter dici, uerum longa a Prutenis usque ad Leuonios pertingens, neque adhuc Christiana, Polonorum regibus subiecta. Poloniam autem ipsam inferius dicemus. Leuonij postremi Germanorum ad littus Venedicum ad parallelum fere Scandinuiae insulae, unde originem habere uidentur. Nam in ea Ptolemaeus Leuonios populos ponit. Hi a Prutenis uicinis debellati Christi fidem susceperunt. A Tartaris sepe infestantur, eorum metropolis Rigenensis ciuitas. Hoc littore expedito ad mediterranea Germaniae ueniam, ubi Slesia est, quam Odera perlabitur longitudine mil. lxx. Caput gentis Vratislavia ad ripam Oderae sita. Factiones in ea multae, quondam orto tumultu consules ciuitatis e praetorij fenestris deieci sunt: cuius criminis autores postea Sigismundus imp. capite multauit. Sermonem utuntur Teutonico, quamuis trans Oderam Polonicum sapiens. His uicini Boemi, et Morauiae, de quibus paulo post. Alemanni teste Asinio uiro Italico, qui res Germanorum diligenter perscripsit, in Germania genus aduentitium est ex uaria colluue gentium, quod sane nomen indicat ἀλλογενῶν, id est, errare. Hos insuper Theodoricus Gothorum rex tributarium imperio fecit. Deinde in Francorum uenere potestatem: ut tradit Agathius Graecus autor. Nunc de sylua Ercynia pauca narrabo. Haec uasta magnitudine ab Heluetijs et fontibus Danubij oriens iter dierum lxx. continet, ut Mela scribit, alia mutando nomina secundum populorum diuersitatem. A fonte Nigra sylua ab incolis appellatur: a Naccari fluuio usque Menum Germanis Odenual: a Meno ad Loriam amnem prope Confluentiam Vesterbulum. In occidentem primo tendit, deinde in Orientem flectitur. Fracconiam ab Asia et Thuringia diducens, iterum se mediam aperit et circuli modo recipit Boemiam, camque a Saxonibus diducit. Inde in montes Morauiae transiens, perque mediam Pannoniorum regionem a dextra, et Polonorum Leua usque ad Dacos, et Getas penetrat. Bacenis altera sylua trans Rhenu Sueuos a Cheruscis diuidit. Nunc Sylua nigra baud procul a Badensi agro. Veniam ad flumina, quorum princeps Rhenu est Rheticus fluens montibus aquilonem uersus in oceanum tribus erumpit ostijs. Lacus duos efficit, Venetum, et Acronium: hodie lacus Bodine et Cellensis uocatos. Corruatur Meno, Necarus, Limago, Mosella, Mosa fluminibus. Vidrus est montibus fluens Anobis in Oceanum, Phrisios a Batavis et Gelrensis diuidit. Amasis a monte Meliboco ubi Trophaea Drusi sunt, Padeburna et Monasterium urbem ac Phrisios abluens fertur in mare. Visurgis, hodie Vesera, ex eodem monte nascitur. Salas, apud quem Drusus uictor extinctus est. Albis a montibus qui Slesiam a Boemia diuidunt. Madeburgensem et alias Marchiae ac Saxoniae ciuitates abluunt, et prope Amburgam in Oceanum fertur. Oderam supra memorauimus. Vistula Sarmatiam

Varini
Mastageta
Leuonij
Rigenfis
Mediterrana
Slesia
Odera
Vratislavia
Boemi
Alemani
Sylua Ercynia
Bacenis
Flumina
Rhenus
Menus
Necarus
Limagus
Molella
Vidrus
Amasis
Melibocus
Trophaea
Drusi
Visurgis
Salas
Albis
Odera
Vistula

Insulae
Mire Alaaci
mortuum
Cronicum
Baltia insula
Balteum mare
Sinus Venedicus
Cedanus in quo Scandauia
Emingia
Belleuionum gens
Glessariae
Electriades
Austrania
Austria
De initiis
Boemiae
Czechius
Leches
Pole id est planum
Libyssa fatidica
Bemi
Marcomanni
Quadi
Praga
Cadanum
Bruxia
Cracouia
Libyssa

matiam a Germania determinat. Deinceps de insulis et mari Germanico quod Timaeus Analcum uocat, Philemon Mortuum, Eustathius etiam Cronium, quod ibi Saturnus ob frigiditatem regnet. Quapropter in idem abscissa eius gentilia proiecta dicuntur. Apollonius poeta Cronicum mare appellat etiam recessum Ionici sinus, a quadam insula Cronia uocata. Huius igitur Germanici maris insulae quaedam ab antiquis commemorantur. Xenophon Lampiacenus a littore Scytharum tridui navigatione insulam esse magnam Baltiam tradit, quae et mari Balteo nomen dedit. Eandem Pytheas Basilicam uocat. In his uaria hominum monstra feruntur, alij ouis animalium uiuere, alij uero Hippodoces equinis esse pedibus. Sinus praeterea duos efficit, quorum alter Plinio Cedanus, Ptolemaeo Venedicus appellatur. Hic insulae ponuntur, quarum clarissima Pli. Scandauia et Emingia locus praeterea, quem alterum orbem esse dicunt, ubi Belleuionum gens habitat. Alter sinus conterminus Cimbris, ubi insulae Romanis armis cognita, interque Glessariae uersus Britanniam Electriades a Graecis uocatae, quod ibi electrum nascatur a Barbaris Austrania dicta est. Haec Pli. Ex quo forte uerisimile fuerit eam partem Germaniae, quam nunc Austriam uocant, hinc nomen et colentiam accepisse.

BOEMIA.

BOEMIA nunc ac Pannonia describenda, quae una cum Pannonia quanquam distinctae regiones simili catalecto uiuendiq; institutione quodammodo utuntur, saepeque euenit ut deficiente utrobique regia sobole ab horum aliquo populorum successor potius quam uel a uicinis Germanis uel alijs gentibus accersatur, ac quandoque unus cuncta possederit. Quare prius de Boemia quae in eorum annalibus qualibuscumque qui iam auctoritatem sibi uendicauerunt, comperio: deinde quae ipse apud ueteres de his inuestigauerim. Dicit enim ex Croatiae populis in Dalmatia duos egresos esse fratres, Czechium, et Lechen. Alterum uersus orientem et septentrionem tractum tenuisse, ubi planities latiusque campus erat, quae eorum lingua Pole dicunt, ex eoque Poloniam terram cognominasse. Alterum Czechium in Germaniam ad Albim fluuium concessisse, motanaque loca circa occupasse ubi mulier fatidica Libyssa nomine agebat: locumque Boemiam ex eo uocasse, quod sic uaticinium ipsi appellarent. Ego uero originem habuisse a Dalmatia ob morum et linguae similitudinem non negauerim: uerum eos uetus tenuisse nomen, uerisimile magis fuerit quam nouum mutatos. Nam Bemus in ea parte Ptolemaeus gentem maximam esse dicit. Iuxta uero Marcomannos et Quados gentes bellicosissimas, a Traiano, deinde a M. Antonino debellatos, et hucusque Romanum prorogatum imperium. Hi Morauiam circaque adiacentes Boemorum populos comprehendebant, Germani sane omnes. Verum nunc gens haec aduena, regionis eius nationis antiquae robur ac uires mutata, res maximas bello gessit. Sterilitate uini oleique sicuti et pleraque Germaniae loca laborant: pabulo frumento, pecoreque abundant. Latitudo eius longitudinem, par trium forte dierum iter. Sylua Ercynia undique cincta, Albi fluuii media irrigatur: ab oriente Morauos, ab arcto Saxones: ab occidentem Noricos: a meridie Austriam et Bawariam habet. Oppida uero Pragam, Cadanum, Bruxiam, Sclakenuendum, Cuticinum. Nunc ad reliquam eius regni successionem ueniam: post Czechium quem diximus primum e Croatia uenisse, Cracus dux a populo deligitur, quae dicunt uirum fuisse iustum et equi seruantisimum qui Cracouiam apud fluuium Cudacum ab incolis appellatum condidit. Craco filia Libyssa successit. Haec uirgo fa-

tidica et uates erat, ob eamque causam sapientissima existimata, quare a populo coacta nubere, Primislaum quendam in agro bubulcum sibi delegit quae sciret et bonitate et iustitia praestare. Haec ante omnia arcem modicam ad Vicegradum excitauit, quae postea munitibus latius circuit, appellauitque Pragam, sumpto auspicio a primo obuiio opifrice qui limen portae faceret, quod lingua coru eo uocabulo appellatur. Aedificauit et Libum castellum ubi sepulta est. Primislaus uir solus postea regnauit, imperio foeminarum, quod tempore Libyssa magno opere inualerat propulso. Ille igitur rep. deiecit duce Valasca muliere fortissima coniurans, ac hora constituta necatis uiris ac parentibus, abreptis equis et omni gaza, proximum occupant collem, ubi castro Dieuino exaedificato regem ad certamen prouocant. Tanta denique audacia freta multos annos more Amazonum adsiduis armis bellum ciuile excitauerunt. Ad extremum uicta Valasca insidijs Primislaui imperium uiris restituit. Primislaui Numislaus, huic Mnatha, cui uoinus filij paritibus succedere: uoino autem nati duo fuere, uinlaus, qui Pragae dominatus est, et Vratislaus, qui Lucensis princeps, postea Enczacensis dictus fuit. uinlaus Grezomislaus, qui et Neclam cognominatus, uir ignauus, hunc Vratislaus patruus de regno deturbare querens bello inter eos orto interficitur, quum prius coadiisset ciuitates Medriam et Pubecham, quae deinde de suo nomine Vratislavia est appellata, Slesiae nunc caput. Necleae deinde Hostiuitus, Hostiuito Borfinous filius successit, qui cum Ludimilla coniuge quam pro sancta colunt, primus Boemorum Christianus, a Methodio Morauiorum praesule factus est an. DCCCXXCVIII. Huius duo filij Spitigneus et Vratislaus ex successione postea regnauerunt. Vratislaus duo nati uenceslaus et Boleslaus, ueluti Cain et Abel alteri fuerunt. Nam uenceslaus uir sanctus, regniq; successor, ab altero per proditionem et scelus trucidatur. Nec minore flagitio eorum mater Draomiria necis conscia fuit, quae et Ludimillam sororum sanctissimam apud quam uenceslaus fuerat educatus, necari iussit. De uenceslao traditur, perpetuo castitatem seruasse, horas canonicas quotidie obijisse, noctibus per brumam ac medias niues discalceatum templum petere solitum. Inde prodigium fertur, uespertina cruenta fuisse interdum animaduersa. Basilicam Pragensem ab se extructam S. Vito dicasse: Dotimaro Saxoniae uiro sanctissimo primo eius praesule constituto: post quem Adelbertus Boemus uir non minore sanctitate praesuit, qui post Stephanum Pannoniae regem et multos Dalmatiae populos ad fidem deductos a Prutenis tandem supplicio adfectus est. Sed et alia uenceslai memorantur, pauperes eius regni ex magna parte sustentabat: duces Curuensum contra fas regnum inuadentem, ac cum prouocantem, singulari certamine diuinitus superauit: interfecit eum postremo, ut dixi, a fratre, posteri pro martyre colunt: cui templum Poloniae primum dicatum. Igitur post Boleslaum filius Boleslaus iunior rem suscepit. Cuius frater Stratiuates coenobio se addixit, uir inconstantia tum ambitione maxima praeditus, ut qui postea Cracouensis praesul esse magno opere adfectauerit. Boleslaus deinde tertius, secundi filius regni heres, cui Moscho rex Poloniae Cracouiam per fraudem eripuit: unde causa inter eos magni exorta est belli. Boleslaus demum simulatione colloquij circumuentum, Mosconem luminibus effosis multauit: deinde Cracouiam obedit. Boleslao frater erat Odalricus, qui apud Henricum imp. exul nutritus fuerat: armis Caesarianis munitus repente adest, patriumque regnum recepit: ac Iaromiro alij fratri ob regni adfectu suspitionem, oculos euulsit. Boceriam puellam, quod Beatricem interpretantur, e plebe natam ob amorem in matrimonium duxit, ex qua Bizetislaum suscepit. Is deinde Iuditham Othonis imp. filiam deo dicatam,

Primislaus
Vicegradus
Valasca mulier
uoinus
uinlaus
Medria
Pubecha
Vratislavia
Hostiuitus
S. Ludimilla
Borfinous primus
Christia
Spitigneus
Vratislaus
Boleslaus
S. uenceslaus
S. Dotimarus
S. Adalbertus
Pragensis martyr
Boleslaus iunior
Statiuates
Boleslaus
Cracouia a Polonis ca.
Bizetislaus

Boleslaus catam e coenobio in uxorem sibi iunxit: unde ortum bellum inter generum & socerum apud Boleslauiam Boemiae oppidum, quod interuentu ipsius puellae ueluti quondam Sabinarum diremptum facile fuit, Bizetislaus post haec defuncto patri successit cum antea in Moravia tantum permittente genitore dominaretur. In primis bellum Polonis intulit, Cracouiensem Gnesnensemq; diripuit ciuitates an. sal. m. x. x. ob quam rem ab Henrico 111. frustra saepe admonitus bello superatur, ac supplex ueniam petere tum tributa pendere cogitur. Pace hoc modo facta decessit: quinque superstitibus liberis, Spitiagneo, Vratislao, Corado, Iaromiro, Otorio: quorum Spitiagneus regnum paternum: reliqui Morauian obtinuerunt. Vratislaus a fratre Spitiagneo bello petitus in Pannoniam ad Andream regem confugit: eiusq; filiam uxorem duxit: ac paulo post fratri uita functo successit. Iaromiri alterius fratris diaconi magna leuitas narratur, qui praesul Pragensis factus, cupijt & Morauiensis esse expulso Ioan. praesule, quam rem rogatus tunc a pont. missus & Matildis comitissa sedauerunt. Hic Vratislaus Leopoldum Austriae ducem bello superauit. Morauiam, Poloniam, Slesiam, Lusatiam Herico 1111. Imp. iuuante, Boemiae regno adiecit, an. m. l. x. x. v. 1. Post hunc Conradus frater tertius, deinde fratris filij sine regio cunctis nomine successere praeter Vratislaum Vratislai filium, qui a Fred. 1. ob eius egregiam in eum merita, rex appellatus est. Nam operam ei magnopere in expugnatione Mediolani nauauerat. Nobilem deinde pontem supra Multauiam extruxit, x. x. 1111. munitum arcibus, qui magnam Pragae parua coniungit. Sobieslaus post hunc an. v. regnauit: deinde Fred. Vladislai filius: postea Conradus qui in Apulia in bello occubuit: mox Bizetislaus, qui Henricus appellatus est, praesul idem & dux Pragensis: demum Venceslaus eius frater, atque hi omnes ducali nomine. Primislaus uero successor rex Boemiae 1111. appellatus, ex eis qui diadema acceperint, quod a Philippo Friderici 11. fratre ac Imp. cosecutus est. Huic filij successere Venceslaus & Othocar, qui & Primislaus dictus est rex v. Boemiae. Huius itaque Othocari felicitas & res bello magna commemorantur. Austriam ex hereditate Margaritae uxoris adsecutus est: ab Vlrico duce Carinthiam emit: Siriam, Prusiam, Tartaros uicit: Cunisbergii oppidum aedificauit: oblatum imp. nomen contempsit: in discordiam cum Rodolpho Caesare ueniens tandem adactus parendi sacramento & adfinitate inter eos inita conciliatur. Quamobrem ab uxore Margarita obiurgatus quod per metum & ignauiam pacem fecisset, iterum praelio concurrens a Caesaris exercitu profigatur atq; occiditur: regno nihilominus Venceslao puero eius filio tradito. Hic ille Venceslaus alter quem pro sancto colunt, & portentis clare dicunt, Jocer Gentilis Vrjinini, quicq; filium iuniorem omnia sibi dissimilem habuit. Nam is & uino & luxuria tantu deditus apud Morauiam in praetorio interfectus est, annos agens x. x. 11. Henricus deinde Carinthiae dux regnum obtinuit, quem Albertus imp. expellens filium suum Rodolphum regem constituit: quo mortuo res ad Henricum reuertitur. Contra quem Ioan. filius Herici v. 11. Luceburg. an. c. x. x. v. usque ad Sigismundum imp. id regnum successoribus tradidit: in Italiamq; uenit: ciuitates principesq; multos tutatus Lud. Bauaro & Fred. Austriae duce inter se de regno dissidentibus circiter annum m. c. c. x. x. 1. Brixiam quoque, Bergamum, Lucam, Parmam, Mutinam, in potestatem recepit. Poloniae regnum cum id tuto tenere non posset, Cazimiro acceptis x. mil. marcharum argenti concessit. Postremo aduersus Anglos regi Francorum militans profectus cum toto exercitu in praelio cecidit die S. Rufi nefasta Boemis, cum regnasset an. x. x. v. Carolus eius filius qui cum patre in Italia

res gesserat imp. ex rege factus est Romae diadematis de more solenib. obitus. Pragae templis & aedificijs praesertim regia domo pulcherrima ornauit: scholam liberalium artium in eadem ciuitate instituit: pontem lapsum refecit: Pragensem basilicam metropolitancam fecit: primus qui filium Venceslaui uiuens successorem sibi conciliatis electoribus malo quidem posteris exemplo instituerit. Venceslaus itaque ingenio socioridi, captus in bello a Io. duce Lusatae ut redimeretur marchio Morauiae tunc captiuus liberatus est: iterum a fratre Sigismundo captus e custodia fugit: tandem imperio abrogatus ab electoribus, ac Sigism. eius frater surrogatus est: post quem regnum ad Ladislaum puerum regem item Pannoniae, de quo in Pannonia dicemus, peruenit. Hoc extincto Boemorum pars Cazimirum Cazimiri Poloniae regis filium iure adfinitatis quod sororem ipsius Georgius duxerat, pars uero Matthiam Pannoniae regem legerunt: tandem Georgium Pogebrauium regno praefecere uirum autoritate principem, qui rem diu pro Ladislao puero administrauerat Husitarum tamen secta inquinatum. Post Georgij mortem ad Vladislaum Cazimiri fratrem Pannoniae regem res Boemica peruenit. deinde ad Io. Albertum, postremo ad Alex. qui dum haec proderem uiuebat. Et de Boemica quidem satis Morauia illi ex orientis parte continua montibus tantum, & amne Morauia discreta, uini, frumentiq; feracitate mollior aliquatulum quam Boemia: gens latrocinijs dedita, ad quam non securus ulli adcessus. Caput gentis Volagradensis ciuitas. quae Olimicensis postea dicta est. Oppida uero Brunna & Znoymia, ubi Sigism. imp. decessit: hic igitur multos annos regnauit. Na Boemi, Roxolani, Poloni, Morauio regi quadoq; paruere. Rex autem ipse Romano imp. ex his Suadoplucus regum penultimus primus Christianus fuit, a Cyrillo fratre Methodij praesule Dalmatiae cum tota gente multisq; Dalmatarum populis in fide institutus. Quum Arnulpho imperatori tributum solitum negaret: uictus ab eo in praelio clam fugam mutata ueste adripuit, solusq; per saltus errans cum tribus eremitis tandem incognitus usque ad extremum persancte agitauit, sese tantum in morte prodens. Successit huius filius Arnulphi liberalitate, quamquam indignus. Is ubi de patre accepit, ab eremo corpus relatum honorifice tumulauit. Verum irreligiosus homo usq; adeo sacerdotes despectit, ut Methodium praesulem sanctissimum, quem supra nominauit, quod eum mane post longam moram e uenatione redeuntem non expectauerat ad sacrificium, contumeliji incesse, pauloq; minus manibus abstinerit. Quare Methodius fugiens, eum sacris interdixit. Quo paulo post mortuo regnum Morauiae ad Caesares peruenit, e quibus Sigismundus eam genero suo Alberto regendam dedit: rebellantem ipse Albertus magno illato incommodo subiugauit. Proceres in hac regione ex magna parte Husitarum secta contaminatos Ioannes Capistranus nostra aetate frequentibus concionibus emendare conatus est. Ea siquidem hoc modo coepisse traditur: tempore Venceslai ultimi Ioannes Vicklef e schola Oxoniensi nouos quosdam codices, in quibus haec heresis scripta continebatur, in Boemiam attulit: adscitisq; ad hoc facinus Ioanne Hus & Hieronymo Boemis doctrina linguaq; potetibus, res late serpere coepit, usque adeo ut uocati ij duo in concilium Constantiense ad causam dicendam non solum errorem non posuerint, sed summa pertinacia supplicium ignis pertulerint. Cineres ne a sectatoribus colerentur in profluentem iactati. Hinc Vickleuista & Husita appellati. Dicitabant officium concionandi aut docendi euangelij, uel cuius licere exercere, praeterea sub utraque specie sacramentum suscipere, tum sacerdotes more Christi omnia communia habere oportere. Sed & hic alia ex alijs (uti fit) exortae sectae, Adami

Schola Prag. Pons restit.

Venceslaus

Sigismundus

Ladislaus

Georgius

Pogebraui

Vlatislaus Ioannes Ab Morauia

Volagradensis ciuitas Olimicensis Brunna Znoymia Suadocopus primus Chri. Cyrillus praesul Dalmatiae

Methodius

De secta Husitarum seu Vickleuistarum

Ioan. Vicklef

Ioannes Hus Hieronymus

SARMATIA EVROPAEA.

ARMATAS Graeci Sauromatas uocant. Omnes enim teste Plinio, qui extremi gentium ac ignoti propè existetes mortalibus degunt, tam Europaeos quam Asiaticos, communi uocabulo ueteres Scythas appellauere: uerum a posteris Graecis diuisi, ut Sauromatae usq; ad Rha fluium dicantur: & ex his Europaei tantum, qui inter uisulam & Tanaim continentur. Ex parte uero austri montibus Sarmaticis: a septentrione autè sinu uenedico, & terra incognita. In hoc igitur spatio ij principales populi ab autoribus nominantur, uenedici, Phenii, uindili, Varini, Gythones, Burgundiones, Peucini, Basternae, Omani, Roxolani, Sauari, Bessi, Budini, Amaxobij, Geloni, Geuini, Alani, Agathyrsi, Arimassij, Tauri, Tartari, Flumina uero Borysthenes, Tyra, Hypanis, Axiaces, Tanais, & palus Maeotis. Montes Riphei, Arympei, Aræ Caesaris, Alexan. De huiusmodi Sarmatis primus Romanorum triumphauit Domitianus princeps, cruenta tamen uictoria, caesis apud eos duobus inlyctis ducibus Aurelio Fusco & oppido Sabino. Postea longo interuallo Claudius 111. item princeps caesis ex eis ad millia ccc. His in uniuersum enarratis singula nunc uiden da. Primum ex his plures in Germania diximus, ut Phenios quos mira seditate populos Tacitus dicit, nunc Prutenos aut Lituanos putauerim. Varinos, nunc Varnos, seu Varnenses, Gythones Ptolemaeo, Guthones Tacito: ijdem populi non procul a uisula collocantur. Omani prope Polonos, nunc Comanos eos appellant, qui regibus & nationi Pannoniorum saepe maelasti fuere. Burgundiones de quibus Plin. & Ptolemaeus, hos in Galliam migrantes quum Gallia scripti, enarraui. Sauari Ptolemaei, ij sunt quos recentiores Auaros uocant, qui multas in Europa regiones depopularunt. Ad Postremum in Italia Forouilium duce Cacanio pulsus Longobardis ceperunt. Peucinos Tacitus dicit, a quibusdam Basternas uocari, sermone cultuq; ut Germani: in hac parte & uindilos ponunt, ubi nunc Poloni, de quibus mox dicam.

Domitianus

Claudius 111

Phenii

Varini

Gythones

Omani

Comani

Burgundiones

Sauari, qui & Auari.

Peucini, seu Basternae

uindili

RES VANDALORVM.

INDELI Plinio Ptolemaeoq; hi sunt, quos aetas posterior Vandalos appellauit, qui olim Gandarico duce filio Modigilli, qui regnauerat prior annis triginta: ex primo uidelicet anno Gratianni imperij, sollicitati a Stilicone anno salutis circiter cccc. paucis ante annis quam Gothi Rom. caperent Gallias inuasere. Inde in Hispaniam traiccto Pyreneo, penetrantes: loca circa Beticam, quae uadalia postea dicta est, occupauerunt: ubi capta Hispania quum Gandaricus templum profanare uellet, subita morte corruisse dicitur. Cui Gensericus successit. Ex Hispania post aliquot annos, iubente Honorio, a Gothis item expulsi in Africam traiccerunt: quam tunc Bonifacius comes ab Honorio missus administrabat. Ante omnia Hipponem obsident, ubi Augustinus noster septimo obsidionis mense decessit. Potiti tandem cum omnia diripuisent, breui post tempore Hetruriam inuadunt classe ad Populonium applicantes: unde a Basilico duce Leonis primi, e Graecia cum ingenti classe ad succurrendum in Italiam misso, expulsi fuere. Gensericus post haec ex Africa uocatus Romam ab Eudoxia Theodosij iunioris filia, ualentiniani item iunioris uxore, contra tyrannidem Maximam, qui urbis imperium occupauerat, omnia in urbe diripuit, Maximo lapidibus interfecto. Post dies xiiii. Eudoxiam cum filia Eudocia & Placidia secum in Africam abduxit: matrem sibi, filiam alteram Honorico nato, alteram Placidiam Olibrio, qui post imperator fuit, matrimonio iunxit.

Honorius

k Prater

Adamite, Taborite, Orphani, qui Ziska & Procopio ducibus facundis & assertoribus acerrime illata resellebat Iacobellus, Conradus, Rocazana, Petrus Anglicus corruptores pro ueritatis magistris ab eis culti. Quatuor reges Venceslaus, Sigismundus, Albertus, & Ladislaus, pestem hanc extinguere continuis bellis non ualuerunt. In locis enim natura munitis montibusq; ingenti multitudine sese abderant, calicem pro uexillo in acie praeferentes, unde facile deijci non erat. Ex quo malum non impune usque ad hoc seculum serpit.

POLO N I A.

OLONIA utraq; uisula possidet ripam ex parte Germaniae, Slesiae, Morauiaeq; ex parte Sarmatiae Lituaniae, Leuonijs, Gythonibusq; coniungitur. Eam in minorem, & maiorem diuidunt: minor ubi Cracouia, secunda ubi Posnania. Gnesna septentrionalior. De ipsius origine quoniam in Boemia quae ferebantur dixi: pauca quae restant ex eius regibus referam. Hic Vandali primum fuere: deinde a Craco, quem ex Croacia uenisse & autorem generis ac primum ducem fuisse tradunt, usq; ad Boleslaum per duces remp. administrauerunt: deinde Boleslaus dux quum Othonem imperatorem multis officijs demerere, ad postremum cum ad se uenientem apud Posnam magnifico sumptu recepit. Ex quo rex primus ab eo ex duce factus est. Longa deinde regum successione, ann. m. cccc. quum rex superstiti tantum filia decessisset: hanc Gulielmus Austriae in matrimonium una cum regno accepit, qui cum minime Polonis homo Germanus satisfaceret, aduersus Vladislaum ex Lituania tunc minime Christianus, qui statim inito principatu fide recepit. Ex quo Lituani Roxolaniq; ex magna parte regno adiecti Poloniae sunt. Cum Tartaris feliciter dimicauit. Prutenos bello maximo sibi subiecit. Ex secundo matrimonio duos genuit liberos, Vladislaum, & Cazimirum: quorum Vladislaus maior natu patri defuncto successit. Is ille qui post ad Pannoniae regnum uocatus est, quicq; in clade uarnensi una cum Iuliano Caesario legato contra Amurathen Turcam extinctus est. Cazimirus alter frater qui Lituania ex hereditate acceperat. Poloniae fratri successit. Is demum habuit liberos Vladislaum, qui Poloniae rex ac post Matthiae regis morte a Pannonijs aduersus est, Cazimirum, de quo mox dicam: Ioannem Albertum qui Boemiae Poloniaeq; successit: Alexandrum qui Lituania primo, postremo Ioanne Alberto nuper defuncto utrumq; regnum obtinuit, ac Fredericum qui praesul Cracouicis ab Alexandro v. 1. pont. in patrum collegium deinde cooperatus. Ante hunc Pij pontificis tempore praesul ei ciuitati praesul alter ac cardinalis Spitiagneus, uir literis legitime imbutus. Cazimirus autem quem supra memorauimus perpetuo coelebs ac castus uixit, nihilq; prius habuit quam fidem, abstinentiam, ac iustitiam colere, res ei cunctas a patre delegatas in regno sapientissime obuiuit, demum annorum x. x. v. decedens ac Lituaniae sepulchris, in beatorum est numerum relatus. Sed omnis facile superauit fama sanctitatis diuus Stanislaus eiusde urbis praesul anno salutis m. v. 111. interfectus a rege Boleslao, cuius hodie corpus in basilica Cracouicis conditum uenerantur. Ultra uisulam Masouiae ducatus & Podolia regio & Drauamiza fluius, ab eis dictus, Masouiam a Lituania diducens ad Polonos pertinentes. Et Gnesnensis & Posnaniensis urbes in sacro codice conscriptae. Ad hos Callimachus Geminianensis meus familiaris penetravit, ubi & literis & ingenij solertia, ex paupere diues magnopere apud eos reges quibus erat dilectus, ante hos annos decessit.

Cracouia a Craco

Boleslaus rex primus

Gulielmus Austriae

Vladislaus ex Lituania primus Christianus.

Cazimiri lib.

Vladislaus

Io. Albertus Alc. Lituania

Frederic praesul Crac.

Spitiagneus Beatus Cazimirus

S. Stanislaus praesul Boleslaus

Gnesnensis Posnaniensis

Præter hæc secta Arriana omnia compleuit, ut testatur Iustinianus in Codice De officio præfecti proconsulis Africæ. Denique quum regnasset an. xlviii. moriens Honorico reliquit habenas, qui haud patre melior in oppugnanda fide post annos v. pediculari morbo misere periit. Deinde Guntabundus Genserici ex Gunzone filio nepos ann. xxvi. Is Ildericus ex Eudocia & Honorico natum hæredem relinquit, iurcirando adegit, ne orthodoxis ullo pacto faueret: at ille mortuo patre pio periurio confestim omnes huiusmodi ab exilio reuocauit. Post eum Gilimer, v. regnauit annos, uir in primis crudelis, qui nec parentibus pepercit: uictus demum à Bellisario ac in triumphu ductus, an. lxxiii. ex quo Gensericus in Africam ingressus est. Hic Vandalarum finis, ut autor Procopius. Nunc cæteros exequar Alanos, Ptolemæus in parte Scythiæ ponere uidetur: Capitolinus in parte Daciæ: Marcellinus itemq; Plin. & Dionysius poeta in hac Sarmatia Europæa. Iosephus lib. ultim. ait, inter Tanaim & Mæotidem habitare, ac inia cum Hyrcanis societate Medos suo tempore fuisse depopulatos. Hi demum fuere, qui uno ferè tempore cum Vandalis Gallias, deinde Hispanias petierunt: sed breui & ipsi à Gothis, cum quibus eandem ferè gentem & linguam esse Procopius dicit, expulsi regnum amiserunt. Agathyrsus & Gelonos populos, Agathyrsus & Gelonus Hercules filij constituerunt, ut est autor Eustathius. Ex his Agathyrsos dicit Herodotus cultu præstare, esseq; ab origine Græcos, agri cultores quoque & optimam incolere terram. Mela dicit eos, ora fucio inficere, qui nulla deletur aqua: ex quo Virgil. Picuq; Agathyrsi. Hi denique Bacchum ex India redeuntem exceperunt. Roxolani Plinio Ptolemæoq; Roxani Straboni: hodie uerò Ruteni. Hi quondam aduersus Mithridatis Eupatoris duces dimicauerunt, quibus imper. præter Tasius, ut ait Strabo. Sed Christiani nunc sunt, Græca tamen secta, lingua semidalmatica, sicuti ferè & Lituania & Polonia uicinae regiones: bifariam autem diuisi, qui dicuntur Albi, uicini Lituaniæ, ex nomine fluij Moscouij dicuntur, ac Mosquam regiam habent, cui præsidet Ioannes dux, qui ex Helena Andrea Palæologi Despoti sorore plures suscepit liberos. Hic ad mare usque Veneticum postremus omnium imperat. Ex quo Strabo ait supra Roxolanos neminem habitare. Ibi ingens sylua, & homines syluestres pellibus tantum urforum quos ueniantur tecti: natura alioqui simplices, melle uictitantes, ac mercatoribus eò ad nauigantibus pro frugibus pelles pretiosas commutantes. Retinent insuper urbem maximam, quam Nogardiam, hoc est nouum castrum, eorum lingua uocant, quæ Græcum solet habere præsulem. Is fuit ætate nostra Isidorus cardin. Rutenus ab Eugenio factus. Hic lapis in medio foro quadratus, quem dum ciuitas erat libera qui ascendere poterat, neque inde deijci, princeps habebatur. Huc aditur tantum pellium causa: moneta utuntur non signata. Alteri Ruteni, rubri appellati, Orientaliores, ac Borystheni propiores sunt. De Tartaris locus iam exposcit, his uicinis populis atque infestis, loqui. Hos Plin. Tactaros uocat, ponitq; inter Tauros, de quibus paulò post dicam. Hi ann. mcccxxi. Batone duce finibus egressi ad mare usque balteum defluxere, uicinosq; accolæ Roxolanos, Gazeos, qui & Lazi Procopio dicuntur, præterea Polonos depopulati, postremo ad Pannonios penetrantes, omnem eam regionem triennio uastauerunt, ut in Pannonia dixi. Inter Borysthenem & Mæotidem campos habitant inadcessos, quum aqua, tum frugibus, tectisq; ac omnibus necessarijs carentes, pecore abundant. Vitam in tentorijs ducunt, equorum inutilium sanguinem potant, cæteriç; utiles equi inter niues unguis her-

bas radicesq; perquirunt, breuiq; cibo longas tolerant excursiones. Lege ac lingua omnes utuntur Mahumetana, ac cum Turcis uicinis adfinitates ineunt. Septenis agunt sub principibus quos Cæsares appellant. Ex his unus Lituanius Rutenisq; uicini ac infestus, Cæsar Capthenis dicitur, quod prope Capham loca tenet. Est enim id castellum iuxta mare in Taurica Cherfonneso munitissimum, ditionis olim Gemensium, nunc Turcarum. Cæterum Tartari ore sunt tetro & horrendo, raso sincipite à medio uertice ab utrunque tempus, oblongis post tergum capillis, lata facie, pressis naribus, ore abraso, præter labrum superius. Deinceps ad reliquos Sarmaticos. Budini ἀπὸ τῶν Βούων ἡγοῦνται, quod in curribus ut plerique Scythæ agunt, à bobus tractis. Amaxobij simile ferè genus, ἀπὸ ἀμαξίας ἡγοῦνται. Melancleni quod atris uestibus utuntur, Anthrophagi enim sunt Herodoto teste. Neuri eorum regionem olim ob serpentes reliquerunt. Incantatores perhibetur esse, in lupum sese aliaq; animalia conuertentes, ut Eustathius in Dionysium. Hylea regio mari quo abluunt nomen dedit, ut Plin. Herodotus etiam sic ait, Traiecto Borystheni, à mari in primis est Hylea regio. Valer. poeta. Mouit & Hylea supplex cum gente Syenen. Stephanus tamen eam regionem Ponti facit. Cimmerici & Oretæ inter Sarmatas. Ii in Odysea nominantur. Hi secundum Dionysium Achæi sunt, qui secuti Agamemnonem, siue Ialmonem filium Martis, regem Asplendonum, huc tempestate delati. Plin. Cimmericos post Arimpæos ponit. Effedones Plin. Isidoros Hecateo, Assedones Alcmanni poetæ ijdem populi. Arimaspi in hac parte Plinio ponuntur iuxta Ripheos, quos Dionysius Arimaneas uel Arimannos uocat. Aeschylus uerò μονῶπα ἑρατοῦ, id est, monoculum exercitum, quod sagittarij quum sint optimi, alterum inflectunt oculum, ut à parujs aduerti altero melius cernat, unde etiam nomen auspiciati sunt Herodoto. Nam Ari Scythicè, unum significat, & Μῆσπος oculus. Idem dicit autor, super Arimaspos Grypes esse aurum seruantes. Hos prope Riphei sunt montes: ultra uerò Arimpæi habitant, iusti & mites. Plin. dicit eos in nemoribus agere ac baccis uictitare: quos satis puto ex eorum genere syluestrium hominum supra mihi memoratorum, sub Moschouæ duce degentium. Ad Ripheos usque cursus Alexandri, ubi eius aræ ponuntur. Suprà uerò Hyperborei sunt montes, quos nonnulli in Asia principio ponunt, de quibus mox in Asiatica Sarmatia. Nunc autem uersus mare Ponticum descendendo Tauros gentem maximam percurram: dicuntur enim non à monte, ut quidam eruditus nuper nullo autore scripsit, sed ab animali, quod ibi Osyris docuerit boues aratro iungere, ut tradit Eustathius. Nam Osyris dicitur uniuersum orbem agricolationem monstrando obiuisse. Horum igitur Plin. xxx. populos fuisse dicit, inter quos Tactaros ponit de quibus supra dixi. Apud hos Diana Taurica, cui Iphigenia præest, & uictima humana sacrificatur. Hic Tauroscythæ qui montana tenent, & Cursus Achilleus, & Taurica Cherfonnesus oblonga, in mari protensa modo uittæ mille stad. Eo usque dicunt Achillem prosequutum Iphigeniam fuisse, raptam ex Aulide in Scythiam à Diana, quum ceruam pro ea supposuit, ibiq; moratum cum ea rem habuisse. Nonnulli alium Achillem eius regionis regem illius amore captum fuisse dicunt. Hæc Eustathius in Diony. Plin. ait hanc peninsulam ad formam esse gladij in transuersum porrectam, & ab exercitatione Achillis cognominatam esse Achillis Cursum. Ab hac cxx. milia insula in ponto est, Achillis Tumulus appellata, de qua in ponto dicam: & promontorium Achilleum contra Cimmericum Bosphorum, Ptolemæo. Cherfonnesus Taurica

Guntabundus Ildericus

Gilimer

Alani

Agathyrsi Geloni

Roxolani Ruteni

Albi Moschouii Mosqua

Nogardia

Ruteni rubri Tartari

Theodosia
Panticapeum
Phanagoria
Nymphæum
Parthenum
Charax mons
Sinus Carcinus
Isthmos
Noua mœnia
Bosphorus
Mæotis

Budini

Amaxobii
Melancleni
Neuri

Hylea regio

Rogi

Gepidæ

Gothi trazaitæ
Hunni
Polemon

Tanais

Borysthenes

Axiaces seu Hypanis

Tauri populi xxx

Tactari

Tauroscythæ
Cursus Achilleus

Rha
Rhyminium

Rha barbari

Hyperborei

Achillis tumulus
Achillei promontorium
Cherfonnesus

Taurica moribus & elegantia Græca, libertate quondam à Romanis donata, ut autor Plin. In hac urbes nobiles, Theodosia, & Panticapeum metropolis Bosphorianorum, à Panticapeo Aetæ regis filio edificata, quæ postea Phanagoria est appellata, quod phanarium sit ac forum circa incolentium Europæorū Eufathio. Præterea Nymphæum, Parthenium: Charax mons, sinus Carcinus. In Isthmo, Noua mœnia, Bosphorus Cimmericus lat. xx. stad. qui os Mæotidos appellatur. De Mæotide uerò ipsa in Ponti descriptione dicam: Erullos insuper fortissimam gentem in Sarmatia flumē supra Isthmū habitare Procopius de bello Goth. scribit, qui, ut ait, senio confectos, seu morbo adfectos ob pietatem interficiunt: uxor defuncti iuxta tumulum laqueo se suspendit, infamis qui huic desit officio. Longobardos olim uicinos Anastasio imperante ac duce Rodolpho infestauerunt, qui dux cum esset ab iniuria belli aliquandiu quiescens, à suis uti segnis insimulatus pugnare rursus coactus cum multis eorum millibus cecidit. Exercitus reliquæ antiquam patriam repetentes cum Rogis consistere. Deinde in Italiam unā cum Gothis commixti uenerunt: postremo ob famem pars Gepidarum gentis uicinæ militiæ se autorauerunt, pars in Thylen insulam se contulere. Iustinus princeps eos primum Christianos fecit, eorum sæpe auxilijs usus. Gothos quoque Trazaitas Procopius hic ponit & Hunnos. Flumina hic, primum Tanais Europæ terminus, Græco uocabulo porrectus extensusq; dicitur, quod longe fluat, Barbaris quandoque Silius nunc Vola uocatus. Nam plerique fluij Barbara sibi usurpant nomina, ut Nilus, Thermodon, Araxes, Eridanus. Tanais igitur è Ripheis montibus oritur Ptolemæo, è Caucaſo Dionysio, è magna uerò palude Herodoto, quibusdam alijs nullum certum habet principium. Hic Græcorum colonia quondam fuit à Polemone Colchorum rege diruta, quum minime obtemperaret. Commune id emporium eius regionis: nunc in eodem loco castellum est Venetorum Tana, unde pelles & mancipia exportantur, quæ Sarmatæ mercantur, appellantq; Carcasos. Borysthenes ingens Sarmatiæ fluius à montibus exit Veneticis, & per fines Sarmatiæ in Pontum Ptolemæo: Plinio autem & flumen est & lacus & oppidum & gens, uocatus q; à Barbaris Neper, qui Tartaros à Lituanijs diuidit: præterea Tira & Axiaces, quem Hypanim etiam uocant, Barbari uerò Nestor, ex Peucinis montibus in Pontum fluunt. Flumina præterea è montibus Veneticis in sinum eiusdem nominis, Ptolemæo, Chrones, Rubon, Truntus, Cherfinus.

SARMATIA ASIATICA.

ARMATIAE Asiaticæ limites Ptol. intra Tanaim & Rha fluios montesq; Caucasum & Hyperboreos concludit, in quo ferme spatio populi clari sunt Rhombitani, Melancleni, Zygi, Hunni, Turcæ, Amazones, Hyperborei, Gerri, Hippophagi. Flumina uerò Rha, Rhombites, Rhyminium, unde & montes Rhyminici. Rha in primis maximus amnis, apud quem, inquit Arrianus, radix nascitur medicamento nobilis, quod Rha ponticum, seu Rha barbarum uocant. Oritur ex Hyperboreis. Flexiones facit similes Tanai inter se aduersas, ab Alexand. alter Tanais putatus. De Hyperboreis qui supra Ripheos habitant, Plin. dicit eos inter Antipodum solis occasus & nostrum orientem, putari à nonnullis semestrem diem habere, maneq; serere & uesperu metere. Domus his nemora, nullum morbum, perpetuam salubritatem, ætatem quam longam ad mille annos, procul à lite & iniustitia. Herodotus.

contra, nullos esse Hyperboreos dicit: aut si sunt, necesse & Hypernotios quosdam esse. Posidonius esse quidem eos adfirmat, uerum habitare iuxta Alpes Italiæ. Polybius ait, supra Tanaim uersus septentrionem ignota esse omnia, somnariæq; si qui de his loquuntur aliquid aut scribunt. Rhombitani accolæ fluij sunt Rhombitem, Strabo. Ptolemæus maiorem & minorem ponit Rhombitem, paulò post Mæotidem ex Rhomborum frequentia nominatum. Zygi de quibus Marcellinus ait, Immani diritate Zygos & Napas. Dionysius poeta præter Zygos ponit etiam Sindos inter Sarmatas. Hunnos supra Caspios & Albanos ponit Dionysius. Simocatus quidam est autor Eufathio in descriptione orbis, Hunnos circa Borcam & orientem consistere, eosq; Turcas à Persis appellari. Alij sunt Hunni Europæi, de quibus Procopius libro v. sic ait, apud Mæotidem Cimmerici habitant antiquitus nominati, nunc autem Hunni, quibus olim rex quidam imperabat qui duos habebat filios, Vturgurum, & Cutrigurū: hi inter se regno diuiso utramque ripam Mæotidis ostij incoluerunt, donec paulatim Istrum traicientes cum ualido exercitu loca imperij Romani populati sunt: horum alter Vturgurus domum postea reuersus circa candem confedit paludem: Cutrigurus autem Romano imper. negotium faceſſebat, occidentem uersus late loca occupauit. His uicini apud Mæotidem sunt Gothi Trazitæ appellati, remoti ab alijs Gothis, qui Vifigothi dicuntur. Hos traicere conantes Istrum Hunni sæpe repulerunt. Usque ad pontum habitant Euxinum, iter dierum xx. Arrianam colunt sectam, misereq; ad Iustinianum anno eius imperij xi. oratores quatuor, ut præsulem eis mitteret, quum alter apud eos esset extinctus. Hæc Procopius diuersis in locis in eodem libro, ex quibus deprehendimus Hunnos, qui Pannoniam ceperunt, Europæos fuisse: colonos fortè Hunnorum Asiaticorum de quibus scribinus: hosq; simul eandem esse gentem cum Turcis & Lazis & Zanis, qui à Iustiniano superati sunt per Theodorum, ut autor est Agathias. Verum diuersis cognominibus appellati, ex ducibus plerique nomen habentes. Reliqua Hunnorū in historia Pannoniæ profecti sumus. Amazones apud Rha fluium sitæ, hodie quoque à nostris cosmographis in insula ponuntur Edil fluij, quem Rha dicunt esse. De his Trogus libro i. ait, duo fratres Scythæ cum exercitu apud Rha flumen consistere: ibiq; post multos annos conspiratione uiciorum, quibus erant infesti, trucidantur. Horum uxores qui cum eis aderant, in aduena terra sumpta mulierum manu sese tuentur contra uiros: quibus tantum concubitus causa admissis, mares filios interficiebant, feminis dextram adimebant manillam, unde nominis etymologiam sumpserunt. Primæ eorum reginæ Marpesia & Lapedo: his Orithyia & Antiopæ successere, contra quas profecti Hercules & Theseus uictoria sunt potiti, Menalippe & Hippolyte sororibus Antiopes captis: deinde Pantafilea Orithyia succedens, & in bellum Troianum profecta, cum toto exercitu trucidatur. Hoc itaque modo ex successione usque ad Alexandrum Magnum durauere. In hanc ille sententiam. Strabo autem lib. x. eas dicit indicio esse late quondam dominatas fuisse ciuitates ab earū reginis cognominatas in Asia, ut sunt Ephesus, Smyrna, Myrina, Paphæ, & aliæ complures. De Thalestri regina, quod in Hyrcania cum Alexandro prælio concurrerit, ut quidam scriptores tradunt, non adseuerat. Herodotus de hoc genere refert, Amazones Thermodonta Paphlagoniæ incoluerunt, quæ quum in sedibus suis à Græcis essent debellatæ, congregatæ unā pontum Euxinum contra eos traicientes, à uentis reiectæ in Mæotidem descendentes, omnem eam regionem depopulatæ sunt. Quumq; essent spe-

Rhombitani Rhombites

Zygi
Napas
Sindi
Hunni

Hunni Turcæ

Gothi trazitæ

Amazones
Edil
Rha

Thalestris regina

cie pulchra pacem cum iuuentute ob Venerem fecerunt, simulq; Tanaim transeuntes iter trium dierum uersus orientem confedere, ubi nunc sunt apud Sauromatas: ut uero quidam uolunt, Istrum traiecientes contra Græcos usq; ad Ariopagum uenere: unde nomen ab illis locus tanquam à Marte reiectis adsumpsit. Hæc Herodotus. Dionysius quoq; poeta eas Thermodonte huc migrasse dicit, ἀμάζωνες πλάγχοδῶσαι παρῆνδρον ἀπὸ τῶν ποδῶν τῶν ἰσθμῶν δὸντ. id est, Amazones profugæ patria procul à Thermodonte.

RES TURCARVM.

TURCAE in hac parte inter Sarmatas Asiaticos supra Caspias portas commemorantur Plinio, Melæq;. Qui uastas dicit eos colere solitudines, aliq; uenando. Ptolemæo Tusci in eadem parte ponuntur. Simocatus historicus, ut tradit Eustathius, ait Hunnos à Persis Turcas uocari. De his itaque Scilix Græcus autor, qui historiam scripsit Constantinopolitanam, sic refert: Turcarum genus Hunnicum est circa Caucasum montem, gens maxima atque libera: quum Saraceni late dominarentur in Asia, atque inter se disiderent, Maugmet princeps Persidis & Mediæ contra Imbraelem item Saracenum Babylonie principem, auxilia Turcarum aduersus: illi duce Mucaleth, uictoria potiti, ad imperium Persiæ aspirare cœperunt: præsidiaq; in Araxis ponte constituta à Saracenis, ne Scythæ transirent in Persiam, cum amouere conarentur prohibiti, manu ualida prædone duce Stragolice cōtra exercitum Maugmet ueniunt, ac tandem potiuntur. Totius Persiæ Strangolix Sultanus efficitur: ruptisq; Caucastris Turcas alios euocat: uicinis bellum suscitatur: Babylonem Dissafrio rege superato in potestatem redigit: contra Carbessem Arabiæ Principem bellum primum per Cuclina legatum, deinde per Asangatris filium infeliciter gessit, amissis copijs ac profligatis: uerum alij atque alij insurgentes huius nationis totam Asiam occupauere. Hæc Scilix. Otho autem præsul Phrisingensis dicit eos egressos à finibus anno sal. D. C. C. L. X. regnante apud Francos Pipino: Asiam occupauere, ac cum Saracenis de una lege conuenere, quum prius uti reliqui Scythæ idola colerent. Insequentibus deinde temporibus diuersi ex his duces ac principes loca diuersa cepere. Solimanus Niceam usque ad Hellepontum & Tarsum Ciliciæ, qui in prima expeditione Hierosolymitana expulsus à nostris cum tota familia fuit. Ducath Damasum omnemq; regionem Decapoleos: Assungur Alapiam, Ane-xianus Antiochiam cum modicis finibus: nam usque Laodiceam Syriæ Calyptha Aegypti è gente Saracenicā possidebat regiones. Post annos circiter LXX. regnante apud Hierosolymas ex nostris Alberico Syracinus Norandini Damasceni principis dux simulatione ferendi auxilij Caliphæ Aegyptio, qui tunc à nostris oppugnabatur, eum obtinuit, Sultanumq; se primum Aegypti constituit. Huius Saladinus successor Hierosolymæ Syriæq; regnum nostris expulsis in potestatem recepit, processuq; temporis & ipsi Saraceni cum nomen ex Turcis, quod inter Arabes uersarentur usque in hodiernum diem accipere: perpetuaq; postmodum lege sanxere, nequis Turca aut in secta Mahumetana natus Sultanus esset, sed aut Christianus fidei desertor, aut alterius nationis captiuus ac seruus. Insequentibus deinde seculis ann. circiter M. C. C. L. quatuor è Perside familie cum totidē ducibus ac exercitibus late per Asiam, perq; Europam uagati sunt, Asambeci, Candelori, Caramani, Othomanni. Candelori Sinopen, regionemq; circa Pontum ceperunt. Caramani Ciliciam, quorum ultimus Abramus

Maugmet
Imbrael
Mucaleth turca

Strangolix

Otho præsul

Solimanus
Ducath
Assungur

Syracinus
Norandinus

Saladinus

Turcarum familie
Candelori
Caramani

auxilium contra Othomannos à Pio pont. per oratores petijt. Vtraque igitur familia à Mahumete Othomanno pulsa ad opes Asambeci confugit. Hic Asambecus Vsuncafan appellatus, una ex quatuor familijs in Perside regnabat omnium potentissimus: apud Tauros ciuitatem ab eis uocatam regiã cōstituerat, ac Othomannis plures ademit urbes: cum Venetis ex ea causa fœdus iniuit: oratorq; Venetorum Catherinus Zenus ad eum missus anno M. C. C. C. L. X. II. multas eius opes testabatur se uidisse: contra Othomannum ad septingenta hominum millia cœgisse, ipsum in castris uenari solitum equos syluestres quibus uescabantur. Prusiæ ac Natoliæ regiones hostium depopulatum esse. Denique Cappadoces, Armenos, Mesopotamios, uicinosq; circa populos omnis subegisse. Aliæ quoque literæ Securani Genuensis, qui apud eas nationes negotiabatur, ad Sixtum pont. eodem ferè anno idem testabantur: præterq; etiam Sorochum nepotem magni Tamberlani ab eo expugnatum, apud mare Caspium Samorcantem urbem proximam Amazonibus tenentem. Hiemsalem regem Babylonie cum toto exercitu superatum: Aegypti Sultanum ob formidinem ad fœdus ineundum compulsum. Quæ omnia post eius mortem descuerunt, filijs non pari uirtute aut felicitate succedentibus. Ex quo Othomanni, ac alij, multa de eorum imperio abstulerunt. Nuper uero ann. M. D. I. I. excitatus est in Perside uir bubulcus & idiota, nomine Sophi, qui se prophetam dei nominat, responsaq; dat: opertaq; facie more Moyses populos audit: magnoq; cum exercitu ingressus uicinas nationes subegit. Othomannis maxime aduersus, quibus multa iam abstulit, eaq; antiquis possessoribus & dominis Asambeci nepotibus tradidit. Armenos Christianos ultrò obuiam ob metum procedentes bona spe iussit esse. Othomanni autem, quos è quatuor descriptis familijs, eodem tempore Othomanno duce in Asiam primum minorem irrupere. Hic enim ex humili fortuna ob uirtutem rei militaris magnum sibi nomen in Turcarum gente paraue-rat: cuius filius Orchanes supra nidum paternum in Thermodontem & Bithyniam transgressus, caput extulit: huius item Amurathes rem maiorum adauxit: duobus siquidem de imperio Græcorum certantibus ab altero auxilio aduersus, pacta Callipoli: quam adsecutus primus Turcarum paulatim per dissensionem principum Græcorum in Europam, in Thraciam primo, deinde in reliquam Græciam manus iniecit. Huius è duobus superstitibus liberis, alter Solimanus breui decepsit, alter Pazaites paterno successit imperio, maiorum fama non inferior. Thraciam, Mæsiamq; magna ex parte subegit: maiora facile consecuturus, si per eius infelicem exitum licuisset. Captus siquidem à Tamberlano, de quo uiro inter Parthos postea dicemus, in caueaq; uinctus cathenis modo ferè circunducebatur. Filij hac clade accepta euestigio per Thraciam fugientes à Græcis capti sunt, è quibus Celapinus natu maior, inuiti quidē nostrorum consilio, ad recuperandum paternum regnum dimissus obiit, superstitē filio Orchane pupillo, quem tutor ac patruus eius Moses cupiditate adrepti imperij de medio sustulit: quod denique & ipse sine liberis extinctus, fratri Mahumeti reliquit. Hic igitur primus Danubium traiecit: multasq; eorum ciuitates tributarias fecit. Huic Amurathes filius successit: quem aliquandiu Græcus imperator in Asiam traiecere conantem interclusit: demum ubi cōpen-trauit, Muscapham Pazaitis filium regno paterno spoliatum egentem contra eum excitauit: quo uicto Amurathes solus rerum potitur: Thessalonicam uero captam diripuit: Epirumq; ac Aetoliam subiugauit: Sinderouiam Georgij despoti Seruie Joceri sui urbem expugnauit. Cum centum armatorum millibus Pannoniam ingressus obtinisset, nisi

Asambed
Vsuncafan

Mahumetes

Sophi

Orchanes
Amurathes

Pazaites

Celapinus
Moses
Mahumetes
Amurathes

conneat

conneatus per anni penuriam defuissent. Bis tamen Pannonios bello fudit: semel apud Varnam, in qua Vladislauus rex cum duce Ioanne Hunadis & Iul. Cæsario legato profligatus fuit: de quo quid deinde fuerit incertum, non amplius uisus est. Ioannes ut peritus rei militaris fatum prædixerat: non creditus sese ante finem pugne in tutum recepit. Legatus fugiens dum aquaturus equum in annem ingreditur, à latronibus Pannonijs trucidatus in medio campo iacuit. Post quam uictoriam Amurathes simul cum alijs rebus gestis, iam satis gloriæ peperisse putans, uitæ tranquillitati consulere deinceps statuit. Itaque cura rerum Mahumeti puero & eius magistro Callibasse tradita, ipse imperio se abdicans secretum petijt. Reuocatus paulò post à suis cōtra Ioannem Hunadis iterum aduersus eundem rursus uictoriam retulit, atque iterum secessit. Moritur apud Prusiam Bithyniæ ciuitatem, quæ erat ante captam Constantinopolim Othomannorum regia. Mahumetes igitur defuncto patre, instituta maiorum pro ingenio correxerit: rem domi forisq; legis ordinauit: Constantinopolim expugnauit. Auctus deinde uiribus ad Albam inter Danubij & Sauri confluentes castrametatus, magnam à nostris plagam accepit x x. ferè mil. è suis desideratis. Fuere in eo exercitu tres Ioannes, Vaiuoda dux regis Pannoniæ, Ioan. Caruagialla legatus, & Ioan. Capistranus ordinis minorum, sub Calisto III. Post hæc Seruia inuasit: eius Despotus Georgius relicto defensionem filio in Pannoniam aufugit. Trapezuntem deinde ac Bosnam fugatis eorum principibus subegit: omni denique ferè Græcia cum Peloponneso, Macedoniaq; ac Illyrico potitus, in Italiam ad extremum penetrauit, Hydruntum capto: in quo bello per triennium gesto, flos omnis Italiæ absumptus est: benigne nobiscum egit dei prouidentia, autore inter hæc de medio sublato. Ad cuius nuncium mortis Sixtus pont. qui iam de fuga in Galliam, & alma urbe beatis apostolis qui eam tuentur, relinquenda cogitauerat: cum patribus ac de plebe deo gratias agens, tabernas claudi: iustitium ac triduale sacrum indici iubet. Mahumetis igitur filius Pazaites qui nunc imperat, rem paternam suscepit, expulso Zizimo fratre, qui Rhodum primo, deinde in Galliam, postremo in urbem Romam ad Innocentium VIII. captus cum custodijs Rhodiorum militum uenit: obuiam Francisco pont. filio procedente: exceptusq; publice in senatu, pontificem, deinde patres more suo consulatuit: mox custodiae traditus est, donec ab Alexandro successore ablatum Carolus VIII. rex Gallorum hinc secum Neapolim duxit, qui paucis post diebus ueneno extinctus, maximi initium mali nobis fuit: nam rem tutam fore Christianis frater per oratorem pontifici receperat eo incolumi. Igitur an. M. C. C. C. X. C. VII. excursiones in Carnorum regionem transmissis Taliauent fecit: multa fidelium milia trucidauit. Biennio deinde post longa obsidione Methonem cepit, omnibus ad unum oppidanis cum præfule neccatis subuenientibus Venetis. Postremo Gallorū classē suppetias ferentem apud Lesbium perdidit: quæ singula alijs etiam in locis mihi repetita.

Mahumetes

Sophi

Orchanes
Amurathes

Pazaites
Zizimus

Carni

Methone capta

**R. VOLATERRANI
COMMENTARIORVM
VRBANORVM
LIB. VIII.
ILLYRICVM.**

ILLYRICI ab Illyrio Cadmi & Hermiones filio, ut tradit Eustathius, cognominati, quorum sepulcrum prope Ceraunia cernitur. Huc enim è Thebis profecti in serpentes mutati fuerunt, postquam Cadmus Martis draconem, qui Dyrcei custodiebat, interfecit. Ratio fabulæ ut idem dicit, quod homo Græcus & politicus mores induerit barbaros, & uictum ferinum. Appianus autem aliam repetit originem: Polyphemum uidelicet & Galatæ tres fuisse filij, Celtus, Galatus, & Illyrius, qui totidem constituere populos. Illyrio deinde filij, Achilles, Autarius, Dardanus, Medus, Taulantius, Perrhebus: filie quoque Partha, Daorta, Dasara: à quibus Taulantij, Perrhebij, Achillei, Autarici, Dardani, Medij, Partheni, Dasarici, Darisy prodire. Autario ipsi Pannonius, uel Pæonus potius, & Scordiscus filius fuit. Pæoni uero Tribalus, à quibus pariter nationum cognomina traducta sunt. Hæc ille. De Illyrijs Florus ait, quod primo bello Punico, regnante Teuca muliere, populationibus non contenti, licentiæ scelus addiderunt, legatos Rom. securi percussissent, præfectos nauium igni cremauerunt, idq; quo indignius fieret mulier imperabat. Itaque Cn. Centimala duce, late superati fuerunt. De eadem regina quæ Agronis regis uxor fuit, Polybius sic ait: Illyrij sæpe eos qui ex Italia nauigabant, & ex Phœnice mercatores depredebantur. Romani conquestum ad Teucam reginam P. Iul. & T. Cornucanum miserunt: alterum eorum liberius locutum, postea discedentem in itinere iussit interfici contra ius gentium. Ita missus Cn. Centimala cum exercitu Teucam superauit, illa sese in urbem Rhizonem recepit, & procul à mari in ipsa Rhizonis fluuij ripa pacem fecit, hac conditione ut tributum daret, omni Illyrico excederet, paucis exceptis locis, ut non ultra Lissum ei nauigare liceret. De Illyrijs postea, uti Liuius testatur, L. Anicius prætor capto Gentio rege qui rebellauerat, triumphauit. Deinde Scipio Nasica conf. expugnato Delminio, unde Delmat. dicti sunt, amplissima ciuitate. Mox Q. Metellus cognomēto Delmaticus. Postremo Asinius Pollio Augusti tempore, Salona oppido munitissimo in potestatem recepto. Insequentibus uero temporibus Sclauu dicti sunt, à Græcis autem Sclaueni, de quorum origine Procopius Græcus autor sic scribit: Sclaueni gens Scythica Iustianiani tempore in Illyricum irruere, multasq; strages ediderunt, contra eos imperator exercitum misit Germanorum, qui multos ex eis interfecerunt. Sclaueni nihilominus prædas egerunt, & incommoda multa uicinis intulerunt: Istrumq; nequeuntes transire, se domum receperunt. Postea uero paulatim Gepidibus militantes supra capita omnium emerere, ac Istrum transeuntes imperij Rom. loca occupauere, interq; Illyricos consistere. Catalecto utuntur semiscythico ac proprio in sacris usque literis ac sacrificijs, concessione pon. ac sancti præsulis eorum Cyrilli. Magistratus ac principes Banos appellat. Dominatur nunc partim à Pannoniorū regibus, partim à Venetis: ligneis habitant plerumq; edificijs culmo contextis, præter paucas littorales urbes in quibus humanius degunt: tellurem optimam colunt: ubi teste Aristotele, bis grauidæ pecudes & quater in anno tondentur. Regionem omnem Rom. ut est autor

Teuca regina
Agronis uxor

Cn. Cétimala

Gentius
Scipio Nasica

Q. Metellus
Asinius Pol.

Sclauorū origo
Sclaueni

Bani magistra
tus

k 3 Rufus,

Illyrici diuisio Rufus, in provincias xvi. diuisere, Noricorum 11. Pannoniorum totidem, Valeriam, Samensem, Delmatiam, Moesiam, Dacorum 11. Sub ditione Macedoniae sunt v. Macedonia, Thessalonicensis, Achaia, Epiri 11. Latitudo totius Illyrici Plin. pass. mil. ccc. xv. ab Arsa usque ad Drinum dccc. Adrius mons Straboni Mediam, ut Apenninus Italiam diducit, hinc Adriaticum, inde Pannonias respiciens. Mutat autem Ptolemaeo in itinere nomina, Oera, Carnus, Bebius, Albanus, Adulas, Getius, Scardus, pro uarietate regionum appellatus. Hunc praeter Rufum diuisus Hieronymus, Alpes Iulias uocat, quendam describens locum. Inter Constantinopolim; inquit, et Alpes Iulias. Duobus principalibus abluatur tota regio fluminibus, Sauro, et Drauo: extra Adriam uero alij minoribus, Edanio, Titio, Narone, Rhizone, Drilone, Drino, omnibus in Adriaticum erumpentibus sinum. Populi autem inter idem mare ac montes hi ferè nominantur, Iapydes, Liburni, Illyrici, Dalmatae, Dryopes, Cerauni, Iatae, Chelidonij, Hylles, confusi ferè omnes. Iapydum, et Liburnorum ciuitates xiiii. conuentum Scardonitanum petebant. Ius latij habebant, ut auctor Plin. Iapydes ex Gallis Illyricisque nati cum latrocinarentur uicti ab Augusto, ut idem refert, fuerunt. Hylles Chersonesum habent teste Apollodoro, qui Hylis appellatur, habens ciuitates xv. Ad hos Argonautae descenderunt, ab ijs etiam Iason didicit tripodam Phœbi eò aduectum abscondere, quod fatum erat illam terram inexpugnabilem fore ubi tripos esset: dicti ab Hyllo Herculis filio, et Melitius Aegaei fluminis filius: qui apud Phœacae natus non tulit esse sub Nauphthoo. Itaque cum parte Phœacum uenit ad Cronium mare, auctor Eust. Dalmatarum oppida ad l. x. fuisse, ex magna parte ab Augusto incendio uastata testatur Plin. ex his in ora post Arsam ponuntur Ptolemaeo, Aluona, Flamon, ubi flumen hodie uocant. Senia, nunc Signia, qua breuiore itinere ex Italia transmittunt Pannonias petunt. Enona nunc Nona. Phanates, qui sinui Phanatico nomen dederunt, ius latij habebant. Iadera colonia, pro qua bellum diuturnum inter Venetos et Pannonios, Scardona incolumi adhuc nomine, ubi olim conuentus. Sicum nunc Sibinicum. Spalatum, Plinio commemoratum, olim Diocletiani palatium. Eusebius in Chronicis. Diocletianus haud longe à Salona in uilla sua palatio moritur. Hinc Halmiffa octo ferè passuum mil. procul, arce nobilis, Ciclodie uocata: inter quam et Spalatum tractu maritimo ad montes usque pertinet gens, quae quod Diocletiani genere se ortam iactat, eorum locum politicam quasi remp. appellant, iuribusque suis uiuunt in hodiernum diem, senatu Veneto permittente. Sinus deinde panditur Chelonius: Narona colonia Plinio, hodie Narona ad nihilum ferè redacta. Naro quoque fluuius eidem ponitur, Ptolemaeo Narbo, et Straboni Varo, in utrisque menda. Epidaurum à Gothis dirutum colonia Rom. e cuius ruinis Ragusia iuxta aedificata, libera nunc ciuitas, tantum Turcis tributaria. Hoc Epidaurum Pausanias et Strabo Limiram cognominant, quod portuosum sit: alterum Epidaurum in Peloponneso, ubi Aesculapij templum. Rhizinium Plinio, Polybio autem Rhizo oppidum ciuium Ro. et amnis, ubi nunc Catharum cernitur, arce Venetorum renouatum oppidum. Butuauium Plinio, Ptolemaeo Butua, priscum retinet nomen, à Cadmo Aegyptio condita: dicta quod bubus ad currum iunctis huc commigrauerit, uel à Buto Aegypti ciuitate. auctor Stephanus. Antibaribus nouo nomine urbs metropolitana, quae ex Docleatium uicina ciuitate ruinis creuit. Praesul est unus nunc utriusque. Olchinium, quod antea Colchinium dictum est, à Colchis conditum, ut auctor Plin. nunc Dulcinensis ciuitas: deinde Drino fluuius, Plin. Ptolemaeo Drilo: is est quem

Bolianam Dalmatae appellant. Post eum Drinus Dalmatae Albanicaeque ter minus. Est item alter iuxta minor, eiusdem nominis, qui lacum efficit, in Drilonemque exit. Post Drinū uero Lissum oppidum ciuium Rom. ab Epidaurum c. mil. pass. distans, ut auctor Plin. nunc Alexiensis dicitur ciuitas: de qua deq; alijs in Albania locis (nam et Albanos eos Ptol. uocat) in Macedonia dicemus. Intus autem sunt oppida, Scodra ciuium Ro. à mari x l. x. pass. mil. distans, ut Plin. nunc Scutarensis ciuitas, ante hos an. x l. x. à Venetis possessa: deinde à Mahumete Turca ingenti obsidione pressa, ac deum in pacis conditione recepta. Delminium, unde Delmatae appellati, supra Liuio commemoratum, nunc Damna uocatum, haud longe à Scodra. Salona à Pollione, ut supra dixi, expugnata. Tribullum Plin. nunc Tribuniensis praesul in codice descriptus. Diocleata, ubi nunc Dioclesis urbs diruta, falso à quibusdam Diocletiani aedificiū existimata, quando Plinio ponuntur. Supra Istros Carni sunt lata regio, à Forotulienibus incipiens atque ad montana pertinens: Germani eam Carinthiam uocant, quasi Carnithiam, corrupto uocabulo, quanquam nonnulli alteram faciunt: eadem tamen est gens, Dalmatica quidem, et ducibus Austriae subiecta. In hac Iulium Carnicum Ptolemaeo Plinioque, quod ex loci situ Golitiam quidam esse contendunt: cui praesul etate nostra Henricus comes uir turpissimus, aequae corpore atque animo, qui filios indolis longe melioris, ac matris nobilitate referentes reliquit. Est etiam in hac Labatum oppidum ex nomine fluuii uicini, quem Plinius Neuportum appellat, unde descendit Argo nauis ad Istros. Dalmatae Lubanā hoc oppidum uocant ex Lugea uicina palude. Hanc regionē in primis bonam fertilemque esse Ludouicus imperator monstrauit, qui ei Arnolphum primogenitum filium ducem constituit. Modrusa quoque nouo nomine ciuitas in hac parte inter montes sita est. Magistratum habent Carniti archiducem Australibus hodie subiectum. Morem praeterea hunc barbarum, ut non solum in furto deprehensum sed furti suspectum extemplo suspendant: post triduum de suspicionem iudicant. Si iure mortuum animaduertent, pendere eum sinunt: si minus, contumilant, eique iusta faciunt. Proxima huic Iapidia, quam Stiriam nunc uocant, licet Pius pontifex eam Valeriam putat: ego uero ex descriptione Rufi, Valeriam potius Croatiam dixerim, inter Danubium et Drauum. In hac Cilia est ad Sauri ripam, urbs, uti apparet ex uestigijs, antiqua. Nam inscriptiones in ea plures nominum Rom. apparent: oppidani à Sulla conditam dicunt, uocarique Sullacem, nulla tamen auctoritate quam sciam. Nam forte ea fuerit aut ex eius ruinis, quam Ptolemaeus non longe ab hac ponit, Celiā appellatam. Huic comes imperat Australibus ducibus subiectus. Is fuit etate nostra Fredericus uir facinorosus, qui pellicis causa nobilem ac probam uxorem interfecit. Quumque sub Nicolao v. Romam ad iubileum uenisset, nec melior propterea factus esset, rogatus quid ei profectio contulisset, ut non prioris sim oblitus artis inquit: Nam et sutor meus ad crepidas item redijt, qui mecum iter fecerat. Filiam habuit Barbaram, quae Sigismundo imperatori nupsit, filiumque Vlricum haud patre meliorem. Is est qui tutor postea Ladislai pueri fuit, de quo in Pannonia mentionem faciam. Ex Stiria sal in Germaniam asportatur.

DE INSVLIS ILLYRICI.
INSVLA S autem Illyrici amplius mille frequentat Plinius dicit. Potissima nunc Tragurium. Alterum in ora fuisse Strabo et Ptolemaeus tradunt. Arba, Pharus: antea Parus. Plinio: Ptolemaeo autē Pharia, uetera omnes seruantes nomina. Est

PANNONIA.
DPannonia spectat quicquid est agri ultra Sauum. Hanc Tyberius Caesar uiuente Augusto, subacto rege Bathone, ac per Alpes Iulias itinere facto biennio domuit, quum nullus ad eum diem ausus fuisset ad Danubium arma transferre, quamuis sepe insultantibus Barbaris. Multis deinde seculis Romanis principibus subditam exterarum gentium diuersae nationes inuasere, domiciliumque primum ac quasi pontem in ea constituere, unde facile in urbem Rom. inuadentes Latinum nomen, quod tantopere cupierunt, euerterent. Igitur prima irruptio Gothorum fuit: paulo antequam urbem occuparent, illac iter populabundi fecere, quum Illyricum etiam penè omne uastarunt. Post hos Longobardi: deinde Hunni: mox Auari: postremo Tartari omnem eam regionem uexauerunt, quod accommoda sit ad primos impetus excipiendos, ab ijs praesertim nationibus, quae e Scythia egrediuntur. Pannoniam à Graecis Peoniam uocari scribit Appianus, et Pannonios Peonias: ceteri uero scriptores Peoniam diuersam faciunt: eamque apud Axiuum fluuium in Macedonia constituant. Duas Pannonias Ptolemaeus posuit, alteram superiorem ubi nunc Austria, de qua in Germania diximus: et hanc de qua nunc scribimus inferiorem, cuius limites multo breuiores quam imperii: nam et Iazyges, qui Transsylvan: et Daci, qui Valacchi: et Valeriae populi, qui Croatiae nunc sunt: praeterea Amantini ex magna parte ipsorum regioni subiiciuntur. Eius quidem ciuitates, quod uicatum potius habitent, et lignis aedificijs, ueteres non posuere: sed gentes quae Straboni sunt, Breuei, Audizeti, Dirones, Piruscae, Desitiacae, quibus Batho quondam imperauit, et alij conuentus ignobiles in Dalmatiam usque distenti sunt: et Sardie ad meridiem pertinentes, qui Sardiates Plinio uocantur, nunc uero Sardenses, reliqui ex magna parte interiere. Nec sanè quae à Ptolemaeo ponuntur urbes dignosci nunc possunt, mutatis nominibus et locis: hodie nanque in sacro fisci codice ciuitates xiiii. adnotantur. Metropoles omnino duae, Strigonienfis, et Colocensis. Sub prima Agriensis, Mitriensis, Vacienfis, Iauriensis, Quinquecelesiensis, Vespriensis. Sub Colocensi, Zagabriensis, Transsylvanica, Varadiensis, Sirmienfis, Canadiensis: ex quibus ultra Danubium sunt Agriensis, Vacienfis, Sylvanus. Qui Iazyges sunt Metanastae, id est, migratores, et coloni eorum qui apud Maotim sunt: ulteriora Daci possident, qui nunc Valacchi, de quibus postea. In medio ferme tractu in sinu Danubij, ac ferè peninsula, Buda Pannoniae regia continetur. Inter hos tantum Agrienses, quos Appianus Agrianos uocat, antiqui sunt. Descripta iam in uniuersum regione, reliquam adjiciam historiam, ubi et urbium nouarum, quas paulo supra commemorauimus, origines pro uirili parte uidere licebit, priusque de moribus pauca dicam. Igitur habitu et catalecto ferè illyricizant, uti et consanguinei Boemi et Poloni, artium omnium indociles praeterquam militaris, quam natura feritate ita exercent, ut ne per brumam quidem uacent, magnoque adiuumento nomini Christiano tuendo contra Barbaros fuerint. Villis atque uicis abundant stramineis, quas sepe reficiunt ad subitam inimicorum incursionem, uel alia leui de causa flagrant. Nos id sumus periclitati, quo tempore cum cardinale Aragonensi legato proficiscebamur, serui negligentia per noctem lucerna totum uicum comburentis: itaque Turcas adesse putantes, ac humo surgentes, ubi strati passim cubitabamus, quisque trepidus uia, quae sibi primum in tenebris offerebatur, properabat. Ego uero in caeuerna quadam solus aliquot ho-

Est in eodē mari Lissa, Plinio, et Antonino, et in hodiernū diem uocata, et Issa, Iseo quodā uiro clara, ut Strabo et Aethicus scribit. Est et Chiffa quae eadē sorte fuerit cū Giffasici ti Issa et Lissa. Antoninus tamen duas his uerbis facit, Braetia, Issa, Lissa, Corcyra, Melite. Giffam putant quam hodie Pagam nominant, quoniam uestigia in pago adhuc extant Giffae apellatae. Meliten, Ptolemaeus Meliginam uocat, Polybius Melitusam. Hinc canes Melitei in delicijs, ut Plinius refert Corcyra, quam Melenam uocat eodem teste, nunc Curfula: altera uero quae ante Epirum est, Corcyra dicitur. Braetia ab Antonino usque in hodiernū diem uocata: Venetis unā cū alijs scriuit. Polybius tamen Braetiam dicit, et Braetianos colonos. Stephanus Elaphusam ait à Graecis uocari, et etiam à quibusdā Braetianis, Crepsam, et Apforum, Ptolemaeus in eadem insula ponit. Hodie eiusdem nominis duas uocant insulas, quas praetor unus Venetus regit. Portunata, quae hodie Vigilia, seu Vegia dicitur, quanquam sunt qui Vegiam eam esse uolunt, quam Ptolemaeus et Plinius Curitam uocant. Ego tamen potius existimaui eam dici, uel eius esse colonos, quae à Ptolemaeo Veetia scribitur in ora. sunt item in eodem mari Apfyrtides insulae eorum qui Apfyrtio duce à Medea trucidato, non adsequuti quod iussi fuerant ab Aeta rege, formidantes reditum in hoc partim loco, partim in Illyrico circa Ceraunia confedere. Apollonius in Argonauticis rem omnem explicat. Deinceps pars Illyrici, quae ultra Adriam est, ubi Drauus et Sauius amnes maximi in Danubium fluunt, alter ex Noricis uiolentior, Sauius ex Alpibus currens, cxxv. mill. pass. interuallo. Amnes quoque non ignobiles, Colapis, Bacuntius, Valdanus, Vrpanus, in Sauium omnes miscentur. Inter hos igitur Dalmatiae populi plurimi Pannonijs immixti sunt. Ex his sunt Iapydes siue Stiriae pars campestris. Praeterea qui loca Valeriae tenent: de quibus Rufus sic ait: Marcomanni, et Quadi de locis Valeriae, quae sunt inter Danubium et Drauum, pulsati à Tyberio sunt, et limes ab Augusto inter Romanos et Barbaros per Vindelicum et Noricum, Pannoniam, et Moesiam est constitutus. Hanc hodie partem Croatiam uocant regibus Pannoniorum subiectam, eique adscribitur praesul Croacensis. Amantini quoque populi, quos Rufus item deuictos à Tyberio dicit, unā cum Pannonijs, in hoc ferè spatio fuerant, ubi etiam antiqua urbium nomina, Segestica, Sciscia, Syrmium, Tauratum, nunc Belgradum, uictoria illa incluta Pannoniorum contra Turcas duce Ioanne Hunnadi nobilitata. Situm est in Saui et Danubij confluentibus ubi uero Teutoburgium Ptolemaeo, in Draui et Danubij coitu ponitur, Quinquecelesensem ciuitatem nunc uidemus. In ripa Sauii ulteriore, est etiam Cibalis Ptolemaeo, non ignobilis urbs, patria Decij imperatoris. Omnia nunc Pannoniorum regibus dominata Antequam ab Illyrico discedam ciuitates apud Fiscum apostolicum in tota regione descriptas ponere uisum est. Tres omnino metropolitanae Iadrensis, Ragusina, Antibarēsis. Sub prima Traguriensis, Pharenfis, Signanus, Scardonensis, Arbensis, Nonensis, Croacensis, Titienfis, Sibinicensis. Sub Ragusina Stagnensis, Rosulcensis, Dimastrensis, Suatinēsis, Polacensis, Albanensis, Sardensis, Scutarenfis. Catharēnsis uero sub Stranēsi, pleraque corruptis, uti demonstraui, nominibus, quorum nonnulla inter Albanos sunt, de quibus postea dicemus. Nunc ad Pannonios Transseam.

Bathorex Tyberius Caesar

Metropoles, Strigonien, Colocensis

De moribus Pannoniorū

Pyritera

ras delitui, donec ueritas patefacta. Ceterum inculti ac procul à delicijs, hyeme, ut reliqui Aquilonares pelliti in pyriterijs agunt potui ciboq; plus iusto uacantes. Mirandumq; id in primis, cum merum, aromataq; præter ceteros mortales frequentent, iuuetutem tamen esse castam, & absq; scortis agere: uitis, pecoreq; abundant, olea nequaquam. Regis uestigial admodum tenuæ. Cura regni præsulibus, ac proceribus traditur: hi iussi à rege extemplo L. armatorum millia suis stipendijs exhibet. Pompam seruorum præferunt, argenteis splendoreq; uestiuntur. Dum equitant arundinem in manu gestant. Id insigne nobilitatis, quod & Germanis commune. cætera plebes sordida. hominem interficere leui de causa promptum habent, idq; impune licet. iidem religiosi, magnaq; pars ante lucanas uigilias ac sacras obeunt horas: in templis errare, aut aliud agere quam supplicare dum sacrificatur, pro crimine ducunt. Sextam feriam sacram habent, ieiunioq; uenerantur. Excitata est ea natio ante paucos annos singulari & eleganti ingenio Matthiæ Regis, qui artes bonas, tum Italicos magnopere adamauit, quorum commercio & adfinitate, in cultum splendidiorum omnia restituit. Nunc quibus Pannonia ab initio creuerit auspicijs, sub quibus uere regibus usq; in hodiernum diem fuit, quantum ex eorum annalibus licet deprehendere, breuiter attingam. Postquam, ut dixi à diuersis principio Barbaris regio percursa est, Longobardis inde postremo discedentibus Hunni successere, è Sarmatia Europæa egressi: quorum genus in Sarmatiæ descriptione narraui. Ex his postea Hungari, quasi Hunari appellati. Hi siquidem anno salutis circiter cccc. duce Keue Pannoniam ingressi ad Tulmam Austriæ locum contra Romanos uictores fuere, in quo prælio dux ipse occubuit. Cui Attila rex successit, ingenti uir animo, qui ad propagandum imperium intentus, cura Pannoniæ Budæ fratri, unde oppido nomen delegata, ipse cum copijs in Galliam traiecit, Aurelianumq; obsedit. Inde cum Actio duce, qui adseuerat in societatem Theodericum Gothorum regem, tunc Galliæ Narbonensis partem tenentem, apud campos Catalunenses, collatis signis concurrens singulari clade adfectus est, in quo prælio Theodericus cecidit. Igitur tanto accepto incommodo se in Treccas recepit, ubi præfulem Lupum uirum sanctissimum obuium habuit: à quo oratione placatus reclusis portis recipitur. Rhemenes uerò, quod contra eum conspirauerant, deleuit, ubi Nicasium urbis præfulem cum Eutropia sorore qui religione incensi in oculis hostium manserunt, martyrio adfecit. Quos exitu consimili mox secuta est Vrsula, Britannia regis filia, unâ cum x. mil. uirginum, ab eodem in expugnatione Coloniae interfecta. Demum reuersus fratrem Budam, qui regnum occupauerat de medio sustulit. Post aliquot deinde annos rursus redintegratis uiribus, itinere per Illyricum facto Aquileiam triennio obsedit, ubi per ciconiam cum pullis è ciuitate migrantem deprehendit magnam esse intus famem, quapropter instando uicit, eamque ab solo diruit. Post hæc alias Padi terras depopulatus ad Mintium castra posuit, ubi à Leone primo pontifice eò profecto sola oratione delinitus, cum pace discessit, ducta in matrimonium Honoria Honorij principis filia, cuius nuptias dum reuersus in Pannoniam celebrat, uino grauis ac luxuria è sanguine è naribus obrupta uena defluente extinctus est. Post eius mortem filijs quos ad l. x. dicunt fuisse de principatu contendentes, res est ad duos deducta, Chabam & Adalarium. Chabas tandem cum reliquis fratribus prælio uictus, Constantinopolim aufugit. Pars eius exercitus cum duce profugum sequi nolet inter Iazyges, ubi nunc Transyluani constitere, ac propter Hunnorum odium gentis, sese uicinis infensos ani-

Matthias rex

Hunnorum gens

Attila rex

Buda oppidum

Lupus præful Treccensis

Nicasius præful Vrsula

Aquileia

Honoria Honorij filia

Chabas Adalarium

aduertentes, Zetel cognominauerunt, qui Latine Siculi dicuntur. Hi in hodiernum usque diem perseuerant suis tantum utentes legibus, ore truculentiores quam Ungari, tum barba & capillis promissis terribiliores. Hac igitur Attilæ successione annis ferè cccc. in Pannonia regnarunt, Deinde anno salutis ferè dccxliiii. à morte Attilæ ccc. imperatore Constantino v. sedente Zacharia pontifice, Hunnorum alia manus finibus egressa contra consanguineos suos in extrema Pannonia bellum mouit apud locum qui Herdel appellatur, septem ducibus exercitu partito. Quorum primus Herpad ad Albam castrametatus, hostium duce Zuataplugo interfecto, Pannoniam uictor obtinuit, inde post annos vi. uicinos infestare cœpere. Carniam, Stiriam, Carinthiam (quibus populis Gregorius patriarcha Aquileiensis tunc potens auxilio fuit) tentauerunt. Deinde in Bulgaros aliquot factis excursionibus, in Italiam anno ferè dccccix. cum xvi. armatorum millibus traiecere, Paduam igni ferroq; diruerunt: quibus Berengarius primus eius nominis ad Forumiulij occurrens primo quidem superatur, mox per Venetiam debacchantes adortus compulsi annui scedere stipendij ad sedes proprias remeare: qui paulo post promissis minimè stantes sollicitati ab Albergio Hetruriae comite contra Romanos, iterum duce Toxone auo diui Stephani, reuersi: primum contra foedus Hetruscos adortus, captisq; multis mortalibus post aliquot annos eodem terrore repetentes, si quid erat reliquum asportauerunt. Quos Berengarius secundus imperator magna ui pecuniæ placatos remigrare compulsi. Toxonem Geuca filius successit diui Stephani pater. Stephanus rex primus diui Henrici imperatoris opera, cuius neptem in matrimonium duxerat, Christianus simul & rex factus, iuuante quoque diuo Adalberto præfule Pragensi à quo baptisma suscepit, sanctitate ac miraculis claruit: nec tamen ab armis remotus, quippe qui plurimas ex hostibus præsertim infidelibus, uictorias retulit: & Keam duce Bulgarorum in prælio interfecit. Inde gazam multa redacta, ex cuius manubijs basilica Albergalis ab eo extructa, muneribusq; ornata. Filium Emericum duce, sanctitate & ipsum præditum amisit. Hic à teneris annis ætulam suam deo uouit, supplicijs ieiunijsq; intentus, præterea uini ac Veneris expers florente ætate decesserat, Cuius mœore obitus pater in ualeitudinem incidit pedum, unde extinctus est, quum regnauit annos xxxi. sepultus in eadē Albergalis, ab eo, uti supra dixi constituta. Vazulem patruelem suum instituit heredem, quem antequam decesseret Keilla regina eius coniunx comprehensum exoculauit: Petrumq; consanguineum suum instituit. Petrus igitur diui Stephani ex sorore nepos, patrem habuit Gulielmum diui Sigismundi Burgundiae regis ex fratre nepotem: qui Sigismundo interfecto Venetias aufugit: ubi ducta in matrimonium imperatoris sorore Gertrudi, filiam suscepit Keillam reginam. Defuncta Gertrudi, sororem diui Stephani duxit: ex qua hunc Petrum suscepit: qui ob libidinem & seuitiam, & præsertim quod homo Germanus, quæ natio est odio Pannonijs, triennio postquam regnauit pulsus est, successit Aba rege: ac ad Henricum imperatorem in Bauariam confugiens, dum belli uires redintegrare molitur, Pannoniorum arma contra se excitauit, qui Bauariam omnem depopulati sunt. Aba nihilo melior Petro Canadini quadragesimæ tempore omnem nobilitatem in consilio uocata necauit: multum reclamante Gerardo, eius urbis præfule sanctissimo. Quare Pannonij aduerso auxilio Abam fugant: Petrum exulem restituerunt: Christi religionem delere contendunt, præsulibusq; ciuitatum ad unum omnibus necatis, inter quos fuit Gerardus ipse clarus

Zetel, qui Siculi.

Hunnorum manus Herdel Herpad dux

Carnia Stiria Carinthia

Dux Toxon

Geuca Toxonis filius S. Stephani primus rex Christianus

Diuus Emericus.

Vazal

Keilla Petrus rex

Aba rex

Gerardus præful Canadensis inartyr

Bela

Quinque ecclesiarum urbis origo Andreas rex Tibiscus

Tibiscus flu.

Bela rex

Salomon rex

Geisa

clarus miraculis ac sanctitate. Boni igitur omnes successione facta, Endram, Leuentham, & Belam, filios Vasualis patrueles Stephani regis, quem diximus à regina exoculatum, in Polonia exulantes statim reuocant. Ex his Endra, Petrum cum manu Teutonorum in austrum confugientem, in itinere adortus cepit, oculisq; orbauit: qui post paulo decessit anno 111. quàm ad regnum restitutus fuerat: sepultusq; apud Quinque ecclesias, quam urbem ipse construxerat, ac principi apostolorum dicauerat. Andreas, qui & Endra prius dicebatur, anno m x l v i i. apud Albam accepto diademate, initio regni nihil habuit potius quàm desertam ac paulatim destitutam Christi religionem populis restituere, ac cogere ad ea seruanda, quæ diuus Stephanus sancte præceperat. Constituto imperio ac mortuo fratre Leuentha, tertium fratrem Belam regni consortem ac ducem fecit: regis Ruthenorum filiam in matrimonium duxit, ex qua Salomonem & Dauid genuit. Bela uerò Geysam & Ladislaum. Henricus interim imperator Petrum regem, quem interfecerant ulturus, fines Pannoniorum cum exercitu ingreditur, sed paulo post conditio conubij pacem fecit: Salomoni regis filio Sophia filia collocata, nuptiæ apud Mornam fluium celebratæ. Post hæc Andreas cupidus gloria, Salomonem tunc puerum quinquennem diademate iussit redimiri, excusatione quod nouum exemplum causa pacis populorum introduxisset, cum præsertim fratrem tunc Belam suspectum haberet: quem cum nullo pacto placare posset, tollere de medio constituit. At ille ad Miscom Poloniæ ducem socerum suum confugit. Andreas item filium Salomonem ad socerum eius imp. misit. Igitur Bela Polonorum copijs instructus apud amnem Tibiscum, qui hodie à Barbaris Tissa appellatur, cum Andrea concurrens prælio fit superior, Andreas in Germaniam fugit: sed ad portus Musini captus atque interfectus est, sepultus in cœnobio S. Amani, quod ipse construxerat: regnauit an. x i i. Bela regno per fratris cædem potitus, bonus alioquin princeps habitus, populos à multis uectigalibus immunes fecit: primus Byzantios nummos argenteamq; monetam percussit: mercatum die Saturni communem instituit. Decessit lapsus equo fractusq; membra post annos regni tris, sepultus in cœnobio S. Seruatoris ab eo constituto. Huius quoque illud sancte factum commemorandum, quod Pannonijs petentibus iterum à fide desciscere, & cædem facere præfulem, respondit se tempus ad deliberandum uelle: interim multos eis sceleris auctores interfici iussit. Decessit superstitibus Geisa & Ladislaos filijs. Salomon, quem diximus apud socerum Henricum imperatorem exulare, è uestigio Bela extincto, soceri armis in regnum restituitur. At Geisa Bela filius qui in Poloniam confugerat, comparata Polonorum manu aduersus eum profectus, apud Monsum castrum munitissimum in armis constitit: donec per pacificatores concordia inter eos inita, Geisa, & Ladislaus duces in Pannonia remansere. Post hæc Salomon Hunnos, ingenti multitudine Pannoniæ fines ingressos fudit, fugauitq; anno regni eius x i i i. Tertium deinde molitur bellum periculosissimum contra Græcos Bulgarosq;, qui Zana fluium traiecerant, quos aduersus proficiscens in Albam Bulgaricam locum munitissimum se recipere cœgit. Salomon oppidum obsidione trimestri circumdat, illi auxilio Saracenos, quos Bessos uocant, aduersum: his Pannonius uenientibus, cum armis occurrit: eisq; ad unum omnibus coram trucidatis, spem defensionis oppidanis adimit: tertio tandem mense uirgo captiua. Pannonia oppidum incendens causa fuit belli finis, unde præda ingens domum relata: cuius cupiditas discordiam rursus inter regem & fratres duces excitauit: itaq; se ad arma

accingunt. Rex Germanorum, illi Polonorum auxilijs instructi descendunt in campos Vacie, ubi sylua erat tunc inaccessible, soli tantum eremite cuidam sancto Vacz nomine frequentata: unde Geisa postea rex ex illo urbi nomen indidit, templo etiam maiore constituto. Igitur primum duces hic armis decernere statuunt. Alacer inter alios Ladislaus, angelorum uti fertur ac diuinitatis instinctu fratrem bono esse animo adhortatur: inito prælio duces superiores sunt tanta cæde, ut uires illius regni quodammodo exhaustæ fuerint. Rex ad Conson, & Poson castra sese ex clade recepit, ubi gazam ac familiam condiderat: uenientem mater increpuit, arguitq; inscitie rei militaris, ex quo indignatus ille uix ab ea manus abstinuit. A Ladislaos tandem apud Posonem obsessus, in singulare cum eo certamen uenit: in quo, ut dicunt, territus diuini quasi oris aspectu hosti concessit. Post hæc uictoriam Geisa adsumpto sceptro, triennio regnauit. Quo extincto, Salomon indulgentia Ladislaos iterum restitutus, dum in Bulgaros & Græcos mouet, ac Danubium cum exercitu traicere maturat, ab imperatore Constantinopolitano fugatus, in quoddam castrum citra Danubium se recepit: in quo obsessus & cum paucis relictus, clam in desertum locum alia re simulata secessit, ubi præterita facta, perpetua pensauit abstinentia: sepultus est apud Polam Ibraie ciuitatem. Ladislaus uir sanctus ea modestia fuit, ut superatum ab se inimicum iterum regnare permiserit: quin si per proceres licuisset, qui eum ad rem suscipiendam magnis precibus compellebant, regnum in perpetuum recusasset, tantum ducis nomine contentus, præter uite sanctitatem, qua emicuit, etiam bello præclarus. Hunnos iterum traiecto Tibisco in Transyluaniam irruentes acri prælio superauit: Rhutenos item, qui olim Roxolani dicebantur, in fines ingressos fortiter restitendo compulsi pacem sponte petentes ad proprias sedes remigrare. Polonos infestos coercuit oppido Cracouia tribus mensibus obfesso, quod ad deditionem compulsi opinione castrensis copie stratagemate deceptum, quum Ladislaus montes farina integri iussisset. Inde agros Boemorum depopulatus est, quod propinquum eius Conradum, imperatoris Othonis filium eiecissent. Aduersus ad expeditionem Hierosolymitanam alacri se animo accingebat, si per mortem licuisset. extinctus est anno sal. millesimo nonagesimo quinto, tertio calendæ Augusti, regni uerò decimonono, nullis relictis filijs. Sepultus Varadimi in cœnobio diuæ genitricis ab eo constructo. Nam & basilicam Varadinensem fundauit, ac locum ciuitatis Varad appellauit, apud parochos castri Bior prope fluium Keures. Erat enim Varad eremita sanctissimus, qui in eodē loco agebat, ubi tunc sylua ingens fuerat, dicitur diuus Ladislaus quum sine legitimo decederet hærede, regnum diuæ genitrici reliquisse: quapropter eius imaginem posteri in nummo: ex altera uerò parte regis percusserunt. Colomanus Geisæ filius patruo Ladislaos successit antea præful Varadinensis ab eo constitutus, sed suis omnibus superstes apostolica indulgentia reginam à patruo relictam ducere permisissus, ut unâ & regno & proli consulere. Horas tamen canonicas semper obiuit. Cum Rhutenis bella gessit. Dalmatiæ regnum, Petro eorum rege montem Hadrium hostiliter traicente in prælio interfecto, Pannoniæ regno adiecit: classem uti cum Venetis conuenerat ad Aquileiæ expugnationem misit, quæ postea ab imperatore capta fuit. Improbodicitur ore fuisse, luscus, claudus, gibbosus, lingua blesus, omnia denique Ladislaos dissimilis. Initio quidem regni peregrinos ad expeditionem Hierosolymitanam illac iter habentes prohibuit, incommodoq; adfecit: his addidit parricidii Almo fratris luminibus ademptis. Hic enim quum basilicam

Vacz eremita Vacienfis urbis origo

S. Ladislaus cum fratre prælio congredditur

Diuus Ladislaus

Contra Hunnos

Stratagema S. Ladislaos

Varadinensis ciuitas unde

Colomanus præful Varadinensis rex

Demefienfe templum Demefienfem conftituit, regem in ea confecranda ad-
cerfuerat, ubi proditiōnis apud eum inſimulatus, ac interfi-
ci iuſſus, ad aram confugit, à qua nullis uiribus diuino mi-
raculo axelli potuit, inde poſtea ad imperatorem ſe recepit,
ubi & diem obiit. Colomanus uerò deceſit anno ſalutis
M C X I I I. regni x x v. ſepultus apud Albam Step-
hanus I I. et Ladislaus filijs ſuperſtitibus. Stephanus I I. regnauit an.
x v I I I. ſepultus Varadini, monachi habitum iamiam mori-
turus accepit, perpetuam cum Comanis pacem habuit, inui-
tis Pannonijs, quibus maxime inuiſi fuerant. Erat & hæc
gens Scythica quæ prope Polonos confederat, non procul à
Tartaris, quæ regnum continuo inſtebat. Bela I I. Almi
illius quem exoculatum fuiſſe diximus filius, & ipſe quoque
cæcus ſeruabatur à Pannonijs in regnum, quod Stephanus
ſine prole deceſſiſſet. Duxit uxorem Helenam regis Seruie
filiam, ex qua Geiſam, Ladislaum, Stephanum, & Almu
ſuſcepit: mulier ſanè ingenio uirili, quæ coacta procerum
concilio de cæcitate illata uiro quæſtionem habuit, depre-
henſi criminis autores, ſtatimq; necati. Sed nec tumultus
ex alia parte deſuit principum Pannoniorum ei aduerſan-
tium, ac Borichum filium Colomani nothum ei obijcien-
tium. Iſ igitur coacta Polonorum & Rhuthenorum manu
multas ei turbas intulit, proſtremo uictus in prælio atque
interfectus eſt. Poſt hanc uictoriam Bela in regno confirma-
tus reliquo tempore otio, animoq; indulſit ad temulen-
tiam uſque, qua ſepe corruptus nihil dicitur petentibus uel
turpe negaſſe: regnauit annus: ſepultus apud albam M C
x x v I. Geiſa Belæ cæci filius natu maior rem ſuſcepit, qui
cum Germanis in Pannoniam irruentibus graue & peri-
culoſum geſit bellum, primo uictus: deinde uictor ad Lu-
dovicum Gallie regem legationem miſit, ut Boricus hoſtis
paternus ad quem ille confugerat dederetur: quod minime
impetravit, ne libertas regni uiolaretur. Mox ipſum
Ludovicum illac iter in expeditionem Hieroſolymitanam
habentē honorifice excepit, cumulatq; donis: Conrado ue-
rò imperatori minime debuit: qui paulò poſt eodem itinere
ad idem bellum proſciſcens Pannoniam, non religioſi, ſed
prædonis more ingreſſus fuerat: regnauit an. x x. ſepul-
tus apud Albam. Stephanus I I I. Geiſæ filius & hæres
omnium conſenſu, patruos habuit initio ex ſucceſſione reg-
num uſurpantes Ladislaum, deinde Stephanum Belæ I I.
filios qui breui tempore interiере. Regnauit annos x I. ſepul-
tus Strigonij, I I I I. nonas Martij, M C L x x I I I. Bela
I I I. Stephani filius, Geiſæ nepos, regnauit an. x x I I I. ſepul-
tus apud Albam: huius tantum memoratur in prædonis
furesq; acris animaduerſio. Emericus Belæ I I I. filius Con-
ſtantiam natam rege Aragonæ pactam habuit, quæ mox ui-
ro ſuperſtite apoſtolica indulgentia nupſit Frederico im-
peratori. regnauit an. v I I I. deceſit M C C. pridie calend.
Decembris. ſepultus apud Agriam urbem. Ladislaus Eme-
rici filius menſes v I. dies v. ſepultus apud Albam. An-
dreas cognomento Hieroſolymitanus, filius Belæ I I I. Eme-
rici frater poſt Ladislaum ex fratre nepotem ſucceſſit: ini-
tio regni, iuſſu pontificis, uotum olim paternum de profe-
ctione Hieroſolymitana abſoluit, uti teſtatur Decretalis, li-
cet, de uoto & uoti redemptione. Paucis poſt menſibus redi-
it, de multis inde ſanctorum reliquijs aſportans, quas ad
hunc uſque diem in Pannonia uenerantur. Ex Getrudi uxore
Germana genuit Belam, Colomanum, Andream & di-
uam Eliſabetam: quam locauit duci Turingiæ Lantgra-
uio, qui in expeditione Hieroſolymitana extinctus eſt: cuius
uiru feſtum ob merita Hieroſolymis à Christianis ce-
lebratur. At uxoris geſta religioſe apud omnes notiſ-
ſima nationes. Andreas obiit anno ſalutis milleſimo C C
x x x v I. regni trigeſimo: ſepultus in cœnobio de Egnis.

Bela quartus Andree patris ſucceſſor, Tartarorum illam
nobilem cladem paſſus eſt: qui cum quingentis millibus ar-
matorum Pannoniam inuaſerunt anno M C C X L I. Hiſ
rex ad flumen quod Saium ipſi uocant apud Agriam ciui-
tatem occurrens, in prælio ſuperatur, in quo omnes Pan-
noniæ uires conſumptæ. Inde ad mare confugiens delituit
in Dalmatia, quò gazam ab initio, familiarq; miſerat. Ho-
ſtes igitur debacchati igni ferroq; late omnia uaſtarunt:
deinde Vaciam, poſtea Varadinum diripuerunt: in hoc etiam
ſeminas in templo claſas omnis cremauerunt. Ad poſtre-
mum Strigoniæ obſident, quò totius regni reliqua mul-
tudo cum bonis tanquam in arcem, quod citra Danu-
bium eſſet, ſe contulerat, turribusq; ac uallo ſe munierat.
Illi flumen glaciatum pedibus equisq; auſi traicere, oppi-
dum breui expugnauerunt, quum cæterorum facta cædes,
tum C C C. matronarum, quæ ſe primum miſericordiam
querentes obtulere. Triennio igitur hac ſeuitia uentes,
tandem fame coacti Pannoniam deſeruerunt. Bela in regiam
reuertens, poſt hæc duo bella geſit, alterum aduerſus Fre-
dericum Auriæ ducem in quo ipſe cecidit, alterum uerò
aduerſus Othocharum Boemiæ regem, in utroq; infeliciter
geſto ſuſus fugatusq; regnauit annos x x x v. ſepultus. Stri-
goniæ unà cum coniuge Maria filia imp. Conſtantinopo-
litani, ac filio ducis, cum hoc elogio. Dum licuit, tua dum ui-
guit rex Bela poteſtas, Fraus latuit: pax ſumma fuit: re-
gnauit honeſtas. Stephanus v. Belæ filius Othocharum Boe-
miæ regem cum auxilio Germanorum magnis uiribus ſi-
nes ingredientem apud fluuium Raſcam appellatum ſi-
gavit: præterea Bulgarios cum eorum rege, ac Buda oppido
expugnato ſuperauit: regnauit an. I I. ſepultus in inſula Bu-
denſi in æde diuæ genitricis. Ladislaus I I I I. Stephani filius,
cognomento Kiulaizlo, bellum cum Comanis geſit: duce
Oldamur apud lacum Hood. Prælio inito tandem uictor
deſceſit, cum imber aduerſo in hoſtem uento diuinitus ia-
ctaretur. Poſtea cum eis pace facta, eorum inſuper ſuperſti-
tione ſe contaminauit. Sed & erga uxorem Caroli regis ſi-
liam, non minus irreligioſe ſe habuit, pluribus ei pellicibus
inductis. Quare ad eum caſtigandum miſſus legatus à ſum-
mo pont. Philippus Firmanus qui quamuis parum in hoc
genere profecerit, barbas tamen quas ad eum uſque diem
promiſſas gerebant ponere, cultioremq; ſumere habitum eis
perſuaſit. Cæterum ſiue ob regis mores ſiue præterita, &
etiam in teſtina bella, hoc tempore res Pannonia magnope-
re inclinata uidebatur, eoq; deducta, ut rex ignobiliū equo-
rum biga tantum ueheretur, interq; cætera eius probra Co-
manorum amicitiam ſeruaret, à quibus demum iuſta ultio-
ne interfectus eſt: nonnulli à proceribus regni dicunt, nul-
la relicta prole. Andreas I I I. Andree Hieroſolymitani ne-
pos, cognomento Venetus, poſt Ladislaum rem ſuſcepit,
cuius proſapia ſic habet. Quum Andreas Hieroſolymita-
nus è peregrinatione rediret, in Italia ab Eſtenſium fami-
lia hoſpicio laute exceptus, marchionis filiam poſt primum
matrimonium duxit, quæ poſt mortem uiri in Italiam gra-
uida remigrans, paulò poſt filium Stephanum in domo pa-
terna peperit, quem Pannoniæ regem appellabant. Iſ quòd
in auum maternum conſpirafſet, Ferraria profuſus ad Ia-
cobum Aragonem in Hiſpaniam ſororis ſuæ uirum: deinde
rurſus in Italiam Rauennam, poſtremo Venetias uenit.
Ibiq; ducta uxore principis uiri filia, huc Andream ſuſcepit.
Qui poſtquam creuiſſet fretus quum propinquorum tum
Venetorum potentia, in Pannoniam Ladislai tempore cum
magna manu uenerat, paulòq; poſt Ladislao interfecto,
eius iuuante factione, ut diui Stephani genus ſucceſſit. Non
deſuere proceres qui pont. per nuncios ſollicitarent, ut
Carolus puer ad regnum mitteretur: cuius origo huius-
cemodi

Bela I I I I
Tartari
Elogium
Stephanus
Ladislaus
Quando Pa-
noni barbari
poſuerunt
Andreas I I I
Venetus
Ludouicus
Caroli regis
origo

cemodi eſt. Rex Stephanus v. Belæ I I I I. filius Mariam ex
ſe natam Carolo Tardo Caroli primi Siciliæ regis filio lo-
cauit, ex qua ille Carolum Martellum patrem huius Caroli
ſuſcepit. Igitur ea de cauſa miſſus unus & item alter legatus
in Pannoniam, rem tentauit: interea Andreas in pace mo-
ritur anno M C C C C I. ſepultus Buda in æde diui Ioannis.
Ladislaus ſiue Venceslaus, Venceslai Boemiæ regis filius,
à magna procerum parte lectus inualeſcente quotidie Car-
oli factione, ſeſe auxilio patris in Boemiam recepit: poſt
quem Otho Bauariæ dux à procerum concilio ſurrogatus,
breui & ipſe tempore à Carolanis expellitur. De hoc nar-
ratur, dum fugeret, diadema diui Stephani, quod in æno-
phoro cõditum metu inimicorum ſerebat, in itinere cecidiſ-
ſe, moxq; ab ijs qui id iuſi queſitum ierant, repertum in
uia fuiſſe. Hoc poſtea à Ladislao Vaiuoda unà cum Otho-
ne, dum illac iter haberet, interceptum eſt: ſed iuſſu le-
gati mox in coronando Carolo reſtitutum, cautum enim
fuerat ei nationi, ut nullum abſque illo regem admitterent.
Carolus igitur plures annos abſque regni poſſeſſione ne-
quicquam ſauiſſibus amicis, demum pulſis Ladislao &
Othone, iuuante quoque legato apoſtolico Gentile ordi-
nis Minorum obtinuit an. M C C C X. ſedente Clemente
I I I I. Tris ex ſucceſſione duxit uxores, Mariam Polo-
niæ regis, Beatricem Lucemburgenſem Henrici imperato-
ris filias, & Helizabetam. Ex hac ultima tris liberos ſuſ-
cepit, Ladislaum, Ludovicum, & Andream. Paſſus coniu-
rationem admodum magnam fertur cuiuſdam Feliciani, unius
procerum qui è ſeſe à Matthæo Palatino fuerat educus.
Iſ calendis Maij regem cum tota familia in regia pran-
dentem naſtus, clam propinquans ſtriſto gladio petiit, pri-
mumq; dextræ uulnus inſiſit, ac reginæ ſanctæ mulieris
manum obijcients quatuor concidit digitos. Tumultu ſta-
tim excitato à circumſtantibus trucidatur, & in totam eius
familiam ſeuitum. Carolus deinde in Italia mari aduectus,
Andream filium Septennem ad eius patruſem Robertum
Siciliæ regem, qui cum petierat, duxit: cui poſtea Ioan-
nam neptem locauit. Redeuntem breui poſt tempore ad-
ierunt Ioannes Boemiæ cum Carolo filio, & Poloniae,
reges ad renouandum cum eo ſœdus: in quibus excipien-
dis multorum dierum pompa ac ſumptus prædicantur.
Paucis inde poſt annis Locka dux Ruthenorum ad in-
eundam ſocietatem: poſtremo Cazimirus eius ſororius, qui
Ludovicum Caroli filium tunc puerum, quod ipſe ſine li-
beris eſſet in Poloniae regnum adoptauit. Ipſe uerò bel-
lum unum contra Valachos duce Bazarad Vaiuoda re-
bellantes, idq; infeliciter geſit. Apud Vicegradum commo-
rari ſolebat: laborabat ſepe ex pedibus. Deceſit anno re-
gni x x x I I. ſepultus apud Albam in æde diuæ genitri-
cis: quam tempore ſuo flagrantem, ſaluſ diuorum reli-
quijs, ac in turri quadam locatis, reſtituerat. Ea ſerè tem-
peſtate magna uis locuſtarum omnes eas regiones inuaſe-
rat. Ludouicus anno M C C C X L I I I. uiuente patre Caro-
lo duodeuiginti natus annos regnum iniit: primum bel-
lum aduerſus Saxones qui Tranſyluaniam inſtebant fe-
liciter geſit. Alexandrum Vaiuodam, qui & Valachis
& patri Carolo ſemper hoſtis fuerat, ultro ſe dederunt ha-
bit. Tartaros, Trãſyluanos, Siculos inſtebant per Andream
Loezk Vaiuodam Alexandri filium repreſit. Gregorium
Curiaci & Viliptium Croatiae principes, qui Crociam
unà cum magna parte Dalmatiæ ad defectionem ſollicitaue-
rant, cum exercitu ad Byheg oppidum caſtrametatus ante
illum prælium obtemperare compulſit. Gregorium iterum
rebellantem per legatum compeſcuit: cum Venetis parum
felicitate dimicauit. Iaderem enim oppidum olim Pannoniæ
unà cum copijs amiſit, oppidanorū ingenti facta cæde. In-

tereâ cum Andreas frater in Italia apud Aduerſam ciui-
tatem reginæ Ioannæ coniugis dolo de medio ſublatus eſ-
ſet: Ludouicus rex cum exercitu ualido in Italiam ad ulci-
ſcendam iniuriam properauit: cuius aduentu Ioanna unà
cum Ludouico uiro principe Tarentino, qui ſe regem Sici-
liæ uocabat, trans Alpes in prouinciam tribus triremibus
aufugit. Ludouicus Neapoli potitus omnes noxios mulcta-
uit, regemq; ex illo ſe Siciliæ ac Hieruſalem appellauit: an-
no inſequentem demum remigrans Stephano Laczk filio Vai-
uodæ & Volfrado Teutonico regni Neapolitani curam de-
legauit, qui rebelles plurimos bello uictos ſecuri percufſe-
runt. Mox Vernerium ducem à Ioanna & Ludouico con-
tra eum miſſum cum quingentis militibus Conechium cepit.
Deinde Ioanna ipſa cum uiro Ludouico magno inſtructa
exercitu ueniente, Ludouicus certior factus conſeſſim ite-
rum in Italiam traiecit: Bariog; & Canuſio ac Aduerſa tri-
bus menſibus expugnatis, res paulum intermiſſa eſt, quod
annus inſtebat iubilei. Quare Romam religionis gratia iter
conuertens à Bonifacio I X. magnifice in palatio exceptus
eſt: quotidie Veronicam uiſere uoluit, quatuor aureorum
millia aræ principis apoſtolorum obtulit. Paucis poſt die-
bus domum reuertit, præfecto rebus Italicis Andream Vaiuo-
da relicto: ipſe Verona in itinere exolutis ſtipendijs exerci-
tum dimiſit. Deinde ab Innocentio V I I. per legatum iuſ-
ſus regnum Neapolitanum in eius arbitrio uti contentio-
ſum dimittere, obtemperauit: inſuper & proceres quos ob-
ſides ſecum duxerat, miſſos fecit. Poſt hæc, contra Vene-
tos quòd oram Dalmatiæ ei abſtulſſent, bellum proſequi-
tur. Quamobrem tertio profectus in Italia Tauriſum, mul-
taq; eorum oppida partim ui partim deditione accepit: Ia-
derem recuperauit. Demum pace facta ac oppidis quæ Ve-
netorum prius fuerant reſtitutis, ſub conditione nequis ſub-
ditus pleſteretur, in Pannoniam redijt. Veneti nihilominus
poſtea & ſubditos, & Marinum ducem cum nonnullis qui
regi adhaſerant, capite multauerunt. Tauriſini item con-
tra ſœdus ſeſe multatos adſpicientes Leo poldo Auriæ
duci Lud. propinquo ſe deditere, quos ille rurſus Francisco
Carrario dedit, concordia inter eos ineunda gratia. Poſt
hæc mortuo Cazimiro auunculo iure hæreditario Ludo. Po-
loniæ regnum accepit, rebelles ubiq; coercuit: cum Roxo-
lanis, Lituanijs, Valachis, Bulgarijs, proſpere pugnauit. Ro-
mano Pontifici Gregorio, Innocentio, Bonifacio, auxilia mi-
ſit. Iudæos ex toto regno expulſit, cœnobio complura ex-
ſtruxit, ſancti Pauli primi eremita oſſa è Venetijs abducta,
iuxta Budam in monte collocauit, monachos augendo, quos
iam Carolus pater introduxerat. Eius tempore & item per-
ſuaſione Comani facti Christiani. Patrem quoque Boſnen-
ſium ſecta per Peregrinum Praſulem eorum ab errore de-
pulſi. Ex Helizabeta Stephani Bani filia tris tantum filias ſuſ-
cepit, Catharinam, Mariam, Aduigam, è quibus Mariam
Sigifmundo Brandeburgenſi locauit, quem generum ſibi
ac regno adoptauit. Extinctus eſt anno regni x L. Salu-
tis M. C. C. C. L. X. X. I I. ſepultus apud Albam. Vir fuit
animo ingenti circa diſciplinam militarem, quam ſtudioſiſ-
ſime coluit, munera militis ſepe obeundo. In Italia in Canu-
ſiæ expugnatione primus murum aſcendens, lapidis icu
in uallum deiectus diu ſemianimis iacuit, deinde in obſi-
dione Aduerſæ iaculo alterum pedem uulneratus admodum
elanguit. Helizabeta eius mater poſt mortem Caroli uiri
Romã uenit, partim religionis cauſa, partim ut Andreas fi-
lius uir Ioannæ, Siciliæ regno reſtitueretur, quam rē fruſtra
ſepe abſens cum Pontifice tenuit. Excepta honorifice
Veronicam bis, ſcalam aſcendendo, uiſere propius uoluit.
Inde Neapolim profecta eſt, ubi reginæ Ioannæ nurus
delicijs ac ſuſtudio offeſa, cito diſceſſit. Maria inter Panno-
niæ re-

Ludouicus in
Italiam
Venerius
Comani Chri-
ſtiani facti
Patrem
Maria regina

Carolus Par
uus

Sigismundus

Iacobus Picés

nia reges conscribitur, ultima proles diui Stephani, patre adhuc uino regina facta est, aduerso uiro Sigismundo celebrandis nuptijs: pars tamen procerum stirpem uirilem diui Stephani requirens euocauit Carolum cognomento Paruum, filium Andreæ olim dolo Ioanne interfecti, qui Carolus regnum Neapolitanum iam fuerat adsecutus. In hunc igitur uenientem extemplo et Maria et mater eius Helisabeta coniuuauerunt. Aduersusque specie consilij à Palatino comite uulneratus, unde paulò post obiit, diuq; inhumatus iacuit, quod interdicitus olim sacris à Pontifice fuerat, ob negatum regni Siciliae censum. Vltor ei non defuit Ioannes Horuath Banus, qui fontes illac iter secure faciētes adortus cū aliquot militibus cepit, Palatino comite prius necato, mox regina Helisabeta prima mali causa in Danubium proiecta: Mariam uerò usq; ad aduentum sponsi Sigismundi in Pannoniam referuatam promissa demum impunitate diuisit. Illa igitur apud Albam uiri nuptijs celebratis breui post tempore moritur. In his tumultibus ferè triennio regnum post Ludouici mortem agitur. Sigismundus Caroli I. Romani Imperatoris filius natione Boemus annos ferè L. regnauit, uir cū liberalitate tum animi magnitudine clarus, maiestate insuper corporis uenerabilis, bello tantum infelix, sæpe à Turcis et Boemis in acie fugatus. Mariæ uxoris, itemq; socrus ac Comitum Palatini iniuriam ante omnia capto Ioanne, quæ supra memorauimus, ac trucidato, est ultus. Post hæc proceres x x x i i. Pannonios necari iussit, ob quam rem ipse postea captus ac traditus uiduæ cuius maritum interfecerat, eloquentia et blanda persuasione effecit, ut ab ea dimitteretur. Maria coniuge amissa Barbaram duxit ex Comitibus Cilicie, cuius ope regnum recuperauit, et uiduæ filijs gratus fuit. Multa ipsius egregia in religionem commemorantur. Pontificatum in tris partes diuisum apud Constantiam ad unum redegit, aditis ea de causa quaquaeris per orbem prouincijs. Prusiam, quam Poloniae rex militibus Teutonorum per uim ademerat, restitui iussit. Vitoldum ex duce regem Lituaniæ fecit. Cum Venetis duce Pippone Florentino grauius bella gessit: Venceslaum Boemiæ regem fratremq; suum, quod regno præesse nesciret, coniecit in uincula, quamuis negligenter custoditum, magno reipublicæ damno quidam Boemi liberauerunt. Boemia post multos labores potitur. Marchiam Brandenburgensem Frederico Burgrapho Nuringurgensi dono dedit. In Italiam demum sedente Eugenio I I I. atq; inuito traiecit, resistētibus etiam per Nicolaum Tollentinatam Florentinis. Arnun fluium transmisit adiuuante Antonio Pontadera, et per agrum Volaterranum iter faciens, sex mensibus Senis substitit, ubi frustra cum Florentinis pace tentata abiit Romam, ibiq; de more diademate suscepto è Basilica Petri euestigio in Lateranum contendit, Eugenio usque ad pontem prosequente. Inde in Germaniam reuertens Mantuæ à Ioanne Francisco Gonzaga magno sumptu exceptus, propinquam suam Barbaram Ludouico filio in matrimonium dedit, Marchionemq; Mantuæ primum creauit. Vbi domum peruenit, nihil potius habuit quam concilium Basiliense sollicitare: uerum breui post tempore moritur apud Morauiam sine liberis, relicto regnorum successore Alberto Austriae duce genero suo, ac deinde imperatore. Post eius mortem quasi mctu liber Eugeniū concilium Ferrariæ celebrari iussit. Item in Pannonia Budæ excitatus in causa fuit Teutonicus quidam clam interfectus, ex quo inter utraq; nationem coorta contentio, uentumq; ad arma: quæ Iacobus Picens ordinis Minorum uir sanctus qui tunc fortè aderat, sublato ac circumducto crucis uexillo, uociferando sedare frustra conatus, paulò post in ædem Sancti Ioannis unde exierat se recepit. Ea ferè tempestate rustici ser-

uicq; ducibus Antonio et Martino diuersis et locis et temporibus bellum contra regem Pannoniæ excitauere: alter in Transilvania: Alter Martinus in terra Nyr et Zamoskenz, regesq; sese appellabant: magnam stragem quaquaeris uidentes. Quibus tandem à regi proceribus bello sublatis ea pestis contigit. Albertus Austriae dux regnis Pannoniæ, Boemiæq; paulò post et Imperatoris nomini successit. Boemos rebelles Morauiosq; bello domuit: Polonos ultra regni fines uagantes coercuit: contra Turcas profectus, ut Sinderoniam Rasciæ ciuitatem ab eis obsessam tutaretur, prius anisit quam ad locum perueniret. Dum Austriam repetit, in itinere apud locum, qui Villa longa appellatur, dysenteriae morbo decessit, postquam biennio imperasset: relicta uxore Helisabeta prægnante, quæ postea Ladislaui peperit. Vladislaus Poloniae rex post mortem Alberti à Pannonijs ad regnum ac matrimonium uiduæ est aduersus: quem illa grauate quidem accepit. Quumq; interea Ladislaum posthumum pareret, eum cuius nondum nuptias celebrauerat, recusauit. Hinc graue bellum inter eos postea exortum: ad quod componendum missus Iulianus Caesarinus legatus. Mater igitur, ut filius statim diademate redimeretur apud Albam operâ dedit. Quo peracto unâ cum proceribus ad Vicegradi arcem properauit. Hoc enim oppidum iuxta Danubium est alto in loco situm: quo condi diama diui Stephani solebat. Huc ueniens regina proceres fallendo adulterinam ac similem reposuit, ueram secum, cum puero ad Imperatorem Fredericum I I I. confugiens unâ cum filio paruo cuius ille propinquus erat, eius fidei tradidit ut sicq; ac pupillum tueretur. Mortua Helisabeta Pannonij statim ad Vladislaum ipsum defecere: qui cum primum diadematis solennia obire uoluissent, muliebrem fallaciam deprehēderunt. Quapropter necesse fuit reliquijs ipsius Stephani loco diadematis uti. Percrebruit enim apud eos uetus religio, ut nullus absq; illius diademate rex rite factus uideatur. Vladislaus inuito regno ante omnia expeditionem in Amurathem Turcam apud Varnam sumpsit, unâ cum Iuliano legato supradicto: ubi uterq; occubuit cum uix toto triennio regnasset. de quo bello cum inter Sarmatas Turcarum mentionem feci, satis dixi. LADISLAUS puer Vladislauo rege extincto à Pannonijs proceribus omnium suffragio comprobatur: apud patrum Fredericum usque ad annum x i i. mansit, quamuis à subditis frustra per legatos sæpe repetitus: tandem quum Fredericus ex urbe Roma cum puero rediret, obsessus apud Nouam ciuitatem ab Australibus, uir puerum reddere coactus est: nequicquam Imperatoris partes iuuare conantibus, et Nicolao Cusa Legato à Nicolao missis, et Aenea Piccolomineo Imperatoris oratore. Receptum proceres extemplo Vlrico Cilicie Comiti, eius auunculo, in fidem ac tutelam tradidere. Durante etate pupillari, tres uiri eius regna administrarunt: Ioannes Hunadis Pannoniam: Georgius Pogebrius Boemiæ: Vlricus Austriam. His itaque rectoribus fultus regna obibat. Quumq; in expeditione ea contra Turcas apud Albam interesset, territus inde specie uenationis in Austriam secessit: bello deinde feliciter gesto, cum reuertens in Pannoniam illac iter haberet, oppidum ingressus, ut recentem uictoriam letus contempleretur: Vlricus eius tutor in consilium interuenit aduersus à Ladislauo Ioannis Hunadis filio incautus trucidatur. Rex uerò Ladislaum deinde excusantem se non contra regem, sed tyrannum hæc fecisse, æquo animo audiuit: iramq; dissimulauit, donec illum sponte secum inter comites Budam duxit: ibiq; paucis post diebus unâ cum cæteris fratribus captus ipse securi percutitur. Matthiam minorem natu secum in Austriam duxit, custodiēq; tradidit. Inde in Boemiâ profectus celebraturus nuptias filie Caroli Fræ-

Bellum civile
contra regem
Pannoniæ

Albertus

Vladislaus

Nic. Cusa

Vlricus Cili
Comes
Io. Hunadis
Georgius Pogebrius

corum

Math. rex

Beatrix Mat
thiæ uxor

corum regis: in medio rerum apparatu atque gaudio paucis post diebus non absq; ueneni suspicione mortem obiit, annuum agens duodeuigesimalium, magno fragilitatis humane indicio. Facie fuit decora, heroum fronte, rosea ceruice, crispantibus et oblongis more patrio crinibus. MATTHIAS, Ioannis Hunadis siue Vaiuodæ filius, opera Georgij Pogebrius confectum post mortem regis ex Austria custodia liberatus ac in Boemiam ductus, à procerum senatu apud Festem coacto Rex declaratur: Michaële Zilagi eius auunculo, et armis, et eloquentia instante, ac merita patris commemorante. Igitur hic uarietatem fortune uicesq; humanas adspicere licet. Duorum pari etate adolescentium, alterū dominū et in summa rerū felicitate: alterum seruum et captiuum, tam breui tempore hunc simul crescere, illum penitus occidere. Matthias itaq; inuito regno, cum Frederico Imperatore, qui diadema Stephani tenebat, ac pro iure suo Pannoniæ regnum sibi uendicabat, sex annos bellum gessit. Cum eoq; tandem conuenit, ut rex donec uiueret esset, hæredem uerò nullum instituire posset: diadema his conditionibus redditum, solenniaq; de more obita. Conuersus ad bella Turcarum regem Maunethum ab obsidione Iayzeze Rasciæ armis remouit. Transiluanos post Ladislaui mortem rebellantes compefcuit. Traiectisq; Alpibus Mondauiam, Valachiam, superato Stephano Vaiuoda relatisq; plurimis signis ad officium reduxit. Septem migitur annos contra hereticos Boemos dimicauit. Post mortem Georgij rex Boemiæ electus fuerat. Non desuere tamen ei domestici inimici Strigoniensis et Quinquecelsiensis Præsules, ex humili loco eius liberalitate prouecti, qui Cazimirum Cazimiri regis Poloniae filium clam sollicitabant, eiq; oppidum Nitrense tradiderant. Quod Matthias simul cum Cazimiro expugnauit, sed in Poloniam, sese ulturus, bellum mouens ad Vratislauriam statina habuit, quo paucis post diebus Cazimirus pater ad colloquium in castra cum Matthia descendit, unde utriusque cum concordia discessum. Post hæc castrum Turcanum Sabacz ad ripam Sauri fluminis media bruma expugnauit. In ciuitate Olomucensi conuentum habuit, ubi Vladislaus Poloniae regis filius cum multis mortalibus adfuit. Vxores duas omnino habuit, primam Georgij regis Boemiæ filiam, alteram Beatricem filiam Ferdinadi Siciliae regis. Quæ uero superstes sine prole legitima defuncto, instantibus Pannoniæ proceribus Vladislaum Cazimiri Poloniae regis in matrimonium simul et regnum aduersit, deinde quod hæc natio Italico generi sit maxime infesta, breui post tempore ab eo iam in regno confirmato abdicata Strigonia secessit, ut litis huius euentum sub Alexandro ab Vrbe expectaret: uicta tandem à potentia succubuit, ac in castra in patria reuertit. Vladislaus interea maiorum indolem referens, eos populos magna sapientia moderatur, tum nuper una cum Petro Siculo Card. Regino ac legato Turcas prælijs aliquot fugauit.

D A C I A.

ACIA, quam nunc Valachiam appellant, Pannonijs uicinam ac subditam, quam fecerit mutationem postea dicam, nunc quid in ea sit obseruatum antiquis breuiter referam. Dacos et Getas Strabo uicinos ponit, sed hos orientales ac uersus Pontum: Dacos Germaniam uersus et Istri fontes. Hos Dauos olim uocatos fuisse putat, ex quo Athenis Dauorum et Getarum nomina seruatorum. Getas ite Græci Thraces esse opinati sunt, ut idem est autor, qui quidem utrunque Istri latus incolabant, ut et Moesi, et Thraces sanè utriusque, à quibus Mysii sunt illi qui inter Lydos et Phrygas habitauerunt. Plin. autem Getas à Græcis, Dacos à

Mores Getarum

Zamolxis geta

Bœrebiſta

Dromoche te

Herodotus

Iulianus

Florus

Domitianus Traianus Decebalus

Tibificus

Iazyges

Valachia Transyluania Mondauia

Math. rex

Io. Coruinius

Rom. appellari dicit, eundem faciens populum. Possidonius ait Getas Moesos et eius tractus homines religioni deditos ab animalibus abstinere consueuisse, melle tantū et caseo ac lacte uesci, pluresq; etiam Thraces qui sine mulieribus agunt: propterea Homerus eas gentes à βίσις uocat, quasi sine uita, quod celebs uita dimidiata sit, ut et ipse de Protefilai domo alibi testatur, quā religionem à Zamolſi uiro inter Getas nato traxerūt. Hunc Pythagoræ discipulū ac seruum dicit fuisse, et ad Aegyptios cum eo penetrasse, eosq; ritus deinde in patria deduxisse, ex quo Getæ uti deum eum ueneratur. Regem ite habuere Bœrebiſtam uirū Græcum, qui fines Getarum traiecto Istro prorogauit, in Thraciam ingressus: et usq; in Macedoniam, et Illyricum penetrans magnos Romanorum exercitus superauit, fretus tantum augurio cuiusdam Cetei nomine magicæ dediti. Dromocheſtes alter rex eorum Lyſimachum uiuum qui contra eum exercitum duxerat, cepit. Deinde quāquam barbarus, clementia fretus dimisit. Herodotus eos partem Thraciæ putat esse, fortissimosq; Thracum simul et iustissimos, debellatosq; olim à Dario quando ex Asia in Thraciam traiecit. Ad eos quoq; Alexandrum quandoq; penetrasse, ac muneribus donatum cito reuertisse. Iulianus princeps scribit in quadam oratione, Getarum gentem fortissimam ob uirtutem, tum ob Zamolſim quem uenerantur; esse, cum non mori, sed migrare putent. Florus ait. Daci montibus inherens, quotienscumq; concretus gelu Danubius uinxerat ripas, discurrere solebant et uicina populari. Visum est Cesari Augusto gentem aditu difficillimam submouere. Misso igitur Lentulo ultra ulteriorem repulit ripam: citra, præſidia constituit: sic tunc Dacia sumnota atq; dilata est. Hæc ille. De Dacis et Cattis primus Domitianus duplicem triumphum egit: At Traianus princeps, ut autor est Rufus, penitus eam gentem in potestatem redegit, qui traiecto Danubio et uicto Decebalo rege Daciam trans Danubium in solo barbarico prouinciam fecit, quæ in circuiitu habet decies centena millia pass. Sed sub Galieno principe amissa, et per Aurelianus tranſlatis è Roma. colonis, duæ Daciæ in regionibus Mœſiæ et Dardaniæ factæ sunt: hæc Rufus. Mediam Daciæ regionem Tibificus abluit in Danubium profluens, à Barbaris nunc Tiffa appellatus, è monte profluens Carpato Ptolemæo, unde etiam Viſtula: sed hic in mare Germanicum, ille in Pontum exit. Idem mois paulo ulterius Peuca dicitur, unde Tyra et Axiaces etiam fluunt. Sub Carpato Iazyges sunt, quos Transiluanos esse diximus: ubi septem castra. Dicuntur autem Metanastæ, quod ex his qui in Dacia sunt huc migrarunt. Ultra Tyram inferior Mœſia est, nunc Mondauia. Inter Dacas Ptolemæus Cistobocos ponit, quos Marcellinus Cistobocos uocat: eosq; in Europæa ponit Sarmatia, Capitolinus item. Cæterum usque ad Tyram solitudo maxima Straboni; Vergilius item deserta Getarum dicit. Nunc uerò (ut dixi) tota regio Valachia appellatur in duas diuisa partes. Prima Montana dicitur continua Metanastis: nunc Transyluanis inter Danubium et Carpatum montem: altera cui Mondauia nomen est à flumine appellata. Antiquitus inferioris Mœſiæ pars erat, protenditurq; inter Istrum et Tyram usque in Pontum. In his hodie regionibus, eo quod Romanos, ut dixi, accepere colonos, pleraque uocabula loquuntur lingua semitalica, argumento est nomen. Valachiam enim appellant, quod Valach italicum, lingua ipsorum dicitur. Ex hac Matthias rex Pannoniæ nostra etate se genus habuisse iactabat è Coruina Romanorum gente, quam ob rem Coruum pro signo habuit: cuius adhuc filius nothus Ioannes Coruinus patrijs uirtutibus instructus magnum Pannoniorum gentibus præſidium præſtat. Robur igitur præſcum in bellis hæc natio refert, simul et nomen. Nam pro Dacis Danos factiorum quandam in ea. gente nunc appellant. Alteram uerò factionem

Dani Dragula

tionem Draculas, qui cum Danis impares essent, Turcas auxilio quondam uocare: quorum armis Danos penè ad internecionem deleuere, quos Ioannes Humades Matthe regis pater Pannoniorum potentia fretus restituit: ac Turcis ereptos, unà cum agris occupatis, sibi suisque tum nomini christiano acquisiuit. Nunc Valachia pars Turcis, pars Pannonie regibus obtemperat: cuius princeps Comes Palatinus Valachie nuncupatur: ducem eligunt, quem Vauoda appellant. Eam à Tartaris quondam captam Ludouici regis tempore recuperauit Bagdam Vauoda, qui ab ipso postea Ludouico desciuit. Iterum Sigismundo regnante, duce Stephano Vauoda, Dania, & Valachia, & omnis trans Danubium regio rebellauit: uerum armis regis compulsi Stephanus fuit sese conciliare, ac ueniam petere prateritorum.

Bagdam Vauoda

MOESIA SUPERIOR ET inferior.

MOESIAS duas in Europa post Illyricum & Pannonios, superiorem & inferiorem Ptolemæus ponit: unde qui Asiaticas habitât Mysias prouenisse dicuntur, ille Mysie, hæ Mœsiae nominantur: ex inscriptione marmoris uia Tyburtina. T. Planci Proprætoris Mœsiae, qui in ea plura, quam centū milia ex numero Transdanubianorū ad præstanda tributa cum coniugibus, ac liberis & principibus, aut regibus suis traduxit. Græci autem utraq; Mysias dicunt. Has igitur Augustus per L. Pisonem eorum unum, ad quos Horatius Poeticam scribit, in potestatem redegit. Ex his deinde Alteram Aurelianus princeps, ut supra dixi, traductis eò Romanis colonis Daciam appellauit: alteram uerò inferiorem Getæ, ut ait Strabo, incoluere. In qua Valachia pars est: quam uti dixi Mondaniam appellant. Insuper & Danubij ostia: de quibus paulo post. In ora Ponti Istriopolis, & Tomis, ubi Naso exulauit: quod ibi Medea conceperit Abhyrtidem fratrem. Burgari quoq; in hac parte sunt, quos Triballos antiquitus putauerim esse. Nam in eo fere ponuntur loco, à Romanis & ipsi unà cum reliqua Mœsia subiugati. Bulgarrorum gens ferox est, ut quæ multas in Europa clades uicinis intulit: Constantinopolitanis quoque imperatoribus tunc Illyricis formidini sæpe fuerint. Nonnullis placet non indigenas, sed aduenas esse e Scythia egressos, anno salutis DCLXX, Agathone primo sedente Mœsiam, deinde Pannonias cepisse. Reliqua eorum gesta, & quam Christiani sint facti in historia imperatorum Constantinopol. commemorauit. Locus expetit, ut de Danubio nunc pauca dicā. Hic ut Plinio describitur, ex Arnobi mōtis iugis, ex aduerso Rauraci gallici oppidi, ubi sylua incipit Ercynia, nascens per Germaniæ, Pannoniæq; populos Danubij nomine decurrit: ubi ad Illyricum in Austrum deflectit, Ister appellatur. Deinde in septentrionem conuersus in Pontum exit, sex ostijs uarijs appellatis nominibus Primum Sacrum nominant: quod Peucen insulam facit: unde Peucini populi: de qua Eratosthenes in 111. Geographiæ sic ait: in Istro insula est forma trigona instar Rhodi, quam Peucen dicunt ob Peucarum, id est muricum frequentiam in eo loco confluentium: primamq; trigoni cuspidem uersus fluium Anconem uocant, Basim uero eius uersus Euxinum, Circa insulam ostia duo: Arcum & Pulchrum, in quo uelociter Abhyrtis cum Colchis adnauigauit. Apollonius poeta dicit Istrum ex montibus Hyperboræ currere per mediam Scythiam, & Thraciam, ubi scinditur, partim in mare fluere Ponticum, partim Adriaticum: per quem dicit Argonautas uenisse: quod nunc minime apparet, Dionysius poeta Istrum Pentistomum appellat. Herodotus uero septem ostijs sicuti & Nilum describit: inter quæ ostium Sacrum,

L. Piso

Istriopolis Tomis Bulgari Triballi.

Danubius

ostia danubii.

Ostij sacrum Peucini po.

ubi Peuce est insula: id Darium pontibus iunxisse transmissurum in Daciam: sicut Xerxes Hellepontum. Strabo dicit eum quandoq; uocatum à Barbaris Metoan: quod græci ἀνωγει, id est innocuum dicunt, quando Scythæ ipsam transeuntes nihil passi fuerant. Ex calamitate autem eis proueniente ex eius transitu, Danubium uocauerunt: quod eorum lingua causa malorum dicitur. Mœsia superior inter Danubium & montes Macedonicos continetur: in quo ferme spatio tres nunc regiones sunt Bosna, Rascia, & Seruia. Bosna prope fluium, qui Moscus appellatur Ptolemæo: apud hos Mauicheorū secta colitur: duo rerum principia, alterum bonorum, alterum malorum dicunt. Nec Romæum Pontificem primum, nec Christum hominifion putant. Cœnobita in abditiis montium conuallibus habent: ubi matronæ quæ ex aliquo morbo euaferunt, sanctis uiris certo tempore ex uoto seruire se dicunt: atq; ita inter monachos mixtæ unâ uiuunt: quæ quidem labe adhuc durat. Rex Stephanus (hoc enim nomine reges eorum uocant) à Ioanne Caruialla S. Angeli Cardinale baptisma de more accepit. Is fuit germanus Bosnæ reginæ: quæ à Turcis expulsa, Romæ nostra memoria Pontificum misericordia uicibat, & extincta est. Rascia uero ac Seruia hunc tenent tractum, quem olim Dardani, Dardanos enim uersus Macedoniæ montes ueteres ponunt. Seruiæ regiam Sinderouiam uocant: cuius Despotus Georgius uir græcica fide, paulo supra memoriam nostram filiam Amurathi regi Turcarum locauit. Nec multo post par secleri meritum adsecutus est. Inmemor ille adfinitatis aduersus eum duxit exercitum. Georgius relicto filio Gregorio defensionem, ipse cum reliqua familia & gaza in Pannoniam aufugit: expugnata tandem Sinderouia, filius luminibus effosis plectitur. Ioannes Huniadis, cum deinde Seruiam diuersis prælijs recuperasset, Georgium in patrium regnum restituit: quamuis ut suspicito ac minus fido Christianus arces nonnullas minime crediderit. Ille igitur tanti postea beneficii immemor Ioannem ex clade Varnensi fugientem in Seruiam cepit, & reliquas ei terras reddere compulsi. Ioannes tunc iussa facere coactus, iterum post aliquot annos ab eo proditus, ac deceptus est hosti Amurathi consilia belli patefaciente. Ex quo cladem Ioannes quam inferre sperabat accepit. Cum autem postea Mæmethes Amurathis filius capta Constantinopoli in Seruiam moturus esset: iterum in Pannoniam Georgius fugit ad Ladislai regis præsidium. Erat nonagenarius iam senex, quem cum Ioannes Capistranus ordinis minorum in fidem Orthodoxam deducere conaretur, respondit, quod in ea religione in qua uixit ad eum usq; diem mori malebat, quam à subditis populis à quibus infelix putabatur delirus insuper haberetur. Reuersus tandem in patriam, paulo post ex uulnere à quodam extra bellum illato extinctus est. Cui Lazarus filius successit, Gregorio natu maiore quem dixi à Turcis captum atq; oculis multatum præterito, & frustra Mæmethis auxilium contra fratrem implorante. Lazaro mortuo de regno uaria concertatio fuit: Ioannes Caruialla legatus impulsoribus Pannonijs eò profectus est rogatum eius regni proccres, ut arces Rasciane quæ Turcis aditum intercludunt, aut sibi, aut Pannonijs traderentur. Tandem re infecta non sine periculo reuertit.

Metoa

Mœsia superior.

Bosna Rascia Seruia Manicheorū secta

Stephanus

Io. Caruialla Dardani

Sinderouia, Georgius in spotus

Olympias Philippopolis Vichodonia, quæ Adrianopolis. Gabyla Apollonia Calatia

Tomis. Nesi flu. ostia

Abdera Maronea Hebri ostia Aenus Aphrodifia Selymbria

Lazarus in spotus.

Byzantium Ligos Aethusa

Constantinopolis, Nona Roma Agios Antonia

Thraciæ diuisio.

regionem diuisit. Hi quondam Bryges sunt appellati: transfretantes deinde in Asiam Phryges dicti: quod uersimile Xenophontis autoritas facit: qui ait Asianam quandam Thraciam esse incipientem ab ore Ponti usque ad Herocleam à dextra nauigantibus. Idem & Arrianus sentire uidetur, qui ponit Thracas alios Asianos ex Europa in Phrygia & Mysia constituisse: una cum Petauro duce, eiectis Cimmericis qui Asiam percurrerant. Præterea regionem hanc Percam appellatam quandoq; mutasse nomen ex Nympha Thracia: quæ cum saga & pharmaceutria ut altera Medea fuisset, ab omni ea regione celebratur. Esse insuper latissimam plagam, ut quæ numerosas contineat nationes: Daciam omnem atque Mœsias. Plin. quoq; eos ualidissimam gentem uocat: diuisosq; in Stratigeas M. Polybius scribit Thracas & Lacedæmonios quam serum genus, filios suos musica erudire solitos, usq; ad annum x x x. ut animi aduerti duro caelo, & frigidibus rigidis, aliquantulum per eam lenirentur, cultioresq; moribus fierent. Quare spectacula chorearum & ludorum quotannis iuuentuti citra lasciuam præbent. Thraciam omnem in prouincias sex populo Romano adquisitas, Festus Rufus diuidit. In Thraciam, Hemimontium, Mœsiam inferiorem, Mœsiam superiorem, Sythioniam, Rhodopeam, & Constantinopolim: quæ omnia occasione belli Macedonici Romani domuere. Marcus Didius uagantes Thracas represit: Marcus Liuius Drusus intra suos fines continuit: Marcus Minutius Rufus in Hebri fluminis glacie uastauit. Per Appium Claudium Proconsulem, hi qui Rhodopen incolabant, uicti sunt. Rhodopes maritimas urbes Romana classis obtinuerat. Marcus Lucullus in Thracia cum Besis primus pugnauit ipsamq; caput gentium Thraciam uicit: Hemimontanos uicinos & Olympiadam, quæ nunc Philippopolis dicitur & Vschodoniam, quæ Adrianopolis nominatur in ditionem populi Romani redegit: Cabylam cepit, supra Pontum positas ciuitates occupauit: Apolloniā, Calatiam, Parthenopolim, Tomos, Istrum: ad Danubium usq; perueniens, Romana Scythias arma monstrauit. Hæc Rufus. Sed quam proprie Thraciam uocamus, Plinius hoc modo circumscribit. Ister & Mœsia inferior à septentrione: ab ortu Pontus Propontis: à meridie Aegeum mare: ab occasu Mœsia superior. Oram igitur prius attingam, in qua post Nesi fluminis ostia sita est primū Abdera, ab Abderito, Erini filio: Democrito ciue clara: altera est in Hispania Betica. Maronea Ciconum urbs uino laudata, cuius meminit Homerus. Diodorus lib. 1 x. ait hanc ciuitatē à Marone edificatam, quem Osyris Aegyptius regem constituit, expulso Lycurgo. Hebri ostia ex Rhodope fluentis. Iuxta est Aenus, Poltiobria uocata Straboni in 111. alia est in Thesalia in Locris Ozolarum. Est & insula adiacens felici Arabia, & locus in terra opposita Rhodo. Hæc uerò, de qua nunc scribimus expugnata fuit, anno m c c c c l x x. à Venetorum classe, cui præerat Nicolaus Canalis, tam Turcis nostris qui aderant ad unum interfecit, & oppido ad postremum incendio. Aphrodifia ad ostia Nigri fluminis Ptolemæo. Selymbria item ciuitas. Sequitur deinde Byzantium ad os Ponti: ante Ligos Pli. dicta uerò à Byzante filio Certhesse Isidis filia: uel à Byzæ præfecto classis Megarensi: qui Byzantium ex oraculo constituere. Hunc uirū iustissimum dicit fuisse, eūq; uniuersæ oræ Thraciæ usq; ad Aenum imperitasse. Vocata est etiā à Constantino magno, qui eā primus Ro. principum incoluit, Aethusa & Constantinopolis & noua Roma & Agios. Ante uerò Constantinum à Scuero & eius filio Antonio Antonia uocitata. Hæc Eustathius, Trogus uerò dicit eam Lacedæmonios condidisse duce Pausania. Aelianus de uaria historia scribit, Byzantium ut uino deditos Menandrum poetam notasse dum dicit: Ebrios mercatores, Βυζαντιοὶ δὲ ληρὴ ἐπιτε τῆς νύκτα. Et Leonidas dux eorum quum

obsessa ciuitate ab hostibus quondam uideret murorum custodiam ganeis præuerti: cenopolium apud moenia constituit ut in officio milites contineret, ut idem est autor. Hæc tandem & ipsa à Maunethe expugnata an. m. ccccliii. Reliquam eius historiam inter Impera. commemorauimus. Huic proxima Perinthus Plinio, nunc Pera uocata, de qua alibi plura. Apollonia deinde, Anchiala Straboni, ab Apolloniatis condita. Mæsembria Magarensium colonia, quam antea Menebran uocabant uelut Menopolis, id est Menæ ciuitas: eius enim edificator Menas dicebatur. Bria enim sermone Thracio ciuitas nominatur: sic Selyos oppidum Selymbria dicta, quam supra commemorauit. autor idem. Phthinopolis Straboni Ptolemæoq; promontoria uerò Thinia & Philia. Intus autem ex ordine literarum Aenea urbs. Theon in Lycophonis enarratione: Aeneas enim post captum Ilium eam condidit, ubi & patrem tumulauit. Aenia uerò per I. ciuitas est Perrhebie, & eiusdem fluius, Aenius Stephano, Aesa prope Pallenem. Argillus prope Strimonem, ut Thucydides in 111. à muribus cognominatus. Argillus enim Thracia linguamuis dicitur. Nam in hoc loco mures in moenium fundamentis uenturi sunt concertantes, ut Stephano ait. Aesyma, de qua Hom. τὸν δ' ἔξ ἀστυμθεῖ ὀπινοῖσθαι τέκε μάντιρι. Aphite urbs prope Pallenen, quæ Apollinis Mantem habebat. Thucydides in primo Aphitem dixit: dicitur & Aphitia. Absynthus urbs, & Absynthi regio, quæ absynthio abundat: quo, ut ait Theophrastus, oues pascuntur in regione Pontica felle carentes. Amphipolim quidam in Thracia scribunt, ego autem ex Ptolemæi descriptione in Macedonia: Bistoniam urbs. Bizya Thraciæ regia Tereci nefando crimine inuisa hirundinibus ut ait Plin. Cicones gens Thracum, à quibus Vlyxem multa passum fuisse scribit Homerus. hinc Orpheos duos natos tradit antiquitas. Horum ciuitas Maronea est. Grefcouia regio prope Macedonia Thucydidi 11. Gerania, ubi Pygmeorum quondam genus à gruibus sublatur Plin. Flauipolis ubi antea Zela oppidum fuit eidem. Olynthus orationibus Demosth. nobilitata, quas Olynthiacas uocauit. In ea adipiscenda Atheniensium eius tempore magna contentio, quam eis Philippus abstulerat. Odones gens Thraciæ ut Dionysius in Bassaricis. Μαῖδορες ἀγρία φύλα καὶ ὠδῶνες ἐγχεσιπαλλοί. Odrysi populi, quorum imperium ab urbe Abdero ad Pontum usq; Euxinum tendebatur. Eis imperauit Sitalces Terei filius, qui in bello cōtra Triballos cecidit: cui successit Stenes frat. filius. autor Polyb. Philis Thraciæ regio Herodoto in 111. Est & fluius Bithyniæ. Pallene urbs forma triangulari prope Mæsembria, dicta prius Phlegra, ubi bellum Gigantum commissum. Theogenes in Macedonicis gigantes ait non cum dijs, sed cum Hercule pugnasse. Verum fulgurum & tonitruum modo prælium commissum. Philippopolis ad Rhodopen montem, quam eandem cum Adrianopoli & Trimontio Ptolemæus ponit. Rufus contra hanc Olympiada. Vschodoniam uero Adrianopolim nominatam, & utraq; à Marco Lucullo subiugata dicit, uti supra commemorauit. Hæc urbs post eadem Deciorum principum patris & filij, unde illi fuerant oriundi, capta est à Scythias, intraq; eius moenia iugulata fuerant hominum centum milia. Potideam Stephanus urbem Thraciæ dicit, alibi uerò in Macedonia, in qua & ego supra posui, quam Cassandriam uocata dicit, nisi forte due sint. Montes uerò nobiles Aenus, & Rhodope, Flumina Nesus, & Athyras in horum medio notior Hebrus. Nunc ad Chersonnesum ueniam cuius Isthmos hodie, sicut Corinthiacus, Examilium uulgò appellatur. Hunc à Cardia ad Pachyam Milciades, ut testatur Herodotus, muro sepsit. Est enim Cardia urbs in ora ab latere occidentis, ædificium Hermocharis, qui dum sacrificaret, ab auspicio cordis à coruo rapti & huc delati locum

Perinthus Apollonia Anchiala Mæsembria Thinia, et rhi lia promont.

Aenea Aesa.

Argillus Aesyma

Aphite Absynthus

Amphipolis Bistoniam Bizya

Cicones

Grefcouia Gerania Flauipolis Olynthus

Odones

Odrysi

Sitalces rex Sentes rex Phylis Pallene, prius Phlegra

Philippopolis Adrianopolis Trimontium

Potidea Aenus Rhodope Nesus Athyra Hebrus Chersonnesus Isthmus thracicus

THRACIA.

Thraciam Euripides domicilium Martis appellat: dicens eam εὐσταθίου ἐπιτοποῦ ἀγείνατοχου γένος. & Herodotus Thraciam Martem pulchrum esse dicit: eos adfirmat multitudine post Indos esse, si concordēs ad unum regi parcent. Vespasianus princeps latissimam eorum regio

Cardia
Sestus
Callipolis
Cherfonnesus
Oppidum

appellauit, ut Stephanus. Ex lateré Bosphori Sestus, & Callipolis. Cherfonnesi item quatuor principales, Thracia, Taurica, Cimbrica, Aurea, omnes Europæ, præter Auream. Sunt item aliæ quæ sunt oppida: ut in Creta: in Caria: in hac ipsa de qua loquimur. In Istmo Cherfonnesus est una e centum ciuitatibus, ut scribit Aelianus, cuius incolæ Cherfonnesii dicuntur. Hi ex turrib. gesta Atheniensibus, sub quib. erant, significabant. autor Steph. Alopecomesus item urbs hic prope Ptolemæo ponitur. Quam Steph. ait ex oraculo conditam ex catulis uulpium ibi repertis, ut planè nomen indicat.

M A C E D O N I A.

MA C E D O N I A omnis in medio duorum marium Ionij ab occasu, & Aegæi ab oriente describitur. ab aquilone Dalmatiæ partem & Mesiam superiorem: à meridie Epiri habens. Diuisa præterea Plinio in partes duas, quarum alteram prouinciam idem, Strabo autem superiorem & liberam appellat: eam uidelicet, quæ per sinum Ionico littore protenditur, Illyrico ac Italia proxima: Altera uerò ultra Candauie montes Macedonicis regibus seruebat, quibus sublatis uniuersa in potestatem populi Romani peruenit. Quater enim Macedones in bello xx. annorum, ut scribit Lilius. uicti fuere. Primo post secundum bellum Punicum Philippus Demetrii filius à T. Q. Flamini, qui post uictoriam omnes ciuitates Græciæ quæ sub illo fuerant saluas & liberæ esse iussit. Deinde Perseus à P. Aemilio Paulo, qui lxxxi. ciuitates: ut ait Plinius uero die direptas uendidit. Tertio pseudo Philippus à Q. Cecilio Metello. Postremo pseudo Perseus à T. Aemilio. Pars igitur prima gentes habet Albanas, Parthinos, Taulantios, Orestas: omnes catalecto & cultu partim Illyrico, partim Græcico utentes, neutris tamen satis intellecti, ac imperio hodie Turcarum subiecti sicuti & ceteri. Hos cum Epirotis Strabo & Plinius confundunt nomine ac rege tantum diuisos, ceteris similes. Albani hi sunt, quorum hodie nomen durat, Ptolemæo tantum ex ueteribus positi. Taulantij, ut ait Appianus, à Taulantio Illyri filio, à quo Illyrici dicti. Orestæ populi, & Orestis regio, ubi Orestes imperauit ab infania liberatus, ob pudorem huc secedens, cui filius eiusdem nominis successit, Orestasq; populos appellauit. Ipse uerò pater ab aspidis morsu petitus secessit in Arcadiam, ibiq; decessit. Hæc Theogenes in Macedonicis. Verum uti supra dixi, Albanorum nunc omnes nomine censentur, Drino flumine ab Illyricis diuisi. Vbi primum Scodra occurrit, nunc Scutaris, & Delminium nunc Demna: & Olchinium quondam Cochinium, ut ait Plinius nunc Dulchinium: ad Drinonem ripam, qui à Drino flu. & lacu Scodrae profluit. Deinde post Drinonem, Lissum nunc Alexium, quæ omnia inter Illyricos attigimus. Deinde littorales urbes: Dyrrhachium, olim Epidaurum, memorabile fama Cæsaris in eo loco superati. Apollonia quondam insignis nunc interijt, ubi Octauius adulescens cum Cæsar fuit interfectus dabat operam literis, inde accersitus ad magnum nomen suscipiendum. Huius nominis plures à Steph. commemorantur, in Lybia, in Acarnania, in Creta prope Gnosum, in Sicilia prope Leontinos, in Phrygia, in Mysia prope Rhindacum fluum, in Tharso, in Phocide, quam Hom. Cyparissum uocat. Aulon Ptolem. nunc Velona, quam falsò quidam Apolloniam putant, quam Apolloniam Plinius v. i. null. à mari distare testetur. Præterea Corinthiorum esse colonia dicitur Aulon & Aulona: sicuti Caulon & Caulonæ, Iader, & Iadera. Hanc Pazaites ex Othomamorum

Albani
Taulantij
Orestæ

Scodra
Delminium
Olchinium
Lissum
Dyrrhachium

Apollonia
Aulona

familia primus occupauit. Deinde rebellante Amurathes compefcuit, Denique Maumethes filius superioribus amnis, ut in gestis eorum alibi mentionem fecimus, per eam in Italiam traiecit, Hydruntumq; cepit. Plures etiam huius nominis Stephanus recenset, in Arcadia, in Creta, in Arabia. Amantiam idem, & item Plinius ponunt prope Oricum in hac parte quasi Abantiam, quoniam Abantes populi redeuntes à bello Troiano hic constiterunt. Alios Amantinos quos Tyberius superauit, Ptolemæus inter Pannonios collocat. Deinde Oricum cum portu nobile quondam oppidum, intus uerò Antigonea. Altera item in Macedonia in sinu Toroneo, ædificata ab Antigono Gonata, tertia in Arcadia quæ prius Mantinea dicta est, ut Pausanias refert, quarta in Bithynia prope Acilium, quinta in Syria prope Antiochiam. Oppidum deinde in alto conspicitur loco, nunc Croiam uocant, quod Troiam fuisse putauerim, quam Stephanus in Chaonia ponit huic finitimam loco. Donnenses etiam hic collocantur, & Dobrienses, quos Dibras nostra uocat etas.

QUANDO huc uentum est, antequam ultra progrediamur, repetenda breuiter huius temporis historia. Tres præcipue familie hæc omnia loca simul cum Epiro, de quo postea dicam, possidebant, quas omnis Romæ uicinus à Turcis expulsas. Comeni è nobili Constantinopolitanorum genere loca littoralia tenebant. Dirrhachium, Aulonam, aliq; complura. Arianites ex ea familia re incoluim ac in pace decessit: filij pulsi, è quibus Constantinus heroica uir specie ac fortitudine post longam in urbe moram ad administrandam Montisferrati in Subalpina Italia ditionem est accersitus. Altera familia Castriotarum est, è quibus Ioannes Dibras siue Dobriensis Troiam nonnullaq; alia loca interius obtinebat. Quumq; ab Amurathe Turca bello peteretur, tributum conditione liberatur obside filio Georgio puero nouem annorum dato. Hic igitur & indole, & uirtute creuit heroica, & robore corporis incomparabili: quapropter Amurathes eum in suam sectam asciuit, uocauitq; Schenderbech, quod lingua Turcarum Alexandrum dominum siue magnum significat. Hic plures ei prouincias acquisiuit, inter quas & Mæsiam adsecutus, Georgio Vncheruch Despoto ac Neuomonte eius regionis metropoli expugnato, ubi auri argentiq; fodina dicuntur esse. Extincto patre ac fratre Caraguiu natu maiore, qui erat obses apud Adrianopolim, Amurathes ei regnum paternum tradidit. Interea Eugenius i. i. i. audita fama hunc per nuncios & literas ad nostros, & fidem pristinam traducere conatur. Ille confestim obtemperat: ac rebellans tot pro religione res gessit quot antea contra, ac de improviso Croiam, Sfetigradum, Stelufium, Modriam, & Ternacium, oppida in ea regione occupat. Amurathes contra eum Afamech fratris eius filium primo, deinde Vranum duces cum copijs mittit. Croiam quatuor iam menses obsidebant, cum moritur, ac filius Maumethes missis totidem ducibus quos Bassas uocant, frustra uires instaurat, cum ille semper parua manu ingentes hostium cateruas funderet, ac fugaret. Sed & uno tempore Venetos quoque bello lacessibat. Causa fuit, quod illi partam pecuniam maiorib. suis ob ablata Albanæ oppida pendere negabant. Itaque Dyrrhachensem, deinde Daniensem, Scodrensem, & Drinastensem agros latè populatus est. Venetorum exercitum ad Drinum fluum occurrentem fugauit: tandem inter eos conuentum sequestra pace per Antonium Venerium Albanæ prouisorum, ut illi Scodra & agro quem ceperat cedenti nullo quingentos aureos quotannis tribuerent. Post hæc cum Pij i. i. Pont. nauis sollicitatus auxilio Ferdinandi regis in Italiam traiceret, cum Baroli & Io. Ant. principe Tarent

Amantia

Oricum

Croia
Troia
Donnenses
Dobrienses

Tres familie
Turcis expulsa.
Comeni
Arianites
Castriotæ
Io. Castriotæ
Schenderbech

Contra Venetos.

Despota Epiri

Nefus flu.

Edones
Amphipolis.

Philippi, qui Crenides deinde Neapolis Arethusa Proconnesus. Athos et Nymphaea promontoria.

Singus Stratonicea, quæ & Hadrianopolis. Chalcidica regio Acanthus

Ampelos pro Torone

Tarentino, Ioanne quoque Renati regis filio Andegauia duce, ac Ia. Picinino obfessum euestigio liberauerit. Romanus deinde cum uenisset, mox domum remeauit, ubi paruo post tempore ueneno absumptus dicitur. Vir Pyrrhi quidem successione, aut Alexandri cognomento sine controuersia dignus, in tot periculis aut prælijs mirum nullum in corpore uulnus repertum, præterquam humerum effractum. Vxorrem filiam Arianitis quem supra commemorauimus duxit, quæ adhuc Neapoli uiuit, ex qua filium suscepit, qui post mortem patris pulsus & ipse ab Maumethe peregrinatur. Tertia familia quam diximus expulsam, Despotorum Epiri est, his finitimis regionibus, quem Aram nunc uocant, de quo inferius latius dicemus. Hi Tocchi appellati, ex agro Beneuentano, ac ut ipsi dicuntur ex Totilla Gothorum rege genus ducentes, annos prope c. hæc loca tenuerunt simul cum Aetolia & Acarnania, Cephalonia quoque ac toto quondam Pyrrhi & Vlyssis imperio, nominibus tantum Leonardo & Carolo sibi adsumptis. Hic qui paulo ante Romæ agebat Leonardus, filium & ipse Carolum reliquit, à Maumethe olim pulsus ad Sixti. Pont. opem ac misericordiam confugit. Nunc reliquam Macedonia partem prosequimur. Cuius ferè loca omnia intertere, uetera tamen repetam. Ex parte primum orientis, & Aegæi maris post Nefi fluminis ostia, qui Thraciam à Macedonia dirimit, Edones sunt, qui sinui nomen dederunt. Amphipolis Atheniensium olim ditionis, quam coloniam duxit Agnon Niciæ filius, expulsis Edonibus, uocauitq; Amphipolim, quum prius Nouciua appellarentur: quod præterfluentem utrinq; Strimone cingeretur, ductoq; à flumine ad flumen muro, mare uersus coloniam collocauit. Hanc urbem Brasides dux Lacedæmoniorum bello Peloponnesiaco occupauit, datoq; negotio Thucydidi Olori filio historico, qui tunc in proxima regione magistratum gerebat uti subueniret, ille cum vii. nauibus serò iam uenit. Hæc ex libro i. Thucydidis. Hanc deinde Philipp. Atheniensibus abstulit. Steph. Cradenam & Ariadromum antiquitus uocata dicit: præterea esse aliam Amphipolim in Syria apud Euphratem à Seleuco conditam: quam Turmediam Syri uocant. Supra uerò aliquantulum apud Strimonem fluum in eadem regione Edonica Philippi ciuitas prius Crenides, ut Artemidorus in Epit. x. ciuitatum. Καὶ πόλις φιλιππῶν τὸ παλαιὸν κρηνίδες. Et urbs Philippi antiquitus Crenides. Philippus Macedo nomen mutauit ob merita lati ab se auxiliij Contra uim Thracum expugnare urbem conantium. Hic Brutus ab Octa uio superatus. Augustus deinde mutatis colonis, Neapolim eam uocauit. Sequitur sinus ipse Edonicus: in quo Arethusa est urbs, alia Syriæ, tertia Eubææ: fons item in Italia. Proconnesus cum duobus promontorijs: Atho in septentrionem, & Nymphaeo in Austrum spectantibus. Athos enim ciuitatem sui nominis habet. Coloni Athoicæ dicuntur ab Atho gigante incolente, ut Nicandrus in v. Europæ. Iacit umbram ccc. stadiorum, ut ait Steph. Hunc olim fama Xerxem aceto sparso complanasse, ex quo Iuue. Credimus olim, Velificatus Athos. Prope Athon Singus est oppidum, quod Singitico sinui nomen dedit. In quo Stratonicea est urbs ab uxore Antiochi, deinde ab Hadriano principe Hadrianopolis appellata, ut Steph. Chalcidicam hic Ptolemæus regionem constituit, Stephanus & Chalcidicam urbem, esseq; alias huic homonymas in Chalcide Eubææ commemorauit. In eodem sinu Acanthus urbs ab spine similitudine, uel ab Acantho homine quodam. Alia in Aegypto est: item Emporium in mari rubro. In hac Macedonia cicada dicuntur tacere, ex quo prouerbiu apud Simonidem in minimum loquentes, ἀκάνθι τέρψις. Ampelos promontorium Torones: alterum in Samo, in Cyrenica tertium. Torone

Urbs iuxta sequitur, unde sinui Toroneo nomen, dicta à Torone Neptuni & Phœnicis filia. In hoc sinu Antigonea est ab Antigono Gonata condita. Casandrea, Potidea, cuius Demosth. sepe in orationibus meminit. Patalia ut Steph. ut Ptolemæus Patalene. Therma urbs, unde sinus Thermaicus, ubi Theffalonica, prius Hadia nuncupata, Casandri ædificium, sub Philippo Amyntæ filio nomen mutauit: uel quod ille in eo loco Theffalos uicerit: uel ut Lucius Tarreus dixit, qui librum de ea ciuitate composuit, ex Theffalonica filia appellauit, ut placet Straboni, uxore, non filia. Liberæ fuit olim conditionis, ut Plinius. Ira Theodosij qui xii. mil. ciuium in ea necauit maxime cognita: sed multo magis epist. Pauli. Hæc deinde cecidit in hereditatem Andronico Manuelis imp. Constantinopolitani filio: sed Ioannis fratris odio, qui patri successerat, eam Venetis tradidit. A Venetis uerò Amurathes Turca bello eripuit. Apollonia Achedoro tantum fluuio à Theffalonica diuisa. Canastrum Stephano, ex quo Sophocles Canastrum promontorium commemorat. Strabo Calastra scribit, in sinu Thermaico. Et hæc quidem in ora, Intus uerò reliqua ex ordine literarum ponam à Stephano ex parte magna mutuatus. Acæne ab Acæno Elyminthi filio regis Hetrurie, qui huc adplicans hanc urbem ædificauit. Alorus penultima producta, ad Axij fontes. Acæne, unde Acæneus, alia in Ionia, tertia apud Hellespontum, cuius incolæ Acæne dicuntur. Acæne, Acæmenæ ab Acæmeno Pieriæ rege, ut tradit Theogenes. Alante, est item altera in Arcadia. Theopompus in Philippicis Allantrum dixit. Almopia regia iuxta fontes Erigonis. Lycophron de Aeneas loquens. ἐκ δ' ἀλωπίας παλιμπλανίτιω δέξεται τυρονηία. Dicitur ab Almopo Neptuni & Helles filio. Alponus media producta, altera in Locris Epicnemidijs. Anthemus, altera in Syria. Andrea: altera apud Eleam. Aedessa inter confluentia Erigonis & Axij, alia in Mesopotamia Azorus penultima producta, Ptolemæo Azorum: Arriano autem Azoricum urbs prope Theffalonicam. Aegea urbs iuxta montem qui supra Pindum eleuatur, olim Melobotera uocata ex ubertate pastionum. Bisalta gens libera Plin. intra Strimonem & Edonicum sinum. Steph. Bisantem uocat, coloniamq; eam Græcam à Samijs deductam. Bryges Macedonum populi prope Illyricos, quos Macedones Phryges uocant, ut Steph. Berga, quam Beram idem uocat: ad Chabrii fluenta. Bercea ad Citarum montem iuxta Haliacmonem sita, apud Ptolemæum cognominata à fœmina eiusdem nominis nepte Macedonis ex Bereiq; filio. Est alia in Syria, unde Bassianus nobilis orator fuit. Steph. Calliteræ Ptolem. inter Bisaltas: Cydna Theogeni ponitur. Duripus. Emathia regio in sinibus Macedonia iuxta Theffaliam ab Emathione rege, ut Trogus quo nomine Macedonia quondam tota est appellata. Eius urbs Europus ad Erigonis sita fontem. Stephanus ab Europo Macedonis filio dictam ait, esseq; aliam in Syria, tertiam in Caria. Elimeam Strabo in octauo libro commemorat. Eordane regio, alia in Iberia, tertia in Thracia. Euporia ab Alexandro ædificata: ex rerum copia nomen auspiciata Emporium. Heracleæ in Macedonia duæ: altera Sinitica apud Strimonem fluum, quæ à nonnullis in Thracia ponitur, altera ad Erigonis fluenta ab Amynta Philippi ædificata, ultima ex xxi. huius nominis ciuitatibus. Gastronia regio Theopompo. Gordynia in monte Citaro: alia in Creta Gortynia. Gomphi. Idiomene. Ichnæ: Herodoto in vii. Eratosthenes singulari numero protulit, quinquam Philetas eam esse aliam scribat. Dicitur à Themidis uestigijs, quæ Iuppiter adfectatus est, ut Stephanus. Lete ad Axij ostia, à Latone templo prope constituto, ut Theogenes. Incolæ, Letæos appellat Nicarchus Alexandri comes. Muzæum

Antigonea
Casandrea
Potidea
Patalia
Therma
Theffalonica

Achedorus
Canastrum

Acæne
Alorus
Acæne
Acæmenæ
Alanta
Almopia

Alponus
Anthemus
Aedessa
Azorus
Aegea
Bisaltæ
Bryges
Berga
Bercea
Calliteræ

Cydna
Duripus
Emathia

Europus
Elimeæ
Eordane
Euporia
Heracleæ

Gastronia
Gordynia
Gomphi
Idiomene
Ichnæ
Lete

Muzæum

Lapithe urbs
Lytæ
Melibœa
Methonæ
Methonæ
Minyæ pop.
Minias rex
Mynia urbs
Methone
Malienses populi
Maliacus sin.
Myrmidonia
Olizon
Oloofus
Olympus
Theſſalicus
Ormenium
Oechalia

dem Theſſalia ciuitas Lapithe. Lytæ locus prope Tempe, qui ab aqua ſoluta, & Neptuni inundatione nomen accepit. Libethris fons Magnæſiæ Plinio muſis dicitur. unde Libethrides dicitur. Melibœa patria Philoſtetis. Melithea, quam Ptolemæus Melitaran uocat, hanc longe à Pelio monte. Methonæ quatuor. Prima Theſſalica. Homerus, Οἰδ' ἀρα μὲν θάρην ἢ θαυμακίω ἐνέμουτο. quam ſub Philoſtete poſuit duce. Alia in Macedonia Erctriensium colonia. Tertia in Thracia, ita uocata à uini ubertate, quod μέθυ ebrietatem dicant, ſicuti & Methymna eiusdem etymologiæ. Quarta in Meſſenia Peloponneſi. Minyæ populi à Minyo, qui in ea regione imperauit, cuius innumere filie magnos Heroes genuere, & quibus Argonautæ plerique fuerunt, quamobrem Minyæ ſunt appellati, hanc in his uerſibus Apollonius reſert.

Τόσοι ἀρ' Αἰσονίδῃ συμμύχορες ἠγεγῆσαντο
Υἱὸς μὲν ἀριστῆας Μινύας περναεταόνας
Κίχλησσορ μάλα πάντας, ἔπειτα Μινύσο θυγατρῶν
Οἱ πλεῖστοι καὶ ἀριστοὶ ἀφ' ἀχετοῦσσι
Ἐμμελαί, ὡς ἢ καὶ αὐτῶν Ἰόσσοα γένασθ' αἰετῆρ
Ἄλκιμῶν, κλυμῶν Μινυῖδ' ὅσ' ἀγεγαῖα
Τοὶ ἰγὶτὺρ κομμίλιτονες Αἰσονίδε κοακτὶ ſυντ.
Hos quidem strenuos Minyas circumhabitantes
Vocabant omnes, quoniam Minyæ filiarum
Plurimi & optimi & sanguine gloriabantur
Eſſe, ſic & ipſum Iafona genuit mater
Alcimedæ, Climenen Minyæ filiam enixa.

Est & Mynia ciuitas eorundem. Item altera Phrygiæ. Miſogone urbs Steph. Mopſeum in Pelafgiotide Straboni in 1 x. Mopſopia uero locus in Attica. Magnesia regio in littore Pagafco, inter Peneum & Pelion. eius loca Plin. plura commemorat, fontem Libetrum, oppida Ormenium, Pyrrham, Dorion, Maliam, Methonem. Est altera Magnesia apud Mcandrum. Hec à Magne uno Acolidarum dicta, ut Eufthathius, Narratur & à Pindaro de Magnete, uiro è nubibus profecto, equis Theſſalicis commuxto, unde genus centaurorum fluxit. Malienses populi & Malia urbs eorum. Hinc ſinus Maliacus dicitur & à Malo Amphitryonis filio, ut Stephanus. Malea uero promontorium Laconice, & Mali Indię populi, & Malloes locus in Lesbo, ubi tēplū Apollinis. Myrmidonia, cuius coloni ex Aegina uenerunt, quod ſcribit Strabo. Peleū interfecto fratre ex Aegina fugiente, Phthia ad Actorem Myrmidonem ſecutus eſſe, atque ibidem ex Poly-mela Actoris filia, Achillem & Polydorum genuiſſe: ex fabula uero notum eſt Aecum Pelei patrem populo in Aegina ob peſtem conſumpto rogaffe patrem Iouem ut formicæ homines fierent, inde Myrmidones dicti. Veritas quod cum locus ille ſterilis fuerit, ac ſaxis exciſis cauernofus, coloni ſub terra habitauerunt more formicarum, ſpatium frugibus & & agricolationi relinquere uolentes, parentes etiam lateribus, ne tellurem abſumerent, Hec Eufthath. Olizon. Hom. καὶ πικρὴν ἔχου καὶ δλίφωνα τρηχέαν. acuitur apud Græcos ad differentiam alterius huius nominis Barytoni: paruum ſanè oppidum, ex argumento nominis Oloofus. Hom. Πόλις τ' ὀλοοφόνα λυκίη. urbs eſt Perrhebiæ, Stephano inter Magnesiæ urbes ponitur: ea forte eſt, que nunc Elaſſon barbarica uoce dicitur. Olympus Theſſalicus: præter hunc alij quinque ab autorib. commemorantur, Macedonia, Myſie, Cilicie, Eliadis & Arcadiæ. Ormenium urbs media inter Pheras & Lariffam, dicitur ab Orminio patre Amyntoris, cuius filius Phoenix altor Achilles. Strabo ait, ſuo tempore Ormenium uocari, utrunque eſſe ſub Pelio monte iuxta ſinum Pagaficum, unam è ſeptem coloniis à Demetrio deductis, ac Iafonis patriam fuſſe. Oechalia apud Argos Pelafgicum in Theſſalia. Homerus, οἱ τ' ἔχου οἰχαλίην πόλιν εὐ-

πόλις οἰχαλίην. Idem alterius Oechaliæ meminit ſuperius in Pyliensium catalogo, recentiores in Eubœa eam conſtituunt. Alia in Meſſenia. Tertia in Trachina. Quarta in Arcadia. Hanc Theſſalicam ſubiugauit Hercules, Iole raptæ regis Euryti filia. Hic Eurytus, ut Theocritus deſcribit, Herculem ſagittandi artem docuit. Orta, graui tono pronuntianda ad differentiam Epicteti, apud Græcos urbs eſt Perrhebiæ, Corſea cognominata, quod modo capitis cuiuſdam ſita, tempora proferre uideatur. Homole apud Pauſaniam Theſſaliæ mons eſt, & locus apud Thebas Bœoticiæ, in quo Iuppiter Homolius colebatur. Oſſa mons præter omnes altiffimus ſinui proximus Thermaico. Othrin Sperchius abluit ſimul & Oetam montes, ubi Hercules fatum. Pindus Theſſaliam ab Epiro diſterminat. Pelius contra Oſſan erigitur, ex utroque Peneus fluit. Eſt item Pelius in ea regione ciuitas. Pyrrheia pars Theſſaliæ prius uocata. Perrhebi gens à quodam Perrhebo, qui ei regioni imperauit: hi, ut ait Strabo, iuxta Olympum habitauerunt, Lapithas qui campeſtria incolabant, & ſub quibus quandoque ſuere formidantes. Phæſtus urbs Ptolemæo in Pelafgiotide: altera in Creta, tertia in Peloponneſo. Pheræ urbs. Hom. Οἱ δὲ φεραὸς ἐνέμουτο παρὰ βοιβνίδα λιμνῶν. Due fuerunt, nouæ & ueteres, v 11. inter ſe ſtadiis diſtantes. Sunt item tres aliæ in Actolia, & apud Partichos. Strab. ſcribit Pheras Theſſalicas ad Magnesiã pertinere, terminumq; Pelafgorum finium eſſe, eorumq; nauale Pagafas uocari. Pagafæ enim urbs eſt Demetriadis in ora, que ſinui Pagafico nomen dedit, à multitudine fontium ibi ſcaturientium appellata, ut Eufthathius. Pteleon urbs, ab ulmorum frequentia dicta: alia in Ionia, tertia in Troade. Pyraſus Phthiæ urbs, quod frigifera ſit, quaſi Pyrophorus. Quapropter Hom. templum Cereris in eo fuiſſe tradit. Phthia ciuitas & regio. Phthiotas in bello Troiano regebat Vlyſſes, Proteſilaus, & Philoſtetes. Pelafgi, gens diſſuſa & erraticã, ſicut & Lelegæ, & Cæciciones. Eorum prima regio apud Lariffam Theſſaliæ, ſed omnis penè maritima Ionia Pelafgos habuere colonos. Eos etiam conſtat ante Lydos in Hetruriam ueniſſe. Sed & teſte Herodoto tempore belli Perſici, Lemnon & Imbrum ædificauere. Dicti & Argiui quod Argos habitauerunt: deinde Danaï, ubi Danaus ex Aegypto aduenit. Phylacæ urbs. Homerus, οἱ δ' ἔχου φυλάκην καὶ Πύρρασσορ ἀνθεμείων. Pharfalus à Pharfalo Acrifij filio. Poſidium in ora Ptolemæo, altera in medio Cilicie & Syriæ. Spalathre quam Hellenicus apud Stephanum Sparathram uocat, Spalathrum uero in Illyrico eſt. Symetha urbs, & Symethus Siciliæ fluminis. Scotuſa locus Theſſaliæ Pelafgiæ iuxta Olympum montem. Sperchius amnis à Pindo reſtã in ſinum Maliacum fluens. Sperchia item urbs in eadem ora prope Thebas. Theogonium, Titantium Stephanus ciuitatem dicit, Hom. montem: Τιτάνοιό τε λευκὰ κάρηνα. Canum habere caput dicit, ut declarat Eufthathius, quaſi cinereum, quod Titanum cinerem ſeu puluerem in ea regione appellent, in quem redacti ſunt Titani in eo loco fulminati. Tricca à filia Penei fluminis dicta: prope hunc locum templum cernitur Aſculapij antiquiſſimum, Dopolibus ac Pindo uicinum. Huius ciuitatis præſul fuit Heliodorus, is qui hanc Aethiopicam ſcripſit: uocari dicunt hodie Tricala. Thaumacia urbs Magnesiæ. Homerus, Οἱ δὲ ἀρα μὲν θάρην καὶ θαυμακίω ζνέμουτο, dicta à Thaumaco Peantis patre, à quo inſula etiam eiusdem nominis eſt, & ciuitas altera iuxta ſinum Maliacum, ubi templum Thaumatiæ Dianæ, ut Stephanus. Trichin ſive Trachin, ciuitatem & hanc Theſſaliæ dicunt ab Hercule ſuprà Oetam ædificatam, à loci aſperitate: nonnulli eam dicunt, que poſtea

Eurytus
Iole
Orta
Corſea
Homole
Oſſa
Othryn
Oeta
Pelius
Pyrrheia
Perrhebiæ
Lapithe
Pheræ
Pagafæ
Pagafus
Pteleon
Pyraſus
Phthia regio
& ciuitas
Pelafgi
Phylacæ
Pharfalus
Poſidium
Scotufa
Sperchius
Theogonium
Titanium
Tricca
Thaumacia
Trachin

Hypata

Hyperca

Pyrrhus

Molofsi
Pyrrhidae
Epirotæ
Helenus

Pilades
Thyrba
Neotolemus
Olympias

Acacidæ
Pyrrhus

Situs Epiri

Ambracia

Cleobulus
Amytæ
Argyrini

Authoriatæ
populi
Acarnæes
Curetes &
Abantes iidem.

Amyntæ

Actium

Actus Apol.

poſtea Heraclea eſt appellata, Lacedæmoniorum colonia diſtans ab antiqua Trachinæ ſtadiis v. i. prope Thermopylarum anguſtias. Idem Hypata urbs ad fontes Penei. Hyperca ſons in media Pherenſium ciuitate ab Hyperito filio Lycaonis. Eſt & in Sicilia urbs. Hyperca uero ciuitas Achaïæ, ut idem Strabo duos ponit fontes Meſſida, & Hyperiam prope ciuitatem Hellada.

E P Y R V S.

PIROTARVM regionem, uti Trogius libro xvi. ſcribit, Molofsi primum habitauerunt. Troianis uero temporibus rexit Vlyſſes, ut apud Homerum deprehenditur. Poſt quem res ad Acacidæ peruenit, ſub quibus longe propagatum imperium. Nam primus ex ea gente Pyrrhus Achilles filius, per diſceſſum ad Troiam amiſſo paterno regno, in his locis concedit, à quo Molofsi Pyrrhidae deinde Epirotæ dicti ſunt. Hic demum Andromache captiua, que ſibi obtigerat, Heleno Priami filio ceſſit, ob uaticinandi artem. Chæonia in ſuper regno tradito. Ipſe uero Delphis periit inter altaria dei, inſidijs Agamemnonis caſus. Succeſſit ei Pilades, deinde longo ordine Thyrbæ, cuius natus Neoptolemus pater fuit Olympiadis parentis Alexandri illius, qui in Italia à Samiitibus apud amnem Acherontem uictus occubuit, oraculo deceptus ambiguo. Poſt hunc frater Acacidæ regnum obtinuit. Ex quo Pyrrhus genitus, qui auxilio Tarentinorum contra Ro. uenit: ultimus ſerè qui ex Acacidarum genere nomen habebat inelytium. Deinde locus is ad Romanos, poſtremo ad Conſtantinopolitanos peruenit Imp. & eorum conſeſſione ad Deſpotos, quorum mentionem in Macedonia feci, genuſq; enarraui. Situs Epiri Ptolemæo: ab arcto, Macedonia: ab ortu, Achaïam: ab occidente, litus Ionij maris: à meridie, Adriaticum adtingit. Gentes in eo Chæones, Theſproti, Tymphæi, Tarauli, Amynei, Acarnanæ, Caſiopi, Molofsi, compluresq; aliæ de quibus mox uidebimus. Ambracia Theſprotiæ urbs ab Ambracia Theſproti filio, prius Eponia & Paralia dicta, ſinum efficit Ambraciensem, cum natura, tum arte munitum, ut reſert Polyb. duplici muro extructo: ita uiridique paludib. clauſus, ut unum duntaxat aditum eumq; anguſtiſſimum habeat, nobilitatis ciue quondam Cleobulus, qui perleſto Phædone de immortalitate animi ſeſe præcipitem dedit. Amytæ gens Theſprotica: ut Ariſtot. in repub. Epirotarum ſcribit. Argyrini Epirotica gens. Lycophron. ἐς ἀργυρῶν καὶ κρηναίων τὰ πᾶς. Argyra quoque metropolis in India. & Argyripa ciuitas Apulie. Authoriatæ populi Theſprotici Plin. Acarnanæ, Curetes, & Abantes, iidem ſerè ſunt. Nam hi Eubœam quam Abantidem appellatam fuiſſe poſtea dicemus, incoluiſſe traduntur, bellumq; continenter de Lilanteo campo eam uicinis gerentes: tandem ab hoſtib. in pugna crinibus anterioribus appetitis, ac denictos, ſinciput poſtea raſiſſe reliſſis tantum occipito capillis: unde Curetes dicti ἀπὸ τῆς κρηναίης. Quapropter Hom. Abantes poſt terga comantes, dicit. Hos poſtea migrantes in Aetoliam atque Epirum uocatos eſſe Acarnanæ, quaſi minime raſos, quod detoſos crines ſuccreſcere perniferint: hac ſerè Strabo. Amyntæ gens Epirotica ut Arrianus. Amphilocho gens Epirotica. Thucyd. ipſum ſcribit Amphilocho poſt eius à bello Troiano reditum, cum Argyrii inuiſus eſſet, in Arcaniam ſeceſiſſe, & accepto à fratre Alemeone regno oppidum in ſui nominis memoriam Argos Amphilochoicum condidiſſe. Actium ciuitas Acarnaniæ, in latere ſinus Ambraciſis, Auguſti conlonia, ipſius uictoria inſignis. Hic Apollo colebatur Actium,

in cuius honorem Trieteria fiebant, Gymnicum certamen. Alyciona uicus Acarnaniæ, ut Strabo. Anactorea: neutri generis, Corinth. colonia Stephano. Thucydidi autē in 111. lib. Anactorea dicitur. Metapa Acarnaniæ. Polyb. in v. unde Metapeus. Alycea eiusdem eſt regionis. Aegilips proxima Crocyleæ in Epiro, ut Homerus. Bunema media producta, Epiri urbs, ab Vlyſſe cognominata, ex boue prius immolato: cum huiusmodi uaticinium accepſſet. ἐλθῶν πρὸς αἰθρᾶς δὲ οὐκ ἴσασι δάλαραρα, id eſt, proficiſci ad uiros qui non norunt mare. Bryſinium Theſprotiæ. Calathi uicini Theſſaliæ. Steph. Buthrotus inſula & ciuitas inter Cercyrā et Epirū que ſinui nomē dedit: eius etymū Stephanus huiusmodi adfert. Heleno Troiano, qui in eam regionem poſt bellum adnauigauit in littore ſacrificanti bouem, uictimam auſugreſſe ex mari in continentem, ex quo auſpicio, loco nomen eſt inditum. Cammania Theſprotiæ pars, dominata quondam, ab Heleni priamide filio Ceſtrino, qui eam Ceſtrinam appellauit: abluatur ab amne Cadmo, ut Steph. Chæonia regio, unde Chæones & Chæoni dicti. Caſiopea regio media producta, Herod. Caſopum dicit, ſcribitur etiā duplici. Chauni Theſprotica natio. Rhianus in Theſſalici. Κιζηννοὶ χαυνοὶ τῆς καὶ αὐχέντες ἐλιωοί. Chytum Epiri uicus. Buphorion in x. i. commentariorum, è Clazomenis ueniſſe colonos ad habitandum Chytam in Epiro. Dexamenæ pars Ambraciæ, à Dexameno Meſoli & Ambraciæ è Phorbante genitæ filio, unde Dexamenæus, ut Ariſt. in rep. Ambraciotarum. Dexari gens Chaonum Stephano. Dodona Molofſorum ciuitas, ubi oraculum & officina æris, quod cum magnopere reſonet, ac ſentiat, in loquaces erat prouerbiū χαλκῶν δῶδωνάων: ut Steph. De oraculo autem Dodonæo apud Herod. in hanc ſententiam ſcribitur. Aegyptij ſacerdotes dicunt è Thebis Aegyptijs columbas nigras uoluiſſe, unam in Molofsi in ſago conſtitiſſe, uocęq; humana mouiſſe, hic habendum Iouis oraculum. Alteram idem in Libya feceſſe: ubi Ammonis oraculum. Ego uero, inquit, putauerim has duas fuiſſe puellas, uocatasq; columbas ob barbariem, lingua locutas humana: ac depoſita Barbarie, ita demum eleganter reſpondere ceppiſſe. Helenia regio ab Heleno, quem ſuprà diximus in hac regnaſſe. Ephyra Theſprotica, que poſtea dicta eſt Corcyra, urbs eſt mediterranea ab Ephyro filio Amaraci Theſproti filij. Theſprotus uero natus Pelafgo eſt, qui Lycæone ſatus Gegonea ſuſcepit Arcadis patrem. Ex hac igitur Ephyra Aſtiochea mater fuit Tlepolemi. quem Hom. dicit Rhodios ad Troiam duxiſſe. Hanc Aſtiocheam raptam dicit apud flumina Selleentis: ex quo hanc Epirum Theſproticam intelligunt dicentes flumina Selleentis apud hanc eſſe. Aliæ ſunt etiam Ephyre apud Corinthum, & ipſa Corinthus, de qua Homerum locutum eſſe in catalogo putant: alia Theſſalia Cranis dicta. alia in Arcadia. & uicus in Actolia: hæc ſerè Eufthathius. Aelianus de uaria hanc historia tradit: in hac Ephyra primum regnaſſe Periantrum, deinde Bæacæum patre triū filiarū & ſeptem filiorum, qui ſimul cum nepotibus Bacchidæ appellati ſunt. Mardones Epiroticū genus. Eupolis Πόλις, καὶ χαόνων καὶ Παιώνων καὶ Μαρδόνων. Mylaces Theſprotiæ populi. Lycophron. κρηνας δὲ γειτῶν, id eſt Μυλάκων ὄρεα. Nicopolis, in ſitu Ambraciensi ab Auguſto poſt uictoria cōdita. Alia i Thracia, alia in Ciliciæ in Pōto. Orctas Molofſicum genus Strabo ſcit: ego ſuprà in Macedonia ſecundum Ptolemæi deſcriptionem poſui. Oncheſimus & Panormus duo portus poſt Acroceraunia Straboni & Ptolemæo, Poſidii urbs. Tripolites Straboni, Stephano autē Tripoliſi ex autoritate Rhiani. Tymphæi gēs & mōs Straboni. Montes Epiri. Acroceraunia que in ſinū Ioniciū prominent.

Anactorea
Metapa
Alycea
Aegilips
Bunema
Bryſinium
Calathi
Buthrotus
Cammania
Chæonia
Caſiopea
Chauni
Chytum
Dexamenæ
Dexari
Dodona
Oraculum.
Columbæ gēminæ
Helenia reg.
Ephyra
Theſprotica.
Aſtiochea rapt.
Selleentis
Periander
Bacchæus. un.
de Bacchidæ.
Mardones
Mylaces
Nicopolis
Orctas
Oncheſimus
& Panormus
portus.
Poſidium.
Tripolites
Tymphæimō
tes Epiri.
Acroceraunia
Mirus

Calope promontorium. Leucas

Achelous Thoas Thyamis Acheron Arachthus

Sirenes

Aetolia

Calydonia Calydon Olenus Aracynthus

Naupaetum

Pleuron

Pylene

Molycria Bonni colles Achates Paetonius Medimnus Euenus Locrenses

Ozole

Epicnemidii Epizephirii Amphissa Augae

Bessa

Mirum quod de his Dionysius poeta scribit: duas esse petras, quae turbatione futuri dicuntur belli, aut tumultus mutuo concurrunt modo Symplegadam. Promontorium Calope: quod, ut ait Strabo, Phalacrum uocant. Leucas clarum fama belli Actiaci. Annus nobiles quatuor, Thyamis, qui et promon. Acheron, Arachus, et Achelous Epiri finis, qui Acarnaniam ab Aetolis diuidit, Thoas prius uocatus a celeritate; nomen sub Acheloo rege mutauit qui cum Alcmeone et Thestalia profectus apud eum confedit. Victus in palestra fertur ab Hercule altero adempto cornu, quod flexuosos fluminis sinus, agros circa uactantes, recto cursu compescuerit, Sirenas hic Homerus ponit, dulci nauas cantu decipientes; quod loca sunt quaedam ac diuersoria ad quae applicantes ob elegantiam uoluptatemque foeminarum: facultates absument; ac reditus obliuiscuntur. AETOLI ab Actolo Endymionis filio dicti, qui e Pisa profugus in his confedit: de quo inferius in Corintho mentionem faciam, quidam ex eo dictos putant: quod funditores maximi sunt et longe iaculentur. Fertur enim Pyraechmes antiquus Aetolus Degmenum Epeum singulari certamine superasse, ut Eustathius. Polybio quoque teste Aetoli ferox hominum genus more ferarum degentes, nullo amicitiae, aut foederum iure tenentur. Hi tamen quamdiu Antigonus uixit, cuius iam dudum pacem cum Graecis egre ferebant, quieuerunt. Post eius mortem, quum Philippus in regno successisset etate puerili spreta belli occasione cum Peloponnesibus querere coeperunt, a M. Attilio Glabrione, ut Liuius de bello Maced. testatur subiugati fuere: causa, quod ab amicitia pop. Rom. deficientes societatem cum Antiocho iunxere, qui Graecis bellum intulit, quique compluribus urbibus captis ad extremum apud Thermopylas uictus, ac Graecia omni expulsi sunt. diuisa est autem omnis Aetolia Straboni in Calidoniam ab Oeneo regnatam, et Pleuroniam. In ora igitur prima Calydon urbs a Calydone Endymionis uel Aetoli filio. Hic aper ira Dianae in sacrificio praeterite immisus Hercules labor, Olenus, de quo Strabo sic ait, Aetoli Olenum deleuere prope Pleuronem sub Aracyntho: ut ne uestigia quidem apparerent. Est et Achaicus Olenus. Aracynthus urbs, et mons Boeotiae. Naupaetum a naufragio dictum Heraclidarum Straboni: nunc Lepantum uocatum, a Turcis Anno M. CCCCXCVIII. ex imperio Venetorum captum. Pleurona domicilium Curetum dicunt fuisse: nam et Pleuronij Curetes dicti a Curio monte illis imminente, ut Eustathius. Pylene quam Pleurona nouam dicunt: nam et uetus reperitur Pleuron, ambae in Aetolia ciuitates: ut idem. Molycria urbs Straboni. Thucyd. autem Molycreon. Bonni colles in Aetolia, accolae Bonnenses Thucydidi in III. Montes in Aetolia Plinio. Medimnus, Achates, Paetonius, Fluuius autem Euenus Ptolemaeo, qui Aetoliam a Locris discriminat. LOCRENSIVM OMNIS regio quae Locris dicta est in duas Straboni diuiditur partes: altera in occidentem spectans, quae Parnaso occubat monti, pertinetque ad sinum Crissaeum, Phocidi confinis, ubi Locrenses habitant, qui Hesperij et Ozole dicti sunt et Ozolae: quoniam pastores quum sint, hircinis pelibus olidis amiciebantur, quorum coloni postea in Italiam adnauigarunt. Pausanias uero huius cognominis alias adsignat causas. Altera pars in orientem spectans ad mare desinit Aegeum: atque hi rursus in duas diuisi partes: hi quidem Opuntij a metropoli dicti, ubi Opoes regnauit: alteri uero Epicnemidij, quod Cnemidi subiacent monti Malienfis confines. Amphissa et Empissa dicitur urbs Locrensijs, Ozolarum montibus occubans. Est et minoris Armeniae regio Amphisena. Augae urbs Locrensijs. Homerus *νεμωδὸν ἔγχευεν*: altera in Laco-nia. Bessa campus nemorosus, ex argumento nominis, et

Nape collis quod sit arboribus cinctus: utriusque autor Strabo. Calliarus. Cynos a Cyno Locrensi Opuntis filio ciuitas est, et promontorium iuxta Opuntem distans a Cnemide monte stadijs L. Opuntem autem ipsam metropolim constat esse stadijs quindecim a mari recedentem: ut idem. Physcum Stephanus et Eustathius inter Locrenses commemorant. Strabo et Daphnuatem, et Scarpham prope Thermopylas nunc Pharigem ait uocatam in alto sitam monte cum templo Pharigae Iunonis. Tharpha ex argumento nominis locus nemorosus creberque materia. Thronium urbs in mediterranea inter Cnemidos Boagrius, quem Manem uocant, torrens praeterfluit ut Strabo: et item Homerus de tribus his, *Τάρφω τε Θρόνιόν τε Βοαγρίαν ἀμφὶ πέτραις*. PHOCENSES Pausan. non a Phoco Aeaci filio, sed Ornythionis uiro Corinthio, qui huic regioni imperauit, cognominatos dicit. inter Boeotios et Locrenses constituti, ex magna parte sinum Corinthiacum tenent. Lata gens, ut qui colonias diuersas uel in Galliam Massiliam deduxerunt, Atheniensibus in omni semper fortuna fidsissimi. Cum Thebanis decem annis pro templo Delphico bellum gessere quod sacrum appellanti: siue Amphictyonicum ab Amphictyone Deucalionis filio. Is primum instituit ut uicini populi Delphis ad sacrum concilium conuenirent, conuenientesque; Amphictyones uocati sunt. Phocenses igitur cum ob discordiam a Thebanis eo uenire prohiberentur, bello exorto multorum annorum inferiores fuere. Verum post decennium ob merita defensione Graeciae contra Brennum Gallorum ducem pristinae dignitati sunt restituti. Aduersum in eo bello Philip. Macedonem semper habuere, qui plures eorum ciuitates ferro flammisque diruit, Lileam, Hyampolim, Anticyram, Parepotamios, Daulida, et Panopeas. Nec pauciores urbes Xerxes ex eis incendit: uidelicet Erechtium, Charadram, Amphicleam, Neonas, Tethronium, et Drymeam. Longo tandem post tempore respiscere coeperunt, omniaque restituerunt, ac Gallos eo aduenientes magna ui repulerunt: haec Pausanias. Nunc loca excurram. Asplendon ab eodem posita urbs lib. VIII. hanc Eustathius uocatam Apricam dicit quod hybernatione locus amoenus: tum ad differentiam alterius cuius meminit Homer. in Boeotiorum catalogo. Amphrysa unde Amphrysus est et Magnesiae fluuius. Anemorea quae nunc Anemolea uocatur. Homerus *ὄϊ τ' ἀνεμόρησας ἡγεῖσθαι πολὺν ἀνεμωμένοντο*. A uento nomen aufertur: quo agitur in altissimo sita loco, uicinitateque; Parnasi montis magnopere uexata, ut ait Strabo. Crissa urbs, quam diuinam Homerus appellat ob sacrum Cereris in ea, uel Apollinis templum, ut ait Eustathius. Strabo uero tris urbes uicinas in ora Phocidis ponit, Crissam, Cirrham et Anticyram. Pausanias Cirrham ait esse nauale Delphicorum, distans a Delphis L. x. stadijs: uocarique; ab Homero Crissam, ubi colebatur Apollo Crissaeus: meminit in Iliade et hymno Apollinis. Alteram Anticyram Stephanus apud Malienfes in Thessalia ponit. Hic belleborum aptum insaniam nascitur. Cyparissus ciuitas in Parnaso iuxta Delphos. Homerus *ὄϊ Κυπαρισσοῦ ἔχορ Πυθιάδα τε περὶ Σάρκαρ* a frequentia eius arboris dicta. Paus. ait, hanc postea uocatam Anticyram ab Anticyro Heroe qui Hercules tempore fuit. Est et Cyparissus Triphiliae, et Cyparissus Messeniae ciuitas. Dryopes a Dryope Lycanis filio, gens uetusta, prope Parnasum sita, olim debellata ab Hercule ac tradita in peloponnesum: ut ait enarrator Apollonij poetae. Sicut et alij in Ilyrico Dryopes. Daulis oppidulum in mediterranea post Delphos, ubi Tereum Thracem dicit regnasse. Ibiq; de Philomena et

Nape Cynos Opus met Physcum Daphnus Scarpha Tarpia Thronium Boagrius Belli Amphictyonici Thebanis Phocenses Asplendon Amphrysa Anemorea Crissa Cirrha Anticyra Anticyra Meliessu in Thessalia Cyparissus Dryopes Daulis Teredon regni ubi Ilyrcinia non perit. Prognic

Drymici Delphi Pytho Elatea Lileza Onchoe Medeon Panope Hyampolis Parnasus Cephissus Asofus Iminenus Cephissi Circuecephissi Boeotia Lailus

Progne fabulam confictam fuisse, ut ait Strabo. Quapropter Pausan. scribit Daulide Ilyrciniam non parere. Homerus *δρακίδα ἢ πανοπία*. Drymici, ubi Cereri nobile templum. Pausanias in I. x. *Δρυμίνης ἢ Δε θεομαροῦ ἢ Δρυμίνης ἱερὸν ἐστὶν ἀρχαῖον*. Delphi apud Parnasum ubi celebre Apollinis templum, et aditum quinque tantum lapidibus constructum esse constat, opus Agamedis et Trophonij: nominis etymum hinc uenit, quod eo Phoebus Delphino similis adnauigauerit: templum Galli Senones cum diripissent tempestate caeli occubuerunt. Hanc urbem Homerus Pytho appellat, *Πυθὸν ἢ Ἰθαία*. et petrosam in catalogo dicit: quod Parnaso occubet monti asperrimo. Pytho enim uocatam ob interfectum ab Apolline Pythonem: uel a πότι πυθῆσθαι τὰ μέλλοντα, id est, futura sciscitari propter oraculum: unde et Pythias Apollo, et Pythia festa, et propheta eius templi Pythias, *πυθιά* quae idem quod responsa dare. Elatea maxima Phocidis urbs ponitur Straboni: est et alia Thessalia, tertia Thesprotiae, quam et Elatream uocant et Elatrienses. Lileae, Lycophron. *πάρκα λιλαιαν κἀνεμωρέας πελοποι*. Ex hac ut ait Strabo Cephissus annis oritur. Onchoe urbs: Onceum uero locus Arcadiae, et Onceae Thebarum ciuitas. Medeon urbs, tres huius nominis, Phocensis, Boeotica, et Epirotica. Panope urbs. incola Panopenfes. Strabo eas esse adfirmat, qui tunc Phanotenses dicebantur, patria fuit Epei equi Troiani conditoris. Hinc etiam commemorauit ortam de Titio et Latona fabulam. Hyampolis ab Hyantibus Boeotiae populis originem duxisse fertur. Nec satis exploratum antiquis, an sit quae Anemorea quam supra memorauimus, continuet, ut ait Stephanus. Parnasus ut idem scribit autor, Larnasus prius dictus est, quod Deucalionis Iarnax, id est, arca eo delata in diluuium fuerit. Polyhistor uero apud eundem ubi de oraculo Delphico tractat, ait Parnasum quendam primum in eo loco uaticinatum fuisse. Hunc et bicipitem et sacrum musis dicunt, quod Delphica urbs apud eum sita sit. Mons enim perpetuus, Atticam uersus protenditur: ubi Cytheron appellatur. Cephissus annis inter Oetam Callidromumque montes oriens, interque Othryn ac Parnasum tanquam utrinque muros delapsus recta in occasum ad Plateas tendit. Inde scissus amisso nomine fluminibus Ismeno et Asofo in mare egreditur Euboicum. Quare a Strabone septem Cephissi nominantur, et Atticus et Argiuis, Sycionius, et Boeotiae stagnum Cephissium: iuxta uero acolae Circumcephissij.

BOEOTIA SOLA ex omni Graecia tria respicit maria, Poloponnesiacum, Siculum et Adriaticum, totidemque in partibus colonos habet. Res ex Pausania sic se habent. Boeotius Itoni ex Amphictyone geniti filius regnum primum de se appellauit. Post quem Cadmus et Phoenicia Cadmeam ciuitatem in Boeotia construxit, quo abeunte ad Iliricos, filius eius Polydorus regno successit: quo tempore Pentheus Echionis filius inter Boeotios potentia et autoritate apud regem pollebat, uir alioqui crudelis et impius, ut qui sacra Dionysij dicitur spreuisse. Polydoro duo ex ordine filij successere, Labdacus et Laius sub Lyci tutela relictis. Quo tempore Amphion et Zetus cum exercitu uenientes Thebas prope Cadmeam edificauerunt, ut Homerus etiam meminit. *Οἱ πόδα τῶν Οἰβάσων ὄλοισ ἐκτίσαν ἐπὶ Πύλοιο*. De Iyra nullam mentionem facit: nam fabula est ex musica muros edificatos, quod alter nobilis esset musicus. His postea infeliciter ac sine liberis decedentibus, regnum a Laium peruenit, cuius historian ex Diodori lib. v. breuiter enarrabo. Is quum ex uxore Iocasta, Creontis regis filia post longam sterilitatem filium suscepisset, ex oraculo responsum tulit, eum exitialem domui futurum, quare infantem iussit traictis ferro pedibus

exponi: unde Oedibus appellatus. Ministri uero minime obtemperantes cuidam seruae mulieri nomine Poliche nutriendum tradidere. Quum iam uir factus deum qui essent parentes sui consulere statuit, Pater item Laius de eodem Apollinem consulens, iter ingressus; quum ambo apud Phocidem inuicem obuiam facti congregarentur, Laius quod illum de uia angustiore decedere mandasset, ab Oedipo filio nescio interficitur. Eo tempore tradunt Sphingem belluam biforem uenisse Thebas, propofuisseque enigma: quod qui non solueret periret. Ex quo plures ob rem dubiam perierunt: soluenti praemium locastae connubium et Thebarum regnum propofitum erat: uerum nullus praeter Oedipum id soluere ualuit. Id erat hauiusmodi. Quod animal bipes idem tripes ac quadrupes foret. Solus Oedipus ait, id esse hominem, qui infans, quatuor iret pedibus, auctus etate duobus, iam senior factus tribus: nam baculo tanquam tertio pede sustentaretur. Sphinx suo iudicio uicta, sese e loco celfo praecipitem dedit. Oedibus ex pacto praemio matrem ignotam in matrimonium accepit, et hos ex ea genuit liberos, Eteoclem, Polynicem, et Ismenem. Hi quum ad etatem peruenissent, domestica impietate cognata, Oedipum coegerunt ob dedecus non egredi domum. Ipsi sumpto regno foedere inuicem sanxerunt, ut singuli alternis annis imperarent, Primusque imperij annus Eteocli cederet maximo natu. Is exacto anno plenti ex foedere reuinit fratris regnum tradere. Quamobrem Argos ad Adrastum regem confugit. Hoc tempore Tydeus Oenei filius, quum apud Calidonem Alcatam et Lycotheum nepotes occidisset: ex Aetolia aufugit Argos. His Adrastus benigne exceptus, quodam responso permotus, se aprum et leonem generos habiturum, quod Tydeus apri Calidonijs pelle, alter leonina succincli fuerant, Polynici Argiam, alteri uero Deiphilen filias locauit. Quum a rege probarentur, magnaque uirtutis expectatio uideretur, ambos in patriam se pollicitus reducturum. Verum quum conferretur primum debere Polynicem restitui, ferunt regem Thebas destinasse Tydeum, eumque L. uiros ab Eteocle in insidijs positos occidisse, Argosque praeter opinionem rediisse incolumen. Haec Adrastum impulserunt, ut quae ad bellum spectabant pararet. Adsciuit autem ad belli societatem Capaneum, Hippomedontem, Parthenopeum. Suadebant amici Polynicis, ut ad bellum Amphiarus uates duceretur. At is quum praediceret se in eo periturum, idque propterea recusaret, ferunt Polynicem aureum torquem, quem Hermione Venus dederat, Amphiarai uxori Eriphyle, ut belli societatem uiro persuaderet donasse: ea tempore Amphiarum Adrastumque de regno disidentes, ad Eriphylem fauorem omne litis iudicium retulisse. Illa pro Amphiarao sententiam tulit, adiciens ut belli Thebis inferendi focus adiutorque esset. Amphiarus existimans se ab uxore proditum, ad bellum spondidit se iterum, sed Alcmeoni filio imperauit, ut post obitum suum Eriphilen perimeret, quod patris mandatum postea exequutus, facti conscientia in insaniam uenit. Adrastus igitur Tydeus, ac Polynices ad bellum iuui quatuor elegerunt duces, Amphiarum, Capaneum, Hippomedontem, et Parthenopeum, qui omnes magno exercitu aduersus Thebas profecti sunt. Eteocles et Polynices mutuis uulneribus cohibiti conciderunt. Capaneus magno impetu scalis murum ascendens mortem oppetit. Amphiarus in terra biatium cum curru delatus, nunquam postea uisus est. Eodem modo et reliqui duces omnes praeter Adrastum, multiq; praeterea mortales occubuerunt: quorum sepeliendorum facultas a Thebanis cum denegata esset, inhumatos relinquens Adrastus Argos rediit. Quum nullus alius auderet, Athenienses soli qui ceteros uirtute antebant, omnes sepeliere, crematis prius pyra corporibus, in qua Eudae uirum Capaneum secuta dicitur sponte se iniecisse. Haec uero Diodorus Pausanias prosequitur, ubi fratres simul

Oedipus Laius capes Adrastus Tydeus Amphiarus Eriphyles credes

Laodamas Creon rex conciderunt, Laodamas Eteoclis filius puer successit, cui Creon rex avus tutor adcessit. ubi uero per etatem rem administrare cepit, Argiuorum arma iterum in se provocauit, & in praelio Aegialeum Adraſti filium interfecit: uictus & ipse tandem, nocte sequenti cum Thebanorum manu uoluntariorū in Illyricū secessit. Thebe interim destruitur, regnūq; Therfandro Polynicis filio traditur. Is cū à bello Troiano reuertens in Mysia tempestate deferretur, à Telepho interficitur, iacetq; apud Elea in foro sub dio. Peneleus post eum regno successit, per etatem Potifameno Therfandri filio nondū regnante. Quūq; secundo classem contra Iliū Alexandrumq; ducē pararet, ab Euripulo Telephi filio obrūcatur, regnoq; Thebanorum Therfandrus Amphiarai & Demonassa filius surrogatur. Haud deinde multo post regibus sublatis Thebe in Remp. sese longe melius atq; ante constituerunt: ac sepe Atheniensibus sepe Lacedaemonijs, tum Xerxi restiterunt: postremo ab Alexandro Magno longo bello superati, iterum Thebe destructa, quas postea Casandrus Antipatri filius refecit. In hac ille sententiā. Castor uero & Museus in Titanographia, ut tradit Eustath. scribunt à Cadmo conditore Bœotiam originē habuisse, qui ex oraculo bouē in sedibus mutantis habuerit ducē: sunt etiā qui ex ingenij pinguedine sic uocatos putent: unde sus Bœotica apud Pindarū prouerbū: & apud Plinium Bœotia Hyantis ob eandem causam appellata. Pherecydes ait. Postquam Cadmus ē Phœnicia Thebis sedem mutauit, dentes quosdam serpens quos partim à Marte, partim ab Aecta rege dono accepit, seuisse dicitur: unde nati armigeri qui mutuis uulneribus omnes occubere, præter paucos qui post eum regnaucrunt. Vocabatur & Aonia, & Mesapia, & Ogygia ab Ogyge antiquissimo rege ei regioni primum dominante, & Cadmeis ut Thucydides, & Hyantis ab Hyante rege, ut Plinius & Pindarus. Ephorus, ut idem dicit Eustath. scribit Bœotios circa palestram, reliquasq; gymnicas exercitationes ualde probari, sicuti Atheniensēs in nauilibus, Theſſalos in equestri, Cirenæos in Ephectica scientia. Lacedaemonij uero in legum institutis. Et hæc quidem de his reperi. Deinceps situs ac loca. Bœotia sola ex omni Græcia tria respicit maria, Peloponnesiacum, Siculum, & Adriaticum, totidemq; in partibus colonos habet. Arna urbs Bœotie. Homerus: Οἱ τε πολυγάφυλον ἄρην ἐχου, à muliere eiusdem nominis dicta quod illa ex patre agnus & pecore abundante nata fuerit, quæ ex Neptuno Bœotium nomine genuit, qui regionis nomen dedit, ut Eustath. Est alia Theſſalica, altera Achaica, & Leontarna circa Heliconem, ut Stephanus. Ascra prope Heliconem Hesiodi patria, qua Cumam pater commutauit, ut ipse scribit. Anthedon, Hom. ἀνθηδών ἐσχατοῦσα. Etymum habet ex florēte fertiliq; agro, uel ex Anthedone Neptuni prognato, habitata quondam Thracibus, ut Lycophron. ἀσὴ σὺοικῶ Ὀρησίας ἀνθηδόνος. Hinc Glaucus fuit deus marinus, & Leonidas pictor, & Auenticon Pan cratiastes. Strabo describit Antedonem in ora Bœotie ciuitatem portuosam. Est item altera in ora prope Gazam. Aulis in ora contra Eubœam in Euripo Chalcidico usque in hunc diem priscum retinens nomen, uel à commoratione clasſis Græcorum Troianis temporibus, uel ab Aulide filio Euonymi Cephiso nati: portum habet l. nauium capacem, quò adplicatur ex omni Græcia tanquam in commune diuersorium. Strabo adſtipulans Homero ait, Aulidem saxis asperam esse, Alæ, ut Pausanias in v. Est & Ala apud Argiam. Hale uero iuncta aspiratione, & Haleium & Alalcomeneū Haleice in regione Cilicie, ut Stephanus. Alalcomeneum à conditore eiusdem nominis dictum, qui & Mineruam Alalcomeneam ibidem colendam statuit. Asplendon cuius meminit Homer. in catalogo, alteram apud Phocenses supra commemorauit. Harma ut Pausanias l. x. uicus prope

Mycalēssum à curru Amphiarai illò adſcētores fugientis: ne quòd illic fractus fuerit, dum quæſitus ad bellum Thebanum lateret. Est & in Attica locus Arma apud Tanagra, habens arcem inexpugnabilem. Haliartus quòd locus piscibus & paludibus abundet: quapropter Home. ποιῶν ἄλιε τῶν ἰδ. est, herbosam dicit. Ptolemæo Haliartus in Elide ponitur: scribitur & sine aspiratione si à Therfandri filio originem habeat, ut Eust. Acræphia sœmini generis, Pausania neutri, nonnullis Acræphnia, ubi Apollo Acræphnius colebatur. Eust. Coronea à Coro filio Therfandri. In hac talpa non gignitur, quo fœrmē animalī tota Bœotia scætet: allata uero non uiuit. Sita est ut scribit Strabo in altissimo prope Heliconem loco. Hic Pambœotia erant solita celebrari. Quatuor esse Coroneas supra in Theſſalia memorauit, Cirrham supra inter Phocenses ex autoritate Strabonis posuit. Suida grammaticus in Bœotia collocat prope Delphos stadijs x. x. Cirreum etiam campum. Cheronea uicus est prope Cytheronem montem, incola Chæroneus, unde Plutarchus fuit. Claros, Apollinis Clarij templum, ἀπὸ τῆς κληροῦ, quod ei ex sorte hic locus inter cæteros deos obigerit. Cabiri gens Bœotie Pausania l. x. Sunt item Cabiræi in Ponto. Cope urbs, incolæ Copei dicuntur ab usu remoriarum, quibus indigenæ utuntur, nauigantes inter loca palustria: ex quo Plateæ ciuitas uicina eadem ratione cognominatur. πλάτην idem enim quòd κώπην, quæ dictio tria significat: ciuitatem ipsam, remum, & capulum ensis. Coparum meminit Home. κώπας εὐτροσίντε. Creusa contra Megara Straboni. Ptol. Delium oppidum prope Aulida parum à mari recedens Stephano. Eutresis quam paulò antè in uersu Homericò commemorauimus, clara Apollinis oraculo uocata ἀπὸ τοῦ εὐτρεῖως, ob concursus & deductiones multorum inter se uicorum: adiacet uicē qua Theſſijs Plateas itur, edificata à Zeto & Amphione ut Eustath. Strabo scribit Eutresin castrum esse Theſſiensium, ubi Zetus & Amphion habitauere, antequam Thebis dominarentur. Eteonus penultima producta situs in colle iuxta Asopum fluium. Home. πολὺν κρότον τ' ἐτενόρ. dicit enim Polycnemou quod origano abundet: nam Argiuu κνημὸν, origanum uocant. Hoc oppidum nunc Scrapha uocatum Eustath. Erythrae. Homer. ἄλειον κὶ ὀρθόρας, sitæ sunt sub Cytherone: aliæ quoque in Ionia, in Lybia, in Locride, in Cypro, quam nunc Paphum dicunt. Eleuthera ab Eleuthero Apollinis filio: aliæ in Creta, in Ponto, in Lycia. Eleum locus Bœotie pallustris ex argumento nominis. Gliffa in summo sita colle. Græa nonnullis Tanagra est, alijs uicinum oppidum. Nam cum Græa Homerus meminerit, Tanagraeos ad Troiam minime uenisse Euphorion dicit: uocatur & Pœmandria apud Lycophronem. Aristoteles uero Græam ait, quod nunc Oropum dicunt esse, diciq; à uetula cuiusdam cura, hæc Eust. Strabo scribit Græam locum esse Oropo proximum ubi templum Amphiarai, Narcissiq; Eretriei sepulcrum uisitur, quod taciturni cognominatur: quoniam illò accedentes tacere soleant: causam non refert, dixit autem Tanagram ab Leua esse Thebis Argos proficiscenti. Ilesium Homero supra nominatum, unde Ilesiensis. Mycalēssus in mediterranea ut Thucydides v. l. i. dicitur à mugitu Gorgonum ibi ortarum, uel bouis qui hucusque Cadmum secutus dicitur. Est & alter in Cariaci Iouis templo. Mons quoque Mycalēssus contra Samum. Mycalēssum uero Tanagricum uicium commemorat Strabo. Est & Mycale Carie ciuitas. Medeon à Medeone filio Pyladis & Electræ, ut Strabo: est alter in Phocide prope Crissalum, distans à Bœotia stadijs c. l. unde hæc de qua nunc scribimus, Medeon colonia deducta est. Mida: quæ & Argia, & ciuitas Persi uocatur.

Nisa catur: altera apud Tyrintha. Nisa templum habuit Dionysij, originem uero à quodam Niso: est & Nisea Megaresium nauale à Niso Pandionis filio dicta. Qui post Homerum fuisse, dicitur nullo pacto Nisam esse Bœotie, sed Isum: quapropter scribendum censent apud eum, Ἴσος τε Ἰσθεῶν ἀνθηδώνασε. Hæc Strabo. Orchomentum Bœotie ciuitatem idem testatur in primis locupletē ac potentem fuisse in plano prius sitam, aquarū deinde inundatione in montem translata, templumq; in ea Gratiarum fuisse: est & Orchomenus Arcadiæ quæ Polymelos à pecoris copia dicitur. Hic de quo loquimur Minyus cognominatur, à Minyo siue flumine, siue rege. Eust. Onchestus urbs magna Pausania l. x. situs in monte Straboni, habebat Neptuni templum ut Hom. ὄρχησόνδ' ἰδὸν ποσειδῶν ἄλσος. Oechalee dicitur & Oechalia, ex eo quod inde Thebas celeriter peruenitur, uel à flumine iuxta currente: tenet historia quod in medio sit Haliarti & Alcomenij inuicem stadijs x. x. distantium, quam fluius eiusdem nominis præterfluit. Eust. Plures esse Oechalias in Theſſalia dixi. Oropus in ora longe protensa contra Eretriam Eubœæ, ubi angustissimū efficit Euripum. Ogygia dicta est omnis Bœotia ab Ogyge rege. Est & insula uictu ubi Ulysses quondam naufragio seruatus est. Dicitur & Lydi Ogygi: & omnis deniq; Attica, ut Charax scribit in Chronicis, Ogygia quondam dicebatur. Eust. Pteone uicus Thebaidis Straboni, iuxta uiam qua itur Antedonem, de quo nihil sanè traditur à ueteribus, nisi quòd à Pteone quondam originē duxit. Pharae urbs Bœotie, alia Mefeniæ, alia Achaie. Plateas nume. plurali Herodianus profert & acuit. Hom. uero Plateam cum accentu in antepenultima. Οἱ τε πλάταια ἔχου, utrunq; sanè reperitur sicut Theſſia & Theſſia. Etymum trahitur ἀπὸ τοῦ πλάτης, quod inter paludes is locus situs, remis inuicem adnauigauerint. Huius ciuitatis plura apud ueteres: inter quæ & trophæa de rege Persarum, totiq; uirorum fortium corpora liberantium Græciam: ex quo templum ibi Iouis liberatoris constructum, & gymnicum certamen in honorem defunctorum institutum, sita apud Asopum est inter Cytheronem & Thebas. Eustath. Potniæ urbs, cuius & Homerus meminit. Thebe metropolis Bœotie à filia Asopi, uel ἀπὸ τῆς θεῶσας, id est, cucurrisse usq; eò bouē ducem Cadmi. Hom. οἱ δ' ἔπιδό θύβας εἶχον ἀντιλέων πτολίεθρον. Nonnulli poëtæ uerbum subuisione legunt Hypothebas: quod Thebani ad Troiā non uenerint, nuper ab Argiuis direpti. Quidam uenisse dicunt, sed hos fuisse qui ciuitatis ruinam in locis campestribus alteras Thebas edificauerūt, ac Hypothebas nominauerunt, hæc Eustathius, Stephanus nouem Thebas diuersis in locis nominat: primas Bœotias, deinde Aegyptias, Theſſalicas, in Lycia, prope Troiam in Ionia, iuxta Miletū, in Attica, in Chaconia, in Italia, in Syria, Theſſia. Homer. θεσσαῶν γραιπτε, scribitur etiam per i, sine diphthongo, ut θεσσαῶν θεσπια. Dicitur à Theſſiade, siue Theſſio Teutrantis filio. Hinc Narcissum fuisse fuerunt. Cephisi fluij filium: hic & Cupido Praxitelis nobilitatus, propter quem Theſſia uisuntur. Est & Theſſalica & Sardica Theſſia. Thisbe. Hom. πολυτρίβωνά τε θισβίω, dicta à filia Asopi, portum habet columbis admatum, ut uersus ipse monstrat: à mari recedit, uicina Theſſiensibus, ab austro pertingens ad Heliconem ut Strabo: ciuem habet Ismeniam nobilem tibicinem. Tanagra, quam Homerus Græam in catalogo uocat, ob loci uiciniam, dicebatur prius Pœmādria. Lycophron. ἦρ ἐς βαθῆαυ λαμίας Ποιμανδριά, τὴν ἢ γράαυ φιοι λέγσει, τὸ νῦν ἄ θυβαίνης καλῶμεν ἔσθ. Tegyra ubi Apollinem dicitur natū, unde & Tegyreus Apollo: quāquam alij in Delo, ut Eust. Scolus uicus Bœotie sub monte Cithærone, uel iuxta Plateas asper & inadaccessus, unde prouerbium: Scolum neq;

ipse adcesseris neq; euntem sequaris. Pentheum dicunt illò profectum discriptum à Bacchis. Ferunt hic panes laudatissimos fieri, ex quo statua Cereris Megalartæ erecta conspicietur: est & Scolus Olynthiacus, Eustathius. Schoenus à uiro eiusdem nominis uel à iuncis ibi prouenientibus, eidem Straboni in Thebaica regione ponitur, distans à Thebis stadijs l. quæ fluius eiusdem nominis abluit. Stephanus Schoeneum in Arcadia ponit. Hyettus uicus à τὸ ἦ υἱῶ, quod imbrī sit maxime obnoxius. Hyle locus in Bœotia quod syluofus sit. Hyria regio prope Aulidem, quòdam uero oppidum. Alia est iuxta Isauriam, alia circa Iapygiam Italiae Cretenſium colonia. Strabo testatur Hyriam primò in Tanagra fuisse, deinde Thebaide prope Aulidem ubi Orionis incunabula. Montes Bœotie, Aracynthus ubi Minerua Aracynthia colebatur, ut Rhianus hoc uersu testatur. Κλυθίμοι ἐν χεῶν ἀρακυνθίας ἀπαίεργα. Cithæron haud procul à Thebis desinit. Iuxta quem Asopus fluit eius partem inundans, ut Strabo. Theuēssum quoque montem ex Ori poëtæ autoritate Stephanus ponit. Helicon Phocidi uicinus haud procul à Parnasso, illi & altitudine & circuitu quàm similis: hic Hippocrene, id est fons Caballinus, & Libethridum spelunca Nympharum. Hic etiam Permessus & Olmeus amnes in unum exeuntes, in Copaidem lacum iuxta Haliartum incurrunt. ΑΤΤΙCΑ post finem Corinthiacum reperitur: quam Strabo ab Attione rege appellatam dicit. Attidem uero ab Attide Cranai filia, seu uerius à littore quod protensum angustumq; à Megaris usq; ad Sunium habet, Atticam putat uocitatam. Megareses enim in parte Atticæ ponit, quorum regio Megaris, ciuitas Megara, tota quidē sterilis sicuti & reliqua religionis Atticæ. Hinc secta philosophorum Megarenſis emerſit ab Euclide Megarenſi. Hinc & Theognes ille qui Hypothecas scripsit quæ nunc exstant. Oppida eorum Aegirusa Straboni, Aegosthena Pausania. Polichna & Nisea quæ Homero commemorantur in Megarenſium catalogo. Nisea enim nauale ipsorum est à Niso Pandionis filio Straboni. Hellanicus in primo sacrorum κὶ Νισαίαν εἶλε καὶ Νίσσον τῆς Πανδίωνος, καὶ Μεγαρέα τῆς Ὀρχίας. Eleusis oppidum in ora ubi Cereris templum & sacra Eleusina. Ilissus fluius unde raptā fuit Orithyia Erethei regis filia à Borea Thraciæ rege. Munychia nauale Atheniensium in Cherſoneſi speciem muro uallata, Pyreum aliasq; habitationes complectens, in quibus Armentarium Philonis Architecti opus, & statio nauium c. c. c. capax. Pyreus portus & oppidum ubi templum Iouis Soteris & Mineruæ Poliads cum igne perpetuo, & uirginum domo. Muri Pyrei deiecti fuisse primū à Lacedaemonijs, deinde à Sylla cum Pyreum per obsidionem expugnauit. Sunium promontorium. Intus uero Athenæ apud Ilissum, de quibus paulopost. Marathon nobilis Milciadis uictoria de Persis, & tauro Marathonio regionem uastante, ac à Theſeo superato. Oropus inter Bœotiam & Atticam de quo sepe inter eos contentio fuit. Brauron ubi Diana clebatur, ut ait Pausa. Tricorinthum populus & tribus Atheniensium. Denique c. l. x. x. populi seu tribus in Attica Straboni fuerant. Fontes uero Plinio, Cephisia Calliroe, Enneacrunos. Montes, Brileſſus, Agialus, Icarus, Lycættus, Hymettus, melle insignis. Deinceps de Athenis ipsis, quarum loca Lyceum Aristotelis, academia Platonis schola, Leocorium templum quod Leos constituit ex tribus filiabus immolatis, oraculi iussu si ciuitatem saluam esse uellet, ut ait Aelianus de uaria historia. Areopagus arx ubi iudicium sanguinis ferebatur, uti nominis etymum indicat, quasi martiali ferro locus contaminatus. Philochorus de Attide apud Stephanum ex eo uocatum dicit, quod in eo loco Halirhothium Neptuni filium Mars interfecerit, ut uim eius filie

Athena

Amphiteon

Erichthonius

Pandion

Aegeus

Thefeus

Mnestheus

Demophoon

Codrus

Codridæ

Solon

Pyfistratus

Perficū bellū

Peloponnesia-cum bellum

Pericles & Sophocles

filia Alcippæ adferret. Nunc originem eius ciuitatis & situm percurram. Ac primum tribus eius x. ex regū nominibus ferè omnes Pausania lib. 1. huiusmodi commemorantur. Hippotoon Neptuni & Alope Cercionis filia. Antiochus ex filijs Herculis & Medea Phylantis filia. Aiax Telamonijs, Leos Erechtheus, Aegeus, Oeneus Pandionis filius notus. Acamas Thesei filius. Attalus, Ptolemæus. Reliqua item, ut ait Strabo, nomina ipsa regum ostendunt. Nam ab Attione, Atticam dicunt. Mosopiam à Mosopo. Ioniam, ab Ione Xuthi filio, Posidoniam, à Neptuno. Athenas, à Minerva. Cecrops primum multitudinem in ciuitates x 1 1. habitandas digessit, quarum nomina Cecropia, Tetrapolis, Epatria, Declea, Eleusis, Aphidna, Thoricus, Brauron, Cytherus, Sphetus, Cephessia, Phalcrus. Theseus postea x 1 1. illas in hanc unam coegit, hæc Strabo. Primi Athenienses Rempubliam constituere, arcemq; teste Thucydide πόλις, id est ciuitatem uocauere. Aristophanes poeta, καὶ προσωπῶν γερωτά τῶν ἄλλων, Ἐπειὰ σεμνῆς Παλλὰδ' κλεινῆ πόλις. Trogius lib. 1 1. scribit, Athenienses ante Deucalionem regem habuere Cecropem quem bifrontem prodidere, quod primus maris foemine coniugio iunxit: huic Cranauus successit, cuius filia Attis regionis nomen dedit: post hunc Amphiteon rex Mineræ urbem consecrauit, Athenasq; uocauit. Cuius etiam tempore diluuium fuit, quicq; ex Græcia superfuere ad Deucalionem Thessaliae regem ratibus adnauigauere: ex quo genus ab eo conditum dicitur, Erichthonius deinde ex successione interuallo regnum obtinuit, sub quo frumentatio apud Eleusin à Triptolemo Cereris alumno reperta: pro quibus meritis in eius honorem noctes initorum sacratae. Huius Pandion filius regno successit: ad Aegeum res deinde peruenit, à quo per diuortium Medea ob adultam priuigni ætatem Colchos cum Medo ex eo suscepto discessit. Post hunc Theseus, cuius filij Mnestheus et Demophoon auxilium Græcis contra Troianum tulere. Codrus tandem genere Thrax Melanthi filius regno potitus pro Atheniensium salute oraculo admonitus in bello caput deuouit. Post Codridas, leges quoque latæ auctore Solone usq; ad Pyfistrati tyrannidem: cuius filius per coniurationem Aristogitonis regno pulsus Dareo sese obtulit ducem contra Athenas uenientii. Eiectis Pyfistratidis Persicum bellum conflatum, uictus Dareus à Miltiade apud Marathonem. Deinde Xerxes filius cum primo premeret Athenienses portumq; incendisset, à Leonida Spartano apud Thermopylas, à Themistocle quoque bello nauali superatus est. Mardonius insuper eius dux reliquias belli resouens cum toto exercitu sublatus, finem tunc bello Persico fecit, cui Peloponnesiacum successit: quod hoc modo se habuit. Lacedæmonij decennio bellum aduersus Messenios gessere: quumq; ab initio socios Athenienses adsciuisent, suspectos deinde habuere. Id ægreferentes Athenienses bellum mouere. Lacedæmonij excitata tota Peloponneso aduersus iere. Primi duces Athenienses fuere Pericles, & Sophocles: quo durante bello Syracusanis quoque auxilia inimicis ferentibus bellum intulere Nicta & Demosthene ducibus, qui à Gylippo Lacedæmonio Syracusanorum duce magna clade repulsi sunt. Hoc igitur bellum quod durauit annis pluribus, Thucydides v 1 1 1. libris persequitur: inde Xenophon post eum absoluit in ijs quæ Paralipomena inscripsit, utraque incolumis hodie historia. Eo uerò huius belli anno quo Darcus Xerxis filius moritur, & Dionysius Syracusis fugatur, Lacedæmonij uictoria potiti, Pyreum incenderunt duce Lyfandro, qui x x x. deinde tyrannos Athenis constituit. Hi post aliquot annos eiecti sunt, ac decem per Thrasybulum creati. Mox & ipsi à Pausania Lacedæmoniorum duce fugatis, ad pristina redire Athenienses libertatem: ἀμνηστία

lege inter eos Lta: qua memoriâ iniuriarum delerent sempiternâ. Prytanos insuper creatunt, qui ut ait Pausanias lib. 1. decima pars erat Senatus numero L. Senatus autem D. Prytanicum locum quasi pyritaneum, ἀπὸ πυρῶς, quod ibi frumentum seruaretur. Pax deinde in Græcia fuit iussu Artaxerxis, quo tempore Roma à Gallis capta est. Emerfit paruo post tempore Philippus Macedo perpetuus Athenarum hostis, unico Demosthenis eloquentiæ fulgore tantis armorum uiribus occurrente. Captæ demum ab Antipatro Alexandri successore: ac quamquam uim passæ non tamen à solita gubernandi forma, antiquisq; institutis discessere. Ex illis regibus amicissimum habuere Cassandrum, qui Demetrium Phalereum Theophrasti discipulum urbi præposuit, optime Reipub. consulentem, Demosthene ac Lyfia interfectis. Post hæc Romani successere rebus Atheniensium per C. Flaminiū Imp. post uictum in Macedonia Philippum: eos tamen proprijs uii legibus permisere: uerum Mithridates rex Ponti rebus tunc auctus, cum illis etiam dominaretur, quos uoluit tyrānos apud eos constituit: è quibus Aristonem qui ciuitatem lacerabat, Sulla tunc uictor contra Mithridatem Pyreum incenso per obsidionem expugnatum supplicio adiecit, urbi uerò pepercit. Perseuerauerunt deinde Athenienses magno in honore apud Rom. quibus iam dudum leges x 1 1. tab. dederant. Studium quoque sapientiæ doctrinarumq; omnium Latæ iuuentuti præbuerūt. Eorum res claras plurimū scriptores literis mandauerunt: inter quos Aristides encomio nobili quod exstat. Atticam Amurathes Turca patrum nostrorum memoria primus inuasit, præter Athenas ipsas. Hæc quoq; amissæ expulso duce ex Acciatolorum genere, de quibus alibi narraui. Athenas Isocrates orator, ut ait Aelianus, comparabat meretrici, quæ forma quoscunq; uel nobiles ad eius congressum primo trahit, ad commemorandum uerò nequaquam. Sic quoq; Athenæ aduenam adlectabant: Cives & incolas minime ob primorum inuidiam & emulationem. Athenienses Philippus Macedo Hermias comparabat, qui præter os & uirile nihil haberent: sic illis eloquentiâ superesse tantum & audaciam. Athenis in monte contra Palladis arcem ad Aram Trami hęc adhuc legitur inscriptio. αἱ δὲ εἰς Ἀθῆναι ὁσίως πόλις, αἱ δὲ εἰς Ἀργεῖας καὶ εἰς Ὀσίως πόλις. Legitur & Festi Rufi memoria proconsulis Græciæ, ad columnā in arce Athenarum ante Palladis templum. τῶ λαμπροτάτῳ ἀνθυπάτῳ τῷ ἑλλάδ' Ῥόμῳ Φαίῳ καὶ ἀρεῶν παγκράτῳ, ἢ δὲ ἀρεῶν πάγῳ βγλή τῷ τριακοσίων καὶ ὀκτῶν ὁ ἀθῆναιῶν ἀνοσίας καὶ ἀδύργεσίας ἐνεκα, id est: Splendidiss. Procos. Græciæ Rufi Festo, & Areopagitæ, Areopagi Senatus trecentorum, & populus Atheniens. beneuolentiæ ac beneficentiæ gratiâ.

R. VOLATERRANI

COMMENTARIORVM

VRBANORVM.

LIBER IX.

PELOPONNESVS.

PELOPONNESVS inter Ionium & Aegeum pelagus constituta plura nomina ex colonis accepit diuersis. Nam prius Apia ab Apio Phoronei filio, de quo in Arcadia postea dicam, à Pelasgis, deinde Pelasgia: mox Argos ab Argiuis: postremo Peloponnesus à pelope dicta est. Nam hæc ut reliquus græciæ tractus à Barbaris quondam tenebatur, ut Hecateus

Isthmos Cardiacus Hexamilium

Corinthus

Acrocorinth

& Milesius Straboni sunt autores: cum & Pelops ipse ex Phrygia uenerit. Danaus ex Aegypto: dein Dryopes et Caucones & Pelasgi & Leleges terras omnes intra atq; extra Isthmon occupauere. Atticū agrum Thracæ cum Eumolpo uenientes tenuere, Daulidem uerò Tereus. Cadmeā aduesti cum Cadmo Phœnices: Bœotiam ipsam Aones & Hyantes. Præterea sunt argumēto nomina ipsa barbara: ut Cecrops, Codrus, Cotys, Drymas, qui Græcis imperauerunt. Describitur Straboni forma platani folio similis: circuitu Plinio D. L. X I I I. pass. mil. in eo regiones v 1 1 1. Corinthia, Sicyonia, Argia, Laconica, Messenia, Pisea seu Elidis, Achaia, Arcadia. Montes uerò L x x v 1. Maria tot ferè quot sinus ac Cherfonessi panduntur. Quare à Pindaro πολύνημος, id est, sinuosa appellatur: sed et arx Helladis quondam dicta, quod Isthmo coniungeretur Helladi. Hellas enim in Isthmi angustijs incipit, Atticamq; cōprehendit: quo sanè nomine omnis olim Græcia uocabatur. Græcia deinde à rege Græco uocari coepit Plinio, Pausanias scribit quod apud Isthmū Isthmia celebrantur, ubi theatrū et stadiū erat albo lapide, & Neptunū tēplum nobile cum sylua pinuū quibus coronabantur Athletæ. Neptunū enim Corinthijs solum existimant unā cum sole circumagere mundum. Est & alter Isthmos Cardiacus in Thracia, de quo supra dixi: uterq; sanè Hexamilū hodie ex loci distantia nominatur. Hūc muro frustra quidam cinxere Imperatores Constantinopolitani, postquam Turcæ in Græciā ingredi sunt ausi. Hunc & olim perfodere plures infesto semper omine tentauerunt. Demetrius primo rex: Iulius Cæsar, Caius, et Nero principes: postremo Adriani tempore Herodes Atticus nō tam tentauit quā frustra excogitauit, ut in eius uita commemorauit. Amurathes Turca hunc tandem cepit subacta Thessalonica, Bœotia, & Attica, dedentibus se Peloponnesiacis. Nostra uerò memoria filius eius Mahumetes omni Peloponneso præter pauca oppida potitus est, eiecto Thoma Paleologo: quē cum filijs ac capite diui Andree ex hostibus ereptis Romā ad piūm confugientem uidimus. Nunc uerò infelicius à Pazaithe filio Mahumetis quod in ea reliquum expugnatū conspicimus. CORINTHIORVM regio post Isthmū primo occurrit: ubi Corinthus ciuitas quæ & Ephyra dicebatur & Acrocorinthus & Heliopolis ob soli siccitatem. Huc omnis Græciæ deliciae conueniant, ut in locum ad effœminandos animos ob mulierum elegantiam paratissimum. Hic ut ait Strabo lib. 8. Veneris tēplū fuerat: ubi mille circiter nobilia scorta parata se prostare uenientibus hospitibus inter quæ ab autoribus nominantur Laïs, Cyrene, Leæna, Sinope, Pyrrhine, Sicione: ex quo prouerbū κορυθαίφρα, id est, lasciuire. Et illud quoq; εἰς παντὸς ἀνδρὸς εἰς κόρυθον εἶδ' ὁ πλεῖς, non cuiusuis est adire Corinthū. Præterea æs ob præstantiā Corinthium, & columna Corinthia forma et mensura longe diuersa. Duplici erat prouentu munita: quapropter diuitem uocat eam Homerus ob mercatorum concursum. Thucydides etiā emporium totius Græciæ uocat. Philippus Macedo, ut ait Macrobius, tres Græciæ ciuitates Corinthū in Achaia, Chalcidē in Eubœa, & Demetriadem in Thessalia: tres Græciæ cōpedes ob locorum munitionem appellabat. Iuxta est Acrocorinthus, quem εἰσοπτερον, id est, speculum uocant, quod in hac Sisyphus Iouem, Aeginam rapientem uiderit. Pausanias hos Corinthi reges dicit fuisse: primum Sisyphū, qui Bellerophonem & Ornythionem suscepit: ex primo Glaucus qui cum Diomede arma commutauit genitus: ex Ornythione autem Phocus qui Phocidi regioni imperauit, ac Thoas natu minor qui Corinthi: huius posterij successores Damophon, Propodas, Doridas, Hyacinthidas. Sub his duobus fratribus Dorces duce Alete Corinthi imperium inuasunt. Aleteis igitur usque quinta generatio usque ad Bacchin regnauit, à quo

expulsi Bacchidæ item totidem successione durarunt: tandem & ipsi à Cypselo tyranno Phetionis filio eiekti fuere. Sustulit Corinthum L. Mumius, quod cum Aetolis conspirans Critolao duce à Romanis rebellauerat. Restituit eam Augustus missis eò colonis libertini generis, & in medio foro templo Octauiæ constituto: autores Pausanias & Strabo. Per eam torcumatum uasorumq; luxuria Romæ introducta, sicuti gemmarum Asia deuicta per L. Scipionem. Ephyra iuxta Corinthum, cuius meminit Homerus, alias in Thessalia diximus: & Thesprotia Cenchrea in orafita, ubi portus Cenchreus. Lecheum oppidum item cum portu in ipsa Isthmi angustia. Cremmyon Corinthi uicus ubi Cremmiana sus, mater Erimanthei & Calydonei apri est, & in Libya Cromion per o literam Stephano, Asaë item uicus, Genea ciuitas, incolæ Geneatæ. Hinc ex loci felicitate natum prouerbū: ἀνδραίμων ὁ κόρυθ' ἔργῳ ἢ ἔλλω Γενεάτης. Felix Corinthus, at ego sum Geneates, autor idem. Asopus fluuius è Chronio monte mediam præterfluens Corinthi regionem, in sinum labitur Corinthiacum. Inter Corinthum & Achaiam Sicyonia regio, cuius Sicyon urbs, dicta etiam Straboni, Methone quandoque & Telchinia, quod Telchinas habuerit colonos: hanc iuxta labitur Asopus, diuitemq; esse prouerbium monstrat antiquum, εἰν μοι τὰ μεταξὺ Κορίνθου καὶ Σικυῶν. Eustathius. Pausanias autem regum genealogiam hoc modo enumerat. In hac primum regnauit Aegialus indigena loci, deinde filius eius Europus & huius item Telchin, qui genuit Apin: qui in Olympiam ueniens, ante Pelopem, Apiam Peloponnesum appellauit. Huius postea Telexion filius Aegyrum suscepit patrem Eurymachii, ex quo Leucippus genitus, qui Percito nepoti ex Calchine filia reliquit imperium: quod usq; ad Coracū peruenit, qui sine liberis decessit. Ac Epops è Thessalia ueniens successit: ex quo & Antiopa, Zetus & Amphion geniti. Subiugata hæc regio quandoque ab Arato Achæorum duce. Distat à mari paucis stadijs Sicyon ciuitas in colle prærupta, oleo lauroq; abundat. Sicyonia calceamenta in delicijs apud hos qui studebant elegantiae, ut autor Cic. in Bruto. Phlius urbs prope Sicyonem à Phliunte Dionysii filio ut Pausanias, siue ἀπὸ φληῦν, id est, producere siue procreare fructus, quod sit solo feraci. Lacedæmonij enim Phliunta mensum eum uocant, in quo florent fructus, hæc Arethyrea prius dicebatur à muliere eiusdem nominis, ut Ethnographus Stephano est autor. Strabo sic ait: Arethyrea quæ nūc Phliasia, ciuitas Phliuntis inter Sicyonem & Argiam, Celosse quondam dicta à regione sic uocata, qua deleta coloni tempore post Phliunta edificauerunt inde stadijs x x x. remotam. ACHAI A Sicyoniæ & Elidis media duodecim olim urbibus habitabatur, quas Polybius has esse commemorat: Patras, Dymas, Pharem, Tritæam, Laertiam, Aegiram, Pellenen, Buram, Cerauniam, Carynnam, Olenum, Helicen, integras sanè omnes usq; ad eius tempora, præter duas ultimas, quas solidas terræ motus absorbit. eorum nomen gloriaq; deficientibus Macedonibus cepit: socij semper Romanorum, nihilq; studebant nisi suæ ac Græciæ totius libertati: quare per unum ducem Rempub. eorum administrabant. Ex his fuit Aratus Sicyonius qui annos ferè x x. Achæorum Rempub. feliciter rexit, nec solum eis sed toti penè Græciæ restituendo: floruit autem circa finem primū belli Punici. Incipit ab Isthmo ut Plinio placet. Aegialos antea uocata propter urbes ex ordine in littore dispositas. At Pausanias ab Aegialo dictam ait primo rege è Thessalia ueniente, ac patre Achei qui regioni nomen dedit. A Nerone principe uniuersa libertas donata, quam postea Vespasianus eripuit, & ad pristinum uictual rediit, ut idem est autor. Aegialus urbs Achaia in medio Sicyonis & Buprasij. Aegialus

Ephyra
Cenchrea
Lecheum
Cremmyon
Asaë
Genea
Asopus flu.
Sicyon
Aratus dux
Sicyon ciuitas
Phlius
Arethyrea
Achaia
x 1 1. ciuitates
Aegialus

Aegira, quae et Hyperesia

Aegion

Selinous Aroa

Aegas Helice

Bura

Dymas Olenus

Patrae

Glaucus

Pellene

Crios Peneus

Gonoessa mons.

Elis

Aethlus

Endymion. Paeon & Epeus & Aetolus

Homerus κρωμάρ τ' ἀγαλόνε. Dicta autem postremo Ionia quod Iones habuerit colonos ab Atheniensibus mis-
 sos. Hoc etiam nomine tota Achaia appellata, uti supra dixi. Est altera in Ponto Aegialis iuxta Carambum pro-
 montorium, praeterea in Thracia, in Aethiopia. Aegira media producta quam Pausanias in v i i. dicit Hyperesiam prius uocatum, mutasse autem nomen ex stratagemate, quod Hyperieses aduentem aduersus Sicyoniorum exercitum formidantes caprarum greges coegerunt, earumq; cornibus igne per noctem adligato ipsas occurrere compulerunt, hostesq; eo timore et auxiliij specie fugantes, Aegiram suam patriam uocauerunt. Aegirae meminit Homerus in catalogo. Aegion ubi dicunt Iouem a capra educatum fuisse, quam uocat Aratus Oleniam, quod Oleni filius Olenus huic proxima fuerit, quam iuxta annis Selinous fuit Stephano. Aroa quam Pausanias commemorat in v i i. nomine ab aratro sumpto quod frugifera sit. Aegas Homerus scribit simul et Helicen. ἀς ἐλίκων ἀγας δὴ ἀγασσιον. Helice enim urbs terrae motu corruit, simul et illud nobile Neptuni templum quo Iones solebant Panionicum celebrare, ut monstrat uersus Homericus a me conuersus, Mugijt ante Helices diui bos tractus ad aram. Bura. Lycophron. Δύμης τε βραχίονισ ἡγεμῶν εἶδεν. Hinc Potheas fuit nobilis pictor, cuius opus Elephas Pergami in muro pictus, ut ait Philo. Dymas supra in Lycophronis uersu memorauit. Olenus. Sophocles in Hippone. ἄλ' ὄλην γὰρ φορβάδ' ἔκομιζομαι. Etymum ducit ab Oleno Iouis et Anaxithoae Danaidis filio, ut Istrus Stephano est autor. Patrae urbs martyrio diui Andreae nobilitata, ex quo Pausanias ait, Hadriano permittente Patris heros Iudaeus colebatur, quod de ipso apostolo non dubium intelligere uoluisse. Idem sic ait. Hic regnauit Eumelus loci indigena, qui Triptoleum habuit filium, a quo terra culta Aroa dicta est, et ex eius filiae nomine Anthya edificata. Mesatis quoque urbs tertia in medio Anthya et Aroae exstructa. Post haec uenit Patreus ex genere Agenoris, qui Patras ciuitatem quam incoluit nominauit. Per fines huius urbis Glaucus fluuius currit. Patrensibus solis Augustus libertatem restituit, cum prius Achaia tota a L. Mumio, una cum Corintho subiugata esset. Pellene urbs a Pellante, uno ex Titamibus Pausaniae in alto sita monte l x. a mari stadijs recedens, apud quam optima fiebant lanae, certaminibus praemia proposita ut Strabo, ut etiam Aristophanes in Ornisi. Homer. οἱ Πλατῶν ἡγεμῶν καὶ ὄλην, οἱ δὲ Πελοπόννησος. Palcnem uero per a literam Thraciae ciuitatem esse dixi. Flumina Achaiae: Crios a nomine Titani fuit super Pellencem prope Aegyram urbem, ut Pausanias. Peneus fluuius Elidem ab Achaia diuidit. Gonoessa mons Pellenes: quapropter dicitur ab Homero. Gonusa uero ciuitas Perrhebiae, et Gonnus in Thracia. E L I S urbs et regio inter Messenios et Achaeos Siculo mari abluitur Straboni. Homerus tantum regionem dicit uicam habitam, diuinamq; eam appellat ob sacra olympiae certamina. Incolae, Elei et Epei appellati, et Elis ipsa Epia dicta Eustat. Herod. duas alias ponit, in Aetolia, et in Arcadia. Urbs ipsa a mari recedit ad montes sita iuxta Peneum: haud longe ab hac Olympus est mons, et Olympia, et Pisa ludis notissima. De uetustate autem et regibus huius urbis et regionis Pausanias sic refert, In Elide primum Aethlus regnauit, Iouis filius ex Protogenia Deucalionis filia: huic Endymion filius fuit, qui Lunam adamasse dicitur. Endymioni uero Paeon, Epeus et Aetolus filij suere, qui in Olympia cum de regno decerassent, Epeus potitus est, Epeosq; Elienses cognominauit. Paeon uero ob dolorem secedens ad Ardam flumen populis Paeonij nomen dedit, Aetolus cum fratri Epeo successisset ac certa-

mine ludorum Apidem interfecisset, a filijs eius in iudicium aduersus secessit in eam parte quae Actolia dicta est. Epeo igitur tantum unica filia superstes fuit: quae Phorbanti Lapithi filio nupsit: ex quibus natus est Aetor qui regnauit in Elidis ciuitate Hymminea a nomine matris dicta. Post Aetoli discessum regnauit in Elide Eleus Neptuni filius ex Euricyda Endymionis filia, Epeosq; antea, de suo nomine Eleos dixit. Huius item filius Augeas ob armentorum multitudinem, cunctam regionem fimo compleuerat, pactusq; Herculi mercedem fimum auferenti non praestitit, et Phileum unum ex filijs cui patris iniuria insensa erat expulit. Quem mox Hercules deuicto Augea in sede patris collocauit, ac eius precibus Augeam condonauit. Phileus autem postea in Cephaleniam secessit, ubi imperauit dimisso Eleorum regno fratri, Agastheni et Amphimacho Esteati ac Thalpio filijs Eurythi et Astoris nepotibus: qui ambo una cum Polyxeno Agasthenis filio naues Eliensium ad Troiam duxere, ac in bello ceciderunt. Polyxeno tantum superstiti filius fuit Amphimachus qui Eleum alterum genuit, sub quo Dorienstem classem cum filijs Aristomachi pro reditu in Peloponnesum certauit. Apud Pisam uero ciuitatem regnum alterum fuit Oenomai primum qui Martis a poetis filius dicitur, uere autem Alexionis. Hic Pelopem Tanali filium ex Asia tunc uenientem generum sibi adsciuit, tradita filia Atlanta, quam ille superatis Myrtilo ceterisq; prociis in certamine, meruit uxorem: anteq; omnia Mercurio sacrificauit ad eum ob filij Myrtili mortem placandum. Et haec quidem ille. Nunc ceteras uideamus urbes, Alefium ab Alefio filio Silicentis, unius e prociis Hippodamiae: est et Alefium campus in Epiro, et mare Alefium, et promontorium, et fluius. Alecium quoque campum Lyciorum Homerus commemorat. Amythaonia pars Elidis ab Amythaone Crithei filio ut Stephanus. Arena Triphyliae est et Messeniae. Homerus, ἀρίων ἔρατῆν. amoenam uocat quod flumine Mineio abluatur, ut Eustathius. Buprasium ciuitas, et fluuius et regio Elidis, a Buprasio conditore, nunc minime apparet. Homerus οἱ δ' ἄρα βεπράσιον τε καὶ ἡλιδά διὰρ ἔναον. Brysiae et Augeae inter Locrenses aliae. Oleniam petram Strabo montem in Elide ponit, quem tunc Scollin uocabant. Qui uero ethnica scribit Olenum Achaiae ciuitatem ponit ab Oleno Iouis filio, unde origo forte montis, Olenij fuerit. Myrsinus urbs. Homerus, καὶ μύρσιν ἔσχατῶσα. Haec postea Myrtorium dicta est. Myrtusa uero mons Libya, ut Eustathius. Pylum Nestoris patria x x. stadijs a mari situm, quod secundum Homerum latam habebat regionem, quando septem urbes illi uicinas Agamemnon Achilli promittit. Ex quo tres Pyli in Peloponneso uicini Straboni ponuntur, in Triphylia, in ora Pisae, in Messenia ad Coryphasium, quae nunc Venetorum est. Triphylia pars Elidis, quod e tribus constet populis: Epeis, Minyis, et Eleis, ut Strabo. Lepreum nrbs iuxta Alphcum montesq; sita a Lepreo, quae Hercules interfecit, siue a lepra qua curabantur ibi quodam in flumine lauantes, ut Steph. Est alterum in Arcadia teste Pausania. Thryon quod Thryaessa etiam dicitur, Elidis urbs a iuncis ibi proueniens, sita iuxta undam Alphei unde pedibus transmitti potest, ut Strabo. Stephanus uero, et qui scribit Ethnica in Messenia ponit. Thryus uero urbs Achaiae mihi dicta est. Ichthys promontorium regione Pisae urbis describitur Ptolemeo. Alpheus fluuius ex Arcadia motibus oriens mediam percurrit Elidis regionem in Triphyl. postremo lapsus pelagus. Eius aqua, ut Strabo memorat, impetiginem quae Alphos dicitur curat: unde etymum trahit. Dicitur et hac unda Melampus curasse filias Proeti ab insania. Nota fabula, eum subterla-

Epei filij

Hymminea

Eleus Neptuni filius Augeas Elei filius

Phileus

Polyxenus

Pisa

Alefium

Amythaonia

Arena

Buprasium

Brysiae

Augeae

Olenia para

Myrsinus

Pylum

Triphylia

Lepreum

Thryon

Ichthys promontorium Alpheus

273

Messenia

Afine

Amphigenea

Amphica Andania

Aristomenes dux

Aepy

Cyparisseis

Pylum Corone Methone capta

Ithome

Acrite promontorium Coryphasium promontorium Sela Panifus Laconica

Lelex

Myles Eurotas

Lacedaemon

Amyclas

Hyacinthus

Argalus Cynorea Oebalus Tyndarus

bentibus undis Siciliae fontem Arethusam dilectam commaculare. MESSENIA florentissima quondam, et quae Lacedaemoniorum uiribus annos fere xv i. restitit continuo bello. Hinc Colonia in Siciliam missa in eam ciuitatem quae Zancle prius dicebatur. Afine in ora sinus Messenij pristinum retinens nomen, quam a Venetis nuper Turca surripuit: secunda in Laconica: tertia in Cilicia. Amphigenea urbs in qua Latona templum, ubi Apollinem dicitur peperisse, ut Steph. Amphica urbs Pausaniae in i i i i. Andania urbs Homonyma regioni sic enim Messenij quondam uocabant, ἀπὸ τῆς μηδ' ἀνδάνειν. Hinc Aristomenes ille inuictissimus fuit, qui pro Messenij decertans tot annos uictoriae Lacedaemoniorum distulit, pluribus eorum exercitibus trucidatis: tandem uictus ac interfectus, inuentus est cor hirsutum habere: autores Herodotus et Plutarchus. Aepy ab altitudine loci dictum Straboni. Hom. καὶ τῆρον ἀλφειο πόρον καὶ ἐν ἡλίον ἀπυ. Cyparisseis urbs. Homer. καὶ κωπείριον, καὶ ἀμπερίων, καὶ ἔναον. Cyparissus autem in Parnaso. Strabo hunc Cyparissenta flumen esse, Cyparissum uero iuxta flumen urbem ponit. Pylum in ora Messeniae, alterum a Pulo patria Nestoris. Corone et Methone ciuitates in ora nomina retinentes. Pausanias dicit Methonem ante bellum Troianum Pedasum appellatam, deinde a filia Oenei Methone nomen mutatum, cum Oeneus post bellum eò se receperit: siue a Methone lapide qui in littore angustum efficit portum. Haec urbs annis proximis m d v i i. id. Augusti a Turcis post menstruum obsidionem fuit expugnata, oppidanosq; aiunt ad unum omnes hostili gladio interemptos. In quibus erat homo doctus Andreas Salcus eius urbis praesul, meus quondam ex Andronici schola condiscipulus. Ithome urbs ad Selam fluuium posita, alterius Thesalicae supra memini. Promontoria Acrite Ptolemeo, et Coryphasium Thucydidi in v. Fluius Sela qui Messeniam ab Elide diuidit, et Panifus ex Alpheo in sinum exiens Messenicum. L A C O N I C A partim in orientem spectans, centum olim urbibus habitabatur: quapropter Hecatompolis sicuti et Creta dicebatur, ibiq; primum Hecatomba sacrificium in ciuitatum salutem institutum, ut tradit Eust. eorum quoque nomen in multis usurpatum. Nam et laconicum Galenus memorat lauacri genus. Balneis utebantur frigidis, pueritiaq; passim uerberibus aduuebant, ut uitae duritate utiles rebus redderentur in Lycurgi legibus. Est et laconicum saltationis genus, et modus in bello, et breuitas in dicendo, qua illi plurimum utebantur, ut apud Plutarchum legitur. Et ferrum laconicum, ut refert Demarchus de instrumentis bellicis, utile fuerat limis, terrebris, machinis, lapidibus: sicuti lydiu, cultris, nouaculis, iaculis, Calybium Sinopicum fabrilibus instrumentis. Et canes lacones, Plautus. Nos parafiti lacones sumus. Laconicus item ager liberae gentis erat, ut Plin. testatur. Nunc ex Pausania Lacedaemoniorum statum, regumq; successionem ex ordine referam. Lelex primum in Laconica regnauit indigena loci, ex quo Leleges dicti sunt. Huic Myles et Polycraon filij suere. Myleti successit filius Eurotas, qui flumen a se cognominauit Eurotas, qui nimis profluentem frenans intra mare compulit: postremo cum uirili prole careret regni successorem Lacedaemonem reliquit ex filia Sparta generum. Ex ijs igitur nomina regionibus prouenerunt. Lacedaemon Amyclam genuit, qui et ipse ciuitatem de suo nomine condidit. Amyclae filius Hyacinthus fuit puer forma praestanti, qui in florem sui nominis conuersus est Apollini dilectus. Argalus eius frater natu maior rem suscepit. Huius filius Cynorea fuit, pater Oebali qui ex Gorgophone filia Persei Argui Tyndarus genuit. Hic deum ab Hippocoonte et Icaro per seditionem pulsus con fugit in Messeniam ad auunculum Aphaea, ubi filios genuit

ex Leda Castorem et Pollucem, Helenam et Clitemnestram, quos fabula dicit ex gemino ouo ex Leda et Ioue ortos. Tyndarus cum sub Hercule patrium regnum repetijset, filijs et Menelao ex Helena genero dimisit. Menelao autem Orestes Agamemnonis filius eius ex Hermione gener successit. Deinde Tisamenus eius filius sub quo Heraclida in Laconicam descenderunt, ac rerum status immutatus. Tisamenus in Achaiam secessit. Aristodemus regno Lacedaemoniorum successit. Deinde duo eius filij Procleon et Euristhenes in duas regnum partes diuiserunt: alij Lacedaemoniam, alij Argos et Messeniam tenebant. Insequentibus uero temporibus Agesilaus Lacedaemone potitus est, cuius tempore Lycurgus leges dedit. Deinde Archelaus, Teleclus, Alcamenus, Polydorus, sub quo Lacedaemonij colonias miserunt in Italiam Crotonem et Locros, sub eodemq; bellum contra Messenios illud diuturnum incepere. Sub Euricrate autem sub iugum eos misere. Deinde Anaxander et Euricrates i i. Cleomenes et alij. Hactenus Pausanias. Lacedaemon et Lacedaemonia apud Hom. legitur. Ciuitas est et regio. Quod regio, hoc carmine. τὰ οἱ ξῆν' ἰξον κοίλην λακεδαίμονα πρὸς τὰ δώματα Μεγέλας. Dicunt et Lacedaemonios, a litera scutis inscripisse, primam uidelicet ipsius urbis nominis: quod item imitati sunt eorum uicini Messenij prelati μ, litera. Lacedaemona curuam appellat superiore uersu Hom. quod Taygeto et Parthenio circundetur montibus. Ceterum terrae motibus obnoxia est, cauernosa, abundare etiam nepeta tellus dicitur. Lacedaemonij, ut refert Thucydides, primi corpora ad athleticam nudauerunt et oleo unxerunt, cum olim etiam in olympia subligaculis pugnando Athletae uterentur. Hinc in pueros libido exarsit, ut ait Cicero. Aristoteles ait in Politicis Lacedaemonios ita instituisse Remp. ut regem perpetuum crearent, qui belli tempore summum haberet imperium, et Ephoros qui uita et necis potestatem. De Lacedaemoniorum uero scytala alibi dicam. Spartam alij eandem cum Lacedaemone uocant. Herodotus ait in Lacedaemone regione Spartam esse ciuitatem: quod autem fuerit Laconicae regia manifestat Strabo dicens, quod Heraclidae diuidentes Laconicam in partes sex, unam ex ijs excellentem Philomelo qui eis Laconicam prodidit dederunt. Spartam autem regiam sibi retinuerunt. Eustath. ex Comici sententia Spartam a sparto ibi fruticante dictam indicat. Amyclae una e centum Laconicae urbibus Apollini sacra, cuius etymologiam supra diximus. Est et Amycleum portus et oppidum, et portus in Creta. Amyclides uero genus calciamenti ab Amycleis inuentum, et Amyclae in Campania Italiae horum Colonia. Stephanus. Aegyus urbs, incolae Aegytae Pausaniae. Lycophron de Helena loquens, καὶ πάντα τλήσειθ' ὄνει' ἀγύας κωδός, καὶ θαλάσσιον καὶ θίασον κόρη. Aethaea una e centum Laconicis, incolae Aethaei, ut Thucydides in primo. Aepae. Hom. καλὴντ' ἀπείρα καὶ πίδασον. Incolae Aepatae. Aethae. Aulon e centum, altera in Arcadia, in Creta, in littore sinus Ionici, in Italia, quae postea Caulonia dicta est. Steph. Crocea penultima correpta una e centum. Chene unde Cheneus ut Plato in Protagora. Hinc Myson Cheneus unus e septem putatus, Derra locus Laconiae ubi Diana Derraeates colitur, ut Steph. Geranthie urbs, incolae Geranthiote Pausaniae. Gytheon urbs in ora. Lycophron. δὴ αὐτὰς σαλαμῆας καπὶ γυθίας πλάνας. Ptolemeo Gythium uocatur. Geneta urbs. Geneta autem flumen Sophocli. Geneta uero Corinthi ciuitas, Helos. Homer. καὶ ἡσέλειν καὶ ἔλ' καὶ δώλορον, dicitur quod in paludibus sit. Incolae Helotae, id est, εἰλωταί. Elei autem et Eleatae diuersi

Helena
 Menelaus
 Orestes
 Tisamenus
 Lacedaemonia
 Sparta
 Amyclae
 Aegyus
 Aepae
 Aethaea
 Aulon
 Crocea
 Chens
 Derra
 Geranthie
 Gytheon
 Geneta
 Helos

Momina feruorum. Straboni. Helos est regio latissima apud Alpheum, unde Elote dicti infesti quodam Messenijs, cum etiam Lacedaemonij qui tanquam serui degentes, atque excurrentes, inde nomen acceperint. Elote igitur apud Lacedaemonios, sicut Penestae apud Thessalos, Cillicyrij in Creta, Mariandyni apud Heracleam Ponti, Arotae Syracusis, Eustath. Mycenae. Hom. O. 3. Μυκίνας εἰς ἕχρον, a Nympha Laconica uocata, uel ἀπὸ τῆς μυκίνας, quod mugierit in eo loco Io. Inuenitur et singulari numero Mycenae: ueritas habet historiae Perseum Mycenae edificasse, deinde Steneleo, postea Euristheo et Atreo ac Agamemnoni possessas. Demum post bellum Troianum ab Argeis, a quibus funditus deleta fuerunt. Eust. Mefoa media correpta locus est tribus Laconiae Straboni in sexto. Mefapea urbs, ubi Mefapeus Iuppiter colebatur, ut Steph. Mefapea promontorium. Las. Mefoa Metapea Malca promontorium. Las. Oetylus Oenus Pephnon Scoticia Theramne Tyrea Taigeta mons. Eurotas Pephnus Leuctra Cardamyle Teuthrona Tanagero promontorium. Cynorentes. Ciuitates quas Augustus liberauit. Argos. Straboni. Helos est regio latissima apud Alpheum, unde Elote dicti infesti quodam Messenijs, cum etiam Lacedaemonij qui tanquam serui degentes, atque excurrentes, inde nomen acceperint. Elote igitur apud Lacedaemonios, sicut Penestae apud Thessalos, Cillicyrij in Creta, Mariandyni apud Heracleam Ponti, Arotae Syracusis, Eustath. Mycenae. Hom. O. 3. Μυκίνας εἰς ἕχρον, a Nympha Laconica uocata, uel ἀπὸ τῆς μυκίνας, quod mugierit in eo loco Io. Inuenitur et singulari numero Mycenae: ueritas habet historiae Perseum Mycenae edificasse, deinde Steneleo, postea Euristheo et Atreo ac Agamemnoni possessas. Demum post bellum Troianum ab Argeis, a quibus funditus deleta fuerunt. Eust. Mefoa media correpta locus est tribus Laconiae Straboni in sexto. Mefapea urbs, ubi Mefapeus Iuppiter colebatur, ut Steph. Mefapea promontorium. Las. Mefoa Metapea Malca promontorium. Las. Oetylus Oenus Pephnon Scoticia Theramne Tyrea Taigeta mons. Eurotas Pephnus Leuctra Cardamyle Teuthrona Tanagero promontorium. Cynorentes. Ciuitates quas Augustus liberauit. Argos. Straboni. Helos est regio latissima apud Alpheum, unde Elote dicti infesti quodam Messenijs, cum etiam Lacedaemonij qui tanquam serui degentes, atque excurrentes, inde nomen acceperint. Elote igitur apud Lacedaemonios, sicut Penestae apud Thessalos, Cillicyrij in Creta, Mariandyni apud Heracleam Ponti, Arotae Syracusis, Eustath. Mycenae. Hom. O. 3. Μυκίνας εἰς ἕχρον, a Nympha Laconica uocata, uel ἀπὸ τῆς μυκίνας, quod mugierit in eo loco Io. Inuenitur et singulari numero Mycenae: ueritas habet historiae Perseum Mycenae edificasse, deinde Steneleo, postea Euristheo et Atreo ac Agamemnoni possessas. Demum post bellum Troianum ab Argeis, a quibus funditus deleta fuerunt. Eust. Mefoa media correpta locus est tribus Laconiae Straboni in sexto. Mefapea urbs, ubi Mefapeus Iuppiter colebatur, ut Steph. Mefapea promontorium. Las. Mefoa Metapea Malca promontorium. Las. Oetylus Oenus Pephnon Scoticia Theramne Tyrea Taigeta mons. Eurotas Pephnus Leuctra Cardamyle Teuthrona Tanagero promontorium. Cynorentes. Ciuitates quas Augustus liberauit. Argos.

regione cognominata, ut idem testatur. Aelianus autem de uaria historia refert consuetudinem apud Argeos fuisse, si quae in otio uiderint, ab eo rationem quaerere, unde uiuat. Totam autem haec regio sita est in parte Peloponnesi quae respicit orientem. De regibus eius Pausanias sic ait. Phoroneus primus Inachi filius, hic initio dispersos populos in urbem coegit, appellauitque Phoronicum: huius filia Niobe fuit quae Argum peperit, qui regno succedens de suo nomine populos appellauit. Ex Argo Pirafus et Phorbis, ex Phorbante Triopas: ex hoc Iasus et Agenor, ex Iaso, Io: quae in Aegyptum abiit, pro deaque colitur. Ex Agenore Erotopus, ex hoc Stenelas, ex Stenela, Gelanor, quem Danaus ex Aegypto ueniens regno priuauit, alteramque sobolem cepit: ex eo enim filiae L. uiros et patruelles simul interfecerunt Lyncei filios, et post Danaum Lynceus frater. Ex hoc Abas, ex quo Acrisius qui regnauit apud Argos, et Proetus qui Tyrinthum et Argiae maritima tenuit, cuius filiae errantes ob insaniam, curatae sunt a Melampo Amithaonis filio. Acrisius autem Danaen habuit filiam, cuius prolem ex responso Apollinis formidans in turrim relegauit, ubi ex fabulis. Iuppiter in auri gutta per tegulas descendens ex ea Perseum genuit uirum fortissimum, qui Acrisio interfecto successit, Mycenaeque edificauit: ex Acrisio Megapentus, qui ubi patrem interfectum uidit, Perseo cessit. Ex Megapento, Argeas, qui Anaxagoram genuit, cum quo simul Melanthus et Bias filij Amithaonis regnauerunt. Sub ijs igitur Argiuorum regnum diuisum, ex Bianthe regnauerunt quinque uiri, in generatione quatuor usque ad Cyanippum Aegialei filium, ex Adrasto geniti: ex Melantho autem generationes sex, homines totidem usque ad Amphilocho Amphiarai filium. Plus enim Anaxagoride regnarunt: ex Anaxagora enim Alektor fuit, ex hoc Iphis et Capaneus unus est septem ducibus, ex quo Steneleus qui Iphi patruo successit. Amphilocho autem post illum captum migravit in eos populos, qui de suo nomine nunc Amphilocho dicti sunt. Cyanippo uero sine liberis moriente Cylarabis Stenelei filius regnum solus obtinuit Argiuorum. Quo etiam sine liberis decedente, regnum peruenit ad Orestem Agamemnonis, deinde ad filium eius Tisamenon ex Hermione: sub quo Heraclidae Peloponnesum inuasunt, expuleruntque ex Argo et Lacedaemonia Tisamenum, et ex Messenia Sillas, id est, Nestore prognatos: uidelicet Alcmeonem Sillae filium Taspedis nepotem, et Pysistratum Pysistrati, et filios Peonij filij Antilochi Nestore nati: et cum eis Melanthum Andropompi, qui Bori, qui Penthili, qui Periclimenis fuit. Tisamenus igitur cum filiis et exercitu in Achaia nunc appellatam: Nelide autem praeter Pysistratum, qui non constat quod ierit, Athenas uenerunt. Hinc Athenis Peonidum et Alcmeonidum genus. Melanthus uero regnum tenuit quod ex Thymaete Ozynthi filio abstulit. Thymaetes enim ultimus Theaidarum regnauit Athenis. Septem ex Argo duces uno tempore contra Thebas filios quidem habuere qui uictoriae successere. Aegialeus Adrastris, Promachus Parthenopei, Polydorus Hippomedontis, Polynicis Thersandrus, Amphiarai Alcmeon et Amphilocho, Diomedes Tydei, Steneleus Capanei. Et haec quidem ex Pausania. Eusebius autem dicit reges Argiuorum xiiii. regnasse annos D. XLIII. primumque Inachum fuisse Phoronei patrem annos L. x. Isaac usque ad Acrisium tempore Delborae iudicis: deinde Perseum Achrisii filium Mycenae regnum transtulisse, huius Steneleum filium patrem fuisse Euristhei patris Atrei: deinde Agamemnonem, Aegisthum, Orestem, Tisamenum Pentem, Cometem, usque ad Heraclidarum ascensum. Deinceps loca percurrat. In ora primum Nauplii a sinu Argolico

Phoroneus Rex
Niobe
Argus
Pirafus & Phorbis
Triopas
Iasus & Agenor.
Io.
Erotopus
Stenelas
Gelanor
Danaus
Lynceus
Abas
Acrisius
Proetus
Danae
Perseus
Megapentus
Argeas
Anaxagoras
Bias, & Melanthus
Adrastrus
Aegialeus
Cyanippus
Melanthus
Amphiarai
Amphilocho
Ex Anaxagora, Alektor, Iphis & Capaneus
Steneleus
Cylarabis
Orestes
Tisamenos
Heraclidae
Filii septem ducum
Nauplia

Nauplius rex. Argolico, dicta a τὸ τῆς ναυτοῦ προσλαβῆναι, id est, quod huc nauibus adplicetur, ut ait Strabo: uel quod hic Nauplius Neptuni et Amymones filius regnauit, qui postea coloniam in Caphereum Euboeae mutauit. Seruit et haec urbs Venetorum imperio, uocaturque corrupto uocabulo Neapolis Romaniae. Epidaurus Limeria uocata, quod pratis abundet, uel quasi limeria quod ualde fuerit portuosa. Item Milefia et Aemera a sanguinis effusione, tum pecudum, tum taurorum quibus aram Aesculapij uenerantur, unde etiam Epidaurus dicta, ut Steph. Strabo etiam Epicarum uocatam dicit, quod Cares etiam tenuerint. Sita est in recessu Saronici sinus, natura nunita, montibus circumdata, nobilis alioquin templo Aesculapij, referto tabellis ab eo curatorum. Consuetudo fuerat ut noctu egroti in eo dormirent, atque hoc modo in somnis a numine curari dicebantur: quae superstitio deinde Romam translata in insula ubi adhuc eius templi uestigia uisuntur. Hermione urbs. ἀπὸ τῆς ὀρνίθου, mutata o in e, quod huc Iuppiter cum Iunone in Creta adplicuerit, ubi et nobile Iunonis uirginis templum. Strabo hanc inter claras ponit Argae ciuitates. Træzena nobile oppidum mari superans Chersonesi specie stadijs x. v. dicta quandoque Aphrodisia et Saronia, et Posidonia, et Apollonia, portum habet qui τῆς οἰς διέβηται, id est, barba, ubi coloni barba capilloque promisso squalebant: ex quo natum prouerbum apud Graecos, Adna uiga Træzena, ut Eustat. Athenaeus quoque scribit: Vinum Træzenium si mulier praegnant degustauerit abortum faciet. Saronicus sinus in hac parte est cognominatus a Saroni flumine Træzenes. Nam a Træzene ipsa Saronica uocata est, uel a Sarone uenatore ibi submerso dum feram insectatur, uel quasi Syronicus ἀπὸ τῆς σῦρος, quod Scylla Niso patre Megarensium rege necato a Minoe, cuius gratia patrem prodiderat, ac eum secuta fuerat, undis proiecta, ac deinde a mari huc tracta, et sinui Saronico et Scyllaceo promontorio quod iuxta est, nomē dedit: haec Eustat. Plin. uero aliud adfert etymum, quod is sinus querno nemore fuerit redimitus, sic antiqua Graecia quercum appellante. Et haec quidem ora. Intus autem Argos ipsum de quo satis dictum est. Asinae unde sinus Asinaeus. Haec enim et Hermione domicilia fuerunt Dryopum, qui loca circa Sperchium amnem in Thessalia deserentes, in haec loca migrarunt. Cleone urbs in uia est ex Argis Corinthum proficiscentibus in monte sita. Apud hanc solua est Nemea appellata, in qua Hercules leonem interfecit. Ludi quoque Nemea celebrantur ob Archemorum, apij corona propofita, dicta est urbs a Cleone ab Hercule superato: uel ut ait Pindarus poeta, a Cleone Asopi et Meropes filia, Eustathio. Herodotus quoque alteras in Atho monte Cleonas ciuitatem esse dicit. Eionas Strabo tantum dicit oppidum esse quod Mycenae siue Athenienses desolantes nauale fecerunt. Est et singulari numero Eion Cheronia ciuitas apud Thucydidem. Est et Strymonia, et item alia Pieria Eion, ut Eustat. Limenea uicus, unde limnaeus Thucydides bisyllabum protulit. Melimna urbs ubi Venus Melimnae colitur. Lycophron. τὴν κατὰ τὴν τε μελίμειαν τε θεῶν. Midea urbs olim, nunc uicus paruus, prius Persei ciuitas a Midea filia Alopis, legitur et penultima cum diphthongo et sine, ex quo apud Latinos media fit syllaba. Est et altera Boeotiae, ut Hom. O. 7. τε πολυεφύλον ἀγνίου ἕχρον, οἳ τὴν μίδασαν. Est et in Libya tertia. Orneas uel Orneas quod est magis usitatum communi lingua, uicum esse apud Argos Strabo scribit, dicitque a flumine homonymo iuxta currente, celebrem quondam urbem in qua Priapus Orneates colebatur, ut Eust. Oene urbs. Orus hystoricus Oenen scripsit trissyllabum, et incolae Oenatas ubi et Minerua Oenata colebatur a Proetore rege templo extructo, ut Steph. Inachus fluuius est montibus

Arcadiae meridiem uersus in sinum Argolicum exit, Argeam a Laconica diuidens. Ex quo Argorum regio Inachia dicta est, ut autor Stephanus. ARCADIA in medio Peloponnesi sita, ab Arcade Iouis filio nomen accepit, dicta et Pelasgia et Parrhasia, et Lycaonia, et Azania, et Gigantis, et Pania Eustathio. Proselini quoque Arcades autore Lycophrone appellati, quasi ante lunam geniti, quod uetustate ceteris praesent. Causa est quod in diluio Deucalioneo soli ad montes uicinos euaserint. Pausanias dicit in Arcadia primum regnasse Lycaonem Pelasgi filium. Huius multos fuisse filios qui nomina terris dedere, in primis Callisto filiam, quae ex Ioue Arcadem genuit, qui Arcadiae nomen dedit. Ipsa in uisam conuersa, in septentrione lucet. Apidoneas etiam eos Dionysius poeta uocat. Strabo autem Apidoneas ab Apide Phoronei filio, ex Epiro ob serpentum multitudinem in Peloponnesum migrante, a quo Peloponnesus Apia dicta est, per exochon uero Arcadia, ubi ipse habitauit. Huius Apidis meminit Aeschylus. ἀνὴς ἐλθὼν ἐκπέρας ναυτιαντίας. dicitur et Azanis a siccitate usque in hunc diem, ait Eustathius. Narrauit et de Pileo Arcadico ab alijs diuerso: et eos Arcadas imitari qui miserantur alienam calamitatem, ut Plato in comedia quadam plane indicat. Quoniam Arcades bellicosissimi cum sint, alijs uictoriae laudem referunt, exemplo Herculis qui Euristheo laborum gloria dicauit, ut idem est autor. Nunc oppida dicam, quae Strabo testatur magna ex parte interijisse. Plura uero ex eis a Lycaonis filijs, uti diximus, edificata. Azania pars est ab Azano Arcadis filio. Eudoxus libro sexto Geographiae Arcadium tradit diuisam in Parrhasiam, Azaniam, et Trapezuntios, Azaniam ciuitates habere x. v. quas sorte absecutus est Azea. Idem adfirmat esse in eadem parte Azaniae fontem, quem degustantes tetro arcentur odore, cuius lympham Melampus Proetides curauit Stephano. Acacesium urbs ab Acaco Lycaonis filio Pausaniae in v. 111. Acontium urbs item a Lycaonis filio, Acontia Stephano: Aemilium urbs Pausaniae in v. 11. Alea, Aliphya, Caphyra, cynetha, Diop, Sparithe, Euthea, Enispe, Hom. ἡ ἑνεμὸν ἀπὸ ζῆντος, uentosam appellat, quod in montibus sita, iam interijt, ut Eustath. enarrat. Gatheae, Lycoae Pausaniae in v. 111. Lycosura, Lycea, Mathirea, Melene a filio Lycaonis eidem, Mantinea et Mantina sicuti Zelea et Zela a Mantino Lycaonis filio habitata, ut ait Strabo, ab Argeis nobilitata trophaeis Epaminonda, qui Lacedaemonios in eo loco superauit, ipse quoque una extinctus est: dicta est ab Hom. anabilis, et amona, quoniam uitifera, ut enarrat Eust. Megalopolis, unde fuit Polybius historicus, et Amesidorus qui de ciuitatibus scripsit: aliam in Ponto diximus. Nonacria urbs in parte Azaniae, Neda Steph. Euphorioni autem Neda. Orestasium ab Orestasio Lycaonis filio Stephano. Pausaniae autem Oresteon ab Oreste Agamemnonis filio. Oncheum item. Orchomenum pecorum, pascuus quoque idoneum ab Homero dicitur, ad differentiam alterius Boeotiae cuius supra memini. Parrhasia regio et ciuitas, a Parrhasio Lycaonis: uel quasi Parrhabasia, id est, nefas et scelus quo Lycaon in Iouem est usus: fabula a Lycophrone enarratore describitur. Phalantus ciuitas et mons Pausaniae in v. 111. Phigalea penultima correpta urbs. Rhianus in v. Messeniacorum. τὴν μὲν ἀνοίγει ἀνοίγει ἐπὶ κρηναίῳ φηγάλει. Dicta est deinde Phialea sine g. penul. producta, est et altera in Bithynia Stephanus Palantium urbs a Pallante Lycaonis, ut Hesiod. scribit. Hinc Romae Pallanteum et Pallantium. Pholus mons, a Pholo centauro. Phalesia urbs Pausaniae in v. 111. Pyle locus Arcadiae. Parorea ite, scribitur et Parotrea cum diphthongo.

Arcadia
Arcas Iouis filius.
Lycaon
Apidoneas
Apia
Pileus Arcadicus.
Azania
Acacesium
Aemilium
Alea
Aliphya
Caphyra
Cynetha
Diop
Eparithe
Euthea
Enispe
Gatheae
Lycoae
Lycosura
Lycea
Mathirea
Melene
Mantinea
Megalopolis.
Nonacria
Neda
Orestasium
Oncheum
Orchomenum
Parrhasia
Phalantus
Phigalea
Palantium
Pholus mons
Pyle
Pheneus

Pheneus Pheneus Azaniae urbs. Homerus. *ὁ φένου τ' ἐνέμοντο καὶ ὀρχομῶν*. Ad montem sita Cylenum. Strabo scribit hinc Stygis aquam letiferam, quam sacram putant, manare. Herodotus uero apud Nonacriam ciuitatem hanc dicit modicā quidem uideri ē petra in uallem defluere: qui tamen minime discordes sunt, cum eadem Arcadiae pars, & Pheneus & Nonacris & Azania sit. Rhipa, quā ait Strabo interijisse, regio nemq; tantum Rhipida uocari. Stratia urbs, de qua & Rhipa sic ait Homer. *ῥίπιωτε φρατῖω τε ἀνεμόεσσαν ἑνὶ πῶλω* Symphalus urbs & fons & campus & palus Arcadiae, ubi Diana Symphalia. Hic Strabo memorat Herculis de auibus fuisse Tropaeū. Schoenus à iuncis ibi prouenientibus. Tegea. Hom. *καὶ τεγέω εἴχορ καὶ μαλινέλω ἐρατεινῆν*. Hanc ditissimam Strabo testatur, simul & antiquum prouerbium. *ἐὐδαιμυρὶ ἢ κέρωνθῳ*, ἐγὼ δὲ εἶλω τεγέαϊς. felix Corinthus: ego tamen sum Tegeata. Pausanias dicit Mantineum, Tegeaten & Menalum, Tegeam & Mantineam edificasse, apud Tegeam quoq; Mineruæ simulacrum fuisse Coptæ opus pulcherrimum, quod Augustus post Achiacam uictoriam ablatum Romæ in foro posuit. Telphusa, Lycophrō. *Δίχλω εἰσὲα τάρροθῳ τελφονοία*. est & Thelphusum Boeotiae ciuitas Straboni. Tricolonum à Tricolono Lycaonis. Thynæum. Thifna Pausaniae. Trapeza urbs prope Tricolonum Stephano. Hypsus urbs Pausaniae v. III. Montes Arcadiae Apforis, Cynofura, Erymanthus, apri ab Hercule superati fama nobilis. Pholoe. Cyllene, ubi dicunt albas esse merulas ac canoras quas noctibus per lunam capiunt, ut Eustathius. Flumina quoq; præcipua, Melas, Crathis, Ladon.

INSVLAE IONII ET AEGAI.

MARE quod Thucydides primo lib. Græcū, nostri nautæ Archipelagus appellāt, in hoc comprehendi mediterraneo palām est, uarijsq; ex causis uaria sibi nomina usurpare. Insulis insuper plurimis refertum, late regiones non solum Græcorum, sed partim barbarorum obire. Romani, uti Plinius refert, hæc omnia maria duobus nominibus appellant, Macedonicum, quodcunque Macedoniam & Thraciam, Græciense quod Græciam abluit. In hoc spatio Ionium est à Leucopetra, ubi Adriaticum definit, usque ad Isthmon Corinthiacum, dictum ab Io, quæ bos illud tranauerit. Post Isthmon uerò Aegæum, Creticum, Mirtoum & Icarium. Aegæo nomen dedit scopulus inter Tenedum & Chium, uerius quàm in insula, extracto nomine à specie capræ, ut Plinius ait. Alij ab insula quam Aegæus Homerus uocat. *ὀιδέτι ἄς ἐλίκω καὶ ἀγᾶς*. Hæc sacra erat Neptuno, qui ut scribit Nicocrates phantasmatis quibusdam nocturnis incolas infestabat. Pherecydes ipsum Neptunum Aegæum appellatum fuisse dicit: unde & mare ab eo cognominatum. Hoc pelagus sanè procellosum ob frequentes insulas ab autoribus describitur. Est & Aegæus campus in Phocidæ à fluuiio Aegæa nominatus Eustathio. Igitur de Ionici prius insulis dicendum, quæ Epiro adiacēt in mari Theoprotico, quarum potissimæ Cercyra, Cephalenides, Echinades. **CERCYRA** à Græcis appellatur: nūc Corfinium, diuersa à CORCYRA quæ parua est insula in Adriatico Venetis possessa. Oblōga est milibus passuum nonaginta septem. Cum portu & ciuitate eiusdem nominis libera, & oppido CASIOPE templum Iouis olim habente, itemq; promontorijs Phalacro & Amphiboli: uocata ab Homero Phæacia & Scheria, à Callimacho Drepanum, ut Plinius refert. Eustathius in Dionysium scribit, hanc quondā potentia nauali floruisse, & bello Persarum toti Græciæ communi sexaginta tūremes armasse. Esse præterea Corinthiorum ædificium.

Cuius rei originem enarrator Apollonij poëtæ hoc modo refert **BACCHIAS** filius Dionysij Corinthi agebat. cuius successores Bacchiadæ appellati, nobilitate ac potentia poluerunt. Cumq; interfecissent Aëteonem magnum apud Corinthios uirum, Melissus pater de repub. Benemeritus ad ulationem populum concitauit. Pauloq; post ex nimio dolore præcipitem se è loco sublimi dedit. Igitur cum expellerentur Bacchiadæ, unus ex eis Chersocrates cum socijs Cercyram tenuit expulsis ueteribus colonis, qui fugientes ac Ceraunia & Epirum prætereuntes ad Oricum in Illyrico peruenerunt. eaq; loca ubi Abytes sunt tenuere. Hic Alcinoi cū Naufica filia regnum hospitiumq; Vlyssis & horti celebrati: nūc omnia in Venetorum concessere potestatem, qui eam insulam simul & uicinas proximis annis contra tot millia Turcarum diuinitus defenderūt. Cephaleniam Plinius Melenam prius appellatam dicit, Hellenicus & Dulichium. Strabo autem non idem apud Homerum uocari, præterea tetrapolim esse, sed suo tempore ad nihilum redactam C. Antonii cum hic exularet & penè dominaretur restitutum conatum fuisse. Eustath. in Homerū dicit Cephalenidas insulas Teleboas & Taphios, de quibus post paulo dicam, tenuisse, donec Cephalus progenitor Vlyssis ex Athenis ab Amphitryone missus eos expugnauit, donoq; habuit ac Cephalenidas à suo nomine appellauit. Ex successione deinde cum ad Vlysses uenirent, ab eodem Troianis temporibus ducti fuere, ut Hom. in catalogo ostendit inter Cephalenidas **SAMB** insula est altera à Samo Ionica. Hom. *δουλιχίον τε σαμῆν τε καὶ ἰλνέντα ἰάκωνδον*. Huius coloni Samei appellantur: alij Samij Straboni. Adiacent Cephaleniae & **ECHINADES** insulæ ab echinorum frequentia dictæ, sicuti Sepiades à sepijs. Laguse à leporibus. Phycuse ab alga. Pithecuise à simijs Pityuse à pinis, ut Eustat. Strabo quoq; inter Echinadas & Zacynthū insulas dēfās, id est, **ACTAS** ponit, ab Homero *δοᾶς*, id est, celeres uocatas, dicit que per Troiana tempora per Megetem Phylei filium, & illas Echinadas tenuisse. Phyleum enim iratum à patre Augæa Elidis & Epeorum rege discessisse, atq; hæc loca cum Epeis occupasse, Dulichiiq; condidisse. Hom. *Μέγας, ὅρ τι κτε δὴ φίλος ἰππότη φυλέως ὅς ποτε δουλίχιον δ' ἀποάσαστο παρὶ χολωθᾶς*. **ASTERIA** iter Cephaleniæ et Ithacæ, Asteris ab Homero dicta. Epi δὲ τις νῆσος μέγα καὶ περὶ νῆσος, Μεσηνὺς ἰθάκην τε Σάμοιο τε παλαιόθεν, Αἰγίρις δὲ μεγάλη. **DULICHIVM** & Dulichia dicitur à Dulico Triptolemi filio: est & insula Doliche in Lycia, altera ciuitas in Campania Stephano. Strabo autem hanc circuitu centum sexaginta stadiorum esse & originem à Phyleo quem supra memorauimus habuisse dicit. **ITHACA** clara tantum Vlysse, sterilis alioquin ac parua etiam Ciceronis testimonio in orationibus his uerbis. At si uos, id quod iure debet, uestra patria delectat, cuius tanta uis est ut Ithacam illam in asperrimis saxulis tanquam nidulum affixam uir sapientissimus immortalitati anteponeret. In ea Neritus est mons quem in primo Odyssæa idem poëta *νῆριτον δεινδρόεσσαν* uocat. Hinc Neritus heros Vlysses appellatus est. altera in Syria Ithaca Eustathio. **CROCYLEIA** plurali numero & singulari Crocylum memorat Thucyd. nec solum insula est, ut ait is qui scripsit Ethnica, sed pars Ithacæ diuise in partes quatuor. Prima ad meridiem & mare pertinet, secunda ad nauale, tertia ad Crocylum, quarta ad Aegilipa quam Tracheam Homerus uocat. Eustat. **ZACYNTHVS** à Zacyntho filio Dardani, alia in Hispania, tertia in Libya Stephano. Apud Homerum utroq; genere profertur. καὶ ἰλνέντα ἰάκωνδος, καὶ ἰλνέντα ἰάκωνθον. **TAPHIA** s insulas prope Echinadas etiam Strabo ponit, quarum caput Taphus: ijs Taphij & Teleboæ imperauerunt, de quib. huiusmodi repetit originem enarrator Apoll

Persei progenies. Apollonij poëtæ. Perseo ex Andromeda, ut narrat Herod. quatuor iucre filij, Alarus, Stencleus, Mestor & Electrion, qui simul regnauerunt. Ex Hippotoe Mestoris filia, & Neptuno Pterelas genitus: ex Pterela Telebos & Taphus, à quo Taphus insula, in qua Teleboæ ac Taphij communi nomine & imperio fuere. Igitur ij Hippotoes eorum autē pecuniam, ab Electrione eorum necessario qui pro ea spondidit, repetebant: qua negata ad arma uenere, armenta abegerunt, ipsam denique & filios sustulere. Alcmena Electrionis filia patrem ultura, Amphitryonem Thebanum hominem potentissimum in matrimonium accepit, atque hoc pacto bello inter eos conflato ab eodem Amphitryone deleti sunt, eorum que regnum Cephalo profugo Atheniensi qui exercitui præerat donatum. Quod ad Vlysses è successione peruenit. Hæc ille. Ex quo apparet Teleboas & Taphios omnibus ijs insulis imperasse. In eodem mari è regione Eleorum due cernuntur insule **STROPHADES** appellatae antiquo *Harpyiarum* receptaculo claræ: unde *ἀπὸ τ' ἑρέπειν* nomen aufpicatæ, quod huc conuersæ sunt à Zetho & Calai è Phinei mensa fugate. In quarum altera Cœnobium hodie diui Basilij uisitur, altera Ornithonis usum monachis suppeditat, tanta Græcis alioquin seueritas, & in hac parte religio, ut turpe Christi seruis existiment auaritia huiusmodi aut leporaria propter coitū ob oculos uersari.

CYCLADES ET SPORADES.

DIACENTES Aegæo Creticoq; mari Cyclades sunt & Sporades, hæc quod sparæ, illæ quod in orbem consistant, appellatae. Has alias alij ac penè innumerales faciunt. quæ omnes partim in Venetorum, partim in Turcarum uenere potestatem, magna que ex parte nomina mutauerunt. Antiqua Samus, Samothracia, Imbrus, Pathmos, Anaphe, Tenedos, Cia, Chius, Tenuus, Thasus. Cycladum prima Delos est ob Phœbi numen. Cum cæteræ mouerentur, hæc sola stabilitate donata, ut ait Pind. poëta: dicta que à manifestatione sui, quod statim in mari apparuerit Plinio. Strabo apud hanc Cynthum montem & Inopum paruum fluuium ponit. Ortygiam nonnulli eandem cum Delo ponunt, alij uicinam. Plin. Ortygiam dicit à Latone sorore, & Asteriam ab astri similitudine Delum appellatam: apud hanc Cenchrius amnis labitur, ubi dicunt Latonam peperisse, oleamq; monstrari ubi post partum quieuit Straboni. **PARVM** quidam ex Arcadia condidit, ut ait Callimachus. Nicanor autem in Arcadomasijs dicit eam uocatam esse Praetiam, & Demetriada, & Zacynthum, & Hyriam, & Hylessam, & Minoiam: Cabarnen à Cabarno quodam, qui raptum Proserpine Cereri indicauit: postremo ab Iasonis nepote Parum. Hæc quondam in deditonem Milciadis ducis Atheniensium ueniens, promissis non stetit, statim que rebellauit, ex quo apud Græcos prouerbium in scædisragos, *ἀναπαρᾶς* qd. autor Steph. Gignit marmor candidissimum, quod Lychnium uocant: quoniam ad lucernas effodiatur. Eo sunt usi primi omnium Dipetus & Scylus marmorarij. Plin. De Pario uerò Propontidis ciuitate in Phrygia dixi. Naxos eadem & Strongile, & Dionysias dicta Plinio, sacra Baccho: hodie uerò præsulem metropolitanum habet, & ducem è gente Veneta, qui plures in eo pelago insulas possidet. Mycon Plinio, Myconus Straboni. in hac sepulli dicuntur gigantes ab Hercule interfecti: ex quo prouerbium, *Πάνθ' ὑπὸ μίαν Μύκωνον*. In eos qui ea quæ natura sunt diuidenda, sub una scriptione ducunt. Vocant & Myconios caluos, quod eorum regio sit huiusmodi. Syrus prima producta, quam Hom. in Odyssæa Syriam uocat. Hinc fuisse traditur Pherecydes philosophus. Est item Scyrus addita c. litera,

ante Macedoniam insula Lycomedis, clara Homeri sepulcro, & latebris Achillis pueri, dum pteretur ad bellū Troianum: dicta quasi *σκληρός*, à loci asperitate. Scyri capræ mirabiles feruntur, & lapides uario colore præstantes. Eustath. Seriphus locus asper, & apus exilio. Hic dicit Aelianus de animalibus. Perseum cū capite Medusæ fessum quiescisse apud paludem, excitatumq; à ranis perpetuum illis silentium ante Iouem patrem imprecatū: ex illo ranas ibi obtutescere. Tenuus, ubi olim duo sepulcra, Zethi & Calais filiorum Boreæ, quorum alterum Borea flante monebatur, ut ait enarrator Apollonij. Arist. de miraculis dicit in ea *φιάλων* commixtionem esse, unde igni facile accendat. Et Athenæus in dipnosophistis fontem in eadem esse, cuius aqua uino minime commisceatur. Steph. hanc Ophiussam dicit appellari: præterea altera esse Tenum Laconia, unā è centum. Thera è Cycladibus una, quam Euphemus Argonautarum unus, iacta in mare gleba constituit, ac Calistū uocauit, incoluitq; Sefanius ex eius prognatis. Postremo Theras Autestionis filius, qui eò è Sparta uenerat, de suo nomine appellauit. Quam historiam ijs uersib. explicat. *Εὐφῆμῳ βῶλον δὲ θεοπροπίησιν εὐθεῖς ἦκεν Ἐπὸ βρυχίω, καὶ ἡ ἐκτοβὶ νῆσῳ ἀέροθι Καλλίστη, παιδῶν ἰερῆ φορὸς Εὐφῆμοιο. διπερὶ μὲν ποτὲ δὴ σὺν ἰαδᾶ λήμανορ ἕναορ, Δῆμον τ' ἔζελαδῆϊτες ἴπ' ἀνδράσι τυρωλωοῖσι, Σπάρτῳ εἰσαφίκαορ ἐπέσιοι. ὅκ ἡ λιπόντα Σπάρτῳ Ἀῦσιων ἔϋς παῖς ἦγαγε Θύρας, Καλλίστην ἰωὶ νῆσορ. ἀμέψασο δ' ἔνομα Θύρας ἔξ ἔθερ. ἀλλὰ τὰ μὲν ἄλλα γῆντ' Εὐφῆμοιο.* Euphemus glebam, augur ijs lætus Mij: it summer sam: hanc extra insula exorta est Calliste, natorum sacra alumna Euphemi. Qui ante olim Sintiada Lemnon habitabat. Lemnoq; expulsus à uiris Tyrrhenis, Spartam profectus sunt incolæ: deserentes uerò Spartam, Autestionis bonus filius eadit Theras, Callistē in insulam: mutauit autem nomen Thera ex se, sed hæc quidem facta sunt post Euphemū. In hac insula Eustat. ex aliorum autoritate tradit, quinquagenarios et septenarios homines morientes inflectos esse: hos quod limē uitæ attingentes ignorentur quales futuri sint: illos quod satis diu uixerint. Anaphe, prope Theram, prius Membliarus dicta à conditore eiusdem nominis, qui cum Cadmo socius missus ad inquirendam Europam fuerat: deinde cum Argonautis in mari per tempestatem errantibus hæc insula opportuna apparuisset, uocata ab eis Anaphe, ἀπὸ τ' ἀναφαίνεσθ. Eust. Hippurus, non procul itē à Thera. Antissa est & altera India, quam Philo & Demades Milesij scribunt, tertia Lesbi ciuitas. Cythnus prius & Ophiussa, & Driopis uocata. Cythnicus cascus, & Cythnicus pictor in precio. Idem. Nisyros dicta ἀπὸ τ' νῆσ καὶ σῆσ. id est nato, et traho: quod tridēte Neptuni abscessa ab eo insula fuerit tracta à gigante Polybote natando: molari lapide tota constat. Vnum præterea Nisyrum laudatissimum, ut Eustath. Strabo autē & Steph. dicunt Polybotē gigantē à Ioue fulminatū, hic natantē, & Neptuno tridente petitū frustra: itam Co insule partē, hanc insulā fecisse. Hom. *Οἱ δ' ἄρα Νισυρόν τ' ἔχορ*. Giarus asperitate situs, et cœli inclemētia infamis. Antigonus Carystius scribit in hac mures lcali esse morsus, ita ut ferrum usq; rodant: arborem si attingant, aridam reddunt. Circa mare Creticum insule potissimæ: Siphnus, Sofandra, Melos, Cythera, Calabria: ubi perijt Demofth. Siphnus prius Merope. Sofandra à salute nomen aufpicata, quod à piratis incurstantibus incolas seruauerit. Steph. Cythera urbem habet eiusdē nominis, unde Venus nomen sumpsit: ut apud Hesiod. fabula, à Cythero filio Phœnicis: uocabatur autem Porphyryssa, ob pulchritudinem frequentiamq; purpurarum, ut testatur Aristoteles. Est & Cythera populus Athenis Pandionis tribus Stephan. Calabria ubi Asylum Neptuno dicatum, quò con-

Cercyra
Corcyra
Casiope
Phalacrum
Amphibolis
Phæacia
Scheria

Bacchiadæ
Alcinous
Cephalena
Cephalenida
Cephalus
Same
Echinades
Acute
Asteria
Dulichium
Ithaca
Crocyleia
Zacynthus
Taphia

Strophades
Cœnobium
Basilij
Delos
Cynthus
Ortygia
Cenchrius
Paros
Naxos & Strongile
Mycon
Syrus
Scyrus

Seriphus
Tenuus
Thera
Anaphe
Membliarus
Hippurus
Antissa
Cythnus
Nisyros
Giarus in mari Cretico.
Siphnus
Sofandra
Melos
Cythera
Calabria

fugit olim Demosthenes illæsus, nisi sibi mortem ueneno...

Thafus

Cimolus Cimolia Lerus

Therastia que Sanctorum. Calos Casæ

Helena, que & Macris. Cranac Icaria

Carpathus tetrapolis

Amorgus tri polis

Oenoe

Astipalea

Calidne

Aegles Ceos Cea Cia Cea uestis.

Calabria

erat, ut maiores natu annis L X. qui se inuites reipublic...

ATTICAE, IONICAE, AEOLICAE, CABOUE INSVLAE.

CYCLADVM quoq; ac Sporadum extimaq; multæ, inter quas Atticas, Ionicas, Acolicasq; Aegæum continet, usque in Hellepontum, Atticæ sunt, Aegina & Salamis: Aegina penultima correpta, quamuis apud Homeri metri causa producat.

Acaciam Manteum lemidarum Alcmedon & Timotheus athlete Salamin

Salamis

Scyronides

Samus

Parthenius Pythagoras Sylofos, Polycrates tyranni

nihil

Samothracia

Chius

Melena

Echaha

Caonus

Lesbus Mitylene Erallus Methymna Pyrrhea Antissa Sigrum promon. Hecaton Smynta Grinium Cilla Tymbra Tenedos

Lemnos Myrina Ephestia

nihil melius rem inuenisset, secessit in Italiam. Samios Athenienses non obtemperantes graui obfatione multarunt: ac colonos ad duo milia miserunt. Strabo. Samothracia quondam Dardania, quod Dardanus ex Hetruria fugiens hic subsistit: mox in Troiam traiecit, ut Eustath. qui etiam ex autoritate Aristotelis de rep. Samothraciæ dicit Leucosiam uocatam: deinde a Sao Mercurij & Rhene filio Samus, Thracibus postremo habitata, Samothracia appellata. Hanc Apollon. primo Argonautarum Atlantidos insulam uocat, quod ut ait eius enarrator, Electra Atlantis filia eam habitauerit, quam incolæ Stratagada uocabant. Hanc dicitur ex Ioue tris filios genuisse, Dardanum quem supra diximus, Iasium qui a Ioue fulminatus fuit, & Harmoniam quam duxit Cadmus, quæ a matris nomine portas Thebarum Electridas uocauit. In Samothracia mysteria quædam celebrant: quibus initiati nauæ maris securitatem auspicantur: ad hanc iussit Orpheus Argonautas descendere: hæc ille. Chius ciuitatè habet eiusdem nominis portuosam, capacemq; nauium LXXX. Promontorium Melenam, montem Palmæum, Aruissiam, locum asperum & importuosum, qui uinum fert Græcanicorum optimum: hæc Strab. Verg. Vina nouum fundam calathis Aruissia necar. Hæc nostra etate adiectione unius literæ Maruissia dicimus, quæ prius è Chio, nunc è Creta optima ueniunt. Fert & nigrum laudatissimum. Plin. dicit hanc liberam fuisse ciuitatem & Echaliæ antiquitus appellatam, ex Metrodori uerò & Cleoboli autoritate à Chione nympa cognominatam. Hanc denique Andronicus Paleologus Imp. Constantinop. Genuensibus à quibus imperio fuit restitutus, concessit. Caonus à Cauno dicta, adamatò a sorore Biblide, quæ se præ dolore suspendit: unde proverbium in amores inconcessos. Κάυιος ἔργος: psilens alioqui locus ob inclementiâ cœli. Ex quo narratur Stratonicius citharædus illac iter habens, ac respiciens colorem hominum ob pallorem prope subuiri dem, dixisse illud Homericum lib. v. Iliados, Οἴηπερ φύλλων γυγὲν, τὸν δὲ δὲ δὲ δὲ, id est, Tale quidem genus est hominum, quale est foliorum. Resistentibusq; eius cauillum, addidit non minus urbanum: quoniam eos dicam morbosos, ubi mortui ambulantes? Lesbos Aeolicarum metropolis, mil. stad. circuitu, clara præsertim uulgata capitibus Orphei fabula, quod extinctum, huc undis aduectum, ac locutum tradunt: ratio, quod post Orpheum in ea insula celeberrima ingenia eloquio claruerunt, quorum de numero Arion, Pyttacus, Sappho, Alcæus, Terpandrus. Eius ciuitates plures. Lesbos homonyma insula, Mitylene, Erallus, unde Theoph. fuit: Methymna, uini feracissima: Pyrrha: Antissa, Sigrum promontoriū. Mitylenen hodie unâ cum tota Lesbos Metellinum appellant, quondam Francis Catalusij Genuensis, Cui Caloioannes Imp. Constantinop. quod eius auxilio classis ad imperium restitutus fuerit, dono concessit: nuper uerò dum nostri eam inuadere uellent, à Turcis maxima clade reiecti. Inter Lesbum & Asiam insula circiter x l. Hecatonest dicuntur Straboni, in quibus Apollo colitur Hecateus ab Homero appellatus, id est, longe iaculans: inter quas præcipue Smynta, Grinium, Cilla, Tymbra, ubi Smyntheus, Grynæus, Cilleus, Tymbræus Apollo colitur. Tenedos uocata quandoque Leucophrus, deinde à Tenide puella Tenedos, quæ odio nouerçæ calumniam apud patrem passa, quod à tibicine compressa fuisset, in pelui ab eodem posita, & fluuii Cydno permissa, delata est in hanc insulam: ubi Neptuno templum dicunt, in quod tibicines ob puellæ infamiam ex lege non ingrediuntur. Hæc Aelianus de uaria historia: hodie quoque nomen antiquum retinet. Lemnos contra Troadem iacet: nunc Stelimum appellatum, ubi Vulcani officina, & urbes duæ, Myrina, & Ephestia. Hom.

Lemnos Sinties appellat, ubi Vulcanum è cœlo claudum cecidisse, primo Iliados dicit. Lemniades mulieres uiros intercessisse ad unum omnes præterquam Hypsipylem, quæ Thonanti patri pepercit: cum alij tum Apol. in Argonauticis refert. Causa fuerat, quod cum Venus à uiris in sacrificio despiceretur, tetrum odorem uxoribus immisit. Illæ propterea despectæ, in uiros è Thracio bello cum captiuis pellicibus sibi adiunctis redeuntes coniurauerunt. Hæc insula à Ludouico patriarcha Aquileiensi, qui à Callisto III. cum classe aduersus Turcas fuerat missus: ex hostibus recepta fuit, statimq; post eius discessum deperdita. Gnidus geminos portus habet, ac in fronte insulam v. l. stad. circuitu: altam & aggeribus iunctam continenti, facientem Gnidum quodam modo biurbem: nam maxima eius pars insulam habet, utrumque contingentem portum. Fuere hinc Eudoxus mathematicus Platonis sodalis, Theopompus historicus, Ctesias medicus & historicus. Strab. Cos ciuitatem eiusdem nominis habet. Hom. Κῶν Εὐρυπάλιο. Euripalus enim Hercules & Caliope filius in ea regnauit, dicta quondam Merope à Meropum genere inibi habitantium, uel à Merope cuius filia Co nomen insule dedit. Incolæ Coi dicuntur: clara Aesculapij templo, & Apelleæ Venere imperfecta, quæ Coi Augusto dono dedere: præterea Hippocrate medicorū principe, & Philete elegiarum poetam: Nicaea tyranno. Hanc hodie Langoum uocant, in Rhodiolum quandoq; postremo in Turcarum potestatem concessit. Ténarus insula in hoc mari dicta Stephano à Iouis filio Ténaro, cui & templum Neptuno in hoc loco constituit: clara insuper marmoribus. Ante Magnesiæ insule sunt Straboni, Ius, Peparethus, Scyathus, Halonnesus, à sale quod ibi conficitur dicta, Proconnesus antea, ut ait Stephanus. Ante Thraciam Imbrus sacra Cabiris Thracum numinibus: & Mercurio, quem Imbrum fortunati uocant, ut autor idem dicit.

HELLESPONT. PROPONTIS, BOSPHORVS, EUXINVS.

OST Aegæi Hellepontus, Propontis, Bosphorus, & Euxinus cum eorum insulis sub uno aspectu considerandi. Hellepontus enim nunc Brachium S. Georgij cognominatus: ab Helle Phryxi sorore in eo demersa, nomen olim auspiciatus: longitudine procedens: hinc Sesto & Callipoli, inde Abydo & Lampaco, spatio septem stad. freto diremptis, quod Xerxes pontibus iunxisse dicitur. Propontis uerò est ubi paulatim mare ex angustijs spatiat. In hoc omnis Asiaticæ Mysiæ sita est ora, hic etiam Cyzicus insula est duobus pontibus iuncta continenti, cū urbe eiusdem nominis, gemino portu, & naualibus: iuxtaq; montē Arctacem habet Straboni, ubi nutrices Bacchi in ursas fuere conuersæ, ex argumento nominis: ueritas autem quod hic mons maxime feris abundat. Eustath. Cyzicus autem de nomine regis etymum trahit, qui ut est apud Apollonium, Argonautas congregaretur, per imprudentiam ab ipsis Argonautibus interfectus. Cuius genealogiam historiamq; in Onomatologia latius descripsi. Diogen. Cyzicenus qui res patriæ suæ conscripsit, dicit in Propontide has esse insulas. Proconnesum, Phœnicem, Halonem, quæ & Prochone uocatur: Phycum Ophieffam, Besbicum. Sed & aliæ quoque Stephano recensentur. Artabicia, Balceæ, Harpagia ἀπὸ τῆς ἀρπάξου, unde raptus Ganymedes. Aphnitis palus, Tereæ mons. Præterea Doliones populi, & Macrones, omnes Cyzico

Gnidus

Cos

Longous

Ténarus

Ius

Peparethus

Scyathus

Halonnesus

Imbrus.

Arctax

Proconnesus

Phœnix

Halone

Phycus

Ophieffæ

Besbyeum

Artabicia

Balceæ

Harpagia

Aphnitis

Doliones

Cyzico

Macrones

Zani, & Lazi

Thracius Bosphorus, Darcus

Cimmerius Indicus

Porthmus Isthmus Pontus inter duos Bosphoros

Carambis Criumetopō

Cyaneæ petrae, quæ & symplegades

Thynias

Erethyni

Cyzico adiacentes. Sunt monstrosi quidam, quos Ideos dactylos uocant, statura gigantea: quibus Cyzicus imperat, & Argonautæ pugna restiterant. Macrones enarrator Apollonij à longis crinibus dictos esse uult à Macronibus populis Eubœæ, quorum coloni sunt. Strabo tamen hos inter gentes Ponticas ponit. Eustath. in Dionysium, dicit suo tempore Zanos appellari, regionem que eorum in ponto Zaniam. Idem & Procopius. Zanos enim & Lazos in dextera Ponti supra Trapezontios ponit: hæc quidem de Propontide. Rursus igitur mare in arcum & angustias coit, & Thracius Bosphorus uocatur, latitudine d. pass. quæ Darius Xerxis pater copias ponte transiit, ut ait Plinius: Duo in his ora describuntur, exterius alterum & Boreale, alterum interius & australe. Memoratur & Bosphori præter hunc duo alij: Cimmerius, & Indicus. De hoc autem Arius sic scribit, Πόρθμος ὁ καὶ χαλκιδόνα καὶ βυζάντιον ὁ ποτὲ μύσιον, διότι μύσιοι ἀπὸ πύργου ὠκοῦν αὐθράκην. ὕψος ἢ βόσφορος, ἐπὶ τῇ συμφορᾷ αὐτῆς. hoc est, Porthmus qui iuxta Byzantium & Calcedonem est, aliquando Mysij dictus, quod Mysij prope habitauerint: postremo dictus Bosphorus in transitu, à calamite ius bouis. Aliqui uero non ab Io, sed ab alio boue, quem à uaticinio quidam è Phrygia Byzantium transfretantes, ducem secuti sunt: eius deinde pro tali beneficio æneam icona statuerunt, quem Clacidonenses etiam templo honorauerunt. Posteris deinde temporibus dictus & Bosphorus ab oratoribus per quandam paraphoram, quod Philippus Macedo in expugnatione Bizantij noctu clam cuniculum effoderet, quo milites introduceret. Ciues igitur beneficio lunæ per rimas cuniculi fulgētis fraudem animaduertentes, sese munierunt. Hæc Eustath. in Dionysium. Dicitur etiam huiusmodi maris angustia, ex Græco & recepto uocabulo Porthmus, & Porthmea, sicuti terræ angustia duo maria dirimentis Isthmos. Sequitur Pontus, qui inter duos Bosphoros, Cimmerium, & Thracium d. mil. pass. Polybio distans. Dicitur & Euxinus, quod Hercules hunc locum purgauerit, hospitemque reddiderit, cum prius propter uicinos Scythas inhospitales, Axenus à Sophocle & ab alijs uocaretur: Hunc Herodotus maximum esse pelagus dicit: duoque ibi inter se aduersa promontoria, ueluti columnas geminas Pontum modo Scythici arcus contenti, qui cornibus coniungatur, coarctant: alterum ex his australe Carambis uocatur, quod ad terram Paphlagonum alterum Criumetopon, quod ad Cimmerium pertinet, quare euenit, ut nauigantibus ex oriente in occidentem, seu ex aduerso longe conspicientibus, finem se putent pelagi uidere, iuxta uero propinquantes, prolixius quam putauerint protendatur, ex quo duo freta à Sophocle sunt appellata. Habet præterea Pontus Cyaneas petras, quas Stra. scribit paruas esse insulas inter se aduersas: alteram in Asiam, in Europam alteram spectantes, ab Europa x. stad. diuisas. Pindarus fabulam secutus, uiuere eas dicit, extinctasque tunc demum cum Argo pertransit. Scribitur & de his in Odyssæa. Dionysius & Herod. eas πλανήτας appellant, quasi mobiles & erraticas. Dicuntur Cyaneæ à colore nigranti, ab undarum concursu & nauigiorum: dicuntur & Symplegades à mutuo congressu, de quibus apud poetas mentio. Est & in eodem ponto Thynias Ptolemæo, & item alijs: cuius perimetrum Eustath. ex aliorum autoritate v. i. i. esse stad. tradit, à nympha quadam Heracleotica eiusdem nominis dicta. Calisthenes in Periplo eam Thynida à Græcis uocari & insulam & regionem, à Barbaris uero Thyniam. Strabo item in eodem mari prope Paphlagoniam duos esse scopulos dicit, à colore Erethynos uocatos, quod tellus in ea parte rubricare uideatur. Stephanus eos tamen inter Paphlagoniæ ciuitates ponit, & Homerus in Paphlagoniæ catalogo collocat, ὁ δὲ

λὸς ἐρεθίνος. Apol. in Argonauticis, ἀπὸ τῆς τε παρὲν ἐνὸν τῆς ἐρεθίνος. Inuenitur & piscis Erethynus ob eandem coloris causam cognominatus. Cimmerius Bosphorus ab oppido Cimmerio uocatus, latitudine x x. longitudine l. x. stad. Straboni. Mæotis enim ipsa quasi Ponti mater dicitur. Mæa enim nutrix Græc. v. i. i. mil. stad. spatium continet, & intus Alopeciam insulam: nam ut ait Polyb. cum multi amnes in Asia atque Europa in eam influant, euenit ut repleta palus per ostium suum in Pontum effundat: Pontus ipse in Propontidem. Effluxus causa est multitudo amnium in alueos permeantium: cum continuo humore augetur, necesse est & efferi per ostia: altera quod multitudine & concursu arenarum quas continuè defluentes id Pontum ac Mæotidem augent, usque adeo luci replentur, ut superferri humorem necesse sit. Quare opus ut ueniat quandoque tempus, ut utriusque terræ prorsus æquetur: quod quidem ex parte factum apparet: quippe Mæotis iam ferè repleta est, altissima namque pars eius quinque uel ad summum septem ulnis extenditur, ex quo maioribus nauigijs transfretari non possit, nisi nauis sex malum trahentibus. Cum que ipsius aquam olim fuisse sapore quam simili marinæ omnes autores consentiant, nunc palus quam dulcissima reperitur. Quod & Pontus euenturum quandoque eadem ratione uerisimile est. Hæc de Ponto & Mæotide Polybius. Nunc ad insulas maiores Aegæi reliquique maris Mediterranei transeundum: Eubœam uidelicet, Cretam, Rhodum, Cyprum. Eubœa primum ab occidente longo Euripo, qui ponte coniungitur, à Bœotia diuiditur: à meridie Myrtoum, quod ab insula eiusdem nominis cognominatur simul & Atticam ex uicino promontorio Gerasto: ex altero uero promontorio Caphareo Hellespontum prospicit, lata ut maxime x l. longa c l. in circuitu c c l. x. v. pass. mil. Plinio computata. Dicta quoque ab Asopi filia eiusdem nominis, seu ab Io, quæ in bouem olim uersa, antrum prope insulam hanc nacta, peperit Epaphum: inde ab ipsa mugiente locus nomen auspicatus, ut tradit Eustath. Strabo alteram in Macedonia ponit, tertiam in Sicilia, quartam apud Argos, atque omnes ab hac profectas. Quæ à Turcis capta fuit, anno m. cccc. lxx. Die quo Paulus i. i. Pont. apud basilicam Lateranensem pro ea liberanda supplicationes unâ cum senatu populoque Ro. habuit, in quibus & seruatoris imago prælata, & nos adcremus. Eubœa quam hodie Nigropontum uocant, metropolis Chalchis est, deinde Erethria. Vtriusque mœnia Troianis temporibus antiquiora posuisse dicuntur Athenienses Straboni. Homerus utriusque meminit. χαλκιδάτ' ἐρεθίαν τε πολυζάφυλον δ' ἰστίασαν. Est altera in Italia apud Cumas, huius colonia: præterea apud Corinthum, in Aetolia, in Syria: unde fuit Iamblicus philosophus: apud Athon montem: postremo Chalchidis insula contra Calcedonem, ubi sunt eris metalla. Steph. Erethria in ora sita Menelais prius dicta à patre Eurythi: deinde Erethreo, Phaëthontis filio. Illam quam supra dixi, Erethriam ab Homero memoratam, iam deletam esse Strabo monstrat, dicens: Hæc quæ nunc Erethria prope Oropum, ciuitas maxima Eubœæ post Chalchida metropolis est totius insulæ, sita in ipso Euripo, contra Aulida, uocata quandoque Arotria ob præcellens frumentum farinamque candidam. Altera Athenis Erethria fuerat, ubi nunc forum: unde hanc Euboicam originem habuisse uolunt. Est item Thessalica Erethria alia circa Pharsalum. Istiæa & Estiæa dicitur, quæ postea Oreus uocata: unde Istiæenses. Istiæa uero coloni ab Istiæa Thessalica. Erat autem hæc mulier filia Hyriei, quæ an dederit ciuitati nomen, an acceperit, incertum. Sita est in excelso monte supra petram, ideoque Oreus appellata, mutata a in ω ab Homero: nonnullis placet Orionem hic educatum loco nomen dedisse. Regnauit hic Philistides tyrannus.

Cimmerius Bosphorus Mæotis

Eubœa

Chalchis

Erethria

Istia & Oraus

Orion Philistides ty-

rannus

Ellopia

Dion

Carystus

Apollo Carystus Marmor Carystium

Styra

Adepsa

Abantis

Eteonum Camæ Elimnium Marinarium Tryche Amarynthus Montes Cotyleon Dyrrhis Oche Promontoria Cerastrum Caphareum Nauplius

Careum Neleum Creta

Centum Crete urbes

rannus, quem Athenienses susulerunt. Eustath. Ceterum uino bono hunc locum abundare testatur Homerus, cum πολυζάφυλον eam uocat. Ellopia ab Ellopo filio Titoni, Cerynthus quandoque uocata, quam fluius ambit, seu Budoras eiusdem cum monte Salamino nominis. Hoc oppidum esse Istiensium, & in ora situm testatur Strabo. Dion in excelso Cynæo Eubœæ promontorio situm: quare ab Homero dicitur: Dij mœnia celsi. Est diud in Macedonia ubi certamen erat olympicum. Testatur insuper Strabo, apud Oreum, de quo supra dixi, Athenien. duxisse coloniam, quam Diada appellauerunt. Præterea Dias esse plures meminimus in Thessalia. Carystus in ora sub Oche monte sita, dicta etiam Aegæa ab Aegæone rege, à quo & Aegæum pelagus, in eaq. templum Apollinis marmorei, tum nobilis marmorum lapidicina. Item lapis quem peccant, nent, texunt: inde mantilia conficiunt, ea ubi fordescent, in flammam proiecta nitescunt. Strabo, Plinius. Nos quoque huius generis linum Rome uidimus non absimile. Sita est contra Chium ad Myrtoum pelagus, dicta à Carysto Chironis filio, à quo Chironia quandoque uocata. Vinum Carystium non hinc laudatur, sed ex Caristo Laconica Straboni. Styra prope Carystium direpta olim à Phædro Athenien. duce. Styrachium uero mons Cretæ est. Adepsa urbs Straboni, i. x. sita ad aquas Herculis calidas, ubi eris & ferri metalla. Calim. Δαδάλως ἐνδὲ λαχνημεν ἔργασίδης. Euboici ferè omnes huic officinæ intenti, fabrique omnes: nam & Epaphroditus testatur ibi primum æra fuisse inuenta: Curetasque qui cum Ioue conuenerunt, huic operi uacasse. Abantis quondam Eubœa, dicta ab Abante Argiuo, uel filio Neptuni & Arethuse. Aristoteles ait, quod Thracæ ex Aba Phocensium urbe profecti incoluerunt insulam, colonosque Abantes cognominauerunt. Reperitur enim quedam de Abantibus, deique Dio huiusmodi apud Eustath. genedogia. Erichtheo Pandionis filio fuere filij, Cecrops, Orneus, Pandorus, Motion. Orneus Peteonum cognomento Mnestheum regem Atheniensium genuit. Pandorus Eubœam incoluit. Cuius alter filius Dias Dion edificauit, alter Alcon, Abantes tenuit. Huius igitur Calchodon Elephenorem suscepit, quem Homerus regem Abantium uenisse ad Troiam scribit. Eteonum urbs. Home. Πολύων μὲν τ' ἐτεωνόρ. nunc Scarpha, ut ait Eustath. uocatur, in monte sita. Memorantur & illa parua oppida, Camæ, Elymnum, Marinarium, Tryche, Amarinthus. Montes quoque Cotyleon, Dyrrhis, Oche omnium maximus: unde & ipsa Eubœa quandoque dicta est Oche, uel ἀπὸ τῆς ἕξ ἄψ, quod altitudine excellat, uel ἀπὸ τῆς ὀχίας, id est, concubitu Iunonis & Iouis, uel ἀπὸ αὐτῆς ὀχίας, id est, pabulo quo pecudes late pascuntur. Promontoria uero Cerastrum, quod Atticam: & Caphareum, quod Hellespontum prospicit. Hic dicitur Nauplius Palamedis pater ignes noctu protulisse ultores, quibus adlecta classis Græcorum naufragium passa est. Flumina duo præcipua Strabo commemorat: Careum & Neleum, eorumque altero abas, altero altero pecudes epotas fieri, quod in Cratide flumine Brutiorum in Italia dicit etiam euenire. Creta à Curetibus, qui primo insulam habitauere: inde per syncopen dicta, siue à Crete Iouis & Idææ Nymphe filio ut Strep. ut uero Plin. ex autoritate Dosiadis, ait, à Creta nymphe Hesperidis filia: Anaximander à rege Curetum, Philistides Acriam, deinde Curetam quondam & Metacem à coeli temperie dicit appellatam. Terminatur Ptolemæo ob occasu Adriatico, à septentrione Cretico, à meridie Punico, ab oriente Carpathio maribus. Patet longitudine Plinio pass. mil. c. c. l. x. latitudine l. Centum olim urbibus habitata fuisse

sanè inter omnis constat autores, apud Homerum uero tantum x c. Nam in Odyssæa ζῆνεια κούρωσις appellatur, quoniam Leucias, cuius Lycophron meminit, decem in ea ciuitates deleuit post bellum Troianum. Tradit Ephorus decem fuisse edificatas, sed omnino constat secundum eum atque alios, Homeri tempore centum fuisse ciuitates. Cretensium temp. antiquissimum omnium Minois iustissimus legibus constituit, ut est autor Aelianus de uaria historia, idque probare uidetur Homerus, cum ciuitates eorum ἀναετώσας appellat, id est, bene cultas atque habitatas: & Archilochus caullans in quosdam ait, νόμοι δὲ κρητῶν ἀδίστατοι, quasi optime leges Cretensium fuerint. Potentes mari quondam fuisse, prouerbium Græcum est argumento, quod per ironiam dicitur: Quasi Cretensis ignorat mare. Alterum eos agitat prouerbium, quod in quenque astutum iactamus, κρητῆρας, id est, Cretizas, quod huiusmodi sunt illi natura. Hic Iouis infantiam Curetes dicuntur occultasse, crepanibus armis. Quod genus hominum & in Eubœa, & in Actolia, & in Acarnania sparsum, in unum tamen redigitur. De quibus, deque eorum origine nonnulla in Epiro & Acarnania dixi. Nam ut ait Strabo, & Curetas & Coribantes, & Cabiros, & Ideos dactylos, & Telchinas eisdem esse populos, nonnulli uero cognatos inter se dixerunt. Cretam in potestatem redegit primus Romanorum Metellus Creticus, insequentibus deinde temporibus sub Imperatoribus Constantinopolitanis diuinit fuit: postea concessa Bonifacio Montiferratenfi, à quo demum Venetis magno diuendita fuit, anno m. cxciiii. sub Henrico Dandalo duce rebellans. Deinde m. cccxliii. per Andream duce sub iugum missa. Vrbes nunc in ea decem cum Præsulibus cernuntur, inter quas Metropolis una, quam Candiam uocant, ubi & Prætor Venetus ius dicit, & portus est: reliquæ Rhetenium, Cania, Sitia incolumes: ceteræ semidirutæ, Chisanum, Arium, Milopotanum, Arcadia, Chersonesus, Hierapetra, omnia ferè mutata nomina. Nunc uero ad antiquas ueniamus, inter quas Cnosus, Cortyna, Cydon urbes mediterraneæ Straboni ponuntur à Minoe edificatæ. Cnosus prius Cretatus à flumine dicta est, eam Homerus in Odyssæa Minois regiam uocat, ubi ille nouem annos regnauit, descendens in antrum: unde se mandata legesque à Ioue haurire dicebat. ἐνθα τε Μίνως ἐννέωρον βασιλεὺς Διὸς μεγάλης δαριεῖς. Sita est in plano contra Peloponnesum: Romanam postea coloniam accepit. Cortyn siue Cortyna diu sine mœnibus fuit, per se munita, donec Ptolemæus Philopater eam muro cinxit, complectens ambitum l. x. stad. Strabo. Hic prope Labyrinthus, cuius dicunt adhuc extare uestigia, ut retulit mihi noster Georgius Alexander, eius insule præsul, qui locum adiuit. Mons est effossus, ac undique concavius, una tantum & angusta uia adiuit. Dux loci peritus præcedit cum ardente funali, inextricabilem errorem per tenebras monstrando. Non longe distat mons alter accessu difficilis, situ inexpugnabilis, qui lucus Ioui antiqua supersitione sacer fuerat, hodie Themenos ab incolis appellatus: ut idem Georg. dicebat. Lycus, itemque Lycastus urbes. Hom. λυκῶν μιλαντῶν τε, καὶ ἀργυρόσια λυκασόρ. abentem uocat Lycastum: quod terram habeat albescentem: est & alia in ponto Stephano. Phæstus cum acuto profertur, ad differentiam Phæsti grauitoni. Dicitur à uiro eiusdem nominis, Hercules ex Ropalo filio nepote, distat à Cortyna stad. l. x. x. à mari x. x. aliam in Peloponneso Phæstum supra memorauimus. Dion, Rhytium, Polyrenum, ἀπὸ τῆς πολλὰ ῥύτια, hoc est, multas oues habere, quod fecundus sit, & idoneus pecuariæ locus. Arcadia Stephano ex autoritate Demetrii, nunc semidiruta,

Minos

Curetes Corybantes Cabin Idæi dactyli Telchines

Candia

Cnosus Cydon Cortina

Labyrinthus

Themenos Lycus Lycastus

Phæstus

Dion Rhytium Polyrenum Arcadia

Eleutheræ Aorus

cui præerat Georg. Alexander supra memoratus. qui paucis ante annis Romæ profectus. Eleutheræ, prius Aorus dicta à nymphâ quadam Stephano, sita ad Catactum fluiuium. Oaxus urbs in monte sita: unde (ait Stephanus) nomen accepit. ðαξ enim apud plerosq; Græcos præruptus, præceptusq; dicitur. Herod. ait, in hac regnasse Erearchum Batti Cyrenarum cõditoris filium. Oaxi meminit Vergilius. Crete ueniemus Oaxon. Olerus, de quo Zenon in Creticis ait, ante sacram Pythiam Olerum fuisse ciuitatem in alto monte sitam, ac sacra Penei cum dea faciunt: Oleriam appellant celebratam. Lampe urbs Agamemnonis ædificium, alia in Acarnania Steph. Bienus urbs, αὐτὸ βίαν, quod hic Mars uim sit passus ab Oto & Ephialto Neptuni filijs, à quibus etiam ibi sacris est honoratus, quæ Hecatonphonia uocabatur. Per siccitatē olim coloni hanc urbem relinquentes, Hydrintem in Italiam applicuere, ibiq; nondum mœnibus conditis, responsum accepere, ut loca palustria maxime peruestigaret. In Asiam igitur tendentes, apud Rhydam fluiui in Galilæa regione urbem ædificauerunt: Biamq; uocauerunt, ob quandam apud eos uirginem Bamiã ab hiatu terræ absumptam. Cuius Eusebius in ecclesiastica meminit historia. Stephanus. Atq; hæc quidem mediterranea, litoralis autem regio meridiem uersus: Hierapitna urbs, nunc ad uicium redacta, quam Hierapetram in codice fisci appellant, præsulem habentem Eritheum. Leon promontorium. Asterusia mons unde coloni Asterusiani ciuitatem supra Caucasum ædificauerunt. Stephanus. Ad septentrionem uerò Heraclea, Panormus, Diuum, Rhythina contra Atticam, quã hodie Rhetinum in fisci codice scribunt: præsulem habet. Cysanium urbs item ad uicium redacta, præsulem tamen habet: hæc Plinio urbs dicitur: Ptolemæo promontorium. Cydon. Laconicã spectans, tertia post Gnosum & Gortynam nobilitate cõnumeratur, à quibus æque abest stad. l. x x x. Straboni. Amphimala, quæ sinui nomen Amphimalo dedit. Minoum. Dictamum. Aptaera urbs, cuius etymũ Steph. huiuscemodi adfert. Sirenes de cantu in eo loco cum musis certantes ac uictæ, depositis ex humero alis, albo se inficientes, in mare proiecerunt, ex quo Aptaera locus, quasi sine alis. Insula uerò iuxta Leucæ appellata ex adsumpto colore. Ptolemæus quoque in hac parte montes Leucos ponit. Pantomatum. Drepanum promontorium. Ex orientis parte Camara urbs, & Zephyrium promontorium. Ex occidentem Chersonesus. Coryx. Criumetopon, item promontorium, quod arietis speciem præbeat. Est & aliud circa Pontum Euxinum. Montes uerò præ cæteris nobiles, Dicte, & Ida, apud hunc & Panacra mons alter: cuius meminit Callim. Ἰδαίος ὄρος, ἄτε κλέισσι Πανακρά. Est et Cypri urbs. Rhodus sicuti et Cyprus in Asia est, uocabaturq; prius Ophiusa: postea Telchinis, eo quod Telchines eam incoluerunt, genus hominum maleficum & fascinatorium: qui ex Creta primum in Cyprum, deinde huc commigrauerunt, & ferrum prius & æs exercuerunt. Post Telchinas Abliades successere: ex quorum uno Cercapho & Cydippe coniuge filij procreati sunt, qui urbes de nominibus suis considerunt: Lindum, Ialysum, & Camirum. Quidam putant à Tlepolemo ædificatas, Herculis & Astiochie filio, eisq; nomina filiarum Danaï indidisse. Hæc Strabo. Homerus Tlepolemum hunc Rhodios ad bellum Troianum duxisse dicit, autorem generis, & illarum trium ciuitatum. Ἄλδρος, ἰάλδαρον τε, καὶ ἀργινόοισα κάμειρον. ob eam causam Pindarus Tlepolemũ insulam eam uocat, dicitq; à Rhodo nymphâ Solis ac Veneris filia dictam. Rhodios quoque Mineruæ primum sacrificauisse statim ubi è Iouis illa prope sit ceruice. Iouem propterea loco beneficij in ea auro plueri uisisse, ex quo diuitijs insula referta est. βρῆξ

Olerus

Lampe Bienus

Hierapitna Eritheum Leon prom. Asterusia

Heraclea Panormus Diuum Rhythina Cysanium Cydon

Amphimala Minoum Dictamum

Aptaera Leucæ

Pantomacium Drepanum Camara Zephyrium Chersonesus Coryx Criumetopon Rhodus

Telchinis

Ἰδῶν βασιλεὺς ὁ μέγας χρῆσέοισι νηπῶλεσι πῶλιον ἀνιχαράϊς τεχνάσι. De diuitijs eius etiam Homer. Chara Ioui tellus hominum regi atque deorum: Quisq; & opes illi multas diffundit & amplas. Hæc omnia fabulosa referuntur, ut planè terra commendetur, quæ reuera fortunata fuit, quaqua uersus ad hominum salutem, aut etiam Colonias nauigando: unde & in Hispaniam usque profecti, Rhodum ædificauerunt. Rhodij Dorces sunt, eorum dicendi genus Quintilianus commendat, dicens esse medium inter Asiaticum & Atticum. Aeschynes cum à rep. excidisset, eò doctrinam Athenarumq; studia primum intulit: ac adeo is locus literis floruit, ut deserta plurimi patria, undecunque tanquam ad commune gymnasium eò conuenirent, mallentq; se Rhodios appellari, ut duobus Apollonijs alijsq; contigisse memoriæ proditum est. Duri sanè atque asperi taxantur, uel ob dicendi genus, uel è situ regionis difficili. uestigia Apollinei templi adhuc monstrantur, ubi Colossus Cares Lindius altum cubitis DCC. ex ære extruxisse fama fertur, quo terræ motu postremo corridente, hostis Sultanus Aegypti, quum insulam inuadisset x c. camelos ex eo dicitur exonerasse. Hæc insula post amissas Hierosolymas in potestatem militum S. Ioannis peruenit, à quibus sepe contra impetũ Barbarorũ defensa, patrum nostrorũ memoria ab Habusato Aegypti Sultano bellum quinque annorum pertulit: deinde à Calisto III. Ludouicus Patriarcha Aquileiensis eò cum classe missus, Rhodum à Turcarum longa obsidione soluit, eorum trirēibus apud oppidũ S. Petri deprecisus, ac Lemno recepto. Postremo Sixti III. tẽpore periculosissimum eorundem hostium sustinuit bellum, mœnibus penè deiectis, quod tandem diuina ope, & militũ uirtute eua sit, ubi & quedam auxilio nostris ferunt uisa portenta, duce ipso ac Magistro pro mœnibus astante, ac ad extremum pro fide, proq; patria ad laborem, sui exemplo ceteros inuitante. De ipsius urbibus tribus nihil nunc restat, nisi Ialysus, qui Rhodus appellatur eodem cum insula nomine, quod cæteræ commigrarunt usque Plinij tempora. Lyndus enim in monte sita, nobile Mineruæ templum habebat à Danaïdibus exstructum. Hinc Cleobulus uerus è septem dicitur fuisse. Cyprus, Crypta prius Stephano uocabatur, quod à maris undis uideatur abscondi, & Cerastes ob montes frequentes, quasi cornua quedam prætendentes, & Amathusia & Minois & Achamantis, circueitũ Straboni trium milium & cccc. stad. Plinio cccclxxv. pass. mil. similis Eustathio. Posita uerò Ptolemæo ex parte septentrionis Issico sinui proxima, à meridie Aegyptio pelago, ab occidente Rhodo. Insula mollis alioqui, & Veneri dicata: nam ex eius nomine Κῶπριον Venerem appellant Græci. Trogus scribit, Cyprios uirgines suas prius nautis in litore prostituere solitos: deinde matrimonio collocare. Nos in urbe Roma uidimus Carlotæ reginæ comites, haud famæ prisca nequitia cedentes. Habuit & tyrannos olim Græcos: Teucrum primo qui condidit Salamina, eiusq; prolem usque ad Euagoram & filium eius Nicoclem, ad quem est Isocratis oratio. Verum postea, ut ait Strabo, iuuantibus Romanis in manus uenit Ptolemæorum: quorum postremus, quod parum gratus uideretur erga rempub. sublatus est. Causa fuit P. Clodius Pulcher: captus olim à piratis, Ptolemæo scripsit ut precium ei ad liberationem mitteret: quod admodum paruum ei missum piratæ spreuerunt, liberumq; gratis dimisere. Creatus inde Romæ Tribunus ciuitatis, ut M. Cato prætor in Cyprum mitteretur, eam regi ablaturus, quod cum rex præsensisset, uenenum sumpsit. Cyprus prætoriam prouincia deinde facta, quanquam Antonius

Templũ Iouis

Sultanus Babylonie

Ialysus

Cyprus

Teucer Euagoras Nicocles

Ptolemæus

nus Cleopatæ & eius sorori Arsinoe eam tradiderit, post eius mortem ad remp. redijt. Hæc ille. In eandem ferè sententiam: Rufus Cyprum, inquit, famosam diuitijs populus Ro. paupertate sollicitus occupauit. Eam rex foederatus regebat, sed penuria erarij lege lata per P. Clodium trib. pl. Cyprus confiscari iussa est: quo accepto nuntio, rex uenenum hausit, quo uitam priusquam diuitias, amitteret. Occidente deinde imperio, Constantinopolitani Imp. eam tenuerunt, quos primum è possessione eiecit Ricardus Angliæ rex. Hierosolymã classe petens, eò tempestate delatus cum portu prohiberetur, indignatus, arma quæ in Saracenos parauerat, in eos conuertit, in potestatemq; insulam redegit, præsidioq; firmavit. Nec diu postea Guidoni Lusignano uiro Gallico, qui de Hierosolymitano regno pulsus fuerat, permisit, commutatione tituli regni Hierosolymitani. Igitur hanc ille acceptam suis per manus tradidit, donec regnum longa successione ad duos perueniret fratres: quorum alter nomine Petrus cum classe instructa Hispanis & Gallis Alexandriam inuadit, ingenti inde abacta præda, paulo post reuersus à fratre trucidatur, qui paricidij pœnas mox dedit. Nam in conuiuio quod sumptuosum parauerat anno M.C.C.C.LXXII. inuicem Genuenses & Veneti iudices, quos Balueos appellant, ac de consensu & loco concertantes, Genuenses ægre tulerunt, quod regis sententia Veneti essent prælati, quapropter in eum cõiurauerunt. Re patefacta, rex coniuuratos quotquot aderant una die è fenestris prætorij deiecit, reliquis ad unum, qui Cypri agebant ex ea natione, recatis. Genuenses hoc accepto nuntio, classem armant: ex improuisoq; insulam confestim inuadunt: regē cum coniuge capiunt: ac domum cum præda ingenti in triumphum ducunt. Regina, quod prægnans esset, in custodia peperit, Ianus nomine: quod Genuæ, quam Ianuam corrupte uocant, natus esset: tandem uterq; dimissus sub tributis conditione, & Famaugusta quod Cypri est emporium, sibi retenta. Ianus igitur patri succedens, à Sultano Aegypti Melchella, ob memoriam paternæ inimicitie simul & iniuriæ inuaditur, dumq; classi classe occurrit, capitur ab hoste unã cum Nicotia: urbs diripitur atque incenditur, ipse postea cxx. milli. aureis sese redemit, tributum pendere pollicitus. Huius duo fuere liberi Ioannes, & Anna, quam Ludouico Ludouici Sabaudiensis ducis filio locauit: Ioannes autem regno successit uir singulari mollitia præditus, qui ex Helena Theodori Despoti Ioannis Paleologi imperatoris Constantinopolitani fratris filia Carlotam tantum suscepit, ex concubina uerò Iacobum. Filium Ioanni ciuidam ex genere Lusitanorum regio locauit, qui foci regi res cunctas administrabat: demum ueneno sublatus est opera cuiusdam, qui causa illius rebus ac loco, quem præcipuum apud regem tenebat, deiectus fuerat. Carlotæ deinde Ludouico Ludouici Sabaudiæ ducis filio eius patriuelli tunc absentis iterum nupsit. Iacobus uerò præsul Nicosien. à parentibus factus pontifice minime probante. At ille post mortē eorum spreto sacerdotio regnum inuadit. Ludouicus interea Carlotæ uir è Gallia accersitus ac classe instructus Iacobum de regno deiecit. Hic ad Sultatum confugiens eius ope restituitur, Ludouicum in arcem Nicosie confugiens expugnat. Regnum quoque integrum cum Famaugusta, quam ad eam usque diem Genuenses tenuerant, adeptus: utq; perpetuo munimento firmaretur, Catharinam Marci Cornarij patricij Veneti filiam in matrimonium duxit, quam senatus in filiam adoptauerat dote assignata. Hæc post annum uidua ac prægnans relicta posthumum pepererat infantem. Quo breui tempore pereunte regnum iure hereditario ad Venetos peruenit, anno M.C.C.C.LXX. Ludouicus interea ad sedes paternas remeauit. Quumq; otio magis diuinisq; rebus quam imperio natus esset, in solitudinem apud Ripalium supra lacum Lemannum usque ad ex-

Ianus

Ioannes

Carlotæ Iacobus

Ludouicus

tremum se recepit. At Carlotæ uirago minime quiescens dum obsideretur statuit in Italiam Romam ad Sixti pontificis opes confugere: à quo pecunia tantum adiuta ad Sultatum inde in Aegyptum transfretauit, apud quem triennium auxilij expectatione quum frustra triuisset: re infecta Roman reuertit, ubi unã cum Cyprijs comitibus honesti ordinis eiusdem Sixti liberalitate ac misericordia usque ad extremum uitæ tempus uixit. Cyprum & Rhodum Sultanus suæ ditioris ac regni Hierosolymitani esse dicitur. Turcarum uerò rex Othomannus de Rhodo quod proxima sit eius littori tantum contendit. Ciuitates Cypri plurimæ nominantur quæ iam interiere. Hæc solum in codices fisci relate. Nicosiensis metropolitica, Paphensis, Famaugustana, Anteradensis, Limothonien. Ex his Paphum condidit Agapenor, qui dux classis Arcadum in bellum Troianum, in reditu in Cyprum appulit, auctor Pausanias.

Cypri ciuitates Paphus

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER X.

ASIA.

ASIA deinceps perscribenda par reliquis duabus, Tanai & Nilo ac Bosphoro Thracio discreta: dictaq; nonnullis ab Oceani filia: Herodoto autē à promethei matre: Lydis uerò ab Asiæo Atyis filio, unde & gens quedam Sardis Asia dicitur, ut tradit Eustathius. Hic uniuersam Tauris diuidit, diuersis uis flexuosus ac numerosis nominibus ac cognatũ Riphæorũ iuga ex oriente perueniens. Imaus prima parte sui, deinde Egidis, Parapanisus, Circius, Campodes, Pharpharides, Coraxes, Orages, Oromades, Niphates, Taurus. Atq; ubi brachia emittit subinde tenanti maria similis, Sarpedon, Ceraceus, Gargius, iterumq; Taurus, portarum tamen nomine unitatem sibi uendicans, quæ alibi Armenicæ, alibi Cassicæ, alibi Cilicæ nominantur. Quinetiam maria effugiens & contractus: diuersis se gentium nominibus miscet, à dextera Hyrcanis Cassijs: ab Leua Pariedrus, Moschius, Amazo-nius, Coraxicus, Scythicus appellatus, in uniuersum uerò Græce Ceraunus. Arrianus autem lib. vi. de gestis Alexandri magni per Pamphyliam & Ciliciam, in Armeniam tendere ait, & hinc in Mediam flectere ad Particos usque & Chorasmenos, & Bactrianos exuperans congregitur cum Parapaniso, quod Caucasum uocant. Hunc primus è Syriæ regibus Seleucus pater Antiochi magni, ut ait Polybius, ausus est transcendere, ac late dominari. Pars Asiæ potissima ac colonijs Græcis frequentissima, Asia proprie appellata est, quæ modo magni Chersonesi duobus utrinque eò coarctantibus æquoribus Issico & Pontico in mare prominet, ubi Ponti regio continetur. Simulq; Chalcedonia, Bithyniæ duæ, Phrygiæ duæ, Mysiæ duæ, Ionia, Aeolia, Caria, Lycia, Iauria, Lycaonia, Lydia, Pamphylia, Cilicia, Armeniacomnes cis Taurum præter Pamphyliam, Lyciam, Iauriam, & Ciliciam. Ponti regio plures continet prouincias, Paphlagoniam, Galatiam, Cappadociam: tempore uerò Theodosij viii. sub eius dicecesos uicario, Pontum Polemniacum, Pontum Amasiam, Honoriada, Bithyniam, Paphlagoniam, Armenias duas, Cappadociam. Ab Heraclea usque ad Colchidem Strabo dextram Pontum, Leuam

Taurus mons quot nomina commutet.

Portæ Armenicæ, Cassicæ, Cilicæ

Seleucus

Asia proprie.

Pontus

Paphlagonia

Mithridates Thraciam uocat. In hoc Mithridates xxi. gentibus quarum linguas nouit imperauit. A Romanis per Sullam, Murenam, Lucillum, & Cottam consules superatus, fortior resurgebat, nisi per Pompeium penitus succubisset: annis quadraginta sex bello confecto, suis tandem ob crudelitatem iniustus, quum frustra uenenum sumpisset, ab amico mortem impetravit: de quo uirg dicitur plura. Pompeius Pharnacem eius filium socium populi Romani esse uoluit: Bosphori regem constituit: Pontum prouinciam fecit. Pharnacis in pugna contra Cesarianos occubantis regnum Caesar Mithridati Pergameno, cuius opera in bello Aegypti usus erat tradidit. Post haec Polemon Ponti magnam tenuit partem, quo extincto Pithodoris eius uxor duobus eius filijs regnum administravit: postremo sub Nerone Pontus omnis in prouinciam redactus est. Nouissimis uero temporibus Turca ea loca recuperauerunt e familia Candelorum, abhinc quos ferè ceteri qui haud diu ab Othomanorum gente nunc omnibus late dominante expulsi fuerunt. Prima igitur ciuitas ac metropolis occidētē uersus Heraclea est. Cuius Homerus nō meminit, sicuti neq; Amastris neq; Sinopis, quod uidentur post eum fuisse. Huius nominis plures fuere in Sicilia, Lybia, Sardinia, Italia, Gallia, Creta, & alijs locis pluribus, quae a Stephano commemorantur. Deinde Paphlagoniae sequuntur populi, una cum Ponticis mixti, seu pars potius Ponti. Paphlagoniam, Plinius Pylemiam dictam fuisse ait, a Pyle flumine, quod inter Mariandynos & Paphlagonas fluens fertur in Pontum. Eustath. uerò & Stephanus, a Paphlagon Phinei filio dicunt. Eam Philemenes amicus Pop. Rom. ut scribit Rufus, tenuit: saepe a Mithridate expulsus: deinde restitutus: stirpe denique regia deficiente Neronis tempore prouincia facta est. Gens alioquin barbara, quamuis mixta Graecis, a lepore tamen eorum procul. Caullius exagitat comicus quendam, ut Paphlagonem uisum, quod in concionibus lingua semibarbara uteretur. Eustathius. Horum populi Mariandyni sunt, oram habitantes usque ad fluum Parthenium: quos Strabo dicit a Thracia profectos. Horum meminit Eupolis antiquae comediae χερσοννησι. ὄρε βῆσι πῶ μαριανδύων. Apud eos tibicines canere primum Threnos sunt soliti: unde prouerbiū, Μαριανδύων μέμνησαι θρηνητικῶν. Threnetici & Cares: unde & Carica Threnetica dicuntur. Huiusmodi sunt etiam Phryges & Mysii. Quare Aeschylus ait: βοᾶ τῶν μύσιου. Fecunt autores Mariandynum filium Tityi threneticam ornasse melodiam, eamq; patrem Marsiae tibicines docuisse. Hinc Mariandyni autorem sui generis imitati sunt: quem etiam uenando extinctum quotannis in aestate lugent. Haec Eustathius. Apud eos urbs nobilis altera Heraclea est, Megarensum colonia, Herodoto: Straboni uerò Milefiorum, circa quam Acherusia Chersonesus, ubi dicunt Herculem ex inferis Cerberum extraxisse. Arianus uerò sic ait: Mariandyni Paphlagonum gens Sangario fluuio uicini, ubi Heraclea est, apud quam Cimmerici, qui more patrio uescuntur herba, in aconitum incidentes adfecti sunt, quod genus herbae spuma Cerberi ab Hercule extracti, in terram collapsa dicitur peperisse. Ex quo scommā iacitur: Cerberum non minus incommodi superis atulisse quam inferis, Caucones populi Straboni, qui iam interire, oram habitauerunt post Mariandynos usq; ad Parthenium flumen. Hic enim per fines Paphlagonū fuit, a lenitate quasi uirgo sexu, quod Diana ibi latuerit ut indicat Apollonius in Argonauticis. Est & Parthenium mons in Peloponneso. Eust. Amastris iuxta sequitur Paphlagoniae metropolis: hodie quoq; nominis uestigia retinens, dicta ab uxore Dionysij Heracleae tyrani, filia Oriactis Darei regis fratris, ut ait Strabo. Ea siquidem e triū urbium incolis

facta dicitur: Sefanio, Citoro, & Crona. Citorus enim a Citoro Phryxi filio, ut Strabo, olim Sinopensium temporū: nonnulli Cidorū scribunt. Hanc frequentem buxo Strabo tradit. Virgili. Et undantem buxo spectare Citorum. Cronna nunc ipsa Amastris est. Aegialus, promontorium, ut Apollonius poeta indicat, habet & uicium eiusdem nominis: apud Graecos antepenultima acuitur ad differentiam portus. Est alter Aegialus, qui sub Agamemnonis erat imperio, in medio Sicyonis & Buprasij, ab Aegialco Inachi filio, est et Thracius Aegialus iuxta Strimonē: Aethiopicus quoq; Aegialus iuxta Aegyptū. De hoc autē Paphlagonico Hom. κρόμναυ ἀγίαλον τε καὶ ὑλῆδός ἔρυσσος. Quidam Crobialon scribunt. Apollonius sic scribit. Crobialumq; ac Cronnam frondosumq; Citorū. Qui ethnica scribit testatur Crobialum paruum esse oppidum. Sefanium promontorium Amastridis, ubi primo Phineus rex habitauit. Strabo. Didymus autem insulam hanc dicit esse. Dicitur autem a Sefanio ibi saecundē proueniente: Eust. Erithynnus Strabo, in mari pontico prope Paphlagoniam duos esse scopulos dicit a colore appellatos, quod tellus in ea parte rubricare uideatur. Stephanus ciuitatem Paphlagoniae ponit, quam Home. in Catalogo Ἐριθύνος ἐρῆβινος. Apollonius in Argonauticis. ἀπὸ τῆς τε παραξέροντος ἐρῆβινος. Inuenitur & piscis Erithynnus, ob eandem coloris causam cognominatus. Eneti, quos Hom. producere multos testatur. Ἔζ ζυετῶν. ὄθρη ἡμιόνων γῆ. Ἐζ γροσέγραυ. Sed & equi magnopere laudantur. Enetis enim equis in Olympia Leonem Lacedaemonium uicisse, autor est Euripides. Enetius fuit Myrmex Dialecticus, cuius meminit Diogenes in 11. Hanc gentem suo iam tempore extinctam, testatur Strabo: hinc Venetos habuisse originē in Italia dixit. Pelamidia portus & statio Paphlagoniae, ubi pelamides piscantur, Strabo. Secūda apud Calybes. Tertia apud Byzantium. Aeginates oppidum & fluuius. Steph. Armenon uicinis: meminerunt Menippus in Periplo & Xenophon in ascensione. Tius urbs a Tio sacerdote Milefio, ut ait Philo. Demosthenes uerò historicus in Bithyniacis dicit originem a Patro quodam habuisse, qui in Paphlagonia res gessit, ciuitatemq; Tion quasi Dia, quod Iouem maxime coleret. Steph. Tij & Pomponius meminit. Callichorus fluuius apud Heracleam Paphlagoniae, quam supra narr. uis. facer Dionysio. quod ibi chorum constituit reuertens ab Indis. Apollonius. Ἐκα δὲ καλλίχοροιο παρὰ ποταμῶν ποταμοῦ ἡλῶδου, ἐν τῆ ἐπείσει Διονυσίου δία, Ἴνδου ἡνίκά φῦλα λιπῶν καὶ ἰσάατα θύβας Ογγιάσσυ γῆσσυ τεχορῶς ἀνὸ τοιο παροῦθρη. Valerius Flaccus e nostris Callirrhooi uocat: Tristes Acherusidos oras Præterit, & festa uulgatum nosse Lyei Callirhoon, nec uana fides: hic Bacchus & undis Abluit eoo rorantes sanguine Thyrsos. Callirhoes alter in Attica fluuius Plinio. Sinope urbs Graeca, Milefiorum colonia, quam Polybius hoc modo describit: In dextra parte Pōti, ubi Phasidis ingreditur mare, in quadam Chersoneso protendēte in pelagus, difficilis aditu a mari uenientibus. Sinopensibus Mithridates bellum intulit, qui subsidium a Rhodijs petierunt. Strabo nobilem eam Paphlagoniae ciuitatem uocat. a Milefijs edificatam, ac bis captam, primum a Pharnace, deinde a Lucullo, gymnasio, portibus & foro egregie ornata: inde quoq; siuopicam rubricam e Cappadocia eō aduectam prouenire. Urbis etymum a puella Sinope ferūt, quae a Ioue amata in hoc loco reperta eū iurare coegit daturum, quod ipsa peteret. Petijt autem perpetuam uirginitatem. Apollonius hanc fabulam pluribus uersibus comprehendit. Alia uult fabula ab Apolline compressam, ex qua natum Syrum, qui Syriae nomen dedit. Sinopensis Regulus quidam Hismaci Graecica secta nostra memoria se sponte Mahumethi Turcarum regi dedit. Haec urbs clara Diogene Cynico est. Deinceps sunt Halys fluminis ostia nomen habentis a salibus quorum praeterfluit fontes: labitur multus

Citorus Sefanium Cronna
Aegialus pro montorium
Erithynnus
Eneti
Pelamidia
Aeginates
Tius
Callichorus qui & Callithous
Sinope
Halys

multus in occidentem, deinde conuersus in Septentrionem per Galatas & Paphlagonas hos Leucosyros terminat. Haec Strabo. Eustath. eius etymum potius ἀπό τῆ ἀλμυρῆ, id est, errare existimat, quod uagus diuersis abeat itineribus, ex quo sine aspiratione scribendum, primo autem modo nequaquam. Herodotus dicit eum a monte Armeniae oriri, ac per Cilicum terras boream uersus tendere, ac exeuntem in Phasidem nomen amittere. Ad stipulatur & Polybius, qui Sinopem prope Phasidis ostia, non Halys collocat. Cis Halim, terras omnis ac regiones usque ad Taurum Croesus possedisse idem est autor: eundem quoque fluuium cauendum ei Pythias respondit, Κροῖος ἔλλω διαβάς μεγαλύτερον ἄρῳ διαβῆσαι. Croesus Halyn superans, dissoluet nobile regnū. Amisus urbs insignis distans a Sinope ad stadia noningenta: Milefiorum, postea Cappadocum principum colonia: hanc Mithridates Eupator muris exornauit. Haec Strabo. Plin. uerò ait, Eupatorian a Mithridate uocatam, quam cum Amiso coniunxit: eodem demum a Pompeio deuicto Pompeiopolis utrumque oppidum uocatum. Deinde a Phanarea est pars optima Ponti: post eam orientaliorem Pariadra sub cuius radicibus Cobira sita sunt stadij c. l. quam Magnopolis australior. Haec Mithridatis regia erat. Ad c. hinc stadia Petra est oppidum, locus altissimus & saxo subsistens circumfluosus & inaccessus. Ex ea Pompeius thesauros Mithridatis Romā exportauit, Cabirāq; Diospolim nominauit, quam postea Pythodoris rex auxit, Augustianq; appellari uoluit. Post Phanaream Comana Pontica, & Zela urbs ab eodem rege possessa super aggere Semiramidis constructa, ubi templum Anaitidis, quae ab Armenijs colitur. Haec Strabo. Iuxta huic Amazonum regio, de quibus in Scythia diximus: unde hic commigrarunt, & apud Thermisciram & Sidinam oppida, ac annem Thermidotem constituerunt. Hic ex Antitauo profuens in Pontum semper glacialis uel estate, ex quo nominis etymum trahit, crystallum quoq; producit, ut ait Eustath. Iris etiam non minor illo ex Phanarea fluens Straboni: eandem planitiem irrigat praeterfluens Comana Ponti (Nam altera in Cappadocia Comana) & Amisum Strabonis patriam, assumptis sibi Scylace & Lycō apud Thermisciram Thermodonti commixtus in pontū exit. Lycus enim ex Armenia per fines Cappadociae, haec Caesareamq; abluens progreditur, donec in Phanarea cum Iri concurrat. Post Sidinam Pharnacia est oppidum munitissimum. Deinde Trapezus Graeca ciuitas. Ante uerò ex Amiso nauigantibus in ora duo promontoria inueniuntur. Herculaneum, deinde Iasonium, deinde sinus in quo sunt Cerasus & Hermonassa mediocres habitationes. Haec Strabo. Herodotus autem Cerasintem & Trapezuntem Sinopensium colonias dicit. Eustath. uerò ex hac fructum eius nominis a Lucullo in Italiam exportatum, postque uictoriam Pompeij, Megalopolim appellatam esse, testatur. Strabo in hoc littore Phazemoniticam ponit, eamq; a Pompeio Megalopolim dictam, & iuxta Phazemonem uicium ampliatissimum. Phazemon Nicopolim appellatum. Trapezus Imperatorem Christianum nostra aetate habuit a Mahumethi Turcarum rege expugnatum: originem a Constantinopolitanis imperatoribus ducebat, iam inde ab Alexio propinquo Andronici senis Palaologi, quem primum haec urbs Imperatorem habuit. Censetur & uero doctissimo, Georgio Trapezuntio, Peripatetico, quem Romae audiui. Trapezunti autem imminent Tibarni, Chalybes, Heptacomete, antiquitus Mosynœci appellati, quod turres μοσυνῶς uocant. Nam hoc genus in turribus & arboribus habitat: hi tres Pompeij cohortes obruncarunt, dum montana pertransirent. Haec Strabo. Dionysius uerò poeta ἀρπαλεῖς μοσυνῶες, id est, lignos Mosynœcos uocat, quod in arboribus seu lignis habitabant edificijs. Xenophon eos

uui adipe Delphinorum pro oleo, & nucibus iuglandibus minime scisso putamine, uino austero: praeterea corporibus esse teretibus, longitudine ac crassitudine equali. Chalybes, gens pauca & subiecta Mosynœcis uicinis, uictumq; ex ferri metallis quo abundant queritantes, ut ait Xenophon. Hos dicit esse Eustath. quos Homer. Halybes, & item Halyzonas uocat, quos Dius & Epistrophus ad Troiam duxit, & satis ostendere dum oram dicit uenis argenti abundare. Τηλόβη & ἑλύβης, ὄθρη ἀργύρης ἐστὶ γονέθλη. Strabo autem Chalybes dicit suo tempore Chaldaeos uocatos, ab Homero autem Halybes: sed Halyzonas nequaquam, dicens eos cis Halym esse. Stephanus item uult, Halyzonas Homerum inter Cares & Lydos posuisse, dictos a iactantia diuitiarum quas possident, ἀλαζῶν enim latine iactans. In ora quoque Ponti Stephanus Calathim ponit, a Calatho ibi reperto sacrificijs apto. hinc & Istrum fuisse poetam, qui de Tragodia scripsit. In eadem ora Melas & fluuius & sinus & pontus, cuius meminit Eudoxus, apud Sarpedoniam petram: dictus a Melane Phryxi fratre ibi demerso. Apollonius. Μελάνας δὲ βύθουα πόντος, Ἰέμενοι, τῆ μὲν δρόκων χθόνα τῆδε πόδαυ. Nunc Ponti mediterranea dicenda, quae Galatae, Cappadocesq; tenent. Galatae enim Paphlagonibus uicini ad austrum sunt, ac cis Halym. Tres eorum gentes Trogmi, Tolisobogi a ducibus dicti. Tectosagi a gente Gallica. Hanc regionē post multos errores, Galli occupauerunt, ex quo Galatia, seu Gallograecia dicta est. Deinde res ad tres duces delata, ut Strabo testatur: postremo ad unum Deiotarum regem a Pompeio factum, cui successit Amyntas, qui pro Antonio in castris fuit: deinde ad Augustū transfugit. Quo extincto a Romanis simul cum Cappadocia, ac Ponto prouincia facta. Rufus autem sic de his. Galatas Cn. Manlius Cos. quod Antiochum iuissent persecutus, & fugientes partim in Olympum, partim in Ancyram, quae nunc Mediacus dicitur, de arduis in plana detrusit, uictos in perpetuam pacem rededit. Gallograeciam Deiotarus rex nobis permissit tenuit, ad extremum sub Octauio Augusto in formam prouinciae redactam eam primum M. Lollius Paulinus administrauit. Galatae ciuitas Ancyra, nonnullis Phrygiae: nam & uicina Galatae Phrygia maior est. Apollonius in 11. Carica de hac urbe sic refert: Mithridatem & Ariobarzancem Neclidas auxiliares fuisse Galatis in bello, quod a Ptolemaeo Aegypti rege passi sunt, cuius naues cum Mithridates cepisset, tris urbes facti memoriam testantes posuit: Ancyram ab ancoris nauibus creptis, alteram Pessimumentem, tertiam Taniam a nominibus ducum qui ei bello praerant. Arianus autem Pessimumentem ἀπό τῆ πέοςυ, id est, cadere e caelo simulacrum matris deum: unde illa Romanam aduecta. Taniam alij Tabiam uocant. Ad Ancyram, Synodus Ancyrana celebrata, ut in iure scribitur Postificio. Sequitur Cappadocia, quam Halys ab occidentē terminat, Thermodon ab orientē, a meridie Cilicia, medianq; Iris interluit Ptolemaeo. Plinius a Cappadoce eius regionis fluuio uocatam dicit, cum Leucosyria prius diceretur, eandem esse Strabo quoq; adfirmat. Arianus scribit Cappadoces usq; ad Euphratem quondam Syros uocatos, deinde nomen a Cappadoce Nili filio mutasse. Plutarchus, Cappadociam, Syriam uocari dicit a Syro Apollinis & Sinopes filio. Cappadoces, ut ait Rufus, primum societatem Pop. Rom. sub Ariarathes petierunt, cuius deficiente stirpe, leclaus rex Ariobarzanes, & a Mithrydate saepe pulsus: Romanorum armis restitutus est, cuius item deficiente prole Archelaus fauente Antonio rex factus, quem Tyberius sub Augusto oratione defendit. Imperio deinde succedens eiusdem, blande Romam accersum non remisit, ac Cappadociam in prouinciam per Ger-

Amisus
Pōpeiopolis Phanarea Pariadra
Cabira Petra
Comana pontica Zela
Amazones Thermodon
Iris flu.
Lycus Thermiscira & Sidina Amazonum patria.
Pharnacia Trapezus Herculaneum Iasoniū promontorium
Phazemon Megalopolis
Tibarni Chalybes Heptacomete Mosynœci

Calathis Istrus poeta Melas flu.
Galatae Deiotarus rex Amyntas
Cn. Manlius
M. Lollius Paulinus Ancyra
Pessimumentem Tania
Cappadocia
Ariarathes Ariobarzanes
Archelaus

manicum rededit, quae simul cum tota regione teste Strabone à senatu in x. diuisa est praeturas: uidelicet quinq; Taurum uersus, quae sunt, Melitina, Cataonia, Cilicia, Tyanensis & Isauriensis, quinq; reliquae Laviniana, Sargasina, Seruina, Chamamerica, Rhemena, postea addita & undecima Praetura, regio uidelicet Castabalis, & Cydistre uicina usq; Derbam Antipatri piratae sedem. Idem ait autor, Persas primum Cappadociam in duas Satrapias diuisisse. Deinde Macedonus in duo regna. Quorum alterum proprie Cappadociam appellabant prope Taurum, alterum Cappadociam magnam prope pontum. Arrianus scribit Cappadoces omnis usque ad Euphratem Syros primum fuisse uocatos: deinde à Cappadoco Nuni filio nomē accepisse. Eustath. Leucofyros dicit esse nominatos, ad differentiam Syrorum, qui extra Taurum sunt collocati. Mazacem Eusebius ait, pulso Archelao Tyberii, Caesarea appellasse, unde Gregorius Nazianzenus praesul & Basilius fuerit. Est & Caesarea Pameae, et Caesaria Palestinae. Est itē Mazara ciuitas Selitinoꝝ. Hec uerò apud Argeum montē sita Straboni & Martiano, apud quam ad stad. x. Melas fluius currit ex humili loco nascēs, & in Euphratem emittens, qui diu retentus quibusdam lapidum obicibus: postea ruptis torrente adco repleuit, ut uicinas regiones multorum milium talentorum, ut ait Strabon dāno adficeret. Comana Cappadociae plurali numero Emporiū nobile quondam, & altera Corinthus frequentia mulierum & lasciuarum: hic Luna fanum quod mensē Pharnacis uocant, & Reges ipsi maxime uenerantur. Huc undique ad Deae festum conuenitur. Altera Pontica, supra commemorauit. Plinius has ponit urbes, Archelaidem coloniam Claudij Caesaris quam praeterfuit Hylas fluius, Neocaesaream quam Lycus. Sebastopolim & Sebastam in Colopena regione, quae Blasio Praesule ac Martyre decoratur. Melium à Semiramide conditum non procul ab Euphrate. Tyanam inter Cappadociam & Lyciam Tauro occubantem, Apollo nij philosphi patriam: altera Stephanus in Aegypto ponit. Armenia minor à septentrione & occasu Cappadociam, ab oriente Euphratem & Armeniam maiorem, à meridie Taurum montem habet: intersecatur autem ab Antitauo: regio tota in praefectura diuisa. De eius origine autores diuersa tradidere. Eudoxus in Geographia colonos eam habuisse Phryges ab initio dicit, moribusq; adhuc Phrygijs pleraque apud eos agi. Herod. ab Armeno, qui ex Armenia Thessaliae urbe cum Iafone in his locis res gessit. Antipater 111. Rhodiaca historiae scribit ab Armeno heroe Rhodio dictam. Iustinus deinde princeps, ut tradit Eust. omnem Armeniam in partes 1111. diuisit: Primam Heptapolim, cuius metropolis est Bizarus, quae prius Leontopolis dicta est: praeterea Theodosia colonia, Trapezus, Cerasus: secundam in Pentapolim: quarum Sebastia metropolis: tertiam Hexapolim, quae aliquando uocata est Armenia secunda: cuius metropolis Melitene. in hac & Comana & Chryse: quartam Zophuam & Bebitenam appellatam sub diuersis Satrapiis constituit. Xerxene sicut Cambisene, urbs à Xerxe in Armenia edificata Stephano. Nicopolis urbs à Pompeio constructa, ubi Euphrates Armeniam minorem ab Aesina determinat Straboni. Armenia maior à septentrione, Colchidem, Iberiam & Albanos: ab occasu partem Cappadociae, ab oriente partem Hircani maris: à meridie Mesopot. & Taurum. Hanc & item Mediam Strabo ab Iafone originem habuisse docet. Eum siquidem Armenium quendam ex Armenia Thessaliae (quae inter Pheras & Larissam sita est) secum duxisse, qui res in hoc loco gessisset, gentemq; de suo nomine uocasse. Sed & autor idem recentiora refert, Perse uidelicet, Armeniam tenere, postea Macedones, deinde

Oroonates ex Indarni genere unius è septem Persis: postremo duces Antiochi magni, qui eam sibi permittere rege diuisere: Artaxa Pariada. Antiocho tandem à Rom. superato illi reges appellati sunt. E genere Artaxae fuit Tigranes, qui eam habuit quae proprie Armenia dicitur, Medis, Albanis, Iberis contigua. E Pariada Artanes Sophimus qui australes tenuit partes, eas maxime quae ad occasum uergunt. Hic à Tigraue expulsus est, qui quinquam rerum potitus uaria tamen fortuna est usus: nam initio apud Parthos obses fuit: deinde se redimens ac auctus Parthorum regionem uastauit: praeterea Mesopotamiam, Syriam, Phoeniciam cepit, Euphratem transgressus Mithridati auxilium contra Rom. tulit, à Lucullo demum pulsus à Tigranocertis urbe regia euersa, ab eius successore Pompeio procumbens ad genua restitutus est, ducto in triumphum filio ingratisimo qui in eum conspirabat. Artabazus alter filius quandiu in Pop. Rom. amicitia mansit, fortunatus est usus: sed cum Antonium in bello Parthico inimicis prodidisset, poenas perfidiae dedit. Nam uictus ab eo & Alexandriam ductus atque interfectus fuit. Post Artabazum multi reges successerunt, Rom. omnes subiecti usque ad Neronem. Regnum tunc demum ad Tiridatem Vologesi Parthorum regis fratrem peruenit. Is à Corbulone duce obsessus impetravit ad Neronem posito prius ad statuam diademate supplex uenire, cum Parthorum equitum tribus milibus, quem cum Neapoli conuenisset, iussus acinacem, id est, ensē ponere, non paruit sed clam uagine adfixit, humiq; procumbens imp. adorauit. Data ei uenatio in qua duos ipse tauros uno ictu confixit. Inde Roman ducto, ludi epulumq; datum theatro uno die inaurato, ille uerò cum diademate reuertens Nerocaea festum insituit. Nec tamen diu Armenij in fide permansere, sed à Parthis iura regni accipiebant. In hos Traianus profectus Artamiserim regem obuium cum numeribus habuit, equum ducentem ita eductum, ut Traianum adoraret: Cognita illius causa ac pro meritis multatus, ob quae Traianus est optimus appellatus. Igitur omni mole in Parthos uersa legatum Armeniae praeposuit, eamq; prouinciam cum Syria & Mesopotamia fecit. Adrianus causatus, quod aegre retineri posset, Armeniae regem permisit. Parthi rupto foedere eam rapuerunt. Antonius Verus per Statium & Priscum Artaxatis captis recepit, delatumq; Antonij Armeniacum nomen. Artaxata in hac metropolis ab Artaxa supra memorato. Is hanc urbem condidit suadente Annibale, qui ad eum deuerso à Rom. Antiocho confugerat. Postea Macrinus uindex Seuero principe expugnauit. Niphates mons Armeniam ab Assyrijs diuidit: ex quo Lycus & Caprius orientes in Tigrim profuunt. Araxes ex eo monte quo Euphrates nascitur, contra tamen ei cursu uersus orientem prius tendens usque ad Atropatiam: deinde in Boream conuersus Azaram ac Artaxata praeterlabens in mare desinit Hircanū Straboni. Herodoto autem contra, qui ait ex Matiana ostijs eum t. x. in paludes fluere, uno tantum in Caspium mare. Idē scribit hunc non esse minorem Istro, insulasq; maximas habere. Ste. & item Strabo dicunt à πῶν ἄρα ἀρῆ uocari, quod opera Iafonis & labore modo Penei Thessalici montium continuationē disruptit. Armeniorum magistratus Megistanes sicuti magi Persarum appellati. Armeni Christum etiam colunt, uerum citra ritum orthodoxū, à Graecis quoq; differentes, praesulē habent quem catholicum uocant, qui sacerdotibus populoq; uniuerso praesit, sacrificant & more serē Latinorū, una tantum utuntur lingua, natalem dominicū minime celebrant sed nec ipsius baptisimū, dicitantes Christum expiatione non egere. Quadragesimā secrete colunt abstinentes uel à piscibus oleo & uino,

Artaxa Tigranes

Tigranocerta Artabazus

Corbulone

Artamiseris

Statius & Priscus Artaxata

Niphates Araxes Azara

Megistanes De lecta Armeniorum

quaruis fructibus & leguminibus quantum interdiu uescendo ieiunium minime seruent. Die ueneris carne uescuntur, ut Graecos non uideantur imitari, aquam sacrifici non admiscunt. Olim pollicentes Ro. Pontificis auctoritati obtemperare, quando uidelicet rex eorum à praesule Maguntino diadema simul cum regno accepit, consentiente Henrico Imper. minime praestiterunt: Sed & sub Eugenio 1111. Florentiam ad concilium uenere rursus Christianae religionis documenta postulatum. Deinceps Bithynia, quae ab Heraclaea Ponti usque ad os protenditur quo ex occidentis parte terminatur, ex oriente Sangario flumine, ab austro Epicteto, Ponto uerò ab aquilone. Hec prius Bebrycia Solino appellata: deinde Mygdonia, postremo ex regis nomine Bithynia. Strabo Bithyniam prius Mysos habitasse dicit: quod sanè probare uidetur & Dionysius poeta & Arrianus, qui dicunt Bosphorum Thracium apud quem Bithynia est, Mysium quandoque Bosphorum appellatum. Idem quoq; Arrianus scribit Mysum & Thynum duos fuisse fratres Phinei filios, qui totidem populos constituere Mysios & Bithynios. Stephan. ex Bithynio eorum primo rege Ionis & Thracis Titandis filio: alij ex Bithy fluiuo Thraciae, apud quem incolentes Bebrycij huc migrarunt. Adsentitur Herodotus qui dicit Thracas in Asiam transuectos Bithynios esse appellatos, templumq; & uaticinium Martis habuisse, & à Bosphoro usque Rhebam flumen regionem tenuisse. Dicuntur & optimum incolere solum, rerum omnium feracissimum, materiae ac lapidum copiam, tum crystallum in montibus ferens. Eorum regnum ad Eumenem, deinde ad Prusiam peruenit, qui ubi Perseum sororium suum superatum à Rom. uidit, capite raso pileoq; sumpto Romanum ultro uenit se libertum Senatus appellans, ueniāq; & iterum regno donatus, successorum filium Nicomedem, à quo fuit interfectus, habuit. Hic item Nicomedem cognomento Philopatorem: cuius filius heredem populum Romanum ex testamento dimisit. Gentes habet Chalcedonios & Bebrycios. Chalcedonia enim regio Chalcedonem urbem habet, sicut Babylonia Babylonem. Hec sita ubi Bosphorum transfretaueris è regione Byzantij, Megarensium colonia Straboni. Megabyus Persarum dux, ut ait Herodotus, solebat Chalcedonios caecos uocare, quod dimissa meliore tellure hanc piores elegissent. Arrianus scribit Dorienfes colonos Chalcedonian incoluisse, nomine à Chalcedone fluiuo propinquo sumpto. Eorum item colonias esse Byzantium & Mesembrian in Thracia. Idem est autor eos diem x x i. mensium omnium nefastam habere, in qua die Pharnabazus Persa Darsi praefectus, uictor eorum pueros fecit eunuchos in Persidemq; misit. Acone insula parua contra Chalcedonem, unde cotes optime ueniunt, quas Graeci ab eius nomine Aconas uocant. Post Chalcedonios Arrianus Bebrycios dicit esse, originemq; à Bebrycce trahere una filiarum Danaï: quae una cum Hypermestra praeter iussa patris uiro pepercit: quare fugiens parentem unā cum uiro iu hac loca ritus docuit Aegyptios: pro quibus meritis regionem ab eius nomine appellatam. Tenebant olim totum tractum usque ad Ephesum & Magnesium, ut scribit narrator Apollonij, Charontem adducens autorem, qui dicit Lampasacenorum regionem olim Bebryciam appellatam. Hic regnauit Amycus qui in iltionem Lyci à Polluce caestibus interfectus dum Argonautae illac transirent, statura praeter humanam corporeq; toto ac uiribus monstrifis. Aranthas item Bebrycius Eustath. ostionis cubitis longus traditur. Olbia in ora Chalcedoniae nymphae nomine, dia in Italia, tertia in ponto, quarta in Pamphylia, praeterea locis alijs Stephano. Chrysolis urbs. Ephorus in libr. x x i i i. Tradere belli socijs Chalcedonensium Chrysolim. Dionysius Byzantius de ipsius etymo sic ait. Κελευστα ὁ χερσό-

Bithynia

Eumenes Prusias

Nicomedes

Chalcedonia

Pharnabazus; Persa Acone

Bebrycij

Amycus

Aranthas

Olbia

Chrysolis

πολις ἡδὲ ἂν περὶ ἡγεμονίας, ἐν ταύτῃ τοῖς μὲν οὖν ἢ προσοίησθαι ἀπὸ τῶν πόλεων χρυσὸν τὸν ἀεὶ βίον. Est in Cilicia altera Polyhistori, incolae Chrysolitae. Nicomedia in sinu recessu, de regis nomine dicta: multiq; in eadem successores eodem nomine appellati, sicuti & Ptolemaei in Aegypto. Hic multos sub Maximiano martyres fuisse legitimus. Nicomedeum Emporium Bithyniae Arianus v. Bithynicorum commemorat. Nicaea urbs Bithyniae metropolis iuxta lacum Afcanium Straboni, prius Ancora: deinde Antigonea appellata ab Antigono Philippi filio: postremo à Lyfynacho de nomine uxoris filij Antipatri Nicaea uocata. Altera Locrorum Epicnimidiorum, tertia Gallie. Sunt item aliae alibi Stephano. Ex hac fuere uiri illustres: Antigonus, Afclepiades, Parthenus, Apollodorus, Epithersus grammaticus. Hic concilium primum publice celebratum, ubi explosus Arrius. Hanc nostri expeditione prima Hierosolymitana in itinere expugnauerunt, expulso inde Solimanno Turca qui eam tenebat. Nicopolis urbs Bithyniae, altera in Epiro, tertia in Armenia. Astacus urbs in ora, qui sinum à se cognominat Astacensem, ab Astaco Neptuni & Olbiae nymphae filio, apud Arrianum in Bithynicis. Strabo Megarensium coloniam eam dicit. Est & Astacus apud Byzantium, & item ciuitas in Acarnania, Cephaleniorum colonia. Bithynium urbs Bithyniae Pausaniae. Incolae Bithynicus. Bithynopolis cuius Arrianus in Bithynicis meminit. Apamea in ora Propontidis, prius Myrlea dicta à quodam Myrlo duce Colophoniorum, nonnullis à Myrlea Amazone. Nicomedes deinde rex Prusiae filius à matris nomine eam uocauit. Hinc Afclepiades Myrleanus fuit Stephano. alia Apamea in Syria, alia in Epicteto, alia ad Tigridem. Prusias Bithyniae Chius antea uocata, quam Polyphemus in Mysia relictus ab Argonautis edificauit, à flumine uicino appellatam. auctores Charis in 1111. Chronicon, & Apollonius in 1111. Argon. uti. ΑΜ' ὁ μὲν ἔρ' μυσσοῖσιν ἐπιπλεῖς ἄστυ πολέτας, Νόσος κηδοσούσιν ἐβδολύμειν & ἀργῶν, Τηλεεὶ δὲ ἡπείροιο, τῶος ἔβλετο γάρα Ἀρχιῶλων χαλῶβων, τὸθι μὲν καὶ μοῖρ' ἐδάμασσε. Strabo tamen uult quod à Chio Hercules socio à Colchis redeunte edificata, à Demetrio postea euersa, ac à Prusia rege illo qui Annibalem excepit restituta, Prusias appellata est. Prusienfes ob fidem Romanos demeriti, libertate donati sunt, cum Apamienses quos supra commemorauit coloniam reciperent. Apud hanc Arganthonius mons, iuxtaq; fons, ubi fabula de Hyla Hercules socio & à nymphis dum aquas hauriret raptio. Altera Prusias inter Mysios in Olympe condita, ab illo Prusia qui cum Croeso bellum gessit. In hanc ille sententiam, à qua Stephan. dissentire uidetur. Nam Chium & Arganthonem apud Olympe ponit ab uxore regis Rhesi, & Arganthonium incolam, & Agathonem dici, & Agathonium sine r. Hec hodie Prusias Bursia est appellata corrupto uocabulo, emporium Turcarum, in quorum unā cum reliqua Asia uenit potestatem. ΜΥΣΙΟΣ Homerus in Asia ponere uidetur, nonnulli dicunt Mysiorum memnisse in Europa sitorum ultra Istrum, quos Macsios ex auctoritate ueterum marmorum uocari diximus, quantum à Graecis ambo Mysij appellantur. Mysiorum asini inaequali dorso feruntur, unde prouerbiū apud Eustath. in obtortos, ὡς ὄν' ἢ μύσι. Arrianus dicit Thynum & Mysum duos filios Agathones nymphae totidem constituisse populos. Sunt praeterea cum Phrygijs mixti, sicuti Maones & Lydi, ut uix discerni liceat, ex quo prouerbiū Graecum, πῶρῶν τὰ μυσῶν ἢ φρυγῶν ὀλεσμάτα. id est, procul Mysorum & Phrygum termini. Duas ponunt sicuti & Phrygias maiorem & minorem. Nam, ut ait Str. altera Olympica Mysia est, Bithyniae & Epicteto contigua, quā Artemidorus à Duce Mysia

Nicomedia

Nicomedeum Nicaea

Nicopolis

Astacus Astacensis sinus

Bithynium

Apamea, quae antea Myrlea

Prusias urbs, Chius antea uocata

Arganthonius mons

Mysia

Duce Mysia

Olympus mons Mysijs, qui trans Istrum sunt, dicit habitatum, ubi Olympus est. Altera circa Caycum & Pergamenum agrum usque in Teutraniam & Casbri ostia. Olympus enim mons syluosus, adeoq; altus, ut hora tertia noctis ex eo sol aspiciatur. Hunc Cleon prædo insanus amicus Antonij tenebat, ut idem Strab. autor: apud hunc Prusidem urbem esse diximus, paulum à mari recedentem. Est & Casarea ibi sita, que Olympi Casarea cognominatur. Halizonas Steph. inter Mysiam & Lydiam collocat. aliqui in Ponto. De quibus deq; Halyba eorum ciuitate, ubi argenti uenas Hom. dicit, supra in Ponto mentionem feci. Assus urbs in alto sita loco, in quem Nicostratus citharædus cauillabatur. ἀσσυῖον δ' ἀσσυῖον ὄλεθρον παράδ' ἴκνα. Assum Cor. Alex. scribit Milesiorum esse coloniam, sitamq; in Mysia prope Hellepontum, ubi Sarcophagus gignitur lapis. Altera Lydiæ, tertia in Epiro. Ex hac Asso fuit Cleanthes successor Zenonis. Atarna urbs prope hanc ponitur. Asbyra uicus prope Adramytum Strab. est & Phœnicie urbs iuxta Rhodum, in qua Minerva Asbyris dicitur. in Bœotia quoque prope Potnia, & in Italia in ora Campaniæ Stephan. Teutrania urbs à Teuthrante patre Telephi, qui & heros Teuthrantius appellatus. Phrygia minor eadem & Epictetus appellata, ambitum protendit in Hellepontum occasum uersus Dionysio. Altera orientalis que maior dicitur & Paria, in qua Midas regnauit prope Sangarium flumen, ubi Rheæ deum matrem uenerabantur, quam regionem ipse Dionysius populosam appellat, Arrianus & diuitem & antiquiss. Est & Europe locus prope montem Oetam, qui Phrygia dicitur. Plinius habet autores qui dicant Europa & Mysos & Bryges & Thyros transfretasse in Asiam, populosq; constituisse, à quibus Mysijs & Phryges & Bithynijs appellatur. Postres Troianas, colonie Græcorum & Lydi & Persæ & Macedones, postremo Galatæ omnia excursionibus turbauerunt: nec solum ob rerum mutationem res ipse incerte sunt, sed etiam ob diuersas scriptorum sententias, qui de eisdem rebus diuersa tradidere. Hinc Phrygiæ, Carie, Lydiæ, Mysiæ, loca uix distingui ualent. Huc accedit quod Romani ea diuiserunt non per nationes, sed foras & præturas ubi iura dicuntur. Igitur minor Phrygia Troadem regionem continet, quamuis Homerus in Catalogo abducere ab ea uideatur, Aeschylus tamen & omnes qui post eum fuerunt, eandem esse gentem dicunt. Hæc enim & Asia proprie Ptolemæo dicitur, tota occupans Helleponto, x i i. claris habitabatur urbibus, que sunt huiuscemodi: Abydum, Ilium, Lyrnessus, Pedasus, Thebe, Zelea, Adrastea, Pitya, Percote, Arisba, Chryse, & Adramictum. Has omnes Achilles unâ cum reliquo Græcorum exercitu cum ad Troiam uenit præter Ilium expugnauit, præda inter se diuisa: ijs omnibus. Priamus dominabatur. Cuius regnum Strab. in i x. partes diuisum sub totidem ducibus belli tempore tradit. Dardanos sub Aenea, Lycios sub Pandaro, Zelienses sub Asio, Ilienses sub Hectore, Ceticos & Lyrnessios sub Pileo. ultra hæc missa eod externa auxilia ex Thracia & tota Chersoneso. Ciuitates præterea Troadis & Aeolidis permixtæ, cum constet Troianos omnis Aeolicam esse gentem. Quoniam uerò de Helleponto, deq; cæteris pelagis alibi diximus, reliqua Troadis nunc exequar loca. ac primum Abydum. Græci enim hæc ciuitatum nomina feminini generis & in us enunciant. Apud Homer. uno in loco τὸ Ἰλιον ἀπὸ. quod Aristarchus non probat Homeri esse carmen, ut ait Eustat. Abydum igitur primum in ora Helleponti situm è regione Sesti, spatio stadiorum v i i. quod Xerxes dicitur pontibus iunxisse. Hinc prouerbiū in Abydenos. μὴ δ' ἀκτὴ τῶν ἀβυδῶν πατῆρ, id est, Ne temere Abydum calces. Hanc

ut Lesbij Sestum, sic Milesij condiderunt, Gyge Lydorum rege permittente, ut ait Strabo: nam ea loca, & tota Troia sub illo tunc erat, ex quo promontorium quoddam iuxta Dardaniam Gyges dicitur. Abydenfes molle & effœminatum genus, & Sycophantæ maximi, unde prouerbiū in Sycophantas ἀβυδοκόμας. Hic Leandri Abydeni amores in Sestiam Ero, quos hexametris descripsit Museus adhuc extantibus, unde Ouidij epistola materiam sumpsit. Puellam enim dicit apud Sestum fuisse, ubi templum sacraq; Veneris Leander forte adiuuerat. Abydus altera in Aegypto huius colonia. tertia in Iapygia Italia Stephano. Ilium Troiani Ilium Acten prius uocabant, deinde ab Ilo rege Ilium. Duos habet ad Propontidem pertinentes colles, ubi Arx cum templo & Palladio. Nouum Ilium Alexander prope antiquum instaurauit Alexandream uocatum. hoc postea Augustus, quod inde originem duxit, ædificijs & donis auxit, ut ait Strabo. Plin. uerò, Troas Antigonca, quam nunc uocant Alexandream coloniam Romanorum. Aliud in Macedonia Ilium, ædificium Heleni Troiani, quod Troiam nunc corrupte diximus uocari. Aliud in Thessalia, itemq; in Thracia Stephano. Reges Ilienses originem à Dardano ex Hetruiria profecto habuere, quos ordine in poetica dicam. Patriam uerò prodidit, ut Dares testatur, Polydamas, Antenor, Aeneas, Amphidamas, Dolon, quorum postea domus incendio seruate. Lampscacum in ora prope Abydum à Lampface uirgine, Phocensium ædificium, olim Pityusa, ab Homero autem Pityea dicta, ut placet Deichoro Cyziceno, ob frequentes pinus. Optimum ferre uinum dicunt, ex quo Themistocli dono datum à rege Persarum fuit, cum ad eum profugit. Demosth. ob eam causam à Priapo Veneris & Dionysij filio ædificatum esse dicit, hinc Priapus urbs ipsa appellata, Lampscacum Eustathio ἀπὸ τῆς λάμψακ, quod oraculo habuerit ibi ædificari, ubi primo sol λάμψακ, id est, fulserit: appellata & Abarnus ἐκ τῆς ἀπαρνήσασθ, id est, disperdere Venerem grauidam ex Dionysio lunonis opera, ex quo illa informem foetum dicitur peperisse, quem Priapum appellauit. Stephan. Inter Lampscacum & Abydum, Practius annis fuit, Straboni. Zela urbs sub Ida radicibus, à Zelio conditore, iuxta quam Aesopus & Tarsius fluunt, haud procul à mari. Homer. οἱ ἢ ζελεῖαν ἔναον. est & castellum huius nominis in Cyzico Diogeni in i i i. Cyzicenorū, & Zela urbs Ponti. Adrastea ab Adrasto condita cum templo Nemesis, Adrastea dicta à poetis. Alijs à nymphæ eiusdem nominis filia Melisij geniti ex Ida, qui primus regnauit in Troia: nonnullis ἀπὸ τῆς μῆς διδρασκεῖν, id est, à non fingendo. Hanc Plin. Parium uocatam dicit. Parium enim Straboni oppidum in Propontide ponitur. de Paro & Pario insulis diximus. Pitya & Pityea appellata à frequenti pinu, sita apud Aesopum. Percote media producta Home. ἢ πάλαι περικώτη. Arisba urbs Iasij regia, ex quo Diam Arisbam Hom. uocat. Arisbus item fluuius Thraciæ in Hebrum fluens. Multa enim loca, nominaq; Troiæ ac Thraciæ ferè communia erant, ut ait Strabo. Arisbas alias esse in Lesbo commemorat. Chrysa in qua Apollinis templū cum eius simulacro, mu-rem ei sacrum ad pedes tenente. Quapropter diuina ab eodē poeta appellatur χρυσοῦσε ζαθίω. Huius sacerdos Chryses expugnata ciuitate & filia Chryseide rapta ab Aganènone, causa peccatis demissa Græcorū castris fuit: ex quo coactus Agamemnon eam reddere, & illius loco Bryseida Achilles rapere. Hinc initū Iliadis Hom. Chrysas alias Steph. commemorat, apud Scyrum, apud Lesbum, in Bithynia, in Caria. est & insula Oceani, sic à Dionysio uocata ob auri copiam. Est & aurea Chersonesus in India, quam χρυσοῦν Græci uocant. Lyrnessus, unde Achilles Briseida rapuit. Adramictum iuxta Caicum à filio Haliatti Cræsi fratre eiusdem nominis. Adramictus

Apefium myctis uerò insula Lyciæ. Apefium ciuitas & flumen in medio Lampfaci & Parij, quo delcto coloni Lampscacum migrarunt, cum utraq; urbes Milesiorum essent colonie. dicitur & Pefus & Apefius ab Homero, sicut & Atarna & Terna, ut scribit Eust. Pergamum nobilis urbs Troadis in mediterranea, quam Caicus præterfluit. Hic Attali, & Eumenes regiam constituere, de quibus in Onomastologia scripsi, qui nobilem hic bibliothecam constituere, ubi coeptum prius chartis hædinis scribi, que pergama postea sunt appellata. Scepsis, cuius etymum ἀπὸ τῆς σκῆψαδ τῶν Πέσων. hoc est à commento quo Rheæ est usa cum partui pro Ioue lapidem supponeret, ut ait Steph. Ex hac urbe Metrodorus Epicuri socius, & Neleus discipulus ac successor librorum Theophrasti. Antandrus in ora Troadis sub Ida monte prope Mysiam, ab Antandro duce gentis Aeolicæ. Aristoteles ait hanc quandoque dictam Edonida, cum Cimmerij eam annos l x x x. incolerent. Prope Antandrum Traianopolis urbs. Attalia à Pto. Philadelpho ædificata. Cylla urbs in qua Apollinis Cyllei templum, hanc Cylleus fluuius præterlabitur ex Ida monte defluens per agrum Antandrum. Et Cylleus item mons in eadem parte Straboni, Stephano autem utrunq; Cylleum appellatur. Smynta, ubi item Apollo Smyntheus apud Hom. Myrina in ora Aeoliæ urbs ab Amazonis nomine dicta apud eundem in i i. Iliadis. Est alia in Lemno. Grynium urbs Myrineorum Straboni, ubi & nobile Grynei Apollinis etiam templum. Lygdanum, Apollonia, Elea. Achilleum oppidum iuxta tumulum Achillis. Cuma ciuitatum Aeolicorum maxima Straboni, dicta sicut Myrina de nomine Amazonis: Hesioidi patria ab eius patre relicta, ut ipse testatur. Huic ciuitati Telephanes præfuit uir iustissimus, qui regionem eam pinis arboribusq; consueuit, autor Heraclides de Politijs. Lycij Troadis populi, quibus præfuit Pandarus Lycaonis filius, ubi & Apollo Lycius colebatur: in quo lupus Apollini consecratus cernebatur. Sunt & alij extra Troadem Lycij, de quibus paulò post dicemus, qui ducibus Sarpedone & Glauco Troianis auxilio uenerunt. Lyceum quoque gymnasium Athenis Aristotelis schola. Dardanium ciuitas & promontorium l x x. stad. ab Abydo distans. Inter hæc Rhodius annis emittit, ad quem, ut ait Strabo, in Chersoneso est Hecubæ sepulcrum, quod Græci κνρόσημα uocant. quidam Rhodium dicunt in Aesapum emittere: Dardanium priscæ res est, & adeo spreta, ut Imperatores Romani Abydum transulerint, alij rursus in pristinum habuerint conditionem. Hic quondam Sulla & Mithridates ad colloquium conuenerunt. Dardanos à Troianis Homerus diuidere uidetur, & ijs quidem Hectors, illis uerò Aeneam præficere Dardania prius Teucris uocabatur. De quo Museus historicus apud Stephanum huiusmodi repetit originem. Dardanus ex Hetruiria cum Harmonia & Iasio fratribus, surrepto Palladio ex templo Minervæ in Samothraciam uenit, ubi Cadmus Agenoris filius inita cum eo amicitia, & defuncta uxore Harmoniam duxit: Dardanumq; in Asiam cum manu sociorum ad Teucrum regem misit: à quo gener regno adscitus eius filia Batia ducta, Teucridem post socii mortem Dardaniam appellauit. Arrianus eum è Samothracia uenisse dicit ad Troadem, & Nesò, deinde Batiam filias regis Teucrorum duxisse: ex Neso Sibyllam, que uates fuit: ex altera Erichthenium, & Ilium qui post eum regnauere suscepisse. Sunt & Dardani alij apud Illyricos. Elea Aeolica urbs, nauale Pergamensium, quondam Danais dicta, Meneftæ ædificium. Est & altera prope Mysiam nauale Bithyniæ. tertia in Phœnicia in medio Sidonis & Tyri. est denique in Aethiopia palus cum tribus insulis. Cenchreae urbs, in qua moratus Homer. didicit ea, que scripturus erat

circa Iliada. alia nauale Corinthiorum, tertia in Italia. Azania siue Azanium urbs Straboni ex x i i. Herodotus Azano protulit cum diphthongo ab Aezano Tantalii filio. Ascania, quam Nicolaus in i i i. historiae dicit ab Ascanio Aeneæ filio conditam esse: Est enim urbs & regio, ac palus in Troade Eustathio. Homer. Τὰ δ' ἄσσανίνας ἐβλάκασθ ἰλθῶν ἀμοιβῶν. Pedasus urbs in Ida monte, quam inter x i. Achilles expugnauit. In eiusdem montis uertice Gargara plurali numero urbs Aeolica, ubi Leleges quondam habitauerunt: à Gargaro Iouis filio è Larissa Thessaliæ Stephan. Epaphroditus uerò ait Gargara montem esse, neutriq; generis proferre oportere: Gargarus autem ciuitas foemini. Hellenicus Gargasum scribit ciuitatem, putatur tamen menda in litera. Gargarus autem in Apuliæ mons. Gergis urbs, unde Sibylla Gergithia. Phlegon in Olympiis scribit apud Gergithios templum esse Apollinis Gergithij, in qua Sibyllæ sepulcrum est: eius imaginem Gergithij in numis percusserunt Stephan. Eumeneia quam Attalus in honorem fratris Eumenis condidit, altera in Caria, tertia in Hircania. Aphne urbs prope Cyzicum, altera in Libya, & Aphneis palus prope item Cyzicum. Artace urbs Milesiorum colonia. Demosth. ποῖτα. ἡ ἀρτακὸ δ' ἀρτακίους ἐπέσει & ἀρτακίσι. Sic enim Venus apud eos uocabatur. Demetrius autem insulam esse dicit, & Timosthenes montem prope Cyzicum. Memorantur & aliæ Epicteti urbes ab autoribus, Lampronea Hellenico, Pelichna, Traianopolis, Attalia Stephan. Docimeium Eudæmoni, Myrnissum Polemoni, Sigæum Straboni, Siga, Hecateo, Polyena Stephan. qui Eucarpian in hac regione ob fertilitatem appellatam esse dicit. Montes quoque in eo nobiles, Ida ad Lectum promontorium pertinens ambitu stad. d x. est altera in Creta, unde Troiana hæc habuit originem. Terea, mons in ora Cyzicena, conterminus Zele, Straboni postius ἀπὸ τῆς τερῆν, id est, seruare, quod in alto sita loco facile omnia conueniunt. Sicut etiam de Ida nonnullis ἀπὸ τῆς ἰδαῖν, propter late aspectum. Terea uerò Leucosyrorum est urbs. Phalacra mons Ida dictus ab arborum raritate & caluitate, ob perpetuas in eo niues. est & promontorium in Ceryra, ut Artemidorus in v. Deniq; quicunq; locus sterilis, ubi nihil uirentium sit, Phalacra dici potest Stephan. Lectum, Sigæum, de quo supra. Agamea mons & palus, dicta quod in eo loco exposita sit marino monstro Hesiōne inuupta. Repertur & Agamus circa Heracliam Ponti Steph. Rheeteum à Rheetea filia Promethei Eust. Flumina item Epicteti Practius inter Lampscacum & Abydum fluens Straboni. Rhindacus inter Epictetum & Bithyniam, in cuius ostio sepulcrum Aegæonis herois Mysi, quem Hesioidus in Theogonia filium cæli & terre uocat, qui & Gyges & Briareus dicitur Eust. Scamandrus fluuius ex nomine filij Hectoris. Xanthus flu. Troadis & urbs Lyciæ. Simois & Scamander: quorum alter Sigeo, alter Rheeteo proximus, ambo in conspectu noui Ilij concurrunt. Atque hæc quidem Epicteti siue Phrygiæ minoris loca.

PHRYGIA MAIOR.
PHRYGIA maior cum Galatia à latere septentrionis terminatur, occidentis cum minore, austri cum Lydia, orientis uerò cum Cappadocia. Eius urbs Nacolia in reflexu Sangarij fluminis Straboni. à Nacole nympha dicta Stephano dicitur, & Nacoleia Græca diphthongo, id est νακὼλεα, sicuti Heraclea, Apamea. Ptolemæo autem Nacolia, hodie uetus retinet nomen, regia Turcarum in Asia ante quam Constantinopolis caperetur. Berecynthus urbs, Berecynthia regio sacra deum matri. in eadem parte Berytis. Berythus uerò Phœnicie urbs

Ilium

Antigonca

Lampscacum

Practius flu.

Zelea

Aesopus & Tarsius flu.

Adrastea

Parium

Parus

Pytea

Percote

Arisba

Chrysa

Lyrnessus

Adramictum

Azania

Afcania

Pedasus

Gargara

Eumeneia

Aphne

Artace

Lampronea

Traianopolis

Docimeium

Eudæmon

Myrnissum

Sigæum

Polyena

Ida

Lectū promō.

Terea

Phalacra

Agamea

Rheeteum

Practius

Rhindacus

Scamandrus

Simois

Nacolia

Berecynthus

Berytis

urbs

AEOLIA, IONIA, LYDIA.

OST hæc intra Taurum restant regiones in eadem Asia describende. Aeolia, Ionia, Lydia, Caria, Lycaonia. Aeolos esse Troadas palam est, qui maxime per Aegeum litus extenduntur uersus meridiem cum Ionibus terminantes. Sed et ad septentrionem olim perueniunt, et Phrygiam, Armenos, Matianos, Cissianos comprehendebant, ut Strabo testatur: quorum linguam clara illustrare ingenia poetica, praesertim Sappho. Etymum trahunt ab Aeoli filijs, unde genus id prouenit, uel quod ex ἀόλᾱ id est, uaria gente ac promiscua creuerint. Nam Aeles quondam etiam Dores appellatos esse compertum est. Nec solum eos, sed omnes intra Isthmon Peloponnesiacum, praeter Atticos et Megarenses uocati sunt Aeoles. Quamobrem Pindarus cum dorice scribat uocat ἀολεῖς ἡ μὲν πᾶν. Igitur Asiatici omnes Aeoles ab ijs qui in Europa sunt Aeolibus profecti uidentur. Eorum ciuitates ad x x x. fuisse Strabo est autor, quas in Phrygia atque Mysia, tum insulis Aegei maris ex magna parte attigimus: ad Ionas transeam, qui eodem litore sequuntur, usque ad Phoeam. Iones appellati Eustathio ab Ione filio Xuthi, quem Euripides conditor Asiae telluris appellat: uir enim Atticus fuit, ex quo Attici prius Iones uocati: et in Attica Ias condita regio. Strabo autem scribit Melantheum Codri filium ex Athenis in Asia concessisse, ibique partim a nepotibus, partim ab alijs x x i. edificatas esse ciuitates, quae Ionicae sunt appellatae coloniae. Ephesum ab Androdo, Myntem a Cydrello, Erythram a Gnopo atque his tribus Codri filijs: Miletum uero a Nedeo, qui genere Pylius fuit: Lebedum ab Andropompo, Colophonem ab Andremonne Pyllo, Prienem ab Epiro Nedci filio: Teum ab Athamante, Phoeam ab Atheniensibus cum Philogene, Clazomenas a Paralo, Chium ab Ogertio, Samum a Timbrione. Aelianus autem de uia. histor. Neleum Codri filium fuisse dicit, et has omnes condidisse urbes. Vitruuius ait Atheniensis ex responso Apollinis x i i. colonias in Asiam deduxisse, tradito negotio Xutho eiusque filio Ioni. Sed et adeo postea creuere, ut Plin. ad l x x. fuisse per cuncta maria testetur. Quando Lydorum urbes Iones fere sunt, pariter et Lydia describetur, quae ut ait Plin. persua flexuosi Meandri cursibus, super Ioniam procedit: Phrygiae ab exortu solis uicina, ad septentrionem Mysiae, ex meridie Cariam amplectens, Meonia antea uocata. Eius in primis ciuitas (ut placet Herodoto) Ephesus Ionicarum clarissima, a nomine et ipsa Amazonis appellata, pluribus ante nominibus dicta, Vrychia, Ortygia, Ptelis, Arsinoe ab uxore Lysimachi. Olim diluuium absumptam ipse Lysimachus alio in loco communiuit, cuius calamitatis Durici Elaci extat epigramma. In hac templum Dianae celeberrimum a tota Asia annos c c. edificatum, tanta ueneratione, ut Ephesij in quodam bello, humano subsidio deplorato, funem a foribus templi ad urbis moenia suspenderint, ciuitatemque quasi soli Deae tuendam permiserint. Eius incensio Erostratus, quanquam cautum fuerit ne quis eum nominaret, finem tamen cuius gratia flagitium perpetrari uidetur adsecutus, eius nomine ad nos usque per tot secula deducto. Smyrna in ora Ionia a Tantalo prius edificata, dicta Nauloehus, deinde ab Amazonem sicuti et pleraeque Asiae ciuitates appellatae Stephano. Strab. refert porticum eam et portum et bibliothecam et gymnasium habuisse cum Homeri templo ac statua. Nummumque areu Homeri appellat, quonia Smyrnenes eum ut ciue suum maxime sibi uedicant. Passi et ipsi terrae motu ueluti multo in eo tractu ciuitates M. Antonini principis tempore, a quo restituta urbs fuit: meminit Philostratus in uita Sophistaru. Huc e

x x x. Aeolia ciuitates Iones

Melantheum Codri F. x i i. Ionice

Neleus Codri

Ion

Lydia

Meonia Ephesus

Erostratus

Smyrna

tota

tota Asia literarum gratia conueniebat. Erat enim Smyrna portus commodissimus, quo undique e Graeciae atque Asiae regionibus omnes confluerent, gymnasium et philosophorum et oratorum quondam fuit celebratissimum: nobilissima quoque hinc orta ingenia. Teos in media fere Ioniae ora Herodoto, Athamantis aedificium, ex quo Athamantida eam Anacreon uocat. historia sic se habet. Athamas quondam locum considerans ubi aedificaret, iam parata materia, interrogatusque a Marte quousque meditaretur: respondit Teos, id est, donec tibi ciuitatem ac templum constituam. est homonyma in Aegypto, alia in Scythia, in qua palus esse dicitur referta piscibus, ex quibus per serenum oleum manat in summa aqua tanta copia, ut colligi in uisum usibus aptum. Hæc Steph. Strabo Teos dicit in peninsula sitam, portumque habere. hinc quoque fuisse Anacreontem poetam, Apelliconem, Hecatæum historicum. Clazomene clara et ipsa Ioniae urbs, quae insulas quondam habitatas in fronte septem habebat. Prope Clazomenas Erythra prius Gnopolis dicta a Gnopo conditore: est homonyma in Libya, in Locride, in Bœotia in Cypro, quae nunc Paphus dicitur. Steph. Strabo autem Erythram portum, et Coricum montem adiacentem dicit habere: Sibyllamque hinc Erythream tempore Alexandri ortam. Colophon, unde Homerum plerique putant esse. Priene prope Ephesum parum a mari recedens. Myus, id est, muvs inter Ioniae urbes prope Magnesium Strab. Stephano Cybelea urbs Ioniae. Herod. Cybelen dicit ciuitatem esse Phoeniciae: est et Cybela Phrygiae et Cybelum templum, unde Rhea Cybele dicta, in eo loco culta siue nata Stephan. Sillon, Buchia, Glaucia parua Ioniae loca. Lydiae regia Sardis, posterior rebus Troianis: huic immunit Tmolus mons in uertice exedram candido lapide extructam habens, nobile regum Persarum opus, unde late prospectus ex altissima specula est. Hinc Pactolus fluit aureis (ut ferunt) ramentis, ex quo diuitias Craeso prouenisse. Hunc prope Astrya etiam urbs sita, prope etiam Arima siue Inarima (utroque dicitur modo) ubi sepultum dicunt Typhœum a Ioue fulminatam, ut scribit Hom. nonnulli dicunt in Syria, alij in Pythecusis Tyrreni maris. Stephan. Tmolus etiam uicina Ateria siue Asteris, ut Xanthus in i i i i. Lydiorum scribit. Est et Ateria inter Cycladas. Asia urbs Sardibus proxima, et Asius campus prope Caystrum. Homer. ἀσίω γυλιμῶνι καὶ σέρις ἀμύρι βέεθρα. et Asiæ insula Aethiopiae, et Asis Isthmos. Dionys. poeta. Ἰνέπρᾱτῳ ἀσῆτῳ αἰνῶ. Et Asia maior et minor. Hierapolis inter Lydian et Phrygiam: ubi sunt aquae calidae: dicitur sacra, quod multis reserata sit templis: hinc clari uiri fuere, inter quos Serapion Stoicus. Est alia in Creta, alia in Syria. Philadelphia Attali Philadelphi aedificium, de qua inter Lydos et Mysos certatum aliquando est. Strab. Alia in Aegypto, alia in Syria. Mastaura urbs ubi Rhea colebatur. Cuius etymum tale Steph. recenset. Cum Ma uni ex ancillis Rheae traderetur a Ioue Dionysius nutriendus, interrogata illa a Iunone cuius esset, respondit Martis: quare apud eos et omnis Cares Dionysius Massari appellatur, et Rhea Ma, cui taurum sacrificant, unde nomen inditum ciuitati, quam Chrysaoras fluit. Magnesia Meandri uicina, colonia insignis est Thessalica Magnesia orta: abest ab Epheso x x v. mil. antea Thessalonica appellata. hæc Plinius Aelianus de uaria historia de his sic refert. Magnesij, qui iuxta Meandrum accolunt, cum aduersus Ephesios pugnarent, quisque eques suum canem uenatorem, et seruum habebat speculatorem: primoque concursu canes dimissi, qui hostium ordines turbabant, serui deinde subsequentes iaculis et spiculis debilitabant: tertio loco equites superuenientes iam fessos hostes, ac turbatos facile superabant. E Magnesia fuere Egesias orator, et Simon

Teos

Clazomene

Erythra

Colophon

Prienem

Myus

Cybelea

Sillon

Buchia

Glaucia

Sardis

Pactolus

Astrya

Arima siue Inarima

Ateria

Asia urbs

Asius campus

Hierapolis

Philadelphia

Mastaura

Magnesia

Aethiopia

Melampea

Agra

Mefogis

Thyessus

Cyalus

Lycosthene

Laodicea

Trallis urbs

Colosis

Colosseni

Pactolus

Iardanus

Hermus

Cayster

Meander

Cadmus mons

Miletus

Brachidae

Templum Iouis

Didymaei

Nilum

Synada

Acamantium

Aemonia

Alabastra

Andrea

Sipylus

Philemolium

Darcoñ

Amorion

Manefion

Aphneon

Medeon

Tembroum

Siaffus

Dresia

Apamea quae & Celene

Laodicea

Geranea

Doeantes

Didymusmons

Sangarius

Marsyas

Gallus

urbs. Synada, quam dicunt Acamantem condidisse, qui post bellum Troianum cum erraret in Phrygia, nactus quendam qui in ea regione locum expugnabat, cui auxiliarius adcessit, a quo et loco postea donatus, primum e Graecia coacta multitudine morales ad habitandum inuitauit, quorum concursu Synagam prius ipse appellauit, postea literae mutatione Synada uocata Stephano. Hic marmor Synadicum purpureis maculis, tracto colore e sanguine Atys pueri, cum sese illo castrasset ex fabula. Papinius in Syluis. Ipse cruentauit maculis lucentibus Atys. Acamantium aedificium Acamantis, cui Theseus iuuantem bellum contra Solymos hunc locum donauit. Parthenius in Aphrodice Acamantida hanc urbem uocat. est et Acamantis tribus Attica. Aemonia urbs in eadem Phrygia Polyhistori, et Aemonium nemus in Ponto prope Thermodontem, ubi Mars dicitur Harmoniam genuisse. Steph. Alabastra urbs Herodoto, unde Steph. lapidem gigni Alabastritem testatur. Andrea penultima producta, urbs in qua lapis inuenitur, qui combustus ferrum efficitur, admixtus cum cymino, distillat argentum adulterinum: postremo permixtus sit orichalcum Straboni x i i i. Sipylus urbs, ubi fabula in saxum conuersa Niobes, quae se Latone fecunditate pretulit. Philemolium, Dareon, Amorion. Manefium, Aphneon, urbes omnes. est alterum Aphneon in Lydia, et Aphnitis palus apud Cyzicum. Medeon, Myde urbs: Midea uero apud Argos. Metropolis urbs a deum matre ibi culta, Polyhistori. Sunt aliae in Lydia, in Thessalia, in alijsque locis. Tembroum urbs, Characi Tymbrum, Menandro Tembroum. Siaffus Phrygiae uicus, in quo ab initio coloni Cimmerij magnam uim frumenti sub terris conditam inuenere, ex quo diu uictarunt, nomenque loco ex auspicio tali indiderunt et non est, Stephan. Charax locus est circa Celenas, ubi Alexander res gessit, propeque Alexandriam urbem aedificauit. Alia in Caria, in Ponto, in sinu Nicomediae nobile Emporium. Stephan. Dresia urbs, Dionys. in Bassaricis. Βσδίαρ δρεσιμ τε κὶ ε̄ μιλῶ δα γαίαν. Apamea insigne Emporium, ac secundum post Ephesum, communeque Italicorum Graecorumque hospitium, sita in Marsyae fluminis ostijs, qui urbem mediam praeterlabens exit in Meandrum. Hanc Antiochus Soter a nomine matris appellauit. Hic fabula Marsyae et Apollinis de musica concertantium: sita est in mediterranea, dicata Neptuno, Celeneque appellata a Celeno Neptuni et Celenus unius ex Danaidibus filio. Hæc fere Strabo. Plin. uero hanc Apameam a Seleuco conditam dicit, uocatumque prius Dameam, quod ferocissimas gentes domasset: quo tempore Eratothenes ait corruisse in Asia Solymorum et Lelegum, et Bebricum, multorumque populorum gentes. Laodiceam quidam in Phrygia ponunt, alij in Lydia, de qua inter Lydos dicam. Geranea urbs Phrygiae, est alia in medio Megaræ et Corinthi, quod se recepit Ino Athamantem fugiens. Geremia uero in Laconica urbs, item Geranthe. Steph. Doeantes campus Phrygiae. Almona et Doeanta fratres fuisse memorant, a quibus duo nobilitata nemora Doeantium et Almonium. Idem. Mons Didymus matri deum sacer: unde fluuius Sangarius in pontum fluit Euxinum. nonnullis Sangaron uocatur. Hermogenes in Phrygia descriptione ait quendam Sangam nomine uenerantem Rheam in hoc flumine conuersam ei nomen reliquisse. Marsyas, de quo paulo supra. Gallus, de quo Polyhistor in ij. de Phrygia scribit, Gallum et Atyn genitalibus sibi adeptis, Gallum iuxta Teriam flu. ad habitandum uenisse: cui Gallo nomen indidit. Hinc omnis postea castratos appellari. Hæc Steph. Ouid. uero in Fastis Atyn puerum dilectum Cybeli ob pudicitiam sibi genitalia ademisse, et in hoc flumine lauasse, ex quo Gallos eunuchos sacerdotes Deae uocari.

RANS Meandrum omnia ad Cares spectare Strabo dicit, eosque fuisse quandoque sub Minoe, et tunc Lelegas appellatos, et insulas habitasse: deinde in continentem uenisse, et multa maritima ora ac mediterranea colonis abstulisse Ionibus et Doricis, multaque rursus perdidisse. Eis semibarbaram esse linguam Eustathius testatur, quod passim per Graeciam sparsi merebant, uel quod a Doricis originem habuerint, a quibus Halicarnassus aedificata est, ab Atheniensibusque Miletus, Carica nunc ciuitas: ex quo Cares aliqui atticissare, sicuti contra Athenienses nonnulli carizare uidentur. Primos omnium Graecorum stipendijs militare docuisse, prouerbum hoc monstrat, ἐν καλῷ τῶν κλυδωνῶν, ad illos qui commercium habent aliquod cum hominibus parcis et auaris. Igitur Miletus urbs Cariae, ut diximus, mediterranea, Ioniae caput, Nelei Cadri regis Atheniensium filij aedificium Herodoto. Straboni uero Mileti Cretensum ducis, uocata quandoque Lelegis, quod Leleges eam incolerent: et Pityusa a frequentia pinuum. Locus Mileti apud Branchiadas, quem Didymus uocant, ubi oraculum Iouis Didymaei, quod Xerxes una cum caeteris incendit. Templum postea construxerunt omnium maximum ac subdiale, quod propter laxitatem et magnitudinem siue teo remansit. Hæc ciuitas bis direpta, a Xerxe prius, deinde ab Alexandro, cum eum accipere nollet, sicuti Halicarnassus. Milesij colonias uaria in loca miserunt. Nam et Nilum

Nilum x x .triremibus nauigantes.apud eius ostia murum condiderunt. Apud item Istri ostia, & apud Euxinum, & Calypso insula quandoque Miletus dicta est. Eius denique potentia testis illud apud Aristophanem, in Pluto prouerbium *πάλαι ποτ' ἄρα ἀλλήμοι μιλῆσιοι*, id est olim potentes erant Milesij, in eos qui ex magna fortuna ceciderunt. Velle- ra item Milesia laudantur, ex quo prouerbium *εὐμαῖα μιλῆσια*. Fuere hinc Thales, Aeschynes, Timotheus citharædus: Cadmus profæta orationis inuentor. Halicarnassus totius Carie regia à quodam Athe originem ducit, qui à Træzene huc migravit, sedemq; iuxta mare locauit ἀπὸ τῆς ἀλῆς ἢ νάρατος, uocabatur & Isthmos & Zephyra Philoni. hinc Dionysius fuit historicus & Herodotus. Hic & Hecatomimus pater Mausoli, Idræi, Pisidori, Artemisæ, & Ade regnauit: ab Alexandro direpta, quod eum non receperit. Hic & Mausoli sepulcrum ab Artemisia conditum, inter v i i . orbis miracula uisitur. Hic & Salmacis fons à Nympha eiusdem nominis, quam qui bibisset, uitio impudicitie mollesceret Straboni. Festus fabulæ causam assignat, quod cum eius aditus parietibus angustis esset, occasione iuuenibus potantibus dabat uiolendorum puero- rum, ac puellarum. Ennius, Salmacida spolia sine sudore & sanguine. Alabanda urbs, ab Alabando Euhippi filio dicta Characi: sed & aliam Alabandam scribit Steph. in eadem Caria felicissimam, ex prouerbio uetere uocari, ædifi- cium Caris, qui eam de nomine filij Alabandi appellauit, quem ex Callirhoe Meandri filia suscepit: Alabandus enim Carum lingua, equo uincens dicitur. Ala equus, & Banda uictoria. Mycale mons & urbs Herodoto ἀπὸ τῆς μυκάδος, quod hic Gorgones reliquæ Medusæ caput ululatu conque- rebantur, uel ἀπὸ τῆς μυκάς, quod in recessu Carici maris est. Mycaleffus uerò Bœotie est mons contra Samum arboribus densus, uti supra docui. Phocæa Mycali opposita Pho- censium Græcorum colonia prope Hermi ostia, initium Ioniae Straboni. Myndus urbs in ora Steph. Hinc fuere Apol- lonius & Zenon grammatici. Myndones uerò gens Lybi- ca est. Bargila prope Myndum & Iassum quam Cares An- dani uocatam esse dicunt: Achilles ædificium à Bargilio nomen adepti, quem ab equo pegaso interfecit Bellerophon hac ciuitate honorauit, Stephan. Hinc sinus Bargilicus appellatus. Iassus Carie ciuitas in insula regionem habet sterilem atque piscosam, de qua inter insulas Ionij diximus. Carianda oppidum in insula & lacus. hinc fuit Scylax hi- storicus. Hidasus urbs à filio Bellerophontis, Steph. Chrysaor- is, que postea Hadræia dicta Apollonio in Caricis. Sunt qui Cariam omnem Chrysaorida uocent. Suangela, ubi Sepul- crum Caris, ut indicio nomen est. Suangela enim lingua Ca- rica regis sepulcrum dicitur. Octo enim urbes in hanc unam contulit Mausolus. Synna ædificium Podalirij medici Ma- chaonis filij, cuius huiusmodi Steph. historia narratur. Po- dalirium tempestate iactatum, pastor quidam Bypasus no- mine in litore excepit, duxitq; ad Damethum Carie regem, cuius filiam Synnam forte eo tempore à tecto collapsam Po- dalirius curauit, pro quibus meritis eandem ei locauit Cher- sonneso pro dote tradita, in qua ille duas constituit urbes, Synnam in uxoris, & Bypasum in pastoris, qui eum excep- erat memoriam. Sunt & illa minora oppida, Hecatesia, Euonyma, Curopolis, Momafus, Mylasa, Triopum, Tela- drus, Alma, Amos, Arconesius, Harpassa, Bargassa, Balbe, Delmasa. Camus in insula. de qua inter insulas Aegæi dixi. Phthir Carie mons prope Miletum, eo quod locus pinis abundet, quarum flores Phthires Græce appellantur, quod quandam similitudinem cum pediculis habeant. Et de Caria quidem hæc, NVNC LYCAONIA, que tota medi- terranea est, Tauro à Cilicia Trachea diuisa, à septentrione

Cappadocia contemina, ex qua parte Tetrarchiam habet ciuitatum x i i i i . inter quas celeberrima Iconium, Theba- sa in Tauro, Idea in confinio Galatie atq; Capadocia. Ico- nium enim prope Tauro est dictum ex imagine sue idolo, quod Prometheus & Minerua iussu Iouis hic fixerant secum dum fabulas post diluuium Deucalionis, uentoq; inde inspiran- te animatum. Steph. Apud hanc urbem Imperator Conradus, dum expeditionem haberet Hierosolymitanam, insidijs est pe- titus Manuclis Imper. Constantinopolitani.

LYCIA, PAMPHYLIA, Cilicia.

VNC regio Chersonnesi extra Tauro, que Straboni in angusta ora est à Lycie monte Dedala incipiens, usq; ad oram Isici sinus, que præternauigatio stad. m. dccxx. admodum portuosa, ubi Lycia, Pamphylia, & Cilicia, adiacentesq; ei regiones Pisidia, Cybira, Cabalia sitæ sunt. Lycios Dionysius propius mari ponit, Lycaones uerò magis orientales & mediterraneos, quorum Hom. in Cata- logo nullam fecit mentionem, sed tantum Lyciorum, quos duobus in locis ponere uidetur. alteros in Troade, quos supra commemorauit, alteros in Caria, de quibus nunc loquimur: incertum utris utri originem dederint. Strabo tamen dicit, quod à Troia Lycij in Syriam migrantes locum hunc occupa- uerunt. Herod. Lycios, qui apud Cariam sunt, ex Creta ad- uenisse dicit, duce Sarpedone Minois & Rhadamanthi fratre: ac tunc primum Tremylas, cum prius Solymi dicerentur: pos- tremo adueniente Lyco Pandionis filio regis Athenarum, & in partem regni à Sarpedone recepto Lycios dictos, ge- nus alioqui ferum ac durum, belloq; natum, Sagittarios opti- mos corneis utentes arcibus, & telis arundineis, pellibus hu- meros caprinis amictos, & capite coronas gestantes, Eos in bellum Troianum Sarpedon duxit Bellerophontis & Lao- damie filius, alius à superiore Cretensi, ut Homer. Sarpedon Lycios, Glaucusq; in bella uocabat à Lycia longe Xanthi prope prata fluentis. Longe à Lycia dicit ad differentiam Lycie, que apud Troiam est, cuius uiris præerat Pandarus, ut enarrat Eustath. Tremyle autem (uti supra memorauit, Lycia dicta, & Lycij Tremylenses, à quodam Tremyllo, cuius originem Paniasis poëta, apud Stephanum pulcherrime his uersibus notat. *Εὐδία δ' ἔναυε μέγας Τεμύλλου, ἢ γυμὲ θύ- γατρα, Νυμφίω ἀργίλω, Πραξιδίου καλέσσει, Συμβροῦ ἔσ' ἀργυρέω ποταμῷ παρὰ Διωνίω. Τῆς δ' ὀλοῦ παίδες Τιμὴν & Ζάνθον ἢ Πίναρον. Καὶ Κραῖος, ὃς κρατεῖον πά- ρας ἐλάϊσεν ἀργεῖας.* Lyciam olim l x x . oppida habuisse, Plin. testatur, suo tempore autem, x x x v i . In hac Strabo sex maximas dicit esse ciuitates. Xanthum, Patara, Pinaram, Olympum, Myram, Tion. si cum iusti uiuerent libertate donari à populo Romano meruerunt, uideruntq; euerfos ui- cinos & Isauriam & Cilices. Xanthus urbs & fluius à Xan- tho quodam, qui ea incoluit loca: est & Troia fluius & ci- uitas in Lesbo. Steph. Patara urbs & promontorium Lyciam à Caria diuidens, plurali numero, de qua Eustath. huiuscemodi narrat historiam: Patarus & Xanthus filij Lapeonis pira- ticam primi exercuerunt: tandem finito errore in Lyciorum terra consistere, quorum alter Xantho, alter Pataris nomen dedii. Aliud etiam etymum repetit ἀπὸ τῆς πατάρας, quod est uenter uel arca. Dicunt enim arculam quandam, ubi erant pista Apollinis arma, sagitta, arcus & byra, uento in mare Lycium deportatam, inde in Chersonnesum delatam, unde & Chersonnesus ipsa Apollini sacra & Patara nomen acce- pere. Sunt & qui à Patara Apollinis filio uelint appellatum. Hinc S. Nicolaus præsul fuisse traditur. Pinara ciuitas Lycie maxima

Lycaonia Tetrarchia ci- uitatum xiiii. Iconium Thebas Idea

Dedala mons Lycie

Lycii Trem- li dicti Sarpedon

Lyciorum op- pida xxxvi

Patara Pinara

Olympus Corycus Phafelis

Olbia Attala

Chelidonia insula

Assus Sura Manteum Drepane Chimera Phellus Antiphellus Dedala Cragus Anticragus Solymus Olympus Cataractus Pisidarum op- pida Selga Segalafum Petnilifum Bias Crenna Pityalum Ambiaa Anabura Sinda Arafum Tarbasum Termessum Selga poten- tissima Teumessus

Solymi

Bellerophon Ilandri sepul- crum

Cabalientes

Bubo Oemada

Cybirentes

Isauria

maxima, occubans Crago monti, à Pinaro Tremletis filio ædificata, ut dixi. In huius regionis exordio Olympus mons, Corycus oppidum in ora munitionissimum. Phafelis in ora sita, tribus porticibus ornata Straboni. Hic ut ait Pausanias tem- plum Mineræ, ubi lancea Achilles seruabatur. Deinde Ol- bia urbs. Deinde Attalia ad ostium Cataracti fluminis, ab Attalo Philadelpho ædificata, & in Corycum uicinam habitationem translata. est & Attalis in Lydia. Chelidonia in- sula tres Lycie stad. spatia adiacentes Strab. Ptolemæoq;. Est & Chelonia insula in mari rubro, & Chelonij populi Illyrij. Assus urbs in alto sita loco, de qua inter insulas dixi. Sura, Manteum Lycie, Drepane, Chimera, Phellus, Antiphellus, mediterranea sunt oppida Straboni. Montes Lycie Dedala, Cragus à Crago filio Tremletis patris Pra- xidice nympha Polyhistori, in Lycianis apud Stephanum. Anticragus, Solymus, Olympus. Flumen uerò Cataractus è Tauro meridiem uersus in mare Pamphylicum labens Pamphylia à Lycia determinat Ptolemæo Straboniq;. ADIACENT præterea Lycie, Cilicieq; Pisidæ, Ca- balenses, Cybirentes, Solymi, Isaurici. Pisidarum oppida Strabo hæc commemorat, Selgam, Segalafum, Petnilifum, B'aden, Crennam, Pityasum, Ambladum, Anaburam, Sin- dam, Arafum, Tarbasum, Termessum. Ex ijs alij sunt om- nino montani, alij ad montium ima descendunt, ex utraque parte, & in Pamphylia, & in Myladem Phrygibus, Ly- dis, & Caribus finitimi. Horum potentissima Selga Lacedæmoniorum ædificium. Alexandrum uenientem præter a- lios, non ut serui, sed ut amici ceperunt, ut Strabo etiam dicit: ex eorum montibus Eurymedum, & Cestium flumi- na in Pamphylum labi pelagus, & apud eos Storacem par- uam arborem nasci, è cuius scobe corrosa à uermiculis fit succinum eius nominis. Præterea eos iuste degere argumen- to est nomen, quod Græci *ἀελαγῆς*, additæ à improbos si- gnificant, ut ait Stephanus. Teumessus quoque Pisidie ciui- tas, Cybira imminens, & Telmessis promontorium prope Anticragum cum portu Straboni. Eustathio autem Termes- sum hunc Pisidie uocari: Telmessum uerò Carie ciuitatem deprehendimus, ubi magicæ artis originem fuisse, & Cice- ro & Plinius sunt auctores. Est enim Aristophanis Drama *τελευστῆς* ex quo duplici ss, Stephan. Telmessum scriben- dum putat. Sed & Termessum Pisidie geminum dicit, ma- iorem & minorem uocatum, alterumq; alterius coloniam esse. Termessum etiam Bœotie montem. Strabo item dicit Telmessenses, sicuti & Cabalenses, Solymi putantur esse à Solymo monte. Illis imminente proximum & Bellerophon- tis uallum, & Isandri filij sepulcrum, qui in bello cecidit contra Solymos. unde Homerus ait. *δευτέρου ἄν σολυμοῖ- σι μαχέσασθαι κωδάλιοισι.* & de filio Isandro sic ait, *οἱ υἱὸν ἄρης ἄτ' ὠλεμένοιο μαρνάμενον σολυμοῖσι κα- τέκτανεν.* Ex quo apparet Solymos alios à Lydis fuisse. Eos Strabo putat Mylios esse. Mylia enim urbs montana, que ab angustijs Termessi ad Apamearum regionem pertinet. Cabalientes Cabaliam enim & Cabalientes populos in mediterraneis Ly- dorum Plinius ponit, quorum tris urbes dicit Balburam, Bu- bonem, Oemadam. Straboni uerò Oenoandum: Quarum conuentus adiuncto Pisidio Telmisso, Tetrapolim uocari. Cybiram uerò & Tabas duos fratres considere Cybira & Marsyas. Hic in loco arduo supra petram ex argumeto nominis ciuitatem uocauit. Tabam enim Græci molarem dicunt Stephano. At Cybirentes Cabalensem agrum inco- luere, unde coloni in Ciliciam uenere. Strabo. Cybirent- sis administratio inter maximas totius Asiæ censetur. Qua- tuor enim linguis utebantur Pisidarum, Solymorum, Græ- corum, & Lydorum. Isauria regio & ciuitas Lycionibus finitima prope Tauro sita montem, latrocinij & ipsa ua-

cans à P. Serullo cognomento Isaurico expugnata. Fuit eius etiam oppidum Derba & Derbenses populi. PAM- PHYLIA restat & Cilicia ex Cherfonneso. Pamphylus è socijs Amphilocho & Calchantis, qui è Troia sunt secuti, ex argumento nominis esse, ex ijsq; alibi alios dispersos, & ex uaria gente huc collectos, auctores sunt Herod. & Strab. Cognominatam uerò Mopsopiam, & cum Cilicia coniun- ctam, & mare item Pamphylum cum Cilicio. Plinius. Eo- rum urbes Sida Cumanorum colonia cum Palladis templo. Aspensus, ædificium Argiuorum, olim clara. Hic Veneri subus sacrificabant, eo quod autor eius generis Mopsus ex Argis huc proficiscens primum obuium sacrificare uouerat: occurrit autem sus, ut ait Stephanus. Arrianus autem de ge- stis Alexandri scribit hanc gentem affecto incommodo Ale- xandri exercitu, ei l. talenta equosq; totidem, quos nutrie- bant regi, dare promississe: à quibus deinde fœdera frangen- tibus pro l. centum ab Alexandro exacta fuisse. Cilices autem à Cilice Agenoris filio, qui ad inquirendam missus Euro- pam, ad piraticam se conuertit: tandem partis opibus, hanc sibi sedem cum socijs delegit. Quapropter Cilices pi- ratæ dicuntur primi, auctoris flagitio ad posteros manante. eos Cn. Pompeius trimestri bello superatos partim relega- uit, partim supplicio adfecit, mariaq; propterea liberosq; uni- diq; commeatus reddidit. Ciliciam in formam prouinciæ re- ductam rexit quandoque M. Tullius non sine magno repe- tendæ urbis desiderio, ut in eius apparat epist. Strabo & item alij in Thraciam que ad mare & Issicum sinum usque protenditur, ac campestem, que cum Isauria ac Lycaonia terminatur, diuidunt. Cilicie partes Caramani è Turca- rum genere ac familia, annos prope c c l . occupauerunt, unde ab Othomannis eiusdem sectæ nostris temporibus pulsi, ex eisq; Abraamus Caramanus ad Pium i i . Pont. implora- tum auxilia misit. Inter Cilicie urbes Tarfus nobilissima: ædificium Sardanapali. Argiuorum deinde colonia fuit sedem querentium. Etymum eius à Tarso prouenit, id est, parte pedis equi Pegasi in eo loco cadentis confracto, uel ἀπὸ τῆς πέρας, id est, errare, quod post diluuium ibi primum terra cæperit prope tauricos montes excicari. Tarfus enim apud Græcos multa significat, partem supremi pedis iuxta digitos, ordinem remigantium, uolucrum alam, calathum, in quo caseus coagulatur aut conditur: addita uerò adspira- tione audaciam. Campum habet quem Hom. *ἀλλίου* uocat, id est, erraticum, ubi scribit Bellerophontem postquam ex equo cecidit, claudum, ac monte lapsum procul ab homini- bus errasse. Præterea ab amne Cydno abluatur. hæc ex Eu- stath. Strabo gymnasion ibi fuisse, studiumq; literarum ma- gnopere uiguisse tempore præsertim suo testatur: fama se- cunda post Alexandriam. Tarsi complures fuere eloquio in- signes, qui in sophistica facultate claruerunt: quos in Ono- matologia adnotauit: omnium tamen obstruxit luminibus uas electionis, doctorq; gentium Paulus noster. Liberam esse gentem Plinius testatur. Solæ urbs à Solone, qui leges dedit Atheniensibus, cum exularet à patria hic colonos constituit. Cum uerò Atheniensium linguam Barbari paulatim inqui- nassent, Solæcizare dicti sunt, eorum exemplo, qui corrupte loquerentur, ut Eustath. Strabo autem dicit Argiuorum opus esse, & Rhodiorum, qui à Lindo uenerunt. Scribitur in Antiquis uoluminibus. Solæ pro Soli, quemadmodum & apud Tullium in i i i . de natura deorum reperitur Cane- phoræ pro Canephoræ, ratione diphthongi Græca seruata. Ea & Pompeiopolis appellata, quod Pompeius denictos piratas, quos uenia dignos putauit, hic collocauerit. autor Strabo. Adana urbs neutri generis. hanc incolere Adanus & Sarus, cum Tarsensibus bellum gerentes: ac potiti ea re- gione, alter Adanam ciuitatem, alter Sarum flu. uicinum

Derba Pamphylia

Sida Aspensus

Cilices

Cilicia du- plex

Tarfus

Solæ Soli, que & Pōpeiopolis Canephoræ Adana Sarus

(quod

(quod prius Coeranum uocabatur) de suis nominibus appellauerunt. Terra ipsa parum à mari recedit, inter Sarum & Pyramum. Sarus enim adeo rapide fluuit, ut in eum proiecta procul in ripam more teli repellat. Steph. Anchiada, Dionysio Anchiala appellata, sicut Thessalonica & Thessalonicea. Anchiadam Sard. unapalus simul cum Tarso uno die edificauit, ubi & sepulcrum & eius statua cum epigrammate Assyrijs literis, de quib. in onomatologia dixi. testis Aristob. Strab. Nonnulli ab Anchiad. Iapeti filia, ex qua filius Cydnus ortus, qui fluuii nomen dedit, autor Eustath. Mallus in ora & alto sita monte à Mallo conditore, ut Steph. ex autoritate dicit Callimachi. Strabo uero aliter. Mopsium uidelicet & Amphilo-chum hunc locum edificasse: sed Eustath. oraculo admonitos dicit: ubi coruus Mallon, id est, lanam ore ferret. Sunt & Malli Indorum populi, apud quos Alexander de uita periclitatus est. Amaxia urbs Thraciae, Siciliae Straboni. Incola Amaxeus. Anazarba intus sita, nunc Cesar Augusta Plinio, unde Dioscorides medicus, & Asclepiades grammaticus, qui de fluminibus scripsit. Coricum oppidum, portus, & specus: unde crocum coricium Plinio. de hoc postea dicemus. Est & mons apud Erythram Ioniae. tertium paruum Mithridatis oppidum in ponto. Pania nauale Ciliciae circa campum Aleium, est item spelunca Palaestinae Stephano. Roczus nauale apud ostia Sari fluminis. Eleusa insula Ciliciae, quae nunc Sebastia. Mopsium apud Pyramum fluuium Mopsi edificium Straboni, incolae Mopsatae, unde fuit Heraclides Mopsatae nobilis grammaticus. In hac urbe fuerat nobile templum Vestae ab Hadriano edificatum, quod ex lapidis inscriptione Graeca deprehendimus nuper effossi ad radices palatii: ubi templum Vestae Romae fuerat his uerbis à me conuersis. Imperatori Caes. diui Hadriani F. diui Traiani Parthici Nepoti. diui Neruae proncipoti. T. Aelio Hadriano Antonino Augusto pont. Max. Trib. pot. IIII. Cos. D. D. Seruatori Hadrianae Vestae, quae apud Mopsium est Ciliciae ciuitatem liberam & amicam ac sociam Romanorum s. p. q. ob diuinam eius iustitiam in iuribus illius firmiter ab initio conseruatis. Praeterea Castabala, Aphrodisias, Zapyrus appellata Stephan. altera inter Lydiam & Cariam & in Africa prope Cyrenen, in Scythia, in Cypro, in Aethiopia, in Hispania. Sunt & insulae duae apud Alexandrum, Aphrodisiae uocate. Iesus qui & sinui nomen dedit, idem & Alexandria dicta Plinio, ubi Dareus superatus ab Alexandro fuit. Coracestum, Holmus, Seleucea, Montes, Olympus, Amanus Tauri pars, Ciliciam à Syria determinans. Dicunt huc Orestem cum Iphigenia & Diana simulacro uenientem à furore desisse. Nam amanis apud Grecos sine insania dicitur. Sunt & apud Arabes populi Amanite uocati Iosepho: apud hunc uero portae sunt Ciliciae, claustra quaedam ad Syrios aliasq; barbaras nationes arcendas. Hunc primus transgressus Seleucus pater magni Antiochi, & ipse quoque Antiochus intra hunc se ex sedere continere iussus est à senatu. Promontoria, Sarpedon, Zephyrium, prope Calicadni fluuii ostia, per quem Seleucia aditur. Flumina Pyramus & Cydnus ex Tauro in mare profluunt Pamphiliu: Pyramus & Cydnus & Pinarus dicitur, de quo uaticinium huiusmodi antiquum Apollinis fertur. *ἄετα ἑσπερίοις ὄτι Πύραμῳ ἔνυδρῳ ἰνός, ἕνα πρόχρηται ἱερῶν εἰς κήραυ εἰσέντα.* Cydnus Plinio recipit annes lxx. Torrentes amplius centum. Hunc frigiditatis nimia infamauit Alexandri quondam morbus in de contractus. ABSOLVTO Cherfonnesa breuiter quae nostra hic etate gesta sunt attingam. Hec loca à Caramanis occupata fuisse: deinde ab Othomanis supra commemorauimus. Veneti igitur anno m. cccclxxii. inito cum Casano Persiae rege foedere littora Ciliciae Classe infestauerunt, &

Anchiada

Mallus

Amaxia

Coricum

Pania Roczus

Eleusa insula quae Sebastia

Castabala Aphrodisias, quae Zapyrus

Iesus

Coracestum Holmus Seleucea Olympus Amanus

Ciliciae portae

Sarpedon, & Zephyrium promontoria

Pyramus Cydnus

ut ex literis quas ad Antonium Donatum oratorem apud Sirtum Pont. miserunt apparet, cepere oppida quaedam, inter quae Secbir appellatum. & Coricum antiquum & minutissimum, quae Caramanis ac Casano restituere. Testatur quoque Casanum cum maximis copijs Euphratem transmississe, uenisseq; in Capadociam per eam partem, quae patet à Syria. Cepisseq; simul & diripuisse Casarea, atque Sebastiam maximas urbes, quarum altera Caramani erat, abestq; à Corico iter quinque dierum. Indeque ire constituisse ad Iconium, inde contra Othomanum. Castellum autem Bir, quod est in Syria, cum aliquandiu obsedisset, fretus Sultani auxilijs, tandem pugna commissa Othomanus fugatur, tantoq; in hac terrore repellitur, ut Euphratis ponte impetum non sustinendo dirupto, bona pars fugientium submergeretur. Haec summa epistolae.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XI. SYRIA.

YRIA lata quidem regio, & quae numerosos continet populos diuersis appellata nominibus, ut plane docent Herodotus, Ptolemaeus, Strabo. Nam & Comagena est, & Phoenicia, & Seleucis Syria, & Caesofyria, & Leucosyria, & Palaestina: Plinius uero addit & Mesopotamiam, & Babyloniam nomine Syriae contineri. Dionysius poeta Syriam uocari dicit circa Libanum & Casium montes usque Sinopen, inde postea Assyriam incipere. Eratosthenes Syros ait appellari ἀπὸ τῆς ὄψης, quod in ijs regionibus maria sint tumida, in continentemq; linum trahant fructibus admodum utilem. Plurarch. in parallelis Syriam uocari dicit à Syro Apollinis & Sinopes filio. Terminatur enim Amanum monte, à septentrione: ab Austro, felici Arabia: ab occidente, Aegyptio pelago: ab oriente Euphrate. Igitur post Amanum & Ciliciam Comagena est, cuius caput Samosata Straboni. Seleucis Tetrapolim continet. Quae quatuor clarissimas constat ciuitatibus, in totidem antiquis Satrapijs diuisis, Antiocheam, Seleuceam, Apameam, & Laodiceam, quas omnis condidit Seleucus Nicator, primus è Seleuciorum familia uir maximus: quapropter in monte Casio ei ut heroi solennia celebrant. Primam ac maximam patri edificauit, secundam atque fortissimam sibi, tertiam uxori, Laodiceam uero matri, ut idem scribit autor. Ex ijs Seleucea sita est in ora ad Orontis ostia, cui mons adiacet Pieria Ptolem. Straboniq; appellatus. Polybio uero Coryphasus. Orontes enim flu. Typhon prius est appellatus ob Typhonem apud eum fulminatam, ut scribitur de Arimis in Iliade: deinde mutato nomine, ab illo qui in eo pontem fecit Orontes est appellatus. Ex Libano enim oriens per agrum Apamensem prope Antiochiam & Daphnem in mare Seleucia proximum defertur. haec Strabo. Polyb. insalubres cum aquas humanis corporibus & accolis dicit habere. Antiochia xli. mil. pass. à mari recedit montibus clausa: portum habet ad Orontis ostia, qui sancti Simeonis hodie appellatur. Hic Syriae totius Metropolis erat, regiaq; Seleucidarum in quam omnis uires Nicator contulit, prius Raabla dicta est in libr. I I I I. Regum, quò Sedechias rex captus ad Nabuchodonosor Babylonie regem perductus, atque oculis priuatus est. Eam seruos Abraami edific

Comagena Samosata Seleucis Tetrapolis Seleucea

Orontes

Antiochia

Antiochia quando capta

Nisibis

Apamea quae & Pella

Laodicea quae Rhamara

Daphne

Casius mons

Casiotis regio Casianae uerbes

Reges Syriae Seleucus, Nicator

edificasse sacra docent uolumina. Postremo Iustiniani principis tempore, Theopolis est dicta. Romani eam cum reliqua Syria per L. Scipionem uictò Antiocho receperunt, floruitq; sub eorum imperio annos fere mille. Deinde unà cum Hierosolymis capta à Saracenis: demum post annos centum sedente Urbano II. iterum unà cum ipsis recuperata à principibus Christianis, & Boemundo tradita. Rursus autem à Saladino trium spatiosius expugnata, nec unquam postea recepta. In qua expugnatione non praetereundum memorabile facinus uirginis religiosi cuiusdam cenobij. He si quidem cum primum urbem captam conspicerent, miseratq; omnium caede compleri, nec uitae cuiusquam nec pudicitiae parci, adhortatione inter se mutua, gladijs ora sibi dehonestarunt, foedamq; hostibus laniatis uultibus, ac manante cruore speciem praebentes, libidinem formidatam auerterunt, quam obrem ad unam omnes salua pudicitia necatae. Hic prima cathedra principis Apostolorum, Christianiq; primum appellati, cum antea discipuli dicerentur. Sub Antiocheno patriarcha xx. prouinciae xliiii. Metropolitanis cliiii. praesules, & in urbe cccclxvi. templa fuere. Sex uero urbes sub duobus primatibus, quos catholicos uocabant, habebat. Quorum alter Irinopolitanus, id est, Baldacensis, quae ciuitas quondam Babylon dicta est. Alter uero Ancensis, qui Persidis primas appellabatur. Plures Antiocheas Stephanus commemorat, in Lycia ab Antiocho Epiphane edificatam, in Mesopotamia Mygdoniam appellatam, à barbaris uero Nisibis: in Arabia Semiramidis opus, in Lydia prope Pyramum fluuium, apud Pieriam, quam Aradum Syri uocant, & alijs nonnullis etiam locis. Apamea tertia Tetrapoleos intus ad Orontis sita fluente, uocata Cherfonnesis, ob aquarum circumfusionem, & Pella ac Alexandro cognominata, ex patriae nomine, quod hic milites Macedonum conuenient, & equi alerentur. Tenuit eam Tryphon, cui cognomen Diodoro, natus Cosianis castello Apamensium, educatus Apameae & regi commendatus. Cepit etiam Cecilius Bassus exul cum duabus legionibus, duosq; exercitus Romanos sustinuit. Tandem conditionibus quas uoluit, transiit. Strabo. Laodicea quarta Tetrapoleos, prius Leuca, & longe antea Rhamara ab Hebraeis uocata, ut Philo testatur. Ex matre deinde Seleuci Nicatoris nomine mutata à barbaris postremo Lyche appellata est, terra fructuum omnium, tum uini feracissima, quod abunde Alexandrinis suppeditat. Eam non paruo incommodo adfecit Dolo-bella in eam confugiens, & expugnatus unà cum ciuitate atque interfectus à Casio: ultima sanè à nostris in Hierosolymitana expeditione capta. Tancredus princeps Antiochenus eam die quo Apameam subegit. Alia est in Lydia, tertia in Lycaonia, quarta in Media. Daphne urbs amena prope Antiocheam religione sacra, ubi fons & lucus, templumq; Dianae & Apollini. Quorum festum mos Antiochenis huc conuenientibus celebrare, ut ait Strabo. Casius mons Seleucidem à Tripolitana regione diuidit, iuxta mare situs nomen regioni Casiotidi dedit. Alter in Aegypto. In hoc texta nobiles & arte laboratae uestes, quae Casianae dicuntur Eustathio. Reges nunc Syriae prosequar, quos Appianus in Syriaco, in hanc sententiam commemorat. Primus Syriae rex post Alexandrum, Seleucus Antiochi è ducibus Philippi Macedonis, & Laodices filius cognomento Nicator, eo quod corpore ingenti ac robusto fuerit, taurumq; syluestrem in Alexandri sacrificio olim elapsum uinculis, sese opponere, utraq; manu teneret, quod in statu conspiciuntur. quibus cornua desuper adiecta sunt. Urbes autem condidit Antiocheas xvi. in memoriam patris, in honorem uero matris quae Laodiceas. nomen suo nomine Seleucis. quatuor suis uxoribus dicauit, tris Apameas, & Stratoni-

ceam unam. Quorum etate nostra, illustriores adhuc extant: Seleucia quae in maris littore sita est, & quae supra Tigrim fluuium. Laodicea quoque in Phoenicia. Sub Libano monte Antiochea. Syriae uero Apamea. Huius item meminuit & Trogius libr. xvi. Multa feliciter bella gessit, Babylonem cepit, Baetrianos expugnauit, ad Indiam usque penetrauit. Quae post Alexandri mortem, ueluti iugo seruitutis excisso, praefectos eius occiderat. Compositis in oriente rebus, cum Lysimacho congressus, eum praelio uicit atque occidit. Letus itaque tali uictoria, cum se praesertim solum de Alexandri exercitu uictoris uictorem remansisse conspiceret, nescius fati, post menses septem & ipse à Ptolem. eo, cuius sororem Lysimachus in matrimonio habuerat, per insidias circumuentus, occidit, anno etatis lxxiiii. Regnumq; Macedoniae, quod Lysimacho eripuerat, cum uita pariter amisit. Hec ille. Huic Antiochus filius cognomento Soter, teste Apiano in eodem libr. successit. Is Stratonicen nouercam adamatam, indulgentia patris obtinuit, ut autor Valerius. Gallos ex Europa in Asiam transgressos expulit, Antiochum filium cognomento Deum, regni heredem reliquit. Hunc igitur uxor Laodice ueneno, ob indutam alteram Berenicen, Ptolem. ei sororem necauit. Eius item tempore Parthi, ueluti perturbato iam Seleucidarum regno, deficere coeperunt. Ex hoc genti: Seleucus cognomento Callinicus, & Antiochus. Seleucus natu maior Syriae regno praesuit, nouercam Berenicen cum paruo filio in oppidum Daphnes fugauit. Quare Ptolemaeus ad ulciscendam sororem cum exercitu profectus, post aliquot illata daemna, pacem cum eo statuit. Antiochus uero minor frater, qui apud Antiochiam regnabat, exercitum quem in fratris auxilium adduxerat, contra eum per prodicionem conuertit, ex quo breui tempore poenas dedit, expugnatus paulò post ab Eumene Bithyniae rege, coactusq; ad Ptolemaeum confugere, inimico se potius quam fratri credens. Ptolemaeus uero eum in custodiam coniecit, unde furtim elapsus, à latronibus fugiendo interficitur. Seleucus autem iisdem fere diebus, ex equo lapsus excessit, duos relinquens natos, quorum Antiochus interfecto fratre, imperium arripuit. Hic ergo ex argumento rerum gestarum, magnus appellatus, Babyloniam, Aegyptum, iudeam, aliasq; urbes patrio adiecit imperio: postremo Graeciam tenuit, in eam cum lxx. mil. ingressus, Aetolis ei fauentibus contra Romanos, quòd Philippum in Macedonia dimississent. Iratis igitur Graecis auxilium petentibus, M. Attilius Glabrio ccc. s. cum exercitu uenit: qui eum, quòd in rebus feliciter gessit, paulatim in luxum, ob amorem praesertim uirginis Chalcedensis, prolapsus, demum signis collatis apud Thermopylas clade adfectum, occisis xl. mil. compulit in Asiam remigrare. Iterum ab Amylio Regillo nauali praelio uictus, Apameam confugit cum uxore & filia, ubi Seleucus filius erat. Postremo aduentantibus Scipionibus contra eum, rex legatos de pace, simulq; filium Scipionis captum, dono ei misit. Scipio ob priuatam causam nihilo remissus cum eo agens, datis conditionibus & non acceptis, eum apud Syphilum montem commisso praelio superauit, atque iisdem quas prius offerebat legibus, ultra Taurum montem relegat, qui tandem à sodalibus, quos in conuiuio pulsauerat, occiditur, relicta Seleuco Philometore, & Antiocho: qui obses à patre Romanis est datus. Seleucus igitur regnauit annis x. quòd Ptolemaeus Epiphanes in Aegypto. Ad huc Simon praepositus templi cum muneribus uenit ut sibi principatum uendicaret, & indicans mutam esse gazam in erario. Heliodorus ad hanc surripientem missus, diuinis ostentis trepidus refugit de quibus Latius in Maccab. i. Hoc extincto, Antiochus frater obses, à Romanis ad regnum dimittitur, cui filius Antiochus Epiphane-

Antiochus Soter

Antiochus Deus

Seleucus Callinicus Antiochus

Antiochus Magnus

Seleucus Epiphanes Antiochus obses

Antiochus Illustris nes, sive Illu. Aris successit, qui Ptolemeo Philometori tunc à patre relicto, & Rom. commendato, bellum intulit. A Popilio igitur legato almonitus, ac responsum differens, uirgula circumscriptus, statim mandata se facturum est pollicitus, Demetriusq; Seleuci fratris filium obsidem dedit. Is post auum Antiochum magnum, suorum igne uia collapsum restituit regnum. Hierosolymam cepit sub Onia optimo sacerdote, cuius frater Iason patriæ proditor, summus sacerdos ab eo factus, ut regi placeret, omnia polluit, leges paternas irritando. Missus ab eo Menelaus Simonis supradicti frater cum tributo & donis, omnia in suam gratiam conuertit: quapropter reuertens, expulso Iasone, sacerdotium usurpauit, pro quibus malis ultore Deo, Antiochus tabe longa consumptus, miserè perijt, relicto Antiocho Eupatore filio, cum Lyfia tutore, qui insectationem paternam in Iudeos continuauit: ambos uerò Demetrius, qui Romæ obses erat, clam fugiens, sumpto exercitu, interfecit. Et hic Iudæis inimicus, cum crudeliter imperaret, ab Alexandro, qui erat de stirpe regia, adiuuantibus Syris, bello superatus ac interfectus est, cum regnasset annis x i i. Huius item Demetrius filius patrem bello est ultus, auxilio Ptolemeo Philometoris, cuius filiam Cleopatram prius Alexandro pactam, deinde ob inimicitiam regatam duxit: quapropter cum ille ad regem Arabum Zabdielem confugeret, ab eodem proditus, capite abscisso, ac ad Demetrium misso: hunc & Antiochus Alexandri filius postea est armis insectatus. Res ad Antiochum cognomento Eusebium postremo deducta, qui à Pompeio regno deiectus, Seleucidis finem imposuit, à quo ad primum Seleucum intercessere anni ferè c c. Phœnices in eodem littore sequuntur, qui multarum atque uariarum artium magistri perhibentur, uel Homero teste, Arithmetica inuectores, & nauticæ, & mercaturæ, & literarum. Cadmus enim ex eis in Græciam eas attulit. Palmam item arborem inde esse adductam Callistheni placet, Aristoteli minime, sed ex Phœniceo una insularum Aeolicarum. In Phœnicea Tripolis urbs est, & regio tribus clarissima ciuitatibus, Tyro, Sidone, & Arado. Duas primas à Phœnicibus originem habuisse Trogus libr. xviii. testatur, qui terræ motu uexat, relicto patrio solo, in proximo littore Sidonem edificauerunt, à piscium multitudine, quo uocabulo Phœnices piscem uocant. Multis post annis deinde expugnata, Tyrum urbem uicinam ante bellum Troianum condiderunt, ubi serui dominos interfecerunt, præter unum Stratonem, cui seruus misericordia pepercit. Igitur cum inter eos conueniret, ut is rex esset, qui primus orientem solem uidisset, reliquis omnibus in orientem conuersis, Strato in occidentem respiciens, primus solis radios uidit. Hæc Trogus. Plinius scribit Tyrum insulam quondam fuisse à mari diuisam passibus lxx. Deinde Alexandri Macedonis oppugnantis operibus continens facta est simul & diruta, cum eum non reciperet, parens quondam Vtica, Leptis, Carthaginis, Gaderæ. Has omnis quas esse colonias Strabo dicit. Tyrum ob decus purpuræ quam fert, libertate donatam à Romanis fuisse. Hanc Hebræi Sur appellant. Balduinus rex primus Hierosolymitanus, ut eam facilius obsideret, oppidum in eodem littore à Tyro quinque pass. mil. distans exstruxit, quod hodie Sandalium appellant: tandem post obsidionem quadrimestrem, re infecta discessit. Dum uerò secundus rex Balduinus de Burgo captus apud Saracenos esset, patriarcha Hierosolymitanus cum alijs præsulibus, & comite Tripolitano, ac duce Venetorum, cum xl. trirēibus eam terra mariq; oppugnantes, quinto tandem mense in deditio-nem acceperunt anno m. cxxiii. Sidon & Tyrus, utra sit Metropolis Phœnicæ ambigitur, utraq; colonias per di-

uersas orbis partes misit. De Sidone frequens apud ueteres Sidon mentio. Sidonios Homerus ἀπολυμαίνας appellat. Tyri nunquam meminit. Aradus Tripoleos ciuitas in insula iuxta lit-tus. Cuius prima Straboni campum habet, qui Macra appellatur: in quo Posidonius scribit uisum esse serpentem mortuum iugeri longitudine, crassitudine tanta, ut hominem equo insidentem hiatu reciperet, exuiarum squamam quolibet clypeo maiorem haberet. Apud Aradum princeps apostolorum matrem S. Clementis mendicantem offendit, Christianamq; fecit ac restituit. Sic enim in Odoeporico Clementis scriptum inuenimus, in quo etiam de duabus columbis uitreis in eodem loco miro opere ac sumptu erectis mentio fit. Antaradum ciuitas ante Aradum sita, hodie Tortosa dicitur, in qua sacellum diuæ genitrici primus omnium excitauit princeps apostolorum, ex ere Christianorum collato, in quo primum sacrificasse dicitur. Hanc urbem Pistauensis & Blesensis comites, Gallici principes, post receptas Hierosolymas sepulcrum Dominicanum adentes, ex itinere ceperunt, ac comiti Tripolitano regnandam tradiderunt. Tripolis est etiam ciuitas in regione & ora Tripolitana, una e quatuor principatibus eo tempore Christianorum. Hanc post captas Hierosolymas Rainuudus princeps Toloanus diu obsedit, castellumq; e regione, quod peregrinorum hodie uocatur, eo quod à peregrinis sit edificatum, ad commodiorem urbis expugnationem extruxit. Quo morte præuento, filius eius Bertrandus obsidionem continuando, ciuibus eam tradentibus recepit, Balduino regi Hierosolymitano, qui eum bello iuuerat, tributum dare pollicitus. Marathus antiqua Phœnicum ciuitas in ora Straboni, quam Aradij possident. Huic proxima Orthofias, & fluuius Eleutherius, quem pleriq; terminum Phœnicæ & Curuæ Syriæ putant. Hic orientis è Libano in septentrionem prius tendens, dein flexus in occidentem, in mare profluit. In eadem ora Balnea, Gabala, quæ hodie Gibel dicta est. Plinius promontorium esse dicit. Posidium, Sycaminum, Sarepta quoque antiqua urbs prope Sidonem, ubi Helias adlocutus est uiduam ligna colligentem. in cuius facti monumentum, apud portam ciuitatis Christiani sacellum extruxerunt. huius etiam urbis meminit Plinius. Vina quoque Sidonius poeta commendat ijs uersibus. Vina mihi non sunt Gazetica, Chia, Phalerna. Quæq; Sarcapeno palmite missa bibas. Biblus in eadem ora nunc Gibelet. hic ut tradit Strabo Cynire regia, quem magnus Pompeius capite percussit. Templum item Adonidis: propeq; Adonis fluuius erat: cuius etymii rationem Eustathius dicit: uel quod in ea libri regionis eius incorrupti seruauerunt: uel quod isis ex Aegypto peregrinata, in eo loco Oxyrim flet, in capite bibliam, id est, papyraceam coronam ex Aegypto biblo gestando. Stephanus hanc esse antiquissimam ciuitatem dicit, iam inde à Saturno conditam. Comes postea Tripolitani Bertrandus cum trirēibus Genuensium auxiliariis lxx. sibi & socijs subiugauit. Huius urbis in sacris libris mentio frequens. Ezechiel. Senes Biblij preparauerunt ligna & lapides edificationem domus domini. Berytus Ptolemeo, Barutus Straboni, urbs antiqua, quæ à Tryphone tyranno & dominata & diruta est: recepta deinde & instaurata à Romanis, constituitur ibi à M. Agrippa legionibus, ut Strabo. Eustat. uerò portum habere dicit: etymii ratione simul adsignat, quod Bery ex autoritate Helladij lingua Phœnicum robur significat, quasi urbs in loco inexpugnabili ac robusto sita. Botrys, incola Botryeus Pausaniae hodie Boteron appellatur. Simina neutri generis Ptolemeo, Steph. autem Syminum, urbs in ora Phœnicæ. Palæbiblus inter Libanum montem, & Eleutherum amnem. Epiphania prope Raphaneas citra Orontis ripam uocatur Arcestrata, hoc

Palmyra hoc est, Arcefi edificium. Hinc fuit Euphrates Stoicus: secunda Ciliciæ, tertia apud Tigridem amnem Stephano. Palmyra Syriæ totius arx in mediterranea, & regio Palmyrena, olim causa discordiæ inter duo imperia, Romanorum & Parthorum, ut Plinius. Steph. eam dicit ab Hadriano principe restitutam, & Hadrianopolim appellatam. Propius intra Palmyræ solitudines Stellendena regio est, dicta q; iam Hierapolis, & Berœa, & Chalcis Plinio. Ad mare uerò promontorium Faciesdei. Ptolemæis colonia Claudij Cæsaris, prius Aceuocata Plinio, ab Herculis medicina, qui ab hydra percussus, ex oraculo habuit, ut ex herba in eo loco inuenta, quæ hydræ similis esset, sibi mediretur, ut ait Steph. Hanc Balduinus primus rex Hierosol. Genuensium ac Venetorum auxilio trirēmium, bello trimestri expugnauit, anno m. c.

COELOSRYIA, PALAESTINA.

EQVITVR curua Syria, quam Græci Coelosyriam uocant, quod inter duos montes clauditur, Libanum & Antilibanum, inter quos Chrysozoas labitur amnis, lateq; in hac Palaestina comprehenditur. In his Decapolitana regio est, decem continens urbes, quæ sunt eæ Plinio: Damascus, Philadelpheia, Raphana, Scythopolis, Gadara, Hippodion, Pella, Galasa, Gamala. Has septem Tetrarchiæ regnorum in star cingunt, Traconitis, Paneas, Abila, Arca, Ampelossa, Gabe, Iturea. Damascus maxima urbs à filio Mercurij Homonyma, qui ex Arcadia colonas huc traduxit. Stephan. Philadelpheia trans Iordanem est, prius Ammana uocata, ut idem est autor, mutatum deinde nomen à Ptolemeo Philadelpho. Raphana inter Orontem & Eleutherum fluuios. Scythopolis prius Nysa à Baccho in honorem suæ nutriticis ibi defunctæ condita, eoq; Scythis deductis, autor Plinius. Hanc ciuitatem teste Iosepho de bello, dum Florus procurator expugnaret, memorabile facinus cuiusdam Simonis Sauli filij narratur, qui capta urbe, utranq; e parentem primo, deinde filios & uxorem, postremo se ipsum interfecit. Gadara, quæ & Antiochea, & Seleucia uocata est Plinio. Iosephus item scribit hoc oppidum à Iudæis dirutum, Pompeium restituisse, Demetrii Gadarensis liberti sui gratia. Gandara uerò uicis Macedoniae. Gadera insula Hispaniæ. Gamala urbs curuæ Syriæ Straboni & Ptol. Iosephus de bello, eam hoc modo describit, iugum ex alto monte deductum, median cœruicem erigit, & ubi supereminet, in longitudinem tenditur, tantum contra decliue, quantum à tergo est, ut camelis similitudinem præferat, unde etiam nomen accepit. Dium curuæ Syriæ Alexandri magni opus. hanc urbem parum salubres habere aquas, antiquum monstrat epigramma. Ναιμα τὸ δίνωρον γλυκερὸν πόρον, ἀπὸ τῆς πίνας, Πάρον ἢ δίνωρον. ἐδὲν ἢ καὶ βίβρα. Hippius Palaestina Ptolemeo. Hippodion Plinio. Hippeon Iosepho appellata, id est, ciuitas equitum qui huc ab Herode rege in coloniam missi sunt. Pella ab Alexandro dicta, prius Buthis. Amatha. Gafara Palaestina Iosepho, neutri generis. Hanc Plin. Galasa uocat unam decapoleos. Galada Arabiæ pars item Iosepho. Ioppe in ora curuæ Syriæ in monte sita, cum portu quo adplicatur cum itur ad Dominicum sepulcrum, nunc Zappa à barbaris appellatur. Hic Strabo dicit Andromadem monstro marino fuisse expostam, & à Perseo liberatam. Steph. dicit appellari ab Aeoli filia Cephei uxore, quæ urbem edificauit. Gaba urbs Galilææ. Iosephus in v. antiquitatis, item in v. Gabanopolim prope ponit. Gabam inter Tetrarchias Plinius describit, cuius etiam Pausanias meminit. Abila prope Iordanis fontes, Abilla uerò in Phœnicia est, unde Digenes fuit sophista nobilis Aphileus non Abileus, ut quidam

putant. Arca urbs antiquum retinens adhuc nomen inter barbaros. eius meminit Iosephus v. antiquit. Ituream & Traconitidem regiones, Plinius inter Syriæ Tetrarchias commemorat. Sunt & Arabes Traconite appellati. Paneas in parte Phœnicæ, cui sylua adiacet eiusdem nominis, iuxtaq; Cæsarea Paneæ dicta. Huic urbi ter muatum nomen, prisco namque seculo Leser dicebatur: Deinde Dan, postquam à filijs Dan recepta fuit. Postremo à Philippo Tetrarcha senioris Herodis filio, in honorem Tyberij Cæsarea Philippi appellata est: nunc uulgò à Barbaris Belina uocatur. Hic olim terminus promissionis ex parte septentrionis, ut sacri testantur libri, à Dan usque Bersabee. est enim Bersabee, quam Ptolemeus Bersanam uocat, prope Ascalonem x. mil. pass. in finibus Iudææ & Aegypti, terminus telluris sanctæ ex parte australi. Hæc cessit in partem tribui Simeon, interpretantur eam Iudæi foederis puteum, quem Abraamus fodit in signum foederis icti cum Habimelech, uocatur hodie Gibelina barbaris. Hæc igitur tellus mill. pass. c. lxx. protenditur. Neq; David & Salomon præter illos quos post uictoriam in amicitiam receperunt, plus possedisse, & sacri libri, & diuus testatur Augustinus. Cæsarea Palaestinae, prius turris Stratonis, ab Herode Ascalonita in honorem Augusti nomine mutata dicta est, ut Iosephus & Hieron. postremo Flauia colonia à Vespasiano deducta, ut Plinius autor est. Hæc statim post Hierosolymas à nostris recepta fuit: hic Paulus apostolus in custodia tenebatur, quem ad Cæsarem prouocasset, ac Roman mittendus esset: quanquam in ora sua portu commodo caret, hortorum alioquin & aquarum amœnitate, præterea piscium omnium copia repleta. Idumæi in littore Palaestinae uersus Aegyptum & Arabiam siti sunt, gens ex Nabathæis uicinis Arabiæ populis projecta, quæ ut ait Strabo, in ijs locis constitit inter Iudæos, eorumq; legibus communitant. Inter hos oppida sunt Philistinorum ab Hebræis appellatorum, qui idem cum Palaestinis mutatis literis sunt. Idumæorum urbs Ascalon in ora, hanc magna Straboni. De hac Xanthus in historia Lydorum in hac sententiam scribit, Tantulum & Ascalum Hymen ei filios fuisse, ex his Ascalum à rege Lydorum Aciamo, ducem exercitus in Syriam missum, ibi res gessisse, uirginemq; adamasse, ac urbem de suo nomine condidisse. Eadem ferè & Nicolaus in historia sua. Apud Ascalonem, teste Diodoro libro iiii. lacus est, ubi templum deæ Syri colunt, quam Derceto uocant, ore uirgineo, reliqua piscem: cuius filia Semiramis à columbis educata fertur, quam ob rem sacram hanc illis esse aiem. Quod Tibullus poeta illo carmine demonstrat. Alba Palaestina sancta columba Syro. Hæc urbs una è quinque Philistinis, quæ captæ à David in littore fuere, & ultima ferè à rege Hierosolymitano in prima expeditione recepta, cum esset una omnium munitissima, & loci natura, & operibus, tandem & ipsa deditioem fecit. Hinc genus cæpe Ascalonicum appellatum. Fuere & doctissimi uiri, inter quos Antiochus, Sofus, Cygnus, Dorotheus historicus, Artemidorus, qui Bithynica scripsit. Azotus inter Ascalonem & Ioppem, quam, ut ait Steph. condidit quidam è mari rubro profugus ex nomine uxoris suæ Azes Azotum, & capellam interpretantur: producitur media. Hæc est & una è quinque Philistinorum quondam clarissima, nunc paruus uicinus est & Azotus Achaia. Gaza item una è quinque Philistinorum, quam rex iiii. Balduinus dirutam mœnibus restituit, ac templarijs restituendam tradidit. Distat autem parum à mari, ab Hierosolymis prope Bersanam. Stephan. eam Azam à Syris uocari dicit, ab Azono Herculis filio. dicunt nonnulli à Ioue conditam, & Gazam quam Persæ thesarum dicunt, in ea constituisse, uocata ab eodem Io, quod in eo loco in uaccam sit mutata: insuper & Minoia, quod à Minoe sit quandoq; possessa.

Anthedon Hinc Cretæi Iouis templum apud eos. Gazi quoque Indorum sunt populi. Anthedon una ex quinque Philistinis in colle sita, nunc Geth appellatur, semidivita: ex eius lapidibus Fulco III. rex Hierosolymitanus arcem excitavit in eodem loco, quam Hibelim uocant, tradiditq; cuidam ex suis nobili Balliono, cuius successores hodie de Hibelim uocantur, ut haberent nostri quo Ascalonem e regione oppugnarent. Antipatris Antipatris urbs ab Herode in honorem patris Antipatri edificata, à nostris in prima expeditione post Hierosolymas capta. Raphace inter Palæstinos Plinio, quæ ab Hebræis Rama. Iudæa uersus mediterraneam continetur in regione Palæstinae. Continet autem Galilæam, Samariam, ac regionem trans Iordanem. Ex parte Boreali Galilæa est, quam Iosephus in inferiorem et superiorem diuidit. Iudææ latitudo ex Iordane fluuio usque ad Ioppen est. Longitudo uero à monte Libano usque ad lacum Tyberiadis. In medio ferè spatio Hierosolyma est. Diuiditur autem in Toparchias decem Plinio. In Hiericum, Hemaum, Lyddam, Ioppicam, Acrabathenam, Gophniticam, Thamniticam, Bethleem, Tephnem, et Orimen. Iosephus autem x. i. nominat, uidelicet ipsum caput Hierosolymam, Tephnam, Acrauatem, Thamnam, Lyddam, Hemaum, Pellam, Idumeam, Engadam, Herodium, Hiericum. Post quas Iannam et Ioppen dicit finitimis præesse. Præter eas Ganalticam et Bathancam. Iotapata ciuitas Galilææ, quam Vespasianus magna obsidione expugnauit deleuitq;. Cui præerat Iosephus historicus inter captiuos ductus. Bethleem Plinio commemoratur et Iosepho, clarum ob incunabula seruatoris nostri, quamobrem à Balduino I. rege ex autoritate Paschal's Pont. præfule ornata est, quum antea in ea cœnobium tantum canonicorum regularium uigeret. Supra uero ingressu Galilææ occidentem uersus, oppidulum Nazareh Hebræis uocatum, ab antiquis non mihi exploratum. hinc breuis ad urbem Hierosolymam uia. In medio sanè itinere fons est, ubi reges exercitus recensere consueuerunt, propter aquæ et pabuli copiam. Hæc ob Domini nostri originem, metropolitico præfule decorata est. Hebron paruus prope Hierosolymam uicus, olim Arbe dicebatur, in qua Adami et Noei, trium quoque patriarcharum, ac Saræ et Rebecæ sepulcra in spelunca duplici esse adfirmant. Ob uenerandam igitur sacræ uetustatis memoriam, et ipsa præfule à nostris ornata est, quum prioratus antea canonicorum regularium tantum fuisset. Hanc Iosephus Cheloris monumentum uocat, antiquioremq; esse dicit uel Aegyptia Memphi, Abraamiq; hic sedem primam fuisse, postquam e Mesopotamia discesserit. Præterea hic prope ad stad. sex, arborem terebinthum esse, quam memorant ab initio creati mundi adhuc extare. Hiericus oppidum et campus, ut Strabo scribit, modo theatri montibus circumdatus stad. c. totus irriguus, colonisq; frequens, ubi palmetum, et Balsami uiridarium, quod hic solum nascitur Straboni Plinioq;. Sodoma metropolis x. i. i. urbium igni et terræmotu absumptarum Straboni, quod locus is bitumine et sulphure subterraneo cauernis abundet. Polyhistor uero de his sic refert. Longe ab Hierosolyma recessus tristissimus panditur: quem de caelo tactum testatur humus nigra, et in cinerem soluta. Duo ibi oppida, Sodoma et Gomorra, apud quæ pomum quod gignitur, habeat licet speciem maturitatis, mandi non potest. Iosephus ob eorum impietatem perisse dicit. At sacri libri hæc loca ob incolarum libidinem in mares, ultore Deo extemplo flagrasse testantur. Esseni tenent interiora Iudææ, quæ ad occidentem spectant. Hi prædii memorabili disciplina, à moribus gentium reliquarum procul absint. Omnis primum ueneris expertes, quippe qui remoti à sceminis degunt, pecuniam spernunt, palmis uictitant. Ex æquo indies conuenarum turba

renascitur, tam fecunda illis aliorum uitæ poenitentia est, nemo admittitur uel leuis culpæ sibi conscius. In hanc Polyhistor Pliniusq; sententiam. Iosephus eadem ferè refert, eosq; inter tria philosophorum Iudæorum genera probatiores esse dicit: animam immortalem putant migrare in regionem quandam beatorum, haud aliter quam poëtæ dixerunt de insulis fortunatorum. Pharisei uero animam item sempiternam dicunt, sed malorum cruciari, bonorum uero in alia migrare corpora. Deo ac fato omnia referunt, magna ex parte res humanas diuinitus iuari, ac regi, non nihil etiam fato agitari, quod ἐμαρτυροῦν uocant. Sadducei sanè his omnibus detestabiliores, neque præmium, neque iustitiam ponunt. quamquam fatum tollentes, Deo proprièq; uoluntati cuiusque referunt omnia, minime inter se humani, minime officiosi. hæc ille. Emaus quem aquas calidas Iosephus interpretatur, inter Toparchias à Plinio refertur, clara Christi peregrini cum discipulis congressu. Samaritensis regio inter Iudæam et Galilæam, à uico Cinca in Acrabathenam definit Toparchiam, situ et loci natura, aquarum pecorisq; copijs nihil à Iudæa discrepans, lege tantum diuersa. Oppida eius Neapolim ponit, antea Manorthan uocatam. Sebasten in monte altiore. Iosephus itemq; Strabo dicunt Herodem Ascalonitam Samariam urbem cognominasse Sebasten in honorem Augusti. Hæc præfule caret, subiecta abbati templi dominici: apud hanc Ioannis baptista et Helisei, item Abdæ prophetarum sepulcra hodie uisuntur. Hic Sichar urbs fuit, ubi puteus Iacob, apud quem gesta seruatoris cum muliere Samaritana legimus. Montes Iudææ, Libanus, Antilibanus, Carmelus Iordanis autem ex Antilibano per fines Iudææ in austrum fluit, tris efficiens lacus: primus ad Carmeli radices, Genasara Plinio ac Iosepho appellatus, in sacris autem libris Genesareth, ab oppido eiusdem nominis, quod Titum dicit expugnasse: fructuum omnium feracitate, et aëris salubritate felicissimum. Irrigat:um præterea fonte uberrimo, quem Capernaum indigenæ uocant, uenamq; Nili à quibusdam putatum. Lacus ipse longitudine pass. m. xvi. latitudine vi. aqua palustri ac dulci, piscibusq; omnis generis repleta, amoenis circumseptus oppidis ab oriente Iulide et Hippo, ab occidente Tyberide aquis calidis salubri. Vltimus lacus Asphaltites uocatur, qui nihil præter bitumen gignit, unde nomen trahit, noxius alioquin animalibus, longitudine pass. millium centum, latitudine ubi maxima xxv. Habet à meridie Macheruntem, Iudææ post Hierosolymas arcem, et fontem Callirhoen medicæ salubritatis, ut autor Plinius. Non prætereunda et nostri Hieronymi descriptio. Iordanis, inquit, ad radices oritur Libani, et habet duos fontes, unum nomine Ior, alterum Dan, qui simul iuncti, Iordanis nomen efficiunt. Hierosolymam postremo loco distuli dicendam, unde initium nostræ salutis effluxit: tot annos ignauia Christianorum uidua facta domina gentium. Hunc siquidem locum Hiebusos ab initio, et Melchisedech summum Dei sacerdotem incoluisse, ex autoritate non solum Genesios, sed Iosephi, Egesippi, Nicolai quoque enarratoris habemus. Huic et Abrahamus ex ostium uictoria occurrens, decimas dicitur ex spolijs obtulisse. Hic et filium suum immolare Deo iussus. Hic Iacob scalam in caelum tendentem, angelos descendentes uidit. Deinde per famem Iacob cum filijs in Aegyptum secedente, ac eius successoribus postea reuertentibus, pulsus indigenis, primo per iudices, deinde per reges, demum per sacerdotes, postremo amissa libertate per annuales pontifices Rempublicam administrabant. Quæ quoniam in Anthropologia post hæc ex ordine recensere est animus, tamen hic à Maocabæorum temporibus,

Pharisei
Sadducei
Emaus
Samarita
Sebaste
Sichar
Libanus
Antilibanus
Carmelus
Iordanis
Genasara
Capernaum
Iulias
Hippus
Tyberias
Asphaltites
Hierosolyma

ex Iosepho de bello, repetam, deinde ad nouissima procedam. Quum Ptolemæus sextus de tota Syria cum Antiocho illustri decertaret, inter Iudæorum primates seditio agitur, ac Onias unus e pontificibus Tobia filios ex urbe expulsi, Qui ad Antiochum confugerunt, auxilioq; fuerunt, ut ille Hierosolyma cum exercitu potiretur. Onias interim ad Ptolemæum confugit, qui in urbe Heliopolitana, alteram Hierosolymam cum templo dicitur condidisse. Quumq; Antiochus omni crudelitatis et libidinis exemplo uteretur, templum spoliando, ac Iudæos contra leges patrias cogendo, pro quibus et illi septem fratres unâ cum matre, et deinde Eleazarus nonagenarius porcinam edere iussi supplicium pertulere, ignesq; e caelo ac portenta futurorum malorum præfugia uisa fuerunt: Matathias unus e genere sacerdotum, e uico Madein, animo uir ingenti cum filijs quinque, Iuda, Eleazaro, Ioanne, Ionatha et Simone non passus talia, manu domestica coacta, in proximos urbi montes se recepit. indeq; Bacchidem primo Antiochi ducem finibus eiecit. Pro quibus meritis, princeps à Iudæis constituitur. Cui mox defuncto, filius eius Iudas natu maior successit. Hic statim inito cum Romanis federe, clarissimis contra Antiochum est usus uictorijs. Sed deinde cum eiusdem defuncti filijs congressus, in pugna interficitur, simileq; fatum Ioanne et Ionata consecutus, res ad Simonem ultimum redacta. Is demum uictoria potitus, ab Antiocho ac Macedonibus post annos CLXX. omnem Iudæam penitus liberauit. Ob quæ merita Pontifex declaratur. Mortitur tandem insidijs Ptolemæi generi sui, qui eum ad coenam inuitatum, unâ cum duobus filijs capi iussit. Ioannes tertius filius, cui Hircano cognomen fuit, quum insidias subterfugisset, populi fauore Pontificatus paterno successit. Non ausus Ptolemæum contra contendere, ob matrem fratresq; captos, quos ille ex alta specula ostentabat hosti, conuerteratosq; deinde necauit. Hircanus ad reliquias Antiochi belli conuersus, feliciter rem gessit, moriturq; anno Pontificatus xxxiii. cui uni omnium contigit, ut princeps pontifex, et propheta sanctissimus esset. Post cum Aristobolus filius e principe sese regem fecit, post annos CCCCLXXV. quam redissent e seruitute Babylonis, fratremq; Antigonom regni confortem fecit, dein falso insimulatum interfici iussit. Aristobolo frater alter Alexander successit, annos xxxiii. Huic deinde Alexandra uxor animo matrona uirili cum duobus parujs filijs Hircano et Aristobolo, quorum tutelam agebat. Ex his Hircanus maior natu rem postea gessit, uir mitis et imbellis, qui ab Aristobolo, magna adolescente audacia, pulsus unâ cum Antipatro Idumæo, uero domi potentissimo, simul et amicissimo ad regem Arabiæ Aretam in oppidum Petra, deinde ad Pompei, qui tunc in Syria res gerebat, confugit. Pompeius cum exercitu, capta Hierosolyma, et Hircano restituito, Aristobolum Roman misit, cum filijs, e quibus Alexander elapsus, negotium Hircano fecit. Post aliquot deinde annos et ipse Aristobolus aufugiens, bellum Hircano intulit, captusq; à Gabinio Syria præfecto, Roman iterum cum Antigono filio in custodiam mittitur, mox à Cesare uicto Pompeio liberatus, nec multo post ueneno sublatus est. Antipater interim Cesaris amicus, res gestas pro eo commemorando, et uulnera ostentando, obtinuit ut regnante adhuc Hircano, totius Iudææ procurator efficeretur. Is filiam habebat Salomen, mares uero quatuor, Phasclum, Herodem, Iosephum, et Pheroram, quibus diuersas distribuit regiones. Ex his Herodes post mortem patris cum uirtute præstaret, à M. Antonio, pro quo multa obiit, rex Iudææ creatur, sed uicto apud Actiacum Antonio, ad Augustum qui Rhodi tunc erat, supplex ueniam oratum uenit, dicitans sese amici de se be-

nemeriti partibus studuisse, nunc eo defuncto, itidem se erga eum facturum. Quare ob fidem non solum ueniam, sed gratiam meruit. Is tris Hierosolymis turres extruxit, primam Hippicon ab amico, secundam Phasclon à fratre, tertiam Mariammen ab uxore cognominauit. Templum restituit, atque auxit. Ioppæ portum fecit. Anthedonem edificijs ab se ornatum Agrippiam appellauit, Antipatridem et Cyprum in parentum honorem, castellum supra Hiericum, Herodiumq; uersus Arabiam oppida edificauit. Hircanum redeuntem e Parthis interfecit. Liberos septem suscepit, Alexandrum, Aristobolum, Antipatrum, Archelaum, Philippum, Herodem cognomento Antipam et Lysaniam. Ex his tris primos, ut sibi suspectos, necauit. Cui deinde sceleri adiecit innocentium cadem. Ad extremum crudelitatis dedit penas, multis excruciatu, doloribus, sibi manum adferendo, relictis Archelao regni successore, ceterisq; cum singulis tetrarchijs. Inter hæc Alexander quidam Iudæus apud quendam libertinum Sidone educatus, Alexandrum Herodis filium à patre interfectum ore referebat, Romanq; propterea profectus, quum multos decepsisset, ac ad auxilium regni paterni adipiscendi prouocasset, ab Augusto cognitus ac repulsus est. Archelaus igitur rex, quum crudeliter imperaret, legatione à Iudæis ob eam causam Romam missa, ab Augusto in exilium Viennam pellitur, eius regno in prouinciæ formam redacto. Herodem deinde Tetrarcham Agrippa eius ex fratre Aristobolo et Berenice nepos, Romæ apud Tyberium accusans, non solum non auditur, sed in carcerem conijcitur. Verum mox Tyberio defuncto, à Caio, cuius amicitia causa captus fuerat, statim rex factus, addita ei fratris Philippi defuncti Tetrarchia. Herodes uero Herodiadis uxoris hortatu, Romam et ipse regnum impetraturus uenit: sed Caij principis minis et iurgijs territus, in Hispaniam fugit, Tetrarchia eius Agrippæ concessa. Post hæc Agrippa Claudij etiam principis, cui Romæ adiumento ad imperium fuit fauore speq; erectus, limites regni prorogauit: muros Hierosolymæ ampliari cœperat, si per mortem licuisset. Regnauit annos sex, Reliquit filias tris, e Cypro uxore susceptas, Berenice, Mariammen, et Drusillam, filium quoque Agrippam. Postremo Claudius Iudæam in prouinciæ formam redactam, tantum procuratoribus commisit. Hi ex successione, Felix, Albinus, Festus, Florus. sed ante hos Pontius Pilatus à Tyberio Cesare missus, ex tempore quo post pulsum regno Archelaum prouincia fieri cœperat. Interim defuncto Herode, qui apud Chalcidem regnabat, Agrippa iuuenis, Agrippæ regis filius, in auunculi sui regnum à Claudio sufficitur. Cui deinde Nero princeps quatuor urbes reddidit, in ea primum regione Abilam et Iulidam, in Galilæa Taricheam et Tyberiadem, reliqua Felici procuranda tradidit. Ex quo Agrippa in amicitia Romanorum permansit, ac procuratoribus, tum Vespasiano postremo ad componendos rebelles uenienti, adiumento præstoq; fuit, Iudæos prehensando obeūdo, præsertim in obsidione Gamalæ, ut à pertinacia ceptisq; desisterent, usque adeo, ut à muris lapidibus peteretur. Et hoc quidem de re gibus. Flori autem procuratoris tempore, Eleazarus princeps latronum, qui Iudæam cum uiginti milibus prædabatur, sublatus est. Sed aliud mox latronum genus crudelius, Hierosolymis in turba atque in pace uersabatur, Sicarij appellati, qui clam ignoti homines confertim permixtos interficiebant, inter quos Ionathan Pontificem. Tempore uero belli, Zelotæ noua secta in eadem urbe orta, qui specie zeli, charitatisque seruando legis, tyrannidem occupauerant, pontificatus principatusque passim sibi unidicabant. Igitur quum Iudæi tanto malo

Antipatris
Cyprus
Herodium
Archelaus
Alexander
Agrippa
Berenice
Mariamme
Drusilla
Pontius Pila-
tus
Agrippa iuue-
nis
Felix
Florus
Eleazarus
prædo
Sicarij
Zelotæ

Ananus resistere cuperent, e rure quendam Ananum adersunt, Pontificemq; faciunt, eo quod sapientia prestare uideretur. Hic demum oratione, et opera id gesit, ut Zelotas, qui omnibus erant iam odio expelleret. Et haec quidem ex Iosepho. Defectionis causam Tranquillus in Tito adfert. Percrebuerat, inquit, oriente toto uetus et constans opinio, ut eo tempore Iudaea profecti, rerum potirentur. Id de Imperatore Romano, quantum postea euentu patuit, praedictum Iudaei ad se trahentes rebellauerunt. Quae uerba paucis considerata sane indicant, et de Christo, et de fama, quae simul cum stella Magos potuit excitare. Ad hunc tumultum Vespasianus a Nerone missus, infra duas aetates omnia cepit, praeter Hierosolymam, ad cuius obsidionem relictus Titus, die sabbati, repletis fossis, fameq; oppressis, partim cepit, partim interfecit: qui teste Iosepho, ad uicies Centena milia, et DCC. milia fuerant, quum ad diem azymorum eo ex omni Iudaea conuenissent, quando solis epulari non licebat, sed plures uicini simul ad hostias caesas conueniebant. Fuit deinde Hierosolyma sub Rom. Imperio, usque ad Heraclium principem, tunc Cosroes rex Persarum capta urbe, praedam cum cruce secum in Persidem abduxit, quam postea idem princeps superato Cosroes recuperauit. Cum deinde Mahumeth duce Saraceni caput extulisset: Homar eius successor Hierosolymam occupauit. His in uniuersum breuiter percursis, de ipsius receptione restat scribendum, si prius de ipsius nominibus ac situ pauca subiecero. Igitur prius Hiebus uocata, quod Hiebusi eam incolerent: deinde Saem, postea Solyma a Solymis, ut quidam putant, Lyciae populis huc commigrantibus. Hierosolyma deinde et Hierusalem, ex sacri nominis additione uocata: sed et Buzza et Bethel, postremo Helia ab Helio Adriano, qui partem eius edificauit, ut inferius dicemus: Ipsa uero urbs triplici circumdata muro, circuiitu stad. XLIII, cum tribus turribus, quas Herodes edificauit, uti Iosephus scribit. Hierosolyma sicuti ego accepi, ex antiquo uolumine docti plane uiri, qui rebus gestis interfuit, hoc modo recepta est. Petrus Eremita uir Gallicus, singulari abstinentia praeditus, diuinitatis instinctu, Vrbanum II. Pont. impulit, ut de recuperandis Hierosolymis concilium Lugduni celebraret, anno M. LXXXV. Negotium hi principes suscepere, dux Normandorum, comites Tolose, S. Aegidij, Flandriae, Blesiae, Carnotensiu. Praeterea Hugo magnus regis Gallorum frater. Gothifredus Biliou dux Lotaringiae cum Balduino fratre, e regno quoque Siciliae Boemundus cum Tancredo cognato. Summa belli Gothifredo credita. Primus uero Eremita coacta omnis generis multitudine, per fines Germaniae ac Pannoniae iter fecit, ubi a Pannonijs multa passus incommoda, transitum eum prohibere uolentibus, tandem e suis decem milibus desideratis ex pugna. Constantinopolim peruenit, quod caeteri etiam diuersis uijs conueniant. Ibiq; Alexio Imperatore iuuante, Hellepontum una omnes transmittentes, Niceam adplicuere, quam ante omnia Solymano Turca eiecto, per uim cepere. Inde terrestri longoq; itinere, ad Antiochiam prima statua constituere, quam nono ferme mense VII. Non. Iunias in potestatem redegere, constitutoq; in eo loco patriarcha, eam Boemundo regendam tradidere. Hierosolymam hinc uersus exercitu traducto, operibus primo expugnare contendunt, muros demum corona aggressi, anno M. XCIX. per uim receperunt, eiq; regem Gothifredum praefecere. Vbi autem nostri tantu, uti compotes existerent, Deo gratias agere, oppidis praefules constituere, alij alia loca capere, pars etiam ex eis domum, redire. Itaque omnem breui tempore regionem, a Pelusio ad Laodiceam usque Syriae littora, omnia

deinde mediterranea usque Edessam et Carras in Mesopotamia sibi subiugarunt. Quapropter in omni Syria et capta regione, quatuor constituere principatus: Hierosolymitanum, Antiochenum, Edessanum, Tripolitanum. Deinde Berytus, Sidon, Caipha seu Porphyria iuxta montem Carmelum, Caesarea, Arsur, Hibelin, singulos dominos recepere. Princeps quoque Galilae totius et Tyberiadis, comes Montifregalis et totius terrae trans Iordanem, Comes item Ioppes, et Ascalonis alijsq; alijs in locis constituti: atque hi ferme omnes regi Hierosolymitano subiecti tributum pendebant. Ipsi uero reges huiusmodi habuere successiones. Primus Gothifredus Lotaringie dux, qui fuit ea modestia, ut auream coronam induere recusauerit, ubi Dominus IESVS spineam tulisset. Cui post annum morbo extincto, frater Balduinus successit, qui cum Saracenis urbem recuperare conantibus, praelio temere congregiens, magnam sibi suisq; inflixit plagam, captis in eo Boemundo duce, et Blesensi ac Burgundiae comitibus: ipse se Hierosolymam ex fuga recepit, breui tamen post tempore ignominiam Ptolemaidis expugnatione pensauit. Tancredus Boemundo necessario suo precio redempto Antiochie imperium, quod pro eo in irim administrauerat, incolume restituit. Huic alter successit Balduinus, qui in praelio una cum nonnullis alijs principibus capitur a Parthorum regis exercitu, qui suppetias Turcis attulerat, cum quibus bellum gerebat. Redemptus paulo post Antiochiam cum eius principis proles iam interisset, Hierosolymitano addidit imperio. Decepsu morbo post annos XLIII. unica filia superstiti. Fulco Andegauensis comes Balduinus II

Gothifredus
Balduinus
Tancredus
Fulco Andegauensis comes
Balduinus II
Almericus
Norandus Turca
Balduinus Leprosus
Isabella Sibylla
Balduinus p. pillus Guido Lusignanus
Hierosolyma iterum amissa

dirum omnibus spectaculum praebuit: inde Tyrum, alij Alexandria, alij quoq; alia loca petiere. Ille confestim tintinnabula e turribus sustulit, templa profanauit, atque incendit, praeter unum Salomonis. Haec Hierosolymae postrema ruina nunquam postea restituta, licet diuersi principes Christiani summo conatu terra mariq; saepe fuerunt periclitati, inter quos Ricardus Angliae, et Philippus ac diuus Ludo. Galliae reges, ut alibi narraui. Sed ad Guidonem regem redeamus, qui amissi semel regni titulum, cum Ricardus rege tradita Cypro, quam per uim ille occupauerat, commutauit. Eo demum Sibyllaq; uxore extinctis ad Isabellam alteram sororem res haereditaria Hierosolymae peruenit. Haec quater nupsit, Horfido primum Gallico, Conrado Montisferrateni, Henrico Campaniae comiti, et Americo Guidonis Cypri regis fratri: qui quum inuitis uideretur regno, Tyri amotus, ac Ioannes de Bregna Gallicus quidam uir strenuus ad regnum adersitur, Iole Isabella et Conradi Montisferratenis filia una cum titulo Hierosolymitano in matrimonium sumpta, qui quum sibi plura quam par erat adrogaret, a cardinale Columnensi grauius obiurgatus, relictis rebus in Galliam reuertit, alia sumpta uxore: filiamq; quam ex Iole susceperat, Frederico III. Imp. una cum eodem titulo pro dote locauit, qui Neapolitanus postea regibus per manus est traditus.

Isabella
Ioannes rex Iole
De statu sacerdotum Hierosolymis
Patriarcha
Sina
Caluarius
Sion
Mons Oliueti
Bethania
Tabor mons
Quarentena Templum

HACTENUS de Hierosolymae principum statu. Nunc de sacris religioneq; uideamus. Primus in ea praesul Iacobus frater domini gladio interfectus. Imperante autem Iustiano, in Synodo Constantinopolitana Patriarchatu decorata, quarto post Ro. ecclesiam loco fuit. Quatuor subditos habuit Metropolitanos: quorum primus Tyrensis, totidem habuit suffraganeos: Acconensem, Sidonensem, Berythensem, Zeneadensem. Secundus Metropolitanus Caesariensis, Sebastiensem tantum, cui Porphyria seu Caypha oppidum subest. Tertius Metropolitanus Nazarenus, Tyberiensem tantum. Quartus Patracensis unum tantum, in monte Sina templo diuae Catharinae et monachis eius coenobij praesidentem. Habet item Patriarcha praeter hos etiam Bethlehe-miticum, Hebronensem, et Lydensem ilico subiectos praesules: sed et abbates et priores baculo ac mitra decoratos. Caluarium montem, et Golphatha, et dominicum sepulcrum extra moenia sita loca, Helius Adrianus princeps muro circumdedit, Heliamq; appellauit, templo ibidem Antinoo concubino dedicato, ut testatur Hierony. In Caluario coenobium erat, ad cuius priorem ac religiosos electio patriarchae pertinebat. Sion item mons ciuitas Dauid appellata, quod eiectis Hiebusiis eam Dauid muro circumdederit. In quo coenobium cum abbate ordinis S. Augustini est. In Oliueti monte abbas item eiusdem ordinis, et ad eius radices atratae uirgines S. Benedicti. Ultra est castellum Bethania, Marthae ac Magdalene memoria conspicuum. Est et altera trans Iordanem Bethania, ubi quondam Ioannes baptizabat. In ualle Iosaphat probatica est piscina, et item aliae uirgines atratae. Tabor mons, ubi dominica transfiguratio in regione Galilae, haud longe a Nazareth, abluitur a torrente Cyson. Vicini et montes Gelboe ubi coenobia Cisterciensium et Praemonstratensium. Carmelus mons locus Heliae prophetae solitudinis, ubi coenobium ordinis caput. Est et locus prope desertus, Quarentena cognominatus dominici ieiunij memoria clarus. Restat templum ipsum a Nicolao diuigentissime descriptum. Huc a Iudaeis aurum ex orbe toto quotannis mittebatur, ut Cic. pro Flacco testatur. Hoc attingere seu spoliare modestia Pompei uictoris non est passa, quod postea Crassus contra Parthos proficiscens diripuit. Hic statuam Caij principis Pontius Pilatus collocare conatus, ut est autor Iosephus, tumultum excitauit ingentem, nec procul a rebellione

res absuit. Idem Caius quod illuc iter habens, templum adire neglexerit, ab Augusto grauius obiurgatus est. Apud hoc templum coenobium erat, cui abbas praerat ordinis S. Augustini. Apud hoc et Teplarij caepere, de quoru, deq; S. Ioannis ac Mariae Theutonicoorum religionibus quae Hierosolymis caepere, alijs in locis mihi narratur.

De religione templarioru

DE SECTIS SYRIAE.

ANTE QUAM e Syria discedam, nonnullas eius sectas comemorabo, in primisq; Iudaeorum. Bisariam olim diuisi, uti supra memorauimus. Deinde duplici contra nos pernicata inuitentes, primum legem scriptam perperam interpretando, deinde quae non scripta superstitiose addendo. Talmutum hunc uocant, in cuius initio Moses Aegyptius his uerbis a fido Hebraeo couersis sic proemiat. Quamquam haec lex metalis scripta non fuerit, Moses tamen ca docuit totam in collegio LXX. seniu, Eleazar et Phineas, et Iosue, hi tres a Mose acceperunt. Iosue uero alios docuit senes, a quibus postea Hely, a quo Samuel, a quo Dauid acceperunt. Et sic ordine plurimos narrat per manus, donec Rabbi eorum ac doctores eam in codicem reducere. Nituntur item Cabala, quae legis scriptae interpretatio quaedam interlinearis seu glossata, a doctoribus eorum notata et intellecta, quae legem omnino praeuertit, et arma contra ueritatem acuit. Syri eodem quo et Graeci ducuntur errore. Spiritum sanctum dicunt tantum a patre procedere. In eorum templis una tantum ara, in qua semel in die sacrificant hora sexta, pane fermentato, quem a sacerdotibus manibus sublatum, plebs uultu demisso adorat, dictitans se illius aspectu indignum. Sacerdotibus licet uxoribus uti iam ductis, ducere non licet, subdiaconatum sacrum ordinem non habent. Confirmationem uel cuius addere dicunt licere. Purgatorium autem medium locum non admittunt, Sabbato carnibus uescuntur. IACOBITAE a Iacobo quodam Alexandri Patriarchae discipulo initium habuere. Hi quondam a Patriarcha Constantinopolitano sacris Graecorum interditi, maiorem Asiae partem et Syriam, et Iudaeam, et Aethiopiam superstitione refererunt. Nam cum omnes in his locis partim a Mattheo, partim a Thoma Christiani fuerint facti, paulatim conuersatione infidelium descuerunt. Hi in primis Hebraeoru more recutiti sunt. Deinde occulta quaedam admittunt, et teste tantum Deo, nullum putant delictum. Baptismum nota ignis excipiunt, nitentes illi dominicae sententiae, ille uos baptizabit in spiritu sancto et igni. Praeterea Eutyphiana heresi infecti, unam tantum in Christo naturam diuinam post resurrectionem fuisse adfirmant. Quare crucem uno tantum digito figurant. Lingua utuntur diuersarum nationum, ubi eos agere contingit, Chaldaea potissimum et Arabica. Sacerdotes uero eoru alium quendam a uulgo distinctu habent sermonem: sacrificant uino tantum delibato super ara, reliqui sacerdotes humi interim confidunt, plebs sacrificante exoscilatur. MARONITAE a Marone autore, qui Marcarij Antiocheni praesulis secutus error, una tantu in Christo uoluntate ponebat. Monothelitae sunt appellati, de quibus alibi diximus. Habitant ex magna parte circa Libani iuga, haud longe ab urbe Babilide, maximi in bello sagittarij sunt. Sub Innocentio III. uenit eoru Patriarcha ad coeciliu Lateranense, et ex illo Latinoru postea cerimonijs sunt usi, cu caeteri orientales potissimes, nec mitra, nec annulo, nec in teplo tintinnabulis utatur: sed tantu baculi pulsu turba excitetur. Literis utuntur Chaldaeis, uulgo autem lingua Saracenicis. Afsini in prouincia Phoenicis circa fines ciuitatis Anteradenfis, quae hodie uulgo Tortosa appellatur. Hi quaedam castella possident loci

Talmut

Cabala

Iacobite

Maronite

Afsini

loci natura munitissima. Intus amœnas habent sedes. Regem deliquit senem industria exercitatum, qui pueros in secessu quodam nutrit, docetq; diuersas linguas: deinde adultos tanquam emissarios mittit, qui diuersis hominũ commercijs per eas regiones congregantes, clam ignoti cultro abdito sese turbæ miscent, ac regis inimicos, aut proprios interficiunt, suæ etiam alios amicorum aut pecuniæ causa, eoque modo felicitatem se consecuturos sperant. Hæc secta ab initio è Perside in Syriam uenit, scripturamq; habent ex Chaldæo & Hebræo permixtam. Nam Edeffeorum sectæ adherent, qui putant post mortem nec gaudij, nec pœnæ locum esse. Beduini ex Arabum ac Saracenorum secta alijs additi opinionibus sunt, quapropter heretici sunt ab eis appellati. In nullo respectu inermesq; unâ cum Saracenis in bellum ruunt, dicentes mortem uitari non posse, fatisq; omnia referunt. Hircinis amictuntur pellibus, Solem orientem adorant. Gorgianos uerò inter Iberos postea dicimus. Armeniorum item sectam in Armenia commemorauit. Mesopotamia quoque inter Syriæ partes à Plin. refertur ex argumento nominis, quòd inter Euphratem ab Austro & Tigrim ab oriente claudatur, è septentrione autem Tauro, quo ab Armenijs dirimitur. In hac igitur tres potissimæ urbes, Edeffa Carræ, Nisibis. Edeffa à πὸ τῆς ἐδάφ Steph. quòd inter impetus aquarum sita sit. Hanc Hebræi Harac uocant, ubi Abagarus olim dicitur regnasse, qui datus ad Iesum literis, responsum meruit accipere. Ad hanc quoque Tobiam misisse filium ad Gabellum sacræ testantur literæ. Edeffenus princeps unus olim è quatuor. cū Syria nostri potirentur, habebat Metropolitanos tris sub Patriarcha Antiocheno constitutos, Edeffanum, Geropolitanum, & Coryciensem. Hanc etiam Haraph Turcarum dux, quando Balduinus eam tenebat Eugenij I I. Pont. & Comradi Impe. temporibus cepit, trucidatis omnibus Christianis, nobilibus matronis super aram diuini Ioannis Baptiste constupratis. Carræ antiqua urbs. Lucanus de Crasso. Assyrias latio maculauit sanguine Carras. Hic, ut scribit Spartianus in Caracalla, Luna templum colebatur, quam si quis fœminæ nomine adoraret, subigi & dominari ab uxoribus putabatur. Si quis autem Lunam deum maris nomine coleret, uxoribus imperare, ac dominari credebatur. Hanc, ut scribitur in Pentateucho Abrahamus incoluit, cum primum Hur Chaldæorũ est egressus. Nisibis Stra. Nisibis Steph. qui lapides cumulatõs lingua Syrorum dicit significare, sub Tauro enim sita est. Zerbis flus in Tigrim Plin. fuit. Babylonia Mesopotamiæ cõiuncta inter Euphratis ipsius conuersiones australior est: Syriam tamen Ptolemæo Plinioq; nõ excedit. Hic Babylon gentis caput: Semiramidis ædificium post uiri mortem, cuius muri inter septem orbis miracula commemorantur, bitumine, quod in eo loco prouenit, ex parte magna constructi: latitudine pedum L. altitudine c. c. Quadrigas inter se occurrentes recipiebant. Intus horti pensiles, & aureum Beli templũ. Hic Assyriorum regia. In Babylonia Chaldæorum natio, gens maxima & uetusta sectaq; potius. De qua sic ait Diodorus lib. I I I. Chaldæi mundum sempiternum esse adfirmant, neq; principium habuisse, neq; finem habiturum. Amos quibus uacasse Astrologiæ dicunt, non facile quis crederet, ante uidelicet imperium Alexandri x L I I. mil. Hieron. noster in epist. ad Ro. Chaldæorũ, inquit, uetus traditio est, huius uisibilis formatiq; mundi, fuisse inuisibilem & in formam ac sempiternam materiam nulla productione, quam Græci hylen & Chaos uocauerunt: Moses uerò abyssum, Quinctiam & annorum circiter triginta quatuor mil. supra d. c. ante regnum Macedonum fuisse testantur, quos si quis retro ab Alexandro computet, perueniet ad Adamum primum: quod profecto Moses in omnium scientia eruditus conscripsit, & quod erraris er. at. elisit, dicens, in principio creauit Deus cælum & terram, que

Beduini

Armenii Mesopotamia

Edeffa

Harac

Abagarus

Carræ

Nisibis

Zerbis

Babylonia

Chaldæi

erat inuisibilis & incompressa, quia tenebræ erant super faciem abyssi. Quod si nobis obijciunt Chaldæi, id Mosen non probasse: in promptu responsio est: quia nec ipsi suam positionem firmant, sed ex opinione scribunt. Est autem omni opinione certior fides, quæ & rationi magis consentanea. Neque enim par est aut uerisimile, ut natura inferior par duratione superiori fiat. Hæc itaq; Hieronymi sententia cum Diodoro conuenit, præterquam in annorum numero. Chaldæos Steph. Cephenas prius fuisse scribit, à Cephæo patre Andromades uxoris Persæ, in ea regione regnante. Hellenicus in historia Persica scribit: post mortem Cephæi exisse cum exercitu finibus suis in Persidem, nec amplius deinde Cephæos, sed Chaldæos uocatos à quodam rege Chaldæo. Sophocles in Tympanistis Chaldæos alios prope Colchos ponere uidetur. Κόλχος τὸ ἄχαλδαῖος τὸ ἄστυρ ἔθνος. Ignem in primis adorant, quod Abrahamus qui ex eis erat refugisse dicitur. Mathematicæq; & Astronomiæ addicti. Cuius rei Cicero causam adfert, quòd in montibus uersantur altissimis, ubi Olympo propius facilius sit astrorum observatio. Lingua habent propria, qua etiam Aethiopes utuntur usq; in hodiernum diem: Romæ uisimus Aethiopes religiosos sacras horas obire Chaldæorum catalecto ac literis. Hanc Hieron. cum probe nosset, librum Danielis conuertit, in cuius prologo queritur cū fuerit eleganti Latinorum Græcorumq; lectioni aduersus, anhelantia stridentiaq; uerba uix superare potuisse. Habuere scriptores è suis, Naburianum, Sudunam, Seleucum, Berosum: potentia ac rebus gestis florentem Nabocodrosorum teste Strabone. Hunc ego putauerim Babyloniæ regem in sacris libris commemoratum fuisse, literis quibusdam permutatis, qui captiuos Iudæos duxerit, aut certe ex eo prognatum. Idem autor plures eorum gentes adsignat Orchanos, Borsippenos, itemq; alios. Est autem Borsippa (ut ipse ait) urbs Dianæ & Apollinis sacra, in qua maximum lanificium. Nam in hac regione sicut & apud Phryges sunt opere tenui & eleganti uestes discriminate. Mar. Texta Semirania que uariantur acu. Zeuma urbs apud Euphratem Satraparum regio appellata, quo tributa conferebantur Plinio.

Naburianus Suduna Seleucus Nabocodrosus

Orchani Borsippeni

Zeuma urbs

A S S Y R I I.

SSYRII post Euphratem loca tenent, amne tamen à Babylonijs diuisi. Herodotus eosdem populos cum Syris esse dicit: sed à Græcis Syrios, à Barbaris Assyrios uocari. Iosephus de antiq. ab Assur cognominatos esse, qui & Ninum condidit ciuitatem. Assyriorum sunt Adiabena, Ninus, Ctesiphon, Tercedon, Apollonia, Arbela, Seleucea. Adiabenos, & Satropedas memorat Strabo. Marcellinus libro x I I I. dicit, Adiabena que præcis temporibus Assyria dicta est. ἀπὸ τῆς μὲν διαβαίνουσα, id est, à non permeando, quod ibi Euphrates sit minime uado permeabilis. Hos à Seuero principe superatos fuisse, monstrat adhuc arcus eius triumphalis ad radices capitoli. Niuus iuxta & ultra Tigrim Nini ædificium, & regia, octo annorum spatio denis hominum milibus extructa, cuius modica adhuc exstant uestigia. In sacris libris Niniue appellatur, que Ioue uocibus dicitur obtemperasse. Eadem & Nisibis postea nonnullis, Strabo tamen diuersas facit. Supra Ninum uerò quem Abrahami tempore idem autor tradit fuisse, omnis incerta historia, nec facile Berosi qui fertur libello, uel cuiquam alij præter quam receptorum historicorum autoritati credendum: nec uerisimile tot Græcos Latinosq; eruditissimos uiros, qui hæc præterierunt ignorasse: tantum Nini patrem Belum Plin. adducit syderalis scientiæ inuentorem, templumq; ei Babylone dicatum. Durauit Assyriorum regnum annos

Adiabena

Ninus

Belus Nini pater

Ctesiphon

Seleucia

Tigris Lycus Caprus

Euphrates

C C X L. successione regum x x x v i. Quorũ ultimus Sardanapalus. Hinc per Arbacum ad Medos, demum ad Persas translatum, ut in Trogo late narratur. Secundũ etiam fluium Ctesiphon iuxta & ultra Tigrim, clara urbs terminus olim pop. Ro. quò Traianus peruenit, fatisq; quodã uidebatur eam transire non licere sine incommodo, ut est animaduersum in Probo principe, & eius nonnullis successoribus. Hanc ciuitatem Plin. dicit ædificatam à Parthis, ut Babyloniã iuxta positã oppugnarent. Seleucia metropolis Assyriæ à Nicatore ædificata: prima huius nominis & magnitudine & potentia Straboni, quam item Plin. suo tempore Babyloniã uocatam dicit, à Traiano primum, deinde à Parthis occupata, rursum à L. Antonino Imperatore recepta. Hic iuxta regum solet esse hybernatio. Nam in Bactrianis æstiuare dicitur. Eustath. Nunc flumina restant. Tigris oritur in regione Armenia maioris, fonte cõspicuo in planitie: claros secum amnes trahit, inter quos Lycum & Caprum, qui à Niphate monte nascetes in medio Adiabenam & Arbelitim regionem retinent. Tigris item à celeritate dictus, quod Medi Tigrin saggitã appellant, ut Plin. refert, ob quam celeritatem à Græcis quòdam Sylax dicebatur, quasi raptim ferretur. Huius appellatione deceptus est olim Iulianus princeps, ut Therã fluium caueret ab oraculo iussus: nam & hic Theræ nomen retinet. Euphrates longe maior & occidentalior est, oritur è Paryarde Armenia monte: primo in occidentem labens, deinde flexus in meridiem Antitaurum intersecat, maioremq; Armeniam à minore diuidit. Hinc Babyloniã in sinu complexus, deinde in orientem conuersus Tigrim coniungitur, amboq; Austrum uersus delati in sinum Persici duobus ofijs exeunt. Hi amnes unâ cum Nilo & Gãge in Paradiso terrestri à sacris uoluminibus ponuntur, ob fertilitatẽ circa culturæ: mutatis tamẽ nominibus. Fertur enim Euphrates Nili modo regiones quotãnis irrigare.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM

VRBANORVM

LIBER XII.

PERSIA.

Persia

ERSIA à septentrione Mediã, ab occasu Susiana, ab oriente duas Carmanias, ab austro partẽ Persici sinus habet. Persæ toti quidem Asiæ imperauerunt: Lydi uerò nõ toti, sed cis Halim tantum. Idq; usq; Cræsum qui à Persis superatus fuit. In Græciam traicentes sæpe in pugna inferioris fuce, donec à Macedonibus uicti succubuerunt. Gens alioqui multitudine potentior quam uiribus: sicuti pleriq; Asiatici, uestiũ mensuramq; molitie occupati. Inuentus nasturtio, & sale, cum pane & aqua uestitur, ut Strabo, Cicero. Eorum sapientes Magi, quorum mos matribus coire. Stra. Catullus. Ex matre ac nato Magus nascatur oportet. Hi cum alia tum hoc seruati institutum, ut se iubeant post mortẽ insepultos auius lacerandos dimitti. Nec nisi ex eorum numero rex creatur. Persarum omnium consuetudo, maxime de rebus in uino consultare, cquitandi studiũ magnopere habere: præterea mentiri omnium turpiss. existimare: proximum huic, debere. autor Herod. Adorant solẽ, cui uix mundum ipsum sufficere dicunt propterea templorum ac simulacrorũ omnium euerfores sunt, autores Strabo, Cic. in Verrem, Pedianus. Posteris uerò temporibus cū regnum hoc cum Parthis confusum fuerit, inter Parthos mox subsequentes multa de Persis dicimus. Nunc uerò tantum loca. Achæmenia

Nasturtium Persicum Magorum mores

Achæmenia

pars Persidis ab Achæmeno Acgei filio, Stephano. Arbela & Gaugamela dicitur Marcellino, ubi Darium Alexander uicit. Plinius: Arbelitis ubi Darium Alexander debellauit. Cyropolis que à Persis Cyrcata dicitur Stephano. Cachenũ cuius meminuit Polybius, Drangæ gens Persica & Drãgena regio Straboni. Elymci & Elymea siue Elymais regio Persidis in Susiana. Persepolis regni caput ab Alexandro diruta. Plin. Laodicea in extremis finibus ab Antiocho condita. Gaugamela urbs quã in sustentationẽ Cameli ueteris & deserti Darii cõdidit. Nã uox ea Persarũ lingua, domus Cameli dicitur Straboni. Gordicea regio à Gordiceo Triptolemi filio ex Argo in Syriã ad inquirendã Isidẽ profecto. Steph. Masæ Plinio à Masæ monte. Ptolemæo Casus scribitur. Panchaia regio à rege Panchæo dicitur Probo gramatico. Pasagada oppidũ & regio Straboni, à Cyro cõditum, ubi prælio uicit Asyagem. eo siquidẽ uerbo Casra Persarum significari tradidit Anaximenes. Hic Cyri sepulcrũ esse Strabo dicit. Sitace urbs & Sitacena regio Persidis Plin. Ptolem. Susiana itẽ regio ex occidentis parte, quam Ptolemæus hanc à Perside disjungat. In hac Susa ciuitas neutri generis, regia Persarum à Dario Hystaspis filio condita Plinio. Straboni uerò Titoni patris Memnonis ædificium. Cognominata Stephano à fontibus quibus locus abundat, hoc enim uocabulo fontem in ea regione nominant. Incole uerò Susij qui & Cisiij, ut ait Strabo, appellantur à matre Memnonis in ea regione sepulta, quam Acchylus Cissim uocat. Vxij gens maxima, & Vxia regio Straboni, ex qua Coaspes fluius oritur. Hos ego putauerim quos uulgus nunc Vxios siue Cinganos uocat, qui per orbem, maximeq; per Italian sparsi degunt, more ferarum, nulla lege, nullis artibus, tantum futura prædicentes, cum omnes ferẽ populi orientales præsertim uicini Chaldæis, Mathematicæ sint additi: autorem habeo Scilacem qui historiam scripsit Constantinopolitanam. Dicit Michælem Traulum Imperatorem ex uaticinio Vxiorum adeptum imperium fuisse, que secta per Mœsiam ac Europam sparsa, passim omnibus futura prædicabat. Et hæc quidem de locis. Deinceps de regibus. PERSARVM regnum post Assyrios & Medos Cyrus primus omnium excitauit. Cuius historiam Trogus libro primo in hanc ferẽ sententiã repetit. Asyages Medorũ rex futurã ex filia prolem uatum prædictione formidabat. Quare Cambisi obscuro loco inter Persas nato eam locauit, natumq; mox puerum Harpago amico mandauit, ut eum necaret: ipse uerò miseratus infantem exposuit inter armenta, quem pastor inuentum canis ubere forte educatum, pro suo duit: Cyri nomine indito à Cyro flumine, quod circa Pasgardas per curuam Persiam fluit, ut autor Strabo libro x v. Crescete igitur quotidie uirtutis indole rex inter pastores per ludum constitutus magni uiri spcciem præ se ferebat. Tandem agnoscitur Asyagi nepos, sollicitatusq; ad regnum per Harpagum, Asyagi bellum auxilia Persarum mouet, ubi captum tantum regno priuat, imperiumq; Medorum, quod annos c. c. durauerat, in Persas transfert. Deinde Babylonios, Cræsum que Lydiæ regem eorum auxiliarem superat, armaq; post in Cræsum uertens, uictum cum in regno remanere permisit, uerum paulopost rebellantem unâ cum regno sustulit. Postremo subacta Asia ac toto oriente Scythas tentauit, ubi primo contra Thomirim reginam uictor, mox captus atque interfectus ab ea, & in sanguinis utrem missus, ut humano cruore, cuius auiditate expleri non poterat, plenius exaturaretur, postquam regnasset annos x x x. Sepulcri eius epigramma Plutarchus in Alexandro & Strabo x v. ponunt. Lactantius ait hoc frẽ tempore Tarquinij fugam fuisse, ut pariter Romæ occiderit, & apud Persas coarperit regnum. Hic & Iudæis uicibus, uasq; templi restituit.

Arbela

Cyropolis

Drãge, et Drãgena regio

Elymea, Elymea regio seu Elymais

Persepolis

Laodicea

Gaugamela

Gordicea

Masæ & Casus

Panchaia reg.

Pasagada

Sitace, Sitacena regio

Susiana

Susa

Susij, & Cisiij

Vxij

Coaspes fl.

Vxiorũ secta

Reges Persarum

Asyages

Cyrus

Cambises Cyri filius deinde regnavit, ingenti & ipse animo, qui patrijs rebus Aegyptum adiecit, sed offensus illorum superstitionibus Apis caeterorumq; deorū edes dirui iussit. Ad Ammonis quoq; templum expugnata exercitum misit, qui tempestatibus & arenarum motibus oppressus interijt, ut ait Trogus. Seneca uerò libro septimo de ira: Cambises fertur in Aethiopas iugum detrectantes, quumq; inexplorato per arenaria exercitum duceret, deficientibus caeteris alimentis, decimum quemque inter se in cibum sortiti sunt: duravitq; adeo talis severitas, donec & ipse ne reuocaretur ad sortem pertinuit, receptuq; signum coecinit. Dicit item filium sagitta interemisse. Lucanus autem in x. Vespas ab ortus Cambises, longi populos peruenit ad eum, Defectusq; epulis ac pastus caede suorum Ignoto te Nile redit. Sub hoc, ut autor est Beda, historia Iudith conscribitur. Cambises enim regno Assyriorum à patre iam uiuente praepositus fuit: appellatusq; Nabocodrosorus secundus apud Historicos. Nam de primo apud Strabonem inter Babylonios dixi. Idem & in Esdra Artaxerxes uocatur, qui templi restitutionem sub Cyro coeptam impedijt, tributaq; imperauit.

Darius Histaspis DARIUS Histaspis filius, ut autor Trogus, unus è septem magis fuit, qui Persis post Cambisem septem annis praefuerunt. Tandem inter eos conuentum, ut cuius equus primum soli orienti adhiniret, rex salutareretur. Quod sane Dario contigit astutia cuiusdam Cebaris equisonis, uti Valerius refert, qui admissam intra equae genitalia manum, cum ad constitutum uenisset, naribus equi admouit, quo ille irritatus odore, ante omnis huiusmodi dedit. Babylonios statim rebellantes perdomuit. Ionas nauali praelio superauit. Postremo aduersus Athenienses cum potentissimo exercitu mouens à Milciade in campis Marathonijs terrestri pugna superatus est, desideratis millib. c. c. Dumq; uires instaurare conatur, in ipso apparatu excessit, anno regni VII. ab urbe condita cccclxv. Hic ille, ut refert historia supradicta, qui Zorobabelcm extulit, regnum ei uaticinanti, templiq; coeptam restitutionem permisit. XERXES Darei filius regni haeres, ut apud Trogum lib. II. maximus omnium regum Persarum fuit. Aegyptum quae à patre desierat recepit. Expeditionem etiam quam Dareus in Athenienses parauerat, v. annorum apparatu prosequens, decies centena hominum milia traduxisse dicitur. Quem numerum, ut Valerius itemq; Hieronymus testantur, de alta prospectans specula, fleuisse fertur, quod post c. annos nullus eorum superesset. Hac igitur multitudine accinctus, ut omnes referunt autores, & maria perstrauit, & Athon montem aceto diruptum uelificauit, ac compedes Neptuno apud Isthmon iniecit, aliaq; mira edidit, hyperbole poetarum. Victus demum à quatuor milibus apud angustias Thermopylarum nauale certamen cum Themistocle tenuit, à quo item apud Salamina superatus, turpiter cum paucis parua cymba aufugit, relicto Mardonio praefecto cum cccc. milibus, qui & ipse profligatus apud Boeotiam fuit. Athenienses interea expectatione ac metu Xerxis ex oraculo Pythiae, quae ligneis muris sese tuerentur respondit, naues plurimas in tota Graecia comparauerunt. Post igitur annos aliquot, tertiam cum Cimone duce Xerxes pugnam instaurans, haud meliorem sortitus est exitum: demum cum se otio socordiaeq; relicta militia tradidisset, teste Valerio, praemium genus luxuriae nouum inuenientibus proposuit. Quamobrem à suis spectus paucis post annis ab Artabano praefecto suo in regia interficitur, cum regnasset annis VII. Artaxerxes igitur patrem ulcisci cupiens cum Artabano, qui regnavit annis VII. loricam de industria quodam die permittuit, eoq; modo inermem aggressus interfecit: autores Trogus libro v. I.

& Herodotus VIII. regnavit annis XLII. Sub hoc gesta quae de Hester & Mardoch. eo conscribuntur, ut testatur Nicephorus Graecus autor. Darius cognomento Nothus, patri Artaxerxi succedens Tisaphernem militiae praefectum fecit, ad quem Alcibiades olim exul confugit, in gratiamq; ipsius & praestantia corporis & ingenij elegantia peruenit, adeo ut cum ex amico minime amicum Lacedaemonijs, à quibus suspectus ipse Alcibiades aufugerat, redderet. Hic Artaxerxe & Cyro minore filijs relicto, moritur anno regni XXI. eodem quo Athenas Lacedaemonij subegerunt, & XXX. Tyranni fuerunt constituti. Cyrus autem minor Ioniam Lydian, quibus locis loco Tisaphernis Alcibiades fuerat praepositus: Artaxerxes uerò natu maior regno successit, Mnemon cognominatus, qui statim defuncto patre à fratre Cyro clam insidijs petitur. Quod cum cognouisset, ad certum ad se blande aureis compedibus uinxit, Matris dein precibus uita condonata dimissus palam bellum indicit, adscitis in auxilium Lacedaemonijs, qui memores Atheniensium bello eius opera se adiutos excusationem apud Artaxerxem reddendae gratiae habuerunt. Commissa igitur pugna prior Artaxerxes uulneratur, quem cum equi fuga periculo subtraxisset, Cyrus à cohorte regia oppressus, interficitur. Sicq; praelio x. milia Graecorum auxilio Cyri fuere, qui reuertentes per tot itineris spatia inter barbaras gentes & inimicas se incolumes uix in patriam receperunt. Hec ferè Trogus libro quinto. Ad hunc Artaxerxem Alcibiades iterum exul confugit, petitusq; & in cubiculo crematus est, iussu XXX. Tyrannorum. Ad hunc item Conon dux Atheniensium male re contra Lacedaemonios gesta, metu suorum ciuium se recepit. Cyrus autem is fuit sub quo Xenophon philosophus militauit, eiusq; pediam ac uitam descripsit. Ad Artaxerxem redeo, quem Eusebius eum esse testatur sub quo liber Hester conscribitur: eundem quoque Trogus libro x. liberos cxxv. ex pellicibus suscepisse scribit, tres tantum iusto matrimonio, Darium, Ariarathem, & Ochum, quorum Darium quem regem constituerat, quod ab eo una cum l. filijs alijs insidijs peteretur, interfecit, atque hoc modo rex quam pater felicior decessit anno regni x. i. sceptro Artaxerxi filio Ocho cognominato relicto. Is itaque ab initio conuentionem formidans caede atque strage principum regiam referat, nulla sexus aut aetatis reuerentia, ne uidelicet fratribus parricidis esset scelere inferior. Atque ita demum rebus domi pacificatis, bellum Armenijs intulit: autor Trogus libro decimo. Post Ochum, qui regnavit annis xxvi. Narfes filius rem tenuit annis quatuor. Is, ut est autor Herodotus, prolem habuit etiam numerosam, interfecit demum à Bago Eunucho, postquam regnasset annos quatuor. surrogato Dario qui ex stirpe regia non erat, ut ait Strabo: uir enim Persa Codemanus antea uocatus, milesq; ac Arsani filius fuerat, egregiamq; bello contra Armenios regi suo operam nauauerat. Quare ob uirtutem & merita Ochi interfecti successor à Bago Persisq; constitutus: Darei nomine nequid regiae maiestati deesset indito. Bellum cum Alexandro Magno uaria fortuna gessit, postremo uictus, & à suis proditus interfectusq;, postquam regnasset annis sex, uitam pariter cum Persarum regno finiuit. Quod teste Strabone annis ccl. durauerat. Hic dicitur dum fugeret ingruente bello ab Alexandro, cursu calefactus caenosam bibisse aquam, iurasseq; nihil unquam iucundius bibisse: autor etiam Cic. in Tuscul. Aelianus autem Artaxerxi Cyri fratri hoc dicit contigisse. Reliquos Persarum reges, & historian max in regione Parthorum repertam. Nam ex Persis ad Macedonas, à Macedoni

Darius Nothus

Cyrus minor

Mnemon

Darius

Artaxerxes Ochus

Narfes

Darius ultimus

- PARTHI
- Hecatópylos Ctesiphon
- Parthiae Nysei
- Arfaces
- Mithridates
- Phraates
- Mithridates I.
- Orodes
- Pacorus
- Casius uictor
- Phraates

donibus ad Parthos, rursus uerò ad Persas regnum reuersum. PARTHOS nunc execar, qui ab occasu Media, à septentrione Hircaniam, ab oriente Ariam, ab austro desertam Carmaniam habent montibus cincti. Finis inter eos & Romanos Euphrates, regni caput Hecatompylos Plinio. Ctesiphon uerò regia ciuitas eis edificata ad Euphratis ripam, de qua in Assyria dixi. Parthiae populi Parthorum è Scythia profecti, quos eisdem cū Parthis Steph. esse dicit. Nysei campi & Nysei equi iuxta Parthos laudatissimi Straboni. In uniuersum uerò Parthi regionem frugiferam colunt, omniaq; praeter oleam ferentem. Praeterea genus hominum bellicosissimum. Sagittae praesertim, quam post tergum mittunt, & equorum celeritate insignes. Trogus refert eos omnia publica, priuataq; officia equitando obire. Quae res tantum nobilitatem à uulgo distinguit. Magnum quoque imperiū in Asia tenuere. De quibus deq; corū origine breuiter ex Strabone, Trogo, & Herodiano referam. Post Dareum illum cui regnum Alexander abstulit, per multos annos Macedones ipsi qui Alexandro successerant, diuisis inter se regionibus imperarunt. Sed ortis inter eos discordijs attrito Macedonum robore Arfaces uir Scythae & ignobilis, uirtute bellica adeo claruit, ut collecta manu exulium Scytharum quos ea lingua Parthos uocant, à Theodoto, qui Alexandri ordinatione Baetrianorum mille ciuitatibus praerant, deficiens, breui tempore ipsum cum tota gente in seruitutem, deinde Seleucum Syriae regem, postea Hircanos redegerit: Dasa etiam urbe in excelso monte edificata. Ita paulatim breuib. inijs gentem maximam constituit, & Romanis postea sepe formidatam, pro quibus meritis reges deinde Parthorum Arfaces, & Arfacidae populi appellati. Quarta ab eo successione regnum ad Mithridatem uenit, quo tempore Eucratides apud Baetrianos regnum propagauit. Hic subactis Medis regnum Parthorum à monte Casaso multis populis in dedicationem redactis usque ad Euphratem protulit, morbo demum senex extinctus est, haud Arfacis primi rebus gestis inferior. Cuius filium Phraatem successorem regni ad bellum aduersus Scythas profectū ac cū toto exercitu trucidatum, filius eius Mithridates alter uelicitur: qui etiam ob auctum Parthorum imperium & Armenios bello petitos, nunquam tamē sub iugum missos magnum est nomen adsecutus: ob crudelitatem tamen à senatu Parthico expulsum, fratrem Orodem successorem habuit, qui confugientem Babylonem persecutus, oppidanis in dedicationem compulsis, fratrem quamquam supplicem, in conspectu omnium trucidauit. Post haec cum Romanis bellum gerens Craffum imperatorem cum filio, & toto exercitu deleuit. Huius filius Pacorus ad persequendas Romani belli reliquias in Syria profectus, post magnas res gestas, in Parthiam patri suspectus reuocatur: quo absente exercitus Parthorum relicto in Syria, à Casio quaestore Craffi cum omnibus ducibus trucidatur. Is itaq; gestis bello ciuili uigentis Pompeianis auxilio Parthi uenerunt, & ipsi deuictis Casium aduersus Antonium & Augustum iuuerunt, ac bello confecto rursus Pacorus inuicta Labieno societate Syriam & Asiam uastauit. Castraq; Ventidij, qui post Casium absente Pacoro exercitum Parthicum fuderat, magna ui aggressus cū toto exercitu perijt, ex quo nobilem Ventidij triumphum praebuit. Quibus rebus in Parthia nuntiatis Orodes pater paulo ante Craffi caede clatus, sibita rerum mutatione, filijq; magnopere dilecti dolore percussus, in furorem uertitur, noctes diesq; Pacorum clamitans, ac fortunam suam diuosq; incensans. Paulò deinde post à Phraate filio cum reliquis liberis interficitur. Cum hoc Phraate Antonius quod auxilium inimicis aduersus eum & Augustum tulisset, bellum cum xvi. legionibus suscepit, sed grauiter multis praelys uexatus à

Parthia refugit. Autoritate deinde permotus Augusti, Phraates militaria signa Romanis adempta una cum filijs obsidibus Augusto remisit. Sub Nerone Vologesus regnum occupauit, fratremq; Tiridatem Armeniae regem fecit. Romanis bellum intulit. Duas Peti legiones adflixit. Domitius Corbulo cum altero exercitu praesto adfuit, qui Tiridatem premebat. Traianus eos plurimis adflixit bellis, terminis Romani imperij usque ad Tigrim prorogatis. Sub Adriano illi paulum resipiscentes usque ad Euphratem processere. Lucius Antonius cum Audio Casio praefecto eos bello uicit: Seluciamq; recepit ac triumphauit. Seuerus item princeps, & deinde Basianus filius dum se fugit regis generum esse uelle, incermem exercitum caecidit. Is enim Artabanus ultimus Arfacidarum fuit, quem Artaxerxes Persa eius miles interfecit, regnumq; Persis restituit, annis ab ultimo Dario, qui uictus fuit ab Alexandro, DXXXVII. Regesq; deinceps Persarum, non Parthorum dicti. Is itaque sumpta cidare (est enim id Persarum regum gestamen) uicinasq; omni barbarie subacta, Romanum iam lacepsabat imperium. Ad quem comprimendum Alexander Imperator profectus, uictoria potitus est. Artaxerxi autem post annos xv. successit Sapor unus omnium crudelissimus: regnauit annis xxxi. Ab hoc Valerianus captus ac oculis priuatus in misera uixit seruitute. Sub Galeno Persae Mesopotamia Siriaq; potiti sunt, sed Odenatus his recuperatis usque ad Ctesiphontem processit. Carus princeps castris ad Tigrim positus Ctesiphontem penè ceperat, sed in ipsa uictoria fulmine iclusus interijt. Maximianus cum Narfete rege inter Callinicum & Carras congressus, primo uictus, postremo uictor ingenti laude ad Dioclesianum redijt. Hic Narfes plures è diuersis matrimonijs liberos accepit, inter quos Saporem & Ormisdam. Sapores igitur regno praetatus cum fratre eiecisset, & Ormisdam etiam in uincula coniecisset, ille elapsus in castra ad Constantium magni Constantini filium uenit, qui tunc Saporis bellum inferebat, & iam iam superaturus uidebatur nisi ad ciuile bellum contra Iulianum redire coactus fuisset. Iulianus rerum potitus bellum profectus aliquot oppida cepit. Castraq; apud Ctesiphontem habuit: dumq; forte inconsulte sese hostibus offert, interficitur, ut Eutropius refert, qui comes eius expeditionis fuit. Iouianus ab eodem Sapore duobus praelys uictus, pacem ignobilem, sed necessariam fecit amisso Ctesiphonte. Iustinianus bella mouentes per suos duces praelys plurimis compressit, postea ad Euphratem eius exercitu pulso & per Bellisarium damno compensato soccus insuper cum eis iniit. Zeliobus Hunnorum rex intra Scythiam manentium cum multis militibus auxilio Cosroae regi contra Iustinianum uenerat, sed à rege ipso ob proditionem confossus magno tunc metu imperatorem liberauit. Cosroes item sub Phoca principe Mesopotamiam occupauit, ac paulo post Palaestinam cum Hierosolymis, ac DCCCC. mil. Christianorum euerit, partemq; crucis secum asportauit. Heraclio imperante demum Aegyptum, Alexandriam, Carthaginem, Lybiamq; occupauit. Heraclius qui frustra diu pacem petierat postremo apud Azotum tris eius duces, Sabarim, Sain, & Razatenem praelio fidit, xxxvii. signa militaria retulit. Cosroes postremo i. m. senex cum filium Medorsen regem constituisset, interficitur ab altero filio Syroche, quod natu maior fuisset frateritus. Hic Syroches ubi regnum iniit, captiuos una cum cruce dominica Heraclio remisit. Quo decedente filius eius Adefer annum tantum imperauit, cui Ormisdas successit à Saracenis, qui duce Mahumethe ea forte tempestate caput extulerant; interficitur. Regnum deinceps Persarum ad Saraceni

Vologesus Tiridates

Seuerus Imp.

Artabanus rex Artaxerxes

Cidaris

Narfes

Sapores

Ormisdas

Ctesiphon amissus

Zeliobus rex Hunnorum Cosroes

Razatenos dux

Medorses Syroches

Adefer Ormisdas Mahumethes

na cum omnibus copijs delcuerunt. Romanorum tantum auduere arma. Parthicum, & Baſtrianum imperium ipſi conſtituerunt. Primus in Scythas bellum intulit Veſores rex Aegyptius, quo refulſo Aſiam ueſtigalem M. D. annos uſq; ad Ninum regem fecere. Strab. autē lib. x. i. ſic ait: Scythas omnis ac Celtoſcythas qui ſeptentrionalem haberent regionem olim Graeci uocabat. Qui uerō prius diſtinxere, eos qui ſupra Euxinum & Iſtrum, & Adriam habitant, Hyperboreos, & Sauromatas, & Arimaſpos, appellauerūt. Eos uerō qui ultra mare Caſpium ſunt, partim Sacas, partim Maſſagetes. Item Scythae qui a Caſpio mari incipientes magna ex parte Dai appellantur, qui orientiores Maſſagetes, & Sacae, uniuerſi frequentius Nomades uocantur. Herod. lib. i. i. i. eos dicit duodeſciginta annos ante Medos Aſiae ſuperiori imperauiſſe. Diodorus Scythas ab Araxe fluuio Armeniae ueniſſe dicit paruis initijs, Scythia duce fortiffimo, Imperium deinde dilatatum poſteris tradidiſſe. Ex hoc igitur duos deſcendiſſe Napum, & Platonem, qui totidem conſtituere imperia. Sub quibus populi diuerſi appellati noſtrinis. Apud Scythas Aræ conditæ Liberi patris, Hercules, Cyri, Semiramidis, poſtremo Alexandri magni, quæ metas domiti oſtendit orbis ex parte ſeptentrionis. Plin. ſcribit Scythas uocatos eſſe Sacas a Perſis, lingua uerō Perſica Arameos. At Perſas ipſos a Scythis Corſarios uocari dicit. Scythica omnis regio præſertim circa Pontum Euxinum, ut tradit Herodotus, idiotas, craſſo ingenio producit homines, tantuſq; Anachariſm unum e ſeptem ex eis nominari. Contra uerō Polyb. ſcribere uidetur, qui ait, Scythas & pecunia & robore, tum reliqua ſolertia ac prudētia ſi ſunt concordēs ceteris præſtare mortalibus. Præterea aſinos minime gignit ob friſcus huic animali inimicum. Inter Scythiae populos, quancquam penè innumcrabiles, principales ponuntur, Sacae, Maſſagetæ, Hircani, Baſtriani, Margiani, Mardi, Derbices, Tapyri, et alij nonnulli mihi partim ſupradicti. Qui quancquam proprias ac per ſe diuerſas habeant regiones, Scytharum tamen & moribus & inſtitutis communicat. Sacas inuētores ſacrarum, quæ ſcuta apud Graecos appellantur, unde illis nomē, potentes olim fuiſſe conſtat, ueniſſe q; ad Euxinum uictores, ac quandam terram Armeniorum ab ipſis Sacacem uocatam cepiſſe. Cyro cladem intulere: mox exultantes ob uictoriā ab eo ſunt uicti, qui diem illum inter faſtos retulit Deo patrio, Sacaeq; appellauit. Perſe Herod. teſte Scythas omnis Sacas uocant. Aelianus de uaria hiſtoria ſcribit, Sacas quas optant ſponſas prius in pugna ſuperare, ſi quando uicti ſunt perpetuo ſerui facti in cauernis lugent. Maſſagetæ ſenio cōſectas interficiunt, atq; edūt, morbo extinctos proieciunt ſeris. In hac Scythiae parte Cataium ponunt noſtræ ætatis homines, locum qui multas complectitur regiones. Cui ſicuti & reliquæ Scythiae præſidet hodie rex, quem Magnum canem appellant. Ad horum ciuitatem metropolim adiuit noſtra memoria Nicolaus Veneticus uir magna ſolertia. Qui Pio pontifici retulit urbem inueniſſe quæ Cabaleſchia uocabatur, circuitu x x x i. mil. paſſuum, in cuius medio ars munitiffima erat in qua rex habitabat: Alteram quoque in eo tractu urbem x v. dierum iter ab hac diſtantem adiuſſe Neptai appellatam, paulo ſupra ætatem noſtram à regibus eius gentis ædificatam, circuitu mil. paſſ. x x x. In utraque domus ædificia templa cetera que ornamenta Italiciſ ſimilia uidiſſe teſtatus eſt: præterea homines modēſtia & urbanitate præditos, inſuper & locupletes eſſe. Quæ quidem res mira ſatis uidetur, contra que famam Scythiae feritatis & uitæ nomadicæ. Comari ab oppido Baſtriane Comara: hos Ptolemæus Margianus uicinos facit. Plinius Comara uocat. Mela Coamonos. Comara uerō in ponto altera, in Capadocia, terita. Omani autem apud Viſtulam fluuium. Hemicynes gens Scythica prope Maſſagetes & Hyperboreos,

de quorum moribus Apollonius in Argonauti. ſic reſert. *ἡμικυνοὶ τ' ἰνὸς α πδρίοιοι ἀνδρῶν, τοῖς ὁμοιοῖσι ὑπὸ θέρη δισφείων κώνισμα Κρασιέφαρι γαμφυλοῖσι πδρικρατέσιρ ἑρμυνῶς. Ἔ μὲν δῶς τε κωωρ ὕλακὴ πέλλα, ἐδλίτι τοῖγε ἄλλωρ ἀγνώσασσι βροτῶρ ὄνομα κλυτῶρ ἀδλίω.* Heniochea regio Scythiae quam auriſte Caſtoris & Pollucis inhabitauerunt. Neuri qui eorum regionem olim ob ſerpentes reliquerunt, incantationes maximi ſunt: ex hominibus in lupos ſe uertentes. Euſtat. Abij quos ait Polybiſtor ex Abiano fluuio dicit, iuxta quod habitant: uel nonnullis quod ſine uita ſtabili aut domicilio ſunt in curribus agentes. Horum meminit Home. *γαλακτοφάγων ἀβίοντε διχμοτάτωρ.* Iuſſiſimos enim uocat quod in pace ſine bello degant, uel quod extemporalis uictu utantur. Idem dicit Aechylus in Prometheus, eos Gabios addita G, uocans. *Ἐπατα δὲ ἰα δῆμαρ ἰνδικομῶτατωρ γαβίςς. ἰν δ τ' ἀροφῶρ, ἔτε γῆπον* & *τέμενε δὲ ἰελλῶ ἀρῶρ, ἀλλ' αὐτόσσοροι γῶα φέρεσιρ βίετωρ ἀφθονορ βροτοῖς.* Pleraque enim Scytharum nomina ex moribus edita commentata que ſunt, ut Galactophagi, Anthropophagi, Abij, Acci, Homobij, Amachobij, Melanchleni: & alij complures. Seres ad orientem æſtiuum ſicuti & Galli ad occidentem item æſtiuum ſiti, atque extremi in ea parte ſunt, ſub eodem ſerè parallelo quo & Scythae. Hos Plin. dicit liberos eſſe ab omni noxio flatu, eadem qua Hyperboreos temperie degere. De ijs priuatim edidit uolumen Amometus, ſicuti Hecateus de Hyperboreis: mites alioquin & hominum conuerſationem reſugientes, in conuertijs mercaturæ, ſcribunt in ſaccis rerum precium atque in litore ponunt. Mercatores eō aduicti ſi placet, precium adnotatum adponunt. Herodotus ſimilem huic conſuetudinem dicit eſſe apud Hercules columnas: Carthagini. cum mercibus circum littus eorum aduigant, aduentus ſignum ſumo oſtendunt. Illi adcurrūt, auroq; in litore adpoſito ſtatim migrant: Carthaginienſes conuenientem auro adpoſito relinquunt in litore mercē, ex quo iuſſiſimos auro adpoſito dicuntur Seres annos uiuere c. Serici ſolijs depeſcunt, quod uermiculus procreat uocatus a Pausania Ser, qui ex ſolijs mori arboris uiuūt. Id genus in ſemine allatū ad Iuſſiniani principem à quibusdam monachis uenit Conſtantinopolim, ut Procop. eſt autor: de quo etiam alibi mentionem feci. Ad Seras rari mortalium accedunt: reſertus noſtra memoria Nicolaus Veneticus quem ſuprà memorauī, qui Pio i. Pontifici retulit, ſeſe mare Indicum cum menſem penè ultra Gægem nauigaiſſet ad Ratham fluuium perueniſſe, eoq; ſex diebus emeiſo ciuitatem eiufdem nominis inueniſſe: inde per deſerta iuga, quæ Tauri partem fuiſſe crediderim, duodeuiginti diebus in campeſtria deſcendiſſe: quibus duabus hebdomadis magno labore peragratis, flumen ingens oſtendiſſe ad magnitudinem propè Gangis, quod ab accolis Dana dicebatur. Atque in eo menſis nauigatione abſoluta, ad ciuitatem nobilem adpliciſſe, ſtat. c. x. x. circuitu cui nomen Dua. Hic laſciuientes jœminas & libidini deditas repperit, uiros autem una contentos uxore, Copiam præterea elephantorum, quorum x. mil. Rex bello nutreſcit. Ipſe albo uehebatur elephanto: cui cathena aurea gemmis uariata, colloq; circumdata ad pedes uſque pendebat. Tam uiros quam ſœminas uarijs coloribus corpora pingere. Idola colere. Strato ſurgentes quam primum ad orientem ſe ſolem conuertere: Trini Dei opem implorantes. Serpentes aſſatos in cibis pro delicijs habere, rubrasq; ſormicas paruis Cammaris ſimiles: ac animal ibi naſci ſullo corpore, bouis cauda & unico in fronte cornu cubitali modo elephantum, quo cum continenter bellum gerit. Hæc de Macino appellata Nicolaus: quam regionē inter Indie mon-

Heniochea Neuri

Abij

Seres

Amometus

Sericum uermiculus

Nicolaus Veneticus

Macinum

tes & Catagium demonſtrans, ſine dubio Sericas nationes ſignificare uidebatur.

ARABIA TRIPLEX.

ABSOLVTO iam oriente æſtiuo ad hibernum procedendum ad meridiem uerſus, ubi Arabum Indorumq; ac poſtremo Sinarū populi conſcribuntur. Arabia igitur primum & ſinus Arabicus reperitur. De hac ſcripſit Vranius hiſtoricus, & Iuba rex ad Claudium Caſarem: deq; ipſius expeditione ac ſitu. Hæc triplex eſt, Petrea, deſerta, & felix. Petrea Aegypto Iudæaq; conſinis Ptolemæo. Straboni autem ac Plinio Nabathea dicitur. Cuius metropolis Petrea, quæ hodie dicitur Arach. In ſacris autem libris Petrea deſerti appellata. Eſaias. Emitte agnum dominatorem terræ de Petrea deſerti. Hac iter Hebræi ex Aegypto fecere. Ipſa, ut ait Strabo, in plano ſita, circumſcripta rupibus altis, inter quas fontes uberrimi ſunt: extra uerò circuitum regio ex magna parte deſerta & ſine aquis, præſertim uerſus Iudæam. In hac enim parte nihil memorabile, ut ait Plin. præter Caſium montem uerſus Aegyptum ubi, ſepulcrum magni Pompeij. Nos tamen memorabilius putamus in regione Sinam montem noſtris appellatum, Ptolemæo autem Melanem, ubi & ſepulcrum diuæ Catharine, & lex Moſi diuinitus conceſſa. Hanc Arabie partem ſubiugauit primus Romanorum Aelius Gallus ab Auguſto miſſus, ut in Acliorum nominibus dixi. Horum populi Agræi, Gerraï, Ammanitæ, quorum Ioseph. meminit, ab Ammano Lothi filio. Elana & ſinus Elaniticus apud mare rubrum. Tere don, hanc in Perſiæ maritimis collocat Dionyſius poëta. *Ποσειδῶν ἐς ἀλός οὐδὲμα θοῖρ ἀπὸ ζῶνεται ἀχνῆρ, ὕρατις ποροχοῖσι, Τερνδόνῳ ἐγὼς οὐδὲμα.* Ipſum uerò mare rubrum ſinu continetur Arabico ab Erythro rege eius regionis nomen accipiens, quod apud Latinos rubrum ſignificat cum minime rubefcat: autores Curtius & Philoſt. in uita Apollonij. Poſt Petream Arabia deſerta Ptolemæo uocata, Straboni autem Scenetis, ubi & Scene urbs. Plinio, ἀπὸ τ' οὐκινῶρ dici placet, quod gens uaga & ſine ædificijs, in tētorijs habitet. Hæc à meridie montibus Arabie felix cincta eſt, à ſeptentrione Meſopotamiam habet, ab occidente Petream. Arabia felix, meridiem uerſus inter duos ſinus Arabicum & Perſicum, ueluti peninſula excurrit: quæ, ut Strabo ſcribit, bis ut India ſeritur ob ſœcunditatem. Fluminibus ſcatet quæ in campos abſumuntur, omnium fructuum tum pecoris abundans, præter equos, mulos & porcos. Auium etiam omnium præter anſerem & gallinam. Oues ab. e. boues nigri. Aromatū omnis generis ſeraciſſima, quibus omnia permutant. Cuius opulētiae teſtis Alexand. qui eam uti fama eſt regiam facere inſtituerat, poſtquam ex India reuertiffet. Vrbes ſine mœnibus colunt, quod in pace maxime degant. Oleo ſeſamino utūt. Ore ſunt omnes raſo, præter labrum ſuperius. Plin. Populi autem in ea penè innumerabiles, ſed ij præcipui memorantur. Sabæi in litore rubri maris, Charaeni, Aræceni, Gebbanitæ, quorum caput Thoma Plin. Edumæi, Atramitæ. Achomeni, quorū caput meridionale tenent Ichthyophagi qui piſcibus uictitant, & Troglodytæ qui in cauernis habitant. Septentrionales uerò Syraceni & Saraceni, Ptolemæo. Sed quando ad hos uenimus ipſorum geſta paucis percurram. Saracenorum igitur gente Arabie felix numeroſa ac bello potentiſſima, nulla magis Chriſtianos exercuit: eius Ptolemæus & Marcellinus in primis meminere. Ii diu regibus Perſarum una reliqua Arabia ſeruerūt uſq; ad Heraclij principis tempora, annum uidelicet

Petra

Cafius mons

Sina mōs, qui Melas

Agraei Gerraï Ammanitæ Elana Tere don

Deſerta Arabia que Scenetis Scene urbs

Arabia felix

Sabaci Charaeni Ataceni Gebbanitæ Achomeni Moberi Ichthyophagi Troglodytæ Syraceni & Saraceni Res Saraceno rum

ſalutis d c x x. Tunc primum. Mahumetes ex eis caput extulit, quem ut reſert Bibliothecarius, humili genere natum deſunctis parentibus captiuum Abdemonaples Iſnaclitici uir generis emūt, ſibi gratum ob formam & ingeniu. Quapropter mercimonijs ac negotijs ab eo præſcitur. Frequentabat ea tempeſtate domum Abdemonaples Sergius monachus, qui ob ſectam Hæreſeos e Conſtantinopoli in Arabian fugerat, Mahumetemq; ob ingenium ualde diligebat. Interim herus ſine liberis moritur, uxor uidua & quinquagenaria hunc ſibi in uirum capit. Is igitur cum ſepe in alienationem mentis ſe uenire oſtendat, & tanquam qui morbum patitur comitalē, corpore proſtrerneretur, admirante uxore: Deſine, inquit, mirari, hoc mihi ex ipſius Dei ſpiritu me corripiente prouenit, qui mihi futura ſuggerit: ſeq; planè prophetam diſtabat, atq; hæc omnia iuuante & conſulente Sergio agebat. Paulatimq; uulgata fama: nec multo poſt heres ab uxore moriente inſtitutus, opibusq; aduictus ſimulq; autoritate, inter ſuos legem condere cœpit: nouamq; propterea ſectam edidit, ab Hebræis nonnulla mutando, partim etiam a Chriſtianiſ. Circuncionem & abſtinentiam porcine ſimul & uini præcepit. Ieiunium menſem continuum ſeruare: tantumq; noctibus ueſci, diurnam abſtinentiam longa crapula compenſando. Venetis diem colunt, quod in hac ille rex factus: uel (ut quidam aiunt): ut Hebræis Chriſtianiſq; diſſentiant, eademq; de cauſa ad meridiem conuerſi Deo ſupplicant. Vxorē quot pro facultatibus licet ſas ducunt habere: quarum zelotypi ſolent eſſe, adulteras capite plectendo: nullam ſœminam niſi operata facie foras prodire, mancipijs pro libidine uti, uoluptates corporis future felicitati minime officere. Tris tantum prophetas adnūtunt, quos Raſales uocant, Mahumetem, Moſem, & Chriſtum, quem minime Deum alioquin eſſe putant, & angelos, ueterem etiam legem recipiunt. Hæc reliquaq; præcepta in uolumine conſcripſit, quod Alcoranum appellant, atque in Latinum ſermonem conuertit Ioannes Hiſpanus in concilio Conſtantienſi Martini V. tempore. Idq; Chriſtianiſ argumentationibus publice reſellit. Contra hoc item Ricardus ordinis Præd. ſummusq; Theologus librum condidit: quem Demetrius Cydonius in Græcum ſermonem conuertit. Hac igitur ſuperſtitione armatus Mahumetes obtemperantes Saracenorum animos ad rebelandum contra Perſas excitauit: uixit annos x l. Moriens prædixit ſe iturum in cœlum, quod diu expectantes tandem tetro coacti odore ſepulcro mandauerunt apud Mecham ciuitatem, quæ aditur ab eis ut à noſtris Hieroſolyma. Poſt eius mortem plures e ſucceſſione principes eius gentis, partito inter ſe exercitu dibi alij regnauerunt, uarijs etiam nominibus appellati, Calyphæ, Amorraï, Admirati, Miramomelini, Sultani, quæ eſt apud eos ſumma poteſtas. Homar igitur à Mahumete tertius poſt Perſas ſubiugatos, Hieroſolymam omnemq; Syriam cepit anno circiter d c l x x. ſedente Agathone & Conſtantino i i i i. Imp. Deinde Aegyptum inuaſere conſtituto apud eam Calypha. Res itaque incolumis Saracenorum uſque ad Mauquet Perſidis principem durauit: hic cum Himbraelem Babylonie regem ex eadem ſecta expugnare uellet, inter ſe quoque diſiderent, Muchaletum Turcam ex Scythia adceſſit: à quo poſtea Perſidis Imperio exutus fuit. Hinc Turcæ quædam uerſus præualētēs etiam Aegypto potiti ſunt per Syracinum qui Calypham interfecit Americi regis Hieroſolymitani tempore: Sultanusq; appellatus eſt, cui Saladinus ſucceſſit. Verum Saraceni ex Aſia pulſi, alij alia loca petiere: in Africanam tranſgreſſi apud Carthaginem regiam conſtituerunt: inde in Siciliam Sardiniamq; ac nonnullas Tyrreni maris inſulas ſimul & Balcaras inuaſerunt. Anno d c x x x. duce Miramomelino Hiſpaniam petiere, quod bel-

Sergius monachus

Abſtinentia Porcinæ, et circuncio Ieiunium

Ricardus contra Alcoranū

Homar

lum in eius descriptione commemorauit. eodem ferè tempore Zulemone duce in Thraciam traicentes. Cōstantinopolim Leone IIII. imperante classe potentissima obfisione triennali cinxerunt, quam relinquere tandem diuinitus coacti sunt. peste maxima fameq; cōsumpti. Anno DCCCLVIII. sedente Leone IIII. ex Africa soluentes Siciliam omnē occupauerunt: in Italā quoq; trās fretantes Apulia capta apud Nuceriam sedem constituerunt multos annos, egressiq; inde Ostiam usq; cursitauerunt. Inde q; agrum populati, basilicas etiā apud holorum dicuntur incendisse, quibus Leo cum Rom. iuuentute occurrens eos repressit. Haud multo post, anno uidelicet DCCCCXVII. iterum oram percurrentes Io. x. Pontifex ad Minturnas nobili praelio fudit. Anno DCCCCXXV. ex Africa soluetes Siciliam, Sardiniam, Balcanes, insulasq; Hetruriae plures occupauerunt: oramq; eius omnem, simul et Genuam populati sunt. Ad loca quoq; in Adriaticū uergentia penetrantes Lotario Imp. et Sergio sedente Antona adplicuere, toto ferè Piceni littore occupato: unde apud Crotonem uictores Venetorum clasīs fuere. Qui uerò in Hispania erant, conati in Galliam traicere, ab Eudone Aquitaniae duce contra Francos uocati, à Carolo Martello clade memorabili adflicti interfecit ex eis prope CCC. mil. Insequentibus deinde temporibus Hispaniae regum, praesertim Ferdinandi nunc regnantis uirtute ex Europa penitus pulsi sunt: qui quamuis Africae nunc quoq; dominantur, uiribus tamen ac uetere belli gloria magnopere ceciderunt. Duplex eorum hodie qui restant genus in Africa, qui urbes colunt, et Nomades qui foris armenta pascunt, quotidieq; per agros incerta sede uagantur: quorum est praecipua conditio, formidantq; urbanis sunt, à quibus et uectigal certum exigunt. Annis ab hinc x. v. Cidianus quidam propheta nomine inter eos coeperat ad spem gentem profligatam reuocare opinionem uel uirtutisq; sed breui tempore percunctis hominis uanitas animaduersa, Saraceni Arabesq; omnes lingua utuntur Arabica et propria, illorum sectae communi, uerum indigenae longe puriore.

I N D I A.

NDIA tertiam orbis partem esse tradidere Alexandri comites, in eoq; tractu quem subegerunt oppidorum esse x. v. mil. Indi prope soli nunquam suis finibus migrarunt, ut Plinius et Strabo ad eos, inquit nullum praeter Liberum patrem, Herculem, et Alexandrum cum uictoria profectum esse, quamuis à Cyro et Semiramide tentatos. Indiam Posidonius ab aestiuo solis ortu ad hybernum metitur, aduersam uidelicet Galliae quam ab occidente aestiuo solis ad hybernum, item contra Mauritaniam statuit. Eandem à septentrione Tauri extrema terminant, qui ab indigenis diuersis appellatur nominibus: Parapanisus, Emodus, Imaus, Caucasus: ab occidente Indus fluius. Australe uerò et orientale latus, quae ambo longe sunt alijs maiora, in Atlanticum pelagus procurunt, ex quo regio rhombi figuram praese ferre uidetur: Nam utrumuis maiorum laterum contrarium sibi latus tribus mil. stad. exuperat. India eadem fert aromata quae Aethiopia et Arabia, quod his solo persimilis sit, differat tamē aquarum copia, qua et India et Aegyptus magis referta est. Sol enim moderatum ex ijs humorem tantum absumit, utrimentum opportunum terrae relinquit. Ex quo nec crispis criuibus, neq; colore tam atro, sicut Aethiopes sunt. Non enim calor nigredinis causa, nam eo pacto albi nasceretur. Sed sol qui propter nimiam humoris extractionem aridos relinquit Aethiopiae campos: ex quo nigriores proueniunt. At in India et item Aegypto cum mi-

nime pluat, ager tamē fluminibus abluatur. Haec Strabo. Qui et Onesicritum adducit aliam causam adferentem ac dicentem: Aquam tantum causam esse proprietatum in animalibus, quoniam peregrina pecora saepe ex epotis diuersis fluminibus colores immutant. Theodestem uerò uterq; refellit, qui ait solis propinquitatem, causam nigredinis esse. Citra Indum fluium, Indoscythae habitant, ultra uerò Gymnosopbiae: quorum duo genera Straboni, Bragmanes et Hermanes: ij ultimi dicti quod in syluis habitent, frondibus et fructibus syluestribus uictitantes, et libris arborum sese amicientes, uini et ueneris expertes. Brachmanes uerò in ciuitatibus habitant, reges colunt, Natalem putant mortis diem ijs, qui philosophati essent et caste sobrieque uixissent: nihil eorum quae homini accidit aut bonum aut malum esse, cum uideamus alijs alios gaudere pariter ac dolere. Aristobolus qui Alexandri comes fuit, scribit se uidisse duos Brachmanas ad Alexandri mensam post cenam: et alterum seniore supinum diutius feruentem solem nudo capite tolerasse, alterum iuniorem uno stantem pede lignum tricubitale manibus sustentare, et ambos quotidie perseuerare. Ex ijs postea seniore Alexandrum sequutum uita molliore utentem, interrogatumq; cur à secta discederet respondisse se xxxvi. annos complisse quos promiserat: nam post id tempus uita mitior cibiq; communis permittebantur. Sed ex ijs omnium mirabilissimus Calanus nomine, qui Alexandrum usque ad Persas sequutus, ibiq; constructam pyram perunctus ascendens, alacris atque immotus secundum eorum institutum comburitur. Plutarchus. Nicolaus Damascenus testatur se uidisse Antiochia legatos Indorum, qui à Poro rege missi ad Augustum cum donis et epistola Graeca fuerant, ubi ille scribebat se quanquam sexcentis regibus imperaret, amicitiam Caesaris magnopendere. Similem legationem ad Claudium principem uenisse tradit Antonius Plocamus, qui maris rubri uectigal à fisco redemit, miratumq; dicit orientem solem à dextris nasci et umbras suas hic iaci. Plin. Strabo uniuersam multitudinē eorū in vii. genera diuidit: in philosophos, agricolas, pastores, opifices, milites, praesides, cōsiliarios. Eos alioquin bonos esse uiros in uniuersum ac parcos et abstemios, potū ex oriza conficentes: praeterea illiteratos. Arundines quoque incredibili crassitudine apud eos, et hominum animaliumq; nonnullorū monstruosam speciem, idē testatur autor ex autoritate Megasthenis. Nec alibi maior scriptorum licentia, cum minus multa credere quam inuestigare oporteat. Dardae populi apud eos qui Dionysio residerunt, ubi autoribus Plinio et Strabone formicae uulpium magnitudine aurum effodiunt: quod uicini clam rapientes, exportant, carnibus in itinere dispositis, ut cibus insequentes formicas quas formidant moreretur. Taxilla magna ciuitas, ubi Taxillus eorum rex Alexandrum humaniter excepit. Inter Hydaspem et Acesinem est Pori terra, multa sanē et opulenta, CCC. ferè ciuitatum. Apud Hydaspem Alexander, ubi Porum superauit, duas condidit urbes. Niceam à uictoria, et Bucephaliam ab equo, qui in eo praelio cecidit. Nysa urbs à Baccho condita, et Nysae populi: est et alia Aethiopia, Arabica, Baeotia. Paetala insula: Paetalena regio. Apud Plinium Petala legitur. Prasi, Astaceni, Musiacani, Assacani, Hypasij, Malii, apud quos Alexander in expugnatione oppidi uulneratus fuit. Carbei et Cathca regio Sophitis regis, à quo CL. ferocibus canibus donatus Alexander est, qui leonibus cōgressi sunt. Praeter haec Paete, Paliobothra, Darfania, ubi Lunificiū maximū, teste Dionysio in Bassaricis, idem Gazum urbem lineos habere uiros dicit à Libero patre expugnatos ijs uersibus. Παράει τε πόδι τε καὶ διὰ λινωτάχεια γὰρ, τοῖσιν μὴ κλαυτοῖσιν λίνωσιν τὰ χεῖρα, Ἀσβερέλου λίνωσιν καὶ παλάου

Indoscythae
Gymnosopbiae
Bragmanes
Hermanes

Calanus

Oxidraci **χάλραξ** Nep. Sunt et populi Oxidrachi, ubi uiri sancti ac religiosi precibus tantum ad Deum moenia tuerunt, autor Philostratus in uita Apollonij. Populi item eodem teste apud Indum fluium qui lineis amiciuntur uestibus. Linum autem in agris plurimum nasci: Calciamen uerò ex arborum corticibus gestare, nobiliores autem bysso indui. Byssum uerò ex arbore nasci quae altitudine populos aequet, folijs autem interluit oriens à Sacarum montibus, uersusq; meridiem in sinum Indici maris qui Gangeticus appellatur, quinque ostijs erumpit: uti et Nilus exuberat campis. Ex hoc uniuersa diuiditur India, altera intra, altera extra Gangem appellata: latitudine ubi maxima xx. pass. mill. instar maris. Indus aliq; tantum minor, unde uiginti fluminibus maximis augetur: inter quae potissima Hyppanis et Hydaspes Plinius. Insulae innumerabiles sparsae in hoc tractu. Petala quam supra memorauit, in ipsis faucibus. Indi est triquetra figura CCCX. pass. mill. latit. Extra ostium Indi Chryse et Argyre fertiles metallis, ut idem autor existimat, ex argumento nominis. Sed omnium maxima et australior Taprobane inter Antecos nostros existimata, longitudine stad. VII. milium, latitud. v. ut tradit Eratosthenes. Ptolemæus hanc sub ariete ponit, Dionysius poeta sub cancro: ex quo uenereos omnis esse in eadem dicit, molliciaq; muliebri: regem creant, qui sine liberis, ne fiat hereditarium regnum. Canopum latissimam stellam meridionalem uident, Septentrionis nihil: uiuunt annos ut modicum centum: haec de Taprobane comperta ex seruo Antonij Plocami qui eo tempestate delatus fuit. Restat aurea Chersonnesus dicta, siue quod aurum inde effodiatur, siue quod prope orientem nobis sol inde roseus aureusq; apparet, Eustathius. Dicendum nunc, quae ex latere tam orientis quam occidentis Indiae iunguntur. Straboni itemq; alijs ex oriente tantum ponitur mare, Ptolemæo autem Sinarum regio, quae aequinoctialem transgressa usque ad Antecos protenditur: uerum post hos autores multi comperti populi ex ea parte, ac insulae, ut facile est uidere in orbis hodie descriptione, quartam sphaerae partem Ptolemæo positam excedente. Ex occidente uerò Plinius ait non Indo flumine sed nonnullis ultra Satrapis Indiam terminari quosdam putare, quae sunt, Aria, Gedrosia, Aracofia, Paropanis, Carmania. Aria, et Arii populi ab Ario flumine. Arrianus autor et Strabo, qui etiam à Medis profectos eos dicit. Regionem colunt solibus exustam, et ut Dionysius poeta sterilem atque arenosam: corallium tamen ferentem Dei prouidentia, ut habeant unde uiuant. In hac Arbies populi et Arbis fluius et Orite et Ichthyophagi sunt Plinio, Straboni. Praeterea proxima Indo montana Capisseni tenent, quorum urbs Capissa, quam diruit Cyrus. Aracofia cum oppido et flumine eiusdem nominis, quod quidam Cutim dixerat à Semiramide conditum ut Plinius. Dionysius autem Aracosas λινωχλαίνας uocat, id est, lineis utentes uestibus, sicut et nigri Melanchlaeni Scythiae populi. Drangiani ijs finitimi et Carmani, ab Indi ostio Carmania est ultima. Cuius promontorium ad austrum in mare magnum expositum est, multum quoque in mediterraneam, inter Gedrosiam Persiamq; porrigitur, magisq; ex parte Carmanorum mores Persici sunt. Carmania uerò deserta, Parthis est contigua ab latere Septentrionis.

Ganges
Hydaspes
Hyppanis
Acesines

Indus

Petala Insula

Chryse

Taprobane

Chersonnesus aurea

Sinarū regio

Aria
Gedrosia
Aracofia
Paropanis
Carmania

Arbies pop.
Arbis flu.
Orite
Ichthyophagi

Capisseni
Capissa
Aracofia
Linonchleni

Carmania

Dardae

Formicae uulpium magnitudine

Taxilla

Pori terra

Nicea
Bucephalia
Nysa

Paetalena m.
Prasi
Astaceni
Musiacani
Assacani
Hypasij
Malii
Cathca reg.
Pande
Paliobothra
Darfania
Gazum

ab initio, ut ait Sallust. habitauerunt Getuli et Libyes asperi incultiq; quibus cibus erat caro ferina atque humi pabulum ueluti pecoribus. Uniuersam uerò Rufus in sex diuidit prouincias, Proconsularem, in qua est Carthago, Numidiam consularem, Bizacium, Tripolitanam consularem, ac duas Mauritanias Caesariensem et Sitiphensem praesidales. Ceteri Geographi praesertim Ptolemæus ijs regionibus atque hoc ordine distinguit. Primo duabus Mauritanijs, Massylia, Numidia, Africa minore, Cyrenaica, Marmarica, Aegypto. Sub Tingitana Aethiopiae Athacis ponit. Sub Caesariensi Atlantem et Getuliam, sub minore Nigraes Aethiopiae, et ijs inferiorem Libyam. Sub ea quoque Aethiopiae interiore aequinoctialem transgredientem. Postremo sub Aegypto Aethiopiae sub Aegypto appellatam. Nunc partes resumam. Nam post Atlanticum pelagus de cuius ac reliquis circa insulis postea dicemus, Mauritani siue Mauri primum occurrunt. Utroque enim modo à Latinis, à Graecis uerò Maurisij appellati. Hos fretum tantum Herculeo ab Hispania, à Getulis Atlante, à Numidis Ampsaga flumine diuisos, Caius princeps in Tingitanam quae Sitiphensis à loco antea dicebatur, et Caesariensem uti refert Plinius distinxit. Eorum celebre quondam nomen et latam regionem Strabo ponit fluminibus lacubusq; irrigatam, gentem uita Nomadicam, dentium alioquin unguumq; ac capilli studio deditam, colore quo Aethiopes et Indi, ad quorum sunt ferè parallelum. Bocchus quondam his imperauit, cui Iuba successit, qui in causa belli ciuili à C. Caesare superata morte sibi consciscuit, cuius filius admodum puer Romam in triumphum ductus. Is fuit qui postea scripsit historiam singulari ingenio ac doctrina praeditus: et Augusti demum liberalitate ad regnum paternum remissus, successorem Ptolemæum ex Antonij et Cleopatrae filia natum habuit, quo per Caligulam interfecto Mauritania in duas est prouincias diducta. Claudius princeps primus Romanorum Mauritanis bella inulit, per Suetonium Paulinum, regionesq; eas subegit, colonos novos deduxit, nomina ciuitatum mutauit, et in prouinciae formam redegit. Nunc uerò penitus aboliatae genti Saraceni succedere ex eo tempore quo et reliquae Africae. Vtriusq; Mauritaniae longitudo DCCCXXXIX. latitudo uerò CCCCLXVII. pass. mil. In ora igitur primū Tinge quae regioni nomen dedit, quā Pli. ab Anteo condita dicit, Deinde à Claudio cū coloniā faceret Caesareā appellatā. Lixus Strabon. Silius poeta. Audit non paruo diuisus gurgite Lixus. Lix flumen et oppidum Plin. Mele. Antoninus quoq; in itinere Lix ait colonia distat à Zili x. x. mil. pas. Zilis enim oppidum Antonino dicitur, Ptolemæo Zelia. Straboni Zelis, hodie Arzilla, recepta ab ultimo Alfonso Lusitanie rege unā cum Tinge oppido. Abyla, quam alteram dicunt columnam, mons est ab Hispanis Simica ob simiarum copiam uocata, Septemq; prope montes fratres à simili proceritate appellati simul iuncti ciuitati Septensi nomen dederunt. Elephantis referta tellus, ut ait Plinius, recepta quoq; et ipsa ab Ioanne Alfonsi auo. Exilissa Ptolemæo, Plinio uerò Iulia traducta dicitur. Abest à Belone Betici littoris mil. pas. x. x. hodie longe minus dicunt, uocaturq; Alcazar ab eodem Alfonso acquisita: prope promontorium Cotes Ptolemæo dicitur, nunc ab Hispanis caput sparti ob spartum ibi proueniens appellatum. Salus fluius et oppidum. Phuth oppidum Ptolemæus, Iosephus autem Phuth nominat. Phuth Chamii filius, cuius pater Noë, Phuthaeos in Mauritaniam populos produxit. Malua fluius ultra quem Massyli sunt, ab Atlante maiore per fines Mauritaniae ferè recta in Ibericum prolabitur pelagus. Contra hunc alter fluius Sallustio et Plinio Mulucha in idem ferè mare. Ampsaca Pto-

Mauritani Mauri

Maurisij

Bocchus rex Iuba filius

Ptolemæus

Suetonius Paulinus

Tinge, quae & Caesarea.

Lix

Zelia

Abyla altera columna

Septensis ciuitas

Exilissa seu Iulia traducta

Salas flu. & oppidum Phuth, & Phuthaei Malua flu.

Ampsaca Ptolemæo

A F R I C A.

Africa fretum Herculeo ac Nilo ceteris orbis partibus diuiditur, Libya et Hesperia à Graecis appellata. Haec

lemæo Mauritania terminus. In hoc eodem littore olim Saracenorum regia fuerat, quam Maroch appellabant. Atlas maior & minor, cuius alibi fabulam narraui. Ad eius loca præter Herculem & Perseum Hanno Carthaginensis ut ait Plinius, primum ex barbaris penetrauit cum exercitu, coloniasq; eò deduxit, ac commentarios de his edidit. E nostris uerò Paulinus quem supra memorauimus, ætate Plinij Atlantem transgressus, librum & ipse de his que uiderat composuit. Verticem ipsius montis altissimum, semper niuib; etiam æstate apertum, arboribus præterea ignotis refertum. Accolas eius Canarios uocari, quippe quibus uictus caninus & diuidua ferarum uiscera sit. Iubas rex Ptolemæi pater quem supra memorauimus, de Atlante deq; Euphorbia noua ibi reperiata herba priuatim uolumen edidit. Hic & Citri arbor, unde mensurarum luxuria Romæ. Atlas enim maior per uniuersam Africam usque ferè in Aegyptum protenditur, in medio duobus quasi cornibus septentrionem uersus insurgens. Herodotus post Garamantas x. dierum iter ponit Atlantes populos à monte cognominatos, quos dicit ab animalibus abstinerere & somnia non uidere. De somnijs Arrianus etiam affirmat. Hic & mari uicino nomen dedit Atlantico, ubi in medio est parua insula Gerionis Erythra Ptolemæo, Erythra Plinio, qui ait Tyrios huc migrasse, ex Erythre mari originem habentes. Et paulo inferius, citra æquinoctialem fortunatorum insulæ quinq; quas Homerus fabulæq; uolunt his debere, qui bene beateq; uixerint hominibus, ubi æuo perpetuo procul ab omnibus malis sub benigna cœli temperie degant. Hæc nunc insulæ Capitis uiridis appellantur à nautis nostris deprehensæ, uti postremo dicam. Sub Atlante meridiem uersus Getuli sunt gens maxima. Hos Athenodorus Gartheas appellat, dicitq; apud eos maximos asparagos nasci, crassitudine calami cyprij, longitudine bicubitali, auctor Athenæus in Dipnosophistis. Domiti fuere Getuli sub Augusto à L. Cossio, qui Getulicus est cognominatus, uti scribit Florus.

N V M I D I A.

NUMIDIAE longe in littore usq; ad sinum Numidicum & ostia fluminis Ampsacæ extenduntur. De quibus ait Sallustius quod Persæ fuere, qui defuncto in Hispania Sale ab exercitu eius cum Medis in Africam nauigarunt, ubi deficiente materia ad domos edificandas, alueos nauium inuersos pro tugurijs habuere. Et quoniam huc illuc uagabantur, Nomades dicti sunt, id est, pastores, deinde Numidæ à Latinis. Regionem alioqui uberem ac diuitem colunt. Mapalia cohabitanti (id est breues tegetes) eorum lingua. Inter hos insigne marmor Numidicum Romanis in pretio. Eorum urbs Cirtha paulo à sinu remota. Mafyli inter hos habitant, quos Mafylienses Polybius uocat. Nominis etymum Steph. ex autoritate Timæi narrat, quod gubernator ad nauigans, cum animaduertisset piscatorem iubentem iunco terrestri μάραγ, id est, ad ligare lingua Aeolica ἀπό τῆς ἑλίκως ἢ μάραγ cognomen accepisse. Hinc Ampsaca flumen in sinum Numidicum ex Atlante fluens. Deinde minor Africa, cuius caput Carthago, quam Græci Carchedonem uocant à Carchedone conditore, uti Appianus in Lybicis ait, & Carchedonius carbunculus dicitur ex eius littore adductus, uti Plinius. Trogus autem libro x. Carthaginis originem explicat, quam Tyrij coloni tenuerunt, à Pigmaliōne ob auaritiā sororis Elijsæ uiro interfecto: quæ ob metum huc fugere cum substantia compulsā locum mercata est, quantum corium bubulum circumdaret, quod in tenuissimas sectum partes maius existimatione spatium complexum est: locumq; Byrsam propterea dictum, ubi urbem condi-

dit Carthaginem annis LXXI. ante urbem Romam. Que ut refert Polyb. eò potentia uenit, ut omnem oram que à mari nostro abluitur ab Aris Philenorum haud multum distantibus à magna Syrte usque ad columnas Herculis teneat, quæ longitudo est L. mill. stad. Transgressi per uim fretum, quod inter Africam & Europam interiacet, cum omni Hispania usque ad Pyreneum potiti sunt: uerum post tertium bellum Punicum Romani in formam prouinciae redactam Masinissæ tradiderunt. Saraceni postremo inuasere, regiamq; eam simul cum Tunī constituerunt. Hic fuit Clitomachus philosophus qui Carneadem annos XXVII. audiuit, ignarus ab initio primorum elementorum. Hinc quoque ut ex tota Numidia præsertim Massylia, præstantes equi cursu ueniunt, qui uirga tantum reguntur. Strabo. Martialis. Et mihi Massylum uirga gubernet equum. Hæc etas Barbaros hos uocat. Tunis oppidum uetus adhuc nomen non amisit in sinu Carthaginensi. De quo Polyb. sic ait. Romani Attilio Regulo duce ad Mercurij promontorium, quod è regione Siciliae est, adplicantes, uictoriam naualem adsecuti sunt, inde Tunim oppidum ex pugna receperunt. Ibiq; quod contra Carthaginem esset, positis castris prælio terrestri regionem depopulati sunt. Cumq; spes esset omnia potiri, ueritus Attilius ne successor sibi ueniret pacem fecit. Hanc Saraceni postea sibi regiam constituere, quam diuus Ludouicus Gallie rex cum iam per uim cepisset, post obitum statim amisit. Vtica in eodem littore morte Catonis nobilitata, Tyriorum colonia secunda post Carthaginem Straboni. Tapsus ubi Scipio à Cesare uictus fuit. Silius. Et Zama & uberior Rutulorum sanguine Tapsus. Hippones due, una quam Græci διὰ πύργου dicunt, id est, aquis & paludibus circumfusam Ptolemæo Plinioq;. Altera regia appellata item Plinio. Silius. Tum Vaga, & antiquis dilectus regibus Hippo. ab equitio nomen accepit. Huic præfuit diuus Augustinus. Clupea siue Clypea urbs, quam (ut ait Solinus) Siculi edificarunt, à Romanis primo bello Punico capta duce Regulo, paulo post ab hoste per obsidionem recepta, ut Polybius ait. Hic & Aspis promontorium ex clypei forma dictum in mare prominens. Aliud quoque promontorium Mercurij, ante omnia ab eodem duce captum, apud quod M. Aemilius & M. Fuluius naues Carthaginensium sibi obuias ceperunt, ut idem refert auctor. Aeginuros à Carthagine XX. mill. pass. distans Liuius & Antonino in itinere. Tagasta oppidum unde fuit Augustinus. Antoninus in itinere. Ab oppido Tagasta Zama, apud quam Annibal à Scipione uictus. Plinius libro XX. fontem hic esse dicit ex autoritate Varronis, ex quo canore uoces efficiuntur. Tripolis Africana, quam Solinus esse dicit Taphram, Abrotanum, & Leptim magnam. Abrotanum urbs: quam Strabo in VI. Neapolim etiam uocari dicit: nonnulli in Libya Phœnice eam collocant. Leptis magna una ex Tripoli, altera parua que & Neapolis dicitur inter duas Syrtis, ubi Lotophagi habitant hospites homines, de quibus scribitur in Odyssæa Vlysses errantem excepisse. Sabathra inter Syrtis. Silius. Sabathra, tum Tyrium uulgus, Sarranaq; Leptis. Ptolemæo Tabraca ponitur. Steph. autem & Polybio Tabathra. Ityca in hac etiam parte Tyriorum colonia, unde Dionysius fuit Ityceus, qui de situ orbis scripsit. Byzantes gens prope Carthaginem, à quibus urbs Byzantium in Thracia. Herod. autem non bene Byzantes scripsit, ut ait Stephan. Polybius uerò Byzalada regionem esse ait circa Syrtis, comprehendentem XXI. stad. spatium, unde optime uestes afferuntur. Dulopolis in eadem parte, in quam seruus confugiens liber fit, ex argumento nominis, ut ait Stephanus. Flumina uerò, Bagradas ex Libycis montibus longe ductus prope Carthaginem

353
Cynips
Maca populi
Triton palus
Tritones paludes tres
Lotophagitis Insulæ
Cercina
Aethusa
Lopadusa
Melite
Iunonia
Tigle
Herculis templum
Glaucanis
Glofyra
Menynx
Pontia, Gea, Colacha
Aegades insulæ
Syrphax
Masinissa
Sophonisba
Iugurtha

thaginem fluit, ubi serpentiem Regulus c. x. pedum adhibito exercitu interfecit. Liuius, Plinius, Gellius. Cynips inter duas Syrtis in mare per Macas populos fluit, ut Herod. Silius. Cyniphij didicere Macæ, squalemia barba. Ora uiris, humerosq; ligant ut lumine capti. Triton palus median Africam minorem interfluens in Syrtis parua recessum exit. Hic Argo sublatam humeris scribit Apollonius libro IIII. Ἀὐτὰρ ἰδὶ προσηλαε μάλ' ἀπασίως τετραπύλοισι ὕδασι λιμνὴς ὧς φέρον, ὡς ἐσβάντες ἀπὸ τριβαρῶν δέσασσ' ὤμων, Λυγαλέοις δ' ἠπείτα ἦελοι κῆρας αἰετόντες. Tritones omnino tres, Libya de qua nunc loquimur, ubi Mincruam natam uolunt, Bœotia, & Thessalica. C. Seruilius & Cn. Scipronius Cos. in Africam nauigantes in Lotophagorum insulam peruenere, quæ Menynx dicitur, non longe à Syrti parua, ubi magno periculo classis confidit, uixq; reducto onere deposito redijt: auctor Polyb. Insulæ inter Sicilian & Numidiam Cercina: contra parua Syrtem, Aethusa, Lopadusa, Melite, Iunonia, Tigle, Herculis templum, Glaucanis, Glofyra, Menynx: in Syrti magna, Pontia, Gea, Masinuis. Inter Sardiniam & Numidiam Colacha. Locis iam obitis breuiter hic delibanda Numidarum historia, sed prius Carthaginis. Primum bellum Punicum cepit annis ab urbe ccccxc. durauit xxxiii. prius in Sicilia occasione lati à Romanis auxilij Manertinis contra cos & Hieronem per Claudium Caudicem. Deinde per Leuinum Agrigento simul cum Hammone expugnato. Mox etiam Panormo cum Amilchare per Atti. Calatinum: per Regulum uerò, qui primus classe in Africam transfretauit terra superati, oppidis ferè c. c. receptis. Per Duilium ad extremum classe simul cum Himilcone apud Aegadas insulas superati, isto foedere quicquid annis uiginti, in quo bello semel utrinque D. quinquereuib; & iterum paulominus concursum. Quum præter foedus Annibal Iberum ad oppugnandum Saguntum transisset, principium I. bello Pun. dedit, de quo in Annibale scribam. Fine tandem per Scipionem anno x. x. imposito, annis L. in officio tributi permanere. Deinde cum Carthaginensibus ut Masinissæ cum quo de finibus erat contentio resisterent, exercitum & classem præter pacta cum Rom. struere per x. legatos hoc uestigatum missos deprehenderentur: Cato sumendum III. bellum delendamq; Carthaginem contra Nasica sententiam iussit. Quapropter anno ab urbe dcc. à Manlio Martioq; Cos. obsidione pressi, ut bellum auerterent in duces animauerunt, armaq; tradiderunt: quum iussi excedere ac alibi habitare fuissent, animo resumpto hostibus resutare, simul & Calp. Pisone Cos. superato ab Aemilio demum expugnati, sex etiam diebus intra moenia pugnaere. ferro flammq; denique urbs absorpta anno dcc. postquam condita fuit, quinto uerò post bellum ceptum. Numidia uerò regnum Syphax tenuit, qui Scipioni amicitiam Rom. per Laelium pollicitus, postea Carthag. adhaesit per Asdrubalem qui ei filiam locauit. Victus itaque atque in triumphum à Scipione ductus Tyburti in custodia decessit, eiusq; regnum Masinissæ Mafylorum regi traditum. Hic enim auxilio Rom. fuit in Hispania, olimq; à Scipione amicissimo oburgatus, quod Sophonisbam captiuam Syphacis uxorem conseruauerit atque amauerit: uir alioquin tanta corporis dote ut LXXXVI. annorum filios genuerit, teste Liuius, tum Cicerone, ut sine pulmento uesceretur. Eius nati Micipsa Gulussa & Manastabal fuere, quibus regnum commune dimissum, ut Scipionis Acryliani, cuius ad aspectu recreatus fuerat, arbitrio diuideretur. Micipse item filij Iempsal & Adherbal, à Iugurtha Masinissæ fratris filio, qui in pari hereditate relictus ab eo erat, regno spoliati contra etiam iussum Rom. fuere. Quamobrem quatuor ex successione Imp.

contra Iugurtham missi; Calp. Bestia qui pacem cum eo iniussu Senatus fecit, deinde A. Postumius Albinus, qui infelicitate cum eo pugnauit: postea Metellus eo iussu uniuersam Numidiam in potestatem redegit: postremo per Marium superatus, cum ad Bocchum eius socerum, qui prelium non probauerat, confugisset, ab eodem opera Syllæ quæstoris traditus, in triumphum ductus in custodia excessit. Quum olim Romam uenire fide publica iussus esset, ut fautores suos, quos corruerat, ostenderet, & propter eadem admissam in regulum quendam Masiniam nomine causam capitis dicere iuberetur, clam profugit, ac cedens urbe dixisse fertur, O urbem uenalem & cito perituram si emptorem inuenerit. Liuius XXXIII.

C Y R E N A I C A.
YRENAICA regio subdita Ptolemæis erat, dicta Plinio Pentapolis à numero ciuitatum, que in ea continentur, Cyrene, Apollonia, Barce, Arsinoe, Berenice. Hic solis Apollini sacer adeo felix, ut poeta Græci finxerint ex eo cœlum ornatum: nocte enim calidus, interdiu frigidus erat. Horti etiam Hesperidum paulum ab hac ora remoti Ptolemæo, nonnullis uerò in littore Hesperij maris, quarum aurea poma superato dracone custode tulit Hercules, cuius simulacrum in ædibus conseruatorum hodie Romæ, mea ætate in ruinis aræ maximæ effossum, uisitur. Præterea Ammonis oraculum hic Plinio ponitur. Cyrenem ipsam dicunt à Batto conditam, quem Callimach. ait progenitorem suum fuisse, ex nomine Cyrenes Hisei filie, ut Pindaro placet. Post Dareum superatum ab Alexandro hæc aliquandiu potens liberaq; fuit. Deinde sub regibus, postremo ab Augusto capta & in formam prouinciae redacta ac cum Creta coniuncta. Dionys. poeta ἐν πτωρ uocat, quod à Pindaro mutuatus est, qui bonis ait eam equis abundare, ex Amycleis Laconibus originem habentibus. Herod. etiam fertilem uocat, ut octo continuos menses fructus habentem. Ornata est Callimacho poeta & Synesio oratore. Barce, quæ postea Ptolemæis dicta est Straboni. Herod. eius originem à Batto repetit. Stephan. dicit edificatam à Perseo Zacynthi filio. Aristomedone nato, totamq; latritijs consistare edificijs: prouerbiumq; de ijs ferri, Barceos à Neptuno nutrire equos, à Pallade uerò regere currus didicisse. Arsinoe à nomine sororis Ptolemæi Philadelphi: huius nominis plures à Stephano commemorantur. Berenice à coniuge alterius Ptolemæi prius Hesperis dicta Callimacho in epigram. malis. Has etiam plures Stephanus recenset. Sub Cyrenaica Libya est, latissima gens diuersisq; immixta populis, quapropter Ptolemæo Libyophœnices & Libyægyptij ponuntur, & interior Libya sub Aethiopiibus Nigritis. Iuxta hos Nasamonæ populi & Garamantes, & paulo supra Marmaridæ ad Aegyptios pertinentes. Omnia sane armis Romanorum superata per Cornelium Balbum, eius. Cornelij Balbi fratris filium, qui Gadibus natus ciuitate Romana donatus est, ut Plinius: qui & Nasamonas etiam dicit antea Mesamonas à Græcis uocatos, ex argumento loci, medias inter arenas sitos: habere præterea domos è silice constructas, ab hisq; Troglodytas hyberni occasus plagam iter dierum quatuor tenere, cum quibus commercium gemmæ quam carbunculi uocant ex Aethiopiibus aduectæ habetur. De Nasamonibus item Dionys. ait domitos à Rom. ob trucidatum ab eis Lentulum duce ad eos confugientem. Auctor eius gentis Nasamon prognatus à quodam Garamante Amphithemede cognomento, ex quo & idem Garamantes dicti. Polyhistor uerò de his aliter. Mercurium uidelicet & Apollinem Accallidi nympha concubuisse, & ex Mercurio Cydonem unde Cydonia urbs Cretæ, ex Apolline genitum Nasamonem. Apoll

Maroch Atlas maior & minor
Canarii
Euphorbia herba
Citri arbor
Atlantes pop.
Atlanticum pelagus
Erythra insula
Getuli
Cirtha Mafyli
Ampsaca flu. Africa minor
Carthago
Carchedonius carbunculus
Pigmalion Elyssa

Equi Massyl
Tunis
Vtica
Tapsus
Clupea
Aspis promontorium Macarii
Aeginuros
Tagasta Zama
Tripolis
Abrotanum, quæ & Neapolis
Leptis magna
Lotophagi
Sabathra
Ityca
Byzantes
Byzalas
Dulopolis
Bagradas

Horti Hesperidum
Cyrene
Barce, quæ & Ptolemæis
Barcei Arsinoe
Berenice prius Hesperis dicta
Lybia
Libyophœnices
Libyægyptij
Libya interior
Nasamonæ
Marmaridæ

Apollonius in 1111. rem omnem his uersibus commemorat. Τιωνός φοιβόιο λικωρέσιο Κάραυρ & Κόρως τ' ἀδλις Ακακαλλιδ & η̄ρ ποτε Μίνως Ες λιβύτω θυγατέρα σφετέρω. ἢ δ' ἀγλαορ δία φοιβω Τίτση. ὃν Ἀμφίθεμι Γαράμαυά τε κικλήσκουσιν. Ἀμφίθεμις δ' ἄρ' ἔπειτ' ἐμίγη τριτωνίδι νόμφη, ἢ δ' ἄρ' οἱ Νασάμωνα τέκε, κρατερὸν τε Κάραυρον, ὃς ποτε Κάνθου ἔπεργη. Garamantes dicit Strabo Carhedonjs lapillis abundare, equis magnopere studere: habitant in locis syluestribus, congressum hominum uitantes. ab armis abstinent & bello. Certa matrimonia non habent, passim coeunt. Eos domuit primus Romanorum C. Turmius, qui Garamantici cognomento ob modestiam abstinuit, ut Florus ait. Asbesta Libyæ populi, ubi Ammonis oraculum, de quo supra in Dodoneo Epiri diximus, duas columbas ex Aegypto uoluitans totidem constituisse oracula: in hoc Iupiter in Arietis forma colebatur. Alexander Macedo, ut refert Callistratus, imitatus Herculem & Perseum hoc expertus est coruis ducibus: ubi uocatus à templi sacerdote πᾶ διός, id est, fili Iouis, pro πᾶ δίογ, id est, fili barbarice: quod omen accipiens Alexand. ex illo in opinione fuit se ex Ioue esse natum. Huc & Cambyses cum toto exercitu proficiscens extinctus est. Apud hos Solis fons, ut tradit Herod. qui frigoris & caloris momenta singulis noctibus & diebus capit. Solis etiam fontis meminit Plinius: sed & alium quoque dicit in eadem regione fontem à medio die ad median noctem aquis feruentibus, totidem horis ad medium diem rigentibus. Blemmyes etiam Libyæ, quibus traditur caput monstruosum, oculosq; pectori adfixos esse. Satyri quibus præter figuram nihil sit moris humani. Aegipanes quoque quales uulgò pinguntur forma. Himantopodes, Cortipedes traduntur. De quibus omnibus autor Plinius. Pssylli imoxij à serpentibus degunt, pueros suos an degenerent eis admotis probant. Sinui proximo nomen dedere, de quo Hecatæus in Libyæ descriptione. Steph. est autor Pssyllicum sinum ingentem atque profundum trium dierum nauigatione absoluti.

AEGYPTVS.

AEgyptus Africa uersus orientem tenet extrema, in duas diuisa partes, Delta ex forma literæ, quæ Ptolemæo iteq; Plinio Aegyptus inferior etiam uocatur. Altera quæ secundum Nilum Aethiopiæ contermina, meridiem uersus usq; ad Syenem procedit, Thebais appellata. Dicta autem uniuersa prius Aeria. Steph. uocata quasi ἠρεῖα, quod fusco & caliginoso sit aëre, & Heptapolis à septem primis urbibus. Quatuor uidelicet Thebaidos quæ sunt, Panopolis, Antinous, Lycopolis, Hermopolis: tribus uerò quæ sunt Arcadiæ, Heraclea, Oxyrinchus, Memphis. Arcadiæ enim regio est, ab Arcadio dicta Imperatore, antea Heptanomis à septē Nomis, id est, præfecturis: hæc Steph. De Aegypti antiquitate ac disciplina sacerdotum (quos prophetas uocant) innumera bilia penè ab autoribus commemorantur. Huc Dædalus, Melampus, Pythagoras, Homerus, Solon, Musæus, Plato, Democritus, Apollonius Tyaneus, compluresq; alij eruditionis causa profecti, dogmata in suam quisq; patriam retulere. Primi siquidem omnium Aegyptij immortalē esse animam, ut est autor Diodorus, dicere, eanq; de corpore in corpus uagari. Hinc campos elyosios & impiorum pœnas, & obolos Charontis porthmeos, & Eleusinia ac Dionysij sacra, & labyrinthi Dædalei imitationem fluxisse, idem testatur: Geometriam quoque primos inuenisse ob dimensionis exuberantis Nilii obseruationem, sicuti & Arithmetice Phœnices. Primos etiam recuita gerere præputia cœpisse, unde postea Phœnicibus

uicinisq; multis mos traditus. Illis etiam duplex scribendi genus: unum quod uulgò discunt: alterum quod sacras literas appellant, soli sacerdotes attingunt à parentibus per manus traditas, quas ab Aethiopiis primum accepere. Non enim literarum compositione aut à literis uerba exprimuntur, sed animalium aut aliarum rerum imaginibus: scribunt enim Accipitrem, quæ rem sacram denotet, Crocodilum ut malum, oculum ut iustitiam, manum dextram passam ut liberalitatem, compressam ut auaritiam, & ijs similia. Deniq; à dextro ad sinistrum scribunt latus, dicuntq; se hoc sermone recte scribere: Græcos uerò contra. In hanc ferè sententiam Diodorus. Ex quo deprehendimus magnam ijs moris Iudeorum fuisse partem, & prophetarum nominibus, & præputij & modi scribendi institutis. Potius tamen existimandum hæc Aegyptios ab eis mutuatos fuisse, dum simul exemplaria manifesto nunc Romæ, in quibusdam adhuc obeliscis ab Aegypto aduectis uideamus. Regio tota in præfecturas diuisa est. Dotes eius, soli fertilitas, mesium copia, faba, lens, papyrus. Morus quoque quæ Sycomorum fructum specie ficui gustu malo similem facit. De piscibus ibi deq; ceteris monstris in libro De animalibus dixi. De Nilo deq; regibus Aegypti postea. Nunc loca ipsa percurrant. In ora primum pollet Alexandria, cuius situm ad chlamydis figuram metatus est Dinocrates architectus, quam ut scribit Arrianus de Gestis Alexandri cum farina primum ob abæ terræ penuriam humi delinisset, ea à uolucris depasta omen dedit, ciuitatem eam horreum quandoq; uicinis circa regionibus futuram. In ea Musæum reges Ptolemæi constituerunt habens ambulationem & exædram, & maximam domum in qua coenaculum erat eorum, qui Musæi participes erant, hominum circa disciplinas uersantium. Hic cæcis communes habebat facultates & sacerdotem, qui Musæo præerat: à Cæsariibus deinde res aucta. Autores Strabo & Philostratus. In eo quoq; scribit Spartianus Hadrianum principem cum Sophistis quandoque differuisse. Erat item Romæ Athenæum ad huius emulationem à Claudio principe institutum, teste Tranquillo. ubi historiæ ab eo editæ quotannis recitarentur, quò & Hadrianus ipse etiam quandoq; conuenit audientium poetarum & oratorum gratia. Alexandria insuper nobilis illa bibliotheca à Philadelpho instituta fuit, quæ per obsidionem postea Cæsaris flagrauit. Iuxta in portu Pharus erat insula & turris Sostrati Gmidij Architecti opus, ut eius loci indicat inscriptio Græca, quod Alexandrum fuisse passum miratur Plinius. Hæc specula nauigantibus præsidium erat. Cæteri quoq; huius exëplo huic similes Phari appellati à πῶ ρ φάειν, & ex manifestatione etymo sumpto. præter hanc Steph. Alexandrias numerat x x i i. Hanc ego cum doctissimorum hominum literarumq; omnium, tum martyrum multo magis parentem domiciliumq; appellauerim, ubi teste Eusebio uno mense Diocletianus x v i i. Christianorum milia trucidauit. Decorata præterea Marco præsule totq; laudatis successoribus, tum cathedram regente Origene. Idotheca, cuius meminit Dionysius poeta, mons est & specula altissima Pharo opposita: quam sepulcrum dicunt esse Osyridis & Idothæ filie Protei. Proteus enim (ut dicit Herod.) è Thracia Pellena à filijs, qui hospites interficiebant, discedens, una cum Idothæ filia in Aegyptum uenit, ex quo ut Deus colebatur, de quo in Odyssæa dicitur. A Pharo autem stad. x x x. Nicopolis oppidum Straboni: uictorie Augusti de Antonio & Cleopatra monumentum. Paretonium ciuitas & portus x l. ferè stadiorum. Mareotis lacus & urbs. Deinde Canopus c x x. stadijs ab Alexandria distans, quem Menelaus eò cum Helena aduectus in honorem Canopi sui gubernatoris ibi extincti edificauit. In quo Serapidis

Serapidis templum, qui idem cum Osyride & api est, uisubatur. Huc ex Alexandria ad oraculum uentabant per fossam arte deductam, die noctiq; nauiculis plenam, & utroque sexu impudice canente ac saltante, præsertim ijs qui iuxta fossam diuersoria habent. Dicitur & Canobus, quæ etiam stella est Canobitis apparens, Græcis nusquam uisa. **Heraclium** seu Heracleopolis ubi templum Herculis: Altera apud Pelusium. Tertia item in Aegypto, unde fuit **Ostia Nili**. Theophanes physicus. Ostium hic primum Canobicum patet in dextera parte Libyam attingente, post hoc Bolbiticum Sebenniticum, Phatniticum, Mendesium, Tanticum, postremo Peleusiacum in sinistra parte Arabiæ contermina, ab oppidis omnia cognominata. A Canobitis autem ad Pelusiacum spatij c l x x. passuum milia Plinio. Inter hæc Saitica præfectura est, & Sais Metropolis ubi Mineruæ templum, & Psammitici regis sepulcrum Straboni. Hic plures hippopotamos esse Plinius scribit. Nicander quoque ἠ ἱπποπότου τῶν νάων ὑπὲρ οὐρανῶν θαλάσσης βόσκαι. Naucratis & fluuius & urbs item Saiticæ, Milestorum colonia. Sebennitica præfectura, in qua Hermopolis seu Mercurij ciuitas & Mendes, ubi Pan colitur & hircus (ut ait Pind.) Hic coeunt hirci cum mulieribus. Leontopolis ubi leo adoratur. In Busirica præfectura Busiris Cynopolis, ubi canis specie Mercurius colitur. Memphis Aegypti quondam regia, ubi & regum pyramides, & nobile templum Vulcani cum eius sacerdotibus. Pelusium à militibus Pelei regis conditum, uel à πῶ ρ πύλας, quod locus paludibus sit obnoxius, Stephano. Hoc in sacris uoluminibus à prophetis Belbeis appellatur. hodie uerò Damiatà à nostris quandoque recepta, deinde una cum Hierosolyma amissa. Bubastus Heroum ciuitas Straboni Ptolemæoq; uocata: Stephano autem Heroopolis quod idem est, & Aemon à sanguine Typhonis fulminati. Hanc Iosephus ait olim Iosephi patri Iacob aduentienti concessisse, quam sacra uolumina Hiesien appellat. Sinum facit, ut ait Plinius, Heroopolitanum. Prope item est alter sinus Elaniticus ab Elana ciuitate, ambo in Arabico, sicut Heliopolis ubi Solis templum, & Meum bouem in septo quodam nutriunt, sicuti Memphis Isidem uacant. Hic & obelisci nobiles & sacerdotes sapientiæ professores. Babylon castellum, ut ait Strabo, natura munitum à Babylonijs huc commigrantibus conditum: una hic è tribus erat legionibus, ut idem ait, quæ Aegyptum custodiebant. Ptolemæus hanc quoque Babyloniam uocat, non castellum, sed urbs maxima est plures complexa populos, ut frequentes inde Christiani redeuntes indicant. Acanthus urbs. Miris lacus Miridis regis opus. In Arsinoitica præfectura Arsinoe, ubi Crocodilus domesticus quem Sulchum uocant alitur atque adoratur, apud Heracleopolim Ichneumon, apud Oxyringum item Oxyringus piscis, apud Lycopolim lupus. Panopolis ubi linum exercetur. Ptolemæis maxima Thebaica urbs. Arsinoe & Berenice Ptolemæorum ædificia ex scæminis. Abydus Memnonis regia. Tentyra ubi crocodilum respuunt, atque peruestigatum conficiunt. Coptum contra crocodilo studet. Thebais regio & Thebe urbs maxima prius regibus habitata, eadem & Diospolis uocata, sed & aliæ quinque Diospoles, ut ait Stephanus, etiam dicte: uocata & Hecatonpylos Homero, destructa quondam ab Cambise. Cato est autor hanc uicos habuisse ad tria millia, portas centum. Crocodilorum urbem in Moeride Nili insula rex quidam Aegyptius edificauit, qui quum egro insidens forte in Moeridem paludem caderet, à crocodilo adiutus atque à periculo liberatus fuerat. Taricheæ urbes plures, Mendesiæ, Saiticæ, Canobicæ, à ceterijs dicte. Tarichea uerò neutri & plurali

urbs Indiæ Iosepho. Menelaus urbs. Syene ubi puteus in profunda ualle centum stad. hinc solstitium supra uerticem uidetur, quod hæc loca tropico cancri sunt subiecta. Elephantia insula terminusq; Aegypti & Aethiopiæ iuxta Catraetas Nili: id est, locus ubi è plano aqua saxoq; alto in præceps cum impetu ruit. De Nilo autem ipse Eudorus & Arrius peripatetici Augusti temporibus scripsere, nomen à Nileo rege sumpsit, quum antea Aegyptus & ipse quoque uocaretur, ut scribit Diodorus qui in eo d c c. insulas ponit. Plinius scribit Iubam regem ortum eius primum deprehendisse ex paludibus montium inferioris Mauritanie non procul ab Oceano. Primo ex occidente in orientem labitur, deinde in septentrionem conuersus septem ostijs in mare mediterraneum exit, quæ supra commemorauit. Crescit in ortu canicule x l. diebus, totidemq; remeat. Eusath. autem Syrim ab Aethiopiis uocari dicit, quòd per Syrium stellam crescat. Nili simulacrum exprimi figura humana testatur Aelianus, quod nos uidimus Romæ. Mox de regibus sermo. Primos in Aegypto (ut ait Diodorus) dicunt deos & heros regnasse paulominus x v i i i. millibus. Homines uerò paulominus x v. millibus usque ad c x x. Olym. ultimiq; Ptolemæum nomine Dionysium. Fuere autem magna ex parte indigenæ, nam Aethiopes quatuor diuersis temporibus annis x x x v i. in ea regnauerunt. Postmodum Perse duce Cambise amis c x x x v i. quorum in deos patrios impietatem Aegyptij damnantes, ab eis descuerunt: postremo Macedones & qui ab eis manarunt annis c c l x x. Igitur inter deos eorum Apim connumerant, quem & Serapim & Osyrim uocant è Græcia profectum, & Isidem coniugem ob beneficium monstratæ agriculturæ, alterum tauri, alteram uacæ specie. Solem item & Lunam, ut ait Plutarchus putantes. Inter homines Menas primus regnauit uir sanè magnificus, qui in cultum splendidiorem Aegyptum restituit. Deinde Gnesæctus Vacchoridis sapientis pater. Is in Arabiam cum exercitu ingressus infaustum habuit euentum à suis desertus. In reliquum uitæ tempus delicias damnauit, humi cubitans, paruq; contentus: hanc quoq; disciplinam in eorū libris scribi iussit, ac in templo Iouis Thebis collocari. Ex huius deinde stirpe homines l i i. regno potiti, anni m. x l. nihil sanè memorabile reliquerunt. Deinde Busiris, à quo posteri v i i i. regnauerunt, quorum ultimus item Busiris urbem magnam Theben condidit, in qua sepulcra regum c l x. fuere, inter quæ Simandi regis tumulus stad. x. in cuius ingressu perisylum erat, cuius latera singula, iugera quatuor complectebantur cum admirandis statuis. Ogdous post hunc qui Memphim condidit à filia cognominatam, quæ à Nilo in forma tauri compressa peperit Aegyptum, qui nomen regioni dedit. Huius Danaus frater fuit, qui in Græciam uenit. alij uerò Beli ex Epapho ac Iside geniti hos esse filios dicunt, de quibus eorumq; prole in poetica postea narrabitur. Post Aegyptum prole x i i. res ad Mirim peruenit, qui lacum Miridem supra stad. x i i i. fecit, cui prole septima Sesostris successit omnium superiorum, non solum Aegyptiorum, sed aliorum maximus. Is enim ea loca uersus Indos & Aethiopas ac Scythas penetravit, quæ nunquam Alexander: postremo conuersus in occasum in Thracia finem constituit, indeq; redijt ad propria. Lucanus: Venit ad occasum mundiq; extrema Sesostris. Et Pharios currus regum ceruicibus egit. Apud populos qui fortissime resistissent uicisset, muliebri genitali constituto notabat, horum quidem ignauiam, illorum uerò fortitudinem significando. Eius item trophæa apud Aethiopas ante ædem Vulcani sacerdos à Pharo non passus est auelli, dictitans eum non æquè res gestisse

Delta seu Aegyptus inferior

Thebais

Heptapolis

Miris

Sesostris

Mæris insula

Taricheæ urbes.

Canopus

Serapidis

Alexandria

Musæum

Athenæum

Bibliotheca

Pharus

Idothea mons

Proteus

Paretonium

Canopus

Syene

Elephantia

De Nilo

Reges Aegypti

Apim

Isis

Menas

Gnesæctus

Vacchoris

Busiris

Thebe

Simandus

Ogdous

Memphis

Aegyptus

Danaus

Miris

Sesostris

Sesostris filius fuisse atque Sesostrim, quod & Dareus dicitur concessisse. Sed & domi non minor operum magnificentia fuit, in quibus omnibus inscriptum se nullo Aegyptiorum incommodo ea fecisse. Demum captus oculis sibi mortem conscivit, relicto eiusdem nominis filio, quem Herod. Pheronem uocat. Is nulli famae aut uirtuti paternae, sed tantum cecitati successit: cui curae quum matronam castam ex responso adhibendam esse intellexeret, nullam in tota Aegypto reperit, à propria uxore incipiendo, præter coniugem pauperis olitoris, quam in matrimonium accepit, ceteras omnes igni damnauit. Hunc secutus est Amasis homo uolentus & crudelis, quapropter ab Actisana Aethiops cum exercitu ueniente captus cum toto est regno, deficientibus ab eo Aegyptijs. Hic igitur Actisana alienigena aliquot annis dominatus, fontes tantum nariibus incisis plebs ab, relegabatq; in ciuitatem ab se edificatam, quam de narium nomine Rhinocoruram uocauit. Post hunc Miris uir Aegyptius rem tenuit, nonnullis Maro appellatus. Hic Labyrinthum pro sepulcro sibi condidit, ad cuius instar Dædalus, qui in Aegypto fuit, alium in Cræta edificauit. Huic post quintum genus Ceres successit quem Græci Proteum uocant, qui in uarias formas se transferre solitus dicitur, eius ingenij uarietatem significando. Proteo septem successerunt ex ordine sine memoria reges ob ignauiam, præterquam Nileus qui flumini nomen dedit: nam prius Aegyptus uocabatur. Deinde Chemis, post eius frater Cephus, deinde Mycerinus, Bocchorus, Sabacus Aethiops qui damnatos non interficendo, sed uinctos compediibus, operibus delegando plebs ab. Res postea ad x i i. duces redacta annis x v. è quibus unus Psammiticus Sates regnam sumpsit uir potentissimus, qui primus cum Græcis iniit foedus, filiosq; Græcis literis erudit. Aegyptus prius ob paludes inaccessa, ut omnium rerum importatione exportationeq; frequentaretur, effecit. Rhodopen scortum Aegyptium ob pulchritudinem matrimonio sibi iunxit. Aprieus deinde quarta progenie regnauit annis x x i. qui Cyrenensibus bellum intulit per Am. sin uirum Aegyptium fortissimum ducem, qui cum inimicis conspirans eorum auxilio rex factus expulso Aprieo regnauit annis l v. Hic omnium felicissimus fuit, rem in pace & honore tenuit, mores restituit, magistratibus per suam ditionem mandauit, ut quotannis à quocunq; rationem uiuendi exquirerent: ut si malis artibus degeret, eum puniret: si bonis, muneraret. quam legem postea Solon ab eis mutuatus Atheniensibus tulit. Negotio ab aurora usque in finem tempus tradebat, deinde cibo atque iocis inter conuiuias scurræ agens atq; morionem mirantibusq; amicis arcus exemplum proposuit, qui si uolentius ducitur, facile rumpitur: quod etiam Antonium suis monachis enarrasse ferunt. Græcorum & ipse amantissimus fuit, eisq; Naucratem urbem ad incolendum dedit. Colossium Vulcani eius templo dicauit. Interim Cambises aduersus eum mouit, quo tempore Amasis decedens, metu ne inimicus caduere potiretur, mandauit in ore sepulcri apud Memphim seruum condi, qui pro domino ab inscijs caperetur, quod tandem euitare non ualuit. Nam insu Cambisis reuulsus & filius ob contumeliam confossus est. ex quo Lucanus ait: Non mihi pyramidum tumulis auulsus Amasis. Corpus enim sale conditum more Aegyptiorum fuerat: demum ob probrum igne tunc crematum, contra legem eorum, qui ignem animal putant, nec fas ducunt se animalibus tradi. Persæ uero nec ipsi cremant quod Deum existiment, nec decere dicunt deos corporibus uesci. Psammiticum uero Amasis filium Cambises in honore habebat (Nam Persæ regum filios regno eiectos restituere fas putant) uerum cum ipse minime fidelem comperisset, interfecit. Aegyptiorum mos est: modicis dum uiuunt adibus habitare, post mortem tantum magnificè

rant sepulcra, ubi se dicunt perpetuo futuros: præterea delecto aduefcunt capite. Persæ uero cum pileo & tiara: quapropter debiliores longe sunt capite, illi uero firmiores. Et hæc quidem de Aegyptijs regibus ex Diodoro & Herodoto. Deinceps Ptolemæos igitur persequar, quos Strabo libro x v i i i. citra gesta commemorat, dicitq; tres primos tantum laudatos. Ptolemæus Lagi filius primus ex Alexandri ducibus Aegyptum, Cyprum, & Phœniciam obtinuit, ut autor Trogus libro x v. Pausanias ait, Perdiccam cum Aridæo Philippi filio expugnauit, Seleucum ab Antigono deiecitum suscepit, parabatq; quomodo ipsum Antigonom oppugnaret, Lysimacho in societatem adscito: quod ubi Antigonus nouit, dum ille in bello contra Cyrenacos rebelles occupatur, Syriam Phœniciamq; cepit, filioq; Demetrio regendas dedit: quem ubi à Ptolemæo profugatum accepit, contra eum profectus est minime sustinentem ac se in Aegyptum recipientem. Antigonus demum spe frustratus Aegypti, cum iam Cyprum & Demetrium euertisset, contra Eumenum festus belli longitudine decessit: quo extincto Ptolemæus Cyprum Syriamq; iterum recepit. Iudeos cum ipsis Hierosolymis die sabbati uacantes cepit, captiuosq; ad multa millia duxit: ex quo ille Hierosolymis postea conuentus Iudeorum ex omni natione, apud actus apostolorum. Vxorem habuit Eurycidem Antipatri filiam, deinde Berenicen Philippi notham, ex qua maxime dilecta Philadelphum, Arstnoen, & Lysandram genuit. Decessit in rerum gestarum gloria, cum paulo ante regni sese abdicans administratione, regem filium constitisset Philadelphum. Is igitur Seleucum in primis, quod Arsinoes sororis suæ uirum Lysimachum interfecerit, in bello superatum occidit, sororemq; eandem matrimonio sibi iunxit, ut autor est Pausanias: qua paulo post in exilium pulsa necatisq; priuignis Macedoniæ regnum inuasit: eodemq; teste autore fratrem Argeum ei insidias parantem interfecit, alteriq; fratri Mage, qui Cyrenis imperabat & ad Antiochum focerum confugerat, bellum intulit: unde per antiphrasim Philadelphus appellatus. Pharum apud Alexandriam exciuit, Iudeos liberos esse iussit. Eleazar sacerdoti mandauit, ut sacros libros in Grecum sermonem uersos traderet, quos bibliotheca dederet, quam nobilissimam d c c. circiter millium uoluminum Alexandria constituerat: quæ postea perijt dum Alexandria à Cesare diripitur, non sponte sed forte ab auxiliarijs incensa. postremo podagra uexatus ac ualudinarius otio se magis quam bello tradidit, artes fouendo liberales, aduersus undecunq; ingenijs. regnauit annis x x v i i i. relicta Berenice & Berenice libris ex Arsinoe non quidem sorore, sed altera Lysimachi filia. Euergetes igitur Seleucum Callinicum multis adfectum incommodis & Syriæ parte & Aegypti imperio omni priuauit, ultus iniurias sororis Berenices, quæ à patre olim eius uiro abdicata fuerat. Recuperata Aegypto deos omnes quos olim Cambises rapuit, referre curauit, ut Trogus libro x x v i i. testatur, pro quibus meritis ab Aegyptijs Euergetes est dictus. Ipsam uero Berenicen sororem adamatam in matrimonium duxit: pro qua Callimachus elegiam edidit, ut autor etiam Solinus. Pausanias hunc dicit ob audaciam in bellis cognominatum fuisse Ceramnum, quasi fulmineum, imperasseq; Macedonia, ac postremo cum Gallis Senonibus qui Macedonia inuasent congressum: in pugna clade maxima superatum fuisse. Regnauit annis x x v. Philopatore filio supersite. Is itaque ex facinore patre fratresq; cum amicis omnibus interfecit id cognomen, ut ait Trogus, est adscutus uti regnum tutius iniret: ratus domi foris etiam omnia fida: Antigono & Seleuco uita sanctis: receptis in regnum Antiocho & Philippo pueris. Quare luxurie se totum tradens nulli

Ptolemæi res. Prole. Lagi.

Antigonu

Pro. Philadelphus

Prole. Euergetes, seu Ceramnum

Philopator

Epiphanes Cleopatra Euergetes secundus Phisco Auletes Dionysius

nulla inter suos autoritate esse cœperat: uita insidiantes plurimos habuit, inter quos Cleomenem Lacedæmonium qui ad eius patrem profugus confugerat. Iudeam diu ab eius familia possessam amisit, ac omnia flagitiose egit. regnauit annis x v i. Epiphanes eius cum Antiocho Illustri bellum gessit, à quo tandem conciliato sororem ipsius Cleopatram in matrimonium ac Iudeam in dotem accepit. Nam sub hoc & sequente Macchabæorum gesta fuere: regnauit annis x x v. liberis Philometore & Cleopatra relicta. Philometor igitur prælatus à populo regnauit una cum matre Cleopatra annis x x v. quam postea interficendo cognomen & ipse per antiphrasim accepit, flagitiosq; præter spem omnium uixit. Nam in ipso regni exordio puer adhuc bellum Antiochi Illustris æmuli sui sustinuit: liberatus deinde à populo Romano Cleopatram filiam pactam prius Alexandro Syriæ regi, Demetrio inimico locauit, unde ortum bellum: in quo Ptol. oblato ei Alexandri capite ab Arabum rege ob gaudium expirauit, autor Trogus. Huic etiam Aristobolus Iudeus Philosophus peripateticus commentarios in Mosén dicauit. Cui Euergetes secundus filius, siue ut quibusdam placet frater successit, qui ob crudelitatem pulsus, Romam uenit à senatu auxilium petitum. de quo Val. de humanitate sic scribit: Rex Ptolemæus à minore fratre spoliatus regno petendi auxilij gratia Romam clam squalore obsitus uenerat, ac in hospitium pictoris Alexandrini diuertat: senatusq; sese excusauit quod uti mos erat, Quæstorium obuiam non misisset aduentu clandestino, Quæstoriq; negotium dedit, uti quotidie muneribus & alijs officijs eum honoraret. Lilius item in epitome: Ptolem. inquit, Euergetes ob nimiam crudelitatem suis inuisus, incensaq; propterea à populo regia, clam in Cyprum profugit: & cum sorori Cleopatra, quam eius uirgine filia compressa in matrimonium ductam repudiauerat, ob regnum à populo datum esset infestus, filium quem ex ea susceperat in Cypro occidit, caput eius manus ac pedes matri misit. Val. autem de luxuria, etiam cista coopertum pro munere natalicio misitasse dicit. Strabo libro x v i i. siue hunc dicat, siue successorem eius, ait Phisconem fuisse cognominatum, tanta alioquin crudelitate, ut multitudinem quandoque ad spectacula congregatam, orta subito seditione incautam suis militibus trucidandam obiecerit. Quo etiam regnante ferunt Polybium historicum Alexandriam uenisse, detestatum mores ipsius uersum Homericum pronunciaisse, Durum iter & longum Aegypti perducit ad oras. dicitq; hoc fere tempore Ciceronem & Pomp. natos fuisse. hæc ille: Hic pop. Rom. regni Cyrenaci heredem reliquit, cui successit Ptolemæus Auletes, nonnullis Alexand. cognominatus. De quo Strabo in eodem libro. Auletes, ait, ideo uocatus, quod præter alia flagitia choraulam etiam exercuerit: nec uerebatur tibicinum certamina in regia celebrare, ad quæ ipse cum nonnullis concertaturus prodibat. Eum non diu passi Alexandrini ciecare, & è tribus liberis Cleopatram natu maiorem ut legitimam reliquis eiectis maribus regno præposuerunt. Auletes Romanam uenit, quem apud Pompeium diuertentem senatus supplicem excepit. de cuius reductione cœpit agere, deq; nece legatorum qui supra centum contra regem uenerant, quorum princeps fuerat Dion. Itaque à Gabinio reductus Cleopatram filiam & Archelaum Archelai Cappadociæ regis filium quem matrimonio illa sibi iunxerat interfecit, sed non multo post morbo absumptus est, relicta duobus filijs totidemq; jæminis, quarum grandior erat Cleopatra. Alexandrini itaque & puerum natu grandiorē & ipsam Cleopatram expulere. hæc ille. Ptolemæus igitur is Dionysius cognominatus, puer admodum cum Cleopatra sorore ab Aulete patre in tutelam popul. Roman. dimissus est: ad quem;

aut ait Val. de fide, Senatus M. Acmilium Lepidum Pont. Max. tutorem fide probatissimum misit. Hic postea Pompeium hospitem paternum ad eum confugientem per prodicionem interfeci iussit, autore Achilla. Cleopatram denique sororem eiecit, quam deinde Cæsar post Pharsalicam pugnam in Aegyptum ueniens restituit, interfecto Ptolemæo. ex eaq; adamata Cæsariōnem suscepit. Hanc etiam post Cæsaris mortem Antonius Asiam petens matrimonio sibi repudiata Octauiam iunxit, demumq; ab Augusto superatam mammillis aspidibus sibi admotis extinctam legimus.

Cleopatra

Heliodorus

Candace regina

Pfelia Napata

AETHIOPIA.

ETHIOPIA ab Aethiops Vulcani filio post Atlantia dicta Plinio. Res Aethiopicæ literis mandauere, Daulion, Aristocleon, Bion, Simonides etiam minor quinquennio in insula Meroes moratus, omnium uero nouissimus Heliodorus præsul Trecent. v i i i. libris, quos adhuc incolumes habemus Græco sermone scriptos. Eorum natio per meridiem ex occidentem in orientem longe lateq; uarijs adsumptis cognominibus diffunditur, Quare Homer. in primo Iliadis, bipertitos Aethiops esse dixit ad orientem & occasum. ἀβίονες τ' οἱ ἀλχθα δελαιαται ἔσχατοι ἀνδρῶν. Nam & Aethiopes sub Aegypto sunt & Leucoæthiopes, & Erembi, & Nigrita, & Ataca, & Hesperij, & Macrobij, & Brachobij, & Automole. Aethiopes omnes: de quibus antequam dicam pauca de uita & institutis eorum è diuersis autoribus in uniuersum adducam: Magna ex parte pastoralem & inopem uitam ducunt, cum propter soli tenuitatem, ac cœli intemperiam, tum quod longe spoliati sint. Contra Aegypti uiciniores mitius degunt ac ciuilius, & loci felicitate & hominum sapientia: uiuunt præterea milio & ordeo, è quibus etiam potum conficiunt, nonnulli herba & loto & calami radice lacteq; & caseo. Canes ac greges pusillos habent: Reges sicuti deos colunt, Magnam temporis partem clausi domi sedent. Domus eorum palmaceis segmentis sunt contextæ. Salem fossilem habent uti Arabes. Abundant Persico, Hebeno, Siliquastro: uenantur Elephantos, Leones, Pardales. Hæc fere Strab. Diodorus uero in hanc sententiam. Aethiopes antiquissimos hominum se esse gloriantur. Argumento quod indigene semperq; liberi fuerunt. Nec eos unquam Cambises, Semiramis, Hercules, aut Dionys. expugnare potuerunt. Adfirmant Aegyptios eorum esse coloniam, ab Osride deductam. Nam plura ad eos ex Aethiopum disciplina sunt profecta, & usus statuarum magnarum, & literarum characteres quæ animalibus constant. Hæc ille. Colorati sicut Indi sunt, licet magis alijs alij. Atram quoque genituram corpori concolorem emittunt, ut tradit Herodotus, quod Aristot. in libris de animalibus manifesto refellit, homines alioquin imbelles ac fugaces. Eos una cum Candace regina perdomuit P. Petronius præfectus Aegypti ab Augusto missus. Nam Aethiopes Syenes præsidio expugnato Cæsaris statuas subuerterunt, captiuos duxerunt, Petronius cum paucioribus x. mil. peditum & equitibus d c c. aduersus x x. hominum millia primum compulsi Pseliam Aethiopicam urbem confugere, deinde cum oppido in potestatem eos recepit. Inde Napata progressus quæ Candaces regia fuerat, ubi eius filius morabatur, euestigio cepit ac diruit puero fugiente, ratusq; ulteriora inuia esse cum spolijs regreditur Alexandream, præsidio relicto. Ex captiuis mille Augusto è Cantabris reuertenti & deinde legatos de pace qui ad eum uenerant cum ducibus itineris quod uiam ac Cæsarem se dicebant ignorare misit: qui ab illo in Syriam ire parante quæ uolebant facile impetrare. nam

Prestoioanes et tributa eis remissa fuerit. in hanc ferè sententiam Strabo libro x v i i. Hodie uerò Prestoioanum obtemperant. Qui cum magno populorum parte Christum colit, quamuis longe sepositus, nonnihil aberret. Eius oratores ad Sixtum Pont. uidiuimus Romam uenientes religionis documenti gratia, quod et retulerunt. Nonnulli in urbe paulò ante agebant ordinis Præd. professores qui ex Aethiopia sub Aegypto sunt. horum canonicas literas Chaldaeis obibant. Horum igitur Meroe caput insula Nili et ciuitas clypei figura à sorore Cambisis ibi extincta Straboni. Cambises enim hæc omnia loca cum Aegypto subiugauit atque euerit: In ea sunt auritie, ferrarie, erarie, et pretiosorum lapidum genera: post hanc Napata, Pselia et Prema supra nominatae. His proximi Troglodytae, qui sub terris in cauernis ob nimios calores agunt, unde et nomen adsequuntur, ἀπό τῶν τρύγλας ἐποδεδυκέναι. Hos Plin. Leucoæthiops, Dionys. et Homer. Erembos uocant, ἀπὸ τοῦ ἐρημὸν τῶν ἐρημῶν βαίναρ. Sunt et alij in Europa Troglodytae apud Triballos, alij circa Caucasum, ij ob ingentia frigora, quos et Virg. in Georg. commemorat. Nomades enim sunt. Sub Aegypto quoque et Automole appellati Pomp. Melæ (ita enim Græci perfugas uocant) hi sunt qui supra Meroen in insulam Esar Plinio dictam se receperunt, qui Psammitici regis crudelitatem ex Aegypto fugerunt, ad hominum penè c. c. millia: autores Plinius, Herodotus, Strabo, Diodorus. Sunt quoque in eadem parte Astarte et Gypseis insulae et Homeritæ gens et Aroma urbs, quarum omnium meminit Capella. uinum Aromense commendat etiam Strabo. Aethiopes Nigritæ sub Africa minore ponuntur, à Nigro flu. appellati. Cuius eadem ratio que et Nili, iisdem ferè temporibus augetur et exuberat, calanum et papyrum producit Plinio. Oritur ex monte Thala inferioris Libyæ Ptolemæo. Aethiopes occidentales Hesperios Ptol. appellat. Herod. Macrobius esse dicit, eosq; lacte uesci ac auri plurimum habere, abundare præterea hebeno et elephantis. Cerna quoque insula apud Aethiops, cuius meminit Dionys. uocatur; τέρμεια, id est, aquosam et palustrem, sicuti et tempe Thessala et Medica. Aliqui hanc orientalem ponunt, alij occidentalem. Dionysius australem. Strab. dicit Eratosthenem Cernam insulam diu; loca nusquam reperta nominare. Lycophron quandam Cernam occidentalem uersus Tyrrenum mare commemorat. Hanc item Plin. simul et Topazon insulas, unde lapillus, in mari ponit rubro. Blemmyes Dionys. prope Cernam hanc Aethiopiæ ponit, à Blemmyo quodam duce Deriadis regis, qui resistit Dionysio in Indicum expeditionem proficiscenti. Duo hic promontoria ceu duæ catrae sunt, unde Nilus dicitur uenire. Brachobios Aethiops Dionysius ait, non ultra annos x l. uiuere. Strabo, item Hom. duo ponit eorum genera: Sidonios qui Straboni apud mare rubrum habitant, unde Sidonij Phœnicum uenere: Alterum Erembos quos idem se putare dicit esse, uel Troglodytas ex argumento nominis quod sub terram cant, uel certe Arabes sic Homeri tempore appellatos. Mela dicit locum esse in Aethiopia apparatis epulis semper refertum quibusuis uesci uolentibus: et que passim adposita sunt adfirmant inuasi subinde diuinitus, quapropter Heliotrapezai, id est Solis mensam eam appellant. Heradotus libro i i i. in Aethiopia, inquit, fuisse præatum omnium quadrupedum carne refertum, quam magi stratus per noctem illic ponere festinabant, et ubi illuxisset, cuiuslibet licebat degustare, quapropter existimabatur diuinitus hæc copia prouenire. Ad quam uisendam Cambises legatos misit. De hac etiam Hieron. in proœmio Sacrorum uoluminum mentionem facit. Mibæ Aethiopum et ipsi populi his uersibus Siliio describuntur. His simul immitem testantes corpore salem Exusto uenere Mibæ, nã ærea

castris, Non lorica riget ferro, nec tenditur armis. Tempora multiplici mos est defendere lino, Et lino munire latus, scelerataq; succis, Spicula dirigere, et ferrum infamare ueneno. Nam lino Xylino tota regio scætet amiciturq;

LOCA NVPER REPERTA.

ETHIOPIA M interiorum Ptolemæus æquinoctialem transgredientem ponit, terramq; ex ea parte ignotam, quod quidem Eustathio teste Polybius probare uidetur, dicens quod ea regio que iuxta Aethiopian est, ubi Asia atque Africa iunguntur, usque ad ætatem suam erat ignota, haud aliter quam que supra Tanaim est, somnariæq; siqui de his uel loquuntur aliquid uel scribunt. Verum contra nunc uidemus, multaq; post eum et adita et reperta hac præsertim ætate: quapropter antiquam finem faciam, uisum mihi ea loca commemorare, que Lusitanorum inclyti reges in Hesperio mari ad Aethiops Hesperios pertinencia: postremo in Indico reperta adscitæ sunt, quemadmodum mihi pater amplissimus Cardinalis Vlixiponenfis, qui regibus familiarissimus fuit, retulit, scriptoq; tradidit. Henricus inq; Joannis regis filius et ultimi Alfonsi patruus, uir ingenti animo, ausus primus omnium longe pelagus uestigandi studio transfretare, ad sexcenta ferè pass. millia insulam repperit nunc Maderam penè desertam, in qua soli natura temperata magna uis sacchari conficitur in arundinibus nascentis, candore atque nobilitate Siculo præstantius, quod exportatur magno usui toti Europæ. Vltimus uerò ante promontorium Caputuiride uocatum Insulas fortunatorum contigerunt, nunc Capitisuiridis dictas, ultra Cancrum sitas: nam hæ plures sparsæ sunt, diæ alijs australiores, in quibus omnis potarum uanitas de his apparuit. Nam deserta inuenerunt, uacuasq; colonis, præter unam que fert fructus, et quod Plinio Xilinum linum, hodie cottonum uocatur. Paulo ulterius aliam in littore terram, ubi utriusque sexus homines coloratos nudosq; agere repperunt, nulla lege aut pecunie commercio, sine literarum notitia, ueluti pecora uino frumentoq; carentes, ac radice quadam pingui que abunde suppeditat uescentes. Hinc seruitia puerosq; Lusitani mercantur, eosq; uili utpote aut conchis marinis aut peluibus æreis commutant. Apud eos præterea Elephantorum copia, tum animalium eorum que Zebethum uulgò appellatum procreant, quod ego animal Catobleptum supra mihi enarratum ex argumentis putauim. Insuper psittacorum insolita species, quos Romæ adductos uidimus, ac serpentes mille passibus longitudine, qui certo anni tempore armenta, tum pastores ipsos solidos deuorant. Post hæc insulas alias quas partim deleuerunt, partim desolatas esse animaduertunt ob serpentum, tum etiam murium magnitudinem. Longius uerò meridiem uersus procedendo, deuentum ad gentes qui auri uenas habent in scobe extractas, quam scobem uilibus rebus commutant. Quare reges Lusitani in eo loco ut tutius agatur arcem constituere. Visa etiam ab eis in ea parte sepius Oceani monstra, speciem equorum, uitulorum, luporum præ se ferentia, que aduentu nauarum in litus exiliunt. Postremo uasto in pelago nauigantes contigere ciuitatem, quam Mauigongum nominant, uallq; pro mœnibus circumdatam, que uiros ad centena millia procreat. Huic rex præsidet qui aduenientes Lusitanos comiter inuitat, septemq; atris ex eo loco uiris donauit, qui sese coram honoris gratia sponte incrementum, quorum capita deinde cocta iussu regis respuentibus Lusitanis opidani depasti sunt. Vescentem regem, magna ministrorum mulierum uerum canentium atq; saltantium multitudo circumstibat,

Henricus inq; Joannis regis

Caputuiride Insule fortunatorum

Linu Xilini

Catobleptum

cumstibat, spectaculo etiam multis millibus conuenientibus. Mos etiam illis, extinctum regem chariores unã omnis ministros morte sibi conscita consequi, putantes hoc amoris et meriti gratiam. Has igitur omnis Gyneæ terras appellant, quod nudi forte ex magna temporis parte in eis agant. Sed nuper anno m. d. auspicijs Hemanuelis regis Lusitanie gloriosissimi, rursus hoc iter cum x i i. nauibus repetentes, ignotum seculis omnibus pontum terrasq; olim inadaccessas attigerunt, ac procul à promontorio Capitisuiridis miliaribus m c c. inter zephyrum et austrum, ultra uerò Cancrum partibus x i i i. insulam nouam ac maximam inuenerunt, quam S. Crucem appellauerunt. In hac homines degunt Anthropophagi, nudi, capillati, colore rufo potius quam atro, sine moribus, sine legibus, sine Deo, more ferarum: incolumes alioquin ac diu uiuentes, materia omnis generis, herbisq; abundant quibus panes conficiunt. Quod autem uti quidam scribit, qui in eo se dicit itinere fuisse, hæc terra partibus etiam l. ultra æquinoctialem ad alteram arcton perseueret, hoc Lusitani non affirmant: multoq; minus mihi uerisimile, quod ipse prope ad eandem arcton partibus x v i i. adcesserit, quom ob glaciem rigentem nullus ad nostram ad x x. propinquare ualeat, nec enim diuersa est antarctice natura. Ego uerò nullum extra zodiacum continens uersus meridiem ex autoritate doctorum hominum puto, neque si esset, habitabile omnino foret ob solis humilitatem ex absidis opposito apud eos constituti, ut satis in Astrologia differui. Inde uerò nauis soluente ad ultimum sanè per Atlanticum mare promontorium, idemq; terrarum ex ea parte postremum, ad antæcos nostros pertinens, die x i i. peruenere, quod Bonæ spei appellant, tribus miliaribus et sexcentis miliaribus ab eadem insula distans. Ultra uerò æquinoctialem partibus x x x i. Vnde per Aethiopicum littus conuersi, tempestate sex naues disiectæ sunt: sexq; tantum ad Zaphalam incolumes adplicuere. Hanc esse putant ex argumentis, que Salomonis libris Ophir appellatur, ob auri uenas magna copia repertas. Hic etiam nudi degunt sine lege, aut Deo, atro colore, modica uoce, et Anthropophagi: aurum tantum ferentes, quibus dominatur rex Quilloæ, urbis sitæ in littore Arabico, ad quam inde peruenierunt: ex eiusq; in amicitiam conciliati literis Arabicis, ad regem postea Melindæ in eodem littore, qui ambo citra rubrum mare in finibus Presbyteri Joannis consistunt, quem Abecum uocant, quod ferratum significat. Nam ferro candente ac stigmatum in ore notati loco baptismatis existunt. Melindæ igitur regis fauore duceq; Callicuti portum contigerunt, sexto postquam domo discesserant mense, itinere miliarium x i i. millium, eo longiore, quod non recto, sed obliquo cursu procedere sit opus. Hoc enim emporium Indicæ primum est, quod ex Taprobana uicina, ceterisq; circa nationibus, aromata, mercesq; diæ conuehuntur: situm supra Canticolpum, sinum Ptolemæo uocatum, ubi sunt Indi fluminis ostia. Inter Melindam uerò et Callicutum per idem littus regnum est Magadasi, que urbs equis optimis abundat. Deinde angustia maris rubri sex ferè miliarum, que insulam habet Zugaterram: ulterius uerò in ore maris Persici altera insula Culphar, deinde Agramutium: his duabus rex Saracenus ac Mahumetanus imperat, copiasq; margaritarum et equorum reperitur. Post hæc Cambaia ciuitatis rex potentissimus, simul et mercium omnium opulentia ditissimus in Indicæ Arabiæq; confinis, qui proximis ante annis ex idololatra factus est et ipse Mahumetanus. Lusitani igitur quum ad Callicuti portum peruenissent, acceptis obsidibus regem adeunt, eiusq; amicitiam donis sibi conciliant: fuere autem aurea, argenteaq; uasa, aurea affabre picta, puluilli; et umbraculum ex aureo panno. Pauloq; post ob

Insula S. Crucis

Promontoriū Bonæ spei

Zaphala

Ophir

Quilloæ rex

Melindæ rex

Abecum

Callicutum

Magadasi

Zugaterra

Culphar

Agramutium

Cambaia

Colchinum

S. Thomæ corpus

Mailapur

Malchina apud Gagem

Cananori rex

De moribus Indicæ

men marmoreæ plerq; calceq; constructæ, ac palmis conte-
 ctæ. Fructibus omnis generis abundant, præterquam olea,
 folijs nunquam deciduis, cymn. omni inter ligna urentes: ar-
 borq; apud eos una, uide oleum, mel, uinum, acetum, fures
 quoq; demetunt. Fructum insuper citri magnitudine ficus ha-
 bent, ager aquis salientibus irriguis. Homines femicolorati.
 Rex simul et omnis nobilitas nudi superiora incedunt, tan-
 tum pubetenus serico aut tenuibus amicti linteis, cum scuto
 et stricto ense in summo latiore: barba quoque depexa ac pileo.
 Fœminæ eodem item modo uestitæ sparsis tamen crinibus.
 Bis in die uestuntur, oriza, lacte, butyro, saccharo, ac fru-
 ctibus: aquamq; potant. Virgines ante connubium prostituuntur,
 prima nocte cum sacerdotibus iacent, una pluribus collo-
 catur. Rex tamen duas habet: quæ illo absente cum sacer-
 dotibus et ipse cubitant: quapropter non filij, sed fratris fi-
 lij succedunt. Vterque uero sexus tanta corporis munditia,
 ut ter quotidie ex lege lauent: gemmas ex auribus perfora-
 tis pendentes habent. Rex lectica derfertur, magna musico-
 rum turba comitatus: nemine tamen præter certos appropin-
 quante, uulgus nec etiam uidet aut adloquitur. Adloquentes
 autem ore demisso, oppositâq; ori manu fantur. In funere
 autem rex nobilesq; cremantur: plebes autem tumulantur, ci-
 nere caput humerosq; sparsa. Adorant idola, incantationi-
 bus dediti: scribunt stylo ferreo in folijs palmarum: literis
 utuntur Arabicis et Chaldeis. Bragmanes eorum philoso-
 phi, sic hodie quoque appellati, ueterem retinent ritum in
 rerum omnium abstinentia uiuentes. Iudeos (nam et hoc
 eod genus etiam fluxit) male tractant: at contra, Christianos
 honorant: eisq; de uia decedunt. Cæterum inquilinorum adue-
 narumq; negotiatorumq; magna ibi copia, ex Mecha, Baby-
 lonia, Aegypto, Persia, aromata, fœtilia, gemmasq; uidentur.
 Inter hos Guzerati quidam uocati, idololatæ, corporeq; atri,
 à bubula omnino abstinent, bouemq; occidere nefas putant.
 Estq; hodie puer Indus in domo cardinalis Vlyxiponensis, ex
 ea regione aduectus, hac adeo obstinatus superstitione, ut nul-
 lo pacto abduci queat. Nummis utuntur Venetis aureis. Men-
 se autem Nouembr. inle naues soluente mercibus onerate
 Mecha tendunt, metropolim in Arabico littore, ubi corpus
 Mahumeti. Inde quoq; Babylonem Aegypti, post Alexandria
 postremo Venetias. Versus autem mediterranean in Calli-
 cuti sinibus Narsingua est oppidum, equis, elephantisq; refer-
 ta, in qua coniuges in uirorum sepulcris cremantur. Hæc igitur
 omnia Dei optimi benignitate et Hemanuelis regis uir-
 tute nobis patefacta, quæ iam ex fama peruulgata, partim
 etiam ex ipsius regis epistola quadam deprehenduntur, qui

Bragmanes

Mecha

Narsingua

ad ultimum naues etiam x x x. eod misit, mandans uti aliquo
 modo, Taprobana, quam Cielam nunc uocant, explorent: Taprobana
 Cielam
 quò tandem cursum quandoq; dirigere spes erit haud longa.
 Sulcanus autem Aegyptius ereptum sibi dolens uestigal reli-
 quorum iam Christianorum, Alexandriam huius gratia mer-
 cis aduentum, proximis annis ad Iulium pontificem orato-
 rem denunciatum misit, nisi abstineant, se quoq; Hierosolymi-
 tanum iter prohibiturum. Huius itaq; laudis æmuli nauæ Hi-
 spani, qui sub Ferdinandi regis auspicijs agunt, duce Christo-
 phoro Columbo, anno M C C C C X C V I. à Gadibus soluen-
 tes ad D C C C C. milliaria inter Zephyrum et austrum, unam
 ex fortunatis Canariam reppererunt, canibus magnis, ut ait Pli-
 nius unde nomen accepit, tum palmis cariotas ferentibus, nu-
 ceq; pinea ac melle refertam. Nunc autem in ea sacchari con-
 ficiunt. Rursus uero à Gadibus peregrinantes, quum per Sey-
 thia clima remigare perhiberentur, per Alexandria ferè
 parallelum non ad antecos, ut Lusitani, sed paroccos nostros
 cursum dirigentes die x x x I I I. plures inuenerunt insulas
 parum inter se distantes, ultra fortunatas x x. ferè partibus
 jitas. Ex his uui Hispaniæ nomen indidere, pr. e. julem; nuper
 constitueret, dias uero Ioannam, Camubulam, Iamacam, Dai-
 ram noninauere. In omnibus autem nudantur, tantum pal-
 marum frondibus tecti, colore albi: herbis uelut, sine lege,
 sine Deo, in quibusdam etiam anthropophagi. In Canibula ue-
 rò Amazon: dum repertum genus, sic etiam sine uiris degit,
 eos tantum causa prolis adcersentes, armis deniq; sese tuen-
 tes: perhibent et auri plurimum hæc etiam ferre loca, sed
 præter omnia, quam nunc bombycem, seu cotinum uocat, li-
 gnamq; fullonium, quod uerzinum appellant. Monstra enim
 de quibus tam multum scriptoribus licet, nusquam uisa. Ad
 hos igitur Macedonum seu Romanorum, neq; arma, neq; no-
 men penetrare. Apollolorum autem uoces peruenisse quis
 credit: sed credere fas est. etenim in omnem terram exiit so-
 nus eorum: nisi forte ex Hieronymi sententia uaticinium id
 dies luculentius aperiat, ut iam perspicimus hoc tẽpore pien-
 tissimorum regum auctorum uirtute ac providentia, qui ad
 hos omnis religiosos miserunt uiros. His accedit Ferdinandi
 regis catholici noua gloria, qui hoc anno M D V. classe in Afri-
 cam cum Petro Ferdinando missa, ac in maris Hejperij lito-
 re portu Saracenorum munitissimo idibus Septemb. mira ce-
 leritate per uim recepto, spem plane dedit huic seculo, om-
 nem paulatim Africam cum reliqua orbis ignota barbarie ad
 Christi synodidem, ac Romani pontificis autoritatem, breui
 tempore deuenturam.

Canibula

PRIMI TOMI CONTINENTIS GEO-
 GRAPHIAM, FINIS.
 SEQUITUR SECUNDVS, HABENS
 ANTHROPOLOGIAM.

AD IULIUM II. EPISCO-
 PVM VRBIS ROMÆ SANCTISS.
 R. VOLATERRANI COMMEN-
 TARIORVM VRBANO-
 RVN LIBER DECI-
 MVS TER-
 TIVS.

BSOLVTAE iam lo-
 corum simul cum recto-
 ribus et gestis nomencla-
 turæ, homines deinceps
 reliqui gentium omnium
 ac temporum; qui mate-
 riam qualemcumque scri-
 ptoribus de se loquendi
 tradiderunt, adiciuntur.
 Clarius enim ad humanæ
 uitæ frugem comminisci non fuerit, si ab exordio bonorum
 atq; improborum typum in primis fratribus conspiciamus:
 ac eos per unam ecclesiam, quæ, ut ait Gregorius, à primo
 Abelo iusto cepit, usque ad extremum orbis electum dura-
 tura, multis laboribus et ærumnis aduersus impios resisten-
 do iugiter eminentem: cuius per omnes ætates fuere parti-
 cipes et philosophi multi, et alij moribus præditi, Deum
 optimum maximum colentes: ac quod post fatum ex eis re-
 staret, tutum ipsius fore prouidentia putantes. Atque ut alios
 iam receptos prætreant: quis ex Grecis Pythagoram, So-
 cratem, Aristidem, Apollonium: ex Latinis item, Numam,
 Nasicam, Paulum Aemilium, et Aemilianum filium: Cato-
 nes duos: deinde Senecam, Traianum, Titum, quorum mo-
 destie tam multa nobis exempla traduntur: non existima-
 uerit curæ Deo fuisse dum uiuerent: ut uerum sapientiæ lu-
 men, quod nunquam etiam ex sententia Platonis in uita seruum
 est, quandoque adipiscerentur: et cum postea defunctis mi-
 tius actum extitisset? Nunc autem cum Dei benignitate, ac se-
 culi felicitate, tam lata nobis ad uirtutes ac sedes beatorum
 uia sit aperta: ab eadem cupiditatibus omnibus occupati, con-
 tra illorum auertimur disciplinam, qui sanguine nobis hanc
 patriam peperere suo: quibus profecto si per eos, quorum
 erat officium occursum his temporibus fuisset, non tot bel-
 lis ardentem Italiam, aut duces tot militum sanguine abufos
 uidissemus: non tot regnorum ac familiarum euersiones,
 tot supra, incendia, ruinasq; lugeremus. Sed iam tue par-
 tes erunt beatissime papa, rem quassam dudum synodi ce-
 lebratione sarcire: unico maioribus nostris in rebus afflictis
 remedio: quo sine, magnopere uereor, ne dominicum de
 uinea transferenda uaticinium nostris iamiam ceruicibus
 impendeat.

tertia ætas finem continet annorum tria mil. CLXXXIII. Tertia ætas
 DCCCCXL.
 Ifaacus, Iacob, Leui, Cahat, Amram, Moses, à quo usque ad A-
 braamum D XL. usq; ad Dauid C C C C. Iesu nauæ, Iudas, Go-
 toniel, Aiot, Sangar, Delbora matrona cõtra Sifarqm. Gedeon,
 Abimelec, Thola, Iaher, Iepte spurius qui filiam immolauit,
 Abeffan, Abidon, Abdon, Samson, Heli, Samuel, Saul rex pri-
 mus, Dauid, à quo quarta ætas finem continet: annorum qua-
 tuor mil. C X X I I I I. Salomon, Roboam, Abia, Asa, Iosaphat,
 sub quo Micheas, Helias, et Hiseus fuere. Ioram, Ocozias,
 Gotolia mater Ocozia, Ioas, Amasias, Azarias, qui et Ozias.
 Sub his fuere Amos, Osa, Ionas, et Ioel: Ioatham, Achan, Eze-
 chias, sub quo Esaias, Manasses, Amon, Iosias: sub quo fuere
 Hieremias, Sophonias, et Baruc. Ioachim quem Pharaõ cepit:
 eiusq; filium Heliachin regem constituit, uocauitq; Ioachin.
 Huius alter Ioachin successor capitur et ipse à rege
 Babiloniæ, constituto Sedechia patruo rege, unde cepit quinta
 ætas: ad quem, usq; à Dauid rege fuere anni C C C C L X X X.
 Sedechias igitur quum rebellasset à Nabuchodroso illata
 cecitate multatur: ac cum tota gente captus Babylonem ducitur,
 ubi ipse ac successores annis fuere L X X. sub regibus
 Assyriorum, Nabuchodroso, Maradac, et Baltassare. De-
 inde sub Astiage Medo: postea Cyro, Cambise, Dario Histaspis
 filio, cuius anno secundo populus reductus, et templum
 renouatum. Darius regnauit annis X X X V I. Xerxes X X.
 Artabanus V I I. Artaxerxes X L I. sub quo Mardochei et He-
 ster historia. Sogdoanes mensibus V I I. Darius nothus X I X.
 Mnemon X L. Ochus X X V I. Narses I I I I. Darius Arfani
 V I. Alexander X V I I. Ptolem. Lagi X L. Philadelphus
 X X V I I I. Euergetes X X V. Philopator X V I I. Epiphanes
 siue Illustris X X V. sub quo gesta Maccabæorum: Auletes
 X X V I I. Dionysius X X X. Cleopatra X X I I. Augustus
 quando natus dominus, ad quem à Sedechia capto anni sunt
 D C. à mundi origine quinque mil. C C. apud Isidorum.
 Apud Nicephorum Gregoram quinque mil. D. Reges item
 X. tribuum, et succedentes sacerdotes repetam. Hieroboam
 post Salomonem, Nadab, Bahasa, Hela, Zambri, Acab, et eius
 uxor Iezabel: sub quibus Helias prædixit claudi cælum, et
 sacerdotes Bahal interfecit. Ocozias, Ioram, sub quo Heli-
 seus: Hieu, qui Iezabelem impiam de fenestra precipitari
 iussit: et nihilo minus tumulari, quod esset de stirpe regia.
 Ioas, sub quo Heli seus aduersus Assyrios uictoriam prædixit.
 Ieroboam, sub quo Ionas. Zacharias, Sellum, Manahen,
 Phaceias, Phacee filius Romeliæ, Osee filius Hela, quem
 Salmanasar rex Assyriorum captiuum duxit, cum tota Sa-
 maria, et populo Israël. præter Hierosolymam et tribum Iu-
 dan, regnante apud eos Acham. Simul sacerdotes, Aaron septi-
 mus ab Abraamo: Eleazarus eius filius, sub quo defunctus
 Moses, et tabernaculum testimonij fixum in eremo. Phinees,
 Abiud, Achit: sub quo Samuel: Heli, Abiathar sub Dauid: Sa-
 doc, Achimas, Azarias, qui Ozam ingressu sanctorum
 prohibuit: Vrias, qui apud Esaiam fidelis describitur. Gonnias
 uir nequam sub Ezechia rege. Eleachin, Chelcias sub Iosia re-
 ge. Soras ductus Babylonem inter captiuos morabatur. Iesus

Tertia ætas

Quarta ætas

Quinta ætas

Sexta ætas

RATIO TEMPORVM.

Prima ætas
 duo mil.
 CCXLII.

BELVS, Chainus, Seth ex protoplasto,
 qui annis uixit D C C C C X X X. Ex ultimo
 etate C X X. annorum suscepto deinceps ge-
 nedologie, Enos, Chainan, Maldehel, Iaret,
 Enoc translatus, Matusalem qui uixit annis
 D C C C C L X X I X. Lamec. Noemus, à quo secunda ætas
 finem continet, annorum duo mil. C C X L I I. Sem, Arpha-
 xat, Salem, Heber, unde Hebræi: Phalec quando turris et
 uox multiplex: Ren, Saruc, Nacor, Taran, Abraamus, à quo

Secunda ætas
 duo mil.
 C C C X L I I.

Aelius Gallus rini adsecuti prohibuisset. Defenditur à Cice. luculenta oratione. Pedianus. Aelius Gallus primus Romanorum, ut ait Plin. libro VII. Arabiae bellum intulit, missus ab Augusto, oppida diruit antea non nominata. De eodem item Strabo libro XVI. mentionem facit: sicuti in geographia in Arabiae descriptione narrauit. **Aelius gram.** Aelius grammaticus cognomine duplice duplici: nam et Praeconinus, quod pater eius praconium faceret, uocabatur: et Stilo, quod orationes nobilissimas cuique scribere soleret, tanto optatum fauore, ut Metellum Numidicum comitatus sit in exilium. ex Tranquil. Aelius Melissus, de quo Gellius. Nostra memoria fuit Romae Aelius Melissus summo inter grammaticos loco: sed maiore iactantia et superbia, quam opera. Is praeter alia quae complura scripsit, librum edidit de loquendi proprietate: ubi matronam eam esse dicit, quae semel peperit, quae uero saepius matremfamilias: sicuti suam quae semel peperit, porcariam: quae saepius, scropham. **Aelianus** sophista Roma. à Philostrato magnopere laudatur, quod Romanus homo tam probe atticissauerit, tamque eleganter peregrinam à patria retinuerit uocem. Scripsit de animalibus, de uaria historia, de re militari: quae omnia ad nos peruenerunt. Fuit auditor Pausaniae sub Adriano. Decessit annorum LX. sine liberis, quum coelebs fuisset. **Aeliodoros** philosophus, quem Adrianus in summa dignatione habuit, teste Spartiano. **Aeliodoros** sophista ponitur à Philostrato. **Aeliodoros** praesul Tricensis, quae ciuitas Thessaliae est, tempore Theodosij, uti refert Socrates historicus, scripsit Graece Aethiopicam historiam libris XI. quos habemus. Edidit et *περί τῆς χριστοποιουσεως*, id est de auro factio, ad Theodosium, uersu iambico, ut testatur Gregor. **Aeliodoros** Alus item presbyter, deinde praesul Altinensis, ad quem scribit Hierony. noster. cuius ingenium hoc modo taxat. **Aeliodoros** domum amplissimam per modicum foramen respiciens, tentansque ostia conclusa, clauisque non habens, pauca ad lucem prodere ualuit, sed quod narrare potuit, hoc fideliter egit. **Aemyliorum** genus scribit Plutar. à dulci facundia leporeque dictum. *ἀμυλία* enim lepiditas siue placabilitas dicitur, unde etiam Lepidi cognomen sibi apud eorum plures adsumpsit: apud alios et Pauli et Scauri et Mamerci. Mamercus enim, ut ait Festus, praenomen est Oscum: eo quod hi Martem Mamercum dicunt. **Aemylus** Mamercus ter dictator: Fidenates deficientes in potestatem cum oppido recepit: censuram honorem qui antea per quinquennium gerebatur, anni et sex mensium spatio finiuit: ob eamque rem à censoribus notatus est. *Li. lib. III.* **L. Aemylus Paulus** Cos. cum Terentio Varrone, temeritate collegae inire pugnam cum Annibale coactus, apud Cannas cecidit: cuius cadaver inuentum, hostis honorifice tumulauit. Huius filius **L. Aemylus Paulus**, primo consulatu quem post tris repulsas adeptus est, de Liguribus triumphauit: rerum gestarum ordinem in tabula pictum publice posuit. Iterum Cos. Perseum Macedoniae regem apud Samothracas cepit: quem uinctum fleuit, et ad sidere sibi iussit, ac uinctum in triumphum duxit. In tanta letitia duos filios cum amisisset, postmodum in senatu gratias fortunae egit, quod si quid aduersi Reipublice immineret, sua esset calamitate consumptum: ob haec omnia à populo et à senatu concessum est, ut ludis Circensibus triumphali ueste uteretur. Ob huius abstinentiam et paupertatem, post mortem eius dos, nisi diuenditis possessionibus, non potuit exolui. Hec Cecili. Apud uero *Li. lib. legitur*, quod procos. etiam in Hispania aduerso primum cum Vascetanis et Lusitanis Marte pugnaui apud Lyconem oppidum, ubi sex mil. de eius exercitu cecidere. Anno deinde sequenti eosdem Lusitanos fudit: *cf. x. v. III.*

mil. captis uero tribus mil. ac ccc. Ob quam rem supplicatio à senatu decreta. **L. Aemylus Regillus** classe Annibalem tunc praefectum Antiochi regis uicit. Cui reuerenti in aede Apollinis cum senatus datus esset, auditis rebus gestis eius, quantis cum classibus hostium dimicasset, quot inde naues miserisset, quot cepisset, consensu patrum triumphus ei decretus. *Li. lib. III. de bello Ma.* **M. Aemylus Lepidus** Porcina, his temporibus quibus Serg. Galba paulo minor natus, summus orator est habitus. In hoc primum apud Latinos lenitas illa Graecorum apparuit, hunc audiuius adolescentes duo propè aequales, C. Carbo, et Ti. Gracchus. Cice. de oratore. **M. Aemylus Lepidus** pont. max. Cos. cum Catulo, partium Marianarum aduersus collegam Caulum Sullanum ducem insurgens, rediuuos bellorum ciuiliu tumultus excitauit: cumque uellet exules reuocare, ex urbe pellitur, ac in Hetruriam profectus, mox cum exercitu reuersus ad obsidionem urbis Ianiculum occupauit, Miluiumque pontem transferat: cum Catulus Cos. et Pompeius ipsum pellunt: hostis demum iudicatus in Sardiniam abiit, ibique dolore rerumque inopia pariter perijt. *Florus libro III.* Plinius quoque hunc Aemylum dicit Catuli in consulatu collegam primum limina è Numidico marmore in domo sua magna reprehensione posuisse, anno urbis DCLXVI. Huius filius **M. Aemylus Lepidus** triumphator fuit cum M. Antonio et Octauiio: Africam sortitus est cum X. legionibus, quapropter elatus imperio, primas sibi partes uendicabat, Octauiumque spernebat: nec auxilium contra Sext. Pompeientem iuuuit: ex quo ab eodem et exercitu spoliatus, et supplex concessa uita apud Circeios relegatus in perpetuum fuit. Hic Paulum Aemylum Lepidum fratrem ante omnis proscripsit, quod ab eodem prius ipse hostis iudicatus fuerat, auctor Appia. **Aemylus** Segesta in Sicilia tyrannus, cuius meminit Plutar. **Aemylus** Scauros, uide inter Scauros. Tertia **Aemylia** uxor Africani maioris laudatissima. Aedesia mulier Alexandrina Syriani philosophi propinqua, magna et castitatis, et doctrine fama à Suida commemoratur. **Aegemon** poeta qui bellum Leuaticum Thebatorum et Lacedaemoniorum uersibus scripsit. **Demosthenes** in Bithynicis. **Aeschynes** Atheniensis orator secundam inceperat sophisticam, ut alibi diximus: de qua haec considerauimus. **Populus** Atheniensis in duas omnino partes diuisus. Altera regi Persarum fauebat, ubi princeps erat **Demosthenes**, altera Philippo, ubi **Aeschynes**, utroque pecunia correpto: nam et rex rebus Persicis mctuens, per Atheniensium Philippi expeditionem contra eum morabatur. Philippus uero nisi prius Athenis debellatis, se ad regem penetrare posse minime sperabat. Quae quidem dissentionis causa inter hos duos oratores fuisse traditur: sed ut mihi uidetur, potius morum diuersitas, qua nihil magis odium solet accendere: nam et **Aeschynes** potator erat, et dulcis, remissus, facete pronuntians, in tragœdia quaque hystriombus graue sonantibus substitutus. Ille contra, sobrius, grauique supercilio, insuper aquam potans, ac propterea uti difficilis et morosus taxabatur, quam morum famam auxit eorum contubernium, quum apud Philippum ambo legati essent: altero legationis socijs otioso dulciq; uiso, altero duro studiosoque. Percerebruit haec discordia eorum sermone apud Philippum habito super Amphipoli, quando **Demosth.** oratione excidit: **Aeschynes** uero nunquam ex his qui scutum abiicerent, sed recordatus operis in Tanyris, quo Boeotios uicere Atheniensis, quum alia fecit, tum incredibili celeritate uictoriam nuntiauit, cuius gratia publice coronam meruit. **Accusatus** à **Demosthene**, ut auctor incommodi Phoen-

L. Aemylus Regillus
M. Aemylus Lep. Porcina
M. Aemylus consul
M. Aemylus Lep. triumphator
Aemylus Scauri
Aemylia Aedesia
Aegemon
Aeschynes
Aefopus philosophus
Aefopus Mithridatis
Aefopus Tragicus
Aefchron
Aeschylus
Aetius sopl.

censis absolutus ab Atheniensibus fuit. Super condemnato **Antiphonte** iudicatus, ac à consilio Ariopagi pro templo in Delo legatione fungi prohibitus, **Pylagoras**que pronuntians apud populum neuitquam infamia uitauit, quin **Philippum** in Elatiam introduxisse putaretur. Dulci oratione **Pyleam** commouens, Athenis discessit minime iussus, sed uti obfisteret ignominiae, quam tulerat suffragijs excidens in accusatione **Demosth.** et **Ctesiphontis**. Primo si quidem cursu **Ephesum** ad **Alexandrum** contendit, ut **Babylonem**, **Susa**que statim iturus, quumque interim de ipsius morte acciperet, ac sibi res Asiae clausas conerret, **Rhodi** substitit: locum nactus opportunum sophistico studio, ibique otio et musis uacans, **Dorica** Atticis moribus commiscuit, extemporalemque orationem cum copia primus inueniendo, magnam est adeptus laudem. Nam in procinctu dicere rem siquidem antea inattentatam, dono quodam diuino adflatus uidebatur. Auditor et **Platonis** et **Isocratis**, longe plura ex suo ingenio adduxit. Nam et perspicuitatem in dicendo retinuit, mollitiemque et ornatum, ac simul cum grauitate iucunditatem, et in totum forma eius orationis melior quam imitatione subigi possit. Ex orationibus eius quarta, quae **Delica** dicitur, eius linguam et **Phylum** mentiri uidetur. In tribus autem omnis eius dicendi uis animaduertitur. Contra **Timarchum**, in defensione illius de legatione, in accusatione **Ctesiphontis**. Quartum eius monumentum adiecerim, epistolas quasdam optima refertas disciplina. Insuper **Rhodijs** pulcherrimum de moribus uolumen dicauit. Legens quandoque publice eam quam aduersus **Ctesiphontem** habuerat orationem, admirantibus sane **Rhodijs**, quoniam modo tanta facundia conuicta fuisset, Atheniensisque improbum tulisse iudicium putantibus. Atqui inquit, nulla uos teneret admiratio, si **Demosthenem** contra haec differentem audissetis. Quare non solum inimici collaudauit eloquentiam, sed etiam sententias iudicum excusauit. Haec ex **Philostrati** **sophistis** conuersa. **Aeschynes** quoque alij narrantur **Diogeni**. **Primus**, philosophus **Socratis** discipulus. **Secundus**, qui artem oratoriam scripsit. **Tertius**, hic orator. **Quartus**, **Mitylenus**: quem flagellum oratorum uocabant. **Quintus** **Neapolitanus** philosophus academicus **Melandi** **Rhodijs** discipulus. **Aefopus** philosophus **Phryx** genere, conditione seruus, tempore **Craxi** **Lydorum** regis, cui suas fabulas dicauit. **Aefopus** anagnostes **Mithridatis** eruditissimus, scripsit de laudibus **Mithridatis**, et de **Helena**. **Suidas**. **Aefopus** tragœdus amicitia iunctus **Ciceroni**, saepe cum eo ad uidendum in curia pronuntiantem **Hortensium** adiit, teste **Vale**. in maximas opes ex hystronica peruenit, adeo ut festertio centies ei patina steterit, filium reliquerit adeo diuitem simul, et prodigum, ut is uiuiones aceto liquefactos coenis adponeret. **Plin.** **Aeschron** **Mitylenus** uersificator, inter **Alexandri** **Macedonis** comites expeditionis, **Aristotelis** familiaris, maximeque ei dilectus, ut tradit **Menander** **Alexandrinus** in lib. de discipulis **Arist.** **Aeschylus** tragicus Atheniensis: de quo dicitur etiam in **Thespide**: hic primus teste **Horat.** grauitate personarum, et coloris distinctione usus est. Deinde inuenta poena **Naxiorum**, quam **Icria** uocabant, Athenis excidens, in Siciliam uenit: quumque audiret in fatis esse, ut ex ictu superne praeniente mori oporteret, lectum cuitando, sub dio manebat aperto capite: ubi testudinis ictu, lapide ex unguibus aquile praeteruenit, extinctus, ut auctor est **Valer.** anno aetatis **L. VII.** **Quinti**. de eo sic refert: **Aeschylus** in lucem primus protulit tragœdicas. Nam et subtilis, et grauis, et grandiloquus saepe usque ad uitium. **Aetius**, quadrissyllabum, ex **Antiochia** **Syriae** fuit, **Eunomij** praceptor, **Constantini** magni

temporibus: pauper natus, ab initio aurificinam ob inopiam exercuit: paulopost ob nobilis praceptoris commoditatem, qui nuper è **Tyro** aduenerat, sese literis et eloquentiae studijs tradidit. Quum **Christianus** esset, et à **Leontio** praefule **Antiocheno** diaconatus ordini ascitus esset, **Eunomianorum**, **Arrianorum**que sectae se addixit: quapropter **Athens** uocatus, et ex **Antiochia** pulsus est. Eius uitam **Eunapius** **Graecus** autor, unde haec excerptimus, profecquitur. Scripsit complura, medicina tantum eius ad nos peruenit, quae ternerit in bibliotheca **Vaticana**. **Aeneas** sapientia apud **Troianos**, uti **Hector** fortitudine, praestitit. Itaque is manus, ille sensus putabatur: ambo aetate staturaque aequales: autor **Philostratus** in heroicis. **Dichys** autem **Creteus** dicit, **Aeneam** et **Antenorem** **Ilium** prodidisse **Graecis**: domos eorum in direptione incolumes fuisse: postremo in **Italiam** ambos aduauigasse. **Dares** item **Phrygius**, **Polydamanta**, **Hectorem**, **Dolonem**, et **Aeneam** proditores enarrat. **Dicit**que **Aeneam** è **Graecis** **Amphimachum** et **Nireum** interfecisse: **Homerus** ponit eundem cum **Diomede** congressum in pugna, ac iam deficientem **Veneris** matris auxilium habuisse: quae demum et ipsa uulnera apud **Iouem** quæsta, hanc accepit responsione apud eundem: *Τένον ἔμπερ ὄν σοι δέδοται πολεμικῆ ἔργα, ἀλλὰ σὺ γὰρ ἠμρόπρα μετέρχο ἔργα γάμοιο.* Non tibi bellorum partes mea nata dabuntur, **Dulcia** coniugij sed tantum uincula cura. **L. Afranius** poeta **Comicus**, teste **Cicerone** in **Bruto**, homo peracutus in fabulis, et disertus. **Quint.** inquit, quod intogatis excellit: utinamque non inquinasset argumenta puerorum sedis amoribus, mores suos fassus. **Horatius**. Dicitur **Afrani** toga conuenisse **Menandro**. **Aufonius** quoque. Qui toga facundi scenis agitauit **Afrani**. **Huius** etiam illud: Mala etas nulla inuenit delinimenta. **L. Afranius** alter dux **Pompeianus** notissimus. **Agatho** philosophus **Pythagoricus** ac disertus, frequens antithetis, adhibitus quondam conuiuio ab **Archelao** rege, cuius erat familiarissimus: interrogatusque ab eo, cum iam esset annorum **L. XXX.** si robur adhuc ullum seruaret: Sane, inquit, Nam non solum uer, sed autumus solet bona et prosperitatem adferre, auctor **Aelianus** de uar. histo. **Agatho** **Athenis** alter uir monstrose fortitudinis, simul et magnitudinis, tempore **Adriani** principis et **Herodis** **Attici**. De quo **Philostratus** in uita ipsius **Herodis** ait, quod adolescens hic erat in prima lanugine similis ingenti **Gallo**, magnitudine octonum pedum, uasta coma, hirsutis oculis ac iunctis, ut unus uideretur, læta facie, naso aquilino, ceruicis torosa, pectore uasto, pulchreque compacto, cruribus breuibus, ac extra incuruatis. Erat ei tegmen lupina pellis: certamenque cum apris, thois, lupis, tauris: quorum omnium uulnera ostentare solebat: uescebaturque lacte asinino libentius, quod ei leuius iucundiusque uideretur. Cratera ei iussu **Herodis** adlatum respuit, dicens haud purum esse, quod odore muliebris offenderetur, cum esset castissimus: sciscitans deinde **Herodes** comperit, in eum mulierem lac mulsisse, mirumque omnibus uisum: haec è **Philostrato**. **Agathones** item duo uiri sancti: alter martyr sub **Decio** apud **Alexandriam**: alter abbas alibi dicitur. **Agatha** uirgo **Cathacenensis** et martyr sub **Gallo** mamillis torta. **Agathocles** tyrannus **Syracusanus** annis fere **L. post Alexandrum** apparuit, patre figulo ex humili genere: teste **Trogo** lib. **XI.** ac stupris probis: omnibus adolescentia peracta, forma precellenti, eloquentia summa: uir factus piraticæ exercuit: postremo dux patriæ contra **Carthaginenses** saepe pugnauit: ad extremum regnandi cupidus, dum ab **Tarentinis** aduersatur, in **Italia** uenit: pauloque post excessit felicitate non æqua priori subsecuta. **Agathias** **Scholasticus** **Smyrnenus** patria, scripsit post **Procopium** res **Iustiniani** principis eiusque ducum **Belisarij** et **Narseticis**:

Aeneas
L. Afranius poeta
L. Afranius Agatho philosophus
Agatho uir fortis
Agatho martyr
Agatha
Agathocles
Agathias

Narfetis: tum in Italia quoque & Africa, ac apud Byzantium res gestas, quorum tempore ipse fuit. Composuit & quae uocantur Daphnica, opus elegantissimum, coegitq; in uolumen diuersa epigrammata Graeca nobilium poetarum: haec Suidas. Eius historia cernitur hodie in bibliotheca Vaticana à Priore S. Balbinae conuersa. Epigrammata quoq; quae coegit castrata fuisse à Maximo Planude monacho resectis lasciuioribus: sunt autem quae nunc uulgo circulerunt. Agapius Alexandrinus educatus in eloquentiae studijs. In medicinam commentarios edidit: Byzantij ludum aperuit, magna doctrinae fama, ingenijq; solertia: unde gloriam ex ea arte opesq; sibi parauit ingentes. Fuit item alter Atheniensis philosophus post Proclum, Marini Neapolitani doctissimi uiri discipulus: autor utriusque Suid. Agapitus apud Praeneste puer xiiii. annorum sub Aureliano principe martyrium passus. Agefilaus Lacedaemonius dux, uir maxima autoritate, iam senex, sepe per brumam uisus est discalcatus ac sine tunica, opertus tantum ueste domestica. Dicentibusq; eidem, quod iuuenili nimium incitaretur exemplo, quin dixit: iuuenibus potius exemplum praebere patientiae. Autor Aelianus de uaria historia. Agefidamus Locrensis Epizephyrius nobilis Olympionices, in quem pugilatu uincens, Pindarus hymnum cecinit illum: τὸν ὀλίμω ἰονίδω ἀναγνώτῃ μοι ἀρχεστράτῃ πᾶδα. nam cum prius ab inimico prope uictum ponit. Deinde ex oratione Iae aliptis eius certamini fortius incumbens hostem superauit. Itaque haud aliter debuit Iae, quam Patroclus Achilli: cuius armis aciem Graecorum corruentem restituit, uel Cygnus Marti, cuius auxilio Hercule prope uictore uicit. Pindarus. Agefias Syracusanus Olympionica Socrati filius. Agefias, alter Cyrenaeus philosophus Platonici: prohibitus à Ptolemeo in scholis docere, aut legere: quoniam immortalitatem animae suadendo multos ad mortem compelleret, ut Cleombroto Ambraciotae accidit. Cicero in Tusculanis. Aglaophon, Phrylus pictores. Olympiade. x. c. Plinius. Agoracritus statuarius Pairus Phidiae discipulus ei aetate gratus, itaque eius operibus pleraque nomini eius donasse dicitur, ut in Nemeji Rhamnusia, id est, apud Rhamnuntem x. cubitorum, à Phidia facta, ut est autor Tarræus in prouerbijs. Habuit & condiscipulum Alcmanem Atheniensem: cum quo in Venere fungenda certauit: uicit Alcmanes non opere, sed ciuitatis suffragijs contra peregrinum suo fauentis. Plinius. Agrippa plures. Primum legimus Menenium Agrippam cognomine Lanatum. Qui dux electus aduersus Sabinos, de eis triumphauit: & cum plebs à patribus secessisset in Auentinum, quod tributum & militiam toleraret, nec reuocari posset, Agrippa apud eam orans, inquit. Humani artus cum uentrem otiosum uiderent, ab eo discordarunt, & suum illi ministerium negauerunt. Cum eo pacto & ipsi quoq; deficerent, intellexerunt uentrem cibos acceptos per omnia membra diuidere: & cum eo in gratiam redierunt. Sic fenatus & populus quasi unum corpus discordia pereunt, concordia ualent. Hac fabula conciliatus populus, creauit tamen tribunos plebis, ut libertatem suam aduersus nobilitatem defenderent. Menenius autem in tanta paupertate decessit, ut cum populus collatis quadrantibus sepeliret, locum sepulcro ut fenatus publice daret. Caecilius. M. Agrippa in pedes dicitur ex utero egressus: unde nomen auspiciatus unico felicitatis exemplo, quanquam ille plurima sit passus duabus susceptis Agrippinis: quibus C. & Nero principes totidem humani generis faces geniti: praeterca breuitate uitae, quinquagesimo raptus anno, in tormentis adulteriorum coniugis, soceri praegravi seruitute luisse praeposteri ortus auguria existimatur. Meruit tamē augusti gener adfisci, coronaq; nauali ab eo donari bello Aetiaco. Patheon Io-

ui ultiore Cos. tertium fecit. Aquas in urbe introduxit. Plinius. Coloniam item duxit Agrippinam in sinistro Rheno latere. Huius filium Agrippam, Augustus primo adoptauit: deinde ob ingenium ferox ac sordidum reiecit. Tranquillus. Duarum uero Agrippinarum eius filiarum, quas supra commemorauit: una nupta Germanico fuit: mater Caij principis, cuius monumentum Romae adhuc uidemus in Capitolio pro aedibus conseruatorum, cum huiusmodi inscriptione: Ossa Agrippinae, M. Agrippae filiae, diui Augusti neptis, uxoris Germanici Caesaris, matris Caij Caesaris Augusti Germanici principis. Altera uero nupta Donatio Neroni primum, ex quo Neronem principem suscepit. Deinde Claudio Caesari, quem postea boletio sustulit. Agrippa cognomento Castoris, uir imprimis doctus, contra x. c. Basilidis heretici uolumina, quae contra euangelium ille scripserat, acerrime disseruit. Hieronymus. Agricola & Vitalis eius seruus, martyres sub Maximiano Bononiae passi, & sepulti à beato Ambrosio, qui eorum corpora diuinitus ei patefacta, in eadem urbe tumulauit, ut ipse testatur. Agricole uitam soceri sui Tacitus scribit. Albinus plures cognominati: quorum primus, Lucius Albinus de plebe Romana legitur apud Liuuum v. qui fugiens Gallos, ex rheda uxorem filiosq; descendere iussit: & Vestales, quae cum sacris & ipse pedibus fugitabant, imposuit. A. Posthumus Albinus, qui consilium cum L. Lucullo fuit, res Romanas Graeco sermone scriptitauit. In cuius exordio primum scriptum est, neminem succensere sibi conuenire, si quid in his libris parum compositae, aut minus eleganter scriptum foret: Nam sum, inquit, homo Romanus, Graeca oratio à nobis alienissima est. Ideoq; ueniam, gratiamq; si quid esset erratum, postulauit. Ea cum legisset Cato senex, cuius ille temporibus fuit: ne tu, inquit, Aule, nimium nugator es, cum maluisti culpam deprecari, quam culpa uacare. Nam petere ueniam solent, cum aut imprudentes erramus, aut cum compulsi peccauimus. Te oro, quis impulit, ut id committeres, quod prius quam faceres, peteres ut ignosceret? autores Gel. Cor. Nepos, Suidas, Macrobius. Sp. & L. Albinus, duo Mumij filij inter oratores referuntur à Cicerone, qui extare amborum orationes dicit: ex cisq; Lucium simplicem & antiquum esse: Spurium uero doctum ex disciplina Stoicorum, eiusq; extare multas orationes. Alcmanes statuarius Atheniensis Phidiae discipulus. Cuius opera Athenis plura memorantur, Plinius. De hoc item diximus in Agoracrito. Alcman poeta lyricus Laconicus siue Messenius circa Olymp. xxv. inuentor amatorij carminis, scripsit lingua Dorica, Suidas. Aelianus de uar. histo. dicit hunc seruum fuisse Agefidis: ac propter ingenium liberum factum. Alcmæon Crotoniata Pythagorae auditor, plurimum in medicina uersatus: uidetur autem primus qui de naturae ratione scripsit, ut Fauorinus in omnimoda historia est autor. Animam immortalem dixit, moueriq; iugiter modo solis. Diogenes. Alcmæonem filium Amphiarai, uide inter heros. Alcaeus poeta lyricus Atheniensis, primus, ut quibusdam placet. Est & alter Mitylenæus, praesca comediae poeta, qui docuit fabulas x. haec Suidas. Quintilianus autem de lyrico haec scribit: Alcaeus in parte operis, aureo pleetro merito donatur. Tyrannos insectatus, multum etiam moribus profuit. In cloquendo breuis ac magnificus & diligens. Homeri similis: sed in luxu & amoribus descendit, maioribus tamen aptior. Alcidamas Eleates philosophus scribit de musica, discipulus Gorgiae Leontini. Suidas. Alciphron Magnis iuxta Maendrum philosophus. Idem. Alcimenes Megarensis poeta tragicus. Idem. Alcinous philosophus Platonicius epitomen composuit decretorum Platonis, à praesule Troicensi postea in Latinum conuersam. Alcinoum Cerciræ regem,

Agrippa Caestoris
Agricola Vitalis
L. Albinus
A. Posthumus Albinus
Sp. & L. Albinus
Alcman
Alcmæon
Alcaeus poeta
Alcidamas
Alciphron
Alcinous

Alcibiades gem. uide inter heros. Alcibiades Atheniensis non solum dux inclutus, sed in dicendo eloquentissimus fuit, ut & Demosthenes & Theophrastus autores: magna dein autoritate in re-pub. Niciasq; tunc principis gloriae obnoxius. In Siciliam primo cum triremibus missus: ab eo bello paulopost reuocatus ad iudicium, fuit accusatus opera inimicorum, quod Cererem & arcana mysteria uiolauerat: condemnatus, ad Lacedaemonios confugit, eosq; contra Athenienses concitauit: quos tandem suspectos habens, ad Tisaphernem Satrapem Darei praefectum sese recepit. Postremo reuocatus in patriam, magno ciuium fauore, dux deligitur contra Lacedaemonios, qui à Lyfandro eorum duce superatus, in suspicionem Atheniensium uenit: ex quo imperium ei abrogatum, suffecto Menandro: Alcibiades uero ad Artaxerxem Persarum regem profugit: Lyfander interim potitus classe Athenis, atq; ad persequendum Alcibiadem profectus, eum in quodam oppido cum Timandra meretrice inclusum oppressit, atque confodit. Ut autem Trogius tradit in domo circumfessus atque crematus. Moribus fuit alioquin elegans & urbanus, sed luxu procacitateq; ingenti. Canes equosq; alere solitus, Traditurq; Socrati praecceptorum imprimis ob formam dilectus: commonstratamq; modulandi artem tibiarum, à pueris tunc ingenuis frequentatam, spreuisse, buccarum & oris inflationis deformitate offensus. T. Albutius: quem M. Varro dicit scripsisse satyras Luciliano stylo. Nam & Lucilius eum ut Graeca mensentem uerba notat: Graecum Albuti quam Romanum atque Sabinum, municipem ponti Tritanum centurionum. Et demum χάρπε. Albutium diu Seneca in Declarationibus, dicit suo tempore fuisse nobilem declamatorem. C. Albutius Silus, Nouariensis orator Romanus uenit, receptus in Planci oratoris cotubernium. Iam uero senior ob uitium uociae Nouariam redijt, conuocataq; plebe causis propter quas mori destinasset in concione redditis, abstinuit cibo: ex Traquillo. Alphenus iurisconsultus. Ser. Sulpitij discipulus, rerumq; antiquarum curiosus. Alexis Thurius, que prius Sibaris uocabatur, poeta Comicus ante Menandrum reliquit plures fabulas: habuit & filium Stephanum poetam & ipsum Comicum. Suid. Alexis Rom. quem Alexium uocant, filius Euphemi magni uiri, Honorij principis tempore, nobilis adolescens patriq; unicus, diuino instigatus spiritu clam relictis omnibus, atque etiam uxore, quae paulo ante ei pacta fuerat, Edessam Mesopotamiae urbem petijt, ubi inter mendicos hominum misericordia uictabat: post annos uero x. cum Laodicæam se conferre uellet, uictus ad Ostiae littus impulsus est. Mansit reliquum uitae tempus ignotus peregrini habitu ac pauperis in domo paterna in Auentino, ubi nobile nunc ipsius cernitur templum: sub quadam scala posita statione, cognitus tantum post mortem ipsius ex chirographo sese manifestante, ac inter sanctos relatus. Templum insuper ex ipsa domo ei ac Bonifacio martyri dicatum, quod eius aedes propinqua esset: deinde Ostiae, tum aliorum oppidorum munere auctum monachis est traditum. Verum cum abbas olim contra pont. agere deprehenderetur, eieci ac Hieronymi eremite introducti bonis ex magna parte ablatis. Alexandri Philippo Macedone nati, & uitam & gesta, innumerales penè Graeci posteritati tradidere: è quibus Clitarchus, Polycratus, Onesicritus, Antigene, Isthus, Aristobulus, Chares, Hecateus Eritreus, Philippus Calcidensis, Duris Samius, Ptolemæus, Anticles, Philo Thebanus, Philippus, Hysangelus, Antisthenes, Menechmus Sicyonijs, Nymphis Heraeoteos, Potamon Mitylenæus, Sotericus Astes, Arrianus, Plutarchus, è nostris uero Q. Curtius. Ego autem epitome breui percurram. Igitur natum scribit Plutarchus v. i. i. eidus April. Ab eo autem qui in Latinum illum conuertit: circa cidus Augusti scribitur, quod

sanè cuius sit error nescio. Actatis & disciplinae rectores, Leonidam Olympiadis matris necessarium, & Lyfimachum Halicarnassum, habuit. Deinde Aristotelem praecptorem, à quo eruditus fuit, persequanter amauit: scientiaq; physica delectatus, quandoque ad eum per literas questus est, quod libros eam disciplinam continentes uulgo ediderit. At ille respondit, editos quidem: sed tanquam non editos ob eorum obscuritatem fore. Annum agens xvi. à patre profecto in obidionem Byzantij, ad regni curam dimissus domi est: post eius uero mortem annos xx. natus imperium iniens, primam in Thebas expeditionem fecit: easq; bello superatas euerit. Cum Atheniensibus pacem fecit, quanquam Thebarum casum moleste ferentibus: Ad Isthmon uenienti omnes obuiam praeter Diogenem Cynicum uenere: miratus Alexander ad eum in sole apricantem uenit, rogans si quid opus: at ille, ut paulum, inquit, à sole absis. Alexander deinde ad suos uersus, se Diogenem esse uelle dixit, si Alexander non esset. Cupidus igitur late imperandi patrimonium omne inter amicos diuisit. Antipatro domi relicto: in Hellepontumq; primo traiecit ac Ilium peruenit: ubi animaduerso Achillis sepulcro, felicem appellauit, cui praeco laudum Homerus contigisset. Deinde contra Dareum profectus ad Granicum flumen, quod Asiae porta sit quaedam, praefecti regis occurrentes pugnam conserunt, ubi uictor traditur fuisse caesis Barbarorum xx. mil. ex Macedonibus xx. tantum. Deinde ad maritimam oram descendens, Pamphyliae, Ciliciae, Phoeniciaeque regiones: deinde Paphlagonas, Cappadocesq; subegit: in transitu Cydni fluij frigidissimi morbo correptus, bello superedit: uerum paulopost à Philippo medico curatus in castra uenit: atque rursus cum Dario qui d. c. hominum nullia armauerat, in praelium descendit, quem demum superauit caesis hostium x. mil. castris insuper potitus regem fugientem per v. stadia insectatus est: uxorem, filiosq; captiuas ad se perductas honorifice ac pudice habuit. Ab hac igitur in litore quoque Aegypti, loci amoenitate delectatus Alexandriam urbem condendam mandauit. Ipse ad Iouem Ammonem per loca uasta solitudine post Cambisem secundum adcessit. hic multa millia è suis obruta archarum ui austro perflante fuere: ubi uero templum attingit à sacerdote persuasus Iouis filium se putauit. Postremo, tertio Dareum uires reintegranem petens uicit, atq; omnino profligatum unà cum regno sustulit Persarum. Hinc Babylonios cū tota regione subegit: mox Dareum persecutus audiuit à Besso illius familiari eum captū à suis, atque interfectum: quem regis intestum uestibus matri eius tumulandum remisit. Bessum uero interfectorem supplicio adfecit. Dareus autem moriens deos precabatur, uti Alexandrum secundarent, quem hostem clementiorem quam suos inuenisset. Deinde in Parthum mouens superato Oresarte fluuio (hic enim Rha est, quem Alexander. Tanaim alterum putauit) Scythas lacepsit: ulterius fluxu uentris correptus insequi desituit. In his locis occurrentem habuit Thalestren Amazonum reginam, teste Iustino. x. x. v. dierum itinere confecto, quae ex ipso praegnaus dicitur discessisse. in Indian postremo profectus suos exhortatus est ne animo deficerent: parui temporis laborem Macedonibus orbis imperium, ac perpetuum gloriam pariturum: ubi primum Taxilem regem obuiam cum muneribus habuit: superatoq; Idaspe fluuio Porum alterum regem occurrentem cum maximo exercitu uicit: quem in praelio uictum ac captum dimisit uti prius liberū. Erat Porus quatuor cubitis & palmo procerus, in quo praelio Bucephalum amisit: in cuius honorem supra Idaspe Bucephaliam urbem condidit. in ea sanè regione cum multis collocatus gymnosophistis dicitur. Inter quos Calanus nomine cum secutus sese uiuum constructa pyra comburi iussit. Alexan

Agrippa Caestoris
Agricola Vitalis
L. Albinus
A. Posthumus Albinus
Sp. & L. Albinus
Alcman
Alcmæon
Alcaeus poeta
Alcidamas
Alciphron
Alcinous
Alcibiades
T. Albutius
Albutius declamator
C. Albutius Silus
Alphenus Alexis poeta
Alexis Romanus
Alexander Macedo

Oresartes flu.
Taxiles
Porus
Bucephalia
Calanus
Alexan

Nearchus Alexander deinde dextrum Indiae latus ad nauigari perquiri; iussit: clasi Onesicrito praefecto, ac Nearchus duce constitutus. ipse per mediterraneam remigrans, quum alii dolore uexaretur Babylonem repetijt: ibiq; febris correptus excessit, nullo ueneni signo anno aetatis x x x i i i. & 4 Ptolemæo Alexandriam regia funeris pompa delatus. Fuit uini audius adeo ut per ebrietatem praecipuos amicos interfecit: Clitum qui in mensa Philippum Alexandro praetulit: Philotam, & Parmenionem, insidiarum suspitione necari iussit:

Callisthenes Callisthenem philosophum Aristotelis propinquum, quem inter charissimos habuerat: deinde in Hermolai coniuratione suspectum, quodque adorandum Alexandrum esse negaret, misere affectum caesum necauit. Castitate alioquin tanta, ut praeter uxorem, & Bersanem e Damasco uiduam, ac regiam mulierem, nullam aliam complexus fuerit. Rhoxanem uxorem Oxartii regis filiam, non prius attigit, quam perfectis ex ordine sponsalibus solenibus: sed & Aristobolus de ipsius ebrietate scribit omnia falsa esse: uerum quia inter bibendum ualde loqueretur, eam contraxerit famam. Cibi etiam parcissimum fuisse, quod prandij condimentum, nocturnum iter solebat appellare: coenae, frugi ac breue prandium. In rebus obeundis summa alioquin diligentia, nullam amittendo occasionem, declarant maximae res breui tempore gestae. Mane ante omnia sacrificabat, si quando uacaret, aut uenationi, aut lectioni se tradebat: praesertim Homeri, quem etiam nocte puluillo subijcere solebat. Interdum conuiujs animum exhilarabat: ut post Dareum uictum quisque suorum amicas ad epulas inuitauit, inter quas Thais fuit Atheniensis genere: quam postea Ptolemæus magnopere adamauit. Haec cum in coena rogasset Alexandrum, ut Persarum regiam, quia patriam suam incenderant, cremaret, statim mandauit. Puero- rum insuper abstinentissimum omnino, quorum x x x. millia ad disciplinam militarem erudiendorum nutiri mandauit: quin & quendam pollicentem sepulcrum ei empturum puero- rum acriter obiurgauit, solebatque dicere coitum ac somnium duo maxima mortalitatis esse signa. Post eius mortem inter duces regnum dispartitum: Ptolemæus Aegyptum, Lysimachus Thraciam, Antigonus Phrygiam, Seleucus Syriam est adsecutus. Antipater ut omnium fidiissimus relictus domi custos, simul & tutor Alexandri, quem Herculem uocabant, Alexandro nati, regnum Macedoniae inuasit. Perdica Arideus Arideum Philippi filium spurium, semistultum ex Olympiadis potione factum, in exercitu tanquam regni munimen ac uerum heredem praetulit: contra Herculem praeditum animauit: quem Ptolemæus Lagi ex hoc se peti uidens, bello fugauit: ex quo ille postea a Macedonibus spretus, ab Antigono demum interfectus est. Is enim Antigonus Philippo patre natus Philippi regis miles fortissimus fuit, ac altero captus oculo, quae olim in obsidione Perinthi catapultis transfixum amisit: nec prius eam euelli passus est, quam hostem fugatum intra moenia compulisset. Alexandri deinde comes, ut auarus ac deceptor, & qui pecuniam falso pro eo creditam simulando extorsisset, ab eodem aula eiectus est, deinde precantibus amicis reuocatus, Post eius mortem primus omnium suis finibus non contentus, Seleucum parte Syriae priuauit, qui restitutus demum Ptolemæi Casandri Lysimachique bello sociali fuit: in quo ipse Antigonus occubuit uix euadente Demetrio Poliorcete filio. Is enim prius a patre missus contra Ptolemæum adulescens fuit, captusque ab eo & ex liberalitate patri cum omnibus ablatis remissus fuerat: sed postea pater alio praelio uictor, ablata rursus eis reddendo, beneficium restituit. Interim cum Antipater Athenas occupauisset Casandrum filium reliquit. Hunc olim Alexander capite parieti illidit, quod barbaros rideret contra naturam Macedonum Alexandrum adorantes. Idem post mortem patris uti succederet

Olympiadem cum Arideo priuigno & Herculem interfecit. Hanc enim filius Alexander saepe per literas rogauit, ut a bellorum regniq; nimia cura abstinere, eiusque acerba responsa sapienter seruebat, usque adeo ut longa Antipatri contra eam epistola conscripta dixerit, nescit Antipater quod una matris lacryma omnis literas obscurabit. Nam & Epirum post eius mortem occupauit: & Rhoxanem ob suspicionem dati Alexandro ueneni in puteum proieci iussit: & Cleopatram item interfici. Casander igitur moriens, Antipatrum & Alexandrum dimisit inter se dissidentes, quapropter Antipater Thessalonicam matrem, quod alteri magis fauere, de medio sustulit: ut ad arma aduersus utrumque auxilijs. Re tandem Lysimacho Antipatri socero suadente composita, Alexander Demetrio, qui uocatus ab eo sero cum exercitu uenerat, gratias egit: redeuntemque comitatus, post coenam per prodicionem est ab eo interfectus: quo facto Demetrius statim regnum occupat, legatisque Macedonum sese excusat, quod idem facinus prius in eum ille meditatus esset, ac una tantum nocte praenuntus fuerit. Illi & uiri uirtute permoti, & perosi Casandri parricidium, & quod iam Antipater alter frater metu cesserat, eum ut legitimum Macedoniae heredem suscipere: ex quo postea usque ad Perseum ultimum regum genus manauit. Vir fuit dubij fortitudine maiore, an libidine: captus Lamiae mulieris illecebris: insuper Athenis postquam ab Antipatri Casandrique tyrannide liberauit, in suam potestatem blanda oratione corripuit, traditis ab illis portu & arce: ubi quum alia flagitia perpetrasset, tum Democlem pulcherrimum adulescentem, eius stuprum sepius abnuentem, in balneum quodam die persecutus est: cumque ille aliter effugere non ualere, sese in proximum aquae feruentis lebetem proijciendo necauit. Postremo Demetrius quum profectus in Asiam Seleuco bellum obsessus rebus omnibus potiusquam sponte mouisset, ab eo captus in praelio ac Chersonesi tantum libere uagari permissus, post triennium ex incontinentia perijt. Antigonus eius filius cognomento Gonatas regnum a tyrannide diuersis occupantibus uindicauit, deinde in Syriam ad nauigans ad recuperandos patris cineres, medio sane ponto sibi oblatos in aurea urna dita in puppi collocauit. Inde corinthum remigans ab omnibus circa nationibus aduentibus honorandos praebuit, postremo apud Demetriadem regio more tumulauit. Philam ciuitatem de matris nomine edificauit: Ad ultimum Spartanos bello superauit: quumque Athenienses item peteret, ab Alexandro Pyrrhi regis filio uictus, una cum exercitu, regnum post annos x x x v i. amisit: quod deinde Demetrius filius profligato Alexandro recuperauit. uxorem hic ex Seleucidis duxit, quae postea repudiata, & Alexandri praediti nata inducta, causa belli fuit inter eum & Seleucum. Moriens anno regni x i. Philippo paruo filio Antigonum tu- torem dimisit. Is Demetrio relictam coniugem simul cum re- gno sumpsit, ac in concione beneficia populo collata ex Thessalis & Dardanis superatis, qui post mortem Demetrii insultauerant, commemorando, necessitatemque regni continuo proponendo, effecit, ut pars Macedonum ei aduersa plane conquisceret. Post haec ante omnia Spartanos perpetuos Ma- cedonum inimicos duce eorum Cleomene fugato in potesta- tem recepit, urbi tamē pepercit. Cui post annos x v. Philippus Demetrii praediti filius totidem annorum successit: remque tenuit annis x l i. Is primum Dardanos, uicinosque omnis qui contempta regis aetate tumultuari coeperant, rursus com- pescuit: mox cum Romanis bellum suscepit: de quo simulque ipsius filijs in eius postea nomine dicam, ad quos usque a Carano primo Macedoniae rege uiri x x x v i i. per annos fere quingentos rem tenuerunt: usque uero Philippum Alexan- dri patrem sine nomine omnes ac rebus gestis. Alexander Epiri, Neoptolemi filius, Olympiadis Alexandri matris frater, & Phil

Olympias
Antipater
Alexander
Democleus
Antigonus
Gonatas
Phila urbi
Demetrius
Antigonum tu-
tor
Alexander
Epirota
& Phil

Alexander ty-
ranus Phe-
raeus

Alexander
Aphrodisius

Alexander Po-
lyhistor

Alexander Ly-
chnius

Alexander poe-
ta

Alex. praesul.
Alexandrinus

Athanasius

Amantii

Philippo sororis uiro stupri commercio, ut ait Trogus, ad-
ulescens educatus, in regno etiam adipiscendo adiutus est: ad-
cersitus a Tarentinis contra Rom. fuit teste Liiuo lib. v i i i.
ab urbe cond. c c c c x l i i. A Samnitibus demum in Lu-
cania magno praelio superatus ad Acherontem amicum est in-
terfectus, secundum Dodonei Iouis sortes, quae praedixe-
rant, ut Acherusiam caueret aquam, & Pandosiam urbem ca-
ueret, quam tantum in Epiro putabat esse. Nam & Molosi
Acherontem habent. Corpus eius miseris modis adfectum ad
uxorem & sororem Olympiadem remissum. Alexander
Phereus in Thessalia tyrannidem apud Phereos exercuit. De
quo Cicero de off. lib. i i. Quo animo uixisse arbitramur
Alexandrum Phereum, cum uxorem Theben uehementer
diligere, tamen ad eam ex epulis in cubiculum ueniens, fa-
miliarem barbarum destricto gladio praemittebat ut perseru-
taretur arculas muliebres, & ne quod instrumentis telum
occularetur quaereret. O miserum, qui Barbaros fideliores
putabat, quam coniugem. haec ille. Necatum tandem ab ea
constat esse dormientem in lecto. Ouidius in Ibin: Inq; tuo
thalamo uigulatus more Pherei, Qui datus est leto con-
iugis ipse suae. Alexander Aphrodisiensis sub Seuro & Anto-
nino imperatore philosophiam professus, primus omnium
Aristotelem antea uiris doctis magis laudatum quam intel-
lectum commentarijs enarrauit: e cuius schola tanquam ex
equo Troiano, ut de Isocrate dicit Cicero, uiri docti ema-
narunt. Themistius, Ammonius, Simplicius, Philoponus,
Olympiodorus, Aristotelis omnes Commentatores. Topica
praesertim pulcherrime enarrauit. Alexander Milesius
Polyhistor cognominatus, libertus Cor. Lentuli gramma-
ticus Romae docuit. Sulle temporibus extinctus est ex in-
cendio domus aucti Laurentes, Suidas. Alexander Ephe-
sius qui Lychnius est cognominatus, orator magnus est ha-
bitus & in rep. uersatus & historiam scripsit, & carmina,
in quibus de caelestibus tractat, & terras continentes de-
scribit, autor Strabo. Alexander Aetolus ex ciuitate Pleu-
ronis poeta Tragicus inter v i i. connumeratus eorum qui
cognominati sunt Plias. Suidas. Alexander e Seleucia Ciliciae
magister epistolarum Graecarum M. Antonini principis,
Herodis aequalis: docuit Romae & Athenis, cognominatus
est πλωτλατῶρ. Alexander & Alexandra, reges Hebraei.
De quibus satis in historia Hierosolymitana diximus. Altera
Alexandra quae & Casandra dicta est Priami filia ac uates,
quae Paridem fratrem fatum patriae futurum praedixit. Eius
nomine Lycophronis inscribitur poema. Veniam ad nostros,
inter quos emicuit Alexander Cappadociae praesul & ciuis:
Hierosolymam adorandi gratia properauit, humaniterque ab
incolis exceptus, coadiutor Narcisci tunc praesulis Hierosoly-
tani ac iam decrepiti constituitur. Vir fuit in primis eruditus.
scripsit epistolas quasdam etiam ad Origenem: perijt martyr
in custodia sub Decio principe: auctores Hierony. & Euseb. in
historia. Addit etiam Eusebius bibliotheca Hierosolymis no-
bilem constituisse. Vnde materiam scribendi praebitam ei plu-
rimum fatetur. Praeterea Pantherium ac Clementem ea tem-
pestate in sacris libris doctissimos praecipuos habuisse.
Alexander praesul Alexandrinus, qui in concilio Niceno
princeps inter Orthodoxos contra Arrium se subscripsit, cum
ille maxime torqueretur prelatu sibi in Alexandrina ecclesia
Alexandrum. Ex hac igitur ambitione uirus omne primum in
eum, deinde in omnis Orthodoxos infectatio. Huic Atha-
nasius successit, qui adulescens sub eius tunc disciplina educa-
tus ac in concilium illud ab eo ductus fuerat, autor Eusebius.

Amantius tribunus, Getulius, Primitiuus & Cerealis sub
Adriano Romae igne cremati & sepulti uia salaria. Alius ite
una cum Alexandro martyr apud Nouodunum: cuius festum
v i i i. eid. Iunij. Reperiuntur & totide professores: unus pra-
sul Redonensis, alter presbyter apud Tiferium aegrotos cu-
rabat: & serpentes crucis signo necabat: autor Greg. i i i. dial.
cuius ille tempore fuit. Amandus praesul Traiectensis a Da-
goberto Francorum rege factus: decessit anno v i i i. eid. Fe-
bru. Ambrosius praesul Mediolanensis, homo Romanus ac
patricius: cui quondam puero in cunis (ut refert Paulinus pra-
sul Nolanus, qui eius uitam conscripsit) examen apum circa
os apparuisse, magni uiri mellifluique sermonis praesagium fuit.
Adultus paulatimque disciplinis liberalibus imbutus apud Va-
lentinianum principem in dignatione fuit, missusque ad regen-
dum Liguriam, & Aemyliam cum potestate consulari. Cui u-
deret Mediolani ut ait Rufinus in v i. historiae, Auxentium
eius ciuitatis praesulem, qui Arrianis fauerat, iam extinctum: ac
populum diuersa in studia partium concitatum, in electione
praesulis pro magistratu atque officio suo tumultum sedaturus,
eo adcessit. Cumque ibi multa secundum leges & publicam disci-
plinam pro quiete ac tranquillitate perorasset: populi subito
clamor exoritur Ambrosium praesulem uelle dicentis. Itaque
ut baptizetur dant operam: erat enim catechumenus. Itaque
onus eo detrectante ac diu reuente: res ad Theodosium se-
niorem defertur. Ille uotum populi collaudat, Ambrosiumque
inuitum munus subire coegit. Opera eius notissima. De ipsius
Hexamero Hieronymus sic ait. Beatus Ambrosius sic Hexa-
meron Origenis compilauit, ut Hippolyti sententias Basilijque
sequeretur. De libro autem S. S. Augustinus in lib. de doct. Chri-
stiana, sic ait S. Ambrosius cum agat uel magna de spiritu S. ut
cum patre & filio demonstrat esse aequalem, submisso tamen
dicendi genere utitur: quoniam res suscepta non ornamenta
uerborum, aut ad flectendos animos commotionis adfectum,
sed rerum documenta desiderat. Quae causa fuit ut ipse Didy-
mi librum in Latinum conuerteret. Hieronymus item ad Pauli-
num super hoc scribit: Malui alieni operis interpretem, quam ut
quidam faciunt, infamis corniculae more alienis me coloribus
ornare. Legi dudum de S. S. quosdam libellos, & iuxta Comi-
ci sententia e Graecis bonis Latina non bona: Nihil enim diale-
ctici, nihil uirile atque distinctum, quod lectoris uel ingrati adsen-
sum trahat, sed totum flaccidum, molle, nitidum atque formosum &
exquisitis hinc inde coloribus pigmentatum. Eum tamen alio in lo-
co acrius uolucrem, & fidei ac omnium uirtutum firmas esse
columnas eius sententias testatur. Fuit igitur Ambrosius apud
omnis uenerabilis: tantaque autoritate ut Theodosium e Thes-
salonica ubi hominum aliquot millia seditione orta trucidari
iusserat, in templum Mediolani ingrediētem eiecerit minime
resistentem, coegeritque publice sese piaculo expiari. Am-
brosius Alexandrinus Diaconus, uir genere & literis sacris
clarus, cum Valentini & Marcionis ab initio haesum secta-
retur, ab Origene ab errore depulsus: eum postea cum esset
diues factus omnibus rebus inuit, praestoque ei pecunia, sumptus,
industriaque adfuit: notariosque septem ac totidem puellas erudi-
tas adhibuit, qui eius dictata exciperent, qua ille commoditate
atque otio fretus tot illa uolumina conscripsit: solitusque eum
uocare Διοσδῶν, hoc est, operis impulsorem. Tanti igitur
officij atque liberalitatis Ambrosij laudibus hoc tantum de-
fuit quod moriens in diuitijs, Origenis amici quem in uita co-
luit & senis ac pauperis non meminerit. Ex Hieron. & Euse-
bio lib. v. Ambrosius alius Alexandrinus tempore diui Hie-
ron. ut ipse testatur, Didymum audiuit, scripsit contra Apol-
linarem, commentarios quoque in Iob. Amelius philoso-
phus Apaniensis discipulus Plotini, magister Porphyrij, quo
tempore Ammonius, Origenes. Amipias comicus poeta
Atheniensis. Ammonius Alexandrinus summus philosophus,
praceptor Origenis, ut Porphyrius in i i i. contra Christia-
nos libro testatur: qui etiam eum Christianum dicit fuisse a
puero, postquam autem ad aetatem sapiendi uenisset, sese ad
philosophiam conuertisse deserta fide. Quod Eusebius in v i.
histo

Amandus
Ambrosius
Auxentius
Ambrosius
Alexandrinus
Amelius
Amipias
Amnonius

historiae lib. manifesto confutat his uerbis. Ammonium fidem Christi etiam inter philosophica studia integram illibatamque seruasse usque ad extremum: testes sunt eius libri, qui etiam nunc habentur luculentissimi, de nostra religione scripti, et praecipue uolumen illud quod de Moysi et Iesu Christi consonantia scripsit. Sed et multa alia eius opuscula, quae a studiosis praecleara habentur. Legitur et hic suus alius fuerit professor cum Athanasio Romam uenisse: interrogatumque in reditu nihil se edificiorum egregium uidisse praeter basilicas apostolorum et seruatoris respondisse. tanta alioquin abstinentia ut nunquam nisi panem assum ederet: nunquam iratus, nunquam denique mentitus fuerit. Fuit coeuius Syriani, ambo eruditi, sed alter magis diuinis rebus ac philosophiae deditus: Ammonius autem poetis et oratoribus. Hunc Ammonium dicitur habuisse asinum sapientiae auditorem, rem quidem prodigiosam: autor Suidas. Fuit item alter Ammonius Hermeus

Amphion ex Aegypto, praceptor Ioannis grammatici. Amphion prae musicae inuictor, de quo Parabates in epistola scribit, huius lyrae harmonia muros Thebanos exaedificatos fuisse. Lapidibus sponte insipientibus. De hoc et Zeto fratre inter Boeotios, in geographia diximus. Amœbeas Citharædus tanta fuisse traditur castitate, ut uxorem, quam pulcherrimam habebat, nunquam attigerit, autor Aelianus de uar. histo. Amilchares ducis Carthaginenses plures diuersis temporibus clarere. Ante omnis Trogius lib. x x i. itemque Orosius

Amilchares Amilcharem cognomento Rodonem commemorant, qui fauore solertiaque insignis de sententia Carthaginensium, qui ea tempestate crescentem Alexandri magni potentiam timebant, in castra ad Alexandrum uenit, sese et exulem fingens, et militem offerens: Parmenone aditum consiliante, atque ita consilium eius exploratis, in tabellis ligneis uacua desuper cera inductis ciuibus suis omnia describat. Sed Carthaginenses, post regis mortem reuersum in patriam quasi urbem regi uendisset, non ingrato tantum, uerum crudeli animo necauerunt. Amilchar, an alius, an idem quem supra nominauimus, fuerit, inter autores non satis deprehenditur, tempore tamen non ualde discrepare uidetur. Hic aduersus a Syracusanis contra Agathoclem tyrannum eos obsidione prementem, cum Syracusas fortiter tueretur, rogatus tandem ab Agathocle ciuibus eum conciliauit, tyrannumque constituit: qui postea per proditionem in theatro senatum Syracusanorum trucidauit, ac socios insuper Pœnos uexauit: Indignati Carthaginenses Amilcharem ducem huiusmodi mali causam claudunt sententiam quod adhuc esset in imperio, condemnauerunt, mox aperte ulturi, quam animaduersionem mors eius praueuit. Quae res Agathocle aduersus Pœnos occasionem mouendi belli dedit. Huius filius Bomilchar fuit, et ipse Pœnorum dux, eodem Trogo autore libro x x i. qui ueniens in suspitione Carthaginensium, ne et ipse cum Agathocle conspiraret, in medio foro patibulo suffixus est: unde ille magno animo de cruce in Pœnos clamitando eorum et ingratitude ac crudelitatem, tam in patrem suum Amilcharem quam in reliquos duces exprobrando expirauit. Amilchar Giskonis filius primus cum Agathocle apud Syracusas bis congressus, uictor eum coegit stultum, attamen fortunatum consilium capere, ut rebus domi desperatione relictis Carthaginē petēs obsideret: Igitur Amilchar in Syracusarū obsidione perseuerans interficitur. Trogius lib. x x i. Amilcharem alium, Liius lib. x x i. memorat: qui dicit L. Furium proetorem Gallos insubres rebellantes, et Amilcharem Pœnum in ea parte molientem acie uicisse, Amilchareque interfecto, milia hominum x x v i. fuisse caesa. Amilcharem Magonis filium uide in Afrubale primo. Amilchar cognomento Barcha pater Annibalis, primam secūm filium inter duces Pœnos gloriam obtinuit, Primus namque in Italia

Amilchar Rhodo

Amilchar

Bomilchar filius

Amilchar Giskonis

Amilchar Magonis F.

Amilchar Barcha

Amilchar

Amilchar

Romanorum impetum, qui multas inflixerant reip. clades diutius quam par erat sustinuit. Deinde Africo bello cum mercenarij milites seditione facta rem Carthaginensem in extremum periculum coniecissent, sic strenue resistit incendium illud, ut sit omnium scitētia iudicatum unius Amilcharis opera patriam fuisse seruatum. In Hispaniam post haec cum imperio missus, quo tempore Annibalem puerum secum duxisse traditur, cum multa gessisset memoratu digni, tandem octauo anno quam in eam prouinciam uenerat, fortiter pugnant occubuit. Annæ praecipue in ueteri lege describitur, mater dei genitricis, mater Samuelis prophetæ. Anna prophetissa. Hannones item plures legimus. Primus fuit Philippi regis Macedonis temporibus, qui Carthaginē priuatis opibus potens regnum adfectans et in filiae nuptijs principis ciuitatis ueneno necare, prodito a ministris consilio frustra cogitans, alia aggressus est uia: seruita concitat quibus incautam urbem opprimat, quo etiam ciuibus prouiso, ac uitato periculo, ipse demum in castellum munitum sese recipiens, Afros, Maurorumque regem armauit: captus postremo, ac primum uirgis caesus, deinde effossis oculis, et manibus, eruribusque fractis, cruci adfixus est, ac in cognatos omnes etiā animaduersum. Trogius libro x x i. et Orosius i i i. Hannonem ducem alium Agathocles ad expugnationem Carthaginē profectus obuium cum x x mil. Pœnorum habuit, confertaque pugna interfecit. Trogius x x i. Hanno et Afrubal qui duces factioni Barchinae salubria monita Carthaginensibus de pace contra Annibalem nequaquam exauditi dederant: Liius in primo et ultimo de bello Puni. ubi utriusque orationes prudentissimas licet aspiceret. Hanno teste item Liius loco Afrubalis in Italiam uenientis, cum copijs coniunctus magnam in Hispania exercitum coegit, contra quos M. Sillanus a Scipione missus eos insigni clade adfecit, Hannonemque captum in ea pugna Romanum L. Scipio frater unā cum ceteris captiuis duxit. Mago uero alter dux die decima e Gadibus ad Afrubalem Giskonis euasit. Hannonem propinquum suum Annibal cum primum in Italiam uenit, praefecit Hispaniae citra Iberum, qui sepe cum Scipionibus congressus est: Thurinos subegit, apud Beneuentum in Italia a Fulvio Flacco superatus. Capuae praesentium obsideretur a Fulvio, ac eam propria temeritate amisit: in Africam postremo redijt. Hanno Carthaginē potens sagaci ingenio, quem ego puto eundem esse cum primo quem supra nominauimus, hic Leonem mansuetiuit, ut Plinius est autor. Sed et Aelianus auis eum de mdo capere solitum dicit, et in tenebris docere paulatim hanc uocem, Deus est Hanno, et iam adultas ac doctas quaquauerfus dimittere quae uocem eandem redderent. Annibales deinceps dicendi: primus Senior appellatus Afrubalis filius, cum primo bello Punico totam Italiam l x x. nauium classe uastaret, Cor. Asinam Cos. Rom. spe pacis ad colloquium uocatum, punica fraude trucidauit. Hunc postea Cn. Duilius Cos. eius collega est ultus, qui Annibalem ipsum bello nauali superauit, profligatumque turpiter parua scapha fugere compulit. Iterum deinde a Carthaginensibus classi praepositum et infeliciter pugnantē, eius exercitus ora seditione lapidibus obrutum interfecit, autor Orosius libro i i i. Liius autem dicit hunc cruci a Carthaginensibus fuisse adfixum. Annibal huius filius, teste Polybio primo bello Punico missus ab Amilcone duce in Lilybeum, quod a Romanis oppugnabatur, ad Siculos in officio continendos, est. Quo postea Annibal alter dux Amilcharis filius missus cum classe l x. nauium ad obsessorem subsidium. Nam Lilybeum promontorium Carthaginē uersus Romanis oppugnabant: Annibal ergo ad Aegusam insulam eodem autore Polybio peruenit, quae media est inter Lilybeum et Carthagi-

Annae III. Hannones

Annibal filius

Annibal filius

Annibal filius

Annibal filius

thaginem. Annibal alius Rhodius dux item Carthaginensis in eodem bello, Romanorum praesidium et obsidionem praeteriens, in eūdo et redeūdo hostibus uidētibz ob nauis Rhodiæ celeritatem, sciscitabūdos quid Lilybei ageretur Carthaginensibus referebat. Tandem cum sepe rediisset a Romanis interceptus est. Polybius. Annibal Amilcharis filius omnis hos fama, uirtuteque antecellit: cuius gesta breuiter e Liiio Plutarchoque, ac reliquis autoribus delibata percurram. Ortus in insula Tiquada iuxta Carthaginē, primum in Hispaniam ductus sub disciplina patris: et ab eo nouem annorum puer ad aran iurare coactus fuit, se hostem perpetuum populi Rom. futurum: mortuo patre sub Afrubale fororis suae uiro militauit, post quem creatus imperator decreto contra Rom. bello, Saguntum ante omnia x x. natus annos expugnauit. In Italiam v. mense superatis Alpibus ab Hispania peruenit, amissis in itinere hominum x x. mil. quae restabant l. millia peditum, et x. equitum traduntur fuisse. Polybius autem uix x x. millia dicit omnino fuisse. Quibus primum apud Ticinum amnem Cor. Scipionem patrem Africani maioris occurrentem superauit. Alterum uero Cos. Sempronium ad Trebiam ingenti clade adfecit. C. Flaminius ad Trasimenem de eius exercitu ad x x v. millia trucidatis. Post quem, Q. Fabius Max. eum fregit, cunctandoque rem restituit. Deinde Attilius et Seruilius Coss. Fabianis artibus Annibalem ad comitatum summam inopiam deduxerunt. Hinc missus P. Aemilius qui ob Terentij college temeritatem apud Cannas cum exercitu maximo omnium clade occubuit, ubi senatores x c. ciues ad x l v. millia periere, tresque annulorum aureorum modij Carthaginē missi. Captiui a Romanis redimi per legatos recusati, ad unum omnes interfecit. Haud multo post Cn. Fuluium Procos. et Tribunos x i. ac militum x v i i. millia occidit in praelio. Inde cum ingenti omnium Rom. metu per Suesanum agrum ad tertium ab urbe lapidem adcessit. Unde pluuia tempestati- busque se in Campaniam recipere coactus est. Anno sequente Claudius Marcellus ab eodem dux Rom. occiditur. At Claudius Nero iuxta Metaurum amnem Cos. cum Salinatore collega suo, Afrubale Annibali fratri in Italiam ex Africa magnum adducentem exercitum, uicit caesis supra x l v. millibus hostium: caput ad Annibalem lancea praefixum deportatum eius maximum animum fregit. x i i i. uero huius belli anno, Scipio Cos. creatus in Africam mittitur, qui multis rebus in Hispania prius feliciter gessit, Annibalem postremo a suis accersitum domum ad tuendam patriam redire coegit, sepe stentem ac Italiam respicientem. Qui cum Carthaginē peruenisset, initam cum Romanis per Scipionem pacem fregit. Inde ab utroque duce uentum in praelium, quade nunquam antea ulla prodiderat aetas. In quo Romanus uictor et Annibal penē captus cum quatuor tantum aufugit milibus: inuenta in eius castris argenti pondo x x. milia, auri noningenta: ita Annibalē tot regionum uictorem tandem Romana fregit uirtus, qui uictoribus facile concedens se praelio et bello uictum, in exilium sponte quod insidias metueret, se dedit, ac ad regem Antiochum confugit: quem Romani legati asiduo longoque colloquio res eius gestas soli coram extolles, Antiocho reddidere suspectum. Inde in Cretam fugit, ubi cum aliquandiu quiete uiuisset, et ob ingentes quas contesserat opes metueret insidias, amphoras repleuit plumbo, quas in templo Dianae fortunae suae praesidia deponere se dixit, ut de ipso insula minime sollicita esset. Itaque aurum omne secum ferens ad Prusiam Bithyniae regem profugit, et ex duce summo factus cliens: ubi postremo de regis fide quanam futura esset trepidans, quod Flaminius legatum contra se uiderat a Romanis missum, ac se paulatim a militibus circumse-

ptum, uenenum quod in anulo gestabat hausit: Prusias paulopost ob eam perfidiam ab omnibus desertus, regnoque eiēsus in latebris misere uictitudo, tandem a filio periturus. Annibalis sepulcrum diu in Libyssa oppido uisum est, quam ex oraculo metuebat nomine deceptus ex Libya, ob quam causam ex Africa effugerat. Anacreon Teius poeta Lyricus in honore fuit apud Polycratē Samiorum regem. Cuius etiam puerum Smerdiem dilexit. Aclianus. Huius poema, ut ait Cicero, totum amatorium est. Perijt autem acino uue passae, ut scribit Plinius. Anaxarchus Abderites Diomenis Smyrnei auditor floruit Olymp. c x. Suidas. Anaxandrides Rhodius poeta Comicus tempore Philippi Macedonis Olymp. l x x i. Docuit fabulas l v. uicit una. Suidas. Anaxilas Comicus. Idem. Anaxippus nouae comediae poeta floruit sub Antigono et Demetrio Poliorcete. Suidas. Anatolius praceptor Theodosij principis uir summa modestia praeditus, diuitiarum contemptor. Anatolius alter Laodiceae Syriae praesul sub Probo et Caro imperat. miranda uir doctrina in mathefi et grammatica, rhetorica, ac dialectica: quod ex uolumine deprehenditur ab eo super pascha composito, et ex x. libris de arithmetica institutionibus: ex Hieronymo. Anaxenore Citharædum Tyana ciuitas ualde extulit, sed magis M. Antonius, qui quatuor ciuitatum ei tributa legenda tribuit. Strabo. Anastasius bibliothecarius Lateranensis Ioan. v i i i. pon. tempore emicuit: uir utraque lingua doctissimus. Septimam uniuersalem synodum, et hierarchiam Dionysij, et multorum sanctorum uitas in Latinum uertit sermonem. praeterea historiam ecclesiasticam usque ad sua tempora scripsit, rogante Carolo i. cui in primis charus erat. Ancæus filius Astypalee Phoenices et Neptuni filiae, rex Partheniae, id est, Sami, cui esset agriculturæ studiosus teste Aristotele uites seruit iam magnopere senex, ridentibus seruis, ac uaticinanti, minime ex eis fructum degustaturum. Igitur adueniente uindemia ille calicem musti iussit sibi propinari exprobrans ei uaticinium. At seruus illud prouerbiū locutus est: πολλὰ μετὰ πύλην κὺ λικὸν ἔσται χάλειος ἄρος. id est, multa inter calicem existunt labrumque supremum. Nec mora, munitur aper fugiens fines deastare: ille statim posito calice it obtuam, ab eoque interficitur. Ex Apollonij enarratore ac libro Prouerborum. Alij hunc Arcadicum Lycurgi filium dicunt, alterum Pleuronium. Anaximander Milesius Thaletis discipulus, primus horologium et gnomonem inuenit: ipsūque Lacedaemone in loco captandae umbræ idoneo statuit, quo uidelicet, ut ait Fauorinus in omnimoda historia, conuersiones solis et æquinoctia notaret. Horoscopia quoque fabricatus est, ac primus terræ marisque circuitus descripsit. Sphaeram insuper onstruxit. Emicuit sub Polycrate Samiorum tyranno, obiit diem anno ætatis l x i i i. autores Diogenes et Suidas. Anaximander iunior superioris filius historicus fuit temporibus Artaxerxis magni. scripsit Dissertationes Pythagorae. Suidas. Anaximenes Milesius Anaximandri auditor Olymp. l v. quo tempore Sardis ciuitas capta et Cyrus Cræsum sustulit. Scripsit unam ad Thaletem epistolam. Suidas, Diogenes. Anaximenes Lampfacenus orator, discipulus Diogenis Cynici, praceptor Alexandri magni, eiusque comes in expeditionibus. Suidas. Hic missus quondam orator ad Alexandrum iratum Lampfacenis, cum suspectus ob eloquentiam esset, iurauit Alexander, nihil se facturum quod diceret. At ille rogauit ut Lampfacum diriperet autor Pausanias. Anacharsis, Scythæ. Anaxagoras Clazomœniū philosophus Anaximenes discipulus, ut Suidas et Diogenes testantur. Mens cognominabatur, quod mentem et materiam principia rerum ponebat. Dixit praeterea solem ignem esse et uolūpop. Agebat Athenis tempore Periclis cuius erat pra-

Anacreon

Anaxarchus

Anaxandrides

Anaxilas

Anaxippus

Anaxenore

Anastasius

Ancæus

Anaximander

Anaximenes

philosophus

Anaximenes

orator

Anacharsis

Anaxagoras

ceptor. Ind. L'psacu profectus, ibiq; extinctus. Hic uti Deus colebatur, quod in Olympia cum alia, tum in siccitate maxima pluiturum dixit, penulatusq; propterea astate media adcessit, ut refert etiam Philostratus in vita Apollonij. Vbi et Apollonium commemorat uti superare solitum esse duos Philosophos contraria sentientes: Anaxagoram diuitijs et pecunie studentem, et Cratem Thebanum qui peculium in mare proiecit, sed mediocritatem in his esse seruandam. Fuere hoc nomine tres alij secundum Diogenem. Primus de Isocratis disciplina ueniens statuarius, Alius cuius meminit Antigonus, Tertius grammaticus Zenodoti discipulus. De Clazomnio Anaxagora philosopho supra dicto Aelianus ait, eum nunquam risisse, sicuti et M. Crassum. Andocides orator Atheniensis unus e decem: filius Leogori, prognatus Telemacho Androcleus Vlyssis, ut meminit Hellanicus. Androcleus philosophus Porphyrij discipulus, cuius ipse Porphyrius mentionem facit in libro quem πρὸ ἐπιπέδου τεχνολόγων inscripsit. Andromachus e Neapoli Syriæ filius Zone, grammaticus docuit Nicomediæ Diocletiani principis tempore. Suidas. Andromache Hectoris uxor, que a Pyrrho abducta est: deinde Heleno Traiano in matrimonium data. Andromache filia Cephei regis et Castiopes, religata apud Ioppem monstro marino, liberata a Perseo Iouis filio. Andronicus Rhodius philosophus Peripateticus, cuius meminit Strabo. M. Popilius Andronicus grammaticus desidiator in professione Græca, ex quo minus idoneus ad tuendam scholam, ex urbe se cumas contulit, ibiq; in otio uixit, multaq; composuit, uerum adeo inops atque egens, ut coactus sit precipuum illud opusculum annalium elenchorum c. v. i. millibus nummum cuidam uendere, quos Orbilius nactus redemisse se dicit, uulgariq; nomine autoris. Tranquillus. Andronicus diuis qui res Alexandri scripsit. Andromachus Reginus qui leges condidit Chalcidensibus qui sunt in Thracia. autor Aristoteles i. i. Polit. Antimachus Colophonius poeta, cui teste Cicerone poema quoddam obscurum in auditorio recitaret, atq; omnes propter Platonem, quod minime illud intelligerent, discessissent, Plato mihi, inquit, pro omnibus. Nam et poetis hoc quidem concedi potest, oratoribus minime: cum popularis sit illa facultas, illeq; tantum sit bonus orator qui multitudini placet. hęc Cicerone. De eodem Plutarchus in Lyfandro. Idem dicere uidetur quod in quodam poemate apud Lyfandrum posthabitus Nicrato poeta propter obscuritatem, Platone tantum contra sentiente, Antimachusq; preferente. Quintilianus item in i. x. In Antimacho grauitas et minime uulgare dicendi genus laudem habet, sed quamuis ei secundas grammaticorum consensu ferat, et adfectibus et iucunditate, omnino arte deficit, ut plane appareat quanto sit aliud proximum esse, quanto aliud secundum. Antimachos quoq; alios duos Suidas ponit, alterum Aegyptium patria Hieropolitanum, alterum poetam Melicum cognomento Psecam. Antiphanes Comicus noue comœdiæ. Antillus orator. Antinous natione Bithynicus Adriani libertus mira pulchritudine adolescens, ut eius adhuc indicat imago in ueterum nummis quam nos uideamus. Huic dilectissimo Adriano templum apud Mantineam constituit, et ciuitatem sui nominis apud Nilum, et Pausanias testatur. Hieronymus noster eum Adriani concubinum uocat, exclamatq; ei templum constitutum Hierosolymis apud Caluariae montem, ubi Christus passus. Antigenides Thebanus musicus tibicen Philoxeni discipulus, hic primus calciamentis Milesis lasciuioribus usus fuisse dicitur: poeta insuper melicus; Suidas. Hic etiam discipulo frigenti ad populum ait, mihi cane et musis. autor Cicero in Bruto. Antisthenes Atheniensis Socratis discipulus, præceptor Diogenis, scripsit de Magica. Fuere et alij tres: unus de schola Heracliti. Alius Ephesus. Tertius

Anaxagoras

Andocides

Androcleus

Andromachus

Andromache

Andromache

Andromache

Andronicus

Andronicus

Andronicus

Andronicus

Andronicus

Andronicus

Antimachus

Antimachus

Antimachus

Antimachus

Antimachus

Antimachus

Antimachus

Antimachus

Antimachus

Antimachus

Antimachus

Antimachus

Antimachus

Antimachus

Antimachus

Antimachus

Antimachus

Antimachus

Antimachus

Rhodium historicus. Diogenes. Antisthenes Sybarita nobilem uestem elaborauit, in qua uarij diij et terræ erant depictæ. Hęc quotannis in Laciniæ Iunonis templo suspendi miraculi causa solebat, quam a Dionysio Syracusano Carthaginenses c. x. emerunt. autor Aristoteles de admirando auditu. Antiochos et Seleucus Syriæ reges in geographia in Syriæ descriptione dixi. Antiochus Ascalonita ex uetere Academia dicendi peritissimus, Luculli præceptor. Cicero uerò Philonem eodem tempore e noua sectabatur. Frequens propterea inter eos disputatio. Quare Cicero librum edidit contra ueterem academiam, qui Lucullus inscribitur, ubi dat ei partes ueteris, ipse nouam tuetur. Plutarchus in Lucullo. Antiochus Syracusanus Historicus qui scripsit de Italia. citatur sepe testis à Strabone et Dionysio. Antiochus quem Acge Cilicum tuere, doctissimus sophista, securus in figuris, uehemens in accusationibus: uenustus in defensionibus, in demonstratiuis potens. Et in totum, in forensibus sophistica, et in philosophicis forensi utebatur oratione. Adfectus scite expressit. Questus et miserationes minimum producendo latenti sensu includebat. ex Philostrato. Antipater Iolai filius e Palaura ciuitate Macedoniae, miles Philippi: deinde inter Alexandri duces et regni successores, discipulus et ipse Aristotelis, uir præter scientiam rei militaris literatissimus. Duo epistolarum uolumina reliquit, et historiam Perdicae, resque Illyricas. Tutelam gessit Herculis pueri Alexandri filij. Hic solus e successoribus non sustinuit Alexandri deum uocari, re impiam esse dictitans, uixit annos L. x. i. x. Cassandro filio superstiti, qui Olympiadem Alexandri matrem necauit. hęc Suidas. Plutarchus uerò sic ait. Antipater successor Alexandri in regno Macedoniae, post bellum Atheniensibus illatum legatis ad eum de pace uenientibus: quorum princeps erat Xenocrates, respondit se in amicitia permaniturum, si sibi Demosthenes, et Hyperides dederentur. Si eius presidium in Munichiam, hoc est Athenarum arcem recepissent. Si denique absumptam in eo bello pecuniam, acceptaq; damna resarcirent. Quibus illi conditionibus consenserunt. Antipater Sidonius poeta, ut Cicero et Quintilianus testantur, uersus ex tempore faciebat. Idem, ut Valerius refert, die suo natali semper febri egrotabat: quo tandem morbo periit ultima senectute. Floruit Crassi oratoris temporibus. Antipater Tyrius philosophus Stoicus, præceptor Catonis Vticensis, autor Plutarchus in Catone. Alius item Tarsensis philosophus, ut idem autor. Antipater Herodis regis pater, Ascalonita, uix maximus, et potentia præditus. de quo in historia Hierosolymitana diximus. Antipater Hieropolitanus (Hieropolis enim Asia ciuitas est) Sophista nobilis, præceptor filiorum Scueri principis, cuius gesta conscripsit ac magister epistolarum fuit. autor Philostratus. Antiphon Rhamnusus orator antiquus Athenis simul et dux præcepta dicendi tradidit, teste Quintiliano, quo neminem melius orauisse capitis causam cum se ipse defenderet, locuplex est autor Thucydides. De hoc item Philostratus in philosophicis sic scribit. Antiphontem Rhamnusium dubium laudare debeam, an uituperare: quod sepe duxit exercitum: quod sepe uicit: quod L. x. triribus plenis nauale Atheniensium auxerit: inter eius egrégia facta posuerim: contra uerò, quod dissoluerit rempublicam Atheniensium, in eamq; tyrannos induxerit, ac cum Lacedæmonijs clam quidem ab initio, deinde manifeste consenserit, uir quodammodo improbus dici poterit. Rhetoricam dicunt primum inuenisse: quidam uerò inuentam excoluisse, atque auxisse. Dulci diuquin pronuntiatione, Nestor appellabatur. Extinctus est in Sicilia opera, ut putatur, Dionysij tyranni, quod interrogante olim illo, ubi optimum es gigneretur, Antiphon Athenis respondit: ex quo

Antiochine ges & Seleuci Antiochus Ascalonita

Antiochus in phila

Antipater dux

Antipater Sidonius

Antipater Tyrius

Antipater Ascalonita

Antipater Sophista

Antiphon Rhamnusus

quo Aristogitonis, et Armodij statuæ constant. Ex hoc Siculos ad libertatem excitare iussus. Deinde quod eius tragœdias quas magis quam regni potentiam iactabat, solitus esset uituperare. hęc ex Philostrato. Stephanus autem grammaticus ait, quod patria Atheniensis fuit, ex tribu Rhamnusus: uersificator, et sophista. uocabaturq; λογομαχέτης, quasi orationis cocus, et οὐνεπορίτης, id est somniorum cœctor. de quorum iudicio etiam scripsit. Et Nestor ob orationis dulcedinem. Præceptor autem ipsius nullus, quantum uidere licet, princeps tamen forensis dictionis post Gorgiam habebatur. dicitur et Thucydides fuisse præceptor. Antiochus Nestoris ex Eurydice filius, interfectus in bello Troia non à Memnone Aurora filio, ut tradit Homerus. Antenor consilio Priami in omnibus adhibitus, unâ cum Aenea Ilium prodidit, ut ait Dictys Cretensis: demum ad Iliricos et Euganeos populos aduigauit, ut autores Liuius et Virgilius. M. Antonius orator, Triumuir auus, de quo Cicero in Bruto sic refert. M. Antonium et L. Crassum oratores fuisse maximos existimo, et in his primum cum Graccorum gloria Latine dicendi copiam æquatam. Omnia ueniebāt Antonio in mentem, eaq; suo quæque loco, ubi plurimum proficere et ualere possent: ab imperatore equitatus, pediatu, leuis armatura sic ab illo in maxime opportunis partibus collocabantur. Erat memoria summa, nulla meditationis suspicio, imparatus semper aggredi ad dicendum uidebatur. Verba ipsa non elegantissimo quidem sermone, cum diligeret loquendi laude caruerit: non tamen est admodum inquinata locutus. Non enim tam præclarum est scire Latine, quam turpe nescire. Neque tam id mihi oratoris boni, quam ciuis Romani proprium. In hanc Cicero sententiam qui interfectum deinde cum à factione Mariana commemorat, unâ cum pluribus alijs clarissimis ciuibus, quorum capita in rostris pependere. Huius filij M. et C. Antonij fuere. quorum M. Antonius gratia Cottæ consulis et Cethegi factione in senatu curationem rei frumentariæ nactus, totius oræ maritimæ, et Siciliae, et prouincias omnis depopulatus est: et ad postremum infensæ Cretensibus bellum ibi morbo interiit. Hunc Sallustius ait perdunda pecuniæ genitum, et uacuum curis nisi instantibus: autor Pedianus. C. Antonius alter oratoris filius multos nactus in Achaia spoliauerat de exercitu Syllano equitum turmas: illi autem adduxerunt eum in ius ad M. Lucillum, qui ius inter peregrinos dicebat. Hic autem Tribunos appellauit. Hunc etiam Antonium Gellius et Lentulus censors sexennio, quo hęc dicuntur senatu amouerunt: causasq; subscripserunt, quod socios diriperat, quod iudicium recusauerat, quod propter aris alieni magnitudinem prædia mancipauerat, bonaq; sua in potestatem non habuerat. Pedianus. Hunc item Cicero in Verrinis uocat in exercitu Syllano prædonem, in introitu gladiatorem, in uictoria quadrigarium. Nam inter eos fuit honestissimus, qui iussu Syllæ in Circensibus, quos ipse post uictoriam fecit, quadrigas agitauerunt. C. An. C. F. Huius filius C. Antonius cum Cicerone consul fuit: eiq; maxime aduersus, ut qui Catilinæ coniurationi faueret. placatus ab eo demum, rectaq; de republica sentire persuasus est. Postremo post Cesaris mortem in diffensione ciuili in Bruti potestatem quem in Græciam uenisset: ab eodem traditus est M. Ciceronis filio, in patris uisionem in proscriptione trucidati. M. Antonio Oratoris filio M. et L. filij fuere. Quorum M. Antonius Triumuir, causa et fax totius belli ciuiliis extitit, cum esset tribunus clam ex urbe ad Cesarum in Galliam profugiendo. Eum quoque mortuum laudando, percussores publice detestando, denique sanguinolentam uestem ostentando, ac testamentum eius quo populum Romanum uiritim ille munerabat recitando: effecit, ut interfectores ob metum ab urbe profugerent. Deinde Muti-

Antiochus

Antenor

M. Antonius orator

M. & C. oratoris filij

C. Antonius

C. An. C. F.

M. & L. oratoris Nep. M. Anto. triuuir

nam Bruti prouinciam inuadentem, hortante Cicerone, senatus hostem iudicauit: superatusq; ab Hircio et Pansa Coss. ac Casare puero, mox triumuiratus scedere inter eum et Lepidum ac Cesarum inuito, Brutum et Cassium in Macedonia apud Philippos superauit. Quo bello confecto Octauius ualentinus causa Roman redijt: Antonius in Græciam, Asiamq; profectus, honore quaquauerus ingenti est exceptus. Cum illi oriens, Augusto occidens, Lepido Italia obtigisset, multos per orientem reges, et tetrarchas debellauit. Inter quos Antigonom Iudeorum regem securi percussit, quod antea regum nulli contigit. Captus amore Cleopatræ multa ipsius gratia nefanda admisit, eiq; regna multa concessit in Syria. Fuluiam uxorem statim inuito Triumuiratu repudiavit, ac Octauiam Augusti sororem duxit, utramque postremo ob Cleopatram contempsit. Ad bellum Parthicum Ventidium legatum misit: Qui interfecto Pacoro regis filio ab Antonio missus Rom. triumphauit. Inde Cleopatra in Aegyptum remissa, per Armeniam, Arabiamq; profectus copias undique coarctavit. Cum Phraate Medorum rege prælio congressus, ac uictor eum usque ad Araxem fluum persequutus est. Dein in Armeniam reuersus, eius regem in triumphum Alexandriam duxit. Repudiata igitur Octauia, causa fuit inter eum et Octauium dissensionis. Quo cum postremo ad Actium nauali prælio congregiens, superatus est: Alexandriamq; confugiens, atque ibidem ab eodem obsessus, gladio sponte incubuit, anno ætatis L. v. i. Huius uiri illud in primis admirabile dicitur, quod in otio luxuriosissimus, in negotio laboriosissimus fuit. Nec ob res male gestas, aut post uictoriam Octauij quicquam de solita uoluptate remisit. Hęc ex Plutarcho. L. Antonius Triumuir frater, apud Perusiam ab Octauio fame obsessus, in deditione cum c. c. alijs uenit: quibus, ut ait Liui. in epitome, Octauius ipse pepercit: ut uerò Tranquillus, omnes ad aram Cesaris necare crudeliter iussit. M. Antonius, Ianuarius, Honoratus, Augustalis, Miscnas uixit annis L. testamento poni iussit. M. Antonius Alexander patrono indulgentissimo cõficiendū. C. liber liberta. Que eor. N. M. S. S. N. N. Ex N. S. Hęc inscriptio Neapoli in domo comitis Matronæ. Antonius Iulianus Rhetor Romæ perquæ fuit honesti atq; humani ingenij: doctrina quoq; ista utiliore ac delectabili, ueterumq; elegantiarū cura et memoria multa fuit. Ad hęc scripta omnia antiquiora tam curiose spectabat, aut uirtutes pensabat, aut uita rimabatur, ut iudicium ab eo factum ex amussim diceret, Gellius. Antonius Gniphon ingenius in Gallia natus, sed expositus et à nutritore suo manumissus: Romæ docuit rhetoricam, et poemata in domo Iulij Cesaris pueri adhuc: cuius etiam scholam Cicero et clari uiri frequentasse dicuntur. Fuit aliqui mti faciliq; uatura: nec unquam aliquid de mercedibus patius, eiq; plura ex discipulorum liberalitate consecutus est. uixit annos L. ex Tranquillo. Antonius monachus, cuius uitam Athanasius præsul Alexandrinus insigni uolumine persecutus est, misit ad diuersa cœnobita epistolas v. i. i. Aegyptiaco sermone conscriptas, que deinde in linguam Græcam conuersæ fuere: quarum præcipua ad Arsenoitas. Emicit Constantino et filijs eius imperantibus. Hęc ex Hieronymo. Antonij huius uitam ex Athanasio in Latinum sermone Buarigrius monachus conuertit. Et ipse demum Hieronymus de nouo composuit. Antonius patria Vlyxiponensis diui Francisci socius sanctitate ac miraculis claruit. Antichristus ex autoritate Bedæ in euangelium Lucæ sic describitur. Nascetur ex tribu Dan. secundum uaticinium Iacob. Fiat Dan coluber in uia. Nascetur autem ex utroq; sexu, non tantum ex uirgine, ut est quorundam opinio, e ciuitatibus primum Betsaide, et Corozaim exiet, ut in Euangelio. Vah tibi Betsaide, Vah tibi Corozaim mater erroris. Deinde Hierosolymam

L. Antonius Triumuir frater

Ant. Iulianus Rhetor

Antonius Gniphon grammaticus

Antonius Monachus

Antonius Antichristus

ueniet, sedēq; in tēplo cōstituet, dicitās se Christū esse: ac multa prodigia faciēdo Iudeos Christianosq; plurimos in suam sectam conuertet, resistentes uerō aut minime auscultantes, minis, cēdibus, ac omni supplicio terreat: eoq; modo uniuersum orbem peragrabit triennium ac sex menses: quo tempore calamitas hęc nulli equiparanda fuerit, nec sinet ulterius scire Deum, ne ē electi in errorē trahantur. Concidet ad extremum in Oliueti monte, unde Christus in cœlum ascendit, ut aiunt doctores, Verum Dei prouidentia non deerit. Enoch enim ē Helias, ante item triennium ē sex menses in orbem, confirmatum animos bonorum, uenient: futurum hoc malum prædicentes, Iudeosq; omnis, quotquot reperientur, in fidem conuertent. Secundum illud, si fuerit numerus filiorum Israël sicut arena maris, reliquæ saluæ fiant. Post mortē uerō Antichristi x l. saltem dies ante aduentum Christi dābuntur spatij pœnitentiæ, his qui forte aberrauerint. Post illud etiam tempus quando iudicium sit futurum, nobis incertum. Sed de ipsius Antichristi aduentu tempore Apostolus ait, non eum ante uenturum, quā discēssio fiat: hoc est à Romano imperio regnorum omnium defectio: quod profecto adhuc non uenit. Nam licet uidemus illud magna ex parte collapsum, donec tamen Gallorum reges erunt incolumes, ad quos res Romanas tueri pertinet, Romani imperij dignitas non usquequaque peribit. Est ē cui placeat ex nostris doctores: ad extremum hoc imperium ad unum ex ipsis regibus Gallorum integrum peruenturum, qui rebus feliciter administratis Hierosolymam adibit, ac se in monte Oliueti orani scepro ac imperio abrogabit. Ex quo secundum supra dicta apostolica uerba statim Antichristus apparebit. Et in hanc quidem sententiam Beda. Ansanus Romanus martyr, Senensium patronus, uide inter res Senenses. Anastasius martyr ē monachus, Persa genere, tempore Heraclij. Alter item monachus ē confessor, Rom. ecclesie notarius prius fuerat: deinde cœnobio se addixit, quod est prope Nepet. huius meminit Gregorius 111. dialogorum. Anniceris Cyrensis nobilis eorum agitator, artens Platoni ostentaturus, ante academiā currus iunxit: sepeq; eundem cursum, isdem uestigijs, nihil aberrando repetit. Quod ceteris admirantibus, Plato rem nulla laude dignam ostendit: propterea quod rei minime ē nihil profuturæ animo nimium intentus maiores artis curas præuertret, etor Aelianus de uar. histo. Antiphilus Aegyptius pictor: Ctesidem discipulus, Alexandrum, ē Philippum puerit: Hippolytum tauro emisso expauescentem: in Pompeia Cadmum ē Europen. Plinius. Antidotus pictor Euphranoris discipulus, cuius opera extabant Athenis laudata: ipse diligentior quā numerosior, ē in coloribus seuerus, maxime claruit discipulo Nicia Atheniesi. Plinius. Anselmus præsul Cantuariensis Normandus genere, ac monachus apud Anglos, magna doctrinæ fama temporibus Pascalis 11. Pont. ē Henrici 111. Imperatoris, circa salut. annos m. l. v. 111. Scripsit libros de meditatioe, Cur Deus homo: De libero arbitrio: de similitudinibus: de cruce: de Iob. Anselmus itē alter eodem ferē tēpore præsul Lucensis, autor ut Matildis Comitissa, quæ tunc Lucæ dominabatur, cœnobium S. Benedicī apud Mantuam edificaret: ubi ē ipse primo sepultus, deinde Mantuam translatus fuit. uterque Anselmus inter sanctos relatus. Apelles Cous pictor Olymp. c. x. 111. facile omnes superauit: uoluminibus æditis, quæ doctrinam eam continerent. Aliorum opera solebat laudare: uerum unam deesse Venerem, quam Græci χερτα uocant, dicebat. Protogenem etiam admirari solebat tanquam parem fame suæ, uerum una tantum re inferiorē, quod ille de tabula manum nesciret tollere, memorabili præcepto, nocere sepe nimiam diligentiam. Acceptus

fuit in primis Alexandro magno, à quo tantum uoluit pingi: Opera eius innumera: sed præcipua duæ Veneres prædicantur. altera ē mari egrediens. altera Cois imperfecta, quam nullus postea ausus fuit perficere. Dicitur proponere solitius opera in pergula, ipse post latens iudicia prætereuntium explorans: ex quo sutoris illa reprehensio crepida fuit, ē postera die de curue iudicanti Apelles indignatus: noli, inquit, supra crepidam: Nota ē cum Protogene, qui Rhodi uiuebat, illa linearum contentio, quam tabulam plures se uidisse testantur. Plinius. Apelles alter à sectatoribus Marcionis: de cuius heresi Rhodo sic scribit: Senex habuit nobiscum sermonem, in quo multa perperam dicere uidebatur. Fidei in primis non discutiendam rationem, sed in eo quod quisque crederet permanere oportere. Christi crucem omnibus profuturam, modo bene uiuunt. Prophetias non recipiebat, quod pugnantia loquerentur, ē sibi inuicem aduersarentur. Principium de Deo sicuti ē nos dicebat: quem cum interrogarem causam, Quomodo æternum principium aut quando, se nescire respondit, quomodo unigenitus Dei filius esjet, sed sibi sic uideri. Tunc ego risi eum qui se doctorem fateretur eorum quæ ignoraret, ex Eusebio libro v. M. Apitiū altissimus nepotum gurges Plinio uocatur, libros, ut ait Suidas, de gula conscripsit, pro qua multas absumpsit opes. Cum audisset in Africa caneros marinos maiores nasci, pro quibus antea multa in Gallia impenderat, illic ad nauigauit. Cumq; falsum esse quod audiuerat in tinere accepisset, nauis gubernatorem uertere cursum retro iussit, execratus prouinciam ē incolas. Apianus Alexandrinus x. 111. libros historie Romane composuit: quorum nouem tantum ad nos peruenire, conuersi à P. Candido, qui minister Nicolai Pont. v. ab epistolis fuit. Primus Libycus inscribitur de 11. bello Punico tractans, 11. Parthicus, 111. Syrus bellum uidelicet cum Antiocho, 1111. Mithridaticus. de ciuili quoq; bello Cæsaris ē Pompeij libros v. de bello Illyrico librum unum, de Celtico item. Fuisse Adriani temporibus ipsemet in Syriaco testatur his uerbis. Hierosolymam Adrianus iterum ætate nostra subuertit. Sed ē gesta Imperatorum scripsisse in fine Illyrici etiam demonstrat. Apion Alexandrinus grammaticus, ut autem scribitur Heliconio Cretensis Plistonici filius, audijt Euphranorem iam senem. Fuitq; Didymi magni alumnus. Docuit Romæ Tiberij ē Claudij temporibus, successor Theonis grammatici, equalis Dionysio Halicarnasseo, scripsit Annales: præterea complura. Hunc cymbalum mundi Tyberius appellare solebat. Tanta uir arrogancia fuit, ut donare se immortalitate diceret illum, cui opera sua dedicasset, ut Plinius refert. Hunc insuper cum Philone Iudeo contendisse, cum legatione uterque apud Claudium ueretur, diximus in Philone. Apollinares duo, pater ē filius, ē Laodicea Syriæ urbe oriundi, doctissimi uiri fuere. Pater presbyter, filius lector: Ambo doctores eloquentiæ. Pater grammaticus: filius Rhetor. Pater cū esset Alexandrinus genere ē prius Berythi docuisset: postea Laodiceam ueniens duxit uxorem: ex qua filium suscepit Apollinarem. Qui cum exercebatur cum Epiphano sophista, homine minime Christiano: eius consuetudine à Theodoro præsule Laodicensi iussus abstinere, nequaquam obtemperauit. Quapropter à Georgio Theodori successore commercio Christianorum interdictus, ob indignationem statim in heresim erupit, cuius ipse princeps fuit. Nam primum quidem dicebat animam à Deo uerbo, facta homine, nō assumptam: deinde quasi corrigentes se ipsos adiecerunt: animam quidem assumptam, quæ tamen non haberet mentem, sed Deum uerbum esse pro mente. Hęc Socrates in historia, De eodem Sozomenus sic ait: Apollinaris Syrus omni scientia instructus, ē Gregorius, et Basilius Cappadoces, prohibiti à Iuliano præcipue

Hereticus Apelles

M. Apitiū

Apianus Alexand.

Apion grammaticus

Apollinares duo

Apollinarianior

Apollinaris præsul Hierapoli. Aur. Apollin. Apollinaris martyr Apollodorus grammaticus Apollodorus poeta Apollo Perg. Apollonius Rhodius Apoll. gram. Apollonius Molo Apol. Alabandensis Apollonius Nyfseus Apol. Erophi. Apol. Astro. Apol. Sena.

cipe uti Christiani Græcorum studijs ē disciplinis erudiri. Tunc Apollinaris cum esset doctus ē ingeniosus, ad imitationem Homeri Hebræorum antiquitatem heroico carmine scripsit usq; ad imperiū Saut x x 111. libris, unicuiq; libro literæ nomen ponendo, uti in Homero legitur. Imitatus præterea Menandri Joceum, itemq; Euripidis cothurnum, ac Pindari Lyram, argumenta ē sacris sumpsit libris: omnes Encyclicas lectiones breui tempore composuit, quæ opera uetustis inferiora nulla in re præter opinionem habebantur. Scripsit ē ad Iulianum principem contra populos paganos, quem librum pro ueritate inscripsit. Hieronymus uerō de eodem sic scripsit. Apollinaris Laodicensis Syriæ Præsul patre presbytero, magis grammaticis in adolescentia operam dedit. Deinde in sacros libros innumerabiles cōmentarios scribens, excessit sub Theodosio: extant eius aduersus Porphyrium, x x. li. qui maxime probantur. Idem quoque Hieronymus alibi. Apollinaris contra Porphyrium egregia conscripsit uolumina, pro labore uiri, licet fatuum eius dogma in plerisq; contemnam. Apollinaris alius Præsul Hieropolitanus, sub M. Antonino Imp. emicuit, cui nobilem librum de fide Christianorum dicauit. Extant ē eius v. aduersus gentes libri, ē de ueritate duo, ē contra Cataphrygas qui tunc primum cū Prisca ē Maximilla insaniebant, uaticinantes Montano autore: ex Hieronymo ē Eusebio libro v. 1. Aur. Apollinaris scripsit Cari principis gesta uersibus iambicis, ut testatur Vopiscus. Apollinaris item martyr sub Vespasiano Præsul Rauennas, eō à Petro apostolo missus, cuius erat discipulus, natione Romanus, post multa prodigia ex eo uisa iam senex interfectus est. Apollodorus Atheniensis grammaticus Aesclepiadis filius, discipulus Panætij Rhodij philosophi, ē Aristarchi grammatici, primus qui genus metri Triambicum cœperit, ut Suidas testatur. Scripsit quoq; historiam Atheniensem l. x x. annorum, usq; ad reditum Heraclidarum. Diodorus. Apollodorus alter Atheniensis poeta Comicus, tēpore quo ē Menæder fuit. Fabulas ipsius nonnullas comme morat Suidas. Apollodorus Tarfensis poeta Tragicus. Cuius itē tragœdias idem recenset autor. Apollodorus Pergamenus, Cæsaris Augusti præceptor ē familiaris. Scripsit de arte Rhetorica, ē Apollodoream sectam introduxit. Strabo. Apollonius Rhodius, quod in Rhodo agitaret: Alexandria autem natus, Callimachi discipulus, equalis Eratoſthenis grammatici. Cuius etiā successor fuit in præfectura bibliothecæ apud Ptolemeum Evergetem. Scripsit Argonautica uersu hexametro, Suidas. Apollonius Alexandrinus, cognominatus Dyscolus, pater Herodiani grammatici, nobilis ē ipse grammaticus, filiumq; erudijt. Scripsit de compositione partium orationis, ē alia complura in arte grammatica. Apollonius Aphrodisens historicus: scripsit res Carias, de Trallibus, de Orpheo eiusq; mysterijs. Apollonius Molo Rhodius præceptor Ciceronis, Romæ docuit, quō legatus uenerat de præmijs Rhodiorum dictatore Sulla. Orator unus in causis scriptorq; præstantissimus, ē in adnotandis animaduertendisq; uitijs ē instituendo docendoq; præstantissimus, ut ait Cicero in Bruto. Apollonius Alabandensis: Alabanda enim oppidum est minoris Asiæ, dicendi magister cum mercede doceret, tamen non patiebatur eos quos iudicabat non oratores euadere, operam apud se perdere, dimittebatq;: quicūq; ad quancunque artem putaret esse aptum, ad eam impellere atque adhortari solebat. Cicero in primo de oratore. Apollonius Nyfseus Panætij Stoici familiaris. Strabo. Apollonius Erophiylus appellatus, quod Erophi discipulus fuit, scripsit de unguentis: autor Athenæus. In Plinio autem Apollodorus scribitur. Apollonius Astrologus, qui inter cætera de Comicis figuris nobilem edidit tractatum, qui cernitur in bibliotheca Vaticanâ. Apollonius Senator Romanus sub Com-

modo ē Seuero principibus, proditus quod Christianus esset, uti rationem suæ fidei redderet nobilem super hoc librum composuit, quem in senatu recitauit, securi nihilominus percussus, quod huiuscemodi hominibus qui ante eos adducerentur ex lege decreuerant minime parcendum, nisi deserta fide. Ex Hieronymo. Philostratus duos ponit inter Sophistas Apollonios, Naucraticam unum, alterum Atheniensem. Qui ambo M. Antonini principis tempore concurrentes docuere Athenis Apollonij Tyanei uitam multi composuere, sed præcipue Damis eius peregrinationis comes, à quibus Philostratus mutuatus v. 111. uoluminibus interpolauit, ex quo ē ego præcipua quum multa superuacua sunt breuiter apposui.

Apollonius Tyaneus. Apollonius ē Tyana fuit ciuitate Græca in Cappadocia simibus, arte olim nauis. Dicebatur Iouis filius, familiarisq; Aesculapij, ante omnis pulcherrimus ac sanctissimus. A coitu, uino, ē carnibus abstinēbat, solis uestibus linteis amiciebatur, comam nutriebat, in templis ē cum sacerdotibus plerunque uersabatur. Præuidit Cilicem quendam lasciuum hominem tertia die interemptum tri, atque ita contigit. Quinquennium integrum siluit. Oriente sole sacra quædam in occulto dijs faciebat, solis quatuor discipulis suis illa cōmunicans. Aiebat oportere qui recte philosophantur adueniente aurora cum dijs uersari: præcedente autem de dijs loqui, reliquum uerō tempus humanis rebus sermonibusq; impendere. Se quoq; consultore Deo, ē duce demone singula facere profitebatur, scireq; omnium linguas absq; doctrina, ē cogitationes hominum introspicere, futura præuidere ac præterita diuinitus. Arabes adsumpto in cibo draconum corde uel hepate, ab aibus non secus atq; ab oraculis auguria captiuit: quod ē Apollonius illic est adsecutus, qui etiam somnia recte interpretabatur, ē portenta declarabat. Damnauit sacrificium animalium, thure sacrificabat, orabatq; solem ut concederet, uiros bonos agnosceret, improbos uerō neq; agnosceret, neq; agnosceretur ab illis. Precabatur itē ē sic deos, Concedite mihi pauca habere, ē nullius indigere. Dicebat etiam eos qui nulla libidine tanguntur, posse tamen ardentem amare, quod in Eunuchis sit manifestum. Sapientia maius periculum imminere ab inuidia, quā uel nauiganti à tēpestate, uel prælianti ab hostibus. Turpiusq; esse pecuniæ studere, quā uentri, uel luxuriæ. Nam pecuniam ad hæc aliaq; uitia expeti. In monte Caucaſo noctu ad lunæ lumen cognouit phantasma Lamæ, quod nunc apparebat sub uarijs figuris, nūc euaneſcebat: obiurgauit ipsum, ē prorsus euauit. Scribitur ē eius mora cum Bardasane Babylonæ rege, à quo maxime honoratus, insuper ē comitibus ē uatico usq; in Indiam adiutus: quam ubi attingit, de Elephantorum natura hæc scribit. Elephantus est iustissimus, equitatur regiturq; à puero, mansuetior sit homini quā canis, ē magis cum eo ludit: scribit, ad tibiam artificiose tripudiat: prudentia consilioq; secundus est ab homine, ē ipse quoq; habet sapientiam ac mentem. Nam si qui uulnerentur, alius Elephantus medetur doēs lacrymas infundens uulneri: uiuit annos, ut compertum est, plures quā quadringentos. Apud Indos quidam sapientes ē sancti appellantur Oxidrachi, qui urbem suam ab hostibus, non manibus sed oratione defendunt. Iupiter enim ab eis obsecratus, hostes tonitruis ē fulminibus arceat. Narratur deinde Apollonius à Phraete rege Indorum humaniter exceptus, conuiuioq; adhibitus, ubi ambo oleribus tantum pasti, reliqui conuiuæ sumptuosius uenationum cibus. Nam rex ipse ē uino ē carnibus etiam abstinēbat. Deinde cum maximum post coenam tripudium fieret, Damis scribit Apollonium audiſſe à rege, quod Indi sapientes putant usu musica induci somnum quietum, somniaq; iucunda. Vinum infomnia facit inquieta, mentem in uigilia ediginosam, ē sepe oculos

Apol. 11. philosophus

Apollonius Tyaneus

Bardasane

De Elephantis

Oxidrachi

chi, Medea Timomachi, in maiore sunt admiratione, quam si perfecta forent: quippe in his linimenta reliqua, ipseque cogitationes artificum spectantur atque in lenocinijs commendationis dolor est, manus quum id agerent, desiderantur extincta. ex Plinio. Aristides Atheniensis alter orator, inter x. secundus, cuius multa extant orationes, insuper et declamationes Attico stylo. Aristides Atheniensis item philosophus Christianus eloquentissimus, sub pristino habitu, uolumen nostri dogmatis rationemque continens, eodemque tempore quo et Quadratus Hadriano principi tradidit, id est Apologeticum pro Christianis. Hieronymus. Aristotelem philosophum iuuentam luxuriose egisse et patrimonio absumpto militasse, postquam uero in ea arte decoxerit ad philosophiam se conuertisse. Aelianus de uaria historia testatur. Is Stagerita fuit Platonis auditor, patre Nicomacho medico, Alexandro discipulo uel praecipue charus: id beneuolentiae signum uel maximum, quod Stageram eius patriam ab se dirutam ipsius causa restituerit. Scripsit non solum neruose, sed elegantem contra quorundam opinionem. autor Cicero in epistola ad Famium. Meus, inquit, liber. totum Socratis myrothecium, atque omnium discipulorum eius arculas, non nihil etiam Aristotelis pigmenta consumpsit. De si. bo. Credo, inquit, te minus delectari ab Epicuro, qui haec Aristotelis et Theophrasti ornamenta dicendi contempsit. In primo ad Heremium. Aristoteles autem qui huic arti plurima ornamenta subministravit. In Rhetoricorum secundo. Veteres quidem scriptores huius artis usque a principe illo et inuente Ctesia repetitos, unum in locum conclusit Aristoteles: et nominatim cuiusque praecipua magna conquisita cura, perspicue scripsit, atque enodata diligenter exposuit: tantumque iunioribus ipsi suauitatis et breuitatis praestitit, ut nemo illorum praecipua ex ipsorum libris agnoscat: sed omnes quicquid illi perceperunt si uelint intelligere, quasi ad quandam multo commodiorem explicatorem reuertantur. Scripta eius quadrifariam dispersita sunt. Primo quae ad eloquentiam pertinent, quae sunt Rhetoricorum libri tres. De poetica duo. De eloquutione poetarum unus. De poetis tres. De tragædijs unus. Epistolas item ad diuersos, et carmina insuper, et iudicariam ab eo scriptam orationem. Altera quae ad philosophiam Ethicam pertinent, ut ad Eudemum libri octo, qui nunc etiam extant. Magnorum moralium duo, ad Nicomachum decem. Oeconomicorum duo. Politicorum octo. Item libri in quibus sunt ab eo mores et instituta CLVIII. ciuitatum perscripta. De iustitia quatuor. De gubernatione Reipublicae duo. De uoluptate unus, de somno bono tres. De regni administratione unus, de legibus quatuor, de diuitijs unus: De precatione et uoto unus. Reliqua sunt quae ad logicam et physicam pertinent, quorum quicquid superest ab omnibus cognoscitur. Multa etiam ex eis deperdita. Traditur etiam libros supra CCC. ab se scriptos reliquisse. Excessit amorum LXXII. eodem quo Demosthenes anno, hic in Apulia, ille in Eubæa, ambo profugi, persequente Antipatro. De libris et successoribus eius Plutarchus in Sulla, et Strabo, haec quidem referunt. Aristotelis et Theophrasti libri longo tempore occultati fuerant. nam suos Aristoteles Theophrasto dimisit. Theophrastus uero Neleo Scepsio. A quo deinceps ad alios heredes imperitos, qui ne uenirent in manus Attalorum regum eo tempore bibliothecam Pergami comparantium, eos libros desiderunt. Demum Apeliconi Teio uendiderunt. Apelicon igitur, ut qui librorum esset studiosior quam sapientiae, cariola loca emendare uolens, describendos dedit. scriptura non rite suppleta. Post cuius mortem Sulla cum eo bello Mithridatico uenisset, Pyreumque adplicuisset, in uolucris eos Romam deportauit, Tyrannionemque grammatico eius familiari digerendos tradidit. A quo Andronicus Rhodius cum

referret exemplaria, in uulgus postea adidit. Enarrauerunt eum plurimi et illustres autores. Inter quos Graeci, Themistius, Philoponus, Alexander Aphrodisius, Simplicius, Porphyrius, Olympiodorus Alexandrinus, Magentius, Eustratius. E recentioribus autem Ioannes Damascenus, Theodorus Lozothetes, Michael Psellus, Nicephorus Gregoras. Ex nostris Boetius, Thomas Aquinas, Albertus magnus, Burleus, Aegidius. Ex barbaris, Auerois, Aucpace, Auicenna. Aristoteles Atheniensis, qui Rempublicam administravit, cuius etiam iudiciales leguntur orationes, plurima gratia et elegantia referta. Alius quoque qui illadem Homeri scripsit. Quartus Siculus orator. Quintus cognominatus Mythus. Alius Cyrenaicus, qui de poetica scripsit. Alius item grammaticus, ut autor Diogenes. Aristippus Cyrenæus Socratis auditor, primus Socraticorum mercedem docendi exegit, ac quaestu philosophatus est. Cum Xenophonte similitudinem gessit. Summum bonum in uoluptate corporis posuit: quapropter a Diogene canis regius est appellatus, quod dinitum esset assecla. Iactatum inter eos scomma Horatius per pulchre uersibus includit. Si pranderet holus, patienter regibus uti Nollet Aristippus: si sciret regibus uti, Fastidiret holus, qui me notat. Cum olim in nauis periclitante perturbaretur, interrogatus post casum, cur philosophus timuisset, Non agitur, inquit, par periculum de anima nebulonis, et nobilibus philosophi. Huius sectatores Cyrenaici dicti, a Socraticis et nobilibus philosophis obsecantem dudum repulsi. Habuit filiam nomine Aretam doctissimam. Quum nauis olim qua uehebatur, onere premeretur, aurum iussit in mare proijci, ut ait Diogenes. De eodem Augustinus. Aristippo quidem nec respondendum censeo. Qui per omnia uixit, ut inter eum ac beluam nihil distaret. Aristarchus grammaticus Alexandrinus lege, oriundus e Samo thracia, patre item Aristarcho, floruit Olymp. CLVI. sub Ptolemeo Philometore, cuius etiam filium erudit. Scripsit commentarios supra mille. Fuit discipulus Aristophanis grammatici. Decessit in Cypro, seipsam cibi abstinentia necans, in morbo hydropisicos, aetatis anno LXXII. filios reliquit Aristarchum et Aristagoram ambos stultos, autor Suidas. Aelianus autem hunc tradit tam castigato fuisse iudicio, ut Homeri uersus non putaretur, quem ipse non probaret. Aristarchus Tegates poeta tragicus Aesculapio, a quo ex morbo fuit liberatus, pro recepta sanitate fabulam uouit. Emicuit tempore quo Euripides, docuit tragædijs LXX. uicit duabus: uixit annos supra LXXX. Fuit et alius Aristarchus Ephesi tyrannus. Suidas. Aristogenes Thasius medicus scripsit libros plures in medicina ad Antigouum Macedoniae regem. Aristogenes alter Gnidius item medicus. seruus Chryssippi philosophi, famam adeptus est ex curatione Antigoni Gonatae cognomento: autor utriusque Suidas. Aristogiton orator Atheniensis impudens, ex quo canis uocatus ab Atheniensibus, scripsit Apologiam ad Demosthenem ducem contra Timotheum, ad Lycurgum contra Timarchum, contra Hyperidem. Aristogiton et Armodius liberatores tyrannidis Pysistrati, quibus statua in foro ab Atheniensibus posita. Causa quod Hipparchus Pysistrati filius Armodio ipso adolescente quem Aristogiton ardebat, per uim potitus fuerat: autor Thucydides. Aristas Proconnesius genere uersificator, carmina, quae dicuntur Arimaspea, composuit libris tribus. Praeterea Theogoniam circiter uersus mille, Emicuit Crassi et Cyri temporibus. Hic animam quoties uellet resumeret, haec Suidas. Plutarchus in Romulo, item Herodotus Aristas meminere his uerbis. Aristas autem, qui cum nullo suae ciuitatis esset inferior, ingressum in Proconneso fulloniam officinam, illic decessisse, fullonemque oclusa officina abiisse denunciatum rem propinquus defuncti. Dissipatoque iam per urbem

Enarrator Aristotelis
Aristofali
Aristippus
Aretia
Aristarchus grammaticus
Aristogiton
Aristoxenus
Aristas

urbem rumore Aristeam esse uita functum, superuenisse sermoni de hac re disputantium quendam Cyricum ex urbe Artetia profectum, qui diceret sese fuisse congressum cum Aristea atque colloquutum. Eapropter propinquos ad fulloniam praesto iuisse, habentes quae ad efferendos homines sunt opus: aperta domo Aristeam minime apparuisse. Septimo deinde anno cum in Proconneso apparuisset, eos uersus fecisse, qui nunc Arimaspei uocantur. Quibus conditis rursus euanuisse, haec iste Cyricus commemorabat. Aristocles philosophus Messanensis Peripateticus, scripsit de philosophia librum unum, quis esset studio et doctrina prior, Homerus an Plato: scripsit et de arte rhetorica, ac alia. Suidas. Aristocles Lampfacenus philosophus: alius Pergamenis sophista sub Traiano et Hadriano, scripsit de arte rhetorica, epistolas et declamationes ad Imperatorem: Suidas. De hoc Philostratus sic scribit. Aristocles Pergamenis nobili genere natus, sectae Peripateticæ, Herodis Attici frequentator, inter sophistas clarus annumeratur. Tempore quo philosophabatur squalidus, horridusque aspectu, mox sese cultius habuit, uoluptatibus nimirum, tum lyrae, tum cantus indulgens. Cum esset Pergami iam clarus, ad se ex omni Graecia multitudinem traxit. Eius oratio illustris et Atticissans habebatur, sermoni potius quam contentioni apta, a qua otium aberat ad breuitatem proclatumque tendenti. Cuius Atticismus Herodis linguae comparatus, exilitati quam sono ac magnitudini propior erat. Extinctus est in ipso senectutis limine semicanus. Aristophanes poeta comicus Rhodius siue Lyndius genere, lege uero Atheniensis, patre Philippo, inuentor Tetrametri et Octometri: filios habuit Ararota, Philippum, Philetærum, comicos omnes. docuit fabulas LIII. Suidas. Eius nunc inueniuntur, $\omega\lambda\epsilon\tau\theta$, $\nu\epsilon\pi\epsilon\lambda\alpha\gamma$, $\delta\rho\nu\iota\theta\epsilon\varsigma$, $\sigma\phi\eta\kappa\epsilon\varsigma$, $\theta\epsilon\sigma\mu\omicron\phi\omicron\rho\epsilon\iota\delta\epsilon\iota\sigma\sigma\alpha\varsigma$, $\epsilon\chi\alpha\epsilon\gamma\epsilon\iota\varsigma$, $\epsilon\rho\upsilon\lambda\omega\nu$, $\iota\pi\pi\acute{\alpha}\varsigma$, $\epsilon\kappa\kappa\lambda\eta\sigma\iota\delta\epsilon\iota\sigma\sigma\alpha\gamma$. Hic Atticæ linguae nobilitate adeo praepollet, ut Dionysio roganti Athenienses aliquem eius sermonis eruditum autorem, hunc miserint. Socratis emulus fuit, quem exagiat ac insectatur in Nephelis. Aristophanes Byzantius grammaticus Apellis filius, dux etiam exercitus, discipulus Callimachi Zenodoti et Dionysij. Suidas. Aristodemus Nisseus filius Meneeratis Aristarchi discipuli, quem Strabo dicit se iuuenem, senem uidisse. Alter Aristodemus, qui magni Pompeij filios erudit, mane rhetoricam, meridie grammaticam docebat. Strabo. Aristomenes Atheniensis comicus, inter secundos antiquae comœdiæ Olympiad. CLXXXVII. cognominatus $\theta\upsilon\pi\omicron\pi\omicron\iota\varsigma$. Suidas. Aristonicus grammaticus Alexandrinus scripsit in Theogoniam Hesiodi, et de nominibus siue constructione apud Homerum. Aristonicus Eunuchus Ptolemei, qui animum supra Eunuchum gerebat, dux fuit belli fortissimus: praeterea liberalis in omnes: autor utriusque Suidas. Aristonicum regem uide in Attalis. Aristonymus poeta comicus sub Philadelpho, praefuit regiae bibliothecae post Apollonium: ueniens postremo in suspitionem, quod ad Eumenem transfugere cuperet, in custodia per aliquot annos fuit, tandem liberatus, mortem haud multo post obiit et straguria, annos natus LXXVII. reliquit opera multa, inter quae tragædiam $\acute{\alpha}\lambda\iota\omicron\sigma\iota\tau\epsilon\upsilon\pi$. Athenæus in Dipnoso. Aristoxenus Tarentinus, Mantinae tamen agens, philosophus et musicus nobilissimus, audiuit patrem et Lampum Erythreum, dein Zenophilum Pythagoreum, postremo Aristotelem, in quem morientem conuicium dixit, quod ei Theophrastum in scholæ successione praeponebat. Scripsit in omni genere libros, in musica praefertim. Suidas. Hic animam dixit in harmonia consistere, ut est autor Cicero in Tusculanis. Aristoxenus Cyrenæus, qui adeo delicatus fuisse dicitur in hortorum cura, ut uesteri

Aristocles Messanensis
Aristocles Pergamenis
Aristophanes poeta
Aristophanes grammaticus
Aristodemus
Aristomenes
Aristonicus grammaticus
Aristonicus Eunuchus
Ariston rex Aristonymus
Aristoxenus Tarentinus
Aristoxenus Cyrenæus

lactucas multo irrigaret, ut luxuriosius suberescerent, et saporis essent praestantioris. Suidas. Aristonius citharædus cum sexies Pythia uicisset, ut Lylandri Lacedæmonij gratiam iniret, pollicitus est cum denuo uictoriam habere contingeret, Aristonum Lylandri seruum se praconio declaraturum. Aristolaus pictor Pausiae discipulus e seuerissimis pictoribus fuit. Eius opera nonnulla commemorat Pli. Aristobulus Iudæus ex Pancæ Agathobuli Hebraei discipulus unus fuit ex illius LXXII. interpretibus, qui misi fuere ad Ptolemaum tunc Iudææ dominum, uti libros sacros in Graecum sermonem conuerterent, qui multa ex praecipis Moses proponenti regi procontantijs respondit. Hic commentarios etiam in Hebraeorum legem egregios adidit, autor Eusebius. Aristobulus alter historicus Iudæus, qui res Alexandri magni conscripsit, comesque peregrinationis fuit. Qu. Arrius, qui fuit M. Crassi quasi secundarius. Is infimo loco natus, et honores et pecuniam, et gratiam consecutus, etiam in patronorum sine doctrina, sine ingenio aliquem numerum uenerat. Sed ut pugiles in exercitu etiam si pugnos et plagas olim praemiorum cupidi ferre possunt, solem tamen sepe ferre non possunt. Cicero in Bruto. Qu. Arrius familiaris Ciceronis, cuius epulum lautissimum commemorat ipse Cicero in Vatinium. Horatius quoque lib. II. car. Atque epulum, ait, arbitrio Arrij. Arrius philosophus Alexandrinus, qui Augusto uenienti Alexandriae, post uictoriae Actiacam, se obtulit, tantoque in honore apud eum fuit, ut Augustus ipse palam sit factus, Alexandrinos tribus de causis ab se conseruatos esse, ob Alexandri primum memoriam, deinde ob urbis pulchritudinem, postremo propter Arrium philosophum. Plutarchus in Antonio. Hic Romam postea ab eo ductus, magnisque praemijs et honoribus adfectus. Arrius presbyter Alexandrinus, patre Armodio, sub Constantino magno sectam excitaui, quae ab aeterna Dei patris substantia filium conabatur abducere. Sed quum Alexander praefilius eius ciuitatis natura quictus, eum cuperet ab prauo incepto reuocare, nec tunc res ex sententia procederet, quod plerisque iam contagia pestiferæ opinionis infecerant, haud utile fore existimans rem pati, ad sacerdotes omnes circa detulit. Ad ipsum quoque Constantinum fama penetrata, Imperator religiosissimus apud urbem Nicenam concilium conuocari iussit, in quo adfuit Pafnutius praefilius ex Aegypti patribus, uir sanctus ex eis quos dextro oculo eruto, ac poplite successo, Maximianus ad metalla damnauerat, qui innumeris quotidie miraculis clarebat. Adfuit et Athanasius tunc diaconus cum Alexandro ipso praefilius et magistro, tandem CCCXVIII. coactis praefilibus ex plosa est Arrij sententia. $\delta\mu\epsilon\sigma\iota\omicron\pi\omicron$, id est, consubstantialem tunc filium decreuerunt, cunctis sese subscribentibus, praeter Arrium cum paucis qui in exilium acti sunt. Posthæc ex eius secta quidam presbyter conciliata sibi beneuolentia Constantiae Constantij sororis, mortuoque interim Constantino, Constantius presbytero sororis gratia fauens, iussit ex exilio Arrium reuerti, sollicitante quoque Eusebio praefilius Nicomediae eius sectatore. Quumque ille multis e sacerdotibus et populis stipatus rediret, in itinere Constantinopoli secessum petens exonerandi uentris gratia intestinis defluxis excessit, dignam moribus poenam dando. Itaque Alexander qui tunc ex eius aduentu maximas sibi excitari turbas timebat, precibus ad Deum effusus exauditus uidebatur. Non destitit tamē eius sectatores, quin defuncto Alexandro eius successor Athanasio uniuersisque orthodoxis multos annos negotium facerent, adeo ut nulla fuerit ciuitas quae non Arrianum simul cum Orthodoxo praefilem sustineret. Nunc de eius dogmate differendum. Tres ex hæc emanarunt sectae, Arrianique trisariam dispersiti. In Euanmianos, qui dicunt omnino filium patri dissimile, quod nulla

Aristonius
Aristolaus pictor
Aristobulus Iudæus
Aristobulus historicus
Arrius philosophus
Arrius hæresiarca
Pafnutius
Arrianus sectas

ratione res creata creatori sit æquiparada. In Arrianos, qui dicitur similem quidem posse dici filium patri, sed ex munere gratiæ, non proprietate naturæ, qua scilicet possit res creata creatori conferri. In Macedonianos, qui adseuerant quidem similem omnino patri filium: uerum S. S. nihil habere cum utriusque commune. Hæc ex historiæ Rufini lib. x. Arrianus historicus è Nicomedia historicus, Xenophon miror cognominatus, sicut ille de Cyro, ita hic de Epicteto philosopho eiusque disertationibus opus ædidi tribus uoluminibus. Scripsit quoque historiæ Alexandri magni v. lib. utrunque opus habetur in bibliotheca Vaticana. Emicuit Romæ sub Hadriano & M. Antonino principibus, à quibus ob literas honores usque consularibus euectus est, autor Heliconius. Arrianus poëta, cuius carminibus Tyberium principem delectatum fuisse Tranquillus scribit. Eius autem opera Suidas commemorat, Metaphrasim Georgicorum Vergilij, Alexandriada, Poëma uidelicet de Alexandri Macedonis gestis, libris x. x. 111. Alia quoque in Attalæ Pergamensem poemata. Arion Methymneus citharædus & poëta lyricus emicuit Olymp. x. x. 111. Scripsit cantica circiter uersuum duo milia. Dicitur & tragicæ carminis primus inuentor fuisse, & Choræ instituisse, ac dithyrambicum carmen cecinisse, autor Suidas. Huius Arionis historiæ Ouidius in fastis, & Gellius lib. x. v. 1. ac Aelianus de ani. pluribus referunt uerbis. Dum Lesbium patriam repeteret, animaduertens nauales socios in se propter opes coniuirasse, ex nauis se in mare proiecit, quem delphinus dorso exceptum domum usque tulit. Quapropter eius statua cum eiusmodi epigrammate facta, quod ego sic conuertit. Cernis amatorem qui uexit Arionem delphin, A Siculo subiens pondera grata mari. Arsenius stirpe senatoria, Honorij principis aulicus, ac beate uitæ cupidus, quum diuinitus audisset: fuge, tace, & quiesce, ad cœnobium properauit, ubi & monachis præfuit, & sanctitate claruit. Relictam sibi paternam hereditatem respuit, dictitans eam ad se non amplius pertinere. Videns olim quandam in fractum dolium aquam haurientem, audiit cœlitus, eos esse, qui bona quæ agunt continuo malis admiscunt. Fuit & alter martyr sub Decio. Aurelius pictor celebris Romæ paulo ante Augustum, nisi flagitio insigni corrupisset artem, semper alicuius foemine amore flagrans, ob id deus pingens sed dilectarum imagine, itaque in pictura eius scorta numerabantur. Plinius. Arnuphis philosophus Aegyptius magica præditus arte ferebatur in æra. Fama est ut quodam exercitu Romanorum M. Antonini principis tempore siti laborante, hic imbrem cum fulgure & tonitru media æstate exciuerit, quod nonnulli Iuliano Chaldæo attribuunt, hæc Suidas. Eusebius autem huius miraculi meminit, neque excitationibus aut magicis gestum dicit, sed à Christianorum precibus qui in eo exercitu militabant. Archadius Antiochenus grammaticus scripsit nonnulla in grammatica commemorata à Suida. Archedicus poëta comicus contra Democharem scripsit Demosthenis propinquum. Fabula ipsius The-saurus, & Dianartanon, ut scribit Athenæus. Archippus comicus Atheniensis antiquæ comœdiæ uicem semel Suidas. Artemidorus Gnidius Romæ Græcæ disciplinæ præceptor, Brutii familiaris, libellum de coniuratione obtulit Cæsari extremo die ingredientem in senatum, ut statim legeret, quod ille minime fecit. Plutarchus. Artemidorus Daldianus, Daldis enim ciuitas Lydiæ est, philosophus scripsit de interpretatione somniorum, de auspicijs, & de Chiromantia. Artemisia Suidas. Artemisia regina Halicarnassi, in auxilium Xerxis contra Græcos uenit. Inter primores duces bellum acerrime ciebat, quippe ut in uiro muliebrem timorem, ita in muliere uirilem audaciam cerneret. Hæc extincto uiro Mausolo sepulcrum fecit, inter septem orbis miracula connumeratum,

Ad funus quoque ornandum primos Græciæ oratores aduersum. Suidas. Artemius præfectus cum Candida uxore & Paulina filia, martyres sub Hadriano, iacent in uia Aurelia. Hic Marcellinum presbyterum, & Petrum exorcistam in carcere custodiebat, à quibus & ipse Christianus factus uulgatus postremo est, uxor autem & filia lapidibus obruta. Artabazem Armeniæ regem quamquam barbarum, uirum planè doctissimum scribunt fuisse Appianum in Parthico, & Plutarchus in Crasso. Præterea ædidi tragœdias & orationes historiæque, quorum nonnulla ad sua tempora peruenisse affirmat. Hic captus ab Antonio dum Orodi Parthorum regi adfuit tulit, & in triumphum in Aegyptum ductus est, ut idem Appianus autor. Asclepiodorus pictor ætate Apellis Olympi. c. x. 11. quem in Symmetria mirabatur ipse Apelles. Huic Mnason tyrannus pro x. 11. dijs dedit in singulos mnas tricenas. Plinius. Asclepiodorus Alexandrinus uir singulari ingenio ad omnia mathematica, ad inquisitionem cognitionemque lapidum & herbarum. Suidas. Asclepiades genere Prusienis medicorum eloquentissimus, Cn. Pompeij familiaris, cum in arte Rhetorica decoxisset, medicinam sectatus est, aliam à cæteris uiam ingressus. Dicebat salutem consistere cibi potusque abstinentia, præterea gestatione, ambulatione, frictione. Ipse cõdita noua secta, spiritusque legatis ac pollicitationibus Mithridatis regis, reperia ratione qua uinum ægris medetur, relato è funere homine & conseruato. Sed maxime sponione facta cum fortuna, ne delatus ad rogum medicus crederetur, si unquam inualidus ullo tempore fuisset. Et uictor suprema in senecta lapsu scalarum exanimatus est, hæc Plin. De eodem quoque multa lib. 111. refert Apuleius. Asclepiades præsul Antiochenus martyr. Asclepiades Myrleanus ludimagister in Turdantia Hispaniæ regione, librum ædidi de gentibus eius regionis. Strabo lib. 111. Asclepiades Anazarbeus grammaticus scripsit de fluminibus. Step. Asconius Pedianus histor. circa Neronis tempora, anno uitæ l. x. x. 111. captus luminibus x. 11. postea summo cum honore & hominum gratia uixit annos, autor Euseb. Hic etiam in Ciceronis orationes commetarijs ædidi. Aspasius Rauennas Demetriani filius Sophista, sub Alexandro Mammeæ Romæ profitebatur, auditor Pausaniæ, & Hippodromi, scripsit contra Aristonem & maledicos diuersas orationes, hæc Suidas. De hoc Philost. pluribus uerbis dicit eum uenisse Romam ad Alexandrum, magistrumque epistolarum eius fuisse, eique Philost. ipse refert se epistolam scriptitasse, ubi modum scribendi in eo genere edocet. Nam Aspasius cum scribendis imperatoris epistolis præesset, stylo utebatur cõtentionoso, ac minime perspicuo, minimeque propterea principem decente. Cum eius scripta legem contineant, non per enthymemata, aut epichere-mata proferri fas est. Aspasius Byblius appellatus, quonia de byblyo, id est, papyro librum condidit, ac artem Rhetoricam & Panegyricum in Hadrianum principem, cuius tempore floruit. Suidas. Aspasius Tyrius historicus, scripsit de cõtinente, & quæ in eo sunt, uariam historiæ in lib. x. de arte quoque Rhetorica, & alia ut idem autor. Aspasia mulier Milesia magna doctrinæ fama, Sophistria fuit, & Rhetorices magistra. Periclem docuit, simul & amauit, ab eoque in matrimonium accepta cū esset captiua, causa fuit & ipsa duorum bellorum, Samij uidelicet, & Peloponnesiaci. uide in Pericle. Asterius Ariæ philosophus sectæ, imperate Constantino, scripsit in epistolam ad Rom. euangelia, psalmos, commetarios, qui ab ipsius sectæ uiris studiose leguntur. Hierony. Aster puer in quem sunt epigrammata Platonis, uide in Platone. Asteris nomen foemine adamate, pro qua Sylua extat Papinij. Asbylus Crotoniata, ut ait Pausan. uictor Olympiæ ter continua serie, stadio ac diaulo. Huius

Huius etiam Plato meminit in rep. qui eum castitate perpetua præditum commemorat, ob cursus studium. Huius insuper simulacrum in Olympia ostendebatur, uti Plin. testatur. Asinius claros Romæ legimus fuisse, Pollionem in primis celebrem oratorem, Augustique amicum. Is primus omnium Ro. aduocatus hominibus. Scripta sua recitauit. Declamationes suas nunquam populo commisit, siue quia parum in illis habuerit fiducia, siue, quod magis crediderim, tantus orator inferius id opus ingenio suo duxit. Exerceri siquidem uolebat, gloriari fastidiebat. Seneca in decla. à Quintiliano autem his uerbis taxatur. In Asinio Pollione summam diligentiam inuenio, adeo ut quibusdam nimia uideatur, & consilij & animi satis, à nitore & iucunditate ortionis ita longe abest, ut uideri possit secundo prior. Vocat idem alibi iudicium Pollionis. Nam omnes ferè sui temporis notauit, nasutiore iudicio, in Liuto Patuinitatem, in Cæs. commentarijs infidelitatem, in Salustio uerba obsoleta. Ciceronem denique ipsam exanguem & elixum appellauit. Primus Romæ bibliothecam publicauit, ubi M. Varronis imaginem collocauit. Præterea de Dalmatis triumphauit Salona expugnata, ex qua uictoria Saloninum tunc forte natum uocauit, in cuius honorem Seruius dicit eclogam ædidi Virgilium. Moritur in uilla Tusculana, ætatis anno l. x. x. ut autor Euseb. Asinius Gallus eius filius uir etiam doctissimus, ut Seneca testatur in declama. libros ædidi de comparatione patris & Ciceronis, in quibus prætulit patrem, ut Cæcilius in lib. ij. epistolarum scribit. Contra quos Claudius Cæsar postea Ciceronis ædidi defensionem, ut Træquillus meminit in Claudio. Imitatus etiam patrem, qui & ipse orationes scripsit in Plautium quandam, quæ post mortem eius ederentur ut non respondere possit: ex quo Plautius fertur scripsisse, Cum mortuis non nisi laruas luctari. hæc Plin. Hic postea à Tyberio principe nulla manifesta de causa interfectus fuit. Asinius Capito doctus, artis græmaticæ, librum reliquit epistolarum. In primis quoque ad Pacuuium Labronem scripta erat, titulus est, plura & non plura scribi oportere, rationesque ponit. Gellius. Asinius Pollio Trallianus genere, docuit Romæ tempore Pompeij magni, successit scholæ Timagenis, scripsit bellum ciuile Cæsaris & Pompeij. Suid. Asellius Sempronius historicus militauit sub Scipione Aemiliano apud Numantiam tribunus militaris, idque bellum literis madauit, citatur sæpe testis à Gellio. Asellius Claudius eques Ro. tribunus militum sub Claudio Nerone apud Lucanos memoranda fortitudine, uide in Taurea Iubellio. Asdrubal, & Amilchar, Magonis inlyti ducis Carthagenensis filij fuere, quibus ducibus paternam referentibus indolem, Pœni multos annos aduersus Sardos feliciter pugnauerunt: in quo bello Asdrubal grauius uulneratus, Amilchari fratri tradito imperio, interijt. Cuius mortem cum luctus ciuitatis, tum dictaturæ x. 1. & triumphus quatuor, insignem fecere. Reliquit liberos tres, Annibalem, Asdrubalem, & Sappho. Amilchar uero alter frater, quum in bello Siciliensi fuisset interfectus, parem dimisit filiorum numerum, Amilconem, Hannonem, & Gisconem. Igitur per hos Carthagenensis res ea tempestate regebatur: per hos & Mauris bellum illatum, & aduersus Numidas pugnatum, & Afri compulsi stipendium urbis conditæ Carthageniensibus remittere. Deinde cum familia tanta imperatorum grauis liberæ ciuitati esset, centum è numero senatorum iudices legunt, qui reuersis à bello ducibus rationem rerum gestarum exigerent. In Sicilia in loco Amilcharis. Amilco succedit Imperator, qui cum nauali terrestrique pugna aliquot secunda prælia fecisset, repente pestilentia oppressum exercitum ferè totum amisit. Quare moesta ciuitas, & ululatus plena, aduenienti sese obtulit. Ipse diuos suamque incursans fortunam, quod gloriosissimam uictoriam

partamque letitiam, fato miserabili funestasset, ac queribundus se domum contulit, clausisque foribus doloris impatiens, sibi mortem consciiuit. Trog. lib. x. 1. x. Asdrubal gener Amilcharis patris Annibalis, post eius mortem septem annos imperium tenuit, fauente factione Barchina. Annibalem haud multo post interitum patris in Hispaniam uocauit, ut sicut ante puer iuuante Amilchare cœperat bellicis artibus erudiri: sic etiam tunc robustiore ætate periculis ac laboribus aduiceret. Demum à seruo barbaro, cuius dominum occiderat, interfectus est in medio suorum. comprehensus deinde à circumstantibus seruus haud facti poenitens, inter cruciatus & tormenta, speciem semper ridentis præbuit. Liuius x. 1. Asdrubal Gisconis, postquam Annibalis frater Asdrubal in Italiam se contulit, à Scipione Africano sepe una cum Magone fugatus, in Hispania tandem Magone capto, se ad Gades recepit, deinde Carthaginem: unde in Numidiam ad Syphacem captum amicitiam Carthageniensibus contendit, quò forte Scipio ex Hispania eadem die, causaque pro Romanis adfuit: uide in Scipione & in Lælio. Asdrubal Annibalis frater, uide in Annibale & Liuiio Salinatore. Asdrubal cui Caluo cognomè erat, tempore quo Annibal erat in Italia, teste Liuiio, in Sardiniam dux classis mittitur, sed tempestate reiectus ad insulas Baleares, ibi tantisper quoad quas resiceret naues, resedit. Cumque audisset T. Manlium Arficorans Sardorum regem prostigasse, cum classe occurrens, collatis signis ipse cum Magone & Hannone ducibus, memorabili clade prostigatus, captusque est. Asdrubal dux alius tertio bello Punico à Scipione Aemiliano uictus, facti deditio: eius uxor quum paucis ante diebus à uiro impetrare non potuisset, ut ad uictorem transfugeret, in medias urbis flammas sese cum filijs iccit. Liuius l. 1. Astydamas senior tragicus Atheniensis docuit Trag. x. l. 1. uicit v. Primus qui ex auditoribus Socratis ad poëticam se conuerterit. Astydamas iunior filius, & ipse tragicus, cuius tragœdias nonnullas commemorat Suidas. Astyampsicus scripsit librum de cura asinorum, & ἀστυάμπος, id est, de cõtentione somniorum. Suid. Astylus Crotoniata tribus continuis olympicis uicit, stadio, diaulo, & dolicho. Quod autem in ultimo se Hieronis magistrum ac Syracusanum à præcone declarari fecerit, Crotoniata irati statuam eius frangerunt, bona insuper publicauerunt, Pausanias. Astyanax quasi urbis princeps, appellatus autem proprio nomine Scamandrus, Hectoris filius ex Andromacha: qui à matre absconditus, ab Ulysse repertus, ac de alta crepidine præceps est datus. Attalos & Eumenes reges qui Pergami regnauerunt, Stra. lib. xij. breuiter persequuntur. Lysimachus unus è successoribus Alexandri, Pergamum ubi thesaurus regis erat, seruabat. Is à Seleuco Nicator oppressus, curam Philetæro eunucho dilectissimo, regni simul & thesauri reliquit. Is annis x. x. regnauit, fratresque habuit Eumenum & Attalum, Eumeni natu maiori filius fuit Eumenes alter, qui Pergami imperio successit, primusque res gerere cœpit, & apud Sardis ciuitatem Antiochum Seleuci filium, prælio superauit. Hic igitur postquam regnasset an. x. 11. Attalum filium dimisit heredem, qui primus rex Pergami est appellatus, ut etià Liui. in v. 11. de bello Mac. Gallogræcos uicit, solusque Asiaticorum eis tributum non pedit. Romanorum præterea fuit amicus, ut Liui. in 11. 1. de bello Mac. & Florus. Pro eis in classe Rhodiorum aduersus Philippum pugnauit. Coronam auream senatui dono misit, gratias agens, quod Antiochum auctoritate legatorum de finibus eius mouisset. Decessit senior, postquam regnasset annos x. l. 11. superstitibus liberis Eumene, Attalo, Philetæro, & Atheneo. Ex quibus Eumenes in amicitia Romanorum permansit, pro eisque aduersus Perseum bellum gessit, à quibus totam eam regionem accep

Arrianus historicus

Arrianus poëta

Arion

Arsenius

Aurelius pictor

Arnuphis

Archadius grammaticus

Archedicus

Archippus

Artemidorus grammaticus

Artemidorus philosophus

Artemisia

Artemius

Artabazem

Asclepiodorus

Asclepiades medicus

Asclepiades Myrleanus

Asclepiades grammaticus

Asconius Pedianus

Aspasius Sophista

Aspasius Byblius

Aspasius Tyrius

Aspasia mulier

Asterius

Aster puer

Asbylus

Huius

Afinius pollio

Afinius gallus

Afinius Capito

Afinius Poll.

Afellijs Sempronius

Afellijs Claudius

Afdrubal

Amilco

Afdrubal gener

Afdrubal Gisconis

Afdrubal Annibalis frater

Afdrubal in tertio bello Punico

Afdrubal iunior

Afdrubal in tertio bello Punico

Afdrubal iunior

Afdrubal iunior

Afdrubal iunior

Afdrubal iunior

Afdrubal iunior

Afdrubal iunior

accepit, quae sub Antiocho citra Taurum erat. Praeterea Pergamum munijt, & lucum Nicephorium seruit, templorum quoque dona addidit, ac nobilem bibliothecam instituit, undique conquisitis libris in haedinis pellibus scriptis, quae postea ex loco Pergamena sunt dicta: regnavit annos XLIX. Sceptrumq; Attalo filio quem e Stratonice Ariarathis Cappadocum regis filia suscepit, tutoremq; Attalum fratrem dimisit. Qui bello res gessit magnas. Nam aduersus Demetrium Seleuci filium, deinde Alexandrum Antiocho natum bellum sumpsit. Romanorum contra pseudo Philippum socius fuit. Diegylum quoque regem cepit, ducto in Thraciam exercitu. Prusiam Bithyniae regem interemit praefecto illi filio Nicomede: postremo post annos XXI. Attalo Eumenis filio sub eius, ut diximus, tutela relicto regnum dimisit. Is Philometor ex scelere per antiphrasim cognominatus est quod matrem interfecerit. Cum annos V. regnasset morbo absumptus, teste Liiio LVIII. haeredem pop. Rom. instituit: qui postea eam regionem prouinciam fecerunt, & Asiam minorem uocauerunt. Hunc Attalum Trogus lib. X. X. V. Eumenis e fratre nepotem non filium dicit esse: nisi forte Attalum tutorem eius, ac patrum Eumenem uocet. Vtrunque scribit fuisse sceleratissimum. Matrem primo, deinde uxorem clam necasse, barbamiq; ac capillum dissimulatione facinoris promississe: praeterea hortos colere, ac herbas inde uenenatas ciuibus mittere solitum fuisse. Postremo haeredes Romanos reliquisse. Hic est qui de agricultura librum scripsit, cui se relicto regni curis penitus tradidit. Aristonicus ex Eumene & pellice natus, post Attali fratris mortem ueluti paternum regnum Asiam inuasit. Cumq; multa praeterea secunda aduersus ciuitates quae metu Romanorum se dedere nolebant, fecisset: iustusq; iam rex uideretur, Asia Licinio Crasso decernitur: qui intentior Attalicae praedae quam bello, cum extremo anni tempore inordinata acie praelium conseruisset, uictus poenas dedit. In huius locum Perpenne Cos. missus congressu primo ad deditioem Aristonicum cepit, Attalicamq; gazam haereditariam Populo Romano Romam deportabat. Quod aegre ferens successor eius M. Aquilius Cos. ad eripiendum Aristonicum Perpenne ueluti sui triumphum munus properauit. Sed contentioem consulum mors Perpenne diremit. Sic Asia Romanorum facta, cum opibus uitae quoque Romam transmisit. Aristonicus in triumphum ductus, ac in carcere necatus est. Liius LX. Athanasius praesul Alexandrinus educatus ab Alexandro eiusdem ciuitatis praesule, olim diaconus in concilio Niceno fuit. Arrianorum deinde maximas persequens insidias ad Constantem Galliarum principem aufugit: usque ad Iouiniani imperium latuit, a quo restituti orthodoxi fuere. Sub Valente moritur cum Petrum quendam coadiutorem in praesulatus munere delegasset. In concilio multa ei falsa crimina obiecta. adducto etiam scorto, quod rem cum ea habuisse testaretur, omnia tandem patientia ac sanctitate superauit. Feruntur eius aduersus gentes duo libri contra Valentem: unus de uirginitate. De persecutionibus Arrianorum. De psalmorum titulis, De uita Antonij monachi, in epistolas Pauli commentarius, Symbolum, & opta. Iuxta epistola, id est Castigationes solennes. Haec ex Rufini historia. Ioannes Aretinus Romanae ecclesiae subdiaconus ipsius uita e pluribus locis collecta librum dicitur. Athenaeus e Seleucia Ciliciae philosophus peripateticus doctissimus. Augusti tempore, princeps aliquandiu patriae suae: deinde contracta cum Murena amicitia qui contra Augustum conspirauerat, cum illo aufugit, captusq; ac dimissus cum infons reperiretur. Reuertens autem Romam multis eum salutantibus, illud Euripidis respondit. inu

Attalus frater

Attalus Philometor

Aristonicus

Athanasius

Athenaeus philosophus

καὶ δὲ μὲν αὐτὸς καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος λιπὸν, id est: Aduenio latebras & tenebrarum linquens portas: uerum breui superuixit tempore, a ruina domus ubi habitabat oppressus. Strabo XIII. ATHENAEVS Naucratica grammaticus M. Antonini principis tempore, librum teste Suida Dipnosophistarum composuit, uarium opus & eruditum, ut Plinius alter Graecus ferre dicit: quod ad nos sane haudquaquam integrum peruenit: eius epitome ab Hermolao Byzantio tantum relicta. ATHENODORVS Atheniensis philosophus Stoicus praceptor Dionysij Areopagite, composuit opus quod Διαιτορὰ inscripsit: emicuit Augusti temporibus. Suidas Atteius Philologus libertinus Athenis natus: hunc Capito Atteius iurisconsultus eius patronus inter grammaticos rhetorem: & inter rhetores grammaticum fuisse ait: inuauit scripta Sallustij in componendo ut autor est Pollio. Philologi appellationem sumpsisse uidetur: quod sicut Eratosthenes qui sibi prius hoc cognomen uindicauit, multiplici uariaq; doctrina censebatur. Coluit familiarissime Sallustium, eoq; defuncto Pollionem: quos historias componere aggressos alterum breuiario rerum Romanarum, alterum praereceptis de ratione dicendi instruxit: quo magis mirandum Pollionem credidisse, antiqua uerba & figuras solitum esse colligere Sallustium: quum sibi sciat Atteium nihil aliud suadere, quam ut noto, celeri, & proprio sermone utatur: utiq; maxime obscuritatem Sallustij, & audaciam in translationibus: ex Tranquillo. Atratinus accusator fuit Celij, ut in oratione Ciceronis apparet, qui male a quibusdam Atratinus scribitur: nam is Varro fuit. AVRELIAM gentem ex Sabinis oriundam a sole dictam putant, quod ei publice a populo Romano datus sit locus, in quo sacra fuerant Soli, qui prius Auselij, sicut Valerij dicebantur. Festus. Ausonius sophista scripsit epistolas & alia quaedam ad Nonnum, ut ait Suidas. Alius poeta Gallus, patria Burdegalensis, cuius extant epigrammata. Augeas Comicus Atheniensis mediae comediae, ut autor Athenaeus. Augeam regem in Geographia narraui. AVGVSTAE coniuges dicebantur imperatorum, sed & mater castrorum quandoque honoris gratia ex S. C. Diue autem, ac diui, tantum post mortem. Augustarum nomina haec sunt. Liua Augusti, Agrippina Agrippae, postea Iulia Augusti filia, Tyberij. Lolia Paulini Caij. Messalina & Agrippina Claudij. Octauija & Sabina Poppea Neronis. Lepida Galbae. Pompeia Sabina Othonis. Petronia Vitellij. Flauia Domitilla Statilij Capellae filia Vespasiani. Marcia Furullae Titi. Domitia Domitiani. Plotina Traiani. Sabina Hadriani. Faustina Antonini Pij. Faustina filia M. Aur. Antonini. Lucilla L. Antonini Veri. Iulia Seueri. Eadem priuigno nupsit Caracallae. Theodora & Helena Constantij. Fausta Constantini. Eusebia Constantij. Helena filia Constantini uxor Iuliani. Charito Iouiniani. Seuera & Iustina Valentiniani. Dominica Valentis. Galla Placidia Theodosij. Eudocia Arcadij. Eudocia Theodosij iunioris. Eudoxia Valentiniani iunioris. Pulcheria Martiani. Verina Leonis magni. Areta Zenonis. Euphemia Iustini. Theodora Iustiniani. Sophia Iustini iunioris. Anastasia Tyberij. Constantiana Mauricij. Leontia Phocae. Flauia Eudocia Heraclij. Martina Constantini iunioris. AVREA uirgo apud Persios cenobio uirginum praeposita ab Eligio eiusdem ciuitatis praesule, imperante Heraclio, ambo inter sanctos relati. Fuit & alia huius nominis martyr inter comites Vrsulae. Autolycus Mercurij seu Deucalionis filius, & maternus Vlyssis auus, ut Homerus & item Plato in primo de republica testantur, furtorum nomine insignis. Martialis: Non fuit Autolyca tam peccata manus. Alter fuit conditor Sinop

Athenaeus philosophus

Athenodorus

Atteius philo

Atteius Capito

Atratinus

Aurelianus

Ausonius duo

Augeas poeta

Augustinus nomina

Aurea

Eligius

Autolyca

Sinopis, & comes Iasonis, apud Strabonem: tertius Athleta, nobilis Pancratiastes, cuius statuam in Prytaneo fuisse autor est Pausanias: meminit & Plinius huius artificis libro XXXIII. Cap. VIII.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIB. XIII.

Babylas

Bacchylides

Bacchus

Bairon

Balbi

Barbi

Balbina

Barbara

Bardasanes

Basilus

ABYLAS Praesul Antiochenus, quem & uitae meritis & doctrina praestantissimum Eusebius saepe in historia commemorat. Bacchylides poeta lyricus, Couis genere, filius Medonis nati Bacchylide Athleta, ut ait Suidas. Aelianus autem de uaria historia tris huius nominis ponit: huc primum, alium Atheniensem, tertium Arcadem. Bacchus alibi mihi narratur. Est & martyris nomen qui una cum Sergio sub Diocletiano apud Euphratem passus est: ambo enim ordines in exercitu imperatoris ducebant. Bairon historicus scripsit breuiarium rerum ab Alexandro gestarum. Suidas. Balborum & Barborum Romae familiae fuerunt. Lucilius Balbus in dialogo de na, ponitur apud Ciceronem Stoicorum partes adsumens. Cosmus cardinalis Vrsinus nummum ante hos annos habebat antiquum: ubi C. Barbi ciuis Rom. nomen inscriptum fuerat. Balbina uirgo Romana & martyr, Quirini filia, liberata a strumae uitio per Alexandrum Pont. sepulta in uia Appia iuxta patrem, qui ambo sub Traiano sunt passi. Barbara uirgo Nicomediensis Dioscori nobilis uiri filia, a quo in turrim est coniecta, quod se Christianam profiteretur: ac post omnibus probris nudatum conuerberatumq; corpus, ab eodem ad praesidem ducta, ingulataq; in eadem urbe sub Maximiano est. Demum Venetijs quo deinde translata fuit, nunc condita. Bardasanes Mesopotamiae praesul, Syrorum lingua doctissimus, & uehemens dialecticus, aduersus Marcionem patria lingua scripsit: sed & Graece ad Antoninum, sub quo fuit, librum de fato, aliaq; complura, ut ait Eusebius libro quarto. Basilus Caesariensis, & Gregorius Nazianzenus praesules aequales fuere, Cappadoces ambo nobiles, Athenis ambo rhetoricae philosophiaeq; studijs eruditi: quibus cum cupidius Basilus intenderet, Gregorius magnificentius ea contemnens, ut qui se totum Deo mangelasset, tantum de coeclia amore sibi praesumpsit, ut surgentem Basilium de cathedra manu corripens ad cenobium perduceret: ibiq; annis XIII. omnibus Graecorum philosophorum libris relicto, solum sacris uoluminibus uacarent. iamq; diuina lege instructi alter altero trahitur itinere, diuino instigati spiritu. Basilus Ponti urbes & rura obeundo, populos edocebat. Igitur non multo post factus Praesul Caesariae Cappadocum iussus est a Valente qui Arrianus faucebat, deserere officium, atque in exilium abire. Cumq; ille minime obtemperaret, atque uti contumax, tribunali Praefecti adhiberetur, ac minis & terribilibus parere principi diu frustra tentaretur, nox ei spatij ad deliberandum datur. Basilus nequaquam ego ait, Tu potius in hoc spatio ab incepto desistes, itaque in ea nocte uxore Valentis maximis correpta doloribus, & filia insuper paruula extincta, Valens rogatum misit ad Basilium, ut precibus ad Deum fuis, ipse saltem seruaretur. Sic itaque accidit, ut pulsus reliquis orthodoxis Basilus tantum ob metum seruaretur. Post haec uitam instituit monachorum, de cuius praecipis & ordine librum separatim condidit, a Ru-

fino postea conuersum. Sed & alia eius opera Hieronymus enumerat, dicens eum egregios contra Eunomium elaborasse, & libros de S. S. Et in Hexameron homilias undecim. Et Astericon intellectu uidelicet breues uariosq; tractatus. Gregorius uero Nazianzenus cum longa Monodia profequitur. Fuere Basilio fratres duo, Gregorius & Petrus: quorum, alter scientia praeditus docendo, alter fide instructus, agendo fratris uirtutem penè exaequabant. Nos de Gregorio ipso in ordine dicemus. Haec autem de Basilio ex historia sumpsimus Rufini libro undecimo. Basilus Ancyranus praesul arte medicus, scripsit contra Marcellum de uirginitate librum, & nonnulla alia. Hic etiam imperante Constantino in parte Macedonij cum Eustathio Sebasteno princeps fuit, ut autor Hieronymus. Alium quoque Suidas commemorat praesulem Ciliciae sub Anastasio principe floruisse: haud absimilem primo, & abstinentia, & uita institutus, scripsisseq; contra Archelaum quendam presbyterum Colonensem. Basilus unus ex interfectorebus Caesaris ponitur ab Appiano, alter item Pirata infamis. Lucanus. Et Basilum uidere ducem, noua furta per equor. BASSOS claros uiros extitisse nonnullos legimus. SALEIUS Bassus poeta epicus, cuius est Quintiliano uehemens ac poeticum ingenium, nec ipsum senectute maturum, praeuicente fato, quemadmodum & Valerio Flacco contigit. Aufidius Bassus historicus item Quintiliani temporibus bellum Germanicum scripsit. Caesius Bassus inter Lyricos ab eodem ponitur. Probus: Caesium, inquit, Bassum poetam Lyricum, fama est in praedijs suis ardente Vesueo & late uagantibus ignibus, cum uilla sua flagrasse. Quintilianus quoque se cum uidisse ait. Bassus & Sextius Niger, Romani homines Graece de medicina scripserunt. Bassus item martyr sub Decio, patria Nicenus clauis ferreis confixus. Bastianus patria Syraculanus Romam studiorum causa missus, ubi Christianus factus patre insectante Raucnam fugit. Inde Laudensis praesul electus, ibidem decessit nonagenarius quartodecimo Calend. Febr. clarus prodigijs, ab ulcerosis maxime inuocatur: emicuit Ambrosij temporibus, quem aegrotantem adiit, mortiq; interfuit. Batto Sinopenis de rebus Persicis scribit. Strabo. Batto comicus, fabulas ipsius nonnullas commemorat Suidas. L. Ballienus auunculus Catiline, Lucretium Asellam, consulatum contra uoluntatem Sulle, ad perturbandum ciuitatis statum petentem, occidit iussu Sulle tunc dictatoris, accusatus postea ac damnatus. Pedianus. Beatrix uirgo Romana & martyr sub Diocletiano, Faustinus & Simplicium fratres item martyres, quos prius tumulauit, post paulo eodem supplicio secuta, quod praedium cuidam potenti uendere noluerat. Haec enim diues erat, ac una cum beata Lucina occisorum corpora in agro suo condebat. Beda natione Anglicus, ob uita modestiam, uenerabilis cognomentum adeptus, clarui sub Ioanne sexto Pont. cum Saraceni ex Africa soluentes Hispaniam inuasissent: ex quo Beda literis principes ad eam recuperandam sollicitauit. Graece Latineq; eruditus fuisse traditur. Scripsit in Actus apostolorum, in Lucam, adidit & librum de temporibus, & homilias quibus Gallici sacerdotes frequenter utuntur. Fratres habuit Strabonem & Aymonem doctos etiam uiros, quorum alter homilias quasdam non incruditas, alter in Genesim scripsit. Deposuit Bedae Genuae uisitur. BERNARDVS abbas inter Burgundos nobili ortus genere anno ferè uigesimosecundo aetatis, sub Abbate Stephano, qui tertius fuerat in cenobio Cisteriensi, paulo ante instituto, una cum triginta socijs monachum professus, doctrinae uitaq; laudatæ fama adeo profecit, ut Claruallensi cenobio tunc primum Roberti uiris

Basilus Ancyranus

Basilus praesul

Basilus pirata

Salcius Bassus

Aufidius Bassus

Bassus & Sextius

Bassus martyr

Bastianus

Batto

Batron

Beatrix

Faustinus

Beda

Bernardus

illustris impensa constructo, prepositus sit. Cui annos triginta sex prestitit. Plura reliquit scripta: commentarios in Cantica, considerationes diuine contemplationis ad Eugenium Pontificem, unde Pontificij muneris ratio ducatur. Varias quoque epistolas, sermones insuper in diebus solennibus habitos. Berenice uxor Ptolemæi Lagi, mater Philadelphi, rara mulier forma, et uiro dilectissima, de qua Theocritus: *Ἀλλὰ θεία βαβυκὸν ἀνοσίγαστον Ἀχιλῆα* *Ἀιακίδα Πηλεΐ, σὲ δὲ ἀχιλῆα Πτολεμαῖε Ἀχιλῆα Πτολεμαῖος ἀείψῃ* et *Βόρηνια*. Altera Philadelphi filia, que deinde nupsit Ptolemæo Evergeti fratri. Cuius crines in cælum relati putantur persuasione Cononis mathematici. De quibus elegiam composuit Callimachus, conuersam deinde à Cattulo. Alia Herodis Ascalonitæ filia, que nupsit etiam Agrippæ fratri. Strabo sic ait: Cæsar Augustus magno honore prosecutus est Herodis liberos, similiter sororem Salomen, eiusque filiam Bernicen. Alia item ex eadē progenie, que Salomes Herodis sororis filia fuit, nupsit Aristobulo Herodis eiusdem filio, quem pater postea interfecit. Iosephus. Berenice quoque, quam Græci Pherenicen appellant, fama celeberrima, et filia, et mater, et soror Olympionicarum fuit, ut ait Plin. Pausanias quoque hanc dicit cognominatam Callipatram, ac habitu uirum dissimulantem ludis interfuisse: ubi Pisthodum filiam coronatum uidit: cognitam que, ac quæstione habita, quod ad ludos mulieribus interdictos uenisset, meritis suorum absolutam fuisse. Aelianus de Varia historia ferè idem. Valerius item: Berenice, inquit, contigit quod nulli alij mulieri, ut Gymnico spectaculo interesse contigerit. **BERYLLVS** Bostrenæ urbis Arabiæ Præsul cum plura rectè pro religione scripisset, ad extremum omnia corruptit, peregrina quædam et procul à ueritate adducens. Conseruatore nostrum uidelicet ante humanitatem non extitisse, nec propriam diuinitatis habere substantiam, sed tantum patris in eo habuisse. Quare plures conuenere Præsules disceptationis gratia. Inter quos Origenes ita errore eius repulit, ut redire tandem eum ad sanitatem compulerit: ex Eusebio libro vi. **Berolus** Chaldaeus in astrologia clarus, cui ob diuinas prædictiones Athenienses in gymnasio statuam inaurata lingua statuerunt, uti Plinius refert. Scripsit item in ea facultate. Eius nunc fertur libellus nescio quis, cui non satis crediderim. **BEMARCHIVS** Cæsariensis Cappadociæ sophista scripsit res gestas Constantini principis libris decem: præterea declamationes quasdam et orationes. Suidas. **Bestia** Appia mulier Attellana Capuæ habitans, et Faucula Cluua, que quondam quæstum corpore fecisset, Annibale tenente Capuam: altera quotidie sacrificauit pro salute populi Romani: altera uerò Faucula captiuis egentibus alimenta clam suppeditauit, cæteris Campanis inimice se habentibus. Quapropter à populo Romano libertati ac bonis postea sunt restitute. **LIUIVS** uigesimo sexto. **L. BESTIA** in coniuratione Catilinæ memoratur à Sallustio. **BYZES** Naxius, tegulas primus ex lapide fabricauit: quibus templum Dianæ fecit tempore Aliactis Cræsi patris. Cuius statua est Naxi, cum hoc epigrammate. *Νάξι, ἢ Βύζης, ἢ Μεγένης, ἄβυς πόρε, Βύζης Πάρις, ἢ Πάρις, ἢ Τόξης ἄβυς κέραμορ.* Pausanias. **M. FVRIVS** Bibaculus patria Cremonensis, ut scribit Eusebius, qui simul et Catullus inter poetas Iamborum Latinorum ponuntur Quintiliano. **P. Sextius** Bibaculus apud commentarios Cæsaris. **M. Bibulus** collega Cæsaris in consulatu. In quem Tranquilli distichum cauillatur. Non Bibulo quicquam nuper: sed Cæsare factum est. Nam Bibulo fieri consule nil nemini. Idem Ciceroni proximam prouinciam in Asia tenebat. **Bias** Prie-

næus unus è septem, fertur in causis orandis acutissimus fuisse. Cum patriam captam fugeret, nihilque uti ceteri exportaret, roganti causam, illud uulgatum apud Ciceronem respondit: Omnia mea mecum porto. **Bion** Borysthenites Crætis auditor ad Cynicam prius sectam transiit, sumptò pallio et pèra: deinde ad Theodorea insituta se conuertit. Reliquit commentarios plures qui non extant, Apophthegmata item plura: que simul et aliorum sapientum ubi de sapientia narrabo attingam. **Bibiana** uirgo Romana et martyr sub Iuliano, que una cum parentibus martyrum corpora tumulabat, sepulta apud palatium Lucinianum. **Basianus** item alter Syracusanus prior supra dicto sub Claudio martyr. **Bolus** Mindeusius Pythagoreus scripsit de utilitate lectionis historiarum, que nos in doctrinam cognitionemque rerum ducunt. De miris nature, multaque alia, ut apud Suidam. **Boetius** Zenone Imperante, ob affectatæ libertatis suspicionem à Theodorico rege exilio damnatur: deinde custodia traditus plura conscripsit. Tandem simul cum Symmacho senatore socero suo, aliisque præstantibus uiris interficitur, ut autor Eusebius. Eius deinde statuas Amalasia restituit, et hæredibus patrimonium incolume reddidit, uir omnium unus qui et doctissimus et sine genio fuerit in scribendo. **Bonifacij** uiri sancti plures: primus Romanus apud Tarsum Aglae diuitis uiduæ res procurabat: cum qua rem habebat, ebrietate, cæterisque moribus infamis. Factus repente alius, martyrium sub Diocletiano subiit, relatusque deinde à seruis Romanæ, eiusque templum in Aduentino dicatum, quod et Alexio postea commune fuit. Alius Britannicus natione Præsul Maguntinus, apud Phrysiis et ipse martyr, quod iussu Stephani secundi Pontificis Pipinum Caroli patrem in regem oleo sacro perunxerit. Alius Præsul Carthagenensis Zenone imperante. Alius Præsul Fereninas, ambo confessores. **Quintus** item martyr Bosnensis, Othonis tertij consanguineus. His addam **Bonifacium** Africæ comitem sub Honorio Aetij ducis æmulum, Augustini amicissimum. **BONICIVS** præsul Auernensis, uir etiam sanctitate clarus, cuius tunica hodie monstratur, qua à diua genitrice, cuius erat obseruantissimus, donatus fuit in excessu mentis, eademque primum sacrificauit. **BONVS** presbyter Romanus, simul cum Fausto et Mauro diaconis Romæ sub Valeriano passus, sepulti omnes in uia Latina. **BRASIDAS** Lacedæmonius dux circa Amphipolim, ab Atheniensium multitudine impar deprehensus claudendum se præstitit, ut per longum coronæ ambitum extenuaret hostium frequentiam, quaque rarissimi obstabant erupit. **FRONTINVS** Præsul Turonensis Martino successit, cui aliquando aduersarius fuit diaconus. Deinde sanctitate emicuit. **Brutorum** Romæ genus Iunij nominiibus adscitum legimus, quorum autor primus **L. Iunius Brutus** è sorore Tarquinij Superbi genitus. Quum eandem fortunam timeret, in quam frater inciderat, qui ob diuitias et prudentiam ab auunculo fuerat occisus, stultitiam finxit, unde Brutus dictus. Iuuenibus regijs Delphos euntibus ridiculi causa comes adscitus, baculo sambucco aurum inclusum Deo donum obtulit, argumentum uidelicet in eius sapientiæ dissimulationem. Vnde responsum est, illum Romæ summam habiturum potestatem, qui prius matrem exosculetur. Ipse terram primus exosculetus est, cæteris minime intelligentibus. Deinde propter Lucretiæ stuprum cum Tricipitino et Collatino in exitum regum coniurauit. Quibus in exilium actis primus **Cos.** creatus est. Filiosque suos qui cum Aquilijs et Vitellijs ad recipiendos Tarquinos in urbem coniuuauerunt uirgis cæfos securi percussit, Deinde in prælio

prælio quod aduersus eos gerebat, singulari certamine cum Arunte filio Tarquinij congressus, se ambo mutuis uulneribus occiderunt. Cuius corpus in foro positum, à collega laudatum, matronæ annuuluxerunt. **Cæcilius**, **LIUI. Decius** Iunius **Bubulcus** Brutus dictator, Equos subegit, ac die octaua triumphauit. Aedem salutis quam Cos. uouerat, et censor idocauerat, Dictator dedicauit. **LIUI. Decius** Iunius Brutus in Hispaniam profectus his qui sub Viriato militauerat, agros oppidumque dedit, quod **Valentia** uocatum est. Lusitaniamque usque ad Oceanum perdomuit. Et cum fluuium obliuionis exercitus transire nollet, raptum signiferi signum ipse transtulit, ceteri subsecuti. **LIUI. L. V. L. Iunius** Brutus prætorius, et **M. Cato** Censorinus, quorum Cicero secundo de Orat. meminit, uolumina de iure ciuili scripserunt, et non generatim posuere leges, sed ueluti interrogati à priuatis responderunt, expressis ciuium nominibus quorum crimina defendebant. Sic fecisse in Satyris **Lucilium** uidemus: in reprehendendis uitijs, ciues nominatim taxauit. Igitur **Brutum** tris de iure ciuili libellos scripserat, idem Cicero et **Q. Pompeius** auctores. **M. Brutus** qui Marianas partes sequebatur, ac Galliam Cisalpinam tenebat, à Pompeio interfectus est. **LIUI. X. C.** Huius filius **M. Iunius Brutus Cæsaris** interfector **Catonis** è filia **Serullia** nepos, doctrinæ philosophicæque Stoicæ deditissimus, qua puer nutritus fuit, ut sentire uideretur que dixerit, ut ait **Quintillia**. Eius sanè iudicium Cicero in epist. ad Atticum præcunctis uereri uidetur. Puer uerò in eius uita hæc de eo. **Brutus** in castris per integros dies, nisi cum Pompeium ipsum conueniret, circa literarum studium diuertebatur. Cui curæ nedum aliud dedit tempus, sed etiam diem que maximam illam Pharsaliæ cladem antecessit. Erat media ætas, et præter loca palustris ubi castrametati fuerant, calor ingens, nec **Bruto** aderant qui celeriter tentorium attulissent. Fessus autem hac iugi cura cum meridies aduentasset, modice unctus cum pauca comedit, cæteris de euentu futuræ pugne anxius, hic usque in crepusculum scripsit, Polybij epitomen componens. Genus dicendi breue et elegans secutus, et in Græcâ faciundia Laconicum stylium imitatus, quod sanè apparet in epistolis eius Græcis que adhuc extant. **Vir** alioquin tyrannidis impatiens, et in feruente gratias. Cicero ait. Cum gratiæ causa nihil facias, sunt tamen omnia grata que facis. Prostrato eius coniuratione, cuius ipse autor fuit, Cæsare interfecto, timore aduersariorum Prætor in Macedoniam prouinciam suam cum exercitu se contulit, ubi coniunctis cum **Cassio** castris, ab Antonio et Octaui expugnatus apud Philippos, ne in manus ueniret inimicorum, sibi iuuante **Stratone** manus attulit, quum esset annorum xxx. **LIUIVS CXXXIII.** Inuentum corpus Antonio matri uxorisque remisit. **Portia** uerò eius uxor **M. Catonis** filia, hoc accepto nuncio, ut refert **Valerius**, doloris impatiens: cum negaretur gladius, carbonibus è foro ardentibus raptis ac deuoratis sese necauit, muliebri spiritu uirilem patris exitum imitata. **Decius** Iunius Brutus cognomento **Albinus**, cui magnam Cæsaris fidem habebat, adeo ut secundus ab eo inscriptus esset hæres, unus è coniuratis cum **M. Bruto** cuius propinquus erat, Cæsarem mane moras trahentem ne dilatio fieret manu apprehendens ad ueniendum inuitauit in curiam, dicens, quod frequentes expectarent, qui cum cunctarum præter Italiam prouinciarum regem crearent. Hæc **Plutarchus** in Cæsare. Hic deinde post mortem Cæsaris ut **M. Antonio** resisteret qui Cisalpinam Galliam petebat, Mutinam prouinciam cum exercitu tenuit. Illicque à **M. Antonio** legatos senatus de pace spernente obsessus est. A qua quidem obsidione ab **Hircio** et **Pansa** Coss. ac Cæsare liberatus fuit. Cui Cæsari cum senatus parum gratius uideretur, triumphum **Bruto**

to decernendo, ac nullam eius rationem habendo, causa fuit, ut per **Lepidum** Antonio reconciliatus Romam cum exercitu ueniret, ac **Cos. xviii.** natus annos crearetur, legemque ferret de quæstione habenda interfectorum patris. Ex quo postea Brutus una cum Cicero et c. alijs absens damnatus, ac à legionibus desertus in potestatem Antonij uenit, et à Capeno Sequano eius iussu interfectus est. In cuius ultionem **C. Antonius** **M. frater** ab Hortensio iussu **M. Bruti** occisus fuit, **LIUIVS CXX.** **Caia** **Cæcilia** uxor Tarquinij Prisci, que antea **Tanaquil** appellabatur, mulier frugi, ubi de coniugio scribam, mihi dicitur. **BVSYRIS** Aegyptius Tyrannus, ab Hercule Aegyptio rege interfectus, quod hospites immolaret: autor **Diodorus** libro quinto, **Strabo** autem libro septimo, nullum dicit in Aegypto **Buzyridem** fuisse, ex quo cuncta de eo falsa referri. **Isostratis** extat encomion **Buzyridis**, sicuti et **Helenæ**, ut uim oratoriam in illudatos exerceret.

ADMVS Milesius paulò post **Orpheum** primus scripsit historiam de Mileto, ac totius Ioniæ regione, libris **iiii.** autor **Suidas**. Hunc **Plinius** dicit primum inuenisse prosaicam orationem. **Cadmus** **Milesius** Agenoris munus ponitur inter heroes. **Caij** **vii.** et **Candidi** duo martyres, totidemque **Candidæ** alibi dictæ. **C. Licinius** **CALVVS**, et **L. Sextius** Tribuni plebis legem promulgauerunt, ut Coss. etiam ex plebe fierent. Eam legem cum magna contentione repugnâ tribus, cum ipse Tribuni per quinquennium soli magistratus fuissent, pertulerunt. Et primus omnium ex plebe **Cos. L. Sextius** creatus est. Lata est alia lex, ne cuiquam plus quingentis iugeribus liceret possidere. **LIUIVS** **CALVVS** orator exquisitum quoddam et accuratius dicendi genus adferbat, quod quanquam scienter eleganterque tractabat, nimium tamen inquirere in se atque ipse se obseruans, metuensque ne uitiosum colligeret, etiam uerum sanguinem deperdebat. Itaque eius oratio nimia religione attenuata, doctus et attente audientibus erat illustris, à multitudine autem et à foro cui nata est eloquentia deuorabatur. Cicero in oratore. Idem in eodem libro de **C. Licinio Caluo** huius filio adolescente **Curionis** æquali mentionem facit, qui si uixisset, magnam fuisset eloquentiæ gloriam consecutus. **Seneca** in declamatione de **Caluo** primo oratore hæc refert. **Caluus** qui diu iniquissimam cum Cicero litem de eloquentiæ principatu habuit, usque adeo concitatus fuit, ut in media oratione eius exclamaret **Vatinius** reus, **Rogo** uos iudices, nunquid quia iste disertus est, ego damnandus sum? **Quintillianus** **Calui** sanctitatem appellat ob eius tersum, siccumque dicendi genus. **Plinius** quoque dicit hunc lamina plumbeæ renibus appositæ frigore, occurrere solitum genituræ per nocturnam quietem erumpenti, uiresque corporis sudiorum labore custodisse. **Callias** Atheniensis Comicus filius **Lysimachi** qui cognominatus est **Schoenion**, quod fures ob paupertatem torqueret. **Callias** item **Lacoplutus** cognominatus, dux Atheniensium nobilis contra **Artaxerxem** missus: autor utriusque **Suidas**. **Callias** **Methymneus** grammaticus, quem **Strabo** dicit **Alceum** **Sapho**que poetas enarrasse. **Callimachus** poëta **Cyreneus** filius **Batti**, discipulus **Hermocratis** **Iasei** grammatici, uixit apud **Ptolemæum** **Philadelphum** usque ad **Evergetem** bibliothecæ regiæ præfectus **Olympiade cxxvi.** Omne poematis genus attigit. In aduersarium poema acerbissimum, quem ficto nomine **Ibim** appellat, unde **Quidius** poëta nomen et argumentum mutuatus est. **Edi**

Berenice mater & filia Philadelphi

Berenice Herodis

Berenice Aristobuli

Berenice Olympionicarum

Beryllus

Berolus

Bemarchus

Bestia Appia Faucula Cluua

L. Bestia Byzus

Bibaculus

M. Bibulus

Bias

Bion

Bibiana

Basianus

Bolus

Boetius

Symmachus

Bonifacii

Aglae

Bonicus

Bonus

Brasidas

Britus

L. Iu. Brutus

Aquili

Vitellii

Bubulcus Brutus

L. Iu. Brutus

M. Iu. Brutus

Portia Bruti

Decius Bruti Albinus

Caia Cæcilia

Buzyris

Cadmus Milesius

Caij Candidi C. Licinius Caluus L. Sextius

L. Caluus orator

Caluus filius

Callias poëta

Callias dux

Callias græ.

Callimachus

dit elegias quoq; et epigrammata et hymnos, aliq; complura, ex Suida. Horum omnium nihil extat præter unam elegiam in Lauacrum Palladis, et quosdam hymnos in deos.

Callimachus sculpsit alter sculpsit, ut ait Pausanias, sibi nomen adoptauit καλλιμαχία, quasi artis interplatorum, et qui eam in tenuiore exquisitorumq; disciplinâ reduxit: τὴν ἑπιπένην enim liquefacere conflareq; est. Nam ipse prius lapidem perforauit, minutatimq; tractauit. Callimachus sophista Syrius uel Arabs profitebatur Athenis. Scripsit ad Lupum de Cacozelia, de Rhetorica, ad Cleopatram, de rebus gestis Alexandri, et alia quedam. Suidas. Callisthenes Olynthius discipulus et propinquus Aristotelis, unus e comitibus Alexandri, uir ingenio doctrinaq; præstans, ad extemporali- tatem aptus: scripsit historiam secundus philosophorum à Xenophonte, in qua res Alexandri continentur. Tandem quasi autor coniurationis Hermolai, miseris modis adfectus ab Alexandro interficitur. Suspectus quoq; quod non uti ceteri adorandum eum putauerit. Trogius uigesimo quinto.

Calippus Calippus Atheniensis philosophus Platonis auditor interfectus à Syracusanis, quod tyrannidem post Dionysium aggrediretur, Dionemq; patriæ liberatorem per proditio- nem interfecerit: autor Plutarchus in Dione.

Callicrates CALLICRATES ex chore formicas, et alia tam parua fecit ani- malia, ut partes earum cerni non possint. Plinius. Callistus unus inter comites expeditionis Iuliani principis, qui He- roico uersu eius historiam conscripsit. FVRIVS CAMILLVS cum Faliscos obsideret, ac ludi literarum ma- gister principum ad eum liberos adduxisset, uinctum eum eisdem pueris in urbem reducendum et uerberandum tra- didit. Falisci tali iustitiæ exemplo permoti, statim se ei dedi- dere. Veios decennali obsidione domuit, deq; his triumphauit. Postea crimini datum, quod albis equis triumphasset, et prædam inique diuisisset: die dicta ab Apulcio Saturnino Tribuno plebis damnatus, Ardeam concepsit. Mox cum Galli Senones urbem diripiissent, absens dictator factus, collectis reliquijs Gallos improuisos interneccione occidit. Populum Roma migrare Veios uolentem, eleganti apud Liuium concione retinuit. In qua omnes urbis dotes, lau- desq; licet agnoscere. Adicit quoq; Liuius, quod tertio di- ctator dictus, contra Latinos ad Satricum contendit, ut so- ciam ciuitatem Popu. Roma. à Latinis oppugnatam tuere- tur. Quarto dictator ad sedendam populi seditionem factus ualetudinem simulauit, ex quo ei alter surrogatus est. Qui- nto dictator Gallos iterum Romanos petentes et ad flumen Anienem castrametatos superauit. Postremo Romæ octo- genarius pestilentia absumptus est. Camilla Volca quæ uenit auxilio Turno contra Latinos et Aeneam, in bello interfecta VIII. describitur à Vergilio. Priuerni nata, atq; à Metabo patre edueta. Statius Tullianus de uocabulis re- rum ait, dixisse Callimachum Thufcos Camillum appella- re Mercurium. Quo uocabulo significat præministrum deo- rum, unde et Metabum Vergil. ait, Camillam appellasse fi- liam, Diane scilicet ministram. CALPURNIOS inter Pisones diximus. Calpurnius Sura ephemeridas uitæ Galieni senioris principis scripsit: autor Pollio. CAN- DIDVS Seuerus Imper. edidit in Hexameron pulcher- rimum tractatum, ut Eusebius Hieronymusq; tradunt.

Capella Antistius CAPELLA Antistius, et Atteius Sanctus præcepto- res Commodi principis. C. Canuleius Trib. pl. rogatio- nes duas tulit, ut connubia plebis cum patribus essent com- munita, et alter consul de plebe crearetur. Orationem eius aduersus Coss. uide apud Liuium IIII. Caninius qui eodem die quo est adeptus consulatu abiit, ex quo Ciceronis scomma, vigilantissimum habuimus consulem Caninium, qui toto consulatu somnum non uidit. C. Caninius eques

Roma. cum in Sicilia otlandi causa uenisset, hortorq; à Py- thio argentario uiro deloso emisset, instructos piscibus, et piscatoribus de industria positos: postera die cum ad eod- em ipse amicos inuitasset, nullos ibi neq; pisces, neq; pisca- tores repperit. Vide Ciceronem lib. III. de officijs. Can- thus Abantius filius inter Argonautas ab Apollonio pon- tur. Itemq; Orpheo qui sic ait, καὶ θῆρ' ἔδ' ἐβουδ' ἐβάρ- τιαδ' ἐπέγαρε. Apollonius dicit eum in Lybia perijisse. Flaccus autem noster in Aca. C. Carbones duo oratores pater et filius, et utriusq; meminit Cicero, sed patrem in- ter oratores celeberrimos, seditiosos attamē ciues collocat his uerbis. Vtinam C. Carboni et Ti. Graccho talis mens ad Rempu. bene gerendam, quale ingenium ad bene dicendum fuit. Profecto nemo his uiris gloria præstitisset, sed eorum alter propter turbulētissimum tribunatum, ad quem ex in- iudiā foederis Numantini bonis iratus adcesserat, ab ipsa Repub. est interfectus. Alter Carbo propter perpetuam in populari ratione leuitatem, morte uoluntaria se à seueritate ciuium uindicauit. Sed fuit uterq; summus orator. Nam et Carbonis et Gracchi habemus orationes nondum satis splendidas uerbis, prudenti. eq; plenissimas. Carbo quo uita suppeditaui, est in multis iudicijs causisq; cognitus: hunc qui audierant prudentes homines: in quibus familiaris nos- ter L. Gellius qui se illi contubernalem in consulatu fuisse narrabat, canorum oratorē, uolubilem, et satis acrem, atq; et uehementem, et ualde dulcem, et perfacetum fuisse di- cebat. De filio autem hæc refert. C. Carbo illius eloquen- tissimi uiri filius, orator non satis acutus, sed tamen orator numeratus. Erat in uerbis grauitas, et facile dicebat, et au- toritatem naturalem quandam habebat oratio: hæc ille. Valerius autem dicit hunc postremo ab exercitu suo inter- fectum fuisse, quem bellis ciuilibus lapsus adstringere, et ad disciplinam reducere cupiebat. Huius frater, GN. Carbo summa fuit autoritate in repub. partes Marianas secutus. In tertio consulatu suo in Sicilia, iussu Pompeij dum uentrem apud latrinā exoneraret trucidatus est, quæ crudelitas uul- gum maxime offendit: autor Valerius. Carneades Cyre- neus nouæ princeps Academia, Chryssippi maxime studio- sus, de quo Gellius itemq; Plin. ait, quod scripturus aduersus Zenonis Stoici libros superiora capitis elleboro candido purgauit, nequid ex corruptis in stomacho humorib. ad do- micilium usq; animi redundaret et constantiam uigoremq; mētis labefactaret: tanta cura, tantoq; apparatu, uir ingenio præstans ad consultanda ea quæ scripsisset Zeno aggressus est. Huc præterea memoria naturali artificialiq; usum fuisse Cicer. de oratore scribit. Gel. uerò lib. xvi. et Quintil. de eo referunt, quod missus Romam legatus ab Athe- nensibus, unā cum Diogene Stoico et Critolao Peripate- tico suspectam fecit Romanis legationem, dicente M. Cato- ne in senatu, ab hoc uiro cauendum esse, qui ob eloquentiam et differendi facultatem facile quæcunque uelit impetrare posset. Carneades alter philosophus Atheniensis Anaxa- goræ discipulus à Suida ponitur: à Philostrato autem inter sophistas, qui tantum de eo refert, quod et philosophi senten- tiam, et oratoris uehementiam in dicendo retinuit. Dioge- nes uerò alium tradit huius nominis elegiarum poetam.

CARCINVS Agrigentinus Tragicus poeta docuit fabulas nonaginta octo, uicit una, Emicuit paulò ante Phi- lippum Macedonem. Athenæus autor. CHARONTES tris legimus apud Suidam, unum Lampscacenum historio- rum, qui tempore primi Darcii Olymp. LXI. floruit. scripsit Aethiopica libris II. Cretenſia, Græcica et alia. Charon Carthaginensis historicus scripsit tyrannos quot- quot in Asia atque Europa fuerunt, uitas clarorum uirorum libris III. mulierū item totidem. Tertius fuit Naucrati- ta item

Canthar

Carbones pater & filius

C. Carbo

GN. Carbo

Carneades Cyrenæus

Carneades Atheniensis

Carcinus

Charontes tres

Charon Carthaginensis

ta item historicus, scripsit sacerdotes Aegypti et reges qui fuere ab initio in qualibet gente: et alia. Charontem quoq; porthmea fingunt poetæ, tridente animas transfuchentem ad inferos, aliter inhumatos iacere. CHARISIVS orator Athenis eodem tempore quo Demochares filius fororis De- mosthenis, à simili tamen stylo, scripsit alij multas oratio- nes, Attico genere, cum imitari cuperet Lysiam, autor Cice- in Bruto. SP. CARBILIVS primus Romanorū uxore- rem repudiavit ob sterilitatem. SP. Carbilius eius libertus primus Romæ ludum grāmaticæ aperuit, mercede docens. Plutarchus in problematis. Idem literam G. primus inuenit, cum pro ea C. prius uterentur: autor Velius Longus, CHARILLVS dux Lacedæmoniorū Tegeatas supera- uit: ut autor Pausanias. Charondes Tyrius legem tulit ne quis armatus in concionem ueniret. Cumq; postea ipse è rure ueniens ex improuiso ut erat gladio accinctus in concio- nem indictam uenisset, admonitus legis ab eo qui proxime sedebat, eidem gladio incubuit, cum liceret culpam dissi- mulare uel defendere: autor Valerius. Aristoteles autem libro secundo Politicorū, hunc Charondem dicit patria Catinen- sem qui ciuibus suis leges conscripsit. SP. CASSIVS regni crimine damnatus, cui plus suspicio occupatæ domina- tionis nocuit, quam tres magni consulatus uel duo triumpho profuerunt. Populus enim non contentus eum capitali adse- cisse supplicio, sed domo eius æquata, eadem telluris fecit. Va- lerius de Seue. L. Cassius Cos. à Tigurinis Gallis pago Elue- tiorum qui à ciuitate secesserant, in sinibus Allobrogū cum exercitu casus est. Milites qui ex ea clade supererant, ob- sidibus datis et dimidia rerum omnium parte, ut incolumes di- mitterentur, cum hostibus pacti sunt, tempore quo Iugurtha pulsus est à Mario. Lini. xxv. L. Cassius, L. Filius, Lon- ginus Trib. pl. C. Mario, L. Flacco Coss. plures leges ad di- minuendam nobilitatis potentiam tulit: in quibus ut quem Pop. Rom. damnasset, cui ue imperium abrogasset, in senatu non esset. Fuit et inter competitorum Ciceronis in consula- tu. Pedianus. L. Cassius dux Pompeianus, cum decem na- uibus uigente bello ciuili transit ad Cæsarem. C. Cassius secundus post Brutum in coniuratione contra Cæsarem eod- em die cædis apud M. Antonium coenauit. Deinde metu et ipse cessit ab urbe Syriamq; tenuit cum autoritate senatus, tribus exercitijs qui in eadem prouincia erant in potesta- tem suam redactis. Demum ab Antonio et Augusto peti- tus coniunctis cum Bruto castris apud Philippos cum alteri cornui præfisset, inclinata iam acie sifum putans iam totum exercitum, sibi manus attulit. Liuius c. xxiiii. L. Cassius Longinus iurisconsultus, ut inquit Tranquil- lus, quod C. Cassij percussoris Cæsaris nomen ac stem- mata haberet, iussus est à Nerone mori. Pronepos fuit Ser. Sulpitij ac eques Roma. ut scribit Pomponius, post- ea ad præturam peruenit. Cassius Seuerus, ut ait Sene- ca in declamatio. eloquentissimus in agendo, in declamatio- nibus parum ualebat: oratio erat ualde culta, ingentibus plena sententijs: nemo minus passus est aliquid in oratio- ne sua otiosum esse: nulla pars erat quæ non sua uirtute scateret, nihil in quo auditor sine damno aliud ageret: me- lius de illo semper fortuna quam cura merebatur. De eod- em uerò Tacitus in libro de claris ora. Equidem non ne- gauerim Cassium Seuerum quem solum Aper noster no- minare ausus est, si cum ijs comparatur qui postea fue- rint, posse oratorem uocari, quanquam in magna parte li- brorum suorum plus uis quam sanguinis, et reliqua. Quintilianus uerò sic. Cassius Seuerus si ceteris uirtutibus colorem et grauitatem orationis adiecisset, ponendus inter principes foret. Nam et ingenij plurimum in eo et acer- bitas inerat, et urbanitas eius summa, sed plus stomacho

Charisius

S P. Carbilius

Charillus

Charondes

Tyrius

S P. Cassius

L. Cassius

L. Filius

L. Cass. dux

C. Calcius cum Bruto

L. Cassius Longinus

Cassius Seue.

Auidius Cas

Cassius præ- ful

Caciani plu- res

Io. Cassianus

M. Castritius

T. Castritius

Cassiodorus

M. Portius Cato

redder

redderet. Seruos senio debilitatos tanquam animalia bruta eicere: ac uendere consuevit, quod ei uitio datur: quasi commoditate ex eis sublata, nihil ipsis hominibus humanitatis debemus. Sed & uiduarum, non hominis esse, dicitabat, facultates extenuatas relinquere, illum magnopere collaudans qui eas auctas dimisisset. Duobus ipse utebatur prouentibus, parsimonia & agricultura, cuius studiosissimus fuit. In agroq; solitus ad cenas paratissimas uicinos, accolatq; aequales familiaresq; suos passim uocare, dicitans mensam esse amicorum parentem. Carthaginem funditus delendam censuit, quando sicum ex ea regione recentem proferens: tam prope, inquit, P. C. habemus hostem. Tria detestari solebat, arcanum aliquid secrete credere. Secundum, si transiisset nauis quod pedibus accedere licuisset. Tertium, si qua dies ei per incuriam inaniter effluxisset. Viribus integer usq; ad extremum fuit: si quidem post annos octoginta filium genuit. Primus in senatum ueniebat, ultimus discedebat. Nunquam ob dolorem domesticum aut priuatum similitatem Reipub. desuit. Plin. tribus eum laudibus cumulat, perfectum & Imperatorem, & Senatorē, & oratorem nominando. Ipsius ingenij meminit Cicero in Oratore his uerbis, Orationes eius, ut illis temporibus ualde laudo: significant enim formam quandam ingenij, sed admodum impolitam, & plane rudem. Origines eius cum omnibus oratoris laudibus referas dices, & Catonem cum Philisto & Thucyde comparas, non adferentur hominem Tusculanum cum totius Graeciae principem conferri. Scripsit & paruum de agricultura librum: haec ex Cicero, Gellio, Caelio, Plutarcho, Plinio. Huius filij duo Catones fuerunt. Quorum alter in bello contra Perseum sub Aemilio Paulo magna cum laude militauit. Alter Saloniinus ex matre cognominatus patre superstite ac praetore designato extinctus est, & egregios in iuris disciplina libros reliquit. Consul item cum Q. Martio Rege creatus fuit, ac in Africam profectus, in ea prouincia diem obiit: haec Gellius. M. Cato minor, senioris etiā nepos, cognomine Uticensis, seueritate ac disciplina Stoica auum referebat: nudis pedibus interdum breuiq; toga in publicum prodibat, sese ad iudicium, nihil nisi obscenis rebus ac detestabilibus erubescere: cetera uero ignobilia ab alijs existimata aspernari, tolerare labores, pedibus iter facere, ac detecto capite sepius uisus. Totum diem indefessus loquebatur. Noctes quoq; longas, cum amicis potando sepe ac de republica disserendo consumere solebat, quod uitium in eo fuerat. Murenam accusauit a Cicerone Cos. postea defensum. Contradicentem eum in quadam sua causa: olim Caesar Cos. in carcerē trahi iubebat, quem per uiam senatus omnis summa moestitia sequebatur. Caesar autem uerecundia motus, cuidā ex Trib. pleb. iussit, ut non pateretur Catonem in carcerem trahi. Quae est Cypro v. i. milia talenta asportauit. Consulatum frustra petijt, Marciam coniugem roganti Hortensio amico concessit, eandemq; postea Hortensij haereditatem recepit. In qua re Caesar ei criminis auaritia causa factum obiicit. Dimisit, inquit, ut locupletem reciperet. Toto ciuili bello tempore intonsus fuit. Post pugnam Pharsalicam Viticam cum Scipione se recepit, quo tandem superato cum mori statuisset, nocte de philosophia Stoica disseruit, ac Phaedone Platonis de animi immortalitate perlecto gladio incubuit. Caesar eius morte audita: & illius eius gloriae, & se illius inuidere dixit, patrimoniumq; liberis incolume permisit. Scripsit etiam in eum librum quem Anticatoem inscripsit, ubi Catonis uitia commemorat. Cuius apologiam Cicero postea de laudibus eius librum edidit: ex Plutarcho. Idem Cicero in libro de Finibus, heluonem eum librorum appellat, quod in ea magna ac inexhausta legendi cupiditas esset, adeo ut dum senatus coereretur, ne ipse uacaret in senatu, interrim

Catonis senis duo filij

Cato minor

libellos aliquos quos secū adferbat lectitare sui solitus. Valerius Cato, quamquā extra familiam, cum his ob nomen inferendus. Hic libertus cuiusdam ex Gallia grammaticus Romae docuit multos & nobiles tempore Sullae, cuius famā hi uersus monstrāt. Cato grammaticus Latina Siren. Qui solus legit & facit poetas: uixit usq; ad extremam senectutem in summa pauperie, abditus modico gurgustio postquam Tusculana uilla creditoribus cesserat, ut autor Bibaculus his carminibus, Si quis forte mei domū Catonis, Depictas minio assulas & illos Custodes uidet hortulos priapi: Miratiū quibus ille disciplinis Tantam sit sapientiam adsecutus. Quam tres calculi ac selibra farris Racemi duo tegula sub una, Ad summam prope nutriant senectam. Et idem: Catonis modo Galle Tusculanum Tota creditor urbe uenditabat, Mirati sumus unicum magistrum, Summum grammaticum, optimū poētā, Omnes soluere posse quaestiones: Vnū difficile expedit nomen. En cor Zenedoi, en tecur Cratetis. ex Tranquillo. CATVLORVM honestissima gens Lucatiorum appellata nominibus. Q. Lucatius Catulus primo bello Punico cccc. nauibus aduersus Poenos profectus, sexcentas eorum naues commeatibus impeditas duce Amilcare apud Aegades insulas inter Sicilia & Africam depressit, sinemq; bello imposuit: pacem petentibus hac conditione concessit: ut Sicilia, Sardinia, ceterisq; insulis inter Italiam Africamq; decederent: Hispania citra Iberum abstinerent. Q. Lucatius Catulus Orator Cos. cum C. Mario quarto eius consulari Cimbros fudit: ab eodem postea urbe occupata per disensionem mori iussus est frustra precatibus pro eo ciuibus. Itaq; in cubiculo inclusus, candentium carbonū uapore suffocatus est, teste Valerio. Cuius manes ultus est postea Sulla interfecto Mario iuniore. Lucanus: Quid sanguine manes placatos referam Catuli. De hoc Catulo, Cicero in oratore sic scribit: Fuit in Q. Catulo sermo Latinus, ut ex libro quē de consulari & rebus gestis suis scripsit apparet. Quae laus dicendi non mediocri ab oratoribus pleriq; neglecta est, nec tamen habitus princeps in numero patronorum. Extat & eius lasciuum epigramma in libro de Diuinatione ab eodem autore positum in Roscium Gallum Concedū. Quod styli eius dignoscendi causa tantū adducam. Constitit ex orientem solem forte salutans: Cum forte ablaena Roscius exoritur. Pace licet tantum caelestes dicere uestra: Mortalis uisus pulchrior esse Deo. Catulus alius sororius Catiline, uir eque Ro. partium nullarū tantumq; quieti studens a Catilina iussu Sullae interfectus est, autor Pedianus. Lucatius Daphnis Q. Catuli libertus inter grammaticos Romae profectus a Traquillo redigitur. Valerius Catullus poeta Veronensis. Natus anno ante Salustium, Sullae Marij; temporibus, in poematis cum lasciuus, tum mordax, quippe qui Caesari maximo tunc uiro minime pepercit, lambis eum criminatus: reconciliatus nihilominus, ac eodem die ab eo cenae adhibitus est, teste Tranquillo. Moritur anno aetatis xxx. Hic liber una cum Quintiliano repertus fuit aetate nostra laciuosus mendosusq;. L. Sergius Catilina satis eloquentiae sapientiae parum, ingenio malo paruq; ac ex reliquis de eo a Salustio narratis longe manifestatur. Is cum praetor Africam obtinisset, adeo prouinciam expilauit, ut reuertens Torquato & Cotta Cos. sit ab Afris repetundarum accusatus, agente causam P. Clodio adolescente, qui postea inimicus Ciceroni fuit. Defensus autem a Cicerone fuit, ut ipse in quadam ad Atticum epistola testatur. Cumq; peteret Consulatum uiolentius, tunc consul consilium super hoc habuit. Quamobrem consulatū ut minime peteret egerunt: autor Pedianus. Ille demū ob dolorem in patriam coniuuauit. CANTARVS poeta Comicus Atheniensis. Huius feruntur fabulae nonnullae positae a Suida. Capito Lycius coposuit

Valer. Cato Grammat.

Q. Lucatius Catulus

Q. Lucatius Catulus

Catulus sororius Catiline

Lucatius Daphnis

Val. Catullus

Catilina

Cantarus poeta Capito

posuit historiam Isauricam libris viii. Epitomas Liuij & Eutropij in Graecum uertit sermonem. Scripsit & res Lyciae ac Pamphyliae. Carpocrates hereticus de quo Irenaeus scribit. Quidā Carpocrates tempore Simonis Magi superstitionis alterius, autor eorum qui Gnostici appellantur uocabulo a scientia confecto. Qui sanē praestigia ipsius Simonis, non ut ille clam sed palam tradebat, deq; his doceri omnem hominem oportere dicitabat. Ex Eusebij historia. Calanus Indus unus ē Bragmanibus ex India usq; ad Persas Alexandrum secutus, indoctus, barbarus, in radicibus Caucasi natus, ex animi sententia nullo cogente secundum ritum suae gentis Bragmanum, ardentem conscendit rogam: spectante Alexandro ac rogante si quid mandaret moriens: Nihil, inquit: Celeriter te uidebo. Nec multis post diebus Alex. Babylone ueneno interijt: autores, Cicero in Tuscul. ii. De di. libro primo: Plutarcho in Alexandro, Valerius de Miraculis: Strabo in xv. Celes Philosophus Thebanus, Socratis auditor, scripsit dialogos tris, qui inscribuntur, Pinax, Septima, Phrynicus. Diogenes. Cebriones Troianus inter socios Hectoris: Iliados xi. ἡ σφῆρα κερβονος τῆς ἄτης. quod nomen posteris corruptum Cerbones uocatur. Is enim praesul Populoniensis fuit, multa sub Gothis, deinde Longobardis passus: quamobrem in luam insulam confugit, ubi & extinctus, ac Populoniam eius iussu, ubi uiuens sepulcrum sibi constituerat, relatus est Grego, tertio dial. haec, aliq; de eo prodigia connumerat, cuius ipse tempore fuit. L. CAECILIUS Epirota Tusculi natus, libertus Attici equitis Rom. ludum grammaticae Romae aperuit. Primus dicitur Virgiliū & alios poetas nouos perlegere cepisse: quod etiam Domitij Marji uersiculus indicat: Epirota tenellorum nutricula uatum, ex Tranquillo. De hoc autem pulcherrimum adfertur scomma. cum enim familiaris esset Caesari, ac ille alijs qui cum eo pila lustrabant Centena l. s. sibi autem quinquaginta traderet: Quid ego, inquit, una manu ludo & non duabus, ut plus habere possim? autor Macrobius. Sex. Caecilius Gallus in disciplina Iuris atq; legibus populi Roma. noscendis interpretandisq; scientia, usu, autoritateq; illustris, fuit tempore Gellij cuius ipse meminit, dicitq; librum scripsisse de uerbis significatione, quae ad ius ciuile pertinerent. C. Caecilius Claudius, Isidorus, C. Asinio Gallo & Martio Cyrino Cos. ad v. calend. Februa. testamento suo edixit. Quamuis multa ciuili bello perdidisset, tamen relinquere seruorum quatuor milia cxxvi. iuga bouum tria milia d. c. reliqui pecoris cclvii. milia: in numerato pondo d. c. milia. Qui funerari se iussit l. s. x. i. milibus. Plinius libro xxiii. cap. x. Caecilius Callantianus (Callantis enim ciuitas Siciliae est) Iudeus secta, Romae docuit sub Augusto usque ad Hadrianum, uocabatur prius Arcagathus. Scripsit librum contra Phrygas. Dictionarium ex ordine literarum: Comparisonem Demosthenis & Ciceronis, ac alia: autor Suidas, qui miratur hunc Iudeum fuisse, qui tam probe disciplinas linguamq; Graecam tenuerit. Caecilius Arguius uersificator scripsit de piscibus, autor idem. Cycilius Statius poeta Comicus, quem Cicero ad Atticum malum latinitatis autorem uocat. At Volcatius contra ei palmam statuit de Comico: fuit natione Gallus, & Ennij contubernalis, quidam Mediolanensem faciunt: decessit anno post Ennium. Sepultus in Ianiculo: autor Eusebius. CECINARVM familia ē Volaterris processit, ac per simplex N. scribendum, quod a Cecina flumine Volaterrano nomen uerisimile habeat: sicuti & Cyro & Cambisi contigit: praeterea Porcinam dicimus & Aruinam Romana cognomina. A. Cecina Volaterranus equestris ordinis, Quadrigrariorum magister, Pompeianarum partium tempore belli

Carpocrates

Calanus Indus

Cebes

Cebriones

Cerbones

L. Caecilius poeta

Sex. Caecilius Gallus

C. Caecilius Claudius

Caecilius Callantianus

Caecilius uersificator. Caecilius comicus

Cecinorum familia

A. Cecina Volaterranus

ciuilis. Hirundines paruas ē nidis Romae comprehensas nutrebat, quas postea nuncios belli mittebat amicis uti Plinius refert. Scripsit librum criminiosissimum contra Caesarem, fuit & Ciceroni familiaris & pariter cliens, defensus ab eo in quadam hereditatis causa. Extant & inter eos epistole conscriptae. Scripsit & librum de procurandis fulguribus, quem Seneca se fatetur imitari, dicitq; eum uirum facundum, nisi a Ciceronis rebus primo receuisset. Cecinam alium Octauiani Caesaris scribam legimus in epistolis ad Amicum. Alium item apud Tranquillum in Tito consulari, ob coniurationis suspicionem a Tito ad cenam uocatum, ac per prodicionem interfectum. A. Cecina dux Vitellianus cum exercitu ē Gallia profectus, ad Bebriacum cum Othonianis congressus, feliciter dimicauit. Tacitus lib. viii. Licinius Cecina Praetorium uirum patrem habuit, qui ob tedium longae uoletudinis sese opio necauit. Plinius x. cap. xviii. M. Celius orator, acri turbulentoq; ingenio, discipulus Ciceronis, decessit admodum iuuenis. Ex quo Quintilianus eum dignum longiore uita & meliore mente dicit. Cicero in oratore, Celius quamdiu auctoritati meae paruit talis Trib. plebis fuit, ut nemo contra ciuium perditorum popularem turbulenciamq; demenciam a senatu & honorum causa steterit constantius. Eius actionem splendida & grandis, & eadem in primis facta & perurbana commendabat oratio: graues eius orationes aliquot fuere, acres accusationes tres, & omnes ē reipublicae contentione susceptae defensiones. Hic cum summa uoluntate honorum Aedilis curulis factus esset, nescio quomodo discessu meo discessit a sese. Olim ab Atratino quodam ad iudicium capitis aduersus, quod in coniuratione Catilinae male de reipub. cogitasset, quodq; aurum a Clodia Clodij sorore infame extorsisset, eiq; demum uenenum propinasset, defensus a Cicerone est. Celius Pontius praetor urbanus: cum ei ius dicenti picus supra caput infedisset, & aruspices respondissent dimissa aue hostium uictoriam fore, sed necata Reipub. moriturum tamen qui opprresserit, ipsam statim auem exanimauit, ex quo accidit, ut ipse cum l. alijs Celij interficeretur. Valerius de Constib. T. Celius Terracinae splendido loco natus, cum in cubiculo quiescens in lectulo peremptus esset, quum nulli essent alijs ad quos suspicio eius peruenire posset, fratres causam dicere: postquam uero constitit eos dormiuisse aperto ostio, absoluti sunt, quoniam in tanto facinore uerisimile non fuisset, eos quietē capere potuisse. Valerius in viii. Cornelius Celsus mediocri uir ingenio, non solum artem Rhetoricam, sed de re militari, & de rusticana, deq; medicina libros composuit. haec Quintilianus. Ad nos tantum eius medicina peruenit oratorio more conscripta: fuit paulo ante Quintilianum. Celsus philosophus Epicureus contra nos libros edidit, quibus Origenes viii. uoluminibus respondit: quod opus nostra aetate conuertit in Latinū sermonem prior S. Balbina. Celsus puer Gallicus i. x. annorum, una cum Nazario apud Mediolanum martyr sub Nerone. Cephalus Atheniensis orator primus proemia & epilogos induxit. Suidas. Cephisiodorus Praxitelis filius: cuius & Pergami & Romae plura Plinius commemorat opera. Cerinthus heresiarcha. De quo Caius in disputationum dialogo, sic scribit: Sed & Cerinthus portēta nobis introducit: Dicit enim post resurrectionem regnum Christi Hierosolymis futurum esse, ubi mille annis homines sese libidibus ac uoluptatibus omnibus explebunt. Dionysius quoq; cum de Ioannis reuelatione differeret, ipse meminit: Cerinthus, inquit, adfirmabat futurum Christi regnum uoluptatis, mores suos falsus, quod gula luxuriaq; deditus esset. Irenaeus etiā secretionē ipsius in primo sui operis manifestat. Ex Euseb. lib. xii. Cher

Cecina scriba

Cecina consularis

Cecina Dux

Licinius Cecina na praetorius M. Celius orator

Celius Pontius praetor

T. Celius

Cor. Celsus

Celsus philo.

Celsus mar.

Cephalus orator

Cephisiodorus

Cerinthus

Cher

Cherephon Cherephon Atheniensis philosophus Socratis auditor: huius nihil traditum scriptum dicitur et magnopere iracundus fuisse, unde prouerbium Græcum emanauit: *ἢ Παλλὰς-δος ἢ χρεῖς ἄδην* *ἢ τοῖς Χαιρέφοντος*. In Palladis uestigijs nihil à Cherephonte differs. **Q. A. Ceretanus** magister eq. sub Q. Fabio dictatore in bello Samnitum. **Cheremon** comicus poëta, item alter qui scripsit ἰσοδουρικὰ. **Suidas**. Cheris Citharædus, cuius meminit Pherocrates in agris. Alterius meminit Cratinus in Nemesi. **Chærilus Samius** poëta Olymp. LXXV. Seruus fuit Samij cuiusdam, fugiens puer è Samo receptus ab Herodoto historico, et eruditus est ac in delicijs habitus, ex quo poëta euasit. Scripsit Atheniensium uictoria contra Xerxem, singulorumq; uersuum singulos stateres aureos accepit, autor Suidas. Scripsit et res Lysandri Lacedæmonij cuius in expeditione comæ erat, ut refert Plutar. Horatius uerò eum res Alexandri Magni scripsisse, et ut malum poëtam taxat. Gratus Alexandro Magno quondam fuit ille Chærilus, incultus qui uersibus et male tortis Rettulit acceptos regale numisma Philippo. Fuit alter Tragicus: item poëta Atheniensis Olymp. LXXIII. docuit Tragedias CLX. uicit XII. **Suidas**. **Cæsarum familia** Iulij adscita est, qui ex Iulo Ascario descendunt, teste Virgilio, Cæsar autem à cæso matris utero, quos auspicius dicit Plinius nasci, eaq; de causa Africanum maiorem Cæsarem cognominatum esse comperimus, Spartianus uerò et item Seruius grammaticus dicunt uocatum primum hoc nomine Cæsaris auum, qui in Aphrica elephantum interfecit Cæsarem appellatum lingua Punica. Cæsares duo fratres: Dictatoris pater et patrius, eodem ferè tempore extincti, alter pater Pisis dum calciaretur repentino moritur, alter Romæ. Plin. Cæsares alij duo C. et L. ex ijs Lucius poëta trag. fuit et orator, ut testatur Pedianus, frater uterinus i. Q. Catuli oratoris: uterq; in libro secundo de oratore in dialogo introducitur. Cicero etiam in oratore meminit his uerbis: C. Cæsar et superioribus et equalibus suis omnibus præstitit, oratorq; fuit minime ille quidem uehemens, sed nemo unquam urbanitate, nemo lepore profecto conditior. Sunt eius aliquot orationes, ex quibus sicut eiusdem tragedijs lenitas eius sine neruis perspicitur potest. hæc ille. Fuit quoq; in repub. summa autoritate ac Sulpitio Trib. pleb. Martianarum partium quamdiu potuit resistit, donec ad arma uentum est. L. uerò et consul, et prætor fuit. Ambo Sullam secuti, iussu Marij interfecti sunt: C. hospitis eius Quintilij Tarquinensis ad cuius tectum confugerat, proditus insidijs, uestalesq; aras complectens necatus est. Quo tempore Marcus item Antonius orator, Pedianus. Lucius Cæsar alter Marci Antonij triumuirum auunculus Pompeianarum partium, missusq; ab utraq; parte quandoq; orator de pace. Postremò inter proscriptos ab Octauiio interfectus fuit. In cuius locum obtinuit Marcus Antonius, ut Cicero Octauij amicus proscriberetur. Liuius ceterisimougesimo. Cæsar Vopiscus (ut ait Varro) cum causam ageret apud Censores, dixit Campos Roseæ in Reatino iumen esse Italiae. Cæsarius Afer genere diaconus, et Iulianus presbyter apud Terracinam sub Claudio in mare præcipitati calendis Nouemb. Cæsarius alter cum Germano et Theophilo passus apud Casaream Cappadociae sub Maximiano, ut testatur Hieronymus tertio No. Nouemb. Tertius præsul fuit Arelatensis ac confessor Anastasio secundo Imperatore: decessit in eadem urbe VI. calend. Nouemb. **CETHEGOS** amiculus diuersus à cæteris distinguebat, quos cincturos Horatius uocat, siue habitus siue pallium ad cinctum reductum fuerit. constat eos exerto brachio procedere solitos. Lucanus. Exertiq; manus nescia Cethegi, et idem alibi: Nudiq; Cethegi, Silius. Ipse

humero exertus gentili more parentum, Difficili gaudebat equo. Ouidius cinctutos uocat lupercos. **M. COR.** Cethegus primus eloquens inter Romanos Ennio teste, qui eum audiuit, et scribit de mortuo in 1. x. Annali. Addit orator, Cornelius suauiloquente ore Cethegus, cum igitur Suidam medullam appellat, quam Græci *παιδία* uocant, ut est autor Cicero. Quod uerbum ætate nostra Theodorus Gaza uertit in Græcum sermonem *γλυκὺν ἡνιω*. Mon ut ait Politianus quod ignorasset uerbu Ciceronis uir doctissimus, sed ut nouum ipse cõderet, quod magis uocabulum illud exprimeret. Nam Pitho, nihil ad suadam medullam, nisi quo ad effectum persuasionis et dulcis elocutionis. Hic Cethegus Cos. cum P. Tuditano fuit bello Punico secundo, ut Cicero in Oratore testatur. P. Cethegus etiam inter oratores idem Cicero connumerat his uerbis: P. Cethegus rem tenebat, eamq; penitus cognouerat. Itaq; in senatu consulariū autoritatem adsequebatur, sed in causis publicis nihil, in priuatis satis ueterator. Cornelius Cethegus et Quintus Sulpitius Flamines sacerdotium eisdem frere temporibus amiserunt. Cethegus quod extra uictimæ non ritè admouisset: et Q. Sulpitius quod ei inter sacrificandum apex quem flamines ferunt, de capite prolapsus esset. Valerius P. Cornelius Cethegus alius in coniuratione Catilinæ Sallustio commemoratur. **C. COR. CINNA** Trib. pleb. cum perniciosas leges de reuocandis exilibus ferret, pulsus à G. N. Octauiio collega cum Sextio Trib. pleb. Imperioq; abrogatus, ex urbe profugit, et bellum urbi intulit aduerso C. Mario cum alijs exilibus ex Africa: in quo bello duo fratres, alter ex Pompei, alter ex Cinna exercitu ignorantes concurrerunt: et cum uictor mortuum spoliaret, cognito fratre, ingenti edita lamentatione, ac rogo extructo se insuper cremauit. Consul igitur segnitie cõfirmati, qui bellum ducendo et utranq; partem fouendo uires Cinnae dedit. Cinna igitur et Marius addito Quinto Sertorio G. N. Carbone cum quatuor summis exercitibus urbem circumfedere, tuniculumq; occupauere, unde fugati ab Octauiio Cos. recesserunt. Tandem segnitie militum et ducum qui partes tuebantur Sullanas et nobilitatis, Cinna et Marius in urbem recepti, cædibus omnia compleuere. Inter quos G. N. Octauium Cos. M. Antonium oratorem, L. Cæsarem iugularunt, eorumq; capita in rostris posuerunt. Crassus etiam Crassi Iuriconsulti filius interfectus: pater uerò ne quid indignum pateretur, gladio sese trãsfixit. Cinna tandem editis multis sceleribus, Eidibus Ianuarij decessit, uir difficile dictu, utri bello melior, an pace perniciosior, adeo quam Remp. armatus seruauit, eam primo togatus euertit. Ex Liuiio septuagesimonono et octogesimo. Cinna item alius qui per errorem necatus à populo Romano fuit, foro medio, in funere C. Cæsaris, dum unum ex interfectoibus eius nominis putant. **L. Cinnam** res nouas adfectantem, quem ex hoste Octauius amicum fecerat, et usq; ad iudicium dignitatem euecebat, aduersus se insidias moliri cognouit, et iratus noua in eum exempla cogitabat: Liuiæ tandem consilio usus mitior est factus, eum separatim in cubiculum uocauit, ubi ingratitude eius exprobrando: uitam inquit, Cinna tibi iterum do, prius hosti, nunc insidiatoris, et pariter contendamus utrum ego melius iterum tibi uitam dederim, an tu debeas. Seneca de Clementia. Cinna poëta edidit poema de Smyrna, quod x. annos elimaui: Seruius in Bucolicis. **L. CINCIUS** prætor Siciliam per bellum II. Punicum administrauit. Liuius. Alius Senator Roma. scripsit de re militari. Idem in sua sione legis Fanniae obiecit seculo suo quod porcum Troianum mensis inferrent, quem illi sic uocabant, quasi alijs inclusis animalibus grauidum, ut ille Troianus equus grauidus armatus fuit. Macrobius. Cincius alter consul

M. Cor. Cethegus
P. Cornel. Cethegus
Cor. Cinna
G. N. Octauius
L. Cinnam Augustum
Cinna poëta Cincij

CINCIAS Thebanus Dithyramborum scriptor, composuit Pyrrhichiam, secundum prouerbium illud: *πυρρὶ χιλῶ ἔμαθε κινῶσις*. id est, Pyrrhichiam didicit Cincias, uel quod in choris multo motu uteretur contra comicos agens, qui in hac parte deficiunt. erat autem corpore pigro et fracto crure. **Suidas**. **CYPRIANVS** Afer teste Hieronymo primum Rhetoricam docuit: deinde suadente presbytero Cæcilio, à quo et cognomentum sortitus est, Christianus factus omnem substantiam pauperibus erogauit. Paruo post tempore presbyter, mox præsul Carthaginiensis factus est. Huius ingenij superuacaneum est indicem texere, cum longe sint notissima eius opera: passus est sub Valeriano, eodem die, sed non anno quo Cornelius Pontifex, cum quo quandoque uenit in contentionem, ut scribit Eusebius, non iterandum dicens esse baptismum hereticis, et his qui fidem deseruissent: cui tandem Cornelius cecidit. Alter Antiochenus cuius et præsul, ab initio magus, postea martyr una cum Iustina. Vide in Iustina. **CIMON** Atheniensis patre Milciade, matre Egesiphile, liberalitate magnificentiq; domi magis quam militia clarus quapropter Lucullo ex nostris comparatur. Nam cum hostiū spolijs militia partis locuples esset, ea ciuibus suis distribuit. Primum amotis undique agrorum suorum septis, egenis peregrinisq; poma, frugesq; sumendas impune dabat. Parabatur quotidie ingens domi conuiuium, quo passim confluentes pauperes uestebantur. Comitibus eius precepit, ut si quis grandior natus, sordidus amictu congregaretur, una uestem cum eo mutarent: et si quem in foro indigna oppresum egestate adipiscerent, clam pecuniam ei in manibus ponerent. Cuius sane munificentia meminerit, et Cratinus Comicus, et Gorgias Leontinus in suis scriptis: præterea **CRI-TIAS** unus ex xxx. tyrannis, Scopadum diuitias, liberalitatem Cimonia, et Agesilai Lacedæmonij uictorias, sibi in elegijs precatur. Ferunt præterea Rhesacem quendam barbarum, qui à rege Persarum deficiens, magnam aurium Athenas adtulit, Cimonia, ut eius tutela ueretur, multa ex his adtulisse: quæ ille aspernatus est, amicum se, non mercenarium professus, eius uerò rebus usurum, si quando opus esset. Obijt diem dum Citium obsideret ex uulnere, quod aduersus barbaros pugnant accepit. Reliquæ eius in Atticam traductæ fuerunt, quod monumenta testantur, quæ Cimonia appellata sunt. Colunt uerò et Citienfes quoddam Cimonia sepulcrum ut Nausicrates rhetor tradit, quod in terra sterilitate ac fame iuentur ex religione uenerari. Ex Plutarcho. **Cimon** Cleoneus pictor Cataglyphia inuenit, id est, obliquas imagines, et uario uultu respicientes, suspicientes ue ac desipientes. Articulis etiam membra distinxit, uenas protulit, præter quæ in ueste rugas et sinus inuenit. Plinius. **Cyneas** Thessalus, Pyrrhi regis legatus, longe disertus est habitus, ut qui Demosthenis auditor fuerit, adeo ut plures Pyrrho ciuitates facunda oratione subegerit, quam ille armis expugnauerit. Eidem magnopere expeditionem in Italiam dissuasit. Præterea missus ad Romanos legatus de pace, uno die nomina omnium Senatorum edidit. Quorum confessum totidem regum sibi uideri Pyrrho retulit. Plutarch. in Pyrrho. **Cyrus** Panopolita poëta, ac præfectus prætorij Theodosij iunioris, deinde Patricius ob ingenium factus, fauente magnopere Eudoxia Imperatoris uxore, quæ poëtas et carmina ualde diligebat, eius etiam opera cum ageret Hierosolymis, præsul ad extremum factus in Cotyleo Phrygiæ: peruenit usque ad Leonem Imperatorem. **Suidas**. **Cyrillus** Alexandrinus præsul edidit uariarum hypotheson tractatus, Homilias plurimas quibus utuntur Græci. Præterea aduersus Nestorium epistolas, quibus omnia occulta eius uenena refellit: contra Iulianum principem no-

stra impugnantem; multaq; alia. **Cyrillus** alter Hierosolymitanus præsul sæpe pulsus ab ecclesia et receptus, ad extremum sub Theodosio principe VIII. annos in sua sede perseuerauit. Extant eius Catecheses, id est, doctrina quas adolescens composuit. hæc Hieronymus. Scripsit et ipsius Hieronymi ex hac uita migrationem, longa oratione quæ in epistolis eius ponitur. **Cyrillus** præsul Delmatiae sanctissimus in Delmatiae regione narratur. Cyriacus diaconus cum Smaragdo Largo et Sisinio, Marcello sedente sub Diocletiano passus, quod Saturninum iam senem ad fodendam arenam pro thermis damnatum operam iuuarent. Sepulti in uia Salaria, translati in Ostiensem VI. ab urbe miliario v. I. Eid. Augusti. **Cyriacus** alter siue **Quiriacus** præsul Hierosolymitanus sub Iuliano passus, deinde translatus Anconam. Is enim Iudas fuit qui cum Helena Christi crucem repperit. **Cyrius** Romanus cum Basilide et Nabore sub Diocletiano passus ac sepultus tertio ab urbe lapide. **CYDIAS** pictor Argonautas pinxit, quam tabulam CXLIII. talentis Hortensius orator mercatus est, eiq; ædem fecit in Tusculano suo. emicuit Olympiade CXIII. **CLAVDIA** NVM poëtam Petrarcha dicit fuisse Florentinum. Sed Pridonius qui fuit Claudiani familiaris, dicit Peleusiacum genitum Canopi. Habeo tamen auctores qui originem dicant è Florentia traduxisse. Nam et pater eius mercature gratia Canopum profectus uxorem ibi duxit, ex qua genuit Claudianum, quod Colutius Pierius memoria patrum nostrorum scriba Florentinorum epigrammate testatur, quod ponam, uti eius etiam pater scripta adnotentur. Aegypto genitum noua me Florentia ciuem Legibus agnouit, magnis iam digna poëtis: Infernos raptus Cereris pugnasq; deorum, Cæsareas laudes, necnon Stiliconis honores. Emicuit Theodosij temporibus, amicitiam Stiliconis sectatus, in eius laudem, et contra Rufinum et Gildonem eius æmulos scripsit. Christianum fuisse ex eius scriptis apparere poterat, nisi Augustinus in libro de Cic. negasset. Adeo dilectus principibus et populo Romano ut eius sepulcro inscriberent huiusmodi clogium, quod ante hos annos Romæ repertum in foro Traiani, ac in domum Pomponij Leti translatum est. **Claudij** Claudiani v. s. **Claudio** Claudiano v. c. Tribuno et notario inter cæteras ingentes artes præ gloriosissimo poëtarum. Licet ad memoriam sempiternam Carmina ab eodem scripta sufficiant, attamen testimonij gratia ob iudicij sui fidem. **D. D. N. N.** **Arcadius** et **Honorius** felicissimi et doctissimi Imperatores Senatu petente statuam in foro diui Traiani erigi collocariq; iusserunt. *ἰσοβιργιλιοῖο νόου καὶ μέσοσασ ὁμῖον Κλαυδιανου ῥῶμον καὶ βασιλῆῶς ἑθεσασ*. **CLAVDIA** gens patricia è Sabinis uenit, cognomina sibi **Neronis** et **Drusi** usurpauit, quod Nero, lingua Sabina, uir strenuus et fortis dicitur. **Drusi** uerò à **Claudio** Druso, qui hostium duce Gallorum Druso cominus trucidato, sibi ac posteris nomen indidit. Traditur etiam Proprietor ex provincia Gallia retulisse aurum Senonibus olim in obsidione Capitolij datum, nec ut fama est exceptum à Camillo. Hæc **Franquillus**. Ap. **Claudius** Regillianus Decemuir legibus scribendis summa inter collegas autoritate, quum Virginiam Virginij centurionis filiam in Algido militantis amaret, clientem subornauit, qui eam coram se in seruitium deposceret, facile uicturus, quum ipse accusator, iudexq; foret. Pater cognita quum in rem iudicij superuenisset, et filiam iam addictam uideret, ultimo colloquio eius impetrato, quum eam paulo remotius à turba seduxisset, occidit: atque corpus eius humero gerens ad exercitum profugit, ac milites ad facinus uindicandum accendit: qui creatis statim decem Tribunis Auentinum occupauere, Decemuiros abdicare se magistratu coegerunt, eosq; omnis aut morte, aut exilio multata

Cyrillus Hierosolymitanus
Cyrillus Delmaticus
Cyriaci mar. Smaragdus Sifinius
Cyrius Basilides Cydias
Claudianus
Claudia gens
Claudius Regillianus

Ap. Claudius cæcus. mul. fuerunt. Claudius in carcerem coniectus sibi manus attulit. ex Livio. Appius Claudius cæcus in censura libertinos in Senatum legit, epulandi decantandiq; ius tibicinibus in publico ademittit. Dux familiæ ad Herculis sacra destinatae quum sint Potitiorum & Pinariorum: Potitios sacerdotes pecunia corrupit, ut in sacra Herculeana seruos publicos adficerent, unde cæcatus est: gens Potitiorum funditus perijt. Ne consulatus cum plebeis communicaretur acerrime restitit: ne solus ad bellum mitteretur, contradixit. Sabinos Sannites, Hetruscos bello domuit: uiam usque Brundisium Lapidibus strauit: unde illa uia Appia dicta. Anienem de manubijs hostium in urbem induxit. Censuram solus omnium quinquennio obtinuit. Quum de Pyrrhi pace ageretur, & gratia potentium per Cyneam legatum pretio quaereretur, & senex & cæcus lectica in Senatum latus turpissimas conditiones magnifica oratione reiecit. Cæcilius. Apud Liuuium libro 1. x. scribitur eum censuram quinquennio per uim tenuisse contra legem Aemyliam, quæ ad menses xvi. illam reducerat, quum etiam eius collega G. N. Plautius se abdicasset. Quapropter P. Sempronius Tribb. pleb. apud eum in concione inuectus: Hæc est, inquit, Quirites illius Appij progenies qui Xuir in annum creatus, altero anno seipse creauit, tertio nec ab se nec ab ullo creatus, priuatus fisco & imperium obtinuit. Demum quum in carcerem eum duci iussisset, Tribunis tribus fauentibus euasit, summaq; inuidia omnium ordinum solus censuram gessit. Huius suæ filij (Tranquillo teste) Claudius Nero, & Claudius Pulcher. Hic apud Siciliam non pascentibus in auspiciando pullis, ac per contemptum religionis mari demersis, dicens, si nolunt esse, bibant: prælium nauale iniit, superatus à Carthaginensibus est: reuocatusq; ac dictatorem à Senatu dicere iussus, uelut iterum illudens discrimini publico, G. N. Glauciam uilime fortis hominem dixit: qui coactus se abdicare magistratu, postea ludos prætextatus spectauit, ut ait Liuuius x. x. Tranquillus autem illiciam dicit uiatorem suum, dictatorem dixisse. Claudium Caudicem horum fratrem nonnulli faciunt. Is à nauium caudicibus dictus est, qui primus Rom. classe transfretauerit. nam deuictis Volsinensibus Cos. ad Mamertinos liberandos missus, quorum arcem Carthaginenses & Hiero obsidebant: primo ad explorandos hostes fretum piscatoria naui traiecit, ac cum duce Carthaginensium egit, ut præsidium ex arce deduceret. Rhegium ingressus quinqueremum copijs pedestribus cepit, & phalangem in Siciliam traduxit. Carthaginenses Messana expulsi. Hieronem prælio apud Syracusam in deditonem accepit, qui eo periculo territus Romanorum amicitiam petijt. Cæcilius. Ex Claudio Nerone cæci filio Claudius Nero descendit, qui Cos. cum Liuio Salinatore coniunctis copijs aduenientem ex Hispania cum supplemento Asdrubalem interfecit, quumq; Liuuius triumpharet, ipse ouans urbem ingressus est. Nam in ouatione oues mactabantur, in triumpho boues. Huius item abnepos Claudius Nero Tyberij principis pater: Questor C. Cæsaris bello Alexandrino classi præpositus, plurimum ad uictoriam contulit, quare Pontifex Max. in locum P. Scipionis substitutus est. Claudius Centianus, nonnulli Centimalus, alij Centimanus minus recte scribunt. Is librum in iure ciuili tertium à P. Papyrio scripsit & P. litteram introduxit, quum prius fufij, deinde furij dicerentur, & ut in dig. scribitur, & ut autor Valerius de priuatis iudicijs, coæuus fuit M. Catonis Censorini patri, iussusq; ab augurum collegio domum demoliri quod eis in capiendis augurijs opponeretur. Peditanus uero dicit Claudiorum familias duas esse: Marcellorum plebeam, & Pulchrorum patriciam. Hæc plebi semper extitit aduersa, cuius princeps Appius Clausus fuit, qui postea Claudius est dictus. Regillus

oppido Sabinorum potens, tempore Publicolæ cum v. mille domibus Roman migravit, agrisq; donati trans Anienem: Clausus in patrum numero adscitus: autor Liuuius. Virgilius quoque in v. 1. Agmen agens Clausus magniq; ipse agminis instar. Claudia nunc à quo diffunditur & tribus & gens. Claudie uirgines uestales due. Altera cum Annibale Italiam uastante responso sibyllinarum mater Deum è Pestimunte adcerferetur & aduerso Tyberi traheretur, repente in alueo stetit. Cum igitur casta manu trahendam esse acciperent: Claudia tunc incestu suspecta eam mouit. Cæcilius. Altera uestalis iudicium maiestatis ad populum subijt, quod conferta multitudine ægre procedente carpento palam optauerat, ut frater suus Pulcher reuiuisceret, atque iterum classem amitteret, quo minor turba Romæ foret. Tranquillus. Hæc eadem fratrem inuito populo triumphantem amplexa, ab inimico tribuno de curru deijci passa non est, unaq; & ipsa in curru deuecta: autores Cicero pro Cælio & Valerius. Hic enim frater quamuis minime nominetur, Claudium Caudicem existimare possumus. Claudij martyres v. 1. diuersis in locis fuere, inter quos Claudius tribunus cum Hilaria uxore & filijs Mauro & Iafone ac militibus l. x. x. à Cryfante & Daria instructus in fide, quibus ille custos adhibitus à Numeriano Imperatore fuerat, sepulti in uia Salaria 111. Non. Decemb. Cleomenes & Agis Laced. duces Ti. & C. Gracchis ex nostris opponuntur. Sicuti enim illi plebi fauentes aduersus senatum periere, sic hi populo studentes cum Rempublicam pulchre iusteq; multo tempore institutam suscepissent, potentioribus ciuitatis aduersari ceperunt, ac diuitias suas quas possidebant, ut æque populo impartirent, conabantur. Attamen fratres sicuti Gracchi non fuere, sed eadem in Republica sentientes, fraternam quodammodo beneuolentiam inter se contraxerant. Agide igitur ob eam causam prius interfecto. Cleomenes eius partes secutus felicius uidetur. Nam ante omnia proscriptionis ab eo l. x. x. ciuibus, aduocata concione disseruit de his quæ à se essent gesta: hortatusq; eos exinde est, ut agros reliquasq; fortunas in medium conferrent: ita demum ciuitatem æquius gubernari. Ipse prius suas opes publicauit, amicosq; ac necessarios idem facere coegit. Sed & uiri huius militie alia clara facinora pro patria gesta narrantur. Aduersus Achæos pugnans eorum ducem Aratum simul & regionem multis afflixit cladibus. Argos antea nulli expugnatum, in potestatem recepit. Quæ tandem urbs cum aduersis in auxilium Antigono rebellasset, rursum cum Cleomene bellum instaurauit: qui uictus ab Antigono post multa prælia Spartanæ se recepit. Cuius hortatus, ut Antigonus uictorem reciperent, sese paratum ait discedere causa publica. Inde cum imperasset annos xiiii. profugiens ad Ptolemæum uenit, benigneq; primum exceptus, mox Nicagoræ cuiusdam calumnia apud regem suspectus, custodia cum quibusdam alijs traditus se omnes mutuis uulneribus necauere. Rex Cleomenem mortuum pelle nudauit, cruciq; adfixit. ex Plutarcho. Aelianus de uaria historia scribit hunc uirum laudatissimum, una tantum uini nimia cupiditate damnatum. Cleomedes Astypalensis genere, cuius portenta quedam memorantur. Hic robore ac magnitudine eximia cum Ciccum Epidaurium pugil interfecisset, uictoria præmijs fraudatus, præ dolore insanus effectus ex Olympia Astypaleam reuersus, ibiq; multa temere ac uiolenter fecisset, postremo ludum puerorum ingressus, apprehensam manu columnam, quæ tectum sustentabat, concutiens mediam fregisse, ac tectum deiecisse dicitur. Interfectis autem pueris, cum quaereretur ad supplicium, in sepulcrum magnum se coniecisse, & clausum intus, adiectum desuper operculum adeo tenuisse, ut ne à multis quidem simul amittentibus ui ulla euelli posset.

Claudie uirgines due

Claudij martyres

Cleomenes & Agis

Cleomedes astypalensis

Cleomedes possit. Conciso igitur circa loco neque uiuum hominem neque mortuum esse compertum. Quare missis Delphos legatis respondiisse Pythiam: Vltimus heroum Cleomedes Astypaleus. Hæc partim è Suida, partim è Plut. in Romulo: qui quidem alter Sampson apud Hebræos mihi uisus est. Cleomedes Græcus autor scripsit de circulis celestibus elegantem admodum tractatum qui adhuc extat. Cleon Curieus poeta scripsit Argonautica, à quo poema ac materiam Apollonius Rhodius mutuatus est, ut enarrator eius dicit. Cleon Halicarnassæus orator qui Lysandro Lacedæmonio orationem composuit. Suidas. Cleon Cleonthis filius maxima apud populum Atheniensem autoritate, qui de plectendis Atheniensibus sententiam in senatu protulit, apud Thucydidem in 111. Clearchus Solensis senior scripsit de uaria historia. Clearchus iunior Ponticus, profectus est Athenas audire Platonem. Suidas. Clearchus item dux Lacedæmoniorum, qui dictabat, Imperatorem plus quam hostem metui oportere, significans eos qui in prælio mortem expauescerent, certum sibi decreuisse manere supplicium. Frontinus libro 111. **Clemens hist.** Clemens historicus scripsit de regibus & Imperatoribus Romanis, ad Hieronymum, de figuris Isocratis. Suidas. **Clemens præsul** Fl. Clemens Alexandrinus præsul Pantherij discipulus, post eius mortem Alexandriae ecclesiasticam tenuit scholam κατήχησεω, id est, doctrinarum. Ferunt eius egregia uolumina, inter quæ illa sunt: Stromatum, id est, uarietatum, ubi diuersa dogmata Græca, barbara, Latinaq; commiscet, arguit hereticos, historiam uariam conuectit: Ἐπιστολῶσεω, id est, confirmationum libros v. 111. etiam scripsit. Constat Origenem huius fuisse discipulum: emicuit sub Seuero & Antonino principibus. Hieronymus & Eusebius libro v. 1. **Cleomachus** Cleomachus Magnesium pugil qui in cinedi cuiusdam & ancille amorem incidens, quæ à cinedo alebatur, cinedorum & orationem & mores est imitatus. Nam cinedice orationis primus inuentor fuit Sotades, postea Alexander Aetolus, sed in pura oratione Lysis, etiam adhibito cantu. Strabo. Cleantes Zenonis successores in stoica disciplina. Contorta Cleantis & Chryssippi epicheremata uocat Hieronymus orationem argumentosam, quod dialecticis aculeis solita sit omnia monstrare. Nam logica Stoici magnopere student. **Clithenes** Clithenes Atheniensis primus qui tulit legem de exilio, primus & ipse in exilium missus. Aelianus de uaria historia. **Cleodamas** Cleodamas Achneus (Achne, ciuitas est Thessaliæ) scripsit de cura equorum. Stephanus. **Clinias** Clinias musicus & philosophus sectæ Pythagoræ si quando ad iram prouocaretur, sumpta statim cithara motus cum iunio leniebat, haud aliter quam Achilles cum iratus stabat ad altus, eodem ferme modo dolorcm placabat. Aelianus de uaria historia. **Cleophon** Cleophon poeta tragicus Atheniensis, cuius nonnullæ fabulæ Suidæ commemorantur. **Clitarchus** Clitarchus comes Alexandri qui eius gesta conscripsit, cuius in historia ingenium probatur, fides infamatur, uti scribit Quintilianus. **Clitomachus philosophus** Clitomachus Carthaginensis, lingua patria Asdrubal appellabatur, in quâ à principio philosophari consueuerat. Athenas deinde concessit x. l. natus annos, audiuitq; Carneadem, breui quoque tempore adeo profecit, ut x. l. uolumina scripsisset, successitq; Carneadis scholæ. Clitomachus alter Athleta, autor utriusque Suidas. De Athleta traditur quod nobilis Pancratiastes, tantæ alioquin pudicitie, ut canes si forte coeuntes uidisset, statim uultum auerteret: in conuiuio si quis sermo lasciuus incideret, statim surgens abiret. Aelianus de uaria historia. **Cleobulus** Cleobulus unus è septem è Lyndo siue è Caria Aegyptum philosophandi gratia petiisse fertur: extat eius breuis ad Solonem epistola. **Cleobulina uirgo** Filiam habuit CLEOBULINA uirginem doctam: quæ hexametris enigmata quedam perscripsit. Decessit Cleobulus annos natus l. x. x. Hic dixit

amicos atque inimicos beneficijs impertiri oportere: hos ut amicos, illos ut amiores reddamus. Diogenes, Suidas. Chilo Lacedæmonius unus è septem, excessit, ut Hermippus ait, Pise, complexus filium in Olympia uictorem. Horum dicta alibi narraui. Clodiorum familiam scribit Festus à Clodio Aenæ socio dictam. P. Clodius inimicus Ciceronis: quem ut expellere ab urbe posset, plebeio se homini adoptandum dedit. Mæchus fuit notissimus, deprehensus in sacris Bonæ deæ formam uirginis adsimulatus, causam dixit de polutis sacris: cuius stuprum in sororem, aliq; uitia apud Ciceronis orationes notissima: interfectus tandem à Milone. Fratrem Appium Clodium habuit qui à Cicerone item & Pediano commemoratur. P. Clodius pulcher orator Romæ inter patronos, simul cum Cicerone in causa Scauri. Peditanus. Clodij cuiusdam meminit Plutarchus in Numa, qui temporum argumentum scripsit. Sex. Clodius rhetor è Sicilia: Latine Græcæq; eloquentiæ professor, male oculatus, familiaris ac præceptor M. Antonij triumuiui. Cuius meminit Cicero in Philippicis, & Tranquillus. Clodius Quirinalis Arelaten. rhetor Romæ docuit teste Eusebio circa Neronis tempora. Clodius Albinus dux in Gallia exercitus, post mortem Pertinacis principis à militibus Imperator fuerat consalutatus. Tantæ fuisse traditur gula, ut uno accubitu sit solitus edere quingentas ficus passarias, quas Græci καλλιπαρίας uocant, & centum persica Campana, & melones ostiensenses decem, & uuarum labicanarum pondus x. x. Ficedulas centum: ac ostrea x. l. Cluentius qui A. Clu. Habitus, patrem eiusdem nominis habuit ex municipio Latino accusatus à matre Salsia, quod Oppianicum utricum interfecerit, defensus à Cicerone. Columella, cuius inscriptio prænominis, L. Moderatus Columella: Gaditanus genere, scripsit de re rustica tempore Claudij. Cordilio philosophus Stoicus Pergamenus omnium principum ac regum amicitias spernebat. Hunc Cato Uticensis qui cum tribus milibus in Macedonia missus fuerat, precibus exorando in castra secum duxit, magnam se putans adeptum palmam, qui hominem seuerissimum è sententia dimouisset. Codrus rex Atheniensis Thracia oriundus cum bello Peloponnesiaco Attica omnis uastaretur regio, oraculumq; consulere, responsum, uicturos eos, quorum dux hostili manu periisset. Codrus uero deposito habitu regio, gregario militi adsimilatus, se hostium globo obiecit, unum ex his falce percussus in necem suam compulit: Cuius interitu factum ne Athenæ perirent, ex quo illi ut Deo sacrificauerunt. Cuius meminit & Maro noster in Bucolicis. Si quos aut Phyllidos ignes, Aut Alconis habes laudes aut uirgia Codri. Huius deinde filij & nepotes ex Athenis profugi x. 11. Ionias in Asia constituere, ut in ea narraui. Conon dux Atheniensis nobili illa clade nauali à Lysandro Lacedæmoniorum duce accepta, unde Athenæ subiugate fuerunt sponte in exilium profugit ad Artaxerxem regem Persarum in Cyprum: cuius opibus fractus, paucis post annis reuersus cum exercitu in agrum Lacedæmoniorum irrupit, prædas egit, omnia ferro igneq; uastauit. Lacedæmonij contra eum Lysandrum mittunt, qui nauali prius uictoria pugna uicerat. ab eo nunc terrestri uincitur. Ex qua initium liberatis Athenis dedit, qui pauloante dederat seruitutis, Lacedæmonijs igitur hac clade perterritis, Thebani antiqui hostes bellum auxiliantibus Atheniensibus intulerunt. In quo uicti anusso etiam & interfecto Lysandro eorum duce coacti sunt Agesilaum alterum ducem ex Asia reuocare, qui redintegrato cum hostibus prælio superior fit, ubi Epaminondas dux Thebanorum in acie cecidit. Conon alter Mathematicus in Catulli elegia introducit. De quo etiam locutus uidetur in Bucolicis idem Maro. In medio duo signa: Conon,

Chilo

P. Clodius

P. Clodius pulcher

Sex. Clodius Rhetor

Clodius Albinus

Cluentius

Columella

Cordilio Stoicus

Codrus

Conon dux

Conon Mathematicus

Constantij tres (quis fuit alter) descripsit, &c. Constantij tres sancti, unus Praesul Aquinas sub Io. primo Pont. Alter templi cuiusdam custos apud Anconem, cuius corpus Venicias translatum. Viriusque professoris meminit Gregorius in dialogo. Tertius martyr una cum sex fratribus, inter quos Biuignatus & Reinaldus fuere, qui Perisiam à Germania peregrinationis gratia profecti, in eadem urbe capta à Gothis interfecti fuerunt. Corax, & Ctesias (nonnullis Tifias scribitur) Siculi, primi artem & praecepta Rhetoricae inueniunt, quod illa gens acuta sit & controuersa natura. Nam antea neminem solitum, nec uia, nec arte: sed accurate tamen, & è scripto: pluresq; inuicem simplicesq; fuisse & paratas à Protagora rerum conclusionum disputationes, quae nunc communes appellantur loci, constat: idemq; fecisse Gorgiam, cum singularum rerum laudem & uituperationem concludisset, quod oratoris iudicant proprium, rem magnam posse laudando facere, uituperandoq; rursus affligere: Cicero in Bruto. Corax cum Tybure & Catillo qui oppidum prope Romam aedificauit, uide in Tyburis descriptione. Corinnus Iliensis uersificator ante Homerum, ut quidam uolunt, primus qui scripsit Iliada, uigente adhuc bello Troiano. Scripsit autem literis Doricis inuentis tunc primum à Palamede, cuius fuit discipulus: scripsit & Dardani contra Paphlagonas bellum. Ex quo putatur Homerum hausisse omnem operis materiam. Suidas: Corinna Thebana uel Tanagrea mulier lyrica: uicit quinquies ut meminit Pindarus, scripsit libros L. & epigrammata. Suidas, Pausanias. Corinna altera Ouidij poëtae notissima. Annus Cornutus Leptices genere, est enim Leptis Africa ciuitas, emicuit Romae sub Nerone, interfectus demum ab eo una cum Musonio philosopho. Multa eius scripta tam in philosophia quam rhetorica feruntur. Natura magis quam studio iuabatur. Erat sine liberis: humanitate alioqui tanta, ut discipulos ex ea causa plurimos ad se non minus quam doctrina adliceret. Suidas. Coræbi tres: primus Troianus cui Cassandra pacta fuerat Virgilio memoratus. Alius athleta patria Eliensis, primus uictor cursu prima Olympiade: autores Pausanias, Eusebius. Tertius Atyis regis Lydij filius, qui in cithara quintam chordam inuenit. L. Cornificius poeta & dux à militibus destitutus interijt, quos saepe fugientes galeatos lepores solebat appellare. Hic soror Cornificia, cuius clara extant epigrammata. Eusebius. Iulius Cordus. Cognomen hoc simul & Cordatus sero nascens dicitur, teste Festo, & Columella cordum seruum ferotinum uocat: scripsit uitas imperatorum. Cui uitio datur, quod eorum qui obscuriores essent, nimia etiam persequeretur. Nam quando processerit, & quando cibos uariauerit, & quoties uestem mutauerit, sane de clarissimis, notisq; uiris commemorandum est. Capitolinus. Cordus item Cremutius declamator, de quo in Labieno dicitur. Valerius Cordus inter praeceptores Alexandri Mammæ nominatur. Cotys rex Thraciae annis uiginti quatuor mitis & humanus uersatus cum suis, in tantam deinde uarietate fortunæ crudelitatem uenit, ut uxorem ex qua iam filios susceperat, mediam conciderit. Suidas. Dicitur etiam sacra nefanda instituisse Baccho, ubi omne luxuriae genus uersaretur. Sacra Cotyia appellata: meminit etiam Iuuenalis poëta. Cornelij uarijs cognominibus appellati. Cor. Cossus Trib. Mil. in exercitu Volumnium Lartem Veientem regem occidit, secundaq; opima spolia Ioui Feretrio retulit. Cossos enim Festus eos qui rugosi sunt & aspera facie dicit uocari, à similitudine uermium qui in ligno nutriuntur. Eodemq; moda uocant hodie uulgo paruos in cute tumores. Cor. Asina cum fundum emisset sponsoq; precij ab eo expeteretur, postera die asinam sacculis pecu-

nia plenis in forum adlucit pro sponso, unde cognomen accepit. Macrobius. Cornelius Centimulus & Sul. Galba Coss. cum Annibal moribus propinquaret occurrentes, magna urbis trepidatione, extra urbem castra habuere. Plutarchus. L. Cornelius Merula Coss. Contra Boios in Galliam missus duodecim millia hostium caecidit, nonaginta duo cepit, equites centum uiginti septem cum tribus eorum ducibus. Cn. Minutius alter Coss. ad Pisas contra Ligures res gerebat. Liuius quinto de bello Ma. Cornelius Merula superioris nepos, Flamini dialis, partium Sullanarum, ingresso urbem Mario in Iouis aede uenis succis se necando, mortis contumeliose damnationem effugit, sacerdotisq; sui sanguine foci uetustissimi maduere. Valerius de morte. L. Cornelius genere Gaditanus praefectus Fabrum Caesaris in Gallia, à Pompeio magno Coss. ciuitate donatus, deinde accersitus fuit, quod per legis ignorantiam Pompeius eam donauerit. Cicero defendit, probatq; Pompeium legem non ignorasse. Pedianus. Cornelius Nepos, Ciceronis tempore uir disertus uitas illustrium uirorum scripsit, quarum tantum Pomponius Atticus extat: hinc Catullus librum suum dedicat ut plane monstrat epigramma. Cornelius Epitadius, L. Cornelij Sulle dictatoris libertus, calatorq; sacerdotio augurali, filioq; eius gratissimus fuit: aedidit librum, quem Sulla nouissimum de rebus suis imperfectum reliquit, ipse suppluit. Tranquillus. Cornelius Gallus poëta Forouiliensis, Aegypti praefectus primus ab Augusto missus: Cuius amicus primum fuit, deinde cum in suspicionem uenisset, sese necauit, ut etiam uersus Ouidij monstrat: Corporis atque anime prodige Galle tuae. Virgilio maxime familiaris fuit, adeo ut quartus Georgicorum liber à medio usque finem eius laudes contineret, quas postea ille iubente Augusto in Aristei fabulam commutauit. Amanit Cytheridem libertam Volumnij: quae eo spreto Antonium cuntem in Galliam est secuta. Cuius rei gratia Virgilius item in ultima ecloga eius dolorem querit placare, tacite uituperando ex Seruio. Cornelia soror Africani, mater Gracchorum, epistolae reliquit elegantissime scriptas: unde & filiorum fluxit eloquentia. In familia Liciniorum, Leliorum, Mutiorum, Scipionum, tam foeminae, quam mares erant eloquentes: ut Cicero in Bruto testatur. Quintilianus item ijs uerbis. Magni interest quos quisque audiat quotidie, quibuscum loquatur à puero, quem admodum patres, paedagogi, matres loquantur. Eloquentiae Gracchorum mater Cornelia satis pro illo tempore plurimum contulit. Lelii sermo ex eloquentia C. Lelij patris defluxit. Liciniarum in dicendo lepos à patre L. Crasso emanauit. Mutiae duae filiae ab utroque parente eloquentiam didicere. Hæc ille. Leliarum altera C. Fannio M. filio: altera Q. Mutio Scaeuola nupsit. Liciniarum alteram pater L. Crassus Scipioni Africano locauit: Cuius postea filius adoptatus ab auctore Crasso eloquentia ualuit. Ad Corneliæ redeo. Hanc natam esse genitrici concreto, infausti ominis indicium fuisse testatur Plinius. T. Iunius & P. Iunius ambo Coruncani legati ad Teucam reginam Illyricorum. Alter Titus, liberius locutus in reditu contra ius gentium interfectus: cui deinde statua posita, ut in rebus Illyricis dixi. Idem teste Liuius xviij. primus de plebe Pontifex max. factus. Alter P. Iunius olim cum supplemento ad Libyæum missus fuerat in locum Claudij qui male rem gesserat. Erycem urbem cepit. Carthaginenses uero ex templo Anulcarem Barcam cum classe misere ad oram Italiae populandam, qui Brutiorum & Locrensiū maritima deuastata in agrum Panormitanum reuertitur, ibiq; prope contra Rom. castris positus per tris annos res magnas gessit, interim Lucatius Coss. missus, qui Drepano expugnato pacem cum Anulcare fecit. Carthaginenses

Cor. Centimulus
Cor. Merula
Cn. Minutius
Cor. Merula
L. Corn. Gaditanus
Cor. Nepos
Cor. Epitadius
Cor. Gallus
Licinia, Lelii, Mutia
T. & P. Iunius Coruncani

441 nenses omni Sicilia excessere. Ro. omnia possedere, praeterea loca quae Hiero tenebat. Post hæc Carthago compositis in Africa rebus Anulcarem cum filio Annibale in Hispaniam misere. Polybius. Cossroes rex Persiarum rex quinquam barbarus philosophiam disciplinamq; omnis Graecorum ita tenebat, ut par summis philosophis esset. Nam & Graecorum libros in Persicam linguam uertendos mandauit. Quapropter Platonis & Aristotelis disciplinam probe didicerat. Hæc Agathias. Cotta ab iracundia & toruitate oris dicti. Tres eodem tempore ut testatur Pedianus fuere C. M. L. Primus C. Cotta orator, compar P. Sulpitij qui est in dialogo Ciceronis de oratore: Legem tulit ut liceret Tribunus Pl. alios accipere magistratus. Quod lege Sulle ijs erat ademptum. Praeterea cum esset Cos. cum Crasso, decretusq; ei triumphus fuisset, mortuus est ante diem triumphi. In cuius locum repente subrogatus est Q. Mutius Scaeuola Pont. Max. L. autem Cotta legem tulit, ut inter tres ordines iudicia communicarentur, Senatui, Equites & Tribunos. De C. Cotta oratore Cicero in oratore sic refert. Cotta orator pressus in dicendo, & ut ad infirmitatem laterum persciter contentionem omnem remiserat, sic ad uirum imbecillitatem adcommodabat dicendi genus. Nihil erat in eius oratione nisi syncerum, nisi sicum & sanum. M. Aur. Cotta contra Mithridatem infeliciter pugnavit, Sullam Casari conciliauit. L. Arunculeius Cotta legatus Caesaris in Gallia, insidijs circumuentus ab Ambiorigis Ducis exercitu interfecit. L. Cotta Trib. Pl. consuluit in Senatu, ut rex Caesar salutaretur. Crassi omnino septem memorabiles M. & P. Hic ultimus Pontifex maximus fuit: M. uero Agellus est cognominatus, quod semel in uita tantum riserit: filios habuit L. oratorem & P. patrem M. Crassi diuitis: cui diuiti duo item Crassi filij fuere: omnes Liciniorum nomine appellati. Igitur de P. Licinio Crasso prius dicam. Is ante etatem Pontifex Max. factus, quod nunquam antea contigit. Consul est profectus contra Aristonicum Eumenis filium. In quo praelio prostrato exercitu ipse ne in manus hostium ueniret, baculo barbarum quendam in acie oculo conuerberato in sui necem prouocauit. L. Crassus filius orator, M. Antonij compar: de quo Cicero in oratore. Erat in Crasso summa grauitas, & cum grauitate iunctus facetiarum & urbanitatis oratorius non seruilis lepos, Latine loquendi accurata ac sine molestia diligens elegantia, in differendo mira explicatio. Eodem tempore ipse eloquentium iurisperitissimus, & Scaeuola iurisperitorum eloquentissimus habebatur. Ecce praeterea quod difficile est, idem & perornatus & breuis. Actus fuit C. Carbonem eloquentissimum hominem, admodum adolescens, summa ingenij non laude tantum, sed admiratione, cum esset annos xxi. natus. Hæc ex Cicerone interpellata. Hic Crassus, ut Plin. & Valerius referunt, censuram cum Cn. Domitio iurgijs plenam gessit. Cum enim ei Domitius obijceret, quod columnas Hymettias in porticu domus haberet, atque, respondit Crassus, multo luxuriosius uideri debet, te tanti sex arbusculas domus tuae fecere, ut quam sexagies Sestertio propter eas aestimes, sine his tricies tantummodo pendas. Idem Crassus, ut Macrobius & Aelianus Graecus uero testantur, cum piscinis maxime delectaretur, murenamq; mortuam atratus plures dies tanquam filiam lugeret, probroq; ei daretur ab eodem Domitio collega: Nimium respondit Crassus fateor ita me pium esse ut minima de causa plorcm. At tu qui tris extulisti uxores, mihi me ploras. Audiuit Crassus Metrodorum, nactus academiam in Asia cum esset quæstor: interijt ex dolore laterum, cum in senatu multum contra Philippum Cos. esset inuectus, negassetq; illum sibi uideri Consulem fore cui non esset ipse senator: autor Cice. in lib. l. de ora. P. Crassus oratoris frater Iuris peritissimus fuit. In dominatione L. Cinnæ Ma-

rianarum partium, ne incideret in manus inimicorum, se ipsum interemit. Huius filius M. Crassus Romanorum ditissimus cum Pompeio & Casare Triumuiratum iniit. Quorum plane auctoritate Resp. aliquot annos regebatur. Ad bellum missus gladiatorum qui duce Spartaco in Campania insurrexerant: Vatiniusq; Gellium, ac Lentulum, Romanos Imperatores fugauerant, xli. milibus hostium una cum duce eorum caesis apud Rhegium iuxta Leucadis paludem uictoria potitur. Ex quo urbem ouans ingressus est. Postremo cum ei Syria sorte obueneret, profectus ad bellum Parthicum, ibi filium Publium anisit: Ipse demum infeliciter rem gerens à Surina regis praefecto captus atq; interfectus est. Solebat autem dicere nullum esse diuitem, nisi qui prouentibus suarum facultatum alere posset exercitum. Alter Crassi filius legatus fuit Caesaris in bello Gallico: in Caesarianis tandem partibus adolescens occubuit: fuit enim discipulus Ciceronis. De quo hæc in Oratore. Erat enim Crassus cum institutus optime, tum etiam perfecte planeq; eruditus. Ineratq; & ingenium satis acre & orationis non inelegans copia, praeterea sine arrogantia grauis, & sine segnitie uerecundus esse uidebatur. Sed hunc quoque aboruit æstus quidam insolite adolescentibus gloriae. Qui quia narrauerat miles operam imperatori, imperatorem se statim esse cupiebat. Crates Thebanus philosophus Cynicus Diogenis discipulus: qui ut Suidas, itemq; Diogenes sunt auctores, in pecuniam omnem substantiam redigens, apud Trapeziam deposuit hac lege, ut si filij philosophi essent, eam indigentibus ciuibus distribueret, nihilo philosophos indigere existimans. Si autem idiotæ, eis redderet, ut uacuis uirtute saltem opes opitularentur. Philostratus autem in uita Apollonij, & Diocles, substantiam aiunt in mare proiecisse, uti liberius philosopharetur. Apophthegmatis: Amorem famæ sedat: si minus, ut tempus. Si hoc non satis, laqueus. Emicuit autem Demetrii Poliorcetæ temporibus: ad quem Thebas obsidentem missus legatus sua auctoritate ab obsidione patriæ remouit: autor Plutarch. Crates Atheniensis (ut Suidas ait) poëta Comicus antiquæ comœdiæ, auditor Polemonis philosophi. Crates grammaticus genere Mallothes sub Ptolemeo Philometore, æqualis Aristophanis grammatici. Cognominabatur Criticus siue Homericus: scripsit in Homeri Iliada & Odysseam libr. i. x. commentariorum. Suidas. Hic ut ait Tranquillus studium grammaticæ primum Romanum intulit: missus enim ad Senatam ab Attalo rege sub ipsam Ennij mortem plurimas acroases fecit, asidueq; per omne legationis tempus disseruit: nostris quoque exemplum fuit admirandum. Cratinus Atheniensis comicus antiquæ comœdiæ, uir uoluptarius, puerorumq; amator, docuit fabulas xxi. uicit i. x. Suidas. Crantor Solensis Xenocratis auditor: Scripsit commentarios, poëmataq; admirabatur inter ceteros Homerum Euripidemq;: decessit intercutis morbo. Diogenes. Craterus Macedo e comitibus Alexandri, qui eius etiam gesta conscripsit. Cuius memini in Aristide Plutarchus. Crasitius genere Surrentinus, ordinis libertini, cognomine Pasides: Romæ ludum grammaticæ aperuit: docuit inter alios Iulianum Antonium Antonij triumuirum filium. Tranquillus. Cratippus Mitylenæus Peripateticus quem Athenis docentem audiuit Ciceronis filius: ut est in proœmio de officijs. Hic Pompeium è Pharsalica clade fugientem apud Mitylenem occurrentem ultro solatus est uerbis philosophicis, ad spemq; hortatus, cum quædam de prouidentia disseruisset, resq; Romanas tandem labi esse necesse adfirmaret. Plutarchus in Pompeio. Creophilus Samus, quem aliquando tradunt, exceptio hospitio Homero, accepisse ab eo dono inscriptionem poëmatis, quod Oechaliæ direptionem uocant. Sed Callimachus in quodam epigrammate

M. Crassus
Crates Thebanus
Crates Atheniensis
Crates grammaticus
Cratinus poëta
Crantor
Craterus
Crasitius grammaticus
Iulianus Antonius
Cratippus
Creophilus

P. Crassus oratoris frater

contra ostendit, quod quanquam Creophilus opus composuit, Homeri tamen inscribitur ob ipsius hospitij munus. Quidam uero hunc Homeri magistrum fuisse tradunt, nonnulli non hunc, sed Aristeam Proconnesium. Strabo xiiii.

Creon rex Corinthii Creon Corinthiorum rex, praedonem Sisyphi filium, Creusam Iasoni filiam Medea ab eo repulsa in matrimonium dedit. De quo Tragedia apud Senecam. Creon alter rex Thebanorum pater Iocastae uxoris Oedipi, post Polynicem & Eteoclem interfectos, sumpsit imperium, filiamque suam Megaram Herculi iunxit: ut in Hercule furente etiam apud Senecam. Hic etiam filium habuit Creontem. Cræsus rex Lydorum Aليات filius, primus Graecos partim tributis impositis subegit, partim socios atque amicos sibi adiecit, tantumque imperio & opibus creuit, ut se felicissimum dicere non dubitaret. Paulopost debellatus à Cyro cum pyrae cremandus imponeretur, suspirans ait, hunc sibi exitum à Solone praedictum: dimissus igitur clementia Cyri, iterum contra cum ueniens captus, ac cum toto regno extinctus est.

Chrestus pro Christo Chrestus, frequens apud antiquos hoc nomen, multique, ut inquit Lactantius, eo tempore pro Christo, Chrestum per imperitiam credebant. Nam & Orosius illud apud Tranquillum in Claudio: impulsore Chresto tumultuantes Iudaeos expulit, pro Christo accipiendum putat: erratumque; ab eis existimatur consilio potius quam ignoracione, ut religionis nomen supprimerent. Chrestus Byzantius inter sophistas describitur Philostrato, auditor Herodis Attici, Hadriani tempore: qui uino quanquam deditus, caeteris in rebus continenter uixit, ac in primis uigilanter. Nam cum ad galli cantum sepe calices protrahere solitus esset, non prius tamen somno se quam studio dabat. Crito Pieriota: Ciuitas est enim Macedoniae Pieria, fuit historicus, scripsitque res Persicas, Siculas, Macedonicas. Fuit item alius Naxius genere, similiter historicus: qui scripsit Octoeterida. Suidas. Crito Atheniensis prior se praedictis, Socratis familiarissimus, quem & opibus iuuat, & cum quo usque ad extremum est philosophatus. Critolaus Atheniensis philosophus peripateticus, quem cum Carneade legatum iussit Romam supra dixi, Libram habebat, ut ait Cicero in Tusculana qua bona corporis & animi appendebat, animique in lance pondera usque ad inferos inclinabant. Critolaus Acheorum dux alibi narratur.

Chrysiippus Chrysiippus Solensis siue Tarsensis, discipulus Cleanthis stoici fuit. Hunc Carneades lepide parasitum librorum appellat, quod scripta Epicuri sit furatus, scripsitque; eadem & uerbis & numeris, Diogenes. Christodorus e Copto Aegypti urbe poeta Anastasij Imper. tempore scripsit Isaurica, ubi scripsit Isauriam ab Anastasio fuisse captam. Fuit alter Thebanus scriptor haud ignobilis qui de Cosmo & Damiano scripsit. Suidas. Christobolus medicus, cui magnam peperit famam quondam e Philippi Macedonis oculo sagitta circa oris deformitatem extracta. Plinius. Crispus Sallustius in Sallustio dicitur. Vibius Crispus ore compositus & iucundus, priuatis tamen causis quam publicis melior, ut ait Quintilianus, cuius circa tempora fuit Crispus Constantini F. à patre interfectus. Crispus & Ioan. presbyteri martyres Romae sub Maximiano x v. cal. Sep. quod sanctorum corpora tumularent. Ado. Crispinus & Crispinianus ex urbe Roma Suesionem in Galliam profecti, peregrinationis gratia ex arte sua sutoria calceis pauperes iuuabant, multosque ad fidem reducebant. Sub Maximiano deinde interfecti, templum etiam apud posteros in eadem urbe meruerunt. Chrysanthus Alexandrinus Romae quod iuuenis uenerat factus Christianus una cum coniuge Daria uirgine sub Numeriano Imp. in fossam demissus ac terra saxisque obrutus fuit. Haec enim Daria missa ad eum tentatum ab initio à patre fuit, uerum & ipsa ex eius mutata persuasione in matrimonio simulato simul

casta exiit, simulque incrempta. L. Cornelius Chryfogonus accusator Sex. Roscij in Roscio dicitur. Chryfogonus martyr ex nobili prosapia Romae, quando nec consulatus nec ullius honoris pollicitatione per Diocletianum à fide auerti potuit, iugulatus est ad scalas gemonias. Huius discipula Anastasia fuit, filia Praetextati, uxor Publij, uiri extra fidem, cuius thoru ficta ualetudine ut ipsa scribit euitauit: extant epistole ad Chryfogonum, quibus ipsa queritur facultates suas à sacrilego uiro perditum iri, seque in arcta custodia coniecta: viro tandem superstes quod sanctis ministraret ad palu ligata ac cremata est, reliquias condidit Apollonia in hortis suis, ubi nunc eius Romae uisitur templum. Christophorus genere Iudaeus, patria Chananeus, cum esset ingenti corpore ac nobilis, dominum quaeritabat supremum. Cumque diabolo humana specie deceptus seruisset, animaduertit quod Saluatoris ille imaginem expauesceret, quapropter Christo ueluti maiori deinceps seruiuit, cuius causa ad fluium quendam humeris peregrinos transfuehebat, inter quos & Christus pueri specie fuit: tandem & ipse adfectus martyrio occubuit. Chromatius praesul Aquileiensis à quo Aeliiodorus praesul Altinensis fuit ordinatus, Hieronymum cuius erat familiarissimus facultatibus magno prece iuuat. Fuit item ante hunc alter sub Diocletiano martyr in Campania urbis praesectus, ac Tyburtij martyris pater. Ctesiphon Atheniensis qui suasisit Demosthenem corona donari oportere pro his quae pro Republica gesserat, refragante Aeschine, contra quem pro Ctesiphonte nobilis extat Demosthenis oratio. Alter Architectus clarus aede Dianae fabricata: est & urbis nomen, & martyr, qui simul cum Torquato, Secundo, Adelerio, Caecilio, Epsycho, & Eustathio, ab apostolis praesulibus ordinatis ac ab urbe in Hispaniam missis illic perire. Eid. Maij. M. Curtius adolescens eques Rom. abrupto per medium forum ingenti specu, responsoque accepto nobilem ex ciuibus aliquem id requirere: sese sponte equo praecipitem dedit: quare statim operata est fossa, cuius honoris gratia fruges iniecere: Curtius deinde lacus est appellatus: in quo campo acies primo Sabinorum & Rom. concurrerunt. Liuius sexto & Valer. Q. Curtius historicus scripsit de gestis Alexandri Magni. Cuius liber haud integer ad nos peruenit. Metius Curtius Dux Sabinorum. Curtius Nicias grammaticus in Nicia dicitur. M. Curtius Dentatus primo de Samnitibus triumphauit, quos usque ad mare superum pacauit. Reuersus in concione ait: Tantum agri cepi, ut solitudo fuerit futura nisi tantum hominum cepissem: Tantum hominum porro cepi, ut fame essent perituri nisi tantum agri cepissem. Iterum de Sabinis triumphauit. Tertio de Lucanis ouans urbem intrauit. Pyrrhum regem ex Italia pepulit. Quaterdena agri iugera uirum populo diuisit, sibi deinde constituit, dicens neminem esse debere, cui non tantum sufficeret. Legatis Samnitum aurum offerentibus cum ipse in foco rapam torreret, malo haec, inquit in scitilibus meis esse, & aurum possidentibus imperare. Cum interuersa pecunie argueretur, cadum ligneum quo uti ad sacrificia conseruerat, in medium protulit, iurauitque; se nihil amplius de praedicta hostili in domum suam conuertisse. Aquam deinde: Anienem hostium manibus in urbem induxit. Tribunus militum patres auctores fieri coegit comitijs, quibus plebei magistratus creabantur: ob merita, domus ei, & apud Tiphata agri iugera quingenta publice data. Caecilius. Curius Alexandrinus presbyter sub Caro & Diocletiano scholam regebat ecclesiasticam, Praesule Alexandrino Theone tanta doctrinae fama, ut Origenes iunior appellaretur. Praeterea paupertatis & austeritatis, id est exercitationis in rebus sanctis ac religiosi appetens magnopere fuisse traditur, ac post persecutionem illam ingentem, Romae semper uersatus. Huius est perquam longus tractatus de Oseae uaticinio, quem in pascha

Chryfogoni duo
Anastasia
Christophorus
Chromatius
Ctesiphon 111.
Torquatus
M. Curtius
Q. Curtius historicus
Metius Curtius Dux M. Curtius
Curius Alexandrinus

pascha profecto habitum sermo demonstrat. Ex Hieronymo.

Curiones tres Curiones tres continua serie oratores una in familia claruisse inter euentus humanae felicitatis Plinius collocat. Q. Curio pater illius qui tribunus pl. Caesari fuit teste Valerio, magnus orator fuit inimicusque Caesaris, appellauitque eum in quadam oratione omnium mulierum uirum et mulierem omnium uirorum, ut Tranquillus in Caesare refert. C. Curio filius tribunus pl. Caesarianas partes secutus est, uir luxu & audacia singulari. Sexcenties enim Sestertium debebat aeri alieni, ut Valerius de luxuria scribit. Quare spe emergendi Caesari adhaesit, ut Lucanus ait. Gallorum captus spolijs & Caesaris auro. Profugiensque ab urbe quasi uoluntario exilio in Galliam se ad Caesarem contulit: furorem eius magis excitauit, illud Lucani adferens. Tolle moras, semper nocuit differre paratis. Hic demum frumentatum à Caesare in Siciliam missus Caetonem inde expulit. Deinde cum quatuor legionibus Vticam missus, Aetium Varum ducem Pompeianum in praelio fugauit: Postremo à Salua Iuba regis praefecto ipse cum toto exercitu absumptus est. Huius meminit etiam Cicero dicens, quod si uixisset magnam fuisset eloquentiae laudem consecutus: & si eum audire maluisset. Plinius quoque de eodem refert, quod funebri patris munere, exemplo Scawri qui simili fere insania usus fuerat, Theatra duo iuxta fecit amplissima e ligno, cardinum singulorum uersatili suspensa libramento, in quibus utriusque antemeridiano ludorum spectaculo edito, inter sese auersis ne inuicem obstreperent scenis, & repete circumactis ut constiterant, postremo iam die discedentibus tabulis & cornibus inter se cocuntibus faciebat amphitheatrum, & gladiatorum spectacula edebat, ipsum magistratum & populum Romanum circumsereus. Plinius.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XV.

Damascius DAMASCIVS Sigaeus historicus Herodoti tempore ante bellum Peloponnesiacum scripsit de rebus in Graecia gestis, praeterea de parentibus & progenitoribus eorum qui ad Troiam profecti sunt, & de poetis & sophistis aliisque pluribus: ait autor Suidas. Damoxenus Atheniensis comicus, cuius fabulae nonnullae memorantur ab Athenaeo in Dipnoso. Damostratus philosophus scripsit de piscibus libros x. Damophilus sophista quem nutrit Julianus consul sub M. Antonino principe, scripsit ad Lollium Maximu de uita priscorum, & quaedam alia. Suid. Damophila Graeca mulier uxor Pamphili, socia Sapphus poëtriae poemata multa conscripsit partim amatoria, partim in Dianae laudes, ut autor Philost. in uita Apolonij. Damo & Pythias Pythagorei discipuli inter raras amicitias computati. Cum Dionysius alterum uellet interficere, & alter pro eo se uadē daret, donec ille constitutus domi rebus rediret, isque ad diem redisset, ueniam Tyrannus tanta fidelitati non solum dedit, sed ultro rogauit ut se tertium reciperent: auctores Val. de amicitia, & Cicero lib. i. de officijs & v. Tusculan. Damianus Ephesus sophista nobilis, circa M. Antonini principis tempora diuitijs ac potestate inter suos praeditus. Viros doctos liberalitate profectus est. Eloquentiae quoque genus secundum naturam imitatus. Philostratus in sophistis. Daphne filia Tyresiae uatis quae Thebis captis missa est Delphos ut uaticinium disceret: itaque edidit uarij generis responsa. Cuius ex uersibus Homerum serunt multa mutuatum fuisse. Sibyl-

laque cognominata, quod idem Deo plena. Haec Diodorus libro v. Alteram Daphnen ponunt poet. e Penes fluminis filiam: Phoebo adamatam, ac in laurum commutatam. Daphne etiam ciuitas Syriae maxime amonitatis. Danae Acrisij regis Argiuorum filia, quam dicunt Iouem in aurguttam conuersum compressisse, indeque Perseum genitum. Daphnis pastor carmen bucolicum inuenit, in Sicilia bouum armenta multa possedit, postremo captus luminibus, quod ebrius cum alia foemina congressus esset, ut praedictum ei fuerat à nympha: ut ait Suidas: à Poëtis autem puer formosissimus, & Mercurij filius describitur. Danielis & Susanne historia apud Hebraeos, & lxx. non habetur: e Theodotionis translatione legitur in ecclesia: hic solus Daniele prophetam nominat. Hieronymus. Dares Phrygius historicus scripsit bellum Troianum Graece, in quo ipse militauit, ut ait Isidorus, primus fere historicorum: qui tandem capto Ilio cum Antenoris factione remansit, ut scribit Cor. Nepos. Qui opus eius in sex libros e Graeco conuertit, dicauitque; Crispo Sallustio. P. Decius bello Samnitico sub Valerio & Corne. Cosso Tribunus militum, exercitu angustijs Gauri montis insidijs hostium clauso, accepto quod postulauerat praesidio, in superiorem locum transiit, hostes terruit: ipse intempesta nocte per medias custodias somno oppressas incolumis euasit, ob id ab exercitu ciuica corona de quercu, quae dabatur qui obsidione ciues liberasset, donatus est. Idem Cos. bello Latino, collega Manlio Torquato positus apud Veserim fluium castris cum urique consuli obuenisset, eos uictores futuros quorum dux in praelio cecidisset, inclinante parte Romanorum, sese hostibus obiciens, uictoriam suis reliquit. P. Decius huius filius Cos. de Samnitibus triumphauit. Iterum & tertio consul multa domi militiaeque gessit. Quarto consulatu cum Fabio Max. collega, cum Galli, Samnites, Umbri, Tusci contra Romanos conspirassent: ibi exercitu in aciem ducto & cornu inclinante exemplum patris imitatus, aduocato M. Liuii Pontifice haec insistens, & solemnia uerba respondens, se & hostes dijs manibus deuouit: impetu in hostes facto uictoriam & ipse suis reliquit: Corpus à collega laudatum magnifice sepultum est. Caecilius. Demades orator Atheniensis plurimum potentia & opibus ualuit, quod nihil praeter Macedonum & Antipatri gratiam in rempub. quaereret, quo tempore Demosthenes Hiperidesque captis metu urbe cesserunt. Erat enim Demades paulo ante & senatu & omni munere reiectus, quia pecuniam qua illum Athenienses nullatauerant (septies enim falsi damnatus fuerat) nondum exoluerat ob inopiam. Nam ingentes diuitias per luxum ac libidinem perdidit. Cumque esset etate confectus & luxu simul & auaritia perditus, in eum solebat Antipater cauillari, nihil ei sicuti & caesis uictimis praeter uentrem & linguam superesse. Nactus igitur Antipatri amicitiam omnem ueteris licentiae libidinem renouauit, missusque ad eum de auferendo Athenis praesidio legatus cum Demetrio filio in Macedoniam uenit, inciditque; in tempus quo fatali aegritudine Antipater tenebatur. Interca literae inuente deprehensa fuerant, quibus Demades Perdicae ad capiendam Macedoniam, seruandam autem Graeciam hortabatur, pendentem à putrido & uetusto filo, quod de Antipatro intelligebat. Ob quam rem Casander cuius erant primae partes apud Antipatru, irritatus, filium Demeam ante ora patris, deinde ipsum Demadem trucidauit: sicque; quibus ille turpiter adfentabatur, ab eisdem iusto iudicio est adfectus: haec ex Plutarcho. Cicero hunc nihil omnino scripsisse dicit. Demetrius Antigoni Macedoniae regis filius, cognomento Poliorcetes, id est, expugnator, quod inter alias machinas

Daphne Phoebe
Daphne urbs Dauae
Daphnis
Danielis liber
Dares Phrygius
P. Decius Pater
P. Decius filius
Demades orator
Democritus Poliorcetes

nam bellicam ferret secum in expeditionibus, quae urbes expugnaret appellatam πολιορκητικη. Hic post Alexandrum praeter alios Macedonas nomine ac uirtute clarus, transmissio Euphrate, Babyloniam occupauit. Athenas Casandri Ptolemaeiq; imperio liberauit. Cyprum expugnato Ptolemaeo bello nauadi recepit. Boeotios in deditionem accepit. Pyrrhum ab oppugnatione Thessaliae repressit: postremo cum bellum aduersus Antiochum suscepisset, infeliciter pugnant in eius ueni potestatem: Cheronnesiq; ab eo custodiae traditus est, permissio tamen ei regio sumptu, molliq; uictu, uenationibus omnibusq; uoluptatibus: quibus ille usus, minimu de salute anxius, in morbum ob incontinentiam incidit, ex quo perijt. Remissum corpus filio in urbe Demetriade honorifice sepultum fuit. Moribus haud abstulit M. Antonio uidebatur. Quare illi a Plutarcho opponitur in parallelis. Nam mollis in otio praeter omnis morales, idem laboriosissimus in negotio, uti et ille traditur fuisse, ex magnaq; fortuna infaustum exitum sortitus. Praeterea animo insolens atque superbus, legatos Athenienses qui honore apud eum ceteros anteibant, duos annos frustra terendo tempus, eius uestigia secutos rebus tandem infectis domum remisit. Petitiones quondam ac libellos multos a Macedonibus ei porrectos, ad pontem Axij fluminis praetereundo proiecit. Hic ob magnitudinem rerum gestarum primus una cum patre Antigono Rex appellatus, cum post Alexandrum in Macedonia ad eam diem nulli contigisset: ex Plutarcho.

Demetrius Phalereus

Demetrius Phalereus auditor Theophrasti praefuit Atheniensibus annos x. aereisq; status plurimis ab eis honoratus. Mortuo Casandro rege Macedoniae, cuius amicitia ac fauore eam potentiam adsecutus fuerat, ob inuidiam accusatus, absensq; condemnatus, status insuper eius c. c. disiectis atque conflatis, ad Ptolemaeum Soterem se contulit. Ibiq; ab eo bibliothecae regiae praepositus excessit ex morfu aspidis in manu, sepultus in Bufyride regione prope Diospolim. Haec Diogenes: ubi et x. alios huius nominis claros uiros fuisse commemorat: de quibus tamen nihil ad nos pruenit. Cicero in oratio. de Phalereo haec refert. Phalereus successit, eruditissimus quidem horum omnium, sed non tam armis institutus quam palaestra. Itaque delectabat magis Athenienses quam inflammabat: processerat enim in solem et puluerem, non ut ex militari tabernaculo, sed ut Theophrasti doctissimi hominis umbraculis. Hic primus inflexit orationem, et eam mollem teneramq; reddidit, et suauis maluit uideri quam grauis: et quae sequuntur. In eandem fere sententiam Quintilianus nonnulla. Huius hodie nihil extat praeter paruum de elocutione tractatum. Demetrius cognomento Ixion Adramitencus docuit Pergami, discipulus Aristarchi, scripsit in grammatica quaedam a Suida commemorata. Hunc ego Demetrium putauerim esse, quem Strabo genere Scopsium dicit, et eiusdem Aristarchi tempore, enarrationemq; in Homerum ut etiam dicit Suidas scripsisse. T. Demetrius Pompeij libertus tantae existimationis, ut expectatus sit quondam Antiochiae: oppidani tunc forte Catoni eo uenienti occurrentes ab eo petierunt, ubi nam Demetrium reliquisset: ille uero indignatus, quod sui gratia egressam turbam putabat. Plut. in Pompeio.

Demetrius grammat.

Demetrius Cydonius Thessalonicensis uir doctus aequae ac sanctus, Graeca Latinaq; facundia praeditus, patria decedens Mediolanum uenit, ubi literis Latinis pariter et Theologiae operam dedit. Thomae Aquinatis libros in Graecum uertit sermo: nem qui hodie in bibliotheca Vaticana cernuntur. Scripsit et contra Eunomium de diuinitate filij, postremo reuertens in Creta substitit, ubi erogatis in pauperes bonis, in quodam ibi coenobio per sancte, citra tamen professionem uixit, pariterque defunctus est, annis abhinc fere c. c. Democrates

Demetrius Christianus

Democrates Architectus Alexandri, qui Alexandriam metatus est. In qua urbe huiusmodi de eo inscriptio legitur. Δημοκρατίας περικλήντ' ἀρχιτέκτον' ἔθεσερ δια ἀλεξάνδρου μακεδόν' . Ex quo apparet corrupte a quibusdam scribi Dinocrates. Democrates palaestra factio in stadio circulo consistens a nullo dimoueri poterat. Aelianus de u. hist. Democritus Abderites, ut autor est Diog. Pythagorae imitator, non tamen auditor, cum duos haberet fratres maiores nati, ab eis discedens, partem suam accepit, quam in pecuniam redactam breui tempore peregrinando absumpsit. Nam prius ad Aegypti sacerdotes contendit ab illis geometriam accepturus. Inde rubro mari emenso ad Chaldaeos et (ut quidam uolunt) ad Gymnosophistas in Indiam penetrauit. Postremo Athenas redijt ad Socratem, ubi se gloriatur ignotum omnibus fuisse. Veni inquit Athenas, et nemo me nouit. Quod dictum Cicero refert, ut sapientis uiri et gloriam spernentis. Hic principia rerum ex atomis consistere dicebat, infinitosq; esse mundos generationi et corruptioni obnoxios. Reliquit opera coplura quae non extant. Contemptor rerum humanarum fuit, quas ridere semper solebat. Quamobrē ad eum in suburbano Abderitano agentem, ciues eius Hippocratem misere curatum, putantes insanum. At ille colloquio cum eo habito, retulit Democritum non insanire, sed magnopere sapere: scripsitq; sermones eos in quadam epistola, quae adhuc extat in bibliotheca Vaticana. Democritus Adriani tempore summus philosophus, non ut pleriq; solitudinem sectabatur, sed nihil potius habuit aut putauit inter mortales amicitia, atque mutua charitate, omnemq; sibi hominem familiarem existimando. Viros fortunatos saepe admonebat quam cito deijturi essent. Miseros et in calamitate positos ridebat, tanquam nescientes quod breui tempore malorum obliuione ac liberate perpetua per mortem adficerentur. Ad sacra Eleusina, mysteriaq; nunquam adcessit. Quare a populo exagitatus, ut religiosus contemptor, rem in concione excusauit, quod iure ea sacra contemneret quae secreta sunt, utpote suspecta: omnino autem ea manifestari oportere, ut si bona essent, alios inducerent, si mala, ut cauerent. Erat insuper uita continens, et ueritatis amicus. Cumq; aetati nihil uaticini comparasset, domum cuiusque quam uidisset apertam ingressus, uescabatur, ibiq; nocte quiescebat, domus tali hospite se felices putantibus. Decessit fere centenarius, funeratus publice magna ciuium frequentia: ex Luciano. Demaratus Lacedaemonius dux, cum exularet apud Athenienses, belliq; contra patriam cerneret apparatus, magis inimicae debere patriae existimans, clam Lacedaemonios certiores fecit. Demaratus Corinthius profugus in Hetruria apud Tarquinius oppidum confedit, pater Terquij Prisci: primu in Italian, ut ait Plinius, factores adduxit, unde plasticae introducta est: uide de hoc in Tarquinijs. Deiotarus Rex Galatiae a senatu iuuante Pompeio factus, in bello ciuili eius postea partes secutus, post pugnam Pharsalicam se domum contulit. Deinde ad Caesaris clementiam confugiens, bella gerenti subsidia ministravit. Quare ab ipso rex dimissus, uerum parte regni tantum multatus fuit. Is postea per Philippum medicum et seruum suum quem Romam cum suis legatis miserat, accusatus est apud Caesarem, quod ei apud regem diuertenti in Asia insidias parauiisset, quas ipse Caesar fortunae beneficio euasit. Cicero cum defendit luculentam oratione, dicens inter alia Philippum a nepote Deiotari adolescente aui inimicissimo corruptum, in hanc perfidiam et calumniam uenisse: autor Peditanus. Strabo hunc Castoris dicit filium fuisse, cognominatūq; Philadelphum. Deiotarus Adramytenus ludi magister apud Gargara Troadis, in quem Arati epigramma. Αἰάλο οὔτι μὲνος ἦν πέφνησι καθύστερ Παισι Γαργαρέου βῆτα ἢ ἀλφα λέγων. Steph. Deiphobus Priami filius.

Democrates

mi filius. Virg. Deiphobe armipotens genus alto a sanguine Troiae. Cum pleriq; mendose Deiphobe legant. Sic enim apud Homerum Διφωβος, pronuntiandumq; penultima correpta. Hic in Ilij ruina ex uulnere truncas habuit in honesto iudnere nares. Demarchus Parrhasius genere, olympionica, in lupum conuersus, decimo post anno restitutus est homo. Epigrama eius in Olympia tradit Pausan. Ἴδὸς Διφωβὸς Διμάρχῳ τὴν δ' ἀνέθηκεν εἰκόρ' ἀπ' ἀφραδίου Παρρῆάου γυναίκα. Plinius hunc Dementium non Demarchum uocat libro VII. cap. XXI. nisi menda sit. Demethum inquit, in sacrificio, quod Arcades Ioui Lycæo humana etiam tum hostia faciebant, immolati pueri exta degustasse, et in lupum se conuertisse, eum denique dicimo anno restitutum, athletice restituisse in pugilatu, ac uictorem ex Olympia reuersum. Dexter Paciani Praesulis filius, uir clarus simul et Christi fidei deditus, fertur omnimodam historiam edidisse, patria Barcinonensis, praefectus praetoriij Theodosij principis. Cui Hieronymus qui haec testatur, librum de uiris illustribus dicauit. Democides medicus, qui Policratem Samiorum tyrannum curauit talentis duobus, scripsitq; librum de medicina. Suidas. Demolchus Syracusanus Comicus Olymp. LXXXIII. filius epicarmi medici, docuit fabulas XXXIII. lingua doricæ. Demochares nepos Demosthenis orator, cum inter alios Atheniensium legatos ad Philippum Macedonem uenisset, absolutis mandatis petenti regi quid gratum Atheniensibus facere possent respondit, Suffpente te, indignantibus ob eam rem ceteris, Rex dimisit incolumem, uos inquitens ceteri socij renuntiate Atheniensibus quos censeant superiores, qui talia dicant, an qui audiunt patienter. Haec Seneca libro III. de Ira. Hic etiam historiam earum rerum quae erant gestae sua aetate Athenis, non tam historico quam oratorio genere perscripsit. Cice. in Bruto. Dexippus Herennius appellatus orator Atheniensis sub Valeriano usque ad Aurelianus. Fuit et alius Cou medicus, discipulus Hippocratis, scripsit de Medicina librum unum, et de pronosticis: Suid. Diagoras Milesius philosophus et poeta Melicus post Pindarum et Bacchilidem, quem Democritus ob physionomiam cum esset seruus emit mille Drachmis ut disciplinis erudiret, emicuit Olymp. LXXXVII. uocatus est Atheos, quod nullos putaret esse deos. Mysteriaq; adeo contempnit, ut etiam ea sectantes auerteret. Quare ab Atheniensibus pulsus est, qui talentum polliciti sunt interficientibus eum. Suid. Diagoras Rhodius cum se uictorē duosq; Olympionicas filios uidisset, Nunc ait tibi Diagora moriendum, ne amplius Olympiam ascendas, quod sanē praegaudio accidit: autores Plin. Gellius. Diadumenus formosus omnis adolescens appellari poterat, id est, Diadematus et uittatus. Nam in Elide formae certamen haberi solitum Dionysius et Theophr. scribunt, uincenem quoque armis donari, ac uittatum ab amicis ad templum deduci, coronariq; myrto, arma ipsa Mineruae consecrari. Reperta Romae haud diu inscriptio huiusmodi: Diadumenus Larnesianus, Praegustator Augusti uotum Syluano soluit merito. T. F. Diadumenus fortissimus Macrini filius inter Imperatores. Dicaearchus Siculus e Messana Aristocles auditor, philosoph. orator, et Geometra, scripsit de rep. Spartiatarum, quem librum quotannis legere in loco publico cautum est, iuuenesq; auditum conuenire. Fuit item alter Lacedaemonius grammaticus Aristarchi auditor, Suidas. Dicaeogenes poeta scripsit Tragœdias et Dithyrambos. Idem. Dias sophista Ephesus Philippi Macedonis tempore ponitur a Philostrato. Didymos quinq; Suidas fuisse commemorat. Tres tantum Alexandrinos, omnes autem grammaticos. Primus tempore Augusti, Cicerone et Antonio Coss. natus, Alexandrinus genere, qui Rome profite-

Demarchus

Dexter

Democides

Demolchus

Demochares

Dexippi duo.

Diagoras poeta

Diagoras athleta

Diadumenus Praegustator

Dicaearchus

Dicaeogenes

Dias sophista

Didymus Alexandrinus

Architectus

Democrates athleta Democrates Abderites

Democritus

Demaratus dux

Demaratus Corinthius

Deiotarus rex

Deiotarus grammat.

Deiphobus

batur cognomine Chalcenterus ob patientiam in libris quos supra tria millia et quingentos dicitur scripsisse. Huius meminit Rufinus in epist. contra Hieronymum. Reliquitem Romae posteris temporibus docuere. Didymus Alexandrinus Praesul Casariensis captus oculis a puero, et ob id elementorum quoque ignarus, adeo omnibus admirationi fuit, ut dialecticam quoque, et geometriam, quae uel maxime uisu indigent, perfecte didicerit. Is plura opera nobilia scripsit. Commentarios in psal. de S. Sancto librum unum, quem Hierony. in Latinum uertit. Et alia complura in omnes sacros libros quae commemorantur ab Hieronymo, qui suo tempore fuisse testatur et aetatis annu LXXXIII. excessisse, Alibi se eum audiuisset dicit. Alibi item pro heretico taxat his uerbis. In Didamo memoriam praedicamus, et super trinitate fidei puritatem, sed in ceteris quae male ingenio credidit nos ab eo retrahimur. Rufinus uero in XI. historiae sic ait. Inflammatus desiderio literarum Didymus non desperauit adfiduis precibus apud Deum quod natura consequi non erat. Miscbat praecibus studia, ac labores continuos non ad legendum, sed audiendum, in silentio uero ea meditandi quae audiuerat: ita ut quae alijs dat adfida lectio, illi mentis adfida cogitatio suppeditaret. Itaque breui doctor ecclesiasticae Alexandrinae scholae successit, collaudante Athanasio eius urbis praesule. Nos enim qui aliqua parte eius sumus auditores, et ea quae a nonnullis dicente eo descripta sunt legimus, longe maiorem gratiam et diuinam quasi ac supra humanam uocem sonantem in ipsius magis sermonibus qui ex ipsius ore enuntiabantur agnouimus. Dibutades Sicyonius primus figurus Corinthi filiae opera inuenit similitudines ex Creta fingere, quam plasticem uocant: quae capta amore iuuenis, illo abeunte peregre, umbram ex facie eius ad lucernam in pariete lineis circumscriptis, quibus pater eius impressa argilla typum fecit, primusq; personas tegularu extricis imbricib. imposuit, quae inter initia Prototypa uocant. Deinde Echypa fecit. Pli. Dinocrates Messenius in patria potens, in conuiuio temulentus muliebri saltauerat habitu. postero die a T. Q. Flam. Procos. subsidium rogabat, quod ab Acheorū imperio ad defectionem sollicitare Messenam uersaret in animo. Tūc Flaminius: De his uiderimus. Te autē miror cū res huiusmodi moliri auderes, in uino saltare et canere posse. Hic rebellauit tamen cum ciuitate. Philopœmenem Acheorum ducem in praelio cepit, ac ueneno in custodia necauit. Victus tandem ab exercitu Acheorum urbe quae amissa, ne ueniret in manus inimicorum, sibi mortem consciiuit. Plutarchus in Philopœmene. Dimophilus et Gorgasus Plasticae artis insignes. Plinius. Dion Syracusanus apud suos ciues potentia et facultatibus praeditus, Platonem primo Syracusis audiuit, donec ille tereret moram apud Dionysium, apud quem ipse quoque in honore fuit. Sed postea quod esset ei propinquus et familiaris, sepeq; propterea ad liberandas Syracusas cum per se et Platonem hortaretur, in suspicionem Tyranno uenit. Quare in exilium actus, suis prouentibus dimissis Athenas uenit, quo tempore et Platoni praefecto ludorum impensam de suo suppeditauit. Ceterum inductus uti creditur Platonis persuasione, ad liberandas animam Syracusas adiecit, simulq; Speusippo uiro fortissimo et amicissimo iuuante, habita Zacynthi concione ad milites, factiq; Apollini sacrificio contra Dionysium mouet: in quo bello fretus etiam auxilio et conspiratione ciuium urbe potitus, tyrannum cogit in arcem sese recipere, donec deditione clam hosti facta ex foedere Corinthum in exilium missus est. Dion itaque uictoria plene potitus paulo post a Callippo Atheniensi eius familiari una cum paucis coniuuatis interficitur. Quod Syracusani adeo aegre tulisse feruntur,

Dibutades

Dinocrates dux

Dimophilus & Gorgasus Dion Syracusanus

feruntur,

Dion histori.

feruntur, ut in eius ultionem quando eum in potestatem habere non potuerint, filias interjecerint. ex Plutarcho. Dion Cassius, cognomento Cocceus, patria Nicæus, historicus sub Alexandro Mammæe scripti Romanam historiam libris LXXII. Præterea gesta Traiani principis, uitam Arriani philosophi. autor Suidas. Historiam hanc hodie haud integram habemus. Superest et epitome ab alijs facta, quorundam Imperatorum ab eo descriptorum. Item de principe libri III. insuper quidam in moralibus tractatus admodum parui. Dion Prusicus Sophista et philosophus, quem Chrysostomum appellabant, procedebat in publicum amictus pelle leonis, corpore gracili. Apud Traianum plerumque uixit, cuius maxime familiaris fuit, eodemque curru dignatus. Scripsit pro Homero contra Platonem libris IIII. De uirtutibus Alexandri Magni X. præterea an mundus esset mortalis, et laudem Herculis, hæc Suidas. De eodem Philostratus in sophistis pluribus uerbis refert in hanc sententiam. Fuit equalis Apollonij Tyanci et Euphratis Tyrii philosophorum, fugiens Domitiani tempora quando philosophia exulabat, ad Germanos et Getas se sponte contulit ignotus, ubi tunc Traianus nondum Imperator res gerebat: quo tempore indigna quoque multa uictus gratia factitabat, opus in agro faciendo, plantando, studia neuitquam intermittendo, lectabat sepe quos secum extulerat libellos, Platonis Phædonem et Demosthenis orationem de legatione. Solebat et sepe in castra uenire. Cumq; Domitiano interfecto animaduertisset tumultuantes milites, et ad res nouas erectos, extemplo nudus ut erat cucurrit, et ex altissima ara concionatus, illud Homericum præfatus est. At nudus tacite prodit consultus Ulysses. Seq; Dionem summum philosophum esse manifestauit, persuasitq; ut meliora sentirent, neque a Romano ullo modo discederent imperio. Reductus a Traiano deinde fuit in urbem, in eodem inuectus curru. Scripsit res Geticas atque id bellum omne. DIOGENES Sinopeus, ut est autor Suidas, Pythiam consuluit, quoniam modo posset excellere: respondit, si nummos adulteraret. Quo ille facto patria expulsus Athenas uenit Antisthenemq; philosophum audiuit, sectam instituit Cynicam. Iam senex a Scytalo pirata captus, uenundatusq; Xenadi Corinthio fuit, a quo, ut ait Macrobius, interrogatus, quid artis nouisset, scio, inquit, liberis hominibus imperare: tunc eum manumissit, eiq; liberos suos ad erudiendum tradidit, apud quem Diogenes uiuere maluit dum posset ab amicis redimi. Excessit e morsu canis eodem die quo Alexander Babylone. Laertius uero de hoc tradit, quod pallium duplex prius in usu habuit ob necessarium usum, ut illo cubitans sese obuolueret: Peramq; in qua cibos ferret, ac baculum ad iter faciendum. Dolium pro domo habuit, ad æstus ac frigora uersatile. Liberales artes suis sectatoribus abstulit, ne intelligentes aliena dogmata peruerterentur. Contemptum mundi ac patientiam præcepit, par stoicis, nisi coirent publice cum uxoribus, dicitur tunc quæ honesta sunt lege, ea publice fieri debere. Diogenes Babylonius multo post Sinopensem præceptor Antipatride quo Cicero de Officijs multa. Diogenes Laertius historicus scripsit de uita et moribus philosophorum, conuersus ab Ambrosio monacho. Scripsit et librum epigrammatum in scriptores uirosq; præstantes, ut ipse plane testatur in Solone. Diogenes Atheniensis, et Caristides, Pantheon Agrippæ decorauerunt. DIOGENETI plures. Ille primus qui scriptor fuit itinerum Alexandri, quem Plinius libro VI. se sequi testatur. Alter Clitomachi pater, illius Pœni qui successit Carneadi. Fuit alius pictor etate Iulij Cesaris, cuius meminit Capitolinus. DIODORVS Chronus dialecticus ex Iasso Asia ciuitate fuit, ut

Diogenes Cypicus

Diogenes Babylonius

Laertius

Diogeneti tres

Diodorus Chronus

Strabo est autor, Platonis tempore: Euclidemq; audiuit, dictus Chronus ab Apollonio Crono eius præceptore, cuius ut famam obscurauit, ita et cognomen usurpauit. Dialecticus etiam appellatus, quod, ut ait Diogenes, primus inuolutum et corneum differendi genus inuenierit. Hic apud Ptolemæum Soterem commemorans, cum olim inter epulas a Stilpone sermones quosdam dialecticos propositos extemplo nequisset exoluere, a rege propterea increpitus, et in iurgio Chronus appellatus, conuiuium deseruit, ac edito per otium super ea propositione libro, ex animi more extinctus est. Diogenes. Diodorus Comicus poeta, eius nonnullas fabulas commemorat Athenæus. Diodorus, Stoicus uixit, mortuus est apud Cicronem, quem in dialectica exercuit, ut est autor in Bruto. Diodorus Valerius philosophus, Alexandrinus, filius Pollionis philosophi illius qui fecit dictionarium Atticum, floruit Adriam temporibus. Suidas, Diodorus præterea duos e Lydia Tyberij tempore Strabo commemorat, ambos oratores. Diodorus Siculus scripsit historiam quam bibliothecam inscripsit, continet autem res et Romanas et uarias in libris XL. ut Suidas testatur, qui dicit eum floruisse sub Augusto et supra. Quod et ipse quoque libro VI. testatur. Iulius Casinquit, diebus nostris Rhenum pontibus miro modo iunxit. Primi sex libri antiquorum gesta que fabulosa appellant, ante bellum Troianum continent. In horum primis tribus barbarorum, in reliquis antiquæ res Græcorum narrantur. In undecim deinde conferuntur que a bello Troiano usque ad Alexandri Macedonis mortem gesta sunt. In reliquis XXXIII. continentur que deinceps usque ad bellum Gallicum, quod Romani duce Iulio Cesare gesserunt, qui annos in summa complectuntur M.CXXXVII. Huius historie tantum VI. libri ad nostram ætatem peruenere. Diodorus Tarsensis præsul, dum Antiochiæ præbyter esset magis claruit, extant eius in Apostolum Commentarij, et alia ut autor Hieronymus. Theodorus uero in historia tripartita dicit hunc Iuliani et Valentis usque temporibus fuisse, scripsisseq; quanta nemo alius suo tempore, inter que sunt Chronica, emendans errores Eusebij Pamphili. Contra Aristotelem de Corpore cœlesti, et quod calidus Sol. De prouidentia contra Platonem. Quomodo uelle et non uelle in Deo, cum sit sempiternus. Dioxiippus nobilis athleta. Cuius meminit Plinius. Alius poeta Comicus, cuius fabulas commemorat Suidas. Alius miles Alexandri Magni, mira fortitudine, prouocatus a Corrago milite item Macedone, claua eum cecidit, autor Aelianus. Dioscorius Miræus grammaticus præfectus prætorij Leonis Imperatoris ac præceptor filiorum eius. Suidas. Diomedes rex Aetoliæ, Tydei et Deiphiles filius, unus e ducibus Græcorum, ab Homero tertius uirtute post Achillem et Aiaceum ponitur, qui confecto bello ob adulterium coniugis in Apuliam se contulit, Adria, Argyripta, alijsq; multis in Italia conditis ciuitatibus. Insuleq; due Diomedæe, ubi eius socij in aues conuersi. quam ipse Diomedes historiam in XI. Virgilij libro narrat, cum oratoribus contra Aeneam denegat auxilia. Interfectus autem ex Troianis, Xantippum, Mnesthem, Epistromium, Orcomeneum. Diomedes Thraciæ rex, qui equos humana carne pascebat, expugnatus tandem ab Hercule. Ouidius: Demum Thracis equos humano sanguine pastos, Plenaq; corporibus lacervis præsepia iudi. Visq; denoui, dominumq; ipsosq; peremi. Diomedes grammaticus cuius extat opusculum in arte grammatica. Diogenianus ex Heraclea grammaticus sub Adriano principe scripsit Dictionarium per ordinem literarum, multaq; alia in arte grammatica. Suidas. Diocles Atheniensis Comicus poeta antiquus, fabulas eius nonnullas commemorat Athenæus.

Diod. poeta
Diod. Stoicus

Diod. Siculus

Diod. præsul

Dioxiippi uita

Dioscorius

Diomedes rex Aetoliæ

Diomedes rex Thraciæ

Diomedes grammaticus
Diogenianus

Diocles poeta

Diocle

Diocles medicus
Dioscorides

Diopœnus et Scybis

Dionysius tyrannus senior

Dionysius iunior

Dionysius Dialecticus

Diocles medicus Caristius, Darsi Histaspis tempore, reliquit et ipse Commentarios. Dioscorides Anazarbeus medicus, M. Antonij et Cleopatæ familiaris, scripsit libros XLIIII. πάλι τῶν ἀπλῶν φαρμάκων, id est, de simplicibus que ad medicinam pertinent. Suidas. Diopœnus et Scybis Cretenses priusquam Cyrus in Persis regnaret, hoc est Olympiade circiter LII. Sicyonem se contulere, que diu fuit officinarum omnis generis metallorum patria. Sculptendo marmoris primi claruerunt. Plin. DIONYSIOS Siciliæ Tyrannus patrem et filium Trogus libro XXI. describit, ac prius patrem in hanc sententiam. Dionysius e Sicilia Carthaginensibus pulsus, occupatoq; totius insule imperio, grauem hostem otium regno suo periculosamq; desiderium tanti exercitus ratus, copias in Italian traiecit, ut militum uires continuo labore acuerentur, et regni fines prorogarentur. Prima illi militia aduersus Græcos qui proxima Italiæ litora tenebant fuit, quibus deuictis finitimos quoque aggreditur, omnesq; Græci nominis Italian possidentes hostes sibi destinat, que gentes non partem sed uniuersam ferè Italian ea tempestate occupauerant. Itaque Dionysius Locros prius expugnat, deinde Crotonatas aggreditur qui Locris auxilium tulerant. In quo bello occupatum legatio Gallorum Senonum, qui Romam incendebant adiit, societatem cum eo petens: quam Dionysius libenter iniuit, fortiusq; propterea contra inimicos ingruebat. Verum ab incepta oppugnatione ob aduentum Carthaginensium in Siciliam reuocatur. Nam illi redintegrato exercitu bellum quod diu intermiserant, auctis uiribus duce Hannone repetebant. Dionysius autem quem paulo ante non Sicilia, non Italia capiebat, adsiuidis belli certaminibus a Carthaginensibus demum uictus insidijs suorū interficitur. Dionysius filius natu maior inter fratres patri militum fauore succedit, qui initio tyrannidis populum sibi liberalitate concilians, tria millia nexorum ex carcere dimittit. Tributa insuper populo per triennium remittit, sublatiq; fratribus ac propinquis quos metuebat, paulatim in ceteros grassatur. Itaque ob crudelitatem inuisus Syracusanis bello expugnari coactus in arcem se recepit. Legatos etiam Syracusanos de pace ab eo prius petitos contra ius gentium retinuit. Tandem uipulsus ex arce profugit clam in Italian, Locros concessit qui sub eius erant potestate. A Locrensis uero ignaris quod exul exceptus, solitam in eos quoque exercuit seuitiam, sex annis rapinis, stuprisq; omnia complendo. Deinde Locrensiū conspiratione ciuitate eiectus in Siciliam redijt: ibi Syracusas securis omnibus post longum pacis interuallum per prodicionem recepit. Cumq; grauior rursus esset, iterata conspiratione duce Dione Syracusano, cuius supra meminimus, cum Corinthiorum auxilio obsideretur: tunc deposito imperio arcem Syracusanis tradidit, receptoq; priuato instrumento Corinthum in exilium proficiscitur. Ibi humillima queque tutissima existimans in sordidissimum uitæ genus descendit: in publico uagari, potare, in ganeis et popinis uersari, pannosus et squalidus incedere uisus est, postremo ludi magistrum agens pueros in truiuo docebat: atque hæc omnia ut contemnendus magis quam metendus uideretur. Hæc Trogus. Hunc et Tragicum poetam fuisse quem Cicero tum alij tradunt. Valerius eius rapinas enarrat: aureas pateras e manibus diuorum simulacrorum rapiebat, dictitans bona a dijs porrigentibus accipienda: Ob suspicionem filias tonsrices habuit. Anicula inuenta que pro eo deos precabatur, causam interrogata respondit: cum plures uidisset in ea ciuitate tyrannos continua successione deteriores, ipsum prestare incolumem esse, ne et item deterior ei succedat. Dionysius Dialecticus e Bithynia commemoratur Strabo

boni libro XI. Dionysius Corinthius, ut Suidas scribit, ut alij, Afer ex Byzantie ciuitate temporibus Augusti scripsit Geographiam uersibus hexametris conuersam a Prisciano. Itemq; de lapidibus et auiibus, de Bacchis. que omnia deperdita præter Geographiam. Dionysius Alexandrinus grammaticus peruenit ad Traiani tempora. cuius bibliothecæ et epistolis præfuit, præceptorem habuit Cheremonem philosophum. Cui scholæ Alexandrinæ olim successit. autor Suidas. Dionysius Milesius historicus, scripsit res Persicas et que post Dareum secuta sunt, aliq; a Suida commemorata. Philostratus hunc pluribus uerbis inter sophistas scribit, cum dicit Adriano principi ob ingenium acceptum fuisse, a quo Satrapa factus adscriptusq; inter equites inter eos qui in museo uolantur. Etenim Museum, ut alibi diximus, Aegypti mensa est continens uiros in toto orbe doctrina claros. Dionysius Halicarnassus Augusti tempore Romanam scripsit historiam, ut Suidas testatur scripsit etiam de Characteribus antiquorū oratorū. Præterea de compositione orationis et elocutione, quomodo fiat Epithalamia, Epitaphia, Panegyrica. que Theodorus Gaza in Latinum cōuertit. Ipse uero Dionysius de se scribit lib. I. Ego in Italian trajiciens post bellum Cesaris Augusti Olympiade CLXXXVII. annos XX. Romæ usque ad hoc tempus commoratus sum, sermonemq; uernaculum Romanum edidici. Cumq; ad historiam spectarem, nihil in hoc spatio potius habui quam que facerent ad hanc rem, alia ex doctrina hominum cum quibus conuersabar accipere, alia uero ex autoribus receptis mutuari: Catone, Valerio Antiate, Fabio, Astijs, Gellijs, Calphurnijs, ceterisq;. Dionysius Heraclionis filius Tyrannus apud Heracleam et Anthiocheam regnauit, ut autor Strabo in XV. Ad nostros nunc ueniam. Dionysius Ariopagita præsul Atheniensis, discipulus Pauli, ut scribitur in actibus apostolorum, solus Paulo concionante e philosophis qui aderant credidit. Hic ut scribit Suidas, cum esset in Aegypto quò se discipline causa contulerat, uideretq; tunc eclipsim minime naturalem cum Christus est passus, una cum Apolophane sophista præceptore suo dixit, aut Deus nature patitur, aut machina mundi dissoluetur. Scripsit ad Timotheum præsulcm Ephesi de diuinis nominibus libro XII. de Hierarchia ecclesiastica ac cœlesti, de cœlestibus ordinibus. præterea alia complura opuscula. Missus postremo in Galliam euangelij gratia una cum Rustico et Eleuthero a Clemente pontifice sub Domitiano, in eodem loco martyrio adfictur. Eius nobile templum deinde prope Parisios excitatum, ut in rebus Gallicis explicatus narraui. Dionysius Corinthiorum præsul sub M. et L. Antoninis doctrina sanctitateq; clarus. Scripsit epistolas quasdam ualde laudatas, ut autor Hiero. Dionysius præsul Alexandrinus Origenis discipulus: eius plurima opera Hieronymus narrat. Eusebius quoq; lib. VI. testatur hunc plurima pro religione tulisse. Scripsisseq; cum multis epistolas, tum Cornelio tunc episcopo urbis Rome, ubi dicit: Scito frater. Ex quo notandum, quod tunc præsul fratrem pontificem appellabant. Diues cognomen est Rom. L. Bebius Diues flamen quirinalis Liuius libro VII. de bel. Ma. memoratur. Dictys Cretensis peritus Phœnicum literarum, natus Merione filio Idomeni, scripsit bellum Troianum, in quo ipse militauit, Phœnicum lingua. Reuersusq; in patriam moriens mandauit, ut liber arca plumbea sepulcro eius inferretur oclusus. Anno deinde tertio Neronis principatus ob terræ motum sepulcro reuulso arca apparuit. delataq; ad Rutiliū illius insule præsidem, et ab illo ad Neronem transmissa est. Librum Nero in Græcam linguam conuerti iussit, bibliothecæq; dicauit, qui ad nostrum æuum peruenit conuersus in

Dionysius Geographus

Dion. gram.

Dionysius Milesius

Dionysius Halicarnassicus

Dionysius Ariopagita

Rusticus Eleutherius

Dionysius præsul Cor.

Dionysius præsul Alex.

L. Bebius Diues

Dictys

ius in latinum sermonem à quodam Septimio, ut eius indicat epistola. In qua dicit librum inuentum à pastoribus in sepulcro, et ad Praxim eius regionis Dominum delatum, ab illo uero Neroni dono missum fuisse. G. DOLOBELLAS duos eodem tempore fuisse constat præter illum in quem sunt Ciceronis orationes. Horum alterum, Cæsar repetundarum accusauit, nec damnauit. Alterum M. Scæurus accusauit et damnauit. Auctor Pedianus. Dolobella partium Cæsarianarum equalis tempore supradictis, Trebonium unum ex Cæsaris percussoribus Smyrnæ crudeliter interfecit: ex quo hostis à Senatu iudicatus tandem in Syria multis præliis cum Cassio congressus, uictus sibi manus attulit. Contra hunc Cicero in Philippicis inuehitur, Asiæ quoque superior tempore his omnibus, frater fuit L. Saturnini Tribuni Pleb. et in eius tumultu interfectus. DOMITIORVM gens Romæ uetusta, G. N. et L. prænomen tantum sibi adsumpsit. L. Domitius Aenobarbus simul et cognominis et familie princeps fuit: Cui reuertenti è rure gemini iuuenes imperasse traduntur, ut uictoriam de Latinis Popu. Rom. nuntiaret, et in fidem maiestatis adeo permulsiße malas, ut è nigro rutilum pilum erig; similem reddiderint. Tranquillus. G. N. Domitius Procos. contra Allobrogas Aruernosq; feliciter dimicauit: causa belli quod Salyorum regem Tentomaliu suscepissent, quodq; Heduorum agros Popu. Roma. amicorum uastauissent. L. Domitius Bituitus rex Idem teste Valerio de perfidia: Bituitum Aruernorum regem, ad successorem Q. Fabium confugere paratum, specie colloqui comiter hospitio inuitatum uinxit, ac Romam deportandum curauit. Cuius factum Senatus neque probauit, neque rescindere uoluit, ne si uenisset in potestatem bellum moueret. Igitur eum Albæ custodiæ relegauit. In hunc etiam dixit L. Crassus orator, non esse mirandum eum aeneam barbam habere, cui os ferreum, et cor plumbeum esset. Hic à Cicerone inter principes oratores sui temporis ponitur in oratore. L. Domitius Pompeianarum partium ter uictus in potestatem Cæsaris uenit, toties dimissus. Nam primo successor ei delectus Corfinium cum presidio tenebat: obsessus cum clam fugeret, oppidani ad portam eum sectantes captum ad Cæsarem duxerunt. Qui dimissus, contra iurandum ab eo præstitum aduentu suo Massilienses postea confirmauit, sed repente destituit: postremo in acie Pharsalica occubuit, uir neque satis constans, et ingenio truci. In desperatione rerum haustum uenenum poenitentia euomuit, cum accipisset de clemetia Cæsaris, manu misso medico qui illud prudens minus noxium temperauerat. Solus inter Pompeianos consuluit in hostium loco habendos, qui neutram partem sequerentur. Huius igitur filius melior cunctis ueniam à Cæsare meruit obtinere. Ex hoc postea auus et pater Neronis principis fuere. Quorum Auus in præture Consulatusq; honore equites et matronas ad agendum perduxit in scenam. Munus gladiatorum tanta crudelitate egit, ut clam frustra prius monitus, edicto ab Augusto sit coercitus. Huius filius Domitius Iuliam Agrippinam Germanico natam duxit uxorem, ex qua suscepit Neronem principem, ut ait Tranquillus. L. Domitius prætor Siciliæ illum qui sibi dono aprum attulerat, cruci adfixit, cum comperisset ui teli feram captam, quod antea per edictum uetuerat. Valerius. Domitium exulem Marianarum partium Pompeius cum exercitu congregiens interfecit. Plutarchus. Domitius Aenobarbus ex Antonij partibus ad Augustum transfugit. Cui Antonius adeo se humanum præstitit, ut res et bona eius remisit. Plutarchus in Antonio. Domitius Corbulo à Nerone missus duas alas, et tris cohortes, quas secum ad castellum duxerat in Armenia, quia hostibus cesserant extra uallum iussu tendere, donec prosperis excursionibus redi-

meret ignominiam. Frontinus libro III. Domitius Insanus, doctus clarusq; in urbe Roma grammaticus, id cognomentum adeptus quod esset natura intractabilis ac morosior. Gellius. Domitius Apher orator Nouariensis Neronis temporibus. de quo Quintil. Domitius Apher uerborum arte et toto genere dicendi præferendus: et quem in numero ueterum habere non timeas. Eusebius dicit eum redundantem superfluitate cibi in coena periisse. Domitia Domitiani principis uxor sine liberis fuit. Flauia Domitilla Statilij Capelle equitis filia: Vespasiani uxor: Titi et Domitiani mater, eiusdem etiam nominis filia. Vtrique Vespasianus superstes fuit, ut ait Tranquillus. Aliam quoque uirginem ac martyrem nostri tradunt ex hac stirpe fuisse, Domitiani ex sorore neptem, ac Aurelio Flauij Clementis Domitiani fratris filio pactam, que à Nereo et Archileo eunuchis et custodibus eius Petri discipulis ad fidem simul et uirginitatem seruandam deducta est, et à Clemente presbytero abluta. quare de eunuchis supplicium sumptum, ipsa in Pontiam insulam missa: demum à uiro Terracinam reuocata, per Theodoram et Euphrosynam collectaneas nullo modo auerti potuit, sed illæ potius ad fidem ab ea conuersæ, ex quo omnes in uno cubiculo atque eadè urbe crematæ. Domitius philosophus Syrus genere è Laodicea, discipulus Syriani, ut ait Damascius. Est et martyr eius nominis sub Maximiano, cuius erat cubicularius. Liberat inuocantes à morsu canis rabiosi. Alius item professor: ex Africa pulsus una cum Vincentio et Marcellino præfule Ebredunensi. In qua etiam urbe sepultus: eius festum xii. Calend. Mai, Superioris uero v. i. i. Eid. Octob. Donatus grammaticus præceptor diui Hieronymi scripsit artem que in manibus extat puerorum, quanquam in epitomen redacta. Commentarios item in Terentium et Virgilium edidit. Donatus à quo Donatiani sub Constante et Constantino principibus adseruabat à nostris scripturas in persecutione ethnicis traditas, totamq; penè Africam ac Numidiam sua persuasione decepit. reliquit scripta ad suam sectam facientia. Hieronymus. Donatus item martyr præsul Arretinus, sub Iuliano principe, qui parentibus ob fidem interfectus, ipse Arretium aufugit una cum Hilario monacho uiro sancto, simulq; securi percussus, atque in eodem loco sepultus est. Sunt et plures alij huius nominis martyres. Dorotheus cubicularius Diocletiani cum Petro et Gorgonio socijs eiusdem etiam muneris ac fidei, ab eodem principe quod Christiani facti essent martyrio adscitur, teste Eusebio. Dorotheus præsul Antiochenus uir eruditissimus, Græce et Hebraice doctus, eunuchus ab ipsa genesi fuit, quo magnopere Aurelianum principem dicunt delectatum fuisse, Diocletianumq; eum in honore habuisse: auctor Eusebius, qui eum puer sacros libros enarrantem se audiuisse testatur. Socrates autem in historia tripertita Dorotheum ait Arrianum fuisse præsulem, et ab ecclesia Antiochena ad Constantinopolitanam translatum: decepsisseq; Honorij principis tempore, c. x. natum annos. Dorothea, Euphemia, Tecla, et Brasina uirgines i. i. No. Septemb. sub Nerone apud Aquileiam post multa supplicia ab earum patribus qui patruales erant truncatis capitibus in fluentem proiectæ. Altera Dorothea item uirgo apud Alexandream sub Manxentio passæ. Tertia uirgo tantum apud Cæsaream Cappadocie Impæ. Maximiano. G. N. D. VILIVS Imperator contra Carthaginienses missus suis nauibus manus ferreas cum irrisu hostium instituit. Sic inter pugnandum hostium naues apprehendit, qui uicti et capti sunt apud Siciliam. Amilco dux clasfis Carthaginem fugit, et à Senatu quesuit, quid faciendum censerent: omnibus ut pugnaretur clamantibus: Feci,

Dolobella duo
Dolobella Cæsarianus
L. Domitius Aenobarbus
G. N. Domitius
Bituitus rex
L. Domitius Pompeianus
Domitius auus Neronis Domitius pater
L. Domitius prætor
Domitius partium Macii
Domitius Antonianus
Domitius Corbulo

Domitius Insanus
Domitius Apher
Domitia Domitilla
Theodora Euphrosyna
Domitius martyr
Donatus grammaticus
Donatus hæreticus
Don. martyr
Dorotheus martyr Gorgonius
Dorotheus præsul
Dorothea uirgines
G. N. d. uilivs
Amilco dux

Feci, inquit, et uictus sum: sic poenam crucis effugit: nam apud Pœnos dux re male gesta puniebatur. Duilio cœcessum est honoris gratia, ut prælucente funali et præcinente tibicine à coena publice rediret, eo quod primus de nauali uictoria triumphasset. Ex Cæcilio. Demosthenes orator Atheniensis patre eiusdem nominis admodum paupere, ut qui cultellos factitaret, ab initio Platonem audiuit philosophiæ deditus, mox oratoriæ incubuit. Ac primum quidem cum non esset satis apta pronüciatione, à Satyro histrione correctus est. Deinde cum multitudinem et tumultum expauesceret ac mente excideret, propellitoris marini sonitum dicere adfuescebat, et ut ait Demetrius Phalereus locum subterraneum elegit, ubi totos dies secum agitabat, raso etiam crine ne ob deformitatem foras exire cogeretur. Tertio literam R. difficile enunciabat, quam calculis in os coniectis et locum adliuam scandendo pronüciare conabatur, ut ore postea soluto faciliore uia uerba decurrerent. Nunquam nisi præmeditatus dicebat: ob quam rem Pytheas solitus est dicere: Demosthenes enthememata Lucernam olere. Alij dicit hoc Demadis oratoris dictum. Theopompus eum inconstantem fuisse, neq; ipsdẽ rebus aut hominibus longo tempore uti potuisse dicit: notatur etiam auaritiæ et corruptionis, à rege Persarum pecuniam accipere solitus, ut contra Philip-pum ageret, et ab Harpalo corruptus. Hic enim Harpalus ob rationes male administratas fugerat ab Alexandro Magno Athenas, ubi aduocato concilio cum Athenienses de eo recipiendo agerent: Demosthenes qui paulo ante dixerat nõ esse recipiendum, acceptis postea muneribus ualitudinem simulauit, ac falsis collum circumligatus dixit se Synangem id est, Anginam pati. Aeschynes uero perurbane respondisse fertur. Demosthenem non Synangem sed Argyran gem pati, cuius rei gratia actus in exilium paulo post cum omnium gratia redijt. Ad ultimum cum Antipatro Alexandri successori late dominantis in sensus esset, ac propterea decernente Demade ut capite plecteretur, aufugit in Calabriam insulam Aegæi maris. Ibiq; cum in templo Neptuni ab Archia Tyrio actore tragœdiarum Antipatri satellite deprehensus esset, sumpto calamo quasi prius epistolam ad Antipatrum scripturus: uenenum illic inclusum exhaussit, statimq; moribundus cecidit. Orare causas cepit annos natus x. xv. i. Oratio quæ contra Aeschynem de legatione legitur, incertum an fuerit habita. Hic omnium suffragio Græcorum præsertim Dionysij Halicarnassei primas inter oratores obtinet et copia et arte, tum attica elegantia: prælatius etiam ex nostris Ciceroni à Quintil. quod prius fuerit et arte præcellat, sed natura nequaquam. Quorum pulcher rimam comparisonem uidere licet in i. x. eius operis lib. Demosthenes dux Atheniensis missus cum Nicias cõtra Syraculas qui Gilippum Syracusanorum Ducem aduerserant auxilio, infeliciter pugnantibus ambo: Demosthenes ne ueniret in manus inimicorum, mortem sibi conscijt: Nicias uero alter dux capi passus est, ut ait Trogius. Plutarchus uero dicit ambos sibi manus attulisse. Fuit item alius Demosthenes genere Thrax grammaticus, qui iliada Homeri et Hesiodi Theogoniam in prosam orationem conuertit. Suidas.

Ebion B I O N Hæresiarcha, unde Ebionitæ, Christum solum hominem putant, alioquin uirtute perfectum, nec tantum fidem satis, sed legis ueteris obseruantiam esse necessariam. Quapropter sabbatum simul atq; diem dominicam seruant. Eusebius in histor. Hecateus Milesius historicus celeberrimus temporibus Darei illius qui successit Cambisi Olymp. l. x. Auditor Protagore, Suidas,

Demosthenes orator
Harpalus
Demosthenes dux
Nicias
Demosthenes grammaticus
Ebion
Hecateus

Ecebolius Sophista Constantinopolitanus sub Constantino magno Christianus ardentissimus uisus, deinde sub Iuliano principe alius apparuit. Suidas. HECTOR Priami filiorum fortissimus interfecit, ut est auctor Homerus simul et Dares Phrygius, Protefilaum, Merionem, Boetem, Archilochum, Protorenem, Delphenorem, Darium, Polyxenum, Philippum, Xantippum, Leontem, Polybetum, Carpedontem, Lepodæmonem, Lophorem, Epistrophum, Schedium, Maimentum, Palamonem et Patroclum, in cuius ultionem et ipse demum ab Achille interfectus, loricq; tractus, quo ille quondam ab Aiace donatus fuit. Sicuti et Ajax ensi ab Hectore dono dato incubuit. Egemon Characenus (Est enim Charax Phrygiæ urbs) uersificator scripsit bellum Leuctricum Thebanorum et Lacedæmoniorum. Stephanus. Egestratus Ephesius, ob tribulis sui necem exul Delphos perueniens, quemnam locum coleret consuluit Deum: Cui Phœbus, ubi saltantes uideret rusticos cum coronis oleaginis. Itaq; profectus in Asiam rusticos eo modo cernens: urbem condidit Eleam, auctor Pythocles Samius apud Plutarchum. EGESIAS Magnesium orator egregius qui Asiaticis styli auctor fuit, attico modo qui tunc uigebat immutato. Strabo. Egessippus historiæ scripsit ecclesiasticam v. libris quos habemus à Christi supplicio usq; ad sua tempora rudi stylo ubi testatur se uenisse Romam sub Aniceto Pontifice, ut ait Suidas. Hieronimus hunc patria Iudæum dicit ac inter sanctos refert. Alter fuit poeta Comicus. inter fabulas ipsius commemorantur φιλῆται. Athenæus. Helladius grammaticus Alexandrinus sub Theodosio iuniori, scripsit Lexicon amplissimum ex ordine literarum. De laudibus item Theodosij. Descriptionem balnei Cõstantiniani. Dionysium siue musas, nonnullaq; alia. Suidas. Hellanicus historicus Mitylenæus uixit cum Herodoto apud Amyntam Macedoniæ regem. Quo etiam tempore Euripides et Sophocles. Idem. Electra Agamemnonis filia prius Laodice appellata, Argeis ita cognominantibus eam post patris mortem, quod quasi ἀλεξίφα, id est, sine lecto et matrimonio ad senectutem peruenerit. Aelianus de uaria histo. apud Sophoclem: est eius nominis Tragedia scripta. Helena post mortem Menelai à Megapentho et Nicostrato filijs Orestis fugata in Rhodum ad Polyxo uxorem Tlepolemi peruenit, quæ iussit eam arbori suspendi ob uiri zelotypiam. auctor Pausanias. Helerna uero, eadem et Crana et Carna dicitur, filia Iani apud ostia Tyberina regnabat, donamq; à patre albo sceptro, ac post mortem à Crano fratre ibidem in luco sepulta, cui sacra instituta durabant. Ouid. Adiacet antiquus Tyberino lucus Helernæ. Pontifices illuc nunc quoq; sacra ferunt. Helchetaitarum secta tempore Philippi Imper. et Origenis conualescere cepit. De qua ipse Orig. in disputatione l. x. x. i. psalmorum sic ait, Venit quidam is diebus, qui sibi magnum aliquid et præter ceteros sapere uideretur: adseruans quandam Helchetaitarum sectam, quæ nuper exorta est. Hi quædam de scripturis refutant, et rursus admittunt nouæ ac ueteris legis testimonia. Apostolum Paulum penitus respuunt. Fidei desertores ob metum, citramentis intentionem, nihil omnino admittere. Hec itaq; adseruerant, et librum quendam circumferunt, quem dicunt de celo lapsum. Cuius uerba si quis audierit, ueniam delictorum consequatur, aliam præter illam quam Christus dicit. Eluidius Auxentij discipulus imitator Symmachi, diuam uirginem peperisse quidem adseruat, uti scribitur: uerum postea congressam cum uiro alios peperisse liberos, qui fratres domini sint appellati. Idq; sacris liberis contendit et probat perperam interpretando. Cuius insanam opinionem Hieronymus lib. i. egregie confutat. Eluidius Priscus dicitur in Prisco. Ennius poeta: Quem Rudiæ genere uenisse

Ecebolius
Hector
Egemon
Egestatus
Egesias
Egessippus hist. storicus
Egessip. poeta
Hellanicus
Electra
Helena
Helerna
Helchetaitarum
Eluidius hæreticus
Eluidius Priscus
Ennius poeta

lute, ut ait Silius. Ciuitas est Calabriae. Sed Eusebius Tarentinum cum facit, dicit; a Catone quaestore Romam translatum in Auentino habitasse: ac unius ancillae ministerio contentum fuisse: tanta fuit ei suae parsimonia, siue paupertas. Scipionis etiam Africani familiaris erat, quem in bellis semper comitabatur: Sepulchro quoque illius demum uoluit inferri. fecutus est M. Fuluium Nobiliorem ad bellum Aetolicum, cuius filium erudit. Ab hoc et Cato senex dicitur literas Graecas didicisse. Ut arte rudis, ingenio maximus taxatur. Quintus enim sicut sacros uetustate lucos adoremus, in quibus antiqua robora non tantam habent speciem, quantam religionem. Scripsit plurima, inter quae Annales: Bellum Punicum in hexametris, quae sane amissimus, ex ijs nonnulla Macrobius, quae Virgilius est ab eo mutuatus manifestat: nam dicere solebat se aurum ex Ennii stercore deducere. Quaedam et Gellius ex annali eius xviii. Spernitur orator bonus, horridus miles amatur. Haud doctis dictis cunctanter ne maledictis. Miscentur inter se inimicitias agitantur. Non ex iure manu conferuntur, sed magis armis Res repetunt, regnumque petunt, uadunt solida ui. Pellitur e medio sapientia, ut geritur res. In choro item Iphigeniae Enniana haec scripta sunt. Otio qui nescit uti, plus negotij habet, quam cum est negotium in negotio. Nam cui quid agat constitutum est, nullo negotio id agit: sed ibi mentem et animum delectat suum. Elogium sepulcri scribit Cicero in Tuscul. ab eo editum. Aspicite o ciues senis Ennii imaginis urnam. Hic uostrum scripsit maxima facta patrum. Nemo me lacrymis decoret, nec funera stetu Faxit: cur uolito docta per ora uirum. Tria etiam corda se dicebat habere, quod tribus loqueretur linguis, Latina, Graeca, et Osca. Se quoque esse quintam ex Euphorbo Troiano animam: haec in Homerum, deinde in pauonem, mox in Pythagoram: postremo in se, ut plane uersus indicat Persianus. Ennium post hunc alterum grammaticum scribit Tranquillus fuisse, qui duos libros de literis et syllabis ac metris conscripsit. L. Cottam allegando, qui ait forte hunc fuisse, qui Tragedias scripsit. Epaminondas Thebanus, primus qui patriae lumen nomenque inter Graecos attulit. Si quidem cum Lacedaemonijs congressus multas uictorias ex eis tulit, postremo in bello lancea transfixus occubuit, incertum uir melior an dux: Nam imperium non sibi, ut plerique duces, sed patriae quaesuit. Pecuniae diuitiarumque abstinentissimus, ut ei post tot triumphos ueluti Paulo Aemylio Romae, sumptus postremo funeri defuerit. Sed et gloriae honorumque ambitio procul, quippe qui imperia magistratusque inuitus ac rogatus inibat. Neque ab hoc uitaeproposito ratio mortis discrepauit. Nam ubi relatus in castra semianimis audiuit scutum suum seruatum, nec ab hostibus abreptum, ac pro Thebanis uictoriam stare, bene res habet, inquit, atque ita ueluti gratulabundus expirauit. haec ex Trogi v. 1. Aelianus autem eum adeo pauperem fuisse scribit, ut una tantum ueste uteretur, quam si quando fuisset opus interpolare aut reconcinnare, domi interim se contineret. Plutarchus uero in Parallelis eum Bruto opponit in Stesimbroti filij seueritate, quem in bello eodem Lacedaemoniorum dimissum, donec ipse domum ad comitia uocatus abesset, cum reuertens praeter mandatum cum hoste dimicasse comperit, quanquam uictorem securi percussit. Ephestion Macedo unus e duobus Alexandri: apud quem primas tulit ob pulchritudinem praestantiamque corporis. Cui rei argumento, quod cum Alexander deuictio Dareo eius tentoria cum solo Ephestione reuaseret, ubi regiae mulieres fuerat, uxorque Darei, obuiam procedens Ephestionem pro Alexandro adrauisset, quod forma maiore et augustiore uisus esset, cumque ille repulisset atque regem ostendisset: Alexander ait eam non errasse: sed et illum Alexandrum esse. Haec Arrianus

Graecus du gestis Alexandri. Sed et mortuo quidem non minora beneuolentiae signa ostendit. Nam teste Plutarcho in eius uita, equos mulosque, tonderi, propugnacula quoque, ex muris diripi et praecipitari iussit. Turbulum praeterea xlii. milium talentorum ei extruxit, ac cum uiti deum colimandauit: ut etiam Trogi testatur. Ephestion grammaticus Alexandrinus scripsit de metrorum differentia Comitorum, Tragicorum, et aliorum. teste Suida, quod opus adhuc extat. Ehippius Cumaeus auditor Isocratis, scripsit historiam ab excidio Troiae usque ad sua tempora lib. xxx. nonnullaque alia. Suidas. Epicrates orator nobilis Athenis. Cuius meminit Demosthenes in oratione pro legatione. Hic quod propensam ad pectora barbam ferret, Sacephorus est a Platone in Comedia uocatus, quasi scutum praefereens. ἀναξίπηνος Επίκρατες σακεσφόρος. Alius item comicus, cuius fabulae sunt ἐμπερος καὶ ἀντιλαίς. Alius Aeschynis oratoris necessarius cognomento Cyrebro, ut ait Demosthenes contra Aeschynem. Epictetus philosophus patria Hieropolitanus. Ciuitas est Phrygiae Hieropolis. Conditione seruus Epaphroditum cubicularij Neronis principis, corpore claudus, peruenit usque ad M. Antonini tempora. Huius dissertationes Arrianus tribus uoluminibus Graece conscripsit eius discipulus. Ipse uero quaedam quae non extant dicitur composuisse, ut autor Suidas. Hunc dicebat Favorinus apud Gellium solitum esse dicere, quod plerique essent philosophi ἀσὸν ἢ πρᾶτ' ἄρα, μέγχι ἢ λ' ἔργον. id est, non re, sed uerbo tctus. Insuper duo obseruanda esse praecipua, tolerandam iniuriam, et abstinendum a uoluptate, quae hoc apophthegmate continerentur, ὅπερ καὶ ἀνέχεσθαι. huius distichon ponitur a Macrobio:

Δὲλ' ἔπι κτ' ἔργον γένε' ἔμω, καὶ σὸματι τ' ἔργος, καὶ πένι' ἔργον, καὶ φίλ' ἔργον ἀθανάτοιο.

Quod uerti sic potest.

Seruus Epictetus genitus sum, corpore claudus: Paupertate lrus, dijs at amicus eram.

Epicurus Atheniensis annos natus quatuordecim philosophari coepit in hortis, ut est autor Demetrius Magnesius. Summum bonum, non ut Aristippus, in uoluptate corporis, sed in doloris uacuitate ponebat: Quapropter in principijs epistolarum ἀπράτ' ἄρα scribebat, id est, bene rem gerere seu benefacere: cum alij ὑγιάνειν scribebant, id est, sanum esse siue ualere. Honestam uitam et tenuem uictum diligebat, quod parabilior esset, et anxietas animi in paradisi lautioribus epulis uitabatur. Dialecticam damnabat, quando philosophia simplicibus ac proprijs rerum uocabulis comprehendendi posset. Deos et providentiam et officium in uita tollebat, sibi que tantum consulebat, omnia fato agi existimans. Metrodorum Lampfacenum unicum in uita comitem et familiarissimum habuit. Audiuit Xenocratem, scripsit et opera nonnulla non extantia, quae a Diogene commemorantur.

Epicarmus Cos auditor Pythagorae, reliquit de naturarum, deque medicinae commentarios, qui adhuc extant in bibliotheca Vaticana. Epimenides Cretenensis tempore Pythagorae, ut Apuleius scribit in floridorum, missus a patre Agisarcho in agrum ad custodiendum pecus, in quodam antro obdormiuit annos lxv. Experrectus cum uideret omnia mutata, domum reuertens a fratre omnia didicit. Quamobrem pro deo est habitus. Idem Atheniensibus pestilentia laborantibus dixit, ciuitatem purgari oportere. Itaque cum rogatus eo uenisset, iussit oues albas atque nigras apud Arlopagum immolari. Reuertens deinde domum, oblatus ab eis pecuniam reuuit. Meminit huius et Plato in primo et tertio de legibus. Suidas item de ipsius sopore mentionem facit, dicitque ob longam eius aetatem, prouerbum mansisse in rebus obsoletis. Pellis Epimenidia. Praeterea uersificat

Ennius grammaticus

Epaminondas

Stesimbrotus

Ephestion dux

Ephestion grammaticus

Ehippius Cumaeus Epicrates

Epicrates comicus

Epicrates Cyrebron Epictetus

Epicurus

Epicarmus Epimenides

ificatorem fuisse, Cui Diogenes ad stipulatur, poemataque eius enarrat. Plutarchus in Solone scribit hunc Cretensem ut nouum Curetam existimatum, ac uatem maxime religionemque praestantem aduersitum ab Atheniensibus, et in Solonis receptum amicitiam, ad leges ei condendas maximo adiuumento fuisse. Cum Munichiam quandoque uisisset, dixisse quam parum prouident Athenienses: nam celeriter locum deleterent, si ex eo futura prospicerent mala. Quod postea euenit. Epiphanius sophista patria Petraeus scripsit περὶ γυμναστικῆς, id est praexercitationes: praeterea declamationes, orationes in genere demonstratio. Suidas. Epiphanius alius, prius Salaminius, deinde Cyprici praeful, scripsit contra omnes haereticos orationes, quae Panaria appellauit: et alia multa, quae a doctis ob res, ab idiotis ob uerba leguntur. Deceffit in ultima senectute. De utroque Suidas. Fuit item alius Praesul Ticinensis, relatus in numerum sanctorum: qui a Theodoto Gothorum rege pecuniam ad redimendos in Gallia captiuos impetrauit. Epitherses ut est autor Pausanias, Metrodori filius ex Erythris Ioniae, nobilis pugil, in quatuor certaminibus uictor. Alius item sculptor, Lysippi discipulus, ut autor Plin. Alius ex Nicea Bithyniae grammaticus, qui de Atticis dictionibus scripsit: ut autores Strabo, et Stephanus. Ephorus Cumaeus, Theopompus Chius, clarissimi historici, discipuli Isocratis, alter freno, alter Theopompus calcariibus indigebat: ut ait Quintil. Ephorus item Cumaeus iunior scripsit Galieni principis historiam libris xxxviii. praeterea Corinthiaca, et alia. Suidas. Ephren Syrus apud Edeffam diaconus multa Syro sermone composuit: tate alioqui dignationis, ut post sacras lectiones in quibusdam ecclesijs eius scripta publice legerentur. Deceffit sub Valente principe. In hanc ferre sententiam Hieronymus. Hunc autorem prius in Graecum sermonem translatus Ambrosius monachus Camaldulensis in Latinum uertit: plures uidelicet sermones, inter quos unum in laudem fletus et uituperationem risus. Hic etiam quaedam cantica ab Armodio quodam haeretico composita, conuersis in ritum orthodoxum uerbis atque sententijs pulcherrime interpolauit: quae in templis canuntur. autor Socrates in sacra historia. Ephren alius Graecus abhinc annos ccc. qui uitas principum Constantinopolitanorum iambico carmine scripsit: quod opus in bibliotheca Vaticana cernitur. Eratosthenes Cyrenaeus discipulus Aristonis Chij et Callimachi poetae, ex Athenis a Ptolemaeo Euergete aduersit usque ad Ptolemaeum quintum durauit: Plato minor a quibusdam ob doctissimum uocatus. praefuit bibliothecae regiae, successor Callimachi, excessit annorum lxxvi. sibi cibo sponte subtracto, quod diu per morbum torquebatur: relictoque nobili discipulo Aristophane Byzantio, cuius postea Aristarchus auditor fuit. Scripsit praeter Philosophiam poemata, historias, Astronomicam. De sectis plures dialogos. Suidas. Ergoteles Cretenensis nobilis Athleta per seditionem patriae secedens in Sicilia apud Himeram ciuitatem, Himerus est dictus: ubi non minore reperiit seditionem inter Gelonem et Hieronem excitatam: qua tandem composita obiit in olympia, cursuque uiciti: cui Pind. hymnum dicauit illum: λίσσόμεν τῶν ἑνὸς ἐλθευθῆς. Eriphus comicus poeta eius fabulae sunt ἀδολῶς, πελαγῆς, μελιθῶα: ut Athenaeus in xliii. Dipnosophistarum. Heraclides Lycius domi uir clarus, clarior etiam sophistica facultate, cum throno Atheniensi excidisset, Smyrnae docuit ubi in honore maximo fuit. Dicunt eum olim apud Seuerum principem extemporali facultate dicentem auulcis praesentibus exterritum sermone excidisse, Solus sophistarum ad hanc artem industria, et labore, natura minime iuuante contendit. Est eius non inuicendum uolumen quod laus laboris inscribitur. Apollonius Naucratis

Epiphantius sophista

Epiphanius praesules

Epitherses pugil

Epitherses sculptor.

Epitherses grammaticus

Ephorus

Ephorus iunior

Ephren Syrus

Ephren Grecus

Eratosthenes

Ergoteles

Eriphus

Heraclides sophista

eius emulus in orationibus cum ut laboriosum et ingenio tardum insectatur. Audiuit Hadrianum et Chrestum sophistas. Deceffit octogenarius domi, superflite filia tantum et nonnullis libertis: quibus Rhetoricam reliquit, quae agellus erat x. talentorum, auditorum mercede sibi comparatus. Haec ex libro Sophistarum Philostrati. Fuit item alius e Mopso Libicae oppido grammaticus: ut Steph. Alius Macedo nobilis pictor qui initio nauces pinxit. Captoque Perseo a Paulo Aemylio Athenas commigravit: eodem tempore quo et Metrodorus philosophus et pictor: ut Plin. Heraclides ite Ponticus philosophus Athenas concessit, Platonem, deinde Aristotelem audiuit. Reliquit ingenij monumenta quae non extant. Vir fuit mollioris habitus: ut pro Pontico Pompeius uocaretur. ut Diogenes autor. Demetrius Magnesius tradit illum nutrisse draconem quandam, iussisque eum seretro post mortem imponi: ut ex hoc putaretur ad deos migrasse. Plures huius nominis a Diogene commemorantur: hi tamen quos commemorauimus, praecipui. Heraclitus penultima producta. sic enim Graece Ἡράκλειτος. Hic Ephestius philosophus, ut tradit Suidas, nullum inuenitur habuisse praecceptorem: tantum natura et diligentia solus profecit: quidam tamen audisse Xenocratem et Hippasum Pythagoricum uolunt. Floruit temporibus ultimi Darei, scripsit poetice multa, ab Aristot. testis saepe citatur. Cum esset hydropticus medicum spreuit. Sed oblitum bubulo seuo soli sicificandum praebens dormiebat, ex quo a canibus dilaceratus est. Suidas. Tradunt et Hierony. et Eusebius alium Heraclitum Commodi Seuerique principum temporibus, in Apostolum commentarios edidisse. Heraclion Aegyptius grammaticus docuit Romae, scripsit enarrationem in Homerum et Lyricos. Suidas. Heraclides praesul Alexandrinus summus antea philosophus, factus Christianus scholae praefuit Alexandrinae: deinde ecclesiae Demetrii successor. De quo Origenes multa apud Eusebij historiam lib. 11. Eius etiam Africanus in quadam Chronica meminit, ubi Alexandriam se dicit properare, Heracliae fama permotum. Fratrem hic habuit Plutarchum, qui item eodem teste Origene e philosophia ad fidem sacrasque literas conuersus, martyrium in super Christi causa pertulit. Erasistratus medicus, qui primus morbum cognouit Antiochi, ob amorem Stratonices nouercae. Hermagoras Aelides Carion cognominatus, rhetor egregius: scripsit artem Rhetoricam libris vi. De diligentia orationis. De decoro. De elocutione. De figuris. Decebat Romae post Caecilium Augusti tempore. Deceffit iam senex. Fuit item alter Amphipolita philosophus, discipulus Persei: qui plures scripsit Dialogos. Suidas. Alius martyr sub Nerone ciuis ac praesul Aquiliensis Marci discipulus, loceque ipsius apud eam ciuitatem dimissus, ubi securi percussus una cum Fortunato diacono fuit 1111. Eid. Iulij. Hermogenes e Tarso xv. natus annos sophista adeo probatus: ut fama eius ad auditorium M. Antoninum principem excoerit, ab eoque munera egregia tulerit. Deinde tempore procedente, cum facultatis habitum deperdidit, nulla morbi causa: ex quo inuidis cauilli materiam praebuit dicentibus proculdubio uerba esse alata: secundum Homerum ἔνν' ἠτερόεντα. Ea siquidem deposuisse Hermogenem pennarum modo. De hoc item Antiochus sophista dicebat: Hermogenes in pueritia senex, et in senectute puer. Quapropter cum ad ultimam senectutem peruenisset pro contempto habebatur. Ex Sophistis Philostrati. Hermocrates Phocensis, clarus sophistica facultate. Antipatri, magistri epistolarum Seueri principis, filiam haud forma bona inuitus imperatore compellente duxit. Ex quo cuidam e familiaribus interroganti: quando Anaclypteria duceret, id est mundum et munera sponse, ἀπὸ τ' ἀνακλῦται; quod est manifestare et patiam

Heraclides grammaticus Heraclides pictor

Heraclides Ponticus philosophus

Heraclitus philosophus

Heraclitus Christianus Heraclion

Heraclides Praesul Alex.

Plutarchus Erasistratus

Hermagoras rhetor

Hermagoras philosophus. Hermagoras martyr

Fortunatus Hermogenes

Hermocrates Phocensis

Hermes Trimegistus

lām ferre: facitē respondisse fertur. Encalypteria potius, id est quasi abscondenda, haud deinde multo post eam abdicauit. Ex Sophistis Philostrati. Hermes Trimegistus philosophus Aegyptius post Mosē fuit, cuius tempore in Aegypto studia philosophiae clarere coeperunt, cum antea tantum circa Astronomiam & huius generis disciplinas doctrina uersaretur, quae ad exercendum ingenium magis quam ad illustrandum animum ualent. Scripsit lingua patria Dialogum in Latinum sermonem postea conuersum: ubi Asclepius introducit. Deum omnino unum opinatur omnium conditorem, erroremque fatetur parentum suorum, qui superstitiones Idolorum inuenerint, easque quandoque perituras uaticinatur ac pariter dolet. In hanc sententiam August. lib. VII. De ciuitate Dei, ubi eundem Hermetem reprehendit: quasi pugnantia sit locutus, quod cum patriam superstitionem deriserit: eam tamen quandoque perituram doluerit. Suidas uero dicit eum uocatum Trimegistum quod consuetudine ferē Trinitati senserit de Deo, morientemque hanc fuisse precatū: O caelum magnū Dei sapiens opus: teque; o uox patris quam ille primam emisit, quando uniuersum constituit mundum: adiuro per unigenitum eius uerbum & spiritum cuncta comprehendentem: Misereamini mei. Hermes alter item philosophus Aegyptius, auditor Syriani sophistae, condiscipulus Procli sub Hadriano principe: uir non minori iustitia quam doctrina praeditus. Nam si quid empturo minus iusto pretio indicaretur, ipse nihilominus iustum promebat. Siquid uero contra ipse dans iusto minus acciperet, non ultra appetebat. Moriens iurauit & immortalē se esse & incorruptibilem habere animum, haec Suidas. Hermes item martyr praesul Philippopoleos inter LXIII. discipulos ponitur Dorotheo. Paulo autem commemoratur in Epist. ad Roma. Scripsit librum, in quo dixit Christum forma pastoris ei iussisse, ut pascha die dominico celebraretur, qui à Latinis non recipitur. Sepultus apud Baptistarum ex facultatibus Praeceptis constitutum; ut autor Hieronym. cuius festum v. 11. Eidus Maij. Alius martyr sub Hadriano praefectus urbis, factus Christianus ab Alexandro Pont. unā cum Theodora sorore ac tota familia, seruis uero CCL. cuius festum v. Calē. Septemb. sepultus uia Salaria. Hermias e Caria dux inclutus Antiochi magni, qui cum eo & Taurum pertransiit & res magnas gessit. Ad extremum ab eo ob suspicionem interfectus unā cum coniuge & liberis qui erant Apameae. Polybius. Hermippus Atheniensis poeta antiquae comediae, altero captus oculo, frater Myrtili comici, scripsit fabulas XL. Fuit item alter Hermippus Berytius, discipulus Philonis Biblij, qui multa composuit sub Hadriano principe. Suidas. Hermodorus Siculus, auditor Platonis: huic uitio datum est, quod quaestui philosophiam habuerit, dicta quae sub praepatore audierit colligendo, ac deinde in Sicilia uenditando. Haec ex lib. Coloniārum nuper inuento. Hermodorum alterum architectum Cicer. de oratore commemorat. Eros cognomen Romanorum multis usurpatum. Proximis hinc annis in Iudaeorum platea effossa ueterum aedificiorum ingentia marmora ubi haec erat inscriptio. C. Verres Eros designator Caesaris Augusti. Erostratus templum Dianae Ephesiae incendit, nonnis ac famae libidine: ex quo cautum ne quis eum postea neminaret, aut scriptis traderet. Herodotus Halicarnassus scripsit historiam, lib. IX. quorum quilibet Mūse nomē inscribitur. Coepit à Cyro Persarum rege. Secessit in Samum offensus Lygdami tyrannide, qui tunc in patria regnabat. eo expulso rediit. Postremo inuidiae ciuium obnoxius sponte Thurium concessit Atheniensium coloniam, ubi extinctus est & sepultus: licet aliqui Pelle dicant. Suidas. Hic Ionice scripsit laxior Thucydide. Quapropter hunc Lino, illum Sallustio ex nostris Quin-

til. comparat. Hermolaus Constantinopolitanus grammaticus, scripsit ad Iustinianum imp. Epitomen in librum Stephani grammatici de urbibus, ut Suidas autor. Memoratur & ante hunc alius, qui contra Alexandrū coniuuauit. Alius item Plinio sculptor, inter eos qui Caesarum domos signis nobilibus repleuerit. Alius presbyter & martyr, sub Maximiano apud Nicomediam, Roma oriundus, translatus inde Venetias in basilica S. Simeonis. Hic in fide instruxit S. Sabina uirginem Romanam. Herodianus Alexand. grammaticus, Apollonij etiam grammatici & filius, & discipulus: floruit sub M. Antonino principe. Scripsit de arte grammatica teste Suida: praeterea imperatorum historiam, quae ad nos haud integra peruenit. Heron Atheniensis orator scripsit commentarios in Herodotum, Xenophontem, Thucydidem. Suidas. Herophila, uocata Sibylla Erythraea, quae Tarquinij tempore Romā uenit cum libris IX. ut ait Gel. e quibus sex, quod spretū essent, concrematis: reliqui adseruati, & ingructe aliqua calamitate pro tempore aditi, à Duumuiris: deinde X. uirus super his creatis: postremo cum Capitolium flagraret deperditis X. uiri constituti, qui apud Erythram & in omni Graecia huiusmodi libros conquirerēt. Tresque item reperti, quibus postea usi fuerit. Est altera Herophila Athenais, quae Alexandro dixit, filium eum esse Iouis. Apparuit post Sibyllam Erythraeam, atque ei similis, autor Strabo. Est & Cumaea, & Phrygia omnes autem numero IX. quae de Christo sunt probe uaticinatae: & Lactantio luculenter, ac ordine descriptae. Herodū prosapiam ac gesta in Geographia in Hierosolymae descriptione narraui. Quapropter hic tantum Herodem Atticum dicam, & Philostrati auctoritate, cuius uitam pluribus ille explicuit. Hic Athenis natus, nobilitate generis, potentia simul & philosophica facultate praclarus, genus ex Acacidarum sanguine ducebat, patre Attico, cui diuitiarum initium ex thesauro prope domum reperto fuit. Itaque eō Atticus peruenit magnitudinis, ut sub Hadriano multis in Asia praesideret ciuitatibus, centum boues uno Minerae die sacrificaret. Moriens uero quotannis Mnem populo Attico uirritim legauit, quod Herodes minime seruasse dicitur. Itaque stadium quod Athenis aedificauit, opportuno cauillo Panathenaeum uocabatur, quod uidelicet ex ea pecunia quae cuique eorum surrepta esset, illud extruxisset. Theatrum item Athenis, Regillae extinctae uxoris nomine dicauit, alterū Corinthi. In Isthmo duos nobiles Colossos: Isthmi uidelicet, & Amphitrites. In templo Melicertae delphinum. Delphis stadium Apollini Pythio, in Olympo Ioui fontem, circa Malicsem sinum Balneas saluatas. Ciuitates quoque ornauit. Canusium in Italia introductis aquis. Oricum in Epiro, & alia coplura. Filium Atticum summa uecordia inuenem, luxuriaeque: omni deditū, tum etiam literarum indocilem habuit: ex quo patri uenit in mentem, X. pueros aequales cum eo educare, qui nominibus literarum uocarentur, ut earū memoriam praesenti conuersatione teneret. Qua diffidentia illud Homerium familiae suae uaticinari solebat, conuersa una tantum ditione: Vnus est is sultus domui dimittitur ample. Quapropter in testamento ei tantum bonis maternis relictis, caetera alienis diuisit haeredibus. Quod Atheniensibus sanē inhumanum uisum est, non cōsiderantib. Achillem, Pollucem, Memnonem suos alumnos extinctos, haud secus quam ex eo natos plorasse, quod ingeniosos optimaque praeditos indole cernerent. Inter praepatores plurimos Polconem & Favorinum praecipuos habuit. Diligentia ac labore alioqui tanta, ut cum doctis omnium esset, studia nunquam intermitteret: uel inter ipsas epulas, uel noctis interuallis excitatus. Nam cum alijs alia in eloquentia natura dederit: huic omnia simul. In dicendo sublimis habitus, ornatu non dihyrambico: neque

Hermolaus grammaticus
Hermolaus Alexandrinus
Hermolaus sculptor

Herodianus

Heron

Herophila Sibylla

Herophila Athenais

Herodes Atticus

uerba ex poetica mutuādo, sed receptissima. Breuitate aliqui accommoda rebus. Et in defensionibus uehemens & grauis. Atticae linguae sobrius imitator. Nā superfluis ineptusque Atticismus barbarum sapit. Oportet igitur tanquam solis radios in oratione splendere. Vox ei Tragædorum haud adfectata, sed facilis, ac tempori accommodata. Habebat & figurarum uarietate, & cum perspicuitate recessum. Ob splendorem & magnitudinem orationis à quibusdam sticitatem amantibus, Orator saginatus est appellatus. Adolescens quondam in Peonia coram M. Antonino imperatore excidisse fertur. Quod claris quandoque euenit oratoribus, ut Demostheni coram Philippo, qui tamen reuertens Athenas ac deperditā Amphipoli, honores, coronasque adsecutus est. At Herodes ignominiae & odio adfectus, ad Istrum secessit quasi moriturus: tantum uitam eloquentiae gloriae posthabuit. Excessit Marathone anno aetatis LXIII. relatus Athenas letica, & omnium lacrymis in Panathenaeo sepultus est. Haec ex Philostrato. Huius etiam Herodis apud Gellium freques mentio. Ersilia Romuli coniunx, precibus captarum fatigata uirum rogauit, ut parentibus earum ueniam daret, & eos in ciuitatem acciperet: ita rem coalescere concordia posse facile impetratum. Liuius in primo. Esdras scriba Hebraeus, incensam legem à Chaldaeis, reuertentibus Hierosolymam iudaeis facta ab Artaxerxe potestate, diuino spiritu restituit, totamque ueterem legem in lib. XXXII. digessit. Hesiodus poeta Cumaeus, puer olim unā cum patre Dio, & matre Pychmede ex patria migrantibus, Aescram Boeotiae oppidū perductus est. Cuius ipse meminit in Ergis. Scripsit poemata Theogoniam, Aspidam, Heroidum mulierum catalogum, Epicedium in quendam Batracum, quem dicunt dilexisse. Praeterea erga & Hemeras. Decessit iugulatus noctu ab Antipho & Crimeno fratribus, putantibus per errorem sororis inter festorem aggredi. Fuisse dicunt nonnulli antiquiores Homero. Porphyrus autem pluresque alij post eum annis centum, ante uidelicet primam Olympiada annis XXXII. autor Suidas. Ipse uero de se testatur uictorem fuisse ex uersibus in tripode scriptis apud Heliconem. Pausanias dicit eum in certamine musicae fuisse repulsum, quod non didicerat unā cū cantu citharizare. Primus agriculturae praepcepta tradidit, ut Plin. lib. XIII. scribit. Idem teste Augustino lib. I. de Concor. primus fabulas scripsit. Ad stipulatur & Quimilianus lib. V. Fabulae est ab Aesopio nomen accepit, quia uidetur primus earū autor Hesiodus, nomine tamen Aesopi maxime celebrantur. Idem lib. VIII. Hesiodus raro adurgit, magnaque pars eius in nominibus occupata: est tamen utilis circa praepcepta. Daturque ei palma in illo mediocri genere. Aspidam Hesiodi Aristophanes grammaticus esse non putat, sed alterius Homericam Aspidam imitari uolentis. Stesichorus tamen ipsius esse testatur. Argumentum eius, Hercules cum Iolao auriga suo proficiscens contra Cygnum Martis filium, eum simul cum Ceica eius socero prope lam uicerat, nisi Mars illi clypeum obtulisset, fabulis adnotatum. Theogonia deorum genealogiam & fabulas narrat. Hefychius Milesius sub Anastasio principe scripsit Onomatologion, id est catalogum nominum quae claruerunt. Quorum epitoma Suidas se fatetur usum fuisse. Composuit & historiam lib. VI. in quibus complectitur tam Roma imperatorum quam aliarum gentium & tyrannorum res gestas usque ad sua tempora, ut ait Suidas. Eubulus Certius Atheniensis mediae comediae poeta. Fabula ipsius μετροποιε. Fuit Olymp. XCII. Suidas. Euangelus poeta comicus, ipsius est fabula ἀνακλυσιμω. ut ait Athenaeus. Scripsit & de re militari, ut Plutar. in Philopœmenememinit. Eudemus orator & Megalophanes Megalopolita cum Archelao in Academia plurimum uersati praee-

Orator saginatus

Ersilia

Esdras

Hesiodus

Hefychius

Eubulus

Euangelus

Eudemus

ptores fuerit Philopœmenis Megalopolitae ducis, ut meminit in eius uita Plutarch. Scripsit Eudemus dictionarium ex ordine literarum ualde utile, quo utuntur excellentes etiam uiri, ut ait Suidas. Eudoxus Gnidius astrologus nobilis Platonis aequalis, tris habuit filios, Attidem, Delphidem, Philadem, scripsit de Astrologia uersibus & octoeterida. Haec Suidas. De eodem Plutarch. sic ait. Eudoxus & Architas primi Geometriam uarijs celaturis exornantes, hanc machinamentorum artem inchoauerit. Ipsiusque Geometriae rationes difficilesque demonstrationes per sensum & instrumentorum exempla edidit. Quapropter in eos inuectus est Plato, quod Geometriae dignitatem iustulissent, quam à cogitatione & rebus incorporeis ad ea quae sensibus percipiuntur declinassent, quasi ad sui usum corpore & mercenaria indigeret inertia. Hoc pacto fabricandorum industria machinamentorum, à Geometria dilapsa secernitur, ac diuini à philosophia neglecta una militaribus adnumeratur artibus: Haec ille. Diogenes autem refert hunc Eudoxum non solum astrologum, sed & geometram & medicum fuisse. In eaque disciplina Philistione Siculo praepatore, in Geometria Archita usum fuisse. Praeterea primum curuas lineas inuenisse, floruisseque Olymp. CIII. Eudoxus Gnidius sophista à Philostrato ponitur, pluresque alij hoc nomine claruerit. Eudoxus etiam praesul Constantinopolitanus Arrianae sectae imitator, Valentem principem de sacro fonte leuauit. Cuius etiam tempore obiit, successit alter Arrianus Dimophilus. Contra hunc Eudoxum & Macedonium celebrata secunda generalis Synodus praesulum CL. Constantinopoli, Damasi Pont. & Theodosij senioris tempore. Hi negabant sanctum spiritum esse Deum, ubi Macedoni praefecto qui sedem Constantinopolitanam usurpauerat, surrogatus est Nestarius in praesulatu. Interfuerit concilio, Gregorij duo, Nissenus & Nazianzenus anno CCLXXXVII. Ex hist. tripartita. Eunomius Locrensis citharædus: huius statua Locris in Italia ostenditur, quae insidentem citharæ cicadam habet. Nam cum in certamine cum Aristone Rhegino musico, chorda una fracta defecisset, cicada superuolans astitit, quae supplementa uocis faceret. Strabo. Eunomius alter praesul Cyzicenus sub Valente principe Arrianae haereseos sectator, diuinitatem negabat in Christo, uir corpore & animo leprosus, & exterius interiusque morbo regio corruptus. Arte tamen dialectica praepotens, plurima contra fidem scripsit, & differendi leges suis sectatoribus dedit: unde etiam nunc Eunomiani appellantur. Hunc duo Gregorij Nazianzenus & Nissenus praesules acriter scriptis confutauerunt, quae adhuc extant. Sed Nissenus latius. Rufinus in XI. histor. Eumolpus Eleusinus uel Atheniensis filius fuit Musei: ut autem placet nonnullis discipulus Orphei, uersificator ante Homerum fuisse traditur. Suidas. Eugenius ex Augustopoli Phrygiae ciuitate grammaticus, docuit Constantinopoli imperante Anastasio. Idem. Hoc item nomine plures martyres. Eugenia uirgo Romana & martyr dicitur in Hyacintho. Eulalia uirgo Barcinonensis martyr in patria sub praeside Daciano, tempore Maximiani. Eustorgius Graecus, missus ab Imper. Constant. legatus ad Mediolanenses, ab eisdem praesul electus acceptare prius noluit, quam Dominus adfentiretur, qui quieuit in eadem urbe III. Eid. Aprilis. Hic etiam corpora Magorum Mediolanum à Constantinopoli traduxit, idemque inter sanctos relatus. Euagrius monachus, ad quem sunt Hieronym. episto. antequam esset Christianus, philosophiae studijs deditus, deinde Constantinopoli à Gregorio Nazianzeno diaconus factus, protinus in Aegyptum secessit ad duos Macarios eremitas, qui tunc sanctitate florebant. Cum his igitur persanctae uiuens multa composuit religioni utilia, de uitā monachorum, quae liber

Eudoxus astrologus

Eudoxus praesul

Eunomius citharædus

Eunomius haereticus

Eumolpus

Eugenius

Eugenia

Eulalia

Eustorgius

Euagrius

Monasticus inscribitur: praeterea propositiones l. x. ad contemplationem pertinentes, quas Gnostica problemata appellauit: Insuper & uersibus opera duo, unum ad monachos in coenobijs uel itineribus constitutos, alterum ad uirgines. Autor Socrates in histor. tripartita. De hoc item Euagrio Hieronymus dicit, acris & uehementis ingenij fuisse, conuertisseq; in Latinum sermonem uitam diui Antonij ab Athanasio compositam. Euphronius poeta Priapi carmen scripsit, ubi Deum Orneatam cum uocat. Sunt Orneae oppidum apud Corinthum a flumine dictum, ubi erat Priapi sacellum. Stra. Euthymus pugil, patria Locrensis ex Italia, robore ingenti fuit, saxum mirae magnitudinis alatum humeris ante portam Locrensiu statuuit, quod mira culi gratia uiscebatur. Et Temeseum quandam herosa, ad reddenda quae rapuerat omnibus magno saenore compulsi, ex quo prouerbum manauit in eos qui contra fas quae factum facerent, Temeseum genium. Deinde cum circa Cecinum amnem obuersaretur, e uestigio ex oculis euanuit. Haec Aelianus de uar. histo. Meminit eius Plin. Pusanias item in eadem fere de eo sententiam loquitur. Dicit enim post multas uictorias in Italiam reuertisse, postq; Olymp. l. x. x. x. v. i. Temeseum uicisse genium loci, quem comitem Vlysis fuisse, ab oppidanisq; quia uirginem constuprasset interemptum ferebant. Ob id uagari laruas eius, & nisi placaretur quotannis oblata uirgine, grassari solitas. Has igitur Euthymum compressisse, liberata uirgine quam deuouerant, & in matrimonium ducta, uixisse diutius & insolito modo extinctum esse. Eucemerus Messenius, antiquissimus histo. teste Lactantio lib. i. Instit. Iouis, caeterorumq; qui dii putantur gesta collegit, ac hist. sum finxit, ex titulis & inscriptionibus sacris, quae in templis antiquissimis habebantur: quam historiam Ennius poeta interpretatus est. Graecia uero miro recepit fauore, ut sacra appellauerit. Euphranor Isthmii pictor, emicuit Olymp. c. l. i. i. Inter fictores etiam commemoratur, fecit Colossos, & marmora, & scyphos sculpsit, docilis ac laboriosus ante omnis. Hic primus expressit signa heroum, Symmetriamq; usurpauit. Sed fuit in uniuersitate corporum exilior, capitibus articulisq; grandior, uolumina quoq; composuit de Symmetria & coloribus: opera eius multa commemorat Plin. Eupompus Macedo item pictor aequalis Zeufidis, Olymp. x. c. v. arithmetica & geometriae peritus, sine quibus negabat artem posse perfici: docuit meminem minoris talento ann. x. quam mercedem ei Apelles & Melanthius dedere. Huius autoritate effectum est, ut in tota Graecia pueri ingenui ante omnia Antigraphicem, hoc est, picturam linearem in ludo docerentur, recipereturq; ea ars inter liberales. Plinius. Euodianus Smyrnaeus Sophista Aristoclis discipul. profitebatur Rom. ubi filium charissimum amisit. Ex Philo. Euphorbus Troianus Panthi filius, qui Patroclum uulnerauit, interfectus ab Achille. Eutyches Constantinopolitanus abbas. Tertius post Manetem & Apollinarem, aliu adfirmabat esse Christum, aliud uerbu Dei. Negabatq; Christi carnem nostrae similem: nec in patre duas in eodem supposito naturas esse. Sed de caelo corpus descendisse dicebat, ac in uirginis uteru tanquam solis radios penetrasse, ut uisum sit sane ex muliere generatum, quamuis uere generatum non sit. Suidas. Contra hunc celebrata quarta synodus. Fuit alter poeta Comicus ex eius fabulis est $\theta\epsilon\omicron\tau$ & $\eta\ \pi\iota\sigma\omicron\lambda\eta$, Athenae. Eutychiej & Eutychiani, plures appellati martyres traduntur. Eutropius presbyter, Afer genere, discipulus Augustini, ut tradit Ptolemaeus Lucensis, qui uiros illustres commemorat. scripsit Epitomen Romanae historiae, ab urbe condita usque ad Valentem principem & Iouinianum. Praeterea duas epistolas consolatorias satis probatas ad duas sorores, quae reli-

gionis ac uirginitatis seruandae gratia a parentibus fuerant exheredatae, ut testatur Gennadius Masiliensis. Alter praesul Aurificensis Iustiniano imperante sanctitate clarus. Eutidemus Masiliensis praceptor Apollonij Tyanci. Eupolis Atheniensis, antiquae Comediae poeta xvii. agens annu coepit clarere, scripsit Dramata xvi. Decepsit naufragio nauigans in Hellespontu uigente bello contra Lacedaemonios. Ipsius sunt $\alpha\tau\epsilon\rho\alpha\tau\epsilon\upsilon\tau$ & $\eta\ \alpha\upsilon\delta\rho\omicron\gamma\iota\omega\iota$. Suid. Alter filius Niciae Atheniensis, qui prima nocte nuptiarum ex ruina thalami una cum uxore extinctus est. In libro epigrammatum. $\epsilon\upsilon\ \pi\omicron\lambda\iota\upsilon\ \omega\varsigma\ \gamma\lambda\upsilon\kappa\omicron\rho\delta\iota\omega\ \tau\epsilon\ \Gamma\lambda\upsilon\kappa\epsilon\rho\gamma\iota\omicron\upsilon$, $\delta\omicron\upsilon\ \eta\ \mu\epsilon\lambda\iota\omicron\kappa\omicron\upsilon\ \epsilon\sigma\theta\epsilon\sigma\gamma\ \gamma\eta\ \pi\rho\omega\tau\eta\ \nu\omicron\kappa\tau\iota\ \pi\epsilon\sigma\omega\upsilon\ \theta\alpha\lambda\alpha\mu\omicron$. Ouid. in Ibis. Sit tibi coniugij nox prima nouissima uita, Eupolis ut perijt & noua nupta modo. Euripides Atheniensis poeta Tragicus, natus quo die Xerxes rex ab Atheniensib. fugatus est. Fuit primo in Rhetorica Prodicij discipulus, deinde Socratis in Philosophia, ad Tragodia conuersus, secutus est Anaxagoram. Athenis discedens uenit ad Archelaum Macedoniae regem, apud quem in honore fuit, ueneris omnino abstinentens, ex quo $\mu\iota\sigma\omicron\gamma\iota\omega\upsilon\varsigma$, id est osor mulierum putabatur. Duxit tamen uxores duas, Excessit noctu discerptus a canibus, annum agens l. x. x. v. Eius ossa Pellam translata iussu regis. Scripsit Dramata l. x. x. v. uicit quinq; haec Suid. Gellius uero de eo haec refert Euripidis poetae matrem Theopompus agrestia olera uendentem uictum quae fuisse dicit, patri autem eius illo nato responsum est a Chaldeis, cum puerum cum adoleuisset uictore in certaminibus fore. Ideo puero fatum esse pater interpretatus est, athletam debere esse. Roborato filij corpore, olympia certaturu cum inter athletas pueros deduxit, ac primo quidem in certamine per ambiguum aetatem receptus est. Post Eleusino & Theseo certamine certauit, ac coronatus est: mox a corporis cura ad excolendi animi studiu transgressus, auditor fuit physici Anaxagorae, ac rhetoris Prodicij. In morali autem philosophia Socratis. Tragodiam scribere annos natus xviii. exorsus est, in spelunca quadam apud Salamina tetra, & horrida. Mulieres omnis exosus fuisse dicitur: siue quod natura ipsa, siue quod simul duas habuerat. Huiuscemodi odij Aristoph. quoq; meminit, $\gamma\eta\ \tau\alpha\iota\varsigma\ \pi\rho\tau\epsilon\rho\tau\alpha\varsigma\ \theta\epsilon\omicron\mu\omicron\sigma\omicron\pi\omicron\rho\rho\iota\alpha\ \zeta\omicron\sigma\alpha\upsilon\varsigma$. Is cum in Macedonia apud Archelaum regem esset, utereturq; eo rex familiariter, rediens nocte ab eius coena canibus a quodam amulo immisus dilaceratus est, sepultusq; Pellae cuius ossa Atheniensibus repetentibus, per legatos Macedones denegauerunt. Taxatur & a Quintil. his uerbis. Euripides, & Sophocles tragodia longe clarius illustrauerunt, quorum in dispari uia uter sit poeta melior inter plurimos quaeritur: illud quidem nemo non fateatur necesse est, ei qui se ad agendu comparauit utiliore longe Euripidem fore. Nam is sermo magis adcedit oratorio generi, & sententijs densus, & rebus ipsis, & in his quae tradita a sapientibus sunt penes ipsos par, & in dicendo & respondendo omnia illis qui fuerant in foro disertis comparandus. Cicero autem in quadam epistola: Euripidem quanti tu facias nescio, ego uero eius uerba totidem sententias puto. Eustathius Epiphaneus scripsit temporum epitomen, ab Aenea usque ad Anastasium principem, sub quo fuit. Tomos etiam vii. & alia quaedam, ut Suidas ait. Eustathius genere Pamphilius praesul Antiochenus aduersus Arrianorum dogma multa composuit sub Constantino principe: pulsus demum est in exilium Traianopolim Thraciae ciuitatem, ubi & sepultus est. Sunt quoque ipsius uolumina de anima, epistolarum complures, Hieronym. Prostemus omnium praesul, is qui in Homerum & Dionysium poetas commentarios edidit: patria Constantinopolitanus. Emicuit ab hinc annos fere c. c. Eustathius ante hos omnis Roma, martyr qui inter

Euphronius

Euthymus

Cecinus flu.

Eucemerus

Euphranor

Eupompus

Euodianus

Euphorbus

Eutyches abbas

Eutyches poeta

Eutychiani

Eutropius presbyter

Eutropius praesul

Eutidemus Eupolis

Euripides

Eustephius

Eustochius

Eusebius Pamphili

Eusebius Vercellensis

Eusebius Emisenus

Eusebius Nicomediensis

Euphemia

Euphrosina

Exuperantius

Eustathius historicus

Eustathius praesul

Eustathius grammatos

Eustathius martyr

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIB. XVI.

FABIORVM familia ab Hercule genus iactat: Festo ac Iuuen. carmine testibus. Natus in Herculeo Fabius Iare. Haec in ipso urbis exordio adeo & numero & uirtute uirorum claruit, ut trecenti totius belli contra Veientes onus subierint. Cumq; sepe uictores exitissent, ad Cremeram fluum castra posuere. Veientes ad dolos conuersi, pecora ex diuerso in conspectu propulerunt, ad quae progressi Fabij in insidijs lapsi ad unu occidione perierunt. Dies quo id factum, inter nefastos relatus, porta qua exierant scelerata est dicta. unus ex ea gente propter aetatem impuberem domi relictus, genus propagauit ad Q. Fab. Maximum Cunctatorem. Caecil. Fabius Ambustus de duabus filiabus, alteram Licinio Stoloni plebeio, alteram A. Sulpitio patritio coniugem dedit: quarum plebeia cum sororem saluaret: cuius uir Trib. mil. consulari potestate erat: fasces lictorios foribus depositos indecenter expauit: a sorore irrita marito quae, qui adiuuante socero, ut primum Tribunatum pl. aggressus est, legem tulit, ut alter consul ex plebe crearetur. Lex resistente Appio Claudio, tamen lata, & primus Licinius Stolo consul factus. Caecilij. Ambustus uocatus, quod olim adolescens fulmine tactus in natibus fuerit. hinc etiam pullus Iouis, quasi dilectus ab eo uideretur. Et mutata litera, postea Rullus dictus, & Eburnus a candore. ut Festus ait. Fuit etiam princeps Senatus, quem honorem & filius eius postea Fabius Rullianus, & ex eo nepos Fabius Gurges, e successione obtinuerunt. Quod Plinius in rara commemorat felicitate. Rullianum Plutarchus Rullum appellat. Dicitq; cum esset censor, & quosdam uiros e libertinis genitos amoueret a senatu, quod Maximus sit appellatus: quem honorem nulli nisi Valerio, qui patres a plebe disidentes conciliauit, tribuerunt. Caeteri autem hunc Rullianu cognominant. Nam Rullianus a quibusdam sicuti Petrarcha, male scribitur. De coq; Caecilij sic ait. Primum de Apulis, & Nucerinis: iterum de Samnitibus, tertio de Gallis, Vimbris, Marsis, ac Tuscis triumphauit. Censor libertinos tribu amouit. iterum Censor fieri noluit, dicens non esse ex usu reip. fieri eosdem Censores saepius. Hic primus instituit, ut equites Romani Eid. Quint. ab eade Honore, equis insidentes, in Capitoliu transirent. Mortuo huic tantum aeris populi liberalitate congestu est, ut inde filius eius uiscerationes, & epulas publice daret. De eod sic Liui. lib. i. x. partimq; in alijs. Q. Fabius cum P. Decio Censor, ne Comitia in humillimorum manu essent, omnem forensem turbam excretam in iiii. tribus coiecit, urbanasq; appellauit. A deoq; grati fuit, ut Maximi cognomen, quod uictorijs non pepererat, propterea sit adsecutus. Cos. factus cu Gn. Martio Rutilio apud Syluam Ciminiam l. x. Hetrusco- rum mil. partim cepit, partim interfecit. Hic cum esset magister equitu Papyrij dictatoris, quod eius iniussu, eoq; absente pugnam commiserit, quamuis uictor, iubereturq; propterea ad palu ligari, ac securi percute, ad urbe confugit, ad populu prouocans. Stabant ex una parte merita, familiae, lacrymae, ac autoritas Fabij senis deprecantis: res bene gesta. Ex altera Dictatoris imperiu inuolatu, disciplina rei militaris semper obscurata. Vicit tandem familiae comiseratio, senatu uniuerso Dictator e lenire querente. Tunc Papyrius: uiue inquit Q. Fabi, felicior hoc consensu senatus, quam ea in qua

Fabii c. c.

Fabius Ambustus

Fabius Rullus

Frisones duo

fide ad exilium properantem primus fregit, & ad Arrianæ se se subscriptionem compulit: ex Hier. Cor. Fronto philosophia simul & dicendi præceptor M. Antonini principis, adeo ab ea dilectus, ut ille statum ei à senatu statui peteret. autor Capitolinus. Frontonis alterius sub Nerone & Domitiano meminere Tacitus, Iuuenal. Martia. Clarum militiæ Fronto togæq; decus. Item. Frontonis platani conuulsæq; marmora clamant. Frontones totidem martyres fuere. primus Petri apost. discip. ciuis ac præsul Petrocoricen. in Aquitania: alter sub præside Daciano in Hispania unâ cum x v i i. alijs. Fuluiorum domus patricia, claros & ipsa uiros habuit, diuersis tamen cognominibus. L. Ful. Flaccus primus transfalpinus Ligures domuit, missus auxilio Massiliensium aduersus Sallies Gallos, qui fines eorum populabatûr.

L. Ful. Flac.

Q. Ful. Flac.

Q. Ful. Flaccus Cos. cum Appio Claudio Capuam quæ ad Annibalem descenderat, per obsidionem cepit. Literas à senatu acceptas, in quibus iuebatur ut in plectendis ciuibus superederet, non prius resignauit quàm senatum Campanum necari mandauerit. Liu. x x x v i. Idem postea proconsul in prælio ab exercitu Annibalis interficitur. libr. x x x v i i.

Gn. Ful. Flac.

Gn. Ful. Flaccus huius frater cum L. Cor. Scipione Cos. factus de Samnitibus triumphauit. Idem prætor in Apulia ab Annibale superatus amissis x x. mil. de exercitu cum c c. equitibus aufugit. Ex quo Sempronius Blefus eum accusauit, quòd eius inscitia ac temeritate male rem gesserit, pecunia deinde capite acquisiuit. Demum x v i i. perduellionis se iudicare dixit. Diem igitur comitijs Fuluii à Gn. Calphurnio urbis prætoris petijt, uti frater Quintus auxilio ueniret, qui Capuam obsidebat. Cumq; populo non uideretur obsidio propterea deserenda, in exilium Tarquinios actus est. Liu. Fuluius Centimalus, teste Floro, Illyricos eorumq; reginam Teucam perdomuit. Ful. Flaccus Cens. teclum marmoreum Iunonis Laciniæ spoliavit, ut eadem quam dedicauerat tegetet, tegulæ ex S. C. reportatæ. Liu. x l i i.

M. Ful. Nobilior

M. Ful. Nobilior prætor in Hispaniam profectus est. Deinde biennio post Cos. tempore belli Mac. cum Gn. Manlio eodem tempore: ille Gallogrecos, Fuluius uerò Aetolos superauit. De quibus ouans urbem ingressus. Post hæc Ambracienfes qui descenderant uicit, à quibus accusatus, quòd crudeliter omnia diripiisset, defensus à Cos. Gn. Flaminio triumphauit, multaq; argenti ac auri pòdera in erarium intulit, præter signa tabulasq; pictas quas abstulit. Quam uictoriam per se magnificam Ennius amicus, qui comes eius profectiois fuerat, celebri carmine perscripsit. Cic. quoq; in Tus. Catonem ait Fuluium uituperasse, quòd in prouinciam poetas secum duxisset. Hunc etiam Fuluium Macrobius dicit libros Fastorum composuisse, eosq; in ædemusarum & Herculis posuisse. Q. Ful. Nobilior huius filius, uir eloquens, Ennium poëtam à quo eruditus fuit, ciuitate donauit. Ful. Gallus ordinis duxit in exercitu Antonij contra Parthos. Fulvia M. Antonij uxor, Curioni antea nupta, non muliebres artes edocta, sed magistratus regere & imperare. Hanc Antonius interdu ludis aggrediebatur, ut tunc cum fama esset Cæsarem in Hispania esse mortuum: Antonius ueste famuli noctu uenit, dixit se à M. Antonio tabellarium. Illa rogat an ualeat Antonius. Ipse nihil. Cumq; epist. legeret, erat enim scripta amatorie: protinus in collum inuadit, meminit Ci. in Phil. Hanc postea Ant. dimisit, ducta Octauiam. in hæc Octauiam Cæs. lasciuum ac probrosum apud

Q. Ful. Nobilior

Ful. Gallus

Fulvia M. Antonij

Fulgentius

Fulgentius patria Toletanus, præsul Hispanensis, professione monachus, relegatus ab Arrianis: deinde reuocatus annuum ante obitum præsulatu cedens, antiquum repetijt conobium: sub Anastasio primo Imp. & Gelatio Pont. Scripsit Mythologias. & nonnulla alia, ut autor Sigisbertus. Alter præsul Ottrulanæ urbis sub Totila.

ALBARVM familiam, Sergiorum nomine uocatâ, primus Sergius Galba orator illustrauit, consularis temporum suorum eloquentissimus, quem Traquil. scribit, ex prætura Hispaniam obtinentem x x x. Lusitanorum mil. perfidia trucidatis, Viriatiui belli causam exitisse. Valerius autem dicit, eum trium Lusitanæ ciuitatum conuocato populo, tanquam de commodis eius acturum, nouem milia hominum trucidasse. Pedianus ait, eum pro direptis Lusitanis, accusatum à Censorino Catone: duosq; amplexum filios prætextatos, absolutum propterea misericordia fuisse. Cic. in Oratore de eo sic ait. Ser. Galba paulò post Lælium & Scipionem, princeps ex Latinis in eloquentia, illa oratorum propria & quasi legitima opera tractauit, ut egrederetur à proposito orandi causa: ut delectaret animos, ut permoueret, ut auerget rem, ut misericordibus, ut communibus locis uteretur. Sed nescio quomodo, huius quem constat eloquentia præstitisse, exiliores orationes sunt, & redolentes magis antiquitatem, quàm Lælij aut Scipionis, aut etiam ipsius Catonis. Serg. Galba eius nepos ob repulsam consulatus insensus Iulio Cæsari: cuius legatus in Gallia fuerat: conspirauit cum Cæsario & Bruto: propter quod, Pedia lege damnatus est. Ab hoc imperatoris Galba auus, & pater. Nam auus Sergius Galba clarior studijs, quàm dignitate: Non enim egressus præturæ gradum, multiplicem nec incuriosam historiam ædidi: autor Tranquillus. A. Gabinius legatus, rebus aduersus Lucianos prospere gestis, multis oppidis expugnatis, in obsidione castrorum hostilium cecidit. Linius l x x v i. A. Gabinius qui Ptolemæum in regnum reduxit. Alter presbyter, & martyr è genere Diocletiani: frater Caij Pontificis: pater Susannæ uirginis, & martyris: quæ nuptias filij Diocletiani recusauit. Gabinius cinctus, genus uestis consularis, à Gabijs sumptus. Gallos supra multos nominauit. Gallus item abbas ex Ibernia oriundus, sed disciplina Columbani sanctissimi, diuersa cœnobio obiuit, eius tandem hæres, & successor nominis. In Gallia apud castrum Buruigium quiescit, uixit annos x c v. Galla uidua Romana, Symmachi uiri patricij filia: sub Theoderico rege: quæ uiro defuncto cœnobio se addixit. Laborabat ex. carcinomate in mammilla, inter sanctas colitur. Gaudentius præsul Ariminensis, martyr sub Constantio principe, patria fuit Ephesus, uenit Romam: deinde promotus, Synodum Ariminensem infirmauit: ob quam rem ab Arrianis cæsus in fouea quadam annis l x x. ignoratus iacuit. Nunc apud Ariminum templo simul & cœnobio ei dicato præcipue colitur. Alter Præsul Nouariensis, ex Eporedijs oriundus: discipulus Eusebij Vercellensis: comesq; exilij ob Arrianos, inter professores adscribitur. Galenus medicus è Pergamo ciuitate Asiæ, emicuit Traiani temporibus usq; ad Antonium Pium. Scripsit uolumina x v. autor Suid. Scripsit etiam in opera Hippocratis dictionarium ex ordine literarum: quæq; sint eius uera opera, ab adulterinis secreuit. Venisse quòdoq; Româ dicitur, ac celum Romanum inconstantie maxime accusasse. Hunc omnes tum Auicenna in quodâ libro principem medicorum appellat. Ganymedem Troianum Plautus Catamitu uocat ab aquila raptum. Xenophon in Symposio non ob formam corporis, sed ob præstans ingenium ab Ioue raptum dicit: ut eius etiam nomen indicat. Ex duobus enim uerbis Homericis cõpositum esse uult: hoc est Letatur, intelligens. Verba subiiciam. καὶ ἔγω γ' ἦ φημι καὶ Γανυμῆδω δὲ σὺματ' ἀλλὰ ψυχῆς εἶνεκα, ἔπεδ' Διὸς ὅς τ' ἄλυμνον ἀνεχθῆναι. μαρτυρεῖ ἡ γ' ἔνομα αὐτ' ἔστ' ἢ γὰρ δὴ πρὶ καὶ Οὐμῖρ, Γανυμῆδ' ἀνδρῶν. τῆτο γ' ἔστ' ἢ φησὶ, ὅτι ἰδὲ τὰ δὲ ἀνδρῶν. ἔστ' ἢ καὶ ἀλλοθι πικυρία φρεσὶ μῆδεια ἐδωδ' ἔξ ἔν ἀποθῆραρ. τῆτ' ἔχ' ὅλου σὺματ'.

Serg. Galba

Serg. Galba

Gabinus legatus

Gabinus martyr

Sufanna

Gabinus Galli

Galla

Gaudetius duo

Galenus

Ganymeda

Geminiani duo

L. Gellius

Aul. Gellius

Geminus

Geminus

Gennadius

Genesius martyr

Georgius

Germani tres

Gerardi

Giraldus

Gildardus & Medardus

Giges

σὺματ' ὀνομασθεὶς ὁ γανυμῆδης, ἀλλ' ἡδυνάμω. Tēplum præterea ipsius Romæ fuisse, Iuuenalis in Satyra testatur. Nuper enim ut repeto templum Iſidis & Ganymedis. Geminiani duo, alter martyr sub Diocletiano cum Lucia uidua, per quam Christianus factus fuerat, passus est: cuius festum x i i i i. Calend. Octob. Alter præsul Mutinensis professor Iouiani principis tempore. Cuius festum colitur i i i. Calend. Febr. L. Gellius non tam uendibilis orator, quàm ut nescires quid ei deſſet: nec enim erat indoctus nec tardus ad cogitandum: nec Rom. rerum immemor, & uerbis solutus satis: sed in magnos oratores incidit eius ætas: multam tamen & utilem amicis præbuit operam, atq; ita diu uixit, ut multarum ætatum oratoribus implicaretur, multum etiam in causis uersaretur. Cic. in Oratore. Aul. Gell. scriptor noctium Atticarum tempore Traiani: Fauorinum philosophum maxime coluit: qui cum Athenis unâ uiuebat homo Romanus, quamuis grammaticum non exceſſerit. Laudem habet in eo scribendi genere, quod eodem ferè tempore Aelianus Romæ tentauit homo Græcus. Geminus presbyter Antiochenus: sub Alexandro Imp. floruit, qui quanquàm uir doctissimus pauca conscripsit ut ait Hieron. C. Geminus P. R. aduersus Thracas infelicitè pugnauit. Linius l x x. Gennadius presbyter Massiliensis, Theodosij tempore, uiros illustres post Hierony. continuauit. Alter fuit præsul Constantinopolitanus sub Leone seniore Imp. Edidit commentarios in Damielē: præterea Homiliis nonnullas. Genesius Arelatenſis patria, arte nimis & infamis, Christianos apud Imperatorem Diocletianum turpiſſimis gestibus irridebat, passus tandem & ipse sub eodem. Georgius martyr, genere Cappadox, Tribunus mil. sub Diocletiano merebat. Draconem maximum in Africa exercitum terrentem, solus Deo fretus dicitur interemisse, quæ tamen historia in Niceno concilio inter Apocrypha est habita. Germani præter martyres, tres inter professores præcipui memorantur. unus præsul Antisiodorensis, qui peregrinationis gratia insidens asino Rauennam uenit, ubi obsonium cum argenteo uase, missum ei à Placidia matre Valentiniani iunioris, statim pauperibus dedit. Inuitatus ad cœnam ab eadem, asino inuectus eodem est. Deceſſit in eadem urbe, in Galliam postea relatus. Alius patria Augustodunensis Abbas S. Symphoriani: deinde præsul Parisiensis, ubi etiam recubat. Tertius præsul Capuanus alibi narrabitur. Gerardi quatuor, duo inter sanctos, totidemq; inter beatos relati, suis in locis dicuntur. Giraldus uerò professor, idemq; patria Germanus, & præsul Bracharenſis Alphonsi primi Lusitanie regis tempore fuit. Gildardus uerò & Medardus gemini fratres sub Clodoueo sancto rege Francorum, de quorum nobili stirpe fuere, eodem die uidelicet v i. Eid. Iunij nati, & simul extincti, eodem quoq; & præsules facti, alter Rothomagensis, alter Medardus Nouiomenſis: postea Tornacensis, quam promotionem puer olim sibi prædixerat. Sanctus uterq; in sua requiescit ecclesia. autor Vitardus. Giges rex Lydiæ inducitur à Platone, pastor regis Lydiæ: Cum dix quadam uenisset, in nemus, coactus est quibusdam magnis imbribus descendere in terræ hiatum, ubi æneum equum uidit, in cuius lateribus animaduertit cauernas esse, quibus apertis uidit corpus hominis mortui magnitudine inusitata. annulumq; aureum in digito, quem ut detraxit, ipse induit: & ad pastores reuersus, cum eum uertebat ad palmam, nulli uidebatur: ipse autem cuncta uidebat, cum annulum in digito reponeret. Itaq; hac oportunitate usus, stuprum intulit reginæ, eaq; aduicre regem suum, & quos obſtare posse uidebat, sustulit. Itaq; annulus beneficio, rex factus est. hæc Cic. de Officijs lib. iij. Hic etiam oraculum consuluit, numquis eo beator

inueniretur. Cui Deus, Aglaus Pſophidius dixit. Is erat Arcadum pauperrimus, ætate iam senior, terras agelli sui nunquam exceſſerat: cõtentus tantum sorte sua. autor Valerius de Felicitate. Glaucus Hippocoli filius, Bellerophonis nepos, auxilio Troianis uenit: cum quo Diomedes memor ueteris hostij, iunctis dextris amicitiam inuit, armaq; commutauit: aenea, precio ix. boum, cum illius aurcis armis, quæ centum erant boum. autor Hom. Iliados v i. Glaucus piscator, ut habetur in fabulis x i i i. Metamorphoseos, pisces captos supra ripam explicuit, donec retia siccarentur, At illi conſta. herba reuerſo spiritu, in mare profilerunt. Glaucus eam herbam deguſtans immortalitatem adeptus est, protinusq; in altum rucns, inter deos marinos est receptus. Qui amore Scyllæ marinæ nymphæ captus, ad Circem uenit remedij gratia. Illa zelotypa locum ubi Scylla lauare conſueuit, uenenis inſecit, quem attingens pubetenus in canum figuram uerſa est. Glaucus Antenoris Troiani filius ab Agamemnone inuolatus, ut autor Dictys Cretenſis. Glaucus Sifyphi filius, qui apud Potniam regnauit, equas alebat humana corpora paſcentes, à quibus & ipse postremo deuoratus in funebribus Pelie iudis: autor Probus grammaticus. Seruius uerò dicit, Glaucum Potniadem sacra ueneris spernentem, ab equabus suis, quibus ad currum utebatur, dilaceratum. cuius meminit Vir. in i i i. Georg. Alius Minois filius. Alius inter ninistros Vulcani, ex his qui ferrum exercent, commemoratur ab Herodoto. Alius item Lemnius statuarius à Stephano. Glaucus Athenienſis philosophus scripsit dialogos i x. uno in uolumine. autor Diog. Glycerium Theſpienſis meretrix, quæ dono Cupidinem à Praxitele acceptum, Theſpienſibus & ipsa donauit. Stra. Glycerius unus ex Imperatoribus Romanis, postea dicitur. Gneus prænomen Ro. à generando dictum, sicuti Manius à mane, & Lucius à lucc. Festus. Gordiani inter principes Ro. dicuntur. Fuit alter martyr, cum Epimacho, sub Iuliano principe: cuius aulicus fuerat, sepultus in uia Latina, ad secundum lapidem. Gotardus natione Germanus, professor: ex monacho Henrici primi opera factus præsul Iſmenſis, ubi etiam iacet. Gracchos per h. Velius Longus scribi iubet. Præterea Sempronij nomine cuncti appellantur. T. Sempronius Gracchus Gracchorum ex Cornelia Africani sorore pater, procos. Celtiberos in deditionem accepit, ac monumentum operum suorum Gracchorum oppidum in Hispania construxit: ut Linius refert. Consul in Sardiniam nauigans, inde caprarum greges, captiuorumq; uictor portauit. ex quo natum prouerbiū: Sardi uenales. Censor libertinos in quatuor tribus urbanas diuiſit. Collegam suum Appium Claudium damnari passus non est. Cum geniali thoro duos angues quondam reperisset, responsumq; esset periturum ex ipsis cõiugibus, cuius sexus anguis esset conceptus, marem illico necari iussit. Ita uxori pepercit: ipse paulò post obiit diem. Scipionem Asiaticum, quamuis inimicum, duci in carcerem non est passus. Prætor Galliam domuit. Linius, Plutar. Valer. Addit præterea Gellius ex oratione eius nonnulla uerba, quæ ad populum habuit, cum è Sardinia reuerſus est. Versatus sum, inquit, in prouincia, quomodo ambitioni meæ conducere arbitrabar. Nulla apud me popina, neq; pueri eximia facie stabant. Sed in conuiuio liberi nostri modestius erant, quàm apud principē. Et paulo inferius. Ita uersatus sum in prouincia, ut nemo possit uere dicere, affem aut eo plus in muneribus me accepisse, aut mea opera quencquam sumptum fecisse. Biennio sui in prouincia. Si ulla meretrix domū meam introiuit, aut cuiuspiam seruulus propter me sollicitus fuit, omnium postremissimū, nequissimūq; existimatote. Cum à seruis eorum tam caste me habuerim, inde potestis cõsiderare, quomodo me putetis cum

Glaucus Bellerophotis nepos

Glaucus Deus marinus

Glaucus Antenor

Glaucus Sifyphi

Glaucus Minois

Glaucus Vulcani

Glaucus statuarius

Glaucus philosophus

Glycerium

Gneus

Gordianus

Gotardus

Gracchorum familia

T. Sempronius Gracchus

cum liberis nostris uixisse. Atq; paulo post. Itaq; Quirites tunc cu Ro. profectus sum, zonas quas plenas argenti extuli, eas e provincia inanes retuli: Alij uini amphoras quas plenas tulerunt, eas argenti plenas domos reportarunt. T. Gracchus huius filius Quæstor Mancino in Hispania foedus eius flagitiosum probauit. Periculum deditiois, eloquentiæ gratia fugit. Trib. pl. legem tulit, ne quis plus mille agri iugera haberet. Ostauio collegæ intercedenti nouo exemplo magistratum abrogauit; deinde tulit ut de facultate, quæ de Attali hereditate erat, populo diuideretur. Deinde cum prorogare sibi potestatem uellet, aduersis auspicijs in publicum processit, statimq; Capitolium petijt, manum ad caput referens, qua salutem suam populo commendabat. Hoc nobilitas accepit, quasi diadema posceret, segniterq; cessante Mutio Cos. Scipio Nasica sequi se iussit qui saluam Rempubl. uellent. Gracchum in capitolio senatus oppressit. Cuius corpus Lucretij ædilis manu in Tyberim missum, unde ille Vissillo dictus. Nasica ut inuidiæ subtraheretur, per speciem legationis in Asiam ablegatus est. Hæc Cæcil. Sed Cic. in Bru. plura de eo. Vitinam in T. Graccho talis mēs ad Remp. bene gerendam fuisse, quale ingenium ad benedicendū fuit. Nam diligentia matris Cornelie à puero doctus, et Græcis literis eruditus fuerat. In eis etiam adolescens Diaphanem Mitylenæum, Græciæ temporibus illis disertissimum, habuit. Eius et Carbonis habemus orationes nondum satis splendidas uerbis, sed acutas, prudentiæq; plenissimas. Idem de Orat. T. Gracchus seruum habebat cum fistula eburnea, qui occulte post eum dum concionaretur inflando, eo sono, aut illū remissum excitaret, aut intentionē reuocaret. C. Gracchus Ti. frater pestilētem Sardiniam Quæstor sortitus, non ueniente successore, sponte decessit. Asculanæ et Fregellanæ deflectionis inuidiam sustinuit. Trib. pl. agrariæ et frumentariæ leges tulit. Colonos etiam Capuam et Tarentum mittendos censuit. Triumuiros agris diuidendis se, et Fuluium Flaccum ac C. Cassium constituit. Quare accersitus cum in senatum non uenisset, armata familia Auentinū occupauit, ubi ab Opimio uictus, dum à templo Lunæ desilit, talum intorsit: et Pontinio amico apud portam Trigeminā, ac P. Lectorio in ponte sublicio persequentibus resistente, in locum angustum peruenit: ubi uel sua, uel aliorum manu interfectus: caput à Septimio Attilio amico Gracchi ad Opimium relatum, auro expensum fertur, propter auaritiam infuso plumbo grauius effectum: ex Cæcilio. Cic. autem in Oratore. C. Gracchus doctus à puero, flagrantiq; ingenio fuit. Damni res Romanæ Latinæq; literæ illius immaturo interitu fecerunt. Atq; utinam nō tam fratri pietatem quam patriæ præstare uoluisset. quo ille ingenio tali diutius si uixisset, uel paternam, uel autam gloriam consecutus, eloquentia quidem nescio an habuisset parem quæquam. Grandis est uerbis, sapiens sententijs, genere toto grauis. Manus extrema nō adcessit operibus eius, præclara inchoata multa, perfecta non plane. Legendus est inquam hic orator Brute, si quisquam alius iuuentuti. Non enim solum acuere aciem, sed alere ingenium potest. Gregorius et Basilii uiri sanctissimi, pariterq; doctissimi: Cappadocesq; genere, uterq; Athenis simul profecit Rhetorum Philosophorumq; studijs. Deinde simul x l i i i. annis in cœnobio quodam Deo mæcipati, tantum sacris literis operam dedere. Post hæc alter alteram ingressus uiam, Gregorius apud Nazianzum oppidū Cappadociæ, in patris locum præsul subrogatur, ubi maxime Arrianorum turbini restitit. Mox quoq; reddita pace orthodoxis, aduersus Constantinopolim ad emendandum eum populum, recentibus hereticorum insectum uenenis, tantum breui tempore eidem præsidendo profuit, ut tunc primum illi in fide renasci uiderentur, Sed statim inuidia gloriam subse-

T. Gracchus

C. Gracchus

Opimius

Gregorius Nazianzenus

cuta est. obtrectare quidam cœperunt, palamq; uociferari, Gregorium Constantinopolitanam sedem occupasse, ipsum priorem repetere, ac alium subrogari oportere. Quod ipse animaduertens cū iam superare posset, cedere maluit, quam eius gratia cædis aliquid, aut tumultus oriretur. Atq; hoc pacto pristinam repetens sedem, quod reliquum fuit æuisacris lectionibus, aut scriptionibus tradidit, quibus ut quietius uacaret, successorem sibi, ac coadiutorem, qui populo præesset, elegit, ætate iam ingrauescente. Extant et Basilij præclara ingenij monumēta. Nos fermē x. eius oratiunculæ conuertimus in Latinum. Basilij etiam instituta monachorum. Hæc Rusi. x l. hist. Hier. autem eius opera commemorat. Greg. inquit Nazianzenus, uir eloquentiss. præceptor meus, à quo scripturam explanate didici, ad x x. mil. uersuum omnia opera sua cōposuit. ex quibus illa sunt. De morte fratris Cæsarij, laudes Cypriani, Athanasij, Maximi philosophi post exilium reuersi, quem falso nomine quidā Heroni inscripserunt, quia est alius liber uituperationē eiusdem Maximi cōtinens, quasi non licuerit eundem, et laudare, et uituperare pro tempore. Præterea lib. hexametro carmine, uirginitatis, et nuptiarum contra se disidentium, aduersus Eunom. lib. l i. De S. lib. l. Contra Iulianum lib. l. Secutus est autē Polemonem in dicendi stylo, uuentiq; sibi præfulem successorem ordinās, ipse ruri uitam monachi uixit. Decessit sub Theodosio principe. Gregorius Nissenus item præsul, frater Basilij, Theologus ex doctrina uocatus, rhetoricæ et eloquentiæ studijs legitime imbutus, orationes edidit: que nunc extant aduersus Eunomium, de diuinitate filij: Apologiam quasi fratris Basilij, quem ille defunctū manifeste oppugnabat, non ausus uiuum attingere. Homiliæ præterea in Cantica, et ad sororem Macrinam. De anima. De laudibus Steph. Protomartyris. Gregorius Pōticus ē Neocæsaria Ponti ciuitate, discip. Origenis, magna uir fama sanctitatis, pariter et doctrinæ. Nam et Athenis florebat philosophus nōdum Christianus. Inde Berytum uenit, ibiq; iura docebat. Permotus Origenis fama, qui tunc Cæsareæ sacros libros enarrabat, eō uenit, à quo ueram philosophiam edoctus est. Reuocantibus mox parentibus in patriam redijt, ubi adhuc nullis initiatus sacris, sanctitatis plura edidit signa, egros curando, primosq; ad Christi fidem per epist. eruditus uocando. Huius meminit Pamphilus martyr. Eusebius item in lib. quos de Origene conscripsit. Hæc Socra. in hist. Tripar. Gregorius Iacticus, Haliarti præsul usq; ad extremā senectutē, scripsit diuersos tractatus stylo mediocri, ut Hieron. ait. Gregorius martyr Spoletinus sub Dioclet. et Ciceri. In eadem urbe Concordius presby. Romanus martyr sub Antonino. Gorgiam inter Leontinos natū Sicilia tulit. Cui tantum patri, quicquid habet artis, ars sophistica referat acceptum licet. Quod enim ornamenti Aeschylum miratur antiquitas addidisse tragœdiæ, uel uidelicet, pulpitum, personas, heroum nūtos, quibus scena et proscenium ornatur: hoc item Gorgiam suæ tribuisse arti palam est, uehementiam in dicendo, paradoxas, spiritū, magniloquentiam, elocutionem, transgressionem, adiectionem, uerba etiam poetica ornatus gratia, ex quibus oratio cum dulcis, tum potens emanaret. Quantum autē ex tēporalitate præstitit, ubi de sophistica in uniuersum tractauimus executi sumus, qua disciplinā optimos Atheniensium sibi deuinxit Critiam et Alcibiadem, ambos ætate florētes. Item Pericle et Thucydide penē senescentes. Agatho uerō poeta Tragicus, quem unum scenamiratur sapientem, pulchreque loquentem, sæpe in iambis suis Gorgiz. at. Sed et in Panegyricis eminentissimus uisus, orationem Pythicam habuit ex ara: cuius rei gratia statua eius aurea in eodē tēplo posita fuit. Vixit an. c v l i i. ea corporis ac sensus integritate, qua iuuenis. Ex lib. Sophist. Philost.

Gregorius Nissenus

Gregorius Ponticus

Gregorius Pōticus

Gregorius martyr Concordis Gorgiz

Iamblycus

IAMBLYCVS philosophus Pythagoricus et Chalcide Syriae fuit, Porphyrij discip. Constantini magni tempore. Adeo profecit, ut secundas post præceptorem Romæ obtineret, nec ab eo quicquam differre uideretur, quo ad doctrinam, nisi quod ille melior facilitate, candoreq; orationis, hic paulo durior habebatur: ac, ut de Xenocrate Plato dicebat, uenere dicendi carebat. Moribus adeo probatus, ut eius uitæ abstinentia, modestiaq; ea tempestate conspicua fuerit. In secretum se semel in die recipere solebat, ubi quandoque à discipulis ab humo sublimis aliquanto uisus, cum dijs adloqui putatus est. Diuinationis in eo inter cetera, uel id argumentū deprehēderunt: Cū quondam e suburbano e sacrificio rediret cū suis discipulis, ac de sacris loqueretur, extemplo, abrupto sermone, diuertamus inquit, alia uia: quando hæc est, uti sentio, polluta funere nescio quo. Pars ergo eum secuta est. Pars autem cepto itinere pergere perseueras obuia uestigiones habere, qui à defuncti cadauere reuertebantur. Interrogantesq; ueritatem deprehenderunt. Hæc ex Eunapio Græco autore. Hieron. quoque de eodem sic scribit. Iamblicus philosoph. dogmata Pythagoræ commentatus est, imitatus ex parte Moderatum uirum eloquentissimum, et Archippum, et Lysidem Pythagoræ auditorem, quorum Archippus et Lysides in Græcia Thebis scholas habere, qui memoriter doctoris præcepta tenentes, ingenio pro libris utebantur. Iarchas philosoph. Indus apud Philost. in uita Apoll. narratur. Ianum inquit Macrobius phisici cœlum esse uolunt, ab eundo, quod semper eat. Pheuras illum specie draconis, in os caudam reflectentis, figurat, eundem esse finem et principium anni denotans. Hetrusci Vadimona, Latini Vertumnum eum, teste Seruio uocabant, Tēporis quoq; patrem bifrontem, ortum uidelicet, occasumq; crernentē. Hora. Matutine pater, seu Iane libentius audis. Ouid. Præfides et cœli sorib. cum mitibus horis, et alibi. Cū tot sint Iani, cur stas sacratus in uno? Quapropter sacrificium ab ipso prius incipiebāt. Primus omnium Latium incoluit in Vaticano, locusq; hodie comonstratur, ubi oppidulum instituit de suo nomine. Iani templum ad insinuum Argiletum Numa dicauit, indicēq; pacis fecit, ut clauso à bellis uacaretur. Ter igitur clausus, ab eo primum, deinde post l i. bellū Pu. post Actiacā uictoriam. Hyacinthus et Eugenia. Hyacinthus et Protus eunuchi Eugeniæ filie Philippi præfeti, sub Maximiano martyres, cū ea sepulti in cœmeterio Priscillæ. Alter iugulatus apud Terracinā. Ianuarius præsul Beneuētanus, martyr sub Diocletiano unā cū Acacio, Desyderio, Proculo, et Festo socijs apud urbem Puteolos. Ianuarij quoq; martyres alij alibi dicti. Ibycus patria Reginus, historicus, uixit apud Polycratem Samiorum tyrannum, regnante Cræso. Hic dicitur primus Sambucam musicum instrumentū inuenisse, genus uidelicet citharæ triangularis. Insanus in amore puerorum. Feruntur eius lib. v l i i. lingua dorica. Suid. C. Icilius Tri. pl. Virginie sponsus, qui ob flagitium Ap. Claudij unā cum Virginio socero x. uiros expulit. Liu. l i i. Icilius Tarentinus, nobilis palestrita, toto uitæ tempore Veneris expers fuit, ut arti accommodatior esset, tanta illi gloriæ libido. autor Aelianus de uar. hist. In hoc igitur illud apostolicū deprehendimus, qui in stadio currunt, ab omnibus abstinent, et hi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem ut incorruptam. Ideus Rhodius uersificator, opus Homeri iterauit, carmen camini comparando scripsit et Rhodiorum res uersibus tribus mil. Suid. Ideus media cor. Apharej filius seu Neptuni, Aetoliæ rex, qui ex Marpissa Cleopatram Meleagri uxorem genuit, et ob uxoris zelotypiam Apollinem iaculatus. Iliados l x. Idanthyrus Scytharū rex, bello res magnas gessit, multum Asiæ subiugauit, usq; in Aegyptū excurrit, ut Strā. x l i i. Idmon uates inter Argonautas, Apollinis

Iarchas Ianus

Hyacinthus Eugenia

Ianuarius Acacius Desyderius Proculus Ibycus

C. Icilius

Ideus palestrita

Ideus poeta

Ideus rex

Idanthyrus Idmon Vates

Idmon Vates

et Astriae filius, ex Idmone autē et Testia Testor, et Testore Calchas item uates, ut placet Pherecyd. Apollonius autem poeta Idmonem Abantis filiū esse dicit. Herodotus item. Idomeneus Deucalionis filius Minois nepos rex Cretensium, qui teste Hom. populos suos ad Troiam duxit. In reditu cum immolare primum occurrentem si incolomis domū rediret, statueret, in filiaq; incideret, pulsus ob crudelitatem à ciuibus in Salentinum Calabriae promontorium pelago deuenit, ubi et ciuitatem condidit. Virg. Et Salentinos obsedit multæ campus Lycius Idomeneus. I B S V S. seruator Hebraice, præter do minum nostrū fuere quatuor. Primum qui successit Mosi in du cendo populo, quem in terram promissionis introduxit. explo ratores Hiericho ad Raab misit, qui etiam cursum Solis prodigio se moratus est ad superados inimicos, uocatur aliter Iosue. Alius filius Iafedech sacerdos ex genere Aaron, qui anno primo Cyri regis cum Zorobabele duce, et Iudeorum populo, e Babylonia in Iudæam uenit templum ædificatum, perseuerauitq; usq; ad an. v l i i. Darcj, renouatūq; dedicauit. Tertius filius Syrach, legis Hebraicæ doctor sub Ptholemaeo Euer gete, et Simone Oniæ filio Sacerdote. Hic librum scripsit Ec clesiasticum. Cuius opus in Græcū sermonem Iesus item eius nepos, ut in prologo testatur, conuertit tempore Ptolomæi Euergetis, sub quo in Aegyptio uixit. Quartus inter l x x l i. Christi discipulos cognominatur Iustus. Hiero Syracusanus cum esset ex duce rex factus, po. Ro. perpetuus amicus fuit: ac cum omnis expers discipline in morbum incidit, erudi diri cepit, ac ultro sermonibus Phisicis aures accommodare: donec paulatim, dum per ualetudinem licuit, poetis Pindaro et Simonide aduersus, usq; est, fratriq; Geloni propterea experti omnium literarū præstitit. autor Aelianus de uaria hist. Hic etiam dicitur, orta domi seditione eum expellere uolentium, inermis in forum prodijisse, blandaq; oratione populum in officio continuisse. Hiero Ferreus cognomēto, Atheniēsis, familiaris Niciæ ducis Atheniensis, unaq; cum eo discipli nis eruditus, poemata nonnulla conscripsit, que Plutarchus in Niciæ ad ætatem suam peruenisse testatur. Hieronymus Siciliæ tyrannus, Hieroni patri successit admodum puer: cui pa ter metuens, relictis tutoribus x v i. mandauit moriens, ut fidem erga pop. Ro. an. l. ab se cultam inuolatam seruariet. Hic postea abiecta tutela, contempta patris disciplina ac moderatone, luxuriosus et arrogantijs agendo, à Romanis descituit, Annibaliq; adhaesit. Cumq; superbe nimis in ciues sese haberet, ab eisdem interfectus est, autor Liu. libro l i i i. scumdi belli Pu. Hieronymus Rhodius historicus, familiaris Demetriji Poliorcetis, relictusq; ab eo præfectus in regione Bero tiæ, scripsit res ab ipso Demetrio gestas, ut Plutarch. in Demetr. Hieronymi doctorum principis uitam recensere, parergon fortasse fuerit, cum tot illustrium uirorum sit mandata monumentis, quædam tamen ex eius libris de se loquentis, præsertim ad eius literas pertinentia, in medium afferam. Ac primum libro de uisus illustribus se ex oppido Stridonis ortum fatetur, patre Eusebio. Roman uenit admodum adolescens, ibiq; se studijs liberalium artium tradidit. De quibus sic ipse in Apologia ad Pannachium et Oceanum. Dum essem iuuenis, miro discendi ferbar ardore: nec iuxta quorundam præsumptionem ipse me docui. Apollinarem Laodiccum audiui Antiochia, frequenter et colui, et cum me in sanctis scripturis erudiret, nunquam illius contentiosum dogma suscepi. Iam canis spargebar caput, et magistrum potius quam discipulum decebat, perrexi tamen Alexandriam, audiui Didymum, in multis ei gratias ago: quod nesciui, didici quod sciebam, illo docente non perdi. Putabant me homines finem fecisse dicendi, rursus Hierosolymam ad Be thleem ueni, quo labore, quo precio, Barabanum noctur-

Idomeneus

I B S V S

Hiero Syracusanus

Hiero ferreus

Hieronymus tyrannus

Hieronymus historicus

Hieronymus doctor

num habui preceptorem : timebat enim Iudeos, & mihi alterum exhibebat Nicodemum. Accuset me quisquam, quia hominem Hebræum habui preceptorem, & quia Didymi, & Apollinaris inter se dogma contrarium est: arguat potius, ubi heresim defenderim, ubi prauum dogmasim secutus. De conuersione autem sacrorum librorum, sic in epist. ad Augustinum. Quod autem in alijs queris epist. cur prior mea in libris canonicis interpretatio asteriscos habeat, & uirgulas prenotatas, & postea aliam translationem absque his signis ediderim: pace tua dixerim, uideris mihi non intelligere quod quaesisti. Illa enim interpretatio L x x. interpretum est, & ubicunque uirgule, id est, obeli sunt, significatur quod L x x. plus dixerint, quam habetur in Hebræo. ubi autem asterisci, id est, stellæ prælucentes, è Theodotionis editione ab Origene additum est: & ibi Græca translulimus, hic de ipso Hebraico quod intelligebamus expressimus, sensuum potius ueritatem quam uerborum ordinem interdum conseruantes. Et miror quomodo L x x. interpretum libros legas, non puros, aut ab eis editos, sed ab Origene emendatos, seu potius corruptos per obelos & asteriscos, & Christiani hominis interpretatiunculam non sequaris: præsertim cum ea quæ addita sunt, ex hominis Iudæi atque blasphemæ, post Christi crucem editione translulit: Vis amator esse uerus L x x. interpretum? non legas ea quæ sub absteriscis sunt. Imò tolle de uoluminibus, ut ueterum te fautorcm probes. Porro quod dicis, non decessisse me interpretari post ueteres: & nouo ueris syllogismo, Aut obscura fuerunt, quæ interpretati sunt, aut manifesta. Si obscura, tu quomodo ausus es post eos differere, quod illi explanare non potuerunt: si manifesta, superfluum est te uoluisse differere, quod illos latere non potuit: Respondeat mihi prudentia tua, Quare tu post tantos & tales interpretes, in explanatione Psalmorum diuersa senseris ab Origene, Eusebio Cæsariensi, Theodoro Heraclæota, Asterio Scythopolitano, Apollinare Laodiceno, Didymo Alexandrino, apud Latinos autem Hilario Pictauiensi, & Eusebio Vercellensi præfule, qui Origenem & Euseb. translulerunt, quorum priorem nosser Ambr. secutus est. Si enim obscuri sunt psalmi, te quoque in eis falli potuisse putandum est. Si manifesti, illos in eis falli potuisse minime putandum, atque hoc pacto superflua fuerit interpretatio tua. Hac denique lege nullus post priores loqui audebit: cum potius humanitatis tuæ fuerit, in quo ueniam tibi tribuis, indulgere & cæteris. Ego enim non tam uetera abolere conatus sum, quæ linguæ meæ hominibus emendata de Græco in Latinum transluli, quam ea testimonia quæ à Iudæis prætermissa sunt uel corrupta, proferre in medium, ut scirent nostri quid Hebræa ueritas contineret: si cui legere non placet, nemo compellit inuicem. Deinde paulo inferius. Et si me, ut dicis, in noui testamenti emendatione suscipis, quod plurimi linguæ Græcæ habentes scientiam, de meo possint opere iudicare: eandem integritatē debueras etiam in ueteri credere testamento, quod non nostra confinximus, sed ut apud Hebræos inuenimus, translulimus. Præter uerò supra ab eo narratam causam uertendi uetus testamentum, est & alia quam in Apologia contra Rufinum adsignat his uerbis: Quod autem me ad uetus testamentum uertendum impulit, uidi apud L x x. interpretes multa præterita, quæ ab apostolis commemorantur. Causam erroris non est meum exponere: Iudæi prædicant factum diuino consilio esse, ne Ptolemæus unius Dei cultor ac Platonicus apud Hebræos duplicem diuinitatem deprehenderet. Quare ubicunque de patre & filio scripta constant, aut siluerunt, aut aliter interpretati sunt, ut & regi satisfacere, & arcanum fidei non manifestarent. Itē quæ me causa impulit, Origenis audacia fuit, qui editionem Theodotionis L x x. interpretum, nescit obeliscis, asteriscisque additis. Sed in hac scripturæ conuersione, multa se passum ab

obrectatoribus & maleuolis fuisse, etiam in eadem apologia testatur hoc modo. Scripsit frater Eusebius se apud Afros præfules epist. meo nomine scriptam repperisse, in qua agerem penitentiam, & me ab Hebræis fuisse inductum testabar, ut Hebræa uolumina in Latinum uerterem, in quibus nulla sit ueritas. Sed malitia non habet tantas uires, quantos conatus: Studiosissimum & audidum discendi eum semper fuisse, uel illud in primis declarat, quod alio loco dicit: Literæ marsupium non sequuntur: sudoris comites, non uoluptatis: uicium, non suauitatis: continentia, non luxuria. Demosthenes plus olei quàm uini expendisse dicitur, & omnes opifices nocturnis semper uigilijs præuenisse. Quod ille facit in una litera exprimenda, ut à cane discat: tu in me criminaris, quod homo ab homine literas Hebræas didicerim. Inde est quod quidam inuicem pudentes remanent, dum nolunt discere quod ignorant: nec Horatium commonentem audiunt, Cur nescire pudens prauæ quæ discere malo? Librum Didymi de spiritu sancto non emulacionem Ambrosij, uti Rufinus obiecerat: sed ardore fidei conuertit, quæ de illo semper honorifice in alijs loquatur locis. Sic enim ad Paulinum scribit: Malui enim alieni operis interpret existere, quàm ut quidam faciunt, informis corniculæ modo, alienis me coloribus adornare. Legi dudum de spiritu sancto quosdam libellos, & iuxta Comici sententiam è Græcis bonis Latina non bona: nihil enim ibi dialecticum, nihil uirile atque distinctum est, quod lectorem uel ingratum ad sensum trahat: sed totum flaccidum interdum atque formosum, & exquisitis hinc inde coloribus depictum. Calumniatus item quod parum fideliter transferret, conatus est scribere de optimo genere interpretandi ad Pannachium, ostendens non solum gentilium, sed sacre scripturæ, apostolorum, simulque euangelistarum, & L x x. interpretum exemplo, non uerbum de uerbo, sed sensum de sensu debere transferri: magistrumque se dixit habere Tullium, qui Protagoram Platonis & Oeconomicum Xenophontis, & Aeschynis, ac Demosthenes. duas contra se orationes pulcherrimas translulerit, quanta in illis prætermiserit, & quanta addiderit, quanta mutauerit, ut proprietates alterius linguæ sua explicaret, non est huius temporis dicere: sat mihi erit ipsius translationis autoritas, qui in prologo ita locutus est: Putaui mihi suscipiendum laborem utilem studiosis, mihi quidem ipsi necessarium. Conuerti enim ex Atticis duorum eloquentissimorum duas nobilissimas orationes inter se conferantium, Aeschynis & Demosthenes. nec conuerti ut interpret, sed ut orator, sententijs ipsorum, & earum fruens tam figuris quam uiribus ad nostram consuetudinem aptis, in quibus non uerbum pro uerbo necesse habui reddere: sed genus omne uerborum, uimque seruaui. Non enim me adnumerare ea lectori putaui oportere, sed appendere. Sed & Horatius uir doctus & acutus hoc idem in arte poetica crudite præcepit. Nec uerbum uerbo curabit reddere fides Interpret. Terent. Menandrum, Plautus & Cecilius ueteres comicos interpretati sunt: num hærent in uerbis, ac decorem magis & elegantiam in translatione conseruant, quam interpretationis ueritatem? Repetam igitur quod Euseb. in proœmio attulit. Sicut non uidetur linguæ gratiam interpretatione mutari, Homerum ad uerbum exprimat in Latinum: plus aliquid dicam, eundem sua lingua prose uerbis interpretetur, uidebit ordinem ridiculum, & poetam elegantissimum uix loquentem. In allegandis poetis et oratoribus præter omnes superiores, maiori & copia & facilitate, ad scripturæ probationem religiosissime adducens, Rufino nonnullisq; æmulis caluniandi materiam præbuisse uidetur, maxime quod præter eius usurpandum facere uidebatur, quibus ipse minime post uotum eius legisse respondit, quæ tamen ex eis teneret, adlegare. Quapropter non ab re fuerit inferi epist. quam Calpurnio Lanario scribit,

scribit, qui sub cuiusdam oratoris nomine quaesierat, cur homo Christianus codices seculares adlegaret. Quod autem queris in calce tuæ epist. cur in opusculis nostris secularium literarum interponamus exempla: Quis enim nescit & in Moise, & Prophetarum uoluminibus quedam adsumpta de gentilium libris, & Salomonem philosophis Tyri & nonnulla proposuisse, & aliqua respondisse. unde in exordio prouerbiorum commonet, ut intelligamus sermones prudentie, uersutasque uerborum parabolas, & obscurum sermonem, dicta sapientum, & enigmata, quæ proprie dialecticorum sunt. Sed & Paulus apost. Epimenidis poeta usus est uersiculo scribens ad Titum. Cretenses semper mendaces, male bestia, uentres pigri. Cuius heroiici hemistichium Callimachus postea usurpauit. In alia quoque epist. Menandri ponit senarium: Corruptum bonos mores colloquia praua. Et apud Athenienses in Ariopago disputans, Aratum testem inuocat, Ipsius enim genus sumus. Cyprianus rogetur, cur aduersus Demetrium scribens, testimonijs non usus sit prophetarum & apostolorum, quæ ille commentitia & ficta esse dicebat, sed potius philosophorum poetarumque, quorum autoritati ut ethnicus contraire non poterat. Scripserant contra nos Celsus atque Porphyrius, quibus Origenes, Methodius, Euseb. & Apollinaris fortissime responderunt: lege eos, & inuenies comparatione eorum imperitissimos, & post tanti temporis otium uix quasi per somnium quod pueri didicimus, recordatos. Iulian. Augustus septem lib. in expeditione Parthica aduersus Christianos euomuit: Si contra hunc scribere paruero, puto mihi licere ut rabidum canem philosophorum & Stoicorum doctrinis, id est, Hercules claua repercutiam: quanquam Nazarenum nostrum, ut ipse dicere solebat, Galileum, statim percussus acceperit. Iosephus antiquitatem probans Iudæici populi, duos contra Apionem grammaticum libros perscripsit, ubi tanta secularium profert testimonia, ut mihi mirum sit quomodo uir Hebræus, & a puero sacris literis eruditus, cunctam Græcorum bibliothecam euoluerit. Quid loquar de Philone, quem alterum Iudæum Platonem critici pronuntiant? Quadratus apostolorum discipulus Atheniensis Pont. non ne Adriano principi Eleusina sacra inuisenti, librum pro nostra religione tradidit, & tanta admirationi omnium fuit, ut à persecutione grauissima illius sedauerit ingenium? Aristides philosophus uir eloquentissimus eidem principi Apologeticum pro Christianis obtulit, refertum philosophorum sententijs. Quem imitatus postea Iustinus & ipse philosophus Antonino Pio & filijs librum contra gentes tradidit. Quid loquar de Melito Sardensi præfule, quid de Apollinare presbytero Hierapolitano: Dionysio quoque Corinthiorum præfule & Tatiano, Bardassane & Ireneo Photini martyris successore, qui Origenis hereseon singularum uenenas, ex quibus fontibus philosophorum emanarunt, multis uoluminibus explicarunt: Pantherius Stoicus ob præcipuæ eruditionis gratiam à Demetrio Alexandrino præfule missus est in Indiam, ut Christum apud Brachmanas, & illius gentis philosophos prædicaret. Clemens presbyter Alexandrinus meo iudicio omnium eruditissimus uir, scripsit Stromatum lib. & totidem διαλέξεις, id est disputationum, & alium contra gentes. Pædagogi quoque tria uolumina. Quid in illis indoctus? Imò quid non è media philosophia est? Hunc imitatus Origenes scripsit Stromateas, Christianorum & philosophorum inter se sententias comparans, & omnia nostra religionis dogmata, de Plato: & Aristot. Numenio, Cornutoque confirmans. Scripsit & Milciades contra gentes uolumen egregium. Hippolytus & Apollodorus Romani senatores propria opuscula ediderunt. Extant & Iulij Africani, qui temporum scripsit historiam, & Theodori qui postea Gregoras dictus est, uiri sancti apostolici, & Dionysij Alexan-

drini præfulis: Arnobij quoque presbyteri Laodiceni, necnon philosophorum Pamphili, Pierij, Luciani, Marcionis, Eusebij præfulis Cæsariensis, & Eust. Antiocheni, & Athanasij Alexandrini, Eusebij quoque Emiseni, Triphylli Ciprij, Asterij Scythopolitæ, & Serapionis confessoris, Tibi Bostrensis præfulis, Cappadocum, Basilij, Gregorij, Amphilochoij, qui omnes adeo philosophorum doctrinis & sententijs suos referunt libros, ut nescias quid in illis primum admirari debeas, eruditionem seculi, an scripturarum scientiam. Veniam ad Latinos. Quid Tertuliano cruditijs: quid argutius apologetico eius? & contra gentes libri, cunctam seculi retinent disciplinam. Minutius Felix causidicus Ro. in lib. contra Mathematicos, quid Gentilium librorum reliquit intractatum? Arnobius uir i. lib. aduersus gentes edidit, totidemque discipulus eius Lactan. qui de Ira quoque & Opificio Dei duo uolumina condidit: quos si legere uolueris, dialogum Cic. in eis inuenies. Victorino martyri in lib. Iulij, licet desit eruditio, tamen non desit eruditionis uoluntas. Cyprianus quod idola d. j. non sint, quæ breuitate, qua historiarum omnium scientia, uerborumque ac sententiarum splendore perstrinxit: Hilarius meorum confessor temporum & præful x. i. Quintiliani lib. & stylo imitatus est & numero, breuique libello quem scripsit contra Dioscorum medicum, quid in literis posset, ostendit. Iuuenicus presbyter Constantino historiam dominis saluatoris uersibus explicuit, nec ueretur euangelij ueritatem sub metri legibus mittere. Igitur Hieron. ab æmulis excitatus, quod pariter bellum omnibus hæreticis ac libidinosi indiderit, eosque suos ac religionis communes hostes putauerit, postquam in Asia aliquandiu Gregorio Nazianzeno Græco præceptor operam in sacris libris dedisset, Hierosolymam secedere statuit. Itaque imposita tantum in nauis bibliotheca quam summo labore paruauerat, quæque carere non poterat, cæteris omnis soluit, sequentibus Paula & Eustochio, quarum opibus etiam iuuabatur. Cumque apud Bethleem sese reciperet, equatuor annos in eremo fuit, ut ipse testatur. Quotiens quatuor uasta solitudine. & quæ subsequuntur. Inter monachos uersabatur, comite leone, cuius nonnulla etiam portenta referuntur, ibique multos annos in cenobio lectionibus diuinis simul & scripturibus uacans: demum ex hac uita in domino migravit, anno ætatis x. c. i. pridie Cal. Octob. salutis cccc. xlii. Theodosto minore, & Honorio Imp. Opera eius, quod palam sint, explicare non oportet. Chromatij Aquileiensis uiri nobilis ac diuitis benignitate magnopere adiutus est: ad quem plures scribit epist. Cuius item opibus, sequi suosque notarios ac librarios sustentauit. Moriens prædixit teste Cyrillo, qui eius uitam perscripsit, coramque adfuit se Romam quandoque transferendum. Cuius uaticinium nobis manifestatum, corpus eius in Exquilij apud ædem diuæ genitricis ad præsepe collocatum cernentibus Vitæ genus qui curiosius cupit indagare, Augustini elogium de illo uideat, qui & Helie & Ioanni Baptistæ eum comparat, carnibus omnino et omni obsonio cocto, uino quoque abstinuisse. Scientia tanta præditum, ut quod ipse ignorauerit, nullus hominum unquam scierit. Higyus, præno mine Iulius. nonnullis y præponitur. Scribit ad M. Fab. Quintile. cui familiarissimus fuit, de mundi & spheræ narratione, utile sanè astronomicum: præterea de signis cœlestibus. opus in 1111. lib. distinctum. Idē teste Gelio, cœmetarijs in Virgilio, qui non extant, librum quoque Gromæicon appellatum, nuper inuentum. Est enim Groma, ut ipse testatur, ars, loca, stationesque in castris opportune capiendi ornandi ue. Ignatius, Antiochenus tertius post Petri præful, sub Traiano dānatus ad bestias: Romam uinatus mittitur. Nauigando Smyrnæ Polyæarpum Smyrnæ præfulē salutauit, epistolæ 1111. in itinere scripsit, ad Ephesios, ad Magnesios, ad Trallenses, ad Rom. Cum

Iul. Higyus

Ignatius

in rem presentem uenisset, & rugientes leones audisset, frumentum (ait) Christi nunc dentibus ferinis conterar, ut panis syncerus inueniar. Eius reliquæ cadaueris Antiochiam deportatæ, iacent in cœneterio ante portam Daphniticam: Ex Hieronymo. Hilarius præsul Pictauiensis, teste Hierony. in Phrygiam relegatus, x i i. aduersus Arrianos edidit libros, in quibus Quintilianii stylo & numero imitatus est. Librum ite ad Constantinum magnum. Præterea ab eodem autore sic in epist. taxatur. Hilarius lucifer ecclesiarij, preciosus lapis, pulchro sermone areoq; ore uniuersa loquitur, si & semina aliqua seculi uiam cecidisse potuissent: tamen ab eo in scripturis mensis exorta est magna: Hunc ego aliu à priore suo tempore fuisse putauerim. Hilarius alter præsul Arelatensis, uir sanctus pauper umq; sustentator, qui nonnulla etiã scripsit: Martiani principis tẽpore ponitur Gennadio. Iob iustus ex terra Hus in Arabia Idumæeq; finibus, ut ait Hieronymus quintus ab Abraamo, nepos Esau regnauit in regione Edom, potens ac diues: deniq; quanquam ex gentibus, sanctissimus ac omnibus probatus doctoribus. Ex Arabissa uxor septem genuit mares, & tris foeminas: qui quã lasciuiarent, ipse post conuiuia Domino pro eis immolabat. Exemplar hic nobis patientiæ proponitur, omnibus malis adstrictus, tantum relicta uxore maioris pœne gratia, quæ facta exprobarer. Postremo tres amici reges ad eum ueniunt, animo quidẽ ab initio consolãdi, uerum diabolica instigatione, longa uerboru exacerbatone, in ipsius odium & increpationem acrius inuehuntur. Cum ipsos Iob sapienti disputatione, ac patienti sermone superasset, Helim quendam iuuenem adrogantem contra accerbis conuicijs instantem, modestissime tulit. At Deus omnipotẽs post an. v i i. eius miseratus labores, statim eum feciliori restituit, eiq; & facultates duplicauit, & filios totidem quot amiserat, lãge meliores concessit. Vixit quoq; post hæc annis c x l. usq; ad quartam sobolẽ: toto autem tempore, c l x x i i i. Scripsit ipsemet librum de suis uita & sermonibus Arabica lingua, ut ait Hieron. Qui liber profa incipit, metro labitur, pedestri sermone finitur. Nam à principio incipit, ad locum illum ubi dicit, Pereat dies in qua natus sum, stylo profaico inchoat. Inde usq; circa finem, ubi dominus tris Iob amicos redarguit, heroico metro prosequitur. Finem uerò rhythmo colore concludit, omnibusq; dialecticæ artis legibus singula uerba metitur. Nã quatuor disputationum genera in ipso libro complectitur. Prima dialectica, quæ ex probabilibus procedit, quæ consistit inter Iob & tris eius amicos: ubi ipse thesim hanc probat, quod Deus hominem iustum & infontem quandoq; affligit. Amici uerò eius contra, quod Deus neminem citra culpam plectit. Secunda est sophistica ex apparentibus: & hæc est inter Iob & Helim: quamuis Iob minime respondeat, qui quidem iuuenis adrogans & uaniloquus cõclusionem amicorum Iob adprobans sophistice syllogizat. Tertia tentatiua, inter Dominum & Iob, qui eundem multis quæstionibus tentat & interrogat, ut ei declaret, quod nulla est apud Deum sapientia comparata. Quarta demonstratiua, in qua pro ipso Iob Dominus contra tris amicos eius quæstionem definiendo demonstrat. Excessit Iob v i. Eidos Matas, ut Hierony. in suo Calendario ponit: sepultusq; in terra Hus, in finibus Edom seu Bosra, ubi & sepulcrum eius adhuc uisitur. Ioannes Chrysostomus cognomento, ob lingue sermonisq; præstantiam, Antiochenus genere, præsul Constantinopolitanus sub Honorio principe, nobilibus ortus parentibus Secundo & Anthysa, discipulus Libanij sophistæ. Audiuit & Andrægathium, dum foro se præpararet. Quietem tandem elegit, imitatus Euagrium, qui ex eisdem unã studijs sese recepit in cœnobiũ. Itaque relictis philosophiæ libris, sacris literis incubuit. Idemq; Theodoro & Maximo suasit, qui apud Libanium eius cõdiscipuli fuerant, quorum Theodorus

postea Vestenæ: Maximus uerò Seleuciæ Isauricæ præsul fuerit. Diodorũ Carterium, qui tunc sacris cœnobijs præerat, audiuerit. Ioannes exinde ob uirtutem Anagnostes ecclesiæ Antiochenæ à Zenone præsul factus, librum ante omnia contra Iudeos edidit. Deinde diaconus à Meletio creatus, alterum de sacerdote librum composuit. Post obitum uerò Meletij, qui excessit Constantinopoli, à Paulino præsul presbyter factus, haud multo post Præsul Constantinopolitanus deligitur. Erat in regenda disciplina seuerior, ita ut adrogantis nomen apud plures contraheret, quibus erat infensus: solitus etiam solus accumbere, obtrectante populo. Causa erat, quod è stomacho sepe laboraret, ut alij dicunt, quod ob abstinentiam, parum ciuili & eius dignitati congruenti mensa uteretur. In templo frequenter concionem habebat ad populum. Multa quoque passus ex inimicis & emulis: dum esset Præsul sepe pulsus, sepe etiam reuocatus: inter alios maxime Eutropio Eunuchò infensus, quem postea imperator Consulatu quò peruenerat deiectum, necari iussit. Scripsit præter supradicta, & epistolas & homilias in euangelia, quæ omnia in Latinum conuersa sermonem Christiani frequentant, quantum præterea Græcorum nullius. Ex historia tripertita. Ioannes cognomento grammaticus siue Philoponus genere Alexandrinus, plura scripsit in omni doctrina: pro nostra item religione contra Proclum & Seuerum, quanquam et ipse de trinitate male sentiret: autor Suidas. Ioannes Sholasticus abbas in monte Sina, Climacus, quod scalam scripserit x x x. gradibus cælum petentem, opus sanè ipsa similitudine delectabile pariter & utile: conuersum postea ab Ambrosio monacho Camaldulensi. Ioannes Damascenus Damasci natus Hebræus puer Constantinopolim uenit: ubi liberalibus artibus legitime imbutus, & ad Christum conuersus, monachi habitum sumpsit, simul & docebat. Captus deinde in littore maris à piratis Saracenis, postea à Theodosio redemptus, magister eius epistolarum fuit. In suspicionem prodicionis ueniens, dextera ei ablata est: uerum postquam deprehensus qui literas proditoris stylo Damasceni probe asimulauerat, in honore apud Imp. fuit: at ille ad cœnobiũ regressus, ibi descessit. Scripta eius utilia ab utraque recipiuntur ecclesiã. Ioan. Scilax Constantinopolitanus scripsit de imperatoribus Constantinopolitanis. Ioannes Zezes scripsit in Lycophronem commentarios. Sed iam ad Latinos ueniam. Ioanes præsul Gerundenfis genere Gothus, sub Phoca principe, & Bonifacio i i i i. Pont. doctrina & scriptis emicuit. Nam adolescens Constantinopolim profectus, ita Græce Latineque doctus redijt in Lusitaniam, ut Arrianam sectam, quæ tunc usque Valentiam occupauerat, compresserit. Cuius rei gratia Barcinonem ab hereticis relegatur. Verum desuadito postea Lemogildo rege, qui eis fauebat, in patriam reuersus, multa conscripsit utilia religioni. Cœnobiũ contidit, rationemq; uiuendi monachis scripsit. Duo quoq; Ioannes religionis fulmina, his omnibus anteponeudi. Quorum alter Christi præcurator, alter euangelium nouissimus omnium scripsit, rogatus ab Asia populis contra Cerinthum aliosq; ac maxime Ebionitas, qui Christum ante Marian nõ fuisse affirmant, compulsus eius naturam enarrare. Præterea unius tantum anni, in quo passus erat Christus, à ceteris prætermissi mentionem habet: & post carcerem Ioannis historia texuit. Scripsit unam epistolam, cuius exordium: Quod audiui, quod uidimus. Reliquæ duæ à Ioanne presbytero feruntur: qui eodem ferme tempore & ipse Christi discipulus fuit. Igitur Ioannes in Pathmon insulam à Domitiano relegatus, redijt sub Nerua principe Ephesum: ubiq; usque ad Traianum principem perseuerans, totius Asiæ constituuit ecclesiã:

Hilarius, Pictauiensis

Hilarius, Arelatensis

IOB

Ioannes Philoponus

Ioannes Damascenus

Ioan. Scilax

Ioan. Zeus

Ioan. præsul Gerundenfis

Ioan. Baptista Ioan. Euang.

Io. discipulus

Ioannes Chrysostomus

Iosephus Iudeus

Iosephus Græcus

Iouinianus

Hipparchus, astrologus

Hipparchus poeta

Hipparchus tyrannus

Hipparchus Pysistrati

Hypatia

Hippasus

ecclesiã: longa deinde senectute confectus l x v i i i. post Christi supplicium anno extinctus, iuxtaq; eandem urbem sepultus est. hæc frer Hieronymus. Eusebius uerò tradit in historia Apocalypsim quosdam adscribere Ioanni presbytero: de quo paulo supra mentionem fecimus, eo quod Euangelista Ioannes non sit solitus in scriptis nomen suum præfari. Maximam uerò hominum partem ad euangelistam referre. Cæterum falso in eius historia narratur, alibi quã Romæ demissum in feruens oleum fuisse. autores apud Græcos Simon Constantinopolitanus, qui gesta sanctorum conscripsit: & apud Latinos Vincentius, & alij. Romæ quoque templum eius rei monumentum eodem loco uisitur ante portam Latinam. Quodq; magis dolendum, hæc tam aperta mendacia in horis canonicis leguntur: non sine illorum maximo dedecore, quorum est officium hæc interpolare. Iosephus Mathatiæ filius, Hierosolymitanus sacerdos, & captiuus, Tito principi adeo ob ingenium dilectus, ut eius libri bibliothecæ publicæ traderentur, liberq; sit factus. Conscripsit Græce antiquitatis Iudeorum historiam libro x x. ab exordio mundi, usque ad x i i i i. annum Domitiani: Bellum uerò Iudaicum cum Romanis gestum, libris v i i. quos non solum Græca, sed patria lingua se suis scripsisse affirmat. Sed & duos item alios libros, quos Archeotetes uocant, de Iudeorum uetustate, id est conflictus aduersus Apionem grammaticum Alexandrinum, qui ad Caligulam legatus missus ex parte gentiliũ contra Philonem, etiam librum uituperationem gentis Iudeorum continentem conscripserat. In x v i i i. antiquitatis libro aperte fatetur ob inuidiam Christum à Iudeis interfectum, & Ioannem Baptistam uerè prophetam fuisse, ac propter Iacobi apostoli eadem directam Hierosolymam. In fine uerò x x. libri Iustum quendam ex Tyberiadē redarguit falsitatis historiæ. hæc ex Hieronymo, & Eusebio libro i i i. Hunc alibi Hieronymus Græcum Liuum uocat. Ipse uerò de se scribit, in expugnatione Iotapate, cui præfectus erat, se in puteum, id est speluncam cauam demersisse, ibiq; suorum, qui cum eo descenderant, animos ad sui iam necem paratos, spe philosophiãq; adhortatum fuisse, moxq; se Romanis dedidisse, recordatum quæ somnauerat de suorum calamitate, ac Vespasiani felicitate, unde ad eum per Nicanorem deductus est. Iosephus alius recentior, qui in philosophiam, omnisq; disciplinas commentarios edidit, Græcus homo. Iouinianus hæresiarcha, qui nuptias uirginitati præferrebat, opinionem secutus Stoicorum, de uirtutum ac uitiorum parilitate: quem Hierony. in Epistolis accerrime cõfutat. Hipparchus Nicæus astrologus Consul tempore scripsit de Arati Phenomenis, de stellis fixis, de lunæ motu contra Platonem: primusq; qui instrumenta mathematicis inuenit, unde hæc sensibus deprehendi possent, Plinio maxime laudatus. Fuit alius poëta Comicus, ipsius fabula πρὶ γὰμου. Suid. Alius propinquus Aristotelis, alius tyrannus Eretriæ. Hipparchus quoq; filius Pysistrati tyranni, qui ob libidinem in Armodium puerum, Aristogitonis coniurationem in eius domum excitauit, ut apud Thucydidem. Idẽ ut inuidiam tyrannidis sapientiæ opinione extingueret, literas coluit, uirisq; doctis maxime fuit, & Homerum primus Athenas intulit, eiusq; Rhapsodias in ordinem certum reduxit. Adcersit item Simonidem & Pindarum. autor Aelianus de uaria hist. Hypatia mulier Alexandrina, Theonis geometriæ filia, uxor Isidori philosophi, emicuit sub Arcadio principe. Scripsit in astronomiam, docebat Alexandria, magna omnis generis disciplina, concurrentibus undique discipulis. interfecta tandem dicitur ab Alexandrinis ob inuidiam. Suidas. Hippasus Metapontinus auditor Pythagoræ, uir doctissimus, nihil scripsit, ut ait

Demetrius in Homonymis. Hypenus Athleta, qui primus diuulo uicit. Pausanias. Hyperides Atheniensis, unus è decem oratoribus primis. Aemulus quandoque Demosthenis, accusatusq; ab eo super rapina pecuniæ, deinde ambo damnati iussu Antipatri. Hyperides aufugit in Aeginam, ibiq; ab Archia Tyrio satellite captus, & ad Antipatrum missus necatur: lingua excisa, ut testatur in Demosthene Plutarchus. Hyperechius Alexandrinus grammaticus sub Martiano imperatore, scripsit de nominibus & uerbis, & orthographia. Suidas. Hippias Eleus philosophus discipulus Egesidem, ut tradunt Cic. & Quintil. non liberalium modo artium præ se scientiam tulit, sed earum quas Græci mechanicas uocant, ut & uestem, & annulum, crepidasq; ac omnia quæ ferebat, manu sua faceret. Atque ita se præparauit, ne cuiusuis ope egeret. Summum bonum ἀρετὴν posuit, hoc est, eo contentum esse quod simplici uictui sat esset. Multa quoque scripsit quæ non extant. Hippias alius dux Atheniensium, qui in exilium pulsus, Dariũ contra patriam exciuit. Hippias item & Hipparchus Pysistrati filij. Hippocrates Couis medicus, auditor Democratis, ut quidam uolunt, uixit apud Perdicam Macedoniae regem, excessit natus annos c i i i i. Larissæ. Suscepit filios Thessalum & Draconem. Artaxerxes cupiens eius disciplinam, sic Hiscani scribit. Rex regum magnus Artaxerxes, Hiscani Helleponti præfecto salutem. Hippocrates medici Aesculapio prognati ad me artis fama peruenit, da igitur operam ut aurum illi tribuas quantum cupit, aliãq; item quorum indiget, & eum ad me mitte: erit enim par honore summis in Perside uiris. Et si quis alius fuerit in Europa uir clarus, hunc amicum nostræ domui redde, minime pecuniæ parcendo. uiri enim quanquam potentes, haud facile inueniunt quod honeste cupiunt. Vale. Eius libri tanquam diuino emanauerunt ore, ubique celebrantur. In primo enim iusiurandum continetur, in i. prognostica. i i i. Aphorismi. i i i i. illa admirabilis compositio l x. libris omnẽ medicinæ scientiam complectens. Hæc ex Suida. Aelianus autem de uaria hist. teste, Doricus quum esset, Ionice scripsit Democrati causa cui familiaris fuit scripsitq; sepius. Ad eum curandum ab insania adcersitus quandoque ab Abderitanis, dixit Democratum minime desipere, sed maxime sapere. Scripsit etiam librum Epidimiarum. Quædam inter eius opera adulterina commixta, ut stylus indicat, Galenus secreuit atque adnotauit. Amator Græciæ magnopere fuit, ex qua nunquam egressus est, etiam Artaxerxis literis magnopere inuitatus: minime quoque pecuniæ appetens, ut ex iureiurando ab eo in exordio factò deprehenditur. Hippocrates præter superiorem Suidas quinq; commemorat: omnis eiusdem artis & familiæ qua ille diuersis temporibus, quorum luminibus tamẽ primus obstruxit. Hippocratem alium Atheniensium ducem ponit in bello Peloponnesiaco Thucydides. Hipponicus Hippici filius Athenien. cum patriæ statuã dedicare decreuisset, ac nonnullis eam à Polycleto confici suadentibus illi nequaquã uisum est, quod ob operis pulchritudinem ab aspicientibus, non dedicantis, sed potius artificis uirtus laudaretur: autor Aelianus. Hippomachus tibicen quum discipulum quondam in arte peccare cõspiceret, ab auditoribusq; laudari, baculo admonuit desistere debere, quod maximum fuisset erroris eius indicium, quod à turba laudaretur. Idem Aelianus. Hippodamus Milesius natura studiosus: primus eorum, qui in Repub. uersati non essent, cœpit aliquid dicere de optimo ciuitatis statu. Constituit enim ciuitatem ex numero x. millium, diuisam in partes tris: artifices, agricolos, & milites. Regiones in totidem partes, sacram, publicam, & priuam. Erat ob ambitionem uita morosior, crinum prolixitate, ac sumptuoso ornatu. Aristoteles

Hypenus Hyperides

Hyperechius

Hippias philolophus

Hippias dux Hippias tyrannus Hippocrates

Hippocrates quinque

Hipponicus

Hippomachus

Hippodamus

Hippolytus Thelci teles libro 11. polit. Hippolytus Thefei filius, Phedrae uerue, quod eius libidini non consenserit, infidij petitus, discriptus; propterea rogatu patris a Neptuni curribus, Virbij nomine postea Aesculapij arte reuixit: in Latium apud Aricinum templum translatus. Hippolytus alter praesul ecclesiae, quam se Hierony. reperire nequiuisset testatur, peruenit usque ad Alexandrum Imp. Scripsit rationem paschae. In cuius emulationem Origenes eius fere equalis scribere compulsum est ab Ambrosio suo. Hippolytus Roma. martyr e discipulis Laurentij, sub Decio pri. ce ductus extra portam Tyburtinam, & equis indomitis adligatus, atque discriptus, primi Hippolyti fatum felicius ac sanctius imitatus est: cuius festum xii. Calend. Septemb. Hippodromus Thessalus genere patria Larissens circa M. Antonini tempora: Athenis scholae successit, ut autor Philostratus, qui inter sophistas eum describit: plura referens de eo quae ad hunc locum non pertinent. Hippodorus unus Codridarum inuidiam populi uitare cupiens, & optimam simul principis famam inter Athenienses adipisci, seueritate in suos est usus, ac filiam cum mecho deprehensam curru iussit adligari atque discripi. Aelianus. Hipponax Ephesius scriptor iamborum, uixit Clazomenis; expulsus patria a tyrannis Athenagora & Conia. Suidas. Iphiclus filius Phylaci & Climenes Minyi inter Argonautas ab Apollonio positus: ab Hesiodo autem & Pherecyde nequaquam, ut scribit enarrator Apollonij. Iphicleus Hercules frater, Iolai pater, sepulcrum habet apud Pheneum Arcadiae ciuitatem, ut autor Pausanias. Iphigenia Agamemnonis filia, quam ad placandum numen Calchas mactandam in sacrificio apud Aulidem censuit: Diana ceruam pro illa supposuit. Alia uirgo sancta, filia regis Aegypti praedicatur, ab apostolo Mattheo facta Christiana, quae cenobium uirginum instituit. Irene Cratini, Timarete Myronis, Ariistarcte Nearchi pictorum filiae simul & discipulae: sed & Lala Cyzicena uirgo, & Calypso, & Alcisthene, & Martia Varronis uxor, omnes pictrices Plinio commemorantur. Irus Irus Ithicensis mendicus ac turpissimus, ut xviii. odyssae describitur, quem Ulysses pugilatu superauit. Irenaeus Irenaeus praesul Lugdunensis, Photini successor, Polycarpi discipulus. Hic post martyrium Photini cum presbytero Lugdunensis esset, missus a Christianis eius loci Roma ad Eleutherium pont. legatus de quibusdam questionibus, quum pro se etiam commendatitias tulisset, factus est ab eo Photini successor, uir in primis eruditus, & qui historiam scripsit ecclesiasticam: quam mutauit est Eusebius, testemq; citat. Librum praeterea de Ogdoad, in quo refert incidisse se in librum cuiusdam e successoribus apostolorum, qui huiusmodi haberet exordium, quod postea Hierony. in Eusebij proemio usurpauit: Adiuuro te qui hunc librum transcribis per dominum Iesum Christum, & per gloriosum eius aduentum, qui iudicaturus est uiuos & mortuos, ut conferas postquam scripseris & emendes illum ad exemplar unde descripsisti diligentissime: hanc quoque obtestationem similiter transferas, ut in exemplari reperis. Ex Hieronymo & Eusebio libro v. I. Iseus Assyrius sophista, adolescentiam uarijs corporis uoluptatibus tradidit: deinde uir factus, frugalissimus omnium fuit. Characterem orationis non profusum habuit, sed paruum castigatumq; ac secundum naturam, qui tantum rebus breuiter enarratis suppeteret. Nam totum quidem argumentum in breui summaq; completi, ipsius primum inuentum est, ut Lacedaemonijs de ordinibus consultantibus ac sollicitis, illud Homerum iactauerit, Scutum scuta premunt, galeam galeaeq; uirum uir. Ex Philostrato. Isocrates orator Atheniensis unus e

decem, dulcis & numerosus in dicendo fuit. Ad rempublicam non adcessit, neque in concionem ascendit, deficiente pronuntiatione: tum etiam ad euitandam inuidiam eorum, qui libenter ijs qui eloquentiae honore praestant, se opponunt. Ciuitatem tamen uiuit, Philippumq; in eis, quae ad illum scripsit, Atheniensibus conciliauit, Panegyricus eius omnium pulcherrimus, quem in Olympia habuit, adhortans Graecos contra Asiam, mutuas inter se accusationes relinquendo, Gorgiam excitauit, ut ipse simili oraret argumento. Optima item ex eius compositionibus Archidamus & Amartyrus iudicatur. In illa enim Archidami constantia, & animi magnitudo declaratur: Leuctrica Lacedaemonijs commemorando. Sermo profecto elaboratus, & uerborum diligentia, & splendor compositionis in ea apparet, Amartyrus uero uim ostendit castigatam in numerosis, ex sententia sententiam aequalibus periodis terminando. Auditores eius plures, quorum princeps Hyperides. Theopompum uero Chium, & Ephorum Cumaeum, nec ut uiperatione, nec satis admiratione dignos dixerim. Qui ait Isocratam a comedia taxari, ut tibias facitatem errare uidetur. Nam & pater eius Theopompus Athenis Aulopoeus cognominabatur: ipse uero nec tibias cognouit, nec factitauit; haud profecto statum in Olympia meruisset. Decessit Athenis, centum fere natus annos post Cheroniae pugnam, non sustinens nuntium Atheniensium cladis. Ex Philostrato. Cicero uero in oratore sic ait: Isocratis domus cunctae Graeciae quasi ludus quidam patuit, atque officina dicendi. Magnus orator & perfectus magister fuit: quauquam forensi luce caruit: intraq; parietes diuit eam gloriam, quam nemo, meo iudicio, est postea consecutus. Is & ipse scripsit multa praecclare, & docuit alios, & cum caetera melius quam superiores, tum primus intellexit, etiam in soluta oratione cum uersum effugeret, modum tamen & numerum quendam oportere seruare. Ante hunc enim uerborum quasi structura & quaedam ad numerum conclusio nulla erat. Cui si quando erat, apparebat eam dedita opera esse quaesitam. Isocrates alius Amyclae ex Apollonia Ponti, discipulus & successor Isocratis supra dicti, orator & ipse nobilis: reliquit orationes quinque. Qui & una cum claris oratoribus certauit, orando in epitaphio Mausoli Artemisiae uiri. Aophthegma ipsius illud: Frustra consulit alijs qui male se gerit: ex Suida: Isocrates & Machaon praefecti classis Corinthiorum in bello Peloponnesiaco contra Athenienses a Thucide commemorantur. Isidorus praesul Hispaniensis, patria Carthaginensis, fratrem habuit Leandrum, ad quem sunt Gregorij moralium libri: cui successit Heraclio imperante, uir non tam doctrina quam uita philosophus: & in dicendo non tam rudis quam in exercitijs. Scripsit de summo bono: de uiris illustribus: de uocabulis grammaticis, & etymologijs: historiam praeterea ab Adamo usque ad sua tempora: praeterea res Longobardorum, & breuem quandam cosmographiam. Isidorus alter Pelusiotes genere, uir philosophus & orator, scripsit epistolas ad tria milia: sacros enarrantes libros, ut Suidas. Ihs Aegyptiorum dea, cuius etiam sacra Romam translata, magna mollitie colebantur. Templum eius apud Teretum in campo Martio. Io haec fuerat Inachi flumij filia secundum Ouidij fabulam, quam a Ioue uitiatam & in uaccam mutatam Iuno agnouit: ei Argum centenis oculis custodem adhibuit: ne cum Ioue amplius congregaretur. Mercurius deinde fistula, iussu Iouis, Argum sopiens interfecit, qui in pauonem uersus, adhuc oculos antiquos indicat, in eiusq; tutela mansit. Io in Aegyptum ex inde peruenit, ubi pristina resumpta forma, ob merita monstratae agriculturae, pro dea culta est, Isidis nomine. Ismenias Thebanus apud regem Persarum pro Thebanis legatus,

Isocrates discipulus
Isocrates dicitur
Isidorus praesul
Isidorus orator
Ismenias Thebanus

Iulius Iulius legatus, quum sciret consuetudinem regum eorum, nihil impetrare posse, nisi prius quis adorans procumberet: cum in regis conspectu fuit, anulum de industria ad pedes cadere permisit, quem se flectendo collegit. Atque hoc modo & Graecorum dignitati, & regis superbiae satisfecit. autor Aelianus de uaria hist. Iunius Syllanus, & Q. Metellus Numidicus cos. bello Cimbrico fuere: quod prae simul & infeliciter gestum, quum antea, tum ab eis est, ut Pedianus. Iunius Valens Iunius Valens meruit in praetorio diui Augusti centurio, uehicula cum culeis donec exinanirentur susinere solitus, carpenta comprehensa una manu retinere obnixus contranitibus iumentis, & alia mirifica facere, quae in sculpta monumento spectantur. Ideo M. Varro: Rusticellus, inquit, Hercules appellatus mulum suum tollebat. Plinius. Iunius Rusticus philosophus Stoicus, familiarissimus M. Antonini, cui imperator omnia publica priuataq; consilia solebat communicare. Quem etiam antea dum esset praefectus praetorij exosculatus est. Consulem iterum designauit. Denique defuncto statuam ei a senatu impetrauit. Capitolinus. Iudas apost. Iudas frater Iacobi, paruam quidem, quae de septem canonicis, epistolam reliquit: & quoniam de libro Enoch, qui apocryphus est, testimonium adsumit, a plerisque reijcitur: tamen auctoritatem uetustate iam & usu inuenit, & inter sanctas scripturas connumeratur. Hieronymus. Iudas alter scriptor, sub Seuero principe, de lxx. apud Daniele hebdomadis, pulcherrime differit, & historiographiam superiorum temporum, usque ad decimum eiusdem principis annum descripsit, in qua erroris arguitur, quod antichristi aduentum circa sua tempora futurum esse dixerit, ut quidam putabant. Et hoc quoniam infectionis magnitudo mundum iam casurum minari uidebatur. Iulius Hyginus Iulius Hyginus natione Hispanus, nonnulli Alexandrinum putant: & a Caesare Roman aduectum, Alexandria capta, studiose & auide imitatus est Cornelium Alexandrum grammaticum Graecum: quem propter antiquitatis notitiam, Polyhistorum multi, quidam historiam uocabant. Praefuit bibliotheca Palatinae, nec secus plurimos docuit: fuitq; familiarissimus Ouidio poetae, & Claudio Licinio consulari historico, qui eum admodum pauperem decessisse tradit, & liberalitate sua quoad uixerit sustentasse. Huius libertus fuit. Iulius Modestus, in studijs atque doctrina uestigia patroni sequutus. Tranquillus. C. Iulius senator, Graece res Romanas scripsit. autor Linius. Iulius item senator & martyr sub Commodio, sepultus in caemeterio Calopodij. Iulius Firmicus Materius Augusti tempore, nobilis mathematicus, tractatum edidit in prognostica genethliaca elegantem, qui & temporum illorum eloquentiam refert. Ad nostram aetatem semis fractus peruenit, non multis ante annis repertus. Iulius Frontinus ad Traianum libros quatuor Stratagematum scripsit, & de aquis urbis. Iulius Capitolinus Diocletiani tempore, cui librum dedicat de Caesarum uita, quem haud integrum habemus. Iulius Pomponius Iulius Pomponius Secundus, cui si longior contigisset aetas, clarissimum profecto nomen oratoris apud posteros consequutus foret: adiecit enim atque adiecit caeteris uirtutibus suis quod desiderari potest. Id autem est, quod esset multo magis pugnax, & saepius ad curam rerum ab eloquutione respiceret. Hec de eo & alia plura Quintilianus, cuius tempore floruit. Iulius Africanus orator concitatus, & in cura uerborum nimius, & compositione nonnunquam longior, & translationibus parum mediocritas. autor idem. Iulius Africanus alter Christianus, quem plura ingenij monumenta reliquisset, & Eusebius libro v. epistolam ad Origenem, in qua ponit quod historia

Sufanna quae in Daniele est, ficta uideatur: cui Origenes rescriptit nequaquam Iudeorum commentis & fraudibus auscultandum: sed hoc solum pro certo habendum in sacris libris quod Septuaginta interpretes translulissent, quoniam id esset solum auctoritate apostolica probatum. Aliam quoque epistolam de euangeliorum discrepantia. Iulius Viator Iulius uiator eques Romanus, e Vocontiorum gente foederata: is pluribus annis aquae subter cutem fuisse morbo prohibitus humore a medicis, naturam consuetudine fecit, atque in sancta potu caruit. Plinius. Iulius Pollux Graecus autor, scripsit ad Antoninum Commodum dictionarium, non ex ordine literarum, sed rerum: uerbi gratia, in qua quaeque re uocabula diuersa reperiuntur: quod apud Latinos nemo adhuc tentauit. Iulias plures, casq; ex magna parte impudicas legimus. Augusti filia & neptis, quas ille, Tranquillo teste, duo carcinomata sua solebat appellare, uetuitq; suo sepulcro inferri. Iulia item Agrippina Neronis mater: & alia Titi principis filia, cum qua Domitianus consuetudinem habuit: causaq; ei mortis fuit, coactae foetum disperdere, ut Plinius, Tranquillus, iuuenalis: Cum tot abortiuus foecundam Iulia uulnam Solueret. Alia Seueri principis uxor, Syra genere, forma conspicua, parum sequenda fama etiam uixit. Post uiri mortem Caracallam priuignum, nudam ei sese ostendendo, ad secundum matrimonium paulatim adlexit. autor Spartianus. Memoratur tamen pudica nonnulla. Caesaris in primis soror & filia, haec Pompeij, illa Balbi uxor, Augusti auia. Iulia quoque Mannea, Alexandri principis mater, laudatissima foemina, Syra genere, cuius auspicijs filius puer orbem terrarum sapientissime rexerit. Fuere & sanctae plurimae ac martyres. Apud Barcinonem Iulia comes Eulalia item martyris sub praefide Daciano capite truncata: ut autor Adonius. Alia Carthaginensis, quam uxor Desiderij regis ex Corsica ubi passa fuerat, Brixiam traduxit, eius nomini cenobio dedicato. Iulia item & Maxima sorores in Lusitania martyres. Inter socias quoque Ursulae, quae undecim milia fuere, Iulia uirgo memoratur. Iulianus Cappadox genere, sophista Athenis floruit, Aedijj sophistae & Constantij principis tempore. Ad hunc omnis undique inuicem descendit rhetorice gratia confluebat, uiri magnitudinem & eloquentiam suspiciens. Inter eius auditores, qui plures & excellentissimi uiri fuere, ij fere uiri commemorantur: Proheresius, Ephesion, Epiphanius Syrus, Diophantus Arabs. Ex Ennapi. Iulianus Chaldaeus uocatus Theurgus, filius Iuliani philosophi, illius qui scripsit de demonibus libros quatuor. Emicuit sub M. Antonino, scripsit Theurgica τειουργικὰ λόγια uersibus. Hunc memorant, quondam laborante firi Romanorum exercitu sub Marco Antonino, contra Marcomanos prouocasse nubes, unde imbres statim desiliere. Alij hoc ad Arnuphim sacerdotem Aegyptium referunt. Haec Suidas. Eusebius uero in historia, hoc portentum aquarum, Christianorum, qui tunc in eo exercitu militabant, precibus & meritis refert. Iuliani principes duo: alter irrisconsultus, alter fidei defertor, inter imperatores dicitur. Iulianus, quem colimus inter sanctos, dicitur dum ceruum uenator insectaretur, ab eo ad se conuerso, parentes interfecturum portentose audijisse: quod euitare cupiens, procul a patria profectus, ob beneuolentiam seruitio demeritam, cuiusdam principis filiam cum ditione unius castriduxit uxorem, quod forte parentes quaesum filium ignari peruenientes, ab eius uxore, absente uiro, hospitio sunt recepti: ob illorum interrogationem cogniti, simul & eius thalamo collocati. Iulianus interim aduenit, ubi in thalamo hos uidit, improviso machum putans cum coniuge, ambos interfecit. Re postea cognita, sese expiare cupiens, ad flumen

Iulius uiator
Iulius Pollux
Iulias impudicae
Iulias sanctae
Iulianus sophista
Iuliani principes duo
Iulianus martyr

quoddam uxore comite peruenit, ubi hospites Christi causa gratis nauicula transmittēbat. Quapropter hospitio dicitur praeesse, boniq; omnis auxilio ab hospitibus inuocatur. Fuit alter praesul Cenomanensis, qui putatur ille Simon leprosus hospes domini nostri. Alius eremita cognomento Saba: de quo Theodorus in historia tripertita dicit: Dum contemplationi uacaret diuini instinctu spiritus prauidit ac praedixit exitum Iuliani principis. Iuliana uirgo & martyr apud Nicomediam sub Maximiano. Iustus Tyberienensis ex prouincia Galilaea, conatus est & ipse Iudaicarum rerum historiam texere, & quosdam commentarios in sacros libros componere. Sed hunc Iosephus coarguit mendacij. Constat autem illum eodem tempore scripsisse, ut autor Hieronymus. Iustus, genere Afer, praesul Volaterranus, sub Leone primo pontifice, una cum Octauiano socio Volaterrae adplicuit: praesulq; eius urbis factus, Arriana tunc eam peste laborantem curauit. Iustus, praesul Lugdunensis, qui se ab omni cura abdicatione una cum uiatore comite secessit in eremum: ad quem uisendum, Antiochus eius in ecclesia successore, profectus est: cadauerq; eius inuentum, summo honore Lugdunum traduxit. Iustinus philosophus, e Neapoli urbe Palaestinae, fidelissimus nostrae philosophiae sectator, & in Graeca disciplina eruditissimus, habitum philosophi pristinum retinuit, & ad M. Antoninum philogeticon pro nostra religione scripsit: in quo de conuersatione sua ita differit. Nam ego, inquit, sectis Platonis institutus, audiens Christianos infamari, animaduertensq; ad mortem appetendam, ac omnino toleranda supplicia impavidus, mecum considerabam eam animi uim in uitio aut luxuria nullo modo posse consistere. Quis enim aliquando uoluptarius mortem libenter amplectitur, quo scilicet ipsa libidine confestim careat, pro qua infamiam sustinuit? Scripsit & alia complura. Ex Eusebio libro quarto historiae. Is demum Christi causa martyr fuit relatusq; inter sanctos. Iustinus alter, qui Trogi epitomen fecit. Alius presbyter & martyr Romae sub Decio, qui Sixtum, Laurentiumq; sepulturam tradidit. Iustinae uirgines & martyres duae: altera Patuina genere & nomine, Vitalini regis filia, a sancto Prodocimo praesule Patuino Christiana facta: deinde sub Maximiano gladio transfixa: cuius Paduae uenerabile templum & eius nomine congregatio. Altera Antiochena, gladio etiam petita una cum Cypriano praesule Antiocheno: Romam deinde translata: postremo Placentiam, ubi nunc requiescunt. Iuuenicus, presbyter Hispanus, nobili genere ortus, quatuor euangelia hexametris, totidem libris: tum nonnulla alia composuit sub Constantino Magno, ut autor Hieronymus. Iuuenalis Aquinas, humiliter natus genere, poeta Satyricus, quod in suo poemate Paridem Pantomunum Domitiani, nonnullosq; alios notasset, urbe honoris specie submotus fuit. Et iam octogenarius ad praefecturam cohortis in extremam Aegypti partem tendentis, missus. Verum breui post tempore sequuta mors. Ad Neruae usque tempora peruenit, ut eius carmine indicatur. Iuuenalis, praesul Narniensis, ex Africa uenit, quum esset presbyter & medicus, populumq; Narniensem Christianum fecit.

Iuliana Iustus Tyberienensis

Iustus Afer

Iustus praesul

Iustinus philosophus

Iustinus historicus

Iustinae duae

Iuuenicus

Iuuenalis poeta

Labienu dux

T. Labienus historicus

LABIENVS Caesaris in Gallia legatus, qui magnas sub eo res gesserat, demum bello ciuili transfugit ad Pompeium: cui Caesar eius bona quae habebat in potestate, remisit. Lucanus. Dux fortis in armis Caesaris Labienus erat, nunc transfuga uilis. Hic potissimum suavit Pompeio, dubitanti inire Pharsalicam pugnam, ut in commentarijs. T. Labienus historicus, cuius scripta abolita fuerunt. Tranquillus in Caligula. T. Labieni, & Cordi Cremutij,

ac Casij Seueri scripta, senatusconsulto abolita requiri, & esse in manibus lectitariq; permisit, quod maxime sua interesset, ut facta quaeq; posteris tradantur. De his etiam Seneca in x i. controuersiarum. Ista ingeniorum supplicia ut libri comburantur, post Cicronem coepere, quo tempore T. Labieni scripta ex senatusconsulto combusta sunt: quam contumeliam ipse Labienus non tulit, nec superstes suo ingenio esse uoluit, qui in monumenta maiorum suorum ferri se iussit, atque illis includi, ueritatis scilicet ne ignis qui nomini suo & libro subiectus erat, corpori negaretur. Idem in libris Casij Seueri factitatum, qui erat amicusissimus Labieni. Cuius libros quum cremari uideret, Nunc, inquit, me urere oportet, illos edidici. Antistius Labeo sub Augusto iuris quidem disciplinam principali studio exercuit, & consulentibus de iure publice responsit, ceterarumq; bonarum artium non expers fuit. In eius libris fororis etymologia reperitur, quasi seorsum nata, quod a domo in qua nata est separetur. Libertate fuit nimia, usque eo ut Augusto iam principe ratum tunc pensumq; nihil haberet, nisi quod iussum sanctumq; in Romanis antiquitatibus legisset. Haec ex Gellio. Augustinus uero i. r. de ciuitate: Labeo quem sacrarum & diuinarum rerum praedicant peritissimum, numina bona a numinibus malis cultus diuersitate distinguit, malosq; propitiari caedibus & supplicijs fatetur, bonos autem laetis obsequijs, qualia sunt conuiuia, lectisternia. Laberium equitem Romanum, Mimorum poetam asperae libertatis Caesar quingentis milibus inuitauit, ut prodiret in scenam, & ipse Mimos ageret quos scriptabat. Sed potestas non solum si inuiter, sed si supplicet cogit: unde & se Laberius a Cesare coactum, in prologo testatur uersibus qui a Macrobio ponuntur: ultimus ex his: Nimirum hoc hodie uno plus uixi die, quam mihi uiuendum fuit, Seneca libr. v i i. declamationum: Caesar ludis suis Laberium produxit: demum quum equestri ordini reddidisset, isq; secessum iret, omnes ita se coarctarunt, ut uenientem non reciperent. Narratur & illa facetia, quum Cicronem locum rogasset, & ille se excusans diceret, Anguste sedere respondisse fertur: atqui miror, cum duabus sellis sedere soles.

Lacydes Cyrenaeus nouae academiae princeps, Archemylai auditor a puero, maxime studiosus, seueritatis insuper & paupertatis amator, tenuit ludum annis x x v i. excessit ex paralyti Olymp. c x x x i i i. Suidas. Lamiarum familia Romae illustris, Neroni insensa. Iuuenalis: Lamiarum caede madenti. Apud Tranquillum in Domitiano de caede Aelij Lamiae legitur. Lamia item Ponti regina. Lamus Lestrigonum rex. Silius: Et regnata Lamo quondam Caicta. Lamiae sunt item nocturna phantasmata instituta a Pico & Fauno & Numa ad terrorem. Lucilius: Terriculas Lamias. Lamiae quoque monstra in Libyco mari sunt, quae naufragos ad littus quoddam desertum adpulsos deuorant, ut Plato in politicis. Lasus, Hermionaeus genere, ciuitatis Achaeae, Olymp. l v i i i. regnante Dareo Histaspis. Hunc quidam loco Periandri inter v i i. sapientes adnumerant. Primus de musica scripsit, primusq; Dithyrambos in certamen protulit, contentiosum dicendi genus. Suidas. Latro Porcius, genere Hispanus, condiscipulus Senecae, Maximi auditor, nobilis declamator: cuius Seneca primo lib. declamationum his uerbis meminit: Latro quum ad scribendum se concitauerat, iungebantur noctibus dies, & sine interuallo grauis sibi instabat: non desinebat, nisi defecerat. Rursus quum se remissioni traderet, in omnes luxus & in omnes iocos resoluēbant, post coenam lucubrabat. Memoria felix, nunquam illa quae dicturus erat, ediscendi gratia relegebatur, edidicerat illa quum scripserat. Historiarum omnium summa notitia. Iubebat aliquem nominari ducentem, & statim eius facta recensebat. Solebat autem & hoc genere exercitationis uti, ut aliq

Labeo Antistius

Laberius

Lacydes

Lamiarum familia Aelius Lamia

Lasus

Latro Porcius

Lactantius

Ael. Lamprid.

Leo Byzantius

Leo Alabandus

Leonidas Spartanus

Leonidas Alcaudri

Leonidas dux Byzant.

Leonardus

ut aliqua die nihil praeter epithemata scriberet, alia uero nihil praeter epiphonemata, alia nihil praeter sententias translatus, de seculo, de delicijs, de crudelitate, & his similibus, & has suppellectilem appellabat. Lactantius Firmianus, Arnobij discipulus, Diocletiani temporibus, Nicomediae rhetoricam docuit, ac penuria discipulorum, quod in Graeca esset ciuitate, ad scribendum animum adplicuit. Scripsit adolescentulus Symposium, & Africae Odaeponicon ex Africa usque Nicomediam hexametris uersibus: praeterea quae nunc extant, de institutione diuina aduersus gentes, de ira Dei, de opificio Dei, & alia complura non extantia. In extrema senectute praceptor fuit in Gallia Crispi, Constantini filij, qui postea a patre fuit interfectus, ut autor Hieronymus. Hic ad magnam dicitur deuenisse paupertatem. Taxatur ab eodem autore ut haereticus in apologia contra Ruffinum his uerbis: Lactantius in libris suis, & maxime in epistolis ad Demetrium, spiritum sanctum omnino negat substantiam: & errore ductus Iudaico, dicit eum ad patrem referri, uel ad filium, & sanctificationem utriusq; personae sub eius nomine demonstrari. Quis mihi interdicere potest, ne legam eius libros, quos aduersus gentes diligentissime scripsit, quod superior sententia detestanda sit? Aelius Lampridius scripsit de gestis imperatorum Romanorum ad Constantinum magnu. Leo Byzantius, auditor Platonis, sophista nobilis, Philippo contra Byzantium uenienti occurrens, Dic age, inquit, Philippe, quae te causa trahit oppugnatum nostra moenia? At ille, Amor, inquit, tuae patriae, qua uti potiar ueni. Leo excipiens, atqui respondit, non instrumento bellico, sed musico, amantibus est opus. Quo dicto ducentem a bello Byzantio auertit: quum Demosthenes multa super hoc apud Athenienses, Leo uero pauca apud Philippum uerba fecisset. Posthaec quum Athenas legatus missus esset, agitatamq; uideret inter eos longa contentione seditionem, in concionem ascendens risum populo excitauit, obsequi admodum uentricosusq; apparens. At ille nihilo magis perturbatus, Quid ridetis, inquit, Athenienses, quod uobis uidear pinguis? Scitote mihi uxorem longe pinguisissimam esse, talesq; ac tantos quum sumus concordem, breuis admodum lectulus capit, discordes ne tota quidem domus. Quod sane uerbum tempestiue loco admodum populum paci restituit. Haec nos & Philostrato conuertitur. Suidas uero de eodem ait, quod Philippus quum Leonem in expugnatione Byzantij praeter omnis contrarium haberet, epistolas ad Byzantios scripsit calumniarum plenas, ut si uolisset tantum dare pecuniae Leoni quantum petebat, iam dudum urbe fuisset potitus. Ciues hoc accepto, domum eius circumsteterunt: ille sibi timens, laqueo uitam finiuit: parum quidem philosophiae praecipis obtemperans. Scripsit res Byzantij ab eodem Philippo gestas. Leo Alabandus scripsit historiam de Caribus libris quatuor, de Lycijs duo, artem rhetoricam, sacrum bellum Phocensium, & Boeotiorum. Suidas. Leonidas primus ille Spartanus memoratur, qui quatuor Lacedaemoniorum milibus apud Argus Thermopylarum, ingentem Xerxis exercitum uicit: quiq; teste Trogo, ait, Prandete milites, hodie apud inferos cenaturi. Alter, Alexandri pedagogus, parum Quintiliano probatus: cuius postea uita Alexander nunquam deseruit. Tertius Byzantium dux, qui muros hostibus obsidentibus, quum Byzantij, qui uino dediti sunt, ganeas custodiam praeruerent, aenopolia apud moenia constituit, ut ibi firmiores haberet in officio milites. autor Aelianus de uaria historia. Leonardus, genere Gallicus, a sancto Remigio praesule Remensi Christianus factus, ac deinde diaconus Lemouicensis, prope eandem ciuitatem nemus sibi delegit: in quo usque ad extremum summa in abstinentia uixit: uictos complures & custodij ac compedi-

Leontium meretrix Leontii martyres I. Cor. Lentulus proconful

P. Corn. Len.

C. N. Len. & P. Len. oratores

C. Len. Marcellinus

P. & L. Len.

Lent. Spinter

Len. Sura

Len. pater

Len. Cicero

Lenus

bus prodigio, se liberauit. Leontium, meretrix apud Gellium doctissima, quae Theophrasti libris respondit. Leontij plures martyres. L. Cornelius Lentulus proconful in Hispania, Annibalis tempore, quum in fine belli rediret, ac in senatu de rebus ab se multis iam annos feliciter gestis differeret, triumphumq; peteret, res quidem triumpho dignas senatus censebat: sed exemplum se a maioribus accepisse, ut qui neque dictator, neque consul, neque praetor res gessisset, minime triumpharet: concessum tamen quanquam Ti. Sempronio Longo intercedente, ut ouans urbem ingrederetur. Tulit ex praeda x l i i i. millia pondo, auri l x x x. militibus ex praeda c x x. asses diuisit. Liuus x l i. P. Cor. Lentulus quum in Auentinum fugisset C. Gracchi acies, pro Republica multis acceptis uulneribus, hanc mercedem tulit, ne moreretur in urbe. Nam obrectatorum morsibus compulsus a senatu legationem petere, habita oratione qua dijs supplicauit, ne iniuria haec in ingratis patriam reuerteretur, in Siciliaq; perseverando compotem se uoti fecit. Valerius. Lentuli Cn. & P. circa Sullana tempora inter claros oratores a Cicrone scribuntur his uerbis: Cn. Lentulus multo maiorem opinionem dicendi actione faciebat, quam quanta in eo facultas: qui quum esset peracutus, quamquam ex facie uidebatur, nec abundans uerbis: & si falleret, in eo ipso sic interuallis exclamationibus uoce suauis & canora admirando irridebat, calebat in agendo, ut ea quae deerant non desiderarentur. Et tanquam Curio copia nonnulla uerborum, nullo alio bono tenuit oratorium locum: sic Gn. Lentulus ceterarum uirtutum dicendi mediocritatem actione occultauit, in qua excellens fuit. Non multo secus P. Lentulus: cuius & excogitandi & loquendi tarditatem tegebat formae dignitas, corporis motus plenus & artis & uenustatis, uocis & suauitatis & magnitudinis. Sic in hoc nihil praeter actionem fuit. Cetera etiam minora quam in superiore.

C. Lentulus Marcellinus nec unquam indifertus, in consulatu pereloquens uisus est: non tardus sententijs, non inops uerbis, uoce canora, factus satis. autor idem. Hic quum futuram ciuilis belli calamitatem praesentiret, in consulatu ait: acclamate Quirites dum licet, quia statim iam nobis non licebit impune: quam uocem Pompeius dissimulauit. Valerius de libere dictis. Lentuli alij duo P. & L. consulares tempore Cicronis, de quibus in Bruto ait: P. ille Lentulus iniuriarum nostrarum ultor, autor salutis, quicquid habuit, quantumcunq; illud fuit, totum habuit a disciplina. Instrumenta naturae deerant, sed tantus animi splendor & tanta magnitudo, ut sibi omnia quae clarorum uirorum essent, non dubitaret adsciscere. L. tamen Lentulus satis erat fortis: sed cogitandi non ferebat laborem. Vox canora; uerba non horrida sane, ut plena esset animi & terroris oratio.

Lentulus Spinter a Spintere histrione dictus, cuius similitudinem maxime referebat, teste Valerio. Praerat Ausculi tempore belli ciuilis cum praesidio, quod aduentante Cesare repente destituit. Idem perijt, ut autor Lucanus, in sinistro cornu, in pugna Pharsalica, postquam Pompeium adhortatus est, ut in Aegyptum aufereret. P. Cor. Lentulus Sura praetor urbis comprehensus in coniuratione Catilinae ac strangulatus in carcere iussu consulis Cicronis fuit, priuignus Clodij, quae causa inimicitiae postea inter eos fuit. Hic patrem habuit P. Lentulum summa in Republica autoritate, principem senatus, ut Pedianus testatur. P. Lentulus, cui Cicero post mortem Pisonis filiam locauit, apud quem illa ex partu decessit. Cor. Lentulus ab Augusto missus contra Dacos, Cotisonem regem in citeriorem Danubij ripam in se irrumperentem represit, quem regem tanti aestimauit Augustus, ut eius filiam in matrimonium peteret, illiq; suam Iuliam offerret. Lenus Pompeij magni libertus, & penie omnium expeditionum

num comes : eo defuncto schola se sustentavit, docuitq; in Carinis & Telluris. etc : in qua regione Pompeiorum domus fuerat. Ac tanto amore erga patroni mentionem extitit, ut Sallustium historicum, quod cum oris improbi, animo inuerecundo scripsisset : acerbissima satyra lacerauerit, Laetianum, & Iurconem, & nebulonem, & popinarium eum appellans : praeterea uita scriptisq; monstruosum, ac priscorum, Catonisq; uerborum eruditissimum furem. Traditur autem puer adhuc Athenis surreptus refugisse in patria, perceptisq; liberalibus disciplinis, pretium domino suo retulisse : uerum ob ingenium & doctrinam manumissus. Tranquillus. T. Cl. Lemnius, Claudij Augusti libertus à studijs, Hæc inscriptio in sancti Hadriani templo legitur Romæ. Leontium meretricula contra Theophrastum scripsit scite quidem sermone Attico. De qua uide etiam in prologo Plinij, autor Cicero de natura deorum. Lepidorum genus, uide inter Aemylios. Lenates Latii, & Lanati, cognomenta sunt Romana, de quibus alibi diximus. C. Lælius, & Africanus inter raras amicitias, uterq; à Cicrone & eloquens & orator describitur in Bruto. Sed & sceminas quoque in eorum domibus faciundia Latini sermonis & elegantia præditas fuisse, idem & Quintilianus auctores sunt. Hic in Hispaniam legatus Africano profectus, & in expugnatione Carthaginis nouæ, præpositus classi fuit : ut Liu. testatur. Idem missus à Scipione ad Syphacem legatus pro amicitia, tribunos peritissimos rei militaris specie seruorum secum duxit, explorandæ regionis gratia ut ait Frontinus. In qua legatione Syphacem pop. Romano amicum reddidit. Quem aliquando post tempore ad Carthaginenses inclinantem spreto sociere, iniura cum eo pugna, in potestatem redegit. Missus postremo à Scipione Romam cum Magone, cæterisq; captiuis ex Hispania. Leander Abydenus, & Ero Sestia : quorum amores Musæus hexametris prosequitur, quæ adhuc extant, unde Ouidij epistola materiam mutuata est. Leander item præsul Hispaniensis, ad quem sunt Gregorij moralia scripta. Libanius sophista ex Antiochia curiæ Syriæ ciuitate, tempore Iuliani principis claruit : profecit Athenis sub Diophanto philosopho : ita tamen ut raro in ludum ueniret, raroq; cum alijs congregaretur, ac se tantum solus exerceret in declamando. Inde Constantinopolim profectus ludum aperuit. unde post aliquantulum tempus quorundam adolescentium gratia infamiam subiens, pulsus fuit, ac Nicomediam uenit. Inde ob eandem causam rursus eiectus, in patriam sese recepit, ubi profitebatur, multosq; reddidit in arte rhetorica uiros excellentes, inter quos Chrysostomus & Basiliius fuere. Quamobrem in Iuliani principis dignationem ueniens, ab eo pluribus honoribus ornatus : præfecturamq; prætorij titulo tenus oblatam respuit, dictitans plus esse sophistam agere quam præfectum : in hoc gloriam cito perituram, in illo perpetuam esse. Iulianus quanquam magnis rebus occupatus, & magna ipse quoque dicendi ambitione teneretur, illius magnopere suspiciebat ingenium : quod eo etiam studiosius faciebat, ut eum Proxerzio sophistæ, qui tunc apud eum agebat, & primum dicendi locum occupauerat, præponeret. Ad quæ certamina & Acacius & Thuscianus Phryx quotidie uocabantur. Deceffit domi iam senex. Scripsit declamationes haud usquequaque pares illius ingenio, quippe qui in eo dicendi genere præceptorem, uti supra narraui, neglexit : reliqua sanè opera probatissima. Librum de progymnasmatis edidit : inter quæ quas uocant *εὐρηστικὰς* uenuste persequutus est. Orationes præterea & epistolas : in quo genere princeps inter Græcos facile apparet. Quæ omnia ad nostram usque ætate peruenere. Ex Suida & Eunapio, qui uitam etiam sophistarum scripsit. Liberatus Afer unâ cum uxore & duobus

T. Cl. Lenius
Leontii meretricis

Lepidi
Lenates
Læti
Lanati
C. Lælius

Leander & Ero

Leander præsul
Libanius

Liberatus

filij, ac Crescentio presbytero martyrium passus in Africa infestatione Vandalica. autor Africanus. Liciniorum familia uetusta ac lata, diuersa sibi cognomina adsumpsit, Crassorum, & Lucullorum, qui suis dicuntur locis. L. Licinius, L. filius Belutus, unus è quinque tribunis post reges exactos creatus : ut testatur Pedianus. C. Licinius Caluus, & L. Sextius tribuni plebis legem promulgarunt, ut consules etiam ex plebe fierent. Eam legem cum magna contentione repugnauitibus patribus, quum iidem tribuni per quinquennium soli magistratus fuissent, pertulerunt. Et primus omnium ex plebe consul L. Sextius creatus est. Lata est alia lex, ne cuiquam plus quingentis iugeribus liceret possidere. Liuius libro sexto. C. Licinius Stolo, gener Fabij Ambusti, cum consul lege sanxisset, ne quis amplius quam quingenta agri iugera possideret, ipse mille comparauit. Quare accusatus à M. Popilio Lenate damnatusq; sua lege est. Liuius libro v i i. Valerius item. Hic Stolonis cognomen adeptus, ut refert Columella, quod agriculturæ diligentissimus fuerit, plantasq; & arbores ablaqueare & resectis fruticibus, quos stiones uocant, curare solebat. Licinius Porcius prætor, eo tempore quo Annibal cum Salinatore & Nerone pugnabat, ante aduentum consulum multa industria, nunc angustias locorum occupando, nunc hostile agmen turbando, Asdrubalis in Italiam tunc primum ueniens iter obstruxerat, ut Liuius x x v i i. Hic scrius poetam Romæ cœpisse dicit, ut autor Gellius. Licinius tribunus militum sub Claudio Marcello. C. Licinius sacerdos deiectus à Scipione Aemiliano censore. Licinius Macer prætorius repetundarum reus, quum nuncium accepisset se reum, & M. T. Ciceronem causam contra eum agentem, putans perijisse sua bona, possesq; hæstæ subijci, quod fortè manu habebat faucibus suis uinculo coarctatis, pœnam moriendo præuenit. Autor Valer. de moribus non uulgaribus. Licinius, Augusti tonsor prædiuus, sepultus uia Salaria ad secundum lapidem nobili monumento : de quo illud distichon, Marmoreo tumulo Licinus iacet, at Cato paruo, Pompeius nullo, credimus esse deos? Horatius in poetica, Tonsori Licino. Q. Ligarius de quo Pompeius libro primo digestorum, Q. Tubero à causis agendis ad ius ciuile transijt, maxime postquam Q. Ligarium accusauit, nec obtinuit apud Cæsarem. Is est Ligarius, qui quum Africæ oram teneret, infirmum Tuberonem adplicare non permisit, nec aquam haurire : quo nomine eum accusauit, & Cicero defendit. Plutarch. quoque in hac sententiam : Fertur Cæsar in hac oratione Ligarium prorsus condemnare decreuisse, sed processu orationis, quum in his uerbis, Quid enim Tubero ille tuus districtus in acie Pharsalica gladius agebat? cuius latus petebat? quis erat sensus? & reliqua : ita mente alienatus, ut libellâ quos tenebat è manibus deciderent, reumq; contra propositum absolueret. Liuius, gens plebeia, consulatibus tamen multis, alijsq; magistratibus floruit. Cuius princeps Liuius Salinator familiam illustrauit. autor Tranquil. Hic primo cos. de Illyrijs triumphauit. Deinde ex inuidia peculatus reus ab omnibus tribubus excepta Metia, condemnatus in exilium abiijt uoluntarium : unde longo tempore sordidatus, promissaq; barba moratus fuerat. Urgente Italiam Annibale reuocatus, factusq; Cos. cum Claudio Nerone inimico statim causa Reipublicæ sibi conciliato, de Asdrubale triumphauit. Censor cum eodem collega omnes tribus excepta Metia æriaris reliquit, stipendio priuauit : hoc tantum crimine, quod & prius cum iniuste condemnasset, & postea tantos honores non recte tribuissent. Quodq; in eadem censura, salis uetigal primus omnium commentus esset, Salinatoris cognomen accepit. Cecilius & Liuius uigefimono. Liuius

Liciniorum familia
L. Licinius Belutus
C. Licinius Caluus

C. Licinius Stolo

Licinius Porcius

Licinius Trib. C. Licinius sacerdos
Licinius Macer

Licinus Tonsor

Q. Ligarius

Liuius gens
Liuius Salinator

Liuius Drusus
Liuius Drusus Trib.

M. Liuius Drusus

Liuius Andronicus

Liuius historicus

Lycurgus

Liuius Drusus, hostium duce Druso cominus trucidato sibi suisq; cognomen indidit. Proprætor è provincia Gallia aurum Senonibus olim in obsidione Capitolij datum, nec ut fama est repetitum à Camillo, retulit. autor Tranquillus. Huius abnepos Liuius Drusus collega C. Gracchi in tribunatu, ob eximiam aduersus Gracchos operam resistendo agrariae legi, patronus senatus dictus est. autores Tranquillus in Tyberio, & Plutarchus in Graccho. Huius filius, M. Liuius Drusus, eodem teste tranquillo, qui simili dissensione diuersa à patre sensu : multaq; uarie moliens ab aduersa factione interficitur. Cecilius uerò de eodem sic refert : Liuius genere & eloquentia magnus, sed ambitiosus & superbus, ædilis munus magnificentissime edidit, & Rhenio collega quædam de utilitate Reipublicæ suggerenti : Quid tibi, inquit, cum Republica nostra? Quæstor in Asia nullis insignibus uti uoluit, ne quid ipso esset insignis. Tribunus plebis, Latinis ciuitatem, plebi agros, equitibus curiam, senatus iudicia promisit. Nimia liberalitatis fuit. Ipse etiam professus, nihil cuiquam ad largiendum præter cælum & cœnum reliquisse. Itaque cum pecunia egeret, multa contra dignitatem fecit. Magulsum Mauritanie principem ob regis similitudinem profugum, accepta pecunia à Boccho prodidit. Quem ille elephantum obiecit. Adherbalem filium regis Numidarum, obsidem domi suæ sumpsit, redemptionem eius à patre sperans occultam. Cepioni inimico actionibus suis resistenti collum in comitio obtorsit, ut multus efflueret sanguis è naribus. Deinde ex gratia in inuidiam uenit. Nam plebs acceptis agris gaudebat, expulsi dolebant. Equites in senatum lecti letabantur. Senatus permissis iudicijs exultabat : sed societatem cum equitibus agrè ferebat, unde Liuius anxius ut Latinorum postulata differret, qui promissam ciuitatem flagitabant, repente in publico concidit, siue morbo comitali, siue hausto caprino sanguine semianimis domum relatus. Vota pro illo publice suscepta sunt per Italiam, & quum Latini consulem in Albano monte interfecturi essent, Philippum admonuit, ut caueret. In senatu accusatus, quum domum se reciperet, immisso inter turbam percussore corruit. Inuidia cædis apud Philippum & Cepionem fuit. Cecilius. Liuius Andronicus, Liuij Salinatoris libertus, cuius filios erudit, ab eodemq; ob ingenium libertate donatus, ut autor Eusebius. Primus Romæ fabulam dedit, C. Claudio cæci filio, & M. Tuditano consulibus : anno ipso antequam natus esset Ennius : post urbem uerò conditam d x i i i i. Cicero in Bruto. Liuius historicus Patavinus natus est anno ab urbe condita d c x c i i i i. quo & M. Messala orator. Excessit Paduæ anno i i i. imperij Tyberij, ætatis autem l x x. Hunc Caius princeps tanquam uerbosum insectabat, Pollio uerò tanquam Patauinitatem redolentem. Quintiliano magnopere laudatur. Eumq; Herodoto comparat, in concionibus præsertim, suadetq; pueris ediscendum, ut Ciceronis imitatorum. Nam & ipse Liuius ad filium scribit, ut Ciceronem imitetur, aut ei quam maxime similem. Solet nasci quæstio inter eruditos : An Cicero si historiam fuisset aggressus eum superasset : multosq; habet uterque adfertores. Lycurgus Eratosthenes & Apollodoros non paucis annis antiquiores prima Olymp. ostendunt. Timeus duos apud Spartiatis Lycurgos dicit fuisse : diuerso tamen tempore. Eorum utriusque res gestas ob gloriam in alterum referri, & uetustiore non procul ab Homeri temporibus fuisse. Igitur peregre telluris multum obiuit. In Cretam primum uenit : indeq; poetam quandam Thaletem Spartam misit ad conciliandos animos discipline : postea in Asiam profectus : demum ad Aegyptios : unde ritus plurimos militiæ domiq; aptos transtulit ad Spartiatis. Et ut Aristocrates etiam tradit, peragrata Africa atq;

Lycurgus rex Nencæ

Lycurgus rex Thraciæ

Lycæon

Lycôn

Lycophron

Pleiades poetæ

Cassandra Alexandra

Linus

Lysander

Hispania ad Indos penetrauit. Inter præclara eius instituta illud memoratur, Lacedæmonijs fecisse ut agri æque diuiderentur, uitandæ inuidiæ gratia, seruandæq; in ciuitate equalitatis. Sustulit præterea conuiuiorum apparatus & mensas lautiores : unde otium omne cupiditasq; diuitiarum nascitur. Quare diuitibus infensus usque adeo, ut hæc in concione suadens inuaderetur, fugiensq; in templum, ex eo ab uno ex his adolescente audaciore Alcandro nomine, oculo effosso uulneraretur. Quem casum Lycurgus dicitur more philosophi tulisse. Sed & adolescenti à ciuibus ei oblato pepercisse. Ea de causa templum Mineræ Ophthalmidis apud Solpium Laconie locum dicauit. ut autor est Pausanias. Lacedæmoniorum pueros quum primum duodecimum annum attingissent, iussit discalciatos ambulare, cubitareq; lectis storaceis palustriq; arundine. Ita demum effratiores fieri ac Reipublicæ utiliores. Excessit in Creta ubi ab initio sponte ac perpetuo secesserat, sumpto iureiurando à populo, nequid de suis legibus commutaret, donec rediisset. Quapropter post mortem iussit cineres disijci, ne solutus quandoque sacramento populus leges solueret, si mortuum in ciuitatem retulissent. Reliquit filium, qui & ipse sine liberis decedens, finem attulit generi. ex Plutarcho & Trogo. Licurgus alter rex Nemeæ regionis Hyppipylon regis Thoantis filiam nato suo nutricem adhibuit. autor Papinius in Thebaide. Lycurgus rex Thraciæ Bacchum Deum esse negabat. Quapropter eum contemnens dum conatur uites amputare, sibi crura incidit. Lycæon Arcadiæ rex, quod hospites trucidaret, & Ioui mortalis peregrini specie, membra humana epulanda dederit, ab eodem in lupum mutatus est, & à suis canibus in uenatione discerptus. Lycon ex Troade Stratonis discipulus è Theophrasti schola : huius in dicendo suauitatem nomen maxime demonstrat, quod addita licra G. Glycon sit cognominatus : habitu fuit mollis & delicatus. Quatuor huius nominis memorantur, Primus Pythagoricus. Secundus hic. Tertius uersificator. Quartus epigrammaton poeta. Ex Diogene. Lycophron poeta patria Chalcidensis, Soclis seu Lyci historici filius, inter septem poetas, qui Pleiades dicebantur à numero stellarum, Philadelpho Ptolemeo receptus. Erant autem hi, Theocritus, Aratus, Nicandrus, Eantides siue Apollonius, Philetus, Homerus iunior, Lycophron. autor Suidas. Scripsit poemata quod uocant Alexandram, opus in primis obscurum, utpote Cassandræ uaticinantis : quam & Alexandram uocabant. Priamus pater hanc uaticinij penè firentem incluserat turri, dimisso solo nuncio, qui audita tantum ab ea referret, Nuncius igitur audita refert. Hic opus totum uersatur, historias continet plures : ab Hercule enim & rebus Troianis exorditur, usque ad Alexandrum Macedonem uenit. Deinde procedens usque ad finem poematis, Phœnicum res, unde bellum inter Græcos & Barbaros ortum prædicit. Eum enarrauit in primis Io. Zezes. Linus teste Diogene Thebis natus Mercurio Misq; Vrania, scripsit solis & lune cursus, animaliumq; ac fructuum generationes. Namque in primo statim uersu operis, initia rerum altius repetens, cuncta simul nata memorauit. Quem sequutus Anaxagoras, principio facta simul omnia dixit, eaq; mente accedente composita. Interemptum dicunt ab Apolline sagitta : cuius huiusmodi narratur epigramma : Candida purpureis redimitum tempora fertis Thebanum Vranie continet urna Linum. Virgilius tamen in Bucolicis eum Apollinis filium dicit. LYSANDER dux Lacedæmoniorum inuictissimus, cuius ductu Athenienses cum duce Conone illam nauadi pugna cladem acceperunt. Ex quo Athenæ semidrutæ, impostumq; iugum triginta tyrannorum postea fuit. Per Thrasibulum exulem Atheniensem postea

Lycurgus rex Nencæ

Lycurgus rex Thraciæ

Lycæon

Lycôn

Lycophron

Pleiades poetæ

Cassandra Alexandra

Linus

Lysander

postea eiekti, ac decem alij surrogati: moxq; illi quoque à Lysandro expulsi sunt & Athenæ tyrannorum iugo liberatæ. Emicuit eo tempore quo & Pausanias & Agesilaus Lacedæmonij, eodemq; in bello militauere. Cecidit in acie superatus ab Atheniensium duce Conone in bello Thebanorum terrestri pugna, ubi alter dux Lacedæmoniorum Pausanias in exilium suspectus proficiscitur. Lysander in rebus gestis, ac factione & animi magnitudine, ex nostris Sullæ comparatur, in Plutarchi Parallelis. **LYSIAS** Syracusanus genere, Cephali filius, Ctesia discipulus, unus è decem oratoribus, natus est Athenis, quò pater se transtulerat, æqualis Demostheni. Puer iam in Thuriis coloniam migravit. Redijt annos natus quadraginta septem. Interq; principes habitus ea tempestate oratores. eius uerò orationes feruntur supra nonaginta: styli puritate & elegantia cunctis præter Isocratem præstat: scripsit quoque conciones & epistaphia & epistolas, de arte item rhetorica. Cicero autem in Bruto de ipsius stylo sic ait: *Lysias gracile dicendi genus sectatus est: quanquam in eo sunt sæpe lacerti, sic ut fieri nihil possit ualentius, ueruntamen est genere toto strigosior. Habet tamen suos laudatores, qui hac ipsa subtilitate delectentur. in libro autem de Fi. eum oratione locupletem, rebus uerò inanem uocat. Quintilianus autem sic: Lysias subtilis atque elegans, & quo nihil (si oratori satis sit) dicere queas perfectius: nihil est inane, nihil accersitum, puro tamen fonti quàm flumini propior. Lysippus Sicyonius nobilis sculptor in honore apud Alexandrum, à quo tantum fingi uolebat. Lysippus etiam poëta comicus. Dramata eius Bacchidæ, Thyrsocomus, ut autor Athenæus. Lysistratus Sicyonius Lysippi frater primus similitudines è gypso reddere instituit, ac effigiem exprimere: ante eum pulcherrimas tantum facere studebant. Creuitq; res tantum ut nulla signa statuæ ue sine argilla fierent. Quo appareret antiquiorem hanc fuisse scientiam quàm fundendi æris. Plinius. Lysimachus Agathoclis filius è successoribus Alexandri Magni Pergamo præfuit: ubi thesauri regis fuerunt. Hic illustri quidem Macedonia loco natus, uirtute illustrior fuit: amore literarum ac philosophiæ ardebat adeo ut Callisthenem tunc ab Alexandro in ærumnis collocatum, ac cum cane in cauea clausum de uirtute differentem sæpius audierit, poculumq; ei ac uenenum remedium miseræ optanti, propinauerit. Quod egrè ferens Alexander Lysimachum leoni obicisse dicitur: sed ille uiribus fretus rem posteris prodendam egit, manum amiculo conuolutam in os leonis inferens, adreptaq; lingua feram exanimauit, quo pacto uehementius postea Alexandro dilectus & apud eum in honore maximo fuit. Præterea Lysimachiam urbem condidit quæ post annos x x i i. tremotu euersa ipsi stirpiq; eius exitium portendit. Nam breui post tempore Agathoclem filium fortissimum, per quem bella multa feliciter gesserat, nouerca Arsinæ Ptolemæi sorore instigante ueneno sustulit. Ob quam immanitatem populi ab eo defecere, unde & ortum inter eos bellum in quo Lysimachus cecidit annos natus l x x. postremus omnium suorum cum uarijs casibus antea liberos quinque amississet. Macedonia regnum ad Seleucidas translatum. Ex Trogo libro x v. Lysimachus Acarnan Alexandri pedagogus secundas post Leonidam obtinuit, nullo urbanitatis genere præditus, nisi quòd se Phœnicem, Alexandrum Achillem, Philippum Peleum appellabat: autor Plutarchus. Lysimachus Aristidis iusti filius, cuius meminit Demosthenes in oratione πρὸ τῶ ἀλεξάνδρου. Huic ob merita patris erga Rempublicam qui propter abstinentiam & iustitiam pauper admodum decesserat, data sunt publice centum talenta, ut autor Plutarchus in Aristide.*

lebre. Inter quos M. Lollius magna apud Augustum auctoritate fuit, ad quem Horatius scribit: Troiani belli scriptorem maxime Lolli. Eius etiam memoria Ferentini adhuc in turri quadam legitur marmori inscripta. M. Lollius C. filius Coss. A. Hirtius. A. F. Funda faciunda coætauerunt. Eademq; probauere. Lollia Paulina, C. principis uxor fertur: uti Solinus & Plinius auctores. Hanc Tacitus filiam fuisse dicit M. Lollij consularis supra memorati. Lollianus Ephesius & scholæ & populo præfuit Atheniensis. Prætor enim fuit, qui magistratus antiquitus in bellis delectus habebat. Nunc autem rei frumentariæ præfuit. Epicheremata magnopere laborauit inuenire, & inuenta distincte loqui idoneus. Dicebat extemporaliter Isæi imitatione quem audiuit. Imago eius Athenis erat in foro. autor Philostratus. Longinus philosophus Syrus Palmira ciuitate, præceptor Zenobiæ Palmiræ reginæ: interfectus deinde ab Aureliano in eius urbis direptione, apud omnis de se relicto desiderio: uti Vopiscus testatur. Longinus miles simul cum Megisto & Acesto ad Christi fidem inductus à Paulo apostolo ad supplicium proficiscente. Ante hunc dicitur & ex militibus unus exitisse, qui Iesum crucifixum hasta percussit, & ob signa & prodigia subsequuta Christianus factus, postremo martyr. Habeo autorem qui dicat hoc nomen ab illius officio Græce uocatum fuisse ob hæc uerba: ἀλλ' εἰς τῶν στρατιωτῶν λόγῳ αὐτὸς τὴν πλεῖσται ἐνύφη, quòd pro lonche, id est, hasta Longinum putant dictum. Hic est quem Mantuæ sepultum esse dicunt: quò sanguinem ille dominicum ex humo delectum tulcrat. Lucretiorum genus patritium. Sp. Lucretius Tricipitinus Lucretiæ pater, in locum demortui Bruti in consulatu collega Valerio Publicolæ suffectus, cum maior iam natu esset, nec iures suppeterent ad obeunda munera consularia, intra paucos dies moritur. In cuius locum Horatius Puluillus suffectus est. Liuus secundus. T. Lucretius consul, cum eodem Valerio iterum consule fuit: ut idem. L. Lucretius Tricipitinus cum T. Veturio Gemino consul contra Volcos profectus, nobilem retulit triumphum, eorum nomine propè delecto, decem milibus, & cccclxx. caesis, expositaq; deinde omni præda in campo Martio, ut suum quisque per triduum cognitum abduceret, reliqua uendita cui domini non fuere. Triumphauit de Volcis Equisq;. Triumphantem secute sunt legiones. Alteri consuli datum, ut ouans sine militibus urbem ingrederetur. Liu. libro i i i. Lucretius ædilis cadauer T. Gracchi in Tyberim projici iussit. Q. Lucretius Vespillo in priuatis causis acutus & iurisperitus & concionibus aptior quàm iudicis, ut Cicero. Lucretius Asella Sullanarum partium, qui Marium Præneste obsederat, quòd præter eius uoluntatem consulatum sit petere ausus, ad turbandum Reipublicæ statum, à L. Ballieno centurione iussu Sullæ in medio foro occisus est. Quod cum populus indigne ferret, Sulla aduocata concione se iussisse dixit: Liuus in epitome Macedo. Pedianus. Lucretius poëta ob philtra dicitur periisse, hausto amatorio poculo ob amorem scæmne in furorem uersus: eius poëma sectam imitatur Epicuream. Lucretia inter Tarquinos dicitur. Lucullorum familia in Licinios adscita. Eius nullum qui claritatem habuerit priorem lego quàm L. Licinium Lucullum qui temporibus Scipionis Aemilianii pauloante initium belli Punici fuit Coss. cum A. Posthumio Albino. Ii cum delectum seuerè agerent, nec quenquam gratia dimitterent, à trib. pleb. qui pro amicis suis uacationem impetrare non potuerunt, in carcerem coniecti sunt. Lucullus deinde in Hispaniam missus. Cui postea Claudius Marcellus successit, cum omnes Celtiberiæ populos placasse uideretur. Vacceos, Cantabros, alijsq; in eadem

M. Lollius

Lollia Paulina

Lollianus

Longinus philosophus

Longinus miles

Sp. Lu. Tricipitinus

T. Lucretius

L. Lucretius

Q. Lucretius Vespillo

Lucretius poëta

Lucretia Lucullorum familia

L. Lic. Lucullus

Luc. & Marcus Lucullus

Lucilius Balbus

Lucilius poëta

Lucillus

Lucilla Augusta

Lucilla martyres

Lucie dux

eadem Hispania nationes subegit, ut Liuus lib. x l i x. Huus igitur filij siue nepotes, Lucius & Marcus Luculli fuere: quorum L. disertus ac diues munus quæstorium amplissimum dedit. Per Murenam in Asia classem Mithridatis, & Ptolemæum Aegypti regem consuli Sullæ conciliauit. Prætor Africam iustissime rexit: aduersus Mithridatem missus collegam Cottam Chalcedone obsessum liberauit, Cyzicon obsidione soluit, Mithridatis copias ferro & fame adflixit, eumq; regno primum suo, id est, Ponto expulit. Deinde rursus cum Tigrane Armeniæ subueniente, magna felicitate superauit. Post hæc otio se tradidit: ubi magnificentia uillarum, conuiuiorum sumptu, uestium numero ac pulchritudine, præterea signorum ac tabularum ornamentis, omnes quacunque tempestate superauit. Paulatim deinde alienata mente desipere cœpit, tutela eius M. Lucullo fratri permiffa. hæc Cæcilius. De eodem Plutarch. etiam ait, quòd facundia clarus fuit. Præceptorem habuit Antiochum Ascalonitam ueteris Academiæ. Scripsit Græco sermone bellum Marficum: quo ipse unà cum Sulla interfuit. Militiæ uerò ipsius par gloria. Siquidem consul cum M. Cotta ad bellum Mithridaticum est profectus, ubi primum magno fenore Asiam liberauit. In eoq; bello maximis rebus gestis Tigra ne ceterisq; expugnatis Pompeium nõ belli sed penè triumphum successorum habuit. Triumphauit tamen quamuis aduersante Memmio, Otio deinde se tradidit. Apudq; Baias lacum maiore impensa excauauit quam uillam extruxerat. Lucilius Balbus in dialogo Ciceronis de natura deorum, Stoicorum partes tuetur: in quibus tantos progressus fecit, ut in eodem libro ponitur, quòd excellentibus comparatur Græcis. Lucilius miles Bruti domesticus atque fidus: qui cum apud Philippo inclinatum iam aciem uideret, sese pro Bruto obtulit, ut spatium ei fugiendi daret. Ductusq; ad M. Antonium pro Bruto, ut apparuit fraus: collaudatum eum Antonius ob fidem apud se tenuit, quem non minus postea sibi fidelem sensit atque Bruto fuerat. Plutarch. in Bruto. C. Lucilius poëta, ut Gell. in x x v i i. lib. testatur tempore i i. belli Punici emicuit. De quo Quint. hæc scribit. Primam insignem Lucilius laudem in Satyra est adeptus, qui quosdam ita deditos habet amatores, ut eum non eiusdem modo operis autoribus, sed omnibus poëtis præferre non dubitent: ego quantum ab illis, tantum ab Horatio dissentio, qui Lucillum fluere lutulenter, & esse aliquid quod tollere possis putat. Nam cruditio in eo mira & libertas, atque inde acerbitas, & abunde salis. Horatius tersior & magis purus. Lucillus Senecæ familiaris è Pompeijs oppido Campaniæ fuit adeo philosophiæ deditus, ut quæstor cum esset Siciliæ, magnam temporis partem ab officijs publicis uacans studijs incumbere. Lucilla M. Antonini & Faustinae filia. L. Antonini Veri uxor, marito superstes, iterum nupta Pompeiano maximo uiro, remanentibus ei principatus insignibus: uidelicet in sella imperatoria sedebat. Ignem de more præferrebat permittente Commodò fratre. Verum cum postea hæc sibi ablata doleret, in eum coniurauit, unà cum Quadrato nobili adolescente, cum quo stupri consuetudinem habere putabatur. Deprehensa igitur & unà cum coniuratis ab eo interfecta: autor Herodianus in Commodò. Eius in antiquis nummis imagines reperiuntur hæc inscriptione: Lucilla Augusta M. Antonini & Faustinae filia. Altera Lucilla longe felicior uiro & martyr sub Valeriano & Gallo Imp. Filia hæc Nemesij tribuni, oculis capta, à diuo Stephano Pont. luminibus restituta. Deinde Christiana cum tota familia facta, Aliam supra in Flora narraui. Lucie item dux martyres: altera uirgo Syracusana, altera Romana uidua tam annis x x x i i. unà cum Geminiانو, quem à tympatione liberatum ad fidem deduc-

xerat, gladio cæsa est sub Diocletiano. Lucina uirgo item Romana diues admodum, circa ea ferè tempora Christianos sumptibus iuuabat, martyresq; in agro suo sepeliebat. Eius Romæ sepulcrum in templo Sebastiani adoramus. Moriens, ecclesiam hæredem reliquit sub Marcello pontifice. Lucianus Sophista Samosatenus ob mores Atheos cognominatus, sub Traiano principe. Cum apud Antiocheam Syriæ causidicus esset, atque in ea arte planè decoxisset, se ad scribendum dialogos conuertit, lacerandamq; Christi religionem, ubi sanè ridiculus apparet. Obijisse dicitur à canibus, uti par fuit, laceratus, autor Suidas. Hic quum antea Christianus esset, postea desertor religionem incesfit, nihil ex ea consecutum dictitans, nisi ut nomen eius corrumpere, ex Lucio Lucianus factus. Initio nanque dialogorum de se plura loquitur. Quod uili genere ortus à patre ad auunculum statuarium discendi gratia missus, ut primum cælo indoctis manibus nobile marmor fregisset, ac ob eam causam acriter ualupasset: nocte insequenti duas ei imagines in somnis uiderit apparentes. Alteram statuariam se affirmantem esse, pluramq; ex arte pollicentem emolumenta. Alteram eloquentiam, maiora promittentem, quam relicta prima secutus sit. Dialogi eius sanè uerbis elegantissimis, sed rebus magnopere excussi, ubi quasi Pyrrhonica proficitur, nihil adfirmans, omnia ridens. Quod sanè ipse suo hoc trausticho manifestat. Δεικναι τὰ δὲ ἔγραψε, παλαιὰ τε, μαρὰ τε ἄδλος, Μαρὰ γὰρ ἀνθρώποις καὶ τὰ δεικνύοντα σοφά. Οὐδέμ ἔν ἀνθρώποισι διακεχρόν ἔστιν ὄμμα, ἀλλ' ὁ οὐ θαυμάζεις, ἢ ὁ ἑτέροις γέλωσ. Lucianus presbyter & martyr apostolorum discipulus in Galliam unà cum Dionysio missus & ab eodem Beluacen. præsul factus. Lucianus alter uir disertissimus presbyter Antiochenus adeo inter nostros scribendo sacrosq; libros emendando profecit: ut hoc genere exemplaria laudata Luciana appellarentur. Feruntur eius de fide libelli & breues admodum epistolæ. Decessit martyr Nicomediæ sub Maximiano, sepultusq; Helenopoli Bithyniæ. autor Hieronymus. Addit Suidas, hunc Hebraica lingua doctissimum fuisse, sacrosq; libros multis coactis exemplaribus multis in locis emendasse. Lucius poëta Hispanus, cuius Martialis meminit: Lucii gloria temporum tuorum, Qui Gramum ueterem Tagumq; nostrum Arpis cedere non finis disertis. Lucius celeberrimus Tarrensis (Tarra enim Cretæ oppidum) de prouerbijs Græcis tria uolumina scriptitauit. autor Stephanus grammaticus. eius nunc epitomen habemus. Sed hos facile superauit is Lucius, qui præsul fuit Alexandrinus sub Theodosio, post Athanasium. Scripsit uariarum hypotheson libellos, ut autor Hieronymus. Lucifer præsul Caralitanus cum Pancratio & Hilario Rom. clericis ad imp. Constantinum à Libero pontifice pro fide missus, quum uellet sub nomine Athanasij Nicenam damnare fidem, ab eodem Imp. in Palestinam relegatur. Lucas Medicus Antiochenus ut eius scripta indicant, Græci sermonis non ignarus fuit. Pauli apostoli sectator & comes, à quo edoctus scripsit Euangelium, Actus quoque apostolorum. Reliqua sanè ipsius inter apocrypha, uixit annos l x x x i i i. cum coniugio, sepultus Constantinopoli, quò translatus fuit unà cum Andrea apostoli osibus, anno x x. Constantij principis. Hieronymus. L. Lucius Sullanarum partium centurio damnatur, quòd tris cedes scriptorum Sullæ fecisset. Diues propterea factus. Nam amplius sexcenties possedit.

Lucina

Lucianus Sophista

Luciani martyres duo

Lucius poëta

Lucius Tarrensis

Lucius præsul Alexandrinus

Lucifer

Lucas

L. Lucius

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM

V. R. BANORVM LIB. XVII.

MACRIANORVM familie uiri Rome in auro et argento, mulieres uero in reticulis, in dextroche...

Macrianorum familie

Macedonius

Macer

L. Magius ora tor

L. Magius dux

D. Magius Capanus

Magius Chilo

Magi tres ex oriente fuerunt, Gasspar, Melchior, et Balthasar, quorum corpora in ciuitate Coloniensi...

Magister, Magus, Magus pater, Giger, Magi, Magone, Magone Capanus, Mago, Mago capus, Malchus, Mamurra, Mamurra quos Romani, Mamurra beatus

Mamercus signa ex ere fabricauit. Meminit Ouidius in Fastis. Mamercus, prænomen Aemyliorum, uti supra commemorauit...

Manes hæresarcha

Manlii & Manlii, Manlius Capitolinus

T. Manlius imperiosus

fecerat Torquatum, ruri ablegando, qui utilis reipublice fuisset. Torquatus dein filius audita accusatione statim aduenit...

T. Manlius Torquatus

Cn. Manlius Volso

L. Manlius Procos.

T. Manlius iuris pot. peritus

T. Man. Cos.

T. Manlius Torquatus

L. Tor

L. Manlius pictor

Manilius O. Manilius

C. Manilius poeta

Mandouius & Indibilis

Manethus

Manius

Mares mon- strum

Marcus Coriolanus

Cn. Marcus Alifas

Mar. Tremulus

L. Torquatus qui P. Sullam patris competitorum in consula-
 latu accusavit, qua & ipse Sulla & collega damnati sunt.
 Rursus eum accusavit, quod in coniuratione Catilinae fuis-
 set: defenditur à Cicerone, cuius extat oratio. L. Manlius
 pictor egregius, apud quem quum Servilius forte cenaret,
 filiosq; suos deformes animaduverteret, Non similiter, inquit,
 Manli, fingis & pingis. Ad quem Manlius, In tenebris,
 inquit, fingo, in luce pingo. Macrobius de Saturnaliibus.
 Manilij autem à Manilio Octavio fluxere: is Tusculano-
 rum dux, & Tarquinij gener fuit, ad quem ille post fugam
 se recepit, eiusq; auxilio Romanis intulit bella. Livijs primo.
 C. Manilius ex Antiochea, conditione servus, arte
 astrologus ac poeta, unà cum Plotio poeta minorum &
 Taberio grammatico conseruis, ex Asia una navi aduectus,
 describitur Plinio libro xxvii. Astrologiam uersibus
 primus Latinorum aggressus est, opus Augusto dedicans:
 ubi se non aliorum uiam ingressum, nec aliena proferre, sed
 sua & noua proficetur, tacite Virgilium notans. Carmen
 graue, sedatum & elegans, ut plane uideatur temporis il-
 lius maiestatem & eloquentiam redolere. Quod minime
 perfecisse uidetur, quoniam de septem erraticis stellis men-
 tionem non fecerit. Laurentius. Miniatis nostra etate
 mathematicus, eius libri narrator, habere fatebatur argen-
 teum nummum antiquum, cum eius imagine sculptum, ac
 habitu patrio & sphaera supra caput. Mandouius & In-
 dibilis duces Hispani, partes Romanorum cum Scipione
 Africano in Hispania iuere. Deinde Scipione egrotante,
 seditionem agitauerunt, in Romanosq; insurgere ceperunt.
 Quos quum Scipio morbo liberatus comprehendisset, ue-
 teris officij memor tantum castigatos uerbis dimisit. Livi-
 xxi. Manethus Mendes, Aegypti sacerdos, scripsit de
 preparatione uersibus. Alter item è Diospoli Aegypti, uel
 Sebenites, scripsit physiologiam, & apotelesmata uersibus
 in astrologia, id est, effectus astrorum, autor Suidas. Ma-
 nius mathematicus, è tribus obeliscis quos ex Aegypto aspor-
 tari iusserat Augustus: illi qui in campo Martio locatus
 erat, auratam pilam addidit: cuius uertice umbra colligere-
 tur in semetipsam, alia atque alia incrementa taculantem
 apicem rationem ferunt à capite hominis intellectam. Plinius.
 Mares monstrum, de quo Aelianus de uaria historia sic
 ait: Italiam dicunt primo habitasse Ausones loci indigenas.
 Sed antiquissimum omnium Marcem quendam appellatum,
 pubetenu hominem, reliqua equum, quem Graeci in πονη-
 ρίη uocant: quod sanè uidetur ex eo dictus, quia primus
 equum manufacere ac domare didicerit. Marcus per
 scribitur in antiquis marmoribus. Marciorum uetusta do-
 mus, iam inde à rege Romano censetur Anco Marcio.
 Marcus Coriolanus à Coriolis Volscorum oppido ca-
 pto appellatus, contra Tarquinium militans, ob ciuem ser-
 uatum corona querna donatus est. Consul uerò quum esset
 aduersus plebem graui annonae, aduectum è Sicilia frumen-
 tum magno pretio populo dandum curauit: ut plebes angu-
 stijs oppressa famis, agros non seditiones curaret. Igitur à
 tribuno plebis Decio die dicta, ad Volcos concessit. Eosq;
 duce T. Tatio aduersus Romanos concitauit: & ad quartum
 ab urbe lapidem castra posuit. Ter missos ad se legatos
 spreuit. Tandem Veturia matre, & Volumnia uxore castra
 petentibus, motum bellum omisit. Inde templum Fortunae
 muliebris erectum, ob recuperatam à matronis republicam.
 Marcus reuerfus à Volscis damnatus ac trucidatus
 est. Ex Cecilio, & Plutarcho. Cn. Marcus Rutilius Alifas,
 consul cum Q. Fabio, quum non satis prospere cum He-
 truscis pugnasset, successorem habuit dictatorem, L. Papy-
 rium Cursorem. Idem censuram cum P. Cornelio Aruina
 gessit. Q. Marcus Tremulus cum P. Cornelio Aruina

consul, de Hemicis triumphauit. Statuq; ei propterea eque-
 stris decreta, quae ante templum Castoris in foro posita est.
 Livijs libro nono. Marcus Censorinus quem populus Ro-
 manus secundo censorem creauit. Inde suadente eo, legem
 tulere, ne cui bis eundem magistratum gerere liceret. Plu-
 tarchus in Marcio. Quintus Marcus rex, iussus à senatu
 aquarum Appiae & Anienis regula ductus reficere, nouam
 à nomine suo appellatam, cuniculis per montes actis intra
 praeturae suae tempus adduxit. Plinius. Quintus Marcus
 Septimij filius eques Romanus, impiger adolescens, animiq;
 ingenij aliquanto quam pro fortuna, in qua natus erat,
 maioris. Ad summam indolem adcesserat. Cn. Scipionis di-
 scipulus: sub qua per tot annos edoctus erat. Hic in Hispania
 mortuis Scipionibus, Annibale Italiam uexante collectis
 militibus ex fuga, & quibusdam de praesidijs deductis haud
 contemnendum exercitum fecerat, habitaq; concione, uice
 functus imperatoris, fractas Romanorum uires, caesis fu-
 gatisq; Hispanorum exercitibus recuperauit, ad uiginti se-
 ptem milia uno praelio interfectis. Ex Livijs libro quinto se-
 cundi belli Punici. Lucius Marcus Philippus Consul, in
 quem Lucius Crassus orator, irascens ait: se minime acce-
 pturum eum in consulem, à quo ipse in senatorem non acce-
 peretur. Cicero tertio de oratore. M. Marcia uirgo &
 martyr cum Rufino, apud Syracusas. Alia apud Nicome-
 diam, cum plurimis alijs. Romanae autem tres memorabi-
 les: Marcia, Catonis uxor, quam Hortensio roganti dedit.
 Altera Marcia Varronis, quae & penicillo pinxit, & cestro
 in ebore: imagines mulierum praesertim, suam quoque ad
 speculum. Nec ullius in pictura uelocior manus fuit. Artis
 uerò tantae, ut celebres suo tempore pictores antecederet
 Sopolim, & Dionysium, quorum tabulae pinacothecis im-
 plent. Plinius. Marcia item Vestalis incestu damnata. Livijs.
 MARCELLORVM profapiam plebeiam supra in
 Claudijs ostendimus fuisse: Claudiu uirq; sibi nomen ad-
 sciuisse. Marcus Claudius Marcellus, primus, ut ait Plu-
 tarchus, Martium genti nomen inuidit: uir imprimis belli-
 cosus, Gallos Gesatas, qui superatis Alpibus, insubribus sese
 coniunxerant, iuxta Padum uicit, interfecto Viridomaro
 eorum duce, unde spolia opima tertia retulit Ioui Feretrio.
 Deinde consul apud Nolam Annibalem, primus omnium
 superauit: docuitq; inuictissimum ducem posse uinci. Inde
 tertio consul contra Syracusas profectus triennio urbem
 oppugnauit. Proconsul deinde cum Fabio Maximo coniun-
 ctus contra Poenum, alter clypeus, alter Marcellus ensis
 uocatus est: ille tarditate & prudentia, hic uiribus & auda-
 cia praestantes: tandem interfectus ab exercitu Annibalis
 apud Venusiam, dum exploratum cum Tito Quintio Cri-
 spino collega exiret. Crispinus autem fugit: ossa eius à Poe-
 no demum remissa, intercepta à Numidis, periere: quum
 quinque consulatus, & duos proconsulatus gessisset. Secun-
 dum quod in eius statua, in aede Palladis collocata, epigram-
 mate inscriptum. Ex Plutarcho & Livijs. Huius nepos
 Claudius Marcellus, unus è tribus legatis missis ad Mas-
 sissam in Africam, ut ait Livijs libro quinquagesimo, perijt
 naufragio, paulò ante coeptum tertium Punicum bellum.
 Idem quum senatus sibi qui ter, auo qui quinquies, & patri
 qui semel Consules fuerant, poneret: & patris splendorem
 apud imperitiores auctoritate aliorum augere uellet, subscri-
 psit: Hi Marcelli nouies consules. Peditanus. M. Marcellus
 Pompeianarum partium, Caesari in petitione consulatus
 maxime resistit. Post mortem Pompeij Athenas profugit.
 A deo inimico in tyrannos animo fuit, ut impetrata uenia
 (pro qua nobilis extat oratio Ciceronis) redire non care-
 uerit. Interfectus paucis post annis apud Pyreum, à Magio
 Chilonis eius familiari fuit: ut indicat Sulpitij epistola ad
 Ciceronem

Qu. Marcus

Qu. Marcus leicens

L. Marcus Philippus

Marcia

M. Claudius Marcellus

Qu. Crispinus

C. Marcellus nepos

M. Marcellus exul

C. Marcellus

Marcellus puer

Marcelli tres

Ammianus Marcellinus

Marcelli prae- sales

Machutus

Maturinus

C. Marius fe- nior

C. Marius iu- nior

Marius Crati- dianus

Ciceronem: alioquin grauisissimus, & magna olim in repu-
 blica auctoritate, pariter & eloquentia. Caius Marcellus,
 eius frater, aduersus lacrymas ipsius reditum à Caesare, ad-
 iuuante Cicerone, ceterisq; eius necessarijs impetravit. Hic
 Octauiam olim Marci Antonij uxorem, Augusti sororem,
 in matrimonium duxit: ex qua Marcellum suscepit, qui de-
 cessit admodum puer: magna spe adempta successoris Au-
 gusto, qui eum sibi adoptauerat. Dedicauit ei theatrum:
 Octauia uerò mater bibliothecam. Hic est de quo Virgilius
 in sexto: Tu Marcellus eris. Sed praeter Romanos, Mar-
 celli quoque tres memorantur à Suida, uiri doctissimi: unus
 Pergameus, orator, sub Hadriano principe, cui librum di-
 cauit de regno. Alter Sidites medicus, Marco Antonino im-
 perante, qui scripsit heroico carmine de medicina libros
 quadragintaduos. Tertius praceptor Arcadij principis.
 Marcellus quoque Ancyranus, praesul sub Constantino, qui
 scripsit aduersus Arrianos, inter illustres ponitur ab Hie-
 ronymo. Ammianus quoq; Marcellinus his addendus hi-
 storicus, qui Graecum se in suo libro fatetur, Latine quum
 scripserit: quod sanè ex ipsa styli peregrinitate apparet,
 quum itineris principum comes & ipse fuerit: ut in scriptis
 demonstrat libro uigesimoquarto. Historia haec fracta
 mendosaq; ac laciniosa ad nos peruenit. Marcellinus
 praesul Anconitanus inter professores, qui se opponens orto
 incendio prodigiose resistit. autor Gregorius moralium
 tertio. Marcellinus praesul Ebredunensis in Gallia, ubi ia-
 cet, uenit ex Africa, unà cum Domnino & Venantio.
 Machutus Machutus natus inter Britones, praesul Sanctonensis, ubi
 iacet, tempore Iustiniani: cuius Romae templum cernitur.
 Maturinus Maturinus etiam professor apud ciuitatem Senonensem,
 tempore Maximiani. Caius Marius septies consul Arpi-
 nas, humili loco natus, legatus primum Metello in Numi-
 dia, criminando consulatum adeptus, Iugurtham captum in
 triumphum duxit. In proximum annum consul ultro factus,
 Cimbrum in Gallia apud aquas Sextias, Teutonem in Italia
 in campo Sammidio uicit: deq; his triumphauit. Usque ad
 sextum consulatum ex ordine factus, tribunum plebis Apu-
 leium & Glauciam praetorem seditiosos interemit. Et quum
 Sulpitia rogatione prouinciam Sullae eriperet, armis ab eo
 uictus, Minturnensium paludibus latuit. Inuentus igitur &
 in carcerem coniectus, missum percussorem Gallum, uultus
 maiestate deterruit: ex quo Minturnenses ad mare fugien-
 tem comitati sunt: unde accepta ille nauicula in Africam
 traiecit, ubi diu exulauit. Mox Cinnana dominatione reuo-
 catus, ruptis ergastulis ad Telamonem adplicans portum,
 exercitum coegit: caesisq; inimicis suis, iniuriam ultus est
 quo tempore Sulla res contra Mithridatem gerebat. De-
 mum natus annos septuagintatres, ex morbo decessit in se-
 ptimo suo consulatu, relicto Mario filio. Ex Plutarcho &
 Cecilio. C. Marius iunior consul natus annos uiginti, ad-
 uersus Sullam redeuntem è uictoria Mithridatica, exerci-
 tum parat. Nobilitatem in urbe trucidat. Sulla interim ue-
 niens, eum cum exercitu toto fudit. In oppidum Praeneste
 fugientem, per Lucretium Asellam obsedit: postremo poti-
 tus ad duodecim milia, trucidauit. Marius tentata per cuni-
 culum fuga, quum omnia clausa uideret, se Pontio Telefino
 fugae comiti iugulandum dedit. Livijs octuagesimo octauo.
 M. Marius Cratidianus, M. Cratidij filius, Ciceronis
 amicissimus, interfectus à Catilina fuit. autor Peditanus. Ci-
 cero quoque de petitione consulatus: Quid ego nunc dicam
 te cum eo concertaturum, qui hominem clarissimum populi
 Romani, Marcum Marium Cratidianum spectante populo
 Romano uirgis per totam urbem ceciderit, ad bustum egerit,
 ibi omni cruciatu lacerauerit, uiuo statim collum sua de-
 xtra secuerit, quum sinistra capillum eius à uertice teneret,

caput sua manu cederet, quum inter digitos eius riuus san-
 guinis flueret? Marius Statilius praesul equitum in
 exercitu Romanorum apud Cannas. Marius Celsus, &
 Annij Gallus, duces Othoniani, uicti sunt à Vitellianis
 apud Bebricum. autor Tacitus. Marius Priscus procon-
 sul Africae, tempore Domitiani, damnatus repetundarum,
 quod Africam expilauerit in exilium actus est. Iuuenalis:
 Quum tenues nuper Marius discinxerit Afros. Marius
 Maximus historicus, scripsit principum Romanorum uita-
 s. Citatur saepe testis, ad hanc etatem minime peruenit.
 Accusatur in hoc à Lampridio, quod nonnullorum princi-
 pum haud fama dignorum gesta, nimis minutatim perseque-
 retur. Marius Aterius declamator ex tempore Roma-
 norum unus, in Latinam linguam transulit Graecam facul-
 tatem, tanta ei uelocitas erat ut uitium fieret. Itaq; Augustus
 optime dixit: Aterius noster sublamandus est, adeo ne
 concurrere, sed decrescere uideretur. Alioqui libertum ha-
 bebat cui & parebat: habebat in sua potestate ingenium, in
 alterius modum. Seneca in declamationibus. Marius unus
 è triginta tyrannis, qui tempore Galeni imperium inuase-
 runt. Marius Maximus historicus uitas imperatorum scri-
 psit. Marius martyr, è Persia uenit Romam, unà cum
 Martha uxore, Abacuch & Audiface filijs religionis amo-
 re corpora martyrum sepelientes, passi demum omnes sub
 Claudio principe. Marcus Byzantius sophista, Isej audi-
 tor, Hadriani tempore, à quo legatus Byzantium magno
 honore exceptus est: dicebat ex tempore, & cum Polemone
 peritissimo sophista quandoq; concurrat. De hoc Philostratus
 etiam plura: quae quando non attinent atq; obscuritatem
 habent, scribere supersedeo. Marcus, discipulus & inter-
 pres Petri fuit, à quo uti acceperat Euangelium scripsit,
 perbreue quidem, quod ille postea probauit. Deinde perre-
 xit in Aegyptum, ubi praesul Alexandrinus factus, tanta om-
 nium gratia, ut Philo Hebraeus, qui tunc Alexandriae flo-
 rebat, librum scripserit in laudem suae gentis super Christia-
 norum conuersatione. Et quomodo Lucas narrat, Hieroso-
 lymis tunc omnia Christianis fuisse communia: sic ille quod
 sub Marco fieri doctore Alexandriae cernebat, literis tradi-
 dit. Decessit octauo Neronis anno, sepultus Alexandriae: cui
 successit praesul Annianus. Dicitur & de Marco, ut sacer-
 dotio reijceretur, pollicem sibi amputasse, quod minime iu-
 uit. Hieronymus. Martianus Capella, patria Carthagi-
 nensis, Romae uiuebat: ut Remigius testatur. De nuptijs
 Mercurij poema composuit, quarum commento de artibus
 liberalibus tractat, quas in dotem Mercurio dedit, unà cum
 Philologia uxore. Est enim philologia uariarum artium do-
 ctrina & cognitio. Martianus presbyter apud Zenonem
 imperatorem in honore fuit. Desiuit à fide orthodoxa, Epi-
 curi sectam sequutus in principio, dicens, mundum quidem
 à Deo factum, sed opera uirg; casuum secundum quod casu
 unumquodq; euenit, id prius extitisse, autor Suidas. Mar-
 cio haereticus: uide in dictione Apelles. Martini mar-
 tyres plures, unus apud Atinam ciuitatem simul cum Ni-
 candro, ubi etiam quiescit, sub Diocletiano. Alius cum Aquilino
 & Gemino apud Africam in sectatione Vandalica. Alius
 praesul Terdonensis sub Hadriano. Martiana uirgo
 & martyr item sub Diocletiano apud Caesarem. Martiales
 quoque plures martyres legitimus, inter quos ille qui Cor-
 dubae. M. Valerius Martialis poeta epigrammatum, è
 Bilbili oppido Celtiberiae. Romae annos triginta commora-
 tus, in Hispaniam demum reuertit, pauper admodum, &
 uiatico à Plinio nepote, ut in eius epistola declaratur, adiu-
 tus. Amicos coluit Stellam, Sillum Italicum. Adscitus & in
 ordinem equestrem, & iura trium liberorum adeptus est.
 Reliquit epigrammatum librum omnino reijciendum, quippe
 qui

Marius Stati- lius
 Marius Celsus
 Marius Pri- scus
 Marius Max-
 Marius Ate- rius
 Marius tyran- nus
 Marius man- tyr
 Marcus Byzan- tius
 Marcus Euan- gelista
 Martianus Ca- pella
 Martianus pre- byter
 Marcio haere- ticus
 Martini
 Martialis poe- ta

Gargilius Martialis qui neque elegantiae Latinae, neque moribus profuit. Fuit & Gargilius Martialis, qui uitas imperatorum scripsit tempore Alexandri principis: cuius ipse uitam diligentius persequutus est, teste Lampridio. Scripsit etiam de Hortensibus, teste Seruio. **Marsyas** Pelleus historicus fuit prius ludi magister, & frater Antigoni postea regnantis, nutritus una cum Alexandro Magno. Scripsit res Macedonicas libros decem, a primo rege usque ad Alexandrum. De rebus Atticis libros duodecim. **Marsyas** Philipeus item historicus. **Marsyas** Tabenus, qui scripsit de tranquillitate libros duodecim: fabulosa libris septem, & quaedam alia de patria sua. De quibus autor Suidas. **Marsyas Phryx** tibicen, qui, Ouidio teste in fabulis, tibijs a Minerva inuentis cum Apolline certauit, a quo uictus ac tergore nudatus est: quem nymphae fleuere, quod que earum lacrymis fluuius Phrygiae creuerit, ab eius nomine **Marsyas** uocatus. **Marinus** Neapolitanus philosophus & orator, Graece eruditus, Procli discipulus & successor, sub Hadriano: scripsit ipsius Procli & uitam & dissertationes uersibus, ac soluta oratione: & nonnullas item physicas quaestiones. autor Suidas. **Marinus** Tyrius autem prior tempore supradicto fuit, qui geographiam scripsit, unde suam Ptolemaeus accepit, qui que cum sepe interpolat ac corrigit. **Marinus**, miles Hierosolymitanus & Asterius, senator apud Caesarem Palaestinae, sub Valeriano & Faustino martyres. Alius puer Romanus, nobilis, sub praefecto Martiano. Alius cum Ianuario passus in Africa, insectatione Vandalsica. **Marina** uirgo, natione Graeca, uirili habitu in cenobio ubi pater eius agitabat, persecutus, Marini nomine ignota. Accusata deinde falso stupri a muliere quadam, ob ignominiam extra cenobium aliquot annos eiecta uixit & extincta est: dumque corpus lauaretur a monachis, agnita charitate, honorifice tumulata inter sanctas colitur. Anno deinde millesimo centesimo decimotertio, Venetiae in Graecia translata, eius nomini templo dicato. **Mardonius** Persa, quem Xerxes uictus, apud Salaminem cum exercitu reliquit, ut reliquias belli confoueret. Qui & ipse uictus apud Platam deinde fuit. Dicitur & sub aceruo quodam thesaurum fodisse. Quem locum postea Polycrates Thebanus emittit, dum Apollinem de thesauro inueniendo consulere, qui respondit, *ωάρτα λίθου κίρα*: omnem lapidem moue: ex libro prouerborum Graecorum. **Margarita** uirgo Antiochena, in patria sub Olybrio praefecto, post multa supplicia capite truncatur, annorum quindecim, ibidemque sepulta decimotertio calendis Augusti, nonnullis tertio eius Iulij. **Maximus** philosophus Tyrius, uixit Roma tempore Commodi: scripsit de Homeri operis philosophia: praeterea an Socrates pulchre fecerit, qui se oratione non defendit: & alia. Suidas. **Maximus**, philosophus Platonius, Epirota uel Byzantius, praceptor Iuliani principis: scripsit inter alia commentarios in Aristotelem ad Iulianum: uario fuit ingenio: primo siquidem Christianus, deinde desertor, postremo ad sanitatem redijt. Quapropter a Gregorio Nazianzeno in eius scriptis primo uituperatur, deinde laudatur. Fuit alius praesul Taurinensis, tempore Honorij: ut autor Gennadius, Martyres quoque plures huius nominis. **Maximus** Planudes, monachus Constantinopolitanus, uir plane doctissimus, uehementisq; ingenij: abhinc annos fere C. L. Romanae ab initio fidei fuit, ob quam rem ab imper. Constantinopolitano multa passus, in custodiam tandem coniectus, contra sententiam coactus est, tribus editis contra Romanam ecclesiam argumentationibus. Quas etate nostra Bessarion cardinalis Nicenus perlegens mirari solebat, uirum ceteris in scriptis excel-

lentem summumq; philosophum tam ineruditos infirmosq; edidisse syllogismos, haud ob aliam putabat causam quam quod ea quae metu perscripserit, animo improbaerit, resellenda que uel cuius facile praebuerit. Huius plura extant ingenij monumenta. Nam Ouidij Metamorphosos librum & Macrobius de Satur. in Graecum sermonem conuertit, ambos prosa oratione. Problematum uolumen composuit. Rhetoricos commentarios super Hermogenem scripsit. Epigrammata ueterum Graecorum reserctis lasciuioribus in unum iam uulgo sparsum uolumen coegit. **Maximianus** praesul Syracusanus Gregorij primi tempore abbas antea sanctitate claruit. Fuere & martyres plures huius nominis. **Maximinus** praesul Aquensis in Gallia una cum Maria & Martha Masiliam ad nauigauit. **Maxime** uirgines & martyres plures. **Matthaeus** qui & Leui appellatus, ex publicano Apostolus primus in Iudea ob eos qui ex circumcisione crediderunt, Euangelium Hebraeis literis uerbis que conscripsit. Quis postea in Graecum uerterit haud satis constat: Porro ipsum Hebraicum habetur in bibliotheca Caesariensi, quam Pamphilus martyr consecit. In quo animaduertendum, ubicumque utitur scripturae ueteris testimonio, cum non sequi septuaginta interpretum auctoritatem, sed Hebraicam, e quibus illa duo sunt. Ex Aegypto uocauit filium meum: Et, quoniam Nazareus uocabitur. Hieronymus. **C. Marullus** tribunus plebis cum Flauio coronas Caesaris dictatoris status detraxit, eosque qui primi Caesarem regem salutauerant, in uincula duci iussit. Quamobrem Caesar Marullum de magistratu deiecit. **Plutarchus** in Caesare. **Marullus** poeta Mimographus sub Antonino principe apud Spartianum. **Pomponius**. **Marullus** grammaticus Romae profitebatur, sermonis Latini exactor molestissimus. Cum ex oratione Tyberium reprehendisset, adfirmante Acteio Capitone & esse illud Latinum, & si non esset futurum certe: iam inde mentitur inquit Capito. Tu enim Caesar ciuitatem dare potes hominibus, uerbis non potes. Pugilem olim fuisse Asinius Gallus hoc in eum epigrammate ostendit. Qui caput ad laeuam didicit, glossmata nobis Praecipit, os nullum uel potius pugilis. **Tranquillus**. **Masurissa** & **Iugurtha** in rebus Africae dicti. **Masurius** legislator. **Atheneus** *Μασούριος* & *Μαύριος*. **Persius**. **Masuri** rubrica uetuit. Habetur etiam in digestis de origine iuris. **Mauricius** martyr praefectus legionis Thebeorum apud Sedunensem ciuitatem. erant enim **Orientalis**. sub Maximiano passus cum tota legione decimana. **Mecenate** equestris ordinis **Hetruriae** regibus ortum & **Horatius** & **Propertius** autores sunt. **Aretini** suum faciunt. **Amicum** insuper Augusti praecipuum & poetarum ea tempestate amantissimum uel omnes fatentur. **Deliciosum** praeterea non solum cultu ac moribus, sed etiam stylo dicendi fuisse commemorant: quare Augustus eum **Malacinum** uocabat, exagitabat que frequenter teste **Tranquillo** ut **Cacozelum** & *μυροβόλα*, id est, unguento madidum: Esarem quoque **Hetruriae** appellans. Ad eius hortos quandoque secedebat, qui hodie a quibusdam monstrantur Romae supra S. Mar. Maioris eodem. **Mechophanes** pictor **Pausiae** discipulus, placet nonnullis ob diligentiam quam intelligunt soli artifices. **Aliter** coloribus nimis, **Plinius**. **Megabyzus** Persa ex **Darei** ducibus qui **Aegyptum** euertit, **Melanthus** medicus qui filius **Proeti** regis **Argeorum** ab insania curauit. **Melanthus** poeta elegiarum, **Cimonis** ducis **Atheniensium** familiaris. **S. P. Melius** equestris ordinis praedius largitione frumenti ex **Hetruria** aduecti plebe delimita ad regnum aspirans, a **Serulio** **Hala** iussu dictatoris **Cincinnati**, eius magister equitum erat

Maximianus
Maximinus
Maxime uirgines
Matthaeus
Marullus
Tribunus
Marullus grammaticus
Mauricius
Mauricius
Mecenate
Machonides
Megabyzus
Melanthus
Melinus
Sp. Melius

Aurius Melinus erat obtinuit. eius domus aequata solo **Aequimelium** dicta. **Liuius** I I I I. **A. Aurius Melinus** uir **Cluentiae**, gener **Cluentij** **Habiti**. Cuius **Cicero** meminit pro **A. Cluentio**, **Melinus** praesul **Rhedonensis** professor sub **Clodoueo** rege **Francorum** sancto. **Melito** **Asianus** genere praesul **Sardensis**, philosophus **Christianus** librum **M. Antonino** pro nostra religione dicauit, scripsit & alia plura. **Huius** elegans & declamatorium ingenium **Tertullianus** commemorat, ex **Hieronymo** & **Eusebio** lib. I I I I. **Melitus** orator **Atheniensis** qui **Socratem** accusauit, amulus **Periclis** in republica, unde pulsus dux **Sami**orum factus bello nauali contra **Sophoclem** ducem **Atheniensium** uenit. **Alter** poeta tragicus, qui ut durus taxatur ab **Aristophane**. *σοφία μελῆς κερικῶν ἀδελματῶν*. **Suidas**. **Meletius** praesul in **Aegypto** **Arriane** sectae, unde **Meletiani** dicti sunt. **Nam** ab initio ob metum sub **Diocletiano** principe fidei desertor fuit. Deinde sacrificauit. **Arriani** demum adhaesit. **Sectatores** habuit plures, eos praesertim qui tunc **Petro** praesuli **Alexandrino** **Orthodoxae** fidei aduersabantur. autor **Socrates** in historia tripartit. **Meletius** e **Sebasta** **Armeniae** ciuitate contra decretum concilij **Arriani** sit praesul **Antiochiae**. Qui tamen inde rursus pellitur in exilium, quod praeter opinionem ipsorum, non **Arrii** sed nostram fidem defendere coepisset, quem magna pars **Antiochenum** secuta, ab errore depulsa est. **Eusebius**. **Meleus** **Pelasgus** profugus a patria, dum **Pythiam** de sede consulere responsum tulit, *πᾶσα γῆ πατρίς*. **Omnis** terra patria, quod a quodam poeta usurpatum. **Omne** solum forti patria est. ex quo pro uerbium uenit. meminerit ipsius **Mnaseas** & **Dionysius** **Chalcidensis**. Ex libro **Prouerborum**. **C. Melissus** **Spoletinus** grammaticus muneri datus **Mecenate** ac manumissus ab eo, autor **Tranquillus**. **Melissus** **Samius** **Parthenidis** auditor, philosophus ciuibus suis charus, quibus praeepta plura dedit, rempublicam administrauit, clasiq; in bello praesul **Olympiade** L X X X I I I I. ut refert **Apollodorus**. **Melissandrus** **Milesius** **Lapitharum** & **Centaurorum** bellum scripsit, ut autor **Aelianus** de uaria historia. **Melchisedech** **Hebraei** **Sem** filium **Noe** putant & usq; **Aaron** sacerdotem uixisse. **Rex** igitur **Salem** id est **Hierosolymae** primus & sacerdos fuit, qui nouum sacrificij genus **Deo** panem & uinum obtulit. **Abraamo** ex uictoria redeunti obuiam processit. **Primus** item qui typum **Domini** nostri gessit. **Nam** eius genealogia ignoratur, sicuti & **Christi**, sine humano patre, secundum uero diuinitatem ineffabilis. **Rex** etiam fuit **Christus**, & sacerdos, & seipsum **Deo** loco sacrificij obtulit. **Cn. Memius** anno ab urbe condita C C C C X X X. de uictis nauali praelio **Priscis** **Latinis** ac **Antiatibus** eorum **rostra nauium** erata in foro posuit, appellariq; **forum rostra** coepit. ut autor **Liuius** V I I I. **Menander** **Atheniensis** **Comicus** nouae **comediae**, strabus fuit lumine, mente acutus, amore in mulieres insanus, scripsit fabulas L X X X V I I I. & epistolam unam ad **Ptolem. eum** regem, aliaq; nonnulla soluta oratione. **Hec** **Suidas**. **Quintilianus** autem de eo sic. **Menander** meo iudicio diligenter lectus ad cuncta quae praecipimus efficienda sufficit. Ita omnem in uita imaginem expressit, tanta in eo inueniendi copia & eloquendi facultas, ita est omnibus rebus, personis, affectibus ad commodatus, ut omnibus eiusdem operis autoribus tenebras obduxerit. **Plinius** autem sic. **Menandro** in **Comico** **socco** testimonium petito. **Maius** ex ipso, regni fortunae prelata literarum conscientia. Ex hoc autore nihil ad nos peruenit, quod **Graecorum** seueritas **Christianorum**, longe praestantior nostra, hos diu **Comicos** sustulerit. **Menander** **Laodiceus** **sophista** scripsit commentarios in **artem Hermogenis** & in pra-

Melinus
Melito
Melitus orator
Meletius
Meleus
C. Melissus grammaticus
Melissus philosophus
Melissandrus
Melchisedech
C. Memius
Menander poeta
Menander philosophus

exercitamenta **Minutiani**. **Suidas**. **Menander** alius **Simoni** mago successit & ipse quoque genere **Samarita**, non solum eius referens impietatem, sed longe superans maioribus portentis efferebatur, sese seruatorem dictians ex **Olympo** ad hominum salutem demissum, docens nullo pacto **Angelos** ab hominibus uinci, aut cogi posse quam artis magicae disciplina, & baptismo ab eo traditis, ex quibus profecto immortalitas humano generi proueniat. **Quae** omnia ex **libris** **Irenaei** scire per facile fuerit. Sed & **Iustinus** de ijs ipsis, in quibus **Simonis** fecerat mentionem, etiam de hoc talia quaedam scribit. **Eusebius** libro I I I I. **Menalippides** poeta **Melius** genere: **Olympiades** L X V. scripsit **Dithyrambicorum** plures libros & poemata epica, & epigrammata, & elegos. **Huius** ex filia nepos **Menalippides** iunior: item poeta, scripsit **Lyrica** & **Dithyrambica**. **Vixit**, mortuusq; est apud **Perdicam** regem. **Meneceates** **Syracusanus** medicus, nullam dicitur accipere solitus mercedem medendo, **Curabat** in primis **sacrum morbum**, tantum hac mercede contentus, ut liberati se esse ipsius seruos faterentur, se uero **ioem** appellabat. **Alter** quoq; **Meneceates** **Comicus** fuit. **Fabula** ipsius *μακρίσπος ἢ ἰκτινοδύς*. **Suidas**. De superiore **Meneceate** **Aelianus** de uaria historia scribit: cum **Philippi** **Macedonis** fuisse medicum, tantaq; adrogantia, ut se **ioem** appellaret: **Philippo**q; hoc modo scriberet. **Meneceates** **Iuppiter** **Philippo** *ἀπελάττει*, id est felicitatem. At ille respondit: **Philippus** **Meneceati** *ὕψιστος*: id est sanitatem. **Consulo** enim ut ad **Anticyre** loca te conferas: plane significans ei elleboro ad stultitiae remedium opus esse. **Menedemus** nobilis inter **Socraticos** philosophus, **Pheadi** discipulus, pauperis architecti filius. **Nihil** unquam scripsit: ut autor **Antigonus** **Carystius**. **Decepsit** annos natus septuaginta quatuor, ut **Diogenes** ait. **Menedemus** **Lampsacenus** **Cynicus** secta, in tam prodigiosam uenerat superstitionem, ut sumpto habitu furiae circumiret, dictians se exploratorem ex inferis uenisse, delaturum **demonibus** mortalium peccata. **Pullatus** ambulabat, cum tunica talari, adstricta puniceo balteo. **Caput** **arcadico pileo** contectus, **cothurnis** tragicis, **barba** **promissa**, uirga in manu. autor idem. **Menechmus** **Proconnesius** philosophus **Platonius**, scripsit libros tris in **libros** **Platonis** de republica. **Menechmus** alter **Sicyonius** historicus, scripsit **historiam** **Alexandri** magni. meminit utriusque **Suidas**. **Menechmi** **fabula** **Plautina**. **C. Menius** quum domum suam **Catoni** & **Flacco** **Coss.** uenderet, ut ibi **basilica** edificaretur: excepit ius unius columnae super qua **tectum** proieceret, ut inde ipse & posterius eius spectare munus **gladiatorum** possent, quod tunc in foro dabatur. **Ex** illa igitur **columna** **Menia**, uocata **Meniana** **aedificia**. **Pedianus**. **Menius** item praesul **Catalaunensis** a **Petro** institutus, & una cum **Dionysio** in **Galliam** missus. **Menas** uir **Aegyptius**, & martyr sub **Diocletiano** in **Phrygia** partibus: ubi sub **Agricolao** duce merebat. **Alter** professor natus inter **Sannites**, in solitudine uiuens ac paupertate. **Tantum** apes in agello curabat: dona tamen non deerant aduentum eum: quos a malis auertere ad bonaq; conuertere solebat. **Fuit** **Gregorij** tempore, qui haec in dialogo libro tertio narrat. **Menippus** **Phoenix** secta **Cynicus**: nihil memoria dignum edidit, porro ipse, **libriq;** eius rident. **Cumq;** habendi cupidissimus esset, **bonis** **amissis** laqueo uitam finiuit, autor **Diogenes**: qui sex alios, quanquam minime claros, huius nominis commemorat. **Suidas** uero alium addidit, qui fuit poeta **Comicus**: eius **fabula** *κέρωνος*. **Menippus** item alius **Stratonicensis**, in tota **Asia** discretissimus, praceptor **Ciceronis**: ut ipse in **Bruto** testatur. **Alium** **Macerobius** adducit **Menippum**, quem philosophum & seruum fuisse

Menander magus
Menalippides pater & F.
Meneceates medicus
Meneceates poeta
Menedemus Cynicus
Menechmus historicus
C. Menius
Menippus philosophus
Menippus poeta
Menippus orator
Menippus philosophus

fuisse tradit: scripsisseque libros quos imitatur in satyris Mar-
 cus Varro: quas Menippeas uocauit, alij uero Cynicas.
 Menelaus poëta Aegæus scripsit Thebaida libris v. l. &
 alia: Suidas. Mesomedes penultima producta, poëta Ha-
 driano principi charissimus: scripsit in laudem Antinoi li-
 bertii sui. Suidas. Meson astrologus, ex his unus qui ab
 Atheniensibus adscriptus fuit nauigatoris in expeditionem
 Siciliae, onus detrectare cupiens, tempestatem futuram præ-
 dixit. Cumque propterea minime proficeret, simulauit insa-
 niam, atque hoc modo missionem habuit. Feliciusque hoc illi
 contigit quam Vlyssi: cuius facta insania à Palamede detecta
 & accusata fuit. Aelianus de uaria historia. Metelli plebeij
 fuere, ut ait Liuius, uerum clari uictorij & magistratibus,
 Cælijque omnes appellati: Quorum primus Quintus Cæci-
 lius Metellus Cæcus & Pont. maximus: quam orbitatem
 contraxit, dum sacra ex incendio ædis Vestæ rapuit. Prius
 enim primo bello Punico aduersus pœnos speciosissimum
 egit triumphum, xiiii. ducibus hostium, & c. x. ele-
 phantis in eo ductis. Item quod pontifex esset, A. Posthu-
 mium Cos. quoniam idem & Flamen martialis erat, cum il-
 le ad bellum proficisci uellet, non passus est à sacris recede-
 re. Liuius x. i. x. Q. Cæ. Metellus à domita Macedonia
 Macedonicus uocatus: prætor Pseudophilippi, & Achæos,
 quos his prælio fudit, triumphandos Numio tradidit. Inui-
 sus plebi ob nimiam seueritatem, & ideo post duas repulsas
 consul egrè factus, hostes in Hispania domuit. Quumque
 omnia proprio & subito ageret consilio, amico cuidam
 quid acturus esset roganti: Tunicam, inquit, meam exure-
 rem, si eam consiliorum meorum conscientiam existimarem. Hic
 quatuor filiorum pater, supremo tempore, humeris eorum
 ad sepulcrum elatus est: è quibus tres consulares, unum etiã
 triumphantem uidit. hæc Cæcilius. Cicero autem de eodem.
 Q. Metellus is cui consulares filij fuere, in primis est habi-
 tus eloquens, qui pro L. Cotta dixit, accusante Africano.
 Cuius & aliæ sunt orationes. Gellius quoque ostendit hunc
 inter principes sui temporis oratores fuisse, characteremque
 dicendi eius ponit ex quadam oratione, quam in triumpho
 suo habuit. De hoc item Liuius l. i. x. ait, quod Censor cum
 Q. Pompeio fuit, & ab Attilio Labeone trib. pleb. de saxo
 deijci iussus: quod in legendo senatu ab eo præteritus sit:
 quod ne fieret alij tribuni auxilio fuere. In ea etiam censura
 legem tulit, ut omnes uxorem ducere cogentur: extabatque
 eius oratio super hoc habita, quam Augustus quum de mari-
 tandis ordinibus ageret, uelut eo tempore scriptam, in senatu
 recitauit. Felix præterea appellatus ob rerum successum,
 quodque, ut supra narraui, elatus à filiis consularibus, quos
 Plutarchus de fortuna Ro. nominat, Q. Balearicum, L. Dia-
 dematum, M. Metellum & C. Metellum Caprariū. Ex
 quibus Q. Metellus Balearicus, à uictis eis insulis dictus
 est, L. Metellus Diadematus, siue Vittatus appellabatur. Plu-
 tarchus in Coriolano. In Metellorum inquit, familia fuit,
 qui Vittatus appellaretur, à uitta, qua ulcers legendi gratia
 frontem obligabat. Hunc Plinius Diadematum uocat, memi-
 nit eius & Cicero pro reditu suo. Q. Cæ. Metellus Nu-
 midicus, de Numidiæ rege Iugurtha triumphauit. Deinde
 Censor, quia cum qui se Ti. Gracchi filium mentiebatur, in
 censum non receperit: idemque in legem Apuleiam per uim
 latam, iurare noluerit: in exilium actus, Smyrnæ substituit.
 Claudia exinde rogatione reuocatus, quum in ludis forte de
 reditu literas in theatro accepisset, non prius legere digna-
 tus est, quam spectaculum finiretur. Metellum sororis suæ
 filium laudare noluit, quod is olim iudicium & leges detre-
 ctarat. Cæcilius. Huius Numidici filius Quintus Metellus
 Pius appellatus, quod patrem adfiduis precibus ac lacrymis
 ab exilio reuocauerit: prætor bello sociali Marcorum du-

Menelaus poë-
 ta
 Mesomedes
 Meson
 Metellus Cæ-
 cus
 Metellus Ma-
 cedonicus
 Metellus Ba-
 learicus
 Metellus Vit-
 tatus
 Metellus Nu-
 midicus
 Qu. Metellus
 Pius

cem interemit: Consul in Hispania Herculeos fratres com-
 pressit: Sertorium expulit. Adolescens in petitione præturæ
 & pontificatus, consularibus uiris prælatum est, autor Cæ-
 cilius. Valerius uero huius de decora mutationemque morum
 commemorat his uerbis. Metellus Pius uir quondam abstinen-
 tissimus, aduentus suos in Hispaniã ab hospitibus, aris, thure,
 attalicisque aulæis leto animo excipi patiebatur. Cum lautissi-
 mis epulis apparatusimos ludos interponi sinebat: cum pal-
 mata ueste conuiuia, cum coronis celebrabat: & cuius adole-
 scentia præcos uidit mores, senectus nouam exorsa est luxu-
 riam. Liuius quoque l. x. x. x. Hic ait inter proscriptos à
 Sulla quum ad posticam uxoris suæ adcessisset, & admissus nõ
 fuisset, ibidem se transuerberas fores sanguine resperfit. Q.
 Metellus Creticus, à deuicta Creta uocatus, propinquus il-
 lius Metelli, qui æquo imperio contra Hispanos pugnauerat,
 à senatu fuerat prius in Cretã missus, quam aduersus Pira-
 tas Põpeius proficisceretur. Hæc enim insula fons secundus
 piratarum erat, multosque in ea prædones ab se comprehensos
 sustulerat. Multique etiã obfessi in ea in deditiõne Pompeio se
 potius dabat, tanquam ea prouinciæ eius pars foret. Põpeius
 igitur literis acceptis L. Octauium ad Metellum misit, denuncia-
 tum uti abstineat, & ad ciuitates uti ne pereant. Quæ Metellus
 despectum habens rem prosequitur, deque piratis supplicium
 sumpsit, ac uictoriam reportauit, exemplum obijcens Achillis,
 cui non uirtuti datum fuit, quod Hectorum ab iniuria aliorum
 Græcorum prohiberet, ut cædi suæ reseruaret. ex Plutarcho
 in Põpeio. L. Metellus Delmaticus, à uictis Delmaticis au-
 tor Pedianus in actionem tertiã contra Verrem. L. Metel-
 lus nobilis adolescens, autor cõiurationis inter iuuenes Ro.
 fuit deserende Italiæ tempore Annibalæ, & ad regem aliquem
 confugiendi. Qui stricto gladio à Scipione Africano tunc tri-
 buno super eis, adactisque sacramento repressi sunt. Metel-
 lus alius tribunus pleb. qui Cæsari ærariū inuadenti restitit.
 Cui Cæsar inquit. Non idem adolescens armorum atque legum
 tempus est: eumque arma intentado absterruit. Metelli Celer
 & Nepos Ciceronis tempore, quos ipsemet refert, in causis
 quidẽ uersatos non esse, tamẽ non sine ingenio, nec indoctos,
 Nepotis pater fuit Q. Metellus nepos Balearici filius, Ma-
 cedonici nepos, qui cõsul fuit cum T. Didio. Accusatus à Cu-
 rione, moriens filium iureiurando adegit, uti Curionem cõsu-
 sare sui accusatorẽ, qui iussa fecit. Hic est Metellus cõsul
 postea Cicero simulates gessit, ac prætor Siciliae Verri suc-
 cessit. Alius itẽ eius tempore prætor urbanus erat: tertius con-
 sul cõsul Q. Hortensio. Hæc Pedianus. Messala cognomen
 prius inuidit familiæ Valeriorum, Valerius Messala, qui pri-
 mo bello Punico Cos. Messanã expugnauit ac Catinam, pri-
 musque tabulã picturæ prælij quo Hieronẽ & Carthaginienses
 in Sicilia uicit, proposuit in latere curiæ Hostiliæ, anno ur-
 bis cccccc. Idem horologiū Romã portauit, secundus à
 Papyrio Cursore, qui ante annis xlii. publice cõstituerat
 solariū. Postremo Nasica aqua diuisit horas. Plin. Duos ora-
 tores Messalas, senem & iuuenem. Quintilianus commemo-
 rat. Quorum iuuenem Plinius testatur, cum à morbo graui
 respisceret, nominis sui oblitum fuisse. Quintilianus item de
 S. litera libri, & item alium de familijs Rom. scripsisse, in Au-
 gusti dignationem & amicitiam uenisse: idque argumentum
 quod teste Trãquillo senatus per eum patriæ patri ei nomẽ
 obtulit. Metrodori tres in primis memorabiles. Lampscac-
 nus Epicuri discipulus, fidiissimusque amicus, Strabone Dioge-
 neque testib. qui xvii. annis nunquam ab eo discessit. Dece-
 dens annorum lxxxx. liberos suos Epicuro commendauit.
 Metrodorus Atheniensis Carneadis auditor, ut Cic. de orato-
 re testatur, pictor & philosophus fuit. Itaque quum L. Paulus
 deuictus Persæ petijset ab Atheniensibus, ut ei quam pro-
 batissimum philosophum mitterent ad erudiendos liberos, si-
 mul

Qu. Metellus
 Creticus
 L. Metellus
 Delmaticus
 L. Metellus
 Dolenticus
 Metellus Tri-
 bunus plebis
 Metelli Celer
 & Nepos
 Metellus præ-
 tor Siciliae
 Metellus præ-
 tor urbanus
 Messala
 Metrodorus
 tres

simulque & pictorem ad excolendum triumphum, in utroque
 illi Metrodorum elegerunt. Hunc & Carneadem ufos fuisse
 magnopere memoria artificiali Cicer. est autor. Metro-
 dorus Scepsius, qui è philosophica uita in ciuilem migra-
 uit, magna ex parte in suis scriptis oratorie loquitur, & no-
 uo quodam dicendi genere usus est, quo multos deterruit.
 Propter nominis famam, quanquam pauper erat, clarum ta-
 men cõiugium apud Carthaginienses adsecutus est. Quumque
 in amicitiam Mithridatis regis uenisset, ad eum cum uxore
 migravit, in honoreque fuit. Nec diu feliciter cecit. Nam
 legatus ab eo ad Tigranem missus, à rege defecit. Tigranes
 eum inuitum regi remisit, qui seu regis opera, seu morbo, in
 itinere excessit. Hæc Strabo. Methodius Tyri Præsul, li-
 bros aduersus Porphyrium, aliosque aduersus Origenem edi-
 dit, multaque alia que lectitantur. Excessit ad extremum mar-
 tyr in Chalcide Græciæ. Hieronymus. Metius Geminus
 dux Tusculanorum, superatus à Romanis bello Latino.
 Metius Curt. Metius Curtius Sabinorum dux contra Romulum ob ra-
 ptas Sabinas acriter pugnauit. Metius Suffetius, dux Al-
 banorum, quod contra sædus societatis in bello Fidenatum
 animum accipitem & infidum gesserat, iussus est in con-
 cione à Tullo Hostilio quadrigis discerpt. Liuius. i. Me-
 uius & Bauus mali poëta, Vergilij æmuli, ut ipse in Buc-
 colicis. Qui Bauium non odit, amet tua carmina Meui. Ho-
 ratius. Mala soluta nauis exit alite Perens olentem Meuium.
 Messalianorum. Messalianorum, quos oratores, alioque nomine Enthusia-
 stos appellant, exorta secta, Valentis & Valentinianorum
 temporibus. In enim cuiusdam demonis effectum expectant,
 quem S. Spiritum arbitrantur. Reijciunt opus manuum
 tanquam malignum, somno otioque indulgent. Principes se-
 ctæ Datofius & Phibias atque Dalphidius erant. Quos agen-
 tes apud Edessam urbem, Flavianus præsul Antiochenus
 iussus ad se uenire redarguit, habita longa cum Dalphidio
 præsertim disputatione. Theodoritus in historia tripartita.
 Minicij. Minucios & Minucios ac Munucios diuersas Romæ do-
 mos, ne quis erret, ex marmorũ testimonio fuisse deprehen-
 dimus. Tybure namque in templo sancti Vincentij sic legitur.
 L. Minucius Nanius Cos. Aug. Cos. Augur. leg. P. R. O. P. R.
 Prouinc. Mæsiæ inferioris uotis. V. S. C. Et in eadem ur-
 be in templo S. Archangeli idem nomen Græcè scriptum
 reperitur. Αουλιανός σωτήρ Κ. Μινύκιος Νανάδιος,
 ὑπάτος ἀντιπάτος Διόνυς αὐγούρας, πρεσβυτέρης ἡ ἀντι-
 στατήριος σελάσας Μυσίας Ἀνατολῆς, ἡ νότιος τῶν ἑσπερίων
 ἀντιπνεύρας. Minuciorum uero & nominis, & nobilitatis plu-
 ra testimonia. Primus in ea familia qui claritatem habuerit
 T. Minutus Augurinus, Præfectus annonæ sub Cincinnato
 Imper. SP. Melium regnum adsciscere, concionesque & arma
 & concilia domi habere, largitionem quoque facere pri-
 mus deprehendit, ac Cincinnatumque detulit, ob quam rem
 boue ab eo aurata extra portam Triginam donatus est:
 auctores Plin. Liuius. Q. Minutius Cos. contra Volcos
 & Sabinos bellum gerens, & ab eis in Algidio obsessus, à
 L. Q. Cincinnato Dictatore liberatus est. Quare & à Mi-
 nutio & ab eius exercitu corona obfidionali donatus est.
 Hic etiam præter imperium Dictatoris pugnantis, pro Con-
 sule legatus apud exercitum relictus est. Liuius. Q. Mi-
 nutius Thermus cum L. Cor. Merula Cos. factus cum Li-
 guribus in agro Pisano feliciter pugnauit, interfectis ex eis
 i. x. mil. reliquis in fugam conuersis. Idem legatus C. Man-
 lij Consulis missus, uti iuramentum ab Antiocho fœderis,
 quod cum eo Manlius iniuerat acciperet, uerberatus: deinde
 in eiusdem Manlij exercitu pugnando, paulo post extin-
 ctus est. Liuius. M. Minutius Rufus magister equitum fe-
 rox & temerarius, criminando Fabium maxi. dictatorem
 tanquam timidum & segetem, effecit ut populi iussu impe-

Methodius
 Metius Gem.
 Metius Curt.
 Metius Suffe.
 Meuius poëta
 Messalianoru
 secta
 Minicij
 Minucij
 Munacij
 Q. Minutius
 consul
 Q. Minutius
 Thermus
 M. Minutius
 Rufus

rium ei cum Dictatore æquaretur. Diuisioque exercitus, cum
 iniquo loco conflisset, & in maximo discrimine eius es-
 sent legiones, superueniente cum exercitu Fabio liberatus
 est. Quo beneficio uictus, castra cum eo coniunxit, & pa-
 trem eum salutauit. Liuius x. x. i. C. Minutius in con-
 cione Brutum Consulem admonuit, non esse sequendam C. Pl-
 latini collegæ sententiam de reddendis bonis que Tarqui-
 nij per legatos petebant, ne his contra patriam uerentur,
 nec eum suspicione uacare, quod propinquus illorum esset.
 Plutar. in Publicola. T. Minutio & L. Posthumio Coss. in
 Samnium missis, ad Tifernum pugnatum: ut Liuius. i. x. Ex
 quo Tifernum non in Umbria ubi manebant, esse appa-
 ret: ut Ptolemæo item scribitur. Minutius Felix Romæ
 nobilis causidicus, sub Heliogabalo scripsit dialogum Chri-
 stiani & Ethnici disputantium. Hierony. & Lactant. Mi-
 nutia uestalis suspecta propter inuidiosum cultum ad por-
 tam Collinam dextra uia strata, de f. si. Scelerato campo ab-
 inuiso ideo loco nomen factum est: Liuius lib. vii. i. Mida
 rex Phrygiæ ditissimus, cuius fabula Ouid. teste lib. x. i. Si-
 lenum Bacchi ministrum captum Phryges apud Timolum
 montem, ad Midam perduxerunt: Quem rex cum dimitte-
 re iussisset à Baccho gratiam hinc consecutus, ut quicquid
 tangeret aurum fieret. Quod tandem cum amaduueret
 ei officere, rursus petijt ut restitueretur in pristinum. Iterum
 de eo narratur. Pane & Apolline de fistula cõcertantib. iu-
 dicium pro Pane tulisse. Iratus Apollo, stultam ei mentem,
 auriculasque asini pro signo dedit. Ille alare cõtendens, tan-
 dem à seruo conspicitur, qui secreti impatiens in scrobem
 terræ clam quid uiderat retexit: unde arundines enatæ, ad
 uento agitatæ, uocem eandem referebant. Quod peritus nos-
 ter pulchre usurpauit, quum stultitiam suorum temporum
 prodere uelle, Auriculas asini quis nõ habet? Mithridates
 rex Ponti, ut est autor Trogus lib. x. x. vi. i. ob auxilium
 aduersus Aristonicum Romanis latum, Syria maiore donatus
 fuit, morteque repentina interceptus, filium reliquit item Mi-
 thridatem, cuius ea postea magnitudo fuit, ut omnium barba-
 rorum ante se gesta superarit. Bellum cum Rom. ann. x. l. vi.
 uaria uictoria gessit, Asiam occupauit. Q. Oppidius Procõsul.
 & Aquilium legatum in uincula coniecit, iussusque eius quic-
 quid ciuili Rom. in Asia fuit, trucidatum est. P. Rodus, que so-
 la in fide permanserat, oppugnauit, Athenas per Archelaum
 præfectum occupauit, qui uictus à Sulla est, paxque cum rege
 facta: ita ut Bithynia (nam cõ Nicomede rege societatem ini-
 uerat) Cappadociaque & Asia cederet. Deinde deficiens à Lu-
 cullo apud Cyzicum superatus, ad regem Armeniæ Tigranem
 confugit: finisque belli fuisset, si Romanos præda à per-
 secutione non auertisset. Postremo à Pompeio, qui Luculli
 uictoriae successerat, in Bosphorum fugatus, ac peritus sub-
 iugatus Pontus in prouinciã redacta. Pharnaces in amicitiam
 à Pompeio receptus, ac Bosphori rex factus, patri Mi-
 thridati bellum intulit: Ille in regia obsessus, uenenum sum-
 psit, quumque parum profecisset à milite Gallo adiutus ac in-
 terfectus est: nam contra uenenum quotidie utebatur anti-
 doto. Plin. libro x. x. i. i. capit. i. x. In sanctuarijs inquit,
 Mithridatis antidoti compositio inuenta à Pompeio, è duobus
 nucibus siccis, & ficis totidem, ac rutæ folijs x. x. simul
 tritis: addito salis grano, quod icium dandum contra uenenum.
 Ipse quoque tanta memoria fuit, ut teste Valerio linguæ
 x. x. i. populorum, quibus imperabat, probe teneret.
 Exercitationi & uenandi studio adeo intentus, ut septem
 annis neque urbis, neque ruris tecto ueretur. Hypsicrateam
 coniugem in omnibus bellis adiutricem, armatamque habuit,
 crudelis aliquin in suos: nam & Laodicem coniugem &
 sororem, præterea matrem, fratremque, ac filios tris impu-
 beres, & totidem filias interfecit. In omnibus bellis c. l. x.
 è suis

C. Minutius
 T. Minutius
 Minutius Fe-
 lix
 Minutia
 Mida
 Mithridates
 Qu. Oppidius
 C. Aquilius
 Pharnaces
 Antidorum
 Mithridates
 ticum
 Hypsicratea

Polemon e suis amisit. Post eum Polemon in Ponti parte successit, Zenonis oratoris filius e Laodicea Syriae, ob eius merita, Antonio primum, deinde Augusto concedentibus post eum uxor eius Pithodoris cum filiis. Strabo xiiii. Milo Crotoniata athleta nobilis: quem cum constitisset nemo uestigio educabat, malum tenenti nemo digitos corrigebat. Idem in Olympia bouem in humerum sustulit: tandem sibi nimum credens, quum in sylua ingentem uidisset arborem caudice discissam, impuissis manibus penitus discindere cupiens, reclusisq; fissuris deficiente conatu se feris lacerandum praebuit, auctor Valerius. T. Annius Milo e Lanuuii Municipio, familia Papia, adoptatus a T. Anno auo materno, cliens Ciceronis in causa caedis Clodiana: auctor Pedianus, hic cum ob eam causam caedis exularet Massiliae, uidiissetq; Ciceronis orationem pro se scriptam, longe meliorem atq; ipse habuerat, dixisse fertur: si sic orasset Cicero, non ego Massiliae lumbricos legerem; auctor Dion in Romanorum histor. Ex quo ostenditur eum domi interpolare solitum postea orationes. Hunc Milonem sumptu profusum aeris alieni p c c. mil. L. L. S. debuisse inter prodigia Plinius ponit. Mithaecus grammaticus, scripsit de obsonijs, de canibus, et alia. Suidas. Minitianus sophista Atheniensis Galieni principis tempore, scripsit artem rhetoricam, praeexercitamenta, et diuersas orationes. Idem. Minitates martyr Florentinus sub Decio, in monte ubi nunc eius uisitur templum, iugulatus. Micon pictor Timareten filiam habuit eandem et discipulam, quae et ipsa optime pingebat. Plinius. Myrmecides et Callicrates cum agitatore ex ebore, quam musca alis, et nauem quam apicula pennis integeret, fabricauit. Ille Myrmecides formicas tam tenues, ut membra uidere uix liceat: auctor Aelianus de uar. histo. Myron Syracusanus statuarius, cuius uacca multorum poetarum epigrammatis celebratur. Alter Atheniensis, ut Pausanias. Myrtinus poeta comicus Atheniensis, frater Hermippi comici Fabulae ipsius τῆς ἀπόπαις, ἐρωτες. Suidas. Mymnermus Colophonius elegiarum poeta ac tibicen, ut Strabo scribit, quem Propertius se imitari fatetur. Milciades primus qui condidit Cheronesum, alius Gypsei filius, tertius Cimonis, dux inuisibilis, qui Dareum in campis Marathonis uicit. Est et quartus Hieronymo Eusebiosq; commemoratus, qui Commodi principis temporibus aduersus Iudeos gentesq; apologeticum pro nostra religione diligentissime scriptum Imperatori dicauit. Mnesimachus poeta mediae comediae: ipsius sunt ἰπποφόρος, ἔσσιος, φιλιππος, ut Athenaeus Dipnosophistis. Mnaeas Berytius scripsit de arte oratoria, et de dictis atticis. Suidas. Mopsi tres, unus Athenis Mopso patre, alter ex Apolline et Manto Tyresiae filia natus, uates, et Argonauta, qui et Mopso oppidum in Thessalia edificauit: auctor Strab. Montanus, qui uaticinus praenomine appellatus est, orator Narbonensis, in Balearibus insulis moritur, illuc a Tyberio principe relegatus, auctor Euseb. De hoc est Martialis Docti patria Narbo Vatiens. Est item alter haeresiarcha natione Phryx, cuius sectatores Cataphryge appellantur. De quo Apollinaris ait. Vicus quidam dicitur apud Mysiam Phrygiae, qui appellatur Ardabau, in quo aiunt Montanum quendam qui nuper ad Christi fidem uenerat, sub Crate Asiae Procos: inanis gloriae cupiditate incensum, repente mente alienata proloqui coepisse diuersa ab his quae essent a maioribus tradita: quem quum plurimi ut insanum repellerent, nonnulli uero agitari diuino spiritu putantes, eum sectabantur. Inter quos, Prisca et Maxilla eodem furore et insania referta sunt, uaticinariq; eum eo existimatae. Ex Eusebij historia libro v. Mochus grammaticus et poeta Syracusanus. Aristarchi fami-

liaris, hic Secundus a Theocrito scripsit carmen bucolicon. Suidas. Morychus poeta tragicus et gula deditus uoluptati, super qua notatur ab Aristoph. ὁ φιλάτῆν οὐδὲ πάλαι ποθὲν μὲν φίλῃ Μορύχῳ. Morsimus et Melanthius poetae Tragicum. Morsimus enim ut frigidi et detestabilis poetae meminit Aristoph. καὶ διδασκάλῳ προσαδὲν Μορσίμῳ τῶν ἀδελφῶν, hoc est, eijciam et sibilem. Alterum Apollonius Tyaneus quum uinctus apud Domitianaum esset, ut infamem notat, με με κτενέδς, οὐ γὰρ ἀπὲ Μορσίμῳ. Quo dicto nusquam comparuit. Melanthius item ob gulam notatur. Erat enim cinedus, molliq; uita. Suidas. Monothelita ex argumento nomen sumpserunt. Duas in Christo uoluntates negabant. Diuinam uidelicet et humanam, quum contra sit. Nam et multa Christus ut hominum uoluit, et fecit, doluit, fleuit, orauit. Ut autem Deus, imperauit uentis et mari. Contra hos celebrata sexta uniuersalis synodus, anno d c l x x v. Princeps sectae Sergius praesul Constantinopolitanus. Moses tris omnino memorabiles legimus, Iudeos omnis: unum patria Cordubensem, qui scripsit de sensu legis Iudeorum, in librum quem uocant Talmud. Moses alter Gerundensis. Tertius legis conditor Pentateuchi ante hos omnis et omnium praecipua philosophorum fuit, quem legisse, indeq; plura haussisse Platonem Augustinus existimat. Typum in omnibus conseruatoris nostri gessit. De quo uaria scriptores, ut ueritatis ignari prodidere. Tacitus eum exulem dicit fuisse, Iudeusq; pulsus ex Aegypto, ducem se praestitisse, ac eos adhoratum, ut nequaquam Deum, hominum uero opem expectarent, sed sibi duci caelesti crederent. Et quo firmam in posterum sibi eam gentem haberet, contrarios ceteris mortalibus ritus indidisse. Strabo autem sic. Fama est Aegyptios eorum progenitores fuisse qui nunc Iudei appellantur. Nam Moses unus ex Aegyptiorum sacerdotibus, quum moleste ferret eorum insuetudinem, in Palaestinam migravit. Discesserunt cum eo multi, quibus cura diuina erant. Docebat enim quomodo Aegyptij non recte sentirent, qui ferarum imagines Deo tribuerent, nec Graeci qui deos hominum figuris insignirent. Ac solum id deos esse, quod nos et omnia continet, et quam naturam appellamus. Cuius profecto imaginem nemo sane mentis audeat effingere. Itaque sine forma coli digno in templo oportere, ac semper bonum aliquod expectare eos qui caste integre et cum iustitia uiuerent, ceteros nequaquam. Modestus et Ammonius infantes martyres Alexandria sub Diocletiano. L. Munatius, L. F. L. N. L. Pron. Planus de quo in Planco diximus. Musanus quidam uir plane doctus, ab Euseb. ac Hieronymo inter nostros scriptores ponitur, qui M. Antonino imperante librum aduersus quosdam qui Encratitarum sectae addicti fuerant, scripsit. Musaeus Eumolpi filius Atheniensis, primus teste Diogene, deorum genealogiam uersibus tradidisse fertur, sphaeramq; inuenisse. Scripsit amores Erus et Leandri hexametris, qui extant. Decessit Falerijs ut Epigramma indicat. Eumolpi exanimus Musaeum terra Falerum, continet hoc tumulo, pignora chara patris. Muscos tris Suidas commemorat: unum Eleusini Antiphemi filium uersificatorem discipulum Orphei, qui scripsit ὑποθίνας, id est, uitae praecipua ad Eumolpi filium, uersuum ferē 1111. millibus. Alterum Thebanum Thamyrae filium, ante Troianum bellum, qui poeta Melicus fuit. Scripsitq; hymnos et cantica. Tertium Ephesium item uersificatorem, qui tempore fuit Eumenis et Attali Pergami regum, scripsitq; res Pergamenses: praeterea de Perside lib. x. L. Mumius, de quo Liuius l. i. sic ait, Cui Achaes qui in auxilium Baeotios et Chalcidenses habebant, Q. C. Metellus ad Thermophylas bello coeliox: quibus uictis, dux eorum Critolaus ueneno sibi mortē coeliox: in cuius

Dracrus cuius locum Dracrus dux creatus apud Isthmon a L. Mumio uictus est: qui omni Achaia in deditionem accepta, Corinthum ex S. C. diruit, quia ibi legati popul. Roma. uiolati erant. Thebae quoq; et Chalcis quae auxilio fuerant, dirutae. Ipse L. Mumius de Acheis triumphauit: signa aerea, tabulasq; pictas in triumpho tulit, seq; abstinentissimum uirum egit, neq; de tot opibus quaequam in domum suam peruenit. Mutiorum donus iam inde a Mutio Codice nobilitata, qui Scauola ob dexteram crematam dictus est. Hic obsidente urbem Porfena, facta a senatu potestate, in castra ad inimicos processit, scribamq; pro rege obruncauit. Quare captus ductusq; ad Porfenam, ante omnia, dextra quae errauerat coram eo igni iniecta, adfirmavit secum trecentos esse coniuatos. Quo facinore territus rex, acceptis obsidibus, pacem eum pop. Rom. fecit: Mutio prata trans Tyberim honoris gratia data, statuta: Caecilus. Q. Mutius Scauola Trib. ple. nouem collegas, duce Sp. Cassio ad dominationem aspirantes, uiuos in aede ubi factio tractabatur, cremauit: aususq; solus poenam ille nouem collegis dare, quam nouem Tribuni ab uno collega exigere timuissent. Valerius de seueritate. Q. Mutius Scauola, iuriconsultorum eloquentissimus: sicuti eodem tempore L. Crassus eloquentium iuriconsultissimus habebatur. Fuit peracutus ad excogitandum, quod in iure aut in aequo uerum aut esset aut non esset: tum uerbis ita ad rem cui similitudine mirabiliter aptus. Cic. in oratore. Q. Mutius Scauola Pont. Maximus, quem se Cicero in Lelio praepceptorem post Scauolam iuriconsultum habuisse adolescens fatetur. Hunc partes Sullanas secutum Marius iunior ad aram Vestae confugientem interfici mandauit. Q. Mutius praetor Siciliae ante Verrem. Cui Siculi ob merita, Mutia festum diem dicauerunt. Cice. in Verrem. Q. Mutius tribunus pleb. ille qui intercessit ne lex ambitus a Calpurnio Pisone ferretur. Accusatus deinde a L. Caleno furti, defensus est a Cicerone. Pedianus. Musonius Babylonius philosophus stoicus ac dialecticus Neronis tempore, familiaris Apollonij Tyanci, feruntur et epistola utriusq; inter se misisse: a Nerone deinde interfectus ob linguae licentiam. Scripsit et plura in philosophia, quae non extant. Citatur saepe ab autoribus testis. Quaedam etiam eius dicta Stobaeus in collectaneis refert. Musonius alter Iouiniani principis tempore, magna uir autoritate, qui Proconsulis potestate in Asiam profectus est: auctor utriusque Suidas.

Nabocodros rex Assyriorum, quae Chaldaei magis extollunt, maioresq; dicunt res gessisse quam Herculem, et usq; ad columnas peruenisse commemorant: auctor Strabo libro xiiii. Is igitur est qui in sacris libris memoratur corrupto uocabulo, Iudeosq; in seruitutem egit. Nannacas Phrygiae rex teste Hermogene de rebus Phrygijs, ante Deucalionis tempora fuit, qui prauidens diluuium futurum, coegit populares in templo multa gemens ac dijs supplicans, ex quo pro uerbium Graecum manauit in multo luctu, τὰ ναννάκων κλάσω. Res Nannacae plorabo. Ex lib. prouerborum Graecorum. Narses eumachus Iustiniani principis cubicularius, bibliopola prius: deinde ob animi uirtutem patriciatu honore auctus, uir religione pietateq; praeditus, ut qui plus precibus ante Deum proficeret, quam ui contra inimicos. Igitur is in locu Belisarij ducis in Italiam missus, decem annos uarijs euentibus pugnavit, qui demum adscitis auxiliis x. milib. Longobardis Vigiage apud Placentiam uictor: deinde alio rege eorum Teia, qui sibi Lotarium et Buccellum e Francis adscuerat, in Apulia superato, bello Gothico finem

imposuit, anno xvii. postquam inchoatum fuerat: altero uero et lxx. postquam Theodoricus in Italiam intrauerat, Arimino quoq; et cunctis quae a Gothis in Piceno tenebantur receptis, ad urbem uictor contendit, ibiq; animum reficiendis aedificijs adplicuit. Cuius opus pons est Anienis uia Salaria: cum huiusmodi inscriptionibus. Imperante. D. N. pijsimo ac triumphali semper Augu. Anno xxxviii. Narses gloriosissimus ex Praefec. sacri palatii excos. atque patricius post uictoriam Gothorum ipsius, eorum regibus celeritate mirabili, conflictu publico superatis atq; prostratis, libertate urbis Romae ac totius Italiae restituta, pontem uiae Salariae usque ad aquam a nefandissimo Totila tyranno destructum, purgato fluminis alveo, in meliorem statum, quam quondam fuerat, renouauit, posuitq;. In alio quoque marmore pontis: Quam bene turbati directi est semita pontis, Atque interruptum continuatur iter. Calcanus rapidas subiecti gurgitis nudas, Et Narses resonans plausus ubique canit. Qui potuit rigidas Gothorum subdere mentes, Hic docuit durum flumina ferre tugum. Sed et Aquileiam quoque restituit ab Hunnis delatam. Tandem tot rebus gestis, nec ipse inuidiam superare potuit. Insimulatus a Romanis auaritia et tyrannicae administrationis apud Iustinianum et eius uxorem, literas ab eis ignominiae plenae accepit, ut uidelicet Eunuchus ad colum et pensum rediret. Ille iratus, ducam, inquit, tale pensum, talemq; ordiar telam, quae extricari facile non possit. Itaq; e Pannonia Longobardos euocat, iamdiu Romam inuadere cupientes. Ipse uero paulo post excessit Romae, cuius cadauer loculo plumbeo Constantinopolim delatum est. Narcisus praesul Hierosolymitanus, doctrina sanctitateq; clarus, quum inimicorum atque inuidorum insectatione coactus esset fugere, atq; aliquamdiu delitescere, alius populo praesul surrogatur. Tandem quum inimici iam diuersa uia sublatis essent, iubente Deo, improuisus, gratissimusq; omnibus redijt, quum extinctus putaretur. Vbi uero iam longaeuus, Alexandrum sibi coadiutorem adsciuuit, qui postea successit, uixit annos cxvi. Ex Eusebij historia. Nauatus, seu Nouatus, ut nonnullis placet, haeresiarcha, presbyter Romanus, animo tumidus, sectam Nouatianorum constituit. Qui sese Catharos, id est, mundos ac puros appellabant. Quamobrem cogi concilium in urbe sexaginta Praesulum necesse fuit, in que Nauatum damnauerunt. Cuius rei meminit Fabianus Pont. urbis in epistola ad Fabianum Antiochiae Episcopum. In qua scripsit Nauatum lapsum fuisse cupiditate praesulatus, quae cum dissimularet, apparuit nihilominus paulo post praesul, maximeq; plebem deceptor, quod uiros quosdam bonos sibi adiunxerat, a quibus postea facile cognitus ac relictus est, Adeoq; stultus, ut Eucharistiam populo praebiturus, prius eos iurare cogeret, se nunquam relicto. Cornelium Pontificem secuturos. Cyprianus praeterea librum super hoc edidit elegantissimum, ubi lapsos cum eo ad penitentiam exhortandos, et obstinatos a ceteris arcendos admonet. Ex Eusebij histor. Neocles philosophus Atheniensis, frater Epicuri, scripsit de secta sua. Nepos cognomentum Romanum ex luxuria inditum. Sic Metellus Nepos, et Cornelius Nepos. Nepos haeresiarcha e Caesaria Philippi, de quo Dionysius praesul Alexandrinus apud Euseb. libro v. sic scribit. Episcopus quidam erat in parte Aegypti Nepos nomine, qui more Iudeorum de his quae nobis futura promittebantur, sentiebat: Mille annos uidelicet sanctos cum Christo regnuros in terris, in libidine et uoluptate: erroremq; tam impudentem autoritate et testimonio Ioan. Apostoli uaticinij tueri conabatur, librum insuper eius sectae scriptitandis. Nestor Alexandrinus Academicus, qui Marcellum Augusti sororis filium eru-

Milo Crotoniata

T. Annius Milo

Mithaecus

Minitianus

Minitates

Mycon

Mirmecides & Callicrates

Myron

Myrtinus

Mymnermus

Milciades quatuor

Mnesimachus

Mnaeas

Mopsi tres

Montanus orator

Montan. haer.

Mochus

Morychus

Morsimus & Melanthius

Monothelita

Moses Cordubensis

Moses gerundensis

Moses legisator

Q. Mut. Scauola

Q. Mu. Scauola iuric.

Q. Mu. Scauola Pont. Max.

Q. Mu. tribunus pleb.

Musonius philosophus

Musonius Proconsul

Modestus

Munatius

Musanus

Musaeus

Musaues

Mumius

Murchus

Mutius

Mutius

Dracrus

Mutius codex

Q. Mut. Scauola

Q. Mu. Scauola iuric.

Q. Mu. Scauola Pont. Max.

Q. Mu. Praetor Siciliae

Q. Mu. tribunus pleb.

Musonius philosophus

Musonius Proconsul

Nabocodros

Nannacas

Narses

Buccellus

Narcisus praesul

Nauatus

Neocles Nepos cogno.

Nepos haeresiarcha

Nestor grammaticus

Tryphiodor. Nestorius. *diſt, ac poſt Athenedorum eius ciuitati præſuit, ducibus ac ciuib, acceptus. Strabo. Neſtor è Lycia regione, pater Piſandri poëta, uerſificator tempore Seueri principis ſcripſit Iliada ληπορράματων, ſiue ἀροχέωτρον, hoc eſt ſine ordine literarum ab Home. poſitarum. Tryphiodorus uerò ſimiliter ad eius imitationem ſcripſit Odyſſeam. Suid. Neſtorius Germanicianus, eſt enim Germanicia Syriæ ciuitas, quod caſtitate cæteros antecedere uideretur. Præſul Conſtantinopolitanus electus, poſtero die orationem habuit ad populum & Imperatorem: adrogantiæ plenam, ſeſe cælum eis daturum promittens. Hic igitur Paulum Samoſatenum, Manetem, Apollinarem, ac Photinum ante ſe imitatus, Chriſtum tantum hominem eſſe diſtabat, duas omnino negando naturas. Aduerſus quem Cyrillus præſul Alexandrinus, in dicto bello multas conſcripſit epiſtolas, quæ adhuc extant: reclamante quandoq; Ioanne Chryſoſtomo, & Cyrillū oburgante, quod ob nimiam eius in Neſtorium inſectationem, eccleſiam perturbaret. Ex hiſt. triperſita. Contra hunc celebrat̄ tertia generalis ſynodus ſub Theodoſio iuniore. C. Neuius poëta comicus, epigramma ſibi poſuit plenum ſuperbiæ. Campanæ. immortales mortales ſi foret fas flere, Flerēt diuæ Camenæ Neuium poëtam. Itaq; poſtquam Orci traditus eſt theſauro, Obliti ſunt Romæ loqui Latina lingua: auctor Gellius. Varro autem in lib. de poëtis, dicit eum ſtipendia ſeciſſe primo bello Punico. idq; bellū carmine ſcripſiſſe.*

Neemias *Neemias propheta F. Helchiæ, inter captiuos Hebræos pincerna Artaxerxis erat, Miſeratus ſuorum conditionem, facta à rege poteſtate Hieroſolyman redijt, muros urbis reſtituit, eaſq; ſimul cum Eſdra & populo ſiſis ad Deum precib. dedicauit, Poſtremo in Perſidem redijt, ſiſisq; extinctus ac ſepultus, ut ſcribitur in ſacris uoluminibus. Nican*

Nicanorus *Colophonius grammaticus & poëta, & medicus tempore Atali iuuenis illius qui Gallogræcos uicit, ſcripſit de Theriaca contra uenenum, de agricultura. Curationum collationes, prognostica Hippocratis uerſib. edidit, aliq; complura. Suid. Cicero autem de orat. ſic ait, Nicanorus homo ab agro remotiſſimus: de agricultura tamen ſcripſit, tanta uis eſt eloquentiæ. Nicanorus & Martianus ſub Maximiano martyres apud Atinā ciuitatem. Nicanor Herma Alexandrinus grammaticus ſub Hadriano principe, æqualis Hermippo Berytio. ſcripſit de Stigme apud Hom. & differentia ipſius in ſenſu, & de Stigme in uniuerſum libro v. i. Suidas, Alter Neuius Nicanor ante hunc, inter grāmicos à Tranquillo refertur. Nicetes Smyrnæus ſophiſta in Hadriani principis dignatione, ab eoq; Muſæo Aegypcio adſcriptus fuit. Quum cauſas tentaret, foro etiam aptiſſimus uidebatur. Adeo ingenium ad utramq; dicendi rationem accommodauit, ut iudiciale ſophiſtica quadam facultate exornauerit. Sophiſticum uerò & umbratile forenſibus aculeis roborauerit. Genus dicendi antiquum ac politum retinuit, Laſciuum nihilominus ac dithyrambicum uſus. Cuius ſententiæ ac paradoxæ quaſi bacchantes thyriſi, mellis, lactisq; copiam præbere uidebantur. Ad rempub. non acceſſit, quum ſe timere diceret magis laudantem populum quàm uituperantem. Ex Philoſtrato. Nicias Athenienſis, genere clarus, oppoſitus Cleoniſ potentia. Tris enim uiros dicit Ariſtoteles eodem tempore Athenis æquæ potentes fuiſſe, Niciā Nicerati, Thucydidem Mileſum, & Theramenem Agnonis. Thucydides his natu aliquantulum maior, multa cum Pericle præclara pro repub. geſſit. Poſt mortem Periclis ad Niciam primæ partē delatæ ſunt. Miſſus igitur imperator unā cum Demoſthene altero duce contra Syracuſanos, qui Gylippum Lacedæmoniꝝ ducem auxilio aduerſuerant, inſeliciter pugnantem, ambo in bello capti ſunt à Syracuſanis, in carceremq; conſecti, ſibi met manus attulere. Ex Plu-*

tarch, ut autem Trogus ſcribit. Demoſthenes ne ueniret in manus inimicorum, ſeiſum necauit. Nicias capi paſſus eſt. Is Marco Craſſo in Parallelis ex noſtris opponitur, quod & diuitijs æquæ abundauerit, & eundem ſerē exitum, hic apud Sculos, ille apud Parthos habuerit. Nicias alius Athenis pictor, diligentiſſime canes & mulieres expreſſit, lumen & umbras cuſtodijt, atq; ut eminerent è tabulis picturæ, maxime curauit. Opera eius multa Romam translata à diuerſis fuere. Hic eſt Nicias de quo Praxiteles dicebat, interrogatus, quæ maximè opera ſua probaret in marmoribus, reſpocdit, quibus Nicias manum ad mouiſſet, tantum circumlitioni eius attribuit. Fuit autem Olymp. c. x. i. Ex Plinio. Aelianus autem de u. hiſt. dicit hunc tantæ fuiſſe erga artem attentionis, ut ſæpe cibi obliuiſceretur. Nicias Pyrrhi medicus, qui olim ad Fabritium ueniens, promiſit ei Pyrrhum ueneno necaturum. At ille auerſatus facinus, Pyrrho reſcripſit ut à Nicia caueret. Curtius. Nicias grammaticus nobilis Romæ, familiaris Pompeio, ac Ciceroni, qui eius in epiſtola ad Atticum meminit. Item in alia epiſt. ad Doloſellam. Tranquillus. Nicophanes pictor elegans & concinnus, ita ut uenusta opera fingeret, cui pauci comparantur. Cothurnus ei & grauitas artis. Plinius. Nicodorus Mantinæus pugil nobilis ſimul & philoſophus, quantum gloriæ in certaminibus patriæ adtulit, tantum ætate iam profecta certare deſinens, legibus & inſtitutis conſuluit. Aelianus. Nicocharis Athenienſis comicus, Philonidis comici filius coæuus Ariſtophanis: inter ipſius fabulas ſunt ἀμυμάων, πέλους, γαλάττα: ut teſtatur Suidas. Nicoſtratus Macedo orator inter x. ſecundos M. Antonini tempore, & Dionis Chryſoſtomi, & Ariſtidis oratoris æqualis: ſcripſit nonnulla, ut auctor Suidas. Fuit item alter Nicoſtratus poëta comicus, cuius meminit Ath. n. in Dipnoſophiſtis. Nicoſtratus & Laodocus citharædi, quum inter ſe cœcerarent, dixit Nicoſtratus Laodocum eſſe in magna arte paruum: ſe autem in parua magnum, ſatiuſq; non domum diuitijs, ſed artem ſtudio & diligentia augere. Aelianus de uaria hiſt.

Alius martyr præſectus ſcriniij Diocletiani, unā cum Zoe uxore: quæ crinibus ſuſpenſa, & fumo ſubter ſuffocante periit: antea ſeptem annis multa ex morbo fuerat, curata demum à diuo Sebaſtiano martyre, & ad fidem ſimul cum uiro deducta. Nicolaus Damascenus philoſophus Platonicus, familiaris Auguſti Caſaris, ac Herodis regis Iudæorum. ſcripſit hiſtoriam uniuerſalem libriſ ſeptuaginta, & uitam Auguſti ſeparatim, apud quem tanti fuit, ut placenſas, aut ſi quid ſuauius, quæ ab alijs ei miſtarentur, Nicolaus uocaret, & hodie adhuc nomen perſeueret, is nullius bonæ artis ignarus fuit. Solebatq; dicere doctrinam omnem ſimilem eſſe peregrinationi. Sicut enim contingit longe peregrinantibus, alibi parum, alibi diu conſiſtere: ubi uerò domum attigeris, ibi demum conqueſcere, ſic & diſciplinis alibi breuiter immorari debemus, & pauca tantum ſat fuerit diſcere; alibi plura. Ad philoſophiam nerò tanquam ad certam domum ac quietem properare. Suidas. Nicolaus auctor ſectæ Nicolaitarum, quæ coitus nulla lege tenebatur, breuiq; tempore durauit. Huius in Apocalyp. Ioannes meminit. Hunc unum ex illis dicebant, qui cum Stephano ab Apoſtoliſ conſtituti ſunt diaconi. Sed Clemens Alexandrinus in tertio Stromatum libro, eum his uerbis excuſat. Pulchram hic Nicolaus uxorem habuit, & poſt dominicam aſcenſionem quum ab Apoſtoli� Zelotypiæ redargueretur, eam in medium productam, cupientibus ſponte obtulit. Ex illo igitur putauere homines promiſcuo utentes coitu Nicolaitas uocari oportere. Mihi autem compertum eſt nullam Nicolaium, præter uxorem, cognouiſſe mulierem. Cuius filius perſanctè uixit. Quod autem in medium coniu-

Nicias pictor
Nicias mad.
Nicias gram.
Nicocharis
Nicolanus orator
Nicolanus poëta
Nicolanus & Laodoc.
Nicolanus martyr
Nicolanus Damascenus
Nicolanus reſtardus

Nicomachus *sex: duo poëta, medici iiii. unus pictor.*

P. Nigidius *Publius Nigidius cognominatus Figulus, eo quod reſponſurus interroganti: Cur gemini diſpari conditione naſcerentur: commentum rotæ meditatus eſt, quæ reuoluta breui momento, maxima percurrit ſpatia. Cuius meminit Auguſtinus, in primo de Ciu. Fuit enim & aſtologiæ & medicinæ peritus. Ex quo Lucanus. At Figulus cui cura deos ſecretaq; mundi Noſſe fuit. Refert Gellius uos omnigenum diſciplinarum & artium culmine eodem tempore claruiſſe, Marcum Varronem, & Publium Nigidium: cuius tamen commentationes in uulgo ob obſcuritatem ſubtilitatemq; non exiuerunt. Deceſſit in exilio, uti teſtatur Eufebius. Nymphis Heracleotes ex Heraclea Ponti Zenagora diſcipulus, ſcripſit hiſtoriam Alexandri, & eius ſucceſſorum libriſ uigintiquatuor. De Heraclea x. i. i. uſque ad euerſionem tyrannorum. Suidas. Gneus Norbanus conſularis proſcriptus in urbe, Rhodi cum comprehenderetur, ſeiſe interemit. Liuius octuagesimo nono. Hic enim Coſ. cum Gneo Carbone, Sulla cum exercitu in Italianiſ traiccientis legatos de pace uolauerat, prælioq; uictus fuerat. Idem octuagesimo quinto.*

Nonnus poëta *Nonnus Panopolita euangelium Ioannis Græcis hexametris conſcripſit, ut auctor Suidas. Nouellius Tricongius Mediolanenſis ad Proconſulatum uſque ex Prætura promotus ob tris uini congios uno impetu epotos, ſpectante miraculi cauſa Tyberio principe, unde illi cognomen inditum. Satisq; conſtat eum non labiſſe ſermone, nec leuatum uocatione matutinas obſiſſe uigilias, non reſpirariſſe in bibendo, non expuiſſe. Bibendi enim conſuetudo auget cupiditatem. Scitumq; illud: quanto plus biberint, tanto magis ſiire Parthos. Plinius. Numius Orator ſcripſit Thucydidiſ & Demoſthenis chriſtarum collationes: Ad Hadrianum principem conſolatoriam de Antinoo. Suidas. Niger Peſcennius Commodi principis ab eoq; conſul factus, modicis parentibus, uita parcus, libidinis effrenate, ordines diu duxit. Ad exercitus Syriacos regendos à Commodo miſſus, poſtquam comperit occiſum Commodum, Iulianumq; appellatum: eundem quoque iuſſu Seueri & ſenatus occiſum, Albinum etiam in Gallia nomen Imperatoris ſumpſiſſe, ab exercitibus Syriacis appellatus & ipſe Imperator. Demum à ducibus Seueri principis per Acemilianum ſuperatus eſt, atque apud Cyzicum circa paludem fugiens ſauciatus captuſq; & ad Seuerum adductus, trucidatuſq; illico eſt. Caput eius pilo ſuffixum Romam miſſum, Filij inſuper cum tota familia necati, publicatum patrimonium, quod acerbius egit exaſperatus noua rebellionē Clodij Albinij. Hic igitur*

Nicomachus
Nymphis
Gn. Norbanus
Nonnus poëta
Nouellius Tricongius
Numius
Niger Peſcennius

LIBER XVII.

CTAVIA *gens à Velitris originem accepit, quam adſentationis gratia propter Auguſtum excellere dixerunt. Ipſe autem Auguſtus nihil amplius quam equeſtri familia ortum ſe ſcribit, uetere ac locuplete, & in qua primus Senator pater ſuus fuerit. M. Antonius libertinum ei proauum exprobat reſtionem è pago Turino, & auum argentarium. Cicero in epiſtola eum nepotem argentarij, & filium adſtipulatoris uocat: utcumque, conſtat Auguſti patrem honeſtiſſimum uirum fuiſſe, magnaq; laude Macedoniam prouinciam adminiſtraſſe, ex ipſius etiam teſtimonio Ciceronis, quo ad Q. Fratrem ſcribens hortatur, ut in promerendis focijs uicinum ſuum Octauium imitetur. Tranquillus. Q. Octauius à L. Cimma eius collega cum ille dominaretur, interfectus. Pedianus. Q. Octauius Auitus, & Pœtelius Fauſtinus, furta Virgilij adnotarunt, ponentes unde quæque carmina ſurriperentur, ut ait Seruius. Fecit & hoc idem Macrobius. Odenatus Syrus Plutarchi diſcipulus. Oenopides Chius aſtologus dedicauit in Olympiæ æreum libellum, in quo magnum annum predicabat. Aelianus. Ogyges rex primus Thebarum antiquiſſimus: ex quo prouerbium, ὀγυγία μάλα, Ogygia mala, id eſt uetera. Suidas. Olympius Myſius tibicen & poëta melicus & elegiarum, Marſiæ Satyri diſcipulus, qui citharæ legem dedit, modosq; pulſandi reperit & docuit. Floruit ante bellum Troianum, à quo & mons in Myſia nomen accepit. Fuit item alius iunior è Phrygia tibicen tempore Mide regis. Suidas. Olympius Nemeſianus, qui ut ait Vopiuſcus in uita Caſarum, ſcripſit Hælicetica, Cynegetica, Nauſtica. Olympius item præſul nationeq; Hiſpanus inter Chriſtianos commemoratur ſcriptores à Gemadio: adidit librum aduerſus eos qui naturæ, non arbitrio culpam referunt. Olympius etiam Exarchorum Italiæ unus. Homeros duos fuiſſe comperimus. De iuniore prius dicam. Hic poëta Tragicus fuit patria Byzantijs, patre Andromacho: ſcripſit Tragedias l. v. i. unus apud Ptolemæum è ſeptem qui Pleiades nominantur. Hunc putauerim illum fuiſſe æqualem Heſiodi poëta, licet nonnulli primum adſerunt. Hæc Zezes, qui in Lycophronem commentarijs adidit. Homerum uerò Troiani belli ſcriptorem Galato pictor mungentem fecit, iuxtaq; alios poëtas urinam eius legentes. Ptolemæus Philopator ei templum etiam dedicauit, iuxtaq; eius ſtatuum ciuitates, quæ ciuem cum ſuum uſurpabant: auctor Aelianus de uaria hiſtoria. Hic quemadmodum ex Oceano fluminum uis fontiumq; curſus capit, ſic omnibus eloquentiæ partibus ortum & exordium dedit: quem nemo in magnis ſublimitate, nemo in paruis proprietate ſuperauit. Idem lenis & preſſus. Incundus & grauis, cum copia, tum tenuitate mirabilis, nec poëtica ſolum, ſed oratoria facultate eminentiſſimus, Quintilianus. Nunc pauca de eius initijs ex Herodoto qui pluribus eius uitam conſcripſit. Natus eſt poſt bellum Troianum annis c. l. x. v. i. i. ex adulterio matris Critæidis uirginis Cumeæ quæ nupta fuerat cuidam Cleonæſti. Hæc cum ob pudorem Smyrnam coloniam tunc à Cumeis duce Theſeo deductam mitteretur, apud flumium Melen urbi uicinum, inſtanti tempore Home-*

Octauii pater & auus Aug.
Qu. Octauius Coſ.
Qu. Octauius Auitus
Odenatus
Oenopides
Ogyges
Olympius poëta
Olympius Nemeſianus
Olymp. præſ.
Olympius, Exarchus. Homeri duo.

rum peperit non cæcum, sed uidentem, uocatusq; ab initio ex fluuio Melesigenes. Puer deinde cum optima appareret indole, à Phario grammatico doctissimo, qui tunc Smyrnæ coelebs agebat, unâ cum matre educatus est, literisq; eruditus. Mercator deinde quidam, Mentis nomine, iuuenem ob literas & uirtutem diligens, cupidum alioquin uisendi regiones per loca diuersa orbis transiit. Cum è Tyrreniâ rediret, eum apud Ithacam oculorum morbo adfectum hospiti & familiari suo curandum reliquit. Qui postea conualescens Colophonem profectus, ibidem rursus in eundem incidens morbum, cæcus efficitur. Quapropter redire Smyrnam statuit, atque ibi se totum poëticæ tradere. Sed & ibi cum uictus difficultate laboraret, Cumas uenit aduersus, ubi appellatus fuit Homerus. Nam Cumæi cæcos homeros uocant. Inde postremo in Chium se recepit, ubi ludum aperuit: simul & quietem nactus Iliada condidit, omnesq; à quibus beneficium accepisset in suo poemate commemorauit. Nam multas calamitates in orbitate & paupertate uiuens passus est. Apud Cumas à pastore Glaucio exceptus. Apud Phocidem à Thestoride grammatico, apud quem Iliada minore dicitur composuisse. Cuius principium dicitur huiuscemodi fuisse. Dardaniam & Troiam cano cuius Pergana circum, Marticolæ innumeros Graij subiere labores. Quum deinde è Chio Cumas, & è Cumis Athenas ad nauigare, fessusq; in littore quieuisset, egredientes ex oppidis complures uti Deum uisitatum adcurrerant. Ad quem etiam cum eadem de causa piscatores quidam diuertissent, tale ei enigma proposuerunt. *ἄρ' ἔλομεν λιτόμεθα, ἀ δ' ἔχ' ἔλομεν φρόμεθα.* Hoc est: quæ cepimus, reliquimus: quæ non cepimus, aduulimus. Quod de pediculis intelligebant, quos in littore maris sese purgantes reliquerant. Homerus igitur non intellecta re paucis post diebus in eodem loco extinctus est. Non equidem ex animi dolore, uti quidam putant, sed ex labore uia uoletudine contracta. Sepultus ibidem cum hoc epigrammate. *Εὐθάδε τὴν ἰδὴν κεφαλὴν κατὰ γαῖα καλύπτει Ἀνδρῶν ἡρώων κοσμητορὰ δῖον Ὀμήρου.* Hoc est. Conditur hoc tumulo uates diuinus Homerus, Heroum cecinit qui bene gesta ducum.

Onesicritus Onesicritus philosophus & historicus Aegineta, ut autem Demetrio Magnifico placet, Astypaleus fuit è Diogenis schola. Similitudinem quandam cum Xenophonte habere uidetur. Ut enim ille cum Cyro, hic cum Alexandro Macedone militauit: ille Cyri pædian, hic Alexandri incunabula & originem scripsit. Similiter & uterque principis sui persequitur laudes. Stylus insuper utriusque similimus: autor Diogenes. Onesimus Cyprius seu Spartiata tempore Constantini magni scripsit in rhetorica de statuum differentia, præexercitationes, declamationes & alia. Suidas, Scripsit etiam Probi principis uitam, ut autor Vopiseus, cuius ipse epitomen fecit. Onophris in desertis Aegypti annis Lx. fuit, inuentus capillis coopertus à sancto Paulino abbate ac sepultus. Onofandrus philosophus Platonicius scripsit de re militari. Commentarios in Platonis libros de Republica. Suidas. Gn. Oppius Tribunus plebis bello Punico II. de distringendis cultibus matronarum legem tulit, quæ postea confecto bello abrogata est magna contentione, cum Cato senex maxime obstaret Valerio Consuli. Oratio utriusque legitur in Liuo de bello Maced. libro III. C. Oppius amicissimus Iulij Cesaris qui eius commentarios continuauit, bellum Hispaniense scribendo. C. Oppius Verus. L. Turpilius Priscus. F. Triumuir iuridicando. I. D. Aquam coelestem dilabentem montibus collectam intercibis aggere per formam cura sua factam in piscinis repurgatis longo tempore cessantibus P. R. perduxerunt. Bene L. Merentibus T. E. Hæc inscriptio legitur ho-

Onesimus Onesimus Cyprius seu Spartiata tempore Constantini magni scripsit in rhetorica de statuum differentia, præexercitationes, declamationes & alia. Suidas, Scripsit etiam Probi principis uitam, ut autor Vopiseus, cuius ipse epitomen fecit. Onophris in desertis Aegypti annis Lx. fuit, inuentus capillis coopertus à sancto Paulino abbate ac sepultus. Onofandrus philosophus Platonicius scripsit de re militari. Commentarios in Platonis libros de Republica. Suidas. Gn. Oppius Tribunus plebis bello Punico II. de distringendis cultibus matronarum legem tulit, quæ postea confecto bello abrogata est magna contentione, cum Cato senex maxime obstaret Valerio Consuli. Oratio utriusque legitur in Liuo de bello Maced. libro III. C. Oppius amicissimus Iulij Cesaris qui eius commentarios continuauit, bellum Hispaniense scribendo. C. Oppius Verus. L. Turpilius Priscus. F. Triumuir iuridicando. I. D. Aquam coelestem dilabentem montibus collectam intercibis aggere per formam cura sua factam in piscinis repurgatis longo tempore cessantibus P. R. perduxerunt. Bene L. Merentibus T. E. Hæc inscriptio legitur ho-

Gn. Oppius Gn. Oppius Tribunus plebis bello Punico II. de distringendis cultibus matronarum legem tulit, quæ postea confecto bello abrogata est magna contentione, cum Cato senex maxime obstaret Valerio Consuli. Oratio utriusque legitur in Liuo de bello Maced. libro III. C. Oppius amicissimus Iulij Cesaris qui eius commentarios continuauit, bellum Hispaniense scribendo. C. Oppius Verus. L. Turpilius Priscus. F. Triumuir iuridicando. I. D. Aquam coelestem dilabentem montibus collectam intercibis aggere per formam cura sua factam in piscinis repurgatis longo tempore cessantibus P. R. perduxerunt. Bene L. Merentibus T. E. Hæc inscriptio legitur ho-

C. Oppius C. Oppius amicissimus Iulij Cesaris qui eius commentarios continuauit, bellum Hispaniense scribendo. C. Oppius Verus. L. Turpilius Priscus. F. Triumuir iuridicando. I. D. Aquam coelestem dilabentem montibus collectam intercibis aggere per formam cura sua factam in piscinis repurgatis longo tempore cessantibus P. R. perduxerunt. Bene L. Merentibus T. E. Hæc inscriptio legitur ho-

die apud castrum Coræ in Latio. Oppia & Floronia Vestales stupri compertæ: altera sub terram defossa est ad portam Collinam, altera sibimetipsi mortem consciiuit. Liuius x x i i. L. Opimius Cos. Transalpinos Ligures qui Massiliense oppidum Antipolim & Niceam uastabant, subegit. Liuius x l v i i. L. Opimio Cos. C. & Ti. Gracchis seditionem agitantibus ea cœli temperies fuisit quam costuram uocant solis opere natali urbis D C x x i i i i. omnium generum bonitas fuit. Durantq; adhuc uina c c. annis iam in speciem mellis redacta. Plin. De eodem uerò Pedianus sic ait: L. Opimius in Prætura Fregellas cepit, quo pacto uisus est cæteros quoque nominis Latini socios male animatos repressisse. Idem in consulatu Fuluium Flaccum consularum, C. Gracchum Tribunitium oppressit: ob quam inuidiam postea iudicio circumuentus est, & in exilium actus. Pedianus super orationem in Pisonem. Aur. Opilius Epicuri cuiusdam libertus philosophiam primum, deinde Rhetoricam, nouissime grammaticam docuit. dimissa autem schola Rutilium Lupum damnatum in exilium secutus Smyrnæ substitit, ubi docuit, uariæq; conditionis uolumina composuit: ex Tranquillo. Opiter, cognomen tum Romanum: dicitur is qui mortuo patre, & uiuo auo natus est. Oppianus poëta ex Anazarbo Cilicia ciuitate fuit. Pater cum domi diuitijs ac nobilitate polleret, philosophiæ studijs se dedit. Filium item liberalibus disciplinis, præsertim quæ cyclicæ dicuntur, erudit, grammatica uelidicet, rhetorica, & poësi: forteq; cum ea tempore Senero principi uenienti Anazarbum, obuiam quemadmodum reliqui ciues procedere negligeret, ab eodem id agrè ferente in exilium in Melitam insulam Adriatici maris actus est: ubi tunc Oppianus patrem secutus poëma de piscibus haud ignobile composuit: quod mox Scuero mortuo Romanam profectus, eius filio Antonino dicauit: pro quo meruit & parentis in patriam reditum impetrare, & ab eodem totidem aureis nummis, quot erant uersus, donari. Paulo deinde post cum patre redijt in patriam, ubi ingrudente pestilentia extinctus est, anno ætatis x x x. Frequentiaq; ciuium elatus, statua insuper sumptuosa ab eis honoratus est cum huiuscemodi elogio. Oppianus sum suauiloquens uates. Quem crudelis atque inhumani inuidia fati ante diem eripuit. Quod si longius in luce moras dedisset, nullus mihi par gloria mortalium in terris foret. Hæc ex autore Græco in libri eius uctusij principio conuertimus. Optatus Afer præsul Mileuitanus sub Valentiniano & Valente principibus, scripsit aduersus Donatianos.

Horatorum antiquissimus Cocles, id cognomen tum adfectus, quod in prælio oculum amiserit. Ex quo Plautinus cauillus in seruum, qui altero captus erat oculo, eum nobilem ac de Coclitum familia appellando. Igitur dum Porfena rex Hetruscorum, Tarquinius in urbem resitueret tentans, Ianiculum cepisset, Horatius pro ponte Sublicio stetit, aciem hostium sustentauit, donec pons à tergo interumperetur: cum quo in Tyberim decidit, & armatus ad suos tranauit: pro quo facinore ei tantum agri publice datum, quantum uno die circumarari possit. Statua quoque ei in Vulcanali posita. Cæcilius. Horatius Puluillus subrogatus in locum Sp. Lucretij defuncti in consulatu. Huic sorte euenit, ut eadem Iouis Capitolini dedicaret. Liu. lib. I. Horatij & Curatij trigenimi fratres: ij Albani, illi Rom. uigente contra Albanos bello conuenere, utri uincerent, altera pars cederet. Igitur concurrentes statim duo Romanorum cecidere, tres Albanorum uulnerati. Vnus Horatius quauis integer, quia tribus impar erat, fugam simulauit, & singulos per interualla, ut uulnere erat dolor interfecti. Et cum spolijs onustus rediret, sororem obuiam habuit, quæ

Horatij & Curatij trigenimi fratres: ij Albani, illi Rom. uigente contra Albanos bello conuenere, utri uincerent, altera pars cederet. Igitur concurrentes statim duo Romanorum cecidere, tres Albanorum uulnerati. Vnus Horatius quauis integer, quia tribus impar erat, fugam simulauit, & singulos per interualla, ut uulnere erat dolor interfecti. Et cum spolijs onustus rediret, sororem obuiam habuit, quæ

Oppia & Floronia
L. Opimius Consul
L. Opimio Cos. C. & Ti. Gracchis
Aur. Opilius
Opiter
Oppianus poëta
Orbilium græmaticus
Orbasius
Origenes

L. Opimius Consul
L. Opimio Cos. C. & Ti. Gracchis

Aur. Opilius

Opiter

Oppianus poëta

Orbilium græmaticus

Orbasius

Optatus

Horatius Cocles

Horatius Puluillus

Horatij & Curatij

quæ uiso sponsi paludamento, qui unus è Curatij fuerat, flere cepit, frater eam occidit. Quare apud Duumuiros condemnatus ad populum prouocauit, ubi patris lacrymis condonatus, ab eo expiandi gratia sub tigillum missus, quod nunc quoque uia suppositum Sororium appellatur. Cæcilius. Liu. item Horatia pila dicit appellata fuisse. M. Horatius primus Cos. post abrogatos Decemuiros. Qui cum Sabinis uisus triumphus ei negaretur, curante Trib. pleb. primus sine autoritate senatus triumphauit. Liu. libro I I I. Horatius Barbatus ab eodem autore commemoratur. Q. Horatius Flaccus poëta, cuius uitam & mores partim ex eius scriptis, partim ex antiquis codicibus & enarratoribus licet deprehendere. Venusinum fuisse ferunt, patre præcone libertini generis, natumq; v. I. Idus Decemb. Qui adolescens admodum Romam profectus & literis eruditus, in amicitiam Brutii uenit: inde Athenis studium absoluit. Mox à Bruto aduersus, contra partes Augusti ordines in eius exercitu duxit: quo extincto per Mecænatij amicitiam Augusto reconciliatus est: ex quo ipsi Mecænatij postea sua poemata dedicauit, quæ inopia causa fatetur tentasse. Paupertas impulit audax, ut uersus facerem. Moribus haud satis probatum dicunt & Epicureis addictum, ac speculis per cubiculum dispositis uoluptati se tradentem. Victu alioquin parcissimum ac procul ambitione. Nam & ipse se fatetur in foro percontari, quanti cicer & olus. Iracundumq; se natura, tum Virgilio Varroq; familiarum esse dicit. Excessit L x x v I I. ætatis anno, herede Augusto relicto: scripsit carminum libris I I I I. Epodon & carmen seculare. De arte poëtica librum unum. Sermonum I I. epistolarum totidem. Enarratores eius antiqui Porphyrio, Modestus, Acron, Helenus. Orbilium Beneuentanus, grammaticus tempore Ciceronis profitebatur: uir acer in discipulos, ac plagosus propterea ab Horatio appellatus: uixit prope ad centesimum annum, amissa iam pridem memoria, relicto ex sese Orbilio & ipso grammatico: ex Tranquillo. Orbasius Sardinia familiaris Iuliani principis fuit, à quo etiam Questor Constantinopolitanus factus est. Scripsit Medicinæ libr. L x x I I. ad Iulianum, eorumq; epitomen in libris I x. ad Eustathium filium, de regno, & de adfectibus: hæc Suidas. Eunapius uerò Græcus autor in libro Sophistarum eius uitam pluribus persequitur. Orbasius, inquit, Pergamenus genere: in eloquentia pariter & medicina profecit, Iulianoq; propterea ut medicus fuit aduersus. Inuidia deinde succedentium principum bonis priuatus ac in exilium ad barbaros missus, animum semper philosophi in omni calamitate retinuit. Tanta apud eas nationes gratia & opinione ob doctrinam ac medicinæ experimenta perseuerauit, ut pro Deo penè coleretur. Placatis demum principibus redijt, bonaq; amissa recuperauit. Origenes Adamantius, decimo Seueri principis anno, uigente in Christianos insectatione à Leonida patre eodem & martyre cum sex fratribus & matre uidua relictus est, annos natus x v I I. pauper admodum, cum bona ob fidem confiscata fuissent. In eaq; ferè ætate adeo iam liberalibus artibus sacrisq; literis profecerat, ut Alexandrinæ ecclesiæ cathedræ præficeretur. Mox presbyter factus à magnis uiris sepe aduersus & optatus. Firmianus præsul Cesaricenis cum omni Cappadocia diu retinuit: deinde à Mammea Alexandri matre uocatus Romam uenit. Inde paucis post diebus Alexandriam reuertit. Dogmata disciplinasq; philosophorum omnium probe tenebat, linguam quoq; Hebræam didicit: editiones omnis præterquam L x x. interpretum unâ coegit. Aquilæ uidelicet Pontici profelyti, Theodotionis Ebionitæ & Symmachi, præterea quintam & sextam & septimam editionem repperit: quas Hieronymus ex eius bibliotheca habuisse fatetur. Ardore

M. Hor. Cos.

Q. Horatius poëta

Orbilium græmaticus

Orbasius

Origenes

Horatius Puluillus

Horatij & Curatij

in fidem præcipuo, abstinentia singulari, uirilibus sibi amputatis ne ea molestia teneretur: uixit usq; ad Gallum principem, id est usq; ad L x I x. ætatis annum: decessit Tyri ubi & sepultus. Hæc ex Hieronymo, Eusebioq; lib. v I. Orpheus inter heroes dicitur. Orpheus alter Crotoniata uersificator quem Asclepiades in libro de epigrammatis dixit uixisse apud Pysistratum tyrannum. Scripsit Argonautica quæ adhuc extant: præterea Decaeterias & alia quedam, ut ait Suidas. Hortensius & Hortensius, sicut Megalensia & Megalesia, utroq; modo huiuscemodi nomina dicuntur. Ex Orthographia Velij Longi, tum etiam exemplo marmorum antiquorum. In templo enim S. Mariæ nouæ sic hodie legitur. Qu. Hortensio Q. F. Colle Faustino, aduocato Fisci, Præf. Fab. Patrono Municipi Collegium Fabrum Tyburtium ob merita L. D. S. C. Romæ item prope Capitolium sic. T. Hortensio Mucroni Nat. uix. An. x x x v. Aelius Verinus Arm. Cust. Eq. Sing. Aug. Fratri. Hanc familiam primam illustrasse comperimus Q. Hortensium dictatorem, qui plebem ob æs alienum longas seditiones agitantem & in Ianiculum secedentem deduxit, & ipse in eo magistratu decessit: autor Liu. lib. v I. Q. Hortensius orator post eum maximum decus addidit familie. Hic cum admodum adolescens in foro dicere exorsus esset, ad maiores causas adhiberi coactus est antequam incideret in Cotta & Sulpitij ætatem. Qui annis x. maior excellenti tunc Crasso & Antonio: deinde Philippo, post Iulio, cum his dicendi gloria comparabatur. Ardebat enim cupiditate, sic ut nullius unquam flagrantius studium uiderim. Nullum enim patiebatur esse diem quin in foro diceret, aut meditare extra forum. Sæpius autem eodem die utriusq; faciebat. Attulerat minime uulgare genus dicendi: uox canora, & suauis motus, & gestus etiam plus artis habebat, quam esset Oratori satis. Hoc igitur florente Crasso est mortuus. Cotta pulsus, iudicia intermissa bello. Hortensius igitur post consulatum alios fortasse despicens æquales, summum illud studium remisit quo à puero fuerat incensus: atq; in omnium rerum abundantia uoluit beatius, ut ipse putabat, remissius certe uiuere. Itaq; ut in cæteris eloquentiæ partibus, tum maxime in celeritate & continuatione uerborum adhaerescens, sui dissimilis fieri uidebatur quotidie. Hæc Cicero interpellatum in oratore. Varro autem in I I I. de re rustica dicit Hortensium primum Augurali cæna pauonem adposuisse. Sed & Macrobius de eodem sic. Hortensius platanos suas uino irrigare solebat, adco ut in quadam actione quam habuit cum Cicerone susceptam, precario à Tullio postulasset, ut locum dicendi permutaret secum. Abire enim in uillam se ait, uinum platanos quam in Tusculano posuerat suffundere uelle. Fuit præterea uestitu uictuq; mollis. Nam ut bene amictus iret, faciem in speculo queritabat: ubi se intuens togam corpori sic adplicabat, ut rugas non forte, sed industria locatus artifex nodus adstringeret, & sinus ex composito defluens modum lateris ambiret. Is quondam cum incederet elaboratus ad speciem, collega de iniurijs dicam dixit, quod sibi in angustijs obuius offensus fortuito stricturam togæ distruxerat: capitale putauit quod in humero suo locum toga mutasset. Hunc & L. Philippum quod lautitie præsertim piscinarum delectarentur, Cicero Piscinarios uocare solebat. Hæc Macrobius. In causa Verris defensor fuit contra Ciceronem. Quo orante cum forte Hortensius dixisset: Hoc enigma non intelligo. Atqui debes, inquit Cicero, cum Sphingem domini habeas. Acceperat enim à Verre Sphingem auream magni præcij. Hæc Quintilianus. Excessit eo tempore quo Cicero Asiam administrabat, ut apparet in proœmio Brutii: ubi & eius mortem deflet non tanquam æmuli, sed gloriosi certaminis socij. Fertur autem clamore diruptus in actione cause ut indicat Q. Serenus his uersibus: Sic est Hortensius olim ab

Orpheus Crotoniata

Hortensius & Hortensius.

Aelius Verinus

Qu. Hor. Dictator

Qu. Hortensius orator

Qu. Hortensius filius sumptus: causis etenim confectus agendis Obtulit: cum uox domino uiuente periret, Et nondum extincti moreretur lingua palati. Qu. Hortensius eius filius inter proscriptos à triumuiris fuit. Qui cum audiret Ciceronem interemptum, in eius ultionem C. Antonium traditum ei à Marco filio peremit. Iugulatus postremo & ipse à Marco Antonio ad ipsius C. Antonij tumulum, ut est autor Plutarchus. Hortensia eius soror & Oratoris filia mira facundia & eloquentia mulier à Quintiliano in primo libro memoratur. Causam matronarum ante Triumuiros egit cum essent iudicio grauatae. Hortalus Oratoris nepos, teste Tranquillo in Tyberio ius quatuor liberorum ab Augusto obtinuit. Ad hunc etiam ut uirum planè eruditum Catullus elegiam scribit. Seuocat à doctis Hortale uirginibus. Hostilium item propago ex rege Romano Tullo Hostilio qui in Romulo dicitur. Hinc postea Mancinorum cognomina, inter quos maxime memoratus L. Hostilius Mancinus: qui praetor aduersus Numantinos iactantibus auibz & uoce nescio qua reuocante profectus, cum Numantiam uenisset exercitum Pompeij acceptum prius coniungere decreuit, & solitudinem petiit. Eo die Numantini forte solenni nuptu filias locabant, & unam speciosam duobus competentibus pater puellae conditionem tulit, ut illi nuberet, qui hostis dextram attulisset. Profecti iuuenes ob recessum Romanorum in modum fugae prope uitium agnoscunt: rem ad suos illi referunt. Statim milibus suorum xx. Romanorum millia occiderunt. Mancinus igitur autore Ti. Graccho quaestore in leges hostium foedus percussit. Quo per senatum improbatum, Mancinus Numantinis deditus, nec receptus, augurio in castra deductus est. Praetura postea adsecutus fuit. Caecilius. Plinius autem de eodem sic scribit. L. Hostilius Mancinus qui primus Carthaginem irruerat, situm eius expugnationemq; depictas proponendo in foro, adstantibusq; & spectanti populo singula narrando effecit ea comitate, ut proximis comitijs consul crearetur. Mancinus alius militans sub cunctatore. Fabio neglectis mandatis, à Carthalone Annibalis duce, unà cum socijs interficitur. Othryades Spartiata cum inter Argiuos & Spartiatas conuenisset, ut recenti utriusque delecti de agro Tyreate inter se decernerent, & utriusque superiores exiissent, eorum regio foret, unus hic tantum uictor è Spartiatis superstit. Cum duo qui ex Argiis reliqui erant, fugissent, castris suorum relictis, aiunt Othryadem spoliatis prius hostium corporibus, & ad sua castra relatis armis: deinde in scuto sanguine suo, Vici, conscripto, cum puderet Spartam reuerti ob socios interfectos, sibi mortem consciuisse: autores Valerius, Plutarchus, Ouidius de Fastis.

R. VOLATERRANI

COMMENTARIORVM

VRBANORVM

LIB. XVIII.

PACUVIVS praenomine M. Ennij sorore natus, emicuit tempore quo Scipio Numantiam deleuit. Scripsit Tragœdias, deinde Tarentum se recepit. Decepsitq; nonagenarius, ut autor Eutropius: posuitq; huiusmodi sibi epigramma, quod Gellius adnotauit. Adolescens, tamen si properas, hoc te saxum rogat, ut se adspicias, deinde quod scriptum est legas: Hic sunt poetae Pacuuij Marci sua ossa. Hoc uolebam, nescius ne esses. Valer. Plinius quoc; hunc dicit adem Herculis in foro Boario pin-

xiffe. Pacatus Minutius Alexandrinus grammaticus scripsit de lingua Alexandrinorum, uel de Graecismo libros septem, ex ordine literarum, de proprietate Atticae ac Doricae linguae. Suidas. Palamedes Eleates grammaticus scripsit Onomatologiam de Tragicis & Comicis dictionibus, commentarios in Pindarum. Suidas. Palamedes Naupli & Climenes filius. De quo Philostratus in Heroicis haec scribit. Summo uir ingenio fuit: ordinem literarum reperit additis nouis quibusdam. Quas Vlysses eius inimicus ait non ab eo inuentas, sed à graiuis ex ordine uolatus earum accepisse. Praeterea calculorum, & mensurarum, & ponderum, tum etiam alex in castris apud Aulidem repertor fuit. Astrologiae insuper peritus annum mensurq; ad cursum solis apud Graecos adcommoauit. Primusq; in castris uisam atq; formidatam solis eclipsim dixit naturalem, minimeq; timendam esse, sacrificandumq; Soli iussit. Vlyssis primum infaniae simulatio ab eo fuit deprehensa: quapropter non destitit, quin eum apud exercitum proditoris falso insimulatum, damnari atque lapidibus obrui operam dederit. Quem postea & fleuere Graeci, & magnopere desiderauere. In hanc ille sententiam, Suidas uero dicit Palamedem poemata scripsisse ualde probata, & ab Homero ob inuidiam deleta. Quapropter in suis scriptis nullam habet mentionem. Palaeon Remius Vicentinus grammaticus Romae sub Tyberio & Claudio principibus profitebatur. Tanta uir arrogantia, ut M. Varronem porcum appellaret, secum & natus & morituras literas iactaret. Luxurie ita indulsit, ut saepius in die lauaretur, nec sufficeret sumptibus: quatinquam ex schola quadragena annua caperet: ac non multo minus ex re familiari, cuius diligentissimus erat: cum & officinas inde carniuum & uestium exerceat: & agros adeo coleret, ut uitem manu eius institutam satis constet ei xxv. usq; adidisse. Sed maxime flagrabat libidinibus in mulieres usque ad infamiam oris: ex Tranquillo. Palaeophatus Abydenus historicus temporibus Alexandri Magni: scripsit, Cyprica, Attica, Arabica, solutiones, interpretationesq; fabulorum, argumenta in libros Simonidis. Troica quae in Athenaeum plerique referunt. Alter fuit huius nominis Parius uel Pireneus temporibus Artaxerxis, scripsit de his quae uidentur incredibilia. Tertius item Athenis poeta qui scripsit de situ orbis & contentione Mineruae ac Neptuni ad uersus mille. Veneris quoque & amoris sermones uersibus quinque millibus, Latone crinem & alia. Suidas. Panprepius Panopolita carminum poeta tempore Zenonis principis scripsit de Etymologijs, & Isaurica prosa oratione. Suidas.

Panetius Rhodius, Stoicus philosophus, praetor Scipionis Africani, decepsit Athenis, scripsit de officijs, unde Cicero suos est libros mutuatus. Fuit alter Panetius senior, item Rhodius: cuius inter philosophos multa mentio scriptaq; feruntur. Suidas. Panolbus poeta epicus, cuius Suidas nonnulla commemorat scripta. Pantherus philosophus Stoicus, ad nostram religionem conuersus: scholae ecclesiasticae Alexandriae praesuit, quae institutione Marci euangelisticae ad sacrorum librorum eruditionem introducta fuit, tanta & doctrinae & eloquentiae fama, ut à legatis petitus in Indiam à Demetrio praesule tunc Alexandrino mitteretur: unde reuersus euangelium Petri secum attulit Hebraeis conscriptum literis. Quod Bartholemaeus apostolus in ea regione sparserat. Scripsit & nonnulla, quatinquam utilior docendo quam scribendo uisus est. Emicuit sub Seuero & Caracalla principibus. Ex Hieronymo & Eusebio. Panocrates duos amboq; Leonis principis tempore usq; ad Zenonem peruenisse scribit Suidas: alterumq; enarrationem in artem Minitiani, alterum uero quomodo praepararentur opsonia scripsisse. Paneratus martyr, genere Phryx, puer amissis parentibus cum Dionysio patrio

Pantaleon patrio Romam Christi causa uenit: ubi sub Diocletiano passus est, annum agens xiiii. uiaq; Aurelia sepultus, ubi eius nunc uenerabile templum cernitur. Pantaleon apud Nicomedeam patriam sub Maximiano martyr, Christianus ab Hermolao presbytero Nicomediensi factus. Patricius praesul apud Scotos, regem Scotorum ad fidem reduxit. Palladius Methoneus, sub Constantino magno scripsit de Festis apud Romanos, uariasq; orationes: autor Suidas. Alter qui de Re rustica scripsit ad Pausilypum, homo Rom. post Plinium: nonnulli Neapolitanum putant quod ibi se testatur fundum habuisse ubi loquitur de mense Martio. Pamphilus Neoclidis filius, Platonis auditor, cuius meminit Cicero de natura deorum & Plato circa Phaedonis principium dicit eum inter illos qui in acie ceciderunt decem dies iacuisse, triduoq; postquam inde sublatus fuerat impositum rogo reuixisse, ac mira quaedam tempore mortis uisa narrasse. Pamphilus presbyter Eusebij Caesariensis necessarius, tanto Bibliothecae diuinae amore flagrauit, ut maximam partem Origenis uoluminum sua manu descripsit. Sed & in xxi. prophetis xx xv. ἱστοριῶν, id est, quaestionum uolumina manu eius conscripta repperi, quae tanto amplector & seruo gaudio, ut Croesi opes possidere uidear. Scripsit autem antequam Eusebius pro Origene apologeticon aderet. Extinctusq; item martyr apud Caesaream Palaestinae sub Maximo: ex Hieronymo. Eusebius autem in historia episcopum eum Caesariensem uocat, priuatimq; librum de eius uita se scripsisse testatur. Pamphilus Apellis praetor, non tantum pinxisset encaustica, sed docuisse traditur Plinius. Pamphila quae in grammatica commentarios scripsit, à Gellio testis citatur. Suidas tris Pamphilos commemorat: duos grammaticos, quorum alter Sicyonius genere de grammatica picturaq; ac pictoribus claris scripsit. Alter Alexandrinus dictionarium. Et quod Pratum appellauit, id est uariarum rerum collectanea. Tertium Atheniensem Reipublicae expilatorem. Papyrii clari magistratibus & uiris. L. Papyrius uelocitate Curfor, cum consulente aduersus omnibus contra Samnites progressum esse sensisset, ad auspicia repetenda Romanam regressus edixit Fabio Rulliano magistro equitum, quem exercitui praeponebat, ne manus cum hoste confereret. Sed cum ille opportunitate ductus pugnasset ac uicisset, regressus eum securi ferire uoluit: ille in urbem confugit, nec supplicem tribuni tuebantur. Deinde parentis lacrymis populus ueniam precibus impetrauit. Papyrius de Samnitibus triumphauit. Item Praeneste cum praetorem grauisime increpauisset: expedi, inquit, licet scires: & cum eum metu mortis attonitum uidisset, incommoatam ambulanti radicem excidi iussit. Caecilius. Is etiam ut Liu. in i. x. scribit Dictator à Fabio eos. quatinquam inimico ob salutem Reipublicae dictus: aduersus Hetruscos profectus apud Longulam & Vadimonis lacum eos insigni clade adflixit, quo die ueteres Hetruscorum opes tot bellis resistentes cecidere. Secunda pugna apud Roscellas iterum uincens triumphauit. L. Papyrius Curfor eius filius, nobilissimus de Samnitibus praetor omnibus superioribus excepto patre triumphum reportauit, ob ad Aquiloniam caesa hominum iiii. mil. cccc. xl. capta uero cccc. mil. Aedem Fortunae de manubijs faciendam locauit. L. Papyrius Crassus cum Priuernates intra moenia fugasset ac pro rebus bene gestis triumphus ei negaretur, in monte Albano triumphauit, & pro laurea, myrtea est usus corona. Valer. lib. iiii. Gn. Papyrius Carbo cum dentibus natus. Plin. lib. vii. Papyrius Praetextatus nobilis adolescens, ex eo cognomen adsecutus, quod in praetexta & adolescentia constitutus, magnopere uisus est sapere. Cum enim in senatum à patre duceretur, in eoq; forte arcana quaedam tractarentur: domum reuersus interrogatusq; à matre quidnam in senatu

actum: ut duae, inquit, uni nubere possint. At illa mane conuocatis matronis ad curiam properat. Rogantq; ut eadem duos habendi licentia sit etiam foeminis. Re cognita, ingenium & constantia pueri laudata: autor Macrobius. L. Papyrius alius qui Publium nobilem adolescentem debitorem in uinculis retinebat: quem quod stuprum pati nollet, contumelijs ac plagis adiciebat. Re ad senatum delata, Papyrius damnatur. Lex deinde lata ne quis in corpora libera ob aes alienum ius haberet. L. Papyrius Valerius de pudicitia haec eadem. C. Plotius in T. Veturium adolescentem admisisse dicit minimeq; conuocuit, Papyrius Fabianus naturae rerum peritissimus, ipsa marmora in lapidicinis crescere dicebat. Plin. Papias praesul Hieropolitanus in Asia Ioannis auditor, quinq; tantum adidit libros, quos inscripsit: Explanations sermonu domini. In praefatione dicit se tantum apostolos sequi autores: ubi duos nominat Ioannes, alterum apostolo seniore. Cui adscribuntur duae epistolae canonicae. Hic dicitur mille annorum Iudaicam adidisse eram, id est, nouitatem. Quem secuti irenaeus & Apollinaris & ceteri, qui post resurrectionem dicunt Christum cum sanctis in carne regnaturum. Tertullianus quoque in lib. de spe fidelium, & Victorinus Pictauiensis, ac Lactantius hac opinione ducuntur. Haec Hieronymus: meminit & Eusebius lib. hist. iiii. Papias alter è regione Transpadana oriundus tempore Innoc. i. Pont. scripsit Dictionarium Latinum ex ordine literarum: quod aliquandiu autoritatem sibi apud quosdam praesertim imperitos uendicauit. Papinianus iuriconsultus acceptissimus Seuero principi, Scaenolae discipulus, cui in aduocatione Fisci successit. Is est cui filios suos Seuerus moriens commendauit: deinde ab Antonio Caracalla successore securi percussus. Causa necis traditur quod Caracalla interfecto fratre Geta ei madauerit, ut & in senatu & apud populum facinus dilueret: illum autem respondisse, non tam facile parricidium excusari posse, quam fieri. Spartianus. Pappinus Staius poeta Neapolitanus. Pappus philosophus Alexandrinus tempore Theodosij senioris, Theonis equalis. Scripsit de situ orbis, de fluuijs Africae, de somniorum coniectione: autor Suidas. Sed praetor omnes eius extant commentarij in Ptolem. eum. Panæus frater Phidiae praesul Atheniensium aduersus Persas apud Marathona factum pinxit: adeo colorum usus increbuerat, adeoq; ars perfecta, ut in praelio Iconicos primum duces tam Atheniensium quam barbarorum pinxisset tradatur. Plin. Iconicos enim duces & imagines Iconicas uocat, quae similitudinem alicuius expriment, ἀπό τῶ ἀκούσθ. Parrhasius Ephesus pictor uenit in certamen cum Zeusi. Et cum ille detulisset uias pictas tanto successu, ut in scenam aues aduolarent, ipse linteum pictum detulisset traditur, ita ueritate representata, ut Zeusis alitum iudicio tumens flagitauerit tandem remoto linteo ostendi picturam, atq; intellecto errore concederet palman ingenio pudore, quoniam ipse aues sefellisset, Parrhasius autem artificem. Symmetriam primum picturae dedit, primum argutias, primum elegantiam capillorum: concessione artificum, in lineis extremis palman adeptus, secundum Antigonum & Xenocratem qui de picturis scripserunt. Ita enim desinebat, ut promitteret alia postea ostendebatq; etiam quae occultabat. Plin. Paris Priami filius, quem pater quod patriae fatum futurum esse praesenserat exponi iussit pastoresq; educauerunt. Tempore procedente in aula paternam receptus, apud Idam iudicium pulchritudinis pro Venere contra Palladem & Iunonem tulit: ex quo illas perpetuo infestas sibi regnoq; habuit. Venus autem ei nuptias Helenae per raptum conciliauit, unde Troiae bellum exortum secundum Homer. Ex Oenone nymphea Idea ab eo dum esset pastor admatata, ideum & Daphnidem dicitur suscepisse. Interfecit autem in bello Troiano Antilochum: cui Aiace uero congressu mutuis simul cum codè uulneribus cecidit. Parmenides Eleates

quidem non inuenio quicquam, quod tantæ eloquentiæ fama sit dignum. Ideoq; minus miror esse qui nihil ab eo scriptum putent. Hæc autem quæ feruntur ab alijs esse composita.

Periander

Periander Corinthiorum rex unus è septem sapientibus, Cypselo patri in regno successit, Olymp. x x x v i i i. regnavit annos x l. Rogatus cur in tyrannide perseveraret, cum esset sapiens, respondit, & sponte, & inuitum cedere, æque periculosum. Crudeliter igitur & in magna suspitione agebat, stipatus semper militibus, otiosos in foro & oscitantes usque formidans, Quapropter continuo erat in bellis navalibus præsertim, utrumque possederat mare. Dicitur & Isthmum uoluisse perferdere, & uxorem adeo dilexisse, ut etiam cum mortua concubuerit. Scripsit *Ἐποδίκας*, id est, uitæ humane præcepta: uersus ad duo milia. Huius illud est, *χλόρη κράτης*, iram compece. Et: Exercitatio totum ualct. Diogenes. Suidas. GN. Petreius Atinus Cimbrico bello primipilus sub Q. Catulo, exclusam ab hoc legionem suam adhortatus, Tribunum suam dubitantem per hostium castra erumpere, interfecit, legionemq; eduxit: donatus propterea corona graminea ob seruatum exercitum. Petreius dux Pompeianus à Cesare in Hispania superatus, ut in commentarijs. Petronius Romanos complures clarosq; uiros legimus. P. Petronius Aegypti præfatus ab Augusto missus Cor. Gallo successit. Aduersus Aethiopes bellum gessit. Quibus regina Candace imperabat. Virili quidem animo mulier, sed altero capta oculo. Nam Aethiopes Syenes præsidio expugnato Cesaris statuas euerterunt, captiuos duxerunt. Petronius cum paucioribus quam decem milibus peditum & equitibus d c c c. aduersus x x x. hominum milia, primum compulsi in Pseleam eos fugere Aethiopicam urbem: deinde cum oppido in potestatem recepit. Inde Nepeta progressus quæ Candaces regia fuerat, ubi eius filius morabatur: ipsa cum loco proxima esset, legatos misit qui de pace tractarent, redditis statuis & captiuis. Ille ingruens, Nepeta cepit ac diruit puero fugiente: ratusq; ulteriora inuia esse cum spolijs regreditur Alexandriam præsidio relicto, è captiuis mille Augusto misit à Cantabris reuertenti. Interea Candacem cum multis milibus præsidium aggressam, Petronius cum auxilio anteuerit, & castellum ingressus multo adparatu confirmauit. Et cum illi legatos ad eum mitterent dixit, si quid uellent ad Cesarem proficiscerentur, quibus negantibus scire quis esset Cesar, & qua ad eum iretur, dedit qui eos duceret in Samum. Itaque profecti Cesarem inuenerunt in Syriam progredi parantem & Tyberiam in Armeniam, ab eo quæ uolebant facile impetrare. Nam & tributa eis remissa sunt. Strabo libro decimo-septimo. M. Petronius Granius Centurio octauæ legionis, sub Cesare bello Gallico militans, Gergouæ portam à multitudinem hostium tam diu tenuit, donec socijs spatium figiendi daret. Mox ducibus hostium caesis, reliquos à custodia portæ expulsi, reuertentibusq; subsidio socijs, uulneribus deficiens: Ite-nunc ait incolumes. Hæc Plin. Plutarchus autem in Cesare scribit de P. Petronio Grano, qui unus è partibus Cesarianis, cum nauis eius qua Quæstor designatus in Africam uehebatur, in Scipionis potestatem uenisset, & cæteris interfecit, Quæstori Scipio incolumitatem polliceretur, respondit, Cesarianos alijs incolumitatem dare, non accipere consueuisse, quo dicto se illico gladio transuerberauit. Petronius alius à Val. de amicitia scribitur. Qui Aelii beneficio ex humili loco ad equestrem peruenerat ordinem. Mox cum Aelii Placentiæ præfesset, ne in manus hostium ueniret, gladio incubuit. Petronius quoque qui morientem inuenerat super eundem cecidit. T. Petronius consularis moriturus inuidia Neronis, ut mensam eius exheredaret, trullam murrinam c c c l s. emptam fregit. Plinius.

GN. Petreius

Petreius dux

P. Petronius Aeg. Præf. Cor.

Petronius Granius

Petronii amicitia

T. Petronius consularis

T. Petronius pater Vespasiani, de quo inter Flauios diximus. Petronius Perenna Magnus Quadratianus V. C. & inlustribus præfatus urbis, Constantinianus Themas longa incuria & abolendæ ciuilibus uel potius ferulis cladis uastatione uehementer adstrictus, ita ut agnitione sua ex omni parte perdita desperationem cunctis reparationis adferrent, deputato ab amplissimo ordine paruo sumptu quantum publice patiebantur angustia, ab extremo uindicauit, & prouisione longissima in pristinam faciem splendoremq; constituit. Hæc inscriptio Romæ in Thermis Constantinianis.

Petronius Perenna

Petronius Diodotus scripsit *ἀντιλεγομένα*, id est, contradicta: citatur testis à Plinio. Petronius Arbiter poeta, cuius aliqua de medicina uersibus conscripta ad nos peruenerunt. Petronius præful Bononiensis huic nomini præter omnis decus attulit. Qui, ut ait Gemadius, patre Petronio uiro erudito & præfesto prætorij Theodosij iunioris genitus ab ineunte ætate sanctitati sacrisq; litteris additus est. Scripsit de uita monachorum Aegypti, aliumq; de ordinatione præfulis tractatum, qui elegantiore aliquantulum stylo perscribitur. Petronilla Petri apostoli filia uirgo, Romæ decessit & iacet. Huic febricitanti cur non succurreret sicuti alijs Petrus interrogatus respondit, hoc ei præstare. Petrus Chrysologus Præful Rauennas Petri discipulus professor iacet Forocornelii. Sunt & huius nominis præclari permulti qui alibi dicuntur. Perillus inuentor ænei tauri apud Phalarim tyrannum, primus ipse iusto iudicio tormentum expertus. Perilla Ouidij poetæ filia ab eo memorata. Pætelius non autem Petilius, ut quidam sic enim in antiquo marmore C. Pætelius, C. F. Balbus. Is Consul cum M. F. Ambusto de Tiburtibus & Gallis qui auxilium tulerant triumphauit. Fabius orans urbem ingressus est. Liu. lib. v i i. Pætelius scriba tempore belli Macedonici agrum habebat sud Ianiculo, in quo dum cultores alius terram moluuntur, dux lapideæ arcæ octonos ferme pedes longæ, quaternos latæ, inuenta sunt, operculis plumbo deuinctis: literis Latinis Græcisq; utraq; arcæ inscripta erat, in altera Numam Pompilium regem Romanum sepultum esse: in altera libros Numæ Pompilij inesse. Eas arcas cum ex amicorum sententia Dominus aperuisset, quæ titulum sepulti regis habuerat, inanis inuenta sine ullo uestigio corporis humani aut ullius rei: per tabe tot annorum omnibus absumptis. In altera duo fasces candelis inuoluti septenos habere libros, non integros modo sed recentissimæ speciei. Septem libri Latini de iure pontificio erant. Septem Græci de disciplina sapientiæ quæ illius ætatis esse potuit. Adijcit Antias Valerius Pythagoricos fuisse: uulgatæ opinionis, qua creditur Pythagoræ auditorem fuisse Numam, mendacio probabili adcommoans fidem. Primo ab amicis qui in re præfenti fuerunt libri lecti, mox pluribus legentibus cum uulgaretur, GN. Pætelius prætor urbanus studiosus legendi hos libros à L. Pætelio sumpsit: qui cum animaduertisset in eis pleraq; dissoluentiarum religionum esse, ex S. C. libri in Comitio cremati sunt. Liuius x l. Q. Pætelij duo Tribuni ple. Scipioni Africano diè dixerunt. Cuius rei exitum in Scipione dicemus. Penolopen Icarum filiam Vlyssis coniugem uulgò laudatam, nonnulli impudicam faciunt: inter quos Duris Samius qui Troianam scripsit historiam. Pelopidas Thebanus æqualis Epaminondæ cum quo quandoq; militauit. Lacedæmonios pluribus cladibus apud Plateas & Thespias adiecit. Cumq; Ptolemæus bellum Alexandro Macedoni inferret, Pelopidas ab utrifque aduersus rei conciliandæ gratia contentionem sedauit, exulesq; reduxit adducto Thebas Philippo fratre regis pro obfide, illo qui postea pro Græcorum libertate pugnas obiit. Missusq; deinde à Thebanis ad regem Artaxerxæ de rebus publicis legatus, magnopere honoratus, muneribusq; cumulat,

Petronius Diodotus

Petronius Arbiter

Petronius præful

Petronilla

Petrus Chrysologus

Perillus

Perilla

C. Pætelius

GN. Pætelius

Q. Pætelij tribuno Penelope

Pelopidas

mulatus, impetratis insuper quæ uoluit remigrauit. Postremo contra Alexandrum Pheræum in Thessalos grassantem Imperator profectus, in prælio occubuit. Ipse uero Alexander condignas dedit postea poenas, ab uxore interfectus. Pigres Halicarnassense frater Artemisæ uxoris Mausoli poetæ, Iliadis Homeri primis quibusque uersibus adiecit elegos eisdem incipiendo literis uidelicet, *Μῦθον ἀεὶ δὲ θεῶν πῦλνιάδων ἀχιλῆος*, *Μῦθον γὰρ οὐ πάρος ἔπαρ' ἔχεις σοφίας*. Suidas.

Pigres

Pindarus

Lyrici

Pindarus tyrannus

Pinytus

Pifandrus Poeta

Pifandrus Nestoris

Pifæus Pifones

L. Cal. Pifo Frugi

L. Cal. Pifo Frugi filius

M. Cal. Pifo orator

Pindarus genere Thebanus, temporibus fuit Aeschilli poetæ & Persarum expeditionis in Græciam. Duas suscepit filias: à patre tibiam primo, mox ab Hermione byran edoctus est. Eius gratia Lacedæmonij in reliquam Eceotiam seuenientes Thebis pepercerunt, animaduersa in foribus nominis eius inscriptione, quod etiam procedente postea tempore memorant Alexandrum fecisse. In quodam ipse carmine Athenas magnificas appellauit, quapropter pecunia à Thebanis multatus fuit, quam Athenienses grati deinde exoluerunt: scripsit lingua patria, id est, dorica, Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia, quorum magna pars amissa. Inter nouem Lyricos princeps putatur: qui sunt, Pindarus, Alcæus, Sappho, Stesichorus, Ibycus, Bacchylides, Simonides, Alcmæon, Anacreon. Hæc ex uetusto codice conuersa. Altissimus fertur & uerborum & sententiarum copia, ut ait Quintilianus, grauitate arduus constructioneq; ac ordine immensus ac prolixus. Quem imitari posse Horatius negat. Apud Græcos, ultima est lectio eorum qui iam profecerunt inter poetas, sicuti & Thucydides in soluta oratione. Pindarus alter Melani filius Halyati regis Lydorum ex filia nepos: successit Ephesiorum tyrannidi, qui capta Epheso postea à Croeso auunculo suo iussus discedere, secessit in Peloponnesum cum parte substantiæ, dimisso domi præfide amico: autor Aelianus de uaria historia. Pinytus Lathyneus nobilis grammaticus Romæ unâ cum Epaphrodito liberto Neronis. Pausanias. Pifandrus Camireus (Camirus enim ciuitas Rhodi est) Eumolpi tempore, ut placet nonnullis antiquior Hesiodo. Poëma ipsius Heraclea in libris duobus: ubi Hercules facta describuntur. Alia uero ipsius falso feruntur, cum potius Aristæa sint poetæ. Suidas. Pifandrus Larandæus siue Lycaonius sub Alexandro Manumæa uersificator, scripsit uariam hist. uersibus, libris l x. quam inscripsit, *ἱερῶν τῶν θεογαμῶν*. Suid. Pifandrus Nestoris filius. Pifæus Tyrrhenus æneam tubam inuenit, autor Plinius. Pifones Calpurniorum prosapia suæ, quæ à Numa rege descendit. Calpurnius enim Numæ filius fuit, ut ait Festus. Horat. item in poetica ad Pifones: Vos ò Pompilius sanguis. Primus sane qui domum illustrauerit. L. Calpurnius Pifo Frugi, qui Trib. ple. legem primus de repetundis pecu. Cenforino & Manlio Coss. tulit, & causas egit, & multarum legum aut autor aut diffusor fuit, orationesq; reliquit quæ iam euenerunt, & annales sanè exiliter scriptos. Hæc Cicero in Orat. Quorum annalium uerba Gellius lib. x i. ponit huiusce modi. Eundem Romulum dicunt ad cenam uocatum ibi non multum bibisse, quia postridie negotium haberet. ei dicunt, Romule si istuc omnes homines faciant, uinum uilium sit. Is respondet, Imò uero carum, si quantum quisque uoluerit bibat, Nam ego bibi quantum uolui. Cicero item in orationibus: L. Pifonem C. Gracchus accusator cū in iudicium uocari mandasset, & licet dixisset, quem cū multi essent Pifones. Cogis me inquit, inimicum meum Frugi appellare. Is filium habuit L. Pifonem Frugi: qui ut est item autor Cicero in sexta contra Verrem actione, Prætor in Hispania interfectus est, tantusq; frugalitatis paternæ imitator, ut cum forte in exercitatione fractum anulum rescere uellet, aurificem Cordubæ iusserit accerseri, ac in medio foro posita sella appensq; auro, uidentibus omnibus, anulum facere. M. Calpurnius

Pifo orator, de quo etiam Cic. in Bruto: M. Calpurnius Pifo quicquid habuit ex disciplina, maximeq; ex omnibus qui ante fuerunt, Græcis doctrinis eruditus fuit. Habuit à natura genus quoddam acuminis quod iam arte reliquerat, quod erat in reprehendendis uerbis acutum atq; solers, sed sepe stomachosum, interdum etiam factum. Is laborem quasi cursum ferentem diutius non tulit. Et corpore erat infirmo, & hominum ineptias atq; stultitias quæ deuorandæ nobis sunt, non ferbat iucundiusq; respuebat, siue morose (uti putabatur) siue ingenuo liberoq; fastidio. Is cum satis florisset adolescens, minor est haberi coeptus postea. Nam quantum detraxit de studio, tantum amisit de gloria. Ad hunc dicit Pedianus Ciceronem à patre fuisse deductum. Qui orator fuit, & Procos. de Hispania triumphauit, Q. Hortensio & Q. Metello Coss.

C. Pifo Statarius, sermone plenus orator, minime ille quidem in excogitando, ueruntamen ualuit simulatione, multo etiam acutior quam erat uidebatur. Cicero in oratore. C. Pifoni Crastipedi genero meo, nullum tempus illi uacabat, aut à forensi dictione, aut à commentatione domestica, aut à scribendo aut cogitando. Cicero in Bruto. GN. Calpurnius Pifo adolescens, amicus Catiline ac ob id suspectus, missusq; à Seneca in Hispaniam, ut per honore legationis animus ablegaretur. Ibiq; dum iniurias prouincialibus facit, occisus est, ut quidam putant à Gn. Pompeij clientibus Pompeio nō inuito. Pedianus. L. Cal. Pifo, in quem est oratio Ciceronis, focer fuit C. Cesaris dictatoris, Calpurniæ pater. Pifones ad quos scribit Horatius poetica, huius filij seu nepotes Mæciam subiu gauerunt: alter eorum L. Pifo uocabatur, maxime à Seneca in epistola libro x i. uisuperatur, ijs uerbis: L. Pifo uigente bello Actiaco urbis custos, ebrius ex quo semel factus est, maiorem partem noctis in conuiuio exhibebat, usq; ad horam sextam ferè dormiebat. Hoc erat eius matutinum officium: suum tamen quo tutela urbis continebatur, diligentissime administrauit. Huic & diuus Augustus dedit secreta mandata, cū illum præponeret Thraciæ, quam perdomuit. Et Tyberius proficiscens in Campaniâ cum multa in urbe suspecta relinquere & inuisa, puto quod bene cesserit illi Pifonis ebrietas. Pifo nobilis adolescens quæ Galba præcipue dilexit, ac adoptauit. Itē alius antea qui contra Neronem coniuerauit. Vtriusq; meminit Tacitus in historia principum. Pifo Frugi alius, unus è x x x. tyrannis sub Gallieno. Calpurnius Sura ephemeridas uitæ Gallieni senioris scripsit. Pollio. Pyrrho Eliensis ignobilis & pauper fuisse traditur. Ab initio pictor, deinde philosophia se conferens, nouam ingressus est uiam, nihil omnino adfirmando, nihil turpe aut honestum, nil iustum aut iniustum natura, nisi lege & consuetudine esse, ut id à quibusque gentibus duceretur. Contra igitur dogmata omnia se opponebat, omniaq; refellebat. Vita præterea opinionioni similis, unus omnia susinere, nihil omnino sensibus permittens. Quare ij Pyrrhonij, Aporetici, Sceptici, Zetetici, Ephectici appellati sunt. Pyrrhonij ab autore. Aporetici quod semper addubitēt, Sceptici quod semper querant & nunquam inueniant. Zetetici quod semper in ueritatis inuestigatione uersentur. Ephectici ab euentu, quod post inquisitionem contineatur ad sensum: ex Suida. Huius igitur & Erilli ac Aristippi iam diu explosa sententia, ut ait Cicero in officijs. Pyrrhus, qui & Neoptolemus, Achillis filius, amisso Troianis temporibus per absentiam paterno regno in Mollossorū regione confedit, gentēq; à suo nomine Pyrrhidas, deinde Epirotas uocauit. Ibiq; Larassa Hercules nepte ex oraculi Dodon. ei responso rapta v i i i. sustulit liberos. Ex his uirginibus matrimonio diuersis collocatis, adfinitates potentiaq; sibi conciliauit. Atq; Heleno Priami filio ob industriam & uaticinium Andromachen, quam in diuisione Troianæ prædæ acceperat, cum Chaoniū regno cecit, breuiq; post tēpore Delphis

Pifo Stata

GN. Cal. Pifo adolescens

L. Cal. Pifo focer Cesaris Pifones Horatiani

Pifo Galba Pifo cōtra Neronem

Pifo Frugi Calpurnius Sura Pyrrho philo sophus

Pyrrhus Achillis

Pyrrhus

phus insidijs Oreſtis inter altaria interijt. Trogius lib. x v 11. Pyrrhus rex Epirotarum materno genere ab Achille, paterno ab Hercule oriundus, eodem teſte autore in eodem libro, cum propter odium patris Acacidae, qui ab Epirotis fuerat interfectus, ad necem & ipſe quaeretur, furim ſubtrahus ad Illyricos deſertur, traditusq; Heroe Glauciregis uxori nutriendus fuit. Cumq; natus annos x i. eſſet reuocatus à ſuis, tanta uirtute creuit, ut cum ſicut Cæcilius ſcribit, imperiū orbis agitare, & Romanos potentes uideret, Apollinem de bello conſuluerit. Ille ambiguo reſpondit, Aio te Acacida Romanos uincere poſſe. Hoc ad ſe dictum trahens, auxilio Tarentinis contra Romanos uenit: Leuimum Cos. apud Heracliam elephantorum nouitate turbauit. Cumq; Romanos aduerſis uulneribus occiſos animaduertet, Ego inquit, talibus militibus orbem terrarum breui tēpore ſubijcere potuiſſem. Amicis gratulantibus, quid mihi cum tali uictoria inquit, ubi exercitus robur amiſſum eſt? Ad x x. ab urbe lapidem caſtra poſuit. Captiuos Fabritio gratis reddidit. Viſo Leuini exercitu eandem ſibi ait aduerſus Romanos, quam Herculi aduerſus hydram, fuiſſe fortunam. A Curio & Fabritio ſuperatus Tarentum profugit. Inde in Siciliam traiecit. Mox in Italianam Locros reſtreſſus pecuniam Proſerpinae auferre tentauit, ſed ea naufragatione erepta eſt. In Græciam reuerſus dum Argos oppugnaret, iclu tegulae proſtratus cecidit. Corpus ad Antigonum Macedoniae regem relatum, magnificèq; ſepultum eſt. His Plutarchus alia quaedam addit, inter quæ Pyrrhi pollicem dextri pedis, uim quandam diuinam habuiſſe dicit, ut eo preſſi ex ſplene laborantes curarentur. Eum præterea ardere non potuiſſe reliquo corpore cremato. Hanc hodie ſimilem uirtutem in dextra Gallorum regum uidemus, qua angina ſeu ſtruma adfecti liberantur. Pyrrhi res geſtas in Italia conſcripſit Zeno hiftoricus, ille qui etiam Eptomen Romanarum & Carthaginienſium rerum teſte Diogene compoſuit. Pyttacus Mitylenæus unus e ſeptem tempore Cræſti regis. Huius illud: prouidere ne caſus ueniant: ſi forte uenerit, æquo animo tolerare. Fuit alter Pyttacus legiſlator ut Fauorinus & Demetrius in homonymis meminere, qui minor eſt appellatus. Aelianus autem de uia. hiftoria Pyttacum quandam commemorat, qui de mola piſtrina Encomium fecit, ut in paruo ſubiecto uim dicendi oſtendat. Idem de Sapiente dicit, eum in templo fortunæ ſcalam conſtituiſſe, ut eius exprimeret effectum, quum multi in uita mortales aſcendant, deſcendantq;. Pyſiſtratus Athenienſis tyrannus clarus genere, eloquentia uerò tanta, ut ea delinxi Athenienſes libertate qua nihil charius habebant, ſe ſponte exuerent, illiusq; facundia ſanctitatem Solonis qui numen fuerat ciuitatis, poſthaberen. Aſtu quoque incredibili. Timens ſiquidem olim primores in ciuitate, uoluntarijs plagis domi adſiſticus ac terga cruentatus in publicum proceſſit, ubi de crudelitate principum quaerens, ad ulciſcendum inimicos populum exiuit. Idem teſte Valerio de libertate, cum quidam medio foro filiam diſſuauitatus fuiſſet, irascenti uxori reſpondit, ſi eos qui nos amant cadamus, quid faciendum ijs qui odio perſequuntur? Artes liberales maxime ſouit. Bibliothecam primus Athenis publicauit, quam Xerxes urbe potitus ad Perſas tranſtulit. Eam deinde multis poſt annis Seleucus Nicator referendam curauit. Homerus eius iuſſu in eum qui nunc eſt ordinem redactus. Quidam filio Hipparcho referunt, Regnauit annos trigintatres, quo tēpore Seruius Tullus Romanus autor Gellius. Plura de hoc, & quomodo ſit tyrranidem adeptus, uide apud Trogius libro ſecundo. Pyſiſtratus alter Larifſeus hiftoricus commemoratur à Suida. Pyreicus minoris penicilli pictor humilia ſecutus, in eo ſummam adeptus eſt gloriam. Sutrinus, tonſtrinas, aſinos, & obſonia pinxit, & his ſimilia. Quare ἐὺρωαγόραφος cognominatus

Pyttacus sapiens

Pyttacus legiſlator

Pyſiſtratus tyrannus

Pyſiſtratus hiftoricus Pyreicus

eſt, quaſi humilium & ſordidorum pictor, quippe hæc pluris uenire, quam maximæ multorum diuerſo medicinae, ut inquit M. Varro. Pyrgoteles ſculptor nobilis gemmarum, à quo tantum Alexander ſculpi uolebat. Pythagoras Samius philoſophus patre Demarato locuplete ac negotiatore, in Aegyptum primo, mox Babyloniam diſcendi ſiderum curſus gratia profectus eſt. Inde reſtreſſus in Cretam ac Lacedæmoniam peruenit, ut Lycurgi & Minois inclytas ea tempeſtate leges agnoſceret. Ad ultimum in Italianam tranſmittens Crotonem conſedit, ubi populos luxuriæ adſuetos autoritate ac doctrina ad frugalem cultum reuocauit. Matronas ad pudicitiam, iuuenes ad modeſtiam cohortari cepit. Eius paſſim ſanctitate ac uitæ abſtinentia inducitur mulieres, auratas ueſtes, ornamentaq; laſciuia in templo Iunoni conſecrauerunt. Sed & ex iuuenibus c c c. cum ſodalitij iure ſacramēto quodam nexi ſeparatim à cæteris ciuibus religionis ac modeſtiæ cauſa agitarent, ſuſpicionem clandeſtinae coniurationis ciuitatem in ſe conuerterunt. Itaque eos in unam domum coactos uulguſ cremare contendens tumultu omnia compleuit, ubi l x. perire, cæteri in exilium profecti. Pythagoras itaque cum multos annos Crotonem exegiffet, Metapontum migrauit, ibiq; deceſſit. Cuius tanta fuit admiratio ut ex domo eius templum fierent, eumq; pro deo colerent. Hæc ex Trogi libro x x. Quintilianus autem libro i x. Cicero uerò ait. Tanta opinio de Pythagora præiudicata potuit, ut eius etiam ſine ratione ualeret autoritas. Docuit in Italia regnante Seruio Tullio, ut Liuius & Dionyſius autores. Eius Philoſtratus in principio uitæ Apollonij, pluribus uerbis meminit. Quem admodum ab omnibus abſtineret animalibus, animamq; reducem putaret. Se propterea Euphorbum Troianum dicebat. Deinde pauonem fuiſſe, Ex quo Perſius noſter Pythagoreum appellat pauonem. De ipſius ſecta ſcripſit Iamblycus libros tris qui adhuc extant. In quos commentarios edidit Simplicius, opus utruq; in bibliotheca Vaticana conſpicitur. Ipſius apophthema, φιλῶν τὰντα κοινά, Amicorum omnia communia. Pythæas ſiue Pytho Athenienſis orator audaciſſimus. Captus quondam ob æs alienum eſt custodia Macedoniae auſugit. Vnde paulo poſt domū reuertit, ſcripſit orationes iudiciales, & Conciones & alia, Suidas. Pythis pictor concertans ſuperatus eſt à Timagora Chalcidienſi, quod ipſius Timagora carmine uetusto apparet. Plin. Pythodorum Strabo ſuo dicit tempore in ponto regnaſſe. Platonis pueri labris olim apes inſediſſe, uti memoriæ proditum eſt, melliflua prodigium eloquentiæ fuit. Eruditus Athenis primum à Socrate, ſtatim dum licuit in Italianam profectus eſt, uti Pythagoreos audiret, ubi Philolai Crotoniæ libros, de ſecta Pythagorea, centum Minus etiam in difficultate rei familiaris mercatus eſt, ex quibus plura in ſuum Timæum uſurpauit. In Aegyptū deinde properans ut audiret Gymnoſophiſtas, oleū, ait Plutarchus ſecum mercaturæ gratia uexit, ut uaticio ſupeditaret, ubi libros Moſeos legiſſe creditur, ex quo uidetur præter omnes philoſophos ad noſtrā fidē propius adceſſiſſe, ut placet Auguſtino. Nam deum & materiam primā rerum principia ponit, cum alij alia dixerint elementa. Idem Auguſtinus ait in libro de Ciuit. Eligimus Platonicos omnium philoſophorum merito nobiliſſimos, propterea quod ſapere potuerunt immortalē atq; rationis participem hominis animā, niſi participato illius Dei lumine, à quo & ipſa, & mundus factus, beatā eſſe non poſſe. Ita illud quod omnes appetunt, id eſt, uitam beatam, quenquam eorum adſecutum negat, qui non illi optimo, qui eſt incommutabilis Deus, puritate caſti amoris adheret. Academia ſectam à uilla ſua ubi comorari ſolebat inſtituit: qui poſt eum ſecuti, non Academici, ſed Platonici dicti ſunt. E quibus Plotinus, Alcinous, Proclus, Apuleius, Maximus, Ammonius, Plectho innumerabilesq; alij.

Pyrgoteles Pythagora

Pythæas

Pythis

Pythodorus Plato philoſophus

Omnium

After puer

Plato poeta

Plautus

L. Munatius Plancus Lugduni conditor & Baſileæ

Omnium doctrinarum præſertim Geometriæ ſtudioſiſſimus fuit. In qua Euclidem, & Architam Tarentinum, Theodorumq; Cyrenæum audiuit: ex qua ſane ſcientia ſecreta quedam inueſtigauit in libris ſuis à paucis comprehenſa, quæ ad rerum naturam tum diuinitatem pertineret. Ter in Siciliam ad nauigauit, primo Aetne ſagranis uſende gratia ut Apuleius ait, Reuerſus apud Aeginam captus ac minis x x u. uendatus. Deinde ab Anicri Cyreneo redemptus fuit. Iterum redijt ſub iuniorē Dionyſio ſpe liberandi Siciliam. Sed paulo poſt expulſo Dionē et ipſe ſuſpectus remigravit. Tertio cum maxime nollet, rogatus ab Archita ut Dionem tyranno reconciliaret, iter ingreſſus ab eodem Dionyſio obuiam procedente quadrigis exceptus eſt. Demum in ſuſpicionem ueniens, uix rogante & ſpōdente pro eo Archita dimiſſus. Dialogum primus illuſtrauit, licet prius, ut aiunt, inuentum à Zenone Eleate, ut Ariſtoteles in primo de poëtis tradit: ut autem Faunorinus ab Alexamene Teio. Miſiſſe autem pro patria ter dicitur. Deceſſit annos agens l x x i. morbo uti fertur pediculari. Libros commemorare quod uulgo innotescant, periergon fuerit. Quintilianus ſic ſcribit. Platonem quis dubitet eſſe philoſophorum præcipuum, ex quo multum eloquentiæ ſe traxiſſe Cicero fatetur. ſue acumine diſſerendi, ſue eloquentiæ facilitate, diuina quadam & homerica: multum enim ſupra proſam orationem & quam pedestrem Græci uocant, ſurgit, ut mihi non hominis ingenio, ſed quodam delphico uideatur oraculo inſtructus. Vita coelebs fuit ac caſtus, ut ait Auguſtinus: ſemel in die uſcebatur, raro ridebat. Circumſeruntur tamen quaedam eius epigrammata in pueros amatos ab Apuleio poſita: in Aſtera prius: Aſtra uides, utinam ſiam mi ſydus Olympi, Vt multis ſic te luminibus uideam. Lucifer ante meus, rutilans mortalibus After, Hesperus à ſato manibus ecce nites. Ponit item & alia epigrammata in Alexim, in Phædrum, in Dionem, quæquam laſciuia, uita tamen probus inuētus. Eius Geneſim Iul. Maternus ita deſcripſit. In Horoſcopo Aquarium cum Marte & Mercurio. Soleq; in piſcibus in domo quinta, Lunam in Geminis, in ſeptima Iouem in Leone. In octaua Saturnum in Libra. Nomen ei ab initio Ariſtoci ſuit. Ob humerorum deinde latitudinem Plato appellatus. In eius operibus numeri uis deprehenditur teſte etiam Cicerone, qui ait in quodam loco, diſſicilior numero Platonis.

Platonem Athenienſem poetam priſcæ comædiæ tempore Ariſtophanis & Eupolis, Suidas & Athenæus in Dipnoſophiſtis, fabulaſq; eius x x i i i i. commemorant. Tris item alios Diogenes, unum Rhodium philoſophum diſcipulum Panetij, Alium Peripateticum de Ariſtotelis ludo, Tertium Praxiphaniſ diſcipulum. Plautus poeta Comicus Farſinas uti monſtratur in eo loco ex antiqua inſcriptione, cum uulgo Sarſinas ſcribatur. Plotus ab initio teſte Feſto appellatus, à pedum plantiæ, quos Plotos Umbri uocant. Siquando à mola aſinaria uocabat, cui addictus ob paupertatem erat, fabulas componerebat quas uendicaret, eæ quidem x x. feruntur omnes actæ noſtris temporibus. Ponitur à M. Varrone in libro de poëtis Plauti epigramma huiſmodi. Poſtquam eſt morte captus Plautus, comædia luget, ſcena deſerta eſt. Deinde riſus, luſus, iocusq;, & numeri innumeriq; ſimul collacrymarunt. Hic cæteris comicis præfertur ſententia multorum præſertim Varronis qui ait: Si muſæ Latine loquerentur, Plautino ſermone loquerentur. Planci & Plautij diuerſæ Romæ familia. Planci enim ex plantiæ plantæ, ſicuti Panſe à Latitudine teſte Feſto appellati. Ex his fuere L. Munatius Plancus iur conſularis & prætorius ac orator, Ciceronis diſcipulus. Ad quem ſunt eius epiſtole. Is dum Galliam comatam regeret, Lugdunum condidit, & Rauricam quæ nunc Baſilea eſt, ut etiam ex ipſius antiqua inſcriptione deprehenditur, quæ adhuc Caietæ in turri quadam quæ

dicitur Orlandi legitur hoc modo: L. Munatius. L. F. L. N. L. pron. Plancus Cos. Cenſ. Imperat. iter. v i i i iur epul. triumph. ex Rhætiis, ædem Saturni fecit, de Manubijs: agros diuiſit in Italia Beneuenti: in Galliam colonias deduxit Lugdunum & Rauricam. Magnus alioquin ſcurra fuit, patriæ infidus, in quo maxime ſperabatur. Is cum exercitu Antonio de improuiſo apud Mutinam contra Octauium conuenit. Frater eius C. Plautius Plancus cum à Triumuiris proſcriptus, in regione Salernitana lateret, odore unguenti proditus, comprehenſos ſeruos dominum cclantes in tormentis eſſe diu mirime ſuſtinuit. Quapropter ſeſe ſponte manifeſtauit. Plin. C. Plautius. C. F. C. N. Qui in ho. d x x v i. honore Venox appellatus eſt. Hæc inſcriptio antiquiſſimi marmoris ante bellum Samnitum in domo Proſperi S. Cruce Romæ unā cum alijs nominibus. Quare enim Venox ſit appellatus, Frontinus declarat, ob aquarum uidelicet uenam ab eo reſpertam. L. Plautius Hypſicus Flamen quirinalis apud Liuium x x x v i i. M. Plautius cum claſſem l x. nauium in Aſiam duceret, Tarentumq; applicuiſſet, atque illic uxor eius Oreſtilla quæ cum ſcutis fuerat, morbo deceſſiſſet, in rogum impoſita, inter officium ungeni & oſculandi ſtricto gladio incubuit, quem interea amici ſicut erat togatum calcatumq; corpori uxoris iunxerunt. Valerius de amore Con. Plautius Lateranus Cos. deſignatus in coniuratione deprehendus à Nerone ac necari iuſſus: autor Tacitus. T. Plautio. M. F. A. N. Syluano Aeliano Pontifici. Sodali Aug. i i i i. iur. AAA. FF. Q. Ti. Caſaris legato legionis v. in Germania. PR. urb. leg. & comiti Claudij Caſaris in Britanniâ, Conſuli Proconſ. Aſiæ legato Proptæ & Mœſiæ in qua plura quàm centum mill. ex numero Tranſpadanorum ad præſtanda tributa cum coniugibus ac liberis & principibus aut regibus ſuis tranſduxit. Motum orientem Sarmatarum compreſſit, quamuis partem magnam exercitus ad expeditionem in Armeniam miſiſſet. Ignotos ante aut certos pop. Rom. reges ſigna Romana adoraturos in ripam quam turbatis perduxit regibus, Baſtarnarum & Roxolanorum filios, Dacorum fratrum captos aut hoſtibus eiectos reuſit. Ab aliquibus eorum obſides accepit, per quod pacem prouinciæ & confirmauit, & per obſides Scytharum quoque rege à Cheromneſi ex ea prouincia magno tritici modo annonam P. R. adleuauit. Hunc legatum in Hiſpaniam ad Præf. urbis reſmiſſum Senatus præſectura triumphalibus ornamentis honorauit, autore Imp. Caſare Aug. Veſpaſiano uerbis ex oratione eius. Q. I. S. S. Mœſiæ ita præfuit, ut non debuerit in me deſerri honor triumphalium ornamentorum, niſi quod latior contigit ci morâ titulus Præfeſto urbis. Hunc in eadē præſectura urbis Imp. Caſar Aug. Veſpaſianus iterum Cos. fecit. P. Plautius Pulcher Triūphalis fecit. Huiusmodi hodie inſcriptio in uia Tiburtina conſpici tur. Pliniū Secundū iam cōſtans fama Veronenſem facit ſub Veſpaſ. Imp. quorum interdiu negotia adminiſtrabat, noctibus uerò & ſucceſſiuis, ut ipſe inquit, temporibus opus de natura cōſcripſit, unus omnium pauciſſimus tēporis. Perijt in motis Veſei incendio dū eius cauſam indagare cupit. Eius uita diligentius enarrat nepos eius ex ſorore Cæcilius Plinius, cuius extat libellus epiſtolarū, ac de uiris illuſtribus, præterea Panegyricū in Traianū principē, quo gratias agit Cōſul ab eo factus. Cauſas aditauit, fundos habuit in Nouocomeſi. Quintiliani ſiliā dote uiuiſſe, & Martiale poetā ſecedente uaticio proſecutum fuiſſe teſtatur. Plotius Gallus patria Lugdunenſis dicitur di præceptor. Romæ profutebatur, à quo ſe Cic. in lib. de Orat & in epiſt. ad M. Titinium cum Q. fratre olim puer Latinus literas edoſtum fuiſſe teſtatur: à Traquillo autem inter Rheutores ponitur. Plotius Criſpinus, quæ Arctalogū fuiſſe cognominatū quod garrula ſcripſerit carmina, Porphyria narrat.

C. Plotius Plancus

L. Plautius Hypſicus M. Plautius

Plaut. Later.

T. Plautius Syluanus

Plinius

Plinius Nepos

Plotius Gallus

Plotius Criſpinus

Plotinus

Plotinus Plotinus philosophus Platonici Aegyptius natione fuit e ciuitate Lyco, discipulus Ammonij, praeceptor Porphyrij, Galieni, Claudij, Taciti & Probi temporibus. Composuit libros L I I I I. sectam continentem Platoniam. Quorum obscuritatem Porphyrius qui eius vitam describit, satis aperuit. Fuit corpore gracili tenuiq; ualitudine, morbo sacro obnoxius. Hæc ex Suida & Eumapio Græcis autoribus. Plutarchus Cheronæus Traiani temporibus, à quo in Illyricum missus consulari potestate, iussimq; omnibus in Illyria magistratibus, ut absque eo nihil agerent. Scripsit complura præter uitas parallelas iam uulgo nota. Plutarchus Nestorij F. Atheniensis sophista, praeceptor Syriani, qui scholæ præsedebat Atheniensi sub Iuliano principe: autor utriusq; Suid. Polycrates & Sylofontes fratres Samiorum tyranni. Quorum alter Polycrates fortuna opibusq; clarus, perpetua usus felicitate præterquam ad extremum: quam uti temperaret, annulum sibi charissimum in mare proiecit: quem deinde à piscatore recepit, capto pisce qui eum deuorauerat. Ad ultimum à Persarum Satrape dolo captus ac suspensus est: ex Strabone libro X I I I I. Fuere hoc tempore Pythagoras, Anacreon. Polycrates Ephesiorum Præsul una cum ceteris Asiæ Præsulibus ex uetere quadam consuetudine cum Iudæis X I I I I. luna pascha celebrabat. Quapropter cum se ueri uellet aduersus Victorem Pont. epistolam Synodicam scribit, in qua docet se apostoli Ioannis & ueterum auctoritatem sequi. Fuit temporibus Seueri principis, quando & Narcisus Hierosolymis: ex Hieronymo. Polycletus statuarius duas eodem argumento statuas fecit. Alteram arte sua, alteram uerò uulgi opinione, quam de sententia cuiusuis prætereuntis celauerat. Quibus perfectis turbam admittit. Ac primum sua ostensa magnopere laudatur. Altera deinde non æquæ. Atqui inquit, Scitote quod hanc quam tantopere laudatis ego feci, quæ uerò uituperatis uos fecistis. Autor Aelianus de ua. histo.

Polycarpus Polycarpus Ioannis apostoli discipulus. Ab eoq; Smyrne Præsul creatus, sanctitate & doctrina totius Asiæ princeps. Hic ob quandam pasche controuersiam Imp. M. Antonino & Anacleto sedente, Romam uenit, ubi plurimos Christianos Marcionis & Valentini persuasione deceptos ad officium reduxit. Postea uerò M. Antonino & L. Aur. Commodo imperantibus quarta post Neronè persecutione Smyrne spectante Proconsule cum uniuerso populo, in amphitheatro igni traditus est, ac inter martyres relatus. Scripsit ad Philippenses epistolam ualde probatam: ex Hieronymo.

Polystratus Polystratus & Hippoclidis Epicuri discipuli eodem die nati, eodemq; in ultima senectute elati. Valerius. Polybius è Megalopoli ciuitate Arcadiæ, praeceptor Scipionis Africani, Ptolemæo Euergete apud Aegyptum regnante: scripsit Romanam historiam libris X L. Incipit à fuga Cleomenis Spartiate & Persæi Philippi filij Macedonum regis. Post hæc Romana attigit; autor Suidas. Eius hodie superstites tantum v. libri, à Nicolao Perotto præfule Sipontino Nicolai v. tempore in Latinum conuersi sermonem.

Polyænus Polyænus Sardinianus tempore Cæsaris Dictatoris & Antonij I I I, uiri, Scripsit orationes iudiciales, triumpho Parthici M. Antonij libris I I I. Fuit alter Macedo genere, qui de Thebis scripsit, & de re militari libros totidem. Suidas. Polyæctus Comicus poëta: fabula ipsius *Ἰώλοχος*, ut scribit Athenæus. Polyzelus item Comicus: fabule ipsius nonnullæ à Suida ponuntur. Polydamas Pancratiastes, emulatus Herculem, leonem inermis amplexus superauit. Taurum ingentem apprehensis extremis pedibus retro tenebat. Currum agitatam sese opponendo altera manu apprehensum ex cursu retrahabat. In equosq; insiliebat deiecto auriga. Adersit à Dareo Artaxerxis magni filio ter apud eum ex prouocatione uictor fuit. Postremo uiribus suis

confusus interijt post cenam in cauerna, cum saxum ruina à uertice minaretur, diffugiens cœuius, confusus ipse manibus posse sustinere oppressus est. autor Pausanias. Polydamas Panthoi filius, socius, & magister, & æqualis Hectoris, ut autor Aelianus. Homerus scribit Iliados X V I I I. hunc eloquentia, Hectorem armis ualuisse. Τοῖσι δὲ Πηλεΐδ᾽ ἄμα πεπνυμένῳ ἦρχ' ἀργυρόθεν Πάριος βόϊδ' ὄϊ' ὄρα πρόβατα δὲ ὄπια. Ἐκτοῦ δ' ἕρ' ἐταῖρ' ἔϊ δ' ἔρ' νεκτὶ γυνοῖο. Ἀλλ' ὁ μὲν ἔρ' μῦθοισιν, ὁ δ' ἔρχετ' ἰσχυρὰ βίβια. Dares historicus hunc dicit ad castra noctu Græcorum profectum Troiam prodidisse.

Polydorus Priami filius missus à patre initio belli cum magna ui auri ad Polymestorem Thraciæ regem generi tutela gratia, ab eodem auaritiæ gratia trucidatur. autor Virgilius.

Polygnostus Thasius, & Dionysius Colophonius pictores eodem tempore nobilissimi uerum alia alij. Polygnostus in picturæ tenuitate ualebat, plicas uestium mollitiasq; signorum imitabatur. autor Aelianus. Pausanias autem lib. x. de eodem sic scribit. Polygnostus pinxit Ocnium torquentem spartum & asinam prope rodentem. Quod sanè enigma est eius, qui frustra quidem laborat si habet uxorem prodigam: ex quo prouerbium, cum frustra quis aliquid contendit: ὄκνη δὲ μὴ σαώσῃ. Ocnium enim uocant augures auem quæ maxima est, et pulcherrima inter erodios, rarissima inuentu, quæ minime castigata continuata solitudine uolitando, singula quamuis minima & obscura expauescit idola. Iul. Pollux Naucrati grammaticus sub Commodò principe præcipiebat Athenis. Decessit natus annos L V I I I. Scripsit ad Commodum onomasticon libris decem quem habemus. Scripsit & alia quædam, ut est autor Suidas, quæ non extant. Philostratus quoque inter sophistas ponit, cuius characterem in dicendo narrat, quem nec laudat, nec uituperat: una tantum ei laude dulcis pronuntiationis attribuit. Polus Agrigentinus sophista Gorgiæ auditor, primus in oratione inuenisse dicitur parisa & antitheta & similiter desineta: quod minime uerum, sed iam inuentis sæpe usum fuisse constat: ex quo Plato in eius dicendi genus cauillans, ὦ λώσε Πῶλε, inquit, id est. Ioste Pole, hoc est, optime Pole, ut te secundum te appellem. hæc Philostratus. Suidas autem eum scripsisse dicit genealogiam, eorum qui ad bellum Troianum profecti sunt, simul & nauium catalogum. Pollium inter Asinos diximus ex ordine. Pompeius hos legimus. Q. Pompeius cõtra Numantinos missus, ab eisq; superatus, ignobile pacem fecit: autor Florus lib. I I. Huius filius siue nepos. Cn. Pompeius Strabo magni Pompeij pater Nouum comum coloniam deduxit. In bello sociali imperator delectus, de Picentibus triumphauit: uir admodum duræ discipline. Eius filius Cn. Pompeius Sullæ partibus adhesit, ab eoq; ad ulciscendos inimicos missus in Africam, Domitium prius expugnauit, Iarban regem cepit, de quo triumphauit, nondum patientibus annis, quare ab exercitu Sullæ magnus consalutatus est. Inde contra Sertorium in Hispaniam profectus, Metelli copijs sese coniungens, eum cum tota factione sustulit. Mox delectus imperator ad bellum Piraticum, tribus mensibus id confecit. Dein successor L. Luculo missus, de Mithridate triumphauit. Trigranem Armeniæ regem ei ad genua procumbentem, in regnum restituit. Inde Iberos, Albanos, Iudæos debellauit, capto eorum rege Aristobulo, in triumphumq; unà cum filio Tigranis ducto. Extincta uxore Iulia Cæsaris filia, Corneliam Scipionis filiam uiduam à P. Crasso M. filio relictam duxit. Neapoli demum grauisima febre correptus, parum absuit à morte, quæ si contigisset, melius cum eo actum fuisset, ob insequentis belli ciuilibus calamitatem. Nam Pharsalica pugna à Cæsare copijs longe inferiore superatus, & in Aegypto fugiens, regis perfidia ab Achilla præfecto interfectus est. Triumphum cum ex Oriente

Polydamas Troians

Polydorus Polymestor

Polygnostus

Pollux grammaticus

Polus sophista

Pollio Qu. Põpeius

Cn. Pom. Strabo Pomp. mag.

Oriente olim redijisset b. duo egit, prænotatis gentium titulis uictarum, quæ à Plinio in x. itemq; à Plutarcho ordine adnotantur. Hoc quasi uitæ & rerum ab eo gestarum breuiarium fuerit. Pompeij iuuenes eius liberi, alter apud Mundam à Cæsare in Hispania, alter apud Siciliam ab Augusto postea uicti: ex quibus Sextus Pomp. piraticam exercuit. Lucanus. Sextus erat Magno proles indigna parente. Qui mox Scyllis exul grassatus in undis Polluit æquoreos ficulus pirata triuphos. Sext. Pompeius alius uir prætorius: sub quo Valerius Maxi. se militasse dicit, & quem Ouidius de Ponto pluribus in locis laudat. Huius pater. Sext. Pompeius Hispaniæ citerioris princeps, cum horreis suis uentilandis præfideret, correptus dolore podagræ merfit in triticum sese super genua, leuatusq; siccatis pedibus mirabili modo: quo postea remedio usus. Plinius. Q. Pompeius Rufus Sullæ è filia nepos, tribunus pleb. cum T. Munatio Plancio aduersissimus Miloni, in cuius causa dixerat paucis post diebus quam Clodius esset occisus: Milo dedit, quem ex curia desideretis: ego dabo quem ex capitolio mulctetis. Idem Milonem ad se in hortis uenientem aspiciens, misit nuncium ne ueniret. Q. Pompeius qui Bithynicus est dictus summo studio dicendi, multaq; doctrina, incredibiliq; labore atque industria. Huius actio non satis commendabat orationem: in hac enim satis erat copiæ, in illa leporis parum. Cicero. Fastus quoq; de eodem sic ait, Pompeius Bithynicus è suppellestili regia signum ephæbi mitram tenentis arenamq; ruentis exercitationis gratia more Græcorum Romam portauit, & in capitolio posuit. Pompeius Lenæus magni libertus grammaticus de herbis & plantis scripsit. C. Pompeio Eufconio conditori factionis Ruffate, & factionum primus patrono benementi optimo & pietissimo, liberti & liberte heredes fecerunt de suo. Repertum Romæ in æde diuæ genitricis de pace: quod ideo posui, ut plane uideatur antiquos quoq; quandoq; sine dipthongis scribere consueuisse, sicuti & in alijs pluribus locis reperitur. Pomponij plures ex eadem domo commemorati. Pomponius Atticus à Nepote scribitur elegantissime: cuius epitomen autoris subiiciam. Is nobilis eques Rom. excellenti ingenio & amicus Ciceronis imprimis fuit, unde Atticus Ciceronis est appellatus. Qui postquam uidit Cinnao tumultu R. empubli. esse turbatam, secessit Athenas, ubi longo tempore moratus, & ciuitatem, & omnium gratiam, moribus elegantissimis promeruit: linguam ita probe didicit, ut Attici cognomen adsequeretur. Humanitate, diuitijsq; simul præditus fuit, quibus amicos libenter impertiebat. Nam & Ciceronem ab urbe pulsuum L L S. C C X L. milibus, & Brutum ab urbe fugientem nummis centum est profectus. Erat alioqui grauisissimus, ut quæ religiose polliceretur, præstare omni diligentia niteretur. Mendacium nec ipse dicebat, nec pati poterat. Quapropter omnes ei res suas amici curandas certatim dabant. Consiliumq; ab eo de republ. deq; rebus magnis petebant. Studijs sese totum tradiderat, procul à repub. non necessitate, sed iudicio. Antiquitatis maximus admirator & custos, adeo ut Augustus quocum erat ad finiate cõiunctus, nulla dies foret, quin eum aliquid de ueterum rebus, aut doctrina rogaret, aut quæstionem aliquam ei proponeret. Scripsit de imaginibus uolumen, ubi singularum familiarum origines enarrauit, ac uersibus non minus quaternis ornauit, eosq; qui honore rebusq; gestis perierant. Scripsit & de consulatu Ciceronis unum uolumen. Fuit & erga domesticos facilitate tantæ: ut iuauerit cum matre nonagenaria se nunquam in gratiam redijisse. Cum sorore pariter nullam gessit similitatem, dictitans cum his quos diligas minime irasci oportere. Abstinencia præterea singulari, ut qui procul egerit ambitione, & præter patrimonium nihil quicquam appeteret, nec edi-

Pompeij iuuenes

Sext. Pompe. prætorius

Quin. Pomp. Rufus

Q. Pompeius Bithynicus

Pomp. Lenæus libertus C. Pompeius Eufconius

Pomponius Atticus

ficator, neque emax fuerit. Vltima senectute morbo correptus, seipsum cibi abstinentia necauit: sepultusq; in uia Appia in monumento Q. Cæciliij auunculi sui. Hæc Nepos. Duo quoq; Pomponij etiam Ciceronis tempore. Alter L. Pomponius Bononiensis Atellanarum scriptor, quem Solinus ait, ut mirum, nunquam ructasse. Alter Cn. Pomponius orator, patronus acer acerbusq; in dicendo, & lateribus pugnans, ut ait Cicero in oratore. Iulius item Pomponius Secundus Quintiliani tempore, inter tragicos longe princeps. Quem senes Pindarum tragicum putabant, conditione atq; nitore præstare consitebantur. hæc Quintillia. Tacitus uerò de eodem. Pomponius Secundus in nostris temporibus Domitio Afro uel dignitate, uel famæ perpetuitate cesserit. Plinius uerò eum cenam Caio principi dedisse dicit, in qua uinum C L X. annorum fuit. Pomponius quoq; iurisconsultus. Polemon Atheniensis philosophus prima adolescentia Liscius, & uoluptatibus deditus, cum patentem Xenocratis scholam intrasset, deq; modestia & moribus sermo uersaretur, ita demum ad eum flexit animum, ut relicta incontinentia, se totum philosophiæ addiderit: ex quo postea eius scholæ successit, autor Gellius. Diogenes uerò plura eum scripsisse testatur. Suidas contra, nihil scriptum reliquisse: libenter quoque & Homerum & Sophoclem lectitasse: quorum alterum Homerum tragicum, Homerum uerò Epicum Sophoclem appellare consueuerat. Polemon cognomèto Helladicus genere Iliæus, historicus nobilissimus, æqualis Aristophanis grammatici, Panetij discipulus, scripsit de origine ciuitatum Phocidis, Ponti, Lacedæmonie Geographiam, & de cursu solis libros tris, Suidas. Polemonem alium scripsit Philostratus in sophistis, è Laodicea Cariæ, qui Smyrne uixit ac præcepit: æqualis Herodis Attici sub Hadriano principe, ad quem legatus quandoq; Smyrneorū missus, ab eoq; honorifice exceptus, & Musæo Aegypto adscriptus est. Aliq; de eo ab eodè autore ponuntur, minima quidè quæ ad rem non pertinent. Popilij à Pompij diuersi leguntur. Quorum princeps M. Popilius Lenas cum Cos. esset, eodemq; tempore sacrificium publicum cum Lena faceret, quod erat flamen Carmentalis, plebis contra patres seditione nunciata, ut erat Lena amicus, ita uenit in concionem, seditionemq; quum auctoritate, tum oratione sedauit. Cicero in Bruto. Hic etiam, teste Liuius, consul secundum cum M. Fabio Ambusto factus. Tyburtes bello uicit: agris eorum uastatis, C. Licinium Stolonem decem milibus æris eius lege damnauit. M. Popilius à Numantinis, cum quibus pacem factam senatus irritam censuerat, cum exercitu fusus fugatusq; est. Liuius L V. Hic deinde ob rem sua culpa male gestam in exilium actus. Popilius legatus ad Antiochum, qui Ptolemæum regem amicum populo Romano obsederat, missus nunciatum ut à socijs populi Romani abstineret: cunctantem, responsimq; differentem, uirga circumscriptis, ne ultra spatium illud differendo exiret: ex quo territus Antiochus, bellum omisit. Liuius X L V. & Valerius. Plinius tamen C. Octauium pro Popilio ponit manifestò errore. Popilius Lanatus, qui Ciceronem occidit, patrum eius in causa capitis. autor Valerius. Romæ in uetustissimo marmore sic legitur: M. Popilius. M. F. M. N. Lanatus. Et alia Tybure in scripto pro templo sancti Pauli: C. Popilio. C. F. Q. N. Carapedoni Cos. v I I. uiro Epuloni, Soldali Hadriani, legato Imper. Cæsaris Antonini Augu. Pij, Propr. Germaniæ, & exercitus nuper in ea tendentis, curatori oper. publicorum. Præfec. erarij Satur. curatori Viar. Aureliæ ueteris, & nouæ Corneliæ: & triumphalis, legato leg. x. Fretensis, à cuius cura se excusauit: prætori, tribuno pleb. Q. diui Hadriani Augu. in omnibus honoribus candidato imperator. trib. Laticlauii, donato donis mili-

L. Pomponius Bononiensis Cn. Pompon. orator Iul. Pomp. i r

Polemon philosophus

Polemon historicus

Polemon sophista

M. Popilius Lanatus

M. Popilius

Popilius legatus

Popilius Lanatus

Pōpiliū à Numa Pom. Pōsidonius philolophus

Pōsidonius historicus

Pōsidonius p̄sul

Pōsidippus comicus

A. Pōsthumus

A. Pōsthumus Tubertus

M. Pōsthumus Regiliensis

Sp. Pōsthumus consul

L. Pōsthumus cos.

A. Pōsthumus Albinus

Pōsthumia Vestalis

taribus à diuo Hadriano ob Iudaicam expeditionem x v. uiro silitibus uindicanis, patrono municipi, curatori maximi templi S. P. Q. Tyburs optime de republica merito. Pompilij autem à Numa Pomp. originem habuere, qui in Romulo dicitur. Pōsidonius Rhodius philosophus Stoicus, docebat Rhodi: discipulus & successor Panctij: uenit etiam Romam M. Marcelli tempore: scripsitq; multa, autor Plutarchus. Pōsidonius Olbiopolita historicus, scripsit post Polybium historiam libris L I I. usq; ad bellum Cyrenaicum, & Ptolemaei preterea declamationes rhetoricas: argumenta in orationes Demosthenis. Suidas. Hunc Strabo testatur suo tempore fuisse. Pōsidonius Africæ p̄sul, Augustini contubernalis, cuius etiam uitam scripsit: preterea homiliarum libros v I I. epistolarum totidem: aliarumq; rerum complures. autor Ptolemæus Lucensis. Pōsidippus Casandrus comicus, docuit anno I I I. post mortem Menandri: eius fabulæ usque x x x. Suidas. A. Pōsthumus dictator in bello Latinorum, quod Tarquinij fuga excitauit, confugientis ad generum suum Manlium ducem Tusculanorum. Itaque collatus signis apud lacum Regillum, buum uictoria utrinq; nutaret, magister equitum Romanis equis frenos detrabi iussit, ut irreuocabili impetu ferrentur in hostes, ubi tandem aciem Latinorum Romani fudere, in eo prelio nisi duo iuuenes acriter pugnare, quos post pugnam ad præmia quæstos dictator reperire non ualuit. Ratus itaq; eos Castorem & Pollucem, eis communi titulo templum dedicauit. Cæcilius. A. Pōsthumus Tubertus, magister equitum Aemylj Manerij dictatoris in prima dictatura contra Volcos: mox in eodem bello à Q. Cincinnato consule eius genero, dictator dictus, de eisdem triumphauit: quam uictoriam finestruit mors filij, uiri magna uirtute: quem quod iniussu eius occasione rei bene gerunde pugnam iniisset, securi percussit. ex Liuiolib. I I I I. M. Pōsthumus Regiliensis tribunus militum, autoritate consulari ad bellum contra Equos missus, præuicentis hominu, quam uictoria magis quam bellum ostendit. Nam exercitu impigre cōscripto, ductoq; ad Volas, cum leuibus prælijs Equorum animos fregisset: postremo in oppidum irrupit. Deinde ab hostibus in ciues certamen uertit. Et quum inter oppugnationem prædam militis fore edixisset, capto oppido fidem mutauit. Hæc igitur & alij de causis, quod iniuste se haberet, à suis per tumultum lapidibus est obrutus. Liuius lib. I I I I. Sp. Pōsthumus & T. Veturius Coss. apud furcas Caudinas deducto in locum iniquum exercitu, quum nulla euadendi spes esset, foedere cum Samnitibus facto, & sexcentis equitibus Romanis obsidibus datis, ita exercitum abduxerunt, ut omnes sub iugum mitterentur. Iidemq; autore ipso Pōsthumio, qui in senatu suaserat, ut eorum deditione, quorum culpa tam deforme scelus ictum erat, publica fides liberaretur, cum duobus tribunis plebis, & omnibus qui per scelus sponderant, dediti Samnitibus non sunt recepti: nec etiam multo post suscipi à Papyrio Cursore Samnitibus, & sub iugum missis, receptisq; sexcentis equitibus Romanis obsidibus, pudor prioris flagitij abolitus est. Liuius I x. L. Pōsthumus alter post Cannensem pugnam Cos. in Galliam profectus, à Boijs cum exercitu profugatus, ne caperetur, omni ui in prelio occubuit. Cuius inuenti caput præcidentes Barbari ouantes in templo obtulerunt. Idq; sacrum uas erat, quo in solennibus libarent. Liuius x x I I. Aulus Pōsthumus Albinus missus ad Iugurtham, ab eoq; correptus auro, patriæ magno damno adfecit. Idem de Vaccis & Lusitanis triumphauit. Liuius L x I I I I. Pōsthumia uirgo Vestalis de incesto causam dixit criminis obnoxia ob suspicionem cultus elegantioris, ingeniumq; liberius quam uirginem deceret: parum abhorrens à fa-

nia ampliata deinde absoluta, sententia pontificis maximi, qui eam abstinere iocis, coliq; sancte potius quam scite iussit. Porphyrius philosophus Tyrius genere, clara ortus profapia, à puero usus est præceptore Longino uiro doctissimo. prius Malchus uocabatur, deinde ob uestem regiam purpuream, qua ob nobilitatem utebatur, Porphyrius appellari ceptus est. Romam postea profectus, Plotinum audiuit, unâ cum Origene & Amelio condiscipulis. Inde in Siciliam nauigans apud Lilybœum morbo correptus, à Plotino magistro, qui consolandi gratia eò se cõtulerat, & presentia, & philosophica oratione recreatur, adeo ut statim conualuerit: moxq; Romam simul repetens, ibidem diem obiit, relictis operibus, in quibus pugnantia uidetur sentire. Causa putanda est, quod quæ prius probauerit præcedente tempore, ea retractauerit. Ea siquidem sunt, De diuinis nominibus liber unus. De principijs duo. De materia sex. De anima quinq;. De animalium abstinentia quatuor. De cognoscendo seipsum quatuor. Quod una fuerit Platonis Aristotelisq; secta, libri septem. In historiâ Iuliani Chaldei philosophi libri quatuor. Contra Christianos libri x v. In astrologia ac dialectica isagoge, aliaq; complura. Floruit Aureliani temporibus, usq; ad Tacitum & Probum principes. Hæc ex Suida & Eunapio Græcis autoribus. Aduersus autem libros quos contra nos edidit: Methodius decem milibus uersibus, item Eusebius x x v. Apollinaris x x x. uoluminibus teste Hieronymo Apologiam fecere. C. Pontius Herennius dux Samnitum, qui ad Furcas caudinas nobilem illam cladem intulit Romanis, ut in Pōsthumio diximus. Pontium Pilatum ex historia tantum ecclesiastica nuncupata, inuenio Lugdunensem patriam fuisse. Is quum anno x I I. Imperij Tyherij missus procurator ad regendam Iudeam fuisset: Caligulæ deinde principis iussu, Iudeos statuat imperatoris poni in templo cogere uellet, tantus illius populi tumultus excitatus est, ut res non procul à defectiōne fuerit. autor Iosephus. Sunt qui scribant eum propterea sibi manus attulisse, meritisq; sceleris pœnas ob latu in conseruatore nostrum iudicium dedisse. De eodem Plinius sic ait. Pontius legatus Caij principis, imagines Atalantæ & Helene cominus nudas à Cleophanto Corinthio pictas Lanuuij in templo, earum libidine captus, tollere conatus est, si natura tectorij permisisset. Pontius diaconus, ut est autor Hieronymus, missus unâ cum Cypriano in exilium, egregiu uolumen de uita, deq; martyrio Cypriani edidit. Potamon Mityleneus rhetor præcepit Romæ tempore Tyberij Cesaris. Redeuntem uerò in patriam imperator huiusmodi syngrapha eius iter profectus est. Si quis Potamoni Mityleneo iniuriam feceris, cogitato an mihi quoque indicare bellum possis. Scripsit de Alexandro Macedone, de perfecto oratore. Bruti Cesaris Encomium. Suidas. Praxæas hereticus uir Asiaticus, plures in Trinitate negabat personas, sed eundem patrem & creasse omnia, & passum fuisse, quod communicata pluribus monarchia, imperij uim impediret. Hæc inani adrogantia dictabat, eoq; incautos decipiebat, quod fidei causa martyr extiterat. Contra hunc Tertullianus eleganti libro respondit, ubi dicit: Quam Praxæas monarchiam uocat, Latini & Græci δινομοία appellat, qui tres non statu sed gradu, non substantia sed forma, non numero sed specie constare, nihil impedire monarchiam, si pater filio eadem penitus uolenti coniungitur. Praxiteles marmore nobilitatus, duplici Venere, Gnidia & Coæ: sed Gnidia uesano amore iuuenis insignis, qui noctu delituit in templo simulacroq; cohesit. Tum Nicomedis estimatione regis, grandi Gnidiarum ære alieno permutare eam conantis. Natus est in Græcia Italiæ ora, ciuitate Romana donatus. Scripsit teste Varrone, quinq; uolumina nobilium operum in toto orbe. Eius Romæ opera, Triptolemus, Flora, Ceres: Boni euentus, & Bonæ fortune simulacra, Menades & Thyades, Silenus, Iuppiter eburneus in æde Metelli, Apollo impubis, autor Plinius. Hunc Apollinem putamus, qui nostra ætate in ruinis sancti Laurentij Paniperne effusus, nunc in hortis ædium apud apostolos conspicitur. Inscriptio uerò apud equos qui Tiridatis regis existimantur, una cum Phidia falso apposita est, quum diuersis fuerint temporibus. Hic enim ætate Cn. Papei fuit, Phidias autem Olymp. L x x x I I I. ut idem autor, Praxyla Sicyonia mulier poetria Melica, ut ait Polemon. Hæc Adonidem in carminibus inducit, interrogat ab infersis quid optimum relinquens uenerit, qui respondit Solem & Lunam, & ficus, & mala, ex quo in prouerbiu uenit: ἀλλ' ἴδωτο ὄσος ἢ πρᾶξιόν ἀδῶνιδος. Stultior Adonide Praxyla. Stultum enim soli ficus comparare, ex libro prouerborum Græcorum. Priscus Eluidius è municipio Terracinae, sub Nerone quæstor Achaia administrauit. Quæstoriusq; adhuc à Pæto Thrasea gener adscitus, è moribus foci nihil æque ac libertatem hausit, opum contemptor, recti perucax, constans aduersus metus. Erant quibus appetentior fame uideretur. Quinetiâ sapientibus cupido gloriæ nouissima exiuit. Hæc Tacitus. Probus quoque grammaticus de eodem, sic ait: Priscus post damnationem Thraseæ foci sui interdicta sibi Italia, Apolloniam concessit. Sed post interfectum Neronem restitutus à Galba, nō aliter quam liberæ ciuitatis statu egit. Idem postea Vespasianum ita studio libertatis offendit, ut putaret id optante Clodio pristinum libertatis statum posse reuocare. Quo nomine reus, ac præter spem absolutus est. Priscus alter Panites genere, sophista, Theodosij iunioris epistolarum magister fuit. Qui se describit missum fuisse ab eo oratorem in Scythiam ad Attilam Hunnorum regem, ac eius regiam pulcherrime describit magnifico opere sumptuososq; factam. Scripsit historiam Constantinopolitanam & ipsius Attile, libris VIII. Præterea declamationes & epistolas, ut est autor Suidas. Hæc hodie historia in bibliotheca Vaticana continetur. Priscus unâ cum Malcho & Alexandro martyr apud Casaream Palestine sub Valeriano. Prisca uirgo Romana & martyr sub Claudio, cuius corpus reconditum cum Euticiano pontifice. Priscilla & Aquila eius uir, discipuli Apostolorum Christi fuisse: de quibus scribitur in actibus Apostolorum. Priscianus Cesarisens claruit Athenis, tempore Iustiniani principis, scripsit de arte grammatica ad Iulianum consulem. Ad Cosroem uerò Persarum regem, librum de naturalibus quæstionibus. Conuertit in Latinum sermonem Dionysij de situ orbis carmina. Habeo autorem qui scribit hunc ab initio Christianum, deinde fidei desertorem fuisse. Mar. Valerius Probus Berytius grammaticus Romæ docuit, non tamen ut magistri personam sustineret, unum & alterum, uel cum plurimos tris aut quatuor post meridianas horas admittere solebat, cubansq; inter longos & uulgares sermones legere quædam, idq; per raro. Nimis parua & exigua de quibusdam minutis quæstiunculis edidit. Reliquit autem non mediocrem syluam obseruationum sermonis antiqui. Ab initio enim ad studia se contulit, postquam in militia diu centuriatum frustra petisset. Ex Tranquillo. Proæresius è Casarea Cappadocia, adolescens Antiochiam uenit, per motus fama Vlpiani dicendi magistri, apudq; eum primas tulit. Cum quo paruo post tempore Athenas profectus, sub Iuliano sophista adeo profecit, ut primus item inter auditores esset. Ephestionem condiscipulum amicoum perfectum comitem sibi adiunxit, tanta charitate, ut unanimes perseuerarent, una ueste uterque contentus, breuiq; ac paupere suppellectile. Adcersit usq; inde in Galliam à Constantio principe, apud eum

Porphyrius

C. Pontius Herennius

Pontius Pilatus

Pontius diaconus

Potamon

Praxæas

Praxiteles

Praxyla

Priscus Eluidius

Priscus soph.

Priscus mar.

Prisca uirgo

Priscilla

Priscianus

Probus

Proæresius

operum in toto orbe. Eius Romæ opera, Triptolemus, Flora, Ceres: Boni euentus, & Bonæ fortune simulacra, Menades & Thyades, Silenus, Iuppiter eburneus in æde Metelli, Apollo impubis, autor Plinius. Hunc Apollinem putamus, qui nostra ætate in ruinis sancti Laurentij Paniperne effusus, nunc in hortis ædium apud apostolos conspicitur. Inscriptio uerò apud equos qui Tiridatis regis existimantur, una cum Phidia falso apposita est, quum diuersis fuerint temporibus. Hic enim ætate Cn. Papei fuit, Phidias autem Olymp. L x x x I I I. ut idem autor, Praxyla Sicyonia mulier poetria Melica, ut ait Polemon. Hæc Adonidem in carminibus inducit, interrogat ab infersis quid optimum relinquens uenerit, qui respondit Solem & Lunam, & ficus, & mala, ex quo in prouerbiu uenit: ἀλλ' ἴδωτο ὄσος ἢ πρᾶξιόν ἀδῶνιδος. Stultior Adonide Praxyla. Stultum enim soli ficus comparare, ex libro prouerborum Græcorum. Priscus Eluidius è municipio Terracinae, sub Nerone quæstor Achaia administrauit. Quæstoriusq; adhuc à Pæto Thrasea gener adscitus, è moribus foci nihil æque ac libertatem hausit, opum contemptor, recti perucax, constans aduersus metus. Erant quibus appetentior fame uideretur. Quinetiâ sapientibus cupido gloriæ nouissima exiuit. Hæc Tacitus. Probus quoque grammaticus de eodem, sic ait: Priscus post damnationem Thraseæ foci sui interdicta sibi Italia, Apolloniam concessit. Sed post interfectum Neronem restitutus à Galba, nō aliter quam liberæ ciuitatis statu egit. Idem postea Vespasianum ita studio libertatis offendit, ut putaret id optante Clodio pristinum libertatis statum posse reuocare. Quo nomine reus, ac præter spem absolutus est. Priscus alter Panites genere, sophista, Theodosij iunioris epistolarum magister fuit. Qui se describit missum fuisse ab eo oratorem in Scythiam ad Attilam Hunnorum regem, ac eius regiam pulcherrime describit magnifico opere sumptuososq; factam. Scripsit historiam Constantinopolitanam & ipsius Attile, libris VIII. Præterea declamationes & epistolas, ut est autor Suidas. Hæc hodie historia in bibliotheca Vaticana continetur. Priscus unâ cum Malcho & Alexandro martyr apud Casaream Palestine sub Valeriano. Prisca uirgo Romana & martyr sub Claudio, cuius corpus reconditum cum Euticiano pontifice. Priscilla & Aquila eius uir, discipuli Apostolorum Christi fuisse: de quibus scribitur in actibus Apostolorum. Priscianus Cesarisens claruit Athenis, tempore Iustiniani principis, scripsit de arte grammatica ad Iulianum consulem. Ad Cosroem uerò Persarum regem, librum de naturalibus quæstionibus. Conuertit in Latinum sermonem Dionysij de situ orbis carmina. Habeo autorem qui scribit hunc ab initio Christianum, deinde fidei desertorem fuisse. Mar. Valerius Probus Berytius grammaticus Romæ docuit, non tamen ut magistri personam sustineret, unum & alterum, uel cum plurimos tris aut quatuor post meridianas horas admittere solebat, cubansq; inter longos & uulgares sermones legere quædam, idq; per raro. Nimis parua & exigua de quibusdam minutis quæstiunculis edidit. Reliquit autem non mediocrem syluam obseruationum sermonis antiqui. Ab initio enim ad studia se contulit, postquam in militia diu centuriatum frustra petisset. Ex Tranquillo. Proæresius è Casarea Cappadocia, adolescens Antiochiam uenit, per motus fama Vlpiani dicendi magistri, apudq; eum primas tulit. Cum quo paruo post tempore Athenas profectus, sub Iuliano sophista adeo profecit, ut primus item inter auditores esset. Ephestionem condiscipulum amicoum perfectum comitem sibi adiunxit, tanta charitate, ut unanimes perseuerarent, una ueste uterque contentus, breuiq; ac paupere suppellectile. Adcersit usq; inde in Galliam à Constantio principe, apud eum

fuit in honore. Romam postea petijt expectatus. Vbi aliquot annos magna nominis fama moratus, tandem opibus ac honoribus auctus, Athenas redijt, ubi magno item exceptus adplausu, in theatro orationem habuit extemporalem. Hæc ex Eunapio, qui pluribus eius uitam persequitur, minimis quidem, ac cognitione nequaquam dignis. Proclus Lycius discipulus Syriani, philosophus Platonicus, præfuit scholæ Atheniensi, cuius discipulus & successor Marinus Neapolitanus fuit. Scripsit plura in philosophia & grammatica. Commentarios in totum Homerum, in Hesiodi Erga & Hemeras, in rempublicam Platonis: preterea contra Christianos Epicheremata x v I I I. Hic est Proclus qui post Porphyrium secundus contra nos latrauit. Aduersus quem Ioannes cognomento grammaticus scripsit apologiam, distans eum quanquam in rebus Græcicis magnum, stultum tamen esse & in hac parte indoctum. autor Suidas. Is est cuius hodie commentarios in Platonem habemus. Præceptor etiam M. Antonini, quem ad consulatum usque prouexit, ut autor Spartianus. Alios item duos Suidas ponit. Vnum è Sicilia Malleotem patriam, qui scripsit in sophismata Diogenis, & contra Epicurum. Alterum cognominatum Procleium è Laodicea Syria. Qui scripsit theologicum in Pandore fabulam Hesiodi, in aurea carmina, isagogen in arithmeticam Nicomachi, & alia quædam geometrica. Quartum his addit Philostratus Proclum Naucraticum, qui dicit unum fuisse ex suis præceptoribus, ac docuisse Athenis, filiumq; habuisse luxui deditum, in quem non modo non seuerus fuit, sed usque adeo indulgens, ut in alendis canibus auibusq; adisset, distans has nugas cum citius cum senibus dimissurum, quam cum equalibus. In docendo hunc omnino seruasse morem, ut ab initio à discipulis centum dragmas pro totius mercede temporis acciperet, bibliotheca domi publicata: ut illi solum lectioni intenti, dum cogerentur, minime per otium, uti moris est in ludo, inter se sibilent aut iurgentur, pueris cum pædagogis ac adolescentibus in medio constitutis. Proclus præful Veronensis sub Maximiano comprehensus, deinde quasi senex delirus dimissus, usque ad extremum persanctæ uixit. Prodicus Cous, filius quanta fuerit autoritas, ex Xenophonte Grylli cilio deprehendere licet, qui in Bœotia captus, uadum pro reditu dedit, ut ad eum legentem accederet. In concilio Atheniensium magnam est laudem adeptus, quanquam uoce grauiore atq; absona. Conatusq; est in ea ciuitate primarios ex quaque nobili familia adolescentibus sibi deuincire: quorum hospitium usui sibi & uoluptati foret. Hæc è Philostrato. Suidas autem dicit eum Chium patriam fuisse, & Democriti ac Gorgiæ temporibus fuisse, librumq; edidisse, qui inscribitur ἠθικῶν. In quo finxit Herculem uirtuti pariter ac uoluptati congressum, & utraque adhortante tandem à uirtute persuasum, alteram spreuisse. Cicero quoque in officijs, Hercules Prodicij mentionem facit, ubi à quibusdam male legitur prodigi. Procopius è Casarea Palestine, orator & sophista, scripsit res Iustiniani, quæ in Oriente, aut occidente, aut Africa per Belisarium patricium gesserat. Cuius subscriba & comes in cunctis expeditionibus fuit. Composuit item alterum librum, quem inscripsit ἀνιδότα, id est, non edenda, siue non edita: ubi comœdia quadam Iustiniani & eius uxoris Theodore uituperationem describit, ex Suida. Hunc hodie autorem non adhuc redditum Latinis cernimus. in bibliotheca Vaticana. Procopius tyrannus Constantinopoli insurgens contra Valentem principem apud Naxiam Phrygiæ ciuitatem, in eius potestatem cum exercitu uenit, proditus à duobus militibus: alligatusq; deinde duabus per uim reflexis arboribus, discerptus est. De prodigi-

Proclus phil.

Proclus Mallectotes

Proclus Procleius

Proclus Naucraticus

Proclus præf.

Prodicus

Procopius sophista

Procopius tyrannus

Proclius Proclius grammaticus, cuius meminit Seneca, uir suis temporibus doctissimus. Quum de peregrinis regionibus loquitur, commemorat apud Memphim in aurea columna Aegyptijs literis scriptum, tunc demum Aegyptium liberam fore, cum in eam uenissent Romani faeces. Lampridius.

Protogenes Protogenes pictor patria Camius, quae gens Rhodijs subiecta est. Olympiad. c x x i i. aequalis Apellis fuit. Eius operum palmam Iahsus tenet, dicatus postea in templo pacis, quem quum pingeret, traditur madidis lupinis uixisse, ut mente ob abstinentiam auctiore esset. Cui tabulae quater colorem induxit contra uetustatem. Est in ea canis mire factus, ut quae pariter casus et ars pinxerit: iratus operi, quod penicillo saepius mutato spuma pingi non nasceri uideretur, spongiam impexit in uisulo loco tabulae, ex illoque adposuit ablatos colores qualiter cura optauerat. Hanc tabulam quum Rhodum obsideret Demetrius Poliorcetes, ex ea parte capere quum posset noluit: ex quo occasionem amisit. Sed in suburbano ipso Protogene agente prope Demetrii castra, occurrunt ei inimici indulgentiam, et ab eo saepius in belli occupationibus adiri. Pinxit et Satyrum tibias tenentem, quum *αυανούμυρον* uocant, id est, recumbentem, siue quiescentem. Fecit et Ciliscum tragœdiarum scriptorem meditantem. Ex Plinio. Aelianus quoque de uaria historia dicit, Protogenem Iahsum hunc septem annis absoluisse. Quem quum Apelles intueretur, ingentem quidem in eo laborem, magnamque artem inesse, uerum deesse gratiam, quam si adsecutus fuisset, labor immortalis esset.

Prosper Prosper Aquitanus, Anno salutis ccccliiii. magna ob doctrinam, moresque sanctos apud Leonem primum auctoritate fuit, a quo praesul Reginus factus, persancte uixit, interque beatos refertur. Scripsit de uita solitaria. De temporibus ab Adamo usque ad seculum suum. Quae adhuc opera extant. Eius meminit Ptolemæus Lucensis.

Protagoras Protagoras Abderites domi Democriti auditor fuit, natus Menandro patre Thracum locupletissimo, qui et Xerxem aduersus Græcos proficiscentem, domo, muneribusque excepit: ob quam liberalitatem, magi qui cum eo erant, facta a rege potestate, eius filium Protagoram, tunc adolescentem sua disciplina erudierunt. Nam iniussu regis eam communicare non licet, quod de dijs haud bene sentiant, dubitareque se dicant, eos esse. Illis quoque clam sacrificant, ne clara religionis professione illius seruire, aut per illos aliquid posse uideantur. Ex hac igitur consuetudine et ritu Protagoras ab Atheniensibus condemnatus, ut autem placeat nonnullis, tantum accusatus, sponte exulauit. Quumque sparsas toto orbe triremes Atheniensium uideret, paruo se acacio credens, insulas continente permittauit: ubi tunc mercede dicitur primus omnium profiteri coepisse. Igitur Plato quum uideret eum arte rhetorica intumescentem, uerbisque ex poetica plus iusto ostentantem, eius ideam longo sermone expressit. Hæc ex sophistis Philostrati. De eodem Gellius ait: Cum domi pauper admodum esset, ac puer quæstus gratia ligna uenditaret, uisus forte a Democrito eius ciue, quam pulchre fascem unum composuisset, iussus ab eo soluere, in pristinum modum rursus fascem restituit. Signum id Democritus optime indolis ratus, cum doctrinæ adhibuit, ex quo philosophus euasit nobilissimus. Suidas quoque non minus oratorem dicit fuisse, ac Isocratis præceptorem, Olympiad. lxxxiiii. primumque omnium orationem in quatuor diuisisse: *εὐβολίαν, ἐρωτικὰν, ἀποκριτικὴν, ὑπερηλικὴν*: hoc est, electionem, interrogationem, responsum, mandatum. Eiusque præterea libros ab Atheniensibus crematos, quoniam sic exorsus fuisset. De dijs non habeo quid dicam, si sint an non sint. Fuit et alius Protagoras

astrologus, teste Diogene, in quem Euphorion epicedium scripsit. Alius item Stoicus. Sex. Aur. Propertius poeta elegiarum è Meuania Umbriae ciuitate, ut eius indicat carmen, patrem cum patrimonio in bello ciuili amisit. Unus fuit è ccc. deditiis qui L. Antonium secuti apud Perusiam sunt. Quare urbem Romam petens, in amicitiam Meccenatis et Cornelij uenit, quorum opibus sustentatus, literis uacauit. Scripsit tantum elegiarum librum, in quibus imitatur Callimachum, Philetam, et Minnermum Græcos autores, in quo genere iudice Quintiliano, secundam inter Latinos obtinet palmam, durior sane Tibullo, et ex Græcanicis nimis multa mutuatus. Proteum deum Aegyptii Homerus in Ody. ponit: futura prædicentem, ac in uarias sese mutantem formas, per quod illius sapientiam interpretari uoluit, ut autor Philostratus in uita Apollonij. Præter inter reges Argiuos in geographia dicitur. Cuius filie Proctides appellatae, ab insania à Melampo curatae sunt.

Prudentius poeta Christianus, genere Hispanus sub Theodosio principe. Scripsit hexametris pugnam uitiorum et uirtutum: quod *Ἰουχομαχίαν* appellauit, quasi animæ pugnam. Eodem quoque carmine historiam ab Adamo persequitur, ubi exordium columbae. Autor Gennadius. Ptolemæos reges in geographia in Aegypto narraui. Ptolemæus astrologus, natione Aegyptius, patriam non satis accepimus, nisi ex Hali eius commentatore in parte secunda de iudicijs, qui eum Pheleudentem facit. Alexandriae proficit, liberalium artium ac Græcarum literarum studijs clarus, temporibus Antonini, ut ipsemet in magno opere demonstrat. In Astrologiæ scientia priorum nulli cedit. Primum enim apud Græcos cæli rationem omnem diligentius explicauit: inuentaque ab Hipparcho instrumenta clarius monstrauit. Edidit magnam illam compositionem quam Almagestum uocant. Opus item quatuor tractatum. Scripsit et centiloquium super his quæ ad practicam pertinent astronomum prognosticam, centum uidelicet canones, quos Græci *καρπὸς* uocant, quod fructum et experimentum prognosticorum esse dicant, à Trapezuntio similiter conuersum. Sed et de musica tris composuit libros, deque geographia, quos astrologi more conscripsit. Enarratores habet præcipuos ex Barbaris, Haly et Albumazar, ex Græcis Pappum et Theonem, ad nostram usque durantes ætatem. Sepulcri egiugium, tetrastichum ipse posuit huiuscemodi. *Οἶδ' ὅτι θνητὸς ἐγὼ καὶ ἐφ' ἄμδρ' ὅτ' ἀλλ' ἔταρ ἄστρων Μαγείας πυνάξ ἀμφοτέρωθεν ἔλικας, Οὐκ ἐπιψάω ποσὶ γαίης, ἀλλὰ παρὰ τῶ Ζηνὶ διορῆφης πίμπλαμαι ἀμβροσίης.* Quod sic conuerti potest. Mortalem quamuis me norim sorte creatum: Dum tamen astrorum scrutor in orbe uias: Sum pedibus tellure procul, iuxtaque tonantem Adsideo diuus, pascor et ambrosia. Ptolemæos quoque sex alios commemorat Suidas. Quinque grammaticos, et unum uersificatorem: quorum opera quoniam ad nos minime perueniunt, cognoscere cupientes ad autorem relego. Iosephus item alium ponit Abohi filium, Simonis ducis Iudeorum generum, quem sacer Hiericho tempore belli Machabæorum præfecerat. At ille incensus regnandi cupiditate, Simonem cum duobus filijs inuitatum ad cœnam incautum interfecit. De quo satis in Hierosolymitana historia narraui.

Ptolemæus etiam Lucensis non prætereundus, qui scripsit historiam pontificum, uiros breuiter adnotando, qui temporibus eorum claruerunt, usque ad Cælestinum v. Cuius tempore se dicit fuisse, Anno m. cclxxiiii. Phædrus Elicensis, Socrati Platoniq; familiaris, ac dilectus: cuius nomini liber inscribitur, *πρὸ τ' κλέδ.* Seruus fuit, à lenone Domino puer forma præstanti ad merendum coactus. Ab Alcibiade redemptus, philosophiæ se tradidit. Sed et Epic

Propertius

Proteus

Præctus

Prudentius

Ptolemæi reges Ptolemæus Astrologus

Ptolemæi lex

Ptol. Iudæus

Ptol. Lucensis

Phædrus

et Epicurus seruus fuit et Epictetus philosophus: ut autor Gellius. Phædimus Bysantheus (est enim Bysanthe Thraciæ ciuitas) poeta fuit elegiarum, autor Stephanus. Phænis historiam refert Aelianus de uaria historia, eum fuisse porthmea, Venerem quod uellet uexisse. Cuius rei gratia, ab ea unguentum accepisse, quo delibutus pulcher et gratus præsertim omnibus Mitylæneis appareret. Tandem mœchum cum Sappho deprehensum ac interfectum fuisse.

Phalaris Phalaris tyrannus Siciliae Olymp. l i i, qui æneo tauro Perilli inuento miseris cruciabat. Huius epistolæ tenues admodum diu sibi auctoritatem uendicauerant: uerum nunc passim legi deserunt. Phemonoe uirgo, prima Apollinis Delphici uates dicitur fuisse, carmenque heroicum inuenisse. autor Pausanias. Pherecydes Syrus, est enim Syrus una ex Cycladibus insulis, tempore Halyattis Lydorum regis fuit: magister Pythagoræ. Ipse uero magistrum nullum habuit, sed per se omnem doctrinam est adsequutus: ut ait Suidas. Diogenes autem Pyttaci dicit auditorem fuisse. Primum dicitur scripsisse soluta oratione. Quidam hoc Cadmo Milesio referunt. Alter Pherecydes à Diogene ponitur, antiquior etiam superiore, Atheniensis et philosophus: qui ab Orpheo multa didicit: scripsitque Theogoniam libris decem, habentem genesim deorum. Item libellum de rerum principio: cuius initium hoc erat: Iupiter quidem atque tempus et tellus semper erant, Theopompus uero et Porphyrius eundem esse dicunt. De Pherecyde Syrio, quem supra nominauimus, Aelianus ait absumptum eum morbo pediculari: cuius gratia quum se ob scetorem ab omnibus relictum amicis uideret, dixisse se id iure pati, quod deos minime coluerit, minimeque cuiquam sacrificauerit. Pherecydem item alium Suidas scribit Lerium genere atque historicum, qui floruit Olymp. l x x v. scripsitque complura, de Lerio, de Iphigenia, de festis Bacchi. Pherecrates Atheniensis poeta comicus militauit sub Alexandro Magno, docuitque fabulas x v i i. Suidas. Philo Iudæus Alexandriae natus, disciplinisque omnibus eruditus, in nostra et Græcorum philosophia facile cæteros antecellit. Eloquentiæ Platonis adeo æmulator: ut prouerbum fuerit, ἢ Πλάτων φιλοσοφῆσαι, ἢ Φίλων πλατωνίζεσθαι, id est, aut Plato philonizat, aut Philo platonizat. In diuinis autem legibus et patrijs institutis quantus fuerit, ex his quæ nobis librorum suorum tradidit monumentis, palam est. Igitur temporibus Caij principis quanta acciderint Iudæis mala, uoluminibus absoluit, in quibus et suam legationem pro Iudæis apud ipsum imperatorem refert: unde suggillatus nec sine periculo domum rediit. Sed et Iosephus huius legationis meminit libro. x x v i i i. his uerbis. Et quidem quum seditio apud Alexandriam fuisset exorta inter Iudæos et Græcos, termini ab utrisque legati partibus mittuntur ad Caium: in quibus pro parte Græcorum erat quidam Apion grammaticus: qui quum in cæteris insimularet, tum quod honores diuinos (ut mos est apud alios) Cesari non deferrent: quapropter iratum reddidit Caium. Philo qui legationi præerat Iudeorum, uir in omnibus magnificus, philosophiæ non ignarus, uehementissime omnia confutauit. Tandem absterretus ac repulsus, bono nos, inquit, animo esse oportet, quibus est Caius infestus. Neesse nanque diuinum adesse, ubi humanum cessat auxilium. Hæc quidem ille. Sed Philo in ipso libro quem de sua legatione scripsit, omnia exequitur. Iterum ergo reuertens legatus ad Claudium in urbe, cum Apostolo Petro tunc primum congressus est: uenitque in eius et Marci discipuli amicitiam, ob quam causam postea Alexandriam ecclesiam, cui Marcus præfuit, et Christianos ea tempestate laudibus prosequitur: ut Hieronymus testatur. Volumen eius ingens plures continens libros ad nos

Phædimus

Phaon

Phalaris

Phemonoe

Pherecydes Syrus

Pherecydes Atheniensis

Pherecydes Lerius

Pherecrates

Philo Iudæus

peruenit. Conuersum Sixti i i i i. pontificis tempore à Lilio Tiphernate meo præceptore, bibliothecæque Vaticane dicatum. Philo Academicus discipulus Clitarchi, præceptor Ciceronis, Romæ profitebatur, quod profugerat cum optimatibus ex Athenis bello Mithridatico. Cicer. in Bruto. Philo architectus nobilis Athenis, cuius Plinius, et Valerius meminere. Cicer. autem de orat. eum eloquentissimum architectorum uocat, qui armamentario mille nauium Athenis fabricato, rationem operis sui perdiserte populo reddiderit. Philo Herennius Byblius genere, grammaticus tempore Hadriani, de cuius imperio scripsit: præterea de ciuitatibus et uiris claris libros x x x. Suidas.

P. Philo Palepolim subiugauit. Idem cum Papyrio Cursore Cos. receptam apud Furcas Caudinas ignominiam, uictis Samnitibus aboleuit. Inde discedens plures Apuliæ populos subegit. Linius v i i i. Philolaus Corinthius, qui leges Thebanis dedit, ex familia Bacchiadum fuit: amicus Dioclis, qui Olympia uicit, sed ubi ille ciuitatem deseruit, commotus ob amorem matris Alcione Thebas migravit, atque ibi ambo defuncti sunt, monstranturque adhuc illorum sepulcra, spectantia quidem inter se: uerum ita constituta, ut ex Dioclis quidem sepulcro non sit prospectus in Corinthium agrum ob animi infectionem, Philolai autem sit prospectus. Habituauit igitur ob huiusmodi causam apud Thebas, legesque illis descripsit, et de sobole procreanda, quos ille proletarios appellauit, quod hoc est ab illo præcipuo prouisum, ut numerus habitantium conseruetur. Aristoteles in politicis. Philostratos tris Lemnios scribit Suidas, uiros eruditos, patrem et filium et fratris filium, scripsitque omnis præstantissimum ex his qui tempore Seueri principis fuit, eiusque uxoris Iulie epistoliarum magister, ut ipse plane monstrat in uita Apollonij Tyanei. Scripsit uitas sophistarum ad Seuerum, de uita Apollonij v i i i. libros: præterea heroica: in quo libro holitorem apud hortum à mercatore Ionio conuentum fingit profitentem loqui cum Protefilao ab inferis ei apparente. Atque hic mercatori roganti narrat ab eo accepta, de bello Troiano uero explicat, deque effigie, formaque heroum: multaque Homeri emendat fabulose loquentis. Scripsit item imagines siue iconas, quarum materia, quum Neapoli in quadam porticu pictas cerneret imagines diuersorum argumentorum hospiti roganti describit tantum quonam pacto erant: ubi magis rhetoricam exercitationem in descriptione, quam *εὐφρασίην* uocant, quam physiologiam inspicere licet. Philostratus huius pater Athenis docuit Neronis tempore, scripsit panegyricos plures, et orationes cleusiacas tris. Declamationes item ualde oratoribus probatas: compluraque alia quæ à Suida commemorantur. Philostratus tertius fratris filius superioris, item gener et auditor, docuit Athenis, scripsit Panathenicum, Troiam, paraphrasim Homerici clypei. Iconasque huic multas referunt. Philochorus Atheniensis uir doctissimus et uates, tempore Eratosthenis extinctus est insidijs Antigonij Macedoniae regis ob amicitiam suspicionem cum Ptolemæo rege. Scripsit Athidis libros x v i i. qui continent res gestas Atheniensium, et reges, et magistratus usque ad Antiochum cognominatum Deum. ad Dæmonem de uaticinio i i i i. aliisque complura. Suidas. Phidamus Epicureus poeta lasciuus, qui apud Pisonem uiuebat, illi in quem oratio Ciceronis, autor Pedianus. Philetærus Athenensis comicus, filius Aristophanis poetae comici: scripsit fabulas x x i. quæ à Suida commemorantur. Philemon Syracusanus poeta nouæ comediæ tempore Alexandri magni, scripsit fabulas v i. uixit annos x c. periit nimio risu. Philemon iunior eius filius, et ipse comicus, docuit fabulas l i i i. autor Suidas. De primo Apuleius libro quarto

Philo Academicus

Philo architectus

Philo consularis

Philolaus

Philostratos tres

Philostratus pater

Philost. i i i.

Philochorus

Phidamus

Philetærus

Philemon poeta

quarto flor. sic ait. Philemon poeta dum forte recitaret partem fabule quam recenter fecerat, ei iam actu tertio incundos mouenti adfectus, coortus imber interrupit. Quumq; postera die populus ad reliqua audienda conueniret, diutius expectantibus nuncius aduenit mortuum eum esse, calcresq; adhuc in cubiculo. De eodem quoq; Valerius, de morte non uulga. ait quod risu perijt, uidens asinum ficus edentem mensa paratis seroq; reuertenti puero dixerit, Da nunc ei bibere, quod nomen corrupte apud eum scribitur. Quintilianus item. Philemon quamuis prauis sui temporis iudicij, Menandro sepe prelatu est, consensu tamen omnium meruit secundus credi. Philileas Cous temporibus Philippi & Alexandri Macedonum, grammaticus criticus, & poeta: preceptor Ptolemei Philadelphi. Scripsit elegias, epigrammata, & alia. autor Suidas. Aelianus autem de uaria hist. tam tenui eum corpore dicit fuisse, ut necesse fuerit plantis plumbum adhibere, ne a uento raperetur. Philocles Atheniensis poeta tragicus, filius sororis Aeschylj, suscepit filium Morsimum poetam & ipsum Tragicum. Et hic item Aristad. mantem, Aristadamas alterum Philoclem. Tragicos omnis. Erat igitur Philocles ore improbo, acuto capite, ut upupa, Quapropter uocatus est ἀλαυγώδης ὄχλα. Tragediæ ipsius plures commemorantur à Suidas. Philoxenus Cithærius, poeta Lyricus, scripsit Dithyrambos xxi. obiit Ephesi. Hic expugnatis Cithæris à Lacedæmonijs emptus est à quodam Agesila, à quo educatus Myrmex uocatus est. Post Agesila uero mortem emptus à Menalippide poeta Lyrico atque eruditus est. Callistratus autem cum ex Heraclea Ponti dicit esse. Scripsit Lyrico carmine Acacidarum genealogiam. Hic etiam cum quâdoq; apud Dionysium Syracusanum ageret, Tragediasq; eius in quibus ille ambitiosissimus erat, minime laudaret, coniectus est in latomas. Indeq; Tarentum aufugit. Dionysio uero cum per literas reuocare conanti respondit hoc tantum monosyllabum, Non, sepius iteratum. Ex quo prouerbum Græcum emanauit: φιλόθεός γράμματιον. Philoxenus grammaticus Alexandrinus Romæ scripsit de monosyllabis uerbis, de grecismo, de genere linguarum & alia autor utriusq; Suidas. Philoxenus Eretrius pictor Nicomachi discipulus, cuius tabula nullis post ferenda Casandro regi picta, continuu Alexandri prælium cum Darco. Idem pinxit & Laetianam in qua tres Sileni comessantur. Hic preceptoris celeritatem secutus breuioribus etiam quasdam picture uis & compendiaris insinuat. Plinius. Phidias ab initio pictor dein statuarius Olymp. Lxxxi. Cuius artis inchoe Iupiter Olympius quotidie testimonium perhibet. Est & Roma in Ostiæ porticibus eius Venus, autor Plinius. Hic etiam statuum Memfis deæ, denum cubitorum apud Rhamnuntem Atticæ oppidum fecit, quæ in manu mali ramum tenebat, ex qua parua surgebat complicatio. nobi teste Antigono Carystio inscriptum erat: Agoracritus Paris fecit. Hunc enim discipulum suum Phidias adeo dilexit, ut nomen eius suo inscripserit operi, ex quo prouerbum: Rhamnusia Nemfis. Ex libro prouerbiorum Græcorum. Philopœmenes Megapolitanus defuncto patre Crauside, puer admodum educatus est à Cleandro Mantineo hospite paterno. Vir factus in magnam nominis famam peruenit: multaq; pro Achæis gessit post Aratum ducem, qui paucis ante annis eos extulerat. primo pro eis contra Lacedæmonios pugnavit, eorumq; duces uarijs assiduis claudibus, Cleomenem, deinde Machanidam. Messenios quoque Nabis tyranno superato imperio Achæorum subiecit: postremo contra Dinocratem Messeniam, cuius opera Messenij rebellauerant, cum exercitu Achæorum missus, cum strenue se gessisset equo in prælio lapsus corruens, ab ini-

micis captus, & ad Dinocratem perductus est, ac ab eodem ueneno in custodia sublatus. Huc postea sunt uli Achæi, urbe per uim potita. Dinocrates metu inimicorum sibi manus attulit. Hæc ex Plutarchi epitome. Meminit Philopœmenis etiam Liuius in bello Macedon. libro v. Qui eum floruisse dicit eum Quint. Flaminius res in Græcia contra Philippum gerebat, uirtutesq; eius multas commemorat. ut ibidem uidere licet. Philiscus uel Philistus dicitur auctore Suida, Syracusanus historicus propinquus Dionysij tyranni, discipulus Eueni elegiarum poetæ. Scripsit res siculas libris xlii. & alia, ut autor Suidas. Plutarchus uero in Dione de eodem sic scribit. Philistus à seniore Dionysio in exilium aëtas Adriam apud hospitem suum se recepit, ubi nactus otium, maiorem historiæ suæ partem creditur absoluisse. Redijt sub iuniore Dionysio, à quo acceptus etiam in regni administrationem fuit. Aduersabatur maxime Platoni, tunc Syracusis agentis, quod ille tyrannidi infensus esset, hic faueret. Postremo cum obsessio Dionysio à Dione Syracusano, subsidium ex Iapygia allaturus properaret, cum classe interceptus ab inimicis crudelissime necatus est. Fuit maxime tyrannorum amator. Eum magnopere laudibus extollit Ephorus. Quintilianus quoq; sic ait. Philistus in historia ut Thucydide multo est inferior, ita aliquantulum iucundior. Philistus Aegineta discipulus Diogenis, ut uero Hermippus Stilponis, docuit literas Alexandrum magnum: scripsit dialogos quorum est Codrus. Suidas. Philistus Milesius, orator Isocratis discipulus. erat enim prius tibicem optimus. Quapropter eum ἀλοφώνη Isocrates uocabat. Scripsit de arte Rhetorica & orationes nonnullas, ut autor idem. Philistus Cercyreus poeta tragicus unus è septem qui Pleiades uocantur apud Philadelphum, unde carmen Philistum ab eo frequentatum emanauit. Idem. Philistion Nicæus, poeta Comicus Socratis tempore, mortuus præ nimio risu: nam fabulam φιλόγελοι εδιδit. ut ex eo epigrammate perspicere potest. ὁ τῶν πολυζέων ἀνθρώπων βίον γέλοι κέρσας Νικαίου φιλιζίων. Suid. Phryne meretrix adamata à Græca iuuentute, adeo ut aurea ei statua Delphis dedicaretur. autor Aelianus de uaria histo. Philippos nunc dicam. Nam hoc solum nomen omnibus nationibus commune est. Græci enim & Latini & Hebræi & Barbari Philippum sibi usurpant. igitur apud Græcos claritas eius nominis à Macedone Philippo exorsa est. Hic Amyntæ filius, puer quondam bis obfes datus ab Alexandro fratre, primum Illyrijs, deinde Thebanis conciliandæ pacis summi & philosophi & ducis pueritiæ rudimenta exerceuit. Inito imperio ante omnia cum Atheniensibus bellum sumpsit. Quibus per insidias uictis, metu belli grauioris cum omnis necare posset, sine precio dimisit. Post hos in Illyricum penetrans, multa hostium milia cecidit. urbem nobilem Larissam capit. Inde Thessaliam nã tale metuentem improuisus expugnauit. His rebus feliciter gessis Olympiadem Neoptolemi Molossorum regis filiam in matrimonium duxit: Methonem Magnesiæ urbem expugnauit, ubi dextrum oculum sagitta ab Astore milite missa amisit. Lectus præterea dux à Thebanis contra Phocenses eos abiectis armis fugam capessentes cepit ac diripuit: sed & ciuitatibus Phocensium quæ sub auspicijs eius militauerunt, non pepercit. eorum bonis ac hominibus sub corona uenditis. Post hæc Olympios aggreditur, urbemq; antiquam ac nobilem deleuit. Auri in Thessalia, argenti in Thracia metalla occupauit. Duobus fratribus Thraciæ regibus Philippum disceptationum iurum iudicem diligentibus, ille more suo præter spem cum exercitu superuenit, regnoq; utraq; perfrandam ac scelus spoliavit: Arisbam uxoris suæ propinquam Epiri regem

Philistus historicus

Philistus Milesius orator

Philist poeta

Philistion poeta

Philippus Macedo

Philippus Demetrii

regno deiecit: Alexandro adolescente Olympiadis uxoris fratre, quem stupri consuetudine apud se habuerat, ad id adscito. Byzantium deinde obsedit, ubi longa mora consumptus ad piraticam se conuertit. itaq; c. l. è capitis nauigijs mercium, inopiam leuauit: Atq; relicto ad obsidionem Alexandro filio tunc x. annum agente, in Scythiam ueluti prædo ingreditur, dictitans se statuam Herculi uotam in Istri ostio dedicare uelle. Cui Mattheas Scytharum rex ad eum mandata dedit: Statuam mittat licebit, eum cum exercitu fines transire non passurum. Philippus igitur soluta Byzantijs obsidione, Scythas aggressus est ac stratagemate superauit, puerorum ac scæmænarum x. millibus captis, pecorisq; magnam copiam auri uero argentiq; nihil, quod sanè argumentum est inopiæ Scythicæ. Reuertenti autem Triballi occurrerunt, prædæ partem dicentes se uelle: negantibus prælium committitur. In quo Philippus forte uulneratus grauius penè mortuus iacuit. Vbi autem conualuit, diu dissiuulatum bellum Atheniensibus infert: Thebanis minime auxiliantibus, metu Philippi. Victi tandem succubere, ueterem libertatis gloriam amittentes. Philippus uero lætitiâ dissimulans, solito luxu iocisq; abstinuit: captiuos reddidit. corpora ad sepeliendum tradidit. Alexandrum deniq; filium unâ cum Antipatro familiari Athenas inuendi foederis & amicitie gratia misit, contra Thebanos uero insolenter ac crudeliter uictoria est usus. Compositis in Græcia rebus, ad firmandum rerum statum omnium ciuitatû legatos euocat Corinthum, ubi conuenientibus omnibus, Lacedæmonij tantum dissenfere. Deinde repudiata ob stupri consuetudinem Olympiadæ: Cleopatram Atalisororem in matrimonium duxit, filiam nomine item Cleopatram Alexandro eius filio quem regem Epiri fecerat, locat, proficiscentemq; ad ludos die nuptiarum, medium inter duos Alexandros generum & filium, Pausanias incautum in transitu obruncat. Erat hic inter Macedonas nobilis adolescens forma conspicuus, uim ab Atalo passus, minime curante imò ridente Philippo, quem sceleris uindictam sepe frustra implorauerat. Vixit an. xlvii. regnauit xxv. post urbem conditam cccc. Fuit Philippus natura blandus pariter & insidiosus, & qui plura promitteret quàm præstaret. Amicitiam non fide sed humanitate colebat. Nulla apud eum turpis uincendi ratio. Alexandrum successorem habuit, uirtute pariter ac uitijs tum etiam fortuna superiorem. itaq; nincendi ratio utriq; diuersa. Hic arte, ille aperte bella tractabat. prudentior hic consilio, ille animo præsentior ac magnificentiore. iram pater dissimulare ac uincere, illi ut exarsisset, nec dilatio ultionis nec modus erat. Vni uterq; auarus, sed ebrietatis diuersa uitia: Patri mos erat de conuiuio in hostes procurrere, periculis se temere offerre: Alexandro non in hostes, sed in suos seuire. Regnare hic cum amicis uolebat, ille in amicos regna exercebat. Amari pater malle, ille metui. Frugalitati pater, luxuriæ filius magis deditus erat. Quibus artibus orbis terre fundamenta pater iecit, operis totius gloriam filius confirmauit. Hæc ex libris Trogi vii. viii. & ix quoniam nullus hæc diligentius persequitur, nostro modo collegimus. PHILIPPVS Demetrii filius rex Maceoniæ à T. Quintio Flamini uictus. Is ut autor est Liuius, cum uideret Annibalem feliciter in Italia res gerentem, legatos ad eum de societate misit, qui in reditu à Marco Valerio Flacco præfecto classis intercepti cum literis, missiq; ad senatum. statimq; Leuius Cos. contra eum mittitur, qui regem agentem Apolloniæ incautum semiq; sopitum nocte intempta odoritur. Ille in Macedoniam cum exercitu terrestri itinere fugit, incensis prius suis ne hostis potiretur, nauibus. Leuius adita Græcia ciuitates præsertim Aetolos in amicitiam adsciscere conatur. igitur post aliquot conflictus dedi-

tionesq; urbium, aduentante Sempronio Cos. pax cum Philippo firmata: quam non diu seruauit. Nam postquam Annibal (ut Liuius in i. de bello Macedonico scribit) in Africam redijt: Socij apud Romanos questi sunt, Philippum rupto foedere fines eorum populari, pecuniamq; Carthaginem contra Romanos misisse. Romani igitur rem usq; in belli finem dissimulauerunt. Quo peracto Macedonicum sumpsere. an. ab urbe d. xli. ac Sulpitium Gallum Cos. ad id pop. misit, mandans ei de exercitu quem Scipio in Africam deportasset uoluntarios tantum adsumeret. Sulpitius in Græciam trajiciens, obuiam Philippum apud Pyreum habuit, ubi ancipiti pugna certatum utriq; ac discessum. Breui post tempore iterum commisso prælio Philippus superatus magna clade, clam ad angustias Ardumæ, ubi è Græcia in Macedoniam arctæ rupium fauces breuiorem transitum reddunt, celeri equitatu contendit, itaq; sese munijt. Post hæc Valerius Cos. successit in bello, à quo nil memorabile, ut ait Liuius gestum. Successorem & ipse T. Q. Flaminiu habuit, qui Philippum in prælio penitus profligatum, ad pacis foedera coegit, unde amicus postea Romanorum, contra Antiochum auxilium eis tulit. Quare Romani Demetrium filium obsidem ei remisere. Cuius uirtute & gratia Philippum regnare permisere. Moti inuidia pater filiusq; alter Perseus, eum de medio tollere querabant. Quare Perseus Demetrium apud patrem insimulans insidiarum contra se, patrem compulit iudicem inter utriq; filium uices suas queri, ut est pulchra eius oratio disceptatioq; apud Liuium. Interfecto tandem Demetrio Perseus succedens regno, contra Romanos quod Eumeni regi in eorum controuersijs fauerent, bellum mouens, à Paulo Aemilio uictus & in triumphum ductus est. Post quem Macedones Pseudophilippum Andriscum antea uocatum, conditione seruuum, quod ora similitudinemq; Philippi referret regno præferunt, ne successor deesset qui eos contra Romanos tueretur. Is à Demetrio Syriæ rege ad quem auxilij gratia contra Romanos uenerat, captus ac Romam missus, custodiaq; traditus est. Vnde clam postea aufugiens à Q. Cæcilio Metello pretore teste Plinio perdomitus est. Philippus medicus Alexandri, teste Curtio lib. i. Comes in eius expeditionibus, & eum olim ob Cyani fluminis frigiditatem graui morbo adfectum liberauerat. antequam pharmaci poculum præberet literæ castris à Parmenione uenerunt, quæ Alexandrum ut à Philippo caueret admonebant tanquam à Darco corrupto. Alexander amici fidem probatam habens hausto poculo, literas Philippo legendas tradidit, cuius rei meminit etiam Plutar. Philippos item tres memorat Suidas. Amphipolitam unum & historicum. Alterum grammaticum. Tertium uero Comicu poetam cuius fabula Κασλωνιας, addit Athenæus. Et hos quidem externos. Philippos Romanos nonnullos claros fuisse legimus. C. Marcus Philippus Cos. per saltus penetrauit in Macedoniam. Complures urbes occupauit. Deinde aduersus Dalmatas mouens, primo infelicit. deinde prospere pugnauit. Cum quibus belli causa fuit, quod Illyricos pop. Ro. socios uastauerant. Liuius. L. Philippus orator, Craffo & Antonio proximus, sed longo intervallo proximus habebatur. erantq; ea in eo, quæ si quis sine comparatione illorum spectaret, satis magna dicere summa libertas in oratione, multæ facietie: satis creber in reperiendis, solutus in explicandis sententijs. Erat enim in primis, ut temporibus illis, Græcis doctrinis institutus, in altercando cum aliquo aculeo & maledictio facetus: Hæc Cicero in oratore. Idem quoq; in libro de oratore i. i. ait. in hunc cum esset consul Craffum oratorem in senatu acerbissime inuectiu proclamasse, sibi eum cõsulem minime fore, cui senator ipse non esset. L. Philippum alium magna uirtute

Philippus medicus

Philippus historicus

L. Philippus orator

L. Philippus amicus Aug.

Phylax autoritate in repub. inter amicos Augusti Tranquillus com memorat: Aedemq; Hercules & musarum Romae edificasse. Quod ad alias item nationes pertinet, Philippum Tetrarcham Herodis filium, & Philippos Galliae reges alibi commemorauimus. Philae praesul urbis Tomianae prius in Rom. republ. honoribus functus, eruditione liberalium artium ab incunabulis praeditus, nouissimam hanc quae prima est omnium secundum Deum, philosophiam ita suscepit, ut omnes qui praecesserant meritis anteiret: Suppliciumq; Socratis quod ille pro ueritate tulerat exempli gratia adducendo, postremo ad necem Christi causa deductus martyr excessit. Ex Hieronymo & Eusebio. Philippides Comaediarum poeta haud ignobilis, etate iam prouecta, cum in certamine poetarum praeter spem uicisset & latissime gauderet, inter illud gaudium repente mortuus est. quod & Phlegon Diagorae Rhodio accidit. Phlegon Trallianus libertus Augusti, nonnulli Hadriani dicunt, historiam scripsit Olympiadum libris xv. usque uidelicet ad Olymp. cxxxix. Gesta undecunq; De Fastis Ro. lib. i. De locis in urbe Roma & quomodo uocantur. Epitomen Olympionicarum libris ii. & alia. Suidas. Phormus Syracusanus, Comicus, Geloni tyranno familiaris & filiorum ipsius altor. docuit fabulas vii. quas commemorat Athenaeus. Phocylides Milesius philosophus tempore Theognidis, uterque uero post bellum Troianum an. d. xlvi. Olymp. lvi. scripsit elegias uersibus, item exhortationes siue sententias ad uitae institutionem, quas Cephalea uocant, ut autor Suidas. Ex his hodie nonnulla supersunt carmina, quae ad bene beateq; uiuendi institutionem pertinent. Phormio philosophus Peripateticus: quem Annibal expulsum a Carthagine Ephesi apud Antiochum regem audire cupijt. Ille ob aduentum Annibalis de re militari, deq; imperatoris officio coepit differere. Tunc interrogatus Annibal quidnam de illo iudicaret cum omnibus admirabilis uisus esset: ille se multos ait deliros senes uidisse, sed qui magis quam Phormio deliraret, uidisse neminem. Quid enim loquacius fieri potuit, quam ante eum qui cum pop. Rom. de imperio tot annos dimicasset, Graecum hominem, qui nunquam hostem, nunquam castra uidisset, praecpta de re militari daret Cic. de Orat. Phormio Crotoniata dux bello nauali Lacedaemonios uicit. Cuius meminit in Philippicis Theopompus. Phormio dux Atheniensium in bello Peloponnesiaco, ut Thucydides in ii. Phorcinodes poeta Comicus. fabule ipsius $\phi\lambda\alpha\kappa\alpha\theta\epsilon\tau\alpha$, $\mu\iota\sigma\sigma\alpha\mu\epsilon\tau\alpha$, ut Athenaeus. Photinus Aegypti administrator apud puerum Ptolemaeum qui Pompeium iussit interfici. Photinus haereticus e Gallia graecia praesul Smyrnaeus, Ebionis sectam instaurare conatus, & postea a Valentiniano principe ab ecclesia pulsus. Plura scripsit uolumina in quibus uel praecipua sunt, Contra gentes, & ad Valentinianum libri. Hieronym. Photinus praesul Lugdunensis & martyr sub M. Antonino. Phraotes rex Indorum ad quem Apollonius Tyaneus peruenit, quem cum de uictu interrogaret, respondit tantum uini bibo quantum soli sacrificio: quae autem uenando acquirunt, pascantur alij, mihi sat fuerit ipsa exercitatio, Cibum mihi olera & palmarum fructus, multa mihi quoq; ex arboribus nascentia, quae manus haec plantauerunt, autor Philost. in uita Apollonij. Phyrne, nonnullis Phyrne scribitur, meretrix accusata, & in iudicio Atheniensi ob pulchritudinem absoluta, quam tunicam a pectore deduxisset. Haec etiam quum a Praxitele amatore opus quod ei uideretur inter sua pulcherrimum peteret, ille electionem dedit, quod autem pulcherrimum uideretur, dicere nobuit. At illa fixit Praxiteles domum flagrare, misitq; subito nuntium, partem iam operum absumptam ille percontatur, an Satyrus & Cupido

sint salui. Tunc Phyrne salua omnia dixit, cupidinemq; sibi sumpsit, atque hoc modo astutia Praxitelem compulit pulcherrima opera fateri, autor Pausanias lib. i. Phyrnis Mityleneus citharocedus qui primus dicitur apud Athenienses citharam pulsasse ac uicisse Panatheneo. Fuit autem discipulus Aristoclidis qui a Terpandro genus traxit. emicuit tempore Persarum in Graecia. In libro de scriptoribus melicis Phyrnem Lesbium fuisse dicit ac cocum Hieronis tyranni: datum postea cum multis alijs Aristocli di. Suidas. Phrynicos fuisse plures comperio. Vnum Atheniensem Tragicum: Thepiadis discipulum, qui primus uultum saemincum protulit in scenam & Tetrametrum reperit. Filium habuit Polyphradmonem poetam & ipsum Tragicum, docuit Tragodias i. x. Alterum item Atheniensem Comicum inter secundos antiquae comediae, qui docuit fabulam unam Olymp. lxxxvi. Tertium Bithynicum Sophistam, qui scripsit de Atticis dictionibus. Horum autor Sui. Quartum ducem Atheniensem lego apud Thucydidem. Publius & Laberius poetae Mimorum, Iulij Caesaris familiares ambo, sed Publius acceptior. Nam Laberij male-dicentia simul & arrogatia Caesar magnopere offende-batur. Is Publius genere Syrus fuit, conditione seruus, puer enim & forma & ingenio a Domitio manumitti & erudiri meruit. Romam uenit ad ludos Caesaris, ubi Mimos suos egit, magno ipsius populiq; adplausu. autores Gellius, Macro-bius. Huius feruntur nonnullae praeclearae sententiae, quas nos alibi commemorauimus. C. Publius nobilis adolescens ad stuprum ob aes alienum coactus: uideatur inter Papyrios. Pudens Senator Rom. sub Antonino Imp. a Pio Pont. cum tota domo Christianus factus. Liberos habuit Pudentianam, Praxedem & Nouatum, omnes inter sanctos una cum patre relatos. Haec sorores post mortem parentum ex suis facultatibus sanctis ministrabant, martyres sepeliebant. Praxedis ultima fratris Nouati Thermas in uico Patricio templum constituit: meruit & ipsa sibi a posteris templum dicari, ubi cum suis multisq; martyribus iacet.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIB. XIX.

QVADRATVS apostolorum discipulus praesul Atheniensis una cum Philippi filiiabus propheticis spiritu clarus perhibetur. Christianos magnis ea tempestate terroribus dispersos sua prudentia redintegravit: Hadriano principi Athenas uenienti librum pro nostra religione compositum dicauit, ualde quidem probatum. In quo suae fidei rationem adsignat, uidiſſeque plurimos in Iudaea qui uarijs pressis calamitatibus liberati sunt. Sed & mortuos quoque reuixisse. Ex Hierony. & Eusebio. Quadraginta martyres, qui sub Licinio Imperatore apud Sebasten Armeniae urbem vi. Eid. Martij uarijs adſicti supplicijs, postremo fractis cruribus, crematiq; & cineres in mare proiecti. Quinciorum prosapia Romae multiplex, ex ea quidem Cincinnati, Flamini, Crispini, Marcij diuersis temporibus claruere. De Flaminijs & Marcij supra narratum. L. Quin. Cincinnatus filium Caesonem petulantissimum abdicauit. Qui & a Censoribus ad Volcos & Sabulos confugit. Hi duce Celio Graeco aduersus Rom. bellum gerebant, & Q. Minutium Cos. in Algido monte obsidebant. Quintius dictator dictus, ad quem

Phyrnis

Phrynici plures Poeta Tragi.

Poet. Comicus

Sophista, dux Athenien.

Publius & La berius poeta

C. Publius

Pudens Pudentiana Praxedis Nouatus

Quadratus

Quadragesima martyres

Quinciorum prosapia

L. Quin. Cincinnatus

ad quem missus uictor nudum & arantem trans Tyberim offendit. Insignibus sumptis Consulem obsidione liberauit. Quare a Minutio & eius exercitu corona aurea obſidionali donatus est. Vicit hostes: Duces eorum in deditionem accepit, & in triumpho ante currum egit xv. die quam acceperat dictaturam deposuit ad agrum reuersus. Iterum post an. xx. Dictator dictus contra Fidenates, qui legatos Romanorum contra ius gentium interfecerant, pugnavit. Magistrum equitum Cor. Cossium habuit, qui & Lartem Voluminum Ducem sua manu interfecit. Quintius item Sp. Melium regnum largitione frumenti adſectantem, in exercitu suo a Serulio Hala magistro equitum necari iussit. Liuius iii. & liii. T. Quin. L. Cincinnati filius Cincinnatus Cos. una cum Cn. Iunio Mentone Dictatorem dixit focerum suum A. Postumium Tubertum. T. Quin. Capitolinus qui ter Consul fuit, quoniam neq; familiae Quintiae neq; reipublicae Caeso Quintius quem supra nominauit restitui posset, falsum testem qui dicende cause innoxio potestatem ademiſſet, iusto ac pio bello perſequabatur. Cum Verginius ex Tribunis de lege ageret, duorum mensium spatium consulibus datum ad inspiciendam legem, ut cum docuissent populum quid fraudis occultae ferretur, sinerent deinde suffragium inire: hoc interualli datum res tranquillas in urbe fecit. Liuius libro iii. Quint. Capitolinus quinquies Consul quarto Consulatu post Decemuitros exactos Volcos superauit, plebem sedauit. Cuius extat apud Liuium pulcherrima concio. Quintum consulatum cum M. Gegano Marcono gessit, in quo cum ipsius collega de Volscis triumphasset, eius armati gloriam, concordiae pacisq; domestica cura, iura inſimis summisq; moderando ita tenuit, ut cum patres seueri Consulem, & pl. b. s. satis comem, crediderint. Et aduersus Tribunum auctoritate plura quam certamine tenuit. Quinq; Consulatus eodem tenore gessi, uitaq; omnis consulariter acta, uerendum penes ipsum magis quam honorabilem faciebat: eo Tribunorum militarium nulla mentio his Consulibus fuit. Liuius lib. iii. T. Quin. Crispinus & M. Marcellus Coss. cum apud Salapiam contra Annibalem explorabundi cum paucis e Castris egressi, hostium insidijs intercepti. Marcellus quidem interficitur: Crispinus uulneratus paulo post excessit. Hic & Badium quendam Campanum hospitem quondam egrotantem excepit, curariq; humaniter iusserat. Badius uero eum post deſectionem Campanam aduersus eius patriam uenientem ultro prouocauit singulari certamine. Cui Crispinus hospitij iura se non uiolaturum respondit. Tunc illum sepius instantem Crispinus exagitatus aggreditur, hastaq; humerum eius transfixit, ac spolijs potitus est. Ille turpissime uulneratus aufugit ad suos. Liuius xxvii. T. Quintius Crispinus Valerianus. C. Calpetanus. Staius Rufus. C. Pontius Pelignus. C. Patronus Vmbranus. M. Crassus Frugi curatores Locor. Publicor. iudicand. ex S. C. Causa cognita ex priuato in publicum restituerunt. Repertum hoc marmor paucis ante annis in Auentino posuit. uti cerneretur Quintium per C. scribendum esse. Reperitur & in alijs locis. P. Quintius qui a Neuto quodam oppugnabatur & ui a fundo deſectus fuerat, infamiaq; adſectus, defenditur a Cicerone, aduersante Hortensio Neuij patrono. Quintus poeta Romanus admodum adolescens Homeri Rhapsodiam imitatus, eodem carmine atque eadem lingua Graecum poema scripsit usque ad finem belli Troiani, exordiens ubi desinit Homerus. Quod opus adhuc extat: Graeci Κοινρον eum uocant. M. F. Quintilianum ortum in Hispania constat e ciuitate Calaguritana, ut Eusebio placet. Hierony. uero ex ea ciuitate fuisse scribit, ex qua etiam tempore Theodosij Caesaris Aur. Prudentium Clementem Christianum poetam

T. Quin. Cincinnatus

T. Quin. capitolinus

Quin. Capito linus

T. Quin. Crispin. Cos.

T. Quin. Crispinus Vale- rianus

Quintilianus

floruisse testatus: ipse denique Quintilianus Hispanos prouinciales suos uocat. Romam dicunt cum Galba uenisse, breuiq; tempore postea in familiaritatem Domitiani principis ueniens eius nepotes erudit. Ludum Romae aperuit, primusq; e fisco salarium tulit. Scripsit Declamationes, quas quidam Quintiliani alterius declamatoris dicunt esse. Quinti. alter Cuius Seneca in v. i. decla. libr. meminit. Institutionum quoque libr. xv. i. adeo quidem utiles & posteritati probatos, ut noster Hieronymus eos se diligenter lectitasse, & inde in secularibus literis profecisse fateatur. Non erit ab re duorum grammaticorum nostri temporis super hoc sententias manifestare diuersas. Laurentius Valla eum in praecptis Ciceroni praeferebat, styloq; eius & doctrine magnopere adhaeserat. Philephus uero eius aequalis, sibi dissimilem dicebat, contraq; eius praecpta facientem: nullasq; aut delectandi partes aut mouendi habere. Ego uero Valla potius adſentior. Huius item & Martialis in epigrammate & Caecilius in epistolis meminere, qui & praecptorem eum habuit & in locanda filia iuuit. Quintiliorum quoque & Quintilius & Quintilia martyres apud Surrentum dicuntur fuisse. Quirinus item una cum Maria. Martha & alijs sub Claudio. Quirinus etiam Tribunus sub Traiano cum Alexandro Pont. & Hermete urbis praefecto. Nomen hoc a Romulo fluxit, ex hasta qua ille utebatur.

RABIRIUS praeno. A. eques Romanus, Perduellionis id est, criminis laese maiestatis accusatus a T. Labieno Trib. pleb. quod Saturninum uirum sceleratum & hostem patriae in tumultu occiderit, deſensus a Cicerone in ſemiborae curriculo, oratio imperfecta reperitur. C. Rabirius Posthumus a Memio repe. accusatus, a Cicerone deſensus, simul & ex multis inepte factis. RAGONIO Vincentio Celso V. C. a primo aetatis introitu in actu publico fidei exercitacione uersato: Cuius primaeuitas officio sedis urbanae aduocationis exercita, fidem iunxit ingenio, prudentiae miscuit libertatem, ita ut nemo de eius industria nisi ille contra quem susceperat, formidaret. Cuius adſensus aetatis, amplissimi honoris & qui solent senioribus prouenire ornamenta proueruit. Nam rexit annonariam potestatem urbis aeternae aequitate, ut inter omnes qui ad eum animo litigantis intrassent, parentem se plerunq; magis his quam iudicem praebuisset. Hinc etiam factum est ut Messores nos portuenses, quibus uetus fuit cum Caudicarijs diuturnumq; luctamen, uoti compotes abiremus, ut utrunque corpus & beneficio se & uictoria gratuletur adſectum. Nam ut hoc effect indicio, iam posito magistratu, statuam patrono praestantissimo testimonium gratulationis exsoluimus, cum res non adulatione priuata, sed iudicio, posito in otio & quiete reddatur. Hanc inscriptionem Romae in insula reperitam ideo posui, quod mihi satis elegans, stylumq; Plinij seu Taciti aut illorum temporum eloquentissimi adiciuis referre uisa est. Rabanus Anglicus monachus, summusq; Theologus, carmine prosaqs disertus, ut scribunt Ricobaldus Ferrariensis, & Ptolemaeus Lucensis: fuit praesul Meldensis, Bedae discipulus, tempore Ludouici Pij & Gregorij v. scripsit in librum Paralipomenon ii. & Macchabeos. habuit etiam Conones ad populum. Scholam Parisiensem tunc primum inchoatam sua doctrina celebriorem reddidit. Rainaldus dux Alemannorum in prima expeditione Hierosolymitana cum Balduino & Gottifredo Gallicis ducibus, primo congressu a Saracenis obſessus, deditione fidem Christianam deseruit. Rainaldus alter praefectus in Italia relictus a Friderico. Imper.

Quinti. alter

Quintilia Quirini

Rabirius

Rabanus

Rainaldi tres

Regulorū familia

Imperatore in Hierosolymitanam expeditionem profecto, Gregorio IX. sedente plures Pontificis terras inuasit. Hos uero & meritis & tempore præcesit Rei. Constantij frater qui Perusie sub Toila martyrium subiit. Regulorum familiam tradit Iosephus ex Corduba originē habuisse. Suntq; in Attiliorum nomen adsciti. De his in Attilijs narraui. Sancti huius nominis duo præcipui, Prior Regulus confessor, natione Græcus cum Dionysio Ariopagita in Galliam profectus, ab eoq; præsul Arclatenfis factus ac ibidem sepultus. Alter præsul in Africa, insectatione Vandalica expulsum in litus Hetruscum applicuit unā cum Iusto & Clemente, ac e uestigio Populoniensibus præfuit: posteri dein Castrum eius nomini dicarunt, caputq; ante hos annos in his locis repertum Pisas retulerunt. Remigij duo, ambo præsules ac clari, Alter Altiſiodorensis, temporibus Formosi Pont. & Berengarij primi, plura in sacro eloquio enarrauit. Scripsit & in Matthæi Euangelium, in epistolas Pauli. Alter uero Remensis inter sanctos relatus, qui Clodouem Gallorum regem Christianum primum fecit: de quo in historia Gallorum diximus. Reparata uirgo XII. annorum nobilis, patria Cæsariensis, ibidem sub Decio martyr, translata deinde post multa secula Florentiam, eiusq; nomine templum dicatum. Rodo discipulus Tatiani, in sacros libros plura edidit opuscula, præcipuum aduersus Martionem: præterea in Hexameron nobilem tractatum sub Commodō & Seuero principibus, ex Hieronymo. Romuli martyres tres, unus præsul Fesulanus à Petro institutus in descriptione Volaterrarum mihi narratur. Alius cum Donato & Secundiano in urbe Concordia. Tertius in Mauritania sub Maximiano. Romulus Romulus Asylum omnibus patefecit, & magno exercitu facto, cum uideret coniugia deesse, per legatos à finitimis petijt: quibus negatis ludos Consualia simulauit, ad quos quum utriusq; sexus multitudo uenisset, dato suis signo uirgines raptæ sunt: ex quibus una pulcherrima cum magna omnium admiratione duceretur: Talasio eam duci responsionem est: quæ nuptiæ quod feliciter cesserant, institutum est, ut omnibus nuptijs Talasi nomen uocaretur. Primi igitur Ceninenses ob uicinorum iniuriam contra eos bellum mouerunt, quos Romulus uicit, & ab eorum duce Acrone singulari certamine superato, opima spolia detracta, Ioui Feretrio in Capitolio dicauit. Sabini item ob raptas bellum mouentes, cum Romam propinquarent, Tarpeiam uirginem nacti quæ aquæ causa sacrorum gratia hauriendæ descenderat: per eam passionem armillarum & annulorum, quos in sinistris manibus gerebant, ubi in arcem introducti fuere, eandem præcipiauerunt. Romulus aduersus Tatium qui montem Tarpeium tenebat, processit, & in eodem loco ubi nunc Romæ forum est, pugnam conseruit, ibiq; Hostus Hostilius dux Rom. fortissime pugnando cecidit, cuius interitu consternati Rom. fugere cœperunt. Tunc Romulus Ioui Statori ædem uouit, & exercitum statim seu forte seu diuinitus restituit. Tunc raptæ in medium processerunt, hinc patres, hinc coniuges deprecantes, pacem conciliarunt. Romulus sædus percussit, & Sabinos in urbem recepit. Populum à Curibus Sabinorum oppido, Quirites uocauit. Centum senatores ab ætate patres appellauit. Tres equitū Centurias instituit, quas suo nomine Ramnes, à Tatio Tatienses, à Luci communionem Luceres appellauit. Cum ad Capræ paludem exercitum lustraret, nusquam comparuit: unde inter patres & populum seditione orta, Iul. Proculus uir nobilis in concione iureiurando confirmauit, Romulum à se in colle Quirinali sumum augustiore forma cum ad deos abiret, eum deniq; præcipere, ut seditionibus abstinerent, uirtutem colerent, futurum ut omnium gentium domini existerent. Huius autoritati creditum est. Aedes in colle

Remigius Altiſiodor.

Remigius Remensis

Reparata

Rodo

Romuli martyres

Romulus

Talasius

Acron Ceninensis

Iuppiter feretorius

Tarpeia

Hostus Hostilius

Iupiter Stator

Quirinali Romulo cōstituta. Ipse pro Deo cultus Quirinus est appellatus. Ex Cæci. & Liuij primo. Numa Pompilius è Curibus Sabinorum ad regnum adscitus, ut serum populum religione molliret, ædem Vestæ fecit, uirgines Vestales legit. Flamines tres, Dialem, Martialem, Quirindalem. Saliōs Martis sacerdotes x i i. instituit. Pontificem max. creauit. Portas Iano gemino ædificauit. An. in x i i. menses distribuit, addito Ianuar. & Februar. pluresq; leges utiles tulit, omnia iussu Egeriæ coniugis suæ facere simulans, ob quam iustitiam nemo ei bellum intulit. Collegium Fabrariorum instituit ob Mamuram qui ancile de celo delapsus exprefferat. Solutus morbo in Ianiculo sepultus est: ubi post annos arcula cum libris reperta, qui libri quod causas leues sacrorum continebant, ex autoritate senatus cremati sunt. Cæcilius. Tullus Hostilius Hosti Hostilij nepos, qui in bello Sabinorum pro patria cecidit, eiusq; meritis rex creatus, bellum Albanis indixit, quod Trigemino-rum congressus finiuit. Albam ob perfidiam ducis Metij Suffetij diruit: Albanos etiam Romam traducens in monte Cælio urbi ab se addito locauit, ubi & curiam Hostiliam constituit. Et dum Numam sacrificijs imitaretur, Ioui Elicio litare non potuit. Fulmine ictus cum tota regia flagrauit, Cæcilius. Ancus Martius Numæ ex filio nepos, æquitate ac religione auo similis: Latinos bello domuit, quibus in ciuitatem adscitis Auentinum adsignauit, quem montem simul cum Ianiculo urbi adiecit. Pontem Sublicium in Tyberi fecit, noua mœnia oppido circumdedit, Syluas ad usum nauium publicauit, Salinarum uectigal instituit, Carcerem primum ædificauit, Ostiam coloniam maritimis comœtibus opportunam in ostio Tyberis deduxit, Ius feciale, quo legati ad res repetendas uterentur, ab Equiculis transtulit. His rebus intra paucos dies confectis, immatura morte præreptus non potuit præstare qualem promiserat regem. Cæcilius. Tarquiniorum genus ab Hetruscorum oppido Tarquinij, quo Demaratus profugus Corintho se contulit. Hic filios habuit, Lucumonem & Aruntem, qui patre superstitite & uxore grauida relicta, decessit. Auius nescius uentris, nepotem in testamento præterijt, ex quo ille natus, Egerius ab egendo est appellatus. Lucumon Romam uenit, receptusq; in amicitiam Anci regis, tutor etiam filiorum est relictus, potentiaq; adco uadit, ut eiectis pupillis regno succederet: Tarquinius Priscus à patria dictus, is centum additis patrum numerum auxit. Latinos subegit. Circum designauit qui nunc Maximus dicitur, ubi spectacula sibi quisque faceret foros appellatos, furcis duodenos ab humo pedes altis sustentata. Ludicrum fuit, equi pugilesq; ex Hetruria adsciti, solennesq; deinde mansere: Ludi Romani magniq; uarie appellati. Præterea Sabinorum bello petitus equitum Centurias ampliuit. Accij Nauij scientiam diuinatione tentauit. Sabinos uicit, urbem muro circumdedit. Cloacas fecit. Cumq; x x x v i i i. annis regnasset, Anci proles eiecta, Seruij successionem sibi præferri dolens, dat operam, ut duo pastores simulata rixa regem uulnerent: sed Seruio sacro succedente, illi Sueſſam Pometiam exulata ierunt. Ex Liuij primo. Seruius Tullius Corniculani & Ocreaticæ captiue filius cum in domo Tarquinij Prisci educaretur, flammæ speciem caput ejus amplexa est: Quo uiso Tanaquil regis uxor summam dignitatē portendi intellexit, Coniugi persuasit ut eum sicuti liberos suos educaret. Qui cum adoleuisset gener à Tarquinio adscitus, & cū rex occisus esset, Tanaquil ex alto loco ad populum despiciens, ait: Priscum graui quidem, sed non letali uulnere accepto expectarent, interim dum conualesceret Seruio Tullo audientes essent. Is igitur quasi precario administrare cœpit autoritate Senatus inuito populo, recte tamē imperiū administrauit.

Numa

Egeria

Tullus Hostilius

Ancus Mart.

Tarquinius Priscus

Egerius

Circus Max.

Ludi Romani

Seruius Tul.

Tanaquil

Et Hetr

Tullia

L. Tarquinius Superbus

Tarquinius Collatinus

Lucretia

Lucretia mar.

Romanus

L. Roscius Otho

Roscius Gal.

Et Hetruscos sæpe domuit, Quirindalem, Vimindalemq; colles & Exquilias urbi adiecit. Aggerem, fossasq; fecit, populum in tribus quatuor distribuit: Diane templum cum Latinis in Auentino fecit. Duas habuit filias, mitem alteram, alteram ferocem. Cum Tarquinius totidem filios pari animo haberet, ut omnium mentes morum diuersitate leniret, ferocem miti, mitem feroci in matrimonium locauit. Sed mites seu forte seu fraude perierunt, feroces morum similitudo coniunxit. Statim Tarquinius Superbus à Tullia incitatus, aduocato senatu regnum patrium repetere cœpit: quo audito Seruius dum ad curiam properat, iussu Tarquinij gradibus deijcitur, & domum refugiens interfectus est. Tullia statim in forum properauit & prima coniugem regem salutauit, à quo iussa turba decedere cum domum rediret, uiso patris corpore, mulionem cunctantem super ipso corpore carpentum agere præcepit. Ex quo uicus ille sceleratus est dictus. Tullia deinde cum coniuge in exilium acta. Ex Cælio, Liuiō, & Ouidio de Fastis. L. Tarquinius Superbus, Tarquinij F. cognomen à moribus meruit, occiso Seruio Tullo regnum scelestè occupauit: bello tamen strenuus Latinos, Sabinosq; domuit, Sueſſam Pometiam Etruscis eripuit. Gabios per Sextum filium simulato transfugio in potestatem redegit. Ferias Latinas primum instituit: lacus in Circo & cloacam maximam fecit, ubi totius populi uiribus est usus, unde illæ fossæ Quiritum sunt dictæ. Cum Capitolium inciperet, caput hominis inuenit, ex quo cognitum eam urbem gentium caput futuram. Omnibus quoq; discedentibus, Terminus & Iuuetas amoueri ex arce se non passi sunt. Ex Volcorum præda templum Ioui in Capitolio fecit. Armatos circa se ad corporis custodiam habuit. Turnum Erdonum ex Aritia fraude interemit. Demum cum in obsidione Ardeæ filius eius Lucretiæ stuprum intulisset, cum eo in exilium actus, ad Porsenam Etruriæ regem confugit. Cuius ope regnum retinere tentauit. Pulsus Cumas concessit, ubi per summam ignominiam reliquum uitæ tempus exegit. ex Cæci. & Liuij primo. Tarquinius Collatinus, sorore Tarquinij Superbi genitus, in contubernio iuuenum regiorum Ardeæ erat: ubi forte quum in conuiuio coniugem suam uniusquisq; laudaret, placuit experiri. Itaq; equis Romam petunt, regias nurus in conuiuio uel luxu deprehendunt. Inde Collatiam petunt, Lucretiam inter ancillas in lanificio offendunt. Itaq; ea pudicissima iudicata. Ad quam corrumptam Tarquinius Sextus Collatiam redijt, & iure propinquitatis in domum Collatini uenit, cubiculum Lucretiæ irrumpit, pudicitiam expugnat: illa postero die aduocatis patre & coniuge è castris, rem exposuit, & cultro quem ueste texerat, se occidit. Illi exitio regū rem iudicauerunt. Tarquinius cum prole tota eiectus ad Manilium Tusculanum generū suum confugit: Latinosq; omnes concitat. Contra quos Posthumius missus. Ex Cæ. & Liuij primo. Quando hic sumus, Lucretiam Christianam non præteribo, quæ uirgo Hispana & martyr apud Emeritam Hispaniæ ciuitatem sub Præside Daciano Maximiani tempore passa est. Romanus nomine ac patria, arte miles, à Laurentio deductus ad fidem, quem in custodia iussu imp. Decij seruabat, martyr & ipse sub eodem. Sepultus in agri Verani crypta. Hoc etiam nomen multi Imp. Constan. ambitiose sibi usurpauere. L. Roscius Otho Trib. pleb. legem tulit, ut equitibus Romanis in Theatro x i i i. gradus proximi adsignarentur, qui censum c c c c. L. S. haberent, autor Liu. Roscius Gallus Comœdus præceptor Ciceronis, in pronuntiationis & gestus exercitatione, eō uenit præstantiæ, ut cum de perfecto in arte aliqua loquimur Roscium dicamus in arte sua, aut Roscium in scena. Hic cum obliquos haberet oculos tarpisq; esset aspectus, primus persona in scena usus

est, populus tamē eum sine persona intueri malebat ob pronuntiantī dulcedinem, ut Cicero plane de Orat. demonstrat. Scripsit & librum in quo & histrioniam eloquentiæ comparauit. In hunc cum puer esset Catuli lasciuum epigramma in Catulo diximus. Et hic inter Ciceronis clientes ab eo defensus. A quodam enim Fannio L. S. c c c l i i i. poscebatur debita in rationibus pro socio. Cum tamen debitum illud non in codice, sed in aduersaria notatum esse dicat. Aduersaria enim tabula est, ex qua ad codicem Ephemeridum rationes reducantur. Roscius Amerinus, defensus à Cicerrone in causa parricidij. Patrem enim hominem locupletem quidam interfecerunt clam, filius per occasionem discordiæ cuiusdam quæ inter eos interuenerat, paternæ cædis autor accusatur. Præda ad quendam Sulle satellitē, L. Cor. Chryfogonum eius accusatorē redibat, patrono Erucio quodam, quam causam primam egit postquam redijt ex militia annos natus x x i i i. ut autor Cor. Nepos apud Plutarchum. Nemine itaq; ob Sulle metum audente defensionem suscipere, Cicero prouinciam suscepit. L. Rufus Purpurio legatus Romanorum in concilio Aetolorum orat apud Liu. libro x x x i i. Rufus sub Scipione Africano Centurio scripsit eius gesta, & quæ in bello præparantur. autor Appianus in historia. Virginius Rufus orator egregius, interfectus à Nerone. de quo Tacitus. Virginius Rufus claritudo nominis extulit. Et paulo inferius. Nam Virginius Rufus studia iuuenum eloquentiæ, Missonius præceptis sapientiæ fouebat. Satrius Rufus, de quo Cæcilius in epist. Satrius Rufus, inquit, cui est cū Cicerrone emulatio, & qui non est contentus eloquentia seculi nostri. Rufus poëta Bononiensis cuius meminit Martialis: Funde tuo lacrymas orbata Bononia Ruso. Et resonat tota planctus in Aemylia. Festus Rufus scripsit epitomen rerum Romanarū quæ extat, nonnulli Sextum male scribunt. Nam & Festi Rufi alterius qui fuit Græciæ Proconsul legitur adhuc Athenis memoria Græce inscripta ad Columnam in arce ante Palladis templum, quod in Geographia posuimus. Rufus medicus sub Traiano principe qui multa conscripsit, quorum nihil ad nos peruenit. citatur sæpe testis ab alijs. Rufus Corinthius sophista, quanquam diuitijs & generis nobilitate pollebat, plus tamen ad eius laudem dicendi gloria linguæq; gratia contulit. autor Philostratus in sophistis. Rufus & Cosmus martyres apud Philippos Macedoniae tempore apostolorum. Cor. Rufinus Consularis à Fabritio censore damnatus, quod x. pondo argenti apud eum inuenta essent. uide in Fabritio. Rufinus alter unā cum Stilicone & Gildone relictus à Theodosio seniore imperij administrator, pro tutela Arcadij & Honorij filiorum: Gildo in Africa, Stilicon in occidente, Rufinus uero in oriente: omnes sanè cupiditate regni incensi, in suos arma imperatores uerterunt, ex quo diuersis modis oppressi perierunt. Rufinus presbyter Aquileiensis, Græce Latineq; eruditissimus, multis iuuit Christianos librorum interpretationibus. Eusebij Cæsariensis historiam uertit. Cui x. & x i. librum ipse addidit. Gregorij Nazianzeni plures sermones, ut in eius uita diximus. Basilij item. Iosephum, Pamphilum aduersus Mathematicos, Sexti & Euangelij sententias. Enarrauit & ipse Symbolum, Obtreçtatori operum suorum duobus uoluminibus respondit. Aemulus atque obtreçtator fuit Hieronymi nostri ut Origenis adsertor, quodq; ab eo reprehensus sit quod eius libros, τὸ πρὸ ἀρχῶν, qui contra fidem sunt, conuertere. Ex epistolis autem inter se missis constat quæ sit utriusque ingenij uitæq; ac morum differentia. Rufinus & Valerius martyres apud Sueſiones sub Maximiano. Rufina & Secunda Romanae uirgines, patre Asterio & matre Aurelia, martyres sub Valeriano. P. Seruilius Rullus primus

Roscius Amerinus

Rufus Purpurio

Virginius Rufus

Satrius Rufus

Rufus poëta

Festus Rufus historicus

Festus Rufus Procos.

Rufus med.

Rufus Soph.

Rufus martyr

P. Cor. Rufinus

Ruffinus præfectus

Ruf. pr. esby.

Rufinus mar

Rufina uirgo

Rullus primus

575
Rutilius Geminus **Præsul** Romanorum solidum aprum apposuit: autor Plinius: qui ait huius filium fuisse P. Rullum illum qui Tribunus ple. legem agrariam promulgavit, ut decemviri agros per totum orbem Pop. Ro. dividerent, impugnatus à Cicerone Cos. luculenta oratione. Rutilius Geminus libros pontificales fecit. De quo Cicero. Rutilius in quodam tristi & severo dicendi genere versatus est, magnum munus de iure respondendi susceperat. Sunt eius orationes icianæ, multa præclara de iure, doctus uir & Græcis literis eruditus, Panætij auditor, prope perfectus in Stoicis. Cicero in Bruto.
P. Rutil. P. Rutilius primus legem pugnandi militibus tradidit: De quo Valerius: Armorum tractandorum meditatio à P. Rutilio Cos. C. N. Manlij collega militibus est tradita. Is enim nullius ante se Imperatoris exemplum secutus ex ludo C. Aurelij Scauri doctoribus gladiatorum adersit, uitandi atq; inferendi ictus subtiliorem rationem legibus ingenerauit. Hic actus in exilium à partibus Sullanis, & à Sulla deinde redeundi potestate facta, respondit illud quod à Seneca in v. l. de beneficijs ponitur: Malo ut patria mei exilij erubescat, quam reditu mereat. M. Rutilius Censorinus teste V. de moderatione, iterum Censor creatus, in concione populum corripuit quod eam potestatem bis sibi detulissent, cuius maiores quia nimis magna uideretur, tempus coarctandum iudicassent. P. Rutilius uir summe innocentie, qui legatus C. Marij Procos. à publicanorum iniurijs Asiam defendit, inuisus equestri ordini penes quem iudicia erant, repetund. damnatus in exilium missus est. Liu. l. xx. Rutilius Lupus Rhetor scripsit de arte, Georgiam secutus non illum Leontinum, sed alium sui temporis. Cuius quatuor libr. in unum suum transtulit. Quint. l. x.
Rutil. Gallus Rutilius Gallus poeta. Cuius elegia quædam iter suum continens haud ignobilis nuper inuenta est.
Clodius Sabinus **Sabinos** claruisse plures legimus. Clodius Sabinus declamator tempore Senecæ lepido uir ingenio. Is cum in Cretam cum Appio Procos. profectus esset, in theatro Græci postulare cœperunt ut Sabinus summum magistratum gereret. Mos autem erat barbam & capillum Magistratui Cretensium submittere. Surrexit & silentio manu facto: Hunc magistratum inquit, ego Romæ bis gessi. Bis enim reus causam dixerat: Græci autem non intellexerunt. Idem cum reus rogaretur ut in latomias transferretur: Non inquit, quenquam uestrum nomen latomiae decipiat, illa enim animo meo lauta res est, uocabulo carceris ad genus pulpamenti translato. Iocabatur in miserijs, in quibus iocari debuisse quis nescit, potuisse quis credit? Seneca in Decla. Sabinus Vespasiani frater interfectus à Vitellio, qui Vespasiano res contra Iudæos gerente post Othonis mortem Capitolium cum æde Iouis occupauerat. Sabinus sophista sub Hadriano principe scripsit isagogen ad materias & hypotheses, declamandi libros IIII. præterea in Thucydidem enarrationem. Suidas. Sabinus Masurius scripsit Faistorum & rerum memorabilium libros. Sabinus Præsul Heracleæ Macedoniarum, secta Arrianus. Is omnis Orthodoxos qui sese in concilio Niceno contra Arrium subscripserant, idiotas & ignauos esse palam dicebat, ac propter ignorationem lapsos, haud memor quod inter hos erat Eusebius Cæsariensis, quem ipse fide dignum testem in religione ac principem prædicare solebat. Socrates in historia tripertita. Sabinus Syrus memorandæ fortitudinis, qui tempore Titi primus Hierosolymæ muros ascendit: autor Iosephus. Sabinus Tyro qui scripsit τῶν πνευματικῶν, id est, de Hortensibus, Plin. lib. xx. Cap. l. x. Martyrio quoq; conspicui: Sabinus martyr ac Præsul apud

Asisium una cum Exuperantio & Marcello diaconis sub Diocletiano. Item alter apud Damascum, cum Iuliano, Macrobio, Crasso, Paula & nonnullis alijs. Fuere & Sauii mutatione unius literæ totidem Professores. Vnus Præsul Placentinus: Cuius iussu Padus olim grassando extra alueum per regionem intra suos terminos. prodigiose reductus est. Alter Præsul Canusinus tempore Totilæ regis floruit. Amborum meminit Gregorius l. i. Dialogorum. Sabina nominata. Hadriani principis uxor. Sabina Popæa Neronis, ab eo prægnans calce interfecta, ut refert Tacitus. Martyres item duæ. Vna matrona Romana Valentini senatoris uxor, Herodis Metallarij filia, sub Hadriano principe gladio cæsa. Cuius uenerabile templum Romæ uisitur in Auentino à Petro Illyrico urbis presbytero dicatum. Altera in Hispania passa sub Præsede Daciano Maximiani tempore unâ cum Vincentia & Christiana. Sabas Abbas impe. Theodosio è Cappadocia uenit Hierosolymam, ubi usq; ad extremum uixit paruo sibi ædificato tugurio, quotidie loca religiosa lustrando: eius deinde reliquie translatae Venetias. Sabellus Hæresarcha circa Galli principis & Stephani Pon. tempora. De quo Dionysius Præsul Alexandrinus apud Eusebium sic ait. Quid dicam de ea doctrina quæ apud Ptolemaidem Pentapoleos ciuitatem nuper exorta est, plena pestilentie, negans uere eum esse filium patris, nec primogenitum omnis creaturæ, simul & S. S. auferens intellectum: pro quibus cum utræq; partes ad me uenissent, & presentibus fratribus quæ commota fuerat discussissent, citam literis sum prosecutus, quarum tibi exempla trāsmisi. Eusebius lib. v. l. C. Sallustius Crispus Romana primus in historia, ut ait Martialis: Thucydidi ex Græcis opponitur à Quintiliano, elegantia dicendi, attica breuitate, sententiarum crebritate. Taxatur autem à Pollione ut nimis antiquarius, & ex Catonis originibus uerba mutuatus. Trogo autem, quod orationibus nimis longis ac directis utatur, sicuti etiam Thucydides. Hic ille inimicus Ciceronis, diuitijs præditus. Cuius hortorum uestigia adhuc cernimus Romæ. Hic etiam ille alienæ luxuriæ grauissimus obiurgator & censor, qui Metellum Pium in historia reprehendit, quod præter eius & populi Rom. dignitatem & modestiam conuiujs in Hispania omniq; luxu uteretur. Postea uero ipse deprehensus in adulterio ab Annio Milone & Ioris bene casus, & postquam poenas dedisset amissus est: auctores Varro. Macrobius. Gellius. Sampson in sacris uoluminibus legitur Herculeo robore fuisse, ac contra Philisteos multa facinora fecisse, inter quæ mille quondam hostes asini maxilla interfecisse. Ligatus domum concussu diruit, quæ multos necauit: à Dalida demum meretrice ob amorem superatus, crinem fatalem in quo robur omne continebat ei manifesta uit, quo ille abscisso in hostium manus uenit. Sampson alter præsul Dolensis tempore Iustini iunioris sanctitate clarus. Sappho Lesbica Lyrica Olymp. x. l. i. tempore Alcei & Stefichori. Fratres habuit Laricum, Charaxum, Eurichum: coniugem uero Cercylam ditissimum uirum ex Andro, ex quo filiam suscepit Clio nomine. Scripsit lyricorum libros l. x. Prima plectrum meruit. Præterea epigrammata, elegias, iambos, & monodias. Aliam dicunt item Lesbiam fuisse Psaltriam, ob amorem Phaonis adolecentis scripsisse uersus & ex Leucade præcipitem se dedisse. Hec Suidas. Nonnulli eandem putant. Plato scribit Sappho Scamandronymij filiam fuisse sapientem. Aelianus autem fuisse in Lesbo Sappho dicit non poetriam, sed nobile scortum. Sapores reges Perfarum, in regione Parthorum. Scauri inter Aemylios adsciti. M. Aemylus Scaurus nobilis parum: nam pater eius quamuis patricius, ob paupertatem carbonariam exercuit. Idem primo dubitauit, honores petere, an argentariam

Exuperantius
 Sauii
 Sabina
 Sabas
 Sabellus hereticus
 C. Sallustius
 Sampson
 Sappho Lyrica
 Sappho meretricis
 M. Aemylus Scaurus
 Scaurus

ariam faceret. Sed eloquentie consultus, ex ea gloria peperit. Primum in Hispania corniculum meruit: sub Oreste in Sardinia stipendia fecit. Aedilis iuri reddendo magis quam muneri edendo studit. Prætor aduersus Iugurtham pugnavit: eius tandem non ui, sed pecunia uictus est. Cos. legem de sumptibus libertinorum suffragijs tulit. P. Decium prætorem ipsi traſeunti sedentem iussit adſurgere, eiq; uestem discidit, sellam concidit. Nequis ad eum in ius adiret edixit. Cos. Ligures domuit, deq; his triumphauit. Censor uiam Aemyliam struxit, pontem Miluium fecit, tantumq; autoritate potuit, ut Opimium contra Gracchum, Marium contra Glauciam & Saturninum priuato consilio armaret. Idem filium suum quia præsidium deseruerat, in conspectum suum uenire uetuit. Ille ob hoc dedecus mortem sibi consciiuit. Scaurus senex cum à Vario Tribuno pl. argueretur quasi socios & Latium ad arma coegisset, ad populum ait, Varius Verincensis Aemylium Scaurum principem Senatus ait socios ad arma coegisse. Scaurus negat. Vtri potius credendum putatis? Cæcilius. Hunc dicit Plinius in naturali historia principem fuisse ciuitatis, & Marianarum rapinarum socium. Frontinus uero in l. i. l. i. scribit. Scaurus filium suum quod in saltu tridentino hosti loco cesserat, in conspectum suum uenire uetuit. Adolescens uerecundia ignominia pressus, mortem sibi consciiuit. Plinius rursus de eo. Scaurus à Vario Tribuno pl. repetundarum accusatus & absolutus. Salustius in Iugurthino: M. Aemylus Scaurus homo nobilis, impiger, factiosus, audax, sed uitia sua callide occultans. Cum esset uir consularis & in senatu princeps, ab eo mittitur ad Iugurtham orator ut eum ab oppugnatione Cyrt hæ & seditione Adherbalis amoueret. Hic præterea inter uiros doctos ac plane oratores à Cicerone ponitur his uerbis. In Scauri oratione sapientis hominis & recti grauitas summa & naturalis quædam inerat autoritas, non ut causam, sed ut testimonium dicere putares. Huius & orationes sunt & tres ad L. Fufidium libri scripti de uita ipsius quos nemo legit: At Cyri uitam ut disciplinam legunt, præclaram illam quidem, sed neque tam nostris rebus aptam, nec tamen Scauri laudibus anteponebam. Huius filius M. Aemylus Scaurus Sullæ priuignus fecit in ædilitate sua theatrum temporarium uix xxx. dies duraturum, opus maximum omnium quæ fuerant humana manu, non temporaria mora, uerum etiam eternitatis destinationem. Scena ei triplex altitudine cccclx. columnarum: una pars eius è marmore fuit, media è uitro, columna imæ duodequadragesimum pedum. Signa ærea inter columnas fuerant ccc. numero. Cauca ipsa cepit hominum l. xx. milia. Plinius. Hic ex prætura prouinciam Sardiniam obtinuit, in qua cum neque satis abstineret egisset, & ualde redargueretur quod genus morum in eo paternum uidebatur, cum cetera industria nequaquam esset par: erat enim aliquando inter patronos causarum, cum Romam reuertisset ad petendum consulatum, accusatus à Sardis repetundarum, à Cicerone unâ cum quinque alijs defensus est. Padianus. Aur. Scaurus legatus à Cimbris fiso exercitu captus est, & cum ad consilium à his euocatus eos deterreret, ne Alpes transirent Italiam petiuri, eo quod diceret Romanos uinci minime posse, à Bolo rege feroci iuvene occisus est. Liuus l. xv. l. i. Scipionum Patricia gens, nominis ac familie Corneliorum, initium cognominis à Cornelio adolescente, ut Macrobius testatur, habuerit. Qui patrem luminibus carentem pro baculo regebat, quem scipionem grammatici appellant. Eorum uero qui magnum ceperint nomen sibi comparare, P. & CN. fratres fuerunt, qui ambo Duces in Hispania periere. Quorum alter P. pater P. Cor. Scipio Africani fuit, cum quo primum Imperatore Annibal signa

in Italia contulit. Is cum multas esset in Hispania uictorias consecutus, resq; gessisset memoratu dignas, demum in quodam prælio aduersus hostes inito dum se offert ubi plurimum periculi erat, subito occiditur. Simili penè casu CN. Scipio frater paucis post diebus fortiter pugnando interijt. Amboq; ij Imperatores præter rerum gestarum nomen, magnum quoque fidei ac temperantie desiderium non modo militibus suis qui superuere, sed etiam Hispanis reliquere. Publij fuerunt filij duo, P. & L. Scipiones. Ex ijs P. Cor. Scipio Africanus maior est dictus: Cuius uitam ac res gestas C. Oppius & L. Reginius literis mandauerunt. Is puer certis diei horis secretum templi petere solebat, putabaturq; apud uulgos cum Ioue loqui: x. v. l. i. agens animum à patre in castra ductus est, principio belli Punici l. i. Constatq; iam tunc in congressu Annibalis primo, circumuentum ab hostibus ac saucium patre liberasse, ut auctores Liuus ac Plutarchus. Post cladem Cammensem cum iuuentus de relinquenda Italia cogitaret, ipse gladio supra capita intento, iurare singulos non deserturos patriam coegit. Deinde patre patruoq; in Hispania extinctis, quum nemo ad id bellum ire uellet, ipse se sponte obtulit natus annos xxx. l. i. l. i. ubi Carthaginem nouam uno die expugnauit. In quo bello uirginem captiuâ sibi adlatam, ubi comperit summo loco natam ac iam pactam nobili uiro, incorruptam ac insuper muneratam remisit. Asdrubalem Carthaginensem ducem superauit. Masinisse nepotem in bello captum, auro remittendum curauit, ex quo postea eundem sibi perpetua deuinxit amicitia. In Numidia à Syphace rege præpositus in amicitia Asdrubali fuit, qui eodem tempore è Carthagine eademq; de causa eò aduenerat. Pacata demum Hispania Cos. factus, Sicilia atque Africa prouincijs ei decretis, obtreſtante Fabio, euestigio in Siciliam, deinde Carthaginem delatus, ante omnia Syphacem foederi minime stantem auxilio Masinisse ui cepit, triumphoq; seruauit. In quo bello Masinissam, quod Sophonisbam Syphacis coniugem per amorem seruare uoluisset, amica obiurgauit. Postremo Annibalem ex Italia aduersum prope Zanam superauit, Carthaginemq; tributariam fecit. Reuersus Romam triumphauit. Consulq; iterum factus cum Sempronio Longo. Paulo post legatus fratri L. Scipioni Consuli in Asiaticam expeditionem profectus, omnia suis rexit auspicijs. Antiochum quamuis de se bene meritum ob filium captum ac ei restitutum, conditiones tamen oblatas spernentem sub iugum misit. Deniq; tot rebus gestis accusatus à Postilio Atteio Tribuno Pl. quod prædâ Asiaticam non totam in ærarium contulisset, die iudicij adueniente: Hæc est dies inquit Quirites, qua Annibalem uici, Carthaginem tributariam feci, patriam hanc maximo periculo liberaui. Eanus hinc in capitolium, gratias dijs immortalibus agamus. Excitatus itaq; populus memoria beneficiorum est, ex quo omnium gratia absolutus. Pertesus ex illo ingratitude patriæ, Linterni in uillam suam secessit, ubi commorantem pirata forte audita fama maiestatis eius eum salutatum descendentes uenerunt, cum alijs omnibus offererent. Decessit annorum l. i. l. i. iussitq; ossa Romam minime transferri, supremo eius die. Eum Maximus laudans ait, gratias esse dijs agendum quod is esset in ea Rep. natus. Necesse enim fuisse, illic Imperium esse orbis terrarum, ubi ille natus esset. Hæc ex Liuio, Valerio, Plutarcho. L. Scipio Asiaticus ob Asiam deuictam, ex qua uictoria luxuria primum gemmarum Romam illata, sicuti ex Corintho ærea uasa ac tabula. Is igitur postquam triumphasset, accusatus eadem de causa qua & frater, & in carcerem ac uincula ductus, à Ti. Graccho inimico eius liberatus est. Quæ res causa fuit ut filiam eius postea in matrimonium duceret. Ex Liuio. Scipio Aemilianus, qui & Africanus minor, ab Africani maioris filio adoptatus,

CN. Cor. Scipio
 Scipio Africa
 Scipio Aemylianus

tus, filius enim erat Pauli Aemilij, Numantiam euerit, in qua expeditione militem corruptum in disciplinam pristinam eius scortis restituit. Mura regum quae clam ab Imperatore recipi mos erat, pro tribunali accepit, in tabulasque publicas nomine pop. Ro. referri iussit, ea fortibus uiris pro meritis postea distributurus. Oppidanis pabulatum egressus pepercit, quod citius frugibus consumptis in deditioem uenturi essent. Capto oppido. Numantini sese per uias inuicem trucidauere. Factus etiam Cos. ante etatem, ac Carthaginem missus eam penitus sustulit. Idq; de sententia Catonis in senatu, qui praematuras ac recentes ficus ostentans ait, Eae patres conscripti Carthagine nuper adlate sunt, tam prope domum hostem habemus. P. Cor. Scipio Nasica Cn. Scipionis qui una cum fratre P. in Hispania, uti supra diximus, cecidit filius, a senatu uir optimus iudicatus, matrem deum tunc primum aduectam, apudq; uirum optimum ex oraculo diuertendam hostitio excepit. Cum aduersus auspicia Consul se a Graccho nominatum comperisset, magistratu se abdicauit. Censor status quas sibi Consul quisque in foro per ambitionem habebat, sustulit. Consul Delminium Delmatiae urbem superauit. Imperatoris nomen a militibus, et a senatu triumphum oblatus recusauit. Eloquentia primus, iurisconsultissimus, ingenio sapientissimus fuit: unde uulgò Corculum dictus: ex Caecilio. Lilius uero plura alia. Nam eo autore theatrum, quod locatum a Censoribus erat uti extrueretur, ex S. C. destructum, tanquam publicis moribus nociturum, populisque aliquandiu stans ludos spectauit. Praeterea Ti. Gracchum Trib. pleb. ob agrariam legem Remp. turbantem, subselliorum fragmentis in senatu examinauit. Praeterea sortitus Galliam priusquam cum Boijs bellum gereret, postulauit a senatu uti pecunia sibi decerneretur ad ludos quos praetor in Hispania uouisset. Nouum et iniquum Senatui uisum. Itaque sensuere ut de suo faceret quos sine senatus consensu uouisset. P. Scipio Nasica, Nasicae huius filius cognomento Serapion, de nobili Scipionum prosapia, in uilem Serapionis appellationem uenerat, quod Serapioni Victimario seruo persimilis omnino foret: autor Valerius. Scipio item Suarius cognomento, ob similitudinem Suarij cuiusdam negotiatoris. Tribunus plebis dignus Africanorum familia. Cui non fuit in bonis funeris impensa. Asses contulit populus ac funus elocauit: quaque ferebatur flores e conspectu conspersit. Plin. Scipio Africani filius ponitur Valerio inter eos qui a parentibus claris degenerauerunt, inter eruditos tamen a Cicrone in Bruto his uerbis describitur. Scipio Africanus filium habuit illum qui minorem Scipionem a Paulo adoptauit, qui si corpore ualisset, in primis habitus esset disertus. Indicant cum oratiunculae, tum historia quaedam Graeca scripta de Casina. Hec ille. Plutarchus in Africano, nihil sane de eo se compertum habere dicit nisi eum praeturae gessisse, et in ea consequenda a Circeio patris scriba adiutum fuisse. Scipio Pompeij magni focer, post bellum Pharsalicum inter Pompeianos bellum resouentes in Africam se cum exercitu recepit cum Catone: iuba etiam rege adscito. Qui primo feliciter aduersus Caesarianos pugnans, uictus tandem cum toto exercitu occubuit. Scipionem cognomento Salutationem e Corneliarum familia, alioquin uirum despectissimum inter praeliandum in Africa perinde ac exercitus ducem Caesar praeposuit, quod cognosceret aduersarios uetusto quodam confidere uaticinio, ut semper in Africa uincere fatale Scipionum generi foret. Plutarchus in Caesare. Ante omnis uero legimus apud Lilium de L. Cornelio Scipione, qui cum Cn. Fulvio Cos. Creatus ac Hetruriam fortitus, occurrentes Hetruscorum acies ad Volaterras fudit. S. C. Y. Maticus L. A. X. Carianus: Cariana enim Cariae ciuitas est. Ma-

thematicus et musicus: scripsit circuitum mensuram quae maris extra columnas Herculis, telluris item, Praeterea Antigraphen ad historiam Polybij. Suidas. Scillis Sicyoniis cum Scyane filia, clasis Persicae qua Xerxes Graeciae bellum intulit, ancoras natando urinandisque praecidit. Idq; facinus retulit in tabellam quam dicauit in templo Apollinis Amphictyonei, inde postea Romam translata. Pausanias. Scyllae duae fuerunt, altera Nisi regis Megarensium filia quae in Minoe narratur. Altera marina nympha Polyphemo dilecta: quae dicitur in Glaucio. M. Scæua centurio Caesaris in Gallia solus in acie restitit. Cum in hostes rueret, et iam telo femur transfixus esset, saxiq; ictu ora contusus, clypeo et galea disiectis, gladio ad extremum fracto, duplici lorica munitus se in mare proiecit, et cum natando peruenisset ad suos dixit: Parce Imperator, Arma perdidit. At ille sub cuius ala huiusmodi res erat, centuriatus honore et uite gestanda nunerauit. Val. de fortitudine. Tranquillus uero sic. Scæua Centurio effosso oculo transfixus femore et humero c. x. foraminibus scuto perforato custodiam portae commissi castelli retinuit. Scribonius Aphrodiseus Orbili seruus atque discipulus, mox a Scribonia Libonis filia, quae prius Augusti uxor fuerat, redemptus et manumissus. Docuit quo Verrius tempore. Cuius etiā libros de Orthographia rescripsit. non sine insectatione studiorum morumque eius. Tranquillus. Scopelianus Clazomemius inter nobilissimos Sophistas a Philostrato refertur, Herodis Attici praceptor. Docuit Smyrnae magna celebritate: quo iam senescente cum Polemon orator de rebus magnis Myrncorum mitteretur, conuersus ad eum ait, Δὸς δὲ μοι ὁμοίῳ τὰ σὲ τὸν Χρῆστον ἔχοντα. Hoc est: Arma humeris tua nunc concede in praelia nostris, Quae tibi me similem faciant: uerba sunt Patrocli ad Achillem apud Homerum. Scrophia Tremelius ponitur in Dialogo Varronis de re rustica sic narras de auo suo. Auus meus primum appellatus est Scrophia: qui quæstor cum esset Licinio Neruae Praetori in Macedonia provincia relictus, ut praesesset exercitui dum praetor rediret, hostes occasione rati uictoriae, irruptionem in castra fecere. Auus cum adhortaretur milites ut caperent arma, dixit se celeriter illos ut Scrophia porcos disiecturum. Idq; fecit. Nam eo praelio hostes ita fudit fugauitq; ut Nerua praetor propter ea Imperator sit appellatus, auus cognomen inuenerit, ut appellaretur Scrophia. Ego septimus sum deinceps praetorius in gente nostra. Seluaci et Antiochi in Geographia in Syria narrati. Semiramis quoque nam pacto Nino successerit uiro, Dion historicus commemorat. Eam petisse dicit a rege ut quinque dies imperitaret, stolam ac coronam sibi aptasse, ac in sella regia concessisse, deinde imperasse satellitibus, ut Ninum sic exutum regis ornamentis interficerent. Aelianus. Haec post ea muros Babylonis dicitur condidisse ex bitumine, ac ea latitudine qua duo inter se currus sine conflictu concurrerent. C. Septimuleius Anagninus amicusq; fidissimus Gracchi. Cuius meminit Plinius. Cicero etiam in Oratore sic ait. Septimuleio illi Anagnino, cui pro C. Gracchi capite erat aurum repensum. Apud Efernam quoque oppidum Samnij hodie huiusmodi legitur inscriptio. C. Septimuleio. C. F. Troobolae IIII. uir ex testamento. Secundus Atheniensis, quem aliqui Epithyrum uocant, quod Architecti filius fuerit, multae quidem doctrinae, mediocris eloquentiae, aequalis emulusq; Herodis Attici: ex quo Herodes illud Hesiodi eleganti mutatione in cum caullatus est, Figulus aequalem exagitat, tum rhetora Teetom: qui nihilominus senem postea morientem et epicedio et lacrymis honorauit. Ex Philostrato. Secundus alter Tridentinus uir sanctus Agilulphi regis Longobardorum tempore:

Scillis urinator

Scyllae duae

M. Scæua Centurio

Scribonius

Scopelianus

Scrophia Tremelius

Semiramis

C. Septimuleius

Secundus soph.

Secundus Tridentinus

T. Sæpronius longus

Sæpronius Iogus Iunior

A. Sæpronius Atratinus

CN. Sæpronius Tuditanus

Seruilia gens

P. Seruilus Maluginensis

P. Seruilus Priscus Seruilus Cepio Cos.

C. Seruilus Geminus

P. Seruil. procos. Iauri. Seruil. Rul. Seruil. Nouianus

postea scripsit breuiter Longobardorum historiam: autor Paulus Ferouliensis. Sempronij quoque praecleara gesserunt. Primus T. Sempronius Longus Cos. cum P. Scipione patre Africano apud anem Trebiam Annibali occurrit, a quo profligatus est. Huius filius Sempronius Longus et Africanus Coss. primi fuerunt qui in spectandis ludis patres a populo secreuerunt, quod plebes moleste tulit aduersus consules indignata. Et ipsum Africanum aliquando peruenisse tradunt: autor Plutar. in Scipione. Liu. tamen scribit: Aelium Sextum et M. Cethegum Censores fuisse auctores huius legis. A. Sempronius Atratinus, L. Atilius, T. Caecilius primi Tribuni militum pro Consulibus magistratum iniere, quorum concordia domi, parem exitum foris praebuit. Anno urbis cccx. CN. Sempronius Tuditanus Praetor a Celtiberis cum exercitu caesus est, Lilius. Huius Sempronij apud Maiorem insulam Hispaniae reperta in tabula marmorea eius inscriptio testamenti, quod elegantiae gratia posui. KL. Sex. Manlio et Q. Torquato Coss. Sempronius Tuditanus testamenti iur. mil. quod ipse facio i. abesto ob Pœnum Italia pulsum Fundos baleares Senat. P. Q. R. D. D. Aurelius Tuditanus tacitam pecuniam, si uia lat. ostibus meis monument. suo sumpt. edificauerit habeto. Hermeti lib. Aug. Vind. ma. aut c. x. d. d. sunt. Lucia Agresti uxori B. M. Mundum mulieb. quae ue e. ca. pa. d. d. Caius Tuditanus quod pupillam cuius iussu meo C. u. ge. contra decret. amplif. ord. uxo. D. Exesto Dodrant lege. Celso testament. quod Aepheo scripseram adi. Pamphilo uicario pecu. id instrument. rust. quod Aepyro paraueram uehi ue. D. data sunt. Filij si nepotes mihi non fecerint Marcellus Tuditanus ex dam. sump. choi. here. D. Quae lego O. E. Seruilia gens patricia et illustris in fastis, Trientem aereum pascebat auro et argento, consumentem utrunque. Verba ipsa Messala senis referam. Seruiliorum familia habet trientem sacrum. Cui cum summa cura sacra quotannis faciunt: quae ferunt aliis creuisse, aliis decreuisse uideri, et ex eo aut dimini aut honorem augeri familiae significari. Plinius libro xxi. Cap. xlii. P. Seruilus Maluginensis. Q. Sulpitius Longus Tribu. militum consulari potestate contra Gallos Senones missi, non loco castris ante capto, non praenunito uallo quo receptus esset, non decorum saltem si non hominum memores, nec auspicio, nec liato instrumnt aciem. ex quo turpiter profligati cum toto exercitu nobilem illam cladem Alliensis inter nefastos dies relatam acceperunt. Liu. v. Item in eodem. P. Seruilus Priscus et Q. Claelius Siculus Censores. Q. Seruilus Cepio Consul Hispaniam duce Viriato rebellantem pacauit. Proconsul capta Tolosa aurum e templo sustulit, quod aufertes miserabili fato peribant, ut autor Gellius. Nam postea Consul cum Cn. Manlio contra Cimbro in Italiam ruentes missus, apud Rhodanum uictus profligatusq; est, amissis de exercitu hominum lxx mil. Ex iussione igitur popu. Roma. Cepionis cuius temeritate id acciderat bona publicata, eius imperium primo post Tarquinium abrogatum: ipse in publicis uinculis extinctus. Inde tractus disceptusq; ad scalas Gemonias est: ex Liu. lxxvii. C. Seruil. Geminus et M. Atilius Fabianus, Coss. artibus Fabianis cunctando etiam Annibalem fregerunt, post Fabij dictaturam. Q. Seruil. Procos. apud Asculum una cum omnibus Ro. interficitur initio belli socialis. Lilius lxxxi. P. Seruilus Procos. aduersus Cilicas prospere pugnans, Isaurici cognomen inuenit. Liu. x. cxi. Seruilios Rullos, uide in Rullis. Seruilus Nouianus egregie in historia dixisse uidetur, qui a nobis auditus est, clarus ingenio et sententijs clarior, sed nimis pressus quam

historia postulat autoritas. Quintil. Q. Sertorius e Nursia oriundus, partium Marianarum fuit una cum Cinna, moderatius tamen quam alij. Sulla redeunte e bello Mithridatico urbeq; potito, ipse quoque in Hispaniam aufugit: ubi breui tempore ob uirtutem sibi gratiam eorum gentium conciliauit, traditurq; per eum Hispanos disciplinam rei militaris Romanam didicisse, ac fortiores deinde fuisse. Nam praeter artem rei militaris abstinentissimum etiam uoluptatum, tum religiosus est habitus, quod eorum quam Dianae numen dicebat esse, ex eaq; responsa accipere, resq; gerendas auspiciari. Quare dux Lusitanorum delectus, paruis copijs multas urbes subegit. Sed et quatuor Romanorum Duces contra eum missos uarijs cladibus adflixit. Primum quidem Cottam apud Mallaciam nauali praelio superauit. Phidiam Hispaniae Praetorem dein una cum duobus mil. Ro. ciuium praelio interfecit. Tertio Domitium Procos. cotruuit. Postremo Toranium a Metello missum cum toto exercitu deleuit. Ipsum quoque Metellum uirum amplissimum in tantam compulsi necessitatem, ut L. Lollius e provincia Nabornensi ei auxilia ferre cogeretur, et Pompeius magnus celeriter contra eum mitteretur: uarijsq; utrinque praelii incommodisq; illatis, tandem Sertorius per coniurationem Lusitanorum a M. Perpenna eius socio belli eiusdem factionis, per proditionem in caena interfectus est. Ipse uero Perpenna meritis dans postea poenas, una cum reliquis coniuratis in Pompeij potestate ueniens interficitur. Sertorius Samonicus Gordiani Iunioris principis praceptor fuit. Cuius meminit Spartianus in Caracalla his uerbis. Occisi sunt et in balneis plures, et in caenis, inter quos Samonicus Sertorius, cuius libri plurimi ad doctrinam extant. Macrobius quoque libro Sa. i. i. Carmina quaedam de urbibus deuouendis earumq; dijs euocandis in lib. v. reconditorum Samonici Sertori repperisse se ait. Super sunt hodie eius hexametri quidam praecpta medicinae continentes. Suidas autem siue de eodem, siue de altero scribit, Sertorium (qui etiam Aelius Atheniensis uocabatur) grammaticum tractatum, de ciuitatibus fecisse, describendo uiros qui in eis floruerunt. Praeterea epitomen in Philonem. Serapion Hierapolitanus philosophus Stoicus, cuius meminit Strabo, Stephanus. Serapion Aelius dictus orator Alexandrinus scripsit in Adrianum principem Panegyricum, orationes in genere deliberatio apud Alexandrinos. Et utrum iure Plato remouerit Homerum a sua rep. Praeterea artem Rhetoricam. Suidas. Serapion pictor, cognominatus Anthropographus, quod homines optime pingeret. Plin. Serapion praesul Antiochenus sub Commodio principe. Scripsit de secta Montani et quaedam alia, ut autor Hieronymus. Serapion alter Christianus, qui ob elegatiam ingenij scholasticus meruit cognominari, charus Antonio monacho: edidit aduersus Manichaeos egregium uolumen, et quaedam alia. Laudatus etiam ob fidei constantiam sub Constantino principe, ut idem est autor. Ioannes Serapion nouissimus omnium de plantis uolumen edidit. Septem fratrum Hebraeorum una cum matre porcinam edere negantium sub Antiocho illustri supplicium in lib. Macchab. legitur. Totidem Symphorosi, uxor Getulij martyris, filios Tybure sub Adriano martyres leta conspexit: stipitibus per membra uarijs modis transfixas: quorum nomina, Crescentius, Iulianus, Nemesius, Primitius, Iustinus, Staetus, Eugenius. Sepulti uia Tyburina, i. x. ab urbe milliario. Parem filiorum numerum. Felicitas, Romana matrona, in hac palma sub Antonino uidit, Ianuarium, Felicem, Philippum, Siluanum, Alexandrinum, Vitalem, Martialem, uarijs necatos supplicijs. Syluanus etiam de alta crepidine praecipitatus. Quos

Sertorius Samonicus
Serapion philosophus
Serapion orator
Serap. pictor
Serap. praesul
Serapion philolophus
Serapion orator
Serap. pictor
Serap. praesul
Serapion v. i. fratres
Symphorosa Getulius mar.
v. i. fratres Felicitas
B. 2. paul

viii dormientes

lxxi discipuli Christi

Paulo post mater etiam martyrio sequuta est. Sepulti Romae omnes. Idem quoque dormientium numerus legitur fuisse, Maximianus, Malchus, Martinianus, Dionysius, Ioannes, Serapion et Constantinus. Hi nanque socii apud Ephesum Decij infestationem in vicinum montem Caelium fugauerunt: ac sub caeuerna quadam latitantes quamquam diligenter quaesui nunquam inuenti sunt. Demum martyrium ferre animati: post cibum Dei providentia sopiti usque ad annum xxx. Theodosij iunioris, annis cxxvi. dormierunt. Eo tandem tempore uigente de resurrectione haeresi excitati, tanquam haesterna die, ad urbem uti solebant prius, Malmum unum et socijs emptum ad uictum necessaria miserunt. Rem prodidit et nouus hominis habitus et sermo et nummus aliter signatus: quorum festum iiii. idus Augusti. Septuaginta duo discipulorum Christi nomina haec sunt: Lucas, et Cleophas, qui in Christum peregrinum inciderunt, ut plane Gregorius in proemio moralium sentire uidetur. Ambrosius alium a Luca putat. Barnabas, Matthias, Thaddeus, qui ad Abagarum missus est: alter ab Apostolo. Hi Eusebio libro i. ponuntur. Sequentes uero Abbati Dorotheo. Septem ante omnis primi diaconi, Stephanus protomartyr. Philippus is qui Eunuchum Christianum fecit, praesul in Thracia. Proculus praesul Nicomediae. Nicanor qui una cum Stephano interfectus. Parmenas, Nicolaus Samaritae praesul: deinde pro heretico Ioanni taxatur. Simon praesul Tyri ac Sidonis. Qui diaconi in Actibus apostol. narrantur. Insuper Ananias Pauli, qui postea Damasci praesul fuit. Titus Pauli, qui in Creta praesul et sepultus fuit. Syluanus Thessalonicae praesul et sepultus: cuius ut comitis Paulus ad Thessalonicensis prima meminit. Creseus Chalcedoniae praesul. Andronicus praesul in Pannonia: Ampliatus praesul Edesse: Vrbanus praesul in Macedonia. Staclus quem Andreas in Thracia praesulem constituit. Apelles Heracleae praesul, qui omnes ad Romanos cap. xv. i. memorantur. Philetus, uel Philebus, Ephesi praesul: sensu ea quae Simon magus: restitit et apostolo, ut ad Timotheum i. Hermogenes Megarae praesul. Demas, qui tres a fide defecerunt: ut ad Timotheum ii. et Ioan. Ex nobis prodierunt, inquit, sed ex nobis non erant. Ampliatus Smyrnae praesul ante Polycarpum, ut ad Romanos. Aristobolus Bethaniae praesul. Narcissus Athenarum praesul. Heraclitus praesul et ipse, de his omnibus ad Roman. xii. Cicis in Gallia nuntiauit euangelium. Agabus qui propheticis crismate dignus fuit, de quo in Actibus. Rufus Thebarum. Asyncritus Hircaniae praesul, Phlegon, Patrobas, Hermes Philippopolcos. Linus qui postea pontifex: de quo i. ad Timot. i. Caius Ephesi praesul. Philologus ab Andrea praesul Sinopenensis factus. Liphafus, qui Romae simul cum Paulo uinctus, et post eum capite caesus. Lucius Laodiceae Syriae. Iason Tarfi. Sospater Iconij. Erastus Menidi. Quartus Berti. De his omnibus ad Roma. xv. i. Apollo, ad Corinth. primo. Sosthenes Colophonis apud eundem. Epaphroditus, de quo ad Philip. iiii. Titicus Colophonis uicem praesul, ad Colossenses iiii. Cesar Dirrhachij praesul ad Philip. iiii. Marcus Barnabae confobrinus Apolloniadis. Iesus cognominatus Iustus Centipoleos praesul. De quo iiii. eccles. histo. Antomas. Clemens praesul Sardicensis: postea pontifex primus ex gentibus Christianus. Onesimus Coroneae praesul. Carpus praesul Cheroneae: Euodius Antiochie post Petrum praesul. Aristarchus Apameae praesul: ad Coloss. iiii. Marcus, qui et Io. Bibli praesul, ut in Actibus xiii. et i. ad Timoth. iiii. Zimas uel Zenas Diopoleos, ad Timoth. i. i. Bilemon Gazae praesul: ad quem Apo-

stolus scribit epistola. Pudens i. ad Timoth. iiii. Thophinus, de quo ibidem. Hi tres apostolo semper praesto fuerunt: ac post eum Romae et ipsi caesi. Marcus euangelista. Candaces eunuchus Aethiops natione in Arabia et Thaprobana euangelium nuntiauit, de quo in Actibus viii. Hi Dorotheo, qui Romae scripsit, commemorantur: Polycarpo et Vincentio, qui sequuntur. Sauinus, Potentianus, Alcinus, Maximus et Ioannes senior: in martyrum quoque libro ponuntur, Aristion, Rufus, Zosimus, Priscus: Iosephus, cognominatus Iustus, qui cum Matthia in sortem positus. Nafon: Silas, Corinthi praesul. Euphrates, de quo ad Coloss. iiii. Martialis, Lemouicensis praesul. Sidonius, uel Cedonius, caecus natus, sepultusque cum Maximino. Lazarus, Masiliae praesul. Vrfinus ad Bituriges missus: is Nathanael, ille qui Christo probatus fuisse dicitur. Iulianus apud Cenomannos euangelium nuntiauit, qui Simon leprosus esse fertur. Sed et his plures longe reperientur, si obseruabimus ea quae Paulus scribit i. ad Corinth. xv. Dominum plusquam quingentes fratribus simul apparuisse. Septuaginta duo interpretes Hebraicae, Graecaeque linguae peritos ad Ptolemaeum Philadelphum, eos petentem ex omni tribu senos electos, ut sacros libros in Graecum uerterent sermonem, misit Eleazarus summus sacerdos. Ibi uero, ut Augustinus de ciuitate et Eusebius libro v. testantur, totidem cellis separati, eosdem libros eodem modo uertentes non interpretum, sed prophetarum adflati spiritu uisi sunt. Quam sane opinionem Hieronymus resellere uidetur in epistola ad Desiderium his uerbis: Nescio quis autor primus, Septuaginta cellulas Alexandriae mendacio suo furxerit: quibus diuisi lxx. interpretes sacros interpretati sunt libros. Quum Aristaeus eiusdem Philadelphi familiaris, et non multo post Iosephus, nil tale retulerint: sed in una basilica congregatos conuertisse scribant: non prophetae uidentur, quod longe aliud sit esse interpretem, aliud esse uatem. Sed et idem Hieronymus alibi testatur, minime fideles in conuertendo fuisse, caesaque de industria ubi de filio Deo, aut trinitate aliquid uidissent, ut regem ad unius Dei cultum tantum reuocarent. Praeterea eosdem Septuaginta ex consuetudine uocari, quum Septuaginta duo fuerint. M. Anneus Seneca Senecae philosophi pater, patria Cordubensis, et equestris ordinis ac eruditissimus fuit, ut cui declamationes, quae filij dicuntur esse, nonnulli referant. Martialis duos Senecas, unicuique Lucanum commemorat. Meminit etiam utriusque Sidonius poeta. Non quod Corduba praepotens alumnis faciendum ciet hic putes legendum, Quorum unus colit hispidum Platona, Incassumque suum monet Neronem. Orchestram quatit alter Euripidis, Pictum fecibus Aeschylum sequutus. Quod utrum hunc et filium philosophum intelligi uelint: an philosophum et nepotem ex fratre Mela, qui et ipse Seneca appellatus, non satis liquet. uidetur autem ex his Sidonij uerbis tragaedias alter a philosopho scripsisse. Igitur hic ex Eluia Albina tris libros suscepit. L. Anneum Senecam philosophum, Iunium Anneum Gallionem, et L. Anneum Melam Lucani Patrem. Seneca et Gallio Romam ducti, praepotentes habuere, Pomponium Marillum, Iulium Higinum Polyhistorum, Cestium Smyrnaeum, et Asinium Gallum: in philosophia uero Socionem Alexandrinum et Photinum Stoicum, teste Hieronymo. Hinc clarus factus in Claudij dignationem uenit, datusque priuigno eius Neroni praepotens, qui ad necem eum compulit, quamuis comeatum petenti et bonis cedenti persancte irasset, suspectum se frustra. Venas medico praebuit: deinde hausto ueneno in balneo perijt: ut est autor Tacitus: qui etiam iussisse mortis causam dicit Ferinij Rufi et Tigillini coniurationes. Quod insuper opes supra modum auerget, et quaedam alia.

lxxi interpretes

Senecae duo

Lucanus Mela Gallio

Seuerus Attilius

Seuerus haereticus

Seuerini plures

Sextus philosophus

alia. Iuuenalis aperte diuitijs adscribit. Temporibus diris igitur, iussuque Neronis Loginum et magnos Senecae praediuitis hortos. Quintilianus habuit eum praepotorem, ualdeque laudat: multa, inquit, in eo rerum cognitio: in qua tamen aliquando ab his quibus inquirenda quaedam mandabat, deceptus est. Tractauit omnem ferre studiorum materiam: sed in philosophia parum diligens. Datur uitio quod rerum pondera minutissimis sententijs fregerit: uerum idem robustis et firmatis legendus. Multa enim probanda in eo, eligere modo in animo sit: quod utinam fecisset. Digna enim fuit illa natura, quae meliora uellet. Caius princeps eum arenam sine calce appellabat. Gellius ut maledicum eum taxat, utpote superioribus doctis et poetis omnibus, praesertim Ciceroni obrectantem. Feruntur eius tragediae aut alterius, ut supradixi: uerum Quintilianus poemata attigisse ait. Praeterea epistola ad Paulum apostolum, et Pauli ad eum: quarum meminere Augustinus in epistola ad Macedonicum, et Hieronymus de uiris illustribus, qui eum in catalogo sanctorum ponit. Cuius me maxime autoritas mouet, ut eius scripta ac memoriam ueneratione prosequar: quum alioquin arduum mihi uideatur inter tot opes, deliciasque hortorum, et rei studium, non cupidi potius ac luxuriosi hominis, quam philosophi, aut sancti uiri, uestigia posse seruare. Fertur et eius epigramma: Cura, labor, metus: ac sumpti promunere honores: Ite alias posthac sollicitate animas. Fuit natura constantissimus: solebat illud ex oratione Demosthenis usurpare: *ὅτι γὰρ ἀπάσης ἀρετῆς ἀρχὴ καὶ οὐκ ἔστιν ἄνευ αὐτῆς ἀρετὴ*. Vniuersae enim uirtutis consultatio principum est: finis uero constantia. M. Anneus Lucanus, a patre Mela, una cum Seneca et Gallione Romam aetate sex mensium deportatus, traditus est in disciplinam Rhenio Palemoni et Cornuto. Saleium Bassum, et A. Persium condiscipulos, et sodales habuit. In Neronis dignationem ueniens quaestor factus, ludum gladiatorum edidit. uxorem duxit Pollam Argentarian, Pollij Argentarij filiam doctam, ut plane ex Papinij hendecasyllabo dignosci potest. Quum in theatro Nero Orpheum pronuntiaisset, Lucanus item, iudices coronam Lucano dedere. quod Nero grauius ferens interdixit poetae foro et theatro. Papinij, Ingratus Nero dulcibus theatris. Et noster tibi praefatur Orpheus. Igitur Lucanus odio principis Pisonianae coniurationi adhaesit: accusatus deinde reuictus quicquam fateri aut magnifacere: sed promissa impugnitatem matrem nominauit. Acceptoque mortis arbitrio, uenas et ipse soluit uti patruus. Scripsit Saturnalia, Medeam, Orpheum, incendium urbis, et Troianum: Pharsaliam non finit: cuius primos tris libros cum uxore correxit. Seuerus Attilius in Hispania, de genere illius Seueri, ad quem Lactantij duo epistolarum scribuntur uolumina: compositum librum Odeporicum, totius uitae suae statum continentem, tam prosa, quam uerbis, quem uocauit *κατατοπιον*, id est, conuersionem. Decepsit sub Valeriano principe. Ex Hieronymo. Seuerus item haereticus, Tatiani dogma sequutus, a quo Seueriani. Duo item clari sanctitate: alter praesul Rauennas tempore Iouiniani principis: qui praenoscens exitum suum, aperto sepulcro inter filiam et uxorem se medium collocari iussit. Alter praesul Viennensis. Seuerini plures: unus abbas conuicij Agaunensis, regnante Clodoueo in Gallia. Alter ex Pannonia, profectus in Picenum, Septempedensi ciuitati tunc clarae praesul: qua diruta a Gothijs, sancti Seuerini oppidum iuxta eius nomini dicatum. Alius praesul Neapolitanus, frater sancti Victorini praesulis Pictauiensis: cuius nomini oppidum in Salernitano dicatum. Alius praesul Colonienis. Sextus Cheroneus, Plutarchi sororis filius, philosophus, ac discipulus Herodoti philosophi sub Marco Antonino, apud quem in honore fuit: scripsit Episcopia, et Pyrrhonia li-

bris x. autor Suidas. Meminit etiam Philostratus in Sophistis, opus eius ad nos peruenit. Hic ille forte quem scribit Hieronymus ad Seuerum principem librum de resurrectione scripsisse: quamquam eum Christianum alibi fuisse non inuenio. L. Sextius, qui Sallyes in Gallia subegit, aquasque Sextias condidit, nunc oppidum Aquis ferunt apud Liuium. M. Sextilius patria Fregellanus, quem Liuius dicit respodisse pro duodeuiginti colonijs, quae milites prius denegatos simul et tributa dare postea promiserunt. Sextilia, uirgo uestalis stupri damnata. Silius Italicus, ex Italica Hispaniae ciuitate, et originem et nomen traxit. Ipse Romae natus, in literisque educatus. Prima ei fori contentio fuit magna inter patronos auctoritate: Ciceronem imitatus, cuius etiam uillam Formianam possedit. Extremam aetatem Musis et Phoebis tradidit: ut satis indicat Martialis epigramma. Consul fuit, quo tempore Nero excessit: proconsul Asiam administrauit. Decepsit annos natus lxxv. uolutaria morte, tedio morbi, quem cadere nequamquam posse uidebat: uti Plinius iunior in epistola demonstrat: in qua et eum taxat maiore cura quam ingenio carmina fecisse, auditorioque saepe ea commisisse, dicens: Imitatus est maxime in his Maronem, cuius etiam natalem celebrare quotannis consueuit. Sidonius Gallus praesul Aruernorum tempore Cassiodori et Theodorici regis uir eruditissimus ac Christianus, cuius extant epistola. Stilpon, philosophus Megarensis, tempore primi Ptolemei, discipulus Pasicles Thebani: praesul scholae Megarensis: scripsit dialogos non minus xx. Suidas. M. Silanus consul, aduersus Cimbrum male rem gessit: quapropter a Domitio tribuno plebis accusatus: dicebat enim eum iniussu populi cum Cimbris bellum gessisse. Idque fuisse principium calamitatum, quae postea cuenissent. Deque eo libellum quoque edidit: sed plenissime Silanus absolutus. Duae tamen tribus damnarunt, Sergia et Quirina, Pedianus. M. Silanus alius, ante hunc ordines sub Africano in Hispania duxit: Hannonem, Magonemque duces Carthaginiensium, in deditonem accepit. D. Silanus consul design. Cicerone consule. Salustius in Catilinario. L. Silanus, Claudij principis gener, maritus Octauiae, qua sibi erepta, dataque postea Neroni, praedolore gladio incubuit. Syluanus, Troiadis praesul, Maximiani tyranni tempore, rhetor, ab initio Troioli sophista discipulus, Christianus factus, uitam monachi dilexit. Quumque ab Attico praesule Constantinopolitano prius Thraciae ciuitatis praesul constitutus esset, post aliquot annos rogauit, ut inde ob immensa frigora, quum esset tenui ualetudine gracilique corpore, transferretur in mitius coelum. Itaque se officio abdicans, Constantinopolim uenit: ubi monachum aliquandiu egit, donec Troiano populo praeficeretur. Ipse aegre sumpto negotio quum nullam haberet excusationem itineri se adcingens, portentum ex eo subito uisum. Nauis enim qua in Troadem profecturus erat, diu immobilis in litore antea permanserat, nec ulla ui mortalium dimoueri sedibus poterat. Tunc uero eius primum precibus soluta procedere coepit. His igitur alijsque signis, uir sanctus, tum etiam doctus est habitus: et qui populo exemplis optimis doctrinaque praefuerit. Extat eius uolumen diuisum in libros viii. de providentia Dei, deque mundi gubernatione ad Salonium praesulem. Ex historia tripert. Syluanus Tyri praesul senex iam sub Diocletiano bestijs obiectus. Alius abbas in deserto Scythiae. Alius praesul Nazarenus Hieronymi auditor, successor, ac defensor. Simones plures. hoc etiam nomen post Philippum Graecis, Latinis, Hebraeisque pariter commune. Ex his antiquissimum sane legitur Atheniensem ac philosophum Socratis discipulum fuisse, qui scripsit dialogos xxxiiii. Alius fuit qui scripsit de arte rhetor. Alius medicus. Alius sculptor. Quorum omnium autor Diogenes. Simon Magnesius musicus egregius, qui et ipse superiorum

L. Sextius M. Sextilius

Sextilia Silius Italicus

Sidonius Gallus Stilpon philosophus

M. Silanus consul

M. Silanus

D. Silanus L. Silanus

Syluanus

Simones

Simon philosophus, rhetor, sculptor

Simon grammaticus musicorum more corrupto, Simodiam introduxit, sicut & Lysis Lysiodiam. Strabo. Simon Constantianopolitanus ludi magister, circiter annos abhinc c. c. composuit Græcæ metaphrastas, id est sanctorum uitas quæ singulis mensibus proprie leguntur, habenturq; in bibliotheca Vaticana. Ex Hebræis uerò Simonem magum legimus, caput & autorem totius hæreseos. De quo Eusebius libro 1. l. latissime. Iustinus philosophus in apologia ad Antoninum principem in hanc sententiam scribit: Simon quidam Samaritanus de uico Gypitho sub Claudio principe artibus magicis & ope demonum subleuatus in urbe nostra, complurimis per phantasiam deceptis, Deus est creditus, & honore simulacri donatus, à uobis inter duos Tyberis pontes colitur, cum titulo Latinis litteris descripto, Simoni Deo sancto. Quem omnes pene Samaritæ, & nonnulli alij, tanquam Deum adorant, ac fatentur. Sed & Selenem quandam erroris comitem, quæ prius in lupanari fuit apud Tyrum, cum ipso consecrauerunt. Similia quoque Irenæus in primo aduersus hæreses libro. Quod autem, ut uulgò fertur, Petri apud Deum precibus sublatus ceciderit, nulla sane apud idoneos mentio. Miror & Plinium huius non meminisse, quum de Neronis magica mentionem fecerit, quam multis experimentis ab eo principe curiosissimo uanam ac nullam esse deprehensam dicit. Simon item ille qui à Petro spiritus sancti gratiam mercari uolebat, unde uitio nomen inditum, alijsq; complures præter Apostolum: quorum princeps Machabæorum pater. E nostris quoque quem potius commemorare non habeo, quam nouum atate nostra exemplum Simonis pueri Tridentini. Hic sedente Sixto 1111, pont. die Veneris sancti à Iudæis clam comprehensus, ac omnibus cruciatibus prius adfectus, demum cruci adfixus est. Ex quo templum ei ueluti martyri dicatum. Simonides etiam plures, sed potissimi poetæ duo, alter Cæus & Melicurus: alter Teius & Iambicus. Melicurus Suidas dicit emicuisse Olymp. l. uixisse annis lxxix. scripsisse Dorica lingua Cambisus & Darei res gestas, ac Xerxis bellum maritimum: præterea threnos, enconia, epigramata, pæanas, tragædias, nenia, & alia. Cicero autem de oratore, artem memorandi inuenisse dicit his uerbis: Simonides Cæus primus artem memorandi inuenisse fertur. Quum cœnaret in Thessalia apud Scopam fortunatum hominem, concinissetq; id carmen quod in eum scripsisset, in quo multa ornandi causa poetarum more in Castorem & Pollucem scripta fuissent, nimis illum sordide Simonidi dixisse se dimidium eius ei quod pactus esset pro illo carmine daturum, reliquum peteret à Tyndaridis, quos æque laudasset. Haud multo post nuntiatu Simonidi, ut prodiret, iuuenes stare ad ianuam duos, qui eum magnopere uocarent: surrexisse illum ac uidisse neminem: hoc interim spatio conclauē illud, ubi epularetur Scopas, cœcidisse, ea, ruina ipsum oppressum cum suis interiisse: quos quum humare uellent sui, nec possent obtritros interuoscere ullo modo, Simonides dicitur ex eo quod meminisset, quo loco quisque cubuisset, demonstrator uniuscuiusq; sepeliendi fuisse. Hac re tunc admonitus, inuenisse fertur ordinem esse maxime qui memorie lumen adferret. Plinius ostendam chordam in lyra inuenisse dicit. Eustathius uerò tris duplices literas, ξ, λ, θ. De Iambico autem Quintil. sic refert. Simonides Teius alioquin sermone proprio & iucunditate quadam commendatus: præcipua tamen eius in commouenda miseratione uirtus, ut quidam in hac eum omnibus eiusdem operis autoribus præferant, in quibus sanè discedere uidentur autores. Iambicum poetam Teium Strabo fuisse dicit. Suid. uerò Carystium siue Erythreum, qui scripsit Græcorum apud Aulidem conuentum, trinitorum libros duos, & alia. Præter hos, alios duos ponit: unum filium sororis Simonidis Cæi, cognominatum Melicertam, qui ante bellum Peloponnesiacum

fuit, scripsitq; genealogiam libris tribus: alterum Simonidem Magnetem poetam, Antiochi magni tempore, cuius res gestas scripsit, ac bellum aduersus Galatas. Syrianius Alexandreus philosophus Platonius, docuit Athenis: scripsitq; in totum Homerum commentarios vii. In republicam Platonis, & alia. Huius discipulus & successor fuit Proclus. Suidas. Sinesius è Pentapoli Africæ philosophus Christianus, præsul Ptolemaidis factus, scripsit libros in grammatica, philosophia, panegyricos, epistolas, & alia. Suidas Huius operum bona pars extat. Symmachus, unus ex interpretibus sacrorum librorum, secta Ebionius, quæ Christum è Iosepho & Maria natum putat, uti supra commemorauimus: commentarios quosdam conscripsit, in quibus conatur ex euangelio Matthei insaniam hanc probare. Hos Origenes cum interpretatione ipsius Symmachi scribit se apud Iulianum quendam comperisse, qui se diceret hos libros ab ipso Symmacho suscepisse. Ex quo uidere licet Origenis ferè temporibus eum fuisse. Ex Euseb. Symmachus alter senator, uir doctus, Boetij focer. Symmachus Romanus orator, missus à senatu Constantinopolim ad Theodosij liberos, rogatus ut Vestales à Christianis destrui minime pateretur. Cuius rei gratia putabant aduersa multa se à dijs fuisse passos. Eius igitur orationem & Prudentius & Ambrosius qui huius meminerunt, acerrime confutauerunt. Syloson Polycratis Samiorum tyranni frater, quum priuatus Dareo Histaspis filio manopere optanti uestem quam ferebat aliquando largitus esset, ille postquam est rex factus, dono tyrannidem Samiorum ei dedit, qui acerbe imperauit. Quare urbs ab hominibus deserta: unde proverbium manauit: ἐκ τῆς Συλοσώντος ἀρχῆς: Sylosonis opera locus amplius. Strabo xiiii. Simmias philosophus Thebanus scripsit dialogos xiiii. qui ordine à Diogene commemorantur. L. Sifenna Romanus orator & historicus, paulò supra tempora Ciceronis. de quo ipse Cice. in oratore. L. Sifenna doctus uir & studijs optimis deditus tum Latine loquens, grauis reipublice non sine facilijs, neque laboris multi, nec satis uersatus in causis, interiectusq; inter duas ætates Hortensij & Sulpitij, nec maiorem consequi poterat, & minori uecesse erat cedere. Huius omnis facultas ex historia ipsius percipi potest, qua cum facile uincat omnis superiores, indicat tamen quantum absit ab summo, quamquam hoc genus descriptionis nondum sit satis Latinis literis illustratum. Et paulò inferius. Sifenna emendator sermonis usitati quum esse uellet, ne à C. Rufio quidem accusatore deterri potuit, quo minus inuisitatis uerbis uteretur. Nam quum in defensione Chrytili Supputatilla dixerit, tunc Rufius accusator, circumuenior iudices, inquit, nisi subueniatis. Sifenna quid dicas, nescio, metuo insidias, quid est hoc Supputa, quid sit scio, tillica nescio. Solon Salaminijs genere, unus è septem sapientibus, Atheniensibus leges dedit, ac eas quas Draco tulit, præterquam quæ de cæde erant, omnes propter asperitatem magnitudinisq; pœnarum abrogandas curauit. Nam unâ omnibus pœna constituta fuerat, ut etiam qui otij damnati essent, aut qui ho'era subripuissent, capite plecterentur. Ob quam causam Demades dicere solebat, Draconem non atramento, sed sanguine leges scripsisse. Legem Sifacithean tulit, qua bona tantum non corpora uti prius debitorum essent obnoxia creditoribus. Florebat in republica tunc Pysistratus, qui plura pro patria gesserat, & uulgi laudibus Solonis cui & genere propinquus erat. Illius igitur eloquentia plus potuit apud populum, quam huius sapientia. Cefit sponte Solon tyrannum fugiēs prius in Aegyptum, deinde in Cyprum, postremo ad Cræsum regem: cuius quum opes uideret, ostentanti Cræso atque interroganti, num quis eo se licior esset: respondit, Tellum quendam pauperem admodum alioquin

Simonides
Magnes
Syrianius
Synesius
Symmachus
iurepres
Symmachus
orator
Sylolon
Simmias
L. Sifenna
C. Rufius
Solon
Draconis
iuritas
Solon
Sofibius
Soficheus
Sofipatra
Sostratus
architectus
Tellus

alioquin iustum Athenis agentem: simul adfirmans nihil esse felix quod temporum mutationi subiaceat, felicitatem finem tantum indicare. Cuius sententia Cræsus postea à Cyro captus meminisse dicitur. Solon inde in Ciliciam profectus colonos statuit, qui interuallo temporis ab Attica lingua desciscentes, solæcizare dicti sunt. Vnde uerbum solæcismus tractum. Deceffit in Cypro annorum lxxx. mandauit ossa Salaminem transferri, ibiq; per regionem proijci ac disipari, ne Athenas inferrentur, quoniam discedens iureiurando ciues adegit, non antiquatiros leges suas, donec rediret. Reliquit etiam conciones & epistolas quasdam. Emicuit olymp. xlv. Hic postremo traditur, quanquam grauius fuerit, fera iam ætate cum Thespidis tragœdiam spectaret, paulatim otio se dedisse, ac uitæ molliori, quod sanè declarant illa carmina ipsius. Dum proprio ad senium discere multa libet, Grætaq; sunt Veneris nobis & dulcia Bacchi, Quæq; uiris Muse mueræ grata ferunt. Epigramma sepulcro Cicero huiuscemodi commemorat: Mors mea non careat fletu, linquamus amicis Mærorem, ut celebrent funera cum lacrymis. Ex Plutarch. Soficrate, Diogene. Sophocles Atheniensis tragicus poeta, æqualis Periclis eius collega quandoque in prætura. Docuit, teste Suida, tragœdias cxxiiii. tulit uictorias xxxiii. Deceffit post Euripidem annos vi. Cui styli magnitudine præfertur, licet eius sententijs inferior. Primus usus est tribus histrionibus, hoc est, tritagonista. Chorum induxit x. iuuenum, quum prius xii. tantum intrarent: appellabatur Apis, ob linguæ dulcedinem. Filios suscepit, Leophontem, Leosthenem, Aristonem, Stephanum, Meneclidem. Hæc ex Suida. Gel. autem scribit, quod filij patrem tanquam senio delirantem, administratione rei familiaris interdixerunt. At ille tragœdiam protulit nuper ab eo scriptam iudicibus, uti uiderent an id esset opus deliri senis: quare restitutus, sapereq; magnopere uisus est. Valer. quoque ait hunc ex insperato gaudio ob uictoriam ex tragœdia quadam repentino obiisse. Memoratur & à Suida Sophocles alter nepos superioris, poeta item tragicus, qui docuit tragœdias xl. uicit vii. Scripsit & elegos. Sophocles etiam grammaticus, minor appellatus, qui enarrauit Lycophronem, Apollonium, pluresq; poetas: cuius opera habemus. Sophocles alius, dux Atheniensium, Sostratide filius, apud Thucydidem. Sopater sophista, Iamblyci discipulus, in magna fuit apud Constantinum magnum dignatione, eiq; adsidebat consiliarius. Calumniam ab inimicis passus quod causa caritatis annonæ Constantinopoli fuisset, insons eiusdem iussu imper. securi percussus est. autor Eunapius in libro sophistarum. Apameus Sicyonijs uel Thebanus comicus historicus, scripsit epitomen in plures autores. Suid. Sophilus Sicyonijs, uel Thebanus comicus mediæ comœdiæ, ipsius fabulas nonnullas commemorat Athenæus. Sophron Syracusanus Xerxis & Euripidis tempore, scripsit mimos uiriles, & mimos scœmicos lingua Dorica, & soluta oratione. Dicitur & Plato quum in eos incideret, obdormire solitus. Fuit alius siue idem comicus, cuius fabula τὸν ἄρα, ut ait Athenæus. Soranus Ephesius medicus Alexandriæ profectus. Deinde Romanum uenit, ubi artem exercuit, Traiani & Hadriani temporibus. Libros plures optimosq; composuit. Suid. Est & Valerius Soranus, qui inter Valerios dicitur. Sofibius grammaticus Lacomius. Sofitheus Syracusanus unus de numero eorum, qui Pleiades appellantur apud Ptolemæum, & uulgi Homeri tragici. Suid. Sofipatra scœmici uates ac doctissima è Libya, uxor Aedesijs sophiste, educata dicitur à quibusdam numinibus. autor Eunapius lib. sophistarum. Sostratos plures fuisse constat: primus Plinio & Strab. testibus, architectus, qui

turrim excitauit in insula Pharo, iussu Ptolemæi Philadelphii ad ostendendos nocturnos ignes nauarum cursibus eijs: nomen suum inscripsit, quod regem fuisse passum admiratur Plinius. Idem quoque pensile Cnidi ambulacrum fecisse traditur. Alius qui ex ære & alio modo signa faciebat, teste eodem Plin. Tertius sacerdos Cereris apud Tacitum. Quartus uates, qui per furorem multa Græcis prædixit. Nam Bacchis Nausæus, & Sostratus Atheniensis Xerxis aduentum prædixerunt, ut autor Herod. Quintus Sostratus Sicyonijs cognomento Acrocherites, ut ait Suid. Sotades Maronites poeta turpissimus Iamborum scripsit libros, quos appellauit Cinædos lingua Ionica, ubi libidinum lasciuia species & descriptio incrat. Fuere & alij duo Athenienses, alter comicus mediæ comœdiæ, alter philosophus, qui scripsit de mysterijs librum primum. Suid. De primo Martial. dicit: Nec retro lego Sotadem cinædum. Retro enim eius carmina legebantur, ut sensus tegetetur: ut illud, Laus tua non tua fraus, uirtus non copia rerum Scandere te fecit hoc decus eximium. De Sybariticis item libellis lasciuia alibi diximus. Soteridas Epidaurius scripsit musicae libros tris, ut ait Dionys. Sotericus Asites poeta, sub Diocletiano scripsit Encomium Diocletiani, Bassarica siue Dionysiaca, uitam Apollonij Tyanei, & alia. Suid. Sophronius uir apprime eruditus, Græcis præsertim literis, psalterium & prophetas, quos Hieronymus ex Hebræo in Latinum uerterat, in Græcum rursus sermonem ipse uertit, simul cum alijs quibusdam opusculis, ut ipse Hierony. testatur. Sophronia matrona Romana, altera Lucretia Christiana, cum uim Decij principis uideret sese passuram, consentiente uiro, adrepto gladio seipsam transfixit, ac inter sanctas mulieres relaxata. autor Euseb. in historia. Sophia mater felicissima, tris filias Fidem, Spem, & Charitatem sub Hadriano pro Christi nomine iugulatas, alacriter uidit se peliuntq; xviii. ab urbe miliario. Socrates patria Atheniensis, patre Sophronisco, matre Phanarista obstetrice, Archelai physici discipulus, primus omnium de moribus differere cepit, philosophiam è cælo ad res humanas conuertendo. Cum ipse præter ceteros suo tempore mortales & uita castissimus, & moribus patientissimus fuerit, exempla uirtusque rei constant. Nam & patientiam Gellius pulchro sœnmate refert. Cum uxorem Xantippen contumacius ac clamosius in se agentem diu tolerasset, postremo aqua esset ab ea perfusus, cepit ridens dicere, Sciebam Xantippem tonantem quandoque pluituram. Castitatis illud ab Aeliano memoratur, quod Zopyrus physiognomus dixisse fertur Socratem ex physiognomia omnium libidinosissimum esse: cuius autem tanquam falsa locutum eum ridentibus, Socrates minime mentum dixit, sed naturæ uim se animi uirtute attulisse. Cicer. tamen de diuinat. non lasciuum, sed bardum, ac mente stupidum & obtusum dicit. Nihil unquam scripsisse constat, sed eius dissertationes à Platone commemorantur. Victu alioquin facili, quod proximum dijs maxime putaret, qui minimis egeret. Dæmonem se habere fatebatur, qui ei futura prædiceret. Accusatus postremo ab Atheniensibus, quod de dijs male sentiret, ac in carcere causam dicere iussus neglexit, & Lyfia orationem elegantissimam in eius defensionem ei traditam respuit, dicens optimam quidem esse, sed Socrati minime conuenire, haustq; cicute poculo excessit. Cicero de orator. si ait: Lyfia orationem Socrates spreuit, tanquam calcis Sicyonijs non uteretur, quamuis essent habiles, quia nimis expoliti: sic illam orationem disertam sibi uideri, sed fortem ac uirilem non uideri. Solebat item dicere, teste Aeliano, otium fratrem esse libertatis, indicioq; esse Persas & Indos, qui perpetuo liberi in otio degunt. At contra negotijs intentos Lydos & Phryges, qui seruiunt. Fuere item alij huius nominis à Diogene commemorati no-

Sostratus scul
ptor
Sostratus ua
tes
Sostratus A
crocherites
Sotades
Soteridas
Sotericus
Sophronius
Sophronia ca
sta
Sophia cum
iiii. filiabus
Socrates

Socrates pi- bis obscuri, qui autem claritatem habeant, duo, alter pictor, inter cuius opera, piger qui appellatur dicitur & spatium torquens quod asellus arrodit. autor Plin. Pausanias autem dicit hunc à Polygnoto pictum, uti supra dixi. Propert. ad hanc tabellam adludens ait, Dignior obliquo funem qui torquet oculo, Adfiliusq; tuam pascat aselle famem. Alter Socrates historicus, qui historiam ecclesiasticam à tempore apostolorum usque ad Christostomum scripsit, quo tempore fuisse par est: unus ex his qui in tripertita conestitur historia: reliqui Theodoretus & Sozomenus Graeci autores.

Sozomenus Est alter Sozomenus presbyter Pistoriensis, qui historiae universales immensum edidit uolumen. Socion philosophus peripateticus, genere Hispanus, scripsit *κέρως ἀμαλθίας*, id est, cornucopiae librum multa uariaeq; doctrinae refertum. autor Gell.

Spartacus Spartacus dux gladiatorum, qui pop. Rom. bellum mouit. Superatus à P. Crasso. Cicero M. Antonium alterum Spartacum uocat. Speusippus philosophus, Platonis sororis filius composuit dialogos à Diogene commemoratos. Spintharus Corinthus nobilis architectus, Delphicum templum edificauit. autor Pausanias. Alter Atheniensis Oebali pater. Spurius dux regis Parthorum qui Crassum interemit. Item mathematicus ac uates, qui Caesari praedixit, ut Martias caueret eidus, cuius Tranquil. in Caesare, & Valer. meminere. Tertius huius nominis adolescens egregia forma, qui cum foeminas uirosq; ad libidinem aspectu decore inuitaret, oris pulchritudinem uulneribus sponte dehonestauit. autores Valer. de uercundia, & Ambros. libro 111. de uirginitate.

Stafcas Stafcas Neapolitanus, philosophus Platonis. Cic. de finibus.

Stefichorus Stefichorus poeta lyricus, ex Himera Siciliae ciuitate olymp. xxxviii. decessit Catanae, quod profugus uenerat, sepultusq; ante portam, quae à nomine ipsius Stefichoria dicitur. Fratrem habuit Mamertinum optimum geometricum. Dicitur & scripsisse Helene uituperationem, ex quo exoculatum fuisse, rursusq; ob palinodiam usum recuperasse. Vocatusq; est Stefichorus, quoniam primus cum cithara cantu chororum constituit. Nam prius Tifias uocabatur. autor Suidas. Quintilianus uero sic eum taxat. Stefichorus quam sit ingenio ualidus, materiae quoque ostendunt, maxima bella & clarissimos canens duces, Lyrici carminis dignitatem curua sustinens lyra. Reddit enim proteruis in agendo simul loquendoq; debitam dignitatem, ac si tenuisset medium, uideretur emulari proximus Homerum potuisse, sed redundat & offenditur: quod ut reprehenditur, ita copiae uitium est. Stefimbrotus Tarsus historicus scripsit res gestas Cimonis ducis Atheniensium: ut ait Plutar. Stilpo Megarensis philosophus tempore primi Ptolemæi, discipulus Pasicles Thebani, praesit scholae Megarensi: scripsit dialogos non minus xx. Suid. Hunc Cicero de diuina. dicit ebriosum ac libidinosum fuisse naturam, quam & uoluntate & studio literarum pertinaci adeo uicerat, ut nihil in eo lasciuum inueniret.

Stratonem Stratonem octo, primus Socratis auditor, secundus Lamproscenus Theophrasti discipulus. 111. medicus, qui Erasistratum audiuit. 1111. historicus. v. poeta epigrammatum. vi. antiquus medicus, ut ait Aristoteles. vii. peripateticus, qui uixit Alexandriae. haec Diogenes. viii. Stratonem Plutarchus in uitis ponit, praecceptorem rhetorices ac familiarem Bruti qui unà cum eo in bello Philippensi fuit, solusq; adhibitus, dum sibi ille mortem consciiuit. Conciliatus postea Augusto per M. Messalam, qui comes ad bellum Actiacum fuit. Lacymanus enim Messala, hic est, inquit Augusto, qui meo Bruto gratias extremas subministravit. Aelianus quoque de uaria historia, Stratonem Sidonium quendam scribit in conuiujs ualde delicatum, ac lautitia uictus, amicissimumq; Neoclis Cyprij regis pari luxuria certantis. Suidas, cuius lexicon multi auxere autores. E-

demus orator, qui scripsit dictionarium ex ordine literarum. Helladius, Theodosio iunior imperante, Eugenius ex Augustopoli Phrygiae urbe, Zosimus Gazaeus, Caecilius Siculus, Longinus Cassius, Luperus Berytius, qui scripsit de Atticis dictionibus, Iustinus, Iulius Sophista, qui scripsit epitomen linguarum Pamphili, de consuetudine Attica, Pamphilus, qui edidit pratum dictionum, Zopyrio, Pollio Alexandrinus, qui item de Atticis dictionibus per ordinem literarum: igitur hi omnes Suidae operi agglutinati sunt. Suidam alterum inter sculptores clarissimos ponit Pausanias.

L. Cornelius Sulla, nominis etymum à Sibylla trahit teste Macrobio. Bello Punico 11. ludi primum instituit ex libris Sibyllinis, suadente Cornelio Ruso, qui propterea Sibylla cognominatus est, postea corrupto nomine cepit Sulla uocari. Felix ob successus appellatus. Nam mulier quondam obuiam ei puero, salue dixit puer, & tibi & Reipublicae felix, quae postea uideri amplius non potuit. Primum quaestor Marij, Iugurtham à Boccho in deditioem accepit: bello Cimbrico & Teutonico legatus bonam operam nauauit. Praetor inter ciues ius dixit. Idem Siciliam prouinciam habuit: bello sociali Sannites Marsosq; superauit. Ne monumenta Bocchi tollerentur Mario restitit: consul Asiam sortitus, Mithridatem apud Orchomenum & Cherooniam praelio fudit. Archelaum praefectum eius Athenis uicit, portum Piraeum recepit. Medos & Dardanos in itinere superauit. Mox cum rogatione Sulpitia imperium eius transferretur ad Manlium, in Italiam regressus, corruptis aduersariorum exercitibus, Carbonem ex Italia expulit, Marium apud Sacriportum, Thelphinum apud portam Collinam uicit. Mario apud Praeneste interfecto, felicem se edicto appellauit. Proscriptionis tabulas primus proposuit, noem nullia deditioem in uia publica occidit. Numerum sacerdotum auxit. Tribunitiam potestatem minuit. Republica ordinata dicituram deposuit. Vnde spe deceptus, Puteolos concessit, & morbo phthiriasi interijt. Haec Caecilius. Sulla rerum potitus, corpus Marij iam defuncti reuulsit atque disiecit. Quapropter ut ait Plinius, ueritus rationem, cremari corpora instituit. Totam Italiae proscriptionem fecit, proscriptorum liberos & bonis & petendorum honorum iure priuauit, quam legem antiquare deinde conatus est Cicero in oratione de liberis proscriptorum. Per u, scribendum hoc nomen nummi antiqui docent, tam Romae inscriptio marmoris celebris apud eadem diuae genitricis de porticu huiusmodi: L. Cornelio, P. F. Sulle procos. vii. uiro Epul. clientes cos. P. Sulla à Torquato accusatus inter Catilinae coniuatos fuisse, defenditur à Cicero eos. qui & obtinuit. Sulpicius, per c. scribitur in marmoribus ueterum. Q. Sulpicius Priscus oppidum Labicos corona circumdatum, scalis captum diripuit, censuitq; senatus frequentem coloniam deducendam. Coloni ab urbe M. D. m. lxxi. Liuius libro 1111. C. Sulpitius Potius dictator creatus, reliquias Brenni apud Praeneste stratagemate uicit, multis cum agasionibus in insidijs collocatis, unde triumphum egit. Deinde consul Soram expugnauit, Sannitesq; apud Maleuentum superauit, caesis ex eis ad xxx. nullia. Frontinus libro 11. & Liuius libro vii. Seruius Sulpitius gener Fabij Ambusti, uide in Fabio. C. Sulpitius Gallus, maxime omnium nobilium Graecis literis studuit, & fuit reliquis rebus atq; ornatus elegans. Is praetor ludos Apollini fecit, in quibus cum Thyestem fabulam docuisset, Ennius mortem obiit. Cicero in Bruto. Valer. quoque hunc astrologiae peritissimum fuisse tradit, primumq; qui in exercitu Pauli Aemylj contra Perseum eclipsim lunae noctu factam, multibus admirantibus enarrauit. P. Sulpitius consul primus, qui ad bellum Macedonicum missus equestribus praелиjs cum Philippo prospere

L. Cor. Sulla

P. Sulla

Q. Sul. Priscus

C. Sul. Potius

C. Sul. Gallus

P. Sul. cos.

prospere pugnauit, auxiliantibus rege Attalo, ac Rhodijs. Liuius de bello Macedonico. Ser. Sulpitius Galba praetor, ad initium 111. belli Punici, male aduersus Lusitanos pugnauit. Liuius libro xlvii. P. Sulpitius, & C. Cotta, uiri eloquentissimi, oratoresq; maximi, qui Crasso & Antonio oratoribus succedere, à Cicero in dialogo de oratore introducuntur. Tribuni plebis simul etiam fuere. Cotta qui Sullanas partes sequebatur, à Marianis deinde & tribunatu & ciuitate deiectus. Sulpitius autem Mario fauebat, quo autore, quum perniciosas leges promulgasset, ut exules reuocarentur, & ut Mithridatico bello dux crearetur, quod iam Sulla decretum fuerat, praeterea Q. Pompeio, & L. Sullae uim intulisset: Sulla deinde cum exercitu in urbem ueniente, ac rerum potito, latitans ob metum, à seruo ipsius proditus necatur. Seruum Sulla prius libertate pacta concessa, de saxo praecipitauit ob scelus. De hoc autem Sulpitio Cicero in oratore sic scribit: Fuit enim Sulpitius, uel maxime eorum quos ego audierim grandis, & ut dicam, tragicus orator: uox quum magna, tum suauis & splendida. Gestus & motus corporis ita uenustus, ut tamen ad forū non ad scenam institutus uideretur. Incitata & uolubilis, nec ea tamen redundans, nec circūfluens oratio. Crasso imitari uolebat. Cotta uero malebat Antonium: sed ab hoc uis aberat Antonij, Crassi ab illo lepos. Seruius Sulpitius iuriconsultus, non facile dixerim, quantum & ad dicendum, & ad omnes bonarum artium disciplinas adhibuit curae. Nam & in eisdem exercitiis, & ab ineunte aetate fuimus, & postea unà Rhodum ille etiam profectus est, quo melior esset & doctior. Et inde ut redijt, uidetur mihi in secunda arte primus esse maluisse quam in prima secundus: Atque haud scio an par principibus esse potuisset: sed fortasse maluit id quod adeptus longe omnium non eiusdem modo aetatis, sed eorum etiam qui fuissent, in iure ciuili esse princeps. Cicero in Bruto. Pomponius autem libro primo digestorum ait: Quum primum locum post Ciceronem in orando obtinisset, Scaeuolamq; super quadam clientis causa consuleret, ac respondentem parum intellexisset, Scaeuolam dixisse, Turpe esse uiro patricio & nobili, scientiam in qua quotidie uersaretur ignorare: ob quem cauillum Sulpitium postea pertinaciter iuris scientiae incubuisse. Excessit in legatione missus à senatu ad M. Antonium, quem Cicero in Philippicis magis laudat, decernitq; statuum pedestrem à senatu statuendam. Quintilianus ait, cum tribus orationibus insignem gloriam meruisse. Sulpitia Paterculi filia, uxor Fuluij Flacci, & centum lecta matronis, quae ob pudicitiam simulacrum Veneris è libris Sibyllinis dedicaret, autor Liuius.

C. Suetonius Tranquillus, Suetonij Leni xlii. leg. in bello Othoniano Tribuni filius, Hadriani principis epistolarum magister fuit: quo postremo excidit, quod Sabinam uxorem amare ob nimiam familiaritatem uenerit in suspicionem. Plinij iunioris amicissimus fuit, à quo etiam per epistolam admonetur, suadetq; ad opus edendum, quum iam lima non expolire, sed exterere uideretur. Scripsit plura, è quibus de grammaticis libellus, quem imitari se nosser Hieronymus in tractatu de uiris illustribus fatetur. Praeterea uita Caesaris, in quo opere cunctis in eo genere facile praestitit, opinio grammaticorum nonnullorum est primam Caesaris haud integram reperiri, quum uerisimile non sit ipsius incunabula generis ta cuisse, adeoq; ex abrupto exorsum esse, quum ceterorum omnium etiam ignobilium altius originem repetierit. Itaque Iulius Caesar in principio addita esse uerba. Fuit item alter Suetonius Optatianus Taciti principis tempore, qui eius uita perscripsit: ut ait Vopiscus. Saturninus Vetulio uir nimia calliditate, ubi se proscriptum à triumuiris comperit, cōfessim insignia praeturae recepit quum priuatus esset, praemissosq; longo seruorum ordine, qui licitorum speciem praese ferrent, per

Seru. S. Galba

P. Sul. orator

Ser. Sul. Iurif. consultus

Sulpitia paterculi filia

C. Suetonius Tranquillus

Suetonius Optatianus Saturninus Vetulio

omnis terras occupatis hospitij tam constanter anteibat, ut magistratum pop. Rom. crederent. Quumq; Puteolos uenisset, naues in statione repertas ceu publicae necessitatis gratia, nullo aduersante cepit: quibus in Siciliam transfretans, periculum euasit. Valerius. Saturninus Apuleius, de quo uide in Apuleio. Saturninus martyr sub Maximiano, damnatus ad extruendas Thermas Diocletianas, fodendamq; arenam. Saturninus Antiochenus, & Basilides Alexandrinus post Menandrum illum maleficum apparuere, paulo post apostolos: quorum Saturninum eadem fere commentatum quae Menandrum scripsit Irenaeus. Basilidem uero praetextu mysticae doctrinae ualde delirasse. Aduersus quem uirum Agrippa caesor celebris scriptor librum edidit, ubi eum acerrime confutat, dicitq; scripsisse in euangelium xxxiiii. commentarios, prophetasq; sibimet nuncupasse, quosdam Barabbam & Barcob, aliosq; qui nunquam extiterunt, barbaris nominibus appellatos, quo terribiliores uiderentur. Dicere praeterea immolata, & eucharistiam, uel in expiatis sumere, fidemq; in metu absq; uitio deserere licere. Sectatoresq; suo more Pythagoreorum. quinquennia silere iubebat. Sed & Carpocratem quendam eodem fuisse tempore, alterius superstitionis principem. Haec fere Eusebius lib. 111. & 1111. Sarpedones duo: alter qui Lycios Troadis populos duxit ad Troiam, Bellerophonis & Laodomeae filius. Alter Cretensis, Minois & Rhadamanthi frater, qui in Lyciam, quae apud Cariam est, regnatum uenit. autor Eustathius grammaticus. Sardanapalus rex Mediae, ut ait Aristobulus, sepultus cum imagine sua, his uerbis ac literis Assyrijs: Sardanapalus, Anacyndaraxis filius, Anchialem & Tarsum uno die condidit. Ede, bibe, & lude: & quando te mortalem noris, praesentibus exple Delicij animum: post mortem nulla uoluptas. Namque ego sum puluis, qui nuper tanta tenebam. Haec habeo quae edis, quaeq; exaturata libido hausit, at illa iacent multa & praeterea relicta. Strabo.

Saturninus Apuleius Saturninus martyr Saturninus haereticus

Sarpedones

Sardanapalus

L. Taberius

Thales Miles.

Thales poeta

Talus

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM

VRBANORVM LIB. XX.

VCIVS Taberius Eros emptus de catasta, propter literarum studium manumissus, docuit inter ceteros Brutum & Cassium. Sunt qui tradat tanta eum honestate praeditum, ut temporibus Sullanis, proscriptorum liberos gratis & sine mercede in disciplinam receperit. Tranquillus. Thales Milesius, unus è septem, primus omnium astrologiae secreta penetravit. De urfa minore differuit, ut ait Callimachus: ut Eudemus solis eclipsim primus praedixit: ut Hippasus & Aristoteles, inanimis etiam animas putauit, idq; ex magnete lapide deprehendisse. Huic tripus aurea à piscatoribus Milesijs reperta, dum res in lite uerteretur, ex oraculo Apollinis iudicantis, eam sapientissimo dari oportere, delata est. Deinde per manus omnibus septem sapientibus tradita, ad Solonem peruenit, qui illam Delphos remisit ad Phacbum, ut qui Deum hominumq; sapientissimus esset. A Thalete Ionica fuit disciplina, sicut à Pythagora Italica. Excessit olymp. lvi. dum certamen gymnicum spectaret, aestu ac siti lapsus, iam senex, ex Creta Solon Spartam misit, cuius odis ac poesi Spartani delinuti, animorum feritatem nimiam ex Lycurgi legibus imbutam castigabant: autor Plutarchus in Solone. Talus, hunc aereis pedibus finxit Iupiter, custodiamq;

demq; posuit Europe, ac celeritate ter quotidie Cretam obibat. Apollonius in Argonauticis: Πῆς ὁ δὲ χαλκείος κρητῶ ποῖ δὴ Διδώρα. Hunc igitur Catullianum carmen innuere videtur. Non si custos foret ille Cretum, hoc est, uelocitate tinceret. Quod quidā de Dedalo male intelligunt. Thamyra Thrac. poëta & musicus. Feruntur ipsius in theologia uersus ad tria millia: scribitur ab Homero certasse de cantu cum musis, ideoq; oculis captus. De eodem in libro prouerbiorum Grecorum sic scribitur: Thamyras quam pulchritudine omnes præcelleret, ab initio mares dilexit, deinde præter eius consuetudinem Musas anauit, ac cum eis de cantu certauit, hac conditione, ut uictor complexu potiretur. Vicit, quod eis liberet, pateretur. Itaq; superatus, & oculis & lra priuatus est: ex quo prouerbum manauit, in eos qui præter ingenium proprium aliquid agunt, δάμυρος μάλιστα, Thamyras insant. Taurus Berytius philosophus Platonis sub Antonino principe: scripsit de differentia sectarum Platonis & Aristotelis, de corporeis & incorporeis, & alia: ut autor Suidas. Huius etiam sepe meminit Gellius: dicitq; eius se maxime familiarē Romæ fuisse. Taurea Iubellus Campanus, memoranda uir fortitudine, quum in castris Annibalis Claudium Afellum Romanum ingenti hominem robore in exercitu apud Nolam prouocasset, post inania uerba & garrulitatem eius congressum minime sustinens refugiebat, Claudius insequeretur: quum ille urbis portam ingressus, tutus stupentibus hostibus per alteram cursu contendens euasit. Hic postea captus à Fulvio Capua, manu propria coniuge, liberisq; interfectis, se postremo ante pedes imperatoris gladio transfixit. Liuius 11. bello. Tages quidam dicitur in agro Tarquinienfi, quum terra araretur, & sulcus altius esset impressus, exitisse repente, & eum affatus esse qui arabat. Is ut in libris est Hetruscorum, puerili aspectu, sed senili prudentia, ubi à bubulco uisus est, extemplo rei miraculo totum eò Hetruriam excitauit: scriptis tradita dein quæ ille dixerit, quæ aruspiciæ rationem omnē continerent. Cic. de diuin. Cor. Tacitus, sub Hadriano principe orator clarissimus, equalis ac familiaris Plinij Iunioris. Belgicæ Gallicæ rationes procurauit ad Vespasianos usq; peruenit, ab ijsq; honoribus cuectus, historiam principum conscripsit ab Augusto usq; ad Hadrianum quæ ad nos haud integra peruenit. Hanc igitur non uitas imperatorum ausus inscribere, sed tantum diurnales actiones, quæ medium inter historicam & uitæ tenerent. Scripsit & de claris oratoribus, Ciceronis Brutum & materia & dicendi copia imitatus. Præterea uitam Agricole soceri sui: & de moribus ac situ Germaniæ, stylo compresso & eleganti, tum arguto & sententioso: in cætera uerò historia aliquantulum sublimior. Scribit Flauius Vopiscus hunc autorem tanquam è suis progenitoribus, Tacitum imperatorem quotannis decies describi, ne liber periret, ac in omnibus bibliothecis apponi iussisse. Tertullianus autem noster eum mendaciorum loquentissimum appellat. Thais, & Lais frequentes reperte, ut iam ad omnia scorta referantur. Thaisidis nomen nobilitatum in primis à Thaide Alexandrina. Hæc à sancto Pafnutio admonita, relicto meretricio, sancta mulier euasit. Nam ignotus ad eam ingressus secretum petebat magis ac magis, illa uerò dicente, neminem nisi Deum posse conspiciere: ille sumpta hac occasione, ad Dei metum ac religionem eam est exhortatus, qui posset etiam occulta conspiciari & plectere. Lais Corinthia, quam quum Demosthenes orator adcedens, mille drachmas petentem uideret, ait, Non emo tanti pœnitere. autor Gellius. Theagenes Thrac. poëta, diuersis temporibus Suidas fuisse refert. Vnum, qui de Homero scripsit. Alium, qui Caprus est appellatus, quod multa promittens nihil præstaret: pauper enim erat, ac diues uideri uolebat. Tertius, uir

Thamyras poëta

Taurus

Taurea

Tages

Cor. Tacitus

Thais meretrix

Lais

Theagenes tres

potens ac diues Athenis, qui liberalitate ac beneficentia publice ac priuatim multa laude digna gessit. Quartum addit Pausanias, Athletam, patria Thasium, qui c x l. coronas è certaminibus retulit. Theano Metapontina, seu Cressa genere, mulier Pythagorea, uxor Brotini Crotoniatæ, scripsit commentarios in philosophia, de uirtute, de uirtute quoque & apophthegmata Pythagorica. autor Plotinus. Theano, apud Homerum διὰ Θεανὸν, pro sacerdote Mineruæ memoratur. Thecla, uirgo & martyr apud Iconium sub Nerone, Pauli apostoli discipula. Thearco, Aethiopia rex maximus, qui externas subegit gentes, Europæq; populos quoque ad Herculis perueniens columnas. autor Strabo ex Megasthenis historia. Telephus, Herculis filius, ex Auge filia Alcei Arcadiæ regis, qui aui iussu expositus in syluis, à cerua nutritus: dein dono datus Teutanti regi Mysiæ, proq; filio educatus, Telephusq; appellatus quasi à cerua nutritus, Græca etymologia. Diodorus libro v. A poëtis heros propterea Teutantius appellatus. Telephus Pergamensis grammaticus, scripsit ferè omnia quæ ad grammaticam pertinent. Inter cætera collationes epithetorum eadem rei congruentium, ad copiam paratam eloquutionis. Suidas. Tellen, tibicen & poëta Melicus, cuius meminit Diarrhus Messenius. ex quo prouerbum, ἀάδῃ τὰ Τέλλω: Cane ea quæ sunt Tellenis, quod optima fuissent. Ex libro prouerbiorum. Tellus Atheniensis felicissimus fuit, ui Herodotus in 1. scribit: qui quum potentia maxima esse in patria & filij præstantissimi atque optimi, tandem urgente bello Atheniensium contra finitimos apud Eleusinam, postquam hostes superasset, ipse in bello occubuit: cui honores à ciuibus innumerabiles impensit. Telephanes ad regnum Lydorum è Cumis ex oraculo aduersus, qui antea currus factitabat. autor Aelianus. Theognetus poëta comicus, ex ipsius fabulis sunt, ἐπιγράμματα ἢ φιλόσοφοι. & alia, ut Athenæus. Theogenes poëta Megarensis, illius quæ est in Sicilia. floruit Olymp. l. x. Scripsit elegiam in seruatos in expugnatione Syracusarum, sententias per elegias enarratas: ac uite præcepta, quæ ἐπιδημίας uocant: ad Cyrum regem, quem obseruabat, gnomologiam: omnia carminibus. Theogenes, alter poëta tragicus unus è x x x. qui & Chion uocabatur. autor utriusq; Suidas. Theodectes, Cilix genere, orator, discipulus Platonis, Isocratis, & Aristotelis: conuersus deinde ad tragœdias, scripsit fabulas l. Deceffit Athenis natus annos x l. i. scripsit & uersibus artem rhetoricam: laudauit & uirum Artemisiæ Mausolum, unum cum claris eo tempore oratoribus. Theodectes orator, superioris filius, scripsit encomium Alexandri regis Epirotarum: commentarios historie, artem rhetoricam libris v l. aliaq; complura autor utriusq; Suidas. Stephanus item Phaselitem primum dicit esse, quæ ciuitas est Ciliciæ, tetrasichumq; sepulcri: ἡ δὲ χθὼν κολωνοῖσι φασιδάτιον κρητῶτα, ὅτι ἡ βύξισα μῆσαυ ἀλιῶν ἀλυμπίαδες, ἦν ἡ χθὼν ἰσοῖς θεοδότην φαῖς καὶ δὲκ ἀμύλλας, ὅτι ἀκράτης ἀμυδίεμιν γεφάρως. Theodosius Tripolitanus genere scripsit uersibus in æstatem, & alia. Suid. Theodolus monachus scripsit de Antica elegantia, quam Atticisimum uocat, quod opus extat. Fuit autem alter Christianus martyr, qui imperante Iuliano sub Præfecto Phrygiæ minoris Amachio passus est. Quem dicunt illud dum ueretur pronunciasse: Volue igitur si uis degustare iam coctum. Suidas. Theocritus Syracusanus patre Praxagora, cognomento Sunechides, matre Philina, sub Ptolemæo Lagi emicuit. Appellatus fuit Moschus, scripsit Dorici lingua bucolicum poëma, quod in idyllis id est, paruos cantus diuisit. autor Suidas. Cum hoc Virgilius ex equo certauit, qui superans alioquin Hesiodum, cecit Homero. Theocritus alter Chius patria, unde & Theopompus fuit historicus, eius

Theagenes Athleta

Theano Pythagorea Thecla

Thearco rex

Telephus heros

Telephus grammaticus

Tellen

Tellus

Telephanes

Theognetus

Theogenes poëta

Theogenes Tragicus Theodectes orator

Theodectes orator iunior

Theodosius Theodolus monachus Theodolus martyr

Theocritus poëta

Theocritus Chius historicus

Theophilus poëta

Theophili præsulcs 1111.

Theones philosophus

Theotimus

Theodotion & Aquila

Theopompus Gnidius

Theopompus Chius

Theopompus rex Spartauro

Theophrastus

cus, eius equalis, & in administratione Reipublice emulus scripsit historiam Libycam, & epistolas quasdam. Suid. Strabo. Theophilus comicus antiquæ comœdiæ. eius fabulas nonnullas commemorat Suidas. Theophilus Cæsareæ palestine præsul Seuero imperante, aduersus eos qui x l l l l. luna cum Iudeis pascha faciebant, cum cæteris præsulibus synodicam & uilem composuit epistolam. Hieronymus. Theophilus sextus Antiochenus præsul imperante M. Antonino, librum in Marcionem edidit, tum alia quæ ab Hiero. commemorantur. Alius item Antiochenus præsul v l l. ad quem Lucas scribit actus apostolorum. Alius quoq; præsul Alexandrinus qui scripsit aduersus Origenem grande uolumen. Composuit insuper paschalem cursum ad Theodosium principem. THEONES apud Suidam plures. Sed notior cunctis philosophus Alexandrinus, eisdem tempore patria & disciplinis, quibus Pappus sub Theodosio seniore. Scripsit de Astrologia. Commentariosq; in Ptolemæum, & astrolabium paruum, & alia. Theon Alexandrinus stoicus tempore superior siquidem sub Augusto post Arrium philosophum emicuit: scripsit in physicam & in artem Rhetoricam, & alia. Alius item Stoicus Antiochenus cunctis antiquior scripsit apologiam Socratis. Quartus Smyrneus. Quintus etiam Alexandrinus sophista, cognominatus Aelius, scripsit in arte Rhetorica. Theon Sidonius Sophista præcepit in patria, Constantini 11. tempore. Plinius his Theonem sculptorem addit, inter quinq; qui Mausoleum celauere. Theotimus Cithienorum præsul, modo dialogorum & ueteris eloquentiæ breues commentarios edidit teste Hieronymo, cuius tempore fuit. Theodotion Ephesus, & Aquila Ponticus, sacros libros ex Hebræo in Græcum uerterunt sermonem, corrupte tamen, ut ait Eusebius in v. adducens Irenæum testem, qui dicit eos Iudeos ambos profelytos esse, quos secuti sunt Ebionite, qui dicunt Christum è Iosepho natum: præfertq; interpretationem l x x. interpretum, quod prophético spiritu separati eadem scripserunt. Theopompus Gnidius & orator & historicus post Thucididem & Herodotum, quibus ut in historia minor, ita oratori magis similis, ut qui antequam esset ad hoc opus sollicitatus diu fuerit orator. Quintilianus. Suidas autem de eodem, sic ait: Theopompus Chius & Ephorus historici discipuli Isocratis, alter freno, alter calcaribus indigebat. Scripsit historiam Græcam quæ post bellum Peloponnesiacum à Thucydide scriptum continet, præterea Epitomen historie Herodoti, & alia plura. Fuit item alius antiquæ Comœdiæ poëta, ut idem autor. Theopompus Gnidius Cæsaris familiaris, historicus, Artemidorum habuit filium, qui apud eum maxime poterat. Strabo. Theopompus rex Spartanorum, cum institisset, ut Ephori Lacedæmone crearentur, qui regie potestati opponerentur, quemadmodum Romæ tribuni obiecti senatui fuerunt: obiurganti uxori quod filijs minorem relinqueret potentiam: minorem inquit, relinquam, sed diuturniorem: quia ea demum firma potentia est, quæ suis uiribus modum imponit. Hæc Valerius de modestia. Quintilianus tamen 11. institutionum hanc modestiam parum ualuisse demonstrat: captum demum fuisse ostendens. Theopompus, inquit, Lacedæmonius permutato cum uxore habitu è custodia euasit ut mulier. Theophrastus ex Ereffe Lesbi ciuitate fuit, Aristotelis & discipulus & scholæ successor. Euphrastus, deinde Theophrastus uocatus ob oris & eloquentiæ suauitatem, quum antea Tyrtæus appellaretur. Habuit discipulos ad duo millia: fuitq; in honore apud Cassandrum Antipatri. Opera eius quanta nullius alterius à Diogene commemorantur: inter quæ sunt libri sex epitomes in Aristotelem de animalibus. Extant hodie tantum de plantis conuersi à Gaza: de lapidibus &

metallis: de sudore: metaphysica parui tractatus. Excessit admodum senex. ex Suida, Diogene, Strabone. Cicero dulcem eum appellat: & quanquam diu uersatum Athenis ab anicula deprehensum: quum ille percontaretur, hospes est ab ea uocatus. Theophrastus alter Ephesus orator dicturus in consilio Ariopagi excidit: scq; excusans postea quod eius autoritate senatus territus fuerit. Aelianus de uaria historia. Theodotus Chius præceptor ultimi Ptolemæi in rhetorica, decertantibus in consilio regis, an Pompeius profugus esset recipiendus, solus consuluit interfici debere, quod sanè factum est. Hunc postea Brutus iam Augusto inimicus in Asia compertum & ad se adductum interfici iussit. Plutarchus. Theodotum alium memorat Philostratus in Sophistis, qui tempore Herodis Attici præfuit Atheniensium scholæ. Theodotus genere Gothus, propinquus Amalasinthæ uxoris Theodorici regis, ab ea post uiri mortem in regnum receptus, secta Arrianus, Græcis Latinisq; literis ualde eruditus, ut scribit Cassiodorus: suorum temporum historiam eleganter scripsit, & Platoniam disciplinam probe retinuit. Segnis alioquin ad res agendas, uerum hortante Amalasinthæ Burgundiones & Alanos prælio fudit. Eam tandem ad insulam Vulfiniensis lacus relegauit, interficiq; permisit à propinquis Gothorum procerum quos ipsa iusserat necari, Aularico corruptore impellente. Huius nomen Græci Teudotum scribunt sicut & Teudericum. Theodori innumeri penè fuere. Notissimus omnium cognomento Atheos ex Aristippi & Pyrrhonis schola, nouum condidit sectam Theodoretorum, qua adiaphoriam sicut Pyrrho tenebat: nullam uidelicet differentiam inter bonum & malum, iustum uel iniustum ponendo, legeq; tantum non natura illa fuisse diuisa. Nullos præterea probat esse deos edito super hoc libro, unde plura Epicurum mutuatum esse constat: quapropter Athei cognomen est adeptus. Suidas. Diogenes. Theodorus Byzantius Sophista qui à Platone uocatus est Logodædalus λογοδαΐδαλ, scripsit contra Thrasibulum, & Andocidem, & alia plura. Suidas. Theodorus & Teladeus fratres, Samij Ræci filij, sculptores celeberrimi, quorum alter in Samo Pythij Apollinis signum incepit. Alter Theodorus Ephesi eodem tempore, & alio saxo absoluit: quibus simul compositis ita conuenit, ut unum corpus ab uno artifice & ex uno lapide sculptum uideretur. Genus artis est Græcis ignotum, sed apud Aegyptios frequentatum. Nam soli hominum non oculis tantum totius statuæ compositionem metiebantur, sed dimensione, ut ex uarijs multisq; lapidibus in unum corpus in certam mensuram statuæ perficeretur. Hæc Diodorus. De hoc Theodoro Diogenes testatur, quod non solum sculptor, sed & Architectus fuerit, unusq; consuluit subiciendos esse carbones fundamentis Ephesij templi. Nam cum humidus esset locus, omnia ligni natura soliditatem accepit humor immobilem. De eodem Pausanias scribit, quod primus ferrum fundere docuit, statuamq; ferream fecit. Theodorus Gadareus nobilis orator. Gadara enim Syria ciuitas est non longe ab Ascalone: uerum ipse maluit dici Rhodius, teste Strabone cuius tempore fuit. Eius discipuli Theodori sunt dicti, inter quos fuit Hermagoras, qui de arte Rhetorica scripsit. Tyberius quoque princeps cum secessisset Rhodum, cum studiose audiuit, ut Quintil. libro 1111. tradit. Præter hos Diogenes plures commemorat, nobis tamen ignotos. Veniam ad Christianos, inter quos Theodorus Anagnostes, id est, lector Constantinopolitanus scripsit historiam ecclesiasticam à tempore Constantini usque ad Iustinianum. Theodorus Cortarius hereticus è Sicilia, ausus primum dicere Christum hominem tantum esse, uerbum Dei ob excellentem eius uirtutem in eo habitasse, Deiq; gratia & uirtute Deum

Theodorus Chius

Theodotus sophista Theodotus Gothus

Theodorus Atheos

Theodorus sophista

Theodorus & Teladeus sculptores

Theodorus Gadareus

Theodorus Anagnostes Constantiopol.

Theodorus hereticus

Deum uocari: Mariamq; non Dei, sed hominis tantum matrem esse. Contra quem celebrata quinta Synodus Constanti-

Theodorus praful

nopoli Iustiniani principis & Vigilij Pon. tempore: Anno d. x l. ubi constitutum, ut Maria Theotocos, id est, Dei mater uocaretur. Huic secte postea Paulus Samofatenus se addi-

Theod. mart. Theodora

xit, ut ex Eusebij hist. lib. v. Theodorus qui postea Gregorius appellatus est, Neocæsareæ Ponti Præsul, admodum adolescens ob studia Græcarum & Latinarum literarum de Cappadocia Berytum & Cæsaream Palæstinæ migravit, iuncto sibi fratre Theodoro: quorum cum egregiam indolem uidisset Origenes, hortatus est eos ad studia philosophiæ, per quam paulatim ad religionem deduxit Christianam, eruditosq; quinquennio ab eo ad patrem remisit. Ex his Theodorus proficiens ante omnia Panegyricum scripsit Eucharistiæ, quem conuocato frequenti auditorio ipsosq; Origene præfente recitauit. Scripsit & Metaphrasim in Ecclesiasticum breuem admodum, sed ualde utilem. Præterea ex eo iam Præsule prodigia quedam ac signa sanctitatis perspecta. Ex Hieronymo. Theodorus martyr sub Iuliano Imp. apud Antiocheam. Eusebius. Theodora uirgo Antiochena & martyr in patria sub Diocletiano. Hæc ad lupanar ducta, cum milite quodam pio qui primus ad stuprum putabatur ingressus, amicum mutauit, illo pro uirgine remansit, illa pro milite discessit. Quumq; alter item ad stuprum ingressus uirum pro uirgine inuenisset, putata magicis hoc carminibus facere, capite damnatur: illa accurrens sese ostendit, ut illum seruaret, uterque igitur cæsus. Hæc Ambrosius lib. 11. de uirginibus. Themistius philosophus sub Iuliano Imper. cuius præfectus prætorij fuit Constantinopoli: Scripsit Paraphrasim in Aristotelis Physicam libris v 111. in Analytica item: præterea edidit sua uidelicet πρὸς τὸ σὺν ἁπλοῦς ἔπιτομὴς, id est, de intentione & inscriptione prædicamentorum. Disputationes etiam quasdam. Hic Valentem imperatorem Arriane fauorem sectæ quotidie seuentem in orthodoxos autoritate sua & epistolis reddidit mitiorem. Suidas. Themistogenes Syracusanus historicus Cyri expeditionem, & bella quæ in historia Xenophonis continentur composuit. Themistocles Atheniensis Nicoclis filius prodigus ac lasciuus prima iuuentute, postea Dux delectus res inclytas gessit. Pireum ædificauit: Bello maritimo Persas apud Salaminem uicit, tandem ciuium inuidia exul ad Artaxerxem confugit, à quo cum pugnare compelleretur inuitus aduersus patriam, recente tauri sanguine hausto seipsum necauit. Vir diloqui eloquio præstans. Epistolas reliquit plenas acuminis ac prudentiæ: hæc ex Suida. Cicero uero eum memoria tanta commendat, ut scribat eum solitum dicere artem potius obliuiscendi malle discere. Themison Medicus apud Herodotum & Cor. Celsum. Themis uirgo iustissima Hesiodo in Theogonia cæli ac terræ filia scribitur, ex quo pro ipsa iustitia poëtis ponitur. Theophanes Lesbium historicus, uir sanæ ciuilitatis ac Pompeio Magno admodum familiaris, cuius res gestas conscripsit: filium reliquit M. Pompeium quem Cæsar Augustus Asiæ curatorem constituit. Tyberius autem eius successor inter primos habuit familiares. Strabo. Terpandrus Arineus siue Lesbicus poëta Lyricus primus in lyra Heptachordum & lyrici carminis canonem scripsit, quod Philemoni quidam adscribunt: autor Suidas. Strabo autem Methymneum eum facit, quod oppidum est Lesbi, dicitq; de Tetrachordo Heptachordum reperisse, ut eius indicant carmina quæ ei adscribuntur ac alibi commemorauimus. Huius famæ ac nominis maximi indicium, quod Lacedæmonij in seditione quadam admoniti ab oraculo pro Terpandro miterent, qui lyre & poëseos dulcedine animos uulgi ac tumultus sedaret, ex quo postea his prouerbum mansit, si quando dulcem audiam musices concinnum: uatæ

Themistius philosophus

Themistogenes

Themistocles

Themison

Themis

Theophanes

Terpandrus

λῆσβιον ὠδῶν: Secundum Lesbium cantum. Ex libro prouerbiorum Græcorum. Teucer Cyzicenus scripsit de terra quæ fert aurum. De Cyzicenorū rebus, aliâq; complura à Suida commemorata. Teucer Aiakis frater inter Aecidas scribitur. Teucer ante hos omnis Scamandri Cretensis filius in Troade una cum Dardano genero regnauit, unde Iliensium regum fluxit origo. Tertullianus Afer genere patria Carthaginensis: presbyter, patre Centurione proconsulari, sub Seuero & Caracalla maxime floruit, uehementi uir ingenio. Hic cum diu Orthodoxus perseuerasset, in media ferè ætate inuidia & contumelijs clericorum Romanorum ad Montani dogma elapsus est. Scripsit opera complura, fertur uixisse usque ad ætatem decrepitam. Hunc autorem Cyprianus martyr semper in manibus est solitus habere. Hæc ex Hieronymo, qui alibi eundem aberrasse testatur his uerbis. Laudamus in Tertulliano ingenium, sed damnamus hæresim. Item ad Tranquillinum. Ego tam Origenem propter eruditionem sumi interdum arbitror quam Tertullianum, Nouatum, Arnobium, Apollinarem & alios nonnullos Græcos pariter & Latinos, ut bona eorum eligamus uitemusq; contraria, ex apostoli sententia: Omnia probate, quod bonum est tenete. Et Esaiæ dicentis, Væ uobis qui dicitis malum bonum & bonum malum. Theramenes Atheniensis philosophus iussu x x x. Tyrannorum sicuti Socrates in carcerem missus ueneno extinctus est: quod cum bibisset, propino, inquit, hoc Critiæ, qui causa potissimum eius mortis fuerat. locabatur uir fortissimus in morte. Cicero in Tuscul. P. Terentius Afer Carthagine natus, libertus Romæ Terentij Lucani fuit: captum fuisse negant. Cum esset egregia indole, à patrono eruditus, uenit in amicitiam nobilium, maxime Lælij & Scipionis: quorum opera adiutus in scribendo fertur ob elegantiam sermonis, teste Cicero, cui adstipulatur etiam Varro. Non obscura fama est, inquit, adiutum Terentium in scriptis à Lælio & Scipione. Eandem ipse famam auxit: non enim nisi leuiter se tutari conatur, ut in prologo Adelphorum. Nam quod isti dicunt maleuoli, homines nobiles hunc adiutare, astideq; una scribere: quod illi maledictum uehementis existimant, hoc laudem hic ducit suam, quod illis placeat, qui uniuersis & populo placent: quorum opera in bello, in otio, in negotio quisque pro tempore usus est sine superbia. Post editas comœdias anno x x v. egressus est, neque amplius redijt. Q. Consenus redeuntem à Græcia perisse in mari dicit, una cum c v 111. fabulis conuersis ex Menandro. Ceteri mortuum esse in Arcadiæ Stymphali siue Leucadia tradunt, dolore amissarum fabularum quas in nauis præmiserat. Reliquit filiam, quæ equiti Rom. nupsit, item hortulos x x. iugerum uia Appia ad Martis uillam. Quo magis mirandum, Porcium scribere: Scipio nihil ei profuit, nihil Lælius, nihil Furius. Eorum ille opera ne domum habuit conductitiam, saltem ut esset quò referret obitum domi seruulus. Hunc Afranius omnibus Rom. præfert, Volcatius non solum Neuius & Plauto, & Cæcilio, sed & Liu. præponit. Phormio & Ecyra ab Apollodoro Comico translatae sunt, reliquæ à Menandro. Eunuchus magno successu & precio stetit. Ecyra saepe exclusa, uix acta est. Terentios duos fuisse Metius est autor. Quorum alter Fregellanus fuit, & seruus, Alter libertinus. Terentius item Scaurus grammaticus, quem Gellius dicit floruisse Hadriani temporibus, ac librum de Cæselij Vindicis grammatici erroribus scripsisse. Q. Terentius Culco Senator Rom. captus à Carthaginensibus, redemptus ab Africano maiore ac currum eius cum pileo capiti imposito secutus, cuius meminit Lilius libro x. de 11. bello Pun. Hinc natus error apud inruditos, Terentium Comicum putantes. Terentius Varro Collega Pauli Aemylj post cladem

Teucer Cyzicenus

Teucer Telamonius

Teucer rex Troadis Tertullianus

Theramenes

P. Terentius poëta

Terentius Fregellanus.

Terentius Scaurus gram.

Terentius Cæleo senator

Terentius Varro cos dem

Terentia Thespis poëta

Thespis Thespis pater

Tetrici pater & filius

Alb. Tibullus

Tyberius

Timagenes grammat.

Timagenes historicus

Timosthenes

Timæus historicus

dem Cannensem cum reliquijs exercitus Canusiam se recepit. Cui Romam redeunti gratulatus est populus quod de repub. non desperasset. Terentia Ciceronis in Tullio dicitur. Thespis ex Icaria ciuitate Atticæ primus poëta Tragicus, & qui personas inuenit. Inter ipsius fabulas Pentheus & aliæ quæ memorantur à Suida. Horatius autem in poëtica: Ignotum tragicæ genus inuenisse canonæ dicitur, & plaustri uexisse poemata Thespis. Quæ canerent agerentq; peruncti sacibus ora. Post hunc personæ pallesq; repertor honestæ Aeschylus, & modicis instrauit pulpita tignis, Et docuit magnamq; loqui nitiq; cothurno. Successitq; uetus comœdia non sine multa Laude, sed in uitium libertas excidit & uim Dignam lege regi, lex est accepta, chorusq; Turpiter obtinuit sublato iure nocendi. Nil intentatum nostri liquere poëtæ. Nec minimum meruere decus uestigia Græca Ausi deserere & celebrare domestica facta: Et qui prætextas, & qui docuere togatas. Thespis alter Atheniensis Erichthei regis filius, è pluribus foeminis filias genuit L. Cum quibus uocatis ad epulas Hercules sigillatim concubuit. Suscepit totidem liberos mares qui Thespidae dicti sunt. Hi cum Iolao Herculis & Iphicleo fratre nepote in Sardiniam profecti, ciuitates ibi plurimas extruxere: autor Diodo. lib. v. Tetrici pater & filius, è nobili stirpe inter x x x. tyrannos tempore Galeni ponuntur, Cæsares appellati in Gallia post interfectos Victorinos fauente Victoria Augusta quæ ad finem eorum erat, ac in ea prouincia rerum potiebatur. Verum postea bello ab Aureliano senex superatus, clementia principis non solum uita donatus, sed corrector Lucani factus est, multarumq; diarum prouinciarum, appellatusq; ab eo Collega & quandoq; Imperator est. Eorum domus Romæ in Cælio monte inter duos lucos erat pulcherrima. In qua Aurelianus pictus erat, utriq; prætextam tribuens & senatoriam dignitatem, accipiens ab his sceptrum coronam Ciuicam pictam de Museo. Ex Pollione. Albius Tibullus eques Rom. poëta elegiarum: Messalæ familiaris fuit, ut & ipse in elegia testatur: Aegæumq; cum eo ad nauigans, in itinere captus aduersa ualitudine apud Phæciam proximam terram remansit. Corporis forma admodum præstanti traditur fuisse, natus Hircio & Pansa Coss. extinctus media ferè iuuentute. Quam temporis breuitatem Ouidius queritur. Nec auara Tibullo Tempus auicitiæ facta dedere meæ. Hic primum in Latina elegia locum cum Quintiliani tum plurimorum eruditorum sententia tenet. Tyberius prænomen Rom. per Ty. in antiquis monumentis scribitur. Eius nominis grammaticum memorat Suidas, qui de ideis orationis tris libros conscripsit, aliâq; complura. Timagenes Alexandrinus sub Pompeio magno captiuus Romam ductus à Gabino, emptus à Fausto Sullæ filio, docuit Romæ usq; ad Augusti tempora, quando & Cælius grammaticus excidit è schola quod esset nimis in loquendo liber: uixit in agro Sullano appellato. Scripsit libros cōplures, perijt ex uomitu post cœnam. Timagenes alter Milesius historicus autoritate ac tempore prior supraddicto, post Thucydidem & Philistum scripsit de Heraclea Ponti, deq; uiris in ea claris libros tris Epistolasq;: autor utriusq; Suidas. De hoc ultimo Quintilianus ait. Timagenes intermissam longo intervallo temporis scribendi historiam industriam, noua Laude reparauit. Timosthenes Ptolemæi Philadelphici classis Præfectus, historicus & Geographus nobilis, scripsit de portibus libros x. Strabo 1 x. Timæus Siculus historicus qui res Græcas conscripsit, & usque adeo adrogans, ut ait Plutarchus in Nicia, ut Thucydidem & Philistum in historia se facile superaturum iactet. Ipse uero sicula quadam pinguedine delibutus, ad ridenda quedam minimeq; ad historie grauitatē pertinentia digre-

ditur. Cicero uero in libris de oratore sic ait. Post Calisthenem Timæus longe eruditissimus & rerum copia & sententiarum uarietate abundantissimus, & ipsa compositione uerborum non impositus magnam eloquentiam ad scribendum attulit, sed nullum usum forensium. Idem in epistola ad Luccium testatur Timæum bellum Thebanum scripsisse. Diodorus Siculus dicit hunc nimium operæ in alijs redarguendis impendisse, contra Ephorum præsertim, nimis res etiam minimas persecutum, librosq; fuisse penè in res singulis partitum. Ita neminem reprehensione carere. Timæus alter, cuius nomine Plato librum inscripsit de natura patriæ fuit Locrensiss, philosophus Pythagoreus, scripsit & ipse naturæ documenta & uitam Pythagoreæ. Suidas. Timanthes pictor olymp. x c v. Zevis tempore. Huius est Iphigenia oratorum laudibus celebrata, qua stante ad aras peritura cum mæstos pinxisset omnes, & tristitiæ omnem imaginem consumpsisset, patris uultum uelauit, quem digne non poterat ostendere. Pinxit & Cyclopem parua in tabula, cuius magnitudinem exprimeret cupiens, pinxit iuxta Satyros tyro pollicem eius metientes: itaque ex omnibus eius operibus intelligitur plus quam pingitur. Et cum ars summa sit, ingenium est ultra artem. Plinius. Timon Atheniensis temporibus fuit Peloponnesiaci belli, ut ex Aristophanis & Platonis poematis perspicitur licet: describitur enim ab illis, ut inhumanus ac uitans hominum congressus præter unius Alcibiadis adolescentis. Interrogatus quæ cum illo causa esset amicitie: Quod sciam inquit, illum quandoq; multorum malorum Atheniensibus causam futurum. Cum semel in concionem ascendisset, factò silentio mirantibus omnibus inquit. Est mihi ò uiri Athenienses ponè domum paruus ortus, ubi ficus coaluit quedam, in qua permulti nostri ciues se suspenderunt. In eodem nunc ego loco edificare uolo. Quamobrem uisum est mihi uos publice admonere: si quis forte sit qui se prius uelit suspendere antequam arbor excidatur. His igitur de causis ab Atheniensibus μεσοδωρον & est appellatus, quasi genus hominum insensum habuerit. Sed & mortuo mirum contigit, ut sepulcrum eius quod erat in littore, mare quasi perosum, exundatione ab se absterruerit, longeq; expulerit. In quo hoc erat epigramma Ὀνομα δ' ἔσ' ὠδωροδωρ. κακοὶ δὲ κακῶς ἀπολῶσθαι. Hic sum post uitam miseramq; inopemq; sepultus. Nomen non querat: Dij lector te male perdant. Timon Apolloniates, seu Nicenus, uir & philosophiæ & eloquentiæ studijs præditus, Ptolemæo Philadelpho in primis acceptus, scripsit Tragœdias, Comœdias, Satyras, & alia, quorum Antigonus Carystius meminit qui uitam eius conscripsit. Suidas. Timoleon Corinthius dux inclytus, uiribus fortissimus, uitâq; abstinentissimus, missus cum triremibus ad liberandas à Dionysij tyrannide Syracusas, quem Dion Syracusanus implorato Corinthiorum auxilio expellere conabatur, intra dies l. quam Syracusas attigit urbe potitur, ac Dionysius clam sese atq; arcem Timoleonti dedit, ab eoq; cum paucis in exilium Corinthum missus est: ille uero arcem solo æquauit, Syracusanis libertatem restituit. Deinde contra Leontinos pergens eorum Tyrannum Ictem in bello captum interfecit. Posthæc Mamercum Catanæ tyrannum in fugam uertit duobus hominum millibus occisis. Leptinum qui Apolloniam per uim ceperat captum ac uinctum Corinthum misit. Carthaginenses Siciliam bello inuadentes superauit, castrâq; eorum diripuit. Postremo rebus magnis gestis ex oculorum morbo cæcus effectus est, ac priuatus Syracusis quas liberauit, uixit in magno apud ciues honore. Ibiq; tandem mortuus ac funere publico elatus. Aequalis autem fuit Timotheo, Agesilao, Pelopide, Epaminonda.

Timæus philosophus

Timanthes

Timon Atheniensis

Timon Apolloniates

Timoleon

Timæus

Timæus

C

Timolaeus non dicitur. Hæc ex Plutarcho. Qui cum ex nostris Paulo Aemilio comparat. TIMOLAUS Larissæus è Larissa Macedonia, discipulus Anaximenis Lampfaceni, Scripsit poema de bello Troiano Homeri uersum addens atq; subdens, uidelicet. Μῆνιν ἀειδέεθ' ἄνακτι δαίμον' ἄπο δαεί. Scripsit et alia. Suidas. Timocles Comicus Atheniensis fabulas scripsit, ipsius nonnullas commemorat Athenæus. Timotheos quatuor præcipuos fuisse comperio: Primum Atheniensem ducem potentissimum ac diuitem, qui muros Athenis edificauit. Cuius meminit Aristophanes. Ο τῖμοδὸς ἢ τῶργος: ἐμπόσοι γέσσοι. Huius Icona pictores adalandi gratia fecerunt, iuxtaq; fortunam retibus ciuitates ei inclusas deferentem, illum autem ipsas expugnantem: quam obrem indignatum eum ferunt pictori fuisse, quod felicitati potius eius res gestas quam uirtuti uideretur adscribere. Haud multo post hoc factum fortuna quasi egre ferente rebus excidit: autor Suidas. Huius ut uiri etiam docti meminit Cicero in primo de officijs his uerbis. Timotheus Cononis filius Atheniensis cum esset inferior belli laude patre suo, ad eam laudem adiecit gloriam ingenij et doctrinæ. Timotheus item Atheniensis comicus mediæ comœdiæ, cuius fabulas nonnullas commemorat Athenæus. Timotheus Milesius Musicus, qui decimam et undecimam chordam byræ addidit et antiquam musicam in molliorem modum mutauit. Emicuit tempore Philippi Macedonia, cuius filius Alexander sono excitabatur, et ad res bellicas alacrius instruebatur. Decepsit anno ætatis LIII. Scripsit uersibus de Musica libros xvii. Hymnos, Encomia, Dithyrambos: hæc Suidas. Quintilianus tradit hunc a discipulis, qui apud alios musicam prius didicerant, duplicem solium esse ferre mercedem, quod oporteret eos male imbutos prius dediscere accepta, deinde paulatim ab se tradita percipere. Eustathius autem eius defuncti epigramma ponit. Πάρε Μίλην τῆς τῆς ἡμέρας ὠδῶν Τιμόθεου κιδάρας ἀξίον ἡρώχου. Timotheus sculptor nobilissimus. Cuius in templo Apollinis Romæ plura sunt monumenta. Vnus qui cum Leohare Briace et Scopæ Mausoleum Artemisiæ celauit, quadrato ab latere quisq; suo: autor Plinius. Timotheus Gazæus patria, grammaticus tempore Anastasij principis, qui scripsit uersibus: cuius opera nonnulla commemorat Suidas. Timotheus his omnibus præstantior inter Lxxii. discipulos: Pauli epistolæ tum martyrio clarus, Præsul Ephesinus, patria Lycæoniensis, filius uiduæ mulieris. Alius item martyr Romæ tempore Melchadiæ Pontificis ex Antiochia. Alij quoq; complures. Timagoras Atheniensis capitali supplicio mulctatus, quod darem ad quem legatus missus fuerat, more Persarum aduulandam adorauerat. Suidas: et Valerius. Timomachus Byzantius pictor nobilis, Cæsaris dictatoris ætate, fecit Medeam et Aiace quos ipse Cæsar Lxx. talentis emit, in temploq; Veneris genitricis dicauit. Plinius. P. Ticinius, ut est autor Varro, primus è Sicilia Romam tonsores adduxit, anno urbis ccccliiii. cum antea intonsi essent. **Sex Titius** Plinius. Sex. Titius orator, homo loquax et satis acutus, sed tamen solutus, et mollis in gestu, ut saltatio quedam nasceretur, cui saltationi Titius nomen esset: ita cauendum est ne quid in agendo dicendæ faciatis, cuius imitatio rideatur. **Titianus orator** Cicero. Titianus Titiani filius Græcus orator, præceptor Maximini principis, scripsit libros prouinciarum pulcherrimos. Appellabatur simia sui temporis quod omnia probe imitaretur: autor Capitolinus in Maximino. Ti-

tianus, siue ut quibusdam placet **Tatianus**, uir eruditus prima ætate oratoriam Romæ docuit, ex quo honores ac opes sibi parauit. Dein factus Christianus libros aduersus gentes memorabiles reliquit. Iustini martyris sectator fuit. Postea uerò eloquentiæ tumore inflatus, nouam condidit sectam, quæ Encratitarum dicitur, quam postea Seuerus auxit, à qua Seueriani appellati, Valentinum Marcionem Saturninumq; secutus, qua maritos et mœchos pari iudicat legē. Ex quatuor Euangelij unum composuit quod Diatessaron nominauit. Titianus uerò infinita edidit uolumina, inter quæ quod contra gentes est, omnibus præstat. Emicuit M. et L. Antoninorum temporibus: ex Hieronymo et Eusebio. Titus quando prænomen T. tantum litera notabatur, quando nomen, totum scribitur, ut Titus princeps. Titus Bostrcnus Præsul sub Iuliano et Iouiniano principibus, uehementer aduersus Manicheos scripsit libros: decessit sub Valente: ex Hieronymo. Titus ad quem sunt Pauli Epistolæ. Tirteus poëta Atheniensis. De hoc in Geographia in Lacedæmonia conscripsi. **TYRANNION** Amisenus, discipulus Estiæ Amiseni nobilis grammatici, ætate Magni Pompeij docebat Romæ: ductus est à Lucullo captiuus in bello Mithridatico, prius dicebatur Theophrastus, mutauit autem nomen quod inter æquales superbis uersaretur moribus. Clarus igitur et diues ob doctrinam factus adeo est, ut supra tria librorum milia possideret. Decepsit iam senex morbo podagræ. Tyrannion Iunior è Phœnicia discipulus prioris, à quo sibi nomen usurpauit, cum prius Diocles uocaretur. Captiuus et ipse Romam ductus à quodam Diamante Cæsaris liberto emptus, deinde dono datus Terentiæ Ciceronis, ab eaq; liber factus, ludum Romæ aperuit: scripsit libros Lxxviii. Tyrannus autem Sophista fuit, qui scripsit de diuisione orationis libros x. Hos tris ponit Suidas. Titornus bubulcus fortitudinis monstrosæ fuit, cum Milone certauit de robore uictiq; cum pedem tauri una manu, altera uerò alterius tauri pedem per uim conantibus ipsis resiliere traheret: autor Aelianus. **Tiropolemus** patria Tyrinthius, Hercules et Astidames filius, autor Rhodiorum, Lycnium fratrem Alcumenæ nothum ac filium Electrionis, uenientem ex sua patria in urbem Tyrintha, per seditionem olææ ramo interfecit: ad Apollinem Delphos expiandi sceleris gratia uenit, responsum tulit ut sedem Rhodi commutaret, quæ res à Pindaro narratur. Hic postea Rhodijs imperauit, gentemq; auxit, ac eos ad Troiam duxit, ut habetur apud Homerum in Catalogo. Extinctusq; in bello osibus Rhodum relatis, ubi ei festa celebrantur corona populea. **Thrasimachus** Carthagenensis sophista periodum et colon, id est, membrum prius monstrauit, ac modum qui nunc est Rhetorices induxit. Fuit discipulus Isocratis, scripsit de arte Rhetorica. Suidas. **Thrasibulus** Atheniensis exul, comparato exercitu Lxx. tyrannorum dominationem Athenis sustulit, iuuante Lyfandro Lacedæmoniorum duce, exulesq; reduxit. Insuper plebiscitum tulit quod ἀμνηστία uocant, qua iniuriarum memoria deleteretur, exulibus iureiurando adactis: cuius Cicero in Philippicis et Val. de Mo. meminere. **Thrasibulus** Milesiorum Dux ut portum Sicyoniorum occuparet, ex aduersa parte oppidanos tētuit. Dumq; sic detinerentur, cum insperata classe portum cepit. Frontinus lib. ii. **Trachabius** orator Domitiani temporibus sobrius et satis apertus suis, et quem uelle optima crederes, auditus tamen maior. Nam uocis quantam in nullo cognoui felicitas, et pronuntiatio uel scenis suffectura, et decora omnino. Deniq; ei quæ sunt extra superuere: autor Quintil. qui sonum Trachali appellat. **Traianus** Patrius floruit sub Iustiniano principe. Scripsit temporum epitomen nobilem,

Titianus hæreticus
Titus præsul
Titus Pauli
Tirteus poëta
Tyrannion grammat.
Tyrannion Iunior
Titornus
Tiropolemus
Thrasimachus
Thrasibulus
Thrasibulus dux
Trachalus
Traianus

C. Trebatius nobilem, fuit et ipse uir Christianus: autor Suidas. **C. Trebatius** iuriconsultus, Ciceronis familiaris, cuius commendatitia ad Cæsarem in Galliam proficiscens sub eo militauit. Extatq; Cæsaris responsum per epistolam. Trebatium quem mihi commendas, aut regem Gallie faciam, aut hunc Leptra legatum. Tu si alterum habes quem ornem, ad me mitte. Hunc idem Cæsar dictator quod eum uti senatui adurgeret admoneret, non clara facie respexit. **Trebellius** historicus. **C. Trebonius** cum Bruto et Cassio tertius coniurauit contra Cæsarem. In Asia deinde fraude Dolabellæ interfectus crudelissime fuit, ut narrat Cicero in Phil. Idem siue necessarius eius sub eodem Cæsare in Gallia militauit, eiusq; classis apud Masiliam præfectus bello nauali. **Tritanus** è Sannio in gladiatorio ludo celebris, qui et filium habuit militem Pompeij magni, monstro uir robore, et rectos et transfuersos cancellatim toto corpore neruos in brachijs manibusq; habuit: hostem ab eo prouocatum ac uictum uno tantum dexterae digito correptum in castra per uim traduxit: autores Varro: Plinius. **TRYPHON** Alexandrinus grammaticus Augusti tempore scripsit de copia orationis, de Orthographia, et alia: quæ à Suida commemorantur. **Tryphon** Origenis auditor ad quem nonnullæ eius extant epistolæ, in sacris libris eruditissimus fuit, ut eius multa ostendunt monumenta, præsertim liber quem edidit de uacca rufa in Deuteronomio, et alia quedam ab Hieronymo commemorata. **Tryphon** cognomen to Diodorus natus Cosianis castello Apamiensium Syriæ, educatus Apamiæ, et regi commendatus, regno Apamiensium successit, Syriæq; bellum mouit. Strabo libro xv. **Tryphon** mart. Nympha **Tryphonia** martyr **Tryphiodorus** **Thucydides** historicus

Tryphon, Respicus, et Nympha uirgo in Saxonia sub Decio martyres. Prior enim anseres pascebat, cuius exemplo Respicus Trib. mil. et deinde Nympha uestalibus permoti sunt. **Tryphonia** uxor ipsius Decij ponitur et in hac palma. **Tryphiodorus** Aegyptius poëta, scripsit Maratoniam: excidium Ilij, Odyssæam, id est, poëma de laboribus Vlyssis. Paraphrases comparationum ab Homero positarum. Suidas. **Thucydides** Atheniensis historicus Olymp. Lxxviii. fuit patre Oloro, matre Egesipyla, genus à ducibus Milciade et Cimone, qui et ipsi ab Aeaco Iouis filio originem habuere, duxit: ut Didymus in historia testatur. Vxorem duxit è Thracia oriundam alioqui diuitem, cuius opes adsecutus, non in uoluptates, sed partim in otium literatum erogauit. Nam bellum Peloponnesiacum scribere aggressus tempore quo illud gerebatur, Atheniensibus pariter ac hostibus Lacedæmonijs militibus, qui bello interessent, mercedem præbebat, uti res quotidie ueras ei renuntiarent, quas fidelius accipere sperabat si non solum ab amicis, sed etiam ab inimicis edoceret, ne partes quisque suas falso tueretur. Præceptores habuit in philosophia Anaxagoram, et in rhetorica Antiphontem, cuius et ipse in viii. historiæ meminit, dicens eum causam fuisse perdurandæ reipubl. ac firmandæ ccc. tyrannidis. Quod autem Athenienses eius post mortem cadauer extra ciuitatem eiecerunt, magistro pacens tacuit. Ad rempublicam non adcessit, neq; in concione ascendit, militauit tamen quandoq; malis tamen auspicijs. Nam missus Amphipolim, eo tempore quo rex eam Philippus occupauit, in suspicionem uenit prodicionis. Quare in exilium actus in Aegina substitit. Inde in Scaptam syluam. In eo casu fortunam æquo animo tulit, nunquam neq; queri, neq; flere uisus: neq; Brasidam exilij sui autorem in sua historia unquam accusare uisus est, quod pleriq; faciunt scriptores suis potius adfectibus, quam ueritati inseruientes. **Herodotus** enim quod spretus à Corinthijs fuerat, eos fugere scribit Naumachiam apud Salamina. **Timæus** Tauromentes Timoleontem plus æquo laudauit,

C. Trebatius
Trebellius
C. Trebonius
Tritanus
Tryphon grammaticus
Tryphon Origenis
Trypho Diodorus
Trypho mart. Nympha
Tryphonia martyr
Tryphiodorus
Thucydides historicus
Historici iniqui

quoniam patrem eius Andromachum Monarchia non deiecerit. **Philistus** cum iuene Dionysio orationibus contendit. **Xenophon** Memmoni conuinitum dicit quod familiaris esset Platonis, cuius ipse emulus fuerat. Adplicat ad scribendum historiam cupidusq; gloria iam inde puero statim apparuit. Nam recitante quondam Herodoto sua scripta magno auditorum assensu, per motus et ipse laudis emulatione flere uisus est, quod Herodotus animaduertens ad patrem uersus, ait: Deduc puerum ad disciplinas. v. i. historiæ composuit libros, in uerbis luculentus, in sententijs obscurus, multa breui complectens. In hyperbatis frequens, minime figuratus. Nam neq; ironijs, neq; scomnatis, neq; obliquis utitur orationibus, uti Demosthenes, quod historiam aut personas quas introducit, cum sint principes uiri et generosi, minime deceat hoc cauillosum ac ueteratorum dicendi genus. Excessit in Thracia sepultus Athenis, ut dicunt nonnulli, ostibus clam exportatis quando cauebatur nequis ob prodicionem exul Athenis contumularetur. Eius monumentum cernitur prope Pylas in loco Atticæ, quem Coelam uocant. Hæc ex Marcellino Græco autore conuersa, de eodem Quintilianus ita refert. **Thucydides** et **Herodotus** longe ceteris in historia præferendi, quorum diuersa uirtus laudem penè est parem consecuta. **Densus** et breuis et semper instans sibi **Thucydides**: Dulcis et candidus, et effusus **Herodotus**: ille concinatis, hic remissis affectibus melior: ille concionibus, hic sermonibus: ille uir, hic uoluntate. **Dionysius** Halicarnassæus scribit, **Demosthenem** adeo **Thucydides** stylum probasse, ut eius librum octies exscripsit, totumq; ferè edidicerit. **Cicero** in Bruto. **Thucydides** rerum gestarum syncerus pronuntiator et grandis etiam fuit, hoc forense concertatorium non tractauit genus. **Orationes** quas interposuit, multæ sunt: eas ego laudare soleo, imitari neq; possum si uelim, neq; uelim si possum: ut si quis salernq; uino delectaretur, sed eo nec ita nouo, ut proximis Consulibus natum uelit, nec rursus ita uetere, ut **Opimum** aut **Anticum** Cos. querat. Atqui eæ notæ sunt optime. **Credo**, sed nimia uetustas non habet eam quam querimus suauitatem, hæc ille. **Obscurus** omnino autor, et ultima ferè lectio censetur apud Græcos, ijs qui iam profecerunt, quod et idem **Cicero** non dissimulauit, dum uix illius sententias crebras percipere fatetur. **Thucydides** alios idem **Marcellinus** ponit, unum Milesium Athenis inter principes uiros ac duces, emulum **Periclis**. **Alium** **Pharsalium**, **Memnonis** filium, cuius meminit **Polemon** in his quæ de Acropoli scripsit. **Quartum** poëtam natione **Achedrysiu**, cuius meminit **Androcion** in Attide, dicens eum filium esse **Aristonis**, qui fuit tempore **Platonis** **Comici** et **Agathonis** **Tragicæ** ac **Nicerati** uersificatoris. **ACTIUS TULLIUS** **Volsorum** rex, qui **Coriolanum** profugum excepit, deq; communi consilio Romam suos **Volsos** ad ludos ire suasis, clam deinde **Consules** adlocutus perterrefecit ac monuit, ut **Volsos** urbe eiecerent: dubitare se, ne sicuti olim **Sabinus** in similibus ludis aliquem excitent tumultum. Hæc **Tullius** simulabat, ut planè iustam belli causam haberet: quod sane accidit, suis postea in concione ad ultionem excitatis, ut autor **Liuuius** libro i. Ab hoc igitur profapiam **Ciceronis** **Plutarchus** originem habuisse dicit, quanquam tempore uiluerit. **Silius** à **Tullo** rege Romano, progenitorem eius **Tullium** alium, qui tempore **Annibalis** ordines duxit, his uersibus memorat: **Tullius** ætatis raptabat in agmina turmas. **Regia** progenies et **Tullo** sanguis ab alto: **Indole** proh quanta iuuenis quantumq; daturus, **Ausonia** populis uentura in secula ciuem, ille super **Gangem**, super exauditus et **Indos**, **Implebit** terræ uoce, et **furialis** bella **Fulmine** compescet. **linguæ**, nec deinde relinquet **Par. decus** eloquij cuiq;

Thucydides dux
Actius Tullius rex

M.T.Cic. cuiquam sperare nepotum. Marcum Tullium Cicronem plures utriusque linguae autores literis mandauere, inter quos Tyro Tullius eius libertus 111. uoluminibus eius uitam teste Pediano descripsit. Nos pauca cum ex Plutarcho, tum reliquis autoribus, quae potissima uidebantur, collegimus. Igitur Cicero natus 111. Non. Ianuar. praecipuos se fuetur habuisse, in philosophia quidem Philonem Academicum tunc Romae commorantem. In iure civili Scaeuolam. in dialectica Diodorum Stoicum. In dicendo Apollonium Molonem. Sex. Roscium Amerinum parricidij reum natus annos x x i i i. ut tradit Nepos, alij x x v i i. defendit. Metuens deinde Sullam, quem in ea causa offenderat, in Graeciam abiit, Asiamque simulata causa ualeitudinis adiit, ubi se, ut ipse ait, recoquendum praecipitoribus dicendi dedit. Xenoclemque Adramythinum, Dionysium Magnesium, et Menippum Carem, Rhodium Apollonium Molonem magistrum dicendi habuit. Feruntque Posidonium tunc Athenis cum Graece declamantem audiuisse, ac protinus exclamasse, quod solam Graecis dicendi relictam gloriam uideret ad Latinos per eum transferri. Cum quaestor e Sicilia reuertetetur, Puteolosque adplicuisset: ubi multi ciues Romani ad Baias conuenerant, interrogatus est quid nam Romae rerum gereretur. Mixtus igitur Cicero illos ignorare tanti temporis absentiam eius in Sicilia, decreuit ex illo semper in urbe uiuere. Consul factus coniurationem Catilinae repressit, legem Agrariam repulit, Murenam defendit. Hinc ob Clodij inimicitiam in exilium actus, equo animo, ut philosophum decebat, minime fuit. Eius causa x x. hominum millia uessem mutauere. Redijt Pompeio et consule Lentulo sollicitantibus, tanta urbis letitia, ut quasi auulsa sedibus suis Roma, omnis aetas ordoque obuiam procederet, quae omnia ex eius orationibus, et praequam iret in exilium et postquam redijt, licet deprehendere. In augurum collegium cooptatus, deinde Procos, in Ciliciam profectus, ibi Ariobarzanem regem populi Romani amicum seruauit a Parthis, qui in Syriam transfuerant in extremam Cappadociam non longe a Tauro apud Cebistra oppidum. Inde reuertens Athenas Rhodumque reuifit. Urbemque petens, incidit in ipsam flammam civilis belli. Demandataque ei Campaniae cura, Pompeio decedente, literae a Cesare superuenerunt quae hortabantur eum ut uirum bonum et quietum neutri parti adherere. Cesare rerum potito, cum eius nulla essent partes, sese ad studia et otium contulit: eo deinde interfecto, et Antonio flagitiose agente, in Graeciam abiit ea mente, ut rediret. Immo consulatus Hirrij et Parise causa fuit, ut Antonius hostis a Senatu iudicaretur, a quo tandem 111. uiro iussus interfici, a Popilio quem capitis reum defenderat, apud uillam suam Formianam iugulatur, anno etatis l x i i i i. Terentiam uxorem saepe aduersam tandem abdidit, de qua Hieronymus contra Iouinianum. Cicero rogatus ab Hirrio, ut post repudium Terentiae sororem suam duceret, negauit se id facturum, dicens non posse uxori et philosophiae pariter operam dare. Et item de eadem. At illa quae de fontibus Tullianis hauserat sapientiam, Messale Cornino ac deinde Sallustio accerrimis Cicronis inimicis nupsit. Haec postea ad centum uixit annos: duxit tamen aliam Cicero, mirantibusque amicis, quod ea etate uirginem duxisset, respondit, Cras mulier erit. Recensere eius libros adeo uulgatos superuacaneum, eos commemorabo qui defunt. De consolatione ad filiam librum 1. De gloria 11. Laudationem Catonis 1. Commentarios sui Consulatus Graeci scriptos, quos ad Posidonium philosophum misit. Tris libros de temporibus suis uersibus scriptos. Nam et poetam prorsus, quingentes nocte uersus facere

solebat. Conuertit quoque in Latinum Oeconomicum Xenophontis. Arati Phenomena trimetro carmine. Orationem Demosthenis pro Ctesiphonte, et alteram Aeschynis contrariam. Marcus Cicero filius eius inter eos, qui a claris parentibus degenerauerunt, ponitur Valerio. Binos cum congios haurire solitum scribit Plinius, ob temulentiamque M. Agrippae scyphum impegisse. Idem libro x x i i. cap. v i. ait Augustum Consulm cum Cicero filio fuisse, quod sane miror ab alijs scriptoribus praeteritum, ab ipso praesertim Cicero patre, qui tanta de se ac suis iactare solebat. Qu. Cicero. frater legatus Caesaris in Gallia x i i i i. legionis praefectus. Deinde ad regendam Asiam Proconsul missus admonetur a fratre per epistolam totius officij. Quandoque etiam cum eo in disidium uenit. Duxit uxorem Pomponij Attici sororem. Miserandus demum eius exitus. Proscriptus enim una cum filio quando et Cicero frater, percussorem rogauit se ante filium absumi, filius contra se antequam patrem. Vterque igitur simul interfectus. autor Appianus. Tulliola filia Ciceronis, prius locata Dolobella. Deinde Pisoni Crasipedi, sub quo in partu diem obiit, patri adeo dilecta, ut a Sallustio ut probrum, matris pellex appellaretur, quod ut ab inimico, non iudice dictum existimandum. Huius igitur et reliquorum Tulliorum monumenta in uia Appia, sexto ab hinc lapide, marmora quoque in scripta plurima ante hos annos relecta sunt. Tyro Tullius Ciceronis libertus adiutorque in studijs fuit. Is libros complures de usu atque ratione Latinae linguae, itemque uarijs ac promiscuis quaestionibus composuit. In his praecipui uidentur, quos Graeco titulo Pandectas inscripsit, tanquam omne genus continentes doctrinarum. Haec Gellius. Hic supra centum dicitur annos uixisse, uolumina eo quo nunc uidemus ordine disposuisse, et autor Quintilianus. Laurea Tullius, alter Ciceronis libertus etiam doctus, cuius de balneis epigramma legitur apud Plinium. Tullius Cimber, qui primus in coniuratione Bruti manus in Caesarem intulit. Tullius Crispinus, dux Romanus, debellatus a Seucro principe. Turianus Plastes aduersus a Fregellis a Tarquinio ad Iouis effigiem in Capitolio dicendam. Nam in Hetruria ea maxime ars uigebat. Fictilia quoque in urbis exordio erant in honore, abstinentiae et paupertatis exemplo. ob hoc rex Numa septimum collegium figulorum instituit. Plinius. Propertius item. Fictilibus creuere deis haec aurea templa. Turpilus eques Romae, e Venetia. Cuius pulchra extant opera Verone. Leuis manu pinxit. autor Plinius qui suo tempore dicit fuisse. Turpilus poeta Comicus senex Sinuessa moritur Pompeij tempore. autor Eusebius. Turia uirgo uestalis incesti damnata. Liuius. TURCIORVM quoque familiam Romae fuisse ex inscriptione lapidis cognoscimus, qui nunc in hortis apud adis apostolorum conspicitur his uerbis. Ex autoritate Turcij Aproniani praefecti urbis. Ratio docuit utilitate suadente, consuetudine mercandi summota: sub exagio potius pecora uendere quam digitis colludentibus tradere, ut appenso pecore, capite pedibus et feuo, lacte et subgularilano cedentibus, reliqua caro cum intraneis proficiat uenditori sub conspectu publica fide ponderis comprobata, ut quantum caro occisi pecoris adpendat, et emptor norit et uenditor commodis omnibus ac praeda damnata, quam Tribunus officium, Cancellarius et scriba de pecuarijs capere consueuerant. Quae forma interdicti et dispositionis sub gladij periculo perpetuo custodienda mandatur. A. Tuccius. Huius nominis inscriptio, Romae apud arcum Constantini nuper in effoso lapide, quod fundamentum putatur fuisse alicuius aedificij a Tibicinibus facti. Nummi domus Augustorum

M.C. filius

Qu. C. frater

Tulliola

Tyro Tullius

Laurea Tullii

Tullius Crispinus

Turpilus

Turcii

Turcius Apronianus

A. Tuccius

storum uictoriae sacrum Genio collegij Tibicinum Romanorum. Q. S. P. P. Q. Q. II. S. P. D. D.

L. Valerius Publicola

ALERII prius Valesij teste Quintiliano appellati, sicut Eufij deinde Furij, Primus qui in magnum uenerit nomen, fuit L. Valerius Valesij filius, qui primo de Veientibus, iterum de Sabinis, tertio de utrisque triumphauit. Hic quia in locum Tricipitini collegae Consulm non subrogauerat, et domum in Velia tutissimo loco habebat, in suspicionem regni adfectati uenit: quo cognito apud populum questus est, quod tale aliquid timuissent: quapropter misit qui domum suam diruerent, secures etiam fascibus dempsit, easque in populi concione summisit: legem de prouocatione a magistratibus ad populum tulit. Hinc Publicola dictus. Cum diem obiisset, publice sepultus et annuo matronarum luctu honoratus. Caecilius. Hic quadriga primus in triumpho uectus est sine ulla inuidia: praeterea collegae Bruto honores funusque curauit, funebremque orationem de ipsius laudibus habuit, quae adeo iucunda fuit Romanis, ut ex eo consuetudo manserit, ut qui strenue pugnando occubissent, ab optimatibus laudaretur. autor Plutarchus. M. Val. Publicolae frater Cos. una cum Posthumio Tuberto factus, ac contra Sabinos profectus, rem feliciter fratris auspicijs et administratione gessit. Ex quo publice ei domus aedificata, cuius fores extra honoris gratia aperirentur, quum caeterae intus procederent. Valerius Coruinus Tribunus militum sub duce Camillo reliquias Senonum persequente, aduersus Gallum prouocatore solus processit. Coruus ab ortu solis galeae eius infedit, et inter pugnandum ora oculosque Galli reuerberauit, et hoste uicto, Valerius Coruinus dictus. Hic cum ingens multitudo aere alieno oppressa, Capuam occupare tentasset, et ducenti sibi Quincium necessitate compulsum fecisset, sublato aere alieno seditionem compressit. Haec Caecilius. Liuius uero addit de Samnitibus cum triumphasse, Sexies consulm fuisse, hostes Turmanlij morte superbos compressit. Vixit praeterea teste Valerio, corporis et animi uiribus integris annos centum.

M. Val. Publicolae frater

Val. Coruinus

L. Val. Potitus

M. Val. Max.

M. Val. Falco

Val. Leuinus

L. Val. Flaccus

Val. Annius

L. Val. Potitus post decemuiralem inuidiam, plebcm in patres incitatum legibus et conditionibus suis mitigauit. Vnde Potiti cognomen adeptus. Primus quoque Consul post decemuiros cum Volscos Equosque ad Algidum magna laude debellasset, triumphus ei a patribus negatus fuit, Sed suadente Icilio Tribunum plebis primus sine auctoritate Senatus triumphauit, cum Collega suo M. Horatio. Quamobrem Maximi cognomen adeptus est, quod nemini a senatu praeter quam Fabio Maximo datum est, ut ait Plutarchus. M. Val. Falco ad Attalum regem pro simulacro matris Deum ex oraculo missus a Romanis. Valerius Leuinus Cos. cum Pyrrho praelio congregiendi in Lucania infeliciter pugnavit. Iterum postea Consul contra Agrigentum missus, ac superato Hannone duce Carthaginensium, oppidum in potestatem recepit. Senatui securi percussit. Caeteros sub corona uendit. Alter Leuinus Cos. contra Philippum Macedoniae regem prospera bella gessit, teste Liuius libro vi. de 11. bello. Valerius Flaccus M. Catonis senis familiarissimus, eundem ex agro Tusculano ad rempublicam adduxit pariter et instruxit, ut ait Plutarchus. Consul cum eodem Catone circa Mediolanum, ut Liuius testatur, cum Gallis et Insubribus et Boijs collatis signis pugnavit, ubi decem milia hostium sunt caesa. Causam mulierum de abroganda lege Oppia contra collegam suam Catonem obtinuit, de quo uide Liuium; elegantes utriusque orationes libro 11. de bello Maced. Censor quoque cum eodem creatus ab eo princeps Senatus est dictus. Valerius An-

tias. scriptor historiarum saepe ab autoribus testis citatus, militauit sub Valerio Leuino aduersus Hannibalem. Val. Valerii Messala duo oratores, de quibus uide in Messala. Q. Val. Soranus poeta quem Cicero de oratore in primis doctissimum togatorum appellat: Plutarchus uero uirum philosophum et eruditum dicit, ac interfectum per proditionem a Gn. Pompeio fuisse, dum ultro citroque cum eo ambularent ac loquentem pauloque post abeuntem iusserit necari: autoremque Oppium adducit. Huius Sorani est illud principium poematis. Iuppiter omnipotens regum rerumque reperiator Progenitor genitrixque Deum Deus unus et omnis. C. C. Val. Proculus Valerius Proculus, militauit sub Caesare, in Galliam missus legatus ad Ariouistum, ut in commentarijs. Valerius Max. historicus scripsit dicta ac facta memorabilia ad Tiberium Caesarem. Militauit sub Sexto Pompeio, ut ipse de se testatur, ubi de institutis antiquis loquitur. Val. Flaccus poeta scripsit Argonautica. Quintilianus cum sua etate fuisse testatur, his uerbis. Multum in Val. Flacco nuper amissus. Inter Valerios sunt sancti uiri duo praesules non praetereundi. Alter Caesar Augustanus et ciuis et episcopus, Maximiani tempore sub Daciano praesule, una cum Vincentio martyre captus. Alter praesul Hipponensis fuit, cui successit Augustinus. Est et Valeria uirgo et martyr in Africa, cum Cornelia item uirgine. Pridae Calend. April. Altera Valeria martyr uxor S. Vitalis postea dicitur. Valerianus praesul in Africa martyr sub Genserico rege, Valdenses seu pauperes de Lugduno, sub Hadriano Valdenses 1111. autore Valdone excitati sunt. Is enim idiota, sacrorum uoluminum degustationem ex alijs deprehenderat, patrimonium omne pauperibus distribuens, dicebat Christianis omnia communia esse oportere, ad eumque errorem plures adscuerat. Marcus Varro natus tempore, quo Marius Cimbro deleuit in prouincia Narbonensi, ut placet quibusdam. De quo Cicero in primo Academicorum. Libri tui Varro, nos tanquam in urbe nostra peregrinantes errantesque sicuti hospites redixerunt domum, ut possemus aliquando ubi essemus agnoscere. Tu etatem, tu descriptionem temporum, tu sacrorum iura, tu domesticam, tu bellicam disciplinam, tu sedem regionum et locorum, tu omnium diuinarum atque humanarum rerum nomina, genera, officia, et causas aperuisti. Plurimum quidem poetis nostris et literis lumen attulisti, atque ipse uarium et elegantis omni fere numero poema fecisti, philosophiam et in multis locis inchoasti. Augustinus de ciuit. dicit hunc apud Latinos, et Origenem ac Didymum apud Graecos plus caeteris scripsisse, edidisseque libros x l i. Satyras quas Menippeas appellant, De imaginibus. Denique tam multa legit, ut aliquid ei scribere uacasse miremur, tam multa scripsit quam uix quenquam legere potuisse credamus. haec ille. Terentianus item ait, uir doctissimus undecunquae Varro. Militauit bello Piratico sub Pompeio. Coronaque ob uirtutem donatus nauali, qua longe clariorem meruit imaginem, ut ait Plinius, in bibliotheca Asinij Pollionis. Terentius Varro ante hunc sordido loco natus, in foro clamitans causasque agendo pro sordidis hominibus aduersus bonos, honores procurauit, questura et duabus aedilitatibus, sella Curuli et Praetura functus. Postremo consul factus culpa sua apud Cannas exercitum Paulumque collegam suum perdidit. Redeunt gratias Senatus egit quod non desperasset. Dictaturam nolenti obtulit. autor Caecilius. Q. Rubius Varro, qui a Senatu hostis cum C. Mario est indicatus, acer et uehemens accusator fuit. Cicero in Bruto. C. Visellium Varronem, Cicero item inter uirorum sui temporis doctos commemorat. P. Terentius Varro Atacinus in his quae nomen est adsecutus interpres

Valerii Messala duo

C. C. Val. Proculus

Val. Max.

Val. Flaccus

Valerij praesules

Valeriz martyres

Cornelia

Valerianus

Valdenses

M. Varro

Terent. Varro

Q. Rubius Varro

Varro Atacinus

Terentia uxor

pres operis alieni non spernendus quidem, uerum ad augendam facultatem dicendi parum locuples. Quintil. Eusebius autem dicit cum ex Atace fuisse uico Narbonensis provinciae, ac post ann. x x x v. literas Graecas didicisset. Qu. Varius orator acutus in rebus inueniendis, nec minus uerbis expeditus, fortis uero auctor et uehemens, et in uerbis nec inops nec abiectus, et quem plerumque oratorem dicere audeas: Cicero in Bruto. P. Aelius Varus quum Auximum cum praesidio teneret, adueniente Caesare aufugit. Lucanus. Varus ut ad martem pulsarunt Auximum de, Per diuersa ruens neglecto moenia tergo, Quas sylvae, qua saxa fugit. Praetor idem Africam obtinuit tempore ciuiliis belli dum ibi Ligarius esset, qui tyrannide accepta contra Caesarem provinciam tenuit. Pedianus.

Qu. Varius orator

P. Aelius Varus PR. riso

Quint. Varus

L. Varus, & Plocius Tucca

Varus Geminus

Varus soph. Varius

Vargunteus

Vatinius

Serullius Vacca

Fl. Vegetius Renatus

Venerij duo

Quintilius Varus Alphenus patria Cremonensis, ut ait Eusebius, fuit: quem Virgilius in Bucolicis magnopere extollit: Vare tuum nomen superet mihi. Et rursus: Namque super tibi erunt qui dicere laudes Vae tuas cupiant, et tristitia condere bella. Inter Augusti praefectos fuit, et Germanos magna gloria uicerat, ut est auctor Seruius grammaticus: uerum hic postremo profligatus ab eisdem Germanis, tris legiones amiserat: quapropter Augustus ob dolorem saepe parieti caput adlidens aiebat. Redde legiones Vae. auctor Tranquillus in Augusto. L. Varus et Plocius Tucca, uiri doctissimi, amici Vargilij, heredesque ex parte testamenti relicti, iussu Augusti carmina Aeneidos emendauerunt, hac lege ut nihil adderent, ut Seruius tradit Horatius. Dilecti tibi Virgilius Varusque poetae.

Varus Geminus inter Declamatores ponitur Augusti temporibus. Hic dixit: Caesar qui apud te audent dicere, magnitudinem tuam ignorant: qui non audent, humanitatem. Seneca. Fertur et eius dictum ab Hieronymo: qui non litigat, coelebs est. Cui quidem ad stipulatur illud quod in sacris scribitur libris: Melius habitare in loco deserto, quam cum uxore litigiosa. Varus Sophista Persa genere describitur paucis a Philostrato. L. Varius L. uo nominatur et Verinus, diminutiuum a Varo et Vero. L. Vargunteus defensus ambitus ab Hortensio ut apparet in oratione pro Sulla, fuit et in coniuratione Catiline. Vatinius teste Valerio, cum esset dignitati Cicero nis semper aduersus, ita postea praeualere amicitia, ut duobus iudicijs publicis ab eo defensus sit. Hic cum esset impudentissimus, eleganter a Seneca describitur. Vatinius, inquit, assiduo conuicio depudere didicerat. Vaciae cognomentum nonnulli sibi Romae inuenerunt a suris reortis. Legitur de Serullio Vacca uiro praetorio tempore Senecae. De quo ipse in epistola l. v. dicit: Nulla re alia notum fuisse illum praetorium et diuitem quam uillae otio, quam prope Cumas possidebat, in qua consenuerat, ut occupati aliquando clamarent: O Vacca solus se is uiuere. Cum tamen ille non uiuere, sed latere potius sciuisset. Itaque Seneca se dicit illac transieantem solitum dicere tanquam de mortuo per iocum: Hic situs est Vacca. Fl. Vegetius Renatus Comes Constantinopolitanus scripsit ad Valentinianum principem libros v. Epitomen uidelicet institutorum rei militaris, de commentarijs Catonis, Augusti, Traiani, et Hadriani principum, ac Frontini, in primo electionem docet iuniorum, ex quibus locis uel quales milites probandi sunt, aut quibus armorum generibus exercitus imbuendi. Secundus ueteris militiae continet morem ad quem pedestris institui possit exercitus. Tertius omnium artium genera quae terrestri praelio sunt necessaria, exponit. Quartus uniuersas machinas quibus uel oppugnantur ciuitates uel defenduntur enarrat, naualisque belli praecipua subnectit. Venerij monachi sancti duo,

alter Gregorij primi tempore e regione Lunensi secessit in insulam proximam Palmariam, ubi herbis diu uixit, et extinctus est: inde postea post Apollinarem praesulem Lunensem Regium translatus. Alter Othonis 111. tempore ex coenobio S. Benedicti apud Tybur ubi degebat, iniussu abbatis in solitudinem proximam perrexit. Castigatus deinde a S. Romualdo abbate missionem impetrauit, inuentus in horrido et alto saxo mortuus in genu cernuus.

C. Verres perfunctus quaestura et praetura Urbana patre C. Verre et praetextato filio et filia nupta, successit in Sicilia praetor C. Sacerdoti: atque in ea libidinoso auaere que uersatus, decedens tandem succedente Metello repetundarum reus a Siculis postulatus est. Qui M. Tullium ad accusandum descendere compulerunt, iam pridem ipsis necessitudine copulatum, quum Quaestor in Sicilia fuisset, auctor Pedianus. C. Verres Eros Designator Caesaris Augusti. inscriptio marmoris Romae. C. Veturius, et Sp. Posthumius Coss. aduersus Samnites bellum gerentes, a Pontio Herennio duce hostium in insidias ducti, uide in Posthumio. T. Veturius Veturij supradicti filius adolescens, cum ob es alienum se nexum Caelio Plocio daret, uerberibusque adfectus esset, quod stuprum pati nollet, querelam ad Cos. detulit. Senatus Plocium ad carceres duci iussit. Val. de pud. Veturia mater et Volumnia uxor Coriolani, quem nulla uis a moenibus patrijs amouere potuit, castra aduertes lacrymis suis amouerunt. auctor Liuius. Verrius Flaccus Iuris pontificij peritissimus apud Macrobius et Diomedem grammaticos. Verrius item Flaccus huius libertus, dicendi genere claruit. praetor Augusti nepotum. docuit in Atrio Catilinae domus, accepit que in annum L L S. centena, decessit elatus exacte, sub Tyberio. Statuam habuit Praeneste. ex Tranquillo.

Verrius Cloacius grammaticus de uerbis a Graecis tractis librum composuit. auctor Gellius qui paulo post eum fuit. Velius Longus grammaticus scripsit in arte grammatica, cuius quaedam reperta sunt nuper in coenobio Bobiensi. Vestius Praetextatus apud Macrobius. Vestius Valens Antiochenus libros scripsit Anthologias, in quibus de annis, Climastribus Septenarijs et Nonarijs eorum que ratione scripsit, tradita prius a Petrosiri et Necessa regibus, ωσπι αληθεασις αρα εδοματις ηα ινυραδισ αρωγας. Vibius Virrius Campanus qui inter autores fuerat Campanae defectionis ad Annibalem, praemante Fulvio Cos. idem etiam fuit autor ante dedicationem uti ciues sibi mortem consciscerent. Itaque x x 111. senatoris eum secuti domum, post cenam uino mentem alienati atque inuicem complexi cum lacrymis ueneno sumpto digressi sunt. Liuius. Victor praesul Carteiae ciuitatis Hispaniae, scripsit aduersus Arrianos. Victor Mauritanus genere, sub Maximiano martyr, cuius erat miles et alicus maximo in honore, apud Mediolanum post uarias poenas e uinculis fugiens latitauit, mox deprehensus prope eandem urbem in hortis eiusdem principis capite plectitur v 111. Eid. Maij: cuius corpus diu inhumatum ac canibus relictum, S. Maternus loci praesul condidit. Eius hodie caput a Callisto 11. dono acceptum Volaterrani ostendunt. Fure item et in hac palma complures huius nominis. Victorinus inter x x x. tyrannos tempore Gallieni. de quo Isid. Aterianus sic scribit. Victorino qui Gallias post Iunium Posthumium rexit, neminem existimant preferendum, non uirtute Traianum, non Antoninum clementia, non grauitate Neruam, non in gubernando erario Vespasianum, non in censura aut seueritate totius uite Pertinacem uel Seuerum. Sed omnia hac libido et cupiditas mulieraria uoluptatis sic perdidit, ut nemo audeat uirtutes eius

C. Verres

C. Verres Eros C. Veturius Cos.

T. Veturius

Veturia

Verrius Flaccus Verrius Flaccus grammaticus

Verrius Cloacius

Velius Longus

Vestius praetextatus Vestius ualens

Vibius Virrius

Victor praesul Victor Apher

Victorini ty.

literis mandare. haec ille. Eo igitur matronarum libidinum causa interfecto apud Agrippinam, mater Victorina Victorinum filium paruam Caesarem fecit, qui paulo post et ipse interfectus fuit apud Agrippinam coloniam: unum utriusque sepulcrum hac inscriptione. Hic duo Victorini Tyranni siti sunt, auctor Pollio. Victoria Augusta mater Victorini, quae et mater Castrorum dicta est, inter x x x. tyrannos ponitur, ac in Gallia rexit imperium Tetricumque Imperatorem ad finem suum etiam constituit, de qua etiam inter Imperatores dixi. Altera uirgo Trebulana et martyr in patria sub Decio. Victorinus praesul Pictauiensis ac martyr, scripsit quaedam ab Hieronymo commemorata. Victorinus Afer, Romae sub Constantino principe rhetoricae praetor, in extrema senectute factus Christianus, scripsit nonnulla quae Hieronymo recensentur. Victorinus natione Aquitanicus calculator, aduersus ab Hilario urbis Romae episcopo, composuit paschalem cursum post quatuor illos, Hippolytum, Eusebium, Theophilum et Propterum. Continet autem annorum seriem D x x x 11. Ita ut quingentesimo trigesimalotertio anno rursus incipiat paschalis solennitas eodem mense et die et Luna, quae primo resurrectionis dominicae anno facta est. auctor Genadius. Victorianus praesul in Mauritania, scripsit nonnulla ab eodem autore commemorata. Vigilantius natione Gallus, eodem etiam teste autore, praesul in Hispania, quem Hieronymus Dormitantium lepido cauillo appellat, acrisque defensione refellit, quod inter alia diuitias paupertati praeterebat. Vigilus diaconus composuit Monachorum instituta. Alter qui praesul fuit: scripsitque ad Simplicianum quendam in laudem martyrum. auctor idem. Vincentius natione Gallus, presbyter sub Theodosio et Valentiniano, uir eruditus in sacris literis, scripsit librum quem tacito proprio nomine inscripsit, Peregrinus contra haereticos. auctor idem. Vincentius ordinis Praedicatorum: qui scripsit hystoriae uniuersalem ab exordio mundi usque ad Hierosolymitanam expeditionem Ludouici regis Gallorum, annum uidelicet M. CC. XLVIII. Vincentius uero martyr tempore omnibus, ac celebritate prior, patria Caesar Augustanus, ordine Leuita. Valerij praesulis sui munera Euangelij sepe obibat, sub Diocletiano passus, sepultus apud Valentiam. Vincentius postremo ordinis etiam Praedicatorum natione item Hispanus, patria Valentinus, claruit sanctitate nostra aetate inter sanctos a Calisto 111. relatus, qui eius fuerat ciuis, eumque Pot: sicem futurum praedixerat, ab eoque se magnis honoribus extolli. Vinucius ciuis Rom. Augustij tempore, quum nemo in agendis causis praestantius habuit ingenium: quicquid longa cogitatio illi praestatura erat, prima intentio animi dabat: ex tempore causas agebat, sed non desiderabat hanc conditionem, ut ex tempore agere uideretur. De hoc eleganter Augustus dixit, Vinucium in numerato ingenium habere. Seneca in Declama. Vindicus seruus qui coniurationem Tarquiniuorum et filiorum Bruti rexit, donatusque propterea libertate exsententia Valerij Publicole fuit. ex quo postea manumissioni uindicte nomen mansit. Plutarchus. L. Virginius occisa Virginia filia Icilio facta, quam Appius Claudius Decemuir per uim corrumpere uolebat, urbem libertati restituit, finemque tyrannidi Decemuirali constituit, ut mors Lucretiae regibus, uide Liuium libro 111. ab urbe. T. Virginius Trib. pleb. Caesarem Quincij Cincinnati filium cum reipublice periculo condemnauit. Liuius in eodem libro. Virginius Opiter Cos. cum Aruncis bellum gerens, Pometiam magna clade adfecit. ibidem. T. Virginius Calimontanus cum Sp. Aemilio Cos. creatus, pacem foris domique habuerit. Item in eodem. Virgilius Maro recte scribitur non Vergilius, ut quidam e nostris grammaticis hodie putant.

Victoria Augusta

Victoria mar. Victorinus pi daenus

Victorinus Afer

Victorinus Aquitanus

Vigilantius

Vigilij

Vicentij clari

Vinucius

Vindicus seruus

L. Virginius Virginia

T. Virginius Virginius Opiter

Celimonianus

Virgilius

Nam de poeta testatur antiqua Graeca inscriptio in Claudianum reperta quae βεγλιου ponit, ut in Claudiano scriptum. Quod uero in quodam marmore aiunt T. Virgilius Donatus inueniri, non mirum matatione unius literae diuersa esse nomina. Sic enim Minucius et Minicius, et multa alia reperiuntur. Huius uitam recensere superuacaneum cum ubique legatur, ac eam Seruius diligentissime perscribat. Hunc sicut et plerisque calamitas et exilium clarum fecit: amissis enim possessionibus Mantuae, ob uiciniam Cremonae Antonianae, ad Augusti opes Romanae contulit, adiutus Meconatis amicitia. Illud inter caetera mirum recensibo, quod Tacitus de eius laudibus commemorat. Dum eius quaedam carmina recitarentur in Theatro, ei omnes adsurrexerunt ueluti Augusto, apud posteros uero tantum eius praediudicata potuit opinio, ut teste Macrobio, quamuis eius carmina multis in locis damnentur, laudem amittere non possit. Nostrum autem sic eum taxant, ut Hesiodo superior, Theocrito equalis, Homero inferior existat, quos sibi autores ad imitandum adsumpsit. Ego uero huic ueterum opinioni non assim detrahere, uerum quantum ex utriusque consilio lectione, quae ab Homero hic accepit multo mihi uidetur fecisse meliora. Vgonis clari nonnulli memorantur, qui suis in locis dicuntur. Vitalis eques Rom. Rauennam cum Paulino praefecto eius urbis profectus ac Christianus factus Domino obtemperare recusabat, ex quo in eadem ciuitate in fossam altam demissus martyrio adscitur, ubi postea templum ei dicatum. Ex Valeria Geruasium et Proasium genuit, et ipsos deinde martyres. Vigilij quoque duo clari sanctitate, alter praesul Tridentinus, sub Gratiano et Valentiniano martyr: alter praesul Antistodorenensis sub Constantino. Viriatus Lusitanus primum in Hispania et pastore uenator, et uenatore latro, mox iusti exercitus dux factus uniuersam Lusitaniam occupauit. M. Ventidium Praetorem suo eius exercitum cepit. Post G. N. Plaucius Praetor nihilo felicitius rem cum eo gessit, tantumque terrorem hosti intulit, ut aduersus cum consulari opus esset duce et exercitu. c. l. Mimerium et C. Nigidium oppressit. Denique a proditoriibus consilio Cepionis interemptus est, et ab exercitu eius multum imploratus tumulatusque nobilissime. Liuius, Caecilius. Vlpianus Iurisconsultus, Alexandri imperatoris scriptorum magister, et Tyro fuit, ut legitur in libro Digestorum de Censibus para. V. C. Tyrus. Cum Galliam regeret, populari tumultu interfectus est. Hic utitur auctoritate Pomponij, Pomponius uero Scaeuola. Fuere autem reliqui Caius, Paulus, Celsus, Papinianus, Modestinus, Florentinus, Martianus, Alphenus, Calistratus, Iabulenus, Proculus, Aemilius, Africanus, Marcellus, Hermogenianus, Iulianus, Pompius, Triphonius, Carnanus, Cassius, Terentius, Clemens, Neratius, Alcinous, Rufinus, Labeo, Archianus, Venuleius, Claudius, numero x x x. quorum magna pars sub Alexandro Sulpitius autem et Trebatius, Scaeuola, Pomponius, ijs superiores. Volcatius Sedigitus in libro de poetis quid sentiat de his qui comediae scripserint, his uerbis monstrat, Multos incertos certare hanc rem uidimus. Palmam poetae Comico cui deferat. Eum meo iudicio errorem dissoluam tibi. Ut contra si quis sentiat, nihil sentiat. Cecilio palmam statuo de Comico. Plautus secundus facile exuperat caeteros. Deinde Neuius qui seruet precio in tertio est. Si erit quod quarto detur, dabitur Licinio. Post insequi Licinium facio Attilium. Sexto consequitur hos Terentius, Turpilius septimum, Trabea octauum obtinet. Nono loco esse facile facio Lucretium, Decimum addo antiquitatis gratia Ennium. L. Volcatius Cos. impedit ne Catilina ob accusationem repetundarum pteret consulatum, auctor Pedianus. Volcatius Gallicanus quintus Cos. scripsit uitas Imperatorum ad Diocletianum. Eius

T. Virgilius

Vgonis clari Vitalis

Valeria Geruasius & Procatius Vigilij

Viriatus dux

Vlpianus

Nomina Iurisconsultorum x x x

Volcatius Sedigitus

L. Volcatius Cos.

Volcatius Terentianus tantum extat nunc Auidij Casij uita. Volcatius Terentianus historiam sui temporis, hoc est, Gordianorum scripsit, ac dicit Gordianum seniore uultum Caesaris Augusti retulisse. autor Capitolinus. Volcatius Epidius grammaticus, scripsit res gestas Pompeij magni et eius patris, primus Libertinorum qui historiam scripsit, cum ab optimo quoque scribi solita sit, ut scribit Cor. Nepos. Ludum aperuit, docuitque inter ceteros M. Antonium et Augustum. Ex Tranquillo.

Q. Volumnius Saxa Volumnius Saxa Tribunus ple. legē tulit nequis mulierem heredem institueret. Suasit legem M. Cato, extat eius oratio apud Liuiū. Volumnius eques Ro. M. Lucullū adeo dilexit, quod cū Antonius eum tanquam Bruti partes secutū interemisset, flens ad Augustum tractus, iube me, inquit, ad Lucullū corpus adduci, coque ductus amicitia; cadauer amplexas ipse quoque trucidatur. Valerius de amicitia. Vol

Volcilius Vrsicinus Volcilius Plotus rhetor Latinus Pompeij magni libertus ludum Romae aperuit, ut autor Eusebius. Vrsicinus apud Rauennam martyr sub Nerone. Alius qui de pontificatu cū Damaso contendit, De Vrsis et Vrsinis, in Nicolao Pont. dicam.

Xanthus historicus Xanthus antiquus rerum Lydorū scriptor. Lydusne, an Sardonius fuerit, Strabo se dicit incertum habere. Suidas Lydum um dicit ē Sardibus ciuitate fuisse, scripsitque historiam Lydorū libris 1111. Xanthus alter poeta Melicus ponitur ab Aeliano. Xantippus Lacedaemoniorum dux aduersus ad Carthaginiensibus contra Luctatium Cos. pugnavit. Xenophon Gryllii filius Atheniensis, Socratis discipulus, ob eloquentiam Musa Attica uocatur. Equorum, uenationis, et rei familiaris in primis studiosissimus, ut ex eius literis deprehendi potest. Venit in amicitiam Cyri Minoris cum quo militauit, ac eius pediam scripsit, non tam historiae seruiens ueritati quam ut perfectum institueret ducem, ut Cicero in 11. de Oratore testatur, quam se frequenter lectuisse et manibus truisse alibi in epistola quadam dicit. Praeterea scripsit Symposium et Oeconomicum paruum admodum libellum, a Cicero conuersum si credimus Columella ac diuo Hieronymo: qui si extaret, labori meo iterum uertendi consulisset. Edidit et historiam Peloponnesiaci belli, ac eorum quae Athenienses post Thucydide gesserunt, quae Paralipomena appellauit, aliosque tractatus qui adhuc extant. Quintilianus Xenophontis incanditatem inasse etiam dixit, quae nulla affectatio consequi possit. Primus hic Philosophorum historiam scribere cepit. Cum Platone similitates gessit, ut autor est Gellius, qui ait libros inter se carpsisse. Nam et Plato in libris suis testatur Cyrum uirum fuisse quidem gnauum et strenuum, *παύλας δὲ ἐν ὄψῃς ὄψῃαι τὸ παράναυ*, id est, non rectam tamen omnino disciplinam agnouisse. Contra uero Xenophon in libris quos dicitur et factorum Socratis composuit, negat Socratem de caeli atque naturae causis unquam disputasse. Idcirco mentiri eos qui dissertationes huiusmodi Socrati tribuant.

Xenophontes Xenophontes alios tris Suidas describit, unum Antiochenum qui scripsit Babylonica, opus uidelicet de amore. Alium Ephesium historicum. Tertium Cypriū, qui scripsit Ephesiaca, amores uidelicet Cyrenes, Myrrhae et Adonidis. Xenophanes Colophonius Physicus poema de Phyllis fecit, ut autor Strabo. Hunc Diogenes scribit Archelai auditorem fuisse, scripsitque elegias et lambos contra Hesiodum, et Homerum, quae de dijs dixere improbando. Fuit item alter poeta lambicus, patria Lesbios. Xenocrates Carthaginiensis Platonis auditor, praceptor Polemonis. Cum princeps quondam legationis Atheniensium ad Antipatrum, a quo omnium expectatio intenta erat, nihil non illo uero orante impetrare posse sperare, ac reliqui socij humaniter acciperentur.

tur, ipse ad conspectum uix quidem admissus est, quod suspectus haberetur. Tunc uersus ad socios Xenocrates beneficiū agi dixit, quod se knū Antipater suae in Athenienses ingratiu dinis et perfidiae teste ueretur. Et dicere incipientem, nūc obstrepeō, nunc obsecrādo tacere Antipater coegit. Cui in orando Photion eius socius successit. Ad hunc, ut ait Suidas, misit Alexander dono x x x. auri talenta: ille statim ea remittens, ait regibus, non philosophis opus esse pecunia. Scripsit praeterea Commentarios in temp. Platonis. Hunc Xenocratē Hieronymus ait scripsisse in tēplo Cereris Eleusinae ex Triptolomi legibus, tria fuisse praecipua, uenerādos deos, honorandos parētes, carnis non uescendū. Xenocratē alii ab hoc Platōico scribit Suidas non minoris modestiae philosophum fuisse, qui scripsit Oecoscopiū, id est, domesticū aspicium. Quando uidelicet, aut mustella, aut serpens, aut his similia in domo apparent, quid portendere soleant. Xenophilus musicus, patria Chalcidensis, Pythagoricus, biennio minor quam Gorgias, qui c v i i. uixit annis, sed felicitate non inferior: si quidem, ut Aristoxenus ait, omnis incōmodi humani ex pers in summo perfectissimae doctrine splendore extinctus est. autor Valerius. Meminit etiā Plinius, qui dicit eū annos x c v. uixisse. Xenarchus Comicus poeta: fabulas ipsius nonnullas commemorat Athenaeus. Xenarchus ē Seleucia Ciliciae Peripateticus docuit Alexandriae, postremo Romae. Arij primū philosophi, deinde Caesaris Augusti uisus amicitia, usque in senectutem in honore habitus. Denique paulo ante mortē uisu orbatus die obiit, autor Strabo lib. x i i i i.

Xerxes pictor Heracleota, qui uenerem adeo pulchram effinxit, ut ex ea quaestum magnum faceret, precio accepto ab his qui eam uisere cupiebant. itaque Graeci lepido cauillo uenerem eam amicam Xerxis uocabant, quod ex eius lenocinio quaestum faceret. autor Aelianus de uaria historia.

Zamolxis Zamolxis numen Thracum, in Thracia dixi in libro de Geographia. Zathalias Babylonius scripsit ad regē Mithridatem de Gemmis, et natura earum, eisque humana facta adtribuit, librisque et iudicijs interposuit, et in praesens saluare pronūciauit. Plin. Zaleucus legislator Locrensis unum agris prohibuit iniussu medici, poena capitis indita, ut autor Aelianus. Apud Valerium Seleucus male scribitur, de quo ab eodem narratur, quod cum eius filius adulterij crimine damnatus, secundū ius ab eo constitutū utroque oculo carere deberet, ac tota ciuitas uirtuti et meritis patris crimen condonaret, ipse sibi nō pepercit, sed suo prius, deinde filij oculo eruto, usum utriusque uidentem reliquit. Zenones plures. Primus Eleates Parmenidis auditor, simul cum Perdicca et in philosophia et in administranda repub. clarissimus, teste Suida. Hunc inuētozem dialectices fuisse, sicut Empedoclem Rhetorices, Aristoteles est autor. Zeno Citticus Stoicae sectae princeps, Cratis auditor. Alius Rhodius qui Rhodiorū scripsit historiam. Alius historicus, qui Pyrrhi in Italia gesta, epitomenque Romanarū et Carthaginiensium rerū conscripsit. Alius Chryssippi discipulus, qui libros edidit perpaucos, sed plures discipulos reliquit. Tres item alij, unus Hermophileus medicus. Alius grammaticus. Octauus Sidonius philosophus Epicureus. ex Diogene. Zeno item praesul Veronenis, uir sanctus. Zeno dotus Ephesius grammaticus et poeta, discipulus Philetæ. Vixit usque ad primum Ptolemeū cuius filios erudijt, ac praesul Alexandrinae bibliothecae. Primus quoque qui Homeri libros correxit, ac in ordinē redegit. Suidas. Zenodotus philosopha sub Hadriano docuit Romae, scripsitque epitomē pro-uertiorū Didymi et Tarrei in libris 111. Conuertit in Graecum sermonem historiam Sallustij. Praeterea Genethliacū in Hadr

Zenodotus Architectus Hadrianum et alia. Suidas. Zenodotus Architectus, qui primus Pergami strauit, quod uocat Asaroton, quoniam in pavimento quoque purgamenta caenae cerni soleant, ueluti relicta fuerint, paruis et testibus tinctis; in uarios colores. Zenodorus Adramyttinus orator clarus Asiaticae styli, qui in senatu pro Asia dixit, quo tempore Mithridaticae factionis est accusatus. Strabo. Zeufis Heracleotes pictor Olymp. x c v. Discipulus incertum Demophili Himeri, an Nausae Thasij. In hunc Apollodorus Atheniensis pictor uersus fecit, artem ipsi ablatam Zeufim ferre secum. Opes inde maximas parauit. Postea donari opera sua constituit, quod diceret nullo satis digno precio permutari posse. Dilligentia alioquin tanta, ut picturus uenerem Agrigentinis, quam in templo Iunonis Laciniae locarent, uirgines eorum uoluerit nudas inspicere, ut quod in quaque laudatissimum esset redderet. Pinxit et Monochromata ex albo. Fertur et pinxisse puerum uuas ferentem, ad quas cum aduolarent aues, iratus operi dixit: Uuas melius pinxi quam puerum, Nam si hoc consummassem, aues timere deberant. Aequales eius et amuli fuerunt, Timanthes, Androcides, Eupompus, Parrasius. ex Plinio. Zopyrus Physiognomon qui se profitebatur hominum mores naturasque oculis, uultu, fronte pernosce-re, stupidum esse Socratem et bardū dixit, quod iugula concaua non haberet, obstructas eas partes et obrutas dicebat esse. Cicero de fato. Zopyrus Persae, ut regi gratificaretur, naso auribusque sibi ablatis cruentus ad Babylonios se fugere regis iram simulauit, eosque paulatim ut sibi crederent, induxit, atque eo modo ciuitatem regi prodidit. Ex quo in Graecia proverbium: *ζῶπυρος τάλαντα*, Zopyri talenta, in eos qui sibi ualde nocent ut alijs prosint. Ex libro proverbiorum Graecorum. Zoroastes rex Baetrianorum, qui primus in Oriente magicam cepit. Emicuit Nimi regis temporibus cum quo bella gessit. Fuit ante bellum Troianum annis cccc. absumptus est igne caelesti, praedixitque Assyrijs, si eius cineres seruarent, regnum eorum non defuturū. Feruntur eius de natura libri 111. De lapidibus item preciosis unus, praeterea Astronomica et alia. autor Suidas. Plinius quoque eum testatur unum omnino risisse, eodem die quo natus est. Eademque cerebrum ita palpata, ut impositam repelleret manum, futurae praesagium scientiae fuisse. Zonaras historicus Christianus et monachus, historiam Graecae ab exordio mundi auiersalem sub Epitomes nomine collegit usque ad tempora Michaelis Imperatoris Constantinopolitani, quo tempore fuit. Zozimus Alexandrinus philosophus scripsit ad Theosebium sororem suam libros x x i i i. ex ordine literarum, quos ut ferunt, *χρηόμυατα*, id est, manu facta inscripsit. Composuit et uiam Platonis. Zoximus Gazaeus, siue Ascalonita temporibus Anastasij principis, scripsit dictiones Rhetoricas ex ordine literarum, enarrationem quoque in Demosthenem. Vtriusque autor Suidas. Zenobia regina Palmyreorum post Odenati uiri mortem, in Syria Romanum rexit imperium, poniturque inter x x x. tyrannos, qui tempore Galeni orbem usurpauerunt. Superata tandem ab Aureliano ac in triumphum ducta fuit, eiusque principis clementia Tybure possessio concessa ubi honeste agitaret. Haec ea castitate dicitur fuisse, ut ne cum uiro suo, nisi prolis gratia, congrederetur. Regali alioquin pompa, Persarum ferē modo adorabatur. Ad conciones galeata procedebat cum limbo purpureo gemmis dependentibus, uoce clara, moribus seueris, Graeci Aegyptijque sermonis peritissima, Latini non ignara, Orientalem Alexandrinamque historiam epitomauit. Herennianum et Timolaum filios literis erudijt, de quorum exitu nescitur, an interierint morbo, an ab Aureliano fuerint interfecti. Ex Pollione. Zenobij duo, unus martyr sub Diocletiano apud Sidonem 1111. Calend.

Nou. ut scribit Adonius: alter professor, ac praesul Florentinus, ex aede olim Laurentij ad aedem Reparatae translatus, cuius festum v i i i. Calend. Iunij. Zoilus martyr apud Cordubam ubi et sepultus. Alter confessor presbyter Aquileiensis. Zoilus item Homero mastix. Zorobabel filius Satiel, de quo in libris Esdrae et Neemiae scribitur. Quum Iudaei captiui ad quinquaginta millia, facta a Cyro potestate primo regni anno e Babylone reuertissent, uasque crepta retulissent templū restituere coeperunt. Intermissum opus impediētibz Samaritis usque ad annum secundum Darei Hytaspis, quo tempore Zorobabel amicitissimi sibi regis nactus occasionem templi opus prosequitur. Res iterum a regis procuratore prohibetur. Profectus igitur huius gratia Zorobabel ad regem, honorificeque exceptus, usque cubiculo praeficitur: orta deinde inter epulas quaestione, quid esset in rebus fortissimum, alijs uinum, alijs regem, aut scemnam dicitibus, ipse ueritatem dixit: quod adu regi placuit, ut in redeundo Zorobabel templi ceptum opus prosequi simul, et reliquos omnes captiuos reduci imperauerit, finitumque annis v i i. a primo autem Cyri exordio x l v i. dedicauerunt x. Calend. Aprilis de more pascha celebrato. Arcam foederis alteram instar prioris edificauerunt, nam priorem Hieremias, ut ait Epiphanius, abscondit usque ad diem iudicij non apparituram, ignem praeterea nouū exciitauerunt. Haec ex Iosephi ac Hieronymi libris.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIB. XXI.

NARRATIS ueterum nominibus cum eorum equiuocis, restant partim noua, partim uetera illorum, qui primum de Christiana religione benemeriti, sanctorum ordinum aut excellentioris cuiusdam abstinentiae auctores extiterunt. Deinde successores eorum doctrina seu uita sanctitate pollentes. Post hos reliquis in artibus clari. Mox Rom. Pontificum. Postremo Imperatorū ordo nomenclaturae superiori breuiter subijciendus. Ante omnis uero de Anachoritis pauca, non tam ad historiam narrationē quam ad uitae frugem imitandā adducam. Anachoritas Graeci, nos nouo uocabulo Eremitas uocamus. Hi sunt qui ab initio quasi pullulantis fidei germina primum in India Aegypti, Syriaeque desertis (ubi mitius ad laborū tolerantiam caelū) prodire, siquādo gregatim agerent, monachi etiam appellati, nullo adhuc certo ritu, tantū duriter uisitādo ac manibus sese exercendo, tum uni obtemperando ascetae fuerāt. Horū igitur principes, Paulus, Antonius, Hilarion, quorū uitam Hieronymus in epistolis diligentissime persequitur sub Constantino in salibus Thebaidis apparuerunt. Pauli corpus in Pannoniam translatum extra Budam in templo ei dicato, ac a religiosis eius ordinis Oliuētensium modo amictus custodito requiescit. Hilarion post solis occasum x v. tantū caricis uescēbatur: deinde procedente etate, pane modico cū olere cocto sine oleo, cui mox insurgēte impetigine quadā, oleū addidit. Postremo reiectis ijs, panis quadra usque ad mortem durauit, magna quidem admiratione quod serā etate qua ceteri mollius ac remissius uiuunt, ipse durius exegerit. De Antonio supra narraui: scribitur item de eo, cum forte suos monachos animi causa deambulatiū per desertum otiosius duceret, obuium sagittarium habuisse admirantem secū, Christi seruos uacare: Antonium iussisse archi magis,

magis, magisq; contendere, illumq; incolumi arcu ulterius no posse respondisse: qua similitudine sanè perceptu, modu esse in rebus seruandum. Ex eius officina Pion annis x x x. sub eo fuit, cuius consensu cum nunquã antea suos reuississet, rogatus a sorore ægrotante, eã tandẽ adiuuit oculis clausis, pariterq; redimit. Idem ad uitandã cibi suauitatem ambulã comedere solebat. Præfuit demum et ipse alijs. Helix duo, alter sub Antonio nobilis asceta uixit an. c x x. alter pater et rector c c c. uirginu. metuq; incontinentiã curã quã doq; detraxit: quã propter Dei prouidentia in somnis sibi præcidi genitalia sunt uisadum euigilasset ad curã pristina redijt ab omni liber lasciuiã cogitatione, manifesto exemplo charitatem alij nostro periculo no esse præstandam. Macarij duo, Valentis principis tempore monachi ambo, alter ex Aegypto superiore, alter Alexandrinus, ambo clari sanctitate, simulq; in eadẽ eremo uixere, mortuq; sunt, quoru discipulus Euagrius fuit clarus et ipse. Ex historia tripertita: Alter ex eis, ut ait Gennadius, unam scripsit epistolã, in qua docet neminem Deo seruire posse nisi qui sit omnino animatus ab omnibus abstinere uoluptatibus, et omnis poterit cũ opus sustinere labores. Moses duo abbates in hac etiã genere uitæ illustres, Alter dicere solebat unam esse omnino libidinem cum qua usq; ad extremum Christi seruis pugnare oportet, nec præteritã castitati confidere, exẽplo Monachi cuiusdã sui sancti uiri qui in senectute in stuprũ inciderat, ex quo natum infantem, ille in cœnobio plorans circumtulit, ad culpam ignominia diluendã, rbgans fratres atq; obtestans, ut sibi Deum propitiũ redderent. Idem Moses mitis in delinquentes, iudiciãq; inuitus suscipiebat, dictitans satis se ponderis habere ad propria cognoscẽda. Alter Aethiops natione, corpore ater, præsul antea Saracenoru, captus deinde ab Aegyptijs et ob uitã a Domino repulsus in latrocinij aliquandiu uixit. Conuersus deinde ad frugem, annis l x x v. in eremo perseuerant: e quibus septem, cellula nunquã est egressus: aquã suis monachis necessariam noctibus clam baiulabat. Excessit v i i. Eidus Feb. Ex historia trip. Daniel abbas manibus frequenter se exercere solebat, operãq; circumferre pauperibus opitulando. Quum iam senex charitatis studio proximum Aegypti uirginu cœnobium inuiseret, ex eis unam uilius humi iacentem offendit, quam ceteræ ministerio maiore premebant. Rogans quid hoc rei? dixerunt stultam esse ac ebrã similem. At ipse illius causa se uenisse in primis ait, ut eis manifestaret sanctam esse uirginem, humilitatisq; gratia illa finxisset. Pastor presbyter in eadem regione, matrem ad se uisendi gratia uenientem, clausa in conspectu cella repulit. Dicebat poenitentiam non tempore, sed animi ardore metiendam. Interrogatus super eo loco; Si quis sine causa fratri irascitur: Nullam, inquit, uerborum contumeliã dignam irascendi causã ferre, sed tantum si manus iniicerentur. Dorotheus Aegyptius inter patres etiam clarus, cui cibus, panis unciã sex, cum paucis oleribus, nunquam ad satietatem neque edit, neque dormijt in lectulo toto protenso corpore. Ex lapidibus ab eo collectis, quotannis habitaculum construebat ad hospites excipiendos. Iosaphat Iosaphat Indorum regis filius, molliter educatus, et in loco amœno conclusus fuit, metu ne fieret Christianus, ut acceperat a mathematicis. Tandem die quodam obequitans forte senem fractum ac debilem uidens, rogauit ab imprudente custode quid hoc rei esset: ut autem de miseria ac sorte humana accepit, alia meditari cœpit: nec mora diuinitus ad eum missus Barlaam e proxima eremo, a quo ueris præceptis imbutus simulq; baptisate ablutus est. Ambo deinde eremita sanctissimi unã fuerunt, quorum historiam Ioannes Damascenus præscripsit. Amos pater m. d. monachorum, quos ad horam cibi simul coactos ore aperto ac-

cumbere iubebat. ne parce comedentium uirtus appareret, nam pleriq; parum aut nihil ex obsonijs sumebant: quum adpositis abstinere longe sit difficilior, quã non adposita concupiscere. Amonius alius in desertis abbas, cuiuscunq; cœnobium petenti profitendi gratia, sua cellula cum supellectile cedebat, ipse continuo aliam extruebat, ne alicui in causa esset angustia loci. Elpidius Cappadox in specu quodam annis x x v. durauit, ubi, tantum die dominico et iouis uisebatur. Nunquam solem occidentem se uertendo uidit, tantum precibus ad Deum, hymnisq; psallendis intentus. Sifinnius eius monachus simul et imitator se uiuum sepulcro clausit, modico pane, et aqua contentus, psalmos pronunciando, nunquam uerò sedendo, aut ambulando. Hæc ex Heraclidis historia. Fuit alter Elpidius præsul Lugdunensis ac professor S. Iusto in præsulatu successit. Hor abbas, de quo tria commemorat autor idem, quod nunquam sit mentitus, nunquam alicui maledixerit, nunquam citra necessitatem sit locutus. Decessit nonagenarius apud Thebaidem, ut ait Hieronymus. Isidorus pater mille monachorum, quos clausus intra moenia cœnobij retinebat, diuinis laudibus singulis horis sibi inuicem succedendo uacantes, ac duobus tantum extra rem procurantibus. Huius meminere Hieronymus et Cassiodorus, qui historiam scripsit tripertitam. Fuit alter Isidorus abbas in Amilia. Serapion in regione Arsenoite pater x. milium monachorum manibus uictum querentium, tempore mensis omnes precio conduccebantur, eoq; pauperes iuuabant. Ipse autem sola tunica contentus, pane insuper et aqua. Excessit x i i. Calendas Aprilis. Alexandria tumulatus. Ex historia tripartita libro v i i i. Punificus maximi et ipse cœnobij pater, iam senex inde clam a fugit ad aliud interioris Thebaidis cœnobium, honoris uitandi gratia, et commodi, ignotusq; in eo cum aliquandiu in humili ministerio uersaretur, cognitus est tandem, et ad pristinum officium remissus. Ex Heraclide. Beniamin annis l x x x. in eremo durauit, quumq; ex hydropisij laboraret, ægrotos tamen quoscunq; diuinitus sanabat, omnisq; pariter rogabat, ut eius animæ miseretur Deum precarentur, corpus minime curando. Gadanus apud Iordanem sub dio, sineq; tecto degens, longa abstinentia consensuit, ut ait Heraclides. Ioannes eremita quum quendam item Anachoritam nomine Epesium, qui cum saluatum uenerat, interrogasset, quid potissimum egisset, ut annis, inquit, x l. nunquam me sol comedentem uiderit, at Ioannes, nec me, ait, irascentem. Decedens discipulis dixit, nunquam proprie satisfecisse uoluntati, nunquam quod ipse non prius fecisset præcepisse. Mutius monachus cum filio v i i i. annorum in cœnobium præter consuetudinem receptus tanta patientia claruit, ut abbatis iussu ad eum exercendum, nunquam filium nisi conuerberatum seruitioq; pressum, et amictu lacero uiderit. Zozimas in Palestine partibus post annos l i i i. in eremo peractos, aliud in eadem regione uisendi gratia petijt. Hic monachi tantum die dominico ad sacra, et eucharistiam simul sumendam conueniebant, reliquis diebus paucis secum cibarijs exportatis per eremum peregrinabantur, ac si quid bonorum exemplorum uidissent inter se referebant. Zozimas igitur et ipse peregrinando Mariam Aegyptiacam in desertis prope Iordanem reperit. Hæc enim Alexandria diu profiterat, deinde ad frugem conuersa in Syriam abiit: ubi annis x l v i i. in solitudine cibo tenuissimo uixit: tunc uerò obuiam Zozimæ facta rogauit, ut anno proximo reuerteret cum eucharistia: quam cũ ille rediens ei præbuisset, altero item anno locum repetens defunctam in genua repperit ac tumulauit i i i. Non. Apr. Sylluanus in desertis oberrans, unum e discipulis uidit

uidit aquam bibentem, quem cum castigasset, ut ieiunium soluentem, minime inquit ille, ieiuno, nam hodie cum reliquis fratribus accubui: quin ait Sylluanus, non id solutio ieiunij, sed charitatis conuiuium fuit. Quidam ceteros monachos reprehendens, quod manibus se exercerent: Maria inquit, optimam partem elegit. Sylluanus igitur hora prandij eum iussit minime uocari, dicens quod homo sanctus esset, contemptiõniq; deditus, neq; cibi indigeret, recte in ipsius intempertium otium, et ineptam censuram cauillando. Agatho abbas per triennium lapidem in ore continuit, ut tacere disceret. Interrogatus quid maximum ad Dei cultum: silentiũ respondit, deinde oratio, deinde mansuetudo. Nam iracundiũ et si mortuos excizat, uix puandum esse Deo acceptum.

BASILII ORDO.

SED res hæc monachorum, ex illo incerto inæqualiq; modo quanquam durissimo, ad certam, æqualem, ac mitiorem uiuendi formulam primum per Basilium redacta, ac tribus confirmata uotis, quæ prius non fuerant: quin et testamenta eius condere licitum erat. In quo genere ipse primum, unã cum Macrina sorore sanctissima claruit: Nam quatuor tantum probati ordines. Huius, deinde Augustini, mox, Benedicti, postremo Francisci. Ceteri sunt horum appendices. De Basilio satis in ordine literarum narratum. De Augustino nunc et eius ordinis uiris uidentum.

Augustinus Afer genere, patria Tagastanus, patre Patricio, matre Monica, a puero statim diuinum ingenium præ se tulit: quippe qui omnis disciplinas paulatim per se didicit, ut ipse testatur. Verum in Manicheorum secta diu Carthagine moratus, tandem Romam uenit admodum adolescens Theodosio Imper. ubi annos sex rhetoricæ præceptor fuit. Inde Mediolanum clam matre profectus Annos natus x x x. cum filio Adeodato notho suo, lacrymis matris quæ eum Romam secuta fuerat, et Ambrosij sermonibus, ad uerũ ritum redactus, statim ad Simplicianum prope- rauit, qui in quodam secessu tunc extra moenia Mediolani magna sanctitatis fama agitabat. Ibiq; annum unã cum quibusdam socijs perseuerant. Post aliquot deinde annos, Ostiã uenit, ubi matrem amisit. Inde Centumcellas, ubi opus de trinitate cũ incepisset, fertur uidisse pueri ostentum, qui aquã in uas paruum transfundere conabatur, ad eius opus alludẽs. Inde in patriam nauigatione peruenit. Valerius Præsul Hipponensis eius audita fama, ad se aduersum in loco abstinentiæ commodo extra urbem constituit: ubi annos tris cum socijs agitans coactus est ciuium cotidie adcedentium importunitate locum mutare, ac quendam montem aditu difficiliorem petere, ubi tugurium inter saxa uilissimum, separatũq; a ceteris fecerat. Hic librum scripsit de uita monachorum, et quædam alia. Reliqui uerò socij eum iactu fundæ remoti, circumstitebant. Tempore post hæc uisum Valerio illum ad se aduersere, præbyterumq; creare, simulq; unã Præsulem, et coaduitorem officij cõstitueret, quod esset eloquio præstans, et uitæ meritis clarus. Augustinus igitur ægre huiusmodi sumpta prouincia, ante omnia uitam in eadem Canonicorum instituit regularium, qui uita degerent communi, ab apostolis prius ordinata. Vandalis deinde irruentibus, ac Carthagine capta, Hipponem obsidentibus, ægrotare cœpit, duranteq; morbo v i i. Psalmos in tabula descriptos in pariete defigi iussit, quos contemplans ad sidue meditabatur. Ante mortem ferè x. dies nullum ad se admittit, postulatq; demum sacramenta, quæ dictabat etiam sanctis uiris in extremo non negligenda. Migravit e uita an-

no etatis l x x v. salutis c c c c x x v i i. Præsulatus x l. obsidionis Vandalorum mense v i i. Corpus eius ob barbarorum uastationem in Sardiniam translatum, usq; ad Limprandũ Lõgobardorum regẽ, qui an. d c c x x i. per legatos a Saracenis id redemit, Papiæq; cõstituit. Mæsa est usus citra delicias copiosa, et argenteo cocleari, ac cõuictoribus adhibitis domesticis, inter quos Possidonius in Africa Præsul rerum huiusmodi testis fuit. Eremitani ordinem suũ ab eo fluxisse dicunt in monte Psano, dum in Africam rediret, a Simpliciano prius institutus. Ediditq; Coriolanus eorum paulo antè generalis super hoc Apologiam, totum tamen apocryphum, nulluq; autor idoneus. Ordo autem Canonicus non tam ab eo institutus, quã renouatus. Ab apostolis enim in monte Sion exordium sumpsit, qui post Ascensionem ut ait Thomas i i i i. q. l x x x v i i i. de uitæ genere deliberantes, communiã inter se omnia, ac tria uota coram Deo statuere: qui ritus a successoribus, clericisq; omnibus diu diligentissime seruatus fideq; postea deservescere desistit, nunc quoq; in ecclesijs amplius x l. perseuerat. Amictus est linea tunica tantum uesti cuiuscunq; superaddita, quam Iacobus Apostolus Præsul Hierosolymitanus, primus ex more Leuitico, ueterumq; sacerdotum sibi adsumpsit: post eum Marcus Alexandria: Posteri uerò diuersis inter se factis conciliabulis, alij alia simul cum lineis indumenta corripuere, statutaq; condidere. Nouissime uerò anno m. c c c c i. autore Leone de Carate ciue Mediolanensi eiusdem ordinis uiro cœnobium S. Mariæ de Frigionaria Lucanæ diocæcesis renormantes, Frigionaria cognominare cõgregationẽ. Postremo Lateranensem Eugenius i i i i. postquã eam probasset appellari madauit: Nam eã basilicam annos propè d c c c. antea tenuere, ex caq; plures Pontifices, et uiri maximi prodierunt. Sed et S. Crucis, et Mariæ nouæ templa diu possederunt, mosq; fuerat ut qui titulis his cardinales præessent, ex eoru cœnobijs profitentes existerent. Deniq; nulla magis religio propagauit, cuius cœnobia olim in Europa ad i i i i. milia d l v. in Italia d c c. Hodie autem uix l x. Nunc uiros percurrã ex hoc ordine præclaros, in primis autẽ Põtifices x x x v i. inter quos Gelasius primus, Leo v i i i. Alexander i i. Paschalis i i. Lucius i i. Alexander i i i. Inno. i i i. Honorius i i i. Cardinales amplius c c c. Sãctos uiros ad v i i i. milia et quingẽtos. Præterea Phridianus, cuius Gregorius i i i. Dialog. meminit. Is enim Vloniæ regis in Hibernia filius, adolescens admodum Romã uenit, postremo Lucam: ubi præsul factus cœnobium excitauit, quod post obitu eius nomini dicatum fuit. Patricius Hiberniæ præsul, sub Cælestino primo. Prosper Præsul Reginus. Fuere ex his Dominicus et Antonius Vlyxiponensis, quoru alter postea nouum Præd. ordinem constituit, alter uerò ad minores migravit. Vgo de S. Victore Parisiensis summus theologus sub Honorio i i. scripsit de sacramentis et aliã. Vgo de Follieto canonicus S. Petri Cordy bẽsis, moribus itemq; literis clarus. Ricardus de S. Victore Paduanus patria, sub Anastasio i i i i. m. c l. Inter Cardinales uerò S. Guarinus patria Bononiensis, Præsul Prænesteinus a Lucio i i. creatus, etate annoru c x. moriens apud Præneste sepultus est. Petrus Damianus Præsul Ostiensis sub Gregorio v i i. quum aduersum suã quieti statu prospiceret, bonis ac cardinalatu se abdicans in cœnobiu S. Mariæ Rauennatis unde exierat redijt, ubi et persancte decessit, anno m. c x i x. operibus in Theologia plurimis relictis. Iacobus de Vitriaco sub Innoc. i i i. Præsul Tusculanus, multa etiam scripsit, profectus et legatus contra Albigen- ses hæreticos. Vgo alius de S. Victore, Parisiensis, Tusculanus Præsul, celebris theologus. Anno m. c c c c x x x i. Iuo etiam ex eodem cœnobio Cardinalis, magna uir fama doct-

De ordine canonicis

Phridianus

Patricius Prosper

Vgo de S. Victore Vgo de Follieto

Ricardus Guarinus

Petrus Damianus

Iacob. de Vitriaco

Vgo Iuo

doctrinae. Est et in hoc ordine alia quoque congregatio, quae repente magnopere coaduit S. Seruatoris. Auctor Stephanus homo Bononiensis fuit, ord. eremitarum. Ann. m. cccc. x. is enim quum rem inclinam uideret, cum paucis cum sequentibus canonicis sumpsit gestamen, supraque album cucullum, Gregorio x. i. probante ac ad ad S. Donati de Scopeto prope Florentiam migravit, ex quo An. Praesul Flo. Scopetinos eos uocat. Plura deinde caenobia recepta, Sancti Secundi Eugubini, dono religiosi uiri Guidonis Feretrani primi Urbini duobus S. Seruatoris de Sylualacu prope Sena S. Seruatoris Iconici Bononiae ubi miraculum uulnerati ab Hebraeis crucifixi, ac sanguinem fundentis S. Seruatoris Venetijs, in urbe uero S. Petri in uinculis. Alia item congregatio S. Petri de monte Corbulo Florantinae dioeceseos nuper coepit, tibi quoque papa beatissime hoc anno confirmata. Hi hospitia colunt, quamquam pauperes adhuc. Pullum humilemque cucullum linteis crassisque tuniculis superinduunt.

BENEDICTVS, EIVSQVE ORDO MULTIPLEX.

Benedictus patria Nursinus, primo Sublacum secessit, ubi ordinem monachorum coepit, in Italia primum, quem ante Basilium in Oriente constituerat. Deinde quum a frequentibus adiretur, uita et gloria gratia Casinum uenit ubi templum Apollinis, Ioanni Baptistae dedicauit, ad quem Totilas rex Gothorum experiundi uaticinij gratia dicitur incognitus uenisse, seruo praemisso, cultu regio, ab eoque patefactus fuisse. Quondam etiam dispensatori iussit, ut amphoram olei pauperi daret: quod quum ille ob olei charitatem neglexisset, amphoram postea plenam e fenestra praecipitari mandauit, ne quid sub tecto contra eius iussa seruetur, amphora deinde illa reperta fertur, ac pauperi tradita. Sororem habuit Scholasticam, caenobio uirginum eiusdem ordinis praesidentem, quam semel quotannis uisere solebat, relata et ipsa in Catalogum. Habuit item inter monachos ab initio Maurum et Placidum: hic Tertullus, ille Eutychiej senatorum filij. Placidus missus in Siciliam in eodem loco martyrium subiit. Maurus uero ad Praesule Cenomanensi in Galliam ad ordinandum caenobium aduersus, post multam in ea peregrinationem, prodigiaque facta, apud urbem Andegauesem in caenobio S. Martini excessit, annos natus x. c. i. Fuit et alius huius nominis monachus caenobij Boliacensis, cuius festum, v. i. Cal. Feb. celebratur, ut Ado testatur. Martyres item Mauri plures. Benedictus uero decessit Casini, ubi et tumulatus, una cum Scholastica sorore, anno d. x. vii. Imperat. Iustino seniore. Caenobium eius nomini postea dicatum, diuersorum principum liberalitate magnopere auctum fuit. Tertullus et Eutychiej primum senatorum, quos supra memorauimus. Deinde Gordiani Gregorij patris, Postremo Caroli i. Imperat. Hic enim dum a uictoria Saracenorum ex Apulia in Galliam rediret, secum Germani praesulis Capuani corpus exportauit, ex eoque tantum digitum caenobio Casinensi dono dedit. Huius namque Germani Gregorius i. Dialogo meminit, dicitque Benedictum Casini morantem, cum Capuae defunctum eadem hora nunciasset, uidissetque in caelum euntem, fuisse testatum. In eius deinde honorem, oppidum sub Casino aedificatum a Bictario abbate, ubi prius aedes sancti Seruatoris fuerat, quod ab irruentibus deinde Longobardis direptum, ac diruptum, simulque Bictarius interfectus fuit, in beatorum numero putatus. Ossa uero Benedicti ex ea calamitate in Galliam ad Floriacense caenobium translata. Post annos uero c. x. Casinense caenobium a Penone quodam ciue Brixiensi potentissimo, ut ait Sigibertus, restitutum, et eadem ossa rursus

Scholastica

Maurus Placidus

Tertullus Eutychieus

S. Germanus

Bictarius abbas

Veno

eo ex Gallia relata sunt, ubi ante hos annos a Cardinale Aragonensi relecta multis uidentibus fuerunt. Tres erant arcae, in duabus B. et soror, in tertia, ad pedes eorum Carolomanus Caroli Martelli filius, Caroli magni patruus, qui monachus fuit, Abbatisque iussu rursus in Galliam regni in pace constituendi gratia profectus, statim reuertit, tantaque fuit obseruantia, ut greges eius loci iussus pasceret, quapropter iure inter beatos connumeratur. Alterum Benedictum eodem fere tempore memorat item Gregorius i. i. Dialogo, qui monachus x. l. ab urbe lapide in Latio uiuebat. Totilas una cum cellula cremare, et deinde in clibanum ardentem includere tentauit, omnia frustra. Ad primum rediit. Hic monachos atros ab initio instituit, qui tanta felicitate coaduerunt, ut plurimae ex eis postea familiae cum uarijs institutis amicitibus emanauerint, Pontifices etiam x. x. i. i. fuerint, Cardinales c. l. x. x. i. i. Abbates insignes m. d. l. x. x. Hoc Casinense caenobium religionis caput, cuius aureorum x. l. milia reditus fuerunt, urbibus opibusque plurimis, si per tyrannorum rapinam licuisset, dominabatur. Regna potius, quam caenobia, uir sanctus posteris reliquit, nimirum fortasse ignorans, non se tam pauperibus hospitium, aut Christi seruis ad diuina mysteria subsidium (uti sperabat) quam clericis et sacerdotibus otium, atque luxuriam paritulum. Sed extrema dies hanc profecto sagemam discutiet. Horum igitur auaritia Casinenses nuper occurrentes, congregationi S. Iustinae se conlocauerunt, quae olim Paduae sub Eugenio i. i. i. coepit. Post Benedictum in Italia apud Spoletum in caenobio S. Marci Eleutherij praesul, amicitissimus Gregorij, cuius ipse in i. i. i. Dialogo meminit, dicitque eius precibus, quum ex syncope, ac stomacho laboraret, sabbato sancto ieiunium potuisse tolerare. Agnellus caenobium rexit Neapolitanum, quod Gaudiosus praesul ex Africa pulsus in seclatione Vandalica Neapoli constituit, ubi uterque iacet, et colitur. Meminit Augustinus. Columbanus ex Hibernia effulxit Gregorij tempore: ac Theodorici i. i. Francorum regis, quem quum liberius corripere, in exilium actus, sepeque reuocatus, postremo post longam in desertis Galliarum abstinentiam, in Italiam ueniens, Bobiense caenobium constituit. Huius discipuli plures: Gallus quem in ordine literarum dixi. Eustasius. Agilus: qui uixit annis x. c. v. i. i. ac Columbano successit. huic uero Philibertus aulicus Dagoberti regis, qui caenobio apud Rotomagum praesul. His successor Vandegisillus, Ausbertus, Vlfrianus, uno fere tempore. Teutonici omnes, ac nobiles, aulici regum Francorum Dagoberti, et Pipini anno d. c. c. x. l. Vandegisillus comes erat palatinus, uirgini sponsae quam pactam habuerat persuasit, ut ambo se caenobijs addicerent. Ipse ei praesul, quod sumptu suo excitauit, de Fontanella uocatum Rotomagensis dioeceseos, ubi etate annorum x. c. i. i. persancte decessit. AVSBERTVS item aulicorum unus, Andragasina uirgine sponsa ob lepram superuenientem relicta, id maxime expetente: ea si quidem uirginum, hic uirorum caenobijs se addicentes praesulere. Itaque Vandegisillo primum in caenobio de Fontanella, postea uero in praesulatu Rotomagensi Andoeno successit. Postremo regi Pipino suspectus, in exilium actus, ibi decessit, relatus inde Bellouacum. Vlfrianus quoque ex eadem aula Praesul Senonensis factus, ad sumptus S. Ausberto et quibusdam ex eodem caenobio comitibus ad Phrisios Euangelium nunciatum profectus est: inde in Gallia reuersus successore sibi Gerico facto officio sese abdicans in caenobio supra dicto monachum egit, ac sepulcro Vandegisilli illatus est. Et quando amici omnes inter se fuere, de Laperto, et Andoeno dicit. Hic in aula sub molli cultu, cili- cium nunc uocatum, stibat. Deinde post annos aliquot regis Dagoberti opera Praesul fit Rotomagensis. Profectus in

Carolomanus

Benedictus aliter

Eleutherius

Agnellus Gaudiosus

Columbanus

Gallus Eustasius Agilus Philibertus

Vandegisillus

Ausbertus

Vlfrianus

Andoenus

Hispa

Hispaniam plurimos ad fidem deduxit. Inde Rotomagum reuersus ibi cum annis x. l. i. i. praesulisset, nonagenarius decessit. Huic Ado, et Rado fratres item sancti fuerunt: alter aula abscedens monachum egit, alter Rhado regis thesaurarius perseuerauit. Lampertus Praesul, et ciuis Traiectensis, sub Pipino item rege, pulsus ab impijs ciuibus. v. i. i. annis in caenobio latuit, deinde regis iussu reductus atque ibidem ab eisdem inimicis, quorum errores reprehenderat, interfectus, pro martyre colitur. Aegidius postea infecutus, homo Atheniensis, ac nobilis, qui sub Carolo magno in Galliam nauigauit, fuitque biennio apud Arelatem cum S. Cesario. Inde ad Rhodani fluentem in loco deserto durissimum uicium, ceruicis quadam ei diuinitus pabulum suggerente. Praefectus est demum caenobio, quod rex ipse construxit. Romam deinde uenit, unde et a Pontifice priuilegia sui loci, et portas cupressinas cum imaginibus Apostolorum in Galliam retulit. Berno Gallicus uir post hos apparuit. Anno d. c. c. c. x. i. i. sub Comrado primo imperat. et Anastasio i. i. i. sedente. Hic autor fuit Cluniacensium. Est enim Cluniacum locus in parte Galliae quo suos monachos traduxit, qui successit Odo ab eodem institutus: tempore uero post Maiolus, patria Aruernensis, Archidiaconus Maricensis, ex morbo luminibus orbatus, usum tamen pluribus prodigiose restituit. Huius item successor Odilo, patria ex eadem, sub Benedicto x. et Othone i. i. i. Hic dicitur diem pro defunctis post celebritatem omnium sanctorum instituisse. Huius et Vgo successor, patria Augustodunensis sub Henrico i. i. imperat. cuius filium Henricum i. i. i. de sacro fonte leuauit. Decessit die quo et Anselmus Cantuariensis i. i. i. Non. iulij. Et ij quidem omnes abbates inter sanctos relati. Fuit et Ricardus, monachus Cluniacensis, patria Parisiensis, qui sui temporis historiam edidit, magis illiterate quam inepte scriptam: Hadriani i. i. i. et Frederici Aenobarbi temporibus. Gradimontenses teste Vincentio libro x. x. v. i. i. emergerent anno m. l. x. x. v. i. per Stephanum Stephanum hominem Gallicum ac nobilem ex Aruerniae partibus. Is a patre Beneuentum ad Molonem, eius urbis Praesulem, uirum sanctissimum missus, ut erudiretur: Benedicti ordinis instituta annis x. i. i. probe didicit, inde discedens in Aquitania prope Lemouicos, ad montem, qui Muretum dicitur, anno etatis x. x. x. paruuum tugurium sibi fecit: ubi pane, et aqua tantum contentus, lorica supra nudum corpus gestabat, uili superne amictu operatum, mansitque tantum subdiaconus. Ex quo fama nominis multos ad uisendum acciebat. Decessit annorum l. x. x. x. Eius successores postea diuinitus admoniti, locum Gradimontem uocatum, Mureto uicinum, occupauerunt: ubi templum constitutum, corpusque eod. diui huius Stephani translatum. Cartusienfes, ut Vincentius item ait, ex autoritate Sigisberti, anno m. l. x. x. v. i. ex Brunone patria Coloniensi canonico Carnotensi initium habuere. Hic cum cathedra Parisiensis scholae praesideret, ac uidisset familiarem suum doctorem quendam ex mortuis, clamantem: Iusto Dei iudicio damnatus sum, euestigio relictis omnibus cum v. i. i. socijs in locum desertum decessit, qui Cartusius uocabatur, ubi primum caenobium fundauit, cum bis quibus nunc utuntur, uita instituit. Inter socios Vgo fuit, idem et abbas primus Cartusienfis, deinde praesul Gratianopolitanus factus. Decessit sub Inno. i. i. quem ex multis aerumnis contra tyrannidem tunc Petri Leonis defensionem. Hic dicitur annis l. mulieris faciem nunquam uidere uoluisse, est et in catalogum relatus. Cistercienses anno m. x. c. v. i. i. ut ait Vincentius, ex quodam Ardingo Anglico prouenere, qui monachus in caenobio Molismensi Lingoniensis agri, cum animaduerteret in eo minime maiorum instituta seruari, Robertum abbatem impulit, ut Cistercium, locum in Burgun-

Ado Rado Lampertus

Aegidius

Berno

Cluniacenses Odo Maiolus

Odilo

Vgo

Ricardus

Gradimontenses Stephanus Molo praesul

Cartusienfes Bruno

Vgo

Cistercienses Ardingus

Robertus abbas

dia desertum, Cabilonensis dioeceseos conuigraret, Odone Burgundiae duce, et Vgone Praesule Lugdunensi, ac legato fauentibus, ubi uetere ordinis disciplina renormata persancte uixerunt, successoresque uiros complures clarissimos habuere. Rem Urbanus i. i. probauit. Robertus inter ea inter beatos putatus in eodem caenobio i. i. i. Calend. Maij decessit. Huic inde anno m. c. x. i. i. Bernardus abbas successit, Clarauallensi caenobio constituto, totius religionis decus, quem supra in ordine literarum adduxi. Praemonstratenses anno m. c. x. x. in Lugdunensi dioecesi in loco quem Praemonstratum uocant, apparuerunt, auctore Norbeto quodam presbytero, natione Lotaringo, qui hoc archisimum uita genus ex Augustini ordine quaeritans a Calisto i. i. i. impetrauit. Ipse autem postea Parthenopolitanus Praesul factus ibi decessit, successoremque caenobij abbatem habuit Vgonem. Camaldulenses initium a diuo Romualdo habuere, anno m. x. x. i. i. sub Benedicto i. x. Hic enim Rauennae honestis ortus parentibus, et studijs liberalibus legitime imbutus, nihil potius habuit, quam uitam in secessu solitariam ducere, et quando Benedicti ritus laxos nimium uiderat, in Apennino locum instituit, in quo arctiore monachi disciplina exercebantur, montis frigore ac asperitate coerciti, uocauitque Camaldulensium eremum. Hinc plura per Italian caenobia excitata, apud Parentium, apud Urbem ueterem, apud Spoletum. Item in Gallia. Decessit in eodem loco annorum c. x. x. ubi etiam situs. Habuit successores uiros claros, sed recentiore memoria: Ambrosium e porticu oppido Flaminiae, qui ob literas sanctosque mores, dilectus in primis Cosmae Medici, cui opera sua dedicauit. Prodiit et schola Chrysolorae, ac demum Latinis, Graecisque literis philosophiam, theologiamque adiecerat, quam obrem generalis lectus concilio Florentino interfuit. Vertit Laertium: Ioannem Climachum, uitas S. patrum, Ephrem Syrum, Librum Chrysostomi contra eos qui uitam monachorum uituperant. Scripsit quoque ipse de sacramentis. De S. S. Episcopis quoque plures, quae multos habent amatores. Eius iconica imago Florentiae in eorum caenobio in tabella conspicitur. Vallisumbrosae autor Ioannes Gualbertus Florentinus, an. m. l. x. x. quem Gregorius v. i. i. simul cum ordine probauit, et in catalogum retulit. Is enim patre Gualberto Florentino, quum inimicitias ob interfectum fratrem cum ciue quodam gereret, ei que apud aedem S. Miniatis ad montem cum armatorum manu occurrens, formidinem incuteret, illico supplicem eundem, ac ad genua ueniam orantem, impune Christi causa, ac illesum abire permisit: statimque idem ingressus templum, ac crucifixum, ante cuius simulacrum orabat, adnuentem, et quasi facti gratias agentem, ipse cum caetera multitudine manifesto conspexit. Quo prodigio attonitus relictis omnibus, eiusdem loci caenobio se addixit: quod cum simoniaca corruptione, sicuti reliquam urbem et penes omnem Italiam, labefactatum conspiceret, instigante Deo, in eum locum, ubi Vallisumbrosa dicitur, iuxta Apenninum secessit, uitaque disciplinam sub norma S. Benedicti, et amictu Veneto colore, quibus nunc utuntur, instituit Alexandro i. i. probante. Decessit anno m. l. x. x. i. i. relatusque inter sanctos a Gregorio v. i. i. ac demum a Celestino i. i. i. Signa sanctitatis uaria prodigia monstrauit. Inter quae olim dicitur, dum apud Septimense caenobium contra simoniacam labem concionaretur, ut ostenderet eam maxime Deo inuisam, ignem in medio succensum, spectante populo, iussit monachum nudis pedibus prodigiose incolumen transire. Brachium quoque ipsius hodie apud uallem umbrosam lymphatos curat. Sunt et alia innumera, quae in uolumen redacta homo religiosissimus Blasius Melanesius Florentinus eius ordinis generalis, ac in priuilegium obseruantiam hoc tempore restitutor, mihi tradidit, simulque

Bernardus

Praemonstratenses

Nobertus

Vgo Camaldulenses Romualdus

Ambrosius

Vallisumbrosa Io. Gualbertus

D simulque

simulq; sanctos viros, & loca plurima commemoravit, iam inde iuente adhuc autore per orbem sparsa. Inter quae S. Saluij in Mosceta. S. Petri in Razolo. S. Pauli, S. Castiani in Scalarjo monte: Pafiniiani, ubi corpus ipsius iohannis in ualle Pese, S. Reparatae in Flaminia. Inter viros autem catalogo adscriptos ante omnis effulxit Bernardus Florentinus, ex Vbertorum familia, ordinis item generalis, quem ob morum, ac doctrine famam Urbanus I. quanquam saepe aduersitum, ac reuientem, tandem ad se venire coactum S. R. E. cardinalem S. Chryfogoni fecit, qui humilitatis antiquae memor, se dominum appellari ueluti ceteri, minime passus, fratrem Bernardum uocari uoluit. Missus deinde a Paschale Pont. Parmam ad haeresim quandam tunc inualescentem tollendam, Praesul eius urbis illico est a populo lectus, ubi postremo anno M. C. X. X. I. in domino decedens, in hunc diem quiescit a cunctis adoratus. Sed & alter quoque eiusdem ordinis, & dignitatis, beatus conscribitur. Petrus is qui a Ioanne per medios ignes transire iussus fuerat, custos ab initio pecoris inter monachos factus, ex uilissimo officio ob uirtutem abbas Fucienfis factus deinde ad cardinalatum usque prouectus est. Fuere item alij Rusticus, Benignus, Acto, Praesul Pistoriensis, Thesaurus Papiensis, e gente Becaria, abbas Vall. qui Florentiae partibus Gib. & Guel. uigentibus martyrio adfectus fuerat. Albertus Torellus. Benedictus abbas Tripolensis. Benedictus item eremita apud cultum bonum. Inter uirgines uero, Humilitas, quae cenobium extruxit S. Ioan. Euangelistae Florentiae extra portam Fauentinam, simul cum eius comite Margarita. Item Verdiana e castro Florentino, cui uenerabile cenobium Florentiae dicatum est. Berna quoque, & aliae nonnullae. Humiliati: Anno M. X. V. I. Mediolanenses extiterunt, quidam ab Henrico I. I. imp. exilio multati, quos calamitas Deo propinquos, iustitia, & uita abstinentia, simul cum eorum uxoribus fecit, labore manuum uictitando, ac lanariam facitendo, ex eaq; pauperes iuuando, tum reliquo tempore diuinis laudibus inuigilando. Reuersi demum ab exilio pristina tenuerunt uita formulam, separato coniugio, & amictu alio sumpto, quo nunc utuntur. semimonachos quodammodo agentes: Innocentio I. I. probante.

Bernardus

Humiliati

Albigenses

Iordanes

DOMINICVS, EIVSQUE ORDINIS VIRI.

Dominicus natione Hispanus, patria Calaguritanus Mendicantium ordinem primum instituit. Quatuor enim sunt: hic qui Praedicatorum dicitur, Minorum, Eremitarum, & Carmelitarum, sub ord. omnes August. praeter minores. Suo autem tempore in primis parem se praestitit uita abstinentia, simul & doctrina, Nam adolescens philosophiae, theologiae, Valentiae dedit operam, quo tempore dicitur humi cubitasse, ac decennio uino abstinuisse, stomachi deinde gratia medico suadente meri paululum lymphae adiecit. Receptus deinde ob indolem praeclearam a Didaco Praesule Oxoniensi inter canonicos regulares, quos ille regebat, ceteris praesuit: cum eoq; ad resistendum Albigensibus hereticis in Galliam pedibus profectus est. Erant enim Albigenses populi, prope Tolosam, x. c. v. erroribus ab orthodoxis deficientes, contra quos Innocentius I. I. Gualonem diaconum cardinalem, ac legatum, tum iuris scientia praestantem misit, x. I. q; cum eo abbas Praesulesq; nonnullos. Armis tandem expugnati fuere. Dominicus iam fama ac meritis clarus Romam uenit: ab Honorio I. I. sacri palatii magister primus creatus apud S. Sixtum prius cum socijs habitauit, deinde apud S. Sabinam, ubi adhuc sacellum monstratur, in quo ordinem confirmari obtinuit. Deceffit Bononiae anno M. C. C. X. I. Ibidemq; sepultus. Post eu Iordanes inter Saxones natus theologus. Parisien-

sis, generalis factus, silentium mense instituit. Adfiduas ad Deum preces ceteris omnibus anteferebat. Perijt in mari du sepulcrum Dominicum petit, corpus deinde ad litus eiectum, ac tumulatum, ipse inter beatos connumeratus. Ramundus Barcinonensis, theologiae iurisq; pontificij peritissimus, Bononiae profecit, & docuit, unde Gregorio I. X. aduersus decretales quae sparsae fuerant in uolumen coegit, quo utuntur hodie. Scripsit quoq; summam uocatam de poenitentia & sponsalibus ualde probatam: pro quibus meritis oblatum ei praesulatum Tarracomensem constantissime recusauit, saepe dictitans, se salubrius ac securius subesse, quam praesse: missione demum flagitata se in patriam recepit, ubi omnium consensu generalis creatus est, quo magistratu quum eum biennio gefisset, ueniam ac requiem petens, se sponte abdicauit, ac priuatus, & uita sanctitate, & consilio cunctos iuuit. Ioannes Germanus natione, officium aegre ac Gregorio V. I. I. impulso re uix subijt, cum pauloante praesul Bosniensis fuisset, ac ut sanctius ageret, & quietus, praesulatum se abdicauerit, relatus & ipse inter beatos. Vmbertus Viennensis theologus Parisiensis rem suscepit, post annos deinde I. X. officio & ipse quietis gratia se abdicauit. Horarum modum, quo nunc ordo utitur, instituit, ac libros plurimos de uita religiosorum edidit.

Albertus Magnus, natione Germanus, ut philosophiae tutius uacaret, praesulatus se quoq; RatiBonensis officio absoluit: eius opera uulgo notissima. Thomas Aquinas natus e comitum Aquinatum prosapia, patre Landulpho, matre Theodora, a quibus ob uastatam bellis tunc imminentibus patriam puer amorum V. Casinensis cenobij monachis curae traditus est, ubi & prima literarum rudimenta suscepit. In scholis discipulis ridiculus erat, bosq; appellatus quod semper taceret, audiretq; tantum: ex quo audita uox coelitus, hunc bouem mugitus quandoque per uniuersum orbem editurum. Ordinem Praedicatorum aetate annorum X. I. I. est ingressus, quod a Ioan. quodam eius ord. magistro educatus esset, a quo & Parisium theologiae gratia ductus est, inde Coloniam profectus ad Alberti Magni famam, quem multos audiuit annos, profectiq; adeo ut Parisium reuersus statim buccalarius quanquam inuitus sit factus, coepitq; tunc primum profiteri, ac libros Sententiarum enarrare. Deinde magister creatus post multos & scriptitando & lectitando exantlatos labores dum Romam petit, Gregorij X. iussu, in itinere apud cenobium fossae nouae in morbum incidens excessit ann. aetatis XLIX. salutis M. C. CLXXVII. Sumpturus ad extremum eucharistia, dominum Iesum stendo rogabat, ut ea quae de ipsius mysterijs, deq; uniuersa ecclesia sancto spiritu instigante scripsisset, si minus recte fuisset, ueniam tribueret, eaq; omnia ecclesiae iudicio sacrosancto permisset. Inter sanctos a Io. X. I. I. una cu altero Thoma Herfordensi Praesule, in Anglia summo theologo relatus est. Fuit item alius Thomas Branduandinus Anglicus egregius theologus, scripsit de Casa Dei contra Pelagianos, & alia quaedam. Emicuit anno salutis M. C. CLVII.

Guilielmus Durandi speculum iuris & rationale diuinorum condidit: Praesul item in prouincia ac thesaurarius Piceni sub Io. X. I. I. ubi Durantis castrum etiam extruxit. Durandus scripsit in Sententias commentarios, Thomae Aquinatis, cuius ferè tempore fuit, prius adfertor: deinde quadam palinodia impugnator, uerum a quodam postea huius etiam ordinis, qui Durandellus uocatur, palam impugnatur. Sic exorsus, Existimasti quod ero inique tui similis, arguam te, & statuan contra faciem tuam. Petrus de Palude Gallicus in lib. Sententiarum, an. M. C. C. C. Barptolemeus Pisanus Pisanellam opus notissimum, an. M. C. C. C. X. X. I. I. Rainerus item Pisanus circa eandem ferè materiam laborauit, operibusq; suis titulum non inscripsit. Vincentius Gallicus patria Beluacensis quatuor ingentes libros quos specula uocat. Primum de natura

Ramundus

Vmbertus

Albertus Magnus

Thomas Aquinas

Thomae alii

Durandus

Petrus de Palude

Vincentius Beluacensis

turris

turis rerum. Secundum de moribus. Tertium de diuersis rerum doctrinis. Quartum historias omnis complectente, quem rursus in tris magnos codices diuisit, ubi ab initio usq; ad sua tempora narrat, an. M. C. C. L. X. Landulphus Columna Romanus haud diu post Vincentium historiam ab initio mundi usq; ad sua tempora. Martinus poenitentiarius urbis, patria Carfulanus, quam Cascinam uocant, chronicam scripsit, quam Martinianam uocant, Io. X. I. I. tempore. Iacobus e uoragine Praesul Genuensis sanctorum historiam M. C. C. X. C. Petrus ex oppido Clodiensi: item aliorum sanctorum ab Iacobo praetoriorum historiam. Gratiadeus totius logicae summam. Erueus item in logicam & philosophiam. Vbertinus Florentinus praesul Pistoriensis in Metaphysicam. Ioannes Genuensis ingens dictionarium uulgo notissimum, quod Catholicon uocant. Guilielmus Peralt Gallicus commentarios maximos de uitijs & uirtutibus, qui uberem materiam concionantibus suppeditant, ab Ia. postea de uoragine, quem supra nominaui in epitomen redacti. Inter hos in eodem ordine uiri sacerdotio magni fuere. Pontifices primum duo, Petrus Tarantasiensis theologiae professor, qui Immo. V. fuit: scripsit in epist. Pauli, in lib. Sentent. praeterea Thomae Aquinatis opera epitomauit. Nicolaus Taurisanus sanctitate clarus, qui Benedictus X. I. sepultus Perusiae. Cardinales item X. I. I. Vgo de sancto Caro prouinciae Galliae theologiae professor. T. T. S. Sabine: sepultus urbe uetere. sacros libros omnis utriusq; legis enarrauit separatimq; psalmos. Annibal de proconsulibus. Romanis magister S. Palatii, sepultus item urbe uetere. Robertus episcopus Portuensis theologiae professor Anglicus: sepultus Viterbij. Latinus Rom. e familia Fraiapanum episcopus. Ostiensis. profectus in Hetruriam legatus, pacem inter Guelfos & Gibelinos composuit: sepultus Rom. in aede Mineruae. Vgo e Belliciono prouinciae Galliae, theologus episcopusq; Ostiensis: sepultus in aede Sabine, anno M. C. C. X. C. Nicolaus Pratenfis theologus & episcopus Ostiensis, sagacitate animi, reruq; experientia insignis, missus de pace legatus a Bonifacio VIII. Florentiam rebus infectis redijt: sepultus Auenione. Vuilelmus Anglicus T. T. S. Sabine: sepultus Londini. Gualterius Anglicus T. T. S. Sabine. Eduardi regis Angliae confessor: sepultus Genuae Theobaldus ex Anglia prouincia theologus T. T. S. Sabine. Nicolaus e prouincia Galliae, confessor Philippi regis Gallorum: sepultus Lugduni. Matthaeus Vrsinus theologus in aede Mineruae. Gerardus Tolosanus generalis ord. T. T. S. Sabine: sepultus Tolose. Io. Morlandinus prouinciae Tolose generalis T. T. S. Sabine: sepultus item Tolose. Nicolaus e prouincia Aragoniae theologus: sepultus maiore. Philippus Rom. poenitentiarius T. T. S. Sabine. Nicolaus Caracciolus Neapolitanus. Io. Casanoua prouinciae Aragoniae theologus T. T. S. Sixti: sepultus Florentiae in aede S. Mariae Nouellae. Ioan. Dominici, patria Florentinus, Cardinalis Ragusinus, amorum X. V. I. I. ordinem ingressus literarum penitus ignarus adeo profecit adsiduo studio, ut more Augustini per se omnis ferè disciplinas comprehenderit, ut ipse in quodam libro ad Colutium testatur. Scripsit in sacros libros. Concionator egregius. Missus deinde Romam a Florentinis post mortem Innocentij V. I. I. ad concordiam Cardinalibus suadendam, in patrum quoq; numerum ipse a Gregorio X. I. I. tunc electo Pont. cooptatus, simul & Praesul Ragusinus creatus est. Interfuit & concilio Constantiensi. Inde a Martino Pont. statim in Boemiam ad haeresim extinguendam missus, cum res minime successisset, in Pannoniam ad Sigismundum Imper. opem confugit, ubi paulopost deceffit: sepultusq; in aede S. Pauli primi eremite. Ioan. de Turrecremata Hispanus magister S. Palatii T. T. S. X. I. I. tempore & ipse Constantien. concilij, scripsit in Psalm. uita alioquin abstinentia praecipua. Et hi quidem Cardinales.

Latinus

Micolaus Pratenfis

Io. Casanoua

Io. Dominici

Io. de Turrecremata

Inter sanctos quoque relatus Petrus martyr patria Veronensis, concionator egregius. Dum iter faceret in Transpadana, ab emulis quibusdam haeticis interfecit. Anno M. C. C. L. I. sub Innocentio III. a quo in catalogum relatus est. Vincentius Valentinus item a Calisto III. Is enim anno M. C. C. C. X. V. I. I. sedente Martino deceffit septuagenarius: in singulari abstinentia dum uixit, semel in die uescabatur: fuit & in sermonibus toti Hispaniae clarus. Antoninus praesul ciuis Florentinus, cuius & opera, & uita uulgo iam nota, sub Cosmo Medice, per quem promotus fuerat, deceffit in beatorum numero: omnibus prius distributis funeri sumptus defuit. Neptem, quod se humili loco natum diceret, mulioni cum exigua dote locauit. Catherina Senensis eiusdem ord. commemoranda, quae admodum puella domo egressa paterna Romam Christi gratia profecta: causa fuit epistolae ad Gregorium X. I. scriptis & peregrinatione sumpta, ut ille Romam rediret. Scripta eius simul & dicendi prudentia cum magna theologorum doctrina conferri possunt. Deceffit in urbe ann. aetatis X. X. X. ac in aede Mineruae loco celebri sepulta, postremo a Pio I. I. in catalogum relata.

Petrus mart.

Vincetius Valentinus

Antoninus

Catherina Senensis

FRANCISCVS EIVSQUE ORDINIS VIRI CLARI.

Franciscus Asifinas humili ortu loco, patre Petro Bernardino mercatore, qui quod ad Francos penetrauerat ob mercem, id filio nomen inuiderat, eodem quo Dominicus tempore, eiq; iunctus amicitia fuit. Tanquam nouum sydus in terris apparuit teste Bonauentura, qui eius uitam exequitur. Conseruatoris nostri ferè per omnia typum gefit. Genesis eius, futuraq; sanctitas praesuisa parentibus. Anno X. V. I. I. pastoralem sumpsit habitum, nudis pedibus ambulans, Romam uenit, ubi ad fores basilicae Petri inter medicantes rogator sedebat, ulcerosos exoculabatur, ut qui prius patrimonium omne diuiserat. Quadriennio in eremo, saltibusq; ferarum uictitauit. Inde diuina instructus sapientia X. I. I. sibi comitibus electis, prolapsos ad uita iam dudum populos concionibus, adhortationibus, prodigijs ad nouum ordinem, uitaq; abstinentiam prouocauit. Ad extremum dominicis stigmatum uestigijs in corpore perlatis, deceffit quadragenarius, Asifin. anno M. C. C. X. V. I. Non. Octob. ubi & sepultus, ac ei templum nobile sine materia ulla dicatum, ex aere collato Heliae comitis eius praecipui solertia, diligentiaq; Hic enim Helias biennio antequam F. decederet, Vicarius institutus publice fuerat, quasi generalis Francisci, qui omnino magistratum recusauerat, nec alius creandus, dum uiueret, ob eius reuerentiam uidebatur. Igitur defuncto Francisco, Helias cu esset doctrina, ingenioq; ac rerum experientia praestans: superbo tamen animo, atq; intolerabili, eoq; propterea posthaberet, Io. Florentinus uir sanctus successor creatur: qui paulo post uidens Heliae turbas, Gregoriumq; I. X. Pon. ei fauentem, se sponte abdicauit. Helias interim in concilium fratru centuriatus uenit, clausas sibi portas effringit, ac ui comitum suorum in locum pristinum restitutus, Gregorio probante fuit. Illi rursus conuenientes paulopost eum deiecerunt, & Albertum Pisanum uirum tunc clarum, Gregorio etiam probante, surrogauerunt. Ille ad Friericum I. I. Imper. confugiens, eius autoritate multas ordini turbas excitauit. Quonobrem ab Innocentio I. I. I. sacris interdictus, paulo post Cortone grauior egrotauit, praetoriorumq; poenitens ueniam ab eodem Pontifice meruit, ex uaticinio Francisci, qui saepe illum castigauerat, ac praedixerat, ex praescito praedestinatum precibus ad Deum reddidisse. Foreq; propterea ut ille quandoque ab errore desisteret. Ausus exinde paulatim ordo, ut cunctis postea multi-

Helias

Io. Florent.

Albertus Pis.

D 2 tudine

Pontifices 111. *studine uirorum præstitit, et sacerdotio, et doctrina, et sanctitate præcellentium, ut nec ei cardinalis Armacani Auenione in consistorio uehemens nocuerit insectatio, anno M. CCCLVII. dictantis turpe esse Christianis sponte mendicis esse. Pontifices tres primum fuere. Nicolaus 1111. qui et Hieronymus Asculanus, Alexander v. qui et Petrus Cretensis natione, Xistus 1111. qui et Franciscus de Ruuere Sauonenfis. Quorum duo ultimi summi etiam theologi extiterunt. Cardinalium uero turba ingens. Inter quos Bonauentura præpollit. Hic ex oppido Balneoregio ob eius uirtutem et nobiles commentarios ab eo editos in patrum numerum ex generali à Gregorio x. relatus est. Habitum quo nunc utuntur instituit, cum prius pastoralis modo incederent. Dum priuatus esset, ne gratis uictaret, sacros aliquos libros scriptitare solebat, ac custodi tradere mercedis loco uenundandos. Postremo à Xisto 1111. in catalogum relatus fuit. Eius postea libros epitomauit Guilelmus Fulginas eiusdem ordinis. Mattheus de Aquasparta item cardinalis à Nicolao 1111. factus, scripsit indices siue pinaca ex ordine literarum, in libros Sentent. ab eodem et Bentiuenga Tudertinus. Vitalis de Furno, Cardinalis à Benedicto x1. factus, anno M. CCC1111. Quo etiam tempore rex Armenie Ioannes dimisso regno nepoti suo Leoni professus ordinem minorum est. Quo habitu etiam in Turcas tunc aduersus uenientes pugnas occubuit. Ex quo in Aquitaniam translatus clarere prodigijs dicitur. Bertrandus item de Turre nobili Mediolanensium familia, qui sermones quadragesime composuit, et Petrus Aureolus Præsul Aquensis ab eodem Pont. in patrum etiam numerum relati. Tresq; uno tempore fuere Cardinales, Vuilielmus Furnerius ab Innocentio v. Marcus Viterbiensis ab Urbano promoti ad eundem ordinem. Quo tempore Iacobus Florentinus et Guilelmus Campanus apud Saracenos martyrium subierunt. Sed paulo supra hos Benedicto x1. sedente quatuor alij eundem felicem exitum sunt adsecuti, Thomas Tollentinas, Ia. Paduanus, Petrus Senensis, et Demetrius conuersus siue laicus eorum interpret. Alexander autem de Ales, qui tot monumenta reliquit ingenij: statim post Franciscum apparuit. Et longe post eum sedente Nicolao 1111. Alexander de Alexandria Italie Generalis, qui in libros quoque Sententiarum scripsit: sepultus Romæ in ara cæli. Alexander de uilla Dei, qui doctrinale edidit, appellatus. Ramundus ex prouincia Prouincie generalis ordinem fororum de pœnitentia uocatarum, quem Franciscus olim instituerat, ut à Nicolao 1111. tunc Pontifice probaretur, impetrauit. Deinde cum à Bonifacio v111. ad sedem Paduanam promoueretur, pertinacius renuit se imparem oneri dicitando. Ille uero in malam accipiens partem. At inquit, multo magis impar uideris officio isti tuo: quare eo deiectus est, cum utilis maxime uideretur. Hoc tempore capta Ptolemais Saracenis, uirginesq; S. Clare que ibi aderant in cœnobio, se mutuis uulneribus uultibus foedauerunt, ut ab hoste spernerentur. Quare ad unam omnes interfectæ. Gualterius Burgenfis minister Tironie, quem ob sanctitatem prodigijs clarere dicunt, magnamq; æs alienum benigne pauperibus faciendo contraxisse. Cum summus esset theologus, multaq; scripsisset, ac inuitus Præsul Pictauiensis crearetur, uenit in litem pro iure ecclesie sue, cum Præfule Burdegalsi, qui paulo post Pontifex creatus nomine Clementis v. hunc aduersarium suum præfultatu deiecit. Quare Gualterius cum hanc iniuriam equo animo tulisset, moriens corpore huiusmodi chibographum imponi iussit, Ad iustum Dei iudicium appello: quod Clementis cum legisset, dicitur expauisse. Præter hos uiri doctri na clari, Ioan. Scotus, Anno M. CCC. qui scholam eo tempore Parisiensem magnopere illustrauit. Stylis discipulorum*

dicitur confossus, nec satis de ipsius sine ueritas comperit. Cuius famam prope consequitur discipulus eius Franciscus Maronis. Guilelmus quoque Okan temporibus fere illis effulsit, cuius logica magno est in precio. Ricardus de media uilla. Michael Cefenas. Nicolaus de Lya à Iudæorum secta ad fidem conuersus sacros omnis libros enarrauit, Ioan. x x11. sedente: quo tempore Gerardus Odonis generalis multis editis commentarijs claruit in prouincia Aquitanie, sub quo alter Gerardus uir quidem idiota, uerum sanctitate notissimus. Is è Valentia oppido Padi oriundus, et familia Cagniolorum non infima, adolescens annos x. post obitum patris patri ex podagra laboranti adstitit, qua defuncta omnibus omisis ac distributis, in peregrinatione uaria, uiteq; abstinentia maxima, aliquot annos consumpsit. Demum iam quadragenarius ordinem professus habitu conuersi siue laici anno x x v. persancte perseuerauit. Decessit Palermi, anno M. CCC1. ubi et sepultus. Viuens signa plurima sanctitatis ostendit, lymphatos morbisq; alijs oppressos curando, ac futura prædicando. Sed quando ad hoc genus peruenimus, commemorandus Antonius Vlyssiponensis è comitibus Francisci, qui Padue decessit, ubi templum ei nobile dicatum. Bonauentura supra dictus. Ludouicus præsul Tolosan Caroli 11. regis Sicilie filius. Bernardinus Senensis à Nicolao v. in Catalogum relatus. Is collapsum ordinem, in frugalitatem obseruantiamq; pristinam reduxit. Adeo, ut postea cum Antonius de Rusconibus, natione Transpadanus Generalis crearetur, Obseruantium partes alterum sibi delegerint. Res ad Eugenium reiecta, uicarius Generalis separatim obseruantibus datur cum potestate generalis. Sed nostra memoria huius et ordinis et seculi felicitate huiusmodi uirorum bonum numerum uidimus, qui et exemplis optimis, et concionibus aures, et corda fidelium tenuerunt, sedesq; nunc beatorum possidere existimantur. Iacobus Picens, Ioannes Capistranus, qui à Pannonijs ualde colitur, quos erudit per interpretem concionando. Michael Mediolan. uehemens in sermonibus. Cherubinus lege Spoletinus ex Eubœa oriundus. Antonius Vercellensis. Bernardinus Fertinus. Angelus de Clauasio qui Summam angelicam uulgo notissimam edidit. Amodeus Hispanus, quem ego magnopere obseruabam. Is tantum Generali obtemperabat, cetero reliquis obseruantibus similis, tertiam quandam familiam instituit. Cœnobijq; plura trans Padum, tum in urbe Roma eo more excitauit. Ipse autem sola amictus tunica nudis pedibus ambulabat: pane et aqua semel die uescabatur post horam nonam statim post sacrificium, quod Xisti concessione Pontificis differebat. Duas post hæc horas aduentibus audiendis, reliquum tempus precibus diuinis sub cauerna montis immorando tradebat. His autem omnibus Robertus ex Alecio Apulie oppido præferendus erat, si per eius uite ceptiq; propositi inconstantiam licuisset. Nam adolescens admodum concionari cœperat, tanta eius eloquentie, morumq; admiratione, ut omnes in eadem arte et pronuntiationem, et gestus eius imitari conarentur proœmudi, exclamandi, commiserandi, digrediendi, epilogandi. Nouus quasi orator diuini uerbi modum seculo monstrauit. Trecentos persuadendo ad hunc ordinem deduxit ut ipse testabatur. Matronarum deinde certatim eum aduentium concursu atque libidine paulatim illectus uesanus cœpit esse. Præsul postremo factus in patria, senex inter concubinas decessit. Clara uirgo Asifinas Francisci quem maxime obseruabat et disciplinam et uite genus emulata, similem inter mulieres ordinem instituit, quem Alexander postea quartus probauit, ac ordini minorum subiecit, in quo plurimæ postea profecere, inter quas Helisabetia Pannonie regis filia post uirum defunctum. Sancta item Roberti Sicilie

Guilelmus Okam
Nicolaus de Lya.

Angelus de Clauasio

Clara uirgo

Helisabetia

Clara altera

S. Guillelmus

Nicolaus Tolentinus

Egidius Rom.

Sicilie regis relicta, que plurimæ etiam eius ordinis Cœnobio construxit, uiri exemplum secuta, qui moriens Minorum amictum induit: sed ipsa felicius, que uiuens professa est. Clara uirgo altera uirgo, ordinis Eremitarum Augustini, sanctitate claruit apud Montemfalcum Umbrie oppidum. anno M. CCC. Sororum quoque de pœnitentia uocatarum disciplinam et instituta à Francisco quondam ordinata Nicolaus 1111. probauit.

EREMITARVM ORDINIS VIRI.

D Eincept Eremitarum uiri, qui tertium inter mendicantes obtinent locum. Hi ab initio, ut ait Ioan. Andreae ex pluribus ordinibus, ac Eremitis, simul in unum coacti, sub Augustini ordine, cum baculo, et zona pellicea Alexandro 1111. ac S. Bonauentura eius legato probati fuere. Inter eos autem qui huic uite generi initia dederit Guillelmus, quem alij alium tradunt: apud plures uero Aquitanie dux fuit, anno fere M. CLVIII. sub Eugenio 111. diui Bernardi præceptis eruditus, relictis omnibus Romam uenit. Idemq; tolerantie gratia lorica cum triplici indutus cathena Hierosolymam petijt: deinde S. Ia. oraculum in Hispania, rursusq; inde Hierosolymam, ubi à Saracenis captus, pauloq; post dimissus, ac reuertens in insulam Hetrurie proximam adplicuit, apud quam in loco deserto aliquandiu substitit, eremitarum modo in saltibus proximis durissime uictitando. Post hæc Romam repetijt, inde Centumcellas uenit, inde Ariminum, postremo in patriam reuertens multis ordinatis simul et constructis Eremitarum cœnobijs, extinctus est in magna populorum ueneratione, adeo ut successores Guillelmum cœperint uocari. Fuit et alter Guillelmus Præsul Bituricensis Imper. Philippo M. CLXXXI. prius monachus Gradimontensis: deinde Abbas cœnobij Carolacensis. Postremo præsul. in Catalogum ab Honorio 111. relatus: ut autor Vincentius. Ioannes Bonus Mantuanus, anno M. CCCXII. uixit in Aenrylia, magna sanctitatis fama, ubi cœnobio plura eiusdem ordinis instituit. Deinde in patriam reuersus in cœnobio prope moenia à ciuibus constructo, usque ad extremum uixit: relatus inde post mortem in urbem. Nicolaus Tollentinas, ann. M. CCCXIII. abstinentissimus omnium sui temporis, pane et aqua semel in die tantum uescabatur, ab omni procul otio uerborumq; uanitate: ab Eugenio 111. demum in Catalogum relatus. Aegidius Rom. et ut quidam est autor, è Columenium familia, generalis: deinde præsul Bituricensis fuit è schola Parisiensi sub Martino 1111. cuius opera uulgo notissima. Vgolinus Vrbeueteranus Patriarcha Constanti. docuit etiam Parisij: scripsitq; sub Nicolao 1111. Augustinus natione Siculus generalis, iuris scientia præditus. Antea siquidem Manfredi Sicilie regi familiarissimus, eiusq; consilij adhibitus fuit, quo extincto ord. professus, generalisq; factus, paucis post annis officio se abdicauit, locumq; in recessu quodam prope Senam petijt, ubi scriptitando, et lectitando, usq; ad extremum persancte uixit, interq; beatos colitur Senæ. Augustinus inter Anconitanus plures et uiles commentarios reliquit, alter quos de ecclesiastica potestate ad Io. XXII. uite præterea integritate, et abstinentia clarus: quapropter in beatorum et ipse numero recensetur. Ia. Viterbiensis præsul Neapolitanus aliquantulum tempore superior scripsit etiam plura, tum de Christiani regimine ad Clementem v. Bonauentura Paduanus, è generali, Cardinalis S. Cæcilie factus, sub Ioan. x x11. doctrine sanctitatem adiecit, ut qui pro martyre fere colatur, à Carrariensi principe sagitta peremptus, dum ecclesie libertatem contra tyrannos tuetur. Henricus de Vrimarya. Inter beatos et illi putan-

tur uite meritis uulgo cognitis, Vitus Pannonius, et Philippus Placentinus. Simon Carsulanus patria, quam Cascinam nunc uocant, emicuit sub Gregorio x1. doctrina, scriptis, et uite integritate in magna quondam Florentie opinione, ubi et cœnobium uirginum sui ordinis excitauit. Gre. Ariminensis generalis sub Benedicto x1. Parisij profecti, edidit utilia complura. Thomas Argentinen. patria, natione Germanus Generalis post eum creatus, scripsit plura et optima quibus maxime Germani utuntur. Henricus quoq; de Vrimarya doctor Parisien. et Hermannus post eum multa scripturarum. Gerardi duo, alter Senensis, alter Bergomensis patria, præsul Sauonenfis sub Clemente v1. uterque doctissimus, scriptioniq; utilis. Posterior etiam Bergomi ubi decessit, beatorum honoribus colitur. Guilelmus generalis ob doctrinam, et animi uirtutem ab eodem Clemente præsul Nouariensis creatus, exemplo Augustini x11. sibi socios eiusdem ord. elegit, quibus cum horas obiret. Multa quoque templa, et ædis collapsas, castraq; sui præfulatus restituit, persancteq; usque ad extremum uixit. Bartholomeus Vrbinus, cuius, et præsul collegit Milleloquium. Dicta uidelicet Augustini in ordinem literarum reducta. Paulus Venet. sub Innocentio v11. complures et egregios in omni philosophia commentarios edidit: decessit admodum iuuenis. Iordanis quoque Germanus, et Iacobus Toletanus hoc fere tempore fuere, plurimiq; sunt ex utroque scripta. Augustinus Rom. generalis sub Io. x x11. in theologiam etiam scripsit. Dionysius e Burgo S. Sepulcri multam poetice operam dedit, quapropter commentarios in eam edidit. Fabularum quoque tropologicum sensum. Gabriel Spoletinus item nonnulla. Inter Cardinales uiri doctissimi duo, Nicolaus Fabrianensis, et Alexander è Saxoferrato generalis à Pio 11. in patrum collegium cooptatus, cuius sepulcrum Romæ in æde Augustini cernitur. His omnibus adijciendus Marianus è Chinatiano Columenium oppido, Generalis pauloante ob eloquentiam factus, quem unum in templis sermones habentem ingenti adplausu, summamq; dulcedine, populi gentium omnium audiebant. Verum cum ipse ceteras animi cupiditates superasset, gloriam que ultima perfectis exiuit, superare non ualuit. Siquidem missus ab Alex. v1. Pont. ad Fre. Regem Neapolitanum adhi. iustis in eundem gratia, cum rebus infectis reuertens neutri se parti satisfacisse animaduertet, ac spem propterea magni honoris amisset, ex animi dolore Tybure decessit. Reliquit Aegidium Viterbien. theologum, nominis et eloquentie successorem, proposito etiam ac doctrina superioriore. Carmelita in monte Carmelo mora Helise et Helise nobilitato ab Alberto patriarcha Hieroso. anno M. CCCXXVIII. primum instituti fuere, diuerso quo nunc utuntur amictu. Honorius 1111. qui illos à Sultano eiectos excepit, eum siquidem interpolauit ordine comprobato, ac diuæ uirginis nomini dedicato. In quo iam famam consecuti sunt Andreas Hierosolymitanus, Andreas florentinus præsul Fesulanus, Cyrillus uir Græcus, Franciscus Martini, Gerardus Bononiensis doctor Parisiensis, Guido Perpignanensis generalis qui postea præsul fuit Maioricensis, Io. de Babone, Ioan. Ballistari, Petrus de Casa Generalis patriarcha Hierosoly. Petrus Thomas patriarcha Constantin. apud Cyprum. Thomas Valdensis qui ad Martinum quintum contra sectam Vicleuistarum scripsit. Qui omnes doctissimi uiri scripta etiam plura reliquere. Duo quoque ultimi inter beatos commemorati. Sed omnis et tempore et fama Albertus antecellit è Drepano Sicilie nobili genere natus post parentum sterilitatem annos x x v11. quapropter ex uoto huic ordini oblatus à puero persancte perseuerauit, cuius festum colitur. Seruos B. Marie An. M. CCCXXV. Senorù ordo

Paulus Venet.

Iordanes Germanus

Carmelitz.

Martini 1111. tempore v. i. Florentini mercatores ediderunt, beati omnes putati, quorum princeps Philippus Tuder...

Brigida Ger.

Brigida uirgo in Italia nata principis uiri filia diuina Roman uenit sub Urbano v. Anno...

Brigida uirgo
Scota.

Fuit et altera Brigida uirgo Scota genere sub Ioan. primo. d. x. i. festum Cal. Fe. Iesuati sub Urbano v. ceperunt...

Celestini.

Celestini, anno m. x. c. v. i. Pe. olim Celestinus v. ceptum: postquam se pontificatu abdicauit sub ordine S. A. Hi nunc in urbe apud S. Eusebium habitant.

Motis Olfacti

Hi tamen autorati non sunt neque proficiuntur. Montoluentenses in illa pesulenti trium Pontificum discordia inuicta sum...

Eremita Hieronymi

Eremita Hieronymi sub Augustini ritu non quidem autorem Hieronymum, sed Redonem quendam Montisgranelli Comitem optimum uirum apud Fesulas habuere, Gregorio x. i. i. probante.

lensi eiusdem ordinis generali postea Eugenij 1111. autoritate interpollati: denuoq; instituti amictu quem hodie gestant.

Eremita Honophri

ORDINES MILITARES, AC PRIMVM SANCTI IOANNIS.

His ordines adijciam militares, ac primum qui Hierosolymis coeperunt. Fuere autem tres, sancti Ioannis Baptistae, Templariorum, et sanctae Mariae Teutonicorum.

Milites S. Ioannis

Templari

Christianorum collationibus facultates maximas, et oppida quamplurima possiderent, creato magistratu cui obtemperarent.

Teutonici S. Mariae

Teutonicorum paulo post subsecuta religio, ex utraque priorum mixta: quippe qui hospitio excipiunt, et quum opus, pro fide armis decertant: initium fecit, uir Teutonicus, qui post Hierosolymas receptas una cum plurimis gentis suae de exercitu Christianorum in eo loco remanserat.

Milites sancti Iacobi

Calatraue

Milites Iesu Christi

Milites Iesu Christi in Lusitania anno m. c. c. x. v. i. apud Tomarium oppidum nullius dioeceseos sub Dionysio rege per Io. x. i. i. quibus et bona item templariorum in Lusitania cuncta concessa fuerunt, tantum ut essent qui proximorum Saracencorum irruptionibus resisterent.

Milites Alcantarae

De redemptione captiuorum

Montefrae milites

S. Sepulcri

Ordo minimorum

humilitatem et decreta simul cum amictu emulatus, sed aliquantulum durius a carnibus et coctis cibarijs abstinent.

DE HIS QUI RELIQVIS IN ARTIBVS CLARERUNT.

THEOLOGORVM, philosophorumq; turba, cum ipsis ordinibus repetita: nunc recentiores qui nomen aliquod adsecuti sunt: primum in artibus quas Graeci κλιμακας, id est est circularis uocant: uidelicet Grammatica, Poetica, Rhetorica, cum Mathematicarum et philosophiae studijs.

Dantes

Franciscus Petrarca

adoptato: comparatoq; p. truo domicilio in ualle amœna, suos amores rhythmis solabatur. Composuit item Africani gesta uersu heroico, & eclogas x i i. Libros quoque v i i. Inuectiuarum in medicum quendam. De uita solitaria. De remedio utriusque fortunæ. Hinc profectus Neapolim ad Robertum regem apud eum magno in honore fuit: inde Romam uenit, ac in Capitolio ingenti populi applausu laureatus est. Mortuo post rege trans Padum contendens, Mediolani apud Ioannem presulem Vicecomitem aliquot annos uixit. Demum Paduam petens à Francisco Carrariensi eius ciuitatis principe, comiter exceptus est, cuius ope subleuatus factusq; canonicus Paduanus, otio literato se penitus tradidit, nullam sibi comparans apud Arquatam in agro Paduano, ubi postremo excessit anno ætatis L x x v i. Eodem serè tempore Barlaam Calaber quidam S. Basiliij monachus utraque lingua eruditus, multa quæ ad has pertinent disciplinas uno uolumine coëgit. Quem imitatus Paulus Perusinus iurisperitus eius discipulus presfectus Bibliothecæ Roberti Siciliæ regis, cum planè literatus esset, multa & ipse collectanea reliquit, quæ præsertim ad physiologiam aut tropologiam fabularum poeticarum pertinet. Post hos Colutius Pierius è Stignano uico agri Florentini è familia Salutatorum Bononiæ diu agitauit, quò pater olim Florentinorũ discordia pulsus, apud hospitem se receperat. Profecit in artibus liberalibus adeo, ut poëta, & orator ea tempestate nobilis haberetur. Adcersitus deinde à Florentinis scriba Reip. in eo munere decepsit. Quædam & ipse ædidi ut illius temporis non usquequaque inepta. Ioannes Galeatus dicere solebat, plus ei Colutij epistolas officere, quam Florentinorum (quibus tunc erat hostis) equites mille. Ioannes Bocatius è Certaldo genealogiam deorum scripsit, de fluminibus & montibus: præterea fabulas, pluraq; alia uernaculo sermone. Decepsit anno ætatis L x i i. Salutis M. c c c l x x v.

Io. Rauennas His successit Ioannes Rauennas qui Venetijs præcepit, primus omnium qui ea tempestate post longa tempora ludum in Italia aperiret: unde tanquam ex equo Troiano uiri præstantes plurimi prodierunt qui postea scholis ac literis omnia refererunt. Hos ita iam Latinis legitime literis imbutos Emanuel Chrysoloras schola rursus excepit, qui præceptor Græcæ discipline Byzantius genere sub Bonifacio i x. in Italiam uenerat, primumq; Venetijs, deinde Florentiæ docuit: postremo in concilium Constantiense & ipse profectus, in eodem loco extinctus est, ac à Poggio eius discipulo in funere laudatus. Ex eius item ludo Leonardus Aretinus, quem Andronicus noster uerum & fidelissimum Græcorum librorum interpretem solebat appellare. Ceteros autem magis Paraphrastas. Admodum iuuenis ab Innocentio v i i. adcersitus eius breuium magister fuit, deinde Florentinorum scriba. Præter libros conuersos, historiam ædidi Florentinam, & Gothorum bellum ex procopio sumptum: præterea Græcæ libellum de repub. Florentinorum, ut uiri Latini non admodum elegantem. Decepsit Florentiæ ætatis anno L x i i i i. Salutis M. c c c c x l i i i. peculio locuplete relicto, & absque liberis cum uxorem nunquam duxisset, unico auaritiæ uitio tantum obnoxius. Varinus Veronensis Ferrariæ præcepit, literis ac stylo dicendi Leonardo inferior, diligentia tamen & labore infinito. A discipulis quos domi aiebat, & contubernij, & discipline mercedem exigebat. Inter quos fuit frater meus Ioannes Baptista præcocis adolescens ingenij, cui si Deus dedisset maiores in luce moras, poterat & ipse forte lumen aliquod literis adferre. Fuit & Vngaretus cognominatus uir Panonius; postea presul Quinqueecclesiensis, qui Græcæ Latine que suæ carmina suæ profan scriptabat, ut non barbarus,

Io. Bocatius
Io. Rauennas
Emanuel Chrysoloras
Leonardus Aretinus
Varinus Veronensis
Io. Bap. Volateranus

sed Romanus legitime imbutus uideretur. Filius item discipulusq; eius Baptista grammaticus, & ipse qui scholæ successit. Ioannes Manectus, & Andreas Foccus, ambo Florentini: inter illius temporis eloquentes, & ex eadem Chrysoloræ schola commemorati: Guasparinus Bergomas à Philippo Vicecomite adcersitus Mediolani ludum aperuit. Is libros Cicronis de oratore prius reperit ac perlegit, cum flagitiosa ac penè incognita litera scripti essent. Quintiliano quoque tunc inuento semilacero emendando, multam cum adhibuisset operam, Quintilianus integer & ex omni parte incolumis repperit est. Victorinus Fertinus Mantuæ Gonzagas iuuenes erudit. Carolus & Ioannes Aretini nobilita temporis illius ingenia, quorum alter scriba Florentinorum Leonardo successit. Alter Ioannes cognomento Tortellius Romanæ ecclesiæ subdiaconus apud Eugenium quartum fuit. Orthographiam, uitamq; Athanasij, ac nonnulla alia conscripsit. Petrus Paulus Vergerius Iustinopolitanus, iuriconsultorum suo tempore eloquentissimus, siue maui dicere eloquentium iuriconsultissimus, simul & philosophus fuit. Apud principes Cararienses Paduæ in magna fuit dignatione: de quo in eius patria supra mentionem feci. Mafæus Vegius patria Laudensis, Martini quinti Datarium fuit. Aeneidi Virgiliane librum decimumtertium addidit, scripsitq; Encomium in Monicam Augustini matrem, quam magnopere colebat: suaq; impensa ex Ostiensi oppido in urbem transferendam curauit, in sacellum quod nunc ceruitur ab eo constructum. Leonardus Iustinianus, cuius familie felicitas eadem quæ olim & Curionibus contigit, ut tres in ea celebrati nominis essent oratores: duo Leonardus auus & nepos, & Bernardus filius ultimi. Laurentium item Iustinianum ex eadem domo Patriarcham Venetiarum in ordine Celestinorum dixi.

Franciscus Barbarus Venetus è schola Chrysoloræ utraque lingua eruditus: scripsit de re uxoria libellum: orationes quoque & epistolas nonnullas. Dum Brixie prætor esset, cum urbem à maxima Philippi ducis obsidione, magna cum laude liberauit. Hic postremo senescens uti ab Hermolao eius necessario accepi, literarum Græcarum quas probè tenebat erat omnino oblitus. Omne bonis Vicecominus ex eadem prodijt & ipse schola. Commentarios non ineruditos Cicronis de oratore composuit. Gregorius Tifernas Græcis ualde elaborauit utilisque fuit, discipulumque in ea facultate non admodum nomine inferiorem reliquit Liliam Tifernatem, qui Philonem Iudeum conuertit, quatinus in Constantinopoli moratus est: nec ei defuit rerum omnium in ingenij lenitudine cognitio. Antonius Panormita Alphonfi Aragonis Siciliæ regis magister epistolarum fuit, eiusq; dicta facta ue memorabilia conscripsit. Ioannes Aurispa secretarius apostolicus sub Eugenio inter eruditos non admodum ignobilis ea tempestate. Patricij quoque Senensis, qui in factione ciuitatis securi percussus fuit, magnopere commendatur oratio simul & eruditio. Petrus Candidus Nicolai v. Magister Breuium fuit, posteritati magis cognitus ob conuersum Appianum Alexandrinum, quam suo seculo. Blondus Floren. Romæ uixit sub Nicolao v. qui quanquam non admodum cultus, non paruum recentiori historie, quæ collapsa uixq; nota scriptorum negligentia obscuritate que fuerat, attulit adiumentum. Magnamque propterea laudem diligentia adsecutus, eo que maiorem quòd Pius Pont. eius opus epitomare fuerit dignatus. Poggius Florentinus è Terranoua orundus oppido agri Aretini, mira & naturali facundia, præsertim in accusationibus & inuectiuis, quas plures tum in Philelphum potissime scripsit. Aedidit & epistolas.

Petrus Paulus Vergerius
Mafæus Vegius
Franciscus Barbarus
Omnebonus Vicentinus
Gregorius Tifernas
Blondus Florentinus
Poggius Florentinus

stolas. De uarietate fortunæ. Historiam Florentinam. Conuertit Diodorum Siculum, ac Xenophontis pædiam. Fuit in concilio Constantiensi, quo tempore & Quintilianum & Asconium Pedianum dicitur reperisse: postremo scriba Reip. Florentiæ ducta nobili uxore superstitibusq; liberis decepsit.

Franciscus Philelphus Franciscus Philelphus eius æmulus, genere Piscens, patria Tolentina, ad omne genus scripti sese adcommoauit, ac ut de Vinicio dicit Augustus, ingenium in numerato habebat: Græcæ, Latine, Lyricæ, heroicæ, profanæ orationem ex tempore dictabat. Idcirco Francisco Sfortiæ gratissimus. Mediolani profitebatur. Stylum eius Sfortias opus heroici carminis manifestat: quod non tam laudant qui legunt, quam admirantur qui sciunt quanta id celeritate ac facilitate absoluerit. Filium reliquit Marium Philelphum, & ipsum grammaticum uehementis ingenij. Decepsit Mantuæ ubi à Friderico Gonzaga salatio fuerat ad docendum inuitatus. Ioannes Simoneta natione Calaber, gestis Francisci Sfortiæ uolumè dicauit. Laurentius Valla primus serè nostro seculo qui orationem Latinam nulla obseruatione fluentem in compedes quasi redegerit, ac in neruo obseruationis antiquæ constrinxerit, ædido super hoc elegantiarum libro, qui quamuis in quibusdam re felli potest, modum tamen posteris ostendit, uitamq; studiosis munijt, ut aliquid ipsi diligentius in copia præsertim librorum postea reperta inueniant. Quintiliani in primis admirator simul & imitator: maledicus alioquin in omnes. Contra ipsam demum religionem latrauit, scriptis quoque probare conatus nullum ius siue munus Imperij Pontifici concessum. Ex quo defuncto nõ defuit qui distichũ huiusmodi iactaret. Ohe ut Valla silet, solitus qui parcere nulli est. Si queris quid agat, nunc quoq; mordet humum.

His Græcorum manus adijcienda, qui seculum nostrum clarius reddidere. Quorum princeps Bessario Græcus homo ac monachus Sæcti Basiliij, ob doctrinã ab Eugenio i i i. Nicenus Cardinalis unã cum Isidoro Cardinale Ruteno creatus, apud Apostolos habitauit: cuius domus officina liberalium artium fuit donec uixit: doctissimos semper uiros aluit atque fuit, Theodorum, Andronicum, Domitium Cattum, Sipontinum: ipse uerò semper in literis uersabatur. Ad philosophiæ Theologiæq; scientiam, eloquentiæ studia, maximum quidem ornamentum adiecerat. Platonem in primis obseruabat. In cuius defensionem commentarios ædidi contra Trapezuntium Peripateticum. Senatus ac patria linguæ columen fuit: postremo initio Xisti pontificatus dum sponte legatus in Galliam ad componendam Ludouici regis & Caroli Burgundi pacem, tanquam extremum Deo munus oblaturus, proficiscitur, alteri suspectus parti rebus infectis reuertitur. In itinere Rauceniæ labore fessus animiq; dolore pessundatus, contracto morbo decepsit: in urbe antea deinde relatus ac magnifice presente Pontifice, quod antea nulli contigerat, funeratus in æde apostolorum hoc disticho sepultus est.

Τὸ το γὰ Βναραρίου ὡς ἀνυσε σὸματι σῆμα.
Πνδμα ἢ φθγῆται πρὸς θεὸν ἀθανατορ.

Georgius Gemisto Georgius Gemisto uir etiam Græcus ac maxime Platonicus, ut qui defensionem eius ediderit: profitebatur in Græcia, ac eius nationis homines tantum docuit, inter quos fuit Bessario supradictus, cuius ad illum extant epistole plurimæ. In die semel tantum uestebatur, studiosissimus omnium. Georgius Trapezun. patria, uenit è Ponto Romanam Eugenio sedente: peripateticus & ipse uir, labore adfido circa disciplinas omnis, utriusque lingue interpretis eruditiss. Scripsit de Rhetorica, uertit magnum Ptolemæi opus quod Almagestum uocant: quare à Nicolao v. apostolicus scriba factus fuerat ob literas, publicoq; salario profitebatur, quem ego senem puer docentem audiui. In

Franciscus Philelphus
Marius Philelphus
Ioannes Simoneta
Laurætius Valensis
Bessario Cardinalis
Georgius Gemisto
Georgius Trapezuntius

extrema senectute oblitus erat omnino literarum, solusq; urbem baculo nixus incedere malebat. Decepsit prole superstiti. Theodorus Gaza patria Theffalonicensis, utroque eloquio & ipse clarissimus. Nam & in eloquentiæ philosophiæq; ac medicinæ studijs huius facili seculi princeps habebatur, æmulus omnino Trapezuntij. Conuertit in Latinum sermonem Theophrastũ de plantis, & Aristotelis libros de animalibus & problematum: præterea libros Cic. de senectute & amicitia in Græcam elegantissime linguã. Huius igitur uirtuti nequaquam par fortuna fuit. Nam urbs Roma quantum antiquitus hominum extulit ingenia & uirtutes, tanto postea ob posterorum qui in ea dominantur luxuriam atque desidiam contemnit. Viros quoque multos ego sepe memini, & literis & moribus claros magna huc expectatione uenisse, paulò post fame coactos discedere. Igitur Theodorus compulsus & ipse ob inopiam urbem deserere, in Apuliam se contulit, ubi paucis post annis iam senex excessit sine liberis cum esset sacerdos. Ex discipulis reliquit Demetrium, qui hodie præcipit Mediolani magna nominis ac fame celebritate. Ioannes item Venetus ex ipsius prodijt schola, qui humilis admodum receptus in contubernium Cardinalis S. Marci, mox in Innocentij dignitatem ueniens opibus est auctus simul & bibliothecæ Vaticanæ adhibitus. Laborabat ex podagra: excessit serè sexagenarius: eius bona cum libris quos tantopere seruabat uulgo post mortem direpta, quod iusto factum iudicio putant, cum ex tot diuitijs nulli mortalium, nec fratribus benigne quicquã fecerit. Ea præterea linguæ fuit licetia, ut unus omnino omnibus laudibus oblectaret. Doctrina alioquin & ingenio summis hoc tẽpore uiris conferri poterat. Andronicus item Theffalonicensis præceptor in Græca disciplina secundum Theodorum habebatur, forte & lingua patria superior. Nam unus omnes eius sermonis autores euoluerat: ac scientiam quam cyclicam uocant, præterea Aristotelicam omnem disciplinam probè tenebat. Romæ apud Nicenum uiuebat, profitebaturq; non pari quidem uirtuti emolumento. Quapropter sicuti pleriq; alij eius generis coactus est egestate urbem deserere, Florentiamq; se conferre, ubi magno discipulorum concursu inter quos Politianus fuit, aliquot annos professus, demum in Galliam comatum penetrauit, dum ibi maiora sperat emolumenta: ubi paruo post tempore cum esset iam magnopere senex, morbo extinctus est. Fuit alioquin pronuntiatione ineptus, & qui præter studium literarũ nihil omnino rerum gereret. Argyropolus patria Constantinopolitanus Florentiæ diu professus plurimos docuit: inter quos Donatum Acciatolum. Deinde Romæ publico salario, ubi paulò post obiit relicto filio Isacio nobili musico. Aliquot Aristotelis libros conuertit magis eleganter quam fideliter, cum in hoc philosopho haud aliter quam in sacris libris uerbum uerbò reddere oporteat. Constantinus item patria Constantinopolitanus Messane docuit: ubi iam senex proximis annis extinctus est. Paruum grammaticæ Græcæ opusculum ædidi quam in primis profitebatur, magnæq; scholæ par admodum fuit, ac Siculis magnopere satisfecit. Sophianum uerò qui Romæ præcipiebat, simul & Georgium Alexandrum presulem Cretensem, qui nuper etiam in urbe docuit: inter præceptores ponam Græcæ discipline, quanquam Latinam parum attigerint, nec cum supradictis uel in patria lingua conferendi, moribus alioquin humanissimis, uitæq; probitate, que una maxima est laus, forte superiores. Ad Latinos nunc ueniam, ac prius Nicolaum Perottum è Saxoferrato Sipontinum presulem. Hic Niceno contubernalis, ab eoq; ob ingenium & honores & diuitijs auctus: uertit Polybij historiam iussu Nicolai quinti: ædidi & præcepta grammaticæ quibus utuntur pueri, ac Cornuopie, diligentissimus uocabulorum perscrutor: si quod

Theodorus Gaza
Ioan. Venetus
Andronicus Theffalonicensis
Argyropolus
Sophianus
Latini Nicolaus Perottus

si quod undecunq; incognitum quidisset, neq; dormire, neq; rerum aliquid gerere solebat, priusquam id inuestigasset. Eodem quoq; tempore in urbe Pomponius Letus, Porcellius, & Chalcidius proficiebantur. Pomponius natione Calaber Graecorum ignarus, tantum antiquarium sese scilicet uerbat, ac si qua nomina exoleta ac portentoia inuenerat, scholis ostendebat. Iuuentutem Romanam erudit, labore alioquin assiduo, noctibus totis uigilabat, libros ipsemet scriptitando, simul & disciebat, & proficiebat. Ex salario & discipulorum mercedibus paruum agellum & domunculam in Quirinali sibi parauerat, ubi sodalitates literatorum, ut ipse appellabat, instituit: in qua urbis natalem ac Romulum coluit, initium quidem abolendae fidei. Porcellius poeta Neapolitanus, uerum ipse Romanus dici malebat ubi uixit & extinxisse est admodum senex: uir absque labore ac doctrina, in scholis eadem quotannis ferè & lectabat, & uernacula lingua enarrabat: tantum carmina quibus omnia referit natura faciebat, non tam bona quam facilia & penè extemporalia. Viro tamen huiuscemodi admirator non desit Fredericus Vrbinus dux, qui res suas ab eo conscribi uoluit. Chalcidius Graecorum non erat ignarus, nec imperitus grammaticus, at tamen insans & absque genio. Dictionibus in primis inuigilabat, Lexiconq; condiderat, quod obitu ipsius superueniente Iouinianus eius discipulus sibi uindicauit. Ioannes Antonius Campanus, agro pascendisq; ouibus ab initio à patre relegatus fuit: natura deinde iuuante, literarum iam prouectus tantum percipit, ut schole Perusinae diu praefuerit: deinde à Pio 11. praefuit apud Praetinos ex paupere factus, in contubernio Senensis cardinalis fuit. Deceffit ferè quadragenarius, corpore fuit breui, moribus humanis, Graecorum omnino expertus: uerum in orationibus facilitate ac extemporaliitate parem non habebat. Scripsit Brachij gesta.

Ioannes Andreas Alericensis Domitius Chalderinus Veronensis his omnibus statim successit. Acri uir ingenio, primus qui hoc tempore poetas durissimos diligentius ceperit enarrare, & in eos commentarios adere admodum iuuenis. Quare in principum uirorum dignationem uenerat, diuesq; propterea ac apostolicus Secretarius factus. Deceffit ex pestilentia natus annos x x x. Huius ego quanquam eram familiaris, uitium unicuq; liuoris atque oblectationis in omni penè doctos non praeteribo, dignus propterea ut de Caelio Quintil. ait, uita longiore, ac ingenio meliore. Hermolaus Barbarus Francisci Barbari quem supra memorauimus ex fratre nepos, etate & ipse florida Romae deceffit ex animi dolore exarcebante, quod orator à Venetis missus, praeter eius auctoritatem senatus, Patriarcha Aquileiensis ab Innocentio fuerat creatus, ac propterea contumax & exul. Scripsit Plinianus castigaciones, ut ipse inscripsit, opus impar eius dignitati & uitae instituto, moribus alioqui castissimis. Dictionum in utraque lingua curiosissimus fuit, easq; à quouis discere non dedignabatur, sepeq; proximos & familiares de aliquo dubio percontabatur. ANGELVS Politianus Andronici discipulus Florentiae praecipiebat. Medices iuuenes erudit: mihi solebat epistolas cum Graecas tum Latinas scribere, sed sermone uernaculo plures, quod frequenter faciebat occupatus, ne nasus aliquis stylo offensus impr. emeditato, praediudicate iam de eo opinioni officeret. Rem assumpserat per uilem si per mortem licuisset, autores uelustate aut negligente lapsos locis emendare ac restituere. Deceffit quadragenarius. Georgius Meura patria Alexandrinus apud Vicecomites Mediolani agitabat, quorum historiam sumpserat scribendam, quam minime absoluit morte praeventus: rerum tamen congruioni lectioniq; quam procul-

dubio magnam adsecutus fuerat, magis quam stylo uacauerat. Marsilius Ficinus non modicum in Platone conuerso laudem est adsecutus. Christophorus Landinus quam ingenio supra dictis inferior, iuuentuti tamen Florentinae Latina docendo admodum profuit, nec Graeca penitus ignorauit. Bartholomeus Platina Roman cum F. Gonzaga Cardinale Mantuano uenit, deinde dignatus à Xisto Pon. contubernalis simul & opibus auctus, aedes in Quirinali sibi parauit, ubi & deceffit sexagenarius, edita Pontificum historia, uulgo iam nota. Vir fuit alioqui grauis & procul mendacio, eoq; praesertim admiratione dignior, quod iam prouecta etate, ac tirocinio posito, quod totum militiae prius tradiderat, literas didicit. Ioannes Picus Mirandula oppidi Flaminiae principium genere mira ingenij doctrinae q; fama, iuuenis proximis annis Florentiae deceffit, nonnullis relictis monumentis, felicior tamen si uita constanter. Hinc ego Ferrariae cum illac iter cum legato Cardinale Aragonensi haberem, cum Leonardo Nuzarolo iam tunc cum esset in rudimentis magna spectantium admiratione puerum differentem, ac Protonotarij ornatum uidi. Pueris dein post annis spretis sacerdotio torquarum, feracitatemq; rursus Romae aspectu ubi ostentata doctrina simul & quibusdam propositis haud sane scholae Parisiensi probatis, iussu Inno. Pon. reiectus est: postremo factus alius, ut aiunt, uita fruges si per mortem immaturam licuisset uberes ostendebat.

Restant duo ciues Florentini non admodum contemnedi: Mathaeus Palmerius, & Donatus Acciaiolus. Palmerius ad ultimam peruenit senectutem: epitomen temporum reliquit, rerum maxima cognitione florebat, quam etate ac prudentia continue lectioni adiunctis fuerat adsecutus. Donati stylo nil dulcius opatur: cuius & lenitas & ornatus uires eius suauissimos refert. Prodit è scola Argyropoli. Conuertit ex Plutarcho annibalem & Demetrium, commentarios quoque in Ethica Aristotelis edidit: in quo praeter literas & uita castitas, & iustitia laudatur. Deceffit in legatione, patrimonio filijs non amplo ob abstinentiam relicto. Filiae uero ob eius in reimp. merita haud aliter quam Pauli Aemylij aut Aristidis aere publico nupserunt. QVI AUTE M IN Mathesi praefiterunt, longe pauciores. Quorum primum posuerim Guidonem Bonactum Foroliuensem, cuius etiam extant opera. Sub Martino 1111. Pon. Is dicitur ciuibus suis qui tunc aduersus Pontificem certabant, horum pugnae adsignasse, unde secuta uictoria, quod diuina prouidentia nobis incognita tribuendum. Horoscopis nanque huiuscemodi nulla certa subest ueritas. Memoratur & Petrus de Haliaco Alemannus Cardinalis Cameracen. ab hinc annis centum, cuius in astrologia sunt nonnulli tractatus, inter quos de Parallelis x 11. ad quos omnes Ptolemei Parallelos reducit, multaq; ipsius interpolat ac declarat. Ioannes item Monterigijs homo Germanus, Matthiae Pannoniae regi apud quem agebat gratissimus, à quo opibus & honoribus auctus fuit. Aedidit Ephemerides inductis nouis à suo nomine calculis, confutataq; Gerardi Cremonensis Theorica. Composuit epitomen in Ptolemei magnam opus quod Almagestum uocant. Adcersus à Sixto 1111. Pon. ad emendandum paschale Dionysij Computum Romam uenit, ubi paulo post excessit. Praeceptorem habuit Georgium Briobatum Germanum, egregium Mathematicum, cuius Theoricae impressae characteribus aeneis circumferuntur. Ioannes de Sacrobusto item Germanus paulo ante in Sphaerae commentarios edidit. Andalus Genuens, cuius meminit Boccius ut praceptoris sui in hac disciplina. Laurentius Miniatensis, qui paucis ante annis in urbe deceffit, non tam perfectus astrologus, quàm primus ferme qui Astrologiae bonas artes & eloquentiae studia adiecerat. Primus igitur qui hoc tempore ami prognos-

Marsilius Ficinus Christophorus Land.

Platina

Ioan. Picus

Mathaeus Palmerius Donatus Acciaiolus

Mathematici Guido Bonactus

Petrus Cardinalis

Io. Monterigijs

Georgius Briobatus Ioan. d. Sacrobusto

Geometriae Geometria & Arithmetica post ueteres illos Campanus primus effulsit circa Sal. annum m. 11. Qui glossemata in Euclidem fecit, nonnullaq; in Astrologia etiam composuit. Paulus Florentinus sub Benedicto x 11. instrumenta etiam super his scilicet scilicet. In Musica Guido Aretinus, compositione manus, ubi nota inspicerebatur. In pictura Zotus Florentinus anno m. ccc. x. l. Cuius opera per Italiam extant plurima, praesertim Florentiae: Romae uero nauicula Petri fluctuantis in atrio ipsius basilicae. Petrus è Burgo S. Sepulcri, qui etià de prospectiua picturae librum composuit. Et paulo supra nostram memoriam Pisanelus pictor simul & scultor. Eius opus pictus paries in aede Lateranensi. Fuit in uibris & coloribus diligens. Nostra uero etate Hercules Ferraricus cuius Bononiae nobilis in sacello pictura. In Pannonia item nonnulla, quò fuit adcersus. Andreas Mantenga Matuanus aedes quas Belvedere cognominant in Vaticano ab Inno. v 1111. adhibitus ornauit, miro tenuitatis opere. Floret ite nunc Romae Iacobus Bononiensis qui Traiani columnae picturas omni ordine delinuit, magna omnium admiratione, magnoq; periculo circum machinis scandendo. Leonardus Vinci x 11. Apostolos Mediolani in aede diuae genitricis de gratijs, opus praedicatissimum. Petrus Perusinus complura & egregia, inter quae Romae sacellum in palatio Vaticani à Xisto conditum, & ab eo depictum, uno tantum uitio quod uultus aliquantulum indiserit in plerisque adspiciuntur. Melotius Foroliuensis iconicas imagines praeter ceteros pingebat: eius opus in bibliotheca Vaticana Xistus in sella sedens, familiaribus nonnullis domesticis adstantibus. Ioannes Bellinus Venetus, qui aulam curiae Venetarum ornauit. Turcis etiam adcersus, deinde remissus, hoc tempore deceffit. Inter scultores Donatellus Florentinus omnibus facile praestat, antiquis conferendus, circa annum m. ccc. c. l. Cosmi Medicis ualde familiaris: eius opera in aere conspiciuntur diuersis in locis. Huius etiam equestris statua Capt. e Melatae ducis exercitus Venetorum Paduae. Antonius Pallaiolus sepulcrum Xisti 1111. in aere spectabile fecit, decennio elaboratum. Andreas Cremonensis Pium 11. Iconicum numismate expressit. In quem est Campani epigramma. Christophorus autem Mantuanus Paulum 11. Lysippus uero eius nepos adolescens Xistum 1111. Mirumq; in ea domo uel sceminas nullo praerecepto picturas omnis ab ipsa natura delinere edoctas cera etiam fingere solitas fuisse. Sunt etiam hodie qui circa marmorea praesertim posteris celebrantur, quorum praecipuus Archangelus Florentinus cum prioribus certat eius opus nuper in sacello Petronille beatae genitricis Iesum extingitum in sinu tenens. Item quanquam profanum, at tamen operosum, Bacchi signum in atrio domus Iacobi Galli cuius Ro. Florentiae uero ante curiam, David statua collosa. Gobus quoque Mediolanensis in basilica Mediolanensi pulcherrimam ostentat artem. MEDICINAE insuper peritissimi secundum Graecorum famam Arabes uisi. In primis Albatensis qui in Aristotelem commentarios edidit, ac Galeni libros in Arabum uertit sermonem, teste Io. Serapione, qui eodem ferè tempore fuit anno m. l. x. scripsitq; de simplicibus. Rasis quem & Almasforem uocant, Arabs & ipse, qui cunctorum ante scriptorum commentarios ingenti uolumine coegit, quod medici continentem uocant, quòd cuncta contineant. Post annos deinde l. x. Auicenna emicuit Araps item genere, patria Cordubensis sicut pe regia, qui praeter medicinam, metaphysicam ualde quidem posteris probatam scripsit. Huius eo eui Auerris Aristotelis commentator & medicus, Zour quoq; qui sapiens cognominatur. Ioannes Mesuae an. m. c. l. x. de phar macis soluentibus opus edidit, & alia quaedam quae per mortem absolueri non licuit. Ex no-

stris uero Petrus Aponius (Aponum enim uicus est in Padua) sub Io. x x 11. Medicinae suo tempore princeps, in qua & nobile composuit opus quod consiliatorè uocant: ubi ueterum praeccepta medicorum simul connectit atq; conciliat. In problemata Aristotelis commentarios edidit. Scripsit rogatus ab Innoc. v 1. Tadeus Florentinus tempora etiam sua illustrauit. Bononiae docuit ac deceffit ferè octogenarius: cuius tanta fuit nominis celebritas, ut ad curam extra urbem uocatus, non uilius quam aureorum l. mercede in singulos dies peregrinaretur, uocatusq; ab Honorio 1111. centum statui sibi uoluit. Itaq; reuersus ab eo iam curato x. milia reportauit. Huius discipuli Tusianus & Dinus de Garbo, ambo Florentini praecellentes. Tusianus cum se non uideret satis fortunatum in curando, relictis omnibus ordinem Cartusiensem est professus. Dinus autem sub Io. x x 11. Gruni chirurgi filius fuit. Bononiae profecit ac docuit. Inuidia nominis clari multis insensibus Senas se contulit, ubi nuper studium literarum institutum fuerat. Iuuenis admodum cepit scribere in tertiam & quartam Phen quarti Canonis Auicennae. Deinde iam senior hortante Roberto Siciliae rege in 1111. Phen primi & secundae Canonis. Scripsit praeterea in libros Galeni de malitia completionis, & in librum Hippocratis de natura foetus. Quaestiones uero nonnullas in medicina, philosophia, Theologia enarravit uulgarem cantionem Guidonis de Caualcantibus, quae de natura et motu amoris uenerij tractat, rationibus philosophicis demonstrando. Deceffit Florentiae sepultus in templo ordinis Mi. relicto Thoma filio, qui & ipse in medicina commentarios edidit, unde hoc sumpsit. Nicolaus item Florentinus sub Benedicto x 111. Marsilius Paduanus. Iacobus Foroliuensis. Gentilis Fulginas eodem ferè seculo claruerunt. Vgo Senensis sub Eugenio 1111. Ferrariae in concilio fuit, ubi inuitatos ad cenam Graecos atq; Latinos philosophos Theologosq; monuit uti proponerent, eorum se doctrinis omnibus responsurum, ac partes suae Platonis suae Aristotelis defensurum. Gerardus Subloneta (oppidum est enim in Cremonensi) praeter medicinam lingua Arabica clarus, quae Auicennae libros conuertit. Apollinaris item Cremonensis, Antonius Guarnerius Papiensis sub Eugenio 1111. Sanctus Pisauriensis, Benedictus Nursinus eodem ferè tempore, Francisci Sfortiae familiaris. Ioannes Horologius Paduanus commentarios ferè omnes reliquerunt. Nostra uero etate Valerius Flaccus Viterbiensis sub Xisto 1111. cuius erat medicus. Iuuenis admodum deceffit in magna hominum opinione. Nam humilis & ignotus à Niceno cardinale Romae ductus fuerat. Petrus Leo Spoletinus celebri fama à Laurentio Medice ex urbe ad Pisanae scholam adcersus illustrior cepit haberi, quanquam doctrinarum omnium magis curiosus ac sobrius iudex quam doctus medicus aut fortunatus: quod ille animaduertens relictis curis, Romae quiescere ceperat: uerum per inconstantiam diu non licuit, sed cū in morbu exitumq; simul Laurentij rogatus incidere, omni successu desperato dicitur (quod sane plerisq; non credibile) in puteum se praecipitasse, maneq; mortuus inuentus. Viuit & Gabriel Veronensis huius artis decurio, qui magno Paduae proficitur. IN IURE Ciuili & Potificio sola quoq; nomenclatura cōtenti erimus. Nam ante Inno. 1111. qui Decretales composuit, annis ferè centū, in iure Ciuili Irnerius suae Guarnerius quidam apparuit, primus ferè qui leges aperuit, ut auctor est Odofredus in eius commentarijs. Deinde quem Placentinum appellant. Bosianus item & Martinus ambo Cremonenses in ea facultate scripserunt. Post hos Azo Bononiensis, qui testimonio Baldi Perusini maximū legibus attulit lumen. Eius discipuli Odofredus Bencuentanus & Accursius Florentinus. Hic iam quadragenarius imperante Frederico 11. cepit Bononiae huic scientiae operam dare: adeoq; profecit, ut Odofredum praecellentem tunc do-

Petrus Aponius

Iurisconsulti

florem longe superaret: postremo sese in solitudinem recipiens, iuris libros glossemat, quibus nunc utuntur post Cyprianum antiquum sane enarratorem. Erant Bononiæ duæ tunc eius artis factiones, qui Bulgarium & qui Martinum Gesiam sequerentur. Quos omnis ipse scientiæ famam ad suam scholam convertit. Decessit anno vitæ LXXVIII. Saluis M.C.C.LXXIX. Sepultus Bononiæ apud eadem Minorum loco celebri, relicto Francisco Accursio, qui & ipse doctor insignis, quædam patris addidit scriptis. Bartholomæus Brixienfis ædidi præter iuris commentarios etiam temporum historiam. Hos secutus Bernardus Compostellanus iussu Inno. IIII. in Decretales quem uocant apparatus conscripsit. Henricus cardinalis Ostiensis adorante Alexandro IIII. in totas decretales. Succedere Odofredus alter à superiore qui in iure Ciuili scripsit, & Guido Archidiaconus Bononien. & Garfias Hispanus in Decretales. Dinius deinde Mugellanus post Accursium emicuit. Qui cum plures annos Bononiæ docuisset, uocatus à Bonifacio VIII. componendo sexto Decretalium lib. præcipuam impendit operam. Deinde muneribus tantum quibusdā donatus Bononiam redibat, mox animo quod spe honoris maximi ac Cardinalatus qua uenerat frustratum se uidisset, in itinere subitum incidit in morbum, quo periit. Post hæc uerò Iacobus Neapolitanus, Albertus Odofredi auditor, Ricardus Malibra Cremonensis, Iacobus de Arena discipulus, qui Cino teste iura maxime aperuit, Lambertus de Ramponibus, Ioan. Andrea patre Andrea presbytero & matre concubina natus, apud Mugellum agri Florentini oppidum, iuris scientia, uirtutibusq; alijs natalium pudorem contexit. Nam domi apud patrem prima edoculus literarum rudimenta, Bononiam admodum adolefcens uenit, ubi ob paupertatem pedagogum gessit, Scarpettar: filium Mainardi Vbaldini erudiendo. Cuius sanè fretus ope atq; amicitia iuri Pontificio otiose uacauit, breuèq; effecit, ut in ea facilitate facile princeps haberetur, atq; in eodem loco annos prope XLV. profiteretur. Tanta alioqui uita abstinentia, ut an. XL. pelle testis uisna citra lecti delicias non sibus cubitaret, frequentibus ieiunijs supplicijsq; inuigilans: iu uenis admodum glossemat: in Sextum Decretalium librum composuit, quapropter illa postea retractant interpolauitq;. Deinde in Clementinas: postremo in Decretales, quod opus Nouella inscribitur: in quo ueterum scripta collegit, ordineq; digessit. Addidit quoq; Guilelmi speculo, quæ sibi ad eius operis perfectionem deesse uidebantur. Excessit Bononiæ an. Sal. M.C.C.C.LVII. Sepultus in æde Domini, Ludo Bauaro imperante. Cinius Pistoriensis è familia Sinibaldorum, Dini auditor, Io. Andrea familiaris. Oldradus è Laudepompeia aduocatus consistorialis, Dini etiam discipulus, consilia scripsit. Ioannes Calderinus Bononien. Ioan. Andrea discipulus in iure Canonico, scripsit & consilia. Rainerius Foroliuensis Bartoli magister decessit anno M.C.C.LVIII. Fredericus Petrucius Senensis. Recupertus Miniatenfis. Lapus Castilionensis. BARTOLVS è Saxoferrato Cini auditor decessit anno M.C.C.C.LV. ætatis uerò L. Hic præter omnes, iuris ciuilibus scientiam maxime illustrauit. Franciscus Tigrini Pisanus, cuius uita ac mores doctrinam eius maxime ornauerunt. Franciscus de Albergottis Aretinus Bartoli familiaris. BALDVS Perusinus Bartoli discipulus præceptor Gregorij XI. ante Pontificatum. Qui & causa fuit ut ille longo postliminio ex Gallia in urbem Romanam rediret. Decessit Ticini ubi profitebatur, an. M.C.C.C.XII. Cuius famam Angelus Perusinus frater eius, & doctrina, & scriptis in eadem facultate penè adæquauit. Bartholomæus Salicetus M.C.C.C.XVI. ab Alberto Ferrarie principe aduersus, uti nouam in ea ciuitate scholam auspicaretur. Petrus Ancoranus Bononiensis Baldi

auditor, scripsit in utroque iure, cuius maxime consilia laudantur. Petrus de monte, præsul Brixienfis iuris repertorium appellatum ædidi. Antonius Butriensis doctor Bononiensis uir admodum bonus, in iure item Pontificio consilia conscripsit. Franciscus Zabarella patria Paduanus, cardinalis ac præsul Florentinus, in iure item Pontificio, in cuius funere Poggius orauit. Raphael Fulgosius patria Placentius, & alter Cumanus in iure ciuili clarissimi. Ioannes Imolefis qui Bononiæ decessit, ubi profitebatur, an. M.C.C.C.C.XXVI. Lud. Pontanus quem Romanum nonnulli appellant, cuius in magna sunt dignatione consilia, uir summi laboris & studij, tum memoriæ singularis, Cæterum ineptus dicitur fuisse. Nicolaus Catanensis abbas Siculus appellatus, in iure Pontificio complura: Paulus Castrensis, in iure Ciuili. Decessit Paduæ ubi profitebatur an. M.C.C.C.LXXVII. Antonius Rosellus Hetruscus scripsit in iure ciuili, docuit Paduæ. Benedictus Capra Perusinus uir admodum facetus docebat in patria. Scripsit & Decretales & consilia. Barbatia Siculus paucis ante annis Bononiæ ubi diu professus fuerat decessit, reliquit & consilia. Laurentius Calcaneus Brixienfis nonnulla nuper etiam scriptauit. Alexander Imolenfis & Franciscus Arctinus ambo scriptis excellentibus nuper relictis in memoria posteritatis uiuent. Franciscus præter iura cæteras etiam liberales artes est adeptus, princeps seculi huius habebatur. Xisti tempore magna expectatione in hanc urbem uenit, pauloq; post spe frustratus remigravit impari doctrinæ sapientia uitæq; instituto, cum in cœlbatu uixerit, ac opibus inhiauerit, quas cumulatisimas cognatis demum reliquit. Viuit hodie Bartholomæus Sozinus Senensis, ingenitq; salario Paduæ proficetur, Mariani iuris etiam peritissimi filius, qui æquam fortasse superioribus famam apud posteros consequetur.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIB. XXII.

PONTIFICVM Romanorum, seu temporum eorum historiam scripsere imprimis Damasus Pontifex, Anastasius Bibliothecarius, Paulus diocoms Aquileiensis, Guido Rauenas presbyter ab hinc annos sexcentos, Sigijbertus monachus usq; annu M.C.C.C.XI. Vgo Florianus, Sicardus Præsul Cremonensis, Gotfredus Viterbiensis item Præsul, Vincentius & Martinus Carsulanus ordinis ambo Prædicatorum Io. XXII. tempore. Cui Landolphus de Columna Canonicus Carnotensis opus etiã de his dedicauit. Post hos Sozomenus presbyter Pistoriensis longum uolumen ab initio mundi. Geruasius Riccobaldus Ferrariensis usq; ad sua tempora annum M.C.C.C. Ptolemæus Lucensis. Antonius Præsul Florentinus, postremo Platina. Ex Græcis autem Eusebius Cæsariensis, Sozomenus Salaminius, Socrates Constantinopolitanus monachus, qui Iustiniani temporibus rerum Romanarum epitomen fecit. Nouissimus Zonaras item monachus res orbis ingenti uolumine epitomauit. Atq; horum omnium libri ad nos peruenerunt: quos omnis congesi ut plane omnia uenena scriptorum animaduertere liceat. Qui quanquã uita probi ac uenerabiles fuerunt, ita tamen eorum nonnulli inepte atq; illiterate, inter seq; pugnantia scripsere, ut ab alijs fortasse inter operarios magis quam scriptores collocentur. Ego uerò cunctos laude dignos existimauerim: qui quod inuenerunt attulerunt, posteritatèq; iuerint.

Ordo

Ordo uerò & cultus ac planè quæ expetitur dictio, tempore potius uidentur defuisse quam illis. Igitur quoniam Anthropologia nostræ Pontifici principumq; Rom. successiones merito uidebantur adijciendæ, eas compendio ex superiorum qui magis recepti fuerunt autoritate cœgi. PETRVS sedit annos XXV. Menses VI. Equibus VII. Antiochia, reliquos Romæ præfuit: ubi cum Philone philosopho Iudæo quandoq; congressum alibi diximus. Iussu tandem Neronis cruci adfigitur, in loco quem Mõtem aureum nunc uocant trans Tyberim, ubi templum ante hos annos dicatum uidemus à Ferdinando Hispaniæ rege, impulsore Amedeo ordinis minorum uiro sanctissimo. Sepultus in Vaticano. Et eodem die Paulus uia Ostiensis, quia ciuis Romanus, securi percussus. LINVS patria Volaterranus è familia Maurorum: sic enim in quodam ueteri scripto in ea urbe legitur. Linum Volaterranum à patre Herculeo annorum XXII. studiorum gratia Romam missum, in cõubernio tunc Q. Fabij amici paterni, deinde uenientem eo tempore Romam Petrum omnis omnibus secutum fuisse, ac ob eius egregiam fidem simul & eloquentiam euangelij coadiutorem illi permansisse. Sedit annos X. M. III. D. XII. martyr sub Saturnino Cos. Cuius filiam lymphatam liberauerat. Sepultus in Vaticano. Ab ultimo Neronis anno ad Vespasiani tempora peruenit. Instituit, ne qua mulier nisi capite linteis aperto, templum ingrederetur. Creauit episcopos XI. presbyteros XIII. Scripsit res gestas Petri, præsertim eius cum Simone Mago concertationem. CLETVS Romanus è regione Vicopatricij sedit annos XII. M. I. D. XI. à Vespasiano usq; ad Domitianum, ut Damasus scribit, sub quo martyrio adfectus iacet in Vaticano. CLEMENS Rom. è regione Celij montis. Sedit annos III. M. II. D. X. Regiones urbis VIII. Notarijs diuisit qui res martyrum diligenter perscriberent. A Domitiano ad Traiani tertium annum peruenit, à quo exilio multatus in insula ubi duo millia Christianorum offendit ad secada marmora damnatorum, & aquæ penuria laborantium, humum dextro pulsauit pede, ex quo statim scaturijt fons. Proiectus deinde in altum, paulò post apparuit diuinitus in litore extinctus, ubi & templum et dicatum. ANACLETVS Atheniensis sub Traiano martyr, sedit annos nouem, menses II. Instituit ut episcopus à tribus ordinaretur episcopis, sacerdos tantum ab uno cui subesset: autor Gratianus LXVI. canone Porro. EVARISTVS Græcus à Traiano ad initium Hadriani peruenit, sub quo martyrio adfectus iacet in Vaticano teste Damaso. Titulos urbis presbyteris diuisit: sedit annos VII. menses X. ALEXANDER Romanus è regione Capitauri sub Hadriano martyr: iacet in uia Nemetana septimo ab urbe miliario: sedit annos decem, menses septem. D. II. Impedientes legatum sacris interdicit. Item ne clericus ullus ad secularis iudicij tribunal euocetur, utq; semel tantum die sacrificetur. Iussit & aquam in sacrificio uino admisceri, ad notandum Christi cum fidei coniunctionem. Aquam postremo lustrabilem in templis instituit. Atq; hæc omnia teste Gratia. XYSTVS Romanus sub Hadriano martyr, iacet in Vaticano. Sedit annos X. Menses III. dies XXI. Instituit in sacrificio cani Sanctus. Nam Petri tempore oratione tantum Dominica sacrificabant. Alia alij addidere. Cælestius introitum, Gregorius Kyrie eleyson, Thelephorus Gloria in excelsis, Gelasius collationes, Hieronymus epistolam & Euangelium, Alleluia Hierosolymis. Symbolum in concilio Niceno. Mortuorum commemorationem Pelagius Tus. Leo III. osculum pacis. Innocentius Agnus Dei. TELESPHORVS Græcus sub Hadriano martyr, sepultus iuxta Petrum: sedit annos X. Men. III. dies XXI. Quadragesimam instituit, utq; na-

tali dominico ter sacrificaretur: media nocte quando natus: In aurora quando à pastoribus cognitus: Hora tertia qua cæteris illuxit. In sacrificio quoq; ut Gloria caneretur. HYGINVS Græcus sedit annos IIII. Men. III. dies IIII. Instituit ut baptismus seu confirmationis uerus saltem, quem compatrem uocant, interesset. Et ne materia templorum in profanos usus uerteretur, alia quoq; ædidi utilia. Martyr postremo sub Antonino Pio, conditur in Vaticano. PIVS Aquilegensis sedit annos XI. Men. III. dies IIII. martyr sub Antonino Pio tumultatur in Vaticano. Notauit sacrilegi crimine qui fundos aut homines attingerent religioni dicatos. Virgines quoq; sacrari ante annum XXV. ac extra diem Epiphaniæ prohibuit. Die autem Dominico pascha celebrari, monitus à quodam Hermete diuino instigato spiritui, iussit. Thermas Nouati, templum diuæ Pudentiæ dicauit, sua rogante sorore Praxede. ANICETVS Syrus martyr sub Antonino Pio sedit annos XI. Men. III. dies IIII. Instituit ne clerici barbam aut comam nutriant, aliq; complura ut etiam apud Gratianum uidere est. SOTER Capanus è Fundis martyr sub M. Antonino: sedit annos IX. Men. III. di. XXI. Sepultus in cœmeterio Callisti. Instituit, ut nuptiæ palam & in celebritate fierent, benedicerenturq;. Preterea ne sacerdos nisi coram saltem duobus sacrificaret. ELEUTHERIVS Nicopolitanus sub M. Antonino martyr: sedit an. XV. Men. III. Sepultus iuxta Petrum. Iussit contra Scuerianos ne quis Christianus aliquè cibum quo uescerentur homines, abominaretur. VICTOR Afer sub Commodio martyr: sedit annos X. Men. III. dies X. Sepultus in Vaticano. Hic eos qui ob acceptam iniuriam, aut uetus odium reconciliari recussissent, sacris interdixit. Item ex Eleutherij sententia instituit pascha die dominico celebrari: uidelicet à quarta luna mensis Martij usque ad XXI. eiusdem mensis, cum celebraretur in eadem luna more Hebraico: quæ res multos uel magnos uiros in dissensionem prouocauit usq; ad concilium Nicenum. ZEPHERINVS Romanus, sub Seuero martyr: sedit annos XVII. Men. VII. dies X. Sepultus in uia Appia haud procul à cœmeterio Callisti. Statuit ut sacrificium sanguinis in uitreo calice nõ ligneo ut antea fieret. Successores deinde ex auro & argento aut stanno tantum uoluerunt. Vtq; omnes post pubertatem semel in anno Eucharistiam sumerent. Innocentius tertius deinde & confessionem addi peccatorum uoluit. CALLISTVS Romanus è regione Rauennatum martyr sub Caracalla: sedit annos VII. Men. I. dies X. Sepultus in cœmeterio Calopodij. Instituit quatuor temporum ieiunia. Diuæ genitrici trans Tyberim templum ædificauit, Cœmeterium item, quod adhuc Callisti dicitur. VRBANVS Romanus sub Alexandro martyr: sedit annos VII. Men. I. dies XII. Sepultus uia Tyburtina in cœmeterio Prætextati, Statuit ut prædia essent inter clericos communia, fructus quoq; uiritim distribuenterent. PONTIANVS Romanus martyr sub Alexandro: sedit annos V. Men. I. dies II. Sepultus in cœmeterio Callisti: decessit in exilio in Sardinia. ANTHERVS Græcus martyr sub Maximino: sedit annos III. mensem I. dies II. Statuit utilitatis aut necessitatis gratia, episcopos consentiente Pontifice ad alios Præfulatus posse transferri, primusq; instituit uti res martyrum à Notarijs conscriberentur. FABIANVS Romanus martyr sub Decio sedit annos XIII. menses XI. dies XI. Sepultus in cœmeterio Callisti. Vetuit ne quis conseruineam usq; ad quintam sobolem in matrimonium duceret. Vtq; Christianus omnis ter in anno Eucharistiam sumeret. Insuper ut quotannis Christma instauraretur ueteri combusto. CORNELIVS Romanus martyr sub Decio sedit annos II. menses II. dies IIII. Inter uiros doctrina claros

E memor

Hyginus clix.

Pius cxliii.

Anicetus cly.

Soter cxlix.

Eleutherius cxlvii.

Victor cxc.

Zepherinus cciiii.

Callistus ccix.

Urba. ccxxv.

Pontianus ccxxv.

Antherus ccxxxix.

Fabianus cccxli.

Cornel. ccc.

Lacina virgo memoratur. Quippe qui ad Cyprianum familiarum suum multosq; alios, plures de rebus fidei conscripsit epistolas. Actus in exilium Centumcellas à Decio est, Precibus Lucinae uirginis sanctissimae. Catathumbis Apostolorum corpora alterius quidem uia Ostiensis ubi necatus fuit, in praedium ipsius Lucinae. Alterius uero Petri ubi et supplicium tulit, in Vaticanum transtulit. Tandem plumbatis (genus hoc supplicij) casus, dum ad mortem traheretur, bona ecclesiae Stephano commisit Archidiacono. Eius corpus Lucina praedita noctu sepelijt in praedio suo, haud procul à caemeterio Callisti. **Lucius c. 1111.** LVCIVS Romanus martyr sedit menses duos, dies decē. Sepultus in uia Appia: primum in exilium à Volusiano imperatore missus. Instituit, ut Diaconi duo, presbyteri tres, semper Episcopū comitarentur, ueluti uir testes. **Stephanus cclvii.** STEPHANVS Romanus martyr sub Valeriano sedit annos tres, menses duos. Sepultus in caemeterio Callisti. Hic sententiam Cornelij Pontificis probauit: ut uidelicet desertores fidei, postea poenitentes, baptismo non iterarentur, quae sane quaestio plures agitabat. **Xystus ii. cclix.** XYSTVS secundus Atheniensis martyr sub Galieno. Sedit annos duos, menses nouem. di. 111. Sepultus in caemeterio Praetextati uia Tiburtina: Dum ad supplicium traheretur, Laurentio Leuite thesaurum dispensandum tradidit. **Dionysii. c. 1111.** DIONYSIVS, cuius origo à Damaso ignoratur, martyr sub Claudio secundo, sepultus in caemeterio Callisti. Instituit ne insanus uel haereticus accusare posset. Templi, Caemeteria, ac paracos presbyteris diuisit. **Felix cclxix.** FELIX martyr sub Claudio secundo: sedit annos quatuor, menses tres dies x. v. Sepultus in caemeterio Callisti, instituit templorū consecrationes, quocūq; nisi in loco sacro à presbyteris nō sacrificaretur. **Eutichianus cclxiiii.** EUTICHIANVS Lunensis martyr sub Aureliano. Instituit ut accusatio coram iudice scripto fieret: sedit annos v. menses decem, ut nonnullis annum tantam. **Caius c. 1111.** CAIVS Delmata sub Diocletiano martyr: sedit annos decem, menses quatuor, sepultus in caemeterio Callisti. Eusebius hunc quindecim annos sedit se scribit. Instituit ordinationes, Lectorem, Exorcistam, Acolythem, Diaconum, presbyterum, Episcopum: praecrea ut clericus ad iudicem profanū accerseri non possit. **Marcellinus cccxii.** MARCELLINVS Romanus martyr sub Diocletiano sedit annos nouem, menses quatuor, dies vi. Sepultus in uia Salaria in caemeterio Priscillae. Hic metu perterritus, Deos primum adorauit, Deinde in concilio Praesulum Sinuessae publice se mulctandum tradidit, ac ob admissum facinus se insepultum dimitti mandauit: deinde è uestigio ad supplicium reuersus est. Hoc tempore Damascus, et item Eusebius testantur ad septemdecim Christianorum nullia diebus tantum triginta per diuersas prouincias adstricta supplicij, praeter eos qui ad metalla et arenam, effuso altero oculo et crure suffracto damnati fuerant. **Marcellus ccc.** MARCELLVS Romanus martyr sub Diocletiano sedit annos quinq; menses sex, dies xx. Sepultus in caemeterio Priscillae, quae ut illud construeret, ab eo fuerat impulsus uia Salaria. Titulos in urbe uiginti quinq; sicuti dicecisis, id est gubernationes ad baptismi commoditatem. Ceterum relegatus quaquam in pedore et erumnis ageret, nunquam tamen aut ieiunia, aut preces, curamue fidelium intermisit. Hoc tempore Lucina uirgo moriens ecclesiam haeredem reliquit. Fuere item martyres sub Diocletiano, Erasmus Campanus praesul qui Formijs iacet. Blasius Sebaste urbis Armeniae praesul. Vitus puer Siculus cum Modesto et Crescentia nutritoribus. Sebastianus Narbonensis primae cohortis princeps. Georgius Cappadox miles, qui draconem in Africa exercitum uastantem solus interfecit. Eius meminit cum laude Ambrosius: caput autem repperit Venetias translatum. **Eusebius cccv.** EUSEBIVS Graecus martyr sub Maxentio, sedit annos duos, menses vi. dies x. v. Sepultus

in caemeterio Callisti. Huius tempore Crucem inuentam ab Helena memorant magna historiae discrepantia. **Milciades cccvii.** MILCIADES Afer martyr sub Maximiano sedit annos quatuor, menses vi. dies ix. Sepultus in caemeterio Callisti. Instituit, ne in die dominico, aut v. feria ieiunaretur, quod hos dies pagani quasi sacros colerent. Hoc tempore fuere martyres Dorothea et Sophronia. **Siluester cccxiiii.** SILVESTER Romanus sedit annos x. i. Sepultus in caemeterio Priscillae, instituit ut Chryisma tantum episcopi consecrarent ac baptizatum confirmarent, occasione mortis etiam presbyteri: habitauit apud Soracte uicinum urbi montem. Constantinum falso baptizasse dicitur, cum Hieronymus adfueret eum ab episcopo Nicomedensi Arriane sectae prope Nicomediam in extremo uitae baptizatum, ut in Constantino latius dicam. **Marcus ccc.** MARCUS Romanus Constantino imperatore, sedit annos ii. menses v. iiii. **Iulius Romanus Constantino Imp. sedit annos xvi. menses iiii.** IULIUS Romanus Constantino Imp. sedit annos xvi. menses iiii. Sepultus in caemeterio Callopedij, uia Aurelia. Extruxit tria caemeteria in totidem uijs, Flaminia, Aurelia, Portuensi basilicas duas, alteram iuxta forum Rom. Trans Tyberim alteram, instituit et Notarios à quibus res Christianorum describerentur. Primam Nicenae synodum celebravit episcoporum cccviii. contra Arrium, iubente imperatore. **Liberius Romanus Constantino Imper. sedit annos xvi. menses vii. dies ii.** LIBERIUS Romanus Constantino Imper. sedit annos xvi. menses vii. dies ii. Hic primum à Constantio tauquam orthodoxus in exilium actus: uerum minime in officio durauit, in Arrianam et ipse sectam lapsus. Quapropter eo uiuo et absente Felix surrogatur. **Felix ii.** FELIX Romanus Constantino Imper. interfecit Liberij seditione tanquam orthodoxus: sepultus in basilica quam edificauit uia Aurelia secundo ab urbe lapide, sedit annum m. iiii. **Damasus Hispanus sedit an. xviii. menses ii. dies x.** DAMASVS Hispanus sedit an. xviii. menses ii. dies x. Hoc tempore Vrsicinū quendam factiosi elegerunt, ortoq; tumultu in basilica quae Sirinij appellatur, multi mortales ex utraq; parte interfecti fuere. Quae res uiuio data Christianis ab Amiano Marcellino est. **Damasus basilicam duo Laurentio prope Theatrum Pompeij edificauit, muneribusq; ornauit.** Instituit in fine Psalmorum, Gloria patri. Floruere sub eo praecleara religionis lumina: Hieronymus, Ambrosius, Augustinus. Sub hoc item secundum concilium Constantinopoli celebratum contra Macedoniu, episcoporum c. l. **Siricius Rom. sedit an. xv. men. x. dies xxv.** SIRICIUS Rom. sedit an. xv. men. x. dies xxv. Instituit ut bigamus ad officium sacerdotis non admitteretur. Sepultus in caemeterio Priscillae. **Anastasius Honorio et Arcadio Imp. sedit an. iiii. dies x.** ANASTASIUS Honorio et Arcadio Imp. sedit an. iiii. dies x. Sepultus ad Vrsum pilcatū. Instituit ne debiles membris ac manci sacris adscriberentur, Et ut Euangelium in templis stando audiretur. **Innocentius Albanus sedit an. xv. Sepultus ad Vrsum pileatum.** Instituit ut in solennibus sacrificijs pax populo daretur, ut sabbatis ieiunium celebraretur. Arcadiū principem sacris interdixit, quod Ioannem Chrysostrum expelli è Constantinopoli permisisset. **Cataphrygarū secta damnauit.** Basilicam S. Geruasij et Protasij dedicauit. **Sozimus Graecus Honorio et Arcadio Imp. sedit annum et mensem, dies viii.** SOZIMVS Graecus Honorio et Arcadio Imp. sedit annum et mensem, dies viii. Sepultus iuxta corpus diui Laurentij uia Tiburtina. Instituit ut cereus sabbato sancto benediceretur. **Bonifacius Romanus, sedit an. iiii. men. iiii. dies vii.** BONIFACIUS Romanus, sedit an. iiii. men. iiii. dies vii. Honorio Imp. instituit ne minor annis xx. presbyter ordinaretur. Huius tempore oras sedit, alter Eulalius nomine electus est Pontifex, ambo in exilium ab Honorio pelluntur. Sed Bonifacius breui tempore reuertitur. **Caelestinus Campanus Theodosio iunior Imp. sedit an. v. m. x. dies xvii.** CAELESTINVS Campanus Theodosio iunior Imp. sedit an. v. m. x. dies xvii. Basilicam Iuliam dedicauit. Mandauit ut omnes sacerdotes nossent sacros Canones. Hoc tempore tertia Synodus c. c. episcoporum apud Ephesum celebrata, ubi Nestorius damnatus, Templumq; diuae Sabine dedicauit ab Petro quodam Illyrico,

Milciades cccvii.
Siluester cccxiiii.
Marcus ccc.
Iulius ccc.
Liberius ccc.
Felix ii.
Damasus ccc.
Siricius ccc.
Anastasius ccc.
Innocentius ccc.
Sozimus
Bonifacius
Caelestinus ccc.
Concilium ii.

Xystus ii. cccxxiii. XYSTVS II. Ro. sedit an. viii. dies xi. Valentiniano II. Imp. basilicā diuae genitricis ad Marcellū Liuiā, quae ad praesepe dicta est: deinde S. Maria maior miraculo niuis, impensa Ioannis patricij extructū dedicauit, ut prima templi facies pictura ostendit. Hic à Basso presbytero accusatus, calumniam in concilio episcoporum discussit, ex quo Bassus à Valentiniano in exiliū pulsus est. **Leo Tuscus Martiano et Leone primo Imp. sedit an. x. xi. men. i. dies xiiii.** LEONVS Tuscus Martiano et Leone primo Imp. sedit an. x. xi. men. i. dies xiiii. Inter uiros doctrina, eloquio et sanctitate praecipuos connumeratur. Epistolas, sermones plurimos reliquit. Attilae Hunnorum regi occurrens ad annem Ticinū furorem eius sola oratione comprefsit. Conciliū quartum Chalcedonense celebravit, in quo Nestorius damnatus. **Hilarius Sardus Leone primo imperante, sedit an. v. ii. men. i. dies x.** HILARIUS Sardus Leone primo imperante, sedit an. v. ii. men. i. dies x. Sepultus in caemeterio S. Laurentij. Instituit ne Pontifices sibi deinceps successorem deligerent. Scripsit epistolas tris synodos confirmantes, Nicenam, Ephesinā, et Chalcedonensem. In baptismo Constantinianae basilicae tria addidit sacella, Ioannis Baptistae, Euangelistae, et S. Crucis. **Simplicius Tyburis Leone II. et Zenone Imp. sedit an. xv. men. i. di. vii.** SIMPLICIUS Tyburis Leone II. et Zenone Imp. sedit an. xv. men. i. di. vii. Stephani basilicā in Coelio monte dedicauit. Item Andreae apostoli haud procul à S. Maria ad praesepe, ubi adhuc uestigia uidentur et carmina inscripta leguntur. Sanctae quoq; Vibianae ad palatium Luciniani. Instituit praeterea ne quis inuitus episcopus deligeretur. Et ne quis clericus possessionem sacerdotij ab homine extra sacra acciperet. **Felix iii. Romanus è regione Fasciola regnante in Italia Theodorico: sepultus in basilica Pauli. sedit an. v. iiii. men. xi. dies xvii.** FELIX III. Romanus è regione Fasciola regnante in Italia Theodorico: sepultus in basilica Pauli. sedit an. v. iiii. men. xi. dies xvii. Instituit ut templa à solis Praesulibus consecrarentur. **Gelasius Afer Theodorico regnante, sedit an. iiii. men. viii.** GELASIUS Afer Theodorico regnante, sedit an. iiii. men. viii. Constituit ut clericorum ordinationes quater in anno tantum fierent, dieq; sabbati. Vir sane doctus est habitus, multaq; contra Manichaeos conscripsit, eorumq; libros cremauit, hymnos plurimos qui in templis canerentur ad imitationem S. Ambrosij edidit. **Anastasius ii. Romanus Theodorico regnante, sedit annos ii. uir parum secunda fama, ut qui Acacium haereticum quem primo expulit, ab exilio reuocare tentauit. Quare ultore Deo dum in secessu uentrem soluit, subito occubuit teste Gratiano.** **Symmachus Sardus Theodorico regnante, sedit an. xv. men. v. i. dies xxv.** SYMMACHVS Sardus Theodorico regnante, sedit an. xv. men. v. i. dies xxv. Multa passus traditur, dum Laurentiū quendam primo alij deligunt: dein Petri episcopum Altini fauente Theodorico, omnia tandem superauit in Synodo se excusans eiectis inimicis. Constituit ne quis clericus cum muliere nisi sanguine coniuncta habitaret. Plura insuper templa edificauit, primū Andreae prope Petri basilicā: deinde Agathae in fundo Lardario, diui Pancratij, Syluestri quoq; et Martini iuxta Traiani Thermas. Apud dem in basilica Pauli renouauit, habitacula casulasq; pauperibus prope Petri et Pauli basilicas extruxit, eosq; continuo sustentauit. Sed et episcopos aliosq; in exilijs agētes opibus iuuuit. **Ormisda Frufinonius Theodorico regnante et Iustino seniore Imp. sedit an. ix. dies xviii.** ORMISDA Frufinonius Theodorico regnante et Iustino seniore Imp. sedit an. ix. dies xviii. Sepultus in basilica Petri. Synodū prouincialem hortante Theodorico apud urbem habuit ubi multa utilia constituit. **Ioannes Tuscus sedit an. ii. men. viii.** IOHANNES Tuscus sedit an. ii. men. viii. Theodorico regnante, à quo in carcerem Rauennae coniectus pedore occubuit, relatus Romam in basilica Petri sepultus, catalogoq; martyrum adscriptus. Causa fuit quod missus à Theodorico ad Iustinum ut Arrianos restitueret, minime placita retulit. Constituit inter alia ut spoliatus ante omnia restitueretur. **Felix iiii. Samius Iustiniano Imp. sedit an. iiii. men. ii. dies xiiii.** FELIX IIII. Samius Iustiniano Imp. sedit an. iiii. men. ii. dies xiiii. Templū Cosmae et Damiani apud Romanū forū, quod carmen adhuc in eo scriptū indicat, edificauit. Saturnini basilicam uia Salaria restituit. Quodq; morientes ungerentur in-

stituit. **Bonifacius II. Ro. Iustiniano Imp. sedit an. i. i. men. iiii.** BONIFACIUS II. Ro. Iustiniano Imp. sedit an. i. i. men. iiii. Sepultus in basilica Petri. **Ioannes II. Ro. sedit ann. ii. men. iiii.** IOHANNES II. Ro. sedit ann. ii. men. iiii. Sepultus in basilica Petri. **Agapitus Roma. Iustiniano Imp. sedit ann. i. missus à Theodato rege Gothorū ad Iustinianū orator de excusanda morte Amalafuntae cuius autor fuerat, conciliato Imperatore ab eodē de Eutythiana secta tentatus constantissime renuēdo effecit, ut Imper. ipse ad sanitatē rediret, Anthemiumq; eius autorem mali Praesulem Constantinopolitanū in exiliū pelleret. Agapitus Constantinopoli paulo post mortuus, et in urbem relatus, ac in basilica Petri sepultus est.** **Syluerius Campanus Iustin. Imp. sedit ann. v. dies xii.** SYLUIERIVS Campanus Iustin. Imp. sedit ann. v. dies xii. uir sanctus ac fere martyr, calumniam passus apud Bellisarium, accusante Vigilio Diacono et Theodora Iustiniani ac Antonina Bellisarij uxoribus instigantibus, coactus Pontificatu se abdicare et in insula Pontia in exilio mori, quod Anthemium episcopum reducere ab exilio noluerit. **Vigilius Roma. Iustiniano Imp. sedit ann. xvii. men. vi. dies xxvii.** VIGILIUS Roma. Iustiniano Imp. sedit ann. xvii. men. vi. dies xxvii. Hic suffectus in locū Syluerij, fauētibus Theodato rege et Theodora, ex eadem causa qua et ille plectitur, dum contra conuentū inter eos Anthemium episcopū haereticū ab exilio reducere recusat. Itaq; Constantinopolim uocatus uarijs contumelijs uerberibusq; adfectus fuit, in quibus et extinctus ueterem culpā optimo sine pensauit, relatus in urbem et apud sanctum Marcellū uia Salaria sepultus. Ab hoc item quinta Synodus Constantinopoli celebrata, ubi contra Theodorū Coriariū constitutū, ut Maria deorū, id est, Dei mater appellaretur. Anno d. l. x. **Pelagius Ro. Iustiniano Imp. sedit an. xi. dies xi. x.** PELAGIUS Ro. Iustiniano Imp. sedit an. xi. dies xi. x. Constituit ut Clerici vii. horas Canonicas quotidie obirent. Quodq; quadragesimae tempore hora i. x. posset presbyter sacrificare: sepultus in basilica Petri. **Ioannes iij. Ro. Iustino iunior Imp. sedit an. xii. men. v. i. dies xxvi.** IOHANNES III. Ro. Iustino iunior Imp. sedit an. xii. men. v. i. dies xxvi. Narseti eunucho amicissimus fuit, eiq; consulatū impetrauit. Aedem apostolorū Philippi et Iacobi à Vigilio inchoatā absoluit. **Benedictus Roma. Mauricio Imp. sedit an. i. i. men. dies xxviii.** BENEDICTVS Roma. Mauricio Imp. sedit an. i. i. men. dies xxviii. Pelagius II. Roma. Mauricio Imp. sedit an. x. menses i. i. dies x. Statim renunciatus Pontifex misit Gregoriū qui ei postea successit, tunc diaconū, ad Mauriciū Constantinopolim sese excusantē, quamobrem eius cōsensum ob rerū turbationem non expectasset. Basilicam Laurentij martyris extruxit. **Gregorius Rom. Mauricio Imp. sedit an. xiiii. men. vi. dies x.** GREGORIUS Rom. Mauricio Imp. sedit an. xiiii. men. vi. dies x. Sepultus in basilica Petri sub ara diui Andreae. Huius paulo altius uita recensenda. Hic Gordiano senatore natus, quod doctrinae religioniq; aptus uideretur puer, ac disciplinis liberalibus imbutus esset, diaconus ordinatur. Sex in Sicilia cenobia sua impensa edificauit. domumq; paternā Romae prope Septizoniū, templū diuo Andreae dicauit. Missus dein Constantinopolim à Pelagio excusantē quod decreto Caesaris non expectato propter tumultū necessario sumpsit officium, simul et rogatū auxilia contra Logabardos, quae sane omnia facilia, modestiaq; fretus obtinuit. Multis uero post annis quib. habitu monachi Deo seruebat, Pontifex renunciatus è uestigio ad Imperatorem mittit rogatū, ut electionē minime ratā haberet. At ille contra mādauit, gratias agēs clero populoq; Ro. quod talē uirū delegissent. Itaq; Gregorius sumpta prouincia, dies noctesq; nūc scribēdo aut orādo agebat. Cerimonias quib. nūc utuntur in tēplis, modūq; chori et psalmodiae primus instituit. Agilulphum Logobardorū regē ex Arriano orthodoxū fecit persuasione Teudelindae uxoris, cui Gregorius Dialogorū libros dicauit Mauricio principi clericos ad militiā cogētī, et rursus Patriarchae Constantinopolitano Occumenicū se dicenti acriter restitit, dictitās quod Petro Ro. Pontifici traditae fuissent clauēs, meminisseq; debere humilitatis generis sui, quod Dei benignitate ex Notario Comes excubitorū, et ex comi-

Bonifac. ii. Ioannes ii. Agapitus D. xxxij.
Syluerius
Vigilius D. li.
Concilium v.
Pelagius D. liij.
Ioannes iij. D. lxxij.
Benedictus Pelagi i. D. lxxij.
Gregorius D. xij.

in uisionem e duobus Cardinalibus qui causa huius facti fuerit alteri manu, alteri nasum abscidit. Coactus est tandem cum diademate redimere. Post haec ab eodem admonitus, ut a uitijs et insaniarum episcoporum, nunc paruit. Quare fugiens obmetum in latebris extinguitur est. Sedit an. 1111. men. x. dies x. v. Benedictus v. Rom. sedit men. 11. dies v. Othone Imper. Hic delectus a Clero et pop. Ro. eo tempore quo Ioannes delectus fuit, et Leo VII. ab Othone surrogatus. Quare obrem Otha hostiliter omnia inuadens, Romanos perterrefcit, et uoti compos eos iureiurando adegit, nihil immutatos. Relicto dein Leone Benedictum secum in Germaniam duxit, ubi ille ex animi dolore decessit. Leo VIII. sedit annum, men. 1111. Cuius historiam in Benedicto supra enarrato commemorauit. Ioannes XIII. Ro. Othone Imper. sedit ann. VI. men. x. dies x. pulsus a Romanis, ab Othone deinde restitutus. Qui et Decarchones Romanorum propterea laqueo suspendit, et urbis Praefectum multis adfectu contumelias in exilium misit. Benedictus VI. Roma. Othone Imper. sedit annum, men. v. A Cincio potente ciue Romano in molem Hadriani coniectus ac fame mori coactus est. Donus II. Romanus sedit annum, men. v. Bonifacius V. sedit men. v. dies x. uir sacrilegus, qui bonorum conspiratione relinquere urbem coactus, omnia sacra preciosa secum Constantinopolim fugiens abstulit, quibus diuenditis paulo post audacior factus redijt, Ioannem Diaconum Cardinalem excolauit, ipse mox turpissime extinctus est. Benedictus VII. Romanus Othone II. Imp. sedit ann. v. 1111. men. v. Ioannes XIII. Romanus, ut quidam dicunt Papiensis, tertio quam electus fuit mense a Romanis in molem Hadriani coniectus, mori; compulsum est. Ioannes xv. Ro. a Clero odium ob impietatem sustulit, quartoq; decessit mense. Ioannes xv. Romanus Othone II. Imp. cuius auxilium implorauit, pulsus a Crescentio Cos. Romano in Hetruriam. Quo timore perterritus Crescentius et Pontificem reduxit, et ad genua ei procubens ueniam praeteritorum petijt. Hic enim Hadriani molem occupauerat, ex quo rex Crescentij dicebatur. Sedit Ioan. an. x. menses v. dies x. Gregorius v. Saxo genere, Othonis III. propinquus, pulsus a Crescentio Cos. suffecto Pseudopontifice quodam Ioanne, ab ipso Othone restituitur, qui primo in arce Crescentium Cos. et Ioannem obsedit. Illi spe ueniae supplices ad Imperatorem aduenientes, alter in uia trucidatur, alter Ioannes excolatur. Hic instituit ut deinceps Imperatores Romani a sex Germanis uiris addito rege Boemiae legerentur. Ii sunt Colonienfis et Maguntinus, et Treueren. Praefules, Dux Saxoniae, Comes Palatinus, March. Brandeburgensis: anno m. 11. Sedit an. 11. men. v. 1111. Huius elogium sepulcri conditi apud aram diui Gregorij in Basilica Petri uitam eius testans, legitur hodie his uerbis barbaris:

Hic quem claudit humus, oculis uultuq; decorum
 Papa fuit Quintus nomine Gregorius.
 Ante tamen Bruno Francorum regia proles,
 Filius Othonis de genitrice Iudith.
 Lingua Teuthonicus, Vuangia doctus in urbe,
 Sed luuenis Cathedram sedit apostolicam.
 Ad binos annos et menses circiter octo,
 Ter seno Septembrio commemorante dies,
 Pauperibus diues per singula sabbata uestes
 Diuisit numero cautus apostolico.
 Vfus Francisca uulgari, et uoce Latina,
 Instituit populos eloquio triplici.
 Tertius Otho sibi Petri commisit ouile,
 Cognatis manibus unctus in imperium.
 Exiit at postquam terrenae uincula carnis,
 Aequiuoci dextro substituit lateri.

Decessit x. 11. calendis Martij. Ioannes xv. Græcus, praeful Placentinus, quem supra dixi, a Crescentio per seditionem creati, et ab Othone eicctum, sedit menses x. Syluester II. Gallicus, Othone III. imperante sedit annos quatuor, mensem I. dies x. Hic olim monachus Hyspali artibus liberalibus eruditus, mox per largitione sacerdotia, postremo pontificatum adeptus, demonem malum de uita longitidine consuluit: ille respondit, ut caueret Hierusalem. Imprudens Syluester in aede sanctae crucis in Hierusalem dicta sacrificans, diem extremum adesse sensit. Passus igitur delictum, publice inquit moriens, ut eius cadauer equis daretur trahendum, ubi demum illi conqueuissent ibi tumulari. Diuina igitur prouidentia ad basilicam Lateranensem semper peruenere, ubi et sepultus. Ioannes xv. ignobilis, sedit menses quatuor, dies x. Ioannes xv. Romanus e regione Pontus, sedit annos quatuor, menses 1111. Sergius III. Romanus, sedit annos 11. men. v. uir sane probus. Benedictus VIII. Tusculanus, Henrico imperante, quem Romae diademate redimuit, sedit annos x. mensem I. dies x. Ioannes xx. Romanus, Conradum imperatorem diademate redimuit. Sedit annos 11. dies 11. Declaratus nullis antea initiatus sacris. Vexatus insuper a Romanis, ab eodem Conrado defenditur. Deniq; eius uita magnopere laudatur. Benedictus IX. Tusculanus Benedicti VIII. nepos, sedit annos x. menses quatuor, dies x. uir probrosus et infamis. Quare a populo Romano pulsus Syluestro III. suffecto, deinde restitutus. Syluester III. Romanus expulso Benedicto per factionem surrogatus, tantum dies xxx. Gregorius v. Henrico II. imperante, sedit annos 11. menses tres, in eo tumultu ac schismate creatus, quo Benedictus VIII. fugatus est. Sed Henricus celebrata synodo, et Benedictum et Syluestrum, et Gregorium coegit se pontificatibus abdicare, Clementemq; II. fecit. Clemens II. praeful Bambergensis in synodo, uti supra diximus, factus Henrico II. cogente, quem postea diademate redimuit, sedit menses 11. dies v. Damasus II. Bauarus natione, per uim nulloq; populi consensu pontificatum occupat, in quo uixit dies xxx. Leo IX. Alemanus ab Henrico II. Imper. Romam missus, petentibus Romanis, quibus ob uitia cleri quotidie peiores eligentis, necesse fuit ad imperatorem confugere. Huic igitur Romam uenienti Ildebrandus Soanenfis qui postea Gregorius VII. fuit, sit obuia, hominemq; hortatur, ut priuato habitu ueniret, electus ab eo qui potestatem eligendi non haberet. Cui cum uir iustissimus paruisset, iterum a clero eligitur. Ildebrandus ab eo cardinalis statim factus est. Huius igitur pontificis iustitia portento quodam ex leproso dicitur emicuisse, quem in lecto suo collocari mandauerat, nec mane postea usum Christum putatum. Hic etiam ut scribit Pandulfus ostiarius Lateranensis, Normannos in Apuliam aduersus contra Græcos et Saracenos omnia contumaciter occupantes: ipse quoq; eo simul adcessit. Hos tamen postea sepe nocentes diuersi sensere pontifices. Leonis hoc factum quaquam ex animo pio sanctoq; uiro, nequaquam laudat archiepiscopus Florentiae ex autoritate Ioannis de Columna, distantis minime eum facere oportuisse quod Petro prohibitum, Mitte gladium tuum in uaginam. Petrus etiam Damianus in quodam opusculo damnat clericos, qui pro tuendo iure rerum externarum certant, aut bello interesse student. Nam et Gregorius rapinas iniuriasq; plures a Longobardis est passus: Ambrosius item ab Arrianis: uterque sola patientia dimicauit. Simile leonis factum, illud quoque Urbani III. fuit, qui Carolum e Gallia contra Manfredum excitauit. Ambo, ut idem praeful ait, rem suscipere superuacaneam, cum externa Christus minime curare mandauerit: sedit annos v. menses 11. dies 11. Victor

Ioan. xvij.
 Siluester ij.
 M. iij.
 Ioan. xvij.
 Ioannexix.
 Sergius iij.
 Benedict. viij.
 Io. xx. M. xx.
 Benedict. ix.
 Syluester iij.
 Gregorius ij.
 M. xl.
 Clemens ij.
 Damasus ij.
 Leo ix. M. l.

Victor ij. Victor secundus, Bauarus natione, Henrico II. imper. et consentiente synodo Florentiae habuit, ubi multos praesules et largitionis et luxuriae nomine notatos deiecit: sedit annos 11. menses 1111. dies x. 1111. Stephanus IX. natione Lotaringus, Casinenfis abbas, Henrico tertio imperate: moritur mense v. 11. ibiq; sepultus. Huius opera Mediolanensis ecclesia Romano pontifici obtemperauit, quae annis c. c. se subtraxerat. Benedictus X. Veliternus, sedit menses noue, dies x. per factionem quorundam nobilium factus, dissidente clero, eijcitur: Velitrisq; unde erat, exulauit. Nicolaus II. Sabaudienfis praeful Florentinus, Gerardus antea uocatus, abrogato Benedicto Senis creatur: uir moribus ac literatura probatissimus. Henricum III. diademate redimuit. Robertum Guiscardi pontificis tributarium regemq; Apuliae constituit, Demum concilio celebrato pontificum electionem ad cardinales tantum reduxit. Sedit annos tres. Alexander II. Mediolanensis, Henrico III. imperante: cuius auxilio Cadolus Parmensis electus, ad urbem hostiliter contendit. Captus demum, et in concilio Mantuis celebrato sese abdicans, ueniam publice petijt. Huic enim omnis frater Transpadana et Cisalpina Gallia parabat, praeter Matildem comitissam. Alexander his gestis Romam reuertens, in magna exstimatione uixit. Sedit annos undecim, menses quinq; sepultus in Basilica Lateranensi. Gregorius VII. Soanenfis, Ildebrandus nomine, Henrico III. imperante, sedit annos undecim, mensem unum, dies tres. Hic praeter omnes quod uir pius et Christianae religionis acerrimus defensor fuerit, labores pertulit magnos. Primum Cincius Stephani urbis praefecti filius, nocte dominici natalis in basilica sanctae Mariae ad praesepe sacrificatem adortus, uir corripit, atq; in turrim quandam Parionis coniecit: unde et a populo Romano liberatus. Mox grauissimas cum Henrico inimicitias gessit, quod eum tanquam simoniae crimine notatum et rebellem, sacris interdixerat. Ex quo ille furibundus ad urbem diripiendam properauit: ipsumq; in Hadriani mole obsedit: ad quem liberandum Robertus Guiscardus, Apuliae dux, resistens Romanis occurrit: ingressusq; per Flaminiam portam populabundus, fugato Henrico, pontificem obidione soluit: secumq; duxit Salernum, ubi et decessit. Nepos eius ex fratre in Septizonium confugiens, turpiter se dedidit. Victor III. abbas Casinensis, sedit annum, menses quatuor, Moritur suspicione ueneni iussu Henrici dati. Urbanus II. Henrico III. imperante. Sedit annos tredecim, menses quatuor. Acta Gregorij VII. contra ipsum Henricum probauit in concilio Placentino, fauente Matilde comitissa. Inde profectus apud Clarummontem alio celebrato concilio, populos Christianos ad recuperandam Hierosolymam incendit. Reuersus Romam, Ioannis Paganis, cuius seditionis motu omnia miscentis, in aedes Petroleonis potentissimi ciuis, apud sanctum Nicolaum in carcere Tulliano sese biennio recepit, ubi et decessit. Cadauer trans Tyberim clam, metu inimicorum, delatum. Hic primus pallium Mediolanensis archiepiscopo tradidit: post eum Tolitano, quem et primatem regni Hispaniae fecit. Hoc item tempore ordo Cartusienfium initium cepit. De quo alias. Pascalis II. ex Flamina oriundus, Henrico III. imperante. Quem Romam uenientem, ad gradus Petri basilicae excepit: ingressusq; una templum, per prodicionem una cum cardinalibus ab eo capitur, quod non probasset praesules ab eo in Germania factos. itaq; ductus ad montem Soractem, ibi fuit, donec compulsum est ei adsentiri simul: et eum, cuius causa uenerat, diademate redimere. Fuere hoc tempore Petrus Columna, qui Caius pontificis oppidum occupauit. Ptolemeus princeps sublaquensis, Albam. Stephanus Corfuis basilicam Pauli, ubi castellum ad excursions

Victor ij.
 Stephanus ix.
 M. lviij.
 Benedictus x.
 Nicolaus ij.
 M. lviij.
 Alexander ij.
 M. lxiij.
 Gregorius vij.
 M. lxxij.
 Cincius praefecti F.
 Victor iij.
 Urbanus ij.
 M. lxxxvij.
 Pascalis ij.
 M. c.

fecerat. Haec namq; familiae illustres Romae absente pontifice, qui in Apuliam secesserat, omnia diripuerunt: quae Pascalis cum exercitu reuertens facile recuperauit: ac post discessum imperatoris in concilio Lateranensi, omnia uisita retractauit. Sedit annos octodecim, menses sex. Gelasius II. Caictanus, Henrico III. imperante, sedit annum, menses decem, statim renuntiatus pontifex, irruptis conclauis foribus, a Cincio et Leone Fraiapanibus captus, calcibusq; petitus est: quod egreferrent non fuisse creatum unum e suis. Deinde in eorum domos perductus, paulo post a populo Romano liberatur. Postea aduentante ad urbem Henrico sibi timens Ostiam, deinde Ardeam, postremo in Apuliam confugit. Discedente autem Henrico, Romam reuersus a Gregorio pseudopontifice ab eodem imperatore facto, multa passus est, latebras ob metum queritando. Tandem in sancta Praxede dum sacrificaret, irruptentibus inimicis uix incolumis euasit. Hinc in basilicam Pauli conuocatis cardinalibus, seq; ecclesiamq; commendans, ex Ostia Pisas mari aduehitur: inde in Galliam, ubi apud coenobium Cluniacense moritur. Caeperet hoc tempore Templarij apud Hierosolymam. Callistus II. Burgundus, Henrico III. imperante, absens, ob doctrinam et generis nobilitatem creatur. Veniens ad urbem Pisis, deinde Volaterris iter fecit, ut in eorum historia continetur: edemq; Petri Volaterris dedicauit: ac parte reliquiarum Petri et Pauli donauit: quae sub ara latentes, et diu ignoratae erant tandem aedificandae gratia, cum arcula inscripta prodierunt, prodigumq; ex his publice uisum: paulo post dum sacrificaret, citum morbo diuturno incuruatum, egregie ambulancem, statim liberatum, qui adhuc uiuit. Callistus igitur in primis pseudopontificem Gregorium Sutrij quorundam potentum fauore sese tutantem, exercitu nullo cepit, uitaq; donatum in coenobium relegauit. Deinde Bencuentum proficiscitur ad tutadum Rogerium, fratrem Guilelmi comitis Apuliae. Qui contendens Constantinopolim spe nuptiarum filiae Alexij imperat. regnum ei cum fratre commendauerat. Reuersus inde Romanam morbo adfectus, ubi primum conualuit, apud Lateranum concilium celebrauit: ubi actum de supplemento Christianis mittendo, qui tunc res in Asia pro religione gererant. Sedit annos v. menses x. dies vi. Honorius II. ex agro Forocornelienfi oriundus, uir laudandus, sedit annos v. menses 11. sepultus in basilica Lateranensi. Innocentius II. Romanus, e regione Translyberina, Lotario imperante, sedit annos x. 1111. mens. v. 1111. dies v. 1111. Contra Rogerium Apuliae comitem mouens, ab eo capitur, pauloq; post dimittitur, reuertens gratia. Pontifex ei omnia praeter regis titulum, quem ante omnia ille optabat, coecepit. Reuertens pseudopontificem Romae, filium Petroleonis offendit: cuius metu perterritus per mare Pisas, inde in Galliam ad Philippum regem aufugit: apudq; Claromontem, conuento diuo Bernardo magnopere recreatus, concilium celebrat, ubi pseudopontificem hostem ecclesiae iudicauit. Inde reuersus cum Lotario imperatore, Pisis substitit: eamq; ciuitatem diu cum Genuensibus discordem conciliauit: Romam postremo ueniens cum eodem Lotario nusquam pseudopontifice reperto, aliam seditionem exortam uidit. Romanorum qui senatores, consulesq; creabant, more uetusto, erepta sacerdotibus facultate. Quare pontifex apud Lateranum concilio celebrato, multa ipsis sacerdotibus utilia statuit. Inter alia, ne quis in praedictis sacerdotibus successor sibi constituere posset. Caecilius II. Tifernus, seu e castro Felicitatis, sedit menses v. Lucius II. Bononiensis, Conrado III. imperate, sedit menses x. dies 11. Hoc tempore Baliardus philosophus quidam Gallicus, ac peripateticus, Parisij prodijt, uir doctissimus,

Gelasius ij.
 Cincius & Leo Fraiapanes
 Callistus ij.
 M. cxx.
 Honorius ij.
 Innocentius ij.
 M. cxxvij.
 Caecilius ij.
 Lucius ij.
 Baliardus philolophus
 E 4 ab

Eugenius iij. M.cxxvij.

ab orthodoxis tamen in quibusdam aberrans, à quibus nec per synodum iussu regis Ludouici huius gratia coactam auelli potuit, quin in loco deserto cum socijs nonnullis omnem abstinentendo exegit. Eugenius III, Pisanus, Conrado II, imper. sedit an. v. 1111. dies xx. Hic cum Romanos in seditione coepit sub Innocentio II. perseverantes uideret, quòd imperium adripuissent, ob metum ad Farfense cœnobium aufugit, ubi cum non satis tutus uideretur: Tyberi Ostiam delatus, mox Pisas inde in Galliam se recepit: ubi etiam conuento diuo Bernardo, à quo monachus olim factus fuerat, maxime letatus: Ludouico regi ex uoto contra Saracenos ire paranti, bene ac feliciter dixit. Inde illius auxilio tutus Romam reuertens, à ciuibus sedato tumultu humaniter exceptus est. Hinc et porticum sanctæ Mariæ ad præsepe extruxit, ut eius etiam indicat inscriptio. Anastasius III. Romanus sedit annos I, men. III. De quo nil aliud fertur, nisi quod pulcherrimas ædes apud Pantheon edificauit. Hadrianus III. Anglicus natione, Frederico Aenobarbo imperante, sedit annos IIII, menses x. Imperatorem ipsum apud Lateranum diademate redimuit, aduersantibus Romanis, portamq; claudentibus. Guilelmum Siciliæ comitē utriusq; Siciliæ regē creauit. Circa Vulturnum nonnulla oppida recinnauit: Radacophanū in agro ad ditione nunc Senensium, arce et moenibus munit, ubi quandoq; habitauit. Pertusum tandem statum Romanorum quotidie tumultuantium et ei aduersantium, secessit Arignanum ubi et moritur. Relatus inde in urbē, et in basilica Petri sepultus. Alexander III. Senensis Frederico Aenobarbo imperante, sub quo multa passus est. Initium malorum Victor pseudopontifex ad eum confugiens. Alexander uerò ad Gualuagnum Mediolani tunc principē se recepit. Quare imperator furibundus in Italiam ueniens, Mediolanum, aliasq; terras quæ cum eo conspirauerant, desolauit. Ex quo omnis ferè trans Padum regio defecit ad Alexandrum: cuiusq; nomine Alexandriam condiderunt. Mortuo Victore alium successorem Paschalem imperator, post hunc Callistum: postremo Innocentium constituit, qui omnes superstitē Alexandro periere. Igitur à Mediolano discedens in Galliam contendit: hortante Philippo rege, concilioq; apud Claromontem habito: Victorem tunc uiuentem damnauit. Mox à Romanis reuocatus est. Imperator quando et rebellantes trans Padum ciuitates et pontificem reuersum uidit, extemplo in Italiam properat: ille timore percussus habitu coci ignotus, Venetias aufugiens ad diuæ uirginis de Charitate cœnobium diuertit: ubi eadem cognitus, et à Sebastiano tunc duce summo honore in palatium perductus est. Cuius inimicos ultri Veneti, Othonē Frederici filium aduersus ueniens bello nauali ceperunt, qui causa pacis deinde fuit. Fredericus capto filio, sequenti anno Venetias ex fœdere uenit. Ad pedes Alexandro procumbens ueniam pro eorum petijt, dicens: Non tibi, sed Petro. At ille respondit: Et mihi, et Petro. Romam postremo reuertens, cœcilium apud Lateranum celebrauit, moriturq; cum sedit annos xx. dies x. Lucius tertius Lucensis Frederico imperante, à quo obtinuit suis Lucensibus, ut Hetrusci non alia quam Lucensi moneta uti possent, sicut et in Transpadana regione Papiensi. Cum contenderet ut consulum nomē Romæ extingueretur, aduersantibus illis, ob metum secessit Veronam ubi et extinctus est, cum sedit annos quatuor, menses duos. Fuere sub hoc tempore Petrus Comestor qui utriusq; legis historiam scripsit, quam ecclesiasticam uocant. Item Petrus Lombardus, patria Nouariensis, præsul Parisiensis, qui sententiarum libros edidit quatuor, ex sanctorum dictis. Abbas quoq; Ioachimus in Calabria apud Cœnobium Floris ab eo conditum, qui uaticinia quedam enigmatica reliquit. Gratianus monachus S. Proculi,

Anastasius iij.

Hadrianus iij.

Alexander iij. M.ccl.

Lucius iij. M.cxxxij.

Petrus Comestor Petrus Lombardus Ioachimus abbas

Gratianus

natione Tuscus, doctor Bononiensis autor Decreti, qui spurrius fuisse traditur. Omnes hi sanè parum inter se temporibus differunt. Urbanus tertius Mediolanensis, Frederico Aenobarbo Imp. Audito nuntio de Hierosolyma à Soldano capta, dum Venetias proficiscitur parandæ classis gratia, Ferrariae in itinere præ animi dolore moritur, cum sedit annu, menses x. dies xxv. Gregorius VIII, Beneuentanus dum Pisas properat pacem constituturus inter eos et Genuenses, utrosq; uerò animaturus ad Hierosolyman recuperandam, ibidem moritur: pontificatus die LVII. Clemens tertius Romanus Frederico Aenobarbo imper. sedit annos duos, dies xv. Hoc maxime hortante imperator unà cum cæteris tunc principibus Christianis in Saracenos expeditionem sumpsit: de qua alibi plura diximus. Hic et atrium sancti Laurētij extra mœnia fecit, Lateranensem Basilicam exornauit. Cælestinus tertius Romanus Henrico v. imper. Cui regnum Siciliæ concessit, Guilelmo sine herede extincto, tradita ei in matrimonium Constantia Rogerij filia è Cœnobio Panormitano euocata. Primus ædis pontificales apud Petrum et Lateranensem Basilicam edificauit, ut inscriptio in ære adhuc ualuis Laterani ostendit. Sedit annos VI, men. VI, dies XXI. Innocentius III. Anagninus è comitum familia Othonem IIII, imperatorem diademate cinxit. Cœcilium Lateranense celebrauit. Almericum hereticum qui dicebat ideas in mète diuina creare ac creari, cremari apud Parisium mandauit. Decretales aliosq; libros complures composuit. Xenodocheum sancti spiritus in saxia fecit. Altare sancti Petri, ut scriptura indicat, exornauit. Christi templum restituit: Turrim quam nunc Comitum uocant exciuit, non sine nota ambitionis ac expensæ superuacue, inter tot hominis uirtutes hac tantum ei adscripta. Moritur Perusij pontificatus anno xviii. Honorius III, Romanus Frederico II, imper. quem ditionem pontificis usurpare conantem sacris interdixit. Petrum Altisiodorensem imperatorem Constantinopolitanum cum Iole uxore in Basilica Laurentij extra mœnia diademate redimuit. Ioannem cardinalem Columnensem legatum in Asiam cum ijs copijs misit, quas Innocentius coegerat. Fecit Aedis Casemarij, ordines Fracisci et Domini probauit. Sedit annos XIII, menses VIII, dies XIII. Gregorius IX, Anagninus è Comitum familia, Innocentij III, nepos, in Septizonio electus, sententiam Honorij in Fredericum probauit, quem postea in gratiam redeuntem ex soluto censu, deinde iterum rebellantem, celebrato apud Lateranum cœcilio sacris iterum interdixit, imperiumq; ei abrogauit. Cumq; audisset quòd is fretus auxilio Pisanorum quosdam cardinales è Gallia aduersos partim cepisset, partim mari depressisset, ex animi dolore extinctus est. Domnicum et Antonium Vlysiopensem ac Helisabetam Pannoniæ regis filiam inter sanctos retulit. Secessit Perusiam ob uarios in urbe tumultus. Seditionemq; cuiusdam Annibalis ex Annibalum familia uix euasit. Hic munus senatorium unà cum Pandulfo Sabello obiuit, ac absente pontifice nouam tunc primum hæreses sectam exciuit, adscitis ad hoc quibusdam sacerdotibus, quo autore Pop. Rom. in ecclesiam Dei coniuerauerat. Iam senator more ueterum rogabat, populisq; scisccebat, ac omnia prope oppida in potestatem redegerat. Quod malum ulterius serpere, et Tyberis inundato, et pesilentia subsecuta, præterea Gregorij reditus ad urbem prohibuerunt. Re deprehensa ac extincta, Gregorius nihil ulterius in Annibalē animaduertit, quàm cum senatorio munere deiecit. Hoc item tempore Americus dux quidam Gallicus qui plura contra Saracenos gessit, in pretio fuit. Cuius sepulcrum in basilica Petri cernitur hodie, cū hoc elogio. Hic iacet Americus comes Montisfortis, Franciæ conestabilis, qui contra Albigenes profide

Urbanus iij.

Gregor. viij. M.cxviij.

Clemens iij.

Cælestinus iij. M. cxj.

Innocentius iij. M. cxxvij.

Almericus

Honorius iij. M. cccvij.

Gregorius ix. M. cxxxvij.

Annibalum familia

Americus Comes

Fragepanes Iacob. & Pet. Capotij

Cælestinus iij.

Innocentius iij. M. cxxlij.

De Cardinalium institutione

Alexander iij. M. cclv.

fide catholica sepius dimicauit: postea contra Saracenos ad partes Syriæ transfretauit: à quibus in bello captus fuit, et diu in captiuitate detentus. Tandem per treugam liberatus dum rediret ad propria apud Hydruntum expirauit anno domini M. C. C. L. I. Erant tunc Romæ potentes, Petrus, et Io. Cincius senator Fragepanes, partium Frederici: quos pontifex quanquam formidabat, redijt tamen Iacobi Capotij ciuis Rom. potentia fretus. Is enim Cincio restiterat, eiusq; adhuc nomen legitur in tabernaculo opere museo, eius impensa extructo in basilica S. Mariæ ad præsepe: in qua et Petrus item Capotius cardinalis sepultus est, qui aduersissimus Frederici fuit: ac Xenodocheum S. Antonij non procul ab eadem, et Athenæum Perusinum, quod uocant Sapientiam, de suo nomine excitauit. Gregorius item moritur pontificatus anno XIII. Cælestinus IIII, Mediolanensis sedit dies xviii. Vacauit sedes menses xx. donec cardinales à Frederico capti opera Balduini imp. Constantinopolitani restituerentur. Innocentius IIII, è Flisco ac ex Lauaniciæ comitibus, Frederico II, imperante, quem antea magnopere amicum, in pontificatu inimicum habuit. Quapropter eius iram fugiens, Centumcellas proficiscitur. Inde in Galliam transfretauit, ubi libere contra eum sententias superiorum pontificum comprobauit. Ludouico deinde rege expeditioni Hierosolymanæ se accingente collaudato, reuersus est in Italiam: ac Petrum martyrem ordinis prædicatorum, et Stanislaum præsulem Cracouiensem inter sanctos retulit. Vir in primis iuris peritissimus. Apparatum Decretalium: præterea Autenticas edidit, et de iurisdictione imperij, auctoritatēq; pontificis librum scripsit, contra quendam Petrum Vincam, omnia imperatori tribuentē, quem apologeticum appellauit. Moritur Neapol. unde Romam relatus, et in basilica Laurentij conditus est, anno pontificatus xi. mense vii. Hic etiam cardinales ut pileo uterentur roseo, et equo ueberentur, instituit. Ipsum cardinalium nomen, ab initio epitheti honoratoris appellatio fuit. Nam alibi clericum cardinalem, et canonicum cardinalem legimus, id est, præcipuum, aut principalem, quo honore urbane dignabantur. Sicut enim urbis Romæ episcopus cæteris præestabat, sic etiam clericus Romanus, cui titulus Euaristus primus omnium distribuit. Idemq; pontifici de communibus fidelium rebus assistebant. Cardinales deinde postea appellati. Gregorij primi extat epistola ad Populonicenses, aliquem presbyterum sacramentorum gratia requirentes: Mittimus, inquit, uobis dilectum filium A. presbyterum cardinalem. Pompa his splendorq; comitum et ornatus defuerat: quos Innocentius addidit, ut diximus. Nostra quoq; ætate Paulus etiam capitibus tegmenta rursus. Inuenio item in antiquis tabulis apud ecclesiam Aretinam donationis cuiusdam Zenobij senatoris Rom. eidem ecclesiæ tempore Damasi pontificis factæ, ubi est huiusmodi subscriptio: Et ego Io. S. R. E. diaconus cardinalis ex parte Damasi pont. laudo et confirmo. Item in alijs tabulis donationis Caroli Magni cœnobio S. Anastasij Romæ, subscriptio huiusmodi: Et ego Leo episcopus Rom. ecclesiæ subscribo. Et ego Carolus Imp. subscribo. Et ego Guilelmus S. Sabinæ cardinalis subscribo. Vbi obiter notandum pontificem Rom. solitum se subscribere, episcopum Romanæ ecclesiæ: multo rectius quàm hodie, episcopum catholicæ ecclesiæ. Nam si Romana, catholica est, honorem igitur hunc alme urbi eripere uidentur. Alexander IIII, Anagninus Frederico II, imperante, sedit annos vi. Eclinum de Romano et Manfredum Siciliæ regem pontificum hostes persequutus est, misso legato Octauiano Vbalduino, qui subditos contra eos in officio confirmaret. Templum cœtinuum diuæ Agnetis ædis, quod Bacchi fuerat, Cœstantiæ dicauit. Claram uirginem Assinatē inter sanctos retulit. Moritur Viterbij.

Urbanus IIII, Gallicus sedit annos III, mensem I, dies IIII. Oppugnatus à Manfredi rege, Carolum Andegauensem, Ludouici sancti uiri fratrem, ad regnum aduersit. Perusij decessit: sepultus in æde Laurentij. Romani per absentiam eius iterum libertati studentes, Bandereftos creant nouos magistratus, qui uitæ necisq; haberent potestatem. Senatore priuatum hominem, quendam Brancalonem Bononiensem legerunt, quem paulo post fugatum iterum reuocarunt. Clemens IIII, Narbonensis, Frederico II, imperante, sedit annos III, dies XXI. Is ad scientiam iuris mores sanctissimos addidit. Duas filias ex matrimonio ei natas habuit, quarum alteri CCC. libras Turonenses pro dote tantum assignauit. Alteri sacræ uirgini xxx. Nepotem ex fratre treis obtinentem præbendas, duas relinquere coegit. Moritur Viterbij: post quem sedes biennio uacauit, quum non satis dignus inueniretur successor. Gregorius X, Placentinus Ro. Iulpho imper. Hic ante omnia pacem inter Genuenses et Venetos diu concertantes constituit. Deinde Florentinos pontificis oppida inuadentes sacris interdixit, proficiscensq; in Galliam Lugduni concilium celebrauit. In quo Michael Palæologus imper. Constantinopolitanus cum Romano dogmate rursus conuenit, cum eius maiores duodecies antea conuenissent, semperq; descisissent. Interfuit et Philippus rex. Reuertens inde Romam, ac iter prope mœnia Florentinorum faciens eos interdicto iam ferè triennali soluere negauit. Moritur Aretij in itinere, ibiq; sepultus, atq; ut uir sanctus adoratus, cum sedit annos IIII, mensem I, dies II. Innocentius V, Burgundus ord. prædica. creatus Aretij, statim Romam profectus, in basilica Petri Mitræ consecrationisq; solennia peregit, sedit mens. vi. dies I. Hadrianus V, è Flisco Innocentij IIII, fratris filius. Moritur Viterbij, die XL. Ioannes XXI, Vlysiopensis uir admodum literatus, ut qui multa scripserit, uerum rebus agendis parum prudens, sedit mens. vii. Moritur Viterbij ex ruina conclauis. Nicolaus III, Vrsinus compositus uulgò appellatus ob morum modestiam, Iordanum fratrem, Latinumq; fratris filium in patrum collegium cooprauit. Carolo II, Siciliæ regi maxime inimicus, eoq; de officio senatorio deiecto, instituit, nequis princeps eum locum deinde obtineret. Petrum Aragonem ratione Cœstantiæ uxoris sollicitauit, ut eius regnum inuaderet. Aedem Lateranensem restituit: Sacellum S. sanctorum de nouo construxit: depositis illic apostolorum caluarijs donec templi reconcinnaret. In Petri basilica antiquo numero canonicos regulares adiecit, ut simul cohobaret. Eius imago rem hac testans, prope Lymphatorum columnā paulo ante uisebatur: ad cuius pedes prostrati religiosi, eius dicta excipientes erāt. Notarios et tabelliones, ut pauperum sanguine uisitantes, ab se reiecit: Gregorium X, et Ioannem XXI, imitatus: uno tantum uitio inter eius laudes accusatus, immoderati erga suos amoris, tradens eis quæ ab alijs iustis de causis erepta fuerāt. Inter quæ Sorianum, ubi etiam moritur, quum sedit annos IIII, dies XXI. Vrsinorum genus hic commemorare fas fuerit, ex Petrarchæ primum autoritate, qui hoc in antiquo codice se reperisse testatur. Anno siquidem D. LXXXVIII. Maricio imp. et Pelagio II, sedente: Longobardi sub Arturi Flauio rege Saturniam in Hetruria post longā obsidionem diripuerunt, frustra auxiliantibus Gabino Sorano Roscio et Anguillario nobilibus tunc ducibus. Quumq; Romæ deinde obsidione cinxissent: Vrsinus et Primenus fratres C. Vrsino geniti, qui Spoletum tuebantur, cum exercitu auxilio uenerunt: potitijq; à S. P. Q. R. signa quæ nunc gestant, præterea ciuitate sunt donati, locumq; in regione Arenulæ iuxta Tyberim ad habitandum consequuti. His alij quinque fratres fuere: Tarquinius, Quintiolus, Sextinus, Carentius, et Sc

Urbanus iij. M. cclxij.

Banderefti creati

Clemens iij.

Gregorius x. M. cclxx.

Innocentius v.

Hadrianus v.

Ioannes xxj.

Nicolaus iij. M. cclxxvij.

Vrsinorum familia

Secundinus. Ex his deinde descendere Constantinus & Ramundus Vrsini, qui sub Carolo Magno aduersus Longobardos militauerunt: praeterea Pitilius, qui Pitilianum in Hetruria condidit. Haec ex Petrarcha. Reperta est deinde posteris Romae inscriptio huiusmodi. Vrsus Alius, cuius satrapes ex Umbria in armis floruit adolescens, ut postquam factus est capitulum restituit: tabellas condidit: uixit annos XLVII. Nonnulli ab eo repetunt Vrsu milite qui Maximum tyrannum post Valentianum mortem interfecit. Alium igitur post hos Vrsu annis ab hinc D. uenisse item ex Umbria cum prole numerosa in eorum monumentis comperiunt. Huius filij quum essent in bello praestantes, loca urbis munita occupauerunt. Theatrum Pompeij, molam Hadriani quae postea pontifici cessit, ac montem qui Iordanus ab uno ex eis qui cum ceperat est appellatus. Item extra urbem uicina castra, quae nunc possident trans Tyberim. In latio quoque Marinum & Neptunum olim Antium, usque ad Alfunsum regem possedere, quo tempore Columnensibus ab eo regno pulsus haec cum Sarno commutauerunt. In quo & ipsi regno partim ui, partim principum liberalitate, plurima tenuerunt. Inter quae Nolanis annis CCC. Qui uero ex recentioribus claritatem habebant: Bertholdus ipsius Nicolai nepos, Romandiolae comes ab eo factus. Rainaldus qui auxilio Florentinis proficiscens apud Aquilam obiit. Alter Rainaldus Plumbini princeps. Roscius Anguillariae comes, qui Carolo primo regi Neapolit. militauit, ac in obsidione Urbini sub Guidone duce Feretrano extinctus est. Vrsus item Anguillariae comes Cos. Romanus, qui omnia fere administrabat: Petrarchamque laurea poetica redimuit. Paulus, qui pontificis partes contra Ladislaum regem tuatus est. Petrus Ioan. Paulus ex comitibus Monapelli, qui N. Picinimum apud Anglare prostigauit. Ramundus Iacobi, ducis Nicolai filius, pulsus a patre cum execrationibus; ac in Hierosolymitanam expeditionem profectus: uirtutem pro fide orthodoxa ostendit: hoste audacissimo prouocante interfecto, ac calce in cadauer sanguinolentum impresso, rubram postea inferioris calcei partem pro insigni ornatus gessit. Reuertens ex Gallis dominantibus. Tarentinum principatum est mercatus, Mariamque matrimonio sibi iunxit e Baltiorum familia, suorum heredem. Haec enim Baltiana progenies ab initio Gallica, Carolum primum ad Siciliae regnum comparandum est comitata, cui pro meritis Venusium, Altamura, nonnullaque alia circa oppida in Apulia sunt data. Hanc igitur Ramundus cum patria ditioe & adoptione nominis Baltiani ducens: post annos aliquot decessit, liberis superstibus. Illa uero rursus Ladislaui regi cum toto imperio hac lege nupsit, ut filios in re paterna conseruaret. Inter hos Ioannes Antonius, qui Tarento, Nole, Asculo, caeteraque paterna hereditati successit. Is una cum duobus alijs Vrsinis ad Alfunsum in regnum Siciliae sollicitandum profectus est. Euerit autem hi, Vrsus Iacobi pater Rainaldi nunc praesulis Florentini auus. Alter Franciscus urbis praefectus, Grauinae dux primus qui Venetis militauit, cuius postea nepos captus est a Cesare Borgia, ac una cum alijs strangulatus. Alfunsum in regno confirmatus, electis Columnensibus, Vrsinos extulit, Rainundumque Vrsinum qui ei militauerat, Salerni principem, Nole Asculique ducem constituit, cui tantum filia Isabella superstes, Ioannis Iordani principis Brachiani mater fuit. Hoc extincto, Ferdinandus rex Robertum e Seuerinatum familia, qui optimam ei nauarat operam, Salerni principem fecit, cuius filius Antonellus contra eum postea coniurauit. Ioannem Antonium Tarenti principem quem aduersarium habuit, necari demum iussit, filio eius Frederico principatu tradito, Vrsu uero conseruauit. Hic enim e stirpe Vrsino-

rum Soanorum, qui Pitiliano dominantur, auxilio Ioannis Antonij supradicti, Nole Asculique dux factus erat, ab initioque simul cum alijs contra regem, deinde transfuga una cum Roberto equite, cardinalis Latini fratre, pro rege in acie stetit: motus, ut aiunt, precibus uxoris. Mortensque duos filios nothos regi commendatos, ditiois heredes reliquit. Verum paucis post annis ab eodem rege causante non esse illius filios: matre etiam seu ui, seu pretio testante, electi fuerunt. quae sane causa fuit, uti postea caeteri proceres sibi timentes, sub Innocentio VIII. exitu infelici rebellauerunt, ut alibi narraui. Nunc Nole, Pitiliani comes Nicolaus uir strenuus, qui Venetis militat, successit. Alia uero stirps ex Ioanne fluxit, illo, cuius in sacello Petronille uisitur sepulchrum. Is quatuor reliquit, Franciscum praefectum quem supra nominauit, Iordanum card. Vrsinum, regni Siciliae magnum cancellarium, & Carolum quaternam prole illustrem, quae patris auique luminibus obstruxit. Hi suere Latini cardin. magna inter patres autoritate, tantum extollende familiae deditus, in reliquos inofficiosus. Neapoleo, domi magis clarus quam foris strenuus, nam edium, uictusque magnificentia, praeterea liberalitate suos omnis antecellit: Robertus quem equitem uocabant, in bello audacissimus, magnum rebus Ferdinandinis momentum adcessit, Ioannes Abbas Farsensis nostri seculi Apicius laetitiam mensarum. Martinus Turonensis, sedit ann. 1111. mens. 1. Quum Petrum Aragonem classem contra Siciliae regnum clam parantem interrogaret, quid sibi apparatus uellet, respondit se interuallam laceraturum fore, si illam putaret cogitationum suarum consciam esse, quod dictum Metelli Macedonici prius fuit. Quare indignam fore expeditionem ratus, cum sacris interdixit, bonorum eius praeda impune diripientibus concessa. Moritur Perusia, ubi ob uita merita adoratur. Non praetereundus hoc tempore Ricardus ex Annibalum Romanorum procerum stirpe. Is post Nicolai III. supradicti mortem, comitijs pontificijs praefuit, & Vrsu Nicolai nepotem praefectura Viterbiensi deiecit: quapropter comitia turbata, quod cardinales Vrsini duo indignari, Vrsu restitui ante omnia peterent. Itaque Ricardus tumultum contra se Viterbiensium exortum animaduertens, coclaue ingressus, cardinales eos capit, & in uincula coiecit, quod ubi Romae rescitum est, Annibalum factio Vrsinos ab urbe pellit, qui Praeneste se receperunt, ac paulo post reuersi, Annibales ipsi expulere. Ricardus compositis tandem rebus, dimissisque cardinalibus, ueniam a Martini postea legato suppliciter poposcit. Haec domus diu iam Romae desijt. Honorius Sabellorum progenie, sedit an. 1111. mens. 1. Habituauit in Auentino, ubi aedes quae nunc extant extruxit. Martini 1111. acta contra Petrum Aragonem quum ille minime desisteret, habuit rata. Ordinem eremitarum Parisijs non receptum probauit. Carmelitanis album adsignauit amictum. Post eius mortem, sedes mens. x. uacauit, cum plerique cardinales ualetudinem ex caeli Auentini grauitate contraxissent. Sabellorum genus ex oppido Sabello dicunt deuenisse, Sabellorum Columnensium factionis. Virum habuit clarum Pandulfum, huius Honorij fratrem, urbis senatorem: alterum in disciplina seueritate Catonem. Postea uero Paulum ducem Venetorum, cui etiam illi ob uirtutem statuam statuere. Nicolaus Asculanus ordinis minorum, habitauit apud Basilicam sanctae Mariae ad praesepe, cuius apsidem exornauit, uti nunc pictura ostenditur. Petrum Columnam in patrum collegium cooptauit, cuius adhuc epigramma sepulchri in eadem Basilica subito ingredientibus humi cernitur. Decessit in eodem loco, cum sedisset annos quatuor. Dies octo. Coelestinus v. Eserniensis prope Sulmonem, Petrus Moroneus antea uocatus, ex eremita pontifex Caroli secundi regis & Latini

Latini Cardinalis fauore creatus: Aquilae mitrae solennia obuiit, ubi miraculo rei nouae, ducenta fere hominum milia spectatum conuenerunt. Sed uir optimus magis solitudini natus quam rebus agendis, persuasus a Benedicto Caietano, qui postea Bonifac. VIII. & eius successor fuit: sese pontificatu mense VI. abdicauit, a quo postea creato pontifice captus in custodia interijt, qui ob patientiam uitaeque merita, inter sanctos deinde a Clemente quinto relatus fuit. Bonifacius VIII. Anagninus sedit annos VIII. menses IX. dies XIII. Annum Iobileum primus instituit ac celebrauit, anno M. CCC. quem ritum posteris mandauit centesimo quoque anno seruari, atque legis imitatione, licet illa quinquagesimo coleretur, uti testatur Iosephus simul & Leuiticus cap. XXV. longe religiosus. Nam & seruos manumittebat, & debita relaxabat. Bonifacius insuper Basilicam Petri tintinnabilis aereis quibus nil dulcius auditur, exornauit. Eius uehigalia longe adauxit. Sextum decretalium librum, iuuante Dino Mugellano, composuit. Cum Francorum rege Philippo ac domo Columnensi graues exercuit inimicitias: ex ea duos cardinales ordine, Philippum quoque regni iure deiecit. Ille Sciarram Columnensem profugum ad littus Massiliense adpulsum, ac a piratis captum redemit, eumque cum nauibus & auxilijs in Italiam dimisit, qui Anagninae Bonifacium ex improviso adortus, cepit, eumque in custodia fame necauit. Benedictus XI. Taurisinus ordinis praedicatorum, cardinales Columnenses, & Philippum regem restituit. De interfecto Bonifacii quaestione egit. Moritur Perusia mense octauo. Signa sanctitatis dicitur post obitum ostendisse. Clemens v. Vasco, praesul Burdegalensis, post longam patrum contentionem absens Perusiae creatus, qui statim cardinales in Galliam uocat, anno M. CCCV. ubi successores mansere annos LXXIII. librum Clementinarum ab se compositum edidit in Viennensi concilio. Basilicam Lateranensem Romae incendium passam restitui mandauit. Coelestinus v. nomine Petri confessoris inter sanctos retulit. Sedit annos octo, menses X. dies XV. Dicitur ad eius mitrae solennia Lugduni tot mortales ex omni Gallia conuenisse, ut Ioannes Britanniae dux cum multis alijs ruina muri occubuerit, Philippus rex parte corporis laesus, pontifex quoque ipse turba ingenti oppressus, uix mortis periculum euaserit. Templariorum ordinem iustis de causis destruxit, eorum bonus Rhodij militibus concessis. Venetos ob Ferrariam occupatam, itemque Florentinos, & Lucenses sacris interdixit. Tris legatos ex ordine patrum ad regendam Italiam misit. Ioannes XXI. episcopus Portuensis, Lugduni pontifex renuntiatum post biennij spatium, quo sedes ob patrum discordiam uacauit, Ludouicum Tolosanum praesulem ordinis minorum Caroli II. filium, duos item Thomas, Aquinatem, & praesulem Erfordensem inter sanctos retulit. Nouam militum religionem in Lusitania instituit, quorum caput est oppidum Syluensis Dioceseos. Ludouicum Bauarum hostem ecclesiae sacris interdixit. Guidonem Petrammalam praesulem Aretinum ob Tifernum occupatum praesulatu deiecit. Sedit annos XXI. Menses III. Dies XIII. Huius etiam tempore secta Fraticellorum de opinione nuncupatorum excitata est, qui Petro de Corbario Reatinae dioceseos ordinis minorum pseudopontifici tantum obtemperabant. Is enim a Ludouico Bauaro creatus, & a Bonifacio comite Pisano Romae captus, Auenionemque ductus ad Ioannem pontificem, in carceris pedore extinctus est. Hi itaque pontificem ipsam Ioannem simul cum successoribus reiciebant, dictantes non uerum esse pastorem, sed Corbarium. Idque malum late per Italiam & extra serpebat: eos tantum commercia libidinum, marium & foeminarum una in antris inclusos conc-

liabant extinctis luminibus, infantemque eo modo genitum in caetum eum deserebant, tradebantque quisque per manus alteri & complexus, donec exanimaretur. In cuius sinu id contingeret, eum summo sacerdoti praeficiebant. Huic sceleri perquirendo data prouincia nostra etate Ioanni Capistrano uiro sanctissimo a Nicolao v. pont. Fabriani XII. ex eis comprehensi, pertinaciter ignem pertulerunt. Hic etiam scribarum apostolorum collegium numero distinxit, qui proprio ingenio literas dictatas conscriberent: idemque plura obibant officia, quorum postea facta diuortia. Taxas item consiuit. Benedictus XII. Tolosanus, sedit annos VIII. Menses III. Dies XVII. Sententiam Ioannis in Bauarum probauit. Quare quum ius imperij ad pontificem deuenisset, imperialibus oppidis uicarios ipse constituit. Rem omnem poenitentiarum simul & taxas literarum ordine constituit. Sub hoc tempore Iuo presbyter emicuit inter Britones natus, pauperum aduocatus, quibus omnem tradebat substantiam. Demum in catalogum postea a Clemente sexto relatus. Clemens VI. Lemouicensis Iobileum absens Romae celebrari iussit, idque ad annum L. reduxit. Carolum Boemiae regis filium, in Bauaria contumeliam, imperatorem declarauit. Rainaldum Vrsinum, & Nicolaum Capocum in ordinem patrum promouit. Seditque annos X. Hoc tempore Romae Nicolaus Rentij tyrannidem urbis occupauit. Hic publicus scriba erat, nec sane bono genere, sed magni & erecti animi populum ad libertatem excitauit, arma corripuit, Capitolium occupauit, hoc titulo in subscribendo usus. Nicolaus Seuerus & Clemens, libertatis, pacis, iustitiae, Tribunus, ac sacrae Romanae reipublicae liberator illustris. Quo factum est, ut omnis Italia ad eum legationes de amicitia inuocanda, & pace mitterent. Sed dum tyrannus paulatim efficitur, pulsus ex urbe post septem menses postquam regnare ceperat: nocte in Boemiam ad Carolum Ioannis filium confugit. Ille captum cum ad Clementem misit, a quo in uincula coniectus, usque ad successorem eius Innocentium VI. in carcere perseuerauit, a quo postea dimissus Romam, ut Francisco Baroncello ciui Romano qui etiam similem tyrannidem stultitiam mouerat, resisteret. Is Franciscus Romae admodum potens, pulsus e senatorio munere Ioanne Vrsino, & Petro Columnensi, Tribunitiam sibi potestatem usurpauit cum huiusmodi titulis. Franciscus Baroncellus scriba senatus, Dei gratia aemae urbis tribunus secundus, ac Romanus Cos. Igitur ad hunc tumultum comprimentum Nicolaus ab Innocentio, ut diximus, missus: urbem ingressus, cum eius factione Baroncellum pellit, tribunatu solus potitur. Sed breui post tempore quum esset nobilitati, & praesertim Columnensibus aduersus, a ciuibus obtruncatur. Innocentius VI. Lemouicensis Aegidium Carillam legatum ad res Italiae componendas misit. Hic enim genere Hispanus e gente Carilla, in rebus agendis longe prudentissimus, statum ecclesiae eo tempore uarijs tumultibus exagitatum, absente pontifice pacauit, uicarios terrarum quos idoneos uidisset, confirmauit: e ciuitate Foroliuensi ubi continuo fere morabatur, Ordolphos male de rebus ecclesiae meritis sustulit. Iterum ab Urbano VI. in Italiam missus, Barnabam uicecomitem statum pontificis turbantem compressit: rursus uicecomitum copias duce Io. Haucuto Florentinos inestante, inter Aretium & Cortonam adflixit, qua uictoria omnes ecclesiae rebelles ultro sese dederunt. obiit Viterbij, sepultus Afsijs, sepulchro ab eo condito. Ad Innocentium redeo, qui Carolum imperatorem iussit a duobus Romae cardinalibus diademate redimiri. Cum Romanis tumultuantibus sepe de creandis senatoribus egit, ut ipse deinceps priuatum hominem mitteret: itaque Rainundum Senensem de gente Ptolemaea primum senatorem misit

Baltiorum familia

Martinus III. M. ccc. xliij.

Ricardus ex Annibalum Romano

Honorius III. M. ccc. xliij.

Sabellorum genus

Nicolaus III. M. ccc. xliij.

Coelestinus v.

Bonifac. viij. M. ccc.

Sciarram Columnensis

Benedictus XI.

Clemens v. M. cccv.

Ioannes XXI. M. ccc. xliij.

Fraticellorum secta

Benedictus XI.

Clemens VI. M. ccc. xlvi.

Franciscus Baroncellus

Innocentius VI. M. ccc. liij. Aegidius Carilla

14

femestr

Reformatores
Vrbanus v. semestrem. Res aliquot annos perseveravit. Deinde Romani res novas appetentes, reformatores creaverunt, qui senatus gerere potestatem. Sedit annos decem. Vrbanus v. Lemouicensis Aegidium legatum iterum in Italiam mittit. Ipse quarto pontificatus anno Romam venit, apostolorum calendarias diu questas, ac tandem repertas in sancta sanctorum sacello neglectas, oculis argenteis operuit, atq; in loco ubi nunc uisuntur condidit. Apud urbem ueterem et montem Flaconem ad Pontificales extruxit: in Galliam rediturus Ioannem Haucit copijs quae sub Aegidio militauerant praefecit. In itinere apud Massiliam excessit, anno pontificatus 1 x. Quo tempore Brigida e Suetia Romam uenit. Hec enim liberos, mares quatuor ac totidem foeminas sanctos omnis habuit. Inter quas Catherinam uirginem, quae matrem uiduam Romam comitata, ubi accepit uirum quem nunquam attingit ex consensu defunctum esse, perpetuo coenobio sancti Seruatoris, quem ritum mater instituerat, se dicauit. Quam Iulius iamiam in catalogum referre una cum Francisca Romana matrona statuit, quae et ipsa sub Eugenio clauit prodigijs ac sanctitate; uoluptatem inuiti coitus ardente supra uulua lario reprimebat. Ad Brigidam redeo, quae sepulcrum una cum filia adiuit. annis x x v i i i. deinde in urbe morata ac defuncta, opera eiusdem Catharinae in patriam relata est, ubi utraq; iacet. Gregorius x i. Lemouicensis, sedit annos v i i. menses v. Sub hoc omnia in Italia pontificis oppida defecere: Tifernatibus, Perusinisq; inuitum facientibus, ac Florentinis sollicitantibus: quapropter Card. Gebennensem legatum cum Bernardo duce, ac v. millibus Britonum subsidio misit. Pratenfes legati aduentu, spe auxilij a Florentinis desciuere, qui statim repressi, autoreq; capite multati. Foroliuenses Sinibaldum Pinum, Io. Theobaldum Ordelaphos in urbem subito recipiunt: quorum armis sese a Britonum furore tueantur. Legatus quum iam maenia Bononiae rebellis obfessurus petijisset, cognito Florentinorum exercitus cum Rudolpho Varano duce aduentu, hostibus auxilio uenientium, secessit Cesenam, quam misere Barbari diripuerunt. Igitur Gregorius ut his occurreret malis, Romam ire statuit, reuocatus literis diuae Catharinae uirginis Senensis, hortante etiam Baldo Perusino eius olim praepatore, ac palam dictante, quod salua conscientia, urbem negligere non posset. Quamobrem anno m. c c c l x x v i. clam paratis tremibus x x i. in Rhodano res alias simulans, primo Genuam, inde Cornetum adplicuit, unde Romam profectus, ingenti omnium letitia, Florentinos qui omnem fere pontificis ditionem ac oppida circa se occupauerant, sacris interdixit. Deinde bellum contra eos mouit. Vrbanus v i. Neapolitanus, archiepiscopus Barensis, extra senatus ordinem creatus est. Gallici autem Cardinales secessionem facta, alium Gallum Clementem eligunt, Vrbanus Carolo regi Neapolitano, quod nepotem eius principem creare nolijisset, maxime infensus fuit. Quare Nuceria ab eo armis petitis, inde auxilio Raimundi Balthani principis Tarentini, nauigio Genuam aufugit, ubi dum ueheretur, quinq; cardinales qui cum pseudopontifice conspirauerant, depresso, Romam reuertens primo numero patres x x i. una die addidit, exceptis tribus, Neapolitanus omnis. Florentinos praeterea interdicto per Gregorium iusso absoluit: sedit annos x i. Menses v i i i. Bonifacius i x. Neapolitanus e Tomacellorum familia, iuuenis admodum creatus: sedit annos x i i i. Menses i x. Vestigal praediorum sacerdotium, quod annatam uocant, instituit: nonnulli Io. x x i i. id tribuunt, parandi auxilij gratia aduersus infideles, quoniam Anglici praeterquam ad praesulatus id minime admiserunt. Ladislaum puerum Caroli regis filium Caieta coronari iussit. Perusiam com-

ponenda discordiae causa inter Rasantes et Gentilomines profectus, non prius redijt quam Banderesijs, quibus omnia licebant, sublatis: senatore externum, ut statutum prius fuerat, adcerferent. Tres enim camerae conseruatores inconsulto pontifice iam elegerant. Hoc tempore Tamerlanes mortuus, et Albi per totam Italiam uisi, quos Bonifacius compressit, eorum duce supplicio adfecto. Quidam enim presbyter fuerat, qui ex alpihus descendens cum uexillo crucis et alba ueste, ingentem omnis ordinis, sexus, etatis cateruam secum specie religionis traducebat, tantumq; loca obibat, et Viterbium usq; uenerat. Hemanuel item Chrysoloras in Italiam uenit, praepator Graecae disciplinae, qui primus iuuentutem Italicam literis erudijt. Post huius mortem Romani ad libertatem excitati, Columnensibus ducibus. At Vrsini pro ecclesia, qui concurrentes armis inferiores discessere. Res tandem intra mensem conciliata. Innocentius septimus Sulmonensis, Romanos petentes Capitolium, arcemq; sancti Angeli, et pontem Miluuium, remisit ad Ludouicum fratris filium ex Melioratorum familia, qui in Piceno quaedam oppida tenebat. Tunc uero Romae apud Xenodocheum sancti spiritus in Saxia morabatur: qui ab eo sunt trucidati, e fenestrisq; x i. praecipitati. Inde ob metum pontifex Viterbium secessit. Interea Ioannes Columna et Troiae, ac Gentilis Varanus, Camerani comites Ladislai regis Neapolitani duces, omnia ea loca munia occupauerunt: arcem minime potuerunt: repulsi omnes mox a Paulo Vrsino, Mostarda, et Caecolino cohortium praefectis ab Innocentio missis, qui rebus tandem pacatis redijt. Sedit annos duos. Gregorius x i i. Venetus, creatus Romae hac lege, ut si ex re foret ecclesiae, se pontificatu abdicaret, ob Benedictum x i i i. Petrum Lunam uocatum, qui Auenione Clementi pseudopontifici successerat. Cardinales ex utraq; parte Pisas adnauigant, ibiq; utroque pontificatu deiecto: Alexandrum v. in concilio creant. Interea Romae magnos excitat tumultus Ladislaus Siciliae rex. Frumentum rubium x v i i i. florentis uenijt. At rex ipse e Sicilia eius copiam aduectam Romanis distribuit, intra quod pretium annona postea semper stetit, praeterquam hoc anno m. d. v. dum haec proderem: Iulio sedente, ad aureos x i i i. peruenit, supra uidelicet flo. x x x. Alexander v. Cretenfis natione, ordinis minorum creatus in concilio Pisano: quanquam illi duo deiecti officium diuersis in partibus exercere non desisterent, ut Gregorius Lucae Gabrielem Condelerium cardinalem fecit, qui postea Eugenius i i i i. fuit. Alexander liberalitate in pauperes ingenti erat: solebatq; dictitare se diuitem episcopum, pauperem cardinalem, et mendicum pontificem fuisse. Summus praeterea theologus: in Sententiarum libros commentarios edidit. Adhibitus consilio Ioannis Galeatii uicecomitis, et eius opera archiepiscopus Mediolanensis factus fuit. Postremo Ladislaum regni iure deiecit, idq; Ludouico Andegauensi adiudicauit. Decepsit Bononiae, mense octauo pontificatus. Sepultusq; in eade Minorum. Ricardus Sanguineus Romae ob seditionem capite plectitur, qui a Paulo Vrsino una cum pluribus alijs Columnensibus et Sabellis portam sancti Laurentij capientibus, captus fuerat: anno m. c c c x i i. Ioannes uigestimertius Neapolitanus, Baltassar Cossa uocatus, uir potius militari, quam sacrae idoneus discipline. Legatus diu Bononiae fuit, qui mox in concilium Constantiense uocatus, Cosmo Medice eius amicissimo disuadente profectus est, ubi criminibus conuictus inde aufugit, captusq; apud Aldeburgen castellum, triennio custoditus, nullis nisi Germanis ministrantibus, quorum linguam minime nouerat. Mox eo deiecto una cu Gregorio et Benedicto, Martinus omnium consensu Pontifex creatur. Ladislaus hoc tempore dum Florent

Innocent. vij. M. cccc. vij.

Io. Columna

Gregorius xij.

Benedict. xij. pseudopont.

Alexander v.

Ricardus Sanguineus

Ioannes xij. M. cccc. xij.

Florentiam pergit, in itinere in coitu mulieris, quae medicatam opera Florcentinorum uulua habuit, extinctus est. Idem in uia olim etiam potonatus exenteratis nullis se includens uenenum euaserat. Dumq; concilium Constantiae celebratur, Romani libertatem clamant. Petrus Matutius cuius inuitus rempublicam suscipere coactus, sese mox magistratu abdicauit, quum legatum cum senatore a Ioanne Pontifice missum uidisset, quorum aduentu Ioannes Cincius, et Paulus Palonus securi percussi sunt. Mandauit item Ioannes supplicationes cum capite Ioan. Bap. fieri. Romani fraudem timentes, quod id Florentinis uendere statuisset, omnino prohibuerunt. Martinus v. e Columnensium familia Sigismundo imperatore maxime procurante creatus in concilio Constantiensi, statim in Italiam ipso imperatore inuito reuertit, prius Basileae indicto concilio. Mediolani primum honorifice a Philippo duce eius amicissimo excipitur. Deinde Florentiae substitit, quod Brachius Perusinus omnem pontificis ditionem occupauerat. Ibiq; Cosmi Medicis precibus, Ioannes e custodia liberatus, cardinalis etiam remanere permittitur. Qui paulopost in ea ciuitate decessit. Martinus necessario quodammodo in ipsum Brachium sumpto bello, tandem precibus Florentinorum pacem cum ipso fecit, qui pedibus pontificis prostratus, ueniam petijt praeteritorum, eidemq; postea militans una cum Gabriele Condelerio legato, Bononiam rebellantem in officio tenuit. Martino autem Romam uenienti, omnis aetas sexus obuia proficiscitur, anno m. c c c c x x i. Alemanum de Ademaris cardinalem, patria Florentinum, uirum doctissimum ad Petrum Lunam in Hispaniam misit, oratum ut se pontificatu abdicare uellet. Huius nunc tumultus in sancta Maria noua conspicitur. Ludouicum Ludouici regis fratrem, qui haeres a Ioanna sorore Ladislai regis institutus fuerat, in regno confirmauit, querente maxime Alfonso Aragoniae, qui suo id iure uindicabat. Quare bellum Aquila urbi, duce Brachio mouit. Pontifex Franciscum Sportiam auxilio mittit. In ea pugna interficitur Brachius, qui quod sacris esset interdictus, Romae extra portam sancti Laurentij in loco profano sepultus est. Martinus ex operibus publicis atrium Basilicae Petri restituit, pauimentum Basilicae Lateranensis extruxit, ubi et se condi post obitum mandauit. Eius nunc sepulcrum in medio templo cum aenea statua iacente conspicitur. Sedit annos x i i i. m. i i i. De columnensium autem origine, ut par est in hoc loco recensere, nihil sane exploratum, autorem tamen habeo, qui dicat eos ex oppido Columna descendisse. Ipsi in stemmatis nihil antiquius praeserunt quam ab hinc annis fere d. Odonem quandam magnum militem appellatum, qui omnia simul eorum castra unus possidebat. Deinde familiae triplex facta deductio. Prima quae de Ginazano dicitur. Secunda de Gallicano. Tertia proprie de Columna, quibus uiri principes prope c. usque in hodiernum emicuerunt. Religiosius inter eos nihil Ioanne Eduardi filio nominatur. Is cardinalis sanctae Prae-xedis, ac legatus in expeditione Hierosolimitana fuit, anno m. c c c x. martyrium fere passus. Nam inter duos postes a Barbaris hostibus inclusus, iamiam secandus erat, nisi illos diuina prouidentia eius constantia fideq; permotos poenituisset. Reuertens uero, Columnam cui Christus adligatus ad plagas fuerat, secum attulit, quae nunc apud eadem S. Prae-xedis uisitur. Ab his etiam uiris Xenodocheum prope Basilicam Seruatoris excitatum. Nihil uero audacius Sciarra, qui Bonifacio v i i i. restitit, sive Petro Columna, qui sub Paschali i i. Caios oppidum occupauit, sive Ioanne Columna milite Ladislai regis, qui sub Innocentio v i i. Nihil insuper contumacius Stephano Columna, qui Romae inuito pontifice L. Bauarum coronauit, unde columnae gentilitiae corona est addita. Nihil denique melius aut be-

Petrus Matutius

Ioan. Cincius

Martinus v. M. cccc. v i i i.

Cardinalis de Ademaris

De Columnensium familia

mignius hoc ipso Martino, cuius fama bonitatis, modum tot ecclesiae turbibus imposuit. Huius fratres ex Agapito patre tres fuere. Iordanus maximus natus, dux Vrbanae: deinde princeps Salernitanus: Sciarra, qui sine liberis decessit: et Laurentius comes Albae: ac magnus regni camerarius. Huic item ultimo tres liberi fuere. Antonius princeps Salernitanus et Marchio Crotonis ac urbis praefectus: Propper sancti Georgij ad Velabrum diaconus cardinalis: et Eduardus dux Amalfitanus: ex quo Ioan. et Fabritius geniti. Ex Antonio uero Ioan. cardinalis, ac Propper, qui gratia nunc et autoritate apud Iulium florent: quantum sub Alexandro prius exagitati fuerat. Ipsi autem Propper et Fabritius impigri duces, in rebus Neapolitanis egregiam nuper Hispaniam operam nauarunt. Eugenius i i i i. Venetus, ordinis Celestinorum apud Mineruae templum, anno m. c c c c x x i. v. Non. Mar. creatus, Sigismundo imperante, quem Romam profectum diademate redimuit. Qui Nicolaus Fortebrachius agrum Romanum uastaret, ciues frustra apud pontificem questi, ad libertatem animum excitant. Molem Adriani, ac Capitolium capiunt. Semptem creat gubernatores. Franciscum adolescentem cardinalem, ac uice cancellarium fratris filium pontificis capiunt, ac in custodia mittunt. Eugenium ipsum apud Basilicam Mariae uirginis trans Tyberim relegant: qui deceptis custodibus aufugiens, clam cimba piscatoria comparata Ostiam: quauquam sagittis insectantibus Romanis, inde Florentiam deseritur, ubi aliquot annos commoratus, Bononiam postea se contulit, ibiq; edes quibus nunc inhabitant legati, extruxit. Quum negasset ad Basiliensem uenire concilium, Ferrariae indixit. Quare Basilienses pseudopontificem Felicem Amodeum nomine, Sabaudiae ducem, eremitam agentem, creant. Coeptum igitur Ferrariae, ob pesilentiam necesse fuit Florentiam transferre, ubi et Armeniorum legati, et Ioannes Paleologus imperator Constantinopolitanus cum Romano Pontifice de fide orthodoxa conuenere: quum Ioannis maiores terdecies conuenissent, quod argumentum in ualuis ereis Basilicae Petri ab eo factis continetur. Inde Romam metu liberatam a patriarcha Vitellico, qui cuncta pacauerat, uenit. Sed quoniam de hoc incidit mentio, paucis dicendum. Hic patria Cornetanus Ioannes nomine, patriarcha Alexandrinus, ex humili loco in senatum adscitus, duci proprior quam sacerdoti fuit: quippe qui absente pontifice legatus, tumultum Romae compressit, statumq; reliquum ac terras rebelles pacauit: de fontibus supplicium sumed, inter quos fuit Antonius Pontadera, quem ueluti praedonem omnia infestatem, captum arbore oliuae suspendit. Franciscum Vicum Viterbiensem, et Fulginatem tyrannos in arce Soriani securi percussit: demum, quod contra Florentinos cum Philippo duce inuito pontifice conspirasset, per insidias captus in transitu pontis, ac in Adriani mole custoditus, ueneno sublatus est ab Antonio Rido Patuino arcis praefecto. Eugenius autem ubi Romam uenit, picturam Basilicae Lateranensis a Martino inchoatam, ad hoc eui durantem, in pariete absoluit, porticumq; qua ad S. sanctorum sacellum itur, extruxit. Ludouicum patriarcham Aquileiensem solertissimum uirum, cum exercitu Florentinis auxilio misit, qui tunc ad Anglare oppidum a Pincino duce copiarum Philippi uicecomitis oppugnabantur: ex quo uictoria potiti sunt. Hic Ludouicus patria Paduanus: arte medicus, ob sua merita pugnae, in senatum adscitus, tantos sibi spiritus adijmpserat, immemor generis, ut primus sit ausus cardinalium, canes equosq; alere: conuiuorum, lautitiaeq; ac supellectilis plus quam illi ordini par erat. Splendorem introducere: Ciues Romanos ad omnem ignauiam uita collapsos ad cultum ciuiliorem reducere, Campum Florae ubi greges pascebantur, munire. Denique unis omnia tunc

Eugenius i i i i. M. cccc. x x i i.

Patriarcha Vitellicus

L. Patriarcha Aquileiensis

Felix pseudo-pontifex

administrare. Schisma quoque Felicis pseudopontificis facile sublatum. Hic enim Amodeus dux fuerat in concilio Basiliensi creatus a Germanis, quod in concilio Constantiensi fuerat indictum, sed de hoc satis in rebus Gallicis. Eugenius igitur post hoc Iulianum Casarinum legatum cum Vladislao Pannoniae rege aduersus Turcas misit, in quo ambo pariter occubere. Fuit studiorum amantissimus, quotidie se in secretum aliquot horas recipiendo: uultu alioqui decoro, ac uenerabili, oculos in publico nunquam atollebat, ut a parente meo qui eum sequebatur, accepi: cardines xvi. Florentiae fecit, inter quos Graecos duos, Bessarionem Nicenum, atque Isidorum Rutenum, Gulielmum de Eustouteuilla Rothomagensis. Decessit Romae pontificatus an. xvi. etatis lxxiii. salutis m.cccc.lvii.vii.

Nicolaus v. m.ccccxli. vii.

Calend. Martij, et in Basilica Petri conditur. Nicolaus v. natione Lunensis, ex oppido Saraceno, imperatore Friderico III. Sedit annis vii. Thomas uocatus, arte medicus, deinde subdiaconus factus, ex humili loco. Bononiae studijs profecit, adiutus benignitate Nicolai Albergoti cardinalis sanctae crucis. Missus deinde cum Ioanne Caruialla Hispano ab Eugenio in Germaniam, Basiliensis concilij, ac neutralitatis, ut ipsi appellabant, tollendae gratia: fautorem tunc Romani pontificis Aeneam Piccolomineum, qui postea Pius II. fuit, apud Fridericum imperatorem natus, omnia ex uoto reportauit. Redeuntibus honor adhibitus, roseis Galcris obuam missis, ac in senatus ordinem receptis. Eiusque tempore opera Simoneti ordinis Eremitarum, pax inter Venetos et Franciscum Sfortiam facta: utque Alfonso regis auctoritas huic accederet, oratores principum simul et Dominicus Capranicensis legatus ad eum profecti. Erat hic et ingenio uehemens, et libertate loquendi, qua olim Fauonius apud Ro. Dum esset in conclau, Stephanus Porcarius in Araceli coniurationem de libertate fecit, quem ille postea Bononiam relegauit. Inde clam redeunt, ac in incepto perseverantem, una cum ceteris coniuratis deprehensum in arce suspendit. Inter coniuratos fuit Baptista Sciarra, qui per medios armatos solus incolumis euasit. Fridericum imperatorem una cum coniuge Leonora diademate cinxit. Iubileum annum m.cccc.l. celebravit, quo tempore pons Adrianus tabernis tunc opprimentibus angustior, quodam die multa milia concurrentia non cepit, sed partim in Tyberim deiecit, partim calcibus equorum oppressi fuerunt. Bibliothecam Vaticanam instituit, missis quaquaersus doctis uiris comparandorum librorum gratia. Primus nostri seculi literas penè extinctas excitauit, premijs omnibus uirtute praeditis hominibus inuicatis. Officium nullum seu magistratum uendit. Basilicam Petri ab apsidis fronte pulchro cepit opere augere: itemque murum Vaticano superstantem magni sumptus. Opus utrumque imperfectum. Constantinopolis eius tempore a Turcis direpta, quod paulo ante Isidorum cardinalem Rutenum, natione Graecum, ad confirmandos animos miserat. Inter tot uiri huius egregias laudes, uirtutum hoc tantum notatum, quod nimio bibendi studio teneretur: perquisitis undique uinorum generibus. Decessit anno pontif. viii. Salutis m.cccc.lv. ix. Cal.

Calistus iii. m.cccc.lv.

Aprilis. Calistus tertius praesul ac genere Valentinus, Alfonso Borgia uocatus, uir iuris pontificij scientia doctissimus, Alfonso regis familiarissimus, anno m.cccc.lv. v. eid. Aprilis pontifex creatur ex uaticinio Vincentij ordinis praedicatorum, quem uiuentem Valentiae coluit, ac post mortem inter sanctos retulit. Expeditionem in Turcas quam antea uouerat si ad hunc statum perueniret, continuo sumpsit. x. igitur triremes collationibus Christianorum comparatas cum Ludouico patriarcha Aquileiensi, quem supra memorauimus, classem praefecit, mittit. Qui expu-

gnata Lesbo insula cum aliquot castellis, breui tempore reuersus est. V. Juncafan Armeniae Persaeque regem, per oratores magnopere hortatus contra eosdem hostes. Quamobrem ille uictoria potitus, gratulatum ad pontificem legatos misit, quod eo impulsore haec felicitas sibi contigerit. Huius etiam tempore, nobilis illa ad Belgradum uictoria contigit, ubi tres Ioannes interfuerunt. Caruialla legatus, Vaiuoda dux, et Capistranus concionator. Vir fuit admodum mitis, ac in pauperes manopere liberalis. Cedes per urbem ab Hispanis plurimae, eo tamen nescio, fiebant, quod Borgia fratris filio feroci ingenio nimium permitteret, cuius fratrem Rodericum uice cancellarium fecerat. Senio longo confectus moritur in urbe, quum sedisset annos tres, menses totidem. Anno m.cccc.lviii. octauo eid. Augusti. Sepultus in Basilica Petri. Pius secundus Senensis Aeneas nomine, gente Piccolomineus, apud Corfinianum castrum Senensium ob paupertatem parentum natus, in ipsa adolescentia peregrinatus, quum magnam praeferebat indolem atque ingenium in Friderici imperatoris dignationem uenit, eiusque magister epistolarum: postremo rebus magnis, legationibus etiam adhibitus, unus omnia apud eum obibat. Quumque sub Eugenio in abrogando Basiliensi concilio magnopere Romanae fauisset ecclesiae, a Nicolao praesul Tergestinus, deinde Senensis, mox a Calisto cardinalis, demique eius successor factus: nihil antiquius habuit quam contra Turcas ipse proficisci, quod proculdubio propositum religiosum absoluisset, si per ignauiam ceterorum principum Christianorum qui eum decepere, praesertim ducis Burgundiae, licuisset: cuius rei gratia Mantuae conuenerat, ex eoque dolore decessit. Eius res gestas elogium hodie sepulcri continet. Ferdinandum regem in regnum Neapolitanum auctoritate ac exercitu adiutum instituit. Sigismundum Malatestam uirum facinorosum, bello ac edita uulgo acufatione infectatus est. Catharinam Senensem in sanctarum catalogum redegit. Vir moribus castissimus, religionis amantissimus, literis ac studijs pertinacissime deditus. Nam inter tot occupationes, etiam in extremo historiam orbis geographiae coeptrauerat, magis uere ac diligenter quam eleganter. Nam eloquio quodam naturali, ac laterum firmitate magis quam literis clarus habebatur, scriptaque eius quamquam sermone carent Latino, uim tamen et uirtutes ostendunt oratorias. Tot igitur uiri laudes unum tantum ambitionis uitium commaculabat. Quum semper promotionum appetentissimus fuerit atque gloriae, eaque de causa et labores plurimos suscepit, amicitiasque principum coluerit, ac demum pontifex sedit annos vi. uixit lxx. Decessit xviii. calend. Septemb. m.cccc.lxiii. sepultus in Basilica Petri ingredientibus sinistrorsum. Paulus ii. Petrus Barbus patria Venetus, successit an. m.cccc.lxiii. Eugenij sororis filius fuit, ab eodem cardinalis egregie factus, quod natura barbus, ac crassa ceruice fuisse. Quapropter res pontificalis magnam in eo primum fecit inclinationem, ut deinde tradite per manus successiones usque ad hunc diem innumerabilibus malis tempora refererent, dum ianuus uitiorum omnium reclusis, palam cunctis antiquam pastorum disciplinam pessumdare liceret. Is enim nec literaturam, neque moribus probatus, ea de causa est ceteris grauius uiris prelatatus, ut Ludouico patriarchae resisteret, cum quo similitates gerebat, tanta illius erat ob potentiam et diuitias inter omnis inuidia. Igitur praeter necessarias auditiones dies totos aut uoluptati, aut nummis pensandis, aut ueterum numismatis, siue gemmis, siue imaginibus spectandis tradebat. Amicitias nullas pristinas aut beneuolentiam seruauit. Inter haec tamen uitia hanc animi integritatem custodijt, ut rem nullam ecclesiasticam liceret, iustitiam quoque publice sectaretur. seuerus,

Pius II. m.cccc.lviii.

Paulus II. m.cccc.lxiii.

Xistus III. m.cccc.lxxi.

uerus, nec tamen crudelis in delinquentes: nam carcere magis quam morte plectebat. Primo anno Comitem Aduersum ac Deiphobum Anguillarem qui iter obsidebant sustulit. Contra Robertum Malatestam de urbe Arimino per Neapolitanum Ursinum infeliciter dimicauit, quum hostis numero multum longe inferior esset. Veneti, Florentini, rex quoque Ferdinandus cum Frederico Urbini duce erant auxilio. Fredericum Imperatorem apostolorum limina salutatum uenientem, sumptu pro dignitate excepit. Cardines admodum paucos fecit, inter quos duos tantum ob uirtutem, Marcum Barbum suum propinquum, praesulem Vincentinum, et Oliuerium Carasam praesulem Neapolitanum, Danielis Matalone comitis ex fratre nepotem, qui ob fortitudinem simul et animi modestiam praecipuum apud Alfonso regem, ac eius successorem locum obtinuerat. Paulus itaque dum post cenam cum archiepo Aristotele de traducendo Vaticano obelisco in plateam Basilicae Petri sermonem haberet, obruente crapula repentino ex apoplexia interijt v. calend. Augusti, anno salutis m.cccc.lxxi. pontificatus v. i. mense decimo. Xystus quartus, Franciscus Saouonensis ordinis minorum generalis, ac theologiae professor, anno m.cccc.lxxi. v. eidus Augusti, omnium consensu cardinalium, qui xviii. fuerunt, pontifex creatur. Latino Ursino, Francisco Gonzaga, et Roderico uicecancellario magnopere suffragantibus. In mitrae solenniibus apud Basilicam Lateranensem dum in magna populi frequentia lectica portaretur, orto subito tumultu, seu casu, seu ex composito maximum uitae subijt periculum, ut etiam saxis appeteret, et a lecticarijs penè desitueretur. Res tandem Latini Cardinalis auctoritate, praesidentiaque, sedata. Ante omnia antiquos canonicos in eandem Basilicam reduxit, eiecit inde a Romanis statim post Pauli mortem canonicis regularibus, quos olim Eugenius, ut in antiquam eorum possessionem introduxerat. Liberalissimus omnium pontifex, negabat nunquam, quin eadem pluribus importune rogantibus sepe concedebat. Ea de causa libellis signandis Ioannem Montemirabilem uirum Gallicum exercitatum ac seuerum praefecit, qui non rite concessa interpolare ac retractare possit. Suorum in primis amantissimus ac indulgentissimus fuit, quorum causa pleraque praeter fas iusque agebat, et concedebat. Petrum ante omnis eiusdem ordinis ac patriae, quem a puero una cum Hieronymo fratre sibi educauerat, ad cardinalatum usque prouexit: uirum alioquin natum perdunda pecunia. Nam biennio quo tantum post ea uixit cccc. aurorum millia, in luxu uictitando solum absumpsit. lxx. millia aeris alieni, argenteorum item cccc. pondos dimisit. Decessit tabidus uoluptate amorum xlviii. opificibus maxime desideratus, quorum officinas nouis semper lucris et operibus replebat. Hieronymus uero frater Foroluij Forocornelijque princeps factus, post eum rem omnem ecclesiae administravit, uir ingenio sauiore, ac uoluptatibus praeter unicam uenationem minimum deditus. Xistus itaque post hoc fratrum sororumque filios extulit, neque enim alter propinquis secundior fuit, inter quos Iulianum S.P. ad uincula cardinalem, eiusque fratrem Io. urbis praefectum, Soraeque ac Senogalliae principem fecit. Deinde Christophorum et Dominicum de Ruuere fratres, patria Taurinenses, ex successione in patrum etiam collegium cooptauit. Ab his enim et nomen olim familiae sumpsit, et plura uitae commoda. Praeter autem supra dictos et alios diuersis temporibus creauit. Io. Columnensem, et Io. Bap. Sabellum, quos postea quum suspectos haberet, post consistorium die quadam in molem Adriani coniecit, unde post annum incolumes dimisit. Praeter ea Georgium, uisipontensem, Stephanum Nardinum Mediolanensem, praesules, Raphaellem Sa-

uonensem Hieronymi comitis supra dicti ex sorore nepotem, etate annorum xvi. Ascanium Mariam ducis F. filium, qui ambo nunc et gratia et auctoritate pars maxima senatus sunt. Postremo Ioan. Iacobum patria Mediola. Parmen. praesulem. cubicularium suum, quem seruitio tantum acceptum, ex humili loco promouit. Ad arma conuersus, quibus magis quam religionis natus fuerat, primo contra Nicolaum Vitellium Tifernatem, quem antea amicum habuerat, Laurentij Tifernatis hostis persuasione permotus, misit expeditionem, cui card. sancti Petri ad uincula legatum praefecit. ille expugnatus in exilium quidem abiit, sed paucis post diebus fauentibus ciuibus reuersus, arcem etiam quam pontifex in ea excitabat, disiecit. Bellum deinde aduersus Florentinos exorsus occasione Laurentij medicis, quem detecta coniuratione, domo expellere conabatur, de quo quod in Florentinorum rebus satis dixi, scribere rursus superfedebat: tantum narrabo Florentinos in hoc bello, Galliae regem, Venetos, Ferrarienses, Mediolanensesque habuisse fautores, et ab horum omnium legationibus huius occasione controuersae, quae iniusta uidebatur, Xistum ad concilium citatum fuisse: illum autem summa constantia respondisse, se concilium libenter quidem admissurum, ubi speraret omnium illorum principum crimina patefacturum, resque plurimas ablatas ecclesiae repetiturum. Quapropter quom illi metu expugnare sperabant, ab eodem perterrefacti discesserunt. Tertium bellum contra Ferdinandum Siciliae regem per Robertum Malatestam Sigismundi filium gessit, in quo ducis uirtute pauciores numero ad campum mortuum pugna commissa magnum regis exercitum una cum Calabriae duce profligarunt. Capti proceres omnes, Romanique ducti, paucisque post diebus gratis facta pace dimissi. Dux ipse solus Antium usque prope mare fugitans inde Neapolim se recepit. Columnenses quoque qui una cum illo conspirauerant, eumque suis oppidis prope urbem receperant: primum quidem uenia donauit, deinde quum Laurentius protonotarius ex ea familia rursus contumax appareret, in domo sua Romae armis, cohorteque pontificia, tum Ursinorum auxilio expugnatus, captusque ac breui post tempore securi percussus est. Eorum insuper iam omnia fere oppida capta erant, si per mortem pontificis licuisset. Postremum bellum aduersus Venetos sumpsit pro Hercule Estensi duce Ferrariae, ut in rebus Ferrariensium narraui. Quum igitur tot tumultibus absumpta pecunia indigeret, noua collegia primus excogitauit quae liceretur. Dato itaque negotio Sinolpho protopnotario e castro offerio uiro solerti breuiatores minoris praesidentiae instituit, quondam a Pio creatos, deinde a Paulo successore sublato, quorum loca quingentis, postea sollicitatores quorum trecentis uenire. Deinde ad stipulatores certos, sine quibus nullae possent confici tabulae, sed hi per successorem antiquati. Postremo apostolici fisci nouem notarios, quibus emolumenta unius assignauit, quia antea cunctis praerat. Is fuit etate nostra Gerardus Masaeus. Volaterranus, qui ob egregium bonitatis ac prudentiae nomen ei muneri gratuito a Ludouico patriarcha ac camerario delegatus fuerat, ac Casparem Blondum successorem habuerat. Atque hoc modo curiae Romanae libertas in compedes quasi coniecta, ut nulla industriae uia sperari possit. Verum haec seu necessitati, seu uerius proximis ac ministris tribuenda. Nam eo pontificum nullus nec animo munificentior, nec in dando hilarior, nec in promouendis hominibus promptior repertus fuit. Miseros enim atque a Turcis electos principes, Bosniae Cypri regibus, praeterea, Andream Paleologum Peloponnesi, et Leonardum Torcum Epri de spotos aluit. Saxoniae, et Christianum Daciae, deinde Mosiae, nouissimae Ferdinandum Siciliae reges, apostolorum

limina salutatum uenientes, magnificentissimis sumptibus excepit. In operibus publicis aequè maximus, urbem à situ ac cœno uindicauit: uis primum munitionis, portibus quoque electis quæ uias occupabant, uicorumq; magistris ac curatoribus instituit. Tempia insuper uetustate obstita, omnia restituit. Xenodocheum sancti spiritus pulcherrimis ædificijs ampliavit. Templum pacis de nouo constituit, ubi canonicos regulares à basilica Lateranensi electos reposuit. Pontem Aurelium penitus collapsum suo nomine refecit. Aedes in Vaticano pontificias refecit. Prætorianis, excubitoribus, magistratibus, muneratq; obuentibus loca commoda obsignauit: quum prius præter dignitatem in cellis ferè penuarijs situ squalentibus agerent. Romam denique ex lutea lateritiani: sicut olim Augustus ex lateritia marmoriam reliquit. Annum iubileum ad x x v. reduxit: primusq; celebravit. Rem Romanam sedisq; apostolicæ dignitatem ita tuebatur, ut non facile cuiquam quamuis maximo pessundari pateretur, quod quum in cæteris supradictis, tum in ultimo ostendit bello pro Hercule Estensi. Quum pacem à socijs præter eius uoluntatem et consensum fieri conspiceret: ex animi uti putatur dolore, podagra insuper aggravante, qua in ultimis annis maxime laborabat, in quintum diem expirauit, qui fuit pridie eid. Aug. an. salubris M. CCCC. LXXXIII. pontificatus XIII. Innocentius VIII. Ioan. Baptistæ Cibo Genuesis, post Xysti mortem diebus x. cathedræ successit, qui pauper olim puer, forma tamen præstanti inter Alfonso regis Siciliæ ministros, inde Romam ueniens in contubernio Philippi cardinalis Bononiensis fuit. Præsul deinde Saouensis: postea Melitenis à Xysto Datarius, postremo cardinalis factus est: quum ei plurimum dilectus esset ob dulces mores et humanitatem, qua omnis usque ad uitium superauit. Nam et infimæ conditionis homines sepe exosculabatur, amplectebaturq;. Verum quum omnibus blandus esset, nemini tamen benignus, imatamq; auaritiâ iocis atque disterijs transigebat. Initio ferè pontificatus contra Ferdinandum Siciliæ regem cum eius regni proceribus conspirauit, expeditionis duce Roberto Seuerinate accersito. Is quum in urbe moram ac diem de die traheret: nunc rem aliam, deinde aliam causando tribus mensibus quam uenerat: Nomentanum tantum pontem, qui ab urbis regi militatibus tenebatur expugnauit, ubi etiam eius filij Fracassæ, pila igne contorta ora debonestauit, tandemq; multa pecunia commeatuq; frustra consumptis, exauctoratus est. Innocentius uero à suis deceptum se uidens, necessario pacem fecit his conditionibus, ut pontificis census debitus penderetur, et rebelles seruarentur incolumes: rege Hispaniæ, Ludouico Sfortia, ac Laurentio Medice uadibus acceptis: quorum neutrum Ferdinandus, quum postea minime præstaret, missus Petrus Vincentinus cameræ auditor audacissimus, unâ simul cum Iacobo Volaterrano secretario apostolico, ac cubiculario, uiro prudente ad res repetendas, re infecta reuertit. Post hæc Innocentius ad pacis studia conuersus, nihil potius habuit quam urbis quieti copieq; studere, quapropter eius toto tempore et uilis annona fuit, et urbs à grassatoribus latrocinijsq; tuta, quum esset in uindicandis criminibus inexorabilis. Nam duos fratres F. Bufali filios scditiosorum receptacula, ob eorum potentiam diu impunitos, unâ die simul capi ac securi percussu mandauit. Xysti deinde sequutus exemplum quæstus gratia secretarium collegium instituit, pristinum numerum augendo: pontificum etiam primus qui nouum et ipse exemplum introduceret palam liberos nothos iactandi, ac soluta omni antiqua disciplina diuitijs eos omnibus emulandi. Nam et alteri Francisco oppida nonnulla urbi uicina dedit. Laurentijsq; Medicis filiam matrimonio locauit. Altera Theodericam, Gerardo Vsumari Genensium, opibus per-

quam magnis ornauit. Cardinales fecit Laurentium fratris filium nothum, et Antoniotum eiusdem patriæ antiqui eius contubernalem, uirum honestissimum, rerumq; multa experientia clarum: alios item nonnullos. Eius tempore inuentus crucis titulus in Basilica crucis in medio templi, pariete occlusus, cum triplici lingua: Iesus Nazarenus re. Cætera deficiunt. Præterea calix aureus magni ponderis, quem Ludouicus x. Gallie rex paulo ante basilicæ Lateranensi donauerat, surreptus: nec qui fuerit unquam deprehensus. Fuit Innocentius corpore excelso, ac candido, decoroq; ingenio tardo, ac literis procul. Inter officia publica quandoq; dormire uidebatur. Valetudine prospera: uerum biennio antequam decederet, in narcem quandam saporiferam ex morbo incidens horis ferè x. sine arteriarum motu immobilis apparuit: famaq; iam mortis quoquoersus perlata fuit: iamq; cardinales de ordinandis circa successorem omnibus conuenerant, quum subito uiuus apparuit. Excessit biennio post, ex eodem ferè morbo anno ætatis Lx. pontificatus v. i. i. salutis M. CCCC. X. CII. V. III. calend. Augusti. Sepultus in Basilica Petri æreo monumento iuxta arcam ab eo designatam, in qua ferrum hastæ conditur quod latus dominicum perforat. Hoc siquidem olim apud eadem sancti Andrea Anthiochiæ repertum, capta iam ciuitate, Boenundus in prælio corripens, arcem quæ expugnari non poterat illico cepit, simul et hostium L. milia prodigijs trucidauit. Inde Constantinopolim dono imperatori aduictum. Postremo Turca illi succedens, Innocentio ut eum fratris captiui causa leniret pro munere miserat. Alexander v. i. Rodricus Boria, patria Valentinus S. R. E. uicecancellarius, Calisti quondam pontificis ex sorore nepos, post dies x. x. i. Innocentio succedit, nonnullorum opera cardinalium qui primi ingratitude eum sensere, ac omnes sub eo postea uaria calamitate sunt presti: partim exilio, partim carcere multati. Iulianus Ostiensis et Raphael Camerarius, quod suspecti essent, alter ob ueterem similitudinem alter ob propinquos Aemilia expulsos, sponte ob metum fecerunt usque ad successorem. Proceresq; Romani, quorum cardinales cum extulerant, alij alia de causa sublata. Vrsini ante omnis belli susinuerunt æstate una, in quo duces fuere Guido urbinas ac Pont. filius unâ cum Bernardino Lunate legato. Capta nonnulla castra, res ad Brachiani obsidionem redacta, quod mulieris uiduæ uirtute ea tenuis defensam est, donec Carolus Virginij filius nothus cum parua ac collectiua manu superueniens, totum pene exercitum simul cum ductore ipso, tanquam in cauca pillos galinaceos caperet. Legatus filiusq; uix fugam euadrent. Post hæc cis pax data. Vrbinas x. x. milibus aureorum se redemit. Alexander deinde nihil prius habuit quam Innocentij exemplo suos nothos honoribus, uerum longe maioribus extollere, quando iam res hæc honori et gloriæ cepit esse. Itaque Lucretiam filiam prius Ioanni Sfortia Pisauriensi principi locauit, deinde abdicatam Aloisio Aragoni, Alfonso regis filio notho: quo demum interfecto Alfonso Estensi Ferrariæ duci, cum quo adhuc perseuerat. Ex filijs uero alterum minorem natu principem in regno Siciliæ fecit alium Cæsarem cardinalem. Minorem quoque in Hispania ducem. Qui breui tempore nonne quadam trucidatus et in Tyberim proiectus est. cædis autorem quamquam plerique non ignorant, non tamen nominare fas putant, post eius mortem Cæsar cardinalis spreto sacerdotio eiusq; ordine, cupidus dominandi, se ad Ludouicum Gallie regem cum magna uiuari ac supellectilibus contulit, eiusq; propinquam de Lebreto in matrimonium unâ cum oppido Valentia accepit. Regis deinde auxilio, perpetuoq; fœdere multum in ualla sibi ditionis parauit. Aemiliam in primis, omnem præter Bononiâ eie-

Alexander vi. M. CCCC. X. CII.

ctis partimq; necatis antiquis familiarum possessoribus, in Hetruria Populinum, in Piceno Camerinum, Senogalliam, Vrbinum, quod ex omnibus per prodicionem cepit. Nam cum ut hospes et amicus à Guidone duce cum exercitu apud Callium exciperetur, extemplo dato signo urbem eam corripuit. Inde prope Vrbinum inuadi mandat. Guido uero cum non satis uirum improuisus ad resistendum haberet, ne in manus hostis perueniret, statim relictis omnibus nocte sequenti paucis comitibus ad sororium suum Mantuam aufugit. Pontifex interim Roma supplementa res agenti mittebat, una tantum cogitatione occupatus, quoniam modo eum maximum principum constitueret: ea propter in animum induxit proceres urbis finitimos alia atque alia de causa prorsus omnis extinguere. Cœpitq; à Caietanis uetusta familia, qui nonnulla apud Volcos oppida possidebant. Iacobum protonotarium ex ea gente Honorati filium carcere inclusum, necauit. Adolescentemq; unicum Colæ filium familie supersitem absentē trucidari iussit. Colinentium deinde Gallorum auxilio expulsorum, imperium omne inuasit. Quod reliquum erat cum ad Vrsinos anhelaret nec satis causæ haberet, occasionem est nactus, quam optanti, hominum promittere nemo potuisset, ipsa dies iam obtulit ultro. Contigit enim ut ipsimet Vrsini tantos Cæsaris successus, tantamq; imperandi cupiditatem aspicientes, sibi quantum amicis timerent, ne cunctis iam sublatis ipsi quoque delerentur. Itaque cum ijs qui pari formidine adsiciebantur, unâ conspirant. Erant autem hi, Ioannes Bentiuolus, Ioannes Paulus Balio Perusinus, Vitellocius Tifernas, Liberoctus Firmanus, Pandulfus Petrucius Senensis, Baptista cardinalis et Paulus Vrsini. Qui omnes prope Perusiam consilio factio contra Cæsarem coniuuant. Euestigioq; irruptione facta, Vrbinum recipiunt et Camerinum, cohortesq; Cæsarianas, quæ ad succurrendum mittebantur, in itinere adorti adligunt, aliaq; Aemilie oppida tentare continuo festinant. Pontifex hoc accepto nuntio magnopere commotus, omni studio placare sibi Vrsinos in primis conabatur, quod facile cunctos ipsorum sperabat auctoritatem sequuturos. Itaque omni pollicitatione, humanitate, conditioneq; delinito in suam sententiam adduxit: illi conciliati iam capta restituit, de nouoq; Senogalliam Cæsari acquirunt, quod Paulus et Grauina dux Vrsini Vitellocius et Liberoctus unâ conuenerant. Cæsar igitur, qui Forocorneli se continebat, opportunum tempus se uindicandi ratus, eo cum exercitu Vasconum de improuiso proficiscitur: illi obuiam inermes procedentes, ueniam pctunt præteritorum. Humaniter excepti sunt, custodi. eq; interim clam adhibiti ne fugere possent. Itaque iam deducendi officio functi quum discedere uellent, simulatione simul colloquendi restare iussi sunt. Quum in conclaue uenissent extemplo clausa ianua, et à militibus ad hoc ordinatis capti Vitellocius et Liberoctus, eodem die strangulati, paucis post diebus reliqui. Nec mora, Perusia, Tifernumq; electis Vitellijs ac Balionibus pontifici sese dederunt. Pontifex interea Romæ ubi per nuntium celerem noctu captos hos esse accepit, cardinalem Vrsinum quem multa prius blanditiâ, speq; securum reddiderat, mane hortatur ad palatium uenire; fingit Columnenses prope urbem adesse, pontesq; cepisse. Ille credulus ubi obtemperauit, capitur, et in molem Adriani conijcitur cum abbate Alutiano Vrsinarum partium. Præsul uero Florentinus et Iacobus Sanctacrucius eadem hora capti, in palatio sunt custoditi. Sanctacrucius postera die dimissus, uadibus datis, consentiente cardinale, ad oppida Vrsinorum pontifici assignanda: ipse uero cardinalis paucis post diebus est elatus, causa mortis omnibus facile iudicata. At Cæsar quum persequi reliquias coniuuratorum statuisset, et Senogallia cum

exercitu quindecim millium armatorum contra Pandulphum Petrucium profectus, in agrum Senensem irrupit, oppidaq; nonnulla capit. Senenses qui ab initio resistere, Pandulphoq; omnia permittere statuisent, quum tamen non equis uiribus responderent, cedere illum ad tempus maluerunt, quam unius hominis causa rem publicam periclitari: quapropter illo Lucam cum omni familia descendente, bellum dissolutum. Inde Cæsar ad Vrsinorum oppida reliqua se conuertit: ac Cere uetustum gentis oppidum expugnare cepit, natura munitionibus: instantia tamen ac potentia iam iam potiturus cum Iulo Vrsino cardinalis fratre, qui locum defendebat, transiit, ut ille incolumi substantia discederet. Victor igitur cætera infectari supersegit, quod uideret maxime Ioannem Iordanum Virginij filium Gallis addictum, quorum ipse auctoritate nitebatur. Alexander interim omnis excogitabat uias ad pecuniam quæ suis cupiditatibus suppetere: quapropter nouum scriptorum breuium collegium instituit numero octoginta, quorum loca singula septingentis quinquaginta aureis uenire: reliquorum collegiorum emolumenta quod omnia uenditarentur, nihilq; pecuniæ negaretur, ab initio secunda quidem, uerum postea nunquam exliora, diuisa cum Rothomagensi Gallie legato rerum omnium facultate. Quos uulgus Marranos uocat diuersis temporibus anquisiuit, cardinales triginta sex interpellatim creauit, in quibus suæ Hispani octodecim, quorum optimi ac præstantissimi Bernardinus Caruiala præsul Carthaginensis, regis Hispaniæ legatus tituli sanctæ crucis, qui ad stemmata nobilis familie magnum ipse decus adiecit, uitæ modestia, theologieq; scientia præditus. Ioannes Salernitanus, et Franciscus Borgia Cusentinus, præsules ambo, religionis ac bonitatis fama conspicui. Italorum uero totidem, Ioannes Antonius Mediolanensis præsul Alexandrinus, è duodecim iudicibus, iuris scientia nulli secundus: Franciscus Soderinus præsul Volaterranus, ac Referendarius, in eadem et ipse scientia clarus: nec minus rerum prudentia, animiq; solertia, quam et à parentibus quæsi hereditariam habuit, et ipse multis pro patria, multis etiam in Romana curia exantlatis laboribus est adsequutus. Adrianus Cornetanus, præsul Batoniensis, eius breuium magister, potius uero rerum omnium uicarius. Is enim diu Questor in Britannia fuerat, ubi ex regis amicitia magnas opes adsequutus, deinde ab Alexandro aduersus, unus omnino fuit, qui ob singulare ingenium difficillima tempora non solum incolumis euaserit, sed cum laude superauerit. Cæterum in Alexandro, ut de Annibale Linius scribit, æquabant uirtutes. Inerant nanque ingenium, ratio, cognitio, memoria, diligentia, eloquentia uero quedam naturalis, et ad persuadendū apta, ut nemo rem cautijs proponeret, aut acrius defensaret, seu quouis cuperet impelleret, sese unum omnium animis adcommoando, cum iucundis de remissione, cum seueris de disciplina, cum patribus de republica loquebatur. Suos aduersarios placabilitate ac patientia deuinciebat. Nam eorum qui de numero patrum exulabant, quos uel suspectos habuerat, nihil de pristina dignitate detraxit. Gallorum animos contumacissimos ita sedauit, ut amicissimi discederent. In tanta procerum Rom. uastatione, quod sane incredibile, nullum in urbe tumultum, nulla sensimus arma, omnia ipse obire, parum in rebus arduis cuiquam fidere. Idem in otio solutissimus, in metu constantissimus: nunquam negotia seu legationes audiendas uoluptate præuertit, res in multam noctem protrahere, breuissimi somni cibiq;. Artes liberales si non colebat admirabatur, iuris præsertim scientiam ubi esse contigerit. Salaria doctoribus, stipendia militibus, mercedem operarijs, nunquam est differre nedum auferre usus: cuius rei gratia exer-

citum quem magnum sepe nutrebat, ductore filio, fidelissimum habuit, breuique tempore ac negotio totam fere Aenariam quae tributa non exoluerat ei subegit. In a. nonne difficultate quae bis contigit, aduocata est Sicilia magna ui frumenti ita diligenter urbi prouiderat, ut plebes nullum ferè sentirent incommodum. Has igitur animi dotes magnis obruerat utiis, quae narrare non attinet, tantum referam quae uulgus adspexit. Siquando rerum fasce non premeretur, omni se remissionis generi sine discrimine dedit: quapropter comedias Plautinas, ceteraque ludicra libenter spectauit, frequenterque in Adriani molem uentitabat, ut palam personatos per eorum ferias ac omnes dies festos siquid elegantius in hominum genere per uiam praeteriret, propius adspiceret. In nuptijs filiae quae ad uirum Ferrariam profectura erat, equestres ludos et uenationem in Vaticano extra ordinem dedit. In urbe gladiatorum nunquam licentia maior, nunquam populo Romano libertas minor. Delatorum magna frequentia, breuissimo maledicto poena mortis erat. Grassatorum insuper omnia plena, nec noctu tutum per urbem iter, nec interdiu extra urbem. Roma gentium refugium, et arx populorum omnibus seculis, nobilis iam carnificina facta erat, quae quidem omnia suorum causa, quibus omnia indulserat, permittebat. Ipse quoque Caesar dum haec ei licuere, ea fuit indole, ut si ab initio in bonos incidisset uitae monstratores, perpetuam sibi, reique Romanae gloriam peperisset: nam et in ea adulescentia, quantum perspicere potuimus, nec deliberanti concilium, nec ductanti exercitum maiorum disciplina, neque sermonem habenti facu. dia defuere: eaque demum à natura liberalitate, ut patris auaritia sepe palam detestaretur. A iustitia quoque uti uidebatur minime abhorrens, quin in Aemylia tam adepta summa equitate populos regebat, ac iudicem grauissimum Antonium Monanum iuri dicundo repositus, tanta subditorum probatione, ut illi uel defuncto Alexandro, quod minime putabatur, in officio persisterent. Verum ut sterile soli et intemperies coeli, bona frugum semina praecipitant, sic et hunc praua instructio, ac proximorum libido à recta uirtutis semita detorserunt, ex quo sequi ac omnem Italiam uarijs calamitatibus inuoluit. Haec autem quota portio fuit, quae probris contaminata ex Hispania aduocata reliqua gentem infamabat, quum ut uera loquar, urbs Roma neque unquam maior, neque sanctior quam sub Hispanis principibus ac pontificibus fuerit, si Traianum et Damianum recensere uelimus: hodieque et in ordine amplissimo tum in ceteris collegijs uiri praestantissimi hanc ex parte magna Reipub. orient. Ad Alexandrum redeo, qui inter haec anno M. D. Iobileum celebrauit, his qui uenire neglexerant seu minime poterant per diplomata licentibus. Adriani molem opere quo nunc cernitur restituit, Angelosque supremo reposito, cuius similis pulo ante fulmine delectus fuerat. Quumque animo adhuc maiora de filio conciperet, diuturnioreque uitam sibi polliceretur, subito in morbum incidit, ex quo paucis diebus absumptus est x. v. ca. end. Septemb. Anno pontificatus x. i. salutis M. D. I. i. causam in coenam uenentiam incerto autore uulgo constans opinio iactat, quum praesertim et Caesar ipse et Adrianus cardinales qui una accubuerant, eadem penè ualitudine adhaerentur, quam etatis robore euasissent. Post eius mortem Caesar ante omnia thesaurum omnem corripuit, Vaticanum quod armorum x. i. millibus tenebat, simul et Adriani molem operibus munijt, eo animo, ut patres in eodem loco de more cogendos ad nouum successorem, in sua uota compelleret. At illi ad euadendum periculum in eadem Mineruae congregati, subito à Caesarianis quos Micheletus Caesaris aegrotantis emissarius ducebat, circumdantur. Fama peruagante captos esse cardines, direptiones ac caedes tota urbe fieri,

omnis illico pauor inuasit, tabernae clauduntur, arma corripuntur, transtris, trabibus, cathenisque ferreis uiarum exitus obstruuntur, haud aliter quam si rursus Annibal moenia tenuisset. Ille autem quod duram forte pronunciationem adsumpisse sibi uideretur, paulo post quam uenerat discedens, Vrsinorum tantum aedium partem apud Montem iordanum incedit. Patres post haec ad urbis custodiam peditum quatuor millia scribunt. Procures Rom. adcersunt. Cardinales transalpinos, et undecunque uocatos praeter consuetudinem expectant. Fabius Vrsinus qui cum D. C. C. uenerat armatis, Pauli patris ultimus necem, quando in autorem non ualebat in proximas aedibus suis pauperum Hispanorum tabernas, puerili nimium ardore impetum facit: aliquot ex eis necat, bona subuertit: uerum nocte sequente Caesarianorum irruptionem formidans, simulque à senatu iussus in proxima sua castra discessit. Interim Prosper Colunenensis, qui quod Hispanis militaret amicissimus esset, ad Caesarem à patribus mittitur rogatum, ut à pertinacia desistat. Eo tandem simulque rursus Galliae Hispaniaeque oratoribus instantibus, Nepes cum omnibus copijs se de ferri lectica iussit. Arx uero adhuc à suis tenebatur, quanquam custos B. Caruialis card. opera sese patribus obtemperatum polliceretur. Vaticanum igitur recipitur, ubi de more pont. peractis exequijs tantisper superfederunt, donec Gallorum exercitus qui tunc illac contra Hispanos in Campaniam iter habebat, iubente cardinale Rothomagensi qui summam apud eum auctoritatem habuerat, moenibus egrederetur, nequa uis aut tumultus oriretur. Die igitur x. x. i. i. c. i. s. d. s. x. x. v. i. card. alcs, quorum Decurio Neapolitanus erat, conclauem ingressi v. i. i. i. post die Frascum Piccolomunem dia. card. Senem Pij i. i. ex sorore nepotem pontificem creant, Pium i. i. i. appellatum, cuius fama bonitatis, animi omnium ad bene iam de religione, deque rebus humanis sperandum excitati fuerit, ad cuius nuntium Caesar statim cum parte suorum reuertit, patribus gratias agit quod quem maxime cupiebat elegissent. Vrsini non amplius disferre uilionem rati, cum armatis eum in Vaticano inuadunt, fit caedes nonnullorum, cum ille se defendit, et ut tandem se periculo eximat discedere paratus iussu pontificis in moem ducitur Adriani. Pius interim ex ulcere cruris ex quo diu laborauerat x. x. post creationem die decessit, nihilo rerum ab se gesto quas maximas animo conceperat. Nam et ecclesiam Rom. renouare, concilium celebrare, ac in Turcas proficisci auunculi imitatione statuerat.

R. VOLATERRANI
COMMENTARIORVM
VRBANORVM
LIB. XXIII.

RINCIPES Romanos ijdē ferè qui et pontifices quocumque modo describere. Ex antiquis Latinis Cor. Tacitus, Marius Maximus, Iulius Cordus, Suetonius Tranquillus, Suetonius Optatianus, Gargilius Martialis, Fabius Marcellus, Iul. Capitolinus, Aeli. Laetius, Fla. Vopiscus, Eutropius et Orosius. Ex Graecis uero Dextippus, Herodianus, Dion, cuius etiā nonnulla extant, Appianus Alexandrinus ut ex eius libris deprehendimus, cuius opere caremus. Ex his alios alij diligentius sunt persecuti, ut à superioribus scriptoribus praeteritos uiderant, aut iam de dictis racemationibus esse locum, sicut et mihi necessarium facere. Nam cum duodecim primos adeo probe uulgo cognoscendos Tranquillus ediderit, Peri-ergon fuerit

eorum gesta repetere. Ex quo tantum initia quaedam percurram, unde principatus habuit originem, quae breuiter Appiano commemorantur. Discordiae uidelicet ciuiles iam inde à Ti. Graccho exortae ratione Agrariae legis. Is tribunus cum uideret Romanos potentiores omnem penè agrum Italicorum occupasse, Coloniasque suo nomine ubique ordinasse, miseratus inopem turbam, legem edidit, ut nulli plus quam iugera quingenta possidere liceret, cuius rei gratia ille interfectus fuit. Inde secuta Glauciae praetoris et L. Apuleij tribuni pleb. cum Metello dissensio, à quo uti censore de ijs de senatu ac magistratu, ut obsceni homines, non facile passi, tandem et ipsi similiter periere. Post Gracchos L. Sulla et Marij annos Sulla nouo dominatu, dictatura Rempublicam inuasit. Cuius cum Mario inimicitiae Caesarem postremo inuitauerunt discipulum, eius uestigia sequi. Huius initia Tranquillo non repetuntur, quod eius principium operis sit amissum ex eruditorum sententia. Patrem tamen eius L. Caesarem scimus esse ex Plinio, qui Pisis dum se mane calciaret, repentinò extinguitur est. Tempore deinde procedente Caesarem magnis in Gallia per decennium rebus gestis, cum à senatu exercitum dimittere iuberetur, id Pompeij reputans inuidiae, cum ex conditione impetrare non posset, uti ille exercitum quem per Italiam dominationis causa tenebat, etiam dimitteret, contra Pompeium et patriam unà uenit: captoque Piceno in urbem, unde ille aufugerat contendit, sese excusans senatui ac populo, tum quietis ciuibus nulliusque partis impune esse licere pollicitus, Brundisium aduolauit: deinde proelio Dyr-rachino inferior, Pharsalico uero superior in Aegyptum adnauigauit, eoque regno constituto, simul et in reditu Pharnace superato, unius diei de eo uictoriam tribus praetulit uerbis, ueni, uidi, uici. In Hispaniam se uertit contra Pompeij liberos, postremo contra Scipionem in Africam. Repetens urbem dictator perpetuus à Sulla secundus factus est. Triennio post, Bruti coniuratione in curia Pompeij interfectus. De coniuratis habita questio. Octauius interim natus ex Accia nocte Caesaris, ex Apollonia ubi dabat operam literis, aduersus hereditatem inijt, ueteranos sibi adsciuit, in tutelam Ciceronis se tradidit, cuius fauore auctoritateque, et Caesar patris nomine appellatus, et senator annorum xviii. et Cos. xx. per uim est factus, admotis ad urbem legionibus. Vbi cum stante senatu, Cornelius Centurio legatus ensis capulum in curia ostendens ait, hic faciet, si uos non feceritis. Legem ante omnia tulit, ut de coniuratis questio haberetur: pacem cum M. Antonio et M. Lepido fecit, ita ut tres uiri Reipublicae constituenda per quinquennium praesent, hinc suos quosque inimicos proscripsit. Bella ciuilia u. gessit, Mutinense, Phillipense, Perusinum, Siculum, Aelium, ex quibus primum et nouissimum aduersus M. Antonium. Secundum aduersus Brutum et Cassium. Tertium aduersus L. Antonium. Quartum aduersus Sext. Pompeium: post cuius fugam collegarum alterum M. Lepidum quem ex Africa in auxilium euocarat, superbientem xx. legionum fiducia, spoliavit exercitum: supplicemque concessa uita Circeios in perpetuum relegauit. Domuit item partim ductu, partim auspicijs suis Aquitaniam, Pannoniam, Dalmatiam cum Illyrico omni, item Vindelicos, et Salisfos gentem Cisalpinam coercuit, in ipsis uictorij alioquin crudelissimus et patri Caesari ab similes, uerum reliquae uitae cum modestia, tum castitate magnopere collaudatus. Nam et domini appellationem abhorruit, et in curiam ueniens senatores quos adfurgere non patiebatur, nominatim consalutabat. Forum angustius fecit, non a usus priuatis domos extorquere. Unus omnium in summa felicitate infelix, in orbitate prolis, in adoptionis poenitentia, in generi contumacia, in filiarum impudicitia, in periculis aditis per tot bella genu brachiaque in Delmatia sauciatus, in

Cantabria fulmine lectica perstrictus, ex quo Ioui tonanti aedem statim fecit. Vixit annos LXXII. ex quibus LVI. imperauit, relicta Tyberio Republica quem ex Tyberio Nerone et Liua genitum, sibi adoptauerat. Qui inuitus suscepit imperium, deique mississimo principe sensissima bellua euasit, cuius adoptionis se quandoque Augustus poenituisse signa ostendit, et apud senatum eum excusauit, naturae uitia esse, non animi dicens. Hic post annos XXXIII. successorem habuit Caium, Caligulam in castris uocatum, annos tris imperantem: cui ob mores obscenos à suis interfecto Claudius successit, quem mater Antonia Monstrum hominis appellare solebat, tanta fuit hebetudine simul, et animi segnitie. Vir Attamen doctus. Graece Latineque, ut qui libros xl. historiae adhortante Tito Liuiio conscripserit. Homerum memoriter tenebat, ut in usu rerum saepe uersus eius recitaret. Eius opera Portus et Aqua Claudia. Nero deinde annos ferè XXXIII. totidem quot Claudius orbem lacerauit. In hoc Caesarum familia defecit, quae sic se habet: Augustus Liuiam praegnantem ex Claudio Nerone duxit, quae peperit Tyb. Caesarem. Drusum uero prius genuerat, qui rebus gestis in Germania decessit admodum iuuenis ex lapsu equi, cuius sumus Tyb. pedibus usque Romam profectus est. Hoc Druso et Antonia minore nati Germanicus et Claudius Caesar. Germanicus in locum patris in Germaniam missus, utroque eloquio, reliquisque uirtutibus clarus, etiam iuuenis ibidem excedens ex Agrippina M. Agrippa et Iulia Augusti filia genita, Caium Caesarem et Agrippinam reliquit. Claudius ex Valeria Messalina Barbatu Messala filia, uxore impudicissima, Britannicum suscepit, et Octauiam quam Neroni priuigno locauit. Nam matrem eius Agrippinam Germanici fratris sui filiam Cn. Domitio naptam postremo duxit: quae Agrippina deinde Claudium ipsum boletu necauit. Nero relicta Octauiam Sabinam Poppaeam duxit, cuius extat Senecae tragood. Postea Galba Otho et Vitellius annos tris imperarunt. Vespasianus tandem res collapsas adlieto imperio restituit annis x. quibus uixit. Titus item Vespasianus eius filius orbis delictis appellatus annorum x. l. post biennij imperium immerens uita priuatur. Domitianus Flauiorum ultimus, ac dedecus, iure à suis interficitur, cum crudeliter imperasset annos xv. uixisset x. l. cuius ob odium rasa ex marmoribus ac titulis est omnis memoria. Deinceps à me reliqui diligentius.

Nerua
Cocceium annorum ferè Lxv. uirum bonum ac nobilem Domitiano interfecto populus Romanus imperio dignum iudicauit. Hic initio reos maiestatis qui discurrant absoluit. Mares castrari, tum sororis aut fratris filiam in matrimonium ducere prohibuit, quum haec sub Domitiano passim licuissent. Passus et ipse quamquam bonus coniurationem Craesi Calpurnij, Aelianij, Casperij praefecti praetorij defectionem, quae omnia ciuili animo tulit. A. Vlpium Neruam Traianum qui Germaniae tunc praerant, causa Reipu. se dixit in senatu adoptare, Caesaremque appellauit, cum propinqui non decessent. Denique ex morbo extinctus est, quum imperasset annis, men. III. di. Ix. A. Vlpium Nerua Traianus annorum x. l. i. genere Hispanus ob uirtutem et disciplinam rei militaris adoptatus, accepto de patris morte nuncio è Germania statim redijt. Aelianum, et praetorianos qui in Neruam coniuuauerant, in primis ad se, alia dissimulata causa uocatos de medio sustulit. Is post Caesarem Augustum Roman. e Reipub. mouit lacertos. Ante omnia in Dacos expeditione sumpsit, indignatus quod his pecunia à Domitiano quondam uicta partem pendere oporteret. Itaque Decebalum eorum regem in proelio uicit. Suas uestes miliibus saucijs diuisit, ut uulnera ligarent. Decebalus acceptis conditionibus ante pedes Traiano procubuit, inde solutus abiit. Imperator

Longinus

Romam uenit, Dacicusq; appellatus ludos gladiatorios dedit. Interea Decebalus rebellat, uicinos populos ad bellum incitat, Longinum Traiani legatum in colloquio circumuentum capit. Redijt ad Dacos Traianus. Lapideo ponte pilarum x x. Danubium iunxit. quarum altitudo preter fundamenta c x l. Latitudo l x. Interuallum l x x x. pedum erat. Cuius postea magnam partem Hadrianus diruit, ne Barbaris quandoq; nos inuadendi occasio foret. Post longos confli-ctus occupato Dacorum regno, ne uiuus in potestatem Romanorum perueniret Decebalus, sua manu usus interijt. Caput Roman perlatum est, Dacia prouincia facta. Traianum post hac ad urbem redeuntem, uariarum gentium legati atque etiam Iudeorum adire. Spectacula magnifica per c x x. dies edidit, modo mille, modo x. millia ferarum caesa simul et mansuetarum bestiarum. Tunc et paludes Pontinas siccauit, uiamq; Appiam ex ea parte strauit. Columnam in foro suo posuit pulchritudinis gratia, siue ut sepulcrum eius esset. Quae ut circumspici posset, partem Quirinalis montis solo equauit. Inscriptionem eius ponam quae adhuc intra basim ipsius legitur huiusmodi. Imper. Caf. Diui Neruae F. Neruae Traiano Augu. Germanico Dacico pont. Max. Tribu. potest. x v i i. imper. P P. Ad declarandum quantae altitudinis mons et locus tantis uiribus sit egestus. Armeniam deinde recepit a Parthis. Sublato diademate regi Armeniae maioris regnum ademit, Albanis regem dedit: Hiberos, Bosphoranos, Colchos, in fidem Romanae ditionis accepit. Osdrenorum loca et Arabum occupauit, Marcomedos obtinuit, Persidis regionem, Seleuciamq; ac Ctesiphontem accepit tenuitq;. Usque ad Indiae fines post Alexandrum adcessit, in mari rubro classem insituit. Prouincias fecit, Armeniam, Mesopotamiam et Assyriam, ac inter Romanos et Persas limitem Tigrim esse uoluit. Porro Assyria inter Tigrim et Euphratem sita magnis annibus instar Aegypti fecundatur. Hac ex Dione et Ruso. Addit uero Dion Traianum contra Agarenos, qui una cum caeteris defecerant, profectum in Arabiam: quos cum diu obsedisset, eorumq; oppidum Agarani mœnibus nudasset, nunquam tamen superare potuisse tempestate caeli quasi diuinitus diremptos. Itaque re infecta rediisse. Inter amicos Sicinium Suram, quem quandoque apud eum calumniatum, praefectum insuper praetorij sui constituit. Dicit eum praeterea uirum laudatissimum, ac natura clementem et probum, duobus exceptis uitijs, quod uino, quodq; puerorum libidini indulserit. Igitur his uitijs hunc, nequeo satis mirari, diui Gregorij, ut dicitur, precibus ex infernis ad caelum euolasse, uerum Dei consilium minime a nobis deprehendi fas est. Ipse apud Seleuciam quae postea Traianopolis dicta est, dum rediret ex Syria, ex profluvio uentris decessit, anno imperij x x. Statimq; Parthi, Armenij, caeteriq;, remotae gentes rebellauerunt, ex quo militum Romanorum tot labores perire. Paucos ante annos Iudeorum magnam caedem fecerat per Martium Turbonem legatum, quod Aetium Lupum praefectum fugauerant, eiq; prouinciae L. Quietum praefecit. Hadrianum eius consanguineum a patre sibi commendatum adoptauit, cum ipse nullos ex Plotina coniuge, aut aliunde liberos suscepisset. Aetium Romanum quod sub Capitolio erat, in eadem Saturni traduxit. Vias restituit. Nam ante hos annos repertum apud Circum Maximum marmor cum inscriptione huiusmodi. Imperat. Caf. Diui Neruae. F. Traiano Germanico Dacico Pontif. Maxim. Tribu. potest. v i i i. Imperat. i i i i. Cos. v. P P. Tribus x x x v. Quod liberalitate optimi principis, commoda eorum etiam locorum adiectione ampliata sint. Christiani etiam nonnulli sub eo cruciati. De his Plinius cum esset procurator in Bithynia Traianum per literas consuluit quid agendum, quum nihil mali eos agere comperisset,

Mar. Turbo Aetius Lupus

L. Quietus

tantumq; quibusdam hymnis antelucanis uacare. Respondit ille, Minime quidem inquirendos esse, uerum oblatos punire oportere. Extant et alia, quae ex alijs item autoribus aut pauegyricis aut epistolis de hoc imperatore colliguntur, quaeq; magnopere laudes eius concelebrant. Et pueros quidem (uti supra commemorauimus) amasse dicunt, uerum ingeniosos, ac probos, citraq; libidinem. De letitia etiam potationis omnes conueniunt, uerum citra ebrietatem. Ante meridiem nunquam uescebatur. Caeterum praeditum humanitate, ut ab omnibus facile adiretur. Mortuo Nerua magnis rebus gestis in Germania cui praerant, subiugatisq; Marcomannis ac Iazygum et Pamoniae populis, quum ad successionem imperij Roman rediret, minime triumphans aut quadrigis cum ei per senatum liceret, sed tantum equo infidens, in Capitolium inuectus, Ioui Opt. Max. tum senatui gratias egit. Per urbem semper more Catonis pedibus ibat, paucis comitibus, nullis spiculatoribus aut satellitibus. Senatum patrem, se ministrum laboris uocabat. Stans Cos. sedentes uenerabatur, quod se illis inferiore ex legibus esse reperiret. Bibliothecam nobilissimam publicauit quae Vlpia dicta est, in qua libris lintheis gesta principum, ac elephantinis senatusconsulta conscribi iussit. Aedificia plurima eius titulis et inscriptione fiebant, praeter eius etiam uoluntatem. Ex quo herba parietaria, quae in muris nascitur, a plerisque dictus. Decessit annorum l x i i l. apud Seleuceam Syriae. Relatus inde in urbem ac sub eius columna conditus. Aelius Traianus Hadrianus. Sic enim in ueterum monumentis inscribitur, genus antiquum ab Adria Picentium trahit, unde maiores eius tempore Scipionum in Hispaniam migrauerunt. Patrem habuit Aelium Hadrianum cognomento Aphrum consobrimum Traiani principis. ipse natus Romae, ubi Marullinus Aetius eius primus senator populi Romani fuit. Puer relictus a patre in tutelam Traiani, a quo etiam adoptatus, liberalibus artibus imbutus, litteris praesertim Graecis eruditissimus, ut etiam Graeculus appellaretur, Mathematicum etiam probe tenebat. Quod Marius Maximus usque adeo demonstrat, ut eum dicat cuncta, de se scisse, sic ut omnium dierum usque ad horam mortis futuros actus ante praescripserit. Satis constat de Vero quem adoptauerat saepe dixisse, Ostendent terris hunc tantum fata, nec ultra esse sinent. Igitur quum omnes profiteretur artes, omnes exagitatat doctores, saepe aliqua propofita quaestione certando, Et Alexandriae quondam in museo multa et propofuit et soluit. Alebat ingenia cisq; faucebat, imprimis Fauiorino philosopho. Extant adhuc eius quaedam epigrammata Graeca ualde lepida. Barbam quoque more Graecanico submittere primus ea tempestate coepit, quem postea morem nonnulli principes Rom. seruariere. Peregrinationes maximas ingenti celeritate confecit. Expeditionem in Pannonios uiuente Traiano suscepit. Deinde princeps Iudeos debellauit, quod uetiti circumcidi, rebellauerant, magnasq; caedes Romanorum per diuersas orbis partes fecerunt. Inde in Galliam Britanniamq; contendit, in qua multa correxit. Murum l x x x. passuum millibus duxit, qui Britannos a Romanorum imperio diuideret. Mox in Hispaniam, deinde Romam repetens, Athenas profectus est, postea in Aegyptum. In qua peregrinatione Antinoum suum ob formam sibi charissimum amisit, cui Hierosolymis templum dicauit. Traiani gloria uidetur inuidisse, quando et Armeniam et Mesopotamiam et Assyriam ab illo adquisitas Parthis concessit. Pontem quoque ab eodem supra Danubium factum deleuit. Limitemq; inter Romanum et Persas Euphratem statuit. Marius Maximus cum etiam natura crudelem dicit fuisse, sed Domitiani finem ueritum, abstinnisse. In cibis amabat tripharmacum, quod phasiano, sumine,

Hadrianus c xx.

L. Aelius Hadrianus filius

Antoninus Pius c x l.

mine, perna et crustulo constabat. Quae restituit aut reconcinnauit, titulis priorum conditorum adnotauit, ea fuit in parte modesta. Opera eius, uilla Tiburtina, cuius uestigia maxima hodie uisuntur, in qua prouinciarum et celebratorum locorum nomina inscripsit, ueluti Lyceum, Academia, Prytaneum, Tempe, et his similia. Lauacrum quoq; Agripinae, cuius uestigia sunt prope sanctum Laurentium in Panisperna. Pons eius nomine restitutus, quo continuo nunc itur in Vaticanum, propeq; sepulcrum quod Moles Hadriani nominatur. In quo Antonini ferè omnes sepulti sunt, quemadmodum inscriptiones indicant, quas cum de ipsis agetur ponemus. Pantheon etiam restituit Senatores equitesq; Romanos togatos in publicum procedere iussit, praeter quam redeuntes a caena. Adoptauit L. Ceionum Commodum, quem L. Aelium Verum appellauit. Hic patrem habuit L. Ceionum Commodum Verum. Cuius paternum genus ex Hetruria, maternum ex Fauentia fuit. Filius autem L. Verus qui cum M. Antonino imperauit, de quo postea dicam, ob uoluptatem tantum ac formam ab Hadriano dilectus est. Amatorios lasciuosq; potas semper lectitabat. Martiadem epigrammatographum, Virgilium suum appellabat. Coniugi querenti dicebat, uxoris nomen non uoluptatis, sed honoris esse, quapropter se cum alijs oblectare uelle. Adoptionis facta de Aelio postea poenituit, cum uideret et alijs inuisum et natura ualitudinarium esse: ex quo breui tempore defunctus est, sepultusq; in mole Hadriani, cum hac inscriptione quae adhuc legitur in pariete, L. Aelio Diui Hadriani Augu. F. Cos. i i. Hadrianus igitur in eius locum Annum Antoninum qui postea Pius uocatus est, adoptauit hac conditione, ut ipse M. Antoninum filium fratris uxoris suae Faustinae et L. Verum Ceioni filium adoptaret. Hoc pacto liberorum, nepotumq; successioni consuluit, cum Sabinam uxorem sterilem habuisset. Decessit Baijs anno aetatis l x x i i. imperij autem x x i i. Sepultus in uilla Ciceronis Puteolis, ubi postea Pius templum ei pro sepulcro constituit. Reliquias eius in urbem asportari, ac in hortis Domitiae collocari iussit. Impatientia morbi saepe a seruo gladium petijt, et a medico uenenum, utrumque prohibente Antonino. Ex eius morte senatus magnopere gauisus est, deq; abrogandis eius gestis cogitauit. Sed respectu Antonini desistit. Qui refragantibus cunctis eum inter diuos retulit. Hec ex Spartiano et Ruso et Capitolino. T. Aelius Aurelius Fuluius Boionius Hadrianus Antoninus Pius, genus paternum e Gallia transalpina Nemausensi uidelicet duxit. Auum habuit T. Aurelium Fuluium, patremq; item eodem nomine, qui consulares fuerunt. Auam maternam Boioniam Procillam, Auam maternam Arrium Antoninum hominem sanctum, qui Neruam olim miseratus est, quod ea aetate imperare coepisset. Socerum Annum Verum, uxorem uero Anniam Faustinae. Vultu decorus fuit, moribus clemens, ingenio clarus. Pius a senatu appellatus est, uel quod socerum aetate confectum manu subleuaret, uel quod multos caedi destinatos ab Hadriano surriperet, seu potius quod multos post mortem honores Hadriano decreuerit. Vxorem Faustinae quam anno i i i. imperij amisit, diuinis honoribus coli a senatu, delatis Circensibus, et templo et flaminibus et statu aurois passus est. Cuius honoris uestigium hodie uidemus prope S. Cosmum et Damianum in semiporticu adhuc extante haec inscriptione: Diuo Antonino, et Diuae Faustinae. Duas ex ea filias, alteram Lamiae Silano, alteram Faustinae M. Antonino filio locauit. Utcebatur in senectute pane sicco ad sustentanda uires. Aurum Coronarium, id enim est quod in corona noui principis populi dono mittebant, Italiae reddidit, prouincialibus dimidiam. Cum sibi finem adesse sentiret in morbo constitutus: Fortunam auream ad se, cur-

biculum transferri iussit. Nam signum Fortunae aureum semper erat in cubiculo imperatoris, uerum in exitu uitae Trib. militum illud ad successoris locum transferrebat. Decessit Lorij, ubi natus et educatus est, ac uillam extruxerat. Lorium enim oppidum Hetruriae prope Roman x i i i i. lapide uia Aurelia: anno aetatis l x x. imperij x x i i i. summo ordinis omnis desiderio. Nam placabilitate, clementia, sanctitate alter Numa putabatur. Ex honoribus a Senatu pater patriae ac Pij cognomen accepit. Ex Capitolino. Sepultus in mole Hadriani cum hac inscriptione, quam pauloante quam ea reconcinnaueretur aperte legebamus. Imp. Caf. T. Aelio Hadriano Antonino Augu. Pio Pont. Max. Tribu. potest. x x i i i i. Imper. i i. Cos. i i i i. P. P. Ex quo patet et Aelij ratione patris adeptum, et Aurelij ratione matris nomen habuisse. In eodem quoque loco eiusdem altera inscriptio huiusmodi est. Imper. Caf. diui Traiani Parthici filio, diui Neruae nepoti Traiano Hadriano Augu. Pio Pont. Max. Tribu. potest. x x i i. imper. i i. Cos. i i i i. P. P. Et diuae Sabine. Imper. Caf. T. Aelius Hadrianus Antoninus Augu. Pius pont. Max. tribu. potest. i i. design. i i i i. P. parentibus suis. M. Aelius Aurelius Antoninus philosophus, natus et educatus Romae in Caelio monte, iuxta adis Laterani in domo Veri aui sui, originem a Numa rege traxit: ut autor Marius Maximus. Liberalibus artibus ab initio magnopere uacauit: in quibus Herodem Atticum et Proclum habuit praefectores: sed in primis Frontonem cui et statuum a senatu impetrauit. Proclum uero ad proconsulatum usque prouexit. Annos x i i. habitu philosophi, in pallioq; uixit, ac humi cubitauit: in qua disciplina doctores item habuit Apollonium Chalcedonium Stoicum: Sextum Cheronem Plutarchi nepotem, ad cuius etiam domum adibat: ut autor est Philostratus in sophistis. Claudium Maximum: Claudium Seuerum. Ante omnes Iunium Rusticum, quem cos. iterum designauit, cuiq; statuum post obitum postulat. Operam et picturam dedit sub Diogneto magistro. Cum L. Antonino fratre simul et genero pari potestate imperauit. Primiq; Romanorum fuere, qui simul imperarent. Cui et Lucillum locauit filiam ex Faustina coniuge simul et consobrino, quam parum pudicam nequiquam accusantibus amicis dissimulauit, excusauitq; saepe. Sed et uiuentem in castris matrem castrorum, defunctam uero in peregrinatione orientis, diuam appellari a senatu libenter audiuit. Cum L. Vero ex uictoria Parthica reuertente simul et ipse in eodem curru triumphauit. Post hac tumultuantibus Marcomannis, cu eodem paludatus ad Aquileiam quo iam irruerant, occurrit: quod bellum in Germania gerens, coactus est deserere ob Auidium Cassium, qui exercitui praerat orientis, rebellantem. Iterum aduersus eum proficiscens, uicti caput ad se adlatum etiam uidere doluit. In reditu Athenis iter fecit, ubi Ceresis templum solus est ingressus, uti se innocentem probaret. Id enim nullus alicuius sibi conscius criminis ingredi solebat. Romam reuersus triumphauit una cum filio Commodo, quem Caesarem fecerat. Ludis adeo offendebatur, ut in spectaculis Circusium et legere et audire et subscribere sit solitus. Dicitur et ex eo portentum, quod in Germania longa siccitate exercitu sui laborante, eius precibus imber erupisset. haec Capitolinus. Huius portenti meminit etiam Eusebius: idq; Christianorum nostrorum, qui in ea expeditione tunc erant, notis ac precibus adtribuit. Ad bellum contra Britanos misit Calpurnium Agricolum, nepotem illius, cuius uitam scribit Corn. Tacitus. Contra Catos, Auidium Victorinum. Contra Parthos, L. Verum. Nihil tamen aeque fugit, quam auaritia famam. Decessit ex pesilentia, sexta quam egrotasset die, in summa omnium beneuolentia. Statuum eius pacificatoris equestrem hodie uidemus apud basilicam

M. Aur. Anto. clxxxiii.

Auidius Cassius

Ant. triuphus de Marco max

Calpurnius Agricola

L. Verus Antoninus

cam Lateranensem : in quo loco natum eum & educatum in principio diximus, ex auctoritate Capitolini. Præterea nummus eius antiquus adspicitur duplex: unus cum imagine barbata, ac inscriptione supra adnotata eius nominis: Altera cum imberbi dum erat adolescens cum inscriptione Aurelius. Ex altera parte cum T. Antonini Pij patris imagine. L. Ceionus Aelius Commodus Verus Antoninus. Hæc enim omnia retinuit nomina. L. Ceionus Commodus pater fuit naturalis. Verus Antoninus, ex Antonino Pio, qui eum adoptauerat. Aelius, ex Aelij Hadriani coniunctione, unâ cum M. Antonio ratione parisi adoptionis à Pio pari potestate rexit imperium: neque inter bonos, neque inter malos commemeratur principes. Præceptores habuit. Scævum Grammaticum Scævum filium, qui Grammaticus Hadriani fuit. Græcos uerò Telepnum, atq; Harpocratonem. Rhetores Apollonium Celerem, Caninum Rufum, Herodem Atticum. Philosophos uerò Apollonium, & Sextum Cheronem. Moribus fuit ab initio probatus. Deinde ad aulam paulatim, scortiq; ac popinas se conuertit: adeo ut à Marco in Syria ad bellum Parthi cum ne uita eius palam essent, missus fuerit: ubi maiori longe est debacchatus luxuria. Victoriâ tamen uirtute Auidij Cassij legati adsequutus est. Rediit comitatus sordidorum hominum turba, in qua & Agrippus histrio fuit: quem ἀπὸ λαῶν quasi uoluptuariam cognominabant. Saturnalibus & diebus festis, uernas admisit in triclinium. Triumphauit cum M. fratre. Post hæc ductus ab ipso in bellum contra Marcomanos, apud Alpes spectans urbicas uoluptates statuit Romanam repetere, sed in itinere apoplexia correptus, Alinum diuertens triduo mutus fuit, moxq; perijt: non sine ueneni suspicionem propinatus à Lucilla uxore, ob Fabiæ consuetudinem. Alij dicunt à Marco, parte cultri ueneno illita, qua uuluum incidit, partemq; infectam fratri, sibi innoxiam seruante. Satis constat Marcum eius mores perosum dissimulasse, publiceq; & uiuum semper laudasse & mortuum, diuum in super appellasse. Vixit annos x l i i. imperauit cum fratre x i i. Illatus in sepulcrum Hadriani, ubi primum pater eius Cæsar naturalis conditus fuerat, cum huiusmodi inscriptione: Imper. Cæs. L. Aurelio Vero Augu. Armenio, Medic. Parthico. pont. max. trib. pot. v i i. imper. v. cos. i i i. P. P. Capitolinus enim, unde nos superiora sumpsimus, dixit, quod patrum ei nomen Parthici Medici. Quod etiam Marco quanquam Romæ agenti delatum est. Antoninus Commodus, M. filius, qui L. Aelius Aurelius Antoninus Commodus appellatus est, eundem diem natalem habuit, quem & Caligula: eisdemq; penè moribus, libidine, auaritia, & edibus, omnia compleuit. Aelianis operibus suos ponebat titulos, colosso Neronis dempto capite suum imposuit. Quod hodie caput pro ædibus conseruatorum in Capitolio cernitur. Ludum gladiatorum sepe ingressus certamen subiit. Quadrigis quoque emittendis Dalmaticatus in publicum procedens signum dedit: easq; quandoq; agitauit: simul & eò uesaniæ uenit, ut omnia quæ Iupiter, quæ impure, quæ crudeliter fecerit, publicis iusserit poni monumentis: ut Marius Maximus testatur. Tot perosi scelera Q. Aelius Latus præfessus urbis, & Marcia eius concubina, cum athleta, cum quo ille exerceri consueuit, egerunt, ut eum strangularet: anno imperij x i i i. Corpus eius, ut unco traheretur in Tyberim populus adclamauit. Sed iussu Pertinacis successoris, in sepulcrum Hadriani translatum est. Eius memoria sicut olim Domitiani, ex omnibus monumentis abrasa. Habuit præceptores Onesicratem Græcum grammaticum: Latinum uerò Capellam Antistium oratorem quoque Acteum Sæptum. hæc ex Lampridio. Eius monumenti apud sepulcrum Hadriani huiuscemodi legitur inscriptio: Imper. Cæs. diui M. Antonini Pij Germanici Sarmatici filio, diui Pij nepoti, diui Hadriani pronepoti, diui Traiani Par-

Commodus Antoninus CLXXXII.

thici abnepoti, diui Neruæ adnepoti. L. Aelio Aurelio commo Aug. Sarmatico: Germanico Maximo Britannico, pont. max. trib. pot. v i i i. imper. v i i i. cos. v i. P. P. P. Aelius Pertinax patre Libertino Aelio Successore natus: ab eodem nomen Pertinacis inditum, quod lignariæ negotiationi pertinaciter intenderet: à M. Antonino senator factus, prouincias consulares quatuor rexit. Mox à Commodo cum Perenne legato ad exercitum in Britanniam missus, seditiones multas compressit. Quamobrem quum in senas legiones ob corruptam ab eo disciplinam haberet, cedens sponte officio legationis alio successori, curam alimentorum suscepit: postremo proconsul Africæ factus, extincto Commodo ab exercitu consentiente senatu lectus est imperator, quum esset septuagenario maior. Cui gratias agenti senatui, & in primis Q. Aelio Lato cuius ministerio ad imperium peruenerat, consul Falco ait: Quis futurus sis hinc intelligimus quod Latum & Marciam apud te habeas, stultitiæ Commodi ministros. At Pertinax: Paruerunt, inquit, necessitati: sed ubi facultatem habuerunt, quid sibi semper uoluerint, ostenderunt. In breui principatu mitis est habitus: quamuis multi eum, Chrestologum appellauerint: quod bene loquendo haud bene faceret. Præterea sordidus in uictu, ut qui dimidiatas lactucas & Carduus in conuiujs apponeret. Interfectus est. Didij Iuliani successoris machinamento, anno ætatis l x x i. imperij mense v i. Ex Capitolino. Didius Iulianus, pronepos fuit Saluij Iuliani iuriconsulti, bis cos. & præfessi urbis. Mater ei Clara Aemylia, pater Petronius Didius Seuerus. Ipse autem præfuit in Germaniæ legioni x x i. primogeniæ. Catos debellauit. Inde Dalmatiam: postea Germaniam rexit. Fuit consul cum Pertinace, & in proconsulatu Africæ eidem successor. Eo interfecto conspirationem in eum, tristitia dissimulauit: etiam à cibo donec sepultus esset, abstinendo. Magna præterea parsimonia fuisse traditur, ut qui porcellum aut leporem triduanum habuerit. Sepe uerò oleribus & leguminibus contentus, sine carne cœnitabat. Maximum ei uitium alea, seni præfertim. Comis alioquin in conuiujs, benignusq; ad subscribendum. Eodem tempore post mortem Pertinacis, Iulianus à senatu Romæ, Seuerus ab exercitu in Syria, Pescennius Niger in Illyrico, & Claudius Albinus in Gallia, imperatores appellati. Sed quum Iulianus Seuerus præfertim resistere non posset, frustra ad magicas artes adhibito puero qui in speculo futurum intueretur: postremo ad senatum confugit iudicantem eum minime imperio dignum, qui resistere inimicis non posset. Interfectus tandem in palatio à prætorianis nutu ac literis ipsius Seueri, quum uixisset annos quadragintaunum, imperasset menses duos. Ex Spartiano, & Capitolino. L. Sep. Seuerus L. Sep. Seuerus

Aelius Pertinax

Aelius Latus

Didius Iulianus

L. Sep. Seuerus CXCv.

Clodius Albinus

Antoninus Caracalla CCXIII.

Macrinus

Diadumenus

Antoninus Heliogabalus

Adiabenos subegit: deq; his reuertens triumphauit, titulis illorum sumptis: cuius rei memoriam testantem, arcum nobilem uidemus hodie sub radicibus Capitolij, patris filijq; Caracallæ nomine, qui M. Aur. Antoninus Pius & ipse appellari uoluit hac inscriptione: Imper. Cæs. Septimio M. filio Seueri Pertinacis Aug. P. P. Parthico Arabico & Parthico Adiabeno pont. max. trib. pot. x i. imper. x i. cos. i i i. procos. Et imper. Cæs. M. Aurelio L. filio Antonino August. Pio felici trib. pot. v i. cos. procos. P. P. optimis fortissimisq; principibus ob Rempublicam restitutam, imperiumq; populi Romani propagatum insignibus uirtutibus eorum domi, forisq; S. P. Q. R. Peritissimus præterea matheseos fuit. Defuncta siquidem uxore Marcia, quum de conditionibus ageretur apud eum, geniuris omnium inspectis, Iuliam inter Syros haud bono genere natam, quod imperatoriam haberet generis, sibi coniunxit: postremo Britanniam adiit: ubi subactis his gentibus quæ uidebantur infestæ, perijt Eboras morbo, iam senex, anno imperij x x i i. relicto Basiano & Getæ filijs. Quibus Antoninorum nomina indidit, quod M. Antoninum ex omnibus magnopere coluerat: auctusq; honoribus ab eo fuerat, ut eius etiam sepulcro uoluerit inferri. Tum quod uirum huius nominis in somnis uiderat successurum. Opera eius Romæ Septizonium, quod Septisolum nonnulli uocant, ac in Appia uia hodie cernimus, pro templo diui Gregorij: sepulcrumq; id in media uia uenientibus ex Africa conspiciendum statuit. Et Thermæ Seuerianæ. Cineres eius ex Eboraco in loculo aureo aduecti, ac in sepulcro Antoninorum conditi. Ex Spartiano. Basianus Antoninus Caracalla cognomento, à genere uestis talaris qua populum donauit. Ipse tamen ex omnibus, nomina M. Aurelij Antonini Pij sumpsit: sicut in arcu supra ostendi. Præterea nummus eius æreus reperitur, mihiq; lectus cum eadem inscriptione, ex altera parte cum imagine Circi Flamini: quoniam uti Spartianus tradit, stadium restituit. defuncto patri successit: Getam fratrem uterinum ex Iulia natum interfici in palatio iussit: questus in senatu se ab eo immerito insidijs petitem, quum multa in eum beneficia contulisset. Cum eoq; amicos ipsius nonnullos, inter quos Sanonium Serenum præceptorem, & Papiinianum iuriconsultum, quod scelus apud milites & senatum excusauerit. Iuliam nouercam, eius captus illecebris in matrimonium accepit. Profectus in Parthicam expeditionem postquam multum hostium cecidisset, inter Carras & Edeffam, dum ex equo mingendi causa descendisset, in secessu à Macrimo præfesto prætorij per coniurationem trucidatur. Anno ætatis x l i i i. imperij v i. Relicto filio Antonino Heliogabalo. Inter illaudatos principes connumeratur, ut qui crudelis in omnes, omnibusq; iniussus fuerit. Opera eius Romæ, Thermæ Antonianæ hodie quoque appellatæ, quæ uisuntur è regione sancti Sixti, euntibus dextrosam ad portam Capenam. Niam nouam præterea munijt, quæ est sub eius Thermis. Ex Spartiano. Opilius Macrinus Caracallæ successit: uir, ut scribit Aurelius Victor, itemq; Capitolinus, libertini generis, uenali fide, uita sordida, iuris attamen peritus, & sub Vero Antonino Fisci aduocatus fuit, ex quo officio breui tempore prætorij præfessus constituitur: Caracallam imperatorem suum, uti supra commemorauit: apud Carras interfecit. Imperauitq; aliquantulum supra annum cum Diadumeno filio formosissimo: qui purpura adsumpta, equoq; insidens, exercitui sese spectandum magno fauore dederat. Huic Antonino nomen indidit pater, quod id & militibus & senatui uideret acceptum. Profecti inde ad Parthicum bellum: continuandum, ab exercitu Antonini Heliogabali ambo in Bithynia suburbano sunt interfecti. Ex Capitolino. Herodianus autem dicit, tantum Diadumenum creatum ab exercitu imperatorem. Antoninus Heliogaba-

lus cognomento, quod interfecto patre Caracalla apud Carras, ipse ad templum Heliogabali confugisset: quod Syri Iouis, uel Solis dicunt: eiusq; postea sacerdos factus & ritus Romam apportauit, templumq; in palatio illi dicauit. Huius mores impurissimos, gulam, libidinem omnem apud Lampridium uidere licet. hæc tamen potiora. Nouarum dapum ut Xerxes & Tyberius olim libidinum inuentoribus, præmia constituit. Monstrosis conuiujs Vitellium & Apitium superauit: sepe è linguis Phœnicopterorum cerebellisq; aserum & pauonum præparatis: ac per singulos missus balneis lauari, req; Venerea uti conuiuius iussit: quos sepe ludebat, aut immisiss sub mensa serpentibus, aut triclinijs è follibus statim restantibus conciderent: aut appositis totidem ex marmore uel alia materia epulis quot cibus. Piscinis præterea de rosa to natabat. Balsamum pro oleo uulneribus apponebat. Euripis uiuo plenis nauales Circenses exhibebat. Nunquam lothis lithæaminibus est usus. Nunquam uestem aut foenunam præter uxorem iterauit. Nunquam minus centum L L S. cœnauit. Plateas palatij saxo Lacedæmonico & Porphyrætico strauit. Tandem ob uitia, cunctorum odio contracto, in palatio atq; in latrina quò confugerat necatur: in cloacamq; demersus, ac inde per Circi spatia unco tractus, in Tyberim quoq; proiectus est. Quod nulli antea contigit. Nomen eius è publicis monumentis iussu senatus erasum, anno imperij quarto. Ex Spartiano. Herodianus autem dicit etiam hu c, porcina abstinuisse, ut Heliogabali sacerdotem: sicut etiam omnes Syri solent. Aur. Alexander ex Arcena Syriæ ciuitate, ob adfinitatem Seueri principis, ratione Iulie uxoris, puer à senatu Cæsar factus: qui quanquam confobrinus Heliogabali, erat ab eo insidijs sepe petitus, à se uerò semper liberatus. Nec mirum animis non conuenisse, cum moribus essent dissimiles. Antonini deinde Magni nomina, instante senatu constantissime sepe recusauit, quod & Antoninorum famam in tot malis restituere non posset: nec tunc ab se aliquid egregie gestum quod Magni nomen mereretur. Itaq; repudiatis alijs, Seueri tantum nomen adsumpsit. Alexander ab initio uocatus, quod Arcenæ in templo magni Alexandri natus fuerat: quò mater grauida celebritatis causa diuerterat. Vna die omnes ei tituli congesti, quod antea obtigit nulli. Hi erant, ius proconsulare, tribunitia potestas, ius quintæ relationis, pater patriæ, pontifex maximus, illam à Christianis accepisse sententiam dicitur, ac in palatio & in publicis operibus scripsisse: Quod tibi non uis, alteri ne feceris. Nihil apud eum uenale, quum distaret, necesse eum uendere qui emit. Christianos non solum tolerauit, sed Christi simulacrum in Larario, hoc est, in secreta domus parte, habebat: eiq; templum, uti quondam Hadrianus, dicere erat in animo: teste Lampridio, qui Constantini Magni temporibus fuit. Verum prohibitus est ab alijs, qui dicebant omnes uiuros esse Christianos: templaq; propterea reliqua deferenda. Habuit item in eodem Larario uiros alios depictos, inter quos Abrahamum, Apollonium Tyaneum, Alexandrum Magnum. Lenonum uestigial & meretrici & exoletorum in sacrum ærarium inferri uetuit, sed tantum instaurationi operum publicorum assignauit. Habuit in animo, ut exoletos uetaret, quod postea Philippus fecit: sed ueritus est, ne prohibens publicum dedecus, in priuatis cupiditates conuerteretur. Ex hoc igitur patet, mares Romæ fuisse, qui publice prostabant. Honores ambitiosos aut querentibus minime dabat: sed modestis, quos potius rogare oporteret. Si quis in salutarem caput flexisset, aut blandius aliquid dixisset, eum ut adulatorem inanem reijciebat, aut deridebat. Ad saluationem infames non admittebat: sed tantum bonos. Nulla dies quingentibus aliquid humanitatis aut benignitatis ostenderet. Neminem unquam occidit, nisi in iuris ordinatione: solebatq; dicere, neminem queri de paupertate, nisi qui rapiunt, aut furantur,

Alexander CCXIII.

Exoletorum uestigial

furantur, ut crimen obtegan: adlegabatq; ille Græcum: *ὅς μὲν πολλὰ ἀρπάζει ἄλλοι δὲ δόσον ἀνθρώποι σωθίσι- ται.* Qui multa rapuerit, pauca autem suffragantibus dederit, saluus erit. Lectitare solebat ex omnibus Virgilium & Ciceronem de officijs ac Republica, sed Græcæ frequentius. Post lectionem, palestra aut musicæ operam dabat. Post horas autem meridianas subscriptioni ac epistolis legendis. Adhistentesq; habebat ab epistolis, à libellis, à memoria. Præceptores habuit Valerium Cordum, Bebium Macrinum, Aurelium Philippum, Iulium Frontinum, Iulianum Grauianum, & T. Viturium, non qui de architectura scripsit: sic enim hoc nomen scribitur: non autem Veturius, ut à me supra ponitur: nam in antiquis monumentis per i, scriptum postea reperi. Apud eum stros iuriconsultorum agebat, nec leges ab eo editæ, quæ ab illis numero uiginti non discerentur. Quorum princeps Domitius Ulpianus primas tenebat, Fabius deinde Sabinus Sabinus filius, Aelius Gordianus pater Gordiani principis, Iulianus, Paulus, Claudianus Venetus, Pomponius, Alphenus, Africanius, Florentinus, Marcianus, Callistratus, Hermogenes, Venuleius, Triphoniis, Metianus, Celsus, Proculus, Modestinus. Hi omnes iuris professores discipuli fuere Papiniani, & Alexandri familiares, ut Accolius & Marius Maximus scribunt. Nec quicquam ei antiquius fuit quam matris Iulie Mammeæ sapientissimæ scemine auspicijs regi. Expeditiones omnino duas: primam contra Persas, quando Artaxerxes qui apud Herodianum Artaxaces dicitur, uicit. Ac redeunti & de rebus à se gestis pulcherrima oratione differenti triumphus à senatu decretus. Alteram in Germaniam, quo tempore in Gallia uico à militibus interfectus est ætatis anno trigesimo, imperij decimoquarto, *Causa* dicitur, durum eius nimis in milites imperium: ut Lampridius ait. Herodianus autem cum eo matrem item interfectam dicit: quæ causa huius ob eius auaritiam mali fuerat. Ad cuius nuntium senatus signa publici doloris ostendit. Scribere eius uitam libertus eius Aurelius, & Encolpus, & Lampridius. Herodianus uerò contra Lampridium scripsit: de uictoria Persica, eum exercitum amisisse fame morboq; confectum, uictumq; potius quam uictorem fuisse. Præterea matrem habuisse Iuliam Mammeam Syriam, sororem Scenidis matris Heliozabali. Ambas uerò ex Mæsa genitas sorore Iulie, Seueri principis uxoris. Has igitur post mortem Caracallæ pulsas à Macrino in Syriam, carum bonis concessis: eo postmodum interfecto statim cum filijs reuersas ad imperium fuisse. Mammeam nonnulli Christianam fuisse adseruerant. Nam Origenem Roman accersuisse, religionis fuleiq; gratia, non dubium. Maximini duo, pater & filius e Thracia oriundi, humili sane genere fuere. Senior etiam, autore Herodiano, opilio fuit à pueritia, & à Seuero principe ob magnitudinem, roburq; corporis uasti, meruit in exercitu promoueri. Reuersus deinde post eius mortem in patriam, tempore Alexandri urbem repetijt: à quo ob fortitudinem tribunus leg. IIII. factus est, addito Laticlauo. Interfecto in Gallia Alexandro à militibus, in eodem loco, quum nec senator adhuc esset: statim unà cum filio primus sine senatus consensu, imperator à militibus consalutatus in Germaniam bellum mouit: ubi rebus magnis gestis, pacatq; ea natione, Syrmium uenit, in Sarmatas expeditionem parans. Sed dum Romam crudelitatis eius inmensæ fama esset adlata, hostis à senatu iudicatur: Gordianusq; proconsul Africæ octogenarius, ac uenerabilis, unà cum filio ab Africæ militibus imperator factus probatur. Quibus ibidem breui interfectis, Maximum, & Balbinum imperatores consalutant. E quibus Maximus contra audaciam Maximorum Aquileiam obsidentium mittitur. Illi tentata oppidanorum frustra sepius deditione, ambo in tentorijs interfecti sunt: capita Ro-

Val Cordus
Iul Frontinus
T. Viturius

Maximini
CCXXX-
VIIII.

Maximus &
Balbinus

man missa ingenti omnium gaudio conspecta. Reliqua corpora in profluentem proiecta fuere. Traditur Maximinus filius xvi. annorum tanta pulchritudine, quanta nulli uisa, mira quoque pudicitia fuisse. Superbus alioqui, ut qui manus pedesq; uiris senatoribus exosculandas præberet, quo pater quamquam crudelissimus abstinuisse dicitur. Gulæ tamen immensæ, ut qui amphoran uini capitolinam quotidie biberet, ederet uerò carnis libras quadraginta. Præterea inter Christianorum inimicos præcipue nominatur. Imperauerunt ambo annos III. Ex Capitolino. Maximus & Balbinus uiri consulares, & qui multas administrauerunt provincias, ingenti uterque uirtute. Sed Balbinus nobilis, à Corn. Balbo illo, qui ciuitate à Pompeio donatus fuerat, originem ducens. Doctus insuper ac liberalis. Alter uerò homo nouus, sed uirtute bellica præstans: tristis alioqui & seuerus. Denique à Capitolino uti Cato & Cæsar ambo comparati. Interfectus in Africa Gordianus, lecti sunt imperatores à senatu, contra Maximinorum tyrannidem, de quibus Maximus uictoriam tulit: uti supra ostendimus. Balbinus domi seditionem interim in populo excitatam sedauit. Quumq; annum hoc pacto simul imperassent, à militibus prætorianis qui eos ab initio uolebant, è palatio tracti, atque omnibus contumelijs adfecti, in uiaq; excarnificati sunt. Hic finis honorum senum, ac bene de Republica meritorum fuit, senatu magno perire dolente. Hæc Herodianus & Dexippus Græci autores. Capitolinus autem dicit, se apud Latinos nonnullos Maximi nomen non inuenire. Sed cum Balbino Pupienum fuisse declaratum, ut Fortunatiano, qui uitas principum & ipse scripserit, credendum sit, dicenti, Pupienum appellatum nomine proprio, Maximum, cognomento paterno. **GORDIANI** tres fuere, pater, & filius, & Nepos. Quorum pater & filius in Africa à militibus prius imperatores consalutati: deinde à senatu, qui Maximinos hostes iudicauerat, probati sunt. Filius, in bello contra Maximini ducem, Capelianum quendam, pro patria occubuit. Pater octogenarius, eius morte audita in eadem Africa, indigus uirum ad se tutandum, atque incermis, laqueo se suspendit, ne in manus ueniret inimicorum: quum imperassent annum, & menses vi. Romæ deinde metu Maximinorum, Pupienus, & Clodius Balbinus, creati Augusti fuere. Quos quum populus minime uellet, tertius Gordianus, secundi filius, & primi nepos: ut autem scribit Herodianus, senioris ex filia nepos, annorum tredecim, Cæsar antea factus ob maiorum merita, unà cum eis Augustus declaratur. Qui suorum uirtutem æmulatus, consilio Mithæi soceri sui, uiri prudentissimi ac doctissimi, felicissime Rempublicam rexit. Statim aperto Iani templo, in Persas magno apparatu profectus, ac eorum rege Sapore, Artaxerxis filio superato, Carras recepit, usq; Nisibim & Ctesiphontem profectus: ut ex literis eius ad senatum apparet. Orientis statum confirmauit. Dumq; triumphus ei decernitur, antequam rediret in exercitu à Philippi Præfecti prætorij coniuratione incautus opprimitur: anno imperij sexto. Cui sepulcrum milites apud Circeum castrum in finibus Persidis fecerunt, cum huiusmodi titulo tribus linguis inscripto: Diuo Gordiano uictori Persarum: uictori Gothorum: uictori Sarmatarum: depulsi Romarum seditionum: uictori Germanorum, sed non uictori Philipporum. Quæ de eueritisse Licinius dicitur, quum Cæsar factus fuit: quum se uellet uideri à Philippis originem trahere. Gordianorum gens, Romæ nobilis fuit: paternum genus ex Græcia, maternum à Traiano duxerunt. Multis clari consulatibus, insuper & diuitijs. Domum Pompeianam diu tenuerunt: quæ post mortem ultimi Gordiani confiscata est. Antonini insuper appellati: ac nonnullis à Scipionibus descendere existimati: eo quod Gordianus senior, Africanus dictus est. Is pater Metio Marullo,

Gordiani
CCXII.

Marullo, matre Bibia Gordiana natus, dum esset Africæ proconsul, Afri à Maximino primum rebellare, ob crudelitatem eius procuratoris, qui Carthagine morabatur, Gordianumq; adierunt strictis pugionibus, Augustum consalutantes. Senex fessus è grabatulo surgens, coniurationem, aut aliquod malum formidans, imperium oblatum detrahit, humi proiectus supplicando: tandem minis compulsus est rem suscipere. Ac in primis, Capeliano Numidie Proconsuli, cum quo ueteres inimicitias gerebat, mandat, uti discedat. Ille ingenti armatorum exercitu coacto, ad obsidionem Carthaginis uenit, quam tandem expugnauit, Gordianumq; iuniorum interfecit. Urbem diripit. Senex his auditis, desperatis rebus laqueo se suspendit. Hic etiam puer poemata conscripsit: soluta item oratione de laudibus deorum. Præterea in Athenæo Romæ, sepe magna cum laude controuersias declamauit. Iunior, patri legatus in Africam missus, annorum quadraginta interfectus in prælio, uti diximus, uini parcissimus, cibi appetens fuit, olerum maxime, ac pomorum: ceteris abstinens. Mulierum cupidus, uigintiquas habuit concubinas ex omnibusq; filiis: adeo ut suorum temporum Priamus uocaretur: lepido cauillo à nonnullis, pro Priamo, Priapus appellatus. Quadam tenus etiam eruditus, Samonio Sereno præceptore est usus. Ore Pompeium Magnum referebat. Senior autem eius pater, Cæsarem Augustum, Gordianorum opera nulla Romæ. Vltimus ex eis Imperator, ea laude dignus, quod, uti diximus, Mithæi uiri sapientissimi ac doctissimi soceri sui, simul & Præfecti prætorio, consilij, ac ingenio domi forisq; regebatur. Quem Mithæum populus Romanus ob uirtutem extinctum luxit: curruq; ac titula honorauit. Mithæo parenti principum populi Romani, tutori reipublicæ S. P. Q. R. Ex Capitolino. **PHILIPPVS** inter Arabes haud bono genere ortus, uirtute rei militaris promotiones meruit. In perfide post mortem Mithæi, à Gordiano Præfectus prætorio creatur: ac exercitui præficitur: ab eoq; uti pater colebatur. Tandem eius fraudibus fame in exercitu conualescente, milites accusata Gordiani pueri imperitia, imperium Philippo deserunt. Eum quoque ex imperatore Præfectum prætorio saltem remanere in exercitu cupientem, nec passi sunt, quin Philippum clam iussu interfecerint. Philippus literas statim Senatui mittit, Gordiano morbo extincto, se ab exercitu creatum Imperatorem probare uelit. Senatus rei nescius, annuit. Ille pace cum Persis facta: dimissa eis Syria, iter per Arabiam faciens, Philippopolim in paterno condidit: urbemq; petens seculares ludos celebrauit, anno urbis millesimo. Venationesq; dedit, ubi feras omnis generis, tam mansuetas, quam efferatas, quas Gordianus puer triumpho Persico referuauerat, consecit. Filium Philippum imperij consortem facit. Qui Agelastus fuisse traditur, patremq; quondam in ludis ridentem se uero, uultu respexisse. Denum ambo post annum quintum interfecti fuere. Pater profectus contra Decium, qui aduersus Scythas missus, ab exercitu Illyrico Imperator factus erat. Filius, Romæ à Prætorianis. Orosius tradit, Philippum Christianum primum fuisse. **DECIVS**, inter Pannonios bono genere ortus, rei militaris gloria, tunc præstabat: ac propterea, à Philippo contra Scythas tumultuantes missus, ab exercitu Illyrico Imperator consalutatur: scribitq; ad Philippum sese excusando. Ille è uestigio contra eum profectus interficitur. Nec toto biennio Decius cum filio eiusdem nominis imperauit: pariter in eodem bello, contra Scythas occubere. Quem Senatus luxit, ac inter optimos principes alterumq; Traianum putauit. Ex quo & Traianus Decius inscribitur. **THEODOTVS** quoque Decianus, in Aegypto, suo nomine extitit. Quippe qui & in Proconsulatu, & Tribuniatum potesta-

Philippus
CCXLVI.

Decius

tem, ac censuram, omnia senatui, eiusq; autoritate reipublicam geri permisit. Christiani tamen crudelissimum sunt experti. Nonnulli apud Abritum, Mæsiæ urbem, interfectum dicunt: ubi & Ara Decij dicta. Gallus Hostilianus ortus è gente patricia, à reliquijs exercitus Romani fuisi à Scythis, post Deciorum mortem Imperator appellatus: Senatui comprobatur, quod uisus sit in tanto discrimine reipublicæ succurrere: pacem turpissimam cum Scythis fecit, ducentarum drachmarum tributum dare pollicitus. Caium Vibium Volusianum filium, in partem imperij suscepit. Christianos & ipse insectatus, meritis dedit poenas. Quum siquidem copias contra Aemilianum duceret, uictus, & à suis militibus desertus, unà cum filio cæsus est, postquam imperasset annos duos. Aemilianus enim inter Mauritanos ortus, limiti Sarmatico in Mæsia à Decio præpositus, & à Gallo minime submotus erat, re bene contra Scythas gesta imperator ab exercitu saluatur. Contra hunc Gallus profectus, ac in primo prælio, unà cum filio interfectus est. De hoc item Treuellijs Pollio sic scribit: Aemilianus apud Aegyptum per idem tempus sumpsit imperium. Occupatis horreis multa oppida malo famis presit. Sed hunc dux Galieni Theodotus conflictu habito cepit, atque imperatori Galieno uiuum transmisit. **LICINIUS** Valerianus nobili ortus prosapia, eodem tempore ipse in Rhætia ab exercitu cui præerat, Galienus autem filius Romæ, imperatores facti. Pater censor iam inde permittente Decio, fuit à Senatu factus, ac in summa patriæ existimatione infelicem sortitus est exitum. Profectus enim aduersus Persas, à Sapore rege captus, in miseria ac perpetua perijt seruitute. Persam enim equum ascendentem dorso sustentabat. **GALIENVS** interim Romæ feliciter primo reipublicam administrauit: multaq; strenue & in Gallia & in Illyrico gesit. Ingeniumq; qui apud Mursiam sibi imperium uindicauerat, interfecit. Gothis, quos paulo ante Venerianus dux nauali prælio superauerat, uagantibus per Illyricum, occurrit: & fortuito plures interemit. Scythas apud Byzantium, uicit, ipse post hæc Romam reuertens, Decennalia celebrauit, nouo genere ludorum, maximoq; apparatu. Qui sunt huiusmodi ludi, ubi de ludis egimus diximus. Postremo in Syria cordiam atque luxuriam lapsus, omnia in maximum addidit discrimen: ac tringinta Tyrannis per diuersas orbis partes occasionem sumendi purpuram dedit. Tum demum Dacia, & quicquid ultra Danubium à Traiano reipublicæ fuerat adiectum, deperditum est. Caligæ gemmatas ferebat. Ficus uirides & poma ex arboribus semper alienis mensibus, melones quoque hyeme exhibebat. Tibijs processit, organis receptus, canere in bello iubebat. Doctus alioqui, ac satis eloquens. Huic Epithalamium illud in fratris uirginitate adscribunt: Ite igitur pueri, pariter sudate mecum. Omnis huius inter uos, non murmura uestra columbæ. Amplexus hederæ, non uincant oscula conche. Interfectus est Mediolani unà cum Valeriano fratre minore, Aureoli fraude, qui dux erat Illyriciani exercitus anno imperij decimo. Scripsit eius ephemeridas Calphurnius Sura. Viriusq; autem pater & filij uitam Pollio, unde nos hæc sumimus. Romæ in arcu sancti uirginitatis paulo ante huiusmodi legebat inscriptio: Galieno clementissimo principi, cuius inuicta uirtus, sola pietate superata est, M. Aurelius Victor dedicatissimus nuntio maiestatisq; eius. Vbi notandum cum i, scribit Galienus autem medicus sine i. Tringinta tyrannos qui tempore Galieni surrexerunt, Pollio persequitur. Diuina factum prudentia ut in ignauia principis Romani non desuerunt, qui Romanum illerentur imperium. Nam & Scythæ, quædam gentium barbari reipubl. uti postremo fecerunt, proculdubio perdidissent. Sunt autem i, Coriades, Postu-

Gallus ccl-
IIII.

Valerianus
cclvii.

Galienus

3002

Tringinta ty-
ranni

omniam solus potitus, in suos gladium uertit. Crispum filium, propter Licinium supradictum sibi suspectum : itemq; uxorem, ex causis non satis expressis, necauit. Byzantium uarijs bellorum turbinibus quassum, edificijs, moenibusq; concinnauit : nouamq; Romam ac Constantinopolim uocauit, sede ibidem constituta. Postremo contra Persas proficiscens, apud Nicomediae uillam, morbo correptus interijt, anno imperij xxxi. In extremo uitae tantum baptisma suscepit ab Eusebio praesule Nicomediae, qui sectae Arrianae postea se addidit. autor Hieronymus in chronicis. Ambrosius quoq; de morte Theodosij idem sentire uidetur: Constantinus, inquit, quamquam in extremo uitae baptisma acceperit, magnopere laudandus, quod fidem successoribus hereditariam reliquerit. Gregorius item pie memoriae Constantini uocat. Graeci inter sanctos referunt : eiusq; festum xi. calendis Aprilis celebrant. De dono eius, aut concessione, apud nullos extat autores, praeterquam in libro Decretorum : idq; in antiquis uoluminibus minime contineri, autor est Antoninus praesul Florentinus in chronicis. Quod ualde miror, quum Isidorus qui fuit abhinc annos prope dcc. grauis autor ac plane sanctus : in historia sua aperte dicat eum urbe Roma pontifici cessisse, ornamentisq; omnibus imperialibus, diademate uidelicet, habituq; et albo equo quo uectetur. Basilicas item dicit in urbe condidisse, Lateranensem, Seruatoris nomine, ubi baptisterium addidit: in quo natalis nocte, lucerna balsami ardebat : legiturq; in eius fronte epigrammatis principium: insons esse uolens isto mundare lauacro, seu proprio premeris crimine, seu patrio. Praeterea duas, apostolis Petro et Paulo. S. Laurentij extra muros. S. crucis. S. Petri exorcistae, et Marcellini presbyteri martyrum, in uia Laucana, inter duas laurus, ubi diu corpus Helenae iacuit. S. Petri et Pauli apud Ostiam. S. Ioannis Bapt. apud Albam apostolorum. In basilica Petri quod pauci animaduertunt, supra arcum qui est in medio fratre templo, huiuscemodi uersus antiquissimo in opere museo adhuc leguntur: Quod duce mundus surrexit in astra triumphas, Hanc Constantinus uictor tibi condidit aulam. Libellus autem apocryphus de elephantia, deq; sanguine puerorum, et Syluestri baptisate, quum manifeste a nostrorum doctorum quos adlegauit autoritate dissentiat, omnino reiiciendus. Constat tamen catechumenum fuisse, Syluestrumq; ac reliquos orthodoxos semper in honore habuisse. Tum eius iussu synodum Nicenam celebratam, et Arrium exulasse, ut autor est Eusebius. Libellos insuper ei quosdam oblatos de praesulum nonnullorum accusantibus reiecisse, didicimus minime ad se pertinere. de Praesulibus iudicare. Helenam autem matrem Ambrosij Stabulariam uocat, hoc est cauponariam inter Britannos natam humili loco, ob formam Constantino patri tantum dilectam, quam coactus est postea dimittere, ac Theodoram Maximiani Herculei priuignam ducere. Britanni tamen in suis annalibus aliter tradunt, eam uidelicet Coel regis Angliae filiam fuisse, quod mihi magis uerisimile uidetur. Haec igitur nondum filio baptizato Christiana iam facta, cruceq; inuenta, locis aditis, ceterisq; ad augendum religionem diligentissime obitis, tris filio Christi clauos attulit, e quibus unum ille loris equi adfigi iussit : tantumq; pie parentis preces ualuere, ut inter pios sit is relatus, qui maxime impius fuerit, quicq; tot caedibus suorū domum funestauerit. Verum crudelitatis poenituisse dicitur, eaq; de causa Dalmatium Anauallianum fratris extincti filium Caesarem fecit, ac inter filios haeredē instituit. Dicitur et anno imperij xxx. tricennalia dedisse. Eius autem genealogiam hoc modo ponemus: Constantius filius Eutropij et Constantiae filiae Crispi, fratris Claudij II. Caesaris, duas duxit uxores: ex Helena supradicta tantum Constantinus magnus appellatus ei

natus est: ex Theodora Anauallianus, qui et Gallus, Constantia quae nupsit Licinio, ex quo genuit Licinium iuniorē, et Anauallianum patrem Dalmatij Caesaris: ac Constantius pater Iuliani principis et Galli uiri scelerati, mariti Constantiae, Magni Constantini filiae. Constantinus Magnus ex prima coniuge Crispum tulit, ex Fausta uero filia Maximiani Herculei Constantinum I. Constantium et Constantem, ac Helenam quae nupsit Iuliano principi, et Constantiam quae nupsit Gallo. Emicnere sub his Lactantius, et eius praecceptor Arnobius. Constantinus II. Constantius, Constans, et Dalmatius, principes item quatuor, diuiso inter se orbe successerunt. Quorum Dalmatius in oriente post annū tertium eius imperij, militari factione, Constatio dissimulante, caesus est. Constantinus dum Constantem fratrem contra ius et fas bello persequitur, incaute sese periculis offerendo, ab eius ducibus opprimitur, cum imperasset in Gallijs et occidente toto annis tribus, uixisset xxv. Constans uero cui in sortem Italia obuenerat, fratris merito interfecti partem in Gallijs biennio pugnando adsequitur: ubi aliquādiu, ut omnibus dilectus praesuit, deinde otio, lasciuiaq; se tradens, grauis iam militibus factus, a Maguentij coniuratione incautus, fessusq; a uenatione interficatur. Erat Maguentius comes ordinum apud Augustam Germaniae ciuitatem, Constantio magnopere dilectus, et ab eo quondam contra exercitum necem illi intentantem defensus. Itaq; sumpta purpura imperator ab exercitu appellatus: statimq; literas Constantis nomine, ad eos quos formidabat, mittit, uti ueniant, quos in itinere incautos oppressit. Constantius uero qui res gerebat contra Persas, ad fratris ultionē properans, Gallum patruelem Caesarem facit et in oriente tuendis rebus in ea parte dimittit: ubi Mediolanum attingit, Decentium fratrem Caesarem item facit, ac in Gallias dimittit. Cum Maguentio tandem in certamen uenit, quum ille conditionē oblatam de Galliarum tantum imperio respiciet: praelio apud Mursam commisso Constantius fit superior, in quo caesa utrinq; hominum milia lxxx. absumpta: q; penē uires Romani imperij. Maguentius dimisso uacuo equo quo insidebat, uti mortis fidē faceret, aufugit: misitq; ad Constantium unum et item alterū de ineunda concordia: quibus ille non respondit. Itaq; coactus rursus pugnare, ac superatus, Lugdunū aufugit, ubi sese demum necauit. Desiderius eius frater ad Constantium supplex profectus, benigne excipitur. Geruntius Maguentianae coniurationis socius, exilio mulctatur. Britannion Illyrico praerat exercitui, senio iam confectus, et literarū penitus ignarus. Hic a suis compulsus militibus, ac imperator appellatus, Maguentio fauebat: ad Constantiumq; legatos misit, uti Thracijs et oriente contentus esse uellet, quibus ille responsum minime dedit. Verū postea Britannion etiam antequam Maguentius periclitaretur facti poenitens, deposita purpura apud Murgam, sumptaq; ueste Gallica, fit obuiam Constantio uenienti apud Thraciam, ueniam petens: quam humaniter adsequutus, coenaeq; insuper adhibitus est, et apud Prusada honeste uiuere permixsus. Syluanus alius tyrannus Bonosi filius in Gallia natus, qui bello Liciniano clarus sub Constantino, tribunus sub Maguentio fuit, postea ad Constantium defecit: a quo missus in Gallia est. Cui rursus quum suspectū se uideret, apud milites de principis ingratitude questus, imperator ab eis appellatur. Ad hunc motum comprimendum Vrsicinus mittitur, qui pecunia tribunos exercitus corruptos, ad eum necandum compulit. Gallus autem quem diximus Caesarem in oriente relatum, apud Antiochiam confidebat, ubi crudelitatis et libidinis omne genus exercuit. noctu per popinas ambulabat, clam sciscitabundus qui de eo male loqueretur, quos omnis postea cōficta causa necabat, quod et Galienū principem antea fecisse legimus. Ad

Arnobius
Constantinus
Constantius
Constans
Dalmatius

Maguentius

Desiderius
Geruntius
Britannion

Syluanus tyrannus
Bonosi filius

Constantini genealogia

Constantia coniunx

Constantia III. Aulia, soror, & filia Magni Constantini

Iulianus ccc. lx.

Iouianus

Ad hunc reprehendendum misit aliquot uiri a Constantio, ab eo interfecti sunt. Deinde iussus ad se uenire, leniendae rei gratia, Constantiam coniugem fratrem placatum mittit, quae in itinere morbo correpta perijt. Quo nuntio Constantius accepto, misit qui eum captum in medio fori securi percussissent. Paulusq; post poenitens, alios misit qui rem detrectarent, moriq; prohiberet. Qui ab Eusebio eunucho, cuius imperator consilio semper utebatur, clam retenti fuere. Imperauit annos lxxx. uixit xxxix. Constantiae corpus delatum ad urbem, et in suburbano uia Nomentanae secundo fere ab urbe lapide, sepulcro maiorum illatum. Quod nunc iuxta templi Agnetis iussu item Constantini, uti existimatur, edificatum cernimus, ubi etiam Helena soror eius, Iuliani principis uxor condita fuit. Hoc sepulcrum Paulus pont. trasferri iusserat in Vaticanum, quod lapide constat Porphyrice, ubi se condi uolebat: sed diuina quadam prouidentia eo interim extincto, sepulcrum e medio itinere in locum est antiquum relatum. Constantia enim uirgo sancta ex hac familia prodijt illic sepulta, quae res non satis liquet: quum enim plures ex hac domo fuerint, hanc de qua loquimur sanctam fuisse uerisimile non est, quam legimus utro omnium scelerum impetricem in oriente fuisse, causamq; fratri Constantio, ob amicitiam cuiusdam Arriani presbyteri, ut ille Arrium ab exilio reuocaret, ut autor est Rufinus in chronicis. Ex quo mala plurima orbi illata, orthodoxiq; omnes expulsi. In primis Alexander, et deinde Paulus praesules Constantinopolitani, Eusebio Arriano suffecto. Cui deinde multo peior Macedonius successit. Constantius igitur tyrannus per orbem sublatis, uictor Arelate ludos dedit, reuertensq; Romam Mediolani Iulianum patruelē Galli fratrem Caesarem creat, ac ad Gallias regendas mittit. Ipse ad bellum Persicum reuertitur, ubi semper inferior fuit, amissis etiam hominum xxx. milibus. Iulianus interea rebus feliciter gestis, et animo elatus, in Italiam Illyricumq; inuadit. Constantium rebus Persicis occupatū imperij parte priuauit. Ille Iuliani facinore cōperto, dimissa expeditione, ad ciuile bellū reuertitur, in itinere inter Ciliciā Cappadociamq; decessit. Huius et Iuliani gesta Amianus Marcellinus persequitur. De his quoq; multa triperita historia. Iulianus extincto Constantio imperio potitus, ante omnia aduersus Persas bellum coeptum profequens, Hierosolymis in itinere sanguinem deuouit Christianorum, ex eisq; spectaculum praebiturum uictor pollicetur. Sed initio dum per uastos desertae regionis campos incautus uagatur, prope Ctesiphontē ab obuio quodam hoste interficitur anno aetatis xxx. cum non toto biennio imperasset. Ita demum fato quodam Romanis datum uidebatur, ut Ctesiphontem transire non possent. Sepultus Iulianus apud Tarsum in suburbano. Quum primū uulneratus concidit, ut tradit historia triperita, manu cruore in aethera iactans, exprobrando ait. Vicisti me tandē Galilae. Sic enim Christum uocare solebat. Hunc Christianum ab initio fuisse, sicuti et ceteros omnes post Constantinum, palam est: qui deinde fidei desertor, librum etiam contra nos edidit. Quam argutissime Cyrillus praesul Alexandrinus consuat. In festis tamen Christianos citra sanguinem, schola prohibuit, ne doctores artium liberalium essent, unde materia deesset paulatim, et ingenium fidei defendendae. Vir alioqui ingenio, literaturaq; ingenti praeditus. Eius extant et orationes et epistolae Graece conscriptae. Eius quoq; amicitiam atq; domum frequentauerunt nobiles sophistae, dicendiq; magistri. Libanius in primis, Aetius, Orbasius, Proheresius, Maximus philosophus, Amianus quoq; Marcellinus qui et comes eius expeditionis fuit, et uita diligentissime conscripsit. Iouianus protector domesticorum, rebus in summo discrimine repentina Iuliani morte constitutus, ab exercitu statim imperator cōsalutatus,

pacem cum Sapore Persarum rege ob locorum iniquitatem necessariam potius quam honesta fecit. Nisi ubi urbe et parte superioris Mesopotamiae concessa. Inde per Galatiam iter faciens, in itinere quum se cubitum recepisset, calore prunarum cubiculo inclusarum, nidoreq; noui tectorij grauatus, octauo quam imperare coeperat mense, interijt. Flauius Valentinianus e Pannonia Cibalensi oriundus, tribunus scutariarum in Iuliani exercitu fuerat: ceciditq; ordine, quod homo Christianus dijs iussus ab Iuliano principe immolare nollet. At Dei postea prouidentia, breui tempore Iouiano successit. Huic pater fuit Gratianus ignobili stirpe apud Cibalas, Funarius appellatus, eo quod uenalitium funem portati, quinq; milites non potuerunt extorquere: eo merito ascitus ad militiam usq; ad praefecturam praetorij potentiam ascendit: ob cuius apud milites commendationem, imperium Valentiniano oblatum, quamquam inuito. Qui in primis Valentem sibi fratrem imperij socium adsciuit. Procopium tyrannum qui Constantinopolim inuaserat, in Phrygia interfecit: Saxones inferioris Germaniae gentem tumultuantes, Burgundiones quoq; nouos hostes, quorum ad septuaginta milia traiecto Rheno in ripa citeriore cōsisterant, oppressit. Postremo contra Sarmatas, qui Pannonias occupauerat profectus, apoplexia aliquādiu uoce amissa moritur, anno imperij undecimo aetatis, quinquagesimo quinto. Flauius Valens frater superstes, ut qui Eudoxi Arriani praesulis discipulus fuisset, orthodoxos omnes persequitur. Firmum qui Mauris excitationis omnem Africam euertebat, per Theodosium patrem Theodosij principis superauit. Qui postea ob inuidiam rerum eius gestarum necari iussus, suscepto prius baptisate, uir religiosus patienter iugulum carnifici praebuit. Gothos finibus egressos, pollicentes se Christianos esse uelle, in ripa Danubij citeriore consistere permisit. Quare missis ad eos Arrianis, omnes ea labe cōaminauit, quam nunquam illi dimiserunt. Sed et contra tumultuantibus, cum exercitu occurrens, ab eisdem praelio superatus, ac in tugurium cōfugiens, una cum habitatione crematus est, quum imperasset annos tredecim. Statim inde Constantinopolim Gothi petentes, a Dominica Valentis uxore, foemina longe prudentissima, accepto pretio conticuere. Flauius Gratianus Valentiniani filius una cum Valentiniano fratre minore, post Valentem tenuit imperiū: qui cum natura ipsa literis et otio traditus, tum per aetatem, non satis rebus gerendis aptus uideretur, Gothorumq; immineret bellum, Neruam imitatus, Theodosium Theodosij cuius supra mentionem fecimus filium, uirum strenuum ex Hispania aduersum, imperio praefecit: eiq; sororem suam Flacidiam matrimonio collocauit. Ipse dum e Gallia in Italiam properaret, dolis Maximi tyranni, qui in Britannia ab exercitu imperator factus erat, interfectus est, anno aetatis undecimo, imperij sexto. Valentinianus autem puer Constantinopolim ad Theodosij tutelam confugit. Hos igitur cum patre et patruo Flauiorum nomen habuisse, testatur Roma ueteris adhuc pontis ab eis edificati inscriptio huiusmodi: Flauius Valentinianus, et Fla. Valens, et Fla. Gratianus pontem felicissimi nominis Gratiani in usum senatus ac populi Ro. cōstitui, dedicariq; iusserunt. Theodosius Hispanus annorum uigintitrium accersitus, uti supra commemorari, a Gratiano: apud Syrmium sumpta purpura, extemplo Gothos bello persequutus uictor Constantinopolim ingressus est: mox pace cum eis facta, Athanaricum eorum regem spectandi gratia nouam Romam uenientem honorifice excepit. Inq; in ultionē Gratiani conuersus, Maximum tyrannum apud Aquileiam bello superatum interfecit. Ex quo Valentinianus adolescens ad occidentis imperium sibi restitutum reuersus, dum agit in Gallia, dolo Arbogastes eius comitis necatur. Erat Arbogastes genere Gothus,

Valentinianus

Procopius tyrannus

Valens c c c lxxii

Gratianus

Theodosius

Arbogastes tyrannus

Eugenius *Il. u.* Gallici praefectus exercitus, qui adscito sibi Eugenio quoda viro Franco, minimeq; Christiano, ad imperium adspirabat. Contra hos ergo qui iam Alpes magna barbarorum manu occupaverat, Theodosius imparitus copijs profectus, dicitur noctem totam uigilando, de umq; precando uir religiosus consumpsisse. Manens uero in loco crucis praelato, cetero proelio, fugatis hostibus Eugeniū cepisse, Arbogastem etiam ad necem compulisse. In qua pugna, quum aduersum puluerem in inimicorum oculos uentus impelleret, Claudianus eam mina fecit: O nimium dilecte Deo, tibi militat ether, Et coniuat ueniunt ad classem ueni. Eius seculum maximi uiri ornauerunt, Hieronymus, Orosius, Augustinus, Ambrosius: a quo etiam a caede Theosalonicensi reuertens, ubi ob seditionem mox in multa ciuum milia interfecerat, ut sanguinarius teplo cecidit, religiosissime ignominiam tulit. Moritur Mediolani anno a tatis quinquagesimo, imperij undecimo, relictis Arcadio, Honorio, ac Galla Placida liberis. Eius corpus in loculo Constantinopolim translatum. Arcadio igitur et Honorio adolescentibus, Rufinus orientem, Stilicem occidentem, Africam uero Gildo Theodosij quondam mandato administrabant, ad finem etiam subsequuta. Nam duas Stiliconis filias ex successione Honorij sibi iunxerat, ambas ante nuptias uita funestas: ultima Claudiani Epithalamio illustratur. Formosus Mariam dicit Honorius. Omnes igitur res nouas querentes et medio sublatis fuerunt. Rufinus ab Arcadio, quod clam Alaricum contra ipsum Arcadium sumere arma excitasset, ut sibi orientis ea occasione pararet imperium. Caius Rufini imitator, auxilio Gothorum fretus, bellum ciuile mouit: nauali praelio inter Hellepontum et Chersonesum uictus, dum fugit, captus est. Caput eius pilo suffixum Constantinopolim deportatum. Gildo a fratre Mescezele iusta ultione bello superatus et ex fuga retractus est, linteo gula ei perfracta. Nam et eius filios Gildo necauerat, ut Africa totius dominaretur. Sed et Mescezele ipsum postea familia cogitantem, Arcadius item deleuit. Stilicem Honorius foverat, quod uocatis clam ab eo Vandalis in Galliam, comperisset rei uim summam uoluisse ad Eutherium filium transfere, simul et aduersus Alaricum discedentem in Galliam apud Raennam infeliciter sua causa pugnasse comperisset, successorem ei pariter et interfectorem in Constantinopoli misit: itaq; in foro pacis una cum filio trucidatur. Virum dicunt cum fuisse genere Vandalum, clarum illa inter ceteras uictoria, qua ducenta Gothorum milia cum eorum duce Radagaso apud Fefulas deleuit. Cuius res gesta familiaris eius Claudiani uersibus ornantur. Arcadius inter haec moritur Constantinopoli, relicto filio Theodosio minore, anno imperij decimotertio. Honorius Romae interea occidentis tenebat imperium: cui non melior fortuna ex alijs duobus prouenit, uerum omnes superauit. Nam Maximum, Iouium, et Sebastianum ex successione in Gallia, Atalum quoq; in Africa tumultuantes, per Heraclianum praefectum sustulit. Postremo Constantinum, qui Gratiano tyranno successit, barbarum hominem Britanniam occupantem, apud Arelatensem urbem per Constantium comitem uirum nobilem ac strenuum superauit. Huic quoniam cum unum ex omnibus fidum inuenerat, Placidiam sororem olim Ataulpho Gothorum regi nuptam locauit, ex qua Valentinianus iunior natus, qui postea fuit imperator. Decessit Romae postquam imperasset annos triginta duos. Sepultus in Mausoleo iuxta Atrium Basilicae Petri, nulla relicta prole. Post cuius mortem Ioannes quidam per Hispanias fauore Actij et Castini praefectorum, tyrannidem adripuit: sed eo breui tempore extincto, Bonifacius Africa comes, Sulpitium successorem habuisse dolens, Vandalos ex Hispania in Africam aduersit. Quo tempore noscer Augustinus Bonifacij familia-

risimus cum cum Actio duce dissidentem pacificare studebat. Theodosius iunior Arcadij filius, quum in oriente imperaret, accepto de Honorij patris morte, Vandalosq; Africam, et Hunnos Pannoniam occupasse conspiceret: confestim Valentinianum cui Eudochiam filiam matrimonio collocauerat, cum Placidia matre, quae expulsa olim a fratre Honorio Constantinopolim se receperat, ad occidentis tuendum imperium mittit. Ipse uero quum frustra Vandalos nauali praelio a Carthagine tentat expellere, Constantinopoli morbo absumptus est, quum imperasset annos triginta duos. Flauius Valentinianus iunior, ac tertius eius nominis imperator, inito occidentis imperio pacem illico cum Gensericum Vandalorum rege constituit, certis spatijs Africa inter utrumq; diuisa. Breui post tempore Attilam Hunnorum regem ex Pannonia Romam properantem, per Actium patricium in campis Catalaunicis illa nobili clade repressit, quam in Hunnorum attigimus historia. Magnam temporis partem uixit Raennae, quam moribus reseruit, eiusq; praefuli Ioanni, ut pallio liceret uti, concessit. Optimus ac clementissimus princeps, tandem a Maximo ciue potentissimo, potius uxor gratia, ut ait Procopius, est interfectus, quum imperasset annos triginta: uiginti quinque cum socero, et quinq; cum Martiano, qui Constantinopoli imperauerunt. De Actio paucis dicam. Hic e Doriscana Moesia ciuitate oriundus ab Honorio principe ob disciplinam rei militaris patricius factus, eius sororio Constantio in exercitu successerat: cuius auspicijs non solum Hunni superati, sed Burgundiones Rheno traiecto in Galliam irrumpentes reiecti. In suspitionem postremo adfectat dominationis apud Valentinianum ueniens, eiusdem iussu interfectus est, cum quo simul occidentis imperium corruit. Nunc Valentinianorum genealogiam paucis describam. Valentinianus princeps Gratiani filius, Gratianum, et Valentinianum, ac Gallam Placidiam genuit. Primi sine liberis fuerunt. Placidia nupta Theodosio Magno, Arcadium, et Honorium, et Placidiam peperit, quae Ataulpho Gothorum regi, ac post eum Constantio comiti summo apud Honorium uiro nupsit: ex quo Valentinianum iuniorum, et Honorium suscepit. Hi Constantio patre extincto, expulsi Roma ab Honorio, Constantinopolim ad Theodosium iuniorum cum matre confugerunt. Honorius autem sine prole fuit. Arcadius ex Eudocia Theodosium iuniorum, Flaccillam, Martinam, et Pulcheriam genuit. Flaccilla nobis extructo, Deo se suamq; uirginitatem perpetuo dicauit. Theodosio Eudocia filia fuit, quae nupta Valentiniano Placidiam et Eudociam peperit. Demum post uiri mortem in ultionem clam Gensericum Vandalorum regem in urbem matrimonio acceperat. Is direpta urbe quae resistere impijs uiribus non ualuit, et per dies quatuordecim maxima omnium strage facta, fugataq; nobilitate, ac Maximo praedicto: qui postquam Valentinianum interfecerat, eiusq; adamatam uxore potitus fuerat, occidentis imperium occupauerat: a quodam Urso milite interfecto, ipsam Eudociam, ac filias secum abduxit: quarum alteram Honorico filio locauit, alteram Placidiam Olibio, qui postea imperator fuit, ut mox dicam: matrem uero sibi retinuit. Dum autem in Africam cum hac praeda reuertit: ingentes prius Campaniae populis intulit clades. Gesta sunt haec anno salutis quadringentesimo quinquagesimo secundo, Martiano apud Constantinopolim imperante, Leone primo sedente, ac frustra Gensericum furori precibus resistente.

POST Valentinianum Romae aliquot imperatores, haud sane memorabiles, nec diu fuerunt. Quorum primus Auitus ordinis senatorij a Romanis delectus. Post eum Maiorianus Raennae purpura sumpta, post quadrien-

Theodosius iunior cccc. xxxi.

Valentinianus iunior

Actius dux

Genealogia Valentinianorum Placide 111.

Eudocia

Virius miles

Auitus Maiorianus

Seuerianus *cccclii.* nium apud ciuitatem Dertonensem trucidatur. Seuerianus Raennae item succedens, anno tertio moritur Romae. Huius tempore Biorget Alanorum rex, magna aduersus urbem manu properans, a Ricimere patricio Seueriani duce apud Benacum occurrente superatur. Anthemius deinde sumpto imperio Occurrendum Galliarum praefectum et Patricium Romae imperium inuadere conantes deleuit. Gensericum item in Italia cum ingenti classe ex Africa uenientem, auxilio Basilici a Leone imperatore missi, ad Populonium repulit. Post annos tandem 1111. quam imperare coepisset, a Ricimere patricio Romae interficitur: cui Olibius qui ab eodem Leone rursus auxilio contra Vandalos missus fuerat, succedit: hostis conciliati fractus potentia, qui et, uti supra commemorauimus, Placidiam Valentiniani F. captam matrimonio tradidit. Septimo tamen moritur mense. Post quem Glycerium senatorem Raennae ab exercitu Romanis inuitis delectum. Neq; patricium ex urbe cum exercitu profectus superat: eumq; exutum purpura, praefulem Salominum apud Dalmatiam constituit: seq; imperatorem creat. Hoc deinde Augustulus post dies quinquaginta sex, ueniens e Graecia per uim repulso, annum fere imperauit. Huius pater Orestes qui omnia administrabat, Gothis tunc primum irruentibus, ac tertiam agrorum partem in Italia petentibus cum negasset, illi una cum Erulicis socijs se adscuerant, et quorum originem in geographia narraui, Odoacrum ipsius Orestis militem italicum, ut ait Procopius, impulerunt, ut rempublicam usurparet. Quare Augustulus praefulem purpura imperialisq; abiecta maiestate, in Lucullianum fugit, anno ab urbe condita millesimo ducentesimo uigesimo nono. Ab urbe a Gothis capta sexagesimo tertio, salutis quadringentesimo septuagesimo quinto, sedente Simplicio. Post Augustulum diuersi Romam barbaris tenentibus, uacauit in occidente imperium, per annos fere trecentos triginta, usque uidelicet ad Carolum Magnum. Nunc ad imperatores Constantinopolitanos reuertar.

MARTIANVS interim in Oriente Theodosio cuius duxerat in matrimonium sororem, successit. Quo tempore Valentinianus imperabat in Italia. Hic quamquam senex et humili genere, praestabat rebus gestis, et arte militari. Primum stipendia in Lycia fecit. Pulcheria uirgo Arcadij filia, cuius supra mentionem fecimus, in eligendo Cesare princeps ei fuit: diademataq; capiti eius imposuit. Vixit in imperio annos sex, cum pace ac bonitatis fama. Leo e gente Graecanica, suffragijs ac factione Asparis imperator consalutatur. Aspar enim ita cum Leone conuenerat, ut factus imperator Ardaburiū eius filium adoptaret. Quod Leo obseruauit. Populus ubi haec nouit, Ardaburium cum patre interemit: nonnulli eos interfectos a Leone dicunt. Suppetias Anthemio imperatori ad expellendos Vandalos tulit: postremo Leonem sororis suae ac Zenonis, qui postea imperauit, filium successorem reliquit. Tenit autem imperium annos sedecim. Leo secundus quum paucis imperasset mensibus, puer adhuc, nihil aliud egit: quam patri Zenoni seipsum tradere. Zeno Isauricus genere praefuit annos xv. Basilicum patricium una cum filio imperium inuadere conantem, in Cappadociam relegauit. Theodorici Ostrogothorum regem, magnopere dilexit: eiq; statuam statuit, ac Italiam petenti concessit, si eam ab Odoacro rege tunc omnia miscente liberasset. Anastasius, optimus ab initio princeps. Quippe qui Clodoueo Fracorum regi munerat, patriciatuq; honorem decreuit, quod Gothos in Gallia superasset, Burdigalemq; oppidum receperat, a mari ad Zelybriam longum murum duxit, ne incurssiones Maestorū, Bulgarorū, et Scytharum officerent. Plures per orbem ty-

709

Ricimerus

Anthemius

Olibius

Glycerius Nepos

Augustulus

Orestes

Odoacer

Martianus cccclii.

Leo cccc. lxx. iiii.

Leo i. cccclxx. iiii. Zeno

Anastasius

rannos supplicio adfecit. Athenodorum Selymanteum apud Antiochiam Ciliciae, qui a Longino catheris uinctus, ac ad eum perductus, dilaniatus est. V Italianum militiae magistrum ad Aquilonem grauem excitantem motum, pecunia data pacauit. Getae Macedoniae, Epirum, Thessaliam diriperunt, quum pro captiuis redimendis pecunia haud idoneam Anastasius ad eos mitteret, illi coram captiuos trucidarunt. Hunni etiam excursiones aliquot in oriente fecerunt. Anastasius postremo in sectam Eutychianam lapsus, ex ea nec ab Ormisda quide pont. per legatos dimoueri potuit. Quapropter Deū ultorem sensit fulmine ictus, anno imperij xxxvi. quamquam senio longo coeactum, subita morte corruisse. Marcellinus tradit. Iustinus genere Thracae, ex humili sane loco sine stemmatis, ob fortitudinem in exercitu meruit ordinis princeps, deinde comes fieri. Amantius Spado libertus Anastasij, Domino extincto, ad eum qui praerat exercitui, uenit cum magna ui pecuniae, ut Theocritianum deligerent. At ille pro se usus ea, a militibus imperator est factus. Amantius uero et Theocritianus insidias parantes, ab eo sunt de medio sublatis. Iustinus orthodoxus fuisse traditur. Arrianos, siquidem expulsi. Germanum praefulem Capuanum, missum ab Ormisda Pont. pro orthodoxis restituendis ab Anastasio pulsus humaniter excepit, et exaudivit. Mox Ioannem pont. iussu Theoderici regis ad eum uenientem, ac de Arrianis reuocandis rogare coactum, compotem fecit, ut et Romanorum, et Christianorum otio consuleret. Imperauit annos nouem. Hoc tempore Theodericus quum multam stragem Galorum fecisset, Atalaricum ex filia nopotem, regem Tolosae constituit. Iustinianus Iustini sororis filius ab eo adoptatus, imperauit annos xxxix. Cuius domi forisq; gloria ingens uulgata est, legibus in epitomen redactis, Persis qui Romanos limites praetergressi fuerat pacatis: Africa a Vandalis, Italia a Gothis liberata, et in Dalmatia Salona urbe per Mundū duces recepta. Pro quibus gestis nobile Sophiae templum in Constantinopoli extruxit. Belisarij eius ducis Graeci hominis gesta sub eo percurram. Hic Persas in Oriente uicit, Vandalos uero in Africa, ducto in triumphū Gulsuere. Gothorum in Italia gentem capto Vithige rege superauit. Post haec Africam repetens, Vandalorum redintegratis uiribus, bella renouantes, reipublicae subdidit, interfecto eorum rege Guntaric sub pacis dolo. Victor inde Romam reuersus, cruce auream, ubi res eius gesta celata fuerat, Petri Basilicae obtulit. Postremo cum Totila rege multis magnisq; praelijs congressus est, et Romam eiusdem hostis ingressu desolatam, moribus portisq; resecis instaurauit, clauibus Constantinopolim ad Iustinianum missis. Totilam quoq; iterū reuertentem, magna ui repulit. Deniq; qui impar uiribus esset, nec fortuna quae fuit ab initio perseueraret, per Antoninam uxorem qua praemiserat, a Iustiniano missionem impetrauit. In cuius locū Narses est missus. Ad extremum, exitū habuit, magnis plerunq; uiris de Rep. meritis comunem. Iustiniani iussu, sine odio, sine ueteris belli suspitione, effosis oculis mendicabat. Reliqua Iustiniani in historia Gothorum narraui. Iustinus minor Iustiniani ex filia nepos, patre Illyricae gentis. Sophiam coniugem habuit. Cuius horatu ab initio liberalis usus, uerū postea auarissimus euasit, simul et Pelagianae adfertor haereseos. Quapropter fere insanus ad postremum habebatur. Eius tempore Vngri qui et Hunni, Pannoniam, et Longobardi Italia cepere, de quibus alio loco dixi. Longinus etiam cum nouo Exarchatus magistratu in locum Narsesis, quem reuocauerat, missus. De quo magister in Raennae diximus. Imperauit annos xi. superstitē Tyberio, quem adpauerat, successore. Tyberius i. contrarijs Iustino moribus, peculium ab eo coactum longa auaritia. Sophia tradente, simul et thesauros Narsesis in Italia pateo, miserate quodam

Iustin. dxxii.

Iustinianus dxx.

Belisarius

Iustin. minor d lvi.

Longinus. Exarchatus

Tyberius ii.

Mauricius
DXXXVIII

quodam fene repositos egenibus dedit. Res in Oriente contra Persas feliciter, in Italia nequaquam gessit. Imperavit annos vii. Mauricius genere Cappadox, successit Tyberij socii, regit annos x. Ex humili notario comes excubitorum, et ex comite Caesar, deinde Augustus factus, bonus cetera princeps reipubl. multisq; uictorijs illustis, tantam diuo Gregorio aduersus fuit, Patriarcham Constantinopolitanam *επισκοπος*, id est uniuersalis ecclesie presulem uocando. Preterea ob eius auaritiam milibus insensu, a Phoca centurione limitis Scythici captus, atq; securi percussus est. Phocas igitur ab exercitu imperator consalutatus, praefer opinionem, quam et ipse auarus habebatur, ac minime satisfaceret. Coniuratione Prisci Patricij et Heraclone, ac eius filij Heraclij: qui Proprætor Africam administrabat: adducto eo exercitu, Phocam omnibus contumelijs prius adfectam, de medio sustulit: quam imperasset annos xiiii.

Phocas
DXXXIX

Heraclius
DCL

Heraclius igitur interfecto Phoca incho principatu, ex templo mouens ingenti exercitu aduersus Cosroem Persarum regem, qui tempore Phocæ crucem dominicam direptis Hierosolymis abstrulerat: ac Zachariam Patriarcham inde abduxerat prælijs primis duobus Hostancem Saraceni, et Sababalem regis ipsius duces occidit: tertio uero omnium maximo, Sae et Razatene necis ducibus superatis, cum multis milibus uictis Persidem penetravit. Cosroes ad Ctesiphontem usq; fugu, ubi a Siroc filio interfectus est, quod pater Medesæ alteri filio, sed natu minori, regnum tradiderat. Itaque coactus est omnia reddere: exercitusq; nocte cum trophæo crucis laureatus Constantinopolim reuertit: qui triumphus præclarissimus est habitus. Post hæc cura Reipubl. alijs tradita, cito quietusq; se dedit. Quo tempore Saraceni duce Mahumete, ac quo in ordine literarum diximus, caput exultere. Perijt interca morbo anno imperij x x x i i. Nunc eius Genealogiam paucis recensbo: quam sextam hic sobolem habuerit imperantem, quod nulli Cesarum accidit. Heraclius igitur Heraclone filius princeps, eodẽ die quo principatum inijt, Flauiam Eudociam duxit uxorem: ex qua Epiphanius et Heraclius suscepit: qui Constantinus iunior appellatus est, quem ab incante etate pater diadema redimit. Contigit dum Eudocia ferretur finus, puellam quãdam e ienestri supra iterum ipere: que protinus capta, ac uirga cremata est. Duxit postea Martinam fratris filiam: læta lege, ut idem omnibus liceret, ex qua genuit Heraclonem. Successit primum patri Constantinus iunior, qui doli noueræ, mense quarto ueneno sublatu est. Suscepit imperium Martina cum Heraclone filio x. annorum: qui ambo conspiratione senatus ante biennium capti, et in exilium in Cappadociam missi, lingua matri, naribus autem filio abscissis.

Constantinus iunior

Martina cum
Heraclone

Constantinus
DCL

Constantinus Constantinus iunioris ex Gregoria Nicete patricio nato filius: fulsis Heraclone et Martina, a senatu sine uulnibus creatur Imperator, quod raro accidit. Hic dogma Monothelitarum sectatus, Martinum pontificem per Olympium Exarchum comprehendit iussu, in exilio mori coegit: quod is Paulam patriarcham in synodo presulatu diceret: ac Cyri Alexandrini, Sergij, et Pyrrix condemnationem non remouerit, eamq; probauerit. Post hæc cupiditate Italiam a Longobardis liberandi, filio Constantino domi relicto, Tarentum adplicuit classe ind. q; Lucretia capta ac diruta. B. n. uentum obijdet: quod Romoaldus dux adolescentis defendere minime uolens, patrem Grimoldum regem ex regione Transpadana exilio uocat: quo adpropinquante, Constantij obijctione relicta Capuam uersus conuenit, ubi obitum habuit. Nihilominus eius urbis ducem armatum: a quo filius fugatus, mox ad urbem contulit. Cui Vitalianus Pontifex obitum ad y. i. laudem processit, ubi si quid ad præsentem pulchri ex æternum monumentis expletat: ablatu in-

ter cetera Panthei tegulis æneis, nauisq; sitis. Post dies xii. in Siciliam abiit, ubi in balneis paulo post a suis necatur: qui in principatu uixisset annos xxvii. Constantinus uero Mazesus miles qui Constantem in Sicilia interfecerat, menses aliquot tyrannidem occupauerit: qui paulo post a Latinorum Græcorumq; exercitu iugulatus est. Constantinus igitur sextam synodum Constantinopoli celebravit contra Monothelitas: Agathone Pontifice impulsore, ubi utraque conuenit ecclesia. Græcis tantum sacerdotibus ducere uxorem permissum. Hic duos fratres adhuc pueros, facie naribus ablatis de honestauit, ne ad imperium quandoq; adspirarent. Huius uicem tempore Saraceni ex Aegypto soluentes, Siciliam, deinde Africam occupauerunt. Et Bagdarorum gens a palude Meotide ad Illyricum defluxit anno Saluis DCLXX. Ad hunc etiam Constantinopolim reginam Persarum nomine Cesaream dicit Paulus Foroliuensis clam uero uenisse, ut Christiana fieret, uirumq; postea cum multis Persarum milibus idem facere induxisset. Imperavit annos xvii. Iustinus iiii. quem nonnulli Iustinianum uocat; Constantini iiii. filius et successor, ultimus ex stirpe Heraclij, et ipse a fide aberrauit, patris synodum alia synodo infirmando: quam quam Sergius Pontifex minime ratam haberet, uti comprehendere iussit: ob hoc missi Zacharia Proto: p. abario, qui reclumante populo Romano, re infesta reuertit. Quamobrem pœnas Imperator paulo post dedit, ob hæc aliaq; scelera: conuinatione Leonij patricij Constantinopolitani, et Callinici patriarchæ captus, atq; in exilium in Pontum missus: post annum tertium ad arxilium Cagm Auarorum socii sui, deinde Trebellij Bagdarorum regem conuexit. Quo postremo inuante regnum recuperans, de Leonio et Tyberio inimicis suppliciu statim sumpsit: Callinici patriarchæ effusus luminibus Romam relegauit. Mox uocata ad se Constantinam summam pontificem, et honore, et pietate summa excepit: huius proiectus pedes ei osculando: ac Romani dogmatis decreta per synodum probando, ueniam petijt pro ætitorum. Ad ultimum a Philippico aduersario, quem relegatu in Ponto ipso dehorantem pontifice bello oppugnabat, speratus, atq; una cum Tyberio filio interfectus est, qui imperasset an. x. et post exilium vi.

Constantinus
iiii.

Iustinus
iiii.

Leonius
i.

Philippicus
DCCX

Theodosius
i.

Leo
i.

Constantinus v.
DCCXL

Copronymus
Leo i.

Constant. vi.
& Irene mater
DCCXXX.

Nicephorus
DCCC.

Stauracius

Michael Cu
ropalares
DCCXXII

Veneti

Leo Armenia
cus
DCCC
XIIII.

omnibus quotquot poterat crematis. Stephanus Pontificem minime consentientem, comprehendit ac necari iussit. A Gregorio i. deinde successore Romæ concilio celebrato, sacris interdictus, et imperium deponere iussus est. Quo obrem omnis ab eo Italia desciuit, ut de altero creando Imperatore in Occidente cogitaret. Hoc tempore Saraceni testibus Landulpho et Bibliothecario ex Africa in Hispaniam: ac decimo post mense Aquitaniam inuasere. Qui Asiam incolebant Zulemone Admirato Thracia, inde Constantinopolim triennali obsidione classe ingenti cinxere, tandem fame, pesteq; discedere coacti sunt. Quo etiam tempore apud omnes constat e Constantinopolitanis ad cccc. millia peste perijisse. Constantinus v. cognomento Copronymus, Leonis parentis retulit impietatem, de imaginibus abolendis graue edictum promulgando. Signum futuri in eo uitij, iam inde ab initio dum e sacro puer fonte lauaretur, præterulisse Bibliothecarius et Landulphus testantur, sacris lymphis uentris solutione comaculatis, cuius rei gratia cognomentum Copronymi meruit. Perijt elephantia morbo, quem imperasset annos xxv. Leo iiii. Constantini paterna imitatus est uitia: unã omnino in Syria expeditionem fecit, unde leui certamine repulsus domum redijt: pauloq; post decessit, anno imperij v. relicto Constantino filio, quem ex Irene coniuge Atheniensis suscepit. Constantinus vi. cum Irene matre imperauit annos dec. Quo tempore apud Niccam synodo celebrata cum Romano pontifice de imaginibus, et de spiritus processione conuenit. Expulsa tandem a filio mater, que omnia magna prudentia administrabat: post paulo a ciuibus in pristinum statum restituta, annos tris sola imperio præfuit, ac Constantino in carcerem coniecto oculos effodit, ubi breui tempore extinctus est. Ea ferè tempestate Landulphus, et quidam alij scriptores scribunt, inuentam in sepulchro laminam æneam supra mortuum hominem his uerbis: Christus nascetur de uirgine, credo in eum. Tempore Constantini et Irene o sol iterum me uidebis. Cum Carolo magno de imperij diuisione conuenit. Expulsa demum a Nicephoro patricio successore ipsius, in exilio uitæ reliquit egit. Mulier una rebus omnino administrandis nata. Nicephorus Irene capta, occupatoq; imperio, pacem illico cum Carolo magno ab ipsa Irene constitutam seruauit, uti uidelicet Apuliam Calabriamq; cum Sicilia sibi haberet, reliqua Italia illi concessa. Cum Venetis item pepigit, ut nullius imperio subesset, legibusq; proprijs uterentur. Admiratum Saracenorum qui cum trecentis millibus aduersus uenerat, passione annui tributis cccc. nummum aureorum ab se repulsi. Stauracium filium imperij consortem fecit. Apolloniam immissa classe partim uiribus, partim fraude captam diripuit. Cum Bulgarijs in superiori Mœsia congressus, tandem in bello occubuit: anno i. imperij Stauracius filius in eodem bello Bulgarorum uulneratus, patre interfecto statim reuersus Constantinopolim, imperium inijt. A Saracenis rupto fœdere quod pater inuenerat, multa accepit incommoda. Denique ab eius sororio Michaelæ mense tertio quam imperare cœperat, deiectus est. Michael Cuiropalares cognomento Rancabe, gener Nicephori supradicti, inito statim imperio cum Carolo conuenit, ut ille occidẽtem, sibi uerò retineret Oriẽtem. Venetorum quoq; tunc urbem Gotsfredus Viterbiensis scribit ea conditione Græcis partibus cessisse, ut immunitate prius a Carolo concessa uterentur. Hic quum aliquandiu aduersus Bulgaros bellum gessisset superior, tandem apud Hadrianopolim fusus fugatusq; amissis copijs domum se recepit: ubi mox conuinatione Leonis Armeniaci captus, et in insulam Proten in exilium missus, ibidem in cœnobio quodam monachum perpetuo egit, biennio postquam imperauerat. Leo Armeniacus Pardi

patricij filius, qui exercitui præerat Orientis, quod rerum ponderi sufficere uideretur, a populo Imperator creatus: Crumnum Bulgarorum regem Hadrianopoli potitum, et in Constantinopolim iam arma uertentem, eruptione facta circa urbis moenia interfecit, que res aliquandiu orientis statum pacauit. Interfectus demum et ipse a Michaelæ Thraulo per conuinationem. Vir fuit omnium crudelissimus, quo sane uitio res multas bene gestas obscurauit. Michael Thraulus, id est, Balbus, nam lingua fuerat balbutienti, præterea e Phrygia superiore oriundus: secta etiam illius regionis contaminatus, apud Leonem imperatorem comes domesticoꝝ, maximusq; in honore, cuius etiam filium ille de sacro fonte leua uerat: tamen quod ingrato animo menteq; subdolu, simulq; quod a mathematico persuasus erat imperatoriam habere genensim, non dubitauit contra Leonem conuolare, eumq; de medio tollere. uxorem tamen nutrij, filios uerò in insulam Proten in exilium misit. Thomam quendam qui exercitui præerat orientis, rebellantem compescuit. Classe lxx. trirremium Cretam inuadentes Saracenos superauit, crudelis alioqui, aduersusq; clericis ac monachis omnibus. Hoc tempore quum Saraceni Siciliam inuasissent, Sergius pontifex Ludouicum i. est hortatus ad occurrẽdũ: ille rem in Michaelæm reiecit, eius esse dittonis dicens. Michael uerò Venetis amicis persuasit, ut classem auxilio mitterent. Perijt morbo dysenteria, quum imperasset annos ix. Theophilus unã cum patre Michaelæ imperauit annis vii. Is Theodosius pro Theophilo malè a scriptoribus nostris recentioribus scribitur, fuitq; a patre missus cum Venetis contra Saracenos, qui paulo ante duce Saba Siciliam occupauerant, indeq; per Bonifacium Corsicæ comitem in Africa eos oppugnatum auertit. Verum breui post tempore, eandem maiore uirpetiere, indeq; Crotonatem sinum in Italia ceperunt. Hic igitur pugnatum a nostris infeliciter. Venetorum naues lxx. pericere. Ex quo illi uictores per mare superũ debacchantes, Illyricũ omne uastauerunt, Ragusumq; ubi et Venetas quas dã mercũ naues, postremo Anconã inuasere. Indeq; per Nicephorum Basilij imp. præfectum repulsi, maiores instaurant uires, ac ad mare inferũ deflecentes, Ostiam usq; adplicuere. Inde Romam petentes, basilicas incenderunt, a Leone iiii. demũ repressi, ut rursus alibi dixi. Theophilus igitur ex pugna Crotonate male re gesta, domũ reuertit. Nec multo post ex animi dolore decessit, supersite filio Michaelæ, anno imperij xi. Bonus alioquin est habitus princeps. Michael cum matre Theodora xi. solus uerò xiiii. annos imperauit. Legatos Romam misit Nicolaum primũ Pontificem, et apostolorum basilicas saluatis, cum ingentis ponderis aureo calice. Basilium Macedonem uirum strenuum consortem imperij sibi ascituit: a quo mox, uti solus potiretur, interfectus est. Basilium Macedo annos xi. Orientis imperio præfuit, quo tempore Ludouicus i. Occidentis. Hic annuente Hadriano i. pontifice synodum Constantinopoli pro Bulgarijs tunc factis Christianis celebrauit: ubi post longam contentionem decretum, ut illi pontificis Rom. auctoritatem sequerentur. Per Nicephorum Phocam Saracenos ex Ancona Dalmatiãq; fugauit, uti supra narraui. Post hæc Hecman Tarfi Admiratus cum triginta nauigijs, que Saracenicæ uacant, ac paucis armatis ad Euripum usq; Constantinopolitanum ausus adcedere, turpiter etiam fugatur. Erat Basilium uir frugi, uictabat ex ruris uectigali. Decedens postremo ex morbo, duobus reliquis liberis imperium, Leoni et Alexandro. Leo v. contra Turcas qui Bulgarios oppugnabant dum auxilium uenit, male rem per Simonem legatum gessit. Cum Saracenis item qui Lesbum occupauerant, conflixit. Decedens fratri Alexandro reliquit imperium, filium paruum Constantinum ei comendans, quem

Michael
Thraulus
DCCCLVII.

Theophilus
DCCCLV.

Sabas dux Sa
racenorum
Bonifacius

Michael &
Theodora ma
ter DCCCL
LXIIII.

Basilium Macedo
DCCC
LXXVIIII.

Saraceni

Leo v. & Alex
ander frat.

quem paulo ante per Euthymum patriacham diademate redimuerat. Duae habuit coniuges Theophaniam, cuius nomen templum dicitur, alteram Zoem. Construxit diuo Lazaro templum aliud, eo corpore ipsius translato. Alexander igitur x. annorum iuuenis singulari desidia, rebus ceteris omis- sis, tantum uenationi, equis, canibus, suppellectilibus, lautae, ac luxui uacabat. Extinctus est, sanguine naribus erumpente ob saturitatem post coenam dimissa fratris filio Constantino imperij successione. Regnarunt ambo fratres annis uiginti- septē. Constantinus v. i. Leonis filius, puer post mortem patris una cum Alexandro patruo biennio: solus uero triginta- nouem rexit imperium: aliquandiu etiam sub Zoem matris tutela, quam postea in coniuratione deprehensam, ab se amo- uit. Ramanum Lacapenum, cuius filiam Helenam in matri- monium duxerat, imperij socium sibi adsciuuit. Quapropter Nicolaus Patriarcha ambo diademate cinxit. Vitauit con- iurationem Leonis Phocae domestici scholarum: quem con- tra Bulgaros cum exercitu miserat. Praeterea Symbaticum Protospatharium in Italiam cum alio exercitu misit: qui Be- neuentum a Longobardis annos triginta possessum, tertio obsidionis mense in potestatem recepit. Sed anno post tertio ab eis iterum capitur. Constantinus inde in disidium cum Romano uenit: eumq; in exilium misit, ubi etiam ille deces- sit: filiusq; eius Christophorus, quem Caesarem fecerat, si- mul cum nepotibus fratribusq; absumptus est. Hoc tempore Turcae excursionses fecere, quorum dux Bulosides a Constan- tino ad Christi religionem est plane deductus: simul et pa- tricius factus, et diuitijs auctus. Haud multo post dux alter Gylas Constantinopolim ueniens, eandem retulit fidem ac titulos: simul et Hierotheam Praesidem suae gentis secum duxit. Cuiusdam etiam Roxolano: um ducis, qui aduersus uenerat, uxor, extincto uiro, Christiana est facta. Constanti- nus post haec decessit, superstitio Romano filio, quem antea diademate redimuit: eiq; uxorem Galliae regis filiam tradi- dit. Romanus iunior appellatus: nepos senioris ex filia: qui cum Constantino patre rexerat Imperium: uir omnium ignauissimus fuit: uino deditus ac otio: insuper crudelissi- mus: tantumq; uoluptarios homines infamesq; circa se ha- bebat: cura Imperij cuidam Iosepho Bringae praefecto tra- dita: ingeniosus alioqui ac solers, ubi animum adplicaret. Ma- trem Helenam ab se abiecit. Sorores item: pannisq; imperia- libus ademptis, in coenobio relegauit: ille ob dolorem sese impudicite tradiderunt. Mater uero paulo post in luciu et aeternum decedens, filium est diris imprecationibus execra- ta. Hoc etiam tempore Chameda Turca Asiam uastabat: contra quem missus Nicephorus Phocas. Perijt Romanus anno imperij decimo tertio ex ueneno, uti putatur, Basilio ac Constantino filijs supersubitus paruis ac successoribus cum matre Theophania, quam Annam cognominabant. Cuius iussu Nicephorus et Turcis uictor, ex Syria urbem ingressus est, Iosepho reclamante, qui stauerat, uti per insidias de me- dio tolleretur. Ille deprensis literis, questus iniurias apud po- pulum, meritaq; in rem publicam recensens, effecit, uti im- perator crearetur. Nicephorus igitur statim Annam si- mul cum Iosepho expellit, illa in coenobium relegata, biennio tantum postea nixit. Hic autem Nicephori Phocae nepos fuit, illius qui a Basilio, uti supra narraui, missus cum classe contra Saracenos in Siciliam irruentes, uir et qui seruauitissi- mus ac pius: quamq; eos repressisset, paulo post reuersi, et Sicilia, et Calabria magnam partem occuparunt. Hic igitur Nicephorus quum minime posse resistere uideret, Eustathio Calabriae duci ei subiectio mandata: uti foedus annui census conditione cum Saracenis inerat. At qui post hanc Ioannem patricium Narzalona ducem item Calabriae interfecerunt. Im- perator Cosmum patricium cum exercitu misit, qui cu Pan-

Constantinus VII. DCCCXV.

Rom. Lacapenus

Romanus iunior

Nicephorus Phocas DCCCLXXI.

dulpho partem Calabriae tenente conuenit, uti de communi sententia resisteret, ac partes Constantinopolitani sequeretur. Pax post haec in Italia subsequuta non diu durauit, ite- rum atq; iteru tumultuante Saraceno, imperatore autem di- uersos semper duces ad resistendum mittente. Qui tandem coniuratione Ioannis Zimisces in palatio interfecit: quod quidam paulo ante libello tradito, ubi scriptum erat, uti in- sidias nocte sequenti caueret, dicitur nunciasse, ac ille legere neglexisse. Imperauit annos x. Antea enim per factionem pulsus, ac deinde ab Othone secundo, primi Othonis filio adolescente, iubente patre restitutus est: insuper et sororem ei suam matrimonio collocauit. Ioannes Zimisces impe- rauit annos v. i. una cum Basilio et Constantino pueris Ro- mani filijs, quorum sororem Theodoram in matrimoniu duxerat. Hic antea magister scholaru orientis fuerat: a Nice- phoro contra Saracenos in Siciliam missus. Cum Barba- ris diuersa bella gessit postquam fuit Imperator. Vnum ta- men gloriosissimum contra Roxolanos, qui omnem fere Bulgariam occupauerant: nec pacis stabant, quibus cum Nicephoro olim conuenerant. Itaq; Sphendoslauum eorum ducem, qui sibi Pazinacas et Turcas adsciuerat, cum to- to exercitu cecidit. Tropheaq; in templum Constantino- polim retulit, et in nummis seruatoris imaginem percus- sit, hac inscriptione: Iesus Christus rex regum. Quod post- ea Graeci seruauerunt. Basilius, et Constantinus fratres: Romani filij, rem post Ioannem tenere annos quinquaginta- tres, Othonis secundi Caesaris tempore, quem bello apud Apuliam, quam ipsi ceperant, superatum, turpi fuga disce- dere compulerunt. Basilius in primis annos quinquaginta so- lus potitus, Bardam Sclerum unum e suis ducibus rebellan- tem, in potestatem redactum exoculauit. Bulgaros deinde superauit, una cum Samuele eorum duce: ac quindecim mili- libus ex eis captis oculos effodit, uno tantum incolumi reli- cto, qui ceteros ad Samuelem eorum ducem perduceret: qui foedo spectaculo dicitur tertio post die, ex animi dolore periisse. Constantinus triennio tantum post fratrem impe- rauit, uir omnino ignauissimus, imperij totius cura alijs de- legata: inter quos Diogenem qui Sirmio praerat, Bulgariae ducem constituit, ad compescendos praesertim Pazinacas, qui excursionses quotidie in Bulgaros faciebant. Decessit ex morbo, relictis tribus tantum filiabus, Eudochia, Theodora, et Zoe, quam Romano Argyropolo patricio, qui sibi suc- cessit, matrimonio locauit. Romanus Argyropolus sine Argyrus imperauit annos quinque, menses sex. Hunc Michael Paphlagon per coniurationem interfecit, ac Zoem eius con- iugem in matrimonium accepit, uir alioqui moribus lenis, ac fide orthodoxus, excepto hoc tantum parricidio, cuius etiam culpam alijs nonnulli referunt. Imperauit annos se- ptem, menses octo. Michael Calaphates eius consangui- neus successit, hac conditione a Zoem heres imperij re- manserat, factus Augustus, ut illa ueluti mater ab eo colere- tur, pariterq; dominaretur. Quod minime seruauit, haud multo post domo eiecit. At populus indignatus, quem Zoem magnopere amaret, cum armis domumq; circumstiterunt: ille in concionem praefari conatus, saxis obruitur, fugiensq; tan- dem capitur, atque oculis multatus in exilium relegatur. Zoe igitur restituta, gratias populo agit, cuiusq; consensu im- perio praestitit, adscitza Theodora sorore, ac tertio iam uiro Constantino Monomacho iungitur. Cuius ob ignauiam res pes- sum ire coeperunt. Liberalis alioqui habitus in pauperes, ac templa Coenobiu instituit, ubi senes clerentur, uocabatur po- dogra. Demum ipse, coniunxq; una, pestilentia eodem fere tempore interiit. Imperauit annos duodecim. post Constani- num et Zoem Theodora eius soror senatu conueniente, Theodora

Ioannes Zimisces

Basilius M.

Constantinus

Romanus Argyropolus Michael Paphlagon

Michael Calaphates Zoe

Constantinus Monomachus

Theodora

Michael

Isacius Comnenus

Constantinus Ducas

Eudochia Augusta

Ro. Diogenis M.L.

Michael Parapinacous

Nicephorus Botoniates

Alexius Comnenus M.L.XX.

biennio rexit imperium, ab Eunuchis amicis paternis qui potentes erant confirmata, cum senatus Nicephorum quendam qui Bugariae praerat imperatorem elegisset. Hec Isacium Comnenum uirum fortissimum exercitui praefecit. Michael post Theodoram ab eisdem Eunuchis susceptus imperio iam senex, hac conditione, ut titulo tenus imperator esset: illi uero administrarent. Quumq; reipublice inutilis uideretur, a patriarcha, senatuq; deiectus est, ac Isacius Comnenus, praesuit: qui bellone fortior, an mente religiosior, corporeq; castior esset, dubium. Paulo ante obitum monachi habitum sumpsit, quumq; postremo ex renibus laboraret, medicisq; iuberent remedijs gratia coitu uti, constantissime renuit, etiam uina et inuoluntate uoxore, a quo diu abstinerat post prolem suscepta. Accusatus quod tyrannide in Michaellem imperatorem usus esset, sese reipublice causa fecisse iussum excusauit. Constantinus Ducas domesticus Scholarum, Andronici Duce filius, ex senatus auctoritate sine tumultu successit. Ex Eudochia uxore tris mares suscepit, Michaellem, Andronicum, et Zoem. Is fratrem Caesarem fecit, consilioq; et administra- tioni adhibuit. Mortens a populo sigillatim iuramentu exegit, nullum imperatorem quam filios facturum. Excessit anno aetatis sexagesimo, imperij duodecimo. Eudochia uxor superstes uiro prudentissimo una cum filijs paruis imperio successit: cuius tempore Turcae in Mesopotamia Caesarem, et Antiochiam, multaq; loca imperij uastabant. Quapropter senatus his periculis occurrere, ac Romanum Diogenem uirum fortissimum principem deligere necessarium puta- uit, ac coniugem Eudochiae dare. Pater Diogenes patricius ordinibus praefuerat, et ob seditionem in Sardinia exulauerat. Romanus igitur cum uictoria contra Turcas esset potitus, ac rempublicam metu liberasset: a senatu, quod iniuriam pupillis facere uideretur captus, oculisq; priuatus, in exilio decessit, in insula Co, ubi ab Eudochia uxore contumelatus. Imperauit annos tres, menses octo. Michael Parapinacous cognomento, Constantini Duce filius surrogatus admini- strandi regendiq; omnino imperitus, duobus Eunuchis reru curam tradidit, Ioanni et Nicephoro, quem Nicephoram probri gratia nonnulli uocabant. Erat enim natura feditiosus ac turbulentus, militia tamen clarus, quippe qui uictoria contra Turcas in Oriente clarissimam adsequutus est. Tandem Nicephorus Botoniates cognomento, qui origi- nem a Nicephoro Phoca imperatore ducebat, uir maximus surrogatus est, deiecto Michaelle, qui quod podagra uexaba- tur, et studijs tantum uacabat (nam Michaeli Psello ope- ram dedit, summo tunc philosopho, cuius adhuc opera ex- tant) inutilis plane reipublice uidebatur. Monachum egit, et in exilio iuxit, quum imperasset annos sex. Interea ipse cum filio Andronico ad Gregorium septimum pontificem confugit. Pontificia ergo adhortatione, Rogerius Si- ciliae rex auxilio cum classe uenit, castrisq; apud Dyrra- chium positus, a Dominico Syluio duce Venetorum, qui par- tes Nicephori tuebatur, repellit. Verum haud multo post Nicephorus ab Alexio Comneno eius copiarum duce dece- ptus, imperio deicitur, urbe a militibus direpta. Ipse in tem- plo sanctae Sophiae captus, uita donatur hac conditione, ut monachum ageret, anno tertio postquam imperare coepe- rat. Alexius statim surrogatur a senatu. Is Nobilissimus cognominatus, Isacii Comneni Imperatoris filius fuit: mis- susq; a Michaelle item Imperatore contra Basilacium Proe- drum: qui Dyrrachium coeperat, tumultumq; concitauerat: unde uictor ab exercitu imperator conuulsus. Pul- so Nicephoro, bellum cepit contra Robertum eundem classe Dalmatiam uastantem. unde uictor reuertens, paulo

post uerum tumultuantem, praelio coeruit. Zacham Tur- carum ducem, qui in Cypro multas occupauerat insulas, fu- gauit. Pazinacas, quos hodie Tartaros uocant, genus pon- ticum ad Istrum consistens, qui in Thraciam excurrerant, perdomuit Hierosolymitanam expeditionem primam ab initio quidem impedit, transitum negando: deinde pol- licitatione eorum qua caperentur, conuenit cum Boemundo Roberti Guiscardi filio legato ab exercitu missio, quem reconciliatis ueteribus odijs humaniter excepit. Domum orphanis pueris pauperibus: museumq; item literarum ex- truxit, sumptus quotidie suppeditando. Vir fuit omnino lau- datissimus: perijt tandem morbo, quum imperasset annos triginta septem. Caloioannes Comnenus eius filius rem sus- cepit, tenuitq; annos uiginti quatuor, tempore Lotharij im- peratoris Germani, ad quem legatos misit de congratu- latione felicitatis in constituendis rebus Romanis, et Inno- centio secundo liberato. Aderat inter eos philosophus qui- dam haeresim Graecorum de spiritu sancto contra Latinos defendens, quem Petrus quidam diaconus dicitur argutissi- me confutasse. Is insuper uictorias multas ac praecelas in Oriente contra Barbaros adsequutus, ad extremum quum esset in uenatione, sagitta uenenatae qua in aprum directa fuit, paululum manum percussus, nullis remedijs curari po- tuit, quum moreretur. Manucl deinde imperium tenuit an- nos triginta octo, quem nonnulli ignobilem, ac ab uxore Alex- is contra uoluntatem senatus in coniugem simul et impe- rium susceptum fuisse dicunt. Verior tamen historia ex Sci- lace autore, eum Alexis filium tradit. Vir fuit facinorosus, ut qui Conradum imperatorem illac ad expeditionem Hierosolimitanam proficiscentem, comitatu se iuuare simu- lans, gypsum farinae admiscebat. In Venetos Stephanu Pan- noniae regem excieuit: eorumq; legatum Henricum Dan- dalum liberius loquutum, contra ius gentium luminibus or- bauit. Alexandro tertio pontifici Fredericum Aenobar- bum eius inimicum expugnatum se promisit, si per eius auctoritatem et concessionem liceret ei utroq; potiri impe- rio. Quam ille conditionem renuit, sed et ipse a Rogerio Si- ciliae rege non paruum admodum sustinuit cladem. Alex- is filium cui Philippi Gallorum regis filiam desponde- rat, in Andronici Comneni tutelam moriens reliquit. Hic enim quanquam ex eadem familia, ab eo aliquando desciue- rat, multaq; loca occupauerat, tandem in gratiam reuersus, res imperij cunctas obibat. Animo deinde iniquo quum pu- pillum necasset, ut imperio potiretur, a populo ob crudeli- tatem pulsus, ac Isacius Angelus e gente itera Comnena, qui Angeli cognominabantur, uir aequi seruauissimus, e Pello- ponnense ad imperium aduersus est. Qui Andronicum in potestatem redactum, minuatim excarnificauit. Hic aman- tissimus Latinorum fuisse traditur, ac ea in fratrem Alex- xium pietate, ut captum a Turcis magno redimeret. A quo postea ut ingratisimo, per dolum captus, luminibusq; priua- tus, in custodia coniectus est: quo fere tempore Fredericus Aenobarbus imperabat in occidente. Alexio igitur per parricidii imperii adeptus, Alexius alter Isacii fratris filius, eta- te puer duodecim annorum, sed ingenio senex, ad castra Christianorum principum: qui tunc aduersus Saracenos dimicabant confugiens, contra patris proditorem auxi- lium impetrauit, ea conditione, ut Imperator Constani- tinopolitanus Romano subijceretur Pontifici: praeterea il- latis Francis Venetisq; quondam e Manuele iniurias, cer- to precio redimeret, igitur Constantinopoli per obsidio- nem expugnata, Alexius tyrannus fugatur: Isacius frater ut erat amissis oculis, cum filio restituitur. Puer uero post obitum patris mensis, a quodam Murzuphlo eius tuto- re proditur. Qui imperio occupato, paulo post ab eisdem auxilia

Caloioannes Comnenus

Manuel C.L.X.

Henricus Dandalus

Alexius Andronicus tutor

Isacius Angelus

Alexius Ang-

Alexius puer

Murzuphlo

Baldwinus M.c.c.

auxiliantibus Gallis fugatur & ipse. Res deinde ad Gallos translata, quorum primus Baldwinus Flandrensium comes, natione Gallus, imperator creatus: successoresque habuit uti et Latinis, annos prope sexaginta. Hic Bonifacium Montferatensem regem Thessaliae fecit: hortatusque, uti Cretam ei domo quondam ab Isacio datam, Venetis uendat. Paulum Maurocenum patritium Venetum patriarcham Constantinopolitanum creatum, Romano tunc primum subiecit pontifici. Ea tēpēstate Theodorus Lascaris Alexij praefugi apud Adrianopolim inuadit imperium. Contra quem profectus Henricus Imperatoris frater oppidū expugnabat, sed audita interim Baldolini morte, reuertitur ad imperium soluta obsidione. Huic deinde Petrus Alitiodorensis comes Gallicus sufficitur, qui ab Honorio pontifice apud Basilicam sancti Laurentij extra moenia Romana diademate cinctus: demum à Theodoro Lascari, qui imperator à Graecis habebatur, simulata pace, in Thessalia comiter inuitatus, in conuiuio obtruncatur. Huic quoque Robertus item Alitiodorensis eius filius successit, qui puellam nobili prius proceri Burgundo pactam, matrimonio sibi iunxit. Quare ille iratus, uirginem effraclis cubiculi foribus corripens, naribus truncis dehonestauit, eius uero matrem proximo mari demersit. Dum hic praefuit, de praetoris Veneti sententia cuncta administrauit.

Baldwinus 1. Io. Brennus

Baldwinus eius filius admodum puer suffectus, cui nondum per aetatem idoneo: Ioannem Brennum regem Hierosolymitanum socerū coadiutorem dedere, qui imperium titulo tenuis gessit: idque Ioanne extincto, ipse solus gessit pariter atque amicit. Nam Ioanne Lascari Theodori filio Adrianopolis, et altero Ioanne hexagonarum imperatoribus Constantinopolim obsidentibus, primo quidem Venetorum auxilio liberatur, quibus loco pignoris lanceam, ac partem dominicae crucis misit. Deinde bello perseuerante, ac Michaelē Paleologo belli ductore urgente, necesse eum cedere fuit, atque una cum ceteris fugere, ex quo Graeci statim pristinum recuperauerunt: anno à primo Balduino circiter sexagesimo, salutis uero millesimo ducentesimo sexagesimo. Michael igitur Paleologus eo tempore imperium adripuit: quo duae nobilissimae domus Constantinopolitanae, Lascarorum uidelicet, et Paleologorum, altera occidit, altera caput extulit. Alexius enim Murzophylus cognomento, ut est autor Acropolis, filiam Annam Theodoro Lascari locauit: fugatusque deinde, uti diximus, à Gallis una cum coniuge Euphrosyna et genero fuit. Theodorus igitur tristantium filias ex Anna secum abducatas, uix à Nicenis impetrauit ut intra moenia solas reciperent, quum ei portas clausissent. Ipse manu qua poterat collecta, ex templo Adrianopolim capit: Graecorumque imperium iure soceri hereditario sibi adripuit: filiasque Mariam regi Paenonum: Irmenem Andronico Lascari Despoto: quo mortuo Ioanni Bataza cognominate, et gente item Lascarorum ducum locauit. Qui apud Zacynthum imperij titulum extra patriam annos triginta quatuor tenuit. Huic filius Theodorus Lascaris nomen aui materni referens fuit. Quem Ioannes è uita decedens, Michaeli Paleologo uiro in armis strenuo, quo duce et administratore utebatur, commendauit. Ille expulsis Latinis, pupilloque luminibus orbato, et in carcere coniecto, imperium sibi per nefas uindicauit. Quod posteris usque ad Constantinum ultimum et octauum ex ea domo, annum millesimum quadringentesimum quinquagesimum tertium, per manus tradidit. Quae familia ex urbe Viterbio dicitur ab inuio genus duxisse. Huius igitur Michaelis multa postea commemorantur. Gulielmum Gallicum uirum Achaiae et Bithoniae principem regno deturbauit: cum Venetis bellum gessit, à quibus imperio deiectus fuisset, nisi Genuenses supplicasset. Pro quibus meritis Peram ciuitatem illi concessit. Ad eundem quoque Lugdunenſe Gregorij x.

Theodorus Lascaris

Ioan. Bataza Lascaris

Theodorus Lascaris iunior

tempore profectus cum Romano conuenit pontifice. Quare postea uia functo, nec ei iusta persoluta, neque sepulcrum à sacerdotibus Graecis more maiorum concessum, quod à patrio ritu descuiisset. Andronicus Paleologus senior eius filius, rursus ad Graecanicam sectam reuertit. Is filium habuit Michaelē, cuius nulla memorantur gesta, tantum huius nati Andronici iunioris impietas narratur, qui auum Andronicum seniore imperio deturbauit, Genuensium auxilio fretus: quibus Tenedon insulam promiserat. At Veneti seniore in patriam reduxerunt, et Tenedon ab eo accepere. Quare indignati Genuenses in aliud tempus ultionem distulere, ueriti pontificis anathema: qui utriusque populo auxilia minime ad eos pertinentia ferre prohibuisset. At senior Peram illorum ciuitatem simul cum Venetis oppugnare cepit. Iunior uero aduersus Bulgavorum auxilium, acerrime descendit: adeo, ut auum coegerit cum Genuensibus foedus inire. Hic demum quietus imperij successore decedens, Ioanni Catacunzeno, qui magnus domesticus, maximoque in honore apud eum erat: tutelam Caloioannis et Manuelis filiorum mandauit: ex quibus ille Caloioannem generum sibi adoptauit: deinde in discordiam ueniens expulsi, sequi imperatorem fecit. Ille in Tenedon uenit: ubi auxilio classis Genuensium, cui Franciscus Catalus praefectus erat: in regnum paternum restitutus, ipsi Francisco loco praemij Mitylenen cum Lesbos donauit. Filium habuit Manuelē: qui post eum imperauit: ac septem genuit liberos incolumes omnis usque ad aetatem nostram. Ioannem, qui post eum imperauit: ac Florentiae in concilio cum Eugenio pontifice conuenit. Andronicum, Michaelē, Theodorum, Demetrium, Thomam, Constantinum: qui postremo imperauit: sublatumque cum tota gente ac ciuitate fuit. Mahumeti Turcae aduentu: anno M. CCCCLII. Thomas quoque Peloponnesi Despotus: qui post patriam direptionem, ad urbem cum Andree apostoli caluaria confugit: propeque in pratis extra portam Flumentanam obuiam habuit Pium Pontificem apostoli gratia, quatuor secum liberos tenera aetate duxit: Andream qui nuper Romae decessit, ac augustam nobilitatem moribus coinquinauerat: ducto in coniugem Graeco uulgarique scortio: et Manuelē natu minorem: qui patre defuncto, puerili inconsiderantia ad hostem Mahumetem se contulit: ab eoque adhuc uiuens in arcto loco captus retinetur. Filias uero duas: Helenam, et Zoem: quarum altera Lazaro Seruiae regi nupsit: altera Zoem Ioanni regi Roxolanorum, qui dux Moscoviae uocatur: ex quibus nata est Helena, quae Alexandro regi Poloniae coniuncta est.

Andronicus senior

Andronicus iunior

Ioannes Catacunzenus Caloioannus

Manuel

Ioannes

Constantinus M. CCCCLII.

Thomas Paleologus Despotus

HIC finis Constantinopolis, eiusque principum: qui ob ignauiam suam perierunt. Eo enim uentum erat, ut non solum rebus Latinis, sed nec Graecis, nec sibi ipsis usui essent: barbaris in Ionio Asiaeque littoribus passim grassantibus. Sed et addita ignauia, peius animi uitium adrogantia fuit: à Romano totiens Pontifice desciscendo. Quapropter eorum paucissimi memorandi aliquod, aut scriptione digni gesserunt: ea demum causa quod haec historia non satis explanata aut illustrata fuerit apud Latinos: errareque contingat omnes ferè nostros scriptores in plerisque. Nam et Caloioannem pro Andronico iuniore accipientes, omnia confundunt. Graeci uero qui ea executi sunt, hi ferè memorantur. Gregorius monachus, Theophanes, Pselus philosophus, Theodorus, Nicetas Paphlagon, Iosephus, Genesius et Manuel Byzantij: Nicophorus diaconus Phryx: Leo Asianus: Theodorus Proedrus: Sidis: Demetrius Cyzicenus: Ioannes monachus Lydius: Ioannes Curopalates Cilix: Zonas monachus Acropolis: Ephraem Carmine Iambico. Omnes inter se discordes: tum tenuia ac minima, nihilque ad rem pertinentia band imperato-

Imperium transalacum

Arnulphus M. CCCCLXXII.

Berengarius 1.

Berengarius 1. Rodolphus Burgundus

Vgo Arelaten

Lotharius

Adalinda Berengarius III.

Adelbertus

Otho. M. CCCCLXV.

ria digna maiestate sectantes. Hoc igitur Leo III. Rom. Pont. animaduertens, alterum in occidente Carolum magnum, ob egregias uirtutes et merita in Rom. Pontifices creauit: Imperatorem apud Constantinopolim Nicephoro: anno Sal. DCCC. Mansitque is honor in ea familia annis prope centum. Quos omnis in historia regum Gallorum commemorauimus, ut non iterum sit necesse repetere. Fuere autem hi: Carolus Magnus: Ludouicus pius: Lotharius: Ludouicus II. Carolus Caluus: Ludouicus Balbus: Carolus Crassus: Arnulphus.

Post Arnulphum uero, qui ultimus in Caroli prosapia imperauit: orbis Hesperij diuisio facta: Romanis alterum in Italia regem: quem et imperatorem appellabat: alterum transalpinis creantibus. His quod antiquum ius ueteremque imperij gloriam amittere nolebant: illis quod uexati assiduis barbarorum bellis, frustra luxuriantes ac inertes principes longinquo auxilio expectarent. Eaque discordia usque ad Othonem primum durauit. Quod interuallum fuit annorum ferè LV. Quare primum prosequar quos illi habuerunt: deinde ad Italos reuertar. Igitur Arnulpho Germani Galliique pariter Ludouicum filium successorem creauerunt. Qui cum Berengario Italiae rege bellum gessit, primo uictor: mox renouato praelio, ad Veronam uictus et captus ac luminibus priuatus est: cum praefuisset annos sex, et postremus in Caroli domo, qui nomē imperatorum, quanquam minime à Pontifice probatum, tenuisset. Huic Conradus Austriae dux surrogatus: ac post annos VII. extinctus, successorem habuit Henricum Othonis Saxoniae ducis filium: annos XV. Nunc ad Romanos redeo: qui ex alia parte Berengarium quendam ducem Forouilienſem genere Longobardum, longa tamen consuetudine Romanum, armis potentem legerunt. Qui uti supra narraui Ludouicum III. apud Veronam superauit: deinde à Pannonijs in Italiam ruentibus, cum XV. milibus armatorum ad Forouilij occurrens superatus: paulo post eos pacatione pecuniae discedere compulsi. Guidonem ducem Spoletinum genere item Longobardum, regem à parte Italorum cum Romanis disidentium factum: commisso praelio interfecit. Berengario postquam regnauit annis IIII. Berengarius alter successit: tribus deinde post annis à Rodolpho Burgundo rege pulsus ab Italia, sese ad Pannonios recepit. Rodolphus uero eius loco tris Italiam rexit annos: et ipse ab Vgone duce Arelatenſi à Romanis in ultione expulsi Berengarij uocato, eiectus, ultro se ad Francos contulit: apud quos biennio postea regnauit. Vgo igitur rerum potitus, decimo post anno moritur: relicto filio Lothario regni successore: qui statim sumpto bello aduersus Othonem Henrici filium ad urbem contendentem, paulo post biennium decessit: relicta Adalinda coniuge. Berengarius postremo tertius, primi ex filia nepos in Italiam accersitus, Lothario mortuo, una cum filio Adelberto annos XI. rem Romanam gubernauit. Henricum Bauariae ducem ex Italia pepulit: Adalindam Lotharij quondam uxorem ei resistentem, trans Padum captam custodiae mandauit. Quem tamen nimios assumptem spiritus, quum Romani ferre non possent: Othonem Henrici Saxonis filium transalpinorum regem Agapito pontifice sollicitante uocant. Qui extemplo cum XL. milibus armatorum mouens, Berengarium cum Adelberto apud Forum iulij obuiam profectum, ac praelio superatum, regno Italiae deiecit: ei tamen ex liberalitate Gallia Cisalpina trans Padum praeter pauca oppida regenda commissa. Quem rursus minime quiescentem cum abisset in Germaniam, iterum contra eum reuersus, praelio utrunque fuissem, ac in potestatem receptum: alterum Constantinopolim misit: in Austriam alterum exilio secum duxit. Ioannem pontificem infancem officio deiecit Leone suffecto: à quo postea diademate cinctus est. Deinde trans Alpes profectus, rebus ibi constitutis, Boleslaum Boemiae regem expugnando: fratris Venceslai, quem ille interemerat,

innoxium sanguinem est ultus. Vgonem comitem Parisiensem copescuit. Aduersus Pannonios Italiae uastantes feliciter pugna uit: in quo bello tris regulos captos, Germani eo inuito suspenderunt. Decessit Vienna, sepultus in ciuitate Madeburgensi. Imperauit annos XXX. Othone secundo relicto: quem ex Adalinda suscepit, coniuge olim Lotharij regis è Longobardorum regio sanguine: quam carcere liberauerat, et matrimonio sibi iunxerat. Hic uiuente patre apud Basilicam Lateranensem à Ioanne XIII. diademate cinctus: adolescens adhuc Nicephorum Imperatorem Constantinopolitanum expulsum restituit: eius sorore Theophania in matrimonium ducta. Aduersus Basilium et Constantinum Imperatores qui Calabria in Italia occupauerant: unde Saracenos eiecerat: sicut scribit Archiepiscopus Cusentinus: cum classe profectus ac superatus, turpi fuga, solus scapham conscendit: et à piratis pro ignoto captus, in Siciliamque ductus est. ubi cognitus à Siculis et redemptus, nihil potius habuit, quam se de Beneuentanis ulcisci, qui cum bello deseruerant. Quare eorum urbem redeundo incendit: reliquias corporis Bartholomei apostoli inde asportatis: et in insula in eius templo Romae collocatis: ubi paulo post mortem obiit: quum imperasset annos XV. Sepultus in atrio Basilicae Petri, in tumulo ex porphyrite lapide ingredientibus ab Leua. Otho III. secundi filius, post annos duodecim principatus, rebus in Germania constitutis Romam profectus à Gregorio quinto diadema de more accepit: inde in Apuliam ad S. Michaelē moti reus iter confecit: unde reuertens: è Beneuento corpus sancti Paulini Romanum uexit, ac in eadem Bartholomei basilica locauit. Vbi comperit Romae turbata omnia, et à Ioanne pseudopontifice et Crescentio consule Gregorium captum, iuste ulciscendo liberauit, ut in ipso Gregorio commemorauit. Pro quibus meritis pontifex statuit, ut deinceps à Germanis tantum imperator legeretur, Maguntino, Treuerensi, et Coloniaensi praesulibus, marchione Brandenburghensi, comite Palatino, et duce Saxoniae, quibus componendae discordiae causa additus Boemiae rex. Hetruriam per Vgonem praefectum marchionem Brandenburghensem, propinquum suum feliciter rexit. Is enim morà Pistorij, partim Florentiae faciebat uarijs deditus uoluptatibus: uerum dum quandoque uenaretur, à suis aberrans, in specu nocte solus iacuit, ubi uisis quibusdam perterritus, ubi illuxit, animo mutatus Florentiam redijt, ac re praefuli narrata, ab eodem iussus expiationis gratia VII. capitalium criminum, totidem coenobia sancti Benedicti construere. Itaque patrimonio omni in Germania diuendito, rem absoluit. Suntque eiusmodi, abbatia Florentina nuncupata, cui Segnia, Rencinum, nonnullaque alia oppida fuere concessa. Sancti Michaelis in monte Imperiali. Sancti Bartholomei Bonsolati apud Mugellum. Sancti Ianuarij Capulonei in agro Arelino. Sancti Michaelis apud Verruculam prope Pisam. Congregationis omnia sanctae Iusinae. Praeterea Septimense prope Florentiam Cisterciensis ordinis factum: cui aliud Cisterciense Florentiae subiicitur. Decessit Pistorij anno millesimo primo, translatus Florentiam, ac in suo caenobio tumulo nunc decoratus. Mater uero ipsius Villa apud Septimense iacet: ita appellatum quod septimo loco edificatum fuerit. Otho autem excessit Romae, non sine ueneni suspitione, anno imperij decimonono, relatus loculo in Germaniam. Henricus Bauariae dux, primus Germanorum, qui procerum sententijs non ex hereditate patria imperium inuenit: Romae post annum duodecimum à Benedicto VIII. diadema suscepit. Contra Saracenos pugnauit: eosque Capua expulsi: ac Pubagam Graecorum ducem, qui eis bello fauebat, adeo bello infectatus est, ut eum Troia eiecerit, quam ille in Apulia condiderat, ubi Annibalis castra fuerant. Templum Bambergense maius excitauit, cum uxore Cynegunda perpetuo abstinento uiuit. Stephanum Pannoniae regem ad suscipiendam Christi fide-

Pannonii ex Italia pulsi

Otho III. M. CCCCLXV.

Otho III. M. CCCCLXX.

Electores Imperii

Vgo praefectus Hetruriae

Henricus I. M. III.

Troia

dem per Adelbertum praesulem plane induxit: eius sororem locavit. Imperavit annos 11. Post mortem ambo coniuges sanctitatem prodigijs manifestare. Conradus natione Suevus, biennio post Henricum disidentibus inter se proceribus legitur imperator: qui quum comperisset multas in Italia Cispalpina civitates rebellasse, confestim in Italia procerans Mediolani obsidet, a direptione tamen temperavit ob Heliprandi principis potentissimi virtutem et auctoritatem, ac Coloniensis praesulis admonitionem, qui diuum Ambrosium in somnis dicitur viderisse. Inde Romam petens diadematis insignia a Ioanne XI. suscepit. Imperavit annis 2. Fuit hoc tempore Gerardus martyr praesul Canadensis. Henricus II. Conradi supradicti filius de communi procerum sententia lectus est, de cuius genitura Vincentius et Martinus scribunt muralescisco quae. Hic ante omnia Odalricum Boemorum regem diversis in praelijs tandem superatum tributarium fecit. Petrum Pannoniae regem a suis suffecto Alboino, regno eiecitum restituit. Romae cum discordiam pontificum Gregorij, Sylvestri, Benedicti comperisset: uti Clemens II. crearetur praesul tunc Bambergensis, autor fuit: a quo et diadematis insigne postea suscepit. Moriens Vltorij II. pontificis auctoritate Henricum filium Caesarem dixit. Imperavit annis 11. Henricus III. superioris filius impietati, ac omni sceleri deditus: in super Gregorio VIII. ac eius successoribus magnopere insensus fuit. Quare ab eis et hostis ecclesiae appellatus. et sacris interdictus extitit. Ille autem furibundus cum Clemente pseudopontifice, quem ipse creaverat in Germania, Romam infesto agmine petens, basilicas Petri et Pauli evertit: Gregorium in arce obsedit: alijsq; gessit, quae quoniam in ipsis pontificibus descripsi, repetere superfedeo. Agnetem matrem foemina ualde prudentem, ac eius facta minime probantem, a rerum administratione amouit: ex quo illa relicta omnibus Romam secessit, ubi aliquot annis pie castaq; uiuendo, ac sacras basilicas quotidie salutando, anno quinto Gregorij VIII. cum summa laude decessit. Visitur eius adhuc sepulcrum in basilica Petri apud sacellum sanctae Petronillae cum elogio uitae. Dum tamen ualuit in Italia Gisbertum Parmensem nobilem uirum rectorem constituit. In qua et Godfredus tunc quoq; potentissimus erat. Nam ut altius repctam, Beatrix Henrici III. soror Bonifacio uiro Lucensi potenti nupserat: cuius haeres Matildis filia simul cum Gottifredo coniuge, Lucam, Parmam, Regium Lepidi, Mantuam, et quod nunc uocant patrimonium possedit. Haec deinde superstes dicitur in quadam historia Actiu Esten sem matrimonio secundo sibi iunxisse: deinde Gregorio IX. iubete abdicatum, quod primi uiri ignota intercesserat necessitudo. Caste deinde ac persancte reliqua tepus exegit. Decessitq; Mantuae M.L.XXVI. beato Petro Patrimonio nunc uocato, simul et Ferraria relicta. Ad Henricum redeo. Expeditionem Hierosolymitanam Christianorum principum tunc primum incipientem, impedire conatus est. Cum filio Henrico in discordiam uenit, a quo tandem Leodij obsessus, in eaturbatione ex animi angustia moritur. imperij anno XLIX.

Henricus III. superioris itcm filius haud parente melior, Romam ueniens, quum a Pascale II. procul aliquantulum a moentibus subsistere iuberetur: deinde praesulum ab eo creatorum electio infirmaretur, iureiurando bene pollicetur. Urbem deinde ingressus et ad basilicam Petri gradus humaniter exceptus, dum intro una progreditur, pontificem cu patribus de improviso capit: in montemq; Soracte perductos usq; eo tenuit, donec compulit eos ab se gesta probare: ac diadema Augustale, ut moris erat, tradere. Quae cum ille postea quasi per uim facta in concilio reuocasset, Henrici furorem rursus ad repetendam urbem excitauit: ubi iterum eo absente a praesule Bracharesi diademate redimitur. Tertio itcm in Italiam contra Gelasium II. traiecit: quem Ostiam, deinde in Apuliam

Conradus M. XXXIII.

Henricus II. M. LVII.

Henricus III. M. LXXVI.

Agnes Imperatrix

Gisbertus

Beatrix Matildis Godfredus

Henricus III. M. CVI.

fugientem uidens: paulo post in Germaniam abiit, ubi moritur sine liberis, anno imperij X. sepultus in ciuitate Spirensi inter maiores. Lotarius dux Saxoniae imperavit annis XI. Innocentium II. pulsum a Petro pseudopontifice in Galliam iuit: operam de eo reducendo iurcurando pollicetur, confestim comparato exercitu praestitit. Cuius officij gratia ab eo solenni cerimonia Romae diademate redimitur. Mor in Germaniam ad tumultus Boemorum sedandos redijt: ac ubi accepit pseudopontificem iterum tumultuantem, urbem ad eum comprimendum repetijt: simulq; Rogerium Apulian iniuste possidentem Italia expulit. Conradus II. genere Sueuus, Bauariae dux, Henrici III. nepos imperavit annis XV. Vna cum Ludouico Gallorum ac Richardo Anglorum regibus, alijsq; Christianis principibus expeditionem Hierosolymitanam frustra et ipse sumpsit, cum omnes rebus infectis redierint. Moritur antequam diadematis insignia susciperet. Fredericus cognomento Aenobarbus, genere Sueuus, in Italiam trajiciens Mediolanum, Dertonem, Cremonam, pluraq; alia loca quod ab eo desciussent diruit. Romam ingressus ab Hadriano III. clausis Vaticanis portis diademate insignitur. Romam uerum impetum eo per uim irruentium euitare non potuit. E quibus plurimi partim caesi partim capti ab eo, pontificis deinde respectu restituti. Mor reuertens omnia populauit, post aliquot annos iterum Romam contra Alexandrum III. contendit: ac in pratis Neronis castrametatus, Vaticanum simul cum Petri basilica occupauit. Alexander interim Venetias fugit: ubi Venetorum ac Mediolanensium auxilio captus in pugna Fredericus, simplex ueniam pratoritorum petijt. Inita concordia ad expeditionem Hierosolymitanam profectus, quum aliquot Armeniae oppida iam cepisset, in annis transitu mensus perijt, ant no imperij XXXVI. Cuius reliqua gesta in Alexandro pontifice percurramus. Henricus V. Frederico patri successit. Quo tempore quum Clemens III. non pateretur Siciliae regnum mortuo Gulielmo ad Romanum pontificem iure pertinens a Tancredo notho occupari, Herico concesserat: uti Constantiam Rogerij filiam uirginem Deo dicatam iam grandaeuam in matrimonium, simulq; regnum hereditatis ac dotis nomine acciperet. Igitur Henricus comparato exercitu breui tempore Tancredum expugnat. Neapolim per uim capit, ac diripit: ubi inter alias cedas duas Tancredi filias inuictas interfecit. Post haec Messanae egrotans moritur, imperij anno VII. Frederico filio quem ex Constantia suscepit, Philippo fratri tutela relicto: quem Philippum Germani imperatorem legerunt. Innocentius autem III. Othonem Saxoniae ducem ei praetulit. Res ad arma deductas. Otho Ioannis Anglorum, alter Philippi Gallorum instructus copijs discernuit. Pro Philippo tandem res stetit, qui post annum nonum quam cepisset imperare, a comite Palatino interficitur. Otho III. Saxoniae dux de sententia procerum Germanorum Philippo surrogatus, ab Innocentio III. diadema suscepit: pauloq; post quum eum comperisset pontifex suas inuadere terras, ac Fredericum III. puerum adhuc regno Siciliae deturbare, sacris interdicit, imperioq; per sententiam deiecit Frederico suffecto, tum bello auxiliariibus Italis infectatur. Ille superatus a Sicilia in Germaniam reuertit: ubi bellum aduersus Philippum Francorum regem mouens, fugatusq; auasis copijs domum in Saxoniam se recepit: ubi post paulo mortem obiit, quum imperasset annos III. Fredericum III. Henrici V. filium adolescentem Othone deiecit, Innocentius III. apud Aquigranum iussit diademate redimiri: pauloq; post mortua Constantia matre quae cum in officio continebat, omnibus uiribus Romanos infectatur pontifices tris, Honorium III. Gregorium IX. et Innocentium III. a quibus ex successione et sacris interdictus et imperio deiectus per sententias fuit, sicut in eorum attigi commemoratione. Italiam omnem in Guelfos et Gibelinos

Lotarius

Conradus II. M. CXXVII.

Fredericus Aenobarbus M. CXL.

Henricus V. M. CLXXII.

Philippus

Otho III.

Fredericus III. M. CCXLII.

linos (quae partes tunc primum in Hetruria per Guelfos et Gibel duces Teutonicos ceperere) diuisit : alteros uti pontificios infectando, alteros uero Gibellinos uti suos tuendo. Pisanis maxime fauuit: auxilioq; ad bella contra Genueses fuit. Cuius et illi iussu cardinales nonnullos a Gregorio ad concilium Lateranense uocatos, mari deuectos, apud Maloram insulam Pisani portus depressoerunt. A Florentinis intra moenia non receptus Guelfos tamen expelli obtinuit. In expeditionem et ipse quanquam grauate Hierosolymitanam proficiens, Rainaldum eius praefectum in Italia reliquit: qui Romani pontificis statum uexaret. Breui post tempore rebus infectis domum reuertit. Parmam praeterea multos annos frustra obsedit, ubi loco castrorum Victoriam urbem condidit, hortis leporarijs, foeminis, omniq; luxu inclusis. Etiam nummos Victorinos percussit. Tandem praelio inde pulsus Panormum se recepit, cum Siciliae regnum occupasset ab Othone quondam occupatum, ubi morbo correptus opera Manfredi filij dicitur ocyus interijisse. Filium Ioannis Bremi regis olim Hierosolymitani duxit uxorem, ex qua perpetuus ei ac posteris hereditario iure titulus eius regni peruenit: et filium Conradum suscepit, quem imperij, Manfredum uero ex concubina natum Sicilia dimisit heredes. Henricum ex Constantia Aragonum regis filia iam antea meditantem in patrem insidias captum custodiae tradiderat. Imperavit annos XXXIII. Fuit hoc tempore Petrus de Vineis ex urbe Capua iurisperitissimus, Frederico praedicto familiarissimus, a quo demum ob coniuurationis suspicionem in exilium missus, doloris impatiens, capite parieti saepe illiso expirasse dicitur: composito prius de consolatione libello. Huius meminit et Dares Car. X. primae partis: Iosum colui che tenni ambedue lechiaui. Post Frederici mortem imperio nullus annos XVII. legitime sufficitur: disidentibus inter se Germanorum principum sententijs. Succedens interea Conradus Frederici filius populorum et ipse uexator: Neapolim, Capuamq; expugnauit ac diripuit: Aquinum incendit. Post annum deniq; a Manfredi ueneno pottonatus decessit: relicto Conradino filio, qui post Manfredum interfectum contra Guelfos in Italiam uocatus, ac cum maximo exercitu Romam ingressus, obuium habuit Henricum regis Castellae fratrem urbis senatorem cum omni nobilitate, exceptus pro dignitate imperatoria. Paulo post dimisso Romae Guidone Feretrano ad bellum contra Carolum Siciliae regem profectus, Clemente III. pontifice, haud exitum ei felicem uaticinante, apud Beneuentum superatus in Asturiam profugit ignotus; ubi demum captus atq; securi percussus est: quod ei diuina factu est ultione. Is enim uxorem formosissimam comitis Casertani eius fidissimi ducis adamarat, qua uti potiretur, uirum honoris specie able gauerat: ille facinore comperto, moestus ac furibundus clam ad Carolum uenit, sese exercitum illi proditura pollicetur: quod et fecit, unde supradicta subsequuta calamitas. Rodolphus ex comitibus Aeburgensibus, cuius genus postremo dicitur, lectus imperator a Germanis in concilio Lugduni a Gregorio X. celebrato. Cui redeunti fit obuiam in itinere apud Bellouacum Alfonso rex Castellae, questus se de imperij successione posthabuit, tandem ipsius pontificis oratione delinuit est. Rodolphus uicarium, quem in Hetruriam misit, apud Mintiam oppidum iussit consistere. Hic Pisas rebelles, ac imperatam pecuniam dare recusantes, ui expugnauit: ac diruit ex magna edificiorum parte. Lucenses item, ac Florentinos bello uexauit, qui in perpetuum sese a seruitute pecunia redemerunt: alteri XXI. alteri uero Florentini in laureorum numerum milibus numeratis. Quam rem pontifex tunc Honorius III. ut pontificis Romani sinibus utilem quidem probauit, indignam tam imperatore existimauit. Imperavit annis XXI. Ataulphum Asiae comitem in Germania lectum post annos VI. Albertus Rodulphi Caesaris filius

Rainaldus praefectus

Ioan. Brennus

Petrus de Vineis

Interregnum

Conradus

Conradinus

Rodolphus

Ataulphus

Albertus

Austriae dux in agro Spirensi praesule uictum interfecit: quem Bonifacius VIII. diademate prius saepe negato, non solum redimituit, sed Philippo Francorum regno per sententiam deiecit succedere iussit. Interficitur tandem a Ioanne fratris filio in Rheni transitu: quum imperasset annos X. Henricus VII. Luxemburgensis, Romae iussu Clementis pontificis absentis, a tribus cardinalibus diadema suscepit, ubi omnis Romana nobilitas interfuit, praeter Vrsinos, qui locis in urbe munitis armati prope Hadriani molem sese continebant. At ubi pecunia imperata esic: eteri tumultuantes ad Vrsinos sese recipiunt, arma conclamant. Auxilio tandem Roberti regis qui eo Ioannem fratrem cum exercitu confestim miserat, res composita. Imperator inde trepidus in Hetruriam se contra Florentinos conuertit, ad quos petiturus Italiam antea legatos praemiserat denunciatum, se ut cum magno exercitu uenturum in urbem reciperent, Aretinosq; obsidione liberarent, quos minime obtemperantes plurimos dies durissima, obsidione pressit. Vbi Dantes poeta cum exulibus inter primos partium Gibellinarum fuit: uocauitq; tunc primum caecos Florentinos quod imperatori tam solide ac contumaciter respondissent. Henricus tandem re infecta discedens, apud Bonicum oppidum quod dirutum moentibus restituerat, hyemauit: agrum continuo Florentinorum populando. Miniatenses deinde magnis adfecit cladiibus, inde Pisas Robertum Siciliae regem tanquam maiestatis reum citatum ad dicendum causam, ac minime comparentem, regno per sententiam abrogauit. Postremo profectus contra Senenses, et apud Bonconuentum discedens morbo interijt, manifesto ueneno opera Roberti regis dato, anno imperij V. salutis M. CCC. XXI. Quae autem Mediolani gesserit, in ipsius urbis descriptione attigimus. Tradunt praeterea uirum hunc religiosissimum extitisse, totasq; noctes ante crucifixum quem secum ferebat, orare, ac flere: praeterea eucharistiam quotidie sumere consueuisse. Ludouicus cognomine Bauarus, quod ex Bauariae ducibus esset, et Fredericus Austriae dux per discordiam principum imperatores creati, ambo VIII. annis inter se armis decreuerunt. Bauarus tandem hoste superato, cum exercitu bis in Italiam traiecit, uir, omnino temerarius, imperatorem se spreto pontificis consensu appellabat. Diadema primo ferreum. Mediolani a Guidone Petranala praesule Aretino, deinde Romae aureum a Stephano Columna apud Lateranum clero et populo. consentiente de more sumpsit. Quare et a Ioanne primum XXXI. et deinde a Benedicto XII. et Clemente VI. pont. sacris interdictus est: ac locis imperio subiectis uicarij apostolica auctoritate, ab eis tanquam uacante imperio constituti: ille contra pontificalibus locis suo nomine principes praefecit. Ut Ioannem Vicum urbis praefectum Viterbio. Galeotum Malatestam et fratres Arimino, Pisauro, Fano. Antonium Feretratum Urbino. Nolfum et Gelasium fratres Callio. Alegretum Clauellum Fabriano. Bulgaricum Matelicam. Isardum Iano. Gentilem Varanum Camerino. Pongonium Cingulo. Nicolaum Boscaretum Esio. Guidonem Polentensem Rauennae. Franciscum et Sinibaldum Forolinij et Cesennae. Ioannem Manfredum Fauentiae. Praeter haec Petrum quendam Corbarium e Reate ordinis minorum, qui et coniugium deseruerat, summum pontificem declarauit. Imperavit annis XXXI. Reliqua eius gesta alijs inseruimus historijs. Carolus IV. Luxemburgensis, Ioannis Boemiae regis filius, lectus imperator, uir et literatura et uariarum linguarum catalecto egregius, quamprimum Bauarum bello infectatur ac uincit. Italiam primo petens sollicitantibus Florentinis ferreum Mediolani de more diadema suscepit. Quumq; Pisas ueniret, legationes omnium factionum obuias: praeterea Volaterranos, Senenses sese absq; ullo foedere dedentes habuit, a Volaterranis etiam hospitio exceptus, Romae iussu Innocentij VIII. aureo diademate a duobus

Ludouicus Bauarus Fredericus Austriae dux

Carolus III. M. CCCXLVI.

cardinalibus hac conditione rediturus, ut quam primum discedat. Itaque reuersus in Germaniam iterum cum uxore & filiis Roman ad Vrbanum uenit. Inde Pisas repetens, pecuniam Florentinis imperauit, a quibus Miniatenses, & a Pisanis Lucenses ad eum deficientes accipit: tertioque mense Italia excessit. Vir omnino ingratus, quicquid nullam acceptorum beneficiorum memoriam tenebat. Res tamen bello adolefcentis cum patre gessit magnas, ut in historia Boemiae commemorant. Pontem Prage miro sumptu restituit. Scholam quoque liberalium artium instituit, eamque urbem metropolim cum praesule fecit. Datur ei uisio, labem ac nouum introduxisse exemplum imperio Romano, uti filius Venceslaus Caesar fieret, cum electoribus egisset. Imperauit annis triginta duobus. Cuius item reliqua gesta in rebus Lucensium, apud quos diu commoratus est, compendio persequuti sumus. Venceslaus ingenio sordido, patri Carolo omnino absimilis, captus quondam a Ioanne Lusitiae duce, & Procopio marchione Morauiae: deinde a fratre Sigisfrando, & custodia fugit. Tandem ob ignauiam imperio deiecitur, suscepto Roberto Bauaro, anno imperij uigesimo secundo. Hoc ferme tempore quae circa Vrbanum sextum pontificem supra praeterij subiiciam. Quum siquidem cardinales Galii, qui Clementem pseudopontificem creauerant Anagninae, successorem fecissent, fauente Ioanna regina, anno millesimo trecentesimo septuagesimo octauo, Britones contra Vrbanum & Romanos miserere, qui hostibus ad pontem Salarium acie inordinatae occurrentes caesi fuerent. Illi molem Hadriani custode tradente ceperunt: Romani turribus ex aduerso constructis acerrime resistere: Vrbanum interim qui se trans Tyberim continebat, sexto quam uenerant mense arcem recepit: ita ab hoste dirutam, ut grezes in ea pasceret: neccessesque fuerit Bonifacio nono deinde successori, quando urbs aliter teneri non poterat eam restituere, consilio & auxilio Petrucij Sani, cuius potentissimi, quem ille postea suspectum securi percussit. Britones igitur ad Marinum praesulum instaurantes interfecti ad unum omnes a Romanis fuerunt. Tantum qui arcibus praeserant sese ac suorum reliquias tutati sunt: praesertim Surriani, qui Martino demum pontifici deditionem fecerunt. Interea Carolus, quem alibi dixi ab Vrbanum ex Vngaria contra Ioannam excitatum, cum v. millibus equitum in Italiam ueniens Aretium primum cepit: inde in Florentinos mouens, a Ioanne Haucuto, qui tunc Stagiae erat, arceatur. At Florentini non equis uiribus concurrentes, uexationem a rege undecim milibus nummum redemere, Haucutum absque stipendio relinquentes: qui Baginacuum Nicolao Albertoque Estensi uendidit, quo facilius illi Faentiam retinere possent, quam tamen paulo post amiserunt, Astorgio Manfredi per proditionem adepti. Carolus interim saluato Romae Vrbanum Ioannam in arcem confugientem obsidet: Neapolimque dedentibus ciuibus capit. Iacobum Caracciolum Aretium misit. Is orto partium tumultu in arce se recepit. Carolus eo celeriter adueniens cum Alberico Barbiano & Ferrabac ducibus, eos in officio continuit, direptis Gibellinorum bonis. Ludouicus Andegauensis inter haec cum xxx. millibus contra, ex Gallia per saltum Casinensem & Marfos paulatim proficiscens, antequam praesidio congregaretur morbo extinctus est. Ingherannus eius dux cum duodecim milibus subsequutus Aretium cepit, rursusque & ipse diripuit. Arcem cum iam diebus quadraginta oppugnaret, audita Ludouici morte desistit. Horantibusque Guelfis qui in arce fuerant obsessi, urbe Florentinis uendita se domum cum suis recepit.

Venceslaus M. CCCCLXXIX.

Iacobus Caracciolus

Robertus

omnino negauit: trepidusque in Germaniam abiit, rem Florentinam in magno discrimine relinquendo. Imperauit annos decem. Sigisfrundus, Caroli quarti filius, Venceslai frater Augustorum, olim puer a Ludouico Pannoniae rege filiam Marlam in matrimonium una cum regno accepit. Boemiam paternam hereditate obtinebat. Mox imperator factus praesul orbis annos uiginti septem, ante & post imperium belli fortunam parum feliciter usus. Quem non solum Turcae, sed Boemi saepe acie fuderunt. Proceres triginta duos in Pannonia necari iussit. Ob quam rem & ipse postea captus, ac traditus uiduae cuius maritum interfecerat, eloquentia & blanda oratione effecit, uti ab ea dimitteretur: pauloque post alia duca uxore Barbara, & comitibus Cilliae, & Pannonia recuperata: uiduae filios memor beneficij prouexit. Multa huius alioqui egregia facta. Rem Christianorum in tris diuisam Pontifices ad unum in concilio Constantiensi coegit: aditis ea de causa quoque uersus per orbem prouincijs. Prussiae regnum quod Poloniae rex Teutonicis sodalibus Diuae uirginis, armis ademerat, restitui iussit. Vitoldum ex Duce regem Lituaniae fecit. Cum Venetis grauius bella gessit, duce Pippone Florentino, quem postea proditorem sentiens, captum interfici iussit. Venceslaum fratrem quod imperio parum utilem animaduertens, in uincula captum coniecit. Boemia post multos labores potitur. Marchion Brandenburgensem Frederico Burgraphio Nurembergensi dono dedit. In Italiam demum sedente Eugenio quarto, atque inimico traiecit: obsistentibus etiam per Nicolaum Tollentinate Florentinis, Arnium fluuium transfudit, adiuuante Antonio Pontadera. Et per agrum Volaterranum iter faciens, v. m. mensibus Senis substitit: ubi facta cum Florentinis pace, abiit Romanum. Ibi quoque de more accepto diademate, Basilicae Petri & uestigio in Lateranum contendit, Eugenio usque ad pontem prosequente. Inde in Germaniam reuertens, Mantuae a Ioanne Francisco Gonzaga magno sumptu exceptus, propinquam suam Barbaram, Ludouico filio in matrimonium dedit, marchionemque primum Mantuae creat. Vbi domum peruenit, nihil potius habuit quam concilium Basiliense sollicitare. Moritur inde breui post tempore sine uirili prole apud Morauiam, relicto regnum successore Alberto Austriae duce genero suo. Post eius mortem, quasi metu liber Eugenijs, concilium Ferrariae cepit. Albertus Austriae dux regnis Pannoniae, Boemiaeque succedens, paulo post imperium & ipse adsequutus biennio tenuit. Boemos rebelles, Morauiosque bello domuit: Polonos ultra regni fines uigentes coegit. Sinderonianam Seruiae ciuitatem dum uellet subuenire aduersus Turcas, prius amissam uidit, quam ad locum peruenisset. Postremo dum Austriam repetit, in itinere apud locum qui Villa longa appellatur, dysenteriae morbo decessit: uxore Helixabeta praegnanter relicta, quae Ladislaum peperit regem. Fredericus III. Austriae dux, Alberti propinquus, ut inferius in eorum cognatione demonstrabimus, anno xxxi. quae cepit imperare, salutis uero M. CCCCLII. v. i. eidus Martij Romae in basilica Petri, una cum coniuge Leonara Lusitaniae regis sorore, diadematis insignie a Nicolao v. pontifice suscepit. Inde post aliquot dies Neapolim ad saluandum Alfonso cuius necessarium profectus, magnificeque exceptus est: pauloque post in Germaniam rediturus Roma rursus, inde Ferraria iter fecit, ubi a Borso Estensi ingenti apparatu etiam exceptus eum Mutinae ducem primum creauit. In itinere quoque apud Ciuitatem nouam Austriae oppidum obsessus ab Australibus: Ladislaum puerum regem, quem in tutela apud se retinebat, ac Romam secum duxerat, reddere coactus est. Concilium Basiliense hortante Aenea Syluio, qui postea Pius pontifex, tunc eius epistolarum magister erat, sollicitante per oratores Eugenio, autor fuit extinguendi iterum, salutis anno M. CCCCLXX. Romam uoti reus, humili uelate, comitatusque uenit. Ingressus est urbem prima noctis vigilia natalem dominic

Sigisfrundus M. CCCCLXX.

Antonius Pontadera

Marchio Mantuae creatur

Albertus

Frederic. III.

dominicum praecedentis, obuiam procedentibus patribus, collegijsque omnibus una cum populo Romano. Aderam & ego in ordine meo, finalibus noctem uincitibus. Ad tribunalque usque Petri basilicae deductus, Paulum pontificem sedentem atque expectantem supplex consalutauit, propeque iussus adsedit. Inde uesperis de more celebratis una palatium ascenderunt. Discedentem pontifex luculentam grauique auro ueste postea donauit, uir alioqui otio natus, magis quam bello aut imperio tuendo, amicus XLIX. quibus imperauit, literis dignum gessit praeterea nihil. Decessit anno M. CCCCLXXII. Huius temporibus sub Pio II. ortus Romae tumultus iuuenum seditionum & obertorum, autore Tiburtio, qui absente pontifice Pantheon occupare: rapiuasque & caedes iamiam populo intentantes, accessit statim Pio captos omnes & in capitolio ad xxxv. numero suspensos uidimus. Eadem fere tempore extinctus est Franciscus Sclauus, homo Romanus, & gente Fosca sane nobili, presbyter, magna uir abstinentiae sanctitatisque fama: ad eum adorandum frequens populus, in quo & ego puer cum Lucia matre fueram, propeperat. Fuerat ex eadem familia sub Eugenio IIII. Angelotus cardinalis sancti Marci, uir admodum factus, ne dicam insanus, ut quidam cum taxant. Is olim Florentiae cum eius aduerti uini ex more portorium exigeretur, reiectis precibus cados omnis extra portam per humum effundi iussit, uti hoc pacto uoti compos esset. Quum eius familia ducendi domini gratia, sicuti mos est, ad pulsati tintinnabuli signum non conueniret: ad horam postea mensa uulpina cauda ne sentirentur, era percussit mandabat: paucique admodum forte praesentes tantum discumbebant. Mille ipsius huiuscemodi memorantur. Interfectus tandem ab eius cubiculario uehementer irato, qui calceos petes calcibus ab eo petitus fuerat: stultus qui rem dissimulare cupiens, subito primus clamare coepit re atrocem, Dominum interfectum, uenite. Re facile cognita, comprehensus, membrisque omnibus discerptus. Deinceps ad Maximilianum ex ordine instituto. Hic rex Romanorum patre uiuente factus, anno millesimo quadagesimo septuagesimo octauo, magnis copijs Burgundiam ingressus, Mariam Caroli ducis iam defuncti filiam & heredem, in matrimonium una cum regno accepit: deinde principatum adeptus, extincto sine herede Mathia rege, Pannoniam quam suo iure sibi uendicabat, cum exercitu inuadit. Ac primu Albaregali per uim recepta, paulo post inde ab hostibus repulsus sese domum in Germaniam recepit: ubi suos deinde aduersos habuit: Heluetios primum, cum quibus bella gessit: postea Rauricos qui nunc Basilienses sunt, Imperij iugum omnino excusserunt: quos sequuti populi uicini, multum ei de antiqua uocum maiestate ademerunt. Diadema de more maiorum nec recepit, nec apostolorum basilicas, aut pontificem salutatum uenit: tantum Mediolanum usque accessit ad Ludouico duce Pisanos tuente, contra Florentinos profectus Liburnum eorum oppidum frustra dies aliquot oppugnauit. Ex coniugio supra dicto Philippum archiducem genuit, qui regi regnoque simul Hispaniae gener est nuper ascitus. Filiam Margaritam Carolo VIII. Gallorum regi olim pactam, deinde abdicatam, nuper Philiberto Sabaudiae duci locauit. Galeacij uicem comitis ducis filia extincta prima coniuge duxit. Vir alioqui bonitate, modestiaque praeditus, pacis

Maximilianus M. CCCCLXXII.

Philippus Archidux rex Hispaniae

magis quam belli studiosus, uenationi deditus. Animi bonis adiectas retinet corporis dotes, ore probo, decoris membris, affectibusque toto uenerabilis. De ipsius uero genealogia quae plurimis ignoratur, pauca subiiciam ex commentarijs Matthaei de origine primorum Austriae ducum, Othonis Phrisingenfis, Iordanis Osnaburgi de irruptione Gothica in urbem, Hermanni de Sulgon in chronographia, & Henrici Constantiensis. Apparet enim Maximilianum Romanos habuisse progenitores, olim Perleones comites montis Aueticus: cuius familia nonnulla sunt Romae reliquiae prope Sabellorum aedes quae prius Perleoni fuerunt, quibus cognomen dedit Petrus Leonis filius, Stephani nepos, Maximi pronepos, quorum memoria sepulcri pro foribus templi sancti Alexij adhuc cernitur. Is anno M. CLXX. magna in urbe potentia auctoritateque sub Pascale I. fuerat. Cuius duo nepotes per seditionem ex urbe profugi ad Alpes uenerunt: ubi circa Lucernae lacum praedia ac terras mercati sunt: castrumque in eo loco Auemburgum deinde excitant quasi Auentini oppidum, licet nonnulli Abeburgum dicant, quod lingua Germanica Abec accipit: significet, qui olim ab eis dimissus cum praeda capta in eo monte constitit, ubi ex auspicio ipsi postea oppidum condidere. Alter ex his praesul Argentinenfis fuit. Ex altero qui nobile in ea regione duxit uxorem, natus est Albertus, qui Albertum & Rodolphum imperatorem primum ex comitibus Abeburgensibus genuit. Hic igitur Rodolphus Austria fretus potentia domum primum auxit anno M. CCLXXII. auitaque ditioni Austriam, Stiriam, Carinthiam, portum Naonis, ac Marchiam adiecit, antiquisque Austriae ducibus suam prosapiam inseruit: cuius ordo sic est. Rodolphus siquidem praedictus Albertum item imperatorem genuit, qui a Ioanne Rodulphi fratris filio interfectus fuit. Is plures suscepit. Fredericum, qui imperator electus cum Ludouico Bauaro bello inferior certauit: praeterea Othonem, Rodolphum, & Albertum Austriae ducem patrem Leopoldi, Austriae item ducis, Fredericique & Alberti, qui Albertus ex Alberto filio Albertum habuit nepotem, imperatorem simul & Pannoniae regem, patre Ladislai in adolescentia defuncti. Leopoldus autem Hernefum genuit patrem Frederici III. auique Maximiliani. Nam primos Austriae duces iam inde a quodam Aimone repetunt, primo Christiano ac martyre: post quem Austriae ducatus in marchionatum conuersus usque ad sanctum Lepoldum durauit. Huic pater Leopoldus fuit, cuius uxori Henrici III. imperatoris filiae frater uim intulerat. At Leopoldus fratri eidem suo talionem reddiderat. Haec deinde uidua in peregrinatione sepulcri Alexij imperatoris insidijs periit. Ex hac natus sanctus Leopoldus sub Innocentio III. pontifice, duo caenobia maxima de nouo excitauit, tertium restituit. Sub Innocentio VIII. nostra aetate in catalogum relatus est. Ex filia Henrici V. imperatoris, XVIII. liberos suscepit: quorum primus Henricus, Austriam rursus in ducatus pristinum nomen restituit. Alter Leopoldus dux Bauariae fuit, post hos tempore procedente hereditas ad Fredericum III. peruenit, qui contra Pannonios in bello cadens, sine liberis occubuit. Cui Rodolphus Abeburgensis imperator praedictus, ordine quo supra narraui succedens, rem simul cum genere per manus usque Maximiliano transfudit.

Perleones comites

Comites Abeburgens.

S. Leopoldus

FINIS ANTHROPOLOGIAE.

SEQVITVR PHILOLOGIA.

AD IVLIVM II. EPISCO- PVM VRBIS ROMAЕ SANCTISS. R. VOLATERRANI COMMEN- TARIORVM VRBANO- RVM LIB. XXIIII.

ERTIVS hic mihi scribitur operis tomus ob res varias Philologia, unde Acteus Actei Capitonis libertus qui similia conscripsit cognomen inuenit, quem postea Tyro Tullius, Plinius, Macrobius, Capella, Boetius, Latinorūq; alij sunt imitati: ex Græcis uerò

Athenæus, Pausanias, Aelianus. Sic enim papa beatissime nos ad rerum diuinarum cognitionem summasq; opificis amorē peruenire existimamus, si humilia prius atq; humana didicerimus. Sempiterna quoq; uirtus eius & diuinitas, ex eorū scientia que conspicimus facile deprehenditur. Enim uero clausi tenetibus & carcere cæco statim lucem arduam nisi per interualla paulatimq; contueri non ualeamus, neq; unum illud, ensq; perfectū nisi ex pluribus facile cognoscere: ad quod adsequendum & diligentia & tempore & natura bona est opus. Pars namq; hominum studio, pars ludo, ut ait Plato, sunt genitæ: atq; hi quidem libidini serui, spongi Penelopes, fruges consumere nati: illi uerò se ciuicam ac sempiterno bono genitos existimantes, nihil nisi quod sit cū uirtute ac laude cōiunctum excogitāt, nullam per labores occasionē ad propositam nobis ac æternā gloriam consequendam amittēdo. Sunt item horum extimorū mediū tenētes iter, ambitionis & auaritiæ mancipia, qui quamquam se bonè scilicet tuerentur quam primi, eo tamen inferiores quod magna diu cōtendunt molestia, que maiore sunt breuiter amissari, ac longe maxima apud inferos postremo luunt.

DE ANIMALIBVS, AC PRIMUM DE PARTIBVS EORVM.

V M Aristoteles in Physicis finem quandam in cunctis rebus naturam prospicere dicit: in libris de partibus animalium, primum eos consutat, qui cum temere omnia fieri adfirmauerunt, necessitatem quandam rerum introducere plane uidebatur, quam projecto minime negat. Sed hypotheticam non autem absolutam ponit, quemadmodum & in artibus animaduerti licet: primum domui, arce de plurae ceterorūq; usum gratis edificatæ, lapides & alia fuisse necessaria comparari. Sic & in natura homini semel constituto membra diuersis officijs obediēdis necessaria fuerunt pedes ad ambulandam, os ad loquendum, dentes ad manducandam, ipsum demq; totum corpus ob animam factum. Quamobrem uis precipue causas in animalibus admodum considerandas, materiam uidelicet ac finē. Materiam in hominibus & hominiorū diducit, que pars partes similes & dissimiles conuertit. Nonnullis homogenea & heterogenea dicuntur, que mox inferius declarabuntur. Finem uero eandē & eius gratia & forma appellat, quoniam in natura & finis & forma idē ferē potest. Ut anima eius gratia & corporis forma sit, corpus uerò ipsam alimus gratia. Ita sit, ut omnis substantia sine organo omne alimus gratia dicatur: finis autē eius, quemobrem sit constitutum, cuius gratia appellatur. Homo igitur cū ex utroq; consistet, de anima in iſagogis ad Aristotelis opera dicit. Nam de corpore. Triplex itaq; ponit animam cōpositio-

nem. Primā ex elementis seu potius uirtutibus elementorū, calido, frigido, humido, sicco, & his que hæc sequuntur adfectionibus, leuitate, grauitate, duritie, mollitie, densitate, raritate. Secundam ex homœomeris, que ad sensus. Tertiam ex anômœomeris, que ad organa pertinere dicit. De prima in tractatu de Generatione & Corruptione satis differuit. Homœomerū item ex ipsis elementis: Anômœomera ex homœomeris constare. Rursus homœomerorū partes aliæ molles & humide, ut sanguis, sanies, adeps, seuum, medulla, genitura, lac. Aliæ uerò solide & duræ, ut os, spina, neruus, & que his proportionē respondēt: quom non omnia animalia sanguinem uidelicet, aut carnem: sed pro his aliam quandam materiam aut huiusmodi retineant. Ex his igitur sensus constant, que idcirco homœomera dicuntur, quod diuisa partibus inter se similibus continentur: ut caro diuisa caro est, neruus item neruus: non item anômœomera que ad organica pertinere diximus partes, queq; diuisæ sibi similes non sunt. Ut pes, manus, lacertus, caput, pectus, & reliqua. Nam pes diuisus non amplius pes est. Lacertus nō amplius lacertus. Que quidē organa ex homœomeris continentur, uidelicet manus ex carne, uenis, ossibus.

HOMŌEOMERA.

igitur ab homœomeris incipiendum, quorum potissimum sanguis, uinum corporis nutrimentum. In uenis hic consistit, & uene omnes a corde. Sanguis ergo est a corde omnis, alijs item alijs & aliter. Quibus crassior & calidior, animosior, æquibus frigidior & tenuior, ingeniosior. Quibus tenuis simul & calidus, ingenio & audacia sunt præditi: quibus paucus, ita tenuis & breuis. Viris calidior quam feminis, purior dextrosam quam sinistrorsam. Quapropter sanguinis missiones potius sinistrorsam sunt: ipse præterea natura calidus existimatur subiecto non item quod aquosus sit. Si enim & ignis, qui licet natura calidus, carbo tamen extimias eius subiectum frigidus apparet. Quapropter alterum altero calidius multifariam dicitur: Energia potestatis, per se, ex accidente. Ignis per se calidus, aqua ex accidente hæc tamen ad calefaciendam, ille ad comburendā calidum. Et oleum frigidam aqua calefacta calidius sit potestate, quod plus sit caloris aut recipere, tum etiam diuini retinere totidē modis & huiusmodi dicitur & sicca. Gelu enim omnemq; humorem concretū siccum dicimus energia & ex accidente, cū potestate & per se humidū sit. Terra uerò mixta cū humore apparet quidē energia & ex accidente humidū, potestate uerò & per se sicca. Hæc nō ab re fuerit ex Aristotele cognouisse: nec ad sanguinem redeo qui citius fibris, id est uenis quibus sit circumfunditur, non tamen omnis sed qui crassior sine his non coit. Pectus Agnita sit salis sanguinis minus ceteris cellis: huiusmodi uerò cunctis temperatior. Turritus aut columba mederi fuisse opthalmia. Noctæ ex uino uel aqua epotum dyphnoze. Caprari ob multā siccitatē ex melle sumpta hydropicis & calido. Agnorum epilepticis. Hædorum ex aceto sumpta refrigerantibus sanguinaria. Ursorum & mitorum ac agrestium caprari abscessus macturare. Crocodili terrestres ad acū oculos macturare. Vesperilionis frictu uirginū mammillas comprimere: pilosq; penitus extirpare. Deniq; antidotū ex aceto & asferis ac bœdi sanguine contra omnia uenena recte dari. Sanies pars est diluta & aquosa sanguinis nondum cōcocti sine corrupti. Adeps & seuū sanguis cōcoctus. Adeps quoq; Græcè dicitur.

Ex elementis Ex Homœomeris Ex Anômœomeris

Sanguis

Quomodo ad terram altero calidus

Sanies

Adeps

Suillus ante omnis humidus proximūq; oleo, quapropter morfus hebetat. Caprinus omnium siccissimus, ideoq; celeriter coit ac morsibus prodest. Anserinus calidior ac tenuantiū partium est. Horum media tenet gallinaciorum adeps. Leonem uerò calidissimus tenuissimūq; uim habet diaphoreticam: Agnorum alopecias sanat. Vulpium aurium dolorem. Testudinum serpitiones. In omni autem genere maribus calidior quam feminis, ac non castratis quam castratis, iunioribusq; quam senioribus, præterea uetus quam recens. Ex Paulo. Seuum habent cornigera non utriq; dentata. Carentia uerò cornibus & utriq; dentata pro seuo Adipem habent: qui non cogitur, nec siccitate frangitur, quod eius natura minus terrea. Hæc si mediocria sint, animal commendant: si nimia, interimunt. Ex quo obesa sterilia sunt, quod in adipem aut seuum uis geniturae ac sanguinis absunt. Medulla natura quædam concocti sanguinis, quod patet in nuper natis, cum sanguinea adhuc & ipsa cernatur in ossibus: que in animalibus seuum habentibus seuosa quodammodo est & adipi similis. Hæc calida existimatur, & in ossibus habitat, tum etiam in dorsi spina, que ad cerebrum pertinet. Omentum est membrana aut seuosa aut adiposa, oritur in medio uentre ex superiore parte leuo adstrictum, ex superiore mollius. Lactes membrana & ipsa pertendens ad uenam usque maiorem & Abortam plenam uenarum multarum. Spartianus & murænarum dixit. Abdomen secundum Celsum in homine ab alis & pube sursum uersus ad præcordia pertinet. Nerui sunt ossium uincula secundum Hippocratem, per quos maxime incuruantur, perducuntur, contrahunturq; membra. Hinc prouerbum ut neruum pro robore in rebus usurpemus. Et neruum rerum gerendarum pecuniam esse Demosthenes dixit. Arterie sunt uia spiritus, sicut uene sanguinis. Membrane tenues pellitulae quibus uiscera singula & tenues corporis partes circumdantur, que ruptæ non coeunt. Græci ὑμῆρες appellant. Cartilaginee ex neruis & membranis componuntur, Græci χόνδρος uocant. Venas autem corporis crassiores ad hunc modum Hippocrates describit. Quatuor dicit esse paria. Primum ab occipitio ortum tendit per seruicem summam, penetrans latera spine ad clunes & crura. Deinde per tibias et malleolos exteriores ad pedes. Quamobrem in doloribus dorsi & coxarū de poplitibus malleis uel exteris sanguis multū solutus est. Secundum uenarum par de capite circum aures per ceruicem iugularia dicitur: intus per spinam & lumbos ad testes & femora profertur, atq; per poplites & tibias propter interiores malleolos ad pedes. Quapropter in doloribus lumborum & etiam testium, sanguis de poplitibus & malleolis mittitur interioribus. Tertium par uenarum a temporibus per ceruicē sub scapulis porrigitur ad pulmones, & altera de parte dextra in sinistra pergens mammam subit: mox incurrit perit & rens, utraq; postremo ad podicē desinit. Quartū par ortum a sinipite de sede oculorū per ceruicē ad humerorum clauiculas deuenit, unde per lacertos ad agilem, mox per cubitos ad uolam & digitos. At intus penetrans ad alas propaginem mittit, que summam costas pertrectat, dū altera ad lienem, altera ad iecur peruenit. Deinde utraq; emittit per uentrem ad genitale desinit. Ita uene crassiores habent. Procedūt quoq; a uentriculo per corpus aliæ per multæ & uariæ uenule, ramulorū modo, per quas alimentū corpori transmittitur. Quod a crassis uenis & interioribus & extimis ferunt uentriculo, & reliquo corpori sibiq; inuicē subministrant, interne scilicet externis, & externæ internis. Hæc Hippocrates.

CAPVT.

Narratis his ex quibus membra constant, nunc membra ipsa attingēda, ex Diocle Carystio medico, qui ad regem Antigonum scripsit, ac totum corpus in quatuor partes diducit: caput, thorax, uentrem, uiscam. In his quoq; & morbos

Diocles medicus

& uita, que singulis accidunt, describere historico more conabor. Igitur caput in primis secundum Pollucis descriptionem, cutis tenuis ac pertusa circumdat, unde quasi per poros germen prodiit capillorum ueluti plantæ. Componitur, ἄσπας uocant, modo ferrarum inuicem complexarum: omnium tamen confessione pauciores mulieri quam uiro: Herodotus scribit quod in ea cade que apud Plateas facta est, inter cadauera Persarum inuentum est caput nullam habens fissuram. Idē solere accidere cōfirmat Aratus in medicina his uersibus ἦ δὴ γὰρ ποτ' ὄπωπα κέρματα, πολλὰ μὲν αὐτῶν μεορατίνης κορυφῆς μένῃ συνέρεγμα γράμμη, πολλὰ δ' ἔρραφῆς κεφαλῶν πάγερ ἀνδρῶ ποιοι. Vocatur autem os totum caluaria seu calua, Græcè κρασιον, apud Lycophonem Conchos. Apud Aristophanem Scaphium. Cuius summitas uertex dicitur, apud illos Coryphe, & Mesocranion in mensuris orphicis nominatur, Pars anterior supra frontē Syn ciput, illi βρέγμα: iuxta uerò frons, ab lateribus tempora. Occiput pars posterior, illi ἰνιοῦ, quoniam ex ipso iues, id est, nerui capitis principales prodeunt. Postremo capillum ordo tanquam cutis operimentum. In capite potissimum Cerebrum circumdatur membranarum duabus: Interiore que latior est, & exteriorē que angustior, uocanturq; Ilamides, que circa medullam ἐλθνται, id est, figuntur. Sub basim uerò parencephalis, medulla proxima cerebro, colore flaua. Hæc Pollux. Hippocrates uerò sic ait. Cerebrum homini duplex sicuti & ceteris animalibus, medium diuidit membrana tenuis. Quare non semper eodem modo caput dolet, sed quandoque pars, quandoque totum. Et uene in ipsum tendūt ex omni corpore multæ & tenues, due uerò crassæ, altera ab hepate, altera a splene procedens, Aristoteles ait cerebrum frigidissimum, quod ideo cordi opponitur calidissimo, ut alterum ab altero temperetur. Ipsum omnino ex omnibus exanguie communitatem cum terra & aqua retinet. Indicio est quod coctum durefcit atq; siccificat, ut humore exacto a calore terrena portio relinquatur. Homini præ ceteris animalibus proportione copiosum, & mari plus quam femine. Hinc somnia prouenire palā est: situs eius in prima capitis parte, in hoc collocati sensus. Galenus uerò sic. Cerebri calidi signa caluities, pili celeres, uigiliæ plurimæ. At frigidit et humidi signa contraria. Somnus altus, sensus obtusi, plurima excreatio ex ore, naribus, auribus, & toto corpore frigus insensum. Frigidi uerò & sicci promptus est sensus a pueris, cito tamen desinit ac senescit. De capite idem autor: Paruum caput haud boni cerebri signum. Magnum uerò non semper bonum, tamen ex indicijs si corpori reliquo respondeat, si neruum sum & uegetum, si acutus habet oculos ac prompte contientes. Contraria his imbecillum significat. Aristoteles uerò in proble. contra sentire uidetur. Dicit enim homines proportione corporis minore esse capite quam cetera animalia. Et inter eos illum qui minori est, prudentiorem esse. Caput acutum, more pyramidis, robur ostendit. Ad eius morbos nunc ueniā. Celsus ait, in capite nascitur fluxus capilli uel proprio morbo uel ex altero. Porrigo ubi inter pilos quedā quasi squamule surgunt, quandoq; exulcerato loco, quandoq; sine rubore, tetro odore, quem morbum quidam uocari dicunt Græcè λειπδες. Alius morbus qui a Græcis itē dicitur Sycofisis, σβυκωσις, a fici similitudine quando caro excrefcit. ἀχνοπεσ Achores ulcera sectida. Arca ubi mortua summa pellitula pili primū extenuantur, deinde decidunt, cutē densam & pinguem glabram facit. Alopecia uerò sub qualibet figura dilatatur. Ophis a serpentis similitudine, incipit ab occipitio, dū digitorū latitudine non excedit. Ad aures duobus capitibus serpit, & ad frontē. Illud uitiū in omni ætate, hoc infanti- bus illud nunquā sine curatione, hoc persepe finitur. Galenus ait, in capite Phthiriasis uel etiam in toto corpore ex uen-

Caluaria

Cranium

Conchos

Scaphium

Vertex

Occiput

Cerebrum

Ilamides

Parencephalis

Signa capitis

uariæ

De morbis capitis

hementi humiditate generatur in profunda cute non summa, ubi & Pityriasis. Medentur huic unguenta desiccantia & Laurinum, uinum quoque crassum, & bibere libetius quam edere.

Dolor capitis Idem capitis dolorem ex uarijs ponit causis, ex humorum intemperantia, uel aggestione, per quam interdum meatum uia intercludatur, aut ob debilitatem si in quadam eius parte spiritus inflatio fiat. Vehementissimus fit ex caliditate, mediocris siccitate, nullus ex humore. Dolor igitur cum grauedine aggestionem significat. Cum morsu uaporum aut humoru acuitatem. Cum pulsu tumorem, sine pulsu & grauedine inflationem spiritus. Dolor summa cute adfectam summam membranam ostendit, profundus interiorem membranam: quibus intra caluam dolor est, his ad radices oculorum morbus, propterea quod tunica oculorum ex cerebri membranis inuitum habent. Est & dolor inueteratus uix debilis, qui Cephalia uocatur, cum luce motuque omni offenditur. Est & quem hemi-craneam appellant in medio capite, statis quidem temporibus ex humoris uel uaporis frigidi aut calidi influxu proueniens. Quidam uero summa caluaria, nonnulli circa tempora dolent, quos omnis iubet Galenus sanguine per uenas misso leuari humoribus. Syriasis morbus puerorum, inflammatio circa cerebrum, unde sequitur sincipitis & oculorum incuruitas cum pallore & siccitate corporis Celsus item multa & uaria tubercula in capite nasci dicit. Melicerides, Atheromata, Steatomata. Prima melli, secunda mesii, tertia adipi similia, ut ex etymo Graeco apparet. Aetius quoque lib. 1. 1. 1. Quaedammodum quaedam plantae paruos, quaedam uero nimio humore siccantur. Sic crinibus humoris penuria phalacris contingit, abundantia uero mochtheria alopecia, & ophiasis: nulla alia inter se differentia, nisi quod haec serpenti, illa uulpi sit propior specie coloris. Ex colore igitur morbi iudicanda humoris qualitas, qui plerique pituita aut atra bilis est: quapropter prius haec purganda, deinde loci cura adhibenda. Sunt illi quoque capitis morbi, Tussis, Grauedo, Pituita, Catarrus: Distillationes omnes ex humore nimio. Pituita siue grauedo per nares humor, Graeco coriza. Catarrus per fauces, quando Lesse sunt asperitate arteriarum. Ex humore congestio tussis prouenit, Graeco beta x. Morbus quidem arteriarum est, nec solum in capite, sed quandoque ex uehementi conatu uocis, quandoque autem ex aere frigido, interdum & ex calore febris. Inueterata difficile tollitur. In qua iubet Alexander educationem fieri calculorum. Paulus Aegineta in missione sanguinis illos deduci se dicit uidisse. Distillat enim humor ex capite, interdum in nares, quod leue est; interdum in fauces, quod perius: interdum etiam in pulmonem, quod pessimum, ut ait Celsus. Capitis dolori Diocles origani simul & hyssopi decocti gargazatione iubet occurrere, quod si fiat singulis mensibus, & caput & pectus sanum seruabitur. Succus etiam caulium & hederæ naribus, temporibusque illitus proderit. Galenus si ex frigida causa, calidorum sumentis, tum laurino ceterisque oleis calidis oblini precipit. Si autem ex calida causa que est omnium potentissima, frigidis curandum. Erasistratus si calido capiti sit in sole ambulandum, monet spongiam latam aqua humentem supra uerticem poni. Plinius ambulationem capitis dolori, sicut & phthisi nauigationem, stomacho uectationem maxime prodesse ait.

O C V L I.

Oculi Sequuntur oculi, in quibus pulcherrimum naturæ opus licet aspicere. Alcibiades Crotoniata physicus, qui primus excisionem aggredi ausus est, et Callisthenes Aristotelis auditor, ac Herophilus, postremo Aetius qui ante se medicorum dicta conuinxit, multa & uaria in hoc genere in lucem protulere. Duas esse angustas semitas, quæ nerui a cerebri sede in qua est

sita potestas animæ, ad oculorum utranque cauernam tanquam ex uno principio diuersis flexibus deriuarent. Idque ex eo intelligi quod alter sine altero moueri nequeat. Oculi uero continentiam, quatuor tunicis disparili soliditate, tribus quoque humoribus, postremo palpebris munitam notauerunt. Prima tunica reticulata appellata, ex neruo uisuo ducta. Altera que uua dicitur acini similitudine tenui membrana in medio pupillæ. Tertia post has cornea nominata crassiore membrana. Quarta que omnes tegit alba est: ex osse capitis quod uocant pericranion ducta. Humorem primum & uitreum dicunt, quod & similitudine & materia uitro conflato sit similis, tunica circumdatum reticulata. Alterum post hunc crystallinum ob claritatem, qui pupillæ prætenditur. Tertium ouatum quod oui albugini comparetur extra apparens. Igitur ex omnibus his crystallinus tantum lucem præebet. Reliqui duo humores ad illum tuendum positi sunt.

Palpebras autem ut alterum extra munimentum contra noxia natura constituit: hæc scisse non coeunt. Inferiores appellantur Genæ. Anguli quoque, alter ex parte nasi maior, alter minor appellatur: hos Graeci κάρδης uocant. Oculi cauum κόρυχον appellant. Iris circa pupillam. Aristot. in lib. de animal. ait oculos nigros ex ingenti humiditate prouenire: copia enim nigri humidum facit. Nec tamen longe aspicunt, sicuti in mari apparet glaucum ipsius uisibile. Minime uero profundum terminatum nigrum & ceruleum apparet. Minus autem aqueum. Morbos eorum penè innumerabiles ex Aetij, Oribasij, Pauli, Celsi commentarijs breuiter adnotauit. Ophthalmia, Sclerophthalmia quando præduritie palpebræ uix è somno aperiantur, sordesque in angulis subsiccæ remanent, oculique propterea subruunt. Xerophthalmia pruritus oculorum sine reumate à siccitate dicta. Hypophthalmia ruptio uenæ ex ictu & plaga plerumque procedens, & πόνος σφάτσην. Hyposphthalmismus cum reuma multum & calidum per oculos fertur, ac propterea uultus ruber apparet. Trichiasis eruptio pilorum præter naturam in ordine palpebræ ex reumate procedens. Granias oculorum Plin. appellat, quas Nonius pituitiam oculorum dicit esse, unde graniosi oculi. Chemosis χημωσις, quando ex tumore uehementi utraq; palpebræ conuertuntur, ut uix liceat conuere, & album supra nigrum attollitur ac rubescit: utilis huic missio sanguinis. Pterygium membranula neruosa oriens sub angulo, que ita augetur, ut quandoque pupillam operiat. Si magna & inueterata sit, chirurgica eget manus: mediocris, tantum collyrijs. Palpebrarum uitia que extra apparent: Atheromata, Melicerides, Steatomata, que etiam inter capitis uitia dicta sunt. Intra uero palpebras, Trachoma asperitas palpebrarum. Crethe κρήνη tuberculum quod nascitur in palpebra super pilorum loco hordei similitudine, unde nomen sumpsit, uulgo; hordeolum appellatur. Chalazium siue Chalazia morbus crethe non absimilis, quando tuberculum album granadinis modo, unde nomen trahit, innascitur. Sycosis σύκωσις palpebrarum extensio rigida. Lagophthalmia, quando contractis supra palpebris, apertis dormitur oculis more leporis. Ectropia uero contrarius huic morbus, quando palpebræ deorsum conuersæ. Synchysis oculi confusio ob plagam aliquam ex qua pupilla turbatur. Lithiasis in conuersis palpebris alba & aspera. Ptilosis πτίλωσις, cum pili superioris palpebræ conuertuntur, pupillamque impediunt: uel cum decidunt, uel ordine duplici supernascuntur ex crassitudine palpebrarum. Emphysis siue Symphysis tumor & inflatio palpebrarum. Pforophthalmia pruritus palpebrarum. Apoptosis cum pili palpebrarum decidunt. Sunt & illa palpebrarum etiam uitia, Diabrosis, Distochiasis: Phthiriasis, Pityriasis. In angulis uero hi memorantur morbi. Aegilops abscessus in maiore angulo cu

Palpebræ

Genæ Anguli

Conchos Iris

Morbis oculorum

Palpebrarum uitia

lo curatu difficilis, antequam rumpatur ἀγγίλωσθι Anchilops appellatur. Encanthis caro in angulo maiore excrescens, quandoque dolorem adferens: canibus hic frequenter, & inter homines nautis. Rhydes oculi dicuntur, quando exulceratione uel Pterygio uel Encanthis tunc adfecti lacrymas emittunt, & πόνος ῥυδων, id est, à fluendo dicti. Ulcera præterea in tunicis. & primum in Cornea Bothrium, ulcus curuum & angustum: Latius uero quam hoc & minus profundum cœloma κολώμα. Argemon autem cum Iris albescit intus. ὑπόπιον, quando ex plaga tenui uenis fractis, sanguis suffunditur toto oculo, deinde migrescit Plinius sugillata appellat. Epicauma ulcus sordidum & impurum: ex cuius purgatione humida que sunt intus effluunt. Carcinoma abscessus in cornea difficilis curatu. Hypopyos item in Cornea quandoque profundum, quandoque summum ungui simile. Ideo morbum hunc quidam ὄνυχα appellant. Leucomata λευκώματα macule in oculis profunde. Leuiore Nephelion & macula & ule dicuntur. Phliktena φλικταινα ulcus in eadē parte. Oritur item in Tunica que Uua cognomentum habet: Proptofis πρὸς τῶσις ulcus Uuæ ex humore aut scissura Corneæ causam ducens: que parua adhuc & similis muscoli capitis Myocephalon dicitur. Aueta uero & similis Uuæ Staphiloma appellatur. Cum autem eò peruenit ut palpebras feriat, mola. Si denique duritie calluerit Chlamys nominabitur. Phthisis quando pupilla angustior seu latior ex aliquo capitis morbo fit: ex quo uisa apparent esse maiora quam sint. Circa crystallinum humorem solent hæc euenire. Glaucoma & Hypochyma, que idem antiqui esse putauerunt, ut Rufus medicus testatur. Posteri uero Glaucoma morbum existimauerunt crystallini humoris nutati in glaucum colorem: Hypochyma uero humorem concretum circa pupillam in medio corneæ & crystallini lucem impediens. Sunt autem Glaucomata incurabilia: at Hypochymata pleraque curantur. Amaurosis ἀμαύρωσις obturatio nerui uisui incolumi pupilla. Hoc sane uidentis impedimentum citra dolorem aliquem uenit. Amblyopia eadem ferè cum Amaurosi. Eopiesinus dicitur ἀπὸ τῶσις, quando ita præmuntur oculi, ut exertii perseuerent, & plus iusto patentis sint, uti contingit athleticis in certamine compressis. Myopia siue ex ipsa genitura est. Myopes dicuntur, quando propius adnota respiciunt, paulò remota nequaquam. Incurabilis sanè morbus ob uisui spiritus debilitatem: his contraria patiuntur senes, cum remota facilius aspiciant. Strabones nos: Graeci Strabismos, obliquus aspectus, corrigitur in infantibus, si lucernam ab fronte non ab latere aspiciant. Drimiasis quando pupilla latior naturali apparet, & uisa minora ueris uidentur. Coelites monoculi sunt, unde cauillus Plautinus in eum qui altero captus oculo fuerat, de coelitem genere ipsum appellauit. Nuscitiosi ut ait Festus, plus uident uesperis quam meridie, nec cognoscere possunt nisi quod ad oculos admouent. Hic idem ferè morbus cum Myopia si: quapropter satis putauerim corruptum uocabulum anetymum delendo, Graecum potius sequi & Muscitiosi scribendum. Aethiopes statim à genesi frontem stigmatem notant, ut capitis & oculorum humor apud eos peculiaris hoc pacto exiccetur, ut tradit Aetius. Aristoteles de animalibus ait, Glauiores oculi propter humoris paruitatem interdiu melius cernunt. Nigriores noctu ob debilitatem, quod minus à uisibilibus & luce mouentur. Igitur hi Nyctilopes dicuntur, & iuuenes frequentius ob nimium humorem. Copia enim humoris, ut supra dixi, nigrum reddit. Leucoma: uero oculis glaucioribus & siccoribus uenit: Quapropter magis senescen-

Aethiops mos

Angulorum morbi

tium humoribus. Item dicit oculos in situ modico signum esse optimorum uirorum: in recessu autem cauo improborum. Qui nimium conuident impudentes, qui multum inconstantes. Homo tantum inter animalia uarijs oculis. Præterea ut cauda leonibus, aures equis: sic oculi hominibus animi sunt maxima indicia. Sunt & illa oculorum epitheta, torui, obliqui; limi, peti. Ocularibus uitreis adiuuimento uisus usus fuisse antiquos sicuti nos, nusquam reperio, uerisimile tamen est, quum & illis sensus per ætatem deficerent. Plinius libro VII. Præmoritur inquit uisus auditusque in homine. Est hodie Camerini familia quedam que oculorum morbos omnis curat, singulari quadam naturæ dote uerius quam discipline studio: uirtutem hanc paterfamilias filio natu maiori per manus tradit. Oculos ex omnibus minimum atrectari iubet Galenus: si leuis morbi sit causa, tantum noxia subtrahenda, que quatuor sunt, Fumus, sol, lectio, uinum immodicum. Aqua prius tepida, deinde frigida diluendi: & si oporteat, lacte & oleo rosaceo liniendi: si altior incubuerit causa, quæcunque illa sit, maxime hoc remedium proderit in commentarijs Caf. Augusti repertum. Piper & Crocum teres diligenter cum uno æque ac succo sceniculi: quibus mellis atici modicum simul & fellis uituli seu uulturis addito: deinde hoc collyrium in pyxide reponito, ad omnes oculorum morbos utitor. Acim quoque resituit teste Plinio aquile fel cum myrrha & nitro simul tritum. Item passerini oui album cum melle atico. Cinis denique hirundinis impositus.

Physiognomia oculorum

Oculorum re media

Noxia oculis

N A R E S.

DE naribus uero que iuxta sequuntur Galenus sic ait: Quod Diaphragma diuidit nares, altera pars in ora descendit & attrahit spiritum: Altera sursum recta tendit ad uentriculos anterioris cerebri partis, unde & cerebri ipsius excrementa purgantur. Itaque olfactus impeditur non tam ob nasi poros obtructos, quam ob intemperiem ipsorum cerebri uentriculorum: aut humorem in eis adgestum. Sternutamenta hinc quoque procedunt, quod uentriculo ipso spiritu inflato ob frigus calore resoluitur, crepitemque emittit, quod angusta uia dimissum uel subita abrubitur. Narium morbus Polypus teste Paulo, ex eius animalis similitudine: ut ille acetabulis inuadit uenantes, sic iste nares occupat usque ad sermonis & anhelitus impedimentum. Ponitur inter carcinomata penè incurabilia. Ozæna ulcus item narium altitudine usque ad isthmia, prohibens odorem. Ex nasi quoque forma Nasones, Simones, Aquilini appellati. Ad iudicium quoque pars hæc traducitur. Nares filii nasus Plinio, & Rhinocerotis nasus Martiali: & nasutos homines, & emunctæ naris dicimus iudicis seuerioris, quod purgatis naribus magis olfacimus. Nepeta succus naribus supino infusus, sanguinem elicit. Stillationem narium ex humore reprimi, ac sternutamentum facit ocimi semen tritum naribus immixtum. Item porri capitati folia commanducata. Item oleum calidum si naribus immittitur eunti dormitum.

Diaphragma

Polypus

Nasones Simones Aquilini

A V R E S.

AVRES secundum Aristotelem totæ ex cartilagine & carne constant. Interior pars cocleæ infractuū similis. Hinc ad cerebrum tractus & oris palatum pertinet: ac uena de cerebro descendit eidem. Morbi uero his Aetio & Galeno autoribus, eueniunt partim ob frigus uel ob cutis tumorem uel fontem alius nerui penetratæ, maxime uero inflatio spiritus exitu prohibiti dolore parit: qui cum grauedine sit, in causa pituita erit & crassus humor. Eunt & intus soni quadoque ob eandem causam.

causam. Otagia appellatur earū morbus. Cophosis surditas. Dyscoia cū difficultate auditus. hos surdastros, illos surdos dicimus. Qui ex genesi aut inueterati, difficile tolluntur. Parotides quoq; his locis nascuntur ex capitis humore huc descendente & aggesto. Sunt & quandoq; sine tumore, quibus occurrunt per cucurbitas & frequentes Pyrias. Est & Thlasif aurium etiā morbus. Auribus magnis stultitiam physiognomizat Aristoteles.

OS, DENTES, LINGVA, FACIES.

Labeones **Denari** **O**s in primis munitur labris & dētibus. Hinc Labeones, & Denari, qui cū his nascuntur, ut Curio Denato contigit. Dati sunt homini à natura, ut tradit Aristoteles, cibi sermonisq; gratia: quibusdam uerò animalibus pro armis, ut quæ ferratos habent & exertos. Homini commode insituti. Primi acuti ut secant. Maxillares lati ut molant: Medij uerò qui uocantur Canini, qui amborū naturā seruent. Infanti circa v 11. mensē nascuntur tres, quo tempore inflamantur gingiue, quas oportet digito iugiter tenuare. Priores quòd celerius nascuntur pueris decidunt & renascuntur. Vltimi qui Genuini appellantur, x. anno prodeunt, à nonnullis senescētibus iam.

Hec Arisl. Pollux uerò ait, Dentes x x x 11. numero solere esse. Frequētes uitz longioris indicium solere monētrare. Genuini appellantur, x. anno prodeunt, à nonnullis senescētibus iam.

Pyrrhi dentes **moastrofi** **P**yrriū insuper regem Epitotariū dentes habuisse uno tantum osse cōtinuo lineis summis in figuram dentium distincto. Idem contigisse & Euripheo Cyren. eo. Sed & Meitori Cyprio patri Nicoclis regis, ad quem Isocrates scripsit protrepticos, natus est filius Timarchus, qui ut scribit Aristoteles, duorum ordinum dentes utrinq; habuisse fertur. Galenus omnino ait dentes pati ex nutrimenti eis præbiti siue copia siue penuria. Hec sicciore & tenuiores facit. Illa tumidiore gingiuas reddat, quæ uti solent cætera superflua, euacuatione curabuntur. At tenuitatis nullum remedium, quod in senibus accidit. Parulis *ωαρελās*, tumor ipse gingiuarum dicitur, cui nisi per pharmaca occurratur in pus ueniunt. Epulis *επυλās* item tumor iuxta dentem genuinum quandoque cum febre & dolore uehemente, adco ut hiare prohibeat. Arist. in probem. ait dentes magis frigida, carnem uerò calida sentire. Præterea dētiū stupori portulacam cum sale mederi. Plin. uerò eorum doloribus acetum calidum in ore retentum, ad candorem quoque facere testam martini conchilij sale plenam atq; combustam. Mart. Auenis aquam dentes & ebur albos facere testatur. Lingua hominibus gustus sermonisq; gratia data. Lingula uerò siue *γλωττις* à natura constituta, ut arteriam quæ à cibo infestatur operiret. Eam habent tantum uiuipera, quibus pulmo, & cuius pilo intacta. Quibus uerò cortex ac penna operimentum: guttur uice lingule contrahitur & diducitur. Linguam uerò alia retinet intus ut formicæ, alia foris ut muscæ aculeum. Tabanis acutissima, cōchis uerò mordax. Hec Arisl. Aetius uerò commemorat Batrachum tumorem uocari sub lingua maxime pueros infestantem. Anchyloglossi *αγκυλόγλωσσοι* ex ipsa genesi nascuntur, cum membrana opponitur lingue inferius. Ex morbo fit quādo ulcere præcedente dura macula lingua subsidet: tales male pronūciāt. Ideo à quibusdam Mogilā *μογίλα* appellati, manu chirurgi curantur. Muti item & sordi teste Plinio. Aphthe ulcera etiam in ore summo, infantibus plerūq; peculiaria uitio lactis quo nutriuntur calido humore corrupti. Oriuntur & etate perfectis, quando humoribus eo calidis concitantibus tumescunt ora aspectu sanguineo. Deniq; facies ipsa, quæ ad contemplandum cælum, rerum omnium conditorem erecta hominibus tantum data est, uarijs infestatur morbis. Quæ uocant *εσθρογ* nos teste Celfo Varos dicimus. Tumor est paruus & durus in facie ex humore crasso & calido, curatur

per pharmaca mollientia. Fiunt & Ephelides *εφηλίδες* seu stigmata, non enim altius penetrant. Celsus scribit quòd in facie ueniūt uari, lenticule, ephelides, quæ curari ineptæ sunt, cum uulgo natæ sint. Verruce tumores in uultu, Græci *μυρμηκίας*, hos Festus sicut & hodie uulgo Cossos appellat. Fiunt quoq; *τραχύτητες* ex humore, ex capite pityria adfecto. Serpuntq; usque ad ceruicem, quandoque dolorem adferentes, & prurium, ut ait Aetius. Scribunt Hippocrates & Celsus, qui faciem diu pallidam aut liuidam gerunt, uel capite uel uiscerum aliquo laborant.

GUTTUR, FAUCES.

Gutturis utrinque fauces Sphagitides, Arteriæ sursum procedentes ultra aures Carotides dicuntur. Glandula item posita in ipsis ceruicibus, quæ interdum cum dolore intumescunt. Deinde duo itinera incipiunt: Alterum asperam arteriam nominant: alterum stomachum. Arteria exterior ad pulmonem, stomachus interior ad nutrimentum: illa spiritum, hæc cibum recipit. Ipsa autem arteria dura & cartilaginosa in pectore adjungit: cæteris partibus residit. Constat & articulus quibusdam compositus ad imaginem earum uertebraarum quæ in spina sunt. Ita tamen ut ex parte exteriori aspera, ex interiore stomachi modo leuis sit, eaq; descendens ad præcordia. Iugulum ipsum recuruum inter ossa mollissima, altero sursum, altero deorsum capite in exiguo iuu pectoralis ossis residit: Et cum lato osse scapularum, infra caput eius neruis & cartilagini connectitur. Fauces quoq; morbi ueniunt. Qui omnes in difficultate spirandi consistunt. Dum modice est, neque ex toto strangulat, *δυσπνοία* Dyspnoia: cum uehementer *σθόμα* Asthma, cum uerò id accessit, ut nisi recta ceruice spiritus trahatur, *ὀρθοπνοία* Orthopnoia. Hec Celsus. Sed & alij quoq; & gutturis & faucium à Paulo Aetio ac Celfo traduntur auctoribus Angine. Cuius tria genera, Synanche, Cyananche, Parasyanche. Præterea Paristhmia, Vua, Tonilla, Struma, Draconium, Cion, Aneurysma, Broncocele. Anginam teste Celfo Græci *συναγχή* Synanchen uocant: morbum in faucibus acutum, quādo nec tumor nec rubor ullus apparet sed & corpus aridum, uix spiritus trahitur. Quando uerò lingua faucesq; cum rubore transeunt, uox nihil significat, cyananche *κυανή*. Vbi autem tantum rubor & tumor est, nec cætera, Parasyanche *παρασυναγχή*. Aretæus medicus dicit his morbis causas esse plures. Frigus aut plagā seu frigiditas potiones. Archigenes occultam dicit Synanches causam, in quosdam descendentes neruos iam respirandi iugulantes. Paristhmia quando loca gule angusta præcluduntur, aut potione nimia uini aut haustu subito alicuius alterius rei, maxime acore habētis, unde uehementis & subitus dolor. Vua, ut est auctor Galenus, similis Acino in summo gargarismi proueniens. Est & quem uocant Ciona siue cionida, tumor item in guttore. Quando enim aut ex ieiunio adeo tenuatur ut lori modo sit flexibilis: tunc chirurgia auferte iubet Leonidas medicus. Aetius de utroq; morbo sic ait. Excrescens caro in faucibus, ex rheumate uocem impediens, prælonga & tenuis, cion à columnæ similitudine. Pirgutor uerò tum profundior ac rotunda, Vua ab acini dicitur figura: quæ si catholicis non curantur remedijs, id est sanguinis missione & purgationibus, ad chirurgiam recurrendum. Aneurysma *ανεύρυσμα* tumor est arterie præclusæ, ut ait Galenus, è sanguine & spiritu causam trahens. Fit autem cum uulnerata arteria, pellis nequaquam superinducitur, sed serpit iterum materia ac redit eodem. Strumæ tumores in guttore ueluti glandule, quas Græci *ἀδένες* uocant, uulgo Scrophulas, nec discrepant à Græco uocabulo cum illi *χοιράδ*

Sphagitides Carotides

Iugulum

Fauciū morbi

Vua

Cion

Aneurysma

Strumæ

Scrophulas

Tonilla *χοιράδας* etiam uocent, nonnulli tamen *χοιράδας* eas dicūt, quas Tōsillas Plinius uocat: est enim caro durata circa guttur, & alas, et inguina. nominis etymū *από τῶν χοιράδων*, quæ petre scopulose in mari dicitur, uel à porcis quòd huiusmodi morbo infestentur. Fiunt enim duo plura uel quælibet sua inclusa pellicula, sicuti steatomata uel atheromata. Quandoque chirurgica egēt manu. Broncocele, tumor est ceruicis inter cutem & asperam arteriam: quando hebes caro melli apī uel similis cluditur, ut ait Celsus. Draconium in membris musculosis proueniens, uidelicet gutture, brachijs, coxis, cruribus. Soranus medicus hoc ex animali quodam simili inter cutem innato dicit procedere: Paulus animal esse negat: Nos Alatri inter Hernicos hodie malum hoc frequens cognouimus. Ducunturq; pro remedio noctibus per urbem irrequieti, crepitantibus simul cretis uasibus, præsertim initio morbi. Spinam teste Plinio è faucibus eijcies, si nudis in aqua pedibus consistes.

Broncocele

Draconium

Spina

CERVIX.

Ceruix siue collū, quod Græci *φαρυγίς* *αὐχένα* dicitur, medium inter humeros & caput, nodos seu uertebrae habet septem, quos illi Spondylos, Homerus Astragalos appellat. Primus Capiti proximus Epistrophe. Hippocrates Dentem uocat. Duas habet iuxta caput probolas eminentes, quas cornices appellant. Secundus Axis à mobilitate dicitur. Duas probolas habet, altera primum, tertium altera attingit nodum. Vltimus ex omnibus Atlas spatulis proximus, quòd baiuli modo ac turbinis onera sustineat. Sustinetur præterea collum neruis, quos à robore & firmitate Galenus & Pollux *τένοντες*, id est, tenontas appellant. Morbi deinde ipsius Tetanon, Opistoton, Emprostoton, unus tamen morbus. Spasmus quidem est concreto serē toto corpore è frigido humore, maxime circa spinā musculorū, adeo quòd flecti nequeat. Quandoq; ex anteriore corporis parte, uocaturq; Emprostoton, quandoq; è posteriore, diciturq; Opistoton. Interdum recto corpore, uocaturq; Tetanon. Hec Paulus. Pelops uerò Græcus autor Spasmus, id est tensionem hoc malum appellat, & Syntomen musculorum ac neruorum circa collum, causam dicit esse musculum crasso spiritu ac frigido fertos. Quapropter non humidam sed siccam pyriā: tum sicuti in spasmu euacuationem bis mederi. Signa morbi, difficultatē anhelitus, motum arteriarum paruū ac tenuem, ruboremq; in uultu, tum oculos tumidos, urinam serē aqueam uel sanguineam.

Spondyli

Epistrophe

Axis

Atlas

Morbi ceruicis

THORAX, ET EIVS PARTES.

Thorax **S**equitur thorax, pars secunda corporis, quā ab initio proposui. Hic, ut ait Pollux, à ceruice usq; ad coxas protenditur. Scapula quæ ceruici continuant. Os latum Scapularum utrinq; tendit. Græci *κλάδας* & *ὄλαρον* uocant. Scapulas uerò ipsas *ἀνοπλατάς* postea sequitur humeri, dorsum, renes, tergum, lūbus, spina quæ renes diuidit medios. Humeri iuncta brachia, sub brachijs alæ, sub alis latera, sub lateribus succinatum, quod *ἰπὸς ὦμα* uocat. Nunc singulas resumam partes. Dorsum ponē pectus. Cuius partes Scapulae & Spina, infraq; è regione uentris Lumbi, communesq; partis inferioris & superioris Costæ ostione. Nā de hominibus gētis Turditanae, quos septenis costis ferunt gigni, nullus idoneus est autor. Spina dorsi cartilaginea est, principium & ipsa osium sicuti cor uenarum. Nam à spina ossa continuantur, ubi nodi seu uertebrae neruis colligantur, quæ sunt numero decem & septem. A quibus costæ duodecim, utrinq; exeunt. Has *πλάγας* uocat. quarum aliqua pectori iunguntur, aliqua circa thoraca definiunt. Quæ pectori iunguntur octo. Harum quædam legitime,

Scapulae

Spina

Costæ

Renum uitia

Thoracis morbi

Cor

Præcordia

Diaphragma

Titillatio

Pulmo

Hepar

Hepatici Coeliaci

Genuini

Pyrrhi dentes moastrofi

Dētiū uitia

Lingua Lingula

Linguae morbi

Faciū morbi

uentrem effluat. Galenus ait quod more splenis hepar etiam tumescit quoadq; indurat, ex quo suis sequitur, & cibi inappetentia. Idem hepatis frigidi signa ponit angustia uenarū, pituita, & sanguinem cu toto corpore frigidiorē, nisi forte cor caleat. Contraria his calidi. Hepar aprugnū nuper excisatum atq; contritum ex uino facit ad serpentium morsus. Anthie siccum epotum ad calculos. Canis rabiosi assatu atq; manducatum ad eius morsus. Lacerte ore contritū ad dentium dolores. Caprinum item assatum ac oculis perfrictum ad Nyctilopas. Fel sub hepate apparet angusto ore, fundo ampliore, cui peculiaris amaritudo. Volatilibus amarior quam quadrupedibus. Calidior autem ac siccor flauus quam pallidus, flauo item uolaceus. Hoc multa carent animalia. Splē Græcè λήν in sinistra parte ex hepatis regione: eius substantia mollis ac tenuis, et humore apta recipere crassiorē. Nam & sanguinis facem & partem trahit, & hinc humorem melancholicum Galenus uocat. Hic sanguinem per arteriam trahēs ac tenuans seipsum nutrit. Eius natura signis extrinsecus deprehenditur, si frigidus an calidus, ex patientia & impatientia frigoris, ciborum delectationibus & alijs. Celsus ait: Lien sinistra non diaphragmati, sed intestino immixtus natura mollis, paulum a regione costarum in uterū excedens, maxima parte sub his conditur. Trahit ab hepate melancholicū humore, qui sanguinis saxe existimatur. Morbus eius quando tumescit, primo cum dolore, deinde citra dolorem durefcit: his os foetidum, ulcera in coxis. Intemperantius is cum uenerit curabitur, sicuti aque morbus. Arist. de animalibus 1. 1. 1. ait, Quoties in luna excremento plus diuertitur quam calor eius uisceris possit conficere, Lienosis sunt. Plin. uerò homines in Caeno infusa pallido colore ac lienesos appellat. Hinc Lienteria, leuitas intestinorum. Stomachus, ut ait Celsus, intestinorū quidem principium, neruosis a septimæ spine uertebra incipit. Circa præcordia autem uentriculo connectitur pars que uocatur secundum Pollucem, Os uentris sub stomacho sita iuxta pulmonem. Aristot. pericarpion uocat. Hec receptaculū cibi est inter lienem & iecur posita. Stomachi frigidi signa secundum Celsum pallor, macies, præcordiorum dolor, uomitus in ieiunio, dolor capitis: remedium, clara lectio, deinde deambulatio, adsiidue ungi, & Lauari, uinum frigidum tenuēq; bibere. Hyptisimus inter eius morbos. Qui, ut ait Galen. est cōuersio stomachi & Atonia ex humore imperante. Ex quo non facile concoquit. Curatur pharmacis siccantibus. Nausea fastidiū stomachi dicitur ob prauum humorem circumstantem, Hæc comitatur Anorexia, id est cibi inappetentia: pellitur olfactu aceti, tum alijs acutis odoribus. Bilimus Βέλιμ, quem nos magnam famem interpretari possumus, cū ob famem stomachus deficit, Paulatimq; adeo frigeſcit, ut partes extremæ desistantur. Curatur & hoc aceti aut panis a furno recentis olfactu, tum si extrema membrorum aqua calida foueantur. Lygmus Latine singultus fit stomacho ob saturitatem, uel quoadq; uacuitatem. Stomachia, id est τρομαχία & σκελιρία Strabone teste, morbi quos Romane legiones in Arabia duce Aelio Gallo tēpore Augusti senserunt. Meminit et Plin. li. x. v. cap. 1. Cardiacus morbus in ore uentris, quod Græci antiqui cardiacum uocabant, accidit cum febre acuta, & motu articularum frequenti & obscuro: recreatur olfactu spongiæ, & flabelli uentilatione. Celsus sic ait, Stomachum multa exagitant, calor, inflamatio, exulceratio, pituita, bilis. In omnibus autem eius malis utenda exercitatio. Sed uitium uulgatū ante omnia est resolutio, quam Græci Atoniā uocant, cum cibi nō tenax est, his optimum balneum, lectiones, exercitationesq; superioris partis: perfundi frigida, & cibi frigidi qui non facile concoquantur. Deinceps Intestina dicenda, que ut diximus, e stomacho pendunt, initiumq; trahunt. Nomina eorum sex, ab dextro latere duo, Ieiunium Gracile: totidem ab leuo,

Rectum, Cæcum: Colon ieiunum dicitur, quod nunquam quod accipit continet, sed protinus in inferiores partes transmittit. Inde tenue intestinum est reuibus uehementer implicitum. Orbes uerò eius per membranulas inferioribus connectuntur, qui in dexterioem partem conuersi, & e regione dexteriois coxæ finiti, superiores tamen partes magis cōplent. Deinde ad intestinum cum crassiore altero transuerso conium flum, quod ab dextera parte incipiens in finistrioem peruium, ac lōgum est in dexterioem. Id ideo Cæcum nominatur. Ad id quod peruium est, late fusum atq; sinuatum, minus quam superiora intestina neruosum, ab utraq; huc atque illuc uolutum finistriois inferioresq; partes tenet. Contingit iecur atq; uentriculum, & deinde cum quibusdam membranulis ab sinistro rene recuruatum in imo dirigatur, qua exeunt: ideoq; ibi rectum intestinum nominatur. Gracile intestinū ileon, pleniū Colon dicitur. Est enim Colon pars crassioris intestini propaginem habens, fertur ab dextro in sinistrum latus modo zone. Huic dolores maximi, qui appellantur Colici, uel propter crassum pituitosumq; humorem, tunicas ipsius operientem ac spiritum prohibentem: uel acutum calidumq; ante etiam tumorem inflammationemq; spiritus utcumq; torquetur, sepeq; aditu intercluso, excrementa per ora emittuntur. Ileus intestini gracilioris morbus eodem ferè effectu à πὸ ἰλαίπ, id est uertere. Huic multa medentur. Tum subitaneum illud, Pfellum ex aqua frigida epotum, ut Paulus.

VENTER.

Venter ipse quem tertiam esse corporis partem diximus, intestinorum excrementorumq; cōceptaculum est. Huic fumen seu abdomē adiungitur, cuius postremum Aquaduculus dicitur, ut placet Aristot. Huius morbi complures a Paulo, Aetio, Galeno ac alijs memorantur. Cholera, Dysenteria siue Tormina, Tinesmus, Lienteria, Cœliacus, Syntexis, Tormina, Vermina, Empneumatosis, Emphysima, Fluxus. Igitur Cholera numero plurali, uentris turbatio facta & per inferna & per uomitum ob cruditatem & paruos humores aggestos. Cholera uerò numero singulari pro bile ponitur apud Lampridium tantum in Alexandro. Dysenteria, ut tradit Archigenes, ulceratio articularum ac uiscerum perseuerans, ex causis extrinsecis, uidelicet frigoris, caloris, potionis, cibiq; minime cōcocti aut acuti. Habet similitudinem cū Tinesmo, qui uoluntas est inefficax excreandi, sanguinis tantum aliquid emittens. Huic morbum Celsus dicit Tormina a Latinis appellari. Lienteria, ut ex argumento nominis apparet, interiorum leuitas & liquatio est. Fit sepe præcedente Dysenteria, quando cibus citra cōstionem liquidus excreatur. Syntexis quando humoribus eò descenditibus simile quiddam flauæ bilis excreatur. Generatur e febre urente omnem extrinsecus humorem. Cœliacus morbus item, cum uentri liquida emittuntur gratia debilitatis. Si ab autumno in hyemem durauerit, uix curabilis. Causa morbi superflua & alienus cibus, continua frigora, seu calores uehementes. Vermina uentris uiscerumq; dolores. Empneumatosis uentris inflatio, humoribus pituitosis in uapores resolutis, ex mediocri calore. Nam ingens frigiditas huius omnino uaporem gignit, quod nequaquam extenuat cibum aut resoluit: uehemens enim calor cibum digerit, mediocris in uapores cibum ex frigido humore conuertit. Aetius uerò de his morbis sic scribit. Empneumatosis seu Emphysima spiritus inflatio sub cute, quandoque sub pelliculis & muscibus congestus. Fit & in uentre, & intraneis, & in hydropico tympanite. Occurritur pharmacis diaphoreticis pinguium humorum. Fluxus uentris, de quo Celsus ait, Vno die fluere aluum, sepe pro ualitudine est, atque etiam pluribus dum febris absit, & intra septimum diem

Lienosi
Lienteria
Stomachus
Stomachi morbi
Intestinorum sex nomina

Ileon
Colon
Ileus
Ventrici morbi

diem cōquiescit. Purgatur enim corpus, & quod intus lesum erat utiliter effunditur: uerum si perseuerat, uomitu utendum post cibū. Item balneo ac frictionibus præter uentrem. Nascuntur & in aluo uermes, quos Græci ἐλμύδας uocant. Trium sunt generum, Lati, Teretes, & quos a uermū similitudine Ascaridas illi uocant, intestini recti extremo plurimum reperti, sicuti in gracili teretes. Celsus hos omnis cōmuni uocabulo Lumbricos uocat. Idem aluum deiciendum suadet. Quæ si sit adstricta medicamentis querenda deiecio. Adstrictam faciunt labor, secale, quies. Lactantius duas in utero fistulas ponit, Spalim & cibalem: hac cibus, illa potus. In uentris medio Umbilicus ponitur: hic septimo die infantibus resolutur magno sanè periculo. Nam ante resolutionem ipsam, ut ait Plutarchus in problematis, infans plantæ propior est quam animali. Quando tumet Exomphalon uocant, aut intraneis eo concurrentibus, aut certe carne supernascente. Moges medicus tris causas posuit. Aut intestinum, aut omentum, aut humorem in eum descendere.

Vermes in aluo
Umbilicus

VESICA, GENITALIA, GENITURA.

Vesica Vesica quarta pars corporis, quam Græci κύστιν uocant in ipso sinu neruosa, & duplex, ceruice plena, ac carnosā: iungitur per uenas cum intestino, eoq; osse quod pubi subest, ipsa soluta liberior est, aliter in uiris, aliter in scæminis posita. Nam in uiris iuxta rectum intestinum collocata, in sinistra partem inclinat, in scæminis super genitale eorum sita, supraq; elapsa ab ipsa uulua sustinetur. Tum in masculis iter urine spatiosius & cōpressius a ceruice huius descendit ad colem. In scæminis breuius ac plenius uulua ceruicē extendit. Ipsa autem Iliā inter coxas & pubem imò uentre posita sunt, a quibus ac pube abdomen sursum uersus ad præcordia peruenit, ab exteriorē euidēte cute, ab interiorē breui membrana inclusum, quæ omento iungitur. Qui peritoneus a Græcis uocatur. A Renibus uenæ ad uesicā feruntur colore albæ, quas Græci νεφρίδας uocant, quod per eas inde descendētes uenæ in uesicam distillare incipiunt. Morbos ipsius uesicæ uarios esse constat. Primum quoniam hunc locum urine receptaculū natura parauit, eius prohibitio potissimū fuerit malum. Prohibetur autem uiii. de causis, ut scribit Paulus, Tumore, duritie, & pnuōq; genitalis, paralyti, paraptosi item genitalis. Sympathisi, διαπευρητικῆς ulceratione, Lithiasi cum lapis in uesica generatur. Nomina uerò retinendæ urine tria, Ischuria quæ omnino prohibet. Dysuria, cum non quidē prohibens, sed cum difficultate emittens. Tertia Stranguria cum paulatim & cum dolore emittitur. Hinc testes sequuntur in maribus quos διδύμους Græci uocant, nos etiam pares, de quibus Celsus sic ait. Simile quiddam medullis habent. Nam sanguinem non emittunt: dependent uerò ab inguinibus per singulos neruos quos Cremasteres νεφεστίδας Græci uocant, cum quorū utroq; binæ descendunt arteriæ & uenæ. Hæ autem tunica teguntur tenui & neruosa, alba super ea ualētior tunica, quæ interiori una parte inheret, Dartos Græcè uocatur. Membranula uenas, & arterias, eosq; neruos cōprehendunt, atq; inter has duas tunicas superioribus partibus lenes perutilēsq; sunt. Hactenus propria cuiq; testiculo, & uelamenta, & auxilia sunt. Cōmunis deinde utriq; atq; omnibus interioribus sinus est, qui iam cōspicitur a nobis, ὄσχεον a Græcis, Scrotum a nobis dicitur. Is ab una parte medijs tunicis leniter innexus est, a superiore tamen circumdatus. Sub hoc genere plura uitia esse consueuerūt, quæ modo ruptis tunicis, modo integris, modo morbo aut pondere deductis eò aut omento aut intestino, uocaturq; a Græcis Enterocoele & Epiplocele,

Genitale
Coles
Glans
Genitalis uitia
Hermaphroditus
Vulua
Secundæ
Loci
Vulua uitia
Fluxus muliebris
De genitura

apud nos unico nomine Hernia dicuntur. Integris uerò membranis interdum eam partem humor distinguit. Eius species duæ, uel inter tunicas crescit, uel in renibus. Quæ circa uenas & arterias sunt Græci uno nomine Hydrocele ὑδρόκηλη uocant. Præter hoc integris tunicis Ramex nascitur, Cirsocele illi appellant, cum uenæ intumescunt, ipsum Scrotum implent. Quum uerò super ipsum testiculum neruumq; eius id mali increuerit, ut alter sit altero maior, caroq; inter tunicas tristior, Sarcocele dicunt. Interdū etiam inflammatione tumet ipse testiculus febrisq; facit, cum dolor ad inguina peruenerit Bubocoele. Genitale ipsum Coles dicitur: summū eius caput Glans appellatur. Cuius uirū aut si nuda sit, aut si contacta nudari nequeat, quod Græci malum Phymosin φυμοσίην dicunt. Priapismus cum tentus Coles iugiter fuerit citra uoluntatem ueneriorum. Fit ex humore crassitudineq; Herneorū, inflammante spiritu & calore me diocri. Cui rebus frigidis occurritur. Nascitur & in glāde Thymi, qui ulcera sunt carne supernata. Phymata etiā dicuntur abcessus minuti in fistula urine, ut ait Celsus. Gonorrhœa γονόρροια huic parti solet accidere, genitura uelidelicet emissio nomine uoluntaria, ex debilitate proficiscēs, cui occurritur, ut idem dicit autor, frictionibus, & gelido cibo ac potu, tum abstinendo a rebus instantibus. Hermaphroditos quoq; inter huius loci uitia ponit Leonidas, eosq; diuerso genere. In uiris quandoq; circa Scrotum mediū genitale apparet muliebre. In scæminis item cum suo uirile. Curantur quandoq; Chirurgi manu. Fœminæ quoq; genitale uulua. Cuius duæ partes, interior quam Euripides ἐμύλαια uocat, & exterior quam Græci χροσθόν siue ὄσχεον. Nos Locos & Secundas uocamus ubi generatur infans. Legitur hæc pluribus & ipsa malis obnoxia. Nam sepe tumescit, aut ex plaga, aut defectu mensium. Quandoq; ex ipsa genesi clausa, aut aperta est carne supernata: aut sinus ipse aliqua membrana circa os uulua obducitur. Hæc Philomenus, Soranus autem ipsam quoadq; durari ait, nulla euidente causa, tumore neq; soluto, neq; in abcessum transeunte: morbus is σκίρμα Scirroma dicitur, plerunq; circa ipsius ceruicem proueniens. Fiunt autem, ut autor est Aspasia, in uulua Hydrocele & Bubocoele in parte dextra, & Cirsocele, est enim tumor cū duritie, quæ omnia Chirurgia indigent. Insuper & uulua stragulatio, & Hypercatharsis, cū fluente sanguine mensis longiore tēpore cōtinentur. Est & fluxus muliebris, quem Græcè ἴσχυ uocant, differens ab Hæmorrhagia, quod hæc puriore sanguine emittitur. Fluxus uerò hic marcente ac tabido: uitio diuturniore. Ruber plerunq; florentibus emittitur, albus uerò deflorescentibus. Si perennauerit, incurabilis uterque. Tempus muliebre Plin. Menses, Græci ἐμμήνια uocant, Contingit circa annum x. l. l. rarissimè antea, rarissimè postea: perseuerat usq; in annum. x. l. v. quibusdam usq; l. rarissimè x. Coeundi omnibus statuta tempora, præterquam homini, cui etiam post coitum penitentia, auspiciū uidelicet uitæ a pœnitendā origine. Sed & locus postulat, quando de genitalibus diximus, ut de genitura pauca dicamus, quam æquiuoce Latini, & Semen, & Genesim ipsam appellant. Semen quod Græci γόνυ uocant, ut est autor Aristotel. homini proportione copiosius emittitur quam ceteris animalibus. Hinc post coitum lassitas prouenit. Præterea toto exit e corpore. Argumentū est filiorum similitudo, ex paruis interdum corporis notis parentes referentium. Mulieri uerò, ut placet quibusdam, semen non emittitur, sed eius loco mensium sanguis: aut si emittitur, paruū id quidem, nec necessariū conceptui. Viri genitura uim habet coaguli. Herodotus, ut ait Aristot. uera non scribit, nigram Aethiopum esse genituram, Quasi sit necesse omnia nigra

Genitale
Coles
Glans
Genitalis uitia
Hermaphroditus
Vulua
Secundæ
Loci
Vulua uitia
Fluxus muliebris
De genitura

Animalia parva nigra esse, quibus nigra sit cutis. Animalia parva secundum diora, quod semen in magnis ab in membrorum magnitudinem. Quare galline Adriane parue admodum, secundiores sunt. Genitale item magnum in secundione, quod genitura longo itinere fistule refrigeratur, uimque amittit. Semen ipsum in locis uulue concedens, ut ait Hippocrates, more panis in libano, spiritum simul et humore inflate, adhibito calore extumescit. Cutis ex humore obducitur. Ossa paulatim coalescunt. Foemina diebus xlii. mas xxx. absoluitur: quonia in foemina genitura humidior, debilioreque, ac plus aliquantum temporis exposulat. Signa concepti hominis uolutus et mulierum malacia. Ferunt x. non amplius menses, quaedam vii. nonnullae viii. quanto minus habet infans nutrimentum, tanto citius exit. Mares in hominum genere, quod calidiores mollioresque in utero sunt, motuque ipso frangantur, citius pariuntur. Foeminae contra longiore tempore in utero continentur, ubi in lucem uenerint celerius consenscunt. Nam et pubes, et senium illis, quod natura frigidiores debilioresque sint, prius contingit. Denique sexus foemineus tanquam naturae detrimentum aliquod putandus. Natus uero alteri parenti similior, unde plus acceperit materiae, eiusque magis fertur sexum ac naturam, cuius genitura praevalet. Sunt et futuri sexus signa quaedam, si coitus matutinus fuerit, si in dextro latere infans confederit, mas erit, ut tradit Hippocrates: ut autem Actius, si dextra mammilla tumidior fuerit. oraculum autem si dextra manus arteria uelocius pulsabit. Ambo uero contra si foemina. Partus uero difficultas, quam Graeci *δυσκολία* uocant, fit uel circa partem, uel quae iam peperit, aut in locis uel extra. Circa partem multae sunt causae. Debilitas naturalis, angustia uuluae, tumor secundarum ante horam partus. Circa grauidam quando potius praeter magnitudinem formamque naturalis gerit, uel si praeter modum naturalem nascitur. In locis Dysstocia fit quando uia angusta reddatur, Extra uero fit siue ob frigus concretum, seu nimium calorem uim naturalem dissipantem. Atocia uero medicamenta sunt apta faciendis abortiuis. Mulieris partus facilius, ut inquit Aristoteles, que laborat, neque otiosa neque selularia sit. Labor enim excrementa absumit que augentur in orio. Nascitur puer capite deorsum prolatum, manibus ad foemina protensis, pedibus extensis. Qui uero praeter naturam, aut obliqui, aut pedibus prioribus, ut Agrippae infans isto omine. Aristoteles scribit monstrosos partus nasci a Democrito putari, quod duo subeant semina, alterum alteri, quibus in uero postea confusis, euenit ut membra coalescant atque discedant. Nam et auium in cerebro coitu semper oua colore uariare. Ipse uero causam in materiam transfert. Quapropter raro fieri monstra in his qui singuli pariuntur: sed in partu numerofo. Nos Romae uidimus Alexandri temporibus infantes geminos simul conuinctos aduersis inter se uertibus ac manibus in eodem corpore: qui tamen parum uixerunt. Nec longe post duo successere prodigia, quae fidem omnem excedunt. Duarum uirginum altera ex canis concubitu semicanem peperit, altera nuptiarum die subito erupto geniali uir marito apparuit. Vterque igitur casus ad eundem pontificem expiationis gratia meo fratre Mario conciliate relictus, et Minotaurum quondam monstrum, et Plinij uerba credibilia fecere. L. Cositium in Africa factum ex foemina marem in simili die se uidisse testantis.

Insania genera I N S A N I A E siue torporis genera diuersa esse, diuersisque et partibus corporis oriri constat. Celsus in primis tria narrat. Phrenesim, cum quaedam uanas imagines, quamuis adhuc sapiat, accipit. Perfecta est, cum illis imaginibus additus est. De phrenesi Posidonius Graecus autor in hac sententia scribit. Tumor est membranarum circa caput

cum febre acuta mentem alienans: raris accidit in prima febre, plerisque in quarta quinta seu sexta, prouenit a flaua bile. Eius tria genera. Quidam in Phantasia tantum leduntur, salua ratione et memoria, quanquam male imaginantur, bene iudicant. Alij et rationem deperdunt in columi memoria, amissa denique memoria omnia funditus ruunt. Quapropter eius status considerandus, ut ait Rufus medicus. Si humida, profundos somnos facit: si sicca, uigilias: si humida cum paruo frigore, stultitiam. Eius unicum et praestantissimum remedium corpus extra intraque calefacere: praeterea uinum album ac tenue. Aqua omnino inutilis, cum eam humidam, Venus quoque frequens frigida et humidam reddit. Hec Rufus. Alterum insanientis genus sine febre in omni tristitia uersatur, quam uidetur bilis atra mouere. Huic utilis purgatio sanguinis, et abstinentia, praeterea oburganda uana tristitia, spes ei proponenda, eius opera aliqua laudanda. Tertium genus Melancholia dicitur, quae uel in cerebro, uel in toto fit corpore: Ex his quidam imaginibus non mente falluntur, ut Orestes et Ajax. Quidam animo desipiunt, subito enim terri et expalescere huic morbo prodest. Si in tristitia, migrum ueratur, Si in hilaritate insanit, album dandū. In hoc genere cauenda solitudo, ac cum notis et familiaribus congregandi, eis praesertim quibus minime contemptui ac neglecti sit. Mutande item regiones, et cum mens redit, annua peregrinatione utendum. Memorantur et a Marcello medico species illae Melancholiae Lycantropia et Cynantropia, quibus noctu excitantur, et more canum aut luporum perambulantes usque in diem et monumeta. Nosces eos colore pallido, lingua sicca, cauis oculis, ulcerosis cruribus. Mania, ut Archigenes et Posidonius scribunt, sine febre generatur ex multo sanguine corrupto ad cerebrum conflante. Cui sepe ebrietas, quandoque flaua bilis in causa est. Ex quo audaces sunt huiusmodi, et iracundi, leui quidem de causa. Insuper et bilares aut uano risu, aut cantu. Denique ratio in his lesa, memoria uero incolumis. Erotas ipse quoque inter Melancholiae morbos a Paulo ponitur, qui nimia amoris cura in egritudine ueniunt, oculis sunt cauis, obductis supercilijs. Curantur uini potatione, balneis, spectaculis, et alijs rebus iucundis, quibus mens blande ab ea cura auertatur ac delimitur. Praeter quae et metu et alijs curis amorum cura extinguitur. Est et Lethargus morbus Phrenesi contrarius: hic peruiuil, ille dormitans: hic a flaua, ille ex atra bile. Lethargo consanguineus Veternus, quae Graeci *νδραγία*, alter obliuio, alter somno semisepultus. Catoche et Catalepsis morbi, medius inter Lethargum et Phrenesim, ex humore melancholico cum febre uenit, similis Lethargo, quandoque uidetur dormire, quandoque oculos apertos ueluti concretos et immobiles sine sensu habere. Motum arteriarum paruum ac pigrum, ex Aetio. Caros quoque somnolentiae genus *ἀνορία*, id est, capite. Plinius Soporos conuertit. Scotoma et Scotomata, quem nos morbum ueruginem appellamus, cum tenebrae ob oculos uoluuntur, ut aiunt Archigenes et Posidonius, procedit ex uaporibus ad cerebrum delatis. his oculorum hebetudo, aurium sonitus, semisurditas: quod accidit plerumque cum surgitur a somno aut a sella in ipsa cibi concoctione: uel cum circumactio corporis fit, uel etiam ebrietas, aut saturitas nimia. Incubus, quem Graeci *ἐπιήλητες* uocant, a quodam, ut ait Paulus, uiro eius nominis id patiente cognominatum. Themison in epistolis Perigaliona eum uocat, quod in eo constituti in somnis strangulari uideantur, aut membris aliquibus detineri, aut cadere ex alto, aut uocem, aut uenere parati prohiberi. Curandus igitur ab initio: Nam inueteratus aut in Apoplexiam aut certe maniam cadet. Prouenit ex atra bile et crassis humoribus ad cerebrum tendentibus. Epileptice sepe similis Incubo morbus. Nam quod

Tristitia animi

Melancholia

Lycantropia, Cynantropia

Erotas

Lethargus

Veternus

Catoche, Catalepsis

Caros, Soporos, Scotoma

Incubus, Epiales

Perigaliona

Epileptice

illi noctu, hi interdiu patiuntur. Distentio ac spasmus est quidam totius corporis, procedens quandoque ex ipso cerebro, quandoque ex uentre aut pituita aut atra bile. Fit plurimum in adolescentibus, insequuntur somnia turbatiora, proximorum obliuio, dolor capitis, pallor uultus. Eius Galenus tria species ponit, omnium enim commune est cerebrum pati. Quandoque morbi fit initium aut in cruribus, uel coxendice, uel spina. Medetur Epileptico Asphaltus suffusus, Agagates lapis, cornu caprinum, hircinum hepar commanducatum et odor assati hepatis. Iul. Caesarem succo herbae heracleae cum carne uituli marini ex hoc morbo liberatum fuisse memoriae proditum est. Apoplexia aut toto corpore fit, aut partim adfecto, et Hemiplagia dicitur. Paralysis omnino ex nervorum resolutione et debilitate prouenit, et senibus oritur, saepe ex potatione frigida et maxime in febribus intempestiue sumptae, tum etiam ex humoribus frigidis et crassis, et uini immodici usu. Si sine febre, diata et prohibitione noxiorem tantum curandum. Si cum febre, ieiunij, balneis et alijs curis occurrendum. Attoniti, id est, *ἀνοπληκτικοί*, quando mens et corpus stupet: his sanguis mittendus alui diuisione, et ueratro albo utendum. Spasmus nervorum distentio siue rigor. Fit autem a siccitate nimia in euacuato corpore. Hydropicorum tria genera: Ascites, Tympanites, Sarcites. Ascites in medio Peritoneo, et intrancorum aquae immodicae cumulus. Tympanites in eisdem sepe locis spiritus inclusi tumor, ut corpus tympani modo inflatum. Sarcites carnis exturbatio. Communia tamen illa omnibus, Difficultas anhelitus, pallor, pigritia, sitis. Causa praecipua hepar frigore adfectum, et quandoque sanguinis euacuatio. Licet enim hinc aspicere. Si hepar in frigidam mergatur aquam effundi prius, deinde durari. Hepar enim cum liene in humorum adfectionibus concurrit. Tympanites periculosior, utilis his potus abstinentia. Memoriae proditum est Metrodorum Epicuri socii huic morbo obnoxium solitum quidem bibere, sed paulo post uomere. Hec ex Aetio. Plinius item dicit equitem Ro. in eodem morbo paulatim non bibere adfuerit. Vocatur apud Latinos Aqua intercus. Curantur hi quibus abstinentia facile imperatur. Ictericus morbus, autoribus Ruffo et Galeno dicitur a similitudine animalis, quod inris appellatur: est enim agrestis mustela oculos habens auri fulgore: eodem modo Ictericus pallor ex felle in totum corpus refluxo, nec in locum excrementorum tendente, uia praecclusa uesciae recipientis fel. Quapropter tam ex splene adfecto quam hepate procedere potest. Fit sine febre et dolore ex atra bile: Eminet in uultu oculisque, pallor, et pigritia, ac sine ratione tristitia. Diuersa quoque obijciuntur phantasmatum. Nulla cibi appetentia, Styptica alui, alba excrementa, ut Alexander ait in problematis. Plinius uero dicit Ictericum eundem esse cum Arquato seu regio morbo, ab Icterone aue, quem nos Galgulu dicimus. Appellatur autem regius, quod, ut ait Celsus, apparatus regio et lautitiae et ludis exhilarandus hic morbus est. Arquatus uero ut Festus ab arquis caelestis colorum uarietate, quos facies adfectorum reddit. Comitialis morbus, quando quis subito concidit, ex ore spuma mouetur: deinde paulo post ad se redit, magis uiros quam mulieres infestat. Solet tamen esse non periculosus. De hoc multa Celsus. Elymum eius deducitur quod in comitijs plerumque ubi turba maxima, frequenter solebat accidere: uel quod si forte alicui accidisset, comitia dimittebantur. Hos etiam uulgi Lunaticos appellat, Apuleius a Graecis morbum hunc diuinum etiam uocari dicit, quod in eo pars quoque rationalis animae tentatur, ac de statu deturbatur. Dicitur item caducus a cadendo eodem teste autore, cui Theophrastus librum dicauit. Aristoteles in problematis dicit, si in dextrum curuat latus, difficiliorem eius esse curationem. Optimum au-

Apoplexia, Paralysis

Attoniti, Spasmos

Hydropicorum genera

Ascites, Tympanites, Sarcites

Aqua intercus, Ictericus

Morbus Regius, Arquatus

Morbus comitialis

Lunatici

Epileptice

tem huic remedium pellis stellionis more serpentis recenter exuta. Animi defectio, quam Graeci *ἀνοπληκτικὴ* appellant, cum febre et sine febre solet euenire ob manifestam causam, uidelicet ob nimiam sanguinis seu uentris euacuationem, uel ob continuum motum seu dolorem: cui medetur eorum prohibitio, per quae in morbum inciderint: autor Philomelus. Tabis genera tria, Atrophia quando corpus non alitur, continuo aliquibus decedentibus, et nullis succedentibus: ac summa macies oritur. Cachexia καχεξία ubi maius corporis habitus, ex qua omne alimentum corrumpitur. Quod ferre fit cum longio morbo corpus extenuatur, etiam si ab illo uocauerit, tamen refectionem ob debilitatem non accipit. Archigenes medicus ait pueris et senibus id plerumque solere euenire. Quandoque uero est soliti excrementi retentione. Tertia phthisis longe periculosissima. Omnes ferre a capite, inde in pulmonem distillant. Huic accidit exulceratio. Ex hac uero leuis febricula fit: quae quamquam cessat quadoque reuertitur. Frequens tussis est: Pus excreatur: interdum cruentum aliquid. huic utilis nauigatio, ex Celso et Aetio. Perniones uocantur in frigore combustis ac torpentibus: quibus, ut ait Aristoteles in Problematis, aqua frigida medetur: calida ab initio caueda. Intertrigo nostris hodie medicis cancer uocatur: quando nerui in aliqua corporis parte contrahuntur. Hanc Cato de re rustica sanare docet, si surculus absynthij pontici sub anulo feratur. Haud longe a remedio quod Anglorum reges idem in anulis quibusdam hodie diuino beneficio praebent. Plinius remedium tradit ad intertriginem et alarum uitia, quapropter nonnulli alium putant esse morbum.

Animi defectio

Tabis genera, Atrophia, Cachexia

Phthisis, Exulceratio

Perniones

Intertrigo

IMPETIGINES, ABSCESSVS, V L C E R A.

IMPETIGINES ulcera et abscessus quae certis membris prouenirent supra enarraui. Nunc uero quae toto corpori. Inter quae primum Elephantiasis dicenda, quam Paulus elephantium uocat. De qua Archigenes Graecus autor et antiquus sic scribit: Elephantiasis uocatur apud quosdam, quod eius animalis cutem ob asperitatem referat: a nonnullis Leontiasis, quod eo morbo correpti frons leonis modo corrugetur. Satyriasis etiam dicitur quod luxuriosis hominibus sicuti sunt Satyri, eueniat: uel quod ora satyrorum pistorum caedissima referant. Morbus sane aspectu tetro, ulceribus plenus, squalenti ore, dolorque et pigritia iugiter, nulla cibi et potus uoluptas. Fugitur eorum congressus, quod in opinione sit contagionis: Incurabilis sane morbus ob latentem causam, quod antequam appareat inceperit, Viris frequentius quam mulieribus ac caliditate et libidine. Effectum uidimus cuiusdam diu adfecti, ulro sibi coecos abscindendo curatus est. Itaque eius postea exemplo plures. Indicio id maxime est, quod mulieribus aut pueris raro, eunuchis nunquam uenit. Sed quamquam curatu difficilis, tamen haec traduntur remedia. Ab initio ex dextro brachio sanguis mittendus. Post haec pharmacum hoc uidi institutum. Aceti optimi et Cedriae simul cyathum, Brassicae aquae cyathos duos misce, et da ieiuno matutinis. Deinde uespera da panem hordeaceum proportionem stomachi cum aliqua leuimum auicularum. Hoc utere remedio semel aut bis in hebdomade, durante morbo. Critonis item medici aliud traditur remedium. Gummi album, nitri spumam seu nitrum coctum, thus, sulphur ex gleba quod non sit ignem expertum, aequis partibus aceto dissoluta, et contrita in pastillos redacta in umbra siccat: deinde, cum fuerit usus, cum aceto dissoluito et ungitur. Celsus sic scribit. Elephantiasis ignota in Italia morbus: frequens in quibusdam regionibus. Totum corpus adfectitur, ita ut ossa quoque uitari dicantur. Summi pars corp

Elephantiasis

Leontiasis

Satyriasis

Elephantiasis remedia

corpore crebras maculas, crebrosque tumores habet. Rubor harum paulatim in atrum colorem conuertitur. Summa cutis inaequaliter crassa tenuis dura mollisq; quasi squamis quibusdam exasperata. Corpus emarcescit, os, surae, pedes intumescunt. Protinus ergo inter initia sanguis per triduum mitti debet, aut nigro ueratro uenter solui. Adhibenda tamen quanta sustineri potest inedia: paulum deinde uires reficiende & alius ducenda. Post haec ubi corpus leuatum est, utendum exercitationibus, praecipueq; cursu. Sudor primum labore ipsius corporis: deinde siccis sudationibus euocandus. Frictio adhibenda: balneum rarum esse debet. Cibus sine pinguibus, sine glutinosus, sine inflatibus, uinumq; praeterquam primis diebus rite datur. Haec Celsus. Plinius autem libro xxxvi. Elephantiasis Claudij Caesaris principatu primū ex Asia in Italiam uenit, qui celeriter restinctus est. Lichenes Graeci dicunt, nos Mentigram, quando a mento prius oriebatur. Dein Elephantiasim a similitudine cutis Elephantis, citra dolorem & perniciem, magis scelus quam periculosus, in mare primum ueluti lenticula inualecente, dein tota cuti cicatricibus operata. Aduenit remediū ex Aegypto procreatice eius mali, & cum in reges incidisset, populis funebre. Balnei solia temperabantur humano sanguine ad medicinam eam. Anno quoq; Salutis Dxxv. sub Heraclio principis, etiam morbum hunc in Italia serpere iterum coepisse, & Deusedit Pont. sanctissimum quendam eo correptum sibi obuium osculo liberauisse memorie proditum est. Nostra deniq; tempestate M. ccccxcvi. rursus apparere coepit: durat in hunc diem, nullo adhuc reperto remedio, quam pauci admodum pereant. Psora & Lepra quadam similitudine coniunctae. Altera magis summa pelle uersatur. Lepra uero alius penetrat. De Lichene supra dixi ex Plinio, uocari a Graecis, quam nos elephantiasim. Genus ab Actio scribitur impetiginis toto serpentis corpore e crassis prouenientis humoribus, solentq; in psoram aut lepram conuertri. Quibus occurritur pharmacis desiccantibus. Serpitiones quum rubet cutis cum pustularum extensione, a serpendo dicitur. Cnecimus xiv. nos pruritus dicimus, si senectuti contingat uix erit curabilis, aliqua tamen ex parte leniri poterit. Alia uero etati si ex malis prouenit humoribus, hi primum purgandi, deinde extrinsecus adhibenda remedia maxime lauacris. Albos nostri Rosiones appellat. Earum quatuor genera Celfo commemorantur. Primum omnium leuissima, quae dura est ac scabiem refert. Alterum genus simile Papulis quae Rubrica cognominatur, squamis summam cutem occupantibus, roditq; magis. Tertium deterius, quod Nigra appellatur, crassior & durior ex atra bili procedens, ac serpit magis, ac magis rodit. Quartum colore subalbido, quam Graeci λευκίσις, Latini Albuginem uocant, ac ex glutinosa pituita procedit. Sane in hoc genere si frictione panni rubor apparet, spes est curari posse: si in albo persistat, nequaquam. Celsus. Erysipelas, ut ait Galen. fit ex feruenti tenuiq; sanguine. Herpes ex flaua bili humor, late corripens totum corpus, ut nomen indicat. Lenticulae quoq; ac Myrmeciae, Verrucae, Nomen impetiginis genera. Pustulas φλυκταίνας Graeci uocant. Trium generum reperiantur. ἄσπερα quae Plinius eruptiones pituitae, aliquando Papulas uocat. Phyracium paulo durius ac subalbidum. Mendofo apud Celsum Phyzacium legitur. Epinyctis tertium genus pustulae, ut ait Synesius in commentarijs, parue admodum, noctu maxime insistentis in tybijs praesertim. Scabies quoque ex qua pustulae oriuntur, quaedam est humida, quaedam sicca, nonnulla cito serpit, reuertiturq; certo anni tempore, asperior omnibus & difficilior curatur: hanc ἄσπερα Graeci dicunt. Gangraenam Galenus uocat, quando tumor ingens adficit mem-

brum aliquod, cui nisi succurratur ad uicina serpit insistentis. Quando autem tale membrum ita patitur, ut sine sensu maneat, non Gangraena sed σπῆλαια dicitur. quod malum omnibus accidit ossibus, quando caro circumstantis corrumpitur, ut sit necesse praemortuam partem incidere, ne ulterius serpat. Carbunculus, quem Anthracem Graeci appellant, quod non aliud peius, rubore subliuido abscessus ex atra bili. Carcinoma minus periculosum, quod maxime in superioribus partibus circa faciem, nares, aures prouenit. Therioma penultima producta id per se nascitur uulnere, ulcere ex alia causa facta superuenit, fit sepe ex bis ulcus serpendo, παρὰ δὲ λαγῶν Graeci uocant, quasi ossa penetrando uelociter corrodit. Ignis sacer inter mala ulcera, cuius duo genera. Alterum fibrificandum, quod fit maxime in pectore, aut lateribus, aut plantis. Alterum in summa cutis exulceratione, sed sine altitudine laterum, subliuidum solet auribus maxime euenire. Hunc morbum Graeci ἰσπῆρ ὄσσην uocant. Dicitur enim sacer propter admirationem, ut ait Cleomenes, quod nihil habeat simile cum alijs morbis, curaturq; exercitationibus uel incantationibus. Aelianus uero ob Herculeum dicit qui eo tenebatur sacrum appellari. Chironcum ulcus appellatur, quod est magnum nullo dolore nulloque periculo, nec facile sanescit. De hoc supra cum de cruribus agerem dixi. Vlcerata autem hyberna praesertim pueris in pedibus & digitis oriuntur cum inflammatione mediocri & exulceratione. Struma tumor in quo subter concrete quaedam ex parte & sanguine quasi glandule nascuntur, maxime in ceruice, sub alis & unguibus manus, ut ait Mezes Chirurgus. Nonnulli Strumam uocari eam putant quam Graeci ἀλσῶν seu οὐκίσιον uocant. Aetius Cirson esse dilationem uenae, quandoq; in temporibus & didymis, & coxis proueniens ex atra bili. Scirrum tumor est praedurus, ut nomen indicat Graecum, & insensibilis, uixq; curabilis, ut idem autor. Furunculus tuberculum est tantum cum inflammatione & dolore, quod in Pus uenit. Phyma tuberculum est Furunculo simile, sed rotundius & planius, & sepe maius. Nam Furunculus omni dimidij magnitudine non excedit. Phyma quidem maius, sed inflammatione & dolore minus, in Pus etiam uertitur. Nascitur in pueris, in iunioribus minus, in senibus nunquam. Phyzetion φῦζετον tumor latus quidem, sed non altus, in quo quiddam pustulae simile est. Dolor distentioq; uehemens. Fit maxime in uertice, aut alis, aut unguibus. Nostrum panem a simili figura id uocant. Thymus uerrucula Aegyptiae fibe magnitudine, qui florem eius representat, ut ait Pollux. Cerion κίσιον, acre genus ulceris ac fani similitudine. Sunt duae species. Alterum subalbidum Furunculo simile, sed maius cum dolore maiore. Alterum minus supra corpus, cuius ulcus latum, subuiride, subalbidum magis exulceratum. Acrocordones uerrucis similes sunt, ubi sub cute coit aliquid durius, & interdum paulo asperius. Terminithi τερμινθί, Tumores in corpore nigro colore rotundi & oblongi similes Terminithi fructibus, ut Dioscorides & Alexander autores. Oribasius uero Phymatis genus Terminithon dicit cui bulla adiacet nigra, quo adempto aliud inferius nascitur. Adēu tumor ex crassis humoribus in locis maxime carnosus consistens. Leuis quidem, quando summam cutem si uero penetraverit altius dolores adfert. Rupta quae Graeci ῥήματα. Conuulsa quae σπῆλαια. Quando uidelicet non rupta uis, id est fibrae, sed lacertis sunt & uulsi, ut ait Paulus. ἰσπῆραια quando casu aliquo aut pondere caro fracta sanguinem atterit. Reiectionem sanguinis Graeci ἀσπῆραια appellant. Celfo libro lll. trium generum sunt. ἀσπῆραια, quando exesa parte aliqua sanguis expulsi. Regnicofanus quando rupta id contingit.

Anastomosis, seu Apoftemata
 Sfacelus
 Carbunculus
 Carcinoma
 Therioma
 Syringe, seu Fistulae
 De pestilentia Herodianus
 Chironcum
 Vlcerata hyberna
 Struma
 Cirion
 Scirrum
 Furunculus
 Phyma
 Phyzetion
 Thymus
 Cerion
 Acrocordon
 Terminithi
 Rupta
 Conuulsa
 Reiectione
 Diapros
 Regnicofanus
 Amphemeri
 Ephemera
 Hepialus
 git. Anastomosis, quando uenarū alicuius ore putrefacto effunditur. Apoftemata ἀποσπῆματα, Celsus abscessus interpretatur. Corruptions sunt & mutationes carniū seu carnosorum, uidelicet musculorū, uenarum, articularum. Horum aliqua in tunicae concluduntur, ut Artheromata, Steatomata, Melicerides. Aliqua sine tunica consistunt nomine generis uidelicet Abscessus appellati. Apofstema plerunque tumor consequitur inflatione loci cum dolore & febre. Ab initio rubra, & dura, ut & ponderē uideatur ea pars suspendi. Noctu praesertim infestans, ut Aetius autor. Fistulas autem Graeci σφῆγγας dicunt: quae, ut ait Celsus, toto corpore ferunt. Sunt enim ulcera alta, angusta, callosa. aliae rectae, aliae transversae, simplices, binae, triplices. Pestilentia quoq; non praeteruenda, quam Homerus νόσος tantum eam uocat, grassatamq; in campis olim Graecorum dicit. Sed & apud Liuium, caeterosq; autores sepe fuisse legimus, uerum nullum huic unquam remedium adhibitum, praeterquam fugae ac secessus, quemadmodum hodie uidemus. Tatum apud Herodianum inuenio in Commodo, uigente in Italia peste, praesertim in urbe, ob aduenas undiq; sine discrimine eo aduenientes, ex consilio medicorum Laurentū secessisse, quod aëris frigioris adflatu & odore Lauri eius regionis, periculum euitarent: ualere enim plurimum aiebant ad eius euitandam contagionem odoramenta. Quocirca in urbe ipsa Roma pleriq; unguentis suauissimis nares atq; aures opplebāt, suffituq; adsiue utebantur. Haec Herodianus: apud alium nullum item reperio, quanquam Liuius in quodam loco ob pestem euacuata urbem dicit, nec propterea militū numerum scribi potuisse. Id ex moribus, non e secessu contigit. Contra eam remedium excellens Rufus tradit, quod frustra nunquam adhibitum testatur. Aloes partes duas, ammoniaci thymiamatis totidem, myrrhae partem unā contusas ex uino colluito, deinde dimidium quotidie cyathum sumito.

FEBRES.

HACTENVS hominis descriptio, uia cū morbis qui singulis membris acciderent: nunc quando coepimus, ex eisdem autoribus prosequemur ea, quae toto simul corpori eueniunt. Igitur in hoc genere humores occurrunt Graecis ῥυμοί, quos ueterū quidam tres non amplius posuere, propterea quod simplex sanguis inter nutrimenta sit, corruptus uero in bilem aut atrā aut flauam conuertitur. Non concoctus autē pituita dicitur aut acida, aut salsa, aut crassa, aut tenuis. Hinc Inflammationes procedūt, quas Graeci φλεγμονάς uocant, quae generatim cunctis sese immiscent malis, ubi haec nota quatuor concurrunt, rubor, tumor, calor, & dolor, ut ait Celsus: quae cuncta Febribus ante omnia conueniunt. Haec autem innumerabiles sunt, sed legitime seu catholice tantum haec. Quotidiana quae certū periodum habet, & aliquando desinit. Pituitosis accidit, ut Galenus ait, ac hyemis tempore, pueris praesertim & senibus ob nimium cibum, & in uita maxime otiosa, ac in humidis & frigidis locis. Primo die citra frigus, sed procedente tempore modicum frigus, potius quam calor. Motus articularum inaequalis, sitis minima, cibi nunquam inappetentia. Celsus ait si in quotidianis febribus corpus robustum, tertio quoq; die cibus sumendus ut altero purgetur, altero sustentetur. non item in continentibus, ubi corpus magis adfligitur. Paulus hos primis diebus oximelle curare iubet, & his quae ad pituita incisionem faciunt. sequentibus uero alui euacuatione. sepeq; ex cibo, raphano uomitionem prouocare, deniq; rebus compellentibus humorē. Haec Graecae Amphemerina uocatur: Ephemera uero paroxysmus seu febris unius diei est: seu sola sit, seu tertio quoq; die redeat, ut in simplici tertiana. Hepia-

lus quem nostri medici lentam ac flegmaticam uocāt, ex genere item pituitosarum ac quotidianarum, eodem fere modo curanda, nisi quod pituita frigidior est. Nam ἡνιάα dicitur quasi ἡνίως ἀλεεινῶν, id est, leniter calere. His proxima Putris febris Graece πυρετός, cuius nulla manifesta sunt signa, neq; rigor apparet: pulsus autem articularum inaequalis, urina indigesta, calor magnus & fumosus. Huic missione sanguinis occurrendum, deinde Putris euacuandus humor, balneisq; ex aqua dulci utendum. Continua seu continens, Graece συνεχής sine remissione est, quam Galenus homogeneam quotidianam appellat, nisi quod haec desinit, illa nunquam: sicuti Tertiana Hemitritica Deniq; ea est quae inclinata febre absq; febre non restat, sed tenuior perseverat. quapropter unus tantum paroxysmus usque ad extremū durat, modo leuis, modo feruens: sic item in eo sanguis erit, pulsus quoq; articularum uehementes & acuti, urina parum a sano distans. Remedium praesentissimum sanguinis missio, si per alia licebit. Quae autem nunquam inclinatur, de genere Actuarum seu combustarū est, cuius signa lingua nigra siccaq; excrementa lutea, uehemens sitis, inquietas nocturna, interdum mentis alienatio. In hac alterutrum faciendum, aut separare bilem aut extinguere. Separatur autem per sudores, uomitiones & excrementa. Extinguitur autem per frigidās potiones, ut aqua meliceratis, oximellis, & his similibus. Celsus ait. Quisquis intolerabilis dolor est, uiscerum aliquod adfectum aut collisum intus significat. Si rubet corpus, si uenae tument, si febris uehemens, sanguis mittendus. Efficaciam quam Latine habitualem dicere possumus, robustis iam contingit, non tam humidioribus, leniterq; ita ossibus inheret, ut uix sentiat, donec paulatim corpus absumat. ex Quotidiana enim in hanc, ex hac in Phibisim facile deuenitur. Huic igitur quod siccitatem extremam inducat, maximum remedium humidiorū dietarū, uelut Pitiana sorbitiones & panis madidus in frigida potione, nisi aliqua fuerit extra inflammatio. Balnea insuper maxime necessaria.

Tertianarum teste Celfo duo sunt genera: alterum eodem modo quo Quartana, quum uno perstat integra, tertio redit, quam simplicem uocant. Alterum longē periculosius, quum tertio quidem die reuertitur, ex xlviij. horis fere xxxvi. per adcessionem accipit, interdū & plus, neq; ex toto in remissione desinit, sed tamen leuius est. Id genus plerunq; Hemitriticae uocant, non quod semitertiana sit tantum, ut nomen demonstrare uidetur: sed quasi supra tertianam semitertiana. Tertianas omnis e flaua bili uult Paulus originem habere: ab initioq; horrorem inferre ac sitim: quapropter aetatis tempore plerunq; ueniunt. Curantur alui deiectione, tum urinae prouocatione per mollia chysmata & anethi seu apij potionibus. Si uero signa concoctionis ac roboris sint, adhibenda & balnea ex aqua dulci & calida absq; nitro sale ac sinapi. uino autem penitus abstinentum, sed iam morbo prope superato, modico ac tenui beneq; diluto utendum. Quartana e frigido humore, atraq; bili nascitur, par horrore tertianae, sed calore inferior, ex quo autumnio plerunq; prouenit. In eius cura mitius agendum: neq; dura adhibenda medicina, nisi forte sanguis abundet tunc mittendus. Dieta utendum ex his quae non inflent, neq; frigida sint neq; humida. Vino quoq; tenui & albo. Tria insuper Piperis grana ex aqua quotidie deuorata magnopere inuabunt.

Signa mortis inter alia ab Hippocrate dicta, si adfectum auditumq; sine causa morbo adfectus fugit. Si album oculorum glaucescit, si semiapertis dormit oculis, si resupinus iacet, si praeter decorē membra detegi non curat, si in somno dentibus colludit. Ad haec stragule uestis plicatura, Motus articularum densus ac minutus. Longitudo autem ex diebus Criticis iudicatur. Hos Celsus multos esse dicit. Summam Dies critica

I 3 tamen

tamen esse potestatem VII. XIII. & XXI. Si impari die febris discesserit, recidivam Hippocrates timebat, Pythagoram imitatus, qui impari numerum infustum dixit. Asclepiades nihil differre putabat, quum non dies, sed adcessum in morbo considerare oporteat, quam Graeci Paroxysmum uocant. Decessio quum inclinat, Remissio quum definit, integritas quum abest. Fallacissima praeterea signa in febribus, et alia, locus, tempus. Asclepiades aegroti quarto die prius per omnia fatigato cibum dabat, in quo non certum aliquid, sed tantum secundum uires eius dabat.

DE ALIMENTIS ET EXCREMENTIS.

CONSIDERATIS hominis partibus quaeq; toto accidunt corpori, nunc alia circa contemplanda. Quoniam ut ait Hippocrates, Homo ut plerumq; animalia cibo, potu, & spiritu alitur. Cibus ipse in uentriculum demissus, quem Pericarpion uocat Aristot. quatuor ut ipse ait, uarietates agit, Digestionem, Maturationem, Elixationem, Assationem, hoc est τὸ πρῶτον, τὸ δεύτερον, τὸ τρίτον, ὀπίσθιον, atq; haec omnia si calorem nactus fuerit. Si frigiditatem his contraria peragit, ἀπεψισιν, ὠμωσιν, μάλωσιν, σαδύσιν, hoc est, indigestionem, cruditatem. Cur autem post cibum frigus oritur, causam Aristot. in probl. dicit esse cibum ipsum, qui cum frigidusculus sit, naturalem calorem subito sumptus uincit magis quam ab eo uincatur. Hinc omnis cibus bifariam diducitur, in nutrimentum & excrementum, hoc est τροφήν καὶ περιττώμα. Nutrimentum quod est cibo necessarium ad alendum corpus sumitur. Excrementum uero nutrimenti reliquiae. Quod idem autor bifariam ait excludi, aut locis secundum naturam certis, ut uenter & uesica. Aut quod praeter naturam toto fluit corpore, ut sudor, sanguis, sanies. Quod ex ore naribus auribus fluit, quod colligamentum uocat. his senes magis abundant, ut ait etiam Alexander in Proble. quoniam minus ob frigus concoquunt: cruditas enim auget excrementum, sicuti concoctio nutrimenti. Inter excrementa pili quoq; conumerantur, & ungues, & cornua. De pilis Aristot. ait quod eorum diuersitatem coloremq; in ceteris animalibus cutis causatur. In homine uero nihil cutis causa coloris, quum multi albi pilos producant nigros, causa est cutis tenebris, quod ob debilitatem uim quidem pilum mutandi non habet, uerum colorem ob sole uariat, & morbum qui ὀλίγη dicitur, ubi est cute exulcerata pili consurgunt albi. In canitie uero, quae morbus est pilorum, & ob deficientem calorem simul & humorem naturalem prouenit, & a temporibus ubi minimum est humoris, incipit. Equi quoq; inter animalia soli in eadem parte canescunt per etatem, & fului citius quam nigri, est enim fuluitas pilorum aegritudo quaedam debilia uero senescunt omnia citius. Proueniunt etiam cani quandoq; ex calido simul & humido. Indicium est, quod quidam celeriter ueniunt, nulli uero sicum cito nasci contingit. At albi potius pilum calida faciunt: nigri uero frigida, sicuti & plantis contingit. Nam calidis plus inest & spiritus & humoris. Aer uero perspicuus albedinem facit, ut in spuma & in niue sit. Indiciumq; sunt partes quae sub uentre animalium sunt, albiore existentia, quod humidiora. Caldiora igitur non solum alba, sed ad uescendum dulciora. Concoctio enim & maturitas dulcia faciunt: Concoctionem uero caliditas. Differunt pili mollitie, duritie, longitudine, breuitate, reclinatitudine, multitudine, colore. Deniq; pilos uarios uaria facit cutis, tenuis, crassa, densa, rara. Defectus pilorum caluitium dicitur. Caluescunt homines, ut arbores folijs nudantur, interdum humoris calidi penuria. Humor enim calidus pinguis est. Ex quo in olearum genere

Pericarpion

Cur post cibum frigus oritur

De pilis

De canitie

De calitie

non accidit folijs descri. Argumento in primis sunt pueri & foeminae, & eunuchi, quod defectus caloris caluitij causa sit: cum hi minime caluescant, quoniam genituram non emittunt, quae calorem humoremq; secerunt. Pars etiam anterior capitis, ut debilior, tantum caluescit. Debilia enim parua interdente causa patiuntur. haec ex Aristotele. Alexander autem in problematis ait, quod ex siccitate caluities, & humiditate canities, non naturali utraq; sed accidentali & uitiosa prouenit. & ea demum causa, quod parti anteriori capitis, & non occipitio canities contingat: quod haec pars humidior ob cerebrum sit, non humiditate naturali qua pueri, sed corruptiua qua senes. Caluitij autem ratio contraria ex siccitate prouenit: item uitiosa in eadem parte ex sutura & rima capitis exhalante humiditate: & ideo serius canescunt, sed citius caluitium patitur. Occipitium uero quamuis siccum reperitur, ideo non caluescit, quod ea siccitas naturalis & non ex uitio, quia pars inanis & uacua est.

DE PARTITIONE MEDICINAE, & eorum quae pertinent ad sanitatem.

N V N C pauca quae ad habitum hominis ualitudinemq; pertinent, si prius generatim medicinae partes explicata uero. Igitur triplex a Celso diuisio ponitur. Prima in arte trifaria, Methodice, Empirice, Theoretice. Altera circa curam, item trifaria, Pharmaceutice, Dietice, Chirurgice. Tertia diducta in partes duas, Hyginon id est sanatiuum, & Therapeuticon, id est curatiuum, Erasistratus & Erophilus primi se empiricos dici uoluerunt, simplicibusq; mederi tantum ceperunt. multaq; de facultatibus medicamentorum tradidere. Zenon & Andras primi exactionem tenuerunt hominis dammati a rege sibi concessi, donec Asclepiades ex magna parte usum medicamentorum sustulit, ad solum uictum redigens. Ex his duobus alterum altero indiget, & uictus quoadq; medicamentis, & medicamenta uictus ratione, Chirurgicam uero primus Hippocrates excoluit. Hinc diducta in plures: Philoxenus, Gorgias, Softrati duo: Roma quoq; Tyrthon & Euelpectus, Mages. Ars ipsa aut est in carne aut aut ossibus. Si circa ossa, aut perfracta, aut luxata, quae Graeci κατὰ γυμνασίου & ἰατρικὰ γυμνασίου. Luxata sunt quado articulus seu membrum e proprio excidit loco in alium, unde uoluntarius impeditur motus. His itaq; consideratis ad hominis ualitudinem ueniam. Galenus in libro πρῶτον τῶν ὑγιεινῶν. Optimi habitus hominem signis extrinsecus notat. Si res naturales corpore animoq; probe gesserit: tum sensu ualuerit, mediocriterq; omnia egerit, probum habitum monstrat. Calidi humoris Flaue bilis signa. Ingressus celeritas, aspectus uegetus, color rufus, crinis niger, corporis gracilitas. Pituosos humidiosq; indicat pinguedo, obesitas, corpus delicatum ac glabrum, thorax angustus ac tanuis, alba cutis, capillus suffuluus praesertim in iuuentu, uene crasse, nusquam caluitium. Praetera animi timor, torpor ac pigritia. Atram bilem sequuntur asperum & gracile corpus ac glabarum, sine uenis, sine musculis, tum in rebus dissimulatio. De atra bili Aristoteles in problematis sic ait, Frigida est & calida, frigida uarias praebet homini molestias & timores, ut etiam quandoq; se interimat: magisq; iuueni quam seni, quod in hoc naturaliter sanguis frigidus existat, in illo per uim. Nam omnia naturalia salubriora sunt, & calor magis quam frigus. Melancholici omnes natura, ingenio, arte aliqua praecellunt: siue bona siue mala probilis atrae dispositione. Cuius clari uiri participes fuerunt: Hercules in primis qui ex eius humoris ui sacro morbo, ut alibi dixi, fuit obnoxius: quapropter sacer eius causa Dei dictus est, Praeterea Bellerophon, qui, ut ab Homero ponit

Medicinae diuisio

Habitus hominum signa

Calidi

Pituosus

Atra bili

Humidiora natura potior

De ualitudine prospera

Ductio alui

Frigus

Fricatio

De balneis

ponitur, ob morositiam in campos solus latos inq; aui uenit. Inde suum cor edens, hominum uestigia uitans. Deinde Empedocles, qui se in Actnam praecipitauit. Praeterea Socrates, Plato, absque atra bili non fuere. His medetur Venus & uinum. Ex his igitur omnibus humidi natura potiores, quo ceteris uegetiores diutiusq; uiuentes, quamquam ab initio peiorem praeseferant habitum, tempore procedente quotidie magis conualescunt. Hi natura, parum potant, parumq; concoquunt: propterea toto corpore excrementa plurima, plurimamq; materiam putrem emittunt. Ex quo utilia his fuerint lauacra, unguenta, exercitationes. Denum huiusmodi humorem, si recte tractetur, adeo Philippus philosopha in quodam libro commendat, ut dicat, si seruari possit, immortales essemus. Et sicco enim initium corruptionis. Et haec quidem de habitu, nunc de ualitudine prospera. Quae, ut ait Celsus, seruatur dieta, pharmaco, unctio, frictio, balneis, exercitatione, uestigatione, clara lectio. Exercitationes sunt arma, pila, cursus, ambulatio cum ascensu & descensu, multum subdium & in sole si caput patitur. Horum finis sit sudor, & lassitudo citra fatigationem. Deniq; omnia gymnastica. Socrates, inquit Cic. famem obsonabat ambulando. Dieta, id est, uictus formulae quatuor respicere uidetur, locum, tempus, etatem, naturam. Semel die uesci hyeme melius, si alius non sit adstricta: mane tamen aliquid cibi, sine potione & carne sumendum. secunda mensa stomacho imbecillo coacescit. Itaq; ei poma palmulae: & his similia primo cibo adsumenda. Qui concoxerit, mane tuto surgat: si minus, poterit redormire. Alui ante omnia ducenda: si sit diu adstricta, deiectio medicamentis querenda. Adstrictam faciunt labor, sedes, cibus immutatus ex eo quod solitum est, post cibum quies. Anni tempestates cauenda. Frigus corpori tum seni bellacissimum: At idem iunioribus prodest. Per frigus mens erectior, concoctio melior, sed cauetur. Nam immodicum teste Hippocrate uenas dirumpit, ructus & phthisim producit. Calor bonum colorem facit, urinam mouet. At idem concoctionem prohibet, somnum aufert, sudorem digerit. Haec Celsus diuersis locis. At Plinius libro xxviii. cap. v. dicit Hippocratem scribere, qui prandio abstineant, eorum praecordia celerius consensescere. Sed hoc remedijs, non epulis cecinisse. Fricatio, ut ait Celsus, ex Hippocratis autoritate si uehemens est, corpus durat: si lenis, mollit: si multa, minuit: si modica, implet. Quod & Plin. in xviii. libro repetit. De balneis autem Galenus ita refert. Aliqua fieri studio nostro, quaedam uero sponte naturae. Fiant enim nostro studio calida balnea, si calidis quibusdam immiscentur: uidelicet Nepita, Origano, Hysopo, Thymo, Tymbra, Lauro, & huius generis: ut spasmo & doloribus multis utilia. De Balneis uero sponte enatis Archigenes ait diuersa esse, nitrosa, salsa, sulphurea, Asphaltica, quae πηλοειδον, aut ferri aut aeris naturam habentia quaedam uero ex his composita. Horum autem omnium uis est exiccans aliqua praeter hoc. Calfactoria nonnulla praeter siccitatem. Styptica sunt quidem omnia salsa, & quae sapiunt aere. Sulphurea neruis & stomacho apta. Quae uero ferrum sapiunt, lieni & stomacho. Oportet igitur balnea ingredi minime turbatum & exercitatum: quoniam corpus obstringitur, ac poris uis aquae non admittitur. Sunt & frigida balnea quae Graeci ψυχρῶσιν uocant. De quibus Galen. scribit sanis apta esse. Roborant enim corpus, cutem durant ac densant. Nec tamen omnibus profunt. Sed qui alioqui diligenter ac sobrie uiuunt, neq; cibis, neq; uenere grauantur. Oportet autem paulatim affusere aestate, paulatimq; deinde per hyemem. Nec omnem etatem, sed annorum xxv. Animo praeterea uiuaci ac prompto iuuenes. Sed prius frictio, unctio, & gymnasio utendum.

Deinde frigidam ineundum, totumq; corpus mergendum. Nam una tantum parte mersa, frigus inducit. Sit aqua nec tepida, nec ualde frigida: ubi exitur, a pluribus frictetur oleo corpus donec calefiat. Post haec cibus copiosus, potionis uero minus sumatur. Nam in frigida lauantes melius concoquant, & sitiunt minus. Laconicum hoc genus appellatur, quod eo Lacones uterentur. Vtebantur & alio modo, sicco uapore ad sudandum. Quod Martialis aptissime his uersibus describit, Ritus si placeant tibi Laconum, Contentus potes arido uapore Cruda Virgine Martia uergeri. Appellatur enim pluribus uocabulis, Laconicum, Pyriaterium, Hypocaustum, Sudatorium, Sphaeristerium. Cic. ad Atticum, Laconicum sibi fabricari petit. Columella in primo. Quotidianam cruditatem Laconicis excoquinus, & exusto sudore sitim querimus, noctesq; libidinibus & ebrietatibus, dies ludo uel somno consumimus. Vitruuius libro quinto docet rationem Laconicorum faciendorum, quod rotunda sint, & in medio clypeus eneus dependeat, per cuius reductionem & dimissionem sudationis temperatura proficiat. Erat in eo genus alterum exercitationis, quod ptylissare Galenus πτυλιτῶν uocat, id est, summis pedibus ingredi, manibus altera retrorsus, altera proflus protensis. Sphaeristerium ex rotunditate dictum idem ferre erat. Tranquillus Vespasianum ait solitum esse ad numerum membra in Sphaeristerio defricare. & Plinius in epistolis. Apodyterium superpositum est Sphaeristerio. Galenus Pyrias huiusmodi uocat. Pyria Dion libro liiii. Pyriaterion, Seneca Sudatorium. Quid inquit cum sudatorijs, per quae siccus uapor in corpora exustus includitur? Plinius item in epistola ad Gallum de uilla Laurentina hypocaustum uocat. Applicatum est, inquit, cubiculo hypocaustum per exiguum, quod angusta fenestra suppositum calorem, ut ratio exigit, aut effundit aut retinet. Papinius in syluis. Vbi languidus ignis inerat Aedibus, & tenuem uoluunt hypocausta uaporem. Apodyterium locus ubi se spoliabant. Fricabant autem se strigili instrumento ad hoc apto. Sordesq; eas strigmenta uocabant, quae Athletis ad unguendum uenundabantur. Propnigcon locus balnei, ubi ignis praecclusus aestuat. Adiacet, inquit Plin. unctuarium hypocaustum, adiacet Propnigcon balnei. Praeterea Calidarium, Frigidarium, quod Apyrotum Atheniensis uocat. Solium item ipsum aquae locum, in quem descendebat. Circa uero lychni fistiles per noctem lucentes, monomyxi, dimyxi, trimyxi, prolymyxi, id est angulorum & luminum unius duorum, trium, plurium. Paulus item sic ait. Lauacra ferè omnia sponte nata calorifica & siccantia sunt. Nitrosa & salsa capiti medentur, Thoraci, Rheumati, Stomacho humido, Hydropicis, Pituosis, Sulphurea neruis. Asphaltica sensibus: quae sapiunt aere, oris uitijs, & uuluae angustijs: quae autem ferrum stomacho & lieni. Huius ultimi generis est aqua in Volaterrano quae potatur. Gregorius ad Ro. balnea Christianis maxime clericis uoluptatis gratia omnino interdicit, necessitatis uero concedit. Deinceps pharmaca. Quae innumerabilia sunt: apud praesicos simplicia magis in usu fuere, apud nos frequentius composita. Quae illi Tetrapharmacum, Heptapharmacum, Enneapharmacum dicebant. Clysteria, Balani, nostri suppositoria. Pessili, Pastilli, Emplastra, Cataplasmata, Malagmata, Cucurbitae, Cerota, Elateria, antidota, Acopa, Catapotia, Theriaca, Symplasmata, Smigmata, Diaplasmata, Collyria, Epithemata. Sunt etiam medicamenta composita molli lana, quae foeminae subijciuntur inter naturalia. Pastilli quos illi τρωχίονες dicunt, ubi tantum arida medicamenta aliquo humore non pingui, aut uino, aut aceto coquantur, & rursus cocta inarescunt, atq; ubi usus erit, eiusdem generis humore diluuntur, ac aut illinuntur, aut Emplastris aut Cerotis immiscuntur.

Laconicum Pyriaterium Hypocaustum Sudatorium Sphaeristerium

Ptylissare

Pyria

Pharmaca

Clysteria Balani

Pessili Pastilli

Emplastra

R. VOLATERRANI

COMMENTARIORVM

VRBANORVM

LIB. XXV.

DE RELIQVIS ANIMALIBVS IN VNIVERSVM.

ABSOLVTO iam homine, atq; his que ad eum pertinent enarratis reliquorum animalium historia ex ipso Aristot. alijsq; receptis auctoribus, quoad eius fieri poterit, contexenda. Sed prius pauca, que necessaria videntur, in uniuersum prolo-

quar. Primo nanq; satis constat eorum uitam in omnibus reperiri elementis, nonnullorum in pluribus: ut que uocant Amphibia, extra atq; intra aquam agere palam est. Verum alia alibi, Effertiora Asia gignit. Europa fertiora. Africa uero multiformiora. Ex quo prouerbum aei φερα λυβιν ηγυβη. Nonnulla item Ovipara, ut aues ferē omnes. Quaedam animal gignunt, ut quecumq; pilis uestiuntur: et inter aquatilia balena, uituli, et quecumque cete magnitudine excellunt. Alia sine coitu ac ex putri materia: ut musca, et multa insectorum, et concha marina. Voce diuersa sane omnia: foemina uero acutiore prater taurum. qui exilius mugit quam bucula. Causam Arist. refert, quod maribus plus insit calor: spiritus uero calidus crassitudine sua uocis grauitatem, et latus arterias efficit: exilitatem contra frigidus tenuitate. Quod in tibijs animaduerti licet, que conatu uehementiore grauioreq; flatu grauius resonant. Quod autem exfectis omnibus uox etiam tenuis, causam testibus refert, qui ueluti pondera que dam sunt, ex quibus nerui librantur. Quemadmodum in cithara chorda intentae resonant altius, submissius uero cum relaxantur. Sic et exfectis partibus ex neruorum remissione uox tenuatur. At uocis inaequalitatem instrumentum siue organum facit, per quod uox ipsa defertur, cum aut asperu, aut lenē, aut humore aliquo adfectum, causa flexibilis, dura, mollis existit uocis. Quamobrem uarios eorum sonos diuersis nominibus Latini expresserunt. Equorum hinnire, Asinorum rudere porcorum grunire, taurorum mugire, pecudum balare, canum latrare, anserum strepere, serpentum sibilare, ranarum coaxare, leonū fremere, luporū ululare, auū canere. Dentes mutantur prater hominē, equo, mulo, asino: homini priores mutantur, maxillares nullū animal amittit. Sus omnino nullum. Maribus quam foeminis plures in genere hominū, suū, ouium, caprarū, in ceteris nondum exploratū. Quibus plures, haec uiuaciora. Item alia dentes habēt exertos, ut aper, elephas: alia serratos, ut ceruus pantherae: alia continuos, ut equus, bos. Ex una tatum parte, bos, ouis, capra. Carniuora omnia quibus acuti, ut canis, leo, pardalis. Maxilla mouent omnia inferiorē tantum, prater crocodilum. Bifida, id est, διχίλα, bos, elephas, capra, porcus, ouis: et haec quidē ruminant. Dignos habent homo, canis, palmipedes, anser, cygnus. Quaedā ungues aduncos et rostrū incuruum, ut aquila et accipitres ferē omnes. Natura mares etiā inter bruta potiore decorauit honoris insigni. Draconem et gallum cristā. Cornibus ceruum, iuba leonē. Deniq; maiore etiā animo, prater pantheram et ursam, que animosiores maribus sunt. Quaedam a quibusdā coli populis cōperimus. Ambra-ciotis Leenam quasi uindictē libertatis, quod tyrannum eorum interfecerit. Delphicis lupū, quod sacrum aurū compilatū ac defossū rejoderit, uel q. Latone parienti adfuerit. Samijs

Malagmata

Diaplasmata

DE SOMNO, ET VITAE TEMPORE.

De somno & infomniis

SOMNVM quoq; ac uitae tempus hominis, pauca ex ipsius Aristotelis auctoritate attingam. Primum in confesso cum omnibus inesse, quibus cor siue analogum fuerit. Causa humor est cibi, in superiora tendens, deinde paulatim descendens: ante cum descensum nullatenus. Calor enim qui circa est subiecti nutrimenti causa frigescentis euaporat. Cum autem omnimoda facta fuerit refrigeratio, subsequitur mors. Quare pueros omnis ac pituitosos ob humectantem naturam plus dormire palam est: labore item fessos, quod hi maxime in liquorem soluantur, et concoctione impediuntur, ex quo plus additur humoris. Nanis etiam par somnus, quod hi partibus maxime augetur superioribus, pluiq; nutrimenti et propterea humoris ad eas partes ferri sit necesse. Melancholicis secus contingit ob frigus, ex quo non fit euaporationis multum, neq; uenosi ob pororum penuriam sunt. Fiunt infomniia pueris. Indicium est, cum impetu expurgis, clamitare, moueri. Sed et pleriq; prater hominem animalibus. Diuiniatio insuper quandoq; contingit, uerum sobrijs tantum. Necesse enim infomniia, uel causas, uel signa, seu casus esse. Ad uitae spatium ueniam. Hoc breuius septentrionalibus ob frigora, eademq; de causa et piscibus. Nihil enim magis quam calidum et humidum uitam aut tuetur, aut colit. Quapropter nanis etiam uita longior, quod superius membris crassiores uegetioresq; sint, et ideo calidiores, modo plantarum et arborum. haec nanq; pro capite radices habent, quantoq; crassiores, eo plus atrahunt humoris, ac diuturniores sunt. Haec ex Aristotele. Animalibus que plures pariunt foetus, aut multum coeunt, breuior uita: ut araneae, piscibus, gallinis. his uero contrarijs longior uita, ut elephantis, serpenti, cornici, auctor Alexander in problem. Arist. item in problem. signa uitae dicit esse dentes frequentes, et lineam per mediam palmam longe ductam. Sed locus expositulat, ut ea que Mathematici in hominis aetate deprehendunt referam. Iulius Maternus fatales homini ualdeq; periculosos Climacterios uocat annos, quasi Gradarios, ut uox Graeca sonat: qui per numerum septenarium et nonarium ascendunt: quodlibet enim horum tum eorum con-duplicatio cauenda: sed prater omnia annus sexagesimus tertius, quod tunc uterque numerus concurrat, cum septies nouem eum constituat. Quapropter apud Tranquillum letatur Augustus in quadam epistola se iam annum climacterium euassisse.

Iulius Maternus Climacterij anni

Amicitiae & inimicitiae animalium

Amphibia

Deuastationes

Quaedam certis in locis non uiuere

Diuiniatio

Bifida

Marium insguia

Locorum mutatio

Samijs ouem, quod item aurum e templo surreptum inueni- rit. Argiuis serpentem, ut Cleantes scribit. Aegyptijs cro- codilum, ibim, multaq; alia. In Tenedo nutriunt pregnan- tem uaccam, cui foete ministeria ueluti puerperae exhibent. Sunt et amicitiae et inimicitiae quaedam innatae, Oues capris coeunt. Columba turturi. Palumbes perdicibus. Ale- xiones ceryllo. Coruus erodio. Larus graculo. Harpa mil- uo. At contra internecinum inter se bellum gerunt cornices et noctuae, Miluus et coruus, Pyralles et turtures, Brethus et pagrus, Cloreus et turtur, Aegyptij et aquila, Cygni et dracones, Apri et bubali, Tauri et leones, Aspides et ichneumones, Aegithus et asinus, quo rudente oua et pulli Aegithi pereunt, Leones et galli, Hyena et pardalis, Scorpius et scababotes, Vulpes et cygnus, Tauri et cornices. Inter aquatilia Delphinus et balena, Cestreus et lupus, Mu- rena et congrus. Sunt et alijs alia noxia uel salubria. Aquila quod uocant symphytu letale, ibidi fel, Hyena semen eru- cae, myrrhae, Cedri folia calamodyti, Flos uluae melacoritho, semen alij lacerte, Adeps caprae cantharo, rosa cantharo, lacryma ex uite grui. Reliquae cadaueris degustati a lupo, cornici et upuae: herba quam leontophonum uocant leoni, uilturi unguentum, insectis omnibus oleum illitum. Salubritatem quoq; morbis et remedia inueniunt. Palumbes lauri folijs commanducatis, Ictinus Rhamno. Turtures ipeas fru- ctu, Corui uicice, Vpuae adianto, quod et Callitrichon qui- dam uocant, Harpa hedera, Perdix arundinis folijs, Turdi myrti, Corydus labrusca, Aquila saxo, quod aquilinum uo- cant, ac utile partibus etiam continendis. Deuastationes etiam inserrunt quaedam animalia. Magnesij et Ephesij contra locustas ordine militari ad bellum exeunt. Paeonij et illyrij contra columbas. In parte Aegypti pro cane certant. Musca- rum multitudo depopulata est quondam Megarenses. Vespae Phaselitas, mures Cosas Hetruriae ciuitate. Quaedam re- giones et loca quibusda exempta. In Creta Iouis beneficio, itemq; apud Delphos, ut auctor Nicandrus, nihil animalium uenenatorum uiuit, eoq; translau ex templo perit. In tem- plum Hercules Romae muscae non ingrediebantur. Mures in Paro insula, ut scribit Aristoteles, non sunt. Morsus uero non aequo omni tempore efficiunt. uespa itemq; musca que ser- pentem degustauerunt, aculeis magis penetrant. Aspides ran- nam depasii ictus immedicabilis. Canis rabiosi morsus letalis. Morsus item icium hominis longe malignus. Scythas ad- dere pharmaco inficiendis sagittis sanguinem hominis pur- gati Theophrastus testatur. Nonnulla diuinatione quaedam natura donauit. Futuram fame ad pestem, canes, boves, ser- pentes, praesentem alio se conferunt. Mures insitante ruina subito de loco migrant, ut accidit Eliensibus teste Hom. qui cum in Ionas impie gesserint, dies continuos antea mures ab eis migrarunt, unde fatum illis portenderunt. Sed et progno- stica ex animalibus tempestatis a quibusda obseruata. Aues enim aquatiles in terra uolantes procellam portedunt. Con- tra terrestres si ad rigua et palustria, serenitatem. Gallina- ceis itemq; Gruibus alas coeuerberantibus, strepitibus uero imbrem, eisdem lauantibus uentorum flatus. Graculi more accipitrusursum deorsum errantes, ut auctor Arist. hyemem significat. Cornix a cibo uolans in sinistram partem, serenitatem. Mergi et Anates constrepentes alis, uentos: plures aues albae simul iunctae, item noctua sereno canes tempesta- tem: tempestate uero serenum praenuntiat. Commutationes et eadem saepe facere uidemus. Luscinia aestate colore can- tumq; alium retinet. Sturnus aestate dulces canit, hyeme ob- strepit, ac sufflauus e nigro fit. Sed ut turdi, sturni, phocides, mconides, thoes, per aestatem macrescut, per brumam obese uidentur. Chamaeleon quem attigerit colorem reddit. Nec locorum praeterea minor mutatio. Aestatis quaedam aduen- t

Arma cuius sunt

Virtutes animalium similes

Poppinans

Equibalijs

Spadices

Canterij

Asturcones

Tollutarij

Manni

Succussarij

Tortores

Cruciantes

Defultorij

Celetes a nobil

à nobilissimis iuuenibus teste Tranquillo agitabantur, nunc sane à ministris. Illud quoque obiter notandum, quod neque legimus neque sane ex ueterum monumentis aut marmoribus aspiciamus, equos eorum ephippia more nostro, neque penitus pedum sustentacula, quae uulgò stalfas appellat, habuisse: sed tantum in dorso ephippia eius generis, quibus hodie domitores equorum utuntur. Festus scribit Romanos equum dexterorem bigae in capto Martio quotannis Marti immolare solitos. Lacedaemonij in monte Taygeto uentis immolat equum, ac in eodem loco adolent, ut cinis eius late diffundatur. Rhodij item singulis annis quadrigas Soli consecratas in mare iaciunt, quod is tali curriculo fertur mundum circumire. Aelianus mira quaedam de equis scribit. In India tam equos quam asinos unum in fronte cornu gerere, illudque si quis ueneno infererit innocuum esse. Apud Psillos Indorum equos haud hircis maiores esse, mulos bouesque tandem Libyos negligentiam domini facile tolerare. Nam graciles ieiunosque labores et cursus maximos perferre. Praeterea Scytham fuisse quendam, qui optima gētis equam, et ex ea equum habebat, ne soboles periret, filium ad matris initum dixisse: primum recusantem, mox ad opertum pallio salientem: ut primum agnouit se parēti concubuisse, euolauit, et crepidine saxi sese praecipitē dando, scelus expiauit. Darium minorē equas à partu in bellū ducere solitum, ut si cōtingeret aufugere, ab illis amore relictorum pullorum celeriter transferretur. Celtas ac Macedonas et Lydos equos piscibus pascere. Sybaritas et Libyos ad cantum Symphoniae equos instruere ac domare, quae causa illis cladis fuisse dicitur cū Crotoniatis cōcurrentibus. Ex equae fronte carunculā à pastoribus radi, phyltris efficacissimam quam Hippomanes uocat. Vir. in Geor. Equorum nobilitas nō facile patitur ab asinis iniri: remediū eis prius iuba tōdere, atque turpates crimibus, amota superbia facile succubunt. auctor Aelianus. Plin. uerò aliter earum libidine iuba tonsa extingui dicit, cōcipereque flante Fauonio apud urbē Vlyxiponēsem. Cōsinitus Thraciae fluminis equos epotas effert. Hinc Diomedis illic regnatis equi monstruosi ob eam causam dicuntur. Adamati equi quoque Alexandro et Caesari ac Augusto reperiuntur, à quibus etiam tumuli honore donati. A Semiramide item usque ad coitum. Equus insuper Nicomedis regis extincto domino, inedia uitā finiuit. Aelianus. huius inuentorem Neptunum tradunt, equitandi uerò Thessalos, sicuti frenorum Peltronios. Columella de equis sic ait. Maiores bimis domari non oportet, annorum notae cum corpore mutantur. Dum bimus et sex mensium est, medij dentes superiores et inferiores cadunt. Cum quartum agit his qui canini appellantur deiectis, alios adfert: intra sextum deinde annum molares superiores decidunt. Sexto anno quos primos mutauerit exaequat. Septimo omnes explentur aequaliter, ex eo cauatos gerit: nec postea quot annorum sit manifeste comprehendere potest. Decimo anno tempora cauari incipiunt, supercilia nonnunquam canescere, et dentes prominere. Morbiequorum Crithiasis, Hyperemosis. Generat septentrio equos syluestres: sicuti meridies asinos. Inueniuntur et equi fluminales, qui in fluminibus morantur, quos Hippopotamos uocant auctores, Arist. Aelianus, Plinius.

EXXENOPHONTE
DE ARTE EQVESTRI.

NE quid autē de equis praetereatur, Xenophontis Graecum libellum de arte equestri uisum est mihi in Latini sermonem ad huc locum epitomare. Pedes ante omnia probandi. Ungulae crasse sint, neque humiles, ne atterantur, cinea pedes: neque ualde erectae caprarum modo, tibiae pingues ossibus, non carne. Si pullus molliter genua flexerit, tempore procedete multo magis flectet: sic enim melius quam rigida

equum equitemque: infrastrū ac inde fessum reddunt. Coxae anteriores sub humeris pingues probantur. Pectora latiora ad decorē faciunt pariter et robur, aptaque ferre crura minime inter se proxima aut cōiuncta. A pectore rursus ceruix non more apri prona procumbat: neque item galli modo recta ad ceruicem tendat. uacius circa curuatur a sit, caput osseum, paruas habeat maxillas: oculis ante pedes respiciat. Nā colli protensio lassitudinis debilitatisque signum. Considerandum deinde si utraque maxilla molles, aut durae, aut diuersae. Diuersarum enim maxillarum, sicuti alia multa animalia, nascuntur etiam equi: Oculis item prominentibus uigilantior apparet, quam incuruis, longiusque aspiciat. Nares aperta, magisque depressae spirabiliorē ferocioremque demōstrant. Et enim quum equus alio cum equo fertur, uel inter equitandū animatur et effruet, nares magis dilatare cōspicitur. Vertex praeterea ceruicis maior, et aures minores magis equinum prae se ferunt caput: latera profundiora, tumidioraque. Lumbus quanto latior et breuior, tanto facilior. Ingressu equus anteriora crura attolit, et posteriora desleclit. Ventrem mediocrē: coxas latas esse oportet, lateribusque ac pectori coniunctas. si autē haec omnia gracilia fuerint, leniore sane ad cursum uelocioremque faciunt. Clunes ad caudā, si lata linea diuidat, longe uestigium posteriorū pedum prioribus anteponet. Testiculi quoque magni probantur. Si pullus cruribus fuerit altis, hic magnus erit equus: nam quadrupedi omnium magnitudo tibialis tempore nō ualde crescit. Ad huius igitur symmetriam et reliquū corpus augetur. Pullus in primis mansuetus tractabilisque fiet esuriendo, ac sitiendo: demum ira obliuio, cibum praebēdo, tum blandiendo, leniterque partes, quas equus per se curare nequit, atrectando. Hunc equis per turbā ducat, omnibusque aspectibus, ac sonoribus appropinquare doceat: ut si quid expauescit, non plane arduum, sed placidū esse paulatim mōstret. Cautiones in equo emendo, ut etate quis norit, si frenum recipiat, si fessorē excipiat, si exceptū excutiat, si dimissus aufugit, aut celeriter recipitur, si uerbere ictus sit obteperans aut excitator. Sed et si bello uis uillem: fossas transmittere, muros transilire, insilire, desilire, à frōte, à tergo, ab latere percurrere oportebit. Pauidi et suspicantes omnino reiiciendi. Illi ferocis ac boni equi potissima signa, si fessus rursus eadem facere uoluerit. Stabulum domi habere oportet, ut sepe cernat equum oculus dominicus: repagulaque inter eos, ne in se pabulum furentur ponenda. Pauimenta stabuli mollia seu leuia generosis officiant unguis. Sint igitur lapidibus strata inter se unguarum magnitudine ex asperitate cōiuncta. Ita namque à uitij equorum pedes, et si quid illi adhaeserit, prohibentur. Post haec equis est stabulo equum educat strigilis gratia: seponatque seorsum à praesepe post prandium: ut libentius deinde ad coenam redeat: locumque eum lapidibus rotundis sternat: ut sese mouendo tanquam in uia saxosa ingrederetur, exerceat: eoque modo chelidonas pedum huiusmodi effusi lapides tenuabunt. Ora uerò ut sint mollia curandum: hisdem ferē remedijs quibus et caro curatur humana. Equis quotidie simum et humida equi cubilia in unum locum effert atque aggerat. Equum quocumque sine freno ducit chamo compeecat, qui minime respirare prohibet, ac mordere non sinit: supra à uertice capistrum adliget: quando omnia circa ora imposita natura ipsa equus detrectat: sic uincula minime pertrahet, sed lenta esse sinit. Quando ad strigilem uenitur, incipere à capite et iuba oportet: ubi enim superiora purgata non sunt, frustra inferiora purgantur. Spinam tantum manibus atterat: et pilū qua natura ducitur cōplanet: sedi minime noceat: aqua caput abluat: quum enim osseum sit, si ferro attingat, equum cōtristabit. Deinde procomium, id est setae quae ante frontē propendent, aqua inspergendum

Quomodo raudus pilis

De stabulo

De strigili

uti

uti lōge succrescat: quum uidere minime prohibeat, noxiāque ab oculis propellat. Etenim existimandum Deum pilos huiusmodi equo in hac parte, loco magnarū aurium dedisse: quas asinis ac mulis ob oculorum defensionem tribuit. Praeterea caudam atque iubam lauare sepe oportet. Nam setae in his partibus crescentes magno sunt usui: cauda in noxijs abi-gendis: iuba ad equum ascendendum. Sunt item ad decorē: signum quod equae armentales non similiter asinos in coitu sustinent, donec comam induerint: cuius rei gratia attendent equas omnis quae ab asinis sint incunda. Lauare crura prohibemus: nihil enim iuuat: nocetque: potius unguis quotidiana inspersio. Sub uentre quoque multa purgatio minuenda: quum haec magnopere contristet equum: praeterea quanto purgatio haec pars, tanto magis subtus noxia congregat. Itaque haec loca manibus pro strigili confricanda. Videndum ne in equis tractandis à fronte aut à cauda adpropinquemus, sed ab latere: sic et minimum nocebit, et ascensuro paratior fuerit. Equis equum frenaturus primum ad eius leuam accedat: deinde lora dextra summo capiti coryphaeaeque immittat: os uerò sinistra adaperiat: quando si recipiat cecriphalon circumponat: si minime aperiat, pollicem sinistrae ori iniiciendo freno dentes premat, quod si non item iuuerit, labrum circa cynodontem premat. Equum insuper per lorum ducat, nō autem per frenum: nam hoc diuersitatem maxillae facit. Frenum uerò ipsum quum nimis prope maxillas fuerit, os atterit: ut sine sensu quodammodo fiat: quod rursus nimis in ore summo, potestatem facit minime freno parēdi. Equis instruatur, quoniam modo Persico more sit auxilio, ut equus facile conscendatur, dorso domini pedes sustinendo, si forte ille egrotauerit aut conuenit. Praeceptum optimum ad equum cum ira nusquam adcedere: qui enim equum generosum uerberibus cogunt, maiorem incutiunt terrorem: blandēque potius edocēdus, ut quod expauescit minime molestum sit. Equum ascendens lora ex freno leua decenter accipiat: ita lenta ut crines prope aures minime corripit: ne si forte laterē conscendere disecat. Quod si forte crines possunt eques habuerit, minime genu supra equi spinam imponendum: sed tibiam in alteram laterum equi partem transmittat: quum uerò confederit coxis equo adhaereat, ut rectius ualentiusque queat et hastam manu iacere, et ex equo ferire: tibiae à genu molliter dimittat: si autem rigidas protēderis, periculum si quid offenderit ne rīpantur. Deinde brachio sinistro equi costis adhaereat: sic enim et stabilior equus fuerit, et manus firmior. Si quando currendum: signis id tantum quam subito praestat. Equo si leui erectaque ceruice, habenas alius immittendum: si demissiore fuerit, inferius: qui enim sponte curret corpus alacer inflectet: et ad baculi nutum qua parte inferri uiderit libentissime mouebitur: seseque rursus reflectendo regredietur. Equitationis genus laudamus quam pedam uocant. in utranque enim maxillam uerti asuescet. In conuersionibus equus tuto recipiatur: non subito, sed paulatim à medio cursu frenum contrahendum. Utile quandoque fuerit quiescentem statim impellere: et ex equis equos petere: et ex celeritate rursus in proximo conuiescere, et ex quiete iterum irruere. Si quis autem saltu cum cupis instruire, lora tenens equum fossam praecedat oportet, deinde trahat, ad saltumque inuiter: si respuit, uerberibus cogere: reliquo tempore uim non expectabit, sed tantum retro aliquem uideat sat erit: sic aduetus, calcariibus postea ab equite impulsus magnas transmittet fossas. Hoc idem agere in accliu decliuque loco aduescendus: et ad silientem quidem in accliu, iubam prendendo pronus adiuuet: in praecipiti uerò sese resupinando, habenasque contrahendo. Equus enim qui collectio condēsoque corpore fuerit, et sibi et equi haec omnia tutius

Quomodo frenum immittendum

Venatio utillae equi

Defrenati

De armaturis

fiant

peraget. Denique huius arti et uenatio et campestris exercitatio magnopere utiles. Cum equo magnanimo nihil per uim agito: nimiam ferocitatem placidissimus potius signis mitigato: nam longa magis itinera et quietas matrem reddunt, quam subita ac breuis uolentiaque agitatio: quapropter minimum ab aliquo alio quam equifone attingatur. Praeceptum est enim, poppismo, id est, blanda sibilatione equos mansuescere, lotio autē excitari. At si quis ab initio in lotio quidem placabilia, in poppismo uerò molesta proferat, disceat equus poppismo quidem excitari, lotio autē placari: adeo in teneris aduescere magnum est. Adhibendus insuper iuxta clamorē et tubas, ne haec horrida ei uideantur: neu aliquid triste, seu subito molestum proferre, sed cōquiescere sinere, praedictaque coenas offerre si capiat. Optimum autē consilium, ualde animum equum non esse in bello possidendum. At ignauo et pigro equo sat fuerit dicere, haec omnia fieri cōtrariae, quae animoso oportere diximus. Praeceptum quoque de frenis hoc erit, ut duo non minus habeantur: horum alterum leue, rotis ualde magnis: alterum breuius et humilibus, echinis uerò acutis: ut si quando hoc equus accipiat, asperitate dimittat: quando uerò leue commutet, ipsius leuitate letetur: et in altero quidem instruat, in altero gaudeat, ac quod in illo didicit, in hoc agat et exerceat: si uerò huius despexerit leuitatem, rotas magnas addimus leui, ut ab ipsis hiare coactus frenum dimittat. Oportebit et asperum frenum uarium facere, et clauis firmiter confixum ac cōtinuum. Cauendum insuper ut quantumque frena fiant, mollia flexibiliaque sint. Rigidum equus totū habet prope maxillas sicuti obeliscum. In flexibili autem quod fugit semper uenans, mittit à maxillis frenum. Haec igitur de causa circa medium ex asibus annuli suspēduntur, ut in his persequendis et lingua et dentibus occupatus, ad maxillas frenum recipere negligat. Si quis autem equum cupiat uectorium pariter et celerem, saltuque leuem, haud facile in eodem inuenit. Nam qui molliter crura inflectit, corpus attollere minime ualebit. Qui enim lumbū inflexum et breuem ac robustum habuerit, non secundum caudam, sed in ea parte quae inter coxendices, et latera secundum uētriculum est, is maxime poterit retro crura longius supra priora uestigia ponere: ex quo si freno contrahitur, posterioribus quidem laborabit, corpus uerò anteriori attollere ualebit, ita ut uentre et genitalibus anteferatur. Armaturā uerò qui ex equo sit periclitaturus huiusmodi habeto: primum thoracae, et ex thorace cōtinuum ei tegumentum quod ceruicē ad uultum usque ac nares protegat. Ex hoc item alae duae circa uerenda dependant, ac cōsistant, tales, tantaeque, ut tela repellere ualeant. Casidē deinde induat, quae firmissima erit ex pelle bubula. Sinistra insuper manus armanda manu appellata, nam humerū operit tum brachium ac cubitum, et quod his continuum fuerit, praeterea extenditur et incuruatur, et ubi deficit thorax supra alas protegit. Dextram ob pugna liberiore esse oportet, eamque à thoracis impedimento separare, pro quo alae sint in gighymis additae: quae item manus plicantur et similiter clauduntur, brachio tantum simile tibialis opponatur. Armanda et ea pars dextrae, quae sublata nuda est, prope thoracae corio uittulino aut ferro. Equus post haec armandus prometopidijs, posternidijs, et parapleuridijs. Haec enim simul et equi parameridia, id est, femoralia fuerint. Ex omnibus uerò maxime equi uentriculum simul cum lateribus, quae pars inter uitalia et debilissima uidetur, quoad fieri commode poterit, unā cum ephippio protegere oportet: necesse tamen huiusmodi tegumentum, sicuti et equi alia, consuecere, ut et eques securius confideat, et quam minimum equi sedem incommodet. Equitis praeterea pedes ex femoralibus eminebunt. Armantur quoque et hi si embates seu socculi

fiant ex corio: quali crepidae existunt: sic enim armatura et
 tibis, et pedibus pariter calciameta fuerint. Et haec quidem
 omnia ne ledi possit, ut autem ledere valeat, macheram po-
 tius quam cism habeat. Pro hasta perticali quod haec debi-
 lis simul et grauis ferre est, cornu et clauas magis laudamus.
 Nam et haec scientem fallere minime possunt, et ignaro esse
 utiles quoquo modo, a fronte, a tergo, a latere. Adde quod
 robustiores sunt, et ferri faciliores quam hasta, iaculum in-
 super longissimum magis placet. Paltum enim genus minoris
 iaculi in itinere torquetur ac transmutatur. Longius autem
 iaculabitur si ante precipiens ab leua se reducat in dextram,
 deinde in coxendice consurgens hastam emiserit: certius ta-
 men si semper scopum in emittendo contuebitur.

DE CANIBVS.

Diuersa canu genera

CANES diuersorum generum memorat Pollux. La-
 conicos, Arcades, Argolicos, Cyrenicos, Libyicos,
 Molossos, Indicos, Castorides, Eretricos, Cretenses. La-
 conici ex vulpibus et canibus uocantur; Alopecides. Plau-
 tus. Nos Parasiti Lacones sumus. Arcades ex canibus et
 leonibus, appellantur; Leontomiges. Cyrenici, ex lupis
 et canibus, nominantur; Crocutae. Castorides est castore
 nati, et uulpe: ex quo Homerus ἀλωπίκιδας eos uocat.
 Eretrici Apollinis iussu nutriti, qui et aratro terram uer-
 tere dicebantur. Molossi ex Epiro ueniunt, dicuntur pro-
 gnati ex cane, quem Vulcanus, ut fabule uolunt, fabricauit, et
 animam inspirauit, donoque dedit Ioui, ille Europa, ipsa Mi-
 nos, Minos Procridi, haec Cephalo uenatori. Cretensium
 canum aliqui Diapom, qui semper in certamine fors cogre-
 diuntur, alteri parippi, qui equis cursu contendunt. Haec ex
 Polluce. Sunt et Celtici ex Gallia Britanniaque uenientes,
 odoratu, cursuque praestantes. Indici ex tigride nascuntur.
 Vnius ex his exempli tradit Aristoteles, qui praesente Ale-
 xandro in India cum leone congressus, prius expectauerit a
 circumstantibus totus paulatim cogerpi, quam mordicus ferre
 dimittere. Extinctum tandem Alexander honorauit, eius no-
 mini ac tumulo ciuitate dicata. Nicadrus Colophonius tamē
 scribit huiusmodi canes ex Aetionis regis canibus pro-
 gnatos, qui post rabiem in sanitate redeuntes Euphrate tra-
 nssio, in India errauerunt. Sunt et Melitei ex Melite in-
 sula, admodum parui in delicijs domi educantur. Nostra uero
 tempestate Alani et Corsi non cedunt Molossis, quibusuis
 feris congregientes. Molossi enim ex Illyrico frequentes in
 Italiam ueniunt, custodiendo pecori uillisque aptissimi: sub ca-
 tenis interdum ob periculum retinetur. Hoc animal Aegyptij
 sub numine Mercurij ueneratur, quem uocant Ambin, quod
 in exortu caniculae fiat inuidatio Nili, uel quod Isidi Osyrim
 querenti Canes praesto fuerint. Scribit Hermippus, qui et
 Aristoclem adducit autorem, esse gentem in parte Aethio-
 pia, cui canis imperaret, eiusque cum latratu tum certis alijs
 signis iussa deprehendi. In templo Vulcani rotundo, canes
 Romae ueluti editi habitabant, sacrilegis tantum adlatran-
 tes, ceteris blandi. Eodem ferme modo et in Apulia et in
 Minucia templo uidebantur. Fidelitatis quoque eorum plura
 monumenta. Pyrrho Regi canis ab eo edicatus adfuit quon-
 dam in sompnis in quodam terrore clamanti: demum eo mor-
 tuo in eandem pyram sese sponte iecit. Icarij canis fides ob
 indicatum filiae parentis cadaver, caelo posteritas extulit.
 Darcus ultimus ab Alexandro uulneratus, ab omnibus reli-
 ctus, cani tantum ab eo educato curae fuit. Canem Athenien-
 ses publice atendum mandauerunt, quod in Aesculapij templo
 custos sacra compilantem indicauerit. At canem Vlyseum
 post annos x. domini cognouisse fabulose ab Homero po-
 situm. In Aegypto docilitas non minor eis quam equis Sy-
 baritarum. Sub Ptolemaeo quidem ludere, saluare ac molliter

Canu fidelitas

Canam docit-itas

ad symphoniam cantum moueri, edocti fuerant: uicē seruorum
 pauperibus domi praestabant. Ex Aeliano. Canem Latini lu-
 percalibus immolabat mense Februario: Lacedaemonij uero
 Marti eumque templis omnibus, ut animal impurum, et qui in
 propatulo coeat arcebant. Ea demum causa quod in insulam
 Delum non ingrediebatur, nec eius sacerdoti uel cum nomi-
 nare fas erat. Plutarchus in Problematis. Penam quoque apud
 Romanos singulis annis dabant, ob memoriam male defensi
 ab eis in tumultu Gallorum Capitolij. Heliogabalus teste
 Lampridio canes ingentes rhedis trahendis iunxit. Reliqua
 ad eorum pertinet natura. Plures edunt foetus, caecos omnes
 usque in diem xiiii. optimus in foetu qui nouissimus cerne-
 re incipit, primus tantum patrem refert. Geniturae initium
 mari quartus annus, foeminae tertius, usque in nonum: etas den-
 tibus deprehenditur. Iuuenibus albi et acuti, senibus nigri et
 obtusi, eum longissimum annis xiiii. Ex Aeliano. Signa ^{Probi canis}
 uero probi Pollux uel illa praecipua commemorat. Toroſi, ^{gna}
 magni, uenosa fronte ac lata, oculis nigris flammis, auri-
 bus tenuibus ac praelongis. Collo ite praelongo, pectore car-
 noso. Spatulae ab humeris paulo recedentes, cruribus altis,
 altioribus tamē posterioribus, lateribus extatibus, coxis te-
 retibus inter se distantibus, uillo tenui ac denso, colore non
 omnino uno, sed mixto. Vexantur tribus morbis, angina, ^{Canu morbi}
 rabie, et podagra: ab hac ultima facile curantur, a reliquis
 non. Item eorum caluariam integram esse constat. Curſore praeter-
 eam uillosiore esse oportere, indagatore uero dentibus hebe-
 tioribus atque nigratibus. Signa quoque longe odoratis, si absti-
 nent canina carne uel assata uel facta condimentis. Aelianus.

DE CERVIS.

CERVIS foeminae cornua nasci, cum nonnulli dicunt, ^{Ceru}
 utum Euripides testatur in Iphigenia. Ceruam cornige-
 ram manibus Acheorum tradam quam pro tua mactabunt.
 filia. Idem in Terundis Ceruam ab Hercule expugnata cum
 cornibus fuisse dicit. Seseli herba in morbo, et apud Cretam
 dicta, ut tradit Aristoteles, sese curant. Cornua in locis
 inaccesis proieciunt, ne imbelles inueniantur. Vnde prover-
 bium Οὐ ἐλαφοὶ τὰ κέρατα ἀνοβάδασσι. Quo abiciunt
 cornua cerui: autor Aelianus. Aristoteles ait Ceruū in ca-
 pite uermes habere, praeter ea sille carere, quāuis eius inte-
 stinum sit amarissimum. Plinius item de his haec scribit: Mul-
 centur fistula pastoralis, iacet prope uiam, in terrore ad ho-
 minem cofugiunt, mirandum alioqui animal ac timidum, in
 bimatu cornua incipiunt, partus feruū octonis mensibus, et
 uita eis longissima signum, quod quida cum torquibus aureis
 ab Alexandro magno datis post longum tempus inuenti. Quon-
 et eorum carnem matutinis manducata addere uitam com-
 pertum est. Cornu ceruicium suffium abigendis serpentibus
 aptū. Africa tantum ceruus caret. Est et apud Aristotele
 Hippolaphus animal forma cerui et equi copositum, magni-
 tudine fere simili ceruo, uillo tatum et barba hircina: scribit
 ipsum gigni apud Aracotas, forte hic est quem Aelianus Tra-
 gelaphum uocat, dicitque cetera simile ceruo, barba tantū et
 armorum uillo, hirci propiorē. Capream Graece Dorca-
 dem Gaza apud Aristotele conuertit. Haec et coturnix pla-
 cidissima animalium ut ait Plinius, uenenis pinguescit. Mu-
 simones Corſica fert, caprarum more uillum feretes, ex quo
 tomēta conficiunt: autor Strabo. Damae raro maſueſcunt,
 cum fere dici non possint. Coplura nanque mediae inter utruque
 naturae sunt, ut in uolucris hirundines, Apes in campo, in
 mari Delphini: autor Plinius. Vulpes uasū animal, Ech-
 num cū uideat non posse propter aculeos superare, respiciat,
 atque ita mollem corporis partē lancinans enecat. Vespertum
 quandoque multitudinem uexata sese in cauū condit, extate cau-
 da, Circa quam ut illas certatim occupatas, uilloque denso im-
 plicit

Probi canis gna

Canu morbi

Ceru

Hippolaphus

Tragelaphus

Caprea Dorcas

Musimons

Damae

Vulpes

placitas animaduertit, egreditur, atque ad murum siue arborem
 perficando obtinet extinguitasque; deinde depascitur. Eodem fe-
 re commento et pisciculis insidiatur ripam oberrans, caudaque
 in aquam demersa, illi nouitate accurrunt, uillisque obuoluti et
 quasi defossi extrahuntur. Otides quoque in fluminibus pariter
 decipit, sese uni ex eis fesse adsimilans, ille superuolat, uulpes
 conuersa statim inuolat. Dicitur et in Thracia flumina hyme
 glaciatā transmittere, aure prius ad ripam humi adposita
 securitate itineris explorare, si quietem nullis crepitan-
 tibus undis doprehendat, libera trajicere. Haec ex Aeliano.
 Leones Leonum Aristoteles duo genera ponit, alterum breuius,
 crispo pilo atque ignauius, alterum longius atque generosius. In
 uniuersum infirmis est lateribus, reliquo corpore robusto. cer-
 uice praesertim ualidissima, quod osse uno rigida constet, nec
 uertebris uillis imigatur. Illud obseruatum ex Homeri carmi-
 ne quod ignem formidat. Item rotarum orbis, curru inanes,
 et gallinaceorum cristas ac cantus. Solum hoc animalium aper-
 tis oculis nasci, autor est Democritus apud Aelianum: mini-
 mumque somno deditum tradunt signum, quod dormienti cau-
 da iugiter mouetur. Stabula pastorum armenta, quae inuadit fa-
 me compulsi, ut Homero placet. Carne camelorum libenter
 uescitur, ut autor Herodotus, qui quondam in camelos regis
 Xerxis frumentum ferentes impetum fecisse leonem com-
 memorat, reliquo commeatu hominibusque seruatis. Saturita-
 tem dierum inedia uel sinia deuorata uomitionibus purgat.
 Ingređitur obliquo itinere, ne cubile deprehendi aut foetus
 inuadi possint, ossa solida minimeque uacua habet. Solum quo-
 cunq; tempore terga nullo terrore uertit, quiete ac sensum sese
 recipit. Cū leaena non pascitur, sed separatim errat, cū in cin-
 ctis generibus mas cum consorte libenter uiuat. Causa, quod
 uterque uiribus fidens nequaquam altero indiget: haec ex
 Plinio. Reliqua ad eius pertinent clementiam. Nam ut est
 inedia terribilis, sic reliquo tempore mitis, pueritiae, ac ma-
 gistro eum regenti praesertim. Varia eius placabilitatis tra-
 duntur exempla. Illud in primis notissimum quod ab Aeliano
 Gellioque traditur de Androcle seruo, qui Roma aufugit in Li-
 byae deserta, ac in antrum leonis incidit, ubi leoni reuertenti
 cum praeda ac pedem claudū porrigenti Androcles auxilium
 tulit. Demum captus ipse fugitiuus ac Roma in Theatrum
 eidem leoni forte capto obiectus, ab eodem cognitus et ser-
 uatus est. Scribit item Plinius de Mentore Syracusano, qui leo-
 nem sibi in syluis obuium, pedemque porrigentem surculo fi-
 xo liberauit: idem fere dicit Helpio Samio contigisse. His
 exemplis successit diuus Hieronymus qui huiusmodi feram
 simili beneficio demeritus traditur. In regione Elymea tem-
 plum Adonidis est, ubi leones mansueti hospitibus blandiuntur,
 ex eorumque manibus cibum capiunt: autor Aelianus. Pli-
 nius scribit, quod primus Romanorum leones curru iunxit
 M. Antonius triumphans, inuitatus matrem Deum, in cuius tu-
 tela sunt: non sine cauillo, generosos spiritus eo tempore
 sub iugum missos significari: quem deinde inuitatus est Heliog-
 abalus, teste Lampridio. Pompeius ccccxv. iubato-
 rum leonum pugnam in circo dedit. Caesar ccc. Pri-
 mus hominum Hanno Carthaginensis Leonem mansue-
 fecit. Graui sunt anima, et diebus alternis uescuntur. Lea-
 na primo partu quinque parit, ac per annos singulos uno
 minus, ab uno sterilescere. Informesque foetus ac magnitudi-
 ne mustellarum esse. Semestres uix ingredi. Haec Plinius.
 Contraque Herodotus apud Macrobiū, itemque Gellius scri-
 bunt, quod Leana in omni uita unum parit. Causa quod
 catulus leoninus ubi in utero moueri coepit, cum habeat un-
 gues longe acutissimos, uterum lacerat, augetens magis ac
 magis imprimendo exulcerat. Lupus animal uoracissi-
 mum in praedam incidens toto corpore turgescit, taurum
 a tergo aggreditur cornua cauens, noctibus grassatur. Flu-

Leones

Placabilitatis leonis exempla

De Leanae partu

Lupus

mina tranant seriatim, quolibet eorum praecedentis cauda
 mordicus apprehensa innixio. Apollini amicus quod Lato-
 nae parienti asiterit, unde ab Homero Lycogenes Apollo
 dicitur, ex quo in templo Delphico lupi simulacrum cerne-
 batur. Et apud Graecos annus Lycabas dicitur, quod a
 Phaebi seu solis cursu pendeat. In Canopo Mareotidis pi-
 scatoribus adsistunt more domesticorum canum, parteque
 ab his praeda donantur. Alioqui retia, apparatusque omnem
 concerpunt. Prope Nilum herba quaedam est quae Lycostonia
 ex argumento dicitur, hanc si attigerint pereunt: quare
 Aegyptij hoc animal uenerantes (nam et Lycopolim ci-
 uitatem habent) hanc a suis terris extirpauerunt. Haec ex
 Aeliano. Plinius ait luporum uisum in Italia noxium esse,
 uocemque homini quem priores contemplantur adimere: cau-
 dae eius uim amatoriam inesse. Eum xiiii. non amplius dies
 toto anno coire. In fame quoque uesci terra. De uisu Vir-
 gilius etiam in Bucco, autor. Linius uero inquit, uiso quon-
 dam lupo in capitolio ut dirum putatum, urbsque propterea
 lustrata. Lupos ceruarios Gaza ait a Graecis θώας uo-
 cari. Pollux autem Thoam lupum uulpi similem uocē dicit,
 qui caecos parit foetus, et cum leonibus congregitur. Caos
 alia species est genere ceruariorum. Lupos ceruarios in Pom-
 peij arena primum Roma spectatos fuisse Plinius scribit.
 Aelianus hoc animal praeditum magna humanitate dicit. In
 hominem siquidem incidens sese conuertendo quodammodo
 dignatur. A ceteris quoque oppressum animalibus ulro ulci-
 scitur. Cū Leonibus congregitur. Lynx et ipse inter lupos
 ceruarios uisus acutissimo, pelle uaria. Eius urina concreta la-
 pideſcit, mulierum ornamentis quaeſita. Hanc igitur expeti-
 tam quasi diuinans dicitur (uti tutius degat) occultare, quam
 Lyncurium uocant, ut autor Solinus. eius color precio ut ait
 Theophrastus, ad succinum peruenit, spiritu attrahit et ipse
 appropinquantia, dolores insuper renum placat, et regio
 morbo medetur. Plin. Item scribit lupi ceruarij naturam esse,
 si contingat eum mandentem respicere, statim oblitum cibi
 alium quaeſitum abire. Boues inter animalia honore cete-
 ris praesert Columella, tanquam agriculturae socios, praeser-
 tim in Italia, cum tauros Italos Graeci uocarent, capitaleque
 fuerit apud antiquos eos necare: ex quo damnatus a Pop. Ro.
 qui concubinae procaci omasum ruri se disse neganti bouem
 interemisset, tanquam colonum suum sustulisset. Scribit Ae-
 lianus apud mare rubrum boues cornibus flexilibus esse,
 apud Mysos sine cornibus nasci, in Phoenicia tanta magni-
 tudine esse, ut astantibus mulgeantur: in Libya quae Aegy-
 pto terminatur, boues Opistonomos, id est, retro pascentes
 esse, quod cornua luminibus praetenta ab fronte passionem
 abscondant, regredientibus uero nequaquam. In India cursu
 cū equis contendere publico spectaculo: in Libya boues agre-
 stes esse, cursu item haud equis inferiores. Apud Chysas Ae-
 gypti ciuitatem Venerem coli cum cornibus bubulis, eique
 uacant sacrificari, quod ei numini maxime conueniat, cum
 constet hoc animal maris sequi uocem stadijs uel xiiii.
 distantis. Apud Crathim itemque Clitumnū Umbriae fluium,
 armenta ex nigris alba fieri. In Eubaea fere omnes boues
 albos nasci, unde a poetis Argiboea dicta est. Tauros Ae-
 thiopum agrestes qui Sarcophagi dicuntur, cornua aurium
 modo mouere: Apud Troglodytas taurum esse in praecipua
 dignatione, quod robore praestare ceteris animalibus dicant.
 Huius etiam animalis nomine Aegyptios Apin colere, quem
 ex loco Vphim uocant, ex eo genere quo Theſprotae La-
 tinos dicunt, iactantes illos a semine Geryonei armenti ortos.
 Hunc uphim herba tantum modica dasci. Haec omnia Aelia-
 nus. Plutarchus in Problematis scribit boui qui cornu pete-
 ret, scenum apponi solitum, ne occurrentibus noceret: ex quo
 prouerbum ad proteruos et nocentes, foenum in cornu ge-
 rit:

Lupus ceruarius Thoas Caos

Lynx

Lyncurium

De bobus

Opistonoma boues

Vphis apis

771
 rit. quo M. Crassus notatus fuit. Columella teste, boum differetiam regio facit. Campania albos & exiles gignit. Umbria uastos & albos. Hetruria & Latium compactos & ad opera fortes. Apenninus uegetos ac labori aptissimos. Tum illa signa probata, magna cornua, frons lata & crispata, hirtæ aures, oculi magni ac nigrantes, ex quo Homerus βωῆνιν Mineruam appellat. Nares resimæ ac patulæ. Ceruix lata & torosa, ampla pælearia, capax uterus, latera porrecta lumbi. Dorsum rectum & planum, ungulae magne, cauda longissima, color rufus uel fuscus. Vaccæ quæ anno x. excesserunt foetibus inutiles, rursus minores bimis iniri non oportet. Hæc Columella. Plin. teste taurorum spectaculum primus Cæsar Dictator dedit, quod adhuc Romæ durat. Illud quoque non præteribo quod scribit Aelianus, Taurum qui cornu petat, dextro testiculo adligato cohiberi: bouem quoque tritum autem a frumento abstineri, si os ei spicis prius perfricetur. In prodigijs antiquorum sæpe locutus bos dicitur, quo munito Senatus sub dio haberi solitus. Morbi bouum, podagra & struma. Vrsæ foetus informes lambendo paulatim figurat: parit post mensem tertium, quo tempore ad antrum quod sibi delegit resupinata serpendo accedit, ne insidijs pateat locus uestigiorum: ibique facta dies xiiii. ut scribit Aristot. immobilis manet. Sine cibo uero dies xl. tantum dextri pedis linetu sese sustentat. Hoc remedio uitur in morbo intestinorum. Demum in escam incidens exaturatur, saturatiq; uomitione occurrit formicis commanducatis. Exagitata à uenatoribus foetus paruus partim dorso, partim ore rapiens fugit in proximam arborem. In taurum incidens famelica, pælearia inuadit, præmendosq; lancinat, donec conficiat. In hoc genere femina senior atque fortior mare. Ex Aeliano. Aristoteles uersum uocat animal omnium & qui magna animalia inuadit. Ac erectis duobus aliquando pedibus ingreditur. Carnes omnis uel putres depascitur. Præterea uersorum genus album esse in Mysia ita ueneno infectum, ut canes uenates solo afflatu perimat. Apud Roxolanos ad Litanos ingentes hodie uenatur uersos, qui regibus illis sunt etiam in delicijs mansueti. Camelorum duo genera Aristoteles & item Plin. ex eius autoritate ponunt: Bactrios & Arabicos, illi bina in dorso tubera, hi singula habent. Sunt & omnibus singula in pectore qualia in dorso, quibus incumbant quotiens in genua inclinantur. Papillæ iii. modo uaccæ retinent, caudam asino similem, genitales retro, & genua singula in singulis cruribus, clunes proportionem paruas. Animal bifidum, & superiore parte dentatum uti bos. Bellum aduersus equos naturæ gerit, sitim quadriuo tolerat. Bibit obturbata prius pedibus aqua. Aelianus de hoc genere sic scribit. Camelos ad annos l. peruenire compertum, baculoq; seniles gressus regere. Mares alterum tantum uiuere, quos Bactriani castrant, sic enim feritate posita ac robore auferente bello sunt utiliores. Vnum quadrupedum omnino coitus uerecundia latebras queriat, & crura posteriora conuersa gerit. Strabo lib. x. v. i. scribit in regione Arabiæ thurifera Camelopardalim nasci, qui nihil pardali, inulo potius pilo coloreq; uario similis, bouis magnitudine, posterioribus cruribus humilior, erecta aliaq; ceruice sublimiore quam cameli, moribus et natura pecori quam feræ propior. Plin. uero eum describit collo simile equo, pedibus & cruribus boui, camelo capite, albis maculis rutilum colorem distinguentibus. Cæsar Dictatoris ludis Circensibus primum uisum, aspectu magnisquam feritate conspicuum. Hoc animal paucis ante annis in Hetruria uidimus, quod à rege Tunis ex Africa Laurentio Medici dono missum fuerat. Ouis quadrupes mitissima, in admissura si foeminas cupiunt, ustrum obseruant: si marces, aquilonem. In Arabia tradit Herodotus oues esse caudam cubitorum quam per humum trahunt. In ponto ἀχολα feruntur:

772
 tur: in Naxo ἀχολα. Aechlides in libris de agricultura scribit minutissimas esse oues in Chio pabuli inopia. Cascum tamen ex eis laudatissimum. Agni à partu statim matrem pasto remq; agnoscent, circaq; illum petulca lasciuia subsiliunt. Hæc Aelianus. M. Varro signa probæ ouis tradit. Corpore amplo, molli ac denso uillo præsertim circa collum, uentre piloso, eo si careant prisci Apicæ uocabant. Præterea cruribus humilibus, caudis in Italia prolixis, in Syria breuibus. Plin. dicit pectori infirmum esse caput, eaq; de causa auersum à sole pastum eogendum, uitamq; huic anno x. Naturæ insuper esse arietis agnus fædissime, senectam ouium consecrari: præterea dextro teste præligato eos foeminas generare; leuo autem mares. Asinos probos Arcadia & in Italia Reate mittunt, ex qua urbe asinum uenisse milibus H. S. l. x. autor est M. Varro. In Betica totaq; Libya terram hoc animali proficiunt, ut autor est Columella. Ruri utilissimus, diu domini negligentiam tolerat. Lacte asine, ut tradit Traianus, Popea Neronis conium cuitis nitorem prouocabat. Aelianus hæc scribit, asinos agrestes quos Greci onagros uocant in Mauritania cursu pernices esse, citoq; defæscentes & anhelos à uenatoribus capi. In India item agrestes reperiri equi magnitudine, albos reliquo corpore, capite penè rubenti, oculis ceruleis, uisio in fronte cornu, magnitudine unius cum dimidio cubiti, ab radice albo, in cuspide purpureo, media nigro discriminata. Pocola ex hoc Aegyptios conficere auroq; mure, utilia sanè ex his potentibus ad ignem sacrum & uenena deprehendenda. Solosq; in genere solidipedum hos esse qui calos habent, felleq; carent. Præterea frigoris impatientem esse: nec in Ponto aut septentrione ea de causa generari: hæc Aelianus. Nostra memoria rex Saracenorum qui apud Tunim in Africa imperat, Ferdinando regi Neapolitano asinum ingenitum, forma conspicua ac uaria dono misit. Multi apud indos ex asino & equa agrestibus nascuntur, pernici uelocitate, colore fuluo. Vulgatum & de mulo Athenis, qui iam emeritum operum, gratis publice alebatur. Dum Athenienses templum extruerent, ille laborantibus malis alijs præcedens ac uacuis ueluti dux, iter gressusq; monstrabat. Quare cautum publico edito, ne quis hordeum appetenti auerteret. Aelianus. Lalisiones pulli onagrorum sunt, cibus apii. Martialis. Cum tener est onager, solaq; lalisio matre pascitur, hoc inans sed breue nomen habet. Sus Græcum uocabulum us uocatur & χορῶ, quo uocabulo miror à rusticis Hetruria hoc genus clamando educi ad pascua & reduci. Animam sui pro sale datam dicit Cicero, quod hæc pecus ad escam tantum sit nata. Quapropter solum saginatur, tanto quandoque auferente adipe, ut in Arcadia Plin. tradit foricem in corpore cuiusdam præpinguis nidificasse. Nullum animal æque fecundum, cum bis in anno pariat ac uicenos. Tempus uteri quatuor menses. Nec ullum æque ganeas implet. Scacidiam ueteres uocabant: ex quo sarcinina, tomacla, Succidia, lucanica, glandium, sumen, sanciput, Perna, Abdomen, Larudiu, uulua, Spectile. Est enim Spectile, ut ait Festus, caro exos iuxta umbilicum suis. Cladium quod inter iugulum est. Isidicium sarcininae genus. Venter Faliscus. Papinius. Non lucanica, non graues Falisci. Na pars lumbi est seu lateris. Horatius. Perna magis an magis illis. Erat porcus Cereui sacer, eiusq; imitijs mactari solebat, & in feriendo quondam pacis sedere, in uisus uero Veneri ob interfectam Adonem. Plin. uitam eis x. an. dicit. Morbos quoq; anginum & strumam. Solidu aprum Romanorum primum in epulis apposuit L. Seruilius Rullus. Aprorum uariaria ceterorumq; syluestrium primum totati generis inuenit Fuluius Hirpinus, qui in Tarquinensi feras pascere instituit: nec diu post imitati fuere, Lucillus & Q. Hortensius. Hæc Plin. Callum aprugnu & porcus Troianus sumptuaria lege prohibebatur. Erat enim porcus Troianus per

Ibrida
 Ibridam ex sue domestica & apro natum dicimus. Quo nomine Cicero collegam suum C. Antonium notauit.
 Mantichoa
 Mantichoa India gignit magnitudine leonis, pelle uillo-
 sa, ac purpurea, uultu feræ & auribus humanis, triplici
 dentium serie superius, totidemq; inferius: hisq; acutis & ali-
 quanto quam canis maioribus, oculis uillosis noctuæ similibus,
 unguibus Leoninis, cauda bifida, utrinque aculeis cuspidata:
 quos in certamine cõgredientibus eminus pro telis iaculatur,
 alio renascete. Vescitur humano cadauere, quapropter anthro-
 pophagum eum cognominauere. Cursu alioqui pernix, pullos
 eius Indi ante natos aculeos uenantur. Hoc animal se uidisse te-
 statur Cresias in Perside, & ex India dono regi adlatum: hæc
 Aelianus. Aristoteles in eadem ferè sententiam. Elephan-
 tos Aristoteles tradit edere modios hordei Macedonicos no-
 uenos. Super his farinæ quinque, & si dederit septen, ramos
 quoque teneros mille: bibere uero metretas Macedonicas
 xiiii. & rursus uespere octonas: uiuere annos centu, per-
 uenire nonnullos ad trecentos. Ex animalibus maxime exhor-
 rent hircum, cerastem, porcu, quibus sanè machinamentis Ro-
 mani elephantos Pyrrhi regis primum uertetes uictoria sunt
 potiti. Vocant & Lucas boues quod in Lucania tunc pri-
 mum uisi. Ebur ex eorum binis dentibus exercis Græci Ele-
 phantium appellant, uetustate rubescit. Reliqua quæ de his
 memorantur, uenatione uidelicet, partu, docilitate, obedientia,
 religione, robore ac magnitudine. Scire cupientes, ad Plin. lib.
 viii. & Strabonem xvi. ac Aristotelè viii. relegamus.
 Simiæ
 Simiaru genera, Cercopitheci, Cynocephali, Cæpi, Sphing-
 ges, Callitriches, Sathyri, Cynoprosopi, Mantichora, Crocuta.
 Cercopitheci, maximi magnitudine sunt, ut Aelianus testatur,
 cauda quinque cubitoru, unde nomen aufpicantur. Barba prop-
 ensa, coma humana, alba facie, reliquo corpore nigrantes.
 Versantur in montibus Indiae apud Taxilam ciuitate, & Ale-
 xandro magno quondam cum toto exercitu terrori fuere, ut
 autor Clitarachus, cum illorum greges in binos pedes erectos
 uideret. Ad arbores confugiunt, ac inde hoc eos modo uenan-
 tur, ut Strabo refert lib. x. v. i. Catinos aqua plenos in eorum
 conspectu ponunt, ex eaq; oculos oblinunt, ac statim pro aqua
 uiscum reponunt. Illi aspicientes (ut sunt imitatores ad omnia)
 euestigio descendunt, oculosq; & ora ipsi uisco pariter im-
 pediant, exinde præda sunt. Sphinges uillose comas, ut
 ait Solinus, & mannis prominentibus, docilesq; ad feritatis
 obliuionem. Callitriches toto pene aspectu à cæteris differ-
 runt, in facie barba est, lata cauda. Has capere non est arduu,
 sed proferre rarum, neq; enim uiuunt in altero quam in Ae-
 thiopico suo caelo. Sathyri facie admodum grata, & ipsi ge-
 storum imitatores. Cynocephali forma quidem simiaru, ue-
 ri ut tradit Aelianus, maiores ualidioresq; ac facie tum den-
 tibus & robore canibus propiores, humani gestus æmuli, &
 si infanti admoueris ei ubera mulgenda præbet. Cynopro-
 sopi (ut idem Aelianus) in desertis Indiae Aethiopia uersus, ca-
 pite, dentibus, ac pelle canibus similes, hominibus reliqua. Cir-
 ca labra more draconis pubescentes, unguibus manu præacu-
 tis, tum cursu ueloces, petiti ad aquas confugiunt: propterea
 uenatu difficiles. Cæpi facie Sathyro similes. Cætera inter
 canem atque ursum. Nascitur in Aethiopia, autor Strabo in
 xv. Mantichoa & Crocuta etiam è Simiaru genere
 hominum gestus & sermone imitantes, autor Plinius. Ca-
 pra in genere bifidorum, sensibus acutissima, spiritus tanta
 exuberantia, ut præter nares ad anhelitum aures etiam in iti-
 nere fatiget. Humore nimio suffusus oculos spine aculeo pur-
 gat iugulando, fatumq; præsentire uidetur. Argumentum ine-
 die pertinacia. In Africa nascuntur agrestes, equi alitudine.

In regione Cassia eadem ferè magnitudine, sine cornibus, co-
 lore albæ, uilloq; longo, ac mollitie lanis Milesijs certant: un-
 de Sacerdotes & Cassiorum lautissimi uestes conficiunt. In
 parte Africae Calisithenes tradit Capras ouium modo tonsilli
 uillo esse, ex quo nautæ conficere solent rudentes. Nymphodo-
 rus uero in Sardinia caprarum pellibus incolas pro uestimen-
 tis uti, adeo interpolatis: ut hyeme uillo cõuerso, estate auerso
 sint utiles. In regione Sybaritarum Italiae accidit res memo-
 randa. Crathis nomine pastor capram amabat, quam uti con-
 cubinam lecto delicijsq; omnibus dignabatur: ab hircos deinde
 zelotypo sæpe obseruatus, tandè quandoq; incantus inuaditur,
 cornibusq; iugulatur: qui ab accolis postea re cognita iuxta
 fluum quem ab eius nomine Crathim uocauerunt, cõtumulatus
 fuit: ubi & capram humano uultu finxerunt, quam pro
 nympha & dea eius loci postea coluerunt. Ex Aeliano. Plin. ait
 capras pinguedine sterilesce, & morsum earum arboribus
 præsertim oleæ exitalem esse, quamobrem Mineruæ inimicæ
 dicuntur. De Hircis uero scribit item Aelianus, sex menses
 hybernos super sinistram eos iacere latus cum dormiunt. Ab
 æquinoctio autè hyberno totidè menses super dextrâ. Aristot-
 eles hircos dicit obliquos esse oculis, & ad nares respicienti-
 bus. Quod Virg. probe cecinit in Bucolico, Transuersa tuen-
 tibus hircis: in quo nostri grammatici pleriq; errant. Lepo-
 res mares concipere compertum, dormiunt oculis apertis,
 quado genis carent: interdum quiescunt, noctu uagantur. Natis
 loci præsertim amatores. Campestris parui, ualdeq; perni-
 ces. Montani magnitudine excedunt. Cursu adliu uelociores
 omnes, quod pedibus prioribus breuiores sint. Ad fugam sese
 auribus in terga inclinatis excitat. Canes cursu flexuoso sæpe
 decipiunt. Cum circumagitur, altera aure ab ea parte demis-
 sione pro gubernacula uitur: Enixa suos foetus locis plurimis
 disperdit atq; abscondit: putans eo modo à noxijs melius ueri:
 uocem accipitris exhorret latitans. In uulpem si forte incidit,
 euadere cursu contendit. Illa dolum celeritati opponit, cum in
 media persecutione quiescens post paulo leporis uestigia se-
 ctatur ac cubile inuadit. Dicitur & lepus ulro citroq; com-
 meare, uti confusus uestigij minime deprehendatur. Solus ani-
 malium præter Dastipodæ & hominem superfecit. Aetas ar-
 guitur paruis quibusdam in corpore cauernis. Sunt & in
 Hispania in hoc genere, quos Cuniculos uocant, aliquanto bre-
 uiores, hæc ex Aeliano. Plin. uero de cuniculis idè refert, insu-
 per & famè depopulatis mæsisibus Balearibus insulis attulisse.
 Varro autem scribit quod in Gallia Transalpina & Macedo-
 nia sunt permagni lepores, in Hispania & Italia mediocres.
 Lælius putabat leporem à celeritate dictum quasi leuipedem.
 Varro autem è Græco & antiquo uocabulo, quod Acoles &
 Bæotij Leporin appellarent.

IN Syluis Germanorū Alces & Vros gigni scribit Cæsar
 in v. i. cõmentario. Alces figura & pellibus similes capris,
 uerum aliquantulu maiores. Crura sine nodis & articulis ha-
 bent, quare arboribus pro cubilibus stantes adherent. Has ue-
 nantes arbores ab radicibus securi debilitatas relinquunt, atq;
 ita una cum eis cadentes, neq; sese tollere humi ualentes ca-
 piuntur. Vri magnitudine sunt paulum infra elephantos, fi-
 gura & colore tauri, magna uis eorum & magna uelocitas,
 neq; homini neq; feræ parant. In uenatione earum sese Ger-
 manie iuuentus exercet, cornuq; in publicum laudis gratia
 refert, quæ studiose conquisita ab labris argento circum-
 ducunt, atque in amplissimis epulis utuntur. Hæc Cæsar. Bi-
 fontes gignit Scythia & Germania, quæ alias paucissima gi-
 gnit animalia fructuum inopia. Hos imperitum uulguis Bubal-
 os uocat, cum id animal gignat Africa, uituli potius ceruicæ
 quadam similitudine. Plinius. Ex qua descriptione satis pa-
 tet, quos hodie Bubalos uocamus alios esse à Bubalo Pliniano.

Signa probi bouis

Taurorū speculaculum

Morbi bouum Vrsæ

Vrsæ feruor mare

Cameli

Strabo de Camelopardali

Oues

Signa probæ ouis

Asini

Onagri

Muli

Saes

Succidia

Spectile

Porcus Troianus

Historia capræ adamaræ

De hircis

Lepores

Lepus superfecit

Cuniculi

Alces

Vri Bifontes

Bubali

Bonasi Bonafus gignitur in terra Paonia, monte Messapo, iuba tatum equina, cetera tauro similis, cornibus ita inter se inflexis, ut sint pugnae inutilia. De quo Aristoteles et Plinius. Albertus addit quod pariturus locum aree excrementis conspexit munimentis gratia. Bonasorum uentatio in Lituania hodie cernitur. De qua in Geographia dixi. Pardus bene olere dicitur, quae res est illi quaestiosa in aliorum animalium praedam. Nam capreae et huiusmodi ferre odore inuitatae, prope accedunt. Ille ex latebris prodit atque inuolat. Capiuntur in regione Mauritaniae in loco lapide substrato, laqueis praeparatis, carneque apposita. Ad cuius odorem per conuales subiectas delatum statibus uentorum festinant, in insidias incidunt. In Caria et Libya praelongi admodum sunt, ac animo imbelles, minimi saltu agiles, pelle adeo dura, ut ferro non cedat. Pardi digitis quibus prioribus pedibus insignes, posterioribus quaternis. Foemina crebrior inuentu, quae si forte degustauerit Pardaleochum capta statim dimittenda. Ea sane herba humano uentri letalis. In hoc genere est qui cognominatur Bitis, haud alius ab similibus, praeterquam quod cauda carere dicitur. Is si a muliere adspiciatur, extemplo eam in morbum deducit. Ex Aeliano. Pantheris in candido breues maculae, earum colore sollicitantur quadrupedes cunctae, sed capitis toruitate terrentur, quamobrem occultato eo reliqua dulcedine inuitatas corripunt. Primus Scaurus in aedilitate sua c. l. misit: deinde Pompeius c. c. c. x. Diuus uero Augustus c. c. c. x. x.

De Tigride Tigrin Hircani et Indi ferunt, animal uelocitatis horrendae: totus enim foetus qui semper numerosus est, ab insidiante capitur, equo quammaxime pernici, atque in recentem subsidente transferitur: at ubi uacuum cubile reperit foeta (nam maribus cura non est sobolis) fertur praereps, odore uestigans. Raptor appropinquante fremitu abiicit unum ex catulis in olla: illa morsu corripit, et pondere etiam occisor acta remeant: iterum consequitur et subinde, donec in nauem ingresso irrita feritas seuit in littore. Diuus Augustus in dedicatione Marcelli theatri Tigrin Romae prius ostendit in cauea mansuetam. Diuus uero Claudius simul quatuor. Plinius. Strabo autem dicit Megasthenem scribere Tigres in India apud Prasios populos magnitudine duplici quam leo sit esse, adeo ualentes ut unus e mansuetis a quatuor hominibus ductus si multo posteriore pede apprehendat, ad se trahat. Pausanias dicit Tigrin tris ordines dentium secundum alteram genam habere. Praeterea aculeos in cauda, quos ueluti sagittas iacit. Tarandum Scythia fert magnitudine dorsoque tauri, pelle uersicolore: ex qua scuta.

Hyena Scythiae conficiunt, ferro impenetrabilia. Hyenam utriusque participem naturae, nunc marem, nunc foeminam, modo Cenei aut Tyresiae uideas, tum utranque uenerem sentientem. Dicitur et uim habere soporiferam, qua canes in praedam actos enecat.

Hystrices Hystrices aculeatis inhorrent pennis, sepeque illas iaculi modo emittunt. Est in India Poepagus duplo equi magnitudinem excedens, cauda nigra et speciosa, mulieribus Indis ad capitis ornatum expetita. Animal alioqui timidum et obuios quosque animi magis anxietate quam pedum celeritate fugiens, praecisa sibi sponte cauda, ob quam se peti praesagire uidetur, ex Aeliano. Monops in Macedonia cernitur magnitudine tauri, qui fugies igneum quiddam et acutum excreat in quod uenatores incidetes tabe incurrun, unde facile pereunt.

Ichneumon Ichneumon, idem utriusque retinet sexum. Certamine inter se congregantes decernunt, uictus pro foemina patitur, partique uictoria deprehenditur. Hunc Crocodilo aduersari in Crocodilo dicimus. Praeterea Latonae et Lucinae sacrum dicitur.

Phattaga Phattaga in Indis animal Crocodili terrestris simile, magnitudine catuli melitei, pelle squamosa et aspera, ita ut ferum etiam hebetet. Ortus circa mare Erythraeum appellatus ex coloris uarietate, magnitudine canis Eretriaci, figura Cynocephali, ore albicante usque ad genas: inde li-

neis aureis ad ceruicem pertinentibus, dorso plano, maculis incuruantibus aureis, pedibus prioribus albis, posterioribus nigris: Mammis duabus Mniam implentibus, colore caeruleo.

Onocentaurus anteriora humano similis corpori, posteriora asino, colore albo, cursu uelocissimus. Captus, libertatis amore maullt inedia perire. Aspalacum Boeotiorum terra fert. Inde translatum statim perire dicunt. Cernitur in regione Orchomeniorum frequens. In Phyrnam si quis intendat oculos ab eaque aspiciatur, in pallorem maciemque incidet dies aliquot. At Charadrius contraria natura. Si quis ictericus illius oculis concurrerit, proculdubio sanabitur. Testatur Euphorion in commentariis, in Samo quondam fuisse animalia quaedam uasta magnitudine, quorum ossa adhuc miraculo adseruata uisuntur, quae Neades uocat, quorum sola uoce tellus abrupatur: Vnde prouerbum exisse fertur. Catobleptum Africa gignit tauro simile, aspectu terribilem, supercilijs altis atque extantibus, oculis in recessu sanguineis, aliquanto minoribus quam boui, in terra semper aspicientibus: unde et nomen trahit, iuba equina, qua ad certamen adrigit. Si quando frendit, ore aperto aera supra caput haurit. Hec omnia ex Aeliano.

In genere Mustelino tria sunt, primum quam Graeci γάλλω nos mustelam proprie uocamus: deinde quam illi κριδά, nos uierras dicimus. Et meles quem uulgo Foinum appellat. Aelianus tradit magorum uanitatem adfirmare mustelam ab Hecate nutritam esse, quod haec dea amatorijs adhibeatur. Nam eius uiscera his sunt apta. Testiculi uero mulieri adligati partus continent. Inimica praecipue serpenti, quem petit, ruta prius commanducata, quod sciat naturalis quaedam diuinatione hanc illi herbam maxime infensam. Colitur a Thebanis propter Herculem quod Alcmenam partu laborantem forte interueniens leuauerit, haec ille. Viueram Strabo ex Africa importatam dicit. Martis meminit Horatius: Venator capta Marte superbus adest. Melem uero quidam Foinum dicunt, nonnulli quem uocamus Tassum existimant: in metu sufflata cute atque distenta ictus hominum ac canum arcet. In Felium genere mas salacissimus, foemina foetuum amantiissima. Dicitur et hoc animal tetro maxime odore offendi, ideo excrementa sua effossa terra operire ne a praeterite uentem premantur. Hec ex Aeliano, qui αἰλαροφον eum appellat. Plinius causam operiendi excrementa dicit, ne odore prodatur: propterea eos clam insidiari ac obrepere muribus, uiuereque sex sicuti canes annos. Ex his apparet eam esse, quam cettam uulgo hodie uocat. Quae antiquitus mansuetata non erant, tantum in agris uiuebant. Inde passim urbes ac domos replere. Fiber ponticus a Graecis Castor appellatus, ut ait Marcus Varro, extremas fluminum oras accolens, cuius pluma mollior est pilus. Aelianus amphibium hoc animal esse dicit, noctu in terra degere, interdum uero in fluminibus: praeterea mordax et obuiis quibuscunque uesti. Exagitatam a uenatoribus quasi causam persequens sciat, testibus sibi praecisis in medioque relictis sese a periculo redimere. Quod sumitur Castoreum uocant. Plinius autem scribit, Sextium medicum diligentissimum negare hoc animal testes sibi amputare, nec enim posse sine uita. Ad alterum autem renibus eiusdem, qui sunt grandes, cum ueri testes pauci admodum reperiantur. Idem ait: Mures Pontici albi sunt et hyeme conduntur. hos ego existimauerim quos uulgo Armellos uocat. Sciurus tempestatem praedat obturatisque qua spiraturus est uentus cauernis, ex alia parte aperit fores. Ipsis uillosior cauda pro tegumento est. Mus Araneus, quem autore Dioscoride Graeci μυγάλλω uocant, id est, Mygalem quod muris magnitudine sit, mustelina specie, ore oblongo, cauda gracili, ordine dentium quadruplici, ut tradit Acatius. Hoc genere Britannia scatur. De hoc et Plin. x. x. x.

Onocentaurus
Aspalacus
Phyrna
Charadrius
Neades
Catobleptus
Mustela
Viueram
Martes
Meles
Feles
Fiber ponticus
Castor
Castoreum
Mures pontici
Sciurus
Mus araneus
Herod

Mygale Herodotus uero Mygalas maiores Araneos appellat. Murē uero illum qui odoratus uulgo habetur, Murem Muscū Hieronymus in epistolis uocat: et in alia epistola, Murem peregrinum. Pellicula, inquit, muris peregrini. Plinius eius nullam mentionem facit, ex quo uerisimile posterius inuentum: ex Aethiopia Arabiaque hic uenit. Sunt et mures apud Sarmatas et Pontum, quos nunc Zibellinos ac Armellos uocat, de quibus postea dicam. Salamandra lacerti figura stellata, nunquam nisi magnis imbris proueniens, a serenitate deficiens, huic tantus rigor, ut ignem tactu extinguat, non alio modo quam glacies: quamcumque corporis partem attingit, defluio pili et uiligine adficit. Orygem perpetuo sitientem Africa producit, uim tamen hoc animal habet ad remedia sitientium. Na Getuli latrones quod loci natura potu carcant, eo durant auxilio, repertis in corpore eius saluberrimi liquoris uesticis, ex Plinio. Talpa forma muris, oculis capta, frumentum in area populatur, Graecis Blaeta dicitur a βλάττω, quod est nocere, nonnulli aliud genus Blaetam uocant. Erinacei Graeci echini poma adfixa spinis hyemi prouidentes in cauas arbores ferunt, mutationem aquilonis sentientes, sese in cubile uersus austrum condunt: ubi sensere uenantem circumuoluntur in formam pileae ne capi possint. In desperatione uero urinam ex se reddunt tergori suo tabificam, spinisque noxiam, propter hoc se capi ignari: hac enim cute uestes exoliuntur. Plinius. Chamaleon ab Aristotele multis describitur, a Plinio paucioribus in hanc sententiam. Magnitudine lacerti est, uerum excelsior, et latera uentri iunguntur ut piscibus, eminenti rostro sullo ut in paruo simili. cauda praelonga, in tenuitatem desinens, unguis adunci, motus tardus ut testudini, corpus asperum ut crocodilo. Oculi in recessu cauo, hianti semper ore, solus animalium nec cibo nec potu alitur, nec alio quam aeris alimento. Reddit colorem quem attingit, praeter rubrum candidumque, hybernis mensibus latet et lacerta. De Lacertis uero tradit Aristoteles, in Arabia duum cubitorum nasci lacertas, in Nisa uero monte Indiae Plinius x. x. i. i. i. pedum longitudine, colore fuluo aut puniceo aut mulco. Ex Aethiopia insulis nuper a regibus Lusitaniae captis, Romam iussu Cardinalis Vlyxiponensis lacerta extincta circiter octonum cubitorum longitudine aduecta est, oris uero hiato, quo solidum infantem deuoraret, ac tholo diuinae genitricis ad portam Flumentanam, miraculi gratia, suspensa nunc cernitur. Inimicum hoc genus cochleis dicitur, ac semestrem tantum habere uitam. Aelianus rem muram de hoc animali tradit. Quidam uidelicet comprehensam lacertam, ac oculis stylo acuto orbatam, in ollam fictilem nouam inclusit utrinque pertusam paruis cauernis: mox illita cera, addita herba quadam, cuius nomen non indicauit: deinde Gagate lapide amulo ligato ferreo nouem signis signauit, quorum quotidie unum debebat: post nonum uero, reclusa olla, lacerta inuenta est oculis restituta. Anulum namque illum aiebat oculis utilem esse. Stellio lacerta genus stellatae, chamaleontis quodammodo naturam habet, rore tantum uiuens. Plinius nullum animal hoc fraudulentius dicit libro v. i. i. ex quo maledicta, et Stellionatus crimen et Stellatura dicuntur. Spartianus ait, Tribunus qui Stellaturus uirtutibus tulisset capitali adfecti. Muribus hepar per brumam augetur, ut ait Cicero libro i. i. de diu. Aelianus uero, cum luna dicit augeri ac minui. In Aegypto segetes uastare dicuntur, tanto prouentu, ut uotis et muscipulis et litationibus resistatur. Aeoles item et Troiani ob eandem causam Smythio Apollini ex responsosacrificauerunt, ex quo liberati murem in honorem Smythij habuerunt: et Aeschylus poeta murem Smythium dicit. Item Cosas Hetruriae ciuitatem destruxere: libidinosum alioqui animal, praesertim foemina: ut Epichrates in choro (sic enim fabula inscribitur) testatur ijs uerbis. Tandem

ad me Leno impurissimus uenit communiens puellam Diane, ut uulgo, ut uirgo, ut pullus indomita. at illa murina erat. sed et quacissimum per anu, ut idem est autor Comicus in drapetis. φέρε νύ σοι ἄλ' ἀθ' ἰσας καταπυροσοῦν μὲν ἀτρεῖ-τω ἔγοφοντ. id est, Age nunc e sudo flagitium muris fulgurabo Xenophontis. Vita his longissima, membris paulatim deficientibus: unde prouerbum, Secundum muris interitum. Cuius sane meminit Menander in Thaide. Ex Aeliano. Multi tum Plinius auctores, quod ij uaticinio quodam naturali e domo aut edificio ruituro migrent. Glires quos Graeci ἀλλίς uocant, in ipsis arboribus hyeme pinguescunt. Ex his quae unum in fronte cornu gerunt Rhinoceros ex argumento nominatus, in summa nare cornu gerit ferri duritia. Hoc praedium inuitur ex acuit prius ad petram. Elephantus congregitur, quanquam impar magnitudine, uentrem ac proboscidem sepe feriendo. Ex Aeliano. Alterum Monoceros a Plinio libro v. i. i. ponitur, asperissima fera, reliquo corpore equo simili, capite ceruo, pedibus Elephantis, cauda Apro, mugitu graui, uno cornu nigro in media fronte cubitorumduum eminente. Nascitur in Aethiopia, ac uiuus minime capitur. Aegoceros, quem nos Capricornum appellamus inter signa caelestia.

SERPENTES.

Serpentes diuersorum generum natura procreant, Cerastes, Hydrum, Enhydrum, Natricem, Colubrum, Draconem, Aspidem, Dipadā, Pariam, Amphibenam, Acontiam, Prestera, Viperam, Aemorrhoida, Sipedona, Sepem, Porphyrū, Cantarides, Cecilia. Quos ex Aelianis explicabo autoritate. Cerastes in Africa geminis in fronte corniculis, ut cochlea insignis. Aspis quinquem cubitorum magnitudine iam inuentus. Color his niger, quandoque cinereus, interdum fuluus: ab eo ictu ultra quatuor horas uiuere negant. Dicunt Ichneumonem eius oua sectari ac inuenta, perdere, ut inimicorum metus ei ac successio minuat: perpetuum enim et internecinum bellum uidere licet. Ichneumon cum sese imparem cognoscat, multo se primum limo obducit ac loricat: caudam deinde ad os, quod mollissimum gerit, curuatum pro clypeo obducit: deinde in hostem tendit. illa terreum thoracem frustra morsibus appetit. Superat qui prius ora alterutrius attingit. Plutarchus in libro de Aspidibus, ait Aegyptios in honore aspides habere ac delicias, unaque cum pueris educare, adeo mansuetas, ut uocatae ueniant: mensisque adstant, atque una edant pulcem farinae ex melle et uino adpositam. Eorum uero reges inter diademata aspides figurā ferunt, quod imperij firmitatem portendat. Galenus aspidum tria genera ponit: Chelidoniae, Chersaeae, Ptydas a sputo cognominatas, quas Cleopatra sibi admouit. Dipsas ex argumento uocatur, ictu ab se siti inexplebili necans: breuis alioqui, colore albus, cauda duabus nigris lineis intersecta. Hunc quidam Presteraem, nonnulli Caufonium uocant. Cernitur in Libya praecipue et Arabia. Parias serpens (sic enim Apollodorus cognominat) colore fuluus, oculis uelox, ore lato, morsu haud malignus: quapropter eam mitissimo deorum Aesculapio pro ministro uestustas dicauit. Amphibena biceps monstrum altero in cauda capite, alterutroque semper cum libet progredi uel regredi, nunc pro cauda nunc pro capite utitur. Acontia ex uelocitate dicta, teli modo serpendo ruit. Hydrus, ex quo ictus grauem excitari odorem auctor est Aristoteles, ut nulli prope consistere sit. Insuper eos obliuione rerum adfici ac nebulam praeculis habere, in horrorem ac rabiem agi: postremo tertia die perire. Prestera ictum extemplo sideratione quadam reddit immobilem, ac mente alienum: mox pilis defluentibus cum pruritu ac uentris solutione absunt. Viperæ foetus enecta matre prodeunt, uti inter pisces acus et Myrena: mas etiam in coitu examinatur capite in os foeminae inserto.

Glires
Rhinoceros
Monoceros
Cerastes
Aspis
Ichneumon
Dipsas
Parias
Amphibena
Acontia
Hydrus
Prestera
Vipera

Aemorrois præq; uoluptate ab ea exciso. Aemorrois inter uiperarum genera in petrosis recessibus commoratur, colore sanguineo, partim nigro. Inhorrent capiti ueluti similia cornua, tacite per greq; serpit, obliquo semper itinere. Ictos sanguinis excretionem per omnia membra euacuatos perimit. Sipedon malum & ipse reptile, coloris similitudine Aemorrois foror, uti placet Nicandro, uelocior aliquantulum. Iter simili ferè modo & hic obliquat, morsu altius penetrat, illico marcescente plaga, unde & nomen auspiciatur. Seps colorem quem attingit, reddat. Quatuor recuruis dentibus armatus. Quæ petit morsu, tabe exanimat. Porphyrus palmi est magnitudine, capite candidissimo, reliqua purpureus, morsu innocuus, quippe qui dentibus caret. Inuenitur in Indiæ locis uadentibus, captum cauda suspendunt, uiuentisq; ex ore defluentem liquorem legunt in uasculis æreis. Alterum item ex iam defuncto liquorem nigrum, similiter in altero uase excipiunt: et hic quidem in esculentis seu poculentis grano Sesami datus, tabe lenta unius seu etiam duorum annorum paulatim enecat: ille more cicutæ statim absumit. In Cantaridum genere scemina non reperitur. Ipse sese mas in orbè sinuans dies xvi. fouet, mox foetus paulatim excludit. Ea de causa Aegyptij stautis uirorum fortium in digitis fingere hoc animal consueuerunt, quod nulla muliebri mollitia uirtus inquinata uiris conueniat. Draco aduersus elephantum non uulgari pugna certat, os oculosq; eius petens, ac iugulum amplexus exhaurit, de nec humi concidens elephas simul & Draconem pondere perimit. Mortuo secundum Varronem tria extrahuntur, Oculi, pellis, & dentes. Oculi lapides preciosi sunt igneo colore: dentes ferè similes apri, præterquam quod graciliores. In hoc genere cristati mares sunt. Onescritus ex comitibus Alexandri scribit, Indorum regem nutrisse Dracones duos, alterum octogenum, alterum uerò nonagenum cubitorum magnitudine: eosq; Alexandrum spectare inter præcipua uoluisse. Epirotæ Apollinem uenerantur, in cuius templo draconem colunt ob memoriam Pythonis, à quo se prognatos dicunt, ex eo que cibum appetente aut auersante auguria capiunt. Sed & eodem ferè modo Draco apud Albam in luco iuxta templum Iunonis Argiæ colitur à uirginibus, quem certis ademit diebus suis pascentes manibus, à quo cum cetera capiant auspicia tum uirginitatis integritatem deprehendunt. Leguntur & apud Aelianum plura Draconum exempla, qui pueros puellas que ad amant. Et Draco serpens in delicijs apud Tyberium dicitur Tranquillo fuisse. Festus dicit dracones, à τὸ δράω, quod clarissima sint acie. Quapropter eos Thesaurus custodiendis consecrauerunt. Tū Aesculapio dicauerunt, quod genus uigilantissimum dicatur, quæ res febri maxime necessaria est. Serpens latet per brumã, uere procedit, senectam exiit, usum quem longo situ amisit, sceniculo recuperat, eos abigit cornu cerui suffitum. Tum lapis quidam in Aegypto, ut placet Aristoteli Nicandroq;: Cuius talem memorant naturam, ut aqua per fusus accendatur. post hunc Nepeta recens, & herba quam Libanotida uocant. Ex spina humani cadaueris exsiccati nasci serpentem quidam prodiderunt, quod sanè aut uanum, aut ex improbi hominis cadauere nasci par est. Præterea serpentem si baculo semel feriat, semianimum reddat: si iterum, reuiuiscere: quod etiam apud Hieronymum in epistolis legitur. Hactenus ex Aeliano. Serpentum magnitudinis multa in autoribus mentio: tum illa præcipue cum in primo Punico bello ad flumen Bagradam, Regulo imperante, balistis tormentisq; serpens c x x. pedum expugnatus fuit. Faciunt his fidem appellata Boæ, teste Plinio in tantam magnitudinem exeuntes, ut duo Claudio occise in Vaticano solidus in aluo spectatus sit infans. Aluntur primo bubuli lactis succo, unde nomen habere. Basiliscus, ut ait Aelianus, tanta fertur acuitate ueneni,

ut quamuis breuissimus (palmum enim non excedere dicitur) serpentem quamlibet magnum halitu solo extinguat. Si quis autem uel baculo eum attingerit, breui tempore intercat. Plutarchus in uitis, sic ait: serpentes ex hominum cadaueribus medijs medullis gigni traduntur, sicut ex bobus apes, ex equis fuci, ex asinis crabrones. Itaque non sine ratione permoti maiores nostri Heroibus dracones consecrauerunt. Natrrix à natando dicta, de qua Lucanus: Ex natrrix uiolator aque. & Tranquillus in Caligula. Coluber, ut scribitur in epistolis Hieronymi, si quando bibiturus est, uenenum ne ipse suum exhauriat, prius eijcit. Enydrus coluber est in aquis uiuens, quam Lutricæ GAZA conuertit.

DE VOLUCRIBVS.

Deinceps uolucres attingenda, quæ sanè coeunt omnes, ouaq; pariunt: animal paucissimæ, ut uultur, & uesperitilio: plurimis rebus inter se discretæ, pedibus, penna, rostro, mora, cantu, magnitudine. Nam aut aduncos habent pedes, ut accipitres, & carniuora ferè omnia: aut digitos, ut Psittaci, aut palmipedes, ut anseres & pleræque aquaticæ. Deinde aut perennes sunt, ut columbæ, aut semestres, ut turtures, aut post foetus eduçtos statim abeunt, ut Galguli, upupæ. Cantus quoque cuique suus. Gallis expergificus, bubonibus gemulus, Vlulis querulus, noctuis stridulus, cicadis obstreperus, hirundinibus perargutus, Luscinijs dulcis. Cantus item statuta tempora. hirundinibus matutinum, Cicadis meridianum, Gallis antelucanum, Noctuis uespertinum, Bubonibus nocturnum. Rostrum præterea accipitri recuruum, Luscinijs tenue, Coruis crassum, upupæ oblongum, passerii præcurtum. Pennæ item candidæ ac molles anseri, cygno: nigrae coruis, merulis: uirides chloridi, luteæ Psittaco, rubentes Phœnicoptero: uariæ upupæ, cardueli, columbis. Aues renibus & uestica carent, nec mingunt quod omnis humor in plumas abiit. Auaria primus Romanorum, teste Plinio, instituit Brundisij M. Lælius Strabo equestrii ordinis, inclusis omnium generum auibus. Magnitudine quidem primum Strutio præstat, quem Aelianus magnum uocat, Plinius uerò Strutionem camelum ac Africum uel Aethiopicum altitudinem equitis indigentis excedere dicit, nec etiam cursu inferiore iuuantibus pennis, minime tamen à terra atollit. Ceterum ceruinis unguibus ita bisulcis, ut his lapides comprehendat, quos fugiens in persequentes iaciat: concoquendi uel quæuis dura deuorata maxime efficax: eius oua quæ multa parit præ magnitudine uasis utilia sunt, penna uerò galearum conis. Strutio paruus, ut scribit Aelianus, quod timidus maxime sit, gregalis est, tum in proceris arboribus nidificat. Strutio Africanus, partim quadrupes, pennas habet pilis quàm similes, nec sublimis uolat, capite colorq; glabro, cilia pilosa, bisulcis pedibus, autor Aristoteles. Ibis Aegyptium animal aligerum lune sacrum. Nam ad eius rationem syderis oua fingit, intestinumq; ipsius augetur. Insuper otiose ingreditur. Lautitiarum amantissimus, cubile sordibus fortè commaculatum abluat. Nidificat in palmis quod hæc arbor non facile præde ceterorum animalium obnoxia sit, cum cortice cultellato difficilis ascensu sit. A Mercurio diligitur quod eius naturæ conueniat. Nam quod nigra & alba in hoc genere reperitur, altera mentis tantum excogitata, tacitaq; notantur: altera uerò nuntius auditi prolatisq; sermonis extrinsecus significatur. Vescitur scorpionibus & serpentibus. Captus sese inedia necando liberat à seruitute. Ex Aeliano. Herodotus autem sic scribit. Species Ibis dicitur, altera gruinis cruribus, rostro adunco, magnitudine qua Cræx, quæ & aduersus serpentes pugnat. Altera crinibus, uultu ueluti prima, humanis pedibus, alis, ac natibus alba, cetera nigra. Aquilarum genera sex tradit Aristoteles.

Serpentes ex hominum cadauere

Natrrix

Coluber

Enydrus

Auaria

Strutio magnus

Strutio Africanus

Ibis

Aquila

Pygarg

Pygargum ab albicante cauda. Morphnum à pinne macula. hanc Homerus Percnon appellat, uenisseq; exitio Priami dicit. Tertium atro colore, minimum quidem, sed omnium fortissimum. Quartum Percnopterum ab alarum notis, capite albicante, maiore aliquanto corpore. Quintum Halietus, quod circum mare uersetur ceruice magna, lata cauda. Hæc est illa generosa, quæ pullos suos probat ad solem, cuius radios si minime sustineant, ut degeneres abijcit. Sextum Gnesium, id est, legitimum, Aquilarum maximum, colore flauum. Aelianus autem scribit, Aquilæ pennam uel rebus alijs conferam semper remanere incorruptam, tanquam huius auis etiam extinctæ reliquæ dominantur. Præterea magnis hæc congregitur animalibus, etiam ceruo, eius ut ait Plinius cornibus insidendo: deinde puluerulentas de industria alas excutiendo, ut sic ille oculis impeditus, cursuq; incitatus in præcepis ruina feratur, mortuusq; præda fiat. Fulica Græce φῦν, quam & Ostragam uocant, ingens auis, pullos Aquilæ ante tempus exclusos nroitur. Autor Aristoteles & Ambrosius in Hexameron. Cornices inter se fidi sunt, mira his castitatis & matrimonij cura, haud palam coeuntibus: extincta consorte alteri uiduitas impolluta. Quare & inter hymeneos pro concordie pudicitiaq; felici auspicio inuocatur. In augurijs quoque una ex his uisa fortunatissimum putant. Nocturæ maxime aduersatur: inuicemq; oua firantur, hæc interdiu, illa noctu. Ex Aeliano. Coruus media æstate sitire palam est: imbrem uerò orare ob notam fabulam, quod ab Apolline aquatum missus non redierit, hæc multa damnata est. Ratio tamè uult quod æstatis initio hæc auis profluuium uentris obnoxia, ab humore tanquam huic morbo contrario sese naturaliter abstinet. Ex hoc & augurij maxima obseruantia. Oua ipsius atrando capillo utilia. Inter cetera tauros inuadit, ex omni corpore maxime oculos appetendo. Imitator humanæ uocis præter ceteras alites. Per regiones fertiles gregatim uolat, per steriles uerò bini tantum. Foetus in escæ penuria parentes senes concerpunt: ex quo prouerbium, καὶς ἄρα καὶ ὄρνις ὄρνις, improbi corui, improbum ouum. Si quando ex malis parentibus liberi nascuntur mali. Hæc omnia ex Aeliano. Coruus item qui Romæ Germanicum & Drusum Cæsares, tum populam Romanam nominatim salutabat, quiq; extinctus publice elatus est, legitur apud Plinium. Succurrit & in hac uolucris fabulas poetarum cum sacra historia conuenire, apud illos à Phœbo, ut supra dixi, apud nostros à Noeo ex archa aquæ gratia dimissa, ac eius contumacia utrobique accusata. Miluus rapacissimus auium, cadauerumq; adfectator. Eorum uenationem primus demonstrauit Alphonius rex Neapolitanus patrum nostrorum memoria, commissæ in aère magnorum accipitrum, tum falconum cum eis pugna. Aelianus scribit huiusmodi de hoc alite. Mas in hoc genere non inuenitur. Fœmina tantum austro, aut euro sese pandens concipit, non oua, sed pullos parit. Barchei gens in Hesperia suos morbo extinctos tanquam ignauos igni, in bello autem absumptos Vulturibus tradunt. In Aegypto uestibus domorum alas Vulturum proponunt magno ornamento, eoq; caput Isis ornant. Vix eæ aues numero xli. in monte Palatino nomen urbi portenderunt. Aristoteles autem Vulturum duo genera ponit, paruum quod albicansium, alterum maius quod multiformius. Ambrosius in Hexameron ait, quod ubi Vultures, Corui, Aquilæ, & huiusmodi genus auium conuenerint, cædets ibi sit putanda futura.

Aquilæ penna

Fulica Ostrifraga

Cornices

Corui

Coruus Romæ

Miluus

Vultures

Columbi

mine in hoc genere interdum incunt, e quibus oua euanda creantur. Nihil enim columbis fecundius, quadragenis diebus concipiunt, pariunt, incubant, educant, tantum modo interuallum à bruma ad æquinoctium uernum facientes. Ad locum redire solent unde mittuntur, quod & in theatris animaduersum è sinu missa, & in obsidione Mutinensi, cum D. Brutus in castra consulum nunciam columbam cum epistola misit. Ex Plinio. M. Varro Columbarum duo genera ponit. Agreste, quod in turribus & culminibus uille habetur, ex quo appellata columbæ, quæ ob naturalem timorem summa loca in tectis captant. Alterum genus domesticum, quod domi intra limina pascitur: hoc maxime colore albo solet esse, alterum uario. Ex his fit tertium genus miscellum, fructus causa in locum unum coacti, quem Peristereona uocant. Palumbos Græci φάλας uocant, eos ad x x. annos uiuere Aristot. autor, uno tantum incommodo unguium & augmento senectæ, hyeme muti, uere uocales. Plinius quoque testis in agrum Volaterranum ex mari quot annis magnam uim palumborum uolitare. De turture Aelianus sic ait: Turturi uti columbæ impolluta connubia, uox uerò non solum ex ore, sed ex infernis notata. Vnde Demetrius poeta in Sicilia (sic enim fabula inscribitur) inquit: Quando & culo loquantur turtures. Plinius scribit huic & columbæ annos uite octonos esse, collaq; utranque bibendo minime resupinare. Gallinas diuersi generis memorant autores, Cortales, Melagrises, Africanas siue Numidicas, rusticas, pumiles, melicas. Columella tria tantum genera ponit: Cortales, quæ in corte aluntur. Cœnis Romanis ante tertium Punicum bellum cautum, ne quid uolucrum proponeretur præter unam gallinam quæ non esset altilis. Sunt enim altilia aues omnis generis quæ sagina ac cibo educantur. Secundum genus, Rusticas non dissimiles uillaticis, quæ per aucupem decipiuntur, & in insula appellata Gallinaria in mari Ligustico maxime abundant. Africanas tertium genus, quas plerique Numidicas esse dicunt, cum sint Melagridi similes, nisi quod rutilam cristam capite gerunt, quæ est in Melagride cerulea. Tranquillus sentiens cum Columella separat Melagrises à Numidicis. Varro autem contra sentiens easdem dicit esse. De Melagridibus Plinius in x. libro hæc scribit. Hoc est Gallinarum genus gilbarum, uarijs sparsum plumis, quæ nouissime sunt peregrinarum auium in mensas receptæ propter ingratum uirus, uerum Melagri tumulus nobiles eas fecit. Secundum descriptionem hanc Plinij in hoc genere duæ pauloante in hortis Cardinalis S. Clementis uisebantur. Aelianus scribit Melagrides in Lero insula esse, quas fabula uult Melagri Oenei filij natus fuisse, luctu patris in aues conuersas, quare & lamentabili carne cantus earum exaudiri. Gallinæ Pumiles Græcis βάροι, id est, parue dicuntur. Melicæ uerò quasi Melicæ secundum Varronem quod ex Media uenerint, magnitudine ingentes. Gallinago à GAZA conuersum, quando apud Aristotelem ἀλεκτοὺς legitur, colore attagæ, rostro oblongo, cursu celeri. hominem maxime diligit, capitur inter sepes hortorum & uinearum. Hæc uulgo gallinella appellatur. De Gallo Aelianus sic ait: Lucis nuncius est, Latone charus, quod ei parienti adlitterit, ex quo consuetudo manauit in hodiernum diem ut ad sit parientibus mulieribus: extincta matrice oua incubat: uictus nequaquam canit, post uictoriam garrulus. Hoc genus formidolosum leoni pariter scolopendre obseruatum est, ex quo Africam petentes, quod ea regio his maxime abundet feris, hunc alitem secum ferre consueuerunt. Gallorum spectaculum Athenis quotannis institutum. Causa fuit Themistocles, qui pridie quam cum Xerxe pugnaret, ingentem gallorum strepitum audiit, ad quod exemplum suos milites hortatus uictoriam adfecti sunt, merita

Colubæ agrestes & domesticæ.

Miscellæ Peristereona Palumbi

Turtures

Gallinæ

Cortales

Rusticæ

Africanæ, seu Numidicæ

Melagrises

Pumiles

Alektorides

Gallus

moria rei deinde posteris tradita. Hæc ex Aeliano. Cecinere galli nocte tota, qua magnus Mattheus uicecomes primum suscepit filium, unde Galeacio nomen inditum, portento quodam magne successiois. Ex Gallis, ut ait Plinius, tripudium Solistimum. Pullis membra sub matrice ex albugine sunt. ex uitello nutriuntur. Caput decima die generatur, plumescere desinit post dies x. Dicit Aristoteles quod oua longa mares edunt, rotunda feminas: quod Albertus refellit, Auicemam adducens autorem, seq; etiam expertum fuisse adseuerans, defectu matricis, ouis impositis, operto ore & igne lento subiecto pullos excludi. Perdicibus nihil salacius inter aues, oua mares deperdunt, ne forte circa incubatus uenerem impediatur. Ad aucupem prope accedunt quasi sese dedituræ ut a pullis auerant, mox appetentem decipiunt aliò prorepentes. Pullos deinde securis conuocant. Certant inter se mares præsertim si præsens adsit foemina. uictus rituali cedit. Tradit Aristoteles foeminam perdicem dorso tantum maris propinquantem concipere: eandemq; parituram sese stipula multa, terraq; circumuallare contra grassantia. Septimo die pullos excludit, parit oua x. In Paphlagonia eas esse duplici corde Theophrastus est autor. Perdices sacras Ioui & Latone dicunt. Ex his aliæ queruntur cantibus, aliæ certantini. Quæ uerò uocantur Circei, sibi quodammodo conscij nulli uirtuti se esse idoneos, degustatis alijs de industria marcescunt, ut ab aucupe ne quidem cibo dignentur. Ex Aeliano. Attagen Ionius Horatio dicitur, Attagena Martiali, Attaga Aristophani in Ornithibus, qui dicit eam disce canere, Plinius quoque eandem auem uocalem dicit, ieiunium maxime celebrare, capere obmutescere, quodam inter raras aues: deinde cepisse suo tempore in Hispania Galliaq; capi. Sunt qui has starnas hodie uocatas præsent manifestò errore, quum ipsarum cantus minime commendetur. He potius aues externæ uocantur. Plinius libro x. cap. xli. Aducnerunt, inquit, bellis Bebriacensibus ciuilibus in Italiam Aues externæ quæ adhuc nomen retinent, paulum infra columbas magnitudine, turdorum specie, sapore grate. Coturnices Aristotele Plinioq; testibus ueneni semina pascuntur, quapropter eas ueterum lautæ damnauerunt mensæ. Simulq; ob Coniudale, quem solæ animalium post hominem sentiunt. Aduene ætatis sunt. Proferuntur duce Ortygometra, quam matricem Gaza apud Aristotelem conuertit, cuius uocem cum sentiunt aucupes, intelligunt parari discessum. Otides, de quibus Aelianus, sic ait: Perdicum similes sunt, obestitate autem corporisq; pondere parum se alis attollunt: quapropter canibus se obnoxias quodammodo cognoscentes, ad eorum latratum extemplo proripiunt sese, latitantes inter frutes. Præterea equis eas sollicitari argumentum est, si eos transeuntes uiderint prope accedere, attonitasq; contemplari. Plinius uerò sic: Otidas Græci uocant, quas Hispani aues tardas dicunt. Selucides aues, quarum aduentum incolas Casij montis dicit à Ioue impetrare contra locustas agros eorum deuasantes: nec unde ueniant, aut quò abeant compertum. Lagopus pedes leporino uillo, unde nomen habet, cetera candidus, columbarum magnitudine. Pauone primum in India uiso Alexandrum ferunt admiratum, prohibuisseq; edicto, ne quis eam auem necaret. In Græciam à barbaris translata diu quæstui fuit, primum elegantibus tantum mercede indicatus: deinde ad eorum spectaculum admissa multitudinem. Hortensius primus Romanorum eum in conuiuio apposuit, Concipit tertio uita anno, quò ferè colorum uarietate uestitur. hæc ex Aeliano. Plinius: Pauo annos x. uiuit, colores in trimatu incipit fundere, non gloriosum tantum animal, sed inuidum traditur, sicut anser uerecundus. Athenæus dicit oua eos incubare xli. Aug. de Cic. carnem eius non facile putrefcere. Erithroaones

secundum quosdam Tetraones asserunt specie nigrantes, rubro paulum perfuse ueniunt è septentrione. In auarijs sapore amittunt, moriuntur contumacia spiritu reuocato. ex Plinio. Phœnicopteri linguam præcipui saporis esse docuit Apitius, nepotum omnium altissimus gorges. ut ait Plinius. Huius item linguæ apud Tranquillum in Caligula mentio, tum apud Spartianum in Heliozabalo, qui epulas Phœnicopterorum cerebellis conditas apponebat. Marti, etiam colorem qui in eius etymo monstratur, manifestus indicat his uerbis. Nomenq; dedit quæ rubentem penis. Oenas diuas, hoc est, uingio, ut interpretatur Gaza apud Aristotelem, magnitudine columbi. Capitur autumnò. Anseres stomacho sunt calidissimò, rigus, ac herbis frigidis gaudent, Laurum nullo pacto attingunt. Cor anserium Plinius antiquis mensis laudatissimum dicit. Theophrastus commemorat anserem exemp'a, qui pueros sœmnasq; adamauerunt. A Romanis publice aluntur, ob beneficium defensi Capitolij: annisq; singulis in Ferculorum pompa honorantur. Chenalopex anser minor ex uulpis & anseris forma, audax aliquin paratusq; cum aquile, tum feli resistere. Præterea foetus tanta charitate complectitur, ut more perdicis ulro aucupi obuiam eundo, spatium pullis ad euitandum tribuat. Ex Aeliano. Hæc auis ut tradit Plinius, frequens est apud Britannos in mensarum delicijs. Et aliud Anserum genus, qui Penelopes dicuntur, ut Aristoteles & Plinius tradunt, a quibus educata Penelope dicitur cum proijceretur in altum, ab icaro patre & Peribœa matre reiecta: unde nomen sumpsit. Anas quasi conscia infirmitatis, quod neque terræ neque aquæ suos foetus credat: iuxta paludes & rigus parit, & statim à partu aquas petit. Ex omnibus aquilam formidat, eam quam Nettaphonum ab eius nomine uocant. Grues ætatis aduene à Thracia tranant ethera trianguli figura, lapides pedibus librantes contra uim uentorum, ut tradit Aelianus. Quod tamen falsum Aristoteles esse dicit. Internecinum cum Pygmeis bellum gerere ab Homero narrantur. Cum uolantes forte regrediuntur, infustum nautis signam futuræ tempestatis indicant. Monedula Græci κολοϊς uocant. Tria genera ponit Aristoteles. κορακίς, quam graculum uocamus, magnitudine cornicis, rostro rutilo. Altera Lupus dicta, parua admodum & Parasita. Tertia Palmides est in Lydia ac Phrygia frequens. Aelianus de Graculis sic ait: Regionem Venetorum Adriam incolentium uasant, ac semina lacta absumunt, nisi occurratur pabulis quibusdam passim dispositis. Contra uerò à Theffaljs & Illyrijs ac Lemnijs alio contra locustas, quarum ui maxima obruuntur. Capuntur in labris oleo plenis in agro positis, cum sese liquoris perpicuitate insipientes perfundi uolunt, inde madidis alis tardantur. Hæc ille. Pica Græcis κίττα, plures eodem d'e commutat uoces, nidificat in arboribus, parit x. oua, ut autor Aristot. Vpupa Græce ἐπὸς, nidum in desertis, altisq; montibus ex hominum excrementis textit, ut inuadentes odore absterreat: uere colorem mutat sicuti plurimæ agrestes, obscœna pastu auis, crista uisenda plicatili, contrahens eam sibrigensq; per capitis longitudinem. Irundo ut scribit Aristoteles, luna deficiente sese imbre perpendens, hami obuoluitur, donec materiam comparet qua nidam sternat. Quinque numero parit, eosq; magna pascit æquitate, portionem illis distribuens, à primo incipiens ac deinceps ex ordine natis. Si uiderit implumes minus apte iacere, rapti à dorso recumbentis ouis luna molliter substat: tum herba quadam illorum oculis admodum celeriter lumen restituit; paululum adultos & adhuc trementibus alis expellit. Coeunt aduersæ, præter naturam ceterarum auium. Sunt qui dicant albas irundines uisæ, infusto tamen

Tetraona
Phœnicopteri
Oenas
Anseres
Chenalopex
Penelopes
Anates
Grues
Monedula
Graculi
Pica
Vpupa
Irundines

Fullorum exsultio
Perdices
Attagen
Aues externæ
Coturnices
Ortygometra
Otides
Selucides
Lagopus
Pauo

omine. Nam in conclau Pyrrhi regis adhuc pueri nidificantes, bellum infeliciter tentatum contra Romanos portenderunt. Item in habitatione Cyri regis uisæ, infustam eius expeditionem contra Scythas significarunt. autor est Aristoteles, in Samo insula quædam nasci albas, quibus stilo excæcatis lumen rursum restituitur. Ex Aeliano. Plinius ait, Cecinam Volaterranum comprehensas irundines nuncias belli amicis mittere solitum, quod in pristinum soleant nidum redire.

AVES AQUATILES AC LITOREAE.

Alcyones **A**uium autem iuxta flumina & mare uiuentium ingens turba, inter quas Alcyones notissima, quæ parituræ nidum modo conche spinis incredibili duritia subtexit: deinde ad mare deferentes undis imponunt, atque illò se constipantes dum uehuntur foeticant. Ex Aeliano. Aristot. uerò de Alcyone, quam & halcedonem Latini uocant, sic scribit: Alcyone non multo amplior passere, colore cum cæruleo, tum uiridi, tum etiam leuiter purpureo, uarie toto corpore resurgens, rostro longo & tenui, uiuit piscibus. Parit oua v. in cuius partu qui circa tropicum hyemalè esse solet, dies sereni xliii. nauigantibus auspiciatissimi. Alcyonij dies & Alcedonia sacra uocata. Apodes usu pedum carent, ab alijs Cypseli uocatae, irundinum species, nidificant in scopulis. eæ sunt quæ toto mari cernuntur, nec unquam tam longo cursu naues recedunt ut non circumuolent eas Apodes. Cetera aues quandoque desident, his tantum quiet nisi in nido nulla, aut pendunt aut iacent. Hæc Plinius. Cinculus auis palmipes prope mare uitam traducit æstutus ut ait Plinius, ac decipi difficilis, sed captus omnium maxime mitescit. Aelianus debilem eum parte posteriore dicit, quam obrem struendo nidos minime aptus, incubat alieno, ex quo in prouerbio apud rusticos, Cinclos pauperes uocari. Eius etiam meminit Aristophanes in Amphiarao. Suidas de eadem sic ait: Cinculus est auis, quæ culum continuo mouet, quapropter à quibusdam uocatur σισσαυγίς. Est enim ualde debilis & tenuis, ex quo prouerbium apud Menandrum, σισσαυγίς ἡ γοργόρα κίχλα. Pauperior Cinclo. Pelicanus, seu Platea. Pelicanus siue Pelicanus, ut ab Aristotele in v. i. i. appellatur, à Plinio Platea dicitur, à Cicerone in secundo de Natura deorum, Platea: Auis est aquatilis, fluuiales conchas deuorans, quas ubi concoxerit, euomit: ut postea facile discuneatas edat. autores Aelianus, Plinius. In epistolis diui Hieronymi mirum legitur, hanc auem ubi pullos suos necatos à serpentibus uiderit, è sanguine suo ab latere incusso atq; insperfo nidis, in uitam restituere. Herodij item flumina colunt & littora. cernuntur in insula Diomedea, quia socij Diomedis dicuntur esse. Quare mirum eos Græcis aduenis tanquam ciuibus suis blandiri. uescuntur conchis quas per calorem discuneatas inuenerint. Ex Aeliano. Gaza autem ardeolam dicit apud Aristotelem esse hanc auem, apud quem & Leucorodius legitur, id est, alba ardeola, quæ minor quidem, rostro lato, porrectoq;. Imantopodes à Plinio ponuntur in Aegypto inter aquatiles. Cygnus siue olor uolucris mitis, tantum ab aquatila infestatur, cui magnopere resistit, ut scribit Aristoteles: eius mora circa fluentia. In senecta leniter cum melodia uita soluitur, penna capiti traiecta. Ouidius: Veluti canentia dura Traiectus penna tempora cantat olor. Cantat enim, ut ait Plato, non ex tristitia, sed potius letitia propinquante fato, quod immortales se sentiant & ad Apollinem suum remigraturos. Nam Pythagora erat opinio immortalẽ eos habere animam. Cicero Apollini sacros eos dicit ob uaticinium finis coru. Cygnus itaq; allegorice anime probi uiri comparari potest, qui letus mortẽ obit. Onocrotali olorum similitudine, nec distare putantur omnino, nisi faucibus ipsis inesset alterius uteri genus. huc omnia inexplẽbile ani-

mal cogerit: mox perfecta rapina sensum inde in os, deinde inferius in aluum ruminantis modo demittit. Gallia hos septentrionali proxima Oceano mittit. Phalerides in Selucia, quæ est apud Parthos certantur, inter aquatiles laudatissimæ. Phalacrocoraces Balearum insularum peculiare. Lagopodes nigri, & pedes leporino uillo, unde eis nomen. Cetera candidi columbarum magnitudine. Pyrrocotes Alpium peculiare, luteo rostro, unde eis nomen. Gauia, quas Laros Græci uocant, & pæs. auis littorea, colore cinereo, nidificat æstate in petris. Mergus quem ἀδύριον appellant, apud mare in arbore nidificat ueris initio. Anthus Latine Florus & Catarracta: ambo aquatiles, & fidipedes. Aristoteles ait: Antho magnitudo quanta Fringilla est. Caradrius, id est, rupeus Latine, ut placet Gaza. σχοινίλα & id est Iunco, τρύγας, id est Trynga magnitudine Turdi. Calidris colore cinereo uarie distinctus, φαλίριος, Phalaris. κολυμβίς, id est uiridatrix. Βισκός, id est Bofa, similis anati, uerum aliquanto minor. Quæ quedam quoq; omnes sanè aquatiles.

AVES INDIAE ALIARVM QVE GENTIVM.

India uarias producit aues. Psittacum primo, ut Solinus ait, uiridi colore capite firmissimo, ita ut ad discenda humana uerba clauicula ferrea conuerberetur. Digitorum numero discreti: qui præstant quinos habent, reliqui ternos: cui latior lingua, docilitas maior. De his etiam Apuleius libro i. i. flo. nonnulla commemorat. Nunc sanè ex Lusitania insulicq; uicinis Aethiopicis præstantissimos adduci uidemus, uariosq; colore discriminatos. Grypæ in India quadrupedem esse aligerum tradunt, uiribus potentem leonis modo, recuruis unguibus, dorso nigrum, priori parte purpureum, alis albicantibus, ore aquilino, igneis oculis, captu haud facilem nisi pulum: præterea nidificare in altis montibus, ac cuius animalii in pugna ingredi præterquã leoni & elephanto. Aurum in super scedere apud Baetrios populos Indis uicinos in desertis locis ferunt. propeq; accedentes arcere, ex eoq; nidos necere: ad quod surripiendum saepe uenit mille aut diuum millium hominum exercitus, magno cum periculo, tum etiam quæstu. Tertio deinde aut quarto redeunt anno. Ex Aeliano. Philostratus uerò in uita Apollonij lib. i. i. scribit hanc auem simul & Phœnicem sacram esse Soli, curruq; Solis apud eos Gryphibus iungi: superare in super elephantos & dracones. omnia deniq; animalia præter tigridem, quæ ob uelocitatem ab ea aufugit: uultu quoq; non multum ab humano differre. Phœnicem idem autor libro eodem in India item ponit, solamq; ac annos uiuere d. c. Plinius autem sic ait. Phœnix in Arabia aquila magnitudine, auri fulgore circa colla, cetera purpureus, caruleam roseis caudam pennis distinguentibus, cristis faciem caputq; plumeo apice honestatum: uiuere annos d. c. l. x. tradunt: sacrum Soli in Arabia esse. Senescentem surculis thuris, casiq; nidum replere odoribus, ac super emori, ex eiusq; cinere aliam nasci. Aelianus item. Habet, inquit, India gallinæcos crista uersicolore, alis rectis & oblongis moda pauonis, auri smaragdiciq; colore. Habet & quam Camelam uocant matorem triplo quàm otides, ore uenusto, cruribus oblongis, pluma cinerei coloris, alis in summo pallidis, uoce absona. Apud Cassium montè auis est magnitudine galli gallinæci, alis uersicoloribus, catuli uoce perstrepsens, quæ respinata uolat, paulum supra terram se attollens. Cinnamomus, ut Aelianus & Aristoteles, ut Plinius, Cynamolgus, in Arabia in surculis sui nominis nidificat, ex quo accolæ sagittis impactos arboribus altis nidos deicere contendunt, atque ex cadentibus surculis quædam facere. autores Aelianus, Plinius. Parnopos Galatæ in oriente quum gregatim fructus deuasare uiderint, alijs exterminant aibus. Syroperdicem Antiochea Pisida gignit minore aliquantulum perdice, fuluo rostro,

Phalerides
Phalacrocoraces
Lagopodes
Pyrrocotes
Gauia
Mergus
Anchus
Catarracta
Fringilla
Caradrius
σχοινίλα
Trynga
Calidris
Phalaris
Colymbis
Bofa
Querquedula
Psittacus
Gryphes
Phœnix
Camela
Cinnamomus
Cynamolgus
Parnopos
Syroperdix

Asterias rostro, reliquo corpore nigram, minime mansuescentem, cibusque inutilem. Asterias avis in Aegypto docilis humane uocis. Porphyrio avis domestica cum alitibus quibuscumque uiuit, maxime cum gallinaceis, si forte socio sit orbatus, ex cibi abstinentia se necat. Meropes contra naturam ceterarum retro uolantes feruntur, ut tradit Aelianus. Plinius ait, Meropes rubentibus esse cruribus, ore praelongo. Hinc morsu eas bibere et omnem cibum in aqua irrigare: deinde pede ad rostrum ueluti manu adferentes. Præterea in Comagena laudatissimas nasci.

ACCIPITRES.

Buteo Accipitrum multa genera commemorat Aristoteles, Buteonem, Symbuteonem, Triorcham, Hypotriorcham, Percan, Fringilarium, Aesalum, Orcum, Asteriam, Rubetarium, Chalcidem. De Aesalo Plinius ait: Parua avis, oua corui frangit. Ouidius: Nescius assumptis Priamus pater Aesalon alis. Aues Memnoniae accipitrum specie, carne tamen abstinentes, in sepulcrum Memnonis apud Ilium quotannis aduolant, quasi iusta illius umbræ reddentes. Chalcis ab Aristotele ponitur, raro apparet, incolit montes, colore nigro, magnitudine accipitris, forma tenui et oblonga, cognominatur φάριστος, id est palibarius, et Cymindis. meminit Homerus in Iliade: χαλκίδα κικλδοκσοι θεοι, ἀνδρες ἰ κικλδοκσοι, id est, Chalcidæ uocant Dei, uiri uero Cymindim. Interdum non apparet ob oculorum infirmitatem: congregitur cum Aquila in pugna, parit oua duo in speluncis. Falcones Seruius grammaticus commemorat nostra ætate frequentissimos, quibus Guillelmus qui Rogerij regis Siciliæ auibus præfuit, librum dicauit: et post eum Albertus in libris de animalibus multa de his commemorat genera. Primum quem uocant Sacrum seu Britannicum, Aquilæ magnitudine, capreolos inuadentem. Alterum Gyrosalcum appellatum ex uolandi modo, quod prædam circumagat, priore minore. Tertium montanum. Quartum peregrinum, quod peregre uolitans longe à nido paterno deprehendatur, nidificatque in altissimis montibus. Quintum Gibbosum ceteris minore, quod breuitate colli et alis eminentibus gibbo insignis uideatur: multique item ex colore cognominati. Mansuetos quoque eos reddendi præcepta ferè in hanc sententiam tradit. Caput ante lucem pellicula obnubito, ac manu sustineto usque ad horam tertiam. Deinde coxæ gallinæ pro cibo præbet: mox supra gramen ponito, ubi riuus sit seu fons quo abluatur, si id expetat, postea in sole siccat. In loco deinde obscuro seponito usque ad uesperam: ex illo rursus in manum sumito usque ad somni tempus, tum iterum in angulo supra perticam, ne pedes ledantur, neu manibus tractetur, cum pellicula noctu ante lucernam collocato. Astorgius Pausanias ponit, quos Italici Astores dicunt. Cuculus, Græcos Cocyx, tempore anni figuram mutat, apparet usque ad caniculæ ortum ob frigidam naturam: nidificat in alienis nidis, præsertim Curucæ et Alaudæ: parit unum ouum, quod excludit atque nutrit illa cuius est nidus, et ita præspecie diligit, ut suos eiciat: secundum nonnullos ipse pullus grandior factus, ceteros unâ enutritos enecat: præterea solus ab suo genere absumitur, autor Plinius.

AVES NOCTURNAE INAVSPICATAE.

Nycticorax Aues nocturnæ plerumque inauspicatæ apud ueteres erant. Inter quas Nycticoraces, Bubones, Alucones, Noctuæ, Afiones, Vlulæ, Vespertiones, Oti, Ciconiæ, Caprimulgi, Striges, Paræ. Nycticoraces, id est, νυκτοράκες, Ciconiæ quoque et Noctuæ et quæuis aliæ, noctu uenantes, ut

Aristoteli placet. Bubo Græce βῦας, noctuæ formæ, magnitudine aquilæ. Aluco ἐλάως Græce maior est gallinaceo, Noctua item inauspicata apparuit supra bastam Pyrrhi regis euntis contra Argos, quæ fatum ei subsecutum dicitur portendisse. In Creta non cernitur, eoque translata non uinit, ut tradit Aelianus. Idem dicit hanc insignem publicum fuisse Atheniensem, Plinius autem parasitam uocat, quam ceteræ circumludant, Nigidius uero Noctuas ait sexagenis diebus hyemis cubare, et nouem uoces habere. Afiones Plinius uocat quos Græci σκῶπας. Meminit eorum Homerus in Odyssea quando eos in antro Calypsus uernare dixit. Capiuntur saltatione quadam ridicula, quam Scopam appellant, unde uerbum Scoponi apud Græcos manauit in ridiculos: est enim auis aliquanto maior noctua colore plumbeo, alis albo sparsis: duabus à cilijs ad tempora pennis. Callimachus scopum duo ponit genera: Scopas, et Aiscopas: unum loqui, alterum tacere. Aristoteles ait apud Homerum non Scopas, sed Copas legi oportere. Eadem auis parasita item Plinio dicitur, appellaturque à magnis auriculis Otus. Vlula Græce ἀγρολός speluncis inhabitat. Vespertiones illis νυκτείδες dicti, in Borippa Assyriæ ciuitate, miræ magnitudinis ac cibo expetite inueniuntur: autor Strabo libro xvi. Ciconiæ Græce Pelargi, dicuntur lingua carere, contra serpentes à Thessalis expetuntur, ut Plinius. Nidos repetunt hyemis aduenæ, unâ cum gruibus, noctu tantum uolant. Parentum senectutem nutrium, ut tradit Aelianus: quare eos dicit teste Alexandro Macedone ob pietatem deorum beneficio in quibusdam Oceani insulis in homines conuerti. Caprimulgus magnitudine Merulæ noctibus obrans per stabula, Caprarum ubera mulget, Græce ἀγροβίλας appellatur. Auis incendiaria uocitata ex incendijs nasci dicitur inauspicatissima, qua uisa ut Plin. refert sepe urbs lustrata in annalibus inuenitur. Para item auis inauspicata: ut Horatius. Impios Paræ recinentis omen. Plin. lib. xviii. param commemorat. Bubo auspicijs Romanorum maxime inauspicata, uolat transversa per loca aua et deserta, gemit potius quam canit. Semel intrauit cellam Iouis Capitolini, et tota urbs lustrata est. Plinius. Striges sic etiam uulgo appellatæ.

AVES PARVAE AC CANORAE.

Inter aues canoras, id est, quæ carmine oblectent Luscinia præstat. In cuius descriptione Plinius poetica lasciuit licentia. Aristot. ait, uere sylua frondescente, dies continuos xv. insonnem durare, perpetuo cantu, mox estate uoce minus modulata uisam. Nota eius fabula, quapropter Philomena et Dauidas et Pandaris à Græcis appellatur. Homeri de ea carmen ita conuerti. Pandarius ut quondam florente ætate puella Vere nouo ramis densa super arbore moestum ingeminans carmen uarijs loca cantibus implet. Acanthis et Acanthylis eadem: hanc Gaza ligurinum interpretatur, colore quidem ignobile, sed cantu amœnâ. Carduelis ab Aristotele δρᾶπῖς appellatur, alius ab Acanthide, cum nonnulli eandem putent esse aue. Alaudæ uocibus Græce, duorum generum Aristoteles ponit: alterum terreum cristatum, alterum Gregale minore corpore, sine cristâ. Chlorig quæ Gaza Vireonem conuertit: uiridis est, magnitudine turturis, hyeme nõ uidentur, sed estate per solstitium apparet, male uolat, et ingrato colore, docilis alioque et ingeniosus, ut Aristot. ait. Est et alia quæ uocatur ab eodem Chloris, Gaza luteam conuertit, quod miror, cum uulgo nota auis sit, et à uiriditate uocetur, ut sonat uerbum Græcum, cantu et uolatu libero, præ ceteris mansuescit. Turdus κῆλη Agrippinæ Claudij principis uxoris, omnium uoces imitatur, ut Plinius refert. Lucullum uero Turdos

LIBER XXV.

789 Turdos in estate in auarijs alere solitum scribit Plutarchus. Merula Merulæ albæ in Arcadia feruntur: autor Aristoteles. Hæc auis κῆραρις Græce dicitur, cantui educatur cibus turdo inferior. Ficedula Græce σικαλῖς autumni tantum tempore, postea Melancoryphos appellata, quam Latine Atricapillam Gaza conuertit. Erythacus Erythacus Latine secundum eundem Rubicula, ea est quæ rubro pectore estate inuenitur et nominatur. Eadem hyeme Phœnicurus, rubra cauda dicitur apud Aristotelem. Fringilla Græce σῖσσα estate locis calidis moratur, hyeme frigidis. Picus Martius Græce δρῦονο-λάτης super arbores scandit, auis auspiciatissima: nota eius fabula apud Virgilium, Fauni filium dicunt fuisse. Tris eius species ab Aristotele ponuntur, inter quas minor et maior. Passeres Passeres auium salacissimi et argutissimi, uita breuissima. Mares diutius anno non uiuunt: argumento quia nullis ueris initio apparet nigrities in rostro, quæ in estate incipit. Fœminis longius aliquantulum spatium. Huius auis nomine mentula quandoque significatur à Latinis secundum Feslum. Argatylis filis nidum lineis textit, pilæ specie, aditu angusto, ut Aristoteles. Sturnus domi ut parasitus educatur, à Græcis Ἰάρος, gregatim uolat, magno impendentis uindemiæ damno uenit. Sturnus et Luscinia Latino Græcoque sermone doctas habuisse Cæsares iuuenes sua tempestate Plinius refert. Velia Velia eadem et ἐλέα paruo corpore, uoce proba, colore decora, aspectu rara, cum sit auis peregrina. Tyrannus auicula elegans, cristâ rutila, cantu suauis. Aegithus ἀγίθιστος, quem apud Aristotelem Gaza Salum conuertit: altero pede claudus. Crex ingeniosa ad uictum et pugnam, cetera infelix. Sitta uiuit circa maceries, prolem numerosam gignit. Certhia Certhia ingenio audaci, uoce clara, nidificat in arboribus. Ardea Ardea et Ardeola, cuius tria genera. Pulla quæ natura sagax, et uictus prouida, calore prauo, reliqua duo pulchro. Gaza ardeolam Erodium dicit esse et leucorodium albam ardeolam: ut supra dixi. Phoicus oculos potissimum appetit, inimicus Harpæ, uictu utriusque simili. Cærulea auicula saxatilis, pede magno, colore sui nominis, rostro tenui. Pardalus Pardalus parua auis, gregatim uolat, colore cireneo. μαλακονοσῶς, id est, Molliceps ut Gaza interpretatur, eodem in loco semper statuit sedem, nigro et cartilagineo capite, magnitudine paulominus quam turdus, colore cireneo. κολυεῖσσι. Collurio magnitudine qua superior, uescitur his quibus merula, capitur hyeme. Βάτις auis Rubeta dici potest. Aegithalus ἀγίθαλος qui Parus à Gaza dicitur. Cuius apud Aristotelem tria genera. αἰγίθις, id est, Fringillago, quippe quæ Fringillam æquet. Monticula quod in montibus degat, cui cauda longa. Tertia similis supradictis præterquam quod minor est, δρᾶσις similis fringille, collo cæruleo, in montibus, ut nomen indicat, degens. Chrysometrus, id est, auri uictus ut Gaza interpretatur, parua auis, uescitur spinis. κολῖος quæ et Galgulus, magnitudine turturis, uiridis totus, lino alitur, frequens in Peloponneso. κροτολίγος, id est, Culcilega ut Gaza apud Aristotelem, magnitudine ligurini, cinereus, maculis distinctus, uoce parua, et ipse linum appetere uidetur. Trochilus τροχίλος fruteta incolit et cauos, difficilis sanè capi, fugax est, et infirmis cruribus. τρεῖσβυς ab Aristotele uocatus, hoc est, senator et princeps, à latinis uero Regulus dicitur ut apud Tranquillum. Cum aquila pugna congregitur, quidam eundem cum Trochilo dicunt. Lynx auicula quam uulgo Torquillam uocant à collo circumagendo, à prisca Turbo dicta, paulo maior quam fringilla, colore uario, lingua serpentina, quippe quam mensura quatuor digitorum porrigit: unguibus grandibus, uoce stridula. Ex Aristotele. Glottis quam Gaza Lingulacam interpretatur, linguam exerit, unde ei nomen. Hanc initio blanditia peregrinationis auide prouectam, pœnientia in uolatu cum labore scilicet subit: re-

uertit incommutatam piget et sequi: nec unquam plus uno die peragit, in proximo hospitio desistit: uerum inuenitur præcedente anno relicta, simili modo in singulos dies: autor Aristoteles. Oenanthe stator quidem latebræ dies habet, ex oriente Oenanthe Syrio occultata, ab occasu eius procedit: autor idem. Motacilla quæ caudam continuo mouet. Mouet etiam Cinclus quem inter aquaticas supra memorauit.

DE PISCIBVS.

Qui halieutica tractauerit, è nostris nemo idoneus, quem sciam, præter Ouidium poetam, et Apitium: ex Græcis Oppianus hexametris, Dionysius is qui de situ orbis scripsit, Democritus, Theophrastus, et alij complures priuatim opus huic rei dicauerunt. Nec mirum cum opinio sit pinto res omnis contineri. Pisces in primis in quinque differentias Aristoteles diducere uidetur. Nam aut Selache, id est, cartilaginea sunt, sine squamis et spinis, ut Muræna, Conger, Vitulus, Galeus, Delphinus, Balena et quæ uocantur Cete. Aut Afelache duro uocabulo incartilaginata à Plinio conuersa, quæ quidem sunt omnia squamas spinasque retinentia. Tertium genus Malaciorum, id est, mollium qui sanguine et uisceribus careant, ut polypus, sepia, loligo, urtica. Reliqua duo, alterum crusta, uocaturque μαλακόςρακος, ut Cammari Cancræ, Squillæ, Paguri. Alterum testa integitur, δειρανόδερα οφρακοδερμον dicitur: ut sunt Ostrea, Murices, et conchæ omnes, quæ pleræque sanguine uti mollia carent. Marinorum item alia traditur à Plinio diuisio: quod plani sunt quidam, ut rombi, soleæ, passeræ: aut longi, ut muræna, conger. In uniuersum autem, ut placet Aristoteli, nec mammæ habent pisces, neque meatum illum genitalium perspicuum, sed excrementorum tantum locum, Branchias quibus humorem, quem acceperint reddant, tum pinas quas ex magna parte quaternas gerunt. Partes quoque audiendi, odorandi, sentiendi nullæ perspicuæ præter oculos, qui sunt palpebris sunt. Oua pariunt omnia quæ squamis integuntur. Animal, quæ genere cartilagineo continentur, excepta rana. Cocunt plerumque in occurso, paruo contactu. Concipiunt mense Martio, Aprili, Maio, Autumno pauci, ut Salpa, Sargus, et nonnulla alia generis eiusdem. Errant præterea, ij quidem gregatim ueluti pecudum armenta, aut militum ordines, per alas et phalanges: alios cohortes dices, illos quasi iussos iugum subire, multos in cubilibus uti custodes domi remanere, quosdam etiam uolare, ut Accipitres, irundines, Sepias. Hyeme uero procellosa pontum quidem horret plerique: altorem, et ij nihilominus arcanam aggerentes multo limo loriantur. Alij sub petris glomerati conqueiscunt, nonnulli summa pelagi tempestatibus obnoxia fugientes, ima petunt. Iidem uero redeuntem serenitatem illico sentiunt, tum demum profectiunt, et tanquam peregræ domum remigrantes palati, litiu libenter aspiciunt. Sed et partu differunt. Lupus piscium partus bis anno parit, Mullus ter, ut Græcum indicat nomen: ceteri semel ac diuersis temporibus. Prægnantes uero libenter ad aquas dulces fluminum aut stagnorum uicinorum se transferunt, pelagi fluctus tanquam partibus aduersos mitiore thalamo commutantes. Feruntur et pisces quidam in Africa in quadam palude feruenti uiuere, ut est autor Aelianus, ut autem Plinius alij in aquis quibusdam calidis prope Pisas. Refert Democritus, et post eum Aristot. et Theophrastus, Pisces omnis alti dulci aqua in mari, esseque in confesso aquam potabilem ponti fluctibus immixtam. Idque deprehendi ex uase careo tenuissimo, quod clausum, suspensumque intra maris undas diem atque noctem, plenum extrahi dulcis aquæ testantur. Auguria ex piscibus nonnullis prodicere magi et portenta, quæ ego ut alia pleraque huiusmodi non satis probauerim. Piscium uinaria primus excogitauit (ut Plin.

(ut Plin. refert) Licinius Murena. Cuius exempla secuti Philippus & Hortensius fuerunt. Lucullus etiam exciso monte iuxta Neapolim, maiore impendio quam uillam edificauerat, euripum & maria admisit, qua de causa Pompeius eum Xerxem togatum solebat appellare. Genera piscium idem autor

Modi piscationum v.

Modi piscationum omnino v. retibus, iaculis, hamo, concha, ueneno. Herba enim quam Græce φλόμορ nos uerbasum appellamus, aqua infecta, enecti pisces capiuntur: quo maxime modo Phœnices utuntur, ut ait Aristoteles. Mox singulos considerabimus ac primum Delphinos.

Delphinus

Aelianus de Delphinis multa fortasse fabulosa conscribit, ego uero que magis uero similia uidebantur in hunc locum excerpserim. Delphinus inquit, Philoteci, id est, filiorum amatores sunt. Eadem lacte copioso pascit, ut que ubera mulieris modo habeat, illi pro ætate distincti una natant, more castrensi: & primo quidem infirmiores præcedunt, adultiam & perfecti subsequuntur, parentes ab latere comitantur, agminibus inuigilant. Si è duobus quos mater peperit (neque enim plures solet) alter capiat, illa usque consequitur, atque piscatorum manibus ore appetendo conatur auellere: eo tandem erepto ad alterum accurrit, ore, adflatu, cauda, ac quibus potest modis ad fugam instituit. Ipsa postremo capto suppetias ferre cupiens, commori prius eligit. Nec solum erga sobolem, sed & erga socios signa charitatis ostendit, ut adfirmat Aristoteles: si quis eorum captus in scapha iam fuerit, ceteri adnatant supplicantium specie socium repetentes, solerique interdum piscatores ipsos pro portento concedere, compotesque eos reddere. Agilitate præterea tanta ut sæpe naues superfiliant. Cuius rei causam idem Aristoteles adfert, quod spiritum inclusum diu retinentes urinantium hominum modo, uno postea impetu cum libet effundunt: ut ab intento arcu iaculum, ita reflatus relaxatione uehementis corpus quocunque impellitur. Habent & quandam cum Leone comparationem, non solum quod alter nemorum, aquarum alter rex censetur, sed quod ingruente senio, morbisque irruentibus, uterque simia pro pharmaco utitur, hic marina, ille terrestri. Puerorum quoque amatores esse uarijs exemplis prodit Aelianus. Sed & mulices: Arion Methymneus notissimus testis apud eundem autorem, Delphinus statua apud Tænarum dicata: quam ipsemet tali inscripsit epigrammate à nobis hoc modo conuerso. Dijs genitum cernis qui uexit Ariona Delphin, A Siculo subiens pondera grata mari. Item ex hymno Neptuno in huius rei memoriam ab eo dicato, mihi que item conuerso. Pater tridente ferox Neptune aureo, Raucumque ponti numen undis æstiuans. Te circa agunt, leuesque saltu conuolant Catuli delphinum, melos sequentes nobile, Tuarum sedulum Nereidum pecus, Quas Amphitryte Pelops ex te Tænari Rapti parit quondam errabunda litore, Pandoque me libenter dorso conuehiunt. Dolosi quem humida deijciunt pinu Socij secantes iurati simul freta. Capiuntur autem hoc modo: Animaduertens piscator per maris tranquillitatem illos per æquor palantes, undisque extantes, è scapha tridentem iaculatur. Et forte ex his uulneratum infixio telo sunt ad maris ima descendere: uti subitus uigor uulnus retrahens frangatur, donec paulatim refrigeratum ac semianimum in summo pelago apparentem, sunt tridenti iam inde à principio adligato ad se in scapham trahat. Balena Græce φάλαινα parit animal, lacte nutrit, spirat non branchijs sed fistula quadam. In fronte gerit ora, ac summa fertur aqua. Præterea ignauam esse constat, quod ob corporis molem sensibus hebetetur. Quapropter duce indiget pisce qui prælongus & albus, capite procerro, angusta cauda præcedit, extremaque balenam contingit, ac tanquam temone ad eam regendam utitur. Hanc scilicet mo-

Hymnus Arionis

Balena

uendo, signo quodam cuncta itineris pericula insidiasque præmonstrat, ad loca deducens patentia, ut minime angustijs coacta, uita discrimen euitet. Balenas alii Indicium pelagus, quincuplo ingentis elephantis magnitudinem excedentes. Balene & uituli marini ardente sole exeunt ad litus, ac prostrati dormitant in arena: quod pulchre ab Homero in Odyssæa describitur, ubi Menelaus Telemacho & Pisistrato Protei uaticiniū narrat: ex Aeliano. Orca cetarij & ipsa generis, miræ magnitudinis, in portu Ostiensi à diuo Claudio expugnata, ac eius restatu belluæ nauigium depressum legitur apud Plinium.

Orca

Vitulus marinus, id est, φώκην animal Amphibium, foetus in terra parit, paulatimque ad undas aduefacit: à partu quidem breuissimus deinde maximus exit, uentre albus, dentibus frendens. Ipse imbellis & animo degener, nec tantum uiribus quam uastitati corporis fides. Uescitur piscibus, & humano cadauere, quapropter piscantes insidias petit. Ex Aeliano. Aristoteles ueluti quadrupedem imperfectam eum appellat. Nam pedes habet à scapulis manibus similes, modo ursæ, pedesque posteriores quinque discretos digitis, Pellem huius uituli fulmine non afflari legimus apud Tranquillum in Tyberio. Romæ paucis ante annis animal pretio ostentabatur. Torfionem similem esse Delphino, præterquam rostro, Plinius refert. Gaza autem hunc esse putat Phocænam, quam in Ponto gigni Aristoteles dicit. Non præteribo quod uidi anno M. CCCCXXCVIII.

Vitulus marinus

Torfio

apud uada Volaterrana reperta in litore extincta siue balena, siue Cetus alterius generis, magnitudine pedum centum: cuius dorsi uertebræ L. X. fuerunt. Septem ex eis adlatas Volaterris uidimus, quarum quælibet equi ephippium quo nunc utuntur æquabat. Polypto tanta est uoracitas, ut ne quidem à suo genere abstineat. Insidiatur latitans post petras quarum colorem reddit. Pisces uero petre specie decepti iuxta adnantes, incaute opprimuntur. Carabum ex omnibus expuescit, adeo ut coniectus in retia ubi ille fuerit quandoque captus, statim exanimetur. Visi etiam Polypti æstatis tempore exire in agros uicinos, arboresque fructuum auuiditate scandere uisi & clam ingressi cetaria depasci. Animal alioquin tanta facilitate, ut effecto corpore nulla sit ei aut adnandi aut prædam adfectandi facultas, nec ultra annum uita, Fœminæ etiam breuior, quæ facilius capitur: ex Aeliano. Quod uero in fame pedem sibi rodant, ut ait Hesiodus & nonnulli, falsum putat Aristoteles. Pedes eius rapaces sunt, à Græcis ράκταινα à latinis acetabula dicti, ueniuntque in prowerbium rapacium hominum: apud Plautum. Polypti sunt, quicquid attingunt tenent. Est & nasi morbus Polyptus apud Aetium. Murena

Polypus

Murena

μυρæνα monilibus & gemmis ornata in uiuario colebatur à Erisso, ad eius uocem manumque ueniens: qua extincta & ab eo deserta ac tumulo dignata, Domitius ait, Murenæ Crasse ploras? At ille: sanè inquit. Tu autem tris à te elatas uxores minime ploras. Hunc piscem ex undis in terram exire, ac cum serpentibus coire, compertum. Ex Aeliano. Murenarum, ait Plinius, iuuarum primus excogitauit. C. Hircius, qui coenis triumphalibus Cesaris dictatoris sex milia murenarum mutua appendit, nam permurare quidem pretio noluit. Hortensius murenam extinctam & adamatam fleuit. Aelianus tamen de Crasso ut supra ostendit, dicit. Antonia Drusi, murenæ quam diligebat inures addidit: ex Plinio. Flutas murenas appellat Varro, quæ præ pinguedine summo pelago fluitent. Græci φλότας. Idem in freto Siculo murenas nobilitat. Mullus Græce τεύλη quod ter in anno pariat. Maritimorum uoracissimus, uescitur alga & humano cadauere, ut ait Aelianus. Nonnulli ex colore mulleo, id est, purpureo, quod moriens uersicolor & rubentium squamarum multiplici mutatione spectetur. bin præterea libras maior non excedit, inferiore quoque labro barba insignitus gemina, ut Plinius refert: & Cicero barbatus mullos uocat, libro de Paradoxis. Quapropter

Mullus barbatus

Barbus Mugil

eum existimauerim, quem hodie Barbum appellant. Mugil æγρόβας Græce, quod teli modo intret adulteros Athenensium lege: in metu caput abscondit, celeritate saltuque insignis. Hic hodie notissimus uulgo piscis, nec nomen mutauit.

Galeus

Galeum quem Musclam Gaza apud Aristotelem uertit, ministri iouis non attingunt: tanquam impurum, quod ore pariat: quanquam hoc negant quidam, dictantes eum metu insidiantium foetus suos quandoque in periculo deuorare, rursumque elapso periculo reuomere. Sepia morsu uenenosior Polypto, sed non uiolentior, cum se peti uidet, effuso atramento quod pro sanguine illi est, sese abscondit, non abinimile comminiscens nebulæ quæ Aeneam aut Neptuno qui Achillem decepit apud Homerum: ex Aeliano. Quod sepia cibo expetit, id atramentum est quod Sepium uocant. Loligo τάρδις Græce sagittæ modo extra aquam sese effert atque uolitat, ut est autor Plinius. Lollius Græce τολός paruus admodum piscis, specie similis Loligini. Pars enim Lollij quæ exit in acutum latior est, pinguis etiam circumdantes: illæ totam in Lollio aluum ambiunt, cum in Loligine parte quandam relinquunt, ut autor Aristoteles. Scarus solus piscium natando uescitur & ruminat. Optatus è libertis præfectus classis sub Claudio principe hunc piscem è Carpatio mari aduexit, ac inter Ostiensem & Campaniæ oram disseminauit. Erat in mensarum honore, præsertim apud Claudium. Plinius. Aelianus autem hunc salacissimum piscem esse testatur, uenerisque gratia in prædâ agi, fœmina eius generis per litus ducta. Acipenser ut legimus apud Ciceronem de fæto, in mensarum dignatione fuit, rarusque inuentu. Plinius tempore sua ignobilem fuisse, cumque Helopem à quibusdam putari, præterea contra aquam nare squamis ad os uersis scribit. De Helope sic ait Aelianus. Helopem quidam existimant esse quem Homerus piscem sacrum appellat, inuentu rarum, nec nisi in mari Pamphylia, corpore gracile: captus trahitur magno acclamantium plausu. Alij Anthiam piscem sacrum dicunt: quod locus ubi ille reperitur sit à belluis innoxius. Lupus clarissimus à uoracitate dictus, & quod solus natet, ut ait Aristoteles, leuis ac mollis. Cancrorum marinorum maxime adfectator. Lapidem quædam in capite gerit. Fluuiatilis marino præfertur, & ut Plinius refert, capitur Romæ laudatissimus inter duos pontes. Hunc hodie plerique eruditi Storionem uulgo appellatum esse putant, nam & in Tyberi capitur, & præstantissimi saporis est. Marcius Philippus cum lupum Casini ex proximo flumine oblatum degustasset, tanquam improbum expulit dicens, Peream nisi piscem puaueram, autor Macrobius. Pastinacam Plinius

Sepia

Loligo

Lollius

Scarus

Acipenser

Helops

Anthias

Lupus

Pastinaca

Trigon

Trochus

Anguilla

appellat quam Græci τεύλην, Ambrosius in Hexameron turturem conuertit: tradunt eam nunc natam, nunc uolare, præterea rostro præacuto ac ueneno appetere, cui nullum sit remedium: autores Aristoteles, Aelianus, Plinius.

Trochus Trochus est ingens corpore, ceruice ac spina prominentibus, ut supra undas conspiciatur: eam sanè ad somitum nauigantium stetit, unde nomen rotæ sortitur. Hunc Aristoteles dicit seipsum inire. Quare Gaza Masculo fœmina in Latinum conuertit. Nam huiusmodi animalia quæ utranque naturam retinent, Aristoteles hermaphroditos, androgynos, arsenothelys appellat. Anguilla octonis uiuit annis, Durat sine aqua senis diebus. Aquilone spirante hyemem in exigua aqua non tolerat neque in turbida. Atterendo se scopulis, strigmenta iuuenescunt, nec est alia eorum procreatio. Capiuntur plurime in lacu Benaco hyemato: hæc Plinius. Aelianus autem dicit in Timauo præpingues ac optimas capi. Nonnulli palmam huius piscis nostræ ætate lacui Vulsinensi tribuunt. Athenæus ait ex autoritate Theophrasti anguillas & murenas diu extra aquam uiuere, ob brachiarum paruitatem quæ parui humidum recipiunt. Solinus scribit Gan-

gem educare Anguillas longas pedes CCC. Scienam, id est

ονκίαν Varro Latine Vmbram appellat: nunc quoque Vmbram uulgò uocat. Hunc Aristoteles & Plinius lapillum in capite gestare dicit. Myrus, de quo Aelianus. Myrus serpens est marinus nec unde nomen habeat satis constat: traditur de eo si oculus capto eruat, fronteque hominis suspendatur, ophthalmiam sanare, pisci uero rursum renasci: præterea altero eum capi lumine qui uiuenti non dimiserit. Plinius & Gaza oculatam eum appellant. Plautus uero Ophthalmiam. Athenæus autem ex autoritate Aristotelis dicit Myrum à Murena distare, quod hæc magis uaria & debilior, ille breuior & robustior: eius genera esse duo, nigrantem & suffuluum. Hos ego lampredas putarim. Thrissas Plinius laudatissimas dicit in Tyberi reperiri, hæc sunt hodie Romæ quas Lacias uocat, Florætiæ Chepias, Neapoli Alofas, ut ait Gaza. Aelianus autem scribit quod in Aegypto circa Micro stagnum coloni Thrissas flebilibus numeris & melodijis esca uice deceptas expiscantur. Troctam Græce τράκτιον cum nomen ipsum, tum dætes arguunt continui, piscem esse uoracissimum. Captus hanc lineam præcidit. Multæ simul cum Delphino bellum gerunt, ut ait Aelianus. Hic piscis notissimus priscum adhuc seruat uocabulum.

Cephalus ut tradit Aelianus, pisces non attingit. In tonio iuxta Actium Cephalenides insule ab eorum frequentia nominatæ. Uescuntur limo, ut tradit Aristoteles: quapropter sordidi sæpe sunt, uerum summo pelago quandoque urinantes sese abluunt. Oua eorum non attinguntur. Quare numerosi sunt, sed cum adoleuerunt à cæteris piscibus corripuntur, maxime ab eo qui Archanus uocatur. Athenæus ait Cephalos ex grauitate capitis dictos esse, marinosque fluminis præstare: hodie notus est piscis. Chelones Aristoteles nominat. Gaza Labeonem conuertit: nostra ætas hunc Caponem ex magnitudine labiorum & capitis appellat, etymum secuta Græcum, quod quidem per n scribitur, id est, χελών, per e autem χελών testudinem significat. Ausonius poeta in quodam de piscibus opusculo Tinchas pontis uulgo notas. Athenæus Leuciscum piscem, eiusque generis esse Cephalum, Cheloneum, Mugilem. Sargus mullum semper comitatur. Hoc genus piscis antris inhabitat cõferunt, ac ex animalibus maxime capris sollicitatur, ut ait Aelianus. Synodon eodem teste autore sociabilis est. Gaza Dentex apud Aristotelem conuertit. Carne uescitur & mollia appetit: euenit huic & hiatula, ut cum pisces minores insectantur, ueter prociat, quod is iuxta ori coniunctus sit. Silurus Græce γλάρυς ut placet Gaza inter pisces commemoratur, tanta charitate in prolem, ut assumpta fœmina mas oia seruet, sepeque uia capitur, dum filios captos subsequitur: autores Aristoteles, Aelianus. Est & Glanius à Plinio positus, quæ Stephanus grammaticus apud Glanum Cumarum fluium dicit nasci.

Oculata Ophthalmia

Thrissa

Alofa

Trocta

Cephalus

Chelones

Tincha

Leuciscus

Sargus

Silurus

Glanium

SALSAMENTA ET PISCICVLII.

Thynnus Thynnus primum cetariis replet, dextro hic captus est oculo, ut Aristoteles & Aeschylus scribunt. Quare natando latus qui cernit, terram uersus adplicat, ubi bruma deprehenditur, ibidem hybernatur. Mox una uere procedente exeunt in pontum Euxinum: ac maiores primū per sese, ceteri gregatim ueluti pecudes sub pastore transmittunt, connexi ita inter se corporibus, ut mutua inuentur umbra contra Solis æstus: ex Aeliano. Strabo miræ magnitudinis Thynnos eosque glande uesci in Hispania commemorat. Plinius uero sic ait. Cordyla appellatur partus qui foetas redeuntes in mare autumnio comitatur, Luto se uero à luto Pelamides incipiunt uocari cum annum exceffere pelamides

Thynnus tempus. Thynni ij membratim easi ceruice & abdomine commendantur edulio recenti. Cetera sale adseruantur.

Melandrya Melandrya uocantur casis quernis assulis similia. Viliissima ex his quae cauda proxima, quod pingui caret: probatissima quae faucibus. Strabo piscatione maximam pelamidum in angustijs Byzantij fieri dicit. Trichia sunt eae quas Sarda dicimus subeuntes Istrum, nec remeantes, ut ait Plinius.

Aleces Inter Aleces tria genera commemorantur, Menae, Smerides secundum Athenaeum, & Bocas. Speusippus inquit. Sunt Bocas Leucomenides id est, Menae candidae: nam Boca genus piscis a boando quod bouis uocem emittat, ut ait Festus. Plinius Boca dicit. Gaza Voca. Sunt & lacerti ex quibus salsamenta conficiebantur secundum Celsum. Optimi Sexitani ex Hispania secundum Plinium. Optimi & Amyclani. Martialis. Mox uetus & tenui maior Cordyla lacerto. Hic piscis a Graecis κοιλιας dicitur haud bene uertitur a Gaza Monecula. Athenaeus duo genera salsamentorum ponit, Horeum & Thynnium. Thynnium in Horeo macra pinguibus, in Thynno macro pinguis praefertur. Quae autem Cybia inquit, dicuntur inter macra sunt. Inter pinguis Cordyla. Idem autor Clidia id est, iugulos & uraeon cauda proximum: Varro Clidium & Thynnium commemorat. Cuius partes esse dicit Melandrya & Vræon. Narica piscis minutus. Plautus apud Festum, Naricam bonam atq; canitam. Perca saxatiles pisciculi. Tænia item pisciculus quem Gaza Vitam couertit. Aphya pisciculi quos parit limus in mari concretus, uermiculorum modo scaturientes, ut ait Aelianus. Plinius autem Apuas a Latinis appellari dicit, quodq; ex aqua & pluuia procreantur. Encraules siue ut alijs placet Encrasicoles, ut alijs lycostomij pisciculi minutissimi, albo colore praeda ceterorum: tum matim conglobatimq; adeo dense feruntur, ut scapha aut remis urgentibus minime dissiocari aut discuneari queant.

Iulides Iulides etiam saxatiles ac morsu uenenato. Aristoteles & Aelianus autores. Iulus, quem Oppianus ἰουλῆς, id est, Duce cognominat quod ceteris uti itineris dux praecedat.

Scombrus Scombrus e genere Thynnorum ex quibus salsamenta fiunt: esse mansuetos in Ionij insula Palladis uocata in quoda stagno autor est Aelianus. Strabo dicit Insula esse contra Africam, quae ab eorum prouentu Scombraria appellatur, ex quibus etiam Garum fit optimum. Est enim Garum γάρου Graece oleum e cetis & magnorum piscium intestinis confectum: Hinc Oxigarum a Columella ponitur, quondam in mensarum lautitia. Muria uero liquamen ex salsamētis. Plautus. Nos fecimine tanquam salsa muriatia.

Sphyræna SPHYRAENAM Gaza Malleolum couertit. Polux & Athenaeus eandem cum Cestra esse uolunt. Plin. eam Sudim ait nostris uocari. Aelianus & Oppianus aiunt, latiore in nasis plagam unde profiliat querere. Cyprinus inter fluuiatiles connumeratus palatum carnosum pro lingua habet. χαίτη Channa quam hiatulam Gaza couertit, mollis est carnis, ut ait Athenaeus. ἰστῆρα quae nos passerem uocamus. Rumbus Rauenna laudatissimus teste Plinio. Glottis id est Lingulaca ut placet Gazae, quanquam Lingulaca a Plauto & Varrone pro Solea ponitur. Sphondylus piscis apud Plinium, apud Athenaeum Salsamentum. Cinaedus piscis a Plinio commemoratur, in cuius cerebro Cinaedias ait esse gemmas libro ultimo: soli piscium luthi. Vranoscopus item ab Aristotele, a Plinio uero Hippuris, Latine Equisiles. Gobio, ut ait Athenaeus, praestanti sapore, parui nutrimenti: differunt sapore, praestant albi nigris. Erythrinus a Gaza Rabellio dicitur. Cuculus, Bolitena autem & Olfolis inter genera mollium. Salmo in Aquitania, fluuiatilis marino praefertur apud Plinium. Phagrus, ut ait Aristoteles, carniuosus. Cor habet angulare, crescit uere, Athe-

naeus scribit quod Phagrus, Chronus, Orphus, Sinodontes, Antias, pisces sunt similes anguilla. Salpa αάλπη, ut Aristoteles scribit. Pauo piscis uarij coloris, rubentibus lineis, e genere serratorum & solitariorum. Aurata Chrysophryes a Graecis dicitur, timidissimi piscium existimantur, in maris refluxu, maxime circa Actium redeunt. In locis arenosis ibiq; subnascuntur arborum coacti, ad frondum agitantem exterriti ueluti sese dedetes, facile a peritis capiuntur, ut ait Aelianus. Eorum uariaria primus instituit Sergius Orata, ab eo pisce cognome adeptus: ut autor Plinius. χαλκίς quam aericam Gaza dixit, de genere Rumborum. Pholis φωλις mucore suo spumaq; cubile sibi quoddam subternit. Congrus a Nicadro in libro tertio Grillus uocatur. est enim piscis similis Anguilla, duriore tamen carne, ac sapore inferior: autor Athenaeus. Lucerna ex argumento piscis est, qui lingua ignea per os exerta serenis noctibus lucet: ut ait Plinius. Solea alius a Solene. Glaucus tanta erga sobolem charitate teneri dicitur, ut paruos foetus nunquam deserat, praestoq; ad sit eis contra noxia. In periculis solidos deorat, deinde reuomit: ut Aelianus. Aristoteles eum e genere serratorum & carniuorum facit, colore nigrum. Athenaeus similem Phagro dicit esse. Aethnaeus tanta temperantia traditur, ut consortem quam sibi semel delegerit, nunquam uiolet. Aelianus. Lagnis piscis apud Meandrum & Lycum Asia, itemq; apud Strimonem Europa fluuios cernitur, haud ab similibus Siluro, amantissimus alioqui sobolis. Foemina siquidem enixa, mas curat communes foetus, arceatq; a grassantibus, hamumq; & hic deorat: ut ait Aristoteles. Cantharus zelotypus fertur & pro consorte usq; ad internicionem cum suo genere pugnat. Astacus si paulo longius a mari asportetur, unde facile irreperire possit, ad eundem penitus ubi captus fuerit redibit locum. Hippocampi uentrem si quis ex aceto & melle hauserit, contra canis rabiosi morsum auxilium sentiet. Adonis quem aliqui Exoceton uocant, per maris tranquillitate exit in terram, interq; petras prostratus, alte soporatur. Aues aquatiles maxime exhorret. Haec Aelianus. Plinius autem de hoc ultimo sic ait, Miratur Arcadia suum Exoceton, appellatum ex eo quod in siccum somni causa exeat. Idem Adonis ab aliquibus dicitur. Cucumis item apud Plinium. Squatina quae Graeci σῆγῶ uocant, Aristoteles uero σῆγῶ. Glauciscus apud Plinium libro x x i i. & Athenaeum. Hepar apud Plinium, alij Hepaton. Gaza apud Aristotelem Iecorinum conuertit. Meryx, id est, μέρυξ ἀπὸ τῆς μερυκτῆς quod ruminet. Gaza apud Aristotelem Ruminale appellauit. Helecatenes apud Athenaeum Ceti genus, unde salsamentum conficitur. φβύς apud Aristotelem, Plinium, Athenaeum. Gaza Phucam uertit, quod solus piscium ni discit in alga. De hoc Oppianus φβύς ἢ ἀσθαλίς ἀνδρῶς ἐπιουρίου θηλυγοῦ ἢ ἰσθμίου. Tritonem Romae se uidisse Pausanias dicit, piscem cui caput crinitum, colore ranarum palustrium, squamoso corpore ut Squatina, brachijs sub auribus, naso humano, ore item, dentibus firmis, oculis glaucis, manibus digitisq; cochlearum testis similibus subtus alium, cauda uice pedum ut Delphini. Plinius uero scribit Tritonem concha in littore canentem auditum, Vhyxiponensium legationem Tyberio principi nuntiasse, ea qua noscitur forma: & legatum Gallie diuo Augusto scripsisse, complures in littore apparere nereidas exanimas. Acus marina Graece βελόνη gracilis quidem ac sinuosa nec satis foetibus capax, quare in suis uteri tempus non expectat, quum uiua partus erumpat, matremq; interimat: autor Aelianus. Stella quoq; in mari est, parua admodum carne intus, extra uero duriore callo: insidiatur conchilijs, tanti denum feruoris natura, ut omnia contacta adurat: autor Plinius. Orcynus mira sagacitate hamum uideor]

Chronus
Orphus
Salpa
Pauo
Aurata
Chalcis
Pholis
Congrus
Lucerna
Solea
Glaucus
Aethnaeus
Lagnis
Cantharus
Astacus
Hippocampi
Adonis
Exocetus
Cucumis
Glauciscus
Hepar
Meryx
Helecatenes
Phuca
Tritonem
Acus marina
Stella
Orcynus

Melanuri deorsum trahit, adeo ut solo uadi aut petrae illidens, sese laqueo absoluat aut uulnere luendo laxato profiliat. Aelianus. Melanuri timidissimi piscium feruntur. Nam tranquillo caelo ac mari ima pelagi petunt, seseq; petris multa obductos alga condunt. Per brumam uero cum ceteros uiderint pisces undis exagitatos ac uentis profundum petere, illi tunc fidentes superiora repetunt, iuxtaq; litus spuma tempestatis operenti piscatorum ante ora feruntur incogniti. Vescuntur obuijs quibuscunq;, ad hamum non accedunt, capiuntur autem sagena. Aelianus. Orchis durissimus est piscium rotundus & sine squamis, totusq; capite constat. Plinius.

ANIMALIUM NOMINA
terrestrium & uolatilium quae in mari uiuunt, ex Aeliano & alijs.

Draco DRACO marinus cetero quidem corpore ut reliqui pisces, capite oculisq; haud ab similibus terrestri, squamis praeduris, aculeosq; ferens, uenenum tactu linquentes. Praeterea si manu dextra adripias, contumacem renitentemq; experieris: si laeva, subsequenter. Lepus gignitur in limo una cum Aphysis, cum ipsis saepe capitur, specie cernitur cochleae tegmine nudatae, gustu uenenosus. Est & alterius generis in mari magno, similis per omnia terrestri, praeter uillos quos aculeatos & erectos habet, tactu letales: natare summa aqua traditur, haud capi facilis, ut qui uelocissimus sit, nec unquam nasis aut hamo propinquet. Si quis eum attingerit dum in morbo est manu aut baculo, animi defectum incurret, ac idem ser e quod ex basilisco uenenu. Remedium ei in quadam propicidem ferme mare insula natura inuenit, radicem uulgo satis cognitam, quae admota naribus, sic adfecto uires illico restituit. Leo cocha integitur, caraboq; similis, praeterquam quod gracilior est. Castoris circa litora petrasq; uersatur, uoce alioqui lugubri & inauspicata, fatum audientibus portendens. Musaraneus quem μυσαρῶ uocant, uisa orbita currus statim uti pedicis impeditus capitur. Merula pluribus congregitur foeminis sui generis, easq; in recessu petrarum abditas tanquam in thalamis secum continet. Zelotypus fertur, puerperium & mas curat adstendo, cibumq; foetae ministrado. Mustella admodum parua & fluuiatilis. Asellus praestantissimi saporis Plinij tempore, ab alijs piscibus tantum differens, quod solus uiuit nec socium admittit. Cor in uentre habet, in cerebro paruos lapillos, per canaliculam latitat. Eorum duo genera secundum Plinium. Collylei minores, & Bacchi maiores, qui non nisi in alto capiuntur. Ideo praelati prioribus. Canicula sicut & Glaucus foetus ipsa suos a partu natantes, ab incurstantibus noxijs uorado tuetur. Earum tria genera, primu quod inter Cetos possis connumerare. Reliquorum alteri Galei alteri Centritae cognominantur. Ambo cubitum non excedunt. Sed Galei colore uario, cauda aculeis deca, ac ictu uenenati. Igitur utrunq; genus capitur in locis limosis, uiles ambo. Sunt & Caniculae fluuiatiles, specie quidem paruorum canum, cauda uillosa, quarum sanguinem ex aceto & aqua simul, humani corporis neruis intumescentibus dicunt illi auxiliari, tum ipsam quoq; neruis impositam opitulari. Gruem alit Corinthiu pelagus, magnitudine pedum x v. Os ceruicemq; haud ab similem aliti grui, eiusq; pennaru modo squamas habentem, gracilem, prolixamq; ueluti anguillam subsultim natantem. Ceterum aduenas esse hyemis, fugereq; Thracium frigus, sicuti aereas, tradit Epidaurij, gignitq; hoc modo: foeminas accensas in libidinem maribus blandiri, eosq; salietes minime pati, genituramq; propterea in aquas cadere, inde ex mari tanquam ex parente procreari. Pediculus piscis parafius, Delphini siquidem eam praedam ue sectatur. Ille

libenter impertit, quare nitidus semper obesusq; afficitur. Cicada praeterquam quod cornua & aculeum non habet, Cicada & alacrior est aliquantulum, non ab similibus paruo Carabo uidetur. Alae ei paruae sub oculis, sicuti & terrestri. Ab hac abstinent plurimi, putantes religio sum, inter quos Seriphios inuenio captam dimittere, extinctam se pelire, dicentes eam Perseo Iouis filio quem colit dicatam esse. Mures marini exeunt in terram, sicuti & polypi & Murenae, & scrobe effosa pariunt oua ac rursus obruunt terra, trigesima die refoffa, foetus ad aquas ducit. Myfcus ut Plinius, ut Aristoteles Myfocetus, Gaza Musculus conuertit, Athenaeus μυιάς, pisciculus est qui Balenas praest. Tres in mari mures, id est mures dicunt esse, inter testudines, inter pisces, inter ostrea. Vulpes hamum uorat. Scolopendra item quam Centipedam Gaza uertit, haud ab similibus terrestri est: si quis eam attigerit, non aliter ei quam urtica tacto pruritus excitabitur. Vise iam quas magnitudine inter Cetos habeas, capite, caudaq; extantibus, per undas triremiu modo ferri, pedibus quos plurimos habet ordine sublati pro remigio utentes. Coruus notus piscis marinus, fuluus est, e stagno nigricans, parit bis in anno, uescitur alga: autor Athenaeus. Coracinus Gaza Coruulum conuertit apud Aristotelem, miror cu alius sit Coracinus a Coruo. Athenaeus dicit eum nominari ἀπὸ τῆς κόρας μυιάς, quod oculos frequenter moueat. Hirci marini circa Cyrenaicum Sardoumque mare oberrantes uisuntur, una cu Delphinis. Mas alba uitta frontem modo regu redimitus afficitur. Foemina uero cum cristata ueluti gallus, tanta tamen ambitione ut hanc alteri altera eripiat extinctae pulchriorem possidenti. Rapacissima belua, ut quae homines nauigiaq; inuolat, spiritu graui & uehementi, quo sane instrumento ad praedas uititur ceterorum. Nam ex omnibus adfectatur uitulos marinos, quos proflatu haud aliter quam iaculo expugnat. Aelianus. Aries grassatur ut latro, & nuc grandes naues stantes in salo occultatus, nuc extra aquam capite exerto piscantium cimbas occulte adnans mergit. Irundo uolat perquam similis uolucris Irundini, itemq; Miluus & Aquila. Plinius. Echinus quem Latini Erinaeum appellant, in mari etiam inuenitur spinis similiter aculeatis. Hunc unda maris exagitata ad litus impellit, Captum si concerpseris in frustra, in mareq; proieceris, partes paulo post conuenire ac reuiuiscere uideas. Aelianus. Porcum maximu piscium esse Appion tradit, quae Graeci Astragoriscum uocant: praeterea cum capitur more porcorum grunnire. Testudines marinae reperiuntur, & quae in aqua dulci uiuunt, Plinius autor: quas nos Lutarias, Graeci ἀμύδῶς uocant. Scorpius sicioris est carnis ut ait Diocles medicus, parit bis in anno, uescitur alga, uariis est piscis. Icesius medicus, e pelagis fuluus dicit esse scorpius, e stagnis nigrates. Aristoteles Scorpenas & Scorpios diuersis in locis scribit, tanquam differentes. Athenaeus eosdem dicit esse.

Thymallus THYMALLUM Ticinus Italiae fluuius gignit magnitudine cubitali, medium sane inter Lupu & Cephalum. Naribus admotus herbam unde cognominatur & qua uiuit, spirare uidetur, ad hamum non accedit, cum non alium sane cibum sectetur. Margari rotunda specie gregatim natant, regem sectantes more apum. Hoc capto, ceteri ueluti attoniti paruo negotio capiuntur in mari rubro, in locis prominentibus ac portuosis: condunturq; in dolijs salsamentarijs, donec exsiccata carne durefcit in lapide aurei coloris hebeti fulgore. Hic postea inter preciosa connumeratur. Iuba tradit hunc legietiam in Indico & Britannico oceano. In terra non inuenitur nisi fossilis & adulterinus. Aelianus. CALLIONYMVS, huic secundum Aristotelem fellis inest multum in dextro latere, in sinistro uero iecur: testis

Cicada
Mus marinus
Myfcus
Musculus
Vulpes
Scolopendra
Coruus
Coracinus
Coruulus
Hirci
Irundo
Miluus
Aquila
Echinus
Porcus
Testudo
Scorpius
Scorpena
Thymallus
Margari
Callionymus

Menander in Mesenia. Habere facio inquit, fel Callionymi plenum. Sunt qui eum utilem cibis dicunt, Non tamen de his meminerunt Epicharmus de nuptijs Iunonis, & Mnifmachus in Isthmionica, poetæ qui piscium conuiuia diligentissime persecuti sunt. Ex Aeliano. ECHENEIS Latine Remora, assestu niger, magnitudine parua anguille, ex cæstu nome fortitus, nauem quamlibet magnam (dictu mirabile) haud aliter moratur, quam si quis equum indomitum, maleq; freno audientem ab incepto itinere per uim uertat: autores Aelianus, Plinius, Aristoteles. Ambrosius tamen in Hexameron, & Albertus in libro de animalibus confundunt, Echinumq; pro Echneide accipiunt.

DE PISCIBVS RVBRI MARIS, NILI, ET ARMENIAE.

Citharædus **M**ARE RVBRVM uaria portenta nutrit, inter quæ Citharædusquamis non asperum magnis in cauda ad uerticem lineis, quasi musico instrumeto intentis nervis notatum, unde nominis ei argumētum. Media similem Crocodilo, uertice nigro, luteoq; distinctū, pinnis assestu aurcis, cauda nigra, præter extremam quæ albescit. Pardalim, quem, qui uiderunt, similem terrestri dicunt, colore, ac maculis. **Oxyringus** Oxyringum ore prælongo, rostri modo, oculis fulgentibus, supercilijs albis, dorso uiridanti, pennis prioribus nigris, reliquis albis, cauda prælonga & uiridi, quam linea mediam aurea discriminat. Perseum, ob Iouis filium quæ eius regionis homines colunt. Anthiam lupi magnitudine, naso leniter adunco, lineis & ipse cingitur aureis à uertice uentre tenuis per obliquum descendentibus, robore uero & audacia in eo mari principem. Simiam ore coloreq; ac omnia sub aluo similem terrestri, dorso testudineo, cætero corpore latam uti torpedo. Pinnas auium modo pendentes, ac similem uolati, fuluis circa collum maculis. **Hygrophœnix** magnitudine lacertarū eius maris, ore semper hianti, oculis uiridantibus, zonis distinctum binis, altera à brachijs ad caudam aurea, argentea uero altera mediam intercidente, maculis deinde intercurfantibus cæruleis. **Charace** Characen pinnis utriusq; maximis, cauda auri fulgore, purpureis dissesta lineis. **Sagittarius** Sagittarium Echini specie oculos habentē solidos ac prolixos. **Phyalus** Phyalum colore Smaragdi, uenenatū alioquin, qui forte captus more pile aut uesicæ intumescit, unde ei nomen. **Aulopa** Aulopam magnitudine ingētis Thygni, colore etiam priorem, ore ceruicæq; firmissima, oculis patētibus atq; amplis, dorso cæruleo, uentre albete, linea discriminatum aurei coloris, quæ à uertice ad caudam definit. Hæc ex Aeliano. **Nili pisces** Nilus ipse in hoc genere producit in primis Crocodilum. **Crocodilus** Quod sane animal pars Aegypti adoratur, qui uocatur **Ombite** & qui **Coptum** incolit, illi festos, sacrosq; dies, ut Græci Olympia Ioui statuerunt. Et si contingat liberos ab eo rapi, parentes magnopere gaudent, tanquā se Deo placere existimantes cui escam genuerunt. Aiunt uocatos ab ijs uenire, uesciq; capitibus animalium illis immolatorum. At contra **Tentritæ** magnopere reijciunt, captumq; arbore suspendunt, diuq; uerberibus cruciatū epulantur. Specie describitur huiusmodi: uentre dorso, caudaq; prælongus, squamis præduris ostrearum modo totus obductus. Timidus alioquin ac ueterator, ut qui persequētes fugiat, fugientes persequatur. Narratur & numerus sexagenarius ei proprius ut qui sexagenis diebus oua sexagena pariat, totidemq; diebus foueat. Annos præterea uiuere & dētes eodem ferme numero habere. Deniq; totidem diebus in secessu quiescere quotannis sine cibo. Infidiatur his qui aquatum eunt. Si quādo potando irudines hauserit, illiq; faucibus adhaferint, diu cruciatur, Tandem pro remedio aduersus solem in littore dehisces extenditur. Ecce auis **Trochilus**, dapis illecebra captus, rostro

prælongo oris cauernas paulatim pascendo purgatas reddit: excitat etiam eum forte dormitantem, si quando ab Ichneumone animali ei aduerso inuadi contingat. Venerantur insuper quosdam pisces, quos Pharos uocant, præsertim ij qui Syenen incolunt. Qui uero Elephantidæ, Maotidas, Oxyringum item religiosum habent, ob oris acuitatē appellatum, ac tanquam Oxyridem suam colunt, quod ex elus uulneribus genitum putent. Hunc forte hamo captum dimittunt, retibus uero nequaquam, quod existiment eum metu adsectantium piscium eō tanquam in locum tutum confugisse. Ex Aeliano. Strabo quoq; multa alia in Nilo genera commemorat, Lepidotum, Coracinum, Porcum, Phagorum, Silurum, Citharum, Alosam. Ex testaceis, Dilichium, Phiscum, Bositen. Apud Armenos peira esse dicitur, iuxta mare altissima. In eaq; fontē figura quadrata apparere, in quo pisces octonum cubitorum magnitudine uiuere semimortuos, alios iamiam morituros, fædos assestu, ac degustantes seu hominem seu feram extemplo necare. Ex Aeliano.

RANA, RAI A, TESTUDO.

RANAE coeunt noctu extra aquam mare sceminam inuitate. Ex omnibus Hydrum maxime odere ac timēt, quare appropinquate eo hostem prius clamitando aduersus eunt. Ranarum coaxatione solito maiore, pluuiam portendi obseruatum est. In Serypho insula eas obmutescere tradunt. Itemq; in Pierio Thessaliæ stagno. De Seryphijs indigena fabulam talem commiscunt. Perseum Iouis filium deucta Gorgone redeuntem, ac de uia fessum, prope paludē somno se dedisse, moxq; à ranis excitatum, à Ioue perpetuum illis silentium impetrasse. Theophrastus causam secutus naturalem, hoc aquarum illius regionis frigiditati maxime tribuit. Est & Rana quæ dicitur ex argumento Piscatrix, setas habens quasda à cilijs extantes ac prolixas in summo præpilatas. Harum igitur adminiculis, natura monstrante insidias struit, latitans in limosis, auisq; locis, frontē cum setis uidentem loco esca pisciculis porrigit: illi accurrētes deceptiq; ac paulatim in artū deducti, ab ea rapiuntur. Ex Aeliano. Solent quidam hic reprehēdere Gaxam, qui pro Rana, Raiam posuerit, cum Raiam Græcè βάρ & dici adferat. Est enim Raiā piscis qui eodem ferme modo ac Rana piscatrix pisciculos in prædam agit, ut Plinius refert, ubi & Squatina & rumbum idem facere dicit. Testudo Amphibium animal, oua gignit in terra, quibus arena obrutis statim in mare redit: mox diebus sexaginta peractis iterū ad oua reuertitur: quæ arena regesta, ubi comperit iam articulis animata paulatim deducit ad pelagus. Est & fluuiatilis in Indis, cuius conuexum scaphæ magnitudinem æquat, capit uero modios denos. In insula quoque Taprobane usum testis domibus ligneis præbet. Testudines omnis salaces esse magnopere, compertum est. Ex Aeliano.

DE HIS QVAE CRVSTA SEV TESTA INTEGVTVR.

QVAE crusta integuntur, Aristoteles μαλακόδερμα uocat, Quorū quatuor ponit genera. **Locustas** quas καράβες, Cammaros quos ἀγάξες. Squillas quos καείδας. Cancros quos καρκίνος appellat. Cancrorū genus multiplex, maximū quas μάλας, id est, Maialas uocat. Secundum Paguri & quos Heracloticos uocant: hi secundum Aelianum more serpētum, senium exuunt renouata crusta, uocanturq; à Palladio Cæcri marini. Tertium genus, fluuiatiles cæteris mitiores & nullis adnotati uocabulis. Genus Cærorum littorale Phœnicia fert tantæ uelocitatis, ut uix consequi sit: ex quo Hippeas, id est, equites eos appellat. His nihil est intus propter inopiam papuli. Genus item aliud est quod magnit

magnitudine cancrum non excedit, facie Cammaris simile. Atq; his omnibus pars dura & testacea foris pro cute est, mollis intus. Supina corporis planiora & tabellarum modo sunt, quibus & oua cōdunt. **Locustæ**, ut ait Aelianus, Polypis aduersantur, & Murenis: cornibus ab latere porrectis liberæ procedunt, in metu obliquis. Testa uero cōtecta quæ ob πειλόδερμα Græci uocant, sponte naturæ in limo gignuntur, quāquam diuerso, ut tradit Aristoteles. Nam in coenoso Ostrea, in arenoso Concha, Chama, unguis, peccines. In rimis cauernisq; saxorum, uertibula, patellæ, natrices, atq; omne genus eorum quæ mediam inter platas & animalia tenent naturam, uocanturq; ζώοντα. Differūt præterea testa, ubi ludentis naturæ uarietatem licet animaduertere, crispa, crinita, unguata, cæcellata, imbricata, peccinata in obliquum, in rectū expansa, æscata, porrecta, sinuata. Aristoteles etiam Dithyra & Monothyra ponit, id est, quæ duplici & una testa integuntur. Conchæ omnes & Conchilia, ut Aelianus ait, lunarem sequuntur rationem. Quin & in genere animalium ueterinorum foetus alendos non putant qui in Neomenia, id est, ipso lunæ coitu nascuntur. De purpura ante omnia dicendum, quam Porphyra illi dicunt. Conchiliorum uocacissima, lingua prælonga, semperq; uibranti: per hanc potitur præda quam adsectatur, per hanc in prædam ipsa ducitur. Piscator Concham cum esca ponit in mari, hanc ubi illa cōspicit, exerta lingua ut solet appetit, adeoq; nititur ac protēdit, ut eam penè auulsam resumere non sit. Ita dum contēdit capta extrahitur: eius cruori dignatio præcipua lanis tingendis, si præsertim lapidis ictu semel cædatur. Ex Aeliano. Aristoteles autē purpurarum plura genera ponit: nonnulla magnitudine augitur insigni, ut quæ ad Sigeum & Lectum Idæ promontoria gignuntur. Aliæ parua & quas Euripus fert & Caria. Marinae magnæ scabræq; sunt, parua ad littora & oras reperiuntur, flore rubro. Partes item Aquiloniæ nigras, Austrinæ rubras. Ex magna parte sceminæ capiuntur tempore neruo, cum fauos extruunt: flos inde extrahitur specie membranæ candicantis, qui cōtritum manum inficit: reliquum quasi alumen est. Hæc Aristoteles. Aelianus autem tria purpuræ genera seu medicamenta ponit. Violaceam, Rubram Tarentinā, & Dibapham Tyriam, id est, bis tintam ac sanguine saturatam. Murex quoq; quæ Græci κόρυνα uocāt, ex his qui firmiori testa integuntur, frequens ac nobilis apud Tyrum, eundem usum ac purpura præbet. Aliud genus quod χαμας uocant, quarū aliæ asperæ, aliæ leues: hæ manu frangibiles, illas uix saxo discuneabis: quasda nigro, nonnullas argenti colore uidere licet, plures ad littora expulsas, in arenaq; iacētes, alias in alga, in limo, in speluncis adfixas. Apud Isriada uocatum æstat is tempore prouētus earū ueluti mesis, confertim connatare cernuntur. Hyemem & Aquilonem fugientes latitant. Mox spirante Zephyro, mariq; tranquillo unā exeunt lasciuientes, discuneatq; per undas carinarū modo feruntur, tegmine superiore uelificantes: ad nauigantium hominum, aut adfultantium belluarū sonitum expauescentes, extemplo clauduntur, seq; cōdunt. Ex Aeliano. Athenæus autem Chamas tracheas & lias uocat, id est, asperas & leues. Tertium genus Pelorides siue à magnitudine, siue à Peloro Siciliæ promontorio. Oribasius & Aetius has omnis nomine quo nūc uulgō Romæ utitur Tellinas uocant: dicuntq; cinerem combustarū cum cedria commixtum uim habere pilos præsertim e supercilijs extirpadi. **Tellinæ** De Cochleis Aelianus sic ait, Cochlea marina, parua admodū magnitudine, sed specie formosa, gignitur in aqua minimū sordida inter maris petras, quas Choeradas uocant. Cochleam alit mare rubrum, maximam quidē ac rubentem, sed in uertebra ipsa uarijs distinctā coloribus, ut coronam uiridi luteo purpureoq; colore paribus interuallis insertā

dicat. Plinius dicit Cochlearum uiuaria primum insituisse Fuluium Hirpinū in Tarquinienſi paulo ante ciuile bellum Pompeianum, distinctis quidē generibus separatim, Illyricæ quibus magnitudo præcipua, Africanæ quibus fecunditas, Solitanæ quibus nobilitas. Quin & saginā earum commētus est farina & farre alijsq; generibus, ut cochleæ quoq; altilles ganeam implet. Ostrearum autem uiuaria dicit insituisse ante omnis Sergium Oratā in Baiano, qui & optimū saporē Lucrinis ostreis adiudicauit. Horatius. Ostrea Circæis, Miseni oriūtur Echini. Ostreū apud Senecā, & Ostrea apud Gellium scemininū. Spartianus in Heliogabalo Ostreas & Liostras dixit. In agro Volaterrano prope mare locus est, qui Gerardesca nūc uocatur, ubi stagnum est optimis refertum ostreis. Nautilus & Pōpilus: de quibus sic Aelianus. Nautilus ex argumeto uocatur. Polypus est una muritus cōcha: hanc conuexā turbato mari natando gerit, ne fluctibus oppleta testa deprimat: trāquillo resupinat, carinæ modo acetabilis utriusq; pro remis utens, cartilaginē quam in medio retinet pro uelis pendēs. Si quando metus inuadētium belluarū ingruit, repleta cōcha sub undis sese demittēs latitat, rurſus uitato periculo resilit. Pompilus & ipse de genere Concharū, terram ceu oderit maxime refugit profunda petēs: ad naues adnatant stipiti, adfultantesq; circa cōglobantur. Aristoteles uero Nautilum quæ nauam appellat, ac Pompilum, testam dicit habere cōcauam & simplicē ut petunculos: unde cōtingit ut fluctibus iactati in alto elidantur, & testa dilapsa nudi capiuntur. Constareq; exiguū corpore, facie similes Bolitanis. Plinius Nautilū, & Pompilum eundem esse dicit. Oppianus de Pompilo canit ea ferē quæ supra cōmemorauit. Peccines Græce πέσινες, & uel peccen, mobiles sunt adeo, ut de retibus quibus capiūtur, sepe exiliant, & penè uolare putētur. At Pinna immobilis saxisq; inhærens custodē habet Pimothere, quem illi τιννοφύλακα appellant, paruum uidelicet cancri, quo priuatus statim perit. Hic dapes ei suggerit, piscesq; in prædam deducit: autores Aristoteles, Aelianus. Est & quam Gaza uertibulum siue collū à teste duritie: Aristoteles autē τριδάρα uocat, dicitq; eam adherere sua testa totam cōtecta, tantum duo foramina exigua, quibus humorem recipit & reddit, habere. Inter conchilia quoq; illæ ab Aristotele ponūtur. Ceryces, quas Gaza Buccina cōuertit: nonnulli murices dicunt esse. Lopades quos patellas, Solenes quos unguis idē conuertit. Plinius enim Solenes Dactylos tranſtulit, ab humanorum unguium similitudine: his natura in tenebris remoto lumine alio fulgore clarere. Spongiarū genus triplex secūdum Aristotelem & Plinium, Spissæ, rarae, & asperæ appellatæ: omnes quidē ad saxa nascuntur, aut iuxta littus, lutoq; alitur. Cuius rei argumētum est, quod captae limo refertæ omnes cernuntur. Imbecilliores autem spissæ quā rarae: quia minus alte adherēt. Vrtica adheret saxis, manū in fame depascitur ut polypus. Ora in medio corpore cōtinet, & de medio saxo quasi de testa uiuit. Adnatantes circa adfultatesq; pisciculos corripit. Duplex earum genus, alterū corpore paruo, cibo apit: alterum aliquāto maiore durioreq; quale circa Chalcidem Eubææ: ut Aristoteles. Torpedinē Græce τριπύλη si quis attigerit: morbo unde illa etymum trahit, eō membro tentabitur. Pisces item eo modo in prædam agit. Strombi etiam e genere Concharū, regem habent in mari, quem, sequuntur, quocunq; cōcesserit. Hunc igitur capienti, aut aspicienti bonum omen portendi dicunt. Apud Byzantios præmimum cōstitutum, Attica drachma piscantibus illum: autor Aelianus. Sed & inter Conchilia ponūtur Pastinacæ, Lepores, Arietes, Scolopēdræ, mures & pleraq; alia quæ supra in lemmate memorauit. Inter Zoophyta uero & Olothyræ, Pulmones, Stellæ: & quæ uocāt ὀτρίαι Otia, quæ uētri duram

construam habent: ut tradit Athenæus. Perne, de quibus sic ait Plinius. Perne Concharum generis circa Pontinas paludes frequentissime. Stant ueluti scillo crete longo in arena defixe, hiantesque quæ limpiditas est, pedali non minus spatio cibum uentur. dentes in circuitu marginum habent pectinatum spissatos: inuis pro Spondylo grandis caro est. Apud Plinium item huius Conche mentio, quam putauerim margaritas continere, quas hodie Pernas uulgo appellant.

DE INSECTIS, ET PRIMVM DE APIBUS.

NVNC de insectis, que Græci ἐσθα uocant, parte aliqua corporis intercipia. Eorum plerique sponte nature gignantur: que uero pariunt, ut Araneæ, Scorpiones, Formicæ, non satis constat secundum Aristotelem, an coitu concipiant. Inter hæc Apes longe utilissimæ, quarum amore nonnulli adeo capti fuerunt, ut de his libros scripserint. Inter quos Aristemachum Solensem annos duodecesaginta nihil aliud geßisse Cicero testatur, et Hyliscum Thasiæ Aelianus: quem quod apes in desertis coleret, Agrium nominauerunt. Aristoteles in noue has genera diuidit: ex quibus Grægalia sunt apes et reges eorum. Fucus qui inter apes degit: Vespa, Crabrones, Tercidines. Solitaria tantum tria. Sirenis minor Græce οσθή qui fuscus totus est. Sirenis maior qui fuscus et uarius est. Tertium Bombis. Earum rursus que apes uocantur in alia genera diducuntur: alterum rufum quod præstantius est. Alterum nigrum magis; uarium et utile. Tertium quod optimum et uarium. Quartum longum et crabroni simile. In apum numero caret aculeo reges, et fucus. Vesparum item duo genera: alterum ferum quod rarum est, nascens in montibus grandius et robustius; alterum imbecillius. Sunt et que uocantur Matrices, latiores crassioresque; quam uespe: uolare nequeunt, in uesparijs sedent, suos singentes, quibus an sit aculeus non satis constat. Crabrones à Græcis ἀβραῦ uocantur, non floribus ut apes, sed carne magna ex parte uiuunt: aculeati, alueum sub terra faciunt esse. Qui uero ab eis aberrauerint facti dice ad aliquam se arborem conferunt, ubi suos conciant. **Bombices** Bombices sub saxis apud humum sociificant, paruum et ipsi mel factis cellulis conciant. Tercido Græce τερειδίνης non absimilis crabronibus, uerum uaria, foetum sicuti uespa sub terra edit. Apum opera tria ponunt in aluarijs, Metyn, Pissoceron, Propolis. Hæcenus Aristoteles. Aelianus uero de his sic scribit. Apum ætas ex colore deprehenditur, ætate integræ oleo similes renident. Senescentes rufæ aspectu, tractatiusque asperæ his plus artis in mellificatione, uenibus plus uirium. Prognosticum temperatis habent, imbre impendente sese in aluarijs continent. Cum procedunt ut aduerso resistant uento, lapillos pedibus librât. Sunt intus que apes otiose dici queunt: nec tamen de furorum genere, quippe que fructuosus non aduersantur, sed regi unâ cum semibus et emeritis adstant: aquam eis ferunt, extinctas apes egerunt. Validiores ad opus exeunt. Regem uenerantes separatim ei cellam construunt in loco celebri. Aduersantur apibus Phalangij, Fucus, Urundines, Lacerta, Crocodili terrestres, imandatio propinqui fluminis, ignis uicine hylæ incensæ, teter odor. Ad hæc propellenda diligens mellator remedijs instabit. Fucus noctiu cum apes dormiunt uel ad opera egrediuntur, grassatur: à redeuntibus uero magno certamine pellitur. Fiunt apes ex bouis, fuci ex equi, crabrones uero ex asini caduere. **FORMICARVM** quoddam genus uenenosum, quod Lacurgus dicitur, ut autor Aelianus. De Indicis formicis Plinius plura. Strabo etiam in banc sententiam. Megasthenes ait apud Daras que maxima nauis est

Indorum motanorum, collem esse trium nullium stadiorum ambitu, et sub eo aurifodinas, quas formicæ custodiunt uulpibus non minores, mira celeritate, ueluti uenatione comparates. Terram auriferam fodunt, unaque ad osium currunt, quæ mercatores clam surripiunt, dispositis pariter carnis ad morandas pabulo formicæ, si forte animaduertint. Ad abigendas formicæ si unam comburas ceteras fugabis. Si agreste origanum aut Populus in foraminibus earum ponatur, omnes absistit. Fugantur item ex origano et sulphure illito arboribus, ex combustione quoque styracis et cochlearum teste. De Muscis autem Aelianus hæc scribit. Per Olympicorum celebritatem mirum muscas ad unam omnes Pisa discedere, rursusque sacræ peractis reuertit, quasi eadem cum foeminis illius loci conditione teneantur: sed ea sponte, ille coactæ lege certaminis, ut uiri castius per idem tempus degant. Idem penè et apud Leucada promotorium in sacris Apollinis accidit, ut muscæ templo absistat, sed quasi mercede ac decima donatæ, ut qui bouem antea eis epulandum tradant. Hæc ille. Quod autem Plinius scribit, muscam extinctam sub tepido cinere reuiuiscere, hæc satis creditur. Tabanus atque Asylus idem, similis magna muscæ, ore aculeato, uoce sonora. Cynomyia similis illi quam Græci Μύγα uocant, uoce maiore quam tabanus, aculeo minore: ambos uero aduersari bubus eosque in furorem agere palam est. Vergilius in Georg. multa de his. Plinius ait Cyrenæicos Achorem Deum contra multitudinē muscarum inuocare, eius litare consueuisse. Sicuti Aegyptij ibim suam contra serpentes. Muscæ interim fermentum cum ferri scobe mixta, si in loco ponatur ad gustandū. Abiguntur item ex atramenti sutorij aut origani agrestis suffitu. Calices quoque ex eiusdem atramenti mixti cum iuniperi, seu cedri, seu cyparissij, scobe, seu baccarum eius suffitu. Pulices uero necat decoctum Cymini uel Rododaphnes in loco conspersum, siue aqua marina. Præterea si ramos absynthij aqua mixta cum atramento sutorio madefacies, omnes eo current ac peribunt. Eodem quoque atramento cum felle taurino et oleo, siue oleo et sulphure lecto illito Cimices delebit. Has etiam omnino defuturas Democritus testatur, si pedes ceruinos grabato suspenderit. **SCORPIONVM** genera Aelianus multa commemorat. Album, fuluum, nigrum, sumi colore, uiride, flammum, quod omnium pessimum: uentrosum, Carcinoides, uolatile. In India enim Megasthenes scribit uolatiles esse. In uniuersum non coitu, sed humore, ac calore concipiunt, singulis cauda sese complectentibus: nec qua sed animal pariunt, ut Aristoteles. Cicadarum secundum Plin. duo genera. Achete maiores que canunt, et minores que primæ proueniunt. Ex his Tettigonie sunt quas Gazæ Cicadas: alie Tettigometre quas cicadarum matrices uertitur unque; sanè genus canit, sed magis Achete, quas ego putauerim esse, quos uulgo grillos moros uocant. Foemina uero in genere silēt. Tradit Solinus apud Reginos cicadas mutas esse, quod Hercules ibi forte quiescentē cantu uexerint. Aranearum et Phalangiorum plura genera ponit Aristoteles. Mordax quod in duo diducitur. Alterum simile his quos lupos appellant, paruum admodum, uariū, salax. Alterum maius atro colore, cruribus pluribus magnis, tardum, nec uiribus potēs, neque salax. Tertium genus textit: Foemina uenatur, mas comes præde non laboris. Solinus ponit etiam Sol fugas in araneorum genere, frequētes in Italia uideri in metallis argentearijs, solis inimicas, unde nomen eis. Plinius uenenatū hoc animal dicit. Rubeta inter rubos moratur Græce ρυβη. Salpynga breuis serpens: Quis calcare tuas timeat Salpynga tenebras. **VERMES** in hoc genere multarum specierum ponitur. Sant Librici quos Græci scolios uocant: sunt et Elminthes teretes, longi, rufi, albi. Tradit Aelianus in quodam Aegypti flumine ubi nullum aliud

Musca

Tabani Asyli

Calices

Pulices

Cimices

Scorpiones

Cicadae generata Achete Tettigometre

Aranci Phalangij

Rubeta

Salpynga

Librici

Elminthes

aliud

aliud animal gignitur, uermes nasci qui logitudine septenum cubitorum, crassitudine uero uix ueri x. annorum manibus complecterentur. Interdum in alui profundo in limo consistunt: noctiu uero in terram exeunt in ueterina grassantur. Hos itaque si quando capiunt, soli suspendunt diebus xxx. unde oleum stillari dicunt, quod indorū regi præcipuo dono ferunt. Huius etiam maxima uis est ad incendia, quo ad munitiones incendendas in bellis utitur. Hæc Aelianus. Sunt et alij alia infesta quantum uis minima. Cis frumento, Trips ligno à πὸ τῆς τριπῆς. Sis uestibus. Ips uicia. Midas Fabis. Crambe Brassicæ. Campe oleribus omnibus: que eruca, in sacro eloquio etiā Brucus, appellatur. Erucæ quoque; Chryselidemo Græci dicunt, unde rupto cortice uolat papilio uolatilis uermis. Ricinus canibus infestus, hic pediculo similis est. Pyrales quos Aelianus Pyregonos uocat, alij Pyrales, uiscæ maioris magnitudine inter flammæ medias incolumes uolitant. Inde egressi statim moriuntur. Bubrasten si bos potu deuorauerit paulo post timore exanimatus concidit, ut tradit Aelianus, qui et Pitecam commemorat Psellon cognominatam in arboribus nasci, uillo cooperatam, uentre leniter intercisam, morsu ueneno. Cui remedio sit Cancrer marinus comanducatus. Ephemera quoque; dicit animalia esse minutissima aligera, ex argumento uitæ breuitatis dicta, quod diem non excedant: In dolijs uini produci illis; relictis extemplo perire. Hæc Hemerobia nonnulli uocant. Lampyrides quas Plinius Cidelas Latine appellat, per æstatē noctiu fulgentes uidentur. Has compertū si uitrea pila incluseris, toto anno lampadis modo noctibus fulgebunt. Redius Scarabei. Cantharides Melolanthæ. Gryllus Trixalis. Tereido Hepiolus. Pyrastra Clerus Centipeda Ser.

Sacerdotes aruorum

Seia Segesta

C. Fur. Græcinius

Scorpi

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIB. XXVI. DE PLANTIS.

DE HIS que ad agrū plantarumque rationem pertinent multi scripsere. Aristoteles huic rei priuatim uolumen adidit. Ampliore tamen materia hanc sibi laudem Theophrastus uendicauit. Ante hos ite longe Orpheus, Museus, Pythagoras, Democritus, Nicander Colophonius, Dioscorides. E nostris uero Cornelius Alexander Syllæ libertus, Macer, Plinius, pluresque alij. Ego uero priusquam ad institutum ueniam pauca de agro in uniuersum commemorabo. Plin. magnā ait partem Romanos prisicos in agro uiuere solitos. Ideoque uiatores instituti, ut cū reipub. aliquid agendū, ex uia, id est, ex agro eos accerferēt. Plurarchus item in Proble. populū Romanum dicit in agro

plerumque uixisse, CLXXX. tantum rempublicam administrasse. Romulus aruorum sacerdotes in primis instituit, ut refert Plin. seq. duodecimū fratrem appellari uoluit. Agrū enim malè colere, probrum censoriū iudicabant, ut Cato testatur: nam quem bonum colonū dixissent magnopere laudasse putabant. Argumento quoque; ex his religio. Nā præter ferias Sementinas tria sacra ob fructus diuersis instituere temporibus, ut est uidere apud Fastos: Vinalia, Floralia, Rubigalia. Deasque; duas propterea coluere, Seiam à semine, et Segestam a segetibus dictas: quarū simulacra Plinius dicit suo tempore in foro fuisse. Hinc Locupletes à locis, id est, agris dicti: et es signatum à pecore, et cognomina Rom. à leguminibus. Res omnis rustica opera magis quam impensa constat, Ex quo Mago initio sui operis empto agro domum uendendā iubet, ut planè demonstrat assiduitatem esse necessariam. Exemplū super hoc refertur à Plinio C. Furij Græcini, qui in paruo agello plus redituū quam uicinijs habens, accusatusque; propterea quod ueneficio uteretur, protulit in iudicio filiam pannosam, manibus præduris, et rastros lignonesque; Hæc, inquit, iudices mea ueneficia. Exemplū ite aliud patris familie à Columella introducit, qui duabus prædij partibus dotibus totidem filiarū adsignatis: ex tertia sibi relicta parē priori fructū adhibita maiore diligentia percepit. Oculus adeo dominicus utilis agro iudicatur. Veteres ita modū possidendi statuere, ut Pompeij magni abstinentia commemoretur, qui agrū uicinum aut continuū nunquā sit mercatus. Adeoque; apud alios creuit libido non solū agri, sed et uillarū, ut necesse fuerit legē promulgare, ne quis plus uereret, quam araret. Sunt et illa rustice rei obseruantia signata: à Seruio Tullo primū pecudis imagine signatū: nomina Romanorū ex leguminibus: turba rustice in urbē. Nonis diebus couentus, unde nundinæ appellatæ. Varro in tria genera rem rusticā diducit: in Agriculturā, pastiones uillares, atque; agrestes. Agriculturā in hortensia, et aruensia: Pastiones in uiuaria, autaria, et piscinas. Mox pauca ex dictis sapientū de agricultura. Marcus Cato ait, Agrū bene colere utile: nimis bene colere damnosum. Agrū ne cupide emas. In re rustica operi ne parcas. Plin. Opera non impensa cultura constat. Mago, Qui emit agrū, uendat domum. Varro Villa agro oneri non est. Columella, Oculus dominicus in agro fertilissimus. Sarsena. Nihil agricultura liberalius, aut dulcius. Attalus. δ ἀγρός ἔστω πολυπόδός μὴ ἀπανηρός. Ager sit fructuosus, non sumptuosus, uacuos γεωργός ἔστω δὲ ὠνέμυρος, ὅπως ὁ ἀγρός δύναι διώσται. Malus est agricola emens quod ager dare potest. ἀνὸς ἀναδοχὸς ἀγροῦ δὲ αἰδοῦναι, βραδείως δὲ διοκομεῖσθαι. Cito serendum tarde edificandum. Theophrastus, ἡ γεωργία ἀνδρός τὸ ἐλθεῖν εἰς τὴν ἀγρίαν. Agricultura digna est homine libero.

DE RATIONE PLANTARVM EX ARISTOLE.

ARISTOTELES in lib. de Plantis, has animata, non animalia ponit, contra Anaxagoræ, Empedoclis, et Platonis opinionē qui sensum eis tum gaudij et tristitiæ, et appetitus, manifesta signa ex earū uegetatione ac corruptione tribuere: simul et animalium partes tradiderunt: quum caput in eis sit radix, brachia rami, frondes, excrementa, flores, foetus, fructus uero foetuum digestio et maturitas, denique; uterque; sexus. Plantarū in uniuersum causa est triplex: ex terra productio: ex aqua conglutinatio: ex igne conglutinationis unitas. Hæc item in conchis uidere licet: lutum ex quo materia fit testæ: ex qua testacei constitutionem, ignem denique; partes eius concitentem. Virtutis igitur omnis manifestatio ab igne fuerit: siccitas enim que ex igne est, in humidis locum

proueniens, ob firmitatē in omnibus, & animali, & planta, & metallis digestionem creat. digestio igitur ubi & humiditas & caliditas existet. Quod quidē in lapidis, metallorumq; digestionē maxime apparet: in animali uerō ac planta non adeo: quod horū partes sicut in lapidibus in unum concretæ non sint, quodq; ex his fluxus quidam prouenit: ex lapidibus uerō & metallis minime, qualis est sudor. Partes enim ipsarū raræ non existunt: ex quo inde sicut ex animali ac planta excrementa non exeunt. In quo autem raritas non existit, ab hoc omnino nihil exit. Quapropter solidū est, in quo augeri nihil est aptū: quod autem augeri est aptum, loco indiget, in quo dilatari quid possit & penetrare, sicut plātæ & animalia: eoq; magis plantæ, quo partes earū rariores tenuioresq; sunt: quo uerō rariores, eo spirabiliores. Ea demum causa quod in his terræ motus non fit, aut concussio, sed in solidis, non arenosis sed condensis: fit quoq; in conchis, uitro, ferro, cæterisq; metallis. Nam quum exitus porosus aër non habeat, scindere necesse est. Eadem quoq; de causa rariores quamuis maioris ponderis & magnitudinis supernantant: aër enim inclusus qui aquæ natura superstat, ad proprium retrahit locum, sicuti & oleo quoq; contingit. hoc enim naturalis calor frigidum attingens, humiditas in eo partes pro tempore in aërem tenuans, ad aquæ superna retrahit. Sunt & saxa ob raritatem quæ non merguntur, ut pumices: sunt item ligna quæ ob densitatē præcipitant ut hebenus. Plantis insuper humor causa uiriditatis, quo quæ magis abundant, frondentes iugiter manent. Argumento sunt frondes ab initio cacuminibus rubentes, quū in eis nō plene humor nec digestio fiat: ubi enim plene, uirescūt: iterumq; his deficientibus, ruborem cōtrahunt. In hanc ille interpolatim sententiā, quæ mihi ad hunc locū uisa sunt satis. Quod autē contendere uidetur, cur in mari nascantur, cur in saxis, cur præcoces aut serotine, cur nonnullæ sine frondibus aut floribus, & his similia: quū diuersa adferre uideatur, ad idem semper reuertitur humorē caloremq; simul & digestionem plus minusue cunctis principū. Deniq; hoc idem & Theophrasto cōtigit.

DE PLANTARVM DIVISIONE.

THEOPHRASTVS in tria cunctas genera diduxit. In arbores, herbas, & quæ δαμνός appellat in fruticosa, quæ medium inter utrunq; tenent. Communia his omnibus uterq; sexus, exceptis paucis: deinde modi proueniendi, quos huiusmodi esse describit: Sponte, semine, radice, auulsione, ramo, surculo, trunco, ac ligno minutatim conciso. Arborū primam dicit esse differentia syluestres, & hemeras, id est domesticas: præterea infelices & fructiferas, peregrinas & peculiare. Inter se quoq; diuersas, fructu, folio, flore, seruine, radice, cortice, materia, caudice. Fructu uidelicet aut coniferæ ut pini generis, aut pomiferæ ut mala omnia: aut glandiferæ, ut quæ sunt in glandiferarū genere: aut bacciferæ ut laurus, olea, & his similes. Folio quoq; crispante, leui, aspero, oblongo, rotundo, anguloso, serrato, lato, angusto, discriminato, intersecto, dentato, crasso, tenui. Radice uerō aut summo solo aut profundo, latē serpenti seu angusta, dura seu molli. Caudice recto uel obliquo, uno uel pluribus, alto uel humili. Materia dura uel molli, graui seu leui, edificij apta uel igni flexibili, scissili, fragili, uenosa, nodosa, pulchra, deformi, perpetua uel parū duratura. Semine aut nudo, aut cortice, uasculis, qui quilibet incluso, seu racematim pediculis dependente aut ramis adnexo. Tum rotundo, anguloso, paruo, magno, nudo: sicut in sceniculo, ancto, cymino, coriandro: quæ γυμνοσάμα Græci uocāt. Differūt & uita. Aquatilibus terrestres durabiliores sunt: inter terrestres uerō syluestres domesticis. Cæpestres arbores generatim maiores carnosioresq; sed deteriores & pallidiores

mōtanis. Aquiloniæ partes & materiā robustiorem, & fructus præstantiores faciūt. Sata in umbrosis citius adolescūt, florentioraq; sunt, minimeq; ac uernibus corruptuntur. Quæ cito proueniūt, cito intereūt: ut Malus, Corylus, punicæ, persicæ, pyrus. Vermiculationē, omnes sentiūt. Narratur autem diuturnitates quarundā: ut Olea Athenis, Palma in Delo, sub qua Latona peperit, usq; ad Ciceronis tēpora, Oleaster in Olympiā, Fagus in Troia supra tumulum ili, Delphis Platanus sita Agamemnonis manu, Ilex Romæ: quæ Pli. commemorat æreis literis Hetruscis inscriptionem habuisse. Et ficus ruminalis Romæ in foro colebatur, sub qua Romulus & frater à rumice, id est, mamma lupæ nutriti fuerunt, ut auctor Plin. Hodie quoq; in Auentino Malus medica cernitur, quæ diuū Dominicū seuisse constat est fama. Ex arboribus insuper diuersus procedit humor: nā aut crassus est, Græce ὄπός, qui si concretus sit, uocatur gommi seu resina: Græce κόμμι καὶ ἄντιον. Opum Cyrenaicū Syriacumq; inter alia prædicatur. Aut est succus liquidior & aqueus: Græce χυλός, qui ex herbis siue igne distillatis siue mortario contusis exprimitur: capitur & pro sapore ipsius succi. Ipsa enim herbarum per ignem distillato, Arabum est inuentum, apud antiquos non frequens erat, sed decocto magis utebantur, multo præstantiore ac medicinæ utiliore, uerum nauis maioræ. Hæc in uniuersum de arboribus. Nunc de fructu feris dicam, ac primum de his quæ mala producant.

ARBORES MALA FERENTES.

INTER arbores mala ferentes, Medica præstat, seu Persica: quæ poma καὶ ῥόμνα, id est mala citrea, prælonga & aurei coloris, atq; odorati, toto fert anno. Semē pyro simile, eius succus commendat anhelitum. Inter uestes quoq; in arculis cōditur. Hec Diosco. Athenæus ex autoritate Theophrasti sic ait. Media regio, & Persica malū habet Medicū siue Persicū appellatū, quod foliū fert simile auro: spinas acutissimas pyro: fructum non comedūt, boni alioqui odoris, ipsiusq; folia uestes incorruptas seruant: Seritur uerē. Fert fructū toto anno, alium perfectū, alium incipientē, aliū inter utrunq;. Plin. lib. xii. cap. 111. Malus Assyria quæ alij uocant medicam uenenis medetur, foliū eius est unedonis intercurrentibus spinis: pomum ipsum alias non manditur, odore præcellit foliorum, qui transit in uestes unā conditus, arctiq; animalū noxia: pomis est arbor alij cadētibus, alij mature scentibus, alij continuo subnascentibus. Tentauerunt gentes trāsferre ad se in uasis, dato per cavernas radicibus. spiramento, sed nisi apud Medos & in Perside nasci noluit. Huius grana Parthorū proceres esculētis incoquūt cōmendādi halitus gratia. Palladius li. 111. primū testatur in Neapolitano suo hanc quæ ipse citrea uocat coaluisse: insequēs uerō etas uti uidemus his pomis uaria forma cuncta loca referat. Triplici sunt natura Oribasio, extrema calida, interiora frigida, media tēperata. Punicū etiā granatū Pli. dicitur Græce ποιά, dulce uerō ἀπύριον, quasi sine nucleo, quod dulcia punica minore sint nucleo. Florē punici Diosco. καὶ τριπλῶν uocat, id est cytinū, quod Pli. partū punici in flore interpretatur: florem aut ipsum qui est in cytino Balauistiū uterq; appellat. Diosco. dulcia calida dicit esse, ideo febricitatibus prohiberi, Acida urinā prouocare, stomachū cōbustū iuuare. Ex his medicamentū stomachicū Græcis uocatur: præterea uinū præparatur ex cortice uerō cortia tinguntur. Cotonea Græci Cydonia ex oppido Cretæ, quorū tria genera Pli. facit: Mustea præcocia: Strutea serotina, quæ proprie à nostris pyra Cotonea dicitur: Chrysomela uerō minoræ & magis intersecta ac crispantia, quæ proprie mala cotonea nūc dicimus. Vergil. aut aurea mala appellatur. Nā eadē esse satis antiquitas ostendit in Hercule effosso Romæ nostra etate, qui nūc uisitur in curia

Diuturnitates quarundam arborum

Succus

Gommi Refina

Decoctum

Mala Melia

Punica

Cytinus

Balauistum

Cotonea

Mustea

Strutea

Chrysomela

Mala aurea

Confer

Rariora supernantant

Conseruatorum tria tenens manu cotonea: nam ab Hesperidum hortis dicitur aurea mala tulisse. Horum omnium styptica uis est. Melimela mala præcocia & dulcia sunt. Mala Appia Appia ab Appio Claudio, Claudiana item: rubentia sunt saporis præstantissimi teste Plin. Hæc in Hetruria nunc rosea uocant. Athenæus plura commemorat. Siduntia ex Corintho, Vactiana ex alpiibus Aquileiæ. Delphica Dionysius reperit, ut ait Theoc. Μαλά πῶς ἐν κόλποιο Διονύσιο πῆσσα. Mala quidem in sinum Dionysi influens. ἀρα τὸ δ' ἐχαι λανδὸν ἐπ' ἑραλλέως ἰσθμῶν ἐστίν. Certe habet album Herculis sacrum ramum. Cyparissæ enim & Acrodrya ab eodē dicit inuenta. Malis humida & frigida uis est, quod ex eō intelligitur, quia expressus succus facile uertitur in acidum. Est & natura uinosus, ut ait Plin. Galenus malis hyemā adseruatis ac coctis languentes minime prohibet. Persica ex Persia ueneni gratia Columel. dicit aduecta. Athenæus etiā aborem peregrinā. Mala persica eadem quæ & Medica esse supra narraui. Persica stomachū iuuant, uentrem sistunt, ut ait Diosco. Galenus post cibum absumenda minime censet cū cæteris innatent cibis. Pruna κοκκίμηλα uocat, eorū plura genera Pli. ordearia à maturitate eius frugis quæ præcocia sunt. Asinaria à uilitate. Cereæ & purpurea à coloribus. Damascena omnium præstantissima nascuntur in ualle Damasci, quæ ut ait Athenæus ab eorū prouentu Coccimelū uocatur. In uniuersum uerō uentrem subducūt recentia, minus autem sicca, syluestria contra sistunt. BACCAS olea in primis fert, quam prouentu tardissimā miror ab Hestodo dici, & neminē satorem ex ea fructum percipisse, cum hodie cōtra uideamus. Baccas maturas Græci Drypetas, nos Drupas uocamus. Tria earū genera ponit Vergil. Orchitas, Radios, Pausias. Sunt & aliæ locis alijs peculiare. Conditanea crassior ut in Bononiensi: ex qua minus olei solt exprimi, cum in nucleum abeat substantia, ut ait Plin. Antiqua lex apud Columellā: Oleam si uis rogare fodito, si exorare stercoato: si imperare putato. Oleam item ne uerberato. Olea Athenienses uictores, Romani ouantes coronabatur. In Olympiā uerō Oleastro quem κότρωπ uocat. Cinis ex Oleæ folijs dolorem hæmorrhoidū mitigat. Baccas itē fert laurus, Hederæ, Myrtus, Cornus, Græce κρόνη. Arbutus quoq; quæ & unedo etiā dicitur, κόμμας Græce. Laurus aliqua angusto folio, altera latiore, utraq; calida. Calidiores & eius bacce quas Græci λαφύδας uocat. Dioscoridi Laurus Alexandrina herbæ propior. Delphica Plinio fert maximas bacces, folia quam latissima, quæ solent mustacijs subijci. Sylua Lauri in Auentino unde triūphantes coronabantur. Adhibebatur & lustrationibus. Seritur etiā. Ramū lauri olfactū facere ad remediū pestis legitur apud Herodianū in commodo, ad uitanda quoq; fulmina apud Tranquillū. Oleū ex lauro calidissimum. Est & Chamedaphne herba quæ manditur: & Laurus Alexandrina item herba, utraq; Lauri naturam tenens & diuretica. Hederæ genera foliū uariant angulosum, rotundū, nigrum, albū. Græce νίαρ dicitur: eius mira natura Plinio memoratur, quod in uase hederaceo uinū transfunditur, aqua remanet si forte cōmixta sit: præterea igneā in eo ligno naturā esse sicut in Laurus, ut ex ipsius attritu ignis scintillet. Eius decoctū uulnera glutinat, succus antiqua rheumata sanat: lacryma uerō pediculos necat, ac pilos attenuat. Chamæcisus herba cuius flos calidus itē naturæ, hepar abnoxijis cusodit: datur & Ischiadicis. Inter hederæ genera Smilax Græce θύια tenui surculo & spinoso, alte serpens, umbribus expetitus. NUCES ferunt Iuglandes καρα ex eo Græce dicta quod capiti nocēt, teste Plin. qui & religiofas eas dicit: non tam ob soni tripudium ut pleriq; putant, quàm pudicitie cōiugalij obseruationem, tot calicibus ac putaminibus operatas. Nux castanea eadē & ca-

Appia

Claudiana

Siduntia

Vactiana

Delphica

Cyparissæ

Acrodrya

Persica

Pruna ordearia

Asinaria

Cereæ

Purpurea

Damascena

Bacca

Olea

Drupa

Orchitas

Radij

Pausiæ

Oleastrum

Cornus

Arbutus

Vnedo

Laurus

Chamedaphne

Alexandrina

Hedera

Chamæcisus

Smilax

Nuces iuglandes

Nux castanea

stantia est Græce δισσάλας id est, Iouis glans: ex quo hic cibus, non glans quercus ut pleriq; putant, apud primos homines fuisse par est, quod spōte nascatur & firmissimi sit nutrimenti. Cocta etiā ex melle tustientibus datur. Auellana ex oppido Auella uenit Græce ἑραλλέωτικη. Ex hoc genere & Corilus cibo ante omnia durissima simul & calidissima. Amigdalus dubiū dicit Plin. an Catonis tempore in Italia fuerit: nā Messilus & prunus ante ipsum minime fuerunt. Amigdalus Theophrastus ait, ex amara dulcis redditur si quis caudice circumfisso perforatoq; mensura dodrantali undiq; lacrymā effluentem in idem destuere sinat. Amigdala recentia ut ait Diosco. stomacho profunt si cum folliculo edantur: sicca maxime nutriunt, sitim augent, argumētō sunt uulpes, quæ deuoratis amygdalis nisi aquam proximē reperiant interire putantur. Ex amaris medicamentū Dioscorides Diamygdalon uocat, spleni & iocinori maxime utile. Sunt & in nucū genere Pistacia, & Syria aduecta, nucleis pineis similia. GLANDES plurima fert arbor Phagus φάγος Suber φέλλ. Quercus μύδι. Cerrus ἀγύλωψ. Ilex πῶς. Latifolia, Salsicortex, Aesculus. Robur ἀρῶς, quod teste Plinio mella fert & uiscum & Chenchrin, ita uocatur medicis pilula medicatis apta. Fert & aliū moro similem fructum, intus habentem pilulam, in qua flocculi molles sunt lucernarum luminibus apti. Gallam uerō ferunt omnes.

PINEI GENERIS arbores etiā plures omnesq; odoratæ: ipsa in primis Pinus sacra olim matri Deum Græce πῆγος, reperitur & syluestris & urbana. Syluestris itē idea aut maritima. Idea crassior & excelssior. In genere syluestri mas breuior ac folio durior, foemina procerior tum ad edificia tractatior: quod quidem ut aiunt natura est omnium foeminarum in plantis, auctor Theophrastus. Nuclei pini Græce πινυδῶν calidā retinent naturā ad ueneriāq; incitatem.

Picea πῆγος, folio tenuior, quàm pinus, magnitudine minor, comū etiā fert minorē: præterea adustis radicibus regerminat. Theophrastus. Abietis sexus discernitur folijs, quæ mari sunt acutiora, magisq; surgetia ac flexa materia, quæ foemine est cãdidiore & caudice procerior: utilis materia ad opera domus intestina, ut ait Vitruuius. Plin. inquit abietem nauis quæ obeliscū diui Augusti portauit, quinq; hominū uulniscrasitudine fuisse: hæc Græce ἐλάτη dicitur. Teda etiā in hoc genere dās appellata frequens in Calabria, nuptijs quondā sacra. Taxus μιλῶ proceræ, folio similis abieti, sed pinguior molliorq; materia, cortice similis cedro. Eius radices si iuncta artingat moriuntur, ruminantis nihil patiuntur. Theophrastus. Acer σφύδαμον: eius duo genera, quod cōmuni uocabulo acerē uocant: alterū Carpinū, cui folia flaua & crispā: Aceri cãdida: riguis potissime nascitur inuētū rara Tilia mas durā flauamq; materiā habet, foemina candidiorē. Cupressus foemina quæ metā habet in fastigiū conuolutā. Mas uerō ramos ab se spargit, quæ stuosissima in satum ratione sylua, quod eius perticæ ueneat, & dotes filiarū eius plātaria dicebat, prouētū morosa, baccis torua, fructu superuacua. Fimū & aquā refugit in satum eius: patria ipsius Creta. Pli. Lentiscus odoratū etiam lignū, dentiscalpijs aptū, ut ait Martialis, Cuius semen Muricātū Columella appellat à muricis similitudine, & Plin. muricatis crinibus dicit. Ter anno floret, ut Cic. de Diui. Iam uerō semper uiridis semperq; grauat. Lentiscus triplici solita est grandescere foetu. Ter fructus fundēs, tria tēpora mōstrat arādī. Cedrus, ut ait Theophrastus, Iuniperō non absimilis: folio spinosiore & duriore, fructu etiā simili, humilior tamen & materia incorruptior. Diosco. autē ait. Cedrus iuniperij fructu myrti magnitudine, ex quo Cedria fit uehementi odore. Cadauera cōseruat, animalia uiua uestesq; ob caliditatē corrūpit. Quiddā eius enarrator Græcus sic scribit. Cedri duplex species: altera

Auellana

Amigdalus

Messilus

Pistacia

Glandiferae abores

Δρῶς

Chenchrin

Pinus

Picea

Abies

Teda

Taxus

Acer

Tilia

Cupressus

Lentiscus

Cedrus

Cedria

altera

Cedria oleum altera fruticosa similis iuniperi, altera arbor: utraq; calida & sicca tercio abscissa. Cedria uero oleum ex cedro, quarto abscissa calidum. Carnem longo tempore conseruat: uim eandem habent Cedrides, id est Cedri fructus. Plin. scribit cedrum appellari in Syria humorem qui fluit e ligno tede concise, & in furnis posito: cui tanta uis est, ut in Aegypto cadauera perfusa seruentur. Sequens liquor crassior picem fundit, que spissata Brutie nomen cepit. Idem autor libro x v i. memorat arborem Citrum, cuius lamina altera materia operitur. Scribit etiam mensas citreas e Mauritania aduectas similes cupresso sceminae syluestri, uitiumq; arboris, id est, gibbus in medio caudice in commendatione est. Quod autem Vergilius ait: Vrit odoratam nocturna in lumina cedrum, de Teda intelligit, que ibi abundat: uel de humore tede, que uti supra diximus, Cedrus appellatur. Iuniperus a *ἰουνίπυρος* magna & parua. Magna similis cyparisso: nascitur in maritimis & asperis locis. Dioscorides. Eius materia perpetuo durat, ut ex trabibus templi Diane usum est, ut autor Plin. Palmarum genera plura, fructiferum, sterile. Fructiferarum uero mas aut scemina. Mas primam super spatham floret, scemina fructum oblongum prestat. Fructuum uero alij cum ligno, alij sine, alij candidi, alij nigri. Theophrastus. Atheniensium autem cerebrata palmarum edere prius milites in expeditionibus coepisse dicit. Gellius palmam naturam ait semper oneri quamuis depressam remitti ac super stare: ex quo uictorie significationem habet, *ῥοῖνα* Græci appellant. Fructus fert, que palmule, maiores autem cariotides dicuntur, stomacho perutiles: flores uero nequaquam, ut ait Aristot. Palmarum patria Iudæa: post hanc insule nuper in occidente repertæ. Est & in Liguria prope Rumbam fluium pass. milibus x. Castrum S. Romuli palmis circa nobilibus & in Italia raris refertum, quibus Romanam conuictis Pontifex in carum utitur festo. Ficiu antiquitus caprificacionem adhibebant. Calices enim e caprifici fructibus qui nunquam maturescunt ad fici fructus transferunt. Inter ficium genera Plinio Carice sunt maiores, & Cottana longe minores. Præterea Mariscæ, Bistræ que S. Petri aut Io. a nostris uocantur. Ficus aride a Græcis *Ἰσχυάκης* appellantur, tanto in honore, ut regi in dextrum eas per literas petenti ab Antiocho rege dono sint missæ, ut autor Athenæus. Aristophani queq; in comœdia pro cibo suauissimo memorantur. Ficus tam recentes quam aride natura calidæ similes, corpueq; saginant. Cato per fici maturitatem iubet colonis cibaria minui, Athletæ ficibus alebantur, antequam eos Pythagoras ad carnis usum qui fortior est transtulisset. In genitiuo tantum secundæ declin. in reliquis quartæ.

Sorba Sorborum item duo genera: scemina fructifera, & masculinum sterile: fructus alie orbiculatus alie ouatus: primus præfertur sapore, flores fructusq; racematim simul ex arbore pendent. Theophrastus. Sorba sicuti & mespila acerba leguntur, suspensaq; paulatim maturescunt, uentremq; cohibent. Morus *συκάμιν* nigra & alba: hodie que suuissima propter sericum, uocatur Plinio arboru sapientissima quod ultima floreat. Cerasus e Cerasunte Ponti oppido a Lucullo translata teste Plinio: eius fructus uirides, ut autor Dioscorides: stomacho nocent, uentrem solunt. Arida autem Cerasa contra sistunt, stomacho profunt.

Zizifus Zizifus ex Africa ad nos translata, ut autor Columella. Eius fructus stomachum prægrauat, sitim accendit, paruq; est nutrimenti. Pyrus *ἄνιος* Græce: syluester autem a *ἄγας* infitione melius prouenit, parum ac fructificationem sentit. Theophrastus. Pyrorum naturam Dioscorides stypticam putat: quare tria uulneribus adhibita sanguinem sistunt, acida stomacho conueniunt, dulcia minime. Galenus ait: Ictanias data alium restringere, post cibum uero

dissoluere. Plinius ait partum difficiliorem fieri si tunc in eo loco fuerint. Idem libro xv. Pyra superba dicit appellari omnium ocysima & parua, tum grata sapore: nos hæc hodie muscaria uocamus: præterea Decumana omnium maxima: quo uocabulo & mala & ceteros maiores fructus recte nuncupamus. Inter fructifera uero præcipua uitis, quam ex omnibus quæstiosam Cato dicit. Semina seu malleolos legito grandi acino, tenui folliculo, dulci sapore paucis uinacis. Optima habentur a lumbis, secunda ab humeris, tertia summa uite fecta. Qui uineta facere cupit, non alienæ curæ potius quam suæ credat. Amant tenuem solum ac partes aquilonias, solemq; orientem sicuti & arbores, maxime uero colles leniter adcliuos. Prædicat Vergilio cæterisq; Tapsia, Mareotis, Lagea, Bumastus, Aminea, Duracina seruabilis in uite. Inter præcipuas autem Vinaciolam Plinius commendat, quam soli Sabini & Laurentes nominant. Hanc Itali nunc corrupte Vernaciolam appellant. De uino autem eiusq; generibus, & effectibus alibi plura dicemus. Vuam ueteres in dolio aperto depressam & arena substrata, annum seruabant, ut autor Columella, Plinius eodem modo pyra seruari dicit, si dum conduntur, luna supra terram fuerit. Infelices censentur arbores, ac religione damnatæ, ut ait Theophrastus, que neque seruntur nequam, neque fructum ferunt. Sunt autem Tamarix Græce *μυρίκη*. Populus, Alnus, Vlmus, Attina, Alaternus, Salix & huius generis. Myrice domestica teste Dioscoride nascitur in Aegypto, & Syria: alibi agrestis, a Vergilio humilis describitur arbor. Eryce ab eodem autore ponitur arbor fruticosa similis Myrice, cuius flore pastæ apes haud probum mel conficiunt. De hac Nicandrus sic ait. *Δάξιο δ' ἀνθημύκταρον ἀραξ ταυρύλλου ἐρύκιον*. Cape florentem statim latis folijs Erycen. *ἢ τε μελιάρει* & *ωερί βόσκηται ἑλαμὲς ἔρκαρ*. Circum quam apia pascit cohors serpens. A Palladio & Columella Eryceum uocatur: floret bis in anno, prima & ultima syluestrium. Salix itæ ab Homero *ἀλεξίκαρον* appellata. Gaza Frugiperdam uertit, quod fructu in flore amittat nec perducatur ad maturitatem. Vite quam Græci *λίγυρ* alij *ἄρτερ* uocant, teste Plinio. Dioscorides quod matrone in Theophrasti Atheniensibus castitatem custodientes his folijs cubitus sibi sternebant. Galenus lib. v. i. de simplicibus ait hanc ob castitatem dici quam seruat quando substratur, uel editur aut bibitur. Scuius in fine lib. i. Tydeus ait, templa Palladi pollicens. Et ab arbore casta. Nequam purpureas uario discrimine uitas. Duo eius genera Plinio ponuntur. Maior in arborem salicis modo adsurgens. Minor ramosa folijs candidioribus lanuginosa. Prima arbor floret, sicut Morus ultima. Dioscorides dicit Agnum nasci prope flumina, uocariq; a Latinis Salicem marinam: folia habet similia Oleæ, baculumq; ex ea manu gestarum lasicitatem offendiculumq; pellit. Oleaster Græce *κότιν*, cuius emplastrum, ut ait Dioscor. igni sacro medetur. Oleu uero dentes comotos firmat & fluxum prohibet capillorum. Vlmus Græce *πέλας*, eius duo genera Theophrasto ponuntur. Vlmus & montium, hæc folio acutiore. Siler cuius baculum rusticos ferre dicit Plin. quod hunc fructum serpentes sponte fugiant. Populus *λαύρα*. Alba & nigra: hæc excelsior & erectior: utriq; materies alba & folium simile. Theophrastus. Alnus *ἄνις* sterilis & unigena natura, caudice recto, materia molliore ac fungosa intus, pini folio maiore aliquantulum, Theophrasto. Platanus rara arbor & umbra tantu gratia in delicijs apud Ro. Noti apud Plin. sales Domitij in L. Crassum, cum eum cenforem magno nimis habitare reprehenderet. Domum eius se paratū emere dixit ingenti precio. At Crassus uelle se ait exceptis sex arboribus:

Pyra superba
Mala decumana
De uitis
Viniola
Arbores infelices
Tamarix
Myrice
Eryce
Salix
Vite
Agnus
Oleaster
Vlmus
Siler
Populus
Alnus
Platanus

tunc ille paruo se quidem sine illis æstimare dixit: ex quo a Crasso maioris ipse luxuriæ uitio reprehensus est.

FRUCTICES ODORATI.

POST arbores frutices dicam ex Theophrasti diuisione ab initio facta: ac primum odoratos atq; aromaticos, quorum calida est penitus natura. Bacchar radice est odoratæ, ex qua ungueta fiebant odore amomi. Simillimum ei combretum appellatur foliorum tenuitate usq; in fila extenuata, & procerius quam Bacchar. Aliqui per errorem Nardum rusticum Bacchar dixere. Est enim Nardum rusticum herba qua Græci Afaron uocant. Cuius speciem in nardi generibus ponunt. Hæc ex Plinio Dioscorides item *βαρχαρις* inquit odore cinnamomi, caule anguloso, magnitudine ferulilij, floribus subpurpureis coronamentis aptis. Nardus frutex est crassa radice, folio paruo ac denso: spargitur in aristas, spicas & folia celebrant, ex quibus unguentum: principalis est Syriacus: deinde Gallicus, deterior Italicus. Adulteratur pseudonardo herba que ubique nascitur, rariore atq; latiore folio, & colore languido in candidum uergente: hæc Plin. Balsamum arbor in sola Iudæa in quodam hortu, eodem teste autore nascitur. Opobalsamum *ἄνδ' ὄνδ'*, id est succo: quod in ligno inciso in estate distillat. Xylobalsamum lignum ipsius probatum recens & folium parum opobalsami spirans. Verum opobalsamum infusum lacte uel aqua, effunditur cito & lactis modo efficitur: adulteratum supernat sicut oleum, uel diffusum sicut in stellas contrahitur. Dioscorides. Ammonicum, Latini Guttam dicunt. Succinum est & nobile Thymiana quod fluit ex arbore que uocatur Agastilis *ἀγασυλλίς* apud arenosa Cyrenes, unde nominis etymologiam trahit. Optimum thuris habet speciem, & odorem aliquantulum Castorei. Hæc Dioscorides. Ex signis hoc ego puauerim quod nostri nunc Beloginum uulgo appellant. Plinius uero idem ex arbore. Metopio apud Ammonis oraculum fluere dicit. Caucaumon lacryma ligni arabici Myrrhæ aliquantulum simile, gustu delectabile: pro Thymiamate utuntur, cum Styrae & myrrhæ uestes uaporando. Dioscorides. Cyphi *ὑπί* genus Thymiamatis quo utuntur sacerdotes Aegyptij in sacrificijs. Macer, cortex etiam odoratus. Ciprus, Ciperus, & Ciperis diuersa. De his Dioscorides ait: Ciperus arbor folia habens oleæ similia, latiora tamen, flores albos redolentes, semen nigrum. Oleum ex eo fit Ciperinum: nascitur apud Aiscalonem, & Canopum. Vocatur & Plinio Ligustrum, Romæ Rouisticum: quanquam Ciperus pro Cipro male apud eum scribitur. Ciperus autem iuncus est angulosus, iuxta terram candidus, in cacumine niger pinguisq; folia ima. Gladiolum hunc Plinius uocat. Ciperis est indica herba Zinziberis specie, commanducata croci uim habet. Plinius. Balanus Myrepsica fructus arboris Aethiopicæ similis Myrice: fructu autem similis nucis pôticæ, ex quo conficiunt oleum preciosum. Dioscorides. Myrobalanu apud Troglodytas Aethiopiæ, arbor glandem ferens, nucis castaneæ magnitudine, ex qua unguentum fit. Plinius. Hic in cibo fructus ad uocis claritatem magnopere facit. Mastiche pluribus e locis & modis fit, laudatissima e Chio insula, que e lenisco traditur gigni gummi modo, uenit & ex indica spina, & Græcia, & Asia. Cardui lacryma adulteratur resina ut Thus: ex Plin. Agaricum & Laserpitium similitudinem habent inter se. Agaricum nascitur in Cilicia & apud Sarmatas: nonnulli radicem dicunt esse, alij uero fungum in arboribus nasci. Laserpitium uero propius frutici quam arbori folijs ferule similibus. Cuius radix utilis medicinae, succus uero ex radice & caule uulnerato, qui concretus rufescit & translucet more myrrhæ. Hæc Dioscorides. Plinius

uero dicit ex Laserpitij succo gummi Laser appellari, ad pondus argentei denarij appensum ad medicinas: de quo uide in libro xviii. capit. iiii. & apud Theophrastum libro x i. Nascitur optimum apud Cyrenen, Græci *οἰαφίον* uocant. Rustici uero Italici Assa putida. Ladanum apud Arabes e barbis caprarum distillantibus capitur, quod hæc pecus fruticem hunc inter deserta festetur. Plinius. Panacea *παρανέα* circa Clitorum montem reperitur, egregia ad plagas & medicinam. Panacem unguentum Arabia ex ferule lacryma incisa mittit, sicuti Malobathron Syria ex arbore que ad unguenta exprimitur simili modo. Iryon uua populi albæ. Oenanthe uero uua ex labrusca: ambo sicantur in Asia ad unguenta & odores. Costi radix in precio, frutex autem inutilis. Staeten Græci uocant resinam que ex Teda fluit. Hæc omnia Plinius. Dioscorides uero ait Staeten esse fecem a myrrha expressam. Rhaponticum nascitur circa Bosporum: radix nigra Censurae magnæ similis, sine odore, mollis, ut Dioscorides. De hac Amianus Marcellinus x x i i. ait uicinum ponto Euxino amnem Rha nomine esse, quem prope gignitur radix uegetabilis eiusdem nominis ad multiplices medicinae usus. Plinius uero Rhacomam uocat, adferri ex his que supra Pontum sunt regionibus, radicem Costo nigro similem, minorem & rufiorem, sine odore, calefaciens gustu & astringens. Quod autem nunc Rhabarbarum uocant, ex eodem penè loco post hos autores uenisse par est, quod apud eos nulla mentio. Tamaricem Plinius esse ait similem scopis amcrinis. Athenæus eam esse dicit quam Græci Myricen uocant. Manna *μάννα* lacryma est in Arabia similis Aegyptiacæ spine, qua incisa effluit lacryma, coagulatur, deinde legitur. Excelsit Troglodytica a loco que lucida est, subuiridis, & mordax: reperitur & Bœotica, adulteratur gummi. Vis eius ad medicinas & suffitus. Dioscorides. Styrae lacryma & ipsa cuiusdam arboris similis cotoneo: excelsit fluxus & sordidus ac resinofus, perseveranti odore, & incisus quendam mellicum humorem dimittit. Idem. Bdelium lacryma est arboris Saracenicæ: probatur que lucida sit, & gustu amarior. Idem. Crocum apud Corycum Cilicie oppidum præstantissimum nascitur. Spina Arabica seu Aegyptia, frutex est, unde liquor preciosus emanat. Spina alba nascitur in locis palustribus, folio crasso & spinoso. Acantha seu Melampyllum nascitur in hortis & petrosis: habet latiora folia lactuca, semen oblongum, melinum capitulum specie tyrsi. Syluestris, id est *ἀνάβη* *ἀγρία* similis Scolymos spinoso: nascitur & domestica in hortis. Inuenitur & Tragacantha radice longa, lignea, breui, furculis humilibus: inter quos plurima folia breuia. Interq; ea spine latentes. Est & eodem nomine lacryma que fluit gummi modo ex eadem, ad plura faciens remedia. Spina etiam Oxycantha narratur, que perterquam aliquantulum maior similis erat pyro syluestri, fructu similis Myrto rubenti. Hanc cynosbaton quidam uocant. Asphaltus frutex item spinosus odoratus, nascitur apud Istrum & Nyfirum in Syria & Rhodo, quo utuntur unguentarij ad unguentorum succum. Iuncus præstantior Nabatæus, deinde Arabicus, quem quidam Babylonicum uocant. Tertio loco Libycus penè inutilis. Eligendus flore scens, subpurpureus, odore rosæ, contritus gustu mordens: usus etiam floris & radicis ad medicamenta. Calamus aromaticus nascitur in India: commendatur fuluus colore, ualde geniculatus, in mandendo uiscosus & subacutus. Costus excelsit Arabicus albus existens & leuis pondere, probi odoris. Secundo loco Indicus qui leuis & niger est: tertio Syriacus, colore *βυξέος*, odore graui. Vim habet costus calfacto-

Ladanum
Pauax
Malobathron
Iryon
Oenanthe
Costi radix
Staete
Rhapontici
Rhabarbari
Tamarix
Manna
Styrae
Bdelium
Crocum
Spina Arabica
Spina alba
Spina syluestris
Tragacantha
Spina Oxycantha
Cynosbaton
Alphaltus
Iuncus
Costus

Amomum rian, & ingratus sapore. Amomum ἀμομον race-
mus est ex frutice florem habens albæ violæ, folia Bri-
oniæ similia. Optimum est Armenium, auri ferè colore. Deinde
medicum, postea ponticum. Commendatur recens, album,
græue olens, acutum gustu & mordax, colore simplex non
uarium: uim habet calefactoriam. Chalbana χαλβάρη li-
quor est ferule: uenit ex Syria, quod quidam Metopion uo-
cant: optimum est thuris specie: probatur pura, pinguis, mini-
me lignosa, græui odore: adulteratur resina & ammoniaco
admixta. Zinziberis ζιγγιβόρις nascitur in Troglodyti-
ca Arabia: cuius herba utuntur ad multa, sicut & nos rita.
In decoctis miscetur ad medicinã, radices eius paruulæ sunt.
Ciperi Ciperi subalbæ sapore ferè quo piper, & odoratæ. Con-
duuntur & in sicilibus, exportantur in Italiam. Aloë ἀλόη
folium habet simile Scillæ, crassum, rotundum, ex duobus la-
teribus frondosum, ab alis spinosum: caulem fert similem
Anthrico, florem album, fructum ferule similem, tota gra-
uis odore, gustu amarissima. Nascitur in india plurima, ex
qua uenit: eius gummum uenit etiam ex Arabia & Asia ad
conglutinanda uulnera utilissimum. Rhus quem quidam
erythrum uocant, fructus est arboris Byrsesicæ, quod eo ad
pelles inficiendas utuntur: arbuscula est in petris nascens, cui-
us folia oblõga incisaq; more liciis. Hæc Dioscor. Alij aliud
existimant. Spica εἰς ἄγρως, frutex porro similis, aliquan-
tulo longior, plura retinens folia subpinguia, dura, odorata,
uirgas plures ab una radice. Nascitur in montanis & aspe-
ris: uim habet calefactoriam tertio abscisso. Sarcocolla la-
crymæ arboris parkæ, ex Perside uenit, similibus thuri, sufful-
ua subamara gustu, uim habet uulnerum constringendorum.
Glaucion Glaucion succus herbe qui ex Hierapoli Syriæ uenit, fo-
lijs similibus papaueris, pinguior & græui odore, amara gu-
stu, succum ipsum croceum. Hydropeperi nascitur prope
stagnantes aquas, caulem emittit angularem prædurum, in
quo ramusculi folia habentes gustu acuta sicut piper. Ci-
stus frutex in petrosis locis non admodum altus, ramosus, fo-
lijs rotundis & crassis: flore ut mali punici: uim habet stypti-
cam, ex quo flores bis in die ex uino austero hausti, dysente-
riæ profunt. Hypocistis nascitur circa radices Cisti: flo-
rem refert mali punici, prodest cœliaciis dysentericis, & flu-
xibus muliebribus decoctum. Ladon λιδόν aliud genus
Cisti: frutex & ipse eodem modo nascens, longiora habens
folia, & nigriora, quibus uis styptica est, ac ad ea utilis ad
que & Cistus. Fit autem ex eo Ladanum appellatum. Eius
folia pascetes capræ sordes recipiunt barbibus, ex quibus La-
danum postea colligitur ad multa utile: probatur odoratũ,
subuiride, molle, pingue, expers arenæ: uim habet stypticam
calefactoriam, mollificantem, stomacho utilem. Cinnamomũ
cinnamomũ elige albũ, friabile, leue tractatu, lignosum, gustu mor-
dax, Radix eius inutilis est. Aliud simile uocatur Pseudocin-
namomum non multo odore nec uirtute. Xylocinnamomũ
habet quandam cum cinnamomo similitudinem: est enim li-
gnosum & longis truncis, odore multo inferius, & ut pla-
cet quibusdam alterius generis à cinnamomo. Hactenus Dio-
scorides. Theophrastus autem de Cinnamomo & Casia ait:
fruticem esse utriusq; non amplum, sed magnitudine Ameri-
næ, uerum multis furculosis ramis constare. Cinnamomum
decerptum in quinque partes discerni, id est præcipue boni-
tatis quod corubicibus propinquius fuerit, idq; ad palmi ma-
gnitudinem cædi. Casiam uero sarmento crassiore constare,
ac neruis, idcirco non posse decorticari. Cum itaq; uirgas
secant longitudine binum cubitorum, in recenti bouis corio
condunt: tunc lignis putrescentibus uermiculosos nasci, qui
lignum erodant, corticem uero ob amaritudinem non attin-
gant. Dioscorides uero de ea sic ait: Casia in felici Arabia
nascitur, baculum habet crasso cortice sicuti piper. Est

& secundo loco que uocatur Zigir, crassa, coloreq; nigra,
que primæ præstat. Tertia uocata Balastus Musceticus
prædictis melior. Reliquæ sunt diuersorum nominum ma-
gni sumptus. Reperitur & pseudocasia, que deprenditur
gustu, minime acuta & aromatica. Probatur autem subrusi
coralli colore, & lata fistula, gustu mordax. De Thure
quod λιβανον dicunt sic ait. Nascitur Thbus, sicut Myrrha
& Styrax, in Arabia item felici. Adulteratur resina punica
& gummum, facilius deprehendi: gummum enim incensum non
flammeat, resina in fumum abit. Thus ardet, deprehendi-
tur & odore. Dendrolibanum siue λιβανωτός, Latine
Thurmarinum, surculi sunt tenues: circa quos folia tenuia,
densa, longiuscula, grauis odoris, quibus utuntur ad coro-
nas. Myrrha uero lacryma est Aegyptiacæ spinæ, qua
incisa effluit lacryma, coagulatur, deinde legitur. Excellit
Troglodytica, que lucida est subuiridis & mordax: reperi-
tur & Bœotica, adulteratur gummum. Vis eius ad medicinam
& suffitus. Theophrastus autem de Thure & Myrrha sic
Thuris arbor haud magna est, sed quinque cubitis attollitur,
folioli lauri, cortice leui. Myrrha etiã minor, sed fructuosior,
caudice duro crassioreq; quam sura hominis, folio ulmeo si-
mili aculeatoq; & minime leui. Alij thuris arborem lentisco
similem prodidere. Myrrham uero Therebintho, sed sca-
briorem: nec desunt qui eam Therebinthum omnino esse pu-
tent. Arabes lignum ex ea Antigono attulere, que nihil à
Therebintho differebat. Errat omnino qui thus & myrrhã
nasci ex eadem arbore prodiderunt. Idem balsamum scri-
bit in ualle Syriæ produci ab arbore mali punici magnitu-
dine, ramis multis, folio rutæ simili, candido lumen & per-
petuo uirente, fructu simili Therebintho. Lacrymam colli-
gi in caudice & parte superna tradunt, factã incisione ungui-
bus ferreis subidere: cum æstus maxime angit, uix tota die
concha impletur. Ad nos adulteratum aut mixtum fertur,
uirgæq; ex eo odoratæ quotannis abscinduntur. Plinius ue-
ro id tantum in Iudæa in quodam horto nasci dicit. Dioscor.
ponit Opopalsamum ἀπό πόνου, id est succo, quod è li-
gno inciso æstate distillat. Xylobalsamum lignũ ipsius pro-
batum est recens & fuluum, parum balsami spirans. Verum
opobalsamum infusum lacte uel aqua effunditur cito, & la-
ctis modo efficitur: adulteratum supernat sicut oleum, uel
diffusum sicut in stellas contrahitur. Frutices aquatici
nunc. Sida specie papaueris est, teste Dioscoride. Arundo
pluris generis: Tibialis, uallaria, armenaria, fistularia,
sagittaria, que cretica uocatur. Insuper Aegyptia, crassi-
tudine que phaseli uicem in Nilo supplet, ut ait Plin. Pa-
pyrus item Aegyptia: ut idem autor ait ex autoritate Var-
ronis post uictoriam Alexandri in usu fuit: ante uero mi-
nime chartarum usum fuisse constat, folijs tum palmarum
scripturatum, tum quarundam arborum libris, postea pu-
blica monumenta plumbeis uoluminibus. Mox & priuata lin-
teis cepta conscribi uel ceris. Ptolemæi deinde tẽpore mem-
branas, Pergami bibliothecã parantis. Sed & insecta etas
philuræ diuersi generis. Emporetica inuolucris apta. Regia
maior omnibus apud Catullum. Alie item ex alijs locis no-
men accepere, ut apud Plin. uidere est. Iuncus trium ge-
nerum: Acutus qui marinus dicitur, & sterilis, Græcè
ἰζύς χοίρας. Alter fructum ferens, quem tripperum nomi-
nant, quod tria genera ferat, tenuior primo. Tertius longè
crassissimus & asper, qui Holoschenus dicitur. Phleum
folio constat carnoso, multitudine, prouenit cum Vergilijs, diu-
tius est anno. Theophrastus Spartum, iuncus Hispani-
cus ex quo funes conficiunt, unde in Hispania campus iun-
carius iuxta Tarracenis maritima. Memorantur & illa
quodq; aquatica, Gladiolus, Typha, Menisphora, Butomum,
Ipnum, Oleagnus.

Thus
Dendroliba-
num
Myrrha
Balsamum
Opobalsamum
Xylobalsamum
Frutices
Aquatici
Sida
Arundo
Papyrus
De chartis
Phleum
Spartum
Gladiolus
Menisphora
Butomum
Ipnum
Oleagnus

DE FRUGIBVS.

Arvensia Erbis uero eadem ferè contingunt, que arboribus fruti-
cibusq; communia. Quod genus Theophrastus in ἀγρία
ἡ ἀρσπία, id est, Aruensia, ut Plin. conuertit, & κρωδ-
τα, id est hortensia diuidit. Item Aruensia in fruges, aut agre-
stes alias herbas. Hortensia uero in coronamenta, in quibus
flores & uiolaria sunt, ac herbe odoratæ. Et in holera, ut
sunt Brassica, Lactuca, Ocimum, & his similia, que Græci
ἰδιόμαστα ἢ λάχανα appellant. Plin. autem acetaria. Høle-
ra rursus aut intubacea sunt, ut Napus, porrum, Armoracia
& his similia. Aut Bulbacea, ut Cæpe: bulbi, & que radice
rotundantur, aut humi nascuntur, ut cucumis, Pepo: aut sur-
culosæ, que σπυραῖα Theophrastus appellat. Gaza suffrutice-
ces conuertit: in quorum numero uiolaria ac legumina, queq;
attolluntur. Iam illa quoque communia, ut omnia inter se
odore, colore, sapore differant. Inter herbas principatum
Fruges Fruges obtinent. Hæc in frumenta, id est, σίτα. & legumi-
na: id est, χεδροῦα, siue ὄσπρια diuiduntur. Inter frumen-
ta Triticum præstat, Græcè τριτὸν. Deinde Hordeum apud
antiquos usitatus: ex eo panes conficiebantur, præsertim in
orient. ut ex sacris uoluminibus deprehenditur. Postea Plinij
tempore quadrupedum relictibus tradebatur: pane uero
hordeaceo milites ignominia in exercitu notati uescebantur,
Pisana Ex hoc fiebat & Pisana, pulvis genus, Græcum sanè inuen-
tum. Cuius laudibus Hippocrates unum uolumen dicauit.
Alica Post pisaniã, inuentam à Romanis Alicam Plinius maiore
laude testatur. Fiebat & Polenta addito semine lini, corian-
dro, & sale, cibus maxime studiosorum. Pulve enim uixisse
priscos Romanos argum: mo est, quod inde Pulmentaria di-
cta erant, offa iure condita. Amylum etiam genus pulvis è
tritico siue hordeo, quod sine mola conficitur, quod hodie
quoq; priscum retinet nomen. Olyram Gaza Siliginem uer-
tit. Plinius tamen diuersa ponit. Sed & Olyram & Oryzam
Turanius quoque eandem scribit esse. Plinius etiam diuersas.
Oryze folia carnosa porro similia sed latiora, altitudo cubita-
lis, flos purpureus, hodie Risum uocant. Zea uocatur se-
men ob frugis præstantiam, ut ait Plin. propter quam Home-
rus ζείδωρον ἀρσπας sepe dicit, id est terram Zeam donan-
tem non uitam ut quidam putant. Hanc forte hodie Speltam
Italici uocant, nunc sanè uiliorem, quod eius copia creuerit.
Nam ex Asia prius & Græcia uenit: peculiare enim Græ-
ciæ Zea, Olyra, Typhæ. Irio, Hormum quod Cymino simi-
le est, feriturq; cum sesamo. Alica in Transpadana nascitur.
Similago Similago ex tritico, sicuti flos dicitur ex siligine. Tritici
enim farina cernitur in pollinem tenuissimum, hoc est, Simi-
laginem, & Secundariam: unde panis fit secundarius: extre-
mus est Furfur. Farro post triticum Plin. dat palmam, unde
& farina dicta, & Farra ueteres Adoreum appellabant, quo
dijs maxime sacrificabant. Hinc adorea uictoria dicta. Fertur
& Arinca inter fruges, frequens in Gallia & Italia. Sesa-
mum ὄσπριον unũ cum Panico & milio feritur: uenit ex
Indis, ex eo oleum exprimitur Sesaminum: color eius candi-
dis infra magnitudinem seminis lini. Italici iugiolinam appel-
labant, conficiuntq; ex melle Sesamiten Athenæo uocatum,
à nostris cupetam. Milium κέχυρον. Panicum μελίτην, èd
dictum, quod (ut Plinius dicit) mel frugum dicitur. In-
ter legumina uero Faba præstat. Eius farina lomentum di-
citur. Abstinebat ab ea flamen dialis, quod in flore eius li-
teræ lugubres reperiantur, parentando adsumitur. A Py-
thagora quoque prohibebatur, quod hæc maxime natura in-
flet, ac sensus hebetet. Seritur ante occasum Vergiliarum
prima leguminum: dicitur Græcè κλάμα. Ponitur Dio-
scoridi faba Aegyptia, quam ponticam quidam uocant: fit
etiam in Asia folio magno, fructu cubitali longitudine, cras-
situdine uero digitali, colore roseo. Lupinus Græcè ἰέρη,

eius seges agrum letificat, uertitur ad solem, horasq; etiam
nubilo monstrat. Plinius. Cicer ἐπίβιβθον fructum celer-
rime perficit, noualibus inutilis seges. Pisum πικρὸν. Cicer-
cula λάθυρον. Eruale. Eruium ὄροβον. Lens φακὴ
siccantis est natura: adeo apud ueteres in delicijs, ut pro-
uerbium sit ἢ φακὴ μύρον, id est in lente unguentum. Len-
te quoque scribitur Esau primogenituram commutasse.
Phaseolus φασόλια. Trionum ἐρύσιμον. Leguminum
prima laus, ut sint coctibilia, maxime in faba & lente, ut
Theophrastus ait.

HORTENSIA.

Hortus altera succidia quondam putabatur, ubi opes hor-
ti deerant de carnario aut macello uiuendum erat, ut
ait Plin. Hortos primum commemorat antiquitas Hesperidum,
Alcinoi, Adonidis, ubi nullus fructus nisi ad uoluptatem.
Cyri regis pensiles. Apud Athenienses primus hortos intra
mœnia instituit Epicurus. Rome uero uillarum instar hor-
tos ædificatos adhuc uidemus, Sallustianos, Meccenatianos,
Neronis principis. De his narrare reliquit Vergilius poste-
ris, Columelle uidelicet & Carullio Martiali. Contra eru-
cas ceterasq; bestiolas Columella asini, Plinius equæ calua-
riam suspendere in hortis iubent. Scripsit de hortensibus Græ-
ce Sabinus Tyro ad Meccenatem, ut Plinius refert. Inter hor-
tensia Cucumeres, Anguini, Citrini: at cum magnitudine
excesserint Pepopes appellati, noua eorum forma. In Cam-
pania sponte primus prouenit, mali Cotonei effigie: mox
ex illo semine genus factum Melopepones uocant: hæc Plin-
ius. Athenæus autem ex autoritate Cratini ait Pepones se-
mina esse cucurbitæ. Spartianus Melones ostienses nominat.
Columella tradit commentum ut toto anno consurgant. In-
sequens etas uberiorem copiam nobis attulit huius fructus.
Alexander in Problematis ait æstate pepones, cucumeres, cu-
curbitas, ceteraq; holera ac poma frigida esse: hyeme cali-
da, brassicam, rapum, pastinacam, Raphanum, Armora-
ciam. De Raphano scribit unum uolumen Marcion Græcus
homo. ῥαφανίδα Græci uocant, nunc uulgo radicem. Ra-
phanum uero genus Brassicæ ponit Theophrastus. Plin. au-
tem inter Raphani genera Sifer & Daucon: de quo postea.
Armoracia Græcè Latineq; dicitur, omnibus notissima.
Bulborum genera omnia que radice rotundantur. Inter
que Megarenses plurimum laudantur, & Scilla cui unum uo-
lumen Pythagoras dicauit. Cepas, Alliumq; pro dijs colunt
Cepa Aegyptij. Inter cepas Ascalonium ex oppido Iudææ, item
ἄλιον Getium, quod nostri Pallicanam uocant. Plin. Cepa
calida tertio est, quare Galenus pituita laborantibus recte da-
ri censet. Asclepiades quoque eius usum laudat. Dioscorides
ex ea sitim arceri dicit, inflationesq; fieri: contritam cum sa-
le & ruta caninis morsibus utiliter adponi: alium quoque
emollire, & somnum iuuare inter omnes conuenit. Allium
σκόροδος in Aegypto monocephalum est: uno uidelicet ca-
pite, sicut porrum, dulce, rubens, paruum. Reperitur & po-
lycephalum maius. Dioscor. Eius cibum illiberalem propter
halitum Plinius uocat, natura tertio calidum, stomacho nocen-
tissimum, uenenis aduersum. Inuentus nostra memoria, qui
cum in agro dormiens ore aperto serpentem imprudenter
hausisset, sese statim alijs commanducatis curauit: uirus ta-
men ac mortem uxori in coitu transfudit. Porru ῥαφανον
sectile & capiatum. Huic ultimo Nero princeps claritatem
dedit, dum cocto uitur, dans operam Phonsæco. Plinius.
Intubum syluestre aut satium. Syluestre Cichoriũ apud
Aegyptios & Græcos uocatur. Satium Serim nominant,
quod est minus & uenenosius. Cichorium propter salubrita-
tem singularem, alij Enchreston, alij pancration uocant. Seris
M lactuce

Cicer
Pisum
Cicerula
Eruale
Eruium
Lens
Phaseolus
Trionum
Cucumeres
Pepopes
Raphanes
Armoracia
Bulbi
Cepa
Alicalonium
Getium
Allium
Porrum
Intubum
Cichorium
Seris

lactucæ simillima duum generum reperitur: sylvestris melior, quæ nigra & æstiva: hyberna uerò candida & deterior, utraque stomacho utilisima. Petronius Diodotus unus omnium damnauit, qui antilegomena scripsit. Hæc ex Plin. ut ueri simile sit hanc esse quam hodie Endiuam uocant. Quæ uerò Verg. in Georg. dicit, Et amaræ intuba fibræ, campis officientem: de syluestri puto loquitur, quod frequens inter segetes. Nam cichorium Græci, nos intubum dicimus. De domestico quoque Columella in hortis mentionem facit Torpenti grata palato Cichoria: quanquam Dioscor. dicit cichorium uocari, quod Latini cicerbitam asperam uocant, uerisimile mihi non sit: multa enim inepta, imperitaq; tum pugnantia scripta sunt, quæ putauerim liberiorum, aut commentatorum sarcinina esse: nam Cicerbitæ nomen apud Latinos nusquam reperitur. Est hoc uocabulum apud Hetruscos quod alibi Crispignus: quæ quidem herba apud eundem autorem Sonchus appellatur, cuius duo dicit esse genera, unum agreste & spinosus, alterum mollius, & magis cibosum. Quod autem uulgo Cichorium dicunt, id Heliotropium non est, de quo Plin. sic ait Heliotropium uni cum sole circumagitur & cum nubilo: nocte uerò ueluti desiderio contrahit cæruleum florem. Genera eius duo, Tricoccum, & Heliotropium: hoc altius quanquam utrunque semipedalem altitudinem non excedat, ab ima radice ramosum: nascitur in cultis tantum. Tricoccum uerò ubique: hæc Plin. Diosc. uerò, Heliotropium, ait, folia habet rhamno similia: crassiora tamen, ab ima radice nascentia: flos albus & suffuluus. Incuruatur sicuti scorpionis cauda, ex quo à quibusdam uocatur Scorpiurus: radix eius inutilis, nascitur in petrosis. Idem autor ponit aliud Heliotropium simile folio supradicti, fructum oblongum ac dependentem habens: nascitur in segetibus. Papauerum multa genera, quæ Græci μέκωνες uocant. Præterea hortensæ, semine albo, & agreste nigro diuersa. Cerarites quasi cornibus insignis. Thylacites prælongo capite & albo semine. Pithites quod ex eo succus fluat. Ex Dioscoride. Plinius autem libro x. cap. x. v. 111. ait, Opion uocant succum papaueris contritum, & in pasulis digestum ad uim soporiferam ac mortiferam. Sic interijt Licinij Cecinæ prætorij uiri pater in Hispania: quando impatiens odium uitæ ualeudo fecisset. Papaueris genus agreste, quod Dioscor. memorat: hæc sunt quæ cernimus passim more rosarum rubescencia, tenui ac nudo festuco. Cucurbita συνία domestica & syluestris, quæ dicitur κολοκυνθίς, humi strata forma spherica: utriusque autem natura frigida & aquea. Dioscor. eius corticis ramenta commendat, dicitq; illi phtiriasi podagrisq; & ignibus sacris mederi. Saluia ελελιοφακου Plinius & Dioscorides Græce uocari testatur. Ocymum syluestre & satiuum, utrunque Chrysippus grauer increpuit ut inutile stomacho. Plin. ait id cum maledictionibus ferendum. Præterea Ocymum, Mentam, Rutam, Cunilam ferro tangi non expedire: autor est Sabinus Tyro, qui περὶ τῶν κρημνῶν, id est, de hortensibus scripsit. Cunilæ tria genera: Bubula, quæ semen pulegij habet. Secunda Cunilacca, à Græcis autem organum heracleoticum appellatum. Tertia quæ à Græcis mascula à nostris Cunilago dicitur, odoris tetri, folio sparsis. Ex Plinio. Rosmarinus Græce Libanotis, quod thuris quasi referat odorem. Panax piperis refert saporem, magis autem siliquastrum: ob hoc Piperitis à Græcis dicitur. Idem. Dioscor. autem, Panaces chironium prouenit in Pelio monte, folijs amaraco similibus, floribus aurei coloris, radice tenui, acuta gustanti, hausta contra repentes bestiolas. Lapathum Gaza Romicem conuertit: eius plura genera. Oxylapathum, hydrolapathum, hippolapathum, bulapathum. Theop. Pastinaca domestica, Staphilinus Græce. Syluestrem Gaza Daucon dicit uo-

cari, quanquã à Plinio Daucon genus Rhabdani ponatur, nec ullum det ei nomen Latinum: foeniculi simile, odoris ac gustus suauissimi, radice lignosa: ob quæ uerba Pastinaca deprehendi nõ potest. De Staphilino Columella. Lætetur mollemq; sinu Staphilinus inumbret. Plin. Ex his pastinacæ unum genus agreste sponte prouenit, Staphilinus Græce dicitur: alterum feritur radice uel semine, primo uere uel autumno. Dioscorides ait Carotam uocari. Perseum inuenio nominatum à Nicandro, quam Persam hodie cognominatam putauerim. κίχονα δαρδανίδας ἢ ὅν τὸ ὄνομα ἐστὶν, id est, Cichona dardanidas & quod Perseum uocant. Paulus Perseam arborem dicit esse in Aegypto, cuius folia uim siccandi ac calcificandi retinent: quapropter sanguinis fluxum sistere. Amaracus autem Græce σάμ-λυκος, Latinis Maiorana dicitur, ut scribit Dioscor. Calida est & sicca tertio. Organum folium simile hysope, umbellamq; & semen in summo. Idem Plinius autem ait Tragoriganum simile esse serpyllo palustri. Agnoriganum quod Nicandrus Colophonius uocat Cuniculam. Lactuca θελακίνη hortensæ & agrestis, prima plurium generum, crispæ, alba, nigra, lata, & quam ob amaritudinem πικρὴ δία uocant. Est agrestis, & sponte nascens: multigena, quibus Antonius Musa Augustum dicitur curasse. Primum genus Caprinum, quo pisces protinus necantur. Alterum quod Esopon uocant, in aruis nascens. Tertium quod in syluis reperitur Isatim dicunt. Quarto insectores lanarum utuntur, quod syluaticum appellant, simile lapathæ folijs, nisi plura haberet & nigriora. Lactuca sicuti & brassica feritur toto anno: est enim refrigeratrix, stomachi fastidium discutit, & appetentiam cibi facit. Hæc ueteres Græci abstinebant ob religionem: quod ex sententia Pithagoræ castitati obesse, uel quod Joporisera: Hæc ex Plinio. Eubelus Græcus autor in senariolis. μὴ παράβητι μοι θελακίνας ἢ γυναικῶν τῆν τραπέζην ἢ αὐτῶν αὐτῶν. ἢ τῶν λαχάρων τῶν ὡς λόγῳ, τῶν ἀδωνιδῶν ἀποδανόντων πρὸς τὴν κούρην. ὡς ἐστὶν νεύου βρωμα, id est, Ne apponito mihi lactucas ò mulier in mensam si ipsas petiero, in hac herba, ut fama est, Adonim mortuum posuit Cypria. Nam est mortuorum cibus. Mortuorum dicit esse cibum, quod in hac Venus Adonem extinctum posuerit. Apium Græce Selinum, semen habet nudum sicut Anicum, die quadragesimo prouenit: autor Plinius. Petroselinum uerò ut ait Dioscorides, ex Macedonia optimum ueniebat. Est & Hipposelinum, quod Gaza Equappium conuertit, Columella holusatrum uocat, dicitq; ferendum in hortis post Vulcanalia quæ erant in fine Augusti, in locis uerbosis. Hoc ego ex augmento omnino putauerim, quod nostri hodie Petroselinum uocant. Est & Helioselinum à Gaza Paludappium conuersum, quod apud paludes & rigua nascitur: hoc quidam esse contendunt, quod uulgo aut Canneam, aut macerones uocant: utrunque surgit in humidis. Portulacam ait Dioscorides uocari, quam Græci uocant ἀνδράχνην, nasciq; in petrosis: inueniriq; hortensæ folijs oleæ similibus sed maioribus, pluribus caulibus teneris & rubentibus, supra terram effusis, dulci succo gustanti. Italici procachiam uocant, notissimam herbam. Theophrastus tamen & Plinius Adrachnen pro arbore ponunt: error æquiuocationis apud multos, ut Plinius ait, in una enim litera tantum consistit. Nam Adrachne portulaca est herba: Adrachne autem arbor unedoni siue arbuto similis. Malua μαλάχη agrestis & hortensæ, cibo apta, & ipsa florem habet, ut cichorium, ad solem sese uertentem, ut ait Theoph. Columella in horto. Et Malache prono sequitur quæ uertice solem. Thryallis θρυάλλις à Theophrasto uocatur, à Gaza Pinpinella uertitur, uulgo nota herba, nec nomen fortitur apud Latinos. Nasturtium κάρδαμου teste Dioscoride abundat

Daucon
Staphilinus
Perseum
Amaracus, qm & maiorana
Originum
Tragoriganum
Agnoriganum
Lactuca
Lactuca caprina
Itacis
Apium
Petroselinum
Equappium, siue holusatrum
Helioselinum
Portulaca
Adrachne arbore
Malua
Thryallis
Nasturtium

abundat apud Babylonem, semine acuto & calfactorio: ea deinde uirtute qua Sinapi. Hæc herba uisum frugalem & abstinentiam commendat Perfarum, ut ait Cicero. Iulianus pharmacopola uir nostra ætate herbariæ peritissimus: hanc dicit esse quam hodie uocamus Allegretos. Sinapi σινάπι & νάπι dicitur Græce, calcificat quarto abscessu, ut Dioscorides. Capparis frutex spinosus humi sparsus, spinas habens hami modo, folia rotunda, fructum sicuti oleæ, qui apertus album proijcit florem: quo cadente, inuenitur sicuti balanus prælongus, habens gyrata sicuti mali punici: nascitur in locis asperis, eius fructus & caulis sale conditur in cibum. Dioscor. Ex Alexandria nunc adducitur optimus. Atriplicem idem autor ait Latine uocari, quam Græci ἀτρίπλιον dicunt, holus notissimum, quod Itali falso spinaciam appellant: est enim illi simile. Beta τῆθλον, est alba & nigra. Blitum Blitum uerò, ut ait Plin. lib. 1. x. cap. x. herba est iners sine sapore aut acrimonia ulla, unde conuiuium seminis faciunt mariti apud Menandrum, stomacho ac Veneri inutile. Brassica De hoc uide apud Festum. Brassica Græce κράμβη, ex quo prouerbium illud apud Suidam. Αἰς κράμβη δ' ἀνάθη. Crambe repetita interficit, quod etiam uulgo iactatur. Durat eius caulis annum, uocaturq; ob eam causam Epetiocaulis, Sed & caulibus diuersitas nominum apud Theophrastum. Miocaula, monocaula, polycaula, chamaecaula, hypsocaula. Summa brassicarum tenellarum Prototomi dicuntur à Latinis atque Græcis. Seritur toto anno. Cato ait, sexcentis annis medicina brassicæ populû Romanum fuisse usum, antequam medici ad eos Græci uenirent. Chrysippus ei librum dicauit, ponitq; membris omnibus ex ea remedium. Calida ei potestas, concoctionem adiuvat: semicruda aluum soluit, ualde cocta restringit. Eruca ἐρύσην & cruda manducata Venerem exciat. Inuenitur agrestis, præsertim in Hispania, acutior domestica, cuius semine pro sinapi utuntur. Dioscor. Ruta πύραρον, hortensæ & domestica acutior montana & syluestri & cibus utilior. Inter hortenses magis apta cibo quæ iuxta ficum nascitur, utraque tamen uim habet calfactoriam, miscetur in antidotis contra uenenum: mustellæ docuere, quæ ex uenatione serpentium ea se purgant. Serpyllum ἑρπυλλῶν hortensæ & coronarium, habet folia Origano similia, albiora tamen, inter sepes maxime augetur. Agreste non serpit, sed recte folia emittit tenuia, similia rutæ, longiora & angustiora: præterea odore acutius, delectabilius, medicinisq; aptius. Pulegium γλίχρον, quasi βλίχρον, quod Balatus significat: nam hoc oues pastæ implent ouilla. Menta μίνθη siue ἰδουσομός ἡμερῶν. Mentastrum autem ἰδουσομός ἀγροῦ. Nepeta καλαμίνθη. Anesum ἀνισον semen est è Syria ueniens: simile apio, longiusculum, uim habet calfactoriam tertio. Anethum ἀνηθον similitudine ferè anisi. Cuminum item κύμινον domesticum & agreste. Carduus Hispanus miræ magnitudinis, præstantisq; saporis memoratur Plinio. Dioscor. ait. Chamaeleon niger & albus: hic ultimus Latinis Pinea carduus dicitur, folio spinoso, flore purpureo. Theophr. uerò sic, Cardui radix manditur cruda & cocta. Est & carduus pinea, quam Cynara κύναρον cynaram uocant, qui non multis prouenit in locis: ab radice foligera lacrymam uicundi saporis postrema parte profert, quam spinalem mastichen appellant. Columella de eodem sic in horto. Hispania ponatur cynara quæ dulcis iaccho Potanti ueniat, nec Phæbo grata canenti. Hæc modo purpureo surgit glomerata corymbo Myrtiolo modo crine uiret, deflexaq; collo, Nunc adopena manet, nunc pinea uertice pingit, Nunc similis calatho, spinisq; minantibus horret. De Carduo pinea Plinius item mentionem facit. Hunc ex coniecturis esse certum est quem hodie Italici Carciophanum uocant, qui iam frequenti apud omnes usu cepit esse,

delitijs mensarum. Marrubium τῶροσιον αἰθ' λιπόσπορον uocant: eius duo genera, alterum folio serratore, incisurisq; profundioribus, alterum rotundius, squalensq; sicut Sphaceli. Theophrastus. Sphacelum, & Saluiam, alterum urbanum, alterum syluestre. Sphacelo flos breuior minusq; squalens. Saluicæ scabrosior, Idem. Fœniculum Græce Marathrum. Hippomarathrum fœniculum syluestre siue erraticum: Abrotanum Latini Absinthium ponticum, mas frutice magre, folijs tenuiter incisus. Mas Absinthio simile amarum item. Absinthium optimum nascitur in Creta & Cappadocia; calidum primo abscessu, siccum tertio. Absinthium maritimum, quod Latini Sardonium uocant: pecudes saginat, optimum stomacho. Dioscor. Hypopum montanum & hortense optimum in Cilicia nascitur. Dioscorides. Ferula τῶρονη Græce; foeniculi modo surgit, uulgo notissima, manditur cocta ex aceto. Aphodelus Latini Albutium, folijs magno porro similibus, caule leui: habet in summo uocatum Anthericum, radicibus glandis similibus, gustu acutis; quæ uim habet calorificam. Fraga terrestris similia arbuto siue unedoni: autore Plinio. Apud Ouidium, Fraga montana appellantur ad differentiam campestriam, quæ Plinius quinq; folijs nasci prodit.

CORONAMENTA.

Coronamentorum triplex genus Theophrasto ponitur. Aut ex floribus odoratis, ut uiola: aut sine odore, ut Iouis flore: aut ranis seu folijs odoratis, ut serpilli, Helenij, Abrotani, & his similibus. Athenæus scribit Dionysium ex mari Erythreo primam coronam ex pampino aduexisse. Cumq; ex uino immodice sumpto capita tenerentur, inuenta ratio ut uita premerentur, adsumpta hederacea corona quæ prompta omnibus erat: eo pacto capiti medendo: paulatim deinde crescente luxuria, eas uarijs floribus intexuerunt. Aeschylus ait, quod in honorem & similitudinem uinculorum Promethei, primum corona fuerit reperta: nonnulli ob dignitatem capitis, quod in hoc initium sensuum & principatus consistit: hæc Athenæus. Plinius Liberum patrem ex hedera primum capiti suo imposuisse dicit. Postea usus frequens apud Græcos & Romanos. Nam & ea sacrificantes utebantur, & uictores in sacris certaminibus, & conuue molliores. Hinc Philostephani appellati, quo nomine Verres à Cicerone notatur. Dabatur honoris gratia Graminea ob seruatum ciuem, Oleagina ob conuersum hostem, Laureæ triumphantibus. Accepta semel corona, uti in ludis perpetuo licebat. Crassus prætor ludis suis coronas ex argento dedit. Adcesserunt & Lemnisci, quos adijci honos erat. P. Claudius Pulcher braceas etiam philiræ dedit: semper tamen autoritas ludicro quesitarum fuit. Plinius. Sed & maiores potas lauro coronari solitos esse, minores hedera Propertius hoc disticho ostendit. Ennius hirsuta cingat sua tempora lauru, Mi folia ex hedera porrige Bacche tua. Ex coronis ad luxuriam unguentorum deuentum, quorum usum Homerus ab initio uidit, oleumq; ipsam appellat, ubi dicit, ἀρροδίτην δ' ἔκτορα ῥοδόβουτι ἐχέσσω ἐλάω. Venus Heclorem rosacco unxit oleo. Item Τὴς ἢ ἐπεὶ οὐρ δέκω λῆσαν ἢ χεῖρας ἐλάω. Hos ubi lauerunt oleoq; unxere ministræ. Nam sepe apud eum legitur, oleo lotos inungi. quod oliuarum potuit esse. Nam & apud Romanos in usu frequenti oleum erat, donabaturq; ab edilibus populo. Ex eo namque oblita corpora firmiora sunt, ex quo athleta & natantes ungebantur. Legimus & Annibalem pugnatuuum ad Trebiam oleo corpora militum unxisse, & Pollio Romanus teste Tranquillo dixit Augusto, se longam senectam foris oleo, & intus mulso conseruasse.

Marrubium
Marathrum
Abrotanum
Ablynthium
Hypopum
Ferula
Aphodelus
Fraga
Coronæ inuictores
Quis coronarum usus
De unguentorum luxuria
De olei usu
Idem

re graui, in saxosis nascens: hęc Plinius. Ex hac descriptione putauerim hoc forte quod nostri fullones Cremisimum uocant. Scammonia, *σκამμόνια* folia habet similia helxine siue hederę, molliora tamen et triangularia, flore albo, curuo ut calathi, radice graui odore. Calida est, et diaphoretica, bilem purgat, tumoresq; imposita tollit.

Dictamnium Dictamnium herba amara plurimum similitudo pulegio, aliqui pulegium agreste dixerunt. Dioscorid. nascitur in Creta, hoc ceruę nonnullaq; animalia faucia sibi medentur.

Hippice Hippice herba, quam Gaza equestrem conuertit. Plinius Scythiam herbam appellat libro x v. qua Scythę diurnam famem tolerant. Idem quoque pręstat, inquit, Hippice dicta, quod in equis quoque eundem effectum habet.

Helleborum Helleborum album folia similia Arno gliosso, caule pentesticho. radices multę tenues ab initio, capitulum sicuti cepe: nascitur in montosis et asperis locis. Helleborum nigrum siue Melampodion, quod Melampus hoc Proctidas sanauerit, habet folia uiridia platano similia, minora tamen et ualde incisa: caulem durum, flores albos racemosos, et in ipsis fructus lilio similes. nascitur in Anticyra optimum, et apud Heliconem, bonum purgando crebro et infans. Ex Dioscorid. Plinius ait libro x v. in Italia Veratrum uocari: adeoq; usus eius inoluit, ut plerique studiorum gratia ad prouidenda acris que commentabantur sumpsiuerint. Pausanias libro x. nigrum dicit per inferna purgare, album uero per uomitum.

Conserua Conserua peculiaris alpinis fluminibus, a conseruando dicta, spongia aquarum dulcium est uerius quam muscus, aut herba, uulose densitatis et fistulose, utilis ad medicinas. Plinius.

Muscus Muscus herba que nascitur in umbrosis humentibusq; locis, ex quo antra muscosa dicuntur a poetis. Geranium Latini Ochinasrum, folio simili Anemone, intercisum, radice subrotunda, ac dulci gustu. Aliud est Geranium, quod quidam Origanum, Latini Pulmoniam dicunt, tenui caule, folijs malue, habens in summo binas alas eminentes, in medioq; uti grauis caput. Dioscorid. Sunt et ille aculeate.

Paliurus Paliurus, Carduus, Scolymus, Lappa Gręce *ἀραβία*.

Carduus Carduus, Carduus, Scolymus, Lappa Gręce *ἀραβία*.

Scolymus Scolymus, Carduus, Scolymus, Lappa Gręce *ἀραβία*.

Lappa Lappa, Carduus, Scolymus, Lappa Gręce *ἀραβία*.

Vrtica Vrtica, Carduus, Scolymus, Lappa Gręce *ἀραβία*.

Auena Auena, Carduus, Scolymus, Lappa Gręce *ἀραβία*.

Tribuli Tribuli, Carduus, Scolymus, Lappa Gręce *ἀραβία*.

Rhamnus Rhamnus, Carduus, Scolymus, Lappa Gręce *ἀραβία*.

Ruscus Ruscus, Carduus, Scolymus, Lappa Gręce *ἀραβία*.

Millefolium Millefolium, Carduus, Scolymus, Lappa Gręce *ἀραβία*.

Fungi Fungi, Carduus, Scolymus, Lappa Gręce *ἀραβία*.

Pezices Oximellis potione. Pezices item esse genus fungorum siue radice et periculo, uocariq; propterea a nonnullis Arizas. Nicandrus in Georg. enumerat qui sint letiferi *ἐχθρὰ δ' ἐλαίης τε ποιάς τε πεύνης τε δρύϊος τ' ἀπὸ τίμαϊα κᾶται*, id est, inimica uero que ab olea, granatoq; primoq; quercuq; ab eisq; damna imminent. Qui uidelicet in olea granato ilice et quercu nascuntur. Horatius Pręsensibus tantum ex omnibus bene credi, ceteris male. Fungorum natura frigida omnis. Nicolaus v. Pont. fungos optime pręparatos adponi iubebat, ex hisq; tantum olfactu contentus erat. Latinius cardinalis Ursinus nostra etate dimidiatos fungos prius familie degustandos dabat.

Asparagus Asparagus item Athenæo teste, stomacho prodest, urinam prouocat, oculis ac renibus nocet, inuenitur palustris et montanus. Robium Festus dicit a rubro colore dici, unde et materia que pluribus eius coloris uenis sit, robur dicitur, et robusti homines boni coloris et roboris. Ho-

die quoque Robium radix quedam rubra uocatur, qua lana rubro inficitur uulgo, fullonibus magno que sita. Dioscorid. *ἐρυθρόδαρον* Erythrodanum id appellat. Aconitum folia habet tria uel quatuor Cyclamino uel ficui similia, minora tamen et subaspera. Caulem palmarem, radicem similem caudę scorpionis, splendens modo alabastris. Alterum aconitum quod Latini Lycostonon dicunt, eo quod uenatores illo cum carnibus apposito lupos interficiant. nascitur in Italia, folia habet platano similia, magnis uero incisa, et longiora, ac nigriora, fructum in scapis pręlongis inclusum fert. Dioscor. Aconitum omne quarto frigidum, et uenenum est. Aristolochia dicta, quod optime partui opituletur, folia habet hederacea, odore pręstanti et acuto, ex ima radice multa germina iurgunt, flore albo. Mascula folijs est longioribus, flore purpureo. Chelidonia magna caulem emittit cubitalem, in quo germina plura foliorum similitudo batrachio, colore subglauco, flore simili leucoio, succo subamaro. radice superna una, inferne plures croceę, fructu ueluti papaueris. Ceratitis Chelidonia parua sine caule nascitur, folijs hederaceis, rotundis magis et minoribus: nascitur iuxta aquas, uim habet acutam, sicuti acrimonia: uilem quoque oculis esse, irundines (unde herba dicta est) inuenerunt: que hac cęcitatem curant. Muris auricula *μυρίς ἀρα* est argumento similitudinis dicta. Anagallis femina, flore est Cyaneo: mascula uero rubenti: surculos habet humi proectos, folia parua, subrotunda, uim quoque atrahentem, ita ut obelos aut spinas infixas euellat. Argemone, quam Latini Acrimoniam uocant, similis est agresti papaueri, succum emittit croceo colore acutum, flore rubente. Stratiotes in aquis nascitur, herba est palmi magnitudine, habens alas similes uolatili pullo, continet germina plura foliorum intercisę, et folia similia breuitate cynimo agresti, umbella sicuti Anethum. Cotylidion Latini umbilicum Veneris: folia habet ueluti Oxybaphum rotundum, et in medio cauliculum breuem, in quo semen est radices modo oliuę longe ac rotundę: Strychnon Latine Canaria, folio simili lentisco, latiore tamen, caule ad humum inclinante, fructu condito in uasculis, silulo ac rotundo, uti uix acini, usus eius ad coronas: inuenitur et hortense quod manditur. Ageraton herba fruticosa similis origano, habens umbraculum in quo flos aureus: eius decoctum uim habet pyroticam, herba uero suffitu urinam prouocat. Chrysanthemon Latine Achanta, delicata herba, fruticosa, leues ferens caules, et folia, flores melinos rotundos oculorum specie. Caudis pro holore manditur, flores medicinę utiles. Peristereon Latine Crista gallinacea, folio inciso subalbo, nascitur in humidis: dicitur ex eo quod columbi libenter sub ea morentur. Inuenitur et Peristerion supinus, siue herba sacra, surculis angulosis, folio simili quercus. Chrysozonum folia habet quercus similia: flos uero phlomo coronario.

Eupatorium herba est fruticem unum retinens lignosum, rectum, nigrum, cubitalem, folia ex interuallis intercisę canabis similia, que siccata odoris gratia uestibus conduntur. Hippuris nascitur in humidis et fossis, cauliculos habens subrufo, forma geniculata in equi caudam, unde nomen accepit, folia iunco similia: densa, tenuia, eius succus Aemorrhoidas sanat. Hippice uero ab hac diuersa est, quam supra memorauimus. Sunt enim Hippuris fructus similes pisciculis herbaceis uulgo cognitis, ac cibo expetitis. Epimedium caulis est haud magnus, folia similia hederę retinens, neque fructum neque florem producit. Radicem uero tenuem et nigram, grauisq; odoris, nascitur in humidis, uim habet spissandi et refrigerandi. Diosc. Plin. Olostium herba parua, quatuor ad summum digitis, folia habet Coronopodi similia, uel gramini, radicem ualde tenuem sicuti albam cęsariem,

Erythrodani Aconitum

Aristolochia

Chelidonia

Muris auricula Anagallis

Argemone, seu acrimonia

Stratiotes

Cotylidion, seu umbilicum Veneris

Oxybaphum Strichnon Canaria

Ageraton

Chrysanthemon

Peristereon

Chrysozonum

Eupatorium

Hippuris

Hippice

Epimedium

Olostium

Polymonium cęsariem, nascitur in collibus. Polymonium ramulos habet quatuor in partes diuisos: folio aliquanto maiore quam ruta, quasi nepitę: in summo ipforum capitula, in quibus semen nigrum: radix cubitalis: nascitur in montosis et asperis. Clematis frutex geniculatus, habens longa sarmenta crassitudine funis, folium paruum simile lauro.

Polygonon Polygonon mas, Latine feminalis, surculos habet tenues et delicatos, multis genibus serpentes humi, folia ruta similia, nomen accepit ex multo semine. Dioscorides. Plinius uero dicit hanc a Latinis Sanguinariam uocari, quod succus eius infusus naribus supprimat sanguinem. Polygonon nascitur in montibus, frutex est cubitalis, folia ferens lauri similia, gustanti simile malo Cydonio: flores albi, radix item, pręterea mollis, longa, multis genibus, unde nomen est ei. ex hac emplastra sunt uulneribus utilia.

Acacia Acacia nascitur in Aegypto, spina est arborosa, ramosa, obliqua, florem habens album, fructum sicuti lupinum in filiquis: ex eo gummi uim habet stypticam, eius decoctum membris luxatis medetur. Est et alia Acacia in Cappadocia et Ponto humilior, folia retinens erucę similia, uim quoque siccam ac frigidam. Citharium herba surculosa, cubitali altitudine, nascens in petrosis et maritimis, densa, folijs crassis ac albicantibus portulacę similibus, gustu salis, floribus albis, fructu rorismarini simili odoratu, qui aridus diuisus semen siluuum habet. hęc herba facit ad urine difficultates. Coronopus: id est, cornicis pes, Latini Sanguinariam: herba oblonga: nascitur in locis syluestribus, radicem habet tenuem stypticę naturę, folia pro holeribus manduntur. Aphace genus holeris Theophrasto, que Paulo uim habet stypticam sicuti lens. Apate uero herba eidem autori, quam Gaza Fraudem conuertit. Polyrixon folia habet myrti, radices multas, Plinius. Typhe folium emittit simile Cyperidi, caulem album, leuem, planum, in summo complectentem florem densum. Dioscor. Chamędris, id est, parua quercus, similis est Teucro, nascitur in petrosis, surculo palmari, folio querno simili: gustu amaro, flore paruo ac subrufo: eius uiridis decoctum prodest spasmaticis, tussientibus, spleneticis Dioscor. Leucas montana latiore folio, quam domestica, fructu acrior et amarior, ui efficacior: ambę uero tuse ex uino consumptę contra uenenata pręsertim marinorum ualent. Dioscor. Artemisia siue Chrysanthemon nascitur in maritimis, similis absinthio, maior tamen et folio crassiore: flore albo, tenui, odorato: differentia in folio maiore, et minore nonnullis. Botrys herba surculosa, patula, colore melino, id est, lutho, plures habens ramulos, et in quolibet semen, folio cichorio simili: odorata, uestibus conditur, nascitur circa torrentes. hanc Cappadoces Ambrosiam uocant, quidam Artemisiam. Dioscor. Plinius autem hanc a quibusdam Botryn, ab alijs Artemisiam uocari dicit, ab uxore Mausoli adoptatam, que ante Parthenis dicebatur. Polium montanum, quod Teucrium uocant: surculus est albus, tenuis, palmi magnitudine, plenum fructu, habens capitulum in summo, corimborum modo, paruum sicuti canam cęsariem, grauis odoris: inuenitur et minus odoratum, quod uirtutem et efficacius. ex Dioscoride. Polio Muscus et Hesiodus autoritatem dederunt, qui eius liquore perungi utilissimum ad omnia dicunt. Tripolium, cuius flores mane candidi, meridie purpurei, sole occidente cęrulei sunt. Plinius. Phalangium surculi sunt duo aut tres aut plures: distantes inuicem, flores albi, similes lilio, intercisę, semen crassum ac nigrum. Dioscor. Clinopodium herba surculosa duorum palmorum, nascitur in petrosis, folio serpylli similis: floribus uero equa inter se distantia: ueluti tripus, unde no-

men habet. Hypochaeris *ὑπόχαιδης*, herba quam in Theophrasto Gaza porcelliam uertit. Ballota, que et nigrum porrum a nonnullis dicitur, herba fruticosa, angulosis caulibus, nigris et hirsutis, folijs graueolentibus, ualet ad canis morsus. Meminit eius Dioscor. Plinius. Leontopetalon, Latini semen leoninum, caulem emittit palmarem, plures habens surculos, in quorum summo filiquę, in quibus parua semina, flore rubente, folio brassicę simili: inciso tamen uti papaueris, radice nigra, nascitur inter frumenta ex Dioscor. Paulus autem hanc dicit sicce potestatis ac diaphoreticę. Atractylis Latine fufus agrestis, spina est similis uruę, longior tamen, folia retinens in summis ramulis, reliquum nudum, asperum, quo ferme utuntur profuso: habet et capitula in summo spinosa, florem pallidum, partim etiam rubrum, radicem quoque tenuem et inutilem. Asclepias surculos emittit oblongos, e quibus folia hederę similia pendent, flore graui odore. semine pelecini simili: nascitur in montibus, ex Dioscor. Paulus calcacere dicit, ac confusam uilem morsibus uenenatis uulue ac mammis. Delphinion surculos emittit duorum palmorum ab una radice, circa quos folia parua, tenuia, interfecta, longiuscula delphini specie: flore rubricante simili uiolę albę: semine in folliculis simili milio. Peucedanum siue Agriophyllon caulem emittit tenuem sceniculi similem, comam habet circa radicem densam, florem melinum, radicem nigram, grauis odoris, multi humoris et succi, nascitur in montibus umbrosis. Sphodylium siue phalangium, folia habet similia ferę platani, partim etiam panacis, caules cubitales similes sceniculo, semen grauis odoris, flores albos, radicem item similem raphano, nascitur in palustribus. Dioscor. Plinius uero hanc Leucanthemon etiam uocari dicit. Elaphoboscon, Latini ceruicollum, caulis est rorimarino. seu sceniculo similis, geniculatus, folia duorum digitorum latitudine: in summo sicuti sceniculum aut anethum, semina umbellas, et capitula, radicem insuper pręstanti sapore habet: caulis pro holere manditur, quo cerui manducato sese purgant, occurruntq; uenenis animalium. Dulciradix, id est *γλυκεῖα*, nascitur in Ponto: est germen surculos habens duorum digitorum, frequens, folijs crassis, et glutinosi tanquenti: flos hyacinthi similis, fructus platani pilulis magnitudine, asperior tamen, folliculos habens modo lentis. Radices oblongę buxę coloris. Centaurea maior, folia habet iuglandi similia, caulem ut lapathi, germina a radice plura, in quibus capitula papaueri similia, florem cęruleu. Centaurea minor similis hyperico uel origano, caule anguloso, flore suppurpureo, fructu simili tritico: radix parua, amara, incisa, uiridis est. Caulis Latine Pedegallinaceum, caulis est palmi longitudine, crassulus, folia apio similia, in summo sceniculi modo umbellam albam et odoratam. Tragopogon, id est barba hircina, caulis est breuis, folia croco similia: radix longa, dulcis: in summo caulis magnus calix, ubi fructus niger similis hircinę barbę. est enim cibo apta. Dioscor. Ornithogalon, id est, lac gallinaceum, caulis est delicatus, tenuis, subalbicans, tribus aut ad summum quatuor germinibus refertus, a quibus flores extrinsecus herbidis: aperti autem lactei, et in media capitulum sicuti milio: radix modo bulbi manditur cruda et cocta. Erysimum nascitur in hortis et domicilijs, folijs erucę similibus, caulibus modo lori flexilibus: in summo filiquę cornu specie, semina parua habentibus, tritici sapore, medicinis aptis. Ptarmice frutex est surculos habens paruos, multos et rotundos, similes abrotani, circa quos folia longa similia oleę, capitulum paruum, rotundum, odore acutum, sternutamenti excitatiuum, unde nomen accepit. Pancratium quod Scillam quidam uocant, radix bulbo magno similis, suffulua, tritici sapore, fo-

Hypochaeris Ballota

Leontopetalon

Atractylis

Asclepias

Delphinion

Peucedanum seu Agriophyllon

Sphodylium seu Phalangium

Elaphoboscon

Dulciradix

Centaurea

Caulis seu Pedegallinaceum

Tragopogon

Ornithogalon

Erysimum

Ptarmice

Pancratium

Lichosperma lia lilio similia, uim eandem quam Scilla habet. Lichosperma Latine Heraclea: folia similia oleæ, molliora, & humi proiecta, surculi recti, in summo bifidum germen caulosum habens, longa folia, iuxta quodlibet semen paruum prædurum eruo simile. nascitur in asperis & montosis. Semen ex uino albo haustum, calculos terit, & urinam prouocat. Dioscor. Plinius autem magnopere pulchritudinem huius extollit: gerit enim, ut ait, iuxta folia singula ueluti barbular, & earum in cacuminibus lapillos, candore & rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris. ipsa qua pediculis adherent cauernulas habens, & intus semen. Hanc ego item Romæ in thermis Diocletianis dirutus nascentem uidi. Phaleris cauliculos emittit ex tenuibus radicibus multos, similis Zeæ, semen ueluti milio diquanto longius. Cepæa portulacæ similis, nigriore tamen folio, radice tenui. Hypericum sive Chamæpitys, dicitur quasi parua pinus, quod eius semen oleat sicuti resina pini: folia rutæ similia, frutex palmi magnitudine, subrusus, flos albæ uiolæ similis. Siliqua hordei magnitudine, in qua semen nigrum redolens resinam: nascitur in incultis & asperis locis. Genera etiam Hyperici, Afcyron, & Androsomon, & Coris, aliqua inter se differentia. De Chamæpity alibi etiam dixi, alias habere proprietates. Anageris frutex, folijs & uirgis similis uiti, grauis odoris: flos brassicæ referens fructum in paruis corniculis, qui durefcit circa uas maturitatem. Dioscor. Paulus uim dicit habere calidam & diaphoreticam, ac uomitionibus aptam. Buphtalmon, id est, bouis oculus sive Cachlas: Latine Cappa carocina: caules emittit delicatos, folia foeniculi specie, flores melinos, bouis oculorum specie: nascitur in campis, & circa urbes. Pæonia, Latine Casta, caules emittit palmares, circa germina retinens multa folia iuglandis similia: habet in scapis grana similia punici mali, in quorum medio nigriora sunt quinque aut sex. Nymphæa à Nympha dicitur, zelotypa in Herculem, ab eo que propterea rhopalo interfecta, & in hanc conuersa: ideo à Græcis Heracleon uocari. Qui ex ea bibunt, x i i. diebus genitura ac coitu priuantur. Plinius. Nascitur in paludibus, folia similia Cichorio: flos albus lilij modo: quando defloret, rotundus, malo similis, in summo modo papaueris turgescit, in quo semen nigrum, radix item nigra. Altera Nymphæa, florem habet melinum, id est luteum: similem rosæ nitore, radicem albam, cætera primæ similis. Reperitur uenalis in Circo Flamini. Scolopendrium folia habet Scolopendræ animalis similia, plura ab una radice: nascitur in petris & muris sine caule, flore & fructu: folia incisa uti polypodij, inferius suffulsa & crassa, superius autem uiridia. Hemionitis folium emittit simile dracontio, luncæ falcate modo, radices multæ tenues: neque item caulem, neque fructum, neque florem ferens. nascitur in petrosis: styptica est, & potata ex aceto spleni medetur, unde etiam Splenion dicta est. Crategonon quasi firmans semen, id est, genituram. folia tritici specie similia, ab ima radice calami plures nascuntur geniculati: fructus similis milio: qui succus ex aqua foemina epotus mane post menses statim, aut ante conceptum tris dies maxime genituram iuuat. Dioscor. Plinius uerò hanc etiam ad maris procreationem dicit iuuare. Dioscorides autem id conferre Arrhenogonon potius, de quo paulò post dicam. Thelygonon, id est ἑλγόνιον, folijs sicut olea, caule breui, radice tenui: flore albo, fructu modo papaueris, epotum foemina foemineum producit foetum. Arrhenogonon cætera simile priori, fructu tantum differt, quem racemosum habet, similem efflorescentis oleæ, hæc marem parere, sicuti prior

foemina ex argumento nominum dant. autor Cræteus. Ad deprehendendos autem foetus iam conceptos, Aetius oraculum ponit: quum dextra mammilla tumidior, seu quum dextræ manus arteria, uelocius pulsaerit, mas erit: ambo uerò contraria, si foemina. Batrachium quatuor generum reperitur, unum folijs similibus corio, flore melino: radice parua, alba, amara: nascitur iuxta fluuenta. Alterum ἄραχον, & longiore caule, folijs incisus: nascitur in Sardinia, quod & apium agreste nominant. Tertium ualde paruum, haud bono odore, flore aureo. Quartum simile huic, flore quasi lacteo. Orchys folium habet humi sparsum iuxta unum caulem sicut olea: florem purpureum, radicem bulbosam. Orchis alter quem Serapiam quidam uocant: folijs porri similibus, caule subpurpureo, radice testiculis simili, unde nomen accepit. Ibis cum folio maluæ maiore, pilosioraq; caule molli, flore melino. Oenothera folio rosaceo: flore amygdale aliquanto maiore. Huius radices ex uino sumptæ, hilariores, ut aiunt faciunt. id comperit ex uiribus uinaceis, quas hæc herba possidet: unde nomen accepit. Pteris Latine Filix, folia sunt sine caulibus, floribus, & fructibus uulgo notissima. Thelypteris foemina Filix, filici similis, præterquam quod non uno sed pluribus surgit gemminibus, & altioribus radicibus. Dryopteris filix est ite quæ nascitur in parte antiquæ quercus: minor quam alia. Dioscor. Plin. Dryophonon huic similem herbam ponit. Linozostis folio simili Ocyimo sive Parietariæ: inuenitur uterq; sexus, manditur pro holere. Plinius uerò hanc & Parthenium & Mercurialem dicit appellari, quod à Mercurio inuenta sit. Cynia Cauliculo delicato, subalto: folio hederæ simili, fructu folijs adiacente. Colytea folio salicis, fructum in siliqua retinet, magnitudine lentis, folio haud absimili foenogreco. Cnecum syluestre & urbanum fructu amaro & hirsuto, caulem profert: fidiculis post imbres erumpit, nullum producit semen, hebeno ligno similis: folio buxi, utilis ad oculos, & ad colem tritum. Crategus folio, fructu, & gustu Mespili similis: quapropter syluestrem mespilum quidam dixerunt. Isopyron sive fuscolum, quod fuscolum sit simile, in summo petalon contortum ferendo: ubi sunt capitula tenuia, plena seminibus similibus melanthio gustu, folium uerò aniso. Rododaphne uel Nerium nota omnibus herba est: intus accepta uenenum cunctis animalibus: extra uerò contusa ac illita corpori uim habet diaphoreticam. Colocassium, cuius radix uirtute similis cepæ: tactu lubrica ac uiscosa, autor Aetius. Lagenis dicta, quod inter saxa nascatur, longa herba, folijs longis instar capillorum. Hanc Hertrufci saxeficam, Romani Petræbarbam uocant. Colacia folia habet alba in magno caule, in quorum medio ramus florem retinens similem quercui sive oleæ: nascitur in montibus. Bunion, Latine Scoparegia, caulem habet quadrangularem: folio apij, flore anethi, semine odorato, calfacit, & urinam prouocat. Inuenitur & Pseudobunion. Leontopodium, Latine Palladion: herba duorum digitorum: folio paruo & pingui, lanosa & subalba prope radicem flores nigri, fructus lanugine operiti. dicunt hanc ad philtre facere suspensam. Antirrhinum herba similis Anagallidi: flores purpurei similes Leucoto, maiores tamen: ideo agrestis lychnis uocatur. dicitur suspensum ad gratiam facere. Diosco. Paulus hanc dicit uim bubonio similem habere. Polygalum frutex palmaris, habens folia lenti similia, gustu astringit: lac extinctum foemina reddit. Dioscorides. Plinius. Bromus inter frumenta nascitur aeneæ similis: siccatur & spargitur, fluxionibus prodest. Paulus. Sicya agrestis, Latini Agreti: fructu tantum differt à domestico, longis glandibus similis: radice alba & magna: uim habet frigidam, humidam, ac diureticam. Thapsia Ferula syluestris: folijs & umbella anetho

Ad foetus deprehendendos
Batrachium
Orchys
Ibis cum
Oenothera
Pteris
Thelypteris
Dryopteris
Dryophonon
Linozostis
Cynia
Colybea
Cnecum
Crategus
Isopyron
Rododaphne
Nerium
Colocassium
Lagenis
Colacia
Bunion
Scoparegia
Leontopodium
Palladion
Antirrhinum
Polygalum
Bromus
Sicya
Thapsia

la anetho similis: flore melino, radice intus alba, exterius nigra: in Thapso insula, unde nomen accepit, primum reperta: calida est & humida, attrahit & spargit. Chamæsyce χαμαίωδον, id est, parua ficus surculo quatuor digitorum pleno succi, folijs ferè lentis prope terram, fructu sub folijs rotundo, sine caule uehemens gustu, myrmecias auferit: succus etiam cum melle ophthalmiæ medetur. Chamælea, id est, parua olea: surculos habet palmares, folia similia oleæ, anara gustu: natura expultrix, ulceribus purgandis cum melle adhibetur. Paulus. Epithymum flos est thymi diuorior, similis Tymbræ: sunt & capitula parua, leuia, præpilata ueluti crinibus. Microcomum folio erucæ aspero & crasso, caule quadrangulati: flore ocymi similis: radice nigra & rotunda, sicuti paruo malo: nascitur in petrosis. Peplion nascitur in maritimis, folio simili portulacæ fructu sicut pepli. Peplus frutex est succi plenus: folio simili rutæ, coma humi diffusa & rotunda: sub folijs paruus rotundusq; fructus, herba ad multa utilis, nascitur in hortis. Dioscor. Plinius autem sic. Peplus quam aliqui Syden, alij Meconion aphrodes uocant: ex una radice tenui fructificat: folijs rutæ paulò latioribus, semine sub folijs rotundo. inter uites ferè colligitur mesibus. Paulus uerò ambas has in purgando uim habere Thymali dicit. Satyrium sive Trifolium: quoniam humi tria folia projiciat: lapathio sive lilio similia: flore item albo modo lilij, radice bulbosa, quæ dicitur in manu sumpta uenerem excitare, potata multo magis. Aron folia similia dracontio, caulem palmarem ferè purpureum, in quo fructus croceus: folia condiuntur cibo: uim habet quam & dracontium. Dracontia nascitur in sepibus, colore uario, uti draco, albis maculis, fructum fert in summo caule racemosum. Alia Dracontia folijs inuenitur hederaceis, caule serpentino baculi crassitudine, eius aqua auribus medetur. Apud Paulum calida est natura, medetur que pota intestinis. Cicuta herba notissima, uenenis apta ob frigiditatem. Socrati fatum atulit: Sorbitio tollit quem dira cicuta. Græci conion eam uocant. Telephion portulacæ similis: & caule & folijs crassis & carnosus. Nascitur in cultis maxime inter uites. Plinius Calida est Paulo ex aceto sumpta: leucas & alphas emendat. Trichomanes Adiantum similis, exilibus nigris que folijs modo lenticulæ densis. Plinius. Thalictrum folio Coriandri pinguiori paulum, caule purpureo: nascitur ubique, præsertim in campestribus. medentur ulceribus folia cum melle. Plinius. Proserpinaca herba uulgo cognita. Plin. Phyllon à Græcis uocatur, herba in saxosis montibus foemina magis herbaei coloris, caule tenui, radice parua, semine rotundo, papaueri similis: hæc sui sexus facit partus. Phelandrion Mas autem tantum semine differt. Plinius. Phelandrion nascitur in palustribus, folio apij: bibitur semen eius ob calculos & uescicæ incommoda. Plinius. Phaleris tyrsium habet longum & tenuem, ceu calamum in summo flore inclinatum. Plinius. Hæc calidam Paulo uim habet, bibiturq; succus ad alui dolores. Periclimenos ex interuallo duo folia habet, subcandida, mollia. In cacumine autem semen inter folia durum: nascitur in aruis & sepibus. Plinius. Vim habet apud Paulum calidam, lienosis ac dyspnoicis utilem, si potetur. Hanc Iulianus matrisyluiam nunc uocantam dicit, Tyrsis autem uinciboscum. Myagros herba ferulacea: folijs similis rubiæ, tripedansa, semen oleosum, quod fit ex eo, medetur oris ulceribus. Plinius. Lathyrus folia habet multa lactucæ similia: tenuiora germina multa, in quibus semen tuniculis continetur, ut caparis: que cum inaruerit, eximuntur grana piperis magnitudine, candida, dulcia. hæc in aqua pura aut mulsâ pota hydropticis sa-

nat. Eadem Paulo genus thymali est: cuius succus similiter purgat. Plinius. Idea habet ueluti Oxymiris, adhaerescens sicuti pampini, in quibus flos. Plinius. Huius radix Paulo acida gustu ad hæmorrhoidas facit. Isopyron aliqui Phaselion uocant: quoniam folium quod est Aniso simile, in pampinos torquetur. capitula sunt in summo capite tenuia semine McLantij, ualet contra tussim. Plinius. Holcus in aruis nascitur siccis: aristas habet in cacumine tenui culmo, quale hordeum restibile. Plinius. Galaton Cytiso & lenticulæ folijs similis, auersa candidiora. Coquitur in sorbitione similaginis ad excitandam copiam lactus. Plinius. Galion Paulo describitur lappæ similitudine: lac coagulat, ualet ad hæmorrhoidas. Hiosiris intubo similis, sed minor, tactu asperior, contusa uulneribus medetur. Plinius. Holotheon herba ex aduerso appellata Græcis: quatuor digitorum longitudine, folijs tenuibus usque ad capillamenti speciem. Plinius. Oribasio uim hæc stypticam habet: rimis que propterea adhibetur. Empetron quam nostri Calcifragam uocant: nascitur in montibus maritimis ferè in saxo: quod propius mari fuerit, salsa est, pota que bilem excitat ac pituitas. Plinius. Polycnemum cunilæ bubulæ similis est semine pulegij, surculosâ: multis geniculis, agri & dulci odore. Plinius. Vim habet Oribasio calfaciendi ac siccandi: quare uulneribus adhibetur. Androsaces herba est alba, amara sine folijs, folliculos in cirris habens, & in his semen: nascitur in maritimis Istriæ maxime, datur hydropticis. Plinius. Eius etiam fructus est Oribasio diureticus. Anagyros quam aliqui Acoton uocant: fruticosa est, grauis odore, flore olens, semen in corniculis gignit. Plin. Hæc Oribasio uim habet calidam & diaphoreticam. Arction similis Verbasco: folijs quidem hirsutior: sed caule longo, molli, semine cymini, nascitur in petrosis, radice tenera albaq; decoquitur in uino ad dentium dolorem. Plinius. Asclepias folia hederæ habet, ramos longos, radices numerosas, florem aureum, graue semen ferulaceum: nascitur in montibus. Plinius. Hanc ait Oribasio uim siccandi calfaciendiq; habere, prodesseq; contritam morsibus uenenatis, uuluaq; & mannis. Aster ab aliquibus Bubonion, quod inguinibus præsentaneum remedium sit: cauliculis est folijsq; oblongis duobus aut tribus in cacumine, capitula stellæ modo radiata. Bibitur aduersus serpentes. Plinius. Dipfacos folia lactucæ habet, bullas spinosas in dorso medio, caulem duorum cubitorum horridum: genicula eius binis folijs amplectentibus, concavo alarum sinu, quo subsistit ros salus, in cacumine capitula sunt echinata spinis: nascitur in aquis, sanat rimas sedis. Plinius. Circea strichno satiuo similis: flore nigro, pusillo, paruoq; semine, ut milij nascentis in corniculis: radice semipedali, alba, odorata. Nascitur in apricis: bibitur ob dolorem uulue. Plinius. Dioscor. Circesion cauliculus duorum cubitorum triangulo similis: folijs spinosis circumdatus, folia lingue bouis similia, & in cacumine capitulata, purpureas que uoluntur in lanugines. Plinius. Calla uia similis aro, eandemq; uim habet: alterum eius genus quidam anchusam uocant, alij Rinocliam: habet folia lactucæ longiora, plumosa, radice rubra, quæ ignes sacros cum folio polentæ imposita sanat. Plin. Pysyllion à pulicibus nomen accepit: quorum similitudinem eius referat semen, cuius in medicinis compositio uim habet frigorificam, ut ait Aetius. Ligustrum nonnulli Getsonium hodie putant, quod caducum id faciat Vergilius: ego potius id Leucanthemon ex Dioscoridis descriptione, uti supra narravi. Vaccinia si uiolæ sunt: primæ uiolacæ que in sepibus apparent, tenui festuca, modo sunt: nam has Dioscor. & Plinius: hoc est, uiolæ proprio uocabulo appellant. Erunt igitur alia uiolaria eiusdem coloris

Idea
Phaselion
Isopyron
Phalation
Holcus
Galaton
Galion
Hiosiris
Holotheon
Empetron
Calcifraga
Polycnemum
Androsaces
Anagyros
Arction
Asclepias
Alter
Dipfacos
Circea
Circesion
Calla
Pysyllion
Ligustrum
Vaccinia

Lutea coloris, quae post luteam ueniunt. Lutea quoque duplici cer nitur specie, quae lutea dicitur & prima. Deinde Calta minuo tiore folio statim sequitur.

SIMPLICIUM GENERATIM NA TVRA EX ORIBASIO.

EX praedictis autem diuersae sunt potestates. Calfactoria aut frigidifica primo, secundo, tertio, & quarto ordine. In hoc ultimo uenena sunt omnia & letifera, Græcè δὲ λυ τήρια, quorum prophylacticon fuerit nepetam quotidie degustare, & ex Stratonis medici sententia x. x. rutæ folia cum duabus nucibus, totidemq; ficibus ac sale. Ex Asclepiadis uerò: baccas iuniperi contusas, melleq; commixtas, nucis ponticæ magnitudine, ex melicrato statim à balneo potare. Sumpto autem ueneno remedium quod alexipharmacum uocant: Rutæ feminum grana nouem trita & ex aqua pota. Sed ante omnia uomere necesse: prouocabitur autem oleo tepido hausto, uel butyro ex aqua calida, uel maluæ decocto ex oleo. Post uomitum raphanos plures edendum, uel tritos aqua tepida bibendum. In tenues quædam partes conuertuntur, id est, λειψόμενα, ut abrotanum, uitex, sandix, anthemis, aristolochia, arnoglossum, aromata omnia, deniq; odorata, calidatq; & acuta. Ex animalibus uerò pisciculi ex petris, auiculae ex montibus: animalia cætera, si agitata exercitataq; prius fuerint: siccoribusq; cibus magisquam humidioribus nutrita: è piscibus uerò qui molliore sunt carne: dari autem uiscoli minime salubres. Mel quoque & oximel maxime tenuant. Crassa Crassi rursus humoris, id est, παχυμέρη sunt magni pisces: conche omnes, anguilla. Ex carnibus, suilla, bubula, ceruina, hepar, renes, testiculi: Caseus omnis, praesertim uetus, lac, oxigala, protogala, oua si ad concretionem usque elixantur, & assata multo magis: castaneæ cariotides, bulbi, fungi, cucurbitæ, citri caro, iana dulcia, magisq; nigra & pinguis & noua: deniq; panes improbi. Quæ quidem omnia robustioribus conueniunt, qui & exercitatione multa & somno immo dico cocoque sunt apti. Emollientia, id est, ἐμολύτα omnia calida, ut adipis, olei, & his similia. Durescunt partes ob siccitatem, ob plenitudinem, ob concretionem. Primo modo ex humore resoluntur: secundo purgatione, tertio ex calore me diocri, si concretio ex frigore fiat: nam uehemens calor con cretionem facit maiorem. Sunt item ἐκκριτὰ, id est, expul soria: ἡ δὲ ἐκκριτὰ adtractoria, quæcūq; sunt tenuatia & dul cia: ueluti orobi, faba, ordecum, lupinum, testa, concharum, te studinum cinis, serum lactis, mel, amygdala, anagallides, apparagus, pepones, porri, oui album, narcisci bulbis, hyacinthus. Obducentia Ἐπιδυλκτικὰ, id est, obducentia sunt mediocriter calida & densantia: nam calida uehementer scabrositatem pariunt: praeterea cepa, allium, oleum irinum. Cohibentia tumores, elaterium, cucurbitæ syluestris radix, ochra, mandragora, testa concharum torrida, lapis ematites contritus, faba, aris squama, Attrahunt autem ad summa Cynosbati folia, betæ radix, mentastrum, hyssopum, origanum, lino sperma, asphodeli ra dix: praeterea acuta omnia & amara. Diaphoretica natura calida existunt, sudorem excludunt, sanguinem tenuant, poros rarefaciunt, urinam prouocant, id est, diuretica: denique stypticis in omnibus ferè contraria: huiusmodi sunt abrotanum, agaricum, adiantum, egilops, artemis, daucon, altea, sambucus, oleum dulce, cyminum, thysia, arundinis folia tosta, brasi cæ folia, Malua syluestris, oleum rosaceum, ruta, pix, porrum, caseus uetus, stecleria, hyoscyamus, testudinis cinis & caro, ficus arida, beta alba, sampsicum, sales, nitrum, omnis adeps, stercus omne. Adstringunt autem oleaster, uincus, apium, semperuiuum, papauer, cytisus, oenanthe, brasi ca bis cocta, spongia tosta, Rhamnus, aloe, urtica, coccum, glans, nymphæa,

cariotides, oui uitellus coctus, palurus, hippuris, sanguis con cretus, cyprus, multaq; praeterea alia. Ἐκκριτὰ, id est, apertiu: pitisana, tilis, melopepones, faba: cicer, praesertim ni grum, betarum succus, bulbi, cepa, allium, porri, ficus arida, amygdala, raphanus, cappar, mel, oximel, uinum tenue ac ue tus. Ἐμφοκτικὰ, id est, obducentia sunt omnia ferè dulcia ac splemi hepaticq; aduersa: ut palmule, farina triticea: in aquati libus quæ uocantur malacoderma & ostracoderma. Ἐνα κτικὰ, id est, uentrem mouentia. Brasi ca, oliua coditanea ante cibum: lac liquidum, carnes animalium iuuenum: malua, beta recens cum melle, pepones, melopepones, ficus, uua, mora: iu glandes recentes & sicca in aqua reuifescens: pruna recen tia. Ἐπεκτικὰ, id est, uentrem adstringentia, brasi ca bis cocta, pruna piraq; acerba, sorba, oriza, farina ex uino epota, panicum, milium, caro leporina, granata austera: uinum austerrum. Δύσπεπτα, id est, difficili concoctione, sunt caro hedina, bubula, ceruina, hircina, suilla: anseres praeterquæ aie, palumbi, turdi, pauones, turtures, anates, uentres omnium uo lucrum. In animalibus quoque uulua, hepar, aures, cauda, uen ter, cerebrum, cochleæ, phaeolus, cicer, lens, lupinū, milium, panicum, pastinaca, acerba omnia, castaneæ, palmule, nuce, holerum radices omnes simul cum ipsis holeribus, praeter quam lactuca & intubum: uinum crassum ac reces. Πολύ τροφα, id est, ualde nutritia: suis domesticæ caro, cerebrum bubulum: testes, cor, medulla, aie anserinae & gallinaceæ: uo latilium uentres, cochleæ praesertim bis coctæ, legumina ferè omnia, & quæ sunt crassi humoris: praeterea omnia δὲ οφθαγα, id est, quæ difficile corrumpuntur, ut sunt pauones inter aues: in aquatilibus uerò malacoderma, ut rane, gram mari, cancri, & huius generis. Augent genituram omnia φυσόδη, id est, instantia & calida: maximeq; nutriunt uua, fa ba, ficus recentes, satyrium & his similia. Continent autem ue nerem, ac tardant omnia frigida ac densantia, ut lactuca, cu curbita, atraphaxis, mora, melopepones. Siccantia uerò quan quam calida, minime genituram augent, ueluti ruta: sicca ue rò ac frigida tanto minus, ut nymphæa radix.

PROGNOSTICA TEMPORVM.

IN plantis ac sationibus, & lunaris ratio, & temporum prognostica dignoscenda. In prima errare nõ est, ut in his quæ serimus & augeri uolumus, luna crescens adhibeatur. In his autem quæ demetimus deficiens. In ipso quoque coitu plurima ex sententia Columellæ coalescunt. Varro etiam eos qui luna decrescens attondentur, fieri festim caluos di cit: quare accepimus Tyberii Imper. in capillo tondeo eam obseruasse. Quin audent mathematici dicere, non defu turam ei animi trichitiam, qui unguis seu crines luna adfecta inciderit: quod mihi quidem minime persuadent. Pro gnostica uerò ex Virgilij Geor. singula ad pluuias, uentos, & tranquillitatem ordine deprehendes. Illa tamen generatim ante omnia animaduertenda, quæ autor quidam Græcus de scribit. Ait enim ex ortu occasuq; signorum cælestium plu rimum cognosci oportere, sed praeter cætera solis & lu næ. Primum enim temporum diuisiones æquales inspicien dae, ex quibus annus, mensis, & dies quis futurus deprehendi tur. Verbi gratia. Annum diuidit ortus Pleiadum usq; ad occa sum earum. Itidem & tropica & æquinoctia faciunt. Nam qualis temporum constitutio fuerit Pleiadibus occidentibus, ita plerunq; fuerit usq; ad tropicum hybernium: Inde uerò ad æquinoctium. Inde rursus ad Pleiadum ortum: hinc postre mo usque ad Pleiadum occasum. Eadem quoq; ratio mensis in luna coitu, plena, octaua, quarta, tam crescentis quam decre scentis. Eodem modo diei partes oriente sole mane, meredie, crepusculo, sole occidente. In his igitur terminis mutatio ple runq;

runcq; sit ad terminum usque alterum. Praeterea quum sol nouum ingreditur signum, magnum in toto illius cursu mo mentum habet.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM

VRBANORVM LIB. XXVII.

DE METALLICIS.

VNC ad metallica transeundum, quorum Aristoteles in libro 111. Meteororum causam dicit esse exhalatio nem sub terra. Quæ sicca est, τρυτὰ, id est, liquabilia generat, ut alumen, sulphur, arsenicum, lapidem. Aut humi da est, & fusilia aut ductilia procreat: ut aurum, argentum, ferrum, & huius generis similia. Theo phrastus uerò ait in libro de lapidibus: Quæcūq; sub terra sunt, aut aquæ plurimum aut terræ retinent. Aquam retinent metallica, ut aurum, argentum, æs, ferrum: Terram uerò lapides, & quæcūque lapidibus constant. Ex his igitur, quæ plus aquæ continent grauiora sunt quam quæ è terra sicciore, ut ferrum grauius lapide, aurum uerò ferro & ere. Preci piam inter hæc gratiam Pli. auro tribuit, non ob pulchritu dinem: quando argentum clarius, dieiq; similius splendore est: sed quod ex omnibus unum igni resistat, in eoq; potius persici atur. Altera causa, quod minimum usu deteritur, quæ ceteris metallis manus ferdescant, decidua cõtinuo materia. Praeterea salis aceti q; succis rerum domitoribus resistit, nulla rubi gine absuntur. Nec aliud laxius dilatatur aut numerosius di uiditur in bractæas, in strigiles, id est, paruas massas, in minuta etiam ramenta. Deinde netur, textitur, sine alia materia. Placas Romana Hispanaq; lingua, selibrales auri purgatoris gle bas Varro ait uocari. Plinius uerò palacas massas auri in pu teis repertas, quatuor & amplius libraru pondere, quas alij, inquit, Palacranas uocat. Adrianus Imper. dicere solebat, plus esse auri in rerum natura, quam reliquorum metallorum, ue rum in bractæas uestesq; uariaq; ornamenta absumi. Annulus ex auro manus sinistrae Romanis adhibebatur, qui distingue bat equitem à plebe, sicuti tunica senatum. Aurum factitium ex auri pigmento fit. Foditur apud Indos à Grypibus & for micis. Apud Delmatas Neronis tempore, nunc in Pannonia censetur. Aurea corona triumphantium erat, & aurum Co ronarium apud Spartianum erat pecunia collata in sumptus diadematis & coronæ noui principis. Auro Theatrum Ne ro in unum diem operuit, quod monstrauit Tiridati Armeniæ regi. Auri glutinum Chrysocolla, sicuti Argilla ferro, Cad mia aris massis, Alumen laminis, Resina plumbi, Stannum erantentis, Stanno uerò argentum. Nummum aureum, iam inde usq; ad Iulianiani tempora non licuisse omnibus cudi si cuti hodie, autor est Procopius. Argætum foditur in aurarijs, in quibus & argentum uiuum. Quæ uomica est quædam liquoris æterni: uenenum rerum omnium, omnia exedens: cui supernatant omnia praeter aurum, quod unum ad se trahit. Hy drargyrium in uicem argenti uiui Pli. lib. x x x i i i i. facere docet. Inuenitur in eisdem uenis spuma lapidis candidi, quam inuenitur in eisdem uenis spuma argenti spuma. Genera eius tria, & in eisdem quod dicitur argenti spuma. Genera eius tria, Chrysites, Argyrites, Chalybites. Spuma tantum à Scoria di stat, quæcum à fece spuma. Est enim Scoria sex omnium metalli. Reperitur & Minium in eisdem uenis. Plin. Argenteo nummo ante Pyrrhi uictoriam non sunt usi Romani: cum x.

De auro
Placas
Auri glutini
Nummus au reus
De argento
Argentum ui uum
Hydrargyrii
Stibia
Argenti spuma
Scoria
Minium
Argenteus nu mus

pondo argenti possidentes tunc à Censoribus notatos fuisse Liu. sit autor. Quo deinde luxus uenit? Curio postea ludos sce na argentea fecit. Sed & quod scadius religioni, nostra etate Petrus cardinalis S. Sixti ordinis Minorum, ccc. pondio ar genti facti in conuiujs ostentabat. Genera eius tria, candidum primum omnium, deinde ruffum, postremo nigrum. Est ali quod experimentum adulterini, si adhibitum hominis ori, ex anhelitu protinus sudet, nubeq; discutiat. Argentum & æs pro pecunia intelligitur, & exargentare, in pecuniam redigere apud Cic. è Græco deductum uocabulo ἄργυρος. Anagly pha uocantur argentea in asperitatem excisa. Aes ante aurum & argentum in usu fuisse, indicio sunt Stipis auctoritas & era militum, & Tribuni Aerarij & Aerarij: & Oberati, & colle gium Fabrorum erariorum tertio instituto à Numa ordinatū. Genera eius Corinthiū, Deliacum, Aegineticū, Cyprium. Sed & Sallustianum & Liuianū in Gallia, utrunq; à dominis ap pellatum, alterum ab amico, alterū ab uxore Augusti. Prae stantissimum in hoc genere Aurichalcū, quod ait Plin. iam suo tēpore cæpisse desinere effacta tellure. Meminit Orichalci Apollonius in Argonautis, de quo eius enarrator Græcus sic ait. Orichalcum species est aris à quodam Orio inuentore co gnominatum. Aristot. autem in τειρετὰς dicit, huius neq; no men, neq; speciem inueniri, sed tantū à quibusdam imaginari. Meminere etiam eius Stefichorus & Bacchilides. Hoc igitur ex argumento est quod hoc tempore Lotonem Italici uocant, non fossiciū, sed factitium. in Britannia & Gallia (tingit enim æs lapide quodam rursu eius regionis peculiari) in athenis con flatum. Pli. item dicit æs album reperiri, & alterum stauescēs ex auri natura. Praeterea æs praeter uenam è duplici lapi dum eroforum genere exprimi, quorum alter Cadmia, alter Chalcitis dicitur: hac tantum differentia, quod alter è subdiali petra caditur, alter Cadmia ex obruta. Pompholicem quo que & Spodium in ararijs metallis inueniri. Differentia quod Pompholix Arabice Tutia dicitur, quæ bulle modo tecto for nacis adheret. Crassior uerò materia & nigrior, quæ infernis partibus adhesit, uocatur Spodium. Aëris item Squama, & Rubigo, et Scoria ad multas aptæ medicinas & usus. Cū per ficitur in panes redigitur. Aës collectancum Plin. uocat fieri usu. Dicit etiam Electrum ex auro & quinta aris parte fieri. Homerus Menelai regiam ex electro dicit falgentem. Est & electrum succinum, ut postea dicitur. Stannum plumbum ue aut sua proueniunt uena, aut cum argento nascuntur. Est enim plumbum album & nigrum, alterum sine altero inter se glu tinari non potest. Stannum apud insulas Cassiterides in Hi spania effodiebatur, ab eius nomine appellatas. Nunc ex Bri tannia exportatur. Stanno athena illinuitur, quod saporem gra tiorum reddant, simul & compescant rubiginis uirus. Fiunt & ex eo specula. Adulteratur quoque ex ere & plumbo al bo. Praeterea illitum aceto & alumine colorem æreū reddit. Molybdæna materia similis plumbo. Ferrum ex Bilbili & Cantabrie maritimis montibus: ex Italia quoq; Comensi, & ex Ilua laudatur à Plinio. Optimum erofum, fragileq; est, quam præstantiā tribuit aut loci natura in Noricis, aut aqua ut Sulmone, aut certe temperatura. Nucleus enim ferri coqui tur ad indurandam acie, ex quo Aciaui Italici uocant. Stri cturæ uerò & in hoc genere appellantur ex eadem causa, à stringenda uidelicet acie. Traditur & ferrum sanguine huma no, si quando tinctum, celerius rubiginem sentire, ex Plinio. Ferrum constatile Glaucus Chius teste Pausania fecit, qui ex eo statuam primus finxit.

Adulterini ex perimentum
Aurichalcum
Orichalcum
Aurichalcum factitium
Cadmia
Chalcitis
Pompholix
Spodium
Aëris squama & Rubigo
Aës collectancum
Electrum
Stannum
Plumbum
Molybdæna
Ferrum
Stricturæ
Chalcanthum
Atramentum
Sutorium
Italici

Scriptorium Italici vitreolum appellant, diuersum ab atramento, quod Celsus scriptorium, Vitruuius librarium nominat. Eiusdem etiam generis et Sori et melantheria siue melanthium est. Fosile ac factitium esse Plinius dicit, fierique in Hispania in puteis habentibus id genus aquae. Decoquitur aqua mixta dulci, pari mensura, et in piscinis ligneis funditur, in quibus transtra et restes dependentes ponunt, super quibus adhaerescit modo uiae uitreis acinis exceptum: siccatur diebus x x. color caeruleus est ac nitens, utilis tingendis corijs. dicit et alijs etiam modis fieri. Dioscorides dicit chalcanthum esse humorem pluribus modis et generibus concretum. esse χαλακτικόν, id est, stillatitium, quod guttatim ex humidis et contractis locis stillat. esse et πυκτόν, id est, concretitium, quod est speluncis coit. Tertium ἐρρόν, id est, elixum: est uena enim excerptum cum aqua decoquitur, deinde in uasa transfunditur: hoc enim concreuit diuersa specie. Optimum graue, densum, lucidum est, usus eius ad fulloniam. haec ille. Inuenitur item hodie in agro Volaterrano copiosum circa lacunas, fumo, spirituque ferente erumpens, redigiturque in panes et mercis gratia exportatur. Melantheria siue Melanthium, et hoc de genere uitreoli, inuenitur in terra superficiei, ubi es praesertim extrahitur. Inuenitur quaedam fossilis in Cilicia et alijs quibusdam locis. Excellit quae colore sulphuris leuis et pura, fit et statim nigrescens ubi aquam attigerit: uim habet causticam eandem quam Myfi. Appellant enim Graeci μύσι et σῶελ, non procul ab his generibus supradictis. Fiunt enim ex lapide Chalcitide. Sori Aegyptium maxime laudatur, grauius olfactu, atritu nigrescens, et spongiosum: uomitiones olfactu mouet. Myfi accipiendum Cyprum aureo colore, durum, et in fractione stellis quibusdam micans, Aegyptium et hoc excellit. Hoc autem miscent qui aurum purgant. Vis eadem in medicinis ei quae et Chalcitidi. Chalciten uocant lapidem, ex quo es extrahitur, ut supra commemorauimus. Elige aureo colore ac friabilem. Hec ferè ex Dioscoride. Alumen Graeci ζυτινέαια uocant: uis eius stringendi et tingendi. Inuenitur album et nigrum, praeterea liquidum et spissum. Liquidum fit ex aquae limo, hoc est, terrae aestuantis natura corruatum hyeme, et diuis solibus induratum. Concretum alumen Graeci σχιστόν ob capillamenta quaedam carentia quae apparent, fitque ex lapide, ac τεχνην propterea dicebant, inueniebaturque in Aegypto, ac in Melo insula et Macedonia. Dioscor. et Plinius. Nunc uero foditur nuper inuentum pluribus in locis in Hetruria, apud Forum Claudij, praeterea in agro Massano et Volaterrano, sed Volaterranum iam desijt. Fit autem hoc modo, Coquitur gleba in ahenis. Deinde in piscinis ligneis liquatum demittitur positus transtris, quibus alumen concretum adhaerescit. Sulphuris genera quatuor, unum quod Apyron uocant, nascitur et glebosum, translucetque et uiret. Alterum appellant Glebam fulloniam, tantum officinis familiare. Tertium Aegulam, cuius usus tantum ad suffiendas lanas, quoniam candorem tantum mollitiemque confert. Quartum ad lychnia conficienda potissimum, nascitur in insulis Acolijs et Melo insula. Nunc uero et in agro Volaterrano extrahitur fossilis gleba, igneque perficitur, in fistulas redigitur auri coloris. Bituminis quoque proxima sulphuri natura, cum ardeat uice lucernarum, et uicem calcis Babylonij muris dicitur suppeditasse: Graeci ἀσφαλτοῦ id dicunt liquidum. τριασφάλτου uero ex glutinopis et bituminis, reperitur in Syria et India. Naphthe item Plin. bituminis genus dicitur. Sandaraca insuper et Arsenicum inueniuntur in aurarijs argentarijsque metallis, et ex eadem penè materia. Sandaraca melior quo magis rufa ac

pura friabilisque, et sulphur sapiat, uic eadem et coctione qua Arsenicum. est enim Arsenicum optimi aureo colore, ac squamosum. Ex Dioscoride et Plin. Sandaracam hodie uernice uocari quidam affirmant, fierique etiam ex resina arboris cedri. Vitrum inuentum Plin. hoc modo refert, Mercatores appulsi ad littus fluminis Beli iuxta Ptolemaidè coloniam cortinis in litore paratis super nitri glebis epuladi causa, arena forte permixta nitro, uitrum genuit. Deinde officinae ceptae, et aliud flatu figuratur, aliud torio teritur, aliud aliter caelatur, tingiturque opere obsidiano. Obsidiana enim uitra appellantur ab Obsidio quodam inuentore circa Augusti tempora, nigra primum, dein rubentia, alba, murrhina, hyacinthina, saphirea, omnibusque alijs coloribus nec est ulla sequatur materia, aut etiam picturae accommodatio, siue ad uasa potoria, aut escaria, aut in parietibus uice speculorum. Maximus tamen honos in candido translucente, proxima crystalli similitudine. Usus uero ad potandum argenti et auri metalla pepulit. Tinguntur et in hoc genere calculi, quos abaculos uocant, pluribus modis uersicolores. Excogitatum Tyberij tempore ut uitrum flexibile esset. Inuentoris officina penitus fuit abolita, cum metallis preciosis detraberet. In hoc enim genere precium facit fragilitas. haec Plin. Nunc eadem arte uitra Murania nostrum appellat seculum ex loco prope Venetias, ubi nobilis eorum officina. De uitro Theophrastus sic ait, καὶ ὁ ὕαλος ἐκ τῶν ὕδατος, ὅτι τινες φαίσι, καὶ αὐτῶν πυκνώσει γίνεται ἰσικράτη δὴ (ἢ) χαλκῶ μίγνυται. πρὸς γὰρ τῶν τήκεσθαι καὶ μίγνυσθαι ἢ διωκόμεν ἐχθὲρ πείραται, ὡς ἐκ καλλὰ ἢ χροῶς ποιῆσαι διαφορὰν. Et uitrum, quidam dicunt, ex hylide, et ipsa densitate fit maxime una aere mixta. nam praeter quod liquefit et commiscetur, uim habet superfluam, ita ut pulchritudine coloris faciat diuersitatem. Sal autem natiuus est aut factitius, prior efficacior secundum Dioscoridem, ut in India monte Ormeno creditur renascens. Apud Cyprum sal hammoniicum appellatur, quod in arena reperitur. In Chaonia excoquant aquam fontanam, refrigerandoque, salem faciunt terebrem neque candidum. Tarentinum candidior siccatur in quodam lacu. Nunc in agro Volaterrano praestantissimum ac candidissimum omnium fit, totum Hetruriae suppeditans, Aggeritur ex puteis altissimis aqua et in cortinis plumbeis decoquitur, paulatim in sal densatur et extrahitur, unicum relictum illi populo uestig. il. Ancus Martius rex Salinas primus instituit, deditque populo congiarium salis modiorum sex milia. Sale ueteres uice pulmentarij usus fuisse autor est Varro. Estasse enim salem cum caseo in prouerbio est. Ex muria, id est, aqua salsamentorum fit etiam sal. Hodie quoque candidissimum faciunt et sale marino in ahenis decocto. Nitrum lapis est, sulphuri commixtum natura proximum sali: probatio ut sit tenuissimum, maximeque spongiosum, fistulosumque, et album. Nitrate nihil aliud produciunt, quum salinae etiam herbas. Aquae nitrosae pluribus in locis reperuntur, non tamen uim densandi habent. Apud Epirum fit eodem modo quo sal, nisi quod salinis insundunt, quod uocant ἀρρόνιον, id est, spumam nitri. In Asia in speluncis distillantem colligunt, in alijs item fit locis. Haec et nitrum uim habent similem salis, aliquantulo maiorem, densandi que ac tingendi naturam. Quod fit apud Medos nitrum, uocant Halmigara, apud Macedoniam Chalostrium. Sal et nitrum sulphuri concretum durefcit in lapidem. Ex Dioscoride et Plinio. Ex nitro enim hodie pulcrem preparant, inflammadis, impellendisque instrumentis bellicis aptissimum, igni quamuis minimo adhibito, nouo sanè inuento. Arcestia genus gummi apud Colchos ex petris colligitur Dionysius poeta, τῆς φασ, ἀ φόντιον ἀπεργαῖα ἀρκαστίου, id est, petras, quae produciunt non lucidam Arcestiam.

Arsenicum
Vitrum
Vitra Obsidiana
Vitra Murania
De Sale
Nitrum
Sp. ma Nitri
Halmigara Chalostrium
Arcestia
De pig

DE PIGMENTIS.

PIGMENTA, aut fiunt aut nascuntur, nascitur Sinopis, Rubrica, Paratonium, Melinum, Eretria, Auripigmentum: cetera finguntur, Praestantiora quae in metallis reperiuntur. uiltiora sunt Ochra, Cerussa uita, Sandaraca, Sandix, Syriacum, Atramentum. Sed rursus haec et si qua sunt alia repetam. Sinopis à Sinopi Ponti ciuitate uenit. Tres eius species, Rubra, minus rubra, et horum intermedia, quam Rubricam esse quidam uolunt, Graece ὑπόζαυ. Hanc in precio fuisse Troianis inde temporibus Homerus testatur, qui Rubrica naues illitas commendat. Minium Graece μίλτον effoditur ex argentarijs metallis, colore item rubro, magne apud antiquos autoritatis. Hoc siquidem insiciebantur Iuppiter et triumphantes. Cinnabari uivάβαρι. Sic enim in Libya uocant sanem Draconis sanguine permixtam elephantorum in pugna simul morientium, auctores Dioscorides Plinius. De Cinnabari Theophrastus. Γίνεται δὲ τε μὲν αὐτοφύτως, τὸ πρὸς τὴν Ἰβηρίαν σκληρὸν σφόδρα καὶ λιθώδες, καὶ τὸ ἐν κόλχοις ἐκ κρῆμων, ὁ καταβάλλασσι τοξάνοις. τὸ ἢ κατ' ὄργασίαν ἢ ἐπίσης μικρόν, ἢ γινὸς τόπος μόνον ἐστὶν ἄμωρον, ὁ συλλέγουσι λαμπυροῦ κατὰ πῶρον ὁ κροκίον, id est, nascitur autem naturaliter, quod in Iberia, duru admodum et lapideu, et quod in Colchis, et praeruptis saxis, quod deiciunt sagittarij: quod ex Epheso, parui lucri, in uno tantum loco est fluens, quod colligunt splendens uelut crocum. Purpurissimum Graece ἀρδέκην, inter ea quae ob magnu precium à Domino pingenti dantur, ut ait Plin. ex Creta fit argentaria, cum purpuris pariter tingitur. usus eius plurimis inficiendis mulierum uiltibus, proque minio à fullonibus accipitur. Haec omnia rubri sunt fere coloris. Sandaracam et Ochram Iuba tradit in insula maris rubri Topazo nasci, sed ad nos non uehi. Quomodo autem fiant, supra narraui, simul et arsenicum. Nam haec et auripigmentu et sandix et melinu aurei sunt pallidique coloris. Sandix est Sandaraca et rubrica equis partibus, ut scribit Plin. fit quamquam Virgil. Sandicem herbam intelligere uoluisse uidetur in Bucolicis, quae colorem eundem retinet. Melinum in floribus maxime comendatur, à Melo insula unde exportatur appellatum. Alba uero in precio Paratonium et Cerussa primu ex Aegypti ciuitate eius nominis uenit, tectorijs tenacissimum ob pinguedinem. Adulteratur Romae cimolia decocta. Cerussam Graeci ἡμιθιον uocant, cuti mulieru expetit. Color eius factitius, modum apud Dioscor. uide, sed breuius apud Theophrastum. Τιθετα ἢ μόλιον ἢ ἐπὶ ὄξει ἢ ἐν ὕδατι, ὅτε ἢ λάβοι πᾶσι ἢ ἀλικον πλάττει, λαμβάνει ἢ μάλινα ἢ ἡμέρας δέκα, τὸς ἀνοίγει. ἔτ' ἀποσφίγει, ὡς ὁ δὲ ἄρτα τὴνα ἀπ' αὐτῆς, ἢ πάλιν ἔως ἀρ καταναλώσωσι. τὸ δ' ἀποσφύμιον ἢ τεπιπύει τελεβασί, ἢ ἀφ᾽ ἄλλοι ἀπὲρ τὸ δ' ἐσχατοφύμιον ἢ ἐπὶ ἡμιθιον, id est, Ponitur plumbum supra acetum in uasis. quando uero ceperit crassitudinem quantā latitudinem (accipit uero maxime intra decem dies) tunc aperiunt, deinde abradunt ueluti situm quendā ab illo, et iterum atque iterum imponunt donec absumpserint: abradsum uero, in uase terunt, quod uero extremu subsistit, est Cerussa. Vltam casu reperitam dicit Plinius incendio pyrae Cerussa in orcis cremata. Ceruleum quod illi Cyaneu uocant fit secundum Dioscoridem è lapide nascente in eris Cypri metallis. Theophrastus de Ceruleo γινὸν κρῆμα τῆς, ὁ ἀγῶπιον, ἢ σκῆλον, αὶ τεῖτον ὁ κῶλον. Plin. tria item eius genera, Ceruleum Atticu, Marmorosum, et Scyrium, ac dum teritur in quatuor dicit mutari colores, in candidiorem, nigriorem, crassiozem et tenuiorem. Hoc hodie Ceruleum ultramarinum Italici uocant, Indico multo pre-

ciosius, quamquam Indico magnam Plin. suo tempore dicit autoritatem fuisse, ex Indiaque asportari arudinum radicibus spuma ac limi modo adhaerescens. Nunc sanè uilius conspiciuntur uenire. Ita pleraque Dei providentia uberius etas suppeditaui. De Indico Dioscorides. ἰνδίκος ἄλθος αὐτοφύτως, οἷον ἐκβάλλεται ἰνδῶν κατὰ μωρον. τὸ ἢ βαρικοῦ ἐστὶν ἐπαριθμοῦ πόρφυρον, ἢ τεωρῶν, τοῖς χαλκίσι, ὅρ ἀποσφύμιον exsiccant, id est, Indicus lapis naturaliter nascens, quale germen Indicarum arundinum: quod uero tinctile est olens, ruber, purpureum, alteratus à malis uiris, quem detrahentes, etc. Armeniacum ex lapide fit ex Armenia aduecto Chrysocollae modo infecto, optimum quod maxime uiride, communicato postea colore cum ceruleo. Et uiride ex uilissimis, quod ait Plinius Appianum uocari, haud diu repertum ex Creta uiridi, Chrysocollam lotum mentitur. Chrysocolla enim humor est in puteis per uenā auri defluens, Crassescit limo rigoribus hybernis usque ad duriciem pumicis. Laudatior tamen in aerarijs Cypri et παραίσησα, id est uiridescens, ut ait Dioscorid. uiltior in aurarijs et argentarijs metallis: usus eius ad auri glutini. Narrantur ab eisdem autoribus, terrae quaedam tam coloribus quam medicamentis aptae, inter quas Samia. Cuius, ut ait Dioscorid. duplex genus: quaedam uocatur σαρπικον altera ἀσηνη. Prioris laus ut sit recens, leuis, linguaeque glutinosa. Altera globosior et candida, utraq; writur et lauatur. Chia alba et citrenea praefertur in medicina, quae si aere producatur melinu reddit colorem. Selinisia lactei coloris, tectorijs bona. Phinites eretriae simillima. Cimolia quaedam alba, quaedam purpurea. Melia colore melino similis eretriadis, frictu aspera, et sonanti similis. Praeterea Creta uarij generis et loci: Sarda, rubrica, argentaria, uiridis. Puluis item Puteolanus duratur in lapide ad multa utilis. Gypsum Tympheticum laudat Plin. ab oppido Tympho. de Gypso Theophrastus fit ait, Gypsum plurimum in Epiro effoditur. In Phoenicia autem et Syria fit, et in Thurijs, et Perrebia: natura eius lapidior quam terrestrior, Colla Graecum est uocabulum. Hinc Xylocolla, quae optima ex pellibus bubulis. Nigra minus probatur. Ichthyocolla ex uentre Ceti praestat, quae in Pario fit. Sarcocolla lacryma est arboris, quae uenit ex Perside, de qua inter frutices, et item Chrysocolla, de qua paulo supra narraui. Ex Dioscoride.

DE LAPIDIBVS.

MAR MORVM caelatores primi Dipceus et Scyrlus Cretenses apud Sicyonem fucere, ubi uena Marmorum nobilis erat. Hinc innumerabiles secuti, inter quos Praxiteles aetate Pompeij magni. Ante uero multos annos Phidiam fuisse constat. Ex quo ea Romae inscriptio in equis illis marmoreis mentitos titulos ostedit horum duorum. Sed et Plinius inter opera Praxitelis ea Romae non commemorat. Cor. Nepos tradit Mamurrum equitem Romanum, praefectum fabrum Caesaris in Gallia, primum domū suam in Caelio monte marmoris crustis operuisse. L. Crassus orator primus marmor peregrinum Romam aduexit, Hymettijs columnis domū exornans. Quamobrem à M. Bruto Venus Palatina appellatus. Lucullus ex Aegypto marmor atrum introduxit, appellatu Lucullu. Est et Numidicum, Carystiu, Parium, Lunense uero circa Plinij tempora repertum, ut ipse ait, nunc Carrariense appellatu. In aedacula Romae prope Basilicā S. Crucis huiusmodi est inscriptio. Flauius successus Tabularius marmoru lunensiu. Praeterea Tenarium, Laconicu seu Lacedaemoniu uiride, Synadicu rubes. Tophum lapidem Graeci τῶπον appellant. Plin. Porus ait lapis Topho similis est. Et insertus. Minus poderosus est qui

Armeniacum
Appianum uiride
Creta uiridis
Chrysocolla
Samiaterra
Chia
Selinisia
Phinites
Cimolia
Melta
Creta.
Puluis puteolanus
Gypsum
Colla Xylocolla
Ichthyocolla
Sarcocolla
Chrysocolla
Tophus

Silex topus uocatur, marmoris Pario similis. Silex sicut et topus diuersi generis reperitur. niger, rubens, albus, ut circa lacum Vulsiniensem. Tiburtinus ad reliqua fortis, calore diffusit. Ophites, ut ait Dioscorides, a serpentum maculis dictus ut nigris, aut albis, aut aureis uariatus lineis, contraque serpentum morsus ualet. Porphyrites in Aegypto rubet, candidis in eo interuenientibus punctis, ac propterea Leucostictos appellatus. Synadicum item rubet, quem ipse cruciatum maculis lucentibus Atys, ut ait Papinius in Syluis. Hunc saepe in ruinis Romae uidemus uenis rubentibus et albis.

Basaltis Basaltis in Aethiopia ferri et colore et duritie, ut Pli. **Siderites** Orpheus Grecus autor ponit Sideritum lapidem a ferri duritie in montibus reperiri, forma rotundum, colore nigricantem, praeterea asperum et uenis quibusdam ac lineis persusum uim quoque habere contra uenena, et parietibus suspensum leue puerperium facere. Onychites ex Arabia aduchitur unguis colore, unde et tymum trahit, ad uasa maxime expetitur. Dioscor. ait, uerum Onychitem plurimas uariasque cum lacteis zonis uenas habere, ex ingratissimis coloribus in unum gratum simul redeunte concentu. Theophrastus uero inquit τὸ δ'ὀνυχίου μικτὸν λακκῶν ἢ παλῶ παραλλήλῳ. Alabastritem inquit Plin. cauat ad unguentaria uasa: nascitur in Aegypto, India, Dasmasci: probantur mellei coloris, non translucidi: uittium corneus color aut candidus. Idem, Lacedaemonius ait uiridis cunctisque hilarior est, et Augustus eodem colore undatim crispus in Aegypto, Tyberiusque eorum tempore reperti. Differunt ab Ophite, quod hic serpentum est similis maculis, hodie serpentinum uocant, nec nisi paruae ex eo reperuntur columnae. Duo eius genera, mole candida, et nigricans durum. Porphyriti in statu minima gratia, tris enim ex eo Asinius Pollio ex Aegypto Claudi Caesari adduxit, non probata nouitate, splendet in tabulis.

Corfites Exat Pauli 11. anathema in hac urbe exportates. Corfites a τὸ ἄλογος, quod humano capiti sit similis ac profit. tritus autem cum alio et epotus, contra scorpiones facit: cum melle uentrem purgat, hydropicos sanat, ex oleo quoque illius tuberibus medetur. Chrysolithis siue solis lapis, duplici specie, Alter crystallo praeterea quod quosdam quasi capillos effundit, unde nomen habet, Alter Chrysolitho prorsus similis praeterea quod erinis quida in ipso splendet. Hec Orpheus. Plin. hanc uocat solis gemmam, dicitque candidam esse: ad speciem sideris in orbem fulgentes spargit radios.

Selenites Selenites nascitur in Arabia, lunae nomen retinet, quod non est inueniatur cum luna crescere: albus est, lucidus, leuis. Ex Dioscoride. Ostracites similis teste, latus et fragilis, quo utuntur foeminae ad capillos colendos. Aematites discernitur a uenis rubentibus et sanguineis, unde nomen auspiciatur: tritus cum melle, ophthalmiis morbisque oculorum omnibus impositus medetur, ex aqua epotus ad omnia uenena prophylacticon fuerit: praeterea digito gestatus uictoriam contra lites omnes, ac gratiam conciliare dicitur. Aetites reperitur in nidis aquilarum, sine quo aquilam non parere dicunt, quapropter adligatus grauidis mulieribus continet partus. Ex Dioscoride. Lapis specularis in Hispania reperitur, et in Italia in Bononiensi. Quidam humore terrae glaciari modo crystalli eum tradunt. Ad multa uilem esse nomen causae ostendit. Magnes lapis ab inuentore appellatus, in India reperitur teste Nicandro poeta. Sed et in alijs postea locis uisus. Ex Magnete tholum templi Arsinoes in Aegypto Ptolomei iussu excogitauit Democritus facere, ut simulacrum eius in aere penderet. autor Pli. Theophrastus sic ait, Magnes argento similis colore, foditur in Siphno tribus stadijs procul a mari. Sculptura, tormoque facili. Cum in nigro perfunditur, nigrescit simul, et durefcit. Faciunt ex eo uasa et mensas mirando spectaculo ad ferrum in aere sustinendum.

Lapis Obsidianus in cauentis Aethiopiae foditur, ab Obsidio inuentore, atri coloris. Cuius supra in uitro mentionem feci. In hoc genere putauerim lapides nigros quosdam Romae supra nonnullas aras conspici. Seu potius que nunc Abram uocant, huic emulsi dixerim. Et Germania uenis, in monte inter Austriam et Bawariam reperitur: inuenitur et albo luteoque colore in extrema Germania Sarmatis uicina. Inter Basileam quoque et Argentinam appellatus Chalcidionius, qui Murrhino a ueteribus tradito quam simillimus uarietate uenarum apparet. In hac ite parte extrahitur et Diasprus rutilo colore interlucentibus punctis. Hi sane omnes simul cum uitro Muranio et Venetijs aduecto, ac alio diuersi coloris, quod in Sylua hercinia prope Boemiam fit, in eadem Germania ad usum religionis in paruos calculos pertusos, ac in licijs confertos interpolatur, unde quoquo uersus mittitur.

Cotes Oleariae et Aquariae acuedo ferro pluris generis, Creticae, Laconicae. Coricula lapis, quem alij Heracleum, alij Lydiu uocant. Theophrasto ἱερὰ λαδῶς λῆθῶς, modica magnitudine reperitur in flumine Tmolus Armeniae. Tempore uero Plinij in pluribus locis. Hac siquidem empirici auri argenti que metalli, cuius sint generis, deprendunt. Melior secundum Theophrastum subdialis quam obruta. Pumice Graece κίμαρος. de quo Theophrastus sic ait. Errant qui putant pumicem ex incendio fieri. Fit enim spuma maris ad litus eiecta. Differentia in colore, densitate, leuitate. Nigrae in Sicilia, ex Melo insula densiores et grauiores.

DE GEMMIS.

DE INCEPS de gemmis. Na ut supra narraui, Theophrasti ex sententia quae et Aristotelis: sicut metalla plus aquae humorisque retinent, et ideo constantur: sic lapides terrae siccaque materiae sunt, et ideo minime constantur. Gemmae igitur ex pura plana que materia constant: per destilatum aut distillationem quandam secreta, ac seu per calore ut Murrinum, seu per frigus ut crystallum coepta. Et quo quoque planiores splendidioreque sunt, eo maiore in distillatione purgationem demonstrant. In uniuersum uero gemmae omnes, aut nitent, neque traslucet, ut Murrina et huius generis: aut nitent et traslucent, ut crystalli, adamas, et his similes. Harum uittia sunt, capillamentum, sal, plumbago. In his uero quae non traslucent, uittium est, si aliqua in parte lucebit. Distinguitur in supergenus sexu. Foemina inferior uirtute et hebetior. Sunt et quae uocantur apyroti, quae postea dicuntur. Adulterantur omnes uitro factitio, sed facile a magonibus et peritis, cum pondere, tum rebus alijs deprehenduntur. Dum auro adligantur, aliae alijs bracteis auri, argenti, diuersorumque colorum sublinuntur. Indicatua praeterea diuersa pro libidine cuiusque, maxime principum, precia faciente. Figura item diuersa, quadrata, et praesertim oblonga ualde probatur, quam Graeci κλάμα appellat. Deinde quae uocatur Lenticula, postea rotunda. Angulosi minima gratia. Respicitur melius matutino. Quaedam scalpuntur in sigilla, quae Graeci σφραγίδια uocant: quaedam in paruas imagines et sculpturas extates, quae Pli. lib. x. Seneca item de beneficijs et typhas imagines uocat. Italici uero Cameos. Quaedam autem scalpi nequeunt, ut adamas. Poetarum commentum inuentionem gemmarum Prometheo tradit, cuius digitum annulo ferreo, qui saxi fragmentum complecteretur ornauerunt, eius uincula propterea notado. Traditur et de Gygae annulo, quo circumactio a nemine ipse uideretur. Gemmas plures, quod Graeci δακρυδὸν ὀφιδίου uocant, primus Romae omnium habuit. Scaurus Sylle priuignus. Pompeij Mithridaticus triumphus primus ad gemmas et margaritas Romanos mores inclinauit. Sicuti L. Scipionis Astatica uictoria ad celatum argentum et uestes attalicas. Sicuti et L. Mumij Corinthiacus triumphus ad era Corinthia, toreumata, ac tabulas

tabulas pictas. Quod autem lapilli huiusmodi uim quadam ad quaedam medicamenta retineant: sane in confesso est apud Iatradaptas, medicosque omnes: quod uero ad superstitiosa quaedam et anilia ac magicas potius dixerim uanitates, haud facile concesserim: nec sane fateri religiosum. Quis enim sana mente non riserit in Achate castitatem. In Sarda letitiam. In Topazio securitatem, si in sinistro brachio fuerit. In hyacintho maris tranquillitatem, si in ea Neptunus scalpatur. In Magnete uxoris impudicitiam deprendi, si puluillo subiciatur, et illa non quiescat. Ego qui haec negligenda censeo, nonnulla tamen ex eis referam, ut plane noscatur, quae de illis fuerit priorum opinio. Murrina mittit oriens: humor est, uti putat sub terra calore coepta, amplitudine paruos non excedens abacos, crassitudine quanta siant uasa potoria, splendore sine uiribus. Sed in precio uarietas colorum maculis purpureis calore mixtis: spectatur et in quibusdam arcus instar caelestis. Crystallum uero huic contrarium, quum sit traslucidum, et hoc ab Oriente est locis frigidis niue ac uehementi gelu coepta. Na glaciem esse palam est ex Graeco uocabulo. κρύσταλλον enim rigor dicitur. Soli opposita adhibita sicca materia flammam emittit, frigus gestata in aestate creat, renibus suspensa medetur: Succinum ἄλκων ἴσος Graeci dicunt, quod eo nomine solcm etiam appellant. Fabula nota, Phaetontis solis filijs sororum lacrymas has esse, e populis apud Padum fluentes. Theophrastus autem Phaetontem obijisse in Aethiopia. Ammonis ob id delubrum et oraculum. Electrum ibidem gigni testatur λίθον ἄργυρον λιθνικόν. Lapidem effositum libycticum. Dicitque uim ad se non solum paleas, sed ferrum attrahendi habere. Plin. quoque ait uasa ex his expetita, nec uirtute, nec pulchritudine, sed tantum conscientia adhiberi. Infantibus quoque pro amuleto, id est, pro amolendis fascinationibus adligari, tum contra lymphationes quas malos spiritus Italici dicunt facere. Genera eius plura: candidum odoris prestantissimi: fuluum, cui maior autoritas, traslucentibus etiam maior, praeterea quam si in nimio ardore flagrarent, imaginemque ignis esse placet, non ignem: praeterea salernum a colore uini nullo fulgore perspicui: quartum mellei coloris. Reperitur succini genus quod Glessarium (ut ait Plin.) ex insula Britannica appellant. Lyncurium λυγρῶν ex urina lyncis: ab eodem ob inuidiam humani comodi obruta, deinde obruta in lapidem colore melleo: attrahit et ferri ramenta, ut ait Theophrastus. Corallium, de quo idem autor sic ait, Corallium lapis colore rubeus ac teres nascitur cum radice in mari. Plin. autem uirescere in mari Gallico modo plate, paulatimque extractum durefcere, simul et rubescere, adligarique: infantiae pro amuleto dicit. Smaragdus in India reperitur, et ut ait Theophrastus, etiam in Cyprijs arifodinis plurimus, quo utuntur ad glutinum auri, uice Chrysocolle: na eodem colore dicit esse, uerum hunc aliquanto crassiore, et in aurifodinis quadoque reperiri. Quod autem idem autor de Smaragdo regi Aegyptiorum a rege Babyloniae dono misso scribit, mirum uidetur. Longitudine dicit quatuor cubitorum, latitudine trium fuisse. In eadem quoque Aegypto in templo Iouis obeliscum cerni ex eodem lapide longitudine cubitorum x l. Hanc gemmam ferunt magnopere gratiam conciliare. Quod autem omnibus constat, Catinum ex hoc hodie Genuae cernitur. Adamantem etymologia demonstrat inuictum esse contra omnem roboris ictum, praeterea a sanguine hircino calido. Amethystino uiolaceus est fulgor. Idem, sed diluitor, Hyacintho, hunc Aethiopia mittit, ac Chrysolitos aureo colore traslucentes. Pli. Topazius inuentu rarus, colore subuiridi, splendore crystalli, bonus ophthalmiae, ex Orphei descriptione. Plin. autem ex autoritate Iube dicit, Topazion insula esse in mari rubro nebulosam, et ideo quae sita saepe a nauigantibus, ex qua causa nomen accepisse. Topazium enim Troglodytarum lingua signifi-

Obsidianus
Lapides et Germania
Cotes
Coricula
Heracles
Tmolus
Pumice
Glessarium
Lyncurium
Corallium
Smaragdus
Adamantem
Amethystinum
Hyacinthus
Chrysolitus
Topazium

cationem querendi habere. Iaspis alius Smaragdi similis, alius Crystalli, Cineris alius et alius sumi propior coloris. Nonnulli lineas albas habet, Assyrii uocatur. Fertur hic lapis pro amuleto, et parienti suspenditur aure, ut citius pariat. Hec Dioscor. Carbunculus Graece ἀνθράκω. eius plura genera. Carchedonius, qui e Carthagine Masiliaque uenit, Indicus, qui ex India ignis fulgore. Vocatur huiusmodi sicuti etiam Adamas Apyruste Pli. Theophrasto uero ἀπύροτος et ἀναύροτος, quum ipsi non sentiant iniuriam ignis, propterea quod nihil humoris penitus retineant, haud aliter, quam carbo et pumex. uerba Theophrasti, τὰ ἄρα ἀναύρα ἢ ἀπύροτα δὴ τὸ ἀβυρῶν τὸ ὑρόν, id est, Hec enim iniusta et expertia ignis, quod aruit humor. Achates uario colore, partem retinens lapidis uitrei, partem Sardij sanguineum, partim uero Smaragdi fulgidum. Quandoque et aerei coloris, plurimum tamen purpurei reperitur. Hec Orpheus. Plin. uero ait Achate quondam in magna dignatione fuisse, postea frequentem reperit. Cognomina sibi diuersa adsumit a diuersis aspectibus et causis, Cerachates, Aemachates, Leucachates, Dendrachates arbuscula quadam insignitus, qui gestanti feracitate dicitur fructuum portendere. Theophrastus scribit Achaten inuentum primum in Sicilia in flumine eius nominis, Aliqua plaga percussis dolores emollit, tertianis maxime quartanisque uilis. Ossa in aqua feruenti si una immittatur liquefaciet. Berillus e Phoenicia uenit, ut Dionysius poeta testatur. Berillus φέρεται ἐν προβόλῃ ὀφειτῆρος ἐνδοθὶ πέτρῃς, id est, nascitur in principio intus, Petrae ophite, uel nascitur is uenas intra fulgentis ophite. Sarda, ut Plin. ut Theophrastus, Sardo nomen cum Sardoniche communicat, reperta primum Sardibus. Hec rubens et uulgaris gemma, nec ulla traslucentium tardius, suffuso humore hebetatur, ut Plin. ait, damnatur mellea et testacea. Sardonyx σαρόνυξ ἀπὸ τῆς σαρόνης ἢ ὀνυχῶς. Quasi unguis in Sarda color. Hec specie purpure diluitoris ac candentis scribitur a Plinio, et apud antiquos in precio fuisse, quod sola gemmarum scalpata cera non auferat. Dionysius dicit hunc ad corporis custodiae facere, eoque Atheniensis uti dum sol est in arietem: in eodemque arietem et mercurium cor in manu habentem scalpere. Opalis gemma, in qua diuersi colorum splendores. Aer et purpura pollent, uiriditas Smaragdi deest, magnitudine nucleum auellane non excedit. Quidam quod amore conciliare credatur, uocauerunt παρόπρωτα. Propter hanc gemmam traditur proscriptus ab Antonio Nonius senator, filius eius quem Catullus dolebat uidere in sella curuli. ex Plinio. Gagates legedus, qui redoleat Aspalium, id est, bitumen, praeterea niger, et latus, et leuis. Nascitur in Lycia iuxta ostium Gagates flumini, unde nomen trahit. Hec Dioscor. Orpheus uero, Gagates coloris cinerei, latitudine haud magna, uirtute uelociter modo picis, fumo eius ac suffitu uenena noxia reptilium abigitur. Sapphirus σαπφίρος Sapphirus penultima producta, apud Dioscoride et apud Theophrastum: uero colore proprio caeruleo traditur. Margarita μαργαρίτης lapis Theophrasto appellatur, dicitque eam ex conchilio gigni simili pinnae. Plin. autem in capite ferri solitas margaritas dicit, in digitis uero gemmas. Vniones margaritae dicuntur maiores, quod nulli duo indiscreti reperuntur. Vniones ingentis precij Cleopatram acetio colliquisse in caena qua M. Antonio magno sumptu profuserat, autor est Plin. Galactites lactei coloris, tritus ex aqua naribus oculis adhibitus, olfactu lac extinctum reducet: oculis quoque humectantibus remedium adfert. Elaphoceratites, quod similis cornui ceruino existat, hoc si quidem trito ex oleo si caluitum oblines, capilli nascuntur. Nebrites porro similis uiridi. Hoc bacche nebride succinse ad uaticinandum utebantur, Galaxites a febre dicitur liberare. Lychnites crystalli modo fulget, flammamque in sole emittit, fertur gradinem et omnem

Iaspis
Carbunculus
Carchedonius
Achates
Cerachates
Aemachates
Berillus
Sardonyx
Opalis
Parderos
Gagates
Margarita
Vniones
Galactites
Elaphoceratites
Nebrites
Galaxites
Lychnites

Hoftrites omnem in agris calumitatem prohibere. Hoftrites tritus & epotus dicitur & est, id est, sedans omnis corporis dolores. Echites à uipera dicitur. Hic Philoctetis uulnus, Herculeæ sagittæ curasse dicitur. ualeat & ad omnia uulnera. Lipareus, hanc dicunt à Syria Memnonem ad Troiam dono Priamo attulisse ad plura uilè: nam Babylonij ad artè magicâ diuinationesq; hoc utantur. In Glyptice, hoc est, scilpendariū gemmarū arte Pyrgoteles princeps, ex quo se uetuit Alexander ab alio scalpi. Secuti deinde Apollonides & Cronius, & qui Augusti similitudinem expresseit Dioscorid.

Toreutice In Toreutice, hoc est, scilpendis poculis, teste Pausania, nobiles Athenocles, Crates, Stratonicus, Myrmedes Milesius, Calliocrates Laconicus, & qui uocatur Mys, cuius erat scyphus heracleoticus, ubi pictum fuerat excidium Ilij. In Plaflice, hoc est, cera uel creta fingere Dibutadè supra memorauit. Statuarij statuarumq; dignitas his omnibus prestat: hæc namq; fuerant pedestres, equestres, nude, uelate, armate, hermeæ, colosseæ. Nudare hominem Græca omnino res, tam ob artis ostentationem, quam ob libidinem reperia: nec iam Christianos pudet eas passim consecrari, ac in atrijs domorum ponere, ut hoc planè spectaculo matronas filiasq; suas ad impudicitiam inuolent.

QUANDO PRIMVM ARCHITECTURÆ EIVSQVE DIVISIO.

LAPIDES & metallica iure sequitur architectura,quare de hac paucis ratiocinabor. Prisca uis, sicuti & reliquo uictu paruo se tugurio ab imbre muniebat, ut ait poeta quidam. Frondibus & culmo uicinarumq; ferarum pellibus, quod sanè conuenit cum sacris libris. Qui uicem patriarcharum in tabernaculis ponunt. Nec mirum, cum hodie quoq; bona mundi pars, gentesq; plurimæ sine ædificijs uitam sub dio ducant: pars in curribus, ut Scythæ ferè omnes & Amaxobij: pars in campis: ut Nomades & Saraceni in Africa, qui syluestres uocantur. Pauci igitur in hoc mediterraneo læta arua tenemus, ubi paulatim ingens in rebus egestas ædes reperit & architecturæ, cuius diuersas partes diuersos inuenisse Plinio placet. Ferrariâ Cyclopes, Materialiam Dedalū: nostri uerò Noëum dicūt ob arcam fabricatam. Itē alios alia. Qui de hac tractauerit, & planè maiorē inter Latinos auctoritatem sibi uedicauerit, D. Vitruuius ad Cæsare Aug. scribēs eam fabrica & ratione consistere dicit, peritumq; esse oportere Architectū historie & graphidos, id est, picturæ: præterea bonū esse uirū castumq; ac minime auarū, nullū enim opus sine fide ac castitate probari. Architecturæ partes ordinationem quâ τὰς ἑρμῶν, dispositionē quam διὰ τῶν ἑρμῶν, distributionē quam ἀναλογίᾳ, cōmensurationem quam οὐρανοῦ ἑρμῶν uocat: præterea eurythmiâ & decorem ponit: quæ omnia nascūtur ex cogitatione & inuentione. Dispositionis itē partes sunt, Ichnographia, Orthographia, & Scenographia. Ichnographiâ intelligit eam quæ circini regulæq; rationes cōtinet, ex qua capiūtur formarū in solis ararum descriptiones. Orthographiâ cū partes pictura monstrantur. Scenographiâ sive Chorographiâ, seu Sciographiâ cū loca, umbras, habitaculaq; pingimus. Aedificia quoq; publica aut priuata, sacra aut prophana, sex requirunt partes, Regione, arcam, partitionem, parietem, tectū, apertionem. Apertio constat in uacuo laterali & superluminari, cōprehendit enim fores, aditus, fenestras, arcus, & his similia. Arcus integer & diminutus, qui tanto minor, quāto chorda magis recedit à Diametro. Supra arcum diminutū, ueteres arcum integrū faciebant: supra trabem uerò arcū diminutum leuandi oneris gratia, ut licet nunc in antiquis monumentis spectare. Ex quo basilica Petri quod trabes his arcibus uacant uidebatur B. Leoni fore ut quādoq; ante tempus colla-

beretur, iamq; cœpisse inclinare conspiciamus. Trabes enim uocantur omne superlimen quod uice arcus apertiones coniungat quacūq; materia. Ex quo apertio arcuata & trabata. Arcuata simul & pile theatris conueniunt. Tēplis autem & porticibus trabata. Trabes enim supra columnas & parastatas antas ponuntur. Pile sunt quæ ad sustentandos parietes columnarum loco collocantur.

DE CALCE, ARENA, MATERIA, LAPIDIBVS, LATERIBVS.

ANTEQVAM de partibus ædificiorū dicatur, materia omnia absoluenda. Primū Calx, quæ tertia pars erat pōderis imminuti ex lapide à fornace: mada facta aqua, intrita dicitur: cauebaturq; in antiquorū ædium legibus, ne recentiore trima redemptor uteretur. autor Plin. Arena mixta seu alijs materijs Mortariū dicitur Vitruuius. Optima ex lapide Tyburtino: ex quo Tybure, ubi nunc fornaces, ingentes adhuc aceros eius lapidis cōgestos uidemus. ibidem ex uena aptabantur. Ex lapide humidiorē & spissiorē melior. Arena triplex, fossilia, flumineæ, marina. Ex his fossilia utilior. ea quidē multiplex, nigra, rubra, glareæ. Quod ad materiā pertinet: Vitruuius & item Plin. infernates & supernates uocat, infra & supra Apeninū nascētes arbores. Quapropter abies infernas ut solibus magis coctæ melior est quā supernas. Vlnus quoq; & fraxinus maximos habent humores. Castanea nux & alnus magnopere humori resistunt, quōd hæc ultima præsertim satis habeat ignis & aeris. Materies amurca perfusa cariem aut uetustatē nō sentit, ut ait Cato. Abies bona. Pinus plus abiete teredini obnoxia, quod dulciore succo: optima cupressus, quæ cariem & ipsa fugit. Nam signum Iouis cupressimum multos annos ad ætatē usq; Cæsaris dicūt perdurasse. Deinde cedrus & uitis. Ad excidendā ædificio materiā ratio lunaris obseruabitur: decrefcente luna, quod humor tunc maxime siccescat. In arbore prius incisuras faciendas Vitruuius iubet: in extremo autumno, antequā spiret Fauonius, Hesiōdus in solstitio estiuo. Lapidēs, ait Cato, biennio prius haurire oportet ad edificandū, ut gelicidijs & solibus roborētur. Omnis enim excavatus recens mollior est. Vitruuius. Lapidinæ aliæ molles: ut circa urbē rubræ, Pallienses, Fidenates, Albanæ. Aliæ tēperate, Tyburtinæ, Amāterninæ, Soracilinæ. Aliæ duræ ut Sabine in Cāpania ruber et niger topus. In finibus Tarquinensiu, quæ dicūtur Anicianæ Vulsinienses, Et in præfectura Scatoniensis. Nero teste Tacito, Gabino & Albano usus est, quōd igni resistat. Sed & innumerabilia marmorū genera colorū omnium ex Græcia Asiāq; adducta, de quibus inter lapides scriptum. Cementitijs autem lapis, qui paulo antè Capitolio excuabatur: facit ut nō amplius Capitolij immobile saxū sit ex Vergilianis carminis uaticinio. Martini quinti pontificis tempore fuit adlatus serpens repertus in Latio in lapidinis inclusus. Laterum genera Plinius tria facit. Didoron, longum sesquipedē, latum pedē. Tetradoron, Pentadoron. Græci enim δῆρον palmum. Ideo dora munera, quia manu dabantur. Sed & in ueterum monumentis reperiuntur hodie diuersæ mensuræ lateres etiam palmares & quatuor digitorū. In maioribus figuli nomen inscribatur, ut palam uidere liceret. Ex creta sunt optimi quæ sit maccrata, deinde in umbra biennio exiccata. ut autor Plinius.

DE DOMO ET EIVS PARTIBVS.

DOMVS si meridiem spectantes fiant utiliores sanè. Nam per brumā solem hybernū excipiunt, & æstate inclinato sole semper ex aliqua parte umbra opacātur. Itaq; altissime fiant, ut totam diem hyberno sole calefiant. Si uerò ad arcum uergunt, humiliores esse oportet, ne à frigidis uentis

Fundamenta uentis apertius petantur. Hæc Socrates apud Xenophōtem Cōment. III. Fundamenta locū solidum requirūt: si uerò locus congestiū aut palustris tantum fuerit, palis robustis aut oleagineis ustulatis cōfigatur. Sublicæq; machinis adigantur quā creberrimè, carbonibusq; interualla palorū, dein de structuris solidissimis ac molaribus fundamētā repleātur. In fundamentis Romanis ueteres puteos excuabant tanquā æstuaria: ut inde uentus efflaret, uti adhuc uidemus: faciebantq; & ad terræ motus & ad operis diuturnitatem. Vestibulum domus Vitruuius Prothyron uocat. Cauū uerò quod Plautus impluuiū: partem ædium sub dio post uestibulum, facitq; v. generū, Tuscanicum, Corinthiū, tetrastylon, displuuiatum, testudinatum. Cete & Procœtion apud eundem, hoc est, thalamus & ante thalamus. Cœnatio locus communis ædiū, ubi accumbebant: erat & æstiuæ & hybernæ.

Prothyron Cœnaculum Cœnaciū Festus appellat domus superiora, ad quæ scalis ascēdebatur, solebantq; sepe locari pauperibus. Iuue. Rarus uenit in cœnacula miles. Et Tranquillus cœnaciū meritorū uocat. Inferiora Domini habitabāt. Cœnæ, fornice, & testudines apud Plin. unde testitudinari & fornicari dicuntur, quæ in curuiatē flectuntur. Cubiculi saluatorium ponitur Tranquillo. Quod Lampridius in Alex. Larianum appellat: ubi rem diuinā mane ille facere cōsueuerat: hodie sacellum aut capellam uulgò uocant. Sanctaria loca arcana & secretiora. Pli. lib. x. xxi. cap. i. x. In sanctarijs, inquit, Mithridatis. Quidā eruditus sanctuarijs castigauit, quod ualde miror, cum huiusmodi nomina quæ in ablatiuo in o terminat, nunquā in denominatiuis u sumat, ut à monstro mōstrosus, à portento portentosus, à præopto præoptarius. Sic à sancto sanctariū. A fructu autem fructuosus, à questu questuosus. Andrones ubi uiri cōiuiua agebāt separatim à sceminis: Græcorū instituto, ne matres familiās uirorum moribus accuberent. Parthi (teste Festo) etiā quoquo modo conspectū earum interdicitur. Vitru. Gyneconitium alium rursus locum mulierū à uiris distinctū uocat. Oeci sunt non Italica constructiones, quos Græci Cyzicenos uocant, collocantur ad septentrionem maxime uiridia spectantes. Ipsi sunt adeo lati & longi, ut duo triclinia habeant, & à dextra ac sinistra lumina fenestrarū uiridia de tectis prospiciant. Hæc de Oecis Vitru. Exedræ occidentem spectant, bibliothecæ & cubicula Orientem: cella uinaria, quæ & apotheca dicitur, septentrionē, olearia meridiem. Pergula idem ferè quod menianum, siue ex ædibus prospectus prominebat in uitam, à pergendo dicta. Pluteus obex est qui usq; pectus siue ulterius confurgit, aut ex meniano, aut ex porticu ad aditum ocludendum. Zeta & Zetula hybernacula erant parua hyemi ad commodatā, solem hybernū spectantia, eamq; fenestram heliocaminum uocabant: solem excipientem. Zeta à νό τῆς ζῆς dicta, quōd est feruere: locus est maxime studiosorū. Cæcilius in epistolis Zetula suas delicias uocat. Ambulationes erant, in quibus iuuenes se per hybernū tempus exercebant pila, saltu: Seniores uerò deambulatione aut uctatione. Hæc porticus à quatuor habebat lateribus, quæ rursus meridiem spectabat, dupla, & longè pulchrior erat. Intus area aut pauimentum aut uiridariū. Adiectæ his sedes æstiuæ & hyemales, in quibus philosophantes disputarent, erantq; latitudine dimidia totius longitudinis.

Xistus Erant ferè similes his Xystus & paradromides, de quibus Vitruuius sic ait Xystus Græcè porticus est ampla in qua Athletæ per hyberna tempora sub dio se exercebant. Nostri autem Hypætras ambulationes Xysta uocāt, quas Græci paradromidas item, iunctumq; habebant stadium quo latus spectatores consistere, & uiridarium. Valetudinarium locus in ædibus, ubi curabantur egroti. Antes Festus dicit esse extremas parietum columnas: unde etiam

Antæ nomen habuere. Hæc sunt latera ostiorū, quæ & antepagmenta Vitruuius uocat. Ex his scapis Cardinales quæ fores sustinent. Tympana uerò supra postes, quæ transuerso ponuntur. Impagine autem apud Vitru. regula, quæ tympanum, id est, quadratū, uel alterius figuræ spatium in ualuis aliōne opere intestino per ambitū includitur. Parastatas latini etiam, quas Græci παραστάτας, quæ prope & ante parietes sunt columnæ, eadem ferè quæ Antes. Peristylum ordo in circuitu columnarum est ubi deambulator: ex numeroq; earū dicitur tetrastylum, hexastylum, decastylum. Anacintaria, ut ait Lampridius in Heliogabalo, ubi interdiu cubatur. Tranquillus in Augusto, Lectulum lubricatorium uocat, eius hodie usus frequens. Abacus quo mensæ supellex locabatur. Vitru. quoq; podiorum & columnarū abacos dicit pro sedibus, quas hodie uulgo banchos uocat: hinc omnis tabella quadrata abacus: etiam ubi Arithmeticæ numeri describuntur, inuentum Pythagoræ, ut ait Boetius. Abaci etiam teste Plinio, & abaculi parui lapilli quadrati. Muscum opus Plin. commemorat lib. x. x. v. i. capitulo x. x. i. Spartianus Musia. Sic enim ait. Hunc in Commodianis hortis in porticu aurea pistor de Musiuo inter Commodi amicissimos pictum. Eius nunc rei hodie ars amissa: cum tot in templis collabentes ac celebres imagines abidesq; ignauia seculi pereant.

DE PARIETIBVS ET STRVCTVRIS.

PARIES, aut pedamentum, aut continuum. Pedamenta omnia quæ non continuantur dicuntur, habentq; ossa & apertiones. Ossa omnia sustentacula sunt siue pile siue columnæ. Rursus diuiditur paries in solium, procinctū, & coronam. Soliū est quod post fundamentū è terra surgit è lapidibus. Plerūq; Corona parietem terminat, eiq; prominet. dicuntur & Coronule & Coronides. Est item corona hominum cōfessus, & apud Liuiū, Corona muros aggregi: & uina coronat apud Vergil. & Homerum. In medio murorum procinctū dicitur. Item Corium intestinū & extremum, extrema superficies muri est: quata ex uno latere intra & extra protenditur. Structura namq; aut ordinaria ex lapide quadrato, aut irrationalis ex quouis, aut reticulata horū media. Iuncturæ coronarū ansæ quæ ex transuerso lapides iungunt. Clauiculi qui superne hi erant ex ferro, ære, & ligno. Sed ære melius, nam ferrum rubiginē sentit: ne autē sentiret ungebatur, cerussa, gypso & pice liquida. Luteus paries ex lapide perquam sicco fiat oportet: melius ex testa & latere etiam crudo, quibus pile lapidæ inuigendæ ad sustentationem contignationū, ut Cato iubet. In coronis & basibus firmissimi lapides esse debent. In fundamentis quoduis. Si alte ducitur ædificiū, exiccari primū oportebit prius factum, ne rimas contrahat: neq; etiā diutius remanere, quod haud bene cōcēteretur. Antiquitus plebs Ro. parietes ex cratibus & storijs faciebat illito luto subiecto: dein gypso aut calce operato. Hæc Leo. Pli. de his ait. Sesquipedalis paries non plus una cōtignatione patiebatur. Paries lateritijs firmissimus si ad perpendiculari fiat. Græci ex lapide ac silice equa cōstitunt, ueluti lateritio parietes, cum ita faciunt Isæcodomon uocāt genus structuræ. At cum inæquali crassitudine structura sit, Pseudisæcodomon. Tertiuū Emplecton tantummodo frontibus politus: reliqua fortuito collocata. Alternas coagmentationes faciunt, ut cōmissuras antecedentiū medijs lapides obtineant. Diæthyotheton uocant reticulatū parietem, quæ frequentissime Romæ struūt rimis opportunū. Structurā præter omnia ad normā & libellā fieri, & ad perpendiculari ad commodatē oportet. Vitru. Structurarū tria genera sunt, Reticulatū quo non omnes uentur, ad rimas faciendas. Ideo

paratum, quod in omnis partes dissoluta habeat cubicula & coagmenta. Alia incerta dicuntur, quae firmiorem quidem habent structuram, non pulchriorem. Ordinarium tertium genus, quod ex quadratis lapidibus fit, ut lateritia sint adligata eorum alterius corijs coagmentatis. Atque haec triplex. Isoecodomum, ut quae coria aequali crassitudine sunt omnia structa. Pseudisoecodomum quae impares & inaequales ordines coriorum deducuntur. Tertium Emplecton, quo nostri rustici utuntur, quorum frontes poliuntur, reliqua fortuito stipata calce ac cements. Lateritij uero parietes (modo ad perpendiculari sint stantes) perpetui sunt, & in precio apud Graecos & Barbaros. haec ille. Ex quo satis deprehendimus hoc ultimum genus Emplecton, quo dicit rusticos tunc usos fuisse, nunc a magnis construi uiris, quo profecto nihil uilius. Raphael Cardinalis S. Georgij primus in urbe hoc tempore, qui aedes apud S. Laurentium, corio Isoecodomum lapide Tiburtino sit ausus aggredi. Pseudisoecodomum Florentiae frequentissimum & pulcherrimum cernitur, omnium autem magnificentissimum & praeclarum luxu certans, Philippi Strotij aedificium nunc erigitur eius generis, nondum prae magnitudine absolutum. Est & illa parietum crassitudo ex lateribus cognominata, apud Vitruuium Diplinthij, Triplinthij, pedalis quoque & Scelquipedalis. Sunt & parietes ac camerae crassitudo ex cratibus contextis, in quibus clauos muscarios roboris gratia figere oportet.

DE PAVIMENTIS.

PAVIMENTA aut sub tecto, aut sub dio. Subdialia ueteres post coactionem filicem, potius quam paleam inducebant. quod male scribitur apud Vitruuium filicem. Deinde statumē ex ruderatione diu statuminata: uel cibus lignis accersitis decurijs, ubi duae partes ruderis noui erant & una calcis. Deinde nucleus inducebatur crassitudine senū digitorum. Ex testa duae partes & una calcis: diu pinsum supra nucleū. Ad libellam exacta pauimenta extruuntur, siue scellata, siue tessaris, siue scutulis magnis aut quadratis. In leuigatione marmor incernatur cum calce & aruina. At subdialia pauimenta sic agas: post coactionem altera coactio transversa extruatur: deinde ruderis nouo tertia pars testae ius admisceatur, calcisque duae partes, ad quinque morarum mixtionibus. Statuminatione facta rudus inducatur crassum pedem unū: deinde nucleus uti supra, post pauimentum inducatur tessera seu quoduis. Ut autem tuta a gelicidij sint, quotannis ante hyemem facibus saturetur: uel si curiosus facere oportet, tegulae inter se coagmentatae supra rudus coaptentur, calcem addendo ex oleo subacta: deinde rudus & alia inducantur. Haec Vitruuius. Plin. autem lib. x x v i. cap. x x v. Pauimenta originem habere apud Graecos elaborata arte picturae. Celeberrimus in hoc fuit Zenodotus, qui pergamum strauit, quem uocant Asaroton Oecon: quoniam purgamenta coena, quae uerri solent ueluti relicta fecerit. Haec ille. Nonnulli quae non addunt: ex quo est error nostrorum gramaticorum. Nam quidam dixit eo dictum, quod facile & ualde uerri potest: alter uero quod non uerratur, sed manu colligantur purgamenta. Sed res sic se habet, quod ille strauit imaginem purgamentorum coena, quae licet uerrentur, tamen non uerri uidebantur. Vitruuius Asaroton oecon ad Theatri usum haberi dicit, quo se populus recipiebat, cum imber repentinus ludos interpellabat. Lucilius. Ante pauimenta atque emblemata uermiculata. Pli. Subdialia pauimenta Graeci inuenere, fallacia sane ubi imbres cogelant. Lithostrota coepuere sub Sylia paruulis crustis: pulsa exinde ex humo pauimenta in camerae transiere. Agrippa coepit in Thermis, quas fecit, figlinum opus incausto pingere: non dubie uitreas facturus camerae, si prius inuentum fuisset. Leo remedium scribit pauimento subdialia, si rimulam cotraxerit: Cineres incerniculo preparatos

oleo praesertim lini subigito, deinde infundito, coibit. Huic etiam operi commodissima creta calce uina diligenter subacta, & furno excocta: ac ilico inducta ex oleo, rima prius puluere diligenter purgata. Statumen uocatur quicquid strato adijcitur: unde statuminare, stypare, & infercire. Malta est calce fit recenti: gleba est uino restinguitur: mox tunditur cum adipe suillo, quae res est omnium tenacissima, & duritie lapidis antecedit: quod mactatur oleo ante perfunditur.

DE COLUMNIS.

COLUMNAS & arcus in honorem principum erectas uidemus non diuturno inuento. Plinius enim suo tempore dicit coepisse, neque anteriorem quam Titi arcum Romae uidemus: neque Traiani ac Antonini columnas uetustiores: nisi Menianam dixerimus, quae honoris gratia Menio concessa in foro, unde ludos spectaret. In foro item Romano columna fuerat miliaria. De qua in Geographia conscripsi. In eodem quoque columna a plebe statim a funere in honorem Caesaris posita pedum x. lapidis Numidici: inscriptumque parenti patriae, apud quam diu sacrificatum, uotaque inuoluta fuere. autor Traquillus in Caesare. Columnas Hymettias primus Crassus orator aduehi iussit. Columnae ratio sic se habet. Inferior pars ubi residet uocatur & basis & abacus: basi spiras addit & thorulos, qui erant torques crassiores. Orbiculus est in gyru incauus, qui ueluti in troclea, sic iste inter thoros pressatur. Omnis demetiendarum partium ratio est a diametro imae columnae. Coluna ipsa sine parte inferiore ac superiore Scapus dicitur. Pars superior & capitellum & epistilium & modulus: supra hoc lapis quadratus appellatur. In his erant triglyphi, cymatia, encarpia, uolutae: super omnia tympanum. Triglyphi, ut ait Vitruuius, sunt quae contra tignorum praecipitationes in fronte figuntur ob pulchritudinem: eadem ratio in operibus lapideis inuenta. Cymatia inundantes florum frondibus contextus. Encarpia poma frondesque insculpta. Uolutae quae sub capitellis ad uitandos imbres conuoluuntur. In totum quatuor generum describuntur. Doricae quae sexta altitudinis partem in ima crassitudine habent: quae nona Ionicae, quae septimam Tuscanicae. Corinthijs eadem ratio quae Ionicae. Atticae quaternis angulis pari laterum interuallo. autor Plin. Sunt etiam columnae striatae, id est, canaliculis incauatae. Sicuti apud templum Pacis, alijsque in locis hodie Romae uidemus. Striga uero confertus ut ficuum. Striges autem aues dirae: quo etiam nomine anas maleficas ex ea causa uulgus hodie nuncupat. Apud columnas proponebantur antiquitus edicta, disputantiumque ordo & coronae conueniebant.

DE CRUSTATIONIBVS.

CRUSTATIONES aliae inductae, aliae adactae. Inducitur gypsum, calx: adigitur lapis, uirtu, ceteraque huic uscemodi. Crustationibus quibusuis ex uetere pariete suffusa inimica est humiditas. In ductarum autem haec sunt species. Albaria picta, & Albaria insignita pictoria. Adactarum haec, Orbiculata, circueceta, tessellata. Albaria cutis marmoris splendore dabat, si postquam siccauerit cerae & mastice modicoque oleo simul colliquefactis unctum parietem carbone ignito expoliret. Eadem uero & de sigillis ex gypso ratio est. Quorum duo erant genera. unum prominens, alterum retorsum. Pictoriae crustationis alia in udo, alia in sicco. Vdis calor nativus, & metalli cuius conuenit: siccis fucatus factitius. Nam calcem & humor & auster edit. Nouum inuentum oleo lini colore lauari, modo siccus sit ubi induxeris. Tessellatis adhibebantur calculi minores: uermiculatis autem maiores. In utrisque pictura uariorum lapidum imitabantur. Conchas margaritarum immiscere crustationibus instituit Nero princeps, quarum plurimas hodie in ueterum ruinis uidemus. Haec etiam omnia pauimentis conueniunt

Statumē Mala

Volute

Striga

conueniunt, praeterquam insignita & pictoria. Nam prius festucatur, deinde graui lapide leuigatur, postque tessellatarum anguli & lineae figurantur. Crustationes marmorum hoc modo repertae. Pixidorum pastor apud Ephesum cum oues pasceret, hircum infixum cornibus parieti exceptam crustam candidissimam ad ciues attulit, qui forte tunc Dianae Ephesiae templum facere meditabatur, magnoque praemio numeratus est. ut autor Vitru. Plin. autem de crustatione inducta, quod tectorium dicitur, inquit, Tectorium nisi ter arenato, & bis marmorato inductum est, non satis splendore habere uidetur. Crustationes ubi oportebit impingere, arenationes non minus tres inducere: uisae iam & nouae in antiquis aedificijs. Prima officium, parietes artissime desare atque adaequare: extremae, expolire, & colorum lineamentorumque uenustate exprime: mediarum, utriusque uitia emendare atque prohibere, quas asperas esse oportet: nam leuigatis superaddita non adherent. Primas oportet esse asperas ex arena fossitia non ualde tusa ad digiti crassitudinem, interdumque ad palmum. Vltimum marmoratum appellant, quod marmore tusum candidissimo est admixtum: crassitudo semidigitalis sat erit. Crusta si forte ueteri parieti uelis adigere, prius oblinito aqua pura: deinde liquenti flore calcis, immixta ex aqua marmoreo pollini, locum penicillo dealbabis. Post haec arenatum adiges. Vitru. Ad opus albarium parietes primo trullissentur: post trullissationem non minus tribus corijs arenati inductis, marmoratum inducatur. Deinde colores qui cum udo tectorio sunt inducti non mittunt, sed perpetuo manent. In locis humidis inducatur prius trullissatio testacea: deinde arenatum. Et reliqua.

DE LOCIS PUBLICIS.

Theatrum & eius partes

DE Theatro. Pollux. Theatri partes haec sunt. Orchestra, pulpitu, scena, proscenium, parascenium, hyposcenium. Scena quidem locus histrionum est. Orchestra, in qua suggestum quoddam est siue ara. Hyposcenium, quod Latini podium dicunt. Columnis & statuis ornatur, ad spectatorem conuersum, sub pulpito constitutum. Sunt praeterea secundum scenam tres portae: regia in primis, eius qui primas agebat partes. Ab leua inferiores & uiliores personae uel templum, iuxta domum autem tectorium cum tapetis & alijs stragulis adoperitum. Locus iumentorum cum porta maiore: unde facile exeat, & impellatur currus. haec ille. Ex Vitru. Scenae longitudo ad orchestrae diametrum duplex fieri debet. Podij altitudo a libramento pulpiti duodecima orchestrae diametri, supra podium columnae cum capitulis & spiris. Denique secundum Vitruuij prescriptionem podium erat locus iuxta proscenium aut orchestrae adpartem spectauit. De temporario scauri teatro quoniam modo factum esset, in Anthropologia cum de ipso feci mentionem, narraui. Basilica locus erat ubi litigabatur, tectum uidelicet cum expedito & amplo spatio. Ex binis constabat portibus: externa, hoc est, ambulatione ubi serui consistebant, & interna porticus ubi causidici erraret, differente a curia aut templo, quod illa porticum non habebant. Porticus publica res est uti basilica, ab ea tamen differens ueluti pars a toto. Nam & porticus pars basilicae adiuncta tecto tantum & columnis constabat: eas a familiaribus & hominibus Romae cognominabant. Sub porticu Athenis Stoici philosophabantur. Curia quod senatus coegebatur, siue in templo, siue templo coniuncta erat. Tullus Hostilius in Caesum Alba Albanos traduxit, eorumque principes in patres legit, Tullios, Serulios, Quintios, Gegantios, Curatios, Claelios, templumque ordini ab se aucto curiam fecit, quae Hostilia dicta est. L. i. Templum habebat porticum, cellam, pronao, opistodomum, & lucum. Porticus erat pro templo: pronao paruum ante fores conse-

Basilica

Porticus

Curia

Templum

ptum. Cella spatium intus totius templi. Opistodomum quod Vitruuius posticum conuertit, spatium post templum. Lucus fere idem sub dio, sacer locus cum arboribus, sicuti apud nos horti cenobiorum. Et praeterea in sublimi gradibus aliquot: ex quo deprehendi potest quantum ruinae creuerint Romae, ut Pantheon totidem gradibus prius ascenderet, quot nunc descendit. Habebat in frontibus ac pro foribus parastatas columnas, quas *παράστας* uocat. Amphiprostilos, perithyros, dithyros, pseudothyros: omnia ex portarum appellatione. Inter cellam & columnas ambulatio erat, eius species diuersae. Pycnostilos aedioribus columnis. Systilos paulo remissioribus. Ariostilos rarioribus spatijs. In templo tholo res miras suspendebat, ut cornua formicarum, elephantorum dentes, hostium spolia. Socrates in Platonis legibus candore in primis probat in templo absque picturis: Aurum aut argentum, aut aliquid preciosum, tanquam corruptum querens, in eo offerri, minime probat. Praeterea Graeci, teste Vitruuo, Ioni, fulguri, soli, ac lunae templa hypetra, id est, subdialia constituebant.

Thermas Leo dicit se pro coeperto non habere, publicas ne an priuatas fuisse, quod equidem miror: quum utroque modo reperiat. Quod priuatae, docet Martialis. Hetrusci nisi thermulis laueris, illotus morieris Oppiane. Quod publica, idem de Thermis Titi loquens simul cum alijs aedificijs ait: Et sunt Deliciae populi, quae fuerat domini. Dicitur & balnea & Balnea Balinae, & Lauacra, & solia balnearum. Lampridius inquit, Oceani solium primus inter principes Alexander appellauit: cum Traianus id non fecisset, sed diebus solia deputasset. Am. Marcellinus inquit: Lauacra in urbe in modum piscinarum extruxit. Est enim solium alueus balnei. Oceanus autem alueus maior ab estu quasi & refluxu marino appellatus. Erant praeterea in balneis apodyteria, id est, spoliatoria ubi uestes lauaturi ponebant, ut scribitur apud Lampridium. Erantque calidarium, frigidarium, tepidarium, pyriaterium, laconicum, hypocaustum, sudatorium, eadem fere omnia: quae cuncta quomodo fieret, satis in moribus hominum dixi, ubi balnea & exercitationes attigi.

DE VRBIVM AEDIFICATIONE.

VRBIVM aedificatio, coloniarum instauratio, cenobiorumque ingentium constitutio, crebrae fuerant apud maiores nostros, qui tunc & hominum multitudine & ingentiorum fecunditate, ac opum potentia florebant: nunc tam in Italia quam extra, Moenia tot quondam lugent deserta colonis. Satis igitur locorum uacat: satisque habet uir maximus, cum arcem aliquam de nouo fundauit, aut aedes seu uillam sibi concinnauit: seu etiam templi partem restituit, ubi plus occupant eius infixae signa spatij, plusque sibi sumptuum exposcunt quam reliqua aedificiorum partes: ita pessimum omnia ire, tantumque animi posteris imminuit dies, ut non tam potentia quam uirtutibus & uera gloria uacui, quae ramus in mustatio laureolam. Urbium igitur aedificationem auspiciato prius inceptabant: aratro aeneo sulcabant, cum ad locum portae ueniebant, aratrum tollebant, quod sacra tantum moenia haberet, portas nequaquam, cum eas necesse sit multis de causis profanari. Moenia ipsa ac ciuitatem aliquibus dicabant munibus. Persae uero & Aegyptij minime, quod in obsidione precibus hostium uerebantur ea migrare. Censorinus de natali dicit eam futuram magnam ciuitatem, quae gensim cum fundatore communem habuerit: sicuti urbi Romae accidit & Romulo. Moenibus pomerium addebant, erat enim spatium post murum, quod neque habitari, neque arari fas erat. In urbis incremento, inquit Linius, quantum moenia processura erant, tantum hi termini consecrati proferebantur. Hetrusci primi inaugurato consecrauerunt: ut neque intrinsecus, neque extrinsecus aedificia moenibus continerentur. liberumque aliquid esset ab humano cultu.

Thermae

Balnea

Pomerium

DE MACHINIS FABRILIBVS.

MACHINAE, ut ait Vitruvius pluribus operibus, et in maiore cogitur efficitur habere, ut baliste, torcularia, praed. Organa vero unius operis prudenti tractu perficiunt quod propositum, ut scorpionis seu alicuius instrumenti mensura. Rarus Machina est opus continens ad trabenda onera quae mouentur ex arte, circulatorum rotundationibus, quas Graeci vocant κινητήρια. Quorum tria genera scorpionum, quod ἀποκλίνας appellatur spirituale, cuius inventor Ctesibius Alexandrinus, quod ἀνακλίνας. Nam hic et hydraulicas machinas quae admodum aqua possit accedere reperit. Tertium tractorium, quod βάρανος vocant.

Scorpionum Scorpionum tignis et tractus ferri sunt, quibus ad alta sine periculo ascenditur, ubi magis audacia quam arte opus est, sicut in catinationibus et circumulatorum fulcris continentur. Spirituales vero cum spiritu impulsae, plagas uocesque organica exprimit. Tractorium cum opera machinis pertrahuntur, ut ad alta sublimi collocantur. Haec duo artis sunt, ex his ultimis existit quae mechanice, et alia quae organice mouentur. Troclea orbicula habet ad funem tractorium. Triplicata, haec est cum tribus orbiculis. Pentaplicata cum quinque.

Triactorium **Sacra** Sacra est ubi funis adligatur. Vestes pali qui sacra versant, trahuntque coloris cetera onera, id est, maiora, et uisiora. Circa tympanum reuolutus alter funis ad ergastrii chelonia et ferreos chelonas in capitibus scorpionis et subsides. Efficitur tympanum quod funis uertit, ac trahit onera sine modulos trahit sine aliud. Sunt enim Moduli quadrata uel ad haerendum aqua. Fossus quoque subsides tria angulis dicitur esse tabellas, quae affixa coguntur conueniant. Artemo Troclea genus, quod Graeci βάρανος dicunt. Non praeterendum quod Plinius in libro xxi. c. x. commemorat Rex Aegyptus, qui Pyramide ex humo erigere maledabat, ad diligentem artificis curam admonendam, ne rumperet in machina insit aptare, filium suum in obelisci capite adligauit. Cetera instrumenta fabrilis, Tralla, norma, regula, perpedica, decipeda.

Moduli **Subsides**

Artemo **Perpedica**

DE ARCHITECTIS, ET OPERIBVS NOBILIBVS.

ARCHITECTI cum plures fuisse leguntur, sui praecipue Democritus, qui Alexandria est metropolis. Spintharus Corinthius, qui templum Delphicum construxit. Ctesiphon templum Dianae Ephefiae, ubi signa ipsius Deae uisitationis fuerat. Meleagines filius Minervae Prienae. Theodoros Phocensis tholam Delphicam. Philo Atheniensis armamentarium Pyraei. Hermogenes eodem Doricae uronis Magnesia. Sigilas Masfolcum Artemisiae. Zenodotus nobile palatium Pergami. Scripsere super hac arte primus Agatharches Athenis nobilis architectus, ex quo excitati postea Democritus et Anaxagoras in eo etiam commentarios reliquere. Deinde Silenus de Symmetrijs Doricorum edidit uolam. Apud Ephesum testibus Vitruvius et Cicero, architectus cum publice opus redimit, scripto se magistratu auctor. Absoluit opere si ad praedictum imperium resposidit, honoratur donis: si ultra praedictum quartum pars supergredditur, toleratur. Si autem ulterius, de suo cogitur dare.

Democritus **Spintharus** **Ctesiphon** **Meleagines** **Philo** **Sigilas** **Zenodotus**

DE SERICO PURPURA COCCO, Bombicino, Byffo, Setabo, Xylino, Linoque alijs. PROCOPIVS Graecus auctor solus, quae sciam inter scriptores Serici originem in Europa describit, quod Graeci πτερυγες vocant. Ad Iustinianum imperatorem principem, duos monachos eius semen ex Serinda India ciuitate Constantinopolim attulisse. Ex eoque deinde sub sumo posito palatium uermiculos educisse, qui mori subijci cunctis Sericum

Procopius

facere inde transfusum postea in reliquam Europam. Passante in fine v. lib. uermiculus huiusmodi ostendit, Ser appellatur, unde dicitur Seres populi apud Indos, quod a his potissime abundant: nam enim aliud Serinda, unde dicitur semen aduendum, quam Serum ciuitas Ptolemaeo Serica appellata. Ex quo quum Virgilius ait, Folijs deponit uultera Seres: satis constat de uermiculo in arbore nascente, ac sericum procreant dicitur uoluisse. Quod Plinius parum intelligens lib. v. ait, Seres lacinae silarum nobiles perperam aqua deperentes frondium caritatem quasi sine uermiculo id ipse nascatur. Aurelianus princeps Spartiano uerem holofericam ne in uentilario quide habuit dicens, molle perare auro jila. Nam libra auri tantum libra serici uenit. Alexander ite imperator uestas sericas raras habuit, holofericas namquam induit, holofericas namquam denariis. Ex quibus sane uerbis conijcere possunt, quam parca antiquis serici usus fuerit, cuius postea luxuriam plurima sua Moris per uiam uenit, ut non solum ad uisum ordinis homines pertineret, sed et ad equorumque stragula ac dorsoque fiam. Nihilque sine in ordinis sine in imagine maior recipit uarietate. Cuius uelere platum, inter ceterum, pida, monocromation, dichromaton, trichromaton, quatuor, quinque, sex, septimum quod Hexamiton uocatur. Color hinc purpureus et excellentissimus inducitur. Violaceam Nepos dicit suo tempore cepisse. Rubram uero postea deinde dicitur hinc omnibus praestantior inuenitur, his sanguine saturata, uocatur Plinius quae etiam in lib. x. Sybaritana, id est, Hispaniam et Massiam commendat. Huius praestantia coloris in cane primum deprehensa, qui porcum forte manducauerat, labris rubentibus appertis. Posteri uero omnibus comodiorem inuenitur ex herbe similibus Thryallidis floribus ac semibus, quae in India sphaeribus in locis seritur. hanc parauerunt quae Dioscorides Arabibus uocat. Latius profuse, unde cum caput, tam alioquin tenentur, ut serici delictis tantum minoris praestant, in lana exarsent. Na in lana coctum splendet, quod hodie Graecum uocatur. Hoc olim Africa, Gallia, et Lusitania mitterent, ex quo imperatoris palatium inueniebatur. Transalpina uero Gallia herbas Tyrium atque Conchilium, omnique dies colores, ut ait Plinius in libro x. Nam sero e Valentia Hispaniae optimum omnium aduenit coccum. Deinde ex Asia colore inferioris. Ex his itaque color duplex, uiolaceus et ruber. Uiolaceus prius Gaudium nunc appellatur, herba subijcitur colore caruleo. Alter quo cadidus inspicitur panas, color rufatus tam antiquis quam nobis nominatur potissimum inter omnes. Na et rufatus quondam factio fuerat. Hanc etiam posteri magis arte perfecit, ignis arborum immutationem. Quod sero nunc Brocatum uocamus, anti quibus non erat nisi uelut aurum, quae panas non autem sericum, auro intertextus fuerat, etiam laboratus. Panas a nobis aureus appellatus uideatur esse, quae Plinius se uoluisse testatur Agrippinae Claudij principis induram, paludamento textu, ubi nulla materia. Omnia nunc lasciuia temporis ampliansit, uelut, sicut, ad praecones usque parafusosque produciendo cum imperatorum palatium ex hoc cernere non esset. Est et Bombicina uelut ad uermiculi uermiculis. uermiculis. Formam lucet sic per Bombicina corpus. Ex filo sunt tenuissimo uisum serici, quod Bombix seu Neceidus de genere cratromum ex Assyrijs uermiculis more araneae textit, modo candore salis, magisque duritie in pariete consistit. Id retorque re rufusque, texere inuenit P amphibia Platis filia in Co insula, auctor Plin. lib. xi. Byffus factio nati generis in ueraque lingua, genus est limi filia ac tenuissimi, unde uelut byffina et color byffinus. In India praecipue teste Iosepho. Secundus in Elide Graeciae ciuitate, colore inferior Indico, sed tenuitate praestantior, ut ait Plinius in libro v. Et byffum et bombicina quamquam raro, hodie quoque ex Asia

Holoferica **Purpura** **Violacea** **Rubra** **Andullum** **Cocum** **Bombix** **Byffus**

Byffus

Byffus

Byffus

Byffus

Byffus

Byffus

Asia Graeciisque, quibus Turca dominatur, in Italiam exportari uidemus. His proximè Setabum tenuitate, in Hispania eiusdem nominis ciuitate proueniens, sudarijs aptissimum. Xylinum. Remitte mihi Setabumque meum. Deinde Xylinum, de quo Plinius libro x. sic ait. Aegypti pars superior Arabiam uersus fruticem gignit, quem aliqui Gossipion uocat, plures Xylon, ex quo Xylina lina, paruulus est, similem barbatæ nucis defert fructu, cuius in exteriore bombice lanugo netur: nec ulla sunt eis in candore mollicia ue praeserenda, uestes inde sacerdotibus. Aegypti gratissima. Hoc Cottonum hodie uocant, nasciturque in Calabria, post Plinium adeo freques ut nihil uilius. In insula item Malta prope Siciliam: sed optimum ex Syria uenit. Orthominium item Plinio e panicula palustris uelut arundinis netur etiam tenuissimum: nunc corrupto uocabulo Orthicinum appellat, ad nos etiam uile externum ueniens, ubi nunc ora nostri depingunt Seruatoris. Reperitur et linum quod uinum Latine, Graece uero Auesstinum ex argumento uocatur, quod igni muretur, nec absumitur, unde funebres regum tunicae sunt, quae fauillam ab reliquo separant cinere. Nasctur in India desertis auctore Plinio. Straboni etiam apud Carysum insulam, ut alibi dixi, rarum inuenitur, et quatuor pretia margaritarum, ut ait Plinius. Nos item in Italia hoc uidimus et experti sumus. Cumanum in Italia ad piscium et alium capturam tantæ tenuitatis, ut annuli hominis cum epidromidibus (sunt enim epidromides extremae funes cum circulis) pertransiret. Sed mirum magis in Aegypto singula fila c. c. l. x. v. filis consistere, ut in thorace Amasis regis Aegyptij, qui Rhodi in Mineruae templo uisebatur. Aethiopes indiq; ex malis, Arabes e cucurbitis, Asiatici ex gemista lina demittunt.

Setabum **Xylinum** **Gossipion** **Cottonum** **Orthominium**

Linum uinum **linum Auesstinum**

Linum Cumanum **Epidromides**

Carbasium

Carbasium

QVAS QVISQVE POPVLVS VESTES reperit, et de priuatis quorundam.

Phrygiones **Aitalica**

Delmatica **Gabanum**

Pallium **Mantellum**

Brace

bitu uiuit. O uices rerum humanarum. Italia quae Barbaris hominibus leges ac togam antea dare consueuerat, ab eis nunc ineptos ornatus ac mores ridiculos accepit. Aulea Aulea Britannorum sunt, ut Marcellus. Virgilius quoque Tollent aulea Britanni. ea putantur quae nunc cernimus picta. Afri praeterea, Mauri, Saraceni, Scythaeque omnes uarietate colorum gaudent, praesertim luteo, ac rubro. Virgilius. Pictique Agathyrsi. Graeci autem crepidati incedebant. Legimus item priuatas quorundam uestes. Aelianus de uaria historia. Pythagoram ait ueste alba uti solitum, et coronam auream gestare. Empedoclem Agrigentinum purpurea ueste, calciametisque areis. Hippiam quoque et Gorgiam purpureis. Utebatur et purpura Porphyrius, unde nomen est auspiciatus, cum antea Malchus appellaretur, auctor Eunapius in eius uita. Aristoteles ipse in uestitu uictuque deliciosus fuisse traditur, ob idque Platoni aliquantulum infensus. At contra Socrates Diogenesque, alter discalciatus, alter cum pera baculoque semper ambulabant. Abud Rom. Cato senex praerupta toga utebatur. et Cethegi exerto nudoque brachio. Caesar laxiore tunica. Augustus hyeme thorace laneo, tibialibus, et quaternis tunicis. Mecoenas mollioribus uestibus unde Malacianus ab Augusto cognominatus. Nostra uero etate Ludouicus x. Galliae et Alphonfus Siciliae, ac Matthias Pannoniae reges, uili amilli panno a uulgo non cognoscebantur.

Priuate quorundam uestes

Toga

Vestes senatoriae

Paludamentum **Prætoxa**

Tunica

Bulla **Cinctus Gabinus**

Insula **Latumclauum**

Vestes militares **Læna** **Abolla** **Sagum**

Vestes militares

Vestes militares

Vestes militares

Vestes militares

supra tunicam, & si uisucinet, cōtra imbrem sumebant. In
 Et multo stillaret penula nimbo. Lampridius. Alexander se-
 natoribus concessit, ut in ciuitate penula uterentur: nam usus
 fuerat extra ferre. Erant item Strigium ex Hispania, &
 Mastruca & Sardis, & Gausapina. Plautus mastrucatu dixit.
 meminit & Cic. in orationibus, uestes sanè omnes crasse &
 hyemales: ferè similes nostris hybernis. Seneca. Gausapina-
 tum uocat pannosum hominè. & Martialis Leucopiatu &
 bericatum. Erat enim Leucopiu albus pannus ac uilissimus.
 Plinius ubi de medicinis ait: in panno leucopo dicit reponen-
 dum. Pullati & atrati idè erant qui nigris utebantur: aut
 funeris aut ulciferi se gratia ob aliquam iniuriam. Cic. in
 orationibus de Claudio Tribuno. Veste obsoletior: capilla-
 tor quam antea: barba promissior, & uim tribunis nouam
 minabatur. Idem hos esse in conuiuio non solere demonstrat.
 Quis unquam inquit uel in suorum funere atratus accubuit?
 In sumendo uestem dicebant mutare, in ponèdo recuperare.
 Dicitur quoq; pullati plebei omnes, quod fusco & naturali
 sint amicti colore. Tranquillus in Augusto. Edixit ne quis
 pullatorum in media cauea cōsisteret. & Quintil. Pronun-
 tiatio uehemens cum corporis iactatione mure ad pullatum
 circulum facit. Muliebres deinceps: inter quas Palla hone-
 stissima cuiusq; Marcello fuerat. Inuenimus & apud Oui-
 dium, uirorum, de Orione loquentem. Induerat tyrio disin-
 ctam murice pallam. Preciosa utcunq; uestis. Virg. Et pallam
 insignem gemmis auroq; rigètem. Stola ueteres dixerunt
 non honestam uestem solum: sed etiam omne quod corpus te-
 geret muliebre. Strophium fascia breuis: quæ uirginalem er-
 rorem cohibebat papillarū. Cic. in Clo. Strophium accu-
 rate præcingens: autor Marcellus. in hymno tamen diui Io.
 pro tegmèto uillico & agresti accipitur. Plautus in Epidico
 multas huiusmodi commemorat: quas Marcellus declarat.
 Sunt autem hæc, Regilla diminutiue à regia, uestis: dicta &
 basilica. Item mendicula. Ralla à raritate, quæ preciosis
 uestibus immitti solebat: Indusiata. Patagiata. Plumatile dicitur
 Plauto. Plumatile aut clauatum, aut è plumis factum.
 Cestium linteolum purum & candidum dicitur Plauto:
 quod ita ad candorè perueniat, quod oras circūcisas habeat.
 Supparum est linteolum femorale. Exoticum, peregrinum &
 pulchrū dicitur. Plautus. Basilicu aut exoticum. Limbus
 muliebris etiā uestis & pretiosa. Plautus. Limborarij Ar-
 cularij. Flameum tegmen quo capita matrone teguntur,
 dicitur & Flameolu: uulgu Italicum adhuc faxollū appellat.
 Flameolum
 Reticulum item capitis: Carbajus, pallium quo Flameum
 amicitur. Virg. VI II. Eum tenuis glauco uelabat amictu
 Carbajus. Capitia, capitū tegmina foeminarum. Calan-
 tica item. Cicero in Clodium. Te cum Calanticam capiti ad-
 commodares. Interula, cuius Horatius & Mar. memine-
 runt utriq; sexui ferebatur: erat enim tunica proxima car-
 ni: nos linea utimur, apud ueteres lineam nusquam cōperio
 fuisse, ut ex marmoribus indicatur. Plin. Græcas statuas ar-
 matas sine tunica, hoc est in nudo corpore dicit, ex quo ui-
 dere licet quantum mollities cultus posteros occupauit.

DE CALCIAMENTIS AC TVNICIS, & uestibus tragicis: comicis ac Satyricis.

NVNC calciamenta. Alexander Imper. Caligariorum
 & omnium artium collegia instituit, ut autor Capito-
 linus. Erat enim calciamenti genus: non quas nunc Caligas
 appellant: nam ueteres nusquam inuenio caligas quibus nos
 utimur habuisse: sed tantum crure tenuis Socculos, sic in om-
 nibus antiquorum monumentis aspiciunt. Et Tranquillus
 ait. Vitellio socculorum alterum detraxit. Calcei fuerant
 uaria forma distincti. Vopiscus in uita. Cæsarium. Calceos

mulleos, cereos, hederaceos, albos, uiris omnibus sustulit,
 mulieribus restituit. Apuleius quoq; linteos calceos nomi-
 nat. Et Phecasij sacerdotū calcei & Sicyonij calcei ab his qui
 elegantiæ studebant ferebatur, autor Cicero. Soleæ mulie-
 rum fuerat. nos planellas dicimus, quas turpe uiris tunc ge-
 stare fuerat. Cicero de Arusp. respō. A mulieribus soleis, in-
 quit. & in Verrem. Stetit prætor Pop. Rom. soleatus in lit-
 tore. Græcanici calcei ex Polluce hi sunt. Basilides quibus
 utebatur Athenis. Crepidas gestamen militare. Embades
 sumptuosum calciamentū. Sunt quoq; schistæ, singe, compe-
 des, asirca, sandalia, crotopezia, lignæ calciamentū, à so-
 nando dicta, quæ aliter calopodia à quibusdā dicuntur. Car-
 batina rusticum est, uocatu à Caribus. Ex gētibus quoq; &
 ciuitatibus plurima dicta sunt, ut Argea, Scythica, Rhodica,
 Laconica, Thessalica. Quædam ex personis, ut Alcibiadia,
 Smindyria, Hiphratida, Phecasia, Diabathra. Communia
 autē utriq; sexui, Embates similes comicis, hypocesma uiri-
 le calciamentū ualde sumptuosum. Proschema senile. Periba-
 tes ancillarū. Album calciamentū meretricū erat. Plocaria
 & acontia nominatur Aristophani tanquā muliebria. Rha-
 dia uarium & circumuolutū erat. meminit Plato. Baucides
 sumptuosiorū. Muliebria rursus crocotides, aphraeta, opi-
 stocrepides, quod amētis retro ligatur, amphiphryra, acro-
 phryra, canobia, gynopodia, nichpedeces, mesoperfice, phyr-
 taces, seleucides, nisesides, ambracides. Communia item utriq;
 sexui, phares, ledariū, chiton, xystis. Foeminarū etiam pro-
 pria, epopes, diploidū, semidiploidū, catattisus, catagoges,
 peplus. Zoma uestis anilis. Tunica quoq; diuersorū ge-
 nerum ex eodè autore, hæc sunt: Scisilis, phanotis quæ trans-
 lucebat, catasticte, id est, notis uariata animalia uel flores in-
 textos habebat. Myotis ex muscis intextis ex Armenia ue-
 niens. Cortæus Majsiliensiu, Rhiza Thracū, Caunaces Ba-
 byloniorū, Sarages Medorū, Tcmenis Argiuorū. Circa mā-
 mas mulierū zofma, tania, & tenidiū, strophium quod &
 zona uocatur. λύσα δὴ παρθητικῆ ζώνη. Et rursus ἄ-
 μαζον & ὠσῆρ. Epizostis uestis crassa ex lana. Scytharum
 uestes ex pellibus Diphthera, epicranium, bæte, sisyra,
 spola. Tragica autem ac comica uestes ex eodè autore
 Xystis, batrachis, chlanis, calyptra, mitra, agrænū ex lana cō-
 textum. Ephatis uertibulū erat quoddā rubrum, quod in ma-
 nu habebat bellum gerètes uel uenates. Qui autē in miserijs
 erant, melina, hoc est, lutea uel nigra uel glaucina utebantur.
 Satyrica uestis nebris, id est, pellis caprina, quæ & ζώνη
 uocabant, & pardalim subtextā. Venatorium Dionysiacū.
 Cortæus tunica pinguis est. Comica autē, Exomis, id est,
 uestis alba ignobilis, secundum sinistrū latus suuam nō ha-
 bens. Puniceus habitus & purpura iuniorū est. Pera, bacu-
 lus, diphthera rusticorū est. Nigra uel lucida uestis parasit-
 orum præterquā Sicyone. Et alba quædo parasitus ductu-
 rus est uxorē. Seruorum autē Exomis, cui adiacet uesticula
 quædā alba quæ epiblema dicitur. Coco autē duplex & in-
 flexibilis uestis. Foeminarū comicarum, Anus nigra uestis, in
 sacrificijs tamē alba utetur. Iuuenum item alba uel bysina.
 Epicleri album & croceum. Lenones tunica colore distin-
 ctam ac floridā ferebāt, baculumq; quod aresum uocatur in
 manu habebāt. Parasitus erat sceleris & lecythus, sicuti &
 rusticis legobolum. Quibusdā autē mulieribus tunica ta-
 laris purpurea ad cubiti symmetriam rotunda. Hæc Pollux.

DE VARIETATE STRAGVLORVM ET PELLIVM VSV.
STRAGVLA item diuersa. Primum circa thorum.
 Amphimallon & gausape in castris usum prebebant.
 Primum ex utraq; parte uillosum erat, Heteromallū ex una
 tantum.

tantum. Stragula quæ lodices poetæ uocat, lintea uestis con-
 strata. Stragula quoq; alia super eis adposita ab Homero pla-
 ne notantur, ἰνύρα καὶ ἀπὸ σφύρα. omnia stragula uestes
 Plinio uocantur. Dicebatur & plagia, deinde Sindones ap-
 pellata. Varro de uita patrii. Chlamydes, plagia, uela. Nam
 & uela & uelaria dicuntur. Papinius. iam uelaria lintea
 pluebant. Plumaria quoq; & plumarium opus, & plumarij
 textores, quos polymitarios dicit, liciorum uarietate, à plu-
 mando dicti Marcello. Plautus plumatile inquit. Stromata
 & Peristromata ferè quæ & tapetia depicta uario colore,
 à sternendo uocata. Plautus peristromata Campana dixit.
 Tapetum Tapete & Tapetum Græcum uocabant uarijs etiam fue-
 rat coloribus pictū. Cortinas Plinius uocat præter usum, etiā
 lintea quæ sternunt siue mēsis siue lectis. Culcitra. Cicero
 culcitra plumæam dixit, erat & Lanca. Tomētum nanq;
 culcitra materia ex palustri arundine quam Circensem ap-
 pellabant, aut ex re alia ignobili suffarcta. Tomenū concisa
 palus Circense uocatur. Ceruicalia & puluilli capitis sub-
 stramenta. Toral tori ornamentum apud Horatium, &
 Conopeum Conopeum tentorij genus apud eundem. Interq; signa turpe
 militaria sol afficit conopeum. Propertius de Cleopatra lo-
 quens: Fœdæq; Tarpeio conopea tendere saxo. Equorum
 quoq; uestes phalææ, ephippia, dorsualia. Vopiscus in Gale-
 no. Boues cum dorsualibus sericis discoloribus præfulgētes.
 Præterea Mantica ac Bulge imponuntur, sic Festo appel-
 lata, Seneca uerò Hippoperæ lib. epistolarum XIII. M.
 Cato Censorinus canterio uehebatur: hippoperis quidem
 impositis, ut secum utilia portaret. Pelles autem animalium,
 quibus nunc utuntur arcendo frigori, apud antiquos minime
 in usu fuisse quidam existimant: eò quod Plinius qui omnia
 exequitur, tum alij, nullam de his faciant mentionem. Tran-
 quillus Augustum scripsit, non pellibus, sed quaternis tuni-
 cis hyeme solitum muniri. Et Martialis diuitem describens
 probe indutum. Optat & obscuras luces, uentosq; nivesq;
 propter sexcentas Baccara gausapinas, quas supra commemo-
 rauit crassa lana fuisse. Barbaros tamen aquilonares ge-
 stare pelles, uti etiam nunc, consuetos esse complures sunt
 auctores: Ouidius ponticos & Getas describens inter quos
 exulauit, pellitos appellat. Sed usum tamen hunc paulatim
 cœpisse Senecæ temporibus ex loco eius epistolæ putan-
 dum: Pelliculas, inquit, uulpium ac murium frigoris causa.
 Mores pōtici Murium enim pelliculas & zibellinos & armellos
 nunc dictos puare possumus. Nam & inter murium gene-
 ra sunt in ponto, ut in animalibus dixi.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIB. XXVIII.

DE HONESTO ET EIVS PARTIBVS. Ac primum de prudentia & doctrina, quod magistri in ea necessarij.

QUAE ad corpus pertineant hacten-
 nus, mox ea quæ ad animū reliquum
 nostri operis spectat: ac primum de
 moribus, citra quos frustra cetera
 dicuntur: deinde de artibus liberali-
 bus dicam, ut planè præmissio titulo
 materia respondeat: in quibus pauca
 quidē, uerum exotica ex omni pene Græcia simul cum no-
 strorum receptissimis delibauit, ut facilius ediscerentur: ef-
 sentq; cum ad bene beateq; uinèdum suffragia, tum ad scri-

endum omnibus parata supellex, maiorumq; rerū per bre-
 ues adnotationes indicamenta. Prudentia igitur prius attin-
 genda, quæ unica cum æque intellectus ac uoluntate consistat,
 sub eadem doctrina continetur: utraq; uerò coniunctam
 Græci Sophiam, nos sapientiam dicimus, in qua monstrato-
 re prius est opus. Scribit enim Aelianus de uar. histor. quod:
 prisca fuit consuetudo, ut uiri magni iuxta se magistros alu-
 mnosq; haberēt. Sic Vlysses Alcinoū, Achilles Chironem,
 Patroclus Achillem, Agamemnon Nestorem, Telemachus.
 Menelaum, Hector Polydamanta, Hiero Syracusanus Simo-
 nidem Chium, Polykrates Anacreontem, Proxenus Xenonem,
 Antigonus Zenonem, Alexander Aristotelem.
 Inter Romanos Lucullus Antiochum Ascalonitam. Cicero
 Molonem, Mœcenas Arium, Augustus Athenodorū: Neq;
 mirum, cum Plato dicat quod & Iuppiter quendam habuit
 consiliarium: unde nos exemplo eius institui debemus. He-
 stiodus quoq; optimum uocat, qui per se omnia nouit. Pro-
 ximum huic, qui sapientes audit. Qui neutrum præstat, pe-
 nitus esse inutilem. Socrates apud Platonem in Phædro ait,
 disciplinam ex sermone potius & uia uoce hauriendam
 quam ex lectione, magisq; sciētū prodesse. Sunt altiora quæ-
 dam quæ scriptis tradi commode nequeit. Præterea à quo-
 cunq; discendum, etiam si quercus esset quæ loqueretur.
 Non enim quis dicat, sed quid dicat in primis uidentū. Hanc
 igitur Socratis sententiam uox dominica confirmat. Que-
 cunq; dicunt Pharisæi uos facite, opera uerò illorum mini-
 me. Item Plato in Lachete. Is maxime audiendus cuius dictis
 facta conueniunt: qui uerò de uirtute quam non attingit, aut
 contra uitium quod habet, quanquam ornate loquatur, mi-
 nime auscultandus: siquidem in eo sapientes sumus quod no-
 uimus, in eo delinquentes quod ignoramus. Quæ sententia
 superiori contraria quodammodo uidebitur, quum minime
 sit. Idem autor ait: Maxime illud cauendum quod scientiæ
 & eruditioni ualde officit, ne uidelicet in Misologiam aut
 Misanthropiam incidamus, id est, in sermonis aut hominum
 odium: uidelicet, cum forte alicuius uerbis aut opinionibus
 additi sumus, ut omnia pro oraculo credamus: deinde o-
 mnino contraria esse reperimus, deceptosq; nos esse intel-
 ligimus: quod cum sepe fit, maxime euenit ut nulli postea
 credamus, quod uitium periculosissimum est. accidit autem
 ignorance, quod citra delectum & artem credit. Nam si
 quis studium & artem in iudicandis omnibus adhiberet, nec
 temere crederet, proculdubio reperiret hos bonos, illos im-
 probos & indoctos, alios uerò inter utrunq;. Apuleius in
 Apologia ait, Thaletem Milesium interrogatum à Mār-
 draico Priensi discipulo, quantum uellet mercedem pro
 eo quod disceret: respondisse, Si quod didicisti, mihi ascri-
 pseris, meq; repertorem prædicaueris. Quantum igitur au-
 ditui in hac parte debeamus, satis docent sacri libri, qui fidē
 ex auditu esse dicunt, & Iacobus: Sit omnis homo uelox ad
 audiendum. Hieronymus quoq;: Habet latentem energiam
 uia uox. & in epistolis: Non enim, ut est quorundam præ-
 sumptio, me ipsum docui. Hæc deniq; causa cur peregrina-
 tiones longas philosophi susceperint, uti coram laudatorū
 uros audirent, quorum sepe libros domi habebant.

QUI APTIORES AD DOCTRINAM, & quid aut quomodo discendum.

AD doctrinam alius alio docilior. Mercuriales pueri ue-
 locissimi sunt, uerum cito desinūt, raroq; perueniunt ad
 frugem, maxime si cum Mercurio Martem coniunctum ha-
 beant. Talis fuit Hermogenes ille sophista, qui de arte scri-
 psit, in adolescentia senex, in senectute puer, ut ait Philostratus.
 Saturnini uerò tardiores ab initio, sed tempore altius
 radie

radices mittunt. Quapropter Ariston, ut Seneca, dicere solebat, malle se adolescentem tristem, quam hilarem & amabilem turbare. Vinum enim bonum fieri, quod recens durum atque asperum visum sit, non pati etatem quod in dolio placuit. Huiusmodi enim legitur fuisse Cato ille Censorinus, qui sero didicit literas; eualet autem summus orator. Torquatus quoque illius qui filios occidit, ingenium rusticum et inutile ab initio visum, in summam lucem effulsit. Proximis autem seculis Ludouicus Pontanus, iuris scientia præcellens, v. l. i. annis scholis Italiæ pertinacissime vacando, nunquam in ea facultate mutare aut dissentire quicquam est visus. Sunt autem qui utrunque præstant et uelocitatem et usque ad extremum perseverantiam ac profectum, quæ quidem rara felicitas: qualis Cicero fuit, et Augustinus noster qui per se didicit omnia. Quomodo autem discendum, Seneca item in epistolis docet. Lectio certa prodest, uaria delectat. Multumque potius quam multa legenda, quæ non habeas ad manum: quemadmodum magnus luctator non est qui omnis numerus nexuque perdidit, quorum usus sub aduersario rarus est, sed qui in uno se aut altero bene et diligenter exercuit et eorum occasiones intentus expectat. Nec est quod de naturæ malignitate queramus quod res occultet, cum quicquid nos meliores aut beatos est facturum, in aperto aut in proximo posuerit. Idem. Cum omni etati studia conueniant, non eadem tamen semper conueniunt: Turpe est uiro iam pro uecto ex commentarijs sapere, aut flosculos captare: semper interpretem, nunquam autorem esse, Semper denique meminisse, nunquam scire. Idem. Dementia est mihi Lucilli superuacua discere, in tanta præsertim temporis breuitate. Negat Cicero, si duplicetur sibi etas, habiturum se tempus quo lyricos legat. Eodem modo et dialecticæ uanas captiones. Nam apud plerisque philosophia quæstui est, institores potius nata quam antiuitates. Hanc fas est dare tempus non accipere: res enim non subiciua, sed ordinaria est. Aristotelis insuper opinio: Nullum esse magnum ingenium sine melancholia aut mixtura dementiæ. et ex sententia Platonis, Frustra poeticae fores compos sui pepulit. et Cicero pro Archia: Sæpius conpertum ad laudem atque uirtutem naturam sine doctrina, quam doctrinam sine natura ualuisse.

Quomodo discendum ex Seneca

forma distare a feris. Plato scientiam ait sine iustitia ceterisque uirtutibus calliditatem potius quam sapientiam. Zeno dicebat quod in disciplinis quidam erant Philologi, quidam Logophili, id est, amatores potius uerborum quam scientiæ: item nonnullos esse philosophatos, id est, corporis amatores potius quam philosophos, siue etiam philotimos, aut philochrematos, id est, amatores honoris ac pecuniæ.

QVOD DOCTRINA OMNIS AD philosophiam ac theologiam referenda.

ARISTONYMVS Chius circularis scientiæ sectantes, negligentes uero philosophiam comparabat procis Penelopes, qua cum minime potiri possent, ad ancillas se conuertebant. Idem uulgum comparabat Laerti, qui tantum agrorum curam habens, sese domumque propriam sperneret. Sic plures curam tantum diuitijs intendentes animum negligere agrestibus exulceratum perturbationibus. Bion dicebat, grammaticos Vlyssis errores inquirere, suos autem minime. Plato in Protagora poetice similem facit imperitorum conuiuijs, qui cum propter inscitiam et rerum ignoracionem propria uoce suisque sermonibus colloqui nequeant, tibicines accersunt, ut aliena uoce, hoc est, tibiarum flatu utantur: ubi autem sunt eruditi ac philosophi, inter se disceptant. Nec ab re Homerus dicit, ut Diomedid daretur socius ad exploranda castra, quod alter ex altero si duo sint, melius intelligent. At Cicero pro Archia poetice et cyclicas scientias magnopere laudat. Hæc inquit studia adolescentiam agunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, aduersis profugium et solatium præbent, delectant domi, non impediunt foris: pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur. Quod si ipsi hæc attingere minime possemus, tamen ea mirari debemus cum in alijs uidemus. Apuleius de Deo Socratis. Vlysses, ait, comite sapientia, quam Homerus poetice Mineruam appellauit, omnia horrenda subiit, omnia aduersa superauit. Et Cyclopi specus introiit, et egressus est: solis boues uidit, et abstulit: ad inferos migravit, et remigravit: Scyllam præternauigauit, nec abreptus est. Circes poculum bibit, nec mutatus est. Ad lotophagos adcessit, nec remansit: Sirenes audiit, nec adcessit. Basilius quoque in quodam libello non usquequaque poetarum lectionem detestatur, si quis ex his rosam non sentes delegerit. Nam Vlysses, inquit, uelut alter Iob, nobis exemplar patientiæ ab Homero proponitur. Hieronymus item qui secularem scientiam alias demonum cultus esse dicit, ad nostram deducere iubet philosophiam. haud aliter quam Hebræi captiuam alienigenam recessis unguibus et capillis in matrimonium deducere poterant: sic dicta illorum castratis erroribus et uerborum lasciuia, si qua probata sunt nostro dogmati adijcere recte licere. Nam Salomon et Paulus et Cyprianus multique alij ex nostris, poetarum philosophorumque scripta, ut ipse testatur, ad nostra confirmanda in medium adduxerunt. Idem ad Rusticum monachum: Ama scripturarum studia, et carnis uitia non amabis: eripiunt enim sensum a cogitatione lasciuia, et carnem macerant ob laborem. et alibi: Literæ laboris sunt comites, non uoluptatis, damnum, non marsupium sequuntur, ieiunium, non saturitatem. Augustinus de trinitate: Vera philosophia est trinitatem intelligere, scilicet unum Deum, a quo spiritum sanctum in quo et filium per quem sumus, principium ad quod creamur, formam qua separamur, gratiam in qua reconciliamur. Gregorius tris ponit sapientiæ profectus. Inchoacionem et profectiorem, et quod inter utrunque est, medium. In primo blandimenta dulcedinis, medio tempore mentis certamina laboresque, ad extremum profectiõis summa uoluptas. Hieronymus: Gratias nunc ago Deo meo,

Vlysses uelut alter Iob

Tres sapientiæ profectus

QVOD DOCTRINAM CVM prudentia ac iustitia coniungere opus.

MENANDRI Senarios sex ad hoc propostum conuerti:
 Cuncta enim serua sunt prudentiæ.
 Frustra mei debilitatem corporis Accusauerim, si aderit prudentia.
 Hæc enim potenti brachio fortior.
 Sicut nanque corpori existit oculus:
 Sic demum nostræ mens anime fuerit. Idem.
 Δις ἑξαμασίην ταύτην ἐκ ἀνδρός σοφῆς.
 Ο μὲν ἐν ἐδῶς ἐδὲν ἑξαμασίῃ.
 Bis in eodem peccare, non est uiri sapientis:
 Qui uero nihil uiderit, nihil peccat.
 Phocylides poeta dixit, mentem ac rationem hominibus pro armis datam, bis hexametris a me conuersis.
 Cuncti mortales, æque locus omnibus idem Regibus ac inopi est, animis Deus imperat altus
 Cunctorum qui cuique dedit propria arma ferenda:
 Veloce lepori cursum, sed cornua tauris Sponte sita, ast apibus penetrantia acumina caudæ.
 Mentem homini melius tribuit, qua cætera inermis,
 Robusto sapiens longe præstare uidetur.
 Cleanthes dicebat homines absque disciplina et literis, tantum

meo, quod ex amarissima doctrinæ radice nunc dulces fructus carpo. Thomæ Aquinatis sententia est, ut scientiæ uestigia nobis defunctis remaneant, quibus doctiores maiore cum uoluptate ac uerius diuinitatem speculantur. Quod et Hieronymus sentire uidetur: dum ait. Discamus in terris quorum scientia nobiscum perseueret in caelis. et alibi ex Danielis autoritate doctiores firmamento comparat, reliquos uero astris.

QVOD DOCTI SEMPER IN PRECIO FVERE.

Doctrinæ honor

Doctrina quanquam sæpe plurimorum iacet, uiri tamen ea maxime præcellentes semper in honore fuere. Nam et Platonem Siciliam petentem Dionysius cum albis quadrigis obuiam procedens excepit. Alexander Thebas euertens, Pindari domui pepercit, Stageram oppidum ob Aristotelem restituit. Athenienses Thucydidem quem imperatorem in exilium miserant, rerum suarum scriptorem reuocarunt. Menander Comicus petitus classe Aegypti ac Macedonia regibus uenire contempsit, regiæ fortunæ prælata literarum conscientia. De Hippocrate idem contigit, Xerxe rege adcersente. Pto. quoque Philadelphus et Hiero Tyrannus occasione aduersæ ualitudinis se studijs maxime tradiderunt, uiris doctis undecunq; adcersitis. Ut autem de Romanis loquar, ex Hispania uenerunt quidam nobiles, ut Liuium uiserent. Pompeius post bellum Mithridaticum Possidonij differentis domum Athenis intraturus, non percuti de more ianuam iussit, sed fascis lictorios foribus submisit. Scipio statuam Ennii sepulcro suo imponi mandauit. Cato senex Carneadem legatum Atheniensium ob uiri eloquentiam suspectam senatui non admittendum esse consuluit. Augustum quoque item Claudium, Adrianum et M. Antoninum ex Romanis principibus, maxime doctis uiris fauuisse memoriæ proditum est. Numerianus item imperator te ste Vopisco, dicendi faculte maxime præditus: maluit in bibliotheca Vlpia statuam sibi poni Numeriano oratori quam Casari. Proxima memoria Robertus Sicilia rex Petrarchæ, omnisque eruditus in precio habuit. Mea uero etate, hæc laude magnopere digni Nicolaus pontifex, Alfonsus Tarraconensis et Matthias Pannoniæ reges. Cosmus item Medices ac Federicus Urbinas dux.

QVOD VNVS QVANDOQVE IN POPULO SAPIENTIA PRÆDICTUS, PLUS CÆTERIS UIDEAT.

Est et illud sapientiæ proprium, ut unus sæpe plus cæteris in multitudine uideat, frustra tamen, animos reliquorum stultitia seu inuidia occupante: ut Annibali accidit, ob inuidiam factionis Barchinæ, ut Socrati de decorum opinione, ut Capy Troiano in equi introductione, ut Magio Campano, ne Annibal in urbem reciperetur consulenti, ut apud Romanos Paulo Aemilio pugnam Cannensem detrectanti, ut Fabio Max. contra Minutium et totum exercitum contendenti, ut denique apud Hebræos tot prophetarum prædictionibus minime exauditis. Quædoque tamē populi felicitate auditus sapiens, ut Ap. Cæci solius sententia de pace non inuendā cum Pyrrho, ut Catonis de Carthagine delēda, ut denique apud nostros Iona Nininitis.

ΑΠΟΡΗΤΗΓΜΑΤΑ ΣΕΠΤΕΜ ΣΑΠΙΕΝΤΥΜ ΕΧ ΔΕΜΕΤΡΙΟ ΦΑΛΕΡΕΟ.

Cleobulus

Cleobulus. Μητρον ἀεισοῦ. Mediocritas optimum. Πατέρα δὲ ἀδικεῖ. Parentem uereri oportet. Εὐ τὸ σῶμα ἔχει καὶ τὸ ψυχῶν. Bene corpus et animam habe.

Φίλωνος εἶναι ἢ πολέμου. Libenter audi magis quam multa.
 Γλωτῆς κρατῆρ. Linguam compesce.
 Βία μὲν ἐν πράττει. Nil age per uim.
 Ἐχθρὰς διαλύει. Inimicitias dissolue.
 Τὸν δῆμου ἐχθρὸν, πολέμιον νομίζει. Populi inimicum æque tuum puta.
 Γυναικὶ μὴ μάχεσθαι, μήτε ἄγαν πεποιθεῖ. Cum uxore ne contende, ne ue ei nimium confide.
 Οἰκέτας μεθύουσας μὴ κολάζειν, ὥστε μὴ δόξης καὶ αὐτὸς μεθύει. Seruos temulentos ne castiga, ne et tu temulentus uideare.
 Γαμῆρ ἐν τῷ ὄρω. Nube pari.
 Μὴ ἐπιμαίνεσθαι ὅτι σκώπῃσιν. Ne cum caullantibus insanis.
 Εὐποροῦντα μὴ ἐπιθήσαντο εἶναι, ἀποροῦντα μὴ ταπεινεῖσθαι. In copia ne sis animo elato, neque in egestate demisso.
 Solon. Μὴδὲν ἄγαν. Ne quid nimis.
 Κρίτης μὴ κἀθῆσο. Ne sis iudex, alioquin inimicus alteri eris pari.
 Ἡδονῶν φόνος, αὐτὴ γὰρ λύπη τῆς. Voluptatem fuge, ipsa nanque postremo dolorem parit.
 Σφραγίσει τὰς ἡδονὰς σιγῆς, τὴν ἢ σιγῶν καὶ ὠδῶν. Obfigna uerba silentio, Silentium uero occasione.
 Φίλους μὴ ταχὺ κτῶ. οὐδ' ἢ ἄρ κτίση, μὴ ταχὺ ἀποδοιμάσει. Amicos ne cito pares, paratos ne cito reicias.
 Ἄρχεσθαι μάθον ἀρχῆρ ἐπιστήση. Imperium discens pati, melius exercere scies.
 Μὴ κακοῖς ὀμίλει. Cum malis ne congregere.
 Χρῶ τῶν θεῶν. Vtere dijs.
 Ὁ δ' ἄρ ἴδης μὴ λέγει, ἀλλ' ἐδῶς σίγα. Non quodcumque noueris dicas, sed plane cognoscens tace.
 Τοῖς σεαυτῶ πρὸς ἑσῶ. Circa te proximis mitis esto.
 Τὰ ἀφανῆ τοῖς φανεροῖς τεμαίρου. Ex manifestis, occultata deprehende.
 Chilo. Γνώθι σεαυτῶ. Nosce teipsum.
 Πίνωρ μὴ πολλὰ λάλει, ἀμαρτίαν γὰρ. In uino ne multa loquere, si non uis errare.
 Μὴ ἀπάλει τοῖς ἐλδοῦργοις. Ne munitare liberis hominibus.
 Μὴ κακῶς λέγειν τοῖς πλοῖσι, ὥστε μὴ ἀκρόσῃ κακῶς. Proximo ne male dicas, si non uis audire.
 Ad amicorum cenas tarde, ad calamitatem celeriter ito.
 Γάμουσ' ὀυτελεῖς ποῖς. Nuptias parce facito.
 Τὸν τετελευτηκότα μακάρεσθαι. Defunctum lauda.
 Πρεσβυτέρου σέβου. Seniore honora.
 Τὸν τὰλλοτέρα πῶριεραζόμενον μίσει. Curiosum nimis rerum alienarum fastidi.
 Damnum ama potius quam turpe lucrum.
 Τῶ δυσχουῶτι μὴ ἐπιγέλα. Miserum ne deride.
 Cum seueritate quietum te præbeas, ut honoreris magis quam timearis.
 Ἰδίας οἰκίας προσάτειρ. Præsis proprie domui.
 Γλώσσα σὸ μὴ προφεχέτω τῷ νῶ. Lingua non discrepet a mente.
 Μὴ ἐπιθύμει τὰ ἀδύνατα. Ne cupias quæ haberi non possunt.
 In uia ne propera, neque manum moueas, quod stulti indicium est.
 Νόμοις πέδου. Legibus obtempera.
 Ἀδικηλοῖς διαλλάσσου. Placa, seu concilia, quos iniuria adfeceris.
 Pittacus. Ἐγὼ εὐώρεα δ' ἄτα. Sponsio proximum pitacco damno est.

Solon

Chilo

Φίλοι ἀπάντων ἢ παρόντων μὲν νοσο, Amicorum presentium et absentium memor esto.
 Μὴ προσδέχῃ τὸν φάλορον. Ne recipe improbum.
 Qualem erga parentes te praeberis, tales habebis erga te filios.
 Difficile in uoluptatibus se bene nosse.
 Otium fuge.
 Μὴ δ' ἂν πλετῆς, δυνυχία κρύπτει. Ne diuitias absconde quum in eas ueneris.
 Μὴ πᾶσι πῖσι. Ne omnibus crede.
 Thales. Καρὸν γῶθι. Occasionem nosce.
 ὁ μέλλων τοιοῦτον μὴ φάλορον, ἀποτυχῶν ἢ ἀπογελασθῆναι. Quod facturus es nemini prodas, ne forte non compositos deridearis.
 Ama proximum.
 Amicis parce maledicere.
 Δανὸν τὸ σωιδεῖν τὸ μέλλον. Magna res futurū prouidere.
 Πιστὸν γῆ, ἀπιστὸν θάλασσα, ἀπληστον κέρδιον. Fidele terra, infidèle mare, insatiabile lucrum.
 Bias. Βίαι. Οἱ πλεῖστοι ἀνδρῶποι κακοί. Homines ex magna parte improbi.
 Εἰ καλὸς φαίη, καλὰ ποιεῖν. εἰ ἢ ἀσχερὸς, ἀφύστεως ἑλλίπεις διαρθεῖαι καλοκαγαθία. Si pulcher es, pulchra fac. Si deformis, naturae defectum bonis actionibus compensa.
 Βραδέως ἐγγείρει, ὁ δ' ἂν ἄρξῃ διαβεβῶς. Tarde aggredere. Quod aggressus fueris, perseueranter prosequere.
 Μίση τὸ ταχὺ λαλεῖν. Velociter loqui fastidi.
 Μὴ δυνήθης ἰσθι, μίτη κακοθύης. Ne sis nimium moribus facilis, neu nimium difficilis.
 Prædica ubiq; deos esse.
 Nosce quod gestum est.
 ἄκουε πολλὰ, λάλει καίρια. Audi multa, loquere opportuna.
 Cum sis pauper, ne diuitibus irascaris: nisi forte ualde uideris proficere.
 Ἀνάξιον ἀνδρα μὴ ἐπᾶνθρ δια φάλορον. Indignum hominem ob diuitias minime lauda.
 Πείσας λάβε, μὴ βιασάμην. Hortando accipe, non per iam.
 Ὄταν ἀγαθὸν πράξῃς, θεὸς μὴ σεαυτὸν ἀτιώ. Si quid benefeceris, dijs referas acceptum, non tibi.
 Κτῆσθαι ἢ μὴ νεότητι διαπραξείην, ἢ δὲ τῷ γῆρα σοφίαν. Ama, iuuenis pulchri quid agere; Senex uero sentire.
 Ἐξί ἢ ἐργῶ μνήμην, καὶ ἢ ἀνάλειψαν, τῷ ῥῶ γυναιότητα, τὸν ῥῶ ἐγκράτεια, πλάτω, φιλίαν, λόγῳ πῆδῶ, σιγῆ κόσμου, γῶμην δικαιοσύνη, τὸ δὲ μὴ ἀνδράει, πράξῃ δυνασείαν, φύσῃ δὲ σεβείαν. Habebis in negotio memoriam, in occasione cautionem, in moribus generositate, in labore constantiam, in diuitijs amicitiam, in oratione persuasionem, in silentio ornatum, in sententia iustitiam, in audacia fortitudinem, in actione potentiam, in natura pietatem.
 Huius denique illa sunt.
 Infelix qui infelicitatem ferre non potest. Et, Quod agere insituitis, cunctabundus aggredere.
 Periander. Περιανδρ. Μελέτα τὸ πᾶν. Cogita totum.
 Καλὸν ἡσυχία. Res pulchra quies.
 Ἐπισφαλὲς προπέτεια. Res fallax temeritas.
 Democratia melius tyrannide.
 Αἱ μὴ ἰσθῶν ἀντιτά, αἱ ἢ ἀρετᾶ ἀδάνατοι. Voluptates mortales, uirtutes autem aeterna.
 Εὐτυχῶν μὴ μετρίως ἀγῆν, ἀτυχῶν δὲ φρονίμως. Fortunatus modeste agas, infortunatus prudenter.
 Φιλόμουρον κρεῖττον ἀποδοῦναι, ἢ ζῶντα ἡλεῖν. Praestat eum qui bonis non uititur mori, quam uiuentem agere.

Ἄξιον παρασκόνειζε ἢ γονέων. Fac te dignum maioribus tuis.
 Ζῶν μὴ ἐπαυθὲ ἀποθανῶν ἢ μακαρίζῃ. Viuens sic lauderis: Moriens beatus puteris.
 ὁ ἐκῶν ἀμολογήσης, μὴ παραβῆναι. Quod sponte promiseris, etiam praestabis.
 Λόγων ἀπορρήτων ἐκφορᾶν μὴ ποιεῖ. Secreta ne prodas.
 Λοιδόρη ὡς ταχὺ φίλον ἐσόμενος. Ita irascaris aut conuittium dicas, ut statim futurus amicus.
 Τοῖς ἢ παλαιοῖς νομοῖς χρῶ, τοῖς ἢ ὀφείλοισι προσφέτοισι. Vtere legibus antiquis, obsonijs uero recentibus.
 Vtere legibus antiquis, obsonijs uero recentibus.
 Cohibe non solum peccantes, sed paratos ad peccandum.
 Δυσυχία κρύπτει, ἢ κα μὴ τὸς ἐχθρὸς ἀφραῖνης. Calamitatem, ne gaudeant.
 Sunt et illa indiscreta sapientum ex Sodiade autore: uide licet.
 Εὐχῶ διαπρατᾶ. Appete quae possis.
 Φύγε μνηστῆρα, ἀνλόγη πάντας. Neminem uituperat: omnis lauda.
 Χρόνος φείδῃ. Parce tempori.
 Ἴδια φύλασσε, ἀλλοτρίων ἀπέχε. Propria custodi: alieno abstine.
 Ἐχωρ χαρίζῃ. Habens gratificare.
 Λάβων ἀποδοῦ. Accipiens redde.
 Γνῶς πράττει. Cognoscens age.
 Σοφοῖς χρῶ. Vtere sapientibus.
 ὁ μέλλεις δός. Da quod debes.
 Εὐεργέτας τίμα. Benefactores honora.
 Φθόνει μνηστῆρα. Nulli inuideas.
 Διαβολῶν μίση. Calumniam odio habe.
 Γλώττης ἀρχε. Impera linguae.
 Υἱοῖς μὴ καταδάρξει. Filijs ne confide.
 Ἀποκρίνε ἢ καὶ ῥῶ, Responde opportuno tempore.
 Πράττει ἀμετανοήτως, ἀμαρτῆραν μετανοῖ. Age quorum non te poeniteat: si tamen peccas, poeniteat.
 Ἄρχε σεαυτῆ. Impera tibi.
 Φιλόσοφον γίνε. Esto philosophus.
 Ὀφθαλμῶν κράτα. Oculum cohibe.
 Ἀρῆστον μὴ λέγε. Secretum ne prodas.
 Καρὸν προσδέχε. Occasionem expecta.
 Ἀπέχθειαν φύγε. Fuge inimicitiam.
 Κινδυνῶν φρονίμως. Prudenter periculum adeas.
 Σεαυτὸν ἀδῆ. Teipsum uerere.
 Πλάτω ἀπίσθη. Diuitijs ne confide.
 Θνήσκε ὑπὲρ πατρίδος. Morere pro patria.
 Ἐπὶ νεκρῶ μὴ γέλα. Super mortuo ridere noli.
 Sis in adolescentia continens, in media aetate iustus, in senectute sapiens, in morte sine dolore.
 Epicteti disertationes ex Arriano.
 Fortunae commixta uita similis est torrenti, qui lulentus ruit, difficili transmissu, ingentem daturus sonitum, breui tempore duraturus. Virtuti autem anima coniuncta similis perenni fonti, qui purius fluit ac quietus et potabilis.
 Si uis bonus esse, primum existima te malum existere, Castica perturbationes animi, ne ipse ab illis castigetur, Si uis bene audire, disce prius. Hoc est. Eὐ βῆλε καλῶς ἀκούειν, μάθῃ καλῶς λέγειν.
 Quere tecum, si cupis diuitem an felicem esse: Si diuitem, scito neq; hoc bonum, neq; omnino in te fore: Si felicem, hoc et bonum et omnino in te esse. Nam alterum fortunae breuis commodatio est, alterum penitus electionis.
 Sicuti neq; aspidem neq; scorpionem propterea non perniciosos existimabis, quod in aurea theca inclusos uideas. Sic et uitium noli ideo non miserum ac uile putare, quod fortuna ornatum atque opertum adspicias.

Epictetus

Bion philo-
phus

Publius poeta

Seneca sen-
tentiae

Difficile aut diuitem modestum, aut modestum esse diuitem.
 Hoc est, Δυσχερὲς ἄμα πλουτῆντα σωφρονεῖν, καὶ σωφρονεῖντα πλετῆν. Sic enim inter Persas natus, non malles in Graecia uel in diuitijs degere. In paupertate autem educatus quid quæris ad diuitias properare, cum nec ibi felix futurus sis?
 Sicut in parua habitatiuncula aut grabato praestat cum aliquo incommodo sanū esse, quam in magno atq; comodo egrotum: Sic in parua substantia praestat arctius uictitudo felicem esse, quam in magna curis plenum et infelicem. Οὐ πῆρτα λυπῶν ἐργάζεται, ἀλλ' ἐπιθυμῶν. οὐδέ ἐ πλετῆ ἀπαλλάττει, ἀλλὰ λογισμῶν. Non enim paupertas, sed concupiscentia tristitiam parit. Nec diuitiae a tristitia liberant, sed animus et ratio. Neq; equus ob phaleras, aut auis ob pulchra cauae ornamentum animo tollitur atq; exultat: sed haec in pennarum, ille in pedum celeritate gaudet. Eodem tu modo neq; ob uictus, aut sane horum omnium quae extra ueniunt lautitiam, tete extollas, sed ex ijs tantum quae ex animi natura sunt, bonitate uidelicet, et recte factis.
 Pulchre uiuere dupliciter intelligitur: Parce, sobrie, modesteq; uiuere, et molliter ac delicate. hoc uituperatur, illud laudatur. Si uere pulchre uiuere cupis, ne quere sumptuose uictitando laudari.
 Is cum quo conuersaris, si melior, ei crede atq; obtempera: Si peior, noli credere: Si aequalis, cum eo conuenias, neque unquam contendas.
 Libertas et Seruitus nomina sunt, haec uitij, illa uirtutis.
 Corporis uinculum fortuna, Animae uero uitij. Corpus enim soluet aut mors, aut uitium per diuitias: Animam uero uirtus per exercitationem doctrinae ac abstinentiae.
 Sicut lupus similis cani, sic adfentator aut parasitus aut mechus similis amico. Vide igitur ne pro canibus custodibus accipias lupos.
 Si parua primum admiraberis, maioribus dignum putaberis. Si parua despexeris, maiori fueris admirationi.
 Nihil uilius quam amare uoluptate, aut questu, aut iactantiam: nihil magnificentius consuetudine et humanitate. Bionis philosophi nonnulla commemorat Diogenes, inter quae illa: Interrogatus, quis nam anxietate maiore premeretur: inquit, qui se cupit maxime felicem ac quietum esse.
 Senectutem malorum omnium portum esse dicebat, siquidem ad ipsam cuncta confugere: Gloriam amicorum esse matrem: Pulchritudinem, alienum bonum.
 Publij poetae Mimorum, familiaris Caesaris, ponitur Macrobio Gellioq; apophthegmata etiam quaedam, ex quibus illa sunt.
 Malum esse consilium, quod mutari non possit.
 Beneficium dando accepit, qui digno dedit.
 Feras, non culpes, quod uitari non potest.
 Cui plus licet quam par est, plus uult quam licet.
 Comes facundus in itinere pro uehiculo est.
 Frugalitas miseria est rumoris boni.
 Heredis fletus, sub persona risus est.
 Furor fit lesa sepius patientia.
 Improbe Neptunium accusat qui iterum naufragium facit.
 Ita amicum habeas, ut posse fieri inimicum putes.
 Veterem ferendo iniuriam, inuitas nouam. Nunquam periculum sine periculo uitatur. Pars beneficij, quod petitur si cito neges.
 Seneca item quam multa sunt huiusmodi, uerum delectu, iudicioq; indigent. Anthologiam igitur earundem ponam.
 Si uis beatus esse, cogita primum contemni.
 Si multis placuerit uita tua, tibi placere non poterit.
 Solitudinem querit, qui uult cum innocentibus uiuere.
 Si cupis ab oibus cognosci, da opera ut a nemine cognoscaris.

Stultum est timere, quod uitari non potest.
 Secreto admone amicos, palam lauda.
 Scias multis uirtutibus abundare qui alienas amat.
 Tacere qui nescit, nescit loqui.
 Libentius audias, quam loquaris.
 Si bonus es quere tui similem.
 Tam omnibus ignoscere, quam nulli, crudelitas est.
 Seruis moderate imperare, laus est.
 Ut fulmina paucorum periculo cadunt, omnium metu: sic animaduersiones magnarum potestatum terrent magis quam nocent.
 Omnia uitia panduntur, cum fortuna excideris.
 Omne uitium habet patrociniū suum.
 Non cito ruina perit uir qui ruinam timet.
 Quotidie damnatur, qui semper timet.
 Plerique famam, conscientiam pauci uerentur.
 Recta ingenia debilitat uerecundia, praua confirmat audacia.
 Negandi causa auaro nunquam deest.
 Non aspicias quam plenas Deo quisque manus, sed quam puras admoueat.
 Nil petas quod negaturus es.
 Nihil negabis quod petiturus es.
 Nihil magnum in rebus humanis nisi animus magna despicens.
 Morbum esse scias, non hilaritatem, semper adridere ridentibus.
 Omnis dies uelut ultimus ordinandus est.
 Odium peccandi facias non metum.
 Proxima innocentiae uerecundia est peccati confessio.
 Malis displicere, laudari est.
 Lucrum sine damno alterius fieri non potest.
 Inopi bis dat qui celeriter dat.
 Minus offendit qui cito negat.
 Grauisima est probi hominis iracundia.
 Furor fit lesa sepius patientia.
 Ficta ad naturam suam recidunt.
 Bonis nocet qui malis parcat.
 Amicos res secundae parant, aduersae probant.
 Beneficium qui dare nescit, iniuste petit.
 Beneficium accipere libertatem uendere est.
 Bona nemini hora est ut non alicui sit mala.
 Beneficium qui se dedisse dicit, petit.
 Beneficium sepe dare, docere est reddere.
 Nihil magnificentius quam dare semper, nunquam exigere.
 Plura sunt quae nos terrent, quam quae premunt: et sepius opinione, quam re laboramus.
 Aliquis uir bonus eligendus ac semper ante oculos ponendus, ut sic, tanquam eo spectante, uiuamus.
 Tarde deliberandum, cito exequendum.
 Tarde iudicandum.
 Qui enim cito iudicat, ad poenitentiam properat.
 Quam sententiam alio loco aliter dicit.
 De te spem inquit habeo, nondum fiduciam. In qua sane imitatus est Ciceronem, ille enim sic hominem ignotum bonum sperare licet, iudicare periculosum.

DE NOSCENDO SEIPSVM.

Prudentis est illud ante omnia γῶθι σεαυτόν. Hoc est, nosce teipsum. Quod Chilonis esse plerique dicunt positum in templo Delphico, alij uero aliorum.
 Philippus Macedo, ut tradit Aelianus, post uictoria quam apud Cheroneam contra Athenienses habuit, cum se elatum sana aliqui mente animaduertiret, iussit seruo, ut ei mane surg

Difficile

urgenti quotidie diceret: Memento quod homo es. Quod ab Aeliano positum Plutarchus Pausaniae Lacedaemonio adscribit.

Aesopus duas nobis manticas in Apologo ponit. In ea quae ante est, posita sunt aliena facta, in altera quae post tergum, propria.

Bion dicebat, grammaticos inquirere de Ulyssis erroribus, non autem de proprijs, cum seipos uideant minime uilia sectari.

Demonax interrogatus quando inciperet philosophari. Quando, inquit, me ipsum nosse incipiam.

Socrates dicebat: Si in theatro praeco diceret, omnes fullones aut sutores surgant, eius tantum ordinis uiri consergerent: si dicat omnes sapientes, statim uideres omnes sine discrimine consergere. Hoc enim maximum uitium esse humanum, ut quisque, quanquam stultus, se sapientem existimet.

Diogenes quosdam esse aiebat, qui ea quae oporteat facere probe dicunt, se autem minime auscultant. Haud aliter quam Lyrae, quae probe sonantes se ipsas minime sentiunt.

Simile est huic illud apostolicum: Factus sum uelut aes sonans, aut cymbalum tinniens.

Bias inquit. Respice uelut in speculo tuas actiones, ut bonas diligas et ornas, malas uero retractes.

Plato in Alcibiade. Nihil, ait, difficilius quam seipsum cognoscere, quod qui assequuntur, diligentiam quandam et artem qua boni efficiuntur acquirunt: haud aliter quam si quis calcem aut annulum bonum fabricare ignoret, non autem artificem ignoret.

Plutarchus. Oportet unumquemque ad sui ipsius naturam sese accommodare, neque ad alterius uitae rationem cogere aut per uim trahere. Quod si uero uita est, non enim sunt omnium omnia.

Ciceronis similis fere sententia. Sequenda cuique natura non uitiosa: etiam si sint alia meliora, tamen nos naturae nostrae regula metiamur.

Simile item est illud Apostolicum: Unusquisque in suo sensu abundet.

Menander. δ βούλεται μόνου ὀρόν και προσδοκῶν, ἀλόγως ἔτα τῆς ἀληθείας κειτός. Si enim quod uult quisque, hoc tantum spectat, haud bonus fuerit ueritatis iudex.

Demosthenes. Πάσον ἀπάντων ἑαυτὸν ἤλαπατον. δ και βέλεται τῆς ἑαυτοῦ και οἰεται. Τὰ δε πολλὰ κἄν οὐκ οὐτως πέφυκεν. Facile quidem seipsum decipere, quod enim uult quisque hoc item existimat, res tamen aliter sepe eueniunt.

Herodotus. Si liceret unicuique leges condere ac optimas eligere, suas quisque ac optimas eligeret, adeo sui amantissimus est.

Euripides. ἄπαντες ἔσμεν εἰς τὸ νοθεύειν σοφοί, αὐτοὶ δὲ ἔσται ποιοῦμεν ὃν γινώσκουμεν. Omnes quidem sumus in alijs monendis sapientes: Ipsi uero cum res poscit, minime intelligimus.

Sed neque ad sui notitiam, neque ad animi ueram uoluptatem, quis nisi per conscientiae puritatem peruenire poterit, quam Graeci σωείδισιν: et item aliam quam σωτήριον, id est, Synteresim penultima producta uocant, hoc est, iudicij conseruationem et integritatem in rebus benefactis, quae naturalis est intellectus, altera uero uoluntatis. Ex quo Pythagoras. πάντων δὲ μάλιστα ἀσχιώμιο σωτόν. Praeter omnia tui te pudeat.

Antiphon. τὸ μὲν σωείδισιν ἔσθ βία ἀδίκημα μὲν δὲ, ἔδονω πολλὰ ἔχει. Nihil equidem sibi in uita conscire, magnam habet uoluptatem.

Isostrates. Μὲν δὲ τὰ τὴν ἀσχιώμιο ποίησας ἔλαττε λαθεῖν και ὃ ἄρ τῆς ἀλλῆς λαθεῖν, ἑαυτῷ σωείδισιν. Quum turpe aliquid egeris, ne puta latere posse, Etenim si alios lateat, tibi conscius eris.

Menander. Si quis sibi conscius est, si audacissimus, ipsum conscientia timidum facit.

Hanc imitatus Cicero pro Milone ait. Magnam uim habet conscientia in utraque partem, ut semper poenam ante oculos uersari putent qui peccauerint, et nihil timeant, qui nihil admiserint. Idem in Tus. Nullum maius se ipso conscientia theatrum habet.

Ad nostros ueniam. Bernardus in meditationibus. Praestat enim teipsum cognoscere quam si te neglecto, siderum cursus, uim herbarum, hominumque ac omnium terrestrium pariter et caelestium naturas tenueris. Redde igitur te tibi, corrige gressus, statue te ante te tanquam alium. Idem de Con. Quid dulcius aut quietius bona conscientia, quae nec damna nec uerborum contumelias nec quicquam aliud formidat. Idem Bona conscientia quotidie uirescit, laboribus non adfligitur, demique adscit gaudio uiuentem, consolatur morientem, eternumque durat.

Augustinus super Genesim. In ipso autem homine nunc Letitia quaedam bonae conscientiae paradisi est. Idem de Cath. Tu qui ueram requiem, quae post hanc uitam Christianis promittitur, quaeris: cum inter amarissimas huius uitae molestias degustabis, iucundiusque ex bona conscientia inter erumnas letaberis, quam ex mala inter delicias.

DE IMPUDENTIA LOQUENDI, AC PRIMVM DE PARASITIS.

Loquendo multifaria delinquimus, adsentando, obtruncando, mentiendo, aut scurriliter, siue nimis, siue intempestiue dicendo, de quibus omnibus dicam, ac primum de parasitis, qui ab assentatoribus differunt, quod hi quauis causa, illi aut cibi aut commodi tantum gratia adulantur. De his itaque Athenaeus ex auctoritate Clearchi Solensis ait, Parasitos uocabant antiquitus sacrorum conuiuiorum conuiuas, Graece σιωθίους. Altera sacerdoti, altera parasito pars erat. Aristoteles in Pol. inquit, quod principibus olim Methoniensibus duo singillatim parasiti fuerunt, ducibus uero exercitus unus, certorumque cibos et obsonia ex piscibus sumebant. Postea probro fuerunt, adulatoresque dicti sunt. Primus Homerus introducit Podem quendam affeclam Hectoris et conuiuij: qua etiam de causi ipsum ponit Hectorem a Menelao uulneratum, quod par fuerat a uiro Spartano ac sobrio hominem Troianum (quod genus in luxu et uino ac saltationibus uiuit) ferri in uentre, qui mensis et parasitico luxui uacaret. Legitur et apud Cronium Autostus, qui se ipsum inuitabat, plerumque σιωδράτης domino. et Cacositus apud Eubulum, qui male concoquit. Et Oligositus apud Stratidem, qui parum comederet. Oecositus, qui non mercede sed gratis ciuitatis munus siue officium gerebat. Sitocurus, qui inutilis erat, et frustra nutriti ac cibum sumere cotingeret. Apud Sontiates Gallorum populos, rex habet quosdam secum adulatores, quos Galli Siloduros, Graeci Εκολιμος uocant, qui una semper adherent, sectantur quocumque ierit: idemque faciunt, siue rideat, siue luceat, seu aliqua alia capiatur uoluptate, Denique si occumbat, pariter occumbunt.

DE NOBILIBVS PARASITIS ET adsentatoribus, ex Athenaeo.

Clisophus Philippi Macedonis parasitus claudum se fingebat, quod Philippus crus fractam haberet: os oculosque idem cōtorquebat, quoniam huiusmodi gestibus dominum uidebat.

Nicefias debat. Nicefias cum Alexandrum Magnum a muscis peti- tum uideret: quanto, inquit, haec ceteris praestant, quae tuum sanguinem degustant. Cum uulneratum semel conficeret, illud Homericum protulit,

Ἰχθὺς, οἷὸς περ τε βίης μακρῆραι θεοῖσι. Qualis diuorum percurrit corpora sanguis.

Carisophus Carisophus Dionysij parasitus, cum uideret eum separatim cum amicis ridentem, ipse procul etiam ridebat. Interrogatusque ab eo quid rideret, quod inquit existimem digna risu quae dicitis.

Andromach. Andromachus Carrenus Crassi adulator, cui ille omnia communicabat, Parthis eum prodidit. Patroclides item causa fuit ut Philippus, cuius adsentator erat, a Romanis uinceretur, ut autor est Polybius. Demadem oratorem missum ad Alexandrum, quod eum Deum dixisset x. talentis Athenienses multauerunt. Euagoram uero quod regem eundem adorauerit, interfecerunt. Haecenus ille. Seneca in decl. Cliens quidam cum Caelio oratori omnia in sermone concederet, ille iam longa adsentatione fastidiatus: Dic, ait, contra, ut duo uideamur.

DICTA CONTRA PARASITOS ET ADSENTATORES.

Clearchus Solensis dicebat: Adulatorum mores humiles esse atque seruales, breui tempore eorum artem durare. Nemo enim parasitum canum amat: deinde mendacia eadem repeteri diu non placet, materiam quoque fingendi tempore cōsenscere. Anaxilas ut autor Theophrastus, adsimulabat eos uermibus, qui triticum nacti non discedunt donec uacuum reddiderint, sic illi apud diuites substantiam rodunt. Hermes autem Salpino pisci, qui urinantes cibi causa usque ad littus tuto adsectatur, in terram uero minime descendit. Sic parasiti utilitatis gratia currunt: deinde in asperis deserunt locis. Antisthenes meretricibus, quae amatoribus omnia bona exoptant praeter mentem et pudorem. Haec ex Athenaeo. Euripidis tris senarios conuertit. Amicos minime blandos posside: Qui tecum gratiae causa loquuntur, mali, Clausura domus prohibeas tuae. Critias. Qui cum amicis gratiae causa conuersatur, postremo adsentationis uoluptatem in inimicitiam conuertit. Deinceps nostratum. Plautus naturam eorum eleganter his uerbis exprimit. Nos parasiti lacones sumus, id est, canes uoracissimi. Idem alibi. Licet parasiticae arti dicere maximam malam crucem. Nam huic ego diei libenter effoderem oculos, adeo me malignitate mortalium onerauit: ueni in forum, conuenio adollescentes, nemo me inuitat ad coenam: quasi de condicio rem gerunt, uelut in uelabro olearij. Dico unum dictum de dictis melioribus, nemo ridet. Seneca. Esto omnibus benignus, nemini blandus. Lucanus. Exeat aula, Qui uult esse pius. Hierony. in epist. Naturali ducimur malo, et adulatoribus nostris libenter annuimus, et quanquam respondeamus nos indignos, et calidus rubor ora perfundat, tamen ad laudem suam quisque intrinsecus letatur. August. in epist. Gratias tibi uberes agimus, quod nos laudas tanquam tales simus: magnopere enim hortaris ut tales esse cupiamus. Greg. in moral. Sicuti plantae uigor aurae fecitate grandescit, sic bonarum mentium studia commedatione proficiunt. Et alibi. Multis laudari prodest, nonnullis uituperari: utrumque tempestiue factum iuuabit. Chrysostomus in Mattheum, O stultum. Quid enim illa tibi post mortem laudatio prodest, si ubi non sis lauderis, ubi uero fueris crucieris? Proximis seculis primus qui in Italia hoc genus ineptum aluerit, Nicolaus Estensis fuit, Petri Gonnelle iocis delectatus. Eoque uenit impurissimus usus, ut iam non solum uoluptati, sed ambitioni res haec principibus existat. Ex quo Plato inquit. Video sepe in magnis opibus ac fastu uiros domi nutrientes parasitos et

adsentatores perniciosos, quibus nihil potestas aut diuitiae destabilius habent.

DE VERITATE.

Quod autem Veritas sit optima, et apud Deum maxima, cum plurimi demonstrant, tum Homerus his uersibus. Οὐ γὰρ ἐμὸν παλιναγρετόν, ἢ δὲ ἀπάτηλον Οὐ δὲ ἀτε- λὸν ἄνθρωπος γὰρ ὅτι κερ κεφαλῆ καταδόσω. Iupiter loquitur. Non etenim nostrum est aut detrectabile uerbum Decipiens uel aut imperfectum, quod probro nutu. In quae carmina eius enarrator haec dicit. Tres sunt causae ob quas promissis non stamus. Aut enim animo fallēdi dicimus, uel postea nos poenitet, seu certe uolenti praestare quod promissit, deest facultas. Prima est male uoluntatis, Secunda infirmi iudicij, Tertia inopiae facultatis. Haec omnia minime deo conueniunt: qui ob bonitatem non decipit, ob stabilitatem non retractat, ob potentiam imperfectum non relinquit. Aeschylus. ἀπλῆ γὰρ ἔστι ἀ- ἀληθείας ἔσση. Simplicia sunt uerba ueritatis. Euripides fere idem. ἀπλῆς ὁ λόγος. ἀ ἀληθείας ἔση. Simplex sermo ueritatis est. Idem. Οὐδέτερος ἴσθις ἔσ ἡ γῆρας χροῖον. Nullum mendacium senescit. Menander. ἔρχεται τ' ἀληθείας ἔσ ὄψις ἡνίοτε δ' ἡνίοτε. Venit in lucem ueritas uel non quaesita. Sacri quoque libri idem dicere uidentur. Nihil occultum quod non reuelatur. Quapropter poetae temporis filiam Veritatem dixere. Sophoclis item tres senarios uerti.

Loquaris semper uera, nec unquam dubita. Mortalium uero nemo ob id decipiet. Nam iusta lingua robur immensum habet.

Apollonius. ἴσθις ἀνελὸν δειροῦ, ἀλῆθη γωνάου. Mentiri illiberalis, ueritas generosa. Serenus in commentarijs. Plato dulcissimum auditorum ueritatem dicebat: Polemon autem, longe dulcius dicere quam audire ueritatem. Plato de legibus. Veritas apud deos hominesque bonorum omnium potissima est, cuius in primis eum participem esse oportet, qui futurus est felix. Infidelis autem est cum mendacium uoluntarium existit amicum, cui autem inuoluntarium, stultus: utrumque igitur fugiendum, cum uterque tam infidus quam imprudens, non sit amandus. Theophrastus Chius, ut scribit Aelianus de uaria historia, uenit legatus Lacedaemoniam, uir alioqui iactator et lasciuus, ut qui senectutem dissimulans, canos infecerat. Archidamus igitur surgens in senatu: Quid inquit, pro sano hic dicit, qui etiam capillis mentitur? Magi apud Persas maximum deum colunt, quem uocant Oromagdem, corpore quidem homini similem, anima ueritati. Pythagoras interrogatus, quid nam homines potissimum simile dijs faciant: Cum uera, inquit, loquuntur. Thales Milesius interrogatus, quantum mendacium a ueritate distaret, Quantum ait, oculi ab auriculis: Plane inferens oculatam fidem praestantiorē esse aurita. Ex Stobaeo. Legitur et in sacris libris Zorobabelis Iudaei, apud Darium sententia omnibus praelata, qui ueritatem omnium fortissimam dixit.

DE IRONIA ET IACTANTIA OFFICIOSA.

Quum inter ironiam et iactantiam ueritas (ut ait Aristoteles) consistat, utrumque tamē extremum apud perfectos quadoque uiros reperitur. Socratis ironia apud Plotonem et Ciceronem notissima, qui se scire nihil simulabat, tantum alios audiebat. Idem dicebat, de se in neutram esse partem dicendum, quod laudare arrogatus esset, uoluptate stultii. Apud nostros quoque Samuel ad immolandum domino uenisse se ait, cum potiore causam aliam haberet, et hoc facere nihilominus decreuisset. Dauid quoque Saulis seruū sibi insidiantem dicebat,

De Synidesi & Synteresi

Bernardus

Augustinus

Parasiti

Podas

Autostus Cacositus Oligositus Oecositus

Sitocurus

Siloduri Euolimi

Clisophus

Tres causae ob quas promissis non stamus

Veritas temporis filia

Theophrastus

Oromagdes Perlarus deus

Samuel

Dauid

cebat, cui Saul potius ei infidiaretur, i. Reg. xvi. praterea
 Abraami de coniuge, & aliorum multa huiusmodi. Iactan-
 tiæ quoque plura traduntur exempla. Plutarchus, qui super hoc
 pulcherrimum edidit tractatum, ait: Ob delendam calumniam
 nos ipsos non inepte laudare possumus, ut accidit Pericli in-
 iuriam sustinenti. Sic enim in concione, Mihi uiri Athenienses
 succensitis tali uiro, qui in his quæ necessaria sunt reipub. ob-
 eundis, aut summa experientia ac fide prouidendis, nemini mo-
 cessurum profiteor. & apud Romanos Scipio accusatus, bo-
 die inquit, P. C. Annibalem uici, Carthaginem tributariam fe-
 ci, hanc patriam maximo periculo liberaui: eamus hinc in ca-
 pitulum, & gratias dijs immortalibus agamus. At quam fa-
 tue & inepte Cicero sepius extra propositum liberatam a se
 patriam à Catiline conuisione iactat? Legimus item apud
 Virgil. Sum pius Aeneas, fama super æthera notus. Isidorus
 de summo bono. Superuacanea est, inquit, corum humilitas, qui
 seipos falso accusando inepta utuntur ironia. Nec enim qui
 se suaque iusta de causa, sine arrogancia laudat, est admodum ui-
 tuperandus: Sic namque & Paulum & Hieronymum, pluresque
 alios suas quandoque uirtutes narrantes, legimus.

DE LOQUENDI LIBERTATE.

Loquendi etiam libertas, quam Græce παρρησία uocant,
 ad ueritatem pertinere uidetur. Est enim philosophorum
 & perfectorum hominum, sicuti Diogenes ad Alexandrum,
 & ex nostris Nathan ad David, Helias ad Achab, Heliæus ad
 Ioram, palam criminibus uarijs obnoxios reprehenderunt. Sunt
 tamen qui illam impudenter exercent, ut Thersites Home-
 ricus, & Drances Virgilianus, ut Demochares Demosthenis
 nepos, missus legatus una cum alijs ad Philippum Macedonem
 hostem: impetratisque conditionibus, cum ille dixisset, si quid
 aliud uellent: respondit, uti te suspēdas. autor Aelianus. Qua-
 propter Socrates dicebat, ut scribit Stobæus: Sicuti nec gladiū
 obtusum ad incidendum, ita nec loquēdi libertatem sine effe-
 ctu aut utilitate esse oportere: ut non odio magis quam iudi-
 cio contendere uideamur: eamque ex disciplina non tradi, sed ex
 natura. Aristonymus dicebat, sicuti mel gustu quidem dul-
 ce ulcera mordet ac sanat, sic sermo philosophicus. Eusebius.
 Fiducia, inquit, loquendi à libero animo ueritatemque amante
 procedit: hoc præstabis, si non cuiusque nec semper putabis
 conuictum aut obiurgationem facere, sed pro tempore perso-
 nis & modis. Dion in chrys. Diogenes interrogatus à quodā
 Attico, cur Athenis moraretur, cum Lacedæmonios tantope-
 re laudaret: Quoniam, inquit, medico bene habentibus non est
 opus. Themistius de anima. Diogenes recte apud Platonem:
 Quid, inquit, utilitatis philosophus adfert, si neminē in dicen-
 do mordet? Melle igitur uiatur oportet apud exulceratos &
 medicina egentes homines. Plutar. insuper in lib. de uero ami-
 co & adulatore, multa præclare ad hoc propositum differit,
 ex quibus nos pauca in medium adducemus. Diogenes, inquit,
 dicere solebat, quod aut beneuolentissimos amicos, aut infestis-
 simos inimicos habere oportet: alteri enim monent, alteri ue-
 rō redarguunt. Nam amicorum est cum amicis uera ac citra
 adfentationem loqui, monereque officij quādo est opus. Sed hæc
 ueritas multas habet cautiones. Primum ne præterita repre-
 hendamus quæ corrigi nequeunt, quum sit opus potius inimi-
 corum. Deinde ut modestiæ gratia nos ipsos simul in eadem
 culpa connumeremus. Socrates enim leniter & sine strepitu
 adolescentes redarguebat, tanquam scilicet à culpa & igno-
 ratione nec ipse liber esset. Et apud Homerum:

Veritas mul-
tas habet cau-
tiones

Tυδῆδ' ἂν τὴν παρθοῦντα λέγειν ἔμελλε
 Tydide quid patimur nostræ obliuī uirtutis in armis?
 Deinde ut solum & sine arbitris moneamus honoris gratia.
 Non enim amici, sed sophistæ officium est, ut à presentibus

laudatur, alienis erroribus exornari: ueluti chirurgi faciunt,
 qui artificium coram multis ostentant. Pythagoras enim
 quum quendam adolescentem asperius reprehendisset, ita
 conuocauit, ut ille ob dolorem sibi manum adferret: ac ex illo
 postea præsentē alio uenientem reprehendisse dicitur. Hanc
 igitur ob causam, magis quam ob ebrietatem, Alexander Clu-
 tum interfecit: quod audientibus multis eum uituperasset. Ari-
 stomenes quoque; Ptolemæi præceptor, quod eum dormientem
 presentibus legatis exciussit, ab eodem necatus est. Ex quo
 Homericum illud recte dicitur:

Ἀλλ' ἵσθ' ὅτι κεραιώδεις μὴ παρθοῦντα
 Ne reliqui audirent caput auribus admouit uetro.
 Deinde ne irati moneamus, ut magis ex libidine nostra im-
 pelli, quam ex amici charitate uideamur. Sunt tamen quedam
 quæ ab amicis non iratis uidetur irate dici, ut Patroclus Achilli.
 Νηλεὺς δὲ κ' ἄρα σοί γε πατήρ ἢ ἰππότηα πικρὸν
 Οὐδέ τίς ἐστις μήτηρ, γλαυκῆ δέ σ' ἔτι τε δάλαρα,
 πέρ τ' ἢ ἡλιβατοί, ὅτι τοι νόστος ἔστιν ἀπίως.
 Non tibi diua Thetis mater crudelis Achille,
 Non pater est Peleus, scopulo sed natus acuto
 Ceruleo; mari, nam me uenit immutis accubās.
 Amandi igitur in primis amici, qui libere uerèque loquuntur.
 Ex quo in tragœdia dicitur:

Φίλους ἢ τὸς μὲν μὴ χαλῶντας ἢ λόγους κείνησθε,
 Τὸς ἢ τὸς χάρις σὺν ἰδούσιν ἢ πονηρῶς, κλαδὸν
 ἔρρετω σέβης.
 Tuis nequaquam uerbis cedentes habe.
 Nam gratiam spectantes, qui loquuntur uiri,
 Hos claustra domus absterreant tuæ.

Hæc enim ueritas inter amicos pars potissima. Nam sicuti Pa-
 troclus dum Achillis arma circumdaret humeris, & equos in
 pugnam duceret, solam eius hastam attricare non ausus, inta-
 ctam dimisit: ita adulatores cætera amici officia persequuntur,
 præter hoc ueritatis. Megabyzus Persæ dux Darij regis,
 dum olim apud Apellæ de umbris & lineis nugaretur: Apel-
 les inquit, num uides hos pueros minium terentes? dum tace-
 res, te tuamque purpuram & attoriti aspiciabant: quum autem
 loqui de his cœperis, simul omnes te ridēt. Quemadmodum
 igitur Agestilaus, ab eis etiā qui uituperare scirent, laudari se
 cupere dicebat: ut scribit Xenophon: sic etiā eum qui delestat
 & gratiam loquitur, amicū existimari decet, si & mordere
 possit. Næ sermo semper placēs & ad gratiā suspectus est. Ex
 quo Lacedæmonij cuiusdam dictū in pretio est, is enim quū Ca-
 rillus rex laudaretur: Quoniam modo, inquit, bonus est, qui ne
 in malos quidē acerbus est: Et hæc quidem Plutarchus de ue-
 rō amico. Fiere hæc animi libertate apud Romanos Fauo-
 nius, qui ad Pompeiū ait: Nūc Pompei pede terrā pulsa, quum
 ille iactasset, si opus in bello ciuili, milites se pedis pulsu exci-
 taturū. Et Cato, qui Cicrone cos. Murænam defendente Stoi-
 corum sectam ac paradoxa deridente, quū risus iudicibus exci-
 taretur, ait: Dij boni quān ridiculum consulem habemus.
 Duos præclaros Homeri uersus his addam, iliados i. x.

Ἐχθρὸς γὰρ μοι κἄν ὁ ὀμῶς ἀϊδῶο πύλῃσιν,
 ὃς χ' ἔτερον μὲν κούθει ἢ φρεσίν, ἄλλο ἢ ἔπος.
 Hostis enim ille mihi simul usque ad limina ditis,
 Qui simulans aliud, menti contraria fatur.

DE TACITURNITATE.

Socrates, ut autor Stobæus, duo loquēdi tempora ponebat:
 Suel de quibus ipse clare noueris, uel de quibus necessariū
 dicere: cæteris in rebus tacendum putabat. Idem nullam scri-
 ptū literam, quod pluris dicebat esse chartam quā sua scri-
 pta. M. Antonius orator, teste Cicrone, nullam scripsit
 orationem, ut siquid non opus dicto esset, posset se negare
 dixisse.

Pythagoras

Alexander
Aristomenes

Megabyzus

Carillus

Fauonius

Cato

Socrates

M. Antonius

dixisse. Pythagoras ait, uel taciturnitatem opportunam, uel
 sermonem utilem habe. Idem iubebat quinquennio discipulos
 filere. Solon interrogatus in conuiuio à Perandro cur tace-
 ret: Sermonis ne inopia, an stultitia: At nullus, inquit, in con-
 uiuiō stultus tacere possit. Dicebat enim sermones obsignan-
 dos esse silentio: silentium uerō temporis oportunitate. Epicte-
 tus philosophus iubebat tacere multa: uel loqui necessaria, &
 de paucis. Zeno quum legatos Antagoni regis missos Athe-
 nas, unā cum nonnullis philosophis ad cœnam uitaasset: ac
 reliqui sicuti inter epulas ostentarent loquendo differendūque;
 doctrinam: ipse solus tacuit: quærentibusque legatis, qui ei pri-
 uatim regis mandato egregiam eius uoluntatem obtulere: si
 quid respondere uellet: Hoc, inquit, quod uidetis: Δυσκράτῆ-
 γατος πάντων λόγος: id est, difficilimum omnium retinere ser-
 monem. Diogenes cuidam philosopho, qui contentiosus ali-
 quid differebat: Miser, inquit, quod optimum in uita philoso-
 phi ac præcipuum, uerbis philosophando corrumpis. Aegy-
 ptij Harpocratem uictorum Deum celebrabant, Romani ue-
 rō Angeronam deam cum digito ad os adalligato in ara Vol-
 upiæ colebant, quod uidelicet silentium magnam in posterum
 uoluptatem præstaret. Aristoteles interrogatus, Quid diffi-
 cillimum: Silere, inquit, quod minime dicendum sit. Nicostra-
 tus, multa inquit, uelociter & continuo loqui stultitiæ signum.

Diogenes

Harpocrates
Angerona

Sermonem præterea ad audiendis aurē adcomodare oportere.
 Zeno dicebat, duas nobis Deus aures constituit, unam
 uerō linguam, quod duplo debeant plus esse quæ audimus, quā
 quæ loquimur. Idem serē iacobus in epi. Sit omnis homo
 uelox ad audiendum, tardus ad loquendum. Menander.
 Οὐδὲρ σιωπῆς ἐστὶ χρησιμώτερον. Nihil silentio utilius.
 Sophocles. Πολλὰ ἔχει σιωπῆ καλὰ. Multa retinet si-
 lentium pulchra. Athenodorus. Τὸ σιωπῆ ἐστὶν ἀκίνδυνον
 γέρας. Tacendi munus est sine periculo. Plutarchus.
 ἀνυπόδητων σιωπῆ uocat, id est, silentium non redditurum
 rationem. Idem. Haud modica uirtutis pars, linguam rationi
 obtemperantem habere. Apollonius. Πολυλογία πολλὰ
 σφάλματα ἔχει, τὸ δὲ σιωπῆ ἀσφαλές. Sermo longus in
 multis peccat, silere autem res tuta. Idem Optimi hominum
 qui parce loquuntur, Loquaces enim si eam molestiam pate-
 rentur quam inferunt, nunquam loquaces essent. Plato An-
 tistheni longius disputationem protrahenti: An ignoras, inquit,
 sermonem eum metiri qui audit, non qui dicit: Euripides. Ἀχα-
 λίνων ζομάτων τὸ τέλος δυσυχία. Finis oris effrenis est
 infortunium. Idem. Γλώσσος γὰρ οὐδὲρ πίζον, ἢ δ' ὄρεα
 ἢ φρονίμους ἀνδρῶν νθετῆρ ἐπάρειδ, αὐτὴ δ' ἑαυ-
 τῆς πλεῖστα κέκταται κακά. Lingua nihil fidum, per quam
 licet eorum quæ honesta sunt, monere sciamus homines: ipsa
 tamen per se multa possidet mala. Hesiodus. Γλώσσος τοι
 θησαυρὸς ἐστὶ ἀνθρώποισιν ἀεὶ & φθδωλῆς. Thesaurus
 parci probus est mortalibus oris. Homerus.

Athenien-
lylogi

Lacedæmonij
polynomi

Laconicum
genus

Στρεπῆ ἢ γλώσσ' ἐστὶ βροτῶν. πολέες δ' ἐνὶ μύθοι
 Παντοῖοι, ἐπέωρ ἢ πολὺς νομὸς ἔνθα ἢ ἔνθα.
 Οὐ ποῖον κ' εἴπωσθα ἔπος, τοῖον κ' εἰπακόσους.
 Lingua hominum uolucris, sermo quoque plurimus illi,
 Ac uariius, tum lex dicendi plurima utriusque.
 Nam tale audieris uerbum, quale ipse loqueris.
 Plato ait, Ciuitatem Atheniensem omnes Græci existimant
 esse, ut philologam, id est, uariæ doctrine, ita & polylogam, id
 est, multis sermonis amantem. Lacedæmoniam uerō breuilo-
 quam, ac polynomam, id est, multarum legum, magis quā po-
 lylogam. Laconicum igitur genus, pro breui capiunt, ut Philip-
 pus Macedo cum peteret ab eis an eū in urbem recipere uel-
 lent, rescripserunt tantum literis masculis. Non enim autor Plu-
 tarchus περὶ ἀποδοσχίας ubi etiā tris ponit resposionū mo-
 dos: unum necessarium, ut interrogatus, est ne intus Socrates
 dicat tantum, Est. Secundum ad iucunditatem, quādo dicit: Intus

est, nunc serē ingressus. Tertium ad nugationē, ut quando plu-
 ra alia adduntur non interrogata, neque ad rem pertinentia. Ex
 quo dicit: plus fastidij adferre uirum bonum alioqui, incepte &
 tempestiue loquentem: quā prauum & indoctum, tempestiue.
 Sed iam nostros adcamus. Ambrosius de officijs. Silendi patien-
 tia, opportunitas loquendi, contemptus diuitiarū, maxima sunt
 uirtutum fundamenta. Isidorus. Si cupis tuas augere uirtutes,
 prodere noli, nec loquaris nisi interrogatus, nec prius quā
 audias. Denique David in toto psalmorū libro, nihil potius quā
 lingue innocentiam, ac silentium petit, aut extollit. Breuitate
 sermonis inter Romanos maxime Brutus, Cæsar, Atticus, Sal-
 lustius, polluerunt. Inter Græcos, Socrates, Lyfias, Thucydides
 Lacones. Dicacitate, M. Cato, Cicero, Fauonius.

DE STULTITIA.

Prudentiæ stultitia maxime aduersatur, quæ cum ex alijs
 causis, tum ex delictis nascitur. Interrogatus enim Socræ-
 tes, qui essent stulti, respondit, qui facile peccant: Sapientes, qui
 non facile peccant. Hinc oritur Stoicorum paradoxum. Omnis
 cupidus stultus esse. Aeschylus in tragœdia eleganter ex-
 pressit. ἢ μωρία μάλιστα ἀδελφὴ τῆς πονηρίας ἐστὶν. Stul-
 titia maxime germana est iniquitatis. Sophocles. το μὴ δ'
 ἀδύναμι μὲν δὲρ ὄρ ἀμαρτανῆς, Ἐκκαμα τὸ λυμὸν ἰκάνου
 ἐστὶ ἢ θράσος. Non animaduertere se peccare, incendium
 est & occasio maioris audaciæ. Idem. ἀνοία θνητοῖς ἀνυβ-
 χυμὰ ἀνδρείου. Stultitia mortalibus uoluntaria infelicitas.
 Plato. Stulti Proteo similes, inquit, sunt: ille corpus, hi animi,
 sepe mutant: præterita magis concupiscunt, præsentia etiam
 fructuosiora despiciunt. Obluio priorum malorum audaci-
 am gignit. Crates stultos comparabat terebris, sine uincu-
 lus & ui, nihil horum quæ oportet uelle facere. Nam & tere-
 bræ genus est, quod cum adligato loro circumuertitur. Ci-
 cero in Pisonem. Nolite putare p. c. ut in scena uidetis, homi-
 nes consceleratos impulsu deorum terri fieri uirtutis tedijs ar-
 dentibus, sua quemque fraude suum scelus de statu ac mente detur-
 bat. Hæc sunt impiorum furie, hæc faces, hæc flammæ. Ex rerū
 etiam ignoratione procedere Cleantes docet, qui dicebat in-
 eruditos tantum forma differre à bestijs. Inconstantia quoque
 propositi magnopere stultitiam mentis, leuitatem arguit. Ex
 quo Seneca inquit: Vide quam magna res sit constantia, & in
 suo proposito perseverantia: ut auctoritatem habeat etiam in-
 certia pertinax. Item præter decorum & tempus & locum res
 agere: ut de Aristagora Milesiorum legatur apud Tarreū in pro-
 uerbij. Is quum legatus Milesiorū Lacedæmoniam auxiliij pe-
 tendi gratia contra Persas uenisset: ueste sumptuosissima, un-
 guentisque delibutus concionari in miseria ac necessitate patriæ
 cœpit: ex quo prouerbiū manauit, οἴκοι τὰ μιλῆσια: domi
 Milesia, hoc est, domi & in otio hæc faciendā. Tales etiā uiros
 Persius notat, qui sollicitos reos deridet, qui superstitiosa qua-
 dam eloquentia sese defensabant. Crimini rasis Librat in anti-
 thetis, doctas posuisse figuras Laudatur: bellum hoc bellū hoc?
 an Romule cœues? Men moucat? quippe & cantet si naufrā-
 gus, affem Protulerim? cantas quum fracta te in trabe pictum
 Ex humero portes? Sic enim mos erat antiquitus iuuen. Nau-
 fragus affem Dū rogat, & picta se tempestat tuetur. Horat.
 quosque, si uis me flere dolendum est primum ipsi tibi. Sopho-
 cles prætor in sermone de re grauisima cum eius collega Pe-
 ricle, transeunte puero ait: O pulchrum puerum Pericle. Quæ
 autem sequuntur facta contingunt. Metellus Pius in iuuentute
 continentissimus, in senectute luxuriosissimus. Antiochus ma-
 gnus in securitate sobrius, in sollicitudine lasciuus. In bello enim
 contra Romanos periculosissimo, captus amore uirginis de-
 bacchabatur. Quem uerō nos uidimus: Paulus pontifex in pau-
 pere cardinalatu liberatissimus, in diuite pontificatu illiberatissimus.

Ineruditi

Inconstantia

Aristagoras

Sophocles

simus. Sunt & inertes quidam in hoc numero, qui nulla unquam aduersitate, nulloq; rerum euentu erudiuntur: ut M. Antonio contigit. Is, ut ait Sallustius, uacuis omnino à curis fuit, nisi instantibus. Nostro autem seculo Renatus Siciliae rex, rebus excidens, tot bellis calamitatibusq; afflictatus, uel in extrema senectute nunquam iocos amoremq; dimisit. De his Seneca dicit, quod stultitia semper iuuenescit, stultiq; semper uiuere incipiunt. Ambrosius in sermone: Stultorum ac prauorum hominum iubet uitare consortia, praestareq; dicit, ab illis odio haberi, quam cum illis conuersari. Apollonius Tyaneus, ut est autor Philostratus, uiros huiusmodi, quamuis potentes, non solum fugiebat, sed ne quidem ab illis dignosci cupiebat. Xenophon quoq; comment. 111. Socratem ponit, stultos neglectos & ignauos, etiam si ceteris careant uitij, ad amicitiam nullo pacto recipiendos esse censere, quod minime ἀσύνβολοι existant, id est, non facile ad commune mutuiq; officij cōferentes.

**R. VOLATERRANI
COMMENTARIORVM
VRBANORVM
LIB. XXIX.**

**QVOD ANIMADVERSIō ANTE
omnia fit necessaria.**

DE IVSTITIA.

Iustitiæ imago

QVVM de Iustitia inter Aristotelica postea sim dicitur, nunc tantum filosofulos in ea delibabo: ac primum quam necessaria sit in delinquentes animaduersio. Chrysippus imaginem eius fugit forma uirginali, ad spectu uehementi, luminibus oculorū acrioribus: Quod uidelicet magistratum in improbos seuerum ac rigidum esse oporteat. Plato de Repub. τὴν δίκην δίδόναι, μεγάλην καὶ ἀπώλαστον. σωφρονίζει ἢ καὶ δεικνύει τὴν ποινὴν, ἢ ἰατρικὴν γίνεσθαι ποινῆς ἢ δίκην. ἐκείνο γὰρ ἐστὶν ἔλεος ἢ ἄνδρῶν τολμᾶ λέγειν, ὡς ἀδικεῖν οὐ δοῦναι δίκην. Dare poenas maximi mali cuitatio est: facit enim alibi prudentiores & iustiores: & medicina quedam iniquitatis ipsum est iudicium. Illud uerò neq; deorum neq; hominum illius dicere audebit: ut ab eo qui iniuste egerit, poena non sit exigenda. Idem: Castigare noxium enim oportet, non ob praeteritum delictum, quum id corrigi nequeat: sed ne iterum peccet, tum ne ipsius exemplo ceteri quoq; peccent. Homerus quoq; in Odyssæe x.

Ὀὐκ ὄσιν κήρυκτοισιν ἔσθ' ἀνδράσι δυχτάσσοιαι.
Τὸσδε μοῖρ' ἐδάμασσε θεῶν κ' ὀχέτλια ἔργα.
Hos lugere nefas, qui dijs ultoribus ipsis
Ob sua dementes perierunt impia facta.
Idem in Odyssæe lib. ξ.

Ὀὐ μὲν ὀχέτλια ἔργα θεοὶ μάκαρες φίλεσσιν,
Ἄλλα δίκην τίσι καὶ ἄσιμα ἔργ' ἀνθρώπων.
Caelestes hominum non impia facta timentur:
Quin plectunt aequatq; ferunt pro crimine poenā. Idem.
Ἄλλ' ὁ μὲν ὡς ἀπόλοιο, θεὸς δ' ἐκτυφλώσσει.
Hunc Deus, ut pereat, priuabit lumine mentis.

Vlysses enim de procijs loquitur. Nam poena hæc omnium maxima est. Ex quo in libris Regum simile huic dicitur. Infamia domine consilium Achitophel. Idem poeta.

Ἐἴπῃ γὰρ τε καὶ αὐτίκ' ὀλύμποι· ὅκ' ἐτέλεσσιν,
Ἐπε καὶ ὄψε τέλει, οὐὐ τε μεγάλῳ ἀπειτίασιν.
Iuppiter haud quamuis subito sit criminis ultior,
Fœnore post illud longe grauiore recenset.

Quod Caesar in commentarijs pulcherrime imitatus, ait. Consequere dij immortales, quo grauius homines ex mutatione rerū doleant, quos pro scelere eorum ulcisci uelint, ijs secundiores interdum res ac diuturniorem impunitatem cōcedere.

Hyperides. Occurrere oportet iniuriæ, quod si inueterauerit, quemadmodum connutritum morbum, uix extingues. Antiphontis optima sententia, minime tamen obseruata. Οὐ δίκαιοι ἔτ' ἔργῳ ἀμαρτῶν ἴσῃμασι σωθῆναι, ἔτ' ἔργῳ ὀρθῶς πράξασθαι, διὰ ῥήματα ἀπολέσθαι. τὸ μὲν ῥήμα δὲ γλώσσῃ ἀμαρτημα ἐστὶ, τὸ δ' ἔργον δὲ γνώμῃ. Non fas te peccantē ob uerba seruari, sicuti neq; recte agētē ob uerba tantum perire. uerbum enim lingue peccatū, res uerò animi.

Pythagoras. αἰεὶ μὴ κολάζοιτε κακῶς, βέλονται ἀδικήσασθαι τὸς ἀγαθῶς. Qui non plectunt malos, uolunt bonis iniuriam inferri. Seneca idē mutuatus, ait. Qui parcit malis, probis nocet. Cambyses, ut ait Valerius, iudicē alioquin sibi charissimum, quod iniquam sententiam tulisset, euestigio comprehendit, ac eius pelle discerpta tribunal cōsterni iussit. Cato & Phocion præcipuis amicis, teste Plutarcho de ciuilibus præceptis, quandoq; Reip. causa aduersabatur, nec illum priuatum aduersarium ob Remp. habuerunt. Idem in eodem libro ait. Timoleon Corinthius cum monendo fratri persuadere nō posset, ut tyrannidē poneret, eius interfectoribus adiutor fuit.

**DIFFICULTAS IN SERVANDA
IVSTITIA.**

Demosthenes. Πάντων δυσχέρεσθαι τὸ πολλοῖς ἀρεσκῆναι. Omnium difficilimum multis placere. Demochares. Magis enim homines malorum reminiscuntur, quam bonorum ex magistratibus. Idq; merito. Nam hæc quod tanquā depositum aliquod reddant, laudare non est opus: malorum uerò tanquam rem depositam ac debitam, magistratu non redente, facile reminiscuntur. Cic. pro Flacco exclamat. O conditiones miseræ administrandarum ciuitatum, in quibus diligentia plena simultatum est, negligentia uituperationum, ubi seueritas periculosa, liberalitas ingrata, sermo insidiosus, adseruatio pernitiosa, frons omnium familiaris, multorum animus iratus, iracundiæ occulta, blanditiæ aperta: Venientes prætores expectant, presentibus inferunt, abeuntes deserunt. Chrysippus interrogatus, cur non adcederet ad Remp. Quoniam si male, inquit, curare, dijs displicerem: si bene, hominibus. Refert Pausanias quod Isocrates tria præstitit miranda. Primum sapientissimum, quod ad Remp. nunquā adcessit, quum æquū in ea seruari non posse conspiceret. Secundum laboriosissimum, quod annis xci. quibus uixit, discipulis nunquā caruit, semperq; docuit. Tertium libertatis amantissimū, quod audita apud Chæronem Atheniensium clade, ob animi dolorem extinguit. Ipse quoq; in orationibus sic ait. Ego uerò iustitiam nullo modo doceri posse, neq; artem ipsius ullam prorsus existimo, ut ij qui male sunt à natura instituti, ad eam dirigantur.

**QVOMODO IVSTITIA RECTE
in Rep. seruabitur.**

EPictetus. Si rectum uis facere iudicium, neutram cupias partem cognoscere, sed causam ipsam. Minime quidem in iudicio errabis, si ipse in uita non erras. Bion. Oportet is qui à magistratu discedit, non ditior, sed gloriosior factus sit. Agatho. Trium rerum reminisci magistratum oportet: Quod hominibus præsidet, Quod secundum leges præsidet, Quod non semper præsidet. Solon. ἀρχὴ πρῶτον μάθω ἀρχεσθαι. Disce regi prius quam regere. Lysias. Eandem habere iudices mentem decet ac legislatorem. Euripides. Κακῶν ἂν αἰ πόλλας ἐλασσόνων περιβῆναι, τὸ λοιπὸν ἀντίχοιν ἂν. ἢν τῷ ἡ κάμωσιν αἰ πολλὰ πόλλας, ὅταν ἐσθλὸς καὶ πρῶτος ἂν μηδὲν φέρει τ' κακῶν ἢν πλεον. Ciuitates malis hominibus orbatæ, felicius in futurum

Isocrates tria præstitit miranda.

Tres Reipub. partes

futurem agerent. In hoc enim plerq; urbes anguntur, cum uir bonus nihil melius malis adsequitur. Hippodamus. In tris Remp. partes diuisam esse oportet: primam, bonorum gubernatorum: Secundam, militum: Tertiam mechanicorum. Primā rursum ordinum optimorum, ultimam inferiorum. Militū uerò mediocrium. Prima itē debet imperare: ultima obtemperare: media uerò utrunq; pro tempore facere. Architas: Puto omnē communitatem consistere ex tribus: Dominante, dominato, & legibus. Præterea meliorem imperare oportet: peiorem imperari. Aristides iustus interrogatus quid esset iustitia: Nihil inquit alienum desiderare. Plato ad Architam: Dulce omnino rem priuatā tractare. Attamen considerare oportet, quod non tibi soli sis natus, sed partim patriæ, partim etiā amicis. Quod eleganter Seneca mutuatus expressit. Alijs, inquit, uiuat oportet, qui sibi uult uiuere. Plato item: ille bonus est medicus, qui plures tractauerit ægros. Iudex uerò qui animos. Et ille natura non ualde sanus sit, oportet, si aliorum melius degustauerit curas, quoniam non corpore corpus curat. Sed animæ longe diuersa ratio, ipsa enim adfecta curare alias minime poterit, quoniam animam anima regit. Quapropter sanum esse iudicem decet: nec sibi conscium, sed in aliorum salute per eam exercitatum: quum iuuenes ob inexperientiam facile decipiantur, nimis indulgentes existant. Demosthenes: Διείκοι ὀργιλοτέρως ἔχειν τοῖς μετ' ἀπορίας ποινῆς, ἢ μετ' ἰσθλῆς. ἢ ἀνάγκης χρεῖα φέρει τίνα συνώμιον παρὰ τοῖς ἀνδρωπίνως λογιζομένοις. οἱ δ' ἐκ περιστάσεως ποινῆς, ἔδειξιαν δίκαιον πρόβασιν ἔχουσιν. πολλὰ γὰρ κακὰ πράγματ' αἰετ' ἐλθόντων ἢ ποινῆ βιάζεται ποινῆ, ἐφ' οἷς ἂν ἐλείποντο δικαιοσύνην ἢ προσωπὸλλοντο. Diuina hæc est sententia. Dicit enim: Fas est magis irasci aduersus iniquos diuites quam pauperes, Necessitas enim ueniam aliquam habet apud humaniter iudicantes. Multa namq; cogit liberis inopia facere, in quibus misericordiam iustus quā poenam inueniant. Menander: Qui præiudicium adfert antequam audiat, malum se ostendit uirum. Sophocles: ἀκὼν ἀμαρτῶν ἐστὶν ἀνδρῶν κακός. Non ex sententia peccans, nullus est malus. Plutarchus: τὸ δὲ τ' πολλῶν κακῶν παραγέλαματων. Mediocritatem humanitatemq; etiam in seruanda iustitia probat: exemplumq; Cleonis & Themistoclis ponit, qui in Republica diuersa sententia ambo fuere. Alter enim adcessurus ad Remp. amicis sese excusauit quod his nullus erat habendus respectus, lædiq; sepius eos ob principatum oporteret. Alter Themistocles quum esset in imperio, admonitus à quodam, ut æque omnibus se præstaret. Quin absit, inquit, ut ego dum potero non magis amicis faueam, cunctis in rebus. Similes igitur his in Romana Repub. Catonem & Cæsarem accepimus fuisse.

Cleon Themistocles

DE REFERENDA GRATIA.

Referre gratiam ad iustitiam pertinere uidetur, quo nullū est magis, ut ait Cicero necessarium. Sed & nullum quoque difficilium esse comperimus, quia quæ ex liberalitate sponte dantur, liberentur dantur: Quæ non sponte, non item. Quod eleganter Hesiodus his uersibus expressit:
ὅς μ' γὰρ καὶ ἀνὴρ ἐδέλω ὄρε καὶ μέγα δῶν
καίρε τῷ δῶρῳ κ' ἐπέπειθαι ὄν κ' ἴδυμῶν.
ὅς δὲ κεν αὐτὸς ἐλθῆναι ἀναδύωφι πιδύσας
καὶ τε σμικρὸν ἐν τῷ τ' ἐπάχρωσε φίλον κῆρ.
Quisquis sponte dabit quamuis ingentia gaudet.
Idem forte procax quisquam si postulat ultro,
Vel nimium, heredit moerens longeq; grauius.
De hac igitur multa Seneca de beneficijs. Queritur, inquit Epicurus, nos esse ingratos, nec præterita inter bona connumerare, anxios tantum futurorum. Memorie itaq; minimum

tribuit, qui spei plurimum. Item, Beneficium nullum perit, qui enim perdit computauerat: beneficiorum uerò simplex ratio: si reddet aliquid, lucrum est: si non reddet, damnum non est. Nemo beneficium in calendario scribit. Quapropter Gratiæ dicit tris ab Hesiodo positas: Aglaen, Euphrosynam, & Thalam. Ab Homero autem unam ex his Pasithoan appellari matrimonioq; addici. Respiciunt se inuicē complexis dextris, ut reddito beneficij notetur. Hilaris sunt, sicuti dantes & accipientes. Præterea uirgines, quod sine spei conceptione detur. Vestibus fluentibus & lucidis, quod sine adligatione alterius aut obligatione tribuatur. Deniq; iuuenes, quia non debet beneficiorum memoria senescere. Tres sunt, promerentium uidelicet & reddentium, & amborum simul. Item qui grate beneficium accepit, primam eius pensionem soluit. Quidam aliquid intempestiue subito remittunt nihil se tales uelle debere testantur. Qui enim nimis cito soluere cupit, inuitus debet: qui inuitus debet, ingratus est. Beneficium qui non potest sustinere, hoc est pro facultate sua reddendi animum non habet, nō accipiat. Aliquando tamen non reddendum, quando uidelicet plus mihi detractatur sum quam illi collocaturus: uel illi parum aut nihil redditum adcesserit, mihi multum creptum fuerit. Et hæc quidem ille in eodē libro diuersis in locis. Ingrata enim omnis natura mortalium est. Quod si recensere uelimus exempla, si peruacuum quidem, reperimus omnis ferē populos suis de se benemerentibus ciuibus ingratos extitisse. Conandum igitur omnibus uiribus ex Apostoli præcepto: nemini quicquā debere, quo nihil magis in terris nos Deo proximos facit: quodq; is tantum assequi poterit, qui cupiditati modum statuerit, paruq; admodum contentus fuerit.

Gratiæ tres

**DE LEGISLATORIBVS
AC LEGIBVS.**

LEges quoq; adcedunt iustitiæ, quas alij alijs populis delere. Gymnosophistæ Indis, Prophetæ seu sacerdotes Aegyptijs, Chaldaei Babylonijs, Magi Persis, Druidæ Gallis, Zaleucus Locrensibus, Moses Hebræis, Solon Atheniensibus, Lycurgus Lacedæmonijs, Minos Cretenisibus, Phido Corinthijs, Zamolxis Getis, Androdamus Reginis, Hippodamus Milesijs, Carondas Thurijs, Philolaus Thebanis, Phaleas Carthaginiensibus. Apud Romanos uerò primus P. Papius Regias leges in unum contulit. Deinde Appius Claudius Regillanus Decemuir, cuius maximum consilium in xii. tabulis conscribendis fuit. Post hunc eiusdem familie Appius Claudius Centimanus, qui R. literam inuenit, actiones scripsit, & primum de usurpationibus, qui liber non extat. Post hos Sempronius Catus. Deinde Scipio Nafica, qui optimus à senatu iudicatus, & cui publice domus in sacra uia data est, quo facilius consuli posset. Demum Qu. Mutius, qui ad Carthaginienses missus est legatus: quum essent duæ tesseræ positæ, una pacis, altera belli, arbitrio sibi dato utram uellet referre, Romam utranq; sustulit, & ait: Carthaginienses petere debere utram malent accipere. Post hos fuit T. Coruncanius, qui primum profiteri cepit, cuius tamen nullum scriptum extat. Deinde Sextus Aelius & frater eius P. Aelius, ambo Cos.

Legislatores apud Romanos

Deinde Cato Porciæ familie princeps, cuius extant libri: Postea M. Mutius & L. Brutus & P. Manilius ius ciuile fundauerunt. Ex his Mutius consularis fuit, & decem libros reliquit. Brutus prætorius v. Manilius consularis & pont. max. iii. Ab his profecti sunt P. Rutilius Rufus Cos. Romæ & Asiæ Procos. Et Publius Virginius, & Quintus Tubero ille Stoicus Panætæ auditor ac consul. Et Sextus Pompeius Pompeij magni patruus. Eodem tempore Cælius, qui plus eloquentiæ quam scientiæ iuris operâ dedit.

Et Luc

Et Lucius Crassus Mutianus, P. Mutius frater illius quem Cicero iuriconsultorum disertissimum dicit. Post Q. Mutius P. filius pont. max. ius civile in xvi. libros redegit.

Mutij auditores fuere complures, sed praecipue autoritatis Aquilius Gallus, Lucilius Balbus, et Sextus Papirius.

Deinde S. Sulpitius, qui in causis perorandis post Cicero nem primum obtinuit locum reprehensus a Q. Mutio quod ius non intelligeret, iuri operam dedit, reliquit clxxx. libros de iure civili. A Seruij disciplina manauerunt Alphenus Varus, C. Flavius, A. Ophilius, T. Celsus, Aufidius Sura, Aufidius Mamusa, Flavius Priscus, C. Atteius, Antistius Labeo Paternus, P. Celsus. Libri digesti fuerunt ab Aufidio Mamusa. Ex his Alphenus consul fuit, et Ophilius equ. ordin. qui edictum praetoris diligenter primus composuit. Fuit eodem tempore Trebatius Cor. Maximus auditor. A. Cessellius, Q. Mutius Volusij auditor Q. Caestorius. Consulatum enim reuult offerere Augusto. Ex his Trebatius peritior, Cessellius eloquentior, Ophilius utroque doctior. Deinde Aelius Tubero, qui postquam accusauit Q. Ligarium, nec obtinuit apud C. Caesarem, a causis agendis ad ius civile transiit. Post hunc Atteius Capito, qui consul fuit, Ophiliij imitator, et annum sic diuisit, ut Romae sex mensibus cum iudicibus esset, et totidem in secessu in conscribendis libris, ideo uolumina sexaginta reliquit. Labeo ingentis doctrinae fiducia, ut qui operam philosophiae dederat, plurima inuolare instituit. Masurius Sabinus Atteio Capitoni successit, Labeoni Nerua, qui fuit Caesari familiarissimus. Masurius Sabinus eques Romanus publice primus scripsit hoc beneficium a Tyberio Caesare dari coepit. Nam ante Augusti tempora publice respondendi ius a principe non dabatur, sed qui fiduciam studiorum suorum habebant, consulentibus respondebant: neque responsa utique signata dabant, sed plerumque ipsi iudicibus scribebant, aut testabantur qui illos consulebant. Primus Augustus ut maior iuris autoritas haberetur, constituit, ut ex autoritate iuris responderent, et ex illo tempore peti hoc pro beneficio coepit. Quapropter optimus princeps Hadrianus quum ab eo iuri praetorij peterent, ut sibi respondere liceret, respondit eis, hoc non peti, sed praestari solere, et ideo si quis fiduciam haberet se populo ad respondendum praestaret. Igitur Sabino concessum est a Tyberio, ut populo responderet, cui quum amplae facultates non essent, a suis auditoribus sustentatus est. Sabino successit Cassius Longinus Tuberonis ex filia nepos, quae neptis fuit Seruij Sulpitij. Is consul extitit in Cintino sub Tyberio, a quo propter autoritatem a ciuitate pulsus fuit, et ab imper. Vespasiano reuocatus diem obiit. Neruae successit Poculus.

Fuit et eodem tempore Nerua alius, et alius Longinus equ. Rom. ac praetorius: sed Proculi autoritas maior extitit. Nam qui successere partim Proculani, partim Cassiani appellati sunt, quae origo a Capitone et Labeone coeperat. Cassio Caelius Sabinus successit, qui plurimum sub Vespasiano potuit. Proculo successit Pegasus, qui sub Vespasiano praefectus urbis fuit. Celio Sabino Prisco Iabolenus. Pegaso Celsus. Celso patri Celsus filius et Priscus Neratius, qui utriusque Coss. fuere. Prisco Iaboleno Ebutius Valens, et Tufianus, et Saluius Iulianus. Post hos uero turba plurima, quorum princeps Papinianus Scaeuolae discipulus, fisci aduocatus sub Seuero imperatore. Deinde Vlpianus, Paulus, Modestinus, Caius, alijque complures, qui sub Alexandro fuere, quos ue in Vlpiano commemorauit.

De legibus

Leges quoque uariae fuere. Ius in primis naturale omnibus commune animantibus. Ius gentium, quo humanae gentes utuntur. Ius civile, quod ex legibus, plebiscitis, senatusconsultis, decretis principum, et autoritate prudentium uenit. Plato, ut ex Timaeo, Phaedro, et Gorgia colligitur, quatuor legis species ponit: diuinam, quam providentiam uocat: caelestem, quam sa-

tum: tertiam, mouentem, quae naturae est: quartam, humanam, quae prudentium sit. Cicero pro Cluentio. Est enim magistratus legum iudices, legis interpretes: serui legum sumus, ut liberi esse possimus. Idem pro Sextio. Quodam tempore homines nondum neque naturae, neque civilis iure descripto, fusi per agros atque dispersi, uagabantur: tantumque habebant quantum manu ac uiribus per caedem eripere potuissent: qui uero ingenio ac uirtute praestiterunt, genus indocile unum in locum congregauerunt, eosque ex feritate illa ad iustitiam et mansuetudinem transtulerunt. Hinc Respublicae domusque coepit. Leges ac iudicia seueram Rempublicam Romanorum olim seruauerunt. Quapropter, ut ait Peditanus, adolescentiores laudem ex accusatione principum uirorum sibi omnium concessione acquirebant. Sic Clodius Catilinam. Sic Iulius Caesar annorum xxxi. Cor. Dolobellam, et eiusdem ferre aetatis Asinius Pollio Catonem. L. Crassus Carbonem. Cn. Furius M. Aquilium. Accusatorum temeritas, ut ait Martianus ad S. C. Turpilianum, tribus modis detegitur, totidemque poenis subiicitur: aut enim calumniantur, aut praeuariunt, aut tergiuersantur. Primum est, falsa crimina intedere. Secundum est uera crimina abscondere, quando corrupti ab altera parte. Tertium in uniuersum ab accusatione desistere.

Accusatores

Iudices, teste Peditano, annos l. equestris tantum ordinis lege Sæponia suere: deinde ob eorum turpitudinem lege Aurelia, ad tria genera reducti sunt, ad senatores, equites, et trib. Aerarios. donec Caesar, ut ait Traquillus, ad duo genera reduxit, equites et senatores. Trib. Aerarios sustulit. Conueniebant in foro, ubi per tabellas sententias proferentes in cistam conferebant. Donationis si fuerat signum, absolutionis autem A. Hec apud praetorem uersa batur, ac deinde recitabatur. Reus mane eodem ueniebat, barba, capilloque obsoletus, adolescentium comitibus saepe laceratus, ut plane indicat Liuius xxxi. x. de P. Scipione: cui licebat testimonium uita laudatores adducere, plures etiam patronos habere. Supplicareque, ac misericordiam omnibus uis implorare. Horae tres ei ad dicendum dabatur, auctori autem duae: qui in fine, dixi, pronuntiabant. Iudicum numerum ex multis electis in urna, positis sortiebantur apud praetorem per pilulas manu pueri, licebatque parti utriusque ex quolibet ordine quinque magis suspectos reicere. Ita ut l. remaneret, numerus deinde ad centum perductus. Editum uocabatur iudices quos pars altera elegit, ideo parum fide probati, hos Cic. pro Murena saepe commemorat. Coependatio, teste Peditano, erat ab utriusque litigatoribus inuicem sibi denunciatio in perendinum die. Sector aestimato redemptorque; bonorum donati, qui spe proprii lucri bona omnia in auctione uendebat, in aeraque mittebat. huic enim illa a praetore dabatur.

Iudices

Compendatio

Sector

Album

Diuinatio

Acceptatio

Nexi

De iure gentium

Legati Apolloniarum

Fabii tres legati

Accusationes in albo iudicum proponebantur. Erat enim album non solum iudicum, sed omnium magistratum: paruum ante aedis confectum album, ubi ab eis edicta proponebantur. Diuinatio, erat accusatio, ubi sine testibus et tabulis agebatur, iudicesque propterea argumeta sequerentur, ac coniecturas, quasi diuinarerent. Acceptationem, ait Modestinus, esse liberationem per mutuam interrogationem qua utriusque coniungit nexi absolutio. Nexi, teste Varro, sunt liberi, qui suas operas in seruitute pro pecunia debita dabant. Eos demum tollendi causa fuit P. Veturius adolescens, qui nexus ob aes alienum, cum creditoris Papirij libidine pati nollet, ac propterea uerberatus rem ad senatum detulit, ille in carcerem ductus est. Ius gentium ita Romanis obseruatum, ut sine iustissimis causis nunquam bellum inferret, nunquam legatos uiolauerint, uiolatos acerrime uindicauerint. Legatos Apolloniarum Romae qui quidam iuuenes pulsasset, capti sunt, et Apolloniatis traditi, ut ait Liuius. x. v. Idem lib. v. tres Fabios memorat, M. Fabij Ambusti filios legatos Clusium ad Gallos missos nuntiatum, ut a bello sociorum abstinerent, ac unum ex his ducem Gallorum intermisisse: quare expostulatione Gallorum Romani Fabios dedere cogitabant, nisi plebis fauor familiae nobilitate tutatus esset. Veturius et Posthumius Coss. Samnitibus dediti quamquam non

recepti

recepti fidem publicam liberauerunt. Mancinus item Numaninus. At contra suos et ipsi legatos a Fidenatibus, a Teuca regina, a Gallis Senonibus interfectos, a Tarentinis pulsatos, qui ad querendum iniurias missi erant, quod hi classem eorum diripissent, simul et praefectum occidissent, acriter omnes uindicauerunt.

Fidenates Teuca Galli Tarentini

LEGES PLATONIS.

Platonis leges ad hunc locum epitomare mihi uisum est. In his enim insituit quales esse debeant in Republica ciues, quomodo insitui. In libris autem de Repub. insituit ferè Rempublicae imaginariam quandam, nec facilem inuentu, nec ab hominibus obseruatu. In primo igitur libro uidetur castigare uelle Lycurgi leges ac Minois, quae belli potius causa uidebantur scriptae. Cum contra esse debeant leges, ob pacis studia ferendae, propter quam bellum sumitur. Itaque se has dare leges quae ad pacis pertinerent studia profitetur. Nonarium in duobus legibus laudat exemplo Homeri, qui eo spatio annorum a Ioue Minoen dicit leges accepisse. In primis legum conditores tanquam agrum Rempublicae. colere debent, existimando ante omnium malas herbas, bonasque ferendo. Praeterea totum eorum studium circa dolores et uoluptates uersari, et haec duo tanquam fines cohiberi oportet. Vbi dicit, fortis uiri esse, non solum metus et pericula superare, sed etiam cupiditates coercere. Praeterea neminem iudicari posse fortem, nisi diu inter labores et pericula tum etiam in ipsa licentia et illecebris uoluptatis uersatus fuerit. In quo animaduertendum, non esse tutum homini qui fortis sit futurus, procul a tumultu: uel eum qui sit futurus temperatus, separatim a uoluptatibus omnibus educari. Dicit praeterea hominem a dijs factum, uel ludo, uel studio: ludo, si se inquinauerit rebus mortalibus: studio, si rebus uacauerit diuinis. Descenditque ad alia, quae quamquam leuia uidentur, utilia sunt, ut Musica iuuentus erudiatur ad animi perturbationes moderandas, alacritatemque bonarum actionum excitandam. Probat demum conuiuia et usum uini liberiorè quam doctus, ubi mores iuuenum detegantur. Illic enim prudens iuuentus custos inspectis tanquam in speculo uitij, melius castigare poterit ac mecteri, aduicetque propterea in ebrietate omnium impudentissima seruari pudorem. Sed de usu uini melius deinceps. In secundo a pueritia ciuem insituit. Quapropter uini usum usque in annum xvi. non probat, deinde post usque in xl. probat, ultra uero eam aetatem hilarius ac plusculum se inuitandum suadet, in sacrificijs praesertim deorum, ut ingravescentis iam aetatis moestitia subleuetur. Iuuenes coram senibus et maioribus uino utantur, a quibus corrigantur, si forte lasciuia potibus indulserint: nulli tamen aetati concedendum uino pro sua libidine uti. Prohibet etiam a uino seruos in ciuitate et magistratus, et qui de rebus magnis in Repub. consulant. Castrenses quoque uiros toto belli tempore more Carthaginensium, Lacedaemoniorum, et Cretensium. Pueros item musicæ tradendos, ut studia grauiora, honesta aliqua uoluptate compensent. Ob quam etiam causam, inquit, Deum hominum labores miseratum, sacra festaque insituisse, quibus humana fragilitas recreatur. Commendantur nonnulla numina, ad praecipua morum scientia. In tertio, ciuitatem, ait, seruari ante omnia prudentiam uirtutum omnium matrem oportere: destruere uero imprudentiam, quam ignoracionem uocat. Ignarosque item eos, qui quumquam literatissimi sunt, sibi suoque nesciunt imperare appetitui. At eos qui sibi temperant quam illiteratos, et prudentes et scientes appellat. Prohibet praeterea magistratum illis tribuendum, qui propter incontinentiam sese regere nesciunt. Quamuis enim septem enume ret rationes, quae ad dignitatem imperandi facere uidentur, quae sunt, Paternitas, Nobilitas, Dominatio, Potentia, Senectus,

Festa ad hominum recreationem instituta

Septem imperandi dignitatem faciunt

Prudentia, Sors: Prudentiam tamen omnibus praefert, ut intelligatur quae saluti expediant humanae. Memorat deinde tria in ciuitate seruanda esse oportere, quae sunt media inter unius et populi potentiam: ut neque se totam unius imperantis arbitrio, neque potentiae paucorum committat. Tertio ne quilibet absque defectu recipiat consultorem, sed plurimum optimatum adhibeat gubernationem. Postremo duas narrat gubernandi species, ubi nimia libertas, quae uita parit: in altera, nimia seruitus, quae odium in principem ac patriam gignit: sed mediocriter haec omnia esse oportere. Quarto ciuitatis gubernacionem diuinae similem esse iubet, quae regnum est cum optimatum senatu coniunctum. Diuinam prouidentiam nunquam homini deesse, modo sibi ipsi non desit. Deinde humanum ingenium in summa morum licentia lasciuire ac superbire. Et sicut bestiae nequeunt a bestiis atque humano quodam pastore, sic nec homines ab hominibus absque summo Deo optime gubernari. Et quadiu mortalis sine Deo dominabitur, tandiu laboriosam miseramque uitam ducet. Seruari praeterea nos et maxime diuinam legem ab his qui diuinae legis iugo magnopere se subiiciunt, quorum primam futura beatitudo censetur: res ipsi maxime a superbis, qui diuinam legem deserunt, sic et ipsi deseruntur a Deo. Deserti autem peccant atrocius, ac miserabilius cruciantur. Primum deos colendos monet, illos praesertim, quibus patria quasi patronis dicata est, Omnes uero ipsius summi Dei causa. Parentes deinde tanquam Dei uicarios. Deinde propinquos et familiaritate coniunctos, postremo hospites. Praeterea dicit uanorum etiam uerborum diuino iudici rationem esse reddendam. Cuius Angelus nobis praesert, quasi superioris iudicis uicarius et minister, ut nos a turpibus reuocet, prouocet autem ad honesta, et consentientes quidem tranquillitate conscientiae nutrit et delet, dissentientes autem conscientiae perturbatione uexat. ubi delet, ab antiquis gratia appellatur: ubi uexat, furia. Et gratia quidem triplex, quod praeteriti praesentisque ac futuri gratia bonos oblectat. Furia quoque totidem modis malos exagitat, et utrobique fatum seu parca triplex nominatur. Dicitur et Nemesis praesertim ab Orpheo, ubi in superbos animaduertit. Quinetiam iubet in omni uita parentes uenerari. Leuium etiam uolantiumque uerborum grauisimam esse poenam. Nam omnibus proposita est Nemesis iudicij angelus, huiusmodi consideratrix. Prima societas est coniugij. In ciuitate quisque uxorem a xxxi. in xxxv. annum ducat. Qui autem speruerit, plectatur honoribus: emolumentisque quae ciues consequi solent minime impartiat. Quinto honorem corporis circa medium consistere, ne nimis robustum pulchrumue sit: neu nimis debile, aut deforme. Alterum audaces, inflatosque animos reddit: alterum deiectos et illiberales. Similiter et praediorum et census possessio excedens superbiam, seditionemque parit: deficiens, ut plurimum seruitutem. Nemo igitur filiorum gratia pecuniae cumulandae incumbat, ut ditissimos eos relinquat: neque enim id ipsis neque ciuitati conducit. Sed census tum adulatione uacuos, tum necessarios non indignus, omnium optimus est. Seniores sint iuuentuti exemplo modestiae, minimeque coram ea scurrile aliquid aut turpe loquantur. Ne quis priuatus aurum habeat aut argentum: sed quando nummis opus est commerciorum gratia, opificibus tantum eos concedit aut peregrinantibus: reuersi a legatione aut peregrinatione nummos ciuitati restituant. Nemini aut dare dotes, aut accipere liceat, nec foenerari. Accipientibus liceat usuram pariter cum sorte negare. Valde diuites boni non sunt. Si non bonus, neque felix. Nam qui quouis modo pecuniam acquirunt, parci sunt, diuites propterea efficiuntur. Qui uero honeste parat bonosque erogat, neque diues neque pauper erit. Ergo operae precium in ciuitate non esse auri, nummum aut argenti, neque questus ulli homini bono, nisi ex agricultura. Nulla utilior Reip. disciplina quam numerorum cognitio. Haec

Angelus

Nemesis

Vires ingenij

tio. Hec enim pigros ingenio excitat, solertesq; facit, cum numeris ferè omnia consent. Cauendum præterea ut ab iniuria abstineamus in peregrinos & in supplices: horum enim ultor ac vindex Deus. Præterea qui bonis quibus abundat, alios impertit, maxime honore dignus est: proximus huic qui uellet, nec ei per facultates licet, habendus est. Inuidus uero qui nihil curat benignè facere, omnino uituperandus. Amor enim nimum proprius, omnium peccatorum semper est causa. Oportet igitur in primis eum qui magnus in ciuitate sit futurus, neque se, neq; sua diligere: sed iusta semper, siue ab ipso siue ab alio quouis gerantur, sectari. Veritatem deinde magnopere laudat, quæ dijs & hominibus dux est omnium bonorum. Cuius qui felix futurus sit, statim ab initio participem esse decet, ut in hac plurimum temporis uitam agat. Fidus autè hic erit. Infidus qui sponte mentitur: qui uerò non sponte, amens, utriusque malus. Nam & infidus & stultus omnino ab amicitia alienus aut honore: procedente quoq; tempore inglorius, & in solitudine etiam si libri supersint uitam ducet. Honor adus uerò certo est is in primis, qui nihil nocet, aut nullam inferit iniuriã, qui autem nec alios id facere patitur, duplici dignus honore.

Commendatio ueritatis

Bona ciuitatis proportionem geometricam distribuenda

In aliam domum ducenda uxor De seruis

Aetas apta matrimonio

Numerus V. mil. & XL. præterea duodenarius maxime obseruandus.

De educatione puerorum

uiuere. Quare quicumq; uiuere & sapere cupit maxime, quã longissimo tempore uiuilet, sola sanitatis necessitate seruati. Ex oriente sole pueri ad magistros proficiunt, nec sine paedagogis. Decennis incipiat ire, tris tamen annos ut legere ac scribere discat. Deinde tris alios annos musicæ continuo det operam. Matrem ad procreationem liberorum ut actiuã causam concurrere, quod & quidam alij senserunt. Aristoteles autem minime. Humorem in pueris melancholicum non ex ipsa esse natura quæ sanguini propior est, sed ex reliquijs materni mensuris, sanguinisq; in utero tabescentis. Mutatio præterea in omnibus rebus præterquã in malis periculosissima est, etiã si in melius fuerit, saltem ad tempus periculo non uacabit. Deũ Plato sepe annuit esse adorandum, licet plures deos quandoq; dicat, id monstrat in epistola ad Dionysium & ad Hermam, & in Parmenide, qui totus agit de uno, & in Timæo qui naturam producit ab uno, & in Philebo qui naturam uno metitur, & in Epinomide qui omnia ad unũ reducit. Undecimo. Deos ponit, eosq; providentiam habere, minimeq; corrumpi munere dicit. Post hos Mentium genus præstare in quibus Angeli comprehenduntur. Deinde animarum rationis ac mentis participum, quæ ante omne corpus procreate sunt. Nam quod per se mouetur, potius est quã id quod ab alio. Et quod melius ac diuinius, antiquius est eo quod uilius. Has etiam migrare in alia corpora etiam bruta, & eadem pati quæ admiserit purgationis gratia. Animarum præterea tria esse genera, unum totius mundi. Deinde spherarũ. Spheram enim quilibet habere plures animas, quæ in æthere sunt astra ipsa, & in terra sunt homines, in aere & aqua sunt demones intermedij, & hi nobis somnia ministrant, aspirant, monstrantq; salutem ab ipso Deo misit. Igitur ita fit, ut animæ humane à spheris sint, spherarũ ab ipsa mundi anima, ipsa uerò ab æterno Deo: Astrorum enim animæ æternæ beatissimæq; sunt. Quod ex ordine rationeq; ac constantia cursus earum demonstratur.

Vigilia maxime necessaria

Mutatio omnis periculosa

Mentes & angeli Animæ ante corpus creatæ

Animarũ tria genera

Milites

Tæpla & imagines siue ium pru.

De laudibus & necessitate numerorum

Duodecimo. Militares uiri abstinere discant, frigus æstusq; præterea capitis ac pedum nuditatem tolerare, quæ duo maxime naturam conseruant, magnasq; uires corporibus malis asuefactis gignunt: Contra uerò debilitatem. Imagines deorũ non ex auro, nec argento, nec ferro, aut ære, sed tantum ligno, aut lapide fieri iubet, ne ex occasione rei pretiosæ se criminosi Deos propterea placare, aut decipere posse existiment. Deniq; omne aurum & argentum à sua politia excludit. In Epinomide Numerum magnopere laudat, sine quo dicit nos minime uirtute præditos fore, cum is in omni ratione humana magnum adfert momentum. Numeris omnia in ciuitate, tum in natura consistere adfirmat. Ordinem numerorum & rationem qui mente conceperit, haud facile in rebus errabit.

DE SUPPLICIIS.

QUOD PRECES SPRETAE, VLTIOREM HABENT DEUM.

Institia pars & religio est: quapropter preces quas & supplicia Latini, ἱκετήρια Græci appellant, iliados 1. x. eleganter Homerus describit his uersibus à me conuersis.

Namq; preces summi famulæ Iouis esse feruntur, Claude & rugosæ, strabo quoq; lumine utroq; Turmatimq; sequi d. annum non passibus æquis. Hoc & ui maiore, & firmis gressibus illas Præuenit, ac terram perlustrat cursibus omnem, Adficiens mortale genus, sed pone sequentes Ille subuincunt, ac tum cultoribus altum Sponte suis adeunt mites orantq; tonantem. At spretæ innumeros luctus, ac damna precantur. Ex qua descriptione probe colligitur quantæ sint curæ Deo

Deo preces ac supplicates, quos si quis spernat Deum ipsum sentiet ultoremnam in Ody. quoq; sic ait.

Προς γὰρ Διὸς ἄσιπ πᾶσις εἶναι τε ὡς ἰσχυροί τε. Proximi sunt Deo hospites ac pauperes. Et alibi. Οὐδ' ἱκετὰς ἐμαρᾶς ἐν, οἷσι μ' ἀπα Ζεὺς Μάκρυρ. Nec supplices spernas, quibus Iuppiter est testis.

Et rursus.

Ἀρτὶ κασιγνήτοιο ξᾶν ὅδ' ἱκετὺς τε τέτυκται. Fratris namq; loco supplex ac hospes habetur.

Hesiodus idem ferè.

Ἴσση δ' ὄδ' ἱκετῶν ὄντε ξᾶνον κἀκὸν ἔρφα.

Virgilius item.

Si genus humanum & mortalia tenuit arma, At sperate Deos memores fandi atq; nefandi.

Apud Euangelium uerò, Quoties unum ex his minimis &c.

QUOD PRECES AD DEVM NECESSARIÆ ETIAM EX PHILOSOPHORUM SENTENTIA.

SOCRATICORVM omnis schola Deum ante somnia adorandum putat. Licet deos plures quandoque memorent, eos certe numina Deo Ioui optimo maximo subiecta intelligunt, quem etiam Homerus uocat patrem hominumq; Deumq;. In primis ipse Socrates dæmonem habebat familiarem, quem Deum uocabat. Ischomachus apud Xenophotus Oeconomicum Deum rogat in primis ualitudinem, deinde rei familiaris amplificationem. Plato in Timæo Deum adorandum suppliciter dicit. Super quo Porphyrius & Iamblycus Platonici, multa dicunt. Porphyrius sic ait. Cum Deus nobis provideat, ac res nostræ se possint aliter habere, certe pro rerum nostrarum usu utiliter adoramus, uidelicet ut boni simus: sic enim utpote similes Deo facti ad eum propius adcedemus, in qua coniunctione adorationis uis tota consistit. Nempe cum nos Dei filij sumus, ab eo quasi in exilio & carcere segregati, simpliciter adorare decet, quo hinc liberati reuertamur ad patrem: alioqui similes eorũ erimus qui parentũ patrocinio sunt orbati. Profecto cum uniuersi partes simus, uniuerso proculdubio indigemus. Ipsa enim ad totum conuersio salutem partibus præstat. Compertum uerò habemus, excellentissimos quoq; apud omnes gentes sapientia uiros, diuinis potissimum uotis nuncupauisse, præcipue Indorum Brachmanas, Persarum magos, Græcorum theologos: Chaldeos autem & aliud quoddam adorauisse. Ipsam enim superiorum uirtutem appellantes hoc uno nomine uenerati sunt. Hec ille. Iamblycus uerò eius discipulus. Primum quidem est motio quedam eius quod orandum est, & qua ratione colendum. Secundum uerò adimulatio quedam uitæ nostræ cum diuina uitæ puritate, castitate, sanctitate, disciplina, ordine, & diuinã beneuolentia proficiens. Tertium coniunctio quædam per quam diuinam attingimus essentiam, ad ipsamq; ascendimus summam. Quartum ingresso quædam in liminis diuini uestibulum. Quintum deniq; animæ coniunctio cum diuina uoluntate, ut non iam amplius nosstri, sed Dei simus, illius splendore obruti & circumfusi, qui modus ultimus est & perfectissimus adorationis. Sola igitur adoratio recta animos beatæ patriæ reddit. Sola sanctimonia est plena uirtus. Sola uir bonus, ut Plato scribit in legibus, Deum feliciter precatur. Sola cum superis consuetudo beatos facit. Ab hac enim flagitiosi sunt omnino alieni, & tanquam prophani à uotis & sacrificijs arcendi. Puri uerò decenter ad supplicandũ adcedant, habentes uidelicet secum tris præcipuas comites, fidem, ueritatẽ, & charitatem, quibus stipati spem bonorum accipiant firmam. Frustra enim Deum querit qui se non adhibet solum soli ac simpliciter simplicissimo, immobilitæq; stabili, ac otiosum quietissimo. Hec

Dæmon Societatis

Porphyrius

Iamblycus

ille apud Proclũ Platonici. His addit magnus Theodorus. Si quis naturas rerũ diligentiũs explorauerit, inueniet nõ animas tantum aut mētes, sed omne excepto primo adorare atq; moueri. Hesiodus uerò omnium antiquissimus. ἢ μὲν δὲ δὲ τὰ πρῶτα φᾶσιν ἰσορ ἔλθῃ, ἔς κείνι ἰλαορ κρᾶδῖλῶν ἢ θυμὸν ἔχουσιν. Quum ibi dormiũ, & rursus cũ illuxerit, ora Coelicolas, ut sint præsto tibi mente benigna. Romanos uerò tanta huius rei tenuit religio, ut nihil publici aut priuati grauioris negotij nisi prius litato aut auspiciato fieret, ac demum postea uoti cõpotes gratias dijs per sacrificia redderent. Athenienses item in famæ templo Delphico ἐπειὼν ἰρεσιῶν, id est, Erektionem posuerunt, hoc est, ramum oliuæ siue lauri, plenum fructibus uarijs. Hodie simile Calcend. Maij ante fores amicarum ponunt. Homerus teste Herodoto Carmina quæ Iresionem uocat edidit: Ut nos palam pudeat ad firmiorem certioremq; uocatos spem, esse fide ac diligentis superstitionis in hac parte inferiores.

Iresione

QUOMODO AUT QUID ORANDVM.

MOS erat etiã antiquis teste Plinio in adoratione manum ad os referre, totumq; ea corpus circumagi, ut quasi diuinatione quandam futuri signi nostri salutaris, & crucis portedisse uideatur. Similiter & qui sacra facturus erat, ut ait, se reum ante omnia fatebatur, nostrã quoq; ac ueram culpæ confessione expiationis gratia in sacrificijs quodammodo prænotãdo, qua purius ad aram accederemus. Græcũ in super prouerbiũ, ἀλλ' ἄλλῃ δὲ τῷ ἑσπέρῳ. Hoc est, nil oportet ad aram cõsulere. Quoniam mos erat sacrificatium, ante sacrificiũ & in ipso procinctu solere cõsulere, ut autor Tarreus in Prouerbijs. Pythagoras in aureis carminibus, & Orpheus in hymnis docent quæ à dijs sint petenda: Iusta uidelicet & modesta, cætera Deum non exaudire: Nec enim auro aut muneribus corrũpi. Homerus dicit sacrificia Troianorum dijs inuisa, quãquam bona & nidorem suauem adferant, cum Priamus Priamũq; populus odio sit. Plato in Alcibiade inquit: Athenienses cum Lacedæmonijs cõcertantes semper inferiores fuere, quod dijs magis Lacedæmoniorum benedictio placeret, quã omnium Græcorum sacra, quamuis Athenienses maiores pompas muneratq; offerant. Ex quibus profecto exemplis, nostrorum ueritas magis effulget, cũ Esaias dicat, uictimæ impiorũ abominatio: Theophrastus. Eum qui admirationi uult cæteris esse libeter sacrificare dijs oportet, non tam multa quã frequenter & pie: nam hoc sanctitatis, illud copiæ signum. Deinde parætum alere senectutem, hisq; obtèperare. Plato item in Eutyphrone, ubi de sanctitate tractat, Sanctum ait & iustum idem esse in accipiendo ac reddendo: Esseq; propterea mercaturam quandam inter Deos & homines, ut illi nobis bona honestaq; dent, nos eis sacrificium ac preces: His enim officijs & domos priuatas, & ciuitates conseruamus. Homerus.

Ζεὺς δ' ἀπέλυ' ἀνδρᾶσιν ὀφέλλῃ τε μὲν δα τε. Iuppiter ipse uiris uirtutem firmat & aufert.

Et Satyricus noster.

Orandum est ut sit mens sana in corpore sano. Fortem posce animum, mortis terrore carentem. Qui spatium uitæ extremum inter munera ponat Naturæ, qui ferre queat quoscunq; labores: Nesciat irasci, cupiat nihil, & potiores Herculis ærumnas credat seuosq; labores, Et Venerè & cœnis & plumis Sardanapadi.

Quomodo orandum, Xenophon in commentarijs probe ostendit. Non enim fas, inquit, à Deo petere ut ignorando equestrem pugnam, eos qui periti sint uincamus. Eodẽ modo naualis artis ignari, nauem ducere aut uincere. Imperitum etiam

Xenophon

etiam spargendi semen, frumentum optimum metere. Neque si te ipsum minime custodias, a Deo seruari. Hæc itaque petere minime ex Deo licet, haud aliter quam si ab hominibus aliquid contra legem petamus. Ex quo memento providere necessaria antequam necessitas aut usus ueniat. Hæc Xenophontis sententiam emulatus Sallustius sic ait. Non enim supplicij aut lacrymis muliebribus auxilia Deorum parantur, uigilando, agendo, bene consulendo, prospere omnia cedunt. Vbi te fecordia atque ignauia tradideris, nequicquam Deos implores, irati infestique sunt.

Sallustius

DE CELEBRITATIBVS.
PRIMUM SACRORVM.

MACROBIVS. Celebritas dicebatur cum sacrificium fiebat, aut epulum dabatur, aut Feriæ obseruabantur, aut ludi agebantur. Festus. Sacra autem aut domestica aut peregrina aut publica aut priuata fuerunt. Aelius Gallus Sacrum esse ait, quodcumque modo atque instituto ciuitatis consecratum sit, siue ædes, siue ara, siue signum, siue locus, siue pecunia, siue quicquid aliud dijs consecratum sit. Quod autem priuatus siue religionis causa aliquid earum rerum dedicauerit, id Pont. Max. non existimat sacrum. Plutarchus in Probl. In sacrificijs Italici autore Aenea uelant capita, quod is cum rem diuinam faceret in litore Lauræti Venere matri, ne ab Ulyssæ cognitus interrueret sacrificium, caput adoperuit, atque ita conspectum hostis euitauit. Magistratibus uero et alijs potètoribus caput aperimus, tanquam omnia nostra illis patere debeant. Idem. Regi sacrificulo nullum magistratum gerere nec cõcionem habere licet. Idem. Sacerdotibus nec habere nec petere magistratum Rom. permittebatur. Litore tamen et sella curuli utebantur, ut his delinitti ultra non quaererent. In templis prope ianuam lecticam habebant tanquam custodes et refugium, pedes his reliqui osculabatur. Non ab simile hoc ueteri legi, quæ tribum Leuiticum sacerdotio insignitam esse uoluit. ceteris muneribus aut facultatibus prohibuit. Nos item Pontificum nostrorum pedes exosculamur. Idem. Ver sacrum dicebat, cum primitias fructuum omnium proximi ueris uonebat. Idem. Postridie Cal. Non. et Eidus dies religiosos et nefastos habebat, nec quenquam exire aut peregre proficisci permiserunt ob pugnam Aliensam quæ post. Eidus Quintiles fuit. Hodie quoque dies Aegyptiacos appellatos nonnulli superstitione obseruant. In luctu supplicabant, sed non sacrificabant: quapropter obsidente urbem Annibale mensis ad legendum datus, et anniuersarium sacrum intermissum, ut ait Liuius. Horatius Puluilus et Xenophon auditis filiorum mortibus a sacris non discesserunt. C. Fabius obsidibus Capitolium Gallis in Quirinali sacra domestica facturus per medios hostes iuit atque redijt.

Sacrorum cõtempores, & potæ

De his qui sacra speruere multa sunt infelicitatis exèpla. Appius quod Potitios sacris Herculis priuasset, cæcitate mulctatus. Ser. Cepio qui Tolosanum templum diripuit, misere periit. Pleminius legatus Scipionis Locris relicus, unde Annibalis presidium Scipio eiecerat, quod Proserpinae templum spoliasset, Romæ danatus in uinculis extinctus est. Sed et idem in eodẽ loco patræs Pyrrhus è Sicilia in Italiam reuertens, à Rom. prostigatus discessit. Brennus dux Gallorum Delphico templo direpto, grandine tempestateque cum toto exercitu occidit. Crassus Hierosolymitani templi Gaza surrepta à Parthis trucidatur. Eundem Heliodorus à Seleuco missus attingens exitum habuit, quem in ratione temporum adnotauit. Quin et sacra quoque corpora seu mysteria nefas atterere, extraque locum adspicere: legitur de Tiresia ob uisam nudam Dianam cæcato. In uetere lege Lothi uxor retro respiciens in salis statuum est cõuersa. Oza, quod nocte cum

uxore coisset, et tabernaculum postea fœderis contortum attigisset, illico discerptus est. Ex quo Gregorius cõmixtos nocte coniuges ab eucharistia iubet abstinere. Clodocus Gallie rex quod Dionysij corpus imprudenter attigisset, in insaniam incidit. Et qui S. Benedictum in Galliam translatum rursus in Italia reportaturi reuulserunt, perijisse feruntur. Proximis annis Ioan. Cardinalis Aragonensis quod eiusdẽ sancti conditorium retexisset, eodem anno iuuenis decepsit.

Ignis

In igne sacra præter alia elementa consistere multa declarant, quod proximus celo sit, quod perpetuus à Vestalibus seruaretur, quod ante imperatores ferretur. Ignea flamma Seruij Tullij, itemque supra Ascanij Virgiliiani capita, optimam fertur portedisse augurium. In Odyssæa eadem factam igne et aqua iubet Ulysses expiari. In uetere lege ignis de celo scribitur, holocausta accepta rapuisse: et ignis in puteo seruatus. Nec ullum sine igne sacrificium. Apud nos uero nullo magis honore quam cæreis, cælicolæ extrinsecus decorantur. Denique Deus noster ignis comburens est. Sacra deinceps nominatim. Bonam deam nominat, quam alij aliam fuisse dicunt, ad cuius sacra quæ in Auentino in eius templo fiebant, uiri non ingrediuntur. Deprehensus quondam Clodius habitu in his muliebri, de pollutis sacris causam dixit. Floram et Liuius et Dionysius meretricem fuisse tradunt, quæ populorum Rom. herede instituit: cui ob merita tanquam de pridie Cal. Maij festum dicauerunt Floralia uocata. Colebatur à meretricibus cum coronis et uestim uaricate, temporis letitiam florumque diuersitatem significando, uti Ouidius in fastis testatur: qui Chlorin nympham fuisse prius dicit raptam à Zephyro, Floramque deinde uocatam, ac fructibus cunctis præesse. Ad cuius festum ac theatrum quum Cato semel uenisset, statim abiit: ex quo obiecit ei, Cur in theatrum Cato seuerè uenisti: an tantum ueneras ut abires? Bacchanalia

Bona dea

Flora

Floralia

Bacchanalia

Liuius. L. dicit Romæ expulsa fuisse ex senatusconsulto, tanquam mores corrumpentia. Noctu enim celebrabantur, ubi nudus uterque sexus impurissime cõmiscebantur, tyrsis pampinisque uincti. Cereris sacris, quæ Cerealia dicta sunt, uestibus utebantur albis, noctu mystæ cum facibus currebant, uinum non libabatur. Insuper et ieiunium institutum quinto quoque anno ex libris Sibyllinis prodigiorum causa, ut Li. x. x. i. i. Ouidius etiã à Venere abstinendũ dicit, quod castitati præsit. Iuuenalis. Dignæ Cereris contingere uitas. *θεσμοποσία* apud Græcos eius dicitur sacra, quapropter Latini Legifram uocant. Athenis sacris Eleusinae Cereris nemo sibi cõscius intrerat. Eius Romæ templum prope Circum fuerat max. auctor Plin. lib. x. x. v. Feriæ insuper statuae, quæ semper erant eodẽ tempore, Conceptiue ex auguribus. Imperatiue ex edicto. Item. Feriæ Seruorum Sextilibus, ex eo institutæ, cum Seruius Tullius natus ex serua est. Feriæ item stultorum, Quirinalia et Fornacalia dicebant Quirino instituta, quod his potissimum adsignata fuerint qui cuius essent tribus ignorabatur. Idem. Herculi Decimas dare locupletibus ac nobilibus antiquitus mos fuit. Lucullus quoniam hunc ritum seruauit, auctior factus est postea. Hunc etiã Deum custodiendo thesauro et domibus seruandis maxime præsciabant. Festus. Solitaurilia hostiarum trium diuersi generis immolatarum significat, Tauri uidelicet Arictis et Verris, quod omnes hæc sint solido corpore. Idem. Saturni dies celebratur festus Mense Decèbri quod tunc ædis eius dedicata. Præterea is cultura agrorum præsidere uidetur peractis sementis, ex quo etiam falx ei insigne. Dicitur et à sationibus. Cicero tamen quod Satur annis dicit. Macrobius. Sigillarium dies adiecti saturnalibus, et ita v. i. i. dies fuere Saturnalia, quum antea quinq; fuissent: illis enim diebus parua simulacra fingebantur uenalia, quæ homines pro suis capitibus offerebant in sacellum Ditis, aræ Saturni coheres. Nostra

Feriæ

Solitaurilia

Saturnalia

omnia

omnia quodam modo uaticinabantur sacra. Nam et eadem ex cæra sigillaria templis offerimus. Et libertatem quam eo tempore habebat serui in dominos, nunc quoque per dominica natalia nostri retinet. Inde lasciuientes, seruum creant dominum. Alea etiam tunc uigebat, passim ludere licebat: eundem nunc morem his diebus à leuibus hominibus introductum uidemus. Festo item teste mittebant hoc tempore pauperes diuitibus cæreos. Nam cæreis potentes utebantur, humiliores uero candelis. de huiusmodi seruorum libertate Athenæus sic ait. Mos est apud Romanos in Saturnalibus ingenuorum, ministeria seruorum occupare. Idem apud Græcos in festo Hermeorum. Apud Babylonios Sacea appellata quinq; diebus celebrantur, in quibus dominis imperant serui. Apud Thessalos Peloria eadẽ ferè quæ Saturnalia apud Ro. à Pelorio uiro Pelasgo, qui primus omnium annũtiauit ex terræ motu in Aemonia excitato Tempe scissa, aquas omnes fluminaque quæ loca inundabat descendisse in alueos, camposque siccatos apparuisse. Lupercalia Euandrus instituit, ex more Arcadio, Pani Lyceo, siue Syluano seni nemorum pastorumque Deo, nudi per urbem incedebant, ac laruati, flagellis obuios cædentes, putabanturque ex eo steriles matronæ fœcundari. Rei causa Ouidio fabulã adfert, Pana spolia leonis noctu ab Herculis uxore fuisse deceptum, quum illa ueste cum uiro commuisset, quare uestem deinde abominatam est. Nostrum hodie penitentes felicius quam lupercum non pellibus quidem, sed sagis linoque ora contexti, non alios, sed sese flagello conuerberant, nudum ac lacerum tergus ferentes. Cornelius libro xviii. Sodales sacerdotes Romulũ cum Tatio inita societate fecisse scribit. Vnde Titij sodales, et apud Tranquillum legimus Sodales Augustales, apud Iulium Capitolinum Sodales Antonianos. Tybure quoque in marmore uetusto Sodales Hadrianales. Caius in titulo de collegijs, dicit Sodales esse qui eiusdem collegij, quique ualde simul habitantes sunt. Præcipitur igitur mado principalibus præsidij prouinciarum, ne patientur esse Sodalitia ueluti inhonestã collegia. Et Augustinus ait Sodales quasi edales. Plinius item scribit Romulũ instituisse Collegium Aruorum, sequi duodecimum fratrem appellari uoluit. Nos fraternitatem et confraternitatem dicimus, quæ sanctiore instituto quidam inter sese hodie mutua charitate ac pudico ritu, certaque uiuendi formula conueniunt. Hecatombas ut ait Capitolinus, Balbinus Romæ fecit ob oblatum Maximini caput. Centum Aræ uno in loco cespitiæ extruuntur. Et ad aras centum sues, centum oues mactantur. Nam si imperatorum sacrificium fit, Centum leones, centum aquilæ, et cætera huiusmodi animalia. Quod quidem Græci quondam fecisse dicuntur cum pestilentia laborarent, et à malis id imperatoribus ablatum esse cõstat. Hæc ille. Homerus quoque nihil potius quam iõpas euatõbas in sacrificijs commemorat. Ouidius in fastis, tribus anni temporibus fructuum gratia totidem sacrificia dicit Romanos instituisse, Vinalia, Robigalia, Floralia. Prima causa uini, secunda frugum, tertia cunctorum, quæ Floræ deæ fuisse supra narraui. In quibus animaduertere quoque est eadem nos tempora non inani superstitione, sed ieiunijs tribus ex eadem causa celebrare. Plutarchus in Problem. Septimontium ponit festum cum septimus mons est additus urbi quasi finitæ. Fiebant et Quinquatria Mineræ Calendis Mart. diebus quinq; quo tempore (ut ait Hieronymus in epistolam Pauli) munus mineralu appellatum magistro pueri offerebant, quando uocabant, quod et Saturnalibus etiam seruabant. Iuuenalis. Accipit exiguo quisquis colit asse Mineruam. Hoc item matronæ colebant festum, mittebantque uiris munera, sicuti et Saturnalibus uiri mulieribus. Erant et Quinquatres minores appellati, eidem Mineræ sacri Idibus Iunij, quo tempore tibicines personati per urbem incedebant: ut hi qui olim ebrii ex Tybure Romam reducti fuerunt, quum non omnes essent, uiderentur omnes simul alijs gnotis et personis admixti. Ouidius de fastis.

Lupercalia

Sodales Titij

Fratres Aruales

Hecatomba

Vinalia

Robigalia

Floralia

Septimontium

Quinquatria

Quinquatres minores

Personati

deban: ut hi qui olim ebrii ex Tybure Romam reducti fuerunt, quum non omnes essent, uiderentur omnes simul alijs gnotis et personis admixti. Ouidius de fastis.

Cur uagus incedat tota tibicen in urbe.
Quid sibi personæ, quid toga longa uelint.
Callidus ut possit specie numeroque; senatus
Fallere, personis imperat ora tegi.
Admissetque; alios, uti et hunc tibicina turba
Augeat, in longis uestibus ire iubet.

Sed et personæ in Megalesibus quoque adspiciebantur, de quibus Herodianus in Commodo sic ait. Veris initio, stato solenni que die quem Megalesia uocant, Romani Pompam matri Deum celebrant, præelata diuitiarum magna pompa: permittuntque; cuique; personas eo die induere quas cuique; libitum, cuius uel magistratus aut hominis imaginem effingere, ante simulacrum eius deæ ludere. Id simulacrum dicitur apud Pessimuntẽ Phrygiæ de celo descendisse. Romani responso accepto, non duraturum imperium sine eo, legatos pro eo miserunt: quod cõcessum et aduectum, in ripa Tiberis cum consedisset nauis, Claudia sola uestalis quæ incesti accusata fuerat, eam trahens se uirginem probauit. Videre igitur licet hæc esse personas quas nostri seculi pestilentia, non uno die, nec sacrorum, aut comedie tantum causa, sed duos continuos menses per ferias stultorum permittit: sub quibus inuenterata passim licentia cuique; licet scelerato esse, omni que; libidinis exemplo uti, res quidem noua, et tantum inter Christianos hæc immodestia uisa. Idibus uero maij de ponte Sublicio simulacra in Tyberim iniiciebat, quæ Argeos et Oscilla uocabant: Hercules instituto, quod Græcos ea loca incolentes barbari mactare soliti essent, ut auctores Plutarchus in Probl. et Ouidius in fastis. Compitalibus lænæ effigies noctu dabantur per compita et lares. Is erat dies festus, animæ putabatur esse hominum: auctor Festus. Erant enim lares diuina priuatarum domorum. Macrobius ait Laribus compitalibus Tarquinius ex responso Apollinis capita puerorum pro salute familiarum sacrificabat: emendauit postea Brutus expulsi regibus capitibus alliorum et papauerum oblatis: his effigies Maniæ deæ suspendebantur. Erant enim caninis adoperti pellibus, ad pedesque; canes habebat. Causam Ouidius refert. Seruat uterque; domum, domino quoque; gratas uterque; Compita grata cani, cõpita grata lari. Sacrificabatur et Genio die natali, qui natura cuiusque; Deus est assistens, ex quo in domorum fundamentis eius familiæ Genio inscribebant. Erat et is geminus, bonus et malus. Plutarchus in Bruto. Sum malus, inquit, Genius tuus Brute: haud profecto procul à nostrorum ueritate, qui duos nobis nascentibus angelos constituunt. Tempora deinceps dedicata, ex Liuius: Ioui Statori à Romulo ut acies staret contra Sabinos, quæ iam terga uertebat. Ab eodem quoque; Ioui Feretrio à ferendis spolijs opimis, quæ de Acrone rege retulit: Ioui Elicio à Numa in Auentino, ut mentibus diuinis eliceret, quo modo curada essent fulmina. Ioui Pistorio ob iactos Gallis à Manlio panes. Ioui Capitolino à Tarquinio, ubi caput humanum inuentum. Ioui Vitori, à M. Agrippa quod et Pantheon dicitur. Ioui Tonanti ab Augusto. Apud Græcos Ioui Eleutherio, id est, liberatori, quum à Persarum armis liberati fuere, ut Paul. scribit. Item Ioui Milefio in Asia, Ioui Ammoni in Libya, Ioui Dodoneo in Illyria, Ioui Soterio, id est, seruatori, Ioui Xenio, id est, hospitali, Ioui Ilascio, id est, placatori, Iunoni Monetæ in Capitolio, ubi Manlius habitauit, quod anferes de irruptione Gallorum admonuissent. Iunoni Reginæ in Auentino à Camillo locatum lib. v. Iunoni Sopitæ uotum à Cor. Cethego Cos. in bello cum Bois circa Padum post. i. bellum Pu. lib. x. x. x. i. i. Iunoni Lucinæ in Auentino, Iunoni Gabinæ, Faliscæ, Samiæ, Dianæ in Auentino

Argei

Oscilla

Compitalia

Genius

Templa Ioui

Iunoni

Dianæ

Apollini tino à Servio Tullo ad imitationem Dianæ Ephesiæ memorabilis. Dianæ Scythicæ ut sacrificabatur hostijs humanis. Aricie, quod Artemisium dicebatur. Apollini quod Apollinare uocabant in pratis flaminij: libro 111. Id postea (teste Pandulfo ostiario lateranensi) Hadrianus primus Apollinari martyri dicauit. Aliud item eidem uotum ob ualentinem peste inualecente sub Mamercio Aemyljo iterum dictatore, libro 1111. Apollini quoq; Palatino. Celeberrima et illa apud Delphos, apud Accium, apud Cumas. Marti uotum bello Gallico, dedicatum sub Camillo dictatore à T. Quintio duumuiro sacris faciundis, libro VI. Marti Vltori in foro Romano ab Augusto. Bellonæ quod uouit Appius contra Samnites pugnant libro X. Extra portam Veneri prope Circum max. ex ære multatitio impudicarum matronarum, à Fabio Gurg. Cos. libro X. Veneri Erycinæ extra portam Collinæ, cui uirgines puppas, id est, paruas imagunculas donabant. Persius. Nempe hoc quod Veneri donate à uirgine puppæ. Eodem quoq; tempore et Menti post cladem Trasimennis acceptam, libro X XI. Ouidius. Mens quoq; numen habet, menti delubra fatemur Ad uotum belli perfide Pœne tui.

Pauori Item Pauori à Tullo rege in bello contra Veientes, libro I. **Febri** Item Febri et Veioi et Mala fortuna, malis numinibus ne noceant. Virtuti à Cla. Marcello dicatum apud portam Capenam, libro X XI. **Concordiæ** Concordiæ à L. Manlio Pretore in Gallia uotum in Capitolio, coniunctum Menti, canale uno tantum discreta, libro X XI. **Victoriæ** Victoriæ ex multatitia pecunia, libro X. Victoriæ item in palatio ubi simulacrum Cybelis ex Asia aduectum cõditum fuit, lib. X XI.

Castori Castori et Polluci, quod Castoris tantum dicitur, uotum bello Latino à Posthumio. Dein dedicatũ ab eius filio duumuiro S. F. **Fortunæ** Fortunæ complura, quæ alibi narraui, quum de ea mentionem feci. **Iuuentuti** Iuuentuti in Circo max. à Cn. Licinio duumuiro dicatum. **Liu. de bello Mac.** Mercurio paulo post mortem Publicolæ Ap. Cl. et P. Seruilio Coss. prope Circum max. Ouidius in fastis.

Herculi Templi tibi posuere patres spectantia Circum. Herculi ara max sub Auentino ab Euandro, in cuius ruinis nostra etate reperunt eius æneum signum, quod in atrio domus Conseruatorum in Capitolio conspiciunt. Herculi item ædes rotunda in foro Boario prope templum Pudicitie patriciæ. Herculi prope Circum maximum à Sylla Sibyllæ iussu. Ouidius.

Pudicitie Altera pars Circi custode sub Hercule tuta est: Quod Deus Euboico carmine munus habet. Si quæris titulos Sulla probauit opus.

Diti Herculi deniq; et musis à L. Philippo sub Augusto, teste Tranquillo. Diti prope Circum maximum, ad quod gradibus descendebatur. Nam ara inferorum subterraneæ fuerunt, quum ad cætera templa ascenderetur. **Iano** Iano apud uelabrum à Numa. Vestæ item haud lōge ab eodẽ dicatum.

DE CELEBRITATE CONVIVIORVM AC LVDO RV M.

Convivia CELEBRITAS conuiuiorum pluribus de causis instituta. Aut erant pontificalia conuiuia quæ in sacrificijs sacerdotes, saliares, Pontifices, ac VII. uiri epulones preparabant. Aut triumphalia, quæ imperator duxq; post uictoriam exhibebat populo Romano: aut funebria in defuncti honorem, ut quæ ad pollinctum fiebant. Aut uiscerationes, cum caro cruda populo dabatur, ut apud Albanum. Aut congiaria, quæ Prætor in celebratibus populo dabat. Aut erant Misilia, quæ in theatro spargebantur, aues, legumina, oleum, quandoq; uestes. Ludorum celebritates Græ-

cia primum reperit, quæ Archias poëta hoc Tetraſticho Græco eleganter expressit.

Τεταρες εἰσι τῶνες ἀν' ἑλλάδα, τεταρες ἰσοί, ὁ δὲ οὐδὲ θνητῶν δι δὴ οὐδ' ἀβανέτωρ. Ζῆνός, λατρεῖσθαι, καὶ αἰ μόνον, ἄρ' ἡμέροιο. ἄλλα ἢ τῶν, ἴστω, μῆλα σέλινα τίτῶν, Græcia concelebrat duo bis certamina sacra: Quorum hominum duo sunt, cætera cœlicolum. Sacra Iouis, Phœbiq; Palæmonis, Archemoriq; Dona Oleaster erunt, mala, selina, pitys, id est pinus. Primum Hercules in Iouis honorem cõstituit in Olympia, ubi stadium fecit tanto cæteris maius quãto eius mēsurā pedis præpolleret: ubi primus olympionica fuit Corœbus Atheniensis, ut autor Eusebius. Secundum Phœbo dicatum Delphis, ob Pythonem serpentem ab eo interfectum, ubi certamen erat Musicæ: in quo Chrysothemis primus uicit in hymnorum cantu, deinde Thamyras, ut autor Pausanias. Coronabantur lauro, quæ Delphis adeo magnas fert baccas, ut mala uideri possint. Tertium Palæmonis Athamantis filij, ex cæde paterna ab Ino matre liberati, Neptuno apud Isthmon. Quarta Nemea sacra, ob Archemorum puerum Lycurgi filium, ab Hypsipyle nutrice educatum et in sylua Nemea defunctum. Sunt præter hæc et alia sacra. Aëcea apud Aeginam de Aëaco. Marathonea et taurum à Theseo interfectum, ubi phiala argentea præmium. Thebis heraclea et Iolæa. Megaris Dioclea. Cassiodorus in 111. epist. lib. ait Oenomaum primum apud Elidem ludorum spectaculum, equorumq; cursum edidisse: apud Romanos uerò Romulum in raptu Sabinarum. Ad huiusmodi certamina Gymnica scemine non admittentur. Quod etiam uersus Papinij in Thebaide indicat. Excluseq; expectant præmia matres. Et Valerius dicit. Non paruum honorem attributum Berenicæ, quod sola mulierum spectauerat Gymnica. Pausa. de huiusmodi ludis sic ait. Duo ceradi equis genera, Synorides et Celetes. Synoris erat biga et duobus equis: Celes singulari equo currebat. Accesserunt et alia duo καὶ ἄλλῃ καὶ ἀπὸ τῆν, quæ postea decreto Eleorum antiquata sunt. Calpe certabant equabus, ita ut cursum extremum assessores ipsi desiliendo apprehensis manu habentis perficerent. Deinde maribus utebantur equis. Apene mulas iungebant, quod animal execrabile habebant: nec in terra illa nasci poterat, cum circa uel frequens earum foetura esset. Festus. Pentathlon nostri quinquertionem uocant, qui generibus illis quinq; uno die certat, id est, disco, hasta, saltu, iaculatione, luctatione. Pancratiastes qui certat et uincit. Qui uerò in quatuor illis certaminibus supra narratis uicerit, Periodus uictor appellatur. Cuius rei autor etiam Plin. Pausanias scribit Dioreum Athletam aconiti, id est, sine puluere et labore Pythia uicisse. Heraclidem uerò apud Olympia Pancratio. Quod neminem parem cum quo congrederentur inuenirent, cedentibus ob metum aduersarijs. Plin. etiam dicit Dioxiptum uicisse Olympia aconiti: Nemea uerò coniti. Hic etate fuit Alexandri magni, mortemq; sibi consciuit. Vide causam in Q. Curtio. Antiquus enim mos athletis certaturis fuerat spargi prius puluere corpora. Ouidius de Acheloi pugna.

Inq; uicem sulue tactu flauescit arena. Martialis. Et flauescit Aphe. Lucian. in dialogo qui Erotinus siue de dilectione inscribitur, pulchre monstrat quonam modo sortes Athletis obueniebant, quomodo ue pares ad certamen iungebantur: uerba ipsa conuertit. Vrna, inquit, argentea sacra Apollini in medio aderat, ubi sortes inscriptæ magnitudine fabæ: hic in duabus A scribebatur, in duabus B, in duabus C, et sic deinceps. Veniebant certaturi Ioui uouentes ut idoneum et facile comparem fortiretur, deinde suam

Quomodo sortes athletis ueniebant

suam quisq; educebat literam. Minister Dei ibi assistens, antequam legerentur sortes accipiebat, deinde eos conferebat ad ludum, ut illi quibus A utriusq; euenerat, simul pugnaret, et sic de alijs. Si autem forte impar numerus erat, ille qui sine socio remanebat commiscebat eius literam cum alijs com paribus: et qui sibi sorte ueniret, expectabat, ut ille prius cum compare suo pugnet, postea ipse consurgens cum eo certabat. Magnūq; Athletæ beneficium hoc et fortuna, ut integer uiribus congregiatur cum iam lasso ac fesso. Hec ille. Philostratus quoq; libellum composuit de athletis, in quo hæc refert. Pancratiatio palestram simul et pugilatum uocari. Certaturi ante omnia per aliquot dies sese exercebant maiore quàm postea labore: uerbi gratia, cursu certaturi in arena cum ocreis per aliquot dies currebant: postea solutus, tanquam compedibus liberatus, maiorem obibat operam. Item saltu certaturi cum manibus prius oneratis affluebant. Præterea carne uesciebantur bubula, quæ fortiores redderet: abstinebant à cæteris delicijs, præsertim coitu. Hæc ille. Quæ sane omnia Paulus noster non ignorasse uidetur, cum ait: Qui in stadio currunt ab omnibus abstinent, et hi quidem ut corruptibilem coronam, nos autem ut incorruptam accipiamus. Erat et illa consuetudo Hieronycarum (sic enim uocabantur qui in sacris certaminibus uicissent) ut domum redeuntes disruptis de industria moenibus à patria exciperentur, tanquam uiri fortissimi et uisuperantes. Præterea coronas patriæ donabant, ut ait Plinius. Ludi Athenis (teste Athenæo) Dionysia fuerant, ubi agones fiebant Athletarum, populūq; passim coronatus spectabat, bibendiq; maxima licentia: unum enim cum bellarijs toto theatro circumferebatur, ac certantibus in principio et sine pugne propinabatur. Idem autor ait, quod Dionysius Lenæus apud Græcos primus Tragœdiarum choros inuenit, primus spectaculorum sedes instituit. Apud Romanos (teste Plutarcho in Problem.) Romulus primus Consualia diem festum Neptuno equestri celebravit: ubi equi et canes et asini exornabantur, ac in otio esse permittentur. Festus Consualia Deo Conso, id est, consilij sacra dicit fecisse ad comparanda matrimonia, ubi Sabine fuerunt raptæ. Fiebant autem in foro, nondum theatro extructo. Ouidius in Fastis: Primi sollicitos fasti tenuere Quirites, Quum fuerat uiduo raptæ Sabina uiro. Tunc neq; marmoreo pendebant uela theatro: Nec fuerant sparso pulpita rubra croco. Deinde ait Lilius libro I. Tarquinius Priscus Circum maximum designauit, loca diuisa partibus, equitibusq; ubi spectacula sibi quisq; faceret, fori appellati. Spectauere furcis duodenos ab terra spectacula alta sustentibus pedes. Ludicrum fuit equi, pugilesq; ex Hetruria maxime acciti. Solennes deinde mansere ludi, Romani, Magniq; uarie appellati. Hæc ille. Dicuntur et Circenses. Tranquillus in Cæsare, sic ait: Circensibus spatio Circi ab utraq; parte producto, et in gyrum euripo addito, quadrigas, bigas, et equos desultorios agitauerunt nobilissimi iuuenes.

Troia Troiam lusit turma duplex, maiorum et minorum puerorum. Idem in Augusto: In Circo aurigas, cursoresq; et confestores beluarum, et unumquemq; ex nobilissima iuuentute produxit: sed et Troiæ ludum edidit frequentissimum maiorum minorumq; puerorum. Idem in Caligula: Edidit Circenses plurimos à mane usq; ad uesperam, interiecta modo Africanarum uenatione, modo Troiæ decursione. minio et chrysocolla constrato Circo, nec ullis nisi è Senatorio ordine aurigantibus. Idem in Claudio: Circenses frequenter etiam in Vaticano commisit, nonnunquam interiecta etiam per quinque missus uenatione. Circo uerò maximo marmoreis carcæribus auratisq; metis, quæ utraq; et tofina et lignea prius fuerant, ex culto: propria Senatoribus

constituit loca promiscue spectare solitis, ac super quadrigarum certamina Troiæ ludum exhibuit. Huius autem ludi originem Verg. in v. describit. Hunc morem sacrorum atq; hæc certamina primus Aescanius, longam muris quum cingeret Albam Retulit, et priscos docuit celebrare Latinos, et quæ sequuntur. Equi fuerant in orbem se inuicem petentes: nunc torneamenta uulgus appellat. E quorum uerò agitato duplex fuerat, aut Desultorij, quos Græci celetas uocant, singuli uidelicet equi sine ephippijs cum ingenuis affessoribus currentes, aut bigæ quadrigæq; quarum quatuor erant factiones, Russati, Albati, Præsini, Veneti: quibus aurati et purpurei et linthei additi à Domitiano extitere. Hi enim colores pannorum quibus illi induti fuerant, quorum similitudinem quandam Florentiæ Calend. Maij in ludicro hasta concurrentium cernere licet. Circus autem maximus cuius adhuc Romæ uestigia uisuntur, longitudine trium stad. latitudine unius fuerat. Ipsam uerò longitudinem diuidebant in partes VII. unam dabant anfractui, quo in dextro Circi spatio in sinistram certantes ad ultimam migrarent metam. Deinceps uerò alias metas per lineam mediam ita distertiebant, ut per longitudinem Circi equis inter se spatij distarent, et caperent totius longitudinis septimam septies: ducebaturq; à meta ad metam ueluti crepido alta pedes nihil minus sex: erantq; Circi lateribus gradationes, ubi spectatores consisterent. Hæc ex Leonis descriptione, qui fuit optimus uetustatis indagator. Cassiodorus autem in epistola in hanc sententiam. In Circo alba linea currentes coercebantur, ut quadrigis progredientibus inde certamen oriretur, quod septem peragitur metis numero planetarum. Ipse uerò metæ ternas obtinent summities, inter has duo sunt obelisci, sacra priscorum Chaldaicis signis quasi literis indicantes. Mappa uerò quæ signum Circensibus datur, tali casu fluxit. Quum Nero prandium protenderet, et celeritatem (ut assolet) audis spectandi populus flagitaret, ille mappam qua tergendis manibus utebantur, iussit abijci per fenestram, ut certaminis postulati potestatem faceret. Hinc igitur tractum, ut ostensa mappa permitterentur. Totum certamen missibus XXI. expediebatur, ex horis diei computatis. Quatuor uerò factiones, anni etiam tempora totidem notabant. In hanc ille sententiam. Varro autem missus x x v. ponit, ultimumq; ararium appellari, quod de populi collatione exhiberetur. Missus autem hi apud nos hodie brauia sunt seu præmia, ob quæ toties curriebatur. Domitianus (teste Tranquillo) centum missus equestres exhibuit, eosq; quo facilius peragerentur à septenis spatij ad quina corripuit. Non autem septies currebant, nec infra metas omnis circumuertebant, ut quidam putant: nam sic nunquam tot missus absoluisent, uel eo modo circumuertedo singulas, nulla spectatoribus fuisset uoluptas, sed omnes eas tantum semel obibant. Domitianus autem, ut citius peragerentur ad metæ quintæ spatium uertere iussit. Prope Circum columna fuit unde Imp. ad bellum profecturi hastam iaciebant. Ouid. Fast. libro VI. Prospicit à tergo summum breuis arca Circum. Est ubi non parua parua columna notæ: Hinc solet hasta manu belli prænuntia mitti, in regem et gentes quum placet arma capi. Circus quoq; Flaminius hodie notissimus, instar Circi max. fuerat cum totidemq; metis: circum quas, ut ait Varro, ludis taurijs equi currebant desultorij. Currus uerò teste Cassiodoro in epistola, ab Augusti Mausoleo nunc notissimo sex portis dimittebantur, qui per campum Martium Circum fl. cucurrerunt. Dicitur enim Equiria (ut autor Varro) ab equorum cursu, quod eo die ludis currunt in Martio campo. Ouidius quoq; libro I. Fast. Ex uerò postum permast Equiria nomen, Quæ Deus in campo præstitit ipse suo. Hæc nunc mæ

Ludi Troiani

Desultorij

Quadrigarum factiones

Circi descriptio

Alba linea

Mappa signi

Missus xxv

Columna belli

Circus flaminii

Equiria

Ludi Apollinares edificijs occupati, ubi nunc S. Maria in Equiria nomen adhuc retinens adspicitur: inde postea recta recedebatur in Circum. Fiebant & in Circo max. Apollinares ludi: quos Livius libro x. v. uotus fuisse dicit in honorem Apollinis ad expellendum ex Italia Annibalem postquam ille Tarentum ceperat. Macrobius quoque in Satur. ait ex libris Sibyllinis bello Pu. I. suadente Cor. Ruso. x. uiro institutos fuisse in Circo, ac populum coronatum spectare iussum, stipemque Apollini dare quantum commodum. Ludi autem seculares (ut ait Festus) in honorem Apollinis & Dianae instituti centesimo quoque anno. Praeco clamabat: Venite ad ludos, quos nemo mortalium uidit, neque uisus est. Capitolinus in Gordiano scribit hos a Val. Publicola ob exactos reges centenis quibusque annis ab urbe condita ordinatos. Celebravit eos Philippus imp. anno Urbis millesimo, in quibus fuisse tradit elephantos x. x. alces x. Tigres x. Leones mansuetos x. l. Leopardos mansuetos x. x. Cebum i. Hyenas x. Gladiatorium fiscialium paria mille. Hippopotamum & Rhinocerotem. Arcoleontes x. Camelopardales x. Onagros x. x. Equos feros x. l. Taurij ludi appellantur in honorem Deorum inferorum facti. Instituti autem uidentur hac de causa. Regnante Tarquinio Superbo, quum magna incidisset pestilentia in mulieres gravidas, quae fuerat facta ex carne diu uendita populo taurorum, ob hoc dijs infernis instituti sunt Taurij ludi. autor Festus. Hi ex omnibus Romae in hodiernum diem durant apud portam Trigemina: prius teste Varrone in Circo Flaminio. Ludos plebeios exactis regibus pro plebis libertate fecerunt, seu pro plebis reconciliatione post secessum in Auentinum. Piscatorio praetor urbanus trans Tyberim mense Iunio faciebat pro Tyberinis piscatoribus, quorum questus non in maceillum peruenit, sed in aream Vulcani. Fertur quod id genus pisciculorum uiuorum ei dono pro humanis animabus datur. autor Festus. Ludi Diti apud Tarentum ex praeepto Sibyllinorum anno primo primi Pu. bel. ab Vrbe autem l. i. uoti. Liu. x. l. x. Munus gladiatorium dicit institutum fuisse ob iuuentutem, quae plane caedem ac dimicationem spectando, affuscere in bello non expauescere. Lanista gladiatorum familias nutrebat, eorum paria in iussu Praetoris in Amphitheatrum exhibebat. Ipsius pugnae modus, Retiarius & secutor erat qui Mirmillones sequebatur, quos Festus sic describit: Retiario pugnanti aduersus Mirmillonem cantatur: Non te peto, piscem peto, quid me fugis Galle. Quia Mirmillonicum genus natione Gallicum: & ipsi Mirmillones antea Galli appellabantur, in quorum galeis piscis effigies erat. Hoc autem pugnae genus a Pyttaco uno e septem sap. institutum uidetur, qui aduersus Phrynonem dimicans ob finium controuersias, quae erant inter Atticos & Mitylencos, rete occultato eundem cepit. Ludorum quoque alia causa fuerat, quum Imperatores in periculis, uel in bello eos quandoque uouebant, ex annis imperij computatos. uerbi gratia: Galienus Decennalia celebravit deuictis in Asia Syris: & Theodosius uota Vicennalia & Tricennalia edidit, id est, ludos totidem annorum quot praefuere imperio: quod indicant marmora incisa & antiqua nomismata ex aere sub hac figura, uotis x. x. uotis x. x. x.

Ludi Scenici De ludis Scenicis, Cicero ait: Liuium Andronicum primum fabulam populum docuisse anno post Urbem conditam d. x. l. i. Liuius libro vii. T. Sulpitio Petico, & C. Licinio Stolone Coss. ob pestilentiam ludi Scenici instituti, noua res populo bellicoso & statim pergrata fuit: sine carmine ullo, ludiones ex Hetruria acciti, ad tibicinis modos saltantes, haud indecoros motus modo Tusco dabant: imitari deinde eos iuuentus cepit, nec absenti a uoce motus erant: & quum hister Tusco uerbo ludio uocetur, nomen histrioni

inditum: qui non sicut ante Fescenino uersu similem modum in compositum iactabant, sed impletas modis satyras descripto iam ad tibicinum cantu motuque congruenti peragebant. Haec Liuius, idem libro x. l. vii. ait: Quum locatum esset a Censoribus theatrum ut extrueretur, P. Cor. Nafica auctore tanquam inutile & publicis moribus nociturum ex S. C. destructum est, populusque aliquandiu stans ludos spectauit. L. Mumius primus theatro temporario ludos in suo triumpho edidit, histrionibus ab Hetruscis accitis. Deinde Scaurus cum secutus: postremo Pompeius theatrum gradibus mansuris perpetuum primus edificauit: quare publice accusatus, uitioque datus illi fuit. Alia deinde extracta theatra & Amphitheatra. Primi Amphitheatri mole in campo Martio Iulius Caesar posuit, teste Tacito in gestis Neronis, quam Tranquillus imperfectam postea ab Augusto mausoleum aedificaturo destructam dicit. Idem in Caesare testatur Statilium Taurum aliud aedificasse. Tertium coepit Vestpasianus, quod & Titus absoluit. In theatro ludi Scenici fiebant, in Amphitheatro gladiatorium & uenationes, quibus homines aut conducti aut damnati adhibebantur: seu etiam ambitiosi ad ostendendam audaciam. In Circo cursus, uenatio, naumachia, pugillatus. In ludis a principe, aues, uarijque generis musilia spargebantur, aderatque larua quaedam appellata Ciceria, quae ut ait Festus, ingens oblongis malis, ac grandibus buccis Manduci speciem praebat. Plautus: Quid si me ludis pro Manduco locem? Amphitheatrum, sicut & Circus arena substratum erat quo mollius caderent. Operiebantur uarijs coloribus, ut supra monstratum, quum de theatro inter aedificia dixi. Scenicae leuitati nunime olim uiris grauius dignatae, Cato procul a theatris magnum praebuit testimonium, nec minus Naficae seuera repugnatio, & Pompeij damnata lasciuia: de quibus paulo ante mentionem feci. Sed & apud Ciceronem Scipio Aemylia, sic ait: Quum autem ludicram scenamque totam in probro Romani ducerent, genus id hominum tribu amoueri censoria nota uoluerint. Aristoteles item in Proble. Scenicos artifices, quos Graece Dionysiacos technitas uocat, mete improbos magna ex parte testatur esse. Et Labienus eques Ro. sese per epigramma excusat a Caesare coactum in histrionicam inuitum descendisse. Nero quoque princeps infamis ob eandem causam fuit. Sed quid nunc de fece huius seculi dicam? quum uirtutem ac gloriam ueterum imitari nullo pacto ualeamus, uitia tamen omni studio imitatur. Iam scena ubique renouata est, ubique comedias spectat uterque sexus, quodque longe impudentius, ipsi sacerdotes & praesules, quorum erat officium prohibere. Multo igitur seueriores in hac parte Graeci, qui omnis suos comicos iam diu aboleuerunt, praeter unum Aristophanem, quod is moribus minime officeret.

DE LVDO DIVERSO QVO summi uiri quandoque occupati fuerunt.

LVDVM uero singulari appellatione diuersum genus dicimus, sicut pile, cuius inuictrix fuit Anagallis puella Ceryrea, quam dono dedit Naficae Alcinoi regis Ceryrei filiae, autor Aelianus. Plinius uero Pythum quendam: Herodotus autem Lydos eam simul cum alea & tessera inuenisse tradunt. Hac igitur Phaeacia iuuentus, ut narratur Odyssae libro vii. primum lusit, quos uersus hoc modo conuertit. Ille pilam dextra missurus ad astra respexit Terga retro: rursusque ad magnum protinus ictum Confurgens terram procumbit pronus ad imam. Nostra aetate Manzus Florentinus qui questum ex ea factitabat, sumptuosus domi multorum famulorum tolerabat, parum nullum seu uictorem inuenit.

Latrunculi inuenit. Deinde latronum seu latruncolorum. Martialis: Insidiosorum si ludis bella latronum Gemmeus iste tibi miles & hostis erit.

Alea Seneca: Latrunculis ludimus. Proximo seculo Mangiolinus item Florentinus adeo in hoc ludo fuerat exercitatus, ut memoriter per alium luderet. minime respiciens, aduersario & uidente diligentius & perdente. Aleam uero Palamedes in castris Graecorum contra Troianos repperit, dum otia miles ageret, ut autor Philostratus in Heroicis. Alea totus est ludus. Alueolus & Phimum ipsa tabula lusoria uocatur. Est enim tabula lusoria inter Martialis lemmata sub hoc disticho: Hic tibi bisseuo numeratur tessera puncto: Calculus hic gemino discolor hoste perit. Erat enim tabula in qua & alea exercebatur tessera iactando, & latruncolorum ludus, quos calculos in alio supra lemmata appellauit. Ipsa uero tessera duodena omnino puncta (ut carmen demonstrat) retinebat: in quibus Senio seu Venus felix punctum: aduersus uero canticula, infusum. Persius. Quid dexter Senio ferret. Damnoza canticula quantum raderet. Turricula seu fritillus, idem quod apud Graecos pyrgos dicebatur, inter lemmata item Martialis sub hoc disticho. Querit compositos manus improba mittere talos. Si per me misit, nil nisi uota facit. Erat enim paruum turriculae modo uasculum, quo incluse tesserae, siue tali ad tollendam ludetis fraudem iactabantur. Tali enim nequis erret tessera non sunt, quamuis eodem fere modo quo tesserae iacerentur. Oficuli sunt iuxta pedis uertebra, quos Graeci astragalos uocant: quibus Apollonius in Argonauticis puerum Cupidinem ludentem. ponit. Ludunt & his hodie in Germania & trans Padum. Ludere quoque par impar ex Horatiano carmine morem etiam fuisse apud ueteres deprehendimus. Nucibus uero uti & nunc, etiam ex Persiano uersu: Nucibus facimus quaecumque relictiis. Chartarum uero & Sortium diuinationis ludi priscis additi sunt, ab auaritia ac perditis inuenti, non solum nostro dogmati, sed publicis ueterum moribus una cum alea reiecti, ceteri cessationis gratia uiros uel summos quandoque occupatos habuere. Quapropter Scaeuolam ex Valerio cognouimus optime pile ludere solitum: sed & Hercules ipse dicitur labores suos interdum cum pueris ludendo leuasse. Quod Euripides monstrat. Ταλω μεταβολας & πόνωρ αει φιλω. Socrates item deprehensus cum Alcibiade puero quandoque colludere. Agesilanus Lacedaemonius cum arundinem forte cum filio paruo adequaret, ridenti amico, ait: Tace quousque fueris pater. Architas Tarentinus uir philosophus simul & politicus, plures habes seruos, cum eis earumque filijs uisus erat ludere, ac in conuiuio Letari, autor his omnibus Aelianus. Aetate autem mea Cosmus Medices iam senex ac princeps nepotibus paruis colludebat: instantique uni auenam aptauit olim in medio foro, mirantibusque cunctis: Bene, inquit, successit, quod a me non contendit ut eam inflarem.

DE MAGISTRATIBVS GRAECORVM ET ROMANORVM.

GRAECI formam reipub. & magistratuū Romanis ostenderunt, Athenienses primi Prytanes, post reges sicuti Romani Coss. habuere. At Prytanes, ut ait Pausanias lib. i. erant numero l. decima uidelicet pars Senatus quingentorum hominum, qui exquebantur quaecumque Senatus decernebat. Locus autem ubi conueniebant, Prytanium uocabant, quasi Prytanium, quod frumentum ibi seruaretur. Lacedaemonij autem Ephoros creabant numero x. perpetuos, qui uita necisque haberent potestatem. Regem item perpetuum, qui tantum bellorum tempore deminueretur. Harmosiae quoque quoquo uersus discurrabant, per di-

tionem, quorum erat officium, collapsa aedificia, urbes, moenia, portus restituere. Cretenses similiter. Cosmos magistratus suos appellatos perpetuos habebant: quos omnis Aristoteles in i. i. Politicorum reprehendit, ac temporarios maluisse scribit. Thebani quoque & ipsi post reges statim sese reipub. accommodauerunt: quo tempore maxime & opibus & gloria floruerunt. Haec prisca Graeciae magistratus conditio. Postquam uero res ad imperium deducta per Constantinum, qui primus Bizantij imperauit: tunc usque ad extremum habuit magistratus, siue munera, siue officia sub ipsius principibus. Filij imperatorum Despotae uocabantur, praecedebantque honore & fratres & generos Imperatorum, etiam despotas. Ipsi autem & Sebastocrator & Caesar nullum habebant certum munus, nisi belli tempore exercitijs praeficerentur. Magnus dux classis Imperatoriae praerat, cui parcebat magnus Drungarius & Admiratus & Protocomes, ceterique classis curatores. Magnus Domesticus post Caesarem erat: Spatham ante Imperatorem ferebat, quo honore functus est Cataconzenus apud Andronicum inuicem. Magnus Comestabulus caput erat togatorum Francorum. Pincerna siue a poculis, Paracemomenus cubilis, Decurio cubiculariorum erat, seruauit palatium, absente principe, fert Spatham eius. Domesticus mensae & a mensa, praerant, mensae imperatoriae. Primicerius aulae, in consessu, magistratus omnis pro dignitate loco suo disponit, ac ordine sedere iubet, quasi magister ceremoniarum apud Pontificem. Magnus Drungarius classis eundem habet locum apud magnum ducem, quem Magnus Drungarius Biglae apud magnum Domesticum. Protocynegus praestitit canibus quando Imperator equitat, cui donari solet ab ipso quicquid uestium ei sanguinis ferinus polluerit. Scuterius fert scutum ante Imperatorem quocumque proficiunt. Ameralius praestitit classi maritimae uniuersae, subest autem magno duci. Magnus interpres praestitit interpretibus omnibus. A memoria hi erant qui describebant eos qui uel in bello uel alibi pulchre ac cum laude se gesserint, eosque Imperatori commemorabant, ut ex hoc praemijs dignis afficerentur, sed hoc postea munus uacauit. Protoieracarius praestitit uenatoribus ferentibus aut nutrientibus accipitres. Magnus stratopedarcha est curator exercitus necessariorum & comitatuū. Magnus Heteriararcha recipit undecumque exules & sodales & amicos imperiales. Acolithus sequitur Imperatorem quocumque ierit, sicuti scuterius praecedit. Orphanotrophus olim curabat orphanos, postea cessauit. Protonotarius nomine ipso manifestus, nam & notariorum seu pragmaticorum primus erat. Domesticus murorum, curam habebat castrorum aut murorum reficiendorum si quid his opus erat. Praefectus cubili curam habet cubilis imperialis, praestitit quoque cubicularijs. Subditus tamen & ipse Paracemomeno. Praefectus uestiarij, imperij curat uectigal, datique & accepti rationes. Vestiarius Imperatorem per mare sequitur, curamque habet eius instrumenti ac uestium. Protocomensis in mari praestitit omnibus curatoribus. Praefecti & castrophylices ciuitatibus praesunt, quisque pro dignitate. Domestici Orientalium thematum similiter curant res eorum populorum. Stratopedarcha Monocabballorum qui praerat monocaballis. Erant enim locis secundum themata ordines phosati, quorum alij Tricaballi, alij dicaballi, nonnulli monocaballi dicebantur. Similiter Stratopedarcha murtariorum, & Stratopedarcha Zaconorum & Zangratorum curam habet in castris eustodum, qui Zaconi uocantur. Proostator, qui per absentiam magni Domestici fert Spatham Imperatoris, & eo adequata uolente tenet equum, siue quoque siue totum.

Cosmi
Despotae
Sebastocrator
Caesar
Magnus dux
Magnus Domesticus
Magnus Comestabulus
A poculis
Paracemomenus
Magnus Drungarius
Protocynegus
Scuterius
Ameralius
Magnus interpres
A memoria
Protoieracarius
Magnus stratopedarcha
Magnus Heteriararcha
Acolithus
Protonotar.
Praef. cubili
Vestiarius
Protocomensis
Domestici orientialium thematum

Tunc comes equorum exceptum ab eo ducit ad quintu aule palatine gradum. Inde rursus magnus Chartularius exceprens ducit ad portam ubi addequit. Idem quoque cum descendit ordo seruatur. Comes praeterca equitatum pompe imperatoriae in itinere disponit, ireq; iubet ordine quo sibi placet. Habet etiã dona regia: Ehippia, habenas, omnemq; equi imperatorij ueterem ornatum, singulis annis, quod eadem omnia in Resurrectionis dominicae celebritate iterentur. Protostrator etiam post exercitum addequit, ac si quos uidet inordinatos ire corrigit. Erant et alia praeter haec honorum nomina quae antiquitus certa obibant munera: postea tantum titulo tenus habita. haec sunt Parypersebastes. Protoestiaris, magnus Primicerius, Logothetes, qui idem serẽ quod scriba: et magnus Logothetes qui erat supra magnu Stratopedarium, quo munere functus est. Theodorus Me-tochites sub Andronino primo Palaeologo Aristotelis commentator. Magnus Papias magister equitum, magnus Drungarius Bigle, magnus Heteriarcha, magnus Chartularius, Logothetes, Genici, Dromi, Domesticus scholarum, magnus Drungarius classis, Protospatharius, magnus Zausius, Praetor populi, magnus Logatiastes. A libellis ij erant qui supplicationibus a nostris appellatis praerant. Coeaster, Logothetes expeditionis, Logothetes turmarum, Iudex Phosati, Dicectes, id est, administrator. Logatiastes aule, magnus Myrtheta, Patricius.

ROMANI MAGISTRATVS.

DE Romanis autem haec cõperimus. Primu Dictator pluribus de causis dicebatur. Aut rei gerundae, id est, belli causa grauioris. Primusq; fuit T. L. Argius cum l. x. populi Latinoru aduersus Rom. coniurassent: autor Dionysius Halicarnassens. Deinde clauis figendi causa, quum graui morbo pestilentiae ciuitas affecta esset, senatus L. Manliu Imperiosum dictatorem clauis figendi causa dici iussit. Isq; clauus in aede Iouis in capitolio in dextro latere fixus est, autor Liu. Sed et ob aliquã aliam calamitatem clauus affigi etiam solitus. Comitioru item consulariu causa, ut Consul dictatorem diceret, si contingeret utrunq; aut per bellu, aut alia necessitatem ab Vrbe abesse. Aut questionis exercenda. Quando Q. Cincinnatus dictator factus, ut Sp. Melij regnum affectantis temeritati resisteret. Aut legedi senatus, numero deficiente, ut M. Fab. Butheo. Modus autem hic fuerat. Consul dictatorem dicebat, dictator magistrũ equitum, noctuq; tantu dicebatur, et in solo Romano quod Italia terminabatur. Sexq; tantu menses durabat. Et ex patricijs C. Marcius Rutilius tantum de plebe in bello Faliscoru dictus, qui et ipse de plebe hominem L. Plauciu magistrũ equitũ dixit. Procebat cum licitoribus x. i. i. i. ac totidem securibus, a quo prouocatio non erat. Magistratu hunc Romani ab Albanis acceperant, apud quos Metius Suffetius dictator inuenitur prius fuisse. Tribunorum plebis creandorum causa, secessus plebis fuit in montem sacrum a senatu grauat. Inde per Menenium Agrippam reducta, dato exemplo uentris ad mebra. Tribuni duo primu creati: deinde per alia secessionem tres, mox quinq; alij, fueruq; tandem numero x. Sacrosancta uocabatur potestas, nec sicuti alia per dictatorem unquam cessabat, Absq; iudicij discussione in exiliu carceremq; mittebat. Curiã non ingrediebatur, sed in sella ante uestibulum permanebat dum S. C. fieret, quod si probaret T. litera annotabat, si minus, intercedebat. Ab Vrbe nec per unũ diem abesse licebat. Domus eius die noctuq; apertis foribus patebat, ut auxilio plebi omnibus horis (si quando opus) foret. Praeterca de plebe tantum fuerat, et qui patrem uiuũ non haberet: ex quo Seruilius tribunatum faslo gessisse cre-

ditus, quod pater eius quem decepsisse opinio erat, uiuere fe-rebatur. Inter se quoq; dissidebant, plusq; poterat unus qui prohibuisset, quam reliqui qui rem aliquam probassent. autor Plutarchus in Catone. Capitis etiam diem et dictatori et Consuli post magistratum dicere poterant. Nec purpurã, nec sellam curulem, nec lictores ut Coss. et praetores habebant, sed tantum unum uiatorem. Per aliam plebis discordiam quae delectum pati non poterat, necesse fuit Tribunos consulari potestate creare, creatiq; sunt ex patribus, A. Sempronius Atratinus, L. Atilius, et C. Cæcilius, autor Liuus. Hi duorum generum erant. Comitarij, qui in comitijs fiebant. Et Rutilij seu Rufi qui in castris. Nam Rutilius Rufus legẽ tulit de eis in exercitu creandis, ut autor Festus. Praetores numero xviii. fuere, habebant sellam curulem et lictores sex, trabeam item, reliquaq; consularia insignia. Ab initio unus tantum Praetor urbanus fuit, qui in urbe ius dice-ret, omnemq; publici ac priuati iuris potestatem habebat, equis item albis utebatur. Alius deinde Praetor peregrinus factus, qui inter peregrinos ius dicebat. Deinde aduictus paulatim numerus, qui et urbanis et prouincialibus rebus adessent: Sylla quatuor, Augustus duos, Claudius totidem adiecit. Inter minores magistratus etiam ius dicebant. Absentibus Coss. Praetor urbanus senatum et comitia habere poterat. In prouincijs non solum ius dicebant, sed res gerebant. Quaestores sub se habebant, qui uice eorum fungerentur cum opus, sicuti Dictator magistrũ equitum, et Consul legatum. Proprætores praetoria potestate prouincias etiam administrabant. Quaestores uetus magistratus. Gratianus Iuriconsultus in eo libro quem de potestatibus scripsit, ipsum etiam Romulum et Numam duos habuisse Quaestores, quos non sua uoce, sed populi suffragio creatos, scriptum reliquit. Deinde Tullum Hostilium sine dubio Quaestores etiam habuisse. Dictos autem a querendo: quorum officium, partim erarij et urbanae pecuniae curam agere, partim prouincias exigendis uectigalibus sortiri, quandoq; in senatu occupari: et hos candidatos principis esse dictos: nonnullos in exercendis quaestionibus uersari: alios Quaestores parricidij dictos, qui ut capitalibus rebus praesentent, a populo constituebantur. Haec ex libris Digestorum. Reperio quoque apud Valerium Quaestorum fuisse curam, legatos reges ue Romã uenientes pro dignitate populi Romani excipere ac honorare, obuiamq; proficisci. Nam legati primum in aede Saturni petebant ubi ararium erat, ibiq; mos erat, ut a Praefectis ararij scriberentur eorum nomina, traderenturq; Quaestoribus, qui et eos donis prosequi, et aegrotos curare, ac demum mortuos sumptu publico sepelire solebant. Aerariu enim apud Saturni prius aedem fuit. Hic libri elephatini seruabatur, in quo xxxv. tribus conscriptae, tum senatusconsulta omnia fuerunt. Libros autem linteos Pontifices retinebant, in quibus annales conscribebant. In ipso quoque arario locus erat secretior, ubi uigesima uectigalium seruabatur. Liuus x. x. v. i. Cetera expedientibus quae ad bellu opus erant Consulibus, aurum uigesimarium, quod in sanctiore arario ad ultimos casus seruabatur, promi uisum est. prompta ad iiii. mil. podo auri. Fiscus deinde ararium appellari coeptus a fisco, id est, crumena, ubi seruabatur pecuniae, ut ait Varro. Primum fisci aduocatum instituit Hadrianus princeps, ut testatur Spartia. Vectigal Popu. Roma. inter alia fuit uigesima redditum omnium rei frumetariae in Italia: praeterca sal a singulis exigendu, Salinatoris comentum. Qui uectigalia redimebat, publicani appellati, et mancipes publicanorum principes, ut ait Pedianus. Senatores primu a Romulo centum instituti: Patres appellati: ex his geniti Patricij dicti: qui uero postea per reges ac alios additi fuere, patres con-

Tribu. mili. tares
Praetores xviii.
Prae. urbani
Prae. peregrini
Propraetores
Quaestores
De arario
Fiscus
Vectigal Popu. Roma.
Senatores

scripti, et minorum gentium uocati apud Gellium. Fuereq; usque ad mille, quem numeru Augustus postea minuit. Qui non uti nunc mercedem aut stipendiu aliquod a repub. sumebant, sed gratuitam exhibebant operam, quod sane ex nonnullorum senatorum paupertate maxime declaratur. Liberalitas tamen principum multis prouidit. Augustus item teste Tranquillo senatus censum ampliauit, ac pro dcc. Duodecies l. s. taxauit, suppleuitq; non habentibus. Et in Vespasiano scribitur: Expleuit censum senatorum. Consulares inopes quingentis sestertijs annuis sustentauit. Senatores libertinos in senatum Commodus teste Lampridio adsciuit. Caesar etiam Gallos, Helioabalus Senatulum mulierum in Colle Quirinali instituit. Augusti quoque constitutione Senatores priusquam considerent, uino et farre sacrificabant ei Deo, in cuius aedem conuenerant, nec ultra quam bis in mense plerunq; cogebantur. Ante ortum aut post occasum solis Senatusconsultum irritum erat. Ante annos xxxv. in curiam ingredi non licebat post casum Papij Praetextati. Senatores ex lege post annos lx. non citantur, ut autor Seneca ad Paulinum. Citatis uero ex lege non uenientibus pignora auferebantur, ut uidere licet apud Ciceronẽ de Oratore libro i. Duobus tantum exceptis casibus, cum supplicatio uidelicet aut triumphus alicui decernendus. Nam tunc uti placerent, libeter omnes sponte minimeq; coacti properabant. Cicer. Philipp. prima. De supplicationibus referebatur, quo genere Senatores deesse non solent. Senatusconsultum tribus modis fiebat, sententia, uerbo, discessione. De quibus testatur Liuus x. x. vi. Liuus Salinatorem, inquit, olim damnatum in Senatum uenire, et tondere, squallorẽq; ponere Censores iusserunt, sed tum quoq; aut uerbo adsentiebatur, aut pedibus in sententiam ibat, quos modos sane deprehendimus fuisse ignobilium Senatorum, praecipuorum uero sententiam dicere. Pedibus ibant mouendo se in locum illius cuius sententiam probabant. Vnde pedarij Senatores dicti sunt. Gellius uero etymi causam dicit, quod pedibus in Senatum irent, ad eorum differentiam qui curru uehebantur, in quo sella erat, quod curulem iam dignitatem obtinissent. In sententia uero dicenda is ordo erat, ut ait Gellius, ante legem de Senatu habẽdo. Princeps Senatus primum a consule rogabatur, deinde Coss. designati. deinde reliqui praecipue existimationis. Caesar consul Catonem rogauit, dicentemq; non placita in carcerem duci iussit, sequentẽq; eum senatu pudore motus prohibuit. Quem uero ordinem, ut ait Tranquillus in Caesare, Calen. Ianua. Consul seruasset, toto anno seruabant. Sententia insuper si quando non tota placeret, diuidebatur. Cicero in epistola ad Lentulum. Postulatum ut sententia Bibuli diuideretur. Pedianus in oratione pro Milone. Cum aliquis dixit quod non probaretur, postulabant ut diuideretur, et de singulis referretur. Seneca in epistolis. Quod fieri in Senatu solet, iubeo illud diuidere, et sententiam sequor. Et haec quidem de senatu.

di autoritatem habebat. Proconsules autem (ut narratur in libris Digestorum) sex lictores ac tantum in prouincia ius habuere, ingressi urbis portas amittebant. Legatos et ipsi constituebant, qui accepta ab eis facultate administrabant. Candidati et honores petiuri in campum ad Comitua descendebant, ubi in septis ouilibusq; locis uidelicet eoru similitudine factis. Comitua consularia, calata, tributa, centuriata, curiata. Calata a calado, id est uocado per licto-rem. Curiata tantum ex curijs ciuium, quae x. x. fuerant, constabant. Centuriata frequentissima per Cornicinem ex censu et aetate accersabantur. Tributa uero ex omnibus regionibus urbis et tribubus. Accedebant praerogatiuae iuniorum seu ueteranorum, hoc est ex omnibus qui militarent iuuenibus et ueteranis. Centuriã ad suffragia deligebantur. Consul uero sortiebatur quae pro uno quoque candidato praerogatiua iuniorum prius ad suffragia mitteretur, quam et praeco citabat in montem citatorum dimissa. Clases uero in centurias distributae fuerant. Dabantur suffragia duobus modis. Primo, mos fuit sententij ab utraq; parte dictis. Deinde tabellis, ut deprehenditur in Cicerone legum i. i. In ea, inquit, sum sententia qua te semper fuisse scio, nihil ut fuerit in suffragijs uoce utilius. Quis autem non sentit, autoritatem optimatum tabellariam legem abstulisse: quam populo libero nunquam desiderauit, in oppressis dominatio et potentia principum flagitauit. Quandoq; non in comitijs Consules, sed per interregem ad hoc factum legebatur, ob candidatorum tumultum et arma. Liuus i. i. i. Per interregem creati Coss. ac pronuntiati, Luc. Val. et M. Horatius, acta res in Flaminijs pratis. Pompeium quoq; solum creatum Cos. per Sulpitiu interregem legimus apud Plutarchum in Pompeio, Collegẽq; potestatem ei attributam fuisse. Candidati ueste induti alba sine toga, ut ait Plu- ne munera ad corruptionem absconderent: ciues rogabant, prensabantq; merita commemorabant. Nasica uir sanctissimus bis candidatus repulsam habuit Cæ. Metellus semel in Consulatu, qui postea Macedoniam patriae subiecit. Cato quoque semel et Quin. Aelius Tubero uir stoicus in praetura ob mensas pellibus hoedinis Popu. Roma. paratas.

Senatusconsultum
Pedibus in sententiam ire
Pedarij Senatores
Consules

Proconsules
Candidati
Comitia
Senatusconsultum
Censores
Praefec. urbi

liam admittebantur (ut in epistola diui Seueri ad Fabiū Cilonem cautū est) p̄fectura urbi sibi uendicat. Initio uerò eius epistola sic scribitur: Quum urbem nostram fidei tue cōmiserimus, quicquid intra urbem admittitur ad Præfectū urbi uidetur pertinere. Sed & si quid intra centesimum lapidem admissum sit, Præfecti urbi ad cognitionem pertinet. Si ultra, Præfecti urbi notio non erit. Curā præterea habet tutorum, curatorū non proborū, sed & nummulariorū, ut ab illicitis abstineant. Macellū quoq; ac forum boarium, suarium, piscarium, olitorū curat, ut iusto ueneant res pretio.

Præf. annonæ Præfecti annonæ frumentū prouidere urbi habebāt, emerq; à ciuibus quod uictui superesset. Præfectus uigiliū, ut scribitur in digestis, Augustus primū constituit ad incendia reprimenda, quod erat antea officium triumuirorū: nam cohortes opportunis urbis locis disposuit, quibus Præfectos constituit, qui furum, incendiariorū, raptorum, receptatorū crimina uindicabant. Præfectus prætorio, ut in eisdē scribitur libris, erat apud Imperatorem, qualis magister equitū apud Dictatorem. Nam discipline publicæ præerat, à quo ex Cæsarium priuilegio prouocare non licebat: secundū post Imperatorem locū obtinebat. Aediles Plebei & Curules satis nomine ipso distinguuntur. Hi ludos curabant, aquas, cloacas, publicasq; ædificia. Quicquid etiam rerū uitiosarum pro syncreo, fractumq; pro integro uenisset, Aedilitio edicto reddiberi solet. Petrus per legatos & allatis Atticis legibus, ad eas proponendas X. uiri, inter quos Appius Claudius, & T. Genuus principes fuerunt, pro Consulibus sine ulis alijs magistratibus creati, à quibus non esset prouocatio: anno ab urbe condita CCCI. Hi descriptis legibus quum modeste se gessissent, in alterū quoq; annum eundem esse magistratum placuit. Quo tempore quum plura impotēter fecissent, magistratum deponere nolentes in tertium annum detinuerunt, donec inuictio eorū imperio finem attulit Appij in Virginiam libido, ad quem summa rerū referebatur: quo facto Plebes incitata occupat Auentinū. Decemuiros se magistratu abdicare cōegit: ex quibus Appius & unus collegarum, qui præcipue poenam merebantur in carcerem coniecit, ceteri in exiliū adii. Instante igitur Virginij accusatione, & ex altera parte Claudiorum omnium deprecatione, Virginij lacrymæ iustiores uisæ fuerūt. Itaq; antequam dies adesse Appius sibi nec cōsciuit. Liuius lib. III. III. uiri capitales causas criminū capitalium cognoscebāt. Ab initio duo fuerant. iam inde concreati ad iudicandū Horatium illum, qui sororem interfecerat rediens à uictoria Curatorum. III. uiri coloniæ deducendæ, ad hos pertinebat, ut agros nouis deductis colonis diuiderent, urbes designarent, ædificare uolentibus areas partirentur, cōmodis regionibus ciuitatem distinguerent, legibus, magistratibus sisterent, & ad spem optimæ gubernationis repub. effingerēt. III. uiri reipubl. constituendæ. Hi fuerunt M. Antonius, Octavianus, & M. Lepidus. III. uiri Sacrorū, sacris libris legendis, carminibus Sibyllæ, fatiq; populi interpretandis præerant, ut si quid in urbe portentū accidisset, lectisternijs ad puluina deorum factis eorum minas auerterent, præterea templa dedicarent. VII. uiri Epulonum, genus erat Sacerdotij, additum Pontificibus, qui epularū conuiuiorumq; sacrorum & pontificalū ceremonias curarent. Quum magistratibus horis uespertinis in publicum conuenire fas non esset, ut haberetur in libris Digestorū, creati V. uiri cis Tyberim, & totidem ultra, qui possint pro magistratibus fungi. Erant & V. uiri qui minuendis publicis sumptibus iudicio Senatū cōstitui erant. autor Cæcilius I. lib. epistolarū. Et item V. uiri mensarij, de quibus postea dicam. Pontifex maximus supra omnes Pontifices, omniaq; sacra erat, penes quem libri rituales, lintei, elephantinūq; erant, ubi annales scribebant.

Tantaq; pollebant autoritate, ut Metellus Cæcus Pont. Maxim. A. Posthumium Cos. ad bellum properantem, quod is flamen Martialis esset, nō sit passus à sacris recedere, ut Liuius X. I. testatur. Rex sacrificulus exactis regibus creati ceptus ad obeunda quedam sacra solis regibus fieri consueti, quod populus egre ferebat diminutam propterea religionem, & numerum sacrificiorū. Iu. Bruto, & M. Valerio Coss. Flamines Numa instituit, id est sacerdotes, quasi filamines, quod lanam in capite quandam gestarent, duos Marti, unum Quirino, & alium Ioui, qui flamen Dialis diceretur, omnibus superiorem. Idem & Salios X. I. Marti, quod saltando per urbem irent dictos. Mamurramq; uocabant, fabrum uidelicet Ancylū ad similitudinem illius quod è caelo delapsum fuit. Quæ institutio discrepare non uideatur à modo ueteris legis. Dauid enim legimus ante arcam fœderis saltando processisse. Potitij, & Pinarij, Herculis sacerdotes ab Euandro instituti, quæ familiæ tunc nobiles ea loca tenebant, Potitij diutius remanserunt, sublatis tandem utriq; ab Appio Claudio Censore his insensio familijs: ob id creditur, ira deorū luminibus orbatus. autor Liuius. Fœcialis sacerdotium & Patris patrati idem fere & in eisdem rebus fuerat, in feriando cum hoste fœdere & bello indicendo iam usq; à tempore Tulli Hostilij. Forma autem fœderis ferendi huiusmodi à Liuiō ponitur. Fœcialis, inquit, regem Tullū ita rogauit, lubēsne me rex cum patre patrato populi Albani fœdus ferire? iubente rege: Sagmina, inquit, te rex posco. Rex ait, pura tollito. Fœcialis gramini herbam puram attulit, postea regem ita rogat. Rex factūne tu me regium nunciū Populumq; Rom. Quiritum? Rex respondit, quod sine fraude mea Quiritum me fiat, facio. Fit ergo tunc fœdus, multusq; id uerbis peragit. Legibus deinde recitatis. Audi, inquit, Iuppiter, audi pater patrato populi Albani: audi popule Albane, audi ut illa palam prima postremæ ex illis tabulis ceteræ recitata sunt sine dolo malo, utiq; ea hic hodie rectissime intellecta sunt, illis legibus Popu. Roma. ferito, ut ego hunc porcum hodie feriam, tantoq; magis ferito quanto magis potes pollesq; id ubi dixit porcum saxo silice percussit. Eodem modo pars altera per suos sacerdotes suumq; Dictatorem peragit. Cum autem bellum per Fœciales indicunt, hoc more utuntur: Fœcialis hastam ferratam prætiam aut sanguineam ad fines eorū quibus bellum indicit, de fert, nec munus puberibus tribus presentibus hæc adijcit. Quod populi Priscorum Latinorū, hominesue prisci Latini aduersus Popu. Rom. Quiritum fecerunt, deliqueruntq; Populi Roma. bellum cum Latinis priscis fiet: ob eam rem ego populusq; Roma. populo Priscorum Latinorum hominibusq; Latinis bellum indico, facioq;. Id ubi dixit, hastam in fines eorum mittit, ex quo bellum esse intelligitur. Virgines Vestales Numa instituit, quæ sacra in Italiam per Aeneam adducta fuerunt. Virgilius. Sic ait, & manibus uittas uestamq; potentem Aeternumq; adytis effert penetralibus ignem. Antistius Labeo scripsit: minorem quàm annis sex, maiorem quàm X. natam negauerunt capi fas esse: præterea quæ ex seruis nata sit, aut corpore sensuue diminuto. Neque illa heres cuiquam intestato, neque intestatæ illi quisquam est, sed bona in publicum redigebantur. Carpentio uehebantur, magistratusq; illis adsurgebant, magnusq; apud hos illarum respectus fuerat: si quando pro reis aut damnatis precabantur. Iul. Cæsar Traquillo teste, per Vestales apud Sullam meruit ueniam impetrare. Ignem perpetuum seruabant, quæ autem per negligentiam extingui sineret, flagris à Pontifice Max. cui suberant, cædebat. In stupro deprehensa uirga defodiebatur, eorū die in urbe publici nihil fiebat. Nuper sub radice Palatini e regione Cosmi & Damiani templi multa. Vestalium

Præf. annonæ
Præf. uigilum

Præf. Prætor.

Aediles plebei et Curules.

III. uiri capitales

III. uiri Colonæ deducendæ

III. uiri reip. constituendæ.
III. uiri sacrorum

V. uiri Epu.

V. uiri

Pont. Max.

Rex sacrificulus

Flamines

Salij

Ancylia

Portitij
Pinarij

Fœcialis
Pater patratus

Modus faciendi

Indicentibus
li ratio

Virgines
Vestales

Cælia

Manilia

Augures

Lituus

Dionis præcepta de Principe

Plato

lium monumenta resissa: in quibus statuæ olim fuerūt, ex his duo tantum ponam. Cæliæ Claudie V. V. maxime sanctissimeq; cui egregiam sanctitatem, & in deos infatigabilem operationem meritis suis laudis æternam adhibita grauitate, numen quoq; Vestæ comprobauit. Sacerdotes sacri urbis, in dextro latere. Dedicata Calen. Mart. M. Iunio Max. I. I. & Velleio Aquilio Coss. curante Fla. Martiano & B. Fictore. V. V. Et in altera, Fla. Manilia V. V. Max. cuius egregia sanctimonia & uenerabilem morū disciplinam, in deosq; per uigilem administrationē, Senatū laudando cōprobauit: Aemylius Rufinus frater, & Flauij Siluini & Ireneus sororis filij ob eximia eius erga se pietatem præstantiamq; in latere dextro. Collocata XII: Cal. April. C. Veratio Attico, & A. Asinio Prætecto Coss. Augurum disciplinam ab Aetio Nauio, ubi de eo diximus, processisse narraui: unde collegiū instituit, cui tanta fuit autoritas, ut nihil magni in rep. fieret inaugurato, inauspicatoque. Reges, Consules, aut Dictatores qui uitio creati per augures censebantur, redeuntes retrahantur: in monte consistebat augur, manum supra caput eius qui inaugurabatur tenebat, cum lituo in altera manu, id est, recuruo baculo, septentrionem à sinistra, meridiemq; à dextera statuēs, oculis regionem præfinitabat, uerbaq; quæ ad ad iouem dicebat, atq; ita inauguratus discedebat.

R. VOLATERRANI
COMMENTARIORVM
VRBANORVM
LIB. XXX.

DE PRINCIPE PRÆCEPTA
NOBILIVM AVTORVM.

VANDO autem princeps cōmuni societati, bonoq; diuinitus datur, de hoc item ac ijs quæ ad eum pertinent, dicam. Dion qui Romanā scripsit historiam, ponit Augustū quandoq; de restituenda rep. cogitantem, ad consilium Agrippæ & Mecœnati adhibuisse. Igitur alteri tuendi imperij, alteri Mecœnati diuiti tendi uitæq; priuatae partes tradit, magnis utriq; rationib. Scripsit etiam separatim de Regno tris libros. In his primū præceptum Regi, ut deos colat atq; ueneretur: quos si quis impune præterire posse putat, is eos aut prauos aut stultos opinatur. Deinde homines curet atq; amet, si & ipse redamari cupit. Nam uerisimile non est nec natura patitur, diligentem non diligere, cū uideamus canes equosq; magistros, curatoresq; suos circumludere, eisq; blandiri. Post hæc labores amplectatur, spernatq; uoluptatem, quæ inter cetera mala possidentē se non diu perfrui sinit. At labor diutius laborantem sustinet atq; adiuuat. Milites cōmitones appellet, hominumq; se magis patrem & pastorem quàm Domini uocet. Domini appellationem non solū inter liberos, sed etiā inter seruos fugiendam censeat. Sese magis multitudinis naturæ quàm suæ accommodet. Præterea liberalitate præditus existat, nec uereatur benigne faciendo sibi de futurū aliquid: cū ea sit conditio donantis, ut magis gaudeat quàm qui accipit. Præter omnia sit ueritatis ac simplicitatis amicus, eamq; uti regiam uirtutem consecletur. Astutiæ uerò ac fraudē uti seruilis putet. Nā uilia animalia ea potissime sunt quæ insidiantur. Laborantiū circa se hominum præsertim miliū rationē habeat. Ad bellū omni tempore paratus existat. Sic enim ipsius in sua magis fuerit potestate. PLATO in Critone regnū probat unū totius orbis, ad Dei similitudinem, ita tamē ut in

alijs locis dicat: Senatus autoritas ad consilium adhibeatur. Ratio, quoniam nulla essent bella, nulli tumultus, dum unus omnium potiretur. Debet & pastoris modo præesse. Sicuti apud Homerū scribitur, qui uocat Agamemnonem ποιμὴν λαῶν, id est, pastorem populorū. Nam & mitē & fere equalem ciuibus se præbere debet, tantū iustitia ac prudētia superiorem. Quod si quis reperitur huiusmodi, etiam si priuatus sit, à Deo est rex cōstitutus. Nā non populus causa gubernatoris, sed contrā gubernator causa populi fit. Præterea uti bonus musicus debet in rep. ciues instituere, ut inter modestiam, fortitudinemq; quandam seruet mediocritatem, ueluti acuti grauisq; nerui concentū simul cōmixtum ac cōtempertatum: ut ne per nimiam modestiā imbelles adeo reddatur, ut quū opus fuerit patriā uiribus & audacia nō possint defendere, & ne rursus adeo audaces, ut pacis statum ferocitate perturbēt. Aristoteles in Politicis etiā ex omni rep. Monarchiā probare uidetur, adhibito Senatu. Hæc ego cū alio in loco dixerim hic repetere supersedebo. Isocrates orator uitā priuatam ac principis duabus orationibus eleganter expressit, ad Demonicū & Nicoclem regem. Ex hac ultima huiusmodi sunt uerba cōuersa. Amicos tibi delige, nō omnis, sed nec cū quibus uoluptaria, sed optima regni perficias. Tales præpone negotijs quæ ipse non cognoscis, ut pro eis quæ illi gerunt sis redditurus rationem. Fidos puta nō eos qui tibi blandiuntur, sed qui castigant. Da sapientibus loquendi libertatem, de his quæ ipse ignoras. Discrimen habe eorū qui tibi cum beneuolentiā obtēperant, plus quàm qui cū adulatione, ne plus improbi à te ferant quàm boni. Ama eos homines non qui in publico cum timore obtēperant tibi, sed qui priuatim secū tuum magis animū quàm fortunam admirantur. Sis exēplo modestiæ ceteris. Nam τὸ πολὺ καὶ ὀλιγὸν οὐκ ἔστιν ἀρετὴ, id est, principibus similis est mos ciuitatis. Quæ Plato sententiam expressit. Tales solent esse ciues, quales in repub. principes. Hos imitatus epigramatista. Et domini mores Cæsarianus habet. Prosequitur Isocrates: Pluris existima bonam famam præ multis diuitijs. Simile & huic Salomonicū: Melius nomen bonū, quàm diuitiæ multæ: Sallust. uerò non longè ab his. Diuitiarum & formæ gloriæ fluxa atq; fragilis est, Virtus clara æternaq; habetur. Prosequitur etiam Isocrates: Quæ dicis aut recipis te facturum, tanquàm rem sacram obserua. Amicos tibi beneuolentiā ac liberalitate para. Inimicos animi magnitudine subige. ἡγρόμενος ἡδονῶν καὶ ἀγροῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων. id est, Ducas, non ducas à uoluptatibus. Ex omni repub. meliora ad imitandū tibi delige. Nihil iratus facias. Peccata citra merita plectat.

Xenophon. Sunt qui putēt principem sumptibus: & uictu & lauitiā præstare oportere: Ego potius eum & prudētia & diligentia laboreq; ceteros antecellere debere existimo. Idem: Præstat regem gratiarū quàm trophæorū hereditatem relinquere. Diotimus: Tria regi oportet esse, Religionem, iudicium, & exercitiū. Primum ad se probandū. Secundum ad suos continendos. Tertium ad hostes propulsandos. Homerus duo præcipua tribuit Agamemnoni, hoc est, ἀμφοτέρω, βασιλείης τ' ἀγαθῆς κρατοῦς τ' ἀχρηστίας. Gessit utriq; bonus rex, idē & in agmine fortis. Quod carmen Alexander Macedo semper commemorare solebat.

Thales: Principis felicitas, ut senex secundū naturā in suo lectulo moriatur. Anacharsis: Si sapiēs fuerit. Cleobolus: Si nihil his qui proximi sunt, credat. Chilo: Si non curauerit timeri. Pyttacus: Si ita subditos disponat, ut timeat non ipsum, sed quæ sunt ex ipso. Socrates: Si sibi ipsi prius sciat imperare. Solon: Si Monarchiam democratia proxima ciuibus reddat. Demetrius Phalereus hortari solebat Ptolemaeū Philadelphū, ut libros plures de regno cōscriptos perlegeret, quod in ipsis plura reperiret, quorum amici reges uereren

Aristoteles

Isocrates

Xenophon

Diotimus

V. Sapiētum dicta de Principe

Demetrius Phalereus

uererentur admonere. Caesar quoque Augustus, huic simile teste Tranquillo excogitauit. Ex omnibus enim autoribus utriusque lingue tantum ea que ad remp. administranda pertinerent excerpere solebat. EGO VERO tot sapientium di-
 ctis, que et ipse sentio, queque ex usu uidi, adijcere non ue-
 reor. Duas maxime res in his qui preesunt ceteris esse oportet, bonitatem, et doctrinam: prima preestat, tantumque uirtutis erit, ut si per se non sapit, uiros adhibeat sapientes. Huiusmodi fuit Alexander Imper. qui quanquam puer iuriscōsultus et matrem prudētissimam rebus preefecit: preter ea tot sancti Principes in nostro dogmate, alioqui idiotæ, reipubl. uiliter preesere, ut Hiero, Stephanus, Ladislaus, Leopoldus, alij innumerabiles. Ipsa quoque citra bonitatem doctrina non nihil etiã moderat, magnamque in augendo auxilium suppediabit. In hoc genere exiterunt, Caesar ipse et Claudius princeps, quorum alter quanquam tyrannus, alter uero ignauus, preter historias ab se scriptas, uilia multa edidit, ac publica monumenta. Hadrianus item, et Dionysius Syracusanus. Inter Pontifices autem, Bonifacius VIII. uir doctus, alioqui seditiosissimus, multa et preclara ab se gesta reliquit. Sixtus IIII. Theologia munitus quamuis bellis continuo inutilis orbem uexauerit, tot tamen pia tēpla restituit, totque ad hominum usum faciētia gessit. His uero qui utrunque prestant, nihil in rebus humanis perfectius opatur, ut Augustus fuit et Titus et M. Antoninus et Iustinianus. Inter Pontifices, Damasus, Gregorius, alijque plurimi. Qui autem neutrum retinent, hi omnino postremissimi hominum. Ex his Sylla crudelis legitur fuisse, quem unum Caesar admirari solebat principem reipubl. sine literis extitisse. Deinde Nero, Caligula, Heliogabalus, Commodus. Et quando utrunque seculum connectimus, apud nos Paulus II. Innocentius VIII. Alexander V. et quibus in suas cupiditates complura erogata, nullum ad usum reipubl. Christianæ publicum extat monumentum. Hec quidem commemorasse non ab re fuerit, ut hi qui quoquo modo preesidentes hominibus deligunt, sciant quantum piculi admittant, quantumue extremo iudicio sint obnoxii, si libidini potius quam conscientie seruerint, quum non unum hominem, sed innumerabiles quandoque populos simul cum re Christiana precipitent.

DE TYRANNIDE EX XENOPHONTE.

DEINCEPS de Tyrāide, que est excessus legitime Monarchiæ. Ad hunc igitur locū uisum est mihi Xenophontis libellū de Tyrāide ex Græco breuiter opitoma-
 re, ubi tota Tyranni uita conspiciatur. Simonides poëta uenit ad Hieronem Siciliæ Tyrannū, quem nactus otiosum, his ag-
 greditur uerbis: Dic queeso Hiero, Tyrānus an plus ceteris gaudeat in his que sensum attingunt. Negat ille, dicens magis dolere, minusque gaudere his, qui uitā ducant mediocrem. Tunc Simonides incredibile ait, si sic res habeat: quomodo multi hoc adfectant et extollunt? Tunc Hiero utriusque uite inexperience accusat, infertque quod tantū extrinsecus tyranni putentur beati. Nam quod ad usum pertinet, nos ob suspicionem et metum spectaculis multis et celebratibus priuamur, ad que uos acceditis securi. Et quanquam pauca ex multis quādoque domi uidemus, ea quidem cara, magnoque a nobis emptā sunt, Simonides. Si in spectaculis damnū facitis, at auribus oblectamini, semper uestras cōtinuo laudes, nullumque contumeliæ uerbu audiendo. Nemo enim tyrannū coram accusat. Hiero. Ecquid putas nō audiēdo male, propterea letari, quando quis manifeste uideat quod tacentes male sentiant? Laudes uero si que profertur, ex adulatione promerit. Deinde Simonides, At in hoc priuatis superiores

Simonides & Hiero

estis, quod epulis lautioribus gaudetis. Nec hoc quidē, Hiero ait, quando satietas ocys ex ciborum superfluitate irrepit, adeo ut fastiditi quādoque priuatorū exoptent frugalitatem et famem. Multoque magis proximi et circa nos adstantes securi ex hac lautitia gaudēt. At in uenere, inquit Simonides. Huius etiã in uita uoluptate priuamur, Hiero ait, quod amore (quo sine nihil est delectabile) minimū capiatur. Non enim amor in paratis sed magis speratis uersatur uoluptatibus, haud aliter quam si quis sine siti bibat, sic ille uoluptate quidem fruitur sine uoluptate. Tunc Simonides: Illa saltem que cogitatis celerius adsequimini, que multa sunt et uaria, prestantis equos, arma pulcherrima, ornatus mulierū, domos magnificas, preterea posse amicos facile iuuare, inimicis uero officere. Ad hoc Hiero: multa quidem a nobis possidentur, que admirabilia et aspectu pulchra uidentur: at tamen nostris animis grauiā, per que felicitas longē ab hominibus abest. Preterea pace summo hominis bono carent, ac bello summo item malo abundant. Priuatis enim per pacis fœdera bellū desinit, At Tyrannis nunquam. Nulla enim pax inter eum et subditos interuenit, non fœdera quibus confidere possint. Et paulo post subdit, quod firmiores sunt priuatorū amicitia ac beneuolentiæ inter se, et maiore charitate necessitudines seruant quam Tyranni, quorum plerisque uideas filios necantes, aut fratres inter se de regno decertantes, nullis legibus aut fœdere aut humana ratione teneri. Quin fide, maximo inter mortales bono, priuantur, cum minima sit omnibus sub eis degentibus: quippe qui neque potui neque cibis etiam preestatis confidere satis queunt. Cumque leges alibi cædem prohibeāt, contaminatisque ea propinquare ac congregari: Tyrannos tantū qui interficiunt, non solū non expelluntur, sed magis honorantur, et in sacris etiã locis ac templis ciuitatis, eorum imagines collocantur. Neque quod paulo ante dixerat adsentior, uidelicet omnia citius a Tyrānis perfici. Nam et priuatus aut agrū aut seruū aut his simile optabit: Tyrannus autē ciuitatem aut regionem uel arcem munitissimam, que difficilia sunt obtentu. Sed et pauperes priuatos pauciores adspicias quam tyrānos, si nō ad numerū diuitias, sed ad usum et indigentia iudicamus. Nā si plura quam indigeas habeas, multa possides: si uero pauciora, parum. Tyrannus enim quanquam multa possidet, minus tamen ei sufficiunt quam necessarij sumptus priuato. Cui etiam de quotidianis impensis remittere aliquid interdum licebit. Tyranno autem nequaquam sine periculo. Deinde quid opus misereri eorum ut pauperum, qui possunt ex honeste partis tantum uiuere, et ea facile habere, quorum indiget usus? Qui uero ob egestatem coguntur aliquid turpe committere, quomodo nō hos miseros et uere pauperes putabis? Hi tyrāni sunt, qui omnia coguntur expilare et capere ob necessarios et maximos sumptus, semper pecuniam queritantes. Neesse quippe habet erogare in custodias, aliisque his similia pro tuenda dominatione, uitandisque periculis. Graue etiam illud, quod uiros bonos quos amare cuperent, timere neesse est: fortes ne quid audeant, libertatis gratia, prudentes nequid aduersus machinentur, iustos ne cupiant ab illis populi gubernari. Denique tantum improbis in uita tyrannus diligitur, qui per eius mortem scelerum sub eo perpetratorum poenas se daturus timent. At honores, inquit Simonides, qui maxime hominis sunt, et deorum, uos retinent. Nec hoc quidem Hiero ait. Cum hi maxime honores oblectent, qui ex amore gratiaque non ex metu procedant, sicuti supra de uoluptate uenerat dixi. Quid queeso, Simonides inquit, in his sponte persistitis malis, neque tyrannidem relinquitis? Et miserum preter omnia, Hiero ait. Cum soli tyranno nec tenere rem malam: nec dimittere conducit. Quomodo enim tot cædes, rapinas, exilia, totque facinora com-
 penfare

Qui tyranni

penfare aut persolvere priuatus sine periculo possit? Et hac quidem Xenophon. Plato in I. de rep. Tyranni uiuunt tanquam uinculis quibusdam deuincti formidinum omnium et armorum, solisque que in ciuitate minimum datur egredi, aut peregrinari, aut quicquam eorum que alij liberi solent. Domi preterea totos dies more foeminarum resident, uerentes ciuium inuidiam. Phalaris in epistolis. Veniam quidem da tibi monitionum, quippe qui tyrannus nunquam fuisi, tyranno, consulis ponere tyrannidem, nescius quod tenere imperium securius est quam ponere. Si uero alterutrum sit, optandum, malum ego me sub tyranno quam tyrannum esse, quod unum tantum timerem, et ceteris malis omnibus liber. Tyrannus autem metuit tam externorum insidias, quam eorum per quos seruatur. Demosthenes Demosthe. Οἱ μὲν τὰς πολιτίας ἢ τυραννίδος ἀποστῶσι, καὶ ὁ βασιλεὺς ἢ τύραννος ἀπὸς ἐλευθερίας καὶ νόμου ἢ ἀπὸ. Puto enim tyrannidem insidiam esse rebus publicis, omnemque regem aut tyrannum inimicum per se libertati ac legibus existere. Aristippus ait regem a tyranno distare, ut libertatem a seruitute. Huius cum Dionysius dixisset, nihil ex eius philosophia iuuari, nihil que utilitatis ferre: Vera inquit, loqueris. Si enim te iuuisset, tyrannidem iam diu possidisset. Antigonus ad Vetulam a qua beatus dicebatur ait. Si scires sub hac ueste quam ferro quot lateant mala, nunquam eam in coeno iacentem tolles. Pto. Philadel. dicebat, cum tyrannus multa ferat incommoda, tum illud precipuum, quod cogitur eos, qui minime nocuerunt, utilitatis gratia quandoque interficere. Aristot. in Politicis nullam ait tyrannidem annos centum excessisse.

Phalaris
 Demosthenes
 Aristippus
 Dionysius
 Antigonus
 Pto. Philadel.

DE HIS QUI CONTRA TYRANNOS CONIURANT.

Philosophi Plures patrias tum suas tum alienas liberare a tyrannis tentauerunt. Quod nequaquam laudi tribuendum, ut qui specie uirtutis suam potius gloriam quam populorum commoda que suerint. Ego Philosophorum in primis putauerim in otio et quiete, doctrina populos potius iuuare, et ad uindicandum in libertatem animos magis quam corpora admonere. Nam si tam uetera quam noua repetere uouerimus, inueniemus male plerumque huiusmodi uiris euenisse. Plato in Siciliam studio eam liberandi profectus, infelicem habuit exitum, dum uix ipse incolumis euasit. Zeno Eleates Nearchi Mysij tyrannidem euertere tetans, deprensus, dum uarijs supplicijs torqueretur, socios coniurationis minime prodidit, sed eos qui tyranno erant fidsimū calumniatus, ut illi morte damnerentur effecit. Dion Python Dion item in Dionysium coniurando postremo et ipse perijt. Ab eodem quoque Python exul Rheginus benigne exceptus, cum Rheginus consilia per literas manifestaret, diro supplicio absumptus est. Apollonius quoque Tyaneus a Domitiano, contra quem cum Nerua coniurauerat, in compedes coniectus. Gallus et Lucanus poëtae ob eandem diuerso tempore causam perierunt. Denique hi qui Caesarem interfecerunt, quauquam uoti compotes, nō toto uertente anno cuncti (teste Tranquillo) extincti sunt. Hoc uero seculo ut in historia supra ostentimus, quam multas talium infelicitates conspeximus. Feliciter tamen res hæc nonnullis, auxilio patriæ, ciuiumque successit, ut Armodio et Aristogitoni Hippia ex Athenis sublato. Sic demum Saturninus, Gracchi, Flaccus, interfecit: quod Sylla metuens, ut securius (sicut ipse dicebat) dormiret, unus omnino est ausus adreptam semel tyrannidem ponere, dictatur a se abdicando: quibus profecto exemplis diuina illa precepta magis ac magis audire admonemur. Dominus

Philosophi
 Plato
 Zeno
 Dion
 Python
 Apollonius Tyaneus
 Gallus
 Lucanus
 Interfectores Caesaris

non tantum bonis, sed etiam dycolis Christi causa esse obtemperandum. Seruis fieri liberos minime curandum, demique Casari que sunt Casaris reddenda.

DE RE MILITARI. ET PRIMVM DE OFFICIO DVCIS EX XENOPHONTE.

EXENOPHONTIS libello ἱπποαγωγικῶν id est, de officio magistri equitū. Ante omnia Deos orare oportet, uti nobis ea dicere ac facere tribuant, que et nobis et amicis tum patriæ salutis, ac gloriæ sint. Post hæc equites recensere. Quod nisi sedulo faciamus, sepe numerus intercidit aut senio, aut alia de causa. Deinde equos prouidere uti boni sint ac laboris patientes, neu strigosi, neu calcitriones, qui inter alios inuitiles sunt, quod sepe cū res agi oportet turmas dissipat, ordinesque rumpit, equitem quoque bonum inuutile reddit. Neu incessu tardus, ob hoc firmos habeat pedes. Eius indicium, cum alij alia, ego id ostendam, uti egressus preesep in uia lapidibus cumulatam de industria ducatur, in ea neque consistere neque quiescere poterit. Tum alterum signum, ut pedes habeat oblongarotunditate figuratos. Post equos equites inspicendi sunt, uti boni conscribantur, corporis uiribus ac facultatibus idonei, naturaque dicto audientes, quo sine nihil preclarum geri potest. Preterea pacis tempore exercenda iuuentus ac docenda, uti in equum quam aptissime ac uelociter insiliat, quod magnū preestat bello adiuuentum. Deinde in equum in locis salebrosis et aditu difficilibus ire adsuescat. Ipse eques simulacra belli stectendo et reflectendo excitet, nunc prosequendo, nunc se recipiendo, nunc in orbem simul consistendo, sicut in celebratibus deorum ac Theatris. Iaculum ex equo quā longe iacere consuescat. Denique seque ac equum armis idoneis contegat. Populus enim Athen. x. talenta quotannis ingrat, uti paratos habeat equites, quando usus aut necessitas ingruit. Ipsi propter hoc iusta exercitatione uacare non debent. Tempore belli oportebit magistrum equitum in itinere prouidere, ut exercitus moderatum faciat iter: tū loca equis oportuna capere, curandisque corpora, militibus spatium dare. Si quando loca adire angusta contigerit, exercitus in cornua disponere: sic tutius ibit: cū largior se uia prebebit frontes dilatare. Cum uero in campum apertumque locum peruenitur, in phalanges exercitum instruere. Si uero suspecta itinera locaque difficilia declinanda, quoad fieri potest in aliam semitam et in partes cohortesque procedere. Cuique autem cohorti ministros assignare, ne si forte usus aut necessitas rei militaris uenerit, equitatus dissipetur aut abscedat. Preterea ultimi qui sequuntur semper expectandi, ne ipsi occasione consequendi magistrum equitū nimio labore equos adficiant ac conterant. Occultos preter omnia exploratores habere, qui omnia referant, tum etiam custodias. Ipsum magistrum equitum peritū regionis esse oportebit, quod pacis aut induciarū tempore facere poterit. Valde enim refert, ipse ne, an per alios iter faciat. Quod ignorauerit, a mercatoribus ex proximis ciuitatibus exploratores capiat. Nam huiusmodi genus fidele ob spem lucri aduenientium fuerit. Nec tamen ita fidat quauis amicis, ut agmen propterea non iubeat intentum ac paratum procedere, ac si presentem hostem haberet. Nam multa possunt accidere preter spem in bello, que subito indigeant auxilio, interdum dimicatione. In discessu utilius fuerit per denuntiationem principum exercitus, et illorum ad subditos moneri, quam per preconem, ne hosti consilia pateant. Preter autem omnia illud precipiendum, ut inuigilemus insidijs, si qua hostem uia aggredi, aut oscitantem aut imprudentem, aut sine ordine ac cura proficiscentem. Nam his artibus sepe animalia rationis expertia, maiora se petiūt ac consiciūt: ut mustella et miluus cortales aues, et lupus ingētes tauros

Officium ducis

ac armenta, cum ante prouiderint quã sese tuto recipiant, tu-
toq; aggrediuntur. Optimum item fuerit consilium, partem
semper hostium debiliorem aggredi, quamuis longe sepositam:
præstat enim maiorem aliquantulo subire laborem, quam
cum fortioribus maiore periculo pugnare. Nunquam enim
cum potentiore agmine aut hoste congregiendum. Oportebit enim
simulatione interdum uti, hostemq; uana specie deludere: uidelicet cum pauci sunt uideri plures, cum
plures rursus uideri paucos. Item cum discedimus uideri
præsentem. Præsentem autem cum simus, uideri absentem. De-
nique cum maxime debiles sumus, metui incutere hosti. Cum
uero potentiores, metum simulare. Quæ omnia intento ac
diligenti magistro facta erunt. Primo namq; ut pau-
ci plures uideantur, confertim est ambulandum ac procul ab
hoste, sic enim puluerem maiorem excitabunt. Præterea
cum hastis longis aut similibus hastis in manibus: peditum
uero turbam pedibus colludere, ex motus enim uarietate res
maior apparebit: plures uidentis alijq; huiusmodi simul in-
gredi. Ut uero plures pauci uideantur: Si uiam uo recessus et
obortu fuerint, partem exercitus in his occultare. In campis
uero apertis sparsim ac palantes incedere, utilius et lanceis
uti rectis ac breuibus. Præliaturi sese ad cursum et labores
exerceant, ut possint militibus necessaria suppeditare, fossas
transilire, muros transscendere, flumina transare discant, tanto
excellentiùs, quantum peritus ab imperito, ac uidens à cæco
differt. Ad autem cauendum ne equis ad cursum aut prædam
utantur saginatis aut saturis, ne labore absumantur. Magister
equitum ephippijs et habenis ad usum equorum abundabit:
parua quidem impensa facultatem opemq; præbens militibus
indigentibus opportunam. In congressu uero hostium adhuc
illud moneo (Sunt enim quidam qui contra eos quos inferiores
uiribus putant, cum mediocri conatu et inbelli turba occur-
rendum arbitratur. Ex quo illud quod inferre cogitant, sæpe
ipsi reportant. Rursus uero contra eos quos putant superio-
res, toto conatu atque omni exercitu procedunt. At ego con-
tra iudico) Aduersus illos qui inferiores putantur eundem omni
ui ac conatu, neq; enim quenquam pœnitet nimis fecisse cum
uincit. Item aduersus illos qui superiores existimantur cum pau-
cis atq; melioribus congregiendum. Nam pauci melius pro-
sequuntur et diligentiores erunt. Et si quid accidat, melius ac
celerius se recipient. Non enim dico quod pauci sint ideo la-
boriosiores et celeriores, sed quod facilius fuerit paucos re-
perire quam multos, qui curent equos ut oportet, ac seipfos
solertes ad equitandum præbeant. In magna uero multitudine
magna confusio. Siquid accidat, alter alterum trudit, difficilius
se recipiunt, ac alius quidem ex equo male ephippiato corruit,
alius ob equi tarditatem non subsequitur, alius item ob loci ini-
quitate peribit. Adde quod non multi sunt, qui terrorem in-
cutiunt in bello, sed tantum strenui. Si autem cum paribus con-
grediendum, existimauerim non inutile ut ex custodijs due
acies fiant, et alteri Tribunus præsit, alteri is qui post eum ma-
gis strenuus uideatur. Hi cum tribuno exercitus caudam sequa-
tur, et cum hostis propinquet statim primus prouolet. Sic enim
ex insperato ruens perterrefaciet hostem, si pedites utriq; ha-
buerint, ij occultetur post equos, simul ipsi ex insperato una
corruent. Videtur enim mihi longe maiora ea uideri siue bo-
na siue mala, quæ inexpectata ueniunt. Ex quo quis considera-
re potest, quod qui in sedibus suis inuaduntur quamuis plures
numero sint, magis pertimescunt. Meliores enim partes sicuti
actoris sunt quam rei, sic præmeditati quã impræmeditati, et
inuadentis quam inuasi. Pugnantes etiam inter se hostes pri-
mis quidem diebus timidiore sunt, procedente tempore nequa-
quam. Illud præterea difficillimum reperire equites fortes ac
utiles ad decernendum. Signa uero sunt, si pulchrum aliquid,
aut fortis uiri gestum, et cum laude coniunctum audire ge-

Ut pauci plu-
res uideantur
Ut plures pau-
ci

siant, ac dicto audientes sunt: ij enim perferre ac tolerare fa-
cile poterunt, quæ cognoscunt. Præterea si celeriter quis per-
sequatur inimicos, aut celeriter se recipiat, maxime hoste in-
ferat, et ipse tutus erit. Tum si ex ordinibus aliquos sibi sum-
pserit, et de improviso excurrat, ac eos qui se recipiant inua-
dat. Hæc et his similia oportebit sæpe et legere et scribere.
Tum meditari si quid accidere possit, quod non est aliud quam
futura præuidere. Maximam enim commutationem arbitror,
ut quæ quis esse utilia nouit, cogitet quoniam modo ea exequi
possit. Recte enim cogitata neq; in agricultura, neq; in re na-
uali, neq; in imperio aliquid proderunt, nisi meditemur, quo-
modo ea perficiamus. Equitatus mille equitum congruus nu-
merus et facilis ordinari, et inter se concordiam habet. Ex
peregrinis uero totum aut ex parte constare maxime proba-
tur. Peditatus his utilis magnopere qui adsistat. Hæc igitur (ut
in exordio dixi) Deo iuuante ac fauente fieri debent, nec mi-
rum si id sæpe repeto. Quoniam adire periculum extra bel-
lum haud mirandum sanè. Sed in bello ubi hostium uersantur
insidia, quæ occultæ hominibus sunt, dijs autem manifestæ, is
maxime potietur, qui ab his potissimum diligitur, aut per sa-
crificia, aut omnia siue somnia. Et hæc quidem Xenophon.

DICTA DVCV M.

Nunc dicta Ducum quorundam subijciã. Agesilaus dice-
bat oportere ducem habere tria: erga quidem inimicos
audaciam, erga subditos beneuolentiam, erga temporis opor-
tunitates rationem. Epaminondas uidens pulchrum exerci-
tum sine duce, uidet, inquit, pulchrã bestiam sine capite. Phi-
lippus leolebat dicere se male exercitum ceruorum cui præ-
esset leo, quam leonem, cui præesset ceruus. Iphicrates belli
dux cum in sociorum regione contra hostes uallum firmaret,
fossamq; faceret, cuidam dicenti quasi hæc superuacanea quid
timeamus? respondit, turpe esse ducem (si quid accideret) dice-
re, non putaueram: quod dictum Cicero Scipioni Africano tri-
buit. Annibal pollicenti cuidam philosopho de arte militari
docere, cum nunquam fuerit in acie, non opus inquit, exercitu
sine tuba. Cicero Phormionem hunc fuisse ait, qui coram An-
nibale ausus est de re militari disputare. At ille interrogatus
quid de tanto philosopho iudicaret: se ait uidisse deliros mul-
tos, sed nullum magis delirare quam Phormionem. Idem cum
apud Antiochum à Scipione qui eò legatus fratri uenerat, in-
terrogatus quos duces præcipuos censeret, respondit Alexan-
dram, deinde Pyrrhum, tertium se: Quid, inquit ille, si me
uicisses, tunc ait, et Alexandro et Pyrrho me prætulisset.
Liu. lib. x x x i i. Timotheus interrogatus quid differret
ars militaris à Rhetorica, quantum inquit, pax à bello. La-
machus dux cum Præf. cohortis peccanti irasceret, illeq; nõ
amplius hoc faciam diceret, respondit illud prouerbiu Oix
εστιν η πολέμου δὲ ἀμαρτία. Non est bis in bello pec-
care. Alexander interrogatus quo nã modo tam breui tem-
pore orbem subegisset: Consilio, inquit, et uiribus, et arte, ubi
opus esset noua. Xenophon in i i i. Commentarioru probare
nititur, quod boni ducis, et boni Oeconomi officia penè
similia sint: Reddere primum subditos ad obtemp. randu fa-
ciles, malos castigare, bonos munere, presentem substanti. m
custodiare, diligentia ac laboriosum esse ad obeunda officia: præ-
terea decretare quando opus est: Oeconomiã maxime iuuare.
Demades captus in bello apud Chroniam à Philippo,
interrogatus ab ipso inter epulas dum mentio de generosi-
tate Atheniensium incideret: Quam bene inquit, se res
haberet, si Philippus Atheniensibus, et Chares Macedo-
nibus imperaret. Chares enim dux fuerat in bello, ubi ipse ca-
ptus. Hæc ex Stobæo. Thucydides. Pulchre certantibus tria
esse oportet, uelle, erubescere, et obtemperare. Demosthenes.

Agesilaus
Epaminondas
Philippus
Iphicrates
Annibal
Timotheus
Lamachus
Alexander
Xenophon
Demades
Thucydides
Demosthenes

Ὁν δμοίως δδεις Ἐπὶ τε τὴν πολιορκίαν πολιορκίῃ
ἀρ, καὶ τὴν αὐτῆς. ἀλλ' ἐτέρως μὲν ὡς ἀρ μὴ ἐλαττωταί με-
χρὶ τὴν ἀνωτατὴν πάλιν πολιορκίῃ, Ἐπὶ ἧ τὴν πολιορκίῃ
δὲ δμοίως. ἀλλ' ἐπίσημα τε μὲν, ἔπειτα τὴν ἐκ τῆς ἀνωτατῆς
δδεις ἠδὲ κινεῖται τὸς φασισιούτας ἠγοῦνται. Non enim si-
militer quis in adipiscendo, sicut in se suaq; tuendo pugnauerit,
sed longe aliter. Nam uel omnes ne sua perdat, uiribus omni-
bus quibus possunt utentur: In acquirendo autem tantum quis
cupit quantum permittitur ab hoste: si autem prohibetur, nihil
amplius molestare aduersarios putat. Cæsar in commenta-
rijs Pompeium imperitiæ militaris accusat, quod in acie Phar-
salia in cõgressu suis ne se mouerent imperauit, sed expecta-
rent impetum hostium. Nam innatum dicit esse ardore quen-
dam in animis hominum, ut clamore motuq; magis excitetur.

C. Cæsar

PARALLELA STRATEGEMATA.

Per dissimulationem quandoque hostes uti desperent, aut
terreantur. Apud Casilinum post lögam obsidionem rap-
pa prope moenia seiebant, ut hosti desperationem deditiois
facerent. Vicinioribus seculis Ladislaus rex Pannonia inter
Sanctos connumeratus, aduersus Polonos et Cracouiam pug-
nans, post diuturnam obsidionem ut oppidanis opinionem co-
pie faceret, montem uicinum farina cõspersit. Rati illi regem
non desituru, sese dederunt. Iustus quoq; et ipse sanctus Præ-
sul Volaterranus, ut Manlius de capitolio Gallis, sic in obsi-
dione Vandalorum dicitur panes de moenibus iecisse. Sed hæc
eis de nõ Christianis licere. Sese etiã quãdoq; principes astu-
tia à periculis subtraxerunt. P. Rutilius Rufus, ut autor Cice-
ro in oratione pro eo, cū à Mithridate Mitylenis oppressus
esset, crudelitate regis in togatos uestitus mutatione uitauit.
Alexan. i i i. Pont. Max. habitu serui Venetias fugiens manus
Fridericij subterfugit. Isidorus card. Rutenus, Græcus homo,
Constantinopoli legatus, dum ciuitas à Turcis caperetur, ha-
bitu uillici sumpto, se x x asperis, paruo admodum, captum
redemit. Boemundus Roberti regis Sicilie frater, ab expedi-
tione Hierosolymitana rediens transfurus necessario per lo-
ca Alexij imp. inimici, se loco clausum uti mortuum ferri
iussit, eoq; modo euasit. Nicolaus Picininus dux Philippi uice-
comitis in oppugnatione Brixienfi profugatus per hostium
castra transire coactus, in cileo inclusum à lixa se transferri
mandauit incolumen. Annibal item apud Liuium, ut inuidiam
Fabio crearet, possessione seruasse scribitur. At ille ut suspi-
cione Medici nostra ætate in bello Florentino fecit. Non tamen
ille ut Fabius. Prodigia insuper, et rerum euentus in bonam
uertuntur de industria partem. Scipio apud Frontinum cõtra
Annibalem proficiscens, cum in descensu in littore corruisset,
teneo te inquit, Africa. Quod Tranquillus Cæsari adscribit.
Chabrias Atheniensis, fulmen de cælo ueniens in castra, Io-
uis optimi signum dixit. Sulpitius Gallus eclipsim expa-
uescētibus militibus causam naturalem adduxit. Philo He-
bræus cum legatus Romæ causa excidisset, pro qua uenerat,
turbatis omnibus Iudeis ait, Nunc fratres optime speran-
dum de Deo, qui tunc maxime adest, cum hominum equi-
tas et auxilia defunt. Demosthenes autem in oratione, re
male contra Philippum gesta, ad rursus animandum causam
in negligentiam Atheniensium traduxit, maximeq; speran-
dum, si officio diligentiaq; utantur, dixit. Specie etiam super-
stitiosa turbæ continentur, ut Sertorius Cerua: Maumethes
uaticinijs, et hodie Sophi apud Persas uelata facie more Mo-
sis turbas alloqui dicitur, præireq; exercitum, ac omnia uin-
cere. Dies quoque belli apud nonnullos obseruati. Ariouistum
decrecente luna pugnare nolentem Cæsar uicit. Qui mos etiã
Lacedæmonijs fuerat, ut autor Lucianus. Titus Vesp. item lu-

Chabrias

Philo

Sophi

deos teste Iosepho Saturni die superauit. Quidam ab hostibus
in loca iniqua imprudenter adducti: ut M. Craffo accidit à Su-
rena deducto apud Parthos. Viriatus quoq; Lusitanus fugam
simulans exercitum Romanum ad confragosa perduxit.

MOS ANTIQVAE MILITIAE.

Verbenas teste Festo, et sagmina, hoc est, gramen ex arce
Capitolina cum sua terra auulsum, legatus qui Verbe-
narius uocabatur, ad hostes clarigatum, id est, ad res repeten-
das seiebat. Ab his enim sagminibus Martianus iurifcon. San-
ctum appellari dicit, quod est ab hominum iniuria defensum.
Fœcialis item cum patre patrato ad indicendum bellu mit-
tebatur. Caduceator uero contra is erat, qui pacem adfere-
bat, aut nuntiabat. Festus item. Sub corona ueniebant in bello
capiti, id est, coronati. Nos hodie hanc consuetudinem in equis
seruamus Romæ, ut uenales fronde capiti imposta circundu-
cantur. Idem ait sub hasta uendere, cum hasta in foro fixa, bo-
na damnatorum aut proscriptorum ad præconis uocem ue-
niebant. Hic memoratur Plutarcho, cum quondam Augustus
ad hæc auctione diu adfedisset, Mœcenas cui res illa indigna
principe uideretur, tabella inscripsit Græcis literis: Surge car-
nifex, quam sublatam in turba cum Augustus inspexisset, Mœ-
cenatis scomma esse existimans, statim surrexit. Idem in Pro-
ble. Qui sacramento non tenebantur, licet in castris uerfa-
retur: nec hostes in prælio laceffere, nec ferire ius erat. Quod
Cato senior in quadam epistola ostendit, ad filiũ scribens mo-
net. Si missus factus sit, ad urbem redeat. Aut si in exercitu ma-
neat, uelit ab imperatore impetrare, ut sibi aduersus hoste pu-
gnare, ac eum interficere liceat. Liuius. Romani in obsidione
Veiorum Camillo duce sub pelibus primum bymare coepe-
runt. Idem lib. i i i i. scribit populum Rom. supra c c, annos
proprijs sumptibus militasse. Deinde Cor. Cossio. C. Fabio Am-
busto L. Valerio Potito Tribunis Mil. Consulari potestate,
Anxure capto, decreuerunt patres, ut stipendium miles acci-
peret, Frumentu quoq; et uestem, ultra pecunias dabat, equiti
etiam equum. Dicebatuq; delecti et auctorati. Postremis ue-
ro tẽporibus Matriculati et Solidati. Cassiodorus, Vegetius
et Frontinus Solidatum fuisse in militia scribunt eum cui sti-
pendia ab imperatore promissa erant, unde uocabulum hodie
Soldatorum est. Missionum tria erant genera, ut ex Mar-
cello et Vlpiano iure consulti colligunt. Honestæ quæ tem-
pore militiæ expleto datur. Casaria, cum uitio animi uel
corporis minus idoneus militiæ renuntiat. Ignominiosa,
cum quis ob delictum sacramento soluitur. Mercenario au-
tem et externo milite primum sunt usi Scipionibus in Hispa-
nia res gerentibus, Celiberis in amicitiam receptis, ut autor
Liuius. Capitolinus insuper in Balbino inquit, R. Q. Imperato-
res exituri ad bellum prius Nemesi sacrificabant, et munus
gladiatorum dabant: primum quod dea Fortunæ sit Nemesi-
secundum quod milites iam sanguini adsuescetes domi, ho-
stem foris non expauescerent.

Verbenas
Sagmina

Fœcialis
Caduceator

Sacramentum
militiæ

Auctorati
Matriculati
Solidati

Missionu tria
genera

Pali uulneta

DE DISCIPLINA, AC POENIS,
ET PRAEMIIS MILI-
TARIJS.

Disciplina quoque prima in exercitando Tyrone fuerat
uarijs quidem modis, aut ambulatione ferendo one-
ra, aut cum armis cursitando, aut in ligneum equum insi-
liendo, præter omnia uero ad palum. Erat autem palus
imago lignea super terram fixa, quam hasta siue ense pe-
tebant, et tanquam cum hoste certatim congregiebantur,
scuto uimineo, et interdum claua grauiore, ut in uera
pugna postea solutiores, aptioresq; essent: aut scopo præ-
fixo,

fixo, id est aliquo fasce uiminea uel aliquo signo, arcu exercebantur. Hæc ex Vegetio. In milite autem corrigendo legitur apud Liniuum L V I I I. Scipio Aemilianus omnes delicias in obsidione Numantiae, uinum scortaq; amouit: militem in opere quotidie habuit: quem extra ordinem deprehendit, si Romanum uitibus, si externum uirgis cecidit. Iumenta omnia ne exonerarent militem, uendidit, x x x. dierum frumentum ac septenos uallos ferre cogebat. Pescennius Niger teste Spartiano, prohibuit pistores exercitum sequi, ut omnes buccellato in locis pacificis accepto essent contenti, quærentibusq; uinum: Num habetis inquit, Nilum uicinum? Alexander quoq; Imperator expeditionis tempore melius putauit, ut annonam milites in mansionibus acciperent: nec cibum x v i i. dierum portarent, uti solebant. Ex quo patet quantum esset cuiusq; labor, ut nec plures duceret uti nunc solent seruos, aut iumenta, sed ipsemet legionarius partim dorso, partim super hastam necessaria ferebat, ut in columna Traiani uidere licet. Poenæ fuerant: Ex autoratio circa munera meritorum premiorumq; Ignominia cum ex ordine mouebatur, aut hordeo pascebatur miles, uel equiti equus adimeretur.

Decimatio Præter omnes autem Decimatio, cum decimus quisq; seu legionis, seu cohortis capite plecebatur. Cicero pro Cluentio. Statuerunt enim ita maiores nostri: ut si à multis esset flagitium rei militaris admissum, sortitione in quosdam animaduerti, ut metus uidelicet ad omnis, poena ad paucos perueniret. Idem quoq; in uniuersum poenas octo connumerat, damnnum, uincula, uerbera, talionem, ignominiam, exilium, seruitutem, mortem. Exempla fuerunt inter cætera uide Papirij in Fabium, et Torquati ac Pausaniae in liberos. Præmia uero coronæ fuerant diuersæ, aureæ, murales, uallares, quernæ, gramineæ, ordinum promotio, cognomentorum insignia, quandoq; et statuæ, præterea et donatiuum. Postremo militi uacatio, que post annos l. ex lege ueteranis dabatur, ut autor Seneca ad Paulinum. Insuper et bene meritis ager. Cæsar suis ueteranis agrum Stellatæ diuisit. Ex quo res fuit non solum utilitati, sed ambitioni, ut societas ea Stellates uocarentur, repertumq; iam in marmoribus et sepulcris qui se stellatam inscripserit. Sulla suis item militibus Volaterranæ, Arretinumq; agrum.

DE CELERITATE IN BELLIS.

Cæsaris pons Celeritatis, qua nihil in bello utilius, plura sunt exempla. Ante omnis ipse Cæsar in commentarijs testatur, in Ara ri uno die pontem constituisse, alium item supra Rhenum mira arte ac celeritate militum opera decem diebus absoluisse. Classis contra Massilienses nauium logarum x l i. die tricesima ab excisa materia armasse. Classis item Romanorum contra Hieronem regem que c x x. nauium fuerat teste Plinio, quinto et quadragesimo à securi nauigauit. Classis etiam Scipionis proficiscētis in Africam die quadragesimo. ipse quoq; Cæsar Centena passuum milia quandoq; uno die peregit. Sæpe nuntios de se præuenit. Hanc mittendorum nuntiorum celeritatem, primus apud barbaros Xerxes excogitauit, ut tradit Cleomedes de circulis cælestibus Græcus autor. Hic enim bellum Græciæ inferens, ita frequentes toto itinere stationes constituit, ut uoce alteri ab altero perlata horis x l i i i. Græcia in Persidem noua perferrentur. Apud Romanos primus Augustus: teste Tranquillo. Qui ut sciretur uelociter quid in provincia qua; gereretur, modicis interuallis per militares uias iuuenes primo qui sub manu uoceq; nuntiarent, deinde uehicula disposuit. Commodius id uisum, ut qui perferret literas, interrogari quoq; si quid opus posset. Nostris uero seculis dum neglectam hanc consuetudinem in Italia Vicecomitum familia renouauit, dispositis ac paratis in itinere equis sæpe commutandis: eoque res peruenit, ut uix credibile auditu diebus

x l i i. nuntius frequens ex Britannia Romam ueniat. Cecinna Volaterranus portentoso inuento irundines, quod ad eandem domum sint redire consuetæ, nuntias in bello ciuili mittebat. Hircius consul ad Decium Brutum Mutinæ ab Antonio obseffum, columbas tenebris fameq; prius distentas. Ille lucis cibiq; auidæ monia alta petentes, loca escis affueta, ab eo cum literis collo adligatis deprehendebantur. Autor Frontinus. Traduntur et nuntiatæ diuinitus uictoriæ eadem hora, ut de Perseo teste Valerio, et Domitio Acnobarbo à Castore et Polluce. Proditumq; in historia Florentinorum de uictoria qua illi contra Gibellinos exules in Aemylia habuere, et item Innocentio v i i. de ea quam tunc contra hostes habuit uictoria, teste Poggio qui aderat, similiter euenisse ex incertis nuntijs.

Vsus etiam apud Priscos belli tempore, aut ob aliquam suspitionem, per notas scribere, Cæsaris primum inuento Traquillo teste, sic structo literarum ordine ut nullum uerbum effici possit. Habebat et simile quiddam Lacedæmonij in sua Scytala: que aut sit, aut quomodo, in prouerbij narrati. Nostra uero etate Baptista Leo Florentinus, facilem super hoc artem breuibus rotulis excogitauit, quam Friderico duci Urbini dicauit, mihiq; item ostendit. id genus uulgò nunc Cyphram appellant.

DE ORDINIBVS, ET MILITVM EXERCITATIONE.

De ordinibus autem circa bellum Cyrillus hos ponit, Armigeros, Pelatos, Psyllos pedestris pugne omnes: hac tamen differentia quod Armigeri grauis erant armaturæ secundum ritum Macedonicum rotundo scuto et longa hasta utetes. Hi Triarij apud Romanos dicebantur: postremiq; erat, ac spes ultima tanquam murus. Vnde prouerbium in periculis, res ad Triarios redacta. Psylli leuis erat armaturæ, utebantur arcu et iaculis, et saxis iactis manu uel funda. Pelati uero inter utrumque se habebant. Nam pelta utebantur, que scutum admodum paruum est, et hastis longe leuioribus ac minoribus quam armigeri. Hi Ferentarij Romanis apud Vegetium appellantur, qui etiam ait pedites olim ab urbe condita usq; ad Gratiani principis tempora: non solum scutatos, sed cataphractos et galeatos fuisse postea ob inertiam militum hæc nimis grauiata uisa, scuto tantum et ense aut hasta fuisse armatos. Totidem et equestris pugne differentie. Aut equitatus aut currus. Equites rursus aut Amphippi sunt, id est, qui alterum iuxta equum desultorium habebant, in quem cum usus esset transire possent. Aut Cataphracti, id est, armis undiq; cooperiti. Aut Acataphracti, id est, minime cooperiti. Et hi aut eminus pugnantur hasta: et Doriphori, id est, hastati uocabantur: aut ex arcu, et Hippotoxotæ appellati. Aut Hippacontiste seu Acroboliste, id est, hastam eminus iacientes. Cominus autem pugnant Xystophori et Cataphracti. Elaphri apud nos Velites dicti, equites erant leuiter armati, qui discursu faciles erant, missiliaq; seu sagittas iaciebant. In exercitu officia, Signifer, Vragus, Accensus, Princeps, Commentariensis, Cornicularius, Præco, Tubicen. Lixæ quoque ac Calones, quorum alteri ab aqua ferenda dicebantur, quod lixam ueteres aquam, unde Lixiuum uocabant. Alteri à lignis conuehendis: ut autor Festus. Miles Centurioni suberat, Centurio Tribuno, Tribuno legato, Legatus autem Consulibus parebat imperio, Consul postremo Dictatori. Ordinarij dicuntur qui ordinibus præerant Trib. aut principales. Augustales qui his ab Imperatore adiuncti fuerat. Accensi quasi accedentes, qui ministerio ac seruitio publice adiacebantur legionibus: cum fas non esset milites qui ueste et pecunia publica alebantur cuiquam seruire. Matricule autem apud eundem sunt militum ordines. Ordines uero, Ala, Manipulus, Acies, Cohors,

Cohors, Turma, Primum pilum qui ex tribus uexillis constat. Vexillum autem c l x x x i i i. hominibus. Horum primum Triarios habebat, ueteranos et summæ uirtutis. Secundum Rorarios fiducia paulo minoris. Tertium accensos, qui minimi roboris in postremam plerunq; partem reiciebantur. Cohors autem, alia miliaria, que m. d. v. pedites, Equites uero x x x i i. habebat. Alia quingentaria, que ex d. l. v. peditibus, equitibus uero l x v. constat. Huius generis x. cohortes iustam legionem implebant. Erat enim legio diuersa. Romuli tempore primum ex equitibus c c c. peditibus tribus milibus fuerat. Deinde aucta usq; ad sex milia peditum. Equitum uero d c. autor Plutarchus, qui numerus etiam quandoq; diminutus: ut apud Liniuum constat. Singulis quoq; quatuor legionibus Trib. Mil. x v i. præerant. Centuria ex c x. peditibus. Decuria ex denis equitibus: quibus præerant Cæturiones et Decani. Manipulus leuis ex x x. militibus: ideo leuis quod hasta miles non gesta non armis munitur. Huius generis x v. in prima acie fuerant: ubi tyrones et flos pubescentium iuuenum aderant. Turma ex equitibus, plerunq; constabant ex tribus Decurijs. Romulus prius tris cæturias scripsit celerum equitum, Tatientium, Ramnesium, et Lucerum. Ideo celeres ut expeditos haberet. Festus autem appellatos à Celere Remi interfectore: quibus et Tribunos præfecit, fuereq; numero c c c. eo quod ex singulis curijs que x x x. erant x. adsciuerit: autor Linius. Romanorum robur totum in legionibus ac peditibus fuerat: ut inquit Vegetius: nec ultra duas Consul secum extra ducebat. Hi lecti et iurati erant, quibus auxilia adiacebantur ex socijs. Milites Prætoriani, Cohors prætoriana et Prætori adstabant: numeribus cæteris uocabant. Hac primum usus Scipio Africanus est. Inter principes uero uiolentius est usus primum Tyberius, qui eam in uia Appia ad duo passuum milia retinebat loco munito: ubi nunc caput bouis appellatur.

DE SIGNIS, TROPAEIS AC TRIUMPHIS.

Tessera Signum militare, quod Tesseram dicebant, Ducis erat signum, quo processu, aut receptu, aut ad castrorum mentionem, seu discessum disponi milites iubebantur. Tesserarij uero qui illud in contubernijs nuntiabant. Eratq; ut ait Vegetius triplex. Vocale, ut Victoria, Triumphus et his similia uerba: aut semiuocale, ut tubæ uel buccinæ sonus: seu mutum, ut eleuatio dextræ, hastæ inclinatio et similia. Ex his autem utilius mutum censet Onoxandrus Græcus autor, qui ad Germanium scribit de re militari, eo quod inimicos lateat, et suis magis innotescat, ob linguarum diuersitatem uerba non omnibus intelligētibus. Est et Tessera apud Plantum signum inter duos. Hic inquit mihi hospitalis tessera: et alibi, Tesseram amisi. Erant præter hæc et signa que ordines præstant, Aquilæ, Dracones, Vexilla, Pinne, Cristæ, quique ea ferebant Aquiliferi, Draconarij, signiferi: hi enim simul et Centuriones pellem leonis ad terrorem in capite gestabant. Sunt et signa Sphragitica, est signatoria, que tabulis tabellis que adponebantur: hæc in annulis expressa fuerant. Sulla Iugurthæ à Bocho traditi imagine utebatur, Cæsar Alexandri, Augustus Sphingis, alio quoque alij. Vno tantum annulo utebantur, solumq; equestris ordinis, in digito leuæ manus quem annularium appellabant: quod inde teste Gellio uena cordis procederet. Præterea signa discessus, uasorum conclamatio, ad eam uocem se sumptis rebus præparabant. Signa uero que hodie passim omnibus propria uidemus, ab insequentibus Imperatoribus postea magnis uiris ob merita donari consueuerunt, paulatimq; ambitio hæc ad operarios usque transfusa, et quod longe detestabilius, ad sacerdotes, quos potius crucis aut alicuius religiose imaginis pictura decebat.

Quid enim alienius uiro religione aut doctrina prædito, quâ dimidia animalia aut tessellæ aut lineas seu pilas, siue his similes nugas, suorum ineptias maiorum imitando, nulla sepe significatione præferret? Sed hæc alterius loci. Nunc ad militaria redeamus. Vegetius item ait moris Romanorum fuisse, donatiui dimidium apud signa deponere: quod hoc genus hominum plerunq; prodigij esset, præterea ut fidelius tuerentur eos apud quos eorum scirent esse substantiam. TROPAEA Spolia uel hostium templo dicantur: que ut ait Plutar. in Proble. pio Romanorum instituto uetustate obsoleta sarciri non permittentur: ut uidelicet ea simul cum inimicis quandoq; interirent. Nec laudat Græcorum morem qui aenea ea constituerunt ad captorum similitudinem. Cæsar potius uniuersa Gallia, cum in Aruenorum temploensem sibi ab hoste raptum suspensum uidisset, hortantibus etiam amicis, auferre noluit, quasi eius ibi restaret memoria sempiterna. Clipeorum etiam magna fuit ambitio, in quibus argumenta rerum uariarum antiquitus inscribebant, ut Homericus et Virgilianus clipeus: etiam ab Hesiodo descriptus. Romanorum primus Appius Claudius qui Cos. cum Serulio fuit, an urbis c l x x. clypeum in æde Bellonæ dicauit. Post eum M. Aemilius Cos. cum Q. Lucratio in basilica Aemylia. Q. Mart. qui Scipionibus in Hispania successit, alij supra fores Capitolij. TRIUMPHANTIBVS quoq; hæc fuerunt leges, ut nullus ante triumphum urbem ingrederetur, sed in æde Bellonæ exceptus de rebus ab se gestis disferret, triumphusq; ei decerneretur si Cos. Prætor uel aut Dictator exercitum integrum reportasset: una acie v. milia hostium sudisset. Post hæc in territorio triumphali ad ædem Apollinis, ubi obeliscus in C. Neronisq; principum Circo conspiciuntur iuxta Petri Basilicam, portaq; triumphali que iuxta pontem fuerat, nunc sublata è regione S. Spiritus usq; ad S. Celsum. Inde conuersa in dextrâ per uiam eam nunc celeberrimam, ac Floræ campum ubi Pompeij ædificia fuerant, tendebat: rectaq; ad S. Angelum ac theatrum Marcelli usq; in uelabrum spectabat, ubi S. Georgius. Inde postrema conuersa cliuum ascendebat Capitolinum, rupemq; Tarpeam ad templum Iouis Capitolini, ibiq; sacrificabatur. Curru bijugo seu quadrijugo utebatur triumphans, quali sæpe in marmoribus uidemus. Equis currus filij seu nepotes insidebant: ipse seruus iuxta retinebat iocularia iactantem, qualem Cæsari Tranquillus fuisse dicit. Iosephus autem Tito alatum dicit iuxta fortunam seu uictoria adfuisse, qualem in arcibus hodie conspiciuntur triumphalibus. Epulum posttridie triumphans po. Ro. dabat: ubi et Coss. inuitabat: nec ueniebant, præterea uenationes et spectacula. Celeberrimum omnium Pauli Aemilij de Perseo rege fuisse Plutarchus tradit trium dierum pompa. Vltimus Probi principis de Germanis et Boemis. Onatio uero longe inferior triumpho: procedebat enim myrtea corona qua ouantes donabantur, qui sine cæde et sanguine rem facile gessissent. Insuper pedibus non curru ueniebat: nec militibus comitatus, sed tamen senatu obuia procedente. Triumphantes autem milites cum ferculis, hostiumq; spolijs præcedebant, currum captiuus sequentibus.

DE CASTRIS METANDIS.

De Castris autem metandis Hyginus libellum edidit nuper inuentum, quem Gromaticon appellauit. Est enim Groma (ut ipsemet in eodem declarat) ratio metandi castra, et loca in bello capiendi opportuna. In eo enim uerba sunt obscura: partim etiam uetustate corrupta, ut paruum admodum sensus elici ex plerisque possit. Loco eminenti iubet fieri castra ut regioni dominentur: neu paludibus interluantur, præsertim porta decumana. Secundum locum habent que in plano constituuntur. Tertium que in colle. Quartum que in monte. Quintum que in loco ne-

Pescennius Niger

Abstinens

Decimatio

Præmia militum

Armatæ

Cæsaris pons

Classes subito armate

De Nuntiorum celeritate Xerxes

Augustus

Vicecomites

Cocinna Irundines D. Brutus columbas

Domitius Acnobarbus

Modus oculate scribendi

Scytala Laconica

Armigeri, Triarii

Psylli seu leuis armaturæ Pelati

Ferentarij

Equites Amphippi

Cataphracti

Acataphracti Doriphori

Hippotoxotæ Hippacontiste Acroboliste

Officia in exercitu

Signa Sphragitica

Vasa conclamata

Ordines militum Cohors,

De Tropæis

De Clipeis

De triumphantibus

Quatie

Groma

cessario: unde et necessaria Castra dicitur. Praecipue obseruari debet uia quae lateribus castrorum superfit. Castra quocumque latere flumē seu fontē habere debebit in qualicumque positione.

Nobiria Iniqua loca quae a prioribus Nobiria appellatur, omni modo uitari debent: ne mons castris imminuat, per quē superuenire hostes, aut perficere possint quid in castris agitur. Ne sylua calatura hostes adiaceat, ne uel fosse seu ualles per quas obruti castris occubere possint: ne uicini fluminis torrens subita tempestate castra inundatione obruat. Meminisse oportet in hostico ascensus ualli duplices et frequentes facere, et tormentis tribunalia extruere circum portas in coxis: in loco contrarium maxime instruendum erit uallū tormentis ab eo latere qua Nobiria, si uitari non poterunt. Haec igitur ex Hygino. Quae autē manifestiora nobis apud alios autores comperimus, haec sunt. Castrorum forma uaria fuerat, quadrata, triangularis, rotunda, hemicycla. Portarū etiam uariis numeris: ubi amplissima castra quatuor tantū fuerant: minora et angustiora, duabus portis muniri tantum sat erat. Prima Praetoria fuit, quae orientem spectare et e conspectu hostium dirigi consuevit: unde in omnē tumultum acies educi et praesto et parata esset. Secunda decumana a tergo castrorum constituta, ex qua desertores aut facinorosi milites in quos militari disciplina animaduertendū erat, extra castra educabantur ad poenam. Tertia principalis cognominata, ex qua principem ordines tradere, et ad edicium conuenire ac suorum ducum imperium exequi oportebat. Quarta post praetoriam sita. Quinta dicebatur per quam commeatu in castra et uenalia deducebantur. Inde etiā merces exportari et importari ad usum consueuerunt.

DE MAGNIS EXPEDITIONIBVS AC MODIS BELLI VARIIS.

DAres Phrygius qui bellum scripsit Troianum ait, apud Ilium ex Argiuorum classe conuenisse hominum milia DCCCLXXXVI. ex Troianis DCLXXXVI. Carinas circiter mille: ut ait Homerus in Catalogo. Hanc superauit Xerxis classis apud Graecia, quae teste Herodoto nauū trūū milium, ubi fuere hominū Myriades XXXIII, id est, CCXL mil. Terrestris autem fuere eodem autore CLXX. Myriades: equitum uero VII, Exercitus sub Mose fuit DC. et tria milia, reliqua multitudo imbellis DL. Tota summa, milies mille et CL. Sub Iosepho DC. et tria milia tantū. Sesostris regis Aegyptiorum exercitus DC. milium peditum, equitū XXXIII. Curribus armatis XXXVII. Gallorum nuntiato tumultu Romani sine Transpadanis ad LXXX. milia equitum, et DCC. milia peditum armauerunt, L. Aemilio Paulo, et C. Attilio Regulo Coss. paucis annis antequam Annibal Alpes transiret. Qui et ipse non amplius quam XXXVII. milibus armatis in Italiam traiecit: ut ait Polyb. Alexan. Macedo. exiit in Asiam cum milibus armatorum non amplius XLVII. In Hierosolymitana expugnatione autore Iosepho ferro, fameque interire undecies centena milia. Post hanc in Cannensi pugna caedes memoratur, ubi annulorum modius inuentus, Caesaris item in Gallia contra Heluetios ad CCC. mil. Marij contra Cimbrōs, Claudij secundi contra Gothos. Aetij ducis sub Valentiano contra Attilam apud Aquileiam, Caroli Marcelli contra Saracenos in Aquitania. In quibus omnibus praелиjs non minus quam CCC. milia consumpta, Modus insuper belli uariis externis fuit. Lacedaemonij teste Thucydide procedebant in aciem tibiaria modulatione. Cretenses uero Citharē. Massagetae tunica induti rubra pugnant, ne sociorum sanguis ceteros deterreat. Parthi fugiendo post terga sagittas iaculantur. Galli certantes, ut scribit Pausanias in x. pone duos praesto seruos cum equis habent: ut si forte equus domini conciderit,

alium praebent: si dominus, equum seruent: si uterque, pro domino pugnae succedant.

DE MACHINIS BELLICIS.

Arietem teste Vitruuius inuenere prius Carthaginenses cum castellum apud Gades captū demoliri conati sunt: tignum manibus sustentantes, murum uerberabat. Deinde alia alij addiderunt. Scorpio quoque et Ballista reperti. Haec saxa, ille sagittas emittebat. Scorpio quoque longiora habet brachia, eo mollius ducitur, non minus quam a duobus hominibus leuabatur, qua Vitruuij descriptione satis constat nostram esse ballistam, uerum aliquāto maiorem. Vegetius autem ait antiquas ballistas non solum saxa, sed sagittas grauiores ac scorpione maiores emittere. Essequi praeterea Arcuballistas et Carro ballistas quae paruis curricula ferebantur: ex his aliae uectibus, aliae succulis polispastis, aliae ergatis, quaedam etiam tympanis torquentur: nostri bricolos uocant. Insuper alia plura in expugnationibus ponit opera. Vineas quae ex tabulis leuiores machinamenta erant ad expugnanda moenia, nostri bastias uulgo appellat. Turres uero instar turriū ex trabibus lignisque ingentibus fiebat. Vrbes quoque altitudine quantalibet aequabant, casque mobiles ac moenibus propinquates consistebant. Musculi minores machinae ad turriū ministeriū similitudine pisci culi qui Balenā praest ac regit. Testudines diuersae, aliae quae arietē protegēbat, aliae ad euerdōs muros, aliae ad fossas replendas, hostes a propugnatoribus moeniū superne defensitabant. Plutei, ut ait Festus, crates erant corio crudo et inetho operiti qui hostibus opponebantur, uocabanturque Plutei militares. Sed et tabulae quibus aliquid praesepiunt, Plutei dicitur. Praeter haec ab eodem Vegetio ponitur Onager, per quē saxa grauiora cmissa non solum homines elidebant, sed hostiū machinamenta diruebant. Plūbate itē pilulae plūbeae sunt, quas pedites scuta ferentes manu iaciebant. De Scalis quoque, Sabuca, Exofra, et Telenone apud eundem leges. Quae omnia si quis animaduertent, in ueterū monumentis Romae cognoscent. Maleoli erant missilia quae arcu iaciebantur, materia ad comburendum habentia. Liuuius XXXVII. Aliqui uenerunt ferentes stup. un. picē, et malleolos. Marcellinus lib. XXXIII. eos qui essent declarat, Elipolis et Poliorcete duae bellicae Machinae ad muros expugnandos Vitruuius exponitur, altera a Chabria Arcade, altera Poliorcete quae Demetrius fuerat a Diogneto Rhodio, Architectis reperta. Vbi obiter notandū, male apud eundem autorē scribi Lepidolm pro Elipoli. Tryphon Alexandrinus: cum obsideretur Apollonia ab hoste, iussit specus plures excuari, qui ultra ciuitatis muros aliquantulum procederent, suspendiisque crebra per loca ipsius uasa aerea, ut tumultus hinc et subterraneos hostium ingressus praesentitos uia angusta occurrētes oppidani superarent, quod euenit. Et haec quidē de machinis, in quo genere multa quidē posteritas adiecit. Nam a Germanis plura de his arte reperta simul et usu, ut nihil tam firmū, nullaque tanta uis quae non his hodie debilitari aut uinci possit. Etenim Scorpio quae nunc ballistam uocamus, citius torquetur ab uno tractata, quā prius a duobus. Loco uero onagri simul et arietis, aereas machinas, quas ex sonitu Bombardas uocant: ingentis ponderis saxa, igne impulsas euomentes habemus. Quae quidem machina primū a Germanis dono Venetis data, quum hi apud Clodium fossam Germanenses obsiderent. Innumerabiliaque alia, quae nunc apud Gallos potissime cernimus. Sunt tamen qui huiusmodi apud prios etiam fuisse uelint ex uersibus Vergilianis.

Vidi et crudeles dantem Salmoneae poenas, Dum flammis Iouis et sonitus imitatur Olympi. Quatuor hic inuectus equis et Lampada quassans Ber Graium populos, mediisque per Elidis urbem

Aries
Scorpio
Ballista
Arcuballista
Carroballista
Vineae
Turres
Musculi
Testudines
Plutei
Onager
Plumbata
Scalae
Sambuca
Exofra
Telenon
Malleoli
Elipolis
Poliorcete
Bombardae
inuentio
ibat

ibat ouans: diuumque sibi posebat honorem Demens qui nimbos et non imitabile fulmen Aere et quadrupedum cursu simularet equorum.

Naugia Et quando ad bellum faciunt nauigia percurram Marcello memorata. Horia, faselus, lembus, lenunculus, lintres, celox, cymba, scapha, piscatoria omnia paruaque. Velocia uero sunt, nauis rhodia, actuariā, liburnica, myoparum quod piratarum.

Vehicula Tarda autem corbita, oneraria, pistris, circerus. Vehicula quoque, curruis, effeda, petoritum, pilentum, carpentum, carruca, cisium, arcena.

DE NUMMIS ET MENSVRIS.

Astis Astis siue libra, siue pondus, in partes XII. Vncia, sextans, quadrans siue teruncius, triens, quincunx, semis siue sextunx, septunx, bes siue des, dodrans siue nonunx, deunx siue dextans: postremo astis. In his igitur tota hereditas diducebatur. Festus. Astes sextantarij in usu esse coeperunt ex eo tempore quo per bellum Punicum I. decreuere patres ut ex astibus qui tunc erant librarij, fierent sextantarij, per quos cum solui ceptum esset, et populus aere alieno liberaretur, et priuati quibus debitum publicum solui oportebat, non magno detrimento afficerentur. Plin. quoque lib. XXXIII. cap. III. idem testatur, additque postea Annibale urgente Q. Fabius Max. dictator astes triunciales fecit. Semiunciales insuper lege Papiniana idem est autor esse percussos. Varro dicit quadrantem prius dictum triunciale, quod de tribus uncis astis esset: quae est pars totius ex quo eum Teruncium quasi triuncium uocant Varro et Cicero saepe. In aere autem erat Saturnius cum rostro nauis quae aerea dicta est, qua ille olim aduentus hospitio exceptus est. Ouidius.

At bona posteritas puppim formauit in aere Hospitis aduentum testificata Dei. Astem igitur pro Quadrante et Teruncio Latini accipiunt, pro eo item quem Graeci obolom uocant: ut Vitruuius est autor. Martial.

Si plebea Venus gemino mihi uncitur asse. Pollux. Obolos habet VII. chalcos. Erat et apud antiquos semiobolom, diobolom, triobolom, tetrobolom, quod duas habebat noctuas signatas: Diobolus uero unam tantum, ex altera parte Iouis simulacrum. Nam Athenis noctua erat publicum insigne. Idem. Stater aureus Mna permutabatur. Erant stateres Darei, Philippi, Alexandrei, aurei omnes. Ex quo cum aureos forte dixeris, intelligendum stateres: cum ubique stater sit aureus: quamuis Alexandrides semiaureos appellet. Theopompus Statericum dixit, id est, statere dignum permutari.

Erant tamen eodem teste autore, stateres etiam argentei, quorum X. Chrysium, quem nos aureum et aureolum dicimus, ualebant. Horum LXXXII. quondam ut in iuris ciuilibus libris apparet, libra expendebantur: nunc uero XCV. Ex quo gerneret licet, quantum maior aureus antiquus. Symbolum paruum nomisma permutabatur diobolo. Polus: ut idem refert, nomisma Corinthiacum, quod Pegasus habebat insculptum. Idem. Core nomisma Atheniense, ut est apud Hyperidem: erat enim tetradrachmum. Chelone aliud a figura testudinis, unde prouerbiū, τὴν ἀπερὶ τὴν σοφίαν νικᾷ τὴν χελώνην. Collyrium aliud tenue nomisma. Idem. Drachma Attica denarij argentei habet pondus, eademque sex obolos ualebat. Erat et didrachma, tridrachma, tetradrachma, pentadrachma, penticondrachma. Drachma Aeginesium maior Attica, X. obolis permutabatur, quam Athenienses crasam drachmam uocabant, ut non Aegineam uocarent odio Aeginetarum. Drachma, et nummus, et denarius uocatur, ut ex Celso et Plin. deprenditur: propterea Cassiodorus, Sex, inquit, milia denariorum faciunt solidum. Centum drachmis, hoc est, denarijs centum argenteis equari libram, quum alij,

Astis
Libra
Pondus
Teruncius
Obolus
Stateres aurei
Chrysius, qui & Aureus.
Symbolum
Polus Corinthiacus
Core Atheniense
Chelone
Collyrium
Drachma Attica
Drachma, idē & nummus & denarius

tum Plutarch. in Pompeio tradit Minam uocans eam. Plin. lib. XXXIII. cap. IX. E libris, inquit, argenteis signari denarios LXXXIII. iustum erat. Cleopatra quoque ait: Libra drachmas habet LXXXVI. Dion drachmas pro astibus intelligit. Sestertius, inquit, nummus drachmas quaterenas facit, hoc est ut Plin. et Festus, asses. Vitruuius drachmas in aere signatos uti asses, quos Graeci obolos uocant, diuersos esse ait lib. III. Mna Attica habet drachmas centum secundum Pollicem. Drachma uero quaelibet sex obolos. Italica quadraginta, uocatur et Hemina. Bos, ut ait Pollux, antiquum apud Athenienses nomisma, quod bouem signatum habeat, commutabatur duabus drachmis Atticis: hinc prouerbiū βῆς ἰδί γλώσση βέβαια, id est, bos in lingua uenit, in eos qui argento corrupti sunt. Hoc Homerus nomisma significare uidetur uoluisse, dum loquitur de permutatione boum loco pretij, ἐνατὸν βόλοισι καὶ ἑνὴν αἰβοῖσι, haec Pollux. Sestertium a semisse tertio uidetur appellari, quia uidelicet non duos asses tantum, sed semissem quoque, tertij continebat astis, autores Vitru. et Festus. Fuit id tractum a Graecis, qui, ut ait Pollux, τριτοῦ ἡμίδραχμου, hoc est, tertium semidrachmum uocabant, pro duabus drachmis ac semisse. Postea tamen sestertium quaterenos asses ualuit: semper tamen quarta pars erat denarij: nam quum denarius initio decussem ualebat, quarta pars sane dipondius et semis: quum uero sex asses ualere cepti denarius, quarta pars erant quaterni asses. Ceterum Columella pretium sestertij nummum facit, quando singula iugera inculi soli uenire tradit milibus sestertijs. Apud Lampridium uero ita legitur. Heliogabalus nunquam minus centum sestertijs coenauit, omnibus supputatis quae impenderet. Idem, Coenas inquit, et Vitellij et Apicij uicit. Scribebatur autem sestertium apud antiquos hac nota, L L S. Sesiuplum Graeci Hemiolom: Vitruuius et plerique sequialterum pro sesquialtero utuntur. Et sesquialterum quod tertiarum, et Epitriton Graeci, et sexquialterum, quod ephecton apud Vitruuium legitur, quandoque autem siue comparatione ad alterum dicitur: ut sesquialtera, sesquipedes, sesquimensis. Talentum Atticum, ut Varro et Plin. autores, XCV. sestertia ualebat, hoc est pondo XL. Aegyptium pondo LXXX. Cleopatra pondo CXXV. talentū facit, hoc est, sestertiorum quinquaginta. Aphricanum uero pondo LX. Quapropter Graeci talentū hac nota inscripserunt Τ, quod ea litera eundem numerum significet. Libra enim, id est, pondo, apud alios et alios diuersitas, talenti quoque differentiam facit. Pollux, Talentum, inquit, pro aureis nummis tribus commutabatur. Nummus aureus pro drachmis tribus Atticis. Erant ergo talentorum multa nomina, Ptolemaicum, Syrium, Tyrium, Antiochenum, Atticum. Nam hoc aequale Tyrio fuerat, sed plus sesquialterio, quam Syrium, et Antiochenum. haec Aphricanum. Aelianus autem Babylonium talentum duo milia septingenta mnas Atticas ualuisse tradit. Vitru. quoque de talento uariat. Strabo et Euboicum celebrat: alij minimum libris quinquaginta, maius LXXXII. maximum CXX. faciunt. Atheniens talentum sex milium nummum permutari tradit. Nummum autem drachmam esse, hoc est, denariū, ex Plinio, Celso, et Cleopatra supra dixi. Pollux autem sic ait, Talentum erat maius et minus teste Demost. qui τριτονικον ἀλυστα dixit. Ex quo dialentum, et tritalentum, et decatalentum, et hecatotalentum, et semitalentum dicimus. De semitalento Homerus, ἀλλὰ τοὶ ἡμίταλαντον χρυσὸν ἐγὼ ἐπιβίσα. Praeterea Polytaletus pro diuite, et polytaleta res pretiosa ponitur. Valuit aureū talentū tris aureos Atticos, argenteū uero L. X. mnas Atticas. Aurei talenti Homerus mentionē facit, κατὰ γὰρ ἦν μέσος ἄλω χρυσόιο τὰ λαδία. Quod autem ipsius tempore non multum ualuerit, ex eo demonstrat, quod in cursu certamine apud eum certium premium est lebes, quartū duo auri talenta ex uersu praedictō.

Mna Attica
Bos Athen.
Sestertium
Talentum Atticum, Aegyptium, Aphricanum
Nummus aureus

De modis belli uariis

Mensurae Mensurae autem ex Paulo Aegineta haec sunt. Mna Graeca habet uncias xvi. Romana xx. libra habet uncias xii. Vncia drachmas viii. Drachma autem grammata tria. Gramma obolos duos. Obolos ceratia tria, et calchos viii. Ceratium chalcos duos, Cyamus Aegyptius grammata xii. Choenix sextarios quatuor. Congius siue Chus sextarios sex, unde Sextarius dicitur, Culeus sextarios quindecim. Cotyle dimidium est sextarii, dicitur et alio uocabulo hemina, quasi ἡμιον, hoc est, dimidium, ut ait Festus. Cotyle habet Mytra magna iiii. Oxibapha iiii. Magnum uero mytrum oxybaphi iiii. Oxybaphum cyathos tres. Cyathus habet chemas longas, uel mytra parua duo. Acena habet orgyan unam cum dimidio, gradus quatuor, cubitos sex, et palestas uiginti quatuor. Gradus simplex habet pedes duos: duplex quinque. Plethrum habet Acenas x. Orgyas xii. pedes c. palestas cccc. Sicla habet grammata iiii. Medimnus habet amphoras duas. Amphora modios tris. Modius sextarios xvi. Item talentum habet minas lx. Mna stateres octo. Libbra scrupulas xiiii. cc. xx. obolos xlvi. cccc. xl. Vncia siliquas xc. ccc. lxxx. Stater drachmas quatuor, scrupulas xii. obolos xxiiii. siliquas xlvii. Drachma scrupulas iiii. obolos vi. siliquas xii. Scrupula obolos ii. siliquas iiii. Obolus siliquas ii. Parasanga apud Festum quinquaginta continet stadia. Aristides in Encomio urbis Romae ἑστὲ δὲ λέγα παρασάγγα λογιζομένη. Stadium, ut Heroni placet, habet pedes in longitudinem dc. Diadulus mccc. Miliare stadia viii. Dolichus stadia xii. Plethrum pedes c. Idem Paulus ait, Pondus grauitate, mensuram uero uacuitate uasis metimur. Vas autem uel siccum quanti est uel humidum. Idem docet mensurarum characteres siue adnotationes hoc modo. Drachma < que idem est olche est. Sed olche notatur hoc signo & libra & uncia & Mna & Modius & Cyathus & Medimnus & Ceratium & Chalcos & Choa & Choenix & Cotyle & Trybblum & Sestarium & Oxybaphum & Hemina & Gramma & Apud nostros Obolus * tali nota reperitur. Mensuras limitesque agrorum nunc attingam ex Iul. Frontino, et M. Iunio Nypso, quem figuris pulcherrime adnotatum mihi tradidit uir ornatus, omnisque uetustatis studiosissimus Angelus Colotius. Limites urbis duos aruspicum olim disciplina (ut ait Varro) posuit: unum ab oriente in occasum, quem Decumanum uocauerunt, quod is longior sit: nam decumana omnia principalia uocabant: alterum a septentrione in meridiem quem Cardinem dixerunt, quod sub axe septentrionis mundus sicut in cardine uertatur. Decumanus item dextram habet orientem et sinistram occidentem, ex quo ager dextratus et sinistratus dicitur. Cardo autem habet ultra septentrionem et citra meridiem, ex quo ultratus et citratus dicitur ager. Ab his duobus omnes agri partes nominantur, reliqui limites fiebant angustiores, et inter se paribus interuallis distabant. Quum autem scire cupis in qua parte agri sis, respice scripturam lapidum terminalium: si enim numeri ab oriente incipiunt, et in occidentem crescent, Decumani erunt: si crescit in partem septentrionis, erit in parte ultrata et dextrata: si in meridianum et cardines in parte occidentis, erit pars sinistrata et ultrata. Ipsi autem lapides terminales diuersa fuerant figura: Orthogoni, Isopleuri, tetragoni, hexagoni, heptagoni, pyramides, rombi, semicirculi, cultellati spatula, triuertini, archifini, centusiati, syginati, semitali. Is est ille qui in agris semitas custodit Pani, Herculi, et Cereri facer. Nomina uero limitum haec sunt, Decumani, cardines, actuarij, interficij, linearij, sextani, nonarij, qui solis cursum sequuntur: Praesertiales, montani, qui angulo subiacent: Vrbinales, undecumani, solini, Graeci, regulares, subruncini, quin-

tani, scutellati, temporales, qui lunae cursum sequuntur, Diabonales, dispotensales, gallici, chronici, perpetui, passui, limites qui per antica et postica diuiduntur. Agrorum autem nomina: centuriatus, dextratus, sinistratus, citratus, tetra-

Agrorum nomina

Mensurae

DE NOMINIBVS

Plato in Cratylo nomina ab antiquis non frustra rebus imposita existimat, magnamque in his animaduerti obseruationem, et Etymum apparere, ac quasi uaticinio nonnullis futurorum esse. Vbi Graecae historiae plura recenset nomina: ut Orestes qui matrem interfecit atque insanit: ab Oris, id est, montibus auspiciu traxit, eius montanam atque agrestem significando naturam. Agamemnon, qui et apud Troiam, et apud omnis inuictae fuit persuerantiae, et in laboribus tolerantiae: dicitur ab agan, quod est ualde et epimone patientia. Atrous quasi Atron, quod Graeci ueteres noxium et indomitum et contumeliosum dicebant. Pelops quasi prope uidens, quod in Myrtilli caede non prouiderit, quanta toti orbi immneret calamitas ex conubio Hippodamiae: unde ortum bellum Troianum ex nepotibus. Tantulum quoque: quod miserrimus fuit, quasi Talantaton dixerunt.

Propria nomina uirorum

Alij quod principes nascuntur aut futuri sunt, ut Astyanax, Agis, Agesilaus, Archepolis. Alij quod fortes in bello, ut Polemarchos, Eupolemus, Polydamas, Leo, Leontopolis.

Dii

Alij quod medicinae professores, ut Acesimbrotus, Iatrodes, Iasius. Dij quoque uocati sunt, quasi Thin, id est, theta, hoc est currere, quod ueteres more barbarorum primum signa caelestia uenerati sunt, ut solem lunam, coelum, astra, quae sunt in cursu perpetuo: ex his postea paulatim reliqui eandem retinuerunt appellationem. Daemon prisca lingua Daimon, id est, sciens, quod omnia intelligat, quod secundum Hesiodum boni uiri, post fatum Demones, id est, felices, et omnia intelligentes erunt. Heroes dicti, uel ab Erin, id est, dicere, quod facidia et rhetorica caeteros antecellat: uel eror amor, quod ex amore alterius parentis immortalis nati sunt. Ioue zena, id est, zeta, hoc est, iuuantem dixerunt: et dia, id est, causam per quam uiuitur. Saturnum quoque: cronon quasi coron, id est saturitatem: nostri autem hunc quasi saturum annis illi uero quasi iuuantem patrem uocant. Rhea quasi rho, id est, fluere, quod secundum Heraclitum omnia fluat, sintque in perpetuo motu, necessaque eadem aqua rursus abluunt. Quod sane sensisse uidetur Homerus: et Hesiodus dicit Oceanum et Tethydem parentes esse deorum: primumque Oceanum coniugium cum Tethyde germana inuuisse. Tethydem dictam quasi διατρίμνηρον ἢ διέμνηρον, quod per duo haec uidelicet scaturiens et transiens, fontis imaginem praese ferat. Neptunus Posidon quasi ποσειδών, id est, pedibus uinculum habeat, quia euntem ipsum maris natura detinuit, nec progredi ulterius sinit. Pluto ex diuitijs dictus, quod ex terra uisceribus eruantur. Persephone quasi Phersephone, quod sapientiam praese ferat, ob quam diligitur a Plutone. Ceres δημητριά, quasi δημόσια ἀντήρ ob frumenti largitionem. Apud nos Festus ait quasi Geres a gerendo frumento. Iuno item a iuuando Graece ἰσὴν appellata, ἑρατρία, id est, amabilis ob amorem quo Iupiter in eam adscitur: uel quasi ἄνρ contrarijs inter se literis dicta. Venus a spuma maris dicta ἀφροδίτη secundum Hesiodum, Latine a ueniendo secundum Ciceronem, quod omnibus ob uoluptate ueniat. Pallas a πότις ἢ πάλλειν, id est, uibrare et commouere, quod in bello saltatione significat, uel aliquid manu iacere, uel efferre quod ad bellum pertineat, Minerva Athena dicta a Graecis

Demon

Heroes

Deorum propria nomina

a Graecis, prius Theano ab Homero quasi θεῖα νόσος, id est, diuina intelligentia, uel diuina medians, quod sapientia et anima Dei sit. Vulcanum quem Ephesum dicunt, quasi φάεος ἰσῶσα, id est, luminis praesidem. Mars quasi mas: Graece ares quasi ἀρῆρ, id est, masculus et uirilus. Mercurius Hermes a ἠρό ἢ ἑρμῆσιν, quod interpretari dicimus. Sol quod solus sit pulcherrimus inter astra, ac maximus. Graece Elios a ἠῶ ἢ ἠλῆρ, id est, uoluerit quod circumuoluatur terram. Luna Selena dicta, quasi noctis iubar. Astrum quasi Astrape, id est, coruscatio. Iris quod nictia deorum sit, a ἰρῶ ἢ ἑρῆρ, id est, dicere. Pana Mercurij filium, et gemina figura merito faciunt, quod uerbum Pan, id est, omne significat: uerum uidelicet et falsum. Et uera quidem superna et diuina sunt, falsa inferiora et humana. Ex quo Panos superiora hominis sunt ac pulchra, inferiora autem ferina et hircina. Dionysius quasi per iocum dictus διόνησις, id est, dion, hoc est, dans uinum. Diana quasi diem ob lucem praese ferens, apud Graecos artemis quasi ἀρδρα μισσα, id est, uirum odians, ob castitatem. Apollinis nomen et Medicum, et Vatem, et Iaculatorem, et Musicum: quatuor haec refert. Medicum primo, ἀπολλῶν ἢ ἀπολλῶν, id est, abluens a malis soluesque. Quod uates ἀπολλῶν, id est, Aplus dicitur. Quod simplex idem et uerus dicitur secundum Thesalios. Quod iaculator a ποβλάλλω, id est, longe iaculans: quod Musicus quasi ἀπολλῶν, id est, simul uertens dicitur, quod ex conuersione multua polorum et orbium caelestium musica constet secundum mathematicos. Na A, quandoque apud Graecos pro simul accipitur, ut ἀκοιτις uxor quae simul cubat, et ἀκόληθ, qui et δμοκέλοθ, id est, secutor, et simul iens. Atque haec omnia quae ad Graeca pertinent nomina ex Platone. Apud etiam Latinos pala est nihil esse frustra positum. Nam plurima ex sono uocis, ut fere omnia animalia, puerorum etiam. Mammam enim atque tatas matrem ac patrem infantem uocant, et buas atque papas bibere uidelicet ac edere, ut ait Cato de nu. pu. Nonnulla per antiphrasim, ut bellum latum. Quorum multas Varro Ciceroque, et alij etymologias narrant, quas commemorare superuacaneum fuerit. Sed et illud admirabile, quod ne ipsa quidem rusticorum uocabula Italicorum temere sunt, nec solum ab ipsis Latinis auctoritatem sibi uendicant, sed pleraque ex Graeca grammatica: quod maximo est argumento, ipsam Italianam olim ex magna parte a Graecis habitatam fuisse. Nos ex multis pauca commemorare ad hoc propositum non ab re existimauimus. Bastazon portans seu baudans dicitur. Romae uero nunc uulgo Bastazus. Item Tios et Tia auunculus et matertera dicitur Romae, et plurimis Italiae regionibus idem significatur. Mastra Romae Mastra locus ubi cernitur farina, et panis conficitur. Phrattin obturare ac sepire. Romae Phractam sepes appellant. Chiros, id est, χοῖρ, Hetruscus suarius agmen cogens Chir chir exclamat. Vas autem illud quo solet eos quandoque pascere Trozum appellat, Graeci autem Trogin comedere dicunt. In Hetruria item alijsque locis, Chalare dicunt id est, flectere, Graeci Chalao, de primo, submitto. Quod uero loquuntur ubique: Battere, non aliunde putauerim uenisse, quam a uerbo Blatin, quod est nocere. Quod autem Hetrusci Schizam uocant partitum lignum, illi etiam eodem modo a uerbo Schizo, quod est findo et diduco. In eadem Hetruria Aporiam fastidium animi appellant, quo uocabulo Graeci dubitationem et animi suspensionem dicunt. In Italia Transpadana bugnonem appellant suppurationem in inguine praesertim: illi bubona inguen uocant, et item Phymata, quae multi Phignola, id est, tubercula aut tumores suppurantes. Hetrusci item tettas mammam uocant, illi Tittas nutrices dicunt. Appellant et Gastadam amphoram uentrosam: illi Gastera uentrem. Et

Astrum Iris

Eryma Latina Eryma Italica

Ex Graecis

Carapham Ceraphium. Maltham in Transpadana dicunt terram glutinosam aqua madefactam. Item illi Malthen ceram liquentem, et omne fere liquidum glutinum. Collam omnes appellant Itali, quod Latini glutinum, Graeci uero collam. In Hetruria si quid uile notauerint, dicunt, pistachij non facere. Est enim pistachium apud Dioscoridem fructus paruus similibus nucleis pineis, ex Asia ueniens. Romae Bubulcum Buterum dicunt, quod graeca grammatica Boum custos significat. Bicarum item illi, quod omnes fere Italici Bichertum, et Baucalium quod Bocale. Romani item Cupellum uas aqueum curuum. Homerus etiam Depas Cupellon, id est, pateram curuam uocat. Damas Hispani, itemque Italici matronas honoris gratia uocant. Graeci simul et Homerus Damar uxorem dicunt. Nundina Romanorum dea a nono die nascentium nuncupata, qui Lustrarius est. Est enim dies lustrarius, quo infantes lustrabantur, ac his nomina imponebantur, maribus quidem nono, foeminis octauo: causa forsitan, quod in maris conceptione plus esset temporis, iureque septimum diem praeterisse expectabant, quod is maxime periculosus esset, nec ante eum terminum umbilicus resoluatur, ante quem homo propior est plantae quam animali. Autor Plutarchus in Problem. Festus quoque idem de lustrario die testatur. In nominibus quoque magnos uiros errare contigit, ut Plinium inter alia Octauum pro Popilio ponendo. Ipsum denique Ciceronem in libro de gloria, teste Gellio Vlysssem pro Aiace. Nomen quum et dictionem significet, et debetum, et famam, hanc quamplurimis Deus eripit, conceditque, ut ait Hesioidus,

Nundina dea Dies lustrarius

In nominibus magnos uiros errare

Nomen

Ἐρ τε δὲα βροτοὶ ἀνδρες δμῶς ἀπαροῖτε ἔρε. id est, Cur homines ignoti, et quidam nomine clari, dicti ac inditi: causa est Iouis alta uoluntas.

Magnum sane argumentum Deum hanc gloriolam tempore ruituram ridere, quod improbos tanquam eorum portione frequentius quam bonos exornet. Nam si recensere hucusque tempora uelimus, innumerabiles uiri sanctissimi, insuper et martyres, quorum nomina scripta sunt in libro uite, iacent sine ulla fama, quum tot sceleratissimi per ora hominum quotidie uolent. Nomina uero ipsius Dei altissimi Dionysius de diuina notitia exequitur, quae in unaquaque lingua uim maximam habent, non solum ex auctoritate nostrorum, sed ipsius Platonis. Christi autem Christianorumque nomen, quanto magis ab ipsis insectatoribus depressum, tanto magis nobis illustre consentaneumque redditum. Cuius rei testimonia plura adducuntur, Tertulliano teste in Apologetico, Tyberius quum a Syria a Pontio Pilato Christi diuinitatem accepisset, detulit ad senatum cum praerogatiua suffragij sui. Senatus, quia non ipse probauerat respuit. Caesar in sententia mansit comminatus periculum accusatoribus Christianorum. Ad Traianum Plinius Secundus scribit Bithyniae procurator, cuius adhuc extat epistola, eiusque meminit etiam Tertullianus. Imperatorem consulit quid de Christianis quotidie oblati agendum, quum in his nil mali repererat, nisi Christo antelucanos hymnos canere: an qui esse deserint uenia donandi. Cui ille respondit, Inquirendos quidem non esse, uerum oblatos puniri oportere. Hadrianus de eo adorando restreduo: in deos cogitauit. Alexander in suo larrario depictum habuit. Eunapius Graecus autor, nec tamen Christianus, in libro sophistarum scribit, Constantinum sub quo ipse fuit, deorum delubra in Christianorum templo commutasse. Eius denique et Tacitus uterque in Neronis uita, et Iosephus libr. antiquitatum x. mentionem faciunt, quorum testimonijs innumerabilis ardorem multitudinis conspiceret possumus, ut iam nobis turpe sit his maiora desiderare prodigia.

Christus

Tyberius

Alexander

Constantinus

DE FORTVNA QVOMODO A GRAECIS EXPRI-MATVR.

Fortuna Cebes philosophus in libello qui adhuc extat, Fortunam sceminam caecam pingit, furenti similem, supra rotundum ac uolubile saxum constitutam, eius uidelicet instabilitatem significando: circaq; comites puellas habere, uoluptatem, adulationem, inconsiderationem. Bipaluis, ut ait Pausanias libro quarto, primus apud Smyrnaeos statuam Fortunae fecit cum polo supra caput, et altera manu Cornucopiae: ex quo Pindarus φέρει πολυορ εαμ uocauit. Apelles interrogatus, cur fortunam sedentem pinxisset. Nondum inquit, stetit. Teles Bion fortunam comparare solebat poetriae ciuidam ac scenae, ubi histriones diuersas induiti personas, qui primos, qui secundos actus agit, quiq; serui et domini personam agunt: haud aliter diuitum pauperumq; ordo quisque suos actus ac personas tueri exequiq; debet. Socrates Theatro similem dicebat uitam, ubi indigni saepe meliora capiunt loca: et qui in rebus secundis nimis alta sapiunt, similes esse his qui in studio currunt uia lubrica. Euripides, ως εστις ανδρων απαστ ευδαιμονει. Quod Horatius eleganter conuertit. Nemo ex omni parte beatus. Idem: Nihil est in hominibus aequale, nihil firmum, nec adeo quis felix ut non possit esse infelix. Hesiodus. Αλλοτε μητρινη πειλα ημερα, αλλοτε μητηρ. Lux quandoque parens, alia est quandoque nouerca. Theocritus. Ζεις αλλοκα μηδ πειλαει, αλλοκα δ υψ. Iupiter interdum pluit, interdum serenus. Sophocles. Ορω ηδ ημας εδερ οντας αλλο, πωλω Ειδωλα οσοιπορ ζωμεν, η κελω οικιαν. Ως ημερα κλυτατε αναρη παλιρ απαντα ε ανδραπινα. τος η σωφρονας Θεοι φιλοσοι η συγδοι τος κακω. Quinq; sunt senarij. Video nanq; nos nihil existentes aliud, Quam idola siue umbram quicunq; uiuimus. Dies enim inclinatur rursusq; refert Mortalium facta, sapientes igitur Amant diu tantum, odoreq; non probos. Virgilius haud longe ab hac sententia. Multa dies, uariuq; labor mutabilis aui Retulit in melius, multos alterna reuifens Lufit, et in solio rursus fortuna locauit. Nam magnos legimus uiros paruis cum abulis emerfisse: multos etiam expositos quos Aelianus de uaria historia huiusmodi commemorat, Cyrum a cane nutritum, Telephum a cerua. Peliam Neptuni et Tyrus filium ab equa. Paridem ab urfa. Aegistum Tyestis a capra. Romulum et Remum a lupa. Pindarus fortunam unam in parcis facit. Dionysius Tyrius: Nullus mortalium antequam moriatur felix. Augustinus noster similiter, Lauda post mortem cum peruenerit ad triumphum. Archilochus, Diu saepe homines humiliacientes ex malis erigunt, Saepo etiam resupinant. Diphilus. Απροσδοκωτορ εδερ ανδραποις παθ, Εφημερας η τυχας κενημεδα. Nullum hominibus inexpectatum malum. Fortunae enim in dies posidemus. Isoerates ad Demonicum: Nihil rerum humanarum magnum putafic neq; secundis letaberis, neq; aduersis dolebis. DE FORTVNATIS IMPROBIS AC STVLTIS. Aeschylus. η βαρη φορημα ανθρωπορ ευτυχωρ αφρωρ η μωεια μαλις εδελφην η πονηειας εφυ. Quam graue onus homo felix insipiens. Nam stultitia germana est iniquitatis. Theognis.

Πολλοις αχρηστοις θεοσ διδοι ανδρασιρ ολβαρ. Εσθλαρ, οσ εθ αυτω βελτορ εδερ εωρ. Ουδε φιλοισ, αφεισ η μεγα κλε επορ δλεται. Diuitias Deus ignauis dedit ipse frequenter, Quis melius nec eis, nec charis esset amicis: Nobilis at uirtus aeterna in secula durat.

Euripides. Θεσ φδ, οταρ δαδμων κακοιοι διδω καλωσ, υβελεσο' αει ποραξοντες οβ. Heu heu cum fortuna malis bene tribuerit: qui enim semper agunt feliciter, inique agunt. Idem: Cum improbi feliciter nimis agunt, quando non putabunt poenas dabit. Idem: Omnium optimum non cogere deos, et amare presentem ac propriam fortunam: amor enim difficile, stultus induxit presentis fortunae ac sui obliuisci. Demosthenes pro Ctesiphonte. Ου ηδ ετηρ, ο ανδρες ανημοιοι, αδικησεντα και επιορκησεντα και ψωδολμωουρ ανημοιου βεβαίωρ κησεντα. Αλλα τα τοιαυτα εσ η απασ η βραχυω χρόνωρ ηρ τυχη. Θεσ χρόνω η φωραται, η πορι αυτα καταρηα. ωασερ η οικιασ, οίμου, η πλοισ, η ε αλλωρ τοιστωρ, τα κατωθεν ισχυροτατα ειναι δεσ, οτω η τωρ ποραξωρ τασ αρχασ η τασ εποδεσισ, η δικαιασ ειναι ποροσκει. Non est, non inquam est, o uiri Athenienses, iniustum et perituum et mendacem uim habere firmam ac perpetuam: uestrum ei felicitas breuis continget, temporeq; defluet. Existimo enim, sicuti domus aut nauigij, uel his simulum inferna firmissima esse oportet: sic actionum principia ac subiecta, uera ac iusta esse oportere. Idem το ευπρατηερ πορα τω αφιαρ αφορη η κακωσ φρονερ ανοιτωσ γινεται. α ηδ εδπραξιασ δεινασ συγκρητηερ και σκιασαι τασ αμαρτιασ ανδραπιωρ. ε ηδ τι ηλαιοσ, τοτ' ακελωσ ανακαλυπηται παντα ταυτα. Feliciter euenire praeter merita, stultis quidem est occasio male senticndi. Bona enim fortuna peccata mortalium apta est abscondere atque adumbrare. Quod si forte corruerit, omnia quidem illa facile apparebunt. Contra uero, et si sapit, stultus censetur infortunatus. Cicero pro C. Rabirio Posthumo. Consilia euentis ponderamus, ut si bene quid cesit, multum illum prauidisse: cui autem secus, nihil sensisse dicamus.

NON ESSE OBIICIENDAM FORTVNAM.

Demosthenes item pro Ctesiphonte. Οσισ ανθρωπορ οω ανδραπω τυχωσ ποροφειρ, ποαντελωσ ανοιτωρ ηγδωμ. ηρ ηδ τα βελτιρα πορατηερ ομοιορ και αφειω εχειρ οιομωορ οικιαρ, και τοιαυτη διαμωει μεχερ εσπερας, πωσ χρη πορι ταυτης λεγειρ; η πωσ ονειδιζειρ ετηρω; Quicumque homo homini fortunam obijcit, proors eum sine sensu existimo. Est enim feliciter agere simile illi qui optimam posidet domum quae tantum usque ad uesperam duret: quo nam modo de hac adfirmare, uel quomodo probro dare alteri addeceat? Isoerates ad Demonicum. Nulli calamitatem obijcies, communis enim est fortuna. Hesiodus Μηδλωπορ ελομεινω ποσιαρ θυμοφοδορω ανδρ η τετλαδ, ονειδιζειρ. Pauperiem misero caueas ne obieceris unquam. Cicero quoq; de Oratore praecipit ne cauillus aut scomina in miserum iactetur.

QVOD CHRISTIANI FORTVNAM NON ADMITTUNT.

Augustinum in libro Retractionum poenitet laudes cuiusdam uiri nobilis ex fortunae parte sumpsisse, ut fortunae tribuendo, quae Dei prouidentiae sunt. Nec Iob consolantes amici fortunam incusant. Neq; David in tot arumnis queritur ab ea pressus, nisi diuino iudicio. Ex quo palam est Christianos fortunam non admittere. Sed et ueteru Sapientes ei minimi tribuerunt.

buerunt. Sallustius ad Caesarem scribens inquit. Ut ait Accius in carminibus: Faber quisque fortunae suae est. Et in proemio Iugurthini, Ignauos atq; socordes dicit, cum uirtuti ac diligentiae desunt, falso fortunam incusare, ad eamq; felicitatem suam referre. Et Iuuenalis. Nullum numen abest si sit prudentia, sed nos Te facimus fortuna deam, coeloq; locamus.

QVOD A ROMANIS FORTVNA PRAECIPVE COLEBATVR.

Ponebatur eius signum in cubiculo Imperatorum. Die uero supremo in successoris conclave transferebatur, ut autor Spartanus. Romae quoque plurima eius templa diuersis appellata cognominibus fuisse accepimus. Seruius Tullus primus eadem ei edificauit: adepto deinde regno, Fortis fortunae, Primogeniae et Masculae templa constituit. Deinde cum de Veientibus Caruilius Cos. triumphasset, ex manubijs Fortis fortunae eadem quam Seruius Tullus uouerat faciendam locauit. Autor Lilius. Muliebris fortunae fanum uia Latina quarto ab urbe miliario, quo loco Coriolanus matris precibus persuasus ab urbis obsidione discessit. Viscente etiam Fortunae templum, quod illecebris ac quasi uisco mortales capiat ac deuinciat. Fortuna equestris quae iuxta Theatrum est. Fortuna Virilis iuxta lacum Nemorensem, ubi uirgines templi sacerdoti sese nudas ostendebant, ut si quid uitij esset in corpore, uiros futuros possent perpetuo celare. Multis item antea tempestatibus conuertentis, et bene sperantis, et uirginis Fortunae templa constituta. Et intra portam Carmentalem rursus Fortunae, et in exquilijis Ma lae Fortune uno fere tempore posita delubra.

DE PRONOEIA. LOCVS EX XENOPHONTIS III. COMMEN.

Socrates. Nosti Euthydemem quam bene Deus rebus consulat humanis. Primum lucem creauit ad quam aspiciendam oculos nobis dedit, deinde noctem requiem laborum. Solem uero luci praesidentem, ac omnia lustrantem, qui horas temporis etiam uarietatem motumq; diiudicaremus: deinde lunam, non solum noctem, sed etiam menses nobis patefacientem. Praeterea quod alimentis cibisq; egeremus, ea nobis ex terrae foetibus procreauit, non solum ad necessitatem, sed et ad uoluptatem. Deinde aquam quae rebus plurimis utilis foret, plantis, telluri, terraeq; nascentibus omnibus: nobis denique ad potum ac nos omnibus nutrientibus: eaq; de causa palam ac uulgo in magna copia cunctis patet. Ignem insuper qui tenebras, simul et frigus pelleret, necessariusq; ad multas artes operaq; hominum foret: nam citra ignem minime egregium aliquid conficitur. Solis quoque cursus quam apte disposuit, ut ex eius adcessu et recessu omnia in terra producerentur: tropicosq; insituit, ne per nimum propinquantes ueremur, neque per longius recedentes frigore corrumpemur. EUTHYDEMVS. Ita est profecto ut ais. Sed scire uelim hoc Deorum opus cuiusnam gratia, an hominum sit. Nam et caetera animalia uideo in horum quoque utilitatis partem uenire. SOCRATES. Nullum profecto dubium, quin hominum gratia sint omnia. Nam quae, quae animalia tot bonis fruuntur, quemadmodum homines? Etenim ipsa quoque ob nos facta non minus quam terra nascentia sunt. Plures nanque populi terrae fructibus minime uescentes, tantum animalium lacte, carneq; ferarum ac uenationibus aluntur: tum plurima ex eis mansuefacta ad bellum, reliquosq; mortalium usus magnopere

suppedantia sunt: quo magis mirum uideatur, quod cum uiribus ac robore superent homines, ab eis ad omnem usum subigantur. Quid de sensibus dicam, qui nobis additi, ut rerum differentias, uariarumq; rerum uoluptates exciperemus? Post hos et rationem ac mentem, qua sensibus obiecta potissima uideremus, bonaq; eligeremus ac mala euitaremus. Postremo oratio nobis data, qua inuicem discipulis erudiremur: hac etiam leges conderemus, respublicas administraremus, tum bona omnia communicaremus. Haec enim Xenophon. PRONOEIA quam nos prouidentiam dicimus, negat Cotta Epicureus apud Ciceronem. Cur ait tot secula dormierunt antequam foret mundus? An Deus Aedilis factus uoluit exornare sideribus mundum? cur potuit hac uoluptate tanto tempore carere? Sed ut dicitur, factus est hominum causa. Quorum? bonorum, an malorum? Balbus Stoicus ex Cleanthis sententia respondit. Deos esse, apud omnes in confesso esse: quales autem sint, hoc tantum differre: nulla enim gens tam fera, tam barbara, cuius mens deorum opinione non imbuatur. Eos nanque prouidentiam habere, quatuor manifestis de causis dicit. Ob rerum futurarum uaticinium et praesensionem. Deinde ob commodorum multitudinem, quae ex coeli temperatione, terraeq; fecunditate percipiuntur. Tertio quod homines fulminibus, tempestatibus, pestilentia, caeterisq; malis terrenter. Quarto ob rerum ordinem ac perseverantiam, siderumq; pulchritudinem: quae cum summa ratione disposita perdurent, stultum est ea ratione ac prouidentia non regi existimare, et id esse fortuitum quod ordine summo procedit. Itaque ex Aristotelis ait sententia, si qui sub terra Cimmeriorum more habitassent, ac tempore quodam ad superiora uenissent, pulchritudinemq; caeli ac mundi ornatum, solis iubar fulgentis, caeterarumq; stellarum adspicerent, stuperent omnino, nec nisi deorum hoc ingenio maximaq; ordinis ratione gubernari existimarent. Deos deinde dicit esse rerum proprietates, ut quaeque uim ad aliquid habeat: Iouem autem unum omnium patrem. Hinc causas reddit nominum, et etymorum deorum quae nos alibi attigimus. Diogenem deinceps affert dicentem, quod improborum res secundae magnopere prouidentiam redarguunt: plures enim boni quibus male euenit, et contra: ut Marius, Sulla, Dionysius tyrannus senex, Pisisstratis, Phalaris, innumerabilesq; alij facinorosi perpetua sunt usi felicitate. Paulus uero Dionis cum exercitu trucidatus, Africanus in exilio mortuus. Catulus a Mario interfectus. Duo Scipiones in Hispania pereuntes, atque alij probatissimi fuere, quibus res male euenit. Sed quos ipsi uidimus Sigismundus Malatesta et Nicolaus Vitellius tot perpetratis caedibus, tot iuribus uiolatis, in omnibus bellis ac controuersijs superiores, tandem in patria senes inter suorum amplexus facili morbo perierunt. Verum omnium exempla uicit Alexander Pont. cuius supra memini, qui ita usque ad extremum obsequentem habuit fortunam, ut in magnis semper periculis creuerit. Legatus quondam ex Hispania reuertens, quum innocens familia fere omnis tempestate in mari perisset, ipse cum paucis euasit, defunctorum hereditatem consecutus. In Pontificatu minas Gallorum non solum subterfugit, sed eos praesto, paratos, obtemperantesq; habuit. Aduersarios omnis superauit, in bellis etiam fere omnibus uictor. Quin edibus olim fulmine ictis quum conclauis pars sub qua erat corrueret, ruinaq; aliquandiu opertus, ac iam ab omnibus extinctus proculdubio putaretur, subito incolumis ac sub trabe seruatus apparuit, nonnullis qui circa aderant uiris infonibus exanimatis. Postremo quum omnes exitum expectarent malum, leui morbo annosus, inq; suo lectulo inter oscula filiorum decessit. Hic igitur Cicero cum hallucinetur,

Alexander Pontifex

tur, nec satis contra Epicurum instet, occasio datur contentiosis, ut plane providentiam esse negent. Verum adfertorem in medium fas adducere Augustinum. Is in libro de Ci. Ciceronem reprehendit, qui cum res duas tueri non posse sibi uideatur, uidelicet humanarum actionum liberam potestatem, ac futurorum certam in Deo scientiam, quae libertatem tollere uideatur; ut primum concedat quod magis hominibus prodesse ad tuendas res, conferuandamque inter se societatem putaret, deos omnino rerum inscios ac ignaros facit: quod si ignari, neque dii putandi. Ipse igitur utrunque ponit, ac rationibus contendit diuinam praesensionem minime nostrarum actionum libertati officere. Quod autem de improborum felicitate, bonorumque aduersitate supra memoratur, idem causas facile aperit. Quod bona quae uidentur hominibus, uera bona non sunt: nec mala, quae uidentur mala. Et in alio loco ait. Quod haec omnia nobis reguntur incognita, Deo autem notissima, atque in incertum referuntur, in fine quandoque nobis in caelo manifestanda. Duplicemque esse providentiam, unam quae generatim rebus consulit humanis, alteram quae priuatum bonis omnibus, qui pietatem iustitiamque sectantur, quorum numerus cum orbis sine simul explebitur. Eos quoque qui in uia perfecta uirtutis constituerunt, laboribus quandoque exercet, ut patientia feliciores eo sint postea futuri. Imperfectos autem et adhuc ex rerum cupiditate anhelantes incommodis, aut corporis, aut externorum, siue etiam repulsis et ignominij multatos, purgatores in posterum reddit. Deploratis uero plurima facile concedit, ut si forte in uita facinorosa aliquid bene gesserint, praenium nunc ferentes iustius perpetuo crucientur. Quoniam uero utrunque genus in omnibus existit, hi tantum boni putandi ex autoritate Origenis in epistola Pauli ad Rom. quibus bona malis praeponderant, mali uero quibus mala. Gregorius autem de his luculentius. Externa, inquit, cum de medio sint genere, malis saepe Deus concedit tanquam non uera bona: bonis uero quandoque tanquam ea non mala esse demonstrando, quibus uti liceat bene.

DE DIVINATIONE.

ET quoniam praesensionem rerum ad Pronoam facere a Cicerone commemoratum esse dixi, pauca de uaticinijs subijciam. Plato, Platonicusque omnes oraculis uaticinijsque auscultant. In Phaedro quidem humanam sapientiam praeter illa quae ab oraculis furoribusque diuinis habetur nihil pendet. In Timaeo dicitur eatenus de rebus diuinis adfirmandum, quatenus diuinis oraculis confirmantur. In apologia autem Socratis defensionem ab oraculis uaticinijsque auspicatur, dicitque totam eius uitam ad Apollinis oraculum, et cuiusdam demonis uaticinium institutam. Nam Socratis demon notissimus, cuius ipse instinctu apud Platonem agitur. Igitur quae apud eundem Mantia, apud nos mania rectius uocata, diuinitio nominatur, ut ait Cicero, qui eam dicit esse, aut ex natura ut somnia et uaticinia, aut ex arte ut aruspicium, auspicium, augurium, Astronomia, magica, coniectura sapientum. Plato diuinam primam dictam esse ait. Secundam uero humanam. De somnijs idem scribit, quoties quis sapienter ac sobrie se habet, in somnium uenit, exciatus partem rationis participem ueritatem attingit, minimeque errat. Homerus Ody. x i x, de Somnijs.

Homerus Ody.

Δοιαί γάρ τε πάλαι ἀμολύωσιν ἔσιπ' ὄναρων.
 et quae sequuntur. Sex enim uersus sic conuerti possunt.
 Sunt geminae somni portae, quarum una uocatur
 Cornica, apud Stygios pariter, sed et altera cburna.
 Hac penetrans somnus uerba imperfecta reportat.
 At quicumque uenit portae de limine primae,
 Vera refert, dulci correptis membra sopore.

Ea uero quae ex uatibus siue prophetis est, si data diuinitus, semper est uera. Si minus, etiam quandoque uera ut placet Augustino qui Virgilium in ecloga Pollionis de Christo uaticinatum esse dicit, et Caipham pont. de liberatione populi. Afirmam quoque Balaam locutam. Ipsum uero praeter Balac Moabitum mandatum Hebreorum populo benedicentem Numero x x i l. Mantia quondam plurima leguntur praesens superstitionis, apud Mopsium Ciliciae, apud Telmessum Cariae, apud Elidem Iamidarum et Glutidarum, apud Delphos Apollinis, apud Ammonem in Libya, apud quercus Dodoneas. Vates uero Tyresias, Mopsus, Idmon, Amphiarus, Calchas: quibus oppositi nostri facile indicant quantum inter mendacium et ueritatem intersit, ut illis Pindari sententia uera contingat. ὡς τῶν μελλόντων τυφλόντων φράσεις. Quam caeca sunt futurorum praedictiones. Diuinitio autem quae ex arte uenit, et primum ex mathematica, falsa etiam deprehenditur, non solum ex euentu rerum et experientia ipsa, sed ex autoritate philosophorum, et astrologorum: primum Diogenis Stoici qui aliquid quidem praedictionis in ea concedit, ut qualis sit quisque natura, et ad quam potissime rem generatim sit aptus: cetera negat sciri posse. Eudoxus astrologus negat adhibendam esse fidem Chaldaeis. Archelaus item et Casandrus eiusdem facultatis periti, qui etate Panetij philosophi fuere, hoc genus praedictionis omnino reiiciunt. Nostri doctores item. Verum Thomas Aquinas, sicut et Diogenes quem supra nominavi, nonnihil ei concedit. Corporis uidelicet dispositionem, motum sensuum ad res uarias, partim etiam horum ratione intellectus. Nam corruptis ex aliquo astro sensibus, intellectus etiam patitur. Voluntas autem nullo pacto attingitur, liberaque semper et incolumis permanet. In hanc ille sententiam, quae quidem fuit plurimorum philosophorum: tum ipsius quoque Ciceronis, qui fatum quod Graeci ἐμαρτύρω, id est, Imarmenen appellant, omnino tollit, Stilponis Megarensis et Socratis exempla adlegando, qui naturam prauam et uitiosam, in officiosam diligentia commutauerunt. Nostra etate Mathias Pannoniae rex, et Fridericus Urbini dux, graues alioquin homines, mathematicae addidit fuere, eamque profutentes undecumque alebant. Nuper uero Ludouicum et Ascanium Mariam Vicecomites, magnorum censores ingeniorum, nihil propterea ex hac disciplina qua tantopere delectabantur, feliciores fuisse uidimus. Quod autem ad magicam pertinet, a Zoroastre primum coepisse Plinio placet, ultimam uero fuisse Cypriam puto ob Barnabam Cyprium, et quod ibi ab initio frequentes fuerint Christiani, de religione nostra uelit dicere. Neronem quoque testatur eius rei studiosissimum, nullam ueritatem inuenisse: ex quo magis miror ea quae de Simone Mago qui fuit eius tempore, uulgo traduntur, nullo certo autore. Nam Eusebius nulla eius magicae miracula scribit, sed tantum haeticum, proque Deo cultum. Veritatem tamen ei subesse quantam Deus permiserit, nefas Christiano uiro credere non fuerit, quin potius nefas non credere quae de Pharaone portenta in sacris uoluminibus leguntur. Hinc quoque et illa dependere uidentur, Hydromantia ex aqua, Geomantia ex terra, Necromantia ex mortuis, Coscinomantia ex cribro, Cleromantia ex sortibus, Lecanomantia ex pelui. Strabo Lecanomantia et Hydromantia in Perside frequentes esse ait. Physiognomia ex natura membrorum. Chiromantia ex manibus, sicut ab Vxoribus genere de quibus in Geographia dixi. Astrognomia ex astris ut a Babylonijs et Chaldaeis. Botanomantia ex herbis, ut a Thessalis foeminis, quae Latinis saepe dicuntur. Gastronomantia ex amphora uentrosa quae a puero solet inspici, etiam apud ueteres. Hoc Cicero forte intelligit in libro de Diuinatione, quum dicit auspicijs militum per acumina: nisi de lapide snyderite intelligat, cuius est ea uirtus teste Orpheo

Balaam

Augurium Aruspicina

Solistimū tripodium

Fascinatio Incantatio

Physiognomia

Hydromantia Geomantia &c. Chiromantia Astrognomia Gastronomantia

de lapid

de lapidibus, ut noctu uelatus ad lucernam expiatis mente introspicientibus moueri, responsaque dare uideatur. Est et apud Aegieses in Achaia teste Pausania lib. septimo templum Cereris, ubi fons in quem peracto sacrificio introspicientes in morbo uident ualitudinis euentum. Praeterea Augurium ex auib. Cuius inuentor Accius Nanius, et Aruspicina ex extis, cuius repertor Tages Etruscus, de quibus in Anthropologia narratur. Oscines aues quae ore canunt, quod non felix semper signum. Solistimum tripodium semper felix, quando uidelicet e cauea pultem ita pascunt aues, ut ex ore pars cadens terram pauat, id est, feriat, quasi terripauit. L. Papius quod non feliciter aduersus Samnites pugnauerat, a Pullario admonitus, ad repetendum augurium Romam reuertit. Fascinatio post haec et Incantatio inter portenta referuntur daemonica, quorum ultimam non solum inter repentina uulnerum remedia in castris, sed psalmi testimonio ualidam uenefici incantantis sapienter adspicimus. Altera nonnulli letis rebus insidari putauerunt, ut in matrimonijs uenerit ex dare, et pulchritudini tum pueris praesertim officere. Quapropter infantiae corallium et his similia pro amuleto adligantur. Despui quoque consuetudo est, quod ab antiquis obseruatur etiam animaduerti, ut in Theocrito Polyphemus pulchritudinem suam apud Galateam id est, ait. ὡς μὴ βασκαυθῶ δὲ τῆς εἰς ἐμὴν ἔπιψα κόλπον. Despui et ipse sinum ter, ne quis forte noceret. Ouidius etiam. Desputat in molles et sibi quisque sinus. Nonnulli praeterea creduli uanis rerum quarundam auspicijs, ut sternutamento uerbis interueniente probari sermonis ueritatem putant: sicut in Ody. Penelope somnia recitante, Telemachum sternutasse bonum omen putatum. Et fulgetra popismis, id est, paruis sibilis adorari seu placari consueua Plin. refert. His similibus ualde mouebatur Augustus, Tranquillo teste, Caesar uero minime. Prodigia quoque formidata uates saepe interpretabantur. Duumiri ad hoc creati procurabant, eorumque aueruncandorum, id est, auertendorum gratia supplicationes ad omnia puluina decernebantur, thus, uinumque publice praebantur. Physiognomia corpus ex Aristotele tum alijs considerat. Quadratum uita longitudinem pollicetur, breue ac delicatum ingenium et bilem, quod cor propius sit capiti ac cerebro, ut ait poeta quida. Ingenio pugna corpore paruus erat. Nam laudatos plerumque uiros infra mediocrem magnitudinem fuisse accepimus. Oculi extantes eminentesque ac etiam albicantes temeritatem indicant, in recessu cauo malignitatem, minime conuenientes impudentiam, saepe leuitatem, nigri dolus et astutia. Frons breuis ingenium, lata ignauiam, rotunda iracundiam. Auriculae magnae hebetudinem tarditatemque. Dentes rariores uita breuitatem, densi multique longitudinem, Supercilia protensa mollitiem, incuruata seueritatem.

DE CONIUGIO, QVIS IN EO VETERVM RITVS.

MOX De iustitia, quae Oeconomia domesticos quoque attingit, ac primum de Coniugio, in quo diuersa gentium consuetudo conspicitur. Apud Romanos, ut ait Festus, nubentem deducebant patrum et matrum pueri tres, id est, qui patrem et matrem uiuentes haberent. Vnus qui facie praeferebat ex spina alba quia noctu nubebant. Duo qui nubentem tenebant. Plutar. in Problem. nouae nuptiae noctu quinque faces quae ex tecta erant dicit accendi solitas. Ante uiri congressum ignis et aqua dantur attingenda, quod his elementis purgatio coniueatur, significando castam ac puram futuram. Ouid. in Fastis alium adducit morem. Ne pigeat tritum niueo cum lacte papauer sumere, et expressis mella liquam. Quum primum cupido Venus est delectata marito, hoc bibit, ex illo tempore nupta fuit. Pro quibus nunc mel. Ro-

mae degustandum tribuunt. Tum supra caput hastam de corpore gladiatoris eductam adhibebant. Cuius loco nunc sane enses adhibent. Alex. in problem. Noctu tantum, non interdum noui coniuges cogrediebatur, ob uirginei pudoris reuerentiam. Sequebatur sponsam mundus muliebris. Graece anacalypteria, quonia discoopertus ferretur. Dicuntur et parapherna, quod pherne dos appellatur: nostri uero legulei corrupto uocabulo paraphrena nunc dicunt. Sponsa introducta dicere iubetur, Vbi tu Caius et ego Caia, id est, ubi tu frugi fueris, ego item: exemplum Caie Tarquinij uxoris, frugalissimae foeminae quae et Tanaquil dicebatur, statuamque in templo meruit. Talasi quoque nomen saepius inuocatur, ut operum matres familias ac lanificij Graeco uocabulo admoneantur, aut quod in raptu Sabinarum Talasso uiro optimo forte uirgo obtigerit, unde auspiciu nuptae sumpserit. Ipsum quoque limen transcendere non permittitur, sed transportatur ut coacta pudicitiam amittere uideatur. Vir ab uxore uiua dono aliquid accipere prohibetur, quod suspitione mirime careat ne uiri donationem et ipsa expeteret. Ex quo Solon scripsit morientium legationes ratas esse oportere, nisi forte ab uxore lenocinijs persuasus. Qui uxorem habeant, siue ex agro siue peregre redierint, aduentus sui nuncios domum mittebant, uti seque domumque ornarent, si qua esset (ut moris est pudicarum quae sine uiro agunt) negligentia.

Talassus

C. Carbilius primus Rom. uxorem pepulit

S. Alexius

C. Carbilius primus Ro sterilitatis causa uxorem repudiavit. Hunc secutus Sulpitius Gallus, idcirco uxori nuncium remisit quod eam in caput ueste deducere animaduertisset. Idem quoque fecit P. Sempronius, quod eius uxor ludos funebres spectasset. Caesar item uxorem Pompeiam, quam alioquin pudica esse existimasset, quod in sacris Bonae deae quae illa celebrabat, Clodius foeminae habitu fuerit inuentus, repudiavit, dictitans Caesarum domum etiam suspitione probri carere oportere. Haec Plutarch. diuersis in locis. Mos etiam fuerat tam Graecis quam Romanis uirginibus saecula genitalia succingere usque in diem matrimonij. Homerus Ody. x i. de Tyro uirgine a Neptuno compressa, ἄνευ δὲ παρθενίῳ ἄρω κατὰ δὲ ὑπὸν ἔχευε. Et Martialis. Qui zona soluit diuulgatam. Durant Romae usque ad Honorij tempora. Nam legimus S. Alexium Romanum clam ex urbe fugituum nouae sponse balteum insigne pudicitiae usque ad reditum custodiendum tradidisse. Balteum hoc quod Graeci Ceston uocant Veneri attribuunt, quo sexum amore coniungit. De consuetudine uero exterorum, Strabo inquit. Mos Seythis prius nautis prostitutas in litus ducere. Corsis item. Liburnis, ut ait Strobeus in collectaneis communes esse uxores ac liberos usque ad annos v. deinde illi cui similiores essent reddere, eosque parentes putare. Aeliano Lydis uirginibus, amatoribus ante coniugium habere, postea uero caste agere. Assyrijs uiribiles pulchriores in forum ducere, uirisque in matrimonium uendere. Hodie quoque Arabibus et Saracenis mos emendat uxores esse pro arabone tribuentes. Quae quidem emptio apud Romanos item uictores reperitur. Festus enim sic ait. Nubentes Romane asses tres ad maritum solebant ferre, unum in manu quem statim ei dabant tanquam ementes uinum. Alterum in pedibus quem foco larium familiarium offerrent, quod etiam hodie in Italia fere tota seruatur. Tertium in Saccipetrone, quem certo tempore solebant resignare. Ex quo Virgilius ait. Teque sibi generum Tethys enat: omnibus unquam Maximam uero lasciuendi discentiam praebat in nuptijs. Reseruat locutio ab oppido tractata uictores cum plurimum Catullus in epithalamio.

QVI INUPTIAS AVITVPE RANT.

AVITVPE RANT. Inuestet uxorem ducere sustinet pluris. Auerperantur ad factum esse Hippomachos de conuictis. R

ris dulcissimos dies, nuptiarum uidelicet, et mortis. Alexander nuptiarum diem multorum malorum initium. Si pauper diuitem duxeris, dominam non uxorem acceperis: si pauperem, onus uita ferre non poteris, cum pro uno duos sis nutriturus. Si turpem, dolere si pulchram, communem habebis, Philemon. *Ἀδελφὸς καὶ ἀγαθὸς ἀγαθὸν γυναικὶ*. Immortale malum necessarium uxor. Menander. *Ὁ τῶς κακοδαίμων ὁρῶν τῶν γυναικῶν*. O ter infelicem qui pauper ducit uxorem. Idem. Habere te uxorem, esseque patrem, Parmeno, curas uitae multas adfert. Diphilus. *Ἡ γυνὴ ἀγαθὴ ἐπιτυχίῳ οὐ βλάβη, ἡ δὲ κακὴ ἐπιτυχίῳ οὐ βλάβη*. In uxorem incidere bona non facile. Cheraemon. Uxorem praestat efferre quam ducere. Theodectes. Coniugem simile senectuti: utrunque enim adsequi cupimus, adsecuti tandem dolemus atque angimur. Thales Milesius rogante matre ut uxorem duceret, Nondum tempus ait: etatis quoque processu, non amplius tempus inquit. Epaminondas Thebanus interrogatus, quid ei melius esset quod uxore et liberis caret, Non dubitare, inquit, pro patria mori. Lycurgus dicebat, quando uiuere cum uiro in discordia esset, uitam reliquam minime uiuendum esse. Hipponax. Habet enim foemina quiddam natura indomitum: quod si quidem cotidie dirumpatur, sicuti arbores tandem concidere. Romanus quidam dicenti quod bonam pulchramque duxisset, calceum extendens, et hoc inquit pulchrum, sed nescis ubi me angit. Socrates dicebat uiros ciuitatis legibus coerceri debere: foeminas uero uirosum cohabitantium disciplina. Simonides interrogatus quid esset uxor, uiri inquit naufragium, domus tempestas, quietis impedimentum, uitae captiuitas, poena quotidiana, pugna sumptuosa, bestia cotubernalis, canis ornata, malum necessarium. Hesiodus.

Ὁς ἂν γυναικὶ πέποιθε, πέποιθ' ὄγε φιλήτησι.
 Quisquis confidit mulieri, frondibus haeret.
 Homerus idem ferre.
Ἄλλ' οὐδὲ ποτε ἐν σὺν γυναικὶ πόρ' ἦπι εἶναι,
Μυθ' οἱ μύθηρ' ἀπαντὰ πειρασκεμένῳ ὄρ' ἢ εὐδελῆς.
 Uxori quanquam, semper confidere noli,
 Ne u facilis referas uerbum quod noueris omne.

Nam et Vlysses ponit nunquam se Penelope quanquam fidelissimam nisi postremo manifestasse. In Theogonia item Hesiodus ex Pandora ab Epimetheo facta, dicit pessimum genus foeminarum fluxisse, felicemque uocat expertem coniugij. Idem in Ergis ait dictam Pandora ex omnium deorum dono. Nam Mercurius ei ingenium et astutiam dedit, Pallas artes muliebres, Venus ornata, monilia. Cumque homines felices et absque malis illis prius degissent, ex ea nata mundo concupiscentia et omnium labe malorum: quae mala Iupiter in dolio incluserat, quo ab illa detecto irruerunt in orbem praeter Spem, quae in summo ore remansit. Quae si quis animaduertit, multam in hac fabula Buae similitudinem inueniet, a qua initium coepisse peccati accepimus. Veniam ad nostros. Origenes in Euangelij Capanae centum hoc genus epithetis confixit. Chrysofostomus. Qui uxoris, inquit, tulit improbitatem, mercedem a Deo magnam expectet. Hieronymus in tota fere ad Eusebium epistola incommoda matrimonij enarrat. Denique ex Salomonis sententia docernit, praestare in loco deserto habitare quam cum uxore litigiosa. Et alibi ex bono uisore: qui non litigat, inquit, coelebs est. Huic igitur proposito ueterem monumentum inscriptionem adijci, quae hodie in uia Tyburina conspicitur. Hic uiator commodus, hic uir et mores non tangant. Qui sum non dico, At ipsa dica. Hic Bebricus ebrius, ebria me nuncupat. Hic uxor adhuc mortua litigat.

QUI IN VERTIAS ALAUDANT.
 Quae plurima sunt. Xenophontis Oeco... quem conuerti nulla diuinitus de matrimonio

dicat, et quamobrem sit institutum, quae facile uidere est. Aristoteles item in Ethicis ait uiro politico ducendam esse uxorem, non solum liberorum, sed uictus auxilij gratia, primamque hanc inter omnis societatem. Foeminae namque aetatem statuit xviii. uiro xxvi. Ante hos annos non solidam esse generationem. Quinetia in Politicis cogendū esse ad matrimonium dicit. Athenaeus ex autoritate Hieroclis philosophi ait, Genus hominum sociale esse, ipsius autem societatis elementum quasi quoddam et principium coniugium: sine quo neque ciuitates consistere, neque domum perfectam esse posse, ut inquit Homerus de Protefilao Iliados 11. *Τῆς δὲ ἡ ἀμφιδροφῆς ἀλοχὸς φουλάκη ἐλάπη, καὶ δόμος ἡμιτελής.* Missonius. Summi enim philosophi, Pythagoras, Socrates, Crates, qui etiam sine domo et supellectile fuit: uxores duxerunt, eiusque cohabitauere, nec impedimento philosophiae esse putauerunt. Quid enim magis officium philosophi quam secundum naturam uiuere? Quid autem magis secundum naturam, quam uxorem ducere? Democritus. Amicis uoluptatis gratia, ancillis ministras corporis, uxorem domus et omnium quae intra domum sunt fidelissimam custodem habere inquit oportet. Theognes. *Ὀδὲρ δὲ ἀγαθὸς γλυκὺ δόρυ ἐστὶ γυναικός.* Coniuge namque proba nihil extat dulcius usquam. Euripides. *Ὀὐδ' ὄλαθ' οὐδὲ τι μὲν τὸ σὸν εἶπερ ἡδονὰς ὠσσορ ἀνδρός ἐδλῆς ἢ γυναικός εὐσεβῆς.* Nec diuitia nec quicquam aliud tantum uoluptatis habent, quantum uir et uxor boni. Hesiodus. *Ὀὐ μὲν τοὶ γυναικός ἀνὴρ ληϊζετ' ἀμεινον ἂν ἀγαθὸς. ἂν δ' αὐτὲ κακὸς οὐ βίγιον ἄλλο.* Nil melius uiro quam cum uxorem fuerit nactus bonam: nil contra cum mala. Suadet praeterea uirginem ducendam quam moribus possis instituire annorum xiiii. uiro xx. Deinde haud longe abs te, quam melius noueris, ne alij uicinisque potius quam tibi sit gaudio. Themistius Atheniensis filiam locaturus, uirum bonum ac iustum diuiti praeponebat, distans se querere uirum pecunia potius indigentem, quam pecuniam uiro. Athenaeus ait. Lacedaemonij tris de coniugio leges tulere. Prima damnabant eum qui uxorem non duceret. Secunda qui sero. Tertia qui non bene. M. Val. Max. et Iu. Brutus Bubulcus Cenfores bona eorum qui ad senectutem caelibes peruenierant, fisco tradebant, Metellus Numidicus apud Romanos de maritandis ordinibus legem tulit. Quem imitatus deinde Augustus eam renouauit, cum inueterata passim licentia per bella ciuilia quisque pro libidine uagaretur, ut autor Tranquillus.

DE MORIBVS MULIERVM, ET de ducenda quid praestat.

DE INCEPS de moribus. Theano Pythagorea, ut tradit Athenaeus, interrogata quam potissime uxorem commendaret, respondit illud Homericum. *Ἴσορ ἐποιομένη, ἢ ἐμὸν λέχθ' ἀντιώσομαι.* Id est, quae te uacaret, et uiri lectum diligeret. Eadem silentium in muliere magnopere laudabat. Hac de causa Phidias apud Eleos Venerij concha condecoratam pinxit, quod in mulieribus sub testamento curam et silentium significaret. Sophocles quoque ait. *Ἡ γυνὴ κόσμος ἢ σιγῆς φέρει.* Silentium mulieri ornamentum parit. Euripides. Fas mulieres sapientes officia uirosum obire. At uirgines in turba conspici nefas. In quo notandum, apud Graecos matronas mulieres uocari quod Latini usurpant. Cicero interrogatus cur senex uirginem duxisset: cras, inquit, mulier erit: autor Macrobius. De mulierum item modestia Democritus. *Κόσμος ὀλιγομυθία γυναικί, καλοῦ δὲ κόσμου ἀσκήσια, καὶ γυναικός ἀρχαὶ ὕψους ἀνδρῶν ἐσχατὴ.* Mulieris ornamentum sermonis et item ornatus parsimoniam. Praeterea uirum a muliere dominari, summum est probum.

Exempla laudatarum foeminarum

brum. Athenaeus. Philonis philosophi uxor in coitu matronarum interrogata, cur auream coronam sicuti caeterae non ferret: respondit, quod uxor satis habet ornamentum uiri uirtutem. Euripides. Uxor quae sapit serua est uiri, quae non sapit cum spernit. Plutar. Vir philosophos, id est, corporis amator lasciuam reddit uxorem ac uoluptariam. Philocelos autem, id est, honesti amator continentem et ornata. Varro. Qui castigat uxorem, eam meliorem reddit: qui uero tolerat, se probatorem facit. Diodorus, Praestat uxorem ducere bene educata gratis, quam male cum pecunia. Theognes in hypothecis. *Κυώας μὲν δὲ νῶϊ δισήμεθα Κύρνε ἢ ἴππας Ἐδ γενέας. καὶ τὶς βέλτερον ἂν ἀγαθῶν κτήσεσθ' ἡμῶν ἢ κακῶν κακῶς οὐ μὲλ' ἐδιδῶν.* Cyrene canes et equos generosa e gente paramus. Cura boni nusquam coniugis est generis. Paritas in hac re maxime laudatur. Menander. Quoties aliquis pauper ob diuitias uxorem ducit, nubet ipse, non illa: quem imitatus Martialis ait, Uxor in nubere nolo mea. Plato tamen de reip. iubet potentiores cum humilioribus iungi ad equalitatem ciuili seruandam. quae res Romae inter patres ac plebem discordiae quondam causa fuit. **EXEMPLA** quoque laudatarum plurima ueteribus prodita, earum mulierum praesertim quae pudicitia fideque in uiros pollerent. Eudae Capanei, Alceste Admeti, Laodamia Protefilai, Penelope Ulyssis. Inter Romanas, Caia Tarquinij, Lucretia Collatini, Porcia Bruti, Sulpitia Paterculi, Aemilia Tertia Scipionis, Iulia Pompeij. Extraneae etiam Sabine Teutonicaeque sub Mario. Vatinio decoratae, Theano Metapontina, Themis, Manto, Cassandra Priami, Sibyllae. Fortitudine Amazonum genus, Camilla Volscum, Hypsicratea Mithridatis, Artemisia Mausoli, Lacciae, quae uirosum obcunt munera sese in gymnasium, in bello, in uenatione exercentes, ut tradit Aelianus. Thomyris etiam regina et uniuersae Scytharum foeminae. Semiramis Nini, Gatis Illyrica. Proximus uero seculum Margarita Henrici v. Britanniae regis coniunx aciem uiri deficientem restituit. Et puella Gallica sub Carolo v. rege Gallorum regnum collapsum. Frugalitate Hispana, quae teste Nicolao Damasceno iussa sunt quotannis telas ab eis textas in medium populum suo adferre, certorumque iudicum sententia quae plus laborauerunt magis honorantur. Habent praeterea singulae zonam uentri adligatam certa mensura, ne turpe aliquid admittant. Post has Lyde, quae a flumine redeuntes urna aquae in capite gestant, infancemque sinistra, ac colum tenent nentes obiter, dextraque loro adligato trahunt equum: ut autor Aelianus. Gaditanae a partu statim surgunt, ministeria domus obcunt. Liberalitate et hospitio insignes, Ebusa Paulina apud Venetiam, Bestia Appia apud Capuam. Thespiensibus Glycerium, Romanis Flora ex testamento facta. Matroneque omnes quae aurum et ornatum contulerunt in eadem Apollinis dedicandam, quam Camillus ob captos Veios uouerat: et item bello Punico 11. ut autor Liuius. Apud Hebraeos uero Raab meretrix. Artibus insignes ac primum penicillo, Martia Varronis, Timarete Myronis, Aristarete Nearchi, Irene Cratini, pictorum filiae simul et discipulae. Literatura uero Corinna, Sappho, Aspasia Periclis, Leontium meretrix, Arcte Chryssippi, Cleobulina Cleobuli, Zenobia Palmyrenorum regina, Aedesia Alexandrina, Erophila Erythrea, Pamphila, Cleopatra. Inter Romanas Hortensia, Cornelia: Lellorum, Mutiorum, Liciniorumque foeminae omnes, ut autor Quintilianus et Cicero. Praeterea Pompeia Paulina Senecae, Pollia Lucanum. Inter nostras uero Catherina uirgo et martyr Alexandrina: proximo seculo Baptista Malatesta. Sed et magnorum quandoque causa malorum fuisse. Siquidem post Helenam ilenium factum, Romae Lucretia atque Virginia bis statum immutauerunt. Octauia deinde repudiata ciuiliu initium belli fuit. Vici-

moribus uero temporibus Luchini uicecomitis uxor, ob Vgolini Gonzagae adulterium, maximi Mantuanorum Mediolanensiumque causa belli exitisse memoratur. **QUOD** in summa, nostrorum Senatusconsultum uideamus. Apostolus indulget, non imperat matrimonium bonis: aciosus uero, aut libidine, aut auaritia, ambitione occupatis potius imperat: quum hoc praestet quam nihil aut non sancte agere. Ipsemet fragilitatem considerans ait: Volo adolescentiores nubere, iam multae post Sathan abierunt. Et item: mulier seruabitur per filiorum generationem, si permanserit in fide cum castitate: quod ut ait Hieronymus minime praecipisset, nisi metus incontinentiae causam addidisset. Nam bigamia ipse in euangelij seminis potius uituperat: a fructu quoque tricesimo ardet, quum in bona tellurem non cadat, sed inter uepres: quapropter illam uulpi inter eas latitanti comparat: cui animali Herodem bigamum ac sceleratissimum ait Dominum equiparasse. Ambrosius item eam nec laudat nec uituperat. Filij etiam ex bigamia prouenientibus haud esse feliciter saepe conspiciuntur. At primis nuptijs quanquam tricesima palma tribuitur, plures in his legimus et principes et priuatos persancte degisse, ac ingentibus uita meritis cum uirginibus centesimam adaequasse: aliquos longo tempore, nonnullos semper thoro abstinuisse: quosdam prolis tantum causa congressos, quorum etiam nonnulli regno liberis incolumi relicto, ita in delicijs citra delicias, pie sobrie, castaque agitauerunt, ut aure obstructa per loca sirenarum transeuntes, ob terrenam substantiam non amiserint aeternam.

EX LIBERIS BONA MALAQUE.

PALAM est ignaues saepe filios claris ortos esse parentibus, ut de Cicero legimus, Scipione, Herode Attico. Causam Aristot. in probl. adfert. Mentem uiri praestantis magis a natura sensus carnisque remotam ac quasi suspensam, inopem ingenij conceptis genituram praestare. Contra uero claros ex ignaui, et improbis bonos saepe genitos uideamus, ut tot sanctos uiros ex crudelibus et nefarijs. Plerumque tamen Graecum prouerbum solet euenire: *Κακὸς κόρα καὶ κακῶν ὄψις*, hoc est, mali corui mali ouum. Plato felicem dicit fieri genituram ex utrisque bonis, malam uero ex utrisque malis. Bonam namque intelligit, ut in Politicis legibusque differit, ex concordia discordia prouenientem: ut uidelicet acriora in genia mitioribus copulentur, uehemetiora remissioribus. Talia in Zodaico signa masculina foeminis coniungata conspiciuntur: sic lunam cum sole, Venerem cum Marte: sic et harmonia acutum cum graui. In vi. etiam legum utrunque sobrium esse in coitu iubet, ut sobrius extet partus. Tradit Aristot. in Politicis, parentes liberis domi, non ut dominos seruis, sed legitimi regis more qui patrem refert, imperare debere. Hieronymus se comperisse ait apud Delphos tria haec fuisse scripta. Deos colendos, parentes uenerandos, et a carnibus abstinentium. Theophr. Oportet ante omnia dijs non tam multa quam frequenter et pie sacrificare. Deinde parentum alere senectutem eorumque consilijs uitam accommodare: qui autem haec neglexerit, contra naturam et iustitiam leges aget. Uxor is igitur et filiorum curam suscipiendam, ut ab ipsis in senectute uices recipiamus. Menander. *Εὐδαιμονία τ' πατρὸς υἱὸς νόου ἐχοῦν.* uerba sunt fere libri Sapientiae. Latitia patris filius sapiens. Cheraemon. *Γένοιτο μοι χάρις ἀποδοῦναι πατρί.* Liceat mihi gratias parenti reddere. Pythagoras in aureis carminibus. *Τῆς τε γυναικὸς τῆς τε ἀρχῆς ἐκγεγάτας.* Ipse parentes, atque tuos uenerare propinquos. Agatho. *Ὅς ἴδω τῶν φουδάρων πάθει τῆνα.* Quam dulce genitoribus filios obtemperantes habere.

Paulus de matrimonio

Hieronymus

Ambrosius

De genitura

Apud Delphos tria

bere. Anaximenes. Τι γὰρ ἀδικαίωτος ἢ τὸ σὺ γενέσθαι καὶ πικρίας ἀπὸ τῆς ἀνδραγαθίας. Quid iustius quam generationis & eruditionis autores remunerare? Isocrates. Τὸ δὲ τὸ γινώσκοντος τὸν γένεσθαι ἀπὸ τῆς ἀνδραγαθίας. Talis esto erga parentes, quales erga te futuros esse cupis liberos tuos. Huiusmodi enim in parentibus pietatem, tum sustentationem Graeci δρεπνίηα uocāt. Hinc apud Homerum adolescens in bello cadēs queritur non potuisse threperia, id est merita nutritionis reddere. Traditur mulieris exemplū apud Valerium, illius quae parentem in custodia fame necādam clam ingressa ubere alebat. Sed & ferās hęc charitas excitat: ut apud Aelianum Ciconiæ parentes in senectute alimentis sustentant. Parentū interfectores nullam priuatim pœnam maiores statuerunt (ut inquit Cicero) quod non sana mente hominibus id accidere putassent. Alceon & Orestes matricide ambo in furorē uerfi traduntur. P. Malleolus teste Liuiō LXXVII. matre interempta primus omnium insutus culco in mare precipitatus est. SITVR hic felicitatis humanæ cœsuram agere licet, qua nulla maior in terris liberorū successu putatur. Hac de causa Metellus felix appellatus, à quatuor filijs Consularibus elatus. Diagoras Rhodius ob duos Olympionicas filios. Mater quoq; illa Ro. quæ Letitia concidit, ubi filium redeuntem quem apud Cannas interfectum acceperat, adspexit. Quibus ego præulerim felicem miseriam matris, quæ VII. liberos sub Ptolemæo rege iussos edere porcina, morientes pro patrialege conspexit. Et alterius nomine Felicitatis, quæ totidem filios ad supplicium rapi non solum uidit, sed adhortata est. Numerum uerò non addere prosperitatem Priamus esse exēplo, & post eum Artaxerxes Mneumon CXXV. susceptis liberis, quorū magnam partem ei insidias parantem de medio sustulit. Proximis quoq; temporibus Barnabas Vicecomes XXX. relictis, quorū nemo regnauit. Verum numero cunctos superauit Conradus, qui ante hos annos decessit ex regia Poloniæ domo Masouie dux LXXX. susceptis: ex quibus tantum quatuor legitimi, superstitēs uerò paulò plures. Vnam ego Thyesteam domum nostrā etate referam Francisci Bufali ciuis Ro. nobilis ac prædiuitis, qui duos filios mutuis uulneribus se petentes uidit, totidem ob seditionem securi percussos: alium nouercam interficiētem, filia uerò apud uirū sese ueneno necatē. Ex quo Euripides ait bonū esse incognitū, carere liberis: quod sanè uerbum noster Bern. usurpauit: causam ambo uiderunt, quod ob liberos sepe mœremus, sepe inuitū, sepe inhonestū aliquid facere cogimur: ualdeq; his aduersari uidentur qui intucndæ ueritati cœlestiq; amoris se totos tradidere: alioqui si cupiditatibus adhuc ardemus, liberorum sanè cupiditas cunctis inter mortales esse honestior uidetur, magnaq; merces republicam Christianam augere, populis per prolem consolare. Ea de causa Lacedæmonij iura trium liberorum habentes militia uocabant, per quatuor uerò etiam libertatem adsequēbantur. Quod & Romani ex parte postea sunt imitati. Florentiæ uerò nunc duodena uir prole ab omni immunis uectigali efficitur.

DE PARENTIBVS ERGA LIBEROS.

MOX de indulgentia patrū. Compertum quemadmodum efferratiōra animalia, ut ait Aelianus, sunt magis philotecta, id est, filiorum amantia, ut Tigris, uis: eadem & hominū ratio. Præui crudelēsq; uiri, ac natura iniusti charitatem erga liberos, præter alios maximā retinent. Causa est quod humana natura quæ amore uacare nō potest, seq; suāq; eo uehementius diligit, quo per iniustitiā & iniquitatē magis expers charitatis in ceteros fuerit, quam totam in se retinet.

Viri autē boni quo meliores eō comiores ac in omnibus moderatiōres: tum ita adficiuntur, ut eorū causa ab honesto nō discedant. Improbū uerò cum nihil pensi habeant, nihil eis potius quam liberorū gratia sceleri omni rapinæq; inseruire. Quapropter indulgentiores etiā sunt, eis omnia permittentes nulla seruata disciplina. Heli legimus de sella retrorsum cecidisse, quod filios ollas deuorantes non ab se expulerit. At contra bonorū plura seueritatis in filios exēpla sunt: apud Rom. Brutus & Torquatus, & alter Torquatus, qui Silanū filium publice accusatū damnauit. Apud Græcos Epaminondas uictoris etiā filij interfector: & Zaleucus Locrensis qui ob seruandas leges oculū filio extudit. Hac demū de causa Romani suos liberos fratribus educādos dabant, quod apud eos & charitas esset generis, & indulgētia paternæ nimie dilectionis abesset. Cic. pro Cœlio. Fuit in hac causa pertristis quidā patruus, Cēsor, magister obiurgauit. Hora. Ne sis patruus mihi. Persius. Quū sapimus patruos. August. de Vid. Nec ideo laudo quod liberos habes, sed quod eos uirtutibus erudire studeas: ut enim ibi nascerētur, scēciūditatis, fuit: ut uiuerent, felicitatis: ut bene educarentur, uoluntatis.

DE SERUIS COMMODA ET INCOMMODA, & QUOMODO MANU MITTEBANTUR.

CAIUS Marius qui uitas scripsit Imperatorū, ait eos omnis probos fuisse principes, qui quanquam ipsi mali, probos apud se liberos ac seruos administratores haberent. Contra uerò bonos natura principes, nequaquā bene regere ubi malis rem cōmitterent, quod etiā proximis accidit tēporibus: Bonifacio IX. & deinde Eugenio III. & Calisto III. sedentibus optimis uiris omnia pessumibat. At sub Paulo postea, nequaquā cum illis uita conferendo, quod Marcus S. Marci Cardinalis cuncta disponeret, omnia melius. Menander ait. ὅταν τὸν καλὸν οἶκε τὸν ἐστὶν ἄδελφον καὶ καλλίον βίον. Cum quis incidit in seruū bonum, nulla est possessio melior. Duo sunt senarij. Euripides quoq; ait Magis seruū oportet habere sapientem, quam ut ipse sapias. Bias bonos omnis quanquam seruos liberos esse dicebat. Improbos & si liberi sunt, seruos esse multarum cupiditatum. Aristot. eos esse seruos in rep. qui inscitia rerūq; ignoratione tenentur: qui uerò ingenio præstāt, naturaliter dominos. Insuper nonnullorū fides egregia memoratur. Paduanos quōdam dominos teste Val. ob imperatam à Pollione pecuniam latitantes, proposita libertate qui prodere uellet, ne unus quidem inuentus. M. Antonij oratorem accusatū stupri seruus captus minime prodidit. Ex quo Plau. ait, Superbū esse decet fidelem seruū apud Dominū suum. Popu. Rom. in clade Cannensi captos redimere nullo modo uoluit: cumq; in summam penuriā esset redactus, ergastula soluit, seruorū x. i. millium auxilia quæsuat, ciuū contempsit. & existimauit eos potius tueri libertatē qui nunquam habuissent. At cōtra ex infidelibus multa incommoda. Volsinienses cū seruos temere omnes manumitterent, ab eis postea oppressi sunt, multaq; indigna passi: quibus auxilia petētibus missus Decius Mus libertinos omnis partim necauit, partim dominis in seruitutem pristinam restituit: ut autor Cæcilius. Seruile bellū in Sicilia terrorem Romanis attulerat, nisi celeriter per Perpennam, & rursum renouatū per M. Aquiliū confectum fuisset. Euripides. Οὐκ ἐχθρὸς μάλιστα, ἀδὲ δόμασι κτήσις κακίω, ἀδὲ ἀναφελές ἐστι οἰκίτης. Domi nullus maior inimicus, neque peior possessio, neq; inutilior seruo. Democratus. Δὲ ἀναγκασίω, ἢ ἠδύ. Seruus necessaria possessio, non autem dulcis. Plau. in Pseudulo naturas eorum eleganter expressit his uerbis. Plagigera hominū genera, quorū haud quicquam in mentem uenit ut recte faciant. At cum est occasio data, te-

Heli

Torquatus

Zaleucus

Decius Mus

DE PATRIAE CHARITATE.

PATRIAE parentibusq; secundū Deum magnopere debemus, ac eis precipue fruimur. Quapropter Homerus in Odyss. Οὐδὲν γλυκίω ἢς πατρίδῳ, ἀδὲ τοικίω Γίνεται, ἢ περὶ τῆς ἀπόπροθῆς πίονα οἶκος Γαίης ἢ ἀλλοδαπῆς ναίει ἀπὸνθε τοικίω. Dulcius est patria nihil atq; parentibus usquā. Illi præsertim qui longē à finibus errans Forte domus propriæ, peregrina in sede uagatur. Idem. Εἰς οἶκός ἐστις ἀμύνηται περὶ πάτρως. quo etiā Cic. utitur in epistolis ad Atticū. Pro patria certare omen perfectius unum. Euripides. Μακάριος ὅστις ἀτυχῶν οἶκος μέγας. Beatus qui felix in patria manet. Idem. Homini etsi mala contingunt, nihil dulcius tamen nutritie solo. Sophocles. Οἶκος μέγας ὄψις καλὸς ἀδελφίμων. Domi manere oportet eū qui pulchre sit felix. Cuidam à Seripho Atheniēsis patriæ ignobilitatem obiecerat. At ille, Mihi patria, Tu patriæ dedecori es: autor Diogenes. Vlyses deniq; apud Calypso patriā prætulit immortalitati, quod Cic. usurpat in orationib. At si uos quid patriæ uestra delectat Quiritēs, cuius est tantus amor ut Ithacam uir præstantissimus, nidulumq; illum adfixum saxi immortalitati prætulerit. Multi tamen extra patriā melius rem gesserunt: ut ait Medea tragica ad Corinthios, usurpatū item ob eodē. Inter quos uiri præclari fuere qui domi tyrānidem sponte fugerunt, ut Pythagoras Sylosontis apud Samios dominationem, ut Herodotus Lygdamum Halicarnasi tyrannum, ut Dion Syracusanus Dionysium, ut Solon Atheniēsis Pisistratū. Inter Romanos uerò Marcellus Cæsare, & Scipio populum ingrati. Nunc exempla subijciā pauca eorū qui pro patria quandoq; priuatas posuerunt similitates. Plutarc. περὶ τῶν ἠλικῶν παραγλημάτων, scribit quod Cretinus Magnesijs cum Hermia priuatas gerens inimicitias superueniente bello Mithridatico ascēdit in concionē, consuluitq; Hermiā Imperatorem cōtra Mithridatem diligendum, eius uirtutes cōmemorando: se interim professus iturum in exilium, ne quid tumultus et eorum discordiam oriretur: quod si ipsum Cretinum mallent, Hermias exularet. Hoc audiens Hermias permotus inimici modestia, libenter ei spōte cessit, atq; in exilium abiit. Romæ quoq; ut autor est Cicero de prouincijs consu. M. Lepidus Pont. Max. cum M. Fuluiō collega alijs inimicissimo, statim Cenfor cum eo factus rediit in gratiam, ut commune officium communi uoluntate defenderent. P. Seruilius & M. Lucullus priuatas similitates in administratione reipub. reliquerunt. Tib. Gracchus Gracchorum pater, L. Scipioni, cui & fratri Africano erat inimicus, triumphanti auxilio fuit.

DE FELICITATE OPINIONES.

FELICITATEM aliā alij suo pte ingenio iudicant. Aristot. in x. Ethic. in uirtute primū, adiunctis corporis externisq; bonis. Stoici in uirtute tantum. Epicurus in uoluptate quæ tantū dolore careat. Aristippus in corporis uoluptate: quos omnis commemorat Cic. de Fi. Socrates felicitatem appellabat ἡδονὴν ἀμεταμέλητον, id est, uoluptatem absq; poenitentia. Felices autem quibus mens bona & ratio fuisset. Diogenes autem uere letari, nec unquam ulloue loco aut tempore mœstum esse, animumq; semper in quiete & hilaritate continere. Iamblicus, Quod Deo simile sit, perfectum, simplex, purum, exemptumq; à malis humanis. Hippodamus Thurius, Eam non sine uirtute: uirtutem uerò non sine habente rationem. Selerius, Sanum quidem esse hominē mortali ante omnia putat. Deinde, hominem esse bonum. Tertio ditescere sine dolore. Quarto, florere cum tibi charis. Theogenes. Dulcissimum est, eo modo se feliciter habere quo quisque cupit. Idem.

ne, clepe, rape: hoc est eorū opus, ut maelis lupos apud oues relinquere, quam hos do nū custodes. Plato de legi. Nimia seruitus & libertas omnino mala, Moderata uerò utraq; bona. Exēplo nobis dii sunt qui inter se utranq; mediocriter exercent. Cicer. Dignitate domini minus turpis est fortuna serui. Stultū est in eum locū scientem uenire, ubi libertatē sis amisurus, ut Platoni in Sicilia cōtigit, & Callistheni apud Alexandrum. Demetrio item Phalereo in Aegypto. In manumissione autē seruorū, ut ait Plutarc. in libello de ijs qui sero puniuntur à Deo, festucam eorū corpori iniiciebant. Plautus in milite. Quid ea ingenua an festuca facta, serua an libera. Præterea circumgebātur, ut ostenderetur licere eis agere pro suo arbitratu. Seneca in epistolis. Non differtur in diem qui se philosophiæ subijcit, statim circumagitur, id est, liberatur. Manumittebatur autem à Prætorē, cui seni lictores apparebant. Persius. Non in festuca lictor quem iactat ineptus. Pilco insuper ornabantur & uindicta, unda uindictæ. Sumebant patroni nomē, ut autor Artemidorus Ephesius de somniorū coniecturis. Tertullianus quoq; in libro de resurrectione, Seruos patroni nomine honorari dicit.

Seruorū manumissio.

QUOMODO SERVI SEV MINISTRI TRACTANDI.

PLATO de legibus, Seruos ait minus adficere contumelijs debemus quam pares, quod illi recōpensare iniuriam, aut uindicare se nequeant, Deinde ob metū & obscuritatem magis iustitiam colunt. Quapropter in iudicio eorum castigatio fieri debet. Aristot. in Politicis seruorū misereri oportere ait, quod quanquā ingeniosi natura, minus asiduis & continuo metu uim ingenij consiliumq; amittunt. Seneca in epist. XLVII. plurimis uerbis cōmendat eos qui familiariter cum seruis uiuūt, illosq; & cōsilijs & sermonibus tum mensē adhibēt, ac tanquā cōubernales putant, & humiles amicos: uituperatq; eorū adrogantiā qui prouerbū hoc iactant, totidē hostes domi habemus quot seruos. Non enim hostes inquit habemus, sed facinus: dum magis timeri, quam coli uolumus: dum eis ut iumentis utimur, & immoderate imperamus. Sic igitur cum inferiore uiuamus, quemadmodū nobiscū superiorem uiuere uolumus. Seruorū nomen bellorum quondam leges attulerunt, ubi capti essent. Nunc autem Dei benignitate ac prouidentia omnes liberi ac fratres in Christo sumus. Sed quid dicam de nostri seculi impudentia: quādo non solū reges, sed sacerdotes ministros domi seruos appellāt, moreq; mancipiorum tractant. Inter quos uiri sunt quandoq; doctrina ac moribus præstātes: tum etiā Præsules: qui pares officio ac fratres à summo Pont. appellantur: insuper domini uocari pari ratione uolunt, dominationemq; iactant & profitentur: quæ quidem apud Latinos haud aliud quam tyrānidē notat, quū maiores doctoresq; nostri patres olim dicerentur, appellariq; luberēt. Nam Domini nuncupationem non solū Christianis diuinitus prohiberi, sed Romanis quondam rerum dominis inuisam fuisse legimus. Augustinusq; ita abhorruisse, ut ne domini etiā se uel à domesticis uocari pateretur. Dion quoq; Græcus autor inter præcepta de principe, Cauendā ante omnia inter subditos huius nominis insolentiā dicit, patremq; potius & pastorem populorū sese Princeps uocet, more Homericū Agamemnonis quē ille ποιμένα λαῶν appellat. Quid igitur, nos quota portio: Verum quod magis ridiculum, heros famulosq; nunc dominos uocari nullo discrimine uidemus, quæ labes & adrogantia à Barbarorum moribus in urbem potius quam à Romana grauitate deducta. Sed tam duræ militiæ uitam esset emeritis locus aut digna expectatio. At si forte gratissimè cum eis agatur, sacerdotia tribuuntur mercedis loco, spiritaliumq; thesaurum quæstui habent ac negotiantur.

Proverbium in seruos.

Contra dominationem

Ὀν ἐραμὴ πλῆσται δὴδ' ἐυχομαι, ἀλλὰ μοι εἴη
 Ζῆρ ἀπὸ τ' ὀλίγων μὴδ' ἐχρήσῃ κακῶν.
 Non amo diuitias, non opto magna, sed adsint
 Parua, unde ipse quæ uiuere et absq; malis. Sophocles.
 Καλλιπὸρ τῷ τ' ἐνδίκω περὶ φρονήσῃ, ἁλώσῃ ἢ ἴπῳ ἀνδρῶ-
 πορ, ἡδίστῳ δ' ὅτῳ πάρεσι τέρψις, ὡς ἐρᾷ καδ' ἡμέρα. Pul-
 cherrimum iustū esse genitū, Optimū uiuere hominem, Dul-
 cissimum delectationē adesse corū quæ quis quotidie cupit.
 Idem. Εὐδαιμόνως εἰσὶν οἱ κακῶν ἀγῶνις αἶ. Felices sunt
 qui semper malis uacant. Callimachus. Οὐτ' ἀρετῆς ἀτὸρ
 δὲ βῆ ἐπίσται ἀνδρᾶς ἀέξῃ. Citra uirtutem res nullum
 extollere nescit. Menæder. Beatus qui diuitias simul cū mēte
 possidet, quib; pulchrē in his tantū quæ oportet uatur. Idē.
 Infortunatus natura credulus est: semper enim proximū sa-
 pēre magis pūat. Idem. Ἐξωθῶν οἱ δοκοῦντες ἀτυχεῖν, τὰ
 δ' ἐνδοῦ εἰδὶ πᾶσι ἀνθρώποισι ἴσοι. Qui extrinsecus ui-
 dentur feliciter agere, intrinsecus sunt omnibus hominibus
 similes. Idē. Πάντα μὴ προσδοκούμενοις ἐκαστῶν φέρῃ. Cun-
 cta non expectantibus adferunt admirationem. Heraclitus,
 ἄθος ἀνθρώπων δαίμων. Mos homini numen. Xenophon. Fe-
 licitate pūto multa possidere et erogare. Democ. Εὐτυχῆς
 μὲν ὁ ἐπὶ μέτροις χροῦματᾶ ἡδυμερόμενος. δυστυχῆς ἢ δ'
 ἠδὲ πολλοῖσι δυσδυμερόμενος. Felix qui ad moderata diui-
 tias bene optat. Infelix qui ad plura et superuacua, male
 optat. Menæder. Qui nihil adfert in uita bohi, hic minime fe-
 lix. Idem. Μικρὰ δ' ἀπαρχὴ ἢ τις κακῶς πράττῃ. Parua est
 occasio qua quis male rem gerit. Eurip. senarijs v 11. probe
 monstrat fragilem huius uitæ felicitatem. Ὡς εἰς τὸ μὴδ' ἐρ-
 ἡκοῦν φρονήματ' ἢ τὸ πῶρ τερψίτης. εἴτα δ' ἰδὲ δὴκρῆ-
 θῶ, ὁ μὲρ τις ἡμῶν πολλοῖσις ἢ δὴμασι, ὁδ' ἢ πολλοῖσις
 τιμοῖσι κελιμῆν. Ἰδέ' οὐδ' ἐρ' ἀλλ' ὡς φρονήσῃ βυ-
 λόμενα, γλώσσης τε κῆμοι. κείνος δὲ βιώσῃ, ὅτῳ κα-
 τήμαρ τυχερῆ μὴδ' ἐρ' κακῶς. Quam miseri ex fastu ad
 nihilum reuertimur bonis fortē amissis. Quid ergo tumidi
 amamus: hic quidem in superbis domib; alius inter ciues ho-
 noratus affici? Cum inanū hæc tantum curarū commenta
 sint, et linguae fastus. Ille beatus, cui mali quotidie nihil cō-
 tigerit. Seneca. Ad tuendam ex fortuna felicitatem, alia felici-
 tate est opus, et pro ipsi uotis uota nuncupanda. Cicero-
 nis de Fin. aurea uerba subnectam, Omnium rerum principia
 parua sunt, sed suis progressibus augētur. Virtutis enim bea-
 tæ quæ uitæ, quæ duo maxime expetenda sunt, seruius lumen ap-
 parat: multo etiam seruius ut plene qualia sunt intelligatur.
 Præclare enim Plato beatum ait, cui etiam in senectute con-
 tingerit, ut sapientiam ueracis; opinionones adsequi possit. Plato
 autem in Philebo summum bonum ex sapientia et uoluptate
 compositum ponit, quorum subiecta sunt intellectus et uo-
 luntas: ex his uero intellectum sapientiamque; ut adfectuum
 moderatorem, præferre uidetur.

DE AVTARCIA, ET VERA FELICITATE.

Nonnulli: in ea quam Græci ἀυτάρκειαν uocant, id est, in ea uita quæ tantum paruo et necessario conten-
 tu sit, felicitatem ponunt. Inter hos sunt qui procul ambi-
 tione in agro uiuunt: ut ait Horatius. Beatus ille qui procul
 negotijs, Vt prisca gens mortalium, Paterna rura bobus exer-
 cet suis. Et Vergil. O fortunatos nimium sua si bona norint
 Agricolas: quibus ipsa procul discordibus armis Fundit hu-
 mo facilem uictū iustissima tellus. Pindarus in eadem est opi-
 nione his uersibus. Ὑπόστα δ' εἰς ὄλβου ἀρετῆς Ἐρακίωρ
 εἴσῃσι, ἢ ἔυλογίωρ τὸς ποιεῖς, μὴ μὰθ' ὄσον θεὸς γῆναδῃ.
 Sana sit quis substantiam amauerit, ac necessarias uitæ pos-
 sessiones, addita boni nominis fama, is nec Deus esse querat.
 Omnes quidem Metellū illū ac Syllam, qui ambo felices dicti

sunt: præterea Augustū ad hanc censurā uocant: sed si uerū
 facere iudiciū uolumus, mortaliū nemo est felix, quū tantu-
 lus dolor, quo nullus uacare potest, cum omni uoluptate præ-
 terita non sit compensandus. Sed fac ut uacare possit: dum se
 profecto mortalem quisque sentit, nec perpetuo bonis fruitu-
 rum, facile contemnit omnia: ut ait Hieronym. Quapropter
 nos Christiani diū expetimus felicitatem, eā uidelicet quæ
 ab Ambrosio de officijs ponitur. Beatam inquit, uitam effi-
 ciunt tranquillitas conscientie, et securitas innocentie. Au-
 gustinus autem de doctrina Christiana. Beatitudo est diuini-
 tatis perfecta scientia ac contemplatio. Idem super Genesim.
 In ipso autem homine nūc lætitia quædam conscientie para-
 disus est. Idem de Sp. et be. Tanta est conditionis humane di-
 gnitas, ut nullum ei bonum nisi summum sit satis.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIB. XXXI. DE LABORE.

DE FORTITVDINE iam par erat ex lemmate presumpo me dicere, si extra triuū aliquid expi- scatus fuisset: uerū unam tantū eius partē ac potissimā attingā, quæ in la- boris doloris ue tolerantia consistit: ac uiri est proprie, ut ait Bion in Bucolic.

Mόρφα θυλητέρη πείλει κάλ' ἀνείδ' ἀλκᾶ.
 Forma decus fragili sexu, roburque uirili est.
 Heraclides Lycius, ut scribit Philostratus in uita Sophista-
 rum, unum librū laudibus laboris dicauit, sine quo dicebat
 nihil in rebus humanis frugiferū geri posse: adeoque; probari,
 ut cassus etiā labor (modo nō uitiosus) sit otio ac delicijs an-
 teferendus. Quid autem inter utrunque; intersit, Xenophon
 Comentario secundo probe indicat, ubi Herculem Prodicium
 inducit de uitæ genere deliberantem: ac inter cætera dicit,
 nullam esse uerā uoluptatem citra laborem. Nā si somni aut
 cibi aut potus appetitū præuenias, nihil dulce sentiri: Labore
 autem exercitatis omnia dulcius suppeditari. Ex quo Socra-
 tes dum corpus ambulādo seu quiduis aliud agendo amerce-
 bat, obsonare famē dicebat: quod item nostris religiosis ante
 cibum præceptū est. Idem opus conferre dictabat ad homi-
 nis bonitatem, otium uero ad uitium. Bonos igitur in opere esse
 quanquā otiosi uiderentur: Improbos autē, qui aut alea aut
 opere aliquo turpi siue etiā plus æquo ambitione seu questu
 occupati appareant, otiosos esse. Idem cum laboraret circa
 citharā, dicēti cuidam: iam senex discis? respondit, κριτῶσῃ
 δ' ἡμαθῆ εἶναι ἢ ἀμαθῆ. Id est, præstat tarde discere quam
 nunquā. Lassus Hermioneus interrogatus à quo sapientiam
 didicisset, à labore et experientia inquit. Diogenes aiebat,
 Medeam non pharmacidā, sed sapientem fuisse: ea si quidem
 homines delicijs corruptos, in gymnasijs et pyriterijs per
 exercitationē interpolabat, ac laboribus robustos reddebat.
 Inoleuissetque; opinionem quod ex abeno recoctos elixatosque;
 iuniores restitueret. Pythagoræ quoque; sentētia fuit, legendā
 esse ab initio uitā optimā ac laboribus quam maxime exer-
 citatam, quā cōsuetudo paulatim ex aspera dulcem redderet.
 Laborem nanque; uoluptatē quoquo modo semper comitari. Si
 bona sit uoluptas, ille præcedit, si autē mala, labor subsequi-
 tur. Musonius. Cum sæpe pro uoluptate et pecunia aut alia
 re, nulla cum laude labores maximos subeamus: quid mirū
 si pro gloria, pro æquitate eosdē adamus, exēplo coturni-
 cum,

Mortalis
 mo felix.

cum et gallorum, qui quanquam rationis expertes, adeo
 pro gloria certant, ut ad extremum spiritum inuicem pu-
 gnent? Eusebius: Corpus uitium corrumpit, animum uero
 earum rerum negligentia quæ ad diuinam faciunt contem-
 plationem. Hasænius philosophi.
 NVNC poete. Epicharmus.
 Τῶν πόνων πᾶσι μὲν ἡμεῖς πάντα τ' ἀγαθὰ θεοί.
 Laboribus omnia nobis diuendiant bona. Euripides.
 Τὰς τυχᾶς οὐ τ' πόνων θηρᾶν ἀνάγκη.
 Fortunæ ex laboribus uenari oportet. Idem.
 Πόνος, ὡς λέγεται, δὲ κλέϊας πατήρ.
 Labor ut dicitur gloriæ pater. Idem.
 Τῶν δ' ποιοῦντων θεὸς συλλαμβάνει.
 Laborantes Deus adiuuat.
 Ἡ δ' ἀρετὴ βαίει δὲ τ' μόχθῳ.
 Virtus per ærumnas uenit.
 Idem. Labor solus citra fortunam sumptus (ut in prouer-
 bio) mortales adhuc minime adfligit.
 Labores audent boni, timidi nihil unquam adsequun-
 tur.
 Ex laboribus gratia prouenit hominibus.
 Nullo modo quis citra laborem felix esse, neque gloriam ad-
 sequi ullam nihil agendo potest.
 Ex qua Euripidis sententia Ciceronis est illud prouerbiū.
 Omnis laus in actione consistit. Idem.
 Ἄργος ἀδελφὸς θεῶν ἔχωρ ἄρ' ἀνα γόμα, βίον δὲ ἰσὺν ἄρ'
 συλλέγει ἀνδρῶν πόνων.
 Otiosus nullus, quanquam Deos habens in ore, uictum sine
 labore parare possit. Sophocles.
 Μοχθᾶν ἀνάγκη τὸς θεύλωντας ἀτυχεῖν.
 Laborem subire oportet eos qui sibi feliciter esse uo-
 lunt. Idem.
 Ἄπ' αὐτῷ πτωχῶτος εὐέλους πῶδ' ὄ.
 Desiderium ex ipso querente inuenit. Idem.
 Θεὸς δὲ τοῖς ἀργῶσιν οὐ παρέσται.
 Deus otiosis non adest. Menander.
 Ἄλωτᾶ γῆνται ἐπιμελέα καὶ πόνων ἅπαντα.
 Cuncta et labore et diligentia deprehendi possunt.
 Idem. Ἄργος δ' ὑπαίτων τ' πυρεψόντος ἔστι ἀθλιό-
 τος. διπλάσια τ' ἐσθίει μάτιω,
 Otiosus qui ualeat longe inferior est fabricanti: quippe
 qui duplo plura cibaria frustra consumit.
 Idem. Nullam omnino rem oportet uiris desperare bene-
 facientibus.
 Philemon. Quam mihi dulcia sunt priora mala. Nisi enim
 tunc laborassem, nunc minime gauderem.
 Alexis. Cuncta ab initio dii hominibus monstrarunt: ue-
 rum diligentibus et inquirentibus melius patent.
 Democrates. Οἱ ἐκείσοι πῶνοι τῶν τ' ἀκροῖων ἐπομο-
 νῶν ἐλαφρότῳ παρὰ κλάσῃ.
 Labores uoluntarij inuoluntariorum tolerantiam leuiorem
 præparant. Hesiodus.
 Εἰ γὰρ κῆρ καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρὸν κατὰ βῆσ,
 Καὶ δαμά τὸδ' ἔροισι, τάχα κερ μέγα καὶ τὸ γῆνοιο.
 Si modico iugiter modicum superaddere perges:
 Nempe breui magnus surget tibi tempore acruus.
 Idem. Πολλὰ δ' ἀβρῶς ἀνὴρ κοινῶν ἐπὶ ἐλπίδα μέ-
 μων,
 Χρηζῶν βίοτοιο κακὰ προσελέξατο θυμῷ.
 Spem uanam ignauus nihilum dum spectat agendo,
 Indigus adspexit mœrens mala plurima uitæ.
 Idem. Τῶν μὲν τοι κακότητᾶ καὶ ἰλασθῆν ἔστιν ἐλπίς
 Ἐπιθίως, ὀλίγη μὲν ὀδός, μάλα δ' ἐστὶν ἐλπίς καί.
 Tis d' ἀρετῆς ἰδρῶτα θεοὶ ποταροῖσιν ἔθνηκαρ
 Ἀδάσθαι. Μαρπὸς δὲ καὶ ὄρσιος οἰματ' ἐπ' αὐτίως

Kai τρηχὸς τὸ πῶτορ. ἐπὶ δ' εἰς ἀνὴρ ἰναυ,
 Ἐπιθίω δ' ἠπῆτα πείλα, χαλεπὴ πὸρ ἔσσα.
 Ad uitium facilis uicinaque; semita cunctis
 Panditur: at uirtutis iter posuere remotum
 Celicolæ, durumque; prius, sed uertice summo
 Dum fuerit, planum se offert querentibus illud.
 In eandem quoque sententiam litera Pythagoræ describitur
 in forma Y.

Litera Pythagoræ discrimine secta bicorni
 Humanæ uitæ speciem præferre uidetur.
 Nam uia uirtutis dextrum petit ardua callem,
 Angustum primo, sed late in fine patentem.
 At leuia ad uitium tendens, perducit in arctum.

Sed Latinos attingam. Ennij uerba pulcherrima ad hoc
 propositum scribit Gellius, quæ in choro iphigeniæ scripta
 dicit. Otio qui nescit uti, plus negotij habet quam cum est ne-
 gotium in negotio. Nam cui quod agat cōstitutum est, nullo
 negotio id agit, sed ibi mentem et animum oblectat suum.

Idem autor uerba ex Catonis oratione ad milites refert.
 Mementote si quid unquā recte per laborem feceritis: labor
 ille cito à uobis abscedit: benefactum autem semper remane-
 bit. Si quid uero nequiter per uoluptatem, uoluptas repente
 abibit: nequiter illud factū apud uos semper exabit. Vir-
 gil. Labor omnia uincit. Cicero. Ad omne officium cōtentio
 animi est opus. Idem pro Archia. Nullā enim uirtus mer-
 cedem laborū periculatorumque; præter hanc laudis et gloriæ
 desiderat: quæ quidē detracta, quid est quod in hoc tā exiguo
 uitæ curriculo tantis nos laboribus exerceamus? Certe si nil
 animus præsentiret in posterū, nec tantis se laboribus fran-
 geret, nec tot curis uigilijsque; angeretur. Nunc insidet quædā
 in optimo quoque; uirtus, quæ nos noctes atque dies admonet, non
 cum uitæ tēpore dimittendam commemorationē nostrī no-
 minis, sed cum omni æternitate adæquādā. In sacris itē
 libris Salomon pigris exemplū ac prouidentiam formicarum
 proponit. Dauid. Tu domine laborem et dolorē consideras.
 Dominus uero ipse cum qui talentum per ignauiam et de-
 sperationē sedit, et otiosus in foro stans, et uirgines dor-
 mitantes reprehēdit. Greg. in M. Sicut in malis præsens se-
 curitas parit dolorē: sic in bonis præsens labor perpetuā in-
 ducit securitatem. Et alibi pulcherrimus eius locus. Desidio-
 sus, inquit, sæpe ingenium accipit, ut istius negligentia pu-
 niatur, quod scire cōtemperit quæ sine magno labore adse-
 qui poterat bonitate nature. Contrā uero studiosus tar diti-
 te punitur, ut eo maiora præmia ferat, quo magis laborauerit.
 Denique; Sophocles, Plato, Isocrates, Hieronymus etiā
 noster, et alij complures qui diu uixerūt usque; ad extremam
 senectam scribentes, labores subierunt, finemque; discendi cum
 uita fecerunt. Ad quam rem multum faciet aliena imitatio
 uirtutis. Nam quisque; bonus aliena gloria magis exciabitur.

Thucydides puer quum audisset Herodotum senem suam
 historiam recitantem, collacrymasse dicitur. Demosthenem
 fabrorum antelucana diligentia excitare solebat. Themis-
 tolem Milciadis tropæa somnum capere non sinebant.
 Alexander Achilles, Cesar Alexandri conspectus tumulis,
 laudis emulatione ingenuisse feruntur.

DE OTIO.

Quum duplex sit otium, illaudatum et laudatum, pri-
 mum uoluptariorum et ignauorum est, aduersumque; la-
 bori, cuius supra mentionē feci. In quo uiuentes Seneca stul-
 tos uocat, semperque; uiuere incipientes. Talem dicit Vaciam
 illum fuisse, qui ruri in desidia agebat. De hoc item Greg. in
 past. ait. Plerunque; piger dum agere necessaria negligit, quæ-
 dam supra se difficilia proponit, quædam uero incaute for-
 midat, et dum quod iuste metuat inuenit, ostēdit quod in
 R. otio

Ciceronis au-
 rea uerba

Litera Pytha-
 gora

Duplex otium

Otium laudat. otio iuste torpescat. Alterū otium laudatū, literatorū est ac cōtemplantium ueritatē. De hoc Cato dicebat, uirō nobili quemadmodum negotij sic et otij rationē extare oportere. Hoc item Seneca in epistolis amplectendū suadet honesto ac prudenti uiro, quō ex actionū tumultu tanquam in portum se tandē recipiat; ubi sese primū, deinde humana pariter ac diuina dignoscat. Nam semper negotiosis, inquit, tempus fur tim labitur, et hos esse qui ambitione uel avaritia iugiter occupati, breuitatē temporis querūt, et improuisos se ad mortē trahi, nihil omnino uixisse putantes. Aristoteles in libro de anima inquit, animā sedendo et quiescēdo fieri prudentiorē. Plutar. Sapientē decet quietem et otii in scientiā et prudentiā exercitatione ponere. Non dico eam uenale ac forensē, sed maximā quae nos Deo cōiungat. Socrates dicebat ita insituentiā esse uitam, ut ex te, nō ex alijs uoluptatem capere possis. Euripides, ὁ πλεῖστα πρῶτον, πλεῖστα ἀμαρτὰν ἔρασαν. Qui agit plurima, plurimū peccat. Quod ambitiosus et avaris maxime accidit. Ea demū ratio, quōd improbi probis rerū experientia simul et solertia praestant: quam enim quis diligit artē, in hac se libenter exercet: quam uerō exercet, hāc et probe nouit. Deniq; ex Augustini sententia in lib. de ciui. nemo bonus negotium querit, nemo improbus in otio cōquiescit. Otium, inquit, sanctū querit charitas, negotiū iustum suscipit necessitas charitatis: quā si nullus imponit, percipiendae uacatū ueritati. Gregorius in Ezechielem. Contemplatiua uita est charitatē Dei ac proximi tota mente cōplecti, ab omni terrena actione quiescere, soli desiderio cōditoris omnibus posthabitis curis inherere. Idē in eodem loco triplicē eius gradū ponit. Primum quum se ad se colligit: alterum ut se collectū qualis est uideat: tertium ut supra semet infurgat. Idem. Sicut enim grauioris est culpa, inter bonos improbū esse: sic maioris fuerit laudis, inter improbos bonū se praestare. Idem in Reg. Quanto quis in rebus mortalibus occupator, tāto à Deo remotior. Isidorus de summo bono. Quāto quisq; curis maioribus occupatur, tanto magis uitij premitur. Mundi enim amatores non solum stulti ex eo quod infima pro summis appetant, uerumetiam miseri quōd ea cum ærumnis cōsequantur. Bernardus. Otii est uacare Deo, imō negotium negotiorū, ubi nullum admittitur otium. Seneca in epistolis. Crede mihi, plus agunt, qui nihil agere uidentur. Necessarium tamen huiuscemodi uiris Aristotelis sententia, rerum administratōrē aliquem prope habere, qui res obeat ac curet, ut Socrates Critonem, Epicurus Metrodorū, Apollonius Damidem. Ipse quoq; dominus noster ludam negotio praefecit. Apostoli item alios alij. Ut autē monachos attingam, Origenes Ambrosium, Hieronymus Cromatium habuit. Bernardus fratrem Viterbij defunctum deslet, ut paterne domus praesidium, curarumq; suarum leuamen. Deniq; Franciscus Helia suo quanquā flagitioso, ob rerum experientiam carere non poterat.

**QVID AB OTIO HONESTO
RETRAHIT, QUIDVE INDUKIT,
ET DE SOLITVDINE.**

SED ut facile uidemus, ab hoc otio multos praestanti ingenio repellit metus amittēdae dignitatis et existimatio nis, quam negotiū nutrit et auget. Quapropter Cicero et otium cū dignitate, et negotiū sine periculo, in procerum oratore exoptat, duo quasi difficilia. Et Virgilius ex eadem causa suum otium literarū ignobile appellat. Ad idē rursus otium pleriq; ob calamitates inducitur, ut accidit imprimis Ptole. Philadelpho, qui cū podagra diurnoq; morbo laboraret, ad suādas artes liberales se cōuertit: accersitis undiq; ingenijs, et bibliotheca illa nobili constituta. Hieron item Syracusanus tyrannus in grauem incidēs morbum, uocatis Si-

monide alijsq; poetis, philosophari cepit. Aphricanus maior post accusationē illam relicta reipub. cura se in Literarū cepit. Nonnulli uerō naturali quadā philosophia res humanas perosi, ut Diocletianus et Maximianus principes, rem nouā ausi, relicto imperio in uitā se priuatum redegerūt. Ut et mea etate Amurathes Turca ex Othomanis, pater Mahumetis, qui Cōstantinopolim cepit, relicta penitus filio regni cura. Religionis autem et Christi causa innumerabiles; inter quos Lotarius Caroli Magni nepos: itē Petrus Angliæ rex, qui dimisso suis regno Romam uenit, ubi in paupertate priuatus uixit. Duces quoq; Venetorū nonnulli, ut in eorum historia narraui. Ex Pontificibus uerō Cælestinus v. sese penitus abdicādo. Ex Cardinalibus ipse Hieronymus, quando inter hos iā uulgo receptus est. Praeterea Petrus Damianus; proximis quoq; annis Ardianus Delaporta Cardinalis Aleriensis iam grandis natu, qui signādis libellis praerat, relicta statim omnibus, Hetruriae se caenobio addixerat, si per Innocētium v. qui eum paulō post reuocauit, licuisset. Sunt qui hanc secessionē in media ambitione, et magistratu aggredi sunt ausi, ut proxime cōtigit Eugen. 1111. qui Aloisio patriarchae uiro solerti rerum cura delegata, sese totū literis tradiderat: quod minime laudi tribuendum. Qui enim huiuscemodi sunt animo, subesse potius quam praesse debet: sed gloria expetunt, gloriae tamen pōdus ac fastidium detra ctant. Solitudo enim huic uitae generi necessaria, cui nonnulli agrū delegerunt. Menāder. Ἄριστος ἢ τις δολοκαλῶς ἐλασθεὶς ἀγρῶν. Et uirtutis et uitae liberae magister optimus est ager. Idem. Ὅς ἴδω ὅ μισθὸν τὸς πάλλας, ἢ ἐρημία. Quam dulce improbos odenti solitudo agrī. Plutar. in Mo. Solitudo enim philosophiae uacās, non ut in ciuitate cōsistentes, multis ac paruis se implicat, sed alte uolat in mundi cōtemplatione. Quapropter maiores nostri tēpla in locis remotis et desertis dedicauerunt: maxime Panos, musarum, nympharū, Apollinis, et qui musarū duces sunt. Hieronymus contra Io. Multi philosophorū relinquunt non modo urbes, sed agros ingētes, et amoenos fontes, uocalesq; auisū modos, ne per abundantia animae fortitudo languescat. Pythagorei in solitudine et locis desertis habitauerunt. Platonici quādoq; in tēplo et locis sacris uersabatur, ut admoniti augustiore habitaculi sanctitate, nihil aliud quam de uirtute cogitaret. Idē. Inuenti Platonici qui oculis se spē priuarēt, ut nihil aliud quam solā scientiā meditaretur. Idem cōtra Iulianū, secedere et in solitudine se recipere tutius esse dicit. Nolo inquit, spē uictoriae pugnare, ut uincā aliquādo. Idē ad Rusticū Mo. Si Paulus castigat corpus, quāto minus te posse existimas sine lapsu uitā ducere? Si in caelo peccatū fuit, quāto magis in terris? Si delictū in ijs qui corpore carebāt, quāto magis qui in fragili sunt corpore cōstituti? Castianus de anima. Turba uitiorū sine certamine proculdubio uincitur ab eo cui solitudo gratiā suffragatur. Greg. in Mo. Quid prodest solitudo corporis, si solitudo deficit mētis: Qui enim corpore remotus, et tumultibus humanae cupiditatis angitur, in solitudine nō est. At cōtra, si quis in turba sit, nec ullos curarū seculi tumultus mēte patiatur, in urbe nō erit. Nam Loth in peruersa ciuitate iustus fuit, in secessu peccauit. Illud praeterea obseruatione dignū, q. sanctorū hominū diuersum cernimus à reliquis otii: ceteri siquidē sapientes post exantatos labores, post administrationē reipub. ac res gestas otii quasi debitū eis mollioris uitae ac solitariæ adsumētes, in uirtute theoricā sibi uiuere ceperūt, quorū exēpla supra memo raui. At Christiani perfecta sapientiā praediti, exordiū perfectae uirtutis à solitudine auspicantur: ubi aliquādiu sese lectionibus abstinentiāq; exercēt ante omnia probēt. Deinde cōfirmati, quod soli hausērūt, reliquis cōmunicant, ad actiones uarias cōuersi. Sic dñs Iesus post habitationem deserti loci, ac icium

Diocletianus & Maximianus

Solitudo

Cōtemplatiua uita

Ptole. Philadelphus

Hieron. Syracusanus

ac icium toleratiam. ad docēdos homines prodijt. Sic Paulus post an. x. 1111. quibus didicit ab apost. Euangeliū. ad gētes proficiscitur. Sic Hieronymus. Frāctus ē saltibus et locis ferarū post aliquot annos prodeūtes, alios cōfirmauerūt.

DE TEMPORE ET OCCASIONE.

HORUM simul et negotiū tēpus metitur, quapropter de hoc pauca, ac primū de horis et horologijs. Horas Homerus caeli foribus asistere dicit. quadrigamq; et equos soli prodeūti mane praeparare. Has mathematici equales et inaequales ponūt. Inaequales etiā chronicas uocat. Quoniam totidē signa tā estate quam hyeme, tā interdiū quam nocte semper supra hemisphaerij apparent: totidē etiam horas uoluerunt. id est. x. 111. interdiū, noctūq; totidē: uerū inaequales ideo dicitur quod secundum rationē ascendētium signorū hyeme minores interdiū sunt, nocte uerō longiores: estate autem cōtra. Aequales autē aequali inter se spatio omnes x. 1111. inter diem noctemq; cōmixtae: dicitur quoq; et æquinoctiales, quod ex aequalitate æquinoctij signis ascendētib; pares sint: cuiuslibet uidelicet signo duas assignādo horas. Martialis satis indicat quid actionum Romani cuiq; tribuerent:

Romanorum actiones horis accommodare

Prima saluantis atq; altera continet hora,
Exerct raucos tertia caudicos.
In quintam uarios extendit Roma labores:
Sexta quies lassū: septima finis erit.
Inde sequens dabitur nitidus octaua palaestrīs.
At iubet extructos frangere nona thoros.
Graeci eleganti disticho diuidunt horas.
Ἐξ ὧν μὲν χροὸν ἰσχυρῶταται. αἰὲ μὲν ἀντὶς
Ἐξ ἡμῶν δὲ πλεονεχία ἢ ἢ ἀλεγοῦσι βροτοῖς.
Sex horae tantum rebus tribuantur agendīs,
Vt uicq; post illas, litera zeta monet,

Horologium

Hoc est, post horas sex negotijs datas accūbe et uiue, quod ostēditur per Z. literā in horologio, cuius numerū ex ordine literatū notant. Z enim septimus numerus est, quae uiue apud Graecos significat. Horologiū solarū teste Plinio, primus Pap. Cursor Romae in colina statuit. Varro tradit, Primo bello Pu. M. Val. Messala Catina capta deportauit horologiū gnotericū, siue gnotericū siue planū: quod postea diligētius adornauit Marius Philippus, qui cū L. Paulo cēfor aqua distinxit, idq; horologiū sub testō dicauit: tā diu apud Ro. indiscreta lux fuit. Stephani Alexandrinus, ut scribit Vitruuius, primo horologia excauata in auro et gemma caua cōposuit. Scaphium inuersum, quod ab artificibus thelus siue tympanū dicitur, aliāq; uersatilia supra habebat. In his etiam in columna aut parastatica horae distributae, quae sigillatim egredientes ab ima uirgula significant in diem totū. Posteriores uerō cōmodius horas distinxerunt, et tintinnabulo quo abfentes longe admonerētur: et umbelico siue obelisco numeris addito: quo tēpore omni horae adspiciētibus discerni possint. De diebus. Paulus iuriscōsultus de Ferijs. Dies mos Ro. à media nocte incipit, et sequētis noctis media parte finitur. Gellius ait Graecos ab occasu solis ad alterū occasum accipere, Umbros à meridie. Sunt dies fasti, nefasti, festi, profesti, atri, perendinarij. Apud Mathematicos, Aegyptijs, fasti, intercalares, natales, naturales, artificiales. Diem quoq; pro tēpore accipiebāt, ereptus ante diem, uenire ante diem, trahere ante diē, prope diē. Noctē item in quatuor diducebāt partes, appellabantq; primā, secundā, tertiā, et quartā uigiliā: eius custodes uigiles dicit. Praefectusq; uigiliū: diei autē excubiae. Posterior autē pars diei est matutina. Hesiodus.

Dies

Nox

Ὁρθρον ἀνιστάμενος. ἢ αὐτὸς βίος ἀπὸ τοῦ ἡν. Ἡὸς δὲ τὸ ἔργον τριτὴν ἀπομαρτυροῦσιν αἰσῶν. Hoc est, Mane tibi surgendum ut uita suppetat usus,

Tertia namq; operis fuerit pars mane ineunt. Iurifcons. autē de uerborum significat. ait plusquā dimidiā esse partē: eaq; de causa operā in aequas diei partes diuidi nō posse, uocatq; matutinas bonas horas. Mēses Numa duos praeposuit antiquis qui tātum decē erant, Ianua. et Febr. nō habita tamē ratione intercalaris. Caesar uerō omnia restituit, annumq; ad cursum solis adcommoauit. Cuius opus alieno ingenio factū non habemus. Mensi cuiq; rusticatio sua Columella describitur. Mensibus horisq; Aegyptij, Chaldaei, Babylonij, et pleriq; orientales carent: antum ex luna solisq; cursu et aspectu uiuētēs. Quidam narratur certis anni diebus egrotare, ut teste Valcrio, Antipater Sidonius poeta in die natalis sui sicut hodie uidemus accidere Oluerio Carasae Cardinali Neapolitano, qui mēse Maio semper in ualetudinē certam incidit. Obseruatum et Romae mortes Pontificū in Augusto mēse plerunq; cōtingere. Quibusdā euenire felicitates: ut est autor Aelianus de Atheniensibus, qui mēse Thargilione, id est, Februario uictorias maximas eos adsecutos fuisse dicit. Pisani olim ter uictoria de inimicis die S. Sixti contigit, adeo ut ei templum extruxerint, Omnia tamē promidētia regi ordine nobis incognita, ait Augustinus. Actates animalium Graeci hoc epigrammate scribunt.

Menses

Actates animalium

Ἐνεία τοι ζῶν γυνέας λακέρυζα κορώνη
Ἀνδρῶν ἰβῶν ἄρῳ, ἔλαφος δὲ τε τὸ φακέρωνος,
Τρῆς δὲ ἔλαφος ὁ κόραξ γυράσεια, αὐτὰρ ὁ φοῖνιξ
Ἐνεία τὸς κόρακας, δλίκα δὲ ἡμῖς τὸς φοῖνικας
Νύμφαι ἐν πλοῦταμοι κοῦραι Διὸς ἀγροχόιο.
Nempe nouem cornix hominum prope tempora uiuit.
Cornicum quater et ceruus, trini quoq; cerui
Coruus: itemq; huius pertransit metra nouena
Phoenix, quam decies superamus tempore nymphae.

Hominis autē eū Cēforinus de natali die per hebdomadas distribuit. In secūda pubescere datur, quod Aristot. de animali. τράγισος uocat, nos hircuallire ab hircu male olēte: in sineq; cuiusq; periculū uitae ponit: praesertim x. l. x. ubi numerus septenarius quadratus uenit. uocaturq; anni huius cernodi Climaterij, quōd ad eos quasi gradatim ueniamus.

Climaterij anni

Plato uerō apud eundē autorē hos Climaterios ex nonario cōstare uoluit, quapropter x. l. x. magna esse uim, quōd ex utroq; numero multiplicato cōsistat: in quo anno periere Aristoteles et Cicero: maxime autē senes plerūq; l. x. x. l. non praeteriere, in quo decesserunt Plato, Dionysius Heraclotes, Diogenes Cynicus, Eratosthenes geographus, et Xenocrates Platonici. His uerō qui hūc terminū praeter eunt ex psalmi etiā autoritate, labor et dolor. Diua genitrix quāquam extra sortē est humana, ac speciali Dei prouidētia referuata, annū ipsum undequinquagesimū non excessisse, apud receptū autorē inueni ex Helisabeta uirginis sanctae de Sconāgia cōmēario, quae an. m. c. l. x. emicuit. Hec in diuina cōtēplatione eam annū post filiū et quicquid est ultra usq; ad eius assumptionē uixisse clare cōspexit, quod mihi uerisimile sit. Neq; enim assentior his qui multis dicūt eam superstitē annis, quā Diony. teste omnes apostoli in eius funere conuenerint: ipsi uerō palam est quōd non tot annis, quot uulgō dicūt illā superstitē fuisse, simul fuisse. Optare senectutē in enigmate est. Res una uidelicet quae potissimū ab omnibus desideratur habitā uerō omnes spernūt et ab se reiciunt. Eam uerō contra mortaliū omnium opinionē amplectendā Cic. in Catone suadet, cōsueti quatuor quae solēt impugnare causas. Sunt autē huiuscemodi. Auocatio à rebus agendis, infirmitas corporis, priuatio uoluptatis, uicinitas mortis. Hier. in Amos prophetā. Senectūs bona multa, multa; item in illa seculi adjert. Boni q. id nos ab importunissimis dominis liberat uoluptatibus, modū gulae imponit, libidinis impetum frangit, auget sapientiam, prudentiam quoq;

Diua uirginis etas

Helisabeta uirgo

De senectute

ac con

ac consilia suppeditat. Annum magnum Pythici octauum queng: dicunt ob ludos, Olympici quintum: Romani item, quo tempore lustrum agebant. Sed centesimum maxime quo ludos seculares celebrabant. Mathematici xii. & vii. ob Iouis projectiones, magnasq; in his mutationes fieri, ut ait etiam Plato de legibus. Quod autem legimus in sacris voluminibus, homines priores tamdiu uixisse, Augustinus ueros integrosq; xii. mensium annos fuisse testatur, ac ex prouidentia factum, uti pauci tunc citius cresceret: rerum insuper cognitio commodius ex longa experientia deprehenderetur. Annos Romani, ut ait Festus, domi quotannis in parietibus portarum clauo annali defixo notabat. Sed & aliud tempus quod Graeci *χρόνος*, nos occasionem siue tempestiuitatem dicimus, quam ueteres teste Callistrato pulchrum puerum ac Deum rotule fingerant summis digitis insistentem, alatis talaribus, nouacula in dextra, crinibus tatum anterioribus, occipitio caluo, ut planè significaret à breuitate, commoditateq; temporis nos deserui, nunquam redituri. Quapropter omnibus bonis est cura ne frustra labatur. Lacedaemonijs tata fuit huius rei obseruatio, ut nemini permitteret extra uirtutem sibi uacare. Argumento id praeter alia fuit, quod Ephori quondam animaduertentes, quosdam iuuenes ambulatione uespertina uti, praeeperunt eis ut abstinerent, ueluti non se exercentes, sed in delicijs uilem diei partem coterentes, tempore abuterentur: optare enim Lacedaemonios, non per ambulationes, sed per gymnasia & uirtutem, bonam corporis habitudinè, ac uires quererent: autor Aelianus. Inter Romanos Cato senex dum senatus cogeretur, libellos quosdam quos secum affererat obiter lectabat. Plinius teste eius nepote in epist. Vulcanalibus uigilare incipiebat, quae sunt in fine Augusti, noctibus literis, interdum negotijs principalibus uacabat, quenda eius anagnosten frustra parumper dum legeret interpellantè acriter reprehendit. Iulius Caesar quaternas simul epistolas dictare solebat. Vespasianus dum se amiciret & calciaret, legationes audire. Proximis uero annis Siciliae rex Alfonso senior post tot bellicos labores utrunq; sacrè uolumen quindecies legisse fertur. Nullam occasionè praetermittendo, iugiterq; uigilando, magni uiri sunt omnia consecuti. Breue nobis spatium inquit Cicero, natura dedit: cursum uero gloriae sempiternum. Nihil tamen est quod de illa queramus. Longum satis tempus ad consequendas omnes artes suppeditauit, sed breue nos ipsi fecimus, in delicijs, iocis, uoluptatibus, sodalitatibus, bonam aui partè absumetes. At si forte ueritiam & senectam frustra cõsumimus ob debilitatè, media saltem aetas debet esse frugifera & parca temporis. Quod Hesiodus hoc uerbu allegorice satis mōstrat. *ἀρχομένως ἢ τῶνδ' ἢ λήγοντι* & *κορῆσιν*, *Μεαυδὶ φάδεαδ*. Hoc est, incipite uini uase & in fine pota quantūlibet, ueluti non ita perfectio: in medio autem tanquam perfectio utere parsimonia.

DE IRA EIVSQVE REMEDIO.

Pars irascibilis Duplex ira

IRAM, inuidiam, dolorem, metumq; mortis, pars continet irascibilis, quae facile sedabitur, si dictis sapientum auscultabimus. Ira igitur prius naturam dicemus, quae gemina est, aut aperta, aut dissimulata. Haec posterior longe deterior. Arrianus sophista. Cauendum inquit, iram illorum qui paulatim eam concipiunt, leniusq; exardescunt, magis quam illorum qui celeriter. Nam bis ira breuior, illis diuturnior. In eandem sententiam Homerus Iliados, α. *Κράταρον ἢ βασιλεύς ὅτε χάσσει ἀνδρὶ χέρης, εἴπῃ ἢ τε χόλον γέ νη αἰσῆμαρ κατὰ πέτῃ.* *Ἄλλὰ γέ νη μεῖσι ποδῶν ἔχῃ κότον ὄφρα τελεσθῆ.* Nam melior princeps iratus forte minori est. Quod si dissimulat subitum tunc mente furorem, Tempore post illum poena grauiore supendet. Ex nostrorum quoq; sententia, Deus tarditatem supplicij

poena grauitate compensat. Ira uero aperta sine iurgio non est: admodum & ipsa uituperabilis. Plutar. Verborum leuissimam rem grauis poena sequitur secundum Platonè. Silentium autem ubiq; nullā reddere rationem habet. Theophrastus. Irasci quidem sapientem siue seruis siue amicis non oportet, sed sedato animo agendū, ne iudicium quod de alio appetimus subeamus, ne ue culpa potius rei quam accusatores, aut odio potius quam cōsilio fecisse uideamur. Euripides. Duobus litigantibus alter semper uisus altero qui non respondet sapientior. Idem. Grauis quidē & implacabilis est ira, quā amicus amico irascitur. Idē. *Σμικρὸς ἀπαρχὸς νεῖν* & *ἀνδρῶν ποὺ μέγα γλῶσσαν ἔκποσῃ*. Parua quidē occasione magnā lingua praebet contentionem. Idem. *Πρὸς κῆρυ μὴ λακίῃ* q. id est, Noli cōtra stimulum calcitrare: usurpatum quidē à multis prouerbū. Democrates. *Θυμῷ μὰ χεῖρῃ χαλεπὸν ἀνδρὸς ἢ κρῆσει ἀλογίῳ*. Cū irato animo cōtendere difficile, tū uirū sine ratione superare. Menander. Hic demū optimus uir ὁ Gorgia, qui inter mortales ferre iniuriā potest. Philemon. Dulcius aut lepidius nihil quā posse uerborū contumeliam pati. Hoc enim pacto maiorem maledicū patitur. Pythagoras. Magnā puta disciplinam, per quā ferre in disciplinā potes. Glycon. Māsfuetudo ac patientia, maximū signum, esse Deo acceptū. Remedium irae subitae teste Plinio, tempus interponere seu cibū. Cibus enim impetū animi magnopere lenit. De tempore testatur Plato, qui quandoq; in seruum iratus Xenocrati amico adstanti ait, Accipito tu & uerberato. Nam ego iratus sum. Praeterea Musica. Clinias enim Atheniensis uir Pythagoreus ut scribit Aelianus de uar. hist. siquādo in iracundiā incidisset, priusquā ederet, cithara declinabatur. Exēplo quoq; se hoc dicebat Achilles Homericū facere, qui & ipse irā hoc modo leniuit. Aliam quoq; medicinā Seneca ostendit. Optimum quidē inquit, scire nolle quod quisq; peccauit, tollendāq; ex animo suspitio, & omnia in bonam partē praesertim cum amicis accipiendā, retinendāq; in animo illa sententia, in quibusdam rebus satius esse decipi, quā diffidere. Caesar enim post uictoriam incidēs in epistolas inimicorū, partim etiam eorū qui neutrius partis uidebantur, eas cōbūisit, maluitq; eorum ignorare cōsilia, quā per eas occasionē iracundiae dare. Et Alexander Macedo, quum medicinā sumptuorū literae superuenissent, ut à Philippo medico eius familiari caueret, sumpto statim poculo, medico literas ostēdit. Plutar. in Mo. alia insuper adducit. Faciendū, inquit, iracūdo, more gubernatoris, qui ob timorē (quum timor nō sit minor ira) non remittit de diligentia, quin in tranquillo omnia obeat munera, Sic animi naufragia uir quietus prouidere antea debet. Dicit quoq; patientiā domi paulatim ediscendā cum seruis & uxore: ut planè foris ea postea utamur. Exēplumq; Socratis ponit, qui Xantippes uxoris cōiuita, insolentiamq; domi ex hac potissimū causa ferebat. Cic. ad Qu. fratē. Prope diem si te iracundū cognoueris, inquit, quotidie meditare resistendū esse naturae: tum legē tibi statue, qua iratus nō nimium uideare, magis quā omnino nō irasci. Nam illud est non solum non grauitatis, sed interdū lenitudinis: moderari uero & animo & orationi cum sis iratus, aut etiā tacere & tenere in sua potestate motū & dolorē: & si nō est perfecta sapientia, tamen nō mediocris ingenij. Improborū praeterea maledicentiā magis aequo animo ferendā quā aliorū suadet. Euripides. *Τὸ δ' ἀξίωμα καὶ κακὸς λέγει τὸ σὺν Πάσῃ.* *λόγῳ* & *ἢ ἐν τ' ἀδολφῆσιν ἰσχυρῶν, κακῶν δολοκῆτων, αἰσῶν οὐ παυτοῦ οδῶν.* Dignitati quanquam uir improbus obtrectet tuae, ser equo animo, namq; uerbu idem à bonis exiens atq; ignauis haud idem potest. Quod Seneca item imitatus ait, uiruperari à malis laudari est. Et in sacris libris. Ne stulto respondeas secundum stultitiam suam, ne similis ei efficiaris.

EXEMPLA MANSVETVDINIS ET PATIENTIAE.

TERTULLIANVS librum de Dei patientia elegantissimum scribit, ubi mōstrat nihil in eo diuinius aut mirabilius, quā cum facta mortalium improborum toleret ac misereatur. Nullamq; in hominibus praestantiorē ac commodiorem posse patientia reperiri uirtutē. Ad hanc igitur Vlysses ante omnis citat antiquitas, ut qui rem suā feliciter dissimulando sit adsecutus. Deinde Iasonem: qui cum ceteri Argonautae uim Aetæ regi insolenter respondentem adferre uellent, solus patientia resistēs omnia superauit. Patientissimus unus apud Athenienses fuisse traditur Socrates, apud Lacedaemonios Agesilaus. Apud Romanos Pōponius Atticus, ut Corne. Nepos scribit, qui iram omnino coercendā putabat, in eos praesertim quos diligere uisus. Dauid quoq; inter Hebraeos. Aristippus ad eū qui ob uerba in iram cū eo uenerat, Ne quæso à uerbis propter irā discedamus, sed potius ab ira propter uerba. Idem cuidā maledicenti ait: Tu maledicendi dominus, ego audiendi. Quis non miretur Lycurgū, qui teste Plutarcho, priuatus oculo à quodā in cōcione iuuenet: traditū deinde à ciuibus plectendū, interpolauit, eruditq; in posterū melioribus moribus? Deinde in theatro mirantibus omnibus, Iuuenē, inquit, Lacedaemonij mihi à uobis noxium ac fontē traditū, nunc eruditū optima reddo disciplina. Fab. Rul. Fabius Rullianus Cōsul quum res cōtra Hetruscos apud Ciminā syluam gereret, crescēt hostiū metu legatus rogātibus ex parte senatus, ut L. Papirij eius inimicū dictatorē diceret, uultū demisit, nihil aliud respōdens: sed nocte sequēte se uincēdo eundē dixit, cui gratiae sunt actae. Iulius Caesar nullā habuit, ut Cicero dicebat, uirtutē misericordia admirabiliore, cuius rei gratia putat August. Dei prouidentia clarissimū in orbe nomē obtinuisse. Augusti quoq; succurrit exemplū, cuius uerba ex epistola haec Traquillus memorat. Noli mi Tyberi aetati tuae nimis in hac parte indulgēdo succedere, ut sint qui de nobis male loquātur. Satis enim habemus ne quis nobis male facere possit. Mea uero aetate Alfonso Tarraconēsis Siciliae rex nunquā iratus uisus. Alterū nos uidimus Romae Gabrielē Brixie sem ordinis minorū Cardinalē Agriēsem, qui Mathiae regis Pānoniae res diu procurauerat: iurare solebat annos x x x. nulli mortalū uel minimo seruo subcēssisse, quae res illi ad eum honorē perduxit.

Lycurgus Fab. Rul. Julius Caesar

Irae remediū Clinias Achilles Alexander Macedo

DE IRA OFFICIOSA, ET QVOD ETIAM OPINIONE QVANDOQVE OFFICII ERRA.

PERIPATETICI uirum negāt qui irasci nesciat, cotemq; fortitudinis iram dicūt: per eam leges seruari, ius defendi, arma pro patria suscitari: ut est autor Cicero in Tuscula. Chrysostomus in Euāgelium in eandē fere sententiam, dicit iram esse necessariā ad tuendas leges; ad regendā disciplinā, ad improbos coercēdos. Hieronymus in epistolis, Irasci quidē hominis esse dicit: irā autē non perficere Christiani. Hanc iram laudatā sacri libri Zelū appellant, qualem habuisse Phineem legimus, quum scortū Madianite interfecit: qualē Moſen quum de monte descendēs ac animaduertēs uirtulū conflatilem, tabulas decalogi perfregit. Neemiā quoq; quum populū audisset uociferantē ob foenus quod optimates exegebant, uehementer iratum accipimus. Heliseum itē quum ille in Ioan regē inueheretur, quod terrā quinq; dies aut sexies sagitta minime percussisset, uti Syriae regionē destrueret. Paulū deniq; in faciem Petro resistētē legimus. Talia quaedā & apud Romanos: Iueneritatis, Brutorū, Torquatorum, Nasicae, Metelliq; illius qui Caesari expulsi ararū, restitit. Errat tamē ira huiuscemodi sine Zelus quandoq; opi-

Zelus

nione officij. Ut illi qui se zelotas Hierosolymis belli tempore. Zelotes appellabant, omnia permiscētes, ut autor Iosephus de bello. Iosephus Mosis famulus uidēs duos prophetas in castris ait, Domine prohibe illos. Cui Moſes: quid, inquit, amularis pro me? Absai cernēs duos seruos maledicētēs Dauid fugienti Absalonē: ait, Ibo, interficiā eos, nec ab eo permissus est. Et Paulus aemulator paternae legis. Discipuli quoq; domino dicētēs: Ioānes trās Iordanē baptizat, & omnes ad eū ueniunt.

DE INUIDIA EIVSQVE REMEDIO.

XENOPHON lib. III. Cōmen. ex sententia Socratis dicit inuidiam esse tristitiā quandam, non quidē in felicitate inimicorum, neq; in aduersitatibus amicorū: sed tantum maerorē in amicorū prosperitate. Admirantibusq; quibusdam quod inuenirentur qui amicis inuiderent, respōdit Profecto sic res habet. Multi enim eos qui male rem gerunt miserātur & iuuant, quibus si forte res secūda cōtingerent, inuiderent, & groq; animo ferrēt, quod minime sapientis est. Hesiodus probe mōstrat inuidiam inter pares reperiri. *Καὶ κούραμεις κούραμει κούσει, ἢ τεκνον τ' ἐκτῶν, καὶ πατῶν τῶν καὶ φθόνος, ἢ αἰδὸς αἰδῶ.* Inuidet aut figulus figulo, uel egenus egeno, siue faber fabro, dulcisq; poeta poetæ. Ex eadē fere causa aetate quoq; imparibus minime inuidemus, ut ait Plutarchus, ueluti senibus & pueris. Inuidiae hoc solū bonum, teste Arist. quod maximū malum habetibus est. Menander. *ὁ φθόνος αἰσῶ τὸν ἐμὸν καὶ τὸν ἀλλοτῆρα.* Inuidia sibi ipsi inimica existit, sponteq; uolentes semper adficit dolore. Democrates. *ὁ φθόνος ἐμὸν ὄσῃ ἔχῃ φθόνος λυπητα.* Inuidus seipsum ut inimicū cōturbat. Scribit quoq; Virgilius elegās de huius natura hendecasyllabū, quod extat inter eius opera. Huius filia maledicētia est atq; obtrectatio, quae calumnijs aggreditur atq; adlatrat: unde Vlysses Palamedem cōficta causa insectatur. Aristophanes quoq; apud corruptos Dionysijs & ebrietate Atheniēsum animos, Nephelas comediā, contra Socratē scōmma excogitauit, unde inuēti postea qui aui sunt eum publice accusare. Quin & mortuus ac absentibus obtrectat: eū quibus ait Plautius Laruae luctantur. Quapropter urbis eam antiqui dissimulare, cadauera petētibus. Leonibus nequaquam qui resistētēs inuadunt. Stellioni etiā, quem nunc Tarantulā uocant. Praeterea Cancro insidiosissimo animali, quod is Hercules uigilatem metuens olim uirtutē, dormientiē est aggressus. Quoniam uerō, ut ait Socrates, inuidia gloriam uelut umbra solē sequitur: maxime eam uitabit si quis uirtute aut potentia seu etiā fortunis praeditus modice se habuerit, minimeq; adroganter: ex Horatiano carmine. Iam tacite passis si feiret coruus, haberet Plus dapis inuidieq; minus. Ex Apologo Aesopi tractū prouerbū. Quae etiā de causa, ut scribit Aelianus de uar. hist. Atheniensiu proceres qui rerū gestarum gloria florerēt, quod nō possent ex aequo cum ceteris uiuere, ad declinandā inuidiā, atq; ut liberius uictuarēt, extra patriam sponte agebat: ut Iphicrates in Thracia, Conon in Cypro, Timotheus in Lesbo, Chabrias in Aegypto, Chabres in Sigæo. Inter Romanos uerō Pōpeius teste Plutarcho, post tot triūphos & imperia libetèr domi aut ruri se cōtinebat, raro in publico cōspectus. Idē in imperio faciliū ante omnū ora uersabatur, ut ait Cic. de Imperatoro deligendo. Nā legitimi principis, seu in magno sacerdotio, siue magis stratu constituti, cōtraria ratio. is enim maxime collaudabitur, proculq; ab inuidia fuerit, ad quē fores ac cōmunicatio cūctis patebūt, quod memoria patrū Alfonso Aragoni regi Siciliae, ac Martino v. Pontifici obseruatiū diligentissime fuit turba sine discrimine admīsa. Nam huiuscemodi uiri qui in penetratilibus latant Epicuri sectatores, sibi tantū consulunt

Inuidia filia Inuidiae remedia

officium in uita deserentes: aut certe, ut ait Aposto. semet- ipsos desperantes impudicitia omniq; libidini tradiderunt.

DE DOLORE.

EXERCENTVR insuper patientia, maximeq; possent in doloris mortisq; contemptione, quapropter Euripidis primum dicta super hoc adferam. In Orestis principio sic orditur.

Oὐκ ἔστιν ἄλλο δένδρον ὡς ἐπὶ ἐπιπέδῳ, οὐδέ τι πᾶσι θεῶν ἐπιπέδον ἔχει, ἢ οὐκ ἔστιν ἄλλο δένδρον ὡς ἐπὶ ἐπιπέδῳ, ἢ οὐκ ἔστιν ἄλλο δένδρον ὡς ἐπὶ ἐπιπέδῳ.

Tres sunt cenarij à Cicerone hoc modo conuersi. Nulla est tam difficilis fando ratio, Neu fors nec ira, neu tam inuidium malum, Quod non natura hominis patiendi ferat.

Idem. Is est diues qui mala quae contingunt tantum equo animo ferre potest. Malis quae eueniunt succensere minime debemus. Tatum recte agamus, bene rem gerimus. Cicero hanc sententiam in epistolis secutus, nullum malum, nihilq; dolendum, praeter culpa dixit. Idem in Hecuba. φέρω τό δ' ἄλλο, ἢ κακῶσι ἢ οὐ βέλτιον ἢ ὁρῶσιν ἢ ὁρῶσιν ἢ ὁρῶσιν.

Fero dolorem: namq; in malis bene loqui haud facile fuerit. Idem ἀγαπῶ φρονεῖν σοφοῖσιν ἄλλο δ' ἔστιν. Sapiētibus ualde sapere poena est. Idē. ἀνὴρ ἀρετῆς ἢ τὰς συμφορὰς ἐλπίσι πᾶσι ποιεῖ ἀεὶ, τὸ δ' ἀπορεῖν ἀνδρὸς κακῶς. Aurea est sententia. Vir inquit, optimus in calamitatibus semper sperat.

Nam dubitare uiri est improbi. In eandē ferē Apollodoros. Οὐκ ἄδυμῆρ τ' καλῶς πρᾶτ' ἵστα δᾶ, τὰ βελτίω ἢ ποροδοκᾶν ἀεὶ. Nō oportet eum dolere qui bene agit, quin semper potius expectare meliora. Sotacus. Dolor et tristitia procul à te erit si recta sectatus fueris. Lex Deus est, hunc uenerare, improbos euita, ubicunq; bene uixeris, ibi agas, beneq; tibi erit. Omnia obserua imitareq; bona. Praecepta sermonesq; bonos custodi. Quietē ubiq; serua. Bonā ualitudinem deos exposce. Antiphon, λύπη μακρὰ ὄμορ ὄση. Tristitia uicina est insaniae. Omne etenim contristans morbus est homini, nomina uera plura retinens. Idem. Vita tristis ac moesta uti malus pector coloris primū de corpore auferit. Idem fera serā uolumina. Animus gaudens etatem floridam facit, Spiritus tristis desiccet ossa. Democrates. Optima est uita plurimum letari, minimum dolere: hoc tatum assequi poteris uoluptates in rebus mortalibus, spernendo.

Simile illud Salomonis, Bonū facere et letari. Pyttacus Mityleneus. Prudētis esse ait, curare ne ueniant mala: Fortis uerò, si ueniat tolerare. Thucydides huic simile sententiam pulcherrime expressit. ὅσοι πρὸς τὰς συμφορὰς γράμνη ἕκιστα λυπηθῶσι, ἔργω ἢ μάλιστα ἀντέχουσι ἄριστοι. Qui in calamitatibus animo minime dolēt, opera nihilominus ac diligentia obstant, hi optimi putandi sunt. Metrodorus. πρᾶγμα ἔστιν ἐπὶ πόνω ποροδοκᾶν. Difficile in laboribus expectare. Prouerbiū est Graecum ὅτις τις ἀλγῆ, καὶ σὲ ἢ τὸν ἄλλο ἔχει. ubi quis dolet, ibi et mentem habet. Thraces teste Plinio dies infustos nigro calculo, faustos albo notabant. Horatius. Thressa ne careat pulchra dies nota: quamquam ex usu cressa legatur, librariorum errore manifestō.

DE DOLORIS NECESSITATE ET REMEDIO.

SOCRATES interrogatus quonā modo minime doleremus, Hoc fieri dixit nullatenus posse. non enim esse quempiā qui ciuitates aut domos inhabitet, aut cum hominibus cōuersetur, qui nō tristitia quādoq; adficiatur. Philomenes. Nullus est usquam mortalium cui nō aliquid accidat aut acciderit: qui autem minimi facit illud, hic sapit et felix est. Menāder μὴ δὲν πρᾶτ' ἵστα κακῶς, λῆμ' ἀδυμῆσιν πᾶσι. Nō

hil unquam infeliciter gerens, etiam quādoq; ualde dolebis. Idem. Malorum faciem tatum ne adspice, sed quae intus latet bona. Etenim nulla bona nisi admixta malis sunt. In hac igitur sententiam Cratis Cynici Graecum epigramma conuertit. Quod uita genus exposces? fora turbida sectas, iurgia, difficilesq; ipse sequeris opes. Multa domi anxietas, ruri dolor, horror in alto: inq; bonus dubiū si quid habebis erit. Si pēdes animo, durum: si uxorē duxeris, ibis sollicitus, tristis si sine cōiugio. Poena patri, dolor est orbis, uesana iuuetus Desipit, et mēbris fracta senecta uenit. Ergo exoptandū est aut nūquam in luce fuisse, Ocyus aut tolli de medio genitū. Verum uita haec ultima sententia nostris doctoribus aduerfatur, qui dicūt praestare uel in miseria esse quā nihil esse. Home. Iliad. ω.

Δοιοὶ γὰρ τε πῆθοι κατὰ κείαται ἢ διὸς ἄδρα Δώρωρ, οἷα δίδωσι κακῶν ἔτ' ὄρ' ἢ ἔαωρ. ὦ μὴ καμμίξας δῶν Ζεὺς τ' ὄρ' ὀικεραυρῶν, Ἄλλοτε μὲν τε κακῶ ὄγε κέρεσιν, ἄλλοτε δ' ἔοδλφ. ὦ δέκε τ' λυγρῶν δῶν λαβῆσιν ἔθικε. Καὶ ἐ κακῆ βδέρωσις ἠδὲ χθόνα δλαρ ἔλανα. Φοιτᾶ δ' ἔτε θεοῖσι τῆ μὲν ἔτε βροτοῖσιν.

Bina Iouis summi dicunt in lumine duorum Vasa, quibus sortem Deus ipse emittit utraq;: Ille miser cui fors fati contingit amara. Heu quantos etiam gemitus, quā dura uidebit Exitia, atq; omnem mixtam moeroribus atris Vitam aget, hunc homines odio superiūq; sequentur.

De Padora uerò postea dicā, qua ex dolia mala retegēte, ad omnes ea peruenire necesse fuit. Plutarch. de cōsolatione ad Apolloniū scribit. Cum Philippus Macedo treis eodē tempore felices nūtiōs habuisset, duos de uictorijs, tertium de filio nato, sciens quod aliquis dolor semper læta sequeretur, deos rogauit ut alicuius moderati casus temperamento fortunae inuidiā minuerēt. Theramenes quoq; unus ē x x x. tyrānis Atheniensibus, domo corruente in qua accūbebat ceterisq; cōiuijs pereuntibus, quū solus euasisset, protinus exclamauit: Quō me fortuna referuas? nec diu post ab eisdē tyrānis interfectus fuit. Paulus Aemilius, ut idem autor in eius uita testatur, à Persei uictoria reuertēs quum filii iamiam morientē offenderet, proximo die in senatu uenit, gratiasq; deis egit, quod tātā reipublicae per eius uictoria felicitati metuēs, ne quid publicū malum (ut solet res secūdas comitari) eueniret, id priuatim orbiate sua potius uidisset. Remediū tamen sapienti cōtra dolorē fuerit, non expectare tēpus obliuionis patrē, cuncta mitigāte: sed omni studio praenueniendo cūctā prius mala praemeditari. Ex quo Theſeus in Euripidis traegodia, inquit: Futuras mecum cōmentabar miseras, aut mortem acerba, aut exiliū, seu aliquod magnum malum, ne me imparatum cura laceraret recens. Post haec alienas calamitates respicere. Nam Cicero itemq; Plutarchus de cōsolatione testantur, Socrate dicere solitū: quod si malorū aceruus omnium foret, et quisq; suam ex eo parte auferret, nemo non existimaret minorā sua portione ea esse quae ferret. Ex quo Antimachus poeta elegiā in Lyden coniugē suam defunctā faciens: in ea ærumnas omneis heroum heroidumq; cōmemorat, quas infra suā esse dicit. Quamobrē patientia in his maximum leuamē: unde Plautina sententia: Animus æquus in re mala, dimidium mali est. Pyrrhonij dolorē et uoluptatem in opinione ponit, quum ea quisq; suapte iudicet sententia: nam quod alijs dolori, nobis uoluptati forte fuerit. Inuenti propterea qui mortēs suorū nihil curare sunt uisi, ut supra de Paulo memorauit: ut de Xenophōte legimus, audito de filio nūtiō, nō cessauit à sacrificio quod peragebat. Cato nihil est motus in eodē casu, se moriturū genuisse tantū dixit. Plutarch. in eodē tractatu: Animi dolorē toleratu iōge faciliore corporeis dolore existimat, quod cruciati sensus quū absq; ratione sint,

Duo dolia in lumine celi

Philippus

Theramenes

Paulus Aemilius

Antimachus

sint, mentē rationemq; praecipitem agunt, ac de statu per uim dimouent. Animus autē sapientis ab omni liber exteriore impulsu, quum sui tantum sit arbiter, sibi melius imperabit: eoq; magis quod exempla sunt plurima eorum qui etiam corporis poenas prorsus contempserint: ut Marius, quum secarentur uarices immobilis permansit. Scribit Lūius de eo seruo qui Asdrubalem sororium Annibalis in Hispania interfecerat, tot cruciatibus pressum semper ridētis speciem praebuisse. Institutio quoq; ab incunabilis, et in delicijs non fuisse educatum quā maxime refert. Pueri namq; Lacedaemonij uerberū dolore laniati minime ingemiscunt. Prisci item Latini teste Virgilio, natos ad flumina primū Deserimus, seuoq; gelu duramus et undis, Omne æuum ferro teritur. Vita insuper ambiciosa et cupida quot mala libenter patitur? quot barbarae gentes in bellis mortes summa animi alacritate perferunt? Febres nihilominus ac morbos non aequē. Multi uerò contra in morbis patientissimi, in armorum congressu timidissimi atq; molles. Sed praeter omneis, nostri potissimum martyres testimonio sunt, quā sit animus probe institutus, imperator uita mortaliū. Ex quo uita beata et cum uirtute non solum in uiola et rosa, sed in tormentis et eculeo erit. Est enim Eculeus id poenae genus, quā hodie nostri funem appellant. Quod sanē ex autoritate Senecae in epistolis deprehendimus. Doloribus, inquit, distortus, et in eculeo longior factus.

Lacedaemonii Latini

Eculeus

DE MORTE, QVOD BONIS MINIME EXPAUESCENDA.

QVum patientia cōmentatioq; mortis sit omnis uita sapientis, is erit felix qui ita sese accommodabit, ut illam et si non cupiat, minime tamē expauescat aut curet. Apollodorus philosophus: Hi qui cum uirtute uixerunt, si liberis carent, laudes immortales eorū loco dimittunt. Qui liberos habent, eis optimam dimittunt hereditatem, hominū et patriae gratiam. Epictetus τὸ γὰρ κακῶς ζῆν τὸ θεθνᾶναι κρείττορον. Praestat mori quā male uiuere. Plato in Phaedone triplicem ponit mortem. Quū per moralem actionem uita in nobis extinguntur, deinde cum per contemplationem cum Deo coniungimur: postremo cum anima per corporis mortem separatur. Bonis et mors, et uita, dulcis est: haec ob benefactorum memoriam, illa ob praemiorū expectationem. Facinorosis autem neutri, quapropter illis mors potius imprecanda. Quod eleganter Homerus Ody. χ. duobus carminibus expressit. Οὐχ ὄσιν καταμύθοισιν ἐπ' ἀνδράσιν ἄχεται ἀαδῆ. Τὸ σὲ μοῖρ' ἐδάμασσε θεῶν καὶ σφέτερά ἐργα. Hos lugere nefas, qui dijs ultoribus ipsis Ob sua dementes perierunt impia facta.

Bonis mors et uita dulcis

Seneca quoq; Non cito moritur qui uicturus amplius nō fuit. Cic. pro P. Quinctio, Mors honesta sepe uitam turpē exornat: uita turpis ne morti quidē honestae locū relinquit. Gymnosophistae apud Indos caste et cū uirtute uiuentibus, mortis diem natalem putant. Idem et Augustinus apud nos adfirmat. Qui etiam ait, neq; naufragium, neque caedem aut ullam aliam uim inter mala esse. Haec omnia martyres sunt passi. Deniq; malam nullā putandam esse mortem quā bona uita praecesserit: sicut nec contrā, ullā bonam his qui flagitiose uixerint, uel poenitentibus: quod poenitentia et senibus et alijs iamiam morituris raro sit uera, cum hi peccata non deserant, sed ab illis deserantur. Sed iam illam Socratis diuinam orationem in apologia sua audiamus. Mihi, inquit, hora discedendi iam morituro, nobis autem uicturis: utri autem nostrum uenient in rem meliorem, incertū omnibus praeterquam Deo. Non enim uiuere, sed bene uiuere plurimi faciendum: dissoluta iam anima redit ad locum suum, corpus mutum remanet, nec enim amplius homo. Nos enim animal immortale sumus,

mortali conclusum in custodia. Ciceronis uerò in Tuscul. pulcherrimus etiam locus atq; ediscendus. Si à Deo denunciatum uideatur ut è uita exeamus, leti et agētes gratias pareamus, emittiq; nos è custodia atq; leuari uinculis arbitremur. Si autem nihil denunciatum fuerit, eo tamen sumus animo, ut illum horribilem diem alijs, nobis faustum putemus: nihil in malis ducamus, quod uel à dijs immortalibus, uel à natura parente omnium constitutum. Non enim temere nec fortuito facti et creati sumus: sed profecto fuit quaedam uis quae generi consuleret humano, ne id gigneret inter cetera, quod cum exatitauisset omnis labores, in mortis malū incideret sempiternum: paratum nobis per fugium potius putemus, quō utinam passis uelis tendere liceat: si autem resantibus uentis reiciamur, tamen eodem paulo tardius referri necesse est. Ex quibus profecto uerbis satis docemur, ne in iussu Dei de uita decedamus. Itidem Christianis praecceptum: quanquam nonnullas sanctas uirgines seruandae gratia pudicitiae sese necantes: nō item ceteris concessum ut ait Aug. qui mortem Lucretiae et Catonis animi potius paruiciti adscribit. Socrates in uita dicebat tanquam in theatro persistendum, donec spectaculum operū delectabile contingat. Postremo magnum argumentum nullum esse in morte malum, quod boni plerunq; tanquam Deo dilecti de medio tolluntur, raroq; ad senectutem perueniunt, idq; frequenter et usu uidemus et legimus: quapropter duo à ueribus posita exempla adducam. Trophonius et Agamedes templum Delphicum facientes, ab Apollinē praemium petierunt. Is uerò se daturum septimo die respondit, atq; eodē perierunt. Cleobis et Biton fratres, quum Cydippe Iunonem pro filijs praecaretur quod optimum factū esset, seipsos coniungentes, matrem in templum adduxerunt, atq; ilico extincti sunt: autores Plutar. Herodo. in 1. et Cic. in Tus.

Trophonius Agamedes Cleobis & Biton

DE VITAE FRAGILITATE ET DEFUNCTO RVM MEMORIA VENERANDA.

IN hac uita breui Herodotus inquit, nullus adeo felix, quem mala multa nō circumstent. Ipsaq; et calamitates et morbi adcedentes uitam ipsam quamuis breuem, longuam uideri faciunt. Quem Martialis imitatus dixit: Si computentur febres et mali dolores, pueri sumus et senes uidemur. Seneca uerò, Non diu uixit, sed diu fuit. Apollodorus. βραχὺς βίη δὲ πρᾶτ' ἵστα, διουχὺς χθονὶ δὲ μακρὸς. Breuis uita fortunato, infortunato autem longua. Homerus quā multa in hoc genere.

Οὐδὲν ἀκιδνόςτορον γὰρ ἔφρα ἀνδρώποιο. Non homine enutrit tellus contra factus usquam. Idem. Ἴσχεο, μὴ δὲ ἀλίσταρον ὀδύρεο, ἔγρετι πρᾶξης, Οὐδὲ μὴρ ἄρ σήσης. Θλητόν γὰρ θυμὸν θεοὶ θέσαν ἀνδρώποιοι. Define nec doleas, nil semper proficis usque, Nec semel extinctum lacrymis reuocabis ab orco. Fata dedere homini patientius omnia ferre. Idem. Οὐδὲ γὰρ ἀδὲ βίη ἡρακλῆος φέρε κῆρα, ὅς περ φίλτατ' ἔσεκεδὲν κρονίῳ ἀνακτι. Vis etiam Herculea haud potuit depellere fatum. Quamuis ipse Ioui fuerit charissimus unus. Et Apostolus apud nos inquit, Qui proprio filio non pepercit. Euripides, Οὐκ ἔστιν θυνητῶν ὅστις ἀπερίετα μελλῶσιν ἢ βίωσεν. Quod Horatius imitatus ait, Nemo tam diuos habuit fauentes Craſtinum ut posset sibi polliceri. Plato in Gortia. Grauis uita: neq; enim miror si Euripides in Thressa dicat hoc modo, Quis nouit si uiuere est mori, aut mori sit uiuere? ego enim

enim à sapientibus audiui quòd nos morimur, quòd corpus est nobis sepulcrum. Pyrrho unde Pyrrhonij qui omnia contradicunt, et in incertum reuocant: dicebat, nihil differre uiuere aut mori: dicentiq; cuius cur igitur non moreris? quonia inquit, nihil differt. Memoria quoq; defunctorum uenerari, omnes scriptores ferè præcipiunt. Demosthenes. Τοῖς ἰσῶς πᾶσι ἑπέσι ἢ πλεον ἢ ἐλαττω φθόνος. τὰς τεθνεώτας δὲ τῶν ἐχθρῶν τις ἀτιμάζει. Cuncta quidem animalia inuidiam aliquam siue parua siue magna subeunt, Mortuis etiam inimici parcunt. Timocles: Mortuis misericordia Deusq; propitiis optatus, uiuis inuocata inuidia. Stesichorus. Θαντόνος ἀνδρός ἐ πᾶς ἀπολείπετο χάρις. Morientem hominem non omnis gratia deserit. Archilochus Οὐ γὰρ ἐσθλὰ καταθανῶσι κερτομαῖρ ἐπ' ἀνδράσι. Ne mortuorum hominum bonis obrecta. Quæ quidē res maxime damnatur. Ex quo Sophocles queritur. ἦ δὲ φθόνος, ἦ θανάτου ὡς τὰ χυδ βροτοῖς χάρις διαφθαῖ. Heu heu quam cito mortuorum gratia mortalibus desinit.

Homerus de corpore Hectoris dehonestati. Κωφίω γὰρ γαῖαν ἀεὶ ἴδμεν εἰναι. Quid nisi iam mutam sociat moribundus arenam? Moscion eandem sententiam: Vanum, inquit, defuncti hominis umbram laceffere. Et Plautius ait non nisi laruas cum mortuis luctari, quum Pollio orationem aduersus eum scriptam referuaret post mortem edendam. Zoili Homeromastigis noua incepta, unde cognomen episcopo. Is librum in Homeri uituperationem Ptolemaeo Philadelpho dicauit: quumq; diu premitu frustra expectasset, petere cepit: An, inquit Ptolemæus, egere potes? qui maior sis Homero, ac uiuus: quum ille te inferior ac mortuus tot hominum milia diu pascat?

DE MODO FUNERANDI.

Funerum autem diuersa ratio. Funerare in bello corpora, ut testatur Aelianus de uaria historia, primus Hercules monstrauit: quum antea hostium corpora projicerentur, teste Homero. ἔλθῃτε τὰς χεῖρας ἀνὰ τὸν οἶνον τε πᾶσι. Hæc auibus prædam tribuit canibusq; cruentis. Eustathius in Homero dicit consuetudinem fuisse apud Græcos ut cum magno uiro mortuo x i i. hostes sepelirentur. Sic Patroclo Troianos contumeliam Achille: quem morem secutus Vergilius Pallati extincto tribuit: si nona diem mortalibus absum. Nam nona die tumulabatur: octaua prius comburebatur. Septē uerò dies in domo plorabatur. Ex quo Horat. Nouēdiales dissipare cineres dixit. Fiebant et ludii funebres totidem diebus: quorum autor item Hercules, Pelopi atauo primum eos instituendo. Aelianus etiam scribit: apud Tauros cum rex moritur, charissimi quoq; simul sponte commoriuntur. Sindii tot pisces in sepulcrum mittunt, quot hostes interfecerunt. Phryges marmoribus pro sepulcro suspendunt. Hircani canibus tradunt ad hoc nutritis. Massagetae eos qui morbo pereunt tanquam impios, canibus item dant: in bello extinctos, aut quoquo modo interfectos honorant. Persæ et Aegyptij mortuos minime comburunt, quòd Persæ Deum ignem dicant, quem non fas sit cum homine commisceri. Aegyptij uerò quòd ignem animal putant, ne attingantur ab animali, sub dio iacentes dimittunt solibus sicandos et absumendos: autor Herodotus. Apud Ro. ipse mos comburendi à Sylla cepit, teste Plinio, uerito talionē, eruto C. Marij corpore. Desijt autē in Antoninis. Vngebantur quoq; corpora et cum aromatis condebantur, tanta cura, ut nos Romæ testes sumus ante paucos hos annos foeminam in tumulis Albanis fuisse effossam: supra m. c. c. annos defunctam, ut è uestigio sepulcrorum animaduertimus, integrā membrā: crasso operata unguento. Quidā ausi Tulliolam dicere, quòd eodem prope loco multa Tulliorum memoria, et Hercuniorum, et Tulliole reperta fuerint. Modum funerandi imperatores uide apud Herodianum in Comodo. Eius moris quiddam hodie in summis Pont. et Cardinalibus simile

seruari conspiciunt. In alijs uerò defunctis præficere ad plorandum conductæ. Neniā, id est, carmen funerale canebat. Cupressos fores ornabant, quòd hæc arbor Diti sit sacra: cadauera uestibus albis amiciebat, formine quidem: atris autem uiri, ut autor Plu. in Probl. In arca deinde conditis, sacrificia manibus offerebant, quæ et inferiæ, et parentalia, et iusta, et februa dicta sunt. Fiebant autē tribus rebus, sacrificando Diti, spargendo flores tumulo, ac ludos et epulum dando, quæ Pollinatura dicta est: cui Pollinætores, id est, hi qui corpora ingebant præerant, annonamq; flagellabat carius omnia ementes: ex quo, ad Pollinctum emere, prouerbum. Hæc igitur tria in testamento marmoreo Flauij Salutaris leguntur, quod in Anthropologia in eius nomine posui.

DE CVRA SEPVLCRORVM ET LAVDANDIS DEFVNCTIS.

Sunt quibus uiuentibus curæ sepulcri pompa sit, ut Soloni dicenti: Mors mea non careat lacrymis: liquamus amicis mœrorem, ut celebrent funera cum gemitu. Contra uerò Ennius: Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu Faxit, curæ uolito docta per ora uirum. At pudeat nostros Christianos præsertim sacerdotio dicatos funeris ac sepulcri pompam expetere: nec etiam satis pendens luxuria marmoris, sed etiam æris cœpta, quum Petri et Pauli, præterea Stephani, Laurentij, Hieronymi, Gregorij, totq; aliorum sanctorum etiam martyrum corpora uideamus humi Romæ iacere, nullis in aere pendentibus in uisoleis. Sed ne hæc tantum nostris modestiam cōuenire dicamus, uideamus quid Cyrus moriens apud Xenophontem loquatur. Meum corpus pueri quum decessero, nolite neq; in auro, neq; in argento, neq; in aliquo lapide collocare, sed terræ statim reddite. Quid enim beatus quam terræ commisceri, quæ tot pulchra nutrit ac parturit: Ego autem cum cæteris uiribus homo sum, libenter nunc quoq; mihi uideor cum ea communicare, quæ benemerita sit. Hæc ille. M. Aemilius Lepidus qui princeps senatus sextis iam censoribus fuerat, antequam expiraret præcepit filiis, lecto se strato sine linteis, sine purpura efferrēt, in reliquum funus ne plusquam æris denos consumerent, imaginum specie non sumptibus nobilitari maximorum uirorum funera solere. Liuius lib. x l v i i. Cicero de legibus excitari uetat sepulcrum altius quam quinque diebus absoluatur, nec lapide conditi plusquam capiat laudem defuncti incisan, nec plusquam quatuor uersibus elegis. Humare mortuos semper uel in ueteri lege religiosum fuit. Iacob moriens, ut ad patres suos transferretur, ne inter Aegyptios prauos homines tumularetur, Iosepho filio mandauit. Moses item ex Aegypto fugiens, ipsius Iosephi ossa secum tulit. Laudatur Tobias qui sepelendis mortuis uacabat. Iudas Maccabæus post prælium contra Gorgiam commissum, iussit prostratorum corpora mandare sepulture. Iehu rex Israël Iezabelem suam hostem iussit sepeliri, eo quòd esset de stirpe regia. Ex his uerò qui Deum ignorauerunt, Alexander Darij interfecti corpus uxori matriq; liberaliter tumulandum dedit. Pauli Aemilij Annibali hosti perquisitum cadauer, et humaniter sepultum. August. de Cic. Sepulcrorum memoriam sumptusq; funeris, magis uiuorum consolationem dicit esse quam defunctorum utilitatem. Ambrosius in sermone: Quid proficit, inquit, sepulcrorum superbia? damna sunt potius uiuentium quam subsidia mortuorum. Viris igitur sapientibus, ut in ueteri prouerbio πᾶσα γὰρ τὰ φθόνος, hoc est, omnis terra sepultura. Laudare defunctos uetus est consuetudo, cepitq; apud Græcos: iam inde à Pericle, qui teste Thucydide, prius defunctos in bello Peloponnesiaco pro cōcione laudauit. Apud Ro. uerò Val. Pub. primus collegam suum Brutum, ut est apud Liuium. Græci epitaphium uocant quando uel unum, uel etiam plures comprehendat. Monodiam uerò quando unum tantum. Epicedium plerumque fit carmine.

Præficere Neniā Cupressus

Pollinctus

Cyrus

Aemilius Lepidus

Pericles

Val. Pub.

Epitaphium

Monodia

Epicedium

R. Vola

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIB. XXXII.

DE MODESTIA, GRÆCIS SOPHROSYNE DICTA.

ELIQUA sunt quæ ad modestiā temperatiōemq; pertinent, quam Græci simul et pudicitiam uno uocabulo σωφροσύνη uocant, magnopere quæ cōmendant. Menandri nonnullos conuerterit senarios.

Ego uerò nihil antiquus puto modestiā, Quam semper in bonis admixtam cernimus. Ne dixeris mihi diuitias, Deum, Nullatenus colo, neque in celo puto, Quem intemperans uir possidet atque improbus. Idem. Heu heu diuinitus hoc omnibus malum est, Quando bonum uidet si quis nec eligit. Quid nempe nobis est opus nisi duo, Cibus Cereris, et paruus aquæ cantarus? Idem. Ταμῖος ἐστὶ ἀρετὴ ἢ σωφροσύνη. Promptuariū uirtutis est modestia. Sophocles. Σώφρονας θεοὶ φιλοῦσι καὶ εὐχῶσι τὰς ναῦς. Modestos dii amant, odereq; malos.

Antiphon. Qui nullis tangitur aut mouetur uoluptatibus, modestus aut abstiens dici non potest. Cæst enim materia uirtutis et exercitationis ad ipsum honestandū. Plato in Lachete. Temperantia facit ne ex homine præcipitemus in brutum. Fortitudo autē ut ex homine ad deos perueniamus. Hypseus. Magnum puto uectigal modeste quotidie uiuere. Menedemus iuueni dicenti, maxima res est adsequi quod optas, ait, multo maior optare quod deceat. Epictetus dicebat: Quemadmodū in conuiuio uersari modeste debemus, ut ad ea quæ nobis oblata sunt in mensa manum modice protēdamus, ea uerò quæ nos prætercunt minime attingamus, quæ nondū uenerūt nō auide expectemus: eadē est et in cæteris uitæ modis ratio, et in diuitijs, et in imperio: sic eris dignus deorum conuiuia. Euripides. Βραχέα τὴν ἰδούσας ἐς αἰὲν τινεὶ ἀβύσσῳ. Breuis uoluptatis delectatio tristitiam parit sempiternam. Idem ad natum admonitio. Aequam in primis mētem habe, neq; partem locupletibus trade, qui in alterum propendent, alterum uerò odio persequuntur. Iniustam pecuniam ne posside, si cupis eam diuturnā esse domi. Amicos minime blandos, minimeq; tuæ auscultantes uoluptati posside. Sed et penultima domus tuæ uiris grauibus pateant, cū senioribusq; tantum cōgredere. Isocrates ad Demonicum: A quibus autem detineri turpe, ab his te contine, lucro, ira, uoluptate, dolore. Quod profecto absqueris si potius lucrū putabis ex his quibus maxime laudaberis, quam quorum abundabis. Irām superabis, si hanc ita in delinquentes exercebis qualem ipse ab alijs ferre dignum putas. Voluptatem uerò, si turpe existimabis à seruis dominari, ac seruire libidini. Dolorem postremo, si respexeris aliorum aduersitates, teq; hominem esse memineris. Maxime autem ad pulchra peragenda excitaberis, si considerabis quòd ex illis uoluptas nobis maxima prouenit. Contra uerò ex desidia atque luxuria dolores. Nam uirtuti semper incumbere, castetq; ac modeste uiuere, id demum perpetuam incunditatem firmisimamq; præbet.

EXEMPLA MODESTIAE.

Perfarum reges. Perfarum reges, ut autor Stobeus in collectaneis, ante cibum ac potum de modestia disputant: ante sacrificium, de

iustitia: ante bellum, de fortitudine. Sic Socrates antequam decederet, de animæ immortalitate disseruit: quem postea Cato Uticensis imitatus est, dum sibi manum intulit, perlecto prius Platonis lib. Magis enim ad opus uirtutis excitari uidemur, si de his prius aut nobiscum meditando, aut cum alijs loquendo differimus. Apud Plutarchum in tractatu περὶ τῶν πολιτικῶν παραγγελμάτων hæc legitur: Themistocles in uictoria quadam cum hostem iacentem torquatum armisq; nobilibus indutum uidisset, amico se sequenti ait: Hæc accipe spoliā: nam tu Themistocles non es. Honsium igitur quandoque amicos ditare, dū sumus in potentia, nos autem minime. Pythiacus Mytileneus ex agro quem recip sua uirtute parauit, populo ei quantum uellet concedente, tantum sumpsit quantum hasta percurreret. Apud Romanos P. Claud. in simili causa quantum uno die arasset. Quod honoris signū uerbis publice oblatum, non ad quæstū, satis esse debet. Cato nullam sibi passus est statuam poni ob modestiam, dicens, malo uti posteri interrogent cur Catoni nō posita est statua, quam cur posita est. Aelianus de uar. hist. scribit, quòd Archelaus Macedoniae rex cum in mensa à quodam poeta x. talenta dono peteretur, Euripidi qui et ipse præfens aderat dedit, dicens, Tu dignus accipere, hic autē petere. M. Fabius Cos. deuictis Veijs triumphum spreuit ob fratris et collegæ mortem, dictitans in luctu ciuium lauream non accepturum: autor Liuius libro i. Alter ex eadem familia censuram renuit, quòd eundem honorum in domum suam sepe nimis collatum uidisset. Pompeius oblatam sibi ab Hebræorum rege mensam et sedem auream, ut usui suo foret, in ærarium deferri iussit. Fabius Gurges, Fabius Pictor, C. Numerius, Q. Ogulnius legati ad Ptolemæum missi munera quæ ab eo priuati acciperant in ærarium antequam quicquam retulerunt: quibus Senatus merita liberalitate per Questores omnia distribuenda censuit: autor Valerius de Modestia. Nostra memoria Zacharias Barbarus Romæ legatus Venetorum equum præstantissimū quo à Xysto Pont. donatus fuerat reipublice suæ misit, illa uerò eidem libenter remisit. Q. Cincinnatus dictator sex mensium factus deuictis Equis x v i i. die se magistratu abdicauit: quod et L. Sylla etiam sponte fecit. Idem imitatus est Cn. Plautius in censura, collega Appio Claudio contra legem et uolūates omnium perseverante. Claudij Neronis moderatio Liuius prædicata, quòd equo sit passus Liuium triumphantem sequi, quam plus operæ ad uictoriam de Asdrubale contulerit: res tamen in Liuij prouincia sit gesta. Illa quoque alterius generis, in eadem tamen uirtute exempla, quòd se nonnulli inferioribus patriæ causa subiecerunt. Duo Fabij Maximi: alter filio Fab. Gurgiti, cui ob male rem contra Samnites gestam senatu de eo remouendo agente, se legatum proficisci pollicitus est: alter Q. Fabio item filio in Apulia res gerenti. Africanus etiam L. Scipioni fratri contra Antiochum iussit. Et ante hos omnis Val. Publicola M. Valerio fratri in bello Sabinorum, quorum legationibus et consilij Consules feliciter pugnauerunt. At contra à immodestiam adrogatamq; indicauere, M. Horatius, et M. Valerius Publicola frater qui contra senatus auctoritatem duobus diebus triumphauerunt. Cæsar Iulij filius x. gñi. Senator et Cos. quanquam honores ante tempus nonnullis etiam modestissimis ob uirtutem concessi, M. Vale. Corninō annorum x x i i. Consulatus, Scipioni Aemiliano item Carthagem petenti. Et demū Pompeio ante annos triumphanti. Cæsar quoque gesta pleraq; tyrannica, præsertim dum peteret absens consulatum, ac prouinciæ tempus prorogari, quamuis et hæc omnia absentibus quibusdam sponte quandoque data. Nam metu belli Hetrusci crescente, ut autor Liuius libro x. Q. Fabius, P. Decius consules, App. Claudius Prætor absentes creati sunt, et L. Volumnio qui Consul ante Samnites uicerat, ex S. C. in annum prorogatum imperium. Fabio

Themistocles Pythacus Mytileneus

M. Fabius

Q. Cincinnatus

S. z deniq;

Scipio Aemylianus Pomponius Atticus

Cosmus Medicus

deniq; ob egregie domitam Hetruriam consulatus continua- tus. Sed & in alio genere laudati Scipio Aemylianus Aeliano, & Pomponius Atticus Cornelio Nepote testibus, qui nec unquam cimerunt quicquam, nec edificauerunt. Pompeius agrum uicinum nunquam mercatus est. Augustus forum angustius fecit, non ausus possessoribus domos extorquere: quem mea etate imitatus Cosmus Medicus, unus omnia potens, quum domum uicinam Lucianorum suas aedis maxime incommodantem nullo precio obtinere posset, nihil unquam ex honoribus humili familie detraxit.

DE VERECUNDIA, ET PVDICITIA.

AD modestiam uerecundia pertinet, quae Aristot. adfectus magis quam uirtus ponitur, quod diffusa in corpore existat. Menander. Πᾶς ἐν τοῦ σώματος χροῦς ἐν αὐτῷ δοκεῖ. Omnis qui uerecundatur, bonus mihi uidetur in primis esse. In hac repulse sunt plurimorum, qui mihi supra in magistratibus commemorantur. Cato inter alios duas tulit: altera cōsulatus: alteram uero praturae cum Vatinius uiro infami. Idem bis in carcerem duci iussus, a Cesare, et à Trebonio Trib. Pleb. quod legem impediret, quae prouincias Cos. Cesari, Pōpeio & Crasso dabat. Virginia quod L. Volunio de plebe Consuli qui Samnites uicit nupta fuisset, ex templo pudicitiae patriciae, sacrisq; eiecta fuit. At ipsa aliam aedē plebeiae pudicitiae extruxit. Lilius x. Simile huic apud Hebraeos Anna ob sterilitatem est passa. Pudicitia uero ipsa quanquam sit mulierum praecipua, uiros etiam saepe uel non Christianos honestauit: quorum aliquot exempla ponit Aelianus de uaria historia. Eucrates Chalcedonius philosophus manibus uerēda nō attingebat.

Eucrates

Amcebas Diogenes traecedus Clitomachus Democles

Amcebas citharædius, & Diogenes tragædius castitatem seruantes, ab uxoribus perpetuo abstinerunt. Clitomachus Pancratiastes canes concumbentes se ne uideret auertebat. In cōiuijs uerba impudica & obscœna dedignabatur. Democles puer ob formam cognomento Pulcher, Athenis Demetrii libidinem, in seruente lebetem sese proieciendo uastauit. Apud Romanos adolescens in castris C. Marij, ut Cicero pro Milone testatur, tribunum uim sibi adferentem interfecit. Facere enim probus adolescens periculose, quam perpeti turpiter maluit. Publius uē adolescens Papyrij creditoris libidinem simul & crudelitatem ad senatū detulit. Spurina item alius Romae, ne ob formā uexaretur, gladio sibi faciem dehonestauit. Insequen- tibus uero temporibus duos adiuuimus ob Veneris abstinentiam in morbis perire maluisse, isacium Comnenum imperatorem Constantinopolitanum, & alterum quem uidimus, Iacobum Lusitaniae cardinalem, e stirpe regia, sub Pio Florentiae decedentem, utrum utruq; summa modestia ac probitate.

DE IIS QUI BONA HABVERVNT INITIA, TURPEM VERO FINEM, ET CONTRA.

Metellus Pius

Solon Athenicus

Nonnullos uero laudatos fuisse adolescentes accepimus: illaudatos uero senes, ut Metellū Pium, qui cetera uita continentissimus, consul ad extremum in Hispania, iam senex uarijs se dederat uoluptatibus. Idem & Hortentio, Luculloq; euenit. Et apud Graecos Soloni Atheniensi sapientissimo, ut eius indicant carmina: Dum propero ad senium discere multa libet, Grataq; sunt Veneris nobis, & dulcia Bacchi, Quaeq; uiris Musae munera grata ferunt. Alcibiades quoq; Antiochus Magnus, Xerxes, alijq; complures in eiusdem albo censuræ: qui excusatione sepe remissionis ab omnibus concessæ, post labores exantillatos utentes, minimum

ad otium & luxuriam prolapsi, famam pristinae frugalitatis ultima incontinentia auerserunt. Aliqui uero cōtra: lapsi in iuuentute, alios postea mores sumpserunt, ut accidit Protagora philosopho, & Alexandro sophistæ. Cicero pro Celio: Multos audiui in hac ciuitate, qui totam adolescentiā uoluptatibus dedissent, emersisse aliquādo, & se ad frugem bonam, ut dicitur, recepisse: grauesq; homines, atq; illustres fuisse. Augustinus item: Nonnullos legimus & uidimus, qui aut adolescentiæ uanitate, seu ignorantiae cecitate decepti, uario peccatorū genere tenebantur obnoxij: deinde ocyus ab errore conuersi, maiora adhuc opera fecerunt iustitiæ, quam antea peccata admiserant. Ad hoc igitur multum faciet bona natura. Quapropter Euripides sic ait: Profecto res mira, si terra quidem mala, bonam naturā tēpestatem fuerit, satis dabit segetū. cōtra uero bona si ea desunt quae circa sunt opus, fructum adferet malum. In hominum autem genere quisquis semel malus, nunquam erit aliter quam malus. Bonus uero semper bonus: neq; ob aliquod damnū naturam mutabit quin sit bonus.

Diligentia tamen cunctis in rebus semper aliquid proficit: ut ait Quintilianus: naturaeq; ac fortune ex parte resistit. Ex quo idē poëta postea subdit: ἐχθὴ γέτι καὶ τὸ θεοφθιδύαι καλῶς. Refert, inquit, nōnihil bene educatum fuisse. igitur, ut inquit Hieronymus, uitae praeteritae minime credendum, ac eum uitij usque ad extremum & castrorum euersionem pugnam dum: si quis autem per licentiam paulum de animi contentione remisserit, inimicis de se diu expectatam uictoriam non auferre quidem, sed differre uidebitur.

DE AMORE IMPVDICO.

Thcophrastus, amor est, inquit, animi concupiscentia, quae celcrem habet ingressum, tardū uero regressum. Plutarchus autem aliter: Amor neq; nos statim, inquit, nec uehementer ab initio quemadmodum ira inuadit, neq; facile ingressus discedit, quamuis alatus: sed sensim ingreditur ac molliter manetq; diu etiam in senibus: qui quāquam discedit, aut tempore, aut ratione uictus, non penitus liberam relinquit animam, remanetq; in ea uestigium, ueluti syluae exusta, aut fumatis, nec penitus ex ossibus eijcitur: ignoraturq; quid sit, unde ueniat, quomodo ingressus. Hieronymus contra Iouinianum in hac ferē Plutarchi sententiam: Amor, ait, in multis est insuperabilis, extinctus accenditur, & post copiam rursus est inops, & ob perturbationem quam sustinet, aliquid cogitare non sinit. Idem ad Amantium presbyterum: Omne peccatum post factum poenitentia sequitur, sola uoluptas, in ipso poenitentiae tempore praeteritos stimulos patitur, ut ex hoc quod corrigere cupimus, rursus sit materia delinquendi. Plautus in Ci- stellaria amoris insaniam pulcherrime describit:

Credo ego primum anorem apud homines carnificinam commentum. Hanc ego de me coniecturam facio domi, ne foris queram, Qui omnis homines supero, atq; antideo cruciabilitatibus: Iactor, crucior, agitor, stimulator, uersor i amoris rota: miser Exanimor, seror, differor, distrahor, diripior: ita Nullam mentem animi habeo: ubi sum, ibi nō sum: ubi non sum: ibi est animus. Ita mihi omnia ingenia sunt: quod lubet, non lubet iam id continuo. Ita me amor lapsus animi ludificat, fugat, agit, appetit, Raptat, retinet, iactat, largitur, quod dat, non dat, eludit. Modō quod suadet, dissuadet: quod dissuadet, id ostentat. Maritum moribus mecum experitur, ita meum. Frangit amātem animū, neq; nisi quia miser ne eo pessum. Mihi nulla abest iam perditio pernicies. Theophilus dicit, Amorem caelo a dijs, quod seditionem inter illos

Diligentia

Amor impudicus

Amoris uoluptas ex Plauto

Sapientes plurimi ob libidinem infra tuas appellationes

illos ageret, expulsus fuisse, effraetis alis, ne rursus ad superiora uolaret. Menander: ἔβρα ἢ ἔραος ἢ ἡσθετοῦτος κοφός. Amor natura furdus admonenti.

Plato in Phaedro, animam comparat geminis equis: alteri bono, rationis: alteri malo, appetitus: peioremq; concupiscentiae quam irae appetitum esse. Aristoteles ait, amantes ad oculos protinus respicere ante omnia in quibus pudor continetur. Theocritus:

Νῦν ἔγνωρ τὸν ἔρωτα, βαρὺς θεός. ἦρα λεαίνα Μαρὸν ἐβίλασε, δρυμῶ τε μὴ ἔτραφε μῆτηρ. Virgilius hunc emulatus ait, Nunc scio quid sit amor, duris in cotibus illum Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes, Non nostri generis, nec nostri sanguinis edunt. Idem Theocritus uno uersu eius exprimit inconstantiam: Καὶ φεύγει φιλέοντα, καὶ ἐφιλέοντα δῖον. Sectantem refugit, consecretur fugientem. Et alibi: Πολλὰ μὲν γὰρ ἔρωτι τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφραται. Saepe haud pulchra satis, sat pulchra uidentur anori.

Ex quo, ut scribit Pausanias, apud Aegyram urbem Achaeorum, amor cum fortuna sub eodem tecto colebatur, quoniam ad amorem consequendum plus posset fortuna quam pulchritudo. Alexis: ὁ εἶς αὐτῷ ἀλλοῦς τῶν σωμάτων ὄρα, ἢ ἰδὼν ἔστι ἢ χεῖ τῶν φίλων φίλος. Qui uires corporis amat, uoluptatis non quidem amorum amicus est. Cheremon tragicus ait: Sicut enim uinum dilutū, sic amor mediocrius gratus: intensus uero & immoderatus, molestus. Thespieses Erotidia celebrabat sicuti Olympia. Lacedaemonij ante pugnam amori sacrificabant, uelut in amore certantium & certa amicitia uictoria consisteret. Cretenes in praелиjs optimos ac pulcherrimos amore deuinctos secernebant, ac per eos annua sacra fiebant. Apud Athenienses sacra cohors appellata ex amatis & amantibus consistebat: ut tradit Alexis, in qua summa erat fiducia. Ex Atheneo. Nunc ad proceres nostros: Gregorius in moribus, Luxuria sensum hebetat, confundit intellectum, memoriam obturat, euacuat sensum, obnubilat uisum, reddit hominem pallidum ac foedum, senectutem inducit, mortem denique maturat. Chrysostomus in Mattheum: Luxuria eo plus augetur, quo magis frequentatur, fugiendo fugatur. Hieronymus ad matrem & filiam in Gallia commorantes. Ferreas mentes libido domat, ac eo plus in uirgibus, quo dulcius esse putatur quod nescitur. Idem, Difficile inter delicias seruare castitatem. Idem, Qui luxuriam perfecta uicerit incontinentia, sanctior erit Dauid, sapientior Solomone, fortior Sampson. Nam quum nihil sit uilius quam a carne uinci: nihil tamen gloriosius quam carnem uincere. Idem ad Nepotianum dicit, praeteritae castitati non esse confidendum. Bernardus rem hanc tripliciter euitandam suadet, actione, sensu, oculis. Et quando amor & uoluntas sunt actionum principia, merito Augustinus animam citra amorem uocat extinctam: nec eo uacare posse pudico uel impudico. Pudet commemorare sapientes plurimos infra suam appellationem ob uoluptatem constituisse, ut literas etiam quae perficer ingenium & mores debuerant, infamem. Ut à Graecis ordiar. Nec tantum Clario Lyde dilecta poëta: Nec tantum Coe Bacchis amata uiro. Philetas enim de Bacchide poema fecit, & Callimachus de Lyde apud Clarium Ioniae urbem ortus, quamuis è Cyrene originem suorum duxerit. Has sequute sunt Lesbia Catulli, Delia Tibulli, Cinthia Propertij, Corinna Nasonis. Duces etiam corruerunt, Lamia Demetrium, Phryne Timotheum, Philippum Graecae puella amores, Annibalem Campanae, Cleopatra Caesarem, Flora Pompeium. Ducta insuper in matrimonium sortia, Pericli Aspa-

Erotidia

sia, Psammitico regi Aegypto potentissimo Rhodope, Antonio Cleopatra. Nos Andream Paleologum Peloponnesi Despotum ex tanta nobilitate superstitem, Graecum sortum atque uilissimum sibi connubio iunxisse uidimus. Sed utinam sexum non mutaremus: in hac parte multo feris nocentiores, quum illa natura legem custodiant. In gymnasijs Graecorum haec reperta sunt uitia. Primi enim Lacedaemonij, teste Thucydide, puerorum corpora ad palestram nudauerunt, sic postea nulla priscorum societas hac caruit nota. Inter Argonautas, Hylas Herculi dilectus, qui quum aquas haurire descendisset apud Arganthonium Bithyniae raptus nymphis dicitur: quem Hercules quesiuit exiens, & ipse non amplius ad naues redijt. Nireus, qui ad Troiam uenit, pulcherrimus unus ponitur Iliados β. Euryalus Virgilianus, Parthenopeus Statio. Sic deinde uarijs uarij adamati, ut Bathillus puer Siculus Anaeroenti, Magnes Gogi Lydorum regi, Harmodius Hippiae, Aster Platoni, Q. Catulo Roscius, Pijo Galbae, Antinous Hadriano. Nec Pindarum poetam haec infamia liberauit, qui, teste Valerio, in gymnasio in gremio pueri adamati, obdormiscens expirauit. Duos quoque Romanos equites Plinius libro septimo sua etate dicit in Venere Pantomimi Mythici forma praecellentis obijisse. Huiusmodi etiam fatum exitumque Cor. Gallo praetorio, & Q. Heterio equiti Romano diuersis temporibus contigisse. Quin & bruta saepius adamata, ut à Cratide pastore capra. Amati & homines à beluis, ut à delphino puer Corinthi. Apud Solos puer Zenophonis à cane. Alius à graculo apud Spartam. Ab asfere quoque Citharistria. Haec Aelianus. Vidimus & nos huius generis his temporibus exempla: primum quod accidit puero Romae dum adequitaret, forte cercopithecus de maiore genere è fenestris uiccancelarij conspiciens, illic eum consecretur uersus Adriani pontem, metu quoque adcelerantem, & ipse insiliens tandem in equum capite colloque horrendo spectaculo complexus est: ille penè exanimatus concidit, ductusque in proximam tabernam: fera perseuerauit eo modo, aliquandiu nihil aliud prorsus agendo, dein profiliit. Postremo loco, quod omnibus incredibile forte fuerit, referam recentissima historia, ut illud iactare carmen possimus,

Credite Romani Dictæo credite tauro: Vidimus, accepit fabula prisca fidem. Siquidem sub Pio tertio in Hetruria puella quaedam cum cane quem maxime amabat rem habens, grauidā que ex eo facta, semicanem peperit, hoc est, pedibus, manibusq; ac auriculis caninis, cetera hominem: res expiationis gratia ad pontificem delata. Inuenti quoque qui inanimata dilexerunt, ut iuuenis Atheniensis statuam Fortune in Prytaneo consistentem, quae quum ei negaretur precio mercari uolenti, apud eam se noctu interfecit. autor Aelianus. Plinius item de signo Veneris scribit, quod quum iuuenis deperiret, saepe cum eo congressus, turpitudinis signa apparuerunt. Oenomanthi denique sophistae insaniam, uerba que in imaginem pueri dilectam Philostratus ponit: quam referre ob turpitudinem superse- deo. Vitandæ libidinis duo maxima remedia Ouidius his carminibus ponit: Otia si tollas periere Cupidinis arcus. Et in alio loco: O nimis exitio nata theatra meo. Quapropter soleo mirari gratitatem Romanam spectacula permisisse Vestalibus. Nam Augustus contra praetoris tribunal, eis locum in theatro assignauit. Tertium addit omnium praestantissimum Hieronymus ad Rusticum monachum: Sacrorum uoluminum, theologiaeque studium.

Sexus mutatio

Lacedaemonij

Bruta adama- ta

Qui inanima- ta dilexerunt

Vitandæ libi- dinis remedia

Triplex amor secundum Platonem

Orpheus in carminibus, amorem quem φάντα uocat, principium ponit rerum humanarum. Zeno stoicus amorem dicit amicitiae & concordiae, libertatis quoque instrumentum: ideo ad salutem reipublicae plurimum conferre. Sapientes alij, ut ait Athenaeus, eum procul ab omni turpitudine iudicabant: & in gymnasijs una cum Mercurio & Hercule stauerunt, cui sacrificabant. Nam amorem, honestamque uoluptatem, quae ex uirtute prouenit, deliciae corporis infamauerunt: ut Seneca testatur in epistolis. Neque uoluptas, inquit, causa uirtutis, more Epicuri: sed accessio est. Virtus enim non quia delectat, placet: sed quia placet, delectat. Plato triplicem ponit amorem: diuinum, ferinum, & humanum. Primus occurrente pulchro aspectu ad diuinorum contemplationem animum extollit, ab omni procul labe remotus. Secundus belluarum more coinquat. Humanus autem inter utrumque consistens: sensus quidem quadamtenus oblectat, uitium tamen refugit. In Symposio quo quisque ex ordine conuiuia de amore sermonem habet, geminam ponit Venere cum gemino amore: primam sine matre coelestem & pudicam, quam sequitur amor pudicus: secundam ex utroque sexu procreatam impudicam, ex Dione, quam item amor sequitur impudicus. Amici insuper in partem honesti ueniunt amoris: de quibus legendis, praeter Aristotelem in octauo, Xenophon commentario secundo Socratem differentem introducit. Dicit enim minime eligendos esse, qui in reddendis beneficijs, alijsque uitae officijs fuerint negligentes: praeterea auaros omnes qui tantum proprio commodo student: mendaces insuper ac subdolos, uoluptarios uentri, somno ac ueneri nimium indulgentes. Tales enim nihil boni in commune officium amicitiae conferre petunt, sed eorum potius commercium fugiendum. Nam bonus ignauium cuius facta minime probat, nullo pacto diligere poterit.

CONTRA DIVITIAS GRAE-CORVM DICTA.

Plutarchus. Proverbium est, Μη παιδι τὸν μάχαρρα. id est, non gladium puero. Ego autem dico nec puero diuitias, nec uiro ineruditionem. Bion dicebat ridiculos esse homines, qui studeant diuitijs quas fortuna praebeat, illiberalitas custodiat, probitas auferat. Diogenes. Neque in ciuitate, neque in domo diuite uirtute posse habitare. Favorinus. Homines quandoque dignos risu, quandoque misericordiam, interdum odio. Risu, quum ob insolentiam maiora, quam eis conueniant, appetant. Odio, quum ea adsequuntur. Misericordia, quum non adsequuntur. Pythagoras. Neque equum sine freno, neque opes sine sapientia retineri diu posse. Socrates. Diuitias existimandas esse, si saltem uoluptatem parent. Sed qui uti uelit pereuntes uidet, tum uoluptate desidiaque marcescit: qui autem custodire, curis uritur: qui uero possidere, assidua cupiditate. Neque auratus lectulus egrotum leuat, neque bona fortuna stultum. Appetitus natura frenari difficilis, adiunctis uero diuitijs penitus insanus. Insatiabilis animus, furiosus res est: quum moreat saepe nondum miser, spe plura consequendi consequuta negligat, desideret absentia, despiciat praesentia, neque ita amet uti sperat. Atque haud uideo utrum miserius possideat an expectet. Possessio enim non uititur, expectatione laborat. Bonum igitur existimabimus cuius nullus sit finis, ac res adepta principium sit cupiditatis alterius? Nullus enim ita locuples est, qui minora uotis non possideat. Oportebit igitur in rebus secundis in eum qui utitur non adeo secundis, in aduersis uero in eum qui magis aduersis utitur, intueri. Quod si forte aut in prosperitate longe fortunatiorem, aut in calamitate minus calamitosum respexeris, semper morebis. Si-

monides interrogatus, utrum eligendum magis, diuitias an sapientiam: Num uides, inquit? Aspicio enim sapientes ad diuitum ianuam uenientes. Haestenus ex Plutarcho: deinceps ex Platone de republica. Mihi autem non amare pecunias magnopere uisus est, quod solet accidere his qui non possident eas: qui uero possident, duplo quam caeteri diligunt: haud aliter quam poemata uel patres filios, adeoque tenentur eo studio, ut in conuersatione molesti sint omnibus, nihil aliud laudari, nihil aliud fieri ab hominibus cupientes. Vera, inquit, ais. Certe ego inquam. Sed hoc enarra, quod praestare putas, frui ne multa substantia? Moderata, inquit ille, & reliqua quae sequuntur. Idem. Pecunia quid opus hominibus, nisi forte ut morbis medicus, ut tantum utilitatem adferat? Nam χρέματα chremata ex hoc pecunia dicitur, quasi utilia.

Idem ualde diuitem non posse felicem esse probat hoc modo: Felicem simul & bonum necesse est esse, ualde autem diuitem & bonum esse non licet, non ergo felicem & diuitem. Idem. Qui nimium intenti paranda rei sunt, quanto hoc putant honoratius facere, tanto uirtutem inferiorem existimant. Virtus & opes haud aliter quam duo in trutina pondera, quorum altero degrauiante eleuatur alterum. Sic in ciuitate tanto boni uirtuteque praediti sine honore sunt, quanto magis in precio diuites. Mox ex Isocrate, πολλὰς κακίας μάλλον ἢ καλοκαγαθίας ὑπερέτης ἔστι, ὕψιστος μὲν τῆ βαθυμία παρασούδαζον, ἐπι τὰς ἰσορῆας τῆς νέας παρακαλῶν. Diuitiae uitij magis quam uirtutis ministrum, licentia inertiae praeparant: ad uoluptates quoque iuuenes traducunt. Idem. Qui diuitijs uti nesciunt, similes sunt his qui pulchrum possident equum, nesciunt autem equitare. Idem. Praesentem substantiam duabus de causis noli despiciere: nam & magnae calamitati facile medentur, & studiosum hominum, alioquin minime fortunatum iuuant. Idem. Non enim accipere lucrum, aut erogare damnum, putatote. Neutrum eorum semper eandem habet uim: quum tempore uirtuteque fit, utrumque possidentes iuuat. Euripides, πολλὰ τὰ χρέματα αἰτία ἀδρότοις κακῶν. Pecunia est hominibus multorum causa malorum. Simile illud apostolicum. Radix omnium malorum est cupiditas. Item: Melior uita mediocri, innocuaque substantia, quam domus impijs referta diuitijs. Simile illud Dauidicum: Melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas. Idem. Male partam pecuniam a tua domo expelle, ea siquidem perniciem adfert, ac breui tempore dilabitur.

Valde diuitem non esse felicem

Hunc imitatus Sallustius eleganter expressit. Male parta male dilabuntur. Idem: Opes ea moderatione adipisci ac retinere oportet, ne quis earum causa postea moreat. Idem. κακῶς οἶκος εἰσέλθων ἔκ ἐξ ἑσπέρων. Quae male domum ingrediuntur, minime salutem habent. Sophocles. χρέματα ἀδρότοις οἰσὶ ἐὼς ἐκείνη φιλῶν, ἀδὲς δὲ τιμῶν. Pecunia inuenit hominibus amicos pariter & honores. Vsurpatum & ab Ouidio. Dat census honores Censui amicitias. Lycurgus, ἔτὸ πλεῖστον καλῶς, ἔλλ' ἐκ καλῶν. Non enim pulchrum diuitem esse, sed e rebus pulchris. Hesiodus. χρέματα ἢ ψυχὴ πῆλεται ἀλοῖσι βροτοῖσι. Est anima heu miseris nummus mortalibus ipse. Praeterea ea detestanda quae causa malorum sunt, ac inferendi belli. Quapropter Demosthenes in Philippicis ait. δὲ μὲν δὲ χρεμάτων, ἀνὸς γὰρ χρεμάτων δὲ ἐπὶ γυναιξὶ τὸ δόνηται. Opus pecuniae, nec sine pecunia quicquam fieri licet ex his quae oportet. Cicero in simili causa necum belli pecuniam appellauit. Missonius. Diuitem tantum & sapientem putamus eum qui necessitate ubique ferre potest. Antiphanes. Praestat egere, quam turpiter ditari: hoc utuperationem, illud misericordiam parit. Hypseus. Nullus enim quod diues, sed quod procul a turpitudine uixerit, laudem consequitur. Hierax. Diuitiae bifariam insidiantur: primam potentioribus per inuidos, deinde pauperibus per potiores: quod igitur possidetes inuidio

Pecunia inuenit hominibus amicos & honores

inuidiosos facit & iniustos, quam potest cum uirtute societatem habere? Aristonymus. Diuitum uita, ueluti qui altum nauigium tenent: pauperum uero qui iuxta litus adnauigant. Ut enim uinum quosdam ebrios & iratos reddit, quosdam mente salubriore & mitiore, sic diuitiae. Theognis. Qui sua uult latere uita, diuitias quaerit. Diuitiae tantum expetuntur ad ambitionem, libidinem, & gulam: quae fati sunt saepe causa celerioris. Ex quo idem autor ait: Πολλὰ τοὶ πλεῖστος λοιμὸς κόρη ὤλεσεν ἀνδρας. Plures mortales gula quam pestis dedit orco. Democrates. Qui animum curat, seipsum curat: qui corpus, non se sed sua curat: qui pecuniam, non se nec sua, sed ualde aliena curat.

DE OFFICIO DIVITIS.

Diuitis officium. Igitur longe difficilior fuerit, ut ait Plutarchus, dispensare opes quam parare, quod hoc cuiusuis est, illud sapientis tantum. Multique propterea in tenui fortuna beatus, quam in opulenta degunt: ex quo Augustus, teste Tranquillo, quibusdam ciuitatibus libertatem, ea uti nescientibus ademuit. Et quando ad censuram liberalitatis, omnes philosophi diuites uocant: saepe euenit, ut auarissimi quique famam lautitiae, uictusque splendore tueantur. Nam ita fit, ut qui praeter officium sumptuosi existunt, praeter etiam officium praeparati sint, ut olim Milesij, qui mollibus ornati uestibus, domi fordidam habebantur, nunc item Neapolitani: seu si ad omnia prodigi, rapaces. uti C. Caesar, & omnes fere qui castra sequuntur. Contra hos Hieronymus ad Pammachium ait: Pythagorae praecipuum est. Per uiam publicam ne ambules, hoc est, ne uulgi sequaris errores: quicquid agas, aeternae causa mercedis agas: cunctaque non ad laudem, neque opinionem, sed gloriam reuoces sempiternam. Idem ad Nepotianum: Nonnulli diuites templa aedificant, columnis ac marmoribus ornant: non damno, non uitupero, unusquisque in suo sensu abundet, sunt tamen meliora quae agant. Si igitur in operibus sacris nimium sumptuosi minime laudantur, quid dicemus in profanis, ac superuacuis aedibus, aut arcibus? Caeterum in fortuna unum cuncti hospitium extollunt. Nam caetera si dantur copia signum, uel quandoque non diligentis erit: in hoc etiam excipientis charitas laudatur: unde multi uel ignobiles apud posteros nomen meruerunt, ut Molochus ille pastor in Nemea sylua, qui Herculem a leonis caede redeuntem excepit: Ianus Saturnum, Euaider Aeneam, Canusine & Campanae mercule Romanos a clade Cannensi, Raab apud Hebraeos Dei populum. Graeci olim Ioui Xenio, teste Pausania, templum constituere, quod nulla re magis illum placari putarent. Hesiodus loco fratris hospitium dicit esse. Gregorius pontifex, multique proceres ex nostris domi uocatis misstrabant, quum possent hoc officium foris delegare. Res haec uitio contrario praelucet. In hospitales primo omnium Thraces, Polymestoris proditio, & Diomedis stabula declarant. Deinde Aegyptios ara Buftridis, & Pompeij caedes. Deinde Scythas infamias olim ara Dianae. Aethiopum quoque multos anthropophagia. Quibus non multum cessit hoc tempore Pisanorum simul & Bononiensium noua crudelitas, qui inquilinos omnis iam penae ob antiquitatem ciues expulere. Hi ob amonae charitatem, ex quo paulo post terrae motu sunt ingenti periclitati. Illi quum a Florentinis desciscere, direptis etiam bonis. Unde in hunc diem in maximis agunt erumnis. Quod ne quidem a prisca Romanis didicere, qui quondam expulsis Tarquinij bona etiam reddere decreuerant, si per eorum compertam proditionem licuisset. Caesar quoque nonnullis transfugis etiam apud se relicta remisit. Populus Romanus reges ac legatos omnis per quae flores sumptibus excipiebat. Sed fortunatis quum ex domini ca sententia res ardua sit,

Milesij

Pythagorae praecipuum

Hospitium

Thraces inhospitales

Aegyptii

Scythae

tria Apostolus praesentanea remedia, ut Hieronymus inuuit, proponere uidetur, quae his uerbis compendio dicuntur: Diuitibus huius seculi praecipue, non altum sapere. Facile tribuere. Non sperare in incerto diuitiarum suarum. In primo frugalitatem, modestiamque in moribus ac uictu, citra superstitiosum splendorem & ornatum praecipit: cuius rei gratia diues damnatur epulo, laudatur Lazarus. Deinde beneficentiam ac liberalitatem in pauperes: qua de causa illius qui bona ad multos annos congregauerat, nocte sequente repetita est anima, & Zacchaeus probatus. Nam quum omnes morum ac doctrinae perfectam laudem consequi non ualeant, hi maxime in secundis consistent, qui tales demerentur. Quod Augustinus ad propositum euangelicae Mammaeae mirari solet tam adposito a Virgilio dictum: Quisq; sui memores alios fecere merendo. In tertio modum cupiditati, honestaque rei statuere, & ne semen a spinis obruatur ex ambitionis auaritiaque sollicitudine, ad ueram philosophiam quandoque quisque pro ingenio suo se recipiat: quod principes multi fecere, qui supra mihi memorantur.

Diuitum tria remedia ex Apostolo

PRO PAUPERATE.

Paupertas tribus de causis amplectenda: quod curas remittat: quod ad philosophandum aptior: quod meliores uiros reddat. Favorinus, ut scribit Stobaeus in collectaneis, duplicem ponit paupertatem: ex fortuna, & ex sententia. Prima mederi exercitationem, liberalitatem, alienam quoque fortunam. Secunda nihil mederi, quoniam minime indiget. Illa quidem indiget & quaerit. Xenophon in Symposio: Quid est o Charmides? Quenam res tibi maxime cura est? Mihi, ait, paupertas. Certe, inquit Socrates, res quidem gratissima, minimeque inuidiosa, minime contentiosa, incustodita seruatur, neglecta fortior. Diphilus: πένιτ' ἀνδρ' οὐδὲν ἀτυχεῖσθον, τὴν δ' ἡδὴ τὸ χεῖρον μεταβολὴν οὐ προσδοκᾷ. Paupere uiro nihil fortunati, commutationem ad peiora non expectat. Epictetus: Corpus mensura possessionis, sicuti pedis calceus: qui si intra eius mensuram constituerit, indumentum iuuat: si laxior, molestat. Hypseus: θεράπευε τὸ φοβᾶσαι, ἢ μὴ φοβῆσαι πένιαν. Cura timorem, nec timebis paupertatem. Menander: ἀσχωρόμεθα ἀσχηρα πένιαν φέρειν. Turpissime fers paupertatem si pudeat. Apollonius philosophus ait: Egere probum non est. Sed ob turpem causam egere, uelut Iro illi Homero contigit. Antiphanes: Fames omnia dulcia praeter seipsam facit. Seneca in epistolis: Si ad naturam respicias, nunquam eris pauper: si ad opinionem, nunquam diues. Idem: Nullum maius lucrum, quam carere his quae possides. Quod autem, ut ab initio proposui, sit aptior ad philosophandum: Diogenes, Stobaeo item teste, paupertatem dicere solebat, philosophiam esse ἀποδιδάσκου, id est, sine praepatore, sponte edoctam. Nam quod philosophia persuadere uerbis multis contendit, hoc praestare paupertas cogit. Proverbium quorundam est, ut ait Teles: ἡ πένια χαλὸς πρὸς τὸ φιλοσοφῆναι. Paupertas clauis ad philosophandum. Quod ille quidem negat. At non uides, inquit, quod plerumque pauperes philosophantur, Diuites uero in otio male uiuunt? At inquit Aristoteles protrepticum ad Themisonem Cypri regem esse hortantis ad philosophiam, quum nulli magis commodum quam ei sit, ob opes quas ad hoc opus impendere potest, insuper & gloriam. At hoc pauper praestare melius poterit, quod minus occupetur negotijs, quae diuites: quos non solum sibi, sed & alijs uacare oportet: minus etiam ob modicas facultates uoluptatibus uacet. Praeterea gloriam non minus quoque pauper praestabit. Videmus enim saepe honoratioris in hoc genere homines in ciuitatibus esse. Aristides in constituendis uectigalibus omnibus praela-

Duplex paupertas

Paupertas idonea philosophiae

tus fuit, cuius gloriam Callias ea tempestate, quanquam ditissimus, emulabatur. Lysander etiam apud Lacedaemonios. Et Euripides dicit, quendam pauperem adolescentem plures honores adsequutum apud Argiuorum civitatem. Haec Teles.

Paupertas industria & ingeniosa

Paupertas insuper magis industria, et ingeniosa. Nam Architas, ut ait Plutarchus, legens Eratosthenis Mercurium, carmen illud magnopere laudare solebat.

Χρηδὸ πάντ' ἐδιδάξε, τί δ' ἔχρειον κεν ἄρ' εἶποι.
Vfus cuncta docet, quid non inuenit egestas?

Virgilius hoc imitatus ait. Labor omnia vincit

Improbis, et duris urgens in rebus egestas.

Maximum postremo argumentum in diuitijs uirtutem non esse, quod tam apud Graecos quam Latinos optimi uiri, maximeque sapientes, omnes pauperes extiterunt. Hic igitur Apulei locum, quod in apologia sua causam paupertatis pulcherrime declamare uidetur, adducam: Paupertas, inquit, philosophiae uernacula est, frugi, sobria, paruo potens, emula laudis, habitu securo, consilio benefuado, cultu simplex: neminem unquam superbia inflauit, neminem in potentia deprauauit. Ciuitatum est conciliatrix, omnium artium reperitrix. Eadem in Aristide iusta, in Phocione benigna, in Epaminonda strenua, in Socrate sapiens, in Homero diserta, eadem pop. Rom. imperium ab initio fundauit, C. Fabritij, Cn. Scipionis, Manij Curij filiae de publico dotatae ad maritos ierunt, portantes gloriam domesticam pecuniam publicam. Publicola regum exactor et Agrippa populi reconciliator collatis sextantibus a pop. Rom. funerati sunt. Atilij Reguli agellus ob similem penuriam publica pecunia cultus. Haec ille. Socrates dicere solebat, paupertate parum esse modestiam. Proverbium est Graecum apud Plutarchum: δέωτος λιμὸς ἐγγύστε μοι χάρις. Nunquam fames aduertia genuit. Plato in legibus ait: Pauperum peccata ob huius uita incommoda, leuius apud inferos puniri, diuitum uero grauius. Cui consentire uidetur Chrysostronu sententia in sermionibus: Habet et paupertas martyrium suum si patienter toleretur. Ambrosius in psal. Quanto quis in hac uita ignobilior aut abiectior, tanto erit in futura excellentior.

Maxime sapientes pauperes extiterunt.

farum. Et qua sequuntur. Apud Aristophanem quoque utrumque simul differentem probe legimus: ὡλδοτον ἢ πεινῶν. Quumque Plutus paupertati incommoda extrema, miseriamque ultimam obiecit: At illa non, inquit, mea sunt ista, sed mendicitatis. Quod lepide Martiali exprimitur. Nam Cinna non est pauper, habere nihil: ut plane innuatur statum inter utrumque optimum, ferre ex nostrorum etiam sententia. Paupertatem et diuitias ne dederis mihi.

CONTRA AVARITIAM
DICTA GRAECO-
RVM.

Herodes Atticus, ut est apud Philostratum in eius uita, Auaros comparabat Aloidis, qui Marti quem ceperant, et in uinculis retinebant, nihilominus sacrificabant. Sic illos pecuniam, quasi incompedibus retinere, simul et uenerari. Aristonymus in historia: Auari uitam pollinunt, id est, coenae mortui comparat, ubi quum adsint caetera, letitia deest. Apollonius Tyaneus apud Philostratum, dicit, magis esse fugiendam avaritiam sapienti et philosopho, quam luxuriam, aut aliud crimen, quod ex avaritia et quaestu caetera dependeat. Idem Platonem accusabat, qui ad Dionysium in Sicilia, avaritiae causa profectus sit. Similiter et Eudoxum in Aegyptum, specie philosophiae. Speusippum quoque Atheniensem, qui in Macedoniam usque profectus, in Casandri nuptijs poemata frigida recitauit. Timon, qui Misanthropos cognominatur, duo dicebat malorum principia: avaritiam, et ambitionem.

Bion sophista, eam tantum omnis uitij originem ac matrem. Socrates: Neque a mortuo sermonem expectes, neque ab avaro gratiam. Idem: Nullo unquam tempore tibi uel decepto sis alium decipere. Pitacus: ἀπληροσ τὸ δέωτον κέρδιον. Infatiabile semper lucrum. Perianther: κέρδιον ἀσχετόν βαρὺν θεμέλιον. Turpe lucrum graue fundamentum. Xenophon: Non enim tam durum non accipere, quam priuari solitum accipere. Sophocles: φιλάργυρον μὲν τὸ φε βαρβαρόν γένος. Auarum omne barbarorum genus est. Hesiodus: χρημῶσα δ' οὐκ ἀρωακτὰ θεοδοτὰ πολλὸν ἀμείνα. Raptae diuinitus concessa pecunia praestat. Idem: μὴ κακὰ κερδαίνας, κακὰ κέρδεα ἴσα ἄτησι. Turpe lucrum fugias, damni nanque instar habetur. Apollonius philosophus: excusatio avaritiae, et proprii moris est, cumulare pro filiis. Diphilus: ἂν μὴ τὸ λαβῆν ἦν, οὐδ' εἰς πονηρὸς ἦν. Nisi lucrum esset, nemo quidem improbus foret. Diogenes eos qui immensas opes cumularent, μεγαλοπῶχος, id est, magnificos pauperes appellabat. Theopompus. Qui multas possidet fortunas, ac cum tristitia degit, is omnium mihi uidetur et praesentium et futurorum infelicissimus. Hanc mutuatus Martialis ait:

Tristis es et felix, sciat hoc fortuna caueto.
Ingratum dicit te Lupe si scierit.
Euripidis senarij quatuor aurei sequuntur:
Εἰ δ' ἄνυχῶν τις βίον κεντήμην,
Μυδὲρ δόμοισιν τῶν καλῶν παράστει,
Ἐγὼ μὲν οὐποτ' αὐτὸν ὄλβιον παλῶ,
Φύλακα δὲ μάλλον χρυμάτων ἐυδαίμονα.
Si quis uitam in fortunis uixerit,
Neque pulchrum aliquid domi tentauerit,
Ego hunc diuitem aut beatum nullo modo,
Sed custodem pecuniae felicem dixerō.

Exempla insuper avaritiae ex Plauti aulularia pulcherrime auspicari licet. Notatur et Simonides poeta, ut autor Aelianus de uaria historia. Is enim rogatus a quodam, ut encomium ei scriberet, gratiamque se loco muneris habiturum:

Plauti Aulularia
Simonides

Respond

Semiramis

Respondit, duas se habere arcas: unam gratiarum, alteram argenti. Hanc quum aperiret, communem plenamque: illam uero uacuum solamque reperire. Idem in ultima senectute, cur avarus esset, interrogatus: Quoniam, inquit, inimicis malo diuitias relinquere moriens, quam amicos uiuens frustra rogare, detestans plurimorum quum opus infidas amicitias. Dum Brennus dux Gallorum Senonum obsideret Ephesum, uirgo quaedam Demonica nomine sollicitata specie barbari cum eo pepigit, se Ephesum prodituram mercede monitum, ornamentorumque: quae Galli ferebant: quo facto Brennus ut promissa praestaret, simulque eius ulcisceretur avaritiam, iussit aurum omne in eam congeri, usque adeo ut uiua supprimeretur. Idem fere exemplum et Tarpeiae Romanae prodita arce Tatius duci Sabellorum Semiramis, ut item scribit Aelianus, in suo sepulcro inscripserat: Si quis rex pecunia indiget, monumentum diruat. Dareus igitur quum id demoliretur, nihil pecuniarum inuenit, sed tantum hoc scriptum, Nisi esses infatiabilis, nunquam sepulcrum mortuorum attigisses.

DE MENSIS AC CIBIS, DE QUAE
HIS QVAE AD EA PERTINENT:
AC PRIMVM QVIS PARS
SCORVM CIBVS.

Antiquitus nondum Cerere praebente uictum, alijs alium fuisse cibum satis constat. Glandes Arcadibus, Pyra Argis, Ficus Atheniensibus, Pyra Syluestria Tyrinthijs, Palmulas Carmanis, Milium Meoticis ac Sarmatis, Cardanum Persis. Mox apud Aegyptios ab Iside frugibus inuentis: apud Graecos, a Triptolemo: apud Romanos, a Saturno: mitior sane cultus ingressus est, ut paulatim etiam obsonia fuerint expectata. Autor Aelianus de uaria hist. Obsonia uero, ut ait Athenaeus, omnis cibus est qui per ignem praeparatur. Pulmentum autem omne iurulentum ac subliquidum. Scripsere de obsonijs, teste Polluce, Pantaleon Mithaecus, Zopyricus, Sophon, Egeppus, Paxanus, Epeneus, Heraclides Syracusanus, Tyndaricus Syconius, Simonaclides Chius, Glaucus Locrensis, sophista omnes. Athenaeus inquit, Erat prima et secunda et tertia mensa, et tripodes quibus innitebantur mensae appositae, quae nunc Magades uocantur. Meminit Sophocles ἦν χρῆσις, τὰς εὐαπίας μάγας δόρωον. Mensas nominabant et epulas in ipsis positas. De tripode mensa Aristophanes τράπεζαν ἡμῶν ὅρα τρεῖς πόδας ἔχουσαν, τὴν ἄρα δὲ μὴ ἐχέτω, ἢ ποτ' ἐγὼ τρεῖς τράπεζας ἔσταιν ἰσχυρῶν. Apud Romanos uero, testibus Varrone et Festo, quadratis mensis in castris utebantur, quas cibilas a cibo uocabant. Domi rotundas habebant. Lauti etiam ex citro. Cn. Manlius, Asia deuicta primus, ut Plinius scribit, suo triumpho monopodia, abacos, et triclinia erata in urbem inuexit. Monopodia enim, quae uno tantum pede sustentabantur mensae. Monopodia uero merces, tota eiusdem generis ab institore uel societate coempta. Abacus, ubi argentea instrumenta, mese locatur. Est et omnis forma quadrata. Vnde bancum uulgo dictum, et abaculi. Est et tabula, ubi numeri scribuntur. Persius: Aut abaci numeros.

Obsonium
Pulmentum
Qui de obsonijs scripserunt

Quot mensae

Monopodia

Abacus

DE CONVIVIS.

Tris tantum adhibere conuiuios mos fuit ex numero Gratarum. Deinde nouem ex numero Musarum Pausani. Athenaeo uero quinq. Arcestrato quatuor uel quinq. his carminibus ponuntur ἐσθλα. δὴ τρεῖς ἢ τέσσαρες οἱ εἶνοι ἀπαιτεῖται. ἢ τὸν γὰρ μὴ πλεονεξῶν. ἢ δὴ ἄρ' ἐν μισθοφόρων ἀρπάζει βίβλον, ἢ ἡ σπασίω τῶν. Cyrus ut apud Xenophontem, conuiuios ab latere sinistro locabat honoris gratia, utpote ab latere cordis, chariores, Plutarchus in problematis

scribit. Imperatores post uictoriam pop. Rom. triumphali coena in loco publico accipere fuisse moris, acinde ab eo deduci domum. Consules uero ad conuiuium inuitare, uerum postea ne adcederent rogare, quum is honor deducendi praesentibus ipsis tribui non posset. Idem ait, uetere instituto nemo foris coenabat sine liberis, qui etate essent puerili. Causa, quod senes prudentiores respectu filiorum essent, et filij modestiam uoluptatum iam inde capere coram patribus didicissent. Insuper quum ex alijs tum ex Ciceronis in Vatinius autoritate deprehendimus, minime atratos accumbere solitos. Quis enim, inquit, non solum in publica letitia, sed etiam in lectu domestico aut suuere amici accubuit unquam cum pulla toga?

Mos in coenis triumphalibus

TEMPVS EDENDI ET APPOSITA MENSARVM.

Coenare noctu semper consuetum fuisse Athenaeus testatur ob Lunam, quae uim habeat ad concoctionem praecipuam. Quo magis miror Martialem in quodam carmine hora nona accumbere solitos dixisse. Nam si prandium, nimis tarde si coena, nimis cito. Quod autem Gregorius in homilia quadam in concordandis euangelistis, quum alter prandium, alter coenam dixisset: Nona semper ait hora ueteres edebant, quapropter prandium coenam uocabant. Inuenimus tamen et prandere et coenare solitos. Apud Trogum, Prandete milites hodie apud inferos coenaturi. Et Celsus hyeme dicit, uulgius semel accumbere, praeter quam alio adstrictis. Et Ischomachus apud Oeconomicum Xenophontis dicit se leuiter prandere, ut coenae det locum. Quapropter horam hanc nonam non satis intelligo. Ordo autem is fuerat ex eodem autore. Vi in principio et fine mensae, proposim siue propomasi darent, modicum crati, id est uini meri, uocabantque; bonum demonem in Bacchi honorem. Ponebant item primo piper, phyllida, myrrham, cyperum, unguentum, turdos, aliasque; aues. Olius etiam, quod acetaria uocabant Latini non ab aceto, sed accipiendo ut acetabula in polybis. Plinius ait, expedita res et est parata. Inde acetaria dicta. Graeci autem hac ἰδύομαζα uocant. Hodie apud uulgum ex Sale nomen habent. Secundae mensae quas tra gemata illi, nos bellaria uocamus, constabant ex cocco, ciccre, faba, chondro, caseo, melle, sesamide, hoc est sesamo confecto, quod Iugiolinae nunc uocant. Romae uero ex nucibus aethiopianis nucetam. Mensam item uacuum non sinebant, teste Plutarcho, sed quum omnino aliquid superesset. Causam ipse adfert, quod uerbanum putarent comprimere appetitum, quum adhuc uoluptate persui liceret. Sic enim absentia minus cupiunt, qui praesentibus ac paratis abstinere consueuerunt. Athenaeus quoque in lautis coenis, ait, uasa cum epulis mutari morem fuisse. quod Plinius etiam libro trigesimo tertio, capite decimo testatur: eaque conuiuiis donari ac uocari ἀποφωρητά. Alexander in probl. ait: Poculorum discrimen in eadem mensa fuisse, ac a maioribus initium: causam adfert ne saturitatem primo mensae ingressu iniiciant. Cicero in Verrinis, poscunt maioribus poculis. Et Plautus. Incipere a summo, id est, a maiore poculo. Panes insuper hi Iulio Polluci probantur, Cribantae, qui et obelae, collices, collabi, nasti, amyli, collyrae, xymetes, sfgamita, charifis, cancridae, mazae, pellini communes omnibus, uocati a figura bouis, melittati, hyglea, anthema, thridacine, physte, omutta, ephicras, dandalis, lolodica, comon, lupe, Placentarum species, ames, ametidais, pyramus, sesaminus, erichytus, erithrya, strecta, cotylifcus, phihoxdia, crepis quae erat ex farina et melle. Plinius autem libro decimo octauo, panis generis ponit: Ab obsonijs ostracarios, a delicijs artolaganos, a festinatione speusippus, a coquendi ratione furnaccos et artoptefios. Praeterea nauticos, qui contusi sunt et iterum cocti. Siligineos cunctis praestantiores. Secundarios hordeaceos.

Tempora coenae

Ordo mensae

Bonus dāmon

Acetaria

Idyomata
Tragemata
Bellaria

Apophoreta

Panes laudati

Panes iterum cocti
Cibarios

Pheraulas & Sacas

COMPARATIO VTRIVS-
QVX EX XENO-
PHONTE,

Xenophon quoque in dialogo quodam pulchre ostendit diuitiarum ac paupertatis comparationem his uerbis. An putas Saca, Pheraulas ait, eo me iucunde uiuere, quod plura possideam, scito me non secure degustare, aut bibere, aut dormire aequae, atque quum eram pauper. Nam quo plura adsunt, plura custodire, plura oportet distribuere, curas etiam plures admittere, negotiaque tractare. Serui multi multis indigent, ac hi uictum, illi uestes, alij medicos requirunt. Diuersis e locis nunciij prorunt mali, aut oues a lupis abreptas, aut boues e rupe praecipitasse, aut morbum aliquem armentis agrisque incidisse. Minime, inquit Sacas, ista puto. Quum potius saluis rebus plurimis, animum magis gaudere oportet. Tu uero, inquit Pheraulas, Saca noli putare pecuniam, curas, aut tristitiam ex animo posse discutere. Nullum enim uidere licet, aut diuitem quiete somnum capere, aut haec spernentem esse irrequietum. Atqui, Sacas ait, ista concedo diuitibus euenire quae memoras, si quando eos erogare, sumptusque facere grauate contingat. Quod si forte impensis aequae ut possessis oblectarentur, nimia profecto diuites felicitate pollerent. Neesse, inquit Pheraulas, o Saca, multa possidentem, multa erogare, in deos, in amicos, in hospites. Quicumque igitur in acquirenda pecunia gaudet, is oportet ualde in distribuenda moereat. At ego, Sacas ait, putauerim non minori esse uoluptati, multum possidenti diuitiarum, multum facere impen-

Panis Martius Cibarios, qui pastoribus & uulgo dantur. Qui autem hodie panis Martius dicitur. ἀπὸ τοῦ μαρτίνου putauerim dictum. Est enim maza, teste Athenæo, panis offa madefacta, seu libi, seu placenta. Supra etiam Polluci memorata maza inter lautitias panis. Vasa quoque ob mensam reperta, idem Pollux ponit oxybapha, lecanias, quod nos lancem, seu patinam, cymbapha, celaria, triblia, canastrum idem & canistrum: chytram, nos ollam: chalchea, nos athena. His addi possunt patina, cacabus, ubi aqua calefit, concha, mortarium, harpago, sartago, situ la, hydria, urna, lebes: Homero manibus leuandis ponitur, apud nos peluis seu trulla, quod teste Nonio, uas est aquarium. Labrum uero pedibus leuandis balneis adhibebatur. Gutturium unde aqua manibus descendit. Addita fistula sipo dicitur & epistomium. Seneca ad Lucillum duodecimo: Nisi aquam argentea epistomia fuderint. Vinaria uasa dolia fictilia fuerant, & picata, cum inscriptione notarum. Relinebant uero quum primum attingebant. Nos Sixti tempore in reficiendis ædibus pontificijs in Vaticano effodi uidimus eius generis ingentia, quæ in domum suam traiecit Ioannes Iacobus cardinalis Parmensis. Nam dolijs ligneis tantum in Alpibus sicuti & nos Plinius suo tempore testatur homines uti cœpisse.

Dyota Dyota apud Horatium, dolium, quod duas utrinque ansas ueluti aures, unde nomen sumpsit, habebat. Cadus insuper, amphora, congius, baucalium, quod nunc boccale uocant. Tinarum etiam illis usus fuit ut nobis, teste Nonio. Festus autem tinia uasa uinaria uocat. Cantharus, urceus, orca, fidelia, cortina, lacus, prela, infundibulum. Cupa, uas ligneum idem ferè quod dolium, quod nos uegetem uocamus: ut ex Festo deprehenditur, & Lucani carmine. Namque ratem uacuae sustentant undique cupa. Nam cupis in mari naues sustentantur quum refarciuntur. Hinc cupellum parua ueges, quæ uidelicet barilis mensuram capere poterat: quod adhuc uocabulum apud Romanos restat, ex Græco etymo, κώπελλον enim curuum dicitur. Homerus, Δέπας ἀμφικώπελλον. Decupa, qui uinum minutatim uendit. Cicero, Vinum à decupa & propola quotidianie sumit. Sunt qui mensuram dicant. Cupedia uero auiditas lautiorum ciborum est, à cupiditate dicta. Cicero, Mulierostas, liguritis, temulentia, cupedia. Inde cupedinarij, qui cotos ac lautiores uendunt cibos, ut in popinis. Gellius cupedulas etiam dixit. Ad cœnulam, inquit, non cupedulas ciborum, sed argutias quæstionum. Deinceps poculorum genera ex Athenæo. Acatium poculum, simile acatio, phiala, xylmon, missum, quod uno haustu bibitur, calix, crater, patera, arymillus, argyris, arysus, besa poculum Alexandrinorum inferius latum, superiore parte angustum. Baucalis sopatrus, baucalis tetracalix, quæ quatuor calices capiebat. Bicus poculum, & bicarium diminutiuum, uulgo nunc cognitum. Dactyolus, carchesium, poculum oblongum, coniunctum in medio leniter, aures habens ad prendendum. Calpeon, coleba, & lebes, ubi libum ponebatur. Ceras instar cornu poculum. Nam prisca Græci in cornibus bubulis potare consueuerunt. Ex quo Dionysius cum cornibus cernitur, & taurus etiam uocatur, ac apud Cyzicum tauri specie colitur. Hinc uini mixtionem cum aqua κράσιον dicimus: & uas in quo miscetur, crater, quasi cerater, quod in cornu prius infundebatur. Xenophon in sexto: Bibebant autem in poculis ceratinis. Præterea cernos, cōrtacis, cabyle, cisirion, labronia, lepastia, lebyon, lycurgis, phiala est à Lycone facta, sicuti & cononius à Conone, toreutis.

DE MENSARVM SVMP-
PTV AC POLYPHA-
GIA.

Cœnæ triumphales Pontificales Funerales Erant maximi sumptus cœnæ triumphales quas supra commemorauimus, præterea pontificales & saliares. Funerales

quoque ubi pollinctores erant, qui corpora ungebant, cariusque omnia emebant, ac lautius, ex quo ad pollincturam emere & pollincere dicebatur, ubi annona flagellabatur. Plautus: Hodie pollinctura est. Teste quoque Plinio cauebatur, ne pisces qui non essent squamosi ad pollinctum emerent. Pollux τιμω-
Pollinctura τωλάς eos appellat, quod carius omnia emerent. Veniam ad externos ex Athenæo. Antiochus cognomento Gryphos apud Daphnen ciuitatem amœnissimam celebratam instituit: cœnasque sumptuosissimas adhibuit, cum epulis omnifarijs animalium omnium, coronisque aureis. Exercitum integrum epulo excipiebat adeo copioso, ut præter absumpta quilibet ex reliquijs animalium omnium integrorum aliquid referret. Demetrius Phalereus, cum mille & ducenta talenta quotannis in sua haberet potestate, parum admodum in administratione Reipublicæ consumpsit. Reliquum in delicijs luxuriosissime uictitando inter scorta. Alcibiades uictor in Olympia omnes quotquot aderant conuiuio excepit. Empedocles Agrigentinus, qui è secta Pythagorea animalibus abstinebat, bouem ex preciosis aromatibus confectum, omnibus qui in Olympia conuenerant distribuit. Pytheas Bithynicus, qui platanum auream, uitemque illam nobilem Dareo regi donauit, Xerxis copias, hoc est, septies octingenta octo millia hominum excepit epulo. Stipendium quinque mensium, frumentumque insuper pollicitus, ut è quinque liberis senectuti suæ in defectu unus concederetur. Hactenus Athenæus. Ad Romanos redeam. In cœna aduentitia data Vitellio principi à fratre, ut refert Tranquillus, fuerit duo millia lectissimorum piscium & septem auium adposita. Hanc ipse post ea princeps in dedicatione patinæ superauit. Heliogabalus princeps nunquam minus centum festertijs est epulatus. Polyphagi deinceps plures memorantur. Gatis regina Syria, ut scribit Antipater Tarsensis, edixit ne quis piscem sine ipsa ederet. Quare sacerdos Atergatis appellata est, quod Ater Græce dicitur. Sacerdotes eius loci in festo sacrificium parant oblato prius Atergatis piscis argenteo. Mensas omnis generis piscium refertas deuorant, eleganti legis diuerticulo. Hæc postea regina piscibus deuoranda est data. Hyperides orator, teste Timochare, fuit obsophagus, his uerbis in quadam oratione. ἰδρυοπόλας οὗτος ἡμῶν πολυτῆ. Hic nobis Ceterios dicit. Philoxenus poeta Dithyrambicus edit polypum duorum cubitorum, præter caput, ut est autor Machaon Comicus. Aristophanes poeta Syracusanorum mensas & Sybaritarum luxus notat. Plato scribit in epistolis, Quod ueniens in Siciliam nequaquam uitam eorum adamauerit, ut potest in die saturum fieri, & nunquam cubitare solum: qui enim in hac licentia adsuescunt, nequaquam (proferet studiose iuuentus) aliquid mente præclarum excogitare possunt. Aelianus de uaria historia hæc refert. Aristoteles philosophus ab initio, autore Timæo Taurominio obsophagus ac decoctor fuit. Xerxes nouum genus gulae, aut uoluptatis inuenientibus, præmia proposuit. Mithridates, teste Nicolao Damasceno, certamen polyphagiæ & polyposiæ statuit. Alexander Macedo per Dionysia præmia de bibendo proposuit. Hercules denique cum Leprea rege, de gula contendit, uicique tauro toto paulatim deuorato. Hæc ille. Athenæus item hæc scribit. in Sicilia templum Saturitatis fuit. Annarus Babyloniae rex stola & ornato muliebri uidebatur, dum cenaret centum quinquaginta puella saltatrices ac canentes aderant, quum prius esset seruus. autor Ctesias. Agefilaus Lacedæmonius dux dum gereret apud Peloponnesum bellum, uideretque Astaticos quosdam in exercitu suo obsophagos, uentrique deditos, ornatos insuper uestibus, corpore uero minime ualentes, iubeat nudatos à præcone palam incedere per ignominiam, uestes autem militibus

Pollinctura

Antiochus

Demetrius

Alcibiades

Empedocles

Pytheas Bithynicus

Polyphagi

Gatis regina

Hyperides orator

Philoxenus poeta

Sicilorum iunior

Aristoteles decoctor

Xerxes Mithridates

Alexander Hercules

Saturitatis templum

Annarus rex

Agefilaus

Syrorum luxus Aristippi scomma bus quorum uirtus laudata esset, tradebat ut hoc excitati premio fortius pugnarent, illi uero hac irritari ignominia frugalius uiuerent. De Syris etiam dicit, eos continuo esse in comuiuijs, balneis & unguentis. De Aristippo item philosopho, qui cum reprehenderetur à Platone quod tanquam obsophagus magno piscem emisisset, respondit, minime sed duobus obolis. Quumque ille respondisset, se tali pretio empturum etiam fuisse: Num uides, ait Aristippus, quod non ego obsophagus, sed tu auarus es: Sardanapali autem nota uita & inscriptio sepulchri. Huiusmodi moribus fuit ille rex Bithyniæ Prusias, inlustri, propinquisque semper agitans, ut tradit Liuius. Idem & Dionysius tyrannus, quum Corinthi exularet. Apud Romanos uo racissimi memorantur, in primis Fabius ille Gurgis Fabij Ruliani filius, qui ob deuoratum patrimonium nomen inuenit: ut autor Cæcilius. Apitius deinde qui, teste Suida, longas regiones piscium causa obibat. Clodius Albinus, & Maximinus imperator. Hic quadraginta carnis libras una mensa edebat. Ille Clodius centum ficedulas, centum persica campana, totidem ficus Labicanas, & decem melones Ostienses: ut apud Spartianum legimus. Ante hos Luculliana conuiuia & nomina cœnationibus adhibita, & sæpe mille ex improviso exceptos hospites, turdosque per æstatem adpositos, iam qui legerit eius uitam, facili nouerit. Sed ad hæc usque tempora, is furor imperiarum penetrat. Memoria patrum nostrorum Galeatius, Ioannis Galeatij primi Mediolani ducis pater, in filia nuptijs, ubi adfuit & Petrarcha poeta, ad centum millia nummum aureorum dicitur erogasse: conuiujs ad omnis intermissus ingentibus donis muneratis. Vidimus & ipsi præfectum urbis, Sixti quarti pontificis fratris filium, qui Friderici ducis Feretrani filiam duxerat, pop. Rom. ad nuptias inuitasse: theatro ligneo apud ædes Apostolorum cõstituto. Sed hæc honestum ex parte tuerent. Illud sanè Deo hominibusque inuisum, quod in Petro ordinis minorum cardinale sancti Sixti cognouimus, duobus annis quibus sub eodem pontifice in potentia uixit, trecenta aureorum millia in luxu nugisque consumpsit. Secundis familiæ triclinijs, argentea ac epulas principales quotidie adhibitas. Verum horum memoriam facile oblitiscunt nouus nuper luxus Cæsaris Alexandri pontificisque filij, qui quotidianis epulis ducentos aureos dicitur. Parasitis quandoque uestes duorum milium donauit. Exercitum insuper non minus octo millium hominum alere continue, uiuente patre, solebat.

DE SVMP TIBVS ALIIS.

Alexandri tabernaculum Sed quando cœpimus, sumptus etiam non necessarios nonnullos repetam, quosdam etiam liberales. Alexander Macedo præter patrimonium omne amicis donatum, tabernaculum in itinere mirandum instituit: quod ad hunc modum Aelianus de uaria historia describit. In eo lecti centum sternebantur, aureæ columnæ uerticem sustentabant aureum uarijs textum ornamentis. Persæ in eo mille uocati Melophori à stolis melinis & purpureis consistebant. Sagittarij mille Macedones, item quingenti cum scutis argenteis. In medio autem tabernaculo aurea sella fuerat, super quam sedebat Alexander stipatoribus circumfusus. Extra uero in peribolo eius quo circumdabatur, aderant Macedones mille, & totidem Persæ. Sed & muros Babylonijs bitumine conditos, duorumque currum inter se aduersè concurrentium capaces. Templum Dianæ Ephesiæ à tota Asia c. x. annis factum. Alexandriæ Pharum, Mausoleum Artemisiæ, reliquaque orbis miracula, inter superuacua posuerim. Insuper Athos solo adæquatus. Isthmos perfodi à diuersis cœptus, nec perfectus. Fucinus lacus x. l. annis x. x. hominum millibus exsiccatus. Totique Thermæ & aquæ ductus à Romanis extructi. Villaque Luculliana ubi exciso monte Euripus maris admittitur. Præterea Nilonis æs alienum quem

DCC. millia festertia debuisse Plinius tradit. Theatrum temporarium unius mensis cum columnis erectum. Postremo Neronis & Heliogabali dementia, quorum alter soleis multarum argenteis, ac retibus aureis utebatur: præter domum Romam factam, & Milliariam porticum. Alter Heliogabalus nunquam lintea, aut uestem, aut mulierem iterauit, recte superiori narratae insanie adijcientur. Illa uero liberalitatis potius fuerint, quæ Athenæus commemorat de Ione Chio, qui uictor Athenis in tragœdia uirtum Atheniensibus Chiiu fictile distribuit. Tellia item Agrigentino, qui exceptos quondam hospitio milites exercitus patriæ, per brumam uirtum lorica & ueste donauit. Atticus, Herodis sophistæ pater, ut est autor Philostratus, unam quotannis ex eius redditibus uirtum Atheniensibus testamento legauit. Superior sanè Cæsaris testamento, qui & ipse stipem sigillatim pop. Rom. largiendam dimisit. Vtrunque tamen Nicomedis Bithyniæ & Attali Asiæ regum tabulis præposuerim, quod illi successoribus carentes, regna Romanis dimiserunt: hi uero filios relinquentes quamplurimis alijs beneficii fuerit. Iam uero Bestiæ Appiæ, & Faucule apud Capuam: ac Paulinæ apud Canusium, in excipiendis Romanorum exercitibus liberalitatem ac sumptus, qui Liuium legunt, facile noscunt. Populus autem Romanus, teste Plinio, stipem spargere cœpit Sp. Posthumio, & Q. Martio consilibus, tanta pecunia erat, ut eam L. Scipioni conferret, ex qua is ludos fecit. Portorij quoque & tributo plebes liberata, ut diuites conferrent oneri ferendo. Pauperes satis stipendij pendere si liberos educarent. autor Liuius II. idem libro VII. Quinque uiros mensarios creatos dicit, post cladem à Gallis illatam, qui mensis in foro cū ære positus ex publico, populum æris alieni onere leuarent. Iulius Cæsar, & item Augustus Congiaria sæpe populo dederunt quadragenos & quinquagenos nummos uirtum, Tranquillo teste. Erat enim pecuniæ tum etiam esculentorum distributio publica. Augusti rursus pietatem non præteribo. Is namque ex bonis damnatorum siquid pecuniæ supererat, in populi necessitate ob bella distribuit, cuius his qui in duplo cauere possent usum gratuitum dedit.

Dicta contra Prodigios
ac svmpTvosos.

Menander Menandri senarios quatuor contra prodigos conuertit. Stulte sua prodigentes uiri, causam dant omnibus audiendi male. Nam qui propriam uitam nescit domi regere, quonam pacto hic alienam seruauerit? Zeno hic qui prodigalitate excusabant, quod ex his quæ ex necessarijs supererant, tantum prodigere aiebant: Hoc pacto, inquit, ignoscendum & cocis, si salsa nimium sint obsonia, quod copiam se dicant habere salis. Socrates uidens quendam, sine delectu & modo omnibus dantē ac gratificantem ait: Κακὸς ἐσθλοῖο, ὅτι τὰς χεῖρας παρθεῖν ἔσας, ὁδὸν εὐεωλοῖσας. hoc est, Male peras, quod gratias uirgines existentes prostitueris. Diogeni roganti quendam prodigum mnam: Cur me, respondit ille, mnam rogas: alios uero triobolos? At Diogenes: Quod ab alijs, inquit, iterum spero, à te uero non amplius.

DE VINO AC PRIMVM DE REPERTORIBVS EIVS.

Nicandrus Colophonius in carminibus uinum appellari dicit ab Oeneo qui primus mustum in pateram expressit, uocauitque ex suo nomine οἶνον, id est uinum. Plato in Cratylo dicit Oenium uinum appellatum quasi οἶνον hoc est, existimationem, siue iudicio mentem replens. Alij uero Icarum Penelopes patrem apud Athenienses id reperisse, moxque pœnas dedisse, à colonis cbris interfecit.

Quæ sunt liberalitatis Ion Chius

Tellias

Atticus

Nicomedes Attalus rex

Pop. Rom.

V. uiri mensarii

Cæsar Augustus

Menander

Zeno

Socrates

interfectum. Propertius. Icare Cecropijs merito iugulate colons. Nonnulli Dionysium dicunt, cui nomen dicatum. Itali Saturnum, Hebraei ac sacrae literae Noem. Athenaeus autem ex autoritate Hecatei dicit uitem primum repertam apud Actnam hoc modo. Orestes Deucalionis filius uenit regnatum Aetnam. Et canis eius forte in eo loco ramum euulsit, quem iussit defodi, unde nata uittum germina, Oenamiq; a canis nomine appellauit. Ex quo ueteres Graeci uites, Oenas uocabant. Idem quoq; ex autoritate Hellanici dicit uinum apud Plihinam Aegypti ciuitatem fuisse repertum. Ideo Dion Academicus, Aegyptios philoenos, et philopotas esse dicit, inueniriq; apud eos pauperes qui uino careant, ex hordeo factum bibant quod zatum uocant. Quod uino sint dediti, illud est argumeto quod brassicam omneserunt, quae loci uino dulciori procreando disponit. Ex quo etiam Sybarite, ut autor est Taneus, ante potu brassicam edut. Eubulus in quodam loco dicit. Γυωι γάφανορ μενομισαο εις εμιω κραιπαλλω εθελειν & φεινγ. Raphanum enim Graeci ueteres brassicam uocabant. Hec Athenaeus.

VINI PARSIMONIA APVD VETERES.

Minimo moderatus uini usus laudatur, qui in tanta apud ueteres fuit obseruantia, ut Hesiodus sic scribat. τεις υδλατ & ποροχαρ, το η ττρασιν ιεμυ οιν. Id est, Tris lymphae partes quartae fias addere uini. Et hoc etiam cum exhilaratur animus in festis fieri iubet. Athenaeus etiam dicit Graecos duos uini cyathos ad quinq; aquae dilutos bibere solitos, uel unam ad tres. Ex quo Nicolaus adludens ad Bacchum ait. χαρε πειτε η δλω. Et Amepsius: Ego Dionysius, inquit, omnibus uobis quinq; et duo. Apud Anacreontem inuenitur unum uini ad duas aquae, qui et meracam Scythicam potionem uocat: ex quo Lacedaemonij quando uolunt meracius bibere Scythizare dicunt, quod Scythiae aqua minime in uino utantur. Eubulus introducit Dionysium, dicentem: Tris tantum crateras his qui sana sunt mente propino. Primum sanitatis. Secundum uoluptatis. Tertium somni: ulterius probri est et luxuria. Idem fere apud nos Apuleius. Qui ferme numerus sacris etiam canonibus praescribitur, qui prohibent sacerdotes ultra tertium poculum attingere. Veteres Graeci merum aquae non aquam mero addebant ut facilius misceretur, uini quam minimum, ut autor Theophrastus, Panyasis qui de obsonijs scripsit, primam potionem distribuit gratijs, horis et Dionysio. Secundam ueneri et item Dionysio. Tertiam probro et damno. Sed et ad numerum et memoriam amicorum antiquitus bibebant, nonnulli gratiarum, aliqui musarum. Vini parsimoniam paucitatemq; fuisse apud Romanos etiam illud est argumento, quod L. Papius, ut scribit Plinius, in uictoria Samnitum uini pocillum Ioui uouit, et Galli apud Liuium uini dulcedine adlecti in Italiam ab initio traiecerunt. Et uini mercede Mezentius Turno contra Aeneam auxilium tulit.

DE ABSTEMIIS.

Plato de Legibus iubet pueros usq; ad aetatem xviii. annorum a uino abstinere, quod non sit necesse ignem igni addere. Inde uero usq; ad x. modice uti. Post eam aetate se plusculum inuitare, ad uitae tedium leuandum. Praeterea mancipia omnia, foeminas, magistratus, oratores qui consulunt Rei publicae. Coniuges item primo nuptiarum die, reliquo etiam tempore modice dum proli uacant. Cui nocet uino grauem esse, partusq; ignauos reddit. Quod etiam probare uidetur Aristoteles, ubi dicit ebriorum genituram esse infocundam. Item Plato uacantes doctrinae et sapientiae a uino excludit, concedit nihilominus post annos xviii. in festis tantum et

sacrificijs, cum senioribus licentius uti, ut mente exhilarati reliquo tempore se contineant. Romanis quoq; mulieribus simul et seruis interdicitum. Aegrotis item. Cicero lib. i. de Natura deorum ait: Vinum aegrotis quia prodest raro, nocet sepius: melius est non adhibere, quam spe dubiae salutis in apertum periculum incurrere. Locrenses Zephirij, ut est autor Athenaeus, ex lege Zaleuci uino uti capitale ducebant. Ut hodie quoq; Saraceni non tam ex lege Mahumeti, quam ex anti qua gentis Arabumq; consuetudine. Inter Romanos unus ex omnibus sobrius Caesar etiam inimici Catonis confessione apud Tranquillum. Inter Graecos Demosthenes, quamobrem et moribus et orationis uehementia praelatus Aeschyni ebrius fuit. Alexander in Proble. ait: Aquae potores uisu esse et caeteris sensibus acutiores, uinum namq; copiosum spiritalibus uis sensus magnopere obstruere. Deniq; in nostro dogmate nullum celerius iter ad arduas uirtutes consequendas quam per uini carnisq; abstinentiam, cum pluribus in locis sacrorum uoluminum aquae diuina sapientia comparatur.

DE VIRIS CLARIS QUI VINO DEBITI FVERE.

Vinum insuper multorum egregias uirtutes legimus obsecrasset apud Athenaeum. Inter quos Lyfander est dux Lacedaemoniorum, uir alioqui caeteris in rebus frugi. Antiochus magnus dies totos dormire solebat ob uinolentiam, uespere uiri excitabatur. Ieiunus pauca uidere dicebatur, ebrius multa uaticinari. Ideo duos habuit regni rectores, Aristonem et Themisonem Cyprios fratres, quos maxime amabat. Cum bellum cum Romanis sumpsisset, captus amore puellae Chalcidensis cum iam iam pugnaturus esset, nuptias celebravit, hunc meq; tota cum ea uino ueneriq; pariter indulfit. Ex quo superatus aufugit Ephesum. Inter uini amatores etiam Demetrius qui Romae obses fuit. Itaq; Olophernes Cappadociae rex. Alexander Macedo ab ebrietate duos dies totidemq; noctes dormiebat, quare in re ueneria imbellis erat, quod teste Aristotele uinolentorum genitura aquosa sit. Theophrastus quoq; ait eum haud bene circa ueneria dispositum. Ex quo Olympias mater, ut ait idem Athenaeus, quae apud Philippum, scortum Thessalicum pulcherrimum cum eo cubare iussit rem periclitando. Coenans idem apud Mediam Thessalam x. conuiujs solus propinauit, totidemq; ab eis pateras accepit, grauisq; uino paulopost dormitauit. Ex quo Menander ait. Αλεξανδρου πλεον ωπενοας τ βασιλεως. Plus quam Alexander rex bibisti. Dario illi, qui magos sustulit in epigrammate sepulcri inscriptum erat. ιδρυαμλω και οινου τινειν πολλυ η τστορ φερειν καλωσ. Potui, et multum uini potare et hoc probe ferre. Vinolentus erat et Dionysius minor tyrannus, ex quo corruptos habuit oculos: auream coronam bibentibus proposuit, quam uicit Xenocrates philosophus. Alexander premio etiam Indos, qui maximi potores erant, inuitauit. Quidam Choas dicitur bibisse, talentumq; tulisse, ac biduo tantum uixisse. Mithridates item polyphagia ac polyposie argenteum talentum proposuit. Ex omnibus heroibus Nestor ab Homero ponitur potior: et item Agamemnon ut ονοβαρις, id est, uino grauis ab Achille incestiur. Ut poetas quoq; attingam, et alios uiros doctos, Anacreon et Alcaeus lyrici et Aristophanes Comicus in ebrietate multa scripsere. Aeschylus ite, ideo Sophocles caullans in eum dicit. Ο Αεσχυλε, η η τ α δεορα ποιεις, αλλ ον ειλωσ ποιεις. Si ea quae conueniunt facis, non tamen cognoscens facis. Timocreon Rhodius poeta simul et Athleta epigramma.

Τηδε γε πολλα τωδω η φαρω, πολυ κερσομεω η Ανρωποουσ, κειμαι Τιμοκρεωρ Ροδι. Multa bibens tum multa uorans, male deniq; dicens

Multis:

Multis hic iaceo Timocreon Rhodius. Haecenus ex Athenaeo. Plato in x. legum ait Lydos, Persas, Iberos, Thracas, Scythas, Gallos maxime uini potores esse, qui uel in uestibus uinum perfundere felix putant auspicium. Lacedaemonij undē calicem in conuiujs cum agere ac potare consueuerunt, prius amicorum, nomine inuocato cui bibere se dicebant, quod proposim uocabant. Nonnulli gratiarum, alij musarum numero bibebant. Inter Romanos uero idem ebrietatis uittum Ennio poetae tradunt. Ennius ipse pater nunquam nisi potus ad arma uenerat. Praeterea M. Antonio Triumuiro; M. Cicero M. filio, Catoni Viticensi. Et apud Tranquillum in Tyberio: Nouellio Tricongio Mediolanensi, tribus uno spiritu amphoris uini epotis. Mea uero aetate Nicolao Pontifici, uiro alioqui laudatissimo. Erat enim apud ueteres quosdam insanos opinio, ut nihil nisi in uino praerularum ab ingeniosis aut poetis ederetur, ut patet ex hoc disticho Demetrii poetae:

Οιν & τοι χαρισσα φερει ταχως ιππ & αοιδω, Υδωρ μεν τινωρ χρησιν αρ εδε τεκνυσ. Dulce merum musis equus est in carmine uelox. Si quis aquam potas, nil bene parturies.

Quod omnino falsum, cum plerumq; contra eueniat. Horatius: Abstinit Cerere et Baccho. Et Iuuenalis: Ac toto uinum nescire Decembri. Et apud Plinium, Protogenes in Ialysso pingendo plures dies lupinis tantum madidis uixit. Minos legem a Ioue accepturus, apud Homerum, nouem dies in cauerna summa est usus abstinentiae: apud Hebraeos Moses dies quadraginta.

DE VINI IMMODICI DAMNIS.

In eius malignitate illud in primis apud Athenaeum legitimus: Quod sanos quidem homines insanire facit, stulte loquendo, aut nihil reticendo: ex quo prouerbium apud ueteres, Οινου μεν εχρη τωδλαλια, uinum non habere calciamena, quod ebrius pateat, omniaq; tanquam speculum reddat perspicua. Vnde Tripodas duos constituit, Apollinis, et Bacchi. Nam ex tripode loqui dicimur, cum uera enarramus. Et uinum cum uera loquitur tripodem proprie ueritatis habere dicebatur: hic ex ebrietate, alter ex uaticinio. Aeschylus poeta ait, Aes formae, uinum autem mentis speculum. Et Dionysius Liber ex eadem causa est appellatus. Haecenus Athenaeus. Plato, mores cuiusq; manifestari in uino maxime dicebat. Theognes:

Ερ τωε μω χροσωρ τε η αργυρορ ιδρωσ ανδρες Γυρωσκασ ανδρος δι οιν & εδωξε νιορ. Igne probant homines aurum argentumq; periti: At hominis uinum monstrat aperte animum.

Plutarchus in libro de erudicnda foemina, Dionysio, inquit, Lethargum et obliuionē consecrabant, quod in uino delinquentes officij penitus obliuisceretur, ac admonitionis egerent puerilis. Selerius. Quam intolerabilis uir temulētus est aut iratus: semper enim secure agit apud seipsum, apud alios morbidus. Plinius. Vinum ad prociuctum tendētibz impediendo est. Eodem teste autore, Androcides scribit ad Alexandrum: Memeto rex quum uinum potas sanguinem terrae te bibiturum: nam cicutae homini uenenum est, cicutae uinum: hoc est, uide quanta sit uini uis, ut ueneni uenenum sit. Nam et idem lib. x. v. dicit Cicutam uenenum esse: remedium antequam sumatur bibere, quod uini natura sit excafactoria. Hieronymus in epistola: Vinolentos sacerdotes, inquit, et Apostolus damnat, et lex uetus dices, Qui altari seruiunt, uini et siceram non bibant. Siceram enim apud Hebraeos est omne quod adfert ebrietate: idem ad Eustochium, Vinum uirginibus uenenum est. Aristoteles in Problem. ait:

Pueros cum non minus calidi quam uiri sint, minus tamen sitire: quod ipsorum calor humidus, uirorum uero siccus est. Idem in libro de ebrietate inquit, uinum paulatim epoti minus capita tentare, quod uis eius mora potationis frangatur. Dicit item seniores ac pueros citius tētari: hi excessu, illi defectu caloris, quasi natura debilitata. Ex animalibus quoq; quoddam genus: tum coruus ex herba, quam Oenotam uocant ebrietatem inducentē, adfici. Pythecum etiam et clepsam, bibere uinum. Ideo uenationes fieri ex Pythecis, et coruis ebrijs: alteris ex herba, ex uino alteris. Ipse quoq; uidi Romae uisum ex uisitorū edibus cellas uinarias passim quas poterat per urbē ingredientē, doliaq; exhaurientē. Ebrietas igitur semper habuit adfertores ac dijs consecrata. Nam et Romae uinalia fiebant sacrificia. Athenis quoq; teste Athenaeo Dionysia ludi erant Gymnici in theatro. in Bacchi honore, ubi uinum circumferebatur, magnaq; bibēdi licētia. Idem ait, libare pocula, quod dijs in primis debetur, Cortulum puerum Siculum primum amatoribus suis inuenisse.

VINI MODERATI COMMENDATIO ET VITALITAS.

Vinum Asclepiades magnopere commēdauit, nec aegrotis negauit, cuius proxima dijs naturam dixit. Eius laudibus et uirtutibus librum etiam dicauit. Homerus. Οινου τε μακαρες θεοι αρεσιν ανθρωποισιν ανασειδοσι μελεδλωσ. Ut pellant homini curas dii uina dedere. Mnesitheus ait: Vinum modice sumptu animae corporiq; robur addere: Secus uero praeter modum. Ideo Dionysium medicum uocant. Vnamq; ex eius nymphis Hygien ex sanitate appellari. Socrates apud Platonem laudat uinum in conuiuio modice sumptum: quod haud aliter quam Iouis imber plantas leniter irroras uegetiores facit quam impetu descendens: ita merum moderatum uirtutem excitare, alacrioremq; animum ad officia reddere, immodicum uero obruere. Neq; enim pollinctur funeralesq; epulae alia de causa inueniunt, quam ut per uini cibiq; recreationē, defuncti desiderium ex eoq; coestitia comprimatur. Paulus Timotheo iubet, ut stomachi tenuis gratia modico utatur uino. Defectis autē inedia purgationibusq; consumptis corporibus saluberrimum est. Inflammationibus omnibus inimicum. Omnino autem rarus breuiusq; potus in tuto est: ex Hippocratis oraculo illo αδιψια αυτησθωσ & σπ, id est, nihil sitire seu bibere nullam debet rationem. In hac enim re uoluptati magis aut consuetudini quam necessitati indulgemus. Hominem enim omnino potu posse carere docuit Iulius Viator eques Romanus, qui ob intercutis morbum nihil penitus bibere paulatim adieuit. Viuit etiam Romae nunc mihi notissimus, qui plures in anno impotus omnino transigit dies.

VINA LAUDATA AVT FACTITIA.

Graca quondam uti nunc in pretio sacre. Eius cyathum tantum in conuiujs, teste Plinio, dabant. Methymnea in Lesbos. Maronea in Thracia quae rubra erant, ut autor Homerus: uocat enim αδοπα οινου ερυθρορ. Aethops uinum rubrum. Quare Aethops dicat, Athenaeus declarat: quod sic nocetur unus ex equis Solis qui uim habet in fructus autumnales, praesertim uuas maturandi. Chia quoq; et Marusia ex monte in Chio insula cognominata, quae adhuc prisca retinent nomen. Ex Creta eius generis nunc optima ueniunt. In Italia palma Campaniae regnoq; Neapolitano datur. Inter quae Aminea praestant nunc, uti supra diximus, Scuerinatis dicta, deinde Setina, nunc Latina. Falernum et Calenum immutata natura soli desierunt. Pompeiana prope Vesunium, nunc

Aegyptii
Zitus
Brasica

Scythizo
Tres tantum crateras.

Locrenses
Saraceni
Caesar
Demosthenes
Alex. in Problematibus

Lyfander
Antiochus magnus

Olophernes
Alexander

Dionysius minor

Aeschylus

Timocreon

Ennius
Novellius Tricongius

Minos

Duo tripodes constituti

Androcides
Cicutae uenenum

Oenotam

Vinalia Dionysia

Vina Graca

Neapolitano

Vesunium

nunc Græca appellantur: proxima in Hetruria Trebiana uocata, deinde Geminiensis, quæ ambo in œnophoris amphoribus; translata fiunt præstantiora, ac longius exportantur. Lucensia nigra mollissima firmasq; Facilito insuper alno ex frugibus præparato diuersis modis multi utuntur potuli, diuersis etiam nominibus. In Aegypto Zithu appellant, ut ait Columella, in Hispania Cerea, in Gallia Ceruisia, ut Plinius libro XXI. quæ adhuc uulgo retinent nomina.

Mulsu quoq; ex melle et aqua, cuius loco nostri medici Ioleb barbaro nomine utuntur e Saccaro liquido loco mellis præparato. Aqua mulla alsiosis prodest, et his qui sunt humilis et præparci animi, quos Græci μικρολόγους uocant. Plinius. Mulsu item Pollio Romulus dixit Augusto se centesimum annu prospera ualeitudine superasse. Passum ex uia fit quæ diutius in uite solem passa durauit, unde nomen ei ut ait Varro, Græce γλυκύ. Sapa ad secundam partem mustum decoctum. Defrutu ad tertiam. Murinum ex unguento uinum præparatu, ut etymum demonstrat ἀπὸ μύρου. Quod apud Plautum pro dulci ponitur, ac inter uini delicias. Quomodo item præparetur Cydonite, Apite, Daphnite, Cedrinum, Cyparissium, aliisque complura: uide apud Græcos Dioscoridem, apud Latinos Columellam.

DE FRUGALITATE ET ABSTINENTIA DICTA NOBILIVM AVTORVM.

Sophoclis primu quatuor senariolos ad hoc propositum conuertit. Quotquot philosophantes excudunt aliquid, Ante omnia uentri ut dominentur decet. Quo sine nihil est pulchrum dicere aut facere. Magistra consiliatoru est frugalitas prudentium. Xenophon in primo Commen. de Socrate loquens, Dieta animum corporisq; instruit, minimeq; uiuebat sumptu, pane tantu cum lacte uescebatur: uocatus ad cœnam (quod difficile plerisq;) ultra necessitatem nõ edebat, nec extra tempus. Cur putatis, inquit, Circen socios Ulyssis in porcos uertisse, nisi ob incontinentiam factum esse, qua illi in hoc cibi genere usi fuerunt: Ulysses autem cõtinentia usum monitu Mercurij minime mutatum fuisse: Dicebat præterea abstinendum esse a ueneris, quibus qui tangerentur, non facile sapietia posse uti. Musonius de cibis solebat sepe differere ualde quidem ordine, ut de re non admodum parua. Putabat enim cibi potusq; cõtinentiam, principium ferè totius sapientie. Et ea quæ inuentu sunt facilia ac omnibus in promptu, pluris esse faciendâ in usu, quàm quæ preciosiora remotioraq; nec animalibus his præfertim uescendum, quæ utilia sunt uitæ humanæ. Promptissima esse dicebat omnia quæ igne non egeret, ut caseum, mel, lac, fructus pro tempore: præterea olera, cerealiaq; omnia etiam cocta. Carniu omnino cibû abominabatur, ferarumq; potius dicebat esse, quàm hominum. Deinde ob grauis cibi ad superna euaporationem grauari ac a sapientia retrahere. Oportere hominem more deorum terrestrium, quibus cõsanguineus est, leuissimo simpliciq; uti cibo. Nam ex illi aquæ ac terræ humore nutriuntur tantum. Sed eò uenimus deliciarum, ut artem huic uoluptati adhibeamus, scriptiq; de gula et obsonijs libri reperiuntur. Igitur Zeno sapientius, qui nec in morbis putabat nihilominus utendû esse delicijs ciborum, quàm ut atur serui qui his careret, quibus turpe putaret in hac parte inferiorè esse. Neq; indulgendû sibi uel tantisper in hac re existimabat aut blandiendû, quod huiusmodi esset natura uoluptas, ut paulatim illecta et subrepens quotidie maiores campos acquirat, priusq; totu occupet, quàm ex parte sentiat. Hæc ille. Pythagoras dicebat hominè ex homine non alta cogitare, hoc est hominem incontinentè et luxu dedûm. Totius

enim honesti ducem et fundamentu continentie, laborem in primis esse. Anaxagoras apud Diogenè. Ἐλάττω μὲν δειλοῦ, ἔχιστα ἔστι θεοῖς. ἰδία δὲ ἰδία, ἡμῶν δὲ ἡμῶν ποσὸν ἔσται. Qui minime indiget, dijs proximus est, Qui suauiter edit, minimu eget obsonij. Charis poetæ quatuor item senarios lepidos cõuertit, Ventris habenas oportet tute regas. Solus enim accepti nunquam habet gratias. Plusq; necesse quàm sit semper expetit. Huic indulgens maloru sentiet mala. Plinius hanc furatus, Venter ait instat ut creditor, nec accepti gratia habet. Anacharsis Scythia apud Ciceronè. Mihi pulpamentu fames, cubile solum, uestis Scythicum tegmen. Epictetus apud Arrianum. Quod si te uoluptatis phantasia forte rapuerit, eam alijs dele phantasias, ut spatio interposito diuertas. Reminiscere utriusq; temporis, cum uidelicet uictum quadoq; a uoluptate magnopere te poenitit: et cum abstineris, magnum fuisse gaudium adsecutus. Si autè uoluptas adierit tolerabilis, ea sic utere, ut tui sis compos, habenasq; manibus teneas. Epicurus apud Diogenè frugale uictum pane aquaq; contentus amabat, non ut aduersus uoluptati, sed quod maiorè uoluptatem in minima uictus cura reperiret. Sumptus enim et delicias animi dolores ac molestias gignere. Idem dicebat gratias nature agendû esse quæ necessaria fecit ut essent præsto parata omnibus, nõ necessaria autè inuentu difficiliora. Eusebius: Continetia corporis ualeitudine conseruat, et animi pudicitia. Pudicitia uerò quietâ præparat uitâ. Hieronymus ait, Athletas qui multa uescuntur carne non diu uiuissent. Plutarchus τὸ πλεονέκτημα τὸ ἀναγκαῖον ἀναγκαῖον. Vinu enim et caro uires quidè maiores faciunt, uerum metis impediunt actiones. Idè. Si ad bellum eligere uelimus uiru a quo maxime seruemur, cum minime indulgentem uino somnoq; ac cibo eligamus: uel si in morte liberos nostros ac uirgines alicui cõmendare, huiusmodi uiro nõ autem seruo cõmittamus. Incontinentiu hominum diuersa ab auaris ratio: hi ex iniuria alioru sibi utilitatem adferunt, illi et alijs nocent et sibi multo magis, si nocere est nõ solum domum sed proprium corpus corrumpere. Igitur abstinentiam fundamentu totius uirtutis existimare oportet, sine qua nec honestum aliquando aut meditari aut agere possumus. Deinde paulo inferius. Nescis quod qui dulce bibit, aut edunt, minimu obsonij aut potus indigent. Validiores quancuq; natura debiles sunt, corpus per cibi abstinentiam curates, quàm qui robusti per luxum naturâ debilitantes. In rebus autè publicis quis consilio utilior, quis commodior? In bello quis inexpugnabilior, obsidioneq; pati aptior, qui paucis eget an qui multis ad uictu? Sic igitur existimo, diuinu esse illud quod nullius indiget, proximu huic qui paucis. Ad Latinos ueniã. Cicero de officijs, Si cõsiderare uelimus quæ sit in natura excellẽtia et dignitas, facile perspiciemus quàm sit turpe desuere uitijs, et molliter ac delicate uiuere, quancuq; pulchru continenter, caste, scire, sobrie. Idè pro Flacco, Hæc animi magnitudo in maioribus nostris fuit, ut in priuatis rebus minimo cõtenti essent, in imperio atq; in publica dignitate omnia ad gloria et splendore reuocarent. Queritur igitur in re domestica cõtinentie laus: in publica, dignitas. Et alibi, Populus R. publica munificentia diligit, priuatâ odit. Idem cœnas aut cõuiuia frugi, Phiditia uocat more Lacedæmonioru, quorum frugalis uictus et apparatus erat, ἀπὸ τῆς φειδέως, id est, parcere. Cœnas autè sumptuosas antelucanas appellat. Hier. cõtra Iouinianu. Non possumus è delicijs trãsire ad delicias, hic uentre implere, illic mentè. Miserie nanq; delicijs, et delicia miserijs cõpantantur. Adamus donec ieiunus, in paradiso fuit: satur eiectus est. Et qui uirgo permaserat, uxorem subito duxit. Moses ieiunus in monte legè accepit. Populus uerò satur uitulum cõstatilè fecit, sed itaq; mäducare et bibere, et surrexit ludere.

Anaxagora
Charis poeta
Anacharsis
Epictetus
Epicurus
Eusebius
Hieronymus
Plutarchus
Cicero
Phiditia
Lacedæmonia
Cœnæ antelucanæ
Hieronymus

De uino factio
Xenophon
Musonius
Voluptas
Pythagoras

Acab rex impius euerfione domus, Niniuite iram Dei ieiunio uitauit. Anna uxor Helcanæ inanem cibo uentre filio meruit impleri. Daniel ieiunus responsa Dei accipere, lacumq; leonũ superare meruit. Ipse deniq; Christus baptismu antea x. L. dierum ieiunio celebrauit. Ambrosius: Lothus Sodomitas sobrius uitauit. Idem ebrius filiabus concubuit. Noeus in arca ieiunus seruatus est, extra uerò potas perijt. Idem in epistolâ ad Corinthios. Qui ab illicitis abstinet, laudem habet: qui a licitis, præmium querit. Idem in Apologia, Cogitur summpere ut qui se illicita cõmississe meminerit, a quibusdã licitis studeat abstinere. David quondã alienam cõingem cõcupiuit, postea sitiens uehementer aquam desideratam expauit, quam sciebat a tribus fortibus uiris cum uitæ discrimine apportatam: exemplum simul dando, ut exercitus etiam sitim tolerare disceret, ac ne cui regum bibendi usus alienis periculis esset. Gregorius in Moralibus triplicem ponit gula excessum. Quado hora præuenitur, Quado lautiore appetit mensam, Quado cibos quoscunq; nimio cupit seu uorat appetitu. Quibus omnibus uetus nobis lex exẽpla proponit. Primum in Ionata, primi Reg. x. i. i. Secundum in Israhelitis, Numeri x. i. quado carnes appetebant. Tertium in filijs Heli, primi Reg. i. i. quum ollas carnum deuoraret. Augustinus in sermonibus, Qui enim sic a carnibus abstinet, ut alios cibos sumptuosiores appetat, nõ abstinere uidetur, sed luxuriam mutare. Quod igitur de solito sumptu ac cibo lautitie remittitur, id egẽtibz distribuatur. Præterea auditas nimia exsaturatioq; cibi qualiscunq; fugienda. Esau enim primogeniturâ non ob offam aut lautu cibum, sed ob lentem perdidit. LEGES sumptuariæ ex hoc conditæ. Primam dum Cato censor esset tulit C. Orchius Trib. pleb. de senatus sentetia, qui numerum conuiuariu præscribebat, et ut ianuis cœnarent patẽtibz: ex quo Iuue. Quis ferula septẽ Secreto cœnauit auus? Post hæc annis x. x. i. Lex Fannia subsecuta non conuiujs tantum, sed cõuiujs quoq; modum statuabat usq; ad asses centu. Lex Didia deinde non solum R. sed etiã Italiã his legibus subiecit. Licinia quam Crassus diues tulit, erat: ut Calcedis, nonis et nundinis cuiq; liceret x. x. t. atum asses in cibis cõsumere. Reliquis autè diebus ne amplius adponeretur quàm carnis aride pondo tria et salsamentorum libra: et quod è terra, uite, arbore ue natu esset. Leges etiã in hac re tulerunt M. Lepidus et Antistius Restio, quæ minime seruata. Restio tantum ne sue aduersari uideretur, quãdiu uixit fortis minime cœnauit. Sylla uerò præter rebus uenabilibus immunit. Lælius Stolo, ne quis plus quingẽtis agri iugeribus possideret. C. Oppius ornatus mulieru compressit. Deinde per Val. Flaecum Censorè abrogata, Catone collega cõtradicente. Lex Cincia, munera, et dona sunt prohibita, quod misera plebes iã uestigialis senatu esse coeperat, ut ait Liuus lib. x. x. i. i. Res igitur hæc non animos tantum, sed corpora quoq; magnopere iuuat: ut ex his patet qui ex abstinetia diu ualentes uixerunt. Apud Philostratu ponitur Porus rex Indoru longo robore mirandus, tantum aqua et pane se sustinere solitus. Masinissa rex, teste Cicerone, iã nonagenarius sine pulmẽto uictabat. Mithridates iã senex et ipse detecto capite, ac pedibus in uenationibus se exercebat, minimeq; accubere, sed stans uesci solebat. Viriatus Lusitanus, cui Romanis toties resisit, ubi bellu coeperat, neq; accubere neq; in lecto dormire nisi ex cõfecto cõsueuit. Annibal, teste Lino, neq; somni habuit discriminata aut certa tempora, sed qua tantum a negotijs superessent. Augustus, ut est autor Traquillus, facili ac breuissimi cibi fuit, sepeq; ad medijs epulis uescitibus tam cõuictoribus ueniebat, eiq; relictis sepe primis et meis sitgebat. Lacedæmonij ex Lycurgi legibus nullã abstinentia potas et haurire discunt, in quibus uisus est aut

Ambrosius
Triplex gula excessus
Leges sumptuariæ
Exempla frugalitatis
Porus rex
Masinissa rex
Mithridates
Viriatus Lusitanus
Augustus
Lacedæmonij

neus, mos fuit: ut Ephori corpora iuueni nuda dies aliquot inspiceret, si quid in his inuitate pinguedinis et inhabilis ad certamina gymnasticasq; esset, uictus abstinentia et exercitacione castigari iubebat. Idem scriptis Dionysij Heracleotam tyrannu uastam, obesi corporis crassitudine, partim abstinetia, partim crudis adpositis noctu lateribus du quiesceret humore paulatim exhaurientibus emendare solitu. Diodorus Siculus est autor Aegyptiam iuuentutè ex lege Amasis regis breui cibo adfectam, nec prius uesci quàm c. l. x. x. stad. percurrisset. Platonè frugalibus etiam cœnis uti cõsueuisse autor est Cicero in Tuscul. Timotheus, inquit, cum apud eum cœnaret, cœnæ tuæ Plato nõ solum in præsentia, sed etiam postero die iucudæ sunt. Idem et Plutarchus repetit in tractatu de præceptis bonæ ualeitudinis. Christianorum autè exempla superuacuum recedere. Hieronymus ipse sit spectaculo quana uitæ diuitie annos prope x. c. tolerauit. Hilarion x. v. primu aridis ficibus ac modico postremo pane, decrepitos uidit incolumis annos. Nec desuere nostro seculo quos in hac uirtute prioribus obijcere possumus. Nicolaus quidã inter Heluetios in recessu nemoris degere paucis ante annis dicebatur, sine ullo penitus cibo, cõspicua sanctitatis fama Perusie quoq; Coliba uirgo sanctissima ante hos annos decepsit, quæ cõstituto uirginum cœnatio, præter aliquid fructu aut pomoru idq; raro, nihil uisus est edere: quam etiam miraculi gratia Alexander Pontifex dum in eam ciuitatè ueniret, adire, ac salutare uoluit. Sed hæc diuine quis tribuat opi aut muneri. Illud sane nõ minus admirandû, quod ex ipso nature prouenit robore, aduenam quendam anno Iobilei a Nicolao v. celebrato Roma uenisse, iussuq; Pontificis custodie traditu, quod fama esset eum nõquam edere: post octauum tantum diem cibum petijisse: eadentem haud sanè multum: aliquot uiri nobiles simul et matronæ, inter quas mater nostra fuit, quæ mihi hoc retulit, spectare. Ad ieiunium et stomachi inanitatem panis, recetis a furno olfactum magnopere facere cõpertum. Quo usus Demetrius Cydonius uir Græcus doctrina atq; abstinentia singulari, multorum dierum famem tolerare usus fuerat.

DE RISU ET FLETU. I
Risus ac fletus indices etiam modestie, ac ego humi adfectus intrinseca signa, contraria quancuq; aguntur natura sapienti, ut in rebus mortis rideamus, in lætis interdum ploremus, ut ait Vergilius. Spem uultu simulat, premit altum corde dolorem. Alexander (teste Plutarcho) inuitus prælium cum Dario periculosissimum, ubi de summa reru agebatur, ut animi fiduciam ostenderet, inter familiares paulo ante iocabatur. Scripsit Liuus, cum Carthaginienses adueniente tempore quo Romanis penderet tributum, mortis omnes et lugentes erant, solus Annibal risu, quod iã ab initio præuiderat calamitatè, cum factio Barchina ei supplementa in Italiã mittere negasset, inuictus itè Rome in Theatro, teste Plinio, gladiator, qui cum sub alis uulneretur, ubi sensus titillatio est, rideo. moreretur. Brutus Rome frequenti risu simulauit insaniam. Democritus quoq; perpetuo risu pulmonem agitare solebat, quæ Abderitæ ut melacholicum curatur. Hippocratem accersuere. Qui ueniens nõ inquit, Democritus delirauit, sed præter alios luge sapit. Ridebat enim secũ hominè inceptu. Greg. in Dialogo ait uiru quendã aliqui sanctissimu, uisum eum nimij risu teneri, nec uincere ullo pacto naturã potuisse: responsu tandè, diuinitus id ei permittit, ne reliquis eius ac claris actionibus extolleretur. M. Antonius trun licet in molebellaru ciuitatem gressu persequeretur, uer sciretur, etiã in ipsa uisus quancuq; aut solitos risus iustus in terminat. Baudouinus p. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Dionysius
Hieronymus
Hilarion
Nicolaus Heluetius
Coliba uirgo
Alexander
Democritus

De vituperatione risus

His etiam proximis annis Alexander Pontifex. Dion in Moralibus ait, Risus continuus & magnus apud amicos & pueros impudetes reperitur. Ego uero multo magis hominem ornari lacrymis puto quam risu. Nam in his maxime morum ostenditur disciplina, in illo uero intemperantia. Præterea stes nullum prouocat ad sui contumeliam, ridens auget. Ephre Syrus, grauis autor atq; sanctus, de risu uituperatione scripsit: ubi ponit nequaquam eum ad hominem sapientem pertinere, bonasq; animi euacuare, intemperantiam augere, temeritatem adrogatamq; alere. Dicitq; dominum nunquam risisse, fleuisse autem quandoq; Sed neq; apostolos. Salomō quoq; adcedendum ad domū lucis potius quam letitiæ iubet: quod in ea finis cunctis admonetur hominū, & uiuens cogitas quid futurus sis. Basilus in Hexameron. locus siue risus mollem efficit animā, ac in diuinis præceptis negligentem, ut ne aduersorum præteritorū facile remissus sinat. Præterea bonis omnibus priuat. Augustinus. Puer a fletu incipit propheta futuræ calamitatis, lacrymasq; fundit nodum loquentis miseræ testes. Simile huic Plinius. Homo inquit, a fletu uitæ aspicatur. Inueniuntur qui a risu omnino tēperant: ut L. Crassus pater Crassi diuinit semel in uitā traditur risisse, ex quo Agelastus cognominatus. Cato senex nūquam. Philippi Cæsaris filius in hoc etiam seuerissimus, patremq; in Theatro quondam liberius ridentem dicitur rigido uultu respexisse. Fletum autem & eiulatum de mortuis, præsertim uiris, prohibitū esse lege x i i. tab. Cicero testatur. At nostri magnopere collaudant. Lacrymæ, inquit Chrysostomus cœlum pulsant, crimina delent, conscientiam lauant, homines deniq; Deo proximis faciunt. Gregorius in L. Regnum cœlestē Deus nostris fletibus uult rapī, quod meritis non debetur. Ambrosius in Lucam. Si ipse flebis, minime fleberis. August. de Pa. Qui se per cordis impuritatem inquinauerunt, oportet lacrymis saltem mentis abluantur: nec est quod doleat fonte lacrymarū carere cum in rerū amissione & calamitatibus eiulet. Ambrosius item in epistola. Vnica ad sanitatem perfectamq; sapientiam uia, lacrymarum gratia.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIB. XXXII.

DE SCIENTIIS CYCLICIS. ET PRIMVM DE GRAMMATICA.

GRAMMATICAE ratio apud Velium in tris omnino diducitur species, Etymologia, Analogia, & Orthographiam. Etymologia est uerborum in usu credibilis enūtiatio. Vnde ab Etymo, id est uerō, nomen sumpsit. Analogiam Græci sic definiūt. Συμπλοκή τῶν λέξεων, id est, connexum orationum consequentium in declinatione partium orationis Aristophanes grammaticus quinque obseruationes tradit, per quas possent inueniri similia. Vi eiusdē sint generis, casus, exitus, numeri, syllabarumq; soni. Vi canis, funis, finis: Legere, credere, reddere, & his similia. Aristarchus his adiecit differentia: ne simplicia cū cōpositis cōparemus. Alia grammaticæ diuisio quadri-

Etymologia Analogia

faria, in literas, syllabas, dictiones, & orationes. Nam de orthographia quæ est recte scribendi ratio, postremo loco dicā.

DE LITERIS.

Literas alij aliunde ducūt. Plinius Assyrias esse, quod Epigenes Babylonius obseruationes Syderū annorū LXX milia lateribus cocilibus inscriptas tradit. Diodorus Aegyptias à Mercurio. Plato à Teutate quodā Aegypto Deo reperas, Quidā è Phœnicia Cadmum eas adduxisse numero xv i. Quibus Troiano bello Palamedem addidisse quatuor, θ. ε. φ. υ. Totidem quoq; post eum Simonidem Melicum, λ. ρ. υ. α. Quarum omnium uis simul & character in nostris cognoscitur. Aristoteles xv i i i, testatur & duas ab Epicharmo additas. De Phœnicibus etiam Lucanus adfirmat. Phœnices primi, famæ si credimus, auri Mansuram rudibus uocem signare figuris. Eupolemus apud Eusebium primam literarum inuentionem Mosi tradit, qui ætate superior Cadmo fuit. Itaq; ex Iudeis, qui iudem cum Syris sunt, ad Phœnices deuenisse. Philo Abraamo tribuit, qui Mosē etiam longè præcessit. Iosephus uerò multo antiquius ad Adam filium Seth gloriam hanc refert, qui ait in primo antiquitatū, in duabus eum columnis rerum cœlestium disciplinā conscripsisse. Græcis uerò dicit nullum fuisse literarū usum ante bellum Troianum aut Homerum. Sed hoc manifeste falsum Eusebium esse ostēdit in Præparatione euangelica, ubi ante Homerum Linum ponit, Philemonem, Thamyram, Amphionē, Orpheum, Museum, Epimēdem, Aristēum, Sybillam. Diodorus item Aethiopum literas antiquissimas facit, ab hisq; dicit Aegyptios suas sumpsisse. Græcis uerò ueteres fuisse easdē penē, quæ Latine nunc sunt: indicio est Delphica tabula ænea quæ Romæ in palatio Mineræ dicata in bibliotheca conspiciēbatur Plinij (ut ipse testatur) temporibus, in Latium attulerunt Pelasgi ubi diu incorruptæ permanerunt. Deinde à Latinis interpolatæ, postremo per insecutā barbariem Longobardorum corruptæ, ut in eorum adhuc monumentis ac libris uidere licet. Idem ut in nostris sic in Græcis accidit fatum, proximo Illyrico literas eorum corruptumpente. Quapropter in hunc usq; diem Delmatæ & Illyrii his utuntur characteribus, quos à Græcis acceptos dehoneftauerunt. Igitur Catalecti vi i i. totidemq; literarum genera reperiuntur. Assyrij siue Babylonij, ut diximus, antiquiores. Deinde Arabes: Iudæi non ualde ab Arabibus characterē literarum linguasq; distantes, Aegyptij uerò & Aethiopes quāuis antiquissimi: alteri tamen figuris animalium aliarumq; rerum, uerius quā literis, quas hieroglyphæ uocant, nulli adhuc cōperta: Aethiopes uerò Babylonij literis sunt usi usq; in hodiernum diem. Post hos Græci, deinde Latini. Postremo Dalmatæ ex corruptis (uti suprā diximus) Græcis. Vidi etiam Armenica libros lingua cōscriptos: qui tamen cum Chaldæis ferè conueniunt in paruo discreti. Saraceni item hodie Tartari ac Turcæ quamuis diuerso inter se paululum catalecto, Arabicis tamen omnēs utūtur literis, Turcæ etiam Græcis quibus dominantur, Sicuti ex epistola ad Innocentium Pontificem proximis annis indicatur. Sed & resissa nuper Volaterris multa ueterum Hetruscorum monumenta cum literis Hetruscis, quæ olim Lilio, Plinioq; testibus apud Rom. in pretio fuerē: nunc autem penitus incognita. Ex his igitur unam ponere statim inscriptionem mihi uisum est.

Literarum inuentores

Catalecti

Hieroglyphæ

W I V E T E M P L V S K R A A T O : Z I W S T N S : M O R I E : L O V K I L Z E K S R V Y I S W A X V O Z W K W I S O W

DE SYLLABIS ET PEDIBVS.

Quum igitur literæ inter Vocales Consonantes & Liquidas distinctæ sint, Græci indifferentes habent, a. i. u. longas, n. o. breues, s. o. Nos autem nostras indiscretas. Syllabæ item Breues, Longæ, Dichronæ. Pedes ex his qui certis mensuris & tēporibus terminantur, paucissimi ex duabus, maiores ex senis syllabis. Vniuersi autem numero xviii. Ex his dissyllabi quatuor: Pyrrhichius ex duabus breuib; Spōdeus ex totidē lōgis: Iambus ex breui & lōga: Trocheus (quæ Choriōn uocant) ex lōga & breui. Trissyllabi viii. Dactylus ex lōga & duabus breuib; Anapestus ex duabus breuib; & lōga: Creticus ex lōga breui & lōga: Amphibrachus ex breui & lōga & breui: Bacchius ex duabus longis & breui: Antibachus ex breui & duabus longis: Molossus ex tribus longis: Tribrachus ex tribus breuib; Igitur simplices duplicati faciunt cōpositos pedes sexdecim, qui sunt hi. Ex spondeo & pyrrhichio Ionicus à πὸ μέγῳ, id est, à maiore: ex pyrrhichio & spondeo Ionicus, à πὸ ἐλάσσονῳ, id est, à minore: ex chorio & iābo Choriābus: ex iābo & chorio Antispastus: ex trocheo & pyrrhichio Pæon primus: ex iābo & trocheo Pæon secundus: ex pyrrhichio & iābo Pæon tertius: ex duobus trocheis Ditrocheus: ex duobus iāmbis Diāmbus: ex duobus spondeis Dispondeus. Ex duobus pyrrhichijs Proceleumaticus: ex iābo & spondeo Epitritus primus ex trocheo & spondeo Epitritus secundus: ex spondeo & iābo Epitritus tertius: ex spondeo & trocheo Epitritus quartus. Ergo cum unus pes simplex bis positus cōpositum pedem fecerit: Græce συζυγία, Latine Coniugatio dicitur. Hi rursus cum duos similes pedes iungunt, τὰ ἰσοποδία, id est, Tautopodia, cum diuersos Diopodia dicitur. Hi igitur præter dactylum usq; ad pentametrum procedunt. Est enim prius Monometron habens duos, Dimetron quatuor, Trimetron sex, Tetrametron octo, Pentametron decem. Qui omnes gressibus alternatim quasi incedunt, & per uersus mouentur. Hic est motus & ingressio quam Græci βάσις uocant, quæ Sublatione constat & Depositione: ut, armaui: ar sublatio est temporis unius, maui depositio temporum duum. Pedes qui ex utraq; parte paria tempora habent τὰ ἰσοσοί, qui in æqualia τῶν ἐλασίων uocantur. Depositionis genera quatuor: Aut enim Brachycatalectū quando pes deficit, ut in dimetro. Quis hic manum tenebat. Catalectum quum syllaba tantum deficit: ut, Quis hic manum tenebat. Acatalectum quum nihil deest carmini: ut, Quis hic manum tener caput. Hypercatalectum quum syllaba tantum excedit: ut, Quis hic manum tener decorat. Has omnes species inueniemus in his metris, quæ per syzygias ingressionē habent. In dactylico autē cui nec pes neq; syllaba potest in ingressionē deesse: quippe cū eius simplicibus pedibus basis cōstet, non nisi acatalectū inuenire poterimus. Ideo in dactylico solo simplicibus pedibus ingredimur, quoniā & dactylus & spōdeus æqualitē temporū habent, alij uerò pedes syzygias diuersæ potestatis. Spondeus enim ratione tēporis in dactylum resoluitur. Ideo indifferēter uterq; ponitur, præterquā in fine tantum spōdeus euphoniæ gratia, ne uelocitas sequētis carminis per dactylū impediatur. Quandoq; tamē dactylus ponitur in fine uocaturq; carmen acatalectū, ut cui nihil ad perfectionē desit. Virgilius, Inferitur uerò ex factu micis arbutus horrida. Hypercatalectum uerò aut brachycatalectum nunquam.

Syzygia

Monometron Dimetron Trimetron Tetrametron Pentametron

Sublatio Depositio quadruplex

Brachycatalectum

Catalectum

Acatalectum

Hypercatalectum

Metrum

Metrum idem & Versum & Syllabā dixerunt. Ex quo Hexametron Pentametron Trimetron. Ergo & syllaba à quo pes, & pes à quo ῥυθμός, rhythmos à quo cōma, uel colon à quo uersus nascitur, Metrum dicimus. Inter Metrum & Rhythmū hoc interest, quod metrum circa diuisionem pedum uersatur: Rhythmus circa sonum. Metrum etiam sine plasmate prolatum proprietatem suam seruat: Rhythmus nunquam sine plasmate ualebit. Est etiā Rhythmus & in corporali motu: quum enim histrio indecenter signum aliquod expressit, Arhythmos dicitur: quum uerò decenter, Eurhythmos. Item si fuerit æqualitas corporis modice temperata Eurhythmos: in æqualis uerò & toris quibusdam confusa, Arhythmos appellatur. Ex quo Vergilius: Tum longo nullus lateri modus. Toris enim extantibus & interruptibus latera, arhythma latera sunt facta. Colon est pars, siue partes uersus integris pedibus perfecta: ut Defecisse uidet sua. Habet enim tres pedes integros, Comma est pars, seu partes uersus imperfectæ. Vt, Arma uirumq; cano. Habet enim duos integros pedes & dimidiū. Quapropter Colon dictū, à corpore abscissum integrum membrum. Comma quasi trunca pars membri, à corpore amputata. Nos Cæsura dicimus. Metra uerò principalia, à Græcis Prototypa & Archogena dicitur. Cetera ex his nata sunt, quæ mutilata per cola & cōmata aut partibus agglutinatur sibi, aut sola ponuntur. Sumunt quoq; nomina, ex pedibus, quibus constant: ut, Dactylica & Anapestica: ab inuētoribus, ut Phœutica uel Sotadica: ab his qui maxime ea frequentarunt, ut Aristophania & Asclepiadea: ab usu, ut Priapea: à numero syllabarum, ut Hendecasyllaba: à numero pedum, ut uersus Senarios Octonarios dicimus: à numero syzygiarum, ut Trimetros Tetrametros: à passionibus, ut Coluros & Scæzontes: à tempore, ut Saturnios: quod eodem tempore primum in Italia usurpati sunt, quo Saturnia urbs erat. Igitur originalia sunt numero i x. Dactylicum, Iambicum, Anapesticum, Trochaicū, Ionicum à maiore, Ionicum à minore, Choriambicum, Antispasticum, Pæonicum. Dactylicum ex his princeps carmen, quod & Heroicū & Hexametrum, Græci etiam Deliacum & Pythicum uocant, quod ex his responsa darentur: unde ipsum originem habuit, teste Plinio. Ennius uerò longū appellat. Et Cicero in Pisonem longiusculis pedibus, Dactylicū intellexit: qui & Spōdaicus dicitur, quando in quinto spondeum retinet. Vltima syllaba Adiphoros est, simul etiam syllaba quæ partem orationis finit. Et hoc, aut cum Pentemimeris est: id est, cū prima pars duos pedes habet & syllabam partē orationis finientem, quæσι Πέντε μῆτρῳ ἡμισυ μετρίῳ: ut, Omnia uincit amor. Or est adiphoros syllaba. Aut ἐπὶ ἡμιμέτρῳ, Heptemimeris, quando cæsura fit in septima syllaba: ut, Et furij agiatus amor, & conscia uirtus. In nona Catullus: Iam ueniet uirgo iam dicitur Hymenæus. In tertia, ut item Virgilius, Inualidus etiamq; tremens etiam inscius æui. Quod nisi huiusmodi fiant cæsurae, Carmen dactylicum nullum habet splendorem. Priscianus Cæsura Semiquinariam & Semiseptenariam uocat. Aliud genus dactylici, quod Priapeum uocant, cum tertio pede partem orationis finit. Vt, Hunc lucum tibi dedico, consecroq; Diana. Aliud item quod Glyconium, cum in duas partes æquales diuidit Dactylicum: ut, Cui non dictus Hylas puer & Latonia Delos. Quo prius est usus Homerus: ut, Κρητὸς τ' ἐμὰ χορὸν κτῆ ἀτάλα: μὲν ἔχουσι. Aliud

Rhythmus

Colon

Comma

Metra

De Dactylico

Pentemimeris

Heptemimeris

Dactylicum Priapeum

Glyconium

Aliud

Bucolicum Aliud genus Bucolicum, cum quarto pede partem orationis finit: ut,

Ab Ioue principium musæ: Iouis omnia plena, Theocritus hanc metri legē custodit, Vergilius contempsit.

Iambicum Iambicum in Tragicis & iambicis locis imparibus tantum Iambum recipit. in comicis uerò licentiosior. Hunc Homerus primus tentauit. Græci namq; comici & tragici diligentius hæc secuti & reliqua custodire: nostri uerò plus erant habituri gratiæ si & intra legem hanc ipsi constitissent. Perfectior item quum ex puris constat iambis: ut, Mala soluta nauis exit alite.

Si autem penultima in hoc longa fuerit Scæzon siue Choliambus efficitur, quasi claudicans Iambus: ut, Apollinarem conueni meum scæzon.

Horatiana uerò carmina pedum constant uarietate iam cognita, quorum pleraq; aut ademptione, aut adiectione, seu in aliqua parte commutatione legitimi carminis fiunt: ut, Mecenas atavis edite regibus.

Pentametrum est catalectum: si in extremo addatur syllaba legitimum fiet. Idem in IIII.

Trahuntq; siccas machine carinas.

Trimetrum est etiam catalectum: aliter quoq; in alijs.

Monostropha appellauere, quod prima strophe duobus uel tribus colis explicata cæteras sequentes similes habeat, nec in aliqua parte interueniente epodo cola mutantur.

Colon quid sit iam dixi, id est, integrum membrum genusq; carminis, a quo monocola, ut Ode prima: & Dicola, ut est secunda. Sed & Tricola siue Tetracola dicuntur hæc carmina.

In cationibus autē Lyricis legitime scriptis, hoc est monostrophis, hæc tria inueniri necesse est, Strophē, Antistrophē, Epodon: olim enim carmina in deos scripta cōstabant. Circumire arā à dextra Strophē uocabat, redire à sinistra Antistrophē: post cū in cōspectu Dei cōsistentes cantici reliqua peragebant, Epodon. Hinc translatum nomen in hos epodos qui binos uersus impares habet. Nam ut illic Epodus canticū finit: ita hic uersus secundus sensum. Hoc est enim in epodis legitimum. Ergo secundum & hæc elegia epodicū carmen. Hæc igitur cantio Lyrica, quæ tres has partes habet, Periodos appellatur, eadē Trias, si ex rebus his cōstat. Solet enim abundantior & plenior cantio habere Antistrophē, Proodon, aliquādo & in medio, hoc est inter strophē & antistrophē Mesodō. Inueniuntur autē in strophe cola uel cōmata aliquot ex uoluntate scribentis uaria lege metri finita. Hinc antistrophe redditur totidē colis iisdē metris. Tertio additur Epodos iā quolibet metro: hoc est, ut dixi, quā uocāt Triada. Sed hæc accuratius Græci poëtæ seruauerūt. Cætera uerò quos requirūt pedes, quæ ue ad carminis rationem pertinet: si uerius scire cupis, uide apud Græcos Ephestionem: apud nos uerò Terentianū & Velii Longū, antiquos sanē grāmaticos, ex quibus omnibus hæc pauca decerpimus.

Diphthongi

Inter syllabas diphthongi sunt numero VII. Tris Græcæ quas usurpauimus adnumerando, a, e, u. scribiturq; in antiquis uoluminibus, Harpyia, Minyia: quæ omnes apud Græcos etiam producuntur. Sunt autem Dichronæ cum uocalem sequentem habent, quod & Latini interdum usurpant: ut, Insule Ionio in magno. Sed & omnis uocalis ante uocalem: ut, Credimus an qui amant ipsi sibi somnia fingunt. Et sub hio alto. Et in una dictione: ut, Dextraq; prehendit.

DE DICTIONE ET ACCENTIBVS.

Dictio quoq; pars orationis tertia: ea siquidem accentibus regitur. Sunt autem accentus tres, Acutus, Grauis, & Circumflexus ex utroq;. Reliqui quatuor, Longus, Breuis, Tenuis, Adspiratio, tenores potius, quàm accentus sunt dictionis existimandi. Nam omnis syllaba quæ aliquid

trium superiorum sibi uendicat, utiq; aliam sibi ingenitam habet, aut longitudinem, aut breuitatem, aut tenuitatem, aut aspirationem: quæ si accentus essent, pariter duæ syllabæ in unum constare non possent. Longum accentum transuersa linea notat: ut, Dederis, pro dederitis. Breuem uerò sursum erecta, ut Fulgere. Sed hi tēpora quoq; distinguunt. Aspirationem uerò dictione cum h scripta præstabit. Si autem adscripta non erit, siccitatem hac figura.

His addunt tris alias notas. Hyphen, quum duo uerba quæ in unam pronuntiationem colligimus, inflexa subter uirgula iungimus. Ut, Turnus ut ante uolans. Apostrophen, quum uocalem ultimā subtrahimus, quam notat inflexa uirgula ad caput eius cōsonantis cui subtracta est: ut, Tāton me crimine dignum Duxisti. Diastolen unioni contrariam, quæ orationem, ut apud nos nota distinguit hoc modo.

Apud Græcos item ultimæ acuitur. Apud Latinos uerò nequaquā, præterquā in aduerbijs quibusdam, ut Ferē penē.

Illud præterea catholicū in hoc genere animaduertendū, apud Latinos accentus quātitates syllabarum minime sequi. Antiqua tamē siue poëtarū siue grammaticorū licētia multa utriusq; linguæ modo accentuq; pronūciamus & scribimus, præsertim quæ nihil immutantur, ut Philosophi, Comædia, Tragedia, præterea Euripides, Darius. In quibus omnibus penultimā dichronam facimus. Sidonius poëta. Orchestram quatit alter Euripides. Si ratio itē sequēda, producemus Darium, Alexandriam, & Antiochiam, Trigonū, Idoliū, Paracletum, quæ licet Græcalicētia aut metri causa interdū corripiantur, tutius tamen ac obseruatius nostris utimur syllabarum tēporumq; legibus, nisi autoritas usus ue refragetur.

DE ORATIONE.

Vo ad orationē uerò partes assignantur octo. Verum à Priscis inter quos Theodectes fuit, ut ait Dionysius Halicarnassens, tres tantum ponebantur, Nomen, Verbum & Coniunctio, quod in uerbis uis sermonis: in nominibus uerò materia inesset. Quoniam alterum est quod loquimur, alterum de quo loquimur. Paulatim deinde adiectæ aliæ partes ab Aristarcho primum, deinde à Palemone Vicentino, qui memoria Quintiliani fuit (ut ipse testatur) donec numerus supradictus expleretur. Reliqua uerò quæ ad orationem pertinent in parte Rhetoricæ dicam.

DE ORTHOGRAPHIA.

Nunc ad orthographiā ex ipsius Velii, tū Victorini auctoritate descendā, partim quoq; ex ijs quæ ipse in marmoribus annotauit. Orthographia enim Orthoepia lōge difficilior, cum hæc haud quærat quemadmodum scribendum sit, at ad legem etiam uocis orthographia est adligata.

Diphthongis primum nonnulli ueterum non utebantur, ut ex marmorū inscriptionibus aliquorū apparet, ex quibus unam in C. Pompeio Eufcomo in Anthropologia annotauit.

Oe, diphthongo tripliciter ueteres sunt usi pro e, ut plerunq; pro u, ut ex monumentis adhuc aspiciunt plurimis, his uerbis, Faciendū cœrauerunt: pro, curauerunt. Pro i, apud Ciceronem iij. de na. Canephoræ pro canephorī. Et in antiquis uoluminibus Soloe pro Soli urbe.

Ai item diphthongo dupliciter, disunctæ: ut, Aulā in medio. Rursus coniunctæ: pro e, more Græco: ut in marmoribus, Aimylius sæpe reperitur.

Ei pro i, sæpe in genitiuis singularibus & nominatiuis Et pluralibus secundæ declinat. ut, Captiuei. Præterea in his dictionibus, Heic, illeic, isteic.

B, litera pro V. Sic enim Romæ in antiquo lapide, Bixit annis xxv. Quod ex Græco more prouenit. Nam illi per B scriptam dictionem, per u pronuntiant.

C, itē affinitatē cū g, retinet, ut Secobrica & Secobriga.

Hyphen

Apostrophen

Diastole

Diphthongi

Oe

Ai

B, litera

C, litera

Nec

Sp. Carbilus Nec mirū, nam g. literā primus Romæ repperit Sp. Carbilus grāmaticus libertus Sp. Carbilij illius qui primus uxore abdicauit, quū prius C pro G passim uteretur: autor Plutar.

D, litera D, insuper habet cum T, communitatem, nam Alexander pro Alexander (teste Quintiliano) scribebatur. Et apud Lucianum Græcū autorem in dialogo quodam D, litera cū T, contēdit, queriturq; ab ea usurpari. Hic monstratur grāmatici cuiusdam nostri temporis error de Endelechia & Entelechia, quæ uaria putauit, quū pro eadem ab illis quos allegat autoribus ponatur, Græcam in hoc imitando consuetudinem, quum illi D, pro T, pronuncient.

I literam geminatā raro inuenimus, ut in lapidibus licet aspiciere, Aerari, Iuli, Fabi, argentari. Inuenitur tamen, ut in Obelisco Vaticano nunc legitur. Diuo Cesari, Diui Iulij. F. Augusti Tybe. Cesari, Diui Augusti. F. Sacrum. Et idem numero plur. alij, ut Coss. Faciendū curauerunt, ijdemq; reprobaure. Virgilius. Iidem uenturos tollemus in astra nepotes.

In medio item dictionis iniicere, proijcere. Dis pro dijs. Inuenitur & ij duplex pro e, in nonnullis Romæ locis, ut extra portam Vaticanam huiusmodi inscriptio. Licinio Cljmini. L. Coccijus Gaionas alumno. Qui uixit annis v. Mijns vii. Dijs xi. Transiit etiā in consonantem, ex quo Cic. Maijam & Aijacem per ij, duplex scribendum putauit. Quidam per iij. ut conijcit, ut sit conij. deinde sequentium altera consonans, altera uocalis. Sed & hoc exoletum. Neuius enim & Leneus quum longa syllaba scribenda esset, duas uocales ponebant præter quā quum in i, literam incidebant. Hanc enim per e, & i, scribebant.

K, literam non duxerunt, sed notam, qua multi religiose utuntur, ut in epistolis scribant karissime, sicut & in lapidibus sæpe inuenitur. Eadem & Græci ueteres sunt usi ante X literam à Simonide repertam.

P quoq; litera ante inuentum q. Itaq; ωαπα dicebāt, & Spinga. Adiecta deinde aspiratio est, ut nos quoq; & sphæram dicamus, & Spinga. In quibusdā reijcimus ut Tropæa, Calpurnius, Scapulus: scapha tamen aspiratum.

Q, literam multi excludunt, inter quos Licinius Caluus fuit, dicentes nihil aliud esse quā C, & V. Et ideo nonnulli, Qis pro quis, & qid quid. Loquutionem Antoninus Rufus qui de orthographia scripsit, per q, dicebat scribi oportere, quod à loquēdo deriuaret, cæteri omnes per c. Quum pro tempore per q, & u, simplex seu geminatum antiquitus positū. Pro præpositione uerò cum, per c. Cottidie item rectius quā quotidie, quod à continente ueniat: non autem à quotidie: & secutus & cocus, quāuis à sequēdo procedat.

S literam, de qua Messala (teste Quintiliano) unum librum edidit, inter duas uocales geminabant, ut frequenter in marmoribus, caussa, designator. Sed & alias quoq; literas, ut Paullus, Sallustius. Victorinus autem dicit quod quodam tempore nullas geminabant literas, ut Anius, Luculus, Memius. Sed supra quam geminari oportebat, notabant hæc figura c, quod erat geminandi signum, ut in quibusdam adhuc ueteribus libris apparet. Idem ait quod iuxta non ponebant cm. Ideo nec alcmenam, sed alcumenam dicebant, donec Cæsar correxit. Item s pro r, ut Valesius, Fufius, pro Valerius & Furius. Primum autem quā r, literam inuenit Appius Claudius Centimanus fuit, ut testatur Pōponius lib. i. digest. Græci quoq; loco duorū pē pō ponebāt, ut Tyrsenus pro tyrrhenus, & pyrros pro pyrrhos. Pro duobus item σ geminū ττ. ut δάλασσα: apud nos uerò s pro t. ut à nepet, non nepetinus, sed nepesinus dicitur. Item ex Rhamnunte rhamnusus, ex Acheronte acherusus.

G quoq; in c, ut uicesimus & tricesimus: uicenos & tricenos. Reliqua uerò numeralia g, seruant.

V, litera loco o, posteris est posita. Nam prisca seruos

consol scribebatur, sed per u pronūciabatur. Item funtes & frundes scribebant tantum, Pronunciabant uerò & scribebāt quædā pinguius: uidelicet u, loco i, ut optimus, maxumus, artubus, partubus, portubus. Sic Augusto placuisse Longus testatur. At contrā Cæsar sicut in eius titulis uidere est elegantius, sicuti & nos i, pro u, utebatur. Item pro consonante ponitur, ut uiniū, uitium, in cuius loco antiqui Digamma æolicū conscribebant: uidelicet F. Præterea uerba hæc unguo & tinguo, pro ungo & tingo. Deniq; loco y Græcis in omnibus apud Latinos cōuertitur u, μαρόπιον Marsupium, μαρούλοι massuli, λύκος lupus, ἰνυδοῖν intubū. In quibusdā nō mutatur, ut Labyrinthus: autor Verrius Flacc.

Ad mutatur secundum literam sequentis consonantis, in appello, applico, accelero, attingo, aggrauo, aggero. In marmoribus tamen antiquis d retinet atq; ita obseruatur, ut in ple-risq; uidemus, Adplico, adcelero, adgero. Item apstulit, apstinet, apstirtus, apsis, loco b imitantes literam ψ.

Inlustris etiam & inlicitus, inlepidus, opsonium, optineo. N semper ante D. F. Q. S. Ut eandem, Lanfræcus, tanquā, monstrum. Quamquam tamen per m. Eam uerò sicut alias quasdam leuitatis gratia scribere recusabant, quapropter in uetustatibus frequenter aspiciuntur coniugem pro cōiugem. Et Cicero Foresia & magalesta sine n, libeter dicebat, ut uerbis ipsius utamur, Posmeridianas quadrigas inquit, libentius dixerim, quā postmeridianas. His adijciendū toties, & tra-posuit, & tramisit, pro totiens transposuit & tramisit.

Ab, Abs, & A, præpositiones diuersis modis ponebant. In rationibus & auferendo dicebant pecuniā acceptam non A Lentulo, sed ab Lentulo Cicero dicit religionē hanc scribendi apud paucissimos suo tēpore remansisse. Antiquos tamen scimus Abs te, dixisse, & Abs re, frequēter: Ab Lētulo aut, & Ab Lucio semper. Nos tantū Ab præponimus uocalibus.

Ab, Abs, & A, præpositiones diuersis modis ponebant. In rationibus & auferendo dicebant pecuniā acceptam non A Lentulo, sed ab Lentulo Cicero dicit religionē hanc scribendi apud paucissimos suo tēpore remansisse. Antiquos tamen scimus Abs te, dixisse, & Abs re, frequēter: Ab Lētulo aut, & Ab Lucio semper. Nos tantū Ab præponimus uocalibus.

Ab, Abs, & A, præpositiones diuersis modis ponebant. In rationibus & auferendo dicebant pecuniā acceptam non A Lentulo, sed ab Lentulo Cicero dicit religionē hanc scribendi apud paucissimos suo tēpore remansisse. Antiquos tamen scimus Abs te, dixisse, & Abs re, frequēter: Ab Lētulo aut, & Ab Lucio semper. Nos tantū Ab præponimus uocalibus.

Ab, Abs, & A, præpositiones diuersis modis ponebant. In rationibus & auferendo dicebant pecuniā acceptam non A Lentulo, sed ab Lentulo Cicero dicit religionē hanc scribendi apud paucissimos suo tēpore remansisse. Antiquos tamen scimus Abs te, dixisse, & Abs re, frequēter: Ab Lētulo aut, & Ab Lucio semper. Nos tantū Ab præponimus uocalibus.

Ab, Abs, & A, præpositiones diuersis modis ponebant. In rationibus & auferendo dicebant pecuniā acceptam non A Lentulo, sed ab Lentulo Cicero dicit religionē hanc scribendi apud paucissimos suo tēpore remansisse. Antiquos tamen scimus Abs te, dixisse, & Abs re, frequēter: Ab Lētulo aut, & Ab Lucio semper. Nos tantū Ab præponimus uocalibus.

Ab, Abs, & A, præpositiones diuersis modis ponebant. In rationibus & auferendo dicebant pecuniā acceptam non A Lentulo, sed ab Lentulo Cicero dicit religionē hanc scribendi apud paucissimos suo tēpore remansisse. Antiquos tamen scimus Abs te, dixisse, & Abs re, frequēter: Ab Lētulo aut, & Ab Lucio semper. Nos tantū Ab præponimus uocalibus.

Ab, Abs, & A, præpositiones diuersis modis ponebant. In rationibus & auferendo dicebant pecuniā acceptam non A Lentulo, sed ab Lentulo Cicero dicit religionē hanc scribendi apud paucissimos suo tēpore remansisse. Antiquos tamen scimus Abs te, dixisse, & Abs re, frequēter: Ab Lētulo aut, & Ab Lucio semper. Nos tantū Ab præponimus uocalibus.

Ab, Abs, & A, præpositiones diuersis modis ponebant. In rationibus & auferendo dicebant pecuniā acceptam non A Lentulo, sed ab Lentulo Cicero dicit religionē hanc scribendi apud paucissimos suo tēpore remansisse. Antiquos tamen scimus Abs te, dixisse, & Abs re, frequēter: Ab Lētulo aut, & Ab Lucio semper. Nos tantū Ab præponimus uocalibus.

Ab, Abs, & A, præpositiones diuersis modis ponebant. In rationibus & auferendo dicebant pecuniā acceptam non A Lentulo, sed ab Lentulo Cicero dicit religionē hanc scribendi apud paucissimos suo tēpore remansisse. Antiquos tamen scimus Abs te, dixisse, & Abs re, frequēter: Ab Lētulo aut, & Ab Lucio semper. Nos tantū Ab præponimus uocalibus.

Ab, Abs, & A, præpositiones diuersis modis ponebant. In rationibus & auferendo dicebant pecuniā acceptam non A Lentulo, sed ab Lentulo Cicero dicit religionē hanc scribendi apud paucissimos suo tēpore remansisse. Antiquos tamen scimus Abs te, dixisse, & Abs re, frequēter: Ab Lētulo aut, & Ab Lucio semper. Nos tantū Ab præponimus uocalibus.

Ab, Abs, & A, præpositiones diuersis modis ponebant. In rationibus & auferendo dicebant pecuniā acceptam non A Lentulo, sed ab Lentulo Cicero dicit religionē hanc scribendi apud paucissimos suo tēpore remansisse. Antiquos tamen scimus Abs te, dixisse, & Abs re, frequēter: Ab Lētulo aut, & Ab Lucio semper. Nos tantū Ab præponimus uocalibus.

Ab, Abs, & A, præpositiones diuersis modis ponebant. In rationibus & auferendo dicebant pecuniā acceptam non A Lentulo, sed ab Lentulo Cicero dicit religionē hanc scribendi apud paucissimos suo tēpore remansisse. Antiquos tamen scimus Abs te, dixisse, & Abs re, frequēter: Ab Lētulo aut, & Ab Lucio semper. Nos tantū Ab præponimus uocalibus.

Ab, Abs, A,

Otium

Ab, Abs, A,

Cœna

Cœlum

Acheron

T 4 uis

uis à Græca diphthōgo αχαιῶν ueniat. Cætera Græca non uariant, ut Alcman, Alcmeon, Alcmena, Didys, di-

Hyotetō, Xenodocheū, Pandochēū, Dyscolus, Syphax, Labyrinthus, Libybeum, Sisyphus, Xystus etiam pro nomine proprio, Hypsipyle, Alcinous Alcyon, Hylas, Hyacinthus.

Cyrcus etiam Cyrculus per γ. quod ἀπό τῆς κύκλῳ ueniat.

In latinis uerō et barbaris nominibus Græcos nō sequimur, nam et illi Teudatū, et Teuderichum, et Gothos et Cointū scribunt: nos autem Theodatū, Theodoriciū, Gothos, Quintū: ut ex Latinis carminibus, et marmoribus indicatur.

illa quoque diuersa Hortesius et Hortesius, Atratinus et Atracinus, Viturius et Vitruuius, qui de architectura scripti ex inscriptione Verone extante. Item Delmatia et Delmata ex Delminio oppido, ut Longo placet.

Est etiā nomellorū in quibusdā peculiaris scribēdi modus. Cn. Pōpeius dicebat et scribebat Cadamūtatis. Nigidius Figulus in cōmentarijs suis nec K. posuit, nec Q. nec X. Idē H. literā nō aspirationis notā esse tradit. Licinius Caluus Q. literā nō est usus. Idē Senaticōsultū dicebat: Cæsar uerō Senatusconsultū. Augustus genitiuo casu huius domos scribit. Messala, Brutus, Agrippa pro sumus somus dicebant.

In aspiratione uerō hoc obseruatum, ut nomina et Græcis prouenientia, in principio quæ per γ scribuntur omnia aspirantur, ut Hypothesis, hypostasis, Hyperboreus, hyperbole, hyperion: et quæ ex Hippo, ut Hippobytus, hippodromos.

Cōsuetudo tenet ut multa cū aspiratiōe scribatur, quā nō sit necesse, cuius gratia Catulli exat epigrāma lepidissimū, Chommoda dicebat, si quādo cōmoda uellet dicere: et hirsidias. Vt etiā harena, hortus, cohortes, quā aspirari minime debeant, quōd ab oriendo et cooriendo proueniant.

Habet et aspiratio cum F. consanguinitatem, ut eius loco ponatur, Sic hædus aspiratur, quōd antiquitus fædus dicebatur: et Hircus, olim fircus.

Vt uimur et aspiratione interposita, ut traho, exhibeo, cohibeo. Reperitur et coheo, et cohitus in marmoribus.

Quodā etiam tempore detrahebant, itaque elegantius trao, exibeo, coibeo scribimus, et his similia: ex quo etiam aduc, sicut istuc, et illuc.

Pulchrum uerō semper aspiratur, et sepulchrum, et simulachrum, et Gracchus et Cethegus, teste Cicerone. Post g, autem nunquam.

Præterea ex Græcis uenientia, quæ per δ. aut per φ, aut χ scribuntur cōtinuo, siue etiam per γ. in principio dictionis aut in medio per geminum γ, ut Thetis, Philippus, Christus, Rhadamantus, Pyrrhus.

Nomina quoque Hebræa et itē barbara ob pinguedinē nō nulli aspirant, in utrisque cauendū in ultimo. Græci aut huiusmodi nomina omnia inflectūt minimeque aspirant. Dicunt enim Abraamum, Adamū, Noeum, Iosephū, Isacium, Elisabetam.

Claudius princeps (ut ait ipse Longus) nouam quandam literam excogitauit similem ei notæ, quam pro aspiratione Græci ponunt, per quā scriberentur illæ uoces, quæ neque secundum exilitatem literæ, neque secundum pinguedinem sonant, ut uiro et uirtute: Neque rursus secundum latum literæ sonum enunciarentur, ut in eo quod est legere scribere,

DE ORTHOEPIA, ALIISQUE OBSERVATIONIBVS.

Enclisis IN pronunciando uerō ἔγκλις, id est, Enclisis, in utraque lingua pariter seruat, ut hominūque deumque, ἑταῖρόν τε.

Aspirationes etiā pinguius enunciandæ, ut ex uersu Catulliano supra narraui. Item l. m. n. r. liquida geminata uehementiore spiritu, ex quo orationem uersumque frequentate magnificant: à Græcis Hygra uocantur, quod l. et n.

molliter enunciantur.

Sed et quod nulli neotericorum adhuc animaduersum, C. et simpliciter et coniunctam cum e, aut i, Græcè pronunciantur doctiores existimauere modo K. ut, Cicero, et Cecinna, haud aliter quam et genus, et gignere, si analogiæ auscultamus: ex quo K. litera (uti supra memorauimus) superflua putata.

Græcè item per, α. diph. scripta bisariam enunciamus, ut Alexandria et Alexadrea, Antiochia et Antiochea penultimis productis. Itē per α. diph. Argæi et Argiui, Achæi et Achiui, Pithagoræi et Pithagorici, Epicuræi et Epicurij. Item per η. terminantia sceminina, Methona, et Methone, Arithmetica et Arithmetice. Per οη, uerō et um. anhedon et anhedum. Poëma uerō et stemma et emblema ac his similia in οη, et in is, genitiuum emittunt, in plurali poëmatīs et poëmatibus.

Deponentia amans, excellēs, et quæ sunt huiusmodi, ablatiuum in e, et in i, emittunt.

Nominatiua autem in is, siue er. et neutra in e, in i, tantum, ut celebr, omnis, terrestris, Hispaniensis, et huiusmodi deriuata. Apud Ouidium uerō tantū bis inuenitur Cæleste sagitta.

Gemino quoque genitiuo dicuntur amatum et amantium, sic murium et murum, larium et larum.

Carissus cuius commentaria ad nos peruenerunt, nullum uult Latinum nomen in c, terminari, ex quo non lac, sed lacte dicendum, sicut et soracte, et bibracte.

Nomina insuper Romana nulla in eus, sed eius terminantur, ut Pompeius, Septimuleius, Petreius, Canuleius.

Illā quoque apud nos utroque modo Silignus, ilignus, queruus, faginus: ilignus, querneus apud Plin. et fagineus apud Ouid. Nec me faginea qui tecū nocte iacebam. Ex quo Val-la indoctē falsosque Hieronymum ab arbore ficulnea pro ficulna male scripsisse reprehendit.

Item plebs, et plebes: Proprietor et proprietores Proconsul, et proconsule: Apes, et apis. Sic feles, et felis. Item celebr, et celebris: et saluber, et quæ sunt huiusmodi tertiæ declinationis.

Applicui, et applicui: incubui, et incubui. Sunt et infecūda et tertia cōiugatiōe fulgeo, et fulgo: moueo, et mouo.

Sed ut et alias quoque partes attingam: Comparatiua alijs quam ablatiuo interdum iunguntur, ut Sallust. l. i. historiar. Nulla arte cuiquam inferior. Ex quo indoctē rursus Valla Hieronymū reprehendit. Horū autem maior est charitas, id est, ex his tribus. Quādoque absolute posita minuit, ut Ter. Aliquantulū ad rē audior. Et Virgi. Tristior et lacrymis.

Participia præsentis indicatiui et casibus suorum uerborum et genitiuo iunguntur, ut abundans copijs. Cicer. pro Cor. Et niuei quā lactis abundans. Virg. Scientem iura et iuris ciuilijs. Cicer. Amantem tui et te.

Requirunt ablatiuum pariter et accusatiuum huiusmodi. Os oculos patri similis et ore. Item Cretensis genere et cressa genus. Virg. Imitamurque in hoc Græcos. Sic et illi loquuntur. ἑδὲ γὰρ ἐν τῷ γυῖο ἀβλῶα.

Prepositiones insuper sæpe ornatus gratia iterantur, ut ad. Adsidet ad illum, et illi. Adplicauit se ad amicitia, Cicer. in Vergil. Et terræ adplicat ipsum. Virg. Adgredior ad crimen. Cicer. Et talibus adgreditor Venere. Virg. Accedo ad scopulos, et scopulos. Adire ad urbē, et urbem. Adesse ad causam, Cicer. et causæ. Adsuetus ad mensam et mensæ.

Ab. Abducere illam ab uiro. Cic. Et gremijs abducere Ab pacas. Virg. Abhorreere à nuptijs. Teren. At abhorrebat illum. Auertit ab urbe impetus in Galliam. Cicer. in Phi.

Nec

Nec posse Italia Teucrorum auertere gentem, Vir.

Ex Ex. Expello ex patria et patria. Cic. utrūque. Ex eade excessit. Ter. Excessere omnes adytis. Vir. Expedio me ex hac turba. Ter. et hac turba. Cicero.

De De. Detrahere de illo, et illi. Cic. utrūque. Decedere de uita. Cic. Sera decedere nocte. Vir. Cælo detecit ab alto.

In Idem. Inducit in animū. Cic. inducite animū. Ter. Incubuit in spongia. Incumbite remis. Virg. arma sua quisque incubere. Sal. In amore hæc omnia insunt. Te. In illa bona inuadere. Cic. Hic thalamū inuasit natæ. Vir. Insilire in equū et equi: scuti, Desilire equo, et de equo et ab equo.

Per Per. Per omnes gentes peruagatū est. Cic. Per caput hoc uiro. Item maria aspera uiro. Virg. utrūque.

Sub Sub. pro prope cū gemino casu. apud Virgiliū. Sub noctē cura recurfat. Itē. Euridicēque suā iam luce sub ipsa respexit.

Super Super. pro de. apud eundem. Multa super Priamo. Et pro supra. ut Sæua sedens super arma.

Prepositiones itē due simul, ut usque sub extremū brumæ.

Aduerbia quoque uarie ponuntur. Ergo, igitur, itaque, et enim, enim uerō, in orationū principijs apud receptos inueniuntur. In os etiam Græca aduerbia recepta, ut apud Virg. orgenicos, colossoteros.

Plus una nocte. Cic. et plus septima ducitur ætas. Virg. Propius absolute: Et propius uirtutem. Cicer. Et propius tectis. Virgilius.

Ritu. id est, modo. Crebra niuis ritu. Virg. Qui cum: cum quo. Duntaxat, id est, solum apud Cic.

Post interpositum ablatiuo iungitur: Vt, Lōgo post tempore uenit. Sal. in Cat. Multos post annos. et Terē. in Herc. Post duobus mensibus dixit.

In præsentia, et impræsentiarum apud Cicer. In præsens uerō apud Sallustium.

Indies pro cottide; apud Cicer. In diem, in futurū. Ad diem, ad tēpus constitutum. Diem de die, propediem, cito. De die, ex tempore. Cic. in Phi. Mon solum de die, sed ad diem uiuere. Teren. Apparare de die conuiuium.

In tempus, processu temporis. In tempore, opportune: apud Sal. utrūque. Tempore idem: apud Cicer.

Potis est, pro potest. Peiore res loco non potis est esse. Reapse nō ratioe præceptio, Cic. de rep. id est, de re ipsa.

Verba etiam nonnulla geminos admittunt casus, ablatiuū, uidelicet et accusatiuum. Vtor, abutor, fruor, iudo: ut Lude-re quæ uellem, et uersibus incomptis ludunt. Et laceffo, ut cursuque; ictuque; laceffunt. Pascor. Et carice pastus acuta. Item, mala gramina pastus. Habito. Atque humiles habitare casus, et habitabant uallibus imis. Induo, indutusque; hostilibus armis. Virg. x. i. Exuuias indutus Achilles. Induitur lorica humeris. Egreddior: Est urbe egressis tumultus. Virgil. Raro egressa fines suas. Sal. Subeo quoque et succedo tecta et tectis. Saturor. Antiquum saturata dolorem: Et odijs exaturata quicui.

Accusatiuum quoque et genitiuum Obliniscor, reminiscor, et memini. Vt, Et dulcēs moriens reminiscitur Argos. Alternos mihi meminisse uolebant. Et, Nec ueterum memini letorue malorum.

Rursus genitiuum et ablatiuum: Letor, impleo, abūdo, egeo, indigeo, potior, Dives, indignus, Vt letorue malorum, et leti laborū, et leti deūm partu. Item iouis omnia plena. Vir. Implentur ueteris bæchi. Et plenamque sagittis: et Si uerū implet Apollo. Item. Dives pecoris: et Africa terra tritiphis Dives ait. Item indignus repub. et reipub.

Genitiuum præterea et datiuū poscunt et amicus et similibus. Amicus Lepido et Lepidi: Et delphinum familibus, et illum indignanti simitem.

Nonnulla cum præpositione et sine, ut genitus seu natus

ex parente, et parente: Dijs geniti potuerunt: Ex nato atque ex matre magus nascatur oportet. Liber à spe, metu et odio. Sallust. Et tum libera facti classis. Virgil. Et facti liber dicitur. Caue illos, et caue ab illis, et caue facias. Recordor de te. Cic. Et uocem Anchise uultumque; recordor, Vir. Certo item et concurro et congregior Antonio et cū Antonio, Ter. Sperat se à me auellere. Virg. Auulsum humeris caput. Alienum uita et à uita. Queror de te Cice. Nec plura querentē Passa uenus. Virg. Item Do, Mitto tibi et ad te. Item aptus, accōmodus, bonus, idoneus bello et ad bellū. Offendo: Si quid in me offendistis, in meo capite, luite. Itē. Quid me apud equites pop. Ro. offendisse dicebā. Ci. utrūque. Quædam etiā absolute et cū casibus, ut Attendite et attendite animū. Ter. Abnuo. Abnuera bello Italiam concurrere Teucris. Vir. Et neque illi senatus de ullo negotiū abnuerit. Item nihil sibi abnueros. Sal. Item desine mordere, et Desine Mendacios, Et apud Ter. Te desinit et deficit. Re- quiesco etiā absolute, Et mirata suos requierūt flumina cursus. Doleo, et doleo casum: Et dolerent tibi oculi. Cicero. Pergo ire, et pergo iter. Noffe et scire Græcè et Græcā linguā. Ardeo, ardet amans Dido, et Corydon ardebat Alexim. Et Spoliōrū ardebat amore. Gratificatus absolute: Et populo aliena ac sua gratificatus. Cicero. Audio quoque, Accipio, Disco. Emo à te elegātius, et ex te dicemus. Studeo: Student sese prestare cæteris: Et eadē student. Sal. utrūque; Item Student consulatui, Cicero. Nonnulla utroque modo quæ potestatis habet, ut Comito, et comitor: Populo, et populor: Reuerto, et reuortor: Sic et apud Græcos ποῖα ἢ ποῖα ποῖα, et alia complura. Aliqua insuper lepide iterantur: hoc modo, Seruitutem seruire, uitam uiuere, citharam citharizare, cantionem cantare, facetias facere. Et nostrō deluisti sæpe dolore. Virgili: Dixi unum dictum Plaut.

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Quæ absolute et cū casibus

Enclisis

IN pronunciando uerō ἔγκλις, id est, Enclisis, in utraque lingua pariter seruat, ut hominūque deumque, ἑταῖρόν τε.

Aspirationes etiā pinguius enunciandæ, ut ex uersu Catulliano supra narraui. Item l. m. n. r. liquida geminata uehementiore spiritu, ex quo orationem uersumque frequentate magnificant: à Græcis Hygra uocantur, quod l. et n.

DE ORTHOEPIA, ALIISQUE OBSERVATIONIBVS.

Enclisis

IN pronunciando uerō ἔγκλις, id est, Enclisis, in utraque lingua pariter seruat, ut hominūque deumque, ἑταῖρόν τε.

Prepositiones Ad

Ad

Ad

Ad

Ad

Ad

Ad

Ad

Quæ positur cū præpositio ne & sine

Quæ absolute et cū casibus

Studeo

Studeo

Studeo

MODVS SCRIBENDI APVD VETERES.

ET quando de ratione scribēdi scribere coepi, modū scriptiōnis ueterū non præteribo. Scribēbat enim ex altera tantum parte. Hinc iuuen. Scriptus et in tergo necdū finitus Orestes. Quapropter Hopistographi appellantur utriusque scripti. Cæcilius in epistolis. Electorūque cōmentarios c. l. x. mihi reliquit hopistographos. Et Vlp. Charta appellatio ad nouā refertur, et ad delectitiā proinde Hopistographiam. Est enim Delectitia quā Cice. Palimpsestū uocat, ut in epistola ad Trebatium, id est, rasam et rursus scriptā. Qui igitur cōponētes aut rescripturi rursus aliquid scriptiabant, hopistographus, id est, ex utraque parte chartæ implebat. Scribēbat insuper principes sicuti plerique hodie reges trasuersa charta. Primus uilius Cæsar (teste Trāquillo) epistolas in forma memorialis libelli reduxit, cū prius Coss. et duces tantū trasuersa scriberēt charta. Præterea calamus ad manus uenerit, ed pro bono uor. Interdum et stylo ferreo cum pugillares in itinere notabant, quæ ex cereis tabulis seu lignis erant, ut legitur apud Cæcilium. Breuiare insuper dictiones, si nec credimus

Hopistographi libri

Delectitia charta

Studeo

Studeo

Studeo

Studeo

Studeo

credimus) primus reperit Cice. qui Cos. in senatu Catonis orationem, quam contra coniuratos habebat, uelociter scribi iussit, ita ut littere dictiones referrent. Sed iam diuina providentia ingeniorum immortalitati consultum, quando nouo portento reperit hoc seculum non describere libros, sed fingere, ex aeneis caracteribus atramento scriptorio perfusis pagina torcularibus expressa. Autores duo e Germania fratres Romae coeperunt anno M. CCCCLXV. Primum omnium Augustus de ciuit. Dei, et Lactantius prodire.

DE POETICA.

Poeta tam apud Graecos quam Latinos haud semper in honore fuit. Plato in primis a sua rep. lib. 11. eos ac praesertim Homerum reicit, ob pugnas contentionesque deorum. Cato probo dat M. Nobiliori (ut ait Cicero) quod is Ennium poetam in prouinciam duxisset. In nostro item dogmate nullo in numero sunt. Augustinus lib. 11. de ciuita. Dei. Platoni Graeco potius palma danda est, qui cum ratione formaret, qualis esse ciuitas debeat, tanquam aduersarios ciuitatis poetas censuit urbe expellendos. Multos tamen oblectant multorumque tenent aures, praesertim principum. Nam duo Alexandri, unus Macedo, alter Imper. Roma. hic Virgilij studiosissimus traditur fuisse, ille Homeri, ut nulla unquam die ab eorum lectione uacauerint. Aristoteles totum hoc genus in tres diuidit, in Epicos, Lyricos, Dithyrambicos. Sub quibus reliqui facile continentur. Asmatici, Melici, Satyrici, Tragici, Comici, Elegi, Iambici, Hymnographi, Epigrammographi. Epicos enim Heroici carminis scriptores appellat, cuius inuentio oraculo pythico debetur, teste Plinio: ubi si quid aliud canitur, Rapsodia uocatur, ut est illa Homeri, Qui in hoc excellere quinque apud priuscos Graecos nominati. Homerus ipse, Hesiodus, Panyssis, Antimachus, Pysandrus. Inter Lyricos decem illi nominantur uulgò cogniti: Stesichorus, Bachelides, Ibcus, Anacreon, Pindarus, Simonides, Alcma, Alceus, Sappho, et Corinna: hi taurum in certando palmam ferebant. Inter Dithyrambicos uero Philoxenus Corinthius praecipuus. Dithyrambici enim lyrici sunt (ut ait Zezes) uerum aliquantulum aliores: et ad honorem Bacchi canebant, unde nomen auspicati sunt. Dithyrambus enim Dionysius, quod dia dlo dypw, id est, per duas portas prodierit in lucem: ex uentre uelicet Semeles, et femore Iouis, ut patet in eius fabula. Accipiebant in concertatione palmam Tripoda. Dithyrambicum chorum primum Corinthi statuit Arion Methymneus, secundum Lassus Hermineus. Hoc genus Latini non habent. Inter Lyricos apud nos tantum Horatius, qui simul et Catullus iambum interposuere. Apud Graecos iambici tres tantum clari, Ananias, Archilochus, Hippodax: quanquam et Homerum cepisse iambum in grammatica supra prius diximus. Hic acerbitatis causa inuentus. Trimeterum Graeci uocant, nos Senarios ex numero pedum. Elegia in lectu reperta, in qua excellit Callimachus, Mimnermus, et Philetas, apud nos Tibullus, Propertius, et Ouid. Inter epigrammographos Graecos Simonides antiquus: cuius meminit Herodotus, et Alceus iunior Vespasiani tempore, Athenensis, Proclus, Palladas, Agathias, innumerabilesque alij. Hymnographi deorum scribebant laudes, ut Orpheus, Homerus, Hesiodus, et Asclepiades. Poetas item Melicos Demetrius Phalereus commemorat. Automedes, Demodocum, et Lerim Coryreos, et Phemiun Ithacensem. Ex nostris in hoc genere nullum habemus praeterquam in sanctorum hymnis et Sedulium et Prudentium poetas. Qui scripserint Epithalamia apud Graecos Agamefon nominatur, et Hesiodus, qui in Pelei et Thetidis nuptiis hoc exordio.

O tois yz megarois isepw lex... avavabavds, Apud Latinos Catullus, in Ptolemaei et Bernices nuptijs. Claudianus item in Mariae et Stiliconis, et Ausonius ex Centonis collectum edidit. Qui uero scripserint Epicedia in mortuos, inuenti etiam, et qui Monodias. Haec ab Epicedio siue Epitaphio differt, quod Monodia super uno tantum, illa etiam in plures. Vsurpatur tamen Monodia ad omnem materiam modo unius sit, sicuti Lycophron Monodia de Alexandra scripsit, ut autor Zezes in Lycophronem. Comedia deinceps, Tragodiaque, ac reliqua attingam, poemata, ex Graecis enarratoribus. Comedia inuenerunt rustici, qui iniuria passi a ciuibus ex agris in urbem uenientes noctu medijs uis que passi fuerant recensebant. Vicini itaque experrecti mane simul memorantes quae audierant, illi qui fuerat in causa reddebatur meliores, tali uerecundia coacti: itaque uisum hoc utile remedium moribus compescendis: uocati rustici in theatrum et hominum frequentiam, coacti sunt media luce eadem facere, ora facibus peruncti. Quod postea officium poetae usurpauerunt, nulla hominum reuerentia seruata. Quorum primus Susario quidam hoc exordio prodijt. Spectatores aduertite. Susario haec dicit, Turpes foeminae quarum nullius est sine probro domum habitare. Multi igitur secuti sunt eum postea improbos homines insectari. Postquam uero potentium luxuria ac uitium conualuit, res minime placuit. Paulatimque interdictum comicis aperte ac nominatim de ipsis loqui, ex quo per aenigmata reprehendebat: procedente autem tempore, nec sic etiam loqui permisi. Quare omnis diuitibus poetae in aduenas et pauperes cauillabatur. Vnde comedia in tris diuisa partes: in antiquam, quae manu fesse reprehendebat: in Media, quae per aenigmata: in Nouam, quae in seruos et pauperes cauillabatur. Fuere autem primae Aristophanes, Eupolis, Cratinus, Secundae Plato, Nouae Menander, dicti sunt enim comici uel a no τ κωμωδία, id est, uicis unde rustici ueniebant: uel a no τ κωμωδία, quod est somnus, quoniam somni tempore haec recitarentur. Tragodia uero a no τ τραγῶδες, quod est uindemiae sex, quod ea faece peruncti agerent: uel a no τ τραγός, quia hirca donarentur. Est enim Comedia humanarum imitatrix, uita et correptrix per risum et iocum. Differt enim a Tragodia, quod illa historiam et rem gestam, haec figmentum continet: illa in lectum spectatores mouet, haec risum. Differt autem noua a uetere, tempore, lingua, metro, dispositione. Tempore quod noua magni Alexandri aetate cepit antiqua per bellum Peloponnesiacum floruit. Lingua quod illa dulciore plenioreque Atticismo, antiqua altiore et grauiore. Metro, quod noua plerumque iambico, altera uero multimodo utitur uersu. Dispositione, quod in noua chorus non interuenit, in altera frequentius. Rursus antiqua ab ea differt, quod circa Susarionis tempora personae sine ordine ueniebant. Cratinus autem succedens constituit in comedia tris personas, etque decorem ordinis addidit, comediaque magna ex parte correxit, donec Aristophanes maiorem ei tribuit splendorem. Ceterum comedia cum uerborum rerum sex modis elegantiam habet: Verborum autem ex Homonymia, quae equiuocationem Latini uocat, cum plura eodem uocabulo significatur. Ex Synonymia cum idem diuersis dicitur nominibus, ut ego accedo, adeo contendendo. Ex Loquacitate lasciuiaque loquendi, quae Graeci αὐλοσλαγ uocant, cum quis eodem nomine sepius utitur. Ex Denominatione, cum propria nomini aliquid extra festiuitatis gratia adijcitur, ut si nix uocatur Mida. Ex Diminutione, ut Socratidum, Euripidum. Ex Mutatione, ut Aeu pro Aeu. Rerum uero modi omnia duo: ut per Deceptionem, ut cum Strepsiades credit uerose esse de animo sermone apud Aristophanem, aut per Similitudinem, ut Xanthus Hercules aut Hercules Dionysius putatus. Traditum memorie Alexandrum Aetoli et Lycophronem Chalcidensem a Ptolemaeo Philadelpho interpolandis scenicis libris fuisse delegatos: Alexandrum uidelicet Tragicis ac Satyricis: Comici alterum. Reliquis uero poetis Zeno dotum et Aristarchum grammaticos, quaquequam Homericos longe antea LXXII. grammatici iussu Pysistrati tyranni interpolauerunt: Quorum principes Orpheus Crotoniata, Zopyrus Heracleotes, Onomacritus Atheniensis, et Epicyclus fuere. Posteris deinde temporibus successere et alij qui scenicos reliquosque poetas diligentissime enarrauerunt. Didymus, Tryphon, Apollonius, Herodianus, Ptolemaeus Ascalonia, inter quos et philosophi, Porphyrius, Plutarchus, Proculus et ante hos omnes Aristoteles. Sed ad Comedia redeo antiquam, quae (uti supra commemorauimus) cauillus habebat apertos usque ad Eupolidem: qui postquam Alcibiadem Atheniensem ducem notare cepit, iratus ille ut qui in expeditione nauali esset et exercitum paratum haberet, statim iussit eum ad se trahi: quem alij dicunt repente mari proiecisse, alij capistro tractum ad littus ac paulatim ablutum, cum huiusmodi uerbis. Eupoli qui in scena toties metinxi, nunc te falsis tinguo lymphis. Ex illo constat Cratinum, Pherecratem, Platonem, et Aristophanem per figuras et aenigmata, dimissa aperte notandi licentia, mordere solitos fuisse. Comediae proprium cauillus cum risu: Tragodiae luctus et mortes hominum. Satyra uero (ut existimant quidam) ex luctu in gaudium finiebat, ueluti Euripidis Orestes et Alceste, ueluti etiam Sophoclis Electra. Sed perpetui risum eleganti, scenicoque modo habebat: ut apud Euripidem Hercules emptus a Sileo tanquam uillicus et seruus mittitur in agrum ad uincam fodendam: ille magnis uiribus sumpto ligone uites eradicat, easque in uillam humeris comportat. Cum uescitur panes ingentes frangit, ingentemque bouem mactat, fores cellae uinariae diruit, easque pro mensa portat, optimum doliorum relinquit, alterum seruum qui agro praerat toruam aspiciens iubet ei poema ex arboribus adferre. Denique consurgens uicinum flumen in habitationem introduxit, quo cuncta deleuit. Satyra ergo huiusmodi utitur modo. Lyrici autem et Dithyrambici Athletas in certaminibus, aut Dionysium, aut aliquem ex dijs, laudibus extollunt. Sciendum praeterea secundum Dionysium et Cratem, et etiam Euclidem grammaticos, in partes quatuor comediam diuidi: in Prologum qui usque ad chori principium durat. In chori melodiam. In Episodium, quem Latini ingressum dicunt, quod inter duos choros dicebatur. In Exodium, quod circa chori finem pronunciari solebat. Egressionis uero partes, quas Graeci παραβάσις uocant, VII. Septies namque chorus saltabat postquam uenerat in orchestram, quam Graeci λόγῳ appellat, Prima saltatio Comation, quam nos particulam dicere possumus: secunda congressio, homonyma cum suo genere: tertia longum, quarta cantus et conuersio, Graece ὁδὸν καὶ τροπὴν. Quinta Epirrhema, Sexta et Anticantus et anticongressio, quas illi ἀνταδὸν καὶ ἀντιτροπὴν dicunt. Septima Antipirrhema. Chorus enim si ex urbe theatrum accedebat, et sinistra formicis parte ingrediebatur, in scenamque respiciebat: Si uero ex agro et dextra, quadrangulati ordine constituebatur, et ad solos respiciebat histriones. Illis uero discedentibus ad utranque populi partem se uertens sedecim Anapesticos uersus tetrametros pronunciabat. Et haec Conuersio uocabatur. Dein ex altera parte totidem, quam Anastrophem nominabant: utraque uero antiquitus Epirrhema appellabatur. Probatur in super Scena uerno tempore cum edificijs et

Ars impressoria & eius auctores
Poetae
Epicus
Lyricus
Dithyrambicus
Iambicus
Epigrammographus
Hymnographus
Melicus
Epithalamium

Epicedia Epitaphia Monodia
Comedia
Comedia diuisa in tres partes
Antiquam Mediam Nouam
Tragodia
Cratimus
Socratidum

habitationibus triplicibus instructis culminibus, parapetasmatis, tapetibus, lintheisque, cadidis, atque in agris ornata. Adite et sonantes pelles, ignesque manibus excussi, cauerne quoque subterraneae ac putei, figurae maris, tartari, fulminum, tonitruum, nox, caeli, diei, regiarum, praetoriorum, ingentes aule, formices ad uiarum similitudinem. Dramata Graece compositiones et Comediae et Tragodiae et Satyrae uocantur: quorum decus ac omne serae potus in histrionibus consistebat, qui in Tragodia et Satyra xv. numero interueniebant, in comedia uero xxiii. Qui simul coacti in quolibet horum genere unamque rem agentes Chorus uocabatur. Diuisi in duas partes Semichoria, abusu autem chorus sigillatim quoque ac per se communi uocabulo Histriones dicti sunt. Hi uero in partes plures diuidebantur: in eos qui prologum dicebant, in Nuncios, in Exoratores, in Custodes, in Seruos, in Heros, in Deos, et alios complures. Mimus ultimus statim in Orchestram ueniens primum ad alios mimos, qui loquebantur: discedentibus autem illis, ad populum sese uertebat, nunc dextrorsus nunc uero sinistrorsus, et aliquid pronuntiabat, deinde exiens finem faciebat. Dramata item Practica erant: et Logica: Practica in ipso corporis motu consistebant, in quatuor deducta partes, in accessione, conuersione, antistrophae, et Exodia. His motibus totidae orationis modi respondebant, ac Logica appellabatur: accessioni prologus, conuersioni itemque antistrophae oda. Exodo demum ἔξιτησιον, id est, egressum, quod ultimo loco pronuntiabatur. Practica, his erant tantum Conuersio, Antistrophae, et Exodus, Logica, Oda, Antoda, et Epodus. Primae duae aequales habebant numeros. Epodus autem ab illis diuersus et numero et qualitate. Dicebat enim Lyrici ad utramque populi partem statim sine proemio respicientes Oden primum, deinde antoden. In fine uero tanquam epilogum aut ultimum cantum, qui precibus plerumque sermonem clauderet Epodum pronuntiabat. Haec ex Graecorum commentarijs conuersa. Deinceps ex nostris. Donatus in actus quinque comediam diuidit. Partes uero primas et secundas et tertias. Primas, qui primo sepiusque in scena ueniebat magno spectatorum fauore agebat, ut ait Cicero, quod animos primus occuparet, etiam si ceteri melius dicat. Secundarum partium actores summisse agunt, ut autor Porphyrius, et ita Cicero de diuisi. ut in actoribus Graecis fieri uideremus, sepe illum qui est secundarum aut tertiarum partium, cum possit aliquando clarius dicere quam ipse primarum, multum summmittere, ut ille princeps quammaxime extollat. Tertentius in Phormione de primis partibus. Quia primas qua agit, is erit Phormio parastus, et Antomimus.

EX HESIODI THEOGONIA.

DE Sobole autem deorum, heroumque, quod haec pars ad poeticam pertineret, nihil duxi potius quam Hesiodi Theogoniam in breue deducere prose Latina. Nam is Varrone et Augustino testibus, primus in hoc genere autor fuit. Sic enim exorditur: Ab initio nanque Chaos fuit. deinde Terra lata omnium firma sedes deorum, Tartara quoque nigra in terra penetralibus late: post Amor qui optimus inter deos soluit membra, omniumque deorum atque hominum domat in pectoribus mentem et sanum consilium. Ex Chaos uero Erebus et nigra Nox genita est. Ex nocte rursus Aether et Dies procreantur complexu Erebi pregnate. Terra autem genuit simile sibi Coelum stelliferum, ut ipsam circum omnia operiret, et ut esset beatis dijs sedes secura perpetuo. Genuit et altos Montes Nympharum gratas stationes, genuit et immensum Pelagus ac Pontum sine concubitu: sed deinde caelo concumbens peperit Oceanum, Coelum, Crium, Hyperionem, Iapetum, Rheum, Thentum

Dramata
Chorus
Mimus
Dramata
Dramata
Euripidis Hercules
Diuisio comediarum in quatuor partes
Chorus
Chaos
Terra
Tartara
Amor
Erebus
Nox
Coelum
Oceanus
Crius
Hyperion
Iapetus
Rheus
Thentum

Themis Memoria Phoebe Tethys Saturnus Cyclopes Titani Cotus Briareus Gyges
Themis, Memorian, Phoebe, Tethym, Saturnum nocentissimum omnium, qui odio persecutus est filios, post hos Cyclopes superbum genus, Brontem, Steropen & Argen, qui Ioui dederunt tonitruum, fabricaruntque fulmina. Hi si quidem ceteris dijs similes erant, unum tantum oculum in fronte gerebant. Cyclopes illis nomen propterea fuerat. Alij quoque caeli & terrae filij Titani. Cotus, Briareus, & Gyges, torui atque infandi, centum quibus ab humeris manus pendebant, ceruices autem culibet L. ex humeris surgebant. In diris membris, insuper robur impotens. Hi fratribus ac patri insensu suere ab initio. Quapropter caelum eos in terrae penetrabili bus abscondit. At terra mater anxiam dolosam excogitavit artem, genus produxit candentis ferri, ex quo falcem tradidit filijs ad iniuriam ulciscendam: quibus facinus reformidantibus Saturnus ceteris audacior falce arrepta sese clam in sinu terrae monitu abscondidit. Venit autem caelum noctem afferens, circaque terram amore complexum extenditur ubique. Hic autem ex insidijs consurgens, laeva caelum, dextra falcem corripiens chari genitalia patris incidit, in mareque proiecit. Ex cuius guttis terra Erynnis genuit, & magnos gigantes, nymphasque, quas Melias uocant: ex spuma uero genitalium puella orta, quae concha Cytheron sacram adnauigauit: deinde Cyprii, quapropter & Aphrodytam & Cypriam nominant, & Philomedeam, id est, risum & Letitiam amantem. Quod hanc amor & honestum desiderium secuti sunt. Nox autem nulli concubens genuit horribilem Mortem & magnum Fatum & Somnum ac Insomnia: praeterea Opprobrium & Hesperidas, quibus ultra Oceanum aurea mala curae sunt. Deinde Parcae Cloto, Lachesis & Atropo, quae hominibus nascentibus dant habere bonum & malum. Peperit & Nemesim & Fraudem & Amorem, Senectutem perditam, Litemque ac Laborem, Obluionem, Famam: ac flebiles Dolores, Pugnas etiam & Certamina, Mortes hominis, Contentiones, Mendacia, Loquendi amphibologias, Transgressionem legum, Damnum, Iusurandumque, quod maxime incommodo mortales adficiunt si quis sponte peierat. Pontus Nereum genuit antiquissimum filiorum, quem Semen uocant, optimum quidem, mitemque ac aequi seruantissimum. Deinde terrae concubens Thaumanta & ingeniem Phorcyn, Ceto pulchram Euribemque. Nerei uero filiae Nymphae plurimae marinae fuerunt: ex quibus nominatae ab autoribus (ut reliquas ab Hesiodo commemoratas praeteream) sunt, Amphitryte, Tethys, Glauce, Cymothoe, Melite, Doris, Panopea, Galathea, Cymodoce. **THAUMAS** ex Electra Oceani filia uelocem genuit Irim & Harpyas, Phorcys ex Ceto genuit Serpentem, qui aurea mala custodit: praeterea Pephrido, Erpyo, & Gorgonas quae habitant ultra Oceanum ad occidentis extrema: ubi Hesperides canorae. Tenò Euriale, & Medusam. Haec quidem mortales, illae duae immortales. Huic soli concubuit Neptunus in molli prato & floribus uernis. Ab hac Perseus ut caput abscidit, exilijs Chrysoar magnus & Pegasus equus: sic illi nomen fuit, quod iuxta Oceani fontes genitus est. Chrysoar uero quod Chryson, id est, aurum haberet in manibus, Geryonem primum genuit quem Hercules interfecit, genuit & Hydram monstrum, mediam Nympham, mediumque serpentem, immortalem nunquamque senescentem. Haec ex Typhone Orcum, Cerberum inferni canem ferrea uoce, L. ceruicibus monstrum pudendum: praeterea hydram Lernaeam quam nutrit dea Iuno Herculi irata. Et hanc quoque Hercules interfecit simul cum Iolo, consilij diuinae Mineruae. **HYDRA** uero peperit Chimerae spirantem ignem, cui tres incant ceruices, una Leonis, altera caprae, tertia Serpentis, Prima Leo, postrema Draco, media hispida capra. Pegasus hanc necauit & bonus Bellorophontes. Haec ex Typhone genuit

Sphinga perniciosam Thebanorum pestem, Nemumque leonem, quem Iuno nutrens saltibus Nemeis pestem hominibus immisit, Herculea quoque tandem uis edomuit. Tethys ex Oceano peperit in primis fluuios ingentes, Indum, Nilum, Alpheum, Eridanum, Strymonem, Meandrum, Istrum, Phasim, Rhesim, Penes, Caicum, Sangarium, Ladona, Parthenium, Euenum, Scamandrum, Simoenta, multosque alios: Genuit insuper Nymphas numero tria milia. Inter quas sunt memoratae, Electra, Doris, Vrania, Erato, Calypso, Styx. Hyperion unus est caeli & terrae filijs suscepit ex Aurora Solem & Lunam. Creio siue Creio alter filius ex Eurybia Nympha Aetrum magnum & Pallanta. Aetrum ex Aurora genuit Ventos: praeterea Phosphorum astrum, astraque reliqua licentia. Styx autem ex Pallante genuit Zelum, Victoriā, Potentiam, Vm, sine quibus non est domus Iouis, nec ulla sedes, neque iter ubi Deus illis non imperet, sed semper apud Iouem consistit. Ex consilioque Stygis Iuppiter omnis deos in caelum uocauit, ac his qui contra Titanos secum esse auxilio uellent recepit se pristinum honorem redditurum, quem ab initio amiserunt a Saturno simul cum eo eieci. Quapropter Iuppiter Stygem dilexit atque honore prosecutus est, ipsam deorum iuramentum statuendo, eiusque filios in perpetuum secum habitaturus pollicendo. Phoebe ex Cero Noctem genuit, nonnulli Obluionem legunt, dulcem hominibus, ac dijs, & simul Asteriam. Haec uero ex Perse Hecaten, quam praeter omnes Iuppiter honorauit, donauitque tribus numinibus, terrae, maris, ac poli. Ipsa in primis inuocatur dea quae felicitatem praebet uenatoribus, navigationibus, certaminibus, praedis, mercaturis. Denique custos ac nutrix Aurorae posita, ut post illam lumen oculis Aurorae fulgidum conspicerent. Rhea ex Saturno genuit Cererem, Iunonem infernam quae sub terra habitat: Neptunum, & Iouem diuum atque hominum patrem. Saturnus autem cum ei fatum sentiret, ut a filijs regno pelleretur, eos quum primū nascebantur necari iussit. Rhea uero Iouem pariens clam misit in Lycton Cretae locum, ubi in antro conditus est: Saturnoque saxum deuorandum pro filio obiecit. Iuppiter quum primū auctus est opibus, patrem expulit, fratres uinculis liberauit. Saxū quod ille euomuit, sub Parnaso in memoriam rei sempiternam statuit. Iapetus unus est caeli & terrae filijs ex Climene Oceani filia genuit Atlantem, Menoetium, Prometheū ingenio callidū, & Epimetheū culpae obnoxium, qui malum in primis miseris peperit uiris: Pandoram ē limo fingendo utrinque. Atlas humeris Coeli sustinet in terrae finibus ad hesperios. Promethea ad columnam Iuppiter Caucaasi firmis obligauit uinculis, aquilamque adhibuit quae eius hepar ederet, tantundemque noctu cresceret quantum inter diu consumeretur: qua ille peste ab Hercule tandem Ioue consentiente liberatus est. Hic enim bouem diduxit, mentemque Iouis furatus, pelli simul cum carne & intraneis includit, imaginemque altera bouis cum ostibus nudis constituit: Iouique arguenti, ait, tolle quae maui. At ille sciens multa mala hominibus eligenda, imaginem manibus adripuit. Iratusque ex eo facto Menti subrepta igne negauit, quem & Prometheus in serula clam abstulit. Rursus Iuppiter ut se uindicaret: Virginem ē terra finxit, omni que cultu ornauit, ex qua genus foeminarum perniciosum & pestilens prodijt, quae ueluti fucus inter apes, ita uirorum opera delet. Ex quo si senescere cupis, minime ducenda uxor: si bona, malū hoc aliquantulo bono compensabis: si mala, perpetuo dolebis. Iuppiter igitur post haec Titanos, Briareū, Cotū, & Gygem eorum uastitatem & superbiam ueritus sub terram relegauit. Verum eosdem postea cum ceteris dijs quos Saturnus genuit ex Opi, consilio terrae in lucem ex terra restituit: Titani autem bellum deinde Ioui dijsque intulere. Hic Hesiodus ordinem belli

Oceanus
Tethys
Flumina

Hyperia

Aetrum

Styx

Luna

Hecate

Rhea

Saturnus

Iuppiter

Iapetus

Atlas

Promethes

Pandora

Foenimurum
uirperatio

Briareus

Cotus

Gyges

belli

Dies & nox ad
inferni portas

Typhoeus

Iuppiter &
eius progenies

Gratiae Iouis

Harmonia

Quae de mor-
tibus nupte-
runt

belli multis refert carminibus. Tandem eos fulminatos a Ioue ac ad inferos demissos dicit post annos x. Infernumque describit & eius eras portas ubi excubat Dies: & Nox: altera extra mouet, altera nox intus ingressa diem reuertentem expectat. Noctis filij Mors, Somnus, ad quos minime sol penetrat. In inferno etiam Canis custos, qui arte dolosa uens uenientibus blanditur, ingressos exire prohibet, conantem deuorat. Hic & Styx Oceani filia antiquissima, quae separatim ab alijs inclitas tenet domos argenteisque cathenis ad caelum libratur. Iuxta est Iris Thaumantis filia pedibus uelox nuntia. Hic & Tartara nigra, quae uel diu timent, & porte beatae, & Lapideum pauimentum. At postquam ex caelo Titanos expulit, terra immanem genuit Typhoea ex Tartaro. Cui manus pro scuto fuerant, pedesque Martis, ac centum capita, linguae serpentibus micantes. Ignis ex oculis flagrabat, uoces totidem ex oribus. Igitur & ipse a Ioue fulminatus sub Peloro sepultus iacet: unde uenti dicuntur ruere diuersi, qui terram mareque infestant. Vbi uero subacti Titani, diuisus dijs honor omnibus. Iuppiter rex omnium cepit primam uxorem Metim, praeter omnibus sapientem. Nulli sunt liberi nati, ne pro Ioue alius regnaret. Sed ex suo Iuppiter capite Mineruam excussit. Cui primum sapientiam & consilium & mentem dedit. Secundam duxit uxorem Themidem, haec Horas peperit, Iudicium & Pacem, quae mortalium opera honestant: Parcas insuper quae hominibus bonum & malum tribuunt. Post haec ex Eurynome Oceani filia tris suscepit gratias, Aglaen, Euphrosynam ac Thaleam. Dein ex Cerere Persephonem, quam Pluto Ioue concedente rapuit. Post hanc ex Memoria Musas nouem, quibus delectatio cantus & melodia data est. Deinde ex Latona Apollinem & Dianam. ex Iunone Heben & Martem & Dianam. Ex Amphitrite Neptuni filia Tritonem, qui profunda Maris tuncens prope parentem residet. Iuno autem siue Ioue Vulcanum arte fabrilis praeeditum praeter omnibus dijs. Mars ē Cythera Timorem & Tumultum: qui cum Marte diras in bello promunt ac quatiunt acies. Harmoniam quoque quam Cadmus duxit uxorem. Post haec Iuppiter ex Atlanta Mercurium deorum interpretem, ē Semele Cadmi filia Dionysium, ex Alcumena Herculem. Vulcanus quoque Aglaen gratiarum unam duxit. Dionysus Ariadnam Minois filiam. Hercules uero Heben. Sol ex Perseide Circe & Aectam regem, qui ex Oceani filia Medeam genuit. DEINCEPS Hesiodus inuocatis Musis incipit enarrare, quot deae mortalibus nupte. In primis Ceres ex Iasio Plutum, id est diuitias. Harmonia ex Cadmo Ino, Semelem, Aglaen & Autononem quae nupsit Aristeo apud Thebas. Callirhoe Oceani filia ex Chrysaore Geryonem. Aurora ex Titono Memnonem Aethiopem & Aemathiona reges. Eadem ex Cephalo peperit Phaetontem, quem in etatis flore in mare praecipitatum Venus excitauit, nomenque constituit nocturnum ac propitium nautis. Iason Medeam duxit iussu a Pelia Iolchon adnauigare & certare, ex qua Medum suscepit. Quem Chiron Phyllirides in montibus nutrit. Filiae quoque Nerei Dei marini altera Psmathe Phocum ex Aeaco, altera Thetis Achillem ex Peleo genuit. Venus ex Anchise Aeneam apud Idam Troiae. Circe quoque Solis filia ex Ulyssae Latinum, qui Thucis imperauit. Calypso item ex Ulyssae Nausthoum Lysinomque. Atque haec quidem deae quae mortalibus nupterunt. Deinceps Musas inuocat, ut narrent foeminas mortales immortalibus nuptas, nec ultra sequitur, cum uetustate deperditum reliquum non habeamus. HAEC AB HESIODO breuiter, tum a me breuiter repetita plura consequuntur: Physiologia primum siue Tropologia, quum fabulae inuentioni rerum pondus ac ueritas quaedam subiiciatur.

Quam cum aliam alij enarrant suo prope quisque ingenio, fastidium explicandi uitauimus, tantum scire sensum occultio-rem cupientes ad autores, Fulgentium, Leontium & Palephatum relego. Nunc de Dijs & Heroibus quaedam praeterita, aut non satis explicata rursus ex alijs autoribus adducam: Genealogiamque reliquam repetam, ac in primis Coeli & Terrae genus.

COELI ET TERRAE
PROGENIES.

Titanos Caelum ac Gigantes ex terra genuit. Quimantibus magnum rescindere caelum Aggressi, superisque Iouem detrudere regnis, ut ait Virgilius: montes montibus imposuisse dicuntur. Fulminati denique omnes & ad inferos deieci, pars sub Aetna monte sepulti. Gigantum nomina non extant. Titanorum haec sunt, Hyperion, Briareus, Ceus, Typhoeus, Enceladus, Aegeon, Aurora, Iapetus, Aetrum, Alceus, Pallenes, Lycan. Genuit Rheam & Saturnum. **HYPERION** igitur Solem genuit & Horas, quas Homerus ad sidere coeli ianuae dicit cum clauibus, eamque Soli aduenienti recludere. Sol uero Miletum, Aetam & Phaetontem. Foeminas uero Dirce, Circe, Pasiphaen & Angitiam, infortunatas omnes & impudicas, Veneris ultione, quod a Sole cum Marte deprehensa, sit uiro manifestata. de Dirce alibi: sed de Circe in Ulyssae. De Pasiphae in Minoe. Angitiam dicunt ad Marfos in Italiā secessisse prope lacum Fucinum, ubique ueneficij & herbarum uiribus doctam pro dea coli. Macrobius Angeronam hanc uult esse, quae digito dea Silentij dicebatur, in ara Volupiae collocata, quod uidelicet qui linguam comprimit, magna sentit commoda. Circe ad Circeium delata montem in Italia, ueneficij & ipsa Ulyssis foecios in seras commutauit: Scyllam Glaucō dilectam in monstrum: postremo Picum Pomonam adamantem in auem. Miletus ex Cyane Meandri fluminis filia Caunum & Byblidem, quae fratrem Caunum admauit, ac diu fugientem infecuta in fontem uersa est, autore Ouidio. Aetam Colchidis regem, & uellus aureum, & Medeam, & Apfyrtum eius filios, uide in genere Acolidarum. Phaeton cum regendos currus a patre impetrasset, nescius regendi combustus in Padum cecidit, quem sorores stentes in populis uersae sunt. Hic Lygus genuit, qui postea Lygurius imperauit. **CEVS** Alius Titani filius Latonam & Asteriem. **LATONA** ex Ioue praegrans Iunonis ira nullo loco consistere ualebat Pythone serpente immisso: tandem in Ortygia siue Delo oliuae immixa peperit Dianam & Apollinem. De Apolline in Iouis genere dicam. Dianae perpetuo attributa uirginitas & uenatio. **TYPHOEVS** & Typhon dicitur alius Titani filius sub Inarimem insulam Campaniae a Ioue detrusus. Virgilius: Tum sonitu Prochita alta tremat durumque cubile Inarime Iouis imperij imposita Typhoeo. Et Lucanus: Vndat apex Campana fremens cui saxa uaporat Conditus Inarimem aeterna mole Typhoeus. Enceladus autem sub Aetna. Virgilius: Fama est Enceladi semustum fulmine corpus Urgeri mole hac, ingentemque insuper Aetnam Impositam, & quae sequuntur. **IAPETVS** Titani filius Hesperum, Atlantem, Prometheum & Epimetheum. Atlantem, teste Diodoro, loca ad Oceanum posita sorte euenient, qui & populos & montem de suo nomine appellauit. Ferunt astrologum fuisse, deique sphaera mundi inter homines differuisse: quae ex re uisus est orbem humeris sustinere. Haec ille libro 111. libro autem v. dicit: duos in Hesperia fuisse fratres, Hesperum & Atlantem: hos in hor-

Titanorum
nomina

Hyperion
Horz
Sol
Phaeton
Dirce
Pasiphae
Aectia

Angitia

Angerona

Miletus
Caunus
Byblis
Aectia rex

Phaeton

Lygus
Ceus
Latona
Alterie

Diana

Typhoeus

Iapetus
Atlas

tis decora habuisse poma, quae ob pulchritudinem aurea mala sunt à poetis appellata. Ex Atlante & Hesperide Hesperis fratris filia genita sunt VII. filiae quae à patre Atlantides, à matre uero Hesperides dictae sunt. Ouidius autem scribit Atlantem à Themide uate accepisse, ne quem hospitio Iouis filium exciperet, si se ac hortum cum pomis saluum esse uellet: quod ille minime faciens Perseum excipiendo cum Medusae capite in montem sui nominis est mutatus. Ex eodem (ut idem tradit autor) geniti sunt HYAS, Hyades & Pleiades. De primo sic ait:

Nondum stabat Atlas humeros oneratus olympo:
Quum satus est forma conspiciendus Hyas.

Hyades Dicit tandem à Leana in uenatione occisum. HYADES & Sucule eadem sunt VII. nymphae in caelo.

In capite tauri septem radiantia flammis:
Nauita quas Hyadas Grauius ab umbre uocat.

Nonnulli Hyadis dicunt filias. Ortus earum pluuiam portentant: unde etymologiam habent. Pleiades totidem sunt nymphae in genu tauri à Pleione matre dictae, eadem & Virgiliae. Ouidius:

Pleiades incipiunt humeros releuare paternos.
Que septem dici, sex tamen esse solent.
Seu quod in amplexum sex hinc uenere deorum.
Nam Steropen Marti concubuisse ferunt.

Neptuno Alcyonem, & te formosa Celeno:
Maiaem & Electram Taygetamq; Ioui.
Septima mortali Merope tibi Sisyphæ nupsit.
Pæniet, & facti sola pudore latet.

Nam Mathematici dicunt unam obscuram esse, nec clare apparere. Prometheus Pandoram sceminam primam è limo finxit, ignemq; de caelo in ferula furatus pectori subdidit: unde spiritus illi. Quapropter Iuppiter iratus apud Caucaasum eum religauit ferreis uinculis, cuius hepar continuo renascens piscatur ab aquila. Liberatus demum ab Hercule. Aeschylus Tragediam Prometheum fecit. Hic Isidem genuit & Deucalionem. Qui cum Pyrrha Epimethei filia matrimonio iunctus humanum genus dicitur post diluuium reparasse: hic lapides ex Paraso post terga iactando mares, illa sceminas edidisse. Aestreuus Titani filius ex Aurora Aestream genuit & uentos teste Lactantio. Aestream Virgilius uirginem castam ac iustam in caelum abisse dicit: quam uirginis dicunt plerique signum, Manilius uero poeta Erigonem dicit Icarum filium.

Boreas uentus Thraciae rex ex raptâ Orihyâ Zetum & Calaim genuit, qui inter Argonautas fuerunt, Harpyasq; à mensis Phineo sugauerunt, ut alibi dixit. Genuit etiam Boreas Harpalicem, quae nupta Phineo regi Arcadiae causa fuit, ut ille priuignos excicaret, ex quo & ipse deorum ira oculis captus est, & infestas ac foedas mensis Harpyias habuit. Hæc insuper patrem ab hoste oppressum traiecit Hebro uelociter dicitur liberasse, teste Vergilio: Nonnulli Lycurgi filiam dicunt. Zephyrus uentus Chlorim Nympham adauit, ut refert Ouidius: praeuimusq; complexus ut floribus Florae nomine praesesset ei tribuit. Hanc Floram Lactantius meretricem fuisse dicit ditissimam, quae populum Romanum heredem reliquit. In cuius postea memoriam Floralia instituta, ut alibi narraui. Aloeus Titani filius, cuius uxor Iphimediâ à Neptuno compressa Otum & Ephialtem genuit. Qui tamen Aloide dicti sunt. Hi monstrosos corporibus Iouem detrudere regnis aggressi. Virgilius apud inferos ponit. Hinc & Aloidas geminos, immania uidi Corpora. Dicuntur Martem etiam cepisse, & in uincula conticisse, cui nihilominus sacrificabant. De his Homerus in Odyssæ lib. XI. sic scribit:

Τὸν δὲ μετ' Ἰφιμέδαιον Ἀλωὶδῶν παράκοιστον
Εἰσίδωρ ἃ δὲ φάσκε Ποσειδάωνι μιγύδω.

Καὶ ὁ ἔτεκερ δύο παῖδες, μινυδάμια ἢ γερῆσθιου,
Ὡ τὸν τ' ἀντιθεοῦ, τικλειλῆτόν τ' ἐπιλάττω.

Lycæon Titani filius Arcadiae rex cum Iouem hospitio excipisset, ut eius diuinitatem tentaret, hominem coctum dismembratum ei adposuit. Iuppiter regiam eius statim incendit immixtus caelitus igne: ille ob metum in syluis abiit, in lupumq; uersus. Calisto eius filia sese Dianæ comitem addidit. Compressa deinde ab Ioue, utero in balneis apparente dum simul lauaret, ab ea repulsa Arcadem in syluis peperit: ipsa in caelum relata in septentrione fulget arctos appellata, quod in Vrsam à Iunone uersa fuerat. Arcas uero Ionium genuit patrem Nicostrate, quae ex uaticinio Carmenta est appellata. Euandrum ex Mercurio filium domi seditionibus agitatam impulit, ut in Italia montem peteret iuxta Tyberim. Hic Palantem genuit, qui pro Aenea contra Turnum pugnantem occubuit: cuius cadaver Henrici III. Imperatoris tempore prope Romam uillicis fodientibus repertum tantæ magnitudinis, ut moenia adaequaret, cum maximi uulneris cicatrice atq; hoc epigrammate:

Filius Euandri Pallas quem lancea Turni
Militis occidit more suo, iacet hic:
Autor Martini in Chronicis. Connumeratur & Tityus inter Terræ filios ab Homero: hic Latonam tentauit, apud inferos porrectus per iugera nouem. Sic enim in Odyss. X. I.

Καὶ Τίτυον ἄστρον γαίης ἐρηκυλλεῖσθ' ὄϊον,
Κάρμυρον ἢ Δαπυλῆον, ὃ δ' ἐπ' ἕννεα κῆτρο πῆλεθρα.
Γύωπε δὲ μιν ἐκείτ' ὄρθε παρηνέλιον ἥσασσ' ἐκέρου,
Δέρτρων ἔσω διούοντες. ὃ δ' ἐκ ἀπαμειβέσθ' ἁδρόσι,
Ἀπὸ δ' ἠλκυσε Διὸς κούρην παράκοιστον.
Πυθῶ δ' ἐρχομῶν δία καλλιχάρη Πανωπίθ'.

SATURNI PROGENIES.

Saturnus unius ex Caeli & terræ filijs ponitur ab Hesiodo: Sac Caelo patri uirilia abscidisse & in mare proiecisse, & ex Rea sorore, quam eandem Opim & Vestam & Cybelam uocent, filios editos deuorasse. Iouem autem clām educatum, pro coq; saxum oblatum. Hic demum à Ioue pulsus in Latium uenit. Pingitur senex & cum falce, Cronos à Grecis uocatus, quasi tempora deuoret. Trigus uisus, id est trium equorum curru. De ipsius templo Romæ diuersæ sententiæ. teste Macrobio. Tullius Hostilius quum bis de Albanis & ter de Sabinis triumphasset ex uoto sanum ei consecrauit. Saturnaliaq; tunc primum instituta. Varro autem dicit ipsius ædem à Tarquinio locatam in foro faciendam, ac T. Largium dictatorem saturnalibus eam dedicasse. Gellius item scribit Senatam deuorasse ut ædes Saturno fieret. Hanc postea ærarium esse uoluerunt, quod sub illo nullum furtum fuit, nec alicui priuatum. Nec signare solum aut partiri limite campum Fas erat: in medium querebant. Sed & ex L. Accij annalibus deprehendimus prius etiam apud Grecos eodem serè modo saturnalia celebrata. Saturni liberi: Iuno, Iuppiter, Pluto, Neptunus, Ceres, Chiron, Picus: Ouidius ponit & Vestam:

Ex Ope Iunonem memorant Cereremq; creatam
Semine Saturni, tertia Vesta fuit. Et inferius:
Nil aliud Vestam quam uiuam intellige flammam.

Iuno igitur eodem partu cum Ioue nata prima fuit: Iouis item soror & coniunx. Matronis & partibus numine Lucinae praesit. Ex animalibus Pauenem habet consecratum. Peperit autem sine uiro Martem percusso flore quodam, & Heben commundicatis lactucis agrestibus: quam deam Iuuentutis uocauit, ac ministrantem Ioui pocula constituuit, Herculiq; uxorem locauit: quumq; forte in conuiuio deorum illa cadret retectis pudendis summota est, proq; ea Ganymedes raptus.

Saturnalia.

Iuno

Ceres

Ceres Ceres de qua Virgilius:
Prima Ceres unco terram dimouit aratro:
Prima dedit fruges alimentaq; mitia terris.
Prima dedit leges, Cereris sunt omnia minus.

Proserpina Hæc ex Ioue Proserpinam genuit, quæ uirgo legens apud Pluto Eibnam flores à Plutone inferni Deo dicitur raptâ. Ceres igitur facibus accensis noctu per orbem eam queritando ad inferos peruenit: ubi tribus ex horto Plutonis granis mali punici deuoratis ius repetendi filiam amisit: uerum Iouis miseratione factum, ut sex menses supra terram cum matre, totidemq; cum Plutone apud inferos esset. In peregrinatione uero Ceres cum apud hospitem pauperem diuertisset, filium eius paruam ægrotum curauit, Triptolemiq; uocauit, immortalitate illi donata, & curru concessa à serpentibus uento, insuper & arte ferendi monstrata, quam ille per orbem discurrens mortales docuit, ut autor est Ouidius. Nonnulli patrem Triptolemi huius Eleusinum dicunt fuisse, proptereaq; in patris honorem Eleusinam urbem illum condidisse, Eleusinaq; sacra Cereri primum instituisse, quæ Græci Themisphoria appellant, Latini uero initia. Plutoni autem regna inferna concessa: Græce Ditis uocatur: cui Romæ templum apud Tarentum, & apud Circum sub terra, ad quod gradibus descendebatur, sicuti & Conso Deo Consiliorum: ea significatione, ut qui meditantur aut consilium capiunt, abdita loca & secreta ad deliberandum petere debeant.

Chiron Chiron Centaurus Saturni ex Phylira nympha filius semihomo ac semiequus, in antro educatus, iustissimus dicitur fuisse, Herbarium doctus & Lyram, Achilles præceptor & Aesculapij, quum Hercule hospitio recepisset, sagittasq; eius attraxerat, ex una forte in pedem cadente morbum contraxit: cumq; accepisset se immortalem ex deoq; genitum esse, uitandi doloris gratia mortem precatus est, ex quo in signum coeleste conuersus. Eius filia Ochiroe uates fuit ex Cayci fluminis nympha suscepta.

Picus Picus Saturni filius, ut autor Virgilius:
Accipimus, Fauno Picus pater ipse parentem
Te Saturne refert.

Pomona Ouidius Martium Circes dicit uirum, eumq; dilexisse Pomonam, quamobrem in auem sui nominis ab ea commutatum fuisse. Regnauit in Latio, genuitq; Faunum, qui Saturno auo (ut ait Augustinus) primus nefaria sacra instituit, & Sentam Faunam sororem & coniugem suam consecrauit. Hic Faunos, & Panes, & Satyros, & Syluanos dicitur etiam genuisse, semideos à poetis appellatos. Ouidius:
Sunt mihi semidei, sunt rustica numina Fauni,
Et nymphe satyriq; & monticolæ Syluani.

Vnum ex his in saltibus Aegyptijs diuo Antonio obuiâ factū ponit Hieronymus ea specie qua pinguntur, cornibus in fronte, caprinis pedibus, interrogatumq; respondisse unum ex Faunis Satyrisq; se esse, quos stulta colit gentilitas. Eurimedontem insuper Fauni filium ponit Papinius partes Eteoclis iuuisse. Proximus Eurimedon, cui pastoralia fauni arma patris. Forte cuiuscunq; Fauni, quoniam agitabat in syluis. Filiam uero Eurimedontis Peribiam Nausithei matrem Homerus in Odyssæa scribit. Latinus postremus Fauni filius apud Laurentum, ut autor Virgilius:
Rex arua Latinus & urbes
Iam senior longa placidus cum pace regebat.
Hunc Fauno & nympha genitum Laurente Marica.
Accipimus. Hesiodus in Theogonia Latinum dicit Circes & Vlyssis filium, quod monstrare uidetur Virgilius, teste Seruio, quum ait: Solis aui specimen. Nam Circe Solis filia fuit, quamobrem Hygino credendum ipse Seruius putat, qui plures Latinos fuisse dicit. Virgilium uero licentia poetica nominis similitudine abuti. Lauinia uero Latini filia ex

Amata pacta Turno: deinde Aeneæ concessa, causa belli inter eos fuit. Hæc post mortem Aeneæ timens priuignum in syluas fugit, ubi Syluum Posthumum genuit. Vnde genus Albanorum. Deinceps de Neptuno Saturni filio.

NEPTUNI PROGENIES.

Neptunus Iouis frater, ex Saturno & Opi, cui datum Maris imperium cum tridente loco sceptri, à Grecis ἐνοσίγασθ' etiam appellatus, quasi terram commouens. Ministri eius Tritones, Cete, Phorcus, Palæmon, Glaucus, ceteriq; à Virgilio descripti libro V.

Iunxit equos curru genitor, spumantiq; addit
Frenâ ferocem, manibusq; omnis effudit habenas.

& quæ sequuntur. Multos dicitur habuisse liberos, inter quos Amycum, Phorcum, Dorum, Polyphemum, Mesapum, Bisfyridem, Pegasum, Nyctæm, Peliam, Neleum, Cygnū, Chrysaorem, Otum & Ephialtem, Aegæum, Onchestum, Nauplium Harpyas, Nausithoum.

Aegæus igitur Athenarum rex, qui Pandioni successit, Theseum genuit: cuius secundum Herculem labores memorantur, cum quo primum Amazonas superauit raptâ Hippolyte regina, Taurum Marathonium interemit, Scyronem & Procythem latrones Atticæ sustulit: quorum alter de saxo hospites præcipitabat, alter Procythes, arboribus per uim retortis discerpebat. Minotaurum postremo arte Dedali monstrum superauit, filo ad ostium Labyrinthi adposito. Quare Phædra Minois filia abducta uictor reuertens, oblitusq; nigra uela quæ secum extulerat commutare, patri è specula prospetanti causa fuit, ut ille mortem filij suspicans in mare se præcipitem daret. Aduersus Centauros in nuptijs Perithot amicissimi sui pugnauit, cum illoq; ad inferos ad rapiendam Proserpinam profectus, Perithot trucidato, uix ipse euasit beneficio Herculis ab inferis eum reducentis. Domi turbata omnia offendit: cum Phædræ Hippolytum priuignum, quem ille ex Hippolyta suscepit, castissimum iuuenem accusantem audiret, eum curribus discerpendum mandauit. Populos Athenienses in uicis antea dispersos in unum congregauit. Tandem de Republica benemeritus à ciuibus pulsus extra patriam decessit, cum regnasset annis XVI. genitis ex Hippolyte Hippolyto, ex Phædra Mnestheo & Demophoonte.

Hippolytus igitur, ut supra dixi, nouerca accusatione, quod interpellatus de stupro renuisset, peremptus dum fugeret patris tram à Phocis currus eius perterrefacientibus, excitatus deinde ab inferis ope Aesculapij, nomine Virbij quasi bis uiri secessit in Latium prope Romam, ubi Dianam colebat. Virgilius autem eum Aritiam coniugem habuisse dicit, quæ oppido nomen dedit. ex qua Virbium filium suscepit, quem pater contra Aeneam misit in auxilium Turni:
Ibat & Hippolyti proles pulcherrima bello
Virbius insignem quem mater Aritia misit
Eductum Egeriæ lucis.

Mnestheus patri Theseo in regno successit, Antigonus antea uocatus, qui ad bellum Troianum profectus Demophoontem fratrem iuuenem secum duxit: reuertens tempestate delatus ad insulam Melenam, ibidem extinctus est. Demophoon quoque ex eodem bello rediens, uentis & ipse in Thraciam delatus, à Phyllide Lycurgi regis filia hospitio est exceptus simul & lecto: à qua post aliquot annos defuncto fratre discessit ad regnum paternum suscipiendum, data spe redcundi, quod minime seruaui.

Medus Aegæi etiam filius fuit ex Medea susceptus, quam ille Iasonem & Creusam post scelus fugientem hospitio simul & matrimonio sibi iunxit.

Nauplius alius Neptuni filius ex Amydone apud Euboeam Nauplius rex regni

Lycæon
Cal
Arcas
Nicolstru
Euander
Pallas
Tityus
Confus
Chiron
Ochiroe
Picus
Pomona
Faunus
Senta Fauna
Fauni, Satyri,
Panes
Eurimedon
Peribia
Latinus
Iuno
Medus
Nauplius rex

Palamedes regnavit, in ultionem filij Palamedis ignes e turri praelitit, quos Græcorum classis secuta naufragium in Euripum Capharee deducta fecit. De Palamede uide in ordine literarū.

Hippomenes Hippomenes Neptuni nepos ex patre Macareo, filio Onchesti Neptuno geniti, Atlantam uirginem cursu superauit. De quibus uide in Atlanta. Peliam Neptuni filium ex Tyro, Acasti patrem, uide in Aeolidis.

Neleus Neleus Neptuni filius item ex Tyro, a fratre Pelia a regno Theſſaliæ pulsus secessit in Peloponnesum, ubi Pylon condidit.

Chloris genitrix ex Chloride uxore liberis x i i. qui, Neliæ sunt di Nestor.

Nestor Nestor, inter quos sunt, Nestor, Periclymenus, et Nero filia tantum nominati. Homerus in Odysseæ x i.

Καὶ Χλωρίη ἔδωκε παρὰ Πάριον, τὴν ὄψιν Νηλεὺς
Γῆμιν ἐὼν μετὰ καλλῶν, ἐπεὶ ὄργε μνηστῆρας,
Ὀπλοτάτιον κέρως Ἀμφίονος Ἰασίδαιο.
Ὅς ποτ' ἔνδον ὄρχομενῶ μιννεῖσσι ἴφι ἀναλεγε.
Ἡδὲ πῶλός βασιλῆος, τέκνον δὲ δι' ἀγλαὰ τέκνα,
Νέστορά τε, Χρόμιον τε Περικλυμένον τ' ἀγέρωχον.
Τοῖσι δ' ἐὼν ἰφθίμῳ παρὼς τέκε θάυμα βροτοῖσιν,
Τῶν πάντες μινδῶν ὄριον ἔκρινε.

Nestor apud Homerum tria secula se uidiſſe gloriatur, inter-
fuisseq; in bello contra Centauros in nuptijs Perithoi. Huic in
bello Troiano partes eloquentiæ ac salubris consilij dantur.

Ex Euridice v i i. mares genuit præter Pyro foeminam,

Antilochus inter quos Antilochus in bello Troiano perijt a Memnone in
Pisistratus pugna interfectus. Pisistratus alter filius misus a patre cum
Telemacho Lacedæmonia ad Menelau pro inquirendo Vlyſſe.
apud Homerum. Periclymenum Nelei filium Hercules
in bello interfecit. Huic a Neptuno uero concessum omnia fieri,
sue in uisum, sue formicam, sue apem se uertere, ut Apol-
lonius et item Hesiodus poete testantur. Cromius etiam
inter filios Nelei in bello quod Pylis et Messenij contra Epios
et Herculem gessere occubuisse ponitur ab Ouidio.

Amycus rex Amycus Neptuni filius Bebrycorum rex apud Cyzicum
regnavit, pugil optimus et ludo cestuum quo transeuntes
necare solebat: a Polluce demum ex argonautis, dum illac
iter haberet, eodem ludo interfectus est. Butes eius filius,
qui ob crudelitatem post obitum patris a regno pulsus, seces-
sit in Siciliam, ubi ex Lycaste uirgine, quam ob pulchritu-
dinem Venerem uocabant, Erycem genuit, qui ciuitatem in
monte nomine Veneris Erycinæ dicauit. Hic etiam notissimus
pugil: postremo et ipse ab Hercule illac iter ex Hispania ha-
bente superatus est.

Phorcus rex PHORCVS Neptuni filius apud Sardiniam regnavit,
quidam in Aethiopia dicunt. Nam Gorgonas genuit, quas
Mela Gorgadas insulas in Aethiopico oceano tenuisse dicit,
quod Lucanus etiam testatur. Has tantum duas Ouidius fuisse
dicit, nonnulli tres, quæ uno tantum oculo inuicem uteban-
tur: inter quas MEDVSA crinibus anguinis in lapidem
aspectu mutabat homines. a Perſeo tandem scuto Palladis in-
terſecta est rescisso capite: cuius gutta per Libyam cadentes
serpentibus regionem refererunt: hæc ille. Atlantem in
primis regem ac Gigantem in Libya dominantem mutauit in
Scylla montem. Scylla item Phorci fuit filia, Glaucō dilecta, et a Cir-
ce ob zelotypiam in monstrum mutata. Phorcus igitur cum
in Aethiopia aduersus Atlantem regem pugnaret nauadi præ-
lio submersus pro Deo marino colitur.

Pegasus equus PEGASVS equus alatus Neptuni filius Lactantio ex
Medusa: Ouidio autem ex Medusæ sanguine procreatus, pede
Castalium musarum fontem erupit. Hoc deniq; Bellerophon
Chimæram superauit, uti in Aeolidis diximus.

Polyphemus POLYPHEMVS Neptuni filius simul et uniuersi Cy-
clopes in antro Siculo Vlyſſis socios absumpsere. uide Virgi-
lium in i i i. scribentem Achimemidem esse a socijs in antro
relictum.

Inmemores socij uasto Cyclopi in antro
Deferuere, domus sanie dapibusq; cruentis,
Intus opaca ingens, ipse arduus altaq; pulsans
Sidera. dii talem terris auertite pestem.
Nec uisu facilis nec dictu affabilis ulli:
Visceribus miserorum et sanguine uescitur atro. Galatæam
nympham marinam dilexit.

NYCTEVS Neptuni filius, ut ait Lactantius, rex fuit
Aethiopiæ. cum Nyctimene filia concubuit, quæ in auem sui
nominis conuersa est. Altera eius filia Antiope Lynceo re-
gi Thebarum Aegyptiarum nupta et a Ioue compressa est,
quam obrem a uiro abdicata inducta Dirce Solis filia, quæ il-
lam in uincula coniecit. Partus autem tempore a Ioue solutus,
in Cytheronemq; translata: Zetum et Amphionem genuit,
qui Dircem curribus adligatam discerpserunt, conuersam po-
stea in sui nominis fontem prope Thebas Boeotias.

NAVSIHOVS Neptuni filius Phæacum rex ab Ho-
mero ponitur ex Peribia Eurymedontis filia genitus, ex quo
Alcinous, et ex Alcinoo Nausicaa filia, hospites Vlyſſis fue-
re, de quibus uide in Vlyſſe. Huic enim horti præcellentes fe-
runtur extitisse.

HARPYIAE Celeno Abello et Ocyete dicuntur, et
Neptuni filia fuisse fugate a mensis Phinei ad Strophadas a
Zeto et Calai.

CYGNVS Neptuni filius, teste Apollonio inuulnerabilis
ex dono patris, fuit Cæcyis gener: ab Hercule tandem unâ cū
socio sublatum cum claua et scuto a Vulcano fabricato. au-
tor Hesiodus in Aspile. De Oto et Ephialte, supra narraui.

DE IOVE.

Iouem Saturni filium postremo loco referuau, ut ipsius
Genealogiam longissimam sine interpellatione narrarem.
Hunc natum Saturno et Rhea in Hesiodo supra narraui, oc-
cultatumq; a Curetibus ne a patre uoraretur, educatumq; a
nymphis lacte capræ Amaltheæ. Cretenses texere Iouem cre-
pitantibus armis. Latini quasi iuuantem patrem uocant. Græci
uero, Ζεύς ἢ Δία, quod uitam cunctis impertiat, ut Orpheus
in cratere, his uersibus indicat:

Ἐστὶ ἢ τῶν πάντων ἀρχὴ Ζεύς. Ζεὺς ἢ Δία κε,
Ζῶα τ' ἐγέννησε, ἢ Ζῆν' αὐτὸν καλέουσι,
Καὶ Δία, Διὸς τε Διὰ τῶν ἄπαντα τέτυκται.
Ἐὶς ἢ πατὴρ ἔστω πάντων τε βροτῶν τε Θεῶν τε.
Hesiodus autem:

Ζεὺς ἢ κρονίδης πατέρα ἀνδρῶν τε Θεῶν τε.
Hunc etiam nonnunc unius summi Dei nobiles philosophi,
tum Plato colebant: quanquam diuersa numina uulgus si-
bi adſcisceret, proprietates, uiresq; rerum a doctis intelli-
gebantur. ut Cicero in natura Deorum plenius explicat.
ubi et Ioues plures aliosq; item Deos iteratos poteris ani-
maduertere. Nunc autem filios ipsius recensere, ac primum
Dionysium.

DE DIONYSIO SIVE BACCHO.

Dionysios tris Bacchi nomine Diodorus ponit. Primum ex
Ioue et Io in Boeotia natum uinea autorem, orbem
quoq; obeuntem multas subiecisse nationes ac plane mitiores
reddidisse, docuisseq; ubi uitem tellus non pateretur, potum
cum melle quod nonnulli Zitum uocant. Boeotia urbes pa-
triæ causa liberæ esse iussit. In Indian postremo cum exer-
citu penetrans, eam triennio subiugauit. Inde in Boeotiam re-
uertens primus omnium triumphauit Indico elephante inue-
nctus. Ex quo Boeotij, cæteri q; Græci ac Thracæ, in eius
triump

Tres nomine Bacchi

Trieterica triumpho memoriam sacra ei Trieterica instituere. Vnde et
in multis Græciæ urbibus triennio Bacchides mulieres con-
ueniunt: quas Menades, et Bacchas, et Mimallones uocau-
erunt: Thyrsum ferentes, hymnos et cantus furentum more in
eius honorem concelebrant. Hic sustulit omnis in orbe im-
pios, sed maxime Pentheum et Lycurgum: hunc quod uites
incideret, et illum quod Bacchas sacrificantes rideret, ab eis
discerpi iussum.

Secundum uero Dionysium ex Ioue et Proserpina natum
multo priorem ætate fuisse: nonnulli Sebastum, id est, Augu-
stum uocant: boues præterea primum iunxisse aratro, ferereq;
eorum opera docuisse: ex quo illum cum cornibus finxere,
eiq; sacra ob pudorem nocturnam faciunt.

Tertium ex Ioue et Semele natum posteriorem ferunt,
puerum molli corpore et delicijs addictum, imperfectum ex
paterno crure absolutum: exercitum quoq; mulierum cir-
cumduxisse cum Thyrso: secutus est et Silenus pædagogus,
optimorum institutor studiorum, qui plurimum illi ad glo-
riam et res bellicas profuit. In bellis utebantur pardiiorum
pellibus, diebus festis uestibus floridis et delicatis. Aiunt præ-
terea Dimetora uocatum, quoniam ex uno duo sunt nati Dio-
nysij ex matribus duabus. Verum posteriori prioris adſcri-
pta sunt gesta: quapropter qui postea secuti sunt ueritatis
ignari, nominis ducti similitudine, unum extitisse credere.
Hæc Diodorus.

Satellites Dionysij, Satyri, Tityri, Sileni, ijdem ferè omnes.
Eorum uestes amphimallos tunicas uocant, et Dionysium
Phlyona a τὸ φλύβην, quod antiqui dicebāt multos fructus
colligere. Præterea Protigona a uindemia, Staphilitæ ab uuis,
Omphacitem ab acerba uua. Hæc Aelianus de uaria historia.

Vocatur item ab alijs autoribus Liber ob uini ebrietatisq;
libertatem: et cornua habere, quod ebrius fera similis sit: et
Iacchus, quod uinum hiare facit: et Euan interiectio laudantis
Bacchum: et Briseus, id est hirsutus: et Leneus, a puertitia et
lenitate. Nam duas habebat statuas, barbatam et imberbem.
Bassareus, a genere uestium, unde et Bassarides Bacchæ.
Eius filij Tioneus et Thoas Lemni rex. Cui Hypsipyle filia
pepercit ex omnibus hircus, quod uitis officiat, ei sacer. Præ-
terea thyrsus et hedera. Templum Romæ sub Capitolio ha-
bebat, nunc Sergio et Baccho martyribus dicatum.

DE HERCVLE, VENERE, MINERVA, MERCVRIO.

Hercules Iouis ex Alcumena filius. Cuius labores iussu
Euristei toleratos Virgilius breui epigrammate comple-
ditur: apud Græcos uero Antipater. Si cupis et prosa oratio-
ne copiosius Diodorus libr. 5. Qui etiam tris eius nominis fa-
cit. Vnum Aegyptium antiquum pro Deo ab illis habitum,
qui subacta magna orbis parte columnas in Africa posuit. Se-
cundum Cretensem, qui olympicum instituit certamen. Ter-
tium Thebanum ex Alcumena: cui nihilominus ex rerum ge-
starum et nominis similitudine tribuuntur Euristei labores,
et columnæ in Europa fixæ, tanquam unus fuisset. Hero-
dotus autem ait uetustum esse apud Aegyptios Deum Hercu-
lem putatum iam v i i. annorum nullibus. Itaq; recte Græcos
facere qui templa Herculi colenda censuerunt, uni quidem im-
mortali immolantes cognomine Olympio. Alteri ut Heroi pa-
rentantes. Elenchus Græcus autor scribit Herculem, Bria-
reum quondam uocatum, ad columnas quæ nunc sunt Herculis
penetrasse, ibiq; diu moratum. Postremo alterum Tyrium ue-
nisse Delphos ad oraculum, responsurumq; habuisse, ipsum alte-
rum Herculem esse. De hoc item apud Diodorum legitur,
quod ob honorem ei ab Latinis impensum dixerit, quicunq; ei
decimas bonorum darent uitam felicem iuicturos. Hic Deus
colebatur domibus, ac pingebatur, bono diuitiarum auspicio,
Præest et fortibus et inueniendis thesauris. Deniq; huma-

nae felicitati. Inter plures eius filios Telephus fuit, ex Auge
filia Alei Arcadiæ regis, qui aui iussu expositus in syluis, et a
cerua nutritus: dein dono datus Teuanti regi Mysiæ, proq;
filio educatus Telephus est appellatus, quasi a cerua nutritus,
autor Diodorus in eodem libro. Huius item filius Cyparissus
Syluano dilectus fuit: quumq; eius cerua quam amabat ab
illo imprudenter interficeretur, puer ob dolorem periit, uer-
susq; in sui nominis arborem.

VENEREM Iouis filiam a ueniendo nostri dicunt appel-
latam, quod uoluptas liberent ueniat. Græci ἀποδότης, quod
est spuma maris est testibus Saturni proiectis sit nata. Concha
insidentem finxerit, quod, ut legitur apud Stobeum, mulierem
deceat præter omnia cura sub tecto ac silentium. Triplicem
eam et Amores geminos Cicero facit.

MINERVA idem quinq; ponit, primam Apollinis ma-
trem. Aliam ortam apud Nilum, quæ ab Aegyptijs colitur.
Tertiam ex Iouis capite sine matre. Quartam Iouis et Co-
ryphes Oceanidis, quadrigæ inuentricem. Quintam ex Pal-
lante, quæ patrem interemit uim ei adferentem. Pennatis scri-
bunt talarijs, Græcis dictam, ἀθωῶν, et Palladem quum arti-
bus præest, Bellonam Latinis quum militiæ. Homero quoque
ἄρη γλαυκῶπις, ἀργόχρῳ ab ægide, id est, scuto quod
præfert. Amat oliuam arborem. Inter ciuitates uero Athe-
nas, quibus etiam nomen dedit. Perpetuam quoq; uirginita-
tem seruat, quod sapientiæ studentes abstinentia maxime ue-
neriorum deceat.

MERCVRIVM Ioue et Maia genitum dicunt, cuius
nepotem Augustinus Trimegistum illum Aegyptium, cuius
extant nonnulla de philosophia, facit. Numen est eloquentiæ,
Mercatorum, Furum, Præstigiatorum. Præterea interpres deo-
rum. Pileum gerit et talaria ac uirgam. Hac animas ille euo-
cat orco, hac deducit. Eius filij Eudorus ex Polymia, teste
Homero. Myrtilus auriga Oenomaï regis. Euander, de quibus
alibi diximus. Hermaphrodytus qui utrunque sexum habuit.
Daphnis pastor, et Aethalis præco: cui quandoq; inter mor-
tuos, quandoq; inter uiuos esse licere concessum est, ut autor
Apollonius primo Argon. ἀλλ' ὄτ' ἐποχθονίους, ἄλλοτ' ἐς
ἀώγας ἑλθῆς. Ex hoc item Lares, teste Ouidio, et Lara
nymphæ procreati, quæ et Mania dicta est. His ex responso
Apollinis Tarquinius Superbus iussit ut capitibus puerorum
pro salute familiarum sacrificaretur, quod Brutus expulsus re-
gibus correxuit, capitibus aliorum et papauerum oblati: sic
responso occurrit, dicenti capitibus satisfieri oportere. Com-
pitalia quoq; sunt dicta, quod ij ludi in compitis fieret, ibideq;
Maniæ deæ effigies suspendretur. autor Macrobius, qui hanc
correctionem similem illi fuisse dicit, quam Hercules fecit de
imaginibus præcipitandis in Tyberim, quæ Oscilla dicta sunt.
ut et alibi commemorauit.

DE APOLLINE.

Apollines uero quatuor Cicero ponit. Primum antiquum
Acustodem Athenarum: alterum Coribantis filium natum
in Creta: cui de ea insula cum Ioue fuisse certamen traditur.
Tertium Ioue et Latona natum, qui ex hyperboreis Delphos
uenerit, quamuis Eusebius illum antiquiorem describat. Quar-
tum in Arcadia, quem Arcades quod illis leges dederit, No-
mion uocant: deinde ob nimiam seueritatem regno pulsus ad
Admetum Theſſaliæ regem confugit, et iuxta Amphrysum
annem eius armenta paut. Quare a pastoribus pro Deo
colitur. Homero pluribus appellatur nominibus: φοῖβος ἀπόλλων,
ἀργυρότοφος, ἐκνέβελος, ἐκατέος. Quod uero hæc
dictio Apollo quatuor eius artes, uidelicet musicam, medicinam,
uaticinium, et sagittas in etymo demonstrat apud Græcos: ui-
de Platonem in Cratylō, et ubi nos de nominibus alio loco di-
ximus. Eius filij præcipui, Aesculapius, Linus, Aristæus. Di-
citur et amasse nymphas Cyrenem, et Daphnem Penes flu-
minis

Hyacinthus Branchus minis filiam, quam fugitantem in laurum conuertit. Præterea pueros. Hyacinthum, quem ludendo disco peremit, quod Boreæ magis pareret amori: & Branchum Theſſalum, ut ait Lactantius, interfectum adeo doluit, ut & ſepulcro ſacraret, & templo Branchiadis Apollinis.

Aesculapius Aesculapios tris Cicero ponit, uerum pro omnibus unum Latini colunt, Ouidius, Diodorus, alijq; dicunt Apollinis & Coronidis filium fuſſe, traditum Chironi erudiendum, ac Hippolytum herbis in lucem reduxiſſe: ob quam cauſam fulminatam à Ioue. Hic Deus petitus à Romanis uigente peſtilentia è libris Sibyllinis per x. legatos Epidauri ubi colitur, anguem qui ſe in nauim eorum coniecerat, in quo ipſius numen eſſe conſtat, deportauere, eoq; in inſulam Tyberis elapſo, in eodem loco ſedes ei conſtituta eſt. autor Liuius x i. Huius item filij Machaon & Podalirius in bellum Troianum unà cum alijs ducibus ab Homero commemoratis profecti ſunt.

Linum Apollinis filium Virgilius facit. Lactantius item eius ex Pſamata Crotopij regis Argiuorum filia natum, qui à matre expoſitus apud fluuium Nemeum à canibus diſcerptus, fuit. Quare Apollo iratus, monſtrum in eam regionem immiſit omnia uasas, quod deinde Coræbus interfecit, Papius huius meminſſe uidetur. Irradiant medio licijs intextus acantho Letiferiq; canis. Diogenes autem eum Thebis natum, Mercurio muſaq; Vrania ſcribit, qui ſolis & lunæ curſum, animaliumq; ac fructuum genera ab initio narrauit, quem & Anaxagoras poſtea philoſophus eſt imitatus.

Aristeus Ariſteus regnauit in Arcadia, ex Apolline & Cyrene genitus, rapta in eo loco, ubi Cyrene urbs ex eius nomine dicta eſt: à nymphis educatus fuit, mel, lac, & oleum in Sicilia conſicere docuit: quamobrem uti deus eſt habitus. Regnauit in Arcadia, in Bœotia deinde profectus ex Autonoe Cadmi Acteonem genuit, qui diſcerptus à canibus poſtea fuit, ut autor eſt Diodorus libro v. Ariſteum Virg. in i i i i. Georg. ubi eius fabulam reſert, ex Peneo flumine & Cyrene natum dicit. Heſiodus Apollinem paſtoralem eum uocat. Varro Aegarim appellatum apud Ceam dicit, quod pecus ibi à peſte curauerit, ara Ioui dicata.

Vulcanus VULCANI PROGENIES. Vulcanus Iouis & Iunonis filius, ob deformitatem in Lemnum inſulam à parentibus deiectus ponitur ab Homero in primo Iliados, ut Ioui fulmina fabricaret: dum è cœlo paderet claudus effectus eſt. De quo Virgilius:

-Cui non riſere parentes: Nec Deus hunc menſa, dea ne dignata cubili. Veneris inſuper maritum dicunt, quam in adulterio cum Marte deprehenſam Sole monſtrante cathenis adligauit: inſuper Erichthonium, Cacus, & Ceculum genuiſſe. Erichthonius nanq; ex eius genitura natus; in humum cadente, dum Mineruæ uim afferre uoluſſet, pedes habuit anguiſinos: quapropter curruſ ad eos tegendos excogitauit, regnauitq; Athenis. Virgilius:

Primus Erichthonius curruſ & quatuor auſus Iungere equos. cuius fabule cauſam uide in Auguſtino de ciuitate Dei.

Pandion Hic Pandionem, Procrim, Orithyiam genuit. De Procri uxore Cephali inter Aeolidas nati, alibi dicitur ſimul & his, qui Harpyias à menſis Phinei ad Strophadas fugauerunt.

Progne philomena Ex Pandione Athenarum rege Progne & Philomena: quarum prima Tereo Thraciæ regi nupſit, qui dum Philomenam ſororem uſendam deducit, in itinere uitauit: eiq; ne facinus retereret, linguam abſcidit. Re comperta, Progne indignata, reuertenti uiro Ithim cõmunem filium in cupulis adpoſuit, ex quo mutati omneſt: ille in Vpupam, Progne in Irundinem, Philomena in Luſciniam.

Dædalus Dædalus quoq; è genere Erichthonidarum, ut ait Diodorus

libro v. clarus architectura, Telen puerum diſcipulum ſuum interemit ob inuidiam, quod ſiguli rotam reperifſet, & ferram, inuenta ſpina piſcis ad eius ſimilitudinem formata: ob quam re actus in exilium, uenit in Cretam in anucitiam Minois, eiq; la byrinthum conſtruxit. Paſiphæ quomodo tauro concuberet incluſa ligno monſtrauit: quam ob cauſam inde auſugit in Siciliam aptatis alis Icaro filio, qui cadens mari nomen dedit. Minoe igitur eum perſequente bello, à Cocalo rege ſpecie colloquij in Thermis retentus eſt donec aſtu ſuffocaretur. In cuius memoriam Cretenſes Minoiam ciuitatem in Sicilia poſtea edificauerunt. Hec Diodorus. Vnde prouerbium fluxit ex artificio excellentia, ut clara opera Dædala appellentur. Virgilio Dædala teſta. Homerus:

ὄς χόριον ἠτοῖσατο δαίδαλα πάντα τὸ χερ.

Cacus monſtrum fuit igniuomens, qui ante Romam conditam in Auentino habitabat, terror omnium uicinorum: aduenienti Herculi ex Hispania cum armento Gerionis quatuor ſubripuit boues: ab eoq; propterea claua necatur. Hæſtoriam uide in Virgilio:

Hic ſpelunca fuit uasto ſummota reſeſſu Scæui hominis Caci.

Ceculus, de quo idem: Nec Præneſtine fundator deſiit urbis Vulcano genitum pecora inter agreſtia regem Inuentuq; focis omnis quem credidit ætas, Ceculus.

MARTIS PROGENIES.

Mars Iunonis abſq; patre filius ab Ouidio ponitur, ex herba quadam quæ ei Flora monſtrauit percuffa. Apud aquilonem regnare dicitur Virgilio:

Gradiusq; pater Geticis qui præſidet aruis:

Vnde gentes illæ feritatem præ ceteris auſpicantur. Inter eius liberos, Oenomaus ponitur, Tereus, Parthaon, Phlegias, Hyperius, Aetolus, Euadne, Hermione, Romulus & Remus.

Oenomaus apud Elidem regnauit, bello pulſus à Pelope qui eius etiam filiam Hippodamiam curſu ſuperatam eſt adſecutus, de quibus uide in Pelopidis.

De Tereo item Thraciæ rege, ac Progne, uide in Neptuno. Parthaon Martis ex Meroe filius, nonnulli ex Meleagro dicunt patre, filium habuit Oeneum regem Calidoniam, ex quo geniti, Deianira, Meleager, Tydeus & Menalippus.

Deianira Herculis fuit coniunx, de qua paulo inferius, ubi de Neſſo centauro. Meleager Oenei ex Altea Teſtio genitore nata filius, quum regno paterno ſucceſſiſſet, ac omnibus dijs præterquam Dianæ ſacrificiſſet, aper ab ea immiſſus eſt, qui regionem omnem euerteret: ad quem perdendum uiros undiq; fortes acciuit, inter quos Atlanta fuit Iafij Arcadiæ regis filia uirgo fortiſſima, quæ prima eſt aprum iaculata, ex quo eius capite Meleager eam honorauit: quod eius auunculi eripere tentantes, ab eodem interfecti ſunt. Altea igitur mater indignata ob fratrum mortem, ſtipitem quem fatalem filio ſemiſtum ex igne ſeruauerat, rurſus igni tradidit: ex quo Meleagri mors ſecuta. Meleagri hæſtoriam, uide plenius in Iliados lib. i x. quem conuertit, in quo hæc inter cætera referuntur de ipſo Meleagro:

Altea matri grauius ſubceſſit, inde Delicijs tantum Cleopatra coniugis hæſit, Olim Marpiſſa atq; Ideo genitore create. Ideus illorum qui hominum fortiſſimus unus Coniugis ob cauſam in Phœbum direxerat arcum, Hanc olim Alcyonem cognomine forte parentes Dixere, Alcyonis quod fatum ſtebile mater Filia quum rapta eſt fuerit miſeranda ſecuta.

Parthenopeus eius Atlanta filius, inſcia matre, uenit ad bellum Thebarum, in quo occubuit, admodum adoleſcens; forma præcellentis, quem admodum à Statio ſcribitur.

Teles puer

Cacus

Ceculus

Oenomaus Parthaon

Oenomaus rex

Deianira Meleager Altea

Atlanta

Parthenopeus

Menalip

Menalippus Tydeus Menalippus Oenei filius, dum in ſyluis aprum unà uenaretur Calidonium, à Tydeo fratre imprudenter atq; fortuitu occiſus eſt. Quapropter Tydeus ob metum fugiens, Argos nocte uenit, imbræq; in atria Adraſti regis uitans, conſugit, quo paulo ante Polynices exul à regno paterno conſugerat: quumq; locus duorum non eſſet capax, ad arma uenerunt. Quorum ac totam Thebanam hæſtoriam, uide in Thebis, quas in Geographia deſcripſi. Scribitur autem à Statio corpore fuſſe admodum paruus, ſed animo ſimul et audacia pugnaſſimus.

Deiphile Diomedes Ex Deiphile Adraſti filia Diomedem ſuſcepit, qui in bello Troiano tertius urtute poſt Achillem & Aiaceſ ab Homero deſcribitur. Nam equos Rheſi cepit, Palladiu ſuſtulit, Martem uulnerauit, inſuper & Venerem, quæ Aeneæ cum eo conſcedenti auxilium attulerat. Poſtremo reuertens ob adulterium Aegiales coniugis domum uitans, in Italiam apud Garganum conſedit: ubi plures condidit urbes, ut alibi diximus, ac mortuo templum ei Diomedem, teſte Auguſtino, dicatum, ſocij eius in aues Herodios mutati.

Aetolus Aetolus Martis filius, teſte Plinio, qui ait eius inuentum fuſſe iaculum, Aetolis, ubi poſtea Oeneus & eius ſucceſſores regnauerunt nomen dedit.

Euadne Euadne Martis filia ex Thebe, quæ Capaneum uirum extinctum in bello Thebano uidens, in eundem ſe rogi ob amorem moritura impoſuit. Genuit autem ex eo Steneleum.

Hermione Hermione Martis filia Cadmo Thebarum regi nupſit: cui Vulcanus monile precioſum fabricaſſe dicitur, infauſti ominis illud poſidentibus. Nam ipſa primum in odium uiri ob zelotypiam uenit. Deinde ab Argia Polynices poſſeſſum inſelici uiri exitu: poſtremo Eriphyle dono ab ea datum cauſa fuit uiri Amphiarai manifeſtaſſe, ex quo à filio interfecta. Hermionem alia Menelai filia Oreſtis coniugem in Aeacidis dixi.

Phlegias Phlegias Martis filius, qui Ixionem genuit & Coronidem, quam ab Apolline uitiatam ſentiens, templi eius Delphis incedit. Quamobrem Apollo iratus, eum ad inferos relegauit, ut ſub ingenti ſedeat ſaxo ruinan eius continuo mutuens. Virgilius:

Phlegiasq; miſerrimus omnes Admonet, & magna teſtatur uoce per umbras, Diſcite iuſtitiam moniti, & non temnere diuos, & quæ ſequuntur.

Ixion Ixion eius filius in Theſſalia regno paterno ſucceſſit: qui quum cœli honore à Ioue dignatus eſſet, arcanorumq; eius particeps, Iunonem tentauit: illa in ſui ſimilitudinem nubem ei obiecit, ex cuius complexu Cætaurus genuit. Iupiter indignatus cum fulmine icctum ad inferos deiecit, rotæq; uolubili ac ſerpentum plene adligauit, ut Ouid. Voluitur Ixion & ſe ſequiturq; fugitq; & quæ ſequuntur.

Centauri Centauri autem monſtra fuerant, equi poſteriora, homines anteriora. Inter quos nominati tantum Hyæus, Pholus, Eurytus, Neſſus. Hic ultimus precio uiatores ad Euenum fluuium tranſmittebat, inter quos & Deianiram Herculis, quam in alteram traductam ripam uiolare conatus Hercules ſagitta petiit. Ex quo moriens ueneno tunicam inſectam ſpecie amatorij, quo cum Hercule uteretur, Deianira dedit, quæ illa per Lycam Herculi miſit, ex quo ipſe flagrauit, prius Lyca de ſaxo præcipitato.

Nessus Deianira Perithous Ixionis ex coniugio filius in nuptijs Hippodamiae ſimul cum Centauris deos omnis præter Martem inuitauerat: quare ille iratus Centauros ebrios excitauit, ut rapere Hippodamiam conarentur, crateras poculaq; iacientes. In qua rixa ſuperati à Lapithis, ut ſcribit Ouidius fuerunt: hi tantum populi Theſſaliæ auxilio Perithoo uenerunt. Poſthæc Perithous ad rapiendam Proſerpinam ad inferos cum Theſeo amiciffimo deſcendit, ubi à Cerbero quamprimum trucidatus, Theſeus autem Hercule uiuante ſaluus fuit. Aliam

Lycas Perithous Hippodamia

Lapithæ

Menalip

Hippodamiam ſuprà narrauimus Oenomaï regis filiam, Pelopis coniugem: Tertiam quam Achilles rapuit, Briſeida appellatam, in Aeacidis diximus.

In coena item Perithoi quam ſuprà memorauimus Ceneus eſt interfectus. Is enim ab initio Ceneis uirgo fuit Elathei Lapithe filia, quæ à Neptuno complexa, ſexus mutationem, ſimul & ſe eſſe inuulnerabilem impetrauit. Congreſſus autem cum cætauris quum multos ex eis interfeceſſet, ipſe demum ab eisdem non ferro, ſed trabibus coniectis uſq; terram infixus eſt, in auemq; ſui nominis mutatus. Regnauit apud Gyrtone, unde filius eius Coronus inter Argonautas apud Apolloniū ponitur. Filiam item habuit Atlantem, quæ quum ex reſponſo nulli uiro coniungi deberet, petentibus prociſ ea lege promiſit ſe coniugem futuram illius à quo pedum curſu ſuperaretur, uictis autem necem ſtatuit. Hippomenes Macarei filius ex Neptuni progenie eam uicit, iactis tribus aureis malis à Venere dono acceptis curſum puellæ morantibus. Sed dū in luco matris Deium concubere, in leones ambo mutati ſunt.

DE LACEDAEMONE ORIONE, ET PILVMNO.

Dinceps mortale genus Iouis. Lacedæmon, ut ſcribit Diætyſ Cretæſis, eius fuit filius ex Taygeta Agenoris filia, qui Lacedæmoniam condidit: ex hoc Amyclas genitus, aliam de ſuo item nomine urbem. Argulus exinde Amycla natus Oebalum genuit patrem Tyndari, qui ex Leda Caſtorè, Pollicem, Helenam, Clitemneſtram, Icarum edidit.

Icarus inuentor uini fuit in Attica regione: à colonis deinde ebrijs iugulatus eſt, ut ait Propertius:

Icare Cecropijs merito iugulate colonis. Cuius canis Erigonem filiam geſtu ad locum cædis duxit, quæ conſpecto patre præ dolore laqueo uitam ſiuit, relataq; in cœlum cum cane inter aſtra uirginis nomine micat.

Penelope Ulyſſis coniugem Icarum etiam filiam uulgo laudatam, Duris Samius hiftoricus, & Lycophron poëta impudicam fuſſe, cum prociſq; omnibus concubiſſe ſcribunt. Caſtorem & Pollucem cum ſororibus fabuloſitas Iouis in forma Cygni & Ledæ ex geminis ouis filios fecit, cum Tyndari ſunt. Homerus in Odyſſea libro x i.

Καὶ Ἄδλω ἔδωρ τῶν Τυωδάρεις παρανοίτην. Ἡ δὲ Ἐπὶ τυωδάρεια κραιβάροισι γένετο τῶνδ', Καστορά δ' ἰπποδάμοιο, καὶ τῶνδ' ἀγαθῶν Πολυδάμοιο.

Horum alter mortalis genitus domitor equorum fuit, cuius inter equos Cyllarus nominatur: alter Pollux immortalis ac pugil Amycum uicit Cyzici regem quum inter Argonautas eſſet. Ouidius dicit hos Phœben cum ſorore rapuiſſe, quæ Linco & Idæ fratribus nuptæ fuerant: quamobrem orto inter eos bello Caſtorem occubiſſe, Pollucemq; immortalitatem cum fratre Ioue permitente diuiſiſſe, ut ſex menſibus uiciſim uiuerent in cœlo: proſpera ſunt nauigantibus ſydera.

Helena bis rapta, à Theſeo primum, quam Caſtor & Pollux reduxerunt. Deinde à Paride cum nupta eſſet Menelao: à quo poſt bellum Troianum in Aegyptum ducta, poſtremo Lacedæmoniam, ut Homerus teſtatur. Seruius de gemino raptu quonam modo fieri potuit miratur, quum tempora non conueniant.

Clitemneſtra Agamemnonem uirum redem à bello Troiano, unà cum adultero ſuo Aegifto, oblata chlamyde ſine capitis exitu, iugulauit: mox & ipſa cum eadem à filio Oreſte.

Orion teſte Ouidio de Faſtis, Iouis Neptuni & Mercurij filius fuit, qui cum ſimul peregrinarentur, recepti hoſpitio ab

Hyreo paupere sene ac coelibe: cumq; liberos optare diceret, illi hospitij mercede munerunt in corio bubulo: ex quo deinde terra in sso mense decimo puer apparuit, Orion ex urina dictus. Hic satelles postea Dianae fuit, ingens corpore, ea arrogantia ut omnes ferar se iactaret interfecturum: ictus demum a scorpione breui animali extinctus est, ac in coelum relatus micat inter sidera, infestum nautis signum. De hoc Hom. in x. i. Odyssae.

Top. h. met. Ωρίωνα πελώριον εἰσένοσα, Θύρας ὄμῃ ἀλειύτα κατ' ἀσφοδελῶν λαιμῶνα. Virgilius, Sed quantus Orion ingreditur. Erat enim magnitudine gigantea.

Huius filius Hippolochus Dryanta genuit, quem in bello Thebano Papinius fuisse ponit. Dryante uero Lycurgus genitus Thraciae rex, quum spernendo Bacchum uites incideret, crura sibi succidit. Lacantius dicit eum mari praecipitatum, eo quod primus merum aqua miscuisset. Hic Ancæum, Harpalicem, et Phyllidem liberos habuit.

Ancæus Ancæus is fuit, ut autor est Aelianus, qui quum uites sciret iam senex, derisus a seruo, quasi fructus non gustaturus, adueniente uindemia ex eis calicem extollens ei plenū ostendebat: at seruus proverbum illud iactauit,

Πολλὰ μεταξὺ πέλαι κλίμα, ἢ χέλεος ἀκρῆ. Multa inter calicem eueniunt labrumq; supremum: ac statim aper nuntiatus agrum uastare, ille obuiam profectus ac discerptus est calice non degustato.

Phyllis Phyllis in Ouidij epistolis ponitur: haec quum Demophoontem a bello Troiano reuertentem hospitio et lecto excepisset, ab eodem abeunte et redire promittente decepta est.

Pilumnus Pilumnus Iouis filium Virg. facit ubi Iuno loquitur: Ille tamen nostra deducit origine nomen, Pilumnusq; illi quartus pater.

Danius Danius Pilumno genitus in Apulia regnauit, et ex Danae Acrisij patris iram illuc fugiende patrem alterius Dauni procreauit: cuius nomen apud autores non reperi. Hic Faunum genuit, qui ab Aenea in bello interfectus fuit, uir alioquin mirae fortitudinis Virgilio descriptus, cum in singulari certamine congressus saxum antiquum ingens, campis quod forte iacebat limes agri positus, in Aeneam contorsit. Apud Ardeam regnauit, Iuturnamq; sororem amantissimam habuit, quae a Ioue uitiata ob mercedem ablatam uirginitatis immortalitate donata, et nympa Numici fluminis facta est.

Venilia Turanus Venilia sorore Amatae coniugis Latini et Turnum genuit, qui ab Aenea in bello interfectus fuit, uir alioquin mirae fortitudinis Virgilio descriptus, cum in singulari certamine congressus saxum antiquum ingens, campis quod forte iacebat limes agri positus, in Aeneam contorsit. Apud Ardeam regnauit, Iuturnamq; sororem amantissimam habuit, quae a Ioue uitiata ob mercedem ablatam uirginitatis immortalitate donata, et nympa Numici fluminis facta est.

Iuturna Iuturna Iuturnamq; sororem amantissimam habuit, quae a Ioue uitiata ob mercedem ablatam uirginitatis immortalitate donata, et nympa Numici fluminis facta est.

MINOIS PROGENIES.

Minos Iouis et Europa filius in Creta regnauit, antiquissimus sane omnium quos legimus, classem praeparauit maximam, partem maris quod Graecum nunc uocant tenuit, et insularum Cycladum imperium primus: in earum plerisque colonias posuit Caribus electis, filiosq; suos constituit reges, primusq; piratas a mari sustulit, quum et Graecis et barbaris mos olim praedari fuisset, quod exemplum Hetrusci prius introduxere, resq; laudi potius quam uitio daretur. Quae ob res urbes procul a mari incolebant, metu latronum in altis pleiunq; montibus, easq; sine moenibus. In hanc sententiam ferre Thucydides. Hic igitur imitatus Rhadamantum regem ante iustissimum in ea insula apud Gnosum nouem annis quibus imperauit, in antrum descendebat, leges se ab Ioue accipere dictitans, ut autor Strabo. Homerus:

Ἐνθάδε Μίνως Ἐνθαὶ ὅθ' Ἰσθμικὸν ἄλσος μεγάλης θαλάσσης. Filium habuit Androgeum, qui quum ob inuidiam ab Atheniensibus quod in Athletica superasset interfectus fuisset, causa belli contra ipsos fuit, ac primum in Megareses Atticae uicinos, quorum rex Nisus crimem in capite purpureum patriae fatalem habebat, quem Scylla filia Minois amore capta, patri

dormienti abscondens, noctu portis referatis ad hostem pertulit: ex quo ille uictor auersatus facinus, ea in mare susceptam demersit, quae in cirim auem ex Ouidij fabula lib. v. i. i. mutata est. Minos post haec Athenienses coegit ad danda Minotauro certa iuueni corpora. Minotaurus enim ex Pasiphae coniuge et tauro natus ei fuerat, cum quo arte Daedali ligneo inclusa simulacro illa concubuerat: simul et ei nato Labyrinthum fabricauerat. Thefeus igitur cum ex sorte ad eum nauigasset, monstrante Phaedra filo foribus adposito, Labyrinthi errorem superauit. Victor igitur Phaedram et Ariadnen filias Minois secum uolentes tulit. Ariadne in quadam insula nocte silenti dimissa, a Baccho ex India adueniente adamata, atq; asportata fuit, cui coronam dono dedit, quod in caelo signum dicunt astrologi fulgere. Daedalus interea qui patrato scelere iram Minois fugeret, Icaro filio apertis alis in Siciliam peruenit: quo insequentem Minoem habuit, qui demum apud Camarinen ciuitatem a filiabus Cocali teste Aristotele in politicis, interfectus est. Post mortem ob iustitiam iudex fingitur apud inferos. Virgilius: Quaesitor Minos urnam mouet.

Glaucus alter filius eius et Deucalion ponitur ab Homero in Iliade, ille qui post diluuium genus reparauit. Deucalionis uero Idomeneus describitur, qui rediens a bello Troiano quum ex uoto filiam quae sibi primo occurreret sacrificaret, pulsus a ciuibus ob crudelitatem, uenit ad Salentinos in Italia, ubi Petiliam condidit. Huius item Orisochus filius cum capto Ilio praedae pars ne Vlysi daretur maxime instaret, ab eodem interfectus est.

Radamantus Radamantus quoq; Minois fratrem ex Ioue item faciunt, simulq; iudicem constituit apud inferos: alij regem ante eum in Creta fuisse dicunt. Homerus in x. i. Odyssae. Ἐνδ' ἴποι Μίνωα ἴδον Διὸς ἀγλαῶν υἱόν, Χρῦσεον σὴν ἴπρον ἔχοντα, θεμελιζόντα νεκέεα γῆρ.

PERSEI PROGENIES.

Perseus Iouis filius ex Danae Acrisij regis filia, auum interemit, regnumq; Argeorum Mycenae traduxit: de quo inter Argiuos in Geographia satis dixi. Gorgonem uicem eiusq; capite Atlantem uerit in montem, quumq; Andromadem filiam Cephei regis ex Casiochia uxore apud Ioppem monstro religatam solueret, ex ea Gorgophonem genuit, hic uero Electrionem Alcumenae, et Alceum Amphitryonis patres procreauit. Amphitryo ex Alcumena Herculem, et Iphiclem, de quo fabula apud Plautum Amphitryo. Quando Hercules Ioue conceptus gemina nox fuit, quod Iulius Maternus interpretatur solis eclipsem tunc fuisse. Nam eo tempore res magnas siue feliciter siue infeliciter portendi. Ex Iphicleo Iolaus genitus, qui quum uidisset eius filias ab Hercule uitiatas, au fugit in Sardiniam ibiq; imperauit. Persei item filios Achemenidem et Erythrum Solinus dicit fuisse, quorum alter apud populos sui nominis inter Persas imperauit. Alter apud mare rubrum: Erythreumq; ab eius nomine appellatum. Stenelus quoq; Persei filius apud Homerum in Iliade scribitur, qui in regno Micenarum patri successit. Hic et Euristheum genuit, qui eo die quo Hercules natus est, quem quum ex suis maxime formidaret, uarijs obiecit monstris.

EPAPHI PROGENIES.

Beli prisci progenies breuiter recensenda. Hic Epapho Eusebio Isidis et Telegoni cuiusdam: cui post Apidis mortem Isis nupsit, regnante Cecrope, anno mundi m. d. c. c. x. Priscus dicitur ad differentiam Beli patris Didonis, et item alterius patris Nini regis, cui templum Babyloniae edificatum est. Ex Belo igitur Prisco Danaus, et Aegyptius, unde regio nomen accepit, et Agenor geniti.

Danaus

Danaus Danaus cum essent ei L. filiae, et Aegypto totidem matres, responsum accepit. se a genero interfectum iri: quapropter ut nuptias recusaret fratris, secessit Argos, tandem cum ad hoc cogere tur, filiae monitione paterna, coniuges noctu omnis interfecerunt, praeterquam Hypermestra, quae Lynceo uiro peperit, a quo Danaus postquam annos regnasset L. interfectus est: coniuges uero quae et Danaides et Belides a poetis uocantur, dare criminis poenas apud inferos ponuntur, aquis implere fracta dolia coactae.

Lynceus Lynceus igitur in primis genuit Abantem, Iasium, et Acrisium. Ex Abante genitus Proetus, qui filias habuit insanas a Melampo postea curatas. Ex Acrisio Danae uirgo quam in turrim relegauit, quod acceperat ex ea nepotem sibi fatalem oriturum. Ex Iasio Atlanta uirgo, et Talao geniti. Atlanta haec cursu pernix uocata est a Meleagro ad aprum Calidoneum, ac prima iaculum misit, et ex

Adrastus Meleagro Parthenopeum peperit. Talao Adrastum suscepit patrem Argiae, et Deiphiles, quae Tydeo, et Polynici nupserunt.

Agenor Agenor tertius Beli filius in Phoenicia regnauit, Cilicem, Phoenicem, Europam, Cadmum, Labdacum procreauit. Cinara Ex Cilice quarta generatione ortus Cinara, qui cum Myrrha filia sua nutricis astutia ignarus concumbens Adonem suscepit, qui a Venere dilectus cum ferar secessit: ab apro interemptus est, et in florem sui nominis conuersus.

Phoenix Phoenix paternam Syriae regionem de suo nomine appellauit, ut ait Eusebius, primus characteres literarum inuenit colore rubro conscribendos, quem ab eius nomine Phoenicem, deinde Puniceum aiunt appellatum. Hic Phylisthenem et Belum reliquit: primus natu minor Heraculis sacerdos relicto domi Sicheo filio, ipse ad Hispaniae littus tendens, Gadiram condidit ciuitatem. Ex Belo Pygmalion Dido, et Anna procreati. Dido Pigmaleonem uiri Sichei interfectorem ob auaritiam fugiens in littus Carthaginis, ibi que mercata solum de nomine Byrse, id est, corij bubuli in tenues partes secti, Aeneam hospitio excepit, cuius amore, ut placet Virgilio, perijt. At Iustino Augustino que ut pudica potius taxatur: ut Iarba uim afferentis connubium uitaret, quasi Sichei manes placatura, rogum conscendens, gladio incubuit. Anna uero soror post, eius fratrem aufugiens, tempestate maris ad littus Lauinium deuecta est, uisa que ab Aenea ac cognita, ab eo domi una cum Lauinia nutrita: quam cum aduersam sibi ac zelotypam uidisset, in Numicium proximum annum se praecipitem dedit. Eam postremo inquiringibus, uox Anna exire uisa, quae ab Ouidio in Fastis ponitur,

Placidisum Nympha Numici Anne perenne latens Anna Perenna uocor.

Cadmus Cadmus alius Agenoris filius missus a patre ad inquirendam Europam a Ioue raptam, iussusq; sine illa non redire, ex responso secutus bouem, Boeotiam ubi constitit regione uocauit, Thebasq; ex nomine Aegyptiarum Thebarum unde originem habuit, ciuitatem condidit. Socios insuper eius cum uidisset a dracone absumptos, eius interfecti dentes seuit, ex quibus orti qui se mutuis uulneribus confoderunt. Ipse tandem ab Amphione et Zeto pulsus in Illyricum secessit, quam historia seu fabulam in Geographia Boeotiae attigimus aliter enarratam.

Hunc Cadmum x. v. i. literas in Graeciam attulisse Plin. dicit, ut alibi narraui. Huius quatuor fuere filiae ex Hermione Martis filia. Semele quae ex Ioue Bacchu genuit imperfectum, ab ipso fulmine icta, quod astutia Iunonis, eius taquam cum Iunone concubitu rogauerat. Agaue ex Echione Cadmi socio Pentheum genuit, qui sacra Bacchi quae a matre eiusq; fororibus fiebant deridens, ab eisdem in furorem uersis di-

scerptus est. Autonoe ex Aristaeo Aetionem genuit. Ino Autonoe ab Athamata Learchum et Melicertam. De quibus etiam inferius dicitur. Labdacus ultimus Agenoris filius Laium genuit Thebarum regem Oedipi patrem, ex Iocasta Creontis Thebani filia, ex Oedipo Eteocles et Polynices, ex Polynice Teffandrus, quorum historiam in Thebis in Geographia plene attigimus.

AEACIDARVM PROGENIES.

Aeacus Iouis filius apud Oenonem insula regnauit, quam de nomine matris Aeginam appellauit: ubi cum ob pestem defecissent homines, Ioue orauit, ut formicas quas uiderat, homines faceret: exauditus eos Myrmidonas, ex etymo appellauit. Describitur tertius apud inferos iudex cum Minoe et Rhadamantio ob eius in populos iustitiam: suscepit Telamonem, et Peleum, et Phocum.

Telamon uero Aiaceum et Teucrum: ambo in bello fuere Troiano.

Ajax cum Hectore congressus ponitur ab Homero, ac pugna nocte superueniente diripta, gladio ab Hectore donatus, ille autem ab Aiace balteo, perniciosissimis quidem donis. Na Hector eo tractus ab Achille fuit. Hic uero quum ob arma Achillis Vlysi adiudicata insanus efficeretur, ei gladio incubuit.

Teucer quum sine fratre reuertisset, non susceptus in patriam, in Cyprum secessit, ubi alteram condidit Salamina.

Peleus autem alter Aeaci filius rebus magnis interfuit. Cum Perithoo siquidem aduersus Centauros pugnauit: cum Meleagro in uenatione apri Calidonei accessit. Thetide Atlantis filiam cepit in matrimonium, ubi omnes dii deaeq; dicuntur conuenisse praeter Discordiam, quae postea inter illas tris deas de forma contentione misit, unde natum bellum Troianum. A Thetide Iupiter abstulit, quod in fatiis erat filium ex ea uenturum patre maiorem: ex ea Peleus Achillem genuit. Post haec quum ipse ac Telamon Phocum fratrem nothum interfecissent, patris seueritatem fugientes: Telamon in Salamina insula secessit: Peleus uero in Thessalia ad Acastum Magnesiae regem peruenit, a quo lymphis fraternae caede purgatus est: quumq; iuuenis esset formosus ac castus, ab eius uxore de stupro tetatus renuit. Illa falso apud uirum se tetata ab eo deferens, effecit ut ab Acasto ad uenationem mitteretur, ut a feris discerperetur: quas dum uirtute superasset, domum reuersus Acastum cum coniuge interfecit eorunq; regnum inuasit: autor enarrator Apollonij.

Achillem uero Iouis filium, ut scribitur Iliad. x. Thetis mater ut a Ioue accepit fato duplici natum, aut longa uita, sed mortali fama, aut uita futurum breui, uerum cursu gloriae sempiterno, protinus natum Hygijs demersit undis, ut inuulnerabilis esset, praeter calcaneum quo eum tenebat, tradiditq; puerum fratri suo Chironi Centauro erudiendum. A quo in antro citharam edoctus est, feramq; ac omni labore, uitam exercere. Tandem quum apud Troiam periturum audiuisset, eum apud Scyron insulam inter filias Lycomedis regis in puella forma abscondit. Inuentus demum Vlysis astutia, qui obiectis diuersis donis, puella colos et calathos acceperunt, ille uero ense et arma. Hac re deprehensus ac ad Troiam profectus x. i. in primis urbes euertit. Ex praeda Lyrnessi Astinomen quam Chryseida ex Chryse patre nominat Homerus, Agamemnoni dedit: sibi autem ex Pedaso expugnato Hippodamiam, quam Briseida ex Brise patre ide appellat, ut autor Dictys Cretensis. Sacerdoti uero Chryse filiam repetenti iussu Calchatis uatis reddidit Agamemnon, qui per uim Briseidam rapuisset: Achilles indignatus secessit ad littus diu moerente, Patroclus a Nestore persuasus ab Achille amicissimo arma saltem rogat, quibus impetratis inimicos irruentes perterruit, aciemq; Graecorum resituit. Postremo ab He-

ctore

Etore interfectus, armisq; spoliatus est. Achilles amici dolo re percitus, statim oblatis ei à matre Vulcani armis, denuo in Hectorem irruens, eum interfecit, lotoq; dies alioquot ante Patrocli sepulcrum traxit, uenienti demum ac oranti Priamo concessit. Præter hunc quoque ex Troianis interfecit Euphemium, Hippotum, Plebelum, Asterium, Lyconium, Euphorbium, Memnonem. Hunc tollere de medio statuens Hecuba, filia Polyxene quam ille adamauerat, nuptias pacis patione promisit: qui prope mœnia in templum Tymbrei Apollinis nocte celebraturus hymenæum adcedens, ibidem ante aram clam à Paride sagitta in calcaneo appetitus occubuit, sepultusq; est in Troade apud Sigæum. Pyrrhus filium reliquit ex Deidamia filia Lycomedis, quam eo tempore quo inter eas fuerat uitauerat. Hic igitur Neoptolemus appellatus, magna iuuenis audacia. Politæ Priami filium, ac ipsum deniq; Priamum iurgia iactantem ad aram trucidauit. Polyxeniam ad patris tumulû mactauit, et Astyanacte de turri ab Ulyssæ præcipitato, Andromachen abduxit, quam postea Heleno Priami filio ob uaticinij uirtutem in coniugem dedit cum parte regni Molossorum, Hermionemq; ab Horeste abstulit, à quo demum interfectus est.

AEOLIDARVM PROGENIES.

Aeolus A Aeolus Iouis filius apud Siciliam Aeolias tenuit insulas, cui potestas uentorum fingitur, quod nautas signa tempestatis et rationem uentorum docuerit. Liberos habuit, Macareum, et Canacem, qui ob amorem inter se concubuerunt: præterea Alcyonem, quæ nupsit Cæcyi, Trachinæ regi, ac in auem sui nominis uersa est. Post hos Cretheum, Salmoena Sisyphum, Cephalum, Athamentem. Cretheus autem ex Tyro Salmoeni filia Aesonem, Alcimedontem, et Amyphaonem. Homerus Odyssæe x 1.

Aeson Aeson uerò Iasonē, cuius fabula sic se habet. Pelias patruus Neptuni ac Tyrus filius pulso ex Thessaliæ regno Aesone eius fratre uterino, filias tantum quasdam et Acastum suscepit, de quo inter Aeacidas mentionem feci: in satisq; habuit ut caueret quem altero pede nudo uenientem uidisset. Dum igitur Neptuno patri sacrificaret, ecce Iason qui à Chirone magistro ad recuperandum paternum regnum properabat, alterum in flumine Anauro calceum ob celeritatem reliquit: quem animaduersum Pelias, ut eum morti obijceret, Colchos ad uellus aureum rapiendum iussit proficisci, regno in reditu promisso. Igitur Argo nauis fabricata coactisq; proceribus Colchos attingens, uellus ab Aecæa petijt, quod in insula Martis custodiebatur. Sed hoc pacto impetrauit: igniuomis prius tauris adactis ad iuga, draconis qui uellus custodiebat dentes sereret: quod ille simul cum alijs laboribus superauit, ostendente pharmacum Medea, cui in templo Hecates concubuerat, ex quibus dentibus nati sunt gigantes, quos ipse demessuit. His igitur obitis, cum uellere aureo et Medea per uarios errores reuerterunt: Apŷrto fratre Medæ membratim per uiam discerpto, ut insequentes à patre missos moraretur. Vbi Thessaliâ attigerit, Aesonem Medea in aheno recoctû pristina iuuentuti restituit: post hæc fingens cum Iasone discordiam filiaribus Pelie persuasit, si senectam patris restituere iuuentuti uellent, culturis sanguinem eius debilem exhaurirent, quod ille credentes patrem interfecerunt. Deinde cum Creusam Creontis regis Corinthiorum filiam Iason in matrimonium duxisset, illa uidens se relictam, quædam scriniola dono nouæ nuptiæ misit, quibus apertis flamma protinus exijt. Creusâ que Creusam cum tota regia combussit. Inde statim fugiens

Medea Medea laboribus superauit, ostendente pharmacum Medea, cui in templo Hecates concubuerat, ex quibus dentibus nati sunt gigantes, quos ipse demessuit. His igitur obitis, cum uellere aureo et Medea per uarios errores reuerterunt: Apŷrto fratre Medæ membratim per uiam discerpto, ut insequentes à patre missos moraretur. Vbi Thessaliâ attigerit, Aesonem Medea in aheno recoctû pristina iuuentuti restituit: post hæc fingens cum Iasone discordiam filiaribus Pelie persuasit, si senectam patris restituere iuuentuti uellent, culturis sanguinem eius debilem exhaurirent, quod ille credentes patrem interfecerunt. Deinde cum Creusam Creontis regis Corinthiorum filiam Iason in matrimonium duxisset, illa uidens se relictam, quædam scriniola dono nouæ nuptiæ misit, quibus apertis flamma protinus exijt. Creusâ que Creusam cum tota regia combussit. Inde statim fugiens

Creusâ que Creusam cum tota regia combussit. Inde statim fugiens

Athenas uenit, ac Aegeo regi matrimonio iuncta, peperit ei Medum filium qui Medis postea imperauit. Iason filium Thoantem reliquit, quem ex Hypsipyle Thoantis regis Lemni filia suscepit, quum ad illo hospitio simul cum Argonautis receptus fuit. Nam de Lemniadibus foeminis quæ mares interfecerunt, et conseruato Thoante patre ac Hypsipyle, in Geographia, ubi de Lemno tractauit, satis dixi. Hic Thoas ponitur à Papinio in bellum Thebanum unâ cum Adraŷto profectus, in sylua Nemea Hypsipylem matrem reperiŷse: quæ ob seruatum patrem eiecta è Lemno, et à piratis capta, deinde Lycurgo regi Thraciæ diuendita, fuit pro nutrice filio Ophelti: quum audirent eam casus recitantem suos Adraŷto in sylua, illam Thoantis esse matrem è uestigio cognouerunt. Quapropter in e Lygurgi regis ob male seruatum Opheltem puerum dum ipsa loqueretur, atque extinctum, subriperunt. Pueri nomine Archemori in memoriam festa annua apud Nemeam instituta. Et hæc quidê quoad Iasonis omnem breuiter historiam.

Amythaon Amythaon alius Crethei filius apud Homerum in Odyŷŷea legitur, ut uir fortissimus bello. Hic Biatē et Melampum genuit, qui quum herbariæ sciens esset, filias Broeti regis ab infania liberauit, ac Theodamantem filium genuit, qui à Papinio uates describitur, et Amphiarao in bello Thebano successit. Bias autem ex Pyro Nelei filia suscepit Antiphantem patrem Oicli, qui Amphiarauum uatem procreauit patrem Alcmeonis et Amphilocho ex Eriphile cōiuge, quorum exitus in Bœotia attingimus.

Tyro Salmones Aeoli filius apud Elidem regnauit, qui ob superbiam conatus est quodam aeneo ponte fabricato Deum se facere, ut Virg. in v 1. Hic Tyro tantum filiam habuit, quæ ex Neptuno Peliam et Neleum, ex Cretheo Aesonem et eius fratres suscepit, ut supra narraui.

Sisyphus Sisyphus Aeoli filius regnauit apud Ephyrā Corinthum. Dicitur deorum arcana, quorū ille conscius erat, mortalibus manifestasse, propterea saxum ingens apud inferos perpetuo uoluere: alij latronem alioqui infamem describunt. Ex Merope Atlantis filia Glaucum et Creontem genuit. Glaucus uerò Bellerophonem, qui item apud Ephyrā regnum tenuit, quo priuatus à Præto Argeorum rege, ab eodemque seruus domi susceptus, ac de stupro ab eius uxore Anthia tentatus est. Qui, quod facinus auersaretur, ab eadem apud uirum falso accusatus, cum literis ad Ariobatam socerum missus est, quibus scribebatur uti ille occideretur. Ariobatus itaque eum contra Chimeram monstrum misit, qui equo Pegaŷo adsumpto, illam è uestigio superauit: post hæc ad Solymorū bellum, postremo ad Amazonas missus, uistor pariter redijt, pro quibus meritis Ariobati filia Achimēnem duxit, ex qua filios suscepit, Iŷandriū, Hippolochum, et Laodamiā. Iliad. lib. v 1.

Iŷandrus Iŷandrus aduersus Solymos pugnans occubuit. Hippolochus Glaucum alium genuit, illum qui in eodem libro Iliados introducitur cum Diomede suam genealogiam narrare, et ob iunctam amicitiam cum eo, arma aurea mutasse cum armis ancis Diomedis multo uilioribus, ac quasi uti ignauus taxatur. Laodamia Proteŷilai qui primus apud Troiam occubuit uxor, in uiri umbræ ei apparentis amplexu expirauit.

Creon Creon Sisyphi filius apud Corinthū regnauit, pater Creusæ Iasonis uxoris quem supra narraui. Cephalus Aeoli filius Auroræ dilectus, eius consilio Procris uxoris Erichthei regis Atheniensium filia castitatē tenuit, mercatorem se fingens, ac eius concubitu auro pacifcens. Illa uerò re detecta, erubescens in syluas abiit, ubi uir forte uenab

Athamas uenabatur, quæ rusticū putans inter uepres se abdiderat. Cephalus igitur seram existimans, eam iaculo interemit. Athamas Aeoli filius apud Iŷthmō regnauit, ex Nephelē Phryxum et Hellen suscepit, quia in furorem acta, nouercam filijs induxit Ino Cadmi filiam: hæc cum ueneficio semetes in agris infecisset, instituit ut is nuntius qui ad Pythiā pro responso mitteretur, falsa referret, rem hanc sanguine filiorum placadam. Phryxus Expositis igitur Phryxo et Helle ad arā morituris, deorum miseratione aries aureo uellere apparuit, quo ambo superpositi per mare transueherentur: ubi Helle forte excidēs, Helleŷponto nomen indidit. Phryxus Colchos ad Aetam peruenit, qui arietem Marti sacrauit. Phryxus ab eo tandem interfectus filium Cytorum reliquit, quem ex Aetæ filia suscepit. Athamas interea in furorem uersus Learchum filium sagitta interemit. Ino autem mater perterrita cum altero filio Melicerta se in mare præcipitè dedit. Ipsaq; Matuta et Leucothoe ex rupis nomine unde desiliit: Melicerta uerò Palemon appellati, ac eis sacra Iŷthmia in Neptuni honorem consecrata. Quidam dicunt uenisse Melicertam ad Iŷthmōn, ibiq; sacra Neptuno instituisse. De e Matuta sacra Rome priuatiim celebrata, ad quæ matrone cum una tatum ancilla ingrediebantur, ut autor Plutarchus in Probl. Et hæc quidem quæ de Aeolidarum genere scribuntur.

DARDANIDARVM AC PELOPIDARVM PROGENIES.

Dardanus Dardanus Iouis filius ex Electra Atlante genita fratrem habuit Iasū, quo interfecto, è Coriti sede Hetruriæ quæ nunc Cortona est, in Samothraciam auŷugit indignationem populorum, ut autor Virgilius: Auruncos ita ferre senes, his ortus ut agris Dardanus Ideas Phrygiæ penetravit ad urbes Thracianq; Samum, quæ nunc Samothracia fertur. Hinc illum Coriti Tyrrhena à sede profectum.

Teucer Inde uerò in partem Troadis, ubi à Teucro rege exceptus ac gener adscitus, genuit Erichthonium et illum. Erichthonio Troius, ex Troo Ganymedes raptus à Ioue, de quo latius in ordine literarum dixi. Ex Ilo Laomedon, qui Neptunum et Apollinem peracta mercede adificatorum ab eis murorum ŷefellit: quapropter peste uexato, ex responso Troiana uirgo ex sorte, monŷtro marino religanda erat. Sors in Eŷione eius filiam cecidit. Hæc postea dicitur liberata ab Hercule, dataq; Telamoni uxor, ex qua Aiax et Teucer nati. Laomedon igitur quum similiter et Hercule pacto precio decepiŷset, eumq; insuper hospitio prohibuiŷset, ab eo sublatus bello est, pluribus relictis filijs, inter quos fuisse Titonum Auroræ maritum, ac Priamum l. filiorum pater partim ex Hecuba Cissei regis Thraciæ filia, partim ex concubinis, quorum nonnullos in Anthropologia dixi. Ex hac Aeneas ortus progenie, qui simul cum Antenore, ut est autor Dictys Cretensis, prodita patria, in Latium nauigauit, genus unde Latinum, Albaniq; patres, atque alitæ mania Romæ. Pelopidas nunc dicam: Pelops Tantalus Iouis filio genitus, à quo heroes plurimi fuisse. Tantalus enim, ut autor Eusebius, in Phrygia regnauit, qui cum deos cōiuiuo excepiŷset, Pelopem filium coctum membratim apposuit, ut eorum diuinitatem tentaret, illi facinus auersati membra restituere, præter humerum quem Ceres deuorauerat, cuius loco eburnum fecerunt. Tantalum uerò ad inferos deiecere, ut inter flumina usq; ad ora mersus aqua prohiberet, inter poma item conŷtitutus, nullum attingere possit. Homerus Odyŷŷeæ libro x 1.

Laomedon Laomedon Teucer nati. Laomedon igitur quum similiter et Hercule pacto precio decepiŷset, eumq; insuper hospitio prohibuiŷset, ab eo sublatus bello est, pluribus relictis filijs, inter quos fuisse Titonum Auroræ maritum, ac Priamum l. filiorum pater partim ex Hecuba Cissei regis Thraciæ filia, partim ex concubinis, quorum nonnullos in Anthropologia dixi. Ex hac Aeneas ortus progenie, qui simul cum Antenore, ut est autor Dictys Cretensis, prodita patria, in Latium nauigauit, genus unde Latinum, Albaniq; patres, atque alitæ mania Romæ. Pelopidas nunc dicam: Pelops Tantalus Iouis filio genitus, à quo heroes plurimi fuisse. Tantalus enim, ut autor Eusebius, in Phrygia regnauit, qui cum deos cōiuiuo excepiŷset, Pelopem filium coctum membratim apposuit, ut eorum diuinitatem tentaret, illi facinus auersati membra restituere, præter humerum quem Ceres deuorauerat, cuius loco eburnum fecerunt. Tantalum uerò ad inferos deiecere, ut inter flumina usq; ad ora mersus aqua prohiberet, inter poma item conŷtitutus, nullum attingere possit. Homerus Odyŷŷeæ libro x 1.

Titonus Titonus Priamus l. filiorum pater partim ex Hecuba Cissei regis Thraciæ filia, partim ex concubinis, quorum nonnullos in Anthropologia dixi. Ex hac Aeneas ortus progenie, qui simul cum Antenore, ut est autor Dictys Cretensis, prodita patria, in Latium nauigauit, genus unde Latinum, Albaniq; patres, atque alitæ mania Romæ. Pelopidas nunc dicam: Pelops Tantalus Iouis filio genitus, à quo heroes plurimi fuisse. Tantalus enim, ut autor Eusebius, in Phrygia regnauit, qui cum deos cōiuiuo excepiŷset, Pelopem filium coctum membratim apposuit, ut eorum diuinitatem tentaret, illi facinus auersati membra restituere, præter humerum quem Ceres deuorauerat, cuius loco eburnum fecerunt. Tantalum uerò ad inferos deiecere, ut inter flumina usq; ad ora mersus aqua prohiberet, inter poma item conŷtitutus, nullum attingere possit. Homerus Odyŷŷeæ libro x 1.

Anticlea Anticlea Autolyces filia, partim ex concubinis, quorum nonnullos in Anthropologia dixi. Ex hac Aeneas ortus progenie, qui simul cum Antenore, ut est autor Dictys Cretensis, prodita patria, in Latium nauigauit, genus unde Latinum, Albaniq; patres, atque alitæ mania Romæ. Pelopidas nunc dicam: Pelops Tantalus Iouis filio genitus, à quo heroes plurimi fuisse. Tantalus enim, ut autor Eusebius, in Phrygia regnauit, qui cum deos cōiuiuo excepiŷset, Pelopem filium coctum membratim apposuit, ut eorum diuinitatem tentaret, illi facinus auersati membra restituere, præter humerum quem Ceres deuorauerat, cuius loco eburnum fecerunt. Tantalum uerò ad inferos deiecere, ut inter flumina usq; ad ora mersus aqua prohiberet, inter poma item conŷtitutus, nullum attingere possit. Homerus Odyŷŷeæ libro x 1.

Atreus Oŷtaci γδ κὺν δὲ ὁ γέρον πύερ μὲν εἰναι, Toarax ὕδωρ ἀπολείκετ' ἀναθροχθῶν. Pelops igitur cum regno Phrygiæ successisset, aduersus Onomaum bellum mouens Elidis regem, regnum ipsius adsecutus est cum Hippodamia eius filia adamata atque coniugio negata. Fabula uerò dicit eam cursu uictam, corrupto Myrtilo eius auriga. Mercurij filio, quem postea de saxo præcipitauit. Hic Polyŷthenē, Aircū, et Thyestem genuit. Atreo, ut est autor Seneca in Tragœdia, Aries erat aurei uelleris, euŷtos gregis, quē Thyestes frater ei abstulit, conciliata sibi Merope eius uxore, ex cuius etiam concubitu filios suscepit: quapropter expulsus à fratre, deinde concordiam simulans in regnum reuocauit, eiq; in cœna filios quos suscepit adposuit: quo facinore Sol dicitur in cursu refugisse in orcum. Thyestes ex Pelopia filia quam complexus est, Aegistum suscepit, ut autor Seneca in Tragœdia. Polyŷthenes Agamemnonem et Menelaum filios paruos iuuenis decedens Atreo fratri commendauit: quapropter nulla patris habetur mœtio, sed tantum Atriæ ab Homero appellati. Agamemnon post reditum à Troia insidijs Aegisti adulteri à Clitemnestra uxore dum ueslem indueret ore præciso iugulatus est. Filios habuit, Aleŷsum, Orestem, Iphigeniam, Iphianassam, Laodice, Electram, et Chriŷtothemē. Electra Orestem paruum post patrem interfectum Strophilo Phocensi commendauit, quæ quum matrem probri admissi redargueret, ab ea interfecta est: cuius nomine Sophoclis exitat Tragœdia, Electra appellata. Iphigenia apud Aulidem aris immolanda ex responso ad placadam Dianam, deorum miseratione cerua supposita liberata est, ac in Tauricam regionem translata apud Thoantem regē Dianæ templo seruauit, cui humanis hostijs sacrificabatur. Orestes autem quum matrem et adulterum interfecisset, in furorem actus, à Pylade Strophili filio comitatus se ite cōtulit in Tauricam, ubi interfecto Thoante, et subrepto Dianæ simulacro, unâ cum Iphigenia sorore in Latium uenit, apudq; Arictiam oppidum simulacro collocato, templum constituit. Ex Hermione Menelai filia Orestem filium genuit, qui paruus admodum secedens, apud Epirum Orceŷtas populos condidit. De quibus in Geographia late narraui. Aleŷsus autem alter Agamemnonis filius (quidam aurigam dicunt) in Hetruriam uenit, ubi Falŷcos condidit populos. Ouidius autor.

VLYSSIS GENVS EX IOVE.

Vlysses Vlysses Ouidius ex Ioue genus ducere ait, ubi suam ipse contra Aiace[m] explicat nobilitatem. Nam mihi Laertes pater est, Archisius illi, Iuppiter huic. Nonnulli Sisyphi nepotem, aliqui filium faciunt, dicuntq; Anticleam eius matrē ante nuptias Laertis cum Sisypho concubuisse. Anticlea enim Autolycei Mercurio nati filia ponitur ab Homero Odyŷŷeæ x 1. Exemplar hic propositus mortalibus et patientiæ simul et eloquentiæ. Quum fugeret bellum Troianum, infaniam simulauit salem seminando, cum aratro diuersis animalibus iuncto. Res à Palamede detecta, qui cum Telemachum filium ante arantem poneret, aratrum ille suspendit. Fata omnia Troiæ superauit. Nam et cinerem Laomedoni ante Scæam portam abstulit, et Palladium cum Diomede ex arce surripuit, et Achillem occultatum inuenit. Deniq; Herculis sagittas apud Philoctetem ex oraculo repperit: sine his enim rebus Troia capti non poterat. Rhesum post hæc primum uenientem interfecit, ablati eius equis albis, similitates cum Palamede gessit, arma Achillis eloquentia aduersus Aiace[m] obtinuit: postremo rediturus in patriam, decennio naufragus errauit. Nam ut ipse Odyŷŷeæ libro Alcino Phæacum regi narrat, primo cursu ad Cicones delatus est: quos quæ expugnasset, et Iŷnarum euertisset in prædam, ad Lot

ad Lotophagos eiectus est: ubi quæ exploratores quos miserat loto gustato reditum non curarent, se recepit in Siciliam: ubi antrum Polyphemi Cyclopi cum duodecim socijs intrauit: ex quibus sex ab eo deuoratis: ipse eruto ei oculo præusto fuisse arietum pellicibus inuolutus, cum superstitibus socijs exiuit. Inde Aeoliam uentus, ab Aeolo uentos in utrem coactos obtinuit: uia deinde soluto utre à socijs, credentibus thesaurum esse, in Aeoliam aduerso uento repulsus iterum est: ex qua ab Aeolo pulsus nauigans, die sexto peruenit ad Lestrigonas: quos quum haberet aduersos, perditis nauibus, socijsq; cum sola naue sua peruenit ad Circeam, quæ exploratores mutauit in belluas. Idem à Ménéxio suscepto pharmaco, ad illam accessit impavidus: mortem ei minatus; nisi illos resisteret; quod quum obtinuisset, annum cum ea moratus, suscepto Telegono filio, spretaq; immortalitate quæ ei uero illa offerebat, si remanere uellet: eductus insuper quæ agenda essent, relicto Elpenore ob ebrietatem lapsu scale defuncto, nauim soluit: et secundo uento una nocte ad oceanum peruenit: ubi per actus sacris à Circe monstratus ad infernum descendit. Hic Anticléam matrem, et Elpenorem nuper præcipitatum, inter alios inuenit: futurorum multorum à Tyresia uate admonitus, reuersus ad nauem, ac iterum ad Circeam, Elpenorem tumulauit: indeq; in insulam Sirenarum aduectus, aures socijs obstruxit: seq; malo nauis adligari iussit: atq; hoc modo tutus carum cantus euadens, ad Scyllam et Charybdim perlatus est: unde uix in eolumis euasit. Quumq; ad loca uenisset ubi à nymphis Solis greges seruabatur, iussit ne quis eos uiolaret. Quo dormiente, quum Eurilochus socios impulsisset ad rapinam gregis, nympharum imprecationibus tempestas subsequuta: qua quum omnes perisissent socij, ipse solus et nudus capto nauis malo non uem diebus ab undis agitatus, ad Ogygiam tandem insulam depulsus est: ubi à Calypso nympha susceptus: ac septem annis retentus, tandem discessit, ac nouis ab ea socijs, ac nauis donatus fuit: quumq; Neptuno insensus esset, iterummersus ac nudus natauit: ac cum uelo ei à Leucothoe fatum ipsius miserante oblato, die tertia ad littus eiectus est: atq; inde ostia fluminis Phæacum intrauit: ubi reiecto uelo inter nemorum frondes conqueuit: ubiq; à Nausicaa Alcinoi filia compertus, uelut accepit: et Palladis ope usq; ad Areten Alcinoi regis coniugem deductus, ab ea meruit dona referre, socijsq; ac nauim: in qua quum dormitaret, excitatus à Pallade, ac præmonitus agendorum, in senem mendicū mutatus ad suos peruenit sibilcos: apud quos Telemachus superuenientem ex peregrinatione cum quaerendi gratia uidit, et adloquutus est: tandem à Sybote suario in patriam deducitur incognitus, ubi in propria domo à proci Penelopes ignominiosa multa passus est: et demum ab Euryclea nutrice dum pedes lauaret ex cicatrice cognitus: sed antea à cane fuerat, quæ domi reliquerat. Inde ex cõposito armis cum filio, et duobus subulcis absumptis, procos omnis peremit.

Laertes Deinde Penelope sese ad ultimū manifestauit. Laertes uero in uilla morantē, neq; ob ignauā domū aut procos curantē, salutari profectus est, qui ante Vlyssē trienio extinctus est. Ipse uero Vlysses perterritus in somnis, ut à filio caueret: nescius fati Telegono filio ad regnū paternum uenienti ac repulso, ut ignoto obuia hastā iaculatur: ac ille rursus in patrē ignotū iaculum intendens, cum peremit, ut refert Dictys Cretensis.

FLVMINVM FILII.

Phoroneus FLumina quoq; ex Oceano et terra orta dixerūt, filiosq; habuisse: ut Inachus Phoroneum Argeorū regem, et Io, quæ Isis est appellata. Peneus Cyrenen et Daphnen, ambas Apollini dilectas. Cephissus Narcissum, qui se in undis conspiciens amauit: cõuersus in florem sui nominis. Acrisius Aceste. Tyberis ex Manto Tyresia filia Ocnus, qui et Bianor Vergilio dicitur.

Ille etiam patrijs agmen ciet Ocnus ab oris,

Fatidicæ Mantus et Tusci filius annis, Qui muros matrisq; dedit tibi Mantua nomen.

Tyresias enim Thebanus uates cæcus, in baculo ambulabat, quod Dianam lauam uiderat: ut autor Callimachus in elegia. Eius anima ponitur in x. Odyssæ. obuiam Vlyssi ueniens, multaq; ei prædicens. Asopus item genuit Ipseum et Aegiam. Hæc insule nomen dedit: et ex Ioue Aeacum genuit. Ille secundum Papinium Eteocli aduersus Polynicem auxilium tulit. Sperchius Menesteum suscepit ex Polydori Pelei filia, qui Achillem ad Troiam comitatus est. Mæander Cyanem, quæ ex Mileto Solis filio peperit Caunum et Biblidem, qui simul in uenere coniuncti sunt, Ouidio. Achelous deniq; Sirenas aspectu puellarum pubetenus, reliqua pisces, nauas cantu decipientes. Acheloi autem ipsius Aetoliæ fluminis fabulam Diodorus lib. v. sic refert. Hercules Calidoniorū gratia eum annem rapidissimum in campos diffundens, plurimos agros eius irrigatione fertiles reddidit. Quapropter fingitur cum eo luctari in tauri specie, eiusq; cornu fractum dedisse dono Aetolis, refertum copia uuarum, malorū, huiuscemodiq; fructuū, quod uidelicet ex ea fluminis diuersione agros reddiderit fructibus feracioribus. Ouid. autem in Fastis aliam de Cornu copie fabulam narrat, Amaltheæ uidelicet capræ id fuisse cornu quæ Iouem nutrit, beneficioq; eius talē dedisse copiam. Greci κέρως ἀμαλθείας appellat. Orpheus Thracum genere Oeagri fluminis ex Calliopea filius, doctrina, melodiaq; ac poesi antecessit omnis, cantus quoq; suauitate ferax, arboresq; dicitur adlexisse. Theologie gratia cui plurimum operæ impendebat, in Aegyptum nauigauit, unde ex eorum sacerdotibus plurima ad Græcos præcepta ac caerimoniae contulit. Cum Argonautis insuper Colchos profectus est. Postremo Eurydice uxoris causa ad inferos descendens, à Proserpina cantus suauitate impetravit, ut defunctam ab inferis excitaret. Quod et antea fecerat Dionysius, quem dicunt matrem Semelem ab inferis quoq; eductam immortalitate donatam Theanem cognominasse. Hæc Diodorus libro v. Diogenes uero de eodem sic refert. Orpheus Oeagri et Calliope filius Theologus, interq; argonautas unus, de dijs multa cecinit. Discerptū à mulieribus dicunt, quod marium sectaretur libidinem. Suidas item hæc scribit. Orpheus Cicones uel e Bisaltica Thraciæ, uersificator, fuit duas ferè generationes ante bellum Troianum, scripsit de fabulis, epigrammata, hymnos. Aelianus de uaria historia dicit falsa tradi de huius Orphei sapientia, quæ Thracum sit nescire literas. Ouidius libro x. i. Meta. scribit, Orpheum uatem sœminum anorem in puerorum uenerem transferentem, à sœminis interfectum fuisse, lyra et capite eius in Hebrum annem proiectis. Fuit alius Orpheus qui scripsit argonautica: alius qui de lapidibus.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIB. XXXIII. DE ORIGINE, FINE AC VIRIBVS RHETHORICAB.

RHETHORICAE primum in Sicilia Corax et Ctesias Syracusani, ut ait Cicero simul et proœmiorum, et epilogorum, ac argumentationum, quas Græci agonas uocant, repertores fuerunt. Inde Athenas per Gorgiam Leoninum fluxit, cuius discipulū Isocratem Aristoteles tunc emulatus, scholis pomeridianis cepit præcipere, dictitans illud notum. Δισχορον δὲ σιωπῆν, Ἰσοκράτην

τῶν τῶν λέγει. Eodem ferè tempore Theodectes post hos Hermagoras et Hermogenes, qui etiā de arte scripsit. Inde Rhodum per Aeschynem exulem ars peruenit. Postea destitit in Athenis, Alexandria migravit, quanquam celebriori philosophiæ studio ea urbs teneretur: postremo Massilia per Antoninorū tempora cum huius facultatis, tum reliquarū artium uigere. Apud nostros uero Romæ Ciceronis temporibus maxime floruit per Apolloniū Molonem. Cic. in itū oradi cõditoribus urbū et legislatoribus tribuit, negatq; ante Periclem quicquā in ea quod ornatū habuerit reperiri. Finis eius, ut Aristoteli placet, non per suadere, sed tantū benedicere, et ea nosse quæ sint ad rem persuasibilia: ueluti et medicina, non sanitate querere, sed bene mederi, et eò arte procedere quousq; fieri poterit. Cicero idem in arte sentit alijs uerbis: Finem his apte dicere atq; adpositæ, quæ faciunt ad persuadendū. Parem et hanc item uiribus dialecticæ Aristoteles facit, nisi quod illa strictior, hæc latior: ambarumq; nullius certæ scientiæ, sed cõmunem quandam nulla inter se pugnantia syllogisat. Huius igitur facultatis magna uis est, ut ait Quintil. nec ulli ueterū satis pertractata, quam si quis rite sectatus fuerit, unguis tondere, aut capillū reponere non existimabit ad curā suam pertinere: quodq; mirum quum ceteræ artes iudicium doctorū exquirant, hæc etiam imperitorum. Quapropter ex Demosthenis sententia, nulla huic res magis quam pronuntiatio conferret, quæ corporis eloquentia putatur. Hæc igitur una re uel indocti sepe dicendi famam querunt: itaq; ubique clamant, ac dextram eleuant: multa q; uoce, anhelitu, iactatione corporis contendunt. Iam manum ad pectus reuocare, ferre caput, pede terram incutere, mire ad pullatum circuli facit. In his uero qui defecerit, uel doctissimus nihil scire putabitur. Quamobrem modestius tantum hæc facultas ediscenda ut uirtutis, ceteris ut adrogantiæ instrumenta fugienda.

Archidamus Lacedæmonius interrogatus an esset Pericle potentior, respondit: Quamuis Pericles in bello sit à me uictus: ea tamen præditus est facundia, ut quum de his ratiocinetur, non uictus sed uictor appareat. Quidam qui philosophiam simul cum eloquio profitebatur, à medicina alioqui alienus, Aristotelis physicam uerbis et ostentatione iactabat, medicos non rite morbos curare monstrando, quumq; arte inferior esset, uincere uulgo putabatur. autor utriusq; Eunapius in sophistis. Multi igitur uirtute modestia præditi, eloquentiæ seu naturæ defectu, inferiores nocentibus habentur. Cicero de administ. prouin. ad Q. fratrem ad hoc propositum ait. Atque is dolor est, quum illi te innocentia non uincant, uincunt tamen artificio beneuolentiæ. Et in alio loco: Magis ineptijs quam uoluntate peccat. Ex quo Euripides ait: τυραννικὴν τὴν ὀρθὴν ἐπιγὰρ λέγει. Tyrannicū quiddam, multa scire dicere. Ego uero collatis ueterum ac nouorum exemplis, quæq; audiui, quæq; legi, partim etiam uidi, adfirmare ausim paucissimos uiros bonos eloquentes inueniri. Hæc præditi facultate homines in ciuitatibus plerumq; coniurant, seditiones agitant, decipiunt, bladiuntur, mordent, cauillantur, libidinem sibi ac uoluptates conciliant. Demum ab orthodoxa fide plurimi eloquio confissi descuerunt, sectæq; ac superstitiones hinc pullularunt, ut non frustra sibi conscius Cicero dicat in lib. de orat. Si alterutrum optandū, indifferam prudentiam malim, quam imprudentem mihi eloquentiam esse. Et Cato ex eadem causa oratorem uirum bonum uocabat: et Statius Cecilius in suis poematis, ut Apuleius in apologia testatur, dixit innocentiam eloquentiam esse, quod si causam hanc rationibus et exemplis, quibus possem declamare uelim, longius proueherer, sed alterius fortasse loci.

DE IPSIVS MULTIPlici Ductione ex Aristotele, Hermogene, Cicerone, Quintiliano.

Eorum autem quæ persuadent, fidemq; faciunt, aut sine arte sunt, et per nos non fiunt: ut testes scripta, leges: aut cum arte, et per nos, hoc est, per artem et rationem nostram fiunt. Et harū rursus tres species, aut per adfectum, adficiendo aliquo modo auditorem, aut per demonstrationem, seu certo per apparētem demonstrationem. Demonstratione faciunt Syllogismus, et Inductio. Voco autē syllogismum rhetoricum, enthymema: inductionem, exemplū aliquod. Enthymematū uero quædam necessarias, quædam ut frequenter cõtingentia, quæ ex uerisimilibus et signis constant. Verisimile est factum ut plurimū contingens: sic se habens ad rem, sicuti uniuersale ad particulare. Signū uero sic se ad illud cuius est signum, ut particulare ad uniuersale.

Genera omnino tria sunt: Deliberatiuum siue dialecticū, iudiciale, et Demonstratiuum siue epideicticon. Deliberatiui Hortatio et Dehortatio est: tempus uero futurum: Finis autem utile et inutile. Iudicialis Accusatio aut Defensio: tempus præteritum: Finis iustum et iniustum. Demonstratiui Laus et Vituperatio: tempus præsens: secundum enim præsentia laudant, aut uituperat omnes, quanquam factū et futuro adijciunt laudes: Finis honestum et turpe. hæc tamen ex Aristotele.

Hermogenes quæstiones rhetoricæ Finitas et Infinitas ponit. Infinitæ, quæ remotis personis et temporibus et locis, ceterisq; similibus, in utraq; partem tractantur, quas Græci θεῶς appellant. Cicero Propositū. Alij quæstiones uniuersales ciuiles: alij philosophicas. Hoc genus scientiæ et actionem distinguit, ut sit scientiæ, an prouidentia mundus regatur, Actionis, an ad rempub. accedendum.

Prius trium generū est: an sit, quid sit, quale sit. Sequens autem duorū, quomodo adipiscamur, quomodo ue utamur.

Finitæ quæstiones sunt ex complexu rerum, personarū, temporū, aliorumq;: τὰ δὲ θεῶς à Græcis dicitur: à nostris uero Causæ. In his omnis quæstio, quam alij negotiū, alij causam dicunt, circa res personasq; cõsistere uidetur. Amplior est semper infinita. Verbi gratia: infinita, an uxor ducenda: finita, an Catoni ducenda.

Cicero in primo rhetoricorum, materiam rhetoricæ in Thesim et Causas diuisit: Thesim nihil ad oratorem pertinere contendit, sed tantum ad philosophos. Verū ipse postea hos improbat libros: et in libris de Oratore, et in Oratore, et in Topicis præcipit, ut à proprijs personis ac temporibus auocemus controuersias: quia latius dicere licet de genere quam de specie: et quod in uniuerso probatum est, id in parte probari est necesse.

Status causæ, ut ait idem in eodem, et Quintilianus, in quo res maxime uertitur: hanc εἰσῆσις Græci uocant. Theodectes uero κεφάλαιον γενικώτατον. id est, caput generalissimum, siue summam ad quam referuntur omnia: ut Fecisti, non feci. Status est an fecerit. In consultatione, sit cum dicitur bellū sumendū, non sumendum. In demonstratione, Adfectus, an non adfectus hanc laudem fuerit. Vtraq; in iudiciali statu, nostri hodie legulei Punctum iuris appellant.

Partes rhetoricæ secundū Cicer. et item Quintil. quinque. Inuentio, Dispositio, Elocutio, Memoria, pronuntiatio. Oratoris officii, docendi, mouendi, delectandi. Ad docendum, expositio et argumentatio, ad mouendū adfectus pertinent, qui in omni quidē causa in principio ac fine dominantur: nā delectatio quauis in utraq; sit, magis tamen proprias in elocutione partes habet. In deliberatiuis consulans circa qualia ueratur, id est, bona an mala, quorū principū in nobis

Tyresias
Asopus
Aegia
Cyan
Achelous
Sirene
Cornu copia
Orpheus
Eurydice
Semele
Theas
Archidamus
Pericles
Telemachus
Laertes
Telegonus
Phoroneus
Io
Cyrene
Daphne
Narcissus
Aceste
Ocnus

Finis rhetorice
De uiribus eius
Pronunciatio
Archidamus Pericles
Status causæ
Rhetoricæ partes quinque

nobis est, quæ possunt aut non possunt fieri. Hic præcipue spectandū, quis apud quem quid dicat. De quibus autem cōsultant homines in rep. secundū Aristotelem quinque existimantur, de uctigalibus, de bello, de pace, de custodia regionis, de exportandis et importandis, de legislatione. Laus autem cōmunem habet cum cōsultatione speciem: nā quæ cōsultationi subieceris, hæc mutato nomine laudes fuerint.

Judicialium diuino

Judicialium uero causarū aliæ in singulis, aliæ in pluribus controuersijs consistunt. Porro omnis causa inficiatione duplici est. Factum ne, an hoc factum sit: præterea defensione, altercatione constat. Quæstio est scripto est aut ex factis. His accedit rerum fides, proprietates, qualitas, scriptum, uerborū uis, aut uoluntas: in quibus uis tum causarum, tum actionum inspicit solet, quæque aut scripti et uoluntatis, aut ratio nature aut ambiguitatis, aut rerum contrariarū specie continetur.

In omni porro causa iudiciali quinque sunt partes, quarum exordio conciliatur audiens: narratione proposita confirmatur, computatione aut memoria reficitur, aut animi mouentur: his argumentandi et adficiendi loci sunt, ac genera quibus placari ac resolu iudices oportet.

DE ELOCUTIONE, AC DICENDI GENERIBVS.

Elocutio uero quæ Græci ῥητορικὴ appellat, pars orationis difficillima est, quæ proprie ad oratorem pertinere uidetur: nā M. Antonius aiebat se multos uidisse disertos: eloquentem uero neminē. Et Cicer. inuentionē ac dispositionem prudētis hominis putat, eloquentiā oratoris. Nostra præsertim ætate hanc tantū usui cernimus, cū ceteræ iam exoleuerint: nā iudicia prætorū penitus sublata, et modus alter introductus. Elocutione uero utimur ad epistolas, orationes, cōsultationes, panegyrica, epithalamia, epitaphia, epitrepitica. De quibus omnibus præcepta tradit Dionys. Halicarnasensis, à Theodoro Gaza cōuersa: nonnulla etiam Demetrius Phalerens et Absines, quorū libri ad nos usque perueniunt. De hac igitur pauca ac magis necessaria dicam.

Dictio in primis uaria reperitur. Est enim philosophica, uelut uirgo grauis et speciosa, ut ait Cicer. nulla agitatione, aut cōtentione, quam Pythagoras et Plato retinuerunt. Hi et persuasionem quadā in dicendo utuntur, semper eodē modo se habentes: nā pedestris et numerosa Platonis oratio est existimata. Secūda politica, in qua principes fuerunt Milciades et Cimō, et Themistocles. Tertia dialectica, in qua excellere Demosthenes et Lycurgus, ubi de cōtrouersia agitur facti.

Quarta sycophantica, quæ uersatur in calūnia et maledictia, in qua præstitere Aristogitō et Hegemon. Quinta adfentatoria, in qua nominantur Demades et Aristobolus, Sexta sophisticā, quæ quod plurimos habuit sectatores, par est diffusius aliquantulū de ea ex Philostrato narrare.

De sophistica ex Philostrato

Sophisticam antiquā, philosophantem rhetoricam dicere oportet, quā de eisdem serē reb. differat sophisticæ atque philosophi: nā quæ illi interrogationes proponēdo, circaque quælibet parua dubitantes se nescire fatentur: antiqui sophisticæ uti certi loquuntur. Igitur exordium eis differendi huiusmodi est. Hoc scio, hoc intelligo: item nihil homini stabile. Si ne hic modus procemiorum splendorem addat orationi, siue cōstantiam, seu etiā per hoc manifesta fuit, de quo disputatur adsumptio. Conuenit sanē uaticinio humano, quod Aegyptij et Chaldei, ac ante hos Indi per astra inuestigati sunt. Conuenit et diuino, sic Pythia loquente.

Nouī ego arenæ iam numerū metrūque, profundū. Item. Ligna Tritoniæ dat mœnia Iuppiter almae. Tunc uero et Orestes et Alcmeon matricidæ, ac pleraque alia ueluti sophisticæ se ueteres exercebant, eamque longius ac planè mēbratim oratorio more ampliātam exornabāt, ut de

dijs, de heroibus, de iustitia, de fortitudine: interdum etiam altius de ipsa mundi forma differabant. Noua uero quæ potius secunda dici debet, quum illa uetus sit: sophisticā, pauperes, diuites tyrannos, denique res gestas omnis materiæ nominibus subiicit proprijs. Prima si quidem à Gorgia Leontino originem habuit. Secunda ab Aeschynē Atrometi filio cum excideret repub. Atheniensium, traditis ab utroque illorum præceptis: deinde super his exercitationibus.

Extemporales facundia fontem quidā à Pericle primum deriuasse adfirmat, ex quo magnus ille linguæ potentia putatus est. Aliqui uero à Pythone Byzantio, quem Demosthe. solū Atheniensium ut audacem in dicendo, longèque fluentem taxat. Nonnulli autē ab Aeschynē, qui primū Rhodi Mausoleū Cariæ subita laude cōmendauit. Mihi autem uidetur, ait Philostratus, Aeschynē ipsum et in legationibus, et in iudicijs, ac cōcionibus, multa sanē ex tempore dixisse, ac tantummodo orationes scriptas reliquisse, ut in cura ac diligentia haud multū Demosthenē inferior uideatur: attamen extemporalitatis inuentū Gorgiae tradit. Hic primū Athenis prodicens, ingenioque fretus: proponite, inquit, ostentans se ad respondendū subitō paratū, nihilque penitus ignorare. Vnde postea Prodicus Chius excitatus, librū scripsit, ubi uirtus ac uitii muliebri specie Herculem circumstetere, atque hæc quidē uario elegantique cultu otium deliciarumque offerre: illa uero humili figura laborem tristitiamque polliceri: denique longo inter se sermone cōtendere uidebatur. Idem Prodicus demonstratiuum genus primum instituit, ciuitates oberrans ac demulcēs, iuxta Orphei ac Thamyrae consuetudinē: ex quo apud Thebanos in magnis fuit honoribus, maioribus etiam apud Lacedæmonios, à quibus ut hæc inuētutē doceret, magno opere rogatus est. A Gorgia postea agitur, quod obsoleta sepiusque dicta tractaret: ad extemporalitatem ab eodem inductus est. Sed et ipse Gorgias haud expertus æmulorum dicitur fuisse. Erat siquidem Athenis Cherephon nomen, non quem comœdia Buxem uocabat: ille uero ob studij laborem tabe adfectus fuerat: hic autem Gorgiae studia subodoratus: Quare, inquit, o Gorgia, fabæ inflationem alio faciunt, igni nequaquam? Ille uero haudquaquam cōmotus: hoc, inquit, tibi ad cōsiderandū relinquo: ego uero illud iam diu noui, quod terra ferulas cōtra tales gignit. Eloquentiam animaduertentes sophisticarū Athenienses, foro eos prohibuerunt, tanquam iustitiam peruerentes. Ex quo Aeschines et Demosthenes publice quidē alternas contumelias operimento iustitiæ prætexerunt: priuatim autē re uera famā ex his querentes. Ipsūque Demosthenē sanē constat gloriatū olim apud amicos, iudicij sententiā ad suā ipsius uoluntatem quādo liberet se posse cōuertere. Neque Aeschynē Rhodi docere potuisset, quæ nesciret: nisi in his prius Athenis exercitatus. Sophistas igitur antiqui non solū claros oratores uocauerunt: sed philosophos copiose, apteque dicentes. Hæc Philostrati ex libro sophisticarū ad hunc locū cōuertit. Aristoteles autē x. Eth. ait: Scientiā gubernādā reip. sophisticæ profitentur: quorum nullus temp. gerit. Boetius sophisticā in malam accipit partē, cauillationemque esse dicit. Alcinous eum à philosopho differentē facit, quod uideri potius quam esse uelit.

Suidas oratorem ait illum esse mercenarium et deceptorum. Plato in Protagora, et pluribus in locis sophisticas exagitat, tanquam corruptores non professores ciuiliū disciplinæ, quodque uerbis magis quam rebus cōtendant. Sed et in Gorgia maxime oratores nō legitimos ridet, qui uerisimilia uero anteponentes, populū ac seipos fallunt, illosque cocis et adulatoribus cōparat, qui delectabilia potius quam salubria proponunt, atque offerunt, legitimos autem medicos. Appellat enim non legitimos, qui philosophia, bonisque artibus carent. Nā et philosophi et dialectici præcipuū officiiū indagandæ ueritat

De extemporalitate

Gorgias

Prodicus Chius

Cherephon Atheniensis Cherephon Buxem

ueritatis, diuidentis, et cōponendi. Et in Philebo perfectū dicit dialecticū, id est, metaphysicū, tanquam deum honorandū esse: quapropter uerū oratorem sine his scientijs non esse.

DE PARTIBVS ELOQUVTIONIS.

Constabit igitur eloquutio partibus octo: Cōpositione, Dictione, Sententiā, Methodo, Colis, Pausa, Numero, Figurā. Cōpositio tris habet partes Quintilianus præcepit: ut sit emēdāta, lucidā, et ornata. Prima ad gramaticos pertinet: ut barbarismi solacismique; fœditas euitetur. In barbarismū incurrimus nō solū accētibus, sed modo: ut lamdacismo, iotacismo, platacismo, cœlostomia: quæ omnia in orthoepia cōsistūt. Dilucidā faciet orationē perspicuitas: uerba Latina usitata nō peregrina, nec accersita: non asyndeta, id est, disiuncta: cū multa uerba sine cōiunctione obscurēt sensum. Ornatus uero ex figuris alijsque partibus cōstabit: de quibus postea dicemus. Ad cōponendū præterea Quint. monet agrū nō uilē esse: eo quod amoenitas aeris, auiū cōcētus, iurētiumque iucūditas, ingeniiū distrahunt: magis autem septiū, nec admodum laxū sub tecto habitaculū eligendū. Hinc ait Iuuenalis:

Locus ad componendum aptior

Qui facis in parua sublimia carmina cella, Ut dignus uenias hederis et imagine macra.

Dictione: ut sit dictio Latina et usitata, quemadmodum supra dixi.

Chriarum genera

Sententiā multiplici potestate in oratione ponitur: ut Diatexa, Chria, Apophthegma, Adagium, siue prouerbiū, Paradoxa. Chriarū plura genera eodē teste autore: unum simile sententiæ, quod in simplici uoce cōsistit: ut alicuius dicti quod ad mores pertinet cōmemoratio, quæ à Græcis etiā ethologia uocatur: ut omnis laus in actione consistit. Est etiam Chria genus exercitationis breui argumētatione sententiā propositā demonstrans, cuius plura exēpla utriusque linguæ autores ponunt, trahuntque; etymon ab usu et utilitate. Verbi gratia. Fugienda est maxime corporis uoluptas: ea siquidem ob breue delinimentū innumeros perpetuosque parit dolores, mentemque à rerum utilitū commercio exercitationemque auertit, infamiam gignit, et animi corporisque uires euacuat. Voluptati præterea deditos nullius uidemus apud homines existimationis. At contra eos qui cum sobrietate ac castimonia uitā duxerint, maxime utiles reip. maximisque propterea honoribus adfici. Hæc etiā præcipue amatur à belluis, quibus deus diuersam à nobis ignobilioremque tribuit naturā, ut quæ illis oblectant, nos fugere omnino debeamus. Et sic reliquæ.

Apophthegmata

Paradoxa Cola

Methodus Stylus

Afianus

Atticus

Characteres

Apophthegmata uero dicta sunt sapientum. Paradoxa item, sed præter opinionem aliorū, ut omnes diuites serui.

Cola καλα sunt membra orationis perfecta. Ex his breuiā et asyndeta, id est, sine cōiunctione, aptiora sunt epistolis et sermoni, longa et cōiuncta orationibus.

Methodus ars est præceptioque styli. Est enim Stylus quem Græci χαρακτήρα uocant. Is imitandus qui maxime secundum naturā sit, ex omnibusque autoribus nō omnia, sed præcipua melioraque sumenda. Afiani exuberantius seu potius uerbosius, inter quos Ciceronē Brutus notauit, qui elixū et exanguem eū uocauit. Attici simplicius et elegantius, inter quos Caluus fuit: ex Græcis uero Lyfias. De Characteribus antiquorū scripsit Dionysius Halicarnasensis, nonnulla etiam Dion. ueterque Demosthenis atticisum omnibus præferunt. Præcipit insuper Quintilianus candidos maxime legendos et imitandos, ut Ciceronē et Liuiū: nec omnia sua nimis diligēdā Ouidij more, nec rursus per morositatem omnia abijcienda, statuendūque, quandoque iudicij inuentionisque modum. Præter omnia cauendum in imitatione ab impudentibus furtis, in quo Celsi duo notati fuerunt. Primus Albionianus cognomento, ab Horatio.

Celsus Albionianus

Quid mihi Celsus agit monitus multumque monendus.

Priuatat ut querat opes, et tangere uitæ Scripta Palatinus quæcumque recepit Apollo: Ne si forte suas repetitum uenerit olim Grex auium plumas, moueat cornicularisum Furtiuus nudata coloribus.

Corn. Celsus

De altero, cuius medicinā habemus Quintilianus ait: Græcinum transcripsit, eumque mediocri appellat ingenij, quo profecto post Ciceronem nihil legitur elegantius.

Commata nos incisa dicimus, de quibus, deque Rhythmus grammaticæ parte diximus.

Est rhythmus quo numerosam facimus orationem. Res enim numeris augemus atque ornamus, numeros qualitas uerborū facit, si tumida sint, siue hiantia, siue depressa. Præterea si restringere forte periodū uolumus, id iambo in fine faciendū, ut Cicero. Quintilianusque tradunt: seu uerbo proparaxytono, id est, quod accentum in antepenultima retinet. Verbi gratia: Diuturni filentij Patres C. quo his temporibus usus eram, non tamen more aliquo, sed partim uerecundia, partim dolore, finem hodiernus dies attulit. Epistolarius breuitas rhythmos omnino respuit.

Mora

Mora, siue pausa Græce ἀναπαύσις, est animi requies, quæ reficit lectorem, ac sensibus lumen accommodat. Huius Stigmæ, id est, notæ siue distinctiones duæ: Teliæ, et Hypoteliæ, id est, perfecta et imperfecta. Prima quæ proprie Distinctio uocatur, est ubi tota sententiā requiescit: ut, Optime quidem ac pulcherrime ueteres philosophati sunt. Altera quæ Subdistinctio dicitur, est constitutua particularis sententiæ perfecta secundam dictionem quæ inferri aliquid significat: ut Deus æternus est.

Stigmæ Teliæ Hypoteliæ

Schema maxima pars orationis, et quæ maximū præstat ornatum: uocaturque oratio σχηματισμένη, id est, figurata: quæ autem minime figurata, ἀσχηματιστος. De his plurimi scripsere autores, Cæcilius Dionysius, Rutilius Lupus, Cornificius, Visellius, Celsus.

Tropus autem, quem Caius, Aristarchus, et Proclus uerborum figurā appellauerunt, est sermo à naturali loco in aliū ornatus causa translatus. Figura est confirmatio quædam orationis remota à cōmuni ratione. Primum igitur Tropi x xiiii. solent poni. Allegoria, Metaphora, Catachresis, id est, abusus, Metalepsis, Metonymia, Aenigma, Synecdoche, Onomatopœia, Periphrasis, Hyperbaton, Anastrophe, Syllepsis, Parapleroma, Hyperbole, Eclipsis, Pleonasmus, Antiphrasis, Exoche, Profopœia, Parabola, Anapodosis, Paradigma, Antonomasia, Ironia.

Tropi xxiiii

Figuræ uero aut sententiarum, aut uerborū Græcè Schemata dianœ, et Schemata lexon uocantur. Sententiarum figuræ sunt.

Schemata lexon

Synathresmus, quando res multe in unum caput coguntur: ut Populi tumultuantes, ciuitates rebelles, domus inter se diuisa, coniuges discordes.

Epimone in eodem permansio augmenti gratia. Leptologia quando res minutatim narratur. Profopœia quando sermonem datus inanimatis. Apopsiopefis quæ quæ relinquuntur tacēdo significatur: ut, Quos ego, sed motos præstat componere fluctus.

Paralepsis, quando fingētes aliquid nolle dicere, nihilominus dicunt: hæc Occupatio in retorica ad Herennij dicitur. Apostrophe, quando ab uno ad alterum uertimus sermonem. Virgil. At tu dictis Albane maneres.

Diaporesis quādo de re una plures succurrunt sententiæ, quarum quæ uera sit dubiamus. Hæc dubitatio dicitur ad Herennium.

Erotema breuis interrogatio: ut, Num nunc è tumulto fortunataque fauilla Nascentur uiolæ?

Diapopsis, quando sub uno aspectu uidentur agi res.

Metath

Metathesis, quādo ab una re causam in alia trāsferimus. Epanaphora repetitio eiusdem dictionis. Hæc ad Herennium Repetitio dicitur.

Verborum uerò figuræ: Tautologia, idem ferè significatum uerborum positio, ad rem augendam siue demonstrandam: ut, Diruit, iustulit, eripuit, auulsit.

Paliologia, repetitio eiusdem uerbi. Anadiplosis, Duplicatio dicitur ad Herennium: ut ille meos tulit ille meos.

Antistrophe cōuersa cōscriptio: ut, Quibus cū, quos inter Climacon, Gradatio dicitur ad Herennium.

Pleonasmus, et itē Eclipsis, contraria inter se: altera superabundat, altera deficit. Exēplū primæ, Seruitutē seruo, uita uiuo. Exēplū secundæ, Cras in Tusculanū: scilicet ueniā.

Enallage, siue cōmutatio, siue alteratio, etiam Atticorum est, quando casus pro casu, tempus pro tempore ponitur: ut Hostis habet muros: et iam multos annos est.

Metabole est commutatio, quando idem diuersis sententijs replicatur.

Zeuigma, quādo diuersa mēbra una cōiungit dicitio: Quintilianus, Synzeuigma non appellat: ut, Licetor pedibus, prætor equo, consul curru uectus in urbem ueniunt.

Hypallage, siue Epanorthosis, quando corrigimus dicitū: ut, Accusabo ego non dico patientiam, sed ignauiam. Hæc Correctio ad Herennium dicitur.

Isoteleutō, et Isoptotō, id est, similiter desinēs, et similiter cadēs ad Herennium uocata: quādo uerba similiter desinūt.

Parison Philostrato, Ifo colon Quintil. ad Herennium uerò Cōpar dicitur, quādo mēbra nō solū similiter cadunt, sed et eundē numerū et penē tēpus retinēt: ut, De hostibus uictoriā retulit patriæ salutem attulit sibiq; magnū decus contulit.

Afyndeton, quando ob breuitatem sine cōiunctionibus tenuis orationem, quod epistolis conuenit.

Polyfyndeton, id est, ualde adligatum, contra primæ naturam: ut, Vnā curusq; notusq; ruunt.

Antibiteton cōtrarijs inter se sententijs: fit enim pluribus modis. Hæc omnium figurarū pulcherrima frequentiorq; ut, Hic probus in uirtute agēdo semper est pauper: ille improbus in scelere semper fortunatus. Item: Cræsus tot opibus munitus, tā a suis dilectus, cito corrui: hic tyrānus nulla uis septus suis maximē infensus lōgo tempore durare poterit?

Parægetma, quando res magnas humili oratione, humiles uerò alta enunciamus.

Echphrasis, à Latinis descriptio dicitur, inter progymnasmatia est, et genera exercitationis, quum rem aliquā apte, ac floridè uerbis describimus, et ante oculos ponimus: ut nemus descripturi dicimus, Arborum folia lasciuunt tenui zephyro, Aues concentu murmurant, Riuus aquæ subterlabens umbrosos irrigat aditus, Molles herbe dulces recumbentibus præbent thoros.

Prepon, cum cuiq; personæ propriū adsignamus sermonē pro dignitate statuq; illius: quod poetæ maxime cōuenit.

Tropos autem, ut supra dixi, figuræ quidam uerborum dixere, Sunt autem,

Metaphora omnium pulcherrima et necessaria, quam translationem dicimus.

Allegoria quādo sub uerbis alienis latet alius sensus, perpetua enim metaphora allegoria est.

Aenigma uerò differt ab illa, q; hoc maioris obscuritatis.

Antonomasia siue Metonymia, nomen pro nomine ponitur: Mars pro bello.

Synecdoche, quū nō plene rē ostēdit, quasi extra indigeat alia mōstratione uocabuli. Fit pluribus modis: ut, Summa descendens aureus arce. Et, Tristis thorus, letæ nuptiæ.

Onomātopœia quæ rebus uocabula fingit: ut, Apū bom-

bus, hinnitus equi, ranarum coaxatio. Syllepsis, id est, cōprehensio, qñ res plures sub uno tēpore aut casu cōprehenduntur: ut, Eoras unā zephyrusq; ruunt.

Antiphraasis, cum cōtrario contrarium significamus: ut, Letum mors, bellum pugna.

Exochæ excellentia: ut Poeta pro Homero, philosophus pro Aristotele.

Parabola, similitudo, siue comparatio. Metalepsis, transumptio.

Ironia, cū per irrisionē quādā cōtra quid sentimus, significamus. Huius partes quatuor: Canchasmus, Mysterismus, Sarcasmus, Astismus, i. cachinnatio, subsannatio, urbanitas.

S V N T præter hæc figuræ quædam dictionis, quas Græci πάθη uocant, quum aut augmento aut diminutione patiuntur: uidelicet.

Ectasis quum syllaba breuis producitur, quæ apice distinguenda est secundum Quintilianum, ut uitam dederitis: et apud Homerum ἀρδὸ ἀρδῶ.

Systole quum longa corripitur: ut, Vnius ob noxam. Epektasis, quū syllaba in medio augetur: ut apud Hesiodū, ἐπιτελλάωρ, et ἐδὴ ἐδωδῶν. Apud Latinos Induperator.

Huic contraria Syncope, quæ de medio tollit: ut, amarūt. Prothesis addit in capite, Aphæresis cōtra tollit: ut, Stilites pro lites: et Temnere, pro contemnere.

Diaplasms, additio consonantis in medio: ut, Rettulit: et apud Græcos ἦν ἐπειρι. Contrā Paraptosis quando litera demitur, ut κάλιον pro κάλλιον. Apud nos uerò, Megalestia pro Megalensia.

Proschematismus, additio syllabæ in ultima, ut Amariet, pro amari: et apud Græcos τρωσι. Contrā Apocope: ut Mi, pro mihi. Apud Græcos δῶ pro δῶμα, et ἀπόλλα pro ἀπόλλω.

Dieresis diuisio uocalis, dictionis, aut diphthōgi: ut apud Ouidium Elegia, pro Elegia: et apud Virgilium, Aulæ in medio: apud Homerum uerò ἐπει pro ἐπῆ.

Synæresis cōtra, qñ è duabus fit una: ut, Cōicio, pro Cōiicio, Antoni pro Antonij audit pro audij: efficiturq; longa.

Apud Græcos aut latè patēt Synæresis, ut ποιῶ ποιῶ.

H A C T E N V S quæ quantitate pariuntur dictiones, deinceps quæ qualitate: sunt enim sex, Synalæphe, Metathesis, Metalepsis, Enallage, Metaschematismus, Antithesis.

Synalæphe, est duarū syllabarū per uocales unio. Fit autē apud Latinos uno tantū modo, quū ex duabus uocalibus una fit longa: ut, Di pro dij. Apud Græcos uerò pluribus modis: primū simpliciter quadrifariā, per Eclipsim, id est, expul-

sionē, ut ἐπι ἐμῶ, ἐπὶ ἐμοῦ. Per Crasim, ut τὰ ἐμὰ: τὰμὰ: quod accidit quādo breuis exclusa producit sequentiē. Apud nostros hoc etiā fit, præsertim comicos: ut Aclū est, aclūst.

Per Synæresim, ut ὄρνιθα, ὄρνιθα. Cōpositæ itē totidē modis: primū per eclipsim et crasim, ut καὶ ἐγὼ, καὶ γὰρ. Expellitur enim i, unitur a: et e, breuis in a, longū uertitur. Per eclipsim et synæresim, ut ἐγὼ οἶδα, ἐγὼ ᾤδα. remouetur enim o, et unitur ω. Per crasim, et synæresim, ut ὁ ἀπόλλῳ, ὁ ἀπόλλω. cōnectitur enim o et a in ω. Cōiungitur in super ω, et i, p eclipsim et crasim et synæresim, οἰ πόλοι, ὀπόλοι, amouetur enim i, ex diphthōgo, et cōglutinatur o in ω.

Est præterea quædam propria Synalæphe, quæ coniunctis duabus dictionibus uocalem secundæ dictionis in u, conuertit, ut τὸ ἐλεον, τὸ ἐλεον. τὸ ὄνομα, τὸ ὄνομα.

Est alia in hoc genere figura, quæ Metathesis dicitur, siue Paragramatismus, qñ literæ seu syllabæ aliq̄ mutātur: ut, arcesso pro accerso: et apud Græcos κέρτος pro κέρτος. In literis tantū Valēsij pro Valerij, et Fufij pro Furij: apud Græcos uerò τύρσην pro τύρσην, et τώρτος pro τώρτος.

S V N T. itē quæ ad locutionem pertinent Progymnasmatia

Metathesis seu Paragrammatismus

Progymnasmatia

smata, id est, præexercitationes apud Hermogenē et Aphthoniū uidelicet μῦθος fabula, causa ueritatis alicuius inducitur: partes eius Promythion ipsa fictio, Epimythion sensus.

Deinde διήγημα, narratio, quæ differt ab alia principali: hæc particularior in rebus quibusdam, cuius uirtutes breuitas, perspicuitas, uerborum proprietates.

χρεία, Chria, dictum breue alicuius sapientis, cum autoris adlegatione.

Γνώμη, snia, idē quōd chria, sed sine autoris adlegatione: ἀσασκόνι cōsuetatio, et κατασασκόνι cōfirmatio seu probatio rei alicuius. ἐγκώμιον laus.

ἔδῳ, uituperatio, Σύγκρισις comparatio.

Ἐδοποιῶ Ethopœia, quū mores exprimitur, et uerba introducitur alicuius personæ: cuius partes idoloποιῶ, quū iam mortuis datur sermo, et Προσοποιῶ etiā rebus inanibus. Ἐκφρασις, descriptio, quum aliquid describēdo ante oculos ponimus.

Θέσις positio, et Hypothesis, de quibus supra dixi. Communis locus. Latio legis.

DE MEMORIA.

Memoriam quartā orationis partē summūq; hominis bonū ponit, cuius tāta uis est, ut Iarchas philosophus Indus, ut scribitur apud Philostratū in uita Apollonij, eā secundū deos esse uoluerit, omniaq; præter eā senescere dixerit. Hac maxime præstiterit, Themistocles, qui percontatū an uellet memoradi artem edicere: respōdit, se potius uelle obliuiscēdi. Nicias itē Pyrrhi regis legatus, qui uno die nomina omnium senatorū edidit. Carneades quoq; philosophus. Mithridates qui x x i. linguas didicit, quot gētibus imperabat. Cyrus rex, ut Quint. et Plin. autores, nomina militū cunctōrū in exercitu tenebat: Hortēsius, teste Cicero, orationē ipsē uerbis scriptabat aut pronūciabat, quibus meditatus est. Summū itē uiri quq; excidisse in dicēdo leguntur, ut Demosthenes apud Philippū legatus, et Theophrastus Ephesus dicitur in cōcilio Ariopagi. Herodes Atticus corā M. Antonino. Heraclides Lycius sophista corā Senecro principe, ut ait Philostratus. Nostra uerò etate uidi-mus Bartholomæū Sozinū Senensem in iuris sciētia principē apud Alexandriū sextum nouū pontificem de more pro Senensibus orantē, principio serē orationis excidisse, nullūq; inde uerbum pronūciasse. Detrimētū hæc pars animi præter omnia sentit, aut senectute, aut morbo, ut Orbilio gramatico, et Messala oratori, ac Hermogeni sophistæ cōtigit: nostra itē etate Georgio Trapezuntio, qui omnes literarum obliuiscere. Messala etiā sui nominis in quodam morbo. Artificialem reperit Simonides Cæus poeta: nam dum cœnaret in Thessalia apud Scopam diuitem uirū, cum conclauis ruina omnes præter eū perijissent, dicitur sepulcro mādare suos uolētibus, nomina mortuorū confuse iacentium ex ordinis mense memoria dixisse, autor Cicero de oratore.

Qui memoria exciderant

Artificialis memoria

ADAGIA GRAECORVM.

U T igitur meditantibus res facile succurrant, præter ea quæ supra philosophis dicta narraui, pauca nunc alia ex utraq; lingua, quasi uiam ad alia cōquirenda, sum afferre conatus, ac primū Græca adagia ex Tarræo et Didymo. Hi nonnulla in hoc genere ex autoribus excerpta posuerunt: uerum quōd ea magna parte sint poetarum loci obscuriores, qui ad rem minime pertinet: ea tantum tam ex illis quam alijs delegi, quæ usui Latinis essent, tum ad elocutionem, partim etiam ad prudentiam facerent.

Δελφία τρηχέτι διδάσκεις. Delphinū natare doces. In eum, qui doctos docere uult.

Υεσθλιώρ. Sus Mineruam. Ex causa suprādicta ponitur à Theocrito poeta.

Ἰλιὰς κακῶν, Ilias malorum. In ærumnis et laboribus, quod Cicero et Propertius usurpant.

Πᾶσα γῆ πατρίς. Omnis terra patria. Responsum est Apollinis ad Meleum Thessalum consultantem de sede.

Μία γῆ χελιδὼν ἕρπ ἔ ποιεῖ. Vnā irundo uer non facit. Apud Aristotelem in Ethicis.

Γοιὰ σοφίῳ ἐλαχε. Paupertas sapientiam sortita est. Apud Euripidem.

Εἰς ὕδωρ σπέρειν. In aqua seminare. In frustra laboratē. Οὐκ οὐ δάμνα σιωπῆς. Oculi sunt colligis ex eadē cum superiore causa manuit, quod altius repetere oportet, uti res plures simul intelligātur. Apud Pansaniā scribitur, quod Polygnostus tabellā pinxit, ubi Ocnus appellatus sedes spartū torquebat, asinamq; prope spartū rodētē: quod significare uolebat, frustra uirū laborare, si uxorē quā in asina no-tauit prodigā habeat. Ocnū præterea dicit auē uocari de genere herodiorū, quæ cōtinuo uolādo sollicitatur, aut quærendo. Meminerit huius prouerbij et Propertius et Plin.

Κέρας ἀμαλθάας, Cornu copie, tritum in omni copia.

Τὰ τῶν φίλων κοινὰ ἀμικρῶν ὀνία cōmunia. Pythagoreorum prouerbiū, quōd ita inter se uiuerent.

Γλαυφὶ ἰπταται. Noctua uolauit. uolatus enim noctuæ apud Athenienses uictoriam portendit. Nam hæc auis in magna eis ueneratione, signabatur et in numismate.

Εἰς ἀρχαίῳσ φάτνας. Ad antiquū præsepe. In eos qui ad antiquam uiuendi formulam redeunt. Horatius eleganter hoc expressit. Vita me reddere priori.

Εἰς ἀνὴρ ἔδεις ἀνὴρ. Vnus homo, nullus homo. Sicut illud. Ab uuo tantum nihil bene fit.

Εἰς πάγας ὁ λύκος. Lupus in laqueos, in cūtes manifestū in periculū. De lupo itē apud Latinos, Lupus in fabula, ali quo superueniente de quo erat sermo. Itē, Lupi Mærim uide-re priores. Virgilius et Plinius pro malo aspicio ponunt.

Ἐλάφι ὁ ἀνὴρ. Ceruinus homo in timidus.

Ἐλεφᾶς μὴ δὲ χάλια. Elephas murē nō capit, qui humilia despicit. De elephātino foetu apud Pliniū aliud prouerbiū, si quid tarde fit. Apud Tranquillū item Augustus usurpare solebat. Stipē elephātō porrigere: qui timide dat.

Ἐχθρῶν ἀδωρᾶ. Ἀδωρᾶ ἢ ἐκ ὀνόμα. Inimicorū dona pniciosa. Meminit huius Sophocles in Aiace Mastigophoro.

Λαγὼς κατὰ δόξα, Lepus dormiens, in eos qui dormire simulant, nam lepus oculis apertis dormit.

Πάλαι πῶς ἴσασ ἀλλήμοι μιλῶσι. Dudū potentes erant Milesij, Responsum est Apollinis, positum ab Anacreonte et Aristophane: iactatur in eos qui de rebus deciderunt. Apud Virgilium uerò in eandem sententiam et idem propositum, Fuimus Troes, fuit Ilium et ingens gloria Teucrorum.

Συβαρίτικη φάτις ἢ συρακουσία. Sybaritica mēsa, uel Syracusana, utraq; lautis et delicatis conuenit.

Αἰτόματοι δὲ ἀγαθοὶ ἀγαθῶν ἰδί δάρας ἴσασ. Boni sponte ad bonorum conuiuia proferant, Quo utitur Eupolis in Chrysocono, et Plato in Symposio.

Ἀφυῖα πῶρ. Aphyiæ ignis. Quādo uolociter ad finē alicuius rei peruenitur. Est enim Aphyia pisciculus, et breuiter proquitur. Hinc apud Tranquillū illud etiā in festinatione ab Augusto dici solebat. Celerius quā asparagi coquitur.

Ἀφ' ἵππων ἐπ' ὄνως. Ex equis ad asinos: quando exhonestis ad minus decora descenditur.

Βάλλ' ἐς μακαρίαν. Iace in Macariam. Locus enim in inferno dicitur. et apud Comicos, Βάλλ' ἐς ὄρανας, ἐπ' ὕδωρ, ἐς ὄλεθρον. Nostri autem Comici usurpāt. Abi in malā crucē, in malam rem. In eos qui perditione sunt digni.

Βοιωτίος νόμος. Boeotia lex. Quando quietum principium turbatus sequitur finis, quod Boeotij similiter acciderit post mortem Lai.

Plinius Plinius autē in impudentia: Frontē ferficiui. Quod à Seneca mutuatus est, ipse enim hoc etiā alio modo elegatē expressit: Vatinius, inquit, ad siduo cōiuitio depudere didicerat.

Catullus Catullus de uiro inepto et ignaui: Satis cum hoc uappa frigora et famen pertulisti.

Item, Scripta ueneni ac pesilentiae plena.

Probitatem uerō et malitiam eleganter colore candido et atro distinguit, de Cesare loquens: Albus, inquit, an ater sis. Quod proximis temporibus studia partium nonnullarum in Italia usurparunt.

Corn. Nepos mansuetudinē Attici perpetuam describens: Cum matre, inquit, nunquam rediit in gratiam.

Horatius Horatius: fauorem à suffragio transferit: Omne tulit punctum qui miscuit utile honesto.

Item, Propria delicta à tergo manticam appellat.

Et se suaq; sine riuali amare.

Coronas hominum collocutiones aut attentiones.

Colūnas itē pro locis publicis quō disputates cōueniebāt.

In fauore item, premere pollices dicit: Vtroq; tuum laudabit pollice ludum. Quod et Plinius adfirmat libro xxi. cap. 11. pollices, ait, cum faueamus premere etiam proucrbio iubemur.

Et lib. sermonum. Membra animūq; tuum nabis sine cortice sic me. Nare enim sine cortice, id est, sine cucurbita aut aliquo appensili artificio: hoc est, aliquid cum facilitate, et citra alienum adminiculum facere.

Persius Persius in cauenda derisione, Postica occurrite sannæ dicit.

Iuuenalis Iuuenalis: Dat ueniā coruīs, uexat censura columbas. pulcherrima translatione puritatem foeminarum, impuritatemq; uirorum, per hæc animalia demonstrans. Corui enim, teste Plin. ore parere coræq; putantur.

Præterea equus Sciani et aurum Tolosanum apud Gellium in prouerbum uenerunt infelicitatis, quod hæc possidentibus nunquam bene eueniret.

Augustus apud Tranquillum Ad Calendas Græcas se soluturum, festiue dicebat: id est nunquam: quod Calendas Græci non habeant.

Apud Cic. in Verrem, ac apud Martialem: Attollere digitum: est se conductorem uel emptorem ex publica uenditione aut locatione significare.

Idem in epistolis, humilem et ignotum significare uolens, Quam huic terræ filio, inquit, literas de tantis rebus dare.

Et Iuuenalis hoc idem alijs uerbis: Malim fraterculus esse gigantum. Nam gigantes terræ filij sunt.

Plautus uerō complura, si quis legat: Nam seruos improbos masigiam uocat, plagiarium, subiculum flagri, tritorrem compedum, trium literarum hominem.

Præterea senes, Acherontium, capularem, pabulū Acherontis, edentulum, mucosum, uulturum cadauer.

In adolescentem frugi, In mare it, rem familiarem curat, parenti obtemperat, uxori ac liberis uacat. In perditum, Amat, egetur, plusquam res patitur studet elegantie.

In meretrices sellularias: Quæ olet sellam et sefibulum merum, scortū diobolarium, monstrū mulieris, salsa muratica. In nobiles, Matrem uenustatū, Veneres, Cupidinesq;.

Mores earū sic explicantur. Negotium sibi qui uelit comparare, nauem ac mulierem sibi cōparet: Nam hæc due res nunquam satis ornantur. Dum comuntur, dum ornantur annus est. Fundis ornate incedit per uias. Fundi nostri calamitas. Viscus merus uestra est blanditia.

Seneca Seneca quoq; translationes audaces innumeræ sunt. Glabros enim iuuenes ac ministros imberbes uocat. Lychnobios uerō quasi lucernarios, qui totis noctibus uigilant, interdū dormiunt.

In senectute quoq; Vasa colligere, aut Receptui canere requiescendum intelligit.

Item: In freto uiximus, moriamur in portu.

Et in altercatione, captioneq; mutua uerborum, Latrunculis, inquit, ludimus.

Auctoratos item et Exauctoratos, obligatos et liberos appellat.

Beneficium, seu quoduis aliud in calendario scribere ait, id est, foenerari.

Sed nouatione uerborum cūctos facile superat Apuleius: cuius quædam adponam, ut legētis sit arbitrium ea cum iudicare, tum eligere. Loquitur de Cinædo, qui emasculatoribus suis ad omnia infanda morigerus fuit. Mox in iuuetute saltandis fabulis exosis plane et eneruis. Sed ut audio indocto ac rudi mollitia, negatur enim quicquam histrionis habuisse præter impudicitiam. In hac etiam ætate quæ nunc est qui istum deperdunt multi sunt, domus eius tota lenonia, familia contaminata, ipse propudiosus, uxor lupa, filij similes prorsus, diebus ac noctibus ianua calcibus propulsata, fenestra cantibus constrepit. Triclinium comeffatoribus inquietum. Cubiculum adulteris peruium.

Item alibi: Dico Crassum iam dudum ebrium stertere: aut secundo lauacro ad repotia cœnæ obeunda, uiolentum sudorem in balneo desudare.

Et in oratione ad Claudium Procos. Euathlus postquam cuncta illa exorabula iudicantium et decipula aduersantium, et artificia dicentium, uersutus aliqui ingeniatu ad astutiam facile prodidit.

Item antiquum prouerbum, Vbi uber ibi tuber, id est, nulla uoluptas non mixta aliquo dolore.

Itē: Pariter enim ut qui herediolū sterile, et agrū seruposum, meras rupinas et senticeta miseri colūt, quoniā nullus in tesquis suis fructus est, sed infelix lolū et steriles dominantur auenæ, furatū eunt, et uicinorū flores decerpunt.

Item: Quis non laudauit hominem numerosa arte multiscium, tam iugi scientia magnificum, totū utensilium peritiam Dædalum? fateor me sellularias artes minus callere: uestem de textrina emerere: baxas istas de sutrina præstinare.

Item, Spelunca frondibus inumbrata, quercus cornibus onerata, colliculus sepimine consecratus, uel truncus dolamine effigiatu, uel cespes libamine humigatus, uel lapis unguine delibutus.

Item nomina hæc, honoripeta, lucifuga, tenebricola, multitoratilis tibia, scisibile palliastrum, cibaria uoluptas. Inter nos uerbigeratum.

Item: Hyagnes pater, ac magister Marsyæ tibicinis primus in canendo manus discapedinauit: primus duas tibias uno spiritu animauit.

Item, ut uetus prouerbum ait: Inter sacrum et saxum positus cruciatur, quod in rerum difficultate ac dura deliberatione succurrit.

Item: Mulieres candido splendentes amicimine, uario lætantes gestamine, neruo florentes coronamine.

Item Basia pressula, meretricum poscinumnia, seu aduektorum negotinumnia.

Item: Liberalibus cœnis inescatus, et humanis ad fatim cibis saginatus, corpus obesum pinguedine compleueram, corium aruina succulenta molliueram.

Item: Pistor dulciarius, qui panes et mellita concinnabat edulia. Alter cocus qui sapidissimis nutrimentis pulmenta mollita uapore condibat.

Item: Estur ac potatur incondite pulmentis aceruatim, panibus aggeratim, poculis agminatim ingestis: clamore ludunt, strepitu cantillant, conuiuijs iocantur, ac iam cetera semiferis Lapithis Centaurisq; similia.

Auctori Exauctori

Ex Apulo

Emasculator

Repotia cœnæ

Prouerbum

Hyagnes

Inter Sacrum & saxum positus

Dulciarius

De spe

De speculo autem pulcherrima ab eodem descriptio exprimitur: quippe in omnibus manu faciendis imaginibus opera diuturna sumitur, neq; tamen similitudo æque ut in speculis cōparet. Deest enim et luto uigor, et saxo color, et pila rigore, et motus omnibus qui præcipua fide similitudinem representat. Enim uero quod luto fictum, uel ære infusum, uel lapide incussum, uel cæra inustum, uel pigmento illitum, non multa intercapedine temporis dissimile redditur, et ritu cadaueris unum uultum et immobilem possidet: tantum præstat imaginis artibus ad similitudinem referendam leuitas illa speculi fibra et splendor opifex.

Ex Cicero Nunc Ciceronis quosdā subijcti locos, quos postero omnes, qui in secundis planē constiterunt ab eo usurpare sunt uisi, mutatis tanē rhythmis ac numeris. Antithetis primū in uerbis ac sententijs omnia ipsius sunt referta: quibus nihil magis lumen adfert orationi: ut sunt illa: in negotio sine periculo. In otio cum dignitate. In cōiuiio sobrius. In sobrietate facetus. Item: Honores sine ambitione, diuitias sine fastu, copiam sine luxuria possidebat: in otio de periculis sollicitus cogitabat, in periculo rerum euentum securus expectabat.

Plinius in epistolis hunc imitatus modum ait: in summa avaritia sumptuosus, in summa infamia gloriosus.

Item: Non uiuere ut edas, sed edere ut uiuas.

Non possum si uelim, nec uelim si possum.

Non desuit auxilium, sed ipse auxilio desui.

Item illa festiuitas simul et grauitatem habet, quæ quasi hypothetice inferuntur: ut, Ego, si dignitas est bene de re publica sperare, obtineo dignitatem meam: si autem in eo dignitas est, quod sentias efficere, ne uelut quidam illum reliquum est dignitatis: agiturq; præclare nobiscum, si nos ipsos regere possumus, ut ea quæ partim iam adsunt, partim impendunt, moderatē feramus.

Item, Me regem appellas: Ego, si regnum est ab omni cupiditate abstinere, nulli libidini seruire, nullorum gratia ciuium aut hostium metu de recta sententia decedere: fateor me regem esse.

Item, A nobis agentur omnia diligenter, ut neq; si quid obtineri poterit, non contendamus: neq; si quid non obtinuerimus, repulsi esse uideamur.

Item, Quem fauendo retinere non potuerunt, inuidendo abalienauerunt.

Item, Aut te in sententiam meam adducam, aut certe testatum apud animum tuum relinquam quidnam senserim.

Item, Sententijs, non animis dissentimus. Naturæ non animi uicia, obiurgatione, non contumelia contendi.

Itē, Cū nos florere oporteret, tūc maxime uiuere puderet. Aut probare quæ sūt oportet, aut tacere quæ nō probes. Dicendum quod nō sentias, aut faciendū quod nō probes. Est enim res in eum locum adducta, ut quanquam multum interfit inter eorum causas qui dimicent, tamen inter uictiores non nullum inter futurum putem.

Sed planē animus qui dubijs in rebus fuerat infirmus, nūc desperatis confirmatus est.

Nec temeritas cum sapientia commiscetur, nec ad consilium casus admittitur.

Non tam adlicere uolui, quam alienare nolui.

Non tam pulchrum scire Latine, quam turpe nescire.

Scæuola iurisconsultorum eloquentissimus, Crassus eloquentium consultissimus.

Quantum opibus tuis diuturnitas detrahet, tantum adfert laudibus.

illa uerō maxime ad poenam deprecandam faciunt. Et si aliqua culpa erroris humani, scelere certe liberati sumus: non cupiditate aut præuicacia aliqua lapsi, sed opinione officij stulta furta esse, certe non improba: nec liberationem cul-

pæ, sed errati ueniam impetramus.

Quod autem sequitur, ad palpandum. Satis te dicis uixisse, uel naturæ, uel gloriæ. Noli periculo nostro sapiens esse. Dimitte quæso istam doctorum hominum in contemnenda morte disciplinam: tua cautio, nostra cautio est. Vide quæso ne hæc tua diuina uirtus apud posteros admirationis sit plus habitura, quam gloriæ: Nihil est omnino diu in quo est aliquid extremum, quod cum uenerit, omnis uoluptas præterita pro nihilo est.

Omnes igitur supradicti loci, uim pithicam habent. Sed maiorem hoc quod sequitur per interrogationē. De religionibus sacris et ceremonijs concionatur P. Clodius? Publius inquam Clodius religiones negligi, uiolari, pollui questus est? Nam et Catullus quasi simile. Quid est Catulle, quid moraris emori? Curuli in sella Struma Nōuius sedet qui consulatū petierat. Vatinius itē ille gurges hellyatus sanguinem reipubl. ad cælū tum extruxit uillam in Tusculano uisceribus miserorum. Mihi meas ruinas aspiceret non licuit.

Item, Ille ab initio cupiditate et audacia pugnauit, hic ueritate et pudore, quod potuit restitit.

Sed illa partes habet integras, Vide quantum distant argumenta tua à re ipsa et ueritate: quod consuetudine patres faciunt, quasi nouum reprehēdis: quod beneuolentia fit, odio factum criminariis, quod honoris causa pater filio, idē supplicij causa fecisse dicis. Neq; tu hæc non intelligis, sed usq; eo quid arguas nō habes, ut non modo tibi contra nos dicendum putes, uerum etiam contra rerum naturā, cōtra consuetudinem hominum, cōtra opiniones omnium. Sed in hoc etiam maior spiritus adsurgit. Fero ego te Torquate, iam dudū sero, et nonnunquā animum incitatu ad ulciscendum orationem tuā reuoco ac reflecto, permitto aliquid iracundiæ tuæ, do adoleſcētia, cedo amicitia, tribuo parenti. Sed nisi aliquid modum uitæ tibi cōstitueris, coges me oblitum nostræ amicitia, habere rationē meæ dignitatis. Nemo me unquam tenuissima suspitione perstrinxit, quem non peruerterem. Sed mihi crede non his libentissime solco respondere, quos mihi uideor facillime posse superare. Tu noli hæc meā noua lenitate abuti, noli aculeos orationis meæ, qui reconditi sunt, excussos arbitrari, noli id putare omnino à me esse omissum, si quid est tibi remissum atq; concessum.

illa uerō potius descriptionis aptissima sunt, quæ subijciam. Hic unguenti adfluens calamistrata coma, despiciens conscios stupri et uexatores etatulae suæ, foeneratorum gregibus inflatus: alter ò dii boni quam teter incedebat, quam truculentus, quam terribilis aspectu exemplū imperij, imaginem antiquitatis, columen reipubl. dices intueri.

Item, Pugnis et calcibus exturbare hominē possessione, eadem facere uicinorū, spoliare sana sacrorum, iura conatu et armis disturbare, iudicia in bonis rebus continere, in malis pugnare cōtra bonos, non reipubl. cedere, nō fortune ipsi succumbere. Honesius hoc duce errare, quam illo magistro erudiri. Animus eius uultu, flagitia parietibus teguntur.

Item, Leuem, imò grauiſimum. Mobilem, imò constantem. Familiarem, imò alienissimum.

Item de urbe Roma. Hanc sedem imperij, arcem populorum, lumen gentium, theatrum orbis terrarum.

Item: Neq; Catilina is es, ut te aut pudor à turpitudine, aut metus à periculo, aut ratio à furore reuocent.

Vestra nunc bonitatis, ut huius inopia plus possit ad misericordiam, quam illius opes ad crudelitatem.

Item in reddenda causa pulchrum est illud: Plus uirtus tua dedit quam fortuna abstulit, propterea quod adeptus es, quod non multi homines noui, amissisti quæ plurimi.

Et rursus: Mihi cōsilium iam diu captum est, de quo ad te, non quo celandus esses, non antea scripsi, sed quia commu-

nicatio cōsiliij tali tempore, quasi quædã admonitio uidetur, uel potius efflagitatio ad communicandam societatem.

Sed his quæ sequuntur apte animi conceptus rerum multarum paucis explicat uerbis. Quare quid adsequi possis non tam facile est nobis, quam tibi cui prope in conspectu est Aegyptus, iudicare: Nos quidem hoc sentimus, si exploratum tibi sit posse te illius regni potiri, non esse cunctandum: si dubium, non esse conandum: illud tibi adfirmo, si rem istam ex sententia gesseris, fore ut absens à multis, cum redieris ab omnibus lauderis. Sed ego ut te ad certam laudem adhortor, sic à dimicatione deterreo, redeoq; ad illud quod initio dixi, totius facti tui iudicium, non tam ex consilio, quam ex euentu homines esse facturos.

Illam etiam quasi paria inter se membra uim habent. Nihil tam uolucris quam maledictum, nihil facilius emittitur, nihil citius excipitur, nihil latius dissipatur.

Item: Negotiatoribus comis, mercatoribus iustus, municipibus liberalis, socijs abstinentes eram uisus.

Item meorum consiliorum socius, periculorum particeps, rerum quas in senatu gesti adiutor.

Item: Latrator fori, depeculator curiæ, tabernariorum concitator.

Item: Nolite fortunam conuertere in culpam, neq; regis iniuriam crimen putare, neq; consilium ex necessitate, nec uoluntatem ex ui interpretari.

Item: Profectionem amore prosequar, reditum spe expectem, absentiam memoria colam.

Ille quoq; ipsius sententiæ præclaræ. Fortunam si non æquo animo, ut fortiter feras. Quod honestum initio cæperis, constantia prosequere. Nihil in malis ponendum præter culpam. Nihil turpius uanitate.

Mors non tam optanda quam non timenda. Mors honesta uitam sæpe turpem exornat, uita turpis ne morti quidem honestæ locum relinquit.

In bonis uirtus sociæ uitæ, gloria mortis comes. In altero ne reprehendas, quod in te probes.

Inuidia uirtute paræ, gloria non inuidia putanda.

Scornmata Scornmata sunt que in alterum cum sale iactamus, ut Cicero teste Plutarcho de coco, qui ad ordinem equestrem adscitus fuerat: optimo iure hunc meruit locum, cum de iure culinæ intelligeret.

Huiuscemodi quammulta leges apud Macrobius, inter que illa duo Augusti, qui inuitatus à Mecenate ad tenuem cœnam familiariter, ut ille dicebat: Non putabam, inquit, me tibi tam familiarem.

Galba Item Galba gibboso apud eum causam orante, ac dicente: Corrige in me, si quid uides: Ego uero, inquit, monere possum, corrigere non possum.

Cum Romani legatos ad pacem inter Nicomedem & Prusias Prusiam faciendam misissent: & unus ex eis multis cicatricibus sparsum caput haberet, alter pedibus eger esset, tertius ingenio socors haberetur: Cato eam legationem, nec caput, nec pedes, nec cor habere dixit. Autor Liuius lib. l.

In hoc genere quamplurima sparsim mihi dicta sat erunt, si duo rursus Augusti recenseam. Is cum similem sui quendam aspiceret, interrogauit an eius mater Romæ unquam fuisset: At ille, Quin, ait, meus hic pater fuit.

Idem contumaci beneficiis petenti, eius considerando inepiam respondit: Redi prius mecum in gratiam.

Vnum adducam externum. Cum Annibal ab Antiocho, ad quem confugerat, interrogaretur, An exercitus magnus opulentusq; quem ei ostenderet, satis esset Romanis: Ita inquit, etiam si auarissimi essent. De clade uti contigit loques: non ut ille putabat, de uictoria. Autor Plutarchus.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM

VRBANORVM LIB. XXXV.

DE SCIENTIIS MATHEMATICIS, AC PRIMVM ARITHMETICA.

V MERORVM scientiam, quam Arithmetica dicunt, primus apud Græcos illustrauit Pythagoras, eorum ratione, ac caracteribus adinuētis, ac in tabula discipulis per scriptis: quam posteri deinde Abacū, ut Boetius tradit, uocauerunt. Euclides dein quatuor libris eam complexus est, v. l. viii. l. x. x. ex nostris Boetius, & recentioribus nonnulli libros edidit, ut Leonardus Pisanus, Blasius Parmensis, Ioan. de Sacrobusco, Prodocinus Paduanus, Algorismus, Algebra Cætainus, Ludouicus Eremita. Laudes eius insuper Pythagoras nonnulliq; adeo extulerunt, ut quantum categoriæ substantiæ subesse contendant.

Plato quoq; in Epinomi de ante omnia numeros edocēdos pueros esse iubet, sine quibus nec res propriæ, nec publicæ, satis cōmode administrari queant, omniq; in suorū ipsorū cum dispositione, tum harmonia, facta moralia uersari.

Eorum diductio plurifariam. Species omnino v. l. i. Numeratio, Additio, Subtractio, Mediatio, Duplicatio, Multiplicatio, Diuisio, Progressio, Radicum extractio in numeris quadratis & cubis.

Alia quoq; diuisio, aut Digitus est, sic enim appellant, ut sunt numeri soluti & simplices usq; ad decē: uel est Articulus, ut x. x. x. x. x. x. l. & reliqui integri: uel est Cōpositus ex utrisq; ut, x. iiii. x. x. v. x. x. vii. & reliqui similes.

Deinde aut Par est uel impar, Græcè ἀρῖος ἢ πῖος.

Paris rursus numeri species sex, de quibus Euclides in 1. x. differit. Pariter par quum usq; ad ultimum numerus in duas partes diuidi potest, ueluti l. x. iiii. cuius medium x. x. x. i. & huius x. vi. huius quoq; vii. deinde iiii. & tandem ii. Pariter impar quum numerus quidem par est, in partes tamen impares diducitur, ut vi. x. x. iiii. & his similes. Impariter par ex utrisq; superioribus constat, quum numerus par in partes etiam diuiditur pares, sed non usq; ad extremum: ut, x. x. iiii. x. x. vii. & his similes. Aut item Diminutus quum partes eiusdem integrales ipsum non adæquant: ut, vi. iiii. cuius partes iiii. ii. i. constituunt septem, qui numerus est inferior vii. idem accidit numero x. Aut Superfluus est cū excedit: ut, x. ii. & x. x. iiii. Perfectus uero quum adæquat.

Impar autē numerus sic se habet. Aut primus est & incōpositus: ut, i. iii. v. vii. x. iiii. x. vii. x. ix. x. x. iiii. qui quod nullus eos præter unitatem metiatur, numeri dicuntur incommunicabiles. Aut secundus & compositus, quæ non solum unitas, sed alius quoq; metitur numerus, ut nouem per tres, x. v. per v. x. i. per vi. & his similes. His additur tertia diuisio, uidelicet Abstractus, quum à materia separatur: Coniunctus quum est in materia, ut res numerata.

Dimensionibus quoq; geometricis & epipedis & solidis comparatur. In primis Punctum est unitas quælibet. Lineares sunt numeri soluti & lineis descripti, uidelicet ii. iii. iiii. v.

Quadratus, qui in se ductus sit: ut, x. vi. quem quater quatuor constituunt: ut, i. x. quem ter tria faciunt.

Cubus numerus, qui bis in se duplicatur: ut, x. x. vii. quæ ternarius numerus iteratus reddit, ut ter tria i. x. ter uero nouem x. x. vii. Ipse autē ternarius numerus radix dicitur.

Quadrata est cum semel reddit cubis cuba, quum ter relata, & hoc item modo reliqua quatuor.

Insuper numerum Euclides in vi. l. lib. multis alijs præter eum quem diximus, tradit confici modis, cum uidelicet, aut numeri duplicantur: ut, unum duo quatuor octo: aut de ternario in ternarium: ut, unum tria quinq; septē: uel idem numeri impares multiplicantur: ut, unum & tria, quatuor reddunt, huic additus quinq;, nouem constituunt: & eodem modo reliqua. Sed & triangulares & pentagonos & hexagonos, iū solidos Pyramidales sphericos Euclides ponit.

Plato planos appellat, numeros qui prima multiplicatione numeri numerantur: ut, bis duo iiii. uel ter tres ix. Solidos uero, qui non solum multiplicatione fiunt: ut, bis bis duo vii. & ter ter tria x. x. vii. Aequilateres autem quum quilibet per se in seipsum multiplicatur, quales modo narrauimus. Inæquilateros quoq; ex multiplicatione numeri alterius per alterū, ueluti in planis bis ter sex, ter quater x. i. In solidis bis bis ter, uel bis ter tres x. vii. i.

Mox de ui numerorū. Plato numeris omnia tribuit, cœlestia & humana: sphericosq; omnis, & uirtutes, harmonia contineri, ciuitates quoq; mutationes ex illis facere dicit.

Ante omnes ipse Pythagorā imitatus Monadas & Dyadas celebrat, ut numerorū principia. Ex his cōstare dicit res humanas, uniuersamq; naturā. Nā per monada, id est, unitatem, essentiam, formamq; res habet, & in quiete statūq; sunt. In motu autē per Dyada. Monas itē per seipsum aliquid ponit & absolutum. Dyas imperfectum & infinitum.

Pyramidalis Sphæricus

Deui, & potestate numerorum quorūdã

Monas Dyas

Trias

DCCXXIX.

Tetras

Quadratus

Cubus ternarius

nobis sesquiterciam appellatã. In harmonia diatessarō & tetrachordū, ac diagrãma Pythagoreum, quo ille primū in musica cōcentū inuenit. Totidē sunt etiã corpora simplicia, & partes honesti & in cœlo cardines: & quadratū agmen ordinatū & perfectum, & quadrigæ totidē equorum sat ad certamen cursusq; palmam fuere: & quadrare accommodatum aptumq; esse ob numeri huius concinnitatem dicimus.

Pentast suas etiam retinet proprietates, ut medium decadis quæ ceteros includit.

Hexas numerus merito perfectus iam habetur, quippe qui sit æqualis his partibus ex quibus ipse constat: habet enim dimidietatem in tribus: tertiam portionē in duobus, sextam in uno: quæ simul & in unum collecta faciunt eundē. Præterea quadratum constituit, x. x. vi. Senarius enim & Octonarius, uidelicet Ogdoas, perfectiores omnibus ab arithmetiis dicuntur esse: & qui terminant in illis. Qui uero ab his defecerint imperfecti: semper enim & in infinitum hi duo diductionem æqualitatemq; recipiunt. August. tamen Senarium præfert ob mundi creationem.

Heptas quoq; à Platonicis simul & Pythagoreis receptissima. Quæ hanc in primis proprietatem habet, quod sola neq; gignit ex se alium numerum infra decadem, neq; à quoquam ipsa gignitur. Etenim duo duplicata parunt quatuor: tria sex: quatuor & paritur à duobus duplicatis, & ipse duplicatus octo parit. Rursus Quinq; à nullo nascitur, ipse bis supputatus decem constituit: item Sex nascitur quidem ex duplicato triente, parit autem infra decumanū limitem nullum: paritur Nonus ex ter tribus, ipse item nullum: eodē modo & Decem. Igitur quoniam Septenarius ab hac conditione immunis est, à ueteribus Minerua est cognominatus: quod sicut illa, uirgo perpetuo sit, ac sine matre. Multa insuper quæ natura proueniunt huic sunt accommodata. Nam septenarij mensis partus legitimi sunt. Post partum deinceps mutantem, antiquitus pueris nomina imponebantur, cum antea dubiam putarent uitam. Secunda pubertatem utriq; sexui defert: tertia adolescentiæ lanuginem: quarta uirilitatem. In morbis quoq; mutationes fieri experientia docuit. Hippo. in libris de hebdomadis enumerat sensuum omnium qui sunt in capite septenos meatus, oculorum, aurium, narium, atq; oris. Vitalia quoq; paris numeri, Lingua, Pulmo, Cor, Lien, Hepar, duo Renes. Lunæ etiam crescentis & senescentis, ut in astrologia dicam, eodē numero notatur: si quando de obscura crescente lumine fiat & decrescente eodem omnino ordine. Septem cœlum planetis cōstat, & in musica ex diapente ac diatessaron symphoniam cōstituit. In mathesi deniq; teste Iulio Materno, septenarius quisq; numerus, in genitura & annis magnos portendit effectus.

In nonario, siue Enneade, idem Maternus dicit eadem, in annis item fieri mutationem. Sed & huic numero alia etiam conuenire inuenimus. Hom. sæpe illius meminit, ἑννῆμας appellat, id est, nono die: cum uidelicet aut responsa sunt danda, aut clades sœuitura, aut leges condendæ: totidem enim annis dicit in spelunca Minœm à Ioue leges accepisse, totidemq; diebus mortuos antiqui funerabant.

Decas itē à Pythagoreis obseruata, eo cunctis perfectior, quo ceteros singulatim includit numeros: supra decem non tam numeratio quam eorundem numerorū replicatio. Hanc igitur Pythagorei primā quadraturā appellant. Nam decē ex uno, duobus, tribus, & quatuor fit simul collectis.

Dodecas in octaua de rep. Platoni tanquã diuina celebratur, qui ait, eam ciuitatibus magnā portendere mutationem si quando multiplicari contigerit ac peruenire ad æquiditatem suam planum, uidelicet c. x. l. iiii. Poterit autem in melius

Pentast

Hexas

Ogdoas

Heptas

Heptas numerus Minerua appellatus

Enneas

Decas

Dodecas

melius mutari secundum disciplinam: cum uero ad solidum peruenit, uidelicet M. D. C. C. X. V. I. I. tanquam finem suum contigerit postea declinabit. Antea uero non fati numero, sed imprudētia collabatur. Eiusmodi mutationis causam Aristot. in lib. v. Politicorū non negasse uidetur, Platonem allegando, ut in eius epitome libri diximus. In legibus item Plato eodē numero duodenario ciuitatē agrosq; custodias, ac magistratus disponit. In Phædro x. i. adducit ordines diuinorū. In Timæo x. i. faciebatur mundū etiam propter sphaerā mūdi x. i. signaq; totidem. In Critia plagis x. i. antiqua ante diluuium regna describit.

DE HARMONIACIS.

Harmonie rationem, quæ Arithmetica subijcitur, Aristoxenus Platonis æqualis ferè primus in lucē extulit, repertis etiam instrumentis. Deinde Ptolemæus, cuius musicam negligētia posteritatis ex magna parte corruptam Nicéphorus Gregorius interpolauit, & paraphrasim simul quandā constituit, Nicomachus etiam in quibusdam illustrauit. Commentatores his adcesserūt Pappus, Theon, Alypius, Gaudentius, Isacius. E nostris uero Apuleius, qui libellum super his edidit, & Boëtius. Et August. qui magis pedum rhythmos quàm harmoniam est persecutus.

Triplitem eius cōstituit diuisionē, primā uidelicet Sensus & Mentis. Initium enim à sensu, id est, auditu accipit, deinde mētis ratione ac iudicio absoluitur. Cuius rei gratia uel imperiti de hac censurā agunt, cū Harmonia numerorumq; oblectatio & cōcinnitas æque omnis capiat, unde illud Virgilianū, Numeros memini, si uerba tenerē. Non item geometriæ hoc euenit, cuius figura nemini sunt curæ, an pulchre apteq; depictæ sint, sed tantum sensibus acceptæ.

Alia diuisione triplicem faciunt: Cosmicam, qua mundus & ordo cœlestium orbium mira concentus dulcedine constat. Alteram Humanam, qua homo constitutus est dispositione ordinēq; tum quatuor elementorum, tum animæ unā cum corpore harmonica coniunctione. Tertiam, quæ in uocis humane instrumentorumq; sonitu consisteret.

Tertia diuisio Aristoxeni est, qui uocis rationem in Rhythmum, Melos & Metrum diducit, de his Gell. libro x. v. i. Longior mensura uocis rhythmos dicitur: Altior melos: Metrum uero per quam syllabarum longarum & breuium & mediocrium iunctura & modulus congruens cum principio geometriæ aurium mensura terminatur.

Adrastus peripateticus pulcherrimè musicæ principia dictionibus cōparat: Nam ut hæc literis & syllabis cōstant, sic illa Phthongis tanquam literis, & Diastematis, uti syllabis: postremo harmonie perfectæ ratio simul in unū coacta Systema dicitur, tetrachordū, heptachordū, octachordū, & his similia. Quæ tria totidē illæ dictiones (quas supra narraui) exprimere uidētur, uidelicet rhythmus, melos, & metrum.

Phthongus igitur uox est non omnis, sed cum tactu, id est, productione prolata in instrumento, Chorda dicitur phthongus apud nos, apud Græcos Dynamis.

Diastema, quod nos interuallū dicimus, est discrimē quo alter acutior, alter grauior phthongus appellatur. Diastematū differētiæ plures, Magnitudo, Genus, Melopœa, Cōpositio, Modus, Mutatio. Magnitudine primū differūt maiora minoribus, sicuti diatessarō, diapēte maius, & hoc itē diapason. Superat Genere, ut diatonicū, chromaticū, enarmonicū: de quibus inferius dicā. Melopœa qñ uidelicet homophona, symphona, antiphona, paraphona, diaphona sunt. Homophona, quæ grauitate aut acuitate nō discrepāt. Symphona, dissimilū cōcētus. Antiphonū diapason uocatur quod duo simul respōdeant. Paraphona uero diatessarō & diapēte. Diaphona aut diastemata sunt inferiora quā diatessarō, &

Harmoniz di niso

in medio posita. Quæ harmoniā p se nō efficiūt sola, ut Tonus, ditonus, hemitonus, diesis. Est enim diesis, quarta pars. Compositione differunt diastemata, quando simul iuncta, ut in systemate, aut disiuncta per se sola connumerata.

Modi quoq; uariāt diastemata, qui secundū Aristoxenon x. i. i. sunt, hypermixolydius, hyperphrygius, mixolydius duo. Acutior alter, qui hyperastius uocatur, & grauior alter, qui hyperdorius dicitur. Lydius duo, quorū grauior arolius uocatur. Phrygius duo, quorū grauior dorius. Hypolydius duo, quorū grauior hypodius. Hypophrygius duo, quorū grauior hypodorius: postremo dorius omnium acutissimus.

Genere etiā diastemata mutantur, ut Diatonicū, Chromaticū, Enarmonicū. Diatonicū constat symphonia duorū tonorū, & hemidoni. Eius etymū ex eo uenit quod seu per tonos procedat, siue robustius aliquid & ualētius in se habeat quàm reliqua, insuper & magis tritū, ac in usu. Est in eo differētia, ut molle diatonū, aut syntonū. Molle diatonū per semitonū & tres dieses procedit. Syntonū simile est generi: nam per tonū & tonū & semitonū melodiam peragit.

Chromaticum ex eo dicitur, ut inquit Boëtius, quod è diatono in alium quasi colorem mutatur, genus sane rariū & mollius, constatq; semitono & semitono ac tribus semitonis.

Enarmonicū uero, quod magis coaptatū sit, quod cātatur in omnibus tetrachordis per diesim & diesim & ditonum.

Quapropter phthongi quinq; qui mutabiles dicitur, eorum nomina in mutatione assumūt, ut ceteri stabiles sint, ut Lichanos hypaton, Lichanos meson, Paraneite syneugmenō, Paraneite diazeugmenon, Paraneite hyperboleon.

Ex his deprehenditur quod mutationes faciebant in omni musica quatuor. In genere, quando ex diatono in chroma uel enarmonii transitur. In systemate, quando ex synaphe in diazeusim uel contra mutatio fit. In tono quando ex dorico in phrygium uel lydiū, aut alium ex modis fit trāsitus. Nunc rursus ratio symphoniæ ab initio repetenda.

Est igitur Symphonia, duarū uocū seu pluriū inter se iunctarū dulcis cōcētus: nā nō omne diastema symphonia facit, sicuti nec omnes literæ simul iūctæ syllabā aut dictionē, sed quæ cōueniunt. Itaq; omnis symphonia diastema est, nō itē contrā. Symphoniæ in systemate perfectæ & immutabili, hoc est, perfectæ harmonia, sex. Diatessaron, Diapēte, Diapason, Diapason & diatessaron, Diapason & diapente, Bis diapason. Primæ tres simplices, ex quibus reliquæ cōstāt. Prima habet duorū tonorū et semitoni diastema, quoniā tria interualla & uocū quatuor cōsonantiū recipiat: cui proportio respōdet, quæ apud arithmeticos Epitrita uocatur, quæ se habet ut tres ad quatuor. Secūda Diapēte, triū tonorū & semitoni diastema habet, q. quatuor cōtineat interualla & uocū quinq; cōsonantiū portione hemiolia, hoc est, sequaliterra, quæ se habet ut duo ad tres. Tertia, Diapason, cuius diastema duas priores cōtinet cū tonis quinq; & duobus semitonis, ad dupl. refertur portione, quæ se habet ut duo ad quatuor. Vocaturq; toniæum diastema, ob excellentiā quod tonos & symphonias principales cōtineat. Quarta symphonia, Diapason & diatessaron, phthongorū x. i. interuallorum x. proportionē διπλασιονιδιμοιος: quæ se habet ut x. x. i. ad i. x. Quinta, Diapason & diapente phthongorū x. i. & diastematū x. i. proportionē tripla, quæ se habet ut sex ad duo. Vltima, Bis diapason, è quatuor tetrachordis portione quadrupla, quæ se habet ut octo ad duo.

Huius rationis autorē Pythagorā primū fuisse dicunt, tetrachordō primū inuento, quod diagramma uocat. Est enim Diagrama in musica figura plana, cōplectens phthongos siue chordas in melodia: nam, ut refert Boëtius, auditis quondam fabrorum malleis harmonia quadam & concentu ad idum sonantibus, accedens inuestigaturus rationem con-

Definitio symphoniz

Symphonie sex

Tetrachordi Pythagore Diagramma quid sit

ACCOMMODATIO HARMONIAE HUMANAE NATURAE, AC COELI RATIONIBUS.

sonæ uocis eos expendit, animaduertitq; primum libris v. i. alterum i. x. tertium v. i. i. quartum v. i. Ad hoc exemplum, quatuor in ligno eisdem ponderibus neruis libratis ac pulsatis uidit totam systematis symphoniam ad concentum diastematatum, quæ supra narraui, respondere. Idem & in tibijs tentauit quatuor simul impari longitudine ac pari cauo coniunctis, hoc est, prima longa digitis x. i. & deinceps reliquis eodem ordine numerorum. Sed inter tibijs neruorumq; naturam hoc differre uidit, quod tibiæ longitudinis incremento fierent grauiores: nerui uero ponderis incremento acutiores, utrobq; tamen eandem portionem contemplatus est.

Ratio chordarum

Ratio chordarum est, quod acutissimam Neten, quasi νετρη: nouissimam appellabant: grauissimam uero Hypaten, id est, summam & principalem, initium tetrachordorum. Ante hanc uero Proslambanomenos erat omnibus grauior & principium perfecti systematis. Parypate iuxta hypaten Lichanus (index digitus, Græce dicitur) appellata, quoniam in canendo ad eam chordam, quæ erat tertia ab hypate, index digitus inueniebatur. Quarta Mese quod inter septem erat semper media. Quinta Parameze, id est, iuxta mediam. Sexta, Paraneite, id est, iuxta Neten & ultimam: uoces pariter omnes in acutiorem tendentes. His addebant quandoq; tetrachorda syneugmena, id est, coniuncta, & diazeugmena, id est, disiuncta. Est enim Synaphe quam nos coitum dicere possumus, duorum tetrachordorum simul iuncturam tonus medius & communis, quæ triplex est, acutissima, grauisima & media. Diazeusis, id est, disiunctio, cum uidelicet phthongus non communis est inter tetrachorda. Duo igitur antiqui systemata faciebant perfectæ, secundum synaphe quod minus, & secundum diazeusim, quod maius erat: ad quod minus post chordam mesam tris addebant chordas, tritens syneugmenon, paraneten syneugmenon, & neten syneugmenon, uocabatq; eas tetrachordum neton syneugmenon, quas neton, id est, processus ad extremam acuitatem. Syneugmenon uero, id est, coniuncturam, quoniam à chordis meson non absiuit, sed cum ea quæ mesa uocatur communi phthongo coniungitur. Dicebantq; tertiam prope mediam, quod esset tertia à fine paraneten. Deinceps ultimam neten sicuti finem existentem motus ad acutum, ut diximus. Sunt igitur in minore systemate chordæ v. i. quæ referunt diapason & diatessaron simul diastemata tria, uidelicet tetrachorda syneugmena aduicem secundum communes phthongos ab hypate meson ad mediam præterito proslambanomeno. Suntq; huiusmodi proslambanomenos, Hypate Hypaton, Parypate Hypaton, Lichanos hypaton, Hypate meson, parypate meson, Lichanos meson, Mese, Tritens syneugmenon, Neton, Paraneite syneugmenon, Nete syneugmenon. In maiore autem systemate, quod secundum diazeusim erat tetrachordum neton syneugmenon non ponebat.

Synaphe triplex

In minore systemate chordæ v. i.

Maximum systemate chordarum x. vii. i.

A parameze initium sumebant tetrachordi, Neton diezeugmenon hemitonio quidem acutius quàm parameze, Tertiam neton diezeugmenon, & deinceps paraneten diezeugmenon: & nete diezeugmenon, quam rursus faciebant principium tetrachordi, paranete hyperboleon, nete hyperboleon, erantq; omnes chordæ x. v. hoc est, quatuor tetrachorda hypaton & meson simul coniuncta et cōmunia: disiuncta uero ab his alia, uidelicet diezeugmenon & hyperboleon neton, uocabaturq; systema Ametabolium, id est, immutabile, quasi absolutum, quod mutari nequeat ad perfectum. Maximum uero Systema ex omnibus tetrachordis fit, quæ sunt numero quinq; Hypaton, meson, syneugmenon, diezeugmenon & Hyperboleon, Chordæ numero x. vii. i.

In his est quicquid potest centus aut in cubara, aut in tibijs.

Restat ut harmoniacam uim naturæ humanæ, deinde cœlo accommodemus. Quem locum pulcherrimè Ptolemæus in lib. i. i. de Musica profecutus est. Nos pauca ex eodem libro adducemus. Igitur cum initia rerum dicat ex materia secundum subiectum, ut ex quo, & motu, secundum causam, ut à quo, ac fortuna: secundum finem, ut cuius gratia constare: harmoniam causam ponit. Cum autem triplex causa sit, Natura qua sumus, Ratio qua bene sumus, Deus quo semper sumus: Harmoniam causam eam ponit qua bene sumus, id est, secundum proportionem motuum. Proportio enim simpliciter & in uniuersum est ordinis & symmetriæ mater. Est namque prius in mente symmetriæ inuentio, harmoniæq; iudiciū: Deinde in organica secundum artem monstratione sensibus subiecta, addita secundum prælicen experientia exercitationeq;. Huius igitur proportionem & concinnitatem anima prius eius indagatrix in seipsa, ac suis motibus conspiciūt. Nam cum tres sint eius partes: Ratio, Sensus, & Appetitus, hæc tribus musicæ diastematis ac symphonijs respondent. Diapason ante omnia rationi, cum hæc pars sicuti illa reliquas duas complectatur, Diapente uero sensui, Diatessarō appetitui. Ut enim diapente propior est symphonie diapason quàm diatessaron ob excellentiam imparitatis: Sic sensus propior est rationi quàm appetitus. Præterea in tonis etiam respondent. Ut enim diatessaron tris habet tonorum mutationes, sic appetitus augecēs primum uidetur, deinde feruescens, postremo senescens. At sensus quatuor (æquas numero speciebus symphonie diapente) continet partes: Auditum, Visum, Gustum, Odoratum: nam tactum præterea, tanquam communem omnibus, aliter alijs deprehensum. Rationi uero v. i. numero æquales Diapason species, Phantasia, Mens, Cogitatio, Memoria, Dianœa, Opinio, Scientia. Siue uelis aliam animæ diuisionem, uidelicet Rationem, iram, Concupiscentiam: easdem partes respondere uidebis. Diatessaron tres partes concupiscentiæ uirtutibus similes sunt. Temperantia in uoluptatibus, Patientia in tolerantia necessariorum, Pudor in abstinentia ad turpibus. Pars rursus irascibilis quatuor diapente retinet species: Mansuetudinē in ira, Constantiam ad usus motus, Fortitudinem in periculis, Perseuerantiam in laboribus. Pars rationalis item v. i. secundum diapason ordinem. Celeritas, Ingenium, Anchinœa, Eubulia, Sapientia, Prudentia, Experientia. Totus itaq; perfectus philosophi animus perfecti systematis diagrammati comparandus. Mores etiam secundum tonos in systemate aptabimus. Grauiores referunt Segnitiam & Tarditatem, secundū Hypodorium modum. Acutiores uero secundum Mixolydion Celeritatem & Audaciam in homine referunt. Semitoni autem secundum Dorium Mediocritatem & Modestiam in rebus, nam & animi ipsi simile quid melodie patiuntur, & concordia quadam rerum gestorumq; inter se congruentia, cum lætantur, dolent, quiescunt, silent, loquuntur. Ex quo Pythagoras dicitur aliquid incepturæ se se lyre harmonia ad alacritatem, tum animū, tum corpus excitare solitus. His igitur Ptolemæi sententijs Aristoxenus prius adhaesit, qui animā ex harmonia constare dixit, quem Plato quoq; secutus est. In eodem libro Ptolemæus, uti supra commemorauimus, cœlestibus orbibus musicam tribuit, quorum interualla diastematis phthongorum in lyra comparauit, ita ut Hypaten Lunæ tribuat, quæ ut uelocior cursu, grauiori phthongo similis uidebatur, qui citius finitur. Et deinceps ultimum Neten Saturno. Zodiacum uero Ptolemæus perfecti systematis diagrammati similem reddit in quo quatuor tetrachorda inueniuntur. Præterea symphonie in eodem similes per aspectus multos: primum Tetragonū, quod

Mores tonis & modis in systemate cōparati

Harmonia in cœlo

quod diateffaron comparat, Deinde Trigoni quod diapente, Diametri, quod Diapason, postremo uniuersum circulum in se ductum Bis diapason referre imaginem monstrat. Cumq; tris cœlū habeat cursus, longitudinis, latitudinis, & altitudinis: mutationes in his tonorū indicat oriens & occidens per longitudinem, principium & finem referūt chordarū grauiorū, quod he partes obscuriores nobis in ortu & occasu signorum apparent. Obscura uerò silentibus similia. Grauis enim uox ad silentium propius accedit. Acutiores autem chordas meridiei per latitudinem assimilant, quod hæc pars nobis manifestior & clarior: præterea merides altior, nobis acutatem refert. Oriēs uerò & Occidens depressiores nostro aspectui uocis humilitatem & grauiatē representant. Altitudo quoq; cœli ex conotatur, cū planetæ in eo in altiore, quod Græci ἀπὸ γαυρῶν, bar bari augem uocant, siue in humiliore, quod ὑπὸ γαυρῶν itē Græci, barbari augis oppositum, siue in medio loco discurrunt. His tria melodiæ genera similia facit, Diatonicum, ut altiori & maximo cursui, Enarmonium minori, Chromaticum uerò medio, quod in hoc lichani mediâ tetrachorda diducunt.

DE INSTRUMENTIS MUSICIS.

Lyra trichordos Instrumenta musica aut pulsata aut inflata sunt. Prima præfert Aristoxenus, ut ait Athenæus, quod inflare tibiis aut fistulam multi sine præceptore sciunt. Lyram in primis Trichordon reperit Mercurius Aegyptius, ut auctor est Diodorus Siculus, imitatus tris temporum mutationes, calidissimum, frigidissimum, & temperatum. Tres igitur posuit phthongos. E duobus solstitijs duos, acutum & grauem. E duobus uerò æquinoctialibus unum medium temperatum. Tetrachordū inuentionem Boëtius Mercurio tradit, ad quatuor elementorum harmoniam accommodatum. Quintam chordam Coræbus Atyis Lydi filius. Hyagnis uerò Phryx sextam reperit. Septimam Terpandrus exemplo v. i. planetarū. hæc ille. Apud Græcos tamen auctores sic reperio. Heptachordū primum inuenisse Mercurium, Orpheumq; docuisse. Hic uerò Thamyra & Linum, Linus Amphionem, post Orphei mortem lyram in mare proiectam à mulieribus Thracibus in Lesbum peruenisse inuentamq; à Terpandro Lesbio poëta delatam in Aegypto sacerdotibus monstratam. Ex quo nouus ille lyrae reperi tor est habitus. Verfus de ea ipsius Terpandri subiiciam.

Tetrachordū Sed & Octachordum & Enneachordum & Decachordum postea usurpatum. Ion poëta sic ait:

Heptachordū Ἐν δεκαχόρδῳ λύρα δεκαβάμονα τάξι' ἔχεις ἄρ, Τὰς συμφύστας ἀρμονίας τελοῦσα.

Octachordū Ἐν οὐκτάχῳ λύρα δεκαβάμονα τάξι' ἔχεις ἄρ, Τὰς συμφύστας ἀρμονίας τελοῦσα.

Decachordū Ἐν δωδεκάχῳ λύρα δεκαβάμονα τάξι' ἔχεις ἄρ, Τὰς συμφύστας ἀρμονίας τελοῦσα.

Lyra Cithara Achæi autem tradunt lyram primum à Cadmo Agenoris filio in Græciam allatam. Cithara à lyra ante non distinguebatur aut parum. Lyra & plectro & digitis pulsabatur. Propertius:

Plectrum Ille lyrae carmen digitis percussit cburnis. Sepe etiam plectro, quod ex caprarum unguis, ut ait Pollux, fiebat. Nostra tempestate hoc instrumentum interpolatum testudinea nihilominus forma, quamuis artem & modum mutauerit, utriusq; tamen sicut antiquitus requirit manū. Peditanus sic ait: Citharisæ utriusq; manu funguntur officio, dextra plectro utuntur, & hoc foris canere: sinistra digitis chordas capiunt, & hoc intus canere. Leuitum uocant fortasse à leuore, & loco plectri penna percutitur. In quo excelluit Petrus Bonus Ferrariensis. Pulsatur & digitis, inuento nostra ætate Stephani Hispani, Aulici Ferdinandi Siciliae regis

excellentissimi lyristæ. Ex Polluce: Epigoneum ab inuente Epigono pulsatur sine plectro-chordis x l. Tofinon chordis x x v. Monochordum Arabum inuentum. Pentechordum Scytharum. Psithyros Libycorum maxime Troglodytarum figura Tetragonum. Psalterium in hymnis exercebatur, sicuti Barbiton in Lyricis. Ex Athenæo. Erat enim Barbiton tetrachordum Anacreontis poëtae inuentum. Apollodorus ait: Quod nunc dicunt psalteriam, Magada olim appellabant, à Magado inuente. Magadis enim per Anacreontem cithara est x x chordarum. Dicit enim: Ἰάλλω δ' ἔκαστον χορδῶν σι μαγάδιον ἔχω. Ion uerò Chius poëta de hoc tanquam de tibia uidetur loqui: dicit enim, λυδὸς τε μαγάδης αὐλὸς ἀγέσθαι. Panætius philosophus Magadam, & item genus esse tibiæ, ἀπὸ τῆς μαγανέσθαι, hoc est, ad uaticinandum & uestigandum aptum.

Sambuca genus Tetrachordi erat acutissimi soni, maxime utebantur Parthi & Troglodyte, à Sambuco inuente appellata, qua prius est usa Sibylla. Alibi dicit inuentum fuisse Ibyci poëtae Regini.

Tripus cuius meminit Artemon, inuentum hoc prius à Pythagora Zacynthio, instar Tripodis Delphici: præbebat usum trium cithararū, ut tres citharæ uiderentur concordēs pulsare. Cumq; tria essent eius instrumenti loca, tris habebat harmonias.

Phillis Delius commemorat Phœnicis, Pictidas, Iambos, Trigona, Cypsiambos, Scindapfos, Nouem chordas. Iambi dicebantur, ubi iambi caneantur, deprehendebanturq; ubi à metro declinabant. Trigon item in iambis exercebatur. Est enim Syrorum inuentum.

Cymbala & Cronali manibus agitabantur. Tibiarum diuersa genera ex Polluce. Cares Threnetica tibia utebantur ad luctus apta, Thebani ex osse ceruino eam faciebant, Scythæ & Melanchlani ex aquilarum & uulturum ossibus, Aegyptij ex calamo hordeaceo Osyridis inuento.

Anthippus repertor in tibijs harmoniæ Phrygiæ, Doricæ, Lydiæ. Nicopheles Athenam inuenit, genus tibiæ Minervæ sacræ. Erat & Odontismus aliud genus, quatuor foraminibus. His etiam pluribus Diodorus Thebanus fecit obliquas aperiens spiritu uias. Gamelion quoq; inflationes due erant, altera magis quam altera, uoce maiore. Parœnia tibiæ in conuiujs æquales erant, Spondæice hymnis aptæ, Pythiæ picis, Choricæ Dithyranbis, Parthenicæ Virginibus, Iuueniles pueris, Hyperteliæ uirorum choris. Paratreta threnis accommodata: Bombicorum impetuosa & furiosa inflatione orgijs conueniens. Laconicum in bellis, Argolicum in Thesophorijs. Maioresq; & minores tibiæ cōcinebant, in thætris, in nuptijs, in funeribus, in sacris.

Naulium instrumentum. Sopatrus: Νάυλα λαρυγγόφωνος ἔκαστος ἔχει. Ouidius etiam poëta.

Disce etiam duplici genalia naulia palma. Vertere. Ea putantur, quæ nos organa appellamus.

Monaulium conuiuiorum instrumentum, Osyridis inuentum in Aegypto, ut est auctor Athenæus. Sophocles: Οἴχα κειρότην πικρῶν διμύσμων λύρα μονάλοισι.

Caulæ quoq; nominat Philemon, eas putauerim quam Cornu sam hodie uocant. Pelyx etiam instar conigale, unde nomen habet, inter instrumenta musica ponitur Polluci. Choraula genus tibiæ quæ inflatur.

Fistula ex cannis lino & cæra compactis Pana dicit prius inuenisse. Athenæus ait Marsyam tibiā prius in Celenis inuenisse, ac fistulam κηρόδετον, id est, cæra compactam. Mercurium uerò ex Euphorionis autoritate fistulam monocalamum, polycalamum quoq; Silenum.

Cornua, Tubæ, Clasicum, Buccina in bellis caneant. Buccinam tubam esse retortam Vegetius dicit. His hodie addimus

Tympanum mus Tympanum, sonum etiam castrensem, quem Galli antiquitus Matris Deum sacerdotes in sacris excitabant. Terga erant bubula prætenta à baculo pulsata, quibus nunc utimur.

Tuba inuenter Piseus Tyrrenus. Hac præcones utebantur quorum erat officium indicare silentium, & in certaminibus, & in sacrificijs, ac pasta recensere, & Athletas nunciare in ambitionem uenire certandi in Olympia. Archias Hybleus præconum primus tris ordine Olympiadas simul & Pythica uicit, ubi & statuam cum epigrammatis inscriptione meruit. Vegetius. Habeat legio tubicines, & cornicines buccinatores, Tubicen processui & rursus receptui canat. Cornicines autē in motandis signis. Dum uerò pugnatur uterq; sonat. Exercitus Lacedæmoniorum musico instrumento ad bellum incen debatur, quod uocant Castoreum melos. Meminit Plutarchus in libris de musica his uerbis: ὅτι τὸ καλὸν μῦθον κατὰ τοὺς μετ' αὐλοῦ ἴδεται παρὰ Λακεδαιμονίους, ὅσῳτι ἐς τὰς πολεμικὰς κινδύνας ἐισπλήθου.

DE SALTATIONIBVS.

Saltationum quoq; genera plura ex Polluce memorantur. Harmoniaca & Emmelia utebantur in tragœdiâ, Cordace in comœdiâ. Sicinni in Satyrâ, Pyrrhica & teslia in armis, à Pyrrho & Telesio inuentoribus. Erat & Xyphismus & Podifismus, Carnos, Tetracornos in sacris Herculis, & polemica. Præterea Hadicornus, Hedion, Gnisimus, Holoclasmus: sic enim in Thesophorijs nominabantur saltatio Persica, Cephalicon in Dionysj, Callinicon in Hercules sacris, & Colabrisimus & Caucon, Baucismus, Nautica saltatio. Geranion in qua multitudine saltabant per ordinem partibus inæqualibus, Labyrinthum imitantes. Cerna species Laconice saltationis, cui præmia proponebantur, non solum pueris, sed puellis. Ionium Diane saltabant Siculi maxime. Angelicum, in qua nunciatorum figuram imitabantur. Morphasium in qua omnium animalium erat imitatio. Erat & Scopla in qua collum circumuolutabat ad eius aures, id est, bubonis similitudinem, quæ attonita ad eam capitur saltationem. Leo quoq; timenda saltatio. Carrandes Diane: Ithymbri Dionysio fiebant. Baryllica ab autoritate Baryllico, in qua pueri & puellæ Diane saltabant. Hypogeron senum cum baculis saltatio. Gyræones quoq; cum lignis suffulti pedibus saltabant. In choris Teijs uarietas plurima, Hemichorium, Dichorium, Antichorium, quando chorus diuidebatur in duas partes: res tota uocabatur choria, utraq; pars hemichoria. Trichorium Tirteus reperit, tres laconum choros secundum diuersas ætates. Ingressus chori Parodus dicebatur: Exodus exitus, sicuti rursus ingredientium Anastasis, post hanc ingressus Epiparodus, postremus autem exitus Aphodus. Ingredientes Isodium melos caneant, egredientes, uerò exodium. Romana iuuentus Troian saltabat iam inde Troianorum instituta, ut Virg. in v. refert. Simulacrum belli erat, uolucris in orbem circumagitatione. Ex Athenæo. Tres enim scenæ saltationes, Tragica, Comica, & Satyra: totidem lyricæ poëtos, Pyrrhica, Gymnopedica & Hyporchematica. Ex his Pyrrhica similis satyricæ, quæ Sicinnis dicebat, utraq; uerò cum celeritate mouetur. Bellica autem uidetur esse pyrrhica, in armis enim pueri saltabant cum celeritate quadam fugiendi & persequendi. Gymnopedica similis erat tragicæ, quæ Eumelia uocatur, in utraque enim uidebatur graue quiddam & compositum. Saltabant enim pueri numero motu agitati palestræ speciem præbentes. Hyporchematica comicæ similis, quæ uocatur Cordax, in qua cantans chorus ex utrisq; scæminis. Laconum apud Pindarum saltabat. Seculis uerò insequentibus in hodiernum diem mutata ratio saltandi, quæquam pyrrhica inter milites exerceatur, & quæ scopia uocabatur, colliguntur corporis obli-

quitate, imitatione Saracenorum. Omnino totum hoc genus, ut libidinosum pessimūq; exempli, non solum à Christianis, sed à grauitate Romana reijcitur. Scipionis enim Aemyliani uerba quedam orationis, quam contra legē iudiciariam Ty. Gracchi habuit, Macrobius huiusmodi ponit. Docentur præstigijs inhonestas cum cimbis & sambucis psalterioq; euntes in ludum histrionum, discunt cantare, quæ maiores nostri ingenios probro ducier uoluerunt, euntq; in ludum saltatorium, inter cinædos uirgines pueriq; ingenui uersantur. Cicero item pro Murena. Nemo sobrius saltat, nisi forte insanat, neq; in solitudine, neq; in conuiuio moderato: intempestiui conuiuij, immoderati ioci, comes est illa saltatio. Plutarchus ait, saltationem Coribantes Cretensum populos primum inuenisse, genus hominum insanum atq; maleficum. Augustinus quoq; noster. Præstat, inquit, arare uel fodere die dominico, quam choreas ducere. O mores, o tempora. quod officium psalteriarum & impudicariū fuerat, canere uidelicet ad lyram, ac psallere, nunc uirginalis ac matronalis pudor Christianarum in laudibus ducit, magistrosq; eius adhibent artis.

DE PARTIBVS GEOMETRIÆ.

Geometriam Isacius Græcus auctor, qui Euclidis paraphrasim edidit, testatur ab Aegyptijs in Nili auctu ac dimensione inuentam: Thales in Græciam primum adduxit. Post eum Mamertius frater Steficchori poëtae, & Hippasus Eleus. Deinde Pythagoras eam interpolauit omnium superiorū doctissimus. Hinc Anaxagoras, Oenopides Chius, Theodorus Cyreneus, Hipocrates, Leodamas Thasius, Architas Tarentinus, Theætetus Atheniensis, Eudoxus Gnidius, qui tribus analogijs tris dias addidit. Euclides quoq; & Eratosthenes, ac Plato. Turba post hos ingens recentiorum secuta. Proclus, Theon, Nicéphorus, Isacius, ex nostris uerò Censorinus, Boetius, Campanus, qui Euclidem enarrauit. Omnis igitur hæc ars in ratione cosmocarum figurarum uersatur, quas elementa inscripsit Euclides quod ab his tanquam ab elementis & principijs ad cæteras artes mathematicas ingrediamur. Nam per hæc & in cæteris disciplinis initia, exempla q; demonstrationū sumi: & apud Platonē & apud Aristotelē, palæ est. Sicut præterea est, sicuti & omnis mathematica, in phantasia, non opinabili quidē, sed certâ ex apparētibus speciebus notitia: quâ Latini & Assensum & Certitudinem, Græci τῶσις uocant. Ea siquidem uniuersa, ut ait Porphyrius, aut à principijs, aut ad principia deducitur. A principijs, quidem, à communibus sententijs, & sponte creditilibus prouenit: ad principia cum principia seu ponit, seu destruit.

Principia geometriæ, ut ait Isacius, tria sunt: Hypotheses, Postulata, & Axiomata. A principijs autem sunt Theoremata, & Problemata: quorum differentiam sic se dicit habere.

Axioma quod nos dignitatem uocamus, quando assumptum in principio fit, per se credibile. discentiq; notum, uidelicet si bispit equalia, & unicum equalia sunt. Quando uerò sententia per se credibilis audienti nequaquam fuerit, sicuti autem Ca thesim, & nihilominus proponenti concedit: ea demum hypothesis est. ut esse triangulum figuram talem secundum communem cogitationem aut sententiam non accipimus sine docente: concedimus autem sine demonstratione. Ut habens angulos æquales, habet & latera equalia, habet & angulos. Item totius isosceles anguli ad basim æquales inter se sunt. Et per antistrophe, qui habet ad basim latera, equalia isosceles est.

Quando autem non facile noscitur dictum, nec facile concedente discente nihilominus accipitur, Postulatum uocamus, ut omnes angulos rectos æquales esse. Hæc itaq; sequuntur Axiomata. Y 2

Vituperatio saltationis

Scriptores Geometriæ

Assensum

Axiomata

Hypothesis

Postulata

Isotalem

interuallo circulum scribere. Omnes rectos angulos sibi inuicem pares esse. Duae lineae rectae superficiem non includere. Axiomata uero, siue Latine dicuntur dignitates, siue communes animi conceptus, huiusmodi sunt. Si paribus paria addantur, quae excrescunt paria sunt. Si a paribus paria demantur, quae relinquuntur paria sunt. Si a paribus paria adimuntur, ipsa quoque paria redduntur. Si duae lineae parallelae in infinitum protrahantur, nunquam se contingunt. In x i. autem haec scribuntur, Linea recta partim in plano, partim in sublimi nullatenus esse potest. Duae lineae inuicem intersectae in eadem sunt superficie. Quilibet angulus in una tantum est superficie. Solidus angulus e tribus saltem constat angulis planis, ad unamque notam non ex una superficie concurrit. Duarum planarum facierum inter se contactarum communis est intersectio. Corpus ferratile dicitur quinque superficies, quarum tres parallelae sunt, duae uero trianguli. Solidum aequidistantium laterum si per diametrum superficiei secetur, duas utrinque superficies per medium secari necesse fuerit. Solida aequidistantium laterum supra eandem basim ac lineam eiusdem altitudinis aequalia fuerint, si autem non supra eandem lineam, aequalia non fuerint. Solida aequidistantium laterum supra bases aequales orthogonally et aequalibus lineis erecta sunt aequalia. Solida similia dicuntur ea quae angulos habent aequales, ac circa latera proportionata. Columnae aequae altae suis basibus sunt proportionales.

DE PROPORTIONE.

Proportionem λόγος appellat Euclides: Analogiam uero, quam nostri proportionalitatem. De quibus libro quinto et sexto differit. Nonnulli inuentum Eudoxi, alij Platonis dicunt, in his pars maxima mathematicae continetur. Est enim proportio duorum terminorum eiusdem generis certa alterius ad alteram habitudo. Nam diuersi generis non est ut numerus numero, linea lineae, corpus corpori comparatur: fitque in duobus non amplius terminis, ut A. ad B. Proportionalitas uero siue analogia trium, aut quatuor, seu plurium proportionum simul ad aliquid relata coniunctio, fitque in tribus non minus terminis: ut sic se habet A. ad B. ut B. ad C. In quatuor uero, sic se habet A. ad B. ut C. ad D. Est et proportio arithmetica in discreto, et geometrica in continuo: in discreto tam certior et notior, ut in numeris qui communicabiles aut symmetri uocantur tantum consistit, quum enim pars minor, quam aliquotam dicunt, non est: dicitur incommunicabilis et irrationalis proportio; nec nobis nec naturae nota, ut x i. x i i. x v i i. In geometria uero proportio irrationalis siue asymmetra, quam minime metiri possumus ratione, ut Diameter costae sui quadrati, quae in v i i. et x. Euclidis proponitur. Et proportio semidupli dicitur. Vsurpaturque ab Aristotele in libro Analyticarum posteriorum, ut probet non esse scientiam eorum quae non sunt. Ex quo fit ut quaecumque proportio in numeris reperitur, et in omni genere continuorum reperitur.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	4	6	8	10	12	14	16	18	20
3	6	9	12	15	18	21	24	27	30
4	8	12	16	20	24	28	32	36	40
5	10	15	20	25	30	35	40	45	50
6	12	18	24	30	36	42	48	54	60
7	14	21	28	35	42	49	56	63	70
8	16	24	32	40	48	56	64	72	80
9	18	27	36	45	54	63	72	81	90
10	20	30	40	50	60	70	80	90	100

non item contra. Insuper enim proportionibus sunt reperta, quas numerorum natura minime sustinet. At quaecumque proportio in uno genere continuorum inuenitur, eadem et omnibus. Quaecumque se habeat aliqua linea ad quamlibet aliam, sic se habeat quaelibet superficies ad aliquam aliam, ut corpus ad corpus, tempus quoque ad tempus. Non item sic quilibet numerus ad aliquem alium numerum. Unde apparet quod in continuis largior atque liberior sit proportio quam in discretis. Quare proportionem Geometricam constat maiorem esse abstractionis quam Arithmetica.

Proportionis igitur species multae, aequalis, inaequalis, maior, simplex, composita, multiplex, superparticularis, superpartiens, tripartiens, bipartiens. Inaequalitatis tamen principales sunt, multiplex, et superparticularis. Multiplex est quae maior numerus minorem numerum habet in se totum, uel bis, uel ter, uel quater: appellaturque dupla, tripla, quadrupla, et ultra. Secunda uero inaequalitatis proportio superparticularis, quum maior numerus minorem numerum habet in se totum, ac unam eius aliquam partem, ut tres duo, uel medietatem duorum, uocaturque sesquialtera proportio, ad tertiam, ut quatuor ad tres, et dicitur sesquitercia. Ad hunc modum etiam in posterioribus numeris, aliqua a maioribus supra minores numeros continetur. Sed ut melius proportionum ratio pateat: Abacum hic in extrema pagina adnotauimus huius ordinis indicem pulcherrimum. Nam si numerum primi ordinis secundo referes, habebis primam speciem proportionis multiplicis, uidelicet duplam, et si tertium primo, triplam, et sic loquendo in reliquis ordinibus. At si numerum tertij ordinis primo comparabis, hoc est, tria duobus, habebis primam speciem proportionis superparticularis, uidelicet sesquialteram, et si tertio quartum, hoc est, quatuor tribus, sesquitercia. Et si quarto quintum, hoc est, quinque ad quatuor, sesquiquartam. Eodem quoque modo de reliquis sesqui. Verum si numerum ordinis tertij quinto comparabis, hoc est, quinque tribus: habebis primam speciem proportionis superpartientis, hoc est, superpartiens tertias. Et si numerum quarti ordinis septimo referas, hoc est, septem ad quatuor, habebis secundam speciem, hoc est, superpartientem quartas: et si quinto nonum numerum, hoc est, nouem quinque comparabis, habebis superpartientem quintas. Et si secundo numerum quintum, hoc est, quinque duobus conferes, habebis primam speciem multiplicis superparticularis, hoc est, duplam sesquialteram. Et rursus secundo septimum, hoc est, septem duobus, triplam sesquialteram. Postremo si numero tertij ordinis octauum comparabis, hoc est, octo tribus, fiet prima species proportionis multiplicis, uidelicet dupla superpartientis tertias. Possit et ulterius procedere si quis uelit, hoc est, quarto undecimum comparando, habere duplam superpartientem quartas. Praeterea reliqui interlineares huius Abaci numeri primae ordinem lineae sequentur.

Proportio species

Abacus

DE OPTICE ET CATOPTICE.

Optice quoque, quam nostri prospectiuam communi uocabulo appellant, Geometricae subijcitur arti, cum corpus prospectiuum, quod figura et ratione certa continetur. Cui separatum Euclides multiq; post eum libros dicauerit. Inter quos Ptolemaeus, Heros Mechanicus, Damianus, Heliodorus Larissus et proximo seculo Petrus de Burgo Sancti Sepulcri nobilis pictor, de hac simul et pictura uernaculo sermone copiose in quodam uolumine disseruit. Vfus huius discipline nimirum in plerisque rebus elucet. In metiendis aedificijs. In architecturae picturaeque ratione. In umbrarum corporumque positione, cum sepe non rationi partium neque harmoniae, sed aspectui sit inseruendum. Postremo ad deprehendendam coelestium, tum aliorum corporum uarietatem ueritatemque, tum reflexiones, refractionesque eorundem. Quapropter quaedam ex his ueluti rudimenta ex Damiano tum Euclide Graecis autoribus excerpserunt, in reliquis perscrutari diligentius uolentes ad ipsos relegamus autores. Trifariam eam diuidunt, in Opticam, quam, ut dixi, prospectiuam dicimus: qua libere, et recte, et sine fractione perspicimus. Catoptricam, qua per diaphana aquam uidelicet aut aerem crassum, aut speculum seu leue aliud quod refracte adspicimus. Sciographicam, quum corpora aut aedificamus aut fingimus, quae non tam artis rationi, quam aspectui seruiant.

Sciographicae

Vfus in rem uitam

Habet autem uisus has condiciones. In primis ab oculo in rem uisam fertur: non item contra. Indicio est ipsius oculi figura non caua, ut ceteri sensus, sed prominens et rotunda, ex qua lucem iacit, uti radios Sol.

Fortior figura Coni Orthogonii

Quod autem lux in oculis consistat, declarat ipsius oculi Diaphanum, tum quaedam animalia noctu cernentia: Sed et homines quandoque, uti Tyberio accidit principi. Praeterea recte contuetur, ac figura Coni Orthogonii, quod Ptolemaeus per organa in suo tractatu de Optice monstrauit. Hec namque ratione et usu probantur adspicere, et ex ipsa natura celeriter uisus congregatur, et plurimum uisorum simul comprehendit. Quare necessarium fuit et recte ob uelocitatem, et circulari forma, quae omnibus planis capacitate praestaret, conspiciere. Conus quem adspicimus, tetramorios, id est, quarta pars circuli est: summus enim aspectus Coni, intra pupillam existit, et centrum quodammodo est sphaerae, siquidem tetramorios diuidatur circulus pupillae. Quod autem Orthogonius Conus in confesso est, apparent namque uisa siue per rectos angulos siue per acutos, per obtusos nunquam. Consistit autem recti per diametrum Coni a summo usque ad basim, quibus acutius et maxime cernimus. Acuti uero inferiores uidentur a diametro siue basim attingentes siue non, nam in longinquo adspicere anguli acuti basim non attingunt. Si quid uero diligentius contueri, aut certius uelimus, per Coni axem et rectam lineam adspicere oportebit. Hoc enim manifestum patet: acum uel rem paruum in terrae spatio queritando, non prius adspicimus, quam directo in eum conspectu, licet reliquum Coni spatium oculis una uisus celeritate lustremus. Quod argumento est, uisum ex omnibus maxime natura quae sunt a fronte recta conspiciere. Sed et quae post terga sunt in speculo coram cernimus: Proxime autem axi propinquantibus sunt radij aspectus: Deinde extremi utrinque ab lateribus finiuntur, per quos minus adspicere licet. Manifestum igitur ex his, quod summus Coni adspicere non in pupilla oculi, non enim ab omni loco pupillae uideremus, sed in oculi recessu ac penetrati consistit. Basim uero Coni prima et ultima circulus est: uisus terminus pupillam circumscribit. Ipsa enim, pupilla non circulus, sed tetramoriae sphaerae est apiphania.

Conus tetramorios

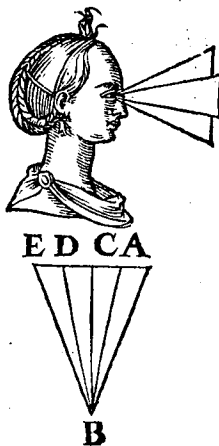
Refractus adspicere

Refractus autem aspectus, qui uerum uisum appellatur, fit per medium diuersorum diaphanorum: nam si diaphana aequalia ubique forent, non refringeretur. Refringitur tamen non radius seu linea perpendicularis, sed obliquus qui ad aequales finit angulos illius a quo refringitur, uel recedendo ad perpendiculari in occursum diaphani rarioris, uel adcedendo ad perpendiculari in occursum diaphani densioris: exemplo est baculus in aqua dimidium obliquum se ostendens. Ex quo etiam patet solis radios ad aequales frangi angulos, cui omnino noster aspectus comparatur: uocantque hanc incidentiae lineam, cuius angulus oritur ex illa parte superficiei, uersus quam obiectum uisibile inclinatur pariter ex incidentiae linea. Angulus autem reflexionis est, qui oritur ex alia facie extrema simul et reflexionis linea. Radius enim perpendicularis nunquam refringitur, sed continuo medium pertransit quodcumque occurrit, quanquam diuersum diaphanum. Si autem in opacum densumque corpus incidit, reflectitur in se, unde aspectus dicitur reflexus, quod in sole causa est umbrae: nisi enim lumen reflecteretur, umbra non esset: sed id tantum fulgens, quod ab lucente corpore adspiceretur, reliqua tenebrae.

per medium diuersorum diaphanorum: nam si diaphana aequalia ubique forent, non refringeretur. Refringitur tamen non radius seu linea perpendicularis, sed obliquus qui ad aequales finit angulos illius a quo refringitur, uel recedendo ad perpendiculari in occursum diaphani rarioris, uel adcedendo ad perpendiculari in occursum diaphani densioris: exemplo est baculus in aqua dimidium obliquum se ostendens. Ex quo etiam patet solis radios ad aequales frangi angulos, cui omnino noster aspectus comparatur: uocantque hanc incidentiae lineam, cuius angulus oritur ex illa parte superficiei, uersus quam obiectum uisibile inclinatur pariter ex incidentiae linea. Angulus autem reflexionis est, qui oritur ex alia facie extrema simul et reflexionis linea. Radius enim perpendicularis nunquam refringitur, sed continuo medium pertransit quodcumque occurrit, quanquam diuersum diaphanum. Si autem in opacum densumque corpus incidit, reflectitur in se, unde aspectus dicitur reflexus, quod in sole causa est umbrae: nisi enim lumen reflecteretur, umbra non esset: sed id tantum fulgens, quod ab lucente corpore adspiceretur, reliqua tenebrae.

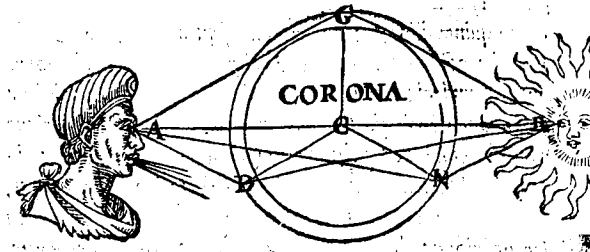

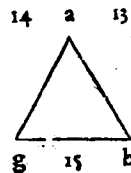
Ceterum inter uisa differentia uersatur. A maiore enim angulo uisa maiora apparere uidemus, quod in eum plus luminis uehementius iacimus. Minora uero a minore, aequalia ab aequali, altiora ab altiore, et humiliora ab humilioribus. A pluribus item angulis uisa diligentius et melius: quoniam nihil uidetur ubi totum simul uidetur. Figuram igitur adspicere subijciam imagine.

Sit uisum A.E. oculus autem B. quo adspicere extenditur in B A B C, B D, B E. Intervallo enim adspicere finietur: non enim subito concidit in A.E. sed per intervallo, quamuis totum simul uisus celeritate uideatur adspicere. Insuper aequalibus magnitudinibus intervallo positus propius posita diligentius contuebitur. Maior quoque apparebit angulus inferior quam superior, quum sint aequales.

Aliam quoque coronae figuram ab Aristotele in meteoris positam non ab re fuerit ponere, quae ille refractum monstrat aspectum, simul et radios incidentes ab eodem signo in idem signum refringi undique in orbem secundum angulos aequales, unde circulum eum demonstrat. Ducantur tres lineae perpendiculares supra lineam A.B. ad notam C. ab illis tribus notis, G. D. Z. in nube signatis: tunc construantur tres aequales anguli qui sunt, A G C. A D C. A Z C. Ex Euclidis autem proportione, si plures lineae rectae quam duae e diuersis partibus prouenientes, et aequales in eandem notam ceciderint, ea centrum circuli fuerit.

ANTEQVAM e Geometria penitus digrediar, demonstratio supra prætermiffa mihi repetenda ad areã trianguli reperiendam. Nã uti diximus, latera simul trianguli iungenda. ABG. quorum AB. Cubitorũ est 13. BG. 15. AG. 14. Simul autem iuncta erunt 42. e quibus subtrahenda medietas, ex qua lateribus supersunt 678. congenitandum 6. per 7. Totum autem per 8. exibit 336. quæ summa congenitanda per 21. hoc est laterum medietatem, exibit 7056. cuius radix erit 84. Area uidelicet trianguli. Quomodo autem quælibet per catheton reperiatur, supra ostendi, uidelicet, aut per semicatheti cum tota basi, aut semibasis cum toto catheto congenitacionem, Quadrati etiam area monstrata.

DE ASTROLOGIAE PARTIBVS, & circulis coelestibus.

Astrologia principium Sensus & Experientia est, quod Cicero Babylonij refert. Hi enim ex altis montibus longo tempore quo se fuisse testantur per noctes astra obseruantes in eorum cognitionem uenere. Aristoteles inter mathematicam & scientiam naturalem hæc ponit. Totius autem rationem Ptolemæus bifariam deducit, in theoreticam, quam nostri quadriviale uocant, quod quatuor scientijs, Geometria, Arithmetica, Musica, & Astrologia contineatur, qua noscuntur, quot in cælo sphaera, quot species motuum, qui siderum cursus, eorumque magnitudines & differentie: super quo nobile composuit opus, quod Arabes Almagestum, Graeci μεγάλῃ παραμυθεία; nos magnam compositione dicere possumus, diuisum in libros XI. à Trapezuntio in Latinum sermonem conuersum, cuius ante hos annos egregiam edidit epitomen Ioannes Monteregius. Aliam uerò Astronomiã proprie dictam practicã posuit super Stellarũ iudicijs, quæ Graeci Apotelesmata uocant, quomodo se habeant circa ea quæ sunt infra orbem lunæ, quæ omnino quatuor esse uidentur, Elementa, Mineralia, seu Metallica, quæ item uegetantur, & quæ sentiunt. De hac igitur opus quatuor tractatum edidit. In primo generatim modos omnis huius scientiæ partes continentes comprehendit. In secundo modos, quibus nosse ualeamus res in uniuersum magnas quæ uni uel pluribus accidere possunt, uidelicet regnorum euerfiones, prælia, uberes proventus, & his similia. In tertio circa hominum genituras uersatur, quid astra & animo & corpori polliceantur intrinsecus, ut adfectus, mores, ualitudinem, formam. In quarto quid extrinsecus, ut artes, ministeria, cõiugia, & his similia. Quas autem electiones aut interrogationes uocant, consulto præterijt tanquam res leues, inuentusque faciles per ea quæ dicta sunt, si quis uestigauerit, sed superuacaneum omnino. Nam fortunato semel ex genesi si quid esset mathematicæ ueritatis etiã bone contingerent horæ. Cælum omne in domos XI. diuidit, quod diagramma seu themation Graeci uocant, in quorum angulis principalibus uim potissimam constituit: hi sunt Horoscopus, Occidens, Mesuranon, & Hypogæon, cæteras Epanaphoras aut Apoclimata nominat, nos succedentes aut declinantes. Horoscopus nati uitam & mores auspiciatur: secunda substantiam, tertia fratres, quarta maiores ac antiquitatem, quinta filios, sexta ualitudinẽ, septima amicitias & inimicitias, octaua mortem, nona religionem, decima honores artesque, undecima aduersarios & incommoda. Hanc igitur secundam astrologiæ partem, quanquam eruditi nobiles que philosophi nihil cõtra humani animi arbitrium ualere dicitant, quod tamen incerta sit nobis, nec facile deprehendi possit, deturque propterea paulatim oecasio, præsertim in eruditiss, in fati opinionem delabent, iure à nostris doctoribus reijcitur.

Reliquũ est ut de prima quæ ad theoreticam pertinet, pauca dicam, quanquã de hac in Aristotelicis de cælo, quæ post hæc sequuntur, multa uidere est: præterea in geographiæ principio, ubi de terræ habitationibus & umbrarum ratione, nonnulla ad hanc pertinentia scientiam in medium atuli.

Sphaera in primis circuli præter lacteum qui mihi inter Aristotelica dicitur, decem Macrobio sunt. Zodiacus ante omnis partibus duodecim latus, ubi totidem signa & linea media ecliptica uocata, Solis tantum uia. Quinq; alij paralleli circuli uocantur, quorum medius & maximus Aequinoctialis siue Aequator. Duo extremitatibus uicini, atque ideo breues, quorum unus Septentrionalis, alter Australis uertex dicitur. Inter hos duo sunt Tropici, qui ex utraque parte zone uelæ terminum faciunt. Præter hos totidem Coluri appellati, quibus nomem dedit imperfecta conuersio, ambientes septentrionalem uerticem atque inde in diuersa diffusi, & se in summo interfecant, & quinq; parallelos in quaternas partes equaliter diuidunt Zodiacum interfecantes: unus eorum per Arictem & Libram, alter per Cancrum & Capricornum meando decurrit, sed ad australem uerticem non peruenire creduntur. Duo qui ad numerum prædictum supersunt Meridianus & Orizon in sphaera non scribuntur, quia certum locum habere nequeunt, sed pro circumspicietis habitantis uel diuersitate uariantur. Meridianus enim est, quem Sol cum supra hominum uerticem uenerit, ipsum diem medium efficiendo designat. Orizon quem sibi unusquisque circumscribit ad spectum, ultra tamen CCCX. stadiorum longitudinem intra se continere non poterit.

DE SOLE.

Inter septem erraticis speciosissimus longeque mortalibus utilissimus Sol esse dignoscitur, Homero poëta, tum cunctis olim orientibus pro Deo summo habitus. Hunc Epicurus pedanũ esse dixit sensu deceptus, ut ait Aristoteles. Esse autem longe maiorem terra, declarat ipsius terræ umbra in conifiguram terminans ex Euclidis sententia, qui ait minores corpori umbras fieri, quando illuminantia maiora fuerint. Vltimos enim radios concedere eisdem, ex quo & minuire umbras. Maiores uerò fieri corporibus umbras, quum illuminantia fuerint minora: ultimos enim radios in his extenuari. Si enim cylindrica foret, totum Zodiacum operiret, & sic mensibus singulis lunæ eclipsis contingeret, umbra se opponente. Præterea stellæ ipsæ quandoque lucidiores apparerent per umbram, qua remota per Solis aut Lunæ splendorẽ nõ adea nitent. Si uerò latiores essent in fine umbræ terræ non solum Zodiaci, sed alia quo astra fixa operirent, & sic luna ferè tota nocte sine luce remaneret. De ipsius igitur certa magnitudine diuersæ sententiæ, inextricabiles sanè omnes, sed tam prodèdæ quam proditæ. Macrobius adseruat deprehensum esse illum ducentesimã sextamdecimã partem circi sui habere, & ex Eratothenis sententia maiorem esse terræ septies & uicies, ex aliorum uerò opinione octies tantum. Terram autem CCCII. milia stadiorũ complecti, cuius diametros erit non multo amplius LXXX. milibus stadiorum. Cleomedes autem dicit Solem Lunamque, DCCCL. partem esse suorum circularum: Solem uerò diametrum DXX. milium stadiorum habere. Esse autem terdecies Luna maiorem: Lunam autem terra dimidio minorem. Terram denique circiter milia XXXI. ambire. Capella idem ferè de terra, sed Lunam sexies dicit minorem, suo autem circulo sexcõties, quum hydrologa ratione compertum esse ait clepsydri duas superpositas, altera uacua inferius, altera aqua plena superius, obseruato lunæ ortu cum stella fixa, & quum tota sit orta tollendo clepsydram inferiorem, & aliam ponendo, donec uiginti quatuor horarum spatio Luna seu stella eadem fixa ad eundem redcat locum. Solarem quoque circulum duodecies quam

Astronomia

Diagramma Themation

Horoscopus

De circulis sphaera

Meridianus

Orizon

De Solis Læne & Terræ magnitudinẽ uariar opiniones

quàm Lunæ maiorem ponit manifesta ratione, quum quod illa mense, ille duodecim mensibus percurrat. Martis autem circulum eadem computatione cursus uices quater potiore inueniri. Iouis centies & quadragies quater. Saturni trecenties tricies & sexies. Si quis autem Solis aut Lunæ à terra distantiam nosse cupiat, facile fuerit ex supradictorum calculo indagare, considerato sphaeræ diametro, qui quum per mediam transeat terram, necessario continget eius medietatem totam esse altitudinem, quod sexta pars totius cuiusque sphaeræ fuerit. Vibi autem nubes congeruntur, non amplius x. stadia Posidonius esse dixit. Nunc ad alias ueniam solis proprietates. In oriente atque occidente maior sanè apparet & rubicundior, tum etiam longinquior, quàm quum in medio cæli. Ratio, quod uapor & aer, in ortu & occasu crassior, in medio uerò subtilior uidetur: ex quo refractus per nebulas, tanquam per speculum aut aquas, uisus, ut quadrantem in aque catino maiorem quam sit, uidere uidetur. Sic etiam in oriente aut occidente solem signa maiorem & longinquorem, & puniceo colore: quod, ut alibi dixi, album & splendens, per umbras aut nebulas ad spectum rufum apparet. Hic insuper poetarum commento quadriga inuehitur, cuius equi Phlegon, Pyrois, Aethon Eous, Ex hoc ortus & occasus signorum auspicamur. Nam ut ex radijs eius primum emergentia apparere incipiunt in oriente post ipsum, aut in occasu, & tunc heliacus dicitur. Quidius iam grauis obliqua subfedit aquarius urna. Aut oriuntur cum eo pariter & occidunt, uocaturque cosmicus. Ut Virgilius. Candidus auratis aperit quum cornibus annum Taurus, & aduerso cedens canis occidit astro. Aut occidente sole apparere incipiunt in oriente, & rursum eo oriente occidere, & tunc Chronicus erit. Ouid. item. Quatuor autumnos pleiades orta dabit. Pleiades in capite sunt tauri. At mathematici alios habent ortus, quum siquidem signa ex Orizonte emergunt, quæ in sphaera recta recte ascendant, alibi oblique. Recte enim ascendere seu occidere signum dicitur, quum pars maior aequatoris, hoc est, quum plus quàm portiones x x. simul cum eo conscendant & descendant. Oliquæ uerò quum pars minor aequatoris, hoc est minus quàm portiones x x. cum eo simul conscendant & descendent. Lucanus. Non obliqua meant nec tauro rector exit Scorpius. Deinde quo magis polus arcticus eleuatur, tanto maior est dies, & contra. Præterea in quolibet mundi angulo integrum hemisphaerũ adspicitur, & in quolibet quamuis breuissima die, sex item signa atque in maxima ascendant. De umbris uerò quas iacit sol alibi dixit. Deinceps de motu ipsius ac sphaeris, nam plures cuique sphaeræ orbes ad seruandas motuum epiphanijs tribuunt, Aristoteli illiusque temporis nondum repositos, sed tantum Ptolemæo. Motus insuper diuersitatem esse in eadem sphaera minime incongruum, cum unum quandam ac proprium habeat à sua quisque intelligentia. Duos quoque alios ex raptu uicij aliena, quorum alter ex raptu primi mobilis est contra successione signorũ diurnus uocatus, alter ex octaua sphaera secundũ signorum successione tardissimus: ueluti soli in primis contingit. Nam huic tris tantum orbes cum totidem motibus ponunt. Duos primum inter se eccentricos, ac aduersos, simul autem positos mundo concentricos, quos solis summam apsidem æferentes uocant. Apfis Est enim apsis currus proprii circulus, ἀπό τῆ ἀπῆς, id est, attingere terram, ex quo ad eccentricum planetarum, in quo uoluntur, transfertur. Summa ergo apsis maxima est eius altitudo Plinio uocata. Ptolemæo autem Apogæon, & Hypogæon eius aduersa depressio: barbaris uerò Aux & oppositum Augis. Hanc dicunt Neoterici, sicuti & reliquorum planetarum ad motum axemque, ac polos nonæ sphaeræ moueri, Annus uidelicet ducentis partibus una, uocaturque Ptolemæo motus astrorum fixorum & Apogæorum planetarum. Atamen

Equi Solis Ortus astroũ

Recte ascendere quomodo signũ dicitur

De motu solis

Apfis

Apogæon Hypogæon

solis Apogæon tantum Ptolemæus ipse mutari negat: Nam si mutaretur, tempus esset durante mundo, ut ad Capricornum rediret, ubi nunc Hypogæon, & hoc pacto altera pars australis, quæ ad antæcos nostros pertinet, habitaretur si ulla esset, & hæc nostra desereretur, ut ait Albertus. Sed quoniam nullum esse continens præter nostrum, nuper, ut dixi, à Lusitanis compertum est, neque si esset, temperatum (ut est opinio) foret, adeo ut esset necesse ante plenam reuolutionem finem mundi aduenire, aut certe habitatoribus deseri. Ratio autem, ut ipse Albertus ait, cur minime sit illorum temperata, quod calor inorabilis causa duplex est, propinquitas solis apud nos, & terræ uicinitas. Cause uerò intolerabilis frigoris, horum contrarie. Nos igitur alterum altero temperamus. Nam quum est in apogæo prope nos æstate alissimus est, cum uerò hyeme recedit, uicinus est terræ. Illis autem omnia contra contingunt, qui quamuis in quibusdam insulis incolumes uiuant, hoc non ex cœli temperie, sed ex Dei habent providentia. In temperantiæ signa sunt colorum paucitas, nulli fructus, præterea morum feritas, ac rerum omnium indocilitas. Solis nanque temperantia non solum corpora, ut ait Aristot. in Politicis, sed etiam animos moderatur humanos. Nunc autem ad reliquos solis ueniam motus. In medio igitur duorum ex accidente eccentricorum tertius est orbis per se eccentricus, qui solem deferens uocatur, perfrictusque cursum proprium secundum successione signorũ CCCLV. diebus & quarta parte. Hic ob eius inaequalitatem ad terræ centrum tanquam turbo præcifixus, minore spatio præagit australia signa quàm borealia. Nam turbines duos considerare possumus, alterum reuera adsequentem solem, alterum adparentem: quorum cuspis quidem una in pupilla erit uisus, bases uerò due, alia ueritatis, alia sensus. Ex quo etiam lineæ due imaginandæ æquidistantes, altera à centro mundi, altera ab eccentrico: per hanc inaequaliter mouetur uocaturque uerus motus seu locus: per illam uerò æqualiter: diciturque motus medius, quod ex illius argumento uerus solis deprehenditur locus. Aequatio autem nostris mathematicis appellata: Ptolemæo autem in magna compositione differentia seu diuersitas dicta, arcus est Zodiaci inter lineas medijs motus & ueri cadens. Hanc nullam esse contingit, quum sol in apogæo uel hypogæo fuerit, maximam uerò cum sol in longitudinibus medijs. In alijs autem locis secundum augmenti uarietatem crescit & decrescit: quanto namque uiciniior sol apogæo fuerit, uel hypogæo, tanto minor est: quanto autem longitudinibus medijs, tanto maior. Augmentum solis uocant arcus Zodiaci intra apogæi lineam: & lineam medijs motus secundum successione signorum. Hic semper est similis arcui eccentrici uerfus apogæon existenti, quem apogæon secundarium uocant: quare fit ut subtracto hoc apogæo à solis motu medio augmentum solis remaneat. Hoc igitur dum: sex signis communibus minus fuerit, lineam medijs motus lineam ueri præcedit, quamobrem tunc æquatio subtrahitur. Si uerò maius sex signis, contra fit, ex quo tunc æquatio medio iungitur motui, ut uerus exeat.

DE LVNA.

LVnam uerò infra terræ magnitudinem esse, umbra item ipsius est argumento, quum se tota, & sola per eclipsis opponit: quæ conica in terrã uenit, latitudine conifigurat circiter quatuor milium: qui locus omnis est, in quo sol non uidetur: in qua magnitudine considerari potest quatum sit diametros basis ipsius umbræ. Si uerò partem tantum operit solis, proportione fiunt umbræ. In lunæ eclipsi perfecta prima partes eius ad orientem uergentes obscuratur, & rursum hæc prima relucet, quia terræ umbra ex oriente in occasum præcedit.

Luna

cedit: Luna cursu proprio ab oriente in occidentem fertur, & sic umbrae occurrunt. Quae uero in boream spectant, fugiunt eclipsum: neque enim umbrae subingrediuntur: quando autem e meridie in boream redit, pars quae in boream uergit, obscuratur. Si igitur altissima fuerit in eclipse, citius apparet, angustiore nocte umbram: humilis contra tardius, latiore nocte umbram, media uero mediocriter. Ex his ergo apparet, quod terrae umbra forma conica est, ac Sol terra longe maior, & luna longe minor. Si enim tanto tempore occultatur in umbrae angustia, quanto magis in umbrae latitudinem incidens occultaretur? quod in terrae superficie contingit. Insuper in lunari eclipse luna patitur. In solari autem noster aspectus. Luna eclipsum primus Romanorum manifestauit Sulpitius Gallus in exercitu Pauli Aemilij. Solis uero eclipsum Pericles dux Atheniensis in bello Peloponnesiaco. Ratio uero, quod aequalis soli & maior ceteris astris uideatur, ob eius est humilitatem uicinitatemque terrae. Maculas insuper eius nonnulli terrae humorem dixerunt: alij animalia, resque omnes quae in terra sunt multo ampliores in ea contineri. Diuersis apparet insuper formis. Dum est in coitu deficiens luminis neomenia dicitur. Deinde quum primum aperet speciem bicorni ac falcatae Menoides. Semiplena dichotoma, id est scissilis. Amphicyrtos plus quam plena. Propter has uero tris formas tria Dianae numina dixerunt. Parfelinos autem Plenilunium appellatur. Haec iterum omnia in diminutione resumunt. Deinceps de motibus eius sex ac sphaeris quinque, quarum tris habet cum sole communes: uidelicet, duos eccentrici cosinter se, simul autem concentricos mundo, qui deferentes apogaeon lune dicuntur. Tertium in horum medio deferentem epicyclum, mundo eccentricum. Praeterea equantem. Est enim equans par quantitate deferenti, eumque interfecit. Circulus excogitatur, quoad reliquos primum planetas, ut epicycli ac deferentis inaequalitas ad aequalitatem ac normam reducat. In equante enim normaliter fertur epicyclus, quum in eccentrico & Zodiaco sit inaequalis. Ob quam causam non erat equantem lune ponere, quod norma lune in centro terrae sit. Nam ceteri planetae tam in eccentrico, quam in centro Zodiaci, siue terrae inaequali sunt motus: quamobrem haec indigent equante. Sed ob caput draconis tantum luna equantem necessarium habet, qui quidem in ea solum mundo concentricus & in superficie eclipcticae est, in reliquis minime. Deinde orbem habet extremum mundo item concentricum ac tris alios orbis ambientem, qui deferens caput draconis appellatur. Postremo epicyclum in orbe tertio immersum. In quo luna corpus est adfixum. Motus autem horum sic habent. Deferentes apogaeon eccentrici contra successione signorum simul supra centrum mundi ultra motum diurnum in die naturali x i i . partibus, & x i i . tantum minutis mouentur, & axis motus huius axem Zodiaci in centro mundi interfecit, ac poli a Zodiaci polis partibus sex declinant. Hoc igitur pacto hi deferentes tris habent motus, primum ac proprium supradictum. Deinde diurnum ex motu primi mobilis. Tertium his contrarium, ex motu octauae sphaerae, sicuti ceteri tardissimum. Orbis uero epicyclum deferens mouetur secundum successione signorum cotidie partibus x i i i . & m . x i . Axis tamen huius motus per centrum huius orbis, quod centrum eccentrici dicitur aequidistant axi apogaeon deferentium, mouetur. Ex quo poli etiam motus huius a polis ipsorum orbium deferentium distabant. Lunam quoque in epicyclo solam astrorum moueri opinio est, ac in parte quidem superiore contra moueri: proptereaque tardior fit in parte autem inferiore celerior, quod secundum eum mouetur, quae causa est totius inaequalitatis. Nam si luna non moueretur, aequalis perpetuo sphaerae ipsius motus foret. Quod Aristoteles minime adisse dicitur deceptus ipsius ma-

Tria Dianae numina unde

Aristoteles deceptus

culis semper eisdem apparentibus: nec mirum, cum epicyclum non posuerit, nec lune motum ipsius necesse fuit ponere. Posito autem epicyclo, lunam in ea moueri ad seruandam apparentem inaequalitatem necesse est. Inaequalitas uero huiusmodi ad hanc reducitur aequalitatem, ut a puncto apogaei ipsius medio, quodcumque illud sit, cotidie x i i . partibus progrediendo recedat. Apogaeon autem medium epicycli est punctum circumferentiae ipsius, quod ostendit linea a puncto opposito centro eccentrici in circulo paruo per centrum epicycli ducta: haec medium motum ostendit. Sed apogaeon uerum, punctum est eiusdem circumferentiae, quod a centro mundi per centrum epicycli ducta indicat. Haec duo apogaeon unum sunt, dum centrum corporis lunaris in apogaeo uero epicycli uel hypogaeo eccentrici fuerit, & cum hoc luna in linea, a centro mundi ad peripheriam epicycli ducta, forte existente. Dum autem augmentum est minus sex signis communibus, luna medij motus lineam ueri praecedit in signorum successione. Ideo tunc aequatio a medio motu subtrahitur. Sed dum plus sex signis fuerit, contra euenit: quare tunc coniungitur, ut uerus eueniat motus. Draco autem sic se habet. Orbis apogaeon deferentes a polis eclipcticae sex partibus, ut dixi utrinque, declinant, eiusque superficiem supra diametrum mundi interfecit, ubi equans cum deferente conuenit: ex quo una pars cursus aquilonem, altera uersus austrum tendit, quae interfecit ex similitudine Draco uocatur. In quo cum centro epicycli fuerit uersus aquilonem pergens, caput Draconis dicitur, Cauda uero uersus meridiem. Mouentur autem haec intersectiones ab orbe extimo, qui deferens caput draconis uocatur, contra successione signorum cotidie minutis tribus, appellaturque hic motus latitudinis. Praeterea non semper superficies eccentrici superficiem eclipcticae in partes aequales secabit, sed apogaeon, quod cum suis orbibus deferentibus contra signorum successione moueri dixi, quandoque euenit ut omnino sub eclipctica sit, tunc aequales intercidentur in partes. Alias uero cum apsis in alteram partem declinat, maior portio ex ea parte fuerit: ob quam rem epicyclus ei parti propinquans celerius perferetur. Contra uero in hypogaeo, ubi minor portio tardior fuerit. Insuper dicti orbis apogaeon deferentes erga deferentem epicyclum talem habent in suo motu ordinem, ut bis mense quolibet inter se concurrant, cursumque suum peragant, quum aduersis inter se motibus perferantur. Erga uero solis motum sic se habent omnes, ut linea medij motus solis sit media inter centrum epicycli lune & apogaeon eccentrici eius, uel simul cum eis uel in opposito amborum simul existentium. Ita quod in omni media solis & lune coniunctione centrum epicycli lune, & linea medij motus solis, & apogaeon eccentrici lune sit in una Zodiaci parte secundum longitudinem. Quare fit ut in omnibus tetragonis medijs eorum centrum epicycli lune sit in eccentrici sui hypogaeo, & in omni oppositione media rursus in apogaeo. Appellatur autem medius coitus quum coeunt, seu opponuntur, mediorum motuum linea, quae semper est aequalis, & habet ex Ptolemei computatione dies x x i . m . v i i i . Verus autem est, quando ueri motus linea, secundum uero longitudinem opponuntur, quum uidelicet sol & luna in eadem omnino parte consistunt. Eadem et quum fuerit ex diametro, ratio. Maxima uero distantia solis a linea designante medij eius motum duarum Zodiaci partium esse potest, quum sol uidelicet in x v . parte uirginis, ac x x . piscium fuerit. In alijs uero locis semper minor existet secundum adcessum eius ad apsidem, & eius oppositum, quum uero in illis fuerit, eadem prorsus utriusque linea. Maxima uero lune distantia a linea medij eius motu designante in coitu, & diametro partium quinque potest esse. Quando uidelicet luna fuerit in aliqua extremarum notarum laterum epicycli. Ex quo manifestum quod in

Apogaeon

Draco

Luna cur quandoque citius quandoque tardius apparet

Heliacus

De coitu medio & uero

quod in coitu media distantia solis a luna non fit maior septenis partibus, quod raro contingit. Harum quoque altera altera quandoque praecedat, maiorque est. Aequatur tamen quibuslibet c c l . i . lunationibus, ut in magna Ptolemei compositione narratur. Ita ut infra tempus illud quod uni x . defuerit ex altera suppleto, parem inter se numerum sortiatur. De luna item illud animaduertendum, quum habeat apogaeon duo, Eccentrici uidelicet & epicycli, quando in utroque forte fuerit, tunc altissima erit: humillima uero in horum contrarijs. De eius autem post coitum manifestatione triplex est ratio, cur quandoque citius, quandoque tardius appareat. Prima est obliquitas Zodiaci & orientis. Nam si sit coniunctio sub eclipctica a fine Sagittarij in fine Geminorum, tunc quum sol occidendo in orizonte fuerit, plures erunt gradus in circulo reuolutionis lune, & ab ipsa luna ad orizontem, quam de Zodiaco a luna ad solem, quonia signa illius partis Zodiaci oblique discedunt. Ex quo a septentrionalibus citius uideri poterit, quam si fuisset in signis australibus. Secunda causa, latitudo lune ab eclipctica est. Nam si post coitum mouetur in altitudinem septentrionalis, iterum citius uideri poterit, quam si in meridionalem, quonia orizon obliquus magis uersus septentrionem deprimitur, uersus uero Austrum magis eleuatur. Tertia causa, uelocitas ueri motus lune. Nam si uelox ex motu, citius apparet, quam si tarda foret. Fit igitur quandoque, ut omnes haec cause concurrant, tunc termino horarum x x i i i . uetus & noua apparet: quandoque due tantum, & tunc altero post coitum die: quae duoque una sola, & tunc tertia uidebitur die. Interdum etiam horum omnium contrarium accidit, tunc quarto die eam apparere contingit. Omnino autem citius quam partibus x i i . procul a sole uideri nequit, ortusque hic Heliacus dicitur. Nam quod solem cursu pertrahat, aliter quam post eum oriri aut occidere crescens non poterit. ex quo aduersis a sole cornibus ortum spectat, decrescens uero occasum. Postremo non ignorandum semel ipsam in quolibet signo coire: in Geminis tantum bis, quod apogaeon soli aduersum habens in Sagittario diutius, in Geminis minimum moretur. Sol autem contra Geminos diebus x x i i . Sagittarium x x v i i i . percurrit. Praeterea luna signiferum diebus x x i i i . & besse absoluit sed Sole x x i . & semis consequitur. Ascendens insuper ad descendens eclipcticae acutis aut sparsis secat angulis. Nec tamen ad idem potest, hoc est, ita ut est posita eisdem parte, mense, & latitudine, rursus reuertit, nisi mensibus c c x v . hoc est, anno x i . Nam ut sub eadem die, eisdemque propinquitatibus siderum inhaerentia redeat, annus facit l v . Ut uero etiam planetarum eodem ordine ac specie contingat, annus est expectandus magnus. Demum hoc ipsius etiam sciendum quod eadem em conscendens eclipcticam in aquilonem, uocatur ὁ βορρηνος ἀπογεων. Quum ab eadem in occasum descendit, τὰ πρὸς τὰ νοτιοῦ ἀπογεων. Quum deinde rursus ad solem resurgit, τὰ πρὸς τὸ βορρηνος.

DE RELIQUIS PLANETIS AC SPHAERIS.

Reliqui planetae quemadmodum apparet, modo luna tris habet orbis, cum epicyclo uidelicet deferentes apogaeon, qui motu sphaerae non e, uti supra dixi, mouentur: nec sunt, ut in sole & luna, simul terrae concentrici, sed eccentrici ambo: & in horum medio deferentem epicyclum super citro equantis: cuius axis interfecit eclipcticae superficiem partibus inaequalibus: contraque euenit hic, atque in luna, ut epicyclus tardius percurrat maiorem portionem, hoc est, uersus apogaeon. Praeterea uoluitur etiam aliter, id est, ex parte superiore secundum signorum successione, & inferiore contra successione: in qua reuolutione planetae retrogradi, directi, & stationarij appellantur: quod luna minime contingit ob eius in

epicyclo celeritatem. Caput draconis in ceteris omnibus stabile, praeterquam in luna est. Veneris epicyclus etiam in meridie transit supra axem imaginarij mota: cuius poli adcedunt, recedunt a polis Zodiaci in utranque partem portioibus sex, totidem quot luna, ut placet Capelle. Plinio etiam duabus circulum excedit. Praeterea solis apogaeon secundarium semper sequitur, quapropter ultra partes x l v . ab eo non absistit. Eius astrum amplissimum, deprehensum a Pythagora primum: idem & Hesperum esse quum solem sequitur, & Phosphorum, hoc est, luciferum quum praecedat. In ortu matutino quatuor & amplius apparet mensibus, in uespertino diebus tantum x x . coit autem cum sole diebus d . l . x . x . i . i . i . Mercurius Stilbon appellatur partibus quatuor a sole latitudine utrinque; discurrit: longitudine non ultra x x i . coit autem cum eo diebus c x v . i . cui planetae ob eius uarietatem plures dant orbis. Ambo item cursum paulo quam sol minore spatio absolunt: nec terrae centrum uti ceteri habent planetae: sed circa solis centrum de latere circumducuntur: longitudinisque spatia latitudinum uagatione compensant. Mars Pyrois dicitur paulo plus biennio cursum peragit. distat latitudine circiter duabus & semis. coit diebus d c c c . x x . Iupiter Phaeton cognominatus, annis x i i . perferitur: discurrit totidem fere partibus quot Mars. coit diebus c c c x v i i i . Saturnus Phaeon appellatur, absoluitur annis x x x . discurrit partibus duabus. coit diebus c c c l . x . Summae Apfides sunt haec, Sol in Geminis, Luna in Sagittario, Venus item Mercurius in Capricornio, Mars in Leone, Iupiter in uirgine, Saturnus in Scorpio, in medijs signorum partibus iam inde Plinij temporibus. Sed & alias Apfidum altitudines immobiles a proprio centro omnes etiam habere contingit. Solem in Arictis parte x x i . Lunam in Tauri i i i i . Mercurium uirginis x v . Venerem piscium x v i . Martem Capricorni x x v i i i . Iouem Cancra x v . Saturnum Librae x x . Iam illa planetarum Catholica sunt. Retrogradi quum solem uerentes a cursu proprio retrocedunt: superiores triquetra distantia, inferiores minore. Directi quum reuertuntur. Stationarij quum stare uidentur in prima & secunda statione: prima item & secunda potestate accepta. Praeterea tardi et minuti cursu, quum linea ueri motus eorum tardius quam linea medij motus, aut contra successione mouentur. Ausi numero quando aequatio additur supra medium motum. Minuti uero quando minuitur. Ausi lumine quum recedunt a Sole, uel Sol ab eis. Minuti lumine quum ad solem accedunt, aut Sol ad eos. Orientales & matutini, quando ante solem oriuntur. Occidentales & uespertini, quando post solem occidunt. Orientales ortu matutino sunt, qui de subradijs exeuntes ob remotionem eorum a Sole, uel Solis ab eis, mane ante ortum solis apparere incipiunt. Orientales ortu uespertino, qui de subradijs exeuntes ob remotionem eorum a Sole uesperti post solis occasum apparere incipiunt. Occidentales occasu matutino sunt qui radios solis ingredientibus ob eorum ad solem adcessum mane occultari uidentur. Occidentales occasu uespertino, qui solis radios ingredientibus, & ob adcessum eorum ad solem, aut solis ad eos, uesperti post solis occasum occultari incipiunt. Tres autem superiores nec occasu matutino occidunt: nec ortu oriuntur uespertino. Zodiacus a Columella sub Augusto v i i . circiter partes processit: na v i i i . Calend. Ianuarij octaua pars erat, ut ipse ait, Capricorni quando solstitium: & v i i i . Calen. Aprilis erat octaua pars arictis, quando equinoctium uernum: nam in octauis partibus solstitia, & equinoctia ponit ut agricola. Hipparchus autem & reliqui Mathematici in signorum principijs. Reliquum est ut superiores contempleremur. Neotericis multis rationibus, Ptolemeo non e reperta primum sphaera, decima adhibuerunt loco primi mobilis: cuius sit motus unus

Mercurius

Mars

Iupiter

Saturnus

Apfides

Catholica

De orbibus prioribus

tus unus tantum ac simplex, quo ceteri inferiores motu diurno feruntur. Nonam uero secundum mobile uocant, a qua octaua sphaera secundo mouetur, quantum conijcere licet supra polos eclipticæ secundum signorum successiones annis c. parte tantum una. Hic motus Apogæorum & stellarum fixarum Ptolemæo dicitur: & est arcus Zodiaci primo mobilis inter caput Arietis primi mobilis: & caput Arietis nonæ sphaeræ. Superficies nanque eclipticæ nonæ sphaeræ semper est in superficie eclipticæ primi mobilis. Octauæ ite tertius est motus proprius, quæ trepidationis uocant, siue adcessus et recessus: fitq; supra duos paruulos circulos in cauo late re nonæ sphaeræ æquales: in principijs Arietis ac Libræ eius dē. Eclipticæ quoq; octauæ sphaeræ eclipticam nonæ intercedet, si forte intercidere continget. Velocitatis autem huius norma hæc est, ut quælibet duarum notarum, Arietis uidelicet & Libræ cursum sui parui circuli, in quo circumfertur spatium v. i. milium annorū perficiat. Nam & characterem quædam Zodiaci et eclipticæ cū eis dē animalibus distinctum: non tamen ex astris, sed eorum similitudine ponunt etiam in nona & decima sphaera, ubi magna uis prognosticorum consistit: qui quoniam ignoretur, nō satis uera iudicia à Mathematicis tradi. Duplicem igitur eclipticā ponunt: fixam in nona, mobile in octaua, quæ à capitibus fixorū tropicorū nunc ad orientem, modo ad occidentem partibus i. i. x. i. x. descendit. Omnino indeprehensa eius uariatio, alijs alia putantibus: quibusdā x. c. annis v. i. i. partibus ulro & totidē citro uariari: Albategno an. l. x. partē unā ad orientē procedere: Alphragano centū existimantibus. Ipsius autē octauæ sphaeræ Phænomena, quæ nos imagines uocamus, x. l. v. i. i. esse Arati Hygini Ptolemæiq; autoritate palā est. In quibus continentur

Phænomena octauæ sphaeræ

astra fixa m. x. x. i. i. Ex his c. c. c. l. x. uersus Boream extra Solis uia figuræ x. x. i. i. constituunt, uidelicet Vrsam maiorem & minorem, quæ Cynosura uocatur. Inter hæc serpentē mediū. Deinde Cepheum, Cassiopeam, Coronam, Herculem, Olo rem ledæū, seu uulturem cadentem: Pleiades, Arctophylacem, siue Bootē, siue arcturū: Perseum cū Gorgonis capite, Aurigā siue Agitatorē, Ophiuchum siue Anguitenentē, alterū anguē, Sagittam, Aquilā, Delphinum, Equum primum, equum secundum, Andromedā, Deltacon, Triangulū. Stellæ uerò c. c. c. x. l. v. i. i. in ipsa uia Solis x. i. i. Zodiaci signa constituūt. Reliquæ c. c. c. x. v. i. ad austrū cōstitutæ x. v. faciunt figuræ, uidelicet magnum Cetum, deinde Orionē cum gladio, Nilū uel Eridanum fluuium, Leporem, Canem maiorem, Canem minorem, siue Caniculā: Argo nauim, Arā, Craterē, Coruū Apollinē, Chironē Centauriū, Hydran, Thuribulū, Australe fertū, Piscem Australem. Sunt item alia plura extra normam astra, quorū Canones ignorantur. Illud postremo non ignorandum, minimum in cælo astrū uniuersa terra longe maius esse comperitum. Instrumenta Mathematica, alijs alia inueniunt, ut autor Vitruuius. Berofus Chaldæus scaphē siue hemisphaerū, Aristarchus Samius discum in planitie, Eudoxus astrologus Arachnē, Apollonius Parctinum, Archimedes sphaerā & cylindrum. Ptolemæus omnia interpolauit. Nec astrolabium alterius putauerim inuentum: quamuis Hali Abraamo referat. Posteriores uerò ex multis instrumentis simul ordinatū constituerunt uti apparet. Nam ex quadrante constat & aranea & dioptra, quamquam quadrantem Israël uocant iacob Hebræi adsignent. Hoc in anulo nuper insculpsit Bonetus medicus è prouincia Rabi Hebræorum, qui nūc urbem obequitat: miro artificio rem totam tam breui spatio complendo.

Instrumenta Mathematica

AD IVLIVM II. VRBIS ROMAE EPISCOPVM SANCTISS.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XXXVI.

ARISTOTELICA.

nihil mihi potius usum, quā eius me presidis autoritate tueri: nec tantulum ab eiusdem abscedere uestigijs: quapropter hæc Aristotelica peripsam quocūq; modo ex uarijs utriusq; facultatis autoribus uoluminatim in tris libros, more paraphrastæ conieci: sic enim inscribi malui, quādo quisquilias ex eo tantum legimus: penitiora uerò illis reliquimus, qui hæc gryphis Cleantheis, aut tendiculis Chryssippeis, ne dicā Ockanicis, aut Raimundæis, excarnificat: quod æquius à me tolerandum, qui hæc quasi Isagogica ac progymnastica grammaticis & oratoribus eius expertibus lectionis dicauit. Quibus Papa beatissime Marū fratrem fas adhibere fuerat, ut qui ab ipsis ungui-

PLICATIS reliquarum artium fundamentis, restat parens omnium ac princeps Philosophia, quā tantum subodorari torpentis atque inepti, tractare etiam temerarij fortasse fuerit, quum eius enarratoribus præclaris sint omnes refertæ bibliothecæ. Itaque

culis hunc philosophum consecratus, iam nunc ferē cum tota ipsius familia in cōpedibus habeat, si per uigilē curam uaticanæ basilicæ, quam ei nuper delegasti, licuisset. Nec his nunc primum tyro inter tuos manipulares, adeoq; ante hos annos tuā dignitatem te absente tutatus est, ut difficilimis tēporibus sacri officij tui decus & autoritatem, quo ad eius fieri potuit, minime labe fæderari sit passus. Sed rem iam prosequar institutā. A partitione igitur auspicadum: Totius enim discipline huius ratio, ut ait Simplicius, in Practicā ac Theoricā diducitur. Finis alterius uerum, alterius bonū. Prima rursus in Ethicam, Oeconomicā, et Politicam diuiditur: ac omnis legibus & formulis constat: quibus & nos ipsos & domū & Remp. regimus. Theorica in Logicā, Physicam, Mathesim, & Metaphysicam. Logica uerum à falso distinguit. Physica in rebus uersatur & hypostasi & mēte in materia cōsistentibus. Metaphysica, siue Theologia, in rebus & hypostasi & mente & materia secretis. Mathesis uerò inter utraq; sita rebus in mēte, sed nō hypostasi à materia secretis ueluti numeri & figuræ. Neq; quiuis numerus siue triangulus sine materia subsistere ullo pacto potest: sed aut in ligno, aut in lapide, aut in ere hypostasim habet. Mēte uerò aut cogitatione poterunt à materia secerni. Vnde Mathesis, ut placet quibusdā, dicta quasi

Philosophia diuisio

Mathesis quasi

quasi metathesis, id est, transpositio & quodā modo transitio per res quæ in materia sunt ad eas quæ sine materia. Mathesis enim omnis quantum cōsiderat, siue continuū, siue discretū. Continuū id est, cuius partes cōmunem aliquē locum attingūt, uidelicet punctū terminus est mediæ partis lineæ, & reliquæ mediæ principii. Discretū, cuius partes aliquē cōmunem locū minime cōtingunt. Ut tria, quatuor, sex, per se diuisa sunt unitatibus. Rursus discretū aut est per se simplex, ut par aut impar numerus, in quo Arithmetica uersatur: aut aliud respicit: ut duplū, epitritū, sesquialterū, in quo musica cōsistit. Quantum item cōtinuum aut immobile, sicuti terrā Geometria, aut mobile, ut est cæli Astrologia metitur. His breuiter enarratis ab ipsis moribus auspicari oportere inuentū, quæ philosophiæ addicitur, idē autor adhortatur, quū frustra scientiæ naturalis aut diuinæ meditationē tentemus, nisi prius cupiditates animi prauas abijciamus.

Continuum

Discretum

IN ETHICA.

Omnis ars, omnisq; doctrina, actio quoq; & electio, bonum aliquod ut finem appetere uidetur. Finium autem aliqui sunt artes, aliqui præter artes opera quædā restantia. Quorum uerò restant opera, ea sunt artibus potiora: ut, medicina sanitas, & militaris uictoria. Finis autē eorū qui propter se expetit: alia uerò propter ipsum, hoc erit summū, hoc est humanū bonum ac politicæ scientiæ finis: quæ quauis sit unius hominis priter & ciuitatis, perfectius tamē ciuitati contingit. Ex quo prudentia cōdendæ legis in ea principatū inter agibilia continet, quod hæc ceteris artibus præcipiat. Quumq; triplex sit uita, Voluptaria, Actiua, & Contemplatiua. Prima belluarū est: ultima rerū cognitioni: media morali cōuenit uirtuti: quæ uti fiat traditur, non ut sciatur tantum. De qua sermo non exactus neq; apodicticus erit: quum de singulis scientia non existat ob officiorum artiumq; humanarum uarietatem. Felicitas tamen deprehendetur, si officium hominis idem & summum bonum definiatur. Est enim quoddam proprium hominis officium, sicuti reliquorum artificum: hoc est, animi actio secundum uirtutem. Si plures uirtutes, secundum optimam & in uita longa. Nam una hirundo uer nō facit, neq; una linea geometram: sic neq; una dies, neq; breue tēpus beatū aut felicē. Non requirenda causa in omnibus similiter. Sat erit in quibusdā, quantum rei patitur natura, eū qui docetur, causas exquirere. Nā principia quædā inductione sunt, quædā sensu: & alia item aliter.

Voluptaria uita Actiua Contemplatiua

Officium hominis idē summum bonum

Triplicia bona

Videtur autē principii esse plus quā dimidium: ueritati nanq; cōgruunt omnia, mendacio celeriter uerum abscedit. Tripartita bona diuiduntur: Externa, corporis, Animi. Hæc ultima potiora & proprie bona dicuntur: nihil enim firmius quā actiones animi secundum uirtutē, quæ sciētis ipsis stabiliores existūt. Itaq; qui eas adamauerit, uir bonus ac grāuis fuerit: nec uoluptate secundū uulgus indigebit, quum magna per se fruatur. Sed agat necesse est, quare & dormiēs, & nihil agēs felix esse nō poterit: haud aliter quā in Olympiā nō fortissimi, sed qui certant, coronantur. Præterea rē hanc, ut diuinam, ac omnium optimā, non ex fortuna, sed ex Dei munere, ac nostra diligētia, exercitationeq; paramus, perfecta utendo ratione: ex qua neq; bruta, neq; pueri, nisi fortē ob spē, felices esse nequeunt. Felix insuper nunquam miser esse poterit, etiā si in Priami calamitates inciderit: licet nō omnino beatus. Nam & corporis & externis bonis ad perfectam felicitatē opus esse palam est, quod per ea, quasi per instrumenta, egregie multa faciamus: neq; agi præclarā possint ab eo cui desunt facultates. Quapropter Solonis opinione cōsuetat, qui dicebat, quod nemo beatus ante obitū dici supremāq; funera debet. Primū, q. (ut supra narratur) aduersa fortuna minime felicitatē tollit: deinde q. post

mortē nulla felicitas, quū ea in actione qua defunctus priuatur, cōsistat. Sed neq; beatus qui fuerit in uita, q. res aduersæ proximorū ad eū uel extinctū pertineant, si & ille uiuinocebut. Post hæc ait, felices à miseris dimidio uitæ, hoc est, somni tēpore, nihil distare: est enim somnus animi otium.

Animæ partes Rationale, & Irrationale. Hoc ultimum uegetabile minime rationis particeps: alterum uerò in intellectu & Appetitu, qui tantum particeps rationis fuerit, quantum illi obtemperauerit. In hoc tanquam in subiecto habitus uersantur morales. In intellectu autem Ingenium, Sagacitas, Memoria, Solertia, & huiusmodi uirtutes. Quumq; de moralibus agatur, nec ingeniosus, neq; solers, sed modestus, iustus, pius tantum felix extiterit. Libro 11.

Partes animæ

Duplici existente uirtute, Intellectiua & Morali: prima ex præceptore plus habet augmenti: ideo & experientia indiget & tēpore. Moralis uerò ex consuetudine (unde nomen est ei) procedat oportet. Ex quo manifestum quod illa nobis à natura nō est: nihil enim quod à natura sit aliter assuescit, ut lapis deorsum, ignis ad superna tendens. Præterea ex similibus actibus habitus fiunt, & corrumpuntur, ut bene citharizando boni, male autem mali efficiuntur citharædi. Eadem de iustis & iniustis ratio ad succedendo. Non ergo ex natura quæ ad opposita uim non habet. Igitur neque natura, neq; præter naturam est uirtus moralis. Versatur autem circa Voluptates & Dolores. Etenim ob uoluptatē improba admittimus, & ab honestis ob dolorē absterremur.

Affectus Potentiæ Habit

Tria sunt quæ in animo gignantur: Affectus, quos Græci nābu uocant: Potētia, & Habitus. Affectus uocat, dolore gaudiōq; & his similibus affici. Potentias per quas gaudere, dolere, irasci habiles aptiq; sumus. Quorum neutrum est uirtus, relinquuntur ut sit habitus, per quos erga affectus bene ac male nos habemus. Quumq; in artibus scire tantum sat existat, in his & scire, & eligere, tū perseueranter agere oportebit. Virtus igitur est habitus electiuus in medio cōsistens, quo ad nos ratione terminata. Quo ad nos uidelicet, quando, & in quibus, & erga quos, & cuius causa, ut oportet. Nam est medium rei quod æqualiter distat ab extremis: ut ex decem minis sex distant æqualiter à medijs. Non enim si cui decem minas comedere multum est, duas autem parum, ludi magister sex ei tradet. Nam ueterano parum, tyroni uerò nimis fuerit. Nam sicut se habet robur tyronis ad ueteranum, sic se habere debet cibus. Hoc medium difficile inuenire. Nam malum quidem infinitum est. Bonum autem ut finitum, ut Pythagorici tradunt.

Virtus quid

De medijs inueniendō

Virtutis quoq; una uia: uirtutum multæ. Extrema medijs ac inter se cōtraria sunt. Extremorum item alterum magis ac minus medio contrarium: ut timiditas magis quā audacia fortitudini opponitur. Ex parte autem nostra ea magis contraria uidentur, ad quæ proniores sumus. Remedium ut alteri extremorum contrario propendamus, tanquam qui ligna flexa rectificat: ut dicitur apud Homerum Odyf. x. i. Vlysi ex monitu Circes:

Τὴν μὲν κατὰ τὴν κῆρην ἔειπεν ἔργε νῆα. Hoc procul à fumo fluctu quoq; diripe nauem. Id maxime adsequemur, si diligentiā adhibuerimus, ac maxime à uoluptate abstinuerimus: ut item apud eundem poetam de Sirenibus:

Σειρήνων μὲν πρῶτον ἀλώερα δευτέρω δὲ εὐχόμενα. Et rursus. Σειρήνας μὲν πρῶτον ἀφίετα, αἱ δὲ ἄρα πάντας Ἀνθρώπων δὲ λῆυσιν, ὅτις σφείας ἀσπαρήλας.

Enumerat deinceps uirtutes. Fortitudo media inter timiditatem & audaciam: Temperantiāq; inter intemperatiam, & ἀσώδησιν, id est, insensibilitatē: Liberalitas inter auiditiam & prodigalitatem: Magnificētia circa sumptus magnos.

Virtutes

Z Cuius

Cuius defectus μικρότερος, id est, parvus decor et infra dignitate cuiusque: ac περικαλύπτει. Leonardus hæc duo modicitate et uulgarè ueritate couertit. Magnanimitas in magnis honoribus inter ἀχαριστία, id est, uasitate potius quam uentositatem: et μικροβουλία, id est, pusillanimitatem.

In medijs honoribus non inueniuntur extremorum nomina: potest tamen dici Philotimus, id est, ambitiosus, et Aphilotimus, id est, procul ab ambitione siue remissus. Mansuetudo inter iracundiam, et ἀοργισία, id est, segnitiam: et si dici potest inirascibilitatem. Veritas siue grauitas inter Ironiam et ἀλαζονεία, id est, iactantiam. Eutrapelia, quæ leporem dixerim potius, quam comitatem: inter rusticitatem et scurrilitatem. Amicitia, ea quæ in uerbis tantum, cum de altera in vili dicatur, inter adscitorem et dyscolū, id est, contentiosum, siue difficile. Verecundia quam adfectus, non uirtus ponitur, tamen laudatur, ac inter impudentem et attentiū collocatur. Nemesis (quæ indignatio conuersa est, uidelicet erga improbitatem) inter inuidiam et ἐπιχαριεκακία, id est, malum gaudium, siue malorum gaudium.

Libro III. De Voluntario, Electione, Consultatione, Voluntate, ac Fortitudine differit.

Videntur illa inuoluntaria, quæ per uim uel ignorantiam perpetratur. Violentum est, cuius principium extra tale est, in quo agens uel patiens nihil confert, ueluti si tracti aliquò feramur. Quæ autem metu maioris mali fiant, inuoluntaria quidem non sunt, quòd agendi principium in nobis sit: nec tamen per se uoluntaria, quòd nemo sponte tale quid faceret.

In huiusmodi casibus trium generum homines. Primi laudantur, qui pro honestissimis laboriosis aliquid minime subterfugiunt. Secundi uenia digni, qui subterfugiunt. Tertij penitus dammandi, qui iusti mala perpetranti, cum extrema omnia potius pati deberent, ut Alcemon apud Euripidem, qui patre impulsore matrem occidit.

Quod per ignorantiam fit, non omnino uoluntarium: sed illud uoluntarium, cuius postea nos minime poenitet. Præterea si propriissima ac principalissima ignorentur, ut quid est, aut cuius gratia. Aliud enim per ignorantiam aliquid agere, aliud est ignorantem esse.

Ebrius et iratus ignorantes faciunt. Ignorat enim omnis flagitiosus quid facere oportet. Itaque Pyttacus duplici poena mulcetur ebrius, qui facinus aliquod admisisset, quòd in eius fuisse potestate ebrii non esse, deinde ob malum perpetratum.

Electio, id est, ἐπιλογίη uoluntarium apparet esse. Non item omne uoluntarium electio. Nam repentina quidem, et ea quæ a pueris fiunt, uoluntaria profecto sunt: electionem uero non habet. Rectiusque spontaneū dicimus in beluis et pueris, quam uoluntarium, id est ἐκείνη ἢ βελήνη secundum Græcos. Præterea electio non est eorum quæ fieri nequeunt: ut uelle immortalitatem: neque item opinio est. Opinio enim magis circa omnia quæ supra nos, quam quæ in nobis sunt: distinguiturque in uerā et falsam: Electio uero in bonā et malam. Postremo, uoluntas finis est magis, Electio autem eorum quæ sunt ad finem: ut, sanos non esse uolumus et felices. Eligimus autem illa per quæ ea cōsequamur. Electio igitur est cōsulta adfectatio eorum quæ a nobis fieri possunt. Et quoniam electione cōsultatio præcedit, de cōsultatione differit: diciturque, quòd est inuestigatio de his quæ a nobis fieri possunt, quorum incertus inuentus. Neque enim de finibus cōsultamus, sed de his quæ sunt ad finem. Medicus non cōsultat, ut sanū faciat: neque orator, ut persuadat: neque gubernator, ut bene Rempublicam instituat: sed uenitur ad primā causam, quæ in inuentione ultimū est. Nam quòd ultimū in resolutione, primum in generatione. Verbi gratia, si de pace tractandum, media sunt, oratores mittendi, et propter hoc senatus cōgendum, et hic actus ultimū quidem in cōsultatione, primum

in executione fuerit. Et de electione quidem satis.

Voluntas igitur est eius qui est finis. Sed finium alij quidem boni uidentur esse, alij apparentes boni. Re uera boni tantum uoluntas est, uir enim studiosus singula recta indicat. Multitudine uero uoluptas, et sua libido decipit, ut licet bona non sint, ei uideantur: ut sanis salubria quidem sunt quæ re uera sunt, ægrotis autem alia. Præterea neque ignorare, neque ingenij tarditas aliquè excusat, cum nullus ignorare debeat, qui ex actibus habitus sunt. Absurdum est enim dicere grafsantē nolle iniustum esse, neque flagitia patrantē flagitiosum. Quin ea punitur poena uel maxima iniustus, ut habitu iam factus si iuste uelit agere non possit. Sicui ægrotus qui medico non obtemperauerit, in ualetudinem incidit: et semel demissus lapis retineri non potest: sic flagitiosus cui licebat ab initio talem non esse, post longam consuetudinem respiscere non est, ex quo fit ut nolens peccet. Et hoc docens Aristoteles tacite Platonem cōsultare uidetur qui dicebat, Nemo nolens improbus, neque inuitus felix. Quorum alterum secundum Aristotelem falsum est, alterum satis uerisimile.

Deinceps de Fortitudine differit, quæ circa timores et audacias uersatur. Fortis proprie dicitur, circa honestam mortē, et quæcumque illam repente afferunt. Ira honesta cum ratione maxime fortitudinē adiuuat. Mortē oppetere ob fugiēdos labores non fortis, sed mollis potius animi est. Itē qui pudoris aut metus causa pericula subit, non proprie fortis, sicut apud Homerum Hector. Si quæ ego procul a pugna adspexero, non ei sat erit aufugere aut cauerre. Socrate deinde cōsultat, qui dicebat fortitudinem esse scientiā rei militaris, ac in arte potius, quam in animo consistere: ob quā causam imbelles fortiores esse quādoque quā audaces. Post hæc dicit cōfidentes etiam ob successum rerū non proprie fortes esse: cōfidunt enim solitæ fortunæ, cum et timidi sint etiam quādoque bona spe. Difficilius laboriosa pati, quā aggredi difficilia: Et tristitia sustinere, quā uoluptate abstinere.

Post fortitudinem de Temperantia pauca narrat, quæ in delectatione tactus et gustus, in alijs uero improprie dicitur. Sed de hac plenius in sequentibus.

Lib. III. De Liberalitate in principio differit, quæ circa pecuniam mediocritas est. Cuius uirtus in sumptu consistere uidetur. Nam custodia magis possessio est. Magis igitur liberalitas fuerit dare, quibus oportet: quā non accipere unde non oportet. Quòd magis uirtutis bene dare, quā bene accipere sit: ac pulchra facere, quā a turpibus abstinere. Sed habet cautiones: ut honesti gratia detur et hilariter ac secundum facultates. Non enim in multitudine datorum, sed in animo dātis ea consistit. Illud uero non facile, ut liberalis quisque dicatur, cum non accipiat, nec acceptum custodiat.

Deinde Magnificencia, quæ in magnis sumptibus consistit, uidelicet in theatralis pompæ ludis, epulis publice, templis, in domestica quoque ac sumptuosa suppellectile, in quibus magis queritur operis pulchritudo, quā quid consistet. Ex quo palam est pauperem magnificum esse non posse. Extrema eius supra libro secundo enarrata.

Magnanimus quoque circa magnos honores, qui maximū est inter externa bona, dijsque tribuitur. Quapropter bonum uirū esse oportet, eum qui his dignus cupit esse, summumque morum uirtute locū querit obtinere. Nam sine uirtute perfecti, bona externa possidens nequaquam magnanimus erit. Habet autem has proprietates. In primis liberalitate dātes excedere cupit, dare cuius promptus. Adfectus enim beneficio adficiente inferior est. Ex quo Thetis apud Homerum pro Achille precans beneficia eius non commemorat, quæ tulit ei dum Briareum gigantē concitauit cōtra ceteros deos qui ei regnū auferre uolebat. Neque Lacedæmonij superati à Thebanis auxilia ab Atheniensibus petētes, beneficia eis impesa

De Fortitudine

De Liberalitate

Magnificencia

Magnanimus

Eutrapelia

Nemesis

Per ignorantiam agere

Ebrius & iratus

De electione

Spontaneū, & uoluntarium

Opinio

De cōsultatione

commemorauerunt. Præterea magnanimus palam amat atque odit, minime rogator, cōtemptor potius, audax, uerax, minime oblocutor, minime admirator, nec odij tenax, nec querulus, nec adulator, nec sub alio nisi ad amicū facile uiuit. Extrema eius, animi uasitas et pusillanimitas.

Mediocrates honores

Circa mediocres honores uirtus est absque nomine, quæ est inter duo extrema, emphilotimiam, id est, ambitionem, et aphilotimiam, id est, honoris negligentiam aut remissionem. Quæ uirtutes quandoque uertuntur, ut alter honestè appetens et uirilis, et alter modestus uocetur.

Mansuetudo

Mansuetudo inter iram et segnitiam. Eius tres species. Excandescencia, quæ subita ira est, citoque extinguitur. Amaritudo et acerbitas diu retinetur, ac contra ius, nec deseritur nisi poenas repetat. Amicitia quæ in uerbis est iucunditatem aut molestiam parit. Extrema, Contentiosus et Adscitator. Si in omnibus placere studet ἀδύνατον, id est, placidus: si contendit aut morosus est, dyscolus.

Veritas

Veritas quoque inter Ostentationem et Ironiam. Ironiæ uero duplex genus.

Qui more Socratis sua extenuat non nimis potentia, ut boni sunt. Qui uero parua quæque ac manifesta fingunt, gloriosi potius uidentur et infaceti: ueluti Lacedæmoniorū uestitus.

Verecundia

Postremo de Verecundia, quæ potius adfectus est, et in corpore ueluti timor. Signa sunt quòd ex altero quis pallefcit, ex altero rubescit, quæ quidem adolescentium uirtus est: uiris autem aut senibus minime conuenit.

Iustitia

Lib. v. de Iustitia continuo differit, quæ aliena uirtus est. Optimus enim non sibi solum, sed et alijs uiuit. Ipsa quoque non pars uirtutis, sed tota uirtus est. Neque enim iniustitia pars uitij, sed totū uitium. Est altera quæ pars uirtutis est. De qua differit in hoc libro. Cuius duæ species, una in distributione honoris et pecuniæ, ac aliorū omnium quæ ciuibus cōmunia debentur: altera quæ in cōmuntatione atque in cōmercijs hominū consistit. Et huius partes duæ. Cōmercia quædā uoluntaria, ut emptio, uenditio, et similia. Quædā inuoluntaria. Et horum rursus quædam clandestina, ut furta, adulteria, et alia: quædā uolētia, ut uincula, rapinæ, uerbera, cōtentiones, et his similia. Iustum igitur in quatuor consistit, esse medium, et æquum, et quibusdā, et ad aliquid. Quo ad mediū quorundam est, hæc sunt plus et minus. Quo ad æquum siue æquale, duorum est. Quo ad iustum, quibusdā, et ad aliquid. Quibus autem iustum cōtingit: duo sunt, et in quibus res duæ: et eadē est æqualitas quibus et in quibus. Iustum enim in distributione consistit. Omnes enim pro dignitate cuique sua esse oportere fatentur. Dignitate autem non eandē esse dicunt. Est enim iustum analogū. Analogia uero æqualitas est rationis, et in quatuor minimis: uidelicet ut unum ad duo, sic tres ad quatuor. Et uice uersa, ut unū ad tres, sic duo ad quatuor. Sicuti totū ad totum, quā proportionē geometricam uocāt. In cōmuntatione autem iustum æquale non ad aliquid: et iniustum in æquale secundū arithmetica proportionē. Nil enim respicit utrū bonus aut malus abstulerit: neque utrum bonus ad alterum cōmiserit an malus. Sed ad damni differentiam lex tantū respicit. Itaque Correctiuū iustum fuerit: mediū damni aut lucri. Ideo quando dubitant, ad indices cōfugiunt, inueniuntque ex lege nummus (ut planè nomen indica) ut mensuras rerū adæquaret: in æqualitate ad æquū iustumque redigeret. Pythagorici haud bene diffiniunt iustum id quod retribuit sit alteri, quod minime cōgruit, nec iusto distributio neque correctiuo. Nam eo pacto si iure percusserit, repercutietur etiā iure. Sed in omnibus societatibus et cōmercijs huiusmodi iustum cōtinetur: in quod recipitur secundum proportionē, non secundum æqualitatem. Nam in hoc maxime ciuitas cōstitit. Remunerandus enim quisque pro dignitate, proque me-

ritis ac labore. Igitur nummus, ut dixi, mensuram adæquat. Neque enim citra per mutationem societas est: neque permutatio sine adæquatione, neque adæquatio sine mensura.

Iustum ciuile

Post hæc de Iusto Ciuili. Quod inter eos consistit, inter quos imperandi atque obtemperandi uicissitudo est: non autem in eodem quod quisque intulit alteri, sustinendo. Sed distributiuum est, et commutatiuum. Iustum insuper est aliud Oeconomicum. Ius ciuile, alterū naturale apud omnes, quod semper eandem uim habet. Alterum legitimum, quod lex iussit. Differunt autem Iniustum et Iniuria: et iustum et ius. Iniustum natura et ordine, nec dicitur antequam fiat. Postquam factū est iniuria fuerit. Eodem modo ius. Sed communius pro quocumque iustitiæ actu. Specialius quoque pro iniuriæ correctione. Accidit itē sepe, ut iniusta faciat quasi non iniustus, ut quando uidelicet non sponte peccat.

Iniuria triplex

Quapropter triplex in rebus humanis iniuria: aut est ab inuito, aut a uolente, aut ab eligente. Primò per ignorantiam committitur, ac uenia dignum: quando nec quod, nec quomodo, nec cuius gratia intelligebat, hoc egit. Quando igitur præter propositum nocetur, infortunium est: quando autem non præter propositum, sed sine malitia, Error appellabitur. Errat enim, quod in ipso primum causa est. Aduersa tamen uitur fortuna extrinsecus. Sed quando sciens quidem, sed non cum animi deliberatione facit, Iniuria est: cuius generis sunt omnia quæcumque per iram aut ceteras perturbationes animi admittuntur: non tamen illi propterea iniusti ac mali: non enim ob improbitatem admiserunt. Sed quando cum electione, iniusti et improbi.

Inuoluntaria

Inuoluntarium autem alia sunt, in quibus uenia locum habet, alia minime. Nam quæcumque non ignorantes solum, uerum etiam per ignorantiam admittimus, ignoscenda sunt. Quæcumque uero non per ignorantiam, sed ignorantes quidem, uerum propter animi perturbationem non naturalem, neque humanam, non sunt ignoscenda.

Aequū & Bonum

Post hæc dicit quemadmodum aliquis uolens læditur, et iniusta patitur, sed non iniuriam. Nulli enim uolenti iniuria fit. Nam Glaucus apud Homerū, quòd arma aurea cum ferreis mutauerit, iniuria ei facta non est, quòd donare fuerit in sua potestate. Patet igitur quòd accipere iniuriam minime uoluntarium est. Dubitatur etiā animiuriatur, qui plus tribuit præter dignitatem, uel qui plus accipit, uidetur enim in tribuente esse. Deinceps de ea differit parte, quam ἐνείκεαυ Græci uocāt, Latini Aequū et bonū, quæ emendatio legis est, qua ommissum erat propter uniuersale. Nam agibilia non possunt adeo uniuersaliter cōprehendi. Ex quo quod illā interpretatur ac moderatur, melius illa ac iusto legitimum habetur. Indefiniti enim indefinita est regula, sicuti Lesbicæ adificationis plūbea regula. Nā ad lapidis formā trāsmutatur, et non permanet regula. Igitur qui non exacte ius in peiorē partem interpretatur, sed ex suis cōmodis detrahi patitur: et si lege se tueri possit, hic iniustus erit, æquumque ac bonū seruabit.

Postremo probat, quòd sibi nullus iniuriā facit: per translationem tamen et metaphoram quandam facit: non secundum ciuile iustum, sed ut despoticū, et oeconomicum: quando uidelicet pars animæ, quæ secundum Platonem animalis, ab ea quæ participes est rationis diuisa, non dominabitur alteri. Læsus autem si iure reddat, non uidetur iniuriā facere. Sed et facere et pati iniuriam utrumque malum, peius tamen primum. Nam pati citra prauitatem et iniuriam est.

Prudentia

Lib. v. de Prudentia tractat. Duas dicit esse animæ partes, rationis uidelicet participem, et expertem. Rationis participem in totidem diducit partes, ἐπισκοπικὴν ἢ λογικὴν, id est, scientificam, siue cōgnitiuam, et logicam, siue ratiocinatiuam. Consiliari enim et ratiocinari idem, nullus nanque cōsultat de ijs, quæ non possunt aliter se habere, itaque

altera ex his profpicit ea, quorum principia nequeunt aliter se habere; altera uero quae sunt possibilis. Tria enim sunt in anima quae ad actionem ueritatemque pertinent, Sensus, Mens siue Intellectus, et Appetitus. Horum sensus nullius est actionis principium: patet ex beluis quae sensum habet, actionem minime. Quod autem est in Dianoea, id est, in parte anime cognitua, est Afirmatio et Negatio: hoc in appetitu Fuga et Prosecutio. Nihil enim factum in electione ponitur. Verbi gratia: non est eligere illud destruere. Ideo recte Agatho, hoc solo Deum priuatur, inquit, quod facta infecta facere nequit.

Quinq; autem sunt per quae aiendo aut negado ad ueri cognitionem quis peruenit. Ars, Scientia, Prudentia, Sapientia, Intellectus siue Mens, uis. Scientia est habitus demonstratiouis, et quae cumq; alia definitio in Analyticis. Ars habitus cum ratione factiuus circa ea quae possunt aliter se habere. Prudentia habitus cum ratione actiuus circa bona et mala quae homini contingunt. Intellectus est principiorum, Scientia conclusionum, Sapientia amborum. Dicimus et in arte quocunq; sua perfectum sapientem esse, ut Phidiam, Praxitelem. Igitur illa tria sunt pretiosissimorum natura. Habent enim diuina subiecta, uidelicet, substantias separatas. Prudentia uero hominem pro subiecto et bona ipsius. Non item circa uniuersalia tantum, sed etiam singularia uersatur, ut practica. Est insuper potentia quaedam, quam uocat *δωρόνια*. quae tali uigore est, ut id quod intendit perficere possit, modo sit laudabile: si secus *τῶν ὀργῶν*, id est, astutia potius dicitur. Ex quo prudentes *δωροί*, et non panurgos, id est, astutos uocamus: Apud Leonardum non proprie couertitur dinotata astutiam: Panurgiam dolum. Non enim est ipsa potentia, sed non sine ea potentia. Ex his patet quod homo non bonus minime prudens esse potest. Nam principium agendorum finis est, qui intellectus et appetitum mouet, quae profecto sine homo uitiosus, ac plane intemperans minime uidet. Nec mirum, uoluptas enim et dolor in rebus agendis iudicium corrumpunt, licet in scientiis nequaquam. Ideo Socrates dicebat, omnes uirtutes prudentias esse. Quem profecto errare dicit, ubi uero uel non sine prudentia dicebat esse, non errare. Nam ille omnes rationes uirtutes esse, quod uirtutes esse corporeas putabat. Aristoteli uero non rationes, sed tantum cum ratione.

Lib. VII. Incontinentiam enarrat hoc modo: Circa mores fugiendos tris esse species dicit: Vitium, Incontinentiam, et *δυσέβησις*, id est, feriatate rectius quam immanitate. Contrariam uero his uirtute, Continentiam, et uirtute quandam heroicam, ac plane diuinam esse. Confutat praeterea Socrates, qui dicebat, incontinentem per ignorantiam agere, nullumque scientem esse, quod sane durum uidetur. Sed cum scire quis dicatur habitu et actu: si sciens et non considerans, incontinentens est, non mirum: sed si considerans, durum. Per ignorantiam item sciens potest esse incontinentens ea ratione, quae ebrius et dormiens, turbatus in eo ratione. Praeterea cum continentia solum ac proprie circa tactus oblectamenta sit, abusiue reliquorum etiam dicitur. Videlicet honoris, pecuniae, irae. Ira enim incontinentens excusatio, et minus turpis quam uoluptatis, ceu magis naturalis. Naturalior est enim ira hominibus, exemplo illius qui patrem uerberauit, nam et ille suum uerberauerat: hic pater me uerberabit, quasi gentilis ira in partu eis successerit.

Post haec ponit differentiam Continentiae, Intemperantiae, et Mollitiae: cum circa id uersentur. Incontinentens enim fruitur uoluptate, tanquam ipsa urgente. Mollis causa doloris fugiendi, qui ex uoluptatis priuatione prouenit. Cui opponitur constantia: Incontinentiae uero continentia. At Temperati et Intemperati alia ratio: hic enim eligi, incontinentens minime: hic non permittit, ille statim post factum. Cumque finis in rebus agendis, ac uirtute morali sit principium: principiaque in actione quam in speculatione minime probatione indigeant, sed in

sint nota, ut in Mathematicis suppositiones, intemperans circa finem iudicio corrumpitur: ex quo totam destruit uirtute. Incontinentens uero minime. Nam si a uoluptate quandoque uincitur, non tamen in eo uincitur, ut eam imprudenter ac continuo persequi uelit. Sunt etiam qui perstant in sententia, quos uocant *ἰσχυρογνώμους*, Latine uero crebrosos seu ceruicosos, qui similitudinem quandam habent cum continente, sicuti prodigus cum liberali, et temerarius cum forti: qui tamen potius incotinentes dicendi sunt, quod ob immensam ambitionem dolent suam improbari sententiam, tanquam publica decreta. Sunt et nonnulli, qui in sua sententia non perstant, sicuti Neoptolemus ille apud Sophoclem, quia propter honestatem uera loqui pulchrum ei uidebatur: ab Ulyssae sua ueritate poenituit. Comparatur insuper incotinentens ciuitati, quae bonas habeat leges, non tamen eis uincatur.

Post haec de Feritate narrat, dicens: Feritas est uitium supra humanum, ab eo qui mente ac ratione priuatur proueniens, ut masculorum concubitus, homines mandere, aut barbarorum aliquo tenore excessu prauo ac crudeli: quod tamen minus est quam uitium, quia hoc a ratione licet corrupta procedens, uehementius est. Illi opponitur heroica uirtus, ut apud Homerum Priamus de Hecore filio dicit, non mortalis hominis filius uisus, sed maiori quadam uirtute praestare.

Postremo de Voluptate ac Dolo scribit, in quibus uirtus moralis consistit, in eaque potissimum felicitate existere putant. Quibusdam enim uidetur nullam uoluptatem esse bonum. Alij quaedam uidetur bonae, sed plurimae prauae. Sunt horum tertij, qui dicunt, et si bonum, tamen non summum. Probatio primae sententiae haec est: Nulla generatio est finis, nec de genere finium, sed motio quaedam ad finem, ut edificatio ad edem: praeterea quod a temperatis uitatur, impeditque consilium. Quod autem non sit summum bonum, dicitur, quoniam non finis, sed generatio ad finem est: quod dicit uerum esse, si sic esset: sed est quaedam actio post naturam constituta, quae est finis, ut est actus uirtutis post habitum. Et ideo distinguere debet, quod omnis actio est generatio, non autem contra. Voluptatem igitur summum bonum felicitatemque ponit, quae prouenit ab habitu et uirtute, modo non sit impedita. Nam felix bonis corporis et externis indiget. Redarguitque Stoicos, qui tantum uirtute praeditos, uel in calamitatibus beatos esse dicebant: magnoque esse indicio uoluptatem praestare, quod eam cuncta expetant animalia, quanquam rursus delicta corporis infamauerunt, quae iam sibi autoritate uendicauerunt, expetiturque ea magis, quod doloribus et uita curis, ac praesertim melancholicis mederi uidetur. At animi uoluptates corporis sunt potiores: quae haec ex accidenti proueniunt medicina, quae morbus adest: ille uero ex natura ipsa et habitu firmiter constituta perpetuo manet. Verum in hoc deficiunt, quod non idem semper uiuat, quia non simplex natura nobis ob corruptibilis naturae uarietate. Ideo Deus semper una et simplici gaudet uoluptate. Non enim motus dumtaxat est energia. actus, sed etiam immobilitatis. Et uoluptas magis in quiete quam in motu per se. Nobis in uarietas omnium dulcissima: ut enim itemque homo facile uariatur, sic et natura uarietatis indiget.

Lib. VII. de Amicitia refert, quod est uirtus quaedam, uel cum uirtute: insuper in uita magnopere necessaria, Etenim absque amicis nemo uiuere mallet, reliquas etiam habens uirtutes. Ciuitates quoque amicitia consistere uidetur: ac legislatores magis circa ea quam reliqua studere. Homerus de Diomede loquitur, qui proficisci uolebat exploratum hostium castra. Si duo, inquit, erunt, in cognoscendo atque agendo potiores erunt. Nam et concordia similes quiddam uidetur amicitiae. Itaque si concordia desint, nihil est eis opus iustitia: ut *καὶ οὐδὲν ἔστιν ἰσχυρὸν καὶ οὐδὲν ἔστιν, Ἐρακλῆος ἀδελφὸν ἔστιν*. Quiddam similitudinem quandam autem esse amicitiam. Propterea Empedocles ait, *ὁμοίον ἔστιν ὁμοίῳ ἔστιν*, Simile suum simile appetere. Nonnulli hos similes potius

Cerebrosos
tinentibus
miles

De Feritate

De Voluptate
& dolore

Voluptas sum
mum bonum
& felicitas

Varietas enim
dulcissima
De Amicitia

Sensus
Intellectus
Appetitus

Scientia

Ars

Prudentia

Intellectus

Sapientia

Astutus

Astutia

Principium agendorum
finis

Incontinentia

Differentia in
per incontinentiam,
mollitiam
& intemperantiam

tius inter se singulos. i. contrarios esse autem, ut inquit Hesiodus. *καὶ ὁμοῦτος ὁμοῦτος ὁμοῦτος, καὶ ἕτερον ἕτερον*. Dicuntque magis ex dissimilibus amicitiam constare, ut ait Euripides.

Ἐγγὺν ἢ ὁμοῦτος ἢ ἕτερον ἕτερον ἕτερον ἕτερον. *ὁμοῦτος ἢ ἕτερον ἢ ἕτερον ἢ ἕτερον*.

Hoc est, Amare imbrem terram arescentem: itemque coelum ornatum imbrem grauidum amare in terram pluere. Et Heraclitus mutuam utilitatem et optimam Harmoniam ait ex lite omnino fieri. Obiectum autem et finis amicitiae, Bonum, et Delectabile, et Vtile, siue uerum, siue apparens.

Tres igitur amicitiae species secundum totidem amabilia reperiuntur. in singulis quoque est mutua dilectio non latens. Quae enim propter utilitatem aut uoluptatem consistit amicitia, facile cessat, eo cessante propter quod erant amici. Ideo ex accidente dicitur potius amari. Quae autem per bonum et uirtutem inicitur tantum, per se est et durabilis: propterea quae sunt huiusmodi, et consuetudine indigent et tempore: ac iuxta prouerbium modium salis prius comedendum antequam sese cognoscere possint. Qui enim amicitiam ob utilitatem persequuntur, maxime senes sunt, qui magnopere commodum diligunt. Ob uoluptatem uero adulescentes. Prima illiberalium est, qui minus amant. Atque haec omnes amicitiae aequalitatem requirunt.

Amici ob utilitatem

Amicitia inaequalis

Amicitia ex contrariis

De ciuili societate

De Oeconomica societate

Iustum & amicitia in societate consistunt

causis: ob maiorem certitudinem, ob maiorem coniunctionem quod ab eis sunt, non illi ab ipsis: ob dilectionem longiorem. Nam statim natos diligunt. Filij erga patrem ut homines ad deos et optimos amicitia comparantur, fratres inter se et sodales. Coniugalis amicitia non solum est naturalis hominibus, sed etiam Oeconomica. Non enim solum procreationis causa iunguntur, quod est commune ceteris animalibus, sed eorum quoque gratia quae pertinent ad uitam, operaque consensim inter eos diuisa. Nam homo natura coniugalis magis quam ciuilis: quanto prius ac magis necessarium est domus quam ciuitas. Itaque iucundum hoc, si boni erunt, pro uirtute et utriusque gaudio. Filij uero nexum quidam matrimonij uidebuntur. Sunt autem et querele in amicitijs, non ab ijs quidem quae secundum uirtutem sunt: quoniam conferens beneficium est ipsa liberalitate contentus, nulla recipiendi spe. In uoluptarijs amicitijs quamminimam, quod siquidem mutua conuersatione gaudet. Etenim ridiculum esset si quis quemquam accusaret, quod sibi iucundus non sit, cum liceat illo non uti. At illa quae propter utilitatem est, querele subiacet. Cum enim amicitia pro utilitate utatur, semper plus querunt, et minus quam deceat se habere existimant.

De Coniugio

Amicitia ob utilitatem

Mensura retributionis

uidetur autem ut duplex est iustum, alterum sine scripto, alterum legibus: Sic etiam amicitia quae est ob utilitatem, partim Moralis, partim Legitima. Haec in dictis est statim per manum seu per actionem ad tempus quid pro quo: manifestum est quid debeat, sed amicabilem habet dilationem. Moralis uero quae non est in dictis, sed ut amat, donat, uel quid aliud facit, dignum putat, ut ipse tantum uel plus ab illo consequatur, quasi non donauerit, sed comodauerit. Itaque reddendum, si adsit facultas. Considerandumque ab initio, a quo quis accipit, et cuius gratia, ut sic uel suscipiat uel non. Praeterea mensura retributionis sumenda ex parte suscipientis: cum tantum fuerit beneficium, quantum iste qui accepit utilitatis indicabit. Reddendum igitur tantum, quantum accepit, siue etiam plus. Id enim honestum est. Nec dantis ratio aut querele ualere debet: beneficium suum ex dignitate, aut opera, aut periculo suo metientis.

Lib. X. Prosequitur item de amicitia. Cuius dispares species adaequat analogum, adfertque super amicorum officijs praecipua quaedam et cautiones, et quantum cuique tribuendum. Cui magis reddendum est cui debeas, quam amico dandum beneficium. Interdum enim non equum beneficium retribuire, ut si quis sciens benefecit: ipse autem cui remuneratio fit faciunda malus existimatur ab eo qui accepit. Nec illi qui mutuo dederit uicissim mutuo datum. Nam ille quidem certa spe ductus se suum cum uelit consequatur mutuo dedit bono uiro. Hic autem non sperat a malo consequi posse.

Alia igitur alij praestanda, ut parentibus alimenta, et honores sicuti dijs. Ad nuptias et funera cognatos potius uocare quam amicos: ad quaedam alia potius uicinos.

Amici qui ob mores ac uirtutes se amare simulant, utilitatem potius ac uoluptatem sequentes, dissuendi sunt, uitandique non minus, quam hi qui nummos adulterant: nisi quidam seipsos decipiant ab initio: cum amore digni non sint, ob mores se putent amari. Amicitia itaque dissuenda non statim cum omnibus, sed cum illis qui incurabiles ob prauitatem uidetur. Nam quibus locus est castigationis, ferendum auxilium in moribus honestius quam in diuitijs: quanto amicitiae magis proprium. Si uero hic quidem permanet, hic autem melior fiat ac multum uirtute transcendat, uti quemadmodum prius, amico non deceat, haud aliter quam puero uirum. In magna enim uirtutis ac morum distantia nulla potest esse congruentia. Tribuendum tamen ei aliquid ob pristinam amicitiam, quando non propter excessum prauitatis fit dissolutio.

Amicitiae quae do & quomodo dissuendae

Tria post haec dicit accidere amicitiae, per uirtutem, Beneficentiam, Concordiam. Atque haec ex amore originem habent, quo se quilibet studiosus recte amabilem

citia enim ad seipsum, idea est ad alterum amicitia. Est enim amicus alter ego. Beneuolentia non proprie amicitia, sed principium amicitia. Potest enim esse latens, et ad ignotos, amicitia nequaquam. Concordia autem amicorum non est cooperatio, ut idem de celestibus sentire, sed circa agibilia et magna consilia, ac ex duobus uel pluribus corum causa, quae ad uitae civilis como da pertinet: quae tantum in bonis uiris reperitur. Quod ad Beneficentiam autem pertinet, qui beneficia contulere, uidentur magis eos diligere, quibus collata sunt, quam illi qui acceperunt eos qui dederunt. Eius rei multae causae sunt, uel illae praecipuae, quod proprium opus magis quis amat. Ex quo potest opera tanquam filios amant. Praeterea labores ac dāna suscipere: quae autem cum labore sunt magis amamus. Ea dum causa est cur matres magis quam patres filios amant.

Qui dat magis amat quam qui accipit

Cur matres magis filios amat quam patres

Quaeritur deinde, an seipsum diligendum, propterea quod eos qui nimium diuitiarum honorum uel ac commodorum expetunt, maxime se amare dicunt: ac φιλαίωτες. Sed magis amare seipsum dicit Philosophus, qui res huiusmodi despiciunt honesti gratia, eo quod principalissimo, id est rationi seruit. Hoc pacto uir bonus diligens seipsum, etiam alijs fuerit utilis, ea quae despiciet, pro quibus homines inter se digladiari solent. Magis quoque ambit breui tempore letari uehementer, quam longo leniter: et honeste uitam ducere unum annum, quam multos utcumque exigat: ac rem unam honestam et magnam, quam multas prauas ac paruas.

Praeterea probat felici opus esse amicis, et his secundum uirtutem: ut possit intueri actiones eorum studiosas, quae sint proprijs similes, ac illis continuo gaudere. Deinde quod uirtutis est exercitatio conuersari cum bonis, ut ait Theognis. Ἐσθλάμ μὲν ὃν ἂν ἐσθλά διδάξω, ἢ ἢ κακοῖσι Σουβύχης, ἀποδείξω καὶ τὸν ἄνδρα δάσκαλον. Nempe bona ediscas socius si forte bonorum es. At simul inter eas ipse sequendo malos. Videtur autem Viuere proprie esse sentire, uel intelligere. Idque dulce eo quod omnes appetunt, maxime uidetur esse boni uiri et felicitis: quod bonum sentiunt, et iucundum memoria praeteritorum bonorum, praesentium actione, ac spe futurorum.

Non multis opus amicis

Postremo differit, quod non multi sunt paradi amici. Dicit enim non oportere multos amicos utilitatis gratia habere, quod laboriosum sit multis satisfacere: Ad uoluptatem ite pauci admittendi. Sicut in cibo dulcedo. Studiosos uero tot esse oportet, quot conuictui sint idonei: nec sane hi multi queunt esse, quod pauci boni inueniantur, et qui idem sentiant, alijsque de causis. Deinde quaerit quo tempore magis necessarij amici. In prosperis enim honestius, in aduersis utilius amicis indigemus: non tamen qui querulus maxime non est, audiet conuentionum uoces, nec amicos ob suam tristitiam adfici tristitia uolet. Ex quo Orestes apud Euripidem Pyladem alloquens ait, Sat esse quod ipse calamitatibus premor. Nam quod amat homines, suum putant esse ac uiuere: ut alij copotare, alij concludere, uenari, exerceri, philosophari. Boni autem amicitia conuicti simul congregati ac uiuere, mutuoque aspectu recreari.

De Voluptate

Lib. x. de Voluptate. Ea namque familiarissima nostro generi uidetur, et ad uirtutem maxime facere: ut gaudeamus quibus oporteat, et odio contraria habeamus. Opiniones de uoluptate ponit. Eudoxus summum bonum esse dicit: propterea quod cuncta animalia illa appetant. Fide habere sermones eius ob morum probitatem, magis etiam propter seipsum. Platonici hinc contra, Voluptatem summum bonum non existimant, quod uiribus euacuatur: Voluptas autem recipit plus et minus. Praeterea quod bonum perfectum sit, uoluptas imperfecta: eo quod motus et generatio sit, quae sunt natura imperfecta. Quibus omnibus Aristoteles respondit. Quod motus omnis sit in eo tempore, et partes eius sint imperfectae: neu etiam simul, et sunt alicuius gratia: secus autem uoluptas. Dicit igitur eam esse perfectionem formalem ipsius potentiae percipientis, prouenientem

ex bona potentiae dispositione, et obiecto conueniente et optimo in suo genere. Quare nullus continuo in uoluptate aut dolore. Cuncta namque non possunt continuo agere. Nec igitur uoluptas sit continuo: Nam ea sequitur actionem. Quaedam etiam delectant, cum primum sunt, sed postea non similiter. Nam primum quidem prouocata est mens, effuscataque agit circa illa, sicuti hi qui aduersum intuentur. Postmodum non est eadem actio, sed neglectio: quare uoluntas quoque refrigeratur.

Omnes autem expetere uoluptatem uidentur, quia omnes uiuere appetunt, uita autem actio quaedam est: quilibet enim circa illa maxime agitatur, quae maxime amat. Specie tamen differunt uoluptates ex actionum diuersitate: idque ex eo maxime patet, quod ab alijs prouenientes uoluptates impedimento sunt alijs actionibus. Qui enim fistulis delectatur, neque eam mentem adhibere sermonibus, fistularum sono impediti uoluptate. Sic de reliquis. Ex quo fit ut quoties uehementer aliqua re gaudemus, non ferre aliud agamus, cum alijs leniter delectemur: dumque alienae uoluptates quandoque perinde agunt, ac propriae molestiae, id est, actiones nostras corrumpunt. licet non similiter. Cumque differant actiones, et aliae expetendae, aliae fugiendae, aliae neutrae eodem modo se uoluptates habent, cum sint actiones eius annexae. Praeterea ceteris quidem animalibus propria in specie sua est uoluptas et proprius cibis: Homini tantum, licet eiusdem speciei, diuersa inest uoluptas. In causa est electio quam habet. Inter eius quoque uoluptates praestantior illa, quae contingit homini studioso, et secundum uirtutem uiuenti: ceterae uero secundariae.

Voluptas differit specie

De Felicitate

Mox de Felicitate, quam dicit non in habitu, sed in actione constitutam esse: et ea actione quae propter se, non propter aliud expetatur: hoc est, actio secundum uirtutem, non secundum iocum: cui iocus et ludus necessario fiat. laboris tantum et animi causa. Si igitur secundum uirtutem, erit secundum optimam, quae ab optima procedat potestate, quae alijs imperat, scilicet intellectus. Huius igitur actio erit Felicitas contemplatiua pluribus de causis. Nam uidetur felicitas in otio esse. Negotiamur enim, ut otia sint nobis: et bellum gerimus, ut in pace uiuamus. Praeterea Actiua minus per se sufficit, aliorum indiget administrandis. Iustus his ad quos iustitia uatur. Fortis aduersantibus quibus certet: eodem modo temperatus et alijs. Sapiens autem per seipsum contemplari poterit, et sibi sufficit, minimisque indiget. Indigebit tamen et ipse administrandis quibusdam. Nam, et sanum corpus, et famulatum, et cetera necessaria adesse oportebit. Praeterea actiua secundum hominem est: haec diuinum quiddam habet. Quantum autem distat hoc diuinum a composito, tantum et haec actio ab illa quae est secundum uirtutem actiua. Nam cum diuinior in homine pars sit mens: actio secundum illam diuina erit. Igitur qui mentem explent, proximi sunt dijs. Nam ipsius Dei actio, quaedam contemplatio est. Nam si dii curam aliquam rerum habent humanarum, ut creditur, par est eos gaudere optimo et cognatissimo: huiusmodi est mens. Amantes igitur illam ab eis maxime diliguntur.

Felicitas contemplatiua

Post haec sine operi impositurus, exhortatur ad haec, non tantum noscenda, sed seruanda. Boni enim efficiemur natura, doctrina, consuetudine. Duae primae sine hac ultima parum profunt, nisi animo comparemus libidini non obtemperare, ad quod maxime opus legibus, quod homines magis timore quam amore mouentur: quae plus in ciuitate possunt quam patris autoritas domi. Igitur legislator et qui curam ciuitatis suscipit, bonos exhortabitur, contumaces plebet: eos uero qui corrigi nullo pacto queunt, penitus exterminabit.

Quibus boni efficiamur

Postremo probat civilem hominem aptum esse oportere ad leges ferendas, si non ciuitati, saltem domui, quia nihil refert utrum scriptis, an sine scripto, unus an plures instituatur, ceu nec in musica et gymnastica aut alijs disciplinis. Huic igitur arti nemo idoneus, nisi et in particularibus et in uniuersum sciat:

sciat: quorum alterum experientia, alterum doctrina comparatur: quapropter neque sophistae siue oratores, qui tantum scientia sunt praediti, neque ciues reipublicae administratores, qui solum experientia sapiunt, sunt apti. Sed sicuti medicus non solum disciplina, sed etiam usu indiget: sic legislatorem utrumque habere oportebit. Nam et oratores ipsi suam artem huic parrem, seu etiam ea superiorem falso existimant, praeterea exterum publicarum, ac legum collationibus id adsequi possunt: ex quibus quanquam aliquid utilitatis in consultando adferre ualent, scientiam tamen hanc adsequi non poterunt.

Demum proficitur Aristoteles post haec ilico legum huiusmodi se praecipua traditurum. Et haec quidem in Ethicis ille: in quibus a Platonici sane redarguitur, ac primum quod male de anima senserit. In primo, quum locum gaudij post mortem negauerit. Deinde quod uirtutes mediocritates posuerit. Nam mediis aequaliter ab extremis distare oportet. Insensibilitas ergo extremum temperantiae, aut nullum aut certe paruum fuerit uitium. Intemperantia uero extremum crimen admodum magnum. Praeterea fulmina ac terrae motus non expauescere possunt fortitudinis excessum, ut uideatur quanto non quali uitium metiri, quum certe in hoc nulli sit uitium, sed si quis crimen aliquando non horreret, hoc uitium foret.

Postremo lib. vii. et x. summum bonum in uoluptate manifestum ponit, quanquam cum bono uirtutis et contemplationis fucat: nec aliter Epicurus uoluptatem suam tuetur. Platonici igitur in honesto finem collocant: hoc autem postea uoluptas uel umbra solem subsequitur. Haec ex Plethone Platonico.

IN POLITICA.

Quum omnis societas boni alicuius gratia consistat (nam bonum finis est omnis humanae actionis) maxime Politica est huiusmodi. Quicumque putat politicum, et basilicum, et oeconomicum, et despoticum idem esse, non bene sentit: multitudinem enim et paucitatem differre putat, sed non specie. Ciuitas igitur ex partibus naturalibus constat: primum uicis simul coniunctis, uici uero ex domibus pluribus: quaelibet autem domus ex duorum societatibus, uiri primum et uxoris, unde genus humanum. Filij deinde serui et domini prodeunt. Ille enim natura dominus, qui ingenio praestat. Seruus qui deficit. Ex quo Homerus recte

Dominus aut seruus natura

Οἶκος μὲν τρώπικα γυναικὰ τε βῆρ τ' ἀπορροῖα. Quare domum prius uxoremque bouemque aroterat. Nam bos pauperi pro seruo est.

Vicus a domo differt, ut pars a toto. Domestici namque uicij, et cotidianis officijs inter se communicant. Summumque appellati δημοκράτοι, id est, sub eodem fumo, δημοκρατία, id est, sub eodem cibo. Cum extrancs uero in mercimonijs et alijs uitae commercijs ac officijs congregiuntur. Homo profecto animal civile uidetur: argumento est maxime sermo non frustra ei a natura datus. Nam solitarius homo aut nequam, aut Deus.

Solitarius aut nequam aut Deus

Ciuitas prior est domo perfectione: quum pars sit nobis natura toto posterior. Nam tunc esse res incipit, quum forma est absoluta. Pes enim sine homine profecto pars non dicitur: nisi forte aequiuoce mortui siue marmoris, eo pacto nec homo ipse perfectam habet finitionem, nisi pars sit ciuitatis. Qui sicut est omnium perfectissimum animal, ita omnium pessimum, si a lege iustitiaeque deficiat: quanto magis ardua gerit arma, quae sunt ingenium ac prudentia, quibus ad contraria licet uti. Licet enim in eo animaduerti prius despoticum et politicum. Anima namque corpus regit, ut Despoticum. Mens uero animae appetitum ac sensum, ut politicum. Nam prima imperat, altera suadet atque consulit. Differunt autem inter se, quod politici liberior natura est, Despotici seruorum. Et altera quidem Oeconomica monarchia (Monarchia enim

patris dicitur) altera politica liberorum et equalium imperium.

Possessiuua differt ab oeconomica

Dns est non possidendo seruus, sed utendo seruis. Nam possessoria distat ab Oeconomica, quod alterius esse querere pecunia, alterius uti: utrum enim ipsum sit an altera species dubium.

Possessiuua Oeconomica non est, nec pars eius, quum Oeconomica sit uti rebus possessis, possessiuua autem adquirere. Subministra uero eius est: sicuti seruorum ars, equestris.

Despotica a Politica et Oeconomica differt: a politica, quod illa sit libertatis, haec seruorum: ab oeconomica quod illa sit omnium qui in domo sunt, haec tantum seruorum.

Praeterea Politicum et Oeconomicum differunt, quod hoc multorum, illud unius principatus sit. Inter homines quoque diuersitas. Sunt enim qui procul a politia agunt, quos ciborum uictusque diuersitas etiam distinguit. Nam sicuti et bruta quaedam quae carnis aliorum uescuntur solitaria sunt: quae autem herbis, gregalia. Sic homines reperunt sine labore aut arte uita nomadica, syluestri, piratica, uenatica, ex raptu uiuentes. Plantae ob animalia, at ipsa animalia propter hominem creata sunt: nam si frustra natura nihil genuit, necesse est ut hominum causa omnia obgenerauerit.

Homini causa omnia obgenerata

Circa uero res parandas, Ex agro et pecore acquisitio nobis uitae physica est. Mercatura uero et pecuniaria, translatina non naturalis est, sed ad res naturales paradas inuenta: laudaturque usque ad metam quandam, necesse uis uidelicet gratia. Vituperatur autem cum est terminus nullus. Inter artes uero illae artificij plurimum habent, ubi minimum fortunae, plurimum uero mechanicum, ubi corpus requiritur. Seruiles ubi corporis item plurimus usus. In genere ubi uirtutis minimum expetitur. Imitari exempla ueterum oportebit in his quae honeste acquisuerunt.

Oeconomiam tres species

Thales Milesius: (probato data ei philosophia ob paupertatem) oleum conquisiuit, cum prauidisset eius charitatem futuram: quod deinde pro sorte uendidit, quo exemplo non coacta sed uoluntariam paupertatem ostendit.

Tres omnino Oeconomiae species, in quibus forma reipublicae tota conspiciunt. Despotica, Gamica, Demotica. Vir uxori imperat et filijs, sed aliter, his basilice, illi politice. Fratres autem inter se demoticum ac popularem referunt statum.

Lib. i. Ea demum optima reipublicae in qua secundum id in quo felicitatem esse existimant, siue uirtus sit, siue aliquid aliud, in quo quis excellit, is cuius felicissimus putatur.

Cosuat praeterea multos reipublicae administratores ac legislatores, ubi dicit quaelibet in aliquo errasse, et inter ceteros Platonem: qui ex Socratis sententia dixit comunia omnia, etiam uxores, in ciuitatibus esse debere. Haec tanta unitas rempotius dissoluere, et ex ciuitate domum facere uidetur. Nam ex dissimilibus partibus, et familiaribus reipublicae, floret. Praeterea nulli uxorē aut liberos amare coningeret, cum incerta esset proles. Rei etiam acquirendae minime uacarent: cum nihilominus ponat lucri diligentiam, alijs de causis.

Deinde contra Phaleam arguit, qui leges Carthaginiensibus dedit, ac statuit aequales ciuium possessiones, errauitque non statuere quantae ac quales esse deberent: nam si immoderati sint omnium census, intemperanter uiuerent: si nimium exiles, sordide ac misere. Nam statuendus modus emptionum, ne quis de plebe ob diuitias potentior factus, sese cum nobilitate commisceat. Quae distinctio in creandis magistratibus necessaria est.

Mentionem deinde facit de Phidone Corinthio qui Corinthijs leges dedit.

Deinde Hippodami Milesij leges etiam reprehendit, qui abstulit opificibus possessiones et arma, nullo honore dignas, quapropter ij serui magnopere facti, amare reipublicam non poterant. Praeterea potestatem nouas inueniendi leges concedebat: quod profecto reipublicae minime conducit: quum

paulatim ciues aduecant no uereri principis instituta, mutatis facile legibus: abrogatioq; huiusmodi uim enervat, introductiq; legis contemptum.

Seruorum disciplina

Post haec iubet Aristoteles seruari seruorum disciplina, qua sublata domum in insidias ueniunt. Sicut Hilote in Lacedaemonios, & Penele in Thessalos fecerunt.

Mulierum institutio.

Deinde mulieres bene instituere, ut temperate & sine arrogancia & sumptu degant: ut de Lacedaemoniis dicitur, quae ob insolentiam & audaciam uiris resistunt, mulieribus dedignantur, quum illi aduersus Thebas pugnarent arma tractare uoluerunt.

Reprehendit etiam in quibusdam rebus. Lacedaemoniorum: quod magistratus eorum non recte erat perpetuus, cum processu temporis uir iustus iniustus possit euadere. Deinde quod non darentur nisi potestibus, quae res ambitiosos plane faciebat.

Regem perpetuum creabant, classis insuper praefectum: aerario carebant, sed cum bella gererent singuli conferebant: ex quo & cupidos, & auaros faciebant, ac sibi magis quam reipublicae uacantes. Syssitia non de publico, sed de proprio faciebant, ex quo pauperes illis interesse non poterant, & qui non interessent ad magistratus non eligebantur. Syssitia, Syssitia conuiuia erant quae inter se publice ac sepe celebrabant, symbolum conferentes.

Syssitia

De Cretensium legibus

Differit praeterea de Cretensium legibus, quas praefert Lacedaemonijs: nam hi Syssitia melius de publico faciebant: praeterea filiorum multitudinem prohibebant, potestate uiris facta post susceptam aequo numero prole, uxoris abdicandi, alio introducto usu. In quo ex sententia diui Thomae uidetur Aristoteles de marium usu intellexisse, nec uituperasse.

Cosmi Cretae Solon

Cosmos etiam eorum magistratus reprehendit esse perpetuos, sicut Ephoros Lacedaemoniorum.

Ex omnibus his laudat Solonem: meliusque dicit rempublicam instituisse, quam ex optimatibus & populo instituit, omnibusque eo modo honores communicauit: licet praeter eius mentem ad popularem postea statum deueniret. Nam Pericles & Ephialtes sublato Ariopagi consilio iudicibus primum Salaria constituit.

Libro III. Postquam aliorum leges confutauit, differit quam ipse rempublicam probat. Prius declarat quid sit Ciuitas, quid Ciuis: dicit eum esse ciuem qui magistratu gerere potest. Unde excludit aduenas, & pueros, & senes inuitiles. Ciuitate uero non quae moenibus circundatur cum una ferme regio possit muris cingi: sed quae ex forma reipublicae constituta.

Ciuis

Ciuis bonus Vir bonus Princeps bonus

Ciuis bonus, & uir bonus, non idem, At idem Vir bonus, & Bonus princeps. Imperio enim uirtus & prudentia expetitur. Na uir bonus non potest esse sine prudentia. Ciuis item bonus non sine pudicitia, at sine prudentia potest esse. Nam ei, qui subiicitur atque parat, sat est rectam habere opinionem agendorum quae ei committuntur. Bonum autem principem & prudentiam & ceteris uirtutibus praeditum esse oportet.

Opifices

Opifices & mercenarii in Aristocratiis non admittuntur, nisi forte diuitijs adco creuerint, ut inter optimates censentur. At bene in Democratia ciues esse poterunt.

Ciuitatis instituta non ad uiuendum tantum, sed ad bene quoque uiuendum. Nam eo pacto animalia in ea politice uentia essent.

Reprehendit praeterea ueteres qui non diffinierunt nec considerauerunt rempublicam, nisi iustum ex parte rerum, cum bona reipublicae non sint distributa ex rerum quantitate, sed ex personarum dignitate. Si ciuis unus inuentus sit, qui ceteros longe uirtute antecellat, is perpetuo reipublicae praeficiendus erit. Secus si sunt multorum pares uirtutes.

Monarchiae species

Post haec regia potestatem omnibus praefert: de qua differit. Monarchiae quinque species dicit. Heroum, qui ciuium consensu certis de causis certoque tempore rempublicam gubernent.

Alia barbarica, ex genere proueniens & legibus imperas, sicuti Parthorum rex. Alia Esineta electiua tyranni, qualem elegerunt Mitylenis Pittacum aduersus exules suos quibus praerat Antimenides. Alia Laconica perennis secundum leges tantum belli tempore imperium habes. Ex quo apud Hom. Agamemnon cum in ciuitate agitabat iurgijs exagrabatur: in bello autem potestatem habebat. Postremo Regia omnium optima, quae se ad populos, uti pater se ad filios habet.

Apud Aegyptios medici ante diem tertium corpus aegrotorum suo periculo curabant.

Lib. IIII. & etiam v. de forma rerum publicarum uaria tradit: de qua earum solutione & corruptione. Corrumpere enim rempublicam instituta non minus difficile quam ab initio creare: sicuti discere eum qui male didicerit a principio, duplex est labor.

Tris omnino rerum publicarum species, Regnum, Aristocratiis, Politia. Totidemque sunt excessus, Tyrannis, Oligarchia, & Democratia. Horum pessima Tyrannis, minus mala Democratia.

Rerum publicae tres species

Connumerat partes & officia ciuitatis: quod reprehendit praetermissum fuisse a Socrate apud Platonem, qui solum ea connumerat quae sunt ad uiuendum, non autem ad bene uiuendum.

Politia quaedam ex mixta & populari & paucorum administratione: quae quando ad paucorum potentiam inclinat, solent appellari optimates, quod diuites uirtute ac nobilitate praeferrere credantur.

Tyrannidis species commemorantur: & quam barbari per leges eligebant sicuti Graeci Esinetas.

In paruis ciuitatibus melius paucis plures committere magistratus ob inopiam ciuium.

Lib. v. de principiis seruantibus ac corruptentibus rempublicam. Seditio omnis ob inaequalitatem oritur. Aequum dupliciter constituunt, aut excessu, ueluti Arithmetici, ut tres ad duo & unum: aut dignitate ut Geometrici, sicuti quatuor ad duo, & duo ad unum.

Omnium confessione iustum simpliciter est secundum dignitatem, ex quo uel quia in aliquo pares sunt, in omnibus se penitus pares existimant: uel quia in aliquo praestant, in cunctis se superare arbitrantur.

Popularis gubernatio tutior est quam paucorum, minusque seditioni subiacet: quod inter se populus minus dissidet, magis autem pauci ac nobiles.

Res omnes pro quibus homines contendunt sunt Lucrum & Honor, & his contraria. Sub lucro omnia quae ad corpus, sub honore omnia quae ad animam pertinent intelliguntur.

Narrat praeterea causas omnes quibus reipublicae status corrumpitur siue aristocratiis siue regiae, allegando Platonis certos numeros in quibus mutationes fiunt ciuitatum, quos alibi attigimus, uidelicet in epitome libri Platonis & in Arithmetica. Hic est numerus Duodenarius, & multiplicatus per aequilaterum suum planum & solidum.

Deinde de remedijs salutis & conseruationis statuum.

Tria oportet habere eos qui principales ac publicos gerunt magistratus: Vt ament ciuitatis statum: Deinde ut habeant potentiam idoneam ad coercendos homines: Tertio ut uirtute ac iustitia sint praediti. His in statu eodem non diu sibi uiuendum esse cogitandum. Tyrannus uero ad retinendam dominationem tria conatur. Vnum ut animos ciuium imminuat. Nemo enim parui animi contra tyrannum insurgit. Deinde ut ciues inter se dissident, ne in eum quandoque conspirent. Tertium ut imbelles eosdem reddat, cum nullus ea quae omnino nequit aggrediatur. Praeterea cauere debet ab ijs qui amplius uiuere non curant, quosque dolore adfectos uiderit.

Magistratu quid agendum

Lib. vi. subiectum Democraticae politicae libertas: ubi multitudo per uices imperat ei imperatur. Na populi iustitiam non

De statu populi

non ex dignitate, sed ex numero consistit, ex quo plus poterit in hoc statu inopum multitudo, quam paucitas diuitum: utileque fuerit populum esse dominum rerum grauius, si quae inciderent. Magistratus uero non minorum sit. Merces insuper magistratibus danda: illis item qui consilio praesunt, raroque consilium cogendum: ubi tunc ne excurratur.

Ex agricolis administratio

Laudat praeterea gubernationem quae fit ex agricolis, quod ijs robusto sunt corpore ad auxilia ciuitati serua. Praeterea suis occupati rebus familiaribus & agro minime honores ac magistratus cupient. Vituperat autem opifices & mercatores, quod ijs semper in ciuitate manentes fora uexant, primique sunt qui tumultus excitent. Oportetque pretium est ut magistratus deligantur, pariterque censentur ab agricolis ac bonis uiris, quod ijs propter hunc metum comescantur, minimeque ab officio discedent. Ad popularem item gubernationem iubet etiam aduenas & spurios recipere. Vtile etiam ad copiam conseruanda prouidere ne quis egeat: qua propter ex superabundanti uestigali omnia distribuenda egenis quantum sit satis, uel ad agelli comparisonem, uel saltem a dantibus uolentes ipsorum negotijs delegandi.

Deinde multos tradit modos quibus Democratia, quibus etiam Oligarchia conseruetur.

Officia postremo ac magistratus enumerat quae creati oportet.

Lib. vii. Cum ex triplici bonorum genere felicitas consistat, plus ad eam conseruat uirtus, quod per hanc externa bona acquiruntur ac conseruantur. Non autem contra: argumento est Deus ipse, quem felicem & beatum dicimus, non ex aliquo exteriorum, sed per se. Nam exteriorum causa est fortuna, quae nihil ad uirtem facit. Neque enim fortis aut iustus aliquis propter fortunam. Virtus & felicitas igitur eadem unius hominis & unius ciuitatis.

Vita philosophi contentantis longe melior, quam in administratione ciuitatis occupati, quod liberior sit suisque ipsius gratia: modo non sit penitus ab actione remota, sed ab actione quae ab alijs & exterioribus rebus dependeat, quae admodum seruilis est. Sed actio interior & ex se sumpta cum philosophia conuenit. Vt eluti Archlethus qui nihil externum agit, mente tantum & cogitatione operi praestit. Deus quoque non ipse penitus sine actione, sed sua & propria. Ab eo autem qui nihil penitus agit, praecleari nihil fieri potest.

Disputat insuper de magnitudine ciuitatis: dicitque non eam esse magna quae tantum abundet hominibus, sed ciuibus eo numero quo satis sit ad bene uiuendum secundum politicae societate.

Situs urbis

Agrum deinde iubet eligendum esse fertilem, Situmque urbis qui non possit facile inuadi, & iuxta mare propter commeatuum opportunitatem.

De qualitate locorum

Deinde de qualitatibus locorum narrat. Qui enim circa Europam & in frigidis habitant locis, animo quidem praesenti sunt ingenio uero crasso, quapropter liberi sunt & indomiti. Astatici uero contra ingeniosiores & timidores, ideo subditi. Graeci autem in horum medio constituti utriusque generis naturam sapiunt: hinc animi, inde ingenii sumunt: ideo & liberi perseuerant, & optimis rempublicae regunt institutis, aptique alios regere. Quapropter ingeniosos pariter & animosos esse oportet quos legislator dispositurus ad ciuitatem est. Na animositas & audacia uirtutis amoris parit, in eaque parte consistit ubi amor: signum est quod erga amicos a quibus decipimur, aut iniuria afficimur, magis quam ceteros irascimur.

Post haec opifices & mercatores dicit esse necessarios in ciuitate: non tamen ex ciuibus. Na otium ijs qui reipublicae uacant esse oportet. Sed & bellatores, & consiliarios, & sacerdotes esse necesse est. Primos iuuenes. Secundos senes. Tertios honoratiores, qui rebus gestis floreat, ac domi coquiescant. Cultores agrorum & uillici serui esse debent, & diuersae

ciuibus nationis. Praeterea pusillanimes, mente obtusi, & corpore robusti, sic utiles ad opus erunt, & nihil rerum nouarum ex eis timeri poterit.

Docet deinde publica & priuata constitui aedificia et syssitia, id est conuiuia publica ubi constituantur. Ad status praeterea orientis seu aquilonis ut salubrius aedificanda ciuitas. Si tyranni imperio, arx constituatur, & in arduo loco: Si liberi, in planitie: Si optimatum, inter utrunque.

Duo sunt quibus agitur bene. Vnum propositum finisque recte agendi, alterum eas res inuenire per quas finem eum consequamur. Nam cum omnes cupiant felices esse, beneque uiuere, alijs quidem facultas adest, quibusdam uero nequaquam, siue ob fortunam aliquam, siue ob naturam: quapropter ad bene beatumque uiuendum adiumento est opus nonnullis. Bonus autem & euetus & actio & usus uirtutis perfectus simpliciter est intelligendus: non autem ex suppositione, hoc est ex necessitate aliqua.

Boni natura, moribus, ratione.

Boni insuper & studiosi sunt ob tria. Naturam uidelicet & morem ac rationem. Cetera quidem animalia natura uiuunt, nonnulla moribus, & consuetudinibus. Homo etiam ratione, qui saepe contra naturam contendit. Sed longe haec tria simul esse utilius fuerit.

Fas praeterea in ciuitate omnes participes esse imperij: quamquam si constaret aliquem ceteris uirtute antecellere, ut heroes: hic omnium consensu princeps constituendus.

Qui uult quandoque imperare, oportet ut ipse prius subiectum iuuenis est, discatque parere senioribus.

Cum bellum sit pacis gratia, negotium uero ob otium, utilia ob honesta: actio denique ob contemplationem, ad haec tanquam ad finem legislatorem respicere decet. Quapropter ille magnopere laudandus, qui bellum gerere aut uincere docet: nam exercitum potentissimum habere oportet: non ut in seruitutem alios redigamus, sed ne ipsi redigamur.

De bello

Virtutes quoque alijs aliae propriae. Ad bellum & negotium fortuna opus, ad otium Philosophia. Ad utrumque temperantia & iustitia.

Prior legislatoris cura corporis, quam animi ordinandi sit, & appetitus quam rationis: quod corpus in generatione antecedit animam, & parte rationale ea quae rationis est expers. Argumento sunt pueri quibus statim insit ira & concupiscentia. Ratio autem & mens tantum prouectis. Quapropter legislator ante omnia matrimonijs uacabit, ne ea etate coniungatur qua simul cessant, quae crit uiro lxx. mulieri lxxv. ann. Itaque ne iuuenis nimis, quod foetus mente & corpore minus ualeat, & incontinentiae uitijs aduiscatur. Actas comoda uiri lxxvi. Foeminae lxxviii. annorum. Actas senilis prope lxx. inuadit ad procreandum. Sic demum occurrit multitudini filiorum quae nimis excrescit, paucosque natos educare comodius ad institutionem, tum ad reipublicae salutem esse uidetur.

De matrimonio

Infantes aduiscendi laboribus, duraque uita, ut natura sint robusti, ex quo in quibusdam locis frigida statim demergunt.

De institutione puerorum

Prohibedi quoque a turpibus collegijs: ea enim diligimus natura, quae prius nobis occurrit, praesertim ne spectatores iamborum aut tragicarum fiant. Theodorus tragicorum nulli cedere uoluit, ut ante se ageret quamuis uili histrioni, quasi magis faueant auditores illis quos primo audierint. Quapropter oportet a pueris omnia procul lasciuia ne audiant amouere, neue turpes imagines spectent.

Aetas idonea disciplinis septennis est, ex quo per hebdomadas diuidenda disciplinae ratio, ut a vii. usque ad lxxi. annum. Inde politiae usque ad lxxv.

Lib. viii. Legislatori circa iuniorum disciplinam maxime uacandum, quae ualde necessaria est: nec tam priuata de causa quam publica, quae ipsi reipublicae sunt. Quapropter abdicandi sunt a mechanicis & his artibus omnibus quae ea praeducunt,

ducunt, & corporum herorum conficiunt: nominat autem quatuor in primis discendas literas, Gymnasticam, Musicam, Graphicam. Quae ualde refert cuius gratia discantur. Nam ex fine etiam quae liberales dicuntur sordidae sunt. Omnium enim negotio praestat, magis appetitur quod finis sit, illud uero ad finem: & in otio felicitas & uita beata, in altera erumna & labor. Musica igitur discenda non tanquam necessaria, sed ut gratia suae iocis, eius uidelicet qui non finis sit sed ad finem, & animi gratia ex labore recreandi. Per literas autem ceterae disciplinae discuntur. Graphicam, id est, picturae praecipitur, non ut in mercatura suppellectilis, aut instrumenti alius mens occupetur, sed potius ut ex illa inspicere possit corporum pulchritudinem. Non enim fas est ingenuis semper contemplationi actionibus, quamquam honestissimis studere.

Musica
Literae
Graphicam

De gymnastica moderata

Gymnastica etiam iuuentutem ac bonam corporis habitudinem disponit, quamquam in hac parte ferae Laconum exercitatio ac patientia uita, quae nihil meliores ad bellum praestat, quam multi sunt strenui proteruique in grassationibus, & caedibus, in arte tamen militari nihil fortiores. Honestas non feritas in certaminibus praefertenda: nam neque lupus neque bestia alia honestum periculum pugnando subit. Itaque feritas Laconum non causa uictoriae, sed quod ipsi exercitatu contra non exercitatos pugnant. Quapropter haud graues pubescentibus exercitationes iniungenda, ne corporis nutrimento augmentoque officiat. Post pubertatem annis tribus tantum ciuili disciplinae intendat omnes corporis laboribus, quod utriusque uacare commode nequeant, quum alterum ab altero impediatur. Maxima iam robore ac uiribus maiores addendi labores.

De Musica

Post haec de Musica multa differunt, probatque inter disciplinas eam esse recipiendam, quod requies ac oblectamenti causa sit, & animi tristitiae medicina, metemque rhythmis ac numeris ad uirtutem caelestiaque extolat: quam si quis eodem modo quo cupit ad moderationem & harmoniam inflexerit, irae gaudijque, caterorumque animi motuum decorum retinebit. Quae quidem modestae discenda, ne impedimentum ceteris rebus ciuilibus ac bellicis adferat. Denique in rebus agendis iuuentus exerceatur, quarum sint postea boni iudices, quod iudicium in exercitatis maxime sit. Senibus corporis actio minuenda, qui & gaudere, & recte iudicare pro iure suo possunt, ob doctrinam in ipsa iuuentute perceptam.

IN OECONOMICA.

De Oeconomica Aristoteles breuem admodum edidit tractatum, quod hanc sibi laudem a Xenophonte praeripit uidetur. Differunt tamen in hanc sententiam. Oeconomica & politica inquit, differunt non solum quantum domus & ciuitas (haec enim eis subiecta sunt) sed etiam quod politica ex multis principibus est, Oeconomia uero monarchia.

Coniugium

Prima igitur in hac hominum cura ac diligentia circa coniugium. Societas enim ab ipsa natura maris & foeminae maxime conciliatur, ut non solum sit hominibus, sed etiam bene sit: nec solum naturae causa, sed etiam utilitatis. Qui enim uiribus ualidi imbecillos uiuant, rursus ipsi debiles in senectute ab illis quandoque sustentantur. Huc accedit etiam, quod quando numero prohibemur a natura, saltem species perpetuos esse affectamus.

Diuersa tamen conditione procreati simul iunguntur ad stabiliorem uitae usum. Nam foeminae timiditas maior ob res domi custodiendas. Viris audacia ob fortitudinem & res foris parandas. Foeminis item charitas maior ac patientia ad filios nutriendos: uiris sapientia ad erudiendos.

Seruitas

Possessionum post haec diligentia adhibenda, quarum prima est homo, quapropter seruos ante omnia studiosos parare oportet. Eorum species duae. Curator seu villicus qui alijs praesit, & operarij. Seruus item uini parum, aut nihil

dare oportet: uini namque potatio uel liberos probrosos facit. Alimenta quae sat fuerint operarijs deniur. Sine mercede subiectis imperare non ualemus. Merces enim seruorum cibis. Operis uero adhibere nec ualde timida, nec ualde fortia seruitia: quod haec non facile obtemperantia, illa uero non facile perseuerantia in labore sunt. Omnino autem labori tempus & praemium statuendum.

Oeconomo praeterea ad rem tuendam modi sunt quatuor. Primum parare: deinde partem tueri, sine quo nihilo magis parare iuuat, quam in uas fundo carens aquam haurire. Praeterea prudentem esse, ac diligentem. Nullus enim res alienas aequae tuetur atque suas. Ex quo Porus interrogatus quid maxime equum saginaret, Oculum inquit dominicum. Libys etiam rogatus, quod optimum letamen: Vestigia respondit dominica. Ideo Socrates dicere solebat, dominum ante seruos exurgere, & ultimum ire cubitum oportere. Surgere enim noctu & ad ualetudinem, & ad Oeconomiam, & ad philosophiam denique conferre.

In lib. autem 1. dicit optimum Oeconomum non ignarum esse debere moris locorum circa quae negotiatur, sed natura ingeniosum, mente uero iustum ac laboriosum.

Oeconomiae omnino quatuor, Regia, Satrapica, Politica, & Priuata.

Regiae autem prouentus species quatuor, circa monetam, circa importata & exportata, uti sunt portoria, circa sumptus quum copendio sunt ac res uice pecuniae dantur, aestimationeque ubi expediat magis quam numerato impense fiant.

Satrapica prouentus species sex, ex terra quam decimam uocat, ex locorum ubi dominatur metallicis, ex terra & agro nascuntibus, ex mercatoribus, ex pasturis decima item appellata. Sexta ex alijs uarijs.

Tertia oeconomiae species, Politica, id est, ciuitatis. Huius uectigal optimum ex ijs, quae in loco proprio gignuntur deinde a mercatoribus, post haec a non tam ingenuis.

Quarta & ultima priuati hominis, quae quidem anomala, id est, absque norma existit: quod non ad unam tantum intentionem illi Oeconomia exerceatur. Est insuper omnium minima ob breues prouentus & expensas. Huius optimum uectigal ex terra primum, id est, agricultura, quae omnium est parens. Hinc enim magis secundum naturam res nobis acquiruntur. Deinde ex alijs rebus. Tertium ex argento, praeter autem omnia parcere superfluis, & ne maiores sint prouentibus expensae.

Post haec prosequitur Aristoteles connumerare populos ac reges eos qui calliditate nouas artes uectigales & rei parandae sibi inuenerunt. Quae pars adhuc in Latinum sermonem (quod scierim) conuersa non est.

Byzantij pharmacopolarum, & funambulorum, eorumque qui miranda faciunt, & his similia artium, tertiam partem publico dare iusserunt. Item existente lege, non esse ciuem, nisi ex utroque parente ciue natum: concessere x x x. mnas tribuenti ciuem esse tantum ex altero.

Antisthenes Atheniensis in magna Atheniensium necessitate consuluit, ut Dionysia quae magna expensa celebrare consueuerunt, supersederentur: ac Dionysio uouerent anno futuro duplicia fieri.

Cypsellus Tyrannus Corinthius uouens Ioui offerre bona Corinthiorum si ipsorum potiretur, Decimas tantum eorum possessionum in annos decem dari iussit, hoc pacto & uoto satis fecit, & eorum substantiam ex magna parte seruauit.

Lygdamus Naxeus cum exulium bona nullus auderet emere, ipsis exulibus reddidit possessionem: suppellectilem uero resque preciosas siquae aderant, eisdem uendidit, seu alijs descripto nomine.

Hippias Atheniensis tyrannus in augendo uectigali mira cogita

Oeconomiam
motu opus

Oeconomiam
quatuor

Exemplum
prius inquit
renda pecunia

cogitauit, ut qui domos haberent prominentes & uiam occupantes, praeterea portas extra aperientes, quod erat honoris, uendidit domos. Monetam quoque iussit minori commutari, quam a se coactam rursus in pristina aestimationem reduxit. Nauarchis & Demarchis publicis officijs & muneribus uacare, si pecuniam tribuissent. Idem cuilibet in sacrificio Palladis uouenti unum obolum imperauit. Idem & cuilibet puero nascenti fecit.

Lampsaceni indigentes pecunia multa coegerunt nauigia frumenti priuatorum, uendiditque pluris quam illi constituerant: atque hoc modo pretium iam constitutum dominis reddiderunt, reliquum ipsi sibi retinuerunt.

Lacedaemonij Telminenibus amicis pecuniam in reditum patriae rogantibus iusserunt seruos & ueterina unam diem ieiunare, impensamque hanc dare Telminenibus.

Cyziceni tumultuantes ac populo diuitibus praevalente cum militibus pecuniam deberent, in penuria, statuerunt ut omnes diuites capti ac damnati capite, tantum exilio plederentur, si pecunia se redemissent.

Chij legem tulerunt ut debita priuatorum omnia publice describerentur, eaque exegerunt in patriae necessitate, creditoribusque foenus quousque sortem redderent exsoluerunt.

Cordaulus magister equitum Mausoli regis iter faciens per regni fines donis plurimis & diuersis, etiam porcis, uittulis, ac his similibus cumulatis, munera nominatque dantiu iussit scribi, dantiibusque madauit ea nutriri donec usus tempus adueniret. Idem finxit regem uelle comas incidere, quod his opus haberet, effecitque ut iuuentus quae studebat comae & elegantiae, data pecunia cum eo transigeret, edictumque uiaueret.

Aristoteles Rhodius praefectus Phocensium uidens in duas partes multitudinem diuisam, alteri adherens parti dixit, alteram multa ipsi promississe uti potiretur alterius, se autem noluisse auscultare, quod beneuolentior huic esset: hoc illi audientes obtulerunt ei quod uoluit. Eodem modo & cum altera egit deinde parte. Post haec inuicem eos conciliauit.

Clazomenij debentes militibus x x. talenta a diuitibus ea receperunt, datis totidem talentis ex ferrea moneta quam percusserunt.

Selymbriani indigentes pecunia lege prohibente triticum exportari, & fame existente circa: ipsi autem frumento abundantes, constituere priuatos dare ciuitati frumentum certo pretio sibi reseruato quantum in annu satis esset: deinde pretium terminates potestatemque extra mittendi facientes pecunia simul & frumenti usu abundauerunt.

Dionysius Syracusanus

Dionysius Syracusanus uolens cogere pecuniam, finxit Cererem sibi apparentem iussisse omnem ornatu muliebre offerri in templo. Itaque prius ipse suarum obtulit. Deinde idem facere ceteras coegit, ne dea ipsas tanquam sacrilegis irasceretur. Demum coacta omnia ipse abstulit tanquam a dea mutuatus.

Peracto aliquanto tempore mulieribus ornatu recuperare uolentibus, pristinum permisit si certum aurum deae offerrent.

Idem describi iussit orphanorum substantiam, & qui illa detinerent: eoque modo usus est donec illi ad aetatem uenissent.

Idem Rheginis captis atque direptis, permisit libertatem, si certum auri numerum publice atque priuatim ei darent.

Itaque illi hac spe sollicitati, reliquum quod occultauerant promiserunt, eique dederunt: ille nihilo magis promissis stetit, aut eos liberauit.

Mendei cum aduersus Olynthios dimicarent, abundantes seruis, & indigentes pecunia, iusserunt ciues mare & foemina tantum seruis sibi retentis, reliquorum usum ciuitati praebentem.

Timotheus Dax

Timotheus Atheniensis bellum gerens aduersus Olynthios deficiente argento & incisum militibus iussit, iussitque pro argenteo usum in exercitu praebere. Mercatoribus autem

alio proficiantibus edixit ex eadem moneta spolia emere pro quibus argentum reportarent.

Idem expugnans Samum, fructus ex agricultura omnibus uendidit, qui militum stipendijs suppeditauerunt.

Didales Persa

Didales Persa militibus tumultuantibus, ac stipendia postulantis in exercitu: in concione dixit, ei non deesse pecuniam, uerum in quodam loco quem nominauit esse, finxitque iumenta plura onerata argento atque coacta: deinde unum tantum cum argento discooperto praemisit. Quod conspicatus exercitus in spem uenit: at ille inquit, minime exoluere stipendia oportere donec Amasum peruenissent quod tendebat, eratque iter plurimum dierum ac hyemalis. Atque hoc modo usus est interini exercitu tantum necessaria praebendo.

Iphicrates Atheniensis
Cotyis rex Thraciae

Iphicrates Atheniensis Cotyi Thraciae congreganti exercitum in pecuniae inopia consuluit imperare subditis, ut quilibet tris tritici modios pro eo sereret, ex quo ille magnam uim frumenti congregans cum mercatoribus pecunia commutauit.

Cotyis idem rogauit Corinthios pecuniam mutua in congregando exercitu: quod negantes, iterum rogauit, mitterent aliquos ciues, quibus ipse custodiam quarundam arcium & oppidorum uti fidelioribus tradere uolebat: quo facto eos ciues in custodia detinuit, donec coegit: eos mutuum quod rogauerat dare.

Cleomenes Alexandreus

Cleomenes Alexandreus Aegypti Satrapa, cum ex suis quidam per Nilum nauigans a Crocodilo esset arreptus, sacerdotibus eius loci postulauit, ut ob ultionem hos uenarentur: illi qui sacros habent Crocodilos, magna uim pecuniae sese ab hac iussione redemerunt.

Alexander

Alexander Macedo uolens prope Phariam ciuitatem habitari, illicque emporium quod Canobi erat una cum sacerdotibus transferri: illi ne hoc cogerentur pecunia transegerunt.

Stabelbyus rex

Stabelbyus rex Mysorum debens stipendium militibus, duces eorum congregauit, monuitque non amplius priuatis opus habere, sed ducibus. Itaque stipendium quod militibus debebat eis se recepit daturum, modo missos faciant milites: quod illis facientibus, ac procedente tempore stipendium petentibus respondit, neque tibi cinem sine choro, neque ducem sine exercitu aliquid utilitatis adferre. Iussit igitur illos discedere.

Recentiorum exempla

Huiusmodi ergo Aristoteles exempla connumerat, quibus profecto nostrorum ingenia minime cedunt, si consideremus quae principes quaeque gratia moliantur. Ut alia omittam, quae Xistius, quae Innocentius pontifices noua in urbe collegia commentis sunt, unde breuem utilitatem praeposuerunt decori atque libertati curiae sempiternae. Quid Laurentius Medices Florentiae inuentis albis quadrantibus quae portorij penderentur. Quid Neapoli Ferdinandus rex in belli necessitate chartea moneta iussa rebus commutari. Denique tot impudentissime non solum populis, sed sacerdotibus quod tidie imperat pecuniae.

Sapientum dicta de Oeconomia

Stobaeus in collectaneis Sapientum dicta de Oeconomia breuissima ponit. Solon dicebat domum honestam sibi uideri in qua res possessae neque possidentibus iniustae, neque custodientibus difficiles, neque augentibus poenitendae sint. Bias, in qua talis est dominus qualis extra per legem. Thales, in qua ita probe sint omnia disposita, ut plurimum in ea uacare domino liceat. Critobulus, in qua dominus plures habeat sui amantes, quam timentes. Pittacus, in qua superfluum nihil requirens, & necessarium nihil indigens dominus. Chilo, quae maxime imperio similis sit ciuitatis.

Musonius

Musonius maxime uituperat in Oeconomia sepe superfluos sumptus, luxumque, ac uasa argentea, aurea triclinia, lectos cburneos, cedrinas mensas: praeterea plures quam oporteat seruos & ancillas, epulas item sumptuosiores: quibus rebus non solum inerti efficiuntur, sed iniusti & uarij, quum pro

his comparare multas oporteat opes, ac uestigal magnum, quod nisi per iniustitiam queri non potest. Delicijis insuper longe tolerabiliorem morbum esse dicit: quod dicit corpus tantum corrumpat, illa uero corpus animumque inficiant.

Antiphona Antiphona rem Oeconomica describit, ut uxorem uelit domui rebusque domesticis conseruandis preparandisque praesse; uirum autem foris in agro, in foro, in republ.

Bernardus Bernardus nos non inuitem et ipse de Oeconomia tractatum edidit, ubi pascedam copiose quidem familiam, citra tamen delicias iubet. Reliqua uero ac pulcherrima in hac disciplina qui cupiat uidere, cum ad Xenophontis Oeconomicum, quem conuerti relegamus.

Chironomon Officia domestica apud ueteres fuerat, Dispensator, Cocus, Promus, Atrichis, Cocus, Dulciarius qui confectioes preparabat. Structor qui conuiuia, Chironomon qui obsonia in repositorijs secebat. Iuuenalis, Spectas et Chironomonta uolanti Cultello. Prægustator qui libabat. Præterea Medicus, Iatralapta qui unguentis aut pharmacis preparandis præerat domino siue lauati siue ægrotanti: id nunc officium Aromatarij usurpant. Cubicularius, a poculis, a memoria, ab epistolis, a libellis, a studijs, uestiarius, ianitor, Anagnostes, Disignator. Is erat et publicus, et priuatus principum, qui nunc Cerimoniarum magister. In marmore Romæ, C. Verres. Eros disignator Caesaris Augusti: et in Plauto, Surge disignator, Loca enim et in ludis, et in funeribus, cuique constituebat, Horatius, Disignatorem decorat funeribus atris: quanquam omnes disignatorem legunt, quod male omnino putauerim. Designare nanque aliquid est mente disponere, ut Terentius de adolescente: Quid nunc non designauit is mali: seu etiam aliquid in ædificando ordinare, ut Liuius; Loca theatri designauit.

Prægustator Prægustator qui libabat. Præterea Medicus, Iatralapta qui unguentis aut pharmacis preparandis præerat domino siue lauati siue ægrotanti: id nunc officium Aromatarij usurpant. Cubicularius, a poculis, a memoria, ab epistolis, a libellis, a studijs, uestiarius, ianitor, Anagnostes, Disignator. Is erat et publicus, et priuatus principum, qui nunc Cerimoniarum magister. In marmore Romæ, C. Verres. Eros disignator Caesaris Augusti: et in Plauto, Surge disignator, Loca enim et in ludis, et in funeribus, cuique constituebat, Horatius, Disignatorem decorat funeribus atris: quanquam omnes disignatorem legunt, quod male omnino putauerim. Designare nanque aliquid est mente disponere, ut Terentius de adolescente: Quid nunc non designauit is mali: seu etiam aliquid in ædificando ordinare, ut Liuius; Loca theatri designauit.

Anagnostes Anagnostes, Disignator. Is erat et publicus, et priuatus principum, qui nunc Cerimoniarum magister. In marmore Romæ, C. Verres. Eros disignator Caesaris Augusti: et in Plauto, Surge disignator, Loca enim et in ludis, et in funeribus, cuique constituebat, Horatius, Disignatorem decorat funeribus atris: quanquam omnes disignatorem legunt, quod male omnino putauerim. Designare nanque aliquid est mente disponere, ut Terentius de adolescente: Quid nunc non designauit is mali: seu etiam aliquid in ædificando ordinare, ut Liuius; Loca theatri designauit.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIB. XXXVII. IN LIBROS DIALECTICAE.

XENO Eleates primus hanc philosophiae partem ad uerborum contentiorem deduxit, ne dicam inquinauit, quum plane ex Epicuri sententia res naturae dialectica non opus habeant, multoque minus theologia, ut ait Hieronymus: Ambitionis commenta sunt omnia, ut scientia difficilior cogniti putaretur, satisque constat ipsum quandoque Aristotelem gloriatum apud Alexandrum fuisse, Physicam ab se editam neminem esse satis intellecturum. Neoterici uero multo ambitiosius hanc inuolucris et ænigmatibus postea distorserunt, ut iam sphinge opus sit ad artem Raimundi. Is enim uir Gallicus sublimi doctrina sub Ioanne xxxi. alia quoque obscuriora reliquit, quae in sanctorum Parisiorum asseruari serunt. Sed et haec contagio nostrorum lamduum afficit religiosos, et in eorum conciliabulis ac disputationibus is maxime prouehitur, qui ceteris clamor et adrogantior uidetur: tum maxime sapere, si portetosis nominibus et cæno commentariorum depromptis, quam minime ab alijs intelligatur. Neque ars uisuperada, quae sicuti sobrie percepta ingenium acuerit, sic peruertere poterit, si mulum haec temporis, ac de uerbis magis quam de rebus, deque uictoria magis quam de ueritate, sollicitum tenet: quod uittu Cicero inquit maxime contra prudentiam esse. In hac igitur temporis bre-

uitate utilia tantum, et quae ad uitae faciant frugem ediscenda. Quum itaque dialectica omnis uerbis constet, haec bifariam diducuntur: aut Simplicia sunt: ut Plato: aut coniuuncta, ut Plato disputat.

Simplicia rursus Synonyma, Homonyma, Analoga, Paronyma, Finita, Infinita, Categorematica, Syncategorematica. Synonyma sunt, quum sub uno plura comprehenduntur secundum eandem substantiae rationem: ut, Animal: quo ferme modo genus de specie, species autem de singularibus dici potest.

Aut Homonyma, id est æquiuoca, cum idem plura significat: ut Letum, hilarem, et mortem.

Analoga Latini proportionem dicunt, quae aliter mathematici usurpant, pro mensura uidelicet quadam in numeris: Philosophi autem in uerborum congruentia, cum duo proportionem ad unum habent: ut, caro piscium comparatione terrestrii animalium, et hominis simulacrum comparatione ueri: potest tamen idem dici uniuoce, æquiuoce, et analoge: ut canis animal, et coelestis, et pictus. Grammatici item aliter in casuum declinationumque similitudine: ut, canis, funis, panis.

Paronyma, id est denominationes: ut, a iustitia iustus. Finita: ut, homo, Infinita: ut, non homo.

Categorematica: ut, equus, homo, animal: nam praedicata dicuntur ad eorum differentiam quae nihil significant aut ponunt.

Syncategorematica nomina quae illis adduntur, grammaticis distributiva, dialecticis signa appellata: ut, omnis, nullus, aliquis.

Tertia uerborum diductio, quam nostri dialectici primae ac secundae intentionis appellat, Arist. in met. adnotata. Sub prima nomina re subsistentia, et ad physicum pertinentia continentur: ut, homo, animal, qualitas, quantitas, et reliqua praedicamenta. Sub secunda nomina non re subsistentia, sed ratione comprehensa, ac nominum re subsistentium significantia, quae ad dialecticum pertinent: ut, genus, species, differentia, propositio, syllogismus, et reliqua huiusmodi. Arist. itaque quum ad syllogismum, praesertim demonstratiuum, qui neruus est logicae properaret, necessarium duxit haec tanquam eius partes prius enarrare: Verba uidelicet, et propositiones. Verborum duos edidit tractatus. Primus, Quinq; uoces Categoricas. Alterum x. genera, siue categorias. Tertium his addidit, de interpretatione tractatum, ubi de ratione propositionum omnium agit.

Quinq; igitur uoces categoricae a nostris uniuersales et praedicabiles dicuntur (quod in his uniuersae comprehenduntur uoces) sunt, Genus, Species, Differentia, Proprium, et Accidens.

Genus apud grammaticos sexum significat, apud oratorem sobolem, apud logicum quod plures continet species.

Sub hoc substantiae praedicamentum proprie continetur. Ac rursus Genus subalternum, species quidem uocata respectu supremi generis.

Eadem quoque ratio speciei, donec ultima specialissima dicatur. Species Aristoteles substantias fecit secundas, ac minime subsistentes. Plato autem et primas et subsistentes, quas Ideas uocauit, quorum esset particeps indiuiduorum substantia.

Differentia communis, propria, et magis propria: haec ultima diuidit genus, constituit speciem, perficit definitionem. Accidens et proprium inter accidentalia sunt et communia, tam in uniuersalibus quam singularibus: tantum inter se differunt, quod omne proprium accidens est, non contra. Proprium enim est quod in angustiore consistit limite, ac tantum alicui rei uel speciei accidit: ut, Socrati ironia, uel risibile homini. Propria aliqua dici possunt, quae oriuntur ex principijs substantialibus, siue speciei, siue indiuiduorum, quauis sint accidentia ad differentiam illorum quae dicuntur accidentalia. In uniuersum

sum uero quod drisariam dicitur proprium, quod inest soli, et non omni, ut homini esse medicum: quod inest omni, et non soli, ut esse lapidi: quod inest omni, et soli, sed non semper, ut homini esse cogitantem: quod inest omni et semper, hoc proprie proprium, ut esse risibile. Ex quo non inepte illud distichon extat: Forma, figura, locus, stirps, nomen, patria, tempus, Culibet eueniunt, haec homini propria.

Accidens Accidens duplex, aut tanquam extraneum est in subiectum, et de noue generibus ac primae intentionis est: de quo dicit Arist. in praedicamentis, quod uere est nulli accidit. Et accidens inter quinque uoces quod secundae intentionis fuerit, quum uidelicet extraneum aliquid non ut in subiecto proprie fuerit ut homini accidit seruus, et Socrati uestimentum.

X. Categoriz Decem uero Categoriae, quae a nostris Praedicamenta dicuntur, non tamen prima, sed prima genera, ut ait Simplicius, de re sunt, non de uocibus, aut nominibus, quanquam contra uidetur: nam ad Logicum pertinet de praedicamentis uestigare: Logicus quoque entia rationis, uerbaque tantum considerat. Instatur autem, quod uerba considerat, non ut abstracta, sed rebus concreta, igitur ex accidente res ipsas: quod aperte Aristoteles monstrat in primo Physicorum, ubi uult, quod quicumque urinae salubritatem intelligit, intelligat et urinam ut est obiectum salubritatis. In 1. item Physicorum, qui in materia formam considerat, habet etiam quadatenus materiam iudicare.

Categoriarum igitur prima uox est, quae Cicero et Quintilianus Essentiam conuertunt, posteriores uero Substantiam, de qua tantum scientia est. Reliqua accidentia. Quale, Quantum (a posteris diuisum, quam magnum et quam multum.)

Ad aliquid, unde deducitur translatio et comparatio. Post haec Facere, Pati, Vbi, Quando, Habere, (quod est quasi armatum et uestitum esse) et Situs. Ex his plurima in sequentibus perspicimus. Quae uero his adduntur ab Aristotele Indiuidua substantiarum primarum, de nullo subiecto dicuntur, neque in subiecto sunt, ut Socrates. Accidentium uero indiuidua, de nullo item subiecto, sed in subiecto sunt: ut, quaedam grammatica, quoddam album. Substantiae autem secundae siue uniuersales siue species in subiecto non sunt: de subiecto autem dicuntur: ut, homo. Accidentia item uniuersalia de subiecto et in subiecto dicuntur, ut scientia in anima dicitur: et de subiecto, ut grammatica. Item color in corpore, et de subiecto, ut de albo.

IN PERI HERMENIAS.

QUUM de propositionibus hic uelit differere, necesse prius fuit nomen et uerbum, tanquam eius partes, enarrare: quapropter ἐπιλωρεῖν uocat, id est, interpretationem et enarrationem. Nomen igitur et uerbum uoces sunt, altera sine tempore, altera cum tempore significantes: quarum partes diuise nihil significant, et in altero reatum tantum, in altero praesens recipitur tempus: ut Homo, et Studet. Nam Hominis, aut Studebat, nec nomen, nec uerbum appellat, sed nominis et uerbi casus. Praesens enim solum tempus ait uel negat, quod fit ex oratione, id est ex nomine coniuuncto, uocaturque; ἐπαγγελία, apud nos uero Enunciatio: quasi praesentis sit considerationis uerum uel falsum enuntiare, in casu non item. Reliqua uero orationes uariae sunt, Exhortatorie, Proreptice, Consultatiuae: ad rhetoricen magis pertinent, haec tantum ad logicam.

Oratio logica Oratio igitur res differentes significat, eius uero partes diuise, etiam aliquid. Adfirmatio est alicuius enuntiatio de aliquo. Negatio alicuius enuntiatio ab aliquo. Haec insuper propositiones, Cappella proloquia uocat: quae

adhibita syllogismis Maiores et Minores dicuntur, aut Praemissa, aut Maius et Minus, Adsumptum, siue Sumptiones, siue Interuallum.

Graeci et Lemmata et Prolepses uocant, teste Cicero. Tertiam uero conclusionem, siue ut Capella Elationem, siue ut Consultus, Symperasma.

Propositionum rursus Genus et Comparsio consideranda. Genus multiplex, Categorica, Hypothetica.

Categoricorum item aut Qualis, ut aens et negans apud Cicero, apud Capellam uero dedicata, et abdicata.

Aut Quanta, ut uniuersalis, particularis, indefinita, singularis, exceptiua. Indefinita autem pro particulari accipitur, quod ea necessario sit: non autem necessario uniuersalis, ut homo, iustitia, uirtus.

Aut secundum modos. Modi autem sex, et hi quidem de sensu composito, seu diuiso.

De inesse autem uocat Categoricam citra modos, quando uidelicet simpliciter inest praedicatum subiecto. Nam propositiones utraeque species sunt specialissimae, ac sub specie subalterna, id est sub categorica comprehensa, de quibus tantum in hoc loquitur tractatu.

Hypotheticam Capella conditionalem uocat: ut, Socrates quum ualeat, ambulat. Fit etiam sub disunctione: ut, aut ualeat aut ambulat.

Inter propositiones etiam positiones, Problemata, Axiomata, Postulata, Instantia, de quibus alibi dixi.

Praeterea comparantur inter se, aut opponuntur, aut consequuntur, aut conuertuntur.

Oppositiones (id est, ἀντιθέματα) deinde quatuor attingit in tertio libri tractatu: Contrariam, Subcontrariam, Contradictoriam, Subalternam: haec ultima non uere oppositio. Est enim Oppositio repugnantia duarum propositionum in qualitate tantum, uel quantitate et qualitate simul: in ueritate tantum, uel falsitate tantum, uel in utraque simul.

Quod autem propositiones categoricae sint contrariae, requiritur ut altera uniuersalis aens, altera uniuersalis negans sit eiusdem subiecti et praedicati: ut, Omnis homo currit, Nullus homo currit. Et denique omnes illae partes concurrunt, quae narrantur in diffinitione elektorum. Praeterea nequeunt simul esse uerae, at simul false possunt.

Subcontraria non ponitur Aristoteli, sed Boetio: cuius conditio est, ut sit particularis uel indefinita aens: altera uero particularis uel indefinita negans eiusdem subiecti et praedicati, ut aliquis homo currit, et aliquis homo non currit, et item homo currit, et homo non currit: potestque utraque uera esse, quum nec simul negari neque affirmari possint.

Contrariae singulares aut uniuersales. Singulares sunt, quum duae singulares propositiones diuersae se opponunt: ut, Socrates est doctus, Socrates non est doctus, quae maior est omnibus oppositio: alteram eorum oportet esse ueram, alteram falsam. Non autem sunt pugnantia si negatio postponitur: ut, Socrates est doctus, Socrates est non doctus: quod terminus sit infinitus: nec dicitur negans, sed aens, possuntque stare simul.

Contradictoriae uniuersales sunt illae: Omnis homo doctus, Non omnis homo est doctus: Quidam homo doctus, et Nullus homo doctus: quae nec simul uerae, nec simul affirmari possunt.

Post haec quum quaedam propositiones sint necessariae, quaedam impossibiles, quaedam uero contingentes, Necessaria dicitur, quae haud potest non esse, seu falsa esse non potest. Impossibilis, quae non potest esse, seu non potest esse uera. Contingens uero, quae potest esse et non esse: quae, ut ait Aristoteles, est uere determinata.

De contingenti autem aut necessario est aliud genus propositionum secundum modos.

ἀντιθέματα
προλήψεις
Propositionū
genus & com
paratio

Oppositiones
1111

Oppositio
quid

Contrariae

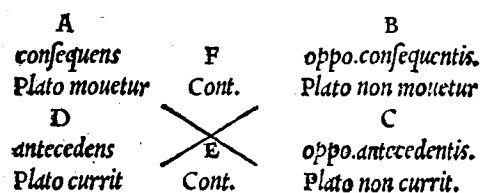
Subcontrariae

Propositiones
necessariae, im
possibiles, con
tingentes

Libro secundo. De cōsectarijs quæ ἀποδείξεις, seu συμ-
πλοκάς ἀποδείξεις, & oppositionibus, quas ἀντιθέσεις ap-
pellat. Ac prius de cōsectarijs quæ accidunt propositionibus
de inesse ratione infinitorum, quæ ἀόριστα uocat. Nam dicitur
propositio de subiecto finito aut infinito, siue propositio
de prædicato finito uel infinito, in qua subiectum uel prædi-
catum est finitum aut infinitum: ut, Liliū est album, & non
lilium est album. Exemplum secundi, Liliū est album, &
lilium est non album. Negans igitur ad aientem prædicato
uariato penes finitum & infinitum, & contrā recte consequi-
tur: ut, Homo est iustus, Homo non est non iustus: & Homo
non est iustus, Homo est non iustus. Item non recte conse-
quitur, Hic equus est pater & tuus, ergo est pater tuus: quod
Tuus, possessionem equi significat, Pater uerò paternitatem.
Similiter, Quinque sunt tria & duo: ergo Quinque sunt
duo, & quinque sunt tria. Et, Socrates est albus & musi-
cus: ergo est albus musicus.

Consectario-
rum catholica
quatuor

Consectariorum catholica quatuor. Primum: Si ad ali-
quod antecedens sequatur aliquod consequens, & non contrā,
tunc ad oppositum consequentis sequitur oppositum anteceden-
tis. Secundum: Si antecedens sequatur aliquod conse-
quens, & non contrā, non oportebit ad oppositum anteceden-
tis consequi oppositum consequentis. Tertium: Oppositum
antecedentis potest omnino stare cum opposito consequentis.
Quartum: Oppositum consequentis stare nequit cum an-
tecedente. In cuius exemplum figura inferius subijcitur,

DEINDE de Oppositionibus, & Equipollētis, ac Con-
sectarijs propositionum modorum tractat: ubi dicit, Ad co-
gnoscendum contradictionem in ijs quæ sunt eiusdem modi
non satis est negare uerbum, sed modum. Aliter sequeretur,
quod contradictorie essent simul ueræ, quod fieri non potest:
ut, Contingens est Socratem ambulare, contradictorium est,
Contingens non est Socratem ambulare.

Antitheses
Opposita

Præterea apud antiquos positæ hæc modorum propo-
sitiones, se inuicem haud probe consequentes & equipollen-
tes, Aristoteles interpolat: primum Antitheses inter se pa-
res, deinde oppositæ ponendo, hoc modo: Possibile est esse.
Contingens est esse. Non impossibile est esse. Non necesse
est non esse. Sequuntur totidem complexus inter se item
pares. Non possibile est non esse. Non contingens est non
esse. Impossibile est non esse, Necesse est esse. Opposi-
tæ his, inter se quoque pares. Possibile est non esse, Con-
tingens est non esse. Non impossibile est non esse, Non nec-
esse est esse. In alio ordine secundis opponitur. Non pos-
sibile est esse. Non contingens est esse. Impossibile est esse.
Necesse est non esse.

Eadem rursus ratio de propositionibus de inesse. In his
enim negatio præposita parem contradictorio facit, post-
posita contrariis. Subalternæ uerò quum non satis respon-
deant non est necesse ponere. Omnis homo miser. Nul-
lus homo non miser. Non aliquis homo non miser. Item
particularia: Aliquis homo miser: Nonnullus homo mi-
ser. Non omnis homo non miser. Opposita his: Nullus
homo miser. Omnis homo non miser. Non aliquis homo
miser. Particularia. Aliquis homo non miser. Non omnis
homo miser. Nonnullus homo non miser.

De cōtingēte
& possibili

Insuper Possibile & contingens conuertuntur: utrunque

autem dupliciter dicitur. Primò lato communi uocabulo tam
ad illud quod est necessarium, quam non necessarium, modo
non impossibile sit. Ex quo hæc consequitur: Necesse est, ergo
possibile est, siue contingens est, non tamen conuertitur. Se-
cundo capitur utrunque pro eo quod non est necessarium, nec
esse nequeat. Sic igitur diuiditur in tris modos, frequens, ra-
rum, & ad utrunque.

Deinde queritur, an Plato potest philosophari, sit modi, an
de inesse. Ad hoc, si uerbum Potest, resoluitur in possibile, mo-
di est: si minus, de inesse.

Sequitur ordo modorum, Necessarij, Possibilis, Contingen-
tis, impossibile. Dicit itaq; Necessarium esse primum, quo-
niam sempiterna & ea quæ semper sunt prima sunt, sed neces-
sarium est semper, ergo prius. Ex quo inferi huiuscemodi
entium diuisionem. Quædam energia sunt semper, ut primæ: si-
stantiæ Deus & intelligentiæ: quædam energia & potentia: in
quibus energia non prior est, sed tempore posterior. Alia nul-
quam energia, sed solum potentia, ut continuum in infinitum
diuidi, sed nunquā erit energia diuisum. Possibile item equi-
uocè dicitur: Nam aliquid est possibile quod iam energia est:
ut, possibile est aliquem ambulare, quando ambulat: aliud pos-
sibile distans ab energia, uel possibile ante energiam, ut quan-
do potest ambulare, sed non ambulat. Hoc ultimo modo dictū
in mobilibus & generabilibus: sed primo modo tam in mobi-
libus, quam in immobilibus. Modi propriè accepti sunt qua-
torum tantum: hi se in tempus quoduis extendūt, ut possibile Pla-
tonem disputare: sic necessarium, contingens, & impossibile.
Non item Verum & Falsum. In hoc libro illa dignitas ma-
xima notatur. De quolibet est affirmatio uel negatio uera, &
de nullo ambo simul.

De necessitate

Entiū diuisio

De possibili

Modi tantum

1111

IN PRIMA ANALYTICA.

TRIA Genera syllogismorum ex totidem
proueniūt causis: ex Cognoscente, Cognitio-
ne, & Cognitio. Ex primo hoc modo: Co-
gnoscēs enim aut Mens est, aut Diancæ, aut
Opinio, aut Phantasia. Sed neq; mens, neque
sensus syllogizat: quod mens præstat syllogismo, & ut Ploti-
nus ait primis simpliciter incurribus res omnis percipit, uel
citra principia, minimeq; fallitur. Phantasia item non syllogi-
zat, quod sensuum sit conseruatix, et prior sit statui quam
mortui: nam & syllogismus motus quidam est, & ex alio in
aliud discursus. Sed neq; opinio, quod ea sit Diancæ cōclusio.

Syllogismi et
cognoscente

Restat ut Diancæ sit: hæc ex propositis aliquibus no-
bis notis & concessis oportet ut colligat accepta, siue
à mente, siue ab opinione, siue à phantasia. Si ex mente,
tūc uera fuerint principia: ex his quas ὑποθέσεις, id est notiones
communes, seu dignitates, seu maximas propositiones uocant,
uerus erit syllogismus ac demonstratiuus. Si ex opinione, ue-
rus ac falsus poterit esse, ex quo dialecticus in hominum dispu-
tatione fuerit. Si ex phantasia, falsus omnino erit, uocatus so-
phisticus, quod phantasia semper falsum subest. Nam quum di-
co, Omnis superstitans eo quod superstitat maius: phantasia ima-
ginatur ex corporis magnitudine, neque equiuoca distinguit
sicuti mens, ubi cōsistit deceptio. Nam superstitans equiuocum
est, quod & magnitudine & tumore aut eminentia super-
stitans dici potest.

Ex cognito

Ex cognito similiter hæc eadem tria inueniuntur. Nam res
de quibus est syllogismus, uel semper similiter se habent, & sit
circa ea demonstratiuus: uel nunquam similiter se habent, &
sit sophisticus: aut quandoq; sic habent, & quandoq; non: &
sit dialecticus.

Ex cognitio

Ex cognitione itē similiter. Ut aut notitia minime fallitur,
aut semper falsa, aut quandoq; falsa, quandoq; uera. Igitur in
hoc Priorum libro nullus horū tractatur, sed de simpliciter &
uniuer

uniuersali. Nam de demonstratio tractatur oportuit ut de
simplicibus uocibus, deinde decem generibus, postea de inter-
pretatione, postremò de simplici syllogismo diceret.

Cur Analyti-
ca dicuntur

Nunc dicendum cur Analytica dicantur: deinde cur Prio-
ra. Est enim Analysis resolutio compositionis ad partes, &
compositi ad simplicia elementa: quum autem hic res compo-
nantur & propositiones, cur nō potius synthetica, id est com-
positiua quam resolutiua dicantur? Ratio in parte tertij huius
libri tractatus, qui de resolutione narrat, adfertur, quoniā ma-
gis inuenitur ex resolutione syllogismus habens propriam fi-
guram. Cognito enim quomodo resoluitur, cognoscitur quo-
modo componitur, non item contrā. Nam idiota non ignorat
nominum & uerborum compositionem in ordinem finire ac
dicere, uidelicet Socrates ambulat. Soluere autem non idem
scit, dicendo quod est nomen, quod uerbum.

Cur priora di-
cuntur

Prima autem Analytica dicuntur, quod de simplici tractās
syllogismo uidetur ad materiam sine forma propositionem ha-
bere. Et quoniam prius est genus quam species propria. Sim-
plex autem & uniuersalis syllogismus, genus est tam demon-
stratiui quam reliquorum syllogismorum speciebus. Ex quo
congruum uidebatur, primò hæc quasi de genere Priora: se-
cundò de demonstratio quasi de specie Posteriora uocare.

x i. Analyti-
corum libri re-
penti

Aliut præterea x l. resolutionum libros in antiquis bi-
bliothecis promiscuè fuisse inuentos, & hos quatuor tan-
tum Aristotelis ex genere dicendi & stili naso iudicatos.

In primo nanque libro docet de forma syllogismorum.
In secundo de materia. Formam enim dicimus syllogismo-
rum conclusionem, materiam uerò propositiones. Sicut
enim conclusio cuius gratia est, dicitur forma: sic & pro-
positiones causa conclusionis. Primus item diuiditur in
partes tris. In prima de generatione syllogismi: in secunda de
inventionem propositionum: in tertia de resolutione syllogis-
morum. Primo definit: quot propositionum species: quid
sit terminus: quid sit syllogismus, dici de omni, de nullo, prima
normalia syllogismorum: quoniam per illa duo probari ritè
possunt syllogismi primæ figuræ, ad eamq; reliquas figuras
duas reduci. Hæc ex Philopono.

Conuersio

De Conuersionibus deinde differit, quas ἀντιπροσας uo-
cat. Est enim conuersio cōsectarium quoddam ab argu-
mento distinctum, inter duas propositiones categoricas
consistens. Fit enim trifariam, Simpliciter, Ex accidente,
& Per contrapositionē. Simplex cōuersio est mutatio præ-
dicati in subiectū, & contrā, manente eadē qualitate & qua-
tate, ut uniuersale abdicatiuum. Si enim omnis uoluptas bo-
num non est, omne bonum non est uoluptas. Uniuersale
autem abdicatiuum non necessario sequitur conuersio: non
enim si omnis uoluptas est malum, omne malum est uolu-
ptas, nisi forte addatur differentia seu proprium aliquid:
ut omnis uoluptas est malum iucundum, omne malum iu-
cundū est uoluptas. Omnis homo est animal rationale, omne
animal rationale est homo. At in particularem probè con-
uertitur: ut si omnis uoluptas est malum, aliquod malum
est uoluptas. Eadem quoque ratio de uniuersali abdicati-
ua in particularem abdicatiuam. Quibus fermè duobus mo-
dis mutata quantitate, ex accidente fit conuersio. Rursus
igitur particularis abdicatiua habet necessariam conuersio-
nem, si quædam uoluptas est malum, quoddam malum est
uoluptas. Particularis uerò abdicatiua non habet necessa-
riam conuersionem: non enim si quoddam animal non est
resibile, quoddam resibile non est animal. Uniuersalis
autem abdicatiua, & particularis abdicatiua, necessario
ac simpliciter conuertuntur: ut, Nulla uoluptas est bonum,
aliquod bonum non est uoluptas. Uniuersalis abdicati-
ua & particularis abdicatiua non necessario conuertuntur,
nisi per particulas indefinitas, ut si omnis uoluptas est

malum, aliquod non malum non est uoluptas. Qua con-
uersione utitur Cicero in Rhetoricis. Particularis ab-
dicatiua similiter, ut si quoddam animal non est risibile,
quoddam non risibile non est animal. In his igitur ultimis
duobus conuersionem nostri dialectici appellant per con-
trapositionem, de qua Aristoteles mentionem non fecit:
quia quum agat de conuersione tanquam causa & origi-
ne perficiendi syllogismi, ac ad integritatem absolutam re-
ducendi, non necessarium duxit nouas, aut indefinitas su-
mere particulas.

De ordine syl-
logismorum

Adfertur etiam methodias ferè idem per quem propo-
sitiones de contingente & necessario inesse conuertantur. De
possibili non ponitur, quod contingens sequatur, & impos-
sibile necessarium.

Deinceps de syllogismi creandi ratione, qui ex duabus
propositionibus & tribus terminis continetur, maiori, mi-
noriq; extremo, ac medio: figuris insuper tribus, & modis
x i i i i. qui sub his uerbis Græcis apud Arist. continentur,
γράμματα, ἔγγραφε, γράφιδι, τεχνικός, ἔγραφε, κατεχε,
μέτρου, ἀχολορ, ἀπασι, σφαρῶς, ισάνυς, ἀνιδί, δμαλός,
φείσις.

Primæ figuræ
descriptio

Quando igitur in prima figura tres termini sic se habent,
ut postremus, id est minor extremitas sit in toto medio, id est
illi subijciatur uniuersaliter & abdicatiue, & medium sit in
toto primo sic uel non sic, id est abdicatiue, uel abdicatiue
maiori extremitati subijciatur: erit illatio perfecta. Me-
dium igitur ideo dictum, quod alterum extremorum, uideli-
cet minus sit in eo, & ipsum in altero hoc est maiore consi-
stat. Hæc in prima per has literas adnotauit philosophus A.

De medio &
extremis

B. C. Per A maius intelligit extremum, per B medium, per
C minus: uerbi gratia, in primo modo si A de omni B, &
B de omni C prædicatur, necesse fuerit A de omni C præ-
dicari. In secundo modo, si A de nullo B, & B de omni C
prædicatur, necesse fuerit A de nullo C prædicari. In ter-
tio, si A insit omni B, & B alicui C, necesse est A alicui C in-
esse. In quarto, si A nulli B insit, & B alicui C, tunc necesse
est A alicui C non inesse.

Secunda figura totidem literis conscribitur, M. N. X. per
M medium, per N maius extremum, per X minus adnota-
tur. Medium autem hic extremorum extremum est, ac ordi-
ne primum, eo quod de utrisque prædicatur extremis: Maius
autem extremum in medio situm, quia de minori & ipsum
prædicatur: uerbi gratia. Si M de nullo N prædicatur, de
X autem omne, ergo N de nullo quidem X prædicatur.
Conuersa enim maiore simpliciter, habebitur secundus mo-
dus primæ. In secundo modo, si M prædicatur de omni
N, & de nullo X, necesse est N de nullo X prædicari. Nam
minore conuersa simpliciter, & præmissis transpositis, erit
syllogismus in secundo primæ.

Tertia figuræ

Tertia figura tribus item literis notatur, P. R. S. Per P
maius extremum, per R minus, per S medium. Medium
enim hic item extremum, ac ultimum in ordine: extrema
uerò præcedunt, quia de medio prædicantur, ut in Dara-
pti. Omne S est P, omne S est R, ergo quoddam R est P:
quod probatur conuertendo minorem per accidens, ex quo
fit syllogismus in tertio primæ: deinde per impossibile capi-
piendo oppositum illationis pro maiore, & minorem pro mi-
nore ad inferendum oppositum cōtrarium in Celarent. Se-
cundo modo in Felapton: Nullum S est P, omne S est R, ergo
quoddam R non est P. Probat autē reducendo ad Ferio mi-
nore conuersa per accidens: deinde reducendo per impossibile
ad Barbara, capiendum oppositū contradictoriū illationis cum
minore ad inferendum contrarium maioris. Tertio modo
in Bocardo, quoddā S non est P, omne S est R, ergo quoddam
R non est P. Quod probat Aristoteles bifariam, primo redu-

cendo per impossibile: quia ex opposito contradictorio illationis cum minore, infert oppositum contradictorium maioris in Barbara. Deinde per expositionem sumendo aliquod particulare sub S N, hoc modo: hoc S N non est P, hoc S N est R, ergo quoddam R non est P.

Communia & propria figurarum

Communia uero figuris omnibus, unam propositionem dedicatiuam ipsarum quamlibet habere, & unam uniuersalem necessario. In nulla figura constare syllogismum uel ex duabus abdicatiuis, uel ex duabus particularibus premissis. Propria uero ipsorum sunt: prima quidem figura minore propositionem habere semper dedicatiuam, siue uniuersalis siue particularis ea fuerit: & maiorem uniuersalem semper dedicatiuam, siue abdicatiuam, illationem uero indifferentem.

Præterea in prima figura medium subiectum quidem maioris erit, & prædicatum minoris: ut uoluptas uitium, luxuria uoluptas, luxuria uitium. In hac enim quandoque maior propositio minori postponitur: cognoscitur autem quod ipsius prædicatum in dilatione repetitur: ut homo animal rationale, animal rationale est mortale, homo est mortale: mortale nanque repetitur. In secunda prædicatum ponitur utriusque extremi: ut homo animal, lapis non animal, homo non lapis.

In tertia utriusque subiectum: ut homo animal, homo rationale, animal rationale est. Quapropter uersus qui subijci solet, per notas satis usum memorie suppeditat:

Sub præ prima, secunda bis est præ tertia bis sub.

Præter autem hos, alij traduntur modi indirecte inferendi. Ex maiore enim dedicatiua quantacunque sit, & minore uniuersali abdicatiua, syllogismus in quacunque figura constat ad indirecte inferendi maiorem extremitatem de maiore. Quapropter duos modos omni figuræ communes ponit Aristoteles, uidelicet Epesmo & Epesomorum, de quibus exempla adducit, eosque per simplicem conversionem commutationemque premissarum ad assumptionem perficit. Sed omnium facile perfectissima prima figura, unde & demonstrationes & problemata sumuntur, & ad quam ceteræ reducuntur per conversionem, aut per impossibile. Nam uniuersales secundæ figuræ ad modos primæ per conversionem abdicatiuæ uniuersalis rediguntur: particulares uero secundæ per impossibile. Eadè ratione & modi particulares primæ ad uniuersales secundæ: nam Aristoteles Darij ad Camestres reducendo capit contradictorium illationis pro maiore, ac minoris contradictorium infert. Ferio autem ad Cesare, contradictorium illationis pro maiore, & maiorem pro minore capiendò, ac minoris contradictorium inferendo. Item syllogismi uniuersales tertiæ reducuntur continuo per impossibile ad modos uniuersales primæ: & modi particulares in quibus altera premissarum est particularis, rediguntur item continuo ad modos particulares primæ per conversionem, & modi particulares primæ ad uniuersales eiusdem figuræ.

Reductio syllogismorum

De inuenièdo medio

MEDII deinceps reperiendi artem ostendit, in qua primum antecedentia consequentia & extranea prædicati & subiecti illationis inspicere oportebit: extranea nanque abdicatiua sunt, reliqua uero duo dedicatiua, ac quanto uniuersaliora & ueriora, tanto efficaciora. Igitur in Barbara medium consequens subiecto illationis, ac antecedens eiusdem prædicato esse oportet. In Darapti medium antecedens tam subiecto quam prædicato illationis fuerit. In uniuersali autem abdicatiua secundi modi primæ, uel primo secundæ medium consequens subiecto erit, & extraneum prædicato. In uniuersali abdicatiua secundi modi secundæ, medium consequens prædicato, & extraneum subiecto. In particulari abdicatiua secundi modi tertiæ, medium antecedens subiecto aut extraneum prædicato.

Has itaque quinque coniugationes Aristoteles per notas hoc modo demonstrat. Sit A prædicatum illationis, B uero conse-

quens illi, C antecedens, D extraneum prædicato, E autem illationis subiectum, F illi consequens, G antecedens, & H subiecto extraneum. His igitur positis si quis primam probare uelit illationem, ut omne E sit A, pro medio sumat E F, sic in primo primæ arguendo. Omne E F est A, omne C est E F, ergo omne C est A. In secunda autem coniugatione, si quis inferat quoddam E esse A, pro medio sumat C G, in primo tertiæ arguendo. Omne C G est A, omne C G est E, ergo quoddam E est A. Tertiò si quis inferat nullum E esse A, pro medio sumat D F, in secundo primo arguendo. Nullum D F est A, omne E est D F, ergo nullum E est A. Quartò si inferat nullum E est A, pro medio B H sumat, sic in primo secundæ arguendo. Omne A est B H, nullum E est B H, ergo nullum E est A.

Postremò in secundo tertiæ, si quis particularem abdicatiuam probando inferat quoddam B non est A, pro medio sumat D G arguendo. Nullum D G est A, omne D G est B, ergo quoddam B non est A.

Tris ad hæc inutiles ponit ite coniugationes. Primam quando tam subiecto quam prædicato illationis medium consequens fuerit, quia syllogismus aut ex omnibus dedicatiuis in secunda figura argueretur, aut omnibus abdicatiuis. Secundam quando medium prædicato fuerit antecedens, & extraneum subiecto: quia argueretur ex minore abdicatiua in prima figura.

Tertiam quando medium utriusque fuerit extraneum, quia ex omnibus abdicatiuis argueretur.

Post hæc octo ponit canones quibus ex obliquis syllogizare possimus, ut contrariorum est eadem disciplina.

Deinde monstrat quomodo omnia consecutaria non syllogistica, & reduplicatiua ad syllogismum reducuntur: nam non omne quod necessario concludit, syllogismus erit. Est enim consecutarium argumentatio, cuius antecedens est loco adsumptorum, consequens loco conclusionis. Debemus igitur in duas diducere partes, & deinde conclusionem inferre. Verbi gratia. Si homo est, animal est. Et si animal est, substantia est. Ergo homo est substantia. Resoluere item terminos infinitos, ubi ostendit quod abdicatiua de prædicato finito, non equiparatur dedicatiuæ de prædicato infinito: ut non est bonum, & est non bonum. Verbum enim infinitum, ut dicitur primo Peri hermenias, nihil ponit. Igitur dedicatiua de prædicato infinito, abdicatiuam de prædicato finito recte consequitur. Nam bene sequitur, est non album, ergo non est album. Sed non contrà.

Abdicatiua de prædicato finito dedicatiuam de prædicato infinito non ualet consequi: non enim sequitur, hoc non est lignum album, ergo hoc est lignum non album. Dedicatiua de prædicato finito, abdicatiuam de prædicato infinito recte consequitur: ut hoc est album, ergo hoc non est non album.

Abdicatiua de prædicato infinito, dedicatiuam de prædicato finito non consequitur. Non enim recte dicitur, non est lignum non album, ergo est lignum album. Ex his duo catholica. Dedicatiua de prædicato finito, & dedicatiua de prædicato infinito: ut est album & est non album, nequeunt simul esse. Alterum, abdicatiua de prædicato finito, & abdicatiua de prædicato infinito non se inuicem consequuntur, tamen possunt simul esse. Quia quod non est lignum album non est etiam lignum non album.

POST hæc de potestatibus siue proprietatibus syllogismi simplicis, quid ualet ex forma ad uerum seu falsum ostendendum. Sunt enim sex, in hoc uersu per notas conscriptæ: Plus, falso, circum, conuertitur, impositio, & oppositio. Prima enim est potestas: eundem syllogismum plura inferre posse

De inuenièdo medio

Coniugationes inutiles

De consecutariis

De infinitis

Catholica

De potestatibus syllogismi simplicis

Ex falsis uera inferre

Syllogismus reciprocus

Syllogismus conuersiuus

Syllogismus ad impossibile

Potestas ex opposito

Tria contra potestatem syllogismorum

De eodè duæ contrariæ opiniones non possunt haberi

posse symperasmata: quod contingit primo per illationis conuersionem, quando uidelicet ex duabus premissis altera cõcludit, aut quado colligit sub uno distributo plura sub eo cõteta.

Secunda potestas, quando ex falsis uera cõcludit. In quo catholicum illud est, quod si conclusio sit falsa necesse est ambas uel alteram premissarum esse falsam. Secundo si conclusio sit uera, non necesse est utraq; uel alteram premissarum esse ueram. Tertiò quod uerum ex falsis non inferitur propter quid sed quonia. Deinde quod in omnibus figuris ac modis potest ex falsis uere concludi. Verbi gratia. Animal in omni ligno, lignum in omni homine, animal in omni homine. Et rursus ex una falsa. Inanimum in omni ligno, lignum in omni lapide, inanimum in omni lapide. Et item: album in omni animali, animal in omni niue, album in omni niue. Similiter in secunda figura, & in tertia: ut animal in omni lapide, animal in nullo homine, lapis in nullo homine. Itè, inanimum in omni lapide, inanimum in omni ligno, lapis in omni ligno.

Tertia potestas quado syllogismus est Reciprocus ab oratoribus uocatus, à nostris autè dialecticis Circularis. Fit enim ex altero adsumpto cõ conclusionem cõuerso alterum inferendo adsumptum: uidelicet omne resibile est homo, omnis homo est risibilis, omne risibile est homo. Vtilis est quadoque demonstratiõ, utitur eo Aristot. in VI I I. Physicorù, ubi per æternitatem motus monstrat primū motore esse immobile: deinde reuertendo per immobilitatem demonstrat primū motore esse æternum. Fit autem in prima figura in modis dedicatiuis. In tertia uero in modis abdicatiuis. Semperque particulare concluditur.

Quarta potestas syllogismus conuersiuus: est cuius ex oppositione illationis cum altero adsumptorum inferre oppositum alterius adsumpti, capiendò contrarium siue contradictoriū illationis. Ut omni a inest c. & nulli a inest c. uel omni a inest c. & non alicui a inest c.

Quinta potestas ad impossibile, qui ab Aristotele comparatur syllogismo conuersiuo. Conueniunt tripliciter, primò quod sunt ex eisdè terminis & figura. Deinde quod syllogismus hic est cõuersiuus & ad impossibile. Tertiò quod procedit ex opposito alicuius propositionis. Differt autè, quod ad impossibile non supponit aliquam illationem syllogisticam, sed solum aliquam propositionem abdicatiuam à respondente. Cõuersiuus uero semper supponit aliquam syllogisticam illationem. Deinde conuersiuus ualet ad ostendendam cõsequentis congruitatem, sed ad impossibile ualet ad ostendam alicuius propositionis ueritatem. Tertiò ad impossibile semper procedit ex altera falsa, sed conuersiuus potest ex utraque uera procedere. Quartò ad impossibile procedit tantum ex opposito contradictorio, conuersiuus autem tam ex contradictorio, quam contrario.

Sexta potestas ex oppositis. Oppositorum autem quedam sunt secundum ueritatem, quedam secundum locum: Sunt autem secundum locum ex abdicatiua & dedicatiua dandi subiecti & prædicati. Et sunt quadrupliciter, ex quibus tantum dedicatiua particularis & abdicatiua particularis non sunt secundum ueritatem. In prima figura non fit ex oppositis, in quo loco Aristot. septem catholica narrat.

Post hæc de tribus peccantibus quæ accidunt contra potestatem syllogismorum. Primū petitio principij circa syllogismum reciprocum. Deinde peccans contra syllogismum per impossibile, quod est non propter hoc accidere falsum quod intelligitur: nam propter hypothesein datam accidit falsum, id est sequitur falsa conclusio. differtque à non causa ut causa, conuenitque aliqua ex parte. Duo sunt omnino modi quibus fiunt non propter hoc accidere falsum: prior manifestus quando hypothesis conuenit in aliquo termino cum cõclusionem illata impossibile. Posterior peccans contra opposita est, uocaturque fallacia contrariæ deceptionis, quo aliquis simul opinatur contraria: ubi Aristot. concludit quod non possumus de eodem habere

bere opiniones contrarias, faciliq; probatur, quonia non possunt contraria eidem simul inesse.

Deinde tria de eligendo præcepta tradit, quæ sunt in lib. Topicorum repetita.

Postremò de Instantia, Inductione, Exemplo, Enthymemate. Est enim Instantia propositio propositioni contraria: habetque hæc catholica, ut possit esse uniuersalis & particularis. Sed propositio contra quam fertur semper uniuersalis. Præterea fit in duabus tantum figuris prima & tertia: uerbi gratia, probatur quod contrariorum eadem est disciplina. Contra instatur in prima figura. Nullorum oppositorum eadem est disciplina, sed omnia contraria sunt opposita: ergo nullorum contrariorum eadem est disciplina. In tertia figura contra uniuersalem abdicatiuam per particularem dedicatiuam sic: Cuiuslibet sanantis & morbum inducentis est eadem disciplina, sed sanans & morbum inducens sunt contraria, ergo aliquorum contrariorum eadem est disciplina. Ratio cur non fiant in secunda, quod in ea semper inferatur abdicatiue, at instantia fit in illa ubi possit opposita concludi.

Inductio procedit ex omnibus singularibus, Exemplum uero ex aliquibus tantum singularibus: Quod sic deduci potest: Thebanos aduersus Athenienses pugnare incommodum, sed Thebanos pugnare aduersus Athenienses est uicinos aduersus uicinos pugnare, ergo uicinos aduersus uicinos pugnare incommodum. In syllogismo autem per inductionem totum ex singularibus cõgestum pro medio capi debet. Et subiectum passionis pro minore extremitate, passio uero pro maiore, ut sic arguendo in tertia figura. Omne quod est homo equus mulus, & reliquum in animalium genere non carens morbis afflicatur: sed omne quod est homo equus mulus & reliquum in animalium genere non caret morbis, ergo omne animal non caris morbis afflicatur. Deductio est syllogismus, cuius assumptio maior per se nota est, & minor dubia, sed æque ac magis credibilis conclusione: ut omnis disciplina est docilis, uirtus est disciplina, ergo uirtus est docilis.

Enthymema signum pro medio habet, quod prodigium uocant, & insolutum, quum altera retinentur in mente: Solutum uero quum ad syllogismum reducitur perfectum: ut mulier quæ lac habet peperit, hæc mulier & reliqua. Quapropter ad signa deprehendenda de physiognomia loquitur, ut habens summa corporis crassiora magno est animo, leo habet & reliqua. Ad hæc Albertus inquit, latè habere frõtem signum esse liberalitatis.

IN POSTERIORA ANALYTICA.

VOMODO fiat demonstratio & ex quibus, & quid ab alijs differat, ostendit in hoc primo lib. Nam in alijs syllogismis medium causa conclusionis est, non autem rei. In demonstratione autem medium illationis est rei. Omnis igitur doctrina ex præexistenti cognitione fit, quod probat per inductionem ex diuersis disciplinis per quas acquiritur scientia. Primum quidem ex mathematicis, quæ per dignitates monstrantur per se notas. Deinde ex dialecticis quæ fiunt per syllogismum ex præcognitione uniuersalis, ipsa quoque uniuersalia in infinitum non procedunt, alioquin scientia non esset. Insuper e sensu & singularibus deprehenduntur, ut de ignis caliditate factò periculo colligimus uniuersalem causam & propositionem, quod ignis sit calidus.

Tertiò præexistentem cognitionem ex rhetorica ostendit, quæ per inductionem & exempla procedit.

Dicitur igitur ex primis ueris necessarijs immediatis & notis causis conclusionis demonstrationem esse, in qua definitione pluribus insistit uerbis. Ponit nanque ex necessarijs, ex quibus fit quandoque uera conclusio, sicuti diximus superius in

De instantia

De Inductione & Exemplo

Deductio

Enthymema

Demostratio quid ab alijs syllogismis differat

Demostratio descriptio

Duplicia principia

Syllogismo simplici, sed dicit non propter quid. Ex immediatis, id est, proprijs, quoniam unaqueque scientia habet propria & communia principia. Communia, ut si ab aequalibus aequalia demas, quae restant aequalia sunt, hoc est, commune arithmeticae & geometricae. Propria sunt de quibus supponitur quod sint, & de quibus in unaquaque scientia demonstrantur proprietates, ut unitates in Arithmetica, & notae et lineae in geometria. Supponitur etiam quo ad proprietates quid significat par & impar & triangulus.

Tria in demonstratione supponuntur

Quapropter tria sunt quae dicit Aristot. non oportere demonstrari, sed tantum supponi, videlicet Subiectum, Quid est, et Quod est. Proprietas enim rei seu diffinitio dicitur quid est, et dignitas quod est. Nam per haec tria iam supposita sunt demonstrationes.

Deinde dicit ex primis quod priora sunt alijs alia: ut naturae priora uniuersalia, sicut homo, nobis uero particularia, ut Socrates. Item causa causato prior praeter quaedam quae simul sunt, ut Sol & splendor eius, simul enim praenoscitur Sol & splendoris. Igitur demonstrationem e primis causis non nobis, sed naturae fieri iubet: uerbi gratia, Luna deficit quoniam opponitur umbrae terrae: causa oppositio est, ecliphs uero causatum, & uocatur syllogismus Propter quid, qui secundum demonstrationem & causam, naturae prima causa est. At contra cum dicimus, Luna opponitur terrae, quoniam deficit, causatam & nobis prius notum loco causae ponimus, quod minime demonstrat, uocaturque syllogismus Quod est. Et rursus, planetae non coruscant, quoniam prope sunt, Propter quid demonstrat. At contra, planetae prope sunt quoniam coruscant dicitur syllogismus Quod est, ac minime demonstrat.

Propter quid est.

Quod est

Sed ut haec ratio latius pateat, scire per Quod, aut Propter quid multipliciter differit. Primo quidem in eadem scientia dupliciter: uno modo, si per causas propinquas propositiones fiant, syllogismus Propter quid est: Si autem medium aliquod interuenire queat, Quod erit: uerbi gratia, Non respirat lapis, quoniam non animal, syllogismus Quod est, nam causam ueram & absque medio non affert: multa enim sunt animalia quae non respirant. Sed quod pulmonem non habet, dicere debuit. Altero modo, cum ex causa causatum concludit, Propter quid est: Si uero ex causato causam, Quod erit: ut supra de lunae ecliphs diximus.

Secundum uero aliam atque aliam scientiam Quod, & Propter quid differunt, in subalternis uidelicet scientijs, ut Harmonica ad arithmeticam, Optice ad geometricam, Machinatura ad symmetriam, Phenomena ad astrologiam. In his igitur si optice per principium optices demonstratur & harmoniaca per harmoniacam, & sic reliqua, syllogismus Quod fuerit. Si uero illud per arithmetica, hoc uero per geometricam, Propter quid erit. Ratio, quod subalternae scientiae sciuntur per Quod est, & non Propter quid est: subalternantes uero Propter quid. Quaedam uero non subalternae se inuicem sic habent, ut altera probet per Quod, alter Propter quid: uidelicet medicina ad geometricam hoc modo, Quod rotunda uulnera tardius sanantur, medici est tantum uidere. Propter quid uero geometricae, Circulus uidelicet est praeter alia plana completens plus & loci & angulorum. In cunctis igitur ea demum propositio citra medium fuerit, quae res uera ac eadem non equiuoca uel alia demonstratur, ut triangulus quia triangulus & non figura tris habet angulos duobus reclusis aequalibus.

Medicina ad geometricam

Reciproca demonstratio plurifariam fit: uno modo fit uariando genus demonstrationis, uidelicet Quod est, in Propter quid est, uel contra. Quando uero causa ignoratur, per effectum non tamen conuertibilem demonstratur, uidelicet Quod est. Si uero effectum causa notior, tunc per causam uidelicet

Reciproca demonstratio

Propter quid proceditur. Secundo uariando unum genus causae in aliud genus causae, ut demonstrando causam finalem per efficientem, & contra, Tertio modo, quando notitia alicuius illationis per plures accipitur demonstrationes, tunc illatio potest esse notior qualibet praemissarum separatim sumpta. Quarto modo, quando illatio solum demonstratur per unam demonstrationem & ipsa adiungitur ad probandam aliam quam praemissam non uariando genus demonstrationis, nec genus causae: hoc inuicem, nec ferè possibile.

Posthaec reliqua definitionis exequitur, quoniam demonstrationem ex necessarijs & uniuersalibus constare dixit. Uniuersale ostendit esse illud praedicatum quod inest alicui subiecto, tribus modis, in omni, Per se, & Secundum quod ipsum. In omni dicitur quod nihil extra relinquit ex his quae subijciuntur ei: ut animal omne est essentia, & in caelo sidera. Na Coelum Sol Luna pro uniuersalibus demonstrant. Per se autem tripliciter. Primo cum de essentia dicitur prima, ut Socrates per se est ens, ambulans uero siue albus est accidens, & aliud quoddam ens. Secundo cum proprietates subiecti dicuntur, ut par & impar in numero, longitudo & latitudo in superficie, & similes in nso. Tertio dicitur in duabus illis causis: formali uidelicet, ut corpus per animam uiuit: & efficiente, ut aqua per ignem calefit. Per se autem, & Secundum quod ipsum, idem penitus esse dicit: uerbi gratia. Nota inest linea secundum quod ipsum, id est secundum quod triangulus, & per se etiam inest. E tribus his modis secundo modo scientia demonstratur.

Diffinitio igitur demonstrationis inuicem est, & absque medio propositio, uerum non omnis. Et enim quaedam diffinitio lato uocabulo, quae descriptio est, quae ex accidentibus rem describitur. Hic autem ex rei essentia ponitur. Dependet autem aut ex materia, aut ex forma, aut ex utraque: uerbi gratia, Ars omnis subiectum habet quod est materia, & finem qui est forma. Ars igitur naualis cum dicitur nauis factiua diffinitio est forma fuerit. Et rursus naualis ars quae circa ligna uersatur & nauium factiua, ex materia & forma diffinitio perfecta fuerit. Nam alterum solum nequaquam proba diffinitio. Igitur materialis per medium formalis est conclusio. Formalis autem principium proximum demonstrationis: ut ars naualis circa materia uersatur, quoniam nauigiorum actiua. At contra nullus per materiam monstrat. Non enim ars naualis nauigiorum factiua, quoniam circa materiam uersatur. Item: Ira est feruor sanguinis circa cor, materialis est diffinitio. Si addatur, appetitus tristiti, formalis est. Sed in diffinitione atque demonstratione diuersa positio. In prima materialis praeposimus, ac ita dicimus. Ira feruor est sanguinis circa cor, quoniam uindictam tristitiam appetit. In demonstratione uero contra formalis praeposuitur hoc modo, iratus appetit tristitiam, appetenti uero tristitiam feruet circa cor sanguis. Irato, ergo feruet circa cor sanguis. Si enim dicemus: Irato feruet circa cor sanguis, feruens autem circa cor sanguis appetit tristitiam, menti mur, non enim omnis circa cor sanguine feruens tristitiam appetit. Sunt namque aliae causae propter quas sanguis feruet circa cor, ut febris. Non refert, ut in enuntiatione sit reclusum, ut iratus, in illatione uero uariet casum ut irato.

Differit praeterea de scientijs subalternis, quae sunt illae quae parte ab altera scientia subiecti uel medij recipiunt. Quatuor sibi conditiones expetunt: primo ut subiectum eorum sub superiorum scientiarum subiecto sicuti pars in toto contineatur. Secundo, ut subiectum scientiae superioris ad scientiae inferioris subiectum per differentiam accidentalem contrahatur, quod si per essentialem contrahatur, tum ipsorum eadem erit scientia. Tertio quod talis differentia contrahens non causam ducat ab illo superiore. Quarto quod subiectum scientiae inferioris sit aliquid constitutum ex subiecto scientiae superioris cum aliquo addito, quod quidem additum constituat unum

De uniuersali

In omni Per se Secundum quod ipsum

Scientiae subiectae diffinitione expetunt

unum ex accidente cum illo superiore. Illud uero faciat unum ex accidente cum altero quod praedicatur de altero contingenter.

Differentia

In quarto huius libri tractatu de Differentia ponit, monstrando per quod est, & propter quid est, in eadem scientia, quod supra attingi. Per effectum uero conuertibilem possumus quadrifariam demonstrare: Primo quando medium excidit minorem extremitatem, & conuertitur cum maiore: ut quicquid non coruscet prope est, luna non coruscet, ergo luna prope est. Secundo, quando medium exciditur a minore extremitate, recte fiet demonstratio particularis: ut quicquid non coruscet est prope, stella non coruscet, ergo stella est prope.

Demostratio

Tertio, quando medium exciditur a maiore extremitate: ut quicquid mouetur motu progressiuo habet animam sensibilem, sed animal mouetur sic, ergo. Quarto, cum medium excidit maiorem extremitatem tunc non potest fieri demonstratio, quia effectus procedens a pluribus causis non potest alteram illarum concludere. E tribus autem figuris prima & in primo modo demonstrationi magis conuenit, quod in ea partes diffinitionis magis innotescant. Nam diffinitio demonstrationis initium est. Deinde quod affirmatio negationi praestet, quia per se probat: Negatio uero adfirmatione indiget, non enim ex omnibus abdicatis fit demonstratio. Insuper categorica siue positua utilior hypothetica, quod in hac praepositionis conditio perfecta probationi officiat.

Per effectus conuertibiles

In sexto tractatu differit de syllogismo ignorantiae & deceptiuo, qui dupliciter fit: primo simpliciter, quando ex falsis in materia peccat: quod accidit cum quis opinatur oppositum alicuius principij uel conclusionis sine aliquo ductu rationis, uel quando adsentitur oppositis principiorum uel conclusionis ob aliquam rationem quam nesciat dissoluere. Alio modo, quum in forma peccat, hoc est in modo & figura, quapropter non syllogismus, sed paralogismus appellatur. Praeterea docet quomodo sensus potestate occupata, mentis cognitio etiam tollitur, cum ex illa dependeat. Dein quod in demonstratione non est processus in infinitum, estque in diffinitionibus quidam status, ultra quem sursum in praedicatis non altius, neque deorsum in subiectis ulterius itur. Dein quod unitas habitus scientiae sumitur ab unitate subiectorum. Distinctio a distinctione principiorum. Dein utrum principia scientiarum sint eadem. Respondet quod principia scientiarum duplicia sunt, communia & propria, complexa & incomplexa. Communia uocantur ex quibus. Ex his enim demonstrantur proprietates subiectorum. Propria uero circa quae dicuntur. Et haec sunt subiecta scientiarum, circa quae scientia uersatur, sicuti in Arithmetica numerus est subiectum, & in geometria magnitudo. Item, Non potest ab eodem intellectu de eodem obiecto simul & semel haberi scientia & opinio. In quo differit quid scientia ab opinione & scibile ab opinabili differit, altera de uniuersali necessario, altera de contingente & non necessario, & aliter se habere possibilia.

De syllogismo ignorantiae

Mentis cognitio ex sensus potestate dependet

Principia scientiarum communia & propria

De scientia quid differat ab opinione

De scibili

Interrogationes duae, cognita totidem

Libro 1. de Scibilibus differit cum libro superiore de Demonstratione, quae scientiam gignit, tractasset. Dicit enim, quae uere sciuntur sunt totidem, quot queruntur. Queruntur autem duo. Si est, & Quid est. Cognoscuntur autem totidem, uidelicet, Quod est, & Propter quid est. Quot inquit, quaesita problemata, tot sunt modi secundum quos sciuntur. Problema & Conclusio eadem sunt subiecto, ratione autem diuersa. Cum enim per interrogationem fit dicitur problema, cum per demonstrationem conclusio. Similiter & Quaesita & Cognita eadem sunt subiecto, ratione uero altera. Si enim ignoro quid est ecliphs, quero si est aliqua ratio ecliphs: quando autem didici Quod est, desino querere, & rursus quero Quid est, quo cognito desisto. Igitur duo ex his prima simplicia, reliqua composita. Quapropter Si est, & Quod est, unum facit secum, uidelicet, quaesitum & cogni-

tum. Et rursus Quid est, & Propter quid est, idem constituit. Nam cognito quod est aliqua causa ecliphs lunae, interrogat diffinitionem quid est causa ecliphs, propter quid autem accipit hanc diffinitionem.

Posthaec docet quomodo omnes haec de scientia quaestiones de medio sunt, id est de causa. Est enim medium causa qua demonstratur. Deinde probat quod nulla sit eiusdem diffinitio ac demonstratio. Deinde quod Quid est non potest demonstrari de eo cuius est, in eo quod quid est. Quod uti clarius ostendat, tris ponit diffinitiones, modis ad demonstrationem se uarie habentibus. Prima quidem Propter quid, quum res explicatur quae medium siue causa ipsa est, ac alio medio seu causa caret: estque omnino indemonstrabilis, sed principium tantum demonstrationis: ut, Solis ecliphs est oppositio lunae in capite uel cauda draconis existentis. Alia est diffinitio Quid tantum, & illa demonstrabilis ac conclusio demonstrationis: ut ecliphs est solis obscuratio supra terram: nam quid nominis ostendit. Tertia dicit Quid, & Propter quid: illa est tota demonstratio, differens solum positione & ordine terminorum: ut, ecliphs est solis obscuratio quum luna opponitur. Ex his concludit quomodo Quid est, fit demonstratio & quomodo non. Item, quorum potest esse demonstratio, illorum autem quae non habent causam non potest esse. Praeterea explicatum est quomodo Quod quid est demonstratur, uidelicet quatenus significatur per demonstrationem solum significatam propter quid.

Postremo quomodo diffinitio se diuersis modis habeat ad demonstrationem: Et quomodo contingat eiusdem esse demonstrationem & diffinitionem, & quomodo rursus non contingit.

Postea dicit, diffinitionem ultimi termini, id est minoris extremitatis, hoc est subiecti, esse medium demonstrationis. Partes diffinitionis plus esse debere quam diffinitum. Ex quo tradit tria praepcepta: Primo namque, ut diffinitionis partes, hoc est, eius praedicata plus habeant narrationis quam diffinitum. Secundo sunt cum diffinito conuertibilia. Tertio sunt necessaria, hoc est uniuersalia, nam uniuersalia necessaria sunt.

Inter haec de numero ternario mentionem habet, dicitque primum imparem esse, nec ex alijs compositum, nec cum alijs mensuram habere.

Et quando medium causam esse dixit, de causis differit. Primo, causa & causatum, & simul & conuertibilia sunt quando causati una tantum fuerit causa, ut luna interpositio, causa ecliphs. Et latum folium, causam esse decidui folij. Deinde causa prior est causato. Tertio, si unius causati diuersae sunt causae, & si sequitur effectus, non tamen conuertitur: ut uituperabile ex audace & timido procedere potest. Sed quanquam eiusdem plures possunt esse causae, una tantum per se fuerit, reliquae ex accidente. Loge item uitae alijs alia causa, aubus siccum, quadrupedibus defectus. His addi potest, quod ex eadem causa diuersa quoque causata: ut, Limus ut hic durefcit, & haec ut cera liquefcit, uno eodemque igni.

Ostendit insuper quod per quodlibet causae genus demonstratio recte fiat: primum per materialis exemplo mathematico, quum partes toti comparatae habeant materiae rationem, ut est in phisicorum: Omnis angulus qui continet duas medietates duorum rectorum angulorum est reclusus: sed angulus D, cadens in semicirculo A. B. C. est huiusmodi, ergo angulus D in semicirculo cadens est reclusus. Idem & in tertio Euclidis probatur. Formale quod quid est esse, iam supra ostendit immediata & necessaria causam existere. De efficiente sic monstrat: omnes qui Medos lacepsuerunt ab eis fuere debellati, sed Athenienses Medos lacepsuerunt, ergo. De finali, exemplo ab eo posito sic argui potest. Omnis qui concoquere cupit ualere uult, sed qui post coenam ambulat cupit concoquere, ergo. Ait insuper finalem in his quae a natura & arte sunt tantum reperiri, quae autem a fortuna, minime: quod

Medium

Propter quid

Quid

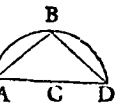
Quid, & Propter quid

Quod quid est

Diffinitionis tria praepcepta

De Ternario

De causis

hæc temerè contingat. Deinde ostendit quòd idem pluribus causis demonstrari potest exemplo luminis quòd laternam pertransit: ex materiali quòd lumen sit diuisibile in parua corpora: ex finali, ut noctu monstrat iter. Alterum quoque exemplum cur tonat, totidem causis ostendit: finem enim dicit ex Pythagoreorum sententia, ut hi qui sunt in inferno timeant. Post hæc causas dicit esse aut simul, aut non simul cum suis effectibus: si simul, conuertibiles erunt inter se, sed causa propter quid ab effectibus, quia demonstrabitur. Itaq; causam presentem per effectum presentem recte probamus, & per præteritam præteritum, per futuram futurum: quòd duobus probat exemplis, si queratur propter quòd luna fuit defectus, quia tellus in medio fuit: & propter quòd facta crystallus, quia lympha concreuit. Eodemq; modo simul procedunt, Est, & Erit. At contra in his quæ simul non sunt, ab effectu ad causam prius facta, seu à futuro ad prius futura probe monstratur. A causa uerò priori ad effectum posteriorem nequaquam: quia inter causam factam esse, fieri, seu factum effectum: adhuc mediū sit: in quo tempore medio probe dicitur causam esse, falsum uerò effectum esse. Antecedens patet, quia duo puncta non sunt inuicem coniuncta: ergo neq; duo facta esse. Consequens manifestum, quia utraq; sunt indiuisibilia: nam sicuti se habet punctum ad lineam, ita factum esse ad fieri. Quòd autem in huiuscemodi ab effectu ad causam prius factam recte procedatur, duobus item monstrat exemplis. Probe enim sequitur: domus est facta, ergo fundamenta iacta. Item: Fundamenta iacta, ergo necesse lapides esse excisos. Sed & ex eodem quoq; genere causa, diuersa tamen specie, plures demonstrari possunt quæstiones: ut Echo, Iris, & Idolum omnia ex repercussionis genere creata, sed diuersa, ex sonitu, è sole, è speculo. Possunt item nonnulla hoc modo per analogiam, ut ad probandum manus utilitatem quæ homini est, elephantis proboscis, simiæ pedes anteriores, os item sepion & spina. In his etiam quæ reciproce fiunt, reciproco utendum argumento, modo à posteriori procedatur ad prius: ut ex terræ pluuia fit uapor, ex uapore nubes, ex nube pluuia, pluuia iterum in terram descendit. Est quoq; causa sub causa, ut propter quid Nilus exuberat quum fuit adest mensis, quia is hye maior extat: cur autem hyemalior, quia luna tunc deficit. Deinde ad effectus semper frequenter & raro causas, item illis respondentes temporibus adducere oportebit. Singulare definire seu demonstrare facilius quàm uniuersale: ex singularibus enim ad uniuersalia ascendimus, in quibus æquiuocationes magis quàm in differentibus latent.

IN ELENCHOS.

Elenchus

Aristoteles librum scripsit Elenchorum, non ut fiant, sed ut uidentur: ueluti medicina quedam non ad sanitatem, sed ad uitanda uenena præparantur. Syllogismum enim & Litigiosum, & contentiosum, & Sophisticum, & Syllogisticum, & Elenchum continet eadem omnes significatione. Nam Elenchus dicitur; & τὸ πῦρ λέγειν, quòd est deprehendere. docet enim quomodo Sophistæ deprehendant, id est decipiant, aut decipientes deprehendantur in mendacio, & propterea uidentur. Is igitur triplex est, Aut peccat in materia tantum, qui ex apparentibus probabilibus recte syllogizat: ut, Letum est amabile, Letum autem est mors, mors est amabile. Omnis statua naturalis est, Hercules est statua, Hercules est naturalis. Secundus peccat in forma, qui item ex apparentibus probabilibus, non aurem recte syllogizat. Ut, Omnis homo est animal, asinus est animal, ergo asinus est homo. Nam adsumpta uera sunt, sed errat in forma. Tertius errat in utroq; ex apparentibus etiam probabilibus: ut, Omnis homo est animal, nullum risibile est homo, ergo nullum risibile est animal. Est

Triplex elenchus

apparens syllogismus, sed arguitur minore negatiua in prima figura, peccat in forma, & minor est apparenter probabilis per talem syllogismum etiam in forma peccantem: Nullum accidens est homo, omne risibile est accidens, nullum risibile est homo. Qui igitur peccat in materia tantum, syllogismus contentiosus seu sophisticus elenchus dicitur. Qui autem peccat in forma, tam non syllogismus neq; elenchus, sed apparens elenchus ac paralogismus dicitur. Deniq; syllogismus est sophisticus, quando ambas uel alteram habet propositionem falsam, forma uerò restat. Paralogismus autem siue apparens syllogismus quando forma errat, siue sint falsæ siue ueræ propositiones. Syllogismus pseudographus siue falsigraphus est ueluti detorqueus demonstrantem: ex principijs enim ueris, sed male intellectis falsum comprehendit. Ut si dicat, Omnes lineæ à centro ad circumferentiam sunt æquales, At duæ lineæ à centro ad circumferentiam in non æqualibus circulis ductæ sunt, ergo æquales, falsum erit. intelligitur enim in eodem circulo. Doctrinalis syllogismus idem & demonstratiuus, de quo supra narratum est. Tentatiuus autem idem est quòd dialecticus, differt tamen quòd non est ex simpliciter opinabilibus, sed tantum ex ijs quæ uidentur respondententi, de quo scientiam se habere fingit.

Elenchus sophisticus

Paralogismus

Pseudographus Syllogismus

Doctrinalis Syllogismus Tentatiuus Dialecticus

Redargutio Falsum Opinabile Sollicitus Nugatio

Via duplex lendi. Indistinctio & extra dictionem Aequiuocatio

Amphibola

Differentia inter Amphibologiam & Aequiuocationem

ENARRATIS disputationum generibus, enumerantur quinque, quorum causa sit sophisticus syllogismus: Redargutio: Falsum, Opinabile, Sollicitus, Nugatio. Per primum sophista uult uideri redarguere respondentem, quòd non est. Per secundum falsum aliquid monstrare. Per tertium uult quòd dicat contra opinionem multorum, seu plurium, seu sapientum.

Per quartum barbara grammatica & incognita utitur. Postremò idem frequenter per nugationem quandam repetit.

Post hæc uia fallendi duplex proponitur: In dictione, & Extra dictionem. In dictione sex modi, Aequiuocatio, Amphibologia, Compositio, Diuisio, Accentus, Figura dictionis: quibus exempla sunt huiuscemodi. Ac primum Aequiuocationis, duobus modis. Aut unum plura significat, sicut canis, letum: uerbi gratia, Omne letum bonum, malum est letum, malum ergo bonum. Sic melius quàm exemplum quòd ponitur in textu Latino de uerbo Expedi: nam Expedi apud Latinos æquiuocum ad bonum & malum non proprie reperitur, sed bene apud Græcos λέωρα. Secundo, quando una dicitio per se tantum rem unam significat, sed addita alteri plura: ut, Qui surgebat, stat: & qui curabatur, sanus est. Surgebat enim sedes, & curabatur ægrotans. Aegrotans enim per se rem unam significat, sed iunctum uerbo curabatur, significat tam illum qui est quàm qui fuit ægrotans.

Amphibologia sic fit: Quicquid scit hoc scit, lapidem scit aliquis, ergo lapis scit: soluit Aristoteles. Maior est duplex. Nā & scitum & scientem potest significare. Si enim illud pronomen Hoc, construatur cum primo uerbo: tunc significat scitum si construatur cum secundo, significat scientem. Item: Quicquid uidet hoc uidet, lapidem uidet aliquis, ergo lapis uidet: quòd eodem modo soluitur. Item: Quicquid contingit dicere contingit loqui, sed tacentem contingit dicere, ergo tacentem contingit loqui: soluit Aristoteles. Minor enim est duplex, quia uel significat quòd tacens potest loqui, uel contingit dicere aliquem esse tacentem.

Differunt inter se Amphibologia & Aequiuocatio, quòd in æquiuocatione ex eodem nomine diuersa significante probatur. Amphibologia ex oratione facit errorem significante non unum. Dico autem orationem dictionum compositionem, nomen uerò dictionem simpliciter.

Tertius modus Compositione: ut, Sedens potest ambulare: quæ propositio si sit cõposita, falsa est: si diuisa, uera, monstrato sedente, qui possit ambulare. Item non scribens scribere potest. Et quicunq; scit literas nunc didicit illas. Et qui unum solum potest

Differentia inter Amphibologiam & Aequiuocationem

potest

potest ferre, potest plura ferre.

Diuisione sic: Quinq; duo & tria sunt, ergo quinque sunt paria & imparia. Item quòd est tantundem & amplius est æquale, sed maius est tantundem & amplius, ergo maius est æquale. Item ego te feci seruum existentem liberum. Item: Quadraginta uirorum centum reliquit diuus Achilles.

Accentus

Accentus sic, in pronũciatione ac diuersitate acuti ac grauis. Feræ uenenum est, aduerbium est ferè, aduerbium ergo uenenum. Addendo autem hyphen dictionis sensum uariat, ut Samo thracia continens nomine coniuncta est. Samo thracia insula est continens, ergo nomine coniuncta est insula. Hic carmen Horatianum aut Virgilianum, haud proprie ab interprete ponitur, Græci commodius quàm Latini hoc modo utuntur, qui accentus magis frequentant.

Figura dictionis

Figura dictionis fit, quando non idem similiter interpretamur, ut masculinum fœmininum: uel contra, uel neutrum fœmininum aut masculinum. Uel quando quale interpretamur quantum, uel faciens patiens.

Extra dictionem accidens

PARALOGISMI extra dictionem VII. Per Accidēs, per Vbi & simpliciter, per Ignorantiam elenchi, per Consequens, per Petitionem principij, per Non causam ut causam, per Plures interrogationes, ut unam. Per accidens fit, quando idem adsignatur subiecto siue essentia & accidenti: ut, Socrates est alius ab homine, Socrates est homo, Socrates ergo est alius à seipso. Item, Socrates est alius à Platone, Plato est homo, ergo Socrates est alius ab homine. Nam non secundum naturam Socrates est alius à Platone, sed per hypostasim & proprietatem, quæ circa naturam sunt, non autem naturæ. Conclusio uerò proprietatem ab his quæ sunt circa naturam ad naturam transiit. Rursus: Homo animal, animal genus: Homo ergo genus. Item: Antonius homo, homo bis syllabum, Antonius ergo bis syllabum. Item in secunda figura: Mel intentionem & remissionem non recipit, dulce intentionem & remissionem recipit: Mel ergo non dulce. Item, Album secundum magis & minus est: Cygnus, nix, cerussa, secundum magis & minus non sunt, non ergo alba.

Secundū quid ad simpliciter

Secundum quid ad simpliciter fit quando aliquod dictum solum inest secundum quid, & sumitur inesse simpliciter. Ut quòd opinabile est, est: Et quòd nō est, est opinabile: Ergo quòd non est, est. Soluit negando consequens, quia non est idem esse secundum quid & esse simpliciter. Sicut esse opinabile & esse. Item quòd non est, homo non est: sed aliquid est quòd non est, ergo homo aliquid est quòd non est. Soluit negando consequens. Item, Indus est niger, & Indus est albus dentes, ergo est albus & niger. Et sic erit albus, & non albus.

Ex ignorantia Elenchi

Ex ignorantia Elenchi fit paralogismus quādo omittitur aliquid ad rationem syllogismi uel Elenchi. Est enim Elenchus, ut inferius etiam dicitur, contradictio unius & eiusdem, & quæ sequuntur. Verbi gratia: Duo sunt duplum unius, & non sunt duplum trium, ergo sunt duplum & non duplum. Soluit, quia hoc est respectu diuersorum & non ad idem. Item, Decem dupla secundum longitudinem, & non dupla secundum latitudinem, duplum ergo non duplum. Soluit, quòd non arguitur secundum idem.

Ex consequente

Quartò ex consequente, quando credimus consequens conuerti cum antecedente, cum quo tamen non potest conuerti, quia cum antecedens est, necessariò consequens est: sed cum consequens est, putamus necessariò antecedens esse: ut, Si mel est, dulce est, ergo si dulce est, mel est: soluitur negando consequens, à positione consequentis, ad positionem antecedentis, quando non conuertitur. Item: Si pluit terra est madida, ergo si terra est madida, pluit. Item: Hic corruptor est, ergo adulter. Itē: Hic noctu errat, ergo furatur. Præterea Melissus sic dicebat ad probandum infinitum. Quòd factum est principium habet, sed uniuersum non est factum, quia ex nihilo nihil

fit, ergo uniuersum non habet principium, & ex consequente, infinitum. Aristoteles uerò instat negando primum consequens. Non enim sequitur, Omne quòd factum est habet principium, ergo omne quòd habet principium, est factum.

Ex petitione principij

Quintò ex Petitione principij cum idem in conclusione repetit, uidelicet: Anima est incorruptibilis: Incorruptibile autem immortalis est, ergo anima incorruptibilis. Hic causam dat & recipit ex principio ad demonstrandum. neq; enim incorruptibile differt ab immortali, sed idem diuersis uerbis.

Nō causam, ut causam dicere

Sextò, quando non causam, ut causam dixit. Fit autem hic syllogismus per impossibile, uidelicet si aliquo dicente, omni risibili inest rationale, hinc in impossibile orationem deducens dicat: si rationale omni risibili, & risibile omni simiæ, ergo rationale omni simiæ, quòd quidem impossibile. Hic enim non causa ponitur ut causa. Neq; enim esse omni risibili rationale (hæc quidem erat hypothesis) causa fuit impossibile, sed dicendo minorem quòd omni simiæ inest risibile, quoniam nulla simia uerè ridet, & si risum hominum imitatur.

Plures interrogationes, ut unam facere

Septimò, quando plures interrogationes, ut unam facimus, hoc modo: Vtrum terra sit, cœlum, an mare. Item: An Socrates docet Platonem & Aristot. Si concedatur, Socrates ergo docet hominem, sed non homines. Item: Demonstratis duobus quorum unum sit bonum, alterum malum, an illa sint bona, an non bona. Si bona dicantur, cur ergo sequitur aliquod non bonum esse bonum. Hinc subdit, quòd si negetur, tunc aliquibus suppositis contingit uerum facere elenchum contra respondentem.

Postremò notandum, quòd fallacia dictionis in æquiuocatione nominis consistit. Extra dictionem uerò in æquiuocatione intellectus.

Elenchi diffinitio

NUNC ad elenchi diffinitionem, nam omnes paralogismi in elenchi ueniunt ignorationem. Est enim contradictio eiusdem & unius, non nominis, sed rei & nominis, non homonymi sed eiusdem, ex datis ex necessitate collectis, & non alijs quibusdam; non commemorati à principio, sed secundum idem & ad idem, similiter & in eodem tempore. Debet igitur disputans qui redarguere alium cupit, eius quòd ille dicit oppositum colligere, in eodem & uno, non quidem in alio & alio: uerbi gratia: Dicente aliquo Platonem de arte differere, si alter contradicat Platonem non de arte differere, intelligendo alium Platonem, non est elenchus. Propter hoc ait diffinitio, contradictionem unius & eiusdem esse elenchum, non nominis sed rei: hoc est, non solum nominis sed rei: si enim unum quidem sit nomen, differentes uerò sub eo res declarata, in alia significatione, non est elenchus. Sed neque homonymi nominis, Dicere enim, animal ambulat, & animal non ambulat, & ambo uera, non est elenchus: est igitur eiusdem & unius nominisq; & rei contradictio, ex datis ex necessitate collectis, & non alijs quibusdam, non commemorati à principio, hoc est non per aliud nomen acceptum quæstionis in propositione, in rationem demonstrationis. Nam secundum idem oportet quòd existat à principio, & non secundum aliam atq; aliam partem subiecti fieri contradictionem. Si enim idem lignum longitudine dicitur bicubitū, latitudine uerò non bicubitum, & itē Aethiops corpore reliquo coloratus, dentibus uerò non coloratus, non fiet elenchus. Et ad idem quidem, non ad aliud oportet contradicere. Dicere enim decem ad quinque duplum, duplum ergo decem, non erit elenchus. Non solum autem secundum idem, & ad idem fieri oportet contradictionem, sed similiter & in eodem tempore. Similiter quidem, ut non dicatur de infante grammaticum, & non grammaticum. Et rursus de dormiente uidentem, & non uidentē, & hoc quidem potestate, illud energia accipiendo. In eodem autem tempore, ut non eundem hominem dicamus in uno tempore motum, in alio rursus non motum. Ex datis ex necessitate elenchus

non potest

chus fit, quando non ponimus non causam ut causam: ex accidente uero & consequente, & si uidentur concludere ex datis, at non ex necessitate concludit, neq; idem. Neq; enim quae secundum essentiam existunt predicato, ex his necesse est subiecto predicari: neque si homo animal, animal autem est trisyllabum, necesse est hominem esse trisyllabum: neque rursus, si febricitans calet, necesse est, ut qui calet febricitet: propterea in elenchi diffinitione ex necessitate ponitur. Hinc liquet quod (uti supra diximus) paralogismi omnes in elenchi ignorantia apparent, quem si quis nouerit nunquam decipietur captiombus, aut sophismatis quibus utuntur sophistae, nihil aliud quaerentes quam talibus coloratis syllogismis disputantē irretire.

Post haec Aristoteles ponit differentiam sophisticorum elenchorum, siue paralogismorum, alios in forma, alios in materia peccare. Deinde differentiam inter pseudographum & litigiosum: dicitq; hunc ex proprijs principijs alicuius artis, sed litigiosum ex communibus, quae omnia supra in principio commemorauit. Deinde comparat litigiosum ad sophisticum, dicitq; eundem esse re, uerum sine alium. Nam litigiosus litem tantum intendit, sophista gloriam. Itaque alterius est apprensus uictoria, Sophista uero apprensus gloria. Deinde sic ait: Litigiosum deficere a dialectico, sicut pseudographus deficit a demonstratiuo. Nam alter ex principijs dialecticis: alter ex principijs demonstratiuis procedit, & alter proprijs quarundam artium principijs alter communibus applicatur: haec tantum differentia quod pseudographus est pseudographus respectu demonstrationis, litigiosus autem non litigiosus respectu dialectici.

Post haec confutat antiquorum opinionem, qui putabant opponentes problemata ab initio contra respondentem distinguere aequiuocationem seu multiplex & uerbi & intellectus debere. Aristoteles autem dicit minime propalanda arma sua aduersario. Attamen hanc distinctionem necessariam respondentem esse in fine primi libri topicorum dixit.

Litigiosum praeterea seu sophisticum tria oportere dicit habere: Illationem, per quam syllogismus est: Probationem, per quam dialecticus: & Contradictionem, per quam elenchus est. Omnis igitur elenchus syllogismus est, sed non contra: quoniam in eo quod differit dialecticus uocatur, in eo autem quod contradicit, id est redarguit, elenchus.

Praeterea conditiones quatuor dialecticae connumerat: primum quod non est artis determinatae: deinde quod nihil concludit proprie, nisi in communi materia. Tertio hoc differt a metaphysica, quod illius subiectum est commune cum subiecto omnium scientiarum ex praedicatione. Dialectica uero subiectum habet commune ex applicatione.

Postremo ex interrogatione procedendo disputat in utranque partem uel idiotia, quamquam imperfectius quam eruditus respondentis ingenium tentando, ex quo tentatiua dicitur. Metaphysica tantum demonstrat citra interrogationem.

IN TERTIO tractatu ponit cautiones quibus utatur opponens, ut respondentem deducat ad aliquam quinque metarum supradictarum. Primo ad falsum, & inopinabile deducet, si celabit propositum, id est, conclusionem suam. Secundo multa interrogabit, ut saltem aliquod inconueniens concedatur. Tertio respondentem laudabit, ut eo pacto delinitus propositis adsentiat. Quarto si minus concedatur, aut in id se compulsus uiderit, ubi minus sapiat aut intelligat, aut respondens cautior sit, paulatim clamq; disputatio alio uersum detorquenda. Quinto non statim interrogabit, sed se discere uelle fingendo, ac paulatim propositum insinuando, ad sensum facilius elicit. Sexto, si inopinabile extorqueret uult, de secula aduersarium interroget, ubi saepe inopinabilia dicunt, & quae saepe aliter mente uolunt: uerbi gratia: Praestat mori quam uoluptarie uiuere. Si secundum mentem adsentitur, tunc deducendus ad contrarium

dictorum: si secundum dicta, ad mentem & uoluntatem. Praeterea si secundum naturam dicunt, tunc ad leges: si legem, ad naturam contrarium deducere. Deinde si secundum opinionem sapientum concedet, contradicere per dicta plurimum. Si dicta plurimum, per dicta sapientum.

Postea docet quomodo ad nugationem uerborum deducat saepius eadem ac superuacue repetendo. Ut si dicatur concupiscentia delectationis, uel appetitus delectationis quod idem est, & his similia. Deinde ad solaecismum dicit facile posse deducere, per uerba neutra proposita, sexum utrumq; & plura significantia, ut, quid est hoc? Si respondeatur, lapis uel aqua, tunc fiet paralogismus contra respondentem, quod se arbitrabatur masculinum dixisse pro foeminiuo, & contra seu casum pro casu. Si uero in barbaram pronuntiationem quae diuersa significet, ut pendere, cecidit, & his similia, solaecismus dicitur ad fallaciam dictionis pertinere.

Uterius dat alia praeccepta & cautiones opponenti generatim, ut adsumpta dissimulet, & sine ordine ponat, ne uideatur ex eis aliquid posse concludi. Deinde responsum cito prouocare, ne spatium cogitandi det. Respondentem quoq; ad iram prouocare, & de mente ac cogitatione deturbare, uerbis, cauillis, iurgijs irritando, ac contraria his quae uolumus addendo, ut facilius alterum concedatur: ut, Aut in omnibus patri obtemperandum, aut in nullo. Resistat insuper proposita distinguenti, magisq; adsumpta quam conclusionem interroget: nonnunquam adsumptis antequam concessis utatur, & his similia nonnulla alia ab eo ponantur: praeterea occurrat his quae uidentur posse responderi.

LIBRO II. insinuat respondentem, quum supra opponentem docuerit. Monstrat enim soluendi paralogismi modum. Nam plures destruere sciunt qui nesciunt costruere, sicut in signis mathematicis. Quapropter Socratem ait solitum semper interrogare, respondere autem se profiteri nescire. Hinc prouerbiu tractum: Multi sunt arguentes, pauci uero soluentes. In primis respondens multiplicis aequiuocationem distinguat, quae sophisticata causa est. Propositionem haud satis intellectam aut dubiam, non facile nec statim concedat. Sed respondeat, fac ut ita sit. Ad inopinabile item, & de quo sit uaria sententia, dicere quod multi ita sentiunt. Itē petere principium cum propius conclusioni cepit opponens. Item: Si utrumq; sit propositum, consequenti respondere debet, quoniam antecedente concessio, conceditur consequens. Non item contra.

Praeterea cum duplex sit falsus syllogismus, alter syllogisticus qui falsis probat & peccat in materia, alter apprensus syllogismus qui peccat in forma: primus aequiuocationis infirmatione soluetur, totq; infirmabit quot reperit falsas siue adsumptiones, siue conclusiones. In forma uero peccantem soluet paralogismum compositionis & diuisionis, ostendendo non eandem esse orationem compositam & diuisam. Ponit insuper quosdam paralogismos: Ut quicumq; potest citharizare, citharizabit, sed non citharizans potest citharizare, ergo non citharizans citharizabit. Soluit quod hoc potest, non citharizans citharizabit, sed ille qui est non citharizans postea potest citharizare. Deinde dicit, quod pauci fiunt per accentum paralogismi: cuius ponit unum exemplum, quod apud Latinos hoc modo reperiri potest. Bonum est uiros iustos pendere, & bonum rursus uiros iustos non pendere: ergo est idem pendere & non pendere. Soluit, quod pendere diuersa significat secundum accentum diuersitatem.

Paralogismi omnes extra dictionem, praeter paralogismum fallaciae petitionis principij, qui solus non peccat in forma, soluendi per infirmationem consequentis, ponit exempla multa: praesertim secundum quid, ad simpliciter. Ut, iustum est iniusto magis eligendum, quo ad agendum uidelicet non patendum. Item, Scio hanc rem mihi iuste adiudicatum, ergo

Ad nugationem uerborum deducere

Ad solaecismum

Turgia inter disputantes

Facilius destruere quam construere Socratis exemplum

Paralogismorum exempla nonnulla

Paralogismi extra dictionem soluendi per infirmationem consequentis

ergo scio hanc rem meam esse. Negatur consequens, quia non fuit iudicata simpliciter, sed secundum quid. Item, Quod non est, ipsum est opinabile, ergo quod non est, est. Negatur consequentia, quia esse opinabile, non est esse nisi secundum quid. In Paralogismo petitionis principij soluitur dicendo opponenti quod petit principium. Difficilius autem syllogisticos, id est, eos qui in materia peccant, soluere. Inter syllogisticas uero orationes eas maxime difficiles, de quibus dubium, an sit oratio syllogistica an non, & an sit soluenda per destructionem an per infirmationem. Et illa acrior, quando nescimus secundum quod adsumptum debeat fieri solutio. Item illa acris, cuius defectus maxime latet, illa facilis cuius maxime patet.

Postremo Aristoteles se gloriatur hanc artem inuenisse, cum antea syllogizantes sine ordine, sine praecceptione aliqua confunderentur instar artium mechanicarum, quarum nulla traditur certa uia. Quapropter ueniam petit si minus perfecta sit cum a principijs sit reducta debilibus, & paruis, sicut & rhetorica per Ctesiam primo, postea per Theodorum. Gratias autem si perfecta fuerit.

IN TOPICA.

Loci sunt sedes argumentorum, unde firmatio & infirmatio fit propositi problematis. Eorum ratio duplex est, aut Inductio, quae per exemplum fit: aut Syllogismus, qui saepe per Enthymema. Proceditur propositione quando certus est ad sensum: ut, Voluptas bonum est: aut Problemate per interrogationem quando incertus: ut, An uoluptas bonum sit: disputaturq; in utranq; partem ad ueritatem eliciendam. Verbi gratia: Voluptatem omnia appetunt, quod autem omnia appetunt bonum, uoluptas ergo bonum. Item contra: Voluptas motus est in naturam sensibilem, omnis autem motus imperfectus, quod autem imperfectum non bonum, uoluptas ergo non bonum. Sunt igitur huiusmodi totidē quot subiecta. Nam quaedam Philosophica: ut, an mundus aeternus, an anima immortalis. Aut Ethica: ut, an honestum utili praefendum. Aut ad Medicinam pertinentia: ut, an pharmaco siue dieta sit Hemitriteus curandus, an pituita sit causa frigoris intestini. Aut Logica: ut, an propositio necessaria Topicis conueniat. Sunt & uniuersalia: ut, uirtus appetenda: aut particularia: ut, quaedam uirtus appetenda. Nec mirum dialecticam hoc modo singulas artes discutere, & in omnibus utrinq; disputare: quum ipse Aristoteles in VII. huius operis dicat quaedam esse falsa, quae ueris probabiliora uidentur. Alia est ratio, quod dialectica septem per se regionem non habet, nec proprium subiectum quemadmodum reliquae, quarum quaelibet secundum ea quae insunt in demonstrationem facit, eaq; perpetuo tuetur. Neq; propterea dialectica de geometriae aut medicinae principijs, ut medicus aut geometra disputabit, sed ex communioribus & opinabilibus: unde in utranq; partem argumenta faciat. Quaelibet enim scientia & propinqua & remota principia retinet. Propinqua professor artis habet: Remota uero quibus: uerbi gratia: Propria & propinqua geometriae sunt, recta supra rectam si ceciderit, duos facit angulos rectos, aut relictis aequales: & recta a centro ad circumferentiam protensa omnes inter se sunt aequales.

Communia uero sunt haec: Quae sunt eidem aequalia, & inter se aequalia sunt. Et si ab aequalibus aequalia subtrahas, quae restant aequalia sunt. In medicinali comune principium omnibus notum, uidelicet: Febris est motus praeter naturam uenae uel excessus caloris. Propria solo medico sunt nota: uidelicet: Febris est calor praeter naturam cordis & arteriae, continens animale tonum ex profundo, relata acuta. Rhetorica item omnium artium principijs utitur communibus tanquam proprijs. Quapropter Aristoteles in demonstrationis primo

Quaelibet scientia propinqua & remota principia habet

Paralogismi extra dictionem soluendi per infirmationem consequentis

dicit Rhetoricam esse antistrophon Dialecticae: hoc enim intelligendum, uel circa eadem & aequalia supposita uersatur, uel circa opposita, & in idem firmat & infirmat, sicut dialectica.

Sed iam ad dialecticas argumentationes redeamus, quarum organa siue instrumenta sunt quatuor. Primum propositiones suasibiles & opinabiles legere. Non enim necessaria proponit, aut ab omnibus concessa: ut, si Deus colendus, aut si Sol luceat: sed tantum media quae inter utranq; partem dici possint: ut, an pax sit potior bello, an uxor ducenda. Secundum facere distinctiones in eodem & uno non solum nomine, sed & re & nomine non homonymo, sed eodem ex datis ex necessitate & a principio commemoratis secundum idem & ad idē & similiter & eodem tempore. Tertium, nosse differentias cuiuslibet rei, uidelicet, quid sensus a scientia differat: quid sensus communis etiam a ceteris animalibus: scientia enim tantum hominis, & ille statim nobis natus, haec interuallo temporis. Et ille semel amissus nunquam, haec quandoq; recuperatur.

Quartum, nosse similitudines, quam simul habeant uicissitudinem res, ut simile contendere & litigare: hoc uerbis, illud factis, & sic de reliquis.

Categorymenae, id est, praedicta unde oriuntur questiones dialecticae quatuor: Definitio quam Aristot. ὁροῦ uocat, hoc est uerbum, quod quid est esse significans, Cicero notationem seu notam. Deinde Proprium, Genus, & Accidēs. Haec enim propositiones aut coniecta non sunt, sed ex his fiunt propositiones & syllogismi. Idem & alterum definitioni coaptatur. Probatio enim definitionis probat & idem, monstrato quod diffinitio haec illius congrue monstratur, & quod hoc idem illi. Non item contra. Verbi gratia: Gaudium est idem cum laetitia. Non tamē est gaudium diffinitio laetitia, neq; laetitia gaudij. In infirmatione uero contra euenit infirmatio, quod illi non est idem: tollitur etiam quod non diffinitio haec illius.

Idem quoque tripliciter dicitur, Numero, Specie, Genere. Aqua enim ex eodem fonte eadem specie uidetur, si in duobus consistat uasis: similitudine tamen maxima: haud aliter quam homines qui uehementer inter se similes sunt. Vnum etiam numero plurisariam ex Accidenti, Proprio, Diffinitione, & his similibus. Problemata etiam utrum hoc an hoc sub eodem genere reducuntur. Generica enim problemata sunt quaerentia quod genus adlati, utrum hoc an hoc. Comparatiua insuper sub accidente & ipsa reducuntur: uidelicet: An magis opinio quam ratio diligenda, utile an honestum. Nam omnia comparatiua intentionem & remissionem recipere palam est.

Praeterea cum sint quinque uoces quae uniuersales appellantur: Species & Differentia in dialectica ad generica reducuntur problemata. In uniuersum uero cuncta in diffinitione etymorum nominum consistunt, quam Cicero Notationem uocat. Nam & singula diffinitione ad probandum indigere uidentur.

Libro I. Accidens persequitur. Quod dicit non esse necesse statim cum suo subiecto conuersti, sicut in genere proprio & diffinitione: ut animal statim inest homini, Grammatica nequaquam, nam statim non est grammaticus. Praeterea uniuersalia problemata priora particularibus, & negatiua diuinitibus, quod plerumq; respondentes aiunt ac firmant. Qui uero proposituerunt negant & infirmant. Duo insuper uitanda, uel falsa adsumere problemata, uel insuetis denominationibus uti, ut hominem plantam uocare, & his similia.

Primus igitur locus: Si genus pro accidente ponatur, infirmabitur, ut si quis dicat albo colorem accidere, & nigro coloratum. Nam species a genere denominari non oportet.

Alius locus: Si quid omni uel nulli inesse dicatur, ut contrariorum eadem est disciplina. Si non ita sit (consideranda species

Instrumenta dialect. 1111

Questiones dialect. 1111

Idem tripliciter dicitur

Primus locus

cies oppositionum usq; ad indiuidua) infirmatur : si uerò sit, firmatur.

III Tertius locus ex definitionibus accidentis & illius cui accidit , ut si dixit, inuidum bonum, quid est inuidus, & quid est bonus : si discordant inter se diffinitiones infirmetur accidens si autem conuenit, firmatur. Præterea nominibus utatur. Firmansq; , ut pluribus dicat frequentata. Infirmitas uerò de sapientioribus tantum.

IIII Alius: Si quod in problemate nomen obscurum incidat , ad clarius transferat: & qui firmat & qui infirmat: ut si quis uoluptatem commodam dixerit decentem, transferat de op Græce & utile & decens.

V Alius: à genere & speciebus accidentis, & firmati & infirmati : ut dixit aliquis animam moueri, ut genus aliquod motus augmenti diminutionis in locum mutationis: si nullo motu moueatur anima, infirmatur accidens: si aliquo aut omni motu moueatur, firmabitur. Quod enim speciei inest & generi, ut album aut uiride oculos oblectant, ergo & color : sed non statim quicquid non inest speciei non inest generi.

VI Alius: Tempus respiciendum. Si non in omni tempore infirmatur, si in omni firmatur. Ut dixit aliquis, nutritum augetur. Si autem monstrabit quod non semper nutritum augetur, ut in senibus, infirmatur accidens. Si autem cuncta nutritia augeti monstrantur, firmabitur.

VII Alius: cum aut equiuocè aut quouis alio modo quædam multa dicta fuerint, oportebit respicere ac infirmare si non existat aliquibus, uel firmare si existat: ut si quis dixerit, hominem animal & rationis participem & risibilem, si subiectum eadem non habet infirmatur quod dixit, si autem habuerit firmatur: ut item qui bonum dixerit aurum & utile ac delectabile, & multa quædam alia dicat, quibus uel horum aliquibus esse monstratis firmatur accidens, non monstratis, infirmatur.

VIII Alius: Quando nomen transfertur in diffinitionem, ut propriam aut impropriam, ut rex felix: aut regnum felix: quo ad regem accidens firmatur, quoniam felix idem quod fortunatus dicitur: quo ad regnum uerò infirmatur tanquam improprium. Non enim recipit regnum felicitatem.

IX Alius: In rebus quædam necessario, quædam plerunq; , quædam quandoq; contingunt, quorum ordinem si quis peruersum ostendat accidens infirmabit. uerbi gratia: Dixit aliquis damnatos necessario prauos esse, cum plerunq; dicere debuisset, aut plerunq; pulsatos dolere cum necessario debuisset, aut exercitatos laboribus plerunq; lætari cum interdum dicere debuisset, quæ omnia si ordine ac secundum eorum naturam ponantur, accidens firmare uidebuntur.

X Alius: Quando contraria complectuntur quidem Sextiplicitur, ea contraria capienda, quæ proposito conducant. Sed de sex quatuor tantum uere opponuntur: uel enim contraria de contrarijs subiectis alternatim prædicantur: ut amicos quis amat & inimicos odit, uel amicos odit, & inimicos amat, & ij duo modi ueram oppositionem non habent. Ambo enim uel fugienda uel eligenda. Aut quando utraq; contraria de uno. Et hoc etiam dupliciter, ut amicos diligere, & amicos odio habere, & inimicos diligere, & inimicos odio habere. Aut quando unum contrarium de utrisque, & hoc dupliciter, ut amicos diligere, & inimicos diligere, & amicos odio habere, & inimicos odio habere. Igitur quatuor ultimæ uere opponuntur. Item uni & eidem plura esse contraria. Amicos enim diligere, contrarium est, inimicos diligere: itemq; amicos odio habere. Et idem in singulis reliquis. In contrariorum itaq; copia adsumenda utilia pro disputante.

XI Alius etiam, si sit aliquid accidenti contrarium, considerare si huius susceptibile est subiectum. Si enim non susceptibile illius, neq; huius. Si autem susceptibile illius, firmabitur, &

huius fuerit susceptibile. Non autem & quod accidit illud rei, sed solum potest accidere, & susceptibilis est illius res. Ut dixit aliquis, Scientiam albam, quoniam albo contrarium nigrum. Non est autem susceptibile nigri scientia neq; erit. Dixit item lapidem hunc album, quoniam susceptibilis lapis coloris, sed non propter hoc albus fuerit lapis, sed quod susceptibilis tantum albi, firmabitur.

Alius etiam ex quatuor oppositionum generibus. Primum ad aliquid, ut si scientia suspicio, & scitum suspectum. Si illud non est, neq; hoc, Ex contrarijs: si bonum utile, malum damnosum. Si non illud, neq; hoc. Ex his quæ secundum habitum & priuationem. Si cæcitas probrum adfert, & uisus laudem. Si non illud, neq; hoc. Ex negantibus & aientibus: si discere bonum, non discere non bonum. Si non hoc, neq; illud.

Ex coniugatis & casibus: coniugata sunt ex abstracto & concreto, ut iustus & iustus & iustum: casus uerò aduerbijs, ut iuste. uerbi gratia: Si iustitia bonum & iustus & iustum & iuste. Si autem non hoc, neq; illa. Et sic in reliquis similibus.

Ex generationibus & corruptionibus & item efficientibus & corruptentibus. Quorum enim generatio bona, & ipsa bona, quorum uerò generatio mala & ipsa mala. Quorū autem corruptio bona, ipsa mala: quorum uerò mala, ipsa bona. Hinc accidens firmari & infirmari licebit: uidelicet dicit quis, uirtus prauum. Infirmandum quod non prauum. Generatio ipsius bonorum est. Agathopraxia enim uirtutis generatio, & illi intendere generatiuum uirtutis. Et rursus non prauum uirtus, quod corruptio prauis & corruptibile malorum est. Corruptio autem uirtutis Cacopraxia, & corruptibile bonorum usus & congressus. Contra uerò firmadum hoc modo: Negligentia malum, quoniam corruptio huius, & corruptibile malorum est. Studium uerò bonum, quod ipsius corruptio quæ est negligentia & corruptibile bonorum uirorum est.

Ex similitudinibus, uidelicet si scientia una contrariorum. Sicut medicinalis sanitatis & ægrotationis. Et opinio eadem contrariorum. Opinatur enim quis etiam mendacium. Rursus infirmatur. Si non eadem scientia contrariorum neq; opinio, simile autem quid scientia & opinio: utraq; enim animi habitus noscibilis.

Ex magis & minus. Sunt autem talium loci quatuor: unus quidem si magis sequitur magis, & simpliciter sequitur simpliciter, in subiecto si hoc & illud. Videlicet magis nocere magis malum est, & simpliciter nocere, simpliciter malum. Alius locus unius circa duo subiecta, infirmando quidem ex magis, firmando uerò ex minus, ut ratio magis laudabile quàm diuitiæ, si ratio non laudabile, multo minus diuitiæ: Ex magis autem firmando, ut si diuitiæ laudabile, multo magis ratio. Quæ sic coaptantur. Si cui magis uidetur inesse & non inest nec cui minus. Et si cui minus uidetur inesse, inest & cui magis. Tertius locus duorum de uno subiecto dicto, ut ratio magis laudabile quàm secundum animum utile. Quartus locus duorum de duobus dictis, uidelicet uirtus utile magis, quàm ratio laudabile. Si non uirtus utile, neq; ratio laudabile. Si autem ratio laudabile, multo magis uirtus utile.

Ex similiter inexistentibus. Et hoc tripliciter, uel unum quid accidens duobus similiter existit, & est unum alterius uel infirmatorium uel firmatorium, ut laudabile similiter existit & rationi & uirtuti. Si unum laudabile, & alterum. Et si unum non laudabile, neq; alterum. Secundo, cum duo accidentia uni subiecto uidentur inexistere: similiter si unum existit, & alterum: si autem unum non existit, neq; alterum. Ut similiter uidetur bonum & utile. Et si utile, & bonum. Si autem bonum, & utile. Tertio, cum duo accidentia duobus subiectis similiter inexistunt. Si alterum uni, & alterum alteri. Si non uni alterum, neq; alteri alterum: uidelicet, similiter uidetur inexistere, & rationi laudabile, & uirtuti utile. Et si uirtus utile, & ratio laudabile

XII Ex oppositione

XIII Ex coniugatis & casibus

XIIII

Agathoprax.

Cacopraxia

XV Ex similitudinibus

XVI Ex magis & minus

XVII Ex similiter inexistentibus

XVIII Ab adpositione

De comparatis problematib'

laudabile. Et si ratio non laudabile, neq; uirtus utile.

Locus etiã ab adpositione. Si quid additur, ut album, aut bonum quod non erat: aut si erant magis album & bonum erit. Nam propter unumquodq; tale & ipsum magis: qui locus ad firmandum faciet, & ad infirmandum minime: non enim probato quod dulce non fuerit, statim ipsum dulce non erit. Additum enim dulce amaro, non statim dulce facit, nec tamè ipsum dulce non est. In quibus autem aliquid dicitur magis aut minus, aut secundum quid, aut ubi, aut quado, aut alicubi inesse dicitur & simpliciter, sed non cõtra, ut homo est simpliciter, cū nullis his conditionibus contradicimus secundum quid, secundum quiddam boni ac minime simpliciter. Quare ubi nullo addito dicimus, bonum aut malum, simpliciter dicimus.

LIBRO III. Comparata problemata sub accidente reducuntur. Comparantur autem non longe distatã, sicuti quid magis eligendũ, felicitas an diuitiæ, cum cõsultatione non egeat, sed proxima. Quorũ sunt ij loci. Primum quidem antiquius & firmius minus antiquo & firmo magis eligendum. item quod magis eligeret bonus ac prudens in qualibet arte uir uel lex certa, magis eligendũ. Deinde natura bonũ magis quàm arte acquisitũ, ut iustitia magis quàm iustũ. Est enim iustitia hoc aliquid in genere, iustũ uerò minime. Nam illa in genere bono, iustũ uerò per accidens. Deinde quod est per se magis quàm per aliud, ut sanitas quàm misio sanguinis aut exercitatio. Dein, quod est per se magis quàm per accidens, ut amicos iustos esse quàm inimicos. Per se enim eligendum amicis optare iustitiã, quibus bona cupimus. Inimicis uerò alia de causa, ne uidelicet nobis noccat. Præterea honoratius meliori existenti, ut homini quidè uirtus, equo autè cursus, uirtus certè pretiosior, quod etiã pretiosior ac melior equo sit homo. Finis quoq; quàm ea quæ sunt ad finem, ut sanitas quàm medicina. Duobus uerò existentiibus ad finem, quod est propinquius fini, ut medicina quàm procatarsis. Dein, quod ad uitæ finem magis pertinet, ut uirtus diuitijs. Finis enim humanæ uitæ felicitas ad quã uirtus pertinet, diuitiæ uerò ad fortunã. Dein è duobus creaturis bonũ præstat id cuius finis melior, ut gymnasiũ quod bonã habitudinẽ creat magis quàm medicina, quæ sanitatem. Bona enim habitudo sanitati præstat. Et duobus itè efficiētibus finis, quod proportione præstat, uidelicet: Felicitas melior sanitate, pluris quã sanitas, eo quod sanat, efficiēs enim felicitatẽ melius quàm sanitas. Dein quod sequitur maius bonũ, sequitur enim uirtus salutẽ, ratio uerò opinionem. Magis eligenda uirtus quàm ratio. Quod melius per se & honorabilius, ut amicitia diuitijs, & iustitia sanitate. Etiã quod omni tẽpore, quàm quod interdũ utilius, ut panis fructibus, illustrius minus illustri, ut ratio diuitijs. Quod magis arduũ, magis enim amamus quod non est facile adire aut comprehendere. Quod magis propriũ quàm cõmune, ut diuitiæ, ratio, gloria, magis quàm in bello strenuitas. hæc si fit, cum multis fit, illa uerò propria sunt. Vnũquodq; in quo tẽpore magis ualet. Ut prudentia & tristitia senectutis, Robur & fortitudo iuuetuti. Et quod omni tẽpore magis quàm necessariũ, ut modestia & iustitia fortitudine. Et circumstantia necessarijs meliora, ut bene uiuere quàm uiuere. Quandoq; etiam meliora non magis eligenda, ut philosophari præstat quàm diari, sed non magis eligendũ indigenti. Etiam hoc sine hoc magis eligendũ, hoc autè sine hoc minime, uidelicet, potetia sine prudentia nõ eligenda, at prudentia sine potentia eligenda. Et ex his quæ sunt sub eadẽ specie: id quod habet propria uirtutẽ nõ habente, ut ferreus gladius magis eligendus qui sit acie tẽperatus, quàm aureus obtusus. Ambo uerò autem habetibus id quod magis habet. Præterea id quod plures habeat partes, uidelicet, utile, delectabile, honorabile, magis quàm id quod nullas aut pauciores.

Ex genere LIBRO IIII. Ex genere problemata ponuntur, ubi ui-

dere oportet. Primũ, si de aliquo prædicatur positũ genus, si de illo nõ prædicatur nõ erit genus: uerbi gratia: Voluptatis bonũ genus. Aliqua uoluptas non bonũ. Non genus ergo uoluptatis bonũ. Deinde si non in quid est prædicatur, non erit genus: ut si quis dicat risibile genus hominis, nõ erit genus: secus uerò si animal dixerit, quoniam in quid est, prædicatur. Deinde si non in eadem diffinitione ac prædicamento sint genus & species: uidelicet, dicat quis scientiam bonũ ac pulchrum. Sed bona ac pulchra sub prædicamento qualitatis, scientia uerò sub relatione. Genus item infirmatur, quod suæ speciei particeps fuerit, & rationẽ acceperit. uerbi gratia: Homo qui recipit animalis diffinitionẽ, particeps est animalis. Non item cõtra debet animal hominis, ut si quis dicat genus animalis aut entis & unius genus. Etiã si aliqua pro genere species alicuius ponatur, uidendũ si species ea prædicatur de aliquo, de quo nõ prædicatur genus, quod si contingat problema infirmatur, ut ens & scibile nõ sunt genus opinabilis. Quoniam opinabile prædicatur de non ente. Multa enim nõ entia opinabilia sunt. Sed ens & scibile non prædicantur de non ente. Deinde si quid pro genere ponatur, quod nullius specierũ talis generis est particeps. Ut si quis dicat motũ genus uoluptatis, non est uoluptas sub motu particeps motus specierum, quamobrem infirmabitur. Dein si genus prædicatur de paucioribus quàm species, infirmandũ, ut si quis dicat ens genus opinabilis. Opinabile enim prædicatur de pluribus quàm ens. Nam ens & non ens sunt opinabilia. Semper enim genus de pluribus prædicatur quàm species. Dein si genus & species prædicatur de equalibus, similiter infirmandũ. Ut ens & unũ & omnia transcendentia conuertuntur. Quapropter ens non dicitur genus unius nec contrã. Similiter primum & principũ conuertuntur. Ideo neutrum est genus alterius. Etiam si aliquod genus ponatur, aliud genus habens quod non cõtineatur sub genere posito, infirmandũ est: ut si quis posuerit lineas diuisibiles contineri sub hoc genere, quod est diuisibile, male ponitur: quoniam aliæ lineæ indiuisibiles eiusdem speciei sunt, nec continentur sub hoc genere diuisibile. Sunt enim inter se indifferentes secundũ speciem rectæ lineæ omnes. Dein si alicui speciei assignauerit duo genera subalternatim posita, infirmandum problema: ut si quis dicat iustitiã speciem uirtutis & scientiæ, quia nec uirtus cõtinetur sub scientia, nec scientia sub uirtute. Si quid etiam tanquã genus alicuius speciei ponatur, uidendũ si ipsum & quodlibet suum superius nõ prædicatur in eo quod quid est, infirmabitur: ut si quis neget itionis genus lationem, non sufficit monstrare quod motus sit itio antequã monstret quod latio est, quoniam & alij motus sunt: sed monstrandũ quod nullius est particeps itio secundũ eandem diuisionem lationis. Neesse igitur quod generis est particeps, & speciei alicuius participem esse earũ quæ sunt secundũ primã diuisionem: itio igitur neq; augmenti neq; diminutionis neq; aliorũ motũ particeps est, manifestũ quod lationis particeps esset: itaq; latio genus itionis. Dein si differentia ut genus posuit deceptus forte quod de pluribus prædicetur: uidelicet, quis dicit immortale genus angelorũ: nõ solum enim oportet esse de pluribus genus quàm species, sed etiam in quid est prædicari. Dein si genus fecit speciem, uidelicet continuitatem genus, de contiguitate loquens, uel connexionem mixtionis, cum continuitas ipsa magis contiguitas sit, & connexio mixtio. Non enim omne contiguum continuat. Sed bene omne continuum tangit: neq; omnis mixtio connexio est, sed contrã, omnis connexio mixtio. Vniuersaliter enim mixtio & in humidis & in siccis. Si etiam differentia pro specie ponatur, ut immortale non est species dei, quod accideret speciem dici de pluribus quàm differentiam: sed differentia semper de equalibus aut pluribus quàm species

XV species predicatur. Etiam differentia pro genere sui generis male ponitur, ut color non est species congregatiui. Nec numerus est species imparis. Deinde, si genus pro differentia ponatur, ut mixtura non est temperantia genus, nec loci mutatio genus latitudinis, eo quod semper genus predicatur de pluribus quam differentia. Deinde, si nulla differentia generis dati predicatur de specie illius generis. Si etiam species data sit prior natura quam genus, uel si possit infirmare genus, male ponitur, quia magis apparet contrarium esse. Videtur enim genus esse prius natura suis speciebus, et casu interimere.

XIX Etiam si qua species alicuius proprietatis particeps sit, cui impossibile illius datum genus conuenire, non erit illud genus. Vt si quis dicat: sicut Xenocrates, numerum anime genus, anima enim uita particeps, numerus uero nequaquam.

XX Etiam si genus de specie equiuoce predicatur, non est genus, debet enim uniuoce. Etiam contraria speciem positi generis considerare oportet, si eadem sub eodem est genere, uel sub contrario genere si habeat genus contrarium. Contraria sub eodem genere sunt, ut album et nigrum sub colore: sub contrario autem genere, iniustitia et iniustitia, sub uirtute uidelicet et uitio. Si igitur sic se habet, firmatur genus. Si autem neque sub eodem genere, neque sub contrario est contrarium posita speciei, infirmabitur genus. Etiam ex casibus et coniugatis, uidelicet, si bene genus est huius aduersus fortiter, et bonum genus erit fortitudinis. Et bonus erit fortis genus.

XXIII Etiam in similitudine inter se habentibus, uidelicet: Similiter se habet dulce ad uoluptatem, et utile ad bonum, quando alterum alterius efficiens est. Si dulce uoluptatis genus et utile boni fuerit. Item peccatum qui ponitur potentiam consequentem genus habitus, ut ponitur mansuetudinem sub conuenientia diffiniunt iram continentiam esse, accipientes quidem continentiam ut genus, iram uero ut differentiam. Dicentes quoque fortitudinem timorem continentiam, et iustitiam lucrorum continentiam esse. Fortem namque et iustum et mitem non pati. Continentem uero tantum pati nec deduci. Non autem est genus potentia. Nam genus synonyme, id est, uniuoce de specie predicatur. At potentia equiuoce dicitur. Totam hanc opinionem contra Platonem tacite confutat. Etiam si genus sit in aliquo, uidendum est si species sit apta esse in illo: quod si non fuerit, male ponitur: ut timor non est genus uerecundie, quia uerecundia in appetitu rationali. Timor autem in appetitu qui est rationis expertus. Similiter tristitia non est genus irae, quia tristitia est in appetitu concupiscibili.

XXV Ira uero in irascibili. Male ponitur etiam genus si eius sit particeps species secundum quid, ut homo non est animal secundum quid. Item si pars integralis assignetur pro genere: ideo corpus non est genus hominis, quia est pars illius.

XXVII Item, si quis dicat passionem esse speciem passiuam. Item passio subiecti alicuius male pro genere ponitur, ut uentus non aer mobilis, sed magis aeris. patet quia remaneret idem aer ipso quiete. Ex quo Aristoteles infert, quod male ueteres dicebant niuem aquam esse coagulatum, quia neque nix est aqua, neque lutum terra. Similiter et uinum esse aquam putrefactam in uite, sicut Empedocles. Item male ponitur genus si subiectiue in specie assignatur. Vt album subiectiue est in niue. Ideo album non est genus niuis. Item male ponitur uniuocum pro genere. Etiam si in duobus uel pluribus generibus sit et ponatur in altero illorum tantum, male ponitur. Vt fraudator uel calumniator non est ille qui appetit impossibile et non potest, uel qui potest et non appetit, sed qui potest et appetit simul. Ex his quoque quae sunt secundum magis et minus infirmatur genus, si recipit magis, species uero non recipiat neque secundum se neque secundum non significantem per ipsam. Nam si uirtus secundum hypotheseos recipiet magis et minus: etiam iniustitia et iniustum recipiet magis et

minus. Si igitur genus recipit, et species non recipiet, infirmabitur. Deinde si illud quod magis uidetur uel similitudine esse genus non est genus, neque illud quod minus uidetur, ut tristitia et opinio, aequae similitudine uidentur esse genus irae. Cum tristatur enim iratus, et opinatur se, et exanimatur. Et tamen tristitia non est genus irae, ergo neque opinio. Eadem de specie ratio. Hic autem locus et firmantem et infirmantem admodum utilis, in quibus plura apparent de eadem specie in eo quod quid est predicari, et non definitum sit quale est genus. Nec oportet si aliqua duo sic se habeant, ut ambo recipiant magis et minus, quod unum sit genus alterius, ut bonum et malum, pulchrum et album. Praeterea si tam generis quam speciei sit aliquid contrarium: tunc si illud contrarium quod est melius, ponatur in genere peioris, male ponitur, ut cum anima se ad quietem et motum habeat, et melior sit quies quam motus, anima dici poterit magis stabilis quam mobilis. Postremo illud genus esse uere dicitur quod de pluribus speciebus predicatur in eo quod quid. Quod si nullas habeat species male ponitur, ut alibi nulla est species. Inter genus autem et differentiam tripliciter differt. Primo genus de pluribus quam differentia predicatur. Deinde quod genus magis indicat quid esse rei. Tertio: Si unum coniugatorum sit genus unius, et alterum erit genus alterius, ut si mulicum sit sciens, musica erit scientia, et si ambulans mouetur, ambulatio erit motus. Deinde dicit: Si aliquid sequatur ad aliquid et cum eo non conuertatur, difficile erit separare quod non sit genus: ut quies semper sequitur ad tranquillitatem, et diuisibile ad numerum, sed non contra. Non tamen oportet quod ipsum sit genus: patet per hoc quod non est ens, sequitur ad omne quod fit. Nam omne quod fit non est, non tamen conuertitur. Non enim omne quod est, fit. Et tamen non ens non est genus eius quod fit. Non enim sunt non entis species.

LIBRO V. Proprium firmatur et infirmatur hoc modo. Primum quidem bene ex re notiore ponitur: si minus, non bene: ut si quis dicat, proprium ignis simillimum esse anime: hoc minime ex notioribus est, quod anima magis ignoretur quam ignis. At si quis dicat, ignis proprium mobilissimum, per notiora reddidit proprium. Neque in nomine equiuoco, ut animalis proprium sentire. Sentire enim equiuocum ad energiam et potestatem. Neque si iterat idem uerbum, ut ignis proprium corpus tenuissimum corporum. Idem erit si uerbum iterat alio modo, ut terra proprium, substantia maxime corporum in inferiorem delata locum. Bis enim substantiam dicit. Nam corpus nihil aliud est quam substantia. Etiam si non ab alijs separatur: ut, terra proprium ens et ferri ad ima. Etiam si idem pluribus proprijs notatur, non recte ponitur, ut ignis proprium tenuissimum et leuissimum corporum. Nec si quis eodem usus est, cuius proprium ponit, aut ipsius alio quo, dicens: Animalis proprium essentia, cuius species est homo. Aliquo uero utitur improprie eorum quae sunt animalis. Si autem neque eodem neque eorum aliquo quae sunt eiusdem uititur, bene datur proprium: uidelicet, animalis proprium componi ex anima et corpore. Etiam si uititur contrario uel omnino simili natura. huiusmodi enim non faciunt partem, uidelicet, albi proprium opponi nigro. Et rationis particeps opponi rationis experti. Item si non semper sequens fuerit, ut ambulare in foro alicuius propositum: non enim semper ambulat neque solus. At proprium magis fuerit, si dicat uirtutis proprium, eam habentem studiosum facere: infirmatur enim proprium, quod solo sensu cognoscitur. Nam huiusmodi procul ab oculis incertum erit: ut si quis solus proprium dicat astrum supra terram lapsum splendidissimum. Si autem uel sensibile quidem et ex necessitate existens, et non tantum sensu aut die, sed nocte manifestum: bene ponitur, ut

D. Proprio

I

II

III

III

V

VI

VII

VII

VIII

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

IX

Ex magis & minus

1133

superficiem proprium primo colorem habere. Hoc quaquam sensibile non tamen semper manifestum. Infirmitur proprium si in quid est more definitionis genus posuerit, uidelicet, bene dicitur: hominis proprium animal scientiae susceptuum.

X Ad deprehendendum proprium respicere etiam oportet, si de omni predicatur: ut male quis dicat Geometriae proprium indeceptibile. Decipitur autem et hic saepe in falsa figuratone. At recte dixerit, terra proprium ferri ad ima: quonia nulla sit quae non sit huiusmodi. Etiam si de quo nomen de illo non ratio, uel de quo ratio de illo non nomen predicatur, non erit id proprium. Contra uero si utrumque predicatur: superioris exemplum, ut si animal scientiae susceptibile probare uelim, homo autem non predicatur, non erit id hominis proprium. Nam ratio quidem Deo conuenit, quae homini, sed non animali. Quando uero utrumque predicatur, exemplum. Nam quoniam de quo animal predicatur de eodem et animam habere, et de quo animam habere de eodem et animal, erit proprium animalis habere animam. Infirmitur item proprium quando subiectum ei quod in illo dicitur proprium datur: ut si quis dicat, corporis tenuissimam partem proprium esse ignem, subiectum predicato proprium dedit. Firmabitur si predicatum subiecto de quo predicatur proprium tribuetur, ut terra proprium grauissimum corporum. Infirmitur etiam cum secundum participationem ponitur: tunc enim in eo quod quid adiuuat magis. Et differentia quaedam est: ut, si hominis proprium rationis particeps gressibile, bipes dicitur: hoc proprium secundum participationem est, nec recte ponitur. Contra uero firmabitur, si non secundum participationem, nec in eo quod quid est infirmatur, et predicatum subiecto conuertitur: ut animalis proprium natum sentire. Infirmitur item si eorundem quae eadem sunt idem proprium non est: uidelicet quoniam idem mortalis homo proprium mortalis, et hominis risibile. Etiam sunt quaedam quae dicuntur secundum idem, et quaedam secundum aliud quid primum. Si igitur proprium ponatur secundum primum, et aliquid improbant, dicendum quod hoc proprium secundum idem. Si autem secundum idem proprium ponatur, dicendum quod secundum aliud: uidelicet, quoniam proprium superficiei et corporis, colorem habere: sed superficiei quidem secundum per se idem, corporis uero secundum superficiem. Si autem superficiei proprium ponitur colorem habere, dicendum et corporis: si autem corporis, superficiei dicendum. Est et proprium secundum aliud quid primum uel eius quod ipsum primum. Nam si eius quod secundum quid ponitur, et de eo ipsum predicatur. Si uero proprium ipsius primum ponitur: et de eo secundum quid predicabitur, ut si superficiei proprium datur colorem habere, et de corpore predicatur colorem habere. Et si corporis dicitur, et de superficiei predicabitur. Non igitur de quo ratio de eodem etiam nomen. Infirmitur etiam proprium quado eidem datur, ut si dixerit, Pulchri proprium decens est, id est decens quod pulchrum. Etiam si totius proprium non in parte uerum. Seu partis non in toto, ut maris proprium salsum, non dicit de omni mari. Ponti enim mare non adeo salsum. Et rursus aeris proprium respiratiuum, non dicit de omni aere, sed de eo qui tantum prope terram uolatur. At contra firmatur si uerum ubique reperitur, ut quanti continui proprium in infinita diuisibile.

XVIII Deinde ex oppositis considerandum, et in his quae sunt ad aliquid, quonia proprium dupli multum, dimidij autem parum. Si non illud neque hoc, in contrarijs autem si boni proprium letari animum, mali est dolere: si non illud illius, neque hoc huius. In his uero quae sunt secundum habitum et priuationem, quoniam caecitatis proprium ualde dolere, uisus erit proprium ualde letari. In his autem quae sunt negantia et aientia, quoniam uiuendi proprium sentire, et non uiuendi proprium fuerit non sentire. Etiam ex casibus, ut si fortiter proprium est esse inui-

atum, et fortitudinis quoque et fortis erit. Etiam ex similitudine habentibus. Si quod enim similitudine se habens proprium non est, neque alterum proprium erit quod similitudine se habet. Videlicet, quonia similitudine se habet edificator in domo construenda, et medici creare sanitatem. Si medici non fuerit proprium creare sanitatem, neque edificatoris domum construere. Etiam ex eodem modo habentibus. Si enim eodem modo habens, eodem modo habentibus comparatur, ut eodem modo se habet prudentia ad honestum et turpe, scientia eorum esse, non est autem proprium prudentiae habere scientiam honesti, neque scientiam habere turpis fuerit proprium. Si hoc et illud. Etiam si secundum esse dictum alicuius secundum esse dicti proprium non est, neque secundum generari, neque corrumpi proprium erit: ut quonia sanguine generari est animalis, generari proprium. Et corrumpi sanguine proprium corrumpi sanguine erit animalis proprium: si non illud neque hoc. Item non animalis proprium esse animal, nec generari hominem proprium erit, generari animal nec corrumpi animal.

Post haec: Ex magis et minus. Primum si id quod magis eius quod magis proprium non est: neque id quod minus eius quod minus: nec simpliciter eius quod simpliciter, neque minus eius quod minus: uidelicet, quonia ignis proprium supra ferri, magis ignis, magis superferri erit: si hoc et illud. Deinde si quod magis eius quod magis proprium non est, nec minus eius quod minus: ut quonia magis est animalis sentire, quam hominis scire, si sentire non proprium animalis, neque scire proprium hominis. Tertio: Si cuius magis est proprium non est proprium, nec cuius minus est proprium, erit huius proprium: ut quonia colorem habere est magis superficiei: quam corporis, non erit superficiei, neque certe corporis. In firmatione autem non utilis hic locus: non enim fieri potest ut idem plurimum sit proprium. Quarto: si magis ens non est proprium, neque minus ens: ut quonia animalis magis est sensibile, quam diuisibile, non est autem sensibile proprium: nec diuisibile animalis proprium fuerit. Si autem minus fuerit et magis erit.

Postremo ex similitudine inexistentibus. Quonia similitudine est concupiscibilis concupiscere, et rationis participem ratiocinari, non est unum alterius proprium, neque alterum alterius. Deinde ex similitudine inexistentibus alicui. Si non unum proprium illius, neque alterum, ut quonia hominis similitudine est et audire et uidere, non est autem unum hominis proprium, neque alterum. Si unum et alterum erit. Tertio si quid duobus aliquibus ens similitudine non unius est proprium neque alterius, ut quonia similitudine ardere et flammae et carbonis est, non erit unius proprium ardere, neque item alterius. Infirmatione autem non utilis hic locus: nihil enim proprium duobus aliquibus existit. Si uni et soli, et omni et semper. Et haec quidem de proprio.

Lib. VI. Diffinitionum tractatus sic se habet. Primum quidem querendum an bene locus diffinitus sit: deinde an diffinitus. Primo igitur haud bene diffinitus, si non clara uitur interpretatione: ut, si hominem diffiniendo, rectambulium dicat. Deinde si equiuocum dictum, ut generationem dicat esse definitionem in essentia: nam ductio commune uocabulum etiam ad alii solutionem. Similiter si diffinitio multipliciter dicto non distinguens dicit. Aliter si per metaphoram dixit, uidelicet scientia amata, id est minime conmutabile aut traslatiua, quod coluntis conuenit: aut terram nutrice, et temperantiam consonantiam. Si non usitatis utitur uerbis. Vt Phalangium dicat animal sepsidaces, id est morsu uenenato. Etiam si non manifestus subiecti sermo. Dices enim hominem esse animal sensituum, et sponte mobile tantum, quod etiam ceteris conueniat animalibus. Si etiam dicat hominem grammaticum, non enim omnes grammatici. Si quis multis in diffinitione uerbis inepte ac superuacue usus est, ut homo est animal sponte mobile, rationis particeps, gressibile, bipes, itaque hi loci infirmari si quis aut bene, de clara

Ex magis & minus

In similitudine existentibus

De diffinitionibus An locus bene diffinitus

I

II

III

III

III

III

III

III

III

III

III

III

III

III

III

III

III

III

claratur, aut distinguitur. Si contra, probari solent.

Alter uero modus erat. An locus sit diffinitus, aut dixit quod erat. In quo primum uidendum, an per priora et notiora natura diffinitus sit, sicut in Analyticis posterioribus diximus. Deinde si eodem utitur diffinito, ut Sol esse astrum interdiu splendens. Et dies est cursus Solis supra terram, quod idem esse ab omnibus intelligitur: Item si non plene diffinit, ut grammatica est ratio recte dicendi, deficit, scribendi. Item si non dixit proprium genus diffinito, uel si dixit quod supergreditur genus, uidelicet homo est essentia rationis particeps: debuit enim animal dicere: hoc enim proprium entis hominis. Et si negatione diffiniat. Nam esse aliquid, non autem non esse diffinitio in medio deferre debet, quanquam in quibusdam necessarium negatio, ut in priuationibus, uidelicet caecus est non habens lucem. Praeterea si genus ut differentiam dixit, ut uirtutem habitum bonum: uidetur autem bonum magis genus esse uirtutis. Etiam si non prior differentia specie, erit differentia plus continens, quam species. Etiam si referatur diffinitum in duo genera non subalterna. Nam si ita esset contingeret eandem speciem sub duobus generibus esse, quod fieri non potest. Sed contra pedestre, alatum, genera sunt non subalterna, et tamen amborum eadem differentia: id est Lepus. Soluitur: ita subalterna diximus, ut eodem inferantur illa etiam quae sub eodem genere cadunt. Nam si pedestre alatum subalterna non sunt genera, tamen sub eodem genere, id est animali, cadere possunt. Etiam si non reddidit differentiam alicuius, quod sit ad aliquid, ut dicitur medicinalis scientia esse theoretica et practica, debuit dicere cuius rei sit theoretica. Etiam si res recipit magis et minus, ratio uero minime, uidelicet si albus color discretiuis uisus, quonia recipit albu. Et discretiuu similiter recipit hoc. Etiam non diffinit qualis et quati. Ut ambrosius aut appetens honoris, oportebat dicere quati. Oes enim honore appetimus. His igitur uisus oportebat partem saltu, si quae totum non poterit infirmare, sublata enim parte totum tollitur. Lib. VII. De eodem et altero considerandum: nam et ea quae de hoc dicuntur ad diffinitionis problema reducuntur. Primum ex casibus et coniugatis et subiectis. Si enim iuste et fortiter idem, et fortitudo quoque iustitiae, et fortis iustus idem fuerit. Si minus primum, neque hoc secundum. Rursus ex efficientibus et corruptentibus. Si enim efficiens felicitatis idem efficiens sanitatis, et corruptens quoque corruptentis, et felicitas sanitati idem. Etiam ex accidentibus ex his quae fuerint alijs subiectis, alijs uero minime, ut si quis dicat medicinalem et gymnasticam idem esse, uerum huic accidit curare, illi uero nequaquam, non ergo idem. Si autem eadem accidentia utriusque subiectis contingant, sic dicatur. Albu scientiae idem, uerum alteru corpori, alteru animo accidit, non ergo idem. Non propterea, quia quaedam idem recipiunt accidens, inter se eadem sunt, ut bonu recipit et animal et planta, non tamen et animal et planta idem. Non etiam sunt eadem, quorum diuersum est genus. Etiam ex magis, si hoc recipit magis, hoc uero minime, uidelicet album et Socrates, licet idem subiecto, non tamen ratione. Etiam quonia multifaria idem dicitur, et genere, et specie et numero, licet dicere infirmati, quod secundum aliu modum idem. Si autem firmare uolumus idem, uel diffinitionem in monstrando eandem diffinitionem diffinito, primum quidem oportet adferamus, quod nulli uel pauci disputantium de diffinitione syllogizant, sed omnes principium tale accipiunt. Deinde quod alterius est diligentiae et tractatus, de ipso redere rationem, id est metaphysica. Nunc autem quantum ad presentem pertinet usum idem dicitur. Etiam considerare oportet ex oppositis. Si enim talis diffinitio huius, et opposita oppositi. Disciplina enim contrariorum contrariae sunt. Videlicet quoniam collectiuu nigri, discretiuu albi, Commune

autem genus color. Est et ex magis et ex similiter, quoniam recipit confirmare duo et ad duo comparata, ut si magis haec huius diffinitio quam haec huius. Si minus et magis, uidelicet minus uidetur diffinitio anime dicendo numerum esse seipsum mouentem, uel corporis dicendo esse essentiam triplicem dimensionem. Si minus uisa est anime diffinitio, certe nec corporis. Etiam si similiter locus hic huius, et alter alterius et reliquus reliqui. Videlicet similiter uidetur diffinitionis, ignis quidem corpus tenuissimum et aptu supra ferri. Et aeris corpus. Non omnes secundum locum motus secundum naturam sunt. Si unus unius diffinitio et alius alterius, Vnius autem diffinitio ad duo comparata, uel duarum diffinitionum ad unum, nihil utilis est magis consideratio. Neque enim unum duorum, neque duo eiusdem diffinitionis possibile est esse. Sunt autem opportunissimi omnium locorum ex casibus et coniugatis et oppositis, et ex similiter se habentibus, ut si salubre quod sanitatis effectiuum, et robustum effectiuum roboris. Item ex magis et minus. Nam si hoc magis quam hoc diffinitio, et quod minus est. Est tamen ergo de quo magis. Illa praeterea comunia, respicere oportebit singulas species, si congrua sit diffinitio. Multo enim facilius infirmare quam firmare diffinitionem, quod oporteat multa adducere ac reperire, quorum si unum tantum ruat, cetera infirmantur. Sed et in genere et in proprio idem coniungit praeterquam in particulari accide ubi facilius est firmatio. Infirmitas uero difficius. Firmas enim ostendit accidere alicui. At infirmans nulli, quod longe difficius. Sed de firmatione et infirmatione problematum haec in uniuersum dicimus. Quod infirmare quidem uniuersalia facile, firmare autem difficile. Contra uero infirmare quidem particularia difficile, et firmare facile. uerbi gratia. Dicit quis: omne animal maxilla inferiorem mouet, monstrabit aliquis crocodili, qui superiorem mouet, et sic firmavit non omnis, et omnis sustulit. Sic et in particularibus aliquis per nullum infirmabitur. Libro VIII. De ordine et quomodo interrogare opus. Primum namque docuit locos, unde quis argumentorum copiam inueniat. Deinde quae secum formet argumenta. Quae tertio ad alterum exire faciant. Sed tertius hic locus dialectici proprius. Cetera cum philosopho communia. Nam inuenit philosophus et format, sed non interrogat, ut maximis propositionibus naturaliter manifestis suffultus. Dialecticus uero ex probabilibus interrogat respondentem. A cuius demum responso argumenta facit. Sed de reliquis postea, nunc de ordine interrogandi. Igitur uidendum quot sunt propositiones praeter necessarias. Nam necessariae demonstranti conueniunt. Non necessariae igitur uel inductoriae ad uniuersale probandum, uel ampliatoriae, uel ad occultationem illationis, uel ad claritatem orationis. Quae autem ad occultationem, certandi gratia, nam et ea in usum ueniunt, cum tota res contra alterum fiat: his sic utimur, inductorijs à particularibus ad uniuersalia, à manifestis ad obscura. Occultantem uero patrocinari non solum illis propositionibus per quas infertur conclusio, sed etiam illis quae ad eas utiles sunt. Item illationes non ad suas ueras propositiones opponere, sed ad tumultum illum ratiocinantium: de quibus supra. Atque ut uno uerbo, ut cogatur respondens rogare propter quid illa conclusio inferatur. Vtile quoque fuerit, et in pluribus concludendis praetermittendas propositiones non ordinate, sed confusim sumere. Vtile et in uniuersali probando ad occultandum uti diffinitione, ex qua fiat propositio uniuersalis, uti autem non ipso, sed in coniugato. Facilius enim adscenditur respondens, et minori instantia assurgit ut ostendere uolens omnem iratum appetentem uindictae, non iratum diffinit, sed iram, quae est uindictae appetitus. Multa quoque alia ad occultanda documenta ponuntur in ipso autore uidentia.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIB. XXXVIII. IN PHYSICAM ACROASIM.

HIVSCEMODI libri argumentum de principijs inuestigare: quoniam nosse quidem entia sicuti ceteras doctrinas haud aliter contingit quam si horu cause ac elementa prius cognoscatur. Principia uero alia apud alios existimantur. Quoniam autem communis est ea dignitas apud omnes philosophos, E nihilo gigni, sed omnia ex aliquo existente, uerum simpliciore ac priore, ut principij principium non quaeramus et aliud simplicius. Melissus et Parmenides unum ens, sed alter finitum et mobile, alter uero Melissus infinitum et immobile posuere. Quam quidem opinionem, in qua et Plato fuit, postquam nonnulli Aristoteles rationibus confutauit, Ens ponit similiter et ipse unum, sed equiuocu, solus omnium contra Platonem praecipue ac superiores: quum et illi praeter substantiam quicquid esset, id est, accidens non esse dicitando, ens plane alterum fieri uideretur, de quo etiam in Metaphysica pluribus differam. Post haec eos resellit, qui paulo naturalius ac altius de his loquuti sunt, sane omnes in uno conuenientes, ut ex contrarijs principia constant: nonnulli densum et rarum, Plato paruū et magnū, alij par et impar, aut concordia et discordia, aut calidū et frigidū, aut humidum et siccu, alij quandā cōgregationē et secretionē. Anaxagoras Clafomenius homaeomerias subijcit, id est, e pluribus minimis partibus similibus integru aliquid simile fieri, ut ex atomis ignis, ignem. Democritus et Leucippus ex his atomis quae in sole per aera tenuissimae, pulueresque apparent, cuncta constituiebant. Empedocles una cū quatuor elementis amicitia et inimicitia, quod et sympathia elementorum, id est, concordia reru discordia res procreatae coirent. Thales Milesius aqua, quod in ea cetera continentur elementa. Primum enim terreū quiddā in ea subsistit: deficiens in aera resoluatur, et ex aere demū tenuissimo ignis procreatur. Hippo. et Diogenes aërem, quod occultiores in eo differentias niderent, ut calidi et humidi. Heraclitus Ephesius ignem ut reliquorum tenuissimū. Pythagoras numeros et monada identitatis: Diada uero alteritatis esse. Sic enim inopia uocabulorum appellari liceat, quod uidelicet res fierent, cum plane in unum coirent, ac tunc desinerent, cū in plura rursus dissoluerentur. His alia coelementa adijciebat. Hesiodus Chaos dixit in Theogonia. ἡτοι τοῦ πῶρις αἰετὸν ἀνταρῆ παρὰ τῆ ἐργῶσθ: Chaos appellas locum qui corpus recipit: nam ex χῶ τὸ χωρῶ, id est, capio etymu trahere uidetur. Orpheus in argonauticis: φάνηται, id est, phanete opinatur, quod idem est quod amor, qui primus (ut idem poeta interpretatur) ex Chao apparuit per quem reliqua omnia lucem et manifestationem susceperunt. Homerus primū decorū Vestam esse principiu dixit, quā ἐσλαγ uocat, hinc reru permanentia declarare uolens. Plato quinq; in primis uniuersalia posuit, Essentia, (sic enim Cicero substantia uocat) idem, Alteru, Motu et Statu. Principia uero reru Deū et Ideas, id est, reru omnium species ingenitas, paresque Deo aeternitate, quas e nostris quiddā pie diuinā mentē interpretati sunt. Has autē Ideas uti formas, cū hyle, id est, materia cōiunctas intellexit: nec altera ac altera nisi tantū mente et cogitatione separari, ut in statua forma et materia secretas non quidem

Es equiuoc.

Defirmatione & infirmatione

De ordine interrogandi

Idez Platoni

uidemus, sed intelligimus. Aristoteles uero ex superioribus magis Platonē sectatus, materia ac formā ut ille quidem posuit, sed separatas, quibus et priuationē tertiā addidit ex accidente ac extrinsecus principiu: in quoru omnium demonstrationibus sensum cū ratione coniunxit, non imitatus Epicurū, qui tantū oculis credēs Solē pedaneū, id est, unius pedis magnitudine iudicauit. Nec etiā Zenonē, qui ratione tantū fretus Solē minime moueri dicebat. Quonia motus principium non haberet, principiu autē infinitū non est, infinitū est cursus quem ille peragit, ut cōtinua quantitas. Ceterū cū reru contrarietate ponat, non errare dicit, ac ferē eadē oēs quanquā uideantur differre, posuisse, sed alij quidē ratione, alij sensu magis nota ponentes. Cōstat autē eos qui generationē et corruptionē negāt. Praeterea reru principiu tantū unum et infinitū. Adfert et ipse opinionē suā, duo cōtraria statuens principia, Formā et Priuationē. Tertiu quoque Hylem tanquā necessariū subiectū. Tot igitur uidebantur necessaria principia, quot ex cōtrarijs res naturales fierēt, ar rursus in cōtraria resoluēretur. Ex amuso uidelicet muscu fit, et itē in amusum redit. Quod autē Priuatio sit necessaria hoc modo probat: id est, principium alicuius, quod ipsum est medium per quod fit, sed materia naturaliter formā appetit per priuationē, ergo priuatio principiu. Quare species et priuatio rectē horu causa sunt, quarum altera sua presentia causa per se est. Priuatio uero sui absentia causa generationis ex accidente. Nō enim ποιῶν, id est, factio, esset nō existente priuatione eius rei quae fit. Hac igitur absente species introducit, praesente recedit. Haec inter se nō habitus oppositione ueluti uisus caecitati, sed cōtrarietate cōueniunt. Quae quanquā diuersa, in subiecto aliquo fieri necesse est, quod hyle uocant. Haec est materia prima ingenita, immortalis, incorporea, mente perceptibilis, non substantia, sed substantiae pars: quā Aristoteles per analogiā cognosci dicit, per quam simile quid demonstratur: ut quod uisus in corpore, hoc in anima mēs, quod est es statue, hoc in natura materia formae. Plato autē per cogitationē quandā impropriam deprehendit scribit. Impropria uocat, quod cogitatio est in his quae sunt: haec autē nihil est entiu, sed tantū infinitū ac in potestate: quū uero in formā redigitur, unū aliquid fit, nec amplius infinitum. Non esse autē, quinq; secundū eū modis dicitur: Primum quod uocat Hyperfusion, quod est ipse Deus quasi super omnē essentia: Deinde Metusion quasi essentiae participans, quod (ut dixi) primae materiae cōuenit. Quoru alteru, supra omnia, alteru infra omnia sit. Tertio Alteritas secundū Graecos seu pluralitas, quando ex pluribus unum fit, siue in plura resoluuntur: iam esse uel non coepit uel desijt. Quarto Mendacium. Postremo quod non est, ut quod diametros symmetros existat. Libro secundo Naturā diffinit esse principiu motus. Entium naturalium quaedam esse animantia, quaedam inanimata. Et horum quaedam mixta, quaedam simplicia. Animantia et mixta omnia principium in se motus habent, à contrarijs enim corrumpuntur et fiunt. Simplicia uero, ut elementa, ab externo agente mouentur et alterantur, apta alioquin, id est, per se recipere. Eodē modo et artificialia, nisi forte ex accidente per se moueantur: ut medicus egrotus qui se ipsum curet, quod ut medico accidit: nō ut egrotu. Praeterea quum natura materia contineat et formā, materia tantū nonnulli ad eā pertinere dixerūt: nā et grabatū lignū si corrūpatū nō in alterū cōuertitur grabatū, sed terrā, sicuti et aeris statua in aquā quae materia omnium liquabilis est. At qui formā maluerunt sic probauerunt, ob formā agere tantum naturā: neque res nominari aliquo modo aut dici, nisi ex entelechia per se fit, et absoluta: quae enim in potestate sit nō es uocari aut domus. Cuius igitur gratia, id est, causa finalis seu formalis, b b 3

Triaprinca

Hyle

Priuatio

Materia

Hyperfusion Metusion Heterotes

Mendacium Non ens

Natura

Scientia naturalis ac mathematicos familiaris

in naturalibus praevalent. Post haec quae astrologia, musica, & perspective intermediae sunt artes, eas ad mathematicam magis spectare contendit, similitudinemque quandam inter naturalem & mathematicam scientiam demonstrat, quae circa corpora utraque versetur & lineas & superficies & notas: uerum altera de his quamquam in materia, cum abstractione tamen materiae considerat: altera uero naturalis corpus naturale metitur, in materiaque omnino uersatur. Ex his astrologia, ualde cum naturali consentanea. Nam & utriusque officium est Solem Lunamque ac caelum ipsum uestigare, motumque perquirere.

De Causis Hinc demum ad causas ingreditur, sine quibus nihil est in rebus naturae aliquid demonstrare. Omnis enim causa principium, sed non contra: nam principium praeter causam ordinem quandam praese fert, ut in quanto nota principium lineae, & unitas principium numeri, & ueritas motus. Causas Aristoteles quatuor ponit, sed proprie appellat a duae, Efficientes, Finalis: Concausae totidem, Materialis, Formalis: hac inter se differentia, quod haec cum causato coniungitur, illa discretae. Causam igitur efficientem in rebus naturalibus Aristoteles naturam primum posuit. Plato autem pulchrius organicam eam constituit, mota ab ipso Deo, quem causam efficientem esse uoluit, mouentem nihilominus & ipsam corpora physica, ex quo potius concausam appellauit. Exemplar uero Ideas posuit, quas conditoris Dei mentem pie possumus interpretari: Materialem elementa, Finale & formalem eandem natura intendit, quae omnia formae gratia contendant. Haec omnia in arte conspicimus, ut in domo efficiens causa edificator, finalis imbruium uisus. Materialis lapides & ligna, formalis figura ipsa organica si quis querat, inueniet cathedra, norma, trullam, & his similia. Exemplarem uero ipsius conditionis & architecti designatione ac mentem. Causarum item & entium, id est, causatorum, quaedam per se, quaedam ex accidente: aut causa efficiens statuae per se statuarius, ex accidente uero Polyclethus uel albus uel musicus. Accidit enim statuarius Polyclethum uocari, & album aut musicum esse. Similiter & causatum per se statua fuerit, ex accidente uero Socrates forte & tricubitalis seu rubra. Accidit enim statuae propter Socratem fieri ac uocari Socratem & tricubitalis aut rubram esse.

Causae Propinquaes Remotiores Est quoque causarum & causatorum tertia diuisio: uidelicet quaedam propinqua, quaedam remotiores sunt, tam per se quam ex accidente. Quaedam etiam actus, & quaedam potestate. Versatur & illa quaestio. Quid prius, causa an causatum: utrunque simul & energia dicendum, quoniam alterum alteri inuicem eodemque tempore uim praebet ac nomen. Si tamen propinquior causa eligatur, ut edificans & edificium simul sunt, & altera ab altero nomen accipit. Non item causa remotior, ut homo & edificium. Potestate autem possunt quidem non esse simul, ut si edificator periret remanente domo, uel contra. Sunt etiam quaedam inuicem causae, ut labor causa ualitudinis & ualitudo laboris.

De fortuna & casu Posthaec quae nonnulli cuncta ratione occulta fieri, ac nihil temere putent: Aristoteles solus Fortunam & Casum inter causas ponit agentes ex accidente, & ex genere raro contingentium: hac tamen inter eos differentia, quod Fortuna in his quae secundum electionem sunt, & ab extrinseco agente, ac in ratione plerumque bonorum ponitur: quapropter nec inanimis nec brutis nec pueris, qui consilio careant, euenit. Fortuna namque seu temere fuerit, aliud eligere, aliud euenire, idque tribus modis. Aut optatum assequi finem, & obiter praeter spem aliud contingere, ut si fodiens edificandi gratia thesaurum inueniat: Vel aliam assequi finem quam eum qui intendit: ut si amicum obuiam quis habeat, aliud in foro frustra querens. Postremo si non finis omnino qui intenditur consequatur. Casus autem ex his quae praeter electionem eueniunt, quod & eum declarat uocabulum ἀπρόσμετρον, secundum natu-

ram tamen euenit, ut brutis ac inanimis quae electione rationeque carent: ut si ex lapide sponte cadente quiescens intereat, causa mortis per se lapsus fuit, ex accidente uero casus.

Praeterea casus ampliore dicitur potestate: nam omnis fortuna casus, non item contra. Fortuna quoque infinita sunt causae, ratio uero eorum quae semper aut frequenter, Fortuna item causaeque caecae quoad nos, quoad Deum naturamque manifestae. Insuper bona fortuna, δύτυχη, mala autem δυστυχία dicitur. Bona ergo fortuna felicitas quaedam erit. Felicitas autem actio quaedam. Nihil agentem neque fortunatum esse contingit.

Libro tertio Motum & Infinitum exequitur. Entium enim quaedam sunt principia motus, ut Deus omnium motor, ut anima quae animalia mouet, & natura a qua res naturales mouentur intrinsece, quamuis aliam extrinsece causam uideatur habere. Nonnulla uero sunt motus, ut generationes, augmenta, alterationes, secundum locum mutationes: quaedam principia motuum, ut materia & forma: aliqua sunt mota, ut corpora simplicia & composita: alia sunt in motis accidentia, ut locus & tempus: quaedam propter locum & tempus, ut uacuum & infinitum. Corpus igitur in loco est, motus autem in corpore, tempus uero in motu, de quo nunc agitur. Hic (secundum Aristotelis diffinitionem) energia est entis potestate qua potestate. Ens enim potestate dupliciter dicitur. Primo imperfecta tantum continet applicationem ad motum: ut dicimus semen potestate animal, & puerum potestate musicum. Secundum per se facta indicat facultatem ac dispositionem ad agendum, ut Aristoxenus iam musicus factus, non citharizans, sed potens citharizare, & ignis potestate calorificus, qui non calefacit.

Totidem modis & ens energia dicitur, ut quod modo diximus, Aristoxenus arte musicus musicam non exercens, Secundo cum musica exercet. Nam ens potestate secundo modo & ens energia primo modo, idem sunt. Igitur motus imperfectus entis potestate in energia prima perducitur, & ex hac in secundam. His itaque cognitis motus dicitur energia ac relatio moti ad mouentem, hoc est, patientis ad agentem tanquam accidens quoddam substantiis adiectum. Ex parte igitur mouentis perfectus est actus, ex parte moti imperfectus. Quoniam mouens quod est ens actu agere certe potest secundum quod energia & natura perfectum, quod enim dicitur, hoc est. Motum uero quod est ens potestate patitur, qua potestate, & est imperfectum, quod enim dicitur nondum est. Itaque utrunque in eodem sit subiecto: uerbi gratia: Democrates colore rufus, morbo pallidus factus erat, energia rufus, potestate uero pallidus, quandoquidem potuit fieri pallidus. Igitur qua rufus non dicebatur moueri, qua uero pallidus quoniam potestate contingit quando coepit pallefcere, & ab ente potestate pallido in ens energia pallidum processit, tunc ad pallidum dicebatur moueri. Et erat pallor motus, energia enim entis potestate pallidi Democratis, qua ens potestate, hoc est, secundum quod aptus erat fieri pallidus. Quando autem factus est pallidus non amplius secundum pallidum motus erat, sed constituit in pallido. Eodem modo & omne energia ens qua energia minime mouetur, qua potestate mouetur. Sed non diceretur moueri qua potestate manente tantum potestate & sola ad motum applicatione. Sed cum ab ente potestate transit in ens energia, manente etiam potestate tunc moueri dicitur. Ideo hoc additur ad motus diffinitionem, uidelicet qua potestate, ut est subiecto idem est ens potestate & ens energia, secundum quod ens potestate factus motus tantum consideratur, & quouisque etiam seruetur potestas. Nam hac percunte motus non est. Quare hoc motus ab ente energia differt, quod in hoc perit potestas, in motu autem manente potestate motus energia perficitur. His hoc modo diffinitis patet, quod motus a mouente

De motu Motus diffinitio. Entis potestate bifariam. Ens energia

uente quidem incipit, & definit, firmatur uero & consistit in moto & patiente: ut edificatio, hoc est, energia edificantis ab edificatore quidem in edificio est, edificare uero motum esse significat. Adfectus enim ex motibus procedentes motus non sunt, sed effecta motuum.

De Infinito

Deinceps de infinito differit, quoniam infinitum & motus est & temporis ueluti continuorum mensura. Pythagoram & Platonem parum physice locutos redarguit, qui infinitum substantiam posuerunt. Sed alter in numeris & in rebus sensibilibus constituit. Nam numerus extra sensibilia non est. Alter Plato tam sensibilibus, quam insensibilibus, quod numeros posuerit infinitos simpliciter & ideas ac sine loco. Alter item parem numerum infinitum magnum posuit, quod ex additione parium nunquam ex quadrato uarietur, at bene ex impari. Plato duo infiniti principia, magnum & paruum constituit, quod alterum in infinitum per numeros augetur, alterum in continuo semper diminuitur. Anaxagoras & Democritus, aliquanto naturalius elementa dixerunt infinita esse, diuerso tamen modo. Alter enim ex infinitis partibus homogeneis siue homoeomeris: Democritus autem ex semine omnium figurarum per continuum contactum, hoc est, ex infinitis partibus atomorum. Aristoteles uero negat quicquam ex contactu procedere in infinitum, quod unumquodque corpus sit per se terminatum.

Infinitis quinque modis

Deinde quatuor enarrat conditiones, quas antiqui infinito tribuebant: Primam, quod infinitum est principium: Deinde quod ingenitum, at tamen corruptibile, quum finem quodque sit habiturum: Tertiam quod continet ac gubernet omnia. Nonnulli uero diuinum quiddam & immortale dixerunt sicut Anaximander. Infinitum quinque dicitur modis: Primo sine ulla parte & quantitate, ut nota in linea: terminus est enim linea nota, quamquam ipsa termino caret, ut quae nulla possideat partem: cuius enim nulla pars, terminus etiam nullus: ex quo quantecumque simul nota cogrediantur, linea parte non conficiunt uel minimam: quoniam non inuicem contingunt. Quam igitur nota in linea rationem habet, eandem in tempore nunc, & in motu ueritas. Secundo cuius figura terminum non est inuenire, ueluti in sphaericis, quod in his idem semper cursus principio sineque caret: quamquam & hoc modo iure infinitum ab Aristotele dicitur, cuius est proprium non idem accipere. Tertio quum res difficilis inueniatur, ut inextricabilis error labyrinthi apud Cretenses, apud Lacedaemonios Cerasus locus damnatorum. Postremo magis omnibus proprie dicitur infinitum, cuius est semper non idem accipere, ut in numeris adspicitur addendo, in continuo uero minuendo. Et in additione quidem futurum tempus adnotatur, in diminutione uero praeteritum: utrunque autem tantum potestate infinitum est, quod potest hoc quidem augeri, illud diminui semper: neque enim numerus est energia infinitus, neque item ulla magnitudo. Contra infinitum energia Aristoteles multis argumentis differit. Primum contra Platonem, quod infinitum extra sensibilia non est, quoniam circa quantum & magnitudines & multitudines: aliter non esset diuisibile: si non diuisibile, non infinitum. Contra Pythagoram uero probat nullum numerum esse infinitum. Nullum enim numeratum aut numerabile est infinitum, sed omnis numerus est numeratus aut numerabilis, ergo nullus numerus est infinitus. Praeterea quicquid est in loco, est finitum, corpus est huiusmodi, ergo finitum: assumptum maius probatur quod species loci sunt finita, ut ante sursum, deorsum. Idem monstrat & potestate & energia posse quandoque infinitum esse: ut quae habent non ut essentiam energia finitum: sicut homo, & domus: sed esse eorum est, fieri alterum post alterum succedendo: quod Graeci ἀντιστάσεις καὶ ἐπὶ ἀπὸς dicunt: ut certamen, & dies: est enim & esse certamen energia, & posse certamen fieri potestate in hominibus

Infinitum energia simul & potestate

Contra ueteris diffinitionem

De loco

uero etiam infinitum, non per se, sed succedendo alterum alteri consistit. Infinitum esse dicit non secundum antiquorum diffinitionem. Non enim id cuius nihil extra, sed cuius semper aliquid extra est, hoc infinitum. Cuius autem nihil extra, hoc perfectum est & totum. Sic enim diffinire. Solemus totum, cuius ad partes nihil abest extra, uidelicet hominem, uel animal. Contra item Melissum, qui totum uniuersum infinitum esse dicebat, probat totum & infinitum tanquam pugnantia non conuenire. Similiter contra Platonem, qui aliquid simile dixit, uidelicet id esse infinitum, quod in se ipso omnia habeat, omniaque contineat. Nam quod ἀπείροτος id est, infinitum dicebant, id siquidem materia prima est, quae forma caret. Quapropter non totum, sed pars totius, sicuti es aeneae statuae reperitur.

Libro quarto. Quum corpus in loco sit, & secundum locum moueatur, iure loci rationes ut corporis appedites enarratur. Sicuti etiam motus & tempus. In quaestione prima an sit. Igitur locum negantes hoc modo probat. Si omne ens in loco, locus autem ens: erit locus in loco: & hoc in infinitum. Erunt: si sit, erit & nota, & linea, & superficiei loca propria: quod minime contingit. Praeterea ex corporum augmento aut diminutione erit: erit item loco augeri & diminui. Quid autem sit, manifestum ex mutatione, quum aqua euase, exiit, aer ingreditur: & contra. Ex quo patet, quod locus est aliquid, praeter inheretia & commutata. Superiores rationes per loci diffinitionem mox facile consuebantur. Quum unum & quatuor locum esse oporteat, aut materiam, aut formam, aut interuallum in medio terminorum, aut terminos ipsos, quod nullum duorum priorum sit, demonstrat: quoniam illa in unum coeant, locans autem & locatum minime. Sed neque tertium, quum uacuum non admittat natura. Restat ut terminus sit, & superficies immobilis complectens locatum. Igitur aer extremus complectens nostri corporis superficiem, erit locus noster: & curua coeli superficies locus est aetheris. Contactus autem aetheris ad hypercauma, locus est elementorum sublimium: & deinceps. Ex quo patet, quod non sit necesse duo simul esse corpora in eodem loco, neque locum propterea augeri: quum superficies corpus non sit, ac propterea locum incorporeum, aptius tamen recipere dimensiones & spatia, secundum locati magnitudinem. Ex quo nihil maius aut minus est, quam corpus locatum. hoc tamen si contiguum fuerit, & non continuum: nam continuum ens non in loco dici poterit, sed pars in toto: nec in illo moueri, sed cum illo. Consueat deinde Platonem, qui cum materiam posuerit commutem omnibus locum, ideas & numeros in loco minime posuit.

Aliud in alio octo modis

Esse praeterea aliud in alio octo modis declarat. Sicut sunt pars in toto, totum in parte: species in genere, genus in specie. Et haec quatuor secundum totum & partes: reliqua secundum causas: ut forma in materia: res in agente, & motus in motore: res in suo optimo & fine: postremo magis omnibus proprium res sicut in uase, & sicut in loco suo. Rursum locus multifaria dicitur: mutabilis, immutabilis, communis, proprius, naturalis, ex accidente. Vas igitur locus dicitur, ait, μεταστροφος, id est, translatus & mutabilis: sicuti immutabilis uas appellatur ἀμεταστροφος, id est, minime translatus: quod uere locus est exemplo nauis, quae quaeuis in fluminis parte tanquam in uase sit: non in eo dicitur esse loco, sed in flumine toto: & hic proprie dicitur locus. Naturalis autem locus species habet duas: sursum, ac deorsum. Loca namque sicuti ignis & aer, sursum tendunt: graua uero ad medium, ut terra & aqua, quae sibi inuicem loca sunt, ex ordine sphaerae. Ex his aliqua partes actus sunt in loco: ut extremae superficies locati: aliqua potestate, ut sunt caeterae partes inuicem agentes: ueluti aerae & aquae, quae quaeuis sunt in loco, & commota eundem tamen in unum sunt cum toto

Naturalis Ex accidente locus

retinent locum. At locus ex accidente is fuerit, qui introdu-
ctus est singulis partibus: siue illa moueatur, siue quiescat:
quam Graeci *εραστα* uocant, id est rectum ordinē disposi-
tionum partium locaturū. Postremo dicit, cœlum nō esse
in loco, cum extra cœli nihil sit tamē motus in locum partibus:
altera enim pars alteri succedit in loco secundum accidēs: ac
altera ab altera continetur, ut aqua ab aere, aer ab igne,
ignis ab aethere, aether ab ultima sphaera. Vltimē uerō sphae-
ra cum nec locum cōcedat, neq; neget: dicitq; aptum locum
recipere, cum sit mobile quoddam quiescēs, quod tamen non
sit corpus, neq; proprie locus, nisi ex accidente sit mobilis:
occasionem posteris dedit multa super his uana ac inter se
pugnantia commentandi: tum scitu quidem superuacua, ut
aliqui dixerint, centrum tanquam rem stabilem eius esse lo-
cum: nonnulli ultimam cœli superficiem: ac alij alia.

De Vacuo Posthac de uacuo, Physica etiam consideratio, si est, an
nō, et quid est, et quomodo. Quidam locū sine corpore uacuum
ponunt. Testantur enim nisi uacuum sit, neq; motus secun-
dum locum esse posse, neq; augmentū, neq; diminutionē.
Vbi enim uidebitur aliquid moueri existēte pleno uniuerso?
Quod enim augmentum fuerit in pleno, quō abibit? Et rursus, si
totum aliquid per corruptionē remisit, necesse ut maius ad
minus redeat, uacuumq; propterea appareat. Vas itē cinere
plenum, uacuum monstrare uidetur, cum tantundem nihilo-
minus aqua capiat. Pythagorici quoq; idē diuersis innixi ra-
tionibus sentiūt: nisi enim aiunt unum a duobus, et deinceps
uacuo distingueretur: certe unū et duo simul essent. Hęc
itaq; atq; his similia solent adducere. Quæ quidē hoc modo
confutantur, uacuum nō esse causam motus: nam huiuscemo-
di per uacuum motus, aut secundum, aut præter naturā erit:
sed non secundum naturam erit, quoniam omnis uolētus motus
sit posterior motu secundum naturam. Sed quoniam pacto
fuerit motus per uacuum secundum naturā, cum uacuum ni-
hil sit? In non ente nulla differētia aut supra aut subius loco-
rum, ad quæ uidemus naturaliter corpora simpliciora per
se tendere, Et si ignis est delatus, ubi firmabitur, cum supra
non sit: ubi etiā terra descendet aut subsistet, cum subius aut
medium cesset? Est quoq; illa ratio nō parua: quod per uacuum
sine tempore corpora mouerentur. Motus autem sine
tempore non est. Assumptum monstratur. Corporum citius
aliud alio fertur, secundum eius et leuitatē et etiam tenuita-
tem loci, per quē transiturum est. Citius enim penetrat aquā
quā terram, et aqua citius aërem, donec per uacuum nul-
lum sit tēpus. Contendunt etiam per rarum et densum quid-
dem idē monstrare, quos item Aristoteles confutat, probās
quod materia sit una calidi et frigidi, et omnium cōtrario-
rum. Est et corporis tam magni quā parui eadē materia,
eademq; uis, cum ex potestate sit energia, ut cum sit aer, et
contrā. Igitur cum densum et rarum sit idē et una materia,
non propter uacuum fuerit: sed ob corporum generationē ac
transmutationē, ubi et resolutione et agglutinatione opus
est. Sed et cum alia sint quæ uacui rationem confutent, tum
experientia sensusq;. Vasa enim ore angusto statim ac facile
fonti inuersa implerētur aqua, nullo per uacuum corpore im-
pediente: quod secus cōtingere uidemus aëre intus resistēte,
nec eijci ex oribus aqua obturatis ualentē. Simile et in Cle-
psydra, quā ponit Aristoteles cōspicitur, quæ ore obstructo
aquam minime fundit. Similiter et utres aëre pleni, pōdera
sustinentes. Tum a sensibus clarissimum, quomodo enim uisu
longe ac usq; in cœlum penetrare possemus aëre per totum
non existēte continuo, ac uacuationibus intercipientibus sen-
sum? Reliquum quid sit, an usquam sit uidere, Locū physici
sine corpore uacuum appellant, si locus uacare corpore po-
test. Quidam uerō solo nomine, uacuumq; et *ἀδύνατον*,
id est, insubstēns uocant: nonnulli autem extra curam cœli

superficiem, hoc est, extra mundum, uacuumq; et infinitum
demonstrant hoc argumēto. Omne circumdatū ab altero quo-
dam corpore circumdatur: sicuti in singularibus corporibus
demonstratur: extra mundum uerō corpus nō est, igitur in-
corporeum est quod mundum circumdat. Si enim corpus, et
hoc ab alio quodam circumdaretur, sed corpus infinitum non
est. Quapropter necessariō incorporeum erit, quod postre-
mo comprehendit, atq; ambit uniuersum, sicuti omnium ul-
timum erit et infinitum. Itaq; supremā corporeorum entū
periochen incorporeumq; infinitum, et uacuum nominant,
ut nihil reliqui corporum in ipso retinentem.

Tempus. Cum sint mēsuræ quatuor, Numerus, Magnitu-
do, Locus, Tempus, Numerus discretionē metitur: magnitu-
do spatii: locus omnimodam positionē: tempus generationis
fluxū et extensionē. Est enim motus et omnium entū mē-
sura. Quod quidā non admittētēs huiuscemodi rationibus
contendūt. Aliquid enim illius factum est et iam non est: ali-
quid uerō futurū, et nondum est. Compositum enim ex non
entibus quomodo fuerit? Præsens autē et nunc, non pars tē-
poris, sed partem metitur. Quod facile redarguitur, quum
multa ex entibus non entia sint, et ex non entibus entia: non
autē corrumpuntur, sicuti etiā sensuum *ἀτιλῆ* uas dicimus
et existētēs absq; eo quod fiant: et item non existētēs absq;
eo quod corrumpantur. Sic et partes temporis minime in-
corruptioni subiiciuntur Præteritū et Futurum. Est et me-
dium quoddā, quod Nunc appellatur, alterius quidem finis,
alterius initium, quod quanquā primo et per se nulla quidē
pars tēporis est, haud aliter quā nota in lineis et unitas in
numeris: hæc in discretis, illa in continuis nihil augent, Ta-
men præsens etiam tēpus secundum naturam potestate denotat.
uerbi gratia: domus tota locus generatim uocatur omnium
quæ sunt in domo. Sed ea ratione quas terminum ac superfi-
ciem circumdantis cōtinenter retinet in se, ipsa proprie locus
dicitur. Sic quoq; Nunc, secundum præsens tēpus appellatū
est tēporis pars, inter præteritum et futurum. Ea uerō ra-
tione qua nūc proprie et per se dicitur, in diuisibile sibi cō-
tinenter cōiunctum habet. Quare sub eodē uocabulo Nunc,
et pars temporis, et non pars temporis accipitur.

Cognitis his, restat quid sit tēpus definire: Est enim nume-
rus motus secundum locum per se, et aliorum per accidens.
Dicitur namq; Numerus numerās, et Numerus numerā-
tus. Primus dupliciter dicitur, unitates uidelicet ipse. Et
alius quo numerato alia numeramus: ut per lineas numerā-
tas alia numeramus, et per tēpus numeratū numeramus et
motum. Numerus autē numeratus seu numerabilis, sunt
ipse res numeratæ. Et hic rursus dupliciter: aut secūdu quā-
tum, ut duos aut tris motus dicimus: aut secundum ordinē, ut
primū motū et secundū. Igitur tēpus nō est numerus nu-
merās primo et per se, qui ad discretā pertinet quantitātē,
nō ad continuā: sed est numerus numeratus, quæ unitates nu-
merāt, uidelicet duorū, trium, quatuor dierum tēpus. Est
etiā numerus numerās secūdo modo dictus: quoniam per tem-
pus huiuscemodi numeratū numeramus et motus, uidelicet
duorū trium dierū iter seu motus. In primo namq; tantū tē-
poris partium existētia est. In secūdo tēporis est motus par-
tium existētia, deinde relatio prioris partis ad posteriorē.
Nam tēpus est mēsurā motus secundū prius et posterius. In
omni enim mutatione prius et posterius est, quæ sunt partes
tēporis: ergo omnis mutatio in tēpore fit: itaq; motū tēpus
metitur, et tēpus motus. Tēpus est mēsurā motus, qui ma-
xime omnium est notissimus ac normalis, præsertim cyclicus:
deinde per eū, reliqui motus generationis et corruptionis
et aliorū. Corruptionis namq; per se tēpus causa est, generē-
tionis ex accidente: ut puta Sol, causa est gnationis, qui tēpore
agitur. Præterea tēpus nō dicitur, neq; uelox, neq; tardū,
sed

sed magnum et paruum, breue et longum. Nam uelocitas in
breuitate fit tēporis, et tarditas in longitudine. Ceterum
æqualium numerabilium idem est numerus. Decem enim ouium
et decem canum idem numerus, sed nō est idem decem. Di-
uerse enim oues a canibus: argumento est æquilateralis et
scalenus, cum non sit idem triangulus, tamen est eadē figura.
Numero igitur numeranti conuenit, ut sit idem respectu di-
uersorum. Sed numero numerato conuenit secundum prius et
posterius inter se differre. Non solum enim numeramus mo-
tum per tempus, sed tēpus etiam per motum: quod sanē pro-
batur primō per simile, quoniam numerū per numerabilia,
et numerabilia per numerū: ut per numerum cognoscimus
multitudinē equorum, rursus per unum equum sæpe iteratū
cognoscimus numerū equorum. Eodē sermē modo quā-
do nobis nota est certa quātitas tēporum, motus uerō igno-
tus: tunc motum per tempus metimur. Præterea sicut se
habet motus ad magnitudinem, ita se habet tempus ad mo-
tum. Sed nos metimur magnitudinem per motum: et cōtrā.
Sic enim dicimus uiam esse magnam, si multi fuerint motus:
et rursus motum esse multum, si uia fuerit magna.

Post hæc differit, quod non solum motus mensura est tem-
poris, sed etiam quietis ex accidente. Non enim qua quies,
hoc est absentia motus, sed quia qua quodammodo motus di-
ci possit. Duplex est enim motus: alter est quieti opposi-
tus: alter est fluxus simpliciter et extensio, quæ est quietis
comprehensiuā. Itaq; metitur tempus rem motam et quie-
scentem secundum existētiā extensionem.

Postremo cum mensuræ largo uocabulo res metiamur,
Aeternitatem theologice sine tempore ponunt, qua solus frui-
tur Deus: Aeternū autē angeli, qui quāquam sine fine sint, prin-
cipio non carent. Reliqua mortalia tempus metitur.

Partes tēporis Nunc, Tunc, Iam, Modo, Olim,
Repente.

Post hæc quoniam motus est in tempore, et ideo numerat-
ur a tempore, dupliciter dicit aliquid esse in tempore: uno
modo quod simul est cum tempore, sic quod ipsum est quan-
do tempus est. Alio modo sicuti pars temporis aut passio, ut
etiam arithmetice unitas par impar.

Deinde dicit duo requiri, ut aliquid sit in tempore: primō
quod cōtineatur sub tempore, ut sicut illud est in loco quod
continetur sub loco. Ex quo infert quod esse in tempore non
est esse quando tempus est, nec esse in loco quando locus est,
quia sic omnes res essent in quolibet. Et sic cœlum esset in
milio: nam quando milium est, cœlum etiam est. Sed oportet
quæ in tempore, præstantur aliquid sub tempore: probat ex
eo quod consueuimus dicere quod tempus tale faciat omnia:
et quod omnia senescunt sub tempore.

Catholica quatuor Facit insuper quatuor catholica: primum, non entia et
impossibilia se aliter habere: ut diametrum quadrati esse la-
teri symmetrum: non sunt in tempore: probat, quoniam sub
tempore nil cadit, nisi quæ mouentur et quiescunt. Dein-
de omnia generabilia et corruptibilia, et omnia quæ ali-
quando sunt, et aliquando non sunt, in tempore sunt. Probat
quoniam tēpus esse eorum excellit, eorumq; item essentiam
metimur. Tertium, illa quæ non sunt, aliquando tamen
fuerunt: ut Homerus, et illa quæ non sunt, et aliquando
erunt, metimur tempore. Quartum, illa quæ nec fuerunt,
nec sunt, nec erunt, et illa quorum opposita semper erunt:
ut asymmetrum diametrum, in tempore non sunt. Illa uerō
quorum opposita non semper sunt, esse et non esse, generari
et corrumpi possunt. Et sic ea metimur tempore.

Libro quinto de diuisione motus in species suas, deq; uni-
tate et cōtrarietate motuum et quietum. Primō quæ mo-
uentur, aut ex accidente sunt, ut cum dicimus musicū ambu-
lare: aut secundum partē, aut curari dicitur totum corpus,
sed

cum thorax curatur. Id uerō quod sic mutatur, dicitur sim-
pliciter mutari. In mouēte item medicus primū per se curat,
manus autē percussit. Quæ tanquam indeterminata dimittē-
da. Nam quæ per se mouentur, per medium sunt cōtrario-
rum, ut uox media et grauis ad ultimā, acuta ad extremā.
Et fuscum album ad nigrū, et nigrum ad albū. Item moti-
ua nō esse neq; in specie, id est, qualitate, neq; in loco subie-
ctiue, neq; in ijs quæ mouētur. Nam quæ mouētur in mobili-
tate, ut sciētia, calor, alioquin erit in motu mutatio. Quapro-
pter aliquis dubitet an proprietates motus sint: nā albedo nō
est motus, sed albedo. Motus enim in ligno nō in specie: ma-
gis enim dicitur motus a termino ad quod, quā a quo. Nā
corruptionem dicimus, quod mutatur ex esse ad nō esse, et
item generationem quod mutatur de non esse ad esse.

Præterea in omni motu quinque concurrere oportet: Mo-
uens, Motum, Tempus in quo mouetur, et Terminū a quo
et, Ad quem.
Deinde sex mutationis species narrat: de subiecto in sub-
iectum, quæ dicitur alteratio: de non subiecto in subiectum,
quæ est generatio: de subiecto in non subiectum, quæ est cor-
ruptio. Ex non subiecto autem in non subiectum non dicitur,
nisi in accidente: ut ex non nigro, non album. Ex his dicit
generationem non uere motum esse, quod (cum ex non esse
fiat) quod non est moueri non potest.

De non ente quoq; ait multifaria dici, uidelicet secūdam
corruptionem, et diuisionem, et illud quod uocatur falsum:
aliud nō ens, quæ potestas est: aliud secundum accidēs, ut ho-
mini non esse album, quæ non entia simpliciter non moueri
dicitur. Sed neq; corruptio est motus, quia motui opponitur
motus, aut quies: sed corruptioni opponitur generatio, quæ
neutrum est. Solum alterationem deniq; motum ponit.

Posthac sub tribus generibus motū subiicit. Sub Quanto
argumentum et diminutionē: sub Quali alterationē: in Vbi,
secundum locum mutationē, qui prior omnibus. Sub sub-
stantia uerō nō est nisi per accidēs, quod nullum entium sub-
stantiæ sit aduersum. Non etiā sub relatione, neq; sub actione
et passione, quod nō sit motus motus, neq; generationis ge-
neratio, neq; mutationis mutatio. Nam motus non est de nu-
mero subiectorū: neq; terminus alterius motus, quod septem
rationibus probat, uti apparet. Dicit etiā quod motus se-
cundum magis et minus, qui sit in alteratione, est nihilomi-
nus ex cōtrario in cōtrarium secundū quid, ut ex magis al-
bo minus albū. Simpliciter autem mutatur ex albo in nigrū.

Præterea immobile tripliciter fieri: uno modo quod nul-
latenus aptū est moueri, ut sonus, id est, uox inuisibilis. Dein-
de quod difficile aut mouetur, aut saltē difficile incipiat mo-
ueri: Tertio quod aptū est moueri facileq; mouetur: et hęc
immobile dicitur quiescere. Quies enim motui est cōtraria.

Deinceps de Vnitate motus et oppositione, narratq; in
primis super hoc septē proprietates: easq; diffinit, uidelicet,
Simul, Separatim, Tangere, Medium, Consequēter, Habitū,
Continuū. Simul enim dicitur quæ sunt in uno loco et im-
mediato. Separatim uerō quæ in alio. Tangētia, quorū
ultima sunt simul. Medium est in quod aptū est peruenire id
quod cōtinuō mouetur secundum naturā prius quā in ulti-
mum terminū motus, in quē mutatur. Hinc addit quod ut mi-
nimū ad mediū tria requirūtur: duo extrema et ipsū me-
dium. Consequēter sunt, quæ se habēt secundum ordinē: et
quod inter illa mediū eiusdē generis: ut linea lineæ cōsequen-
ter est, unitas unitati, et domus domui: nihil tamē prohibet
inter ea quæ sunt cōsequenter aliud esse medium, dum modo
illud nō sit eiusdē generis. Deinde subdit quod prius nō se ha-
bet cōsequenter ad posterius. Non enim unū est cōsequenter
duobus: neq; linea prima cōsequenter secundæ. Sed hęc sunt
consequenter illis. Habita dicuntur, quæ consequenter
sunt

Quod cœlum non est in loco
De Vacuo
Vacuum non esse ex experientia uas
Quid uacuum
De diuisione motus in species

De Tempore

Qui tēpus nō admittunt

De Nunc

Quid sit tempus

Numerorum diuersitas

Mutatio

In motu

Mutationis species

Non ens multifaria

Motus sub tribus

Immobile tripliciter

De Vnitate

Motus & oppositione

Proprietates VII.

sunt ac se tangunt. Continua dicuntur, quorum ultima sunt unum. Atque triplex esse continuum, quaedam per colligantiam, alia per contactum, alia per insectionem.

Catholicum

Comparat demum adinuicem nonnullas earum proprietatum, uidelicet Consequenter, Habitum, et Continuum. Primaque est consequenter se habere: secunda habitum esse: tertia continuum. Postea catholicum infert, quod nota in continuo non se habet eo modo sicuti unitates in numero. Primum quod secundum notas fit contactus: secundum uero unitates non fit contactus. Deinde quia inter duas notas necessario mediat linea, sed inter unitates non necessario mediat numerus, nullum enim medium dualitatis et unitatis.

Motus unus, specie, genere, numero

Post haec de triplici motus mutatione tractat, monstratque multifariam dici motum unum: Specie, Genere, Numero. Motus item unus numero tripliciter: unitas illius quod mouetur, unitas termini ad quem fit motus, et unitas temporis requiritur. Ad motum uero unum, genere uel specie, non unitatem temporis, aut mobilis, sed ad motum unum numero: oportet terminum esse unum, et non deficientem, id est, non interruptum: et mobile etiam debet esse unum, non secundum accidens, sicuti Socrates, et album. Nec etiam sat est, quod terminus sit unum commune: quia tunc contingeret duos homines sanari simul, secundum eandem sanitatem, quod fieri non posset. Ad unitatem igitur motus requiritur unitas temporis, et mobilis et termini. Non erit idem numero sanitas Socratis, qua sanus est mane et uesper: dato quod interrupta sit per morbum. Praeterea motus, quos, id est, nominalis, hoc est, uniformis, magis unus quam non nominalis: quod uidetur uariare secundum magis et minus: uerbi gratia: si aliquo modo obliqui sint motus, nec in ubi, nec quando terminantur: non ergo fuerit unus qua uariis, qua uero numerus unus.

Quid ad motus unitatem appetitur

Deinde motus contrarietates ostendit, quae est quaedam diuersa species: ut in x. Metaph. scribitur. Contrarij enim sunt motus inter se simpliciter. Quia autem ex oppositione. Praeterea quies quieti, et mutatio mutationi: sed magis motus motui contrarius. Fit autem dupliciter: secundum naturam, cum sursum et deorsum est, aut termini a quo ad quem: deinde praeter naturam, cum uidelicet ignis fertur deorsum, et terra sursum. Eadem ratio et in quietibus. Quies sursum, et quies deorsum: in his etiam quae praeter naturam sic quiescunt. Et mutatio de sano in aegrotum, et de aegroti in sanum erit aliquo modo contraria.

De motus ac quietis contrarietibus

Libro vi. Motum diuidit in partes magnitudinis: ante omnia monstrat continuum non componi ex indiuisibilibus: ut linea ex notis non componitur: quod cum alijs rationibus, tum ex magnitudine et tempore, quae item cum motu sunt in infinitum diuisibilia, ostendit. Nam de utriusque probat. Velocius in tempore equali pertransit maius spatium, et minore equali spatium, quod non esset si magnitudo et tempus componerentur ex indiuisibilibus, essent enim indiuisibilia: ex quo uelocius aut tardius nequaquam ex eis prodiret. Haec enim ex partibus diuisibilium procedunt.

De motu magnitudinis diuisione

Post haec uenit ad motus diuisionem: dicitque motum dupliciter diduci, Vno modo tempore, ut trium horarum iter: alio modo per partes, ut trium stadiorum motus. Mutari rursus dupliciter dicit: secundum alterum, ut aliquid in anno mutatur, quia in die: alio modo aliquid mutatur aliquo tempore, per se primum: et necesse est illud mutari qualibet illius temporis parte. Ex quo fit ut in motu, sicuti neque in tempore, neque in magnitudine ulla, detur principium. Nam si esset principium aut illud diuisibile uel indiuisibile foret: si indiuisibile, eadem ratione alia pars esset indiuisibilis: et sic in continuo esset indiuisibile immediatum indiuisibili. Si uero diuisibile, oportet quod medietas praetereat ante quam totum, et medietas illius medietatis ante illam: et sic in infinito igitur non est dare principium, quonia ante qua-

cunq; parte praeterita est accipere partem prius praeterita. Nam mutatum esse, duplex est: primum actu: cum res iam perfecta, et motus absolutus, et tunc principium datur: secundo modo dicitur potestate continuans transmutationis partes adinuicem: et tunc principium minime datur, quonia quodlibet mutatum esse, quod Graeci μεταμορφοσιν uocant, praecedit transmutatio seu transmutari, et in qualibet transmutatione sunt infinita mutata esse: sicuti in qualibet linea sunt infinita nota: unde sicut in linea recta continua non est dare primam notam continuantem partes eius adinuicem, ita in moueri non est dare primum mutatum esse continuans partes motus adinuicem. Ex quo haec ordine huiusmodi ponuntur, ante omne mutari, est mutatum esse: deinde ante omne mutatum esse, est mutari: ante omne mutari, est mutari: postremo ante omne mutatum esse, est mutatum esse.

Post motus diuisionem differit de Finito et Infinito circa motum. Sicuti enim diuisio pertinet ad continuum rationem, ita finitum et infinitum. Quomodo supra ostendit, diuisionem simul in motu magnitudine, tempore, et mobili inueniri, ita nunc de infinito docet. Primum autem demonstrat in omni magnitudine et tempore reperiri: deinde in motu et in mobili. Dicit igitur non posse magnitudinem finitam in tempore infinito pertransire: nec rursus infinitam in tempore finito. Eodem modo nec mobile finitum magnitudinem infinitam: nec item infinitum magnitudinem finitam in tempore finito peragere. Duplex est enim infinitum: aut secundum diuisionem, aut secundum extrema. Ex hac igitur diuisione Arist. Zenoni respondet: qui dicebat nihil posse moueri de loco ad locum, quonia pertransibat spatium infinitum in tempore finito. Nam prius erat necesse transire medium spatium, et prius medium medij, et sic in infinitum. Dicit itaque tam spatium seu magnitudinem, quam tempus, in quo pertransitur esse infinitum secundum diuisionem, non autem secundum extrema: ac transire infinitum secundum diuisionem, finitum uero secundum extrema: in tempore infinito secundum diuisionem, finito tamen secundum extrema.

De finito et infinito in motu

Ad ultimum differit de natura et diuisione quietis. Cum enim probauerit nec motui nec tempori dari principium, nec etiam dari quieti: nunc contendit, quod status qui est quietis generatio et motus, in tempore mouetur: quod sane probatur hoc modo: Omne quod mouetur, mouetur in tempore: sed omne quod stat, mouetur: ergo omne quod stat, mouetur in tempore. Minus adsumptum patet: quod aptum est moueri et non quiescit, mouetur: sed omne quod stat, aptum est moueri, et non quiescit: ergo omne quod stat, mouetur. Nam stare, intendere quieti est, quod motui subijcitur cuidam: si motui et tempori: non habet ergo quies, sicuti et motus principium.

De quiete

Status

Enarrata motus et quietis diuisione confutat quosdam ueterum errores circa motum, et primum Zenonis negantis penitus motum esse, ac dicentis, neque caelum, nec aliud moueri, a loco ubi esset progrediendo, sed tantum uerti in seipsis. Deinde Democriti, qui ex atomis et indiuisibilibus dicebat esse motum, et ex his omnia generari: ubi probat nihil omnino indiuisibile moueri. Nam quod mouetur in tempore mouetur: sed indiuisibile in tempore moueri non potest. Minus adsumptum probat: quod in omni tempore datur minus, daretur propterea minus tempore in quo indiuisibile mouetur: quod omnino falsum.

Tertio Heraclitum refellit, omnia semper moueri dicitate: monstrando quod nulla mutatio inter duos terminos existens est infinita: nam generatio et corruptio est inter duo contraria: et alteratio inter duo contraria: motus item rectus a quo et ad quem: impossibile est id moueri quod non contingit motum esse: sed si rectus motus esset infinitus, non contingeret aliquid mobile esse motum per ipsum: ergo nec contingeret aliquid per ipsum moueri. His addit quod forte nil prohibet tales motus esse infinitos: ut si post motum localem fiat alteratio, et si post alterationem augmentum, et iterum generatio: non tamen unum

unum et eundem motum esse infinitum contingit.

Libro vii. De motu prosequitur, quae ad mobile motoremque applicat. Primum namque de primo mobili. Postea de motore primo. Dicit esse necesse omne quod mouetur ab alio quo moueri. Deinde posse aliquid moueri a seipso: quod dupliciter intelligendum: aut ad actum primum, id est, ut de non esse traseat ad esse: aut ad actum secundum, id est, de non agere ad agendum. Ad actum namque primum nihil seipsum mouet: quonia nihil producit seipsum. Ad energiam uero secundam potest aliquid mouere seipsum, non solum ex accidente: ut cum uehitur quis, nauim aut equum ipse mouet: sed etiam per se: ut de grauius et leuius patet. Deinde non esse processum in infinitum in mouetibus et motis, sed ad unum mobile ultimum uenientium, et ad unum ultimo mouentem. Deinde monstrat, quod omne mouens est simul cum moto contiguum, aut continuum sine medio: et hoc in omni motus specie. Ad quod probandum narrat quadripartitam esse motum extrinsecum, Pulsione, Tractione, Vectione, Volubilitate. Omnes tamen ad pulsione et tractione reduci. Pulsione duae species: uidelicet impulsio, qua deficiente expulsio est, quae Graecis sic uocatur: ὄπισθεν, ἔκθροσις, ἀπὸ τοῦ ὄπισθεν, ἔκθροσις, ἔκθροσις, ἔκθροσις. Volubilitas autem in tribus consistit motibus, qui ite omnes ad tractione et pulsione reducuntur. Nam uolubilitas componitur ex tractione et pulsione: quae alter impellit, alter trahit. Sub tractione quoque diuersi comprehendantur modi: inspiratio, expiratio, expulio. ἰσπύρωσις, ἔκπνοσις, ἔκπνοσις, ἔκπνοσις. Et quaeque corporum emissa, aut receptiua sunt: ut ἀπὸ τοῦ ὄπισθεν ἔκπνοσις, hoc est, dissipatio et coterectus. Nam omnis secundum locum motus collatione aut disserctione constat: quas Graeci ὀπίσθεν ἰσπύρωσις dicunt.

De primo mobili

Quomodo aliquid ab seipso mouetur

Motus extrinsecus quadripartitam

De motu alterationis

De motu comparatione

Quae ad comparationem rectam expendantur

De comparatione motuum localium

uelocitatis equalitate attendi. Postremo quomodo in modo forma debeat comparari in generatione et corruptione.

Lib. vii. De primo motu et motore differit, et aperte decernit contra dogma Christianum motum esse sempiternum, semperque fuisse, ex quo mundi ponit eternum: quod quantum in primo Topicorum dicit esse indemonstrabile, argumetis tamen procedit dialecticis: cum alijs, tum hoc, quod omnes philosophates generationem et corruptionem dixerunt: ergo et motum. Deinde qui dicit mundos infinitos esse: quosdam corruptioni, quosdamque generari, ponunt generationem et corruptionem semper esse: propterea et motum. Refert Anaxagorae opinionem, dicentis omnia in chaos confusa in infinitum fuisse tempus, mentem uero diuinam ea secreuisse. Probat deinde ex parte temporis: nam tempus quod numerus et passio motus existit, semper fuit: quia prius et posterius semper sunt, quae sine tempore non sunt. Soli namque dicit Platonem tempus genitum putauisse: idque cum caelo esse factum: cum etiam caelum factum assereat. Post haec ipsum primum motorem immobilem ponit: quod necesse sit quaedam moueri et quaedam quiescere: aliquid semper moueri et nunquam quiescere: nonnulla semper mouere, et nunquam moueri. Primum est animalium, secundum caeli: tertium ipsius Dei. Queri autem solet, an caelum moueatur a seipso. Si enim totum cum sua intelligentia ponatur, a seipso proculdubio mouetur. Si pro mobili tantum, a propria intelligentia extrinsecus moueri dicitur. Grauius et leuius naturaliter aut uolenter mota in reflexionis termino coquiescere necesse est.

De motu aeterno

De primo motore

Motus cyclicus & rectus

De omni ratione motus

Motum localem omnium primum dicit, antiquioremque, ob primum mobilis perfectionem, ex cuius motu, qui cyclicus infinitus ac perfectus existit, caetera mouentur. Motus autem rectus minime perpetuus, quia reflexus ac non continuus extat. Postremo ratio motus omnis hoc modo diducitur. Quaedam per se mouetur, quaedam ex accidente, ut quae insunt motis, ut abbe de in homine, uel homo in nauis, et quaedam per partem mouentur, ut membrum aliquod ab homine motum. Eorum autem quae per se mouentur: alia ab se, alia ab alio: alia secundum naturam, alia praeter naturam. Ab se autem et secundum naturam animantia omnia, quae principium motus in se habeant: quatenus autem corpora sunt et grauius, praeter naturam feruntur nisi deorsum descendant. Quae autem ab alio mouentur, aut naturaliter, aut praeter naturam mouentur. Praeter naturam, ut terrestria sursum, et ignea deorsum. Secundum naturam grauius deorsum, et leuius sursum: quantum utrumque ab se, an ab alio, dubitatur. Arist. dicit, quod in se principium quidem agendi non habent, uerum patienti.

IN ANIMAM.

PRIMIS speculandi scientiam ponit de genere bonorum honorabilium esse, praesertim de anima ob nobilitatem subiecti. Sunt et scientiae practicae de genere laudabilium quae circa actionem uersantur. Laudatur actio: contemplatio uero ac doctrina honoratur: quonia haec, finis est: altera ad finem. Animum esse dicit substantiam incorpoream productam ante corpus: non ex elementis, ut putat Plato: sed quintam essentiam que entecheia uocatur, id est, habitus perfectionem, sed de diffinitione melius in secundo. Per animam uero accidentia, siue qualitates, siue proprietates, seu etiam potestates: ipsa ualde deprehenditur anima. Harum propriae sunt quaedam animae, ut mens, siue intellectus, Graecis uis, qui corpori minime communicat quantum corporis phantasiaeque; instrumento utatur. Nonnullae corporis tantum: ut sensus. Aliae uero communes animae ac corpori, quas uisus, i. perturbaciones uocat. Praeterea anima retinere in cognoscendo rerum species, non res ipsas. Nullus enim in anima lapis, aut homo, sed lapidis, aut hominis species intellecti. Postremo opiniones ueterum de anima enumerat, quae his uersibus facile claudi possunt.

Potestates animae

Opiniones ueterum de anima

Demo

Democritus constare animam decreuerat igne.
 Pythagoras atomis, simul & Leucippus, eandem
 Ponit Anaxagoras intellectum ac elementa:
 Empedoclesq; Platoq; ferunt numeros & ideas.
 At motum Thales animam dicebat. & inde est,
 Quod ferrum moueant, lapides essent animati.
 Aëra Diogenes, Heraclitus esse uaporem.
 Comparat Alcmeon hanc cœli motibus ex quo
 Perpetuam putat, ac cœli ratione teneri.
 Hippocrates lympham facit humentem ob genituram.
 Sanguine sed Critias illam constare uolebat.

In tris igitur opiniones cuncta de hac dicta diducit. Quidam
 mobile spectauerunt: nonnulli sensibile, incorporeum alij. Quo-
 rum sententias partim recipit, partim rejicit. Quod mouet
 anima, concedit: quod uero mouens moueatur, minime cœ-
 dit. In qua opinione fuisse Pythagoras & Plato. Nā, inquit,
 mouens moueri per se, non esse necesse, nisi ex accidente: ut
 nauis nauem mouens, mouetur & ipse. Quod enim dicebat,
 per iram, aliaq; animi perturbationes manifesto animā mo-
 ueri: hoc ait non animæ tantum, sed animæ in corpore mo-
 tus esse: quod corpus ex illis maxime mutatur: Animam ue-
 rò per se integram, incorruptamq; manere. Sicuti & in senec-
 ta, aut in morbo aliquo dehydratio ex affectis organis, nō ex
 anima affecta procedere uidetur. Secundo quod sentiat ani-
 ma admittit: quod autē simile simili sentiat, non admittit. Nā
 cum & Pythagorei & Platonici dicent tam ex elementis
 constare: uolebant per similitudinē cæterorum cōpositorum
 cuncta sentire, cū innumerabilia sint: quod omnino falsum.

Tertio quod incorporea sit adsentitur: q. uero huiusmodi
 incorporeum tenuissimū esse corpus dicant non adsentitur.

Libro 1. Ut animam ipse tandem diffiniat, entelechiam
 primam eam uocat corporis physici organici, potestate uitā
 habentis. Est enim Entelechia quā Græci enarratores ἔντε-
 λῆς ἢ ἕαυ, id est, perfecti habita, ut ita dicā, sunt interpretati:
 hoc ab energia differēs: quod hæc generatim actus intrinse-
 cus etiā corruptedō, Entelechia tantū perficiēdo appellatur.
 Primā dixit ueluti potestate ac habitu scientiā: non itē secū-
 dam, quæ in actione meditationeq; scientiæ sit. Sic in somno ac
 quiete uacare quādoq; animā cōtingit: nihilo tamē sciens ho-
 minē animatū putamus. Organici præterea, nō lapidei: phy-
 sici, nō mathematici, aut artificialis. Entelechia igitur &
 formā essentialē animā, esse corporis cōtendit. Nā in homine
 duplex formā essentialis: una quæ cadē & cōpositi dicitur,
 cū cōpositū omne ex materia cōstet & forma: altera quæ
 magis proprie essentialis hominis est anima in cōposito.

Duo in his nondum manifesta dicitur anima sit a corpo-
 re separabilis. Nam quasdam eius partes quæ corporeas ha-
 bent sedes, omnino inseparabiles esse probat. Quasdam uero
 nullius esse corporis, ut intellectus, qui contingit separari,
 ueluti perpetuum a corruptibili. Alterum an anima sit ente-
 lechia corporis, sicuti nauis nauis: quod ab orthodoxis in
 nostro dogmate minime recipitur.

Quinq; insuper ei partes attribuit: Vegetandi, Sentiendi,
 Appetendi, Secundum locum mouendi, & Intelligendi: quæ
 sunt eadem subiecto, distinctæ uero ratione. Et pro animan-
 tibus ipsis, ac anima tota quandoq; ponuntur, ut in ijs quæ
 uegetantur: quandoq; partes sunt, ac potestates ipsius, ut in
 ijs quæ sentiunt, pars eius uegetatio est: in ijs uero quæ intel-
 ligunt, uegetabile ac sensibile eius dicentur partes. Vege-
 tandi igitur pars Gignit, Nutrit, Auget. Quæ item Auget,
 Attrahit, Retinet, Concoquit, Expellit.

Sensus quoq; præter exteriores quinq;: Sensus cōmunis,
 Phantasia, Memoratiua, Imaginatiua, Aestimatiua: eadē &
 ipse subiecto, diuise ratione ac officijs, quæ ad tria prima
 tantum reduci solent. Sensus ideo communis dicitur, quod

omnium exteriorū sensuum iudiciū sumit tantū præsentium.

Phantasia, uel absentiu. & ille uigilatiuum, hæc etiam dor-
 miētiū: ille in nostra potestate nō est absentibus rebus, hæc
 uero semper, sine qua nec menti quicquā est percipere. Nam
 per paragrammatismū quasi phantasia dicitur, ut cogitationi
 lumē præferēs: siue ἀπὸ τῆ φαντασίας, quod est apparere. Differt
 autē à memoria, quod ex facta sepius phantasia memoria gi-
 gnitur. Nam illa ut animal pictū contemplatur tantū, nec ul-
 tra prospicit. Memoria uero ut leonis, uel alterius animalis
 imaginem contuetur. Nam si solum imaginem considerare-
 mus, nihil absentium recordaremur. Memoria igitur per se
 in sensorio: ex accidente uero in ratione sita est, quod sine
 magnitudine & tempore nihil sanè recordari possumus.

Memoriæ firmitatem attribuant in occipitio: sicuti sensui
 communi humorem: quapropter semibus aut peris deest, his
 quod nimio humore tanquam in aqua typus non figuratur: illis
 nimia siccitate ueluti calx in ueteri edificio abscit. Idem
 & in morbo affectis contingit. Adfecta enim memoria ra-
 tio funditus perit.

His addit recordationē, Latinius quā Reminiscētiā,
 id est, ἀνάμνησις, quæ est reuocatio prioris memoriæ post
 obliuionem: non autem penitus, quoniam hæc scientiæ & di-
 sciplinæ foret: sed quasi per nebulam, quod solius est hominis,
 quoniam rationis cuiusdam & perseruationis adminiculo
 uidetur uelle in memoriā per signa aut typos similes, uel
 contrarios, seu proximos redire. Et uelle tantum hominis
 est. Igitur recordari seu reminisci hominis fuerit.

Sed de Sensu, Sensatione, Sensorio, Sensibili, breuiter dicen-
 dum, quæ Græci αἰσθησις, αἰσθησις, αἰσθησις, αἰσθησις
 uocant. Est enim sensus, potestate & energia, ut uisus
 & uisio, quam sensationem uocant: quo firmo modo scientiā:
 nisi quod sensus energia extrinsecus, scientiā uero energia
 intra hominem est: & hæc uniuersalium, illa singularium.
 Transit igitur de potestate in energiam, non agendo sed pa-
 tiendo. Sensus enim à sensibili patitur: non per corruptionem,
 sed per perfectionem. Sunt autem quinq;, uisus, Auditus,
 Gustus, Oloratus, & Tactus: quæ ad unum sunt terminatæ,
 nec ualent ad contraria: uti ualeat intellectus. Præterea à
 summo sensibili corrumpuntur. Sensus item duplex uirtus,
 longē, deinde critice sentire. In hac ultima præstamus, cum
 in altera superemur à belluis.

Sensilia propria quæ singula singulis obijciuntur. Com-
 munita uero uocat Aristoteles Quietem, Motum, Nume-
 rum, Figuram, Magnitudinem. Ex quibus duo ultima tan-
 tum tactui & uisui sunt communia. ut ait commentator, con-
 tra Themistium, qui posuit omnes communes.

Sensoria ipsa sunt organa quibus sentimus, eodē subiecto
 cū potestatibus. Potestates enim perfectiones uirtutesq; sen-
 siorū sunt. Hæc Arist. elementis accommodat. Visum aquæ,
 auditū aëri, olfactū igni, gustum tactumq; terræ. Energiam ac
 obiecta nobis notiora ac priora potestatibus sunt, quod ter-
 mini sunt earū. Potestates enim ordinē & relationē ad ener-
 giam referunt: nam per energiam & obiecta distinguuntur.

Inter sensus autē uisus nobilitate præstat. Hunc Empedo-
 cles & Plato in Timæo igni accommodant, resillente Arist.
 ac dicēte, quod eo modo uidēdi energia, sicuti ex lucis splē-
 dore egrediens uel in tenebris uideret. Non enim pars est in
 tenebris lucem extinguere, sed potius in humore: at hoc mi-
 nime contingit: quare falsa eorū opinio. Humor igitur con-
 cretus in oculo ex humida parte cerebri profluens intrinse-
 cus, tum aër extrinsecus tanquā duo diaphana uidendi sunt
 causa. Illud quoq; non paruum iudiciū aquæ, quod corruptis
 oculis humor profluit. uisus omnino triplex: Directus,
 Refractus, & Reflexus, de quibus optica & catoptica Eu-
 clidis est. Nec substantiam sed colorē cernit. Si enim substan-
 tiam

De sensu com-
 muni phantasia
 & memoria

De recorda-
 tione

De sensibus
 exterioribus

De uisū

tiā cerneret, noctu quoq; ipsam conspiceret: substantiā enim so-
 la mens nouit. uisus igitur propriū obiectū color, qui &
 ipse in luce cōspicitur. Lux uero entelechia diaphani qua dia-
 phani: cui rei iudicio est, admotus propius oculis color mini-
 mū uidebitur. Sed color quidē diaphanū mouet, uidelicet aër.
 Nec bene Democritus putat, si uacū fuerit quod in medio
 est, adspici posse diligētē, si formica in cœlo fuerit. Hoc enim
 fieri nequaquam potest, quia sensorio patiente uel ab ipso co-
 lore uiso, uel cetero ab eo quod est in medio, necesse est uidere.
 Sed ex colore quidem non potest, quod color uti supra dixi-
 mus oculis propē admotus non adspicitur: relinquitur senso-
 rium ex eo quod est in medio pati. Ita necesse fuerit, aliquid
 in medio interuenire, uti color adspiciatur. uisus itaque hoc
 modo non agit, sed ex obiecto patitur, propterea quod lux so-
 lis uel ignis energia diaphani mouet per aëra medium senso-
 riū, nisi forte corruptū morbo uel hyperbole uisibilis fuerit.

Sed de colore & diaphano rursus pauca differēdam. Aër
 enim & aqua diaphana non sunt nisi energia, hoc est luce ad-
 uenientes: siue luce uero, potestate diaphana tantum dicuntur.

Lux uero ipsa ex accidente diaphani color est, ac non certo
 loco neque circumscripto, sed tota in toto fulget. Lux itaque
 & tenebræ in diaphano ueluti in subiecto sunt. Cuius potes-
 tas tenebræ. Energia uero lux. Color diaphanū mouet. Dia-
 phanum uero uisus corporis extrema color & superficies
 simul: qua corpus, superficies: qua uero diaphanum, color. Om-
 nis enim color cum superficie: non itē contra omnis super-
 ficies cum colore: quoniam omne corpus diaphanum aut ter-
 minatum aut indeterminatum: sicuti aqua & aër. Indetermi-
 natum propria caret superficie: sic et proprio colore, sed ex-
 ternum recepit colorem sicuti & figuram: Color igitur pro-
 prie est tantum terminati diaphani. Quapropter ut aëris co-
 lores, lux & tenebræ, quamuis improprie dicuntur: eodem
 modo in corporibus mediā extremis certa proportione con-
 cordantia uisum oblectant. Sunt purpureus, melinus, puniceus,
 luteus, glaucus, ceruleus, fuluus, flauus, pallidus, uiridis, uene-
 tus. Omnes sanè colores mediū inter album & nigrum.

De colore &
 diaphano

Lux diaphani
 energia

De Auditu

Echo semper
 in fonitu

De Olfactu

Odor consan-
 guineus gu-
 stui

amarum: intermedia item, acutum, pingue, austerū, uehemens,
 gustui quoque sunt communes. Præterea conueniunt, quod ea
 quæ sine odore, plerunq; sine sapore sunt, ut elementa omnia.
 Differunt autem quod horum alterum peiorem cæteris ani-
 malibus habemus. Gustum uero ac tactum præstatiores pro-
 pter cutis tenuitatē. Odorantur & exanguia. Indicio est quod
 uehementi odore corrumpuntur. Sed dubium si respirando
 odorantur. Animalia uero spirantia non odorantur sub aqua.
 Pythagorei quedam animalia dicunt odore uiuere: quod mi-
 nime probat Arist. dicēs cōpositum esse, quod nutrit, oportere:
 ex quo cibi excrementa fiunt, etiam in plantis: ut lacri-
 me, resina, gummi, quamuis in quibusdam excrementa mini-
 me fiant, ut cicadis, quod sine membris sunt, & digestum acci-
 piunt à terra nutrimentum quantum sat est. Ad hæc quoque
 Aristotelica Theophrasti sententiam addent dicent, calidum
 & igneum causam esse odoris superfluum humorem tāquam
 rem putridam exsiccans: quapropter loca in orbe calidiora
 sicut Aethiopia, frutices odoratos gignunt. Plutar. insuper ait,
 carnem Alexandri magni odoratam fuisse ob uehementem in
 eo calorem.

Animalia spi-
 rantia nō odo-
 rantur sub aqua

De Gustu &
 Tactu

Dulcia calidi-
 ora sunt ac ma-
 gis nutriticia

De Tactu

Gustus, Tactusq; propiores terræ sensus, quorū sensoria,
 alteri caro, alteri lingua. Sensibile uero sapor in gustu: eius etiā
 qualitates, ut in olfactu superius enarraui. Fit enim ex sicco
 terreo in aqua diluto. Nō enim aqua materia saporū, cū aqua
 adore saporeq; penitus careat: sed in aqua uti colores fiunt.
 Dulcia nutriunt præ cæteris, quoniam calida. Nam uehe-
 menter dulcia calida omnia: Acerba terrea & frigida ac pin-
 guia. Nam frigus plerunq; cōdensat. Acuta uero aquea, cum
 sapor ex humore accescat. Sapores deniq; omnes, sicuti &
 generationes, ex elementis constant. Nam horum alijs alia ue-
 locius commutari uidemus: quedam statim: nonnulla medijs
 quibusdam: ut triticum ex tellure statim gignitur. Caro item
 ex tellure, medijs tritico ac cibo interuenientibus. Sic & in
 fructibus ipsis acerba, quia minorē quā matura mutationē ha-
 bēt, propiora sunt terræ ac frigiditati. Matura uero tāquā mi-
 tiora, sed per solē immutata magis calida hæc Theophrastus.

Nec redeo ad Tactū cuius sensoriū caro est, & in sanguine
 carentibus proportione carnis. Quidā tamē cor potius puta-
 uerūt. Carnē uero mediā, ut aërem in reliquis sensibus. Quod
 nō probat Arist. quāuis cor ponat alioquin sensuum omnium
 receptaculū, ac primū & commune sensoriū. Sensilia tactus,
 molle ac durū potissima. Sed & calidū & frigidū & siccū &
 humidū. Quare quidā addubitauerunt an unū antitypum tactus
 seu plura sint, ob sensiliū uarietatē. Sed & idē accidit olfactui
 & uisui, multiplices esse odores, tum colores. Tactus uero
 & gustus hoc à cæteris distāt, quod reliqui sensus nō materiā
 sed formā à sensilibus accipiūt: ut uisus albi nō recipit, sed albi
 rationē, nec albus uisus dicitur. At in gustu & tactu dulcis effi-
 citur lingua ob saporem, & calida ob tactū, aut frigida caro.
 Præterea cæteri sensus ad id in primis constituti sunt, ut bene
 animalibus sit. Hic tantum ut sunt. Et alij hyperoche sensiliū
 corrumpuntur. Hoc uero corrupto animal esse definit.

Et iam perlustratis omnibus sensibus adducā quod ab Ari-
 stot. ponitur in libris de animalium generatione: Quid causæ
 est, quod longinquitate sentiendi à cæteris animalibus supera-
 mur: cum sensus iudicio & acuitate præstemus. Meatus enim
 longior, qui tanquam fistula quedam sensilia excipit, causa est
 longe sentiendi: hoc præstant belluæ. Nā productioribus ple-
 req; sunt auribus: ut canes, maxime Laconici. Et oculi quo ma-
 gis in recessu cauo fuerint, procul magis adspiciunt. Indiciū
 manus est opposita fronti cum remotius quid prospectamus.
 Acuitatem uero & iudiciū tenuitas membranæ facit, qua præ-
 cellunt homines, quibus tenerior cutis, ij critici magis. Po-
 stremo probat Aristoteles in libro de sensu, qualitates sensiles
 esse in infinitum diuisibiles, & si corpora, cum in corporibus

Cur sensibus
 ex parte supe-
 ramur à bel-
 luis

ille sint. Contra uero sentientes cofutur, libro tertio. Eam anime partem attingit, que rationis est particeps: quam ut in opinionem diuocem, et mentem diducit. Opinionem posse decipi dicit: quia in plerisque cognitio quedam, non quod sint, aut quomodo sint (nam de ente tantum scientia) sed quod non sint, et quomodo non sint. Quapropter Opinio dicitur habitus intelligendi ratiocinatus circa ea que possunt se aliter habere. Dianca uero definit discursum rationis syllogisticum ad ueram esse conclusionem, que quide uera per se fit, ex accidente uero quandoque falsa, ob errorem in causis quas ad ipsam nequaquam pertinet indagare, sed qualescunq; accipiat ueras per illam inducere illationes. Nam de ipsis quidem principiis scientia tantum querit que nam sint: si uera seu falsa: media, uel non media: si demonstrari, uel non demonstrari queat. Quare apud Latinos adhuc nomen non inuenit: nisi forte Cognitionem interpretari uelimus. Nam dianca, qua rethorici sententiam dicunt, alia est. Nostri autem theologi hac partem intellectum diuidentem et componentem appellant. Mens uero entelechia et quasi perfectio ipsius anime, sicuti anima corporis ponitur. Animam enim mediam corporis et metis, eius sapere partem cui inclinauerit, uoluerit. Hanc Græci vsu uocant: nostri uero theologi, intellectum simplicem. Hec igitur siue intellectus, idem pueris et uiris et dormientibus et meditantibus est, tota in toto corpore indiuisibilis essentia incommunicabilis, perpetua, nihil externum patiens uis sensus. Seipsum cernens, quoniam ea que intelliguntur a materia separata sunt: et ipse intellectus receptor est speciei, et id quod scitur ipsa scientia est: et id quod intelligitur ipse intellectus. Hic quoque multifariam secundum multiplex eius officium et potestatem diducitur: Practicus, Theoreticus, Agens, Potens, seu Possibilis, tantum ratione inter se differentes: ut agens et patiens comparantur. Agens est phantasmata intelligibilia offerre, illustrareque, ac rerum species gignere. Potentis uero oblata recipere, ac intelligere: utrumque uero commentator insanus unicum in cunctis facit, externumque, quo tantum in uita uteremur, sed tamudum diui Thomæ epicherematis exploitus est. Nonnulli de agente tantum hoc putantes tolerantiores fuerunt: tamen et ipsi ab eodem quoque facile refelluntur, cum agentis, ac patientis unus sit, et in eodem actus. Ex his præterea potentem dignitate præferunt ob præstantius officium: cuius est summum bonum adsequi ac percipere. Huius ite partes, ac officia, mens et dianca est: huius et ite practicus et theoreticus. Quonia intelligere pati quoddam sit. Huius denique sunt actus intelligendi qui qualitates absolute dicuntur, ab obiecto intelligibili et intellectu re distincti. Quapropter quadrifariam illum considerant. Primo, ut uacuum tabellam antequam sit specie rerum illa occupata: que sit apta tamè apprehendere. Secundo modo cum diuersa rerum specie et cognitione illustrata uacat. Tertio cum non uacat, sed meditatur atque intelligit. Postremo cum circa suum intellectuile iugiter uersatur: quam post mortem Christiani in aeterna patria sese consecuturos sperant. In extremo Arist. de parte differit que secundum locum mouetur: cuius causam dicit appetitum et intellectum practicum, siue phantasmata esse. Nam multa appetit que non mouentur. Omnia namque animalia etiam que ceteris carent sensibus tactum habent: ex quo et phantasmata necesse est et appetitum, dolereque et delectari, ut sunt conche marine, que sopora appellantur: mediamque inter animalia et plantas tenent naturam.

Opinio

Dianca

De Intellectu

De Anima ex aliis autoribus

Thomas intellectum, Plato item in Philebo: causamque adsignat, cum duo sunt entium elementa, infinitum et terminatum, ex quibus ens et uniuersum constat, in genere infiniti uoluntas est, cum sit motus quidam ad magis et minus: Mens autem in genere termini, quoniam dum in se conuertitur profecto terminat ordinatque seipsam. Affectus qui aliunde uenit septo nullo circumscribitur. Mens autem sui imperium habet: quapropter summu bonum dicitur tanquam definitor ac moderator. Quod profecto uerum in his que secundum naturam sunt. In his uero que supra naturam: uoluntatem idem Plato uideatur quodammodo præferre in Phædro et Symposio, quod hæc per amorem simul iungatur. Hæc item, ut nostri tradunt, multiplex conscribitur: humana, diuina, antecedens, subsequens, iu uens, significans. Signa uero ipsa cum iubet Deus, cum prohibet, cum indulget, cum consulit, cum exequitur. Vsurpatur et hæc interdum pro potestate, energia, obiectio: sequitur et pro heresim, id est, electionem, quam nostri Liberum arbitrium uocant: de qua in libro tertio Ethicorum uberius dicitur. Præterea synedesis et synteresis. Solus enim animalium homo, ut Aristoteles alibi narrat, aliud cogitat, aliud facit: quod cogitatiois atque intelligentiæ plures sint uia, uoluntatis una tantum.

Thomas intellectum, Plato item in Philebo: causamque adsignat, cum duo sunt entium elementa, infinitum et terminatum, ex quibus ens et uniuersum constat, in genere infiniti uoluntas est, cum sit motus quidam ad magis et minus: Mens autem in genere termini, quoniam dum in se conuertitur profecto terminat ordinatque seipsam. Affectus qui aliunde uenit septo nullo circumscribitur. Mens autem sui imperium habet: quapropter summu bonum dicitur tanquam definitor ac moderator. Quod profecto uerum in his que secundum naturam sunt. In his uero que supra naturam: uoluntatem idem Plato uideatur quodammodo præferre in Phædro et Symposio, quod hæc per amorem simul iungatur. Hæc item, ut nostri tradunt, multiplex conscribitur: humana, diuina, antecedens, subsequens, iu uens, significans. Signa uero ipsa cum iubet Deus, cum prohibet, cum indulget, cum consulit, cum exequitur. Vsurpatur et hæc interdum pro potestate, energia, obiectio: sequitur et pro heresim, id est, electionem, quam nostri Liberum arbitrium uocant: de qua in libro tertio Ethicorum uberius dicitur. Præterea synedesis et synteresis. Solus enim animalium homo, ut Aristoteles alibi narrat, aliud cogitat, aliud facit: quod cogitatiois atque intelligentiæ plures sint uia, uoluntatis una tantum.

Ex Alexandro Aphroditico

Alexander Aphroditicus in libro de anima, de intellectu sic differit. Possibilis et agens se habent, ut materialis, et formalis. Materialis in nobis est, qui et habitualis dicitur. In eo enim sunt ab agente habitus. Agens uero extrinsecus est, et incorruptibilis uiuit separatus. Similiter quoque et intelligentiones desoris sunt, quando intelliguntur tantum intelligentiones sunt. Itaque intelligibilis species, agens intellectus dicitur. Qui causa est habitus et per se sine materia subsistere potest. Nam in qualibet re id potissimum quod maxime proprium et præcipuum, est et alijs causa ut ita sint. Species rerum intelligibiles perpetue sunt: intellectus quoque eas apprehendens similis eis fit: et est intellectus desoris in nobis genitus: ut placet Aristoteli. Possibilis uero una cum anima cuius est potestas interijt, unaque cum habitu, potentia, et perfectione sita. Quomodo autem se intellectus intelligat, idem autor sic differit. Intellectus cum se intelligit, per se speciem intelligibilem intelligit: per accidens uero seipsum: ea de causa quod intellectu accidit: ut cum intelligit, illud fiat, quod ab se intellectu est. Antequam igitur actu intellectum intelligat, ipsum intelligere, et id quod intelligitur mutuo referuntur, atque opposita inuicem habentur: uelut ea que sunt ad aliquid. Cum uero utraque in actum procedunt, et unum sunt, cessat oppositio. Ideo intellectus in energia, qui idem fit cum intellectu specie, iure se intelligere dicitur: quia hoc idem quod intelligit fit. Species enim distinctas a materia intelligit. Non enim hoc singulariter apprehendit, sed in singulari id quod est esse intelligit. Neque pari ratione sensum energiam seipsum sentire dixeris: licet ipse quoque species sensibilem rerum accipiat: ea de causa, quia sentit quecumque sentit uelut addita materie. Nam in sensibilibus aliud est esse rem, aliud est esse rei. Neque enim idem est esse, et esse æri: nam si nullo utrumque est et materia et species: æri autem esse non per utrumque, sed per diffinitionem et speciem est, que subiecta materie ingentis æs ipsum facit. Sensus ergo utriusque uidet, speciem uidet: licet in materia. Ideo omne sensibile hoc aliquid et singulare est. Intellectus uero speciei et diffinitionis in uniuersali. Et hæc quidem Alexander, cuius sententia tam de mortalitate quam unitate a nostris ite exploditur, quod et ipsa commentatoris supra enarratum sapiat errorem.

Quomodo se intellectus intelligit

Plato de anima

Platonis autem de anima opinio in uniuersum hæc est: Animas in primis, non ut Aristoteles entelechias, sed ex ipsis elementis ac rerum omnibus initijs principio a Deo creatas una cum mundo existimat, secutus Pythagoricum dogma, similia non nisi a similibus suis comprehendi: quod etiam Empedocles sentiens, ait in suis carminibus, Terram terreno comprehendimus,

dimus, æthera flammis, Humorem liquido, nostro spiritale flatu, Pacem tranquillo, litem quoque litigioso. Nam et his ille rerum initijs cum cætera omnia tum anime substantiam constare censebat: proptereaque penes eam rerum omnium esse plenam scientiam, simili suo similitudinem habentia comprehendentem. Plato igitur eas trium generum facit, mundi primam uniuersi: nam animal intelligibile mundum esse dicit: deinde astrorum spherarumque omnium, quibus singulis dat animas. Postremo terrestrium omnium, et hæc trium item generum. Demonum aeriorum qui sunt inter deos et homines. Secundæ hominum, qui sunt inter demones et belluas. Tertiæ belluarum citra rationem. Igitur hominum animas ab initio procreatas Deus æthereis inuoluit corporibus, alias alijs astris accommodans. Deinde in corpora demersit, ex quo non scire putabat, sed scire reminisci: partesque tris habere in corpore: rationalem in capite, irascibilem in corde, ut uitia ratione emedet: concupiscibilem in hepate procul a ratione, quod minus hoc uitium rationi obtemperet. Tribuit item cuique anime mentem custodiæ gratia, que ad uirtutem eam adhortaretur. Præterea in Philebo et in Phædone dicit animam uiri probi ad Dei factam esse similitudinem. Quæ autem in terris sensuum perturbationes uincerent, ad stellam suam reuolaret. Quæ ferinis perturbationibus superarentur: post mortem in alia transirent corpora pro criminum qualitate suscepta: et ambitu quodam quasi bruta pererrant, donec mente perturbationes exuperante purgatæ reuertentur ad stellam suam. Apud inferos etiam purgationes esse dicit in Styge, Phlegæonte, et Cocyto. Magna uero scelera perpetrant ac tyrannos ad tartara funditus demittit: ubi perpetuo cruciantur. Locum hoc pacto medium cum nostro dogmate uidetur probare. Immortalitatem uero ipsius anime ex motu potissimum probat. Seipsam mouere dicit contra Aristot. Quod autem ab se mouetur, semper mouetur. Quod semper mouetur, immortale est. Quod item se moueat, est argumento hominis cogitatio, quando incorporea diuinaque appetit, quando uirtute proficit, facile ostendit supra corpus esse, sineque eo motus agitare sempiternos posse. Si quis autem obijciat animam irrationalem uideri principium motus, quatenus ipsa ex se uegetandi uim ac sentiendi qualitates edit in corpus: facile respondebimus, eam non habere ueram principij rationem, sed instrumenti ab ipsa natura impulsæ, haud aliter quam elementares qualitates in suis agitatæ motibus. Et hæc quidem ex Platone. Aristoteles autem de ipsius anime immortalitate recte quidem sentire uidetur. Præsertim duobus in locis. In primo huius operis libro, ubi ut perpetuum a corruptibili intellectum diuidi dicit. Et lib. x i. Metaphysicæ, ubi ait formas reperiri essentielles, que corrupto composito uiuant: exempli anime intellectiue allegando. In lib. autem primo Ethic. aliquid nubis obijcere uidetur, quod locum felicitati post mortem negauerit: ex quo loco Alexander Aphroditicus fatetur manifesto eum mortalem potuisse animam. At Thomas pro Aristotele instat. Platonici insuper errare adseuerant, quod quum sicut et ipsi priorem corpore animam dixerit, tamen reminisci non admittat. Hereticorum quoque opinio qui traducem eam dicebant, hoc est, sicuti corpus a corpore, sic animam ab anima generari, ab Hieronymo consutatur. Nos igitur sic edocui diuinitus sumus, ut animas post corpus in utero factum ab omnipotenti Deo condi recte credamus, eiusque perpetuitatem quanquam ex multis cœlitus prodigijs dignoscere manifesto possumus, plurimis tamen humanis rationibus considerare licet, præsertim quinq;. Prima Platonica, qua supra diximus, de motu. Deinde cum sensus reliqui a summo sensibili corrumpantur, intellectus a summo intelligibili perficitur. Tertia, quod se ipsum uideat. Et hæc quidem naturalia, que supra item ab Aristotele, commentatoreque narrata sunt. Reliquæ duæ ad mores et

De anime immortalitate

IN GENERATIONEM ET CORRUPTIONEM.

DE RERVM NATURALIUM PERMUTATIONE nunc differit, que secundum essentiam generantur et corrumpuntur, aut secundum qualitatem alterantur, seu etiam secundum quantitatem augentur et minuitur. In his etiam de mixto disputat et de tactu. Quid ue sit agere ac pati. Ac initio ueterum opinione de principijs rerum et generationis consutat. Platonis etiam, qui corpora ex planis indiuisibilibus, et Democriti, qui ex atomis constituebant: quorum magna pars in primo physica commemorantur. Deinde hæc firmat symperasmata: quod in corruptione substantiali non sit resolutio usque ad materiam primam, sed forma remanet essentialis: probat quod eadem forma accidentalis remanet corrupto, que fuit ante genito, ut animaduerti licet in elementorum essentialium generatione: ergo etiam aliqua alia forma essentialis remanet. Consequens manifestum, quia si detur oppositum, aut accidens migrabit de subiecto in subiectum, aut subiectum generationis et alterationis erit materia prima, et compositio secunda præcedet primam. Symperasma secundum. Aliqua forma accidentalis eadem numero manet in subiecto genito, et corrupto. Triplices enim formæ accidentales sunt. Quædam compositi essentiam consequuntur ex materia et forma corpulentia: sicuti quantitas. Aliæ compositum mixtum consequuntur, siue ex materia et forma mixti compositum, sicut cicatrix et figura. Nonnullæ uero compositi specifice essentiam consequuntur, sicuti simitas et risibilitas. Ex his catholica dicuntur tria, quod omnes formæ accidentales formæ corpulentia consequentes remanent eadem genito et corrupto. Deinde, quod omnes formæ accidentales formam mixti consequentes, remanent eadem numero in corruptione alicuius mixti. Postremo omnes formæ accidentales essentiam speciei consequentes non remanent eadem genito et corrupto, ut corpus hominis genitum est sanum, uel ægotum, sed corpus eius corruptum, neque est sanum, neque ægotum. Ad generationem autem Sympathia et Antipathia concurrunt. Nos rerum concordiam et discordiam recte dicimus, interprete Plinio, ut sit illud Ouidij: Concors discordia foetibus apta est. In hac igitur unam esse subiacentem naturam, in qua facere ut pati sit, necesse est. Neque enim calidum frigidum calefit, sed quod his subijcitur, uidelicet animal, lapis. In quo et facere et pati est medio contactu. Neque enim alijs sensus aptior fuit, ut qui omnibus sensibilibus sit communis, qui quedam cæteris desunt sensibus. Nam aer quod sine colore ac sapore sit et oculis auribus minime sentitur. Multa quoque sine sapore, ut aqua. Tactui uero omnia communicat. Quamobrem generationi is fuit aptissimus. Igitur generatio mutatione quadam subiecti absoluitur: ut ex ouo auis, ex aqua aer. Alteratio uero manente subiecto: ut ægotat et conualescit idem permanens homo.

Triplex forma ex accidente

Catholica tria

Sympathia Antipathia

Mixtionem deinde enarrat: probatque eam omnino esse, contra negantes. Est enim mixtio mixtibilium alteratorum unio, ubi elementa tantum potestate non forma remanent. Ratio, quia unumquodque mixtum esset re plura supposita: quod fieri neque

De mixtione

ri nequit. Præterea in mixto semper unū prædominatur elementum. Mixta quadruplicia sunt: alia ex quatuor: alia ex tribus, aut duobus: alia ex uno elemento & mixto: quedam ex mixto tantum citra elementa generantur. Sunt enim in mixto quatuor materia elementaris: forma essentialis ipsius mixti: deinde ipsum mixtum: postremo forma accidentalis, quæ consequitur mixtum. Præterea mixtum neq; generationem, neque corruptionem, aut augmentum, siue alterationem: sed tantum compositum significat. Compositum enim idem ac mixtum. Ex contrariis namq; & æquis partibus constat: quod si alterum superetur, in maioris partis naturā mutabitur. Ut aqua minore quantitate in unum, & contrā. Si uerò æque confundantur, in quandam tertiam cōuertuntur naturam. Simile quoq; à simili non patitur, sed dissimili: ut aqua ab igne. Sunt igitur elementa materia mixtorū. Mixta uerò subiecta, ac materia formarum accidentalium. Quidam mixtionem dicebant, immitti solida in uacuos poros alterius: quod sanè absurdum apparet in augmento. Si enim augens in poros immittitur alterius, nihilo secius crescit, sed eadem manebit quantitas. Alias item dii causas inducunt, quas primo physice libro percurri. Anaxagoras inter alios homotomas corporū eorundem, ut minima ossa principium ossium: quem confutat Arist. probans quod multa simul coeunt, quæ propterea nō sunt, ut mel mellis coniunctū nequaquam sit: eadem quoq; ratione dissecta corrumpuntur. Sunt etiam qui generationem nullam esse dicebant, sed tantum nobis uideri. Sunt item Platonici, qui omne corpus physicum ex planis & indiuisibilibus faciunt, & in plana & in indiuisibilia dissolunt: ut ex superficie in lineas, & deinde in notas. Ex his esse grauiora quæ multis cōstent triangulis: leuiora quæ paucioribus. Quæ sanè opinio Platoniorū ab Arist. ut inepta redarguitur: quod corpus physicū sit necesse pondus habere: inclinariq; natura ad superna uel inferna tendere. Mathematica uerò nulla sunt pondere. Præterea magnus ignis plures triangulos retineret: ex quo grauior esset. At contrā uideamus, quanto maior, tanto leuior.

De Elementis Liber 1. Elementa, proprietatesq; eorum omnis enarrat, quod ex his generationes sunt: moreq; suo in primis æterum sententias confutat. præsertim Platonis, qui materiam ponebat πᾶσι τοῖς ἁἰσθητοῖς, id est, susceptiuium omnium formarum: quoniam minime distinguebat, quid illud sit, an separatam ab elementis. Alij elementa separata æqualia & contraria, nonnulli unū elementum esse alterius materiam dixere. Arist. autem unam esse corporum sensibiliū materiam à proprietatibus seu qualitatibus minime diuisam: ne ue à contrarietate ex qua sunt elementa uaria. Probatio est, quod calidū non sit frigidum, nec contrā, necesse ergo materiam esse unam quæ sit amborum subiectum. Deinde qualitates eorum contraria ac tactiles narrat, calidum & frigidum, humidum & siccū: quibus accedunt rarum & densum, leue & graue, molle & durum, planum & asperum, lubricum & tenax. Coniugationes in summa v. l. quæ omnes ad quatuor primas reducuntur, quæ differentie sunt elementorum. Ex quibus calidum & frigidum agentia sunt: siccum & humidum patientia. Quod profecto ex effectu manifestum: calidum enim discretiuium, frigidum collectiuium: colligere & dissipare agere quoddam est. Humidū item facile terminatur: ac siccū non facile. Facile enim ac difficile pati rursus quoddā fuerit. Distinguitur igitur hoc modo: Calidum & siccum & acutum, ignis est: frigidum & humidum, lubricum & molle, aqua: calidum & humidū & leue, aeris: frigidum, siccum, durum, asperum, pingue, terra. Ex his alia magis dijs insunt, ut ignis, magis calidus quàm siccus: aer, magis humidus quàm calidus: aqua, magis frigida quàm humida: terra, magis siccā quàm frigida. Ad generationem igitur mixtorum agentes cause trifariam faciunt. Cause principales mediate, quæ sunt agentia uniuersalia. Cause agentes

immediate, quæ sunt quatuor elementa. Et cause agentes instrumentales, quæ sunt qualitates primæ supra memoratæ. Causam enim agētem uniuersalem dicit esse: solis accessum & recessum in obliquo. Deinde ostendit, quod licet elementum simplex, requiritur tamen sepe compositum: ut uidentur aër aqua terrena immixtum, & igne uaporibus inferioribus, & terram aqua. Præterea dicit esse elementa transmutabilia, hoc est, alterum in alterum commutari, ut aërem in aquam: et aqua in aërē reciprocè. Secūda recliū enim sūt generationes in indiuiduis, et ex diuersitate numerali, ut in eis nō sit reuersio: ut idē homo erit idē animal post corruptionē. Sed in specie suā generationes reciproca, ut sit reuersio: uidelicet ex aqua fit aër, et ex aëre aqua: nō eadē numero, sed specie. Et quo etiā sequitur illud ex Arist. catholicū, quod generabilia reuertuntur eadem specie, quorū essentia deperit et corrūpitur. Quorum uerò essentia minime deperit, eadem numero reuertit, ut idem sol numero supra nostrū hemisphæriū reuertitur. Quū enim commutantur elementa, tunc resolutio fit usq; ad materiam primam, quæ est subiectū quatuor elementorum in specie: nam in quolibet corpore simplici, est una tantum forma essentialis. In mixtis uerò non fit resolutio usque ad materiam primam, uti supra narrauimus. Deinde superiora, inquit, per orbium cœlestium motū in inferiora influere ac res procreare. De situ autem & quantitate elementorum, sic ait: Concavum cuiusq; esse alterius locum. Magnitudine uerò, alterum ab altero decuplo superari. Raritate quoq; inter se eodem numero distare. Præterea si simul omnia cōsiderentur, quodq; in locum suū reuertetur. Si uerò pariter cōsiderentur, æqualem omnibus fore materiam. Idem quoq; in Probl. ait, terrā & aquam putrescere, ignem & aërem minime, quod calida non putrent, dum calida perseverant: sed refrigerata, illa uerò duo calida semper, alterum per se, alterū ob ignem existunt. Præterea ignis naturam, oleum & cetera, in calidam, cuius uerò nigram reddere, quod hæc ueritur, ab illis uerò terræ pars quæ nigrior est eximitur. De coloribus uerò alibi dicit aëris esse nullum, aquæ album, ignis rubrum, terræ item album: nigrescere autem ex humore, esseq; indicio cinerem.

DE COELO.

COELVM Aristoteles descripturus hæc breuiter theses probat. In primis quintū esse corpus simplex, finitum ac diuersum ab elementis, nec plures esse cœlos, præterea æternum, nec genitum, neq; desitutum. Quod diuersum ab elementis hoc modo: Elementorum motus recliū est. Mixta quoq; secundum elementum prædominantis mouentur sursum aut deorsum. Motus autē cœli est cyclicus, qui est prior recto & diuerso, ergo corpus & essentia eius diuersa prior. Quod corpus simplex, probat motu item cyclico, qui simplex & unus est, simplicis uerò corporis simplex est motus: nam nec ipse, nec Commentator, cœlū ex materia & forma compositum ullo modo admittunt, sed formam esse simplicem quantitati subiectam, ac triu. dimensionem. Entium namq; naturalium quedam sunt corpora & magnitudines, alia quæ habent corpus & magnitudinem: non illa uerò sunt principia habentium corpus & magnitudinem. Quod finitum est probat, quia infinitum circummagi, aut moueri nō potest: inde si corpus cyclicæ motū est infinitū, linea protracta à centro ad circūferentiā erit infinita. Si igitur cœli corpus moueretur, quando moueri necesse est, intercideret linearū à centro protraharū distantia: quod fieri nequaquam potest. Nullum igitur corpus infinitum esse dicit, sed neque locum, neque uacuum, neque tempus extra cœlum. Dicitur tamen infinitum cœlum quadantenus, ob eius magnitudinē, eo ferè modo, quo numerum etiam magnum infinitum uocamus: motum item cœli infinitum,

Generaciones ex recto in in diuiduis, in specie uerò recto proce

De situ et quantitate elementorum

Quod cœlum diuersum ab elementis

Quod corpus simplex

Quod finitū

Quod nō plures cœli

De cœli æternitate

Ingenitum quot modis dicitur

Genitum

Corruptibile

In: orruptibile

Quod mūdus æternus

finitum, quo motum in circulo dicimus quoque infinitum, cum principium habere non uideatur. Est tamen finitus eius motus cum ab oriente incipiat. Quod autem plures cœli esse uideantur probat: cœlum uniuersale ac species est, ergo plures numero habet. Item, quoties aliqua duo sic se habent, ut unum sit prius altero secundum modum prioris, stat prius esse sine posteriore: sed mundus & hic mundus sic se habent, quod mundus præcedit hunc mundum secundum modū prioris: stat itaq; mundum esse sine hoc mundo, ergo plures esse possunt.

Soluit, primò quod aliud est hoc cœlū, & cœlum simpliciter. Nā cœlū simpliciter est uti forma, sed hoc cœlū est forma cū materia: quā cū cœlū totā cōprehendat, nō alterū poterat esse cœlū: haud aliter quā si homo ex omnibus ossibus et carnibus constaret, non alter homo posset inueniri. In alterū arguitur. In omnibus in quibus est forma per medium cuiusdam speciei, sub ea non contingit esse plura singularia: sed cœlum est huiusmodi: igitur unū est cœlum, extra quod corpus non est, neq; locus, neque uacuum, neq; tempus. Locus & uacuum non est, quod neq; corpus: nam ubi corpus, & locus, & uacuum reperiretur, si esset, tempus item non est quod cœlum non sit, cuius motum cœlum metitur.

De æternitate autem mūdi siue cœli, triplex opinio ab eo refertur. Omnes penè philosophi ante eum, genitū dixerunt: quidam genitum & non corruptibile, ut Plato. Ipse uerò primus in hac opinione, neq; genitum, neq; corruptibile. At primum confutat Platonem, cū genitū esse oporteat omne quod futurum corruptibile sit, & quod habuit initium, finem etiam habiturum. Nam generabile & corruptibile, conuerti dicit, quoniam eorum contraria in ingenerabile & incorruptibile conuertuntur. Etenim esse quum ex alijs, tum ex tempore declaratur. quod autem perpetuum est, & infinitum. Supposita enim temporis æternitate, implicat contradictionem, aliquid idem habere potestatem ad esse per tempus infinitum, & potestatem ad non esse per tempus infinitum, quoniam sequeretur quod esset tunc aliquid generabilium aut corruptibilium, sed nullum tale est huiusmodi: patet quod secundum Aristot. quodlibet generabile & corruptibile quandoque non erit, & tunc implicabit ipsum esse. Nam aliter idem numero posset produci. Ideo contradictionem implicabit ipsum habere potestatem ad esse per tempus infinitum ex parte posteriore. Præterea narrat quot modis dicitur Ingenitum: Vno modo quod prius fuit non ens, & nunc est ens sine generatione & transmutatione, sicuti quidā dicunt de motu & tactu. Deinde quod omnino fieri non potest & corrumpi, tamen ipsum nondum factū est. Tertio quod omnino fieri non potest. His addit quod aliquid fieri non potest dupliciter: uno modo, simpliciter: altero modo, quia non facile fit. Genitum totidem dicitur modis: primò, quod habet esse, deinde non esse: secūdo modo, quod generari potest, siue simpliciter, siue facile: tertio, quod per naturale transmutationē posset accipere esse post non esse, siue iam sit, siue non. Deinde Corruptibile distinguitur: uno modo quod potest habere nō esse, postea esse, siue sit per transmutationē: siue non: secundo modo, quod per transmutationem rei potest habere nō esse, postea esse: tertio modo, quod facile corrumpitur, & raris Græci dicunt. Deinde incorruptibilis modus: primum dicitur, quod prius est ens, & postea non ens sine transmutatione, sicuti motus & tactus: secundo modo, quod est fieri non potest, cum non fiat, aut non futurum sit: & hoc proprie incorruptibile dicitur: tertio, quod nō facile corrumpitur.

Libro 11. profequitur æternitatem mundi probare topicis quidem argumentationibus. Ex tempore, quod est perpetuum, ex opinione antiquorum, qui cœlum uel sempiternum tribuunt dijs pro sede: ex facilitate motus, qui nullam habet terminorum repugnantiam. Adducunt præterea tale argumentum: si

factum est cœlum, erat quando non erat: sed achronon, neque sensu capax sine cœlo: sed tempus, numerus est cœlestis motus: itaque dicere, erat quando non erat cœlum: idem est, erat tempus, quando tempus non erat. Erat autem, pars est temporis præteriti. Si igitur nunquam erat tempus, quādo non erat cœlum: tempus autem sempiternū erat: ergo præcedit omne acceptum. Manifestum igitur quod cœlum ingenitum, quod sicuti erat præcedit omne tempus: sic consequitur erit. Tempore enim semper existente, semper erit simul existens cum eo cœlum. Hæc quidem Peripatetici. At Platonici nobiscum sentientes contendunt simul cum cœlo factum esse tempus. Et sicuti erat quando non erat cœlum, sic & non erat quando tempus non erat. Nam erat, & est, & erit, partes quidem temporis existunt, at tamen πρῶτον τῶν τῶν hæc sunt, id est præfiguratiue, quod æuum aliter demonstrari non possit. Est enim æuum, collecta ex Deo procreatio semper habens ante tempus, & post factum. Igitur tempus simulacrū æui habuit, hoc quod dicitur: & est, & erit: donec fuerit, secundum uidelicet anaphoram ad æuum. Dicentes igitur, erat quando non erat cœlum: non dicunt, erat tempus, quando tempus non erat: sed productio quedam æualis ut ita dicam, secundum quam, neq; cœlum, neq; tempus habuit hypostasim: quando autem cœlum cœpit esse, tunc & tempus.

Præter hæc animatum esse cœlum ac perpetuo & æquali motu agitari: non ab anima quidem, ut Plato sentit, Aristot. putat, cum anime motus sicuti cæterorū animalium requiem quandoq; & interpolationem exspectat: sed magis diuino quodam actu atque impulsu, quoniam non absistit à proprio loco, sed semper eundem retinet & circumuertitur, ac quanquam partes mutat, locum non deserit uniuersi. Quapropter animam spheris non insitam, sed extrinsecus adherentem atque impellentem attribuit, quod & nostro quoque Aquinati probatur. Cyclicus præterea motus æternus nullo altero termino corrumpente apparet.

Post hæc de ordine ac numero spherarum, deq; motus earum uarietate tractat. Triplici namq; dimensione senis modis moueri dicit: longitudine, latitudine, altitudine. Longitudine, sursum, ac deorsum, hoc est, à polo antarctico in septentrionē. Polum enim nobis antarcticum qui nobis latet, sursum cœli appellat, quoniam dextram habeat orientem. Nam orientem dextram uocat, unde motus oritur, & sinistram occidentem. Contrā Pythagorici sursum uocabant nostrum polum. At Ptolemæus & astrologi longitudinem uocant orientis in occidentem, latitudinem uerò à septentrione in meridiem. Tertia uerò dimensio secundum omnes ex altitudine ante respicit nostrum hemisphærium ac medium cœlum. Retro uerò contra sub terra. Patet igitur secundum Arist. nos qui arcticum habitamus aduerso mundo constitutos. Nam quod mundo & arcticum habitantibus dextrum ac sursum est, nobis sinistrum & deorsum.

Dicit quoque inter hos situs esse ordinem, ut longitudo latitudine prior sit, postremo uerò altitudo, ut sit sursum, unde motus, dextrum à quo, & anterius ad quod, & hæc quidem suis terminis contrarijs priora. Aristot. octauam spheram à Deo motam, tantum primum mobile posuit. At post ea Ptolemæus diligentius uestigans nonam primum mobile dixit. Neoterici etiam decimam addiderunt. Quapropter nonam non primum, sed secundum mobile faciunt.

Dicit item, quod cœlum agit in hæc inferiora triplici instrumento, motu, lumine, & influentia: per has ultimas duas etiam si motus tolleretur, multas & generationes & corruptiones fieri posse. Cæterum figura spherica cœlum esse, quæ inter solida perfectior, sicuti circulus inter plana, quoniam simplicior: nam una tantum linea, reliquæ figuræ pluribus consistunt. Insuper æquali & normali motu moueri, quoniam inæqua-

Quod cœlū animatum

De motu spherarum atq; ordine

Tres motus
terram

litas remissionem, tum contentionem creare uidetur. Tribus enim terminis motus contentio cernitur, à medio, ad mediū, & circa mediū. In his enim quæ secundum locum mouentur, in fine magis contendunt: ueluti parte ad totum, & ad naturam suam properate. Sicuti terra & grauiā, ad inferiora, id est ad mediū. At ignea & leuiā, ad superiora, id est, à medio ferri. In his uerò quæ præter naturam impelluntur, uis maior ab initio motus cõspicitur, uiresq; deinde paulatim aduersante natura remitti. Quæ autem ex obliquo, & aduerso feruntur, hæc nisi uires accipiant aëra secandi, debilia sunt: ut patet in telis aut lapidibus excussis, quæ propius emissa non adeo nocent. Itaque huiusmodi genus dicitur circa mediū cursum uim habere. In circulari igitur motu nullus horum contingit, cum principio, ac sine careat; neq; etiam per se motum uariat, neq; à mouete inæqualitatem accipit. Sed quod contingit planetam minore spatio signum aliquod peragere, non ex inæqualitate, sed circuli eccentrici; siue deferentis ratione prouenit. Similiter uerò in signo aliquo diutius permanendi causa Epicyclus, in quo planeta reuoluitur & ubi retrogradationes sunt: quos quanquam non ponit Arist. quòd suo tempore non fuerint reperti, uidetur tamen ponere ac tacite concedere, cum dicat multitudinem motuum sphaerarum causam esse inæqualitatis. nam & eccentrici & epicycli numerum ac diuersitatem motuum augent.

Epicyclus

Monstrat insuper, quòd orbes astraq; omnia & ipse intelligentiæ eam mouetes inter se specie specialissima differunt. Ratio, quoniam habeant proprietates specie differentes. alia enim alijs magis lucent, aut magis frigorifica, aut calorifica. præterea ut ipse in v. 1. 1. metaphisicæ testatur, abstractis à materia sit tantum unū indiuiduū & una species. Astra enim & cœli, ut idem opinatur, corpora sunt, à materia abstracta.

Astra ex eadē
essentia qua et
cœlum
Quòd sol nō
calidus

Deinceps de astris, ex quibus cõstent, quibusue figuris, qui motus eorum. Placet igitur Aristoteli ea ex eadē essentia poni, qua & cœlum, in quo cursum habet. Solem quoq; ipsum non calidum natura, sed motu suo hypocaustatis caliditatem excitare, & aërem flammantem ad inferiora demittere: nec mirum cum motus sit aptus, & lignum, & lapides, et ferrum denique ipsum incēdere. Quod Platonici, ut inepitissimum reprehendunt, qui solem proprium habere calorem uolunt, ut alibi dicemus. Præterea animalia esse astra existimant, sensum habentia: quæ quanquam moueri uidentur, immobilia tamen per se esse, moueri autem à suis delata sphaeris: proprio & contrario cursu firmamenti tardiore, uelociore ue, secundum eorum à prima sphaera distantiam, probatq; tribus potissimum de causis: nam si cœlo inhaerent mouereturq; cœli cõtinētia discinderetur. Omne enim scissibile, corruptibile. Deinde, quomodo sine instrumento, aut pedibus mouentur.

Astra anima-
lia esse

Postremò, duplex est Sphericus motus, uolutatio, & circumactio id est $\kappa\alpha\lambda\eta\sigma\iota\varsigma$ καὶ $\delta\upsilon\lambda\eta\sigma\iota\varsigma$: circumaguntur planetae, uolutantur epicycli secundum Ptolemaū. Aristoteles neutro horum modorum astrum per se moueri dicit: nam circumactio locum continet eundem, astra uerò errant, ac modo in septentrionem modo in meridicem transferuntur. Si uerò uolutarentur, faciem mutarēt, sed minime mutant. Indicio est lunæ facies, & macule semper eadem apparentes. Si igitur in uno astro, & in reliquis est. Uolutatio enim quamuis in sole oriente & occidente uideatur, ob eius formæ mutationem ac uibrationem, non tamen per se, sed propter uisus distantiam fit, cum longior ab latere uideatur quam supra caput, quam idem sit. Uisus nanque longe protractus uoluitur ob infirmitatem. Quæ causa est etiam ut astra fixa uibrare uideantur. Ad planetas uerò, quòd propinquiores sunt minime caligat: ex quo illi non tremere uidentur, astra uerò cetera uidentur. Quod etiā Platonici refellunt, astraq; ipsa moueri dicūt. Spherica item astra esse docet ex argumēto lunæ plenæ,

Sphericus du-
plex est motus

ex motu quoque perenni ac cyclico, cui non alia forma suppetebat, cum reliqui motus in termino requiem quandoque consequantur.

Influere insuper inferiori mundo apotelesmata, id est effluua, dicit. Orbes item erraticos ordine inter se ac cursus celeritate distare. Nam in cursu diurno quanto sphaera remotior à centro, tanto uelocior, ut Saturno contingit: quanto uerò propinquior tanto tardior, ut lunæ ratio, quòd hæc minus spatij ac temporis consumat. Cursu uerò proprio contra euenit, quanto centro propinquior, tanto uelocior. Nec quoniam primo mobili contingit unus tantum motus, & sequenti duo, alijs propterea numerus motuum crescit. Sed solis & lunæ pauciores, Mercurij esse plures pro officijs eorum & perfectione. Astra insuper plura octauæ sphaeræ concurrunt ob perfectionem, quod reliquos inferiores orbes ducat ac antecellat. Sontū quoque qui Platonici placet, negat omnino in motibus ferri astrorum, aut ullam melodiam. Ratio, quòd ab se non moucantur. Nam & partes nauis motæ non excitant sonum. Deinde à nobis proculdubio audiretur: nec solum audiretur, sed ex eo auditus uehementiore corrumperetur.

Cõsentus ma-
fice in astris
non esse

Postremò de Terra pluribus differit: stabilem q; ac rotundam ob naturalem grauitatem in medio quiescere dicit: nonnullorum opiniones consutando, qui motum cœli continuum, causam esse ne descenderet dixerunt, ex aqua in uasē similitudine: quod si sic esset, & ignis quoque uolenter tradius ascenderet. Præterea quamuis partes habeat ob montes inæquales, tota tamen in se sphaerica est, quòd necesse sit eam aque undique ab extremis abesse. Nam maior pars semper minorem usque ad medium compellit. Quæ conica figura sunt arbitrati, solem respexerunt recta tendere uisum, non animaduertentes quòd ingens cœli spatio gyrus sit in causa, tantundemq; propterea latitudinis habeat. Huc accedit maximum id signum, quòd aliquibus procedentibus à septentrione ad austrum aliqua apparent stella uersus polium, quæ non antea apparebant: & contra, quòd in causa terræ curuitas est.

De Terra

Præterea dicit x l. myriadas stad. esse circuitu, hoc est, ccc. mil. stad. Hanc diu in insulam magno mari circumdatam dixere, aquam in medio ponentes, haud considerantes quòd ipsi aquæ subiectum aliquod habere sit necesse: nonnullæ terræ uisceribus magnis ueluti cauernis aquam immixtam. Omnino inter plerisque conuenit, terram uno globo cum aqua esse complexā tanquā disparitatis insulis, licet quantitate superetur. Quæ uerò partes emineant, si parue sint, insulas uocari: si magnæ, continentem.

Terra x l. my-
riadas stad.

Liber 111. à plerisque commentatoribus uti superuacaneus præteritur.

Quartò de elementis, deq; proprietatibus eorum differit, id est, de leui & graui tantum. Nam reliquas proprietates simul cum ipsis elementis in 11. lib. de generatione plenius exequitur. Nunc leue & graue ad cœli materiam pertinere uidentur: quòd sursum, deorsumq; tendunt. Ignis enim & terra extrema elementorum contrarijs inter se proprietatibus, natura rectis angulis mouentur. Alter quidem leuitate à medio, altera grauitate ad medium, & alter perpetuo mobilis, altera perpetuo stabilis. Horum ignis sua in sphaera hypocausta uocatur. Intermedia uerò coelmenta sunt, aër, & aqua, non leuia quidem, aut grauiā per se, sed comparatione. Aër enim aqua leuior, igne grauior, aqua uerò terra leuior, aëre grauior: ignis, aërq; quanto maiores, tanto leuiores, facilioresq; ascensu. At contra, terra & aqua pro magnitudine magis descendunt. Ex his alterum alteri locum præstat: terra aquæ, aqua aëri. Quapropter omnia grauitatem aliquam habent, præter ignem: ac rursus leuitatem, præter terram: quòd ille ubique leuis, hæc ubiq; grauis.

De elemento-
rum grauitate
& leuitate

Que

Plato elemen-
ta solidis ac
mathematicis
constituebat

Quæ causa est, ut iter uento plenus citius descendat, quam uacius. Et lignum in aqua quamuis magnum paruo plumbo leuius, in aëre autem grauius. Aqua item tellure, & aër aqua fissibilior. Ea demum est causa, quòd lata quamuis grauiā, aquæ potius quam aëri subsidit: ut spatij plus occupantis, quam rotunda, in loco minus apto repente diduci.

Et hæc quidem Arist. At Plato hæc corpora mathematicis ac solidis constituebat: & ex his constare physica: & in plana usq; ad triangulos resoluēbat. Primum terram cubo, quòd hæc figura stabilitati sit apta: ignem pyramidæ seu sphaeræ, quòd hæc mobilis inter solida, uelut ignis: præterea quòd sphaera quidem tota, est angulus: natura uerò angulus calefacit: pyramidis uerò acutissimi est anguli. Aquam, quòd plus haberet materiæ, icosedro constituit, id est, solido x x. basium, quòd magnarum partium ac plurium sit, ea propter frigus constringat, nec poros pertranseat. Aëra uerò octaedro, id est, octo basium figuræ, quòd minorum partium est: ex hoc aër rarior & penetrabilior. Cœlum autem ipsum dyodecedro, id est, x 11. basium corpori medio inter utrumq; numero, quòd hoc è communis esset elementorum materiæ. Hæc itaq; omnia Arist. in fine 111. libri de cœlo, qui ante hunc est, consutat: in primisq; ex motu ipso. Si enim cubus terra est, ob stabilitatem, hoc tantum in loco suo fuerit: sed extra in tabilis pyramidis, aut sphaeræ esset. Sicuti & ignis in proprio loco cubus erit: in alieno item pyramidis, aut sphaeræ. Præterea si calefacit & ardet ignis propter angulos, omnia fierent elementa calorifica, quòd omnia basibus & angulis finxit, tantum magis ac minus differrent. Si igitur omnes anguli & sphaeræ ardent, corpora omnia mathematica quæ ex his constant, arderent. Non ergo reliqua erit figura aëri & aquæ. Postremò existentibus angulis, & non sphaerica in his formis, uacuum in rerum natura dicitur.

Platonis opi-
ni de cœlo
& astris

Sed quando ad hæc uenimus, ponam breuiter quæ hoc tractatu de cœlo, item Platonici ab Aristotele dissentunt. Solem in primis, non propter motum, more Aristotelis, sed per se calidum dicunt. Nam si ratione motus calefceret sol, luna quoque debuisset. Et quanquam, ut Peripatetici dicunt, hoc ei ob cursus ac motus tarditatem non contingat, attamen quòd terræ propior est, calor aliquantulum reflectere par erat. Ignis præterea proprium ac principale Platonici non æstum, ut illi, sed lumen esse dicunt. Siquidem quo minus aliene immiscetur materiæ, minus urit. Quo autem purior, eo lucidior ac longius lucet quam calefaciat: tum igne absente, abit & lumen. Calor autem calefacto remanet. Astra quoq; ipsa animalia esse sicuti Aristotelici putant. Quæ de causa, non ut illi raptu sphaerarum, sed per se moueri dicunt. Mentem siue animam cuiuslibet præesse orbi, uerum extremo non Deum, ut ille: non parum ex proportionem huiusmodi Aristoteles distribuisse ab eis reprehenditur: præsertim cum in tractatu de iustitia proportionem tantopere laudet. Etenim mentes ipsæ secundum analogiam, alteram altera ex dignitate excedere debuerat. Dei autem cum reliquis substantijs, quòd nulla sit proportio, omnes facile norunt. Quod Auicenna Aristotelis aliàs adfertor, hunc tamen errorem in sua Metaphisica cauit, ac sphaeris quidem eodem modo mentes tribuit, Deum tamen omnium conditorem motorem primi mobilis, ut ille, non fecit, neque huic tam uili officio illo modo delegauit. Cœlum insuper ipsum & incorruptibile & perpetuo ferri motu adfertur Plato: uerum hoc ab anima ipsius, non corpore, ut ait Aristoteles, habere. Præterea genitum esse, nec alia quam elementari materiæ constare, ex igne primum, & terra, duobus elementorum extremis: ex argumēto sensus, quòd lucent corpora cœlestia, quòdq; se contingunt. Ignis enim diaphani lucisq; causa, Contactus uerò terra. Hæc reliqua elementa necessario trahunt, aërem, &

De cœlo

aquam. Aër enim purus igni propinquior cum eo circumagitur perpetuo motu. Aqua uerò, & aër crassus, & una cum terra stant, & communicant. Crassiora enim corpora terra quadam puriore admixta sunt, ut astra: & ex his erratica diaphana quidem, sed rariore materia, fixa densiore, & magis splendentia. Intermediæ cœli partes, aqua simul & aërea liquiditate distent. Quòd autem ex igne cœlum, ex magna parte constet, indicio sunt splendor & perpetua mobilitas & motus simplicitas ac peripheria igni conuenientia. Simplex enim cœleste corpus, quemadmodum & ignis est, comparatione corporis compositioris, hac tamen differentia, quòd extra locum suum ignis, sicuti cetera elementa, recte mouetur. Aristoteles autem contra recto eum motu tantum natura agi: in sphaera uerò, non natura, sed in à firmamento circummagi adfirmat, ob quam causam igneum cœlum non ponit.

IN METEORA.

ETEORA Græci omnia quæ in aëre pendunt appellant. $\mu\epsilon\tau\epsilon\omega\rho\alpha$ suspendere dicunt. Quæ uti clarius innotescant, diducitio huiusmodi faciendā est. Uisa omnia in cœlo aut perpetua sunt, ut phænomena & signa cœlestia, aut contingentia, & hæc aut per systasim, id est, rei consistentiam, ut flammæ, cometæ, circulus lacteus: aut per emphasim, id est, apparentiam & phantasiā, quæ phasmatā dicuntur, ut Iris, halo, uirgæ. Phænomena quidem ab astrologis considerantur. Nunc tantum quæ per systasim, & emphasim apparent, prosequitur. Primum igitur flammatarum cœlo diuersarum apparentium agentem, deinde materialem causam altius repetit. Supra enim ab initio sphaeræ supræmæ usq; ad lunam æthereum corpus est, inferius uerò ad medium, & circa medium, frigidissima corpora aqua & terra. In hoc medio aër & ignis elementaris, qui hypocausta dicitur, quiq; quanto magis ipsi ætheri & orbi lunari propius accedit, tanto uehementior est: quanto uerò ab ipso recedit, tanto remissior. Hic quidem scintillat, ac flammam quas diximus excitat, non quidem per se, sed ex motu astrorum, quum solis, tum reliquorum excitatus, atq; incensus. Hinc quoque accenditur uicinus aër elementaris, qui & ipse una in orbem agitur: reliquus uerò crassus, qui in medio est, paulo supra nos consistit, quòd impeditus sit montium anfractibus & terræ sublimitatibus, stans quodam modo est, nec in orbem unā cum reliqua aëris sphaera circumagitur. Frigidus est, ut minime calefactus, neq; à motu hypocaustatis, quòd ab eo remotus sit, neque à radijs solaribus reflexis, quòd à terra sit procul.

Causa flammæ
rum cœlestiū
Agentis

Reflexi radij
Causa mate-
rialis flammæ-
rum

Vapor

Reflexi radij
Causa mate-
rialis flammæ-
rum

Vapor

Exhalatio enim, quam Græci $\epsilon\upsilon\theta\upsilon\mu\alpha\sigma\iota\varsigma$, & uapor $\alpha\upsilon\tau\mu\alpha\sigma\iota\varsigma$ uocant, hæc inter se differentia sunt, quòd exhalatio potestate est ignis, calida uidelicet & sicca, Vapor uerò potestate est aqua, humidus & calidus: & altera leuitate tendit ad cœlum & hypocausta: altera in media regione subsidet, & pluuias grandinēq; ac cetera, quæ paulo post dicemus, excitat. Exhalatio uerò siue hypocausta superiorum sphaerarum motu excitata, uel flammæ ardentes per se monstrat, uel astra inflammat, diuersa quidem specie: nam aut longa, & lata flammæ

apparet more calamorum ardentium in campis: aut longa tantum, & Hædus, uel Dalus, seu discurrens & ardens astrum uidebitur: aut uehemens & conuersa fuerit flammatio & quasi spherica, & tunc cometes erit ex coma dictus. Si longa pogonias ex barbæ similitudine. Ambo tamen comete uocabulo. Cauda enim ipsius non prope astrum, ut uidetur, sed longa sub astro ei tamen continua, consistit ex materia & regione elementari, causamq; talis Systematis & ignis, ex crassiore exhalatione, ob motum ipsius atri incensa recipit. Quoniam non solum sol, sed reliqua quoq; astra sunt apta ex motu ignes excitare.

De cometis
Pogonias
Xiphias
Acontias
Pithetes
Cerantias
Hippias

Commemorantur & alij à Plinio præter Aristotelem comete. *Xiphias* Xiphias, in nuuonem fastigiatus, omnium placidissimus. *Acontias* Acontias iaculi modo uibrans. *Pithetes*, in est, Pithetes, doliorum figura. *Cerantias*, cornu specie. *Hippias*, equina iuba. Omnes ferè sub septentrione, maxime in parte lactei circuli. Veniunt ab his, & æstus, & siccitas, tum etiam principum mortes portendi dicuntur. Fiant & in australi polo. Sed ibi citra illum iubar. Deniq; cometes nunquam in occasura cœli parte reperitur. Cur autè raro fiant, & plerunq; extra tropicos, causam adsignat Arist. motum solis, ceterorumq; planetarum, qui in medio tropico moti tenuant crassiores exhalationes, quæ sunt materia cometarum. Ex quo frequentius stellæ potius ardent ac discurrentes in ea parte apparent. Est quoq; & illa causa raritatis cometarum, circulus lacteus, qui plerunq; tales exhalationes ad se trahit. Sicut enim sub uno astro densior exhalatio incensa cometem facit, sic sub multis astris lacteum circulum, ex eo dictum, quod non igneus color, sicuti in comete, sed albus & lacteus, loco cometæ apparet. Igitur quod unum astrum facere potest, non absurdum, & multa simul idem putare, uidelicet attrahere & excitare, atq; inflammare exhalationem. Hoc enim fieri par est in ea parte cœli, ubi plurima sunt astra. plurima enim & maxima in circulo lacteo consistere, uerisimile est, quod eorum motus causa sit lactis toti circulo circumfusi. Extra etiam Zodiacum apparet, quoniam & reliqui planeta, ut superius de comete diximus, huiuscemodi Systemam tenuant ac dissoluunt. Maximus tamen & obliquus, ueluti Zodiacus est, ac supra tropicos extensus à fine Geminorum ad principium Sagittarij protensus, quosdam alios contingit circulos, existens haud procul à polo, iacens ab latere Zodiaci. Insuper & duplicem eum ponit, alterum altero maiorem, ubi & maiores & plures sunt stellæ. Præterea consutat eos qui hunc circulum uiam planetarum esse uoluerunt, ut Pythagorici, aut uiam Phaëtonis combustam, aut qui astrorum lumen à sole non aspectorum, aut qui solis refractionem ad nostrum uisum ut emphasim quandam dixerunt.

De phasmatibus

Phasmatum quoque alterum genus uisorum supra posuimus, quæ per emphasim, id est, idolum quoddam apparent, ac systasi careant, ut sunt foueæ, hiatus, iris, coronæ, uirgæ. causa enim fouearum & hiatus, quem Græci *χασμα* uocant, ignis est, quem hypocausta diximus appellari. Hæc quandoque inflammator noctibus serenis uarios ostendit uisus. Igneum enim & album per tenebras conspectum, croceum fuluimq; ostendit colorem, plus minus secundum densitatem tenebrarum. Indicio est flamma ex igne ardente, quæ per se alba est, per fumum crocea uidetur. Densiore autem fumo punicea ac ferè sanguinea. Quando igitur lucis splendor & continuatio per noctis tenebras eo modo præcedit ac offuscatur, tunc profundum aliquid uidetur apparere, quod aut hiatus, aut foueam monstret. At contra, interdum fiunt iris, Halo, id est, arca, quam Plinius coronam uertit, Parclij, Rabdi, id est, uirgæ, quos idem columnas uocat. Est enim nubes in modum fistulæ condensata. Omnia per refractionem solis, ad nostrum uisum. Aer enim recipiens re-

Foueæ & hiatus
Halo siue corona
Iris
Rabdi columnæ

fractiones lucis & uisus, quando per lucem uisus exercetur, phantasiam diuersorum præbet colorum, simul & causa horum omnium est. Refrangitur enim uisus cum luce, ab aqua, ab aere denso, ab omnibus leuorem in superficie habentibus. Emphasis non in figura fit, sed in colore. Figura namq; diuisibilis. Taliæ uerò per emphasim apparentia, indiuisibilia sunt. Est enim Arca siue Corona albedo quædam apprensens, qua luna, aut aliquod aliud astrum, sed frequentius sol circumdatur: quod signum tempestatis, soluitur calore. Iris autem ex eadem causa refractionis fit. Cum sol per cathetum superstat nubi ad pluuiam plerunq; paratæ, nondum tamen pluere incipienti, Est igitur emphasis coloris & non figuræ, quod ex minutis & concisis nubibus huiuscemodi adfectus phantasiam parit. Colores Iridis in primis puniceus, quod lux & albedo per nigrum & interuallum. conspecta puniceus coloris uisui apparet, uti supra dixi. Licet enim sit lux, fuscus nihilominus redditur aer medius ob nubilum. Reliquus color prasinus & semicæruleus, non quidem ob nubium specularem, sed ob uisus debilitatem redditur nobis. In obscuro namq; caligantes oculi subuiri de qui uidere uidentur. Serenitatem Iris, sicuti corona tempestatem portendit: apparet tamen corona non uario colore, sicuti Iris, quod non per nubila, sed in aere perspicuo fit, qui clarior est aqua. Iris autem ob nubilum & aquam, lucem solis refractam impeditorem ostendens, uarios præbet uisui calores. Sicut & parelij & uirgæ seu columnæ. Quæ apparent etiam cælo sereno, colore perspicuo & albo, ut refractione solis minime impediende. Coniungunt autem, non sub sole sed ab latere. Signa præterea & ipsi pluuiæ parelij, fiunt circa ortum solis & occasum, non autem in meridie, quando in parelij est nubes densior quam in uirgis, & non posset, cum remotissimus à uisu sit refringi. Magis etiam sunt pluuiæ signum. Apparent enim in nube densa colore albo ex refractione solis instar alterius solis: uirgæ autem in rariore nube creantur.

Colores Iridis

Parelij

De pluuiâ grandine ac cæteris

Deinceps de pluuiâ, grandine, niue, rore, nube, & caliginem: nam sicuti superius cometarum & flammarum cælestium, materia sicca & fumosa exhalatio fuit adsignata, sic & horum uapor humidus causa erit. Et quemadmodum illorum causa efficiens motus est astrorum & spherarum, sic horum frigus. Vapor enim est terra calidus & humidus, ubi à calore in altum tendente, in media, ut supra dixi, relinquitur regione frigus sentit, & in nubem cogitur: ac rursus in humorè resolutus aut pluuiam, aut grandinem, aut niuem per nubilum siue in rorem, aut pruina per serenitatem conuersus descendit. Nubes igitur, est aer densatus è uapore collecto, aquæ conceptiua. Caligo, quæ *δύλη* Græce dicitur, est uaporatio minime aquam concipiens, densior quam aer, rarior quam nubes. Fit enim ex raritate & diffusionem nubis, quæ quandoq; serenitatem, quandoq; contrarium inducit. Inimica his æthra, quæ nihil aliud est, quam aer sine nubibus aut caliginem. Ex nubis item: crassitudine aut raritate, diuersi fiunt imbres. Molles enim pluuiæ, quas Græci *χεῖμα* uocant, uere plerunq; ueniunt ob humoris adsumpti tenuitatem: potentes uerò aut continui imbres potius uere, aut autumno. Niuem facit nubes concreta & abrupta, antequam in aquam conuertatur. Abruptio enim spumofum & albidum gignit. Ex quo inherens humor concretus in niuem erumpit. Grandinis autem alia ratio. non enim ex nube statim grandino sed prius imber. Deinde ob antiparistatim in grandine conuertitur. Antiparistatis enim est, cum ad mediū quid uirgetur à contrarijs: quod in calido & frigido animaduerti licet. Nam contrarium additum contrario, aut uincit, aut uincitur. Cum enim calor præualeat, frigus expellitur, ac magis in se ipso unitur, aut corroboratur. Contraq; cum frigus calor. Ex quo hyeme calidiora sunt loca subterranea, in profundum coactis calore, ac circumdante frigore. In æstibus contra, fontales

Nubes

Caligo

Æthra

Nix

Grando

Antiparistatis

fontales aquæ & omnia subterranea frigent ob circumdantem caloris potentiam. Eadem & in aëris nubibus ratio. E nubibus enim humore aqua expressa in ipso cursu uelociter in grandinem concreuit. Ideo magis uere & autumno ac locis calidioribus fiunt ob antiparistatim. Ex aëris enim inferni calore medius magis frigidescens, pluuiam in grandine cogit, æstate autem & hyeme ob humoris defectum, raro accidere uidentur. Diximus quoq; è uapore rorem & pruina per serenitatem fieri. Alter enim humor in æthra tenui systasi delatus. Altera item pruina est ferè glaciatæ, quæ Græci *δρόσος* & *χρύς* uocant: hæc hyeme, ille temporibus temperatis & mitior. Ros uerò & Pluuiæ sunt idem, sed differunt ex quantitate magna & parua. Nam pluuiæ fit ex multo uapore frigidato & in loco distante à terra: hic autem ex paruo, & in loco proximo. Similiter pruina comparat niuem: hæc procul à terra ex nubium congelatione, illa prope terram paruo uapore ex eisdem nubibus excutitur. Pluuias præterea dicit libro sequenti fieri magis nocte quam interdiu, & hyeme quam æstate, ob solem uapores trahentem, deinde recedentem: æstius enim sol discentit atq; exsiccat.

Ros
Pruina
Ros & pluuiæ

Pruina & nix

De aquis

Postremo fontes aquarumq; describit. Quæ ita diuiduntur. Quædam fluentes, quædam stantes. Fluentes è fontibus habent originem, ut aut natura fluentes sunt ut flumina: aut arte ducta, ut per riuos uel aqueductus. Stantium uerò quædam fontales, quædam sponte nascentes. Manifestæ rursus aliæ fontales, nonnullæ collectitiæ (hæc enim diductione clariore notitia fiunt) Sponte nascentes autem fontales, & stantes, quæcumque paruos habent fontes & locorum curuitates, nequaquam fluere possunt. Collectitiæ uerò, aut ex pluuijs fiunt, aut ex fluminum influxu, uel in cisternis manufactis coactæ, uel in curuitatibus terræ confidentes, quæ si multæ sunt, uocantur stagna: si parua, *τέλαμα* Græce: nos nisi lacunas dicamus: Latium non men non habemus. Sed ut rursus earum causas philosophus adsignet, fontes & flumina non ut quidam putant, ex aquis prouenire dicit, quæ hyeme in terræ uiscera penetrant: neq; enim tellus sufficeret tantæ aquæ receptaculis, tribus de signis. Primò, quod compertum sit aquam cælestem non descendere intra terram x. pedes. Deinde sub rupibus profundis, inuenta sunt aquæ. Postremo in montium cacuminibus, aquæ repertæ, ubi non est aquas cælestes ascendere. Igitur, sicuti superius dixi, in nubibus causa earum materialium uaporem esse, efficiemtem uerò frigus, eisdem nunc aquis exeuntibus causis adsignat. Ut enim supra terram uaporans aer ac frigidatus in aquam transmutatur: Sic putandus è uaporibus per poros ingressis sub terra, ob eius frigiditatem aquam gigni: præsertim ex montibus, quod ij maxime porosi existunt: fluminaq; nonnulla adducit aquas recipientia, nullo tamen exitu, quæ argumento sunt terræ sub terra poros permeare. Igitur principia fluminum, ex magnis oriuntur fontibus, quos Græci *πηγὰς* uocant, paruos autem salientes *κρήνας*, id est, crenas appellant, qui maxime apti sunt fluuiales fluxus creare. Maxima flumina, ab altis oriuntur montibus. In campis namq; parui fontes citra fluminum cursum. Sunt item qui dicunt, ex aqua marina per terræ poros penetrante fontes produci, amritudine ob liminum exemptos. Quod si foret, potius ex uallibus quam montibus nasci flumina uideremus, faciunt tamen ad principia fontium. Præterea senescere terras, fluminaq; ob uetustatem deficere, mutariq; naturam sol. dicit exemplo Aegypti, quæ teste Homero, paludibus prius inuoluta fuit. Argos item, nunc uerò regio sicca cernitur. Inter hæc, quo modo montes procreati, enim. r. a. pluribus causis: ex impetu aquarum terræ uiginti congesta, aut ex uentis in unum terram cogentibus, aut terræ motu hiatus factis, unde montes producti mediocres. Maximos tamen natura ipsa plerunq; sponte procreauit. Hæc

Aquæ cælestis non penetrat in terram X. pedes

Pegæ magni fontes
Crenæ parui fontes

Aristoteles. Sed quando in aquarum tractatu sumus, alias aquæ proprietates ex alijs referam autoribus. Aquam marinam dulcè reddere, Aelianus & item Plin. docent, uisus cæreis ea plenis & opertis in mari demissis aliquot dies. Plin. ite aquæ signa uerentem & frequentem herbam in loco esse tradit. Rursus medicus monstrat, si in malam incidere aquam, in itinere faciendam fossam, in quam aqua mergatur ipsa. Insuper uerò terra dulcis & argilosa, ubi aqua facile purgatur, et omne relinquit uitium. Idem est autor bonas putandas esse quæ tenues, quæ cito frigescent & calefcunt. Malas uerò, quæ putent, quæ arundines nutriunt & animalia scetida. Omnes præterea è uenis argenti sulphuris frigidas omnino & inflatuas ac fluctionibus capitis obnoxias. Si supra olera bibatur, Phthiriasis, lichenarum, lepræ & huius generis morborum procreatrix est. Calida uerò ualde inuata, & frigiditas & concoctionem & ulcera intranea. Cocta utebantur antiquæ delitiæ, ut de Nerone apud Tranquillum legimus. Inter aquas Paulus & Celsus cælestem præferunt. Deinde, quæ cito corrumpitur, aut saxis confracta, aut solibus exposita, siue etià lutosa modo purgata sit, ueluti magis conco. Tr. Pessimæ, quæ ex glacie aut niuibus liquefcit, quod omnis tenuitas eius in concoctione absumat. His addit, quod aqua calida citius gelaescit, ut magis tenuata ac rarefacta, alia uerò magis frigori resistit.

Libro 11. de Mari uentusq; sermo est. Mare sponte nascens & stabile extra fluxum non habet, intra locum proprium septum ac constitutum: nec sub terra penetrat, quamuis de maris Hircani subterraneo fluxu quidam nulla certa ratione describant fluxum tamè & refluxum in seipsum recipit, qui quidem nobis occultior est, quod utrunq; littus ab alternantibus undis percussum, propter distantiam non cernimus. Sed lunam maxime huic dominari tanquam humoribus præsidem certum est. Fluit autem ab oriente in meridie terminam. ab eo autem in occidentem. inde ad angulū terræ meridiei aduersum. Inde postremo rursus in orientem. Fluit item ex altioribus ad loca curuiora. Sunt enim & in mari loca quædam altiora, quod præter philosophi autoritatem cognouimus, nuper ex nauis regis Lusitanie, qui pari usi tranquillitate, ac remige, plus temporis in redeundo à quibusdam insulis Aethiopicis, quam eundo consumpserunt. Ratio primum, quod inæqualis alueus, montesq; mari subsunt. Deinde concursus fluminum in unam maris partem, non item in aliam. Tertio, calor in una magis parte desiccans, ob quam causam fluunt maria septentrionalia in australia. Ratio item cur non æque fluunt omnia, tenuitas est: nam quod magis tenue, mobilis est. Mouetur & quandoq; præter naturam cum à uentis exagitur. Igitur mare cū aqua sit stabilis, aut fontalis est, aut collectitiæ. Sed fontalis esse non potest, cū aqua ex magno fonte nascens, nulla stabilis inueniatur: propterea & stagna è fontibus orientia, aut manifestos habent fluxus ad mare, aut subterrancos: sicuti stagnum Hircanum, quod accolæ mare ob magnitudinē uocant. Relinquitur ut sit maris aqua collectitiæ, non quidè ex fluminibus cū nulla sufficerent flumina, sed sponte nascens, uti supra commemorauimus. Restat cur salsum sit ostendere. Hoc ob terræ siccitatem, deinde ob solē uidetur habere, cū stando, tū uaporando. Ut enim in nutrimento potabili & humido, pars tenuior & melior secerit in carnē & cetera animalium substantiam, reliquam uerò excrementū desluens in uesciam salsum est & amarum. Sic putandum in mari potabile ipsius per exhalationem à solari calore secerit, atq; absumi: quod uerò relinquitur tanquam excrementum, amarum atq; salsum. Quæ profecto causa est, quod minime ob multitudinem fluminum crecat cum continuo aqua dulcis à sole absumat. Nec autem ob continuum absorptionem deficit, fluminibus & imbribus copiam iugiter suppeditantibus, & quod inde hauritur recompensantibus.

De aquis ex alijs autoribus

De Mari

Sunt in mari loca quædam altiora

Cur mare salsum

tantibus. Illud præterea docet. Aqua quo salior atq; amarior, tanto crassior & corpulentior, ac melius nauigia grauiusq; retinet onera. Dulcia flumina non item. Exemplum adducit falsi stagni in Palestina, quod hominibus colligatum non deprimat. Nos exemplum simile proximis annis uidimus: Hieronym. Florentinum quendam decoctorem à creditore è turri Antiatum in mare unctum manibus præcipitatum, ab undis tota nocte sustentatum, mane ad littus euasisse, ac deinde contra creditorem facti questionem habuisse. Post hæc diuersas fontium & aquarum per orbem proprietates adducit. Hec Arist. qui mare sicuti & reliqua sine principio posuit. Nos autem à ueritate eruditi legimus, Congregentur aquæ in unum locum. Item, congregationes aquarum appellauit maria. Itaque mare sicuti & cætera cum suis omnibus proprietatibus initio ab omnium creditore Deo constitutum rite credimus.

De Ventis. De uentis autem hæc adducit: Sicuti uapor humidus ob frigus concretus in aquam mutari potest, eodem modo siccus & calidus poterit condensatus in spiritum consistere. Et sicut ex humidore uapore fit aqua tam sub terra quam supra: sic è sicciorie sicut subius ac supra terram spiritus. Cur autem cum calidum & siccum principium habeant, non tamen calidi spirare uidentur, id accidit ob longinquum aeris motum pleni uaporis frigidi, haud aliter quam per os reflatu spiritus calidus longe ueniens per uiam frigescit. Cur autem & sepe in eadè regione proxime alibi uenti spirant, aut etiam pluat, alibi nequaquam: Causam dicit diuersos solis adspæctus in eodem tractu, ut sepe hinc sicca magis ascendat exhalatio, hinc uerò humida. Præterea sol sedat & commouet spiritus. Debiles quidem & paruas exhalationes exterminat ampliore calore ac dissipat, unde uenti non surgunt, haud aliter quam si in magni ignem incidit paruum lignum, totum citra fumum flamma absorbetur. At contra, modicus solis calor ac temperatus exhalationes excitat siccas, unde uenti procreantur. Ex quo in ortu Orionis circa Canceri tropicum uenti ponunt usq; ad eternas. Igitur per magnos calores, aut magna frigora, cum nulla est exhalatio, uenti uacant, aduersumq; esse materiam pluuiæ illud indicat, quò per pluuiam raro flant, aut per uentum raro pluit. Cumq; annus fuerit uentosus, sequitur alter pluuialis. Quod autem oblique ferantur causa est antiparitas. Nam cum feratur exhalatio ad mediam regionem, à frigido expellitur aère, remeare ad inferiora recta non permittitur à suo calore, quod superest oblique tendit. Præterea uti fluminum sic uentorum parua inuicia, multis enim exhalationibus aggregati in apertam procedunt magnitudinem. Quocirca & minimi sunt, unde spirare incipiunt, ut spiritus aut auræ magis appellari possint quam uenti. Fiunt autem & oriuntur in aère medio, ubi imber, ad nosq; paulatim ex altiore loco descendunt. Sub Zodiaco item habitabiles non esse terras ponit. Quod tamen falsum nõ solum multorum astrologorum autoritate, sed etiam experientia uidemus, ut alibi dixi. Præterea duas tantum zonas habitatas per latitudinem, per longitudinem uerò totam habitatum, distareq; habitabilem ipsius longitudinem ab Herculis columnis usq; ad Indicum. Ab habitabili uerò latitudine, ab Aethiopia usq; ad Mæotidem & Scythiæ ultima loca, plusquam quinque ad tria.

Venti ex aduersa pluuiæ materia

Ventorum sicuti fluminum parua inuicia

Venti x i i

Ventos postea ponit numero x i i. catholicos, quibus ego ex Plin. autoritate Latina subijciam nomina. Ex oriente æquinoctiali Apeliotes, nobis Subsolanus appellatus. Cui ex aduerso respondet Zephyrus, nobis Fauonius. Ex oriente æstiuo Cæcias, nobis Vulturinus. Ex aduerso respondet Libs Africus. Ex oriente hyberno, Euruis. Ex aduerso Argetes nobis Corus. A meridie Notus, nobis Auster. A septentrione Aparctias, nobis Boreas. Internedij uerò quatuor, prope meridiem ab latere orientis Eurionotus, nobis Phœnicus. Ex aduerso Trafcias,

nobis Circius. prope meridiem ab latere occidentis Libanotus, nobis Africus Auster. Ex aduerso Messes, nobis Aquilo. Ex his fereni sunt Aparctias, Trafcias Argetes. Humidi Libs, Cæcias, Apeliotes. Siccis Argetes, & Euruis. Niuosus maxime Aparctias, æstiuosus maxime Notus. Alios uentos locis peculiare minime salubres putat Adamantinus Sophista.

De terremotu. Hunc dicit ex uentis fieri terra inclusis, ut causa agente. Prævalente uerò calida & sicca exhalatione, ut materiali. Ex quo plerunq; sereno & tranquillo contingit tempore, quandoq; etiam contra. Nec ab re, cum pluribus flantibus uentis quidam terræ incubunt, reliqui supra remeant. Non tamen quando id accidit magnopere mouetur. Fiunt noctu plerunq; & maxime circa diluculum, quod noctes sereniore ob solis absentiam existunt propter terram frigore concretam et adstritam. Tum circa eam horam uenti plerunq; insurgunt excitati, quò ea hora quietior & sol potentior prohibeat è tellure exhalationes egredi, ex quo per uim erumpere necesse. Fiunt etiam sepe maiores circa loca ubi angustum mare, quod ibi uentus uiolentior sit, ob angustias coarctatus, cauernas ingreditur, terramq; mouet. Idcirco & loca cauerosa omnia huiuscemodi malo sunt obnoxia. Et in æquinoctijs plurimum dominatur terræ uentus. In solstitijs uerò minimum emittitur exhalationis. Præterea sonus in hoc genere prius auditur quàm incussio. Genera terremotuum plura. τρομώδης tremulenti, quando late concutit. παλάμηδης palmodes, quando alte commouet. επιπέδης epiclinetes, quando in obliquum secundum acutos angulos mouet. βράχης brachtes, quando cum motu frangitur ac secundum rectos angulos supra subiusq; euerit. χαματίας, cum fit hiatus terræ, in locis curuis contingit. πύκνης, id est scissor, qui rimas aperit. ὄστης ostes, qui unam continet scissuram. μέγης meges, qui sepe citra motum terræ intus sonat ac mugit. In mari quoq; analogum ac simile aliud terræ motus cernitur, cum hiatus in eo & concussio uideatur. Hæc omnes species ex Aristotele sparsim colliguntur, quas Albertus sic interpretatur. Scissionem, percussionem, perforationem, subuersionem, tremorem, titubationem.

De terremotibus

Terræ motus genera

De tonitru & fulgetra

De Tonitru mox ac Fulgetra & Fulmine, deq; Typhone, & Ecnephia profequitur, quæ omnia sicca & ignea exhalatio & materia gignit in nubium humore restans. Nam calor & ignis haud genitus ex eis secernitur, sed quantulus restat qui horum casu effectuum est. Ex abruptione itaq; nubium crassarum sonitum simul & fulgetram reddit. Fitq; prius igne tonitru, quanquam prior ignis adspicitur. In causa est uisus sensus celerior quam auditus. Nec unquam alterum sine altero fit, quamuis ad sensum nostrum sonitus non perueniat ob loci distantiam, quando modicus fit. Igitur sic tonitru definitur potest: Sonitus ex nubibus ex uiolenta conuerberatione exhalationis calidæ & siccæ excussus. Quod autem inæqualia sint tonitrua inæqualitas nubium facit. Vbi enim maior est crassitudo, maior emittitur sonus. In fulminis autem exitu maximus est. De quo in sequente dicitur uolumine.

De fulmine

Libro i i i. fulmina Typhonem & Ecnepham, incensionem, coronam, iridem, parelia, uirgas enarrat. Est enim fulmen ex eadem pene causa & materia ignea, sed tenuior, demissa à nubibus. Diuersæ eius species. Πύκνης Præster, proximum aërem comburit coloratumq; reddit. Κεραυνός Ceraunus maiore, sed tenuiore spiritu exit. Αργύτης Argetes, per Antiphrasum dictus, quod uelociter penetret, nec nisi antitypsimata, id est, ea quæ resistunt, adurit, ut ferrum, petram: lignum uerò aut uestem, nequaquam: sed pertransit innocuus tenuitate poros. Interiusq; sepe concremat, ut in loculis pecuniam, saluo marsupio. Helicium quod oblique tortuoseq; uent. Σκίπτου Scepton, quod ad aliquid certum priuatim tendit: ἀπό τῆ σκίπτου: quod est uestigare & inquirere. Illa uerò quæ pctuntur à fulmine, prius moueri cont

Ceraunus Argetes

Helicium Scepton

ri contingit, quam sonitum audiri, quòd celerius spiritus penetret quam fragor nubibus excutitur, qui per impetu uiolentiæ fit excussionis. Nec mirum. Spiritus enim omnis è coelo missus, ui non natura, ad inferiora fertur, cum natura ut materia calida tendat ad superiora. Sicuti contra quædam sursum ui emittuntur, quæ inferna petunt, ut aqua saliens.

Deturbibus

Typhon

Ecnephias

Cauma siue flammatio

Procellas quoq; & turbines circa terram subito uolutes, τυφωνα ἢ ἐκνεφίαν, id est, Typhonem & Ecnephiã Græci uocant. Quæ ex eadè materia sunt ignea, separata, & egressa nubibus, hac inter se differentia: quod Typhon oblique & per gyrum ruit, & in locis angustis furit: arbores eradicat, quandoq; turres deijcit. Ecnephias, obscurat aërem, quòd materia sit crassior, & in locis patentibus ruit. Est & flammatio siue incensio Græcè Cauma appellata, quæ item est exhalationis uis in aëris aliqua parte, quæ rubere ob incendium uideatur. de area autem, quam coronam diximus uocari, & Iride et parcelijs & uirgīs in i. libr. quoniam proposito distinctionis mihi factæ conuenire uidebantur, enarraui.

De metallicis

In fine autem huius i i i. lib. attingit Minerã, dicitq; ex fusio & sicca exhalatione fossilia omnia fieri, sicuti lapides, et omnia liquabilia, ut sulphur & alia quædam. Metallica uerò ex uapore humido magis esse, ideo fossilia conflatiliq; sunt. Præterea solem astraq; cætera causam esse remotam metallorum: sulphur uerò & argentum uiuum propinquam, quòd uirtute caloris sulphuris, uapor humidus commiscetur cum pingui terrestri in argento uiuo, quòd frigerandi ac condensandi uim habet. Præterea metallica omnia de genere mixtorum imperfectorum quo ad formam essentialem uideri. Quæ septem esse dignoscuntur totidem planetis comparata: plumbum Saturno, stannum Ioui, ferrum Marti, es Veneri, aurum soli, argentum uiuum Mercurio, argentum Lune.

Libro i i i. Rursus de elementorum qualitatibus ratiocinatur, unde generationes fiunt ac corruptiones in animalibus & plantis. Ex his agentia calidum & siccum, patientia humidum & siccum. Quatuor igitur sunt ad perfectam horum dispositionem. Digestio siue concoctio, quæ ex proprio uenit calore per aliquod exteriorum auxilium consummatum, uelut alimentum per balnea aut gymnasium digestum. Huius partes sunt Pepansis, id est maturitas, quæ primū in Pericarpio, id est uentriculo concoquitur: quæ tunc perfecta est, quando semina quæ in pericarpio sunt, queant alterum quale ipsum efficere. Hæc totidem indigent adiumentis, quorum altera epsepsis, id est elixatio à calido humido naturali: altera optesis, id est assatio, à calido sicco & alieno iuuante prouenit, & hæc extrinsecus, illa intrinsecus. His totidem contraria ob caloris defectum. Apepsis, id est indigestio, pepsi. Homotes cruditas, pepansi. Molyntis elixationi opposita, quum alimentum liquefcit, ac minime condensatur. Stateus optesi aduersa, cum pigrescit. Ait insuper ex his qualitatibus differentijs homœomera corpora uariari. Vocat autem Homœomera ueluti metallica, & quæcumq; ex his fiunt separata, quæ itè in animalibus & plantis ueluti carnes, ossa, nerui, pellis, uiscera, pili, uenæ: ex quibus anœomera constant, ut facies, manus, pes, & alia. In plantis uerò lignū, cortex, folium, radix, & his similia. Horū igitur aliqua πικρά ἢ τικτά, id est, concretilla & liquabilia: quæ enim per frigus concrefcunt, rursus per ignem liquefcunt, ut quæ ex aqua sunt: glacies, es, & reliqua metalla. Quæ autem per ignem densantur, per humidum quoq; dissoluantur: ut lutum, sal, nisi forte poris nimium constrixta fuerint, ut lateres. ἀ τικτά uerò, id est inconcretibilia sunt quæ plus calidi ac terræ retinent, ut mel, mustum. Item quæ plus aëris quam aquæ, ut argentum uiuum & oleum, & si quid uiscosum, ut gluten. Nonnulla μαλακία, id est mollificabilia per ignem, ut ferrum, cornu, lignum. Immo: ificabilia, electrum, & topi speluncarū. Aliqua κατωτὰ flexibilia, τικτά tingibilia, κατὰ τὰ δασιλία, τὰ λασὰ forma-

Pepsis

Pepansis

Epsepsis

Optesis

Apepsis

Homotes

Molyntis

Stateus

bilis, θλασὰ frangibilia, θραυσὰ comminubilia, ἐλατὰ tractibilia, πικρά imprefibilia, σικρά fissilia, τικτά truncabilia, γλισχρά uiscosa, λασὰ friabilia, πηλὰ commassabilia, καυσὰ ustibilia, θυμιατὰ exhalabilia, φθαρὰ corruptibilia, σκωτὰ putrescibilia. Putrescunt enim quæ secundum partem corrumpuntur, quum à natura separantur, quod omnibus accidit præter ignem: nam terra, aqua, & aër putrescunt, quod hæc igni sint materia: nihil enim diu est calidū putet seu putret. Humida enim primò, deinde sicca fiunt putrefacta ex propria frigiditate & alieno calore: ac hyeme minus, quod aër minus calidus: mota itè minus quam stantia, quod motus aëris calore debilitet: ea demum ratio, quod multum minus pauco putrescit: in maiori enim amplior est ignis proprius & frigidum quam obtineat in circumstante uirtutes: ex quo mare secundum partem diuisum putet, totum uerò minime: eodem modo & aquæ reliquæ. Animalia quoq; in putrescentibus fiunt, quod ab his separata caliditas naturalis illa excuscit.

IN METAPHYSICA.

R P H E V S Musæusq; ac longo post hoc interuallo Pythagoras, Plato, eiusq; temporis homines qui theologiam attigerunt, ut tradit Herodotus, ab Aegyptijs hausere sacerdotibus, quibus multa ob sapientiam ac uitæ abstinentiam de diuinitate manifesta fuere. Aristoteles deinde longè in hoc genere Platone inferior, ut qui potius logica aut philosophiæ partes, quam theologiæ sit executus: plurima à Platonicis reselluntur, nonnulla etiam ab eius adfertore Auicenna, qui & ipse in hoc genere scripsit. Theophrastus quoq; paruum de hoc adidit libellum. Cuius meminit Nicolaus Damascenus, dicitq; magnum ad ipsius disciplinæ isagogen esse, licet latuisse uideatur Andronicum & Hermippum, qui in eius libris hunc non connumerant. Visus etiam & ipse Cicero post Timeum conuersum aliquid & supra naturam conscribere in libris de Fato, de Diuinatione, & natura deorum. At nostri diligentius omnia ueriusq; interpollantes eò rem deduxerunt, ac dialecticis epicherematis physicisq; argumentationibus munierunt, ut per naturam id quod est supra naturam pene monstrauerint: nec tam fidei quam experimentis quodammodo rationibusq; ad ardua nostri dogmatis deprehendenda sit locus. Hanc itaq; summis digitis locos distinguendo principales attingam, si prius libros Aristotelicos in uniuersum ac summam repetam.

Lemata x i i. Metaphy. librorum

Primo namq; honestæ scientiæ dignitatem exequitur, ac quemadmodum ipsius habitum sensuum experimentis consequamur.

Secundò quando scientia de ente ac ueritate simpliciter est, infert: quòd ueritas uno modo facilis, altero uerò difficilis, difficultasq; interdum ex parte materie: quod quomodo sit uerum in quarto lib. declarat.

Tertiò dicit hanc scientiã esse theoreticam, quod profecto nequaquam liquet, nisi nouerimus quid à praxi theoretica differat. de qua quidem lib. vi. differitur. Quapropter hic tractatus eò differitur. Præterea x x v i i i. quæstiones enumerat, quas paulatim in libris sequentibus soluit.

Quintò differit, quòd ueritas nequaquam nisi per causam liuet. Et quoniam nõ omnes facile cognosci possunt nisi in infinitum progrediamur, probat quòd in nullo genere causæ in infinitum proceditur: de quibus omnibus agitur li. x i i. ubi tractatur de causa prima, efficiente, & forma, & sine. Hic præterea de Ente dicere incipit, ac proprietatibus eius, quæ cum eo conuertuntur (quæ Transcendentia nostri uocant) præsertim de Vno. De reliquis uerò & maxime de Vero et Bono agitur in v i.

Quintò proprietates enti subiectas ponit quæ sunt x. gene-

ra, ubi differitur non tam de potestate illarum, quam aliorum uerborum ad illas siue primo siue secundo loco pertinentium. Quod profecto fit ad deprehendenda significata, quae ad Metaphysicam pertinent. Ex his autem quaedam excludit à Metaphysice scientia, uidelicet Ens rationis: quod nihilominus uerum significet per propositiones constitutas ex uerbis priuatiuis, ut cum dicitur caecitas. Et hoc agit lib. v. In quo quonia fit de huiusmodi ente mentio, ex consequente differit de Vero, quod cum ente conuertitur, et item de Bono. De naturis enim disputat, quorum aliqua sunt Substantiae, aliqua Accidentia. Sed quando accidens à substantia dependet tam quo ad esse, quam quo ad cognitionem: ideo si quis substantiam indagauerit illico accidentis naturam nosse poterit. Eapropter de substantia tantum uestigat in hoc opere. Communis autem est omni uerò theologi Quidditatem appellant, per quam talis est substantia, ut Deus deitate sit Deus, quemadmodum dicitur, et homo humanitate homo: ac de his differit lib. v. In. declarando quae sint ea quae requiruntur ad quod quid est, et quomodo se id habeat. Et id cuius est quod quid est, tam in substantijs compositis quam simplicibus, non tamen separatim de aliquo, sed generatim, et in uniuersum de ipso loquendo. Substantiarum uerò aliqua sunt cum materia et corruptibiles, ut physica corpora: aliqua incorruptibiles, ut coelum: nonnulla citra materiam et incorruptibiles, ut intelligentia seu metes. de primis agitur lib. v. In. sanè declarando, quòd ex materia et forma componuntur, et quoniam modo haec inter se et ad compositum habeant.

Quod quid est esse

Libro x. de Proprietatibus siue ut nostri uocant theologi, Passionibus, quae in omni ente reperiuntur, sed in aliqua tantum parte uidelicet de Energia et Potentia. Nam in substantijs citra materiam, ita est energia quòd non est potentia. In substantijs uerò cum materia utrumque existit.

In x. differit de quadam alia proprietate disiuncta, uidelicet de eodem et diuerso, et de his quae ea consequuntur, id est de oppositionibus.

In xi. priuatum non edit tractatum, sed tantum superius enarrata in epilogo colligit.

In xii. de substantijs aeternis differit, siue sint corporeae siue incorporeae. Et hoc ferme modo substantias omnis absoluit, ac per illas etiam accidentia quae substantiam consequuntur: ex quo ens omne tractatur, quod Metaphysicè subiectum est.

De Ente.

Ens enim quod nomen à Quintil. latinitate donatur, quia ens ut ait Nicephorus Gregoras, huius discipline dicitur subiectum quòd rerum ac artium omnium diffinitiones, naturas, ac proprietates per se considerat, nec septem regionem aliquam seu limitem habeat: quemadmodum nec dialectica, nec rhetorica: sed haec ut apte tantum atque apposite de omnibus loquatur: dialectica uerò ut metaphysicè ad ueritatem deprehendenda instrumentum. Reliquae item artes ens non in uniuersum, sed ex parte comprehendunt, ut Physica ens corporeum, Arithmetica numeros, Musica sonos, Geometria magnitudines, Astrologia sphaeras, et quae sunt in caelo.

Ens insuper, ut quandoque definiam et in partes diducam, est quo cuncta appellantur, et in quod omnium simplicia compositum resoluntur. Eius diuisio quadruplex, mobile et immobile, ratio et re, energia et potestate, idem et diuersum. Mobile rursus corpus seu corruptibile, ut physicum, seu incorruptibile ut coelum, physica tractat. Immobile uerò perpetuum Metaphysica. Ens ratione ab eadem tanquam nuntime uerum reijcitur, quòd tantum mente ac ratione percipiatur, re autem nequaquam subsistat, de quo supra dixi. Re autem ens duplici exprimitur modo: generali per ea quae uocant Transcendentia, quae proprietates sunt entis aequales, etymis tantum diuersis. Ens in primis, quòd primus sit omnium conce-

Transcendentia

ptus, et in eos cetera resoluantur. Res ab effectu et essentia. Vnum à sui diuisione ac integritate. Aliquid ab aliorum diuisione. Verum quod mentis cogitationi ac cognitioni respondeat. Veritas enim quadruplex, aut orationis est, quam mentis ueritas metitur, quae et ipsa à rerum naturalium ueritate illustratur: haec postremo ab ipsa summa et cuncta metiète ueritate, qua Deus appellatur. Verum autem quod enti est aequale his omnibus supradictis commune est, uelut hominibus et belluis animal. Verum et Falsum Arist. in mente ponit, Bonum autem et Malum in rebus. Bonum item seu Bonitas quadruplex: aut ex essentia ipsa et natura, qua omnia quae sunt impertinentur, et hoc cum ente conuertitur: aut quod ex accidente et natura et animi et gratiae prouenit. Decem quoque genera his supradictis non quidem equiparantur, sed subiiciuntur: quorum prima Substantia tantum, reliqua accidentia, de quibus separatim nulla est scientia: Substantiae non item, quam in hoc lib. contendit ante omnia declarare, ut hac percepta facile illa dignosci queant: quapropter hanc Ens proprie uocat, Nouem uerò uniuersalia entia aequiuoce appellat, quod in ea retineant esse, nec ab ea prorsus diuidi ualeant: neque solum nominis, sed et rei sint participia. Medicus enim liber et medica experientia et medicum pharmacum ab arte medica omnia dicta non solum nomen cum ea communicant, sed eundem finem, hoc est sanita tem. Sic et nouem categoriae à substantia entia dictae non simpliciter, non solum nomen cum ipsa substantia communicant, sed etiam rem. Nulla enim substantia absque his omnino simpliciter est, haec namque omnia substantiae sunt aliquid. Tanta igitur entis siue essendi uis est, ut etiam non ens esse non ens dicitur, et sub ente ueniat. Si igitur ens et unum est et idem et non aliud, haud aliter quam causa et principium se consequendo. Vnus autem homo et ens homo secundum dictionem duplicatam, et non aliud quid demonstrat: unus item est homo et est homo, uidelicet ex eodem et simili, et altero et dissimili, quòd eiusdem sit scientiae opposita considerare. Musicae namque est concinnum et inconcinnum, et eiusdem sensus opposita sentire: quapropter non solum simile, aut unum, sed etiam dissimile aut plura, eiusdem fuerint discipline.

Veritas

Substantia diuisiones

Substantia igitur id est *σὺστασις* et *ὑποστασις* id est, Subsistentia id est ferè, diuersum modo ac ratione quadam. Eius diuisio duplex: simplex et composita, prima et secunda. Per secundam species notantur, qua uniuersalia dicuntur. In prima singulare continetur et indiuiduum: quo nomine tantum ex Latinis Capella utitur, uocaturque; suppositum, subiectum, hypostasis, persona, hoc aliquid. At hypostasis quamquam omne singulare in genere essentiae Graeci uocat, usurpatum tamen in eo tantum supposito, quod rationis est participis: sicuti et persona quae propter hyperochen tamen Deo quae angelis et omnibus conuenit. Sed et primam substantiam praeter hunc modum Albertus et Deum ipsum intelligit, et genus suum premittit inter praedicamenta. Altera substantiae diuisio, simplex et composita: Simplex nulla est praeter Deum, reliqua composita: omnia diuersa tamen compositio: aut ex materia et forma, ut corpora physica: aut energia et potestate, ut ex esse et essentia. Et ex quo est et quod est, qualis in angelis compositio dicitur. Compositum uerò ex subiecto et accidente tamen in substantijs in corporeis, quam corporeis dicitur. Hoc igitur modo Arist. substantiam in praedicamentis appellat, non extremam sed mediā, quae nec contrarium habet, neque magis et minus.

Materia

Igitur de extremis partibus substantiae hoc modo diuisis loquimur, ac primum de Materia. Hanc Ex qua, In qua, et Circa quam appellat. Ex qua naturalis et artificialis, ut elementa materia mixtorum in naturalibus. Elementorum uerò materia prima, quae dicitur Hyle, de qua in physica satis dixi. Et haec proprie non tam substantia quam pars substantiae. In arte perfecta est substantia, ut cibus siue domus: materia, ferrum et lapides. In qua, est ipsum corpus in quo sit anim-

fit anima. Circa quam, dicitur potestatis obiectum, ut uisus color, et scientiae subiectum, ut physica corpus mobile.

Forma

Forma uerò essentialis anima est, quae quòd pars existat substantiae, partis forma dicitur, tribuitque: aut esse aut uiuere, aut sentire, aut intelligere, aut haec omnia, ut homini. Praeter hanc et alijs forma dicitur modis, ut entelechiam non tribuens sed habens existentiam et perfectionem, quòd non sit e duobus saltem principijs substantiae composita, ut angelus et Deus: ac qua refert angelum, in genere substantiae ponitur. Deus enim extra genus omne. Tertio modo dicitur ipsa rei natura citra materiam considerata, ut humanitas ex homine, nigrities ex nigro: poniturque in eo genere in quo est illud, cuius est forma. Quarto modo dicitur quoduis accidens quod causa quidem existendi per se non est, sed ex parte, ut scientia in homine siue albedo. Quin et ea quae re non sunt, sed tantum mente concepta, formae appellari consueverunt. Postremo forma quauitas est modo quòd subiectum circumscribens, quae ad quartam pertinet speciem qualitatis.

Energia potestas

Energia siue actus, et Potestas siue potentia, tertiae entis diuisio, quauitas non in omni ente. Nam quauitas nil sit, praeter Deum, quòd non ex utraque consistet, sunt tamen quaedam quae entelechiae dicuntur, perfectione in se habentes, ut Deus, angelus, anima. Quaedam citra perfectionem quas energias appellant, quae sunt motus omnes: perfectiones tamen in mouentibus, imperfectae in motis. Est insuper prima et secunda triplici quidem modo: primam ratione ipsius Dei, quae actum primum et purum appellat. Ceteri omnes secundum eum. Deinde ex energiariu successione in eodem genere seu specie, ut in triplici intellectus actione secundum Arist. Postremo energia prima est ipsa forma, ut in homine scientia: energia secunda ipsum officium, uidelicet scire intelligere, sicuti monstrat liber de anima secundus.

Potestas item plurifaria agens et patiens, posse uidelicet mouere et moueri, amare et amari. Patiens rursus aut ratione accidentis in subiecto, aut formae in materia prima.

Energiae quidem coniuncta est potentia, ratione tantum distincta, cum idem numero ens respiciat: ut homo absolutus energia est homo, et potentia qua potens fuit esse homo, sui principij productus aut coferuatus ratione. Remota est ab energia, cum diuersum numero ens continet, ut semet potestate homo. Et sic diuisa re sunt. Aut etiam sicuti energiam primam et secundam dicimus, eodem modo potestate primam quae remota et imperfecta est, ut semen potestate homo: et secundam ut in eodem subiecto, ac propinquam et facultate paratam ad agendum, ut ignis potestate ures, qui nodum uirit. De quibus in physica locuti sumus. Sunt item potestates naturales tam sensus quam rationis, quae in tertia locantur specie qualitatis.

Idem & diuersum

Inter entia quoque idem et diuersum posuit Arist. Et quod hoc consequitur oppositum. De quibus differit libro x.

Vnum, Idem, Simul, Indiscretum communi dicuntur uocabulo. Est enim eadem differentium essentia, sicuti simile eadem differentium qualitas, et aequale eadem differentium quantitas. Quemadmodum contra Diuersum, Aliud, Differentes, Oppositum, Discretum, Alterum, Duo, diuersitate omnia significant. Entia et Essentia omnis est contrarijs ad unum et plura deducuntur: unum in statu et quiete, plura in motu: ut ex forma et priuatione, id est ente et non ente: siue id esse sit ex materia et forma, siue energia et potestate. Ea demum ratio mouit Pythagoram, ut unum et Duo, in numeros inter essentiam et rerum principia referret, quae Monada et Diada appellauit. Quapropter quodlibet est, quia unum est. Dissoluta enim unitate non est. Et hoc demum modo unum enti comparatur, absolutam rei indiscretionem continens. Cum uerò tantum quantitas indiscretionem praese fert, principium est numeri. Tertio uerò, ut ait Dionysius, nulla est multitudo citra unitatem. Nam multa partibus sunt, unum toto: Multa accidentibus, unum subiecto: Multa numer-

ro, unum specie: Multa specie, unum genere: Multa denique potestate, unum energia: ut omne continuum quod in infinitum diduci potest. Reperitur tamen indiuisibile et natura indiscretum, ut ipsa est unitas, et Nota quae est principium lineae, et nunc in tempore. Praeterea ipse Deus, quoniam ait in x. lib. quod simplicissimum est, mensura est in quolibet genere.

Totidem modis Diuersum, seu Differens dicitur. Est quoque differentia rei et rationis. Dicitur enim re aliquid tripliciter differre: numero, specie, genere. Quaedam enim uera sunt, et re differunt: ut species inter se, asinus uidelicet et homo. Quaedam minime uera, nec re differunt: ut genus et species. Nonnulla uera, et item cogitatione differunt, ut homo et animal. Usurpatur autem cogitatio siue ratio in hac parte pro animi conceptu extra rem, uel in re, quae tamen res ipsa non sit. Extra rem, ut si quis chimerae quae nusquam est, mente fuerit contemplatus. In re, ut si quis in hominis meditatione speciem conceperit, aut casum genituum.

Oppositum quadruplex

Sequitur, Ex his Oppositum uidere numero quadruplex, aut ratione comparationis, ut relatio, seu remotionis oppositi triplici de causa. Aut enim remoto nihil omnino relinquit, ut negatio: aut subiectum relinquit, ut priuatio: aut certe subiectum et genus, ut contrarium. Quocirca quaedam dicuntur opposita cum medio, quaedam citra medium.

Sex contradi- ctionis conditiones

Contradictio in primis maxima oppositum ac remotissimum est, senasque retinet conditiones: extrema omni medio careat tam generis quam subiecti: g. sint extra genus, ut de ente et non ente: g. alterum extremorum sit aliquid posituum, g. negatio sit absoluta, non alicuius determinatae rei aut subiecti: quòd extrema nequeat esse idem uel simul: g. sit unius et eiusdem, secundum idem, respectu eiusdem subiecti et in eodem tempore.

Priuationis totidem

Priuationis oppositum totidem habet cautiones, quòd medio careat sui generis, quòd alterum extremorum aliquid ponat, quòd extrema non sint idem neque simul: in quibus tribus cum contradictione conuenit. Ceterum quod habeat medium subiecti, quòd extrema sint genere, quòd denique sit aptum illud habere quod ponit: pro suis specie loco et tempore.

Contrarium quinquè

Contrarium quinquè cautiones: quòd opposita contraria non sint idem neque simul, in quo cum utroque conuenit praedictorum: quòd extrema possint uicissim in eodem subiecto inesse, nisi alterum insit à natura: quòd extrema sint in eodem genere: quòd alterum extremorum habeat rationem habitus, in quibus cum priuatione conuenit: quòd utrumque extremum positionem faciat. Latiore autem modo contraria secundum Arist. sunt in diuerso subiecto: ut ignis et aqua. Aut quando potestate contraria sunt, ut sanans et debilitans. Aut in potestate ipsorum contrariorum agentia uel patientia, ut calorificum, et frigorificum, aut calefactile uel refrigerabile.

Relatiuorum quatuor cautiones.

Relatiua quatuor cautiones: quòd careat medio sui generis et subiecti: quòd alterum oppositorum ponat reliquum, uel destruat: quonia posita se ponit, et percepta se perimit: quòd in relatione re constat non idem sit, in quo conuenit, cum alijs tribus. At in relatione rationis possunt idem esse sicut in relatione identitatis. Sed quado ad relationem uenimus, plusculum in ea immorandum, praesertim cum Aristot. in xi. Metaphysicae cam minime praetereat. Diffinitio ipsius in praecipis generum est huiusmodi: Ad aliquid sunt quaecumque ipsum quod sunt aliorum dicuntur esse, uel quomodolibet aliter ad aliud: hoc Latini Graeci que enarratores sic declarant, ut in casu genitiuo, et alijs etiam casibus relatio fieri possit, ut pater filij pater: uel ablatiuo: ut maius minore maius. Sunt et relatiua re quidem appellata et per se, ut quod simpliciter in propria fuerint et natura et categoria: ut pater, dupli. Ex accidente sunt rationis, non in propria, sed altera categoria, ut scientia est in prima specie qualitatis: tamen quonia refertur ad seibile: quoad relationem est in genere relationis, quauis secundum

Ad aliquid

dum quosdā non idem poni debeat. Sunt item relatiua excellentiæ, ut dominus: subiectionis, ut seruus: equalitatis, ut amicus. Arist. in Metaphysicæ v. i. relationē in quāitate ponit, ut duplum, triplū. Præterea in actione & passione: siue secundum potestatem, siue secundum actum agentem & patientem, ut calorificum ad frigorificū refertur. Potestate & energia, ut calefaciens ad calefactū. Posuit item in qualitate, non tamē explicite: quoniam qualitas non est aliud nisi secundum quod accipitur ratione potestatis agentis uel patientis: uel ratione quantitatis, sicut dicitur aliquid albius alio. Et sicut dicitur Socrates albus est similis Platoni albo, referre uidetur potius quandā albedinis quantitatem. Reliqua uerò accidentiū genera potius cōsequuntur, quā creare possint relationē, ut ubi aliqualem relationē ad locū, positione partium refert. Habitus relationem habentis ad habitum.

Sed & Theologi nostri relationem in essentia ponunt, & hoc tātum in diuinis, quatuor modis. Primò cum proprium nomen ad aliquid refertur, ut pater. Deinde relatio quæ consequitur uel causatur relationem, ut generatio & generans. Tertia quæ implicite claudit in se relationem, ut trinitas, hæc personas includit disiunctas. Postrema quando pro relatiuo ponitur, ut Deus.

Sunt item alia quædam inter se diuersa & opposita sub ente, quæ oportet exprimere: ut Prius & Posterius, Necessarium & Contingens, Totum & Pars, Magis & Minus, quæ deinceps paulatim explicabo.

Prius & posterius dicitur ratione ordinis alicuius & principij in quantitate, in cognitione, in eo quod existit. In quanto continuo tripliciter: ratione loci, ut ignis prior aere: ratione temporis, ut præteritum prius futuro: ratione motus in rebus naturalibus, ut puer prior uiro. In quāto discreto, index est prior medio respectu pollicis. In cognitione secundum rationē uniuersalia sunt priora particularibus, & simplicia compositis. In cognitione secundum sensum secus, nisi ex accidente. Nam ex accidente notius est sensibus uniuersale, non tamen per abstractionem ut magis commune. Sicuti pueri qui omnes homines ab initio patres uocant, postea distinguunt. At intellectui contra ex accidente & indir. ite notius particulare. In eo quod existit prius dicitur tripliciter. Ratione communitatis, ut priora sunt quæ possunt esse in alijs, ut animal prius homine. Ratione analogiæ. Tertiò ratione diuisionis entis in energiam & potestatem, si secundum energiam contrā. Nam partes non incipiunt esse in energia nisi toto absoluto. Arist. uerò ponit quartum modum, cum sunt duo cōuertibilia, & unum sit alterius causa, ut pater. Postremò species omnes, quæ sub genere cōprehenduntur & diuiduntur, sunt oppositæ differentiæ.

Quæ magis & minus recipiant uidebim. In primis quantitatis id cōuenit. Quantitas enim duplex: prima dimensionis, cui maius cōuenit & non magis: ut maius robur, maior latitudo, longitudo. Et quantitas, uirtus, quæ est de qualitatis genere, ac per alterationem augetur, cui cōuenit magis, ut magis albus: nam magis in alteratione dicitur, maius in augmento. Demum extensio ad dimensionis, intensio uerò & remissio ad uirtutis pertinet quantitatem. Formis quoq; rerum abstractis in genere accidentium maius conuenit, ut maior albedo. Concretis uerò magis, ut magis albus.

Est insuper Metaphysici, quomodo totū & partes dicantur uestigare. Sex enim traduntur modi. Totum in primis quoddā quod perfectionis dicitur, carens partibus: ut Deus, angelus, nota in linea. Totū essentia, quod plura cōtinet unā constituentia rem: ut homo cuius partes essentielles dicuntur. Totum integritatis, quod plura cōtinet integrum constituentia, modo continuationis in toto continuo: ut contignatio, uel colligatio, uel aceruus. Totū potestatis, quod

habet diuersas potestates re discretas à sua essentia, ut anima habet uisum & auditum & reliqua. Totum uniuersale, quod plures continet partes subiectas, non re, sed ratione diuisas, ut est genus ut animal, uel species ut homo, eius per subiectionem dicuntur partes. Totum numeri, quum numerus plura numerata comprehendit, ut duodenarius.

De Necessario autem & Contingente inter se oppositis, recte perspicimus si causas cōsiderabimus quæ attinguntur in Physica. Necessitas duplex: simplex & hypothetica. Simplex est illud quod à priori causa necessario dependet, ut hominem mortalem esse, quod elementis compositus: quod quandoq; à forma dependet sicuti exemplum supradictum: quandoq; à materia, ut animal mortale. Necessarium è positione siue hypothesi est: si hoc fieri debet, illud habere oportet, ut si ensis fieri debet, ferrum est necessarium. Et hoc totum causam finalem significat, quod in naturalibus uideri licet. Qui enim finē naturæ admittere ac omnia temere posuere, necessarium simpliciter existimauerunt, ut in constructione domus lapides deorsum cadentes natura ferri, ligna uerò sursum tanquam leuia dixeret: sic homines membra fortuitu, nullamq; ob causam facta ad suam utilitatem accommodauisse. Aristoteles uerò simplicem necessitatē in hypothesi esse negat, naturamq; dicit ob formā non contra factam, necessitatē uerò in materia esse non in forma. In Mathematicis idem esse, sed diuerso modo. Si sunt priora, sunt & posteriora, ut si est triangulus rectus, tres ergo angulos duobus rectis æquales habet. In naturalibus autē si posteriora sunt & priora, ut homo est, ergo mundū ob eum creati necessarium fuit. In se autē & in ordine ad effecta necessaria sunt cause, sicuti motus cæli respectu eclipsium & aliorū effectuum: quæ præexistētia in causis sunt quoddā futurum nō contingens quidē sed necessarium. Quædam autem sunt cause nō necessariae saltē cōparatione ad sua effecta, & huiusmodi dicuntur futura contingētia dum sic in causis suis præexistit. Et hæc aut frequēter, ut hominē pentecostidē esse, aut raro, ut hominē fodientem inuenire thesaurū, aut in horū medio, ut legere & nō legere. Rursus in his quæ frequēter eueniunt natura & ars dominatur, quoniam natura in proprijs effectis plerumq; superat: rara enim portēta, & ars propriū finē plerumq; adsequitur. In ijs autē quæ inter sæpe & raro, electio dominatur: in nobis enim est legere & nō legere. Raro autē contingens fortune & casus est. Fortune cum secundū electionem nostrā sunt, ut fodientē thesaurum inuenire, causa est fortuna ex accidēte inueniendi. Casus autem in ijs quæ secundum naturam non autē secundum electionem eueniunt, ut casu tecti supprimi, terræ motu terram scindi, fulmine icti. Quapropter cōtingens infinitum est: potest enim & potest non fieri. Necessarium, dicit Auicenna, nullum habet extrinsecus impedimentum: contingens uerò, rarumq; plurima impedimenta extrinsecus. Potest idem contingens & necessarium esse, ut Socratem mori diuina prouidentia iustioneq; necessarium, contingens uerò Atheniensium iussu.

PARALIPOMENA

V V M canat extremos prope iam uindemitor antes: racemationi locus in quibusdam erit, ac in urbe primum Roma, quæ tumultus malaq; summum hæc passa est. Plebes propter nexos ac es alienū in sacrum motem primū secessit: unde à Menenio Agrippa reducta est creatis duobus tribunis C. Licinio, & C. Albino, qui tres alios sibi creauerunt. Deinde Sp. Cassio & Proculo Virginio. Coss. lex Agraria promulgari cœpta.

Necessarii & Contingens

Relatio in diuinis quatuor modis

Prius & posterius

Magis & Minus

Totū & Pars

DE POPVLIS A ROMANIS DEBELLATIS.

BX BELLIS autem Romanorū pleraq; mihi præterita redordienda. Primū Sabinarum occasione Ceninenses, Antennates, & Crustumini Romulo mouerunt, quod Sabini eorū amici, ac uicini nimis lēte agere uiderentur, uictiq; sunt. Postremò Sabini periculosus Tatio duce: cum quo post captū fraude Capitolū simul cōuenit in unam urbē, ut Ro. Palatium, illi Capitolū arcemq; habitaret. Post hos Fidenates eorumq; causa Veientes, qui itē uicti & parte agri à Romulo multati, ac in annos centum induciæ datæ. Deinde Tarquinius Priscus de Latinis Sabinisq; triūphauit, primus omnium curru uectus bijugo, quum ædem Ioui Capitolino uouit, quā postea Superbus filius edificauit, Horatius dedicauit. iterum rebellantes à M. Val. Publicolæ fratre triumphati. postea uerò Sabinorū iuuentus in ludis Romæ quum per lasciuā scorta rapuissent, tumultuq; propterea exorto res nō procul à defectione fuisset. Sabinis sese per legatos excusantibus ac rem in iuuentutem reiicientibus, respōsum se quidem iuuentuti parere: senibus autē minime, qui cōtinuò causas rebellionis nequerent. Quāobrem M. Horatius Cos. de his simul, & Val. Publicolæ frater, qui Volcos uicerat cōtra senatus autoritatē duobus diebus triumphauit, quum ille unum utriq; decreuisset. Postremò à Curio Dentato penitus subiugati. Latinorū Albā Tullus rex per fratres trigeminos uicit. Deinde prodeutes præter pacta Romanū exercitum autore Metio in bello cōtra Fidenates & Veientes iterum ad internitionem deleuit. Alba diruta. Albanorum principes in patres legit, Tullios, Seruilios, Quintios, Geganos, Curatios, Clælios. Deinde Priscos Latinos uicit. Superbus foedera & adfinitates cum Latinis iniit, armāq; iunxit. Ad lucum Ferētina in concilio Turnum Herdonium Aricinum ei uerbis aduersantem iustulit, clam per seruum corruptū armis in eius diuersorium inductis, ac quasi regem per proditiōē occidere uellet. Ancus deinde Politorium eorum urbē potissimam diruit. hostes Latinos exemplo superiorum in urbem recepit, dato eis Auentino: ex eius oppidi ruinis nūc Polim crediderim appellatum. Extat & alterū Pallianum, cuius Palliæses lapidicinas Vitruuius uocat: oppidū utrunq; Columnensium. Post hæc populi x. L. priscorū Latinorum Matio & Sex. Tarquinio exule ducibus rebellauere. Inter quos fuerunt Ardeates, Aricini, Bolani, Bubētani, Corni, Varentiani, Gabini, Laurentini, Lauinien. Lanuuiæ, Lauicani, Nomentani, Moreani, Prænestini, Pedani, Querquetulani, Atracani, Scaptini, Setini, Tyburtini, Tusculani, Teleni, Telerini, Veliterni. Cuius rei gratia T. Largius primus dictator est factus, aduersus quos A. Posthumius alter post eum dictator ad lacum Regillum auxiliantibus Dioscuris prospere pugnauit. Quumq; postea rursus cum Cāpanis defecissent, conditionē tulerunt, si pacem habere uellent, alterū ex Latinis cōsulem facerent, ex quo Annus eorum prætor de curia prolapsus exanimatus est. Igitur debellati Latini per T. Manliū, in quo bello se P. Decius deuouit, deditionem fecere. Gabios Dionysius inter priscos Latinos ponit. Capti autē hoc modo: Sex. Tarquinij filius simulata ira patris ad eos transfugiens factus est etiā belli dux: explorans igitur patris uoluntatem, accepit à nuntio illū papauerā summa in horto tātum demetere uisum, ipse quoq; summos ciues necaturū se intellexit: quod & fecit. Hetruscorū bellum à Fidenatibus & Veientibus cœpit ab ipso Romulo uictis. Rursus Veientes simul cum Tarquiniensibus Tarquinius iuuetes à Val. Publicolæ uicti apud Arsiam, ex quo ipse primus curru quadrijugato

usq; ad ciuile bellum semper tumultuosa. Cassius alter Cos. partes agri Herculicis adempti dimidium Latinis, dimidium plebi diuisurus erat, nisi alter restitisset: ex quo damnatus necaturq; fuit. Lilius lib. 11. Deinde Capitolium noctū à seruorū exulumq; quatuor millibus Herdonio duce occupatum, ac his cæsis receptū est. Deinde per Virginie casum plebes ex Algido in Auentinum secessit: unde per L. Valerium Potitū, & M. Horatium reducta, creatis ab ea v. Tribunis militum, qui x. postea fuere. Lib. 111. Deinde de connubijs orta cōtentio C. Canuleio Trib. legē sciente, ut essent cum patribus cōmunia. Et ut alter de plebe Consul fieret: tuncq; primum tres Tribuni consulari potestate creati, anno urbis cccx. Lib. 1111. Postremò in Ianiculum ob æs alienum secedens per Hortensium dictatorem reducta fuit. Galli anno cccxv. urbem incenderūt omnem præter Capitolium: quibus aurum pactū ac ultra quantum ensis appenderet petentibus, Camillus superueniens uictor abstulit, signa retulit. Anno dcc. uici xiiii. cum uico iugario igne absumpti sunt. Orofio teste. Seditiones deinde per Gracchos & Apuleios. Ciuilia quoq; insecta bella à Sylla usq; ad augustum, & à Nerone usq; ad Vespasianum. Nero uetustatē edificiorum perosus per stultitiam urbē incendit, quæ septem diebus totidemq; noctibus flagrauit. Vitellius Sabinum Vespasiani fratrem in Capitolium cōpulit, succenso templo. Flauianis tandem potentibus, Titi tēpore aliud ortū incēdium plurimas ædes cremauit. Sub Commodō idē fulmine Capitolium: ex quo bibliotheca illa maiorum cura comparata, absumpta est. Anno dccc. xlvii. Aurea domus Neronis flagrauit. An. m. c. l. x. Gothi duce Alarico parte urbis incēsa. A Vestige autē moles Hadriani inferiore pars disiecta: reliqua uerò à Britonibus sub Urbano v. i. euerfa, postea à Bonifacio i. x. postremò ab Alexand. v. i. restituta. Tyberis ex eadē fere Apēnini parte unde Arnus supra Arctium oriens, paruusq; ab initio, mox multis fluminibus augetur. Albula prius à colore, deinde à Tyberi rege Albano ibi præcipitato cognominatus, Auctu religiosus magis quā seuius, ut ait Plin. Nam redundantē bis uidimus, pestilentias anniq; incōmoda consecuta portendent. Lilius lib. v. glaciātū & in nauigabilem eo fuisse ante cōmemorat. Annesq; x. l. i. in eum corruuere per spatia c. l. m. ex quibus præcipuos esse Narem & Anienem: item Pli. cōmemorat. Præterea Glanē & Tinnam, quorū alter ex Arretio, alter Tinna ex Apēnino inter Eugubium & Asifium meat, hodie Chiagiū uocant: nonnulli hūc potius Asim Propertio uocātū putant, ambo tamē simul & Topinus Silio nominatus in Tyberim fluunt. Deinceps de locis alijs. In Apulia Melphis flumē Plinio Straboniq; ponitur, à quo nō procul postea Melphis oppidū Normādīs edificatū. In eadē parte Augusti Tropæa, nūc urbs Turpia seu Tropienfis. Fanum Voltumnæ deæ Hetruscorū, apud quod habita illorū concilia de auxilio Veijs obsecris ferēdo. Lilius lib. 1111. Pausilipū Campaniæ promontorium ubi Cæsaris piscina, teste Columella piscem habuit annis l. x. uiuentē. In Asia quoq; tres fluij nobiles mihi præteriti, Dionysio positi. Rhebas prope Bithynios in pontum fluens, Eurymedon in Paphlilia, & Bostrenus prope Sidonē. Senā inter urbes Hetruriæ Ptolemæus ponit: non tamē Coloniā in Græco uolumine. error in Latino fuit ex loco Liliij male intellecto, quum dicit lib. x. i. Castrū Sena & Adria coloniæ deductæ: de Castro & Sena Piceni intelligitur, unde ager Castranus appellatur. Posterius uerò Castrū Senæ dixere à Ro. edificatū, ut etiā in quibusdā antiquis tabulis eorū reperitur. Sed de hac superius mihi satis. Locus itē de hac apud Plin. male intellectus. Apud Clusij inquit, & Senas, id est, libras: nam de lino loquitur, illi autem de ciuitate intelligunt.

Tyberis
Glanis
Tinna
Asis
Topinus
Melphis
Tropæa Augusti
Fanum Voltumnæ
Pausilipum
Rhebas
Eurymedon
Bostrenus
Sena
Castrū Piceni

Sabini

Latini

Alba

Lucus Ferētinae
Herdonius

Politorium

Pallianum

T. Largius dictator
A. Posthumius dictator

Gabij

Hetrasci

Arfia syl.

drijugo triumphavit: in quo bello Brutus collega cecidit. **Porfena** Deinde Lartes Porfena rex Clusinarum bello pro Tarquinij etiam suscepto, quum ad Ianiculum castra posuisset, ne Tyberim transfretur virtute Coclitij Horatij prohibitus est. Adcessit et Mutij aliud exemplum alibi narratum. Quorum admiratione rex pacis conditiones ferre coactus, bellum dimisit, acceptis obsidibus, ex quibus uirgo Cloelia dux uirginum facta, inter quas Valeria item uirgo Publicolae filia fuerat, equo sumpto, custodibusque noctu deceptis ad suos per Tyberim tranauit: et quum reddita esset, a Porfena honorifice remissa, equestrisq; statua a Ro. donata est. **Veientes** in antiquo perseuerantes bello CCCVI. Fabios apud anre Cremeram per insidias interfecerunt. **Menenius Agrippa**, illius Agrippae filius qui plebem reduxit, Conf. una cum C. Horatio statim illos petens rursus male rem gessit, ex quo illi ad Ianiculi castra posuere. Vnde noctu Tyberim nando exercitum Sp. Seruiliij Conf. insequentis anni adorti pariter et reiecti fuere, Seruilius elatus uictoria, et ipse Tyberim tranat, aciem in iniquo contra hostem dirigens fugatur: a superueniente deinde collega A. Virgilio seruatus, et hostis caesus est. Seruilio postquam consulatu abijt dies dicta, cui crimini datus erat cum hoste concursus, ille tamen et audacia et meritorum exprobratione periculum euasit. Contra uero Agrippa supradictus et ipse ob rem male gestam capitis anquisitus, ac ere ex gratia multatus, quum modeste patienterque se gessisset, morbo ob ignominiam correptus excessit: ex quo uidere licet in causa pari apud imperium ingratumque uulgus plus adrogantiam ualere quam modestiam. **Menenius Agrippa** Menenius, cognomino Lanatus, ex eadem familia consul cum Macerio Geganio, quo tempore Sp. Melij largitio fuit, et L. Minutius praef. an. Veientes tandem Camillus sub iugum post aetates decem penitus misit, et aquae Albanae uaticinio delphico, non prius huic finem bello fore, quam aqua ex lacu Albano in campos egrederetur, uti euenit. **Aduerfus** ite Hetruscos, Umbros, Samnites, Gallos, Decio et Fabio ducibus prospere pugnatu, Decio se imitatione patris deuouente. Deinde apud Ciminum lacum a Fabio, postremo a Papyrio ultima occisione apud lacum Vadimonis debellati. Post longum deinde tempus rebellantes a Sylla superati fuere. **Volsco** Tarquinius Superbus ante omnino prouocauit ablati per uim eius Suesia pometia, quorum bellum c. c. post eum annis durauit, ex cuius manibus Iouis Capitolini templum edificauit. Quod postea consecrauit M. Horatius Puluillus Cos. Publicola collega in bello Sabinorum occupato, qui obiter allato de morte filij nuntio iussit uti efferretur, minime a coepta consecratione discededo. **Volsco** item post superatos ad Regillum Latinos uicit Ap. Claudius, qui Cos. cum P. Seruilio fuit: rursusque rebellantes idem compefcuit direpta Suesia pometia. De his etiam M. Val. Publicole frater dictator triumphauit. Deinde simul **Volsco** et Equi a L. Aemilio qui Cos. cu Fabio Cefone fuit, quum per astutiam Aetij Tullij eorum ducis ex urbe pulsi rebellassent. Deinde a L. Lucretio et T. Veturio, rursusque **Quintio**, et **Qu. Seruilio** Cos. uicti, et Antium captum, et Veliternis ager ademptus. Cum Equis rex Superbus captis Gabijs, inquit Linius, pacem fecit: eos deinde, quod Latinos uexarent, **Q. Fabius** Cefo Cos. uicit tumultuario bello, rursusque rebellantes cum **Volsco** ad Algidum secutus compressit. Tertio in eodem loco **Q. Cincinnatus** Dict. una cum **Graccho** Cloelio duce perdomuit: eaque fuit modestia, ut dictatura quam in sex menses acceperat xvi. die bello coepto se abdicaerit. De **Volsco** item et Equis **P. Valerius** Potitius Cos. apud Algidum, et post eum **M. Geganus** etiam Cos. ducto Cluilio duce **Volscorum** ante curram triumphauit. Samnitibus primum motum est bellum

occasione Campanorum, qui uexati ab eis se Romanis dederant: ut autor Linius libro vii. deinde saepe rebellantes annis lx. Papyrios duces exercuere. **M. Attilius** Cos. quum uiddisset aciem ab eis pulsam, Ioui Statori templum uouit, si exercitus consisteret: ut idem libro x. **Vouerat** et **Romulus** simile in bello Sabinorum. Samnitibus pacem petentibus, quarto foedus renouatum: demum per **Curium** Dentatum bellum confectum. Eorum urbs **Beneuentum** Beneuentum olim Maleuentum ob horribilem et pestilentem uentum, cui olim fuit obnoxium, ut tradit in bello Goth. **Procopius**. Hanc urbem per bella Punica **T. Semp. Gracchus** procons. contra **Hannonem** defendit apud Calorem tria miliaria castris positus: ubi quum uicisset, **Volones** ex promissione facta liberos fecit: deinde ex eis illos, qui pugnam detractauerant multauit, ut quoad stipendia facerent, stantes cibum potumque caperet. **Liu. lib. xxi. iiii.** Sunt autem **Volones** serui, qui uoluntarij militat. **Ampfanti** colles **Virgiliani** et **Saei** spiracula **Ditis**, in ualle apparent **Beneuentum**, uti quibusdam placet. **Tarentinum** infectum est bellum, quod item **Curius** superato **Pyrrho** a **Sicilia** rursus redeunte confecit, in eodem magistratu bis triumphauit: **Tarentinis** uictis pax et libertas data. **Neapolitani** per **Q. Publum** obfessi in deditionem uenerunt. **Publio** triumphus per **Conf. decretus** et imperium prorogatu. **Legio** campana cum **D. Iubellio** praef. quae in praesidio **Rheginis** relicta fuerat, eam urbem cepit, quapropter capta securi percussa est: cetera uero Italica simul cum **Siciliensibus** supra narrata. Deinceps de externis. **Illyrici** regina **Teuca**, **Agronis** olim uxor, quum admonita a duobus **Corrumcanis** legatis, quae primo bello Punico oram maritimam populabatur, alterum **Titum** liberius locutum in itinere redeuntem interfecisset, a **Cn. Ful. Centimalo** et **L. Posth. Albino** Conf. postea superata supplex reddita ex conditione **Cercyre** et **Apoloniae** libertate pacem obtinuit, quae **Demetrii** uiri potentis et **Pharo** **Illyrici** oriundi proditione, conspirantibus **Istria** simul cum **Isseis** et **Atintanis** populis **Illyricorum** foedus cum consiliibus iniuerant. Verum paulo post eiusdem opera **Atintani** occupatis in bello Gallico Romanis rebellantes ad officium reducuntur. **Demetrius** pulsus quum reuertisset, auxilio **Philippi** captus, atque interfectus est, ac **Pharos** eius patri cuersa, **Illyricis** pax reddita. Et haec illico post primum **Punicum**. Secundo autem quum **Philip. Italiae** propinquas **Oricum** occuparet, **Apolloniam** obsideret, ann. v. belli Punici a **M. Val. praetore** superatus est, **Illyrici**que ora populi recepti. **Valerius** ob rem bene gestam absens consul creatur, foedus cum **Aetolis** iniit. **Gentius** deinde rex **Illyrici** hosti **Perseo** pretio coniunctus, cum legatos de hoc ad eum querentes in uinculis tanquam canes emissarios habuisset, a **Cn. Manlio** x x. diebus terra marique uictus, ac una cum uxore et liberis in triumpho ductus. Eius urbes **Paulus** **Aemylionis** tribus diruit horis. **Vardei** gens **Illyrica** quod Romanorum subditos molestarent, nec iussi abstinere obteperarent, a **Ful. Flacco** superati sunt. **Iapides** a **Sempronio**, **Segestani** a **Cotta**, **Delminium** a **Nasica**, **Delmatae** a **Metello** sunt domiti. **Papyrius** **Carbo** a **Cymbris** in **Illyrico** cum exercitu est fufus. Per bella ciuilia **Illyrici** **Cef. copias** duce **Gabinio** illac iter habetes adflixere. **Cesare** interfecto praesidia, quae paulo ante acceperant, eiecere. **Bebium** consularum uirum interemere. Demum sub **Augusto** **Salona** per **Pollionem** **Celenis**que oppidis superatis penitus sub iugum uenerunt. **Istri** autem qui **Illyricos**, **Aetolos**que inuerant, quum **praedae** cupidi **Cn. Malij** castra cepissent, ab **Appio** **Pulchro** debellati sunt. In **Pannonios** **M. Linius** ab **Augusto** missus **Segestam** cepit, delictis **Pannoniorum** copijs auxilium ferentibus et armis hostilibus in profluentem iactis, quo uictoria ceteris

Bathorex repente pronuntiaeretur. **Bathonem** eorum regem deinde **Tyberius** maxima caede superatum, ac donis ingentibus muneratu, transtulit **Raennam**, gratiam referens quod se quondam cu exercitu iniquitate loci circūclusum passus sit eludere. **Pannoniam** item **Marcomanni** gens fera irruerat, sed ab **Antonino** philosopho repulsi sunt. **Probus** ite princeps ea a **Sarmatis** occupata liberauit. In eade et **Const. Licinium** oppresit. Diuisa est in primam et secundam. **Amantini** in secunda ubi **Bacuntis** annis in **Sauum** influit. **Sauus** enim **Drausus**que potissim, hic et **Noricis** uiolentior, ille ex **Alpibus** carnicijs placidior fluit, uterque nauigabilis. A **Sauo** **Sauensis** regio dicta est: qui autem inter **Drauum** et **Danubium** tractus extenditur, **Valeria** dicitur, quae **Croacia** nuc est. Hanc **Marcomanni** **Quadi**que infestabat: cum quibus conspirauerant **Sueui**, **Sarmatae**, **Bastarni**, **Alani**, **Peucini**. Contra quos profectus **M. Antoninus** philosophus quum etiam seruitia armasset, in **Danubij** transitu feliciter acceptos in deditione **Marcomannos** in **Italiam** traduxit. **Voluit** **Marcomanniam** et **Sarmatiam** prouincias facere, fecissetque nisi **Auidij** **Casij** rebellionem Orientem petere coactus fuisset. Sub **Aureliano** deinde a **Marcomannis** uastata sunt omnia, quae circa **Mediolanum** erant, quibus occurrente imperatore tanta est clades accepta, ut **Ro. penes** solueretur imperium, **lustrata** urbs, inspectique **libri** **Sibyllini**, mox **barbari** uicti no tam **Romana** uirtute, quam quod monstris quibusdam uisusque diuinis ex ope (uti credebatur) **Sibyllina** terrenti fuere. Sunt enim **Marcomanni** et **Catti**, ubi nunc **Morauia** ac **Vratislavia**. **Bohemii** uero pristini **Bohemorum** retinet nomen. **Quadi** ite ubi **Quania** adhuc uocatur apud **Vladislauiam**. **Daci** quoque **Cotifone** rege in **Pannonias** **Mefias**que proximas concreto gelu **Danubio** irrumpebat, contra quos **Cor. Lentulus** ab **Augusto** missus, tris eorum duces cum magnis copijs deleuit, ceterioreque ripam praesidijs munuit, satis uictoriae putans posse illos prohibere. De **Dacis** et **Sarmatis** **Domitianus** duplici egit triumphum. **Traianus** in eos profectus regem **Decibulum** uicit, eius legatis seruilis in modum introductis pax data. Iterum quoque in rebellante proficiscitur, quo superato **Daciam** prouincia fecit, thesauros regios subter uada fluminis inuenit, pontem lapideum ingentem fecit, de quo in eius uita referat: rex sibi manus attulit. Sub **Gallieno** **Dacia** est amissa. **Aurelianus** desperans retineri posse, omnem **Daciam** trans **Danubium** sublato exercitu prouincialibus reliquit, abductosque ex ea populos in **Moeciam** collocauit, appellauitque suam **Daciam** quae duas **Moecias** diuideret. **Macedones** foera arma cu **Annibale** coniuxerant. **Philippus** rex ad **Apolloniam** primo simul cu **Acarnanibus** a **Valerio** **Leuino** superatur. Deinde a **Sulpitio** procosule **Attalo** rege et **Aetolis** belli socijs uarijs praelijs agitatus: pax postremo illi a **Pub. procosule** data, dum occupatis in **Africanis** animis, omnibus alijs bellis **Romani** leuari cuperent. **Nec** diu in foedere mansit **Philip. Atheniensis**que **Romanorum** socios uexabat: acta rursus res est primis illis quondam in eum ducibus **Leuinis**que illuc missus est. Sed omne negotium **Sulpitius** **Consul** suscepit, terra mari **Attalo** **Rhodijs**que iuuatibus bis uicit, bis castris exiit, bis fugauit. **Ultimu** illi praelium cum **Q. Flaminius** **Perseus** cos. fuit, a quo uictus dato etiam **Demetrio** filio obside pacem impetrauit. **Perseus** defuncto patre bellum hereditarium profectus, aliquanto felicius ab initio, ut qui **Licinium**, qui prius in **Macedonia** ingressus fuerat acie uicerit: naues cepit: in **Procedonia** in super populos bello illato, partim in deditione, partim in amicitiam redegerit. **Martius** **Philippus** per altas paludes immunita **Macedonia** penetrauit: coactus est rex classem incendere, pecuniam mari mergere, ne in **Romanas** manus ueniret: a **Paulo** deinde **Aemylio** **Consule** sic conterritus, ut pugnare a se non auderet, sic

uictus, ut nec illi **Samotraciae** latebrae profuerint, e quibus tandem erutus miserabile triumpho pompa praebuit. **Andricus** **Andricus** post hunc quod se **Demetrio** genitu diceret, a **Demetrio** **Syriae** rege captus, **Romanis** missus, cum indiligenter custoditus euasisset, tantos in **Macedonia** motus fecit, ut caeso **deleto**que **Ro. exercitu** cum **Quintio** **Pratore**, ingentem terrorem incusserit. **Duce** tamen **Q. Metello** in **cathenas** reductus, seruitateque **Maced. multatui**. **Pseudo** **Philip**, ad extremum exciatus a **L. Tremelio** quaestore una cum exercitu caesus est. **Dardani** **Maesij**que post **Macedoniam** sunt, in qua quotidie irrumpebant, ausi templo **Delphico** manus inferre uolent. **L. Scipio** auri pacione corruptus cu **Dardanis** foedus percussit, **L. Sylla** partim eos uicit. **M. Curio** procos. penitus sub ditione redegit. **Scribonius** procos. **Cl. Appij** qui contra **Rhodoepios** pugnas morbo absumptus erat, successor, declinato in **Dardanos** bello intra triennium ad **Istrum** penetrauit. **Dacia** tenuis uenit, sed saltuum tenebras expauit. **M. Lucullus** **L. qui** **Mithridate** uicit frater, **Maesiorum** regione exciuit omnem. **M. Crassus** **Augusti** auspicijs feliciter in eos pugnauit, quos quum peteret, rogareturque ab eorum duce quoniam essent, respondissetque **Romanos** getium dominos, ille, ita inquit, si nos uiceritis. **Nec** parum timoris incussit **Domitius** **centurio** **foculo** supra **caeside** tanquam ardente capite collocato. **Tyberius** postremo **Imp.** sub **Romana** eos iura redegit, tributumque pedere coegit. **Thracas** **Macedonum** erant tributarij, quibus uictis **Romani** detrahebant imperium, uicinas excurrentes regiones. **Scordiscos** igitur inter eos comprehensos **M. Cesonius** debellauit, **M. Cato** consul fufus fugatusque ab illis est: aboleuit **dedecus** **Liuus** **Drusus** qui illos uictos **Danubium** transire prohibuit. **Thracas** insuper **Minutius** **Rufus** apud **Hebrum** adflixit. **C. Geminius** ob fluxum gelatum equitatu amisso infeliciter contra eos rem gessit. **L. Piso** **Rhodoepios** penetrauit. **Sylla** multis praelijs cecidit, **Appius** saepe uicit. **M. Lucullus** ad **Tanaim** **Maecotim**que peruenit, et efferatas getes mira celeritate debellauit. Post mortem **Cef. M. Brutus** aduersus eos mouit infeliciter. **M. Crassus** **Augusti** auspicijs primo, mox **Scipio** **domnuere**. **Tribali** **Thracia** ges, quod **Germanorum** armis inuaretur, **indomiti** **maeria**. **Tyberius** **imp.** **Thrasibulum** **Thraciae** regem suspectae fidei reum per **bladitias** ad se traxit, neque unquam postea remisit. **Vespasianus** **Thraciam** omnem quae sub regibus amicis antea erat, in prouincia forma redegit. In hac ite **Perinthus**, nunc **Pera**, **Genuesibus** ab **Imp. Const.** ob latu ei auxilium contra **Venetos** coeessa, sicuti **Thessalonica** ab **Andronico** **Hemmanuelis** filio **Venetis**. **Prope** **Tenedus** est insula, cuius notissima fama **Virgilio** describitur, quod teste **Arist.** in **Pol.** hic ob **Troiam** importuosam hostium celebratu fuerat. **Cicero** in **epist.** prouerbium usurpat **securis** **Tenedia**, quod libertate rebellado amiserit. **Graecis** **Romani** contra **Philippum** **Macedoniae** ope tulerunt. **M. Val. Leuinus** i. bello **Pu.** cu **Aetolis** foedus percussit, captasque de hostibus urbes illis condonauit, nec paruo fuere bellis **Macedonicis** usui. **Omnia** tamen obruerunt beneficia coiuuratione cum **Antiocho** contra **Rom.** imita. **Igitur** uiolati foederis poenas dederunt, et a **Glabrione** primu uicti, mox a **M. Fulvio** **Nobiliore** expugnata **Ambracia** una cum **Epiro** subacti, benignaque cum illis actu quod plus apud iustissimu populu beneficiorum memoria, quam reces defectio ualeret. **Achei** licet cu **Philippo** bellu intulissent, accepti tamen in amicitia, maleque deinde usi sunt coeessa libertate. **Legatos** **pop. Ro.** uiolauerunt, ac duce **Critolao** arma sumpserunt. **Attriti** ergo per **Metellum** **Macedonicu**, postremo euersa per **L. Mumiu** **Corintho** libertate amiserunt. **Thebae** insuper et **Chalcis** quae auxilio fuerat euersae, **Atheniensis** auxilium contra **Philip.** petere, defensi sunt, et sua illis libertas concessa. **Archelaus** **Mithrid.**

M. Geganus
Chilins Vol-
corum dux
Samnites

Istri
Appius pul-
cher
Segesta
M. Linius

Critolus
Corinthus
Chalcis
Thebae
Athenae

thrid. pr. urbē occupavit, graniq; servitio presit. L. Syl-
 la circūfessam magno labore expugnavit, et antiquā liber-
 tatem restituit, neq; ullam urbē maiore honore dignatus est
 pop. Ro. Postremo quum Galli rebus exciderēt Constan-
 tinopolitanis, Athenas diu tenuerūt cum Pelopōneso: quorū
 imperium dum in regnū transferretur Neapolitanū, ad man-
 us Acciaolorum Florent. sub Io. regina peruenit: deniq; ad
 Turcas. Hodie à barbaris corrupto uocabulo Sethine uocā-
 tur. Cum Lacedemonijs et eorum tyrāno Nabide bello
 Maced. amicitia iuncta est. T. Flaminius deficientes uicit,
 pacē dedit, bellum ob libertatē Argei qui sub tyranno erant
 iuere. Vniuersos autē Græcos T. Flaminius uicto Philip-
 po, senatus populiq; nomine per præconē liberos esse iussit.
 Rhodij Rhodij qui plurimū arte nautica pollebāt, auxilio Roma-
 nis cōtra Philippum fuere. Cōtra item Antiochi classē cui
 Annibal præerat x x v i i. prius, et deinde x. naues sup-
 plemento misere: quibus meritis uicto Antiocho, Cares, Ly-
 di, nōnullē aliē uicine urbes à Rom. sunt eis donate, quin
 et Actolis eorum precibus placuit ignoscere. Ausi sunt ta-
 men bello in Persecum legatos Romā mittere, in pace cōue-
 nisse, se auxilia regi laturos. Visum id indignū: quapropter
 ciuitatibus iā donatis multatū fuere: nec uicto postea Per-
 seo audita legatio, intrōmissa demū dubia dimissa est. Quum
 tamen assidue deprecaretur, in amicitia accepti sunt, nec un-
 quam postea etiā Mithrid. bello fidem mutauerunt. Ante
 Vespasianū libera fuit Rhodus suis utens legibus. Ipse pri-
 mum adempta libertate in prouincie formā cum adiacētibus
 insulis redegit. Pamphylj, Cretēs, Phryges, Lycij, Cili-
 ces, et circa nationes omnes piratas excipiebant, cōmodaq;
 et portus præstabant. Scriuius eos cum Isauria uicit, tribu-
 tariosq; fecit: et tributa quæ grauis fuerant ab Antonio
 triumuiro diminuta, Lycijs libertate donatis. Cretēs uerō
 Metellus domuit. Pompeius postremo grassantes iterum
 piratas uictos ac supplices aliō traduxit. Arabes Aelius
 Gallus auspicijs Augusti usq; ad Troglodytas deuicit. Si-
 leus Nabatheorū legatus per desertā deductum exercitum,
 morbo, labore, fame ferē cōfecit: uicti tamen reges nonnulli,
 oppida diruta, nec perueniū ad aromata ob aquæ inopiam.
 Silcus proditiōnis cōuictus, Roman ductus securi percussus
 est. Traianus progressus ad mare rubrū primus Arabiā
 subiugata rectore imposto in prouinciam redegit. Rediens
 Agarenos rebellantes reiectis tempestatibus et fulminibus
 Saraceni superare nō potuit. Hos eisdem esse cum Saracenis testatur
 August. ab Agar ancilla Abrahæ cognominatos: deinde à Sara
 coniuge se Saracenos potius appellari maluerunt. Ho-
 rum historia supra repetita est, ceteri tandem ex Italia re-
 gnoq; Siciliæ fuere per Othonē i. auxilio Pandulphi Capi-
 teserrei principis Capuanū, cuius postea meritis Campana
 urbs facta metropolis fuit. Iudei primo sub Iuda Macha-
 beo amicitiam petentes, à Demetrio Syriæ rege sese tutati
 sunt. Pompeius et Hierosolymam cepit sōsis die Saturni re-
 pletis quo gens ea uacat, et Fausto Sylle filio primo matros
 ascendente, templo pepercit, c. c. mil. talentorum, sacraq;
 intacta relinquens, quæ postea Crassus in Parthos profectus
 diripuit, Hircano factō sacerdote, et Aristobulo eius fratre
 Roman in triumphum ducto. Titus etiam postremo re-
 bellantem expugnauit, templum incendit, muros diruit, unde-
 cies centena nullis gladio famēq; teste Iosepho, perierunt.
 Reliqui uerō ad x. c. mill. dispersi. Ianus sexto clasus.
 Iudei deinde sub Traiano circa Cyrenas sumptis armis,
 supra c. c. mill. hominum interfecti, pariq; clade qui in Cy-
 pro erant Cyprios adfecere. Traianus per Lusium legatū
 omnes ubiq; inuentos profligauit. Hadrianus Hierosoly-
 man insulam Heliam de se uocari iussit. Iudeosq; urbis
 ingressu prohibuit, ciuitate Christianis permissa. Iulianus

Imper. quum templum reparari iussisset, diuino qui opus fa-
 ciebant igne fundamentis prorumpente conflagrarunt, neq;
 unquam postea Iudei certam sedem possederunt. Indorū Indi
 rex Porus qui sexcentis regibus imperabat, munera ad Au-
 gustum amicitie causa misit, octo seruos nudos aromatis
 delibutos, uiperas ingentes, serpentes x. cubitorum, testu-
 dinem fluuialem trium cubitorum: et perdicem uulture ma-
 iorem. Cum muneribus aderat Larmanocagas Indus, cui
 quum omnia ex sententia euenissent ne quid aduersi accide-
 ret, more patrio Athenis nudus ridensq; in ardentem se py-
 ram cōiecit. Galli postquam Italia omni expulsi sunt, Galli
 lyes per Sextium domiti, Allobroges à C. Domitio. Aruerni
 à Q. Fabio. Postremo C. Cesar Heluetios in eorū patriam re-
 dire coegit. Germanorū c. c. mil. Ariouisto duce à Gallia
 expulsi. Suebiones, Atrebates, Belgas in deditionem accepit.
 Venetos orantq; maritimā classe superauit. Aquitanos per
 Crassum legatum domuit. Rhenum traiecit, proximosq;
 Rheni terrauit. Oceano remigato Britannos tributarios
 fecit, Eburones deficientes recepit, cum rebellatibus demum
 Gallis omnibus et Vergétorige ad Alexiam confluit, tan-
 demq; i. x. anno in fide habuit, tributiq; nomine imperauit
 festertium quadringentis. Alpini prædones erāt, nec su-
 perari poterant nec in salibus præruptisq; montibus adiri.
 D. Brutus Mutina fugiens data uiritim drachma se rede-
 mit. Messala quum iuxta eos hyemaret, pro singulis hastili-
 bus pretium pendere coactus est. Terent. Varro acie ui-
 ctos sub hasta uendidit. Augustus per Tyberiu funditus de-
 letos extinxit, trophæumq; in Alpibus erexit. Germani li-
 beriores omnibus secundū Parthos fuere: à nullis enim ma-
 iores acceptæ clades. Carbo, Cassius, Syllanus, Milius, Ser-
 uilius fusi uel capti, quinq; simul exercitus consulares, ipsi
 nulla lacesiti iniuria, anno ab urbe cōdita d. c. x. l. in Italiam
 irrupere. Cimbri fuere ac Teutones Oceano proximi,
 ambo à C. Mario uicti, et à Catulo ad aquas Sextias, quorū
 uxores noctu se suspēderunt necatis infantibus. Germani
 ob corporū proceritatem quum primum in Gallia cū Cæsa-
 re concurrerent, tantū terroris intulere, ut testamēta passim
 in Romanis castris scriberētur: ac tunc primū in Germaniā
 ponte Rheni imposto Romanæ legionis perduci: quumq;
 se in paludes syluæq; reciperēt, non inuenti sunt qui uince-
 rentur. Bellis ciuilibus expugnatis legionū hibernis Gallias
 adfectuere, pulsi tamē sunt, Augustiq; auspicijs bellū illatū.
 Drusus eos usq; ad Albim profectus, ne uerō ulterius
 proficeretur: mulieris specie humana maiore idipsum
 prohibentis perterritus est. Cimbris accepto lebetē deli-
 ctorum antiquorū obliuionem petētib; condonauit. Sue-
 ui et Sicambri traducti in Gallia, ac proximis Rheni agris
 collocati. Vandius Sueuis, Vanus Batuis reges impositi.
 Quintilius Varus Cherusci cum tribus legionibus ob
 eius libidinē adfluxerunt, ad Rhenū Romanos reiecerunt,
 tantumq; terroris iniecere, ut ludi sint noti, Augustus capil-
 lo promisso caput parieti sepe illiserit. Germanicus dein
 filius cladis uindex adcessit. Germanorū principibus captis
 ac in triumphū ductis. Marcomannorū Quadorumq; re-
 ges ex autoritate Romanorū ad Danubium regnabāt, raro
 armis, sepe pecunia adiuti. Tyberius accitū per bladias
 Marobadū Germanorum regē non renuit. De Phrisiorum
 legatis Rome supra narraui. Mortuo Nerone multi po-
 puli Batuis ducibus nimis acerbiu delectū perofusi, autore Ci-
 uilio cōiurarunt, legiones Romanorū ceciderunt. Vbiobis ubi
 colonia Agrippina deducta fuit, ob nomē Romanum uexa-
 runt. A Cereali tandem et Domitiano Imper. pacati sunt,
 triumphusq; de Cattis ductus, eisdemq; ac Marcomannos
 superius dixi à M. Antonino subactos. Probus tot eorum in-
 cursiones indignatus supra c. c. c. mil. cecidit: ultra Al-
 bim

1189
 bim remouit, Romanas urbes in hostico posuit, milites collo-
 cavit: x. v. i. mil. tyronū ex eis accepta per omnē prouinciā
 sparsit, et omne demq; qua late tēditur, Germaniā subegit.
 Noxæ reges ad pedes prostratos habuit, ac uinū cōficerent
 permisit, uoluitq; et arma prohibere, sed prius prouincia
 erat deducēda. Alemanni sub Galieno in Hispaniā penetrā-
 tes Gallijs attritis in Italia irruerūt. Borū deinde Constan-
 tius magnā fecit stragē. Cōstan. autē magnus ipsoxū reges
 captos, spectaculo bestijs obiecit. Iulianus interfecit regibus
 magno captiuorū numero abacto, foedus cum eis fecit.
 Saxonēs Valentinianus Saxones Oceani accolat: inter inadcessas pa-
 ludes domuit, uictorq; ad Oceanū peruenit. Vltimus Ro-
 manorū Theodosius Germaniā attriuit. Nā et Hydræ mo-
 do hæc semper natio uires instaurabat. Tartari nō ut qui-
 dam tradidere, Scythicu genus est, sed Europæū in Taurica
 Cherfoneso Plinio positi ac Tartari appellati: hodieq; ibi-
 dem perseuerat, ubi quondā Theodosia nunc Caphā regiam
 cōstituere, quæ deinde in Genuensiu, postremo Turcarū po-
 testatē uenit. De his scripsit Aitonus Armenus Aitonū regis
 Armeniæ nepos, qui fuit an. m. c. c. x. c. Hi enim quum diu
 more ferarū sine rectore, sine lege, sine Deo degerēt, crescē-
 te plane multitudine, an. m. c. c. x. x. i. i. i. Can Guiscam
 regē sibi creauerūt, qui primus fines patriosegressus, in Scy-
 thia cū exercitu penetrauit, usq; ad portas Caucaasas: tris
 filios in totidē orbis partes misit. Iachim in occidentē, Tagla-
 daim in meridiem, Bathonē in septentrionē. Hic ultimus res
 gestas magnas, Comanos uicit, qui et ipsi Europæi sunt, anti-
 quitus prope Roxolanos, Omani Ptolemæo uocati, uerum
 postea et in Asia cōmeantes, Iberos, Albanosq;, ac circa na-
 tiones expulserunt: eieci tandem à Tartarijs, ad Polonos postre-
 mo Pannonios migrarūt, ubi à Belarege in partē regni re-
 cepti fuere. Deinde Batho Scythijs superatis in Cataio se-
 dem cōstituit, quæ regio inter Imaum et Iaxartē fluuiū est:
 de qua item supra mentionē feci. Ad occidentē uersus exē-
 plo Comanorū eosdem petijt populos, strages maximas edē-
 do, de quibus in Pannonia dixi. In Germaniā demum fle-
 tens in Danubij trāsitu cū bona exercitus parte merus est.
 Ahalon Ahalon Bathonis ex Occota nepos Syriæ primus bellum
 intulit, Saracenos debellauit. Babylonemq; in Aegypto uasta-
 uit, quam sicuti Babylonem Assyriæ Balacacā nunc uocant.
 Huic filius Abaga succedens Syriam amisit. Huic item Tan-
 goder primus Christianus aduersus, qui legem colere cepit
 Mahumetanam, deinde Agonius, Qyegatho m. c. c. x. c.
 Deinde Bando, postea Cassanus, qui Syriæ per Molaim et
 Catalosam duces bellū intulit. Ex his genus item Tamerlan-
 nes ille potētissimus, quem supra memorauit, dicitur duxisse.
 Hodieq; hæc natio potētissima magnopere coaluit: et in Eu-
 ropa, et in Scythia apud Cataium, Can ubi omnes ex succes-
 sione principes à primo rege appellati. Bellorum igitur hu-
 iuscemodi excursum T. Phedri nostri ex magna parte dili-
 gentia collectum, non ab re fuerit simul ordine repetijse.

ANTHROPOLOGIAE hæc insu-
 per adijcienda. Isis Phoronei regis Argi-
 norū filia, quæ et Io dicta est, Ioui dilecta:
 et in uaccā, ob Iunonis zelotypiā muta-
 ta, Argoq; cui centū erāt oculi in custodia
 data est. Hic Iura Mercurij à Ioue missi sopitus, ac Isis cla-
 psamareq; ingressa, Ionium ex ea uocatu, in Aegyptum ubi
 colitur pro dea uenit. Argus uerō in pauonē uersus, Iunoniq;
 dicatus est. Anteus gigas ex terræ filijs cū Hercule con-
 grediēs, ut deprehēsus est ex telluris matru uires exerescere;
 ab eodem in aëra sublatus ac exanimatus est. Vefores rex
 Aegypti primus omnū cū Scythijs prelio cōgressus aduer-
 soq; Marte repulsus, sese in Aegyptū recepit. Illi uictoriam

sequētes, Aegyptū et Asiam ferē totā infinitis cladibus ad-
 fectam tributariā fecere, usq; ad Nini regis tēpora, qui eam
 à Scythijs liberauit, postquam uectigalis fuerat annis m. d. Aescopus
 Aescopus phryx genere scriptor fabularū: quem Arist. nō
 dedignatur allegare i. i. rhetor. et Plato in i. Phædri, et A-
 pul. de deo Soc. Hic olim seruus ac de formis, sed astutus ac sa-
 cetus: missus ad fodiendū agrū, cum falsō à conseruis accusa-
 retur quod ficus domino seruatus edisset, aqua calida corā
 potata, et cadē reuomita, se in fontē esse mōstrauit: accusato-
 res idē facere iussi, ficus euomuerūt. Deinde dono datum
 Zenæ agri procuratori, Zenæ cuidā mercatori illac præ-
 tereunti uendidit: ac in penuria iumentorū cū ferre iuberetur:
 unā cū alijs sua quisq; oneratijs debilē se facienti data optio
 leuius portare: tulit itaq; canistrū panibus plenū ceteris ri-
 dentibus, ut grauius: at cū illos anteiret, distributis paulatim
 in itinere panibus leuiore sarcina ambulabat, donec perueni-
 ret Ephesum: ibi enim rursus uenditur Xantho cuidā, à quo
 interrogatus cuius esset: respōdit, ex carne. At ille: nō hoc pe-
 to, inquit, sed ubi natus: in uentre matris. Ait rursus: non hoc
 dico: sed, in quo loco: nescio. ait si in lecto, an extra. Cedo, in-
 quit ille, quid scis facere: nihil, ait Aescopus. Illo admittente: nā
 mei, dixit, conserui, qui tibi mecū sunt uenditi, cum se dicant:
 omnia scire, mihi nihil reliquū est. Proposita quondā que-
 sione cur holera sponte nascentia citius uenirent quām Jata:
 Xantho prouidētiae rem tantū referente, Aescopus nouerca
 cōparationem proposuit, quæ alienos filios, ut terra semina,
 difficiliter enutriet. Deinde iussus coquere lentem, unū tan-
 tū lentis granū cōctū adposuit. Iussus quatuor pedes porci-
 nos emptos coquere, cū dominus calūmiani gratia unum
 surriperet: suspicās ille quod erat factū, pedē uini porci qui
 domi nutriebatur reposuit: ac dominus cū oblatū loco resti-
 tuisset: num, ait, quinq; hic porcus habuit pedes? At Aescopus,
 Minime: sed bene duo octo: nā reliqui tuo porco sunt incolum-
 es relicti. Iussus ad lauādos pedes peluim adducere: eā si-
 ne aqua parauit: quod nulla de aqua facta esset mētio. Ius-
 sus cōuiuū ex optimis præparare: linguas tantū emit: dicens
 has esse optimas, sanè bona ex eis memorās. Iussus cōtra,
 ex pessimis aliquid præparare: linguas iterū adposuit, simili-
 ter memorās quāta ex eis dē mala prouenirēt. Interrogat-
 us cur ouis ad mortē tracta mala coquere, porcus autē grūniat:
 Quia, inquit, ouis adfecta mulgert ac tōderi, ferrū nō expa-
 uescit. Post hæc cū Xanthus ad ludos profectus in Samiorū
 teatro uidisset aquilā de manu prætoris anulū in aëre fe-
 rentē: dixit miratibus Samijs Aescopū suū hoc portentū indi-
 care posse: ille statim accersitus, ante omnia libertatem pro-
 mercede petijt: qua instatibus Samijs adsequuta, uaticiniū suū
 impleuit, qui domino prædixerat, nolentē se quādoq; liber-
 taturū. De porteto ait, regē fore externū, qui eorū cito occu-
 paret libertatem: nec mora: ecce Cræsi Lydorū regis literæ
 tributū petētes: quod Samij cū Aescopi cōsilio detrectassent,
 Aescopus ante oia à rege petitur: ille fabulā huiuscemodi Sa-
 mijs proposuit: Lupi leporibus bellū indixerūt: lepores auxi-
 lio canes accersunt: lupi de pace cōueniūt: modo canes ab eis
 in custodia dētur: quo factō in lepores postea irruerūt. Tādē
 negatibus illis profectus est ad Cræsum, à quo honorifice sus-
 ceptus est, ac donis cumulatus. Samijs insuper libertatē impe-
 trauit: quibus meritis ei postea fabulas suas dicauit. Reuer-
 sus cū ingēti Samiorū Letitia, paulō post Babylonē profectus
 est ad Lycurgū regē regē, quæ docuit enigmata soluere: nā
 oriētales tūc in his sapiētiore ignaris mos erat tributa im-
 rare. Apud hūc igitur in suspitionē ueniēs accusatiōe cuiusdā
 Eni, quæ Aescopus sibi adoptauerat: diu latuit in quodā sepul-
 cro, interim Nestabo rex Aegyptius ad Lycurgum enigma
 mittit, se turrim uelle edificare, quæ nec cœlū nec terrā cō-
 tingat. Ad hoc soluēdū Aescopus questus, elatebris apparuit
 d d magna

magna regis gratia, qui ex filio adoptiuo supradicto iniuria omnem remittens, salutaria insuper precepta de uita tradidit. Ad postremum Delphos profectus cum nullum honorem, ut in caeteris locis accipisset, dixit in cocione eos similes ligno maris esse, quod procul magnam appareret, propinquas uero cotinuo minus: sic eorum esse famam, illi turbati phiala argentea sarcinulis eius claualligata discedentibus posuerunt: in itinere itaque deprehensus ac falso furti accusatus, de rupe insons precipitatur.

Valerij Valeriorum familia, quod supra cōfusa scribatur, sic ex ordine habet. Primus genus illustrauit, P. Val. Publicola Valerij filius; deinde huius filius, P. Val. qui cos. etiam post eum fuit. Deinde Publicole frater M. Valer. qui cos. de Sabinis: postea dictator de Volscis triumphauit: ex quo honoris gratia datum ei, ut fores extra aperiret Graecorum imitatione, qui hoc bene meritos munerabatur decore: quodque in theatro locum ad spectandum ipse successoresque haberent. Cecidit in pugna Latinorum, uulneratus a Sexto Tarquinio: auctores Liui. et Plutar. Hos sequutus est Val. Potitus idem et Maximus, qui post decemuiralem inuidiam plebem patribus conciliauit: primusque cos. factus de Volscis triumphauit, M. Valer. alter Cornium cognomen tribus militum meruit: a coruo contra Gallum auxiliante. Deinde cos. x x i i. annorum factus, de Samnitibus triumphauit. Postremo dictator milites, qui Capuae presidio relicti erant, ac ob es alienum eam occupare urbem cogitassent: a furore reuocauit, eosque insuper patrie incolumes restituit: suae et alij quos supra narraui.

Scipio Aemilianus Scipio Aemilianus cum legatus Martio et Manlio coss. in Africa esset: bis cos. temeritate exercitum in iniquum locum relictum, sua uirtute restituit: quapropter ex sententia Catonis dicentis caeteros in Africa umbris pugnare, Scipionem uigore: cos. et ipse ante etatem factus Carthaginem deleuit. Post uictoriam uero imitatione Pauli Aemilij patris ludos celebrauit, transfugas fugitiososque bestiis obiecit.

Petrus Trales Petrus Trales Patavinus, senator, uir Catoniana disciplina et seueritate, ob adfctatam libertatis suspensionem damnatus a Nerone, sibi et ipse uenas soluit. Deinde Iunius Rusticus de quo supra mentionem feci, quod laude eius edidisset, sanctissimumque appellasset: danatus a Domitiano est. Mart. Quod magni Tralesae cōsummati: Catonis dogmata.

Richardi Richardi duo supra cōfusi. Alter enim de Media uilla ordi. min. alter ord. praed. patria Florētinus hinc annis c c. nō cōtemnenda doctrina: qui cum in Asia peregrinaretur, Alcoranum doctus linguam Arabicā conuertit: contraque commentarium edidit: quem Demetrius Cydonius in Graecum postea transtulit sermonem.

Pontanus Quando uero in hominum nomenclatura sumus, non praeterendum Ioannes Iouinianus Pontanus, Alsunsi iunioris regis Neapolitani epistolari magister, qui nuper decessit iam senex, multis relictis poematis: uita probus: prole infortunatus: unicū enim habuit: cumque ad literas indocilem, cui etiam superstes fuit. Carmina facitabat arte maiore quam ingenio, ut de Sillio Plin. dicit: ita tamen culta, maiorum imitatione, ut parem hoc tempore non habuerit. Dignus alioqui ob eloquentiam ad omne genus scripti accommodatam, qui ad aliora quandoque studia penetrare debuisset, si per Musarū dulce commercium, quae nos ignobili decipiunt otio, licuisset.

Marullus Discipulum habuit Marullum Constantinopolitanum, hospitem meum, qui eodem die quo a me Volaterris discessit, in amne Cecina submersus est: uir acris cum ingenij, tum iudicij, et qui plus nostrae quam patriae linguae uacauerit, ut eius indicant carmina.

Ceterum seculo non parcam, cum libelli quidam insueti nuper falsis editi titulis lectitentur, ut ex filo et multis pugnantibus deprehenditur. In Xenophonte quem Gryllonis filium auctor editionis uocat, cum Grylli sit, haec scribuntur:

Gallum, significat Graece candidum et lacteum: quod minime uerum. Deinde sequitur: Gallus Latine dicitur Gallinae maritimus. Vide quae uiser philosophus, par in eloquentia Platoni, quibus laceretur deliramentis. In his etiam Cecinae sit mentio: qui longe illis posterior fuit. Multa huiusmodi. In Catone, ne uerbum quidem eius uenerande uetustatis apparet. In Beroso item portentosa nomina: nec apud ullum ueterum scriptorum penitus memorantur. Sed quid de sacris dicam? inter quae multa quotidie leguntur apocrypha, ita indiligenter ineptaque cōscripta: ut si a patribus quorum est officium interpolare, diutius tolerentur, magis de redditibus et diuitijs, quam de religione sollicitos esse se ostendunt.

RHIOLOGIAE, tertiae operis partii, quae deinceps sequuntur adglutinanda. Poscam apud Plinium, aqua ex bordeo coctam: nonnulli ex melle dicit. Aemorrhoides capitula sunt uenarum ad anum descendentes, unde sanguis fluit, Celso: magno naturae beneficio, purgatione uero emittentis: His obstructis occurrunt per irudines: torquentibus uero, per cancerorum, uorumque, aut oliuae cinerem illitū, siue etiam gallinae adipem ex oleo rosaceo. Suffitus etiam sedeti, ex origani, pulegij, ac chamemelle decocto, siue in aqua tepida, magnopere dolorē leuabit. Narce, alicuius est mēbri torpedio, seu labore, seu frigore stupescētis. Narcodes qui hoc patitur, a Narco pisce hoc instigete malū: quē torpedinē Graeci uocāt. Sufpirios, qui frequēter suspirat, ex morbo praecordia grauate. Pterygium, supra morbum esse diximus oculorū: est et digitorū iuxta unguis ulcusculum. Paronychia, dicitur Latine redunū: cū caro iuxta itē unguis soluitur. Inter Bena: i pisces anguille tantum Plinio memoratur, magno argumento, carpiones uocatos, non fuisse repertos: qui nunc in eo scatētes quoquo uersus inter nobilia falsamētā exportantur. Atilus item in Pado, mille quādoque librarū eidē positus: nunc adanus Trajpadanus uocatur: quē minimus, ut ipse ait, piscis nomine clupea, eius appetēs ora, interimit. In plantarū genere, lotus arbor, cuius dulcis est fructus, in obliuione ducēs Vlyssis socios, qui ad populos Lophagos peruenerāt. Hanc Romae frequēte uidemus: si ea, ut opinio herbariorū quorundā, est quam ponzeracu uocāt. Buxus, humilis arbor, folio myrti similis, nascitur in locis argenteis et asperis, ut in Cytoro et Olympo Macedoniae: adhibetur in hortis operi topiario: Graeci πῶς οὖν dicit. Ebenus, nigro colore arbor, quae materiae interjta decorē praestat, nascitur in Aethiopia. Sambucus, Graece ἀξὴρ, arbor surculosa, in summo umbellam habens floribus albis, qui maturēscētēs tingēdis corijs adhibētur. Chamaeciste, Latine ebulus, parua est sambucus, parumque attollitur, quae uulgo cōspicitur. Nautica, Festus herba olidā dicit esse: aut aqua foetentē in nauis sentina. Manna, nostra etate coepit in Calabria prouenire: licet Orientali inferior. Verbena passim adspicitur, sacrificijs quondā priscorū adhibita: nūc similem fere superstitionem retinere uidetur, herba sancti Ioannis appellata: quod eo die lectā, uim nescio quā dicit habere. Idem et de Artemisia dicit. Napum, genus est trapi oblogi. Pastinaca duplex: domestica, quā Graeci Staphylini uocāt, quod nos usurpamus: ac Columella inter hortensia commemoratur: uulgo Carotā uocāt, ut etiam apud Dioscoridē. Syluestris uero pastinaca, Latinis proprie Pastinaca uocatur, Graecis Daucon. Ibisū autē Plinio, parua est pastinaca, quā corrupte Libysicum uocāt, Hetrusci uero pastinacinū. Idem Plin. contra omnium sententiam solus, Staphylini eundem, et pastinacam syluestre uidetur appellare. Sifer, apud eundem auctorem genus ponitur raphani ualde amarum: longitudini neruus inest, qui extrahitur. Tyberius cum nobilitatē, flagitias quotam

Posca
Aemorrhoides
Narce
Sufpirios
Pterygium
Paronychia
Redunum
Atilus
Lotus
Buxus
Ebenus
Sambucus
Aete
Chamaeciste
Ebulus
Nautica
Manna
Verbena
Artemisia
Napum
Pastinaca
Staphylini
Carota
Ibisum
Sifer

quorundam a Germania, ubi sunt maximi. Quid autē hoc tempore sit, non satis existimare possum. Raphanus illiberabilis, ob uim laxandi uentris, frigore gaudet: in Germania magnitudinem infantium puerorum aequat. Aristomachus, detrahi per hyemem folia iubet, et ne lacunae stagnent adcumulare: ita in aestate grauescere. In Aegypto mire celebrant, ob olei fertilitate, quod de semine ipsius faciunt, nā oleo caetero carent: utilissimus in hyeme cibis, idē dentibus inimicus, quoniam atterat, sicuti ebora poliūt. Marcion Graecus huic unū uolumē dicit. Odiū his cum uite maximū: refugit iuxta factos. Fertur in templo Apollinis adeo prelatum caeteris cibis raphanus, ut ex auro dicatur: beta ex argēto: rapum ē plūbo. Et haec quidē Plin. Verū ubi dicit corticē eis esse et magnam quibusdam, hoc tempore apud nos minime contingit. Inter nuces, iuglas potissima, quā Graeci basilicā, et persicam ab initio uocauerūt, ut ait Plin. quod sanē argumento est, eas a Perside a regibus fuisse translatas: deinde Caria, quod capita tentarent, nominauere. In hoc genere sunt et Molluscae putamen rūpentes ob incrementū, simul et mollietiem. Quidā uero nuper scriptor heracleoticam ait a Graecis, castaneam nobis uocari, cum auellana sit. Hanc ex Heraclea Ponti idem auctor testatur esse prius aduectam: ideoque Ponticam nucem, et Heracleoticam appellari: deinde auellanam, ab oppido Campania. Cato Praenestina laudat. Plinius Tarentinas, et amplitudine et putaminis mollietie. Arbor autem auellanam ferens, Corilus appellatur. De nuciperfica Martialis in distichis: Villa maternis fueramus praecoqua ramis, Nunc in adoptiuis persica cara sumus. Nux pinea Nucis pineae Tarentinae digitis fragili sunt putamine. Est aliud genus apud Apinū, dicitur Nucleorū cortice tam molli, ut simul mandatur. Quartū genus Pytia uocant, et pinastris. Nuces castaneas, dios βαλάνους Graeci uocāt, Ex his generosiores Tyberius princeps Balanos uocabat. In Hetruria nunc Marones appellāt. Pruno autē nulla aequē sustinet adoptiones. Nucipruna enim, et pruna amygdalina, et pruna malina Plinio ponuntur, naturae omnes geminae. nunc autē raro uise. Nacū putamen tingendis linis, rufandoque capillo utile. Cato nuces ollis conditas in terra seruari iuides dicit. In uniuersum uero in seruandis uuis, ac pomis, praecipitur ea legi decrescēte luna, ac infra terrā existente, caelo sereno: post horā diei tertiam, et ante perfectā maturitatem, collocandaque in loco frigido, et septentrionalibus fenestris opposita. Punica aqua marina seruente indurari utile est: moxque sole siccata suspēdi. Varro et in dolijs arenae seruari iubet: et immatura obrui terra in ollis fundo effracto, sed spiritu excluso. Caetera mala generosa folijs ficulneis singula conuolui, et in cistis condi: uel creta illini, exsiccarique praecipitur est. Caduca uero in storijs rara collocari: Pyra in ficilibus picatis inuersis obrui inter scobes: uuas item sed suspensas. Sunt tamen qui in granarijs suspendant tutas eo puluere putantes. Cucumeres pluris generis supra narraui: cum magnitudine excedūt pepones uocantur: in cibis non insalubres: tamen plurimū natant: uiuunt in stomacho aucti in posterū diem: oleum mire odere, nec minus aquas diligūt. Defecti quoque ad eas modice distantes adrepunt, contra oleū refugiant: aut si quid obest, aut si pendant, curuantur: idque una nocte deprehenditur. si uas cum aqua subiciatur a quatuor digitorū interuallo descendētibus ante posterum diem: at si oleū, eodem modo in hamos incuruantur: idem in fistula flore demisso mira longitudine crescunt. Noua eorum forma in Campania prouenit mali cotonicis effigie: forte primo natū, mox semine ex illo genus factū, Melopeponas uocant: non pendent hi, sed humi rotundantur: mirumque in his, praeter figurā, coloremque, et odorē esse. Haec Plinius. Hoc au-

tem genus posteritas auxit appellauitque Melones. Spartianus melones Ostiensis celebrat. Isatim Plinius radicula uocari dicit, herba sulloniam, rubro colore, e Syria uenientem. Columella radicē Assyriam eandem uocat inter hortensia: et alibi raphani radicem appellauit. Ouid. metamor. Intubaque et radix et lactis massa coacti. Ex quo utilis etiam cibo uidetur. Capnion, Plin. diureticum est, bilem per urinam purgans: nunc Fumum terrae appellant. Strichnon, nos Solatriū dicimus, cuius supra plures assignaui species: eius una quae frequens in hortis, caulibus, folijsque penitus rubentibus. Intybum et intybum dicimus, Graeci Cychorium idem appellant: hoc domesticum, et syluestre reperitur: domesticum Intyua nunc quoque corrupte uocatur, quae Seris etiam dicitur: de hoc Columella, Torpenti grata palato cichoria. Syluestre, id est quod uulgo Cychorium dicimus: de hoc Virgilius. Et amarum intyba fibris Officiunt. Rusticula, a gallina rustica differt: haec, teste Columella, similis est uillaticis. De rusticula uero Martialis distichum: Rustica sum per dix, quid refert, si sapor idem est? Carior est per dix, si sapor illa magis. Ex quo haec Aristoteli Alektoris uocata: apud Gazam Gallinago uertitur, uulgo Gallinella nuncupata, uti supra memorauit: est enim per dici aui externae quam similis. DE LVDIS autem supra narraui, ac munere gladiatorio haud aperte. Retiarius, et Secutor, et Thrax, idē erat quod Thraces ab initio fuerint: qui autē petebatur Mirmillo, et Parmularius idem, a Parma scuti genere, qua se defendebat. Horū paria lanista praetori uendebat: praetor autem populo in ludis donabat: ex quo Munus est appellatum. Quo ad uestes, ac sumptus, apud Traquil. de Tyberio legitur, quod ex militia se, uiuente Augusto, ad palliū et crepidas redegit: hi enim simul et chlamys habitus erat Graecanici, quibus milites pariter et philosophi in otio et gymnasijs utebantur, a toga Romanae grauitate alienus. Persius. Non hic qui in crepidas Graiorum ludere gessit. Adsumebatur tamen a Ro. quibusdam principibus fiducia quadā propria, dū uacarent, ut Afric. teste Valer. dum in Sicilia gymnasio studeret, mox in Africa transiturus: ex quo cum fama esset eū luxuriari, legatis inquirenda ueritatis gratia missis, sese purgauit. Itē Scipio statuā crepidatā et chlamydatā sibi in capitolio poni uoluit, quod his ueteretur: utebatur et Sylla etiā imp. Crepidae enim apud nos soleae dicuntur. Amictu sacrificaturi caput operiebant, ut de Numa apud Liui. legimus. Insula uero se deuouētes. Idem lib. i i. Cōsulares fasces nihil aliud quā pompā funeris putetis: claris insignibus uelut infulis uelatos ad mortem destinari. Vittā uirginū ac uestaliū fuerat. Infita, ac stola matronarū. Oui. Este procul uitae tenues insigne pudoris: Quaeque tegit medios infita longa pedes. Et August. apud Tranquil. Liuiam suam Vlysses stolatam ob uim ingenij solebat appellare. DE AVRO, ARGENTO, AERE, FERRO. **A**VRVM ex auri pigmento facere Caius princeps, teste Plinio, coepit: uerū adeo modicum ut detrimentū sentiret. Nascitur auripigmentū in Syria in summa tellure, quidam hoc tempore ex aeris fossitij libris tribus unum ciliunt aureum. Argentū item e stanno purgatione prius hoc modo fit: Sumito mellis. salis, aceti albi, ac uehementis urinae puerilis sigillatim pondi. Tartari selibrā (uocāt enim tartarū uini gummi indurātū, quod summis dolijs haerescit) misceto sumuli et in hac aqua stannum duodecies solum la-

Melones
Ifatis
Radicula
Radix Assyria
Capnion
Strichnon
Solatrum
Intybum
Cychorium
Rustica
Rusticula
Retiarius
Secutor
Thrax
Mirmillo
Parmularius
Chlamys
Crepidae
Soleae
Infula
Vitta
Infita
Auripigmentum

Valerij
Scipio Aemilianus
Petrus Trales
Richardi
Pontanus
Marullus
Libri subditi

uato; deinde ad calcinationē sic reducto, fufum cum spatula moueto, ac telam primam, quod immunda fit, remoueto, & salis armonici pollinē adijciēdo, reliquas nebulas amoueto, donec totus in calcem redactus in puluere teratur, postremo cum melle & tartari modico in corpus rursus reducto. Sic igitur reductū cum sale uel armonico uel tartaro simul fundito: ac illius felibræ calybis scobis unciā adijciēdo. Vel aliter, cum hyofcyami succo fundito: & rursus cū saluæ succo pari refundito: supraq; puluerem projicito ex herba quā uocant solsequiā, Dioscorides pentedactylū appellat, partē unā supra stanni sic fusi partes sex: argentū erit, & colore, & duritiæ probatū. Argentū uiuū hoc modo congelabis. Huius pōdo stanni modo supradictō purgati libris tribus admisceto sulphuris mudi unciā, totidemq; salis armonici rursus cōmisceto. Deinde succi asphodeli felibrā simul cū unciā succi phlomi, quæ tassum barbatū uocat, ac totidē sulphuris adijceto: mixtaq; omnia in pila uitrea locato, ita plena ne euaporet, aliter frangeretur: deinde luto sapientiæ uocato digitis quatuor crasso circumlinito, deinde siccatō: ac demū in plūbo fuso duos naturales dies positū sinito; postremo extractū: argentū firmissimū & examine probatū habebis: Est enim lutū id ex Creta cum setis bubulis & panni lana detonsa cōmixta fartū: adeo firmū ut ne igne quidē absumatur. Rursus stannū, & ferrū, hoc modo purgabis: Sumito salis alcali, cineris, catenæ, id enim genus est pōpholicis, æquas partes: & ex aceto uehementi supra marmor diligēter mollito, deinde acetū colato, & in hoc postea stannū quinq; fufum lauato, eris autē aut ferri laminas ignitas extinguito, optimē purgabuntur. Sed & ferrū quod ostenti loco constatum in

statuam olim à Glauco Chio Pausanias memorat, cœperunt proximis annis apud Melitā Siciliæ insulā, quæ nunc Malta dicitur, ubi & cotonū nascitur, rursus consistere. Id ostendit captiuus ac nobilis Turca ī fornacibus foliibus x x x i i i i. horarū spatio excisus, puluere quodā adhibito. Ex argēto autē uiuo plura conficiuntur, Solimatum, Cinnabari, Sal armonici, addito alumine et nitro. Sal alcalis uerō ex herba fit cōbusta: ex qua simul & arena flaua uitrū conficiunt. De chrysolocola auri glutino fossitia & factitia supra narraui, est enim ea quā nunc boracē uocant. Nitru etiam factitum ex terra fit humano lotio, seu porcino macerata, igneq; despumata. Aqua quoq; ex uiuo per ignē expressa ad multa utilis, quā ardētē uocat, post Plin. reperia uidetur. Musica cui superius rationē cœlestem accommodaui: tonus pars est, is ad diastemata refertur planetarū: nā c x x. mīl. stad. dicit esse quemlibet, id est, miliaria x v. m. d c x x v. quod est spatū à terra ad lunā, à luna ad Mercuriū semitonū dicit. Inde ad Venere tantundem. Inde ad solem tonū & semis. Inde ad Martem tonū. Inde ad Iouem semitonū. Inde ad Saturnū tantundem, ab eo autem ad polū toni duo & semis. A terra igitur ad polū stadia d c c c l x x v. m. id est, miliaria c i x. m. c c c l x x v. Sunt & qui aliter hanc rationem subducant, ut supra in astrologia memorauī. FINIS Commentariorū Vrbatorū duodequadraginta, iuuante Deo ac domino nostro Iesu Christo; in quorū apographis, quod antigraphū indocti manu fuerit exscriptum, autor multa desiderat: ante omnia uerō si quid imprudēter quod ad rem minime pertineat, usquam sit ausus, ueniā petit, ac sacro ecclesiæ senatus consilio permittit.

Melita nunc Malta

Sal commune Sal armonici

Sar alcalis Chrysolocola Nitrum

OECONOMICVS XENOPHONTIS RAPHAELE VOLATERRANO INTERPRETE.

R. VOLATERRANVS TITIAE MINVTIAE SALVTEM.

diuinius ei uia cœlitus ostendatur, hæc nihilominus nosse inter animi bona collocare.

SOCRATES CRITOBVLVS ISCHOMACHVS.

ECONOMICVM Xenophontis olim à Cicerone conuersum, uti planè Columella & noster Hieronymus indicant, si ab iniuria fati prouidentia iudicasset, meo rursus labori cōsulisset: in quo quum ego, uelut ignobilis tesqua cāpo seracissimo successerim, ita sum conatus in eo uertēdo, ut lectorū potius utilitati, quā propriæ studerē ambitioni. Nam quū res tota in dialogo sit, ac more Platonis ambagibus et periculis distrahatur, sic me accommodaui, ut quū nihil ex eo sententiariū desideretur, uerborū haud ad rem magnopere pertinentiū nō nihil præterirē, inter quæ illa sunt: Inquā & inquit nullies repetita, Ciceroni etiā, ut palam est, euitata: quæ uti nostris fastidiū, sic Atticis gratiam pariunt & leporem. Hunc igitur mea Minutia tibi dedico, quæ nūc in Tuscis rem curas cōmunem, ut mulierem fortem quā sacre cōcinnant literæ ex hoc libello diligentius agas. Et quanquam eras iam sera sarcinulas colligere: tum ex tumultu receptū canere, ad excolendam maximā nostrī partem expositulat, Matronæ tamen prudentis officium ex huius etiam præceptis philosophi ab re non fuerit, non tam tibi quā alijs haurire, nostræ præsertim Lucillæ, ut & ipsa si generum nobis, qualem optare fas est, Deus obtulerit, possit ex æquo cum uiro ac reliqua familia uiuere: si autem

VDIVI SOCRATES de oconomia quāloq; talia disserēt. Dic, inquit, o Critobule, oconomianē sciētiae nomen est, uelut medicina, aut æraria, seu etiam architectura? CRITOBVLVS, Mibi profectō uidetur. SOCRATES, An'ne ut harū artū, sic oconomia, officium esse aliquod dicere possumus? CRI. Sanè. Nā & oconomi boni esse puto, bene regere propriā domū. S O C. Quid si alienā curet? an nō uti suā curabit recte, & quæ admodū architecturæ sciēs, quæ alijs atq; sibi artē exercebit? eadē rōne & oconomus. CRI. Mibi quoq; uidetur. S O C. Igitur huiusmodi artis peritus, si nequaquā cōtingat eū esse diuitem: haud aliter alienā poterit regere domū, quā qui mercede edificat? CRI. Ut ais. Et mercedē profectō feret admodū magnā, quā circa id oia diligēter administrat, rē augēdo alienā. S O C. Sed quæso, domū quā nā putas esse: an quæ tantū intra sint seu etiā extra illā, quæcūq; usquā possidemus:

demus: eius erūt rationis? CRI. Nēpe ita est: & si nihil in eadem ciuitate habuerit, quæcūq; aut ubiuis possessa ad domū pertinent. S O C. Ergo & inimicos possidebunt aliqui. CRI. Certè: & plurimos nōnulli. S O C. An inimici inter possessiones cōputandī? CRI. Ridiculū si quis auxerit inimicos, in super ea de causa mercedē ferat. S O C. Neq; mirum. Nā & nobis initio uidebatur, haud aliud esse demus, quā possessio. CRI. Sanè. Sed bonū si quis nō malū possederit. S O C. Videtis ergo possessionē, quod cuiq; sit utile appellare. CRI. Equidem. Namq; damnum potius quā opes, quod officit existimo. S O C. Num qui equū mercabitur utilitatis gratia, quæ fortē exciderit, inter opes equum putabit? CRI. Minime. Si bonū est, opes. S O C. Neq; terra cultori hoc modo, inter utilia qui damnum in ea fecerit? CRI. Profectō sic est. Cum terra quæ alere debuerat, adstingit. S O C. Neq; itē oues, si quis uti nesciat, opes erūt. CRI. Sanè. S O C. Vi uideris quæ tantum inuuant, nō quæ nocent, opes esse adferas. CRI. Nēpe. S O C. Omnia igitur hæc, si quis uti sciuerit, opes erunt: nescientibus nequaquā, haud aliter quā tibiæ carū usus ignaro, quæ ueluti lapides inutiles possidenti fuerint, nisi eas inflauerit? CRI. Ego quoq; idem sentio: tibiās tantum possidentibus, neq; inflantibus, aut eas uenudantibus, non esse inter opes: ex inflatis uerō, & diuenditis secus euenire. S O C. Si quis tamē uendere sciuerit: si autem ignorauerit, neq; ueditæ inter utilia, uti paulō antè dicebas, censerī debent? CRI. Planè id uideris insinuare, ut neq; argentū uile sit nescientibus uti. S O C. Nempe secundum tuā rationem opes hæc tantū, unde quis proficit, existimandæ. Si quis igitur argento hoc modo utatur, ut scortū emat, cuius gratia corpus, pariter & animum, domū quoq; ipsam pessundet: quo nam modo huic argentum fuerit utile? CRI. Nequaquam. Nisi fortē hyofcyamū utile putauerimus, quo uescentes attoniti fiunt. S O C. Pecunia ergo, nisi bene utamur, procul habēda est. De amicis uerō quid sentis? Inter præcipua eos censeo cōmemorandos, uel bubus potiora, quippe cum utiliores sint, modo his etiam utamur recte. CRI. Et inimici quoq; ista ratione, si quis ex his utilitatem ceperit inter opes adnumerandi. S O C. Ita profusus uidetur. CRI. Putasne legitime fieri posse, ut ita cum inimicis agatur, ut ex eis aliquid inuari possimus? S O C. Omnino. Etenim Critobule uidere licet multas priuatorū domus ob bellum auctas: multas ob tyrannidem. CRI. Hæc mihi pulchrè narrari uidentur. Sed & illud sapius apparet, quod uidere licet nonnullos quibusdam præditos artibus: unde domus augendæ facile occasionem habere possent, si uelint: in eisdē se minime exercere. Quare neq; possessionem neq; utile quicquam eos obtinere opinabimur. S O C. De seruis nunc adeo mihi uideris dicere. CRI. Neutiquā. Sed de quibusdā, qui orti bono genere uidentur, quos ego & bellicis & ciuilibus uirtutibus idoneos animaduerto, quas tamē exercere nolint, haud alia puto de causa, quā ut dominos nō habeat. S O C. Quo nam modo non habeant dominos, si & ipsi felicitatem, eaq; sectari cupiētis, unde sperent eis bona prouenire, à dominantibus tamen prohibentur. CRI. Quosdam fortasse dicis, qui suis ignoti dominis sunt. S O C. At profectō magnopere clari, ijdēq; flagitiosi, qui te minime latent, si flagitiū putas otium, mollitiem animi, negligentiam: adde his aleam, inutiles sodalitates, aliq; huiusmodi, quæ tanquam domini specie uoluptatis decipiunt. Temporis spatio demum deceptis, non quidem uoluptates esse, sed dolores apparent, quæ prohibent illos in actionibus utilibus uersari. Alij uerō nonnulli minime ab his prohibentur, quin potius solertes in agendo sunt: operamq; dant rei parandæ, ac ut redditus plures consequantur. Verum cupiditatibus ac libidinibus dediti, domos labefactant. Horum igitur alij quidem serui sunt gula:

alij luxuriæ, nonnulli temulentiæ, quidam etiam stultæ cuiusdam ambitionis: aut impense uitij additi, ita tenentur ab eis, donec florente ætate sint, utilesq; rebus agendis: cū uerō non amplius utiles statim ab eis deserunt, seq; deceptos esse sentiunt, cum ad senectutem tristem ac miseram perueniunt imbecilli. Quare aduersus ea o Critobule, nō minus quā cōtra inimicos in bello pro libertate pugnandum: quippe cum illi quandoq; iustiores inueniantur, captos ab se & modeste sepe uiuere cogunt, & libertate sinunt uti. At huiusmodi desinere nesciunt: unaq; corpus, animumq; ac domū eorum quos possident usq; ad extremū inquinant. CRI. Iam dudum satis de his à te audio Socrates quorū memet uestigias abstinentem adeo comperio, ut si me quoduis honeste augendæ rei gratia præcipias agere: si nihilo secius ab his quos tu dominos uocitas impediatur. Sed age consule quod optimum censet: uide mūrne ambo tibi satis diuites nihilo præterea egeres? S O C. Minime. Ego quidē, si de me loquaris, minime inquam uideo egerere, dū mihi quod habeo sat est. Tu uerō cōtra uisus Critobule: quapropter ualde me miseret tui. Ridens Critobulus, Dic, inquit, o Socrates, quanti nam putas tua uenirent? S O C. Ego quidem existimauerim bonū nactus emptorem mea omnia cum ipsa domo quinq; tallum minis. Tua uerō mihi satis exploratum plus centies itatis uenire possit. CRI. Cum hoc noueris, te non ais egeres? Mei autē te miseret? S O C. Quid mirum? cum hæc tantula mihi sint satis. Tuæ uerō dignitati, uiuendiq; instituto: uel si ter tantū adieceris, minime suffertura cōcesserim. CRI. Quo nam modo? S O C. Primū quidem puto te multa ac magna dijs sacrificare oportere, qui partes tuas tueatur. Deinde hospites plurimos magnificè excipere: tum ciues ad prandium inuitare, hosq; beneficijs demereri, si te suffragijs & fautoribus uacuū esse nō cupis. Audio quoq; ciuitatē iam dudū tibi equorū, ludorū, præterea gymnasiarcharum & præsecluraru, & si bellū ingruerit trierarum chiliarū sumptus uix tolerabiles imperantem, quibus si paulominus suppeditabis, haud aliter ab Atheniēsis quā publica expilasse putaberis. Ad hæc quoq; animaduerto te facultatibus abundare putantē, luxuriæ deditum, ac in re paranda minime diligētē: quæ causa est, ut tibi timeam ne quid indignum patiaris, aut in egestatem peruenias. Mihi autē si quid opus fuerit, scio te non latere adfuturos qui uel tantulū ministrantes meū lautissime uictum efficiant. Tu uerō quos amicos esse putas, & si plura in ordine suo lautioraq; tua supellestiles domi retineant sectabuntur tamen ut aliquid à te recepturi. CRI. Ego Socrates quæ adfers non ausim ullo modo refellere. Quin potius monstraui, quæ maxime miser non fiam. S O C. Næ tu mirū nūc loqueris, qui me paulō antè paupertatē iactantē tanquā insanū ridebas, nec prius desisteris quā fateri cogēris cētuplo te minus possidere: nunc præcipere iubes, atq; ostendere, quā ingressurus nō egeas. CRI. Video nēpe, ut tu planè docuisti, uiam unā crescendæ rei ex tenuitate proficisci. Multo spero magis ex copia in diuitias etiā potiores te monstrante peruenire. S O C. Non equidē reminiscere, quæ nuper differuisti. Cū mihi nec refellendi potestatem fecisti, adfirmans, neq; equos, aut oues, aut argentū, sunt enim ab huiusmodi, rebus prouentus, inter utilia minime fore his qui nescirent illis uti. Me igitur quomodo putas illorū usus præcepta tenere quibus ab initio carui? CRI. At mihi uidebatur, quamuis pecunia quis careret, posse tamen oconomia scientiam retinere: quid ergo te prohibet quo minus hæc præstes? S O C. Sanè quod prohiberet tibi inflare cupientem, qui nec ipse tibiās haberet, nec alius monstraret: eadem ratione circa oconomia me habeo, ut neq; ipse pecuniā tanquam instrumenta possidē, neq; quisquā unquā eam regere docuerit. Næ tamen monstrare cogis. Vide quæso, ne id tuo periculo fiat. Atq; uti solent

Contra uoluptatem

primū

primum discens musici citharam obterere, ita ego nunc potissimè œconomiam discens tuam obteram domum. C R I. Palam Socrates iam dudum uideo te subterfugere, ne tuam ad hanc rem necessariam mihi disciplinam conferas. S O C. Non equidem Critobule. Quin omnia libenter tibi enarrauerim, sed accidit, ut si à me ignem aut aquam non habente fortè postuleris, locumq; unde haurias ostendam: siue etiam pro musica ediscenda nos adcurrentes ad peritiores te mittam, iure id quidem facere uidear. Nunc uero idem imitari cupientes, quid est quod queri possis? C R I T O. Nihil iure à Socrate. S O C. Quæ igitur à me requiris proculdubio ab alijs quos tibi monstrauero præstantioribus adsequeris. Etenim fateor semper mihi curæ fuisse, qui in quaq; re uiri in ciuitate floret inuestigare. Cumq; uiderè ex eisdè actionibus alios diuites, alios quidem pauperes, profecto sum admiratus, nec temere factum putauit, eamq; rem dignâ perscrutatione duxi: cumq; indagarem, repperi hos negligentius œconomiam tractantes socordiam suæ poenâ dare. Illis uero qui essent diligentiores felicius omnia succedere. Per quorum præcepta proficere poteris: ac, nisi Deus obstat, rem familiarem magnopere augere. C R I T O. Non profecto effugies hodie prius quam quod receperis præstes. S O C. Quid si ostendâ multa pecunia inutiles domos exedificasse: alios uero longe minore maxime commodas: uidear ne tibi unum œconomiam opus haud contemnendum adferre? C R I T O. Sanè. S O C. Quid si deinde subijciam multos copiosorem supellestem, quod eam non ordine disponant in promptu non habere: proptereaq; domos et seruos adfici saepe tristitia: quosdam uero longè minorem, eamq; usui paratissimam obtinere? C R I T O. Quid esse in causâ putas, quod fortè hi quodlibet non animaduertendo qualibet proiecti: illi uero ordine collocant? S O C R. Istuc profecto. C R I T O. Nunc primum aliquid œconomiam paulatim attingis. S O C. Quid si monstrauero item alibi seruos quanquam, ut ita dicam, uinctos effugere, alios solutos sponte omnia exequentes: nonne et hoc egregium huius discipline? C R I T O. Magnopere. S O C. Sed et circa agriculturam quosdam excidere fructibus, nonnullos mire proficere? C R I T O. Erogant fortasse non solum in his quæ non oportet, sed quæ damno sunt ipsis et domui. S O C R. Sunt profecto quidam, ut ais, huiusmodi. At ego de his loquor, qui quanquam se rei intentos esse, ac agrum colere dicant: in uictus angustia uersantur. C R I T O. Quid dices hoc esse? S O C R. Ego te ad hos ducam, tu tantum spectando discas. C R I T O. Equidem si possim. S O C R. Oportet te spectatam periclitari si didiceris. C R I T O. Ego enim te quandoq; animaduerti bene mane ad spectandas comedias properantem: meq; simul ire adhortantem: ad huiusmodi uero spectaculum nunquam uocasti. Itaq; uideor tibi ridiculus Socrates. S O C. Ego sanè tibi multo magis uideor, si possim eos monstrare, qui ex arte equestri male rem gerant, qui item questum haud modicum faciunt. C R I T O. Hos ego ambos cum uideam, nihilo tamen auctior fio. S O C. Spectas igitur eos quemadmodum tragædos et comedos, non uti poeta fias, sed ut aliquid audias, quod tibi uoluptatè adferat. Verum hæc rectè fortasse habent, ubi poeta minime uis fieri. At coactus equestrem facere artem, non stultus fortasse uidebere, si des operam, ut artis eius non sis ignarus, quæ præsertim et ad mercaturam faciat. C R I T O. Equos domare me inbes? S O C. Haud aliter profecto, quam agri causa colonos à pueris emere. Sunt enim quædam cum equorum, tum hominum gentes statim utiles ab infantiâ, quæ se continuo meliores reddunt. Sed et habeo maritas monstrare, quæ adeo uiris obsequentes sunt, ut communis domus utilitatem respiciant, plures uero agendo perperâ obterant. C R I T O. In hoc genere quæso Socrates utros accusabimus, uirum, an uxorem?

S O C R. Ouis nanq; morbida ad opilionem, et equi strigiosioris culpam ad equitem, referemus. Matrona si à coniuge admonita improbe egerit: haud extra causam erit. Si uero per uiri indulgentiam peccauerit: non tam ipsa quam uir accusabitur. Omnino qui simul in una uiuimus domo, chari inuicem et monitores esse debemus. est ne inter officia cui plus adhibeas curæ quam uxori? C R I T O. Nulli profecto. S O C. Est quo cum minus sepe differas? C R I. Nemo uel pauci admodum. S O C. Duxisti teneram, et quæ minimè quo ad fieri potuit et uiderit et audierit. C R I T O. Maxime. S O C. Igitur mirabilius uideri debet eam aliquid coram, quæ aut agere aut dicere sit fas, scire, quam ignorare. C R I T O. Quibus bonas ais esse uxores ipsi puto uiri erudiere. S O C R A. Nihil enim considerare ualent. Neq; tibi pono Aspasiam alteram quæ sapientius, quam ego cuncta præcipiat. Existimo enim probam coniugem sociam domus esse, magnumq; momentum ad uiri felicitatem. Ipsam porro substantiam uirorum opera uideamus augeri, absumi plerumq; sumptibus mulierum. Bene igitur huiusmodi habentibus res crescit: male autem secus euenit. Sed et alias artes, earumq; factores possem nunc in mediū adferre: ac declarare si necesse putaueris. C R I T O. Quid cunctarum opus reminisci? neq; puto licet eas omnino attingere: aut perfectos in eis uiros reperire. Sed quæ tantū optime mihiq; potissime conuenire uideantur: has nunc earum professores ostende. S O C. Pulchrè tu quidem Critobule. Nam quæ uocantur mechanicæ abiectione omnino sunt ac iure à plerisque improbantur. Quippe quæ corpora exercentium atterant: tum absistere homines atq; umbratiles esse cogant. Nonnullæ uero ex eis totos dies igni incubare cōpellant, Eneruatis deinde labore mēbris necesse et animos debilitari: ac quodammodo egrotare. Præterea huiusmodi uiri uix satis commode cum amicis, tum reipublicæ uacare possunt: uidenturq; quodammodo patriæ desertores eū in singulis ciuitatibus, maxime ubi bellum uiget eos errare cōtingat. Quapropter ciuium nemini fas illa attingere. C R I T O. Mihi sis autor, quam potissimè sequar à Socrates. S O C. Regem Persarum in hoc genere non dedignabimur imitari. Is enim inter pulcherrima ac necessaria studia agriculturam et militiam duxit, ambasq; mire absoluit. C R I T O. Mirū. Sed putas tantumne ei à bellis otium fuisse, ut agro quoq; intenderet? S O C. Facile considerabimus quas animo curas gesserit, si quæ solerter et impigre administrauerit palam fiant. Primum circa res bellicas fatemur hæc illi curæ fuisse: ut ex omnibus quas recepisset gentibus præfectos constitueret: hisq; imperaret alimenta distribuere, equitibus, sagittarijs, funditoribus, scutigerulis. Ex his qui idonei foret imperio cæteris præficeret: et si in bello inimici ingruerent loco adesse, præterq; in arcibus custodes nutrire solebat, præsidij cibū præbebat præfectis illis dicatus. Rex ipse quotannis iustrabat exercitū stipendiariorum, aliorumq; quibus arma sumere iusserat: eosq; simul omnis, præter illos qui arcibus præessent, ubi colloquii cogere uocabat. Propinquos ipse regebat populos: remotiores per fidos administrabat præfides. E suis uero ceterioribus, satrapisue, aut præfectis, si quos uidisset numerū eis militum imperatū implese, equisq; præterea et armis florētibus præparasse: hos magistratibus et muneribus euehebat. Quos uero aut imperata negligere, aut turpes facere quæstus reperisset, acriter castigatos abrogabat imperio, alios idoneos subrogabat. Hæc igitur opera eius bellica: quæ mihi diligenter custodire uisus est. Regionū deinde non minor ei cura. Quas adire poterat, ipse probabat, Ad cæteras exploratū certos mittebat. Inter quas ubi forte cōperisset hominibus frequentē, agros in ea cultos, arboribusq; cōsitos, ac fructibus uberes, promouere præfectos eorum locorum, eisq; alias terras insuper curadas tradere, tum donis

Vituperatio mechanicarū

De Cyro

Cyri diuina

donis et alijs monumentis ornare. Qui uero per secundariam infrequentem colonis prouinciā traditam habuissent: eos grauius multatos magistratu abrogare solebat. Hæc agentis non minus interea studium aderat, ut à ciuibus agriculturæ, cæterarumq; artium industria exerceretur, quam à præsidij custodia teneretur. Quibus duo magistratus ab eo mittebantur. Quorum alter ciuibus, atq; artibus, à quibus censum duplicem exegit. Alter uero militibus præest: qui si fortè per ignauiam minime det operam, ut in ciuitatibus studia pacis exerceri possint, ab altero ad iudicium adcersitur. Qui et idè ipse, si præter officium populos desideret, quominus artes exerceantur permiserit, à præfecto militum accusatur. Et certo dum opifices aut agricolæ uacant, neq; præsidia in populis nutrire, neque rursus exigere queat. Vbi uero satrapa mittitur, is utrisq; magistratibus imperat. C R I T O. Si rex hæc obibat, mirum non minus agricolationis eum, quam rei militaris cura teneri. S O C R. Sed et ubicunq; eum agere, quocūque ue diuertere contingeret, hortos, paradisosq; constituebat rebus omnibus, quæ terra ferret, ornatos ac refertos. In quibus ipse dum per anni tempus liceret, plurimum morari solitus erat. C R I T O. Necesse nempe fuerat eum in his potissimè agere locis, quæ eius maxime curæ expeterent, arbores, aliq; terræ nascencia ferendo. S O C R. Dicunt præterea quando munera largiretur, primum, ad se uocatos milites monere solitum, parum prodesse multa arare, nisi qui ea tuerentur adessent. Deinde colonos qui agris inuigilarent, ut frustra uiribus uti et fortes esse liceret, sine horum auxilio, qui militibus alimenta tribuerent, ostendere, professus utrosq; donatos esse oportere, quod et fortibus solum præparare, et præparantibus suppeditari ferre sit necessarium. Dicitur et olim ipse rex, uti probatissimus, cum ad dona utrosq; conuocaret, monstrare solitum se ab illis potius munera iure accipere oportere, quod et regionem posset optime ad colendum præparare: et præparantibus opem ad uictum præstare. C R I T O. Vt uideo haud minoris faciebat, eos qui agrum colerent, quam qui bello deligerentur. S O C R. Profus. Sed et cum dum uixit equi seruantissimum fuisse, cum multa sint argumēto, tum illa præcipue: dum aduersus fratrem pro regno certaret, ab eo nullum, à fratre uero plures ad eum transiisse constat. Illud demum regie uirtutis uel maximum signum, quod ad eum uoluntarij properarent, in periculisq; cum eo persisterent, quod mortuo uero mortem oppetere non dubitarent, circa cadauer eius pertinacissime dimicando: præter unum Aricum, qui in sinistro cornu consisterit. Ad eundem dicitur quondam Lysander cum donis missus à socijs belli, ut ipse postea cuida hospiti suo apud Megara retulit: deductusq; ab eo in paradysum, quem Sardinibus habebat, cum uidisset ordinem, elegantiamq; arborum in quincuncem positarum, angulorumq; symmetriam et ambulationum subsequentiū odorem sensisset, admiratus dixisse. Hæc me suspicientem Cyre multo magis magistris admiratione caput, quicunq; is fuit, qui tibi talia disposuerit. Cyrus autem animo letatus respōdit. Hæc egomet Lysander, ordine quod uides disposui, ut facile cernere est, quæ mea serui dextra. Tunc eam Lysander, ut erat ornatus respiciens, uestiumq; fragrantiam, ac sumptus et armillarum decorem contemplatus dixisse. Quid est quod ais Cyre? Tæne hæc omnia manus plantauerunt? Ad hæc Cyrus: Admiraris Lysander: iuro per Methren, me nunquam cum per ualetudinem licet prius prandere solitum, quam aut bellicum aliquod, aut rusticum opus, siue actionum aliquid honestarum, quod me magis moueat, absoluam. Ille deinde hoc cæteris laudibus addidit. Iure mihi uideris Cyre beatus: qui bonus cum sis, es etiā felix. Hæc tantum narraui à Critobule, ut planè intelligas agriculturam, uel ab honestioribus, magnopereq; potentibus posse recipi. Habet enim hæc diligentiam quandam, et animi uoluptatem. In-

super domus augmentum, exercitationemq; corporis, quantum homini libero fas est: ac fructibus quoq; ipsius partim uiciumus, partim deorum aras extruimus, partim quoq; ob coronamentorum, odorumq; oblectationem iucunditatem excipimus, foetus alios nutriendo, alios producendo. Sed et pecuariam agriculturæ annexam nemo dubitat: unde præsertim copia sacrificij ad deos placandos suppeditatur. Hæc cum late præbeat, citra tamen mollitiem, aut segnitiam præbet, operarios multa patientia, et algoris, et æstus, uel nudos operi adsuæfaciendo. Quapropter corpora uegetiora, ac firmiora uiribus reddit, præterq; impigros facit: et matutino surgere, properareq; ad opus suadet. Enimuero ruri sicut in ciuitate, actiones suis quæq; temporibus ingruunt. Deinde si patrie uisibus cum equo præsto esse cupis, hunc ager alere poterit. Si pedibus, robur ad hoc corporis præstat. Tum uenationibus insudare ortatur. Canibus tibi copiam, ac cæteris animalibus ministrat. Quæ pasta non minus et ipsa rus iuuant. Equo domini mane in aruum festinans contendit aliquid nuciaturus, seroq; redcundi facultatem habet. Canes à fructu uel pecudum uastatione prohibent feras. In solitudine ac deserta regione securitatem præstant. Vnq; cum armis ad ferendum dominis auxilium excitant. Colonos eadem in medio fructus carpere, ac certantes currere, sub silire, iaculari inuitat. Quæ nam ars ualidiores homines præbet: quæ colentibus maiores gratias reddit: aut auidos magis exsaturat: aut hospites lautius excipit? Vbi per brumam canum luculentior, et calida lauacra commodiora? Per æstum uero umbris, aurisq; more dulciores: ubi dijs litaturis primitiæ decentiores, aut dies festi letiores? Quæ amantior seruis, dulcior uxori, optatior filijs, gratior amicis? Mihi profecto mirum uideatur, si liber homo hac dulcius diligentia, aut letius possessione: et ad uitam commodius inuenerit. Cæterum hæc colonos ad iustitiam officijq; acuit. Cum belli tempore ab operis uacantes animo, atq; corpore ualentes per hosticum, nisi Deus prohibeat, ruunt, prædasq; agunt: quæ operum loco uictum præbeant. Nam tutius eo tempore armis quam rustico instrumento cibum quere-re. Instruit quoque uti mutuum præstemus utilitatem. Quippe cum ad bellum conficiendum, tum ad agrum colendum hominibus est opus: alteraq; harum artium alteram iuuat: ac similitudine quadam inter se cōueniunt. Bonus agricola operas pariter promptas, ut dux milites comparabit. Ille in bello fortiter agentes munerabit: cedentesq; de loco plectet. Nec minus hic pecunijs, castigationibus, adhortationibus utetur. Enimuero spe bona non minus serui quam liberi mouentur: multoq; interdum magis ut sponte permaneant. Quamobrem pulchrè quidem, qui agriculturam aliarum artium parentem atq; nutricem appellauit. Quæ bene habente cætera ualeant: neglecta uero, terra, mariq; iacent omnia. C R I. Hæc quidem omnia probe à Socrates. Sed circa agriculturam haud facile cuncta cauere est. Nam et grandines, et glacies, et imbres intempestiui, rubigo, et alia complura sepe eueniunt: ut quæ summa sunt elaborata et arte et diligentia eueriant. Tum armenta tentata quandoq; intereant. S O C R. Puto te non ignorare deos rei rusticæ, non minus quam militari præsidere. At in bello uides pugnam inuitos antea dijs litare, sciscitantes sacrificijs augurijsq; quid opus. Item et in agro seruadum. Nosti enim sapientes uiros pro fructibus pecoreq; omni placare solitos deos. C R I T O. Rectè tu quidem mones omnè à dijs actionem potissimè auspiciari oportere, tanquā pacis ac belli studijs imperantibus. Hoc igitur deinceps seruabimus. Tu perge uti cepisti, reliqua huiusmodi discipline enarrare. Nam et ego iam dudum audiens uideo aliquid magis quam antea prospicere: quid uicturis potissimè faciendum. S O C R. Epilogus superiorum

Laus agriculturæ

De uxoribus

bemus. **C R I T.** Vi ais, nos mutuo sermone unâ adfentendo procedere decet, haud aliter quam qui clara ratione pecuniâ inter se traunt. **S O C R.** Igitur scientiæ cuiusdam œconomia nobis uisa est, eaq; in augenda domo consistere. Domus autem quicquid possidebatur appellari: possessionem esse quantuq; uictui utilem diximus: utilia uerò tantum metiri, ut illis uti quis sciret. Cunctas autem artes neq; posse quenquam scire, neq; sanè à Republica probari, quas uocant Mechanicas, quæ corpora pariter & animam corrumpunt. Argumentum eius rei manifestum enarrauimus, si quis hostibus regionem inuadentibus ex opificibus & colonis separatim experiat, utri magis præsto adfuit Reipublicæ. An hi subtrahit agris moenia tuendo. Sic enim huiuscemodi genus hominum bello utiles esse putamus. An illi minime pugnant, operi quod quisq; edoctus fuerit adfidento. Ceterum homini honesto ac bono culturam maxime conuenire affirmauimus: unde ad uictum necessaria nobis adfuit suppetere. Ipsius autem opus haud cognitu difficile, fuitu delectabile, corporibus salubre, iucundum amicis, minime negotium creans, quin & amicis & patriæ uacare pariter queat. Videbatur in super & extra munimenta munitos reddere, uictum suppeditando, & colonos nutriendo: ob quam rem hæc priuata industria, & honestos homines, & Reipublicæ redderet amantissimos. **C R I T O.** Iamdudum Socrates per te intelligo dulcissimum, atque pulcherrimum uitæ genus uideri. Quod autem te docere receperas, ex ea multos proficere, plurimos damna facere, hoc potissimum rogo, quippe qui cupiam quæ ad hanc rem faciunt ediscere, ut inde incommoda possim euicare. **S O.** Quid si enarrem ab initio quemadmodum sum olim congressus cum uiro qui mihi unus uisus est ex his qui iure nomen hoc honesti atq; boni uiri adsequuntur? **C R.** Libenter equidem audiuerim. Nam & ego quoq; tali nomine dignari exopto. **S O C.** Dicam nempe quoniam modo in ipsius uenerim meditationem. Bonos enim architectos, bonos item fibros ærarios, pictores, statuarios, aliosq; huiuscemodi ex eorum operibus breui tempore perspexi ac probaui. Vir autem qui honestus atq; bonus uocaretur perscrutatus sum, quidnam potissimum ageret quamobrem hoc sibi merito nomen usurparet: ac primum sum periclitatus si quem adspicerem honestum hunc & bonum etiam inuenirem, quæ me ratio longe fessit. Nam & quosdam specie honestos, improbos tamen animo aduertit. Atque his misis cum audirem Ischomachum præter omnis hoc nomine insignem esse: statui mecum ipse hunc omnino adire. Cumq; illum in Iouis Eleutherij porticu sedentem conspicerem, quando mihi uacare uisus est, propius accedens, Quid inquam Ischomache hic desides minime solitus cessare? Nam te sepe in foro uideo, aut agentem plurima, aut certe minimum uacantem. **I S.** Non profecto nunc quoq; uideres, nisi hic hospites expectarem. **S O.** Quando igitur nihil huiuscemodi agis, per deos, ubi moram trahis? Quid rerum geris? cupio profus audire quidnam potissimum agendo honestus ac bonus uociteris: præsertim cum domi non maneat, nec talis habitu corporis uidearis. At ille ridere atq; in ea appellatio-
nem letari uisus ait. **I S.** An nocent me hoc nomine qui tecum loquuntur, haud satis scio: hoc tantum scio ad collationem Trierarchie uel ludorum, nomenclator me tantum Ischomachum ex patre uocat. Ego autem Socrates ut ais, nequaquam intus moror, quod rei familiaris curam uxor est idonea suscipere. **S O C.** Hoc à te libenter audierim, tu ne erudieris eam, an à parentibus edoctam acceperis: ut quæ ad eam pertinent, regere sciret. **I S.** Quomodo doctam accepissem, quam quinque & decem uix natam annos duxerim, ætatemq; præteritam omnem sub cura maxima fuerit, ut quam minimum uideret, quam minimum audiret, aut loqueretur. Satisq; habuerim si tantum lanam columq; accipiat, uestem common-

Qui honesti boniq; appellatur.

Ischomachus

stret, ancillis opera diuidere sciat. Tum circa uentrem pulchre instituta, quæ res magnam Socrates mulieris ornamentum uidetur. **S O.** Reliqua tu monstraui? **I S.** Minime. Sed dijs sacrificauit ac Ioui, ut me quæcunque optima utrique forent, edocere contingeret, illam uerò discere. **S O C.** Et coniunx hæc tecum uouit? **I S.** Profecto. Nam multa illis per uox promississe, ut qualem esse oporteret euaderet, illud in primis est argumento quod præcepta minime neglexerit. **S O C.** Eloquere queso Ischomache, quid prius caperis edocere. Namque ego te huiuscemodi narratam libentius audiuerim, quam si gymnicum aut equestre aliquod pulcherrimum certamen recenseris. **I S C H.** Cum primum mihi potestas cum ea colloquendi fuit, hoc modo sum eam percontatus. Dic uxor nostri quamobrem te ceperim, tuq; te mihi parentes locarunt? puto scias uti simul cubarem: societatemq; mutuam, optimamq; & domus, & liberorum iniremus. Cum ego te probauerim, meq; parentes tui, quantum deprehendi licuit: liberos si Deus dederit, in medium confidemus, quo pacto erudire debeamus: quippe qui communem nobis felicitatem allaturi sunt: ac emeritis iam & senescentibus alimenta præbituri. Interea domus hæc utrique communis erit. Ego tibi quæcunque sunt intus prodidi. Tu item tecum allata in eandem collocasti. Illud nequaquam computari oportet, uter plura in medium contulerit. Sed uter potius socius melior, is demum plura attulerit. Ad hæc ô Socrates, quid responderit, ego tecum differam. Quæ nam meæ uires? inquit. Tuæ istæ sunt partes: meæ tantum, ut mater olim monstrauit, seruare modestiam. At me pater inquam itidem docuit, uerum modestorum & uiri & scemine fuerit rem familiarem continuo reddere meliorem: ac alijs iustæ partis facultatibus augere. Tunc illa: Putas ne, inquit, me adeo quoduis agendo domum augere oportere? Ea duntaxat inquam, quæ dii te iubent, & leges collaudant agere tandem optima esse censio. Quæ nam sunt huiuscemodi: inquit illa. Haud ego inquam paruo existimanda. Si non paruo existimas apud officium, quæ ceterarum operi præsideat in abiectionibus. Mihi profecto uidetur deos ipsos multa quidem sapientissime, tum præsertim iugum hoc instituisse. Primum quidem ne animalium genera deficerent: deinde ut haberemus à quibus nostra senectus aleretur. Cuiq; mortalium uita non ut ceterorum animalium sub diis, sed sub testis ducatur, oportet sub diis procurare quorum adminiculo futurorum hominum usui sub testis consulatur: huiuscemodi sunt, noualia, arbores, fementes, pascua. Ex his necessaria uictui proueniunt: quibus in domum relictis seruatoreum adhibere fas est: qui maxime is fuerit quem sub testis res agere decet. Testis indigent infantium nutritio, fructuum segetes, uestitumq; & lana contextus. Quoniam uerò utraq; hæc & extra & intra domum diligentiam expectant, mihi uidetur Deus naturam mulieris ad curam intus suscipiendam in lucem protulisse: mollioreq; corpore, ut intra parietes officium obiret. At uiri corpus animiq; frigora, æstus, itinera, expeditiones facile tolerare constituisse. Quapropter illi foris res agendas delegasse. Rursus illas ob infantium curam maiore erga liberos charitate: tum ad custodiendam quæ à uiris parata essent metu uehementiore, qui rebus afferendis utilis foret, præditas esse uoluit. Viro in super cui tueri extranea facta incumbit, ac oppugnanti resistere, maiorem addidit audaciam. Memoriam uerò ac diligentiam parem, atq; in medio posuit: qua pro suo quisq; officio cum dando tum accipiendo usus efficit. Eadem ratione & abstinendâ ab his quæ oporteat rebus utrisq; facultatem æquæ concessit: Qui uerò probator hic longe melior ad coniugem adferret. Quas igitur ob res cum hominum natura utrique non sufficiat officio: ea potissimum causa inter se matrimonio deuincti sunt, sibi inuicem hoc pacto utiles, ut quod alteri deesset, alter suppeditaret. Hæc nos uxor decet

Matrimonii quare institutum

Matronæ officium

debet considerare, ut suas quisque partes quam optime absol-
uamus. Deus item uxorem pulchriorem condidit: ut formam cum pudicitia se domi continendo tueretur. Virum torosiorè, ut extra magis ageret, edidit. Si quis autem huiuscemodi ordini aduersus terit: aut uiri partes uxor, seu uir uxoris peregerit, uitorem se sentiet habiturum Deum: qui apud exemplum nobis ante oculos posuit, quarum dux haud abfimile huiuscemodi officio, quod subituri sumus, exequi uidetur. Nam quod illa in alueari exercet, nobis munus incumbit. Illa quidem in otio esse apes non sinit, sed quas oportet ad opus extra mittit: importatq; ab eis excipit ac seruat, donec usus tempus ueniat, quæ æquæ omnibus diuidit. Intus fauis incubantibus ipsa præsidet, ut pulchre ac celeriter conficiantur. Partus uti nutriantur, curat: quos iam adultos, operiq; aptos uiderit, aliò transmutat, ac tanquam in colonias cum duce mittit. Me quoq; inquit uxor, talia peragere necesse: Necesse prorsus, inquam ego, te domi manentem seruis officia distribuere: ac eos qui opus extra facturi sunt, emittere: alijs uerò intus ipsam præsidere, ac illata recipere. Quæq; ex his usu absumi oportet: ut uiri: quæ autem obseruanda condere, ac providere, ne quæ annum durare debent uno mense absumantur. Cum lana domum refertur, curandum ut uestes seruitijs conficiantur: ut triticum, ceteraq; segetes, ac legumina, proba sint usui, ac facile mædi possint. Sed unum præter cetera tibi seruandum, quod plus gratiæ sit habiturum: seruos uidelicet cum in morbos inciderint, curare ut curentur rectè. Per Iouem, inquit uxor, uera mones: si illi gratiam habituri sint, ac propterea magis beneuolentes. At profecto inquam ego, apud dux, quem modo diximus, haud alia de causa, quam ob hanc curam à suis tantopere diligitur: ut quocunq; abscedat cum omnes subsequantur, minimeq; deserendum putent. Mirer, illa inquit, si non magis ad te pertinet exemplum apud quam ad me. Nam & mea domi custodia operuq; distributio ridicula prorsus uideatur, nisi tu cures uti domum aliquid importetur. Ridicula, ego inquam, & mea fuerit importatio, nisi fuerit qui eam conferret. An ignoras, qui fractis dolijs dicuntur haurire quam frustra laborent: in quanta ue sunt miseria? Miseri profecto, inquit illa, si hoc agunt. Sed & alia inquam ego, sunt tibi in hoc genere ediscenda præcepta. Quoties lane ac tela nescientem famulam acceperis, si eam erudieris, altero tanto facies ualentior. Si item ministerij nescientem, artem ministrandi docueris, pluri existimatum possidebis. Quoties modestos atq; utiles nacta fueris, his benigne facies. Contra uerò ignauos plectes. Omnino illud mihi iucundissimum fuerit, si me ipsa melior apparebis, ac me ministrum quodam modo tuum facies. Nec id uerebere, ut per etatem uilior domi habearis: sed ita tibi persuade, quod modo fida mihi liberisq; nostris appareas, quanto senior, tanto honoratior domi fueris. Enimuero pulchra, itemq; bona non ex ipsa tantum specie aut forma, quantum ex uirtute metiri ac spectare licet. Hæc & his similia Socrates meminisse me, cum primum licuit cum uxore disseruisse. **S O.** Nosti ut diligentior rem propterea reddideris? **I S.** Per Iouem animaduerti uerecundia quadam ex ore adfectam, ubi eam pupugi accusando importata domum male custodire. Cumq; mæstam aliquantulum conspicerem, nec habere satis quod responderet: Quid inquam subtristis es uxor quod forte te accuso? sed scito multo tristior esse paupertatem, quæ quorum indiget usus, non habet: præsertim si querat quod olim habueris, magis quam si ab initio nunquam consueueris quærere quod non habeas. Sed huius me mali causam esse facior, qui non ordinè semel constitui, quo singula condi oporteret, ut uideas ubi quæq; locanda, unde promenda sint. Nihil ò coniunx in rebus humanis est ordine præstantius, nihil utilius: quod in choro maxime cernitur, qui cum ex hominibus constet, si temere implicetur atq; consistat, turbationem uideat

Apud exemplum ad, firmitatem

Serui quomodo tractandi.

Ordinis laus & utilitas

iniucundam, minimeq; spectatione dignam. Cum uerò & loquentium concentus, & consistentium ordo respondeant, digna res uideri, spectariq; eadem & exercitus ratio, cum consue incedunt iumentum, armiger, grauis armatura: qui tarde progreditur currentem, stantem currus, iumenta equitem, grauis armatura leuem adficient incommodo. Quomodo autem pugnam inibunt, si quibus necesse fugere prosequentes, hi potissimum terga dantes, opprimant subsequetium arma? Ex quo letitiam hostibus, suis uerò tristitiam pariât. At ordinata militia quæ non oblectat: uerum uersos armatos ordine uenientes adspicere equites, parte alia pelatos, sagittarios, funditores, suis quosque locis, unaq; omnes suum sequentes ducem. Qui etsi multi numero, unus tamen & ordine & silentio uideantur. Triremis item hominibus & armis munita quantam uictoribus præbet alacritatem atque audaciam, inimicis uerò terrorem? Cum uno cuncti spiritu remis insurgunt, uno incumbunt, uno inuicem adhortantur. Enimuero rerum perturbatio haud aliter fuerit, quam si colonus uno aceruo herdea, triticum, legumina confundat. Deinde cum usus uenerit tempus, singula sit opus discernere, cum iam discretis uti liceret. Hæc tu coniunx facile uitabis, si ordine res condas, ordine promas, ut quæ tibi sunt opus abunde facile que capias, & mihi gratanter exhibeas, locum constituemus rebus quibuslibet opportunum. Ministrum que ponemus ac docebimus, quæ hinc promerere oporteat, quæ ibidem locare. Hoc enim modo facile sciemus, quæ salua sunt, & quæ minime. Locus enim ipse quod non existit, desiderat. Quod autem cura indiget adspectum inquirat. Pulcherrimum quandoque ô Socrates, ac diligentissimum ordinem sum mihi uisus uidere, descendens in spectaculum cuiusdam nauigij Phœnicum. Plurimam enim suppellectilem in paruo uase animaduerti. Per multa enim instrumenta lignea & contexta è littore soluitur, & ad littus deducitur nauis. Per multa suspensa pensiliaq; nauigat. Multis etiam machinis contra inimica nauigia armatur. Multa item arma hominibus administrat. Omnem suppellectilem, qua mortales domi ad uictum mensamq; utuntur, fert secum. Insuper & onusta rebus omnibus, quas nauclerus gratia quæstus asportat, & quantas inquam maior locus alius non caperet, si rursus reponerentur: hic tamen omnia ita collocata, ut minime inter se impedimento sint, minime indagatore indigeant. Neque rursus incompodata, neque dissolute se habentia, ut minime moram faciant ad usus eorum cum opus festinare. Ministrum quoque gubernatoris, qui procius nauis uocatur, ita scientem omnis loci, ut absens nosset ubi quelibet sita essent, tum quanta essent, non minus quam literarum sciens. Dicat enim Socrates literas, & ubi quelibet sita sunt. Vidi præterea hunc quandoque secum tacite uestigantem, ac otiose omnia quæ in nauis essent circumspectantem. Admiratus ergo interrogauit quid nam ageret. Considero, inquit ille, hospes si quid usu contingat, quomodo hæc sita sunt in nauis, si quid abest à loco suo, aut in commune situm fuerit. Non enim postea Deus concesserit in maris tempestate, quid sit opus inquirere, neq; si quid incondite consistat reperire. Plectit enim Deus inconsideratos. Si enim minime errantes non perdit, hoc maxime expetibile. Si item rectè administrantes conferret, multas dijs gratias. Ego autem respiciens hanc suppellectilem diligentiam dixi uxori: Magna nempe nostra est ignauia, si in nauigio, locoq; tam paruo ac mobili, res que uehantur æquæ seruant ordinem, tum in metu maximo uersantes reperiunt quod opus accipere: nos autem qui magnis distincta muris firmoq; in solo domi singula possidemus, nisi bonum ac promptum inueniamus locum, quo nam modo magna non sit imprudentia nostra? Ut igitur ordinare suppellectilem, & locis quibuslibet condita reperire, utile quidem omnibus sit, iam dictum. Sed & pulchrum quam maxime

De ordine nauis

apparet calciamenta qualiacunque suo ordine disponere, pulchrum & uestimenta, stromataq; : preterea que ad mensam pertinent, abena, ollasq; , pulchrum disposita qualiacunq; uidere : que forte quis riserit, non ornatus homo quidem, sed ineptus. Ordinata enim supellex chorus quidam uidetur rotundus, qui non tam ipse quam eius media pulcherrima eminens apparent. Horum uxor licet periculum facere, paruo quidem negotio. Non enim in labore aliquo positum, aut difficile loca que libet addiscere, singulaq; distinguere. Nam & ciuitatem nouimus millecuplo quam nos plura possidere. At si quis seruum ex foro cupit emere, statim ei quemcunque optet quilibet adferet, reliquaq; item omnibus capiendi prompta. Huius igitur causa rei nihil aliud quam locus singulis rebus ordinatus. Quo pretermissio nihil preestio paratum est. Quin tanta plerumque oritur difficultas, ut si duo citra constitutum sese inuicem quererent, prius deficiant quam conueniant. Et hæc quoque de usu supellectilis eam monuisse recordor. s o. Ecquid hæc illa te monstrantem audijt? s. Quin se omnia seruaturam promisit, ex coq; significauit, quod animo magnopere letata est, tanquam si ex angustia in rerum copiam uenisset: ac me ultro rogauit, ut formulam qua domus foret disponenda præberem. s o c r. Quæ nam, quæso, ratione disposuisti? s. Partes ac uim domus omnem in primis enarraui. Quæ non tam uarietate adificiorum atque ornatu illustratur, quam utili supellectili ac habitantibus necessaria: cuius gratia facta est, qualibet eius parte res ei conuenientes adseruante. In primisq; thalampus cum sit in penetrali ac loco munitiore, peristromata, uasaq; nobilia, & alia preciosiora tuctur. Granaria, siccaq; loca frumenta: apothecæ frigida uina exposcunt. Perspicuis uero que maxime lucis egeant, & uasa & opera dicantur. Tum diæ teteria uirorum illi monstrauit pulcherrima, estate frigida, hyeme calida. Domum quoque omnem quemadmodum ad meridiem spectaret, ut esset aprica per brumam, per æstus umbrosa. Deinde Gyneconiten ab Andronitide balneo disiunctam. Demum ne domo exportetur quod non oportet, neu serui inuissu nostro liberos procreent. Nam boni ex eo plerumq; fideliores atq; amantiores sunt: improbi uero cum uxore coniuncti promiores ad dolum euadunt. His enarratis ad instrumenta domestica deuenimus: eaq; secundum genera distinximus: ac primum sacrificijs apta constituimus: post hæc ornatum omnem muliebrem festis profectisq; diebus diuisum. Virilem item per festa & belli tempus. Stromata in Gyneconitide: stromata item in Andronitide. Calciamenta alia uxoris, alia uiri. Instrumenta præterea alia textrina, alia pistoria, alia coquina, alia circa lauacrum, alia circa matras, alia circa mensas. Et hæc quidem distinximus, quibus quotidie uti oportet, quibus uel per celebritates & conuiuia. Mox rationem in singulos menses erogatorum subduximus, separatim subducta conscripsimus. Hoc pacto minus latet, quid in annum sumptus exeat. His constitutis loca prescripsimus, quibus ea condi oporteret, Promæq; enumerauimus, atque conscripta tradidimus: eiq; præcepimus, ut que opus essent cuique promeret, ac meminisset recepta rursus in locum suum condere. Promam fecimus, que in primis nobis uisa sit frugum ac Veneris, uini, somniq; luxu abstinent, tum procul a uiri complexibus. Ad hæc eo ingenio prædita, ut facile circumspiceret sese per negligentiam incommodum: per diligentiam uero gratiam a nobis & munera consecuturam. Monuimus insuper ut beneuolente erga nos animo esset: quando gauderemus letitia, tristitiaq; item si quid accideret consortem fecimus. Instruimus deinde uti in augenda domo prompta foret. Tum iustitiæ ei seruando exempli prodidimus: quemq; pro meritis munerando, ac probos seruos longe liberius ac locupletius improbis apud nos agere monstrando. Ipsam po-

strimo in loco & officio statuimus. Posthæc uxorem monuimus præceptorum omnium frustra esse diligentiam, nisi ipsa met curet, ut ordo cuique suus seruetur: exemplum Reipublicæ seruando, in qua ciues non solum bonas conscribunt leges, sed & illarum eligunt custodes, qui uesigando aduersus agentes plectunt: seruantes uero collaudant. Pari ratione eius esse officium domesticis prædicere legibus, supellectilem tanquam custodes arcis explorare: ac siquid bene habeat, sicuti & senatus equos ac equites, probare: moreq; regina que presentis utitur potestate, dignum collaudare, ignauum autem castigare. Insuper addidi, ne forte graueretur si plura que ad œconomiam pertinerent ei quam famulis manderem. Cum illi tantum rerum dominicarum participes essent, quo ad custodia ministrandiq; officium attineret. Licere uero illis præterea nihil, nisi cui potestatem herus utendi faceret. Domini autem alia ratio, in cuius facultate sunt omnia constituta, hisq; pro arbitrio utitur: ad quem item & seruorum utilitas & amissorum peruenit incommodum. Huic maxime diligentiam præter ceteros conuenire docuimus. s o. Quid ergo illa quomodo auscultauit? s. Quid nisi quod recte sentirem respondit, si putarem dura illi præcepisse, ut rei necessariæ curam susciperet. Duriora sanè uideri, si potius negligere, que ex re fuissent eius, mandassem: quod innatum sit homini sapienti, quemadmodum filiorum sic possessionum amore teneri, earumq; cura oblectari. s o c. Mentem profecto mulieris uirilem prædicat. s o c. Sed & alia sunt, in quibus magnanimitatem eius deprehendit. s o c. Qualia, audire cupio: maiore profecto uoluptate mulieris uiuentis uirtutem spectauerim, quam si mihi Zeusis pictam in tabella nunc referas. s o c h. Ego cum illam quandoque colore oblitam externo uti pulchrior uideretur, adspicerem, insuper calciamentis paulo altioribus, uti maior appareret: Dic inquam conuinx, putas ne me magis tibi diuitias communicaturum esse, si tibi presentia tantum nullo mendacio patefaciam: an te decipiendo, ac plura iactando pro ueris falsa, argentum adulterinum, monilia sublignea, aliaq; huius generis ostentarem? At illa statim excipiens: Recte, inquit, mones: caue mihi sis talis, fatear, te ex animo diligere nequeam. Igitur inquam ego, conuenimus ut corporibus conuincarem. Ita ferunt, inquit illa. Vtrum inquam amantior sum tibi, si corpus ualens integrumq; uiribus nullo adhibito furo, an os oculosq; minio infectos tibi attingendos præberem? At ego, inquit uxor, manum nunquam attingerim, neq; fucatos oculos gratius quam tuos pueros aspexerim. Et me puta inquam non tam cerussa ac mentito delectari colore, quam tuo. Neq; sanè alia est in hominibus ratio quam bubus, equis, ceterisq; animalibus, quibus Deus inter sese pura sexus simplicitate deuinci dulcissimum esse uoluit. Quod si in hoc genere decipendum, alienos decipere magis tolerabile. Nam coninges, & qui simul semper uersantur inter sese fallaciam, facile deprehendunt: uel mane cum surgunt incompti, uel ex sudore, aut ex lacrymis, siue etiam ex balneo decedente colore. s o. Quid per deos respondit? s o c h. Quid, nisi reliquo tempore nil huiuscemodi facturam se recepit: rogauitq; insuper, ut si qua haberem alia, quibus pulchra non tam uideri, quam esse posset, in medium adirem. Igitur admonui, ne more seruorum totos dies desideret, sed cum imperto diuersa obiret. Illam que tele præfesset, doceret, si quid melius nosset. Si minus disceret: obseruaret pictorem, adesset Promæ metienti. Domum circumiret, si suo queque loco sint condita prospiceret. Hæc & his similia mihi & diligentia & ambulatione digna sunt uisa. Adieci optimam ei fore corporis exercitationem lauando, pinfendo, uestes, & stragula excutiendo; deinde componendo. His modis demum & cibus eius suauior, & ualctudo firmior, & color roseus, tum splendor oris uer-

Matronæ u. fictum

Cōtra matronas extemo colore iulæ & as

Gyneconitis Andronitis

Promæ officium

Paupertatis nomen

A cœlestibus primum petenda felicitas

rior adfuturus, præsertim si hæc sponte fecerit & non coacta. Officantes uero aut desidentes se tantum mulierculis eas ornantibus iudicandas ac decipiendas tradunt. Posthæc Socrates scito illam adeo secundum officium uiuere, uti monstrauit. s o c r. Hic ego, satis mihi uideo Ischomache audisse opera mulieris, que maxime amborum digna sunt laude. Nunc auco tua magnopere facta intelligere, ex quibus potissimum sit, quam ob rem honestus, ac bonus dicaris, hinc ego maximam tibi habeo gratiam. s o c h. Dicam equidem libenter que faciam, ut si qua tibi in re uidear ab honesto discedere ipse interpoles. s o c r. Te ne hominem honestum, ac bonum uocatum interpoles ego, qui nugæ sectari & aera metiri uideor, & quod omnium stultissimum putatur pauper appellor? Quod sanè nomen ægre quondam ferebam, donec equum Nicie fortè obtinui habui: quem cum uulgum certatim spectatum properaret, deq; eo sermonem plurimum haberet, adcessi ad equisonem percontans si quas equus obtineret diuitias, quem tantopere laudarent. At ille me tanquam insanum suspiciens, Quid, inquit, uidiſti ne unquam equo diuitias? Ex illo satis ego deprehendi, etiam equo & pauperi & bono esse licere, qui animum natura possideat bonum. Nunc age quæso, enarra: ut ego abs te discam quicquid in hoc genere audire possum, crastina die te omnino imitaturus, que quidem optima fuerit, utpote a uirtute auspiciaturus. s o c h. Facias facis, atamen quod possum operam dabo omnem nunc uitæ meæ rationem percurrere. Ego postquam didici deos hominibus citra intelligentiam earum rerum, quas nos agere, & quomodo agere oporteat, bene rem gerere minime concessisse: prudentibus uero ac diligentibus felicitatem tribuisse, illos ego colere ante omnia constitui, conorq; quantum mihi fas est supplicanti, ualctudinem in primis uiresq; corporis: deinde honores in ciuitate beneuolentiamq; apud ciues, & in bello salutem, postremo rei familiaris honestam amplificationem ab eis impetrare. s o c r. Curæ ne tibi est Ischomache quomodo diuitias adsequaris, unde tibi plura oriatur negotia, que sis curaturus? s o c h. Curæ profecto, iucundum mihi apprimè uideatur magnifice deos honorare. Amicis deinde siquid opus, subuenire, Rempublicam quoque per me nihil egere permittere. s o c r. Pulchra nimirum que loqueris, eaq; potentis sanè uiri. s o c h. Quid ni? cum multi homines sine hominum auxilio uiuere nequeant, nonnulli id in primis amant, ut suo sunt contenti: plures quoque non solum suæ domi sufficiunt, sed adeo copijs abundant, ut ciuitatem ornent, amicis opulentur, quos non uideo cur tu non alto ingenio præditos ac præpotentes putes. s o c r. Quin ego præsertim cum multis alijs huiuscemodi uiros uehementer habeo commendare. Tu uero perge ut cœpisti, quomodo ualctudinem, roburq; corporis, quomodo ex bello, quomodo uel ex augenda re salubritatem adsequaris. Hæc audisse sat fucrit. s o c h. Hæc nempe omnia inter se ordine consequuntur, ut quis ex cibo idoneo ac labore absumpto ualctudinem recte consequatur. Nam & sese exercenti magis succrescit robur, & in his que ad bellum pertinent, ornamentum prouenit. Tum res familiaris augetur. s o c. Ego quoq; ad stipulor, quod & exercentem sese, & in re diligentem, necesse sit bonorum quoq; compotem fieri, sed quali exercitatione, labore uel circa bellum, & rem augendam diligentia utaris, ut etiam amicis & patriæ possis subuenire, maxime optauerim audire. s o c. Ego enim mane surgere consueui, cum primum deprehendo tempus esse, in forum ire, si quo mihi conuento est opus, ac urbem siquid aliud sim facturus ambulatione obire: si uero nullum in urbe negotium, tum puerum cum equo præcedere in agrum iubeo, ipse pedibus subsequor, meliorem fortasse exercitatione, quam si in Xysto ambularem. Vbi rus

ueni, si obuios habeam colonos, quonam modo seruerint cum arbores, tum fruges percontor: singulaq; quo facta sint, ordine perscrutor: rationem quoq; subduco, si res melior atq; auctior quam antea fuerat, facta sit. Posthæc plerumq; equum conscendo, equitatione bellicæ simili memet exercendo, nunc à fronte appetendo, nunc à latere flectendo, tum fossas, tum aque riuos transmittendo, incolumi quoad fieri potest uestigio. His actis equum puero domum ducendum trado, simulq; ex agro ferendum quecumq; opus in urbe, ego modo pedetentim, modo cursim reuerto. Deinde prandeo quantum nec uacuum, nec omnino satur ualeam per diem ferre. s o c. Lepide tu quidem Ischomache uno tempore & ualctudini & bellicæ exercitationi tum rei familiari consulis. atq; his omnibus te recte uti idonea præbes argumenta. Quod te & ualentem, & firmis uiribus, & cum dijs sepe uidemus, tum inter ditissimos uiros & equis maxime abundantes adnumeraris. s o c. Hæc cum omnia faciam, calumniam tamen plurimorum cuitare non ualeo. Tu fortè putabas me dicturum, ut à pluribus honestus & bonus propterea uocarer. s o c. At hoc prius percontari malebam, si quid fortè res hæc tibi curæ est. Quonammodo calumniantibus respondes, quam uel rationem cum oporteat, reddis aut accipis? s o c. Non ne tibi uideor & hanc quoque partem absoluerè, si memet factis bonis cogito defendere nemini nocendo, quos possum iuuando? Non ne item uideor accusare, si homines improbos nosco, plurimis priuatum, publice uero ciuitati iniuriam facere, præterea iurare neminem? s o c. Illud insuper doce: si cogitationes huiuscemodi illo unquam proferas sermone? s o c. In hoc genere exercitationis me nunquam scito desinere, uel seruorum lites utrinque inter se accusantium castigatione dirimere, uel apud amicos aliquem uituperare, seu collaudare, uel discordias necessariorum componere, monstrando quam præstet amicos esse: apud magistratum aliquem commendare, iniuriarq; aduersitum defendere: uel in senatu accusare, siquidem uideam im merito honoratum, aut que consulti uolumus fieri laudare, que uero nolimus eadem uituperare. Sed & iam ô Socrates, ad id sepe sum iudicium deductus, ut me oporteat pati, aut punire. s o c. A quo quæso Ischomache? me nanque hoc latet. s o c. Ab uxore. s o c. Et quomodo litigas? s o c. Quando uera dicere contingat, ualde humaniter. Quando autem mentita fuerit, in uerbis errantem, nequeo ô Socrates meliorem reddere. s o c. Fortasse mendacium uerum facere non uales. At fortè dudum moror Ischomache. Ego uero minime prohibeo quominus si cupis hinc abeas. s o c. Per Iouem nequaquam hoc agâ, ut ante hinc discedam, quam forum sit missum. s o c. Video te nempe magnopere obseruare, non nomen hoc honesti & boni amittas. Quippe cum multa tibi priuatum negotia sint, que tuam requirant diligentiam, quando cum hospitibus semel conuenisti, eos ne fallas expectas. s o c. At illa que dicis negotia Socrates, nequaquam negligo, cum uillicos ruri habeam. s o c. Quando in hunc sermonem incidisti, quæso Ischomache, an sicui architectum architecturæ, ita & uillicum curandus res dominicas peritum tibi paraueris, an ipse eum instruxeris? s o c. Ipse profecto instruit eum conor. Enim uero qui rebus meis substitutus est, quando ego absor, quid aliud curare habet, quam que egomet: qui si semel præesse scio, & illum in his que noui erudire facile poteris? s o c. Igitur beneuolentia in primis puto sit opus huic hominum generi, qua erga te tuaq; adficiantur, si rectè in locum tuum substitui uelint, citra quam haud scio quid utilitatis eius tibi ars poterit adferre. s o c. Nihil profus, sed beneuolentiam in primis, quam erga me habiturus est, eum conabor edocere. s o c. Et quid per deos beneuolentem eum quem legeris, eruditione aliqua queas facere. s o c. Ei benigne facièdo, si quas mihi copias dii dederunt. s o c. Planè hoc adfueras, ut qui ex parte aliqua tuo fruatur, ad te dili-

Lites cum uxore

Quomodo uillicus sit parandus

gendum tibiq; bene exoptandum propensiores sint. 1 s. Hoc profecto Socrates instrumentum uel maximum ad anorem prouocandum. s o. Dicant ne hoc ei satis fore ad res tuas administrandas? Num uides omnes homines seipsos amantes ca tamen facere per ignauiam negligentes, quae ex magna parte sibi cupiant bene euenire? 1 s. At ego quos rebus meis praeficere statui, quomodo praeficere debeant monco. s o. Potin hoc efficere? mihi sane uerisimile non fit, ut quisquam recte rem alienam edoceri possit. 1 s. Sane non omnes idonei. s o. Quos queso idoneos edoceri putas? Nam hoc exopto magnopere nosse. 1 s. Primum quidem nimium meri appetentes ab hac cura excluduntur, quod per temulentiam facile obliuiscuntur officij. s o. Aliud ne exoptatur? 1 s. Sed et uigilijs assuetum esse oportet, breuiusq; somni, qui ualde rebus agendis est impedimento. s o. Adhuc alia desideranda? 1 s. Mihi uidetur et a Venereis procul esse debere, quibus dediui rem aliam magis curant. enimuero nulla uoluptuosior in rebus humanis diligenti, quam illa quae amoribus impeditur. Nihilq; ubi intermissio maiori poena plectatur, cum amans forte excluditur. Hos itaque censeo nullo pacto rebus adhibeas tuis. s o c. Quid si lucri auidi fuerint, satis apti ad hanc curam? 1 s. Quin nullum genus hominum magis docile reperiri poterit. Quippe quibus hanc curam ostenditur nihil esse aliud quam lucrum. Quare huiusmodi nactus hominem magnopere collaudo. s o. Haec enim Ischomache de ijs qui ad agri curam leguntur quomodo debeant erudiri. Nunc perge queso declarare, si quis fuerit indiligens natura, an alios quae uilla ratione reddere diligentes? 1 s. Nihil fecius quam si ex pers. musicis alios musicos facere conetur. Difficile id sane, male monstrante magistro probe discipulum edoceri, ac torpente domino seruuum esse diligentem: et, ut breuiter dicam, sub hero ignaui famulos uel natura bonos nunquam putauerim aliquid posse comprehendere. Sub solerti uero, uel ignauios alioquin, castigatos facile posse erudiri. Attentos igitur operi qui cupiat, alios reddere, ipsum in primis circumspetum rebusq; instantem esse oportebit. Tum gratiam recte curanti habere. Secus uero agentem plectere. Pulchre nimirum barbarum illum interrogatum a rege, quoniam modo equum quem optimum nactus fuerat tam celeriter saginaret: oculis dominicis serunt respondisse. Eadem ratione et mihi Socrates uidetur alia quaecumq; oculum ipsum domini posse reddere meliora. s o. Vbi feceris diligentem, est ne idoneus? 1 s. Minime, sed admonendus etiam quando, quae uel ratione singula. Quod si non praestabit, nihilofecius uillico erit opus quam medico, qui curet aliquem aegrotum. Deinde mane tarde iam ueniens, quod remedium adhibendum fuerit, insuper non uideat. s o. Tum si didicerit quae sit facturus, erit ne absolutus? 1 s. Dominari eum adhuc operis oportebit edificare. s o. Tu ne queso monstras, quomodo is dominetur? 1 s. Conor quidem. s o. Dic oro, quomodo aptos imperio docere esse homines. 1 s. Inepte quidem ridebis si audies. s o. Non ego profecto ridiculum puto, sed maxime collaudandum, qui eo ingenio sit, ut queat docere, quoniam modo ualeant homines imperare. Nam et hoc pacto reges facere potest. 1 s. Reliqua enim animalia Socrates duabus de causis ad obtemperandum mouentur, quando uidelicet audientia munerantur, minime uero obtemperantia plectuntur: eorum sobolem domitores hoc ferme erudiunt, ut obsequente delinimento aliquo demulcant: reluctantem uero uirga compellant. Canes item simili ratione cum currere, tum flecti instruuntur: hominum autem natura ab rationem et orationem praestantior, sane docilior ad parendum uidetur, suadentibus ea praesertim quae ad eius faciant rem, quamquam alij alia de causa mouentur. Quorum sane natura ferarum more uentri indulget, hos tantum gula illecebris multa facere compelles. Quorum uero ambitiosior

ac magis ingenua, non minus laudibus quam alios cibis exci tabis. Haec et igitur similia quae ipse facturus sis, uillicum seruare doceas, ut obsequentiores habeat operas. Tum uestes non aequae omnibus distribuenda. Non item calciamenta, sed alij alia pro meritis praebere. Magna Socrates inuenerit bonis desperatio, cum ab ignaui se praemijs discretos non adipiscit, et qui se periculis atq; laboribus obijciunt, cum subterfugientibus pari ratione habere. Meum itaque uillicum cum huiusmodi bonos ceteris praepone uideo, magnopere collaudo: eundem obiurgo, si inani assentatione utendo, indignos illis promouere contendit, atque ostendo minime ad rem pertinere. s o. Vbi igitur et imperare et operas, ut monstrasti, obtemperantes habere didicerit, perfectum habebis, an aliud in eo praeterea exoptes? 1 s. Maximum adhuc Socrates, ut rei herilis sit abstinent: si enim fructus interuerterit aut absconderit, quid eius referet in agricultura diligentis? s o. Tu quoque iustitiam eum seruare doces? 1 s. Nempe enim omnes in hac praepositione dicto audientes inuenio, ego tamen eos partim Draconis, partim Solonis legibus ad iustitiam reuoco. Hi sane mihi uidentur tali formula iura conscripsisse, ut fures deprehensi uincirentur, grassatores uero capite plecterentur. Ob haec palam est eos tantum uoluisse improborum hominum turpe lucrum irritum facere. Ego uero huiusmodi tum regias leges usurpando conor ad officium seruos reducere. ille nanq; peccantibus poenas insilunt: regie uero leges etiam bonos munerare contendunt. Quo sane exemplo pleriq; etsi lucri appetentes permoti, missa nocendi arte, bona uia ingrediuntur. Quos uero uideam meam semel benignitate adfectos perperam agere, hos tanquam inutiles penitus ab dico. Quos uero uideam quam probos, magnoq; dignos, non tam studere auaritia, quam glorie, a me tantum laudes expectare, his ego tanquam liberis utor, eos insuper diuitijs atq; honoribus cumulo. Et profecto mihi uidetur hoc cupidus honoris, auaro praestare, quod laudis gratia labores ac pericula subit ubi oporteat, praeterea a turpi quaestu procul habetur. s o. Atego satis uideor didicisse quemadmodum instruendus sit uillicus. Nam beneuolum in primis dixisti tibi esse oportere, deinde diligentem, postea imperio aptum, postremo iustum. Nunc queso ne praeterea quid illud est quod ab initio cursim attigisti. 1 s. Quid nam? s o c. Dixerat enim quod horum maximum erat quemadmodum singula sint exercenda, ut ex his utilitas nobis aliqua proueniat, citra quam artem nec ulla uideret diligentia. Nam cum recte curaris opus, esse agriculturam sciam: quando, aut quomodo, seu qua ratione curari oporteat, haud satis scio: non aliter quam si literas oportere discere tantum audiuissem, nihilo propterea magis literas scirem. Quod si non progrediar, ero comparandus oberranti medico ac aegrotos queritanti, medicinae alioquin ignaro. 1 s o c. Hic plane me inducis, ut rei rusticae paulatim explicem tibi rationem. Cuius periti diuites sunt, ignari angustia sepe uictus laborant. Huius tu artis humanitatem degustabis, quae utilis prouentu, iucunda opere, et hominibus grata, tum quod facilis cognitu, exercitio quoque generosa uideatur: quippe cum generosa uocemus animalia, quae cum pulchra sint et utilia, tum et hominibus mansueta. Quin Socrates, non ut reliquae scientiae multum temporis in ea antequam ad usum necessaria parias, consumere oportebit. Sed eius erit facilitatis, ut eam exercens partim uidentem, partim audientem statim ipse tantum ex ea percipias, ut et alios si uelis possis edocere. Enimuero cum ceterarum artium professores multa quae ad eorum disciplinas occultiora pertineant, haud omnibus patefaciant: agricola bonus magnopere gaudet opus suum ab omnibus cerni, rogatusq; quoniam modo id egerit, libenter explicabit: adeo ingenios haec ars, adeoq; liberales homines reddit. s o c. Proximium nempe optimum, ut

Rei rusticae laus et facilitas in edificatione

Domini diligentia seruus bonos facit

Rei rusticae laus et facilitas in edificatione

difficile sit audientem non ulterius percontari. Igitur quando ais rem esse tam facilem, queso edoce. Na tibi turpe non fuerit facilia monstrare. Turpius mihi potius ea ignorare. Praesertim si inde nobis utilitas prouenit. 1 s. In primis eos qui tradunt illam cognitu laboriosam prorsus asseuero, quippe qui rationibus tantum muniti uideantur, experientia uero colendi minimum. Dicunt enim primum terrae ingenium indagare oportere. s o. Recte hi quidem sentire uidentur, cum ignorant quid quaeq; ferat tellus, neq; ferere, neq; colere scite poterunt quicquam. 1 s. Igitur si hoc in aliena terra dignoscere cupis, hoc erit praecceptum, ut fructus arboresq; illius adspicias: nec culturus quicquam contra illius contentas ingenium, nisi forte spe decidere, aut cu dijs pugnare malis. Si uero per domini negligentiam uim suam tellus non experiatur, id sepe numero non tam a uicino homine, quam loco melius inuestigando deprehendes: qui quanquam neglectus, ac rudis ostendet aliqua ex parte potestatem eius. Si enim agrestis pulchre produxerit, multo fertilius mansuefactus uberes reddet. In summa facile uel cuius non magnopere perito terrae naturam hoc pacto deprehendere licet. s o. Satis igitur in hac re rustica uideor confidere, ut ab ea minime tanquam imperitus abstineam. Nam et quod ais uerum esse uel illud inter cetera persuadet, quod memini consuetudinis piscatorum, eorumq; qui in mari uersantur: cum ad litus applicant, neq; considerantes, neque tarde incidentes statim in agros exiliunt, eosq; ubi maxime fructus esse conspexerint, ex templo quae nam sit bona tellus iudicant, quae mala, et hanc uituperant, illam uero collaudant. Igitur nobis eodem modo de agricultura et tellure bona iudicandum. 1 s o c. Vnde uis tandem aliquid de ea narraturi exordiamur, nequid scienti subijciam, nec me te uideo plurima in ea nosse. s o c. Primum quidem quod iucundum utileq; puto, et ad philosophiam huiusmodi maxime pertinere. Quid potissimum agam, ut plurimum hordei tum tritici metam? 1 s c. Nouale ante omnia sementibus praeparandum. s o. Noui. 1 s c. Per brumam arare incipiemus? s o c. Minime. Nam terra tunc limo obducta erit. 1 s c. Per aestatem? s o c. Dura nimis, et aratro intractabilis. 1 s c. Vere quid? s o c. Aequius sane. 1 s c. Herba tunc maxime uertitur, quae et terram fini loco latificat, et ante exclusum semen cursa pullulare prohibetur. Quippe cum ante omnia mihi uideatur nouale materia purgatum, et solibus deinde coctum esse oportere. s o c. Hoc item mihi. 1 s. Haec ne duo putas aestate commodius fieri posse quum sepe numero contingat arari? s o. Nihil profecto magis isthaec uere existimauerim posse fieri, quam aestate media in meridie, si tellus aratro moueatur. 1 s c. Si autem rastro praeparatur nouale, haud tutum quin iterare oporteat. s o. Et materiam uidelicet deijciendo, ut arefeat: et terram uertendo, ut excoquatur. 1 s. De nouali igitur uides inter nos conuenire. s o. Mihi uidetur. 1 s c. De sementibus autem quid sentis, an idem quod omnes ferè sentiunt, tempore uidelicet autumnii, cum omnes caelum suspicientes a Deo maxime imbrem expectant? s o. Hoc profecto, ut ais, tempore: quod si quis antequam iubeat Deus, aggrediatur, merito danis plectitur. 1 s. Hoc ferè omnes adstipulantur. s o. Quae nempe semel Deus constituit, rata sunt omnibus et obseruata: ueluti cunctis mortalibus per brumam satius esse uidetur pingues ferre uestes si possint, et focum accendere, si ligna suppeditant. 1 s c. De ipsis uero sementibus multi quaerunt, an praecoci, an medio, an serotino sint tempore faciendae. s o c. Neq; Deus una coeli temperie seu ordine semper agit annum. 1 s. Horum tamen quod elegeris tempus, siue paruas, siue magnas feceris sementes, an a praecoci incipere, usq; ad serotinum durare? s o c. Mihi isthuc profecto uidetur, atq; optimum censeo, tutiorq; ferendi modum, utrumq; tempus attingere, quod segetes iugiter mediocres colligas, quam quandoque copiosas, quandoque

Quomodo bona terra dignoscatur.

Quando aran dunt.

Sementes

Quando & quomodo seminandum

minime suffecturas. 1 s. Eiusdem ego quoq; sententiae, praecceptor sane discipulo prius hoc iudicanti adsentior. s o. Sed in femine iaciedo uaria ne arte uti putas oportet? 1 s. Omnino. Nam considerandum quod manu iacitur ut nosti. s o. Noui profecto. 1 s. Iacere quidam equa manu possunt, nonnulli nequaquam. s o. Exercitatione et in hoc opus haud aliter quam citharcedis, ut usum scientiae manus suppeditet. 1 s. At terra quaedam tenuis, quaedam crassior. s o. Quid isthuc queso? tenuiorem forte uocas infirmio rem, crassam uero robustiorem. 1 s. Isthuc prorsus. s o. Sed rogo putas utriq; par semen dandum, aut alteri magis? 1 s. Nam et ego censeo sicut et uino uehementi plus aquae, et homini robustiori plus: oneris cum erit usus, addendum: et quidam infirmiore cibo aluntur, sic in hoc genere seruandum. s o. Putas ne ueterina copiosiore segete oblata pinguescunt, ita et terra gracilis pinguior fiat? 1 s. Locaris. Scito tamen ubi tacto semine herba rore coelesti excitata exurgere coepit, si eam ex parte aliqua eueritas, haud aliter in triticu abierit, quam si finum addideris. Quod si totam segetem usq; ad maturitatem crescere sinas, durum profecto fuerit gracili telluri multum seminis aut fructuum intrire, non secus quam sui plures alere foetus iam adultos. s o. Plane infirmas, ut debiliori solo minus dandum sit seminis. 1 s. Sane. Nam et paulo ante tu idem fatebaris, cum putabas debiliori minus esse imponendum negotij. s o. Praeterea sarculo ne opus sementibus? 1 s. Nosti hycem plures imbres? s o. Quid tum postea? 1 s. Tria ex his proueniunt incommoda: cum luto inducto gramen operitur: tum radices quaedam ab inundatione tenentur: postremo sepe tanta surgit materia aquis excitata, ut segetes opprimat. s o. Haec omnia uerisimile euenire. 1 s. Igitur uidetur ne tibi ullo remedio occurrendum? s o. Mihi quidem. 1 s. Quid in primis si luto obducitur? s o. Humo sementem leuabis. 1 s. Quid si radicibus tenuatur? s o. Humum superaddes. 1 s. Quid demum si materia exurgens humorem frugibus auferat, quemadmodum fucus apibus cibum? s o. Extirpanda a satis, sicuti fucus ab aluearibus. 1 s. Igitur non ab re sarculis utemur. s o. Profecto, sed ualde rem ante oculos posuisti cum ueniam fisco comparasti, magis quam antea, cum eam sine comparatione memoraueras. Ex quo uideri licet quatum ualeat recte similitudines introducere. Sed cum deinceps tempus metendi sit, dic oro siquid et in hac parte monstrare habes? 1 s. Puto te scire segete incidere oportere. s o. Quid nisi? 1 s. Incidis uento aduersus an auersus? s o. Ego uero auersus, ac secundum uentum: durum mihi uidetur et oculis et manibus aduersas uento aristas metere. 1 s c. h. Alce ne, an ima tellure metis? s o c. a. Si calamus breuis fuerit, ima, ut aptiores sint manipuli. Si uero oblongus, commodum puto medium incidere, ne terentibus in arca excutendo, neq; uentilantibus labor superuacuis addatur, et stipula remans combusta finum additum magnificet, agrumq; latificet. 1 s c. h. o. De metendi ergo modo nosti ea quae ego meto. s o c. Cupio uestigare an terere sciam. 1 s c. h. o. Nosti puto quod messes a ueterinis terantur. s o c. Veterinae ne boues, mulos, equos, et reliqua huius generis appellas? 1 s c. Haec tantum puta huiusmodi apta esse officio. s o c. a. Quid deinde? 1 s c. h. o. Terunt, manipuliq; complanantur. s o c. r. Certo sic est. Noui a terentibus eos uertit, ac sub iumentorum pedibus iniici, ut non satis concussi melius excutiantur, citiusq; arcam absoluant. 1 s c. h. o. Haec igitur aequae atq; egomet intelligis. s o c. a. Quid deinceps, uentilabimus? 1 s c. h. Nosti, quod si ex parte quae uento est obuersa incipias uentilare, per totam arcam palea diffunditur. s o c. r. Necessesse. 1 s c. h. Tum etiam necesse, ut supra fruges cadant. s o c. r. Nimis profecto fuerit, ut frugibus superferatur in loco arcae uacuo. 1 s c. h. o. Quid si quis uentilabit ex ea parte incipiens, quae uento obuersa est? s o c. Manifestum quin

Rei rusticae laus et facilitas in edificatione

Quomodo metendum

Quomodo terendum

palea in loco statim suo, ubi aggeratus fuerit. s. c. Vbi fruges paraueris usq; ad trea medietatem, uiam statim sic effuso frumento uentilabis ceteras paleas: an cumulabis iam paratum in medium ueluti locum angustum? s. c. Nempe cumulabo iam paratum, ut superferatur palea in locum uacuum trea, & non bis eandem paleam uentilare. s. c. Tu uero, ut mihi uideris, ita probe tenes quomodo sit uentilandu, ut alios docere queas. s. c. Hec equidem oblitus eram me scire, ac dudum cogito, si hoc modo scierim, & item oblitus fuerim uentilare, u. chorale, u. picturam, quamquam nullas monstrauerit, sicut nec agriculturam. Video nempe, ut hanc sic & alias artes homines exercere. s. c. Nequaquam. Nam dudum dixi, quod agriculturam ex eo generosa esset, quod maxime facilius cognitus. s. c. Sed ego Ischomache res rustica rationem continet arborum. s. c. Profecto. s. c. Cu igitur multi circa sementis intelligant, in ferendis arboribus ignora. s. Profecto ignora. s. c. Quippe qui nesciam in qua tellure sit ferendum, quam ante semen demittendum, quomodo ne collocandi. s. c. Disce igitur quod ignora, serobis quales fodiant, poto sepe uidisti. s. c. Sepe. s. c. Vidisti ne alio tempore tripedant? s. c. Quin & quadrupedantem & semis. s. c. Latiorum ne tripedant? s. c. Per latorem bipedantem & semis non nisi latiorum. s. c. An alitudine maiorem bipedantem? s. c. Non equidem bipedantem & semipede minus aliam. Nam facile plantaria creta, ut si alio summa tellure fodiantur. s. Igitur satis tibi pacti, ut neq; aliorum quatuor pedibus & semipede neq; breviorum duobus & semipede serobes fodi oporteat. s. c. Necessarium istud in primis scire. s. c. Nocius ne aridam ne uigina sum terram? s. c. Arida mihi quidem uidetur circa Lycabettum, & huic similis. Viginosa circa phalericam paleam, et huic item similis. s. c. Vitrum deinde in arida saturus, alius quam in uigina effodiet? s. c. Nempe in arida, quippe cum in uigina alius penetrauerit, aqua manabit, que ferere prohibet. s. c. Pulchre mones, sed facta serobe scis, quomodo modo plantam sit locanda? s. c. Maxime. s. c. Tum si capis cito coalescere in subactam solum an rudes? s. c. Manifesta quod in subacta ocyus proueniet. s. c. Summouenda igitur terra ferari. s. c. Quid nisi. s. c. An semen rectum locabis, seu iactem ut gamma supinam? s. c. Sane ista modo plures occidi ac radices in terra infecta penetrabant, ex quo planta firmius radicabitur, et totidem germina supra terra pullabunt. s. c. Idem atq; ego semis, sed oro leniter tellure super inieci, an calcata? s. c. Calcata profecto, alioquin periculi quoniam lenis aqua usq; ad uicem penetrato pueritiam, aut sol per eas exsiccando radices abstrahat. s. c. De uitiis autem sentis mecum eadem his omnibus conuenire? s. c. Profecto, & de ficis. s. c. Tum ego putauerim & de ceteris arboribus fructiferis. Nam satis cum in ratione sit potissima, hac probata, facile omnia eodem modo sentis probantur. s. c. Oleam quomodo feris? s. c. Disce hoc a me praeerea. Serobes huic aliorum paulo ac uicta uias fodiantur. Trunci quoq; in hoc genere ferantur, quibus sanonum caput lato contegitur. s. c. c. c. Noui. s. c. At puto hoc saltem ignoras, testis lato superimponenda. s. c. Nempe noui omnia. Sed rursus aliquid intelligo magis, quam cum ab initio comprehensum interrogasti, an scirem ferere, quippe cum interrogatio praecipio sit, olim iam disce, cum a me singula seisciatum escaucens, neq; me per ea que his similia noui, ostendis plane que me non puabam scire. Edoctus iam haec intelligere mihi persuasisti. s. c. Profecto sic res habet, ut si te interrogarem de argento, bonum ne esset an non persuadere non possem, ut bonum ab aulicis facile dignosceres. De tibonibus autem tibi persuadere non possem, quod inflare tibias ferres, simuliter de pactoribus ac alijs huiusmodi. s. c. Fortasse quoniam colendi agrum me scirent esse persuasisti, quoniam mihi conficim quod nullus

De arboru fa-
nomibus

De uitiis

De olea

unquam monstrauerit hanc artem. s. c. No hoc est, sed iam dudum tibi dixi, quod agricultura ita hanc, s. c. faciliq; ars est, ut eam audientes seu uidentes euestigio intelligant. Males namq; alia nos edocet quomodo eis pulcherrime uisum. Vitem si prope sit arborem consuefacere rectam consistere, & luxuriantibus pampinis estatis tempore umbram porrigere. Deinde ubi paulatim uia mature sit papirare, ut solibus excocta ocyus per autumnam uindemiam prebeat. In qua sepenam, ro ob factus abundantes, sicut in ficu: alios maturos, alios acerbos conspicimus racemos. s. c. His mias rogo Ischomache, cur est quod cum ars haec sit facili, omnesq; pariter nouerim quod circa eam faciendum, no omnes idem faciant, sed alij quidem in magna copia degunt, alij uero etiam necessaria defunt, aut in ere potius sunt alieno? s. c. Dicam equidem. Neq; enim huius rei scientie uel ignorantie hoc dederis, ut aliqui in ea minime proficiant, alij uero abundant. Non profecto audies domam decoxisse ob hanc causam seu simam, quod agricola ignorauerit, equa manu semina iactare, aut arbores ferere, aut in loco sterili ferere, seu simam agro quam maxime prodesse, uel nouae sementibus preparare. Non hoc inquam audies, sed potius audire licebit segetes non recepisse quod terram non arauerit, aut non stercoreauerit, uindemias item non collegisse quod uites non fererit, sicutq; minime curauerit. Non oleum, no: ficus, quod haec & his similia nequaquam operam dederit, ut eo inquireret. Haec demum causa est, Socrates, quod maxima in uita colonos diste rentia, magis quam si quis egregium aliquid in colendo reperiret aut sentiret. Eadem & de belli ducibus ratio, cum rei militaris scientia sepe maxime causa sit, ut alij praesent, cum in bello quid agendum sit quandoq; uel priuati sciant, sed nonnulli hoc exequantur, quodam uero negligunt. Quomodo modum praecipitur, per hosticum transfuram exercitum ordine incidere, ut si quid acciderit, ad pugnam sine paratoris: custodes quoq; uentura, no: ha uero excubias pro castris ponere, ut si per loca uisitata fieri facienda, opportunitas si mper occupare, cum omnes uideant esse necessarium, no omnes tamen efficiunt. Ut igitur ad agrum reuertamur, cum nullus ignoret stercoreationem esse utilem, si namq; cumulare aut murgificare, negligant tamen quosdam coelestibus aquis a Deo uentur, que in loca fluentes incruas limum. Leonini agrum efficiunt. Praeterea materia omnis que capis sentis, udis aratro subuertitur, in aquas coniecta, paulatim tempore inueterata pro sumo uilis agro excipit. Deinde qua cura tellus egeat. Quod uigina, sicutq; arboribus, quod uis uis aqua, uis educitur, se sterili tum arentia uigina aduicem castigantur, omnes ferre sciam, sed quidam curant, alij nequaquam. Si quis autem quid quisq; per se locus penitus nescire se dicat, neque uident ex eo fructum aliquem facultatem habuerit, non ueram quicquid de eo percontando acceperit, non ne facilius multo terre ingenium, quam hominis aut equi experiantur? Que sane causa nos meminit. Enimvero mihi uidetur illa in prompta esse, faciliq; se ad agnosendum omnibus praebere. Neq; ut in ceteris artibus, a quibus excerebis sepe ignora excusat, ita & in hac eue nit, cu omnes sentis intelligant quod bene culta bene respoudeat. Est illa praeterea indagatrix, & quasi accusatrix hominum uita, quippe cum nullus ignoret cura maxima necessaria ut neminem posse degere, que maxime ex re rustica proueniat: hac neglecta, nisi quis forte ex alia uinat arte, necesse ut in su raudi non rapienti iustificationem ueniat, aut certe procul a ratione habeatur. Coniungit etiam sepe, ut alijs alijs ea reddat uilitate potiores, quos non tam nos curatur, qua lenite curatur. Ut si alter tempore adhibeat operas atq; urgeat, alter hoc studium negligat, non opera una inter decem pollet, que sit sollicitior, altera uero ignota, que abeat ante tepus. Sincere autem

In cunctis arti-
bus difficilior
facere que o-
portet, quam
scire

Diligentia in
rustica ar-
tibusque rebus
quantum possit

autem totum diem segniter agere, totius operis dimidium refert, haud aliter quam in itinere ducentorum stadiorum, si ex duobus iuuenibus aetate roboreq; paribus, alter centum stadijs diligetia fretus praecesserit, alter spirantes auras captando, ac fontibus umbrisq; comorato loge relinquatur. Sic et operis in agro contingit, si studium remittunt, si oscitant, si sepe causantur, si herus non instet longe posthabentur his, qui seduli cernuntur. Bene autem aut male opus facere id referet, ut recte facere, aut omnino non facere aequae censeatur. Licet enim sutores adspicere, qui plus in uineis materiae reliquerunt, quam rastro abstulerint: quomodo otiosum ac superuacuum opus huiusmodi non putabis? Hoc igitur pacto ocyus absumetur domus, cum iugis impensa supra operis fuerit utilitatem. Nec profecto mirum, si pro diuitijs egestas postea subrepat. Sed praecipuum ante omnia pulcherrimum, uolentibus rem rusticam sequi, unde ocyus res auctior proueniat, pater meus olim monstrauit, me quoq; edocuit, nunquam agrum cultu, sed cum qui ob domini sui negligentiam siue tenuitatem incultus uideatur, iussit emi. Quod bene cultus ager magno ueniret, ac minimi esset redditus. Qui uero prouentus non haberet, nullo modo similem praebere uoluptatem, atq; ille in quo spes sit, ut cultus melior effici possit. Nihil enim plus utilitatis, quam locus ex inculto bene cultus tribuit. Sic igitur plures fundos plurima feretes, ac antiqua digno ueneratione, ipse meus pater parauit, hac tantum commutatione, quam nec ipse didicit, aut alia cogitatione adsecutus est, quam erga rem rusticam amore pariter & labore, ut haberet quod ageret, et una cum uoluptate caperet utilitatem. Erat enim praeter omnis Atheniesis agri studiosissimus. s. c. Dic praeterea, istos agros quos tantopere diligebat pater tuus, uedidisset ne si magno potuisset? s. c. Sane. Sed alium euestigio incultum emisset, ob colendi item uoluptatem. s. c. Miru praedicas eius agriculturae amore, haud secus quam mercatorum frumenti: cuius gratia nauigant quocumq; ubi audierint esse plurimum, Aegaeum, Euxinum, simul transfretantes pelagus, inde exportantes nauqua ipsi aduehantur, imponunt. Deinde cum egent pecunia, uendunt ubi putauerint maximo uenire. s. c. Locaris. Ego autem existimo domus amantem non minus cenferi qui domum aedificat, deinde uedit, ac rursus alias exaedificat. s. c. In istam etiam sententiam Ischomache penitus adducor, ut arbitrer natura quemq; id potissimum diligere, unde utilitatem speret. Deniq; considero quantum ueritatis ex argumento tuo professor praestitisti. Proposueras enim rei rusticae artem facile

No esse emen-
dum agru be-
ne cultum

omnibus patere, quod ego a te nunc persuasus atq; edoctus plane animaduerti. s. c. Est adhuc aliud Socrates difficultius, quod sane commune uidetur cunctis mortalium actionibus et agriculturae & politicae & oeconomicae, scire uidelicet hominibus imperare. In huius artis cognitione maxime dixerim homines inter se differre ac alteri alterum praestare. Quem admodum uidemus in triremi, cuius regines gubernator ita uerbis animabit, ut alacres ac ludibundi quocumq; ille iusserit celeriter perueniant. Alij uero ignauum nacti magistrum altero tanto uix temporis spatio segniter ac summo eius odio eundem cursum absoluerint. Similis item est belli ducibus ratio. Nam ut priuatum cuiq; innatus quidam agendi amor, ita & toti exercitui sub strenuo imperatore alacritas quaedam ad eas res nauandas, que ab ipso spectante probari ac laude referre possint, erga quem ipsi afficiuntur. Sic igitur fortem, sic magnanimum appellamus ducem, etiam si corporis uiribus deficiat, aut arcum tendere uel hastam intorquere ignorauerit, seu etiam equo insidens bellatore, aut pelatus sese periculis obijcere superfederit: si tantum praesenti animo ac eloquentia uiribus utatur ad excitandum militum audaciam, ut obtemperare ac se per medios hostium ignes offerre uelit: hoc pacto magna militum manus esse sub eodem dicitur, no tam numero quam animo praesenti. Eodem ferme modo & in priuatis negotijs, siue curator, siue praefectus, seu uillicus, qui ad opus queat promptos ac animo destinato deducere homines, is maxime mihi uidetur rem praeclearam praestare, tum facultates dominis augere, praesertim si ex operarijs quemq; ignauum plectat, impigrum uero extollat. Ego uero illum cuius praesentiam subditi non uerentur, nunquam admirabor: sed quo uiso moueantur, terreatur, ad laudem se inuicem exhortentur, hunc regiae indolis aliquid habere putauerim. Est igitur hoc opus, uti supra diximus, in primis magnum atq; arduum, cum in cunctis rebus quas homines acturi sunt, tu in ipsa agricultura: neq; ad consequendum semel uidisse, neq; auduisse sat fuerit, sed disciplina opus erit et perfecta natura: quippe cum diuinum potius quam humanum esse sit putandum uoluntarijs imperare. Nam ijs omnes manifesto parent, qui uera atq; perfecta sint praediti modestia: apud inuitos uero tyrannidem exercere his tantum tribuunt, ut mihi uidetur, qui Tantali uitam uiuere sunt digni apud inferos, in lucem ne iterum moriatur redire formidantis.

Scire impera-
re quam diffi-
cile, & praeclearum

FINIS.

SEBASTIANVS

VIRTUTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

GRYPHVS
EXCVDEBAT
LVGDVNI,
ANNO
M. D. LII.

